By

తేనమర్త్యః ॥ ౧౯ ॥ తం దృష్ట్వా నాగరాస్సర్వే క్రుద్ధా రాజానమబ్రువన్ । అసమంజం వృణీష్వైకమస్మాన్వా రాష్ట్రవర్ధన ॥ ౨౦ ॥ తానువాచ తతో రాజా కిన్నిమిత్తమిదం భయమ్ । తాశ్చాపి రాజ్ఞా సంపృష్టా వాక్యం ప్రకృతయోఽబ్రువన్ ॥ ౨౧ ॥ క్రీడతస్త్వేష నః పుత్రాన్బాలానుద్భ్రాంతచేతనః । సరయ్వాం ప్రక్షిపన్మౌర్ఖ్యాదతులాం ప్రీతిమశ్నుతే ॥ ౨౨ ॥ స తాసాం వచనం శ్రుత్వా ప్రకృతీనాం నరాధిపః । తం తత్యాజాహితం పుత్రం తేషాం ప్రియచికీర్షయా ॥ ౨౩ ॥ తం యానం శీఘ్రమారోప్య సభార్యం సపరిచ్ఛదమ్ । యావజ్జీవం వివాస్యోఽయమితి స్వానన్వశాత్పితా ॥ ౨౪ ॥ స ఫాలపిటకం గృహ్య గిరిదుర్గాణ్యలోడయత్ । దిశస్సర్వాస్త్వనుచరన్స యథా పాపకర్మకృత్ ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యేవమత్యజద్రాజా సగరో వై సుధార్మికః । రామః కిమకరోత్పాపం యేనైవముపరుధ్యతే ॥ ౨౬ ॥ నహి కంచన పశ్యామో రాఘవస్యాగుణం వయమ్ । దుర్లభో హ్యస్య నిరయశ్శశాంకస్యేవ కల్మషమ్ ॥ ౨౭ ॥ అథవా దేవి దోషం త్వం కంచిత్పశ్యసి రాఘవే । తమద్య బ్రూహి తత్త్వేన తతో రామో వివాస్యతామ్ ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ అదుష్టస్య హి సంత్యాగస్సత్పథే నిరతస్య చ । నిర్దహేదపి శక్రస్య ద్యుతిం ధర్మనిరోధనాత్ ॥ ౨౯ ॥ తదలం దేవి రామస్య శ్రియా విహతయా త్వయా । లోకతోఽపి హి తే రక్ష్యః పరివాదశ్శుభానన ॥ ౩౦ ॥ శ్రుత్వా తు సిద్ధార్థవచో రాజా శ్రాన్తతరస్వనః । శోకోపహతయా వాచా కైకేయీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఏతద్వచో నేచ్ఛసి పాపవృత్తే హితం న జానాసి మమాత్మనో వా । ఆస్థాయ మార్గం కృపణం కుచేష్టా చేష్టా హి తే సాధుపథాదపేతా ॥ ౩౨ ॥ అనువ్రజిష్యామ్యహమద్య రామం రాజ్యం పరిత్యజ్య ధనం సుఖం చ । సహైవ రాజ్ఞా భరతేన చ త్వం యథాసుఖం భుంక్ష్వ చిరాయ రాజ్యమ్ ॥ ౩౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౩౬ ॥ ౬౮౦ ॥ **************

శ్రీరామాయణముకుళ ॥ మహామాత్రవచశ్శ్రుత్వా రామో దశరథం తదా । అభ్యభాషత వాక్యం తు వినయజ్ఞో వినీతవత్ ॥ ౧ ॥ త్యక్తభోగస్య మే రాజన్వనే వన్యేన జీవతః । కిం కార్యమనుయాత్రేణ త్యక్తసంగస్య సర్వతః ॥ యో హి దత్త్వా ద్విపశ్రేష్ఠం కక్ష్యాయాం కురుతే మనః । రజ్జుస్నేహేన కిం తస్య త్యజతః కుంజరోత్తమమ్ ॥ ౩ ॥ తథా మమ సతాం శ్రేష్ఠ కిం ధ్వజిన్యా జగత్పతే । సర్వాణ్యేవానుజానామి చీరాణ్యేవానయంతు మే ॥ ౪ ॥ ఖనిత్రపిటకే చోభే సమానయత గచ్ఛతః । చతుర్దశ వనే వాసం వర్షాణి వసతో మమ ॥ ౫ ॥ అథ చీరాణి కైకేయీ స్వయమాహృత్య రాఘవమ్ । ఉవాచ పరిధత్స్వేతి జనౌఘే నిరపత్రపా ॥ ౬ ॥ స చీరే పురుషవ్యాఘ్రః కైకేయ్యాః ప్రతిగృహ్య తే । సూక్ష్మవస్త్రమవక్షిప్య మునివస్త్రాణ్యవస్త హ ॥ ౭ ॥ లక్ష్మణశ్చాపి తత్రైవ విహాయ వసనే శుభే । తాపసాచ్ఛాదనే చైవ జగ్రాహ పితురగ్రతః ॥ ౮ ॥ ఓమ్ ॥ అథాత్మపరిధానార్థం సీతా కౌశేయవాసినీ । సమీక్ష్య చీరం సంత్రస్తా పృషతీ వాగురామివ ॥ ౯ ॥ సా వ్యపత్రపమాణేవ ప్రతిగృహ్య చ దుర్మనాః । కైకేయ్యాః కుశచీరే తే జానకీ శుభలక్షణా ॥ ౧౦ ॥ అశ్రుసంపూర్ణనేత్రా చ ధర్మజ్ఞా ధర్మదర్శినీ । గంధర్వరాజప్రతిమం భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ కథం ను చీరం బధ్నంతి మునయో వనవాసినః । ఇతి హ్యకుశలా సీతా సా ముమోహ ముహుర్ముహుః ॥ ౧౨ ॥ కృత్వా కంఠే చ సా చీరమేకమాదాయ పాణినా । తస్థౌ హ్యకుశలా తత్ర వ్రీడితా జనకాత్మజా ॥ ౧౩ ॥ తస్యాస్తత్క్షిప్రమాగమ్య రామో ధర్మభృతాం వరః । చీరం బబంధ సీతాయాః కౌశేయస్యోపరి స్వయమ్ ॥ ౧౪ ॥ రామం ప్రేక్ష్య తు సీతాయా బధ్నంతం చీరముత్తమమ్ । అంతఃపురగతా నార్యో ముముచుర్వారి నేత్రజమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఊచుశ్చ పరమాయస్తా రామం జ్వలితతేజసం । వత్స నైవం నియుక్తేయం వనవాసే మనస్వినీ ॥ ౧౬ ॥ పితుర్వాక్యానురోధేన గతస్య విజనం వనం । తావద్దర్శనమస్యా నస్సఫలం భవతు ప్రభో ॥ ౧౭ ॥ లక్ష్మణేన సహాయేన వనం గచ్ఛస్వ పుత్రక । నేయమర్హతి కల్యాణీ వస్తుం తాపసవద్వనే ॥ ౧౮ ॥ కురు నో యాచనాం పుత్ర సీతా తిష్ఠతు భామినీ । ధర్మని

త్యస్స్వయంస్థాతుం నహీదానీంత్వమిచ్ఛసి ॥ ౧౯ ॥ తాసామేవంవిధావాచ శ్శృణ్వన్దశరథాత్మజః । బబంధైవత
దాచీరం సీతయాతుల్యశీలయా ॥ ౨౦ ॥ చీరేగృహీతే తుతయా సమీక్ష్యనృపతేర్గురుః । నివార్యసీతాం కైకేయీం
వసిష్ఠోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥ అతిప్రవృత్తేదుర్మేధే కైకేయికులపాంసిని । వంచయిత్వాచ రాజానం నప్రమా
ణేవతిష్ఠసె ॥ ౨౨ ॥ నగన్తవ్యంవనం దేవ్యా సీతయాశీలవర్జితే । అనుష్ఠాస్యతి రామస్య సీతా ప్రకృతమాసనం ॥
ఆత్మాహిదారాస్సర్వేషాం దారసంగ్రహవర్తినామ్ । ఆత్మేయమితి రామస్య పాలయిష్యతి మేదినీమ్ ॥ ౨౪ ॥ అథ
యాస్యతి వైదేహీ వనంరామేణసంగతా । వయమప్యనుయాస్యామః పురంచేదం గమిష్యతి ॥ ౨౫ ॥ అన్తపాలా
శ్చయాస్యంతి సదారోయత్ర రాఘవః । సహోపజీవ్యంరాష్ట్రంచ పురంచసపరిచ్ఛదమ్॥ ౨౬ ॥ భరతశ్చసశత్రు
ఘ్నశ్చీరవాసావనేచరః । వనేవసన్తంకాకుత్స్థమనువత్స్యతి పూర్వజమ్ ॥ ౨౭ ॥ తతశ్శూన్యాం గతజనాం వసు
ధాం పాదపైస్సహ । త్వమేకాశాధిదుర్వృత్తా ప్రజానామహితేస్థితా ॥ ౨౮ ॥ నహితద్భవితారాష్ట్రం యత్ర
రామోనభూపతిః । తద్వనం భవితారాష్ట్రం యత్ర రామోనివత్స్యతి ॥ ౨౯ ॥ నహ్యదత్తాం మహీంపిత్రా భర
తశ్శాస్తుమర్హతి । త్వయివాపుత్రవద్వస్తుం యదిజాతోమహీపతేః ॥ ౩౦ ॥ యద్యపిత్వంక్షితితలాద్గగనంచోత్పతి
ష్యసి । పితృవంశచరిత్రజ్ఞస్సోన్యథానకరిష్యతి ॥ ౩౧ ॥ తత్త్వయాపుత్రగర్ధిన్యాపుత్రస్యకృతమప్రియం । లో
కేహిసనవిద్యేత యోనరామమనువ్రతః ॥ ౩౨ ॥ ద్రక్ష్యస్యద్యైవకైకేయి పశువ్యాళమృగద్విజాన్ । గచ్ఛతస్స
హరామేణ పాదపాంశ్చతదున్ముఖాన్ ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ అథోత్తమాన్యాభరణానిదేవి దేహిస్నుషాయైవ్యపనీయ చీ
రమ్ । నచీరమస్యాః ప్రవిధీయతేతిన్యవారయత్తద్వసనంవసిష్ఠః ॥ ౩౪ ॥ ఏకస్య రామస్యవనేనివాసః త్వయావృ
తః కేకయరాజపుత్రి । విభూషితేయం ప్రతికర్మనిత్యావసత్వరణ్యే సహరాఘవేణ ॥ ౩౫ ॥ యానైశ్చముఖ్యైః
పరిచారకైశ్చ సుసంవృతాగచ్ఛతురాజపుత్రీ । వస్త్రైశ్చసర్వైస్సహితైర్విధానైర్నేయంవృతాతే వరసంప్రదా
నే ॥ ౩౬ ॥ తస్మింస్తదాజల్పతివిప్రముఖ్యే గురౌనృపస్యాప్రతిమప్రభావే । నైవస్మసీతావినివృత్తభావాప్రియ
స్యభర్తుః ప్రతికారకామా ॥ ౩౭ ॥ ❋ ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౧౧౭౬౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యాంచీరంవసానాయాం నాథవత్యామనాథవత్ । ప్రచుక్రోశ జనస్స
ర్వో ధిక్త్వాం దశరథంత్వితి ॥ ౧ ॥ తేనతత్ర ప్రణాదేన దుఃఖితస్సమహీపతిః । చిచ్ఛేదజీవితేశ్రద్ధాం ధర్మేయశ
సిచాత్మనః ॥ ౨ ॥ సనిశ్వస్యోష్ణమైక్ష్వాకస్తాంభార్యామిదమబ్రవీత్ । కైకేయికుశచీరేణ నసీతా గంతుమర్హ
తి ॥ ౩ ॥సుకుమారీచబాలాచ సతతంచసుఖోచితా । నేయంవనస్యయోగ్యేతిసత్యమాహగురుర్మమ॥౪॥ఓం॥ఇయం
హికస్యాపకరోతికించిత్తపస్వినీరాజవరస్యకన్యా । యాచీరమాసాద్యజనస్యమధ్యేస్థితావిసంజ్ఞాశ్రమణీవకాచిత్॥
చీరాణ్యపాస్యాజ్జనకస్యకన్యా నేయంప్రతిజ్ఞామమదత్తపూర్వా । యథాసుఖంగచ్ఛతురాజపుత్రీ వనం సమగ్రా
సహసర్వరత్నైః ॥ ౬ ॥ అజీవనార్హేణమయానృశంసాకృతా ప్రతిజ్ఞానియమేనతావత్ । త్వయాహిబాల్యాత్ప్ర
తిపన్నమేతత్తన్మాం దహేద్వేణుమివాత్మపుష్పమ్ ॥ ౭ ॥ ఓమ్ ॥ రామేణయది తేపాపె కించిత్కృతమశోభనం ।
అపకారఃకఇహతే వైదేహ్యాదర్శితోధమే ॥ ౮ ॥ మృగీవోత్ఫుల్లనయనా మృదుశీలాతపస్వినీ । అపకారంకమివతే
కరోతిజనకాత్మజా ॥ ౯ ॥ నసుపర్యాప్తమేకంతే పాపేరామవివాసనమ్ । కిమేభిఃకృపణైర్భూయఃపాతకైరపి
తేకృతైః ॥ ౧౦ ॥ ప్రతిజ్ఞాతం మయాతావత్త్వయోక్తం దేవిశృణ్వతా । రామంయదభిషేకాయ తమిహాగతమ
బ్రవీః ॥ ౧౧ ॥ తత్త్వేతత్సమతిక్రమ్య నిరయంగంతుమిచ్ఛసి । మైథిలీమపియాహిత్వమీక్షసె చీరవాసినీమ్ ॥౧౨॥
॥ ఓమ్ ॥ ఇతీవరాజావిలపన్మహాత్మా శోకస్యనాన్తం సదదర్శకించిత్ । భృశాతురత్వాచ్చపపాతభూమౌ తేనైవ

పుత్రవ్యసనేనమగ్నః ॥ ౧౩ ॥ ఏవంబ్రువంతంపితరం రామస్సంప్రస్థితో వనమ్ । అవాక్శిరసమాసీనమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఇయంధార్మికకౌసల్యా మమమాతా యశస్వినీ । వృద్ధాచాక్షుద్రశీలాచ నత్వాం దేవవిగర్హతే ॥ ౧౫ ॥ మయావిహీనాంవరదప్రపన్నాంశోకసాగరమ్ । అదృష్టపూర్వవ్యసనాం భూయస్సమ్మంతుమర్హసి ॥ ౧౬ ॥ పుత్రశోకంయథానర్ఛేత్త్వయాపూజ్యేనపూజితా । మాంహిసంచింతయంతీసాత్వయి జీవేత్తపస్వినీ ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమాం మహేంద్రోపమజాతగర్ధినీంతథావిధాతుంజననీం మమార్హసి । యథావనస్థే మయిశోకకర్శితా నజీవితంన్యస్యయమక్షయంవ్రజేత్ ॥ ౧౮ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టాత్రింశస్సర్గః ౪౯౧ ॥ ౯౮-౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ హరిఃఓమ్ ॥ రామస్యతు వచశ్శ్రుత్వా మునివేషధరంచతమ్ । సమీక్ష్య సహభార్యాభీ రాజావిగతచేతనః ॥ ౧ ॥ నైనం దుఃఖేనసంతప్తః ప్రత్యవైక్షతరాఘవమ్ । నచైనమభిసంప్రేక్ష్య ప్రత్యభాషతదుర్మనాః ॥ ౨ ॥ సముహూర్తమివాసంజ్ఞోదుఃఖితశ్చమహీపతిః । విలలాపమహాబాహూరామమేవానుచింతయన్ ॥ ౩ ॥ మన్యేఖలుమయాపూర్వం వివత్సాబహవఃకృతాః । ప్రాణినోహింసితావాపి తస్మాదిదముపస్థితమ్ ॥ ౪ ॥ నత్వేవానాగతేకాలే దేహాచ్చ్యవతిజీవితం । కైకేయ్యాక్లిశ్యమానస్య మృత్యుర్మమనవిద్యతే ॥ ౫ ॥ యోఽహంపావకసంకాశం పశ్యామిపురతస్స్థితం । విహాయవసనేసూక్ష్మే తాపసాచ్ఛాదమాత్మజం ॥ ౬ ॥ ఏకస్యాః ఖలుకైకేయ్యాః కృతేయం క్లిశ్యతేజనః । స్వార్థేప్రయతమానాయాస్సంశ్రిత్యనికృతింత్విమాం ॥ ౭ ॥ ఏవముక్త్వాతువచనం బాష్పేణపిహితేక్షణః । రామేతిసకృదేవోక్త్వావ్యాహర్తుంనశశాకహ ॥ ౮ ॥ సంజ్ఞాంతు ప్రతిలభ్యైవ ముహూర్తాత్సమహీపతిః । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుమంత్రమిదమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ ఔపవాహ్యం రథం యుక్త్వా త్వమాయాహిహయోత్తమైః । ప్రాపయైనంమహాభాగమితోజనపదాత్పరం ॥ ౧౦ ॥ ఏవంమన్యేగుణవతాం గుణానాంఫలముచ్యతే । మాత్రాపిత్రాచయత్సాధుర్వీరోనిర్వాస్యతేవనం ॥ ౧౧ ॥ రాజ్ఞోవచనమాజ్ఞాయ సుమంత్రశ్శీఘ్రవిక్రమః । యోజయిత్వా యయౌతత్ర రథమశ్వైరలంకృతం ॥ ౧౨ ॥ తం రథం రాజపుత్రాయ సూతఃకనకభూషితం । ఆచచక్షేంజలింకృత్వా యుక్తంపరమవాజిభిః ॥ ౧౩ ॥ రాజాసత్వరమాహూయ వ్యాపృతంవిత్తసంచయే । ఉవాచదేశకాలజ్ఞంనిశ్చితంసర్వతశ్శుచిం ॥ ౧౪ ॥ వాసాంసిచమహార్హాణి భూషణాని వరాణిచ । వర్షాణ్యేతానిసంఖ్యాయవైదేహ్యాః క్షిప్రమానయ ॥ ౧౫ ॥ నరేంద్రేణైవముక్తస్తు గత్వా కోశగృహంతతః । ప్రాయచ్ఛత్సర్వమాహృత్య సీతాయై సమమేవతత్ ॥ ౧౬ ॥ సాసుజాతాసుజాతాని వైదేహీప్రస్థితావనం । భూషయామాస గాత్రాణితైర్విచిత్రైర్విభూషణైః ॥ ౧౭ ॥ వ్యరాజయతవైదేహీ వేశ్మతత్సువిభూషితా । ఉద్యతోంశుమతఃకాలే ఖంప్రభేవవివస్వతః ॥ ౧౮ ॥ తాం భుజాభ్యాంపరిష్వజ్య శ్వశ్రూర్వచనమబ్రవీత్ । అనాచరంతీం కృపణం మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయమైథిలీం ॥ ౧౯ ॥ అసత్యస్సర్వలోకేస్మింత్సతతంసత్కృతాఃప్రియైః । భర్తారంనానుమన్యంతే వినిపాతగతంస్త్రియః ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ ఏషస్వభావోనారీణామనుభూయపురాసుఖం । అల్పామప్యాపదంప్రాప్య దుష్యంతిప్రజహత్యపి ॥ ౨౧ ॥ అసత్యశీలావికృతా దుర్గ్రాహ్యహృదయాస్సదా । యువత్యఃపాపసంకల్పాః క్షణమాత్రాద్విరాగిణః ॥ ౨౨ ॥ నకులం నకృతం విద్యాంనదత్తం నాపిసంగ్రహం । స్త్రీణాంగృహ్ణాతిహృదయమనిత్యహృదయాహితాః ॥ ౨౩ ॥ సాధ్వీనాంహిస్థితానాంతు సత్యేశీలే శ్రుతే దమే । స్త్రీణాంపవిత్రంపరమం పతిరేకోవిశిష్యతే ॥ ౨౪ ॥ సత్వయానావమంతవ్యః పుత్రఃప్రవ్రాజితో మమ । తవదైవతమస్త్వేషనిర్ధనస్సధనోపివా ॥ ౨౫ ॥ విజ్ఞాయవచనంసీతాతస్యాధర్మార్థసంహితం । కృతాంజలి

రువాచేదం శ్వశ్రూమభిముఖేస్థితాం ॥ ౨౬ ॥ కరిష్యేసర్వమేవాహమార్యా యదనుశాస్తిమాం । అభిజ్ఞాస్మి
యథాభర్తుర్వర్తితవ్యం శ్రుతంచమే ॥ ౨౭ ॥ నమామసజ్జనేనార్యా సమానయితుమర్హతి । ధర్మాద్విచలితుం
నాహమలంచంద్రాదివప్రభా ॥ ౨౮ ॥ నాతంత్రీవాద్యతేవీణా నాచక్రోవర్తతేరథః । నాపతిస్సుఖమేధేత యా
స్యాదపిశతాత్మజా ॥ ౨౯ ॥ మితందదాతిహిపితా మితం మాతామితం సుతః । అమితస్యహిదాతారం భర్తారం
కానపూజయేత్ ॥ ౩౦ ॥ సాహమేవంగతాశ్రేష్ఠా శ్రుతధర్మపరావరా । ఆర్యేకిమవమన్యేహం స్త్రీణాం భర్తా
హిదైవతం ॥ ౩౧ ॥ సీతాయావచనంశ్రుత్వా కౌసల్యాహృదయంగమం । శుద్ధసత్త్వాముమోచాశ్రుసహసాదుఃఖ
హర్షజం ॥ ౩౨ ॥ తాంప్రాంజలిరభిక్రమ్య మాతృమధ్యేతిసత్కృతామ్ । రామఃపరమధర్మజ్ఞో మాతరం వాక్య
మబ్రవీత్ ॥ ౩౩ ॥ అమ్బమాదుఃఖితాభూస్త్వం పశ్యత్వంపితరంమమ । క్షయోహివనవాసస్య క్షిప్రమేవ భవి
ష్యతి ॥ ౩౪ ॥ సుప్తాయాస్తేగమిష్యంతి నవవర్షాణిపంచచ । సాసమగ్రమిహప్రాప్తం మాంద్రక్ష్యసిసుహృద్వృ
తం ॥ ౩౫ ॥ ఏతావదభినీతార్థముక్త్వాసజననీంవచః । త్రయశ్శతశతార్ధాశ్చ దదర్శావేక్ష్యమాతరః ॥ ౩౬ ॥
తాశ్చాపిసతథైవార్తా మాతౄర్దశరథాత్మజః । ధర్మయుక్తమిదంవాక్యం నిజగాదకృతాంజలిః ॥ ౩౭ ॥ సంవాసా
త్పరుషంకించిదజ్ఞానాద్వాపియత్కృతం । తన్మేసమనుజానీతసర్వాశ్చామంత్రయామివః ॥ ౩౮ ॥ వచనంరాఘవ
స్యైతద్ధర్మయుక్తం సమాహితం । శుశ్రువుస్తాస్స్త్రియస్సర్వాశ్శోకోపహతచేతసః ॥ ౩౯ ॥ జజ్ఞేథతాసాంసన్నా
దః క్రౌంచీనామివనిస్వనః । మానవేంద్రస్యభార్యాణామేవంవదతిరాఘవే ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ మురజపణవమేఘ
ఘోషవద్దశరథవేశ్మబభూవయత్పురా । విలపితపరిదేవనాకులంవ్యసనగతంతదభూత్సుదుఃఖితం ॥ ౪౧ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౯౪ ॥ ౭౮౦ ॥****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ హరిఃఓమ్ ॥ అథరామశ్చసీతాచ లక్ష్మణశ్చకృతాంజలిః । ఉపసంగృహ్యరాజానం
చక్రుర్దీనాః ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧ ॥ (తతస్సుమిత్రాంకైకేయీమభివాద్యమహాయశాః । ప్రయాణేకృతసంకల్పః పి
తురాజ్ఞామనుస్మరన్ ॥ ౨ ॥ అథరామోమహాతేజాలక్ష్మణేన సమంయయా । వైదేహీంచ పురస్కృత్య పితుఃపా
దావుపస్పృశన్)॥ ౩ ॥ తంచాపిసమనుజ్ఞాప్య ధర్మజ్ఞస్సీతయాసహ । రాఘవశ్శోకసమ్మూఢో జననీమభ్యవాదయ
త్ ॥ ౪ ॥ అన్వక్షంలక్ష్మణోభ్రాతుః కౌసల్యామభ్యవాదయత్ । అథమాతుస్సుమిత్రాయాజగ్రాహ చరణౌ పు
నః ॥ ౫ ॥ తంవందమానంరుదతీ మాతాసౌమిత్రిమబ్రవీత్ । హితకామామహాబాహుం మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ
లక్ష్మణమ్ ॥ ౬ ॥ సృష్టస్త్వంవనవాసాయ స్వనురక్తస్సుహృజ్జనే । రామేప్రమాదం మాకార్షీః పుత్రభ్రాత
రిగచ్ఛతి ॥ ౭ ॥ వ్యసనీవాసమృద్ధోవా గతిరేషతవానఘ । ఏషలోకే సతాంధర్మోయజ్జ్యేష్ఠవశగోభవేత్ ॥ ౮ ॥
ఇదంహివృత్తముచితం కులస్యాస్యసనాతనమ్ । దానందీక్షాచయజ్ఞేషు తనుత్యాగోమృధేషుచ ॥ ౯ ॥ లక్ష్మణంత్వే
వముక్త్వాసా సంసిద్ధంప్రియరాఘవం । సుమిత్రాగచ్ఛగచ్ఛేతి పునఃపునరువాచతం ॥ ౧౦ ॥ రామందశరథం విద్ధి
మాంవిద్ధిజనకాత్మజామ్ । అయోధ్యామటవీంవిద్ధి గచ్ఛతాతయథాసుఖం ॥ ౧౧ ॥ తతస్సుమంత్రఃకాకుత్స్థం ప్రా
ఞ్జలిర్వాక్యమబ్రవీత్ । వినీతోవినయజ్ఞశ్చ మాతలిర్వాసవంయథా ॥ ౧౨ ॥ రథమారోహభద్రంతే రాజపుత్ర
మహాయశః । క్షిప్రంత్వాంప్రాపయిష్యామి యత్రమాం రామవక్ష్యసి ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశహివర్షాణి వస్తవ్యాని
వనేత్వయా । తాన్యుపక్రమితవ్యాని యానిదేవ్యాసుచోదితః ॥ ౧౪ ॥ తంరథంసూర్యసంకాశం సీతాహృష్టేనచే
తసా । ఆరురోహవరారోహాకృత్వాలంకారమాత్మనః ॥ ౧౫ ॥ * గాయత్రీ * ॥ ౪౦౦౦ ॥ వనవాసంహి సంఖ్యా
యవాసాంస్యాభరణానిచ । భర్తారమనుగచ్ఛంత్యై సీతాయై శ్వశురోదదౌ ॥ ౧౬ ॥ తథైవాయుధజాలాని భ్రా

తృభూష్యాంకనచానిచ । రథోపస్థే ప్రదిన్యస్య సచర్మకఠినం చ తత్ ॥ ౧౭ ॥ అథో జ్వలనసంకాశం చామీకరవిభూషితమ్ । తమారురుహతుస్తూర్ణం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౮ ॥ సీతాతృతీయానారూఢాన్ దృష్ట్వా ధృష్టమచోదయత్ । సుమన్త్రస్సమ్మతానశ్వాన్ వాయువేగసమాన్ జవే ॥ ౧౯ ॥ ప్రయాతే తు మహారణ్యం చిరరాత్రాయ రాఘవే । బభూవ నగరే మూర్ఛా బలమూర్ఛా జనస్య చ ॥ ౨౦ ॥ తత్సమాకులసమ్భ్రాన్తం మత్తసంకుపితద్విపమ్ । హయశింజితనిర్ఘోషం పురమాసీన్మహాస్వనమ్ ॥ ౨౧ ॥ తతస్సబాలవృద్ధా సా పురీ పరమపీడితా । రామమేవాభిదుద్రావ ఘర్మార్తా సలిలం యథా ॥ ౨౨ ॥ పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాపి లమ్బమానాస్తదున్ముఖాః । బాష్పపూర్ణముఖాస్సర్వే తమూచుర్భృశనిస్స్వనాః ॥ ౨౩ ॥ సంయచ్ఛ వాజినాం రశ్మీన్ సూత యాహి శనైశ్శనైః । ముఖం ద్రక్ష్యామ రామస్య దుర్దర్శం నో భవిష్యతి ॥ ౨౪ ॥ ఆయసం హృదయం నూనం రామమాతురసంశయమ్ । యద్దేవగర్భప్రతిమే వనం యాతి న భిద్యతే ॥ ౨౫ ॥ కృతకృత్యా హి వైదేహీ ఛాయేవానుగతా పతిమ్ । న జహాతి రతా ధర్మే మేరుమర్కప్రభా యథా ॥ ౨౬ ॥ అహో లక్ష్మణ సిద్ధార్థస్సతతం ప్రియవాదినమ్ । భ్రాతరం దేవసంకాశం యస్త్వం పరిచరిష్యసి ॥ ౨౭ ॥ మహత్యేషా హి తే సిద్ధిరేష చాభ్యుదయో మహాన్ । ఏష స్వర్గస్య మార్గశ్చ యదేనమనుగచ్ఛసి ॥ ౨౮ ॥ ఏవం వదన్తస్తే సోఢుం న శేకుర్బాష్పమాగతమ్ । నరాస్తమనుగచ్ఛన్తః ప్రియమిక్ష్వాకునన్దనమ్ ॥ ౨౯ ॥ అథ రాజా వృతః స్త్రీభిర్దీనాభిర్దీనచేతనః । నిర్జగామ ప్రియం పుత్రం ద్రక్ష్యామీతి బ్రువన్ గృహాత్ ॥ ౩౦ ॥ శుశ్రువే చాగ్రతః స్త్రీణాం రుదన్తీనాం మహాస్వనః । యథా నాదః కరేణూనాం బద్ధే మహతి కుఞ్జరే ॥ ౩౧ ॥ పితా హి రాజా కాకుత్స్థః శ్రీమాన్ సన్నస్తదాభవత్ । పరిపూర్ణశశీ కాలే గ్రహేణోపప్లుతో యథా ॥ ౩౨ ॥ స చ శ్రీమానచిన్త్యాత్మా రామో దశరథాత్మజః । సూతం సంచోదయామాస త్వరితం వాహ్యతామితి ॥ ౩౩ ॥ రామో యాహీతి తం సూతం తిష్ఠేతి స జనస్తదా । ఉభయం నాశకత్సూతః కర్తుమధ్వని చోదితః ॥ ౩౪ ॥ నిర్గచ్ఛతి మహాబాహౌ రామే పౌరజనాశ్రుభిః । పతితైరభ్యవహితం ప్రశశామ మహీరజః ॥ ౩౫ ॥ రుదితాశ్రుపరిద్యూనం హాహాకృతమచేతనమ్ । ప్రయాణే రాఘవస్యాసీత్పురం పరమపీడితమ్ ॥ ౩౬ ॥ సుస్రావ నయనైస్స్త్రీణామాస్రమాయాససమ్భవమ్ । మీనసంక్షోభచలితైస్సలిలం పంకజైరివ ॥ ౩౭ ॥ దృష్ట్వా తు నృపతిశ్శ్రీమానేకచిత్తగతం పురమ్ । నిపపాతైవ దుఃఖేన ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః ॥ ౩౮ ॥ తతో హలహలాశబ్దో జజ్ఞే రామస్య పృష్ఠతః । నరాణాం ప్రేక్ష్య రాజానం సీదన్తం భృశదుఃఖితమ్ ॥ ౩౯ ॥ హా రామేతి జనాః కేచిద్రామమాతేతి చాపరే । అన్తఃపురం సమృద్ధం చ క్రోశన్తం పర్యదేవయన్ ॥ ౪౦ ॥ అన్వీక్షమాణో రామస్తు విషణ్ణం భ్రాన్తచేతసమ్ । రాజానం మాతరం చైవ దదర్శానుగతౌ పథి ॥ సబద్ధ ఇవ పాశేన కిశోరో మాతరం యథా । ధర్మపాశేన సంక్షిప్తః ప్రకాశం నాభ్యుదైక్షత ॥ ౪౨ ॥ పదాతినౌ చ యానార్హావదుఃఖార్హౌ సుఖోచితౌ । దృష్ట్వా సంచోదయామాస శీఘ్రం యాహీతి సారథిమ్ ॥ ౪౩ ॥ న హి తత్పురుషవ్యాఘ్రో దుఃఖదం దర్శనం పితుః । మాతుశ్చ సహితుం శక్తస్తోత్త్రార్దిత ఇవ ద్విపః ॥ ౪౪ ॥ ప్రత్యగారమివాయాన్తీ వత్సలా వత్సకారణాత్ । బద్ధవత్సా యథా ధేనూ రామమాతాభ్యధావత ॥ ౪౫ ॥ తథా రుదన్తీం కౌసల్యాం రథం తమనుధావతీమ్ । క్రోశన్తీం రామ రామేతి హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ॥ ౪౬ ॥ రామలక్ష్మణసీతార్థం స్రవన్తీం వారి నేత్రజమ్ । అసకృత్ప్రైక్షత తదా నృత్యన్తీమివ మాతరమ్ ॥ ౪౭ ॥ తిష్ఠేతి రాజా చుక్రోశ యాహి యాహీతి రాఘవః । సుమన్త్రస్య బభూవాత్మా చక్రయోరివ చాన్తరా ॥ ౪౮ ॥ నాశ్రౌషమితి రాజానముపాలబ్ధోఽపి వక్ష్యసి । చిరం దుఃఖస్య పాపిష్ఠమితి రామస్తమబ్రవీత్ ॥ ౪౯ ॥ రామస్య స వచః కుర్వన్ననుజ్ఞాప్య చ తం జనమ్ । వ్రజతోఽపి హయాన్ శీఘ్రం చోదయామాస సారథిః ॥ ౫౦ ॥ న్యవర్తత జనో రాజ్ఞో రామం కృత్వా ప్రదక్షిణమ్ । మనసాప్యాశు

నైగైశ్చ నన్యన రతవానుపమ్ ॥ ౫౧ ॥ యమిచ్ఛేత్పునరాయాతం నైనం దూరమనువ్రజేత్ । ఇత్యమాత్యా మహారాజమూచుర్దశరథం వచః ॥ ౫౨ ॥ ఓమ్ ॥ తేషాం వచస్సర్వగుణోపపన్నం ప్రస్విన్నగాత్రః ప్రవిషణ్ణరూపః । నిశమ్య రాజా కృపణస్సభార్యో వ్యవస్థితస్తం సుతమీక్షమాణః ॥ ౫౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౯౭ ॥ ౫౯౪౦ ॥ **

శ్రీ రామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ తస్మింస్తుపురుషవ్యాఘ్రే వినిర్యాతికృతాఞ్జలౌ । ఆర్తశబ్దోహిసఞ్జజ్ఞే స్త్రీణామన్తఃపురే మహాన్ ॥ ౧ ॥ అనాథస్యజనస్యాస్య దుర్బలస్యతపస్వినః । యోగతిశ్శరణంచాసీత్సనాథఃక్వను గచ్ఛతి ॥ ౨ ॥ నక్రుధ్యత్యభిశప్తోపి క్రోధనీయానివర్జయన్ । క్రుద్ధాన్ప్రసాదయన్సర్వాన్సమదుఃఖః క్వ గచ్ఛతి ॥ ౩ ॥ కౌసల్యాయాంమహాతేజా యథామాతరివర్తతే । తథాయోవర్తతేస్మాసు మహాత్మాక్వనుగచ్ఛతి ॥ ౪ ॥ కైకేయ్యాక్లిశ్యమానేన రాజ్ఞాసంచోదితోవనమ్ । పరిత్రాతాజనస్యాస్య జగతఃక్వనుగచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ అహోనిశ్చేతనో రాజా జీవలోకస్యసంప్రియమ్ । ధర్మ్యంసత్యవ్రతంరామం వనవాసే ప్రవత్స్యతి ॥ ౬ ॥ ఇతి సర్వా మహిష్యస్తావివత్సాఇవధేనవః । రురుదుశ్చైవదుఃఖార్తాస్సస్వరంచాపిచుక్రుశుః ॥ ౭ ॥ సతమన్తఃపురేఘోరమార్తశబ్దంమహీపతిః । పుత్రశోకాభిసన్తప్తశ్శ్రుత్వాచాసీత్సుదుఃఖితః ॥ ౮ ॥ నాగ్నిహోత్రాణ్యహూయన్త నాపచన్గృహమేధినః । అకుర్వన్నప్రజాఃకార్యం సూర్యశ్చాన్తరధీయత ॥ ౯ ॥ వ్యసృజన్కబళాన్నాగా గావోవత్సాన్నపాయయన్ । పుత్రంప్రథమజంలబ్ధ్వా జననీనాభ్యనన్దత ॥ ౧౦ ॥ త్రిశఙ్కుర్లోహితాఙ్గశ్చ బృహస్పతిబుధావపి । దారుణాస్సోమమభ్యేత్య గ్రహాస్సర్వేవ్యవస్థితాః ॥ ౧౧ ॥ నక్షత్రాణిగతార్చీంషిగ్రహాశ్చ గతతేజసః । విశాఖాస్తుసధూమాశ్చ నభసిప్రచకాశిరే ॥ ౧౨ ॥ కాలికానిలవేగేన మహోదధిరివోత్థితః । రామేవనం ప్రవ్రజితే నగరం ప్రచచాలతత్ ॥ ౧౩ ॥ దిశఃపర్యాకులాస్సర్వాస్తిమిరేణేవసంవృతాః । నగ్రహో నాపినక్షత్రం ప్రచకాశేనకించన ॥ ౧౪ ॥ అకస్మాన్నాగరస్సర్వో జనోదైన్యముపాగమత్ । ఆహారేవావిహారేవా నకశ్చిదకరోన్మనః ॥ ౧౫ ॥ శోకపర్యాయసన్తప్తః సతతందీర్ఘముచ్ఛ్వసన్ । అయోధ్యాయాం జనస్సర్వశ్శుశోచ జగతీపతిమ్ ॥ ౧౬ ॥ బాష్పపర్యాకులముఖో రాజమార్గగతోజనః । నహృష్టోలక్ష్యతేకశ్చిత్సర్వశ్శోకపరాయణః ॥ ౧౭ ॥ నవాతిపవనశ్శీతో నశశీసౌమ్యదర్శనః । నసూర్యస్తపతేలోకం సర్వంపర్యాకులంజగత్ ॥ ౧౮ ॥ అనర్థినస్సుతాస్స్త్రీణాం భర్తారోభ్రాతరస్తథా । సర్వేసర్వంపరిత్యజ్య రామమేవాన్వచిన్తయన్ ॥ ౧౯ ॥ యేతురామస్యసుహృదస్సర్వేతేమూఢచేతసః । శోకభారేణచాక్రాన్తాశ్శయనంనజహుస్తదా ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్త్వయోధ్యారహితామహాత్మనా పురన్దరేణేవమహీసపర్వతా । చచాలఘోరంభయభారపీడితా సనాగయోధాశ్వగణానవాదచ ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౦౦ ॥ ౪౦౦౦ ॥ ***************************

శ్రీ రామాయనమః౪॥ ఓమ్ ॥ యావత్తునిర్యతస్తస్య రజోరూపమదృశ్యత । నైవేక్ష్వాకువరస్తావత్సంజహారాత్మచక్షుషీ ॥ ౧ ॥ యావద్రాజాప్రియంపుత్రం పశ్యత్యత్యన్తధార్మికమ్। తావద్వ్యవర్ధతేవాస్య ధరణ్యాం పుత్రదర్శనే ॥ ౨ ॥ నపశ్యతిరజోప్యస్య యదారామస్యభూమిపః । తదార్తశ్చవిషణ్ణశ్చ పపాత ధరణీతలే ॥ ౩ ॥ తస్యదక్షిణమన్వాగాత్కౌసల్యాబాహుమఙ్గనా । వామంచాస్యాన్వగాత్పార్శ్వం కైకేయీభరతప్రియా ॥ ౪॥ తాంనయేనచసమ్పన్నో ధర్మేణవినయేనచ । ఉవాచరాజాకైకేయీం సమీక్ష్యవ్యథితేన్ద్రియః ॥ ౫ ॥ కైకేయిమామకాఙ్గానిమాస్ప్రాక్షీస్త్వందుష్టచారిణీ । నహిత్వాంద్రష్టుమిచ్ఛామి నభార్యానచబాన్ధవీ ॥ ౬ ॥ యేచత్వాముపజీవన్తి నాహంతేషాంనతేమమ । కేవలార్థపరాంహిత్వాం త్యక్తధర్మాంత్యజామ్యహమ్॥ ౭ ॥ అగృహ్ణాంయచ్చ

తే పాణిమగ్నిం పర్యణయంచయత్ । అనుజానామి తత్సర్వమస్మిన్లోకే పరత్ర చ ॥ ౮ ॥ భరతశ్చేత్ప్రతీతస్స్యాద్రా జ్యం ప్రాప్యేదమవ్యయం । యన్మే స దద్యాత్పిత్రర్థం మాం మా తద్దత్తమాగమత్ ॥ ౯ ॥ అథ రేణుసముద్ధ్వస్తం సము త్థాప్య నరాధిపం । న్యవర్తత తదా దేవీ కౌసల్యా శోకకర్శితా ॥ ౧౦ ॥ హత్వేవ బ్రాహ్మణం కామాత్స్పృష్ట్వాగ్నిమివ పాణినా । అన్వతప్యత ధర్మాత్మా పుత్రం సంచిన్త్య తాపసం ॥ ౧౧ ॥ నివృత్త్యైవ నివృత్త్యైవ సీదతో రథవర్త్మసు । రాజ్ఞో నాతిబభౌ రూపం గ్రస్తస్యాంశుమతో యథా ॥ ౧౨ ॥ విలలాప చ దుఃఖార్తః ప్రియం పుత్రమనుస్మరన్ । నగరాంతమనుప్రాప్తం బుద్ధ్వా పుత్రమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ వాహనానాం చ ముఖ్యానాం వహతాం తం మమాత్మజం । పదాని పథి దృశ్యంతే స మహాత్మా న దృశ్యతే ॥ ౧౪ ॥ యస్సుఖేషూపధానేషు శేతే చందనరూషితః । వీజ్యమానో మహార్హాభిస్స్త్రీభిర్మమ సుతోత్తమః ॥ ౧౫ ॥ స నూనం క్వచిదేవాద్య వృక్షమూలముపాశ్రితః । కాష్ఠం వా యది వాశ్మానముపధాయ శయిష్యతే ॥ ౧౬ ॥ ఉత్థాస్యతి చ మేదిన్యాః కృపణః పాంసుకుంఠితః । వినిశ్వసన్ప్రస్రవణాత్కరేణూనామివర్షభః ॥ ౧౭ ॥ ద్రక్ష్యంతి నూనం పురుషా దీర్ఘబాహుం వనేచరాః । రామముత్థాయ గచ్ఛంతం లోకనాథమనాథవత్ ॥ ౧౮ ॥ సా నూనం జనకస్యేష్టా సుతా సుఖసదోచితా । కంటకాక్రమణాక్రాన్తా క్షుత్పిపాసావమోహితా ॥ ౧౯ ॥ సీ శాచనియ తాహా రావనముద్యగమిష్యతి । అనభిజ్ఞా వనానాం సా నూనం భయముపైష్యతి ॥ ౨౦ ॥ శ్వాపదానర్దితం శ్రుత్వా గంభీరం రోమహర్షణం । సకామా భవ కైకేయి విధవా రాజ్యమావస ॥ ౨౧ ॥ నహితం పురుషవ్యాఘ్రం సింహోరస్కం మహాభుజం । పుండరీకవిశాలాక్షం వినా జీవితుముత్సహే ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యేవం విలపన్రాజా జనౌఘేనాభిసంవృతః । అపస్నాత ఇవారిష్టం ప్రవివేశ పురోత్తమం ॥ ౨౩ ॥ శూన్యచత్వరవేశ్మాంతాం సంవృతాపణదేవతాం । క్లాంతదుర్బలదుఃఖార్తాం నాత్యాకీర్ణమహాపథామ్ ॥ ౨౪ ॥ తామవేక్ష్య పురీం సర్వాం రామమేవానుచింతయన్ । విలపన్ప్రావిశద్రాజా గృహం సూర్య ఇవాంబుదమ్ ॥ ౨౫ ॥ మహాహ్రదమివాక్షోభ్యం సుపర్ణేన హృతోరగం । రామేణ రహితం వేశ్మ వైదేహ్యా లక్ష్మణేన చ ॥ ౨౬ ॥ అథ గద్గదశబ్దస్తు విలపన్మనుజాధిపః । ఉవాచ మృదు మందార్థం వచనం దీనమస్వరం ॥ ౨౭ ॥ కౌసల్యాయా గృహం శీఘ్రం రామమాతుర్నయంతు మామ్ । న హ్యన్యత్ర మమాశ్వాసో హృదయస్య భవిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ ఇతి బ్రువంతం రాజానమనయన్ద్వారదర్శినః । కౌసల్యాయా గృహం తత్ర న్యవేశ్యత వినీతవత్ ॥ ౨౯ ॥ తతస్తస్య ప్రవిష్టస్య కౌసల్యాయా నివేశనమ్ । అధిరుహ్యాపి శయనం బభూవ లులితం మనః ॥ ౩౦ ॥ పుత్రద్వయవిహీనం చ స్నుషయా చ వివర్జితమ్ । అపశ్యద్భవనం రాజా నష్టచంద్రమివాంబరం ॥ ౩౧ ॥ తచ్చ దృష్ట్వా మహారాజో భుజముద్యమ్య వీర్యవాన్ । ఉచ్చైస్స్వరేణ చుక్రోశ హా రాఘవ జహాసి మామ్ ॥ ౩౨ ॥ సుఖితా బత తం కాలం జీవిష్యంతి నరోత్తమాః । పరిష్వజంతో యే రామం ద్రక్ష్యంతి పునరాగతమ్ ॥ ౩౩ ॥ అథ రాత్ర్యాం ప్రవృత్తాయాం కాలరాత్ర్యామివాత్మనః । అర్ధరాత్రే దశరథః కౌసల్యామిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౪ ॥ రామం మేఽనుగతా దృష్టిరద్యాపి న నివర్తతే । న త్వా పశ్యామి కౌసల్యే సాధు మా పాణినా స్పృశ ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ తం రామమేవానువిచింతయంతం సమీక్ష్య దేవీ శయనే నరేంద్రం । ఉపోపవిశ్యాధికమార్తరూపా వినిశ్వసంతీ విలలాప కృచ్ఛ్రం ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౦౩ ॥ ౨౦౬౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ । తతస్సమీక్ష్య శయనే సన్నం శోకేన పార్థివం । కౌసల్యా పుత్రశోకార్తా తమువాచ మహీపతిమ్ ॥ ౧ ॥ రాఘవే నరశార్దూలే విషముప్త్వా ద్విజిహ్వతామ్ । విచరిష్యతి కైకేయీ నిర్ముక్తేవ హి పన్నగీ ॥ ౨ ॥ వివాస్య రామం సుభగా లబ్ధకామా సమాహితా । త్రాసయిష్యతి మాం భూయో దుష్టాహిరివ వేశ్మని ॥

అథాస్మిన్నగరే రామశ్చరన్భైక్షం గృహే వసేత్ । కామకారో వరం దాతుమపి దాసం మమాత్మజమ్ ॥ ౪ ॥ పాతయిత్వా తు కైకేయ్యా రామం స్థానాద్యథేష్టతః । ప్రవిద్ధో రక్షసాం భాగః పర్వణీవాహితాగ్నినా ॥ ౫ ॥ గజరాజగతిర్వీరో మహాబాహుర్ధనుర్ధరః । వనమావిశతే నూనం సభార్యస్సహలక్ష్మణః ॥ ౬ ॥ వనే త్వదృష్టదుఃఖానాం కైకేయ్యానుమతే త్వయా । త్యక్తానాం వనవాసాయ కాన్వవస్థా భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ తే రత్నహీనాస్తరుణాః ఫలకాలే వివాసితాః । కథం వత్స్యంతి కృపణాః ఫలమూలైః కృతాశనాః ॥ ౮ ॥ అపీదానీం స కాలస్స్యాన్మమ శోకక్షయశ్శివః । సభార్యం యత్సహ భ్రాత్రా పశ్యేయమిహ రాఘవమ్ ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వైవోపస్థితౌ వీరౌ కదాయోధ్యా భవిష్యతి । యశస్వినీ హృష్టజనా సూచ్ఛ్రితధ్వజమాలినీ ॥ ౧౦ ॥ కదా ప్రేక్ష్య నరవ్యాఘ్రావరణ్యాత్పునరాగతౌ । నందిష్యతి పురీ హృష్టా సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ ౧౧ ॥ కదాయోధ్యాం మహాబాహుః పురీం వీరః ప్రవేక్ష్యతి । పురస్కృత్య రథే సీతాం వృషభో గోవధూమివ ॥ ౧౨ ॥ కదా ప్రాణిసహస్రాణి రాజమార్గే మమాత్మజౌ । లాజైరవకరిష్యంతి ప్రవిశంతావరిందమౌ ॥ ౧౩ ॥ ప్రవిశంతౌ కదాయోధ్యాం ద్రక్ష్యామి శుభకుండలౌ । ఉదగ్రాయుధనిస్త్రింశౌ సశృంగావివ పర్వతౌ ॥ ౧౪ ॥ కదా సుమనసః కన్యా ద్విజాతీనాం ఫలాని చ । ప్రదిశంత్యః పురీం హృష్టాః కరిష్యంతి ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౫ ॥ కదా పరిణతో బుద్ధ్యా వయసా చామరప్రభః । అభ్యుపైష్యతి ధర్మజ్ఞస్త్రివర్ష ఇవ మాం లలన్ ॥ ౧౬ ॥ నిస్సంశయం మయా మన్యే పురా వీర కదర్యయా । పాతుకామేషు వత్సేషు మాతౄణాం శాతితాస్స్తనాః ॥ ౧౭ ॥ సాహం గౌరివ సింహేన వివత్సా వత్సలా కృతా । కైకేయ్యా పురుషవ్యాఘ్ర బాలవత్సేవ గౌర్బలాత్ ॥ ౧౮ ॥ న హి తావద్గుణైర్జుష్టం సర్వశాస్త్రవిశారదమ్ । ఏకపుత్రా వినా పుత్రమహం జీవితుముత్సహే ॥ ౧౯ ॥ న హి మే జీవితే కించిత్సామర్థ్యమిహ కల్ప్యతే । అపశ్యంత్యాః ప్రియం పుత్రం మహాబాహుం మహాబలమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ అయం హి మాం దీపయతే సముత్థితస్తనూజశోకప్రభవో హుతాశనః । మహీమిమాం రశ్మిభిరుద్ధతప్రభో యథా నిదాఘే భగవాన్దివాకరః ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౬ ॥ ౧౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విలపంతీం తథా తాంతు కౌసల్యాం ప్రమదోత్తమామ్ । ఇదం ధర్మే స్థితా ధర్మ్యం సుమిత్రా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తవార్యే సద్గుణైర్యుక్తః పుత్రస్స పురుషోత్తమః । కిం తే విలపితేనైవం కృపణం రుదితేన వా ॥ ౨ ॥ యస్తవార్యే గతః పుత్రస్త్యక్త్వా రాజ్యం మహాబలః । సాధు కుర్వన్మహాత్మానం పితరం సత్యవాదినమ్ ॥ ౩ ॥ శిష్టైరాచరితే సమ్యక్ఛశ్వత్ప్రేత్యఫలోదయే । రామో ధర్మే స్థితశ్శ్రేష్ఠో న స శోచ్యః కదాచన ॥ ౪ ॥ వర్తతే చోత్తమాం వృత్తిం లక్ష్మణోऽస్మిన్సదానఘః । దయావాన్సర్వభూతేషు లాభస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౫ ॥ అరణ్యవాసే యద్దుఃఖం జానతీ వై సుఖోచితా । అనుగచ్ఛతి వైదేహీ ధర్మాత్మానం తవాత్మజమ్ ॥ ౬ ॥ కీర్తిభూతాం పతాకాం యో లోకే భ్రామయతి ప్రభుః । ధర్మసత్యవ్రతపరః కిం న ప్రాప్తస్తవాత్మజః ॥ ౭ ॥ వ్యక్తం రామస్య విజ్ఞాయ శౌచం మాహాత్మ్యముత్తమమ్ । న గాత్రమంశుభిస్సూర్యస్సంతాపయితుమర్హతి ॥ ౮ ॥ శివస్సర్వేషు కాలేషు కాననేభ్యో వినిస్సృతః । రాఘవం యుక్తశీతోష్ణస్సేవిష్యతి సుఖోऽనిలః ॥ ౯ ॥ శయానమనఘం రాత్రౌ పితేవాభిపరిష్వజన్ । రశ్మిభిస్సంస్పృశన్ఛీతైశ్చంద్రమా హ్లాదయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ దదౌ చాస్త్రాణి దివ్యాని యస్మై బ్రహ్మా మహౌజసే । దానవేంద్రం హతం దృష్ట్వా తిమిధ్వజసుతం రణే ॥ ౧౧ ॥ స శూరః పురుషవ్యాఘ్రస్స్వబాహుబలమాశ్రితః । అసత్రస్తో హ్యరణ్యస్థో వేశ్మనీవ నివత్స్యతి ॥ ౧౨ ॥ యస్యేషుపథమాసాద్య వినాశం యాంతి శత్రవః । కథం న పృథివీ తస్య శాసనే స్థాతుమర్హతి ॥ ౧౩ ॥ యా శ్రీశ్శౌర్యం చ రామస్య యా చ కల్యాణసత్త్వతా । నివృత్తారణ్యవాసస్స క్షిప్రం రాజ్యమవాప్స్యతి ॥ ౧౪ ॥ సూర్యస్యాపి భవేత్సూర్యో హ్యగ్నేరగ్నిః ప్రభోః ప్రభుః । శ్రియః శ్రీశ్చ

భవేదగ్ర్యా కీర్తిః కీర్త్యాః క్షమాక్షమా ॥ ౧౫ ॥ దైవతం దైవతానాంచ భూతానాం భూతసత్తమః । తస్యకే హ్యగుణా దేవి రాష్ట్రే వాప్యథవా పురే ॥ ౧౬ ॥ పృథివ్యాసహ వైదేహ్యా శ్రియాచ పురుషర్షభః । క్షిప్రం తిసృభిరేతాభిస్సహ రామోఽభిషేక్ష్యతి ॥ ౧౭ ॥ దుఃఖజం విసృజన్త్యాస్రం నిష్క్రామన్తముదీక్ష్యయమ్ । అయోధ్యాయాం జనాస్సర్వే శోకవేగసమాహతాః ॥ ౧౮ ॥ కుశచీరధరం దేవం గచ్ఛన్తమపరాజితమ్ । సీతేవానుగతాలక్ష్మీస్తస్య కిం నామ దుర్లభం ॥ ౧౯ ॥ ధనుర్గ్రహవరో యస్య బాణఖడ్గాస్త్రభృత్స్వయం । లక్ష్మణో వ్రజతిహ్యగ్రే తస్యకిం నామ దుర్లభమ్ ॥ ౨౦ ॥ నివృత్తవనవాసం తం ద్రష్టాసి పునరాగతమ్ । జహి శోకంచ మోహంచ దేవి సత్యం బ్రవీమి తే ॥ శిరసా చరణా వేతౌ వందమానమనిందితే । పునర్ద్రక్ష్యసి కల్యాణి పుత్రం చన్ద్రమివోదితమ్ ॥ ౨౨ ॥ పునః ప్రవిష్టం దృష్ట్వా తమభిషిక్తం మహాశ్రియమ్ । సముత్స్రక్ష్యసి నేత్రాభ్యాం క్షిప్రమానన్దజం పయః ॥ ౨౩ ॥ మాశోకో దేవి దుఃఖం వా న రామే దృశ్యతేఽశివం । క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి పుత్రం త్వం ససీతం సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౪ ॥ త్వయా శేషో జనశ్చైవ సమాశ్వాస్యో యదానఘే । కిమిదానీమిదం దేవి కరోషి హృది విక్లబం ॥ ౨౫ ॥ నార్హా త్వం శోచితుం దేవి యస్యాస్తే రాఘవస్సుతః । నహి రామాత్పరో లోకే విద్యతే సత్పథే స్థితః ॥ ౨౬ ॥ అభివాదయమానం తం దృష్ట్వా ససుహృదం సుతం । ముదాశ్రుమోక్ష్యసే క్షిప్రం మేఘలేఖేవ వార్షికీ ॥ ౨౭ ॥ పుత్రస్తే వరదః క్షిప్రమయోధ్యాం పునరాగతః । పాణిభ్యాం మృదుపీనాభ్యాం చరణౌ పీడయిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ అభివాద్య నమస్యంతం శూరం ససుహృదం సుతం । ముదాస్రైః ప్రోక్ష్యసి పునః మేఘరాజిరివాచలమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్వాసయంతీ వివిధైశ్చ వాక్యైర్వాక్యోపచారే కుశలానవద్యా । రామస్య తాం మాతరమేవముక్త్వా దేవీ సుమిత్రా విరరామ రామా ॥ ౩౦ ॥ నిశమ్య తల్లక్ష్మణమాతృవాక్యం రామస్య మాతుర్నరదేవపత్న్యాః । సద్యశ్శరీరే విననాశ శోకశ్శరద్గతో మేఘ ఇవాల్పతోయః ॥ ౩౧ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౫౬ ॥ ౧౧౭౨౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అనురక్తా మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్ । అనుజగ్ముః ప్రయాంతం తం వనవాసాయ మానవాః ॥ ౧ ॥ నివర్తితేపి చ బలాత్సుహృద్వర్గేచ రాజని । నైవ తే సంన్యవర్తన్త రామస్యానుగతారథమ్ ॥ ౨ ॥ అయోధ్యానిలయానాం హి పురుషాణాం మహాయశాః । బభూవ గుణసమ్పన్నః పూర్ణచన్ద్ర ఇవ ప్రియః ॥ ౩ ॥ సయాచ్యమానః కాకుత్స్థస్స్వాభిః ప్రకృతిభిస్తదా । కుర్వాణః పితరం సత్యం వనమేవాన్వపద్యత ॥ అవేక్షమాణస్సస్నేహం చక్షుషా ప్రపిబన్నివ । ఉవాచ రామస్స్నేహేన తాః ప్రజాః స్వాః ప్రజా ఇవ ॥ ౫ ॥ యా ప్రీతిర్బహుమానశ్చ మయ్యయోధ్యానివాసినాం । మత్ప్రియార్థం విశేషేణ భరతే సా నివేశ్యతామ్ ॥ ౬ ॥ స హి కల్యాణచారిత్రః కైకేయ్యానన్దవర్ధనః । కరిష్యతి యథావద్వః ప్రియాణి చ హితాని చ ॥ ౭ ॥ జ్ఞానవృద్ధో వయోబాలో మృదుర్వీర్యగుణాన్వితః । అనురూపస్సవో భర్తా భవిష్యతి భయాపహః ॥ ౮ ॥ స హి రాజగుణైర్యుక్తో యువరాజస్సమీక్షితః । అపిచాప్యమయా శిష్టైః కార్యం వో భర్తృశాసనమ్ ॥ ౯ ॥ న చ తప్యేద్యథా చాసౌ వనవాసం గతే మయి । మహారాజస్తథా కార్యో మమ ప్రియచికీర్షయా ॥ ౧౦ యథా యథా దాశరథిర్ధర్మేవాస్థితో భవత్ । తథా తథా ప్రకృతయో రామం పతిమకామయన్ ॥ ౧౧ ॥ బాష్పేణ పిహితం దీనం రామస్సౌమిత్రిణా సహ । చకర్షేవ గుణైర్బద్ధ్వా జనం పురనివాసినమ్ ॥ ౧౨ ॥ తే ద్విజాస్త్రివిధం వృద్ధా జ్ఞానేన వయసౌజసా । వయః ప్రకమ్పశిరసా దూరాదూచురిదం వచః ॥ ౧౩ ॥ వహంతో జవనా రామం భో భో జాత్యాస్తురంగమాః । నివర్తధ్వం న గంతవ్యం హితా భవత భర్తరి ॥ ౧౪ ॥ కర్ణవంతి హి భూతాని విశేషేణ తురంగమాః । యూయం తస్మాన్నివర్తధ్వం యాచనాం ప్రతివేదితాః ॥ ౧౫ ॥ ధర్మతస్స విశుద్ధాత్మా వీరశ్శుభదృఢవ్రతః । ఉపవాహ్యస్తు వో భర్తా నాప

అథస్మ నగరే రామశ్చరన్భైక్షం గృహే వసేత్ । కామకారో వరం దాతుమపి దాసం మమాత్మజమ్ ॥ ౪ ॥ పాతయి
త్వాతు కైకేయ్యా రామం స్థానాద్యథేష్టతః । ప్రవిద్ధో రక్షసాం భాగః పర్వణీవాహితాగ్నినా ॥ ౫ ॥ గజరాజగతి
ర్వీరో మహాబాహుర్ధనుర్ధరః । వనమావిశతే నూనం సభార్యస్సహలక్ష్మణః ॥ ౬ ॥ వనే త్వదృష్టదుఃఖానాం కైకే
య్యానుమతే త్వయా । త్యక్తానాం వనవాసాయ కాన్వవస్థా భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ తే రత్నహీనాస్తరుణాః ఫలకాలే వి
వాసితాః । కథం వత్స్యంతి కృపణాః ఫలమూలైః కృతాశనాః ॥ ౮ ॥ అపీదానీం స కాలస్స్యాన్మమ శోకక్షయశ్శివః ।
సభార్యం యత్సహ భ్రాత్రా పశ్యేయమిహ రాఘవమ్ ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వైవోపస్థితౌ వీరౌ కదాయోధ్యా భవిష్యతి । య
శస్వినీ హృష్టజనా సూచ్ఛ్రితధ్వజమాలినీ ॥ ౧౦ ॥ కదా ప్రేక్ష్య నరవ్యాఘ్రావరణ్యాత్పునరాగతౌ । నందిష్యతి పు
రీ హృష్టా సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ ౧౧ ॥ కదాయోధ్యాం మహాబాహుః పురీం వీరః ప్రవేక్ష్యతి । పురస్కృత్య రథే సీ
తాం వృషభో గోవధూమివ ॥ ౧౨ ॥ కదా ప్రాణిసహస్రాణి రాజమార్గే మమాత్మజౌ । లాజైరవకిరిష్యంతి ప్ర
విశంతావరిందమౌ ॥ ౧౩ ॥ ప్రవిశంతౌ కదాయోధ్యాం ద్రక్ష్యామి శుభకుండలౌ । ఉదగ్రాయుధనిస్త్రింశౌ సశృంగా
వివ పర్వతౌ ॥ ౧౪ ॥ కదా సుమనసః కన్యా ద్విజాతీనాం ఫలాని చ । ప్రదిశంత్యః పురీం హృష్టాః కరిష్యంతి ప్రదక్షి
ణమ్ ॥ ౧౫ ॥ కదా పరిణతో బుద్ధ్యా వయసా చామరప్రభః । అభ్యుపైష్యతి ధర్మజ్ఞస్త్రివర్ష ఇవ మాం లలన్ ॥ ౧౬ ॥
నిస్సంశయం మయా మన్యే పురా వీర కదర్యయా । పాతుకామేషు వత్సేషు మాతౄణాం శాతితాస్తనాః ॥ ౧౭ ॥
సాహం గౌరివ సింహేన వివత్సా వత్సలా కృతా । కైకేయ్యా పురుషవ్యాఘ్ర బాలవత్సేవ గౌర్బలాత్ ॥ ౧౮ ॥ న
హి తావద్గుణైర్జుష్టం సర్వశాస్త్రవిశారదమ్ । ఏకపుత్రా వినా పుత్రమహం జీవితుముత్సహే ॥ ౧౯ ॥ న హి మే జీవి
తే కించిత్సామర్థ్యమిహ కల్ప్యతే । అపశ్యంత్యాః ప్రియం పుత్రం మహాబాహుం మహాబలమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ అయం
హి మాం దీపయతే సముత్థితస్తనూజశోకప్రభవో హుతాశనః । మహీమిమాం రశ్మిభిరుద్ధతప్రభో యథా నిదా
ఘే భగవాన్దివాకరః ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౬ ॥ ౧౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విలపంతీం తథా తాం తు కౌసల్యాం ప్రమదోత్తమామ్ । ఇదం ధర్మే స్థితా
ధర్మ్యం సుమిత్రా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తవార్యే సద్గుణైర్యుక్తః పుత్రస్స పురుషోత్తమః । కిం తే విలపితేనైవం కృ
పణం రుదితేన వా ॥ ౨ ॥ యస్తవార్యే గతః పుత్రస్త్యక్త్వా రాజ్యం మహాబలః । సాధు కుర్వన్మహాత్మానం పితరం స
త్యవాదినమ్ ॥ ౩ ॥ శిష్టైరాచరితే సమ్యక్ఛశ్వత్ప్రేత్యఫలోదయే । రామో ధర్మే స్థితశ్శ్రేష్ఠో న స శోచ్యః కదాచన ॥ ౪ ॥
వర్తతే చోత్తమాం వృత్తిం లక్ష్మణోఽస్మిన్సదానఘః । దయావాన్సర్వభూతేషు లాభస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౫ ॥ అరణ్య
వాసే యద్దుఃఖం జానతీ వై సుఖోచితా । అనుగచ్ఛతి వైదేహీ ధర్మాత్మానం తవాత్మజమ్ ॥ ౬ ॥ కీర్తిభూతాం పతా
కాం యో లోకే భ్రామయతి ప్రభుః । ధర్మసత్యవ్రతపరః కిం న ప్రాప్తస్తవాత్మజః ॥ ౭ ॥ వ్యక్తం రామస్య విజ్ఞా
య శౌచం మాహాత్మ్యముత్తమమ్ । న గాత్రమంశుభిస్సూర్యస్సంతాపయితుమర్హతి ॥ ౮ ॥ శివస్సర్వేషు కాలేషు కా
ననేభ్యో వినిస్సృతః । రాఘవం యుక్తశీతోష్ణస్సేవిష్యతి సుఖోఽనిలః ॥ ౯ ॥ శయానమనఘం రాత్రౌ పితేవాభిపరిష్వ
జన్ । రశ్మిభిస్సంస్పృశన్ శీతైశ్చంద్రమా హ్లాదయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ దదౌ చాస్త్రాణి దివ్యాని యస్మై బ్రహ్మా మహౌజసే ।
దానవేంద్రం హతం దృష్ట్వా తిమిధ్వజసుతం రణే ॥ ౧౧ ॥ స శూరః పురుషవ్యాఘ్రస్స్వబాహుబలమాశ్రితః । అస
త్రస్తో హ్యరణ్యస్థో వేశ్మనీవ నివత్స్యతి ॥ ౧౨ ॥ యస్యేషుపథమాసాద్య వినాశం యాంతి శత్రవః । కథం న పృథివీ
తస్య శాసనే స్థాతుమర్హతి ॥ ౧౩ ॥ యా శ్రీశ్శౌర్యం చ రామస్య యా చ కల్యాణసత్త్వతా । నివృత్తారణ్యవాసస్స
క్షిప్రం రాజ్యమవాప్స్యతి ॥ ౧౪ ॥ సూర్యస్యాపి భవేత్సూర్యో హ్యగ్నేరగ్నిః ప్రభోః ప్రభుః । శ్రియః శ్రీశ్చ

భవేదగాధ్య కీర్తిః కీర్త్యాః క్షమా క్షమా ॥ ౧౫ ॥ దైవతం దైవతానాంచ భూతానాం భూతసత్తమః । తస్యకే హ్యగుణా దేవి రాష్ట్రే వాప్యథవా పురే ॥ ౧౬ ॥ పృథివ్యా సహ వైదేహ్యా శ్రియా చ పురుషర్షభః । క్షిప్రం తిసృభిరేతాభిస్సహ రామోఽభిషేక్ష్యతి ॥ ౧౭ ॥ దుఃఖజం విసృజన్త్యాస్రం నిష్క్రామన్తముదీక్ష్య యమ్ । అయోధ్యాయాం జనాస్సర్వే శోకవేగసమాహతాః ॥ ౧౮ ॥ కుశచీరధరం దేవం గచ్ఛన్తమపరాజితమ్ । సీతేవానుగతా లక్ష్మీస్తస్య కిం నామ దుర్లభమ్ ॥ ౧౯ ॥ ధనుర్గ్రహవరో యస్య బాణఖడ్గాస్త్రభృత్స్వయమ్ । లక్ష్మణో వ్రజతి హ్యగ్రే తస్య కిం నామ దుర్లభమ్ ॥ ౨౦ ॥ నివృత్తవనవాసం తం ద్రష్టాసి పునరాగతమ్ । జహి శోకం చ మోహం చ దేవి సత్యం బ్రవీమి తే ॥ శిరసా చరణావేతౌ వన్దమానమనిన్దితే । పునర్ద్రక్ష్యసి కల్యాణి పుత్రం చన్ద్రమివోదితమ్ ॥ ౨౨ ॥ పునః ప్రవిష్టం దృష్ట్వా తమభిషిక్తం మహాశ్రియమ్ । సముత్స్రక్ష్యసి నేత్రాభ్యాం క్షిప్రమానన్దజం పయః ॥ ౨౩ ॥ మా శోకో దేవి దుఃఖం వా న రామే దృశ్యతేఽశివమ్ । క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి పుత్రం త్వం ససీతం సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౪ ॥ త్వయా శేషో జనశ్చైవ సమాశ్వాస్యో యదానఘే । కిమిదానీమిదం దేవి కరోషి హృది విక్లబమ్ ॥ ౨౫ ॥ నార్హా త్వం శోచితుం దేవి యస్యాస్తే రాఘవస్సుతః । న హి రామాత్పరో లోకే విద్యతే సత్పథే స్థితః ॥ ౨౬ ॥ అభివాదయమానం తం దృష్ట్వా ససుహృదం సుతమ్ । ముదాశ్రు మోక్ష్యసే క్షిప్రం మేఘలేఖేవ వార్షికీ ॥ ౨౭ ॥ పుత్రస్తే వరదః క్షిప్రమయోధ్యాం పునరాగతః । పాణిభ్యాం మృదుపీనాభ్యాం చరణౌ పీడయిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ అభివాద్య నమస్యన్తం శూరం ససుహృదం సుతమ్ । ముదాస్రైః ప్రోక్ష్యసి పునః మేఘరాజిరివాచలమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్వాసయన్తీ వివిధైశ్చ వాక్యైర్వాక్యోపచారే కుశలానవద్యా । రామస్య తాం మాతరమేవముక్త్వా దేవీ సుమిత్రా విరరామ రామా ॥ ౩౦ ॥ నిశమ్య తల్లక్ష్మణమాతృవాక్యం రామస్య మాతుర్నరదేవపత్న్యాః । సద్యశ్శరీరే వినినాశ శోకశ్శరద్గతో మేఘ ఇవాల్పతోయః ॥ ౩౧ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౫౬ ॥ ౧౧౧౨౦ ॥ *********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అనురక్తా మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్ । అనుజగ్ముః ప్రయాన్తం తం వనవాసాయ మానవాః ॥ ౧ ॥ నివర్తితేఽపి చ బలాత్సుహృద్వర్గే చ రాజని । నైవ తే సంన్యవర్తన్త రామస్యానుగతా రథమ్ ॥ ౨ ॥ అయోధ్యానిలయానాం హి పురుషాణాం మహాయశాః । బభూవ గుణసమ్పన్నః పూర్ణచన్ద్ర ఇవ ప్రియః ॥ ౩ ॥ స యాచ్యమానః కాకుత్స్థస్స్వాభిః ప్రకృతిభిస్తదా । కుర్వాణః పితరం సత్యం వనమేవాన్వపద్యత ॥ అవేక్షమాణస్సస్నేహం చక్షుషా ప్రపిబన్నివ । ఉవాచ రామస్స్నేహేన తాః ప్రజాస్స్వాః ప్రజా ఇవ ॥ ౫ ॥ యా ప్రీతిర్బహుమానశ్చ మయ్యయోధ్యానివాసినామ్ । మత్ప్రియార్థం విశేషేణ భరతే సా నివేశ్యతామ్ ॥ ౬ ॥ స హి కల్యాణచారిత్రః కైకేయ్యానన్దవర్ధనః । కరిష్యతి యథావద్వః ప్రియాణి చ హితాని చ ॥ ౭ ॥ జ్ఞానవృద్ధో వయోబాలో మృదుర్వీర్యగుణాన్వితః । అనురూపస్స వో భర్తా భవిష్యతి భయాపహః ॥ ౮ ॥ స హి రాజగుణైర్యుక్తో యువరాజస్సమీక్షితః । అపి చాపి మయా శిష్టైః కార్యం వో భర్తృశాసనమ్ ॥ ౯ ॥ న చ తప్యేద్యథా చాసౌ వనవాసం గతే మయి । మహారాజస్తథా కార్యో మమ ప్రియచికీర్షయా ॥ ౧౦ యథా యథా దాశరథిర్ధర్మమేవాస్థితో భవత్ । తథా తథా ప్రకృతయో రామం పతిమకామయన్ ॥ ౧౧ ॥ బాష్పేణ పిహితం దీనం రామస్సౌమిత్రిణా సహ । చకర్షేవ గుణైర్బద్ధ్వా జనం పురనివాసినమ్ ॥ ౧౨ ॥ తే ద్విజాస్త్రివిధం వృద్ధా జ్ఞానేన వయసౌజసా । వయః ప్రకమ్పశిరసో దూరాదూచురిదం వచః ॥ ౧౩ ॥ వహన్తో జవనా రామం భో భో జాత్యాస్తురంగమాః । నివర్తధ్వం న గన్తవ్యం హితా భవత భర్తరి ॥ ౧౪ ॥ కర్ణవన్తి హి భూతాని విశేషేణ తురంగమాః । యూయం తస్మాన్నివర్తధ్వం యాచనాం ప్రతివేదితాః ॥ ౧౫ ॥ ధర్మతస్స విశుద్ధాత్మా వీరశ్శుభదృఢవ్రతః । ఉపవాహ్యస్తు వో భర్తా నాప

వాహ్యః పురాద్వనమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఓమ్ ॥ ఏవమార్తప్రలాపాంస్తాన్వృద్ధాన్ప్రలపతో ద్విజాన్ । అవేక్ష్య సహసా రామో రథాదవతతార హ ॥ ౧౭ ॥ పద్భ్యామేవ జగామాథ ససీతస్సహలక్ష్మణః । సన్నికృష్టపదన్యాసో రామో వనపరాయణః ॥ ౧౮ ॥ ద్విజాతీంస్తు పదాతీంస్తాన్రామశ్చారిత్రవత్సలః । న శశాక ఘృణాచక్షుః పరిమోక్తుం రథేన సః ॥ ౧౯ ॥ గచ్ఛన్తమేవ తం దృష్ట్వా రామం సమ్భ్రాన్తచేతసః । ఊచుః పరమసన్తప్తా రామం వాక్యమిదం ద్విజాః ॥ ౨౦ ॥ బ్రాహ్మణ్యం సర్వమేతత్త్వాం బ్రహ్మణ్యమనుగచ్ఛతి । ద్విజస్కన్ధాధిరూఢాస్త్వామగ్నయోఽప్యనుయాన్త్యమీ ॥ ౨౧ ॥ వాజపేయసముత్థాని ఛత్రాణ్యేతాని పశ్య నః । పృష్ఠతోఽనుప్రయాతాని మేఘానివ జలాత్యయే ॥ ౨౨ ॥ అనవాప్తాతపత్రస్య రశ్మిసన్తాపితస్య తే । ఏభిశ్ఛాయాం కరిష్యామస్స్వైశ్ఛత్రైర్వాజపేయికైః ॥ యా హి నస్సతతం బుద్ధిర్వేదమన్త్రానుసారిణీ । త్వత్కృతే సా కృతా వత్స వనవాసానుసారిణీ ॥ ౨౪ ॥ హృదయేష్వేవ తిష్ఠన్తి వేదా యే నః పరం ధనమ్ । వత్స్యన్త్యపి గృహేష్వేవ దారాశ్చారిత్రరక్షితాః ॥ ౨౫ ॥ న పునర్నిశ్చయః కార్యస్త్వద్గతౌ సుకృతా మతిః । త్వయి ధర్మవ్యపేక్షే తు కిం స్యాద్ధర్మమపేక్షితుమ్ ॥ ౨౬ ॥ యాచితో నో నివర్తస్వ హంసశుక్లశిరోరుహైః । శిరోభిర్నిభృతాచార మహీపతనపాంసులైః ॥ ౨౭ ॥ బహూనాం వితతా యజ్ఞా ద్విజానాం య ఇహాగతాః । తేషాం సమాప్తిరాయత్తా తవ వత్స నివర్తనే ॥ ౨౮ ॥ భక్తిమన్తీహ భూతాని జంగమాజంగమాని చ । యాచమానేషు రామ త్వం భక్తిం భక్తేషు దర్శయ ॥ ౨౯ ॥ అనుగన్తుమశక్తాస్త్వాం మూలైరుద్ధతవేగినః । ఉన్నతా వాయువేగేన విక్రోశన్తీవ పాదపాః ॥ ౩౦ ॥ నిశ్చేష్టాహారసంచారా వృక్షైకస్థానవిష్ఠితాః । పక్షిణోఽపి ప్రయాచన్తే సర్వభూతానుకమ్పినమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవం విక్రోశతాం తేషాం ద్విజాతీనాం నివర్తనే । దదృశే తమసా తత్ర వారయన్తీవ రాఘవమ్ ॥ ౩౨ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సుమన్త్రోఽపి రథాద్విముచ్య శ్రాన్తాన్హయాంత్సంపరివర్త్య శీఘ్రమ్ । పీతోదకాంస్తోయపరిప్లుతాంగానచారయద్వై తమసావిదూరే ॥ ౩౩ ॥ ❋ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౫ ॥ ౯౧౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు తమసాతీరం రమ్యమాశ్రిత్య రాఘవః । సీతాముద్వీక్ష్య సౌమిత్రిమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఇయమద్య నిశా పూర్వా సౌమిత్రే ప్రహితా వనం । వనవాసస్య భద్రం తే స నోత్కంఠితుమర్హసి ॥ ౨ ॥ పశ్య శూన్యాన్యరణ్యాని రుదన్తీవ సమన్తతః । యథానిలయమాయద్భిర్నిలీనాని మృగద్విజైః ॥ ౩ ॥ అద్యాయోధ్యా తు నగరీ రాజధానీ పితుర్మమ । సస్త్రీపుంసా గతానస్మాంఛోచిష్యతి న సంశయః ॥ ౪ ॥ అనురక్తా హి మనుజా రాజానం బహుభిర్గుణైః । త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర శత్రుఘ్నభరతౌ తథా ॥ ౫ ॥ పితరం చానుశోచామి మాతరం చ యశస్వినీమ్ । అపి వాన్ధౌ భవేతాం తు రుదన్తౌ తావభీక్ష్ణశః ॥ ౬ ॥ భరతః ఖలు ధర్మాత్మా పితరం మాతరం చ మే । ధర్మార్థకామసహితైర్వాక్యైరాశ్వాసయిష్యతి ॥ ౭ ॥ భరతస్యానృశంసత్వం విచిన్త్యాహం పునః పునః । నానుశోచామి పితరం మాతరం చాపి లక్ష్మణ ॥ ౮ ॥ త్వయా కార్యం నరవ్యాఘ్ర మామనువ్రజతా కృతమ్ । అన్వేష్టవ్యా హి వైదేహ్యా రక్షణార్థే సహాయతా ॥ ౯ ॥ అద్భిరేవ తు సౌమిత్రే వత్స్యామ్యద్య నిశామిమాం । ఏతద్ధి రోచతే మహ్యం వన్యేఽపి వివిధే సతి ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్త్వా తు సౌమిత్రిం సుమన్త్రమపి రాఘవః । అప్రమత్తస్త్వమశ్వేషు భవ సౌమ్యేత్యువాచ హ ॥ ౧౧ ॥ సోఽశ్వాంత్సుమన్త్రస్సంయమ్య సూర్యేఽస్తం సముపాగతే । ప్రభూతయవసాన్కృత్వా బభూవ ప్రత్యనన్తరః ॥ ౧౨ ॥ ఉపాస్య తు శివాం సన్ధ్యాం దృష్ట్వా రాత్రిముపస్థితామ్ । రామస్య శయనం చక్రే సూతస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౧౩ ॥ తాం శయ్యాం తమసాతీరే వీక్ష్య వృక్షదలైః కృతాం । రామస్సౌమిత్రిణా సార్ధం సభార్యస్సంవివేశ హ ॥ ౧౪ ॥ సభార్యం సంప్రసుప్తం తం భ్రాతరం వీక్ష్య లక్ష్మణః । కథయా

మాససూతాయ రామస్య వివిధాన్గుణాన్ ॥ ౧౫ ॥ జాగ్రతో హ్యేవతాంరాత్రిం సౌమిత్రేరుదితోరవిః । సూ
తస్యతమసాతీరె రామస్యబ్రువతోగుణాన్ ॥ ౧౬ ॥ గోకులాకులతీరాయా స్తమసాయావిదూరతః । అవస త్తత్ర
తాంరాత్రిం రామః ప్రకృతిభిస్సహ ॥ ౧౭ ॥ ఉత్థాయచ మహాతేజాః ప్రకృతీస్తానిశామ్యచ । అబ్రవీద్భ్రా
తరం రామో లక్ష్మణంపుణ్యలక్షణం ॥ ౧౮ ॥ అస్మద్వ్యపేక్షాన్సౌమిత్రే నిరపేక్షాన్గృహేష్వపి । వృక్షమూలేషు
సంసుప్తాన్పశ్యలక్ష్మణసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౯ ॥ యథైతేనియమంపౌరాః కుర్వన్త్యస్మన్నివర్తనే । అపిప్రాణానసిష్యం
తినతుత్యక్ష్యంతినిశ్చయమ్ ॥ ౨౦ ॥ యావదేవతుసంసుప్తాస్తావదేవవయంలఘు । రథమారుహ్యగచ్ఛామపంథాన
మకుతోభయం ॥ ౨౧ ॥ అతోభూయోపినేదానీమిక్ష్వాకుపురవాసినః । స్వపేయురనురక్తామాం వృక్షమూలా
నిసంశ్రితాః ॥ ౨౨ ॥ పౌరాహ్యాత్మకృతాద్దుఃఖాద్విప్రమోచ్యానృపాత్మజైః । నతుఖల్వాత్మనాయోజ్యాదుఃఖేన
పురవాసినః ॥ ౨౩ ॥ అబ్రవీల్లక్ష్మణోరామం సాక్షాద్ధర్మమివస్థితం । రోచతేమేతథాప్రాజ్ఞ క్షిప్రమారుహ్యతామి
తి ॥ ౨౪ ॥ అథరామోఽబ్రవీచ్ఛ్రీమాంత్సుమన్త్రం యుజ్యతాంరథః । గమిష్యామితతోరణ్యం గచ్ఛశీఘ్రమితః ప్ర
భో ॥ ౨౫ ॥ సూతస్తతస్సంత్వరితస్స్యందనంతైర్హయోత్తమైః । యోజయిత్వాథ రామాయ ప్రాంజలిః ప్రత్య
వేదయత్ ॥ ౨౬ ॥ అయం యుక్తోమహాబాహో రథస్తే రథినాంవర । త్వమారోహస్వ భద్రంతే ససీతస్సహలక్ష్మ
ణః ॥ ౨౭ ॥ తంస్యందనమధిష్ఠాయ రాఘవస్సపరిచ్ఛదమ్ । శీఘ్రగామాకులావర్తాం తమసామతరన్నదీం ॥ ౨౮ ॥
ససంతీర్యమహాబాహుః శ్రీమాంశ్శివమకంటకమ్ । ప్రాపద్యత మహామార్గమభయం భయదర్శినామ్ ॥ ౨౯ ॥
మోహనార్థంతుపౌరాణాం సూతంరామోఽబ్రవీద్వచః । ఉదఙ్ముఖః ప్రయాహిత్వం రథమాస్థాయసారథే ॥ ౩౦ ॥
ముహూర్తంత్వరితంగత్వా నివర్తయరథంపునః । యథానవిద్యుః పౌరామాం తథాకురుసమాహితః ॥ ౩౧ ॥ రా
మస్యవచనంశ్రుత్వా తథాచక్రేససారథిః । ప్రత్యాగమ్యచరామస్య స్యందనం ప్రత్యవేదయత్ ॥ ౩౨ ॥ ఓం ॥
తౌసమ్ప్రయుక్తంతు రథంసమాస్థితౌ తథాససీతౌరఘువంశవర్ధనౌ । ప్రచోదయామాసతతస్తురంగమాంత్ససా
రథిర్యేనపథాతపోవనం ॥ ౩౩ ॥ తతస్సమాస్థాయరథంమహారథస్ససారథిర్దాశరథిర్వనంయయౌ । ఉదఙ్ముఖంతం
తురథం చకారసప్రయాణమాంగల్యనిమిత్తదర్శనాత్ ॥ ౩౪ ॥ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేషట్చత్వారిం
శస్సర్గః ॥ ౩౬౨ ॥ ౭౨౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రభాతాయాంతుశర్వర్యాం పౌరాస్తేరాఘవంవినా । శోకోపహతని
శ్చేష్టాబభూవుర్హతచేతసః ॥ ౧ ॥ శోకజాశ్రుపరిద్యూనావీక్షమాణాస్తతస్తతః । ఆలోకమపిరామస్య నపశ్యంతిస్మ
దుఃఖితాః ॥ ౨ ॥ తేవిషాదార్తవదనారహితాస్తేనధీమతా । కృపణాఃకరుణావాచో వదంతిస్మమనస్వినః ॥ ౩ ॥
ధిగస్తుఖలునిద్రాంతాం యయాపహృతచేతసః । నాద్యపశ్యామహేరామం పృథూరస్కంమహాభుజమ్ ॥ ౪ ॥
కథంనామమహాబాహుస్సతథావితథక్రియః । భక్తంజనంపరిత్యజ్య ప్రవాసంరాఘవోగతః ॥ ౫ ॥ యోనస్సదా
పాలయతి పితాపుత్రానివౌరసాన్ । కథంరఘూణాంసశ్రేష్ఠస్త్యక్త్వానోవిపినంగతః ॥ ౬ ॥ ఇహైవ నిధనం యా
మో మహాప్రస్థానమేవవా । రామేణరహితానాంహి కిమర్థంజీవితంహినః ॥ ౭ ॥ సంతికాష్ఠానిశుష్కాణి ప్ర
భూతానిమహాంతిచ । తైః ప్రజ్వాల్యచితాంసర్వే ప్రవిశామోథపావకం ॥ ౮ ॥ కింవక్ష్యామో మహాబాహురన
సూయః ప్రియంవదః । నీతస్సరాఘవోస్మాభిరితివక్తుంకథంక్షమమ్ ॥ ౯ ॥ సానూనంనగరీదీనాదృష్ట్వాస్మాన్రాఘవం
వినా । భవిష్యతినిరానందా సస్త్రీబాలవయోధికా ॥ ౧౦ ॥ నిర్యాతాస్తేనవీరేణసహనిత్యంజితాత్మనా । విహీ
నాస్తేనచపునః కథం పశ్యామతాంపురీమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇతీవబహుధావాచో బాహుముద్యమ్యతేజనాః । విలపంతిస్మ

దుఃఖార్తా వివత్సా ఇవ ధేనవః ॥ ౧౨ ॥ తతో మార్గానుసారేణ గత్వా కించిత్క్షణం పునః । మార్గనాశాద్విషాదేన మహతా సమభిప్లుతాః ॥ ౧౩ ॥ రథస్య మార్గనాశేన న్యవర్తంత మనస్వినః । కిమిదం కిం కరిష్యామో దైవేనోపహతా ఇతి ॥ ౧౪ ॥ తతో యథాగతేనైవ మార్గేణ క్లాన్తచేతసః । అయోధ్యామగమన్త్సర్వే పురీం వ్యథితసజ్జనామ్ ॥ ఆలోక్య నగరీం తాం చ క్షయవ్యాకులమానసాః । ఆవర్తయంత తేఽశ్రూణి నయనైః శోకపీడితైః ॥ ౧౬ ॥ ఏషా రామేణ రహితా నగరీ నాతిశోభతే । ఆపగా గరుడేనేవ హ్రదాదుద్ధృతపన్నగా ॥ ౧౭ ॥ చన్ద్రహీనమివాకాశం తోయహీనమివార్ణవమ్ । అపశ్యన్నిహతానందం నగరం తే విచేతసః ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ తే తాని వేశ్మాని మహాధనాని దుఃఖేన దుఃఖోపహతా విశంతః । నైవ ప్రజజ్ఞుస్స్వజనం జనం వా నిరీక్షమాణాః ప్రవినష్టహర్షాః ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౭ ॥ ౫౩౦౧ ॥****************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తేషామేవం విషణ్ణానాం పీడితానామతీవ చ । బాష్పవిప్లుతనేత్రాణాం సశోకానాం ముమూర్షయా ॥ ౧ ॥ ఓమ్ ॥ అనుగమ్య నివృత్తానాం రామం నగరవాసినామ్ । ఉద్గతానీవ సత్త్వాని బభూవురమనస్వినామ్ ॥ ౨ ॥ స్వం స్వం నిలయమాగమ్య పుత్రదారైస్సమావృతాః । అశ్రూణి ముముచుస్సర్వే బాష్పేణ పిహితాననాః ॥ ౩ ॥ న చాహృష్యన్న చామోదన్వణిజో న ప్రసారయన్ । న చాశోభంత పణ్యాని నాపచన్గృహమేధినః ॥ ౪ ॥ నష్టం దృష్ట్వా నాభ్యనందన్విపులం వా ధనాగమమ్ । పుత్రం ప్రథమజం లబ్ధ్వా జననీ నాభ్యనందత ॥ గృహే గృహే రుదంత్యశ్చ భర్తారం గృహమాగతమ్ । వ్యగర్హయంత దుఃఖార్తా వాగ్భిస్తోత్రైరివ ద్విపాన్ ॥ ౬ ॥ కిం ను తేషాం గృహైః కార్యం కిం దారైః కిం ధనేన వా । పుత్రైర్వా కిం సుఖైర్వాపి యే న పశ్యంతి రాఘవమ్ ॥ ౭ ॥ ఏకస్సత్పురుషో లోకే లక్ష్మణస్సహ సీతయా । యోఽనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం రామం పరిచరన్వనే ॥ ౮ ॥ ఆపగాః కృతపుణ్యాస్తాః పద్మిన్యశ్చ సరాంసి చ । యేషు స్నాస్యతి కాకుత్స్థో విగాహ్య సలిలం శుచి ॥ ౯ ॥ శోభయిష్యంతి కాకుత్స్థమటవ్యో రమ్యకాననాః । ఆపగాశ్చ మహానూపాస్సానుమంతశ్చ పర్వతాః ॥ ౧౦ ॥ కాననం వాపి శైలం వా యం రామోఽభిగమిష్యతి । ప్రియాతిథిమివ ప్రాప్తం నైనం శక్ష్యంత్యనర్చితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ విచిత్రకుసుమాపీడా బహుమంజరిధారిణః । రాఘవం దర్శయిష్యంతి నగా భ్రమరశాలినః ॥ ౧౨ ॥ అకాలే చాపి పుష్పాణి ముఖ్యాని చ ఫలాని చ । దర్శయిష్యంత్యనుక్రోశాద్గిరయో రామమాగతమ్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రస్రవిష్యంతి తోయాని విమలాని మహీధరాః । విదర్శయంతో వివిధాన్భూయశ్చిత్రాంశ్చ నిర్ఝరాన్ ॥ ౧౪ ॥ పాదపాః పర్వతాగ్రేషు రమయిష్యంతి రాఘవమ్ । యత్ర రామో భయం నాత్ర నాస్తి తత్ర పరాభవః ॥ ౧౫ ॥ స హి శూరో మహాబాహుః పుత్రో దశరథస్య చ । పురా భవతి నోఽదూరాదనుగచ్ఛామ రాఘవమ్ ॥ ౧౬ ॥ పాదచ్ఛాయా సుఖా భర్తుస్తాదృశస్య మహాత్మనః । స హి నాథో జనస్యాస్య స గతిస్స పరాయణమ్ ॥ ౧౭ ॥ వయం పరిచరిష్యామస్సీతాం యూయం తు రాఘవమ్ । ఇతి పౌరస్త్రియో భర్తౄన్దుఃఖార్తాస్తత్తదబ్రువన్ ॥ ౧౮ ॥ యుష్మాకం రాఘవోఽరణ్యే యోగక్షేమం విధాస్యతి । సీతా నారీజనస్యాస్య యోగక్షేమం కరిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ కో న్వనేనాప్రతీతేన సోత్కంఠితజనేన చ । సంప్రీయేతామనోజ్ఞేన వాసేన హృతచేతసా ॥ ౨౦ ॥ కైకేయ్యా యది చేద్రాజ్యం స్యాదధర్మ్యమనాథవత్ । న హి నో జీవితేనార్థః కుతః పుత్రైః కుతో ధనైః ॥ ౨౧ ॥ యయా పుత్రశ్చ భర్తా చ త్యక్తావైశ్వర్యకారణాత్ । కం సా పరిహరేదన్యం కైకేయీ కులపాంసినీ ॥ ౨౨ ॥ కైకేయ్యా న వయం రాజ్యే భృతకా నివసేమహి । జీవంత్యా జాతు జీవంత్యః పుత్రైరపి శపామహే ॥ యా పుత్రం పార్థివేంద్రస్య ప్రవాసయతి నిర్ఘృణా । కస్తాం ప్రాప్య సుఖం జీవేదధర్మ్యాం దుష్టచారిణీమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఉపద్రుతమిదం సర్వమనాలంబమనాయకమ్ । కైకేయ్యా హి కృతే కృత్స్నం వినాశముపయాస్యతి ॥ ౨౫ ॥ న హి

ప్రవ్రజితే రామే జీవిష్యతి మహీపతిః । మృతే దశరథే వ్యక్తం విలోపస్తదనంతరమ్ ॥ ౨౬ ॥ తే విషం పిబతాలోడ్య క్షీణపుణ్యాస్సుదుర్గతాః । రాఘవం వానుగచ్ఛధ్వమశ్రుతిం వాపి గచ్ఛత ॥ ౨౭ ॥ మిథ్యా ప్రవ్రాజితో రామస్సభార్యస్సహలక్ష్మణః । భరతే సన్నిసృష్టాస్స్మ సౌనికే పశవో యథా ॥ ౨౮ ॥ పూర్ణచంద్రాననశ్శ్యామో గూఢజత్రురరిందమః । ఆజానుబాహుః పద్మాక్షో రామో లక్ష్మణపూర్వజః ॥ ౨౯ ॥ పూర్వాభిభాషీ మధురస్సత్యవాదీ మహాబలః । సౌమ్యశ్చ సర్వలోకస్య చంద్రవత్ప్రియదర్శనః ॥ ౩౦ ॥ నూనం పురుషశార్దూలో మత్తమాతంగవిక్రమః । శోభయిష్యత్యరణ్యాని విచరన్స మహారథః ॥ ౩౧ ॥ తాస్తథా విలపంత్యస్తు నగరే నాగరస్త్రియః । చుక్రుశుర్దుఃఖసంతప్తా మృత్యోరివ భయాగమే ॥ ౩౨ ॥ ఇత్యేవం విలపంతీనాం స్త్రీణాం వేశ్మసు రాఘవమ్ । జగామాస్తం దినకరో రజనీ చాభ్యవర్తత ॥ ౩౩ ॥ నష్టజ్వలనసంపాతా ప్రశాంతాధ్యాయసత్కథా । తిమిరేణానులిప్తేవ తదా సా నగరీ బభౌ ॥ ౩౪ ॥ ఉపశాంతవణిక్పణ్యా నష్టహర్షా నిరాశ్రయా । అయోధ్యా నగరీ చాసీన్నష్టతారమివాంబరమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ తథా స్త్రియో రామనిమిత్తమాతురా యథా సుతే భ్రాతరి వా వివాసితే । విలప్య దీనా రురుదుర్విచేతసస్సుతైర్హి తాసామధికో హి సోఽభవత్ ॥ ౩౬ ॥ ప్రశాంతగీతోత్సవనృత్తవాదనా వ్యపాస్తహర్షా పిహితాపణోదయా । తదా హ్యయోధ్యా నగరీ బభూవ సా మహార్ణవస్సంక్షుభితోదకో యథా ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే అష్టాచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౬౮ ॥ ౩౩౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామోఽపి రాత్రిశేషేణ తేనైవ మహదంతరమ్ । జగామ పురుషవ్యాఘ్రః పితురాజ్ఞామనుస్మరన్ ॥ ౧ ॥ తథైవ గచ్ఛతస్తస్య వ్యపాయాద్రజనీ శివా । ఉపాస్య స శివాం సంధ్యాం విషయాంతం వ్యగాహత ॥ ౨ ॥ గ్రామాన్వికృష్టసీమాంతాన్పుష్పితాని వనాని చ । పశ్యన్నతియయౌ శీఘ్రం శనైరివ హయోత్తమైః ॥ ౩ ॥ శృణ్వన్వాచో మనుష్యాణాం గ్రామసంవాసవాసినామ్ । (విగర్హతాం చ కైకేయీం క్రూరాం క్రూరేణ కర్మణా) ॥ ౪ ॥ రాజానం ధిగ్దశరథం కామస్య వశమాగతమ్ । హా నృశంసాద్య కైకేయీ పాపా పాపానుబంధినీ ॥ తీక్ష్ణా సంభిన్నమర్యాదా క్షుద్రకర్మణి వర్తతే । యా పుత్రమీదృశం రాజ్ఞః ప్రవాసయతి ధార్మికమ్ ॥ ౬ ॥ వనవాసే మహాప్రాజ్ఞం సానుక్రోశం జితేంద్రియమ్ । కథం నామ మహాభాగా సీతా జనకనందినీ ॥ ౭ ॥ సదా సుఖేష్వభిరతా దుఃఖాన్యనుభవిష్యతి । అహో దశరథో రాజా నిస్స్నేహస్స్వసుతం ప్రియమ్ ॥ ౮ ॥ ప్రజానామనఘం రామం పరిత్యక్తుమిహేచ్ఛతి । ఏతా వాచో మనుష్యాణాం గ్రామసంవాసవాసినామ్ ॥ ౯ ॥ శృణ్వన్నతియయౌ వీరః కోసలాన్కోసలేశ్వరః । తతో వేదశ్రుతిం నామ శివవారివహాం నదీమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉత్తీర్యాభిముఖః ప్రాయాదగస్త్యాధ్యుషితాం దిశమ్ । గత్వా తు సుచిరం కాలం తతశ్శీతజలాం నదీమ్ ॥ ౧౧ ॥ గోమతీం గోయుతానూపామతరత్సాగరంగమామ్ । గోమతీం చాప్యతిక్రమ్య రాఘవశ్శీఘ్రగైర్హయైః ॥ ౧౨ ॥ మయూరహంసాభిరుతాం తతార స్యందికాం నదీమ్ । స మహీం మనవే రాజ్ఞా దత్తామిక్ష్వాకవే పురా ॥ ౧౩ ॥ స్ఫీతాం రాష్ట్రావృతాం రామో వైదేహీమన్వదర్శయత్ । సూత ఇత్యేవ చాభాష్య సారథిం తమభీక్ష్ణశః ॥ ౧౪ ॥ మత్తహంసస్వరశ్శ్రీమానువాచ పురుషర్షభః । కదాహం పునరాగమ్య సరయ్వాః పుష్పితే వనే ॥ ౧౫ ॥ మృగయాం పర్యటిష్యామి మాత్రా పిత్రా చ సంగతః । రాజర్షీణాం చ లోకేఽస్మిన్నత్యర్థం మృగయా వనే ॥ ౧౬ ॥ కాలే వృతాం తాం మనుజైర్ధన్వినామభికాంక్షితామ్ । నాత్యర్థమభికాంక్షామి మృగయాం సరయూవనే ॥ ౧౭ ॥ రతిర్హ్యేషాతులా లోకే రాజర్షిగణసమ్మతా । స తమధ్వానమైక్ష్వాకస్సూతం మధురయా గిరా ॥ ౧౮ ॥ తం తమర్థమభిప్రేత్య యయౌ వాక్యముదీరయన్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౭ ॥ ౧౪౨౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విశాలాన్కోసలాన్రమ్యాన్యాత్వాలక్ష్మణపూర్వజః । అయోధ్యాభిముఖో ధీమాన్ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఆపృచ్ఛేత్వాంపురీశ్రేష్ఠే కాకుత్థ్సపరిపాలితే । దైవతానిచయానిత్వాం పాలయన్త్యావసంతిచ ॥ ౨ ॥ నివృత్తవనవాసస్త్వామనృణోజగతీపతేః । పునర్ద్రక్ష్యామిమాత్రాచ పిత్రాచసహసఙ్గతః ॥ ౩ ॥ తతోరుధిరతామ్రాక్షోభుజముద్యమ్యదక్షిణమ్ । అశ్రుపూర్ణముఖోదీనోబ్రవీజ్జానపదంజనమ్ ॥ ౪ ॥ అనుక్రోశోదయాచైవ యథార్హంమయివఃకృతః । చిరందుఃఖస్యపాపీయో గమ్యతామర్థసిద్ధయే ॥ ౫ ॥ తేభివాద్యమహాత్మానం కృత్వాచాపి ప్రదక్షిణమ్ । విలపంతోనరాఘోరం వ్యతిష్ఠన్తక్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౬ ॥ తథావిలపతాం తేషామతృప్తానాంచరాఘవః । అచక్షుర్విషయంప్రాయాద్యథార్కఃక్షణదాముఖే ॥ ౭ ॥ తతో ధాన్యధనోపేతాన్దానశీలజనాంశ్శివాన్ । అకుతశ్చిద్భయాన్రమ్యాంశ్చైత్యయూపసమన్వితాన్ ॥ ౮ ॥ ఉద్యానామ్రవణోపేతాంత్సమ్పన్నసలిలాశయాన్ । తుష్టపుష్టజనాకీర్ణాన్గోపగోకులసేవితాన్ ॥ ౯ ॥ లక్షణీయాన్నరేంద్రాణాం బ్రహ్మఘోషాభినాదితాన్ । రథేనపురుషవ్యాఘ్రః కోసలానత్యవర్తత ॥ ౧౦ ॥ మధ్యేన ముదితం స్ఫీతం రమ్యోద్యానసమాకులమ్ । రాజ్యంభోగ్యంనరేంద్రాణాం యయౌ ధృతిమతాం వరః ॥ ౧౧ ॥ తతస్త్రిపథగాం దివ్యాం శివతోయామశైవలాం । దదర్శరాఘవోగఙ్గాం పుణ్యామృషినిషేవితామ్ ॥ ౧౨ ॥ ఆశ్రమైరవిదూరస్థైః శ్రీమద్భిస్సమలంకృతామ్ । కాలేప్సరోభిర్హృష్టాభిస్సేవితామ్భోహ్రదాంశివామ్ ॥ ౧౩ ॥ దేవదానవగంధర్వైః కిన్నరైరుపశోభితామ్ । నాగగంధర్వపత్నీభిస్సేవితాం సతతం శివామ్ ॥ ౧౪ ॥ దేవాక్రీడశతాకీర్ణాం దేవోద్యానశతాయుతాం । దేవార్థమాకాశగమాం విఖ్యాతాందేవపద్మినీం ॥ ౧౫ ॥ జలాఘాతాట్టహాసోగ్రాం ఫేననిర్మలహాసినీం । క్వచిత్స్తిమితగమ్భీరాం క్వచిద్వేగజలాకులామ్ ॥ ౧౬ ॥ క్వచిద్వేణీకృతజలాం క్వచిదావర్తశోభితామ్ । క్వచిద్గమ్భీరనిర్ఘోషాం క్వచిద్భైరవనిస్వనామ్ ॥ ౧౭ ॥ దేవసంఘాప్లుతజలాం నిర్మలోత్పలసంకులామ్ । క్వచిదాభోగపులినాంక్వచిన్నిర్మలవాలుకాం ॥ ౧౮ ॥ హంససారససంఘుష్టాం చక్రవాకోపకూజితామ్ । సదామత్తైశ్చవిహగైరభిసన్నాదితాన్తరాం ॥ ౧౯ ॥ క్వచిత్తీరరుహైర్వృక్షైర్మాలాభిరివశోభితామ్ । క్వచిత్ఫుల్లోత్పలచ్ఛన్నాం క్వచిత్పద్మవనాకులాం ॥ ౨౦ ॥ క్వచిత్కుముదషండైశ్చ కుట్మలైరుపశోభితామ్ । నానాపుష్పరజోధ్వస్తాంసమదామివచక్వచిత్ ॥ ౨౧ ॥ వ్యపేతమలసంఘాతాం మణినిర్మలదర్శనాం । దిశాగజైర్వనగజైర్మత్తైశ్చవరవారణైః ॥ ౨౨ ॥ దేవోపవాహ్యైశ్చముహుస్సన్నాదితవనాంతరామ్ । ప్రమదామివయత్నేనభూషితాంభూషణోత్తమైః ॥ ౨౩ ॥ ఫలైఃపుష్పైఃకిసలయైర్వృతాంగుల్మైర్ద్విజైస్తథా । శింశుమారైశ్చనక్రైశ్చ భుజంగైశ్చ నిషేవితామ్ ॥ ౨౪ ॥ విష్ణుపాదచ్యుతాందివ్యామపాపాం పాపనాశినీమ్ । తాంశంకరజటాజూటాద్భ్రష్టాం సాగరతేజసా ॥ ౨౫ ॥ సముద్రమహిషీంగంగాం సారసక్రౌంచనాదితామ్ । ఆససాదమహాబాహుశ్శృంగిబేరపురం ప్రతి ॥ ౨౬ ॥ తామూర్మిసలిలావర్తామన్వవేక్ష్యమహారథః । సుమన్త్రమబ్రవీత్సూతమిహైవాద్యవసామహే॥ అవిదూరాదయంనద్యా బహుపుష్పప్రవాళవాన్ । సుమహానింగుదీవృక్షో వసామోత్రైవ సారథే ॥ ౨౭ ॥ ద్రక్ష్యామసరితాం శ్రేష్ఠాం సమ్మాన్యసలిలాంశివామ్ । దేవదానవగంధర్వమృగమానుషపక్షిణాం ॥ ౨౮ ॥ లక్ష్మణశ్చ సుమన్త్రశ్చ బాఢమిత్యేవరాఘవమ్ । ఉక్త్వా తమింగుదీవృక్షం తదోపయయతుర్హయైః ॥ ౩౦ ॥ రామోభియాయతంరమ్యం వృక్షమిక్ష్వాకునందనః । రథాదవాతరత్తస్మాత్సభార్యస్సహలక్ష్మణః॥ ౩౧ ॥ సుమంత్రోప్యవతీర్యాస్మాన్మోచయిత్వాహయోత్తమాన్ । వృక్షమూలగతంరామముపతస్థేకృతాంజలిః ॥ ౩౨ ॥ తత్ర రాజాగుహోనామరామస్యాత్మసమస్సఖా । నిషాదజాత్యోబలవాన్ స్థపతిశ్చేతివిశ్రుతః ॥ ౩౩ ॥ సశ్రుత్వా పురుషవ్యాఘ్రం రా

మం విషయమాగతం । వృద్ధైః పరివృతోఽమాత్యైః జ్ఞాతిభిశ్చాభ్యుపాగతః ॥ ౩౪ ॥ తతో నిషాదాధిపతిం దృష్ట్వా దూ
రాదవస్థితం । సహ సౌమిత్రిణా రామస్సమాగచ్ఛద్గుహేన సః ॥ ౩౫ ॥ తమార్తస్సంపరిష్వజ్య గుహో రాఘవమబ్ర
వీత్ । యథాఽయోధ్యా తథేయం తే రామ కింకరవాణి తే ॥ ౩౬ ॥ ఈదృశం హి మహాబాహో కః ప్రాప్స్యత్యతిథిం
ప్రియం । తతో గుణవదన్నాద్యముపాదాయ పృథగ్విధం ॥ ౩౭ ॥ అర్ఘ్యం చోపానయత్క్షిప్రం వాక్యం చేదమువా
చహ । స్వాగతం తే మహాబాహో తవేయమఖిలా మహీ ॥ ౩౮ ॥ వయం ప్రేష్యా భవాన్భర్తా సాధు రాజ్యం ప్రశా
ధి నః । భక్ష్యం భోజ్యం చ పేయం చ లేహ్యం చేదముపస్థితమ్ ॥ ౩౯ ॥ శయనాని చ ముఖ్యాని వాజినాం ఖాదనం చ
తే । గుహమేవం బ్రువాణం తం రాఘవః ప్రత్యువాచ హ ॥ ౪౦ ॥ అర్చితాశ్చైవ హృష్టాశ్చ భవతా సర్వథా వయం ।
పద్భ్యామభిగమాచ్చైవ స్నేహసందర్శనేన చ ॥ ౪౧ ॥ భుజాభ్యాం సాధుపీనాభ్యాం పీడయన్వాక్యమబ్రవీత్ ।
దిష్ట్యా త్వాం గుహ పశ్యామి హ్యరోగం సహ బాంధవైః ॥ ౪౨ ॥ అపి తే కుశలం రాష్ట్రే మిత్రేషు చ ధనేషు చ । యత్త్వి
దం భవతా కించిత్ప్రీత్యా సముపకల్పితం ॥ ౪౩ ॥ సర్వం తదనుజానామి నహి వర్తే ప్రతిగ్రహే । కుశచీరాజినధరం
ఫలమూలాశనం చ మాం ॥ ౪౪ ॥ విద్ధి ప్రణిహితం ధర్మే తాపసం వనగోచరం । అశ్వానాం ఖాదనేనాహమర్థీ నా
న్యేన కేనచిత్ ॥ ౪౫ ॥ ఏతావతాఽత్ర భవతా భవిష్యామి సుపూజితః । ఏతే హి దయితా రాజ్ఞః పితుర్దశరథస్య
మే ॥ ౪౬ ॥ ఏతైస్సువిహితైరశ్వైర్భవిష్యామ్యహమర్చితః । అశ్వానాం ప్రతిపానం చ ఖాదనం చైవ సోఽన్వశా
త్ ॥ ౪౭ ॥ గుహస్తత్రైవ పురుషాంస్త్వరితం దీయతామితి । తతశ్చీరోత్తరాసంగస్సంధ్యామన్వాస్య పశ్చిమాం ॥
జలమేవాదదే భోజ్యం లక్ష్మణేనాహృతం స్వయం । తస్య భూమౌ శయానస్య పాదౌ ప్రక్షాళ్య లక్ష్మణః ॥ ౪౯ ॥ స
భార్యస్య తతోఽభ్యేత్య తస్థౌ వృక్షముపాశ్రితః । గుహోఽపి సహ సూతేన సౌమిత్రిమనుభాషయన్ ॥ ౫౦ ॥ అన్వజాగ్ర
త్తతో రామమప్రమత్తో ధనుర్ధరః ॥ ఓమ్ ॥ తథా శయానస్య తతోఽస్య ధీమతో యశస్వినో దాశరథేర్మహాత్మనః ।
అదృష్టదుఃఖస్య సుఖోచితస్య సా తదా వ్యతీయాయ చిరేణ శర్వరీ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చా
శస్సర్గః ॥ ౬౨౧ ॥ ౧౨౪౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తం జాగ్రతమదమ్భేన భ్రాతురర్థాయ లక్ష్మణం । గుహస్సన్తాపసంతప్తో
రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఇయం తాత సుఖా శయ్యా త్వదర్థముపకల్పితా । ప్రత్యాశ్వసిహి సాధ్వస్యాం రా
జపుత్ర యథాసుఖం ॥ ౨ ॥ ఉచితోఽయం జనస్సర్వః క్లేశానాం త్వం సుఖోచితః । గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామః కాకు
త్స్థస్య వయం నిశాం ॥ ౩ ॥ నహి రామాత్ప్రియతమో మమాస్తి భువి కశ్చన । బ్రవీమ్యేతదహం సత్యం సత్యేనైవ
చ తే శపే ॥ ౪ ॥ అస్య ప్రసాదాదాశంసే లోకేఽస్మిన్సుమహద్యశః । ధర్మావాప్తిం చ విపులామర్థకామౌ చ పు
ష్కలౌ ॥ ౫ ॥ సోఽహం ప్రియసఖం రామం శయానం సహ సీతయా । రక్షిష్యామి ధనుష్పాణిస్సర్వతో జ్ఞాతి
భిస్సహ ॥ ౬ ॥ న మేఽస్త్యవిదితం కించిద్వనేఽస్మింశ్చరతస్సదా । చతురంగం హ్యపి బలం సుమహత్ప్రసహేమహి ॥ ౭ ॥
లక్ష్మణస్తం తదోవాచ రక్ష్యమాణాస్త్వయాఽనఘ । నాత్ర భీతా వయం సర్వే ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ ౮ ॥ కథం
దాశరథౌ భూమౌ శయానే సహ సీతయా । శక్యా నిద్రా మయా లబ్ధుం జీవితం వా సుఖాని వా ॥ ౯ ॥ యో న దేవాసు
రైస్సర్వైశ్శక్యః ప్రసహితుం యుధి । తం పశ్య గుహ సంవిష్టం తృణేషు సహ సీతయా ॥ ౧౦ ॥ యో మన్త్రతపసా లబ్ధో
వివిధైశ్చ పరిశ్రమైః । ఏకో దశరథస్యైష పుత్రస్సదృశలక్షణః ॥ ౧౧ ॥ అస్మిన్ప్రవ్రాజితే రాజా నచిరం వర్తయిష్య
తి । విధవా మేదినీ నూనం క్షిప్రమేవ భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ వినద్య సుమహానాదం శ్రమేణోపరతాస్త్రియః । నిర్ఘోషో
పరతం తాత మన్యే రాజనివేశనం ॥ ౧౩ ॥ కౌసల్యా చైవ రాజా చ తథైవ జననీ మమ । నాశంసే యది జీవంతి సర్వే

తేశర్వరీమిమామ్ ॥ ౧౪ ॥ జీవేదపిహిమేమాతా శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా । తద్దుఃఖంయత్తుకౌసల్యావీరసూర్వినశిష్యతి ॥ ౧౫ ॥ అనురక్తజనాకీర్ణాసుఖాలోకప్రియావహా । రాజవ్యసనసంసృష్టాసాపురీవినశిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ కథంపుత్రంమహాత్మానం జ్యేష్ఠంసంతమపశ్యతః । శరీరంధారయిష్యంతి ప్రాణారాజ్ఞోమహాత్మనః ॥ ౧౭ ॥ వినష్టేనృపతౌపశ్చాత్కౌసల్యావినశిష్యతి । అనంతరంచమాతాపి మమనాశముపైష్యతి ॥ ౧౮ ॥ అతిక్రాంతమతిక్రాన్తమనవాప్యమనోరథమ్ । రాజ్యేరామమనిక్షిప్య పితామేవినశిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ సిద్ధార్థాఃపితరంవృత్తం తస్మిన్కాలేహ్యుపస్థితే । ప్రేతకార్యేషుసర్వేషు సంస్కరిష్యంతిభూమిపమ్ ॥ ౨౦ ॥ రమ్యచత్వరసంస్థానాం సువిభక్తమహాపథామ్ । హర్మ్యప్రాసాదసమ్పన్నాం గణికావరశోభితామ్ ॥ ౨౧ ॥ రథాశ్వగజసమ్బాధాం తూర్యనాదవినాదితామ్ । సర్వకల్యాణసంపూర్ణాం హృష్టపుష్టజనాకులామ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆరామోద్యానసమ్పన్నాం సమాజోత్సవశాలినీమ్ । సుఖితావిచరిష్యంతి రాజధానీంపితుర్మమ ॥ ౨౩ ॥ అపిజీవేద్దశరథోవనవాసాత్పునర్వయమ్ । ప్రత్యాగమ్యమహాత్మానమపిపశ్యేమసువ్రతమ్ ॥ ౨౪ ॥ అపిసత్యప్రతిజ్ఞేన సార్ధంకుశలినావయమ్ । నివృత్తే వనవాసేస్మిన్నయోధ్యాంప్రవిశేమహి ॥ ౨౫ ॥ పరిదేవయమానస్య దుఃఖార్తస్యమహాత్మనః । తిష్ఠతోరాజపుత్రస్య శర్వరీసాత్యవర్తత ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ తథాహిసత్యం బ్రువతిప్రజాహితే నరేంద్రపుత్రే గురుసౌహృదాద్గుహః । ముమోచబాష్పంవ్యసనాభిపీడితో జ్వరాతురోనాగఇవవ్యథాతురః ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౫౨౪ ॥ ౧౦౪౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రభాతాయాంతుశర్వర్యాం పృథువక్షామహాయశాః । ఉవాచరామస్సౌమిత్రిం లక్ష్మణంశుభలక్షణమ్ ॥ ౧ ॥ భాస్కరోదయకాలోయం గతాభగవతీనిశా । అసౌతుకృష్ణోవిహగః కోకిలస్తాతకూజతి ॥ ౨ ॥ బర్హిణానాంచనిర్ఘోషశ్శ్రూయతేనదతాంవనే । తరామజాహ్నవీం సౌమ్యశీఘ్రగాంసాగరంగమామ్ ॥ ౩ ॥ విజ్ఞాయరామస్యవచస్సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః । గుహమామన్త్ర్య సూతంచ సోతిష్ఠద్భ్రాతురగ్రతః ॥ ౪ ॥ సతురామస్యవచనం నిశమ్యప్రతిగృహ్యచ । స్థపతిస్తూర్ణమాహూయ సచివానిదమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ అస్యవాహనసంయుక్తాం కర్ణగ్రాహవతీంశుభామ్ । సుప్రతారాందృఢాంతీర్థే శీఘ్రంనావముపాహర ॥ ౬ ॥ తంనిశమ్యగుహాదేశం గుహామాత్యగణోమహాన్ । ఉపోహ్యనావంరుచిరాం గుహాయప్రత్యవేదయత్ ॥ ౭ ॥ తతస్సప్రాంజలిర్భూత్వా గుహోరాఘవమబ్రవీత్ । ఉపస్థితేయంనౌర్దేవభూయఃకింకరవాణితే ॥ ౮ ॥ తవామరసుతప్రఖ్యాతర్తుంసాగరగాంనదీమ్ । నౌరియంపురుషవ్యాఘ్ర తాంత్వమారోహసువ్రత ॥ ౯ ॥ అథోవాచమహాతేజారామోగుహమిదంవచః । కృతకామోస్మిభవతా శీఘ్రమారోప్యతామితి ॥ ౧౦ ॥ తతఃకలాపాన్సన్నహ్యఖడ్గౌ బద్ధ్వాచధన్వినౌ । జగ్మతుర్యేనతౌగంగాం సీతయాసహరాఘవౌ ॥ ౧౧ ॥ రామమేవతుధర్మజ్ఞముపాగమ్య వినీతవత్ । కిమహంకరవాణీతి సూతఃప్రాంజలిరబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ తతోబ్రవీద్దాశరథిస్సుమన్త్రం స్పృశన్కరేణోత్తమదక్షిణేన । సుమన్త్రశీఘ్రం పునరేవయాహి రాజ్ఞస్సకాశే భవచాప్రమత్తః ॥ ౧౩ ॥ నివర్తస్వేత్యువాచైనమేతావద్ధికృతంమమ । రథం విహాయ పద్భ్యాంతు గమిష్యామి మహావనమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఆత్మానంత్వభ్యనుజ్ఞాతమవేక్ష్యార్తస్సపారథిః । సుమన్త్రఃపురుషవ్యాఘ్రమైక్ష్వాకమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ నాతిక్రాంతమిదంలోకే పురుషేణేహకేనచిత్ । తవసభ్రాతృభార్యస్య వాసఃప్రాకృతవద్వనే ॥ ౧౬ ॥ నమన్యేబ్రహ్మచర్యేస్తిస్వధీతేవాఫలోదయః । మార్దవార్జవయోర్వాపి త్వాంచేద్వ్యసనమాగతమ్ ॥ ౧౭ ॥ సహరాఘవవైదేహ్యాభ్రాత్రాచాపి వనే వసన్ । త్వంగతింప్రాప్స్యసేవీరత్రీన్లోకాంస్తుజయన్నివ ॥ ౧౮ ॥ వయంఖల్వహతా రామయేత్వయాప్యుపవంచి

తాః । కైకేయ్యావశమేష్యామః పాపాయాదుఃఖభాగినః ॥ ౧౯ ॥ ఇతిబ్రువన్నాత్మసమం సుమంత్రిస్సారథిస్తదా,
దృష్ట్వా దూరగతం రామం దుఃఖార్తో రురుదే చిరమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతస్తువిగతే బాష్పే సూతంస్పృష్టోదకంశుచిం । రా
మస్తుమధురంవాక్యం పునఃపునరువాచతమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఇక్ష్వాకూణాంత్వయాతుల్యం సుహృదంనోపలక్షయే । య
థాదశరథో రాజా మాంనశోచేత్తథాకురు ॥ ౨౨ ॥ శోకోపహతచేతాశ్చ వృద్ధశ్చజగతీపతిః । కామభారావసన్న
శ్చ తస్మాదేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౨౩ ॥ యద్యదాజ్ఞాపయేత్కించిత్సమహాత్మామహీపతిః । కైకేయ్యాఃప్రియకామా
ర్థంకార్యంతదవికాంక్షయా ॥ ౨౪ ॥ ఏతదర్థంహి రాజ్యాని ప్రశాసతి నరేశ్వరాః । యదేషాం సర్వకృత్యేషు
మనోనప్రతిహన్యతే ॥ ౨౫ ॥ యద్యథాసమహారాజో నాలీకమధిగచ్ఛతి । నచతామ్యతిదుఃఖేన సుమన్త్రకురు
తత్తథా ॥ ౨౬ ॥ అదృష్టదుఃఖంరాజానం వృద్ధమార్యంజితేన్ద్రియమ్ । బ్రూయాస్త్వమభివాద్యైవ మమ హే
తోరిదంవచః ॥ ౨౭ ॥ నైవాహమనుశోచామి లక్ష్మణోనచమైథిలీ । అయోధ్యాయాశ్చ్యుతాశ్చేతివనేవత్స్యామహే
తి వా ॥ ౨౮ ॥ చతుర్దశసువర్షేషు నివృత్తేషుపునఃపునః । లక్ష్మణంమాంచసీతాంచ ద్రక్ష్యసిక్షిప్రమాగతాన్ ॥
ఏవముక్త్వాతురాజానం మాతరంచసుమన్త్రమే । అన్యాశ్చదేవీస్సహితాః కైకేయీంచపునఃపునః ॥ ౩౦ ॥ ఆ
రోగ్యంబ్రూహికౌసల్యామథపాదాభివందనమ్ । సీతాయామమచార్యస్య వచనాల్లక్ష్మణస్యచ ॥ ౩౧ ॥ బ్రూయా
శ్చహిమహారాజం భరతంక్షిప్రమానయ । ఆగతశ్చాపిభరతః స్థాప్యోనృపమతేపదే ॥ ౩౨ ॥ భరతంచ పరిష్వ
జ్యయౌవరాజ్యేఽభిషిచ్యచ । అస్మత్సన్తాపజందుఃఖం నత్వామభిభవిష్యతి ॥ ౩౩ ॥ భరతశ్చాపి వక్తవ్యో యథా
రాజనివర్తసే । తథామాతృషువర్తేథాస్సర్వాస్వేవావిశేషతః ॥ ౩౪ ॥ యథాచతవకైకేయీ సుమిత్రాచ వి
శేషతః । తథైవదేవీకౌసల్యా మమమాతావిశేషతః ॥ ౩౫ ॥ తాతస్యప్రియకామేణ యౌవరాజ్యమపేక్షతా ।
లోకయోరుభయోశ్శక్యం త్వయాయత్సుఖమేధితుమ్ ॥ ౩౬ ॥ నివర్త్యమానోరామేణసుమన్త్రశ్శోకకర్శితః । తత్స
ర్వంవచనంశ్రుత్వా స్నేహాత్కాకుత్థమబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ యదహం నోపచారేణ బ్రూయాంస్నేహాదవిక్లబః ।
భక్తిమానితితత్తావద్వాక్యంత్వంక్షంతుమర్హసి ॥ ౩౮ ॥ కథంహిత్వద్విహీనోహం ప్రతియాస్యామితాంపురీం । త
వతాతవియోగేన పుత్రశోకాకులామివ ॥ ౩౯ ॥ సరామమపితావన్మేరథందృష్ట్వాతదాజనః । వినారామం రథం
దృష్ట్వావిదీర్యేతాపిసాపురీ ॥ ౪౦ ॥ దైన్యంహినగరంగచ్ఛేద్దృష్ట్వాశూన్యమిమం రథమ్ । సూతావశేషంస్వం సై
న్యం హతవీరమివాహవే ॥ ౪౧ ॥ దూరేపినివసంతంత్వాంమానసేనాగ్రతస్థితం । చింతయంత్యోద్యనూనంత్వాం
నిరాహారాఃకృతాఃప్రజాః ॥ ౪౨ ॥ దృష్టంతద్ధిత్వయారామ యాదృశంత్వత్ప్రవాసనే । ప్రజానాంసంకులం
వృత్తం త్వచ్ఛోకక్లాంతచేతసామ్ ॥ ౪౩ ॥ ఆర్తనాదోహియఃపౌరైర్ముక్తస్త్వద్విప్రవాసనే । సరథం మాంనిశా
మ్యైవకుర్యుశ్శతగుణంతతః ॥ ౪౪ ॥ అహంకించాపివక్ష్యామిదేవీంతవసుతోమయా । నీతోసౌమాతులకులంసన్తాపం
మాకృథాఇతి ॥ ౪౫ ॥ అసత్యమపినైవాహం బ్రూయాంవచనమీదృశమ్ । కథమప్రియమేవాహం బ్రూయాం స
త్యమిదంవచః ॥ ౩౬ ॥ మమతావన్నియోగస్థాస్త్వద్బంధుజనవాహినః । కథంరథం త్వయాహీనం ప్రవక్ష్యంతి
హయోత్తమాః ॥ ౪౭ ॥ తంనశక్ష్యామ్యహంగంతుమయోధ్యాంత్వదృతేనఘ । వనవాసానుయానాయ మామను
జ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౪౮ ॥ యదిమేయాచమానస్య త్యాగమేవకరిష్యసి । సరథోగ్నింప్రవేక్ష్యామి త్యక్తమాత్ర ఇహ
త్వయా ॥ ౪౯ ॥ భవిష్యంతివనేయాని తపోవిఘ్నకరాణితే । రథేనప్రతిబాధిష్యే తానిసత్త్వాని రాఘవ ॥ ౫౦ ॥
త్వత్కృతేనమయాప్రాప్తం రథచర్యాకృతంసుఖమ్ । ఆశంసేత్వత్కృతేనాహం వనవాసకృతంసుఖమ్ ॥ ౫౧ ॥
ప్రసీదేచ్ఛామితేరణ్యే భవితుంప్రత్యనంతరః । ప్రీత్యాభిహితమిచ్ఛామి భవమేప్రత్యనంతరః ॥ ౫౨ ॥ ఇమేచా

విహాయా వీర యది తే వనవాసినః । పరిచర్యాం కరిష్యంతి ప్రాప్స్యంతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౫౩ ॥ తవ శుశ్రూషణం మూ
ర్ధ్నా కరిష్యామి వనే వసన్ । అయోధ్యాం దేవలోకం వా సర్వథా ప్రజహామ్యహమ్ ॥ ౫౪ ॥ నహి శక్యా ప్ర
వేష్టుం సా మయాయోధ్యా త్వయా వినా । రాజధానీ మహేన్ద్రస్య యథా దుష్కృతకర్మణా ॥ ౫౫ ॥ వనవాసే క్ష
యం ప్రాప్తే మమైష హి మనోరథః । యదనేన రథేనైవ త్వాం వహేయం పురీం పునః ॥ ౫౬ ॥ చతుర్దశ హి వర్షా
ణి సహితస్య త్వయా వనే । క్షణభూతాని యాస్యంతి శతసంఖ్యాన్యతోఽన్యథా ॥ ౫౭ ॥ భృత్యవత్సల తిష్ఠంతం భర్తృ
పుత్రగతే పథి । భక్తం భృత్యం స్థితం స్థిత్యాం త్వం న మాం హాతుమర్హసి ॥ ౫౮ ॥ ఏవం బహువిధం దీనం యాచమా
నం పునః పునః । రామో భృత్యానుకమ్పీ తు సుమన్త్రమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫౯ ॥ జానామి పరమాం భక్తిం మయి తే భ
ర్తృవత్సల । శృణు చాపి యదర్థం త్వాం ప్రేషయామి పురీమితః ॥ ౬౦ ॥ నగరీం త్వాం గతం దృష్ట్వా జననీ మే యవీయ
సీ । కైకేయీ ప్రత్యయం గచ్ఛేదితి రామో వనం గతః ॥ ౬౧ ॥ పరితుష్టా హి సా దేవీ వనవాసం గతే మయి । రాజా
నం నాతిశంకేత మిథ్యావాదీతి ధార్మికమ్ ॥ ౬౨ ॥ ఏష మే ప్రథమః కల్పో యదంబా మే యవీయసీ । భరతారక్షి
తం స్ఫీతం పుత్రరాజ్యమవాప్నుయాత్ ॥ ౬౩ ॥ మమ ప్రియార్థం రాజ్ఞశ్చ సరథస్త్వం పురీం వ్రజ । సందిష్టశ్చాసి
యానర్థాంస్తాంస్తాన్బ్రూయాస్తథా తథా ॥ ౬౪ ॥ ఇత్యుక్త్వా వచనం సూతం సాంత్వయిత్వా పునః పునః । గు
హం వచనమక్లీబో రామో హేతుమదబ్రవీత్ ॥ ౬౫ ॥ నేదానీం గుహ యోగ్యోఽయం వాసో మే సజనే వనే । అవశ్యం
హ్యాశ్రమే వాసః కర్తవ్యస్తద్గతో విధిః ॥ ౬౬ ॥ సోఽహం గృహీత్వా నియమం తపస్విజనభూషణం । హితకామః పి
తుర్భూయః సీతాయా లక్ష్మణస్య చ ॥ ౬౭ ॥ జటాః కృత్వా గమిష్యామి న్యగ్రోధక్షీరమానయ । తత్క్షీరం రాజపు
త్రాయ గుహః క్షిప్రముపాహరత్ ॥ ౬౮ ॥ లక్ష్మణస్యాత్మనశ్చైవ రామస్తేనాకరోజ్జటాః । దీర్ఘబాహుర్నరవ్యా
ఘ్రో జటిలత్వమధారయత్ ॥ ౬౯ ॥ తౌ తదా చీరవసనౌ జటామండలధారిణౌ । అశోభేతామృషిసమౌ భ్రాత
రౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౭౦ ॥ తతో వైఖానసం మార్గమాస్థితస్సహలక్ష్మణః । వ్రతమాదిష్టవాన్రామస్సఖాయం గుహమ
బ్రవీత్ ॥ ౭౧ ॥ అప్రమత్తో బలే కోశే దుర్గే జనపదే తథా । భవేథా గుహ రాజ్యం హి దురారక్ష్యతమం మతం ॥
తతస్తం సమనుజ్ఞాయ గుహమిక్ష్వాకునన్దనః । జగామ తూర్ణమవ్యగ్రస్సభార్యస్సహలక్ష్మణః ॥ ౭౩ ॥ స తు దృష్ట్వా న
దీతీరే నావమిక్ష్వాకునందనః । తితీర్షుః శీఘ్రగాం గఙ్గామిదం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౭౪ ॥ ఆరోహ త్వం నరవ్యాఘ్ర స్థి
తాం నావమిమాం శనైః । సీతాం చారోపయాన్వక్షం పరిగృహ్య మనస్వినీమ్ ॥ ౭౫ ॥ స భ్రాతుశ్శాసనం శ్రుత్వా
సర్వమప్రతికూలయన్ । ఆరోప్య మైథిలీం పూర్వమారురోహాత్మవాంస్తతః ॥ ౭౬ ॥ అథారురోహ తేజస్వీ స్వయం
లక్ష్మణపూర్వజః । తతో నిషాదాధిపతిర్గుహో జ్ఞాతీనచోదయత్ ॥ ౭౭ ॥ రాఘవోఽపి మహాతేజా నావమారుహ్య తాం
తతః । బ్రహ్మవత్క్షత్రవచ్చైవ జజాప హితమాత్మనః ॥ ౭౮ ॥ ఆచమ్య చ యథాశాస్త్రం నదీం తాం సహ సీతయా ।
ప్రణమత్ప్రీతిసంతుష్టో లక్ష్మణశ్చామితప్రభః ॥ ౭౯ ॥ అనుజ్ఞాయ సుమన్త్రం చ సబలం చైవ తం గుహం । ఆస్థా
య నావం రామస్తు చోదయామాస నావికాన్ ॥ ౮౦ ॥ తతస్తైశ్చోదితా సా నౌః కర్ణధారసమాహితా । శుభస్ఫ్య
వేగాభిహతా శీఘ్రం సలిలమత్యగాత్ ॥ ౮౧ ॥ మధ్యం తు సమనుప్రాప్య భాగీరథ్యాస్త్వనిందితా । వైదేహీ ప్రా
ఞ్జలిర్భూత్వా తాం నదీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౮౨ ॥ పుత్రో దశరథస్యాయం మహారాజస్య ధీమతః । నిదేశం పారయ
త్వేనం గంగే త్వదభిరక్షితః ॥ ౮౩ ॥ చతుర్దశ హి వర్షాణి సమగ్రాణ్యుష్య కాననే । భ్రాత్రా సహ మయా చైవ పు
నః ప్రత్యాగమిష్యతి ॥ ౮౪ ॥ తతస్త్వాం దేవి సుభగే క్షేమేణ పునరాగతా । యక్ష్యే ప్రముదితా గంగే సర్వకా
మప్రసాదిని ॥ ౮౫ ॥ త్వం హి త్రిపథగా దేవి బ్రహ్మలోకం సమీక్షసే । భార్యా చోదధిరాజస్య లోకేఽస్మిన్ సం

ప్రద్రక్ష్యసే ॥ ౮౬ ॥ సా త్వాం దేవి నమస్యామి ప్రశంసామి చ శోభనే । ప్రాప్తరాజ్యే నరవ్యాఘ్రే శివేన పునరాగతే ॥ ౮౭ ॥ గవాం శతసహస్రాణి వస్త్రాణ్యన్నం చ పేశలమ్ । బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రయచ్ఛామి తవ ప్రియచికీర్షయా ॥ ౮౮ ॥ సురాఘటసహస్రేణ మాంసభూతౌదనేన చ । యక్ష్యే త్వాం ప్రయతా దేవి పురీం పునరుపాగతా ॥ ౮౯ ॥ యాని త్వత్తీరవాసీని దైవతాని వసన్తి చ । తాని సర్వాణి యక్ష్యామి తీర్థాన్యాయతనాని చ ॥ ౯౦ ॥ పునరేవ మహాబాహుర్మయా భ్రాత్రా చ సంగతః । అయోధ్యాం వనవాసాత్తు ప్రవిశత్వనఘోఽనఘే ॥ ౯౧ ॥ తథా సంభాషమాణా సా సీతా గఙ్గామనిన్దితామ్ । దక్షిణా దక్షిణం తీరం క్షిప్రమేవాభ్యుపాగమత్ ॥ ౯౨ ॥ తీరం తు సమనుప్రాప్య నావం హిత్వా నరర్షభః । ప్రాతిష్ఠత సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా చ పరంతపః ॥ ౯౩ ॥ అథాబ్రవీన్మహాబాహుస్సుమిత్రానందవర్ధనమ్ । భవ సంరక్షణార్థాయ సజనే విజనేఽపి వా ॥ ౯౪ ॥ అవశ్యం రక్షణం కార్యమదృష్టే విజనే వనే । అగ్రతో గచ్ఛ సౌమిత్రే సీతా త్వామనుగచ్ఛతు ॥ ౯౫ ॥ పృష్ఠతోఽహం గమిష్యామి త్వాం చ సీతాం చ పాలయన్ । అన్యోన్యస్యేహ నో రక్షా కర్తవ్యా పురుషర్షభ ॥ ౯౬ ॥ నహి తావదతిక్రాన్తా సుకరా కాచన క్రియా । అద్య దుఃఖం తు వైదేహీ వనవాసస్య వేత్స్యతి ॥ ౯౭ ॥ ప్రణష్టజనసమ్బాధం క్షేత్రారామవివర్జితమ్ । విషమం చ ప్రపాతం చ వనమద్య ప్రవేక్ష్యతి ॥ ౯౮ ॥ శ్రుత్వా రామస్య వచనం ప్రతస్థే లక్ష్మణోఽగ్రతః । అనన్తరం చ సీతాయా రాఘవో రఘునన్దనః ॥ ౯౯ ॥ ఓమ్ ॥ గతం తు గఙ్గాపరపారమాశు రామం సుమన్త్రస్సతతం నిరీక్ష్య । అధ్వప్రకర్షాద్వినివృత్తదృష్టిర్ముమోచ బాష్పం వ్యథితస్తపస్వీ ॥ ౧౦౦ ॥ స లోకపాలప్రతిమప్రభావవాంస్తీర్త్వా మహాత్మా వరదో మహానదీమ్ । తతస్సమృద్ధాఞ్శుభసస్యమాలినః క్రమేణ వత్సాన్ముదితానుపాగమత్ ॥ ౧౦౧ ॥ తౌ తత్ర హత్వా చతురో మహామృగాన్వరాహమృశ్యం పృషతం మహారురుమ్ । ఆదాయ మేధ్యం త్వరితం బుభుక్షితౌ వాసాయ కాలే యయతుర్వనస్పతిమ్ ॥ ౧౦౨ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాణ్డే ద్విపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౪౨౭ ॥ ౮౫౪౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తం వృక్షం సమాసాద్య సంధ్యామన్వాస్య పశ్చిమామ్ । రామో రమయతాం శ్రేష్ఠ ఇతి హోవాచ లక్ష్మణమ్ ॥ ౧ ॥ అద్యేయం ప్రథమా రాత్రిర్యాతా జనపదాద్బహిః । యా సుమన్త్రేణ రహితా తాం నోత్కణ్ఠితుమర్హసి ॥ ౨ ॥ జాగర్తవ్యమతన్ద్రిభ్యామద్యప్రభృతి రాత్రిషు । యోగక్షేమం హి సీతాయా వర్తతే లక్ష్మణావయోః ॥ ౩ ॥ రాత్రిం కథంచిదేవేమాం సౌమిత్రే వర్తయామహే । ఉపావర్తామహే భూమావాస్తీర్య స్వయమార్జితైః ॥ ౪ ॥ స తు సంవిశ్య మేదిన్యాం మహార్హశయనోచితః । ఇమాస్సౌమిత్రయే రామో వ్యాజహార కథాశ్శుభాః ॥ ౫ ॥ ధ్రువమద్య మహారాజో దుఃఖం స్వపితి లక్ష్మణ । కృతకామా హి కైకేయీ తుష్టా భవితుమర్హతి ॥ ౬ ॥ సా హి దేవీ మహారాజం కైకేయీ రాజ్యకారణాత్ । అపి న చ్యావయేత్ప్రాణాన్ దృష్ట్వా భరతమాగతమ్ ॥ ౭ ॥ అనాథశ్చ హి వృద్ధశ్చ మయా చైవ వినాకృతః । కిం కరిష్యతి కామాత్మా కైకేయ్యా వశమాగతః ॥ ౮ ॥ ఇదం వ్యసనమాలోక్య రాజ్ఞశ్చ మతివిభ్రమమ్ । కామ ఏవార్థధర్మాభ్యాం గరీయానితి మే మతిః ॥ ౯ ॥ కో హ్యవిద్వానపి పుమాన్ ప్రమదాయాః కృతే త్యజేత్ । ఛన్దానువర్తినం పుత్రం తాతో మామివ లక్ష్మణ ॥ ౧౦ ॥ సుఖీ బత సభార్యశ్చ భరతః కైకయీసుతః । ముదితాన్కోసలానేకో యో భోక్ష్యత్యధిరాజవత్ ॥ ౧౧ ॥ స హి సర్వస్య రాజ్యస్య ముఖమేకం భవిష్యతి । తాతే చ వయసాతీతే మయి చారణ్యమాస్థితే ॥ ౧౨ ॥ అర్థధర్మౌ పరిత్యజ్య యః కామమనువర్తతే । ఏవమాపద్యతే క్షిప్రం రాజా దశరథో యథా ॥ ౧౩ ॥ మన్యే దశరథాన్తాయ మమ ప్రవ్రాజనాయ చ । కైకేయీ సౌమ్య సమ్ప్రాప్తా రాజ్యాయ భరతస్య చ ॥ ౧౪ ॥ అపీదానీం న కైకేయీ సౌభాగ్యమదమోహితా । కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ సమ్ప్రబాధేత మత్కృతే ॥ ౧౫ ॥ మా స్మ మత్కారణాద్దేవీ సుమిత్రా దుఃఖమావ

సేత్ । అయోధ్యామితఏవత్వం కాలే ప్రవిశలక్ష్మణ ॥ ౧౬ ॥ అహమేకో గమిష్యామి సీతయాసహ దండకాన్ । అనాథాయాహి నాథస్త్వం కౌసల్యాయా భవిష్యసి ॥ ౧౭ ॥ క్షుద్రకర్మాహి కైకేయీ ద్వేషాదన్యాయ్యమాచరేత్ । పరిదద్యాహి ధర్మజ్ఞే భరతే మమ మాతరమ్ ॥ ౧౮ ॥ నూనం జాత్యన్తరే కస్మిన్ స్త్రియః పుత్రైర్వియోజితాః । జనన్యా మమ సౌమిత్రే తస్మాదేతదుపస్థితమ్ ॥ ౧౯ ॥ మయాహి చిరపుష్టేన దుఃఖసంవర్ధితేనచ । విప్రాయుజ్యత కౌసల్యా ఫలకాలే ధిగస్తుమామ్ ॥ ౨౦ ॥ మాస్మ సీమన్తినీ కాచిజ్జనయేత్పుత్రమీదృశమ్ । సౌమిత్రే యోహమమ్బాయా దద్మి శోకమనన్తకమ్ ॥ ౨౧ ॥ మన్యే ప్రీతివిశిష్టా సా మత్తో లక్ష్మణ శారికా । యస్యాస్తచ్ఛ్రూయతే వాక్యం శుకపాదమరేర్దశ ॥ ౨౨ ॥ శోచన్త్యాశ్చాల్పభాగ్యాయా నకించిదుపకుర్వతా । పుత్రేణకిమపుత్రాయా మయాకార్యమరిందమ ॥ ౨౩ ॥ అల్పభాగ్యాహి మే మాతా కౌసల్యా రహితా మయా । శేతే పరమదుఃఖార్తా పతితా శోకసాగరే ॥ ఏకో హ్యహమయోధ్యాం చ పృథివీం చాపి లక్ష్మణ । తరేయమిషుభిః క్రుద్ధో నను వీర్యమకారణమ్ ॥ ౨౫ ॥ అధర్మభయభీతశ్చ పరలోకస్య చానఘ । తేన లక్ష్మణ నాద్యాహమాత్మానమభిషేచయే ॥ ౨౬ ॥ ఏతదన్యచ్చ కరుణం విలప్య విజనే బహు । అశ్రుపూర్ణముఖో రామో నిశితూష్ణీముపావిశత్ ॥ ౨౭ ॥ విలప్యోపరతం రామం గతార్చిషమివానలమ్ । సముద్రమివ నిర్వేగమాశ్వాసయత లక్ష్మణః ॥ ౨౮ ॥ ధ్రువమద్యపురీ రాజన్నయోధ్యాయుధినాంవర । నిష్ప్రభా త్వయి నిష్క్రాన్తే గతచన్ద్రేవ శర్వరీ ॥ ౨౯ ॥ నైతదౌపయికం రామ యదిదం పరితప్యసే । విషాదయసి సీతాం చ మాం చైవ పురుషర్షభ ॥ ౩౦ ॥ నచ సీతా త్వయాహీనా నచాహమపి రాఘవ । ముహూర్తమపి జీవావో జలాన్మత్స్యావివోద్ధృతౌ ॥ ౩౧ ॥ నహి తాతం నశత్రుఘ్నం నసుమిత్రాం పరన్తప । ద్రష్టుమిచ్ఛేయమద్యాహం స్వర్గం వాపి త్వయా వినా ॥ ౩౨ ॥ తతస్తత్ర సుఖాసీనౌ నాతిదూరే నిరీక్ష్య తామ్ । న్యగ్రోధే సుకృతాం శయ్యాం భేజాతే ధర్మవత్సలౌ ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ స లక్ష్మణస్యోత్తమపుష్కలం వచో నిశమ్య చైవం వనవాసమాదరాత్ । సమాస్సమస్తా విదధే పరన్తపః ప్రపద్య ధర్మం సుచిరాయ రాఘవః ॥ ౩౪ ॥ తతస్తు తస్మిన్విజనే వనే తదా మహాబలౌ రాఘవవంశవర్ధనౌ । నతౌ భయం సమ్భ్రమమభ్యుపేయతుర్యథైవ సింహౌ గిరిసానుగోచరౌ ॥ ౩౫ ॥ * ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రిపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౩౩౦ ॥ ౬౬౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తే తు తస్మిన్మహావృక్షే ఉషిత్వా రజనీం శివామ్ । విమలేభ్యుదితే సూర్యే తస్మాద్దేశాత్ప్రతస్థిరే ॥ ౧ ॥ యత్ర భాగీరథీం గఙ్గాం యమునాభిప్రవర్తతే । జగ్ముస్తం దేశముద్దిశ్య విగాహ్య సుమహద్వనమ్ ॥ ౨ ॥ తే భూమిభాగాన్వివిధాన్దేశాంశ్చాపి మనోరమాన్ । అదృష్టపూర్వాన్పశ్యన్తస్తత్ర తత్ర యశస్వినః ॥ ౩ ॥ యథాక్షేమేణ గచ్ఛన్సపశ్యంశ్చ వివిధాన్ద్రుమాన్ । నివృత్తమాత్రే దివసే రామస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ ప్రయాగమభితః పశ్య సౌమిత్రే ధూమమున్నతమ్ । అగ్నేర్భగవతః కేతుం మన్యే సన్నిహితో మునిః ॥ నూనం ప్రాప్తాస్స్మ సమ్భేదం గఙ్గాయమునయోర్వయమ్ । తథాహి శ్రూయతే శబ్దో వారిణో వారిఘట్టనాత్ ॥ ౬ ॥ దారూణి పరిభిన్నాని వనజైరుపజీవిభిః । భరద్వాజాశ్రమే చైతే దృశ్యన్తే వివిధా ద్రుమాః ॥ ౭ ॥ ధన్వినౌ తౌ సుఖం గత్వా లమ్బమానే దివాకరే । గఙ్గాయమునయోస్సన్ధౌ ప్రాపతుర్నిలయం మునేః ॥ ౮ ॥ రామస్త్వాశ్రమమాసాద్య త్రాసయన్మృగపక్షిణః । గత్వా ముహూర్తమధ్వానం భరద్వాజముపాగమత్ ॥ ౯ ॥ తతస్త్వాశ్రమమాసాద్య మునేర్దర్శనకాఙ్క్షిణౌ । సీతయానుగతౌ వీరౌ దూరాదేవావతస్థతుః ॥ ౧౦ ॥ స ప్రవిశ్య మహాత్మానమృషిం శిష్యగణైర్వృతమ్ । సంశితవ్రతమేకాగ్రం తపసా లబ్ధచక్షుషమ్ ॥ ౧౧ ॥ హుతాగ్నిహోత్రం దృష్ట్వైవ మహాభాగం కృతాఞ్జలిః । రామస్సౌమిత్రిణా సార్ధం సీతయా చాభ్యవాదయత్ ॥ ౧౨ ॥ న్యవేదయత చాత్మానం

తస్మై లక్ష్మణపూర్వజః । పుత్రౌ దశరథస్యావాం భగవన్ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౩ ॥ భార్యా మమేయం వైదేహీ కల్యాణీ జనకాత్మజా । మాం చానుయాతా విజనం తపోవనమనిందితా ॥ ౧౪ ॥ పిత్రా ప్రవ్రాజ్యమానం మాం సౌమిత్రిరనుజః ప్రియః । అయమన్వగమద్భ్రాతా వనమేవ దృఢవ్రతః ॥ ౧౫ ॥ పిత్రా నియుక్తా భగవన్ ప్రవేక్ష్యామస్తపోవనం । ధర్మమేవాచరిష్యామస్తత్ర మూలఫలాశనాః ॥ ౧౬ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః । ఉపానయత ధర్మాత్మా గామర్ఘ్యముదకం తతః ॥ ౧౭ ॥ నానావిధానన్నరసాన్ వన్యమూలఫలాశ్రయాన్ । తేభ్యో దదౌ తప్తతపా వాసం చైవాభ్యకల్పయత్ ॥ ౧౮ ॥ మృగపక్షిభిరాసీనో మునిభిశ్చ సమంతతః । రామమాగతమభ్యర్చ్య స్వాగతేనాహ తం మునిః ॥ ౧౯ ॥ ప్రతిగృహ్య చ తామర్చాముపవిష్టం స రాఘవం । భరద్వాజోఽబ్రవీద్వాక్యం ధర్మయుక్తమిదం తదా ॥ ౨౦ ॥ చిరస్య ఖలు కాకుత్స్థ పశ్యామి త్వామిహాగతమ్ । శ్రుతం తవ మయా చేదం వివాసనమకారణమ్ ॥ ౨౧ ॥ అవకాశో వివిక్తోఽయం మహానద్యోస్సమాగమే । పుణ్యశ్చ రమణీయశ్చ వసత్విహ భవాన్సుఖమ్ ॥ ఏవముక్తస్తు వచనం భరద్వాజేన రాఘవః । ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం రామస్సర్వహితే రతః ॥ ౨౩ ॥ భగవన్నిత ఆసన్నః పౌరజానపదో జనః । సుదర్శమిహ మాం ప్రేక్ష్య మన్యేఽహమిమమాశ్రమం ॥ ౨౪ ॥ ఆగమిష్యతి వైదేహీం మాం చాపి ప్రేక్షకో జనః । అనేన కారణేనాహమిహ వాసం న రోచయే ॥ ౨౫ ॥ ఏకాంతే పశ్య భగవన్నాశ్రమస్థానముత్తమమ్ । రమేత యత్ర వైదేహీ సుఖార్హా జనకాత్మజా ॥ ౨౬ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం భరద్వాజో మహామునిః । రాఘవస్య తతో వాక్యమర్థగ్రాహకమబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ దశక్రోశ ఇతస్తాత గిరిర్యత్ర నివత్స్యసి । మహర్షిసేవితః పుణ్యః సర్వతస్సుఖదర్శనః ॥ ౨౮ ॥ గోలాంగూలానుచరితో వానరర్క్షనిషేవితః । చిత్రకూట ఇతి ఖ్యాతో గంధమాదనసన్నిభః ॥ ౨౯ ॥ యావతా చిత్రకూటస్య నరశ్శృంగాణ్యవేక్షతే । కల్యాణాని సమాధత్తే న పాపే కురుతే మనః ॥ ౩౦ ॥ ఋషయస్తత్ర బహవో విహృత్య శరదాం శతమ్ । తపసా దివమారూఢాః కపాలశిరసా సహ ॥ ౩౧ ॥ ప్రవివిక్తమహం మన్యే తం వాసం భవతస్సుఖం । ఇహ వా వనవాసాయ వస రామ మయా సహ ॥ ౩౨ ॥ స రామం సర్వకామైస్తం భరద్వాజః ప్రియాతిథిం । సభార్యం సహ చ భ్రాత్రా ప్రతిజగ్రాహ ధర్మవిత్ ॥ తస్య ప్రయాగే రామస్య తం మహర్షిముపేయుషః । ప్రపన్నా రజనీ పుణ్యా చిత్రాః కథయతః కథాః ॥ ౩౪ ॥ సీతాతృతీయః కాకుత్స్థః పరిశ్రాంతస్సుఖోచితః । భరద్వాజాశ్రమే రమ్యే తాం రాత్రిమవసత్సుఖం ॥ ౩౫ ॥ ప్రభాతాయాం రజన్యాం తు భరద్వాజముపాగమత్ । ఉవాచ నరశార్దూలో మునిం జ్వలితతేజసమ్ ॥ ౩౬ ॥ శర్వరీం భగవన్నద్య సత్యశీల తవాశ్రమే । ఉషితాస్స్మేహ వసతిమనుజానాతు నో భవాన్ ॥ ౩౭ ॥ రాత్ర్యాం తు తస్యాం వ్యుష్టాయాం భరద్వాజోఽబ్రవీదిదం । మధుమూలఫలోపేతం చిత్రకూటం వ్రజేతి హ ॥ ౩౮ ॥ వాసమౌపయికం మన్యే తవ రామ మహాబల । నానానగగణోపేతః కిన్నరోరగసేవితః ॥ ౩౯ ॥ మయూరనాదాభిరుతో గజరాజనిషేవితః । గమ్యతాం భవతా శైలశ్చిత్రకూటస్స విశ్రుతః ॥ ౪౦ ॥ పుణ్యశ్చ రమణీయశ్చ బహుమూలఫలాయుతః । తత్ర కుంజరయూథాని మృగయూథాని చాభితః ॥ ౪౧ ॥ విచరంతి వనాంతేఽస్మిన్ తాని ద్రక్ష్యసి రాఘవ । సరిత్ప్రస్రవణప్రస్థాన్దరీకందరనిర్ఝరాన్ ॥ ౪౨ ॥ చరతస్సీతయా సార్ధం నందిష్యతి మనస్తవ । ప్రహృష్టకోయష్టికకోకిలస్వనైర్వినాదితం తం వసుధాధరం శివమ్ । మృగైశ్చ మత్తైర్బహుభిశ్చ కుంజరైస్సురమ్యమాసాద్య సమావసాశ్రయమ్ ॥ ౪౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౨౩౩ ॥ ౪౬౬౦ ॥ ************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఉషిత్వా రజనీం తత్ర రాజపుత్రావరిందమౌ । మహర్షిమభివాద్యాథ జగ్మతుస్తం గిరిం ప్రతి ॥ ౧ ॥ తేషాం చైవ స్వస్త్యయనం మహర్షిస్స చకార హ । ప్రస్థితాంశ్చైవ తాన్ప్రేక్ష్య పితా పు

త్రానివాస్వశాత్ ॥ ౨ ॥ తతః ప్రచక్రమే వక్తుం వచనం స మహామునిః । భరద్వాజో మహాతేజా రామం సత్యపరాక్రమమ్ ॥ ౩ ॥ గఙ్గాయమునయోస్సన్ధిమాసాద్య మనుజర్షభౌ । కాళిన్దీమనుగచ్ఛేతాం నదీం పశ్చాన్ముఖాశ్రితాం ॥ అథాసాద్య తు కాళిన్దీం శీఘ్రస్రోతసమాపగామ్ । తస్యాస్తీర్థం ప్రచలితం పురాణం ప్రేక్ష్య రాఘవ ॥ ౫ ॥ తత్ర యూయం ప్లవం కృత్వా తరతాంశుమతీం నదీమ్ । తతో న్యగ్రోధమాసాద్య మహాన్తం హరితచ్ఛదమ్ ॥ ౬ ॥ వివృద్ధం బహుభిర్వృక్షైః శ్యామం సిద్ధోపసేవితం । తస్మై సీతాఞ్జలిం కృత్వా ప్రయుఞ్జీతాశిషశ్శివాః ॥ ౭ ॥ సమాసాద్య తు తం వృక్షం వసేద్వాతిక్రమేత వా । క్రోశమాత్రం తతో గత్వా నీలం ద్రక్ష్యథ కాననమ్ ॥ ౮ ॥ పలాశబదరీమిశ్రం రమ్యం వంశైశ్చ యామునైః । స పన్థాశ్చిత్రకూటస్య గతస్సుబహుశో మయా ॥ ౯ ॥ రమ్యో మార్దవయుక్తశ్చ వనదావైర్వివర్జితః । ఇతి పన్థానమావేద్య మహర్షిస్సన్న్యవర్తత ॥ ౧౦ ॥ అభివాద్య తథేత్యుక్త్వా రామేణ వినివర్తితః । ఉపావృత్తే మునౌ తస్మిన్ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ కృతపుణ్యాస్స్మ సౌమిత్రే మునిర్యన్నోఽనుకమ్పతే । ఇతి తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ మన్త్రయిత్వా మనస్వినౌ ॥ ౧౨ ॥ సీతామేవాగ్రతః కృత్వా కాళిన్దీం జగ్మతుర్నదీం । అథాసాద్య తు కాళిన్దీం శీఘ్రస్రోతోవహాం నదీమ్ ॥ ౧౩ ॥ చిన్తామాపేదిరే సర్వే నదీజలతితీర్షవః । తౌ కాష్ఠసఙ్ఘాటమథో చక్రతుస్సుమహాప్లవమ్ ॥ ౧౪ ॥ శుష్కైర్వంశైస్సమాస్తీర్ణముశీరైశ్చ సమావృతమ్ । తతో వేతసశాఖాశ్చ జమ్బూశాఖాశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౧౫ ॥ చకార లక్ష్మణశ్ఛిత్త్వా సీతాయాస్సుఖమాసనం । తత్ర శ్రియమివాచిన్త్యాం రామో దాశరథిః ప్రియాం ॥ ౧౬ ॥ ఈషత్సంలజ్జమానాం తామధ్యారోపయత ప్లవమ్ । పార్శ్వే చ తత్ర వైదేహ్యా వసనే భూషణాని చ ॥ ౧౭ ॥ ప్లవే కఠినకాజం చ రామశ్చక్రే సహాయుధైః । ఆరోప్య సీతాం ప్రథమం సంఘాటం పరిగృహ్య తౌ ॥ ౧౮ ॥ తతః ప్రతేరతుర్యత్తౌ వీరౌ దశరథాత్మజౌ । కాళిన్దీమధ్యమాయాతా సీతా త్వేనామవన్దత ॥ ౧౯ ॥ ఓమ్ ॥ స్వస్తి దేవి తరామి త్వాం పారయేన్మే పతిర్వ్రతమ్ । యక్ష్యే త్వాం గోసహస్రేణ సురాఘటశతేన చ ॥ ౨౦ ॥ స్వస్తి ప్రత్యాగతే రామే పురీమిక్ష్వాకుపాలితామ్ । కాళిన్దీమథ సీతా తు యాచమానా కృతాఞ్జలిః ॥ ౨౧ ॥ తీరమేవాభిసమ్ప్రాప్తా దక్షిణం వరవర్ణినీ । తతః ప్లవేనాంశుమతీం శీఘ్రగామూర్మిమాలినీమ్ ॥ ౨౨ ॥ తీరజైర్బహుభిర్వృక్షైస్సన్తేరుర్యమునాం నదీమ్ । తే తీర్ణాః ప్లవముత్సృజ్య ప్రస్థాయ యమునావనాత్ ॥ ౨౩ ॥ శ్యామం న్యగ్రోధమాసేదుశ్శీతలం హరితచ్ఛదమ్ । న్యగ్రోధం తముపాగమ్య వైదేహీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౪ ॥ నమస్తేఽస్తు మహావృక్ష పారయేన్మే పతిర్వ్రతమ్ । కౌసల్యాం చైవ పశ్యేయం సుమిత్రాం చ యశస్వినీమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఇతి సీతాఞ్జలిం కృత్వా పర్యగచ్ఛద్వనస్పతిమ్ । అవలోక్య తతస్సీతామాయాచన్తీమనిన్దితామ్ ॥ ౨౬ ॥ దయితాం చ విధేయాం చ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । సీతామాదాయ గచ్ఛ త్వమగ్రతో భరతాగ్రజ ॥ ౨౭ ॥ పృష్ఠతోఽహం గమిష్యామి సాయుధో ద్విపదాం వర । యద్యత్ఫలం ప్రార్థయతే పుష్పం వా జనకాత్మజా ॥ ౨౮ ॥ తత్తత్ప్రదద్యా వైదేహ్యా యత్రాస్యా రమతే మనః । గచ్ఛతోస్తు తయోర్మధ్యే బభూవ జనకాత్మజా ॥ ౨౯ ॥ మాతఙ్గయోర్మధ్యగతా శుభా నాగవధూరివ । ఏకైకం పాదపం గుల్మం లతాం వా పుష్పశాలినీమ్ ॥ ౩౦ ॥ అదృష్టపూర్వాం పశ్యన్తీ రామం పప్రచ్ఛ సాబలా । రమణీయాన్ బహువిధాన్ పాదపాన్ కుసుమోత్కటాన్ ॥ ౩౧ ॥ సీతావచససంరబ్ధ ఆనయామాస లక్ష్మణః । విచిత్రవాలుకజలాం హంససారసనాదితామ్ ॥ ౩౨ ॥ రేమే జనకరాజస్య సుతా ప్రేక్ష్య తదా నదీం । క్రోశమాత్రం తతో గత్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౩౩ ॥ బహూన్మేధ్యాన్మృగాన్ హత్వా చేరతుర్యమునావనే । ఓమ్ ॥ విహృత్య తే బర్హిణపూగనాదితే శుభే వనే వానరవారణాయుతే । సమం నదీవప్రముపేత్య సమ్మతం నివాసమాజగ్మురదీనదర్శనాః ॥ ౩౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాణ్డే పఞ్చపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౧౩౬ ॥ ౨౭౨౦ ॥****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథరాత్ర్యాం వ్యతీతాయామవసుప్తమనంతరం । ప్రబోధయామాస శనైర్లక్ష్మణం రఘునందనః ॥ ౧ ॥ సౌమిత్రే శృణు వన్యానాం వల్గు వ్యాహరతాం స్వనం । సమ్ప్రతిష్ఠామహే కాలః ప్రస్థానస్య పరంతప ॥ ౨ ॥ స సుప్తస్సమయే భ్రాత్రా లక్ష్మణః ప్రతిబోధితః । జహౌ నిద్రాం చ తంద్రీం చ ప్రసక్తం చ పథి శ్రమం ॥ ౩ ॥ తత ఉత్థాయ తే సర్వే స్పృష్ట్వా నద్యాశ్శివం జలమ్ । పంథానమృషిణోద్దిష్టం చిత్రకూటస్య తం యయుః ॥ ౪ ॥ తతస్సమ్ప్రస్థితః కాలే రామస్సౌమిత్రిణా సహ । సీతాం కమలపత్రాక్షీమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ఆదీప్తానివ వైదేహి సర్వతః పుష్పితాన్నగాన్ । స్వైః పుష్పైః కింశుకాన్పశ్య మాలినశ్శిశిరాత్యయే ॥ ౬ ॥ పశ్య భల్లాతకాన్ఫుల్లాన్నరైరనుపసేవితాన్ । ఫలపత్రైరవనతాన్నూనం శక్ష్యామి జీవితుం ॥ ౭ ॥ పశ్య ద్రోణప్రమాణాని లమ్బమానాని లక్ష్మణ । మధూని మధుకారీభిస్సంభృతాని నగే నగే ॥ ౮ ॥ ఏష క్రోశతి నత్యూహస్తం శిఖీ ప్రతికూజతి । రమణీయే వనోద్దేశే పుష్పసంస్తరసంకటే ॥ ౯ ॥ మాతంగయూథానుసృతం పక్షిసంఘానునాదితం । చిత్రకూటమిమం పశ్య ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిం ॥ ౧౦ ॥ సమభూమితలే రమ్యే ద్రుమైర్బహుభిరావృతే । పుణ్యే రంస్యామహే తాత చిత్రకూటస్య కాననే ॥ ౧౧ ॥ తతస్తౌ పాదచారేణ గచ్ఛన్తౌ సహ సీతయా । రమ్యమాసేదతుశ్శైలం చిత్రకూటం మనోరమం ॥ ౧౨ ॥ తం తు పర్వతమాసాద్య నానాపక్షిగణాయుతమ్ । బహుమూలఫలం రమ్యం సమ్పన్నం సరసోదకమ్ ॥ ౧౩ ॥ చిత్రకూటం హి సమ్పశ్యన్ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । మనోజ్ఞోయం గిరిస్సౌమ్య నానాద్రుమలతాయుతః ॥ ౧౪ ॥ బహుమూలఫలో రమ్యస్స్వాజీవః ప్రతిభాతి మే । మునయశ్చ మహాత్మానో వసంత్యస్మిన్ శిలోచ్చయే ॥ ౧౫ ॥ అయం వాసో భవేత్తావదత్ర సౌమ్య రమేమహి । ఇతి సీతా చ రామశ్చ లక్ష్మణశ్చ కృతాంజలిః ॥ ౧౬ ॥ అభిగమ్యాశ్రమం సర్వే వాల్మీకిమభివాదయన్ । తాన్మహర్షిః ప్రముదితః పూజయామాస ధర్మవిత్ ॥ ఆస్యతామితి చోవాచ స్వాగతం తు నివేద్య చ । తతోఽబ్రవీన్మహాబాహుర్లక్ష్మణం లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౮ ॥ సన్నివేద్య యథాన్యాయమాత్మానమృషయే ప్రభుః । లక్ష్మణానయ దారూణి దృఢాని చ వరాణి చ ॥ ౧౯ ॥ కురుష్వావసథం సౌమ్య వాసే మేఽభిరతం మనః । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రిర్వివిధాన్ ద్రుమాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఆజహార తతశ్చక్రే పర్ణశాలామరిందమః । తాం నిష్ఠితాం బద్ధకటాం దృష్ట్వా రామస్సుదర్శనాం ॥ ౨౧ ॥ శుశ్రూషమాణమేకాగ్రమిదం వచనమబ్రవీత్ । ఐణేయం మాంసమాహృత్య శాలాం యక్ష్యామహే వయం ॥ ౨౨ ॥ కర్తవ్యం వాస్తుశమనం సౌమిత్రే చిరజీవిభిః । మృగం హత్వానయ క్షిప్రం లక్ష్మణేహ శుభేక్షణ ॥ ౨౩ ॥ కర్తవ్యశ్శాస్త్రదృష్టో హి విధిర్ధర్మమనుస్మర । భ్రాతుర్వచనమాజ్ఞాయ లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ ౨౪ ॥ చకార చ యథోక్తం స తం రామః పునరబ్రవీత్ । ఐణేయం శ్రపయస్వైతచ్ఛాలాం యక్ష్యామహే వయం ॥ ౨౫ ॥ త్వర సౌమ్య ముహూర్తోయం ధ్రువశ్చ దివసోప్యయం । స లక్ష్మణః కృష్ణమృగం హత్వా మేధ్యం ప్రతాపవాన్ ॥ ౨౬ ॥ అథ చిక్షేప సౌమిత్రిస్సమిద్ధే జాతవేదసి । తం తు పక్వం సమాజ్ఞాయ నిష్టప్తం ఛిన్నశోణితమ్ ॥ ౨౭ ॥ లక్ష్మణః పురుషవ్యాఘ్రమథ రాఘవమబ్రవీత్ । అయం కృష్ణస్సమాప్తాంగః శృతః కృష్ణమృగో యథా ॥ ౨౮ ॥ దేవతా దేవసంకాశ యజస్వ కుశలో హ్యసి । రామస్స్నాత్వా తు నియతో గుణవాన్ జప్యకోవిదః ॥ ౨౯ ॥ సంగ్రహేణాకరోత్సర్వాన్ మంత్రాన్ సత్రావసానికాన్ । ఇష్ట్వా దేవగణాన్ సర్వాన్ వివేశావసథం శుచిః ॥ ౩౦ ॥ బభూవ చ మనోహ్లాదో రామస్యామితతేజసః । వైశ్వదేవబలిం కృత్వా రౌద్రం వైష్ణవమేవ చ ॥ ౩౧ ॥ వాస్తుసంశమనీయాని మంగళాని ప్రవర్తయన్ । జపం చ న్యాయతః కృత్వా స్నాత్వా నద్యాం యథావిధి ॥ ౩౨ ॥ పాపసంశమనం రామశ్చకార బలిముత్తమం । వేదిస్థలవిధానాని చైత్యాన్యాయతనాని చ ॥ ౩౩ ॥ ఆశ్రమస్యానురూపాణి స్థాపయామాస రాఘవః । వన్యైర్మాల్యైః ఫలైర్మూలైః పక్వైర్మాంసం

సైర్యథావిధి ॥ ౩౪ ॥ అద్భిర్జపైశ్చ వేదోక్తైర్దర్భైశ్చ ససమిత్కుశైః । తౌ తర్పయిత్వా భూతాని రాఘవౌ సహ సీతయా ॥ ౩౫ ॥ తదా వివిశతుశ్శాలాం సుశుభాం శుభలక్షణౌ । ఓమ్ ॥ తాం వృక్షపర్ణచ్ఛదనాం మనోజ్ఞాం యథాప్రదేశం సుకృతాం నివాతామ్ । వాసాయ సర్వే వివిశుస్సమేతాస్సభాం యథా దేవగణాస్సుధర్మాం ॥ ౩౬ ॥ అనేకనానామృగపక్షిసంకులే విచిత్రపుష్పస్తబకైర్ద్రుమైర్యుతే । వనోత్తమే వ్యాళమృగానునాదితే తదా విజహ్రుస్సుసుఖం జితేంద్రియాః ॥ ౩౭ ॥ సురమ్యమాసాద్య తు చిత్రకూటం నదీం చ తాం మాల్యవతీం సుతీర్థాం । ననంద హృష్టామృగపక్షిజుష్టాం జహౌ చ దుఃఖం పురవిప్రవాసాత్ ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షట్పఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౩౯ ॥ ౭౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కథయిత్వా సుదుఃఖార్తస్సుమంత్రేణ చిరం సహ । రామే దక్షిణకూలస్థే జగామ స్వగృహం గుహః ॥ ౧ ॥ భరద్వాజాభిగమనం ప్రయాగే చ సహాసనం । ఆగిరేర్గమనం తేషాం తత్రస్థైరభిలక్షితమ్ ॥ ౨ ॥ అనుజ్ఞాతస్సుమంత్రోఽథ యోజయిత్వా హయోత్తమాన్ । అయోధ్యామేవ నగరీం ప్రయయౌ గాఢదుర్మనాః ॥ ౩ ॥ స వనాని సుగంధీని సరితశ్చ సరాంసి చ । పశ్యన్నతియయౌ శీఘ్రం గ్రామాణి నగరాణి చ ॥ ౪ ॥ తతస్సాయాహ్నసమయే తృతీయేఽహని సారథిః । అయోధ్యాం సమనుప్రాప్య నిరానందాం దదర్శ హ ॥ ౫ ॥ స శూన్యామివ నిశ్శబ్దాం దృష్ట్వా పరమదుర్మనాః । సుమంత్రశ్చింతయామాస శోకవేగసమాహతః ॥ ౬ ॥ కచ్చిన్న సగజా సాశ్వా సజనా సజనాధిపా । రామసంతాపదుఃఖేన దగ్ధా శోకాగ్నినా పురీ ॥ ౭ ॥ ఇతి చింతాపరస్సూతో వాజిభిశ్శీఘ్రపాతిభిః । నగరద్వారమాసాద్య త్వరితః ప్రవివేశ హ ॥ ౮ ॥ సుమంత్రమభియాంతం తం శతశోఽథ సహస్రశః । క్వ రామ ఇతి పృచ్ఛంతస్సూతమభ్యద్రవన్నరాః ॥ ౯ ॥ తేషాం శశంస గంగాయామహమాపృచ్ఛ్య రాఘవం । అనుజ్ఞాతో నివృత్తోఽస్మి ధార్మికేణ మహాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ తే తీర్ణా ఇతి విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖా జనాః । అహో ధిగితి నిశ్వస్య హా రామేతి చ చుక్రుశుః ॥ ౧౧ ॥ శుశ్రావ చ వచస్తేషాం బృందం బృందం చ తిష్ఠతామ్ । హతాస్స్మః ఖలు యే నేహ పశ్యామ ఇతి రాఘవమ్ ॥ ౧౨ ॥ దానయజ్ఞవివాహేషు సమాజేషు మహత్సు చ । న ద్రక్ష్యామః పునర్జాతు ధార్మికం రామమంతరా ॥ ౧౩ ॥ కిం సమర్థం జనస్యాస్య కిం ప్రియం కిం సుఖావహం । ఇతి రామేణ నగరం పితృవత్పరిపాలితం ॥ వాతాయనగతానాం చ స్త్రీణామన్వంతరాపణమ్ । రామశోకాభితప్తానాం శుశ్రావ పరిదేవనం ॥ ౧౫ ॥ స రాజమార్గమధ్యేన సుమంత్రః పిహితాననః । యత్ర రాజా దశరథస్తదేవోపయయౌ గృహం ॥ ౧౬ ॥ సోఽవతీర్య రథాచ్ఛీఘ్రం రాజవేశ్మ ప్రవిశ్య చ । కక్ష్యాస్సప్తాభిచక్రామ మహాజనసమాకులాః ॥ ౧౭ ॥ హర్మ్యైర్విమానైః ప్రాసాదైరవేక్ష్యాథ సమాగతం । హాహాకారకృతా నార్యో రామాదర్శనకర్శితాః ॥ ౧౮ ॥ ఆయతైర్విమలైర్నేత్రైరశ్రువేగపరిప్లుతైః । అన్యోన్యమభివీక్షంతే వ్యక్తమార్తతరాః స్త్రియః ॥ ౧౯ ॥ తతో దశరథస్త్రీణాం ప్రాసాదేభ్యస్తతస్తతః । రామశోకాభితప్తానాం మందం శుశ్రావ జల్పితమ్ ॥ ౨౦ ॥ సహ రామేణ నిర్యాతో వినా రామమిహాగతః । సూతః కిం నామ కౌసల్యాం శోచంతీం ప్రతివక్ష్యతి ॥ ౨౧ ॥ యథా చ మన్యే దుర్జీవమేవం న సుకరం ధ్రువం । ఆచ్ఛిద్య పుత్రే నిర్యాతే కౌసల్యా యత్ర జీవతి ॥ ౨౨ ॥ సత్యరూపం తు తద్వాక్యం రాజ్ఞః స్త్రీణాం నిశామయన్ । ప్రదీప్తమివ శోకేన వివేశ సహసా గృహం ॥ ౨౩ ॥ స ప్రవిశ్యాష్టమీం కక్ష్యాం రాజానం దీనమాతురం । పుత్రశోకపరిద్యూనమపశ్యత్పాండరే గృహే ॥ ౨౪ ॥ అభిగమ్య తమాసీనం నరేంద్రమభివాద్య చ । సుమంత్రో రామవచనం యథోక్తం ప్రత్యవేదయత్ ॥ ౨౫ ॥ స తూష్ణీమేవ తచ్ఛ్రుత్వా రాజా విభ్రాంతచేతనః । మూర్ఛితో న్యపతద్భూమౌ రామశోకాభిపీడితః ॥ ౨౬ ॥ తతోఽన్తఃపురమావిద్ధం మూర్ఛితే పృథివీపతౌ । ఉద్ధృత్య బా

హాచుక్రోశ నృపతౌ పతితేక్షితౌ ॥ ౨౭ ॥ సుమిత్రయాతుసహితా కౌసల్యాపతితంపతిం । ఉత్థాపయామాస తదా వచనంచెదమబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ ఇమంతస్య మహాభాగదూతందుష్కరకారిణః । వనవాసాదనుప్రాప్తం కస్మాన్న ప్రతిభాషసే ॥ ౨౯ ॥ అద్యైవమనయంకృత్వా వ్యపత్రపసిరాఘవ । ఉత్తిష్ఠ సుకృతం తేస్తు శోకేనస్యాత్సహాయతా ॥ ౩౦ ॥ దేవయస్యాభయాద్రామం నానుపృచ్ఛసిసారథిమ్ । నేహతిష్ఠతి కైకేయీవిస్రబ్ధం ప్రతిభాష్యతామ్ ॥ ౩౧ ॥ సాతథోక్త్వామహారాజం కౌసల్యాశోకలాలసా । ధరణ్యాంనిపపాతాశు బాష్పవిప్లుతభాషిణీ ॥ ౩౨ ॥ ఏవంవిలపతీందృష్ట్వా కౌసల్యాం పతితాంభువి । పతించావేక్ష్య తాస్సర్వాస్ససస్వరం రురుదుస్స్త్రియః ॥ ౩౩ ॥ తతస్తమంతఃపురనాదముత్థితం సమీక్ష్యవృద్ధాస్తరుణాశ్చమానవాః । స్త్రియశ్చసర్వారురుదుస్సమన్తతః పురంతదాసీత్పునరేవసంకులం ॥ ౩౪ ॥ ఇ॰శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౯॥౧౧౭౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రత్యాశ్వస్తో యదారాజా మోహాత్ప్రత్యాగతంపునః । అథాజుహావ తంసూతం రామవృత్తాన్తకారణాత్ ॥ ౧ ॥ అథసూతోమహారాజం కృతాంజలిరుపస్థితః । రామమేవానుశోచంతం దుఃఖశోకసమన్వితమ్ ॥ ౨ ॥ వృద్ధం పరమసంతప్తం నవగ్రహమివద్విపం । వినిశ్వసంతం ధ్యాయంతమస్వస్థమివకుంజరమ్ ॥ ౩ ॥ రాజాతురజసాసూతం ధ్వస్తాంగంసముపస్థితం । అశ్రుపూర్ణముఖందీనమువాచ పరమార్తవత్ ॥ ౪ ॥ క్వనువత్స్యతిధర్మాత్మా వృక్షమూలముపాశ్రితః । సోత్యంతసుఖితస్సూతకిమశిష్యతిరాఘవః ॥ ౫ ॥ దుఃఖస్యానుచితోనిత్యం మహార్హశయనోచితః । భూమిపాలాత్మజోభూమౌ శేతేకథమనాథవత్ ॥ ౬ ॥ యంయాన్తమనుయాంతిస్మ పదాతిరథకుంజరాః । సవత్స్యతికథంరామో విజనంవనమాశ్రితః ॥ ౭ ॥ వ్యాళైర్మృగైరాచరితంకృష్ణసర్పనిషేవితమ్ । కథంకుమారౌవైదేహ్యాసార్ధంవనముపస్థితౌ ॥ ౮ ॥ సుకుమార్యాతపస్విన్యా సుమంత్రసహసీతయా । రాజపుత్రౌకథంపాదైరవరుహ్యరథాద్గతౌ ॥ ౯ ॥ సిద్ధార్థఃఖలుసూతత్వం యేనదృష్టౌ మమాత్మజౌ । వనాంతంప్రవిశన్తౌ తావశ్వినావివమందరం ॥ ౧౦ ॥ కిమువాచవచోరామః కిమువాచచ లక్ష్మణః । సుమన్త్రవనమాసాద్య కిమువాచచమైథిలీ ॥ ౧౧ ॥ ఆసితంశయితంభుక్తం సూతరామస్యకీర్తయ । జీవిష్యామ్యహమేతేన యయాతిరివసాధుషు ॥ ౧౨ ॥ ఇతిసూతోనరేన్ద్రేణ చోదితస్సజ్జమానయా । ఉవాచవాచారాజానంసబాష్పపరిరబ్ధయా ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీన్మాంమహారాజధర్మమేవానుపాలయన్ । అంజలింరాఘవఃకృత్వా శిరసాభిప్రణమ్యచ ॥ ౧౪ ॥ సూతమద్వచనాత్తస్య తాతస్యవిదితాత్మనః । శిరసానందనీయస్య వన్ద్యౌపాదౌపునఃపునః॥౧౫॥ సర్వమంతఃపురం వాచ్యం సూతమద్వచనాత్త్వయా । ఆరోగ్యమవిశేషేణ యథార్హంచాభివాదనం ॥ ౧౬ ॥ మాతాచమమకౌసల్యాకుశలంచాభివాదనం । అప్రమాదంచవక్తవ్యాబ్రూయాశ్చైనామిదం వచః ॥ ౧౭ ॥ ధర్మనిత్యాయథాకాలమగ్న్యాగారపరాభవ । దేవిదేవస్యపాదౌచ దేవవత్పరిపాలయ ॥ ౧౮ ॥ అభిమానంచ మానంచ త్యక్త్వావర్తస్వమాతృషు । అనురాజానమార్యాంచ కైకేయీమంబకారయ ॥ ౧౯ ॥ కుమారేభరతేవృత్తిర్వర్తితవ్యాచరాజవత్ । అర్థజ్యేష్ఠాహిరాజానో రాజధర్మమనుస్మర ॥ ౨౦ ॥ భరతఃకుశలంవాచ్యో వాచ్యోమద్వచనేనచ । సర్వాస్వేవయథాన్యాయం వృత్తింవర్తస్వమాతృషు ॥ ౨౧ ॥ వక్తవ్యశ్చమహాబాహురిక్ష్వాకుకులనందనః । పితరంయౌవరాజ్యస్థో రాజ్యస్థమనుపాలయ ॥ ౨౨ ॥ అతిక్రాంతవయారాజా మాస్మైనం త్వముపారుధః । కుమారరాజ్యేజీవత్వం తస్యైవాజ్ఞాప్రవర్తనాత్ ॥ ౨౩ ॥ అబ్రవీచ్చాపిమాంభూయో భృశమశ్రూణివర్తయన్ । మాతేవమమమాతాతే ద్రష్టవ్యాపుత్రగర్ధినీ ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యేవంమాంమహారాజబ్రువన్నేవమహాయశాః । రామోరాజీవతామ్రాక్షో భృశమశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ ౨౫ ॥ లక్ష్మణస్తుసుసంక్రుద్ధోనిశ్వసన్వాక్యమబ్ర

వీత్ । కేనాయమపరాధేన రాజపుత్రో వివాసితః ॥ ౨౬ ॥ రాజ్ఞాతుఖలు కైకేయ్యా లఘుత్వాఽఽశ్రిత్య శాసనమ్ ।
కృతం కార్యమకార్యం వా వయం యేనాభిపీడితాః ॥ ౨౭ ॥ యది ప్రవ్రాజితో రామో లోభకారణకారితం । వ
రదాననిమిత్తం వా సర్వథా దుష్కృతం కృతమ్ ॥ ౨౮ ॥ ఇదం తావద్యథాకామమీశ్వరస్య కృతేకృతం । రామస్య
తుపరిత్యాగే న హేతుముపలక్షయే ॥ ౨౯ ॥ అసమీక్ష్య సమారబ్ధం విరుద్ధం బుద్ధిలాఘవాత్ । జనయిష్యతి సంక్రో
శం రాఘవస్య వివాసనమ్ ॥ ౩౦ ॥ అహం తావన్మహారాజే పితృత్వం నోపలక్షయే । భ్రాతా భర్తా చ బంధుశ్చ పి
తా చ మమ రాఘవః ॥ ౩౧ ॥ సర్వలోకప్రియం త్యక్త్వా సర్వలోకహితేరతం । సర్వలోకోఽనురజ్యేత కథం త్వానేన
కర్మణా ॥ ౩౨ ॥ సర్వప్రజాభిరామం హి రామం ప్రవ్రాజ్య ధార్మికం । సర్వలోకం విరుధ్యేమం కథం రాజా భవి
ష్యసి ॥ ౩౩ ॥ జానకీతు మహారాజ నిశ్వసంతీ తపస్వినీ । భూతోపహతచిత్తేవ విష్ఠితా విస్మృతాస్థితా ॥ ౩౪ ॥ అ
దృష్టపూర్వవ్యసనా రాజపుత్రీ యశస్వినీ । తేన దుఃఖేన రుదతీ నైవ మాం కించిదబ్రవీత్ ॥ ౩౫ ॥ ఉద్వీక్షమాణా
భర్తారం ముఖేన పరిశుష్యతా । ముమోచ సహసా బాష్పం మాం ప్రయాంతముదీక్ష్య సా ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ తథైవ
రామోఽశ్రుముఖః కృతాంజలిస్స్థితోఽభవల్లక్ష్మణబాహుపాలితః । తథైవ సీతా రుదతీ తపస్వినీ నిరీక్షతే రాజరథం తథైవ
మామ్ ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౯-౨ ॥ ౯౭౪ ॥ **************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి బ్రువంతం సందేశం సుమంత్రం మంత్రిసత్తమం । బ్రూహి శేషం పునరి
తి రాజా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సుమంత్రో బాష్పవిక్లబః । కథయామాస భూయోఽపి రా
మసందేశవిస్తరం ॥ ౨ ॥ జటాః కృత్వా మహారాజ చీరవల్కలధారిణౌ । గఙ్గాముత్తీర్య తౌ వీరౌ ప్రయాగాభిము
ఖౌ గతౌ ॥ ౩ ॥ అగ్రతో లక్ష్మణో యాతః పాలయన్ రఘునందనమ్ । అనంతరం చ సీతాథ రాఘవో రఘునందనః ॥ ౪ ॥
తాంస్తథా గచ్ఛతో దృష్ట్వా నివృత్తోఽస్మ్యవశస్తథా । మమత్వశ్వా నివృత్తస్య న ప్రావర్తంత వర్త్మని ॥ ౫ ॥ ఉష్ణమ
శ్రు ప్రముంచంతో రామే సంప్రస్థితే వనమ్ । ఉభాభ్యాం రాజపుత్రాభ్యామథ కృత్వాహమంజలిం ॥ ౬ ॥ ప్రస్థి
తో రథమాస్థాయ తద్దుఃఖముపధారయన్ । గుహేన సార్ధం తత్రైవ స్థితోఽస్మి దివసాన్బహూన్ ॥ ౭ ॥ ఆశయా య
ది మాం రామః పునశ్శబ్దాపయేదితి । విషయే తే మహారాజ రామవ్యసనకర్శితాః ॥ ౮ ॥ అపి వృక్షాః పరిమ్లానాస్స
పుష్పాంకురకోరకాః । ఉపతప్తోదకా నద్యః పల్వలాని సరాంసి చ ॥ ౯ ॥ పరిశుష్కపలాశాని వనాన్యుపవనాని చ ।
న చ సర్పంతి సత్త్వాని వ్యాళా న ప్రచరంతి చ ॥ ౧౦ ॥ రామశోకాభిభూతం తన్నిష్కూజమభవద్వనం । లీనపుష్క
రపత్రాశ్చ నరేంద్ర కలుషోదకాః ॥ ౧౧ ॥ సంతప్తపద్మాః పద్మిన్యో లీనమీనవిహంగమాః । జలజాని చ పుష్పాణి మా
ల్యాని స్థలజాని చ ॥ ౧౨ ॥ నాద్య భాంత్యల్పగంధీని ఫలాని చ యథాపురం । అత్రోద్యానాని శూన్యాని ప్రలీనవిహ
గాని చ ॥ ౧౩ ॥ న చాభిరామానారామాన్పశ్యామి మనుజర్షభ । ప్రవిశంతమయోధ్యాయాం కశ్చిన్మాం నాభినంద
తి ॥ ౧౪ ॥ నరా రామమపశ్యంతో నిశ్వసంతి ముహుర్ముహుః । దేవ రాజరథం దృష్ట్వా వినా రామమిహాగతం ॥ ౧౫
దుఃఖాదశ్రుముఖస్సర్వో రాజమార్గగతో జనః । హర్మ్యైర్విమానైః ప్రాసాదైరవేక్ష్య రథమాగతం ॥ ౧౬ ॥ హా
హాకారకృతా నార్యో రామాదర్శనకర్శితాః । ఆయతైర్విమలైర్నేత్రైరశ్రువేగపరిప్లుతైః ॥ ౧౭ ॥ అన్యోన్యమభి
వీక్షంతే వ్యక్తమార్తతరాః స్త్రియః । నామిత్రాణాం నమిత్రాణాముదాసీనజనస్య చ ॥ ౧౮ ॥ అహమార్తతయా కి
ఞ్చిద్విశేషముపలక్షయే । అప్రహృష్టమనుష్యా చ దీననాగతురంగమా ॥ ౧౯ ॥ ఆర్తస్వరపరిమ్లానా వినిశ్వసిత
నిస్స్వనా । నిరానందా మహారాజ రామప్రవ్రాజనాతురా ॥ ౨౦ ॥ కౌసల్యాపుత్రహీనేవ అయోధ్యా ప్రతిభాతి
మా । సూతస్య వచనం శ్రుత్వా రాజా పరమదీనయా ॥ ౨౧ ॥ బాష్పోపహతయా వాచా తం సూతమిదమబ్రవీత్ ।

కైకేయ్యా వినియుక్తేన పాపాభిజనభావయా ॥ ౨౨ ॥ మయా న మన్త్రికుశలైర్వృద్ధైస్సహ సమర్థితమ్ । న సుహృద్భిర్న చామాత్యైర్మన్త్రయిత్వా న నైగమైః ॥ ౨౩ ॥ మయాఽయమర్థస్సమ్మోహాత్ స్త్రీహేతోస్సహసా కృతః । భవితవ్యతయా నూనమిదం వా వ్యసనం మహత్ ॥ ౨౪ ॥ కులస్యాస్య వినాశాయ ప్రాప్తం సూత యదృచ్ఛయా । సూత యద్యస్తి తే కిఞ్చిన్మయాఽపి సుకృతం కృతమ్ ॥ ౨౫ ॥ త్వం ప్రాపయాశు మాం రామం ప్రాణాస్సంత్వరయన్తి మామ్ । యద్యద్యాపి మమైవాజ్ఞా నివర్తయతు రాఘవమ్ ॥ ౨౬ ॥ న శక్ష్యామి వినా రామం ముహూర్తమపి జీవితుం । అథవాపి మహాబాహుర్గతో దూరం భవిష్యతి ॥ ౨౭ ॥ మామేవ రథమారోప్య శీఘ్రం రామాయ దర్శయ । వృత్తదంష్ట్రో మహాబాహుః క్వాసౌ లక్ష్మణపూర్వజః ॥ ౨౮ ॥ యది జీవామి సాధ్వేనం పశ్యేయం సీతయా సహ । లోహితాక్షం మహాబాహుమాముక్తమణికుండలం ॥ ౨౯ ॥ రామం యది న పశ్యేయం గమిష్యామి యమక్షయమ్ । అతో ను కిం దుఃఖతరం సోఽహమిక్ష్వాకునన్దనమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఇమామవస్థామాపన్నో నేహ పశ్యామి రాఘవం । హా రామ రామానుజ హా హా వైదేహి తపస్విని ॥ ౩౧ ॥ న మాం జానీథ దుఃఖేన మ్రియమాణమనాథవత్ । స తేన రాజా దుఃఖేన భృశమర్పితచేతనః ॥ ౩౨ ॥ అవగాఢస్సుదుష్పారం శోకసాగరమబ్రవీత్ । రామశోకమహావేగస్సీతావిరహపారగః । శ్వసితోర్మిమహావర్తో బాష్పఫేనజలావిలః । బాహువిక్షేపమీనౌఘో విక్రన్దితమహాస్వనః ॥ ౩౪ ॥ ప్రకీర్ణకేశశైవాలః కైకేయీబడబాముఖః । మమాశ్రువేగప్రభవః కుబ్జావాక్యమహాగ్రహః ॥ ౩౫ ॥ వరవేలో నృశంసాయా రామప్రవ్రాజనాయతః । యస్మిన్బత నిమగ్నోఽహం కౌసల్యే రాఘవం వినా ॥ ౩౬ ॥ దుస్తరో జీవతా దేవి మయాఽయం శోకసాగరః । ఓమ్ ॥ అశోభనం యోఽహమిహాద్య రాఘవం దిదృక్షమాణో న లభే సలక్ష్మణం । ఇతీవ రాజా విలపన్మహాయశాః పపాత తూర్ణం శయనే స మూర్ఛితః ॥ ౩౭ ॥ ఇతి విలపతి పార్థివే ప్రణష్టే కరుణతరం ద్విగుణం చ రామహేతోః । వచనమనునిశమ్య తస్య దేవీ భయమగమత్పునరేవ రామమాతా ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౯౫ ॥ ౪౯౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో భూతోపసృష్టేవ వేపమానా పునః పునః । ధరణ్యాం గతసత్త్వేవ కౌసల్యా సూతమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ నయ మాం యత్ర కాకుత్స్థస్సీతా యత్ర చ లక్ష్మణః । తాన్వినా క్షణమప్యత్ర జీవితుం నోత్సహే హ్యహం ॥ ౨ ॥ యోజయస్వ రథం శీఘ్రం దణ్డకాన్నయ మామపి । అథ తాన్నానుగచ్ఛామి గమిష్యామి యమక్షయం ॥ ౩ ॥ బాష్పవేగోపహతయా స వాచా సజ్జమానయా । ఇదమాశ్వాసయన్దేవీం సూతః ప్రాఞ్జలిరబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ త్యజ శోకం చ మోహం చ సంభ్రమం దుఃఖజం తథా । వ్యవధూయ చ సన్తాపం వనే వత్స్యతి రాఘవః ॥ ౫ ॥ లక్ష్మణశ్చాపి రామస్య పాదౌ పరిచరన్వనే । ఆరాధయతి ధర్మజ్ఞః పరలోకం జితేన్ద్రియః ॥ ౬ ॥ విజనేఽపి వనే సీతా వాసం ప్రాప్య గృహేష్వివ । విస్రమ్భం లభతేఽభీతా రామే సంన్యస్తమానసా ॥ ౭ ॥ నాస్యా దైన్యం కృతం కించిత్సుసూక్ష్మమపి లక్ష్యతే । ఉచితేవ ప్రవాసానాం వైదేహీ ప్రతిభాతి మా ॥ ౮ ॥ నగరోపవనం గత్వా యథా స్మ రమతే పురా । తథైవ రమతే సీతా నిర్జనేషు వనేష్వపి ॥ ౯ ॥ బాలేవ రమతే సీతా బాలచన్ద్రనిభాననా । రామా రామే హ్యదీనాత్మా విజనేఽపి వనే సతి ॥ ౧౦ ॥ తద్గతం హృదయం హ్యస్యాస్తదధీనం చ జీవితమ్ । అయోధ్యాపి భవేత్తస్యా రామహీనా తథా వనమ్ ॥ ౧౧ ॥ పథి పృచ్ఛతి వైదేహీ గ్రామాంశ్చ నగరాణి చ । గతిం దృష్ట్వా నదీనాం చ పాదపాన్వివిధానపి ॥ ౧౨ ॥ రామం వా లక్ష్మణం వాపి పృష్ట్వా జానాతి జానకీ । అయోధ్యా క్రోశమాత్రే తు విహారమివ సంశ్రితా ॥ ౧౩ ॥ ఇదమేవ స్మరామ్యస్యాస్సహసైవోపజల్పితమ్ । కైకేయీసంశ్రితం వాక్యం నేదానీం ప్రతిభాతి మా ॥ ౧౪ ॥ ధ్వంసయిత్వా తు తద్వాక్యం ప్రమాదాత్పర్యుపస్థితం । హ్లాదనం వచనం సూతో దేవ్యా మధుర

మబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ అధ్వనా వాతవేగేన సమ్భ్రమేణాతపేన చ । న విగచ్ఛతి వైదేహ్యాశ్చన్ద్రాంశుసదృశీ ప్రభా ॥ ౧౬ ॥ సదృశం శతపత్రస్య పూర్ణచన్ద్రసమప్రభమ్ । వదనం తద్వదాన్యాయా వైదేహ్యా న వికమ్పతే ॥ ౧౭ ॥ అలక్తరసరక్తాభావలక్తరసవర్జితా । అద్యాపి చరణౌ తస్యాః పద్మకోశసమప్రభా ॥ ౧౮ ॥ నూపురోద్ఘుష్టహేలేవ ఖేలం గచ్ఛతి భామినీ । ఇదానీమపి వైదేహీ తద్రాగాన్న్యస్తభూషణా ॥ ౧౯ ॥ గజం వా వీక్ష్య సింహం వా వ్యాఘ్రం వా వనమాశ్రితా । నాహారయతి సన్త్రాసం బాహూ రామస్య సంశ్రితా ॥ ౨౦ ॥ న శోచ్యాస్తేన చాత్మా న శోచ్యో నాపి జనాధిపః । ఇదం హి చరితం లోకే ప్రతిష్ఠాస్యతి శాశ్వతమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ విధూయ శోకం పరిహృష్టమానసా మహర్షియాతే పథి సువ్యవస్థితాః । వనే రతా వన్యఫలాశనాః పితుశ్శుభాం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయన్తి తే ॥ ౨౨ ॥ తథాపి సూతేన సుయుక్తవాదినా నివార్యమాణా సుతశోకకర్శితా । న చైవ దేవీ విరరామ కూజితాత్ ప్రియేతి పుత్రేతి చ రాఘవేతి చ ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౯౮ ॥ ౫౯౬౦ ॥ **********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వనం గతే ధర్మపరే రామే రమయతాం వరే । కౌసల్యా రుదతీ స్వార్తా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యద్యపి త్రిషు లోకేషు ప్రథితం తే మహద్యశః । సానుక్రోశో వదాన్యశ్చ ప్రియవాదీ చ రాఘవః ॥ ౨ ॥ కథం నరవరశ్రేష్ఠ పుత్రౌ తౌ సహ సీతయా । దుఃఖితౌ సుఖసంవృద్ధౌ వనే దుఃఖం సహిష్యతః ॥ ౩ ॥ సా నూనం తరుణీ శ్యామా సుకుమారీ సుఖోచితా । కథముష్ణం చ శీతం చ మైథిలీ ప్రసహిష్యతే ॥ ౪ ॥ భుక్త్వాశనం విశాలాక్షీ సూపదంశాన్వితం శుభమ్ । కథం నైవారమాహారం వన్యం సీతోపభోక్ష్యతే ॥ ౫ ॥ గీతవాదిత్రనిర్ఘోషం శ్రుత్వా శుభమనిన్దితా । కథం క్రవ్యాదసింహానాం శబ్దం శ్రోష్యత్యశోభనమ్ ॥ ౬ ॥ మహేన్ద్రధ్వజసంకాశః క్వ ను శేతే మహాభుజః । భుజం పరిఘసంకాశముపధాయ మహాబలః ॥ ౭ ॥ పద్మవర్ణం సుకేశాన్తం పద్మనిశ్వాసముత్తమమ్ । కదా ద్రక్ష్యామి రామస్య వదనం పుష్కరేక్షణమ్ ॥ ౮ ॥ వజ్రసారమిదం నూనం హృదయం మే న సంశయః । అపశ్యన్త్యా న తం యద్వై ఫలతీదం సహస్రధా ॥ ౯ ॥ యత్త్వయాకరుణం కర్మ వ్యపోహ్య మమ బాన్ధవాః । నిరస్తాః పరిధావన్తి సుఖార్హాః కృపణా వనే ॥ ౧౦ ॥ యది పఞ్చదశే వర్షే రాఘవః పునరేష్యతి । జహ్యాద్రాజ్యం చ కోశం చ భరతో నోపలక్ష్యతే ॥ ౧౧ ॥ భోజయన్తి కిల శ్రాద్ధే కేచిత్స్వానేవ బాన్ధవాన్ । తతః పశ్చాత్సమీక్షన్తే కృతకార్యా ద్విజర్షభాన్ ॥ ౧౨ ॥ తత్ర యే గుణవన్తశ్చ విద్వాంసశ్చ ద్విజాతయః । న పశ్చాత్తేఽభిమన్యన్తే సుధామపి సురోపమాః ॥ ౧౩ ॥ బ్రాహ్మణేష్వపి తృప్తేషు పశ్చాద్భోక్తుం ద్విజర్షభాః । నాభ్యుపైతుమలం ప్రాజ్ఞాః శృంగచ్ఛేదమివర్షభాః ॥ ౧౪ ॥ ఏవం కనీయసా భ్రాత్రా భుక్తం రాజ్యం విశాంపతే । భ్రాతా జ్యేష్ఠో వరిష్ఠశ్చ కిమర్థం నావమంస్యతే ॥ ౧౫ ॥ న పరేణాహృతం భక్ష్యం వ్యాఘ్రః ఖాదితుమిచ్ఛతి । ఏవమేతన్నరవ్యాఘ్రః పరలీఢం న మన్యతే ॥ ౧౬ ॥ హవిరాజ్యం పురోడాశాః కుశా యూపాశ్చ ఖాదిరాః । నైతాని యాతయామాని కుర్వన్తి పునరధ్వరే ॥ తథా హ్యాత్తమిదం రాజ్యం హృతసారాం సురామివ । నాభిమన్తుమలం రామో నష్టసోమమివాధ్వరమ్ ॥ ౧౮ ॥ న చేమాం ధర్షణాం రామస్సంగచ్ఛేదత్యమర్షణః । దారయేన్మన్దరమపి స హి క్రుద్ధశ్శితైశ్శరైః ॥ ౧౯ ॥ త్వాం తు నోత్సహతే హన్తుం మహాత్మా పితృగౌరవాత్ । ససోమార్కగ్రహగణం నభస్తారావిచిత్రితమ్ ॥ ౨౦ ॥ పాతయేద్యో దివం క్రుద్ధస్స త్వాం నవ్యతివర్తతే । ప్రక్షోభయేద్వారయేద్వా మహీం శైలశతాచితామ్ ॥ ౨౧ ॥ నైవంవిధమసత్కారం రాఘవో మర్షయిష్యతి । బలవానివ శార్దూలో వాలధేరభిమర్శనమ్ ॥ ౨౨ ॥ నైతస్య సహితా లోకా భయం కుర్యుర్మహామృధే । అధర్మం త్విహ ధర్మాత్మా లోకం ధర్మేణ యోజయేత్ ॥ ౨౩ ॥ నన్వసౌ కాఞ్చనైర్బాణైర్మహావీర్యో మహాభుజః । యుగాన్త ఇవ భూతాని సాగరానపి నిర్దహేత్ ॥ ౨౪ ॥ స తాదృశస్సింహబలో వృష

భాక్ష్యోనరర్షభః । స్వయమేవహతః పిత్రా జలజేనాత్మజో యథా ॥ ౨౫ ॥ ద్విజాతిచరితో ధర్మశ్శాస్త్రదృష్టస్సనాతనః । యది తే ధర్మనిరతే త్వయా పుత్రో వివాసితే ॥ ౨౬ ॥ గతిరేకా పతిర్నార్యా ద్వితీయా గతిరాత్మజః । తృతీయా జ్ఞాతయో రాజన్ చతుర్థీ నైవ విద్యతే ॥ ౨౭ ॥ తత్ర త్వం చైవ మే నాస్తి రామశ్చ వనమాశ్రితః । న వనం గన్తుమిచ్ఛామి సర్వథా హి హతా త్వయా ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ హతం త్వయా రాజ్యమిదం సరాష్ట్రం హతస్తథాత్మా సహ మన్త్రిభిశ్చ । హతా సపుత్రాస్మి హతాశ్చ పౌరాస్సుతశ్చ భార్యా చ తవ ప్రహృష్టౌ ॥ ౨౯ ॥ ఇమాం గిరం దారుణశబ్దసంశ్రితాం నిశమ్య రాజాపి ముమోహ దుఃఖితః । తతస్సశోకం ప్రవివేశ పార్థివస్స్వదుష్కృతం చాపి పునస్తదాస్మరత్ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౦౧ ॥ ౪౦౨౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం తు క్రుద్ధయా రాజా రామమాత్రా సశోకయా । శ్రావితః పరుషం వాక్యం చిన్తయామాస దుఃఖితః ॥ ౧ ॥ చిన్తయిత్వా స చ నృపో ముమోహ వ్యాకులేన్ద్రియః । అథ దీర్ఘేణ కాలేన సంజ్ఞామాప పరన్తపః ॥ ౨ ॥ స సంజ్ఞాముపలభ్యైవ దీర్ఘముష్ణం చ నిశ్వసన్ । కౌసల్యాం పార్శ్వతో దృష్ట్వా పునశ్చిన్తాముపాగమత్ ॥ ౩ ॥ తస్య చిన్తయమానస్య ప్రత్యభాత్కర్మ దుష్కృతమ్ । యదనేన కృతం పూర్వమజ్ఞానాచ్ఛబ్దవేధినా ॥ ౪ ॥ అమనాస్తేన శోకేన రామశోకేన చ ప్రభుః । ద్వాభ్యామపి మహారాజశ్శోకాభ్యామన్వతప్యత ॥ ౫ ॥ దహ్యమానస్సశోకాభ్యాం కౌసల్యామాహ భూపతిః । వేపమానోఽఞ్జలిం కృత్వా ప్రసాదార్థమవాఙ్ముఖః ॥ ౬ ॥ ప్రసాదయే త్వాం కౌసల్యే రచితోఽయం మయాఞ్జలిః । వత్సలా చానృశంసా చ త్వం హి నిత్యం పరేష్వపి ॥ ౭ ॥ భర్తా తు ఖలు నారీణాం గుణవాన్నిర్గుణోఽపి వా । ధర్మం విమృశమానానాం ప్రత్యక్షం దేవి దైవతం ॥ సా త్వం ధర్మపరా నిత్యం దృష్టలోకపరావరా । నార్హసే విప్రియం వక్తుం దుఃఖితాపి సుదుఃఖితమ్ ॥ ౯ ॥ తద్వాక్యం కరుణం రాజ్ఞః శ్రుత్వా దీనస్య భాషితమ్ । కౌసల్యా వ్యసృజద్బాష్పం ప్రణాలీవ నవోదకమ్ ॥ ౧౦ ॥ సా మూర్ధ్ని బద్ధ్వా రుదతీ రాజ్ఞః పద్మమివాఞ్జలిమ్ । సమ్భ్రమాదబ్రవీత్త్రస్తా త్వరమాణాక్షరం వచః ॥ ౧౧ ॥ ప్రసీద శిరసా యాచే భూమౌ నిపతితాస్మి తే । యాచితాస్మి హతా దేవ హన్తవ్యాహం న హి త్వయా ॥ ౧౨ ॥ నైషా హి సా స్త్రీ భవతి శ్లాఘనీయేన ధీమతా । ఉభయోర్లోకయోర్వీర పత్యా యా సమ్ప్రసాద్యతే ॥ ౧౩ ॥ జానామి ధర్మం ధర్మజ్ఞ త్వాం జానే సత్యవాదినమ్ । పుత్రశోకార్తయా తత్తు మయా కిమపి భాషితమ్ ॥ ౧౪ ॥ శోకో నాశయతే ధైర్యం శోకో నాశయతే శ్రుతమ్ । శోకో నాశయతే సర్వం నాస్తి శోకసమో రిపుః ॥ ౧౫ ॥ శక్యమాపతితస్సోఢుం ప్రహారో రిపుహస్తతః । సోఢుమాపతితశ్శోకస్సుసూక్ష్మోఽపి న శక్యతే ॥ ౧౬ ॥ ధర్మజ్ఞాశ్శ్రుతిమన్తోఽపి ఛిన్నధర్మార్థసంశయాః । యతయో వీర ముహ్యన్తి శోకసమ్మూఢచేతసః ॥ ౧౭ ॥ వనవాసాయ రామస్య పఞ్చరాత్రోఽద్య గణ్యతే । యశ్శోకహతహర్షాయాః పఞ్చవర్షోపమో మమ ॥ ౧౮ ॥ తం హి చిన్తయమానాయాశ్శోకోఽయం హృది వర్ధతే । నదీనామివ వేగేన సముద్రసలిలం మహత్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవం హి కథయన్త్యాస్తు కౌసల్యాయాశ్శుభం వచః । మన్దరశ్మిరభూత్సూర్యో రజనీ చాభ్యవర్తత ॥ ౨౦ ॥ తథా ప్రసాదితో వాక్యైర్దేవ్యా కౌసల్యయా నృపః । శోకేన చ సమాక్రాన్తో నిద్రాయా వశమేయివాన్ ॥ ౨౧ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౦౪ ॥ ౨౦౮౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతిబుద్ధో ముహూర్తేన శోకోపహతచేతనః । అథ రాజా దశరథస్స చిన్తామభ్యపద్యత ॥ ౧ ॥ రామలక్ష్మణయోశ్చైవ వివాసాద్వాసవోపమమ్ । ఆవివేశోపసర్గస్తం తమస్సూర్యమివాసురమ్ ॥ సభార్యే నిర్గతే రామే కౌసల్యాం కోసలేశ్వరః । వివక్షురసితాపాఙ్గాం స్మృత్వా దుష్కృతమాత్మనః ॥ ౩ ॥ స రాజా రజనీం షష్ఠీం రామే ప్రవ్రాజితే వనమ్ । అర్ధరాత్రే దశరథస్సంస్మరన్ దుష్కృతం కృతమ్ ॥ ౪ ॥ స రాజా పు

త్రశోకార్తః స్మృత్వా దుష్కృతమాత్మనః । కౌసల్యాం పుత్రశోకార్తామిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ యదాచ
రతికల్యాణి శుభంవాయదివాశుభమ్ । తదేవలభతెభద్రె కర్తాకర్మజమాత్మనః ॥౬॥ గురులాఘవమర్థానామా
రమ్భేకర్మణాంఫలమ్ । దోషంవాయోనజానాతి సబాలఇతిహోచ్యతె ॥ ౭ ॥ కశ్చిదామ్రవణం ఛిత్వా పలాశాం
శ్చనిషించతి । పుష్పందృష్ట్వాఫలెగృధ్నుస్సశోచతిఫలాగమే ॥ ౮ ॥ అవిజ్ఞాయఫలంయోహి కర్మత్వేవానుధావతి ।
సశోచేత్ఫలవెళాయాం యథాకింశుకసేచకః ॥ ౯ ॥ సోహమామ్రవణంఛిత్వా పలాశాంశ్చన్యషెచయమ్ । రా
మం ఫలాగమేత్యక్త్వా పశ్చాచ్ఛోచామిదుర్మతిః ॥ ౧౦ ॥ లబ్ధశబ్దెనకౌసల్యే కుమారేణ ధనుష్మతా । కుమారశ్శబ్ద
వెధీతి మయాపాపమిదంకృతం ॥ ౧౧ ॥ తదిదం మెనుసమ్ప్రాప్తం దెవిదుఃఖంస్వయంకృతమ్ । సమ్మోహాదిహబాలే
న యథాస్యాద్భక్షితంవిషం ॥ ౧౨ ॥ యథాన్యః పురుషః కశ్చిత్పలాశైర్మోహితోభవేత్ । ఏవంమయాప్యవిజ్ఞాతం
శబ్దవెధ్యమయంఫలం ॥ ౧౩ ॥ దేవ్యనూఢాత్వమభవో యువరాజోభవామ్యహం । తతః ప్రావృడనుప్రాప్తా మద
కామవివర్ధినీ ॥ ౧౪ ॥ ఉపాస్యహిరసాన్భౌమాంస్తప్త్వాచజగదంశుభిః । పరెతాచరితాంభీమాం రవిరావిశతెదిశం॥
ఉష్ణమంతర్దధెసద్యస్స్నిగ్ధాదదృశిరేఘనాః । తతోజహృషిరేసర్వే భెకసారంగబర్హిణః ॥ ౧౬ ॥ క్లిన్నపక్షోత్తరా
స్స్నాతాః కృచ్ఛ్రాదివపతత్రిణః । వృష్టివాతావధూతాగ్రాన్పాదపానభిపేదిరె ॥ ౧౭ ॥ పతితేనామ్భసాచ్ఛన్నః
పతమానెనచాసకృత్ । ఆబభౌమత్తసారంగస్తోయరాశిరివాచలః ॥ ౧౮ ॥ పాండరారుణవర్ణాని స్రోతాంసివి
మలాన్యపి । సుస్రువుర్గిరిధాతుభ్యస్సభస్మాని భుజంగవత్ ॥ ౧౯ ॥ ఆకులారుణతోయాని స్రోతాంసివిమలాన్యపి।
ఉన్మార్గజలవాహీని బభూవుర్జలదాగమే ॥ ౨౦ ॥ తస్మిన్నతిసుఖెకాలె ధనుష్మానిషుమానరథీ । వ్యాయామకృతసం
కల్పస్సరయూమన్వగాంనదీం ॥ ౨౧ ॥ నిపానేమహిషంరాత్రౌ గజంవాభ్యాగతంనదీం । అన్యంవాశ్వాపదంకం
చిజ్జిఘాంసురజితెంద్రియః ॥ ౨౨ ॥ తస్మింస్తత్రాహమెకాంతె రాత్రౌవివృతకార్ముకః । తత్రాహం సంవృతం వన్యం
హతవాంస్తీరమాగతం ॥ ౨౩ ॥ అన్యంచాపిమృగంహింస్రంశబ్దంశ్రుత్వాభ్యుపాగతం । అథాంధకారెత్వశ్రౌషం
జలేకుమ్భస్యపూర్యతః ॥ ౨౪ ॥ అచక్షుర్విషయేఘోషం వారణస్యెవనర్దతః । తతోహంశరముద్ధృత్య దీప్తమా
శీవిషోపమం ॥ ౨౫ ॥ శబ్దంప్రతిగజప్రెప్సురభిలక్ష్యత్వపాతయమ్ । అముంచంనిశితంబాణమహమాశీవిషోపమం ॥
తత్రవాగుషసివ్యక్తాప్రాదురాసీద్వనౌకసః । హాహేతిపతతస్తోయే బాణాభిహతమర్మణః ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్నిపతి
తెబాణె వాగభూత్తత్రమానుషీ । కథమస్మద్విధేశస్త్రం నిపతెత్తుతపస్విని ॥ ౨౮ ॥ ప్రవివిక్తాంనదీంరాత్రావు
దాహారోహమాగతః । ఇషుణాభిహతః కెనకస్యవాకింకృతంమయా ॥ ౨౯ ॥ ఋషెర్హిన్యస్తదండస్య వనెవన్యేన
జీవతః । కథంహిశస్త్రేణవధో మద్విధస్యవిధీయతె ॥ ౩౦ ॥ జటాభారధరస్యైవవల్కలాజినవాససః । కోవధేన
మమార్థీస్యాత్కింవాస్యాపకృతం మయా ॥ ౩౧ ॥ ఏవం నిష్ఫలమారబ్ధం కెవలానర్థసంహితమ్ । నకశ్చిత్సాధు
మన్యేత యథైవగురుతల్పగమ్ ॥ ౩౨ ॥ నాహంతథానుశోచామి జీవితక్షయమాత్మనః । మాతరంపితరంచోభావ
నుశోచామిమద్విధె ॥ ౩౩ ॥ తదేతన్మిథునంవృద్ధం చిరకాలభృతంమయా । మయిపంచత్వమాపన్నే కాంవృత్తింవ
ర్తయిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ వృద్ధౌచమాతాపితరావహంచైకెషుణాహతః । కెనస్మనిహతాస్సర్వేసుబాలేనాకృతాత్మనా॥
తాంగిరంకరుణాంశ్రుత్వా మమధర్మానుకాంక్షిణః । కరాభ్యాం సశరం చాపం వ్యథితస్యాపతద్భువి ॥ ౩౬ ॥ త
స్యాహంకరుణంశ్రుత్వా నిశిలాలపతోబహు । సమ్భ్రాంతశ్శోకవేగెన భృశమాసంవిచెతనః ॥ ౩౭ ॥ తం దెశమ
హమాగమ్య దీనసత్త్వస్సుదుర్మనాః । అపశ్యమిషుణాతీరే సరయ్వాస్తాపసం హతమ్ ॥౩౮॥ అవకీర్ణజటాభారంప్ర
విద్ధకలశోదకమ్ । పాంసుశోణితదిగ్ధాంగం శయానంశల్యపీడనమ్ ॥ ౩౯ ॥ సమాముద్వీక్ష్యనెత్రాభ్యాం త్రస్తమ

స్వస్థచేతసం । ఇత్యువాచతతఃక్రూరం దిధక్షన్నివ తేజసా ॥ ౪౦ ॥ కింతవాపకృతం రాజన్వనేనివసతా మయా
జిహీర్షురమ్భోగుర్వర్థం యదహం తాడితస్త్వయా ॥ ౪౧ ॥ ఏకేనఖలుబాణేన మర్మణ్యభిహతేమయి । ద్వావన్ధౌ
నిహతౌవృద్ధౌమాతాజనయితాచమే ॥ ౪౨ ॥ తౌనూనం దుర్బలావన్ధౌ మత్ప్రతీక్షౌపిపాసితౌ । చిరమాశాకృ
తాం తృష్ణాం కథం సంధారయిష్యతః ॥ ౪౩ ॥ ననూనంతపసోవాస్తిఫలయోగశ్శ్రుతస్యవా । పితాయన్మాంనజా
నాతి శయానం పతితంభువి ॥ ౪౪ ॥ జానన్నపిచకింకుర్యాదశక్తిరపరిక్రమః । భిద్యమానమివాశక్తస్త్రాతుమ
న్యోనగోనగమ్ ॥ ౪౫ ॥ పితుస్త్వమేవ మేగత్వాశీఘ్రమాచక్ష్వరాఘవ । నత్వామనుదహేత్క్రుద్ధోవనంవహ్ని
రివైధితః ॥ ౪౬ ॥ ఇయమేకపదీరాజన్యతోమేపితురాశ్రమః । తంప్రసాదయగత్వాత్వం నత్వాం సంకుపితశ్శపే
త్ ॥ ౪౭ ॥ విశల్యంకురుమాంరాజన్మర్మమేనిశితశ్శరః । రుణద్ధిమృదుసోత్సేధం తీరమమ్బురయోయథా ॥ ౪౮ ॥
సశల్యఃక్లిశ్యతేప్రాణైర్విశల్యోవినశిష్యతి । ఇతిమామవిశచ్చిన్తాతస్యశల్యాపకర్షణే ॥ ౪౯ ॥ దుఃఖితస్యచ దీనస్య
మమశోకాతురస్యచ । లక్షయామాసహృదయే చిన్తాం మునిసుతస్తదా ॥ ౫౦ ॥ తామ్యమానస్సమాంకృచ్ఛ్ర
దువాచపరమార్తవత్ । సీదమానోవివృత్తాంగో వేష్టమానోగతఃక్షయమ్ ॥ ౫౧ ॥ సంస్తభ్యశోకంధైర్యేణ స్థిర
చిత్తోభవానఘ । బ్రహ్మహత్యాకృతంపాపం హృదయాదపనీయతామ్ ॥ ౫౨ ॥ నద్విజాతిరహం రాజన్మాభూత్తే
మనసోవ్యథా । శూద్రాయామస్మివైశ్యేన జాతోజనపదాధిప ॥ ౫౩ ॥ ఇతీవ వదతఃకృచ్ఛ్రాద్బాణాభిహతమర్మ
ణః । విఘూర్ణతోవిచేష్టస్య వేపమానస్యభూతలే ॥ ౫౪ ॥ తస్యత్వాతామ్యమానస్య తం బాణమహముద్ధరమ్ । స
మాముద్వీక్ష్యసంత్రస్తోజహౌప్రాణాంస్తపోధనః ॥ ౫౫ ॥ ఓమ్ ॥ జలార్ద్రగాత్రంతువిలప్యకృచ్ఛ్రాన్మర్మవ్రణం
సంతతముచ్ఛ్వసన్తమ్ । తతస్సరయ్వాం తమహం శయానం సమీక్ష్యభద్రేసుభృశంనివణ్ణః ॥ ౫౬ ॥ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీ
మదయోధ్యాకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః ॥ ౭ ॥ ౧౮౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వధమప్రతిరూపంతు మహర్షేస్తస్యరాఘవః । విలపన్నేవ ధర్మాత్మాకౌ
సల్యాంపునరబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తదజ్ఞానాన్మహత్పాపం కృత్వాహం వ్యాకులేన్ద్రియః । ఏకస్త్వచిన్తయంబుద్ధ్యా
కథంనుసుకృతంభవేత్ ॥ ౨ ॥ తతస్తం ఘటమాదాయ పూర్ణంపరమవారిణా । ఆశ్రమంతమహంప్రాప్యయథా
ఖ్యాతపథంగతః ॥ ౩ ॥ తత్రాహం దుర్బలావన్ధౌ వృద్ధావపరిణాయకౌ । అపశ్యం తస్యపితరౌ లూనపక్షావివద్వి
జౌ ॥ ౪ ॥ తన్నిమిత్తాభిరాసీనౌ కథాభిరపరిక్రమౌ । తామాశాంమత్కృతేహీనావుదాసీనావనా[illegible] ॥ ౫ ॥
శోకోపహతచిత్తశ్చ భయసంత్రస్తచేతనః । తచ్చాశ్రమపదంగత్వా భూయశ్శోకమహం గతః ॥ ౬ ॥ పదశబ్దం
తుమేశ్రుత్వా మునిర్వాక్యమభాషత । కిం చిరాయసిమేపుత్ర పానీయంక్షిప్రమానయ ॥ ౭ ॥ యన్నిమిత్తమి
దంతాత సలిలేక్రీడితంత్వయా । ఉత్కణ్ఠితాతేమాతేయం ప్రవిశక్షిప్రమాశ్రమమ్ ॥ ౮ ॥ యద్వ్యలీకం కృతం
పుత్రమాత్రాతేయదివామయా । నతన్మనసికర్తవ్యం త్వయాతాతతపస్వినా ॥ ౯ ॥ త్వంగతిస్త్వగతీనాంచచక్షు
స్త్వంహీనచక్షుషామ్ । సమాసక్తాస్త్వయిప్రాణాః కింత్వం నోనాభిభాషసే ॥ ౧౦ ॥ మునిమవ్యక్తయావాచాత
మహంసజ్జమానయా । హీనవ్యంజనయాప్రేక్ష్య భీతోభీతఇవాబ్రువమ్ ॥ ౧౧ ॥ మనసఃకర్మచేష్టాభిరభిసంస్తభ్య
వాగ్బలమ్ । ఆచచక్షేత్వహంతస్మై పుత్రవ్యసనజంభయమ్ ॥ ౧౨ ॥ క్షత్రియోహందశరథో నాహంపుత్రోమహా
త్మనః । సజ్జనావమతందుఃఖమిదంప్రాప్తం స్వకర్మజమ్ ॥ ౧౩ ॥ భగవంశ్చాపహస్తోహం సరయూతీరమాగతః । జి
ఘాంసుశ్శ్వాపదంకంచిన్నిపానేవాగతంగజమ్ ॥ ౧౪ ॥ తత్రశ్రుతోమయాశబ్దో జలేకుమ్భస్యపూర్యతః । ద్విపో
యమితిమత్వాయంబాణేనాభిహతోమయా ॥ ౧౫ ॥ గత్వానద్యాస్తతస్తీరమపశ్యమిషుణాహృది । వినిర్భిన్నం గత

ప్రాణం శయానం భువి తాపసం ॥ ౧౬ ॥ భగవంశ్ఛబ్దమాలక్ష్య మయా గజజిఘాంసునా । విసృష్టోఽమ్భసి నారాచస్తేన తేఽనిహతస్సుతః ॥ ౧౭ ॥ తతస్తస్యైవ వచనాదుపేత్య పరితప్యతః । సమయా సహసా బాణ ఉద్ధృతో మర్మతస్తదా ॥ ౧౮ ॥ స చోద్ధృతేన బాణేన తత్రైవ స్వర్గమాస్థితః । భవన్తౌ పితరౌ శోచన్నంధావితి విలప్య చ ॥ ౧౯ ॥ అజ్ఞానాద్భవతః పుత్రస్సహసాఽభిహతో మయా । శేషమేవం గతే యత్స్యాత్తత్ప్రసీదతు మే మునిః ॥ ౨౦ ॥ స తచ్ఛ్రుత్వా వచః క్రూరం మయోక్తమఘశంసినా । నాశకత్తీవ్రమాయాసమకర్తుం భగవానృషిః ॥ ౨౧ ॥ స బాష్పపూర్ణవదనో నిశ్వసన్ శోకకర్శితః । మాముకాచ మహాతేజాః కృతాంజలిముపస్థితమ్ ॥ ౨౨ ॥ యద్యేతదశుభం కర్మ న త్వం మే కథయేస్స్వయమ్ । ఫలేన్మూర్ధా స్మ తే రాజంత్సద్యశ్శతసహస్రధా ॥ ౨౩ ॥ క్షత్రియేణ వధో రాజన్ వానప్రస్థే విశేషతః । జ్ఞానపూర్వం కృతః స్థానాచ్చ్యావయేదపి వజ్రిణమ్ ॥ ౨౪ ॥ సప్తధా తు ఫలేన్మూర్ధా మునౌ తపసి తిష్ఠతి । జ్ఞానాద్విసృజతశ్శస్త్రం తాదృశే బ్రహ్మవాదిని ॥ ౨౫ ॥ అజ్ఞానాద్ధి కృతం యస్మాదిదం తేనైవ జీవసి । అపి హ్యద్య కులం నస్స్యాదిక్ష్వాకూణాం కుతో భవాన్ ॥ ౨౬ ॥ నయ నౌ నృప తం దేశమితి మాం చాభ్యభాషత । అద్య తం ద్రష్టుమిచ్ఛావః పుత్రం పశ్చిమదర్శనమ్ ॥ ౨౭ ॥ రుధిరేణావసిక్తాంగం ప్రకీర్ణాజినవాససం । శయానం భువి నిస్సంజ్ఞం ధర్మరాజవశం గతం ॥ ౨౮ ॥ అథాహమేకస్తం దేశం నీత్వా తౌ భృశదుఃఖితౌ । అస్పర్శయమహం పుత్రం తం మునిం సహ భార్యయా ॥ ౨౯ ॥ తౌ పుత్రమాత్మనస్స్పృష్ట్వా తమాసాద్య తపస్వినౌ । నిపేతతుశ్శరీరేఽస్య పితా చాస్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ నాభివాదయసే మాద్య న చ మామభిభాషసే । కిం ను శేషే తు భూమౌ త్వం వత్స కిం కుపితో హ్యసి ॥ ౩౧ ॥ న త్వహం తే ప్రియః పుత్ర మాతరం పశ్య ధార్మిక । కిం ను నాలింగసే పుత్ర సుకుమార వచో వద ॥ కస్య వాఽపరరాత్రేఽహం శ్రోష్యామి హృదయంగమమ్ । అధీయానస్య మధురం శాస్త్రం వాఽన్యద్విశేషతః ॥ ౩౩ ॥ కో మాం సంధ్యాముపాస్యైవ స్నాత్వా హుతహుతాశనః । శ్లాఘయిష్యత్యుపాసీనః పుత్రశోకభయార్దితమ్ ॥ కన్దమూలఫలం హృత్వా కో మాం ప్రియమివాతిథిమ్ । భోజయిష్యత్యకర్మణ్యమప్రగ్రహమనాయకమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఇమామంధాం చ వృద్ధాం చ మాతరం తే తపస్వినీమ్ । కథం వత్స భరిష్యామి కృపణాం పుత్రగర్ధినీమ్ ॥ ౩౬ ॥ తిష్ఠ మా మా గమః పుత్ర యమస్య సదనం ప్రతి । శ్వో మయా సహ గన్తాసి జనన్యా చ సమేధితః ॥ ౩౭ ॥ ఉభావపి చ శోకార్తావనాథౌ కృపణౌ వనే । క్షిప్రమేవ గమిష్యావస్త్వయా హీనౌ యమక్షయమ్ ॥ ౩౮ ॥ తతో వైవస్వతం దృష్ట్వా తం ప్రవక్ష్యామి భారతీమ్ । క్షమతాం ధర్మరాజో మే బిభృయాత్పితరావయమ్ ॥ ౩౯ ॥ దాతుమర్హతి ధర్మాత్మా లోకపాలో మహాయశాః । ఈదృశస్య మమాక్షయ్యామేకామభయదక్షిణామ్ ॥ ౪౦ ॥ అపాపోఽసి యదా పుత్ర నిహతః పాపకర్మణా । తేన సత్యేన గచ్ఛాశు యే లోకాశ్శస్త్రయోధినామ్ ॥ ౪౧ ॥ యాన్తి శూరా గతిం యాం చ సంగ్రామేష్వనివర్తినః । హతాస్త్వభిముఖాః పుత్ర గతిం తాం పరమాం వ్రజ ॥ ౪౨ ॥ యాం గతిం సగరశ్శైబ్యో దిలీపో జనమేజయః । నహుషో ధుంధుమారశ్చ ప్రాప్తాస్తాం గచ్ఛ పుత్రక ॥ ౪౩ ॥ యా గతిస్సర్వసాధూనాం స్వాధ్యాయాత్తపసా చ యా । యా భూమిదస్యాహితాగ్నేరేకపత్నీవ్రతస్య చ ॥ ౪౪ ॥ గోసహస్రప్రదాతౄణాం యా యా గురుభృతామపి । దేహన్యాసకృతాం యా చ తాం గతిం గచ్ఛ పుత్రక ॥ ౪౫ ॥ న హి త్వస్మిన్కులే జాతో గచ్ఛత్యకుశలాం గతిమ్ । స తు యాస్యతి యేన త్వం నిహతో మమ బాంధవః ॥ ౪౬ ॥ ఏవం స కృపణం తత్ర పర్యదేవయతాసకృత్ । తతోఽస్మై కర్తుముదకం ప్రవృత్తస్సహ భార్యయా ॥ ౪౭ ॥ స తు దివ్యేన రూపేణ మునిపుత్రస్స్వకర్మభిః । స్వర్గమధ్యారుహత్క్షిప్రం శక్రేణ సహ ధర్మవిత్ ॥ ౪౮ ॥ ఆబభాషే చ తౌ వృద్ధౌ సహ శక్రేణ తాపసః । ఆశ్వాస్య చ ముహూర్తం తు పితరౌ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౯ ॥ స్థానమస్మి మహత్ప్రాప్తో భవతోః పరిచారణాత్ । భవన్తావపి చ

క్షిప్రం మమమూలముపైష్యతః ॥ ౫౦ ॥ ఏవముక్త్వాతు దివ్యేన విమానేన వపుష్మతా । ఆరురోహ దివం క్షిప్రం మునిపుత్రో జితేంద్రియః ॥ ౫౧ ॥ సకృత్వాతూదకం తూర్ణం తాపసస్సహ భార్యయా । మాముువాచ మహాతేజాః కృతాంజలిముపస్థితమ్ ॥ ౫౨ ॥ అద్యైవజహి మాం రాజన్మరణే నాస్తి మే వ్యథా । యచ్ఛరేణైకపుత్రం మాం త్వమకార్షీరపుత్రకమ్ ॥ ౫౩ ॥ త్వయా తు యదవిజ్ఞానాన్నిహతో మే సుతశ్శుచిః । తేన త్వామభిశప్స్యామి సుదుఃఖమతిదారుణం ॥ ౫౪ ॥ పుత్రవ్యసనజం దుఃఖం యదేతన్మమ సామ్ప్రతమ్ । ఏవం త్వం పుత్రశోకేన రాజన్కాలం కరిష్యసి ॥ ౫౫ ॥ అజ్ఞానాత్తు హతో యస్మాత్క్షత్రియేణ త్వయా మునిః । తస్మాత్త్వాం నావిశత్యాశు బ్రహ్మహత్యా నరాధిప ॥ ౫౬ ॥ త్వామప్యేతాదృశో భావః క్షిప్రమేవ గమిష్యతి । జీవితాన్తకరో ఘోరో దాతారమివ దక్షిణా ॥ ౫౭ ॥ ఏవం శాపం మయి న్యస్య విలప్య కరుణం బహు । చితామారోప్య దేహం తన్మిథునం స్వర్గమభ్యయాత్ ॥ తదేతచ్చిన్తయానేన స్మృతం పాపం మయా స్వయం । తదా బాల్యాత్కృతం దేవి శబ్దవేధ్యనుశిక్షిణా ॥ ౫౯ ॥ తస్యాయం కర్మణో దేవి విపాకస్సముపస్థితః । అపథ్యైస్సహ సమ్భుక్తే వ్యాధిరన్నరసే యథా ॥ ౬౦ ॥ తస్మాన్మామాగతం భద్రే తస్యోదారస్య తద్వచః । ఇత్యుక్త్వా స రుదంస్త్రస్తో భార్యామాహ చ భూమిపః ॥ ౬౧ ॥ తదహం పుత్రశోకేన సన్త్యక్ష్యామ్యద్య జీవితం । చక్షుర్భ్యాం త్వాం న పశ్యామి కౌసల్యే సాధు మాం స్పృశ ॥ ౬౨ ॥ యమక్షయమనుప్రాప్తాః ద్రక్ష్యన్తి నహి మానవాః । యది మాం సంస్పృశేద్రామస్సకృదద్యాలభేత వా ॥ ౬౩ ॥ ధనం వా యౌవరాజ్యం వా జీవేయమితి మే మతిః । న తన్మే సదృశం దేవి యన్మయా రాఘవే కృతమ్ ॥ ౬౪ ॥ సదృశం తత్తు తస్యైవ యదనేన కృతం మయి । దుర్వృత్తమపి కః పుత్రం త్యజేద్భువి విచక్షణః ॥ ౬౫ ॥ కశ్చ ప్రవ్రాజ్యమానో వా నాసూయేత్పితరం సుతః । చక్షుషా త్వాం న పశ్యామి స్మృతిర్మమ విలుప్యతే ॥ ౬౬ ॥ దూతా వైవస్వతస్యైతే కౌసల్యే త్వరయన్తి మామ్ । అతస్తు కిం దుఃఖతరం యదహం జీవితక్షయే ॥ ౬౭ ॥ నహి పశ్యామి ధర్మజ్ఞం రామం సత్యపరాక్రమం । తస్యాదర్శనజశ్శోకస్సుతస్యాప్రతికర్మణః ॥ ౬౮ ॥ ఉచ్ఛోషయతి మే ప్రాణాన్వారి స్తోకమివాతపః । న తే మనుష్యా దేవాస్తే యే చారుశుభకుండలం ॥ ౬౯ ॥ ముఖం ద్రక్ష్యన్తి రామస్య వర్షే పంచదశే పునః । పద్మపత్రేక్షణం సుభ్రు సుదంష్ట్రం చారునాసికమ్ ॥ ౭౦ ॥ ధన్యా ద్రక్ష్యన్తి రామస్య తారాధిపనిభం ముఖమ్ । సదృశం శారదస్యేన్దోః ఫుల్లస్య కమలస్య చ ॥ ౭౧ ॥ సుగన్ధి మమ నాథస్య ధన్యా ద్రక్ష్యన్తి తన్ముఖమ్ । నివృత్తవనవాసం తమయోధ్యాం పునరాగతమ్ ॥ ౭౨ ॥ ద్రక్ష్యన్తి సుఖినో రామం శుక్రం మార్గగతం యథా । కౌసల్యే చిత్తమోహేన హృదయం సీదతీవ మే ॥ ౭౩ ॥ వేదయే న చ సంయుక్తాన్ శబ్దస్పర్శరసానహమ్ । చిత్తనాశాద్విపద్యన్తే సర్వాణ్యేవేన్ద్రియాణి మే ॥ ౭౪ ॥ క్షీణస్నేహస్య దీపస్య సంసక్తా రశ్మయో యథా । అయమాత్మభవశ్శోకో మామనాథమచేతనమ్ ॥ ౭౫ ॥ సంసాదయతి వేగేన యథా కూలం నదీరయః । హా రాఘవ మహాబాహో హా మమాయాసనాశన ॥ ౭౬ ॥ హా పితృప్రియ మే నాథ హాద్య క్వాసి గతస్సుత । హా కౌసల్యే న పశ్యామి హా సుమిత్రే తపస్విని ॥ హా నృశంసే మమామిత్రే కైకేయి కులపాంసిని । ఇతి రామస్య మాతుశ్చ సుమిత్రాయాశ్చ సన్నిధౌ ॥ ౭౭ ॥ రాజా దశరథశ్శోచన్జీవితాన్తముపాగమత్ । యథా తు దీనం కథయన్నరాధిపః ప్రియస్య పుత్రస్య వివాసనాతురః । గతేऽర్ధరాత్రే భృశదుఃఖపీడితస్తదా జహౌ ప్రాణముదారదర్శనః ॥ ౭౮ ॥ ❋ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౪ ॥ ౧౧౧౪౦ ॥ ❋❋

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం ప్రాతరేవాపరేహని । వందినః పర్యుపాతిష్ఠంస్తత్పార్థివనివేశనమ్ ॥ ౧ ॥ సూతాః పరమసంస్కారా మంగళాశ్చోత్తమశ్రుతాః । గాయకాస్స్తుతిశీలాశ్చ

నిగదంతః పృథక్పృథక్ ॥ ౨ ॥ రాజానంస్తువతాం తేషాముదాత్తాభిహితాశిషాం । ప్రాసాదాభోగవిస్తీర్ణః స్తుతిశబ్దో వ్యవర్ధత ॥ ౩ ॥ తతస్తు స్తువతాం తేషాం సూతానాం పాణివాదకాః । అపదానాన్యుదాహృత్య పాణివాదానవాదయన్ ॥ ౪ ॥ తేన శబ్దేన విహగాః ప్రతిబుద్ధా విసస్వనుః । శాఖాస్థాః పంజరస్థాశ్చ యే రాజకులగోచరాః ॥ ౫ ॥ వ్యాహృతాః పుణ్యశబ్దాశ్చ వీణానాం చాపి నిస్వనాః । ఆశీర్గేయం చ గాథానాం పూరయామాస వేశ్మ తత్ ॥ ౬ ॥ తతశ్శుచిసమాచారాః పర్యుపస్థానకోవిదాః । స్త్రీవర్షవరభూయిష్ఠా ఉపతస్థుర్యథాపురమ్ ॥ ౭ ॥ హరిచన్దనసంపృక్తముదకం కాంచనైర్ఘటైః । ఆనిన్యుస్స్నానశిక్షాజ్ఞా యథాకాలం యథావిధి ॥ ౮ ॥ మంగళాలమ్భనీయాని ప్రాశనీయానుపస్కరాన్ । ఉపానిన్యుస్తథాప్యన్యాః కుమారీబహులాః స్త్రియః ॥ ౯ ॥ సర్వలక్షణసమ్పన్నం సర్వం విధివదర్చితమ్ । సర్వం సుగుణలక్ష్మీవత్తద్బభూవాభిహారికమ్ ॥ ౧౦ ॥ తత్తు సూర్యోదయం యావత్సర్వం పరిసముత్సుకమ్ । తస్థావనుపసంప్రాప్తం కింస్విదిత్యుపశంకితమ్ ॥ ౧౧ ॥ అథ యాః కోసలేన్ద్రస్య శయనం ప్రత్యనన్తరాః । తాః స్త్రియస్తు సమాగమ్య భర్తారం ప్రత్యబోధయన్ ॥ ౧౨ ॥ తథాప్యుచితవృత్తాస్తా వినయేన నయేన చ । నహ్యస్య శయనం స్పృష్ట్వా కించిదప్యుపలేభిరే ॥ ౧౩ ॥ తాః స్త్రియస్స్వప్నశీలజ్ఞాశ్చేష్టాసంచలనాదిషు । తా వేపథుపరీతాశ్చ రాజ్ఞః ప్రాణేషు శంకితాః ॥ ౧౪ ॥ ప్రతిస్రోతస్తృణాగ్రాణాం సదృశం సంచకమ్పిరే । అథ సంవేపమానానాం స్త్రీణాం దృష్ట్వా చ పార్థివమ్ ॥ ౧౫ ॥ యత్తదాశంకితం పాపం తస్య జజ్ఞే వినిశ్చయః । కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ పుత్రశోకపరాజితే ॥ ౧౬ ॥ ప్రసుప్తే న ప్రబుధ్యేతే యథాకాలసమన్వితే । నిష్ప్రభా చ వివర్ణా చ సన్నా శోకేన సన్నతా ॥ ౧౭ ॥ న వ్యరాజత కౌసల్యా తారేవ తిమిరావృతా । కౌసల్యానన్తరం రాజ్ఞస్సుమిత్రా తదనన్తరమ్ ॥ ౧౮ ॥ న స్మ విభ్రాజతే దేవీ శోకాశ్రులులితాననా । తే చ దృష్ట్వా తదా సుప్తే ఉభే దేవ్యౌ చ తం నృపమ్ ॥ ౧౯ ॥ సుప్తమేవోద్గతప్రాణమన్తఃపురమదృశ్యత । తతః ప్రచుక్రుశుర్దీనాస్సస్వరం తా వరాంగనాః ॥ కరేణవ ఇవారణ్యే స్థానప్రచ్యుతయూథపాః । తాసామాక్రందశబ్దేన సహసోద్గతచేతనే ॥ ౨౧ ॥ కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ త్యక్తనిద్రే బభూవతుః । కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ దృష్ట్వా స్పృష్ట్వా చ పార్థివమ్ ॥ ౨౨ ॥ హా నాథేతి పరిక్రుశ్య పేతతుర్ధరణీతలే । సా కోసలేన్ద్రదుహితా వేష్టమానా మహీతలే ॥ ౨౩ ॥ న బభ్రాజ రజోధ్వస్తా తారేవ గగనాచ్చ్యుతా । నృపే శాన్తగుణే జాతే కౌసల్యాం పతితాం భువి ॥ ౨౪ ॥ అపశ్యంస్తాః స్త్రియస్సర్వా హతాం నాగవధూమివ । తతస్సర్వా నరేన్ద్రస్య కైకేయీప్రముఖాః స్త్రియః ॥ ౨౫ ॥ రుదంత్యశ్శోకసంతప్తా నిపేతుర్గతచేతనాః । తాభిస్స బలవాన్నాదః క్రోశంతీభిరనుద్రుతః ॥ ౨౬ ॥ యేనస్ఫీతీకృతం భూయస్తద్గృహం సమనాదయత్ । తత్సముత్త్రస్తసంభ్రాన్తం పర్యుత్సుకజనాకులమ్ ॥ ౨౭ ॥ సర్వతస్తుములాక్రన్దం పరితాపార్తబాంధవమ్ । సద్యో నిపతితానన్దం దీనవిక్లబదర్శనమ్ ॥ ౨౮ ॥ బభూవ నరదేవస్య సద్మ దిష్టాన్తమీయుషః ॥ ఓమ్ ॥ అతీతమాజ్ఞాయ తు పార్థివర్షభం యశస్వినం సమ్పరివార్య పత్నయః । భృశం రుదంత్యః కరుణం సుదుఃఖితాః ప్రగృహ్య బాహూ వ్యలపన్ననాథవత్ ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౬౦ ॥ ౯౨౦౦ ॥ ****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తమగ్నిమివ సంశాన్తమమ్బుహీనమివార్ణవమ్ । హతప్రభమివాదిత్యం స్వర్గస్థం ప్రేక్ష్య పార్థివం ॥ ౧ ॥ కౌసల్యా బాష్పపూర్ణాక్షీ వివిధం శోకకర్శితా । ఉపగృహ్య శిరో రాజ్ఞః కైకేయీం ప్రత్యభాషత ॥ ౨ ॥ సకామా భవ కైకేయి భుంక్ష్వ రాజ్యమకంటకమ్ । త్యక్త్వా రాజానమేకాగ్రా నృశంసే దుష్టచారిణి ॥ ౩ ॥ విహాయ మాం గతో రామో భర్తా చ స్వర్గతో మమ । విపథే సార్థహీనేవ నాహం జీవితుముత్సహే ॥ ౪ ॥ భర్తారం తం పరిత్యజ్య కా స్త్రీ దైవతమాత్మనః । ఇచ్ఛేజ్జీవితుమన్యత్ర కైకేయ్యాస్త్యక్తధర్మణః ॥ ౫ ॥

నలుబ్ధోబుద్ధ్యతేదోషాన్కింపాకమివభక్షయన్ । కుబ్జానిమిత్తంకైకెయ్యారాఘవాణాంకులంహతమ్ ॥ ౬ ॥ అనియోగేనియుక్తేన రాజ్ఞారామం వివాసితం । సభార్యం జనకశ్శ్రుత్వా పరితప్స్యత్యహంయథా ॥ ౭ ॥ సమామనాథాంవిధవాం నాద్యజానాతిధార్మికః । రామఃకమలపత్రాక్షోజీవన్నాశమితోగతః ॥ ౮ ॥ విదేహరాజస్యసుతా తథాసీతాతపస్వినీ । దుఃఖస్యానుచితాదుఃఖం వనేపర్యుద్విజిష్యతి ॥ ౯ ॥ నదతాం భీమఘోషాణాం నిశాసుమృగపక్షిణామ్ । నిశమ్యనాదంసంత్రస్తారాఘవంసంశ్రయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ వృద్ధశ్చైవాల్పపుత్రశ్చవైదేహీమనుచింతయన్ । సోపిశోకసమావిష్టో ననుత్యక్ష్యతిజీవితం ॥ ౧౧ ॥ సాహమద్యైవదిష్టాంతం గమిష్యామి పతివ్రతా । ఇదంశరీరమాలింగ్య ప్రవేక్ష్యామిహుతాశనం ॥ ౧౨ ॥ తాంతతస్సంపరిష్వజ్య విలపంతీంతపస్వినీం । వ్యపనిన్యుస్సుదుఃఖార్తాం కౌసల్యాం వ్యావహారికాః ॥ ౧౩ ॥ తైలద్రోణ్యామథామాత్యాస్సంవేశ్య జగతీపతిమ్ । రాజ్ఞస్సర్వాణ్యథాదిష్టాశ్చక్రుఃకర్మాణ్యనంతరం ॥ ౧౪ ॥ నతు సంకాలనంరాజ్ఞో వినా పుత్రేణ మంత్రిణః । సర్వజ్ఞాఃకర్తుమీషుస్తే తతోరక్షంతిభూమిపం ॥ ౧౫ ॥ తైలద్రోణ్యాంతుసచివైశ్శాయితంతంనరాధిపం । హామృతోయమితిజ్ఞాత్వా స్త్రియస్తాఃపర్యవారయన్ ॥ ౧౬ ॥ బాహూనుద్యమ్యకృపణానేత్రప్రస్రవణైర్ముఖైః । రుదంత్యశ్శోకసంతప్తాః కృపణం పర్యదేవయన్ ॥ ౧౭ ॥ హామహారాజరామేణ సతతం ప్రియవాదినా । విహీనాస్సత్యసంధేన కిమర్థం విజహాసినః ॥ ౧౮ ॥ కైకేయ్యాదుష్టభావాయా రాఘవేణవియోజితాః । కథం పతిఘ్న్యావత్స్యామస్సమీపేవిధవావయమ్ ॥ ౧౯ ॥ సహినాథస్సదాస్మాకం తవచప్రభురాత్మవాన్ । వనంరామోగతశ్శ్రీమాన్విహాయనృపతిశ్రియమ్ ॥ ౨౦ ॥ త్వయాతెనచవీరేణ వినావ్యసనమోహితాః । కథం వయం నివత్స్యామః కైకేయ్యాచవిదూషితాః ॥ ౨౧ ॥ యయాతురాజారామశ్చ లక్ష్మణశ్చమహాబలః । సీతయా సహసంత్యక్తాస్సాకమన్యంనహాస్యతి ॥ ౨౨ ॥ తాబాష్పేణచసంవీతాశ్శోకేనవిపులేనచ । వ్యవేష్టంతనిరానందా రాఘవస్యవరస్త్రియః ॥ ౨౩ ॥ నిశానక్షత్రహీనేవ స్త్రీవభర్తృవివర్జితా । పురీనారాజతాయోధ్యా హీనారాజ్ఞామహాత్మనా ॥ బాష్పపర్యాకులజనా హాహాభూతకులాంగనా । శూన్యచత్వరవేశ్మాన్తానబభ్రాజయథాపురమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ గతేతుశోకాత్త్రిదివంనరాధిపే మహీతలస్థాసునృపాంగనాసుచ । నివృత్తచారస్సహసాగతోరవిః ప్రవృత్తచారారజనీహ్యుపస్థితా ॥ ౨౬ ॥ ఋతేతుపుత్రాద్దహనంమహీపతేర్నరోచయంతెసుహృదస్సమాగతాః । ఇతీవతస్మిన్శయనేన్యవేశయన్విచింత్యరాజానమచింత్యదర్శనమ్ ॥ ౨౭ ॥ గతప్రభాద్యౌరివ భాస్కరంవినావ్యపేతనక్షత్రగణేవశర్వరీ । పురీబభాసేరహితామహాత్మనా నచాస్రకంఠాకులమార్గచత్వరా ॥ ౨౮ ॥ నరాశ్చనార్యశ్చసమేత్యసంఘశోవిగర్హమాణాభరతస్యమాతరమ్ । తదానగర్యాం నరదేవసంక్షయే బభూవురార్తాశ్చ నశర్మలేభిరే ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౬౩ ॥ ౭౨౬౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆక్రందితనిరానందా సాస్రకంఠజనాకులా । అయోధ్యాయామతితతా సావ్యతీయాయశర్వరీ ॥ ౧ ॥ వ్యతీతాయాంతు శర్వర్యామాదిత్యస్యోదయేతతః । సమేత్యరాజకర్తారస్సభామీయుర్ద్విజోత్తమాః ॥ ౨ ॥ మార్కండేయోథమౌద్గల్యో వామదేవశ్చకాశ్యపః । కాత్యాయనో గౌతమశ్చ జాబాలిశ్చమహాయశాః ॥ ౩ ॥ ఏతేద్విజాస్సహామాత్యైఃపృథగ్వాచముదైరయన్ । వసిష్ఠమేవాభిముఖాశ్శ్రేష్ఠంరాజపురోహితమ్ ॥ ౪ ॥ అతీతాశర్వరీదుఃఖం యానోవర్షశతోపమా । అస్మిన్పంచత్వమాపన్నే పుత్రశోకేనపార్థివే ॥ ౫ ॥ స్వర్గతశ్చమహారాజో రామశ్చారణ్యమాశ్రితః । లక్ష్మణశ్చాపి తెజస్వీ రామేణైవగతస్సహ ॥ ౬ ॥ ఉభౌ భరతశత్రుఘ్నౌ కేకయేషుపరంతపౌ । పురేరాజగృహేరమ్యే మాతామహనివేశనే ॥ ౭ ॥ ఇక్ష్వాకూణామిహాద్యైవ క

శ్చిదాత్రిజా విధీయతామ్ । అరాజకం హి నో రాజ్యం నవినాశమవాప్నుయాత్ ॥ ౮ ॥ నారాజకే జనపదే విద్యున్మాలీ మహాస్వనః । అభివర్షతి పర్జన్యో మహీం దివ్యేన వారిణా ॥ ౯ ॥ నారాజకే జనపదే బీజముష్టిః ప్రకీర్యతే । నారాజకే పితుః పుత్రో భార్యా వా వర్తతే వశే ॥ ౧౦ ॥ అరాజకే ధనం నాస్తి నాస్తి భార్యాప్యరాజకే । ఇదమత్యాహితం చాన్యత్కుతస్సత్యమరాజకే ॥ ౧౧ ॥ నారాజకే జనపదే కారయంతి సభాం నరాః । ఉద్యానాని చ రమ్యాణి హృష్టాః పుణ్యగృహాణి చ ॥ ౧౨ ॥ నారాజకే జనపదే యజ్ఞశీలా ద్విజాతయః । సత్రాణ్యన్వాసతే దాంతా బ్రాహ్మణాస్సంశితవ్రతాః ॥ ౧౩ ॥ నారాజకే జనపదే మహాయజ్ఞేషు యజ్వనః । బ్రాహ్మణా వసుసంపూర్ణా విసృజంత్యాప్తదక్షిణాః ॥ ౧౪ ॥ నారాజకే జనపదే ప్రభూతనటనర్తకాః । ఉత్సవాశ్చ సమాజాశ్చ వర్ధంతే రాష్ట్రవర్ధనాః ॥ ౧౫ ॥ నారాజకే జనపదే సిద్ధార్థా వ్యవహారిణః । కథాభిరభిరజ్యంతే కథాశీలాః కథాప్రియైః ॥ ౧౬ ॥ నారాజకే జనపదే ఉద్యానాని సమాగతాః । సాయాహ్నే క్రీడితుం యాంతి కుమార్యో హేమభూషితాః ॥ ౧౭ ॥ నారాజకే జనపదే వాహనైశ్శీఘ్రగామిభిః । నరా నిర్యాంత్యరణ్యాని నారీభిస్సహ కామినః ॥ ౧౮ ॥ నారాజకే జనపదే ధనవంతస్సురక్షితాః । శేరతే వివృతద్వారాః కృషిగోరక్షజీవినః ॥ ౧౯ ॥ నారాజకే జనపదే బద్ధఘంటా విషాణినః । అటంతి రాజమార్గేషు కుంజరాష్షష్టిహాయనాః ॥ ౨౦ ॥ నారాజకే జనపదే శరాన్సంతతమస్యతామ్ । శ్రూయతే తలనిర్ఘోష ఇష్వస్త్రాణాముపాసనే ॥ ౨౧ ॥ నారాజకే జనపదే వణిజో దూరగామినః । గచ్ఛంతి క్షేమమధ్వానం బహుపణ్యసమాచితాః ॥ ౨౨ ॥ నారాజకే జనపదే చరత్యేకచరో వశీ । భావయన్నాత్మనాత్మానం యత్రసాయంగృహో మునిః ॥ ౨౩ ॥ నారాజకే జనపదే యోగక్షేమం ప్రవర్తతే । న చాప్యరాజకే సేనా శత్రూన్విషహతే యుధి ॥ ౨౪ ॥ నారాజకే జనపదే హృష్టైః పరమవాజిభిః । నరాస్సంయాంతి సహసా రథైశ్చ పరిమండితాః ॥ ౨౫ ॥ నారాజకే జనపదే నరాశ్శాస్త్రవిశారదాః । సంవదంతోవతిష్ఠంతే వనేషూపవనేషు చ ॥ నారాజకే జనపదే మాల్యమోదకదక్షిణాః । దేవతాభ్యర్చనార్థాయ కల్ప్యంతే నియతైర్జనైః ॥ ౨౭ ॥ నారాజకే జనపదే చందనాగరురూషితాః । రాజపుత్రా విరాజంతే వసంత ఇవ శాఖినః ॥ ౨౮ ॥ యథా హ్యనుదకా నద్యో యథా వాప్యతృణం వనమ్ । అగోపాలా యథా గావస్తథా రాష్ట్రమరాజకమ్ ॥ ౨౯ ॥ ధ్వజో రథస్య ప్రజ్ఞానం ధూమో జ్ఞానం విభావసోః । తేషాం యో నో ధ్వజో రాజా స దేవత్వమితో గతః ॥ ౩౦ ॥ నారాజకే జనపదే స్వకం భవతి కస్యచిత్ । మత్స్యా ఇవ జనా నిత్యం భక్షయంతి పరస్పరం ॥ ౩౧ ॥ యేహి సంభిన్నమర్యాదా నాస్తికాశ్ఛిన్నసంశయాః । తేపి భావాయ కల్పంతే రాజదండనిపీడితాః ॥ ౩౨ ॥ యథా దృష్టిశ్శరీరస్య నిత్యమేవ ప్రవర్తతే । తథా నరేంద్రో రాష్ట్రస్య ప్రభవస్సత్యధర్మయోః ॥ ౩౩ ॥ గాయత్రీ ॥ ౫౦౦౦ ॥ ఓం ॥ రాజా సత్యంచ ధర్మశ్చ రాజా కులవతాం కులం । రాజా మాతా పితా చైవ రాజా హితకరో నృణాం ॥ ౧ ॥ ౩౪ ॥ యమో వైశ్రవణశ్శక్రో వరుణశ్చ మహాబలః । విశిష్యంతే నరేంద్రేణ వృత్తేన మహతా తతః ॥ ౨ ॥ ౩౫ ॥ అహో తమ ఇవేదం స్యాన్న ప్రజ్ఞాయేత కించన । రాజా చేన్న భవేల్లోకే విభజన్సాధ్వసాధునీ ॥ ౩ ॥ ౩౬ ॥ జీవత్యపి మహారాజే తవైవ వచనం వయమ్ । నాతిక్రమామహే సర్వే వేలాం ప్రాప్యేవ సాగరః ॥ ౪ ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ స నస్సమీక్ష్య ద్విజవర్య వృత్తం నృపం వినా రాజ్యమరణ్యభూతం । కుమారమిక్ష్వాకుసుతం వదాన్యం త్వమేవ రాజానమిహాభిషించ ॥ ౫ ॥ ౩౮ ॥ *

ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౭ ॥ ౫౩౨౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హ । మిత్రామాత్యజనాం త్సర్వాన్బ్రాహ్మణాంస్తానిదం వచః ॥ ౧ ॥ యదసౌ మాతులకులే పురే రాజగృహే సుఖీ । భరతో వసతి భ్రాత్రా

శత్రుఘ్నేన సమన్వితః ॥ ౨ ॥ తచ్ఛీఘ్రంజవనాదూతా గచ్ఛంతుత్వరితైర్హయైః । ఆనేతుంభ్రాతరౌవీరౌ కింసమీక్షామహేవయమ్ ॥ ౩ ॥ గచ్ఛంత్వితితతస్సర్వే వసిష్ఠంవాక్యమబ్రువన్ । తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా వసిష్ఠోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ ఏహిసిద్ధార్థవిజయజయన్తాశోకనన్దన । శ్రూయతామితికర్తవ్యంసర్వానేవబ్రవీమివః॥ పురం రాజగృహం గత్వా శీఘ్రంశీఘ్రజవైర్హయైః । త్యక్తశోకైరిదంవాచ్యశ్శాసనాద్భరతోమమ ॥ ౬ ॥ పురోహితస్త్వాం కుశలం ప్రాహసర్వేచమంత్రిణః । త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి కృత్యమాత్యయికం త్వయా ॥ ౭ ॥ మాచాస్మైప్రోషితం రామం మాచాస్మైపితరంమృతమ్ । భవంతశ్శంసిషుర్గత్వా రాఘవాణామిమంక్షయమ్ ॥ ౮ ॥ కౌశేయానిచవస్త్రాణి భూషణానివరాణిచ । క్షిప్రమాదాయరాజ్ఞశ్చ భరతస్యచగచ్ఛత ॥ ౯ ॥ దత్తపథ్యశనాదూతా జగ్ముస్స్వంస్వంనివేశనమ్ । కేకయాంస్తేగమిష్యంతో హయానారుహ్యసమ్మతాన్ ॥ ౧౦ ॥ తతఃప్రాస్థానికంకృత్వా కార్యశేషమనంతరమ్ । వసిష్ఠేనాభ్యనుజ్ఞాతా దూతాస్సంత్వరితాయయుః ॥ ౧౧ ॥ న్యంతేనాపరతాలస్య ప్రలమ్బస్యోత్తరం ప్రతి । నిషేవమాణాస్తేజగ్ముర్నదీం మధ్యేనమాలినీమ్ ॥ ౧౨ ॥ తేహాస్తినపురే గఙ్గాం తీర్త్వా ప్రత్యఙ్ముఖాయయుః । పాఞ్చాలదేశమాసాద్య మధ్యేనకురుజాంగలమ్ ॥ ౧౩ ॥ సరాంసిచ సుపూర్ణాని నదీశ్చవిమలోదకాః । నిరీక్షమాణాస్తేజగ్ముర్దూతాఃకార్యవశాద్ద్రుతమ్ ॥ ౧౪ ॥ తే ప్రసన్నోదకాం దివ్యాం నానావిహగసేవితామ్ । అతీత్యజగ్ముర్వేగేన శరదండాంజనాకులామ్ ॥ ౧౫ ॥ నికూలవృక్షమాసాద్య దివ్యంసత్యోపయాచనమ్ । అభివాద్యాభివాద్యంతం కులింగాంప్రావిశన్పురీమ్ ॥ ౧౬ ॥ అభికాలంతతఃప్రాప్య తేబోధిభవనాచ్చ్యుతామ్ । పితృపైతామహీంపుణ్యాం తేరురిక్షుమతీంనదీమ్ ॥ ౧౭ ॥ అవేక్ష్యాంజలిపానాంశ్చ బ్రాహ్మణాన్వేదపారగాన్ । యయుర్మధ్యేనబాహ్లీకాన్ సుదామానంచపర్వతమ్ ॥ ౧౮ ॥ విష్ణోఃపదంప్రేక్షమాణావిపాశాంచాపిశాల్మలీమ్ । నదీర్వాపీస్తటాకాని పల్వలానిసరాంసిచ ॥ ౧౯ ॥ పశ్యంతోవివిధాంశ్చాపి సింహవ్యాఘ్రమృగద్విపాన్ । యయుఃపథాతిమహతా శాసనంభర్తురీప్సవః ॥ ౨౦ ॥ తేశ్రాంతవాహనాదూతా వికృష్టేన పథా తతః । గిరివ్రజం పురవరం శీఘ్రమాసేదురంజసా ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ భర్తుఃప్రియార్థంకులరక్షణార్థం భర్తుశ్చ వంశస్య పరిగ్రహార్థమ్ । అహేడమానాస్త్వరయాస్మదూతా రాత్ర్యాంతుతే తత్పురమేవయాతాః॥ ౨౨॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౬౮ ॥ ౩౩౮౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ యామేవరాత్రింతేదూతాః ప్రవిశంతిస్మతాంపురీమ్ । భరతేనాపితాంరాత్రిం స్వప్నోదృష్టోయమప్రియః ॥ ౧ ॥ వ్యుష్టామేవతుతాంరాత్రిం దృష్ట్వాతంస్వప్నమప్రియమ్ । పుత్రోరాజాధిరాజస్య సభృశంపర్యతప్యత ॥ ౨ ॥ తప్యమానంసమాజ్ఞాయ వయస్యాఃప్రియవాదినః । ఆయాసంహి వినేష్యంతస్సభాయాంచక్రిరేకథాః ॥ ౩ ॥ వాదయంతితథాశాంతిం లాసయంత్యపిచాపరే । నాటకాన్యపరేప్రాహుర్హాస్యానివివిధానిచ ॥ ౪ ॥ సతైర్మహాత్మాభరతస్సఖిభిఃప్రియవాదిభిః । గోష్ఠీహాస్యానికుర్వద్భిర్నప్రాహృష్యతరాఘవః ॥ ౫ ॥ తమబ్రవీత్ప్రియసఖోభరతంసఖిభిర్వృతం । సుహృద్భిఃపర్యుపాసీనః కింసఖేనానుమోదసే॥ ఏవంబ్రువాణంసుహృదం భరతఃప్రత్యువాచహ । శృణుత్వం యన్నిమిత్తం మే దైన్యమేతదుపాగతమ్ ॥ ౭ ॥ స్వప్నే పితరమద్రాక్షం మలినంముక్తమూర్ధజమ్ । పతంతమద్రిశిఖరాత్కలుషేగోమయహ్రదే ॥ ౮ ॥ ప్లవమానశ్చమేదృష్టస్సతస్మిన్గోమయహ్రదే । పిబన్నంజలినాతైలం హసన్నపిముహుర్ముహుః ॥ ౯ ॥ తతస్తిలోదనం భుక్త్వా పునఃపునరధశ్శిరాః । తైలేనాభ్యక్తసర్వాంగస్తైలమేవావగాహత ॥ ౧౦ ॥ స్వప్నేపిసాగరంశుష్కం చంద్రంచ పతితంభువి । ఉపరుద్ధాంచజగతీం తమసేవసమావృతామ్ ॥ ౧౧ ॥ ఔపవాహ్యస్యనాగస్య విషాణం శక

లీకృతమ్ । సహసాచాపిసంశాంతం జ్వలితంజాతవేదసమ్ ॥ ౧౨ ॥ అవదీర్ణాంచపృథివీం శుష్కాంశ్చవివిధాన్ద్రుమాన్ । అహంపశ్యామి విధ్వస్తాంత్సధూమాంశ్చాపిపర్వతాన్ ॥ ౧౩ ॥ పీఠేకార్ష్ణాయసేచైనం నిషణ్ణం కృష్ణవాససం । ప్రహసంతిస్మరాజానం ప్రమదాఃకృష్ణపింగళాః ॥ ౧౪ ॥ త్వరమాణశ్చధర్మాత్మా రక్తమాల్యానులేపనః । రథేనఖరయుక్తేన ప్రయాతోదక్షిణాముఖః ॥ ౧౫ ॥ ప్రహసంతీవరాజానం ప్రమదారక్తవాసినీ । ప్రకర్షంతీమయాదృష్టా రాక్షసీవికృతాననా ॥ ౧౬ ॥ ఏవమేతన్మయాదృష్టమిమాంరాత్రింభయావహాం । అహంరామోథవారాజా లక్ష్మణోవామరిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ నరోయానేనయస్స్వప్నే ఖరయుక్తేన యాతిహి । అచిరాత్తస్యధూమాగ్రం చితాయాంసంప్రదృశ్యతే ॥ ౧౮ ॥ ఏతన్నిమిత్తందీనోహం తన్నవఃప్రతిపూజయే । శుష్యతీవచమేకంఠో నస్వస్థమివమేమనః ॥ ౧౯ ॥ నపశ్యామిభయస్థానం భయంచైవోపధారయే । భ్రష్టశ్చ స్వరయోగోమే ఛాయాచోపహతామమ ॥ ౨౦ ॥ జుగుప్సన్నివచాత్మానం నచపశ్యామికారణం॥ ఓమ్ ॥ ఇమాంహిదుస్స్వప్నగతిం నిశామ్యతామనేకరూపామవితర్కితాంపురా । భయంమహత్తద్ధృదయాన్నయాతిమే విచింత్య రాజానమచింత్యదర్శనమ్ ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౨ ॥ ౧౪౪౦ ॥ *********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భరతేబ్రువతిస్వప్నం దూతాస్తేక్లాంతవాహనాః । ప్రవిశ్యాసహ్యపరిఘం రమ్యం రాజగృహంపురమ్ ॥ ౧ ॥ సమాగమ్యతురాజ్ఞాచ రాజపుత్రేణచార్చితాః । రాజ్ఞఃపాదౌగృహీత్వాతు తమూచుర్భరతంవచః ॥ ౨ ॥ పురోహితస్త్వాంకుశలం ప్రాహసర్వేచమంత్రిణః । త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి కృత్యమాత్యయికం త్వయా ॥ ౩ ॥ ఇమానిచమహార్హాణి వస్త్రాణ్యాభరణానిచ । ప్రతిగృహ్యవిశాలాక్షమాతులస్యచదాపయ ॥ ౪ ॥ అత్రవింశతికోట్యస్తు నృపతేర్మాతులస్యతే । దశకోట్యస్తుసంపూర్ణాస్తథైవచనృపాత్మజ ॥ ౫ ॥ ప్రతిగృహ్యతు తత్సర్వమనురక్తస్సుహృజ్జనే । దూతానువాచభరతఃకామైస్సంప్రతిపూజ్యతాన్ ॥ ౬ ॥ కచ్చిత్సుకుశలీరాజా పితాదశరథోమమ । కచ్చిచ్చారోగతారామే లక్ష్మణేచమహాత్మని ॥ ౭ ॥ ఆర్యాచధర్మనిరతా ధర్మజ్ఞాధర్మదర్శినీ । అరోగాచాపికౌసల్యా మాతారామస్యధీమతః ॥ ౮ ॥ కచ్చిత్సుమిత్రాధర్మజ్ఞా జననీ లక్ష్మణస్యయా । శత్రుఘ్నస్యచవీరస్య సారోగాచాపిమధ్యమా ॥ ౯ ॥ ఆత్మకామాసదాచండీ క్రోధనాప్రాజ్ఞమానినీ । అరోగాచాపిమేమాతా కైకేయీకిమువాచహ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తాస్తుతేదూతాభరతేనమహాత్మనా । ఊచుస్సంప్రశ్రితంవాక్యమిదంతంభరతంతదా ॥ ౧౧ ॥ కుశలాస్తేనరవ్యాఘ్రయేషాంకుశలమిచ్ఛసి । శ్రీశ్చత్వాం వృణుతేపద్మాయుజ్యతాంచాపితేరథః ॥ ౧౨ ॥ భరతశ్చాపితాన్దూతానేవముక్తోభ్యభాషత । ఆపృచ్ఛేహం మహారాజం దూతాస్సంత్వరయంతిమామ్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వాతుతాన్దూతాన్భరతఃపార్థివాత్మజః । దూతైస్సంచోదితోవాక్యంమాతామహమువాచహ ॥ ౧౪ ॥ రాజన్పితుర్గమిష్యామి సకాశం దూతచోదితః । పునరప్యహమేష్యామి యదామేత్వం స్మరిష్యసి ॥ ౧౫ ॥ భరతేనైవముక్తస్తునృపోమాతామహస్తదా । తమువాచశుభంవాక్యం శిరస్యాఘ్రాయరాఘవం ॥ ౧౬ ॥ గచ్ఛతాతానుజానేత్వాం కైకేయీసుప్రజాస్త్వయా । మాతరంకుశలం బ్రూయాఃపితరంచపరంతప ॥ ౧౭ ॥ పురోహితంచకుశలం యేచాన్యేద్విజసత్తమాః । తౌచతాతమహేష్వాసౌ భ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౮ ॥ తస్మైహస్త్యుత్తమాంశ్చిత్రాన్కంబళానజినానిచ । అభిసత్కృత్యకైకేయో భరతాయధనందదౌ ॥ ౧౯ ॥ రుక్మనిష్కసహస్రేద్వే షోడశాశ్వశతానిచ । సత్కృత్య కైకేయీపుత్రం కేకయోధనమాదిశత్ ॥ ౨౦ ॥ తథామాత్యానభిప్రేతాన్విశ్వాస్యాంశ్చ గుణాన్వితాన్ । దదావశ్వపతిఃక్షిప్రం భరతాయానుయాయినః ॥ ౨౧ ॥ ఐరావతానైంద్రశిరాన్నాగాన్వైప్రియదర్శనాన్ । ఖరాంచ్ఛీఘ్రాన్సుసంయుక్తాన్మాతు

లొస్మైధనందదౌ ॥ ౨౨ ॥ అంతఃపురేతిసంవృద్ధాన్ వ్యాఘ్రవీర్యబలాన్వితాన్ । దంష్ట్రాయుధాన్మహాకాయాన్ శునశ్చోపాయనందదౌ ॥ ౨౩ ॥ సదత్తంకేకయేంద్రేణ ధనంతన్నాభ్యనందత । భరతః కేకయీపుత్రో గమనత్వరయాతదా ॥ ౨౪ ॥ బభూవహ్యస్యహృదయే చిన్తాసుమహతీతదా । త్వరయాచాపిదూతానాం స్వప్నస్యాపిచదర్శనాత్ ॥ ౨౫ ॥ సస్వవేశ్మాభ్యతిక్రమ్య నరనాగాశ్వసంవృతమ్ । ప్రపేదేసుమహచ్ఛ్రీమాన్రాజమార్గమనుత్తమమ్ ॥ ౨౬ ॥ అభ్యతీత్యతతోపశ్యదంతఃపురముదారధీః । తతస్తద్భరతశ్శ్రీమానావివేశానివారితః ॥ ౨౭ ॥ సమాతామహమాపృచ్ఛ్య మాతులంచయుధాజితమ్ । రథమారుహ్యభరతశ్శత్రుఘ్నసహితోయయౌ ॥ ౨౮ ॥ రథాన్మండలచక్రాంశ్చ యోజయిత్వాపరశ్శతమ్ । ఉష్ట్రగోశ్వఖరైర్భృత్యా భరతం యాంతమన్వయుః ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ బలేనగుప్తోభరతోమహాత్మా సహార్యకస్యాత్మసమైరమాత్యైః । ఆదాయశత్రుఘ్నమపేతశత్రుర్గృహాద్యయౌసిద్ధఇవేన్ద్రలోకాత్ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౬౨౨ ॥ ౧౨౪౪ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సప్రాఙ్ముఖో రాజగృహాదభినిర్యాయరాఘవః । తతస్సుదామాం ద్యుతిమాంత్సంతీర్యావేక్ష్యతాంనదీం ॥ ౧ ॥ హ్లాదినీందూరపారాంచ ప్రత్యక్స్రోతస్తరంగిణీం । శతద్రుమతరచ్ఛ్రీమాన్నదీమిక్ష్వాకునందనః ॥ ౨ ॥ ఏలాధానేనదీంతీర్త్వా ప్రాప్యచాపరపర్పటాన్ । శిలామాకుర్వతీంతీర్త్వా ఆగ్నేయంశల్యకర్తనమ్ ॥ ౩ ॥ సత్యసంధశ్శుచిశ్శ్రీమాన్ప్రేక్షమాణశ్శిలావహామ్ । అత్యయాత్సమహాశైలాన్వనం చైత్రరథంప్రతి ॥ ౪ ॥ సరస్వతీంచగఙ్గాంచ యుగ్మేనప్రతిపద్యచ । ఉత్తరాన్వీరమత్స్యానాం భారుండంప్రావిశద్వనమ్ ॥ ౫ ॥ వేగినీంచకులిఙ్గాఖ్యాం హ్లాదినీంపర్వతావృతామ్ । యమునాంప్రాప్యసంతీర్ణో బలమాశ్వాసయత్తదా ॥ ౬ ॥ శీతీకృత్యతుగాత్రాణి క్లాన్తానాశ్వాస్యవాజినః । తత్రస్నాత్వాచపీత్వాచ ప్రాయాదాదాయచోదకం ॥ ౭ ॥ రాజపుత్రోమహారణ్యమనభీక్ష్ణోపసేవితం । భద్రోభద్రేణయానేనమారుతఃఖమివాత్యయాత్॥ భాగీరథీందుష్ప్రతరామంశుధానేమహానదీమ్ । ఉపాయాద్రాఘవస్తూర్ణం ప్రాగ్వటేవిశ్రుతేపురే ॥ ౯ ॥ సగఙ్గాం ప్రాగ్వటేతీర్త్వా సమాయాత్కుటికోష్ఠికాం । సబలస్తాం సతీర్త్వాథ సమాయాద్ధర్మవర్ధనమ్ ॥ ౧౦ ॥ తోరణందక్షిణార్ధేన జమ్బూప్రస్థముపాగమత్ । వరూథంచయయౌరమ్యం గ్రామం దశరథాత్మజః ॥ ౧౧ ॥ తత్రరమ్యే వనేవాసం కృత్వాసౌ ప్రాఙ్ముఖోయయౌ । ఉద్యానముజ్జిహానాయాః ప్రియకాయత్ర పాదపాః ॥ ౧౨ ॥ సాలాంస్తుప్రియకాన్ప్రాప్య శీఘ్రానాస్థాయవాజినః । అనుజ్ఞాప్యాథభరతోవాహినీంత్వరితోయయౌ ॥ ౧౩ ॥ వాసంకృత్వాసర్వతీర్థేతీర్త్వాచోత్తానికాంనదీం । అన్యానదీశ్చవివిధాః పార్వతీయైస్తురంగమైః ॥ ౧౪ ॥ హస్తిపృష్ఠకమాసాద్య కుటికామత్యవర్తత । తతారచనరవ్యాఘ్రో లౌహిత్యేసకపీవతీం ॥ ౧౫ ॥ ఏకసాలేస్థాణుమతీం వినతేగోమతీంనదీం । కలింగనగరేచాపి ప్రాప్యసాలవనంతదా ॥ ౧౬ ॥ భరతఃక్షిప్రమాగచ్ఛత్సుపరిశ్రాంతవాహనః । వనంచసమతీత్యాశు శర్వర్యామరుణోదయే ॥ ౧౭ ॥ అయోధ్యాం మనునారాజ్ఞానిర్మితాంసదదర్శహ । తాంపురీంపురుషవ్యాఘ్రస్సప్తరాత్రోషితఃపథి ॥ ౧౮ ॥ అయోధ్యామగ్రతోదృష్ట్వా సారథిం వాక్యమబ్రవీత్ । ఏషానాతిప్రతీతామే పుణ్యోద్యానాయశస్వినీ ॥ ౧౯ ॥ అయోధ్యాదృశ్యతే దూరాత్సారథేపాండుమృత్తికా । యజ్వభిర్గుణసమ్పన్నైర్బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః ॥ ౨౦ ॥ భూయిష్ఠమృద్ధైరాకీర్ణా రాజర్షిపరిపాలితా । అయోధ్యాయాంపురాశబ్దశ్శ్రూయతేతుములోమహాన్ ॥ ౨౧ ॥ సమన్తాన్నరనారీణాం తమద్యనశృణోమ్యహం । ఉద్యానానిచసాయాహ్నే క్రీడిత్వోపరతైర్నరైః ॥ ౨౨ ॥ సమన్తాద్విప్రధావద్భిః ప్రకాశంతే మమాన్యథా । తాన్యద్యానురుదంతీవ పరిత్యక్తానికామిభిః ॥ ౨౩ ॥ అరణ్యభూతేవపురీ సారథే ప్రతిభాతిమే । నహ్యత్రయానైర్దృ

శ్యం చై నగరైర్నచవాజిభిః ॥ ౨౪ ॥ నిర్యాన్తోవాభియాన్తోవా నరముఖ్యాయథాపురం । ఉద్యానాని పురా భాన్తి మత్తప్రముదితానిచ ॥ ౨౫ ॥ జనానాంరతిసంయోగేష్వత్యన్తగుణవన్తిచ । తాన్యేతాన్యద్యపశ్యామి నిరానన్దానిసర్వశః ॥ ౨౬ ॥ స్రస్తపర్ణైరనుపథం విక్రోశద్భిరివద్రుమైః । నాద్యాపిశ్రూయతేశబ్దో మత్తానాం మృగపక్షిణాం ॥ ౨౭ ॥ సంరక్తాంమధురాంవాణీం కలంవ్యాహరతాంబహు । చన్దనాగరుసంపృక్తధూపసమ్మూర్ఛితోऽతులః ॥ ౨౮ ॥ ప్రవాతిపవనశ్శ్రీమాన్కింనునాద్యయథాపురం । భేరీమృదఙ్గవీణానాంకోణసంఘట్టితఃపునః ॥ ౨౯ ॥ కిమద్యశబ్దోవిరతస్సదాదీనగతిఃపురా । అనిష్టానిచపాపాని పశ్యామివివిధానిచ ॥ ౩౦ ॥ నిమిత్తాన్యమనోజ్ఞాని తేనసీదతి మేమనః । సర్వథాకుశలంసూతదుర్లభంమమ బన్ధుషు ॥ ౩౧ ॥ తథాహ్యసతిసమ్మోహే హృదయంసీదతీవమే । విషణ్ణశ్శ్రాన్తహృదయస్త్రస్తస్సంలుళితేన్ద్రియః ॥ ౩౨ ॥ భరతఃప్రవివేశాశు పురీమిక్ష్వాకుపాలితామ్ । ద్వారేణవైజయన్తేన ప్రావిశచ్ఛ్రాన్తవాహనః ॥ ౩౩ ॥ ద్వాస్స్థైరుత్థాయవిజయం పృష్టస్తైస్సహితోయయౌ । సత్వనేకాగ్రహృదయో ద్వాస్స్థం ప్రత్యర్చ్యతంజనం ॥ ౩౪ ॥ సూతమశ్వపతేఃక్లాన్తమబ్రవీత్తత్రరాఘవః । కిమహంత్వరయానీతః కారణేనవినానఘ ॥ ౩౫ ॥ అశుభాశఙ్కిహృదయం శీలంచ పతతీవ మే । శ్రుతానోయాదృశాఃపూర్వం నృపతీనాంవినాశనే ॥ ౩౬ ॥ ఆకారాంస్తానహంసర్వానిహపశ్యామి సారథే । సమ్మార్జనవిహీనాని పరుషాణ్యుపలక్షయే ॥ ౩౭ ॥ అసంయతకవాటాని శ్రీవిహీనానిసర్వశః । బలికర్మవిహీనాని ధూపసమ్మోదనేనచ ॥ ౩౮ ॥ అనాశితకుటుమ్బాని ప్రభాహీనజనానిచ । అలక్ష్మీకానిపశ్యామి కుటుమ్బిభవనాన్యహం ॥ ౩౯ ॥ అపేతమాల్యశోభానిహ్యసమ్మృష్టాజిరాణిచ । దేవాగారాణిశూన్యాని నచభాన్తియథాపురం ॥౪౦॥ దేవతార్చాఃప్రవిద్ధాశ్చ యజ్ఞగోష్ఠ్యస్తథావిధాః । మాల్యాపణేషురాజన్తేనాద్యపణ్యానివాతథా ॥ దృశ్యన్తేవణిజోప్యత్ర నయథాపూర్వమద్యవై । ధ్యానసంవిగ్నహృదయా నష్టవ్యాపారయన్త్రితాః ॥ ౪౨॥ దేవాయతనచైత్యేషు దీనాఃపక్షిగణాస్తథా । మలినంచాశ్రుపూర్ణాక్షం దీనంధ్యానపరంకృశం ॥ ౪౩ ॥ సస్త్రీపుంసంచపశ్యామి జనముత్కణ్ఠితంపురే । ఇత్యేవముక్త్వాభరతస్సూతంతందీనమానసః ॥ ౪౪ ॥ తాన్యనిష్టాన్యయోధ్యాయాం ప్రేక్ష్యరాజగృహంయయౌ ॥ ఓం ॥ తాంశూన్యశృఙ్గాటకవేశ్మరథ్యాం రజోరుణద్వారకవాటయన్త్రాం । దృష్ట్వాపురీమిన్ద్రపురీప్రకాశాం దుఃఖేనసంపూర్ణతరోబభూవ॥ ౪౫ ॥ బహూనిపశ్యన్మనసోऽప్రియాణి యాన్యన్యదానాస్యపురేబభూవుః । అవాక్ఛిరాదీనమనానహృష్టఃపితుర్మహాత్మాప్రవివేశవేశ్మ॥ ౪౬ ॥ * ॥ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౨౫ ॥ ౧౦౫౦౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అపశ్యంస్తుతతస్తత్ర పితరంపితురాలయే । జగామ భరతోద్రష్టుం మాతరం మాతురాలయం ॥ ౧ ॥ అనుప్రాప్తంతుతందృష్ట్వాకైకేయీప్రోషితంసుతం । ఉత్పపాతతదాహృష్టాత్యక్త్వాసౌవర్ణమాసనం ॥ ౨ ॥ సప్రవిశ్యైవధర్మాత్మా స్వగృహం శ్రీవివర్జితం । భరతఃప్రతిజగ్రాహ జనన్యాశ్చరణౌశుభౌ ॥ ౩ ॥ సాతుతంమూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ పరిష్వజ్యయశస్వినం । అఙ్కేభరతమారోప్య ప్రష్టుంసముపచక్రమే ॥ ౪ ॥ అద్యతేకతిచిద్రాత్ర్యః చ్యుతస్యార్యకవేశ్మనః । అపినాధ్వశ్రమశ్శీఘ్రం రథేనాపతతస్తవ ॥ ౫ ॥ ఆర్యకస్తేసకుశలీ యుధాజిన్మాతులస్తవ । ప్రవాసాచ్చసుఖంపుత్ర సర్వంమేవక్తుమర్హసి ॥ ౬ ॥ ఏవంపృష్టస్తుకైకేయ్యాః ప్రియంపార్థివనన్దనః । ఆచష్టభరతస్సర్వం మాత్రేరాజీవలోచనః ॥ ౭ ॥ అద్యమే సప్తమీరాత్రిశ్చ్యుతస్యార్యకవేశ్మనః । అమ్బాయాఃకుశలీతాతో యుధాజిన్మాతులశ్చమే ॥ ౮ ॥ యన్మేధనంచరత్నంచ దదౌరాజా పరంతపః । పరిశ్రాన్తంపథ్యభవత్తతోహం పూర్వమాగతః ॥ ౯ ॥ రాజవాక్యహరైర్దూతైస్త్వర్యమాణోహమాగ

తః । యదహం ప్రష్టుమిచ్ఛామి తదమ్బ వక్తుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ శూన్యోఽయం శయనీయస్తే పర్యఙ్కో హేమభూషితః । న చాయమిక్ష్వాకుజనః ప్రహృష్టః ప్రతిభాతి మా ॥ ౧౧ ॥ రాజా భవతి భూయిష్ఠమిహామ్బాయా నివేశనే । తమహం నాద్య పశ్యామి ద్రష్టుమిచ్ఛన్నిహాగతః ॥ ౧౨ ॥ పితుర్గ్రహీష్యే చరణౌ తం మమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః । ఆహోస్విదమ్బ జ్యేష్ఠాయాః కౌసల్యాయా నివేశనే ॥ ౧౩ ॥ (అమ్బ రాజా న యత్రాస్తే తమహం ద్రష్టుముత్సహే । న హి శర్మాధిగచ్ఛామి తమదృష్ట్వా మహీపతిమ్ ॥ ౧౪ ॥ తస్యైతద్వచనం శ్రుత్వా భరతస్య మహాత్మనః ।) తం ప్రత్యువాచ కైకేయీ ప్రియవద్ఘోరమప్రియమ్ ॥ ౧౫ ॥ అజానన్తం ప్రజానన్తీ రాజ్యలోభేన మోహితా । యా గతిస్సర్వభూతానాం తాం గతిం తే పితా గతః ॥ ౧౬ ॥ రాజా మహాత్మా తేజస్వీ యాయజూకస్సతాం గతిః । తచ్ఛ్రుత్వా భరతో వాక్యం ధర్మాభిజనవాఞ్ఛుచిః ॥ ౧౭ ॥ పపాత సహసా భూమౌ పితృశోకబలార్దితః । హా హతోఽస్మీతి కృపణాం దీనాం వాచముదీరయన్ ॥ ౧౮ ॥ నిపపాత మహాబాహుర్బాహూ విక్షిప్య వీర్యవాన్ । తతశ్శోకేన సంవీతః పితుర్మరణదుఃఖితః ॥ ౧౯ ॥ విలలాప మహాతేజా భ్రాన్తాకులితచేతనః । ఏతత్సురుచిరం భాతి పితుర్మే శయనం పురా ॥ ౨౦ ॥ శశినేవామలం రాత్రౌ గగనం తోయదాత్యయే । తదిదం న విభాత్యద్య విహీనం తేన ధీమతా ॥ ౨౧ ॥ వ్యోమేవ శశినా హీనమప్శుష్క ఇవ సాగరః । బాష్పముత్సృజ్య కణ్ఠేన స్వార్తః పరమపీడితః ॥ ౨౨ ॥ ప్రచ్ఛాద్య వదనం శ్రీమద్వస్త్రేణ జయతాం వరః । తమార్తం దేవసఙ్కాశం సమీక్ష్య పతితం భువి ॥ ౨౩ ॥ నికృత్తమివ సాలస్య స్కన్ధం పరశునా వనే । మత్తమాతఙ్గసఙ్కాశం చన్ద్రార్కసదృశం భువః ॥ ౨౪ ॥ ఉత్థాపయిత్వా శోకార్తం వచనం చేదమబ్రవీత్ । ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే రాజపుత్ర మహాయశః ॥ ౨౫ ॥ త్వద్విధా న హి శోచన్తి సన్తస్సదసి సమ్మతాః । దానయజ్ఞాధికారా హి శీలశ్రుతితపోనుగా ॥ ౨౬ ॥ బుద్ధిస్తే బుద్ధిసమ్పన్న ప్రభేవార్కస్య మన్దరే । స రుదిత్వా చిరం కాలం భూమౌ విపరివృత్య చ ॥ ౨౭ ॥ జననీం ప్రత్యువాచేదం శోకైర్బహుభిరావృతః । అభిషేక్ష్యతి రామం ను రాజా యజ్ఞం ను యక్ష్యతే ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యహం కృతసఙ్కల్పో హృష్టో యాత్రామయాసిషమ్ । తదిదం హ్యన్యథాభూతం వ్యవదీర్ణం మనో మమ ॥ ౨౯ ॥ పితరం యో న పశ్యామి నిత్యం ప్రియహితే రతమ్ । అమ్బ కేనాత్యగాద్రాజా వ్యాధినా మయ్యనాగతే ॥ ౩౦ ॥ ధన్యా రామాదయస్సర్వే యైః పితా సంస్కృతస్స్వయమ్ । న నూనం మాం మహారాజః ప్రాప్తం జానాతి కీర్తిమాన్ ॥ ౩౧ ॥ ఉపజిఘ్రేద్ధి మాం మూర్ధ్ని తాతస్సన్నమ్య సత్వరమ్ । క్వ స పాణిస్సుఖస్పర్శస్తాతస్యాక్లిష్టకర్మణః ॥ ౩౨ ॥ యేన మాం రజసా ధ్వస్తమభీక్ష్ణం పరిమార్జతి । యో మే భ్రాతా పితా బన్ధుర్యస్య దాసోఽస్మి ధీమతః ॥ ౩౩ ॥ తస్య మాం శీఘ్రమాఖ్యాహి రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । పితా హి భవతి జ్యేష్ఠో ధర్మమార్యస్య జానతః ॥ ౩౪ ॥ తస్య పాదౌ గ్రహీష్యామి స హీదానీం గతిర్మమ । ధర్మవిద్ధర్మనిత్యశ్చ సత్యసన్ధో దృఢవ్రతః ॥ ఆర్యః కిమబ్రవీద్రాజా పితా మే సత్యవిక్రమః । పశ్చిమం సాధుసన్దేశమిచ్ఛామి శ్రోతుమాత్మనః ॥ ౩౬ ॥ ఇతి పృష్టా యథాతత్త్వం కైకేయీ వాక్యమబ్రవీత్ । రామేతి రాజా విలపన్ హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ॥ ౩౭ ॥ స మహాత్మా పరం లోకం గతో గతిమతాం వరః । ఇమాం తు పశ్చిమాం వాచం వ్యాజహార పితా తవ ॥ ౩౮ ॥ కాలధర్మపరిక్షిప్తః పాశైరివ మహాగజః । సిద్ధార్థాస్తే నరా రామమాగతం సీతయా సహ ॥ ౩౯ ॥ లక్ష్మణం చ మహాబాహుం ద్రక్ష్యన్తి పునరాగతమ్ । తచ్ఛ్రుత్వా విషసాదైవ ద్వితీయాప్రియశంసనాత్ ॥ ౪౦ ॥ విషణ్ణవదనో భూత్వా భూయః పప్రచ్ఛ మాతరమ్ । క్వ చేదానీం స ధర్మాత్మా కౌసల్యానన్దవర్ధనః ॥ ౪౧ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ సమం గతః । తథా పృష్టా యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౪౨ ॥ మాతాఽస్య సుమహద్వాక్యం విప్రియం ప్రియశఙ్కయా । స హి రాజసుతః పుత్ర చీరవాసా మహావనమ్ ॥ ౪౩ ॥ దణ్డకాన్సహ వైదేహ్యా లక్ష్మణానుచరో గతః । తచ్ఛ్రు

త్వా భరతస్త్రస్తో భ్రాతుశ్చారిత్రశంకయా ॥ ౪౪ ॥ స్వస్య వంశస్య మాహాత్మ్యాత్ప్రష్టుం సముపచక్రమే । కచ్చిన్న బ్రాహ్మణధనం హృతం రామేణ కస్యచిత్ ॥ ౪౫ ॥ కచ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా తేనాపాపో విహింసితః । కచ్చిన్న పరదారాన్వా రాజపుత్రోఽభిమన్యతే ॥ ౪౬ ॥ కస్మాత్స దండకారణ్యే భ్రూణహేవ వివాసితః । అథాస్య చపలా మాతా తత్స్వకర్మ యథాతథం ॥ ౪౭ ॥ తేనైవ స్త్రీస్వభావేన వ్యాహర్తుముపచక్రమే । ఏవముక్తా తు కైకేయీ భరతేన మహాత్మనా ॥ ౪౮ ॥ ఉవాచ వచనం హృష్టా మూఢా పండితమానినీ । న బ్రాహ్మణధనం కించిద్ధృతం రామేణ కస్యచిత్ ॥ ౪౯ ॥ కశ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా తేనాపాపో విహింసితః । న రామః పరదారాంశ్చ చక్షుర్భ్యామపి పశ్యతి ॥ మయా తు పుత్ర శ్రుత్వైవ రామస్యైవాభిషేచనమ్ । యాచితస్తే పితా రాజ్యం రామస్య చ వివాసనమ్ ॥ ౫౧ ॥ స స్వవృత్తిం సమాస్థాయ పితా తే తత్తథాఽకరోత్ । రామశ్చ సహసౌమిత్రిః ప్రేషితస్సీతయా సహ ॥ ౫౨ ॥ తమపశ్యన్ప్రియం పుత్రం మహీపాలో మహాయశాః । పుత్రశోకపరిద్యూనః పంచత్వముపపేదివాన్ ॥ ౫౩ ॥ త్వయా త్విదానీం ధర్మజ్ఞ రాజత్వమవలంబ్యతామ్ । త్వత్కృతే హి మయా సర్వమిదమేవంవిధం కృతమ్ ॥ ౫౪ ॥ మా శోకం మా చ సన్తాపం ధైర్యమాశ్రయ పుత్రక । త్వదధీనా హి నగరీ రాజ్యం చైతదనామయమ్ ॥ ౫౫ ॥ ఓమ్ ॥ తత్పుత్ర శీఘ్రం విధినా విధిజ్ఞైర్వసిష్ఠముఖ్యైస్సహితో ద్విజేంద్రైః । సంకాల్య రాజానమదీనసత్త్వ ఆత్మానముర్వ్యామభిషేచయస్వ ॥ ౫౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౪౨ ॥ ౭౫౬౦ ॥ *******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ (శ్రుత్వా తు పితరం వృత్తం భ్రాతరౌ చ వివాసితౌ । భరతో దుఃఖసంతప్త ఇదం వచనమబ్రవీత్) కైకేయ్యాస్త్వేవముక్తస్తు భరతో రాఘవానుజః । కర్ణాకరాభ్యాం ప్రచ్ఛాద్య పపాత ధరణీతలే ॥ ౧ ॥ హా తాత రామ నాథేతి విలప్య కరుణం బహు । ముహూర్తమివ నిస్సంజ్ఞస్సంజ్ఞావాని దమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ హతోఽస్మి రాజా నిహతో హతో లోకశ్చ దుర్మతే । కిమిదం సంజ్ఞితం కేన కస్య కార్యం త్వయా కృతమ్ ॥ ౩ ॥ రాజానం ప్రేతభావస్థం కృత్వా రామం చ తాపసమ్ । త్వం తు రాజ్యఫలం భోక్తుముద్యతాఽసి దుర్మతే ॥ ౪ ॥ రామప్రస్థాపికాయాశ్చ పతిఘ్న్యాశ్చ తవోదరే । దశమాసా మయా నీతా హా లోకే నిందితో హ్యహం ॥ కంఠే వస రజ్జుపాశం వా విషం పీత్వాథవా శఠే । త్యజ ప్రాణాంశ్చ దుర్మేధే జలమగ్నిం ప్రవిశ్య వా ॥ ౬ ॥ త్వామద్య నిహనిష్యామి నో చేద్రామస్య దుర్యశః । రాఘవస్యానుజో భ్రాతా భరతో మాతృహేతి ॥ ౭ ॥ ఏవం పరుషముక్త్వా తు నిర్దగ్ధుమివ చక్షుషా । నిరీక్షమాణే భరతే కైకేయీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ కిం మయాఽపకృతం తేఽద్య గర్హసే మాం ముహుర్ముహుః । ప్రసూయ వర్ధయిత్వా త్వాం కామం చాకరవం న కిమ్ ॥ ౯ ॥ తే పితా స్వర్గతో రాజా భ్రాతరౌ చ వివాసితౌ । బహునా కిం ప్రలాపేన కురు రాజ్యం యథాసుఖం) ॥ ౧౦ ॥ శ్రుత్వా తు పితరం వృత్తం భ్రాతరౌ చ వివాసినౌ । భరతో దుఃఖసంతప్త ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ కిం ను కార్యం హతస్యేహ మమ రాజ్యేన శోచతః । విహీనస్యాథ పిత్రా చ భ్రాత్రా పితృసమేన చ ॥ ౧౨ ॥ దుఃఖే మే దుఃఖమకరోః వ్రణే క్షారమివాదధాః । రాజానం ప్రేతభావస్థం కృత్వా రామం చ తాపసమ్ ॥ ౧౩ ॥ కులస్య త్వమభావాయ కాలరాత్రిరివాగతా । అంగారముపగూహ్య స్మ పితా మే నావబుద్ధవాన్ ॥ ౧౪ ॥ మృత్యుమాపాదితో రాజా త్వయా మే పాపదర్శిని । సుఖం పరిహృతం మోహాత్కులేఽస్మిన్కులపాంసిని ॥ ౧౫ ॥ త్వాం ప్రాప్య హి పితా మేఽద్య సత్యసంధో మహాయశాః । తీవ్రదుఃఖాభిసంతప్తో వృత్తో దశరథో నృపః ॥ ౧౬ ॥ వినాశితో మహారాజః పితా మే ధర్మవత్సలః । కస్మాత్ప్రవ్రాజితో రామః కస్మాదేవ వనం గతః ॥ ౧౭ ॥ కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ పుత్రశోకాభిపీడితే । దుష్కరం యది జీవేతాం ప్రాప్య త్వాం జననీం మమ ॥ ౧౭ ॥ నను త్వార్యోఽపి ధర్మాత్మా త్వయి వృత్తిమనుత్తమామ్ । వర్తతే గురువృత్తిజ్ఞో యథా మాతరి వర్తతే ॥ ౧౯ ॥ తథా జ్యేష్ఠా హి మే మాతా కౌసల్యా దీర్ఘదర్శినీ । త్వయి ధర్మం సమాస్థాయ భగిన్యామివ వర్తతే ॥ ౨౦ ॥

తస్యాఃపుత్రంకృతాత్మానం చీరవల్కలవాసనమ్ । ప్రస్థాప్యవనవాసాయ కథం పాపేనశోచసి ॥ ౨౧ ॥ అపా
పదర్శనంశూరం కృతాత్మానంయశస్వినమ్ । ప్రవ్రాజ్యచీరవసనం కింనుపశ్యసికారణమ్ ॥ ౨౨ ॥ లుబ్ధాయావిది
తోమన్యే న తేహంరాఘవంప్రతి । తథాహ్యనర్థోరాజ్యార్థం త్వయానీతోమహానయమ్ ॥ ౨౩ ॥ అహంహి పు
రుషవ్యాఘ్రావపశ్యన్రామలక్ష్మణౌ । కేనశక్తిప్రభావేన రాజ్యంరక్షితుముత్సహే ॥ ౨౪ ॥ తంహి నిత్యం మహా
రాజో బలవంతం మహాబలః । అపాశ్రితోభూద్ధర్మాత్మా మేరుర్మేరువనంయథా ॥ ౨౫ ॥ సోహంకథమిమంభా
రం మహాధుర్యసముద్ధృతమ్ । దమ్యోధురమివాసాద్య వహేయంకేనచౌజసా ॥ ౨౬ ॥ అథవామేభవేచ్ఛక్తిర్యో
గైర్బుద్ధిబలేనవా । సకామాం నకరిష్యామి త్వామహం పుత్రగర్ధినీమ్ ॥ ౨౭ ॥ నమేవికాంక్షా జాయేత త్యక్తుం
త్వాంపాపనిశ్చయామ్ । యదిరామస్యనావేక్షా త్వయిస్యాన్మాతృవత్సదా ॥ ౨౮ ॥ ఉత్పన్నాతుకథంబుద్ధిస్తవేయం
పాపదర్శిని । సాధుచారిత్రవిభ్రష్టే పూర్వేషాంనోవిగర్హితా ॥ ౨౯ ॥ అస్మిన్కులేహిపూర్వేషాం జ్యేష్ఠోరా
జ్యేభిషిచ్యతే । అపరేభ్రాతరస్తస్మిన్ప్రవర్తంతే సమాహితాః ॥ ౩౦ ॥ నహిమన్యేనృశంసేత్వం రాజధర్మమవే
క్షసే । గతింవానవిజానాసి రాజవృత్తస్యశాశ్వతీమ్ ॥ ౩౧ ॥ సతతంరాజవృత్తేహి జ్యేష్ఠోరాజ్యేభిషిచ్యతే । రా
జ్ఞామేతత్సమంతత్స్యాదిక్ష్వాకూణాంవిశేషతః ॥ ౩౨ ॥ తేషాం ధర్మైకరక్షాణాం కులచారిత్రశోభినామ్ । అ
ద్యచారిత్రశౌండీర్యం త్వాంప్రాప్యవినివర్తితమ్ ॥ ౩౩ ॥ తవాపిసుమహాభాగా జనేంద్రాఃకులపూర్వగాః । బు
ద్ధిమోహఃకథమయం సమ్భూతస్త్వయిగర్హితః ॥ ౩౪ ॥ నతుకామంకరిష్యామి తవాహంపాపనిశ్చయే । త్వయా వ్య
సనమారబ్ధం జీవితాంతకరంమమ ॥ ౩౫ ॥ ఏషత్విదానీమేవాహమప్రియార్థంతవానఘమ్ । నివర్తయిష్యామి వ
నాద్భ్రాతరం స్వజనప్రియమ్ ॥ ౩౬ ॥ నివర్తయిత్వారామంచ తస్యాహందీప్తతేజసః । దాసభూతోభవిష్యామి
సుస్థితేనాంతరాత్మనా ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్త్వాభరతోమహాత్మా ప్రియేతరైర్వాక్యగణైస్తుదంస్తామ్ । శో
కాతురశ్చాపిననాదభూయస్సింహోయథామందరకందరస్థః ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రిసప్త
తితమస్సర్గః ॥ ౩౩౧ ॥ ౬౬౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ తాంతథాగర్హయిత్వాతు మాతరంభరతస్తదా । రోషేణమహతావిష్టః
పునరేవాబ్రవీద్వచః ॥ ౧ ॥ రాజ్యాద్భ్రంశస్వకైకేయి నృశంసేదుష్టచారిణి । పరిత్యక్తాచ ధర్మేణ మాంమృతం
రుదతీభవ ॥ ౨ ॥ కింనుతేదూషయద్రాజా రామోవాభృశధార్మికః । యయోర్మృత్యుర్వివాసశ్చ త్వత్కృతేతు
ల్యమాగతౌ ॥ ౩ ॥ భ్రూణహత్యామసిప్రాప్తాకులస్యాస్యవినాశనాత్ । కైకేయి నరకం గచ్ఛమాచభర్తుస్సలోక
తామ్ ॥ ౪ ॥ యత్త్వయాహీదృశంపాపం కృతంఘోరేణకర్మణా । సర్వలోకప్రియంహిత్వామమాప్యాపాదితం
భయమ్ ॥ ౫ ॥ త్వత్కృతేమేపితావృత్తోరామశ్చారణ్యమాశ్రితః । అయశోజీవలోకేచ త్వయాహంప్రతిపాది
తః ॥ ౬ ॥ మాతృరూపేమమామిత్రే నృశంసేరాజ్యకాముకే । నతేహమభిభాష్యోస్మిదుర్వృత్తేపతిఘాతిని ॥ ౭ ॥
కౌసల్యాచసుమిత్రాచ యాశ్చాన్యామమమాతరః । దుఃఖేనమహతావిష్టాస్త్వాంప్రాప్య కులదూషిణీమ్ ॥ ౮ ॥
నత్వమశ్వపతేఃకన్యా ధర్మరాజస్యధీమతః । రాక్షసీతత్రజాతాసి కులప్రధ్వంసినీపితుః ॥ ౯ ॥ యత్త్వయాధా
ర్మికోరామో నిత్యంసత్యపరాయణః । వనం ప్రస్థాపితోదుఃఖాత్పితాచత్రిదివంగతః ॥ ౧౦ ॥ యత్ప్రధానాసి
తత్పాపం మయిపిత్రావినాకృతే । భ్రాతృభ్యాంచపరిత్యక్తేసర్వలోకస్యచాప్రియే ॥ ౧౧ ॥ కౌసల్యాంధర్మసంయు
క్తాం వియుక్తాంపాపనిశ్చయే । కృత్వాకంప్రాప్స్యసేత్వద్య లోకంనిరయగామిని ॥ ౧౨ ॥ కింనావబుధ్యసేక్రూ
రే నియతంబంధుసంశ్రయమ్ । జ్యేష్ఠంపితృసమంరామం కౌసల్యాయాత్మసమ్భవమ్ ॥ ౧౩ ॥ అంగప్రత్యంగజఃపుత్రో

హృదయాచ్చాపిజాయతే। తస్మాత్ప్రియతమోమాతుః ప్రియత్వాన్నతుబాంధవః ॥ ౧౪ ॥ ఏకదాకిలధర్మజ్ఞాసుర
భిస్సురసమ్మతా । వహమానా దదర్శోర్వ్యాం పుత్రౌవిగతచేతసౌ ॥ ౧౫ ॥ తావర్ధదివసే శ్రాన్తౌ దృష్ట్వా పుత్రౌ
మహీతలే । రురోదపుత్రశోకేన బాష్పపర్యాకులేక్షణా ॥ ౧౬ ॥ అధస్తాద్వ్రజతస్తస్య సురరాజ్ఞో మహాత్మ
నః । బిందవః పతితాగాత్రే సూక్ష్మాస్సురభిగంధినః ॥ ౧౭ ॥ ఇన్ద్రోప్యశ్రునిపాతంతం స్వగాత్రేపుణ్యగన్ధినం।
సురభింమన్యతేదృష్ట్వా భూయసీంతాంసురేశ్వరః ॥ ౧౮ ॥ నిరీక్షమాణశ్శక్రస్తాం దదర్శసురభింస్థితామ్ । ఆకా
శేవిష్ఠితాందీనాం రుదంతీంభృశదుఃఖితామ్ ॥ ౧౯ ॥ తాందృష్ట్వాశోకసంతప్తాం వజ్రపాణిర్యశస్వినీమ్ । ఇన్ద్రః
ప్రాంజలిరుద్విగ్నస్సురరాజో బ్రవీద్వచః ॥ ౨౦ ॥ భయంకించిన్నచాస్మాసు కుతశ్చిద్విద్యతేమహత్ । కుతో నిమి
త్తశ్శోకస్తే బ్రూహిసర్వహితైషిణి ॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్తాతు సురభిస్సురరాజేనధీమతా । ప్రత్యువాచతతోధీరా
వాక్యంవాక్యవిశారదా ॥ ౨౨ ॥ శాంతంపాపంనవఃకించిత్కుతశ్చిదమరాధిప । అహంతుమగ్నౌశోచామి స్వపు
త్రౌవిషమేస్థితౌ ॥ ౨౩ ॥ ఏతౌదృష్ట్వాకృశౌదీనౌ సూర్యరశ్మిప్రతాపితౌ । బాధ్యమానౌబలీవర్దౌకర్షకేణ సురా
ధిప ॥ ౨౪ ॥ మమకాయాత్ప్రసూతౌహి దుఃఖితౌభారపీడితౌ । యౌదృష్ట్వాపరితప్యేహంనాస్తిపుత్రసమఃప్రి
యః ॥ ౨౫ ॥ యస్యాఃపుత్రసహస్రైస్తు కృత్స్నంవ్యాప్తమిదంజగత్ । తాందృష్ట్వారుదతీంశక్రోనసుతాన్మన్యతే
పరమ్ ॥ ౨౬ ॥ సదాప్రతిమవృత్తాయాలోకధారణకామ్యయా । శ్రీమత్యాగుణనిత్యాయాః స్వభావపరివేష
యా ॥ ౨౭ ॥ యస్యాఃపుత్రసహస్రాణి సాపిశోచతికామధుక్ । కింపునర్యావినా రామం కౌసల్యావర్తయి
ష్యతి ॥ ౨౮ ॥ ఏకపుత్రాచసాధ్వీచ వివత్సేయంత్వయాకృతా । తస్మాత్త్వంసతతందుఃఖంప్రేత్యచేహచలప్స్యసే॥
అహంహ్యపచితింభ్రాతుఃపితుశ్చసకలామిమామ్ । వర్ధనంయశసశ్చాపి కరిష్యామినసంశయః ॥ ౩౦ ॥ ఆనాయయి
త్వాతనయం కౌసల్యాయాయశస్వినమ్ । స్వయమేవప్రవేక్ష్యామి వనంమునినిషేవితమ్ ॥ ౩౧ ॥ నహ్యహంపా
పసంకల్పే పాపేపాపంత్వయాకృతం । శక్తోధారయితుంపౌరైరశ్రుకంఠైర్నిరీక్షితః ॥ ౩౨ ॥ సాత్వమగ్నిం ప్రవి
శవా స్వయంవాదండకాన్విశ । రజ్జుం బధానవాకంఠే నహితేన్యత్పరాయణమ్ ॥ ౩౩ ॥ అహమప్యవనీంప్రాప్తే
రామేసత్యపరాక్రమే । కృతకృత్యోభవిష్యామి విప్రవాసితకల్మషః ॥ ౩౪ ॥ ఇతినాగఇవారణ్యే తోమరాంకుశ
చోదితః । పపాతభువిసంక్రుద్ధో నిశ్వసన్నివపన్నగః ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ సంరక్తనేత్రశ్శిథిలాంబరస్తదా విధూతస
ర్వాభరణఃపరంతపః । బభూవభూమౌపతితోనృపాత్మజశ్శచీపతేఃకేతురివోత్సవక్షయే ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమ
దయోధ్యాకాండే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౪ ॥ ౪౬౮౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దీర్ఘకాలాత్సముత్థాయ సంజ్ఞాంలబ్ధ్వాచవీర్యవాన్ । నేత్రాభ్యామశ్రుపూ
ర్ణాభ్యాం దీనాముద్వీక్ష్యమాతరమ్ ॥ ౧ ॥ సోమాత్యమధ్యేభరతో జననీమభ్యకుత్సయత్ । రాజ్యంనకామయే
జాతు మంత్రయేనాపిమాతరం ॥ ౨ ॥ అభిషేకంనజానామి యోభూద్రాజ్ఞాసమీక్షితః । విప్రకృష్టేహ్యహం
దేశేశత్రుఘ్నసహితోవసమ్ ॥ ౩ ॥ వనవాసంనజానామి రామస్యాహంమహాత్మనః । వివాసనంచసౌమిత్రేస్సీ
తాయాశ్చయథాభవత్ ॥ ౪ ॥ తథైవక్రోశతస్తస్య భరతస్యమహాత్మనః । కౌసల్యాశబ్దమాజ్ఞాయ సుమిత్రామి
దమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ఆగతఃక్రూరకార్యాయాః కైకేయ్యాభరతస్సుతః । తమహంద్రష్టుమిచ్ఛామి భరతం దీర్ఘద
ర్శినమ్ ॥ ౬ ॥ ఏవముక్త్వాసుమిత్రాంసా వివర్ణామలినాకృశా । ప్రతస్థేభరతోయత్ర వేపమానా విచేతనా ॥
సతురామానుజశ్చాపి శత్రుఘ్నసహితస్తదా । ప్రతస్థే భరతోయత్ర కౌసల్యాయానివేశనమ్ ॥ ౮ ॥ తతశ్శ
త్రుఘ్నభరతౌ కౌసల్యాంప్రేక్ష్యదుఃఖితౌ । పర్యష్వజేతాందుఃఖార్తాం పతితాంనష్టచేతనాం ॥ ౯ ॥ రుదంతౌ

రుదతీం దుఃఖాత్సమేత్యార్యాం మనస్వినీం । భగతం ప్రత్యువాచేదం కౌసల్యా భృశదుఃఖితా ॥ ౧౦ ॥ ఇదం తే
రాజ్యకామస్య రాజ్యం ప్రాప్తమకంటకమ్ । సంప్రాప్తం బత కైకేయ్యా శీఘ్రం క్రూరేణ కర్మణా ॥ ౧౧ ॥ ప్రస్థా
ప్య చీరవసనం పుత్రం మే వనవాసినమ్ । కైకేయీ కం గుణం తత్ర పశ్యతి క్రూరదర్శినీ ॥ ౧౨ ॥ క్షిప్రం మామపి
కైకేయీ ప్రస్థాపయితుమర్హతి । హిరణ్యనాభో యత్రాస్తే సుతో మే సుమహాయశాః ॥ ౧౩ ॥ అథవా స్వయమే
వాహం సుమిత్రానుచరా సుఖమ్ । అగ్నిహోత్రం పురస్కృత్య ప్రస్థాస్యే యత్ర రాఘవః ॥ ౧౪ ॥ కామం వా
స్వయమేవాద్య తత్ర మాం నేతుమర్హసి । యత్రాసౌ పురుషవ్యాఘ్రః పుత్రో మే తప్యతే తపః ॥ ౧౫ ॥ ఇదం హి
తవ విస్తీర్ణం ధనధాన్యసమాచితమ్ । హస్త్యశ్వరథసంపూర్ణం రాజ్యం నిర్యాతితం తయా ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యాదిబ
హుభిర్వాక్యైః క్రూరైస్సంభర్త్సితోనఘః । వివ్యథే భరతోతీవ వ్రణే తుద్యేవ సూచినా ॥ ౧౭ ॥ పపాత చరణే
తస్యాస్తదా సంభ్రాంతచేతనః । విలప్య బహుధాసంజ్ఞో లబ్ధసంజ్ఞస్తతస్స్థితః ॥ ౧౮ ॥ ఏవం విలపమానాం తాం భర
తః ప్రాంజలిస్తదా । కౌసల్యాం ప్రత్యువాచేదం శోకైర్బహుభిరావృతామ్ ॥ ౧౯ ॥ ఆర్యే కస్మాదజానంతం గర్హ
సే మామకిల్బిషమ్ । విపులాం చ మమ ప్రీతిం స్థిరాం జానాసి రాఘవే ॥ ౨౦ ॥ కృతా శాస్త్రానుగా బుద్ధిర్మా భూత్త
స్య కదాచన । సత్యసంధస్సతాం శ్రేష్ఠో యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౧ ॥ ప్రైష్యం పాపీయసాం యాతు సూర్యం
చ ప్రతి మేహతు । హంతు పాదేన గాం సుప్తాం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౨ ॥ కారయిత్వా మహత్కర్మ భర్తా
భృత్యమనర్థకమ్ । అధర్మో యోస్య సోస్యాస్తు యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౩ ॥ పరిపాలయమానస్య రాజ్ఞో భూతా
ని పుత్రవత్ । తతస్తం ద్రుహ్యతాం పాపం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౪ ॥ బలిషడ్భాగముద్ధృత్య నృపస్యారక్షి
తః ప్రజాః । అధర్మో యోస్య సోస్యాస్తు యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౫ ॥ సంశ్రుత్య చ తపస్విభ్యః సత్రే వై యజ్ఞదక్షి
ణామ్ । తాం విప్రలపతాం పాపం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౬ ॥ హస్త్యశ్వరథసంబాధే యుద్ధే శస్త్రసమా
కులే । మా స్మ కార్షీత్సతాం ధర్మం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౭ ॥ ఉపదిష్టం సుసూక్ష్మార్థం శాస్త్రం యత్నేన
ధీమతా । స నాశయతు దుష్టాత్మా యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౮ ॥ మా చ తం వ్యూఢబాహ్వంసం చంద్రార్కసమ
తేజసమ్ । ద్రాక్షీద్రాజ్యస్థమాసీనం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౨౯ ॥ పాయసం కృసరం ఛాగం వృథా సోశ్నాతు
నిర్ఘృణః । గురూంశ్చాప్యవజానాతు యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౦ ॥ గాశ్చ స్పృశతు పాదేన గురూన్పరివదేత
చ । మిత్రే ద్రుహ్యేత సోత్యంతం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౧ ॥ విశ్వాసాత్కథితం కించిత్పరివాదం మిథః క్వచి
త్ । వివృణోతు స దుష్టాత్మా యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౨ ॥ అకర్తా హ్యకృతజ్ఞశ్చ త్యక్తాత్మా నిరపత్రపః । లోకే
భవతు విద్వేష్యో యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౩ ॥ పుత్రదారైశ్చ భృత్యైశ్చ స్వగృహే పరివారితః । స ఏకో మృష్టమ
శ్నాతు యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౪ ॥ అప్రాప్య సదృశాన్ దారాననపత్యః ప్రమీయతామ్ । అనవాప్య క్రి
యాం ధర్మ్యాం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౫ ॥ మాత్మనస్సంతతిం ద్రాక్షీత్స్వేషు దారేషు దుఃఖితః । ఆయు
స్సమగ్రమప్రాప్య యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౬ ॥ రాజస్త్రీబాలవృద్ధానాం వధే యత్పాపముచ్యతే । భృత్య
త్యాగే చ యత్పాపం తత్పాపం ప్రతిపద్యతామ్ ॥ ౩౭ ॥ లాక్షయా మధుమాంసాభ్యాం లోహేన చ విషేణ చ ।
సదైవ బిభృయాద్భృత్యాన్యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౮ ॥ సంగ్రామే సముపోఢే స్మ శత్రుపక్షభయంకరే । పలాయ
మానో వధ్యేత యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౩౯ ॥ కపాలపాణిః పృథివీమటతాం చీరసంవృతః । భిక్షమాణో యథో
న్మత్తో యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౪౦ ॥ పానే ప్రసక్తో భవతు స్త్రీష్వక్షేషు చ నిత్యశః । కామక్రోధాభిభూతస్తు
యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౪౧ ॥ మా స్మ ధర్మే మనో భూయాదధర్మం స నిషేవతామ్ । అపాత్రవర్షీ భవతు యస్యా

ర్యోనుమతే గతః ॥ ౪౨ ॥ సంచితానిచవిత్తాని వివిధానిసహస్రశః । దస్యుభిర్విప్రలుప్యన్తాంయస్యార్యోనుమ తే
గతః ॥ ౪౩ ॥ ఉభెసంధ్యేశయానస్య యత్పాపంపరికల్ప్యతే । తచ్చపాపంభవేత్తస్య యస్యార్యోనుమతేగతః ॥
యదగ్నిదాయకేపాపం యత్పాపంగురుతల్పగే । మిత్రద్రోహేచయత్పాపం తత్పాపంప్రతిపద్యతామ్ ॥ ౪౫
దేవతానాంపితౄణాంచ మాతాపిత్రోస్తథైవచ । మాస్మకార్షీత్సశుశ్రూషాం యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౪౬
సతాంలోకాత్సతాం కీర్త్యాత్సజ్జుష్టాత్కర్మణస్తథా । భ్రశ్యతు క్షిప్రమద్యైవ యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౪౭ ॥
అపాస్యమాతృశుశ్రూషామనర్థేసోవతిష్ఠతామ్ । దీర్ఘబాహుర్మహావక్షా యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౪౮ ॥ బహు
పుత్రోదరిద్రశ్చ జ్వరరోగసమన్వితః । సభూయాత్సతతంక్లేశీయస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౪౯ ॥ ఆశామాశంసమా
నానాం దీనానామూర్ధ్వచక్షుషామ్ । అర్థినాం వితథాంకుర్యాద్యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౫౦ ॥ మాయయా
రమతాంనిత్యం పరుషఃపిశునోఽశుచిః । రాజ్ఞోభీతస్త్వధర్మాత్మా యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౫౧ ॥ ఋతుస్నా
తాంసతీంభార్యామృతుకాలానురోధినీమ్ । అతివర్తేతదుష్టాత్మాయస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౫౨ ॥ ధర్మదారాన్ప
రిత్యజ్యపరదారాన్నిషేవతామ్ । త్యక్తధర్మరతిర్మూఢో యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౫౩ ॥ విప్రలుప్తప్రజాతస్యదు
ష్కృతంబ్రాహ్మణస్యయత్ । తదేవప్రతిపద్యేత యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౫౪ ॥ పానీయదూషకే పాపం తథైవ
విషదాయకే । యత్తదేనస్సలభతాం యస్యార్యోనుమతేగతః ॥ ౫౫ ॥ బ్రాహ్మణాయోద్యతాంపూజాం విహన్తు
కలుషేంద్రియః । బాలవత్సాంచగాందోగ్ధుయస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౫౬ ॥ తృష్ణార్తంసతిపానీయే విప్రలమ్భేన
యోజయన్ । యత్పాపంలభతేతత్స్యాద్యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౫౭ ॥ భక్త్యావివదమానేషు మార్గమాశ్రిత్య
పశ్యతః । తస్యపాపేనయుజ్యేత యస్యార్యోనుమతెగతః ॥ ౫౮ ॥ విహీనాంపతిపుత్రాభ్యాం కౌసల్యాంపార్థివాత్మజః
ఏవమాశ్వాసయన్నేవ దుఃఖార్తోనిపపాతహ ॥ ౫౯ ॥ తథాతుశపథైఃకష్టైశ్శపమానమచేతనమ్ । భరతం శోకసంత
ప్తం కౌసల్యావాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౦ ॥ మమదుఃఖమిదం పుత్రభూయస్సముపజాయతే । శపథైశ్శపమానోహి
ప్రాణానుపరుణత్సిమే ॥ ౬౧ ॥ దిష్ట్యానచలితోధర్మాదాత్మాతేశుభలక్షణ । వత్ససత్యప్రతిజ్ఞోమేసతాంలోకా
నవాప్స్యసి ॥ ౬౨ ॥ ఇత్యుక్త్వాచాఙ్కమానీయ భరతంభ్రాతృవత్సలమ్ । పరిష్వజ్యమహాబాహుం రురోద భృశ
దుఃఖితా ॥ ౬౩ ॥ ఏవంవిలపమానస్య దుఃఖార్తస్యమహాత్మనః । మోహాచ్చశోకసంరోధాద్బభూవలులితంమనః ॥
ఓమ్ ॥ లాలప్యమానస్యవిచేతనస్య ప్రణష్టబుద్ధేఃపతితస్యభూమౌ । ముహుర్ముహుర్నిశ్వసతశ్చదీర్ఘంసాతస్యశోకే
నజగామరాత్రిః ॥ ౬౫ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౧౩౭ ॥ ౨౭౪౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తమేవంశోకసంతప్తం భరతంకైకయీసుతమ్ । ఉవాచవదతాంశ్రేష్ఠో వ
సిష్ఠశ్శ్రేష్ఠవాగృషిః ॥ ౧ ॥ అలంశోకేనభద్రంతే రాజపుత్రమహాయశః । ప్రాప్తకాలంనరపతేఃకురుసంయాన
ముత్తమమ్ ॥ ౨ ॥ వసిష్ఠస్యవచశ్శ్రుత్వా భరతోధారణాంగతః । ప్రేతకార్యాణిసర్వాణి కారయామాసధర్మవి
త్ ॥ ౩ ॥ ఉద్ధృతంతైలసంరోధాత్సతుభూమౌనివేశితం । ఆపీతవర్ణవదనంప్రసుప్తమివభూపతిం ॥ ౪ ॥ సంవేశ్య
శయనేచాగ్ర్యేనానారత్నపరిష్కృతే । తతోదశరథంపుత్రో విలలాపసుదుఃఖితః ॥ ౫ ॥ కింతే వ్యవసితం రాజ
న్ప్రోషితే మయ్యనాగతే । వివాస్యరామంధర్మజ్ఞం లక్ష్మణంచమహాబలం ॥ ౬ ॥ క్వయాస్యసిమహారాజహిత్వే
మందుఃఖితంజనం । హీనంపురుషసింహేన రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౭ ॥ యోగక్షేమంతు తే రాజన్ కోఽస్మిన్క
ల్పయితాపురే । త్వయిప్రయాతేస్వస్తాతరామేచవనమాశ్రితే ॥ ౮ ॥ విధవాపృథివీరాజన్ త్వయాహీనానరా
జతే । హీనచంద్రేవరజనీ నగరీప్రతిభాతిమా ॥ ౯ ॥ ఏవంవిలపమానంతం భరతందీనమానసం । అబ్రవీద్వచనం

భూయో వసిష్ఠస్తు మహామునిః ॥ ౧౦ ॥ ప్రేతకార్యాణి యాన్యస్య కర్తవ్యాని విశాంపతేః । తాన్యవ్యగ్రం మహాబాహో క్రియన్తామవిచారితం ॥ ౧౧ ॥ తథేతి భరతో వాక్యం వసిష్ఠస్యాభిపూజ్య తత్ । ఋత్విక్పురోహితాచార్యాం స్త్వరయామాస సర్వశః ॥ ౧౨ ॥ యే త్వగ్నయో నరేంద్రస్య చాగ్న్యగారాద్బహిష్కృతాః । ఋత్విగ్భిర్యాజకైశ్చైవ తే హ్రియంత యథావిధి ॥ ౧౩ ॥ శిబికాయామథారోప్య రాజానం గతచేతనం । బాష్పకంఠా విమనసస్తమూహుః పరిచారకాః ॥ ౧౪ ॥ హిరణ్యం చ సువర్ణం చ వాసాంసి వివిధాని చ । ప్రకిరంతో జనా మార్గం నృపతేరగ్రతో యయుః ॥ ౧౫ ॥ చందనాగరునిర్యాసాన్ సరళం పద్మకం తథా । దేవదారూణి చాహృత్య చితాం చక్రుస్తథాపరే ॥ ౧౬ ॥ గంధానుచ్చావచాంశ్చాన్యాం స్తత్ర దత్వాథ భూమిపం । తతస్సంవేశయామాసుశ్చితామధ్యే తమృత్విజః ॥ ౧౭ ॥ తదా హుతాశనం దత్వా జేపుస్తస్య తమృత్విజః । జగుశ్చ తే యథాశాస్త్రం తత్ర సామాని సామగాః ॥ ౧౮ ॥ శిబికాభిశ్చ యానైశ్చ యథార్హం తస్య యోషితః । నగరాన్నిర్యయుస్తత్ర వృద్ధైః పరివృతాస్తదా ॥ ౧౯ ॥ ప్రసవ్యం చాపి తం చక్రుఋత్విజోగ్నిచితం నృపమ్ । స్త్రియశ్చ శోకసంతప్తాః కౌసల్యాప్రముఖాస్తదా ॥ ౨౦ ॥ క్రౌంచీనామివ నారీణాం నినాదస్తత్ర శుశ్రువే । ఆర్తానాం కరుణం కాలే క్రోశంతీనాం సహస్రశః ॥ తతో రుదంత్యో వివశా విలప్య చ పునః పునః । యానేభ్యస్సరయూతీరమవతేరుర్వరాంగనాః ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ కృత్వోదకం తే భరతేన సార్ధం నృపాంగనా మంత్రిపురోహితాశ్చ । పురీం ప్రవిశ్యాశ్రుపరీతనేత్రా భూమౌ దశాహం వ్యనయంత దుఃఖం ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షట్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౪౦ ॥ ౮౦౦ ॥ *****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో దశాహేతిగతే కృతశౌచో నృపాత్మజః । ద్వాదశేహని సంప్రాప్తే శ్రాద్ధకర్మాణ్యకారయత్ ॥ ౧ ॥ బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ రత్నం ధనమన్నం చ పుష్కలం । వాసాంసి చ మహార్హాణి రత్నాని వివిధాని చ ॥ ౨ ॥ బాస్తికం బహుశుక్లం చ గాశ్చాపి శతశస్తదా । దాసీదాసం చ యానం చ వేశ్మాని సుమహాంతి చ ॥ ౩ ॥ బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పుత్రో రాజ్ఞస్తస్యౌర్ధ్వదైహికం । తతః ప్రభాతసమయే దివసేథ త్రయోదశే ॥ ౪ ॥ విలలాప మహాబాహుర్భరతశ్శోకమూర్ఛితః । శబ్దాపిహితకంఠస్తు శోధనార్థముపాగతః ॥ ౫ ॥ చితామూలే పితుర్వాక్యమిదమాహ సుదుఃఖితః । తాత యస్మిన్నిసృష్టోహం త్వయా భ్రాతరి రాఘవే ॥ ౬ ॥ తస్మిన్వనం ప్రవ్రజితే శూన్యే త్యక్తోస్మ్యహం త్వయా । యస్యా గతిరనాథాయాః పుత్రః ప్రవ్రాజితో వనం ॥ ౭ ॥ తామంబాం తాత కౌసల్యాం త్యక్త్వా త్వం క్వ గతో నృప । దృష్ట్వా భస్మారుణం తచ్చ దగ్ధాస్థిస్థానమండలం ॥ ౮ ॥ పితుశ్శరీరనిర్వాణం నిష్టనన్విషసాద సః । స తు దృష్ట్వా రుదన్ దీనః పపాత ధరణీతలే ॥ ౯ ॥ ఉత్థాప్యమానశ్శక్రస్య యంత్రధ్వజ ఇవ చ్యుతః । అభిపేతుస్తతస్సర్వే తస్యామాత్యాశ్శుచివ్రతమ్ ॥ ౧౦ ॥ అంతకాలే నిపతితం యయాతిమృషయో యథా । శత్రుఘ్నశ్చాపి భరతం దృష్ట్వా శోకపరిప్లుతమ్ ॥ ౧౧ ॥ విసంజ్ఞో న్యపతద్భూమౌ భూమిపాలమనుస్మరన్ । ఉన్మత్త ఇవ నిశ్చేతా విలలాప సుదుఃఖితః ॥ ౧౨ ॥ స్మృత్వా పితుర్గుణాంగాని తాని తాని తథా తథా । మంథరాప్రభవస్తీవ్రః కైకేయీగ్రాహసంకులః ॥ ౧౩ ॥ వరదానమయోక్షోభ్యోమజ్జయచ్ఛోకసాగరః । సుకుమారం చ బాలం చ సతతం లాలితం త్వయా ॥ ౧౪ ॥ క్వ తాత భరతం హిత్వా విలపంతం గతో భవాన్ । నను భోజ్యేషు పానేషు వస్త్రేష్వాభరణేషు చ ॥ ౧౫ ॥ ప్రవారయసి నస్సర్వాంస్తన్నః కోన్యః కరిష్యతి । అవదారణకాలే తు పృథివీ నావదీర్యతే ॥ ౧౬ ॥ యా విహీనా త్వయా రాజ్ఞా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా । పితరి స్వర్గమాపన్నే రామే చారణ్యమాశ్రితే ॥ కిం మే జీవితసామర్థ్యం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్ । హీనో భ్రాత్రా చ పిత్రా చ శూన్యామిక్ష్వాకుపాలితామ్ ॥ ౧౮ ॥ అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి ప్రవేక్ష్యామి తపోవనమ్ । తయోర్విలపితం శ్రుత్వా వ్యసనం చాప్యవేక్ష్య తత్ ॥ ౧౯

భృశమార్తతరా భూయస్సర్వ ఏవానుగామినః । తతో విషణ్ణౌ శ్రాన్తౌ చ శత్రుఘ్నభరతావుభౌ ॥ ౨౦ ॥ ధరణ్యాం సంవ్యవేష్టేతాం భగ్నశృఙ్గావివర్షభౌ । తతః ప్రకృతిమాన్ వైద్యః పితురేషాం పురోహితః ॥ ౨౧ ॥ వసిష్ఠో భరతం వాక్యముత్థాప్య తమువాచ హ । త్రయోదశోఽయం దివసః పితుర్వృత్తస్య తే విభో ॥ ౨౨ ॥ సావశేషాస్థినిచయే కిమిహ త్వం విలమ్బసే । త్రీణి ద్వన్ద్వాని భూతేషు ప్రవృత్తాన్యవిశేషతః ॥ ౨౩ ॥ తేషు చాపరిహార్యేషు నైవం భవితుమర్హసి । సుమన్త్రశ్చాపి శత్రుఘ్నముత్థాప్యాభిప్రసాద్య చ ॥ ౨౪ ॥ శ్రావయామాస తత్త్వజ్ఞస్సర్వభూతభవాభవం । ఉత్థితౌ తౌ నరవ్యాఘ్రౌ ప్రకాశేతే యశస్వినౌ ॥ ౨౫ ॥ వర్షాతపపరిక్లిన్నౌ పృథగిన్ద్రధ్వజావివ । అశ్రూణి పరిమృద్నన్తౌ రక్తాక్షౌ దీనభాషిణౌ ॥ ౨౬ ॥ అమాత్యాస్త్వరయన్తి స్మ తనయౌ చాపరాః క్రియాః ।

॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౯౦ ॥ ౧౧౭౮౦ ॥ ******************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ యాత్రాం సమీహన్తం శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః । భరతం శోకసన్తప్తమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గతిర్యస్సర్వభూతానాం దుఃఖే కిం పునరాత్మనః । స రామస్సత్త్వసమ్పన్నః స్త్రియా ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ ౨ ॥ బలవాన్ వీర్యసమ్పన్నో లక్ష్మణో నామ యోఽప్యసౌ । కిం న మోచయతే రామం కృత్వాఽపి పితృనిగ్రహం ॥ ౩ ॥ ఓమ్ ॥ పూర్వమేవ తు నిగ్రాహ్యస్సమవేక్ష్య నయానయౌ । ఉత్పథం యస్సమారూఢో నార్యా రాజా వశం గతః ॥ ౪ ॥ ఇతి సమ్భాషమాణే తు శత్రుఘ్నే లక్ష్మణానుజే । ప్రాగ్ద్వారేఽభూత్తదా కుబ్జా సర్వాభరణభూషితా ॥ ౫ ॥ లిప్తా చన్దనసారేణ రాజవస్త్రాణి బిభ్రతీ । వివిధం వివిధైస్తైస్తైర్భూషణైశ్చ విభూషితా ॥ ౬ ॥ మేఖలాదామభిశ్చిత్రైరన్యైశ్చ శుభభూషణైః । బభాసే బహుభిర్బద్ధా రజ్జుబద్ధేవ వానరీ ॥ ౭ ॥ తాం సమీక్ష్య తదా ద్వాస్స్థాస్సుభృశం పాపకారిణీం । గృహీత్వాఽకరుణాం కుబ్జాం శత్రుఘ్నాయ న్యవేదయన్ ॥ ౮ ॥ యస్యాః కృతే వనే రామో న్యస్తదేహశ్చ వః పితా । సేయం పాపా నృశంసా చ తస్యాః కురు యథామతి ॥ ౯ ॥ శత్రుఘ్నశ్చ తదాజ్ఞాయ వచనం భృశదుఃఖితః । అన్తఃపురచరాన్ సర్వానిత్యువాచ ధృతవ్రతః ॥ ౧౦ ॥ తీవ్రముత్పాదితం దుఃఖం భ్రాతౄణాం మే తథా పితుః । యయా సేయం నృశంసస్య కర్మణః ఫలమశ్నుతామ్ ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్త్వా తు తేనాశు సఖీజనసమావృతా । గృహీతా బలవత్కుబ్జా సా తద్గృహమనాదయత్ ॥ ౧౨ ॥ తతస్సుభృశసన్త్రస్తస్తస్యాస్సర్వస్సఖీజనః । క్రుద్ధమాజ్ఞాయ శత్రుఘ్నం వ్యపలాయత సర్వశః ॥ ౧౩ ॥ అమన్త్రయత కృత్స్నశ్చ తస్యాస్సర్వస్సఖీజనః । యథాయం సముపక్రాన్తో నిశ్శేషం నః కరిష్యతి ॥ ౧౪ ॥ సానుక్రోశాం వదాన్యాం చ ధర్మజ్ఞాం చ యశస్వినీమ్ । కౌసల్యాం శరణం యామస్సా హి నోఽస్తు ధ్రువా గతిః ॥ ౧౫ ॥ స చ రోషేణ తామ్రాక్షశ్శత్రుఘ్నశ్శత్రుతాపనః । విచకర్ష తదా కుబ్జాం క్రోశన్తీం ధరణీతలే ॥ ౧౬ ॥ తస్యా హ్యాకృష్యమాణాయా మన్థరాయాస్తతస్తతః । చిత్రం బహువిధం భాణ్డం పృథివ్యాం తద్వ్యశీర్యత ॥ ౧౭ ॥ తేన భాణ్డేన సంస్తీర్ణం శ్రీమద్రాజనివేశనం । అశోభత తదా భూయశ్శారదం గగనం యథా ॥ ౧౮ ॥ స బలీ బలవత్క్రోధాద్గృహీత్వా పురుషర్షభః । కైకేయీమభినిర్భర్త్స్య బభాషే పరుషం వచః ॥ ౧౯ ॥ తైర్వాక్యైః పరుషైర్దుఃఖైః కైకేయీ భృశదుఃఖితా । శత్రుఘ్నభయసన్త్రస్తా పుత్రం శరణమాగతా ॥ ౨౦ ॥ తాం ప్రేక్ష్య భరతః క్రుద్ధం శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ । అవధ్యాస్సర్వభూతానాం ప్రమదాః క్షమ్యతామితి ॥ ౨౧ ॥ హన్యామహమిమాం పాపాం కైకేయీం దుష్టచారిణీమ్ । యది మాం ధార్మికో రామో నాసూయేన్మాతృఘాతకమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఇమామపి హతాం కుబ్జాం యది జానాతి రాఘవః । త్వాం చ మాం చ హి ధర్మాత్మా నాభిభాషిష్యతే ధ్రువం ॥ ౨౩ ॥ భరతస్య వచశ్శ్రుత్వా శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః । న్యవర్తత తతో రోషాత్తాం ముమోచ చ మన్థరామ్ ॥ ౨౪ ॥ సా పాదమూలే కైకేయ్యా మన్థరా నిపపాత హ । నిశ్వసన్తీ సుదుః

ఆర్తాకృపణం విలలాపహ ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ శత్రుఘ్నవిక్షేపవిమూఢసంజ్ఞాం సమీక్ష్యకుబ్జాం భరతస్యమాతా । శనైస్సమాశ్వాసయదార్తరూపాం క్రౌంచీంవిలగ్నామివ వీక్షమాణామ్ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే అష్టసప్తతితమస్సర్గః ॥౭౯౩ ॥ ౯౮౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రభాతసమయే దివసేథచతుర్దశే । సమేత్య రాజకర్తారో భరతం వాక్యమబ్రువన్ ॥ ౧ ॥ గతోదశరథస్స్వర్గం యోనోగురుతరోగురుః । రామం ప్రవ్రాజ్యవైజ్యేష్ఠంలక్ష్మణంచమహాబలం ॥ ౨ ॥త్వమద్యభవనో రాజా రాజపుత్రమహాయశః । సంగత్యానాపరాధ్నోతి రాజ్యమేతదనాయకం॥ ఆభిషేచనికంసర్వమిదమాదాయరాఘవ । ప్రతీక్షతేత్వాంస్వజనః శ్రేణయశ్చనృపాత్మజ ॥ ౪ ॥ రాజ్యం గృహాణభరతపితృపైతామహం ధ్రువమ్ । అభిషేచయచాత్మానం పాహిచాస్మాన్నరర్షభ ॥ ౫ ॥ ఆభిషేచనికంభాండం కృత్వాసర్వంప్రదక్షిణమ్ । భరతస్తంజనం సర్వమిత్యువాచదృఢవ్రతః ॥ ౬ ॥ జ్యేష్ఠస్యరాజతానిత్యముచితాహి కులస్యనః । నైవంభవంతోమాంవక్తుమర్హంతికుశలాజనాః॥ ౭ ॥ రామఃపూర్వోహినోభ్రాతా భవిష్యతిమహీపతిః । అహంత్వరణ్యేవత్స్యామి వర్షాణినవపంచచ ॥ ౮ ॥ యుజ్యతాంమహతీసేనా చతురంగమహాబలా । ఆనయిష్యామ్యహంజ్యేష్ఠం భ్రాతరంరాఘవంవనాత్ ॥ ౯ ॥ ఆభిషేచనికంచైవ సర్వమేతదుపస్కృతమ్ । పురస్కృత్యగమిష్యామి రామహేతోర్వనంప్రతి ॥ ౧౦ ॥ తత్రైవతంనరవ్యాఘ్రమభిషిచ్యపురస్కృతమ్ । ఆనయిష్యామివైరామం హవ్యవాహమివాధ్వరాత్ ॥ ౧౧ ॥ నసకామాంకరిష్యామిస్వామిమాంమాతృగంధినీమ్ । వనేవత్స్యామ్యహందుర్గే రామోరాజాభవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ క్రియతాంశిల్పిభిః పంథాస్సమానివిషమాణిచ । రక్షిణశ్చానుసంయాంతు పథిదుర్గవిచారకాః ॥ ౧౩ ॥ ఏవం సమ్భాషమాణం తం రామహేతోర్నృపాత్మజం । ప్రత్యువాచజనస్సర్వశ్శ్రీమద్వాక్యమనుత్తమమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఏవంతేభాషమాణస్య పద్మాశ్రీరుపతిష్ఠతామ్ । యస్త్వంజ్యేష్ఠేనృపసుతే పృథివీందాతుమిచ్ఛసి ॥ ౧౫ ॥ ఓమ్ ॥ అనుత్తమంతద్వచనంనృపాత్మజప్రభాషితంసంశ్రవణేనిశమ్యచ । ప్రహర్షజాస్తంప్రతిబాష్పబిందవో నిపేతురార్యాననన్రేత్రసమ్భవాః ॥ ౧౬ ॥ ఊచుస్తేవచనమిదం నిశమ్యహృష్టాస్సామాత్యాస్సపరిషదోవియాతశోకాః । పంథానం నరవరభక్తిమాన్జనశ్చ వ్యాదిష్టస్తవవచనాచ్చశిల్పివర్గః ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనాశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౯౬ ॥ ౭౯౨౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథభూమిప్రదేశజ్ఞాః సూత్రకర్మవిశారదాః । స్వకర్మాభిరతాశ్శూరాః ఖనకాయన్త్రకాస్తథా ॥ ౧ ॥ కర్మాంతికాస్స్థపతయః పురుషా యన్త్రకోవిదాః । తథావర్ధకయశ్చైవ మార్గిణోవృక్షతక్షకాః ॥ ౨ ॥ కూపకారాస్సుధాకారావంశకర్మకృతస్తథా । సమర్థాయేచద్రష్టారః పురతస్తే ప్రతస్థిరే ॥ ౩ ॥ సతుహర్షాత్తముద్దేశం జనౌఘోవిపులః ప్రయాన్ । అశోభతమహావేగస్సాగరస్యేవపర్వణి॥ తేస్వవారంసమాస్థాయ వర్త్మకర్మణికోవిదాః । కరణైర్వివిధోపేతైః పురస్తాత్సంప్రతస్థిరే ॥ ౫ ॥ లతావల్లీశ్చగుల్మాంశ్చస్థాణూనశ్మనఏవచ । జనయాంచక్రిరేమార్గం ఛిందంతోవివిధాన్ద్రుమాన్ ॥ ౬ ॥ అవృక్షేషుచదేశేషు కేచిద్వృక్షానరోపయన్ । కేచిత్కుఠారైష్టంకైశ్చ దాత్రైశ్ఛిందన్క్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౭ ॥ అపరేవీరణస్తమ్బాన్బలినోబలవత్తరాః । విధమంతిస్మదుర్గాణి స్థలానిచతతస్తతః ॥ ౮ ॥ అపరేపూరయన్కూపాన్పాంసుభిశ్శ్వభ్రమాయతం । నిమ్నభాగాంస్తథాకేచిత్సమాంశ్చక్రుస్తతస్తతః ॥ ౯ ॥ బబంధుర్బంధనీయాంశ్చ క్షోద్యాంత్సంచుక్షుదుస్తదా । బిభిదుర్భేదనీయాంశ్చ తాంస్తాన్దేశాన్నరాస్తదా ॥ ౧౦ ॥ అచిరేణైవకాలేన పరివాహాన్బహూదకాన్ । చక్రుర్బహువిధాకారాంత్సాగరప్రతిమాన్బహూన్ ॥ ౧౧ ॥ నిర్జలేషుచ దేశేషు ఖానయామాసురు

త్రమార్గాః । ఉదపానాన్బహువిధా న్వేదికాపరిమండితాన్ ॥ ౧౨ ॥ ససుధాకుట్టిమతలః ప్రపుష్పితమహీరుహః । మత్తోద్ఘుష్టద్విజగణః పతాకాభిరలంకృతః ॥ ౧౩ ॥ చందనోదకసంసిక్తో నానాకుసుమభూషితః । బహ్వశోభత సేనాయాః పంథాస్సురపథోపమః ॥ ౧౪ ॥ఆజ్ఞాప్యాథయథాజ్ఞప్తియుక్తాస్తేధికృతానరాః । రమణీయేషు దేశేషు బహుస్వాదుఫలేషు చ ॥ ౧౫ ॥ నివేశాయ స్త్వభిప్రేతా భరతస్యమహాత్మనః । భూయస్తం శోభయామాసుర్భూషాభిర్భూషణోపమమ్ ॥ ౧౬ ॥ నక్షత్రేషు ప్రశస్తేషు ముహూర్తేషు చతద్విదః । నివేశాన్ స్థాపయామాసుర్భరతస్యమహాత్మనః ॥ ౧౭ ॥ బహుపాంసుచయాశ్చాపి పరిఘాపరివారితాః । తత్రేన్ద్రకీలప్రతిమాః ప్రతోళీవరశోభితాః ॥ ౧౮ ॥ ప్రాసాదమాలాసంసక్తాస్సౌధప్రాకారసంవృతాః । పతాకాశోభితాస్సర్వే సునిర్మితమహాపథాః ॥ ౧౯ ॥ విసర్పద్భిరివాకాశే విటంకాగ్రవిమానకైః । సముచ్ఛ్రితైర్నివేశాస్తే బభుశ్శక్రపురోపమాః ॥ ౨౦ ॥ జాహ్నవీంతుసమాసాద్య వివిధద్రుమకాననామ్ । శీతలామలపానీయాం మహామీనసమాకులామ్॥ ౨౧ ॥ ఓం ॥ సచన్ద్రతారాగణమండితంయథా నభఃక్షపాయామమలం విరాజతే । నరేన్ద్రమార్గస్సతథావ్యరాజత క్రమేణ రమ్యశ్శుభశిల్పినిర్మితః ॥ ౨౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే అశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౯ ॥ ౫౯౭౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోనాందీముఖీంరాత్రిం భరతంసూతమాగధాః । తుష్టువుర్వాగ్విశేషజ్ఞాస్స్తవైర్మంగళసంహితైః ॥ ౧ ॥ సువర్ణకోణాభిహతః ప్రాణదద్యామదుందుభిః । దధ్ముశ్శంఖాంశ్చ బహుశో వాద్యాంశ్చోచ్చావచస్వరాన్ ॥ ౨ ॥ సతూర్యఘోషస్సుమహాన్దివమాపూరయన్నివ । భరతంశోకసంతప్తం భూయశ్శోకైరరంధ్రయత్ ॥ ౩ ॥ తతః ప్రబుద్ధోభరతస్తంఘోషంసన్నివర్త్యచ । నాహంరాజేతిచాప్యుక్త్వా శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ పశ్యశత్రుఘ్నకైకేయ్యా లోకస్యాపకృతంమహత్ । విసృజ్యమయిదుఃఖాని రాజా దశరథోగతః ॥ ౫ ॥ తస్యైషాధర్మరాజస్య ధర్మమూలామహాత్మనః । పరిభ్రమతి రాజ్యశ్రీర్నౌరివాకర్ణికాజలే ॥ యోహినస్సుమహాన్నాథస్సోపి ప్రవ్రాజితోవనమ్ । అనయాధర్మముత్సృజ్య మాత్రామేరాఘవస్స్వయం ॥ ౬ ॥ఇత్యేవంభరతంప్రేక్ష్య విలపంతమచేతనమ్ । కృపణంరురుదుస్సర్వాస్సస్వరంయోషితస్తదా ॥ ౭ ॥ తథా తస్మిన్విలపతి వసిష్ఠోరాజధర్మవిత్ । సభామిక్ష్వాకునాథస్య ప్రవివేశమహాతపాః ॥ ౯ ॥ శాతకుమ్భమయీం రమ్యాం మణిరత్నసమాకులామ్ । సుధర్మామివధర్మాత్మాసగణః ప్రత్యపద్యత ॥ ౧౦ ॥ సకాంచనమయంపీఠం పరార్ధ్యాస్తరణావృతమ్ । అధ్యాస్తసర్వవేదజ్ఞోదూతాననుశశాసచ ॥ ౧౧ ॥ బ్రాహ్మణాన్క్షత్రియాన్వైశ్యానమాత్యాన్గణవల్లభాన్ । క్షిప్రమానయతావ్యగ్రాః కృత్యమాత్యయికంహినః ॥ ౧౨ ॥ సరాజపుత్రంశత్రుఘ్నం భరతంచ యశస్వినమ్ । యుధాజితంసుమంత్రంచ యేచతత్ర హితాజనాః॥ ౧౩ ॥ తతో హలహలాశబ్దస్సుమహాంత్సమపద్యత । రథైరశ్వైర్గజైశ్చాపి జనానాముపగచ్ఛతామ్ ॥ ౧౪ ॥ తతోభరతమాయాంతం శతక్రతుమివామరాః । ప్రత్యనన్దన్ప్రకృతయోయథాదశరథంతథా ॥ ౧౫ ॥ ఓమ్ ॥ హ్రదఇవతిమినాగసంవృతస్తిమితజలోమణిశంఖశర్కరః । దశరథసుతశోభితాసభాసదశరథేవబభౌయథాపురా ॥ ౧౬ ॥ * ॥ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేఏకాశీతితమస్సర్గః ॥ ౨౦౨ ॥ ౪౦౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తామార్యగణసంపూర్ణాం భరతః ప్రగ్రహాంసభాం । దదర్శబుద్ధిసమ్పన్నః పూర్ణచంద్రోనిశామివ ॥ ౧ ॥ ఆసనాని యథా న్యాయమార్యాణాంవిశతాంతదా । వస్త్రాంగరాగప్రభయా ద్యోతితాసాసభోత్తమా ॥ ౨ ॥ సావిద్వజ్జనసంపూర్ణాసభాసురుచిరాతదా । అదృశ్యతఘనాపాయే పూర్ణచంద్రేవశర్వరీ ॥ ౩ ॥ రాజ్ఞస్తుప్రకృతీస్సర్వాస్సమగ్రాః ప్రేక్ష్యధర్మవిత్ । ఇదంపురోహితోవాక్యం భరతం

మృదుచాబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ తాతరాజాదశరథస్స్వర్గతో ధర్మమాచరన్ । ధనధాన్యవతీంస్ఫీతాం ప్రదాయ పృథి
వీంతవ ॥ ౫ ॥ రామస్తథాసత్యధృతిస్సతాంధర్మమనుస్మరన్ । నాజహాత్పితురాదేశం శశీజ్యోత్స్నామివోదితః ॥
పిత్రాభ్రాత్రాచ తే దత్తం రాజ్యంనిహతకంటకమ్ । తద్భుంక్ష్వ ముదితామాత్యః క్షిప్రమేవాభిషేచయ ॥ ౭ ॥ ఉ
దీచ్యాశ్చ ప్రతీచ్యాశ్చ దాక్షిణాత్యాశ్చ కేవలాః । కోట్యాపరాన్తాస్సాముద్రా రత్నాన్యభిహరంతు తే ॥ ౮ ॥ తచ్ఛ్రు
త్వాభరతో వాక్యం శోకేనాభిపరిప్లుతః । జగామ మనసా రామం ధర్మజ్ఞో ధర్మకాంక్షయా ॥ ౯ ॥ సబాష్పకల
యా వాచా కలహంసస్వరో యువా । విలలాప సభామధ్యే జగర్హే చ పురోహితమ్ ॥ ౧౦ ॥ చరితబ్రహ్మచర్యస్య
విద్యాస్నాతస్య ధీమతః । ధర్మే ప్రయతమానస్య కో రాజ్యం మద్విధో హరేత్ ॥ ౧౧ ॥ కథం దశరథాజ్జాతో భవే
ద్రాజ్యాపహారకః । రాజ్యం చాహం చ రామస్య ధర్మం వక్తుమిహార్హసి ॥ ౧౨ ॥ జ్యేష్ఠశ్శ్రేష్ఠశ్చ ధర్మాత్మా దిలీపనహు
షోపమః । లబ్ధుమర్హతి కాకుత్స్థో రాజ్యం దశరథో యథా ॥ ౧౩ ॥ అనార్యజుష్టమస్వర్గ్యం కుర్యాం పాపమహం
యది । ఇక్ష్వాకూణామహం లోకే భవేయం కులపాంసనః ॥ ౧౪ ॥ యద్ధి మాత్రా కృతం పాపం నాహం తదపి రో
చయే । ఇహస్థో వనదుర్గస్థం నమస్యామి కృతాంజలిః ॥ ౧౫ ॥ రామమేవానుగచ్ఛామి రాజా స ద్విపదాం వరః ।
త్రయాణామపి లోకానాం రాఘవో రాజ్యమర్హతి ॥ ౧౬ ॥ తద్వాక్యం ధర్మసంయుక్తం శ్రుత్వా సర్వే సభాసదః ।
హర్షాన్ముముచురశ్రూణి రామే నిహితచేతసః ॥ ౧౭ ॥ యది త్వార్యం న శక్ష్యామి వినివర్తయితుం వనాత్ । వనే
తత్రైవ వత్స్యామి యథార్యో లక్ష్మణస్తథా ॥ ౧౮ ॥ సర్వోపాయం తు వర్తిష్యే వినివర్తయితుం బలాత్ । సమక్ష
మార్యమిశ్రాణాం సాధూనాం గుణవర్తినామ్ ॥ ౧౯ ॥ విష్టికర్మాంతికాస్సర్వే మార్గశోధకరక్షకాః । ప్రస్థాపితా
మయా పూర్వం యాత్రాపి మమ రోచతే ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్త్వా తు ధర్మాత్మా భరతో భ్రాతృవత్సలః । సమీపస్థమువాచే
దం సుమన్త్రం మన్త్రకోవిదమ్ ॥ ౨౧ ॥ తూర్ణముత్థాయ గచ్ఛ త్వం సుమన్త్ర మమ శాసనాత్ । యాత్రామా
జ్ఞాపయ క్షిప్రం బలం చైవ సమానయ ॥ ౨౨ ॥ ఏవముక్తస్సుమన్త్రస్తు భరతేన మహాత్మనా । హృష్టస్తదాదిశ
త్సర్వం యథాసందిష్టమిష్టవత్ ॥ ౨౩ ॥ తాః ప్రహృష్టాః ప్రకృతయో బలాధ్యక్షా బలస్య చ । శ్రుత్వా యాత్రాం
సమాజ్ఞప్తాం రాఘవస్య నివర్తనే ॥ ౨౪ ॥ తతో యోధాంగనాస్సర్వా భర్తౄన్ సర్వాన్ గృహే గృహే । యా
త్రాగమనమాజ్ఞాయ త్వరయంతి స్మ హర్షితాః ॥ ౨౫ ॥ తే హయైర్గోరథైశ్శీఘ్రైస్స్యందనైశ్చ మనోజవైః । సహ యో
ధైర్బలాధ్యక్షా బలం సర్వమచోదయన్ ॥ ౨౬ ॥ సజ్జం తు తద్బలం దృష్ట్వా భరతో గురుసన్నిధౌ । రథం మే త్వరయస్వే
తి సుమన్త్రం పార్శ్వతోఽబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ భరతస్య తతస్త్వాజ్ఞాం ప్రతిగృహ్య చ హర్షితః । రథం గృహీత్వోపయ
యౌ యుక్తం పరమవాజిభిః ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ స రాఘవస్సత్యధృతిః ప్రతాపవాన్ బ్రువన్ సుయుక్తం దృఢసత్యవిక్ర
మః । గురుం మహారణ్యగతం యశస్వినం ప్రసాదయిష్యన్ భరతోఽబ్రవీత్తదా ॥ ౨౯ ॥ తూర్ణం సముత్థాయ సుమం
త్ర గచ్ఛ బలస్య యోగాయ బలప్రధానాన్ । ఆనేతుమిచ్ఛామి హి తం వనస్థం ప్రసాద్య రామం జగతో హితా
య ॥ ౩౦ ॥ స సూతపుత్రో భరతేన సమ్యగాజ్ఞాపితస్సంపరిపూర్ణకామః । శశాస సర్వాన్ ప్రకృతిప్రధానాన్ బల
స్య ముఖ్యాంశ్చ సుహృజ్జనం చ ॥ ౩౧ ॥ తతస్సముత్థాయ కులే కులే తే రాజన్యవైశ్యా వృషలాశ్చ విప్రాః । అయూ
యుజన్నుష్ట్రఖరాన్రథాంశ్చ నాగాన్ హయాంశ్చైవ కులప్రసూతాన్ ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే
ద్వ్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౦౫ ॥ ౨౧౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సముత్థితః కాల్యమాస్థాయ స్యందనోత్తమమ్ । ప్రయయౌ భరతశ్శీఘ్రం
రామదర్శనకాంక్షయా ॥ ౨ ॥ అగ్రతః ప్రయయుస్తస్య సర్వే మంత్రిపురోధసః ; అధిరుహ్య హయైర్యుక్తాన్

థాన్సూర్యరథోపమాన్ ॥ ౨ ॥ నవనాగసహస్రాణి కల్పితాని యథావిధి । అన్వయుర్భరతం యాంతమిక్ష్వాకుకుల నన్దనమ్ ॥ ౩ ॥ షష్టీరథసహస్రాణి ధన్వినో వివిధాయుధాః । అన్వయుర్భరతం యాంతం రాజపుత్రం యశస్వినం॥ శతం సహస్రాణ్యశ్వానాం సమారూఢాని రాఘవమ్ । అన్వగుర్భరతం యాంతం సత్యసన్ధం జితేంద్రియమ్ ॥ ౫ ॥ కైకేయీ చ సుమిత్రా చ కౌసల్యా చ యశస్వినీ । రామానయనసంహృష్టా యయుర్యానేన భాస్వతా ॥ ౬ ॥ ప్రయాతాశ్చార్యసంఘాతా రామం ద్రష్టుం సలక్ష్మణమ్ । తస్యైవ చ కథాశ్చిత్రాః కుర్వాణా హృష్టమానసాః ॥ ౭ ॥ మేఘశ్యామం మహాబాహుం స్థిరసత్త్వం దృఢవ్రతమ్ । కదా ద్రక్ష్యామహే రామం జగతశ్శోకనాశనమ్ ॥ ౮ ॥ దృష్ట ఏవ హి నశ్శోకమపనేష్యతి రాఘవః । తమస్సర్వస్య లోకస్య సముద్యన్నివ భాస్కరః ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవం కథయంతస్తే సమ్ప్రహృష్టాః కథాశ్శుభాః । పరిష్వజానాశ్చాన్యోన్యం యయుర్నాగరికా జనాః ॥ ౧౦ ॥ యే చ తత్రాపరే సర్వే సమ్మతా యే చ నైగమాః । రామం ప్రతి యయుర్హృష్టాస్సర్వాః ప్రకృతయస్తథా ॥ ౧౧ ॥ మణికారాశ్చ యే కేచిత్కుమ్భకారాశ్చ శోభనాః । సూత్రకర్మకృతశ్చైవ యే చ శస్త్రోపజీవినః ॥ ౧౨ ॥ మాయూరకాః క్రాకచికా రోచకా వేధకాస్తథా । దండకారాస్సుధాకారాస్తథా గంధోపజీవినః ॥ ౧౩ ॥ సువర్ణకారాః ప్రఖ్యాతాస్తథా కమ్బళధావకాః । స్నాపకోచ్ఛాదకా వైద్యా ధూపకాశ్శౌండికాస్తథా ॥ ౧౪ ॥ రజకాస్తున్నవాయాశ్చ గ్రామఘోషమహత్తరాః । శైలూషాశ్చ సహ స్త్రీభిర్యయుః కైవర్తకాస్తథా ॥ ౧౫ ॥ సమాహితా వేదవిదో బ్రాహ్మణా వృత్తసమ్మతాః । గోరథైర్భరతం యాంతమనుజగ్ముస్సహస్రశః ॥ ౧౬ ॥ సువేషాశ్శుద్ధవసనాస్తథా మృష్టానులేపనాః । సర్వే తే వివిధైర్యానైశ్శనైర్భరతమన్వయుః ॥ ౧౭ ॥ ప్రహృష్టముదితా సేనా సాన్వయాత్కైకయీసుతం । భ్రాతురానయనే యాంతం భరతం భ్రాతృవత్సలమ్ ॥ ౧౮ ॥ తే గత్వా దూరమధ్వానం రథయానాశ్వకుంజరైః । సమాసేదుస్తతో గఙ్గాం శృంగిబెరపురం ప్రతి ॥ ౧౯ ॥ యత్ర రామసఖో వీరో గుహో జ్ఞాతిగణైర్వృతః । నివసత్యప్రమాదేన దేశం తం పరిపాలయన్ ॥ ౨౦ ॥ ఉపేత్య తీరం గఙ్గాయాశ్చక్రవాకైరలంకృతమ్ । వ్యవాతిష్ఠత సా సేనా భరతస్యానుయాయినీ ॥ ౨౧ ॥ నిరీక్ష్యానుగతాం సేనాం తాం చ గఙ్గాం శివోదకామ్ । భరతస్సచివాంత్సర్వానబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౨౨ ॥ నివేశయత మే సైన్యమభిప్రాయేణ సర్వతః । విశ్రాంతాః ప్రతరిష్యామశ్శ్వ ఇదానీమిమాం నదీమ్ ॥ ౨౩ ॥ దాతుం చ తావదిచ్ఛామి స్వర్గతస్య మహీపతేః । ఔర్ధ్వదేహనిమిత్తార్థమవతీర్యోదకం నదీం॥ తస్యైవం బ్రువతోమాత్యాస్తథేత్యుక్త్వా సమాహితాః । న్యవేశయంస్తాంఛందేన స్వేన స్వేన పృథక్పృథక్ ॥ ౨౫ ॥ ॥ ఓమ్ ॥ నివేశ్య గఙ్గామను తాం మహానదీం చమూం విధానైః పరిబర్హశోభినీమ్ । ఉవాస రామస్య తదా మహాత్మనో విచింతయానో భరతో నివర్తనమ్ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్ర్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౮ ॥ ౧౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం గఙ్గామన్వాశ్రితాం నదీమ్ । నిషాదరాజో దృష్ట్వైవ జ్ఞాతీంత్సంత్వరితోబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ మహతీయమితస్సేనా సాగరాభా ప్రదృశ్యతే । నాస్యాంతమధిగచ్ఛామి మనసాపి విచింతయన్ ॥ ౨ ॥ యథా తు ఖలు దుర్బుద్ధిర్భరతస్స్వయమాగతః । స ఏష హి మహాకాయః కోవిదారధ్వజో రథే ॥ ౩ ॥ బంధయిష్యతి వా దాశానథ వాస్మాన్వధిష్యతి । అథ దాశరథిం రామం పిత్రా రాజ్యాద్వివాసితం ॥ ౪ ॥ సమ్పన్నాం శ్రియమన్విచ్ఛంస్తస్య రాజ్ఞస్సుదుర్లభామ్ । భరతః కైకయీపుత్రో హంతుం సమధిగచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ భర్తా చైవ సఖా చైవ రామో దాశరథిర్మమ । తస్యార్థకామాస్సన్నద్ధా గఙ్గానూపేత్ర తిష్ఠత ॥ ౬ ॥ తిష్ఠంతు సర్వే దాశాశ్చ గఙ్గామన్వాశ్రితా నదీం । బలయుక్తా నదీరక్షా మాంసమూలఫలాశనాః ॥ ౭ ॥ నావాం శతానాం పంచానాం కైవర్తానాం శతం శతమ్ । సన్నద్ధానాం తథా యూనాం తిష్ఠంత్విత్యభ్యచోదయత్ ॥ ౮ ॥ యద్యదుష్టస్తు భరతో

రామస్యేహ భవిష్యతి । సేయంస్వస్తిమతీ సేనా గంగామద్యతరిష్యతి ॥ ౯ ॥ ఇత్యుక్త్వోపాయనం గృహ్య మత్స్యమాంసమధూని చ । అభిచక్రామ భరతం నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ ౧౦ ॥ తమాయాంతం తు సంప్రేక్ష్య సూతపుత్రః ప్రతాపవాన్ । భరతాయాచచక్షేఽథ వినయజ్ఞో వినీతవత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏష జ్ఞాతిసహస్రేణ స్థపతిః పరివారితః । కుశలో దండకారణ్యే వృద్ధో భ్రాతుశ్చ తే సఖా ॥ ౧౨ ॥ తస్మాత్పశ్యతు కాకుత్స్థ త్వాం నిషాదాధిపో గుహః । అసంశయం విజానీతే యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౩ ॥ ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా సుమన్త్రాద్భరతశ్శుభమ్ । ఉవాచ వచనం శీఘ్రం గుహః పశ్యతు మామితి ॥ ౧౪ ॥ లబ్ధ్వాఽభ్యనుజ్ఞాం సంహృష్టో జ్ఞాతిభిః పరివారితః । ఆగమ్య భరతం ప్రహ్వో గుహో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ నిష్కుటశ్చైవ దేశోఽయం వంచితాశ్చాపి తే వయమ్ । నివేదయామస్తే సర్వే స్వకే దాసకులే వస ॥ ౧౬ ॥ అస్తి మూలం ఫలం చైవ నిషాదైస్సముపాహృతం । ఆర్ద్రం చ మాంసం శుష్కం చ వన్యం చోచ్చావచం మహత్ ॥ ౧౭ ॥ ఆశంసే స్వాశితా సేనా వత్స్యతీమాం విభావరీమ్ । అర్చితో వివిధైః కామైశ్శ్వస్ససైన్యో గమిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతురశీతితమస్సర్గః ॥ ౫౫౮ ॥ ౧౧౧౬౦ ॥ *************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తు భరతో నిషాదాధిపతిం గుహం । ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో వాక్యం హేత్వర్థసంహితమ్ ॥ ౧ ॥ ఊర్జితః ఖలు తే కామః కృతో మమ గురోస్సఖే । యో మే త్వమీదృశీం సేనామేకోఽభ్యర్చితుమిచ్ఛసి ॥ ౨ ॥ ఇత్యుక్త్వా తం మహాతేజా గుహం వచనముత్తమమ్ । అబ్రవీద్భరతశ్శ్రీమాన్నిషాదాధిపతిం పునః ॥ ౩ ॥ కతరేణ గమిష్యామి భరద్వాజాశ్రమం గుహ । గహనోఽయం భృశం దేశో గంగానూపో దురత్యయః ॥ ౪ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం గుహో గహనగోచరః ॥ ౫ ॥ దాశాస్త్వానుగమిష్యంతి ధన్వినస్సుసమాహితాః । అహం చానుగమిష్యామి రాజపుత్ర మహాయశః ॥ ౬ ॥ కచ్చిన్న దుష్టో వ్రజసి రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । ఇయం తే మహతీ సేనా శంకాం జనయతీవ మే ॥ ౭ ॥ తమేవమభిభాషంతమాకాశ ఇవ నిర్మలః । భరతశ్శ్లక్ష్ణయా వాచా గుహం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ మా భూత్స కాలో యత్కష్టం న మాం శంకితుమర్హసి । రాఘవస్స హి మే భ్రాతా జ్యేష్ఠః పితృసమో మతః ॥ ౯ ॥ తం నివర్తయితుం యామి కాకుత్స్థం వనవాసినమ్ । బుద్ధిరన్యా న తే కార్యా గుహ సత్యం బ్రవీమి తే ॥ ౧౦ ॥ స తు సంహృష్టవదనశ్శ్రుత్వా భరతభాషితమ్ । పునరేవాబ్రవీద్వాక్యం భరతం ప్రతిహర్షితః ॥ ౧౧ ॥ ధన్యస్త్వం న త్వయా తుల్యం పశ్యామి జగతీతలే । అయత్నాదాగతం రాజ్యం యస్త్వం త్యక్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౧౨ ॥ శాశ్వతీ ఖలు తే కీర్తిర్లోకాననుచరిష్యతి । యస్త్వం కృచ్ఛ్రగతం రామం ప్రత్యానయితుమిచ్ఛసి ॥ ౧౩ ॥ ఏవం సమ్భాషమాణస్య గుహస్య భరతం తదా । అభూన్నష్టప్రభస్సూర్యో రజనీ చాభ్యవర్తత ॥ ౧౪ ॥ సన్నివేశ్య స తాం సేనాం గుహేన పరితోషితః । శత్రుఘ్నేన సమం శ్రీమాం శ్శయనం సముపాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ రామచిన్తామయశ్శోకో భరతస్య మహాత్మనః । ఉపస్థితో హ్యనర్హస్య ధర్మప్రేక్షస్య తాదృశః ॥ ౧౬ ॥ అంతర్దాహేన దహనస్సన్తాపయతి రాఘవమ్ । వనదాహాభిసంతప్తం గూఢోఽగ్నిరివ పాదపమ్ ॥ ౧౭ ॥ ప్రస్రుతస్సర్వగాత్రేభ్యస్స్వేదశ్శోకాగ్నిసమ్భవం । యథా సూర్యాంశుసంతప్తో హిమవాన్ప్రస్రుతో హిమమ్ ॥ ౧౮ ॥ ధ్యాననిర్దరశైలేన వినిశ్శ్వసితధాతునా । దైన్యపాదపసంఘేన శోకాయాసాధిశృంగిణా ॥ ప్రమోహానంతసత్త్వేన సన్తాపౌషధివేణునా । ఆక్రాంతో దుఃఖశైలేన మహతా కైకయీసుతః ॥ ౨౦ ॥ వినిశ్శ్వసన్వై భృశదుర్మనాస్తతః ప్రమూఢసంజ్ఞః పరమాపదం గతః । శమం న లేభే హృదయజ్వరార్దితో నరర్షభో యూథహతో యథర్షభః ॥ ౨౧ ॥ గుహేన సార్ధం భరతస్సమాగతో మహానుభావస్సజనస్సమాహితః । సుదుర్మనాస్తం భరతం తదా పునః గుహస్సమాశ్వాసయదగ్రజం ప్రతి ॥ ౨౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చాశీతితమస్స

ర్గః ॥ ౪౬౧ ॥ ౯౨౨ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆచచక్షేఽథసద్భావం లక్ష్మణస్యమహాత్మనః । భరతాయాప్రమేయాయ గుహోగహనగోచరః ॥ ౧ ॥ తంజాగ్రతం గుణైర్యుక్తం శరచాపాసిధారిణమ్ । భ్రాతృగుప్త్యర్థమత్యంతమహం లక్ష్మణమబ్రువం ॥ ౨ ॥ ఇయంతాతసుఖాశయ్యాత్వదర్థముపకల్పితా । ప్రత్యాశ్వసిహి శేష్వాస్యాం సుఖంరాఘవనందన ॥ ౩ ॥ ఉచితోఽయంజనస్సర్వో దుఃఖానాంత్వంసుఖోచితః । ధర్మాత్మం స్తస్య గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామహే వయమ్ ॥ ౪ ॥ నహిరామాత్ప్రియతరో మమాస్తిభువికశ్చన । మోత్సుకోభూర్బ్రవీమ్యేతదప్యసత్యంతవాగ్రజః ॥ ౫ ॥ అస్య ప్రసాదాదాశంసే లోకేఽస్మింత్సుమహద్యశః । ధర్మావాప్తించవిపులామర్థావాప్తించకేవలాం ॥ ౬ ॥ సోఽహం ప్రియసఖంరామం శయానంసహసీతయా । రక్షిష్యామిధనుష్పాణిస్సర్వైస్స్వైర్జ్ఞాతిభిస్సహ ॥ ౭ ॥ నహిమేఽవిదితంకించిద్వనేఽస్మింశ్చరతస్సదా । చతురంగంహ్యపిబలం ప్రసహేమవయంయుధి ॥ ౮ ॥ ఏవమస్మాభిరుక్తేన లక్ష్మణేనమహాత్మనా । అనునీతావయంసర్వే ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ ౯ ॥ కథందాశరథౌభూమౌ శయానే సహసీతయా । శక్యానిద్రామయాలబ్ధుం జీవితంవాసుఖానివా ॥ ౧౦ ॥ యోనదేవాసురైస్సర్వైశ్శక్యఃప్రసహితుం యుధి । తంపశ్యగుహసంవిష్టం తృణేషుసహసీతయా ॥ ౧౧ ॥ మహతాతపసాలబ్ధోవివిధైశ్చ పరిశ్రమైః । ఏకోదశరథస్యైషపుత్రస్సదృశలక్షణః ॥ ౧౨ ॥ అస్మిన్ప్రవ్రజితేరాజా నచిరం వర్తయిష్యతి । విధవామేదినీ నూనం క్షిప్రమేవభవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ వినద్యసుమహానాదం శ్రమేణోపరతాస్స్త్రియః । నిర్ఘోషోపరతంతాతమన్యేరాజనివేశనమ్ ॥ ౧౪ ॥ కౌసల్యాచైవరాజాచ తథైవజననీమమ । నాశంసేయదితేజీవేయుస్సర్వేతేశర్వరీమిమామ్ ॥ ౧౫ ॥ జీవేదపిహిమేమాతా శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా । దుఃఖితాబతకౌసల్యా వీరసూర్వినశిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ అతిక్రాంతమతిక్రాంతమనవాప్యమనోరథమ్ । రాజ్యేరామమనిక్షిప్య పితామేవినశిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ సిద్ధార్థాఃపితరంవృత్తంతస్మిన్కాలేహ్యుపస్థితే । ప్రేతకార్యేషుసర్వేషు సంస్కరిష్యంతిభూమిపం ॥ ౧౮ ॥ రమ్యచత్వరసంస్థానాం సువిభక్తమహాపథాం । హర్మ్యప్రాసాదసంపన్నాం సర్వరత్నవిభూషితామ్ ॥ ౧౯ ॥ గజాశ్వరథసంబాధాంతూర్యనాదవినాదితామ్ । సర్వకల్యాణసంపూర్ణాం హృష్టపుష్టజనాకులాం ॥ ౨౦ ॥ ఆరామోద్యానసంపూర్ణాంసమాజోత్సవశాలినీం । సుఖితావిచరిష్యంతి రాజధానీంపితుర్మమ ॥ ౨౧ ॥ అపిసత్యప్రతిజ్ఞేన సార్థంకుశలినా వయం । నివృత్తేసమయేహ్యస్మిన్ సుఖితాఃప్రవిశేమహి ॥ ౨౨ ॥ పరిదేవయమానస్య తస్యైవంసుమహాత్మనః । తిష్ఠతోరాజపుత్రస్య శర్వరీసాత్యవర్తత ॥ ౨౩ ॥ ప్రభాతేవిమలేసూర్యే కారయిత్వాజటాఉభౌ । అస్మిన్భాగీరథీతీరే సుఖంసన్తారితౌమయా ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ జటాధరౌతౌద్రుమచీరవాససౌ మహాబలౌకుంజరయూథపోపమౌ । వరేషుచాపాసిధరౌపరంతపౌ వ్యపేక్షమాణౌ సహసీతయాగతౌ ॥ ౨౫ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేషడశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౬౪ ॥ ౭౨౮ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ గుహస్యవచనంశ్రుత్వా భగతోభృశమప్రియమ్ । ధ్యానం జగామతత్రైవ యత్రతచ్ఛ్రుతమప్రియం ॥ ౧ ॥ (సవిహ్వలితసర్వాంగో విస్మృశ్యవిమలేక్షణః । పపాతసహసాభూమౌ కూలాద్భ్రష్టఇవద్రుమః) ॥ ౨ ॥ సుకుమారోమహాసత్వస్సింహస్కంధోమహాభుజః । పుండరీకవిశాలాక్షస్తరుణఃప్రియదర్శనః ॥ ౩ ॥ ప్రత్యాశ్వస్యముహూర్తంతుకాలంపరమదుర్మనాః । పపాతసహసాతోత్రైర్హృదివిద్ధఇవద్విపః ॥ ౪ ॥ తదవస్థంతు భరతం శత్రుఘ్నోనంతరస్థితః । పరిష్వజ్యరురోదోచ్చైర్విసంజ్ఞశ్శోకకర్శితః ॥ ౫ ॥ తతస్సర్వాస్సమాపేతుర్మాతరోభరతస్యతాః । ఉపవాసకృశాదీనాభర్తృవ్యసనకర్శితాః ॥ ౬ ॥ తాశ్చతంపతితంభూమౌ రుదం

త్యఃపర్యవారయత్ । కౌసల్యా త్వనుసృత్యైనం దుర్మనాః పరిషస్వజే ॥ ౭ ॥ వత్సలా స్వం యథా వత్సముపగూహ్య తపస్వినీ । పరిపప్రచ్ఛ భరతం రుదంతీ శోకలాలసా ॥ ౮ ॥ పుత్ర వ్యాధిర్న తే కచ్చిచ్ఛరీరం పరిబాధతే । అద్య రాజకులస్యాస్య త్వదధీనం హి జీవితం ॥ ౯ ॥ త్వాం దృష్ట్వా పుత్ర జీవామి రామే సభ్రాతృకే గతే । వృత్తే దశరథే రాజ్ఞి నాథ ఏకస్త్వమద్య నః ॥ ౧౦ ॥ కచ్చిన్న లక్ష్మణే పుత్ర శ్రుతం తే కించిదప్రియం । పుత్రే వా హ్యేకపుత్రాయాః సహభార్యే వనం గతే ॥ ౧౧ ॥ స ముహూర్తం సమాశ్వస్య రుదన్నేవ మహాయశాః । కౌసల్యాం పరిసాంత్వ్యేదం గుహం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ భ్రాతా మే క్వావసద్రాత్రౌ క్వ సీతా క్వ చ లక్ష్మణః । అస్వపచ్ఛయనే కస్మిన్ కిం భుక్త్వా గుహ శంస మే ॥ ౧౩ ॥ సోఽబ్రవీద్భరతం హృష్టో నిషాదాధిపతిర్గుహః । యద్విధం ప్రతిపేదే చ రామే ప్రియహితేఽతిథౌ ॥ ౧౪ ॥ అన్నముచ్చావచం భక్ష్యాః ఫలాని వివిధాని చ । రామాయాభ్యవహారార్థం బహుశోఽపహృతం మయా ॥ తత్సర్వం ప్రత్యనుజ్ఞాసీద్రామస్సత్యపరాక్రమః । న హి తత్ప్రత్యగృహ్ణాత్స క్షత్రధర్మమనుస్మరన్ ॥ ౧౫ ॥ న హ్యస్మాభిః ప్రతిగ్రాహ్యం సఖే దేయం తు సర్వదా । ఇతి తేన వయం రాజన్ననునీతా మహాత్మనా ॥ ౧౬ ॥ లక్ష్మణేన సమానీతం పీత్వా వారి మహాయశాః । ఔపవాస్యం తదాకార్షీద్రాఘవస్సహ సీతయా ॥ ౧౭ ॥ తతస్తు జలశేషేణ లక్ష్మణోఽప్యకరోత్తదా । వాగ్యతాస్తే త్రయస్సంధ్యాం సముపాసత సంయతాః ॥ ౧౮ ॥ సౌమిత్రిస్తు తతః పశ్చాదకరోత్స్వాస్తరం శుభమ్ । స్వయమానీయ బర్హీంషి క్షిప్రం రాఘవకారణాత్ ॥ ౨౦ ॥ తస్మింత్సమావిశద్రామస్స్వాస్తరే సహ సీతయా । ప్రక్షాళ్య చ తయోః పాదానపాక్రామత్సలక్ష్మణః ॥ ౨౧ ॥ ఏతత్తదింగుదీమూలమిదమేవ చ తత్తృణం । యస్మిన్రామశ్చ సీతా చ రాత్రిం తాం శయితావుభౌ ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ నియమ్య పృష్ఠే తు తలాంగుళిత్రవాన్ శరైస్సుపూర్ణావిషుధీ పరంతపః । మహద్ధనుస్సజ్యముపోహ్య లక్ష్మణో నిశామతిష్ఠత్పరితోఽస్య కేవలం ॥ తతస్త్వహం చోత్తమచాపబాణధృత్స్థితోఽభవం తత్ర స యత్ర లక్ష్మణః । అతంద్రిభిర్జ్ఞాతిభిరాత్తకార్ముకైర్మహేంద్రకల్పం పరిపాలయంస్తదా ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తాశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౭ ॥ ౫౩౪౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా నిపుణం సర్వం భరతస్సహ మంత్రిభిః । ఇంగుదీమూలమాగమ్య రామశయ్యామవేక్ష్య తామ్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీజ్జననీస్సర్వా ఇహ తేన మహాత్మనా । శర్వరీ శయితా భూమావిదమస్య విమర్దితమ్ ॥ ౨ ॥ మహాభాగకులీనేన మహాభాగేన ధీమతా । జాతో దశరథేనోర్వ్యాం న రామస్స్వప్తుమర్హతి ॥ అజినోత్తరసంస్తీర్ణే వరాస్తరణసంచయే । శయిత్వా పురుషవ్యాఘ్రః కథం శేతే మహీతలే ॥ ౪ ॥ ప్రాసాదాగ్రవిమానేషు వలభీషు చ సర్వదా । హైమరాజతభౌమేషు వరాస్తరణశాలిషు ॥ ౫ ॥ పుష్పసంచయచిత్రేషు చందనాగరుగంధిషు । పాండురాభ్రప్రకాశేషు శుకసంఘరుతేషు చ ॥ ౬ ॥ ప్రాసాదవరవర్యేషు శీతవత్సు సుగంధిషు । ఉషిత్వా మేరుకల్పేషు కృతకాంచనభిత్తిషు ॥ ౭ ॥ గీతవాదిత్రనిర్ఘోషైర్వరాభరణనిస్వనైః । మృదంగవగశబ్దైశ్చ సతతం సమ్ప్రబోధితః ॥ ౮ ॥ వందిభిర్వందితః కాలే బహుభిస్సూతమాగధైః । గాథాభిరనురూపాభిస్స్తుతిభిశ్చ పరంతపః ॥ ౯ ॥ అశ్రద్ధేయమిదం లోకే న సత్యం ప్రతిభాతి మా । ముహ్యతే ఖలు మే భావస్స్వప్నోఽయమితి మే మతిః ॥ ౧౦ ॥ న నూనం దైవతం కించిత్కాలేన బలవత్తరం । యత్ర దాశరథీ రామో భూమావేవ శయీత సః ॥ విదేహరాజస్య సుతా సీతా చ ప్రియదర్శనా । దయితా శయితా భూమౌ స్నుషా దశరథస్య చ ॥ ౧౨ ॥ ఇయం శయ్యా మమ భ్రాతురిదం హి పరివర్తితమ్ । స్థండిలే కఠినే సర్వం గాత్రైర్విమృదితం తృణం ॥ ౧౩ ॥ మన్యే సాభరణా సుప్తా సీతాస్మింఛయనే తదా । తత్ర తత్ర హి దృశ్యంతే సక్తాః కనకబిందవః ॥ ౧౪ ॥ ఉత్తరీయమిహాసక్తం సువ్యక్తం సీతయా తదా । తథా హ్యేతే ప్రకాశంతే సక్తాః కౌశేయతంతవః ॥ ౧౫ ॥ మన్యే భర్తుస్సుఖా శయ్యా యేన

బాలాతపస్వినీ । సుకుమారీ సతీ దుఃఖం నవిజానాతి మైథిలీ ॥ ౧౬ ॥ హాహన్తాస్మి నృశంసోహం యస్సభార్యఃకృతే మమ । ఈదృశీం రాఘవశ్శయ్యామధిశేతే హ్యనాథవత్ ॥ ౧౭ ॥ సార్వభౌమకులే జాతః సర్వలోకసుఖావహః । సర్వలోకప్రియస్త్యక్త్వా రాజ్యం సుఖమనుత్తమమ్ ॥ ౧౮ ॥ కథమిందీవరశ్యామో రక్తాక్షః ప్రియదర్శనః । సుఖభాగీ న దుఃఖార్హశ్శయితో భువి రాఘవః ॥ ౧౯ ॥ ధన్యః ఖలు మహాభాగో లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । భ్రాతరం విషమే కాలే యో రామమనువర్తతే ॥ ౨౦ ॥ సిద్ధార్థాః ఖలు వైదేహీ పతిం యానుగతా వనమ్ । వయం సంశయితాస్సర్వే హీనాస్తేన మహాత్మనా ॥ ౨౧ ॥ అకర్ణధారా పృథివీ శూన్యేవ ప్రతిభాతి మా । గతే దశరథే స్వర్గం రామే చారణ్యమాశ్రితే ॥ ౨౨ ॥ న చ ప్రార్థయతే కశ్చిన్మనసాపి వసుంధరాం । వనేపి వసతస్తస్య బాహువీర్యాభిరక్షితామ్ ॥ ౨౩ ॥ శూన్యసంవరణారక్షామయంత్రితహయద్విపాం । అపావృతపురద్వారాం రాజధానీమరక్షితామ్ ॥ ౨౪ ॥ అప్రహృష్టబలాం న్యూనాం విషమస్థామనావృతామ్ । శత్రవో నాభిమన్యంతే భక్ష్యాన్విషకృతానివ ॥ ౨౫ ॥ అద్యప్రభృతి భూమౌ తు శయిష్యేహం తృణేషు వా । ఫలమూలాశనో నిత్యం జటాచీరాణి ధారయన్ ॥ ౨౬ ॥ తస్యార్థముత్తరం కాలం నివత్స్యామి సుఖం వనే । తం ప్రతిశ్రవమాముచ్య నాస్య మిథ్యా భవిష్యతి ॥ ౨౭ ॥ వసంతం భ్రాతురర్థాయ శత్రుఘ్నో మానువత్స్యతి । లక్ష్మణేన సహ త్వార్యో హ్యయోధ్యాం పాలయిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ అభిషేక్ష్యన్తి కాకుత్స్థమయోధ్యాయాం ద్విజాతయః । అపి మే దేవతాః కుర్యురిమం సత్యం మనోరథం ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రసాద్యమానశ్శిరసా మయా స్వయం బహుప్రకారం యది న ప్రపత్స్యతే । తతోనువత్స్యామి చిరాయ రాఘవం వనేవసన్నార్హతి మాముపేక్షితుమ్ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టాశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౭౦ ॥ ౩౪౦౦ ॥**

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వ్యుష్య రాత్రిం తు తత్రైవ గంగాకూలే స రాఘవః । భరతః కాల్యముత్థాయ శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ శత్రుఘ్నోత్తిష్ఠ కిం శేషే నిషాదాధిపతిం గుహం । శీఘ్రమానయ భద్రం తే తారయిష్యతి వాహినీమ్ ॥ ౨ ॥ జాగర్మి నాహం స్వపిమి తథైవార్యం విచింతయన్ । ఇత్యేవమబ్రవీద్భ్రాత్రా శత్రుఘ్నోపి ప్రచోదితః ॥ ౩ ॥ ఇతి సంవదతోరేవమన్యోన్యం నరసింహయోః । ఆగమ్య ప్రాంజలిః కాలే గుహో భరతమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ కచ్చిత్సుఖం నదీతీరేవాత్సీః కాకుత్స్థ శర్వరీమ్ । కచ్చిచ్చ సహ సైన్యస్య తవ సర్వమనామయం ॥ ౫ ॥ గుహస్య వచనం తత్తు శ్రుత్వా స్నేహాదుదీరితం । రామస్యానువశో వాక్యం భరతోపీదమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ సుఖా నశ్శర్వరీ రాజన్ పూజితాశ్చాపి తే వయం । గంగాం తు నౌభిర్బహ్వీభిర్దాశాస్సంతారయంతు నః ॥ ౭ ॥ తతో గుహస్సంత్వరితశ్శ్రుత్వా భరతశాసనమ్ । ప్రతిప్రవిశ్య నగరం తం జ్ఞాతిజనమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ ఉత్తిష్ఠత ప్రబుధ్యధ్వం భద్రమస్తు చ వస్సదా । నావస్సమనుకర్షధ్వం తారయిష్యామ వాహినీం ॥ ౯ ॥ తే తథోక్తాస్సముత్థాయ త్వరితా రాజశాసనాత్ । పంచ నావాం శతాన్యాశు సమానిన్యుస్సమంతతః ॥ ౧౦ ॥ అన్యాస్స్వస్తికవిజ్ఞేయా మహాఘంటాధరా వరాః । శోభమానాః పతాకాభిర్యుక్తవాహాస్సుసంహతాః ॥ ౧౧ ॥ తతస్స్వస్తికవిజ్ఞేయాం పాండుకంబళసంవృతామ్ । సనందిఘోషాం కల్యాణీం గుహో నావముపాహరత్ ॥ ౧౨ ॥ తామారురోహ భరతశ్శత్రుఘ్నశ్చ మహాబలః । కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ యాశ్చాన్యా రాజయోషితః ॥ ౧౩ ॥ పురోహితశ్చ తత్పూర్వం గురవో బ్రాహ్మణాశ్చ యే । అనంతరం రాజదారాస్తథైవ శకటాపణాః ॥ ౧౪ ॥ ఆవాసమాదీపయతాం తీర్థం చాప్యవగాహతాం । భాండాని చాదదానానాం ఘోషస్త్రిదివమస్పృశత్ ॥ ౧౫ ॥ పతాకిన్యస్తు తా నావః స్వయం దాశైరధిష్ఠితాః । వహంత్యో జనమారూఢం తదా సమ్పేతురాశుగాః ॥ ౧౬ ॥ నారీణామభిపూర్ణాస్తు కాశ్చిత్కాశ్చిత్తు వాజినాం । కాశ్చిత్తత్ర వహంతిస్మ యానయుగ్యం మహాధనం ॥ ౧౭ ॥ తాస్తు గత్వా పరం తీరమవరోప్య చ తం జనమ్ । నివృ

త్త్వాగకాండచిత్రాణి క్రియంతే దాశబంధుభిః ॥ ౧౮ ॥ సవైజయన్తాస్తు గజా గజారోహప్రచోదితాః । తరంతస్స్మ ప్రకాశంతే సధ్వజా ఇవ పర్వతాః ॥ ౧౯ ॥ నావస్త్వారురుహుశ్చాన్యే ప్లవైస్తేరుస్తథాపరే । అన్యే కుమ్భఘటైస్తేరురన్యే తేరుశ్చ బాహుభిః ॥ ౨౦ ॥ సా పుణ్యా ధ్వజినీ గఙ్గాం దాశైస్సన్తారితా స్వయం । మైత్రే ముహూర్తే ప్రయయౌ ప్రయాగవనముత్తమమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్వాసయిత్వా చ చమూం మహాత్మా నివేశయిత్వా చ యథోపజోషం । ద్రష్టుం భరద్వాజమృషిప్రవర్యమృత్విగ్వృతస్సన్భరతః ప్రతస్థే ॥ ౨౨ ॥ స బ్రాహ్మణస్యాశ్రమమభ్యుపేత్య మహాత్మనో దేవపురోహితస్య । దదర్శ రమ్యోటజవృక్షషండం మహద్వనం విప్రవరస్య రమ్యమ్ ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోననవతితమస్సర్గః ॥ ౬౩ ॥ ౧౪౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భరద్వాజాశ్రమం దృష్ట్వా క్రోశాదేవ నరర్షభః । బలం సర్వమవస్థాప్య జగామ సహ మంత్రిభిః ॥ ౧ ॥ పద్భ్యామేవ హి ధర్మజ్ఞో న్యస్తశస్త్రపరిచ్ఛదః । వసానో వాససీ క్షౌమే పురోధాయ పురోహితం ॥ ౨ ॥ తతస్సందర్శనే తస్య భరద్వాజస్య రాఘవః । మంత్రిణస్తానవస్థాప్య జగామానుపురోహితం ॥ వసిష్ఠమథ దృష్ట్వైవ భరద్వాజో మహాతపాః । సఞ్చచాలాసనాత్తూర్ణం శిష్యానర్ఘ్యమితి బ్రువన్ ॥ ౪ ॥ సమాగమ్య వసిష్ఠేన భరతేనాభివాదితః । అబుధ్యత మహాతేజాస్సుతం దశరథస్య తం ॥ ౫ ॥ తాభ్యామర్ఘ్యంచ పాద్యంచ దత్వా పశ్చాత్ఫలాని చ । ఆనుపూర్వ్యాచ్చ ధర్మజ్ఞః పప్రచ్ఛ కుశలం కులే ॥ ౬ ॥ అయోధ్యాయాం బలే కోశే మిత్రేష్వపి చ మన్త్రిషు । జానన్ దశరథం వృత్తం న రాజానముదాహరత్ ॥ ౭ ॥ వసిష్ఠో భరతశ్చైనం పప్రచ్ఛతురనామయమ్ । శరీరేఽగ్నిషు శిష్యేషు వృక్షేషు మృగపక్షిషు ॥ ౮ ॥ తథేతి తత్ప్రతిజ్ఞాయ భరద్వాజో మహాతపాః । భరతం ప్రత్యువాచేదం రాఘవస్నేహబన్ధనాత్ ॥ ౯ ॥ కిమిహాగమనే కార్యం తవ రాజ్యం ప్రశాసతః । ఏతదాచక్ష్వ మే సర్వం న హి మే శుధ్యతే మనః ॥ ౧౦ ॥ సుషువే యమమిత్రఘ్నం కౌసల్యానన్దవర్ధనం । భ్రాత్రా సహ సభార్యో యం చిరం ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ ౧౧ ॥ నియుక్తః స్త్రీనియుక్తేన పిత్రా యోఽసౌ మహాయశాః । వనవాసీ భవేతీహ సమాః కిల చతుర్దశ ॥ ౧౨ ॥ కచ్చిన్న తస్యాపాపస్య పాపం కర్తుమిహేచ్ఛసి । అకంటకం భోక్తుమనా రాజ్యం తస్యానుజస్య చ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తో భరద్వాజం భరతః ప్రత్యువాచ హ । పర్యశ్రునయనో దుఃఖాద్వాచా సంసజ్జమానయా ॥ ౧౪ ॥ హతోఽస్మి యది మామేవం భగవానపి మన్యతే । మత్తో న దోషమాశంకేర్నైవం మామనుశాధి హి ॥ ౧౫ ॥ న చైతదిష్టం మాతా మే యదవోచన్మదంతరే । నాహమేతేన తుష్టశ్చ న తద్వచనమాదదే ॥ అహంతు తం నరవ్యాఘ్రముపయాతః ప్రసాదకః । ప్రతినేతుమయోధ్యాం చ పాదౌ తస్యాభివందితుమ్ ॥౧౬ త్వం మామేవం గతం మత్వా ప్రసాదం కర్తుమర్హసి । శంస మే భగవన్రామః క్వ సమ్ప్రతి మహీపతిః ॥ ౧౭ ॥ వసిష్ఠాదిభిరృత్విగ్భిర్యాచితో భగవాంస్తతః । ఉవాచ తం భరద్వాజః ప్రసాదాద్భరతం వచః ॥ ౧౯ ॥ త్వయ్యేతత్పురుషవ్యాఘ్ర యుక్తం రాఘవవంశజే । గురువృత్తిర్దమశ్చైవ సాధూనాం చానుయాయితా ॥ ౨౦ ॥ జానే చైతన్మనస్స్థం తే దృఢీకరణమస్త్వితి । అపృచ్ఛం త్వాం తథాత్యర్థం కీర్తిం సమభివర్ధయన్ ॥ ౨౧ ॥ జానే చ రామం ధర్మజ్ఞం ససీతం సహలక్ష్మణం । అసౌ వసతి తే భ్రాతా చిత్రకూటే మహాగిరౌ ॥ ౨౨ ॥ శ్వస్తు గన్తాసి తం దేశం వసాద్య సహ మన్త్రిభిః । ఏతన్మే కురు సుప్రాజ్ఞ కామం కామార్థకోవిద ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తథేత్యేవముదారదర్శనః ప్రతీతరూపో భరతోఽబ్రవీద్వచః । చకార బుద్ధిం చ తదా తదాశ్రమే నిశానివాసాయ నరాధిపాత్మజః ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే నవతితమస్సర్గః ॥ ౬౨౩ ॥ ౧౨౪౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కృతబుద్ధిం నివాసాయ తత్రైవ స మునిస్తదా । భరతం కైకయీపుత్రమాతి

క్ష్యైనన్యమన్త్రయత్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీద్భరతస్త్వేనం నన్విదం భవతా కృతమ్ । పాద్యమర్ఘ్యం తథాతిథ్యం వనే యదుపపద్యతే ॥ ౨ ॥ అథోవాచ భరద్వాజో భరతం ప్రహసన్నివ । జానే త్వాం ప్రీతిసంయుక్తం తుష్యేస్త్వం యేన కేనచిత్ ॥ ౩ ॥ ఓమ్ ॥ సేనాయాస్తు తవైతస్యాః కర్తుమిచ్ఛామి భోజనమ్ । మమ ప్రీతిర్యథారూపా త్వమర్హో మనుజర్షభ ॥ ౪ ॥ కిమర్థం చాపి నిక్షిప్య దూరే బలమిహాగతః । కస్మాన్నేహోపయాతోఽసి సబలః పురుషర్షభ ॥ ౫ ॥ భరతః ప్రత్యువాచేదం ప్రాంజలిస్తం తపోధనమ్ । ససైన్యో నోపయాతోఽస్మి భగవన్భగవద్భయాత్ ॥ ౬ ॥ రాజ్ఞా తు భగవన్నిత్యం రాజపుత్రేణ వా సదా । యత్నతః పరిహర్తవ్యా విషయేషు తపస్వినః ॥ ౭ ॥ వాజిముఖ్యా మనుష్యాశ్చ మత్తాశ్చ వరవారణాః । ప్రచ్ఛాద్య మహతీం భూమిం భగవన్ననుయాన్తి మామ్ ॥ ౮ ॥ తే వృక్షానుదకం భూమిమాశ్రమేషూటజాంస్తథా । న హింస్యురితి తేనాహమేక ఏవ సమాగతః ॥ ౯ ॥ ఆనీయతామితస్సేనేత్యాజ్ఞప్తః పరమర్షిణా । తథా తు చక్రే భరతస్సేనాయాస్సముపాగమమ్ ॥ ౧౦ ॥ అగ్నిశాలాం ప్రవిశ్యాథ పీత్వాపః పరిమృజ్య చ । ఆతిథ్యస్య క్రియాహేతోర్విశ్వకర్మాణమాహ్వయత్ ॥ ౧౧ ॥ ఆహ్వయే విశ్వకర్మాణమహం త్వష్టారమేవ చ । ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి తత్ర మే సంవిధీయతామ్ ॥ ౧౨ ॥ ఆహ్వయే లోకపాలాంస్త్రీన్ దేవాన్ శక్రముఖాంస్తథా । ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి తత్ర మే సంవిధీయతామ్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రాక్స్రోతసశ్చ యా నద్యః ప్రత్యక్స్రోతస ఏవ చ । పృథివ్యామన్తరిక్షే చ సమాయాన్త్వద్య సర్వశః ॥ ౧౪ ॥ అన్యాః స్రవన్తు మైరేయం సురామన్యాస్సునిష్ఠితామ్ । అపరాశ్చోదకం శీతమిక్షుకాణ్డరసోపమమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆహ్వయే దేవగన్ధర్వాన్విశ్వావసుహహాహుహూన్ । తథైవాప్సరసో దేవీర్గన్ధర్వీశ్చాపి సర్వశః ॥ ౧౬ ॥ ఘృతాచీమథ విశ్వాచీం మిశ్రకేశీమలమ్బుసామ్ । నాగదన్తాం చ హేమాం చ భీమామద్రికృతస్థలామ్ ॥ ౧౭ ॥ శక్రం యాశ్చోపతిష్ఠన్తి బ్రహ్మాణం యాశ్చ యోషితః । సర్వాస్తుమ్బురుణా సార్ధమాహ్వయే సపరిచ్ఛదాః ॥ ౧౮ ॥ వనం కురుషు యద్దివ్యం వాసోభూషణపత్రవత్ । దివ్యనారీఫలం శశ్వత్తత్కౌబేరమిహైతు చ ॥ ౧౯ ॥ ఇహ మే భగవాన్సోమో విధత్తామన్నముత్తమమ్ । భక్ష్యం భోజ్యం చ లేహ్యం చ చోష్యం చ వివిధం బహు ॥ ౨౦ ॥ విచిత్రాణి చ మాల్యాని పాదపప్రచ్యుతాని చ । సురాదీని చ పేయాని మాంసాని వివిధాని చ ॥ ౨౧ ॥ ఏవం సమాధినా యుక్తస్తేజసాఽప్రతిమేన చ । శిక్షాస్వరసమాయుక్తం తపసా చాబ్రవీన్మునిః ॥ ౨౨ ॥ మనసా ధ్యాయతస్తస్య ప్రాఙ్ముఖస్య కృతాంజలేః । ఆజగ్ముస్తాని సర్వాణి దైవతాని పృథక్పృథక్ ॥ ౨౩ ॥ మలయం దర్దురం చైవ తతస్స్వేదనుదోఽనిలః । ఉపస్పృశ్య వవౌ యుక్త్యా సుప్రియాత్మా సుఖం శివః ॥ ౨౪ ॥ తతోఽభ్యవర్తన్త ఘనా దివ్యాః కుసుమవృష్టయః । దేవదున్దుభిఘోషశ్చ దిక్షు సర్వాసు శుశ్రువే ॥ ౨౫ ॥ ప్రవవుశ్చోత్తమా వాతా ననృతుశ్చాప్సరోగణాః । జగుశ్చ దేవగన్ధర్వా వీణాః ప్రముముచుస్స్వరాన్ ॥ ౨౬ ॥ స శబ్దో ద్యాం చ భూమిం చ ప్రాణినాం శ్రవణాని చ । వివేశోచ్చారితశ్శ్లక్ష్ణస్సమో లయగుణాన్వితః ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్నుపరతే శబ్దే దివ్యే శ్రోత్రసుఖే నృణామ్ । దదర్శ భారతం సైన్యం విధానం విశ్వకర్మణః ॥ ౨౮ ॥ బభూవ హి సమా భూమిస్సమన్తాత్పంచయోజనా । శాద్వలైర్బహుభిశ్ఛన్నా నీలవైదూర్యసన్నిభైః ॥ ౨౯ ॥ తస్మిన్బిల్వాః కపిత్థాశ్చ పనసా బీజపూరకాః । ఆమలక్యో బభూవుశ్చ చూతాశ్చ ఫలభూషణాః ॥ ౩౦ ॥ ఉత్తరేభ్యః కురుభ్యశ్చ వనం దివ్యోపభోగవత్ । ఆజగామ నదీ దివ్యా తీరజైర్బహుభిర్వృతా ॥ ౩౧ ॥ చతుశ్శాలాని శుభ్రాణి శాలాశ్చ గజవాజినామ్ । హర్మ్యప్రాసాదసమ్బాధాస్తోరణాని శుభాని చ ॥ ౩౨ ॥ సితమేఘనిభం చాపి రాజవేశ్మ సుతోరణమ్ । శుక్లమాల్యకృతాకారం దివ్యగన్ధసముక్షితమ్ ॥ ౩౩ ॥ చతురశ్రమసమ్బాధం శయనాసనయానవత్ । దివ్యైస్సర్వరసైర్యుక్తం దివ్యభోజనవస్త్రవత్ ॥ ౩౪ ॥ ఉపకల్పితసర్వాన్నం ధౌతనిర్మలభాజనమ్ । క్లృప్తసర్వాసనం శ్రీమత్స్వా

స్తీర్ణశయనోత్తమమ్ ॥ ౩౫ ॥ ప్రవివేశ మహాబాహురనుజ్ఞాతో మహర్షిణా । వేశ్మ తద్రత్నసంపూర్ణం భరతః కైక
యీసుతః ॥ ౩౬ ॥ అనుజగ్ముశ్చ తం సర్వే మన్త్రిణస్సపురోహితాః । బభూవుశ్చ ముదాయుక్తాః తం దృష్ట్వా వేశ్మ
సంవిధిమ్ ॥ ౩౭ ॥ తత్ర రాజాసనం దివ్యం వ్యజనం ఛత్రమేవ చ । భరతో మన్త్రిభిస్సార్ధమభ్యవర్తత రాజవత్ ॥
ఆసనం పూజయామాస రామాయాభిప్రణమ్య చ । వాలవ్యజనమాదాయ న్యషీదత్సచివాసనే ॥ ౩౯ ॥ ఆనుపూ
ర్వ్యాన్నిషేదుశ్చ సర్వే మన్త్రిపురోహితాః । తతస్సేనాపతిః పశ్చాత్ప్రశాస్తా చ నిషేదతుః ॥ ౪౦ ॥ తతస్తత్ర ము
హూర్తేన నద్యః పాయసకర్దమాః । ఉపాతిష్ఠంత భరతం భరద్వాజస్య శాసనాత్ ॥ ౪౧ ॥ తాసాముభయతః కూ
లం పాండుమృత్తికలేపనాః । రమ్యాశ్చావసథా దివ్యా బ్రహ్మణస్తు ప్రసాదజాః ॥ ౪౨ ॥ తేనైవ చ ముహూర్తేన
దివ్యాభరణభూషితాః । ఆగుర్వింశతిసాహస్రా బ్రహ్మణా ప్రహితాః స్త్రియః ॥ ౪౩ ॥ సువర్ణమణిముక్తేన ప్రవా
ళేన చ భూషితాః । ఆగుర్వింశతిసాహస్రాః కుబేరప్రహితాః స్త్రియః ॥ ౪౪ ॥ యాభిర్గృహీతః పురుషస్సోన్మాద ఇ
వ లక్ష్యతే । ఆగుర్వింశతిసాహస్రా నన్దనాదప్సరోగణాః ॥ ౪౫ ॥ నారదస్తుమ్బురుర్గోపః ప్రవరాస్సూర్యవర్చసః ।
ఏతే గన్ధర్వరాజానో భరతస్యాగ్రతో జగుః ॥ ౪౬ ॥ అలమ్బుసా మిశ్రకేశీ పుండరీకాథ వామనా । ఉపానృత్యంస్తు
భరతం భరద్వాజస్య శాసనాత్ ॥ ౪౭ ॥ యాని మాల్యాని దేవేషు యాని చైత్రరథే వనే । ప్రయాగే తాన్యదృ
శ్యన్త భరద్వాజస్య తేజసా ॥ ౪౮ ॥ బిల్వా మార్దంగికా ఆసన్ శమ్యాగ్రాహా విభీతకాః । అశ్వత్థా నర్తకాశ్చాసన్భ
రద్వాజస్య తేజసా ॥ ౪౯ ॥ తతస్సరళతాలాశ్చ తిలకా నక్తమాలకాః । ప్రహృష్టాస్తత్ర సమ్పేతుః కుబ్జా భూత్వా
థ వామనాః ॥ ౫౦ ॥ శింశుపామలకీజమ్బ్వః యే చాన్యే కాననే ద్రుమాః । మల్లికా మాలతీ జాతిః యాశ్చాన్యాః కా
ననే లతాః ॥ ౫౧ ॥ ప్రమదావిగ్రహం కృత్వా భరద్వాజాశ్రమేవదన్ । సురాస్సురాపాః పిబత పాయసం చ బు
భుక్షితాః ॥ ౫౨ ॥ మాంసాని చ సుమేధ్యాని భక్ష్యన్తాం యావదిచ్ఛథ । ఉచ్ఛాద్య స్నాపయన్తి స్మ నదీతీరేషు వ
ల్గుషు ॥ ౫౩ ॥ అప్యేకమేకం పురుషం ప్రమదాస్సప్త చాష్ట చ । సంవాహన్త్యస్సమాపేతుర్నార్యో రుచిరలోచనాః ॥
పరిమృజ్య తథాన్యోన్యం పాయయన్తి వరాంగనాః । హయాన్గజాన్ఖరానుష్ట్రాంస్తథైవ సురభేస్సుతాన్ ॥ ౫౫ ॥ అ
భోజయన్వాహనపాస్తేషాం భోజ్యం యథావిధి । ఇక్షూన్మధుచలాజాంశ్చ భోజయన్తి స్మ వాహనాన్ ॥ ౫౬ ॥ ఇ
క్ష్వాకువరయోధానాం చోదయన్తో మహాబలాః । నాశ్వబన్ధోశ్వమాజానాన్నగజం కుంజరగ్రహః ॥ ౫౭ ॥ మ
త్తప్రమత్తముదితా చమూస్సా తత్ర సంబభౌ । తర్పితాస్సర్వకామైస్తై రక్తచన్దనరూషితాః ॥ ౫౮ ॥ అప్సరోగ
ణసంయుక్తాస్సైన్యా వాచముదైరయన్ । నైవాయోధ్యాం గమిష్యామో న గమిష్యామ దండకాన్ ॥ ౫౯ ॥ కుశలం
భరతస్యాస్తు రామస్యాస్తు తథా సుఖం । ఇతి పాదాతయోధాశ్చ హస్త్యశ్వారోహబన్ధకాః ॥ ౬౦ ॥ అనాథాస్తం
విధిం లబ్ధ్వా వాచమేతాముదైరయన్ । సమ్ప్రహృష్టా వినేదుస్తే నరాస్తత్ర సహస్రశః ॥ ౬౧ ॥ భరతస్యానుయా
తారస్స్వర్గోయమితి చాబ్రువన్ । నృత్యన్తశ్చ హసన్తశ్చ గాయన్తశ్చ స సైనికాః ॥ ౬౨ ॥ సమన్తాత్పరిధావన్తి
మాల్యోపేతాస్సహస్రశః । తతో భుక్తవతాం తేషాం తదన్నమమృతోపమం ॥ ౬౩ ॥ దివ్యానుద్వీక్ష్య భక్ష్యాంస్తా
న భవద్భక్షణే మతిః । ప్రేష్యాశ్చేట్యశ్చ వధ్వశ్చ బలస్థాశ్చ సహస్రశః ॥ ౬౪ ॥ బభూవుస్తే భృశం తృప్తాస్సర్వే చాహ
తవాససః । కుంజరాశ్చ ఖరోష్ట్రాశ్చ గోశ్వాశ్చ మృగపక్షిణః ॥ ౬౫ ॥ బభూవుస్సుభృతాస్తత్ర నాన్యో హ్యన్య
మకల్పయత్ । నాశుక్లవాసాస్తత్రాసీత్క్షుధితో మలినోపి వా ॥ ౬౬ ॥ రజసాధ్వస్తకేశో వా నరః కశ్చిన్న దృశ్యతే । ఆ
జైశ్చాపి చ వారాహైర్నిష్ఠానవరసంచయైః ॥ ౬౭ ॥ ఫలనిర్వ్యూహసంసిద్ధైస్సూపైర్గన్ధరసాన్వితైః । పుష్పధ్వజవతీః
పూర్ణాశ్శుక్లస్యాన్నస్య చాభితః ॥ ౬౮ ॥ దదృశుర్విస్మితాస్తత్ర నరా లౌహీస్సహస్రశః । బభూవుర్వనపార్శ్వే

షు కూపాః పాయసకర్దమాః ॥ ౬౯ ॥ తాశ్చ కామదుఘా గావః ద్రుమాశ్చాసన్మధుచ్యుతః । వాప్యో మైరేయపూర్ణాశ్చ మృష్టమాంసచయైర్వృతాః ॥ ౭౦ ॥ ప్రతప్తపిఠరైశ్చాపి మార్గమాయూరకౌక్కుటైః । పాత్రీణాం చ సహస్రాణి స్థాలీనాం నియుతాని చ ॥ ౭౧ ॥ న్యర్బుదాని చ పాత్రాణి శాతకుమ్భమయాని చ । స్థాల్యః కుమ్భ్యః కరమ్భ్యశ్చ దధిపూర్ణాస్సుసంస్కృతాః ॥ ౭౨ ॥ యౌవనస్థస్య గౌరస్య కపిత్థస్య సుగంధినః । హ్రదాః పూర్ణా రసాలస్య దధ్నశ్శ్వేతస్య చాపరే ॥ ౭౩ ॥ బభూవుః పాయసస్యాన్యే శర్కరాయాశ్చ సంచయాః । కల్కాంశ్చూర్ణకషాయాంశ్చ స్నానాని వివిధాని చ ॥ ౭౪ ॥ దదృశుర్భాజనస్థాని తీర్థేషు సరితాం వరాః । శుక్లానంశుమతశ్చాపి దంతధావనసంచయాన్ ॥ ౭౫ ॥ శుక్లాంశ్చన్దనకల్కాంశ్చ సముద్గేష్వవతిష్ఠతః । దర్పణాన్పరిమృష్టాంశ్చ వాససాంచాపి సంచయాన్ ॥ ౭౬ ॥ పాదుకోపానహాం చైవ యుగ్మాన్యత్ర సహస్రశః । ఆంజనీః కంకతాన్కూర్చాంశ్ఛత్త్రాణి చ ధనూంషి చ ॥ ౭౭ ॥ తనుత్రాణాని చిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ । ప్రతిపానహ్రదాన్పూర్ణాన్ఖరోష్ట్రగజవాజినామ్ ॥ ౭౮ ॥ అవగాహ్యసుతీర్థాంశ్చ హ్రదాంత్సోత్పలపుష్కరాన్ । ఆకాశవర్ణప్రతిమాన్స్వచ్ఛతోయాన్సుఖప్లవాన్ ॥ ౭౯ ॥ నీలవైడూర్యవర్ణాంశ్చ మృదూన్యవససంచయాన్ । నిర్వాపార్థాన్పశూనాం తే దదృశుస్తత్ర సర్వశః ॥ ౮౦ ॥ వ్యస్మయంత మనుష్యాస్తే స్వప్నకల్పం తదద్భుతమ్ । దృష్ట్వాతిథ్యం కృతం తాదృశ్భరతస్య మహర్షిణా ॥ ౮౧ ॥ ఇత్యేవం రమమాణానాం దేవానామివ నన్దనే । భరద్వాజాశ్రమే రమ్యే సా రాత్రిర్వ్యత్యవర్తత ॥ ౮౨ ॥ ప్రతిజగ్ముశ్చ తా నద్యో గన్ధర్వాశ్చ యథాగతమ్ । భరద్వాజమనుజ్ఞాప్య తాశ్చ సర్వా వరాంగనాః ॥ ౮౩ ॥ ఓమ్ ॥ తథైవ మత్తా మదిరోత్కటా నరాస్తథైవ దివ్యాగరుచన్దనోక్షితాః । తథైవ దివ్యా వివిధాస్స్రగుత్తమాః పృథక్ప్రకీర్ణా మనుజైః ప్రమర్దితాః ॥ ౮౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకనవతితమస్సర్గః ॥ ౯౧ ॥ ౧౦౫౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తాం రజనీముష్య భరతస్సపరిచ్ఛదః । కృతాతిథ్యో భరద్వాజం కామాదభిజగామహ ॥ ౧ ॥ తమృషిః పురుషవ్యాఘ్రం ప్రాంజలిం ప్రేక్ష్య చాగతమ్ । హుతాగ్నిహోత్రో భరతం భరద్వాజోభ్యభాషత ॥ ౨ ॥ కచ్చిదత్ర సుఖా రాత్రిస్తవాస్మద్విషయే గతా । సమగ్రస్తే జనః కచ్చిదాతిథ్యే శంస మేనఘ ॥ ౩ ॥ తమువాచాంజలిం కృత్వా భరతోభిప్రణమ్య చ । ఆశ్రమాదభినిష్క్రాన్తమృషిముత్తమతేజసం ॥ ౪ ॥ సుఖోషితోస్మి భగవంత్సమగ్రబలవాహనః । తర్పితస్సర్వకామైశ్చ సామాత్యో బలవత్త్వయా ॥ ౫ ॥ అపేతక్లమసన్తాపాః సుభిక్షాస్సుప్రతిశ్రయాః । అపి ప్రేష్యానుపాదాయ సర్వేస్మసుసుఖోషితాః ॥ ౬ ॥ ఆమన్త్రయేహం భగవన్కామం త్వామృషిసత్తమ । సమీపం ప్రస్థితం భ్రాతుర్మైత్రేణేక్షస్వ చక్షుషా ॥ ౭ ॥ ఆశ్రమం తస్య ధర్మజ్ఞ ధర్మజ్ఞస్య మహాత్మనః । ఆచక్ష్వ కతమో మార్గః కియానితి చ శంస మే ॥ ౮ ॥ ఇతి పృష్టస్తు భరతం భ్రాతృదర్శనలాలసం । ప్రత్యువాచ మహాతేజా భరద్వాజో మహాతపాః ॥ ౯ ॥ భరతార్ధతృతీయేషు యోజనేష్వజనే వనే । చిత్రకూటో గిరిస్తత్ర రమ్యనిర్ఝరకాననః ॥ ౧౦ ॥ ఉత్తరం పార్శ్వమాసాద్య తస్య మందాకినీ నదీ । పుష్పితద్రుమసఞ్ఛన్నా రమ్యపుష్పితకాననా ॥ ౧౧ ॥ అనంతరం తత్సరితశ్చిత్రకూటశ్చ పర్వతః । తయోః పర్ణకుటీ తాత తత్ర తౌ వసతో ధ్రువమ్ ॥ ౧౨ ॥ దక్షిణేనైవ మార్గేణ సవ్యం దక్షిణమేవ వా । గజవాజిరథాకీర్ణాం వాహినీం వాహినీపతే ॥ ౧౩ ॥ వాహయస్వ మహాభాగ తతో ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ । ప్రయాణమితి తచ్ఛ్రుత్వా రాజరాజస్య యోషితః ॥ ౧౪ ॥ హిత్వా యానాని యానార్హా బ్రాహ్మణం పర్యవారయన్ । వేపమానా కృశా దీనా సహ దేవ్యా సుమిత్రయా ॥ ౧౫ ॥ కౌసల్యా తత్ర జగ్రాహ కరాభ్యాం చరణౌ మునేః । అసమృద్ధేన కామేన సర్వలోకస్య గర్హితా ॥ ౧౬ ॥ కైకేయీ

తస్యజగ్రాహ చరణౌసవ్యపత్రపా । తం ప్రదక్షిణమాగమ్య భగవంతం మహామునిమ్ ॥ ౧౭ ॥ అదూరాద్భరత
స్త్యైవ తస్థౌదీనమనాస్తదా । తతఃపప్రచ్ఛభరతం భరద్వాజో దృఢవ్రతః ॥ ౧౮ ॥ విశేషం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి మా
తౄణాంతవరాఘవ । ఏవముక్తస్తుభరతో భరద్వాజేన ధీమతా ॥ ౧౯ ॥ ఉవాచప్రాంజలిర్భూత్వా వాక్యం వ
చనకోవిదః । యామిమాంభగవన్దీనాం శోకానశనకర్శితామ్ ॥ ౨౦ ॥ పితుర్హిమహిషీం దేవీం దేవతామివ ప
శ్యసి । ఏషాతంపురుషవ్యాఘ్రం వ్యాఘ్రవిక్రాంతగామినం ॥ ౨౧ ॥ కౌసల్యాసుషువేరామం ధాతారమదితిర్య
థా । అస్యావామభుజంశ్లిష్టాయైషాతిష్ఠతిదుర్మనాః ॥ ౨౨ ॥ కర్ణికారస్యశాఖేవ శీర్ణపుష్పావనాంతరే । ఏతస్యాస్తు
సుతౌ దేవ్యాః కుమారౌ దేవవర్ణినౌ ॥ ౨౩ ॥ ఉభౌలక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ వీరౌసత్యపరాక్రమౌ । యస్యాఃకృతే నర
వ్యాఘ్రౌ జీవనాశమితోగతౌ ॥ ౨౪ ॥ రాజాపుత్రవిహీనశ్చ స్వర్గందశరథోగతః । క్రోధనామకృతప్రజ్ఞాందృ
ప్తాంసుభగమానినీమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఐశ్వర్యకామాంకైకేయీమనార్యామార్యరూపిణీమ్ । మమైతాం మాతరం విద్ధి
నృశంసాంపాపనిశ్చయామ్ ॥ ౨౬ ॥ యతోమూలంహిపశ్యామివ్యసనంమహదాత్మనః । ఇత్యుక్త్వా నరశార్దూలో
బాష్పగద్గదయాగిరా ॥ ౨౭ ॥ సనిశశ్వాసతామ్రాక్షః క్రుద్ధోనాగఇవ శ్వసన్ । భరద్వాజోమహర్షిస్తంబ్రువంతం
భరతంతదా ॥ ౨౮ ॥ ప్రత్యువాచమహాబుద్ధిరిదంవచనమర్థవత్ । నదోషేణావగంతవ్యాకైకేయీభరతత్వయా ॥
రామప్రవ్రాజనంహ్యేతత్సుఖోదర్కంభవిష్యతి । దేవానాందానవానాంచ ఋషీణాం భావితాత్మనాం ॥ ౩౦ ॥
హితమేవభవిష్యద్ధిరామప్రవ్రాజనాదిహ । అభివాద్యతు సంసిద్ధః కృత్వాచైనంప్రదక్షిణమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఆమన్త్ర్య
భరతస్సైన్యం యుజ్యతామిత్యచోదయత్ । తతోవాజిరథాన్యుక్త్వాదివ్యాన్హేమపరిష్కృతాన్ ॥ ౩౨ ॥ అధ్యా
రోహత్ప్రయాణార్థీ బహూన్బహువిధోజనః । గజకన్యాగజాశ్చైవ హేమకక్ష్యాఃపతాకినః ॥ ౩౩ ॥ జీమూతా
ఇవ ఘర్మాంతే సఘోషాస్సంప్రతస్థిరే । వివిధాన్యపియానాని మహాంతిచ లఘూనిచ ॥ ౩౪ ॥ ప్రయయుస్సుమ
హార్హాణి పాదైరేవపదాతయః । అథయానప్రవేకైస్తు కౌసల్యాప్రముఖాస్స్త్రియః ॥ ౩౫ ॥ రామదర్శనకాం
క్షిణ్యః ప్రయయుర్ముదితాస్తదా । చంద్రార్కతరుణాభాసాం నియుక్తాం శిబికాంశుభామ్ ॥ ౩౬ ॥ ఆస్థాయప్ర
యయౌశ్రీమాన్భరతస్సపరిచ్ఛదః । సాప్రయాతామహాసేనా గజవాజిరథాకులా ॥ ౩౭ ॥ దక్షిణాందిశమావృ
త్య మహామేఘఇవోత్థితః । వనానితువ్యతిక్రమ్య జుష్టానిమృగపక్షిభిః ॥ ౩౮ ॥ గఙ్గాయాఃపరవేలాయాం గిరిష్వ
పినదీషుచ ॥ ౩౮ ॥ సాసంప్రహృష్టద్విపవాజియోధా విత్రాసయంతీమృగపక్షిసంఘాన్ । మహద్వనంతత్ప్రవిగా
హమానా రరాజసేనాభరతస్యతత్ర ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ద్వినవతితమస్సర్గః ॥ ౪౨౯ ॥ ౭౫౭౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తయామహత్యాయాయిన్యా ధ్వజిన్యావనవాసినః । అర్దితాయూథపామ
త్తాస్సయూథాస్సంప్రదుద్రువుః ॥ ౧ ॥ ఋక్షాఃపృషతసంఘాశ్చ రురవశ్చసమంతతః । దృశ్యంతే వనరాజీషుగిరి
ష్వపినదీషుచ ॥ ౨ ॥ ససంప్రతస్థేధర్మాత్మా ప్రీతోదశరథాత్మజః । వృతోమహత్యానాదిన్యా సేనయా చతురఙ్గ
యా ॥ ౩ ॥ సాగరౌఘనిభాసేనా భరతస్య మహాత్మనః । మహీం సంఛాదయామాస ప్రావృషి ద్యామివాంబు
దః ॥ ౪ ॥ తురంగౌఘైరవతతా వారణైశ్చమహాజవైః । అనాలక్ష్యాచిరంకాలం తస్మిన్కాలేబభూవభూః ॥ ౫ ॥
సయాత్వాదూరమధ్వానం సుపరిశ్రాంతవాహనః । ఉవాచభరతశ్శ్రీమాన్వసిష్ఠం మంత్రిణాంవరం ॥ ౬ ॥ యా
దృశంలక్ష్యతేరూపం యథాచైవశ్రుతంమయా । వ్యక్తం ప్రాప్తాస్మతం దేశం భరద్వాజోయమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ అ
యంగిరిశ్చిత్రకూటఇయంమందాకినీనదీ । ఏతత్ప్రకాశతే దూరాన్నీలమేఘనిభం వనం ॥ ౮ ॥ గిరేస్సానూని ర
మ్యాణి చిత్రకూటస్యసంప్రతి । వారణైరవమృద్యంతే మామకైఃపర్వతోపమైః ॥ ౯ ॥ ముంచంతికుసుమాన్యేతే

నగాః పర్వతసానుషు । నీలా ఇవాతపాపాయే తోయం తోయధరా ఘనాః ॥ ౧౦ ॥ కిన్నరాచరితోద్దేశం పశ్య శత్రుఘ్న పర్వతమ్ । మృగైస్సమన్తాదాకీర్ణం మకరైరివ సాగరమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఏతే మృగగణా భాన్తి శీఘ్రవేగాః ప్రచోదితాః । వాయుప్రవిద్ధా శరది మేఘరాజ్య ఇవామ్బరే ॥ ౧౨ ॥ కుర్వన్తి కుసుమాపీడాంఛిరస్సు సురభీనమీ । మేఘప్రకాశైః ఫలకైర్దాక్షిణాత్యా యథా నరాః ॥ ౧౩ ॥ నిష్కూజమివ భూత్వేదం వనం ఘోరప్రదర్శనమ్ । అయోధ్యేవ జనాకీర్ణా సమ్ప్రతి ప్రతిభాతి మా ॥ ౧౪ ॥ ఖురైరుదీరితో రేణుర్దివం ప్రచ్ఛాద్య తిష్ఠతి । తం వహత్యనిలశ్శీఘ్రం కుర్వన్నివ మమ ప్రియమ్ ॥ ౧౫ ॥ స్యన్దనాంస్తురగోపేతాన్ సూతముఖ్యైరధిష్ఠితాన్ । ఏతాన్ సమ్పతతశ్శీఘ్రం పశ్య శత్రుఘ్న కాననే ॥ ౧౬ ॥ ఏతాన్ విత్రాసితాన్ పశ్య బర్హిణః ప్రియదర్శనాన్ । ఏతమావిశతశ్శైలమధివాసం పతత్రిణః ॥ ౧౭ ॥ అతిమాత్రమయం దేశో మనోజ్ఞః ప్రతిభాతి మా । తాపసానాం నివాసోఽయం వ్యక్తం స్వర్గపథో యథా ॥ ౧౮ ॥ మృగా మృగీభిస్సహితా బహవః పృషతా వనే । మనోజ్ఞరూపా దృశ్యన్తే కుసుమైరివ చిత్రితాః ॥ ౧౯ ॥ సాధు సైన్యాః ప్రతిష్ఠన్తాం విచిన్వన్తు చ కాననమ్ । యథా తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ దృశ్యేతే రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౦ ॥ భరతస్య వచశ్శ్రుత్వా పురుషాశ్శస్త్రపాణయః । వివిశుస్తద్వనం శూరా ధూమం చ దదృశుస్తతః ॥ ౨౧ ॥ తే సమాలోక్య ధూమాగ్రమూచుర్భరతమాగతాః । నామనుష్యే భవత్యగ్నిర్వ్యక్తమత్రైవ రాఘవౌ ॥ ౨౨ ॥ అథ నాత్ర నరవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ పరన్తపౌ । మన్యే రామోపమాస్సన్తి వ్యక్తమత్ర తపస్వినః ॥ ౨౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భరతస్తేషాం వచనం సాధుసమ్మతమ్ । సైన్యానువాచ సర్వాంస్తానమిత్రబలమర్దనః ॥ ౨౪ ॥ యత్తా భవన్తస్తిష్ఠన్తు నేతో గన్తవ్యమగ్రతః । అహమేవ గమిష్యామి సుమన్త్రో గురురేవ చ ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తాస్తతస్సర్వే తత్ర తస్థుస్సమన్తతః । భరతో యత్ర ధూమాగ్రం తత్ర దృష్టిం సమాదధాత్ ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ వ్యవస్థితా యా భరతేన సా చమూర్నిరీక్షమాణాపి చ ధూమమగ్రతః । బభూవ హృష్టా నచిరేణ జానతీ ప్రియస్య రామస్య సమాగమం తదా ॥ ౨౭ ॥ *

ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే త్రినవతితమస్సర్గః ॥ ౩౩౨ ॥ ౬౭౮౧ ॥ ***************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ దీర్ఘకాలోషితస్తస్మిన్గిరౌ గిరివనప్రియః । వైదేహ్యాః ప్రియమాకాంక్షం స్వం చ చిత్తం విలోభయన్ ॥ ౧ ॥ అథ దాశరథిశ్చిత్రం చిత్రకూటమదర్శయత్ । భార్యామమరసంకాశశ్శచీమివ పురందరః ॥ ౨ ॥ న రాజ్యాద్భ్రంశనం భద్రే న సుహృద్భిర్వినాభవః । మనో మే బాధతే దృష్ట్వా రమణీయమిమం గిరిమ్ ॥ ౩ ॥ పశ్యేమమచలం భద్రే నానాద్విజగణాయుతమ్ । శిఖరైః ఖమివోద్విద్ధైర్ధాతుమద్భిర్విభూషితమ్ ॥ ౪ ॥ కేచిద్రజతసంకాశాః కేచిత్క్షతజసన్నిభాః । పీతమాంజిష్ఠవర్ణాశ్చ కేచిన్మణివరప్రభాః ॥ ౫ ॥ పుష్యార్కకేతకాభాశ్చ కేచిజ్జ్యోతీరసప్రభాః । విరాజన్తేఽచలేన్ద్రస్య దేశా ధాతువిభూషితాః ॥ ౬ ॥ నానామృగగణద్వీపితరక్ష్వృక్షగణైర్వృతః । అదుష్టైర్భాత్యయం శైలో బహుపక్షిసమాకులః ॥ ౭ ॥ ఆమ్రజమ్బ్వసనైర్లోధ్రైః ప్రియాలైః పనసైర్ధవైః । అంకోలైర్భవ్యతినిశైర్బిల్వతిందుకవేణుభిః ॥ ౮ ॥ కాశ్మర్యరిష్టవరుణైర్మధూకైస్తిలకైస్తథా । బదర్యామలకైర్నీపైర్వేత్రధన్వనబీజకైః ॥ ౯ ॥ పుష్పవద్భిః ఫలోపేతైశ్ఛాయావద్భిర్మనోరమైః । ఏవమాదిభిరాకీర్ణశ్శ్రియం పుష్యత్యయం గిరిః ॥ ౧౦ ॥ శైలప్రస్థేషు రమ్యేషు పశ్యేమాన్ రోమహర్షణాన్ । కిన్నరాన్ ద్వన్ద్వశో భద్రే రమమాణాన్మనస్వినః ॥ ౧౧ ॥ శాఖావసక్తాన్ ఖడ్గాంశ్చ ప్రవరాణ్యమ్బరాణి చ । పశ్య విద్యాధరస్త్రీణాం క్రీడోద్దేశాన్మనోరమాన్ ॥ ౧౨ ॥ జలప్రపాతైరుద్భేదైర్నిష్యన్దైశ్చ క్వచిత్క్వచిత్ । స్రవద్భిర్భాత్యయం శైలస్స్రవన్మద ఇవ ద్విపః ॥ ౧౩ ॥ గుహాసమీరణో గన్ధాన్నానాపుష్పభవాన్వహన్ । ఘ్రాణతర్పణమభ్యేత్య కం నరం న ప్రహర్షయేత్ ॥ ౧౪ ॥ యదీహ శరదోఽనేకాస్త్వయా సార్ధమనిన్దితే । లక్ష్మణేన చ వత్స్యామి న మాం శోకః ప్ర

ధక్ష్యతి ॥ ౧౫ ॥ బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాద్విజగణాయుతే । విచిత్రశిఖరే హ్యస్మిన్రతవానస్మి భామిని ॥ ౧౬
అనేన వనవాసేన మయా ప్రాప్తం ఫలద్వయమ్ । పితుశ్చానృణతా ధర్మే భరతస్య ప్రియం తథా ॥ ౧౭ ॥ వైదేహి
రమసే కచ్చిచ్చిత్రకూటే మయా సహ । పశ్యంతీ వివిధాన్భావాన్మనోవాక్కాయసంయతాన్ ॥ ౧౮ ॥ ఇదమేవా
మృతం ప్రాహూ రాజ్ఞి రాజర్షయః పరే । వనవాసం భవార్థాయ ప్రేత్య మే ప్రపితామహాః ॥ ౧౯ ॥ శిలాశ్శైల
స్య శోభంతే విశాలాశ్శతశోభితః । బహులా బహులైర్వర్ణైర్నీలపీతసితారుణైః ॥ ౨౦ ॥ (త్వదర్థమివ విన్యస్తశ్శి
లాపట్టోఽయమగ్రతః । యస్యాయమభితః పుష్పైః ప్రవృద్ధ ఇవ కేసరః ॥ ౨౧ ॥) నిశి భాంత్యచలేంద్రస్య హుతాశన
శిఖా ఇవ । ఓషధ్యస్స్వప్రభాలక్ష్మ్యా భ్రాజమానాస్సహస్రశః ॥ ౨౨ ॥ కేచిత్క్షయనిభా దేశాః కేచిదుద్యానస
న్నిభాః । కేచిదేకశిలా భాంతి పర్వతస్యాస్య భామిని ॥ ౨౩ ॥ భిత్త్వేవ వసుధాం భాతి చిత్రకూటస్సముత్థితః । చి
త్రకూటస్య కూటోఽసౌ దృశ్యతే సర్వతశ్శివః ॥ ౨౪ ॥ కుష్ఠపున్నాగస్థగరభూర్జపత్రోత్తరచ్ఛదాన్ । కామినాం
స్వాస్తరాన్పశ్య కుశేశయదళాయుతాన్ ॥ ౨౫ ॥ మృదితాశ్చాపవిద్ధాశ్చ దృశ్యంతే కమలస్రజః । కామిభిర్వని
తే పశ్య ఫలాని వివిధాని చ ॥ ౨౬ ॥ వస్వౌకసారాం నళినీమత్యేతీవోత్తరాన్కురూన్ । పర్వతశ్చిత్రకూటోఽసౌ బ
హుమూలఫలోదకః ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమం తు కాలం వనితే విజహ్రివాంస్త్వయా చ సీతే సహ లక్ష్మణేన చ । రతిం ప్ర
పత్స్యే కులధర్మవర్ధినీం సతాం పథి స్వైర్నియమైః పరైః స్థితః ॥ ౨౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుర్న
వతితమస్సర్గః ॥ ౨౩౫ ॥ ౪౭౦౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ శైలాద్వినిష్క్రమ్య మైథిలీం కోసలేశ్వరః । అదర్శయచ్ఛుభజలాం ర
మ్యాం మందాకినీం నదీమ్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీచ్చ వరారోహాం చారుచంద్రనిభాననామ్ । విదేహరాజస్య సుతాం రామో
రాజీవలోచనః ॥ ౨ ॥ విచిత్రపుళినాం రమ్యాం హంససారససేవితామ్ । కమలైరుపసంపన్నాం పశ్య మందా
కినీం నదీమ్ ॥ ౩ ॥ నానావిధైస్తీరరుహైర్వృతాం పుష్పఫలద్రుమైః । రాజంతీం రాజరాజస్య నళినీమివ సర్వతః ॥ ౪ ॥
మృగయూథనిపీతాని కలుషాంభాంసి సాంప్రతమ్ । తీర్థాని రమణీయాని రతిం సంజనయంతి మే ॥ ౫ ॥ జటా
జినధరాః కాలే వల్కలోత్తరవాససః । ఋషయస్త్వవగాహంతే నదీం మందాకినీం ప్రియే ॥ ౬ ॥ ఆదిత్యముపతి
ష్ఠంతే నియమాదూర్ధ్వబాహవః । ఏతే పరే విశాలాక్షి మునయస్సంశితవ్రతాః ॥ ౭ ॥ మారుతోద్ధూతశిఖరైః ప్రనృ
త్త ఇవ పర్వతః । పాదపైః పత్రపుష్పాణి సృజద్భిరభితో నదీమ్ ॥ ౮ ॥ క్వచిన్మణినికాశోదాం క్వచిత్పుళినశాలినీమ్ ।
క్వచిత్సిద్ధజనాకీర్ణాం పశ్య మందాకినీం నదీమ్ ॥ ౯ ॥ నిర్ధూతాన్వాయునా పశ్య వితతాన్పుష్పసంచయాన్ । పో
ప్లూయమానానపరాన్పశ్య త్వం జలమధ్యగాన్ ॥ ౧౦ ॥ తాంశ్చాతివల్గువచసో రథాంగాహ్వయనా ద్విజాః । అధి
రోహంతి కల్యాణి కూజంతశ్శుభా గిరః ॥ ౧౧ ॥ దర్శనం చిత్రకూటస్య మందాకిన్యాశ్చ శోభనే । అధికం పురవా
సాచ్చ మన్యే తవ చ దర్శనాత్ ॥ ౧౨ ॥ విధూతకలుషైస్సిద్ధైస్తపోదమశమాన్వితైః । నిత్యవిక్షోభితజలాం విగాహ
స్వ మయా సహ ॥ ౧౩ ॥ సఖీవచ్చ విగాహస్వ సీతే మందాకినీం నదీమ్ । కమలాన్యవమజ్జంతీ పుష్కరాణి చ భామి
ని ॥ ౧౪ ॥ త్వం పౌరజనవద్వ్యాళానయోధ్యామివ పర్వతమ్ । మన్యస్వ వనితే నిత్యం సరయూవదిమాం నదీమ్ ॥ ౧౫ ॥
లక్ష్మణశ్చాపి ధర్మాత్మా మన్నిదేశే వ్యవస్థితః । త్వం చానుకూలా వైదేహి ప్రీతిం జనయథో మమ ॥ ౧౬ ॥ ఉపస్పృ
శంస్త్రిషవణం మధుమూలఫలాశనః । నాయోధ్యాయై న రాజ్యాయ స్పృహయేఽద్య త్వయా సహ ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥
ఇమాం హి రమ్యాం గజయూథలోళితాం నిపీతతోయాం గజసింహవానరైః । సుపుష్పితైః పుష్పధరైరలంకృతాం న
సోఽస్తి యస్స్యాన్న గతక్లమస్సుఖీ ॥ ౧౮ ॥ ఇతీవ రామో బహుసంగతం వచః ప్రియాసహాయస్సరితం ప్రతి బ్రువన్ । చ

చారరమ్యం నయనాంజనప్రభం సచిత్రకూటం రఘువంశవర్ధనః ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పం
చనవతితమస్సర్గః ॥ ౧౩౭ ॥ ౨౯౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అధికపాఠసర్గః ॥ (రామస్తునళినీం రమ్యాం చిత్రకూటంచ పర్వతం । ఉ
త్తరేతుగిరేః పాదే చిత్రకూటస్య రాఘవః ॥ ౧ ॥ దదర్శకందరం రమ్యం శిలాధాతుసమన్వితమ్ । సుఖప్రసైకై
స్తరుభిః పుష్పభారావలమ్బిభిః ॥ ౨ ॥ సంవృతంచ రహస్యంచ మత్తద్విజగణాయుతమ్ । తద్దృష్ట్వా సర్వభూతా
నాం మనోదృష్టిహరంవనమ్ ॥ ౩ ॥ ఉవాచసీతాంకాకుత్స్థో వనదర్శనవిస్మితః । వైదేహిరమతేచక్షుస్తవాస్మిన్గిరి
కందరే ॥ ౪ ॥ పథిశ్రమవిఘాతార్థం సాధుతావదిహాస్యతామ్ । త్వదర్థమిహవిన్యస్తాత్వియంశ్లక్ష్ణతమాశిలా ॥ ౫ ॥
యస్యాఃపార్శ్వేతరుఃపుష్పైః ప్రవిష్టఇవకేసరైః । రాఘవేణైవముక్తాసా సీతాప్రకృతిదక్షిణా ॥ ౬ ॥ ఉవాచ
ప్రణయస్నిగ్ధమిదంశ్లక్ష్ణతరంవచః । అవశ్యకార్యంవచనం తవమేరఘునన్దన ॥ ౭ ॥ బహుశోభ్రమితశ్చాద్యతవచై
వంమనోరథః । ఏవముక్త్వావరారోహా శిలాంతాంప్రససర్పహ ॥ ౮ ॥ సహభర్త్రానవద్యాంగీరంతుకామా మనస్వి
నీ । తామేవం బ్రువతీంసీతాం రామోవచనమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ రమ్యం పశ్యసిభూతార్థం వనంపుష్పితపాదపమ్ ।
పశ్యదేవి గిరౌరమ్యే రమ్యపుణ్యాంకితానిమాః ॥ ౧౦ ॥ గజదంతక్షతాన్వృక్షాన్పశ్యనిర్యాసవర్షిణః । ఝిల్లికా
విరుతైర్దీర్ఘైరుదంతీవసమంతతః ॥ ౧౧ ॥ పుత్రప్రియోఽసౌశకునిఃపుత్రపుత్రేతిభాషతే । మధురాంకరుణాం
వాచం పురేవజననీమమ ॥ ౧౨ ॥ విహగోభృంగరాజోఽయం సాలస్కంధంసమాస్థితః । సంగీతమివకుర్వాణఃకో
కిలేనానుకూజతి ॥ ౧౩ ॥ అయంవాబాలకశ్శంకే కోకిలానాం విహంగమః । ససమ్బంధమసమ్బంధం తథాహ్యేష
ప్రభాషతే ॥ ౧౪ ॥ ఏషాకుసుమితానూనం పుష్పభారానతా లతా । దృశ్యతే మామివాత్యర్థం శ్రాన్తా దేవిత్వ
మాశ్రితా ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్త్వాప్రియస్యాంకే మైథిలీప్రియభాషిణీ । భూయస్తరామనింద్యాంగీ సమారోహతభా
మినీ ॥ ౧౬ ॥ అంకేతుపరివర్తంతీ సీతాసురసుతోపమా । హర్షయామాసరామస్య మనోమనసిజార్పితం ॥ ౧౭ ॥
సనిఘృష్యాంగుళింరామోధాతేమనశిలోచ్చయే । చకారతిలకంతస్యాలలాటేరుచిరం తదా ॥ ౧౮ ॥ బాలార్కస
మవర్ణేన తేజసాగిరిధాతునా । కేసరస్యచపుష్పాణి కరేణామృద్యరాఘవః ॥ ౧౯ ॥ తిలకంపూరయామాసమై
థిల్యాఃప్రీతమానసః । అభిరమ్యతదాతస్యాం శిలాయాం రఘునందనః ॥ ౨౦ ॥ అన్వీయమానోవైదేహ్యా దేశమ
న్యం జగామహ । విచరంతీతదాసీతా దదర్శ హరియూథపమ్ ॥ ౨౧ ॥ వనే బహుమృగాకీర్ణే విత్రస్తారామ
మాశ్లిషత్ । రామస్తాంపరిరబ్ధాంగీం పరిరభ్యమహాభుజః ॥ ౨౨ ॥ సాంత్వయామాసవామోరూమవభర్త్స్యాథ
వానరమ్ । మనశ్శిలాయాస్తిలకస్సీతాయాస్సౌథవక్షసి ॥ ౨౩ ॥ సమదృశ్యతసంక్రాంతో రామస్యవిపులౌజసః ।
ప్రజహాసతదాసీతా గతేవానరపుంగవే ॥ ౨౪ ॥ దృష్ట్వాభర్తృసంక్రాంతమహాంగైస్సమనశ్శిలమ్ ; నాతిదూరే
త్వశోకానాం ప్రదీప్తమివకాననమ్ ॥ ౨౫ ॥ దదర్శ పుష్పస్తబకైస్సృజద్భిరివవానరైః । వైదేహీత్వబ్రవీద్రామ
మశోకకుసుమార్థినీ ॥ ౨౬ ॥ వయంతదభిగచ్ఛామో వనమిక్ష్వాకునందన । తస్యాఃప్రియేస్థితో రామో దేవ్యాద
వ్యార్థరూపయా ॥ ౨౭ ॥ సహితస్తదశోకానాం విశోకఃప్రయయౌవనమ్ । తదాశోకవనం రామస్సభార్యోవ్య
చరత్తదా ॥ ౨౮ ॥ గిరిపుత్ర్యాపినాకీవ సహహైమవతంవనమ్ । తావన్యోన్యమశోకస్య పుష్పైఃపల్లవధారిభిః ॥
సమలంచక్రతురుభౌ కామినౌనీలలోహితైః । ఆబద్ధవనమాలౌతౌ కృతాపీడావతంసకౌ ॥ ౩౦ ॥ భార్యాపతీతా
వచలం శోభయాంచక్రతుర్భృశమ్ । ఏవం సవివిధాన్దేశాన్దర్శయిత్వాప్రియాంప్రియః ॥ ౩౧ ॥ ఆజగామాశ్రమ
పదం సుసంశ్లిష్టమలంకృతమ్ । ప్రత్యుజ్జగామతంభ్రాతా లక్ష్మణోగురువత్సలః ॥ ౩౨ ॥ దర్శయన్వివిధం రమ్యం

సౌమిత్రిస్సవకృతంతదా । శుష్కబాణహతాం స్తత్ర మేధ్యాన్ కృష్ణమృగాన్దశ ॥ ౩౩ ॥ రాశీకృతాంచ్ఛుష్యమాణా
నన్యానాంశ్చనకాంశ్చన । తద్దృష్ట్వాకర్మ సౌమిత్రేర్భ్రాతా పీతోభవత్తదా ॥ ౩౪ ॥ క్రియన్తాంబలయశ్చేతి రా
మస్సీతామథాన్వశాత్ । అగ్రిం ప్రదాయభూతేభ్యస్సీతాథవరవర్ణినీ ॥ ౩౫ ॥ తయోరుపాదదాద్భ్రాత్రోర్మ
ధుమాంసంచ తద్భృశం । తయోస్తుష్టిమథోత్పాద్య వీరయోః కృతశౌచయోః ॥ ౩౬ ॥ విధివజ్జానకీపశ్చాచ్చక్రే
సాప్రాణధారణం । శిష్టంమాంసం నికృత్తంయచ్ఛోషణాయావకల్పితమ్ ॥ ౩౭ ॥ తద్రామవచనాత్సీతా కాకేభ్యః
పర్యరక్షత । శ్రీమాత్రతోనిదద్రౌసా ప్రియాంకాహితమస్తకా ॥ ౩౮ ॥ ప్రబుద్ధాయాంతతస్తస్యాం సోపిశిశ్యే
రఘూత్తమః । ఉపధాయతువైదేహ్యాస్తథాంకమరిసూదనః ॥ ౩౯ ॥ తత్రాజగ్ముస్తదా కాకామృగమాంసబుభుక్ష
యా । తేష్వేకో పీడయత్సీతాం తత్స్ననామిషలోలుపః ॥ ౪౦ ॥ నివార్యమాణోపి ముహుర్నవ్యావర్తత సోధ
మః । నాబోధయత్ప్రియం సీతాసుఖసుప్తంతథాపిసా ॥ ౪౧ ॥ ఖండితాత్తత్స్తనభరాత్స్రవద్భిరుధిరైస్తతః ।
ప్రతిబుద్ధస్స్వయం రామః కిమేతదితి దృష్టవాన్ ॥ ౪౨ ॥ ఉపాంతే కాకమాసీనమాపతద్రుధిరంచ తత్ ।
తాం దదర్శ తథా భర్త్రా కాకేనాయాసితాం దృఢమ్ ॥ ౪౩ ॥ యస్సావృద్ధగాంతరచరః కామచారీ విహంగ
మః । కాకేనాయాతుద్యమానా సా ముమోహ తదాతురా ॥ ౪౪ ॥ సా చుకోపాననద్యాంగీ భర్తృప్రణ
యదర్పితా । ఇతశ్చేతశ్చ తాం కాకో వారయంతీం పునఃపునః ॥ ౪౫ ॥ పక్షతుండనఖాగ్రైశ్చ కోపయామాస
కోపనామ్ । తస్యాః ప్రస్ఫురమాణోష్ఠం భ్రుకుటీపుటసూచితమ్ ॥ ౪౬ ॥ ముఖమాలోక్య కాకుత్స్థస్తం కాకం
ప్రత్యబోధయత్ । సధృష్టమానోవిహగో రామవాక్యమచింతయన్ ॥ ౪౭ ॥ సీతామభిపపాతైవ తతశ్చుక్రోధ
రాఘవః । సోభిమన్త్ర్యశరైషీకమైషీకాస్త్రేణవీర్యవాన్ ॥ ౪౮ ॥ కాకం తదభిసంధాయ విససర్జనరర్షభః ॥ స
తేనాభిద్రుతః కాకస్త్రీన్లోకాన్పర్యగాత్తతః ॥ ౪౯ ॥ దేవైర్దత్తవరః పక్షీ ధరాంతరచరోలఘుః । యత్ర యత్రాగ
మత్కాకస్తత్రతత్రదదర్శహ ॥ ౫౦ ॥ ఇషీకభూతమాకాశం సరామం పునరాగమత్ । సమూర్ధ్నాన్యపత
త్కాకో రాఘవస్యమహాత్మనః ॥ ౫౧ ॥ సీతాయాస్తత్ర పశ్యన్త్యామానుషీమైరయద్గిరమ్ । ప్రసాదంకురు మే
రామత్రాహిస్వామగ్ర్యమస్తుమే ॥ ౫౨ ॥ అస్త్రస్యాస్య ప్రభావేన శరణం నలభేక్వచిత్ । తం కాకమగ్రతో రా
మః పాదయోశ్శిరసాగతమ్ ॥ ౫౩ ॥ సానుక్రోశతయాధీమానిదంవచనమబ్రవీత్ । మయారోషవశీతేన సీతాప్రి
యహితార్థినా ॥ ౫౪ ॥ అస్త్రమేతత్సమాదాయ త్వద్వధాయాభిమన్త్రితమ్ । యత్తుమేచరణౌమూర్ధ్నాగత
స్త్వంజీవితేప్సయా ॥ ౫౫ ॥ అతస్త్వ్యపేక్షాత్వయిమే రక్ష్యోహిశరణాగతః । అమోఘంక్రియతామస్త్రమేకమ
ఙ్గంపరిత్యజ ॥ ౫౬ ॥ కిమంగం శాతయతుతే శరైషీకం బ్రవీహి మే । ఏతావద్ధిమయా శక్యం తవ కర్తుం ప్రియం
ఖగ ॥ ౫౭ ॥ ఏకాంగహీనంహ్యస్త్రేణ జీవితం మరణాద్వరం । ఏవముక్తస్తురామేణ సమ్ప్రధార్యసవాయసః ॥
అభ్యగచ్ఛద్ద్వయోరక్ష్ణోస్త్యాగమేకస్యపండితః । సోబ్రవీద్రాఘవం కాకో నేత్రమేకంత్యజామ్యహం ॥ ౫౮ ॥ ఏ
కనేత్రోపిజీవేహం త్వత్ప్రసాదాన్నరాధిప । రామానుజ్ఞాతమస్త్రంతత్కాకస్యనయనేపతత్ ॥ ౬౦ ॥ వైదేహీ
విస్మితాతత్ర కాకస్యనయనేహతే । నిపత్యశిరసాకాకో జగామాశుయథేప్సితమ్ ॥ ౬౧ ॥ లక్ష్మణానుచరోరామ
శ్చకారానంతరంప్రియామ్ । సంతుష్టహృదయాంశ్రీమాన్మైథిలీంజనకాత్మజామ్ ॥ ౬౨ ॥ స్వయంసంతుష్టచిత్తస్స
న్విజహౌగవనేప్రభుః) ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షణ్ణవతితమస్సర్గః ॥ ఇత్యధికపాఠః ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాంతథాదర్శయిత్వాతు మైథిలీంగిరినిమ్నగామ్ । నిషసాద గిరిప్రస్థే సీ
తాంమాంసేన ఛందయన్ ॥ ౧ ॥ ఇదంమేధ్యమిదంస్వాదునిష్టప్తమిదమగ్నినా । ఏవమాస్తేసధర్మాత్మాసీతయా

సహ రాఘవః ॥ ౨ ॥ తథా తత్రాసతస్తస్య భరతస్యోపయాయినః । సైన్యరేణుశ్చ శబ్దశ్చ ప్రాదురాస్తాం నభస్స్పృ
శౌ ॥ ౩ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే త్రస్తాశ్శబ్దేన మహతా తతః । అర్దితా యూథపా మత్తాస్సయూథా దుద్రువుర్దిశః ॥ ౪ ॥
స తం సైన్యసముద్ధూతం శబ్దం శుశ్రావ రాఘవః । తాంశ్చ విప్రద్రుతాన్సర్వాన్యూథపానన్వవైక్షత ॥ ౫ ॥ తాం
శ్చ విద్రవతో దృష్ట్వా తం చ శ్రుత్వా చ నిస్వనమ్ । ఉవాచ రామస్సౌమిత్రిం లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్ ॥ ౬ ॥ హంత లక్ష్మ
ణ పశ్యేహ సుమిత్రా సుప్రజాస్త్వయా । భీమస్తనితగమ్భీరః తుములశ్శ్రూయతే స్వనః ॥ ౭ ॥ గజయూథాని వా
రణ్యే మహిషా వా మహావనే । విత్రాసితా మృగాస్సింహైస్సహసా ప్రద్రుతా దిశః ॥ ౮ ॥ రాజా వా రాజమాత్రో వా
మృగయామటతే వనే । అన్యద్వా శ్వాపదం కించిత్సౌమిత్రే జ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౯ ॥ సుదుశ్చరో గిరిశ్చాయం పక్షిణా
మపి లక్ష్మణ । సర్వమేతద్యథాతత్త్వమచిరాజ్జ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ స లక్ష్మణస్సంత్వరితస్సాలమారుహ్య పుష్పితమ్ ।
ప్రేక్షమాణో దిశస్సర్వాః పూర్వాం దిశముదైక్షత ॥ ౧౧ ॥ ఉదఙ్ముఖః ప్రేక్షమాణో దదర్శ మహతీం చమూం ।
రథాశ్వగజసమ్బాధాం యత్తైర్యుక్తాం పదాతిభిః ॥ ౧౨ ॥ తామశ్వగజసంపూర్ణాం రథధ్వజవిభూషితామ్ । శ
శంస సేనాం రామాయ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ అగ్నిం సంశమయత్వార్యస్సీతా చ భజతాం గుహాం । సజ్జం
కురుష్వ చాపం చ శరాంశ్చ కవచం తథా ॥ ౧౪ ॥ తం రామః పురుషవ్యాఘ్రో లక్ష్మణం ప్రత్యువాచ హ । అంగావే
క్షస్వ సౌమిత్రే కస్యేమాం మన్యసే చమూమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ । దిధక్షన్ని
వ తాం సేనాం రుషితః పావకో యథా ॥ ౧౬ ॥ సమ్పన్నం రాజ్యమిచ్ఛంస్తు వ్యక్తం ప్రాప్యాభిషేచనమ్ । ఆ
వాం హంతుం సమభ్యేతి కైకేయ్యా భరతస్సుతః ॥ ౧౭ ॥ ఏష వై సుమహాంచ్ఛ్రీమాన్విటపీ సమ్ప్రకాశతే । విరా
జత్యుద్గతస్కంధః కోవిదారధ్వజో రథే ॥ ౧౮ ॥ (అసౌ హి సుమహాస్కంధో విటపీ చ మహాద్రుమః । విరాజతే మ
హాసైన్యే కోవిదారధ్వజో రథే ॥ ౧౯ ॥) భజంత్యేతే యథాకామమశ్వానారుహ్య శీఘ్రగాః । ఏతే భ్రాజంతి సం
హృష్టా గజానారుహ్య సాదినః ॥ ౨౦ ॥ గృహీతధనుషౌ చావాం గిరిం వీర శ్రయావహై । అథ వేహైవ తిష్ఠావస్సన్న
ద్ధావుద్యతాయుధౌ ॥ ౨౧ ॥ అపి నౌ వశమాగచ్ఛేత్కోవిదారధ్వజో రణే । అపి ద్రక్ష్యామి భరతం యత్కృతే వ్యస
నం మహత్ ॥ ౨౨ ॥ త్వయా రాఘవ సమ్ప్రాప్తం సీతయా చ మయా తథా । యన్నిమిత్తం భవాన్రాజ్యాచ్చ్యుతో
రాఘవ శాశ్వతాత్ ॥ ౨౩ ॥ సమ్ప్రాప్తోఽయమరిర్వీర భరతో వధ్య ఏవ మే । భరతస్య వధే దోషం నాహం పశ్యామి రా
ఘవ ॥ ౨౪ ॥ పూర్వాపకారిణాం త్యాగే న హ్యధర్మో విధీయతే । పూర్వాపకారీ భరతస్త్యక్తధర్మశ్చ రాఘవ ॥ ౨౫
ఏతస్మిన్నిహతే కృత్స్నామనుశాధి వసుంధరాం । అద్య పుత్రం హతం సంఖ్యే కైకేయీ రాజ్యకాముకా ॥ ౨౬ ॥ మ
యా పశ్యేత్సుదుఃఖార్తా హస్తిభగ్నమివ ద్రుమం । కైకేయీం చ వధిష్యామి సానుబంధాం సబాంధవామ్ ॥ ౨౭ ॥
కలుషేణాద్య మహతా మేదినీ పరిముచ్యతామ్ । అద్యేమం సంయతం క్రోధమసత్కారం చ మానద ॥ ౨౮ ॥ మో
క్ష్యామి శత్రుసైన్యేషు కక్షేష్వివ హుతాశనమ్ । అద్యైతచ్చిత్రకూటస్య కాననం నిశితైశ్శరైః ॥ ౨౯ ॥ ఛిందంచ్ఛ
త్రుశరీరాణి కరిష్యే శోణితోక్షితం । శరైర్నిర్భిన్నహృదయాన్కుంజరాంస్తురగాంస్తథా ॥ ౩౦ ॥ శ్వాపదాః పరి
కర్షంతు నరాంశ్చ నిహతాన్మయా । శరాణాం ధనుషశ్చాహమనృణోఽస్మి మహామృధే ॥ ౩౧ ॥ ససైన్యం భరతం
హత్వా భవిష్యామి న సంశయః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షణ్ణవతితమస్సర్గః ॥ ౪౧ ॥ ౮-౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సుసంరబ్ధం తు సౌమిత్రిం లక్ష్మణం క్రోధమూర్ఛితమ్ । రామస్తు పరిసాం
త్వ్యాథ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ కిమత్ర ధనుషా కార్యమసినా వా సచర్మణా । మహేష్వాసే మహాప్రాజ్ఞే భ
రతే స్వయమాగతే ॥ ౨ ॥ పితుస్సత్యం ప్రతిశ్రుత్య హత్వా భరతమాగతమ్ । కింకరిష్యామి రాజ్యేన సాపవాదేన

లక్ష్మణ ॥ ౩ ॥ యద్ద్రవ్యం బాంధవానాం వా మిత్రాణాం వా క్షయే భవేత్ । నాహం తత్ప్రతిగృహ్ణీయాం భక్ష్యాన్విష
కృతానివ ॥ ౪ ॥ ధర్మమర్థంచ కామంచ పృథివీంచాపి లక్ష్మణ । ఇచ్ఛామి భవతామర్థే హ్యేతత్ప్రతిశృణో
మి తే ॥ ౫ ॥ భ్రాతౄణాం సంగ్రహార్థంచ సుఖార్థంచాపి లక్ష్మణ । రాజ్యమప్యహమిచ్ఛామి సత్యేనాయుధమాల
భే ॥ ౬ ॥ నేయం మమ మహీ సౌమ్య దుర్లభా సాగరాంబరా । నహీచ్ఛేయమధర్మేణ శక్రత్వమపి లక్ష్మణ ॥ ౭ ॥
యద్వినా భరతం త్వాంచ శత్రుఘ్నంచాపి మానద । భవేన్మమ సుఖం కించిద్భస్మ తత్కురుతాం శిఖీ ॥ ౮ ॥ మన్యేఽహ
మాగతోఽయోధ్యాం భరతో భ్రాతృవత్సలః । మమ ప్రాణాత్ప్రియతరః కులధర్మమనుస్మరన్ ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వా ప్ర
వ్రాజితం మాం హి జటావల్కలధారిణమ్ । జానక్యా సహితం వీర త్వయా చ పురుషోత్తమ ॥ ౧౦ ॥ స్నేహేనాక్రా
న్తహృదయశ్శోకేనాకులితేంద్రియః । ద్రష్టుమభ్యాగతో హ్యేష భరతో నాన్యథాగతః ॥ ౧౧ ॥ అమ్బాంచ కైక
యీం రుష్య పరుషం చాప్రియం వదన్ । ప్రసాద్య పితరం శ్రీమాన్రాజ్యం మే దాతుమాగతః ॥ ౧౨ ॥ ప్రాప్తకాలం
యదేషోఽస్మాన్భరతో ద్రష్టుమిచ్ఛతి । అస్మాసు మనసాప్యేష నాప్రియం కించిదాచరేత్ ॥ ౧౩ ॥ విప్రియం కృతపూర్వం
తే భరతేన కదా ను కిమ్ । ఈదృశం వా భయం తేఽద్య భరతం యోఽత్ర శంకసే ॥ ౧౪ ॥ నహి తే నిష్ఠురం వాచ్యో భ
రతో నాప్రియం వచః । అహం హ్యప్రియముక్తస్స్యాం భరతస్యాప్రియే కృతే ॥ ౧౫ ॥ కథం ను పుత్రాః పితరం హన్యుః క
స్యాంచిదాపది । భ్రాతా వా భ్రాతరం హన్యాత్సౌమిత్రే ప్రాణమాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ యది రాజ్యస్య హేతోస్త్వమి
మాం వాచం ప్రభాషసే । వక్ష్యామి భరతం దృష్ట్వా రాజ్యమస్మై ప్రదీయతామ్ ॥ ౧౭ ॥ ఉచ్యమానో హి భరతో
మయా లక్ష్మణ తత్త్వతః । రాజ్యమస్మై ప్రయచ్ఛేతి బాఢమిత్యేవ వక్ష్యతి ॥ ౧౮ ॥ తథోక్తో ధర్మశీలేన భ్రాత్రా తస్య హి
తే రతః । లక్ష్మణః ప్రవివేశేవ స్వాని గాత్రాణి లజ్జయా ॥ ౧౯ ॥ తద్వాక్యం లక్ష్మణశ్శ్రుత్వా వ్రీళితః ప్రత్యువాచ
హ । త్వాం మన్యే ద్రష్టుమాయాతః పితా దశరథస్స్వయమ్ ॥ ౨౦ ॥ వ్రీళితం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రాఘవః ప్రత్యు
వాచ హ । ఏష మన్యే మహాబాహురిహాస్మాన్ద్రష్టుమాగతః ॥ ౨౧ ॥ అథవా నౌ ధ్రువం మన్యే మన్యమానస్సుఖో
చితౌ । వనవాసమనుధ్యాయ గృహాయ ప్రతినేష్యతి ॥ ౨౨ ॥ ఇమాం వాప్యేష వైదేహీమత్యంతసుఖసేవినీమ్ ।
పితా మే రాఘవశ్శ్రీమాన్వనాదాదాయ యాస్యతి ॥ ౨౩ ॥ ఏతౌ తౌ సంప్రకాశేతే గోత్రవన్తౌ మనోరమౌ ।
వాయువేగసమౌ వీర జవనౌ తురగోత్తమౌ ॥ ౨౪ ॥ స ఏష సుమహాకాయః కమ్పతే వాహినీముఖే । నాగశ్శత్రుం
జయో నామ వృద్ధస్తాతస్య ధీమతః ॥ ౨౫ ॥ న తు పశ్యామి తచ్ఛత్రం పాండురం లోకసత్కృతమ్ । పితుర్దివ్యం మ
హాభాగ సంశయో భవతీహ మే ॥ ౨౬ ॥ వృక్షాగ్రాదవరోహ త్వం కురు లక్ష్మణ మద్వచః । ఇతీవ రామో ధర్మాత్మా సౌ
మిత్రిం తమువాచ హ ॥ ౨౭ ॥ అవతీర్య తు సాలాగ్రాత్తస్మాత్స సమితింజయః । లక్ష్మణః ప్రాంజలిర్భూత్వా తస్థౌ రా
మస్య పార్శ్వతః ॥ ౨౮ ॥ భరతేనాపి సందిష్టా సమ్మర్దో న భవేదితి । సమన్తాత్తస్య శైలస్య సేనావాసమకల్పయత్ ॥
అధ్యర్ధమిక్ష్వాకుచమూర్యోజనం పర్వతస్య సా । పార్శ్వే న్యవిశదావృత్య గజవాజిరథాకులా ॥ ౩౦ ॥ ఓమ్ ॥ సా
చిత్రకూటే భరతేన సేనా ధర్మం పురస్కృత్య విధూయ దర్పం । ప్రసాదనార్థం రఘునందనస్య విరాజతే నీతిమ
తా ప్రణీతా ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తనవతితమస్సర్గః ॥ ౫౯౧ ॥ ౧౧౮౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నివేశ్య సేనాం తు విభుః పద్భ్యాం పాదవతాం వరః । అభిగంతుం స కాకుత్స్థ
మియేష గురువర్తకమ్ ॥ ౧ ॥ నివిష్టమాత్రే సైన్యే తు యథోద్దేశం వినీతవత్ । భరతో భ్రాతరం వాక్యం శత్రుఘ్న
మిదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ క్షిప్రం వనమిదం సౌమ్య నరసంఘైస్సమంతతః । లుబ్ధైశ్చ సహితైరేభిః త్వమన్వేషితుమ
ర్హసి ॥ ౩ ॥ గుహో జ్ఞాతిసహస్రేణ శరచాపాసిపాణినా । సమన్వేషతు కాకుత్స్థావస్మిన్పరివృతస్స్వయమ్ ॥ ౪ ॥

అమాత్యైస్సహ పౌరైశ్చ గురుభిశ్చ ద్విజాతిభిః । వనం సర్వం చరిష్యామి పద్భ్యాం పరివృతస్స్వయమ్ ॥ ౫ ॥ యా
వన్న రామం ద్రక్ష్యామి లక్ష్మణం వా మహాబలమ్ । వైదేహీం చ మహాభాగాం న మే శాన్తిర్భవిష్యతి ॥ ౬ ॥ యావ
న్న చన్ద్రసంకాశం ద్రక్ష్యామి శుభమాననమ్ । భ్రాతుః పద్మపలాశాక్షం న మే శాన్తిర్భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ యావన్న చర
ణౌ భ్రాతుః పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ । శిరసా ధారయిష్యామి న మే శాన్తిర్భవిష్యతి ॥ ౮ ॥ యావన్న రాజ్యే రాజ్యా
ర్హః పితృపైతామహే స్థితః । అభిషేకజలక్లిన్నో న మే శాన్తిర్భవిష్యతి ॥ ౯ ॥ సిద్ధార్థః ఖలు సౌమిత్రిర్యశ్చన్ద్రవిమ
లోపమమ్ । ముఖం పశ్యతి రామస్య రాజీవాక్షం మహాద్యుతి ॥ ౧౦ ॥ కృతకృత్యా మహాభాగా వైదేహీ జనకాత్మ
జా । భర్తారం సాగరాన్తాయాః పృథివ్యా యానుగచ్ఛతి ॥ ౧౧ ॥ సుభగశ్చిత్రకూటోఽసౌ గిరిరాజోపమో గిరిః ।
యస్మిన్వసతి కాకుత్స్థః కుబేర ఇవ నన్దనే ॥ ౧౨ ॥ కృతకార్యమిదం దుర్గం వనం వ్యాళనిషేవితమ్ । యదధ్యాస్తే మహా
తేజా రామశ్శస్త్రభృతాం వరః ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వా మహాతేజా భరతః పురుషర్షభః । పద్భ్యామేవ మహాబాహుః
ప్రవివేశ మహద్వనమ్ ॥ ౧౪ ॥ స తాని ద్రుమజాలాని జాతాని గిరిసానుషు । పుష్పితాగ్రాణి మధ్యేన జగామ వద
తాం వరః ॥ ౧౫ ॥ స గిరేశ్చిత్రకూటస్య సాలమాసాద్య పుష్పితమ్ । రామాశ్రమగతస్యాగ్నేర్దదర్శ ధ్వజముచ్ఛ్రి
తమ్ ॥ ౧౬ ॥ తం దృష్ట్వా భరతః శ్రీమాన్ముమోద సహబాన్ధవః । అత్ర రామ ఇతి జ్ఞాత్వా గతః పారమివామ్భసః ॥
ఓమ్ ॥ స చిత్రకూటే తు గిరౌ నిశామ్య రామాశ్రమం పుణ్యజనోపపన్నమ్ । గుహేన సార్ధం త్వరితో జగామ పునర్ని
వేశ్యైవ చమూం మహాత్మా ॥ ౧౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండేఽష్టనవతితమస్సర్గః ॥ ౪౯౪ ॥ ౯౮౦ ॥*

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నివిష్టాయాం తు సేనాయాముత్సుకో భరతస్తదా । జగామ భ్రాతరం ద్రష్టుం
శత్రుఘ్నమనుదర్శయన్ ॥ ౧ ॥ ఋషిం వసిష్ఠం సందిశ్య మాతౄర్మే శీఘ్రమానయ । ఇతి త్వరితమగ్రే స జగామ గు
రువత్సలః ॥ ౨ ॥ సుమన్త్రస్త్వపి శత్రుఘ్నమదూరాదన్వపద్యత । రామదర్శనజస్తర్షో భరతస్యేవ తస్య చ ॥ ౩ ॥
గచ్ఛన్నేవాథ భరతస్తాపసాలయసంస్థితామ్ । భ్రాతుః పర్ణకుటీం శ్రీమానుటజం చ దదర్శ సః ॥ ౪ ॥ శాలాయాస్త్వగ్రత
స్తస్యా దదర్శ భరతస్తదా । కాష్ఠాని చావభగ్నాని పుష్పాణ్యుపచితాని చ ॥ ౫ ॥ స లక్ష్మణస్య రామస్య దదర్శాశ్ర
మమేయుషః । కృతం వృక్షేష్వభిజ్ఞానం కుశచీరైః క్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౬ ॥ దదర్శ చ వనే తస్మిన్మహతస్సంచయాన్కృ
తాన్ । మృగాణాం మహిషాణాం చ కరీషైశ్శీతకారణాత్ ॥ ౭ ॥ గచ్ఛన్నేవ మహాబాహుర్ద్యుతిమాన్భరతస్తదా ।
శత్రుఘ్నం చాబ్రవీద్ధృష్టస్తానమాత్యాంశ్చ సర్వశః ॥ ౮ ॥ మన్యే ప్రాప్తాః స్మ తం దేశం భరద్వాజో యమబ్రవీ
త్ । నాతిదూరే హి మన్యేఽహం నదీం మన్దాకినీమితః ॥ ౯ ॥ ఉచ్చైర్బద్ధాని చీరాణి లక్ష్మణేన భవేదయమ్ । అభిజ్ఞా
నకృతః పన్థా వికాలే గన్తుమిచ్ఛతా ॥ ౧౦ ॥ ఇదం చోదాత్తదన్తానాం కుంజరాణాం తరస్వినామ్ । శైలపార్శ్వే
పరిక్రాన్తమన్యోన్యమభిగర్జతామ్ ॥ ౧౧ ॥ యమేవాధాతుమిచ్ఛన్తి తాపసాస్సతతం వనే । తస్యాసౌ దృశ్యతే
ధూమః సంకులః కృష్ణవర్త్మనః ॥ ౧౨ ॥ అత్రాహం పురుషవ్యాఘ్రం గురుసత్కారకారిణమ్ । ఆర్యం ద్రక్ష్యామి
సంహృష్టో మహర్షిమివ రాఘవమ్ ॥ ౧౩ ॥ అథ గత్వా ముహూర్తం తు చిత్రకూటం స రాఘవః । మన్దాకినీమను
ప్రాప్తస్తం జనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ జగత్యాం పురుషవ్యాఘ్ర ఆస్తే వీరాసనే రతః । జనేన్ద్రో నిర్జనం ప్రా
ప్య ధిఙ్మే జన్మ సజీవితమ్ ॥ ౧౫ ॥ మత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తో లోకనాథో మహాద్యుతిః । సర్వాన్కామాన్పరిత్యజ్య వ
నే వసతి రాఘవః ॥ ౧౬ ॥ ఇతి లోకసమాక్రుష్టః పాదేష్వద్య ప్రసాదయన్ । రామస్య నిపతిష్యామి సీతాయాశ్చ
పునః పునః ॥ ౧౭ ॥ ఏవం స విలపంస్తస్మిన్వనే దశరథాత్మజః । దదర్శ మహతీం పుణ్యాం పర్ణశాలాం మనోరమామ్ ॥
సాలతాలాశ్వకర్ణానాం పర్ణైర్బహుభిరావృతామ్ । విశాలాం మృదుభిస్తీర్ణాం కుశైర్వేదిమివాధ్వరే ॥ ౧౯ ॥

శక్రాయుధనికాశైశ్చ కార్ముకైర్భారసాధనైః । రుక్మపృష్ఠైర్మహాసారైశ్శోభితాం శత్రుబాధకైః ॥ ౨౦ ॥ అర్కరశ్మిప్రతీకాశైర్ఘోరైస్తూణీగతైశ్శరైః । శోభితాం దీప్తవదనైస్సర్పైర్భోగవతీమివ ॥ ౨౧ ॥ మహారజతవాసోభ్యామసిభ్యాం చ విరాజితామ్ । రుక్మబిందువిచిత్రాభ్యాం చర్మభ్యాం చాపి శోభితామ్ ॥ ౨౨ ॥ గోధాంగుళిత్రైరాసక్తైశ్చిత్రైః కాంచనభూషితైః । అరిసంఘైరనాధృష్యాం మృగైస్సింహగుహామివ ॥ ౨౩ ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణాం వేదిం విశాలాం దీప్తపావకామ్ । దదర్శ భరతస్తత్ర పుణ్యాం రామనివేశనే ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ౬౦౦౦ ॥ గాయత్రీ * ॥ నిరీక్ష్య స ముహూర్తం తు దదర్శ భరతో గురుమ్ । ఉటజే రామమాసీనం జటామండలధారిణమ్ ॥ ౧ ॥ ౨౫ ॥ తం తు కృష్ణాజినధరం చీరవల్కలవాససమ్ । దదర్శ రామమాసీనమభితః పావకోపమమ్ ॥ ౨ ॥ ౨౬ ॥ సింహస్కంధం మహాబాహుం పుండరీకనిభేక్షణమ్ । పృథివ్యాస్సాగరాంతాయా భర్తారం ధర్మచారిణమ్ ॥ ౩ ॥ ౨౭ ॥ ఉపవిష్టం మహాబాహుం బ్రహ్మాణమివ శాశ్వతమ్ । స్థండిలే దర్భసంస్తీర్ణే సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౪ ॥ ౨౮ ॥ తం దృష్ట్వా భరతశ్శ్రీమాన్ దుఃఖశోకపరిప్లుతః । అభ్యధావత ధర్మాత్మా భరతః కేకయీసుతః ॥ ౫ ॥ ౨౯ ॥ దృష్ట్వైవ విలలాపార్తో బాష్పసందిగ్ధయా గిరా । అశక్నువన్ ధారయితుం ధైర్యాద్వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ ౩౦ ॥ యస్సంసది ప్రకృతిభిర్భవేద్యుక్త ఉపాసితుమ్ । వన్యైర్మృగైరుపాసీనస్సోయమాస్తే మమాగ్రజః ॥ ౭ ॥ ౩౧ ॥ వాసోభిర్బహుసాహస్రైర్యో మహాత్మా పురోచితః । మృగాజినే సోయమిహ ప్రవస్తే ధర్మమాచరన్ ॥ ౮ ॥ ౩౨ ॥ అధారయద్యో వివిధాశ్చిత్రాస్సుమనసస్సదా । సోయం జటాభారమిమం వహతే రాఘవః కథమ్ ॥ ౯ ॥ ౩౩ ॥ యస్య యజ్ఞైర్యథాదృష్టైర్యుక్తో ధర్మస్య సంచయః । శరీరక్లేశసంభూతం స ధర్మం పరిమార్గతే ॥ ౧౦ ॥ ౩౪ ॥ చందనేన మహార్హేణ యస్యాంగముపసేవితమ్ । మలేన తస్యాంగమిదం కథమార్యస్య సేవ్యతే ॥ ౧౧ ॥ ౩౫ ॥ మన్నిమిత్తమిదం దుఃఖం ప్రాప్తో రామస్సుఖోచితః । ధిగ్జీవితం నృశంసస్య మమ లోకవిగర్హితమ్ ॥ ౧౨ ॥ ౩౬ ॥ ఇత్యేవం విలపన్దీనః ప్రస్విన్నముఖపంకజః । పాదావప్రాప్య రామస్య పపాత భరతో రుదన్ ॥ ౧౩ ॥ ౩౭ ॥ దుఃఖాభితప్తో భరతో రాజపుత్రో మహాబలః । ఉక్త్వార్యేతి సకృద్దీనం పునర్నోవాచ కించన ॥ ౧౪ ॥ ౩౮ ॥ బాష్పాపిహితకంఠశ్చ ప్రేక్ష్య రామం యశస్వినమ్ । ఆర్యేత్యేవాథ సంక్రుశ్య వ్యాహర్తుం నాశకత్తదా ॥ ౧౫ ॥ ౩౯ ॥ శత్రుఘ్నశ్చాపి రామస్య వవందే చరణౌ రుదన్ । తావుభౌ చ సమాలింగ్య రామోప్యశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ ౧౬ ॥ ౪౦ ॥ తతస్సుమంత్రేణ గుహేన చైవ సమీయతూ రాజసుతావరణ్యే । దివాకరశ్చైవ నిశాకరశ్చ యథాంబరే శుక్రబృహస్పతిభ్యామ్ ॥ ౧౭ ॥ ౪౧ ॥ తాన్పార్థివాన్వారణయూథపాభాన్సమాగతాంస్తత్ర మహత్యరణ్యే । వనౌకసస్తేభిసమీక్ష్య సర్వేప్యశ్రూణ్యముంచన్ప్రవిహాయ హర్షమ్ ॥ ౧౮ ॥ ౪౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనశతతమస్సర్గః ॥ ౩౯౭ ॥ ౪౯౪౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ జటిలం చీరవసనం ప్రాంజలిం పతితం భువి । దదర్శ రామో దుర్దర్శం యుగాంతే భాస్కరం యథా ॥ ౧ ॥ కథంచిదభివిజ్ఞాయ వివర్ణవదనం కృశమ్ । భ్రాతరం భరతం రామః పరిజగ్రాహ బాహునా ॥ ౨ ॥ ఆఘ్రాయ రామస్తం మూర్ధ్ని పరిష్వజ్య చ రాఘవః । అంకే భరతమారోప్య పర్యపృచ్ఛత్సమాహితః ॥ ౩ ॥ క్వ ను తేభూత్పితా తాత యదరణ్యం త్వమాగతః । న హి త్వం జీవతస్తస్య వనమాగంతుమర్హసి ॥ ౪ ॥ చిరస్య బత పశ్యామి దూరాద్భరతమాగతమ్ । దుష్ప్రతీకమరణ్యేస్మిన్ కిం తాత వనమాగతః ॥ ౫ ॥ కచ్చిద్ధారయతే తాత రాజా యత్త్వమిహాగతః । కచ్చిన్న దీనస్సహసా రాజా లోకాంతరం గతః ॥ ౬ ॥ కచ్చిత్సౌమ్య న తే రాజ్యం భ్రష్టం బాలస్య శాశ్వతమ్ । కచ్చిచ్ఛుశ్రూషసే తాత పితరం సత్యవిక్రమమ్ ॥ ౭ ॥ కచ్చిద్దశరథో రాజా కుశలీ సత్యసంగరః । రాజసూయాశ్వమేధానామాహర్తా ధర్మనిశ్చయః ॥ ౮ ॥ న కచ్చిద్బ్రాహ్మణో విద్వాన్ ధర్మనిత్యో మ

హోమ్యతః । ఇక్ష్వాకూణాముపాధ్యాయో యథావత్తాతపూజ్యతే ॥ ౯ ॥ తాత కచ్చిచ్చ కౌసల్యా సుమిత్రా చ ప్రజావతీ । సుఖినీ కచ్చిదార్యా సా దేవీ నందతి కైకయీ ॥ ౧౦ ॥ కచ్చిద్వినయసమ్పన్నః కులపుత్రో బహుశ్రుతః । అనసూయురనుద్రష్టా సత్కృతస్తే పురోహితః ॥ ౧౧ ॥ కచ్చిదగ్నిషు తే యుక్తో విధిజ్ఞో మతిమానృజుః । హుతంచ హోష్యమాణంచ కాలే వేదయతే సదా ॥ ౧౨ ॥ కచ్చిద్దేవాన్పితౄన్మాతౄర్గురూన్పితృసమానపి । వృద్ధాంశ్చ తాత వైద్యాంశ్చ బ్రాహ్మణాంశ్చాభిమన్యసే ॥ ౧౩ ॥ ఇష్వస్త్రవరసమ్పన్నమర్థశాస్త్రవిశారదమ్ । సుధన్వానముపాధ్యాయం కచ్చిత్త్వం తాత మన్యసే ॥ ౧౪ ॥ కచ్చిదాత్మసమాశ్శూరాః శ్రుతవంతో జితేంద్రియాః । కులీనాశ్చేంగితజ్ఞాశ్చ కృతాస్తే తాత మంత్రిణః ॥ ౧౫ ॥ మంత్రో విజయమూలం హి రాజ్ఞాం భవతి రాఘవ । సుసంవృతో మంత్రధరైరమాత్యైశ్శాస్త్రకోవిదైః ॥ ౧౬ ॥ కచ్చిన్నిద్రావశం నైషిః కచ్చిత్కాలే ప్రబుధ్యసే । కచ్చిచ్చాపరరాత్రేషు చింతయస్యర్థనైపుణం ॥ ౧౭ ॥ కచ్చిన్మంత్రయసే నైకః కచ్చిన్న బహుభిస్సహ । కచ్చిత్తే మంత్రితో మంత్రో రాష్ట్రం న పరిధావతి ॥ ౧౮ ॥ కచ్చిదర్థం వినిశ్చిత్య లఘుమూలం మహోదయం । క్షిప్రమారభసే కర్తుం న దీర్ఘయసి రాఘవ ॥ ౧౯ ॥ కచ్చిత్తు సుకృతాన్యేవ కృతరూపాణి వా పునః । విదుస్తే సర్వకార్యాణి న కర్తవ్యాని పార్థివాః ॥ ౨౦ ॥ కచ్చిన్న తర్కైర్యుక్త్యా వా యే చాప్యపరికీర్తితాః । త్వయా వా తవ వామాత్యైర్బుధ్యతే తాత మంత్రితమ్ ॥ ౨౧ ॥ కచ్చిత్సహస్రాన్మూర్ఖాణామేకమిచ్ఛసి పండితమ్ । పండితో హ్యర్థకృచ్ఛ్రేషు కుర్యాన్నిశ్శ్రేయసం మహత్ ॥ ౨౨ ॥ సహస్రాణ్యపి మూర్ఖాణాం యద్యుపాస్తే మహీపతిః । అథవాప్యయుతాన్యేవ నాస్తి తేషు సహాయతా ॥ ౨౩ ॥ ఏకోప్యమాత్యో మేధావీ శూరో దక్షో విచక్షణః । రాజానం రాజమాత్రం వా ప్రాపయేన్మహతీం శ్రియం ॥ ౨౪ ॥ కచ్చిన్ముఖ్యా మహత్స్వేవ మధ్యమేషు చ మధ్యమాః । జఘన్యాశ్చ జఘన్యేషు భృత్యాః కర్మసు యోజితాః ॥ ౨౫ ॥ అమాత్యానుపధాతీతాన్పితృపైతామహాన్ఛుచీన్ । శ్రేష్ఠాంఛ్రేష్ఠేషు కచ్చిత్త్వం నియోజయసి కర్మసు ॥ ౨౬ ॥ కచ్చిన్నోగ్రేణ దండేన భృశముద్వేజితప్రజమ్ । రాష్ట్రం తవానుజానంతి మంత్రిణః కైకయీసుత ॥ ౨౭ ॥ కచ్చిత్త్వాం నావజానంతి యాజకాః పతితం యథా । ఉగ్రప్రతిగ్రహీతారం కామయానమివ స్త్రియః ॥ ౨౮ ॥ ఉపాయకుశలం వైద్యం భృత్యసందూషణే రతమ్ । శూరమైశ్వర్యకామం చ యో న హంతి స వధ్యతే ॥ ౨౯ ॥ కచ్చిద్ధృష్టశ్చ శూరశ్చ మతిమాన్ధృతిమాంఛుచిః । కులీనశ్చానురక్తశ్చ దక్షస్సేనాపతిః కృతః ॥ బలవంతశ్చ కచ్చిత్తే ముఖ్యా యుద్ధవిశారదాః । దృష్టాపదానా విక్రాంతాస్త్వయా సత్కృత్య మానితాః ॥ ౩౧ ॥ కచ్చిద్బలస్య భక్తం చ వేతనం చ యథోచితం । సమ్ప్రాప్తకాలం దాతవ్యం దదాసి న విలమ్బసే ॥ ౩౨ ॥ కాలాతిక్రమణాచ్చైవ భక్తవేతనయోర్భృతాః । భర్తుః కుప్యంతి దుష్యంతి సోనర్థస్సుమహాన్స్మృతః ॥ ౩౩ ॥ కచ్చిత్సర్వేనురక్తాస్త్వాం కులపుత్రాః ప్రధానతః । కచ్చిత్ప్రాణాంస్తవార్థేషు సంత్యజంతి సమాహితాః ॥ ౩౪ ॥ కచ్చిజ్జానపదో విద్వాన్దక్షిణః ప్రతిభానవాన్ । యథోక్తవాదీ దూతస్తే కృతో భరత పండితః ॥ ౩౫ ॥ కచ్చిదష్టాదశాన్యేషు స్వపక్షే దశ పంచ చ । త్రిభిస్త్రిభిరవిజ్ఞాతైర్వేత్సి తీర్థాని చారకైః ॥ ౩౬ ॥ కచ్చిద్వ్యపాస్తానహితాన్ప్రతియాతాంశ్చ సర్వదా । దుర్బలాననవజ్ఞాయ వర్తసే రిపుసూదన ॥ ౩౭ ॥ కచ్చిన్న లోకాయతికాన్బ్రాహ్మణాంస్తాత సేవసే । అనర్థకుశలా హ్యేతే బాలాః పండితమానినః ॥ ౩౮ ॥ ధర్మశాస్త్రేషు ముఖ్యేషు విద్యమానేషు దుర్బుధాః । బుద్ధిమాన్వీక్షికీం ప్రాప్య నిరర్థం ప్రవదంతి తే ॥ ౩౯ ॥ వీరైరధ్యుషితాం పూర్వమస్మాకం తాత పూర్వకైః । సత్యనామాం దృఢద్వారాం హస్త్యశ్వరథసంకులాం ॥ ౪౦ ॥ బ్రాహ్మణైః క్షత్రియైర్వైశ్యైస్స్వకర్మనిరతైస్సదా । జితేంద్రియైర్మహోత్సాహైర్వృతామార్యైస్సహస్రశః ॥ ౪౧ ॥ ప్రాసాదైర్వివిధాకారైర్వృతాం వైద్యజనాకులామ్ ।

కచ్చిత్సుముదితాంస్ఫీతామయోధ్యాం పరిరక్షసి ॥ ౪౨ ॥ కచ్చిచ్చైత్యశతైర్జుష్టస్సునివిష్టజనాకులః । దేవస్థానైః ప్రపాభిశ్చ తటాకైశ్చోపశోభితః॥ ౪౩ ॥ ప్రహృష్టనరనారీకస్సమాజోత్సవశోభితః । సుకృష్టసీమాపశుమాన్హింసాభిః పరివర్జితః ॥ ౪౪ ॥ అదేవమాతృకో రమ్యశ్శ్వాపదైః పరివర్జితః । పరిత్యక్తో భయైస్సర్వైః ఖనిభిశ్చోపశోభితః॥ వివర్జితో నరైః పాపైర్మమపూర్వైస్సురక్షితః। కచ్చిజ్జనపదస్స్ఫీతస్సుఖం వసతి రాఘవ ॥ ౪౬ ॥ కచ్చిత్తే దయితాస్సర్వే కృషిగోరక్షజీవినః । వార్తాయాం సంశ్రితస్తాత లోకోహి సుఖమేధతే ॥ ౪౭ ॥ తేషాం గుప్తిపరీహారైః కచ్చిత్తే భరణం కృతమ్ । రక్ష్యాహి రాజ్ఞా ధర్మేణ సర్వే విషయవాసినః ॥ ౪౮ ॥ కచ్చిత్స్త్రియస్సాంత్వయసి కచ్చిత్తాస్తే సురక్షితాః । కచ్చిన్న శ్రద్దధాస్యాసాం కచ్చిద్గుహ్యం న భాషసే ॥ ౪౯ ॥ కచ్చిన్నాగవనం గుప్తం కచ్చిత్తే సంతి ధేనుకాః । కచ్చిన్న గణికాశ్వానాం కుంజరాణాంచ తృప్యసి ॥ ౫౦ ॥ కచ్చిద్దర్శయసే నిత్యం మానుషాణాం విభూషితమ్ । ఉత్థాయోత్థాయ పూర్వాహ్ణే రాజపుత్ర మహాపథే ॥ ౫౧ ॥ కచ్చిన్న సర్వే కర్మాన్తాః ప్రత్యక్షాస్తే విశంకయా । సర్వే వా పునరుత్సృష్టా మధ్యమేవాత్ర కారణమ్ ॥ ౫౨ ॥ కచ్చిద్దుర్గాణి సర్వాణి ధనధాన్యాయుధోదకైః । యన్త్రైశ్చ పరిపూర్ణాని తథా శిల్పిధనుర్ధరైః॥ ౫౩ ॥ ఆయస్తే విపులః కచ్చిత్కచ్చిదల్పతరో వ్యయః । అపాత్రేషు న తే కచ్చిత్కోశో గచ్ఛతి రాఘవ ॥ ౫౪ ॥ దేవతార్థే చ పిత్రర్థే బ్రాహ్మణాభ్యాగతేషు చ । యోధేషు మిత్రవర్గేషు కచ్చిద్గచ్ఛతి తే వ్యయః ॥ ౫౫ ॥ కచ్చిదార్యో విశుద్ధాత్మా క్షారితశ్చోరకర్మణా। అపృష్టశ్శాస్త్రకుశలైర్న లోభాద్వధ్యతే శుచిః ॥ ౫౬ ॥ గృహీతశ్చైవ పృష్టశ్చ కాలే దృష్టస్సకారణః । కచ్చిన్న ముచ్యతే చోరో ధనలోభాన్నరర్షభ ॥ ౫౭ ॥ వ్యసనే కచ్చిదాఢ్యస్య దుర్గతస్య చ రాఘవ । అర్థం విరాగాః పశ్యంతి తవామాత్యా బహుశ్రుతాః ॥ ౫౮ ॥ యాని మిథ్యాభిశస్తానాం పతన్త్యస్రాణి రాఘవ । తాని పుత్రాన్పశూన్ఘ్నంతి ప్రీత్యర్థమనుశాసతః॥ కచ్చిద్వృద్ధాంశ్చ బాలాంశ్చ వైద్యముఖ్యాంశ్చ రాఘవ । దానేన మనసా వాచా త్రిభిరేతైర్బుభూషసి ॥ ౬౦ ॥ కచ్చిద్గురూంశ్చ వృద్ధాంశ్చ తాపసాన్ దేవతాతిథీన్ । చైత్యాంశ్చ సర్వాన్సిద్ధార్థాన్బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యసి ॥ కచ్చిదర్థేన వా ధర్మమర్థం ధర్మేణ వా పునః । ఉభౌ వా ప్రీతిలోభేన కామేన చ న బాధసే ॥ ౬౨ ॥ కచ్చిదర్థం చ కామం చ ధర్మం చ జయతాం వర । విభజ్య కాలే కాలజ్ఞ సర్వాన్వరద సేవసే ॥ ౬౩ ॥ కచ్చిత్తే బ్రాహ్మణాశ్శర్మ సర్వశాస్త్రార్థకోవిదాః । ఆశంసంతే మహాప్రాజ్ఞ పౌరజానపదైస్సహ ॥ ౬౪ ॥ నాస్తిక్యమనృతం క్రోధం ప్రమాదం దీర్ఘసూత్రతామ్ । అదర్శనం జ్ఞానవతామాలస్యం పంచవృత్తితామ్ ॥ ౬౫ ॥ ఏకచింతనమర్థానామనర్థజ్ఞైశ్చ మన్త్రిణమ్ । నిశ్చితానామనారమ్భం మన్త్రస్యాపరిరక్షణమ్ ॥ ౬౬ ॥ మంగళాద్యప్రయోగం చ ప్రత్యుత్థానం చ సర్వతః । కచ్చిత్త్వం వర్జయస్యేతాన్రాజదోషాంశ్చతుర్దశ ॥ ౬౭ ॥ దశపంచచతుర్వర్గాంత్సప్తవర్గం చ తత్త్వతః । అష్టవర్గం త్రివర్గం చ విద్యాస్తిస్రశ్చ రాఘవ ॥ ౬౮ ॥ ఇంద్రియాణాం జయం బుద్ధ్వా షాడ్గుణ్యం దైవమానుషమ్ । కృత్యం వింశతివర్గం చ తథా ప్రకృతిమండలమ్ ॥ ౬౯ ॥ యాత్రాదండవిధానం చ ద్వియోనీ సంధివిగ్రహౌ । కచ్చిదేతాన్మహాప్రాజ్ఞ యథావదనుమన్యసే॥ ౭౦ ॥ మన్త్రిభిస్త్వం యథోద్దిష్టైశ్చతుర్భిస్త్రిభిరేవ వా । కచ్చిత్సమస్తైర్వ్యస్తైశ్చ మన్త్రం మన్త్రయసే మిథః ॥ ౭౧ ॥ కచ్చిత్తే సఫలా వేదాః కచ్చిత్తే సఫలాః క్రియాః । కచ్చిత్తే సఫలా దారాః కచ్చిత్తే సఫలం శ్రుతమ్ ॥ ౭౨ ॥ కచ్చిదేషైవ తే బుద్ధిర్యథోక్తా మమ రాఘవ । ఆయుష్యా చ యశస్యా చ ధర్మకామార్థసంహితా ॥ ౭౩ ॥ యాం వృత్తిం వర్తతే తాతో యాం చ నః ప్రపితామహాః । తాం వృత్తిం వర్తసే కచ్చిద్యా చ సత్పథగా శుభా ॥ ౭౪ ॥ కచ్చిత్స్వాదుకృతం భోజ్యమేకో నాశ్నాసి రాఘవ । కచ్చిదాశంసమానేభ్యో మిత్రేభ్యస్సంప్రయచ్ఛసి ॥ ౭౫ ॥ ఓమ్ ॥ రాజా తు ధర్మేణ హి పాలయిత్వా మహామతిర్దండధరః ప్రజానామ్ । అవాప్య కృ

త్రాణం వసుధాంయథావదితశ్చ్యుతస్స్వర్గముపైతివిద్వాన్ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే శతతమస్సర్గః ॥ ౩౦౦ ॥ ౬౦౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్యవచనంశ్రుత్వా భరతః ప్రత్యువాచహ । కింమేధర్మాద్విహీనస్య రాజధర్మః కరిష్యతి ॥ ౧ ॥ శాశ్వతోయంసదాధర్మః స్థితోస్మాసునరర్షభ । జ్యేష్ఠపుత్రేస్థితేరాజన్నకనీయాన్నృపోభవేత్ ॥ ౨ ॥ ససమృద్ధాంమయాసార్ధమయోధ్యాం గచ్ఛరాఘవ । అభిషేచయచాత్మానం కులస్యాస్య భవాయనః ॥ ౩ ॥ రాజానంమానుషం ప్రాహుర్దేవత్వేసమ్మతోమమ । యస్యధర్మార్థసహితంవృత్తం ప్రాహురమానుషమ్ ॥ ౪ ॥ కేకయస్థేచమయితు త్వయిచారణ్యమాశ్రితే । దివమార్యోగతోరాజా యాయజూకస్సతాంమతః ॥ ౫ ॥ నిష్క్రాంతమాత్రేభవతి ససీతేసహలక్ష్మణే । దుఃఖశోకాభిభూతస్తు రాజాత్రిదివమభ్యగాత్ ॥ ౬ ॥ ఉత్తిష్ఠపురుషవ్యాఘ్రక్రియతాముదకంపితుః । అహంచాయంచశత్రుఘ్నః పూర్వమేవకృతోదకౌ ॥ ౭ ॥ ప్రియేణ కిలదత్తంహి పితృలోకేషురాఘవ । అక్షయ్యంభవతీత్యాహుర్భవాంశ్చైవ పితుఃప్రియః ॥ ౮ ॥ ఓమ్ ॥ త్వామేవశోచంస్తవదర్శనేప్సుస్త్వయ్యేవసక్తామనివర్త్యబుద్ధిం । త్వయావిహీనస్తవశోకరుగ్ణస్త్వాంసంస్మరన్నస్తమితఃపితాతే ॥ ౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౦౩ ॥ ౪౦౬౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాంశ్రుత్వా కరుణాంవాచం పితుర్మరణసంహితామ్ । రాఘవోభరతేనోక్తాం బభూవగతచేతనః ॥ ౧ ॥ తంతువజ్రమివోత్సృష్టమాహవేదానవారిణా । వాగ్వజ్రంభరతేనోక్తమమనోజ్ఞంపరంతపః ॥ ౨ ॥ ప్రగృహ్యరామోబాహూవైపుష్పితాగ్రోయథాద్రుమః । వనేపరశునాకృత్తస్తథాభువిపపాతహ ॥ ౩ ॥ తథా నిపతితంరామం జగత్యాం జగతీపతిమ్ । కూలఘాతపరిశ్రాంతం ప్రసుప్తమివకుంజరం ॥ ౪ ॥ భ్రాతరస్తేమహేష్వాసం సర్వతశ్శోకకర్శితమ్ । రుదంతస్సహవైదేహ్యాసిషిచుస్సలిలేనవై ॥ ౫ ॥ సతుసంజ్ఞాంపునర్లబ్ధ్వా నేత్రాభ్యామస్రముత్సృజన్ । ఉపాక్రామత కాకుత్స్థఃకృపణం బహుభాషితుమ్ ॥ ౬ ॥ సరామస్స్వర్గతంశ్రుత్వా పితరంపృథివీపతిమ్ । ఉవాచభరతంవాక్యం ధర్మాత్మాధర్మసంహితం ॥ ౭ ॥ కింకరిష్యామ్యయోధ్యాయాం తాతేదిష్టాంగతింగతే । కస్తాంరాజవరాద్ధీనామయోధ్యాంపాలయిష్యతి ॥ ౮ ॥ కింనుతస్యమయాకార్యందుర్జాతేనమహాత్మనః । యోమృతోమమశోకేన నమయాచాపిసంస్కృతః ॥ ౯ ॥ అహోభరతసిద్ధార్థోయేన రాజాత్వయానఘ । శత్రుఘ్నేనచసర్వేషు ప్రేతకృత్యేషుసత్కృతః ॥ ౧౦ ॥ నిష్ప్రధానామనేకాగ్రాం నరేంద్రేణవినాకృతామ్ । నివృత్తవనవాసోపి నాయోధ్యాంగంతుముత్సహే ॥ ౧౧ ॥ సమాప్తవనవాసం మామయోధ్యాయాంపరంతప । కోనుశాసిష్యతిపునస్తాతేలోకాంతరంగతే ॥ ౧౨ ॥ పురాప్రేక్ష్యసువృత్తంమాం పితాయాన్యాహసాంత్వయన్ । వాక్యాని తానిశ్రోష్యామి కుతశ్శ్రోత్రసుఖాన్యహం ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వాతుభరతం భార్యామభ్యేత్యరాఘవః । ఉవాచశోకసంతప్తః పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౧౪ ॥ సీతేమృతస్తేశ్వశురః పిత్రాహీనోసిలక్ష్మణ । భరతోదుఃఖమాచష్టే స్వర్గతంపృథివీపతిం ॥ ౧౫ ॥ తతోబహుగుణంతేషాం బాష్పోనేత్రేష్వజాయత । తథాబ్రువతికాకుత్స్థే కుమారాణాంయశస్వినాం ॥ ౧౬ ॥ తతస్తేభ్రాతరస్సర్వే భృశమాశ్వాస్యరాఘవం । అబ్రువన్జగతీభర్తుః క్రియతాముదకంపితుః ॥ ౧౭ ॥ సాసీతాశ్వశురంశ్రుత్వా స్వర్గలోకగతం నృపం । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం నశశాకేక్షితుంపతిమ్ ॥ ౧౮ ॥ సాంత్వయిత్వాతు తాంరామో రుదంతీం జనకాత్మజాం । ఉవాచలక్ష్మణంతత్ర దుఃఖితోదుఃఖితంవచః ॥ ౧౯ ॥ ఆనయేంగుదిపిణ్యాకం చీరమాహరచోత్తరం । జలక్రియార్థం తాతస్య గమిష్యామిమహాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ సీతాపురస్తాద్వ్రజతు త్వమేనామభితోవ్రజ । అహం పశ్చాద్గమిష్యామి

గతిర్హ్యేషా సుదారుణా ॥ ౨౧ ॥ తతో నిర్వాపనం తేషాం విదితాత్మా మహామతిః । మృదుర్దాన్తశ్చ శాన్తశ్చ
రామే చ దృఢభక్తిమాన్ ॥ ౨౨ ॥ సుమన్త్రస్తైర్నృపసుతైస్సార్ధమాశ్వాస్య రాఘవం । అవాతారయదాలమ్బ్య
నదీం మన్దాకినీం శివాం ॥ ౨౩ ॥ తే సుతీర్థాం తతః కృచ్ఛ్రాదుపాగమ్య యశస్వినః । నదీం మన్దాకినీం రమ్యాం
సదాపుష్పితకాననామ్ ॥ ౨౪ ॥ శీఘ్రస్రోతసమాసాద్య తీర్థం శివమకర్దమమ్ । సిషిచుస్తూదకం రాజ్ఞే తత్రైత
త్తే భవత్వితి ॥ ౨౫ ॥ ప్రగృహ్య చ మహీపాలో జలపూరితమఞ్జలిమ్ । దిశం యామ్యామభిముఖో రుదన్వచనమ
బ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ ఏతత్తే రాజశార్దూల విమలం తోయమక్షయమ్ । పితృలోకగతస్యాద్య మద్దత్తముపతిష్ఠతు ॥
తతో మన్దాకినీతీరాత్ప్రత్యుత్తీర్య స రాఘవః । పితుశ్చకార తేజస్వీ నివాపం భ్రాతృభిస్సహ ॥ ౨౮ ॥ ఐఙ్గుదం బ
దరీమిశ్రం పిణ్యాకం దర్భసంస్తరే । న్యస్య రామస్సుదుఃఖార్తో రుదన్వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౯ ॥ ఇదం భుఙ్క్ష్వ మహా
రాజ ప్రీతో యదశనా వయమ్ । యదన్నః పురుషో భవతి తదన్నాస్తస్య దేవతాః ॥ ౩౦ ॥ తతస్తేనైవ మార్గేణ ప్ర
త్యుత్తీర్య నదీతటాత్ । ఆరురోహ నరవ్యాఘ్రో రమ్యసానుం మహీధరం ॥ ౩౧ ॥ తతః పర్ణకుటీద్వారమాసాద్య
జగతీపతిః । పరిజగ్రాహ బాహుభ్యాముభౌ భరతలక్ష్మణౌ ॥ ౩౨ ॥ తేషాం తు రుదతాం శబ్దాత్ప్రతిశ్రుతోఽభ
వద్గిరౌ । భ్రాతౄణాం సహ వైదేహ్యా సింహానామివ నర్దతాం ॥ ౩౩ ॥ మహాబలానాం రుదతాం కుర్వతాముద
కం పితుః । విజ్ఞాయ తుములం శబ్దం త్రస్తా భరతసైనికాః ॥ ౩౪ ॥ అబ్రువంశ్చాపి రామేణ భరతస్సంగతో ధ్రువం ।
తేషామేవం మహాన్ఛబ్దశ్శోచతాం పితరం మృతమ్ ॥ ౩౫ ॥ అథ వాసాన్పరిత్యజ్య తం సర్వేఽభిముఖాస్స్వనం । అ
ప్యేకమనసో జగ్ముర్యథాస్థానం ప్రధావితాః ॥ ౩౬ ॥ హయైరన్యే గజైరన్యే రథైరన్యే స్వలంకృతైః । సుకుమారా
స్తథైవాన్యే పద్భిరేవ నరా యయుః ॥ ౩౭ ॥ అచిరప్రోషితం రామం చిరవిప్రోషితం యథా । ద్రష్టుకామో జనస్స
ర్వో జగామ సహసాఽఽశ్రమమ్ ॥ ౩౮ ॥ భ్రాతౄణాం త్వరితాస్తత్ర ద్రష్టుకామాస్సమాగమం । యయుర్బహువి
ధైర్యానైః ఖురనేమిస్వనాకులైః ॥ ౩౯ ॥ సా భూమిర్బహుభిర్యానైః ఖురనేమిసమాహతా । ముమోచ తుము
లం శబ్దం ద్యౌరివాభ్రసమాగమే ॥ ౪౦ ॥ తేన విత్రాసితా నాగాః కరేణుపరివారితాః । ఆవాసయన్తో గన్ధేన జ
గ్ముర్న్యద్వనం తతః ॥ ౪౧ ॥ వరాహవృకసంఘాశ్చ మహిషాస్సర్పవానరాః । వ్యాఘ్రగోకర్ణగవయా విత్రేసుః
పృషతైస్సహ ॥ ౪౨ ॥ రథాఙ్గసాహ్వా నత్యూహా హంసాః కారణ్డవాః ప్లవాః । తథా పుంస్కోకిలాః క్రౌఞ్చా విసం
జ్ఞా భేజిరే దిశః ॥ ౪౩ ॥ తేన శబ్దేన విత్రస్తైరాకాశం పక్షిభిర్వృతమ్ । మనుష్యైరావృతా భూమిరుభయం ప్రబ
భౌ తదా ॥ ౪౪ ॥ తతస్తం పురుషవ్యాఘ్రం యశస్వినమరిన్దమం । ఆసీనం స్థణ్డిలే రామం దదర్శ సహసా జనః ॥
విగర్హమాణః కైకేయీం సహితో మన్థరామపి । అభిగమ్య జనో రామం బాష్పపూర్ణముఖోఽభవత్ ॥ ౪౬ ॥ తా
న్నరాన్బాష్పపూర్ణాక్షాన్సమీక్ష్యాథ సుదుఃఖితాన్ । పర్యష్వజత ధర్మజ్ఞః పితృవన్మాతృవచ్చ సః ॥ ౪౭ ॥ ఓమ్ ॥
స తత్ర కాంశ్చిత్పరిషస్వజే నరాన్నరాస్తు కేచిత్తు తమభ్యవాదయన్ । చకార సర్వాన్సవయస్యబాన్ధవాన్యథా
ర్హమాసాద్య తదా నృపాత్మజః ॥ ౪౮ ॥ స తత్ర తేషాం రుదతాం మహాత్మనాం భువం చ ఖం చానునినాదయన్స్వ
నః । గుహా గిరీణాం చ దిశశ్చ సంతతం మృదఙ్గఘోషప్రతిమః ప్రశుశ్రువే ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాణ్డే
ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౦౬ ॥ ౨౧౨౦ ॥************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వసిష్ఠః పురతః కృత్వా దారాన్దశరథస్య చ । అభిచక్రామ తం దేశం రామద
ర్శనతర్షితః ॥ ౧ ॥ రాజపత్న్యశ్చ గచ్ఛన్త్యో మన్దం మన్దాకినీం ప్రతి । దదృశుస్తత్ర తత్తీర్థం రామలక్ష్మణసేవి
తమ్ ॥ ౨ ॥ కౌసల్యా బాష్పపూర్ణేన ముఖేన పరిశుష్యతా । సుమిత్రామబ్రవీద్దీనా యాశ్చాన్యా రాజయోషితః ॥

ఇదం తేషామనాథానాం క్లిష్టమక్లిష్టకర్మణాం । వనే ప్రాక్కేవలం తీర్థం యే తే నిర్విషయీకృతాః ॥ ౪ ॥ ఇతస్సుమిత్రేపుత్రస్తే సదా జలమతంద్రితః । స్వయం హరతి సౌమిత్రిర్మమ పుత్రస్య కారణాత్ ॥ ౫ ॥ జఘన్యమపి తే పుత్రః కృతవాన్న తు గర్హితః । భ్రాతుర్యదర్థసహితం సర్వం తద్విహితం గుణైః ॥ ౬ ॥ అద్యాయమపి తే పుత్రః క్లేశానామతథోచితః । నీచానర్థసమాచారం సజ్జం కర్మ ప్రముంచతు ॥ ౭ ॥ దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు సా దదర్శ మహీతలే । పితురింగుదిపిణ్యాకం న్యస్తమాయతలోచనా ॥ ౮ ॥ తం భూమౌ పితురార్తేన న్యస్తం రామేణ వీక్ష్య సా । ఉవాచ దేవీ కౌసల్యా సర్వా దశరథస్త్రియః ॥ ౯ ॥ ఇదమిక్ష్వాకునాథస్య రాఘవస్య మహాత్మనః । రాఘవేణ పితుర్దత్తం పశ్యతైతద్యథావిధి ॥ ౧౦ ॥ తస్య దేవసమానస్య పార్థివస్య మహాత్మనః । నైతదౌపయికం మన్యే భుక్తభోగస్య భోజనమ్ ॥ ౧౧ ॥ చతురన్తాం మహీం భుక్త్వా మహేంద్రసదృశో విభుః । కథమింగుదిపిణ్యాకం స భుఙ్క్తే వసుధాధిపః ॥ ౧౨ ॥ అతో దుఃఖతరం లోకే న కించిత్ప్రతిభాతి మా । యత్ర రామః పితుర్దద్యాదింగుదీక్షోదమృద్ధిమాన్ ॥ రామేణేంగుదిపిణ్యాకం పితుర్దత్తం సమీక్ష్య మే । కథం దుఃఖేన హృదయం న స్ఫోటతి సహస్రధా ॥ ౧౪ ॥ శ్రుతిస్తు ఖల్వియం సత్యా లౌకికీ ప్రతిభాతి మా । యదన్నః పురుషో భవతి తదన్నాస్తస్య దేవతాః ॥ ౧౫ ॥ ఏవమార్తాస్సపత్న్యస్తా జగ్మురాశ్వాస్య తాం తదా । దదృశుశ్చాశ్రమే రామం స్వర్గచ్యుతమివామరమ్ ॥ ౧౬ ॥ సర్వభోగైః పరిత్యక్తం రామం సమ్ప్రేక్ష్య మాతరః । ఆర్తా ముముచురశ్రూణి సస్వరం శోకకర్శితాః ॥ ౧౭ ॥ తాసాం రామస్సముత్థాయ జగ్రాహ చరణాంఛుభాన్ । మాతౄణాం మనుజవ్యాఘ్రస్సర్వాసాం సత్యసంగరః ॥ ౧౮ ॥ తాః పాణిభిస్సుఖస్పర్శైర్మృద్వంగులితలైశ్శుభైః । ప్రమమార్జూ రజః పృష్ఠాద్రామస్యాయతలోచనాః ॥ ౧౯ ॥ సౌమిత్రిరపి తాస్సర్వా మాతౄస్సమ్ప్రేక్ష్య దుఃఖితః । అభ్యవాదయతాసక్తం శనై రామాదనంతరమ్ ॥ యథా రామే తథా తస్మింత్సర్వాన వృతిరే స్త్రియః । వృత్తిం దశరథాజ్జాతే లక్ష్మణే శుభలక్షణే ॥ ౨౧ ॥ సీతాపి చరణాంస్తాసాముపసంగృహ్య దుఃఖితా । శ్వశ్రూణామశ్రుపూర్ణాక్షీ సా బభూవాగ్రతస్స్థితా ॥ ౨౨ ॥ తాం పరిష్వజ్య దుఃఖార్తా మాతా దుహితరం యథా । వనవాసకృశాం దీనాం కౌసల్యా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ విదేహరాజస్య సుతా స్నుషా దశరథస్య చ । రామపత్నీ కథం దుఃఖం సంప్రాప్తా విజనే వనే ॥ ౨౪ ॥ పద్మమాతపసంతప్తం పరిక్లిష్టమివోత్పలమ్ । కాంచనం రజసా ధ్వస్తం క్లిష్టం చంద్రమివాంబుదైః ॥ ౨౫ ॥ ముఖం తే ప్రేక్ష్య మాం శోకో దహత్యగ్నిరివాశ్రయమ్ । భృశం మనసి వైదేహి వ్యసనారణిసమ్భవః ॥ ౨౬ ॥ బ్రువన్త్యామేవమార్తాయాం జనన్యాం భరతాగ్రజః । పాదావాసాద్య జగ్రాహ వసిష్ఠస్య చ రాఘవః ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ పురోహితస్యాగ్నిసమస్య వై తదా బృహస్పతేరింద్ర ఇవామరాధిపః । ప్రగృహ్య పాదౌ సుసమృద్ధతేజసస్సహైవ తేనోపవివేశ రాఘవః ॥ ౨౮ ॥ తతో జఘన్యం సహితైస్స మంత్రిభిః పురప్రధానైశ్చ తథైవ సైనికైః । జనేన ధర్మజ్ఞతమేన ధర్మవానుపోపవిష్టో భరతస్తదాగ్రజమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఉపోపవిష్టస్తు తదా స వీర్యవాంస్తపస్వివేషేణ సమీక్ష్య రాఘవమ్ । శ్రియా జ్వలంతం భరతః కృతాంజలిర్యథా మహేంద్రః ప్రయతః ప్రజాపతిమ్ ॥ ౩౦ ॥ కిమేష వాక్యం భరతోద్య రాఘవం ప్రణమ్య సత్కృత్య చ సాధు వక్ష్యతి । ఇతీవ తస్యార్యజనస్య తత్త్వతో బభూవ కౌతూహలముత్తమం తదా ॥ ౩౧ ॥ స రాఘవస్సత్యధృతిశ్చ లక్ష్మణో మహానుభావో భరతశ్చ ధార్మికః । వృతాస్సుహృద్భిశ్చ విరేజురధ్వరే యథా సదస్యైస్సహితాస్త్రయోఽగ్నయః ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతురుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౯ ॥ ౧౮౦ ॥

****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తం తు రామస్సమాజ్ఞాయ భ్రాతరం గురువత్సలమ్ । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రష్టుం సముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ కిమేతదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం ప్రవ్యాహృతం త్వయా । యస్మాత్త్వమాగతో దే

శమిమం చీరజటాజినః ॥ ౨ ॥ కిన్నిమిత్తమిమం దేశం కృష్ణాజినజటాధరః । హిత్వా రాజ్యం ప్రవిష్టస్త్వం తత్స
ర్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౩ ॥ ఇత్యుక్తః కేకయీపుత్రః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా । ప్రగృహ్య బలవద్భూయః ప్రాంజలిర్వా
క్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ ఆర్యం తాతః పరిత్యజ్య కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ । గతస్స్వర్గం మహాబాహుః పుత్రశోకా
భిపీడితః ॥ ౫ ॥ స్త్రియా నియుక్తః కైకేయ్యా మమ మాత్రా పరంతప । చకార సుమహత్పాపమిదమాత్మయశోహ
రమ్ ॥ ౬ ॥ సా రాజ్యఫలమప్రాప్య విధవా శోకకర్శితా । పతిష్యతి మహాఘోరే నిరయే జననీ మమ ॥ ౭ ॥ తస్య మే
దాసభూతస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి । అభిషించస్వ చాద్యైవ రాజ్యేన మఘవానివ ॥ ౮ ॥ ఇమాః ప్రకృతయస్స
ర్వా విధవా మాతరశ్చ యాః । త్వత్సకాశమనుప్రాప్తాః ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౯ ॥ తదానుపూర్వ్యా యుక్తం
చ యుక్తం చాత్మని మానద । రాజ్యం ప్రాప్నుహి ధర్మేణ సకామాన్ సుహృదః కురు ॥ ౧౦ ॥ భవత్వవిధవా భూమి
స్సమగ్రా పతినా త్వయా । శశినా విమలేనేవ శారదీ రజనీ యథా ॥ ౧౧ ॥ ఏభిశ్చ సచివైస్సార్ధం శిరసా యాచితో మ
యా । భ్రాతుశ్శిష్యస్య దాసస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ తదిదం శాశ్వతం పిత్ర్యం సర్వం ప్రకృతిమండ
లమ్ । పూజితం పురుషవ్యాఘ్ర నాతిక్రమితుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహుస్సబాష్పః కేకయీసుతః ।
రామస్య శిరసా పాదౌ జగ్రాహ విధివత్పునః ॥ ౧౪ ॥ తం మత్తమివ మాతంగం నిశ్శ్వసంతం పునః పునః । భ్రాతరం
భరతం రామః పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ కులీనస్సత్త్వసంపన్నస్తేజస్వీ చరితవ్రతః । రాజ్యహేతోః కథం పాప
మాచరేత్త్వద్విధో జనః ॥ ౧౬ ॥ న దోషం త్వయి పశ్యామి సూక్ష్మమప్యరిసూదన । న చాపి జననీం బాల్యాత్త్వం విగ
ర్హితుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ కామకారో మహాప్రాజ్ఞ గురూణాం సర్వదానఘ । ఉపపన్నేషు దారేషు పుత్రేషు చ విధీయ
తే ॥ ౧౮ ॥ వయమస్య యథా లోకే సంఖ్యాతాస్సౌమ్య సాధుభిః । భార్యాః పుత్రాశ్చ శిష్యాశ్చ త్వమనుజ్ఞాతుమ
ర్హసి ॥ ౧౯ ॥ వనే వా చీరవసనం సౌమ్య కృష్ణాజినాంబరమ్ । రాజ్యే వాపి మహారాజో మాం వాసయితుమీశ్వరః ॥
యావత్పితరి ధర్మజ్ఞ గౌరవం లోకసత్కృతమ్ । తావద్ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠ జనన్యామపి గౌరవమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏతాభ్యాం
ధర్మశీలాభ్యాం వనం గచ్ఛేతి రాఘవ । మాతాపితృభ్యాముక్తోఽహం కథమన్యత్సమాచరే ॥ ౨౨ ॥ త్వయా రాజ్య
మయోధ్యాయాం ప్రాప్తవ్యం లోకసత్కృతం । వస్తవ్యం దండకారణ్యే మయా వల్కలవాససా ॥ ౨౩ ॥ ఏవం
కృత్వా మహారాజో విభాగం లోకసన్నిధౌ । వ్యాదిశ్య చ మహాతేజా దివం దశరథో గతః ॥ ౨౪ ॥ స చ ప్రమా
ణం ధర్మాత్మా రాజా లోకగురుస్తవ । పిత్రా దత్తం యథాభాగముపభోక్తుం త్వమర్హసి ॥ ౨౫ ॥ చతుర్దశ సమా
స్సౌమ్య దండకారణ్యమాశ్రితః । ఉపభోక్ష్యే త్వహం దత్తం భాగం పిత్రా మహాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ యదబ్రవీన్మాం
నరలోకసత్కృతః పితా మహాత్మా విబుధాధిపోపమః । తదేవ మన్యే పరమాత్మనో హితం న సర్వలోకేశ్వరభావమవ్య
యం ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతురుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౧౧౮ ॥ ********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పురుషసింహానాం వృతానాం తైస్సుహృద్గణైః । శోచతామేవ రజనీ
దుఃఖేన వ్యత్యవర్తత ॥ ౧ ॥ రజన్యాం సుప్రభాతాయాం భ్రాతరస్తే సుహృద్వృతాః । మందాకిన్యాం హుతం జ
ప్యం కృత్వా రామముపాగమన్ ॥ ౨ ॥ తూష్ణీం తే సముపాసీనా న కశ్చిత్కించిదబ్రవీత్ । భరతస్తు సుహృన్మధ్యే
రామం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ సాంత్వితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్యమిదం మమ । తద్దదామి తవైవాహం భు
ఙ్క్ష్వ రాజ్యమకంటకమ్ ॥ ౪ ॥ మహతేవాంబువేగేన భిన్నస్సేతుర్జలాగమే । దురావారం త్వదన్యేన రాజ్యఖండ
మిదం మహత్ ॥ ౫ ॥ గతిం ఖర ఇవాశ్వస్య తార్క్ష్యస్యేవ పతత్రిణః । అనుగంతుం న శక్తిర్మే గతిం తవ మహీపతే ॥ ౬ ॥
సుజీవం నిత్యశస్తస్య యః పరైరుపజీవ్యతే । రామ తస్య తు దుర్జీవం యః పరానుపజీవతి ॥ ౭ ॥ యథా తు రోపితో

వృక్షః పురుషేణ వివర్ధితః । హ్రస్వకేన దురారోహో రూఢస్కన్ధో మహాద్రుమః ॥ ౮ ॥ స యదా పుష్పితో భూత్వా ఫలాని న విదర్శయేత్ । స తాం నానుభవేత్ప్రీతిం యస్య హేతోః ప్రరోపితః ॥ ౯ ॥ ఏషోపమా మహాబాహో తమర్థం వేత్తుమర్హసి । యది త్వమస్మాన్వృషభో భర్తా భృత్యాన్న శాధి హి ॥ ౧౦ ॥ శ్రేణయస్త్వాం మహారాజ పశ్యన్త్వగ్ర్యాశ్చ సర్వశః । ప్రతపన్తమివాదిత్యం రాజ్యే స్థితమరిన్దమమ్ ॥ ౧౧ ॥ తవానుయానే కాకుత్స్థ మత్తా నర్దన్తు కుఞ్జరాః । అన్తఃపురగతా నార్యో నన్దన్తు సుసమాహితాః ॥ ౧౨ ॥ తస్య సాధ్విత్యమన్యన్త నాగరా వివిధా జనాః । భరతస్య వచః శ్రుత్వా రామం ప్రత్యనుయాచతః ॥ ౧౩ ॥ తమేవం దుఃఖితం ప్రేక్ష్య విలపన్తం యశస్వినమ్ । రామః కృతాత్మా భరతం సమాశ్వాసయదాత్మవాన్ ॥ ౧౪ ॥ నాత్మనః కామకారోఽస్తి పురుషోఽయమనీశ్వరః । ఇతశ్చేతరతశ్చైనం కృతాన్తః పరికర్షతి ॥ ౧౫ ॥ సర్వే క్షయాన్తా నిచయాః పతనాన్తాః సముచ్ఛ్రయాః । సంయోగా విప్రయోగాన్తా మరణాన్తం చ జీవితమ్ ॥ ౧౬ ॥ యథా ఫలానాం పక్వానాం నాన్యత్ర పతనాద్భయమ్ । ఏవం నరస్య జాతస్య నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్ ॥ ౧౭ ॥ యథాగారం దృఢస్థూణం జీర్ణం భూత్వావసీదతి । తథావసీదన్తి నరా జరామృత్యువశం గతాః ॥ ౧౮ ॥ అత్యేతి రజనీ యా తు సా న ప్రతినివర్తతే । యాత్యేవ యమునా పూర్ణా సముద్రముదకాకులమ్ ॥ ౧౯ ॥ అహోరాత్రాణి గచ్ఛన్తి సర్వేషాం ప్రాణినామిహ । ఆయూంషి క్షపయన్త్యాశు గ్రీష్మే జలమివాంశవః ॥ ౨౦ ॥ ఆత్మానమనుశోచ త్వం కిమన్యమనుశోచసి । ఆయుస్తే హీయతే యస్య స్థితస్య చ గతస్య చ ॥ ౨౧ ॥ సహైవ మృత్యుర్వ్రజతి సహ మృత్యుర్నిషీదతి । గత్వా సుదూరమధ్వానం సహ మృత్యుర్నివర్తతే ॥ ౨౨ ॥ గాత్రేషు వలయః ప్రాప్తాః శ్వేతాశ్చైవ శిరోరుహాః । జరయా పురుషో జీర్ణః కిం హి కృత్వా ప్రభావయేత్ ॥ ౨౩ ॥ నన్దన్త్యుదిత ఆదిత్యే నన్దన్త్యస్తమితే రవౌ । ఆత్మనో నావబుధ్యన్తే మనుష్యా జీవితక్షయమ్ ॥ ౨౪ ॥ హృష్యన్త్యృతుముఖం దృష్ట్వా నవం నవమిహాగతమ్ । ఋతూనాం పరివర్తేన ప్రాణినాం ప్రాణసంక్షయః ॥ ౨౫ ॥ యథా కాష్ఠం చ కాష్ఠం చ సమేయాతాం మహార్ణవే । సమేత్య చ వ్యపేయాతాం కాలమాసాద్య కంచన ॥ ౨౬ ॥ ఏవం భార్యాశ్చ పుత్రాశ్చ జ్ఞాతయశ్చ వసూని చ । సమేత్య వ్యవధావన్తి ధ్రువో హ్యేషాం వినాభవః ॥ ౨౭ ॥ నాత్ర కశ్చిద్యథాభావం ప్రాణీ సమభివర్తతే । తేన తస్మిన్న సామర్థ్యం ప్రేతస్యాస్త్యనుశోచతః ॥ యథా హి సార్థం గచ్ఛన్తం బ్రూయాత్కశ్చిత్పథి స్థితః । అహమప్యాగమిష్యామి పృష్ఠతో భవతామితి ॥ ౨౯ ॥ ఏవం పూర్వైర్గతో మార్గః పితృపైతామహో ధ్రువః । తమాపన్నః కథం శోచేద్యస్య నాస్తి వ్యతిక్రమః ॥ ౩౦ ॥ వయసః పతమానస్య స్రోతసో వానివర్తినః । ఆత్మా సుఖే నియోక్తవ్యః సుఖభాజః ప్రజాః స్మృతాః ॥ ౩౧ ॥ ధర్మాత్మా స శుభైః కృత్స్నైః క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః । ధూతపాపో గతః స్వర్గం పితా నః పృథివీపతిః ॥ ౩౨ ॥ భృత్యానాం భరణాత్సమ్యక్ప్రజానాం పరిపాలనాత్ । అర్థాదానాచ్చ ధర్మేణ పితా నస్త్రిదివం గతః ॥ ౩౩ ॥ కర్మభిస్తు శుభైరిష్టైః క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః । స్వర్గం దశరథః ప్రాప్తః పితా నః పృథివీపతిః ॥ ౩౪ ॥ ఇష్ట్వా బహువిధైర్యజ్ఞైర్భోగాంశ్చావాప్య పుష్కలాన్ । ఉత్తమం చాయురాసాద్య స్వర్గతః పృథివీపతిః ॥ ౩౫ ॥ ఆయురుత్తమమాసాద్య భోగానపి చ రాఘవః । స న శోచ్యః పితా తాత స్వర్గతః సత్కృతః సతామ్ ॥ ౩౬ ॥ స జీర్ణం మానుషం దేహం పరిత్యజ్య పితా హి నః । దైవీమృద్ధిమనుప్రాప్తో బ్రహ్మలోకవిహారిణీమ్ ॥ ౩౭ ॥ తం తు నైవంవిధః కశ్చిత్ప్రాజ్ఞః శోచితుమర్హతి । త్వద్విధో యద్విధశ్చాపి శ్రుతవాన్బుద్ధిమత్తరః ॥ ౩౮ ॥ ఏతే బహువిధాః శోకా విలాపరుదితే తథా । వర్జనీయాని ధీరేణ సర్వావస్థాసు ధీమతా ॥ ౩౯ ॥ స స్వస్థో భవ మా శోచీర్యాత్వా చావస తాం పురీమ్ । తథా పిత్రా నియుక్తోఽసి వశినా వదతాం వర ॥ ౪౦ ॥ యత్రాహమపి తేనైవ నియుక్తః పుణ్యకర్మణా । తత్రైవాహం కరిష్యామి పితురార్యస్య శా

ననమ్ ॥ ౪౧ ॥ నమయాశాసనం తస్య త్యక్తుం న్యాయ్యమరిందమ । తత్త్వయాపిసదామాన్యం సవైబంధుస్సనఃపితా ॥ ౪౨ ॥ తద్వచఃపితురేవాహం సమ్మతం ధర్మచారిణః । కర్మణాపాలయిష్యామి వనవాసేన రాఘవ ॥ ౪౩ ॥ ధార్మికేణానృశంసేన నరేణగురువర్తినా । భవితవ్యంనరవ్యాఘ్ర పరలోకంజిగీషతా ॥ ౪౪ ॥ ఆత్మానమనుతిష్ఠ త్వం స్వభావేననరర్షభ । నిశామ్యతుశుభంవృత్తం పితుర్దశరథస్యనః ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్త్వావచనం మహాత్మాపితుర్నిదేశప్రతిపాలనార్థమ్ । యవీయసంభ్రాతరమర్థవచ్చ ప్రభుర్ముహూర్తాద్విరరామరామః ॥ ౪౬ ॥
॥ * ॥ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౬౨ ॥ ౯౨౪౦ ॥ ******************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వాతువిరతే రామేవచనమర్థవత్ । తతో మందాకినీతీరే రామం ప్రకృతివత్సలమ్ ॥ ౧ ॥ ఉవాచభరతశ్చిత్రం ధార్మికోధార్మికంవచః । కోహిస్యాదీదృశో లోకే యాదృశస్త్వమరిందమ ॥ ౨ ॥ నత్వాంప్రవ్యథయేద్దుఃఖం ప్రీతిర్వాన ప్రహర్షయేత్ । సమ్మతశ్చాసివృద్ధానాం తాంశ్చపృచ్ఛసిసంశయాన్ ॥ ౩ ॥ యథామృతస్తథాజీవన్యథాసతితథాసతి । యస్యైవబుద్ధిలాభస్స్యాత్పరితప్యేతకేనసః॥ పరావరజ్ఞోయశ్చస్యాత్తథాత్వం మనుజాధిప । నఏవవ్యసనంప్రాప్య నవిషీదితుమర్హతి ॥ ౫ ॥ అమరోపమసత్త్వస్త్వం మహాత్మాసత్యసంగరః । సర్వజ్ఞస్సర్వదర్శీచ బుద్ధిమాంశ్చాసిరాఘవ ॥ ౬ ॥ నత్వామేవంగుణైర్యుక్తం ప్రభవాభవకోవిదమ్ । అవిషహ్యతమందుఃఖమాసాదయితుమర్హతి ॥ ౭ ॥(ఏవముక్త్వాతుభరతో రామంవచనమబ్రవీత్)। ప్రోషితేమయియత్పాపం మాత్రామత్కారణాత్కృతమ్ ॥ ౮ ॥ క్షుద్రయాతదనిష్టంమే ప్రసీదతు భవాన్మమ । ధర్మబంధేనబద్ధోస్మితేనేమాంనేహమాతరమ్ ॥ ౯ ॥ హన్మితీవ్రేణదండేన దండార్హాం పాపకారిణీమ్ । కథం దశరథాజ్జాతశ్శుద్ధాభిజనకర్మణః ॥ ౧౦ ॥ జానన్ ధర్మమధర్మిష్ఠం కుర్యాంకర్మజుగుప్సితమ్ । గురుఃక్రియావాన్వృద్ధశ్చ రాజాప్రేతఃపితేతిచ ॥ ౧౧ ॥ తాతంనపరిగర్హేయం దైవతంచేతి సంసది । కోహి ధర్మార్థయోర్హీనమీదృశంకర్మకిల్బిషం ॥ ౧౨ ॥స్త్రియాఃప్రియం చికీర్షుస్సన్కుర్యాద్ధర్మజ్ఞధర్మవిత్ । అంతకాలేహిభూతాని ముహ్యంతీతిపురాశ్రుతిః ॥ ౧౩ ॥ రాజ్ఞైవంకుర్వతాలోకే ప్రత్యక్షంసాశ్రుతిఃకృతా । సాధ్వర్థమభిసంధాయ క్రోధాన్మోహాచ్చసాహసాత్ ॥ ౧౪ ॥ తాతస్య యదతిక్రాంతం ప్రత్యాహరతుతద్భవాన్ । పితుర్హిసమతిక్రాంతం పుత్రోయస్సాధుమన్యతే ॥ ౧౫ ॥ తదపత్యం మతంలోకే విపరీతమతోన్యథా । తదపత్యం భవానస్తుమాభవాన్దుష్కృతంపితుః॥ ౧౬ ॥అభివత్తాకృతంకర్మలోకేధీరవిగర్హితమ్ । కైకేయీంమాంచతాతంచసుహృదోబాంధవాంశ్చనః ॥ ౧౭ ॥ పౌరజానపదాంత్సర్వాంస్త్రాతుసర్వమిదం భవాన్ । క్వచారణ్యం క్వచక్షాత్రం క్వజటాఃక్వచపాలనమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఈదృశం వ్యాహతంకర్మనభవాన్కర్తుమర్హతి । ఏషహిప్రథమోధర్మః క్షత్రియస్యాభిషేచనమ్ ॥ ౧౯ ॥ యేనశక్యంమహాప్రాజ్ఞ ప్రజానాం పరిపాలనమ్। కశ్చప్రత్యక్షముత్సృజ్య సంశయస్థమలక్షణమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఆయతిస్థంచరేద్ధర్మం క్షత్రబంధురనిశ్చితం । అథక్లేశజమేవత్వం ధర్మంచరితుమిచ్ఛసి॥౨౧ ధర్మేణచతురోవర్ణాన్పాలయన్క్లేశమాప్నుహి । చతుర్ణామాశ్రమాణాంహి గార్హస్థ్యం శ్రేష్ఠమాశ్రమం॥౨౨ ప్రాహుర్ధర్మజ్ఞధర్మజ్ఞా స్తంకథంత్యక్తుమర్హసి । శ్రుతేనబాలఃస్థానేనజన్మనాభవతోహ్యహం॥ ౨౩ ॥సకథంపాలయిష్యామి భూమింభవతితిష్ఠతి । హీనబుద్ధిగుణోబాలో హీనఃస్థానేనచాప్యహం ॥ ౨౪ ॥ భవతాచవినాభూతోన వర్తయితుముత్సహే । ఇదంనిఖిలమవ్యగ్రం రాజ్యంపిత్ర్యమకంటకమ్ ॥ ౨౫ ॥ అనుశాధిస్వధర్మేణ ధర్మజ్ఞసహబాంధవైః । ఇహైవత్వాభిషించంతు సర్వాఃప్రకృతయస్సహ ॥ ౨౬ ॥ ఋత్విజస్సవసిష్ఠాశ్చ మన్త్రవిన్మన్త్రకోవిదాః । అభిషిక్తస్త్వమస్మాభిరయోధ్యాంపాలనేవ్రజ ॥ ౨౭ ॥ విజిత్యతరసాలోకాన్మరుద్భిరివవాసవః । ఋ

ణానిత్రీణ్యపాకుర్వన్సుహృదస్సాధునిర్దహేత్ ॥ ౨౮ ॥ సుహృదస్త్వప్రయన్నార్యే మేస్త్వమేవాత్రానుశాధిమాం । అద్యార్యముదితాస్సంతుసుహృదస్తేఽభిషేచనే ॥ ౨౯ ॥ అద్యభీతాఃపలాయన్తాం దుర్హృదస్తేదిశోదశ । ఆక్రోశంమమమాతుశ్చ ప్రమృజ్యపురుషర్షభ ॥ ౩౦ ॥ అద్యతత్రభవంతంచపితరంరక్షకిల్బిషాత్ । శిరసాత్వాభియాచేహం కురుష్వకరుణాంమయి ॥ ౩౧ ॥ బాంధవేషుచసర్వేషు భూతేష్వివమహేశ్వరః । అథైతత్పృష్ఠతఃకృత్వావనమేవ భవానితః ॥ ౩౨ ॥ గమిష్యతిగమిష్యామి భవతాసార్ధమప్యహమ్ ॥ ఓం ॥ తథాహిరామోభరతేనతామ్యతా ప్రసాద్యమానశ్శిరసామహీపతిః । నచైవచక్రేగమనాయ సత్వవాన్మతింపితుస్తద్వచనే ప్రతిష్ఠితః ॥ ౩౩ ॥ తదద్భుతంస్థైర్యమవేక్ష్యరాఘవే సమంజనోహర్షమవాపదుఃఖితః । నయాత్యయోధ్యామితిదుఃఖితోభవత్స్థిరప్రతిజ్ఞత్వమవేక్ష్యహర్షితః ॥ ౩౪ ॥ తమృత్విజోనైగమయూథవల్లభాస్తదావిసంజ్ఞాశ్రుకలాశ్చమాతరః । తథాబ్రువాణం భరతంప్రతుష్టువుః ప్రణమ్యరామంచయయాచిరేసహ ॥ ౩౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షడుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౬౫ ॥ ౭౩౦౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పునరేవంబ్రువాణంతం భరతంలక్ష్మణాగ్రజః । ప్రత్యువాచతతశ్శ్రీమాన్జ్ఞాతిమధ్యేఽభిసత్కృతః ॥ ౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఉపపన్నమిదంవాక్యం యస్త్వమేవమభాషథాః । జాతఃపుత్రో దశరథాత్కైకేయ్యాంరాజసత్తమాత్ ॥ ౨ ॥ పురాభ్రాతఃపితానస్సమాతరంతేసముద్వహన్ । మాతామహేసమాశ్రౌషీద్రాజ్యశుల్కమనుత్తమమ్ ॥ ౩ ॥ దైవాసురేచసంగ్రామే జనన్యైతవపార్థివః । సంప్రహృష్టోదదౌరాజావరమారాధితఃప్రభుః ॥ ౪ ॥ తతస్సాసంప్రతిశ్రావ్యతవమాతాయశస్వినీ । అయాచతనరశ్రేష్ఠం ద్వౌవరౌవరవర్ణినీ ॥ తవరాజ్యంనరవ్యాఘ్రమమప్రవ్రాజనంతథా । తౌచరాజాతథాతస్యైనియుక్తఃప్రదదౌవరౌ ॥ ౬ ॥ తేనపిత్రాహమప్యత్రనియుక్తఃపురుషర్షభ । చతుర్దశవనేవాసం వర్షాణివరదానికమ్ ॥ ౭ ॥ సోహంవనమిదంప్రాప్తో నిర్జనంలక్ష్మణాన్వితః । సీతయాచాప్రతిద్వంద్వః సత్యవాదేస్థితఃపితుః ॥ ౮ ॥ భవానపి తథేత్యేవ పితరం సత్యవాదినం । కర్తుమర్హసిరాజేంద్ర క్షిప్రమేవాభిషేచనాత్ ॥ ౯ ॥ ఋణాన్మోచయరాజానం మత్కృతే భరతప్రభుం । పితరంచాపిధర్మజ్ఞం మాతరంచాభినందయ ॥ ౧౦ ॥ శ్రూయతేహిపురాతాతశ్రుతిర్గీతాయశస్వినా । గయేనయజమానేన గయేష్వేవపితౄన్ప్రతి ॥ ౧౧ ॥ పున్నామ్నోనరకాద్యస్మాత్పితరంత్రాయతేసుతః । తస్మాత్పుత్రఇతిప్రోక్తః పితౄన్యత్పాతివాసుతః ॥ ౧౨ ॥ ఏష్టవ్యాబహవఃపుత్రాగుణవంతో బహుశ్రుతాః । తేషాంవైసమవేతానామపికశ్చిద్గయాంవ్రజేత్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవంరాజర్షయస్సర్వే ప్రతీతారాజనందన । తస్మాత్త్రాహినరశ్రేష్ఠపితరంనరకాత్ప్రభో ॥ ౧౪ ॥ అయోధ్యాంగచ్ఛభరత ప్రకృతీరనురంజయ । శత్రుఘ్నసహితోవీరసహసర్వైర్ద్విజాతిభిః ॥ ౧౫ ॥ ప్రవేక్ష్యే దండకారణ్యమహమప్యవిలంబయన్ । ఆభ్యాంతుసహితోరాజన్ వైదేహ్యాలక్ష్మణేనచ ॥ ౧౬ ॥ ఓమ్ ॥ త్వంరాజాభవభరతస్స్వయం నరాణాం వన్యానామహమపిరాజరాణ్మృగాణాం । గచ్ఛత్వం పురవరమద్యసంప్రహృష్టస్సంహృష్టస్త్వహమపిదండకాన్ప్రవేక్ష్యే ॥ ౧౭ ॥ ఛాయాంతేదినకరభాఃప్రబాధమానాం వర్షత్రం భరతకరోతుమూర్ధ్నిశీతాం । ఏతేషామహమపికాననద్రుమాణాం ఛాయాంతామతిశయినీం సుఖీశ్రయిష్యే ॥ ౧౮ ॥ శత్రుఘ్నఃకుశలమతిస్తుతేసహాయః సౌమిత్రిర్మమవిదితః ప్రధానమిత్రం । చత్వారస్తనయవరావయంనరేంద్రం సత్యస్థంభరతచరామహావిషాదం ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౬౮ ॥ ౫౩౬౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్వాసయంతంభరతం జాబాలిర్బ్రాహ్మణోత్తమః । ఉవాచ రామం ధ

ర్మజ్ఞం ధర్మాపేతమిదంవచః ॥ ౧ ॥ సాధురాఘవమాభూత్తెబుద్ధిరేవంనిరర్థికా । ప్రాకృతస్యనరస్యేవహ్యార్య బుద్ధేర్మనస్వినః ॥ ౨ ॥ కఃకస్యపురుషోబంధుః కిమాప్యంకస్యకేనచిత్ । యదేకోజాయతేజంతురేకఏవవినశ్యతి ॥ తస్మాన్మాతాపితాచేతి రామసజ్జేతయోనరః । ఉన్మత్తఇవ సజ్ఞేయో నాస్తికశ్చిద్ధికస్యచిత్ ॥ ౪ ॥ యథాగ్రామా న్తరంగచ్ఛన్నరఃకశ్చిత్క్వచిద్వసేత్ । ఉత్సృజ్యచతమావాసం ప్రతిష్ఠేతాపరేహని ॥ ౫ ॥ ఏవమేవ మనుష్యా ణాం పితామాతాగృహంవసు । ఆవాసమాత్రం కాకుత్థ్సనజ్జంతె నాత్ర సజ్జనాః ॥ ౬ ॥ పిత్ర్యంరాజ్యం పరి త్యజ్య సనార్హసినరోత్తమ । ఆస్థాతుంకాపథందుఃఖం విషమంబహుకంటకమ్ ॥ ౭ ॥ సమృద్ధాయామయోధ్యా యామాత్మానమభిషేచయ । ఏకవేణీధరాహిత్వాం నగరీసమ్ప్రతీక్షతె ॥ ౮ ॥ రాజభోగాననుభవన్మహార్హా న్పార్థివాత్మజ । విహరత్వమయోధ్యాయాం యథాశక్రస్త్రివిష్టపె ॥ ౯ ॥ నతెకశ్చిద్దశరథస్త్వంచ తస్యనకశ్చన । అన్యోరాజాత్వమప్యన్యస్తస్మాత్కురుయదుచ్యతె ॥ ౧౦ ॥ బీజమాత్రం పితాజంతోశ్శుక్లం రుధిరమేవచ । సం యుక్తమృతుమన్మాత్రా పురుషస్యేహజన్మతత్ ॥ ౧౧ ॥ గతస్సనృపతిస్తత్ర గంతవ్యంయత్ర తేనవై । ప్రవృత్తి రేషామర్త్యానాం త్వంతుమిథ్యావిహన్యసె ॥ ౧౨ ॥ అర్థధర్మపరాయేయే తాంస్తాంచ్ఛోచామినేతరాన్ । తేహి దుఃఖమిహప్రాప్య వినాశంప్రేత్యభేజిరె ॥ ౧౩ ॥ అష్టకాపితృదైవత్యమిత్యయంప్రసృతోజనః । అన్నస్యోపద్ర వంపశ్యమృతోహికిమశిష్యతి ॥ ౧౪ ॥ యదిభుక్తమిహాన్యేన దేహమన్యస్యగచ్ఛతి । దద్యాత్ప్రవసతశ్శ్రాద్ధంనత త్పథ్యశనంభవేత్ ॥ ౧౫ ॥ దానసంవననాహ్యేతె గ్రంథామేధావిభిఃకృతాః । యజస్వదెహిదీక్షస్వ తపస్తప్య స్వసంత్యజ ॥ ౧౬ ॥ సనాస్తిపరమిత్యేవ కురు బుద్ధింమహామతే । ప్రత్యక్షంయత్తదాతిష్ఠపరోక్షంపృష్ఠతఃకురు॥ సతాంబుద్ధింపురస్కృత్య సర్వలోకనిదర్శినీమ్ । రాజ్యంత్వంప్రతిగృహ్ణీష్వ భరతెనప్రసాదితః ॥ ౧౮ ॥ * ॥ఇ తి శ్రీమదయోధ్యాకాండెఽష్టోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౦౮ ॥ ౩౪౨ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ జాబాలేస్తువచశ్శ్రుత్వారామస్సత్యవతాంవరః । ఉవాచపరయాభక్త్యా స్వబుద్ధ్యాచావిపన్నయా ॥ ౧ ॥ భవాన్మెప్రియకామార్థం వచనంయదిహోక్తవాన్ । అకార్యంకార్యసంకాశమప థ్యంపథ్యసమ్మితమ్ ॥ ౨ ॥ నిర్మర్యాదస్తుపురుషః పాపాచారసమన్వితః । మానంనలభతేసత్సు భిన్నచారిత్రద ర్శనః ॥ ౩ ॥ కులీనమకులీనంవా వీరంపురుషమానినం । చారిత్రమేవవ్యాఖ్యాతి శుచింవా యదివాశుచిం ॥ ౪ ॥ అనార్యస్త్వార్యసంకాశశ్శౌచాద్ధీనస్తథాశుచిః । లక్షణ్యవదలక్షణ్యో దుశ్శీలశ్శీలవానివ ॥ ౫ ॥ అధర్మం ధర్మవె షేణ యదీమంలోకసంకరం । అభిపత్స్యేశుభంహిత్వా క్రియావిధివివర్జితమ్ ॥ ౬ ॥ కశ్చేతయానఃపురుషః కా ర్యాకార్యవిచక్షణః । బహుమంస్యతిమాంలోకె దుర్వృత్తంలోకదూషణం ॥ ౭ ॥ కస్యయాస్యామ్యహంవృత్తం కేనవాస్వర్గమాప్నుయాం । అనయావర్తమానోహం వృత్త్యాహీనప్రతిజ్ఞయా ॥ ౮ ॥ కామవృత్తస్త్వయం లో కః కృత్స్నస్సముపవర్తతె । యద్వృత్తాస్సంతిరాజానస్తద్వృత్తాస్సంతిహిప్రజాః ॥ ౯ ॥ సత్యమెవానృశంసం చ రాజవృత్తంసనాతనమ్ । తస్మాత్సత్యాత్మకంరాజ్యం సత్యేలోకఃప్రతిష్ఠితః ॥ ౧౦ ॥ ఋషయశ్చైవదెవాశ్చ స త్యమెవహిమేనిరే । సత్యవాదీహిలోకేస్మిన్పరమంగచ్ఛతిక్షయం ॥ ౧౧ ॥ ఉద్విజంతెయథాసర్పాన్నరాదనృత వాదినః । ధర్మస్సత్యంపరోలోకెమూలంస్వర్గస్యచోచ్యతే ॥ ౧౨ ॥ సత్యమెవేశ్వరోలోకె సత్యం పద్మాశ్రితాస దా । సత్యమూలానిసర్వాణి సత్యాన్నాస్తిపరంపదమ్ ॥ ౧౩ ॥ దత్తమిష్టంహుతంచైవ తప్తానిచతపాంసిచ । వె దాస్సత్యప్రతిష్ఠానాస్తస్మాత్సత్యపరోభవేత్ ॥ ౧౪ ॥ ఏకఃపాలయతెలోకమేకఃపాలయతెకులం । మజ్జత్యేకోహి నిరయె ఏకస్స్వర్గేమహీయతె ॥ ౧౫ ॥ సోహంపితుర్నియోగంతు కిమర్థంనానుపాలయే । సత్యప్రతిశ్రవస్సత్యం

సత్యేనసమయీకృతః ॥ ౧౬ ॥ నైవలోభాన్నమోహాద్వా నచాజ్ఞానాత్తమోన్వితః । సేతుంసత్యస్యభేత్స్యామి
గురోస్సత్యప్రతిశ్రవః ॥ ౧౭ ॥ అసత్యసంధస్యసతశ్చలస్యాస్థిరచేతసః । నైవదేవానపితరః ప్రతీచ్ఛంతీతి నశ్శ్రు
తమ్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రత్యగాత్మమిమంధర్మం సత్యంపశ్యామ్యహంస్వయమ్ । భారస్సత్పురుషాచీర్ణస్తదర్థమభిమన్యతే॥
క్షాత్రం ధర్మమహంత్యక్ష్యేహ్యధర్మంధర్మసంహితం । క్షుద్రైర్నృశంసైర్లుబ్ధైశ్చ సేవితంపాపకర్మభిః ॥ ౨౦॥
కాయేనకురుతేపాపం మనసా సంప్రధార్యచ । అనృతంజిహ్వయాచాహ త్రివిధంకర్మపాతకం॥ ౨౧ ॥ భూమిఃకీ
ర్తిర్యశోలక్ష్మీః పురుషంప్రార్థయంతిహి । స్వర్గస్థంచానుపశ్యంతి సత్యమేవభజేతతత్ ॥ ౨౨ ॥ శ్రేష్ఠంహ్యనార్యమే
వస్యాద్యద్భవానవధార్యమామ్ । ఆహయుక్తికరైర్వాక్యైరిదంభద్రంకురుష్వహ ॥ ౨౩ ॥ కథంహ్యహం ప్రతి
జ్ఞాయవనవాసమిమంగురోః । భరతస్యకరిష్యామి వచోహిత్వాగురోర్వచః ॥ ౨౪ ॥ స్థిరామయాప్రతిజ్ఞాతాప్ర
తిజ్ఞాగురుసన్నిధౌ । ప్రహృష్యమాణాసాదేవీ కైకేయీచాభవత్తదా ॥ ౨౫ ॥ వనవాసంవసన్నేవంశుచిర్నియ
తభోజనః । మూలైఃపుష్పైఃఫలైఃపుణ్యైః పితౄన్దేవాంశ్చతర్పయన్॥ ౨౬ ॥సంతుష్టపంచవర్గోహంలోకయా
త్రాం ప్రవర్తయే । అకుహశ్శ్రద్దధానస్సన్కార్యాకార్యవిచక్షణః॥ ౨౭ ॥కర్మభూమిమిమాం ప్రాప్యకర్తవ్యం
కర్మయచ్ఛుభమ్ । అగ్నిర్వాయుశ్చసోమశ్చ కర్మణాంఫలభాగినః ॥ ౨౮ ॥ శతంక్రతూనామాహృత్య దేవరాట్త్రి
దివంగతః । తపాంస్యుగ్రాణిచాస్థాయ దివంయాతామహర్షయః ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥అమృష్యమాణఃపునరుగ్రతేజా
నిశమ్య తన్నాస్తికవాక్యహేతుం । అథాబ్రవీత్తంనృపతేస్తనూజో విగర్హమాణోవచనానితస్య ॥ ౩౦ ॥ సత్యంచ
ధర్మంచపరాక్రమంచ భూతానుకంపాం ప్రియవాదితాంచ । ద్విజాతిదేవాతిథిపూజనంచ పంథానమాహుస్త్రి
దివస్యసంతః ॥ ౩౧ ॥ తేనైవమాజ్ఞాయయథావదర్థమేకోదయంసంప్రతిపద్యవిప్రాః । ధర్మం చరంతస్సకలం య
థావత్కాంక్షంతిలోకాగమమప్రమత్తాః ॥ ౩౨ ॥ నిందామ్యహంకర్మపితుఃకృతంతద్యస్త్వామగృహ్ణాద్విషమస్థబు
ద్ధిమ్ । బుద్ధ్యానయైవంవిధయాచరంతం సునాస్తికంధర్మపథాదపేతమ్ ॥ ౩౩ ॥ యథాహిచోరస్సతథాహిబుద్ధస్త
థాగతంనాస్తికమత్రవిద్ధి । తస్మాద్ధియశ్శంక్యతమఃప్రజానాం ననాస్తికేనాభిముఖోబుధస్స్యాత్ ॥ ౩౪ ॥ త్వ
త్తోజనాఃపూర్వతరేవరాశ్చ శుభానికర్మాణిబహూనిచక్రుః । జిత్వాసదేమంచపరంచలోకం తస్మాద్ద్విజాస్స్వ
స్తిహుతంకృతంచ॥ ౩౫ ॥ ధర్మేరతాస్సత్పురుషైస్సమేతాస్తేజస్వినోదానగుణప్రధానాః । అహింసకావీతమలా
శ్చలోకే భవంతిపూజ్యామునయఃప్రధానాః ॥ ౩౬ ॥ ఇతిబ్రువంతంవచనం సరోషం రామం మహాత్మానమదీన
సత్త్వం । ఉవాచసత్యంపునరాస్తికంచ సత్యంవచస్సానునయంచవిప్రః ॥ ౩౭ ॥ ననాస్తికానాంవచనం బ్రవీమ్య
హం ననాస్తికోహంనచనాస్తికించన । సమీక్ష్యకాలం పునరాస్తికోభవం భవేయకాలేపునరేవ నాస్తికః ॥ ౩౮ ॥
నచాపికాలోయముపాగతశ్శనైర్యథామయానాస్తికవాగుదీరితా । నివర్తనార్థంతవరామ కారణాత్ప్రసాదనార్థం
చ మయైతదీరితం ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే నవోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౭౪ ॥ ౧౪౮౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ క్రుద్ధమాజ్ఞాయరామంతు వసిష్ఠః ప్రత్యువాచహ । జాబాలిరపిజానీతేలో
కస్యాస్యగతాగతిమ్ ॥ ౧ ॥ నివర్తయితుకామస్తుత్వామేతద్వాక్యముక్తవాన్ । ఇమాంలోకసముత్పత్తిం లోకనా
థనిబోధమే ॥ ౨ ॥సర్వంసలిలమేవాసీత్పృథివీయత్రనిర్మితా । తతస్సమభవద్బ్రహ్మాస్వయమ్భూర్దైవతైస్సహ॥
సవరాహస్తతోభూత్వా ప్రోజ్జహారవసుంధరాం । అసృజచ్చజగత్సర్వం సహపుత్రైః కృతాత్మభిః ॥ ౪ ॥ ఓమ్ ॥ఆ
కాశప్రభవోబ్రహ్మాశాశ్వతోనిత్యఅవ్యయః । తస్మాన్మరీచిస్సంజజ్ఞేమరీచేఃకాశ్యపస్సుతః ॥ ౫ ॥ వివస్వాన్కాశ్యపా
జ్జజ్ఞే మనుర్వైవస్వతస్స్మృతః । సతుప్రజాపతిఃపూర్వమిక్ష్వాకుస్తుమనోస్సుతః ॥ ౬ ॥ యస్యేయంప్రథమం దత్తా

సమృద్ధామసునామహీ । తమిక్ష్వాకుమయోధ్యాయాం రాజానంవిద్ధిపూర్వకం ॥ ౭ ॥ ఇక్ష్వాకోస్తుసుతశ్శ్రీమాన్కుక్షిరెవేతి విశ్రుతః । కుక్షేరథాత్మజోవీరోవికుక్షిరుదపద్యత ॥ ౮ ॥ వికుక్షేస్తుమహాతేజా బాణః పుత్రః ప్రతాపవాన్ । బాణస్యతుమహాబాహురనరణ్యోమహాయశాః ॥ ౯ ॥ నానావృష్టిర్బభూవాస్మిన్నదుర్భిక్షస్సతాం వరె । అనరణ్యెమహారాజె తస్కరోనాపికశ్చన ॥ ౧౦ ॥ అనరణ్యాన్మహాబాహుః పృథూరాజాబభూవహ । తస్మాత్పృథోర్మహారాజస్త్రిశంకురుదపద్యత ॥ ౧౧ ॥ ససత్యవచనాద్వీరస్సశరీరో దివంగతః । త్రిశంకోరభవత్సూనుర్ధుంధుమారోమహాయశాః ॥ ౧౨ ॥ ధుంధుమారాన్మహాతెజా యువనాశ్వోవ్యజాయత । యువనాశ్వసుతశ్శ్రీమాన్మాంధాతా సమపద్యత ॥ ౧౩ ॥ మాంధాతుస్తు మహాతేజాస్సుసంధిరుదపద్యత । సుసంధేరపిపుత్రౌద్వౌ ధ్రువసంధిః ప్రసేనజిత్ ॥ ౧౪ ॥ యశస్వీధ్రువసంధేస్తు భరతోరిపుసూదనః । భరతాత్తుమహాబాహురసితోనామజాయత ॥ ౧౫ ॥ యస్యైతే ప్రతిరాజానఉదపద్యంతశత్రవః । హైహయాస్తాలజంఘాశ్చ శూరాశ్చశశిబిన్దవః ॥ తాంస్తుసర్వాన్ప్రతివ్యూహ్య యుద్ధెరాజా ప్రవాసితః । సచశైలవరెరమ్యే బభూవాభిరతోమునిః ॥ ౧౭ ॥ ద్వెచాస్యభార్యెగర్భిణ్యౌ బభూవతురితిశ్రుతిః । ఏకాగర్భవినాశాయ సపత్న్యైసగరందదౌ ॥ ౧౮ ॥ (తత్రచైకా మహాభాగా భార్గవం దెవవర్చసమ్ । వవందె పద్మపత్రాక్షీ కాంక్షంతీసుతముత్తమం ॥ ౧౯ ॥)భార్గవశ్చ్యవనోనామ హిమవంతముపాశ్రితః । తమృషిం సముపాగమ్య కాళిందీత్వభ్యవాదయత్ ॥ ౨౦ ॥ సతామభ్యవదద్విప్రః వరెప్సుంపుత్రజన్మని । పుత్రస్తేభవితాదేవి మహాత్మా లోకవిశ్రుతః ॥ ౨౧ ॥ ధార్మికశ్చ సుశీలశ్చ వంశకర్తారిసూదనః । కృత్వాప్రదక్షిణంహృష్టా మునింతమనుమాన్యచ ॥ ౨౨ ॥ పద్మపత్రసమానాక్షం పద్మగర్భసమప్రభమ్ । తతస్సాగృహమాగమ్య దెవీపుత్రంవ్యజాయత ॥ ౨౩ ॥ సపత్న్యాతుగరస్తస్యైదత్తోగర్భజిఘాంసయా । గరెణసహతేనైవ జాతస్ససగరోభవత్ ॥ ౨౪ ॥ సరాజా సగరోనామ యస్సముద్రమఖానయత్ । ఇష్ట్వాపర్వణివేగెన త్రాసయంతమిమాః ప్రజాః ॥ ౨౫ ॥ అసమంజస్తుపుత్రోభూత్సగరస్యేతినశ్శ్రుతమ్ । జీవన్నెవసపిత్రాతు నిరస్తః పాపకర్మకృత్ ॥ ౨౬ ॥ అంశుమానస్యపుత్రోభూదసమంజస్యవీర్యవాన్ । దిలీపోంశుమతః పుత్రో దిలీపస్య భగీరథః ॥ ౨౭ ॥ భగీరథాత్కకుత్థ్సస్తు కాకుత్థ్సాయేనవిశ్రుతాః । కకుత్థ్సస్యతుపుత్రోభూద్రఘుర్యేనతురాఘవాః ॥ ౨౮ ॥ రఘోస్తుపుత్రస్తేజస్వీ ప్రవృద్ధః పురుషాదకః । కల్మాషపాదస్సౌదాసఇత్యేవంప్రథితోభువి ॥ ౨౯ ॥ కల్మాషపాదపుత్రోభూచ్ఛంఖణస్త్వితివిశ్రుతః । యస్తుతద్వీర్యమాసాద్యసహసైన్యోవ్యనీనశత్ ॥ ౩౦ ॥ శంఖణస్యతుపుత్రోభూచ్ఛూరశ్శ్రీమాన్సుదర్శనః । సుదర్శనస్యాగ్నివర్ణఅగ్నివర్ణస్యశీఘ్రగః ॥ ౩౧ ॥ శీఘ్రగస్య మరుః పుత్రో మరోః పుత్రః ప్రశుశ్రుకః । ప్రశుశ్రుకస్యపుత్రోభూదమ్బరీషోమహాద్యుతిః ॥ ౩౨ ॥ అమ్బరీషస్య పుత్రోభూన్నహుషస్సత్యవిక్రమః । నహుషస్యచనాభాగః పుత్రః పరమధార్మికః ॥ ౩౩ ॥ అజశ్చ సువ్రతశ్చైవ నాభాగస్యసుతావుభౌ । అజస్యైవచ ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్సుతః ॥ ౩౪ ॥ తస్యజ్యేష్ఠోసిదాయాదో రామఇత్యభివిశ్రుతః । తద్గృహాణస్వకం రాజ్యమవేక్షస్వజనంనృప ॥ ౩౫ ॥ ఇక్ష్వాకూణాంహిసర్వేషాం రాజాభవతిపూర్వజః । పూర్వజెనావరః పుత్రో జ్యేష్ఠోరాజ్యేఽభిషిచ్యతె ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ సరాఘవాణాంకులధర్మమాత్మనస్సనాతనంనాద్యవిహాతుమర్హసి । ప్రభూతరత్నామనుశాధిమేదినీం ప్రభూతరాష్ట్రాం పితృవన్మహాయశః ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండె దశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౬౨౪ ॥ ౧౨౪౮౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వసిష్ఠస్తుతదారామముక్త్వారాజపురోహితః । అబ్రవీద్ధర్మసంయుక్తం పునరెవాపరంవచః ॥ ౧ ॥ పురుషస్యేహజాతస్య భవంతి గురవస్త్రయః । ఆచార్యశ్చైవకాకుత్థ్సపితామాతాచ రా

ఘవ ॥ ౨ ॥ పితా హ్యేనం జనయతి పురుషం పురుషర్షభ । ప్రజ్ఞాం దదాతి చాచార్యస్తస్మాత్స గురురుచ్యతే ॥ ౩ ॥ సౌహం తే పితుగాచార్యస్తవ చైవ పరంతప । మమ త్వం వచనం కుర్వన్నాతివర్తేస్సతాం గతిమ్ ॥ ౪ ॥ ఇమా హి తే పరిషదశ్శ్రేణయశ్చ ద్విజాస్తథా । ఏషు తాత చరన్ధర్మం నాతివర్తేస్సతాం గతిమ్ ॥ ౫ ॥ వృద్ధాయా ధర్మశీలాయా మాతుర్నార్హస్యవర్తితుమ్ । అస్యాస్తు వచనం కుర్వన్నాతివర్తేస్సతాం గతిమ్ ॥ ౬ ॥ భరతస్య వచః కుర్వన్యాచమానస్య రాఘవ । ఆత్మానం నాతివర్తేస్త్వం సత్యధర్మపరాక్రమ ॥ ౭ ॥ ఏవం మధురముక్తస్స గురుణా రాఘవస్స్వయం । ప్రత్యువాచ సమాసీనం వసిష్ఠం పురుషర్షభః ॥ ౮ ॥ యన్మాతాపితరౌ వృత్తం తనయే కురుతస్సదా । న సుప్రతికరం తత్తు మాత్రా పిత్రా చ యత్కృతమ్ ॥ ౯ ॥ యథాశక్తి ప్రదానేన స్నాపనాచ్ఛాదనేన చ । నిత్యం చ ప్రియవాదేన తథా సంవర్ధనేన చ ॥ ౧౦ ॥ స హి రాజా జనయితా పితా దశరథో మమ । ఆజ్ఞాతం యన్మయా తస్య న తన్మిథ్యా భవిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ భరతః ప్రత్యనంతరమ్ । ఉవాచ పరమోదారస్సూతం పరమదుర్మనాః ॥ ౧౨ ॥ ఇహ మే స్థండిలే శీఘ్రం కుశానాస్తర సారథే । ఆర్యం ప్రత్యుపవేక్ష్యామి యావన్మే న ప్రసీదతి ॥ ౧౩ ॥ అనాహారో నిరాలోకో ధనహీనో యథా ద్విజః । శేష్యే పురస్తాచ్ఛాలాయా యావన్న ప్రతియాస్యతి ॥ ౧౪ ॥ స తు రామమవేక్షంతం సుమన్త్రం ప్రేక్ష్య దుర్మనాః । కుశోత్తరముపస్థాప్య భూమావేవాస్తరత్స్వయమ్ ॥ ౧౫ ॥ తమువాచ మహాతేజా రామో రాజర్షిసత్తమః । కిం మాం భరత కుర్వాణం తాత ప్రత్యుపవేక్ష్యసి ॥ ౧౬ ॥ బ్రాహ్మణో హ్యేకపార్శ్వేన నరాన్రోద్ధుమిహార్హతి । న తు మూర్ధాభిషిక్తానాం విధిః ప్రత్యుపవేశనే ॥ ౧౭ ॥ ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల హిత్వైతద్దారుణం వ్రతమ్ । పురవర్యామితః క్షిప్రమయోధ్యాం యాహి రాఘవ ॥ ౧౮ ॥ ఆసీనస్త్వేవ భరతః పౌరజానపదం జనమ్ । ఉవాచ సర్వతః ప్రేక్ష్య కిమార్యం నానుశాసథ ॥ ౧౯ ॥ తే తమూచుర్మహాత్మానం పౌరజానపదా జనాః । కాకుత్స్థమభిజానీమస్సమ్యగ్వదతి ధార్మికః ॥ ౨౦ ॥ ఏషోపి హి మహాభాగః పితుర్వచసి తిష్ఠతి । అత ఏవ న శక్తాస్స్మో వ్యావర్తయితుమంజసా ॥ ౨౧ ॥ తేషామాజ్ఞాయ వచనం రామో వచనమబ్రవీత్ । ఏవం నిబోధ వచనం సుహృదాం ధర్మచక్షుషాం ॥ ౨౨ ॥ ఏతచ్చైవోభయం శ్రుత్వా సమ్యక్సంపశ్య రాఘవ । ఉత్తిష్ఠ త్వం మహాబాహో మాం చ స్పృశ తథోదకమ్ ॥ ౨౩ ॥ అథోత్థాయ జలం స్పృష్ట్వా భరతో వాక్యమబ్రవీత్ । శృణ్వంతు మే పరిషదో మంత్రిణశ్శ్రేణయస్తథా ॥ ౨౪ ॥ న యాచే పితరం రాజ్యం నానుశాసామి మాతరం । ఆర్యం పరమధర్మజ్ఞం నానుజానామి రాఘవమ్ ॥ ౨౫ ॥ యది త్వవశ్యం వస్తవ్యం కర్తవ్యం చ పితుర్వచః । అహమేవ నివత్స్యామి చతుర్దశ సమా వనే ॥ ౨౬ ॥ ధర్మాత్మా తస్య తథ్యేన భ్రాతుర్వాక్యేన విస్మితః । ఉవాచ రామస్సంప్రేక్ష్య పౌరజానపదం జనమ్ ॥ ౨౭ ॥ విక్రీతమాహితం క్రీతం యత్పిత్రా జీవతా మమ । న తల్లోపయితుం శక్యం మయా వా భరతేన వా ॥ ఉపధిర్న మయా కార్యో వనవాసే జుగుప్సితః । యుక్తముక్తం చ కైకేయ్యా పిత్రా మే సుకృతం కృతమ్ ॥ ౨౯ ॥ జానామి భరతం క్షాంతం గురుసత్కారకారిణమ్ । సర్వమేవాత్ర కల్యాణం సత్యసంధే మహాత్మని ॥ ౩౦ ॥ అనేన ధర్మశీలేన వనాత్ప్రత్యాగతః పునః । భ్రాత్రా సహ భవిష్యామి పృథివ్యాః పతిరుత్తమః ॥ ౩౧ ॥ వృతో రాజా హి కైకేయ్యా మయా తద్వచనం కృతమ్ । అనృతాన్మోచయానేన పితరం తం మహీపతిమ్ ॥ ౩౨ ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౨౭ ॥ ౧౦౫౪౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తమప్రతిమతేజోభ్యాం భ్రాతృభ్యాం రోమహర్షణమ్ । విస్మితాస్సంగమం ప్రేక్ష్య సముపేతా మహర్షయః ॥ ౧ ॥ అంతర్హితాస్త్వృషిగణాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । తౌ భ్రాతరౌ మహాత్మానౌ కాకుత్స్థౌ ప్రశశంసిరే ॥ ౨ ॥ స ధన్యో యస్య పుత్రౌ ద్వౌ ధర్మజ్ఞౌ ధర్మవిక్రమౌ । శ్రుత్వా వయం హి సంభాషాము

భయోస్స్పృహయామహే ॥ ౩ ॥ తతస్త్వృషిగణాః క్షిప్రం దశగ్రీవవధైషిణః । భరతం రాజశార్దూలమిత్యూ
చుస్సంగతావచః ॥ ౪ ॥ కులేజాతమహాప్రాజ్ఞ మహావృత్తమహాయశః । గ్రాహ్యం రామస్యవాక్యం తే పితరంయ
ద్యవేక్షసే ॥ ౫ ॥ సదానృణమిమం రామంవయమిచ్ఛామహే పితుః । అనృణత్వాచ్చకైకెయ్యాస్స్వర్గం దశరథోగ
తః ॥ ౬ ॥ ఏతావదుక్త్వావచనంగంధర్వాస్సమహర్షయః । రాజర్షయశ్చైవతథాసర్వేస్వాంస్వాంగతింగతాః॥
హ్లాదితస్తేనవాక్యేన శుభేనశుభదర్శనః । రామస్సంహృష్టవదనస్తానృషీనభ్యపూజయత్ ॥ ౭ ॥ త్రస్తగాత్రస్తు
భరతస్సవాచాసజ్జమానయా । కృతాంజలిరిదం వాక్యం రాఘవంపునరబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ రాజధర్మమనుప్రేక్ష్యకుల
ధర్మానుసంతతిం । కర్తుమర్హసికాకుత్స్థ మమమాతుశ్చయాచనామ్ ॥ ౧౦ ॥ రక్షితుం సుమహద్రాజ్యమహమేక
స్తునోత్సహే । పౌరజానపదాంశ్చాపి రక్తాన్రంజయితుంతథా ॥ ౧౧ ॥ జ్ఞాతయశ్చహియోధాశ్చ మిత్రాణిసుహృ
దశ్చనః । త్వామేవ ప్రతికాంక్షంతె పర్జన్యమివకర్షకాః ॥ ౧౨ ॥ ఇదం రాజ్యం మహాప్రాజ్ఞస్థాపయప్రతిపద్య
హి । శక్తిమానసికాకుత్స్థ లోకస్య పరిపాలనె ॥ ౧౩ ॥ ఇత్యుక్త్వాన్యపతద్భ్రాతుః పాదయోర్భరతస్తదా । భృ
శం సమ్ప్రార్థయామాస రామమేవ ప్రియంవదః ॥ ౧౪ ॥ తమంకేభరతంకృత్వా రామోవచనమబ్రవీత్ । శ్యా
మంనలినపత్రాక్షం మత్తహంసస్వరంస్వయమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆగతా త్వామియంబుద్ధిస్స్వజా వైనయికీ చయా । భృశముత్సహసె తాతరక్షితుం పృథివీమపి ॥ ౧౬ ॥ అమాత్యైశ్చసుహృద్భిశ్చ బుద్ధిమద్భిశ్చమంత్రిభిః । సర్వకార్యా
ణిసమ్మన్త్ర్య సుమహాంత్యపికారయ ॥ ౧౭ ॥ లక్ష్మీశ్చంద్రాదపెయాద్వా హిమవాన్వాహిమంత్యజేత్ । అతీయా
త్సాగరోవేలాం నప్రతిజ్ఞామహంపితుః ॥ ౧౮ ॥ కామాద్వా తాతలోభాద్వా మాత్రాతుభ్యమిదంకృతమ్ । నత
న్మనసికర్తవ్యం వర్తితవ్యంచమాతృవత్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవంబ్రువాణం భరతఃకౌసల్యాసుతమబ్రవీత్ । తెజసాదిత్యస
ఙ్కాశం ప్రతిపచ్చంద్రదర్శనమ్ ॥ ౨౦ ॥ అధిరోహార్యపాదాభ్యాం పాదుకేహేమభూషితే । ఏతేహిసర్వలో
కస్య యోగక్షేమంవిధాస్యతః ॥ ౨౧ ॥ సోధిరుహ్యనరవ్యాఘ్రః పాదుకేహ్యవరుహ్యచ । ప్రాయచ్ఛత్సుమహాతె
జా భరతాయమహాత్మనె ॥ ౨౨ ॥ సపాదుకెసమ్ప్రణమ్య రామంవచనమబ్రవీత్ । చతుర్దశహివర్షాణి జటా
చీరధరోహ్యహం ॥ ౨౩ ॥ ఫలమూలాశనోవీరభవేయంరఘునందన । తవాగమనమాకాంక్షన్వసన్వై నగరాద్బ
హిః ॥ ౨౪ ॥ తవపాదుకయోర్న్యస్తరాజ్యతంత్రఃపరంతప । చతుర్దశేహిసంపూర్ణేవర్షేఽహనిరఘూత్తమ॥
నద్రక్ష్యామియదిత్వాంతు ప్రవేక్ష్యామిహుతాశనమ్ । తథేతిచప్రతిజ్ఞాయ తంపరిష్వజ్యసాదరం ॥ ౨౫ ॥శత్రు
ఘ్నంచపరిష్వజ్య భరతంచెదమబ్రవీత్ । మాతరంరక్షకైకెయీం మారోషంకురుతాంప్రతి ॥ ౨౬ ॥ మయాచ
సీతయాచైవ శప్తోసిరఘునందన । ఇత్యుక్త్వాఽశ్రుపరీతాక్షో భ్రాతరంవిససర్జహ ॥౨౭॥ ఓమ్ ॥ సపాదుకేతెభర
తః ప్రతాపవాంత్స్వలంకృతేసమ్పరిపూజ్యధర్మవిత్ । ప్రదక్షిణంచైవ చకారరాఘవం చకారతేచోత్తమనాగ
మూర్ధని ॥ ౨౮ ॥ అథానుపూర్వ్యాత్ప్రతినంద్య తంజనంగురూంశ్చమంత్రిప్రకృతీస్తథాఽనుజౌ । వ్యసర్జయ
ద్రాఘవవంశవర్ధనస్స్థిరస్స్వధర్మేహిమవానివాచలః ॥ ౩౦ ॥ తంమాతరోబాష్పగృహీతకంఠ్యోదుఃఖేననామంత్ర
యితుంహిశేకుః । సత్వేవమాతౄరభివాద్యసర్వారుదన్కుటీం స్వాంప్రవివేశరామః ॥ ౩౧ * ॥ ఇతి శ్రీమద
యోధ్యాకాండే ద్వాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౩౦ ॥ ౭౬౦౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శిరసికృత్వాతుపాదుకేభరతస్తదా । ఆరురోహరథంహృష్టశ్శత్రుఘ్నే
న సమన్వితః ॥ ౧ ॥ వసిష్ఠోవామదేవశ్చ జాబాలిశ్చదృఢవ్రతః । అగ్రతఃప్రయయుస్సర్వే మంత్రిణోమంత్రపూ
జితాః ॥ ౨ ॥ మందాకినీం నదీంరమ్యాం ప్రాఙ్ముఖాస్తేయయుస్తదా । ప్రదక్షిణంచకుర్వాణాశ్చిత్రకూటంమహా

గిరిం ॥ ౩ ॥ పశ్యన్నాతునహస్రాణి రమ్యాణివివిధానిచ । ప్రయయౌ తస్యపార్శ్వేన ససైన్యోభరతస్తదా ॥౪॥ అదూరాచ్చిత్రకూటస్య దదర్శభరతస్తదా । ఆశ్రమంయత్ర సమునిర్భరద్వాజఃకృతాలయః ॥ ౫ ॥ సతమాశ్రమమాసాద్య భరద్వాజస్యబుద్ధిమాన్ । అవతీర్యరథాత్పాదౌ వవందేభరతస్తదా ॥ ౬ ॥ తతోహృష్టో భరద్వాజో భరతంవాక్యమబ్రవీత్ । అపికృత్యంకృతంతాత రామేణచసమాగతమ్ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తస్సతుతతో భరద్వాజేనధీమతా । ప్రత్యువాచభరద్వాజం భరతోభ్రాతృవత్సలః ॥ ౮ ॥ సయాచ్యమానోగురుణా మయాచ దృఢవిక్రమః । రాఘవఃపరమప్రీతో వసిష్ఠంవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ పితుః ప్రతిజ్ఞాంతామేవ పాలయిష్యామి తత్త్వతః । చతుర్దశహివర్షాణి యాప్రతిజ్ఞాపితుర్మమ ॥ ౧౦ ॥ఏవముక్తోమహాప్రాజ్ఞోవసిష్ఠఃప్రత్యువాచహ । వాక్యజ్ఞోవాక్యకుశలం రాఘవంవచనం మహత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏతేప్రయచ్ఛసంహృష్టః పాదుకే హేమభూషితే । అయోధ్యాయాంమహాప్రాజ్ఞయోగక్షేమకరేతవ ॥౧౨ ॥ ఏవముక్తోవసిష్ఠేనరాఘవః ప్రాఙ్ముఖస్స్థితః। పాదుకేహ్యధిరుహ్యైతే మమరాజ్యాయవైదదౌ ॥ ౧౩ ॥ నివృత్తోహమనుజ్ఞాతో రామేణసుమహాత్మనా । అయోధ్యామేవ గచ్ఛామి గృహీత్వాపాదుకేశుభే ॥ ౧౪ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వాశుభంవాక్యం భరతస్యమహాత్మనః । భరద్వాజశ్శుభతరం మునిర్వాక్యమువాచతమ్ ॥ ౧౫ ॥ నైతచ్చిత్రంనరవ్యాఘ్ర శీలవృత్తవతాంవర । యదార్యం త్వయితిష్ఠేత్తు నిమ్నేసృష్టమివోదకమ్ ॥ ౧౬ ॥ అమృతస్సమహాబాహుః పితాదశరథస్తవ । యస్యత్వమీదృశఃపుత్రో ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః ॥ ౧౭ ॥ తమృషింతుమహాత్మానముక్తవాక్యంకృతాంజలిః । ఆమన్త్రయితుమారేభే చరణావుపగృహ్యచ ॥ తతః ప్రదక్షిణంకృత్వా భరద్వాజం పునఃపునః । భరతస్తుయయౌశ్రీమానయోధ్యాం సహమంత్రిభిః ॥ ౧౯ ॥ యానైశ్చశకటైశ్చైవ హయైర్నాగైశ్చసాచమూః । పునర్నివృత్తావిస్తీర్ణా భరతస్యానుయాయినీ ॥ ౨౦ ॥ తతస్తేయమునాందివ్యాం నదీంతీర్త్వోర్మిమాలినీమ్ । దదృశుస్తాంపునస్సర్వే గంగాంశుభజలాంనదీమ్ ॥ ౨౧ ॥ తాం రమ్యజలసంపూర్ణాంసంతీర్యసహబాంధవః । శృంగిబేరపురం రమ్యం ప్రవివేశససైనికః ॥ ౨౨ ॥ శృంగిబేరపురాద్భూయస్త్వయోధ్యాం సందదర్శహ । అయోధ్యాంచతతోదృష్ట్వా పిత్రాభ్రాత్రాచవర్జితామ్ ॥ ౨౩ ॥ భరతోదుఃఖసంతప్తస్సారథించేదమబ్రవీత్ । సారథేపశ్యవిధ్వస్తాహ్యయోధ్యానప్రకాశతే ॥ ౨౪ ॥ నిరాకారా నిరానందా దీనాప్రతిహతస్వరా ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదయోధ్యాకాండేత్రయోదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౩౩ ॥ ౬౬౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స్నిగ్ధగమ్భీరఘోషేణ స్యందనేనోపయాత్ప్రభుః। అయోధ్యాంభరతః క్షిప్రం ప్రవివేశమహాయశాః ॥ ౧ ॥ బిడాలోలూకచరితామాలీననరవారణామ్ । తిమిరాభ్యాహతాం కాళీమప్రకాశాంనిశామివ ॥ ౨ ॥ రాహుశత్రోఃప్రియాంపత్నీం శ్రియాప్రజ్వలితప్రభామ్ । గ్రహేణాభ్యుత్థితేనైకాం రోహిణీమివపీడితామ్ ॥ ౩ ॥ అల్పోష్ణక్షుబ్ధసలిలాం ఘర్మోత్తప్తవిహంగమామ్ । లీనమీనఝషగ్రాహాం కృశాం గిరినదీమివ ॥ ౪ ॥ విధూమామివహేమాభామధ్వరాగ్నిస్సముత్థితామ్ । హవిరభ్యుక్షితాం పశ్చాచ్ఛిఖాం విప్రలయంగతామ్ ॥ ౫ ॥ విధ్వస్తకవచాం రుగ్ణగజవాజిరథధ్వజామ్ । హతప్రవీరామాపన్నాంచమూమివమహాహవే॥ సఫేనాంసస్వనాంభూత్వా సాగరస్యసముత్థితామ్ । ప్రశాంతమారుతోద్ధూతాం జలోర్మిమివ నిస్స్వనామ్ ॥ ౭ ॥ త్యక్తాం యజ్ఞాయుధైస్సర్వైరభిరూపైశ్చయాజకైః । సుత్యాకాలేవినిర్వృత్తేవేదింగతరవామివ ॥ ౮ ॥ గోష్ఠమధ్యేస్థితామార్తామచరంతీం నవంతృణమ్ । గోవృషేణపరిత్యక్తాం గవాంపత్నీమివోత్సుకామ్ ॥ ౯ ॥ ప్రభాకరాద్యైస్సుస్నిగ్ధైఃప్రజ్వలద్భిరివోత్తమైః । వియుక్తాంమణిభిర్జాత్యైర్నవాంముక్తావళీమివ ॥ ౧౦ ॥ సహసాచలితాం స్థానాన్మహీంపుణ్యక్షయాద్గతామ్ । సంహృతద్యుతివిస్తారాం తారామివ దివశ్చ్యుతామ్ ॥ ౧౧ ॥ పుష్పనద్ధాం వస

న్తాన్తై మత్తభ్రమరనాదితామ్ । ద్రుతదావాగ్నివిప్లుష్టాం క్లాన్తాం వనలతామివ ॥ ౧౨ ॥ సమ్మూఢనిగమాం స్తబ్ధాం
సంక్షిప్తవిపణాపణామ్ । ప్రచ్ఛన్నశశినక్షత్రాం ద్యామివామ్బుధరైర్వృతామ్ ॥ ౧౩ ॥ క్షీణపానోత్తమైర్భిన్నైః
శరావైరభిసంవృతామ్ । హతశౌణ్డామివధ్వస్తాం పానభూమిమసంస్కృతామ్ ॥ ౧౪ ॥ వృక్ణభూమితలాం ని
మ్నాం వృక్ణపాత్రైస్సమావృతామ్ । ఉపయుక్తోదకాం భగ్నాం ప్రపాం నిపతితామివ ॥ ౧౫ ॥ విపులాం వితతాం
చైవ యుక్తపాశాం తరస్వినామ్ । భూమౌ బాణైర్వినిష్కృత్తాం పతితాం జ్యామివాయుధాత్ ॥ ౧౬ ॥ సహ
సా యుద్ధశౌణ్డేన హయారోహేణ వాహితామ్ । నిక్షిప్తభాణ్డాముత్సృష్టాం కిశోరీమివ దుర్బలామ్ ॥ ౧౭ ॥ శుష్క
తోయాం మహామత్స్యైః కూర్మైశ్చ బహుభిర్వృతామ్ । ప్రభిన్నతటవిస్తీర్ణాం వాపీమివ హృతోత్పలామ్ ॥ ౧౮
పురుషస్యాప్రహృష్టస్య ప్రతిషిద్ధానులేపనామ్ । సన్తప్తామివ శోకేన గాత్రయష్టిమభూషణామ్ ॥ ౧౯ ॥ ప్రా
వృషి ప్రవిగాఢాయాం ప్రవిష్టస్యాభ్రమణ్డలమ్ । ప్రచ్ఛన్నాం నీలజీమూతైర్భాస్కరస్య ప్రభామివ ॥ ౨౦ ॥
భరతస్తు రథస్థస్సన్ శ్రీమాన్దశరథాత్మజః । వాహయన్తం రథశ్రేష్ఠం సారథిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥ కిన్ను ఖ
ల్వద్య గమ్భీరో మూర్ఛితో న నిశమ్యతే । యథాపురమయోధ్యాయాం గీతవాదిత్రనిస్వనః ॥ ౨౨ ॥ వారుణీ
మదగన్ధశ్చ మాల్యగన్ధశ్చ మూర్ఛితః । ధూపితాగరుగన్ధశ్చ న ప్రవాతి సమన్తతః ॥ ౨౩ ॥ యానప్రవరఘో
షశ్చ స్నిగ్ధశ్చ హయనిస్వనః । ప్రమత్తగజనాదశ్చ మహాంశ్చ రథనిస్వనః ॥ ౨౪ ॥ నేదానీం శ్రూయతే పుర్యా
మస్యాం రామే వివాసితే । చన్దనాగరుగన్ధాంశ్చ మహార్హాశ్చ నవస్రజః ॥ ౨౫ ॥ గతే హి రామే తరుణాః సన్త
ప్తా నోపభుఞ్జతే । బహిర్యాత్రాం న గచ్ఛన్తి చిత్రమాల్యధరా నరాః ॥ ౨౬ ॥ నోత్సవాస్సమ్ప్రవర్తన్తే రా
మశోకార్దితే పురే । స హి నూనం మమ భ్రాత్రా పురస్యాస్య ద్యుతిర్గతా ॥ ౨౭ ॥ న హి రాజత్యయోధ్యేయం సాసారే
వార్జునీ క్షపా । కదా ను ఖలు మే భ్రాతా మహోత్సవ ఇవాగతః ॥ ౨౮ ॥ జనయిష్యత్యయోధ్యాయాం హర్షం గ్రీష్మ
ఇవామ్బుదః । తరుణైశ్చారువేషైశ్చ నరైరున్నతగామిభిః ॥ ౨౯ ॥ సమ్పతద్భిరయోధ్యాయాం నాభిభాన్తి మహా
పథాః । ఏవం బహువిధం జల్పన్వివేశ వసతిం పితుః ॥ ౩౦ ॥ తేన హీనాం నరేన్ద్రేణ సింహహీనాం గుహామివ ॥ ౭౦ ॥
తదా తమన్తఃపురముజ్ఝితప్రభం సురైరివోత్సృష్టమభాస్కరం దినమ్ । నిరీక్ష్య సర్వం తు వివిక్తమాత్మవాన్ముమోచ
బాష్పం భరతస్సుదుఃఖితః ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే చతుర్దశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥౨౩౬॥౪౭౨౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో నిక్షిప్య మాతౄస్స అయోధ్యాయాం దృఢవ్రతః । భరతశ్శోకసన్తప్త
గురూనిదమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ నన్దిగ్రామం గమిష్యామి సర్వానామన్త్రయేऽద్య వః । తత్ర దుఃఖమిదం సర్వం స
హిష్యే రాఘవం వినా ॥ ౨ ॥ గతశ్చ హి దివం రాజా వనస్థశ్చ గురుర్మమ । రామం ప్రతీక్షే రాజ్యాయ స హి రాజా
మహాయశాః ॥ ౩ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం భరతస్య మహాత్మనః । అబ్రువన్మన్త్రిణస్సర్వే వసిష్ఠశ్చ పురో
హితః ॥ ౪ ॥ సుభృశం శ్లాఘనీయం చ యదుక్తం భరత త్వయా । వచనం భ్రాతృవాత్సల్యాదనురూపం తవైవ తత్ ॥
నిత్యం తే బన్ధులుబ్ధస్య తిష్ఠతో భ్రాతృసౌహృదే । ఆర్యం మార్గం ప్రపన్నస్య నానుమన్యేత కః పుమాన్ ॥ ౬ ॥ మ
న్త్రిణాం వచనం శ్రుత్వా యథాభిలషితం ప్రియమ్ । అబ్రవీత్సారథిం వాక్యం రథో మే యుజ్యతామితి ॥ ౭ ॥ ప్రహృ
ష్టవదనస్సర్వా మాతౄస్సమభివాద్య సః । ఆరురోహ రథం శ్రీమాంఛత్రుఘ్నేన సమన్వితః ॥ ౮ ॥ ఆరుహ్య చ ర
థం శీఘ్రం శత్రుఘ్నభరతావుభౌ । యయతుః పరమప్రీతౌ వృతౌ మన్త్రిపురోహితైః ॥ ౯ ॥ అగ్రతో గురవస్త
త్ర వసిష్ఠప్రముఖా ద్విజాః । ప్రయయుః ప్రాఙ్ముఖాస్సర్వే నన్దిగ్రామో యతోऽభవత్ ॥ ౧౦ ॥ బలం చ తదనా
హూతం గజాశ్వరథసంకులమ్ । ప్రయయౌ భరతే యాతే సర్వే చ పురవాసినః ॥ ౧౧ ॥ రథస్థస్స హి ధర్మాత్మా భ

రతో భ్రాతృవత్సలః । నందిగ్రామం యయౌ తూర్ణం శిరస్యాధాయ పాదుకే ॥ ౧౨ ॥ భరతస్తు తతః క్షిప్రం నంది
గ్రామం ప్రవిశ్య సః । అవతీర్య రథాత్తూర్ణం గురూనిదముఉవాచ హ ॥ ౧౩ ॥ ఏతద్రాజ్యం మమ భ్రాత్రా దత్తం సంన్యా
సవత్స్వయం । యోగక్షేమవహే చేమే పాదుకే హేమభూషితే ॥ ౧౪ ॥ భరతశ్శిరసా కృత్వా సంన్యాసం పాదుకే త
తః । అబ్రవీద్దుఃఖసంతప్తస్సర్వం ప్రకృతిమండలం ॥ ౧౫ ॥ ఛత్రం ధారయత క్షిప్రమార్యపాదావిమౌ మతౌ ।
ఆభ్యాం రాజ్యే స్థితో ధర్మః పాదుకాభ్యాం గురోర్మమ ॥ ౧౬ ॥ భ్రాత్రా హి మయి సంన్యాసో నిక్షిప్తస్సౌహృదాదయం ।
తమిమం పాలయిష్యామి రాఘవాగమనం ప్రతి ॥ ౧౭ ॥ క్షిప్రం సంయోజయిత్వా తు రాఘవస్య పునస్స్వయం । చ
రణౌ తౌ తు రామస్య ద్రక్ష్యామి సహపాదుకౌ ॥ ౧౮ ॥ తతో నిక్షిప్తభారో ఽహం రాఘవేణ సమాగతః । నివేద్య గు
రవే రాజ్యం భజిష్యే గురువృత్తితాం ॥ ౧౯ ॥ రాఘవాయ చ సంన్యాసం దత్త్వేమే వరపాదుకే । రాజ్యం చేదమయో
ధ్యాం చ ధూతపాపో భవామి చ ॥ ౨౦ ॥ అభిషిక్తే తు కాకుత్స్థే ప్రహృష్టముదితే జనే । ప్రీతిర్మమ యశశ్చైవ భవే
ద్రాజ్యాచ్చతుర్గుణమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవం తు విలపన్దీనో భరతస్స మహాయశాః । నందిగ్రామే ఽకరోద్రాజ్యం దుఃఖితో
మంత్రిభిస్సహ ॥ ౨౨ ॥ స వల్కలజటాధారీ మునివేషధరః ప్రభుః । నందిగ్రామే ఽవసద్వీరస్ససైన్యో భరతస్తదా ॥
రామాగమనమాకాంక్షన్భరతో భ్రాతృవత్సలః । భ్రాతుర్వచనకారీ చ ప్రతిజ్ఞాపారగస్తదా ॥ ౨౪ ॥ పాదుకే
త్వభిషిచ్యాథ నందిగ్రామే ఽవసత్తదా । భరతశ్శాసనం సర్వం పాదుకాభ్యాం న్యవేదయత్ ॥ ౨౫ ॥ తతస్తు భరతశ్శ్రీ
మానభిషిచ్యార్యపాదుకే । తదధీనస్తదా రాజ్యం కారయామాస సర్వదా ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ తదా హి యత్కార్య
ముపైతి కించిదుపాయనం చోపహృతం మహార్హం । స పాదుకాభ్యాం ప్రథమం నివేద్య చకార పశ్చాద్భరతో యథా
వత్ ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే పఞ్చదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౩౯ ॥ ౨౭౮౦ ॥ **********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతిప్రయాతే భరతే వసన్రామస్తపోవనే । లక్షయామాస సోద్వేగమ
థౌత్సుక్యం తపస్వినాం ॥ ౧ ॥ యే తత్ర చిత్రకూటస్య పురస్తాత్తాపసాశ్రమే । రామమాశ్రిత్య నిరతాస్తానలక్ష
యదుత్సుకాన్ ॥ ౨ ॥ నయనైర్భ్రుకుటీభిశ్చ రామం నిర్దిశ్య శంకితాః । అన్యోన్యముపజల్పంతశ్శనైశ్చక్రుర్మిథః క
థాః ॥ ౩ ॥ తేషామౌత్సుక్యమాలక్ష్య రామస్త్వాత్మని శంకితః । కృతాంజలిరువాచేదమృషిం కులపతిం తతః ॥ ౪ ॥
న కచ్చిద్భగవన్కించిత్పూర్వవృత్తమిదం మయి । దృశ్యతే వికృతం యేన విక్రియంతే తపస్వినః ॥ ౫ ॥ ప్రమాదాచ్చ
రితం కచ్చిత్కించిన్నావరజస్య మే । లక్ష్మణస్యర్షిభిర్దృష్టం నానురూపమివాత్మనః ॥ ౬ ॥ కచ్చిచ్ఛుశ్రూషమాణా వ
శ్శుశ్రూషణపరా మయి । ప్రమదాభ్యుచితాం వృత్తిం సీతా యుక్తం న వర్తతే ॥ ౭ ॥ అథర్షిర్జరయా వృద్ధస్తపసా చ
జరాం గతః । వేపమాన ఇవోవాచ రామం భూతదయాపరం ॥ ౮ ॥ కుతః కల్యాణసత్త్వాయాః కల్యాణాభిరతేస్త
థా । చలనం తాత వైదేహ్యాస్తపస్విషు విశేషతః ॥ ౯ ॥ త్వన్నిమిత్తమిదం తావత్తాపసాన్ప్రతి వర్తతే । రక్షోభ్య
స్తేన సంవిగ్నాః కథయంతి మిథః కథాః ॥ ౧౦ ॥ రావణావరజః కశ్చిత్ఖరో నామేహ రాక్షసః । ఉత్పాట్య తాపసాన్సర్వా
న్జనస్థాననికేతనాన్ ॥ ౧౧ ॥ ధృష్టశ్చ జితకాశీ చ నృశంసః పురుషాదకః । అవలిప్తశ్చ పాపశ్చ త్వాం చ తాత
న మృష్యతే ॥ ౧౨ ॥ త్వం యదా ప్రభృతి హ్యస్మిన్నాశ్రమే తాత వర్తసే । తదా ప్రభృతి రక్షాంసి విప్రకుర్వంతి తా
పసాన్ ॥ ౧౩ ॥ దర్శయంతి హి బీభత్సైః క్రూరైర్భీషణకైరపి । నానారూపైర్విరూపైశ్చ రూపైర్వికృతదర్శనైః ॥
అప్రశస్తైరశుచిభిస్సంప్రయోజ్య చ తాపసాన్ । ప్రతిఘ్నంత్యపరాన్క్షిప్రమనార్యాః పురతః స్థితాః ॥ ౧౫ ॥
తేషు తేష్వాశ్రమస్థానేష్వబుద్ధమవలీయ చ । రమంతే తాపసాంస్తత్ర నాశయంతో ఽల్పచేతసః ॥ ౧౬ ॥ అపక్షిపంతి
స్రుగ్భాండానగ్నీన్సించంతి వారిణా । కలశాంశ్చ ప్రమృద్నంతి హవనే సముపస్థితే ॥ ౧౭ ॥ తైర్దురాత్మభిరావిష్టా

నానావిధాన్ప్రజిహాసవః । గమనాయాన్యదేశస్య చోదయన్త్యృషయోద్య మామ్ ॥ ౧౮ ॥ తత్పురా రామశాలీ రా ముపహింసాంతపస్విషు । దర్శయంతి హి దుష్టాస్తే త్యక్ష్యామ ఇమమాశ్రమం ॥ ౧౯ ॥ బహుమూలఫలం చిత్రమవి దూరాదితో వనమ్ । పురాణాశ్రమమేవాహం శ్రయిష్యే సగణః పునః ॥ ౨౦ ॥ ఖరస్త్వయ్యపి చాయుక్తం పురా తాత ప్రవర్తతే । సహాస్మాభిరితో గచ్ఛ యది బుద్ధిః ప్రవర్తతే ॥ ౨౧ ॥ సకళత్రస్య సందేహో నిత్యం యత్తస్య రాఘవ । సమర్థస్యాపి హి సతో వాసో దుఃఖమిహాద్యతే ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుక్తవంతం రామస్తం రాజపుత్రస్తపస్వినం । నశశాకోత్తరైర్వాక్యైరవబద్ధుం సముత్సుకం ॥ ౨౩ ॥ అభినంద్య సమాపృచ్ఛ్య సమాధాయ చ రాఘవమ్ । సజగామాశ్రమం త్యక్త్వా కులైః కులపతిస్సహ ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ రామస్సంసాధ్య త్వృషిగణమనుగమనాద్దేశాత్తస్మాత్కులపతిమభివాద్య ఋషిమ్ । సమ్యక్ప్రీతైస్తైరనుమత ఉపదిష్టార్థః పుణ్యం వాసాయ స్వనిలయముపసంపేదే ॥ ౨౫ ఆశ్రమం త్వృషివిరహితం ప్రభుః క్షణమపి న విజహౌ స రాఘవః । రాఘవం హి సతతమనుగతాస్తాపసాశ్చార్షచరితధృతగుణాః ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే షోడశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౨ ॥ ౧౦౪౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ రాఘవస్త్వథ యాతేషు తపస్విషు విచింతయన్ । న తత్రారోచయద్వాసం కారణైర్బహుభిస్తదా ॥ ౧ ॥ ఇహ మే భరతో దృష్టో మాతరశ్చ సనాగరాః । సా చ మే స్మృతిరన్వేతి తాన్నిత్యమనుశోచతః ॥ ౨ ॥ స్కంధావారనివేశేన తేన తస్య మహాత్మనః । హయహస్తికరీషైశ్చ ఉపమర్దః కృతో భృశం ॥ ౩ ॥ తస్మాదన్యత్ర గచ్ఛామ ఇతి సంచింత్య రాఘవః । ప్రాతిష్ఠత స వైదేహ్యా లక్ష్మణేన చ సంగతః ॥ ౪ ॥ సోత్రేరాశ్రమమాసాద్య తం వవందే మహాయశాః । తం చాపి భగవానత్రిః పుత్రవత్ప్రత్యపద్యత ॥ ౫ ॥ స్వయమాతిథ్యమాదిశ్య సర్వమస్య సుసత్కృతం । సౌమిత్రిం చ మహాభాగాం సీతాం చ సమసాంత్వయత్ ॥ ౬ ॥ పత్నీం చ తమనుప్రాప్తాం వృద్ధామామంత్ర్య సత్కృతామ్ । సాంత్వయామాస ధర్మజ్ఞస్సర్వభూతహితే రతః ॥ ౭ ॥ అనసూయాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ । ప్రతిగృహ్ణీష్వ వైదేహీమబ్రవీదృషిసత్తమః ॥ ౮ ॥ రామాయ చాచచక్షే తాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ । దశవర్షాణ్యనావృష్ట్యా దగ్ధే లోకే నిరంతరం ॥ ౯ ॥ యయా మూలఫలే సృష్టే జాహ్నవీ చ ప్రవర్తితా । ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా నియమైశ్చాప్యలంకృతా ॥ ౧౦ ॥ దశవర్షసహస్రాణి యయా తప్తం మహత్తపః । అనసూయావ్రతైస్స్నాతా ప్రత్యూహాశ్చ నిబర్హితాః ॥ ౧౧ ॥ దేవకార్యనిమిత్తం చ యయా సంత్వరమాణయా । దశరాత్రం కృతా రాత్రిస్సేయం మాతేవ తేఽనఘ ॥ ౧౨ ॥ తామిమాం సర్వభూతానాం నమస్కార్యాం యశస్వినీం । అభిగచ్ఛతు వైదేహీ వృద్ధామక్రోధనాం సదా ॥ ౧౩ ॥ అనసూయేతి యా లోకే కర్మభిః ఖ్యాతిమాగతా । ఏవం బ్రువాణం తమృషిం తథేత్యుక్త్వా స రాఘవః ॥ ౧౪ ॥ సీతామువాచ ధర్మజ్ఞామిదం వచనముత్తమం । రాజపుత్రి శ్రుతమిదం మునేరస్య సమీరితం ॥ ౧౫ ॥ శ్రేయోర్థమాత్మనశ్శీఘ్రమభిగచ్ఛ తపస్వినీం । (తాం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వమభిగమ్యాం తపస్వినీమ్) ॥ ౧౬ ॥ సీతా త్వేతద్వచశ్శ్రుత్వా రాఘవస్య హితైషిణః । తామత్రిపత్నీం ధర్మజ్ఞామభిచక్రామ మైథిలీ ॥ ౧౭ ॥ శిథిలాం వలితాం వృద్ధాం జరాపాండురమూర్ధజాం । సతతం వేపమానాంగీం ప్రవాతే కదలీమివ ॥ ౧౮ ॥ తాం తు సీతా మహాభాగామనసూయాం పతివ్రతామ్ । అభ్యవాదయదవ్యగ్రా స్వం నామ సముదాహరత్ ॥ ౧౯ ॥ అభివాద్య చ వైదేహీ తాపసీం తామనిందితామ్ । బద్ధాంజలిపుటా హృష్టా పర్యపృచ్ఛదనామయమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతస్సీతాం మహాభాగాం దృష్ట్వా తాం ధర్మచారిణీం । సాంత్వయంత్యబ్రవీద్ధృష్టా దిష్ట్యా ధర్మమవేక్షసే ॥ ౨౧ ॥ త్యక్త్వా జ్ఞాతిజనం సీతే మానమృద్ధిం చ భామిని । అవరుద్ధం వనే రామం దిష్ట్యా త్వమనుగచ్ఛసి ॥ నగరస్థో వనస్థో వా పాపో వా యది వాశుభః । యాసాం స్త్రీణాం ప్రియో భర్తా తాసాం లోకా మహోదయాః ॥ ౨౩ ॥

దుశ్శీలః కామవృత్తో వా ధనైర్వా పరివర్జితః । స్త్రీణామార్యస్వభావానాం పరమం దైవతం పతిః ॥ ౨౪ ॥ నాతో
విశిష్టం పశ్యామి బాంధవం విమృశంత్యహం । సర్వత్ర యోగ్యం వైదేహి తపఃకృతమివావ్యయం ॥ ౨౫ ॥ న త్వేవమవ
గచ్ఛంతి గుణదోషమసత్స్త్రియః । కామవక్తవ్యహృదయా భర్తృనాథాశ్చరంతి యాః ॥ ౨౬ ॥ ప్రాప్నువంత్య
యశశ్చైవ ధర్మభ్రంశం చ మైథిలి । అకార్యవశమాపన్నాః స్త్రియో యాః ఖలు తద్విధాః ॥ ౨౭ ॥ త్వద్విధాస్తు గు
ణైర్యుక్తా దృష్టలోకపరావరాః । స్త్రియస్స్వర్గే చరిష్యంతి యథా ధర్మకృతస్తథా ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ తదేవమేనం
త్వమనువ్రతా సతీ పతివ్రతానాం సమయానువర్తినీ । భవ స్వభర్తుస్సహధర్మచారిణీ యశశ్చ ధర్మం చ తతస్సమాప్స్య
సి ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే సప్తదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౯౩ ॥ ౧౧౮౪ ॥ *********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సా త్వేవముక్తా వైదేహీ అనసూయానసూయయా । ప్రతిపూజ్య వచో మం
దం ప్రవక్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ నైతదాశ్చర్యమార్యాయా యన్మాం త్వమనుభాషసే । విదితం తు మమాప్యే
తద్యథా నార్యాః పతిర్గురుః ॥ ౨ ॥ యద్యప్యేష భవేద్భర్తా మమార్యే వృత్తవర్జితః । అద్వైధముపచర్తవ్యస్తథా
ప్యేష మయా భవేత్ ॥ ౩ ॥ కింపునర్యో గుణశ్లాఘ్యస్సానుక్రోశో జితేంద్రియః । స్థిరానురాగో ధర్మాత్మా మాతృ
వత్పితృవత్ప్రియః ॥ ౪ ॥ యాం వృత్తిం వర్తతే రామః కౌసల్యాయాం మహాబలః । తామేవ నృపనారీణామన్యాసా
మపి వర్తతే ॥ ౫ ॥ సకృద్దృష్టాస్వపి స్త్రీషు నృపేణ నృపవత్సలః । మాతృవద్వర్తతే వీరో మానముత్సృజ్య ధర్మవి
త్ ॥ ౬ ॥ ఆగచ్ఛంత్యాశ్చ విజనం వనమేవం భయావహం । సమాహితం మే శ్వశ్ర్వా చ హృదయే తద్ధృతం మహత్ ॥
పాణిప్రదానకాలే చ యత్పురా త్వగ్నిసన్నిధౌ । అనుశిష్టా జనన్యాస్మి వాక్యం తదపి మే ధృతం ॥ ౮ ॥ నవీకృతం
తు తత్సర్వం వాక్యైస్తే ధర్మచారిణి । పతిశుశ్రూషణాన్నార్యాస్తపో నాన్యద్విధీయతే ॥ ౯ ॥ సావిత్రీ పతిశు
శ్రూషాం కృత్వా స్వర్గే మహీయతే । తథావృత్తిశ్చ యాతా త్వం పతిశుశ్రూషయా దివమ్ ॥ ౧౦ ॥ వరిష్ఠా సర్వ
నారీణామేషా చ దివి దేవతా । రోహిణీ న వినా చంద్రం ముహూర్తమపి దృశ్యతే ॥ ౧౧ ॥ ఏవంవిధాశ్చ ప్రవరాః స్త్రి
యో భర్తృదృఢవ్రతాః । దేవలోకే మహీయంతే పుణ్యేన స్వేన కర్మణా ॥ ౧౨ ॥ తతో౽నసూయా సంహృష్టా శ్రు
త్వోక్తం సీతయా వచః । శిరస్యాఘ్రాయ చోవాచ మైథిలీం హర్షయంత్యుత ॥ ౧౩ ॥ నియమైర్వివిధైరాప్తం తపో
హి మహదస్తి మే । తత్సంశ్రిత్య బలం సీతే ఛందయే త్వాం శుచివ్రతే ॥ ౧౪ ॥ ఉపపన్నం మనోజ్ఞం చ వచనం తవ మై
థిలి । ప్రీతా చాస్మ్యుచితం కిం తే కరవాణి బ్రవీహి మే ॥ ౧౫ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా విస్మితా మందవిస్మ
యా । కృతమిత్యబ్రవీత్సీతా తపోబలసమన్వితాం ॥ ౧౬ ॥ సా త్వేవముక్తా ధర్మజ్ఞా తయా ప్రీతతరాభవత్ । సఫలం
చ ప్రహర్షం తే హంత సీతే కరోమ్యహం ॥ ౧౭ ॥ ఇదం దివ్యం వరం మాల్యం వస్త్రమాభరణాని చ । అంగరాగం చ వైదే
హి మహార్హం చానులేపనమ్ ॥ ౧౮ ॥ మయా దత్తమిదం సీతే తవ గాత్రాణి శోభయేత్ । అనురూపమసంక్లిష్టం ని
త్యమేవ భవిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ అంగరాగేణ దివ్యేన లిప్తాంగీ జనకాత్మజే । శోభయిష్యసి భర్తారం యథా శ్రీర్విష్ణుమవ్య
యమ్ ॥ ౨౦ ॥ సా వస్త్రమంగరాగం చ భూషణాని స్రజస్తథా । మైథిలీ ప్రతిజగ్రాహ ప్రీతిదానమనుత్తమమ్ ॥
ప్రతిగృహ్య చ తత్సీతా ప్రీతిదానం యశస్వినీ । శ్లిష్టాంజలిపుటా తత్ర సముపాస్త తపోధనామ్ ॥ ౨౨ ॥ తథా సీతాము
పాసీనామనసూయా దృఢవ్రతా । వచనం ప్రష్టుమారేభే కాంచిత్ప్రియకథామను ॥ ౨౩ ॥ స్వయంవరే కిల ప్రాప్తా
త్వమనేన యశస్వినా । రాఘవేణేతి మే సీతే కథా శ్రుతిముపాగతా ॥ ౨౪ ॥ తాం కథాం శ్రోతుమిచ్ఛామి విస్త
రేణ చ మైథిలి । యథానుభూతం కార్త్స్న్యేన తన్మే త్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తా తు సా సీతా తాం తతో ధర్మ
చారిణీమ్ । శ్రూయతామితి చోక్త్వా వై కథయామాస తాం కథామ్ ॥ ౨౬ ॥ మిథిలాధిపతిర్వీరో జనకో నామ ధర్మవిత్ ।

క్షత్రధర్మేహ్యభిరతో న్యాయతశ్శాస్తి మేదినీమ్ । ౨౭ ॥ తస్య లాంగలహస్తస్య కర్షతః క్షేత్రమండలం । అహం కిలోత్థితా భిత్త్వా జగతీం నృపతేస్సుతా ॥ ౨౮ ॥ స మాం దృష్ట్వా నరపతిర్ముష్టివిక్షేపతత్పరః । పాంసుకుంఠితసర్వాంగీం జనకో విస్మితోఽభవత్ ॥ ౨౯ ॥ అనపత్యేన చ స్నేహాదంకమారోప్య చ స్వయం । మమేయం తనయేత్యుక్త్వా స్నేహో మయి నిపాతితః ॥ ౩౦ ॥ అంతరిక్షే చ వాగుక్తా ప్రతిమామానుషీ కిల । ఏవమేతన్నరపతే ధర్మేణ తనయా తవ ॥ ౩౧ ॥ తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా పితా మే మిథిలాధిపః । అవాప్తో విపులామృద్ధిం మామవాప్య నరాధిపః ॥ ౩౨ ॥ దత్తా చాస్మీష్టవద్దేవ్యై జ్యేష్ఠాయై పుణ్యకర్మణా । తయా సంభావితా చాస్మి స్నిగ్ధయా మాతృసౌహృదాత్ ॥ ౩౩ ॥ పతిసంయోగసులభం వయో దృష్ట్వా తు మే పితా । చింతామభ్యగమద్దీనో విత్తనాశాదివాధనః ॥ ౩౪ ॥ సదృశాచ్చాపకృష్టాచ్చ లోకే కన్యాపితా జనాత్ । ప్రధర్షణామవాప్నోతి శక్రేణాపి సమో భువి ॥ ౩౫ ॥ తాం ధర్షణామదూరస్థాం దృష్ట్వా చాత్మని పార్థివః । చింతార్ణవగతః పారం నాససాదాప్లవో యథా ॥ ౩౬ ॥ అయోనిజాం హి మాం జ్ఞాత్వా నాధ్యగచ్ఛత్స చింతయన్ । సదృశం చానురూపం చ మహీపాలః పతిం మమ ॥ ౩౭ ॥ తస్య బుద్ధిరియం జాతా చింతయానస్య సంతతం । స్వయంవరం తనూజాయాః కరిష్యామీతి ధీమతః ॥ ౩౮ ॥ మహాయజ్ఞే తదా తస్య వరుణేన మహాత్మనా । దత్తం ధనుర్వరం ప్రీత్యా తూణీ చాక్షయసాయకౌ ॥ ౩౯ ॥ అసంచాల్యం మనుష్యైశ్చ యత్నేనాపి చ గౌరవాత్ । తన్న శక్తా నమయితుం స్వప్నేష్వపి నరాధిపాః ॥ ౪౦ ॥ తద్ధనుః ప్రాప్య మే పిత్రా వ్యాహృతం సత్యవాదినా । సమవాయే నరేంద్రాణాం పూర్వమామంత్ర్య పార్థివాన్ ॥ ౪౧ ॥ ఇదం చ ధనురుద్యమ్య సజ్యం యః కురుతే నరః । తస్య మే దుహితా భార్యా భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౪౨ ॥ తచ్చ దృష్ట్వా ధనుః శ్రేష్ఠం గౌరవాద్గిరిసన్నిభమ్ । అభివాద్య నృపా జగ్మురశక్తాస్తస్య తోలనే ॥ ౪౩ ॥ సుదీర్ఘస్య తు కాలస్య రాఘవోఽయం మహాద్యుతిః । విశ్వామిత్రేణ సహితో యజ్ఞం ద్రష్టుం సమాగతః ॥ ౪౪ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా రామస్సత్యపరాక్రమః । విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా మమ పిత్రా సుపూజితః ॥ ౪౫ ॥ ప్రోవాచ పితరం తత్ర భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । సుతౌ దశరథస్యేమౌ ధనుర్దర్శనకాంక్షిణౌ ॥ ౪౬ ॥ ధనుర్దర్శయ రామాయ రాజపుత్రాయ దైవికం । ఇత్యుక్తస్తేన విప్రేణ తద్ధనుస్సముపానయత్ । (తద్ధనుర్దర్శయామాస రాజపుత్రాయ దైవికం) ॥ ౪౭ ॥ నిమేషాంతరమాత్రేణ తదానమ్య స వీర్యవాన్ । జ్యాం సమారోప్య ఝడితి పూరయామాస వీర్యవాన్ ॥ ౪౮ ॥ తేన పూరయతా వేగాన్మధ్యే భగ్నం ద్విధా ధనుః । తస్య శబ్దోఽభవద్భీమః పతితస్యాశనేరివ ॥ ౪౯ ॥ తతోఽహం తత్ర రామాయ పిత్రా సత్యాభిసంధినా । నిశ్చితా దాతుముద్యమ్య జలభాజనముత్తమమ్ ॥ ౫౦ ॥ దీయమానాం న తు తదా ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః । అవిజ్ఞాయ పితుశ్ఛందమయోధ్యాధిపతేః ప్రభోః ॥ ౫౧ ॥ తతశ్శ్వశురమామంత్ర్య వృద్ధం దశరథం నృపం । మమ పిత్రా త్వహం దత్తా రామాయ విదితాత్మనే ॥ ౫౨ ॥ మమ చైవానుజా సాధ్వీ ఊర్మిళా ప్రియదర్శనా । భార్యార్థే లక్ష్మణస్యాపి దత్తా పిత్రా మమ స్వయం ॥ ౫౩ ॥ ఏవం దత్తాస్మి రామాయ తదా తస్మిన్స్వయంవరే । అనురక్తాస్మి ధర్మేణ పతిం వీర్యవతాం వరమ్ ॥ ౫౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదయోధ్యాకాండే అష్టాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౯౫ ॥ ౯౯౦౧ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అనసూయా తు ధర్మజ్ఞా శ్రుత్వా తాం మహతీం కథామ్ । పర్యష్వజత బాహుభ్యాం శిరస్యాఘ్రాయ మైథిలీమ్ ॥ ౧ ॥ వ్యక్తాక్షరపదం చిత్రం భాషితం మధురం త్వయా । యథా స్వయంవరం వృత్తం తత్సర్వం హి శ్రుతం మయా ॥ ౨ ॥ రమేఽహం కథయా తే తు దృఢం మధురభాషిణి । రవిరస్తంగతః శ్రీమానుపోహ్య రజనీం శుభామ్ ॥ ౩ ॥ దివసం ప్రతికీర్ణానామాహారార్థం పతత్త్రిణామ్ । సంధ్యాకాలే నిలీనానాం నిద్రార్థం శ్రూయతే ధ్వనిః ॥ ౪ ॥ ఏతే చాప్యభిషేకార్ద్రా మునయః కలశోద్యతాః । సహితా ఉపవర్తంతే సలిలాప్లుతవ

లాః ॥ ౫ ॥ ఋషీణామగ్నిహోత్రైశ్చ హుతైర్విధిపూర్వకమ్ । కపోతాంగారుణో ధూమో దృశ్యతే పవనోద్ధతః ॥ ౬ ॥ అల్పపర్ణా హి తరవో ఘనీభూతాస్సమంతతః । విప్రకృష్టేఽపి దేశేఽస్మిన్న ప్రకాశంతి వై దిశః ॥ ౭ ॥ రజనీచరసత్త్వాని ప్రచరంతి సమంతతః । తపోవనమృగా హ్యేతే వేదితీర్థేషు శేరతే ॥ ౮ ॥ సంప్రవృత్తా నిశా సీతే నక్షత్రసమలంకృతా । జ్యోత్స్నాప్రావరణశ్చంద్రో దృశ్యతేఽభ్యుదితోఽమ్బరే ॥ ౯ ॥ గమ్యతామనుజానామి రామస్యానుచరీ భవ । కథయంత్యా హి మధురం త్వయాహం పరితోషితా ॥ ౧౦ ॥ అలంకురు చ తావత్త్వం ప్రత్యక్షం మమ మైథిలి । ప్రీతిం జనయ మే వత్సే దివ్యాలంకారశోభితా ॥ ౧౧ ॥ సా తదా సమలంకృత్య సీతా సురసుతోపమా । ప్రణమ్య శిరసా తస్యై రామం త్వభిముఖీ యయౌ ॥ ౧౨ ॥ తథా తు భూషితాం సీతాం దదర్శ వదతాం వరః । రాఘవః ప్రీతిదానేన తపస్విన్యా జహర్ష చ ॥ ౧౩ ॥ న్యవేదయత్తతస్సర్వం సీతా రామాయ మైథిలీ । ప్రీతిదానం తపస్విన్యా వసనాభరణస్రజామ్ ॥ ౧౪ ॥ ప్రహృష్టస్త్వభవద్రామో లక్ష్మణశ్చ మహారథః । మైథిల్యాస్సత్క్రియాం దృష్ట్వా మానుషేషు సుదుర్లభామ్ ॥ ౧౫ ॥ తతస్తాం శర్వరీం ప్రీతః పుణ్యాం శశినిభాననః । అర్చితస్తాపసైస్సిద్ధైరువాస రఘునందనః ॥ ౧౬ ॥ తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామభిషిచ్య హుతాగ్నికాన్ । ఆపృచ్ఛేతాం నరవ్యాఘ్రౌ తాపసాన్వనగోచరాన్ ॥ ౧౭ ॥ తావూచుస్తే వనచరాస్తాపసా ధర్మచారిణః । వనస్య తస్య సంచారం రాక్షసైస్సమభిప్లుతమ్ ॥ ౧౮ ॥ రక్షాంసి పురుషాదాని నానారూపాణి రాఘవ । వసంత్యస్మిన్మహారణ్యే వ్యాళాశ్చ రుధిరాశనాః ॥ ౧౯ ॥ ఉచ్ఛిష్టం వా ప్రమత్తం వా తాపసం ధర్మచారిణం । అదంత్యస్మిన్మహారణ్యే తాన్నివారయ రాఘవ ॥ ౨౦ ॥ ఏష పంథా మహర్షీణాం ఫలాన్యాహరతాం వనే । అనేన తు వనం దుర్గం గంతుం రాఘవ తే క్షమమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతీవ తైః ప్రాంజలిభిస్తపస్విభిర్ద్విజైః కృతస్వస్త్యయనః పరంతపః । వనం సభార్యః ప్రవివేశ రాఘవస్సలక్ష్మణస్సూర్య ఇవాభ్రమండలమ్ ॥ ౨౨ ॥ హరిః ఓమ్ ॥ * ॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే చతుర్వింశత్సహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమదయోధ్యాకాండే ఏకోనవింశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కాండం ద్వితీయం శృణ్వన్యః ప్రోక్తేన నియమేన తు । సోఽగ్నిసాయుజ్యమాప్నోతి పఠనాద్వాపి శాశ్వతం ॥ సౌమిత్రిణా చ జానక్యా చాపబాణాసిధారిణే । సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళమ్ ॥ ౩౯౮ ॥ ౪౯౬౦ ॥ **

ధ్యానశ్లోకప్రకారః

సీతాదేవీయుతం వీరం సర్వభూషణభూషితమ్ । సీతాపతిం హరిం ధ్యాయేదయోధ్యాకాండ ఉత్తమే ॥

ఓం తత్సర్వం శ్రీరామార్పణమస్తు.

అయోధ్యాకాండస్సమాప్తిమగమత్

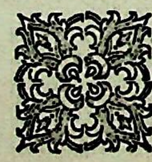

శ్రీ

శ్రీమతే హయగ్రీవాయ నమః

శ్రీమదరణ్యకాండప్రారమ్భః.

ధ్యానశ్లోకః ॥

జటిలం చీరవసనం దండకారణ్యవాసినమ్ । మునివెషధరం ధ్యాయేదరణ్యే కాండఉత్తమె ॥ త్రివారం కుర్యాత్ ॥

ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం దండకారణ్యమాత్మవాన్ । దదర్శ రామో దుర్ధర్షస్తాపసాశ్రమమండలం ॥ ౧ ॥ కు
శచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యా లక్ష్మ్యా సమావృతమ్ । యథా ప్రదీప్తం దుర్దర్శం గగనే సూర్యమండలం ॥ ౨ ॥ శరణ్యం స
ర్వభూతానాం సుసమ్మృష్టాజిరం తథా । మృగైర్బహుభిరాకీర్ణం పక్షిసంఘైస్సమాకులం ॥ ౩ ॥ పూజితం చోప
నృత్తం చ నిత్యమప్సరసాం గణైః । విశాలైరగ్నిశరణైస్స్రుగ్భాండైరజినైః కుశైః ॥ ౪ ॥ సమిద్భిస్తోయకలశైః ఫల
మూలైశ్చ శోభితమ్ । ఆరణ్యైశ్చ మహావృక్షైః పుణ్యైస్స్వాదుఫలైర్యుతమ్ ॥ ౫ ॥ బలిహోమార్చితం పుణ్యం బ్ర
హ్మఘోషనినాదితమ్ । పుష్పైర్వన్యైః పరిక్షిప్తం పద్మిన్యా చ సపద్మయా ॥ ౬ ॥ ఫలమూలాశనైర్దాన్తైశ్చీరకృష్ణా
జినాంబరైః । సూర్యవైశ్వానరాభైశ్చ పురాణైర్మునిభిర్వృతమ్ ॥ ౭ ॥ పుణ్యైశ్చ నియతాహారైశ్శోభితం పరమ
ర్షిభిః । తద్బ్రహ్మభవనప్రఖ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్ ॥ ౮ ॥ బ్రహ్మవిద్భిర్మహాభాగైర్బ్రాహ్మణైరుపశోభితం ।
తం దృష్ట్వా రాఘవశ్శ్రీమాంస్తాపసాశ్రమమండలమ్ ॥ ౯ ॥ అభ్యగచ్ఛన్మహాతేజా విజ్యం కృత్వా మహద్ధనుః । దివ్య
జ్ఞానోపపన్నాస్తే రామం దృష్ట్వా మహర్షయః ॥ ౧౦ ॥ అభ్యగచ్ఛంస్తదా ప్రీతా వైదేహీం చ యశస్వినీం ॥ ఓం ॥
తే తం సోమమివోద్యంతం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః ॥ ౧౧ ॥ లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా తు వైదేహీం చ యశస్వినీమ్ ।
మంగళాని ప్రయుంజానాః ప్రత్యగృహ్ణన్ దృఢవ్రతాః ॥ ౧౨ ॥ రూపసంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతాం ।
దదృశుర్విస్మితాకారా రామస్య వనవాసినః ॥ ౧౩ ॥ వైదేహీం లక్ష్మణం రామం నేత్రైరనిమిషైరివ । ఆశ్చర్యభూ
తాన్ దదృశుస్సర్వే తే వనచారిణః ॥ ౧౪ ॥ అత్రైనం హి మహాభాగాస్సర్వభూతహితే రతమ్ । అతిథిం పర్ణశాలా
యాం రాఘవం సంన్యవేశయన్ ॥ ౧౫ ॥ తతో రామస్య సత్కృత్య విధినా పావకోపమాః । ఆజహ్రుస్తే మహాభా
గాస్సలిలం ధర్మచారిణః ॥ ౧౬ ॥ పుష్పం మూలం ఫలం వన్యమాశ్రమం చ మహాత్మనః । నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞాస్తతః
ప్రాంజలయోబ్రువన్ ॥ ౧౭ ॥ ధర్మపాలో జనస్యాస్య శరణ్యస్త్వం మహాయశాః । పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ రాజా
దండధరో గురుః ॥ ౧౮ ॥ ఇన్ద్రస్యేహ చతుర్భాగః ప్రజా రక్షతి రాఘవ । రాజా తస్మాద్వరాన్భోగాన్భుంక్తే లో
కనమస్కృతః ॥ ౧౯ ॥ తే వయం భవతా రక్ష్యా భవద్విషయవాసినః । నగరస్థో వనస్థో వా త్వం నో రాజా జనేశ్వరః ॥
న్యస్తదండా వయం రాజన్ జితక్రోధా జితేంద్రియాః । రక్షితవ్యాస్త్వయా శశ్వద్గర్భభూతాస్తపోధనాః ॥ ౨౦ ॥ ఏ
వముక్త్వా ఫలైర్మూలైః పుష్పైర్వన్యైశ్చ రాఘవమ్ । అన్యైశ్చ వివిధాహారైస్సలక్ష్మణమపూజయన్ ॥ ౨౧ ॥ తథా
న్యే తాపసాస్సిద్ధా రామం వైశ్వానరోపమాః । న్యాయవృత్తా యథాన్యాయం తర్పయామాసురీశ్వరమ్ ॥ ౨౨ ॥
॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే అరణ్యకాండే ప్రథమస్సర్గః ॥ ౩౦౧ ॥ ౬౦౨౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కృతాతిథ్యోథ రామస్తు సూర్యస్యోదయనం ప్రతి । ఆమన్త్ర్య సమునీంత్స
ర్వాన్వనమేవాన్వగాహత ॥ ౧ ॥ ఓమ్ ॥ నానామృగగణాకీర్ణం శార్దూలవృకసేవితమ్ । ధ్వస్తవృక్షలతాగుల్మం
దదర్శసలిలాశయమ్ ॥ ౨ ॥ నిష్కూజనానాశకుని ఝిల్లికాగణనాదితమ్ । లక్ష్మణానుగతో రామో వనమధ్యం ద
దర్శహ ॥ ౩ ॥ సీతయాసహ కాకుత్స్థస్తస్మిన్ఘోరమృగాయుతే । దదర్శగిరిశృంగాభం పురుషాదం మహాస్వనమ్ ॥
గమ్భీరాక్షంమహావక్త్రం వికటంవిషమోదరమ్ । బీభత్సంవిషమందీర్ఘం వికృతంఘోరదర్శనమ్ ॥ ౫ ॥ వసానం
చర్మవైయాఘ్రం వసార్ద్రంరుధిరోక్షితమ్ । త్రాసనంసర్వభూతానాం వ్యాదితాస్యమివాన్తకమ్ ॥ ౬ ॥ త్రీంత్సిం
హాంశ్చతురోవ్యాఘ్రాన్ద్వౌవృకౌ పృషతాన్ దశ । సవిషాణం వసాదిగ్ధం గజస్యచ శిరోమహత్ ॥ ౭ ॥ అవసజ్యా
యసేశూలే వినదంతంమహాస్వనమ్ । సరామంలక్ష్మణంచైవ సీతాందృష్ట్వాచ మైథిలీమ్ ॥ ౮ ॥ అభ్యధావతసంక్రు
ద్ధః ప్రజాః కాలఇవాంతకః । సకృత్వాభైరవంనాదం చాలయన్నివమేదినీమ్ ॥ ౯ ॥ అంకేనాదాయవైదేహీమప
క్రమ్యతతోఽబ్రవీత్ । యువాంజటాచీరధరౌ సభార్యౌక్షీణజీవితౌ ॥ ౧౦ ॥ ప్రవిష్టౌదండకారణ్యంశరచాపాసిధా
రిణౌ । కథం తాపసయోర్వాంచ వాసః ప్రమదయాసహ ॥ ౧౧ ॥ అధర్మచారిణౌపాపౌ కౌయువాం మునిదూ
షకౌ । అహంవనమిదందుర్గం విరాధోనామరాక్షసః ॥ ౧౨ ॥ చరామిసాయుధోనిత్యమృషిమాంసానిభక్షయన్ ।
ఇయంనారీవరారోహామమభార్యాభవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ యువయోః పాపయోశ్చాహం పాస్యామిరుధిరంమృధే ।
తస్యైవంబ్రువతోదుష్టం విరాధస్యదురాత్మనః ॥ ౧౪ ॥ శ్రుత్వాసగర్వితంవాక్యం సమ్భ్రాన్తాజనకాత్మజా । సీ
తా ప్రావేపతోద్వేగాత్ప్రవాతే కదలీయథా ॥ ౧౫ ॥ తాందృష్ట్వారాఘవస్సీతాం విరాధాంకగతాంశుభామ్ ।
అబ్రవీల్లక్ష్మణంవాక్యం ముఖేనపరిశుష్యతా ॥ ౧౬ ॥ పశ్యసౌమ్యనరేన్ద్రస్యజనకస్యాత్మసమ్భవామ్ । మమభార్యాం
శుభాచారాం విరాధాంకే ప్రవేశితామ్ ॥ ౧౭ ॥ అత్యన్తసుఖసంవృద్ధాం రాజపుత్రీం మనస్వినీమ్ । యదభిప్రే
తమస్మాసు ప్రియంవరవృతంచయత్ ॥ ౧౮ ॥ కైకేయ్యాస్తత్సుసంపన్నం క్షిప్రమద్యైవలక్ష్మణ । యానతుష్యతి
రాజ్యేన పుత్రార్థే దీర్ఘదర్శినీ ॥ ౧౯ ॥ యయాహం సర్వభూతానాం హితః ప్రస్థాపితోవనమ్ । అద్యేదానీం స
కామాసా యామాతా మమ మధ్యమా ॥ ౨౦ ॥ పరస్పర్శాత్తువైదేహ్యానదుఃఖతరమస్తిమే । పితుర్వియోగా
త్సౌమిత్రే స్వరాజ్యహరణాత్తథా ॥ ౨౧ ॥ ఇతిబ్రువతికాకుత్స్థేబాష్పశోకపరిప్లుతే । అబ్రవీల్లక్ష్మణఃక్రుద్ధోరుద్ధో
నాగఇవశ్వసన్ ॥ ౨౨ ॥ అనాథఇవభూతానాం నాథస్త్వంవాసవోపమః । మయాప్రేష్యేణకాకుత్స్థ కిమర్థంప
రితప్యసే ॥ ౨౩ ॥ శరేణనిహతస్యాద్యమయాక్రుద్ధేన రక్షసః । విరాధస్యగతాసోర్హిమహీపాస్యతిశోణితం ॥ ౨౪
రాజ్యకామే మమక్రోధో భరతేయోబభూవహ । తం విరాధే ప్రమోక్ష్యామి వజ్రీవజ్రమివాచలే ॥ ౨౫ ॥ఓం॥
మమభుజబలవేగవేగితఃపతతుశరోస్యమహాన్మహోరసి । వ్యపనయతుతనోశ్చజీవితం పతతుతతస్సమహీం విఘూర్ణి
తః ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౪౦౭ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వాలక్ష్మణశ్శ్రీమాన్రాక్షసం ప్రహసన్నివ । ఉవాచ పరమోదార
స్సుమిత్రానన్దవర్ధనః ॥ ౧ ॥ కోభవాన్వనమభ్యేత్య చరిష్యసియథాసుఖం । అథోవాచపునర్వాక్యం విరాధఃపూ
రయన్వనం ॥ ౨ ॥ ఆత్మానంపృచ్ఛతేబ్రూహితం కౌయువాం క్వగమిష్యథః । తమువాచతతోరామో రాక్షసం జ్వలి
తాననం ॥ ౩ ॥ పృచ్ఛన్తంసుమహాతేజా ఇక్ష్వాకుకులమాత్మనః । క్షత్రియౌ వృత్తసమ్పన్నౌ విద్ధినౌ వనగోచ
రౌ ॥ ౪ ॥ త్వాంతువేదితుమిచ్ఛావః కస్త్వంచరసిదండకాన్ । తమువాచవిరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమం॥ ౫ ॥
హన్తవక్ష్యామితేరాజన్నిబోధమమరాఘవ । పుత్రఃకిలజయస్యాహం మమమాతా శతహ్రదా ॥ ౬ ॥ విరాధ

ఇతి మామాహుః పృథివ్యాం సర్వరాక్షసాః । తపసా చాపి మే ప్రాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా ॥ ౭ ॥ శస్త్రేణావధ్యతా లోకే ఛేద్యాభేద్యత్వమేవ చ । ఉత్సృజ్య ప్రమదామేనామనపేక్షౌ యథాగతం ॥ ౮ ॥ త్వరమాణౌ పలాయేతాం న వాం జీవితమాదదే । తం రామః ప్రత్యువాచేదం కోపసంరక్తలోచనః ॥ ౯ ॥ రాక్షసం వికృతాకారం విరాధం పాపచేతసం । క్షుద్ర ధిక్త్వాం తు హీనార్థం మృత్యుమన్వేషసే ధ్రువం ॥ ౧౦ ॥ రణే సంప్రాప్స్యసే తిష్ఠ న మే జీవన్గమిష్యసి । తతస్సజ్యం ధనుః కృత్వా రామస్సునిశితాంచ్ఛరాన్ ॥ ౧౧ ॥ సుశీఘ్రమభిసంధాయ రాక్షసం నిజఘాన హ । ధనుషా జ్యాగుణవతా సప్త బాణాన్ముమోచ హ ॥ ౧౨ ॥ రుక్మపుంఖాన్మహావేగాన్సుపర్ణానిలతుల్యగాన్ । తే శరీరం విరాధస్య భిత్త్వా బర్హిణవాససః ॥ ౧౩ ॥ నిపేతుశ్శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం పావకోపమాః । స విద్ధో న్యస్య వైదేహీం శూలముద్యమ్య రాక్షసః ॥ ౧౪ ॥ అభ్యద్రవత్సుసంక్రుద్ధస్తదా రామం సలక్ష్మణం । స వినద్య మహానాదం శూలం శక్రధ్వజోపమం ॥ ౧౫ ॥ ప్రగృహ్యాశోభత తదా వ్యాత్తానన ఇవాంతకః । అథ తౌ భ్రాతరౌ దీప్తం శరవర్షం వవర్షతుః ॥ ౧౬ ॥ విరాధే రాక్షసే తస్మిన్కాలాంతకయమోపమే । స ప్రహస్య మహారౌద్రః స్థిత్వా జృంభత రాక్షసః ॥ ౧౭ ॥ జృంభమాణస్య తే బాణాః కాయాన్నిష్పేతురాశుగాః । స్పర్శాత్తు వరదానేన ప్రాణాన్సంరోధ్య రాక్షసః ॥ ౧౮ ॥ విరాధశ్శూలముద్యమ్య రాఘవావభ్యధావత । తచ్ఛూలం వజ్రసంకాశం గగనే జ్వలనోపమమ్ ॥ ౧౯ ॥ ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద రామశ్శస్త్రభృతాం వరః । తద్రామవిశిఖైశ్ఛిన్నం శూలం తస్య కరాద్భువి ॥ ౨౦ ॥ పపాతాశనినా ఛిన్నం మేరోరివ శిలాతలమ్ । తౌ ఖడ్గౌ క్షిప్రముద్యమ్య కృష్ణసర్పోపమౌ శుభౌ ॥ ౨౧ ॥ తూర్ణమాపతతస్తస్య తదా ప్రహరతాం బలాత్ । స వధ్యమానస్సుభృశం బాహుభ్యాం పరిరభ్య తౌ ॥ ౨౨ ॥ అప్రకంప్యౌ నరవ్యాఘ్రౌ రౌద్రః ప్రస్థాతుమైచ్ఛత । తస్యాభిప్రాయమాజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ వహత్వయమలం తావత్పథానేన తు రాక్షసః । యథా చేచ్ఛతి సౌమిత్రే తథా వహతు రాక్షసః ॥ ౨౪ ॥ అయమేవ హి నః పంథా యేన యాతి నిశాచరః । స తు స్వబలవీర్యేణ సముత్క్షిప్య నిశాచరః ॥ ౨౫ ॥ బాలావివ స్కంధగతౌ చకారాతిబలోద్ధతః । తావారోప్య తతస్స్కంధం రాఘవౌ రజనీచరః ॥ ౨౬ ॥ విరాధో వినదన్ఘోరం జగామాభిముఖో వనమ్ ॥ ఓమ్ ॥ వనం మహామేఘనిభం ప్రవిష్టో ద్రుమైర్మహద్భిర్వివిధైరుపేతం । నానావిధైః పక్షికులైర్విచిత్రం శివాయుతం వ్యాలమృగైర్వికీర్ణమ్ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే తృతీయస్సర్గః ॥౧౦౭॥ ౨౧౪౦

శ్రీరామాయణసుః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ హ్రియమాణౌ తు తౌ దృష్ట్వా వైదేహీ రామలక్ష్మణౌ । ఉచ్చైస్స్వరేణ చుక్రోశ ప్రగృహ్య సుభుజా భుజౌ ॥ ౧ ॥ ఏష దాశరథీ రామస్సత్యవాంఛీలవాంఛుచిః । రక్షసా రౌద్రరూపేణ హ్రియతే సహలక్ష్మణః ॥ ౨ ॥ మాం వృకా భక్షయిష్యంతి శార్దూలద్వీపినస్తథా । మాం హరోత్సృజ్య కాకుత్స్థౌ నమస్తే రాక్షసోత్తమ ॥ ౩ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ । వేగం ప్రచక్రతుర్వీరౌ వధే తస్య దురాత్మనః ॥ ౪ ॥ తస్య రౌద్రస్య సౌమిత్రిస్సవ్యం బాహుం బభంజ హ । రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరసా తస్య రక్షసః ॥ ౫ ॥ స భగ్నబాహుస్సంవిగ్నో నిపపాతాశు రాక్షసః । ధరణ్యాం మేఘసంకాశో వజ్రభిన్న ఇవాచలః ॥ ౬ ॥ ముష్టిభిర్జానుభిః పద్భిస్సూదయంతౌ తు రాక్షసమ్ । ఉద్యమ్యోద్యమ్య చాప్యేనం స్థండిలే నిష్పిపేషతుః ॥ ౭ ॥ స విద్ధో బహుభిర్బాణైః ఖడ్గాభ్యాం చ పరిక్షతః । నిష్పిష్టో బహుధా భూమౌ న మమార స రాక్షసః ॥ ౮ ॥ తం ప్రేక్ష్య రామస్సుభృశమవధ్యమచలోపమమ్ । భయేష్వభయదశ్శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ తపసా పురుషవ్యాఘ్ర రాక్షసోయం న శక్యతే । శస్త్రేణ యుధి నిర్జేతుం రాక్షసం నిఖనావహే ॥ ౧౦ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం రాక్షసస్స ప్రశ్రితం వచః । ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభమ్ ॥ ౧౧ ॥ హతోస్మి పురుషవ్యాఘ్ర శక్రతుల్యబలేన

వై । మయాతుపూర్వంత్వం మోహాన్నజ్ఞాతః పురుషర్షభః ॥ ౧౨ ॥ కౌసల్యాసుప్రజారామ తాత త్వం విదితో మయా । వైదేహీచమహాభాగా లక్ష్మణశ్చమహాయశాః ॥ ౧౩ ॥ అభిశాపాదహంఘోరాం ప్రవిష్టో రాక్షసీం తనుం । తుమ్బురుర్నామగన్ధర్వశ్శప్తో వైశ్రవణేనహ ॥ ౧౪ ॥ ప్రసాద్యమానశ్చమయా సోఽబ్రవీన్మాం మహాయశాః । యదా దాశరథీ రామస్త్వాం వధిష్యతి సంయుగే ॥ ౧౫ ॥ తదా ప్రకృతిమాపన్నో భవాన్ స్వర్గం గమిష్యతి । ఇతి వైశ్రవణో రాజా రమ్భాసక్తం పురానఘ ॥ ౧౬ ॥ అనుపస్థీయమానో మాం సంక్రుద్ధో వ్యాజహార హ । తవ ప్రసాదాన్ముక్తోఽహమభిశాపాత్సుదారుణాత్ ॥ ౧౭ ॥ భువనం స్వం గమిష్యామి స్వస్తి వోఽస్తు పరంతప । ఇతో వసతి ధర్మాత్మా శరభఙ్గః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౮ ॥ అధ్యర్ధయోజనే తాత మహర్షిస్సూర్యసన్నిభః । తం క్షిప్రమభిగచ్ఛత్వం స తే శ్రేయో విధాస్యతి ॥ ౧౯ ॥ ఓమ్ ॥ అవటే చాపి మాం రామ ప్రక్షిప్య కుశలీ వ్రజ । రక్షసాం గతసత్త్వానామేష ధర్మస్సనాతనః ॥ ౨౦ ॥ అవటే యే నిధీయన్తే తేషాం లోకాస్సనాతనాః । ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం విరాధశ్శరపీడితః ॥ బభూవ స్వర్గసమ్ప్రాప్తో న్యస్తదేహో మహాబలః । తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవో వాక్యం లక్ష్మణం వ్యాదిదేశ హ ॥ ౨౨ ॥ కుంజరస్యేవ రౌద్రస్య రాక్షసస్యాస్య లక్ష్మణ । వనేఽస్మిన్సుమహచ్ఛ్వభ్రం ఖన్యతాం రౌద్రకర్మణః ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామః ప్రదరః ఖన్యతామితి । తస్థౌ విరాధమాక్రమ్య కణ్ఠే పాదేన వీర్యవాన్ ॥ ౨౪ ॥ తతః ఖనిత్రీమాదాయ లక్ష్మణశ్శ్వభ్రముత్తమం । అఖనత్పార్శ్వతస్తస్య విరాధస్య దురాత్మనః ॥ ౨౫ ॥ తం ముక్తకణ్ఠం నిష్పిష్య శఙ్కుకర్ణం మహాస్వనం । విరాధం ప్రాక్షిపచ్ఛ్వభ్రే నదన్తం భైరవస్వనమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ తమాహవే నిర్జితమాశువిక్రమౌ స్థిరావుభౌ సంయతి రామలక్ష్మణౌ । ముదాన్వితౌ చిక్షిపతుర్భయావహం నదన్తముత్క్షిప్య బలేన రాక్షసం ॥ ౨౭ ॥ అవధ్యతాం ప్రేక్ష్య మహాసురస్య తౌ శితేన శస్త్రేణ తదా నరర్షభౌ । సమర్థ్య చాత్యర్థవిశారదావుభౌ బిలే విరాధస్య వధం ప్రచక్రతుః ॥ ౨౮ ॥ స్వయం విరాధేన హి మృత్యురాత్మనః ప్రసహ్య రామేణ వధార్థమీప్సితః । నివేదితః కాననచారిణా స్వయం న మే వధశ్శస్త్రకృతో భవేదితి ॥ ౨౯ ॥ తదేవ రామేణ నిశమ్య భాషితం కృతా మతిస్తస్య బిలప్రవేశనే । బిలం చ రామేణ బలేన రక్షసా ప్రవేశ్యమానేన వనం వినాదితమ్ ॥ ౩౦ ॥ ప్రహృష్టరూపావివ రామలక్ష్మణౌ విరాధముర్వ్యాం ప్రదరే నిహత్య తౌ । ననన్దతుర్వీతభయౌ మహావనే శిలాభిరన్తర్దధతుశ్చ రాక్షసమ్ ॥ ౩౧ ॥ తతస్తు తౌ కాఞ్చనచిత్రకార్ముకౌ నిహత్య రక్షః పరిగృహ్య మైథిలీమ్ । విజహ్రతుస్తౌ ముదితౌ మహావనే దివి స్థితౌ చన్ద్రదివాకరావివ ॥ ౩౨ ॥ * ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్థస్సర్గః ॥ ౧౦ ॥ ౨౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓం ॥ హత్వా తు తం భీమబలం విరాధం రాక్షసం వనే । తతస్సీతాం పరిష్వజ్య సమాశ్వాస్య చ వీర్యవాన్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీల్లక్ష్మణం రామో భ్రాతరం దీప్తతేజసం । కష్టం వనమిదం దుర్గం న చ స్మ వనగోచరాః ॥ ౨ ॥ అభిగచ్ఛామహే శీఘ్రం శరభఙ్గం తపోధనం । ఆశ్రమం శరభఙ్గస్య రాఘవోఽభిజగామ హ ॥ ౩ ॥ తస్య దేవప్రభావస్య తపసా భావితాత్మనః । సమీపే శరభఙ్గస్య దదర్శ మహదద్భుతం ॥ ౪ ॥ విభ్రాజమానం వపుషా సూర్యవైశ్వానరోపమం । అవరుహ్య రథోత్సఙ్గాదాకాశే విబుధానుగం ॥ ౫ ॥ అసంస్పృశన్తం వసుధాం దదర్శ విబుధేశ్వరం । సుప్రభాభరణం దేవం విరజోఽమ్బరధారిణం ॥ ౬ ॥ తద్విధైరేవ బహుభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః । హరిభిర్వాజిభిర్యుక్తమన్తరిక్షగతం రథం ॥ ౭ ॥ దదర్శాదూరతస్తస్య తరుణాదిత్యసన్నిభం । పాండురాభ్రఘనప్రఖ్యం చన్ద్రమండలసన్నిభం ॥ ౮ ॥ అపశ్యద్విమలం ఛత్రం చిత్రమాల్యోపశోభితం । చామరవ్యజనే చాగ్ర్యే రుక్మదండే మహాధనే ॥ ౯ ॥ గృహీతే వరనారీభ్యాం ధూయమానే చ మూర్ధని । గన్ధర్వామరసిద్ధాశ్చ బహవః పరమర్షయః ॥ ౧౦ ॥ అన్తరిక్షగతం దేవం వాగ్భిరగ్ర్యాభిరీడిరే । సహసంభాషమాణే తు శరభఙ్గేన వాసవే ॥ ౧౧ ॥

దృష్ట్వా శతక్రతుం తత్ర రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । అర్చిష్మన్తం శ్రియాజుష్టమద్భుతం పశ్య లక్ష్మణ ॥ ౧౨ ॥ ప్రతప
న్తమివాదిత్యమన్తరిక్షగతం రథం । యే హయాః పురుహూతస్య పురా శక్రస్య నః శ్రుతాః ॥ ౧౩ ॥ అన్తరిక్షగతా
దివ్యాస్త ఇమే హరయో ధ్రువం । ఇమే చ పురుషవ్యాఘ్రా యే తిష్ఠన్త్యభితో రథం ॥ ౧౪ ॥ శతం శతం కుణ్డలినో యువా
నః ఖడ్గపాణయః । విస్తీర్ణవిపులోరస్కాః పరిఘాయతబాహవః ॥ ౧౫ ॥ శోణాంశువసనాస్సర్వే వ్యాఘ్రా ఇవ దురా
సదాః । ఉరోదేశేషు సర్వేషాం హారా జ్వలనసన్నిభాః ॥ ౧౬ ॥ రూపం బిభ్రతి సౌమిత్రే పఞ్చవింశతివార్షికం ।
ఏతద్ధి కిల దేవానాం వయో భవతి నిత్యదా ॥ ౧౭ ॥ యథేమే పురుషవ్యాఘ్ర దృశ్యన్తే ప్రియదర్శనాః । ఇహైవ సహ వై
దేహ్యా ముహూర్తం తిష్ఠ లక్ష్మణ ॥ ౧౮ ॥ యావజ్జానామ్యహం వ్యక్తం క ఏష ద్యుతిమాన్రథే । తమేవముక్త్వా సౌమిత్రి
మిహైవ స్థీయతామితి ॥ ౧౯ ॥ అభిచక్రామ కాకుత్స్థశ్శరభఙ్గాశ్రమం ప్రతి । తతస్సమభిగచ్ఛన్తం ప్రేక్ష్య రామం
శచీపతిః ॥ ౨౦ ॥ శరభఙ్గమనుజ్ఞాప్య వివిక్త ఇదమబ్రవీత్ । ఇహోపయాత్యసౌ రామో యావన్మాం నాభిభాషతే ॥
నిష్ఠాం నయత తావత్తు తతో మాం ద్రష్టుమర్హతి । జితవన్తం కృతార్థం చ ద్రష్టాహమచిరాదిమం ॥ ౨౨ ॥ కర్మ హ్యనేన
కర్తవ్యం మహదన్యైస్సుదుష్కరమ్ । నిష్పాదయిత్వా తత్కర్మ తతో మాం ద్రష్టుమర్హతి ॥ ౨౩ ॥ ఇతి వజ్రీ తమామ
న్త్ర్య మానయిత్వా చ తాపసం । రథేన హరియుక్తేన యయౌ దివమరిన్దమః ॥ ౨౪ ॥ ప్రయాతే తు సహస్రాక్షే రా
ఘవస్సపరిచ్ఛదః । అగ్నిహోత్రముపాసీనం శరభఙ్గముపాగమత్ ॥ ౨౫ ॥ తస్య పాదౌ చ సఙ్గృహ్య రామస్సీతా
చ లక్ష్మణః । నిషేదుస్సమనుజ్ఞాతా లబ్ధవాసా నిమన్త్రితాః ॥ ౨౬ ॥ తతశ్శక్రోపయానం తు పర్యపృచ్ఛత్స రాఘ
వః । శరభఙ్గశ్చ తత్సర్వం రాఘవాయ న్యవేదయత్ ॥ ౨౭ ॥ మామేష వరదో రామ బ్రహ్మలోకం నినీషతి । జితము
గ్రేణ తపసా దుష్ప్రాపమకృతాత్మభిః ॥ ౨౮ ॥ అహం జ్ఞాత్వా నరవ్యాఘ్ర వర్తమానమదూరతః । బ్రహ్మలోకం న గ
చ్ఛామి త్వామదృష్ట్వా ప్రియాతిథిమ్ ॥ ౨౯ ॥ త్వయాహం పురుషవ్యాఘ్ర ధార్మికేణ మహాత్మనా । సమాగమ్య గ
మిష్యామి త్రిదివం దేవసేవితం ॥ ౩౦ ॥ అక్షయా నరశార్దూల మయా లోకా జితాశ్శుభాః । బ్రాహ్మ్యాశ్చ నాకపృ
ష్ఠ్యాశ్చ ప్రతిగృహ్ణీష్వ మామకాన్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్తో నరవ్యాఘ్రస్సర్వశస్త్రభృతాం వరః । ఋషిణా శరభఙ్గే
ణ రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ అహమేవాహరిష్యామి సర్వాన్లోకాన్మహామునే । ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి
ప్రదిష్టమిహ కాననే ॥ ౩౩ ॥ రాఘవేణైవముక్తస్తు శక్రతుల్యబలేన వై । శరభఙ్గో మహాప్రాజ్ఞః పునరేవాబ్రవీ
ద్వచః ॥ ౩౪ ॥ ఇహ రామ మహాతేజాస్సుతీక్ష్ణో నామ ధార్మికః । వసత్యరణ్యే ధర్మాత్మా స తే శ్రేయో విధాస్య
తి ॥ ౩౫ ॥ సుతీక్ష్ణమభిగచ్ఛ త్వం శుచౌ దేశే తపస్వినమ్ । రమణీయే వనోద్దేశే స తే వాసం విధాస్యతి ॥ ౩౬ ॥ ఇ
మాం మన్దాకినీం రామ ప్రతిస్రోతామనువ్రజ । నదీం పుష్పోడుపవహాం తత్రతత్ర గమిష్యసి ॥ ౩౭ ॥ ఏష పన్థా న
రవ్యాఘ్ర ముహూర్తం పశ్య తాత మామ్ । యావజ్జహామి గాత్రాణి జీర్ణాం త్వచమివోరగః ॥ ౩౮ ॥ తతోఽగ్నిం స
సమాధాయ హుత్వా చాజ్యేన మన్త్రవిత్ । శరభఙ్గో మహాతేజాః ప్రవివేశ హుతాశనమ్ ॥ ౩౯ ॥ తస్య రోమా
ణి కేశాంశ్చ దదాహాగ్నిర్మహాత్మనః । జీర్ణాం త్వచం తథాస్థీని యచ్చ మాంసం సశోణితం ॥ ౪౦ ॥ రామస్తు విస్మి
తో భ్రాత్రా భార్యయా చ సహాత్మవాన్ । స చ పావకసఙ్కాశః కుమారస్సమపద్యత ॥ ౪౧ ॥ ఉత్థాయాగ్నిచయా
త్తస్మాచ్ఛరభఙ్గో వ్యరోచత । స లోకానాహితాగ్నీనామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ ॥ ౪౨ ॥ దేవానాం చ వ్యతిక్ర
మ్య బ్రహ్మలోకం వ్యరోహత ॥ ఓమ్ ॥ స పుణ్యకర్మా భవనే ద్విజర్షభః పితామహం సానుచరం దదర్శ హ । పితామ
హశ్చాపి సమీక్ష్య తం ద్విజం ననన్ద సుస్వాగతమిత్యువాచ హ ॥ ౪౩ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే పఞ్చమస్సర్గః ॥ ౫ ౬౦ ॥ ౧౧౨౦౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శరభఙ్గే దివం యాతే మునిసఙ్ఘాస్సమాగతాః । అభ్యగచ్ఛన్త కాకుత్స్థం

రామంజ్వలితతెజసమ్ ॥ ౧ ॥ వైఖానసావాలఖిల్యాస్సమ్ప్రక్షాళామరీచిపాః । అశ్మకుట్టాశ్చ బహవః పత్రాహారాశ్చ తాపసాః ॥ ౨ ॥ దన్తోలూఖలినశ్చైవ తథైవోన్మజ్జకాఃపరె । గాత్రశయ్యా అశయ్యాశ్చ తథైవాభ్రావకాశకాః ॥ ౩ ॥ మునయస్సలిలాహారా వాయుభక్షాస్తథాపరె । ఆకాశనిలయాశ్చైవ తథాస్థండిలశాయినః ॥ ౪ ॥ వ్రతోపవాసినోదాన్తాస్తథార్ద్రపటవాససః । సజపాశ్చ తపోనిత్యాస్తథాపంచతపోన్వితాః ॥ ౫ ॥ సర్వెబ్రాహ్మ్యశ్రియాజుష్టాదృఢయోగాస్సమాహితాః । శరభఙ్గాశ్రమెరామమభిజగ్మశ్చతాపసాః ॥ ౬ ॥ అభిగమ్యచధర్మజ్ఞా రామంధర్మభృతాంవరం । ఊచుఃపరమధర్మజ్ఞమృషిసంఘాస్సమాగతాః ॥ ౭ ॥ త్వమిక్ష్వాకుకులస్యాస్య పృథివ్యాశ్చమహారథ । ప్రధానశ్చాసినాథశ్చ దేవానాం మఘవానివ ॥ ౮ ॥ విశ్రుతస్త్రిషులోకెషు యశసావిక్రమేణ చ । పితృభక్తిశ్చ సత్యంచ త్వయిధర్మాశ్చపుష్కలాః ॥ ౯ ॥ త్వామాసాద్యమహాత్మానం ధర్మజ్ఞంధర్మవత్సలం । అర్థిత్వాన్నాథవక్ష్యామ స్తచ్చనఃక్షన్తుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ అధర్మస్తుమహాంస్తాతభవేత్తస్య మహీపతెః । యోహరెద్బలిషడ్భాగం నచరక్షతిపుత్రవత్ ॥ ౧౧ ॥ యుంజానస్స్వానివప్రాణాన్ప్రాణైరిష్టాంత్సుతానివ । నిత్యయుక్తస్సదారక్షంత్సర్వాన్విషయవాసినః ॥ ౧౨ ॥ ప్రాప్నోతిశాశ్వతీంరామకీర్తిం సబహువార్షికీం । బ్రహ్మణస్థానమాసాద్యతత్రచాపిమహీయతె ॥ ౧౩ ॥ యఃకరోతిపరంధర్మం మునిర్మూలఫలాశనః । తత్రరాజ్ఞశ్చతుర్భాగః ప్రజాధర్మేణరక్షతః ॥ ౧౪ ॥ (యస్యాన్నపానపుష్టాఙ్గః కురుతెధర్మసంగ్రహం । అన్నప్రదాతుస్తస్యార్ధం కర్తుశ్చార్ధంనసంశయః ॥ ౧౫ ॥) సోయంబ్రాహ్మణభూయిష్ఠోవానప్రస్థగణోమహాన్ । త్వంనాథోనాథవద్రామ రాక్షసైర్వధ్యతెభృశం ॥ ౧౬ ॥ ఏహిపశ్యశరీరాణి మునీనాంభావితాత్మనాం । హతానాంరాక్షసైర్ఘోరైర్బహూనాం బహుధావనె ॥ ౧౭ ॥ పమ్పానదీనివాసానామనుమన్దాకినీమపి । చిత్రకూటాలయానాంచ క్రియతెకదనం మహత్ ॥ ౧౮ ॥ ఏవంవయంనమృష్యామో విప్రకారంతపస్వినాం । క్రియమాణంవనేఘోరం రక్షోభిర్భీమకర్మభిః ॥ తతస్త్వాంశరణార్థంచ శరణ్యంసముపాగతాః । పరిపాలయనోరామ వధ్యమానాన్నిశాచరైః ॥ ౨౦ ॥ పరాత్వత్తోగతిర్వీరపృథివ్యాంనోపపద్యతె । పరిపాలయనస్సర్వాన్రాక్షసెభ్యోనృపాత్మజ ॥ ౨౧ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వాతు కాకుత్స్థస్తాపసానాంతపస్వినాం । ఇదంప్రోవాచధర్మాత్మాసర్వానెవతపస్వినః ॥ ౨౨ ॥ నైనమర్హథమాంవక్తుమాజ్ఞాప్యాహంతపస్వినామ్ । కెవలెనాత్మకార్యేణ ప్రవెష్టవ్యంవనంమయా ॥ ౨౩ ॥ విప్రకారమపాక్రష్టుం రాక్షసైర్భవతామిమం ॥ ఓమ్ ॥ పితుస్తునిర్దెశకరః ప్రవిష్టోహమిదంవనం ॥ ౨౪ ॥ భవతామర్థసిద్ధ్యర్థమాగతోహం యదృచ్ఛయా । తస్యమేయంవనెవాసో భవిష్యతిమహాఫలః ॥ ౨౫ ॥ తపస్వినాం రణె శత్రూన్హన్తుమిచ్ఛామి రాక్షసాన్ । పశ్యంతువీర్యమృషయః సభ్రాతుర్మెతపోధనాః ॥ ౨౬ ॥ ఓం ॥ దత్వాఽభయంచాపితపోధనానాంధర్మెధృతాత్మాసహలక్ష్మణేన । తపోధనైశ్చాపిసభాజ్యవృత్తస్సుతీక్ష్ణమేవాభిజగామవీరః ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే షష్ఠస్సర్గః ॥ ౪౬౩ ॥ ౯౨౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్తుసహితోభ్రాత్రా సీతయాచ పరంతపః । సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమపదం జగామసహతైర్ద్విజైః ॥ ౧ ॥ సగత్వాదూరమధ్వానం నదీస్తీర్త్వాబహూదకాః । దదర్శవిపులంశైలం మహామేఘమివోన్నతం ॥ ౨ ॥ తతస్తమిక్ష్వాకువరౌ సన్తతంవివిధైర్ద్రుమైః । కాననంతౌవివిశతుః సీతయాసహరాఘవౌ ॥ ప్రవిష్టస్తువనంఘోరం బహుపుష్పఫలద్రుమం । దదర్శాశ్రమమేకాంతె చీరమాలాపరిష్కృతం ॥ ౪ ॥ తత్రతాపసమాసీనం మలపఙ్కజటాధరం । రామస్సుతీక్ష్ణంవిధివత్తపోవృద్ధమభాషత ॥ ౫ ॥ రామోహమస్మిభగవన్భవన్తం ద్రష్టుమాగతః । త్వంమాభివదధర్మజ్ఞమహర్షెసత్యవిక్రమ ॥ ౬ ॥ సనిరీక్ష్య తతోవీరం రామంధర్మభృతాంవరం,

సమాశ్లిష్యచ బాహుభ్యామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ స్వాగతం ఖలు తే వీర రామ ధర్మభృతాం వర । ఆశ్రమోయం త్వయాక్రాన్తస్సనాథ ఇవ సామ్ప్రతం ॥ ౮ ॥ ప్రతీక్షమాణస్త్వామేవ నారోహేహం మహాయశః । దేవలోకమితో వీర దేహం త్యక్త్వా మహీతలే ॥ ౯ ॥ చిత్రకూటముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టోసి మే శ్రుతః । ఇహోపయాతః కాకుత్థ్స దేవరాజశ్శతక్రతుః ॥ ౧౦ ॥ ఉపాగమ్య చ మాం దేవో మహాదేవస్సురేశ్వరః । సర్వాన్ లోకాన్ జితానాహ మమ పుణ్యేన కర్మణా ॥ ౧౧ ॥ తేషు దేవర్షిజుష్టేషు జితేషు తపసా మయా । మత్ప్రసాదాత్సభార్యస్త్వం విహరస్వ సలక్ష్మణః ॥ ౧౨ ॥ తముగ్రతపసా దీప్తం మహర్షిం సత్యవాదినమ్ । ప్రత్యువాచాత్మవాన్ రామో బ్రహ్మాణమివ కాశ్యపః ॥ అహమేవాహరిష్యామి సర్వాన్ లోకాన్ మహామునే । ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిష్టమిహ కాననే ॥ ౧౪ ॥ భవాం త్సర్వత్ర కుశలస్సర్వభూతహితే రతః । ఆఖ్యాతశ్శరభంగేణ గౌతమేన మహాత్మనా ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ మహర్షిర్లోకవిశ్రుతః । అబ్రవీన్మధురం వాక్యం హర్షేణ మహతాప్లుతః ॥ ౧౬ ॥ అయమేవాశ్రమో రామ గుణవాన్ రమ్యతామిహ । ఋషిసంఘానుచరితస్సదా మూలఫలైర్యుతః ॥ ౧౭ ॥ ఇమమాశ్రమమాగమ్య మృగసంఘా మహాయశః । అటిత్వా ప్రతిగచ్ఛన్తి లోభయిత్వాకుతోభయాః ॥ ౧౮ ॥ నాన్యో దోషో భవేదత్ర మృగేభ్యోన్యత్ర విద్ధి వై । తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య మహర్షేర్లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౯ ॥ ఉవాచ వచనం ధీరో వికృష్య సశరం ధనుః । తానహం సుమహాభాగ మృగసంఘాన్ సమాగతాన్ ॥ ౨౦ ॥ హన్యాం నిశితధారేణ శరేణాశనివర్చసా । భవాం స్తత్రాభిషజ్యేత కిం స్యాత్కృచ్ఛ్రతరం తతః ॥ ౨౧ ॥ ఏతస్మిన్నాశ్రమే వాసం చిరం తు న సమర్థయే । తమేవముక్త్వా వరదం రామస్సన్ధ్యాముపాగమత్ ॥ ౨౨ ॥ అన్వాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం తత్ర వాసమకల్పయత్ । సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమే రమ్యే సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౨౩ ॥ తతశ్శుభం తాపసభోజ్యమన్నం స్వయం సుతీక్ష్ణః పురుషర్షభాభ్యామ్ । తాభ్యాం సుసత్కృత్య దదౌ మహాత్మా సంధ్యానివృత్తౌ రజనీం సమీక్ష్య ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తమస్సర్గః ॥ ౩౬ ॥ ౭౩౨ ॥ ***

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్తు సహసౌమిత్రిస్సుతీక్ష్ణేనాభిపూజితః । పరిణామ్య నిశాం తత్ర ప్రభాతే ప్రత్యబుధ్యత ॥ ౧ ॥ ఉత్థాయ తు యథాకాలం రాఘవస్సహ సీతయా । ఉపాస్పృశత్సుశీతేన జలేనోత్పలగంధినా ॥ ౨ ॥ అథ తేగ్నిం సురాంశ్చైవ వైదేహీ రామలక్ష్మణౌ । కాల్యం విధివదభ్యర్చ్య తపస్విశరణే వనే ॥ ౩ ॥ ఉదయన్తం దినకరం దృష్ట్వా విగతకల్మషాః । సుతీక్ష్ణమభిగమ్యేదం శ్లక్ష్ణం వచనమబ్రువన్ ॥ ౪ ॥ సుఖోషితాస్స్మ భగవం స్త్వయా పూజ్యేన పూజితాః । ఆపృచ్ఛామః ప్రయాస్యామో మునయస్త్వరయన్తి నః ॥ ౫ ॥ త్వరామహే వయం ద్రష్టుం కృత్స్నమాశ్రమమండలం । ఋషీణాం పుణ్యశీలానాం దండకారణ్యవాసినామ్ ॥ ౬ ॥ అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామస్సహైభిర్మునిపుంగవైః । ధర్మనిత్యైస్తపోదాన్తైర్విశిఖైరివ పావకైః ॥ ౭ ॥ అవిషహ్యాతపో యావత్సూర్యో నాతివిరాజతే । అమార్గేణాగతాం లక్ష్మీం ప్రాప్యేవాన్వయవర్జితః ॥ ౮ ॥ తావదిచ్ఛామహే గంతుమిత్యుక్త్వా చరణౌ మునేః । వవందే సహసౌమిత్రిస్సీతయా సహ రాఘవః ॥ ౯ ॥ తౌ సంస్పృశన్తౌ చరణావుత్థాప్య మునిపుఙ్గవః । గాఢమాలింగ్య సస్నేహమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ అరిష్టం గచ్ఛ పన్థానం రామ సౌమిత్రిణా సహ । సీతయా చానయా సార్ధం ఛాయయేవానువృత్తయా ॥ ౧౧ ॥ పశ్యాశ్రమపదం రమ్యం దండకారణ్యవాసినామ్ । ఏషాం తపస్వినాం వీర తపసా భావితాత్మనామ్ ॥ ౧౨ ॥ సుప్రాజ్యఫలమూలాని పుష్పితాని వనాని చ । ప్రశస్తమృగయూథాని శాన్తపక్షిగణాని చ ॥ ౧౩ ॥ ఫుల్లపఙ్కజషండాని ప్రసన్నసలిలాని చ । కారండవవికీర్ణాని తటాకాని సరాంసి చ ॥ ౧౪ ॥ ద్రక్ష్యసే దృష్టిరమ్యాణి గిరిప్రస్రవణాని చ । రమణీయాన్యరణ్యాని మయూరాభిరుతాని చ ॥

గమ్యతాంవత్ససౌమిత్రే భవానపిచగచ్ఛతు । ఆగన్తవ్యంత్వయాతాత పునరేవాశ్రమంమమ ॥ ౧౬ ॥ ఏవము క్తస్తథేత్యుక్త్వా కాకుత్స్థస్సహలక్ష్మణః । ప్రదక్షిణంమునింకృత్వా ప్రస్థాతుముపచక్రమే ॥ ౧౭ ॥ తతశ్శుభతరే తూణీ ధనుషీచాయతేక్షణా । దదౌసీతాతయోర్భ్రాత్రోః ఖడ్గౌచవిమలౌతతః ॥ ౧౮ ॥ ఆబధ్యచశుభేతూణీచాపేచాదాయసస్వనే । నిష్క్రాన్తావాశ్రమాద్గన్తుం ముభౌతౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౯ ॥ శ్రీమన్తౌరూపసమ్పన్నౌదీప్యమానౌస్వతేజసా । ప్రస్థితౌధృతచాపౌతౌసీతయాసహరాఘవౌ ॥ ౨౦ ॥ ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టమస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౫౩౦ ॥ ✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సుతీక్ష్ణేనాభ్యనుజ్ఞాతం ప్రస్థితంరఘునన్దనమ్ । హృద్యయాస్నిగ్ధయావాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అయంధర్మస్సుసూక్ష్మేణ విధినా ప్రాప్యతేమహాన్ । నివృత్తేనతుశక్యోఽయం వ్యసనాత్కామజాదిహ ॥ ౨ ॥ త్రీణ్యేవవ్యసనాన్యత్ర కామజానిభవన్త్యుత । మిథ్యావాక్యం పరమకం తస్మాద్గురుతరావుభౌ ॥ ౩ ॥ పరదారాభిగమనం వినావైరంచ రౌద్రతా । మిథ్యావాక్యంనతేభూతం నభవిష్యతిరాఘవ ॥ ౪ ॥ కుతోఽభిలషణంస్త్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనమ్ । తవనాస్తిమనుష్యేన్ద్రనచాభూత్తేకదాచన ॥ మన స్యపితథారామనచైతద్విద్యతేక్వచిత్ । స్వదారనిరతస్త్వంచ నిత్యమేవనృపాత్మజ ॥౬॥ ధర్మిష్ఠస్సత్యసన్ధశ్చపితుర్నిర్దేశకారకః । సత్యసన్ధమహాభాగ శ్రీమల్లక్ష్మణపూర్వజ ॥ త్వయిసత్యంచధర్మశ్చత్వయిసర్వంప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తచ్చ సర్వంమహాబాహోశక్యంవోఢుంజితేన్ద్రియైః । తవవశ్యేన్ద్రియత్వంచజానామిశుభదర్శన ॥ తృతీయంయదిదంరౌద్రం పరప్రాణాభిహింసనం । నిర్వైరం క్రియతేమోహాత్తచ్చతేసముపస్థితమ్ ॥ ౯ ॥ ప్రతిజ్ఞాతస్త్వయావీర దండకారణ్యవాసినామ్ । ఋషీణాంరక్షణార్థాయ వధస్సంయతిరక్షసాం ॥ ౧౦ ॥ ఏతన్నిమిత్తంచ వనం దండకాఇతివిశ్రుతం । ప్రస్థితస్త్వంసహభ్రాత్రా ధృతబాణశరాసనః ॥ ౧౧ ॥ తతస్త్వాంప్రస్థితందృష్ట్వా మమచిన్తాకులంమనః । త్వద్వృత్తం చిన్తయన్త్యావై భవేన్నిశ్శ్రేయసంహితత్ ॥ ౧౨ ॥ నహిమేరోచతేవీరగమనం దండకాన్ప్రతి । కారణం తత్రవక్ష్యామి వదన్త్యాశ్శ్రూయతాంమమ ॥ ౧౩ ॥ త్వంహిబాణధనుష్పాణిః భ్రాత్రాసహ వనంగతః । దృష్ట్వావనచరాన్సర్వాన్కచ్చిత్కుర్యాశ్శరవ్యయం ॥ ౧౪ ॥ క్షత్రియాణాంచహిధనుర్హుతాశస్యేంధనానిచ । సమీపతస్స్థితంతేజో బలముచ్ఛ్రయతేభృశం ॥ ౧౫ ॥ పురాకిలమహాబాహోతపస్వీ సత్యవాక్ఛుచిః । కస్మింశ్చిదభవత్పుణ్యే వనేరతమృగద్విజే ॥ ౧౬ ॥ తస్యైవతపసోవిఘ్నం కర్తుమిన్ద్రశ్శచీపతిః । ఖడ్గపాణిరథాగచ్ఛదాశ్రమంభటరూపధృత్ ॥ ౧౭ ॥ తస్మింస్తదాశ్రమపదే నిశితఃఖడ్గఉత్తమః । సంన్యాసవిధినాదత్తః పుణ్యేతపసితిష్ఠతః ॥ ౧౮ ॥ సతచ్ఛస్త్రమనుప్రాప్య న్యాసరక్షణతత్పరః । వనేతంవిచరత్యేవ రక్షన్ప్రత్యయమాత్మనః ॥ యత్రగచ్ఛత్యుపాదాతుం మూలానిచఫలానిచ । నవినాయాతితంఖడ్గం న్యాసరక్షణతత్పరః ॥ ౨౦ ॥ నిత్యంశస్త్రంపరివహన్క్రమేణసతపోధనః । చకారరౌద్రీంస్వాంబుద్ధిం త్యక్త్వాతపసినిశ్చయం ॥ ౨౧ ॥ తతస్సరౌద్రేభిరతః ప్రమత్తోఽధర్మకర్శితః । తస్యశస్త్రస్యసంవాసాజ్జగామనరకంమునిః ॥ ౨౨ ॥ ఏవమేతత్పురావృత్తం శస్త్రసంయోగకారణం । అగ్నిసంయోగవద్ధేతుశ్శస్త్రసంయోగఉచ్యతే ॥ ౨౩ ॥ స్నేహాచ్చ బహుమానాచ్చ స్మారయేత్వాంనశిక్షయే । నకథంచనసాకార్యాగృహీతధనుషాత్వయా ॥ ౨౪ ॥ బుద్ధిర్వైరంవినాహన్తుం రాక్షసాన్దండకాశ్రితాన్ । అపరాధంవినాహన్తుం లోకాన్వీరనకామయే ॥ ౨౫ ॥ క్షత్రియాణాంతువీరాణాం వనేషునిరతాత్మనామ్ । ధనుషా కార్యమేతావదార్తానామభిరక్షణం ॥ ౨౬ ॥ క్వచశస్త్రంక్వచవనం క్వచక్షాత్రంతపఃక్వచ । వ్యావిద్ధమిదమస్మాభిర్దేశధర్మస్తుపూజ్యతామ్ ॥ ౨౭ ॥ తదార్యకలుషాబుద్ధిర్జాయతేశస్త్రసేవనాత్ । పునర్గ

త్వా త్వయోధ్యాయాం తత్ర ధర్మం చరిష్యసి ॥ ౨౮ ॥ అక్షయ్యా తు భవేత్ప్రీతిః శ్వశ్రూశ్వశురయోర్మమ । యది రాజ్యం పరిత్యజ్య భవేస్త్వం నిరతో మునిః ॥ ౨౯ ॥ ధర్మాదర్థః ప్రభవతి ధర్మాత్ప్రభవతే సుఖం । ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసారమిదం జగత్ ॥ ౩౦ ॥ ఆత్మానం నియమైస్తైస్తైః కర్షయిత్వా ప్రయత్నతః । ప్రాప్యతే నిపుణైర్ధర్మో న సుఖాల్లభ్యతే సుఖమ్ ॥ ౩౧ ॥ నిత్యం శుచిమతిస్సౌమ్య చర ధర్మం తపోవనే । సర్వం హి విదితం తుభ్యం త్రైలోక్యమపి తత్త్వతః ॥ ౩౨ ॥ ఓమ్ ॥ స్త్రీచాపలాదేతదుదాహృతం మే ధర్మం చ వక్తుం తవ కస్సమర్థః । విచార్య బుద్ధ్యా తు సహానుజేన యద్రోచతే తత్కురు మాచిరేణ ॥ ౩౩ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే నవమస్సర్గః ॥ ౧౭౨ ॥ ౩౪౪౦

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ వాక్యమేతత్తు వైదేహ్యా వ్యాహృతం భర్తృభక్తయా । శ్రుత్వా ధర్మే స్థితో రామః ప్రత్యువాచాథ మైథిలీమ్ ॥ ౧ ॥ హితముక్తం త్వయా దేవి స్నిగ్ధయా సదృశం వచః । కులం వ్యపదిశన్త్యా చ ధర్మజ్ఞే జనకాత్మజే ॥ ౨ ॥ కిం ను వక్ష్యామ్యహం దేవి త్వయైవోక్తమిదం వచః । ధార్యతే క్షత్రియైశ్చాపో నార్తశబ్దో భవేదితి ॥ ౩ ॥ తే చార్తా దండకారణ్యే మునయస్సంశితవ్రతాః । మాం సీతే స్వయమాగమ్య శరణ్యాశ్శరణం గతాః ॥ ౪ ॥ వసంతో ధర్మనిరతా వనే మూలఫలాశనాః । న లభంతే సుఖం భీతా రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః ॥ ౫ ॥ కాలే కాలే చ నిరతా నియమైర్వివిధైర్వనే । భక్ష్యంతే రాక్షసైర్భీమైర్నరమాంసోపజీవిభిః ॥ ౬ ॥ తే భక్ష్యమాణా మునయో దండకారణ్యవాసినః । అస్మానభ్యవపద్యేతి మామూచుర్ద్విజసత్తమాః ॥ ౭ ॥ మయా తు వచనం శ్రుత్వా తేషామేవం ముఖాచ్చ్యుతమ్ । కృత్వా వచనశుశ్రూషాం వాక్యమేతదుదాహృతమ్ ॥ ౮ ॥ ప్రసీదంతు భవంతో మే హ్రీరేషా హి మమాతులా । యదీదృశైరహం విప్రైరుపస్థేయైరుపస్థితః ॥ ౯ ॥ కింకరోమీతి చ మయా వ్యాహృతం ద్విజసన్నిధౌ । సర్వైరేతైస్సమాగమ్య వాగియం సముదాహృతా ॥ ౧౦ ॥ రాక్షసైర్దండకారణ్యే బహుభిః కామరూపిభిః । అర్దితాస్స్మ దృఢం రామ భవాన్నస్తత్ర రక్షతు ॥ ౧౧ ॥ హోమకాలేషు సంప్రాప్తాః పర్వకాలేషు చానఘ । ధర్షయంతి సుదుర్ధర్షా రాక్షసాః పిశితాశనాః ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసైర్ధర్షితానాం చ తాపసానాం తపస్వినామ్ । గతిం మృగయమాణానాం భవాన్నః పరమా గతిః ॥ ౧౩ ॥ కామం తపః ప్రభావేన శక్తా హంతుం నిశాచరాన్ । చిరార్జితం తు నేచ్ఛామస్తపః ఖండయితుం వయమ్ ॥ ౧౪ ॥ బహువిఘ్నం తపో నిత్యం దుశ్చరం చైవ రాఘవ । తేన శాపం న ముంచామో భక్ష్యమాణాశ్చ రాక్షసైః ॥ ౧౫ ॥ తదర్ద్యమానాన్రక్షోభిర్దండకారణ్యవాసిభిః । రక్ష నస్త్వం సహ భ్రాత్రా త్వన్నాథా హి వయం వనే ॥ ౧౬ ॥ మయా చైతద్వచః శ్రుత్వా కార్త్స్న్యేన పరిపాలనమ్, ఋషీణాం దండకారణ్యే సంశ్రుతం జనకాత్మజే ॥ ౧౭ ॥ సంశ్రుత్య చ న శక్ష్యామి జీవమానః ప్రతిశ్రవమ్ । మునీనామన్యథా కర్తుం సత్యమిష్టం హి మే సదా ॥ ౧౮ ॥ అప్యహం జీవితం జహ్యాం త్వాం వా సీతే సలక్ష్మణామ్ । న తు ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య బ్రాహ్మణేభ్యో విశేషతః ॥ ౧౯ ॥ తదవశ్యం మయా కార్యమృషీణాం పరిపాలనమ్ । అనుక్తేనాపి వైదేహి ప్రతిజ్ఞాయ తు కిం పునః ॥ ౨౦ ॥ మమ స్నేహాచ్చ సౌహార్దాదిదముక్తం త్వయానఘే । పరితుష్టోస్మ్యహం సీతే న హ్యనిష్టోనుశిష్యతే ॥ ౨౧ ॥ సదృశం చానురూపం చ కులస్య తవ చాత్మనః । సధర్మచారిణీ మే త్వం ప్రాణేభ్యోపి గరీయసీ ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా సీతాం ప్రియాం మైథిలరాజపుత్రీమ్ । రామో ధనుష్మాంస్సహ లక్ష్మణేన జగామ రమ్యాణి తపోవనాని ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే దశమస్సర్గః ॥ ౭౫ ॥ ౧౫౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ అగ్రతః ప్రయయౌ రామస్సీతా మధ్యే సుమధ్యమా । పృష్ఠతస్తు ధనుష్పాణిర్లక్ష్మణోనుజగామ హ ॥ ౧ ॥ తౌ పశ్యమానౌ వివిధాన్ శైలప్రస్థాన్వనాని చ । నదీశ్చ వివిధా రమ్యా జగ్మతుస్సహ సీతయా ॥ ౨ ॥ సారసాంశ్చక్రవాకాంశ్చ నదీపులినచారిణః । సరాంసి చ సపద్మాని యుక్తాని జలజైః ఖగైః ॥ ౩ ॥

యూథబద్ధాంశ్చపృషతాన్మదోన్మత్తాన్విషాణినః । మహిషాంశ్చవరాహాంశ్చ నాగాంశ్చద్రుమవైరిణః ॥ ౪ ॥ తేగ
త్వాదూరమధ్వానం లమ్బమానేదివాకరే । దదృశుస్సహితారమ్యం తటాకంయోజనాయతమ్॥ ౫ ॥పద్మపుష్క
రసమ్బాధం గజయూథైరలఙ్కృతమ్ । సారసైర్హంసకాదమ్బైస్సంకులంజలచారిభిః ॥ ౬ ॥ ప్రసన్నసలిలేరమ్యే
తస్మింత్సరసిశుశ్రువే । గీతవాదిత్రనిర్ఘోషోనతుకశ్చనదృశ్యతే ॥ ౭ ॥ తతఃకౌతూహలాద్రామో లక్ష్మణశ్చ మ
హాబలః । మునింధర్మభృతం నామ ప్రష్టుంసముపచక్రమే ॥ ౮ ॥ ఇదమత్యద్భుతంశ్రుత్వా సర్వేషాంనోమహాము
నే । కౌతూహలంమహజ్జాతం కిమిదంసాధుకథ్యతామ్ ॥ ౯ ॥ వక్తవ్యంయదిచేద్విప్ర నాతిగుహ్యమపిప్రభో ।
తేనైవముక్తోధర్మాత్మా రాఘవేణమునిస్తదా ॥ ౧౦ ॥ ప్రభావంసరసఃకృత్స్నమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ఓమ్ ॥
ఇదంపంచాప్సరోనామ తటాకంసార్వకాలికమ్ ॥ ౧౧ ॥ నిర్మితంతపసారామమునినామాణ్డుకర్ణినా । సహితేపే
తపస్తీవ్రం మాణ్డుకర్ణిర్మహామునిః ॥ ౧౨ ॥ దశవర్షసహస్రాణి వాయుభక్షోజలాశ్రయః । తతఃప్రవ్యథితాస్స
ర్వే దేవాస్సాగ్నిపురోగమాః ॥ ౧౩ ॥ అబ్రువన్వచనంసర్వే పరస్పరసమాగతాః । అస్మాకం కస్యచిత్స్థానమే
షప్రార్థయతేమునిః ॥ ౧౪ ॥ ఇతిసంవిగ్నమనసస్సర్వేతే త్రిదివౌకసః । తతఃకర్తుం తపోవిఘ్నం దైవైస్సర్వైర్ని
యోజితాః ॥ ౧౫ ॥ ప్రధానాప్సరసఃపంచవిద్యుచ్చలితవర్చసః । అప్సరోభిస్తతస్తాభిర్మునిర్దృష్టపరావరః ॥౧౬॥
నీతోమదనవశ్యత్వం సురాణాంకార్యసిద్ధయే । తాశ్చైవాప్సరసఃపంచ మునేఃపత్నీత్వమాగతాః ॥ ౧౭ ॥ తటా
కేనిర్మితంతాసామస్మిన్నంతర్హితంగృహమ్ । తథైవాప్సరసఃపంచ నివసంత్యో యథాసుఖమ్ ॥ ౧౮ ॥ రమయం
తితపోయోగాన్మునిం యౌవనమాస్థితమ్ । తాసాంసంక్రీడమానానామేషవాదిత్రనిస్వనః ॥ ౧౯ ॥ శ్రూయతే
భూషణోన్మిశ్రోగీతశబ్దోమనోహరః । ఆశ్చర్యమితితస్యైతద్వచనంభావితాత్మనః ॥ ౨౦ ॥రాఘవఃప్రతిజగ్రాహ
సహభ్రాత్రామహాయశాః । ఏవంకథయమానస్య దదర్శాశ్రమమండలమ్ ॥ ౨౧ ॥ కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యాల
క్ష్మ్యాసమావృతమ్ । ప్రవిశ్యసహవైదేహ్యాలక్ష్మణేనచరాఘవః॥ ౨౨ ॥ఉవాసమునిభిస్సర్వైఃపూజ్యమానోమహా
యశాః । తథాతస్మింత్సకాకుత్స్థశ్శ్రీమత్యాశ్రమమండలే ॥ ౨౩ ॥ ఉషిత్వాతుసుఖంతత్ర పూజ్యమానోమహర్షి
భిః । జగామచాశ్రమాంస్తేషాం పర్యాయేణతపస్వినామ్॥ ౨౪ ॥ యేషాముషితవాన్పూర్వంసకాశేసమహాస్త్ర
విత్ । క్వచిత్పరిదశాన్మాసానేకం సంవత్సరం క్వచిత్ ॥ ౨౫ ॥ క్వచిచ్చ చతురోమాసాన్పంచషట్చాపరాన్క్వచి
త్ । అపరత్రాధికంమాసాదప్యర్థమధికంక్వచిత్ ॥ ౨౬ ॥ త్రీన్మాసానష్టమాసాంశ్చ రా
ఘవోన్యవసత్సుఖమ్ ॥ తథాసంవసతస్తస్య మునీనామాశ్రమేషు వై ॥ ౨౭ ॥ రమతశ్చా
నుకూల్యేన యయుస్సంవత్సరాదశ ॥ ౧౨ ॥ పరివృత్త్యచధర్మజ్ఞో రాఘవస్సహసీతయా॥ ౨౮ ॥ సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం
శ్రీమాన్పునరేవాజగామహ । సతమాశ్రమమాగమ్య మునిభిఃప్రతిపూజితః ॥ ౨౯ ॥ తత్రాపిన్యవసద్రామఃకం
చిత్కాలమరిందమః । అథాశ్రమస్థోవినయాత్కదాచిత్తంమహామునిమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఉపాసీనస్సకాకుత్స్థస్సుతీక్ష్ణమి
దమబ్రవీత్ । అస్మిన్నరణ్యేభగవానగస్త్యోమునిసత్తమః ॥ ౩౧ ॥ వసతీతిమయానిత్యం కథాఃకథయతాంశ్రుతం।
నతుజానామితందేశం వనస్యాస్యమహత్తయా ॥ ౩౧ ॥ కుత్రాశ్రమపదంపుణ్యం మహర్షేస్తస్య ధీమతః । ప్రసా
దాత్తత్రభవతః సానుజస్సహసీతయా ॥ ౩౨ ॥ అగస్త్యమభిగచ్ఛేయమభివాదయితుంమునిమ్ । మనోరథో మ
హానేషహృదిపరివర్తతే ॥ ౩౩ ॥ యద్యహంతంమునివరంశుశ్రూషేయమపిస్వయమ్ । ఇతిరామస్యసమునిశ్శ్రు
త్వాధర్మాత్మనోవచః ॥ ౩౪ ॥ సుతీక్ష్ణఃప్రత్యువాచేదం ప్రీతోదశరథాత్మజమ్ । అహమప్యేతదేవత్వాం వక్తు
కామస్సలక్ష్మణం ॥ ౩౫ ॥ అగస్త్యమభిగచ్ఛేతిసీతయాసహరాఘవ । దిష్ట్యాత్విదానీమర్థేఽస్మింత్స్వయమేవబ్రవీషి

మామ్ ॥ ౩౭ ॥ ఆహనిష్యామి తే వత్స యత్రాగస్త్యో మహామునిః । యోజనాన్యాశ్రమాదస్మాద్యాహి చత్వారి
వై తతః ॥ ౩౮ ॥ దక్షిణేన మహాంఛ్రీమానగస్త్యభ్రాతురాశ్రమః । స్థలీప్రాయవనోద్దేశే పిప్పలీవనశోభితే ॥ ౩౯ ॥
బహుపుష్పఫలే రమ్యే నానాశకునినాదితే । పద్మిన్యో వివిధాస్తత్ర ప్రసన్నసలిలాశ్శివాః ॥ ౪౦ ॥ హంసకారణ
డవాకీర్ణాశ్చక్రవాకోపశోభితాః । తత్రైకాం రజనీముష్య ప్రభాతే రామ గమ్యతామ్ ॥ ౪౧ ॥ దక్షిణాం దిశ
మాస్థాయ వనఖండస్య పార్శ్వతః । తత్రాగస్త్యాశ్రమపదం గత్వా యోజనమన్తరా ॥ ౪౨ ॥ రమణీయే వనోద్దేశే
బహుపాదపసంవృతే । రంస్యతే తత్ర వైదేహీ లక్ష్మణశ్చ సహ త్వయా ॥ ౪౩ ॥ స హి రమ్యో వనోద్దేశో బహుపాద
పసంకులః ॥ ౨౦౦౦ ॥ * గాయత్రీ * ॥ ఓమ్ ॥ యది బుద్ధిః కృతా ద్రష్టుమగస్త్యం తం మహామునిం ॥ ౪౪ ॥ అ
ద్యైవ గమనే బుద్ధిం రోచయస్వ మహాయశః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి రామో మునేశ్శ్రుత్వా సహ భ్రాత్రాభివాద్య చ ॥ ౪౫ ॥
ప్రతస్థేఽగస్త్యముద్దిశ్య సానుజస్సహ సీతయా । పశ్యన్వనాని రమ్యాణి పర్వతాంశ్చాభ్రసన్నిభాన్ ॥ ౪౬ ॥ స
రాంసి సరితశ్చైవ పథి మార్గవశానుగః । సుతీక్ష్ణేనోపదిష్టేన గత్వా తేన పథా సుఖమ్ ॥ ౪౭ ॥ ఇదం పరమసంహృ
ష్టో వాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్ । ఏతదేవాశ్రమపదం నూనం తస్య మహాత్మనః ॥ ౪౮ ॥ అగస్త్యస్య మునేర్భ్రాతుర్దృ
శ్యతే పుణ్యకర్మణః । యథా హీమే వనస్యాస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః ॥ ౪౯ ॥ సన్నతాః ఫలభారేణ పుష్పభారే
ణ చ ద్రుమాః । పిప్పలీనాం చ పక్వానాం వనాదస్మాదుపాగతః ॥ ౫౦ ॥ గంధోఽయం పవనోత్క్షిప్తస్సహసా కటుకోద
యః । తత్ర తత్ర చ దృశ్యన్తే సంక్షిప్తాః కాష్ఠసంచయాః ॥ ౫౧ ॥ లూనాశ్చ పథి దృశ్యన్తే దర్భా వైదూర్యవర్చ
సః । ఏతచ్చ వనమధ్యస్థం కృష్ణాభ్రశిఖరోపమమ్ ॥ ౫౨ ॥ పావకస్యాశ్రమస్థస్య ధూమాగ్రం సంప్రదృశ్యతే । వి
విక్తేషు చ తీర్థేషు కృతస్నానా ద్విజాతయః ॥ ౫౩ ॥ పుష్పోపహారం కుర్వన్తి కుసుమైస్స్వయమార్జితైః । తత్సుతీ
క్ష్ణస్య వచనం యథా సౌమ్య మయా శ్రుతమ్ ॥ ౫౪ ॥ అగస్త్యస్యాశ్రమో భ్రాతుర్నూనమేష భవిష్యతి । నిగృహ్య త
పసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౫౫ ॥ యస్య భ్రాత్రా కృతేయం దిక్ఛరణ్యా పుణ్యకర్మణా । ఇహైకదా
కిల క్రూరో వాతాపిరపి చేల్వలః ॥ ౫౬ ॥ భ్రాతరౌ సహితావాస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నౌ మహాసురౌ । ధారయన్బ్రా
హ్మణం రూపమిల్వలస్సంస్కృతం వదన్ ॥ ౫౭ ॥ ఆమన్త్రయతి విప్రాన్స శ్రాద్ధముద్దిశ్య నిర్ఘృణః । భ్రాతరం సంస్కృ
తం కృత్వా తతస్తం మేషరూపిణమ్ ॥ ౫౮ ॥ తాన్ ద్విజాన్ భోజయామాస శ్రాద్ధదృష్టేన కర్మణా । తతో భుక్తవతాం
తేషాం విప్రాణామిల్వలోఽబ్రవీత్ ॥ ౫౯ ॥ వాతాపే నిష్క్రమస్వేతి స్వరేణ మహతా వదన్ । తతో భ్రాతుర్వ
చశ్శ్రుత్వా వాతాపిర్మేషవన్నదన్ ॥ ౬౦ ॥ భిత్త్వా భిత్త్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వినిష్పతత్ । బ్రాహ్మణానాం స
హస్రాణి తైరేవం కామరూపిభిః ॥ ౬౧ ॥ వినాశితాని సంహృత్య నిత్యశః పిశితాశనైః । అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రా
ర్థితేన మహర్షిణా ॥ ౬౨ ॥ అనుభూయ కిల శ్రాద్ధే భక్షితస్స మహాసురః । తతస్సంపన్నమిత్యుక్త్వా దత్త్వా హస్తావ
సేచనం ॥ ౬౩ ॥ భ్రాతరం నిష్క్రమస్వేతి చేల్వలస్సోఽభ్యభాషత । స తం తథా భాషమాణం భ్రాతరం విప్రఘా
తినమ్ ॥ ౬౪ ॥ అబ్రవీత్ప్రహసన్ధీమానగస్త్యో మునిసత్తమః । కుతో నిష్క్రమితుం శక్తిర్మయా జీర్ణస్య రక్షసః ॥
భ్రాతుస్తే మేషరూపస్య గతస్య యమసాదనమ్ । అథ తస్య వచశ్శ్రుత్వా భ్రాతుర్నిధనసంశ్రితమ్ ॥ ౬౬ ॥ ప్ర
ధర్షయితుమారేభే మునిం క్రోధాన్నిశాచరః । సోఽభ్యద్రవద్ద్విజశ్రేష్ఠం మునినా దీప్తతేజసా ॥ ౬౭ ॥ చక్షుషాన
లకల్పేన నిర్దగ్ధో నిధనం గతః । తస్యాయమాశ్రమో భ్రాతుస్తటాకవనశోభితః ॥ ౬౮ ॥ విప్రానుకమ్పయా యేన
కర్మేదం దుష్కరం కృతమ్ । ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౬౯ ॥ రామస్యాస్తంగతస్సూర్యస్సం
ధ్యాకాలోఽభ్యవర్తత । ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం సహ భ్రాత్రా యథావిధి ॥ ౭౦ ॥ ప్రవివేశాశ్రమపదం

తమృషిం సోఽభ్యవాదయత్ । సమ్యక్ప్రతిగృహీతశ్చ మునినా తేన రాఘవః ॥ ౭౧ ॥ న్యవసత్తాం నిశామేకాం ప్రాశ్య మూలఫలాని చ । తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విమలే సూర్యమండలే ॥ ౭౨ ॥ భ్రాతరం తమగస్త్యస్య ఆమన్త్రయత రాఘవః । అభివాదయే త్వాం భగవన్ సుఖమధ్యుషితో నిశామ్ ॥ ౭౩ ॥ ఆమన్త్రయే త్వాం గచ్ఛామి గురుం తే ద్రష్టుమగ్రజమ్ । గమ్యతామితి తేనోక్తో జగామ రఘునన్దనః ॥ ౭౪ ॥ యథోద్దిష్టేన మార్గేణ వనం తచ్చావలోకయన్ । నీవారాన్పనసాంస్సాలాం స్తిమిశాన్వంజుళాన్ధవాన్ ॥ ౭౫ ॥ చిరిబిల్వాన్మధూకాంశ్చ బిల్వానపి చ తిందుకాన్ । పుష్పితాన్పుష్పితాగ్రాభిర్లతాభిరనువేష్టితాన్ ॥ ౭౬ ॥ దదర్శ రామశ్శతశస్తత్ర కాన్తారపాదపాన్ ॥ హస్తిహస్తైర్విమృదితాన్వానరైరుపశోభితాన్ ॥ ౭౭ ॥ మత్తైశ్శకునిసంఘైశ్చ శతశః ప్రతినాదితాన్ । తతోఽబ్రవీత్సమీపస్థం రామో రాజీవలోచనః ॥ ౭౮ ॥ పృష్ఠతోఽనుగతం వీరం లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్ । స్నిగ్ధపత్రా యథా వృక్షా యథా శాన్తా మృగద్విజాః ॥ ౭౯ ॥ ఆశ్రమో నాతిదూరస్థో మహర్షేర్భావితాత్మనః । అగస్త్య ఇతి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా ॥ ౮౦ ॥ ఆశ్రమో దృశ్యతే తస్య పరిశ్రాన్తశ్రమాపహః । ప్రాజ్యధూమాకులవనశ్చీరమాలాపరిష్కృతః ॥ ౮౧ ॥ ప్రశాన్తమృగయూథశ్చ నానాశకునినాదితః । నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౮౨ ॥ దక్షిణా దిక్కృతా యేన శరణ్యా పుణ్యకర్మణా । తస్యేదమాశ్రమపదం ప్రభావాద్యస్య రాక్షసైః ॥ ౮౩ ॥ దిగియం దక్షిణా త్రాసాద్దృశ్యతే నోపభుజ్యతే । యదా ప్రభృతి చాక్రాన్తా దిగియం పుణ్యకర్మణా ॥ తదా ప్రభృతి నిర్వైరాః ప్రశాన్తా రజనీచరాః । నామ్నా చేయం భగవతో దక్షిణా దిక్ప్రదక్షిణా ॥ ౮౫ ॥ ప్రథితా త్రిషు లోకేషు దుర్ధర్షా క్రూరకర్మభిః । మార్గం నిరోద్ధుం నిరతో భాస్కరస్యాచలోత్తమః ॥ ౮౬ ॥ నిదేశం పాలయన్యస్య విన్ధ్యశ్శైలో న వర్ధతే । అయం దీర్ఘాయుషస్తస్య లోకే విశ్రుతకర్మణః ॥ ౮౭ ॥ అగస్త్యస్యాశ్రమశ్శ్రీమాన్వినీతజనసేవితః । ఏష లోకార్చితస్సాధుర్హితే నిత్యరతస్సతామ్ ॥ ౮౮ ॥ అస్మానధిగతానేష శ్రేయసా యోజయిష్యతి । ఆరాధయిష్యామ్యత్రాహమగస్త్యం తం మహామునిమ్ ॥ ౮౯ ॥ శేషం చ వనవాసస్య సౌమ్య వత్స్యామ్యహం ప్రభో । అత్ర దేవాస్సగన్ధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ ౯౦ ॥ అగస్త్యం నియతాహారం సతతం పర్యుపాసతే । నాత్ర జీవేన్మృషావాదీ క్రూరో వా యది వా శఠః ॥ ౯౧ ॥ నృశంసః కామవృత్తో వా మునిరేవ తథావిధః । అత్ర దేవాశ్చ యక్షాశ్చ నాగాశ్చ పతగైస్సహ ॥ ౯౨ ॥ వసన్తి నియతాహారా ధర్మమారాధయిష్ణవః । అత్ర సిద్ధా మహాత్మానో విమానైస్సూర్యసన్నిభైః ॥ ౯౩ ॥ త్యక్త్వా దేహాన్నవైర్దేహైస్స్వర్యాతాః పరమర్షయః । యక్షత్వమమరత్వం చ రాజ్యాని వివిధాని చ ॥ ౯౪ ॥ అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛన్తి భూతైరారాధితాశ్శుభైః । ఆగతాస్స్మాశ్రమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశాగ్రతః ॥ ౯౫ ॥ నివేదయేహ మాం ప్రాప్తమృషయే సీతయా సహ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౬౨౫ ॥ ౧౨౫౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం లక్ష్మణో రాఘవానుజః । అగస్త్యశిష్యమాసాద్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧ ॥ రాజా దశరథో నామ జ్యేష్ఠస్తస్య సుతో బలీ । రామః ప్రాప్తో మునిం ద్రష్టుం భార్యయా సహ సీతయా ॥ ౨ ॥ లక్ష్మణో నామ తస్యాహం భ్రాతా త్వవరజో హితః । అనుకూలశ్చ భక్తశ్చ యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౩ ॥ తే వయం వనమత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్ । ద్రష్టుమిచ్ఛామహే సర్వే భగవన్తం నివేద్యతామ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః । తథేత్యుక్త్వాగ్నిశరణం ప్రవివేశ నివేదితుమ్ ॥ ౫ ॥ స ప్రవిశ్య మునిశ్రేష్ఠం తపసా దుష్ప్రధర్షణమ్ । కృతాఞ్జలిరువాచేదం రామాగమనమఞ్జసా ॥ ౬ ॥ యథోక్తం లక్ష్మణేనైవ శిష్యోఽగస్త్యస్య సమ్మతః । పుత్రో దశరథస్యాసౌ రామో నామ మహాయశాః ॥ ౭ ॥ సహ భార్యాశ్రమపదం సీతయా

చాపి భార్యయా । ద్రష్టుం భవన్తమాయాతశ్శుశ్రూషార్థమరిన్దమః ॥ ౮ ॥ యదత్రానన్తరం తత్త్వమాజ్ఞాపయితుమర్హసి । తతశ్శిష్యాదుపశ్రుత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణమ్ ॥ ౯ ॥ వైదేహీంచ మహాభాగామిదం వచనమబ్రవీత్ । దిష్ట్యా రామశ్చిరస్యాద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః ॥ ౧౦ ॥ మనసా కాంక్షితం హ్యస్య మయాప్యాగమనం చిరమ్ । గమ్యతాం సత్కృతో రామస్సహభార్యస్సలక్ష్మణః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కించాసౌ న ప్రవేశితః । ఏవముక్తస్తు మునినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా ॥ ౧౨ ॥ అభివాద్యాబ్రవీచ్ఛిష్యస్తథేతి నియతాంజలిః । తతో నిష్క్రమ్య సమ్భ్రాన్తశ్శిష్యో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ క్వాసౌ రామో మునిం ద్రష్టుమేతు ప్రవిశతు స్వయం । తతో గత్వాశ్రమద్వారం శిష్యేణ సహ లక్ష్మణః ॥ ౧౪ ॥ దర్శయామాస కాకుత్స్థం సీతాంచ జనకాత్మజామ్ । తం శిష్యః ప్రశ్రితో వాక్యమగస్త్యవచనం బ్రువన్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రావేశయద్యథాన్యాయం సత్కారార్హం సుసత్కృతమ్ । ప్రవివేశ తతో రామస్సీతయా సహ లక్ష్మణః ॥ ౧౬ ॥ ప్రశాన్తహరిణాకీర్ణమాశ్రమం హ్యవలోకయన్ । స తత్ర బ్రహ్మణస్స్థానమగ్నేస్స్థానం తథైవ చ ॥ ౧౭ ॥ విష్ణోస్స్థానం మహేన్ద్రస్య స్థానం చైవ వివస్వతః । సోమస్థానం శివస్థానం స్థానం కౌబ గమేవ చ ॥ ౧౮ ॥ ధాతుర్విధాతుస్స్థానే చ వాయోస్స్థానం తథైవ చ । నాగరాజస్య చ స్థానమనన్తస్య మహాత్మనః ॥ స్థానం తథైవ గాయత్ర్యా వసూనాం స్థానమేవ చ । స్థానం చ పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ కార్త్తికేయస్య చ స్థానం ధర్మస్థానం చ పశ్యతి । తతశ్శిష్యైః పరివృతో మునిరప్యభినిష్పతత్ ॥ ౨౧ ॥ తం దదర్శాగ్రతో రామో మునీనాం దీప్తతేజసామ్ । అబ్రవీద్వచనం వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనం ॥ ౨౨ ॥ ఏష లక్ష్మణ నిష్క్రామత్యగస్త్యో భగవానృషిః । ఔదార్యేణావగచ్ఛామి నిధానం తపసామిమమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహురగస్త్యం సూర్యవర్చసం । జగ్రాహ పరమప్రీతస్తస్య పాదౌ పరన్తపః ॥ ౨౪ ॥ అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్థౌ రామః కృతాంజలిః । సీతయా సహ వైదేహ్యా తదా రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౨౫ ॥ ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థమర్చయిత్వాసనోదకైః । కుశలప్రశ్నముక్త్వా చ హ్యాస్యతామితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్యమతిథీన్ప్రతిపూజ్య చ । వానప్రస్థేన ధర్మేణ స తేషాం భోజనం దదౌ ॥ ౨౭ ॥ ప్రథమం చోపవిశ్యాథ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః । ఉవాచ రామమాసీనం ప్రాంజలిం ధర్మకోవిదం ॥ ౨౮ ॥ అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్యమతిథిం ప్రతిపూజయేత్ । అన్యథా ఖలు కాకుత్స్థ తపస్వీ సముదాచరన్ ॥ ౨౯ ॥ దుస్సాక్షీవ పరే లోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్ । రాజా సర్వస్య లోకస్య ధర్మచారీ మహారథః ॥ ౩౦ ॥ పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ భవాన్ప్రాప్తః ప్రియాతిథిః । ఏవముక్త్వా ఫలైర్మూలైః పుష్పైరన్యైశ్చ రాఘవం ॥ ౩౧ ॥ పూజయిత్వా యథాకామం పునరేవ తతోఽబ్రవీత్ । ఇదం దివ్యం మహచ్చాపం హేమవజ్రవిభూషితం ॥ ౩౨ ॥ వైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా । అమోఘస్సూర్యసంకాశో బ్రహ్మదత్తశ్శరోత్తమః ॥ ౩౩ ॥ దత్తౌ మమ మహేన్ద్రేణ తూణీ చాక్షయసాయకౌ । సంపూర్ణౌ నిశితైర్బాణైర్జ్వలద్భిరివ పావకైః ॥ మహారజతకోశోఽయమసిర్హేమవిభూషితః । అనేన ధనుషా రామ హత్వా సంఖ్యే మహాసురాన్ ॥ ౩౫ ॥ ఆజహార శ్రియం దీప్తాం పురా విష్ణుర్దివౌకసాం । తద్ధనుస్తౌ చ తూణీరౌ శరం ఖడ్గం చ మానద ॥ ౩౬ ॥ జయాయ ప్రతిగృహ్ణీష్వ వజ్రం వజ్రధరో యథా । ఏవముక్త్వా మహాతేజాస్సమస్తం తద్వరాయుధం ॥ ౩౭ ॥ దత్త్వా రామాయ భగవానగస్త్యః పునరబ్రవీత్ ॥ * ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥ ౫౨ ॥ ౧౦౫౬౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓం ॥ రామ ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్ష్మణ । అభివాదయితుం యన్మాం ప్రాప్తౌ స్థస్సహ సీతయా ॥ ౧ ॥ అధ్వశ్రమేణ వాం ఖేదో బాధతే ప్రచురశ్రమః । వ్యక్తముత్కంఠతే చాపి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౨ ॥ ఏషా హి సుకుమారీ చ దుఃఖైశ్చ న విమానితా । ప్రాజ్యదోషం వనం ప్రాప్తా భర్తృస్నేహప్రచో

దితా ॥ ౩ ॥ యథైషా రమతే రామ ఇహ సీతా తథా కురు । దుష్కరం కృతవత్యేషా వనే త్వామభిగచ్ఛతీ ॥ ౪ ॥ ఏషా హి ప్రకృతిః స్త్రీణామాసృష్టే రఘునందన । సమస్థమనురజ్యంతి విషమస్థం త్యజంతి చ ॥ ౫ ॥ శతహ్రదానాం లోలత్వం శస్త్రాణాం తీక్ష్ణతాం తథా । గరుడానిలయోశ్శైఘ్ర్యమనుగచ్ఛంతి యోషితః ॥ ౬ ॥ ఇయంతు భవతో భార్యా దోషైరేతైర్వివర్జితా । శ్లాఘ్యా చ వ్యపదేశ్యా చ యథా దేవీ హ్యరుంధతీ ॥ ౭ ॥ అలంకృతోయం దేశశ్చ యత్ర సౌమిత్రిణా సహ । వైదేహ్యా చానయా రామ వత్స్యసి త్వమరిందమ ॥ ౮ ॥ (ఏవముక్త్వా మహాబాహుమగస్త్యః పునరబ్రవీత్ । సుఖం స్వప మహాబాహో సీతయా సహ లక్ష్మణః ॥ ౯ ॥ రవిరస్తంగతస్సౌమ్య సంధ్యాకాలోభ్యుపాగతః । ఏతే నిశాచరా రామ నిలీనా మృగపక్షిణః ॥ ౧౦ ॥ నగాగ్రేషు భృశం తీనా దృశ్యంతే సుసమాహితాః । నైశేన తమసా వ్యాప్తమప్రకాశం నభస్థలమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్తో మహాబాహురగస్త్యేన మహాత్మనా । ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం రామస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౧౨ ॥ అభివాద్య మహాత్మానమగస్త్యమృషిసత్తమం । సుష్వాప రజనీం తాంతు పూజితః పరమర్షిణా ॥ ౧౩ ॥ సుఖోషితస్తదా రామస్సంధ్యామన్వాస్య సానుజః । కృత్వా పౌర్వాహ్ణికం స్నాతో హుతహుతాశనః ॥ ౧౪ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ పరంతపః । ఉపాగమదమేయాత్మా హ్యగస్త్యం సూర్యవర్చసమ్ ॥ ౧౫ ॥ స దృష్ట్వా రాఘవం శ్రీమానగస్త్యస్సంయతాంజలిం । ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ కచ్చిత్సుఖం నిశా రామ వ్యతీతా రఘునందన । తవ సభ్రాతృభార్యస్య మమాశ్రమపదే విభో ॥ ౧౭ ॥ ఏవముక్తస్తతో రామః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః । మానితాస్స్మ యథాన్యాయం త్వయా పూజ్యేన పూజితాః ॥ ౧౮ ॥ శయనాసనయానేన భోజనాచ్ఛాదనైశ్శుభైః । రాజ్ఞో దశరథస్యేవ పురే చాంతఃపురే యథా ॥ ౧౯ ॥ సుఖోషితాస్స్మ భగవంత్సర్వకామైరుపస్కృతాః । ఉపవిశ్యాప్యగస్త్యస్తు నిషీదధ్వమువాచ హ ॥ ౨౦ ॥ స వాణ్యైవాభ్యనుజ్ఞాప్య యే తత్రాసంత్సహాగతాః । సుఖోపవిష్టే రామే తు సహ సీతే సలక్ష్మణే ॥ ౨౧ ॥ స తేన ఋషిసంఘేన అగస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్ । కాలోయం గతభూయిష్ఠో యః కాలస్తవ రాఘవ ॥ ౨౨ ॥ సముపోఢో నరేంద్రేణ కృతో దశరథేన తే । తీర్ణప్రతిజ్ఞః కాకుత్స్థ సుఖం రాజ్యే నివత్స్యసి ॥ ౨౩ ॥ ధన్యస్తే జనకో రామ స రాజా రఘునందన । యస్త్వయా జ్యేష్ఠపుత్రేణ యయాతిరివ తారితః ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్తస్స మునినా రాఘవస్సంయతాంజలిః । ఉవాచ ప్రశ్రితం వాక్యమృషిం దీప్తమివానలమ్ ॥ ౨౫ ॥ ధన్యోస్మ్యనుగృహీతోస్మి యస్య మే మునిపుంగవః । గుణైస్సభ్రాతృభార్యస్య వరదః పరితుష్యతి ॥ ౨౬ ॥ (న మయా తారితో రాజా స్వగుణైరేవ తారితః । స్వర్గం దశరథః ప్రాప్తస్స్వకృతైః పూర్వకర్మభిః ॥ ౨౭ ॥ అయం దేశో హి నిఖిలస్సర్వ ఏవ మహాతపః । అశరణ్యశ్శరణ్యోభూదద్య త్వైవ వినివేశితః ॥ ౨౮ ॥ తదాఖ్యాహ్యర్థతత్త్వేన పరం కౌతూహలం మమ । శ్రుత్వా తు వచనం తస్య రామస్య మధురాక్షరమ్ ॥ ౨౯ ॥ ప్రత్యువాచ తతో రామమగస్త్యో భగవానృషిః । శృణు రాఘవ తత్త్వేన దేశస్యాస్య యథాతథమ్ ॥ ౩౦ ॥ దండకేన పరిత్యక్తో హ్యయం దేశో మహాత్మనా । భార్గవస్య చ శాపేన నిర్మనుష్యమృగోభవత్ ॥ ౩౧ ॥ వృక్షగుల్మలతాహీనం తాపసైరపి వర్జితమ్ । కాంతారమభవత్తాత ఘోరం పరదారుణం ॥ ౩౨ ॥ యోజనానాం సహస్రం తు వింధ్యపాదస్య దక్షిణే । నాత్ర వర్షతి పర్జన్యో వాపి వాతి సుఖోనిలః ॥ ౩౩ ॥ రూక్షం ప్రతిభయం ఘోరమాసీద్ఘోరాకులం వనమ్ । బహూన్యబ్దసహస్రాణి ఇదమాసీదనాకులం ॥ ౩౪ ॥ గంధర్వైర్ఋషిసంఘైశ్చ దైవైశ్చ పరివర్జితం । కస్యచిత్త్వథ కాలస్య దైవయోగాదహం నృప ॥ ౩౫ ॥ హిమవచ్ఛిఖరాచ్చ్యుతాదిహ ప్రాప్తోస్మి మానద । తతో మయా సమానీతః పర్జన్యో బలదైస్సహ ॥ ౩౬ ॥ స్వచ్ఛందవర్షస్సకృతః కంచిత్కాలమరిందమ । యమస్యైవ చారాస్తు బహూన్యబ్దశతాని వై ॥ ౩౭ ॥ తేజసా మృత్యుదూతాశ్చ వ్యాఘ్రయశ్చ నిరాకృతాః । హిమ

వత్స్యాగజావృతాశ్చాంతి తామనసాగతాః ॥ ౩౮ ॥ ప్రవృత్తాశ్చపునర్నద్యః ఫుల్లపంకజమండితాః । తటాకాని
సురమ్యాణి సరితశ్చసరాంసిచ॥ ౩౯ ॥ నీరజస్కంసుగంధంచ సుఖశీతజలానిలమ్ । ప్రవృత్తవనషండాఢ్యంస్ఫీ
తసస్యసమాకులం ॥ ౪౦ ॥ అచిరేణాభవద్రమ్యమృషిసంఘానుసేవితమ్ । కేవలంత్వభిశాపేన తస్యైవరఘునన్ద
న ॥ ౪౧ ॥ సోపద్రవమివాప్యేతద్రాక్షసైఃక్రూరకర్మభిః । యదాప్రభృతిచాసిత్వం చిత్రకూటముపాగతః ॥
తదాప్రభృతిరక్షాంసి విప్రకుర్వంతి తాపసాన్ । ఋషీణామభయంవీరదాతుమర్హసిమానద॥ ౪౩ ॥ అస్మాద్ధికా
రణాద్రామదండకారణ్యవాసినామ్ । త్రాణార్థమిహసమ్ప్రాప్తస్త్రాతుమర్హసినోభవాన్ ॥ ౪౪ ॥ సమర్థోహ్యసి
కాకుత్స్థత్రైలోక్యస్యాపిరక్షణే । కింపునర్వీరరక్షాంసి ద్విజమన్యుహతానివై ॥ ౪౫ ॥ ఇదమిక్ష్వాకుపుత్రేణ దం
డకేనమహాబల । దేశోనిరాకృతోరామ శాపదోషేణరాఘవ ॥ ౪౬ ॥ దండకారణ్యమఖిలం దర్శనాదేవపాలితం।
శాపస్యాన్తాయకాకుత్స్థ ప్రాప్తస్త్వమసురిసూదన ॥ ౪౭ ॥ నత్వమద్యపురావృత్తైః పితృభిశ్చనిరాకృతమ్ । తారయ
స్వమహాభాగదండకారణ్యమద్యవై ॥ ౪౮ ॥ యస్యదోషాదిదంరామ దండకారణ్యముచ్యతే । ఏవముక్తస్తదారా
మః ప్రత్యువాచమహామునిమ్ ॥ ౪౯ ॥(ఆశ్చర్యమిదమాఖ్యాతం దేవస్యాస్యయథాతథం)॥ ౫౦ ॥కింతువ్యాదిశ
మేదేశం సోదకం బహుకాననం । యత్రాశ్రమపదం కృత్వా వసేయం నిరతస్సుఖం ॥ ౫౧ ॥ తతోబ్రవీన్మునిశ్రే
ష్ఠశ్శ్రుత్వారామస్యతద్వచః । ధ్యాత్వాముహూర్తంధర్మాత్మా ధీరోధీరతరంవచః ॥ ౫౨ ॥ ఇతోద్వియోజ
నేతాత బహుమూలఫలోదకః । దేశోబహుమృగశ్శ్రీమాన్పంచవట్యభివిశ్రుతః ॥ ౫౩ ॥ తత్రగత్వాశ్రమపదం
కృత్వాసౌమిత్రిణాసహ।రంస్యసేత్వంపితుర్వాక్యంయథోక్తమనుపాలయన్।కాలోయంగతభూయిష్ఠోయఃకా
లస్తవరాఘవ॥౫౪॥ సమయోయోనరేంద్రేణకృతోదశరథేనతే।తీర్ణప్రతిజ్ఞఃకాకుత్స్థసుఖంరాజ్యేనివత్స్యసి॥౫౫॥
ధన్యస్తేజనకోరామసరాజా రఘునందన।యస్త్వయాజ్యేష్ఠపుత్రేణయయాతిరివతారితః ॥౫౬॥ విదితోహ్యేషవృ
త్తాంతో మమసర్వస్తవానఘ। తపసశ్చప్రభావేనస్నేహాద్దశరథస్యచ ॥హృదయస్థశ్చతేఛందో విజ్ఞాతస్తపసామ
యా । ఇహవాసంప్రతిజ్ఞాయమయాసహతపోవనే। వసంతంత్వాంజనాస్సర్వేజ్ఞాస్యంతిరఘునందన ॥౫౭ ॥ అత
శ్చత్వామహంబ్రూమి గచ్ఛపంచవటీమితి । సహిరమ్యోవనోద్దేశో మైథిలీతత్రరంస్యతే॥౫౮॥సదేశశ్లాఘనీయశ్చ
నాతిదూరేచరాఘవ । గోదావర్యాస్సమీపేచ మైథిలీతత్రరంస్యతే ॥ ౫౯ ॥ ప్రాజ్యమూలఫలశ్చైవ నానా
ద్విజగణాయుతః । వివిక్తశ్చమహాబాహో పుణ్యోరమ్యస్తథైవచ ॥ ౬౦ ॥ భవానపిసదారశ్చ శక్తశ్చపరిరక్షణే।
అపిచాత్రవసన్రామ తాపసాన్పాలయిష్యసి ॥ ౬౧ ॥ ఏతదాలక్ష్యతేవీరమధూకానాంమహద్వనం । ఉత్తరేణా
స్యగంతవ్యం న్యగ్రోధమపిగచ్ఛతా॥ ౬౨ ॥ తతస్స్థలముపారుహ్య పర్వతస్యావిదూరతః । ఖ్యాతఃపంచవటీత్యేవ
నిత్యపుష్పితకాననః ॥ ౬౩ ॥ అగస్త్యేనైవముక్తస్తు రామస్సౌమిత్రిణాసహ । సత్కృత్యామన్త్రయామాసతమృ
షింసత్యవాదినమ్ ॥ ౬౪ ॥ తౌతుతేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాభివందనౌ । తదాశ్రమాత్పంచవటీంజగ్మతుస్సహ
సీతయా ॥౬౫॥ఓమ్॥గృహీతచాపౌతునరాధిపాత్మజౌవిషక్తతూణౌసమరేష్వకాతరౌ । యథోపదిష్టేనతథా మ
హర్షిణా ప్రజగ్మతుఃపంచవటీంసమాహితౌ ॥ ౬౬ ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేత్రయోదశస్సర్గః ॥౪౩౧॥ ౮౬౨౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథపంచవటీంగచ్ఛన్నంతరారఘునన్దనః । ఆససాదమహాకాయం గృధ్రం
భీమపరాక్రమమ్ ॥ ౧ ॥ తందృష్ట్వాతౌమహాభాగౌ వటస్థంరామలక్ష్మణౌ । మేనాతేరాక్షసంపక్షింబ్రువాణౌకో
భవానితి ॥ ౨ ॥ సతౌమధురయావాచా సౌమ్యయాప్రీణయన్నివ । ఉవాచవత్సమాంవిద్ధి వయస్యంపితురాత్మనః॥
సతంపితృసఖంబుద్ధ్వా పూజయామాసరాఘవః । సతస్యకులమవ్యగ్రమథపప్రచ్ఛనామచ ॥ ౪ ॥ రామస్యవచనం

శ్రుత్వా సర్వభూతసముద్భవం । ఆచచక్షే ద్విజస్తస్మై కులమాత్మానమేవ చ ॥ ౫ ॥ పూర్వకాలే మహాబాహో యే ప్రజాపతయోఽభవన్ । తాన్మే నిగదతస్సర్వానాదితశ్శృణు రాఘవ ॥ ౬ ॥ కర్దమః ప్రథమస్తేషాం వికృతస్తదనన్తరః । శేషశ్చ సంశ్రయశ్చైవ బహుపుత్రశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౭ ॥ స్థాణుర్మరీచిరత్రిశ్చ క్రతుశ్చైవ మహాబలః । పులస్త్యశ్చాఙ్గిరాశ్చైవ ప్రచేతాః పులహస్తథా ॥ ౮ ॥ దక్షో వివస్వానపరోఽరిష్టనేమిశ్చ రాఘవ । కాశ్యపశ్చ మహాతేజాస్తేషామాసీచ్చ పశ్చిమః ॥ ౯ ॥ ప్రజాపతేస్తు దక్షస్య బభూవురితి విశ్రుతమ్ । షష్టిర్దుహితరో రామ యశస్విన్యో మహాయశః ॥ ౧౦ ॥ కాశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసామష్టౌ సుమధ్యమాః । (అఙ్గిరాస్త్వపరా రామ కన్యాః ప్రత్యగ్రహీత్తదా) ॥ ౧౧ ॥ అదితిం చ దితిం చైవ దనూమపి చ కాళికామ్ । తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం చాప్యనలామపి ॥ తాస్తు కన్యాస్తతః ప్రీతః కాశ్యపః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ పుత్రాంస్త్రైలోక్యభర్తౄన్వై జనయిష్యథ మత్సమాన్ । అదితిస్తన్మనా రామ దితిశ్చ దనురేవ చ ॥ ౧౩ ॥ కాళికా చ మహాబాహో శేషాస్త్వమనసోఽభవన్ । అదిత్యాం జజ్ఞిరే దేవాస్త్రయస్త్రింశదరిన్దమ ॥ ౧౪ ॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రా హ్యశ్వినౌ చ పరన్తప । దితిస్త్వజనయత్పుత్రాన్దైత్యాంస్తాత యశస్వినః ॥ ౧౫ ॥ తేషామియం వసుమతీ పురాసీత్సవనార్ణవా । దనుస్త్వజనయత్పుత్రమశ్వగ్రీవమరిన్దమ ॥ ౧౬ ॥ నరకం కాలకం చైవ కాళికాపి వ్యజాయత । క్రౌంచీం భాసీం తథా శ్యేనీం ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీమ్ ॥ ౧౭ ॥ తామ్రాపి సుషువే కన్యాః పఞ్చైతా లోకవిశ్రుతాః । ఉలూకాన్జనయత్క్రౌఞ్చీ భాసీ భాసాన్వ్యజాయత ॥ ౧౮ ॥ శ్యేనీ శ్యేనాంశ్చ గృధ్రాంశ్చ వ్యజాయత సుతేజసః । ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాంశ్చ కలహంసాంశ్చ సర్వశః ॥ ౧౯ ॥ చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాపి భామినీ । శుకీ నతాం విజజ్ఞే తు నతాయా వినతా సుతా ॥ ౨౦ ॥ దశ క్రోధవశా రామ విజజ్ఞే హ్యాత్మసమ్భవాః । మృగీం చ మృగమన్దాం చ హరీం భద్రమదామపి ॥ ౨౧ ॥ మాతఙ్గీమపి శార్దూలీం శ్వేతాం చ సురభిం తథా । సర్వలక్షణసమ్పన్నాం సురసాం కద్రుకామపి ॥ ౨౨ ॥ అపత్యం తు మృగాస్సర్వే మృగ్యా నరవరోత్తమ । ఋక్షాశ్చ మృగమన్దాయాః సృమరాశ్చమరాస్తథా ॥ ౨౩ ॥ హర్యాశ్చ హరయోఽపత్యం వానరాశ్చ తరస్వినః । తతస్త్వరావతీం నామ జజ్ఞే భద్రమదా సుతామ్ ॥ ౨౪ ॥ తస్యాస్త్వైరావతః పుత్రో లోకనాథో మహాగజః । మాతఙ్గ్యాస్త్వథ మాతఙ్గా అపత్యం మనుజర్షభ ॥ ౨౫ ॥ (గోలాఙ్గూలాంశ్చ శార్దూలీ వ్యాఘ్రాంశ్చాజనయత్సుతాన్) । దిశాగజాంశ్చ కాకుత్స్థ శ్వేతాప్యజనయత్సుతాన్ ॥ ౨౬ ॥ తతో దుహితరౌ రామ సురభిర్ద్వే వ్యజాయత । రోహిణీం నామ భద్రం తే గన్ధర్వీం చ యశస్వినీమ్ ॥ ౨౭ ॥ రోహిణ్యజనయద్గా వై గన్ధర్వీ వాజినస్సుతాన్ । సురసాజనయన్నాగాన్రామ కద్రూస్తు పన్నగాన్ ॥ ౨౮ ॥ మనుర్మనుష్యాన్జనయద్రామ పుత్రాన్యశస్వినః । బ్రాహ్మణాన్క్షత్రియాన్వైశ్యాఞ్ఛూద్రాంశ్చ మనుజర్షభ ॥ ౨౯ ॥ సర్వాన్పుణ్యఫలాన్వృక్షాననలాపి వ్యజాయత । వినతా చ శుకీపౌత్రీ కద్రూశ్చ సురసాస్వసా ॥ ౩౦ ॥ కద్రూర్నాగసహస్రాస్యం విజజ్ఞే ధరణీధరమ్ । ద్వౌ పుత్రౌ వినతాయాస్తు గరుడోఽరుణ ఏవ చ ॥ ౩౧ ॥ తస్మాజ్జాతోఽహమరుణాత్సమ్పాతిశ్చ మమాగ్రజః । జటాయురితి మాం విద్ధి శ్యేనీపుత్రమరిన్దమ ॥ ౩౨ ॥ సోఽహం వాససహాయస్తే భవిష్యామి యదీచ్ఛసి । ఇదం హి దుర్గం కాన్తారం మృగరాక్షససేవితమ్ ॥ ౩౩ ॥ సీతాం చ తాత రక్షిష్యే త్వయి యాతే సలక్ష్మణే । ఓమ్ ॥ జటాయుషం తు ప్రతిపూజ్య రాఘవో ముదా పరిష్వజ్య చ సన్నతోఽభవత్ । పితుర్హి శుశ్రావ సఖిత్వమాత్మవాన్జటాయుషా సంకథితం పునః పునః ॥ ౩౫ ॥ స తత్ర సీతాం పరిధాయ మైథిలీం సహైవ తేనాతిబలేన పక్షిణా । జగామ తాం పఞ్చవటీం సలక్ష్మణో రిపూన్దిధక్షఞ్ఛలభానివానలః ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్దశస్సర్గః ॥ ౩౪ ॥ ౬౬౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పఞ్చవటీం గత్వా నానావ్యాళమృగాయుతామ్ । ఉవాచ భ్రాతరం రామస్సౌమిత్రిం దీప్తతేజసమ్ ॥ ౧ ॥ ఆగతాస్స్మ యథోద్దిష్టమముం దేశం మహర్షిణా । అయం పఞ్చవటీదేశస్సౌమ్య పుష్పితపాదపః ॥ ౨ ॥ సర్వతశ్చార్యతాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి । ఆశ్రమః కతరస్మిన్నో దేశే భవతి సమ్మతః ॥ ౩ ॥ రమతే యత్ర వైదేహీ త్వమహం చైవ లక్ష్మణ । తాదృశో దృశ్యతాం దేశస్సన్నికృష్టజలాశయః ॥ ౪ ॥ వనరామణ్యకం యత్ర స్థలరామణ్యకం తథా । సన్నికృష్టం చ యత్ర స్యాత్సమిత్పుష్పకుశోదకమ్ ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణస్సంయతాఞ్జలిః । సీతాసమక్షం కాకుత్స్థమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ పరవానస్మి కాకుత్స్థ త్వయి వర్షశతం స్థితే । స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతామితి మాం వద ॥ ౭ ॥ సుప్రీతస్తేన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాత్మనః । విమృశన్రోచయామాస దేశం సర్వగుణాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥ స తం రుచిరమాక్రమ్య దేశమాశ్రమకర్మణి । హస్తే గృహీత్వా హస్తేన రామస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ అయం దేశస్సమశ్శ్రీమాన్పుష్పితైస్తరుభిర్వృతః । ఇహాశ్రమపదం సౌమ్య యథావత్కర్తుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ ఇయమాదిత్యసఙ్కాశైః పద్మైస్సురభిగన్ధిభిః । అదూరే దృశ్యతే రమ్యా పద్మినీ పద్మసేవితా ॥ ౧౧ ॥ యథాఖ్యాతమగస్త్యేన మునినా భావితాత్మనా । ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితైస్తరుభిర్వృతా ॥ ౧౨ ॥ హంసకారణ్డవాకీర్ణా చక్రవాకోపశోభితా । నాతిదూరే న చాసన్నే మృగయూథనిపీడితా ॥ ౧౩ ॥ మయూరనాదితా రమ్యాః ప్రాంశవో బహుకన్దరాః । దృశ్యన్తే గిరయస్సౌమ్య ఫుల్లైస్తరుభిరావృతాః ॥ ౧౪ ॥ సౌవర్ణై రాజతైస్తామ్రైర్దేశే దేశే చ ధాతుభిః । గవాక్షితా ఇవాభాన్తి గజాః పరమభక్తిభిః ॥ ౧౫ ॥ సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ ఖర్జూరైః పనసామ్రకైః । నీవారైస్తిమిశైశ్చైవ పున్నాగైశ్చోపశోభితాః ॥ ౧౬ ॥ చూతైరశోకైస్తిలకైశ్చమ్పకైః కేతకైరపి । పుష్పగుల్మలతోపేతైస్తైస్తైస్తరుభిరావృతాః ॥ ౧౭ ॥ చన్దనైస్స్యన్దనైర్నీపైః పనసైర్లికుచైరపి । ధవాశ్వకర్ణఖదిరైశ్శమీకింశుకపాటలైః ॥ ౧౮ ॥ ఇదం పుణ్యమిదం మేధ్యమిదం బహుమృగద్విజమ్ । ఇహ వత్స్యామ సౌమిత్రే సార్ధమేతేన పక్షిణా ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహా । అచిరేణాశ్రమం భ్రాతుశ్చకార సుమహాబలః ॥ ౨౦ ॥ పర్ణశాలాం సువిపులాం తత్ర సఙ్ఘాతమృత్తికామ్ । సుస్తమ్భాం మస్కరైర్దీర్ఘైః కృతవంశాం సుశోభనామ్ ॥ ౨౧ ॥ శమీశాఖాభిరాస్తీర్య దృఢపాశావపాశితామ్ ॥ ౨౨ ॥ కుశకాశశరైః పర్ణైస్సుపరిచ్ఛాదితాం తథా । సమీకృతతలాం రమ్యాం చకార లఘువిక్రమః ॥ ౨౩ ॥ నివాసం రాఘవస్యార్థే ప్రేక్షణీయమనుత్తమమ్ । స గత్వా లక్ష్మణశ్శ్రీమాన్నదీం గోదావరీం తదా ॥ ౨౪ ॥ స్నాత్వా పద్మాని చాదాయ సఫలః పునరాగతః । తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాన్తిం చ స యథావిధి ॥ ౨౫ ॥ దర్శయామాస రామాయ తదాశ్రమపదం కృతమ్ । స తం దృష్ట్వా కృతం సౌమ్యమాశ్రమం సీతయా సహ ॥ ౨౬ ॥ రాఘవః పర్ణశాలాయాం హర్షమాహారయద్భృశమ్ । సుసంహృష్టః పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా ॥ ౨౭ ॥ అతిస్నిగ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేదమబ్రవీత్ । ప్రీతోఽస్మి తే మహత్కర్మ త్వయా కృతమిదం ప్రభో ॥ ౨౮ ॥ ప్రదేయో యన్నిమిత్తం తే పరిష్వఙ్గో మయా కృతః । భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణ ॥ ౨౯ ॥ త్వయా నాథేన ధర్మాత్మా న సంవృత్తః పితా మమ । ఏవం లక్ష్మణముక్త్వా తు రాఘవో లక్ష్మివర్ధనః ॥ ౩౦ ॥ తస్మిన్దేశే బహుఫలే న్యవసత్స సుఖం వశీ । కఞ్చిత్కాలం స ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౩౧ ॥ అన్వాస్యమానో న్యవసత్స్వర్గలోకే యథామరః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పఞ్చదశస్సర్గః ॥ ౨౩౭ ॥ ౪౭౪౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వసతస్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః । శరద్వ్యపాయే హేమన్తఋతురిష్టః ప్రవర్తతే ॥ ౧ ॥ స కదాచిత్ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునన్దనః । ప్రయయావభిషేకార్థం ర

మ్యాం గోదావరీంనదీమ్ ॥ ౨ ॥ ప్రహ్వఃకలశహస్తస్తంసీతయాసహవీర్యవాన్ । పృష్ఠతోఽనువ్రజన్భ్రాతా సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ అయంసకాలస్సమ్ప్రాప్తః ప్రియోయస్తే ప్రియంవద । అలఙ్కృతఇవాభాతి యేన సంవత్సరశ్శుభః ॥ ౪ ॥ నీహారపరుషోలోకః పృథివీసస్యశాలినీ । జలాన్యనుపభోగ్యాని సుభగోహవ్యవాహనః ॥ నవాగ్రయణపూజాభిరభ్యర్చ్యపితృదేవతాః । కృతాగ్రయణకాఃకాలే సంతోవిగతకల్మషాః ॥ ౬ ॥ ప్రాజ్యకామాజనపదాస్సమ్పన్నతరగోరసాః । విచరంతిమహీపాలా యాత్రాస్థావిజిగీషవః ॥ ౭ ॥ సేవమానే దృఢం సూర్యే దిశమంతకసేవితామ్ । విహీనతిలకేవస్త్రీనోత్తరాదిక్ప్రకాశతే ॥ ౮ ॥ ప్రకృత్యాహిమకోశాఢ్యోదూరసూర్యశ్చసామ్ప్రతమ్ । యథార్థనామాసువ్యక్తం హిమవాన్హిమవాన్గిరిః ॥ ౯ ॥ అత్యంతసుఖసంచారా మధ్యాహ్నేస్పర్శతస్సుఖాః । దివసాస్సుభగాదిత్యాశ్ఛాయాసలిలదుర్భగాః ॥ ౧౦ ॥ మృదుసూర్యాస్సనీహారాః పటుశీతాస్సమారుతాః । శూన్యారణ్యాహిమధ్వస్తాదివసాభాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౧ ॥ నివృత్తాకాశశయనాః పుష్యనీతాహిమారుణాః । శీతావృద్ధతరాయామాస్త్రియామాయాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౨ ॥ రవిసఙ్క్రాన్తసౌభాగ్యస్తుషారారుణమండలః । నిశ్వాసాంధఇవాదర్శశ్చంద్రమానప్రకాశతే ॥ ౧౩ ॥ జ్యోత్స్నా తుషారమలినా పౌర్ణమాస్యాంనరాజతే । సీతేవచాతపశ్యామాలక్ష్యతేనతుశోభతే ॥ ౧౪ ॥ ప్రకృత్యాశీతలస్పర్శో హిమవిద్ధశ్చసామ్ప్రతమ్ । ప్రవాతిపశ్చిమోవాయుః కాలేద్విగుణశీతలః ॥ ౧౫ ॥ బాష్పచ్ఛన్నాన్యరణ్యాని యవగోధూమవంతిచ । శోభంతేఽభ్యుదితేసూర్యేనదద్భిఃక్రౌంచసారసైః ॥ ౧౬ ॥ ఖర్జూరపుష్పాకృతిభిశ్శిరోభిఃపూర్ణతండులైః । శోభంతేకించిదానమ్రాః శాలయఃకనకప్రభాః ॥ ౧౭ ॥ మయూఖైరుపసర్పద్భిర్హిమనీహారసంవృతైః । దూరమభ్యుదితస్సూర్యశ్శశాంకఇవలక్ష్యతే ॥ ౧౮ ॥ అగ్రాహ్యవీర్యఃపూర్వాహ్ణే మధ్యాహ్నే స్పర్శతస్సుఖః । సంరక్తఃకించిదాపాండురాతపశ్శోభతేక్షితౌ ॥ ౧౯ ॥ అవశ్యాయనిపాతేన కించిత్ప్రక్లిన్నశాద్వలా । వనానాం శోభతేభూమిర్నివిష్టతరుణాతపా ॥ ౨౦ ॥ స్పృశంస్తువిమలంశీతముదకంద్విరదస్సుఖమ్ । అత్యంతతృషితోవన్యః ప్రతిసంహరతేకరమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏతేహిసముపాసీనావిహగాజలచారిణః । నావగాహంతిసలిలమప్రగల్భాఇవాహవమ్ ॥ ౨౨ ॥ అవశ్యాయతమోనద్ధానీహారతమసావృతాః । ప్రసుప్తాఇవ లక్ష్యంతే విపుష్పావనరాజయః ॥ బాష్పసంఛన్నసలిలారుతవిజ్ఞేయసారసాః । హిమార్ద్రవాలుకైస్తీరైస్సరితోభాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౨౪ ॥ తుషారపతనాచ్చైవ మృదుత్వాద్భాస్కరస్యచ । శైత్యాదగాగ్రస్థమపి ప్రాయేణరసవజ్జలమ్ ॥ ౨౫ ॥ జరాజర్ఝరితైఃపర్ణైశ్శీర్ణకేసరకర్ణికైః । నాళశేషాహిమధ్వస్తైర్నభాంతికమలాకరాః ॥ ౨౬ ॥ అస్మింస్తుపురుషవ్యాఘ్రఃకాలే దుఃఖసమన్వితః । తపశ్చరతిధర్మాత్మాత్వద్భక్త్యాభరతఃపురే ॥ ౨౭ ॥ త్యక్త్వారాజ్యంచమానంచ భోగాంశ్చ వివిధాన్బహూన్ । తపస్వీనియతాహారశ్శేతేశీతేమహీతలే ॥ ౨౮ ॥ సోపివేలామిమాంనూనమభిషేకార్థముద్యతః । వృతఃప్రకృతిభిర్నిత్యం ప్రయాతిసరయూంనదీమ్ ॥ ౨౯ ॥ అత్యంతసుఖసంవృద్ధస్సుకుమారస్సుఖోచితః । కథంన్వపరరాత్రేషు సరయూమవగాహతే ॥ ౩౦ ॥ పద్మపత్రేక్షణశ్శ్రీమాన్శ్యామోనిరుదరోమహాన్ । ధర్మజ్ఞస్సత్యవాదీచ హ్రీనిషేధోజితేంద్రియః ॥ ౩౧ ॥ ప్రియాభిభాషీమధురో దీర్ఘబాహురరిందమః । సంత్యజ్య వివిధాన్సౌఖ్యానార్యంసర్వాత్మనాశ్రితః ॥ ౩౨ ॥ జితస్స్వర్గస్తవభ్రాత్రాభరతేనమహాత్మనా । వనస్థమపి తాపస్యే యస్త్వామనువిధీయతే ॥ ౩౩ ॥ నపిత్ర్యమనువర్తంతే మాతృకంద్విపదాఇతి । ఖ్యాతోలోకప్రవాదోయం భరతేనాన్యథాకృతః ॥ ౩౪ ॥ భర్తాదశరథోయస్యాస్సాధుశ్చభరతస్సుతః । కథంనుసామ్బాకైకేయీ తాదృశీక్రూరశీలినీ ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యేవంలక్ష్మణేవాక్యం స్నేహాద్బ్రువతిధార్మికే । పరివాదంజనన్యాస్తమసహన్రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥

న తేఽమ్బ మధ్యమా తాత గర్హితవ్యా కథంచన । తామేవేక్ష్వాకునాథస్య భరతస్య కథాం కురు ॥ ౩౭ ॥ నిశ్చితాపి హి మే బుద్ధిర్వనవాసే దృఢవ్రతా । భరతస్నేహసంతప్తా బాలిశీక్రియతే పునః ॥ ౩౮ ॥ సంస్మరామ్యస్య వాక్యాని ప్రియాణి మధురాణి చ । హృద్యాన్యమృతకల్పాని మనఃప్రహ్లాదనాని చ ॥ ౩౯ ॥ కదాన్వహం సమేష్యామి భరతేన మహాత్మనా । శత్రుఘ్నేన చ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన ॥ ౪౦ ॥ ఇత్యేవం విలపంస్తత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీమ్ । చక్రేఽభిషేకం కాకుత్స్థస్సానుజస్సహ సీతయా ॥ ౪౧ ॥ తర్పయిత్వాథ సలిలైస్తే పితౄన్ దైవతాని చ । స్తువంతి స్మోదితం సూర్యం దేవతాశ్చ సమాహితాః ॥ ౪౨ ॥ ఓమ్ ॥ కృతాభిషేకస్స రరాజ రామస్సీతాద్వితీయస్సహ లక్ష్మణేన । కృతాభిషేకో గిరిరాజపుత్ర్యా రుద్రస్సనందీ భగవానివేశః ॥ ౪౩ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షోడశస్సర్గః ॥ ౧౪౦ ॥ ౨౮౦౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కృతాభిషేకో రామస్తు సీతా సౌమిత్రిరేవ చ । తస్మాద్గోదావరీతీరాత్తతో జగ్ముస్స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧ ॥ ఆశ్రమం తముపాగమ్య రాఘవస్సహలక్ష్మణః । కృత్వా పౌర్వాహ్ణికం కర్మ పర్ణశాలాముపాగమత్ ॥ ౨ ॥ ఉవాస సుఖితస్తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చకార వివిధాః కథాః ॥ ౩ ॥ స రామః పర్ణశాలాయామాసీనస్సహ సీతయా । విరరాజ మహాబాహుశ్చిత్రయా చంద్రమా ఇవ ॥ ౪ ॥ తథాసీనస్య రామస్య కథాసంసక్తచేతసః । తం దేశం రాక్షసీ కాచిదాజగామ యదృచ్ఛయా ॥ ౫ ॥ సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః । భగినీ రామమాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్ ॥ ౬ ॥ సింహోరస్కం మహాబాహుం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ । ఆజానుబాహుం దీప్తాస్యమతీవ ప్రియదర్శనమ్ ॥ ౭ ॥ గజవిక్రాంతగమనం జటామండలధారిణమ్ । సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥ రామమిందీవరశ్యామం కందర్పసదృశప్రభం । బభూవేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా ॥ ౯ ॥ సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహోదరీ । విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా ॥ ౧౦ ॥ ప్రీతిరూపం విరూపా సా సుస్వరం భైరవస్వరా । తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ ॥ ౧౧ ॥ న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియమప్రియదర్శనా । శరీరజసమావిష్టా రాక్షసీ రామమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ జటీ తాపసరూపేణ సభార్యశ్శరచాపధృత్ । ఆగతస్త్వమిమం దేశం కథం రాక్షససేవితమ్ ॥ ౧౩ ॥ కిమాగమనకృత్యం తే తత్త్వమాఖ్యాతుమర్హసి । ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా శూర్పణఖ్యా పరంతపః ॥ ౧౪ ॥ ఋజుబుద్ధితయా సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే । అనృతం న హి రామస్య కదాచిదపి సమ్మతమ్ ॥ ౧౫ ॥ విశేషేణాశ్రమస్థస్య సమీపే స్త్రీజనస్య చ । ఆసీద్దశరథో నామ రాజా త్రిదశవిక్రమః ॥ ౧౬ ॥ తస్యాహమగ్రజః పుత్రో రామో నామ జనైశ్శ్రుతః । భ్రాతాయం లక్ష్మణో నామ యవీయాన్మామనువ్రతః ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇయం భార్యా చ వైదేహీ మమ సీతేతి విశ్రుతా । నియోగాత్తు నరేంద్రస్య పితుర్మాతుశ్చ యంత్రితః ॥ ౧౮ ॥ ధర్మార్థం ధర్మకాంక్షీ చ వనం వస్తుమిహాగతః । త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి కథ్యతాం కాసి కస్య వా ॥ ౧౯ ॥ న హి తావన్మనోజ్ఞాంగీ రాక్షసీ ప్రతిభాసి మే । ఇహ వా కిన్నిమిత్తం త్వమాగతా బ్రూహి తత్త్వతః ॥ ౨౦ ॥ సాబ్రవీద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసీ మదనార్దితా । శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి తత్త్వార్థం వచనం మమ ॥ ౨౧ ॥ అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ । అరణ్యం విచరామీదమేకా సర్వభయంకరా ॥ ౨౨ ॥ రావణో నామ మే భ్రాతా బలీయాన్ రాక్షసేశ్వరః । వీరో విశ్రవసః పుత్రో యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౨౩ ॥ ప్రవృద్ధనిద్రశ్చ సదా కుమ్భకర్ణో మహాబలః । విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షసచేష్టితః ॥ ౨౪ ॥ ప్రఖ్యాతవీర్యౌ చ రణే భ్రాతరౌ ఖరదూషణౌ । తానహం సమతిక్రాంతా రామ త్వాపూర్వదర్శనాత్ ॥ ౨౫ ॥ సముపేతాస్మి భావేన భర్తారం పురుషోత్తమమ్ । అహం ప్రభావసమ్పన్నా స్వచ్ఛందబలగామినీ ॥ ౨౬ ॥ చిరాయ భవ మే భర్తా సీతయా కిం కరిష్యసి । వికృతా చ విరూపా చ న చే

మ్యాం గోదావరీంనదీమ్ ॥ ౨ ॥ ప్రహ్వఃకలశహస్తస్తంసీతయాసహవీర్యవాన్ । పృష్ఠతోఽనువ్రజన్భ్రాతా సౌ
మిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ అయంసకాలస్సమ్ప్రాప్తః ప్రియోయస్తే ప్రియంవద । అలఙ్కృతఇవాభాతి యేన
సంవత్సరశ్శుభః ॥ ౪ ॥ నీహారపరుషోలోకః పృథివీసస్యశాలినీ । జలాన్యనుపభోగ్యాని సుభగోహవ్యవాహనః ॥
నవాగ్రయణపూజాభిరభ్యర్చ్యపితృదేవతాః । కృతాగ్రయణకాఃకాలే సంతోవిగతకల్మషాః ॥ ౬ ॥ ప్రాజ్య
కామాజనపదాస్సమ్పన్నతరగోరసాః । విచరంతిమహీపాలా యాత్రాస్థావిజిగీషవః ॥ ౭ ॥ సేవమానే దృఢం
సూర్యే దిశమంతకసేవితామ్ । విహీనతిలకేవస్త్రీనోత్తరాదిక్ప్రకాశతే ॥ ౮ ॥ ప్రకృత్యాహిమకోశాఢ్యోదూ
రసూర్యశ్చసామ్ప్రతమ్ । యథార్థనామాసువ్యక్తం హిమవాన్హిమవాన్గిరిః ॥ ౯ ॥ అత్యంతసుఖసంచారా మ
ధ్యాహ్నేస్పర్శతస్సుఖాః । దివసాస్సుభగాదిత్యాశ్ఛాయాసలిలదుర్భగాః ॥ ౧౦ ॥ మృదుసూర్యాస్సనీహారాః
పటుశీతాస్సమారుతాః । శూన్యారణ్యాహిమధ్వస్తాదివసాభాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౧ ॥ నివృత్తాకాశశయనాః
పుష్యనీతాహిమారుణాః । శీతావృద్ధతరాయామాస్త్రియామాయాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౧౨ ॥ రవిసఙ్క్రాన్తసౌ
భాగ్యస్తుషారారుణమండలః । నిశ్శ్వాసాంధఇవాదర్శశ్చంద్రమానప్రకాశతే ॥ ౧౩ ॥ జ్యోత్స్నా తుషారమలి
నా పౌర్ణమాస్యాంనరాజతే । సీతేవచాతపశ్యామాలక్ష్యతేనతుశోభతే ॥ ౧౪ ॥ ప్రకృత్యాశీతలస్పర్శో హిమవి
ద్ధశ్చసామ్ప్రతమ్ । ప్రవాతిపశ్చిమోవాయుః కాలేద్విగుణశీతలః ॥ ౧౫ ॥ బాష్పచ్ఛన్నాన్యరణ్యాని యవగో
ధూమవంతిచ । శోభంతేఽభ్యుదితేసూర్యేనదద్భిఃక్రౌంచసారసైః ॥ ౧౬ ॥ ఖర్జూరపుష్పాకృతిభిశ్శిరోభిఃపూర్ణతం
డులైః । శోభంతేకించిదానమ్రాః శాలయఃకనకప్రభాః ॥ ౧౭ ॥ మయూఖైరుపసర్పద్భిర్హిమనీహారసంవృతైః ।
దూరమభ్యుదితస్సూర్యశ్శశాంకఇవలక్ష్యతే ॥ ౧౮ ॥ అగ్రాహ్యవీర్యఃపూర్వాహ్ణే మధ్యాహ్నే స్పర్శతస్సుఖః ।
సంరక్తఃకించిదాపాండురాతపశ్శోభతేక్షితౌ ॥ ౧౯ ॥ అవశ్యాయనిపాతేన కించిత్ప్రక్లిన్నశాద్వలా । వనానాం
శోభతేభూమిర్నివిష్టతరుణాతపా ॥ ౨౦ ॥ స్పృశంస్తువిమలంశీతముదకంద్విరదస్సుఖమ్ । అత్యంతతృషితోవన్యః
ప్రతిసంహరతేకరమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏతేహిసముపాసీనావిహగాజలచారిణః । నావగాహంతిసలిలమప్రగల్భాఇవా
హవమ్ ॥ ౨౨ ॥ అవశ్యాయతమోనద్ధానీహారతమసావృతాః । ప్రసుప్తాఇవ లక్ష్యంతే విపుష్పావనరాజయః ॥
బాష్పసంఛన్నసలిలారుతవిజ్ఞేయసారసాః । హిమార్ద్రవాలుకైస్తీరైస్సరితోభాంతిసామ్ప్రతమ్ ॥ ౨౪ ॥ తుషా
రపతనాచ్చైవ మృదుత్వాద్భాస్కరస్యచ । శైత్యాదగాగ్రస్థమపి ప్రాయేణరసవజ్జలమ్ ॥ ౨౫ ॥ జరాజర్జ
రితైఃపర్ణైశ్శీర్ణకేసరకర్ణికైః । నాళశేషాహిమధ్వస్తా నభాంతికమలాకరాః ॥ ౨౬ ॥ అస్మింస్తుపురుషవ్యాఘ్రః కాలే
దుఃఖసమన్వితః । తపశ్చరతిధర్మాత్మాత్వద్భక్త్యాభరతఃపురే ॥ ౨౭ ॥ త్యక్త్వారాజ్యంచమానంచ భోగాంశ్చ
వివిధాన్బహూన్ । తపస్వీనియతాహారశ్శేతేశీతేమహీతలే ॥ ౨౮ ॥ సోపివేలామిమాంనూనమభిషేకార్థముద్య
తః । వృతఃప్రకృతిభిర్నిత్యం ప్రయాతిసరయూంనదీమ్ ॥ ౨౯ ॥ అత్యంతసుఖసంవృద్ధస్సుకుమారస్సుఖోచితః ।
కథంన్వపరరాత్రేషు సరయూమవగాహతే ॥ ౩౦ ॥ పద్మపత్రేక్షణశ్శ్యామశ్శ్రీమాన్నిరుదరోమహాన్ । ధర్మజ్ఞ
స్సత్యవాదీచ హ్రీనిషేధోజితేంద్రియః ॥ ౩౧ ॥ ప్రియాభిభాషీమధురో దీర్ఘబాహురరిందమః । సంత్యజ్య వివి
ధాన్భోగానార్యంసర్వాత్మనాశ్రితః ॥ ౩౨ ॥ జితస్స్వర్గస్తవభ్రాత్రాభరతేనమహాత్మనా । వనస్థమపి తాపస్యే
యస్త్వామనువిధీయతే ॥ ౩౩ ॥ నపిత్ర్యమనువర్తంతే మాతృకంద్విపదాఇతి । ఖ్యాతోలోకప్రవాదోఽయం భర
తేనాన్యథాకృతః ॥ ౩౪ ॥ భర్తాదశరథోయస్యాస్సాధుశ్చభరతస్సుతః । కథంనుసామ్బాకైకేయీ తాదృశీక్రూ
రశీలినీ ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యేవంలక్ష్మణేవాక్యం స్నేహాద్బ్రువతిధార్మికే । పరివాదంజనన్యాస్తమసహన్రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥

న తేమ్బ మధ్యమా తాతగర్హితవ్యా కథంచన । తామేవేక్ష్వాకునాథస్య భరతస్య కథాం కురు ॥ ౩౭ ॥ నిశ్చితాపిహి మే బుద్ధిర్వనవాసే దృఢవ్రతా । భరతస్నేహసంతప్తా బాలిశీక్రియతే పునః ॥ ౩౮ ॥ సంస్మరామ్యస్య వాక్యాని ప్రియాణి మధురాణి చ । హృద్యాన్యమృతకల్పాని మనఃప్రహ్లాదనాని చ ॥ ౩౯ ॥ కదాన్వహం సమేష్యామి భరతేన మహాత్మనా । శత్రుఘ్నేన చ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన ॥ ౪౦ ॥ ఇత్యేవం విలపంస్తత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీమ్ । చక్రేఽభిషేకం కాకుత్థ్సస్సానుజస్సహసీతయా ॥ ౪౧ ॥ తర్పయిత్వాథ సలిలైస్తే పితౄన్దైవతాని చ । స్తువంతి స్మోదితం సూర్యం దేవతాశ్చ సమాహితాః ॥ ౪౨ ॥ ఓమ్ ॥ కృతాభిషేకస్సరరాజ రామస్సీతాద్వితీయస్సహ లక్ష్మణేన । కృతాభిషేకో గిరిరాజపుత్ర్యా రుద్రస్సనందీ భగవానివేశః ॥ ౪౩ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షోడశస్సర్గః ॥౧౪౦॥౨౭౦౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కృతాభిషేకో రామస్తు సీతా సౌమిత్రిరేవ చ । తస్మాద్గోదావరీతీరాత్తతో జగ్ముస్స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧ ॥ ఆశ్రమం తముపాగమ్య రాఘవస్సహలక్ష్మణః । కృత్వా పౌర్వాహ్ణికం కర్మ పర్ణశాలాముపాగమత్ ॥ ౨ ॥ ఉవాస సుఖితస్తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చకార వివిధాః కథాః ॥ ౩ ॥ స రామః పర్ణశాలాయామాసీనస్సహసీతయా । విరరాజ మహాబాహుశ్చిత్రయా చన్ద్రమా ఇవ ॥ ౪ ॥ తథాసీనస్య రామస్య కథాసంసక్తచేతసః । తం దేశం రాక్షసీ కాచిదాజగామ యదృచ్ఛయా ॥ ౫ ॥ సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః । భగినీ రామమాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్ ॥ ౬ ॥ సింహోరస్కం మహాబాహుం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ । ఆజానుబాహుం దీప్తాస్యమతీవ ప్రియదర్శనమ్ ॥ ౭ ॥ గజవిక్రాంతగమనం జటామండలధారిణమ్ । సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితమ్ ॥ ౮ ॥ రామమిందీవరశ్యామం కందర్పసదృశప్రభం । బభూవేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా ॥ ౯ ॥ సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహోదరీ । విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా ॥ ౧౦ ॥ ప్రీతిరూపం విరూపా సా సుస్వరం భైరవస్వరా । తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ ॥ ౧౧ ॥ న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియమప్రియదర్శనా । శరీరజసమావిష్టా రాక్షసీ రామమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ జటీ తాపసరూపేణ సభార్యశ్శరచాపధృత్ । ఆగతస్త్వమిమం దేశం కథం రాక్షససేవితమ్ ॥ ౧౩ ॥ కిమాగమనకృత్యం తే తత్త్వమాఖ్యాతుమర్హసి । ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా శూర్పణఖ్యా పరంతపః ॥ ౧౪ ॥ ఋజుబుద్ధితయా సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే । అనృతం న హి రామస్య కదాచిదపి సమ్మతమ్ ॥ ౧౫ ॥ విశేషేణాశ్రమస్థస్య సమీపే స్త్రీజనస్య చ । ఆసీద్దశరథో నామ రాజా త్రిదశవిక్రమః ॥ ౧౬ ॥ తస్యాహమగ్రజః పుత్రో రామో నామ జనైశ్శ్రుతః । భ్రాతాయం లక్ష్మణో నామ యవీయాన్మామనువ్రతః ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఇయం భార్యా చ వైదేహీ నామ్నా సీతేతి విశ్రుతా । నియోగాత్తు నరేంద్రస్య పితుర్మాతుశ్చ యంత్రితః ॥ ౧౮ ॥ ధర్మార్థం ధర్మకాంక్షీ చ వనం వస్తుమిహాగతః । త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామి కథ్యతాం కాసి కస్య వా ॥ ౧౯ ॥ న హి తావన్మనోజ్ఞాంగీ రాక్షసీ ప్రతిభాసి మే । ఇహ వా కిన్నిమిత్తం త్వమాగతా బ్రూహి తత్త్వతః ॥ ౨౦ ॥ సాబ్రవీద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసీ మదనార్దితా । శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి తత్త్వార్థం వచనం మమ ॥ ౨౧ ॥ అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూపిణీ । అరణ్యం విచరామీదమేకా సర్వభయంకరా ॥ ౨౨ ॥ రావణో నామ మే భ్రాతా బలీయాన్రాక్షసేశ్వరః । వీరో విశ్రవసః పుత్రో యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౨౩ ॥ ప్రవృద్ధనిద్రశ్చ సదా కుమ్భకర్ణో మహాబలః । విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షసచేష్టితః ॥ ౨౪ ॥ ప్రఖ్యాతవీర్యౌ చ రణే భ్రాతరౌ ఖరదూషణౌ । తానహం సమతిక్రాన్తా రామ త్వా పూర్వదర్శనాత్ ॥ ౨౫ ॥ సముపేతాస్మి భావేన భర్తారం పురుషోత్తమమ్ । అహం ప్రభావసమ్పన్నా స్వచ్ఛందబలగామినీ ॥ ౨౬ ॥ చిరాయ భవ మే భర్తా సీతయా కిం కరిష్యసి । వికృతా చ విరూపా చ న చే

యం సదృశీతవ ‖ ౨౭ ‖ అహమేవానురూపా తే భార్యారూపేణపశ్యమామ్ । ఇమాం విరూపామసతీం కరా
ళాం నిర్ణతోదరీమ్ ‖ ౨౮ ‖ అనేన తేసహ భ్రాత్రా భక్షయిష్యామిమానుషీం । తతఃపర్వతశృంగాణివనానివివిధా
నిచ ‖ ౨౯ ‖ పశ్యంత్సహమయాకాంతదండకాన్విచరిష్యసి । ఇత్యేవముక్తఃకాకుత్స్థః ప్రహస్యమదిరేక్షణాం‖
ఇదంవచనమారేభే వక్తుంవాక్యవిశారదః ‖ * ‖ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే సప్తదశస్సర్గః ‖ ౪౩ ‖ ౮౬౦ ‖ *****

శ్రీరామాయనమః ‖ ఓమ్ ‖ తతశ్శూర్పణఖాంరామః కామపాశావపాశితామ్ । స్వచ్ఛయాశ్లక్ష్ణయా
వాచా స్మితపూర్వమథాబ్రవీత్ ‖ ౧ ‖ కృతదారోస్మి భవతి భార్యేయందయితామమ । త్వద్విధానాంతు నారీ
ణాం సుదుఃఖాససపత్నతా ‖ ౨ ‖ అనుజస్త్వేష మేభ్రాతాశీలవాన్ప్రియదర్శనః । శ్రీమానకృతదారశ్చలక్ష్మణో
నామవీర్యవాన్ ‖ ౩ ‖ అపూర్వీ భార్యయాచార్థీతరుణఃప్రియదర్శనః । అనురూపశ్చ తేభర్తారూపస్యచభవిష్య
తి ‖ ౪ ‖ ఏనంభజవిశాలాక్షి భర్తారంభ్రాతరంమమ । అసపత్నావరారోహే మేరుమర్కప్రభాయథా ‖ ౫ ‖
ఇతిరామేణసాప్రోక్తారాక్షసీకామమోహితా । విసృజ్యరామంసహసా తతోలక్ష్మణమబ్రవీత్ ‖ ౬ ‖ అస్యరూప
స్యతేయుక్తాభార్యాహం వరవర్ణినీ । మయాసహసుఖంసర్వాన్దండకాన్విచరిష్యసి ‖ ౭ ‖ ఏవముక్తస్తుసౌమిత్రీ
రాక్షస్యావాక్యకోవిదః । తతశ్శూర్పణఖాంస్మిత్వాలక్ష్మణోయుక్తమబ్రవీత్ ‖ ౮ ‖ కథందాసస్యమేదాసీభార్యా
భవితుమిచ్ఛసి । సోహమార్యేణపరవాన్భ్రాత్రాకమలవర్ణిని ‖ ౯ ‖ సమృద్ధార్థస్యసిద్ధార్థాముదితామలవర్ణినీ‖ఆ
ర్యస్యత్వంవిశాలాక్షిభార్యాభవయవీయసీ ‖౧౦‖ఏనాంవిరూపామసతీంకరాళాంనిర్ణతోదరీమ్ । భార్యాంవృద్ధాం
పరిత్యజ్య త్వామేవైషభజిష్యతి ‖ ౧౧ ‖ కోహిరూపమిదం శ్రేష్ఠంసంత్యజ్యవరవర్ణిని । మానుషీషువరారోహే
కుర్యాద్భావంవిచక్షణః ‖ ౧౨ ‖ ఇతిసాలక్ష్మణేనోక్తా కరాళానిర్ణతోదరీ । మన్యతేతద్వచస్తథ్యం పరిహాసావిచ
క్షణా ‖ ౧౩ ‖ సారామంపర్ణశాలాయాముపవిష్టంపరంతపమ్ । సీతయాసహదుర్ధర్షమబ్రవీత్కామమోహి
తా ‖ ౧౪ ‖ ఇమాంవిరూపామసతీం కరాళాంనిర్ణతోదరీమ్ । వృద్ధాంభార్యామవష్టభ్య మాంనత్వంబహుమన్య
సే ‖౧౫‖ అద్యేమాంభక్షయిష్యామిపశ్యతస్తవమానుషీమ్। త్వయాసహచరిష్యామినిస్సపత్నాయథాసుఖం ‖౧౬‖
ఇత్యుక్త్వామృగశాబాక్షీమలాతసదృశేక్షణా । అభ్యధావత్సుసంక్రుద్ధామహోల్కారోహిణీమివ ‖౧౭‖ తాంమృ
త్యుపాశప్రతిమామాపతంతీంమహాబలః । నిగృహ్యరామఃకుపితస్తతోలక్ష్మణమబ్రవీత్ ‖ ౧౮ ‖ క్రూరైరనా
ర్యైస్సౌమిత్రేపరిహాసఃకథంచన । నకార్యఃపశ్యవైదేహీంకథంచిత్సౌమ్యజీవతీం ‖ ౧౯ ‖ ఇమాంవిరూపామసతీ
మతిమత్తాంమహోదరీం । రాక్షసీంపురుషవ్యాఘ్ర విరూపయితుమర్హసి ‖౨౦‖ ఇత్యుక్తోలక్ష్మణస్తస్యాఃక్రుద్ధో
రామస్యపశ్యతః । ఉద్ధృత్యఖడ్గంచిచ్ఛేద కర్ణనాసంమహాబలః ‖ ౨౧ ‖ నికృత్తకర్ణనాసాతువిస్వరంసావినద్యచ ।
యథాగతంప్రదుద్రావఘోరాశూర్పణఖావనమ్‖౨౨‖సావిరూపామహాఘోరా రాక్షసీశోణితోక్షితా।ననాద
వివిధాన్నాదాన్యథాప్రావృషితోయదః ‖ ౨౩ ‖ సావిక్షరంతీరుధిరంబహుధాఘోరదర్శనా। ప్రగృహ్యబాహూ
గర్జంతీప్రవివేశమహావనం ‖ ౨౪ ‖ తతస్తుసారాక్షససంఘసంవృతంఖరంజనస్థానగతంవిరూపితా । ఉపేత్యతం
భ్రాతరముగ్రదర్శనంపపాతభూమౌగగనాద్యథాశనిః ‖ ౨౫ ‖ తతస్సభార్యంభయమోహమూర్ఛితాసలక్ష్మణం
రాఘవమాగతంవనం । విరూపణంచాత్మనిశోణితోక్షితాశశంససర్వంభగినీఖరస్యసా ‖ ౨౬ ‖ * ఇతి శ్రీమదరణ్య
కాండే శూర్పణఖావిరూపకరణంనామాష్టాదశస్సర్గః ‖ ౫౯౩ ‖౧౧౮౬౦‖ ************************

శ్రీరామాయనమః ‖ ఓమ్ ‖ తాంతథాపతితాందృష్ట్వావిరూపాంశోణితోక్షితామ్ । భగినీంక్రోధ
సంతప్తఃఖరఃపప్రచ్ఛరాక్షసః ‖ ౧ ‖ ఉత్తిష్ఠతావదాఖ్యాహిప్రమోహంజహిసంభ్రమమ్ । వ్యక్తమాఖ్యాహికే

నత్వమేవంరూపా విరూపితా ॥ ౨ ॥ కః కృష్ణసర్పమాసీనమాశీవిషమనాగసం । తుదత్యభిసమాపన్నమంగుళ్యగ్రేణ లీలయా ॥ ౩ ॥ కః కాలపాశమాసజ్య కంఠే మోహాన్న బుధ్యతే । యస్త్వామద్య సమాసాద్య పీతవాన్విషముత్తమం ॥ ౪ ॥ బలవిక్రమసంపన్నా కామగా కామరూపిణీ । ఇమామవస్థాం నీతా త్వం కేనాంతకసమాగతా ॥ ౫ ॥ దేవగంధర్వభూతానామృషీణాం చ మహాత్మనాం । కోయమేవం విరూపాం త్వాం మహావీర్యశ్చకార హ ॥ ౬ ॥ నహి పశ్యామ్యహం లోకే యః కుర్యాన్మమ విప్రియమ్ । అంతరేణ సహస్రాక్షం మహేంద్రం పాకశాసనమ్ ॥ ౭ ॥ అద్యాహం మార్గణైః ప్రాణానాదాస్యే జీవితాంతకైః । సలిలే క్షీరమాసక్తం నిష్పిబన్నివ సారసః ॥ ౮ ॥ నిహతస్య మయా సంఖ్యే శరసంకృత్తమర్మణః । సఫేనం రుధిరం రక్తం మేదినీ కస్య పాస్యతి ॥ ౯ ॥ కస్య పత్రరథాః కాయాన్మాంసముత్కృత్య సంగతాః । ప్రహృష్టా భక్షయిష్యంతి నిహతస్య మయా రణే ॥ ౧౦ ॥ తం న దేవా న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః । మయాపకృష్టం కృపణం శక్తాస్త్రాతుమిహాహవే ॥ ౧౧ ॥ ఉపలభ్య శనైస్సంజ్ఞాం తం మే శంసితుమర్హసి । యేన త్వం దుర్వినీతేన వనే విక్రమ్య నిర్జితా ॥ ౧౨ ॥ ఇతి భ్రాతుర్వచశ్శ్రుత్వా క్రుద్ధస్య చ విశేషతః । తతశ్శూర్పణఖా వాక్యం సబాష్పమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ తరుణౌ రూపసంపన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ । పుండరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ ॥ ౧౪ ॥ ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ । పుత్రౌ దశరథస్యాస్తాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ గంధర్వరాజప్రతిమౌ పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ । దేవౌ వా మానుషౌ వా తౌ న తర్కయితుముత్సహే ॥ ౧౬ ॥ తరుణీ రూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా । దృష్టా తత్ర మయా నారీ తయోర్మధ్యే సుమధ్యమా ॥ ౧౭ ॥ తాభ్యాముభాభ్యాం సంభూయ ప్రమదామధికృత్య తామ్ । ఇమామవస్థాం నీతాహం యథానాథాసతీ తథా ॥ ౧౮ ॥ తస్యాశ్చానృజువృత్తాయాస్తయోశ్చ హతయోరహం । సఫేనం పాతుమిచ్ఛామి రుధిరం రణమూర్ధని ॥ ౧౯ ॥ ఏష మే ప్రథమః కామః కృతస్తాత త్వయా భవేత్ । తస్యాస్తయోశ్చ రుధిరం పిబేయమహమాహవే ॥ ౨౦ ॥ ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం చతుర్దశ మహాబలాన్ । వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధో రాక్షసానంతకోపమాన్ ॥ ౨౧ ॥ మానుషౌ శస్త్రసంపన్నౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ । ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం ఘోరం ప్రమదయా సహ ॥ ౨౨ ॥ తౌ హత్వా తాం చ దుర్వృత్తామపావర్తితుమర్హథ । ఇయం చ రుధిరం తేషాం భగినీ మమ పాస్యతి ॥ ౨౩ ॥ మనోరథోయమిష్టోస్యా భగిన్యా మమ రాక్షసాః । శీఘ్రం సంపాద్యతాం తౌ చ ప్రమథ్య స్వేన తేజసా ॥ ౨౪ ॥ ఇతి ప్రతిసమాదిష్టా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ । తత్ర జగ్ముస్తయా సార్ధం ఘనా వాతేరితా యథా ॥ ౨౫ ॥ ఓం ॥ తతస్తు తే తం సముదగ్రతేజసం తథాపి తీక్ష్ణప్రదరా నిశాచరాః । దురాసదం ధర్షయితుం న చాశకన్ వనద్విపా దీప్తమివాగ్నిముత్థితమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః ॥ ౪౯౬ ॥ ౯౯౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖా ఘోరా రాఘవాశ్రమమాగతా । రక్షసామాచచక్షే తౌ భ్రాతరౌ సహ సీతయా ॥ ౧ ॥ తే రామం పర్ణశాలాయాముపవిష్టం మహాబలమ్ । దదృశుస్సీతయా సార్ధం వైదేహ్యా లక్ష్మణేన చ ॥ ౨ ॥ తాన్దృష్ట్వా రాఘవశ్శ్రీమానాగతాంస్తాంశ్చ రాక్షసాన్ । అబ్రవీద్భ్రాతరం రామో లక్ష్మణం దీప్తతేజసం ॥ ౩ ॥ ముహూర్తం భవ సౌమిత్రే సీతాయాః ప్రత్యనంతరః । ఇమానస్యా వధిష్యామి పదవీమాగతానిహ ॥ వాక్యమేతత్తతశ్శ్రుత్వా రామస్య విదితాత్మనః । తథేతి లక్ష్మణో వాక్యం రామస్య ప్రత్యపూజయత్ ॥ ౫ ॥ రాఘవోపి మహచ్చాపం చామీకరవిభూషితమ్ । చకార సజ్యం ధర్మాత్మా తాని రక్షాంసి చాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ పుత్రౌ దశరథస్యావాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । ప్రవిష్టౌ సీతయా సార్ధం దుశ్చరం దండకావనమ్ ॥ ౭ ॥ ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ । వసంతౌ దండకారణ్యే కిమర్థముపహింసథ ॥ ౮ ॥ యుష్మాన్పాపాత్మకాన్హంతుం విప్రకారా

న్మహాహవే । ఋషీణాంతు నియోగేన ప్రాప్తోహం సశరాయుధః ॥ ౯ ॥ తిష్ఠతైవాత్ర సంతుష్టా నోపావర్తితుమర్హథ । యది ప్రాణైరిహార్థో వా నివర్తధ్వం నిశాచరాః ॥ ౧౦ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ । ఊచుర్వాచం సుసంక్రుద్ధా బ్రహ్మఘ్నాశ్శూలపాణయః ॥ ౧౧ ॥ (సంరక్తనయనా ఘోరా రామం సంరక్తలోచనం । పరుషం మధురాభాషం హృష్టా దృష్టపరాక్రమం) క్రోధముత్పాద్య నో భర్తుః ఖరస్య సుమహాత్మనః ॥ ౧౨ ॥ త్వమేవ హాస్యసే ప్రాణానద్యాస్మాభిర్హతో యుధి । కా హి తే శక్తిరేకస్య బహూనాం రణమూర్ధని ॥ ౧౩ ॥ అస్మాకమగ్రతః స్థాతుం కిం పునర్యోద్ధుమాహవే । ఏహి బాహుప్రయుక్తైర్నః పరిఘైశ్శూలపట్టసైః ॥ ౧౪ ॥ ప్రాణాంస్త్యక్ష్యసి వీర్యం చ ధనుశ్చ కరపీడితం । ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ॥ ౧౫ ॥ (ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశాస్తావుభావభిదుద్రువుః । అభిపత్య తతో వేగాత్ప్రవృత్తాస్తే నిశాచరాః ॥ ౧౬ ॥ పరిఘాన్పట్టసాన్ శూలాన్నిస్త్రింశాన్హేమభూషితాన్) । చిక్షిపుస్తాని శూలాని రాఘవం ప్రతి దుర్జయమ్ ॥ ౧౭ ॥ తాని శూలాని కాకుత్స్థస్సమస్తాని చతుర్దశ । తావద్భిరేవ చిచ్ఛేద శరైః కాంచనభూషణైః ॥ తతః పశ్చాన్మహాతేజా నారాచాన్ సూర్యసన్నిభాన్ । జగ్రాహ పరమక్రుద్ధశ్చతుర్దశ శిలాశితాన్ ॥ ౧౯ ॥ గృహీత్వా ధనురాయమ్య లక్ష్యానుద్దిశ్య రాక్షసాన్ । ముమోచ రాఘవో బాణాన్ వజ్రానివ శతక్రతుః ॥ ౨౦ ॥ రుక్మపుంఖాశ్చ విశిఖా దీప్తా హేమవిభూషితాః । తే భిత్త్వా రక్షసాం వేగాద్వక్షాంసి రుధిరాప్లుతాః ॥ ౨౧ ॥ వినిష్పేతుస్తదా భూమౌ న్యమజ్జంతాశనిస్వనాః । తే భిన్నహృదయా భూమౌ ఛిన్నమూలా ఇవ ద్రుమాః ॥ ౨౨ ॥ నిపేతుశ్శోణితార్ద్రాంగా వికృతా విగతాసవః । తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్ భూమౌ క్షణేనైవ మహాబలాన్ ॥ ౨౩ ॥ పరిత్రస్తా పునస్తత్ర వ్యసృజద్భైరవస్వనాన్ । సా నదంతీ మహానాదం జవాచ్ఛూర్పణఖా పునః ॥ ౨౪ ॥ ఉపగమ్య ఖరం సా తు కించిత్సంశుష్కశోణితా । పపాత పునరేవార్తా సనిర్యాసేవ సల్లకీ ॥ ౨౫ ॥ భ్రాతుస్సమీపే శోకార్తా ససర్జ నినదం ముహుః । సస్వరం ముముచే బాష్పం విషణ్ణవదనా తదా ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ నిపాతితాన్ ప్రేక్ష్య రణే తు రాక్షసాన్ ప్రధావితా శూర్పణఖా పునస్తతః । వధం చ తేషాం నిఖిలేన రక్షసాం శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా ॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే వింశస్సర్గః ॥ ౩౯౯ ॥ ౭౯౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స పునః పతితాం దృష్ట్వా క్రోధాచ్ఛూర్పణఖాం ఖరః । ఉవాచ వ్యక్తయా వాచా తామనర్థార్థమాగతామ్ ॥ ౧ ॥ మయా త్విదానీం శూరాస్తే రాక్షసా రుధిరాశనాః । త్వత్ప్రియార్థం వినిర్దిష్టాః కిమర్థం రుద్యతే పునః ॥ ౨ ॥ భక్తాశ్చైవానురక్తాశ్చ హితాశ్చ మమ నిత్యశః । ఘ్నంతోపి న నిహంతవ్యా న న కుర్యుర్వచో మమ ॥ ౩ ॥ కిమేతచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి కారణం యత్కృతే పునః । హా నాథేతి వినర్దంతీ సర్పవద్వేష్టసే క్షితౌ ॥ ౪ ॥ అనాథవద్విలపసి కిన్ను నాథే మయి స్థితే । ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ మా భైషీః వైక్లబ్యం త్యజ్యతామిహ ॥ ౫ ॥ ఇత్యేవముక్తా దుర్ధర్షా ఖరేణ పరిసాంత్వితా । విమృజ్య నయనే సాస్రే ఖరం భ్రాతరమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ అస్మీదానీమహం ప్రాప్తా హృతశ్రవణనాసికా । శోణితౌఘపరిక్లిన్నా త్వయా చ పరిసాంత్వితా ॥ ౭ ॥ ప్రేషితాశ్చ త్వయా వీర రాక్షసాస్తే చతుర్దశ । నిహంతుం రాఘవం క్రోధాన్మత్ప్రియార్థం సలక్ష్మణం ॥ ౮ ॥ తే తు రామేణ సామర్షాశ్శూలపట్టసపాణయః । సమరే నిహతాస్సర్వే సాయకైర్మర్మభేదిభిః ॥ ౯ ॥ తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్ భూమౌ క్షణేనైవ మహాబలాన్ । రామస్య చ మహత్కర్మ మహాంస్త్రాసోభవన్మమ ॥ ౧౦ ॥ అహమస్మి సముద్విగ్నా విషణ్ణా చ నిశాచర । శరణం త్వాం పునః ప్రాప్తా సర్వతో భయదర్శినీ ॥ ౧౧ ॥ విషాదనక్రాధ్యుషితే పరిత్రాసోర్మిమాలిని । కిం మాం న త్రాయసే మగ్నాం విపులే శోకసాగరే ॥ ౧౨ ॥ ఏతే చ నిహతా భూమౌ రామేణ నిశితైశ్శరైః । యేపి మే పదవీం ప్రాప్తా రాక్షసాః పిశితాశనాః ॥ ౧౩ ॥ మయి తే యద్యనుక్రోశో యది రక్షస్సు తేషు చ । రామేణ యది తే శక్తిస్తేజో వా

స్తనిశాచర ॥ ౧౪ ॥ దండకారణ్యనిలయం జహి రాక్షసకంటకమ్ । యది రామం మమామిత్రం నత్వమద్య వధిష్యసి ॥ తవైవచాగ్రతః ప్రాణాం స్త్యక్ష్యామి నిరపత్రపా । బుద్ధ్యాహమనుపశ్యామి నత్వం రామస్య సంయుగే ॥ ౧౬ ॥ స్థాతుం ప్రతిముఖే శక్తస్సబలశ్చ మహాత్మనః । శూరమానీ న శూరస్త్వం మిథ్యారోపితవిక్రమః ॥ ౧౭ ॥ మానుషౌ యౌ న శక్నోషి హంతుం తౌ రామలక్ష్మణౌ । రామేణ యది తే శక్తిస్తేజో వాస్తి నిశాచర ॥ ౧౮ ॥ దండకారణ్యనిలయం జహి త్వం కులపాంసన । నిస్సత్త్వస్యాల్పవీర్యస్య వాసస్తే కీదృశస్త్విహ ॥ ౧౯ ॥ అపయాహి జనస్థానాత్త్వరితస్సహబాంధవః । రామతేజోఽభిభూతో హి త్వం క్షిప్రం వినశిష్యసి ॥ ౨౦ ॥ స హి తేజస్సమాయుక్తో రామో దశరథాత్మజః । భ్రాతా చాస్య మహావీర్యో యేన చాస్మి విరూపితా ॥ ౨౧ ॥ ఏవం విలప్య బహుశో రాక్షసీ వితతోదరీ । కరాభ్యాముదరం హత్వా రురోద భృశదుఃఖితా ॥ ౨౨ ॥ భ్రాతుస్సమీపే దుఃఖార్తా నష్టసంజ్ఞా బభూవ హ । ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకవింశస్సర్గః ॥ ౩౦౨ ॥ ౬౧౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవమాధర్షితశ్శూరశ్శూర్పణఖ్యా ఖరస్తదా । ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః ఖరతరం వచః ॥ ౧ ॥ తవావమానప్రభవః క్రోధోఽయమతులో మమ । న శక్యతే ధారయితుం లవణాంభ ఇవోత్థితం ॥ నరామం గణయే వీర్యాన్మానుషం క్షీణజీవితమ్ । ఆత్మదుశ్చరితైః ప్రాణాన్హతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి ॥ ౩ ॥ బాష్పస్సంహ్రియతామేష సంభ్రమశ్చ విముచ్యతామ్ । అహం రామం సహ భ్రాత్రా నయామి యమసాదనమ్ ॥ ౪ ॥ పరశ్వధహతస్యాద్య మందప్రాణస్య సంయుగే । రామస్య రుధిరం రక్తముష్ణం పాస్యసి రాక్షసి ॥ ౫ ॥ సా ప్రహృష్టా వచశ్శ్రుత్వా ఖరస్య వదనాచ్చ్యుతమ్ । ప్రశశంస పునర్మౌర్ఖ్యాద్భ్రాతరం రక్షసాం వరమ్ ॥ ౬ ॥ తయా పరుషితః పూర్వం పునరేవ ప్రశంసితః । అబ్రవీద్దూషణం నామ ఖరస్సేనాపతింతదా ॥ ౭ ॥ చతుర్దశ సహస్రాణి మమ చిత్తానువర్తినామ్ । రక్షసాం భీమవేగానాం సమరేష్వనివర్తినామ్ ॥ ౮ ॥ నీలజీమూతవర్ణానాం ఘోరాణాం క్రూరకర్మణామ్ । లోకహింసావిహారాణాం బలినాముగ్రతేజసామ్ ॥ ౯ ॥ తేషాం శార్దూలదర్పాణాం మహాస్యానాం మహౌజసామ్ । సర్వోద్యోగముదీర్ణానాం రక్షసాం సౌమ్య కారయ ॥ ౧౦ ॥ ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం రథం సౌమ్య ధనూంషి చ । శరాంశ్చిత్రాంశ్చ ఖడ్గాంశ్చ శక్తీశ్చ వివిధాశ్శితాః ॥ ౧౧ ॥ అగ్రే నిర్యాతుమిచ్ఛామి పౌలస్త్యానాం మహాత్మనామ్ । వధార్థం దుర్వినీతస్య రామస్య రణకోవిదః ॥ ౧౨ ॥ ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సూర్యవర్ణం మహారథమ్ । సదశ్వైశ్శబలైర్యుక్తమాచచక్షేఽథ దూషణః ॥ ౧౩ ॥ తం మేరుశిఖరాకారం తప్తకాంచనభూషణమ్ । హేమచక్రమసంబాధం వైడూర్యమయకూబరమ్ ॥ ౧౪ ॥ మత్స్యైః పుష్పైర్ద్రుమైశ్శైలైశ్చంద్రసూర్యైశ్చ కాంచనైః । మాంగల్యైః పక్షిసంఘైశ్చ తారాభిరభిసంవృతమ్ ॥ ౧౫ ॥ ధ్వజనిస్త్రింశసంపన్నం కింకిణీకవిరాజితమ్ । సదశ్వయుక్తం సోఽమర్షాదారురోహ ఖరస్తదా ॥ ౧౬ ॥ నిశామ్య తు రథస్థం తం రాక్షసా భీమవిక్రమాః । తస్థుస్సంపరివార్యైనం దూషణం చ మహాబలమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఖరస్తు తాన్మహేష్వాసాన్ఘోరవర్మాయుధధ్వజాన్ । నిర్యాతేత్యబ్రవీద్దృష్ట్వా రథస్థస్సర్వరాక్షసాన్ ॥ ౧౮ ॥ తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం ఘోరవర్మాయుధధ్వజమ్ । నిర్జగామ జనస్థానాన్మహానాదం మహాజవం ॥ ౧౯ ॥ ముద్గరైః పట్టసైశ్శూలైస్సుతీక్ష్ణైశ్చ పరశ్వధైః । ఖడ్గైశ్చక్రైశ్చ హస్తస్థైర్భ్రాజమానైశ్చ తోమరైః ॥ ౨౦ ॥ శక్తిభిః పరిఘైర్ఘోరైరతిమాత్రైశ్చ కార్ముకైః । గదాసిముసలైర్వజ్రైర్గృహీతైర్భీమదర్శనైః ॥ ౨౧ ॥ రాక్షసానాం సుఘోరాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ । నిర్యాతాని జనస్థానాత్ఖరచిత్తానువర్తినామ్ ॥ ౨౨ ॥ తాంస్త్వభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసాన్భీమవిక్రమాన్ । ఖరస్యాపి రథః కించిజ్జగామ తదనంతరం ॥ ౨౩ ॥ తతస్తాన్శబలానశ్వాం స్తప్తకాంచనభూషితాన్ । ఖ

రస్యామతిమాస్థాయ సారథిస్సమచోదయత్ ॥ ౨౪ ॥ సచోదితో రథశ్శీఘ్రం ఖరస్యారిపుఘాతినః । శబ్దేనాపూరయామాస దిశశ్చ ప్రదిశస్తథా ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవృద్ధమన్యుస్తు ఖరః ఖరస్వనో రిపోర్వధార్థం త్వరితో యథాంతకః । అచూచుదత్సారథిమున్నదన్ఘనం మహాబలో మేఘ ఇవాశ్మవర్షవాన్ ॥ ౨౬ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౨౦౫ ॥ ౪౧౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తం ప్రయాంతం జనస్థానాదశివం శోణితోదకం । అభ్యవర్షన్మహామేఘస్తుములో గర్దభారుణః ॥ ౧ ॥ నిపేతుస్తురగాస్తస్య రథయుక్తా మహాజవాః । సమే పుష్పచితే దేశే రాజమార్గే యదృచ్ఛయా ॥ ౨ ॥ శ్యామం రుధిరపర్యంతం బభూవ పరివేషణం । అలాతచక్రప్రతిమం ప్రతిగృహ్య దివాకరం ॥ తతో ధ్వజముపాగమ్య హేమదండం సముచ్ఛ్రితం । సమాక్రమ్య మహాకాయస్తస్థౌ గృధ్రస్సుదారుణః ॥ ౪ ॥ జనస్థానసమీపే తు సమాగమ్య ఖరస్వరాః । విస్వరాన్వివిధాంశ్చక్రుర్మాంసాదా మృగపక్షిణః ॥ ౫ ॥ వ్యాజహ్రుశ్చ ప్రదీప్తాయాం దిశి వై భైరవస్వనమ్ । అశివం యాతుధానానాం శివా ఘోరా మహాస్వనాః ॥ ౬ ॥ ప్రభిన్నగిరిసంకాశాస్తోయశోణితధారిణః । ఆకాశం తదనాకాశం చక్రుర్భీమా బలాహకాః ॥ ౭ ॥ బభూవ తిమిరం ఘోరముద్ధతం రోమహర్షణం । దిశో వా విదిశో వాపి న చ వ్యక్తం చకాశిరే ॥ ౮ ॥ క్షతజార్ద్రసవర్ణాభా సంధ్యాకాలం వినా బభౌ । ఖరస్యాభిముఖా నేదుస్తదా ఘోరా మృగాః ఖగాః ॥ ౯ ॥ కంకగోమాయుగృధ్రాశ్చ చుక్రుశుర్భయశంసినః । నిత్యాశుభకరా యుద్ధే శివా ఘోరనిదర్శనాః ॥ ౧౦ ॥ నేదుర్బలస్యాభిముఖం జ్వాలోద్గారిభిరాననైః । కబంధః పరిఘాభాసో దృశ్యతే భాస్కరాంతికే ॥ ౧౧ ॥ జగ్రాహ సూర్యం స్వర్భానురపర్వణి మహాగ్రహః । ప్రవాతి మారుతశ్శీఘ్రం నిష్ప్రభోఽభూద్దివాకరః ॥ ౧౨ ॥ ఉత్పేతుశ్చ వినా రాత్రిం తారాః ఖద్యోతసప్రభాః । సంలీనమీనవిహగా నళిన్యశ్శుష్కపంకజాః ॥ ౧౩ ॥ తస్మిన్ క్షణే బభూవుశ్చ వినా పుష్పైః ఫలైర్ద్రుమాః । ఉద్ధూతశ్చ వినా వాతం రేణుర్జలధరారుణః ॥ ౧౪ ॥ వీచీకూచీతి వాశ్యంత్యో బభూవుస్తత్ర శారికాః । ఉల్కాశ్చాపి సనిర్ఘాతా నిపేతుర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౧౫ ॥ ప్రచచాల మహీ సర్వా సశైలవనకాననా । ఖరస్య చ రథస్థస్య నర్దమానస్య ధీమతః ॥ ౧౬ ॥ ప్రాకంపత భుజస్సవ్యస్స్వరశ్చాస్యావసజ్జత । సాస్రా సంపద్యతే దృష్టిః పశ్యమానస్య సర్వతః ॥ ౧౭ ॥ లలాటే చ రుజా జాతా న చ మోహాన్న్యవర్తత । తాన్ సమీక్ష్య మహోత్పాతానుత్థితాన్ రోమహర్షణాన్ ॥ ౧౮ ॥ అబ్రవీద్రాక్షసాన్ సర్వాన్ ప్రహసన్ స ఖరస్తదా । మహోత్పాతానిమాన్ సర్వానుత్థితాన్ ఘోరదర్శనాన్ ॥ ౧౯ ॥ న చింతయామ్యహం వీర్యాద్బలవాన్దుర్బలానివ । తారా అపి శరైస్తీక్ష్ణైః పాతయామి నభస్థలాత్ ॥ ౨౦ ॥ మృత్యుం మరణధర్మేణ సంక్రుద్ధో యోజయామ్యహం । రాఘవం తం బలోత్సిక్తం భ్రాతరం చాస్య లక్ష్మణమ్ ॥ ౨౧ ॥ అహత్వా సాయకైస్తీక్ష్ణైర్నోపావర్తితుముత్సహే । సకామా భగినీ మేఽస్తు పీత్వా తు రుధిరం తయోః ॥ ౨౨ ॥ యన్నిమిత్తస్తు రామస్య లక్ష్మణస్య విపర్యయః । న క్వచిత్ప్రాప్తపూర్వో మే సంయుగేషు పరాజయః ॥ ౨౩ ॥ యుష్మాకమేతత్ప్రత్యక్షం నానృతం కథయామ్యహం । దేవరాజమపి క్రుద్ధో మత్తైరావతయాయినం ॥ వజ్రహస్తం రణే హన్యాం కిం పునస్తౌ కుమానుషౌ । సా తస్య గర్జితం శ్రుత్వా రాక్షసస్య మహాచమూః ॥ ౨౫ ॥ ప్రహర్షమతులం లేభే మృత్యుపాశావపాశితా । సమీయుశ్చ మహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౨౬ ॥ ఋషయో దేవగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః । సమేత్య చోచుస్సహితాస్తేఽన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః ॥ ౨౭ ॥ స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేఽభిసంగతాః । జయతాం రాఘవస్సంఖ్యే పౌలస్త్యాన్రజనీచరాన్ ॥ ౨౮ ॥ చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వానసురపుంగవాన్ । ఏతచ్చాన్యచ్చ బహుశో బ్రువాణాః పరమర్షయః ॥ ౨౯ ॥ జాత

కౌతూహలా స్తస్థు ర్విమానస్థాశ్చ దేవతాః । దదృశుర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషామ్ ॥ ౩౦ ॥ రథేనతుఖరోవేగా దుగ్రసైన్యావినిస్సృతః । తందృష్ట్వా రాక్షసంభూయోరాక్షసాశ్చవినిస్సృతాః ॥ ౩౧ ॥ శ్యేనగామీపృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః । దుర్జయఃకరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః ॥ ౩౨ ॥ మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యోరుధిరాశనః । ద్వాదశైతేమహావీర్యాః ప్రతస్థురభితఃఖరం ॥ ౩౩ ॥ మహాకపాలఃస్థూలాక్షః ప్రమాథీత్రిశిరా స్తథా । చత్వారఏతేసేనాన్యో దూషణంపృష్ఠతోయయుః ॥ ౩౪ ॥ ॥ ఓమ్ ॥ సాభీమవేగాసమరాభికామా మహాబలారాక్షసవీరసేనా । తౌరాజపుత్రౌసహసాభ్యుపేతా మాలాగ్రహాణామివ చంద్రసూర్యౌ ॥ ౩౫ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రయోవింశస్సర్గః ॥ ౧౦౮ ॥ ౨౧౬౦ ॥**************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఆశ్రమంప్రతియాతేతుఖరేఖరపరాక్రమే । తానేవౌత్పాతికాన్రామస్సహభ్రాత్రాదదర్శహ ॥ ౧ ॥ తానుత్పాతాన్మహాఘోరానుత్థితాన్రోమహర్షణాన్ । ప్రజానామహితాన్దృష్ట్వా వాక్యంలక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ ఇమాన్పశ్యమహాబాహోసర్వభూతాపహారిణః । సముత్థితాన్మహోత్పాతాం స్త్వం హతుంసర్వరాక్షసాన్ ॥ ౩ ॥ అమీరుధిరధారాస్తు విసృజంతఃఖరస్వనాః । వ్యోమ్ని మేఘావివర్తంతే పరుషాగర్దభారుణాః ॥ ౪ ॥ సధూమాశ్చశరాస్సర్వే మమయుద్ధాభినందితాః । రుక్మపృష్ఠానిచాపానివివేష్టంతేచలక్ష్మణ ॥ ౫ ॥ యాదృశాఇహకూజంతి పక్షిణోవనచారిణః । అగ్రతోనోభయంప్రాప్తం సంశయోజీవితస్యచ ॥ ౬ ॥ సంప్రహారస్తుసుమహాన్భవిష్యతినసంశయః । అయమాఖ్యాతిమేబాహు స్స్ఫురమాణోముహుర్ముహుః ॥ ౭ ॥ సన్నికర్షేతునశ్శూర జయంశత్రోఃపరాజయం । సుప్రభంచప్రసన్నంచ తవవక్త్రంహిలక్ష్యతే ॥ ౮ ॥ ఉద్యతానాంహియుద్ధార్థం యేషాంభవతిలక్ష్మణ । నిష్ప్రభంవదనంతేషాం భవత్యాయుఃపరిక్షయః ॥ ౯ ॥ రక్షసాంనర్దతాం ఘోరశ్శ్రూయతేచమహాధ్వనిః । ఆహతానాంచ భేరీణాం రాక్షసైఃక్రూరకర్మభిః ॥ ౧౦ ॥ అనాగతవిధానంచ కర్తవ్యంశుభమిచ్ఛతా । ఆపదంశంకమానేన పురుషేణవిపశ్చితా ॥ ౧౧ ॥ తస్మాద్గృహీత్వావైదేహీం శరపాణిర్ధనుర్ధరః । గుహామాశ్రయశైలస్య దుర్గాంపాదపసంకులాం ॥ ౧౨ ॥ ప్రతికూలితుమిచ్ఛామి నహివాక్యమిదంత్వయా । శాపితోమమపాదాభ్యాం గమ్యతాంవత్సమాచిరం ॥ ౧౩ ॥ త్వంహిశూరశ్చబలవా న్హన్యాహ్యేతాన్నసంశయః । స్వయంతుహంతుమిచ్ఛామి సర్వానేవనిశాచరాన్ ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్తస్తురామేణ లక్ష్మణస్సహసీతయా । శరానాదాయచాపంచ గుహాందుర్గాంసమాశ్రయత్ ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్ప్రవిష్టేతుగుహాం లక్ష్మణేసహసీతయా । హంతనిర్యుక్తమిత్యుక్త్వా రామఃకవచమావిశత్ ॥ ౧౬ ॥ సతేనాగ్నినికాశేనకవచేనవిభూషితః । బభూవరామ స్తిమిరే విధూమోగ్నిరివోత్థితః ॥ ౧౭ ॥ సచాపముద్యమ్యమహచ్ఛరానాదాయవీర్యవాన్ । బభూవావస్థిత స్తత్ర జ్యాస్వనైఃపూరయన్దిశః ॥ ౧౮ ॥ తతోదేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చసహచారణైః । సమేయుశ్చమహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౧౯ ॥ ఋషయశ్చమహాత్మానో లోకే బ్రహ్మర్షిసత్తమాః । సమేత్యచోచుస్సహితాఅన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః ॥ ౨౦ ॥ స్వస్తిగోబ్రాహ్మణేభ్యోస్తులోకానాంయేభిసంగతాః । జయతాంరాఘవోయుద్ధే పౌలస్త్యాన్రజనీచరాన్ ॥ ౨౧ ॥ చక్రహస్తోయథాయుద్ధే సర్వానసురపుంగవాన్ । ఏవముక్త్వాపునఃప్రోచు రాలోక్యచపరస్పరం ॥ ౨౨ ॥ చతుర్దశసహస్రాణిరక్షసాంభీమకర్మణాం । ఏకశ్చరామోధర్మాత్మాకథంయుద్ధంభవిష్యతి ॥ ౨౩ ॥ ఇతిరాజర్షయస్సిద్ధా స్సగణాశ్చద్విజర్షభాః । జాతకౌతూహలా స్తస్థు ర్విమానస్థాశ్చదేవతాః ॥ ౨౪ ॥ ఆవిష్టంతేజసారామం సంగ్రామశిరసిస్థితం । దృష్ట్వాసర్వాణిభూతాని భయాద్విప్యథిరేతదా ॥ ౨౫ ॥ రూపమప్రతిమంతస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । బభూవరూపంక్రుద్ధస్య రుద్రస్యే

వపినాకినః ॥ ౨౬ ॥ (ఇతిసంభాషమాణేతు దేవగంధర్వచారణే) । తతోగంభీరనిర్హ్రాదం ఘోరవర్మాయుధ
ధ్వజం ॥ ౨౭ ॥ అనీకంయాతుధానానాం సమంతాత్ప్రత్యదృశ్యత । సింహనాదంవిసృజతామన్యోన్యమభిగర్జ
తామ్ ॥ ౨౮ ॥ చాపానివిస్ఫారయతాం జృంభతాంచాప్యభీక్ష్ణశః । విప్రఘుష్టస్వనానాంచ దుందుభీశ్చాపిని
ఘ్నతామ్ ॥ ౨౯ ॥ తేషాంసుతుములశ్శబ్దః పూరయామాసతద్వనమ్ । తేనశబ్దేనవిత్రస్తాశ్శ్వాపదావనచారిణః॥
దుద్రువుర్యత్ర నిశ్శబ్దః పృష్ఠతోనావలోకయన్ । తత్త్వనీకంమహావేగం రామంసముపసర్పత ॥ ౩౦ ॥ ధృతనా
నాప్రహరణం గంభీరంసాగరోపమమ్ । రామోపిచారయంశ్చక్షు స్సర్వతోరణపండితః ॥ ౩౧ ॥ దదర్శఖరసై
న్యంత ద్యుద్ధాభిముఖముద్యతం । వితత్యచధనుర్భీమం తూణ్యాశ్చోద్ధృత్యసాయకాన్ ॥ ౩౩ ॥ క్రోధమాహార
యత్తీవ్రం వధార్థంసర్వరక్షసామ్ । దుష్ప్రేక్ష్యస్సోభవత్క్రుద్ధోయుగాంతాగ్నిరివజ్వలన్ ॥౩౪॥ తందృష్ట్వా
తేజసావిష్టం ప్రాద్రవన్వనదేవతాః । తస్యక్రుద్ధస్యరూపంతు రామస్యదదృశేతదా ॥౩౫ ॥ దక్షస్యేవక్రతుం
హంతు ముద్యతస్యపినాకినః । ఆవిష్టంతేజసారామం సంగ్రామశిరసిస్థితమ్॥ ౩౬ ॥ దృష్ట్వాసర్వాణిభూతా
నిభయార్తానిప్రదుద్రువుః ॥ ఓమ్ ॥ * ॥ తత్కార్ముకైరాభరణైర్ధ్వజైశ్చతైర్వర్మభిశ్చాగ్నిసమానవర్ణైః ।
బభూవసైన్యంపిశితాశనానాం సూర్యోదయేనీలమివాభ్రబృందం ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్వింశ
స్సర్గః ॥ ౧౧ ॥ ౨౨ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అవష్టబ్ధధనుంరామం క్రుద్ధంచరిపుఘాతినం । దదర్శాశ్రమమాగమ్య ఖ
రస్సహపురస్సరైః ॥ ౧ ॥ తందృష్ట్వాసశరంచాప ముద్యమ్యఖరనిస్స్వనం । రామస్యాభిముఖంసూతం చోద్యతామి
త్యచోదయత్ ॥ ౨ ॥ సఖరస్యాజ్ఞయాసూతస్తురంగాంత్సమచోదయత్ । యత్రరామోమహాబాహు రేకోధూ
న్వన్ స్థితోధనుః ॥ ౩ ॥ తంతునిష్పతితందృష్ట్వా సర్వేతేరజనీచరాః । నర్దమానామహానాదం సచివాఃపర్యవార
యన్ ॥ ౪ ॥ సతేషాంయాతుధానానాం మధ్యేరథగతఃఖరః । బభూవమధ్యేతారాణాంలోహితాంగఇవోదితః॥
తతశ్శరసహస్రేణ రామమప్రతిమౌజసమ్ । అర్దయిత్వామహానాదం ననాదసమరేఖరః ॥ ౬ ॥ తతస్తంభీమధ
న్వానం క్రుద్ధాస్సర్వేనిశాచరాః । రామంనానావిధైశ్శస్త్రై రభ్యవర్షంతదుర్జయం ॥ ౭ ॥ ముద్గరైఃపట్టసైశ్శూలైః
ప్రాసైఃఖడ్గైఃపరశ్వథైః । రాక్షసాస్సమరేరామం నిజఘ్నూరోషతత్పరాః ॥ ౮ ॥ తేబలాహకసంకాశా మహా
నాదామహౌజసః । అభ్యధావంతకాకుత్స్థం రథైర్వాజిభిరేవచ ॥ ౯ ॥ గజైఃపర్వతకూటాభైః రామంయుద్ధేజి
ఘాంసవః । తేరామేశరవర్షాణివ్యసృజన్రక్షసాంగణాః ॥ ౧౦ ॥ శైలేంద్రమివధారాభి ర్వర్షమాణాబలాహ
కాః । సతైఃపరివృతోఘోరై రాఘవోరక్షసాంగణైః ॥ ౧౧ ॥ తానిముక్తానిశస్త్రాణి యాతుధానైస్సరాఘవః ।
ప్రతిజగ్రాహవిశిఖై ర్నద్యోఘానివసాగరః ॥ ౧౨ ॥ సతైఃప్రహరణైర్ఘోరైర్భిన్నగాత్రోనవివ్యథే । రామఃప్ర
దీప్తైర్బహుభిర్వజ్రైరివమహాచలః ॥ ౧౩॥ సవిద్ధఃక్షతజాదిగ్ధస్సర్వగాత్రేషురాఘవః । బభూవరామస్సంధ్యా
భ్రైర్దివాకరఇవావృతః ॥ ౧౪ ॥ విషేదుర్దేవగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః । ఏకంసహస్రైర్బహుభి స్తదా
దృష్ట్వాసమావృతం ॥ ౧౫ ॥ తతోరామస్సుసంక్రుద్ధోమండలీకృతకార్ముకః । ససర్జవిశిఖాన్బాణాంచ్ఛతశోథసహ
స్రశః ॥ ౧౬ ॥ దురావారాన్దుర్విషహా న్కాలదండోపమాన్రణే । ముమోచలీలయారామః కంకపత్రానజిహ్మ
గాన్ ॥ ౧౭ ॥ తేశరాశ్శత్రుసైన్యేషుముక్తారామేణలీలయా । ఆదదూరక్షసాం ప్రాణా న్పాశాఃకాలకృతాఇ
వ ॥ ౧౮ ॥ భిత్వారాక్షసదేహాంస్తాం స్తేశరారుధిరాప్లుతాః । అంతరిక్షగతారేజు ర్దీప్తాగ్నిసమతేజసః॥౧౯॥
అసంఖ్యేయాశ్చరామస్య సాయకాశ్చాపమండలాత్ । వినిష్పేతురతీవోగ్రా రక్షఃప్రాణాపహారిణః ॥ ౨౦ ॥

(తేరణేసాంగదాన్బాహూం త్సహస్తాభరణాన్భుజాన్।చిచ్ఛిదుర్బిభిదుశ్చాపిరామచాపగుణాచ్చ్యుతాః॥౨౧॥)
తైర్ధనూంషిధ్వజాగ్రాణి వర్మాణిచశిరాంసిచ।బాహూంత్సహస్తాభరణానూరూన్కరికరోపమాన్ ॥ ౨౨ ॥
చిచ్ఛేదరామస్సమరే శతశోఽథసహస్రశః । హయాన్కాంచనసన్నాహాన్ రథయుక్తాంత్ససారథీన్ ॥ ౨౩ ॥ గ
జాంశ్చసగజారోహాం త్సహయాంత్సాదినస్తథా । పదాతీంత్సమరేహత్వా హ్యనయద్యమసాదనమ్ ॥ ౨౪ ॥ త
తోనాళీకనారాచైస్తీక్ష్ణాగ్రైశ్చవికర్ణిభిః । భీమమార్తస్వరంచక్రుర్భిద్యమానానిశాచరాః ॥ ౨౫ ॥ తత్సైన్యం
నిశితైర్బాణైరర్దితంమర్మభేదిభిః । రామేణనసుఖంలేభే శుష్కంవనమివాగ్నినా ॥ ౨౬ ॥ కేచిద్భీమబలా
శ్శూరా శ్శూలాన్ఖడ్గాన్పరశ్వధాన్ । రామస్యాభిముఖంగత్వా చిక్షిపుఃపరమాయుధాన్ ॥ ౨౭ ॥ తానిబాణై
ర్మహాబాహుశ్శస్త్రాణ్యావార్యరాఘవః । జహారసమరేప్రాణాంశ్చిచ్ఛేదచశిరోధరాన్ ॥ ౨౮ ॥ తేచ్ఛిన్నశిర
సః పేతుశ్ఛిన్నవర్మశరాసనాః । సుపర్ణవాతవిక్షిప్తా జగత్యాంపాదపాయథా ॥ ౨౯ ॥ అవశిష్టాశ్చయేతత్ర వి
షణ్ణాశ్చనిశాచరాః । ఖరమేవాభ్యధావంతశరణార్థంశరార్దితాః ॥ ౩౦ ॥ తాంత్సర్వాన్పునరాదాయసమాశ్వా
స్యచ దూషణః । అభ్యధావతకాకుత్స్థం క్రుద్ధోరుద్రమివాంతకః ॥ ౩౧ ॥ నివృత్తాస్తుపునస్సర్వేదూషణాశ్రయ
నిర్భయాః । రామమేవాభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ ౩౨ ॥ శూలముద్గరహస్తాశ్చ చాపహస్తామహాబ
లాః । సృజంతశ్శరవర్షాణి శస్త్రవర్షాణిసంయుగే ॥ ౩౩ ॥ ద్రుమవర్షాణిముంచంత శ్శిలావర్షాణిరాక్ష
సాః । తద్బభూవాద్భుతంయుద్ధం తుములంరోమహర్షణం ॥ ౩౪ ॥ రామస్యచమహాఘోరం పునస్తేషాంచ రక్ష
సామ్ । తేసమంతాదభిక్రుద్ధా రాఘవంపునరభ్యయుః ॥ ౩౫ ॥ తైశ్చసర్వాదిశోదృష్ట్వా ప్రదిశశ్చసమావృ
తాః । రాక్షసైరుద్యతప్రాసై శ్శరవర్షాభివర్షిభిః ॥ ౩౬ ॥ సకృత్వాభైరవంనాద మస్త్రంపరమభాస్వరమ్ ।
సంయోజయతగాంధర్వం రాక్షసేషుమహాబలః ॥ ౩౭ ॥ తతశ్శరసహస్రాణినిర్యయుశ్చాపమండలాత్ । సర్వా
దశదిశోబాణై రవార్యంతసమాగతైః ॥ ౩౮ ॥ నాదదానంశరాన్ఘోరా న్నముంచంతంశిలీముఖాన్ । వికర్షమాణం
పశ్యంతి రాక్షసాస్తేశరార్దితాః ॥ ౩౯ ॥ శరాంధకారమాకాశ మావృణోత్సదివాకరం । బభూవావస్థితోరా
మఃప్రవమన్నివతాంచ్ఛరాన్ ॥ ౪౦ ॥ యుగపత్పతమానైశ్చ యుగపత్ప్రహితైశ్శరైః । యుగపత్పతితైశ్చైవ వి
కీర్ణావసుధాభవత్ ॥ ౪౧ ॥ నిహతాఃపతితాఃక్షీణా శ్ఛిన్నాభిన్నావిదారితాః । తత్రతత్రస్మదృశ్యంతే
రాక్షసాస్తేసహస్రశః ॥ ౪౨ ॥ సోష్ణీషైరుత్తమాంగైశ్చసాంగదైర్బాహుభిస్తథా । ఊరుభిర్జానుభిశ్ఛిన్నై
ర్నానారూపైర్విభూషణైః ॥ ౪౩ ॥ హయైశ్చద్విపముఖ్యైశ్చరథైర్భిన్నైరనేకశః । చామరైర్వ్యజనైశ్ఛత్రైర్ధ్వ
జైర్నానావిధైరపి ॥ ౪౪ ॥ రామస్యబాణాభిహతైర్విచిత్రైశ్శూలపట్టసైః । ఖడ్గైఃఖండీకృతైఃప్రాసైర్వికీర్ణైశ్చ
పరశ్వధైః ॥ ౪౫ ॥ చూర్ణితాభిశ్శిలాభిశ్చ శరైశ్చిత్రైరనేకశః । విచ్ఛిన్నైస్సమరేభూమిర్వికీర్ణాభూద్భయం
కరా ॥ ౪౬ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండేపంచవింశస్సర్గః ॥ ౫౬౧ ॥ ౧౧౨౧౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ దూషణస్తుస్వకంసైన్యంహన్యమానంనిరీక్ష్యసః । సందిదేశమహాబాహు
ర్భీమవేగాన్దురాసదాన్ ॥ ౧ ॥ రాక్షసాన్పంచసాహస్రాం త్సమరేష్వనివర్తినః । తేశూలైఃపట్టసైఃఖడ్గైశ్శిలావ
ర్షైర్ద్రుమైరపి ॥ ౨ ॥ శరవర్షైరవిచ్ఛిన్నం వవృషుస్తంసమంతతః । సద్రుమాణాంశిలానాంచ వర్షంప్రాణహ
రంమహత్ ॥ ౩ ॥ ప్రతిజగ్రాహధర్మాత్మా రాఘవస్తీక్ష్ణసాయకైః । ప్రతిగృహ్యచతద్వర్షం నిమీలితఇవర్ష
భః ॥ ౪ ॥ రామఃక్రోధంపరంభేజే వధార్థంసర్వరక్షసామ్ । తతఃక్రోధసమావిష్టః ప్రదీప్తఇవతేజసా ॥ ౫ ॥
శరైరవాకిరత్సైన్యం సర్వతస్సహదూషణమ్ । తతస్సేనాపతిఃక్రుద్ధోదూషణశ్శత్రుదూషణః ॥ ౬ ॥ శరైరశనికల్పై

స్తం రాఘవం సమవాకిరత్ । తతో రామస్సుసంక్రుద్ధః క్షురేణాస్య మహద్ధనుః ॥ ౭ ॥ చిచ్ఛేద సమరే వీరశ్చతుర్భి శ్చతురో హయాన్ । హత్వా చాశ్వాంశ్ఛరైస్తీక్ష్ణైరర్ధచంద్రేణ సారథేః ॥ ౮ ॥ శిరో జహార తద్రక్షస్త్రిభిర్వివ్యాధ వక్షసి । సచ్ఛిన్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః ॥ ౯ ॥ జగ్రాహ గిరిశృంగాభం పరిఘం రోమహర్షణమ్ । వేష్టితం కాంచనైః పట్టైర్దేవసైన్యప్రమర్దనమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆయసైశ్శంకుభిస్తీక్ష్ణైః కీర్ణం పరవసోక్షితమ్ । వజ్రాశనిస మస్పర్శం పరగోపురదారణం ॥ ౧౧ ॥ తం మహోరగసంకాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే । దూషణోఽభ్యద్రవద్రా మం క్రూరకర్మా నిశాచరః ॥ ౧౨ ॥ తస్యాభిపతమానస్య దూషణస్య స రాఘవః । ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛే ద సహస్తాభరణౌ భుజౌ ॥ ౧౩ ॥ భ్రష్టస్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూర్ధని । పరిఘశ్ఛిన్నహస్తస్య శక్రధ్వ జ ఇవోచ్ఛ్రితః ॥ ౧౪ ॥ స కరాభ్యాం వికీర్ణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః । విషాణాభ్యాం విశీర్ణాభ్యాం మనస్వీవ మహాగజః ॥ ౧౫ ॥ దృష్ట్వా తం పతితం భూమౌ దూషణం నిహతం రణే । సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం సర్వభూతాన్య పూజయన్ ॥ ౧౬ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధాస్త్రయస్సేనాగ్రయాయినః । సంహత్యాభ్యద్రవన్రామం మృత్యుపా శావపాశితాః ॥ ౧౭ ॥ మహాకపాలస్థ్థూలాక్షః ప్రమాథీ చ మహాబలః । మహాకపాలో విపులం శూలముద్యమ్య రాక్షసః ॥ ౧౮ ॥ స్థూలాక్షః పట్టసం గృహ్య ప్రమాథీ చ పరశ్వథమ్ । దృష్ట్వైవాపతతస్తాంస్తు రాఘవస్సాయ కైశ్శితైః । తీక్ష్ణాగ్రైః ప్రతిజగ్రాహ సంప్రాప్తానతిథీనివ ॥ ౧౯ ॥ మహాకపాలస్య శిరశ్చిచ్ఛేద పరమేషు భిః । అసంఖ్యేయైస్తు బాణౌఘైః ప్రమమాథ ప్రమాథినం । స పపాత హతో భూమౌ విటపీవ మహాద్రుమః ॥ ౨౦ ॥ స్థూలాక్షస్యాక్షిణీ తీక్ష్ణైః పూరయామాస సాయకైః ॥ ౨౧ ॥ దూషణస్యానుగాన్పంచ సాహస్రాన్కుపితః క్షణాత్ । బాణౌఘైః పంచసాహస్రైరనయద్యమసాదనం ॥ ౨౨ ॥ దూషణం నిహతం దృష్ట్వా తస్య చైవ పదానుగాన్ । వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధః సేనాధ్యక్షాన్మహాబలాన్ ॥ ౨౩ ॥ అయం వినిహతస్సంఖ్యే దూష ణస్సపదానుగః । మహత్యా సేనయా సార్ధం యుద్ధ్వా రామం కుమానుషమ్ ॥ ౨౪ ॥ శస్త్రైర్నానావిధాకా రైర్హనధ్వం సర్వరాక్షసాః । ఏవముక్త్వా ఖరః క్రుద్ధో రామమేవాభిదుద్రువే ॥ ౨౫ ॥ శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవో య జ్ఞశత్రుర్విహంగమః । దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః ॥ ౨౬ ॥ మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రు ధిరాశనః । ద్వాదశైతే మహావీర్యా బలాధ్యక్షాస్ససైనికాః ॥ ౨౭ ॥ రామమేవాభ్యవర్తంత విసృజంతశ్శరో త్తమాన్ । తతః పావకసంకాశైర్హేమవజ్రవిభూషితైః ॥ ౨౮ ॥ జఘాన శేషం తేజస్వీ తస్య సైన్యస్య సాయకైః తే రుక్మపుంఖా విశిఖాస్సధూమా ఇవ పావకాః ॥ ౨౯ ॥ నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి వజ్రా ఇవ మహాద్రుమాన్ । రక్షసాం తు శతం రామశ్శతేనైకేన కర్ణినా ॥ ౩౦ ॥ సహస్రం చ సహస్రేణ జఘాన రణమూర్ధని । తైర్భిన్నవర్మాభరణాశ్ఛి న్నభిన్నశరాసనాః ॥ ౩౧ ॥ నిపేతుశ్శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం రజనీచరాః । తైర్ముక్తకేశైస్సమరే పతితైశ్శోణితో క్షితైః ॥ ౩౨ ॥ ఆస్తీర్ణా వసుధా కృత్స్నా మహావేదిః కుశైరివ । క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహతరాక్షసం ॥ ౩౩ బభూవ నిరయప్రఖ్యం మాంసశోణితకర్దమం । చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౩౪ ॥ హతాన్యే కేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా । తస్య సైన్యస్య సర్వస్య ఖరశ్శేషో మహారథః ॥ ౩౫ ॥ రాక్షసస్త్రిశిరాశ్చై వ రామశ్చ రిపుసూదనః । శేషా హతా మహాసత్త్వా రాక్షసా రణమూర్ధని ॥ ౩౬ ॥ ఘోరా దుర్విషహాస్సర్వే ల క్ష్మణస్యాగ్రజేన తే ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ * ॥ తతస్తు తద్భీమబలం మహాహవే సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా । రథే న రామం మహతా ఖరస్తదా సమాససాదేంద్ర ఇవోద్యతాశనిః ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షడ్వింశ స్సర్గః ॥ ౪౬౪ ॥ ౯౦౨౮ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఖరంతు రామాభిముఖం ప్రయాంతం వాహినీపతిః । రాక్షసస్త్రిశిరానామ సన్నిపత్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ మాంనియోజయవిక్రాంత సన్నివర్తస్వసాహసాత్ । పశ్యరామంమహాబాహుంసంయుగేవినిపాతితమ్ ॥ ౨ ॥ ప్రతిజానామి తేసత్యమాయుధంచాహమాలభే । యథారామంవధిష్యామి వధార్హంసర్వరక్షసాం ॥ ౩ ॥ అహంవాస్యరణేమృత్యు రేషవాసమరేమమ । వినివృత్యరణోత్సాహంమ్మహూర్తం ప్రాశ్నికోభవ ॥ ౪ ॥ ప్రహృష్టోవాహతేరామే జనస్థానంప్రయాస్యసి । మయివానిహతేరామం సంయుగాయోపయాస్యసి ॥ ౫ ॥ ఖరస్త్రిశిరసా తేన మృత్యులోభాత్ప్రసాదితః । యుద్ధశ్రద్ధాంపరిత్యజ్య యుద్ధాయసమచోదయత్ ॥ ౬ ॥ గచ్ఛయుధ్యేత్యనుజ్ఞాతో రాఘవాభిముఖోయయౌ । త్రిశిరాస్తురథేనైవవాజియుక్తేనభాస్వతా ॥ ౭ ॥ అభ్యద్రవద్రణేరామం త్రిశృంగఇవపర్వతః । శరధారాసమూహాంత్సమహామేఘఇవోత్సృజన్ ॥ వ్యసృజత్సదృశంనాదం జలార్ద్రస్యేవదుందుభేః । ఆగచ్ఛంతంత్రిశిరసంరాక్షసంప్రేక్ష్యరాఘవః ॥ ౯ ॥ ధనుషా ప్రతిజగ్రాహ విధున్వన్సాయకాంఛితాన్ । ససంప్రహారస్తుములో రామత్రిశిరసోర్మహాన్ ॥ ౧౦ ॥ బభూవాతీవబలినోః సింహకుంజరయోరివ । తతస్త్రిశిరసాబాణైర్లలాటేతాడితస్త్రిభిః ॥ ౧౧ ॥ అమర్షీకుపితోరామస్సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ । అహోవిక్రమశూరస్య రాక్షసస్యేదృశంబలమ్ ॥ ౧౨ ॥ పుష్పైరివశరైర్యస్య లలాటేస్మిపరిక్షతః । మమాపిప్రతిగృహ్ణీష్వశరాంశ్చాపగుణచ్యుతాన్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వాతుసంరబ్ధశ్శరానాశీవిషోపమాన్ । త్రిశిరోవక్షసిక్రుద్ధో నిజఘానచతుర్దశ ॥ ౧౪ ॥ చతుర్భిస్తురగానస్య శరైస్సన్నతపర్వభిః । న్యపాతయత తేజస్వీ చతురస్తస్యవాజినః ॥ ౧౫ ॥ అష్టాభిస్సాయకైస్సూతంరథోపస్థాన్న్యపాతయత్ । రామశ్చిచ్ఛేదబాణేనధ్వజంచాస్యసముచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౧౬ ॥ తతోహతరథాత్తస్మాదుత్పతంతంనిశాచరం । బిభేదరామస్తంబాణైర్హృదయేసోభవజ్జడః ॥ ౧౭ ॥ సాయకైశ్చాప్రమేయాత్మా సామర్షస్తస్యరక్షసః । శిరాంస్యపాతయద్రామో వేగవద్భిస్త్రిభిశ్శితైః ॥ ౧౮ ॥ సభూమౌరుధిరోద్గారీ రామబాణాభిపీడితః । న్యపతత్పతితైఃపూర్వం స్వశిరోభిర్నిశాచరః ॥ హతశేషాస్తతోభగ్నా రాక్షసాఃఖరసంశ్రయాః । ద్రవంతినస్మతిష్ఠంతి వ్యాఘ్రత్రస్తామృగాఇవ ॥ ౨౦ ॥ తాన్ఖరోద్రవతోదృష్ట్వా నివర్త్యరుషితస్స్వయం । రామమేవాభిదుద్రావ రాహుశ్చంద్రమసంయథా ॥ ౨౧ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౩౬౭ ॥ ౭౩౪౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిహతందూషణందృష్ట్వా రణేత్రిశిరసాసహ । ఖరస్యాప్యభవత్త్రాసో దృష్ట్వారామస్యవిక్రమమ్ ॥ ౧ ॥ సదృష్ట్వారాక్షసంసైన్య మవిషహ్యంమహాబలః । హతమేకేనరామేణత్రిశిరోదూషణావపి ॥ ౨ ॥ తద్బలంహతభూయిష్ఠం విమనాఃప్రేక్ష్యరాక్షసః । ఆససాదఖరోరామం నముచిర్వాసవంయథా ॥ ౩ ॥ వికృష్యబలవచ్చాపం నారాచాన్రక్తభోజనాన్ । ఖరశ్చిక్షేపరామాయ క్రుద్ధానాశీవిషానివ ॥ ౪ ॥ జ్యాంవిధున్వంత్సబహుశశ్శిక్షయాస్త్రాణిదర్శయన్ । చకారసమరేమార్గాంచ్ఛరైరథగతఃఖరః ॥ ౫ ॥ ససర్వాశ్చదిశోబాణైః ప్రదిశశ్చమహారథః । పూరయామాసతందృష్ట్వా రామోపిసుమహద్ధనుః ॥ ౬ ॥ ససాయకైర్దుర్విషహైస్సస్ఫులింగైరివాగ్నిభిః । నభశ్చకారావివరం పర్జన్యఇవవృష్టిభిః ॥ ౭ ॥ తద్బభూవశితైర్బాణైఃఖరరామవిసర్జితైః । పర్యాకాశమనాకాశం సర్వతశ్శరసంకులమ్ ॥ ౮ ॥ శరజాలావృతస్సూర్యో నతదాస్మప్రకాశతే । అన్యోన్యవధసంరంభా దుభయోస్సంప్రయుధ్యతోః ॥ ౯ ॥ తతోనాలీకనారాచైస్తీక్ష్ణాగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః । ఆజఘానఖరోరామం తోత్త్రైరివమహాద్విపమ్ ॥ ౧౦ ॥ తంరథస్థంధనుష్పాణిం రాక్షసం పర్యవస్థితం । దదృశుస్సర్వభూతాని పాశహస్తమివాంతకమ్ ॥ ౧౧ ॥ హంతారంసర్వసైన్యస్య పౌరుషేపర్యవస్థితం । పరిశ్రాంతంమహా

సత్వం మేనే రామం ఖరస్తదా ॥ ౧౨ ॥ తం సింహమివ విక్రాంతం సింహవిక్రాంతగామినమ్ । దృష్ట్వా నోద్విజతే రామస్సింహః క్షుద్రమృగం యథా ॥ ౧౩ ॥ తతస్సూర్యనికాశేన రథేన మహతా ఖరః । ఆససాద రణే రామం పతంగ ఇవ పావకమ్ ॥ ౧౪ ॥ తతోఽస్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మనః । ఖరశ్చిచ్ఛేద రామస్య దర్శయన్పాణిలాఘవమ్ ॥ ౧౫ ॥ స పునస్త్వపరాన్సప్త శరానాదాయ వర్మణి । నిజఘాన ఖరః క్రుద్ధశ్శక్రాశనిసమప్రభాన్ ॥ ౧౬ ॥ తతస్తత్ప్రహతం బాణైః ఖరముక్తైస్సుపర్వభిః । పపాత కవచం భూమౌ రామస్యాదిత్యవర్చసః ॥ ౧౭ ॥ తతశ్శరసహస్రేణ రామమప్రతిమౌజసం । అర్దయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః ॥ ౧౮ ॥ స శరైరర్దితః క్రుద్ధస్సర్వగాత్రేషు రాఘవః । రరాజ సమరే రామో విధూమోఽగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ ౧౯ ॥ తతో గంభీరనిర్హ్రాదం రామశ్శత్రునిబర్హణః । చకారాంతాయ స రిపోస్సజ్యమన్యన్మహద్ధనుః ॥ ౨౦ ॥ సుమహద్వైష్ణవం యత్తదతిసృష్టం మహర్షిణా । వరం తద్ధనురుద్యమ్య ఖరం సమభిధావత ॥ ౨౧ ॥ తతః కనకపుంఖైస్తు శరైస్సన్నతపర్వభిః । బిభేద రామస్సంక్రుద్ధః ఖరస్య సమరే ధ్వజం ॥ ౨౨ ॥ స దర్శనీయో బహుధా వికీర్ణః కాంచనో ధ్వజః । జగామ ధరణీం సూర్యో దేవతానామివాజ్ఞయా ॥ ౨౩ ॥ తం చతుర్భిః ఖరః క్రుద్ధో రామం గాత్రేషు మార్గణైః । వివ్యాధ యుధి మర్మజ్ఞో మాతంగమివ తోమరైః ॥ ౨౪ ॥ స రామో బహుభిర్బాణైః ఖరకార్ముకనిస్సృతైః । విద్ధో రుధిరసిక్తాంగో బభూవ రుషితో భృశమ్ ॥ ౨౫ ॥ స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే । ముమోచ పరమేష్వాసష్షట్ఛరానభిలక్షితాన్ ॥ ౨౬ ॥ శిరస్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్వోరథార్దయత్ । త్రిభిశ్చంద్రార్ధవక్త్రైశ్చ వక్షస్యభిజఘాన హ ॥ ౨౭ ॥ తతః పశ్చాన్మహాతేజా నారాచాన్భాస్కరోపమాన్ । జిఘాంసూ రాక్షసం క్రుద్ధస్త్రయోదశ శిలాశితాన్ ॥ ౨౮ ॥ తతోఽస్య యుగమేకేన చతుర్భిశ్చతురో హయాన్ । షష్ఠేన తు శిరస్సంఖ్యే ఖరస్య రథసారథేః ॥ ౨౯ ॥ త్రిభిస్త్రివేణుం బలవాన్ద్వాభ్యామక్షం మహాబలః । ద్వాదశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః ॥ ౩౦ ॥ ఛిత్వా వజ్రనికాశేన రాఘవః ప్రహసన్నివ । త్రయోదశేనేంద్రసమో బిభేద సమరే ఖరమ్ ॥ ౩౧ ॥ ప్రభగ్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః । గదాపాణిరవప్లుత్య తస్థౌ భూమౌ ఖరస్తదా ॥ ౩౨ ॥ ఓమ్ ॥ * ॥ తత్కర్మ రామస్య మహారథస్య సమేత్య దేవాశ్చ మహర్షయశ్చ । అపూజయన్ప్రాంజలయః ప్రహృష్టాస్తదా విమానాగ్రగతాస్సమేతాః ॥ ౩౩ ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టావింశస్సర్గః ॥ ౨౮౦ ॥ ౫౪౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఖరం తు విరథం రామో గదాపాణిమవస్థితమ్ । మృదుపూర్వం మహాతేజాః పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గజాశ్వరథసంబాధే బలే మహతి తిష్ఠతా । కృతం సుదారుణం కర్మ సర్వలోకజుగుప్సితమ్ ॥ ౨ ॥ ఉద్వేజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్ । త్రయాణామపి లోకానామీశ్వరోఽపి న తిష్ఠతి ॥ ౩ ॥ కర్మ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర । తీక్ష్ణం సర్వజనో హంతి సర్పం దుష్టమివాగతమ్ ॥ ౪ ॥ లోభాత్పాపాని కుర్వాణః కామాద్వా యో న బుధ్యతే । భ్రష్టః పశ్యతి తస్యాంతం బ్రాహ్మణీ కరకాదివ ॥ ౫ ॥ వసతో దండకారణ్యే తాపసాన్ధర్మచారిణః । కిన్ను హత్వా మహాభాగాన్ఫలం ప్రాప్స్యసి రాక్షస ॥ ౬ ॥ న చిరం పాపకర్మాణః క్రూరా లోకజుగుప్సితాః । ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిష్ఠంతి శీర్ణమూలా ఇవ ద్రుమాః ॥ ౭ ॥ అవశ్యం లభతే కర్తా ఫలం పాపస్య కర్మణః । ఘోరం పర్యాగతే కాలే ద్రుమః పుష్పమివార్తవమ్ ॥ ౮ ॥ న చిరాత్ప్రాప్యతే లోకే పాపానాం కర్మణాం ఫలమ్ । సవిషాణామివాన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచర ॥ ౯ ॥ పాపమాచరతాం ఘోరం లోకస్యాప్రియమిచ్ఛతామ్ । అహమాసాదితో రాజ్ఞా ప్రాణాన్హంతుం నిశాచర ॥ ౧౦ ॥ అద్య హి త్వాం మయా ముక్తాశ్శరాః కాంచనభూషణాః । విదార్య నిపతిష్యంతి వల్మీకమివ పన్నగాః ॥ ౧౧ ॥ యే త్వయా దండకారణ్యే భ

షీంస్తాన్ధర్మచారిణః । తానద్య నిహతస్సంఖ్యే ససైన్యోఽనుగమిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ అద్య త్వాం నిహతం బాణైః పశ్యంతు పరమర్షయః । నిరయస్థం విమానస్థా యే త్వయా హింసితాః పురా ॥ ౧౩ ॥ ప్రహర త్వం యథాకామం కురు యత్నం కులాధమ । అద్య తే పాతయిష్యామి శిరస్తాలఫలం యథా ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః । ప్రత్యువాచ ఖరో రామం ప్రహసన్ క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౧౫ ॥ ప్రాకృతాన్రాక్షసాన్హత్వా యుద్ధే దశరథాత్మజ । ఆత్మనా కథమాత్మానమప్రశస్యం ప్రశంససి ॥ ౧౬ ॥ విక్రాంతా బలవంతో వా యే భవంతి నరర్షభాః । కథయంతి న తే కించిత్తేజసా స్వేన గర్వితాః ॥ ౧౭ ॥ ప్రాకృతాస్త్వకృతాత్మానో లోకే క్షత్రియపాంసనాః । నిరర్థకం వికత్థంతే యథా రామ వికత్థసే ॥ ౧౮ ॥ కులం వ్యపదిశన్వీరస్సమరే కోఽభిధాస్యతి । మృత్యుకాలే హి సంప్రాప్తే స్వయమప్రస్తుతే స్తవమ్ ॥ ౧౯ ॥ సర్వథైవ లఘుత్వం తే కత్థనేన విదర్శితమ్ । సువర్ణప్రతిరూపేణ తప్యతేనాశ్మనాగ్నినా ॥ ౨౦ ॥ న తు మామిహ తిష్ఠంతం పశ్యసి త్వం గదాధరమ్ । ధరాధరమివాకంప్యం పర్వతం ధాతుభిశ్చితమ్ ॥ ౨౧ ॥ పర్యాప్తోఽహం గదాపాణిర్హంతుం ప్రాణాన్రణే తవ । త్రయాణామపి లోకానాం పాశహస్త ఇవాంతకః ॥ ౨౨ ॥ కామం బహ్వపి వక్తవ్యం త్వయి వక్ష్యామి న త్వహమ్ । అస్తం గచ్ఛేద్ధి సవితా యుద్ధవిఘ్నస్తతో భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం హతాని తే । త్వద్వినాశాత్కరోమ్యేష తేషామశ్రుప్రమార్జనమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుక్త్వా పరమక్రుద్ధస్తాం గదాం పరమాంగదః । ఖరశ్చిక్షేప రామాయ ప్రదీప్తామశనిం యథా ॥ ౨౫ ॥ ఖరబాహుప్రముక్తా సా ప్రదీప్తా మహతీ గదా । భస్మ వృక్షాంశ్చ గుల్మాంశ్చ కృత్వాఽగాత్తత్సమీపతః ॥ ౨౬ ॥ తామాపతంతీం జ్వలితాం మృత్యుపాశోపమాం గదామ్ । అంతరిక్షగతాం రామశ్చిచ్ఛేద బహుధా శరైః ॥ ౨౭ ॥ సా వికీర్ణా శరైర్భిన్నా పపాత ధరణీతలే । గదా మంత్రౌషధబలైర్వ్యాలీవ వినిపాతితా ॥ ౨౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః ॥ ౧౭౩ ॥ ౩౪౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ భిత్త్వా తు తాం గదాం బాణై రాఘవో ధర్మవత్సలః । స్మయమానః ఖరం వాక్యం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఏతత్తే బలసర్వస్వం దర్శితం రాక్షసాధమ । శక్తిహీనతరో మత్తో వృథా త్వమవగర్జసి ॥ ౨ ॥ ఏషా బాణవినిర్భిన్నా గదా భూమితలం గతా । అభిధానప్రగల్భస్య తవ ప్రత్యయఘాతినీ ॥ ౩ ॥ యత్త్వయోక్తం వినష్టానామహమశ్రుప్రమార్జనమ్ । రాక్షసానాం కరోమీతి మిథ్యా తదపి తే వచః ॥ ౪ ॥ నీచస్య క్షుద్రశీలస్య మిథ్యావృత్తస్య రక్షసః । ప్రాణానపహరిష్యామి గరుత్మానమృతం యథా ॥ ౫ ॥ అద్య తే భిన్నకంఠస్య ఫేనబుద్బుదశోభితమ్ । విదారితస్య మద్బాణైర్మహీ పాస్యతి శోణితమ్ ॥ ౬ ॥ పాంసురూషితసర్వాంగస్స్రస్తన్యస్తభుజద్వయః । స్వప్స్యసే గాం సమాలింగ్య దుర్లభాం ప్రమదామివ ॥ ౭ ॥ ప్రవృద్ధనిద్రే శయితే త్వయి రాక్షసపాంసనే । భవిష్యంతి శరణ్యానాం శరణ్యా దండకా ఇమే ॥ ౮ ॥ జనస్థానే హతస్థానే తవ రాక్షస మచ్ఛరైః । నిర్భయా విచరిష్యంతి సర్వతో మునయో వనే ॥ ౯ ॥ అద్య విప్రసరిష్యంతి రాక్షస్యో హతబాంధవాః । బాష్పార్ద్రవదనా దీనా భయాదన్యభయావహాః ॥ ౧౦ ॥ అద్య శోకరసజ్ఞాస్తా భవిష్యంతి నిరర్థకాః । అనురూపకులాః పత్న్యో యాసాం త్వం పతిరీదృశః ॥ ౧౧ ॥ నృశంస నీచ క్షుద్రాత్మన్నిత్యం బ్రాహ్మణకంటక । యత్కృతే శంకితైరగ్నౌ మునిభిః పాత్యతే హవిః ॥ ౧౨ ॥ తమేవమభిసంరబ్ధం బ్రువాణం రాఘవం రణే । ఖరో నిర్భర్త్సయామాస రోషాత్ఖరతరస్వనః ॥ ౧౩ ॥ దృఢం ఖల్వవలిప్తోఽసి భయేష్వపి చ నిర్భయః । వాచ్యావాచ్యం తతో హి త్వం మృత్యువశ్యో న బుధ్యసే ॥ ౧౪ ॥ కాలపాశపరిక్షిప్తా భవంతి పురుషా హి యే । కార్యాకార్యం న జానంతి తే నిరస్తషడింద్రియాః ॥ ఏవముక్త్వా తతో రామం సంరుధ్య భ్రుకుటిం తతః । స దదర్శ మహాసాలమవిదూరే నిశాచరః ॥ ౧౬ ॥ రణే ప్రహ

రణస్యార్థే సర్వతో హ్యవలోకయన్ । సతముత్పాటయామాస సందశ్య దశనచ్ఛదం ॥౧౭॥ తంసముత్క్షిప్య బాహుభ్యాం వినద్య చ మహాబలః । రామముద్దిశ్య చిక్షేప హతస్త్వమితి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ తమాపతంతం బాణౌఘైశ్ఛిత్త్వా రామః ప్రతాపవాన్ । రోషమాహారయత్తీవ్రం నిహంతుం సమరే ఖరం ॥ ౧౯ ॥ జాతస్వేదస్తతో రామో రోషాద్రక్తాంతలోచనః । నిర్బిభేద సహస్రేణ బాణానాం సమరే ఖరం ॥ ౨౦ ॥ తస్య బాణాంతరాద్రక్తం బహు సుస్రావ ఫేనిలం । గిరేః ప్రస్రవణస్యేవ తోయధారాపరిస్రవః ॥ ౨౧ ॥ విహ్వలస్సకృతో బాణైః ఖరో రామేణ సంయుగే । మత్తో రుధిరగంధేన తమేవాభ్యద్రవద్ద్రుతం ॥ ౨౨ ॥ తమాపతంతం సంరబ్ధం కృతాస్త్రో రుధిరాప్లుతమ్ । అపాసర్పత్ప్రతిపదం కించిత్త్వరితవిక్రమః ॥ ౨౩ ॥ తతః పావకసంకాశం వధాయ సమరే శరమ్ । ఖరస్య రామో జగ్రాహ బ్రహ్మదండమివాపరం ॥ ౨౪ ॥ సతం దత్తం మఘవతా సురరాజేన ధీమతా । సందధే చాపి ధర్మాత్మా ముమోచ చ ఖరం ప్రతి ॥ ౨౫ ॥ సవిముక్తో మహాబాణో నిర్ఘాతసమనిస్వనః । రామేణ ధనురాయమ్య ఖరస్యోరస్యవాపతత్ ॥ ౨౬ ॥ సపపాత ఖరో భూమౌ దహ్యమానశ్శరాగ్నినా । రుద్రేణేవ వినిర్దగ్ధశ్శ్వేతారణ్యే యథాంధకః ॥ ౨౭ ॥ సవృత్ర ఇవ వజ్రేణ ఫేనేన నముచిర్యథా । బలో వేంద్రాశనిహతో నిపపాత హతః ఖరః ॥ ౨౮ ॥ తతో రాజర్షయస్సర్వే సంగతాః పరమర్షయః । సమేత్య ముదితా రామమిదం వచనమబ్రువన్ ॥ ౨౯ ॥ ఏతదర్థం మహాతేజా మహేంద్రః పాకశాసనః । శరభంగాశ్రమం పుణ్యమాజగామ పురందరః ॥ ౩౦ ॥ ఆనీతస్త్వమిమం దేశముపాయేన మహర్షిభిః । ఏషాం వధార్థం క్రూరాణాం రక్షసాం పాపకర్మణామ్ ॥౩౧॥ తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా దశరథాత్మజ । సుఖం ధర్మం చరిష్యంతి దండకేషు మహర్షయః ॥ ౩౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే దేవాశ్చారణైస్సహ సంగతాః । దుందుభీంశ్చాభినిఘ్నంతః పుష్పవర్షం సమంతతః ॥ ౩౩ ॥ రామస్యోపరి సంహృష్టా వవర్షుర్విస్మితాస్తదా । అర్ధాధికముహూర్తేన రామేణ నిశితైశ్శరైః ॥ ౩౪ ॥ చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణాం । ఖరదూషణముఖ్యానాం నిహతాని మహాహవే ॥ ౩౫ ॥ అహో బత మహత్కర్మ రామస్య విదితాత్మనః । అహో వీర్యమహో దార్ఢ్యం విష్ణోరివ హి దృశ్యతే ॥ ౩౬ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా తే సర్వే యయుర్దేవా యథాగతం । ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణస్సహ సీతయా ॥ ౩౭ ॥ గిరిదుర్గాద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమం సుఖీ । తతో రామస్తు విజయీ పూజ్యమానో మహర్షిభిః ॥ ౩౮ ॥ ప్రవివేశాశ్రమం వీరో లక్ష్మణేనాభిపూజితః ॥ ఓమ్ ॥ తం దృష్ట్వా శత్రుహంతారం మహర్షీణాం సుఖావహం । బభూవ హృష్టా వైదేహీ భర్తారం పరిషస్వజే ॥ ౩౯ ॥ ముదా పరమయా యుక్తా దృష్ట్వా రక్షోగణాన్హతాన్ । రామం చైవావ్యథం దృష్ట్వా తుతోష జనకాత్మజా ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు తం రాక్షససంఘమర్దనం సభాజ్యమానం ముదితైర్మహర్షిభిః । పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా బభూవ హృష్టా జనకాత్మజా తదా ॥ ౪౧ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రింశస్సర్గః ॥ ౭౬ ॥ ౧౫౨౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ త్వరమాణస్తతో గత్వా జనస్థానాదకంపనః । ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ జనస్థానస్థితా రాజన్రాక్షసా బహవో హతాః । ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యే కథంచిదహమాగతః ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తో దశగ్రీవః క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః । అకంపనమువాచేదం నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥౩॥ కేన రమ్యం జనస్థానం హతం మమ పరాసునా । కో హి సర్వేషు లోకేషు గతిం చాధిగమిష్యతి ॥ ౪ ॥ న హి మే విప్రియం కృత్వా శక్యం మఘవతా సుఖమ్ । ప్రాప్తుం వైశ్రవణేనాపి న యమేన న విష్ణునా ॥ ౫ ॥ కాలస్య చాప్యహం కాలో దహేయమపి పావకమ్ । మృత్యుం మరణధర్మేణ సంయోజయితుముత్సహే ॥ ౬ ॥ దహేయమపి సంక్రుద్ధస్తేజసాదిత్యపావకౌ । వాతస్య తరసా వేగం నిహంతుమహముత్సహే ॥ ౭ ॥ తథా క్రుద్ధం దశగ్రీవం కృతాంజలిరకంపనః।

భయాత్సందిగ్ధయా వాచా రావణం యాచతేఽభయమ్ ॥ ౮ ॥ దశగ్రీవోఽభయం తస్మై ప్రదదౌ రక్షసాం వరః । స విస్రబ్ధో బ్రవీద్వాక్య మసందిగ్ధమకంపనః ॥ ౯ ॥ పుత్రో దశరథస్యాస్తి సింహసంహననో యువా । రామో నామ వృషస్కంధో వృత్తాయతమహాభుజః ॥ ౧౦ ॥ వీరః పృథుయశాః శ్రీమా నతుల్యబలవిక్రమః । హతం తేన జనస్థానం ఖరశ్చ సహదూషణః ॥ ౧౧ ॥ అకంపనవచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః । నాగేంద్ర ఇవ నిశ్వస్య వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ స సురేంద్రేణ సంయుక్తో రామస్సర్వామరైస్సహ । ఉపయాతో జనస్థానం బ్రూహి కచ్చిదకంపన ॥ ౧౩ ॥ రావణస్య పునర్వాక్యం నిశమ్య తదకంపనః । ఆచచక్షే బలం తస్య విక్రమం చ మహాత్మనః ॥ ౧౪ ॥ రామో నామ మహాతేజాః శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్మతామ్ । దివ్యాస్త్రగుణసంపన్నః పురందరసమో యుధి ॥ ౧౫ ॥ తస్యానురూపో బలవాన్ రక్తాక్షో దుందుభిస్వనః । కనీయాన్ లక్ష్మణో నామ భ్రాతా శశినిభాననః ॥ ౧౬ ॥ స తేన సహ సంయుక్తః పావకేనానిలో యథా । శ్రీమాన్ రాజవరస్తేన జనస్థానం నిపాతితమ్ ॥ ౧౭ ॥ నైవ దేవా మహాత్మానో నాత్ర కార్యా విచారణా । శరా రామేణ తూత్సృష్టా రుక్మపుంఖాః పతత్రిణః ॥ ౧౮ ॥ సర్పాః పంచాననా భూత్వా భక్షయంతి స్మ రాక్షసాన్ । యేన యేన చ గచ్ఛంతి రాక్షసా భయకర్శితాః ॥ ౧౯ ॥ తేన తేన స్మ పశ్యంతి రామమేవాగ్రతః స్థితమ్ । ఇత్థం వినాశితం తేన జనస్థానం తవానఘ ॥ ౨౦ ॥ అకంపనవచః శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ । గమిష్యామి జనస్థానం రామం హంతుం సలక్ష్మణం ॥ ౨౧ ॥ అథైవముక్తే వచనే ప్రోవాచేదమకంపనః । శృణు రాజన్ యథావృత్తం రామస్య బలపౌరుషమ్ ॥ ౨౨ ॥ అసాధ్యః కుపితో రామో విక్రమేణ మహాయశాః । ఆపగాయాస్సుపూర్ణాయా వేగం పరిహరేచ్ఛరైః ॥ ౨౩ ॥ సతారగ్రహనక్షత్రం నభశ్చాప్యవసాదయేత్ । అసౌ రామస్తు మజ్జంతీం శ్రీమానభ్యుద్ధరేన్మహీమ్ ॥ ౨౪ ॥ భిత్వా వేలాం సముద్రస్య లోకానాప్లావయేద్విభుః । వేగం వాపి సముద్రస్య వాయుం వా విధమేచ్ఛరైః ॥ ౨౫ ॥ సంహృత్య వా పునర్లోకాన్విక్రమేణ మహాయశాః । శక్తస్స పురుషవ్యాఘ్రః స్రష్టుం పునరపి ప్రజాః ॥ ౨౬ ॥ న హి రామో దశగ్రీవ శక్యో జేతుం త్వయా యుధి । రక్షసాం వాపి లోకేన స్వర్గః పాపజనైరివ ॥ ౨౭ ॥ న తం వధ్యమహం మన్యే సర్వైర్దేవాసురైరపి । అయం తస్య వధోపాయ స్తం మమైకమనాః శృణు ॥ ౨౮ ॥ భార్యా తస్యోత్తమా లోకే సీతా నామ సుమధ్యమా । శ్యామా సమవిభక్తాంగీ స్త్రీరత్నం రత్నభూషితా ॥ ౨౯ ॥ నైవ దేవీ న గంధర్వీ నాప్సరా నాపి దానవీ । తుల్యా సీమంతినీ తస్యా మానుషీషు కుతో భవేత్ ॥ ౩౦ ॥ తస్యాపహర భార్యాం త్వం ప్రమథ్య తు మహావనే । స తయా రహితః కామీ రామో హాస్యతి జీవితం ॥ ౩౧ ॥ అరోచయత తద్వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః । చింతయిత్వా మహాబాహు రకంపనమువాచ హ ॥ ౩౨ ॥ బాఢం కాల్యం గమిష్యామి హ్యేకస్సారథినా సహ । ఆనయిష్యామి వైదేహీ మిమాం హృష్టో మహాపురీం ॥ ౩౩ ॥ అథైవముక్త్వా ప్రయయౌ ఖరయుక్తేన రావణః । రథేనాదిత్యవర్ణేన దిశస్సర్వాః ప్రకాశయన్ ॥ ౩౪ ॥ స రథో రాక్షసేంద్రస్య నక్షత్రపథగో మహాన్ । సంచార్యమాణశ్శుశుభే జలదే చంద్రమా ఇవ ॥ ౩౫ ॥ స మారీచాశ్రమం ప్రాప్య తాటకేయముపాగమత్ । మారీచేనార్చితో రాజా భక్ష్యభోజ్యైరమానుషైః ॥ ౩౬ ॥ తం స్వయం పూజయిత్వా తు ఆసనేనోదకేన చ । అర్థోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ కచ్చిత్సుకుశలం రాజన్ లోకానాం రాక్షసేశ్వర । ఆశంకే నాథ జానే త్వం యతస్తూర్ణమిహాగతః ॥ ౩౮ ॥ ఏవముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః । తతః పశ్చాదిదం వాక్య మబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౩౯ ॥ ఆరక్షో మే హతస్తాత రామేణాక్లిష్టకర్మణా । జనస్థానమవధ్యం తత్సర్వం యుధి నిపాతితం ॥ ౪౦ ॥ తస్య మే కురు సాచివ్యం తస్య భార్యాపహారణే । రాక్షసేంద్రవచః శ్రుత్వా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ ఆఖ్యాతా కేన సా సీతా మిత్ర

రూపేణ శత్రుణా । త్వయా రాక్షసశార్దూల కో న నందతి నందితః ॥ ౪౨ ॥ సీతామిహానయస్వేతి కో బ్రవీతి బ్రవీహి మే । రక్షోలోకస్య సర్వస్య కశ్శృంగం ఛేత్తుమిచ్ఛతి ॥ ౪౩ ॥ ప్రోత్సాహయతి కశ్చ త్వాం సహి శత్రురసంశయః । ఆశీవిషముఖాద్దంష్ట్రాముద్ధర్తుం చేచ్ఛతి త్వయా ॥ ౪౪ ॥ కర్మణానేన కేనాసి కాపథం ప్రతిపాదితః । సుఖసుప్తస్య తే రాజన్ ప్రహృతం కేన మూర్ధని ॥ ౪౫ ॥ విశుద్ధవంశాభిజనాగ్రహస్తస్తేజోమదస్సంస్థితదోర్విషాణః । ఉదీక్షితుం రావణ నేహ యుక్తస్స సంయుగే రాఘవగంధహస్తీ ॥ ౪౬ ॥ అసౌ రణాంతస్స్థితసంధివాలో విదగ్ధరక్షోమృగహా నృసింహః । సుప్తస్త్వయా బోధయితుం న యుక్తశ్శరాంగపూర్ణో నిశితాసిదంష్ట్రః ॥ ౪౭ ॥ చాపావహారే భుజవేగపంకే శరోర్మిమాలే సుమహాహవౌఘే । న రామపాతాళముఖేఽతిఘోరే ప్రస్కందితుం రాక్షసరాజ యుక్తం ॥ ౪౮ ॥ ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర లంకాం ప్రసన్నో భవ సాధు గచ్ఛ । త్వం స్వేషు దారేషు రమస్వ నిత్యం రామస్సభార్యో రమతాం వనేషు ॥ ౪౯ ॥ ఏవముక్తో దశగ్రీవో మారీచేన స రావణః । న్యవర్తత పురీం లంకాం వివేశ చ గృహోత్తమమ్ ॥ ౫౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః ॥ ౬౨౬ ॥ ౧౨౫౨౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖా దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుర్దశ । హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౧ ॥ దూషణం చ ఖరం చైవ హతం త్రిశిరసా సహ । దృష్ట్వా పునర్మహానాదం ననాద జలదో యథా ॥ ౨ ॥ సా దృష్ట్వా కర్మ రామస్య కృతమన్యైస్సుదుష్కరం । జగామ పరమోద్విగ్నా లంకాం రావణపాలితామ్ ॥ ౩ ॥ సా దదర్శ విమానాగ్రే రావణం దీప్తతేజసం । ఉపోపవిష్టం సచివైర్మరుద్భిరివ వాసవం ॥ ౪ ॥ ఆసీనం సూర్యసంకాశే కాంచనే పరమాసనే । రుక్మవేదిగతం ప్రాజ్యం జ్వలంతమివ పావకం ॥ ౫ ॥ దేవగంధర్వభూతానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ । అజేయం సమరే శూరం వ్యాత్తాననమివాంతకమ్ ॥ ౬ ॥ దేవాసురవిమర్దేషు వజ్రాశనికృతవ్రణమ్ । ఐరావతవిషాణాగ్రైరుత్కృష్టకిణవక్షసమ్ ॥ ౭ ॥ వింశద్భుజం దశగ్రీవం దర్శనీయపరిచ్ఛదమ్ । విశాలవక్షసం వీరం రాజలక్షణశోభితమ్ ॥ ౮ ॥ స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశం తప్తకాంచనకుండలమ్ । సుభుజం శుక్లదశనం మహాస్యం పర్వతోపమమ్ ॥ ౯ ॥ విష్ణుచక్రనిపాతైశ్చ శతశో దేవసంయుగే । అన్యైశ్శస్త్రప్రహారైశ్చ మహాయుద్ధేషు తాడితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆహతాంగం సమస్తైశ్చ దేవప్రహరణైస్తథా । అక్షోభ్యాణాం సముద్రాణాం క్షోభణం క్షిప్రకారిణమ్ ॥ ౧౧ ॥ క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం సురాణాం చ ప్రమర్దనమ్ । ఉచ్ఛేత్తారం చ ధర్మాణాం పరదారాభిమర్శనమ్ ॥ ౧౨ ॥ సర్వదివ్యాస్త్రయోక్తారం యజ్ఞవిఘ్నకరం సదా । పురీం భోగవతీం గత్వా పరాజిత్య చ వాసుకిమ్ ॥ ౧౩ ॥ తక్షకస్య ప్రియాం భార్యాం పరాజిత్య జహార యః । కైలాసపర్వతం గత్వా విజిత్య నరవాహనమ్ ॥ ౧౪ ॥ విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహార యః । వనం చైత్రరథం దివ్యం నళినీం నందనం వనమ్ ॥ ౧౫ ॥ వినాశయతి యః క్రోధాద్దేవోద్యానాని వీర్యవాన్ । చంద్రసూర్యౌ మహాభాగా వుత్తిష్ఠంతౌ పరంతపౌ ॥ ౧౬ ॥ నివారయతి బాహుభ్యాం యశ్శైలశిఖరోపమః । దశవర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వా మహావనే ॥ పురా స్వయంభువే ధీరశ్శిరాంస్యుపజహార యః । దేవదానవగంధర్వపిశాచపతగోరగైః ॥ ౧౭ ॥ అభయం యస్య సంగ్రామే మృత్యుతో మానుషాదృతే । మంత్రైరభిష్టుతం పుణ్యమధ్వరేషు ద్విజాతిభిః ॥ ౧౮ ॥ హవిర్ధానేషు యస్సోమముపహంతి మహాబలః । ప్రాప్తయజ్ఞహరం క్రూరం బ్రహ్మఘ్నం దుష్టచారిణమ్ ॥ ౨౦ ॥ కర్కశం నిరనుక్రోశం ప్రజానామహితే రతమ్ । రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౨౧ ॥ రాక్షసీ భ్రాతరం శూరం సా దదర్శ మహాబలమ్ । తం దివ్యవస్త్రాభరణం దివ్యమాల్యోపశోభితమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆసనే సూపవిష్టం తం కాలే కాలమివోద్యతం । రాక్షసేంద్రం మహాభాగం పౌలస్త్యకులనందనమ్ ॥ ౨౩ ॥ రావణం శత్రుహంతారం మంత్రిభిః పరివారితమ్ ।

అభిగమ్యాబ్రవీద్వాక్యం రాక్షసీభయవిహ్వలా ॥ ౨౪ ॥ తమబ్రవీద్దీప్తవిశాలలోచనం ప్రదర్శయిత్వా భయమోహమూర్ఛితా । సుదారుణం వాక్యమభీతచారిణీ మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా ॥ ౨౫ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౫౮౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖా దీనా రావణం లోకరావణమ్ । అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ప్రమత్తః కామభోగేషు స్వైరవృత్తో నిరఙ్కుశః । సముత్పన్నం భయం ఘోరం బోద్ధవ్యం నావబుధ్యసే ॥ ౨ ॥ సక్తం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిమ్ । లుబ్ధం న బహుమన్యన్తే శ్మశానాగ్నిమివ ప్రజాః ॥ ౩ ॥ స్వయం కార్యాణి యః కాలే నానుతిష్ఠతి పార్థివః । స తు వై సహ రాజ్యేన తైశ్చ కార్యైర్వినశ్యతి ॥ ౪ ॥ అయుక్తచారం దుర్దర్శమస్వాధీనం నరాధిపమ్ । వర్జయన్తి నరా దూరాన్నదీపంకమివ ద్విపాః ॥ యే న రక్షన్తి విషయమస్వాధీనా నరాధిపాః । తే న వృద్ధ్యా ప్రకాశన్తే గిరయస్సాగరే యథా ॥ ౬ ॥ ఆత్మవద్భిర్విగృహ్య త్వం దేవగన్ధర్వదానవైః । అయుక్తచారశ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి ॥ ౭ ॥ త్వం తు బాలస్వభావశ్చ బుద్ధిహీనశ్చ రాక్షస । జ్ఞాతవ్యం తు న జానీషే కథం రాజా భవిష్యసి ॥ ౮ ॥ యేషాం చారశ్చ కోశశ్చ నయశ్చ జయతాం వర । అస్వాధీనా నరేన్ద్రాణాం ప్రాకృతైస్తే జనైస్సమాః ॥ ౯ ॥ యస్మాత్పశ్యన్తి దూరస్థాం త్సర్వానర్థాన్నరాధిపాః । చారేణ తస్మాదుచ్యన్తే రాజానో దీర్ఘచక్షుషః ॥ ౧౦ ॥ అయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతైస్సచివైర్వృతమ్ । స్వజనం తు జనస్థానే హతం యో నావబుధ్యసే ॥ ౧౧ ॥ చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ । హతాన్యేకేన రామేణ ఖరశ్చ సహదూషణః ॥ ౧౨ ॥ ఋషీణామభయం దత్తం కృతక్షేమాశ్చ దణ్డకాః । ధర్షితం చ జనస్థానం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౧౩ ॥ త్వం తు లుబ్ధః ప్రమత్తశ్చ పరాధీనశ్చ రావణ । విషయే స్వే సముత్పన్నం భయం యో నావబుధ్యసే ॥ ౧౪ ॥ తీక్ష్ణమల్పప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శఠమ్ । వ్యసనే సర్వభూతాని నాభిధావన్తి పార్థివమ్ ॥ ౧౫ ॥ అతిమానినమగ్రాహ్యమాత్మసమ్భావితం నరమ్ । క్రోధనం వ్యసనే హన్తి స్వజనోఽపి మహీపతిమ్ ॥ ౧౬ ॥ నానుతిష్ఠతి కార్యాణి భయేషు న బిభేతి చ । క్షిప్రం రాజ్యాచ్చ్యుతో దీనస్తృణైస్తుల్యో భవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ శుష్కకాష్ఠైర్భవేత్కార్యం లోష్టైరపి చ పాంసుభిః । న తు స్థానాత్పరిభ్రష్టైః కార్యం స్యాద్వసుధాధిపైః ॥ ౧౮ ॥ ఉపభుక్తం యథా వాసస్స్రజో వా మృదితా యథా । ఏవం రాజ్యాత్పరిభ్రష్టస్సమర్థోఽపి నిరర్థకః ॥ ౧౯ ॥ అప్రమత్తశ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేన్ద్రియః । కృతజ్ఞో ధర్మశీలశ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరమ్ ॥ ౨౦ ॥ నయనాభ్యాం ప్రసుప్తోఽపి జాగర్తి నయచక్షుషా । వ్యక్తక్రోధప్రసాదశ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః ॥ ౨౧ ॥ త్వం తు రావణ దుర్బుద్ధిర్గుణైరేతైర్వివర్జితః । యస్య తేఽవిదితశ్చారై రక్షసాం సుమహాన్వధః ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ పరావమన్తా విషయేషు సఙ్గవాన్న దేశకాలప్రవిభాగతత్త్వవిత్ । అయుక్తబుద్ధిర్గుణదోషనిశ్చయే విపన్నరాజ్యో నచిరాద్విపత్స్యసే ॥ ౨౩ ॥ ఇతి స్వదోషాన్పరికీర్తితాంస్తయా సమీక్ష్య బుద్ధ్యా క్షణదాచరేశ్వరః । ధనేన దర్పేణ బలేన చాన్వితో విచిన్తయామాస చిరం స రావణః ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౪౩౨ ॥ ౮౬౪౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖాం క్రుద్ధాం బ్రువన్తీం పరుషం వచః । అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధః పరిపప్రచ్ఛ రావణః ॥ ౧ ॥ కశ్చ రామః కథంవీర్యః కింరూపః కింపరాక్రమః । కిమర్థం దణ్డకారణ్యం ప్రవిష్టస్సుదురాసదమ్ ॥ ౨ ॥ ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః । ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యే దూషణస్త్రిశిరాస్తథా ॥ ౩ ॥ ఇత్యుక్తా రాక్షసేన్ద్రేణ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా । తతో రామం యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౪ ॥ దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షశ్చీరకృష్ణాజినామ్బరః । కన్దర్పసమరూపశ్చ రామో దశరథాత్మజః ॥ ౫ ॥

శక్రచాపనిభంచాపం వికృష్యకనకాఙ్గదమ్। దీప్తాన్క్షిపతినారాచాన్ సర్పానివమహావిషాన్ ॥ ౬ ॥ నాదదానం శరాన్ఘోరాన్నముఞ్చన్తంశిలీముఖాన్ । నకార్ముకంవికర్షన్తంరామంపశ్యామిసంయుగే ॥ ౭ ॥ హన్యమానన్తుతత్సైన్యం పశ్యామిశరవృష్టిభిః । ఇన్ద్రేణేవోత్తమంసస్య మాహతన్త్వశ్మవృష్టిభిః ॥ ౮ ॥ రక్షసాంభీమరూపాణాం సహస్రాణిచతుర్దశ । నిహతానిశరైస్తీక్ష్ణైస్తేనైకేనపదాతినా ॥ ౯ ॥ అర్ధాధికముహూర్తేన ఖరశ్చసహదూషణః । ఋషీణామభయందత్తం కృతక్షేమాశ్చదణ్డకాః ॥ ౧౦ ॥ ఏకాకథంచిన్ముక్తాహం పరిభూయమహాత్మనా । స్త్రీవధంశఙ్కమానేన రామేణవిదితాత్మనా ॥ ౧౧ ॥ భ్రాతాచాస్యమహాతేజా గుణతస్తుల్యలక్షణః । అనురక్తశ్చభక్తశ్చ లక్ష్మణోనామవీర్యవాన్ ॥ ౧౨ ॥ అమర్షీదుర్జయోజేతావిక్రాన్తోబుద్ధిమాన్బలీ । రామస్యదక్షిణోబాహుర్నిత్యంప్రాణోబహిశ్చరః ॥ ౧౩ ॥ రామస్యతువిశాలాక్షీ పూర్ణేన్దుసదృశాననా । ధర్మపత్నీప్రియాభర్తుర్నిత్యంప్రియహితేరతా ॥ ౧౪ ॥ సాసుకేశీసునాసోరు స్సురూపాచయశస్వినీ । దేవతేవవనస్యాస్య రాజతేశ్రీరివాపరా ॥ ౧౫ ॥ తప్తకాఞ్చనవర్ణాభా రక్తతుఙ్గనఖీశుభా । సీతానామవరారోహా వైదేహీతనుమధ్యమా ॥ ౧౬ ॥ నైవదేవీనగన్ధర్వీ నయక్షీనచకిన్నరీ । నైవంరూపామయానారీ దృష్టపూర్వామహీతలే ॥ ౧౭ ॥ యస్యసీతాభవేద్భార్యా యంచహృష్టాపరిష్వజేత్ । అతిజీవేత్ససర్వేషు లోకేష్వపిపురన్దరాత్ ॥ ౧౮ ॥ సాసుశీలావపుశ్శ్లాఘ్యా రూపేణాప్రతిమాభువి । తవానురూపాభార్యాసా త్వంచతస్యాస్తథాపతిః ॥ ౧౯ ॥ తాన్తువిస్తీర్ణజఘనాం పీనశ్రోణీపయోధరామ్ । భార్యార్థేచతవానేతుముద్యతాహంవరాననామ్ ॥ ౨౦ ॥ విరూపితాస్మిక్రూరేణ లక్ష్మణేనమహాభుజ । తాన్తుదృష్ట్వాద్యవైదేహీం పూర్ణచన్ద్రనిభాననామ్ ॥ ౨౧ ॥ మన్మథస్యశరాణాంవైత్వంవిధేయోభవిష్యసి । యదితస్యామభిప్రాయో భార్యార్థేతవజాయతే ॥ ౨౨ ॥ శీఘ్రముద్ధ్రియతాంపాదో జయార్థమిహదక్షిణః । కురుప్రియంతథాతేషాం రక్షసాంరాక్షసేశ్వర ॥ ౨౩ ॥ వధాత్తస్యనృశంసస్య రామస్యాశ్రమవాసినః । తంశరైర్నిశితైర్హత్వా లక్ష్మణంచమహారథమ్ ॥ ౨౪ ॥ హతనాథాంసుఖంసీతాం యథావదుపభోక్ష్యసే । రోచతేయదితేవాక్యం మమైతద్రాక్షసేశ్వర ॥ ౨౫ ॥ క్రియతాంనిర్విశఙ్కేన వచనంమమరావణ । విజ్ఞాయేహాత్మశక్తించ హ్రియతామబలాబలాత్ ॥ ౨౬ ॥ సీతాసర్వానవద్యాంగీ భార్యార్థేరాక్షసేశ్వర ॥ ఓమ్ ॥ నిశమ్యరామేణశరైరజిహ్మగైర్హతాఞ్జనస్థానగతాన్నిశాచరాన్ । ఖరఞ్చబుద్ధ్వానిహతంచదూషణంత్వమద్యకృత్యం ప్రతిపత్తుమర్హసి ॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౩౩౫ ॥ ౬౭౦౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శూర్పణఖావాక్యం తచ్ఛ్రుత్వారోమహర్షణమ్ । సచివానభ్యనుజ్ఞాయ కార్యంబుద్ధ్వాజగామహ ॥ ౧ ॥ తత్కార్యమనుగమ్యాథయథావదుపలభ్యచ । దోషాణాంచగుణానాంచ సంప్రధార్యబలాబలమ్ ॥ ౨ ॥ ఇతికర్తవ్యమిత్యేవ కృత్వానిశ్చయమాత్మనః । స్థిరబుద్ధిస్తతోరమ్యాం యానశాలాం జగామహ ॥ ౩ ॥ యానశాలాంతతోగత్వా ప్రచ్ఛన్నోరాక్షసాధిపః । సూతంసంచోదయామాస రథస్సంయుజ్యతామితి ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తఃక్షణేనైవ సారథిర్లఘువిక్రమః । రథంసంయోజయామాస తస్యాభిమతముత్తమమ్ ॥ ౫ ॥ కాఞ్చనంరథమాస్థాయకామగంరత్నభూషితమ్ । పిశాచవదనైర్యుక్తం ఖరైఃకాంచనభూషణైః ॥ ౬ ॥ మేఘప్రతిమనాదేన సతేనధనదానుజః । రాక్షసాధిపతిశ్శ్రీమాన్యయౌనదనదీపతిమ్ ॥ ౭ ॥ సశ్వేతవాలవ్యజనఃశ్వేతచ్ఛత్రోదశాననః । స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశస్తప్తకాంచనకుండలః ॥ ౮ ॥ వింశద్భుజోదశగ్రీవో దర్శనీయపరిచ్ఛదః । త్రిదశారిర్మునీన్ద్రఘ్నో దశశీర్షఇవాద్రిరాట్ ॥ ౯ ॥ కామగంరథమాస్థాయశుశుభేరా

క్షసేశ్వరః । విద్యున్మండలవాన్మేఘస్సబలాక ఇవామ్బరే ॥ ౧౦ ॥ నశైలం సాగరానూపం వీర్యవానవలోకయన్ । నానాపుష్పఫలైర్వృక్షై రనుకీర్ణం సహస్రశః ॥ ౧౧ ॥ శీతమంగళతోయాభిః పద్మినీభిస్సమన్తతః । విశాలైరాశ్రమపదై ర్వేదిమద్భిస్సమావృతమ్ ॥ ౧౨ ॥ కదళ్యాఢకిసమ్బాధం నాళికేరోపశోభితమ్ । సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ పుష్పితైస్తరుభిర్వృతం ॥ ౧౩ ॥ అత్యంతనియతాహారై శ్శోభితం పరమర్షిభిః । నాగైస్సుపర్ణైర్గన్ధర్వైః కిన్నరైశ్చ సహస్రశః ॥ ౧౪ ॥ అజైర్వైఖానసైర్మాషై ర్వాలఖిల్యైర్మరీచిపైః । జితకామైశ్చ సిద్ధైశ్చ చారణైశ్చోపశోభితమ్ ॥ ౧౫ ॥ దివ్యాభరణమాల్యాభిర్దివ్యరూపాభిరావృతమ్ । క్రీడారతివిధిజ్ఞాభిరప్సరోభిస్సహస్రశః ॥ సేవితం దేవపత్నీభి శ్శ్రీమతీభిశ్శ్రియావృతమ్ । దేవదానవసంఘైశ్చ చరితం త్వమృతాశిభిః ॥ ౧౭ ॥ హంసక్రౌంచప్లవాకీర్ణం సారసైస్సంప్రణాదితమ్ । వైడూర్యప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగరతేజసా ॥ ౧౮ ॥ పాండరాణి విశాలాని దివ్యమాల్యయుతాని చ । తూర్యగీతాభిజుష్టాని విమానాని సమంతతః ॥ ౧౯ ॥ తపసా జితలోకానాం కామగాన్యభిసంపతన్ । గంధర్వాప్సరసశ్చైవ దదర్శ ధనదానుజః ॥ ౨౦ ॥ నిర్యాసరససమూలానాం చన్దనానాం సహస్రశః । వనాని పశ్యంస్తత్సౌమ్యాని ఘ్రాణతృప్తికరాణి చ ॥ ౨౧ ॥ అగరూణాం చ ముఖ్యానాం వనాన్యుపవనాని చ । తక్కోలానాం చ జాత్యానాం ఫలానాం చ సుగన్ధినామ్ ॥ ౨౨ ॥ పుష్పాణి చ తమాలస్య గుల్మాని మరిచస్య చ । ముక్తానాం చ సమూహాని శుష్యమాణాని తీరతః ॥ ౨౩ ॥ శంఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాళనిచయం తథా । కాంచనాని చ శైలాని రాజతాని చ సర్వశః ॥ ౨౪ ॥ ప్రస్రవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని హ్రదాని చ । ధనధాన్యోపపన్నాని స్త్రీరత్నైశ్శోభితాని చ ॥ ౨౫ ॥ హస్త్యశ్వరథగాఢాని నగరాణ్యవలోకయన్ । తం సమం సర్వతస్స్నిగ్ధం మృదుసంస్పర్శమారుతమ్ ॥ ౨౬ ॥ అనూపం సింధురాజస్య దదర్శ త్రిదివోపమమ్ । తత్రాపశ్యత్స మేఘాభం న్యగ్రోధమృషిభిర్వృతమ్ ॥ ౨౭ ॥ సమంతాద్యస్య తాశ్శాఖా శ్శతయోజనమాయతాః । యస్య హస్తినమాదాయ మహాకాయం చ కచ్ఛపమ్ ॥ ౨౮ ॥ భక్షార్థం గరుడశ్శాఖామాజగామ మహాబలః । తస్య తాం సహసా శాఖాం భారేణ పతగోత్తమః ॥ ౨౯ ॥ సుపర్ణః పర్ణబహుళాం బభంజ చ మహాబలః । తత్ర వైఖానసా మాషా వాలఖిల్యా మరీచిపాః ॥ ౩౦ ॥ అజా బభూవుర్ధూమ్రాశ్చ సంగతాః పరమర్షయః । తేషాం దయార్థం గరుడస్తాం శాఖాం శతయోజనామ్ ॥ ౩౧ ॥ జగామాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజకచ్ఛపౌ । ఏకపాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషమ్ ॥ నిషాదవిషయం హత్వా శాఖయా పతగోత్తమః । ప్రహర్షమతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్ ॥ ౩౩ ॥ స తేనైవ ప్రహర్షేణ ద్విగుణీకృతవిక్రమః । అమృతానయనార్థం వై చకార మతిమాన్మతిమ్ ॥ ౩౪ ॥ అయోజాలాని నిర్మథ్య భిత్త్వా రత్నమయం గృహమ్ । మహేన్ద్రభవనాద్గుప్త మాజహారామృతం తతః ॥ ౩౫ ॥ తం మహర్షిగణైర్జుష్టం సుపర్ణకృతలక్షణమ్ । నామ్నా సుభద్రం న్యగ్రోధం దదర్శ ధనదానుజః ॥ ౩౬ ॥ తం తు గత్వా పరం పారం సముద్రస్య నదీపతేః । దదర్శాశ్రమమేకాంతే రమ్యే పుణ్యే వనాంతరే ॥ ౩౭ ॥ తత్ర కృష్ణాజినధరం జటావల్కలధారిణమ్ । దదర్శ నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసమ్ ॥ ౩౮ ॥ రావణస్తం సమాగమ్య విధివత్తేన రక్షసా । మారీచేనార్చితో రాజా సర్వకామైరమానుషైః ॥ ౩౯ ॥ తం స్వయం పూజయిత్వా తు భోజనేనోదకేన చ । అర్థోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౦ ॥ కచ్చిత్సుకుశలం రాజల్లంకాయాం రాక్షసేశ్వర । కేనార్థేన పునస్త్వం వై తూర్ణమేవమిహాగతః ॥ ౪౧ ॥ ఏవముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః । తం తు పశ్చాదిదం వాక్య మబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౪౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౮ ॥ ౪౭౬౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ మారీచ శ్రూయతాం తాత వచనం మమ భాషతః । ఆర్తోఽస్మి మమ చార్తస్య

భవాన్నాంపరమాగతిః ॥ ౧ ॥ జానీషేత్వంజనస్థానం భ్రాతాయత్రఖరోమమ । దూషణశ్చమహాబాహుస్స్వసా శూర్పణఖాచమె ॥ ౨ ॥ త్రిశిరాశ్చమహాతేజా రాక్షసఃపిశితాశనః । అన్యేచబహవశ్శూరాః లబ్ధలక్షానిశాచరాః ॥ ౩ ॥ వసంతిమన్నియోగెన అధివాసంచరాక్షసాః । బాధమానామహారణ్యే మునీన్యేధర్మచారిణః ॥ ౪ ॥ చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాంభీమకర్మణామ్ । శూరాణాంలబ్ధలక్షాణాం ఖరచిత్తానువర్తినామ్ ॥ ౫ ॥ తేత్విదానీంజనస్థానే వసమానామహాబలాః । సంగతాఃపరమాయత్తారామేణసహసంయుగె ॥ ౬ ॥ నానాప్రహరణోపేతాః ఖరప్రముఖరాక్షసాః । తెనసంజాతరోషెణ రామేణరణమూర్ధని ॥ ౭ ॥ అనుక్త్వాపరుషంకించి చ్ఛరైర్వ్యాపారితంధనుః । చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాముగ్రతెజసామ్ ॥ ౮ ॥ నిహతానిశరైస్తీక్ష్ణైర్మానుషెణ పదాతినా । ఖరశ్చనిహతస్సంఖ్యే దూషణశ్చనిపాతితః ॥ ౯ ॥ హతశ్చత్రిశిరాశ్చాపి నిర్భయాదండకాఃకృతాః । పిత్రానిరస్తఃక్రుద్ధెన సభార్యఃక్షీణజీవితః ॥ ౧౦ ॥ సహంతాతస్యసైన్యస్యరామఃక్షత్రియపాంసనః । దుశ్శీలఃకర్కశస్తీక్ష్ణో మూర్ఖోలుబ్ధోఽజితేంద్రియః ॥ ౧౧ ॥ త్యక్తధర్మస్త్వధర్మాత్మాభూతానామహితేరతః । యేన వైరంవినారణ్యే సత్వమాశ్రిత్యకెవలమ్ ॥ ౧౨ ॥ కర్ణనాసాపహరణాద్భగినీమేవిరూపితా । తస్యభార్యాంజనస్థానాత్సీతాంసురసుతోపమామ్ ॥ ౧౩ ॥ ఆనయిష్యామివిక్రమ్య సహాయస్తత్రమేభవ । త్వయాహ్యహంసహాయెన పార్శ్వస్థెనమహాబల ॥ ౧౪ ॥ భ్రాతృభిశ్చసురాన్యుద్ధె సమగ్రాన్నాభిచింతయే । తత్సహాయోభవత్వంమే సమర్థోహ్యసిరాక్షస ॥ ౧౫ ॥ వీర్యేయుద్ధేచదర్పేచ నహ్యస్తిసదృశస్తవ । ఉపాయజ్ఞోమహాంచ్ఛూరస్సర్వమాయావిశారదః ॥ ౧౬ ॥ ఏతదర్థమహంప్రాప్తస్త్వత్సమీపంనిశాచర । శృణుతత్కర్మసాహాయ్యే యత్కార్యంవచనాన్మమ ॥ ౧౭ ॥ సౌవర్ణస్త్వంమృగోభూత్వా చిత్రోరజతబిందుభిః । ఆశ్రమెతస్యరామస్యసీతాయాఃప్రముఖేచర ॥ ౧౮ ॥ త్వాంతునిస్సంశయంసీతా దృష్ట్వాతుమృగరూపిణమ్ । గృహ్యతామితిభర్తారంలక్ష్మణంచాభిధాస్యతి ॥ ౧౯ ॥ తతస్తయోరపాయెతు శూన్యేసీతాంయథాసుఖమ్ । నిరాబాధోహరిష్యామి రాహుశ్చంద్రప్రభామివ ॥ ౨౦ ॥ తతఃపశ్చాత్సుఖంరామె భార్యాహరణకర్శితే । విస్రబ్ధఃప్రహరిష్యామి కృతార్థేనాంతరాత్మనా ॥ ౨౧ ॥ తస్యరామకథాంశ్రుత్వా మారీచస్యమహాత్మనః । శుష్కంసమభవద్వక్త్రంపరిత్రస్తొబభూవహ ॥ ౨౨ ॥ ఓష్ఠౌపరిలిహంచ్ఛుష్కౌ నేత్రైరనిమిషైరివ । మృతభూతఇవార్తస్తురావణంసముదైక్షత ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ సరావణంత్రస్తవిషణ్ణచెతామహావనెరామపరాక్రమజ్ఞః । కృతాంజలిస్తత్వమువాచవాక్యం హితంచతస్మైహితమాత్మనశ్చ ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండె షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౧౪౧ ॥ ౨౮౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ఓమ్॥ తచ్ఛ్రుత్వారాక్షసేంద్రస్య వాక్యంవాక్యవిశారదః । ప్రత్యువాచమహాప్రాజ్ఞో మారీచోరాక్షసేశ్వరమ్ ॥ ౧ ॥ సులభాఃపురుషారాజం త్సతతంప్రియవాదినః । అప్రియస్యతుపథ్యస్య వక్తాశ్రోతాచదుర్లభః ॥ ౨ ॥ ననూనంబుధ్యసెరామం మహావీర్యంగుణోన్నతమ్ । అయుక్తచారశ్చపలో మహేంద్రవరుణోపమమ్ ॥ ౩ ॥ అపిస్వస్తిభవెత్తాత సర్వేషాంభువిరక్షసామ్ । అపిరామోనసంక్రుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసమ్ ॥ ౪ ॥ అపితెజీవితాంతాయ నోత్పన్నాజనకాత్మజా । అపిసీతానిమిత్తంతే నభవెద్వ్యసనం మహత్ ॥ ౫ ॥ అపిత్వామీశ్వరంప్రాప్య కామవృత్తంనిరంకుశమ్ । నవినశ్యేత్పురీలంకాత్వయాసహసరాక్షసా ॥ ౬ ॥ త్వద్విధఃకామవృత్తోహి దుశ్శీలఃపాపమంత్రితః । ఆత్మానంస్వజనంరాష్ట్రం సరాజాహంతిదుర్మతిః ॥ ౭ ॥ నస పిత్రాపరిత్యక్తో నామర్యాదఃకథంచన । నలుబ్ధోనచదుశ్శీలో నచక్షత్రియపాంసనః ॥ ౮ ॥ నచధర్మగుణైర్హీనః కౌసల్యానందవర్ధనః । నతీక్ష్ణోనచభూతానాంసర్వేషామహితేరతః ॥ ౯ ॥ వంచితంపితరందృష్ట్వాకైకేయ్యా

సత్యవాదినమ్ । కరిష్యామీతి ధర్మాత్మా తతః ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ ౧౦ ॥ కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం పితుర్దశరథస్య చ। హిత్వా రాజ్యం చ భోగాంశ్చ ప్రవిష్టో దండకావనమ్ ॥ ౧౧ ॥ న రామః కర్కశస్తాత నావిద్వాన్నాజితేన్ద్రియః । అనృతం దుశ్శ్రుతం చైవ నైవ త్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ రామో విగ్రహవాన్ధర్మస్సాధుస్సత్యపరాక్రమః । రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానాం మఘవానివ ॥ ౧౩ ॥ కథం త్వం తస్య వైదేహీం రక్షితాం స్వేన తేజసా । ఇచ్ఛసి ప్రసభం హర్తుం ప్రభామివ వివస్వతః ॥ ౧౪ ॥ శరార్చిషమనాధృష్యం చాపఖడ్గేంధనం రణే । రామాగ్నిం సహసా దీప్తం న ప్రవేష్టుం త్వమర్హసి ॥ ౧౫ ॥ ధనుర్వ్యాదితదీప్తాస్యం శరార్చిషమమర్షణమ్ । చాపపాశధరం వీరం శత్రుసైన్యప్రహారిణమ్ ॥ ౧౬ ॥ రాజ్యం సుఖం చ సంత్యజ్య జీవితం చేష్టమాత్మనః । నాత్యాసాదయితుం తాత రామాన్తకమిహార్హసి ॥ ౧౭ ॥ అప్రమేయం హి తత్తేజో యస్య సా జనకాత్మజా । న త్వం సమర్థస్తాం హర్తుం రామచాపాశ్రయాం వనే ॥ ౧౮ ॥ తస్య సా నరసింహస్య సింహోరస్కస్య భామినీ । ప్రాణేభ్యోఽపి ప్రియతరా భార్యా నిత్యమనువ్రతా ॥ ౧౯ ॥ న సా ధర్షయితుం శక్యా మైథిల్యోజస్వినః ప్రియా । దీప్తస్యేవ హుతాశస్య శిఖా సీతా సుమధ్యమా ॥ ౨౦ కిముద్యమమిమం వ్యర్థం కృత్వా తే రాక్షసాధిప । దృష్టశ్చేత్త్వం రణే తేన తదన్తం తవ జీవితమ్ ॥ ౨౧ ॥ జీవితం చ సుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభమ్ । యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మా కృథా రామవిప్రియమ్ ॥ ౨౨ ॥ స సర్వైస్సచివైస్సార్ధం విభీషణపురోగమైః । మన్త్రయిత్వా తు ధర్మిష్ఠైః కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః ॥ ౨౩ ॥ దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్ । ఆత్మనశ్చ బలం జ్ఞాత్వా రాఘవస్య చ తత్త్వతః ॥ ౨౪ ॥ హితాహితం వినిశ్చిత్య క్షమం త్వం కర్తుమర్హసి ॥ ఓమ్ ॥ అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే సమాగమం కోసలరాజసూనునా । ఇదం హి భూయశ్శృణు వాక్యముత్తమం క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరేశ్వర ॥ ౨౫ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౪ ॥ ౮౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ కదాచిదప్యహం వీర్యాత్పర్యటన్పృథివీమిమామ్ । బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్పర్వతోపమః ॥ ౧ ॥ నీలజీమూతసంకాశస్తప్తకాంచనకుండలః । భయం లోకస్య జనయన్కిరీటీ పరిఘాయుధః ॥ ౨ ॥ వ్యచరం దణ్డకారణ్యే ఋషిమాంసాని భక్షయన్ । విశ్వామిత్రోఽథ ధర్మాత్మా మద్విత్రస్తో మహామునిః ॥ ౩ ॥ స్వయం గత్వా దశరథం నరేన్ద్రమిదమబ్రవీత్ । అద్య రక్షతు మాం రామః పర్వకాలే సమాహితః ॥ ౪ ॥ మారీచాన్మే భయం ఘోరం సముత్పన్నం నరేశ్వర । ఇత్యేవముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్తదా ॥ ౫ ॥ ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ । బాలో ద్వాదశవర్షోఽయమకృతాస్త్రశ్చ రాఘవః ॥ ౬ ॥ కామం తు మమ యత్సైన్యం మయా సహ గమిష్యతి । బలేన చతురంగేణ స్వయమేత్య నిశాచరాన్ ॥ ౭ ॥ వధిష్యామి మునిశ్రేష్ఠ శత్రూంస్తే మనసేప్సితాన్ । ఇత్యేవముక్తస్స మునీ రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ రామాన్నాన్యద్బలం లోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః । దేవతానామపి భవాంత్సమరేష్వభిపాలకః ॥ ౯ ॥ ఆసీత్తవ కృతం కర్మ త్రిలోకవిదితం నృప । కామమస్తు మహత్సైన్యం తిష్ఠత్విహ పరంతప ॥ ౧౦ ॥ బాలోఽప్యేష మహాతేజాస్సమర్థస్తస్య నిగ్రహే । గమిష్యే రామమాదాయ స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్త్వా తు స మునిస్తమాదాయ నృపాత్మజమ్ । జగామ పరమప్రీతో విశ్వామిత్రస్స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧౨ ॥ తం తదా దణ్డకారణ్యే యజ్ఞముద్దిశ్య దీక్షితమ్ । బభూవావస్థితో రామశ్చిత్రం విస్ఫారయన్ధనుః ॥ ౧౩ ॥ అజాతవ్యంజనశ్శ్రీమాన్పద్మపత్రనిభేక్షణః । ఏకవస్త్రధరో ధన్వీ శిఖీ కనకమాలయా ॥ ౧౪ ॥ శోభయన్దణ్డకారణ్యం దీప్తేన స్వేన తేజసా । అదృశ్యత తదా రామో బాలచన్ద్ర ఇవోదితః ॥ ౧౫ ॥ తతోఽహం మేఘసంకాశస్తప్తకాంచనకుణ్డలః । బలీ దత్తవరో దర్పాదాజగామ తదాశ్రమమ్ ॥

తేనదృష్టః ప్రవిష్టోహం సహసైవోద్యతాయుధః । మాంతుదృష్ట్వా ధనుస్సజ్యమసంభ్రాన్తశ్చకారసః ॥ ౧౭ ॥ అవజానన్నహం మోహాద్బాలోయమితి రాఘవమ్ । విశ్వామిత్రస్య తాం వేదిమభ్యధావంకృతత్వరః ॥౧౮॥ తేన ముక్తస్తతో బాణః శితశ్శత్రునిబర్హణః । తేనాహం త్వాహతః క్షిప్తస్సముద్రే శతయోజనే ॥౧౯॥ నేచ్ఛతా తాత మాంహన్తుం తదా వీరేణ రక్షితః । రామస్య శరవేగేన నిరస్తోహమచేతనః ॥ ౨౦ ॥ పాతితోహం తదా తేన గమ్భీరే సాగరాంభసి । ప్రాప్యసంజ్ఞాం చిరాత్తాత లఙ్కాం ప్రతిగతః పురీమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవమస్మి తదా ముక్తస్సహాయాస్తు నిపాతితాః । అకృతాస్త్రేణ బాలేన రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౨౨ ॥ తన్మయా వార్యమాణస్త్వం యది రామేణ విగ్రహమ్ । కరిష్యస్యాపదం ఘోరాం క్షిప్రం ప్రాప్స్యసి రావణ ॥ ౨౩ ॥ క్రీడారతివిధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవశాలినామ్ । రక్షసాం చైవ సంతాపమనర్థం చాహరిష్యసి ॥ ౨౪ ॥ హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్నవిభూషితామ్ । ద్రక్ష్యసి త్వం పురీం లఙ్కాం వినష్టాం మైథిలీకృతే ॥ ౨౫ ॥ అకుర్వన్తోపి పాపాని శుచయః పాపసంశ్రయాత్ । పరపాపైర్వినశ్యన్తి మత్స్యా నాగహ్రదే యథా ॥౨౬॥ దివ్యచన్దనదిగ్ధాంగాన్దివ్యాభరణభూషితాన్ । ద్రక్ష్యస్యభిహతాన్భూమౌ తవ దోషాత్తు రాక్షసాన్ ॥ ౨౭ ॥ హృతదారాంత్సదారాంశ్చ దశవిద్రవతో దిశః । హతశేషానశరణాన్ద్రక్ష్యసి త్వం నిశాచరాన్ ॥ ౨౮ ॥ శరజాలపరిక్షిప్తామగ్నిజ్వాలాసమావృతామ్ । ప్రదగ్ధభవనాం లఙ్కాం ద్రక్ష్యసి త్వం న సంశయః ॥ ౨౯ ॥ పరదారాభిమర్శాత్తు నాన్యత్పాపతరం మహత్ । ప్రమదానాం సహస్రాణి తవ రాజన్పరిగ్రహః ॥ ౩౦ ॥ భవ స్వదారనిరతస్స్వకులం రక్ష రాక్షస । మానమృద్ధిం చ రాజ్యం చ జీవితం చేష్టమాత్మనః ॥ ౩౧ ॥ కళత్రాణి చ సౌమ్యాని మిత్రవర్గం తథైవ చ । యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మాకృథా రామవిప్రియమ్ ॥౩౨॥ఓమ్॥ నివార్యమాణస్సుహృదా మయా భృశం ప్రసహ్య సీతాం యది ధర్షయిష్యసి । గమిష్యసి క్షీణబలస్సబాంధవో యమక్షయం రామశరాత్తజీవితః ॥౩౩॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే అష్టాత్రింశస్సర్గః ॥౫౯౪॥౧౧౭౮౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవమస్మి తదా ముక్తః కథంచిత్తేన సంయుగే । ఇదానీమపి యద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్వ నిరుత్తరమ్ ॥౧॥ రాక్షసాభ్యామహం ద్వాభ్యామనిర్విణ్ణస్తథాకృతః । సహితో మృగరూపాభ్యాం ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ॥౨॥ దీప్తజిహ్వో మహాకాయస్తీక్ష్ణదంష్ట్రో మహాబలః । వ్యచరం దణ్డకారణ్యం మాంసభక్షో మహామృగః ॥౩॥ అగ్నిహోత్రేషు తీర్థేషు చైత్యవృక్షేషు రావణ । అత్యన్తఘోరో వ్యచరం తాపసాంస్సంప్రధర్షయన్ ॥౪॥ నిహత్య దణ్డకారణ్యే తాపసాన్ధర్మచారిణః । రుధిరాణి పిబంస్తేషాం తథా మాంసాని భక్షయన్ ॥౫॥ ఋషిమాంసాశనః క్రూరస్త్రాసయన్వనగోచరాన్ । తథా రుధిరమత్తోహం వ్యచరం ధర్మదూషకః ॥౬॥ ఆసాదయం తదా రామం తాపసం ధర్మచారిణమ్ । వైదేహీం చ మహాభాగాం లక్ష్మణం చ మహారథమ్ ॥ ౭ ॥ తాపసం నియతాహారం సర్వభూతహితే రతమ్ । సోహం వనగతం రామం పరిభూయ మహాబలమ్ ॥౮॥ తాపసోయమితి జ్ఞాత్వా పూర్వవైరమనుస్మరన్ । అభ్యధావం హి సంక్రుద్ధస్తీక్ష్ణశృఙ్గో మృగాకృతిః ॥ ౯ ॥ జిఘాంసురకృతప్రజ్ఞస్తం ప్రహారమనుస్మరన్ । తేన ముక్తాస్త్రయో బాణాశ్శితాశ్శత్రునిబర్హణాః ॥౧౦॥ వికృష్య బలవచ్చాపం సుపర్ణానిలతుల్యగాః । తే బాణా వజ్రసఙ్కాశాస్సుముక్తా రక్తభోజనాః ॥ ౧౧ ॥ ఆజగ్ముస్సహితాస్సర్వే త్రయస్సన్నతపర్వణః । పరాక్రమజ్ఞో రామస్య శఠో దృష్టభయః పురా ॥ ౧౨ ॥ సముద్భ్రాన్తస్తతో ముక్తస్తావుభౌ రాక్షసౌ హతౌ । శరేణ ముక్తో రామస్య కథంచిత్ప్రాప్య జీవితమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఇహ ప్రవ్రాజితో యుక్తస్తాపసోహం సమాహితః । వృక్షే వృక్షే చ పశ్యామి చీరకృష్ణాజినాంబరమ్ ॥ ౧౪ ॥ గృహీతధనుషం రామం పాశహస్తమివాన్తకమ్ । అపి రామసహస్రాణి భీతః పశ్యామి రావణ ॥ ౧౫ ॥ రామభూతమిదం సర్వమరణ్యం ప్రతిభాతి మే । రామమేవానుపశ్యామి

రహితే రాక్షసాధిప ॥౧౬॥ దృష్ట్వా స్వప్నగతం రామ ముద్భ్రమామి విచేతనః । రకారాదీని నామాని రామత్రస్తస్య రావణ ॥౧౭॥ రత్నాని చ రథాశ్చైవ త్రాసం సంజనయన్తి మే । అహం తస్య ప్రభావజ్ఞో న యుద్ధం తేన తే క్షమమ్ ॥౧౮॥ బలిం వా నముచిం వాపి హన్యాద్ధి రఘునన్దనః । రణే రామేణ యుధ్యస్వ క్షమాం వా కురు రాక్షస ॥౧౯॥ న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టుమిచ్ఛసి । బహవస్సాధవో లోకే యుక్తా ధర్మమనుష్ఠితాః ॥౨౦॥ పరేషామపరాధేన వినష్టాస్సపరిచ్ఛదాః । సోఽహం తవాపరాధేన వినశ్యేయం నిశాచర ॥౨౧॥ కురు యత్తే క్షమం తత్త్వమహం త్వాం నానుయామి హ । రామశ్చ హి మహాతేజా మహాసత్త్వో మహాబలః ॥౨౨॥ అపి రాక్షసలోకస్య న భవేదన్తకో హి సః । యది శూర్పణఖాహేతో ర్జనస్థానగతః ఖరః ॥౨౩॥ అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిష్టకర్మణా । అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః ॥౨౪॥ ఓమ్॥ హితం వచో బన్ధుహితార్థినా మయా యథోచ్యమానం యది నాభిపత్స్యసే । సబాన్ధవస్త్యక్ష్యసి జీవితం రణే హతోఽద్య రామేణ శరైరజిహ్మగైః ॥౨౫॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౯ ౭ ॥౯౯౪౦॥ ******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం నిశాచరః । ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మర్తుకామ ఇవౌషధమ్ ॥౧॥ తం పథ్యహితవక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యమయుక్తం కాలచోదితః ॥౨॥ యత్కిలైతదయుక్తార్థం మారీచ మయి కథ్యతే । వాక్యం నిష్ఫలమత్యర్థముప్తం బీజమివోషరే ॥౩॥ త్వద్వాక్యైర్న తు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే । పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః ॥౪॥ యస్త్యక్త్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా । స్త్రీవాక్యం ప్రాకృతం శ్రుత్వా వనమేకపదే గతః ॥౫॥ అవశ్యం తు మయా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః । ప్రాణైః ప్రియతరా సీతా హర్తవ్యా తవ సన్నిధౌ ॥౬॥ ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధిర్హృది మారీచ వర్తతే । న వ్యావర్తయితుం శక్యా సేన్ద్రైరపి సురాసురైః ॥౭॥ దోషం గుణం వా సంపృష్టస్త్వమేవం వక్తుమర్హసి । అపాయం వాప్యుపాయం వా కార్యస్యాస్య వినిశ్చయే ॥౮॥ సంపృష్టేన తు వక్తవ్యం సచివేన విపశ్చితా । ఉద్యతాఞ్జలినా రాజ్ఞే య ఇచ్ఛేద్భూతిమాత్మనః ॥౯॥ వాక్యమప్రతికూలం తు మృదుపూర్వం శుభం హితమ్ । ఉపచారేణ యుక్తం చ వక్తవ్యో వసుధాధిపః ॥౧౦॥ సావమర్దం తు యద్వాక్యం మారీచ హితముచ్యతే । నాభినన్దతి తద్రాజా మానార్హో మానవర్జితమ్ ॥౧౧॥ పఞ్చ రూపాణి రాజానో ధారయన్త్యమితౌజసః । అగ్నేరిన్ద్రస్య సోమస్య వరుణస్య యమస్య చ ॥౧౨॥ ఔష్ణ్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దణ్డం ప్రసన్నతామ్ । ధారయన్తి మహాత్మానో రాజానః క్షణదాచర ॥౧౩॥ తస్మాత్సర్వాస్వవస్థాసు మాన్యాః పూజ్యాశ్చ పార్థివాః । త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం మోహమాస్థితః ॥౧౪॥ అభ్యాగతం మాం దౌరాత్మ్యాత్పరుషం వక్తుమిచ్ఛసి । గుణదోషౌ న పృచ్ఛామి క్షమం చాత్మని రాక్షస ॥౧౫॥ మయోక్తం తవ చైతావత్సం ప్రత్యమితవిక్రమ । అస్మింస్తు త్వం మహాకృత్యే సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి ॥౧౬॥ శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్మమ । సౌవర్ణస్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిన్దుభిః ॥౧౭॥ ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర । ప్రలోభయిత్వా వైదేహీం యథేష్టం గన్తుమర్హసి ॥౧౮॥ త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాఞ్చనం జాతవిస్మయా । ఆనయైనమితి క్షిప్రం రామం వక్ష్యతి మైథిలీ । అపక్రాన్తే చ కాకుత్స్థే దూరం యాత్వాప్యుదాహర ॥౧౯॥ హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవం రామవాక్యానురూపకమ్ । తచ్ఛ్రుత్వా రామపదవీం సీతయా చ ప్రచోదితః ॥౨౦॥ అనుగచ్ఛతి సంభ్రాన్తస్సౌమిత్రిరపి సౌహృదాత్ । అపక్రాన్తే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథాసుఖమ్ ॥౨౧॥ ఆనయిష్యామి వైదేహీం సహస్రాక్షశ్శచీమివ । ఏవం కృత్వా త్విదం కార్యం యథేష్టం గచ్ఛ రాక్షస ॥౨౨॥ రాజ్యస్యార్ధం ప్రయచ్ఛామి మారీచ తవ సువ్రత । గచ్ఛ సౌమ్య శివం మా

ర్గం కార్యస్యాస్యవివృద్ధయే ॥౨౩॥ అహంత్వానుగమిష్యామి సరథోదండకావనమ్ । ప్రాప్యసీతామయుద్ధేనవంచయిత్వాతురాఘవమ్ ॥౨౪॥ లఙ్కాంప్రతిగమిష్యామి కృతకార్యస్సహత్వయా । నచేత్కరోషిమారీచ హన్మిత్వామహమద్యవై ॥౨౫॥ ఏతత్కార్యమవశ్యంమేబలాదపికరిష్యసి । రాజ్ఞోహిప్రతికూలస్థో నజాతుసుఖమేధతే ॥౨౬॥ఓమ్॥ ఆసాద్యతంజీవితసంశయస్తేమృత్యుర్ధ్రువోహ్యద్యమయావిరుధ్య । ఏతద్యథావత్పరిగృహ్యబుద్ధ్యా యదత్రకృత్యంకురుతత్తథాత్వమ్ ॥౨౭॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౦౦ ॥ ౮౦౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆజ్ఞప్తోరాజవద్వాక్యం ప్రతికూలంనిశాచరః । అబ్రవీత్పరుషంవాక్యం మారీచోరాక్షసాధిపమ్ ॥౧॥ కేనాయముపదిష్టస్తే వినాశఃపాపకర్మణా । సపుత్రస్యసరాష్ట్రస్య సామాత్యస్యనిశాచర ॥౨॥ కస్త్వయాసుఖినారాజ న్నాభినందతిపాపకృత్ । కేనేదముపదిష్టంతే మృత్యుద్వారముపాయతః ॥౩॥ శత్రవస్తవసువ్యక్తం హీనవీర్యానిశాచరాః । ఇచ్ఛంతిత్వాంవినశ్యంత ముపరుద్ధంబలీయసా ॥౪॥ కేనేదముపదిష్టంతే క్షుద్రేణాహితవాదినా । యస్త్వామిచ్ఛతినశ్యంతం స్వకృతేననిశాచర ॥౫॥ వధ్యాఃఖలునహన్యంతే సచివాస్తవరావణ । యేత్వాముత్పథమారూఢం ననిగృహ్ణన్తిసర్వశః ॥౬॥ అమాత్యైఃకామవృత్తోహి రాజాకాపథమాశ్రితః । నిగ్రాహ్యస్సర్వథాసద్భిర్ననిగ్రాహ్యోనిగృహ్యసే ॥౭॥ ధర్మమర్థంచకామంచ యశశ్చజయతాంవర । స్వామిప్రసాదాత్సచివాః ప్రాప్నువన్తినిశాచర ॥౮॥ విపర్యయేతుతత్సర్వం వ్యర్థంభవతిరావణ । వ్యసనంస్వామివైగుణ్యాత్ప్రాప్నువంతీతరేజనాః ॥౯॥ రాజమూలోహిధర్మశ్చ జయశ్చజయతాంవర । తస్మాత్సర్వాస్వవస్థాసు రక్షితవ్యోనరాధిపః ॥౧౦॥ రాజ్యంపాలయితుంశక్యంనతీక్ష్ణేననిశాచర । నచాపిప్రతికూలేన నావినీతేనరాక్షస ॥౧౧॥ యేతీక్ష్ణమంత్రాస్సచివా భజ్యంతే సహతేనతే । విషమేతురగాశ్శీఘ్రా మందసారథయోయథా ॥౧౨॥ బహవస్సాధవోలోకే యుక్తాధర్మమనుష్ఠితాః । పరేషామపరాధేనవినష్టాస్సపరిచ్ఛదాః ॥౧౩॥ స్వామినాప్రతికూలేన ప్రజాస్తీక్ష్ణేనరావణ । రక్ష్యమాణానవర్ధంతే మేషాగోమాయునాయథా ॥౧౪॥ అవశ్యంవినశిష్యన్తి సర్వేరావణరాక్షసాః । యేషాంత్వంకర్కశో రాజాదుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః ॥౧౫॥ తదిదంకాకతాలీయం ఘోరమాసాదితంమయా । అత్రకింశోచనీయస్త్వంస సైన్యోవినశిష్యసి ॥౧౬॥ మాంనిహత్యతురామస్సనచిరాత్త్వాంవధిష్యతి । అనేనకృతకృత్యోస్మి మ్రియేయదరిణాహతః ॥౧౭॥ దర్శనాదేవరామస్య హతంమాముపధారయ । ఆత్మానంచహతంవిద్ధి హృత్వాసీతాంసబాంధవమ్ ॥౧౮॥ ఆనయిష్యసిచేత్సీతా మాశ్రమాత్సహితోమయా । నైవత్వమసినాహంచ నైవలఙ్కానరాక్షసాః ॥౧౯॥ఓమ్ ॥ నివార్యమాణస్తుమయాహితైషిణానమృష్యసేవాక్యమిదంనిశాచర । పరేతకల్పాహిగతాయుషోనరాహితంనగృహ్ణంతిసుహృద్భిరీరితమ్ ॥౨౦॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౦౩ ॥ ౬౦౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వాతువచనం మారీచోరావణంతతః । గచ్ఛావేత్యబ్రవీద్దీనో భయాద్రాత్రించరప్రభోః ॥౧॥ దృష్టశ్చాహంపునస్తేన శరచాపాసిధారిణా । మద్వధోద్యతశస్త్రేణవినష్టంజీవితంచ మే ॥౨॥ నహిరామంపరాక్రమ్య జీవన్ప్రతినివర్తతే । వర్తతేప్రతిరూపోసౌ యమదండహతస్యతే ॥౩॥ కింనుశక్యంమయాకర్తుమేవంత్వయిదురాత్మని । ఏషగచ్ఛామ్యహంతాత స్వస్తితేస్తునిశాచర ॥౪॥ ప్రహృష్టస్త్వభవత్తేనవచనేనసరావణః । పరిష్వజ్యసుసంక్లిష్ట మిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ఏతచ్ఛౌండీర్యయుక్తంతేమచ్ఛందాదివభాషితమ్ । ఇదానీమసిమారీచః పూర్వమన్యోనిశాచరః ॥౬॥ ఆరుహ్యతామయంశీఘ్రం రథోరత్నవిభూషితః । మయాసహతథాయుక్తః పిశాచవదనైఃఖరైః ॥ ౭ ॥ ప్రలోభయిత్వావైదేహీంయథేష్టంగంతుమర్హసి ।

తాం శూన్యే ప్రసభం సీతామానయిష్యామి జానకీమ్ ॥౮॥ తతో రావణమారీచౌ విమానమివ తం రథమ్ । ఆరుహ్య
యయతుశ్శీఘ్రం తస్మాదాశ్రమమండలాత్ ॥౯॥ తత్రతత్ర తు పశ్యన్తౌ పత్తనాని వనాని చ । గిరీంశ్చ సరితస్సర్వా
రాష్ట్రాణి నగరాణి చ ॥౧౦॥ సమేత్య దండకారణ్యం రాఘవస్యాశ్రమం తతః । దదర్శ సహమారీచో రావణో రా
క్షసాధిపః ॥౧౧॥ అవతీర్య రథాత్తస్మాత్తతః కాంచనభూషణాత్ । హస్తే గృహీత్వా మారీచం రావణో వాక్య
మబ్రవీత్ ॥౧౨॥ ఏతద్రామాశ్రమపదం దృశ్యతే కదళీవృతమ్ । క్రియతాం తత్సఖే శీఘ్రం యదర్థం వయమా
గతాః ॥౧౩॥ స రావణవచశ్శ్రుత్వా మారీచో రాక్షసస్తదా । మృగో భూత్వాశ్రమద్వారి రామస్య విచచార
హ ॥౧౪॥ స తు రూపం సమాస్థాయ మహదద్భుతదర్శనమ్ । మణిప్రవరశృంగాగ్రస్సితాసితముఖాకృతిః ॥౧౫॥
రక్తపద్మోత్పలముఖ ఇంద్రనీలోత్పలశ్రవాః । కించిదభ్యున్నతగ్రీవ ఇంద్రనీలదళాధరః ॥౧౬॥ కున్దేన్దువజ్రసంకాశ
ముదరం చాస్య భాస్వరమ్ । మధూకనిభపార్శ్వశ్చ పద్మకింజల్కసన్నిభః ॥౧౭॥ వైడూర్యసంకాశఖురస్తనుజంఘ
స్సుసంహతః । ఇంద్రాయుధసవర్ణేన పుచ్ఛేనోర్ధ్వం విరాజతా ॥౧౮॥ మనోహరస్నిగ్ధవర్ణో రత్నైర్నానావిధై
ర్వృతః । క్షణేన రాక్షసో జాతో మృగః పరమశోభనః ॥౧౯॥ వనం ప్రజ్వలయన్ రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్ ।
మనోహరం దర్శనీయం రూపం కృత్వా స రాక్షసః ॥౨౦॥ ప్రలోభనార్థం వైదేహ్యా నానాధాతువిచిత్రితమ్ । వి
చిన్వన్గచ్ఛతే తస్మాచ్ఛాద్వలాని సమన్తతః ॥౨౧॥ రూప్యైర్బిందుశతైశ్చిత్రో భూత్వా స ప్రియదర్శనః । విటపీనాం
కిసలయాన్ భంక్త్వాదన్ విచచార హ ॥౨౨॥ కదళీగృహకం గత్వా కర్ణికారానితస్తతః । సమాశ్రయన్మందగతిస్సీతా
సందర్శనం తథా ॥౨౩॥ రాజీవచిత్రపృష్ఠస్స విరరాజ మహామృగః । రామాశ్రమపదాభ్యాశే విచచార యథా
సుఖమ్ ॥౨౪॥ పునర్గత్వా నివృత్తశ్చ విచచార మృగోత్తమః । గత్వా ముహూర్తం త్వరయా పునః ప్రతినివర్తతే ॥
॥ ఓమ్ ॥ విక్రీడంశ్చ పునర్భూమౌ పునరేవ నిషీదతి । ఆశ్రమద్వారమాగమ్య మృగయూథాని గచ్ఛతి ॥౨౬॥ మృగ
యూథైరనుగతః పునరేవ నివర్తతే । సీతాదర్శనమాకాంక్షన్ రాక్షసో మృగతాం గతః ॥౨౭॥ పరిభ్రమతి చిత్రా
ణి మండలాని వినిష్పతన్ । సముద్వీక్ష్య చ తం సర్వే మృగా హ్యన్యే వనేచరాః ॥౨౮॥ ఉపాగమ్య సమాఘ్రాయ
విద్రవన్తి దిశో దశ । రాక్షసస్సోఽపి తాన్వన్యాన్ మృగాన్మృగవధే గతః ॥౨౯॥ ప్రచ్ఛాదనార్థం భావస్య న భక్షయతి సం
స్పృశన్ । తస్మిన్నేవ తతః కాలే వైదేహీ శుభలోచనా ॥౩౦॥ కుసుమాపచయవ్యగ్రా పాదపానభ్యవర్తత । కర్ణి
కారానశోకాంశ్చ చూతాంశ్చ మదిరేక్షణా ॥౩౧॥ కుసుమాన్యపచిన్వంతీ చచార రుచిరాననా । అనర్హారణ్యవా
సస్య సా తం రత్నమయం మృగమ్ ॥౩౨॥ ముక్తామణివిచిత్రాంగం దదర్శ పరమాంగనా । సా తం రుచిరదంతోష్ఠం రూప్య
ధాతుతనూరుహమ్ ॥౩౩॥ విస్మయోత్ఫుల్లనయనా సస్నేహం సముదైక్షత । స చ తాం రామదయితాం పశ్యన్మాయామ
యో మృగః ॥౩౪॥ విచచార పునశ్చిత్రం దీపయన్నివ తద్వనమ్ । అదృష్టపూర్వం తం దృష్ట్వా నానారత్నమయం మృగమ్ ॥౩౫॥
విస్మయం పరమం సీతా జగామ జనకాత్మజా । ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౦౬ ॥ ౪౧౨౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సా తం సంప్రేక్ష్య సుశ్రోణీ కుసుమాన్యపచిన్వతీ । హైమరాజతవర్ణాభ్యాం
పార్శ్వాభ్యాముపశోభితమ్ ॥౧॥ ప్రహృష్టా చానవద్యాంగీ మృష్టహాటకవర్ణినీ । భర్తారమభిచక్రంద లక్ష్మ
ణం చైవ సాయుధమ్ ॥౨॥ తయాహూతౌ నరవ్యాఘ్రౌ వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ । వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా ద
దృశతుర్మృగమ్ ॥౩॥ శంకమానస్తు తం దృష్ట్వా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ । తమేవైనమహం మన్యే మారీచం రాక్షసం
మృగమ్ ॥౪॥ చరంతో మృగయాం హృష్టాః పాపేనోపాధినా వనే । అనేన నిహతా రామ రాజానః కామరూపిణా ॥
అస్య మాయావిదో మాయా మృగరూపమిదం కృతమ్ । భానుమత్పురుషవ్యాఘ్ర గంధర్వపురసన్నిభమ్ ॥ ౬ ॥ మృ

గో హ్యేవంవిధో రత్నవిచిత్రో నాస్తి రాఘవ । జగత్యాం జగతీనాథ మాయైషా హి న సంశయః ॥ ౭ ॥ ఏవం బ్రువాణం కాకుత్స్థం ప్రతివార్య శుచిస్మితా । ఉవాచ సీతా సంహృష్టా చర్మణా హృతచేతనా ॥ ౮ ॥ ఆర్యపుత్రాభిరామోఽసౌ మృగో హరతి మే మనః । ఆనయైనం మహాబాహో క్రీడార్థం నో భవిష్యతి ॥ ౯ ॥ ఇహాశ్రమపదేఽస్మాకం బహవః పుణ్యదర్శనాః । మృగాశ్చరంతి సహితాశ్చమరాస్సృమరాస్తథా ॥ ౧౦ ॥ ఋక్షాః పృషతసంఘాశ్చ వానరాః కిన్నరాస్తథా । విచరంతి మహాబాహో రూపశ్రేష్ఠా మనోహరాః ॥ ౧౧ ॥ న చాస్య సదృశో రాజన్ దృష్టపూర్వో మృగః పురా । తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాఽయం మృగసత్తమః ॥ ౧౨ ॥ నానావర్ణవిచిత్రాంగో రత్నబిందుసమాచితః । ద్యోతయన్ వనమవ్యగ్రం శోభతే శశిసన్నిభః ॥ ౧౩ ॥ అహో రూపమహో లక్ష్మీః స్వరసంపచ్చ శోభనా । మృగోఽద్భుతో విచిత్రాంగో హృదయం హరతీవ మే ॥ ౧౪ ॥ యది గ్రహణమభ్యేతి జీవన్నేవ మృగస్తవ । ఆశ్చర్యభూతం భవతి విస్మయం జనయిష్యతి ॥ ౧౫ ॥ సమాప్తవనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ నః పునః । అంతఃపురవిభూషార్థో మృగఏష భవిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ ౮౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ భరతస్యార్యపుత్రస్య శ్వశ్రూణాం మమ చ ప్రభో । మృగరూపమిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ జీవన్న యది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగసత్తమః । అజినం నరశార్దూల రుచిరం మే భవిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ నిహతస్యాస్య సత్త్వస్య జాంబూనదమయత్వచి । శష్పబృస్యాం వినీతాయామిచ్ఛామ్యహముపాసితుమ్ ॥ ౧౯ ॥ కామవృత్తమిదం రౌద్రం స్త్రీణామసదృశం మతమ్ । వపుషా త్వస్య సత్త్వస్య విస్మయో జనితో మమ ॥ ౨౦ ॥ తేన కాంచనరూపేణ మణిప్రవరశృంగిణా । తరుణాదిత్యవర్ణేన నక్షత్రపథవర్చసా ॥ ౨౧ ॥ బభూవ రాఘవస్యాపి మనో విస్మయమాగతమ్ । ఏవం సీతావచశ్శ్రుత్వా తం దృష్ట్వా మృగమద్భుతమ్ ॥ ౨౨ ॥ లోభితస్తేన రూపేణ సీతయా చ ప్రచోదితః । ఉవాచ రాఘవో హృష్టో భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః ॥ ౨౩ ॥ పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యాః స్పృహాం మృగగతామిమామ్ । రూపశ్రేష్ఠతయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి ॥ ౨౪ ॥ న వనే నందనోద్దేశే న చైత్రరథసంశ్రయే । కుతః పృథివ్యాం సౌమిత్రే యోఽస్య కశ్చిత్సమో మృగః ॥ ౨౫ ॥ ప్రతిలోమానులోమాశ్చ రుచిరా రోమరాజయః । శోభంతే మృగమాశ్రిత్య చిత్రాః కనకబిందుభిః ॥ ౨౬ ॥ పశ్యాస్య జృంభమాణస్య దీప్తామగ్నిశిఖోపమామ్ । జిహ్వాం ముఖాన్నిస్సరంతీం మేఘాదివ శతహ్రదామ్ ॥ ౨౭ ॥ మసారగల్లర్కముఖః శంఖముక్తానిభోదరః । కస్య నామానిరూప్యోఽసౌ న మనో లోభయేన్మృగః ॥ ౨౮ ॥ కస్య రూపమిదం దృష్ట్వా జాంబూనదమయం ప్రభో । నానారత్నమయం దివ్యం న మనో విస్మయం వ్రజేత్ ॥ ౨౯ ॥ కిం పునర్మైథిలీ సీతా బాలా నారీ న విస్మయేత్ । మాంసహేతోరపి మృగాన్ విహారార్థం చ ధన్వినః ॥ ౩౦ ॥ ఘ్నంతి లక్ష్మణ రాజానో మృగయాయాం మహావనే । ధనాని వ్యవసాయేన విచీయంతే మహావనే ॥ ౩౧ ॥ ధాతవో వివిధాశ్చాపి మణిరత్నసువర్ణినః । తత్సారమఖిలం నృణాం ధనం నిచయవర్ధనమ్ ॥ ౩౨ ॥ మనసా చింతితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ । అర్థీ యేనార్థకృత్యేన సంవ్రజత్యవిచారయన్ ॥ ౩౩ ॥ తమర్థమర్థశాస్త్రజ్ఞాః ప్రాహురర్థ్యాశ్చ లక్ష్మణ । ఏతస్య మృగరత్నస్య పరార్ధ్యే కాంచనత్వచి ॥ ౩౪ ॥ ఉపవేక్ష్యతి వైదేహీ మయా సహ సుమధ్యమా । న కాదలీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావికీ ॥ ౩౫ ॥ భవేదేతస్య సదృశీ స్పర్శనేనేతి మే మతిః । ఏష చైవ మృగః శ్రీమాన్ యశ్చ దివ్యో నభశ్చరః ॥ ౩౬ ॥ ఉభావేతౌ మృగౌ దివ్యౌ తారామృగమహీమృగౌ । యది వాఽయం తథా యన్మాం భవేద్వదసి లక్ష్మణ ॥ ౩౭ ॥ మాయైషా రాక్షసస్యేతి కర్తవ్యోఽస్య వధో మయా । ఏతేన హి నృశంసేన మారీచేనాకృతాత్మనా ॥ ౩౮ ॥ వనే విచరతా పూర్వం హింసితా మునిపుంగవాః । ఉత్థాయ బహవో యేన మృగయాయాం జనాధిపాః ॥ ౩౯ ॥ నిహతాః పరమేష్వాసాస్తస్మాద్వధ్యస్త్వయం మృగః । పురస్తాదిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్వినః ॥ ౪౦ ॥ ఉదరస్థో ద్విజాన్ హంతి స్వగర్భోఽశ్వతరీమివ । స కదాచిచ్చి

గాల్లోభాగాససాద మహామునిమ్ ॥౪౧॥ అగస్త్యం తేజసాయుక్తం భక్ష్యస్తస్య బభూవహ । సముత్థాయ చ తద్రూపం కర్తుకామం సమీక్ష్య తమ్ ॥౪౨॥ ఉత్స్మయిత్వా తు భగవాన్ వాతాపిమిదమబ్రవీత్ । త్వయావిగణ్య వాతాపే పరిభూతాశ్చ తేజసా ॥౪౩॥ జీవలోకే ద్విజశ్రేష్ఠాస్తస్మాదసి జరాంగతః । ఏవం తన్నభవేద్రక్షో వాతాపిరివ లక్ష్మణ ॥౪౪॥ మద్విధం యోఽతిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేంద్రియమ్ । భవేద్ధతోఽయం వాతాపిరగస్త్యేనేవ మాగతః ॥౪౫॥ ఇహ త్వం భవ సన్నద్ధో యంత్రితో రక్ష మైథిలీమ్ । అస్యామాయత్తమస్మాకం యత్కృత్యం రఘునందన ॥౪౬॥ అహమేనం వధిష్యామి గ్రహీష్యామ్యథవా మృగమ్ । యావద్గచ్ఛామి సౌమిత్రే మృగమానయితుం ద్రుతమ్ ॥౪౭॥ పశ్య లక్ష్మణ వైదేహీం మృగత్వచి గతస్పృహామ్ । త్వచా ప్రధానయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి ॥౪౮॥ అప్రమత్తేన తే భావ్యమాశ్రమస్థేన సీతయా । యావత్పృషతమేకేన సాయకేన నిహన్మ్యహమ్ ॥౪౯॥ హత్వైతచ్చర్మ చాదాయ శీఘ్రమేష్యామి లక్ష్మణ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రదక్షిణేనాతిబలేన పక్షిణా జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్ష్మణ ॥౫౦॥ భవాప్రమత్తః పరిగృహ్య మైథిలీం ప్రతిక్షణం సర్వత ఏవ శంకితః ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥౧౯॥౨౧౮౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘునందనః । బబంధాసిం మహాతేజా జాంబూనదమయత్సరుమ్ ॥౧॥ తతస్త్ర్యవనతం చాపమాదాయాత్మవిభూషణమ్ । ఆబధ్య చ కలాపౌ ద్వౌ జగామోదగ్రవిక్రమః ॥౨॥ తం వంచయానో రాజేంద్రమాపతంతం నిరీక్ష్య వై । బభూవాంతర్హితస్త్రాసాత్పునస్సందర్శనేఽభవత్ ॥౩॥ బద్ధాసిర్ధనురాదాయ ప్రదుద్రావ యతో మృగః । తం స పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమానమివాగ్రతః ॥౪॥ అవేక్ష్యావేక్ష్య ధావంతం ధనుష్పాణిం మహావనే । అతివృత్తమిషోః పాతాల్లోభయానం కదాచన ॥౫॥ శంకితం తు సముద్భ్రాంతముత్పతంతమివాంబరే । దృశ్యమానమదృశ్యం చ వనోద్దేశేషు కేషుచిత్ ॥౬॥ ఛిన్నాభ్రైరివ సంవీతం శారదం చంద్రమండలమ్ । ముహూర్తాదేవ దదృశే ముహుర్దూరాత్ప్రకాశతే ॥౭॥ దర్శనాదర్శనాదేవ సోఽపాకర్షత రాఘవమ్ । సుదూరమాశ్రమస్యాస్య మారీచో మృగతాం గతః ॥౮॥ ఆసీత్క్రుద్ధస్తు కాకుత్స్థో వివశస్తేన మోహితః । అథావతస్థే సంభ్రాంతశ్ఛాయామాశ్రిత్య శాద్వలే ॥౯॥ స తమున్మాదయామాస మృగరూపో నిశాచరః । మృగైః పరివృతోఽథాన్యైరదూరాత్ప్రత్యదృశ్యత ॥౧౦॥ గ్రహీతుకామం దృష్ట్వైనం పునరేవాభ్యధావత । తత్క్షణాదేవ సంత్రాసాత్పునరంతర్హితోఽభవత్ ॥౧౧॥ పునరేవ తతో దూరాద్వృక్షషండాద్వినిస్సృతమ్ । దృష్ట్వా రామో మహాతేజాస్తం హంతుం కృతనిశ్చయః ॥౧౨॥ భూయస్తు శరముద్ధృత్య కుపితస్తత్ర రాఘవః । సూర్యరశ్మిప్రతీకాశం జ్వలంతమరిమర్దనః ॥౧౩॥ సంధాయ సుదృఢే చాపే వికృష్య బలవద్బలీ । తమేవ మృగముద్దిశ్య శ్వసంతమివ పన్నగమ్ ॥ ముమోచ జ్వలితం దీప్తమస్త్రం బ్రహ్మవినిర్మితమ్ । శరీరం మృగరూపస్య వినిర్భిద్య శరోత్తమః ॥౧౫॥ మారీచస్యైవ హృదయం బిభేదాశనిసన్నిభః । తాలమాత్రమథోత్ప్లుత్య న్యపతత్స శరాతురః ॥౧౬॥ వినదన్భైరవం నాదం ధరణ్యామల్పజీవితః । మ్రియమాణస్తు మారీచో జహౌ తాం కృత్రిమాం తనుమ్ ॥౧౭॥ స్మృత్వా తద్వచనం రక్షో దధ్యౌ కేన తు లక్ష్మణమ్ । ఇహ ప్రస్థాపయేత్సీతా శూన్యే తాం రావణో హరేత్ ॥౧౮॥ స ప్రాప్తకాలమాజ్ఞాయ చకార చ తతస్స్వరమ్ । సదృశం రాఘవస్యైవ హా సీతే లక్ష్మణేతి చ ॥౧౯॥ తేన మర్మణి నిర్విద్ధశ్శరేణానుపమేన చ । మృగరూపం తు తత్త్యక్త్వా రాక్షసం రూపమాత్మనః ॥౨౦॥ చక్రే స సుమహాకాయో మారీచో జీవితం త్యజన్ । తతో విచిత్రకేయూరస్సర్వాభరణభూషితః ॥౨౧॥ హేమమాలీ మహాదంష్ట్రో రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః । తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ రాక్షసం ఘోరదర్శనమ్ ॥౨౨॥ రామో రుధిరసిక్తాంగం వేష్టమానం మహీతలే । జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య వచస్స్మరన్ ॥౨౩॥ మారీచస్యైవ మాయైషా పూర్వోక్తం లక్ష్మణేన తు । తత్తథా హ్యభవచ్చాద్య మారీచోఽయం

మయా హతః ॥ ౨౪ ॥ హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవమాక్రుశ్య తు మహాస్వరమ్ । మమార రాక్షసస్సోఽయం శ్రుత్వా సీతా కథం భవేత్ ॥ ౨౫ ॥ లక్ష్మణశ్చ మహాబాహుః కామవస్థాం గమిష్యతి । ఇతి సంచింత్య ధర్మాత్మా రామో హృష్టతనూరుహః ॥ ౨౬ ॥ తత్ర రామం భయం తీవ్రమావివేశ విషాదజమ్ । రాక్షసం మృగరూపం తం హత్వా శ్రుత్వా చ తత్స్వరమ్ ॥ నిహత్య పృషతం చాన్యం మాంసమాదాయ రాఘవః । త్వరమాణో జనస్థానం ససారాభిముఖస్తదా ॥ ౨౭ ॥ ఇ. శ్రీమదరణ్యకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౨ ॥ ౨౪౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆర్తస్వరం తు తం భర్తుర్విజ్ఞాయ సదృశం వనే । ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జానీహి రాఘవమ్ ॥ ౧ ॥ నహి మే హృదయం స్థానే జీవితం వావతిష్ఠతే । క్రోశతః పరమార్తస్య శ్రుతశ్శబ్దో మయా భృశమ్ ॥ ఆక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతుమర్హసి । తం క్షిప్రమభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణైషిణమ్ ॥ ౩ ॥ రక్షసాం వశమాపన్నం సింహానామివ గోవృషమ్ । న జగామ తథోక్తస్తు భ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనమ్ ॥ ౪ ॥ తమువాచ తతస్తత్ర కుపితా జనకాత్మజా । సౌమిత్రే మిత్రరూపేణ భ్రాతుస్త్వమసి శత్రువత్ ॥ ౫ ॥ యస్త్వమస్యామవస్థాయాం భ్రాతరం నాభిపత్స్యసే । ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యంతం రామం లక్ష్మణ మత్కృతే ॥ ౬ ॥ లోభాత్తు మత్కృతే నూనం నానుగచ్ఛసి రాఘవమ్ । వ్యసనం తే ప్రియం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నాస్తి తే ॥ ౭ ॥ తేన తిష్ఠసి విస్రబ్ధస్తమపశ్యన్మహాద్యుతిమ్ । కిం హి సంశయమాపన్నే తస్మిన్నిహ మయా భవేత్ ॥ ౮ ॥ కర్తవ్యమిహ తిష్ఠంత్యా యత్ప్రధానస్త్వమాగతః । ఇతి బ్రువాణాం వైదేహీం బాష్పశోకపరిప్లుతామ్ ॥ ౯ ॥ అబ్రవీల్లక్ష్మణస్త్రస్తాం సీతాం మృగవధూమివ । పన్నగాసురగంధర్వదేవమానవరాక్షసైః ॥ ౧౦ ॥ అశక్యస్తవ వైదేహి భర్తా జేతుం న సంశయః । దేవి దేవమనుష్యేషు గంధర్వేషు పతత్రిషు ॥ ౧౧ ॥ రాక్షసేషు పిశాచేషు కిన్నరేషు మృగేషు చ । దానవేషు చ ఘోరేషు న స విద్యేత శోభనే ॥ యో రామం ప్రతియుధ్యేత సమరే వాసవోపమమ్ । అవధ్యస్సమరే రామో నైవం త్వం వక్తుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ న త్వామస్మిన్వనే హాతుముత్సహే రాఘవం వినా । అనివార్యం బలం తస్య బలైర్బలవతామపి ॥ ౧౪ ॥ త్రిభిర్లోకైస్సముద్యుక్తైస్సేశ్వరైరపి సామరైః । హృదయం నిర్వృతం తేఽస్తు సంతాపస్త్యజ్యతామయమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆగమిష్యతి తే భర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమమ్ । న చ తస్య స్వరో వ్యక్తం మాయయా కేనచిత్కృతః ॥ ౧౬ ॥ గంధర్వనగరప్రఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః । న్యాసభూతాసి వైదేహి న్యస్తా మయి మహాత్మనా ॥ ౧౭ ॥ రామేణ త్వం వరారోహే న త్వాం త్యక్తుమిహోత్సహే । కృతవైరాశ్చ వైదేహి వయమేతైర్నిశాచరైః ॥ ౧౮ ॥ ఖరస్య నిధనే దేవి జనస్థానవధం ప్రతి । రాక్షసా వివిధా వాచో విసృజంతి మహావనే ॥ ౧౯ ॥ హింసావిహారా వైదేహి న చింతయితుమర్హసి । లక్ష్మణేనైవముక్తా సా క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా ॥ ౨౦ ॥ అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవాదినమ్ । అనార్యాకరుణారంభ నృశంస కులపాంసన ॥ ౨౧ ॥ అహం తవ ప్రియం మన్యే రామస్య వ్యసనం మహత్ । రామస్య వ్యసనం దృష్ట్వా తేనైతాని ప్రభాషసే ॥ ౨౨ ॥ నైతచ్చిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ యద్భవేత్ । త్వద్విధేషు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచ్ఛన్నచారిషు ॥ ౨౩ ॥ సుదుష్టస్త్వం వనే రామమేకమేకోఽనుగచ్ఛసి । మమ హేతోః ప్రతిచ్ఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా ॥ ౨౪ ॥ తన్న సిధ్యతి సౌమిత్రే తవ వా భరతస్య వా । కథమిందీవరశ్యామం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఉపసంశ్రిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్జనమ్ । సమక్షం తవ సౌమిత్రే ప్రాణాంస్త్యక్ష్యే న సంశయః ॥ ౨౬ ॥ రామం వినా క్షణమపి న హి జీవామి భూతలే । ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా రోమహర్షణమ్ ॥ ౨౭ ॥ అబ్రవీల్లక్ష్మణస్సీతాం ప్రాంజలిర్విజితేంద్రియః । ఉత్తరం నోత్సహే వక్తుం దైవతం భవతీ మమ ॥ ౨౮ ॥ వాక్యమప్రతిరూపం తు న చిత్రం స్త్రీషు మైథిలి । స్వభావస్త్వేష నారీణామేవం లోకేషు దృశ్యతే ॥

విముక్తధర్మాశ్చపలా స్తీక్ష్ణా భేదకరాః స్త్రియః । నసహే హీదృశం వాక్యం వైదేహి జనకాత్మజే ॥ ౩౦ ॥ శ్రోత్రయోరుభయోర్మేద్య తప్తనారాచసన్నిభమ్ । ఉపశృణ్వంతు మేసర్వే సాక్షిభూతా వనేచరాః ॥ ౩౧ ॥ న్యాయవాదీ యథాన్యాయ ముక్తోహం పరుషం త్వయా । ధిక్త్వామద్య ప్రణశ్య త్వం యన్మామేవం విశంకసే ॥ ౩౨ ॥ స్త్రీత్వం దుష్టంస్వభావేన గురువాక్యే వ్యవస్థితం । గమిష్యే యత్ర కాకుత్స్థ స్స్వస్తి తేస్తు వరాననే ॥ ౩౩ ॥ రక్షంతు త్వాం విశాలాక్షి సమగ్రా వనదేవతాః । నిమిత్తానీహ ఘోరాణి యాని ప్రాదుర్భవంతి మే ॥ ౩౪ ॥ అపి త్వాం సహ రామేణ పశ్యేయం పునరాగతః । నవేత్యేతన్న జానామి వైదేహి జనకాత్మజే ॥ ౩౫ ॥ లక్ష్మణేనైవముక్తా సా రుదంతీ జనకాత్మజా । ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం తీవ్రం బాష్పపరిప్లుతా ॥ ౩౬ ॥ గోదావరీం ప్రవేక్ష్యామి వినా రామేణ లక్ష్మణ । ఆబంధిష్యే థవా త్యక్ష్యే విషమే దేహమాత్మనః ॥ ౩౭ ॥ పిబామ్యహం విషం తీక్ష్ణం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనం । నత్వహం రాఘవాదన్యం పదాపి పురుషం స్పృశే ॥ ౩౮ ॥ ఇతి లక్ష్మణమాక్రుశ్య సీతా దుఃఖసమన్వితా । పాణిభ్యాం రుదతీ దుఃఖాదుదరం ప్రజఘాన చ ॥ ౩౯ ॥ ఓమ్ ॥ తామార్తరూపాం విమనా రుదంతీం సౌమిత్రిరాలోక్య విశాలనేత్రామ్ । ఆశ్వాసయామాస నచైవ భర్తు స్తం భ్రాతరం కించిదువాచ సీతా ॥ ౪౦ ॥ తతస్తు సీతామభివాద్య లక్ష్మణః కృతాంజలిః కించిదభి ప్రణమ్య చ । అన్వీక్షమాణో బహుశశ్చ మైథిలీం జగామ రామస్య సమీపమాత్మవాన్ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౬౨ ॥ ౧౧౨౪౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తయా పరుషముక్తస్తు కుపితో రాఘవానుజః । సవికాంక్షన్భృశం రామం ప్రతస్థే నచిరాదివ ॥ ౧ ॥ తదాసాద్య దశగ్రీవః క్షిప్రమంతరమాస్థితః । అభిచక్రామ వైదేహీం పరివ్రాజకరూపధృత్ ॥ ౨ ॥ శ్లక్ష్ణకాషాయసంవీత శ్శిఖీ ఛత్రీ ఉపానహీ । వామే చాంసేవసజ్యాథ శుభే యష్టికమండలూ ॥ ౩ ॥ పరివ్రాజకరూపేణ వైదేహీమన్వపద్యత । తామాససాదాతిబలో భ్రాతృభ్యాం రహితాం వనే ॥ ౪ ॥ రహితాం చంద్రసూర్యాభ్యాం సంధ్యామివ మహత్తమః । తామపశ్యత్తతో బాలాం రామపత్నీం యశస్వినీమ్ ॥ ౫ ॥ రోహిణీం శశినా హీనాం గ్రహవద్భృశదారుణః । తముగ్రతేజః కర్మాణం జనస్థానరుహా ద్రుమాః ॥ ౬ ॥ సమీక్ష్య న ప్రకంపంతే న ప్రవాతి చ మారుతః । శీఘ్రస్రోతాశ్చ తం దృష్ట్వా వీక్షంతం రక్తలోచనమ్ ॥ ౭ ॥ స్తిమితం గంతుమారేభే భయాద్గోదావరీ నదీ । రామస్య త్వంతరం ప్రేప్సుర్దశగ్రీవస్తదంతరే ॥ ౮ ॥ ఉపతస్థే చ వైదేహీం భిక్షురూపేణ రావణః । అభవ్యో భవ్యరూపేణ భర్తారమనుశోచతీమ్ ॥ ౯ ॥ అభ్యవర్తత వైదేహీం చిత్రామివ శనైశ్చరః । సపాపో భవ్యరూపేణ తృణైః కూప ఇవావృతః ॥ ౧౦ ॥ అతిష్ఠత్ప్రేక్ష్య వైదేహీం రామపత్నీం యశస్వినీమ్ । శుభాం రుచిరదంతోష్ఠీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ ॥ ౧౧ ॥ ఆసీనాం పర్ణశాలాయాం బాష్పశోకాభిపీడితామ్ । స తాం పద్మపలాశాక్షీం పీతకౌశేయవాసినీమ్ ॥ ౧౨ ॥ అభ్యగచ్ఛత వైదేహీం దుష్టచేతా నిశాచరః । సమన్మథశరావిష్టో బ్రహ్మఘోషముదీరయన్ ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపః । తాముత్తమాం స్త్రియం లోకే పద్మహీనామివ శ్రియమ్ ॥ ౧౪ ॥ విభ్రాజమానాం వపుషా రావణః ప్రశశంస హ । కా త్వం కాంచనవర్ణాభే పీతకౌశేయవాసిని ॥ ౧౫ ॥ కమలానాం శుభాం మాలాం పద్మినీవ హి బిభ్రతీ । హ్రీః శ్రీః కీర్తిః శుభా లక్ష్మీరప్సరా వా శుభాననే ॥ ౧౬ ॥ భూతిర్వా త్వం వరారోహే రతిర్వా స్వైరచారిణీ । సమాశ్శిఖరిణస్స్నిగ్ధాః పాండురా దశనాస్తవ ॥ ౧౭ ॥ విశాలే విమలే నేత్రే రక్తాంతే కృష్ణతారకే । విశాలం జఘనం పీన మూరూ కరికరోపమౌ ॥ ౧౮ ॥ ఏతావుపచితౌ వృత్తౌ సంహతౌ సంప్రవల్గితౌ । పీనోన్నతముఖౌ కాంతౌ స్నిగ్ధౌ తాళఫలోపమౌ ॥ ౧౯ ॥ మణిప్రవేకాభరణౌ రుచిరౌ తే పయోధరౌ । చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని ॥ ౨౦ ॥ మనో హరసి మే కాంతే న

దీకూలమివాంభసా । కరాంతమితమధ్యాసి సుకేశీసంహతస్తనీ ॥ ౨౧ ॥ నైవదేవీనగంధర్వీ నయక్షీనచకిన్నరీ । నైవంరూపామయానారీ దృష్టపూర్వామహీతలే ॥ ౨౨ ॥ రూపమగ్ర్యంచ లోకేషు సౌకుమార్యంవయశ్చతే ఇహవాసశ్చకాంతారే చిత్తమున్మాదయన్తిమే ॥ ౨౩ ॥ సాప్రతిక్రామభద్రంతే నత్వంవస్తుమిహార్హసి । రాక్షసానామయంవాసో ఘోరాణాంకామరూపిణామ్ ॥ ౨౪ ॥ ప్రాసాదాగ్రాణిరమ్యాణి నగరోపవనానిచ । సంపన్నానిసుగంధీని యుక్తాన్యాచరితుంత్వయా ॥ ౨౫ ॥ వరంమాల్యంవరంభోజ్యంవరంవస్త్రంచశోభనే । భర్తారంచవరంమన్యే త్వద్యుక్తమసితేక్షణే ॥ ౨౬ ॥ కాత్వంభవసిరుద్రాణాంమరుతాంవావరాననే । వసూనాంవా వరారోహే దేవతాప్రతిభాసిమే ॥ ౨౭ ॥ నేహగచ్ఛంతి గంధర్వా నదేవా నచకిన్నరాః । రాక్షసానామయం వాసః కథంనుత్వమిహాగతా ॥ ౨౮ ॥ ఇహ శాఖామృగాస్సింహాద్వీపివ్యాఘ్రమృగాస్తథా । ఋక్షాస్తరక్షవః కంకాః కథంతేభ్యోనబిభ్యసి ॥ ౨౯ ॥ మదాన్వితానాంఘోరాణాం కుంజరాణాంతరస్వినామ్ । కథమేకామహారణ్యే నబిభేషివరాననే ॥ ౩౦ ॥ కాసికస్యకుతశ్చత్వం కిన్నిమిత్తంచదండకాన్ । ఏకాచరసికల్యాణి ఘోరాన్రాక్షససేవితాన్ ॥ ౩౧ ॥ ఇతిప్రశస్తావైదేహీ రావణేనదురాత్మనా । ద్విజాతివేషేణహితందృష్ట్వారావణమాగతమ్ ॥ ౩౨ ॥ సర్వైరతిథిసత్కారైఃపూజయామాస మైథిలీ । ఉపనీయాసనంపూర్వం పాద్యేనాభినిమంత్ర్యచ ॥ ౩౩ ॥ అబ్రవీత్సిద్ధమిత్యేవ తదాతంసౌమ్యదర్శనమ్ ॥ ఓమ్ ॥ ద్విజాతివేషేణసమీక్ష్యమైథిలీ సమాగతంపాత్రకుసుంభధారిణమ్ । అశక్యముద్వేష్టుముపాయదర్శనంన్యమంత్రయద్బ్రాహ్మణవత్తదాంగనా ॥ ౩౪ ॥ ఇయంబృసీబ్రాహ్మణకామమాస్యతామిదంచపాద్యంప్రతిగృహ్యతామితి । ఇదంచసిద్ధంవనజాతముత్తమం త్వదర్థమవ్యగ్రమిహోపభుజ్యతామ్ ॥ ౩౫ ॥ నిమన్త్ర్యమాణఃప్రతిపూర్ణభాషిణీం నరేంద్రపత్నీంప్రసమీక్ష్య మైథిలీమ్ । ప్రసహ్యతస్యాహరణేధృతంమనస్సమర్పయత్స్వాత్మవధాయరావణః ॥ ౩౬ ॥ తతస్సువేషంమృగయాగతంపతింప్రతీక్షమాణాసహలక్ష్మణంతదా । వివీక్షమాణాహరితందదర్శతన్మహద్వనంనైవతురామలక్ష్మణౌ ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౬ ॥ ౯౩౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రావణేనతువైదేహీ తథాపృష్టాజిహీర్షయా । పరివ్రాజకలింగేనశశంసాత్మానమాత్మనా ॥ ౧ ॥ బ్రాహ్మణశ్చాతిథిశ్చాయమనుక్తోహిశపేతమామ్ । ఇతిధ్యాత్వాముహూర్తంతు సీతా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ దుహితాజనకస్యాహం మైథిలస్యమహాత్మనః । సీతానామ్నాస్మిభద్రంతే రామస్యమహిషీ ద్విజ ॥ ౩ ॥ ఉషిత్వాద్వాదశసమాఇక్ష్వాకూణాంనివేశనే । భుంజానామానుషాన్భోగాం త్సర్వకామసమృద్ధినీ॥ తతస్త్రయోదశేవర్షే రాజామన్త్రయతప్రభుః । అభిషేచయితుం రామం సమేతోరాజమన్త్రిభిః ॥ ౫ ॥ తస్మింత్సంభ్రియమాణేతు రాఘవస్యాభిషేచనే । కైకేయీనామభర్తారం మామార్యాసాయాచతేవరమ్ ॥ ౬ ॥ ప్రతిగృహ్యాతు కైకేయీ శ్వశురం సుకృతేనమే । మమప్రవ్రాజనం భర్తుర్భరతస్యాభిషేచనమ్ ॥ ౭ ॥ ద్వావయాచతభర్తారం సత్యసన్ధంనృపోత్తమమ్ । నాద్యభోక్ష్యేనచస్వప్స్యే నపాస్యేచకథంచన ॥ ౮ ॥ ఏషమే జీవితస్యాంతో రామోయద్యభిషిచ్యతే । ఇతిబ్రువాణాంకైకేయీంశ్వశురోమేసమానదః ॥ ౯ ॥ అయాచతార్థైరన్యైర్థైర్నచయాచ్ఞాంచకారసా । మమభర్తామహాతేజా వయసాపంచవింశకః ॥ ౧౦ ॥ అష్టాదశహి వర్షాణి మమజన్మనిగణ్యతే । రామేతిప్రథితోలోకే గుణవాంత్సత్యవాంచ్ఛుచిః ॥ ౧౧ ॥ విశాలాక్షోమహాబాహుస్సర్వభూతహితేరతః । కామార్తస్తుమహాతేజాః పితాదశరథస్స్వయమ్ ॥ ౧౨ ॥ కైకేయ్యాఃప్రియకామార్థం తంరామంనాభ్యషేచయత్ । అభిషేకాయతుపితుస్సమీపంరామమాగతమ్ ॥ ౧౩ ॥ కైకేయీమమభర్తార

మిథ్యావాచధృతంవచః । తవపిత్రాసమాజ్ఞప్తం మమేదంశృణు రాఘవ ॥ ౧౪ ॥ భరతాయ ప్రదాతవ్యమిదం రాజ్యమకంటకమ్ । త్వయాహిఖలువస్తవ్యంనవవర్షాణిపంచచ ॥ ౧౫ ॥ వనే ప్రవ్రజకాకుత్స్థపితరంమోచయానృతాత్ । తథేత్యుక్త్వాచతాంరామః కైకేయీమకుతోభయః ॥ ౧౬ ॥ చకారతద్వచస్తస్యా మమభర్తాదృఢవ్రతః । దద్యాన్నప్రతిగృహ్ణీయాత్సత్యంబ్రూయాన్నచానృతమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఏతద్బ్రాహ్మణరామస్యధ్రువంవ్రతమనుత్తమమ్ । తస్యభ్రాతాతువైమాత్రో లక్ష్మణోనామవీర్యవాన్ ॥ ౧౮ ॥ రామస్యపురుషవ్యాఘ్రస్సహాయస్సమరేరిహా । సభ్రాతాలక్ష్మణోనామ ధర్మచారీదృఢవ్రతః ॥ ౧౯ ॥ అన్వగచ్ఛద్ధనుష్పాణిః ప్రవ్రజన్తంమయాసహ । జటీతాపసరూపేణ మయాసహసహానుజః ॥ ౨౦ ॥ ప్రవిష్టోదండకారణ్యంధర్మనిత్యోజితేంద్రియః । తేవయంప్రచ్యుతారాజ్యాత్కైకేయ్యాస్తుకృతేత్రయః ॥ ౨౧ ॥ విచరామద్విజశ్రేష్ఠ వనంగమ్భీరమోజసా । సమాశ్వసముహూర్తంతు శక్యంవస్తుమిహత్వయా ॥ ౨౨ ॥ ఆగమిష్యతిమేభర్తా వన్యమాదాయపుష్కలమ్ । రురూన్గోధాన్వరాహాంశ్చ హత్వాదాయామిషాన్బహూన్ ॥ ౨౩ ॥ సత్వంనామచగోత్రఞ్చ కులంచాచక్ష్వతత్త్వతః । ఏకశ్చదణ్డకారణ్యే కిమర్థంచరసిద్విజ ॥ ౨౪ ॥ ఏవంబ్రువన్త్యాంసీతాయాం రామపత్న్యాంమహాబలః । ప్రత్యువాచోత్తరంతీవ్రం రావణోరాక్షసాధిపః ॥ ౨౫ ॥ యేనవిత్రాసితాలోకాః సదేవాసురపన్నగాః । అహన్తురావణోనామ సీతేరక్షోగణేశ్వరః ॥ ౨౬ ॥ త్వాన్తుకాఞ్చనవర్ణాభాందృష్ట్వాకౌశేయవాసినీమ్ । రతింస్వకేషుదారేషు నాధిగచ్ఛామ్యనిన్దితే ॥ ౨౭ ॥ బహ్వీనాముత్తమస్త్రీణా మాహృతానామితస్తతః । సర్వాసామేవభద్రన్తే మమాగ్రమహిషీభవ ॥ ౨౮ ॥ లఙ్కానామసముద్రస్య మమమధ్యేమహాపురీ । సాగరేణపరిక్షిప్తా నివిష్టానగమూర్ధని ॥ ౨౯ ॥ తత్రసీతేమయాసార్ధం వనేషువిహరిష్యసి । నచాస్యారణ్యవాసస్య స్పృహయిష్యసిభామిని ॥ ౩౦ ॥ పఞ్చదాస్యస్సహస్రాణి సర్వాభరణభూషితాః । సీతేపరిచరిష్యన్తి భార్యాభవసిమేయది ॥ ౩౧ ॥ ఓమ్ ॥ రావణేనైవముక్తాతు కుపితాజనకాత్మజా । ప్రత్యువాచానవద్యాఙ్గీ తమనాదృత్యరాక్షసమ్ ॥ ౩౨ ॥ మహాగిరిమివాకమ్ప్యం మహేన్ద్రసదృశద్యుతిమ్ । మహోదధిమివాక్షోభ్యమహంరామమనువ్రతా ॥ ౩౩ ॥ సర్వలక్షణసంపన్నం న్యగ్రోధపరిమణ్డలమ్ । సత్యసన్ధం మహాభాగ మహంరామమనువ్రతా ॥౩౪॥ మహాబాహుంమహోరస్కం సింహవిక్రాన్తగామినమ్ । నృసింహంసింహసంకాశమహంరామమనువ్రతా ॥౩౫॥ పూర్ణచన్ద్రాననంవీరం రాజవత్సంజితేన్ద్రియమ్ । పృథుకీర్తింమహాత్మాన మహంరామమనువ్రతా ॥౩౬॥ త్వంపునర్జమ్బుకస్సింహీంమామిచ్ఛసి సుదుర్లభామ్ । నాహంశక్యాత్వయాస్ప్రష్టుమాదిత్యస్యప్రభాయథా ॥౩౭॥ పాదపాన్కాఞ్చనాన్నూనంబహూన్పశ్యసిమన్దభాక్ । రాఘవస్యప్రియాంభార్యాంయస్త్వమిచ్ఛసిరావణ ॥౩౮ క్షుధితస్యహిసింహస్య మృగశత్రోస్తరస్వినః । ఆశీవిషస్యచముఖాద్దంష్ట్రామాదాతుమిచ్ఛసి ॥ ౩౯ ॥ మన్దరంపర్వతశ్రేష్ఠం పాణినాహర్తుమిచ్ఛసి । కాలకూటంవిషంపీత్వా స్వస్తిమాన్గన్తుమిచ్ఛసి ॥ ౪౦ ॥ అక్షిసూచ్యాప్రమృజసి జిహ్వయాలేక్షిచక్షురమ్ । రాఘవస్యప్రియాంభార్యాం యోధిగన్తుంత్వమిచ్ఛసి ॥ ౪౧ ॥ అవసజ్యశిలాంకంఠే సముద్రంతర్తుమిచ్ఛసి । సూర్యాచన్ద్రమసౌచోభౌ పాణిభ్యాంహర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౪౨ ॥ యోరామస్యప్రియాంభార్యాం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛసి । అగ్నింప్రజ్వలితందృష్ట్వా వస్త్రేణాహర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౪౩ ॥ కల్యాణవృత్తాంరామస్య యోభార్యాంహర్తుమిచ్ఛసి । అయోముఖానాంశూలానా మగ్రేచరితుమిచ్ఛసి ॥౪౪॥ రామస్యసదృశీంభార్యాం యోధిగన్తుంత్వమిచ్ఛసి ॥ ఓమ్ ॥ యదన్తరంసింహసృగాలయోర్వనే యదన్తరంస్యన్దనికాసముద్రయోః । సురాగ్ర్యసౌవీరకయోర్యదన్తరం తదన్తరంవైతవరాఘవస్యచ ॥ ౪౫ ॥ యదన్తరంకాంచ

నసీనలోహయోర్యదన్తరంచన్దనవారిపఙ్కయోః । యదన్తరంహస్తిబిడాలయోర్వనే తదన్తరం దాశరథేస్తవైవచ ॥ ౪౬ ॥ యదన్తరంవాయసవైనతేయయోర్యదన్తరంమద్గుమయూరయోరపి । యదన్తరంసారసగృధ్రయోర్వనే తదన్తరందాశరథేస్తవైవచ ॥ ౪౭ ॥ తస్మింత్సహస్రాక్షసమప్రభావే రామేస్థితే కార్ముకబాణపాణౌ । హృతాపి తేఽహంనజరాంగమిష్యే వజ్రంయథామక్షికయావగీర్ణమ్ ॥ ౪౮ ॥ ఇతీవతద్వాక్యమదుష్టభావా సుదృష్టముక్త్వా రజనీచరన్తమ్ । గాత్రప్రకమ్పాద్వ్యథితాబభూవవాతోద్ధతాసాకదలీవతన్వీ ॥ ౪౯ ॥ తాం వేపమానాముపలక్ష్యసీతాం సరావణోమృత్యుసమప్రభావః । కులంబలంకర్మచనామచాత్మనస్సమాచచక్షేభయకారణార్థమ్ ॥ ౫౦ ॥
ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౬౮ ॥ ౭౩౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవంబ్రువన్త్యాంసీతాయాంసంరబ్ధఃపరుషంవచః । లలాటేభ్రుకుటీంకృత్వా రావణః ప్రత్యువాచహ ॥ ౧ ॥ భ్రాతా వైశ్రవణస్యాహం సాపత్న్యోవరవర్ణిని । రావణోనామభద్రన్తే దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥ ౨ ॥ యస్యదేవాస్సగన్ధర్వాః పిశాచపతగోరగాః । విద్రవన్తిభయాద్భీతా మృత్యోరివసదాప్రజాః ॥ ౩ ॥ యేనవైశ్రవణోరాజా ద్వైమాత్రః కారణాన్తరే । ద్వన్ద్వమాసాదితః క్రోధాద్రణేవిక్రమ్యనిర్జితః ॥ ౪ ॥ యద్భయార్తః పరిత్యజ్య స్వమధిష్ఠానమృద్ధిమత్ । కైలాసంపర్వతశ్రేష్ఠ మధ్యాస్తే నరవాహనః ॥ ౫ ॥ యస్యతత్పుష్పకంనామ విమానంకామగంశుభమ్ । వీర్యాదావర్జితంభద్రే యేనయామివిహాయసమ్ ॥ ౬ ॥ మమసంజాతరోషస్య ముఖందృష్ట్వైవమైథిలి । విద్రవన్తిపరిత్రస్తాస్సురాశ్శక్రపురోగమాః ॥ ౭ ॥ యత్రతిష్ఠామ్యహంతత్ర మారుతోవాతిశఙ్కితః । తీవ్రాంశుశ్శిశిరాంశుశ్చ భయాత్సంపద్యతే రవిః ॥ ౮ ॥ నిష్కమ్పపత్రాస్తరవో నద్యశ్చస్తిమితోదకాః । భవన్తియత్రయత్రాహంతిష్ఠామిచచరామిచ ॥ ౯ ॥ మమపారేసముద్రస్య లఙ్కానామపురీశుభా । సంపూర్ణారాక్షసైర్ఘోరైర్యథేన్ద్రస్యామరావతీ ॥ ౧౦ ॥ ప్రాకారేణపరిక్షిప్తా పాండురేణవిరాజతా । హేమకక్ష్యాపురీరమ్యా వైదూర్యమయతోరణా ॥ ౧౧ ॥ హస్త్యశ్వరథసంబాధా తూర్యనాదవినాదితా । సర్వకాలఫలైర్వృక్షైస్సంకులోద్యానశోభితా ॥ ౧౨ ॥ తత్రత్వం వసతీసీతే రాజపుత్రిమయాసహ । నస్మరిష్యసినారీణాంమానుషీణాంమనస్విని ॥ ౧౩ ॥ భుంజానామానుషాన్భోగాన్దివ్యాంశ్చవరవర్ణిని । నస్మరిష్యసి రామస్య మానుషస్యగతాయుషః ॥ ౧౪ ॥ స్థాపయిత్వాప్రియంపుత్రం రాజ్ఞాదశరథేనయః । మన్దవీర్యస్సుతోజ్యేష్ఠస్తతః ప్రస్థాపితోహ్యయమ్ ॥ ౧౫ ॥ తేనకింభ్రష్టరాజ్యేనరామేణగతచేతసా । కరిష్యసివిశాలాక్షి తాపసేనతపస్వినా ॥ ౧౬ ॥ యక్షరాక్షసభర్తారం కామాత్స్వయమిహాగతమ్ । నమన్మథశరావిష్టం ప్రత్యాఖ్యాతుంత్వమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ ప్రత్యాఖ్యాయహిమాంభీరుపరితాపంగమిష్యసి । చరణేనాభిహత్యేవ పురూరవసమూర్వశీ ॥ ౧౮ ॥ అఙ్గుల్యాననమోరామో మమయుద్ధేసమానుషః । తవభాగ్యేనసంప్రాప్తం భజస్వవరవర్ణిని ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తాతు వైదేహీ క్రుద్ధాసంరక్తలోచనా । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం రహితేరాక్షసాధిపమ్ ॥ ౨౦ ॥ కథంవైశ్రవణందేవం సర్వభూతనమస్కృతమ్ । భ్రాతరంవ్యపదిశ్యత్వమశుభం కర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౨౧ ॥ అవశ్యంవినశిష్యన్తి సర్వేరావణరాక్షసాః । యేషాంత్వంకర్కశోరాజా దుర్బుద్ధిరజితేన్ద్రియః ॥ ౨౨ ॥ అపహృత్యశచీంభార్యాం శక్యమిన్ద్రస్యజీవితుమ్ । నతురామస్యభార్యాంమామపనీయాస్తిజీవితమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ జీవేచ్చిరంవజ్రధరస్యహస్తాచ్ఛచీం ప్రధృష్యాప్రతిరూపరూపామ్ । నమాదృశీం రాక్షసదూషయిత్వా పీతామృతస్యాపి తవాస్తిమోక్షః ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౭౧ ॥ ౫౪౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతాయా వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ । హస్తే హస్తం సమా-
హత్య చకార సుమహద్వపుః ॥ ౧ ॥ స మైథిలీం పునర్వాక్యం బభాషే చ తతో భృశమ్ । నోన్మత్తయా శ్రుతౌ మ-
న్యే మమ వీర్యపరాక్రమౌ ॥ ౨ ॥ ఉద్వహేయం భుజాభ్యాం తు మేదినీమంబరే స్థితః । ఆపిబేయం సముద్రం చ హ-
న్యాం మృత్యుం రణే స్థితః ॥ ౩ ॥ అర్కం రుంధ్యాం శరైస్తీక్ష్ణైర్నిర్భింద్యాం హి మహీతలమ్ । కామరూపిణమున్మత్తే ప-
శ్య మాం కామదం పతిమ్ ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తవతస్తస్య సూర్యకల్పే శిఖిప్రభే । క్రుద్ధస్య హరిపర్యంతే రక్తే నేత్రే బభూవ-
తుః ॥ ౫ ॥ సద్యః సౌమ్యం పరిత్యజ్య భిక్షురూపం చ సంమతమ్ । స్వం రూపం కాలరూపాభం భేజే వైశ్రవణానుజః ॥
సంరక్తనయనః శ్రీమాన్ తప్తకాంచనకుండలః । క్రోధేన మహతావిష్టో నీలజీమూతసన్నిభః ॥ ౭ ॥ దశాస్యః
కార్ముకీ బాణీ బభూవ క్షణదాచరః । స పరివ్రాజకచ్ఛద్మ మహాకాయో విహాయ తత్ ॥ ౮ ॥ ప్రతిపద్య స్వకం రూపం
రావణో రాక్షసాధిపః । సంరక్తనయనః క్రోధాజ్జీమూతనిచయప్రభః ॥ ౯ ॥ రక్తాంబరధరస్తస్థౌ స్త్రీరత్నం ప్రే-
క్ష్య మైథిలీమ్ । స తామసితకేశాంతాం భాస్కరస్య ప్రభామివ ॥ ౧౦ ॥ వసనాభరణోపేతాం మైథిలీం రావణో
బ్రవీత్ । త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం యది భర్తారమిచ్ఛసి ॥ ౧౧ ॥ మామాశ్రయ వరారోహే తవాహం
సదృశః పతిః । మాం భజస్వ చిరాయ త్వమహం శ్లాఘ్యః ప్రియస్తవ ॥ ౧౨ ॥ నైవ చాహం క్వచిద్భద్రే కరిష్యే తవ
విప్రియమ్ । త్యజ్యతాం మానుషో భావో మయి భావః ప్రణీయతామ్ ॥ ౧౩ ॥ రాజ్యాచ్చ్యుతమసిద్ధార్థం రామం
పరిమితాయుషమ్ । కైర్గుణైరనురక్తాసి మూఢే పండితమానిని ॥ ౧౪ ॥ యః స్త్రియా వచనాద్రాజ్యం విహాయ స-
సుహృజ్జనమ్ । అస్మిన్ వ్యాళానుచరితే వనే వసతి దుర్మతిః ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం వాక్యం ప్రియార్హాం ప్రియ-
వాదినీమ్ । అభిగమ్య సుదుష్టాత్మా రాక్షసః కామమోహితః ॥ ౧౬ ॥ జగ్రాహ రావణః సీతాం బుధః ఖే రోహిణీమి-
వ । వామేన సీతాం పద్మాక్షీం మూర్ధజేషు కరేణ సః ॥ ౧౭ ॥ ఊర్వోస్తు దక్షిణేనైవ పరిజగ్రాహ పాణినా । తం దృ-
ష్ట్వా మృత్యుసంకాశం తీక్ష్ణదంష్ట్రం మహాభుజమ్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రాద్రవన్ గిరిసంకాశం భయార్తా వనదేవతాః । స-
చ మాయామయో దివ్యః ఖరయుక్తః ఖరస్వనః ॥ ౧౯ ॥ ప్రత్యదృశ్యత హేమాంగో రావణస్య మహారథః । తతస్తాం
పరుషైర్వాక్యైరభితర్జ్య మహాస్వనః ॥ ౨౦ ॥ అంకేనాదాయ వైదేహీం రథమారోహయత్తదా । సా గృహీతా
విచుక్రోశ రావణేన యశస్వినీ ॥ ౨౧ ॥ రామేతి సీతా దుఃఖార్తా రామం దూరగతం వనే । తామకామాం స కా-
మార్తః పన్నగేంద్రవధూమివ ॥ ౨౨ ॥ వివేష్టమానామాదాయ ఉత్పపాతాథ రావణః । తతః సా రాక్షసేంద్రేణ
హ్రియమాణా విహాయసా ॥ ౨౩ ॥ భృశం చుక్రోశ మత్తేవ భ్రాంతచిత్తా యథాతురా । హా లక్ష్మణ మహాబాహో
గురుచిత్తప్రసాదక ॥ ౨౪ ॥ హ్రియమాణాం న జానీషే రక్షసా మామమర్షణా । జీవితం సుఖమర్థాంశ్చ ధర్మ-
హేతోః పరిత్యజన్ ॥ ౨౫ ॥ హ్రియమాణామధర్మేణ మాం రాఘవ న పశ్యసి । నను నామావినీతానాం వినేతాసి
పరంతప ॥ ౨౬ ॥ కథమేవంవిధం పాపం న త్వం శాస్తి హి రావణమ్ । నను సద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్ ॥
కాలోఽప్యంగీభవత్యత్ర సస్యానామివ పక్తయే । స కర్మ కృతవానేతత్ కాలోపహతచేతనః ॥ ౨౮ ॥ జీవితాంతక-
రం ఘోరం రామాద్వ్యసనమాప్నుహి । హంతేదానీం సకామాస్తు కైకేయీ సహ బాంధవైః ॥ ౨౯ ॥ హ్రియే
యద్ధర్మకామస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినః । ఆమంత్రయే జనస్థానే కర్ణికారాంశ్చ పుష్పితాన్ ॥ ౩౦ ॥ క్షిప్రం రామా-
య శంసధ్వం సీతాం హరతి రావణః । మాల్యవంతం శిఖరిణం వందే ప్రస్రవణం గిరిమ్ ॥ ౩౧ ॥ క్షిప్రం రామాయ
శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః । హంససారససంఘుష్టాం వందే గోదావరీం నదీమ్ ॥ ౩౨ ॥ క్షిప్రం రామాయ శం-
స త్వం సీతాం హరతి రావణః । దైవతాని చ యాన్యస్మిన్ వనే వివిధపాదపే ॥ ౩౩ ॥ నమస్కరోమ్యహం తేభ్యో భ-

రుత్శ్వంసంతుమాంహృతామ్ । యానికానిచిదప్యత్ర సత్త్వానినివసంత్యుత ॥ ౩౪ ॥ సర్వాణిశరణంయామిమృగ
పక్షిగణానపి। హ్రియమాణాంప్రియాంభర్తుః ప్రాణేభ్యోపి గరీయసీమ్ ॥ ౩౫॥ వివశాపహృతాసీతా రావణే
నేతిశంసత । విదిత్వామాంమహాబాహురముత్రాపిమహాబలః ॥ ౩౬ ॥ ఆనేష్యతిపరాక్రమ్య వైవస్వతహృతామ
పి । సాతదాకరుణావాచా విలపంతీసుదుఃఖితా ॥ ౩౭ ॥ వనస్పతిగతంగృధ్రం దదర్శాయతలోచనా । సాతము
ద్వీక్ష్యసుశ్రోణీ రావణస్యవశంగతా ॥ ౩౮ ॥ సమాక్రందద్భయపరా దుఃఖోపహతయాగిరా । జటాయోపశ్య
మామార్య హ్రియమాణామనాథవత్ ॥ ౩౯ ॥ అనేనరాక్షసేంద్రేణ కరుణంపాపకర్మణా । నైషవారయితుం
శక్యస్తవ క్రూరో నిశాచరః ॥ ౪౦ ॥ సత్త్వవాన్జితకాశీచ సాయుధశ్చైవ దుర్మతిః । రామాయతు యథా తత్త్వం
జటాయోహరణంమమ ॥ ౪౧ ॥ లక్ష్మణాయచతత్సర్వ మాఖ్యాతవ్యమశేషతః ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనపం
చాశస్సర్గః ॥ ౧౭౪ ॥ ౩౪౮౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ఓమ్॥ తంశబ్దమవసుప్తస్తుజటాయురథశుశ్రువే । నిరీక్ష్యరావణంక్షిప్రంవైదేహీం
చదదర్శసః ॥ ౧ ॥ తతఃపర్వతకూటాభస్తీక్ష్ణతుండఃఖగోత్తమః । వనస్పతిగతశ్శ్రీమాన్వ్యాజహారశుభాంగిరం ॥
దశగ్రీవస్థితోధర్మే పురాణేసత్యసంశ్రయః । జటాయునార్నామనామ్నాహంగృధ్రరాజోమహాబలః ॥ ౩ ॥రా
జాసర్వస్యలోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః । లోకానాంచహితేయుక్తో రామోదశరథాత్మజః ॥ ౪ ॥ తస్యైషా
లోకనాథస్య ధర్మపత్నీయశస్వినీ । సీతానామవరారోహా యాంత్వంహర్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౫ ॥ కథంరాజాస్థితో
ధర్మే పరదారాన్పరామృశేత్ । రక్షణీయావిశేషేణ రాజదారామహాబల ॥ ౬ ॥ నివర్తయమతింనీచాం ప
రదారాభిమర్శనాత్ । నతత్సమాచరేద్ధీరో యత్పరోస్యవిగర్హయేత్ ॥ ౭ ॥ యథాత్మనస్తథాన్యేషాం దారార
క్ష్యావిపశ్చితా । ధర్మమర్థంచకామంచ శిష్టాశ్శాస్త్రేష్వనాగతమ్ ॥ ౮ ॥ వ్యవస్యంత్యనురాజానంధర్మంపౌలస్త్య
నందన । రాజాధర్మస్యకామస్యద్రవ్యాణాంచోత్తమోనిధిః॥ ౯ ॥ ధర్మశ్శుభంవాపాపంవా రాజమూలంప్రవర్తతే
పాపస్వభావశ్చపలః కథంత్వంరక్షసాంవర ॥ ౧౦ ॥ ఐశ్వర్యమిహసంప్రాప్తోవిమానమివదుష్కృతీః । కామస్వభా
వో యో యస్య ననశక్యఃప్రమార్జితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ నహిదుష్టాత్మనామార్యమావసత్యాలయేచిరమ్ । విషయే
వాపురేవాతేయదారామోమహాబలః ॥ ౧౨ ॥ నాపరాధ్యతిధర్మాత్మాకథంతస్యాపరాధ్యసి । యదిశూర్పణఖా
హేతోర్జనస్థానగతఃఖరః ॥ ౧౩ ॥ అతివృత్తోహతఃపూర్వంరామేణాక్లిష్టకర్మణా। అత్రబ్రూహియథాతత్త్వం
కోరామస్యవ్యతిక్రమః ॥ ౧౪ ॥ యస్యత్వంలోకనాథస్యభార్యాంహృత్వాగమిష్యసి । క్షిప్రంవిసృజవైదేహీం
మాత్వాఘోరేణచక్షుషా ॥ ౧౫ ॥ దహేద్దహనభూతేన వృత్రమింద్రాశనిర్యథా । సర్పమాశీవిషంబద్ధ్వా వస్త్రా
న్తేనావబుధ్యసే ॥ ౧౬ ॥ గ్రీవాయాంప్రతిసక్తంచ కాలపాశంనపశ్యసి । సభారస్సౌమ్యభర్తవ్యో యోనరంనా
వసాదయేత్ ॥ ౧౭ ॥ తదన్నమపిభోక్తవ్యం జీర్యతేయదనామయమ్ । యత్కృత్వానభవేద్ధర్మో నకీర్తిర్నయ
శోభువి ॥ ౧౮ ॥ శరీరస్యభవేత్ఖేదః కస్తత్కర్మసమాచరేత్ । షష్టిర్వర్షసహస్రాణి జాతస్యమమరావణ ॥౧౯
పితృపైతామహంరాజ్యం యథావదనుతిష్ఠతః । వృద్ధోహంత్వంయువాధన్వీ సశరఃకవచీరథీ ॥ ౨౦ ॥ తథాప్యా
దాయవైదేహీం కుశలీనగమిష్యసి । నశక్తస్త్వంబలాద్ధర్తుం వైదేహీం మమపశ్యతః ॥ ౨౧ ॥ హేతుభిర్న్యాయ
సంయుక్తైర్ధ్రువాం వేదశ్రుతీమివ । యుధ్యస్వయదిశూరోసి ముహూర్తంతిష్ఠరావణ॥ ౨౨ ॥ శయిష్యసేహ
తోభూమౌ యథాపూర్వంఖరస్తథా । అసకృత్సంయుగేయేన నిహతాదైత్యదానవాః ॥ ౨౩ ॥ నచిరాచ్చీరవా
సాస్త్వాం రామోయుధివధిష్యతి । కింనుశక్యంమయాహర్తుం గతౌదూరంనృపాత్మజౌ॥ ౨౪ ॥ క్షిప్రంత్వంనశ్యసే

నీచ తయోర్భీతో నశంసయః । నహి మే జీవమానస్య నయిష్యసి శుభామిమామ్ ॥ ౨౫ ॥ సీతాం కమలపత్రాక్షీం రామస్య మహిషీం ప్రియామ్ । అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః ॥ ౨౬ ॥ జీవితేనాపి రామస్య తథా దశరథస్య చ ॥ తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ ముహూర్తం పశ్య రావణ ॥ ౨౭ ॥ యుద్ధాతిథ్యం ప్రదాస్యామి యథాప్రాణం నిశాచర । వృంతాదివ ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్ ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ (శరణమస్మి జటాయురహం సఖా దశరథస్య రథస్తవ తిష్ఠతు । అవిదుషామపరాధమహం స హే విసృజ రావణ వీర పతివ్రతామ్) ॥ ౨౯ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచాశస్సర్గః ॥ ౭౭ ॥ ౧౫౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషా । క్రుద్ధస్యాగ్నినిభాస్సర్వా రేజుర్వింశతి దృష్టయః ॥ ౧ ॥ సంరక్తనయనః కోపాత్ తప్తకాంచనకుండలః । రాక్షసేంద్రో௭భిదుద్రావ పతగేంద్రమమర్షణః ॥ ౨ ॥ స సంప్రహారస్తుముల స్తయోస్తస్మిన్ మహావనే । బభూవ వాతోద్ధతయోర్మేఘయోర్గగనే యథా ॥ ౩ ॥ తద్బభూవాద్భుతం యుద్ధం గృధ్రరాక్షసయోస్తదా । సపక్షయోర్మాల్యవతోర్మహాపర్వతయోరివ ॥ ౪ ॥ తతో నాళీకనారాచైస్తీక్ష్ణాగ్రైశ్చ వికర్ణిభిః । అభ్యవర్షన్మహాఘోరైర్గృధ్రరాజం మహాబలః ॥ స తాని శరజాలాని గృధ్రః పత్రరథేశ్వరః । జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణాస్త్రాణి సంయుగే ॥ ౬ ॥ తస్య తీక్ష్ణనఖాభ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః । చకార బహుధా గాత్రే వ్రణాన్ పతగసత్తమః ॥ ౭ ॥ అథ క్రోధాద్దశగ్రీవో జగ్రాహ దశమార్గణాన్ । మృత్యుదండనిభాన్ ఘోరాన్ శత్రుమర్దనకాంక్షయా ॥ ౮ ॥ స తైర్బాణైర్మహావీర్యః పూర్ణముక్తైరజిహ్మగైః । బిభేద నిశితైస్తీక్ష్ణైర్గృధ్రం ఘోరైః శిలీముఖైః ॥ ౯ ॥ స రాక్షసరథే పశ్యన్ జానకీం బాష్పలోచనామ్ । అచింతయిత్వా తాన్ బాణాన్ రాక్షసం సమభిద్రవత్ ॥ ౧౦ ॥ తతో௭స్య సశరం చాపం ముక్తామణివిభూషితమ్ । చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజ పతగేశ్వరః ॥ ౧౧ ॥ తతో௭న్యద్ధనురాదాయ రావణః క్రోధమూర్ఛితః । వవర్ష శరవర్షాణి శతశో௭థ సహస్రశః ॥ ౧౨ ॥ శరైరావారితస్తస్య సంయుగే పతగేశ్వరః । కులాయముపసంప్రాప్తః పక్షీవ ప్రబభౌ తదా ॥ ౧౩ ॥ స తాని శరవర్షాణి పక్షాభ్యాం చ విధూయ హ । చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజాస్య మహద్ధనుః ॥ ౧౪ ॥ తచ్చాగ్నిసదృశం దీప్తం రావణస్య శరావరమ్ । పక్షాభ్యాం స మహావీర్యో వ్యాధునోత్పతగేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ కాంచనోరశ్ఛదాన్ దివ్యాన్ పిశాచవదనాన్ ఖరాన్ । తాంశ్చాస్య జవసంపన్నాన్ జఘాన సమరే బలీ ॥ ౧౬ ॥ వరం త్రివేణుసంపన్నం కామగం పావకార్చిషమ్ । మణిహేమవిచిత్రాంగం బభంజ చ మహారథమ్ ॥ ౧౭ ॥ పూర్ణచంద్రప్రతీకాశం ఛత్రం చ వ్యజనైస్సహ । పాతయామాస వేగేన గ్రాహిభీ రాక్షసైస్సహ ॥ ౧౮ ॥ సారథేశ్చాస్య వేగేన తుండేనైవ మహచ్ఛిరః । పునర్వ్యపాహరచ్ఛ్రీమాన్ పక్షిరాజో మహాబలః భగ్నధన్వా స విరథో హతాశ్వో హతసారథిః । అంకేనాదాయ వైదేహీం పపాత భువి రావణః ॥ ౨౦ ॥ దృష్ట్వా నిపతితం భూమౌ రావణం భగ్నవాహనమ్ । సాధు సాధ్వితి భూతాని గృధ్రరాజమపూజయన్ ॥ ౨౧ ॥ పరిశ్రాంతం తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షియూథపమ్ । ఉత్పపాత పునర్హృష్టో మైథిలీం గృహ్య రావణః ॥ ౨౨ ॥ తం ప్రహృష్టం నిధాయాంకే గచ్ఛంతం జనకాత్మజామ్ । గృధ్రరాజస్సముత్పత్య సమభిద్రుత్య రావణమ్ ॥ ౨౩ ॥ సమావార్య మహాతేజా జటాయురిదమబ్రవీత్ । వజ్రసంస్పర్శబాణస్య భార్యాం రామస్య రావణ ॥ ౨౪ ॥ అల్పబుద్ధే హరస్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసామ్ । సమిత్రబంధుస్సామాత్యస్సబలస్సపరిచ్ఛదః ॥ ౨౫ ॥ విషపానం పిబస్యేతత్పిపాసిత ఇవోదకమ్ । అనుబంధమజానంతః కర్మణామవిచక్షణాః ॥ ౨౬ ॥ శీఘ్రమేవ వినశ్యంతి యథా త్వం వినశిష్యసి । బద్ధస్త్వం కాలపాశేన క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే ॥ ౨౭ ॥ వధాయ బడిశం గృహ్య సామిషం జలజో యథా । నహి జా

తుమురాధర్షౌ కాకుత్స్థౌ స్నేతవరావణ ॥ ౨౮ ॥ ధర్షణంచాశ్రమస్యాస్య క్షమిష్యేతేతురాఘవౌ । యథాత్వయాకృ తంకర్మ భీరుణాలోకగర్హితమ్ ॥ ౨౯ ॥ తస్కరాచరితోమార్గోనైషవీరనిషేవితః । యుధ్యస్వయదిశూరోసిము హూర్తంతిష్ఠరావణ ॥ ౩౦ ॥ శయిష్యసేహతోభూమౌ యథాభ్రాతాఖరస్తథా । పరేతకాలేపురుషోయత్క ర్మప్రతిపద్యతే ॥ ౩౧ ॥ వినాశాయాత్మనోఽధర్మ్యం ప్రతిపన్నోసికర్మతత్ । పాపానుబంధోవైయస్యకర్మణః కర్మకోనుతత్ ॥ ౩౨ ॥ కుర్వీతలోకాధిపతిస్స్వయంభూర్భగవానపి । ఏవముక్త్వాశుభంవాక్యం జటాయుస్తస్య రక్షసః ॥ ౩౩ ॥నిపపాతభృశంపృష్ఠే దశగ్రీవస్యవీర్యవాన్ । తంగృహీత్వానఖైస్తీక్ష్ణైర్విరరాదసమంతతః॥౩౪॥ అధిరూఢోగజారోహో యథాస్యాద్దుష్టవారణమ్ । విదదారనఖైరస్యతుణ్డంపృష్ఠేసమర్పయత్ ॥ ౩౫ ॥ కేశాం శ్చోత్పాటయామాస నఖపక్షముఖాయుధః । సతథాగృధ్రరాజేన క్లిశ్యమానోముహుర్ముహుః ॥ ౩౬ ॥ అమర్ష స్ఫురితోష్ఠస్సన్ప్రాకంపతసరావణః । సంపరిష్వజ్యవైదేహీం వామేనాంకేనరావణః ॥ ౩౭ ॥ తలేనాభిజఘానా శు జటాయుంక్రోధమూర్ఛితః । జటాయుస్తమభిక్రమ్య తుండేనాస్యఖగాధిపః ॥ ౩౮ ॥ వామబాహూన్దశత దా వ్యపాహరదరిందమః । సంఛిన్నబాహోస్సద్యోవై బాహవస్సహసాభవన్ ॥ ౩౯ ॥ విషజ్వాలావలీయుక్తా వల్మీకాదివపన్నగాః । తతఃక్రోధాద్దశగ్రీవః సీతాముత్సృజ్యవీర్యవాన్ ॥ ౪౦ ॥ ముష్టిభ్యాంచరణాభ్యాంచ గృ ధ్రరాజమపోథయత్ । తతోముహూర్తంసంగ్రామో బభూవాతులవీర్యయోః ॥ ౪౧ ॥ రాక్షసానాంచ ము ఖ్యస్య పక్షిణాంప్రవరస్యచ । తస్యవ్యాయచ్ఛమానస్య రామస్యార్థేసరావణః ॥ ౪౨ ॥ పక్షౌపార్శ్వౌచపాదౌ చ ఖడ్గముద్ధృత్యసోచ్ఛినత్ । సచ్ఛిన్నపక్షస్సహసా రక్షసారౌద్రకర్మణా ॥ ౪౩ ॥ నిపపాతహతోగృధ్రో ధర ణ్యామల్పజీవితః । తందృష్ట్వాపతితంభూమౌక్షతజార్ద్రంజటాయుషమ్ ॥ ౪౪ ॥అభ్యధావతవైదేహీస్వబంధుమివ దుఃఖితా ॥ ఓమ్ ॥ తంనీలజీమూతనికాశకల్పంసుపాండురోరస్కముదారవీర్యమ్।దదర్శలంకాధిపతిఃపృథివ్యాం జటాయుషంశాంతమివాగ్నిదావమ్॥౪౫॥తతస్తుతంపత్రరథంమహీతలేనిపాతితంరావణవేగమర్దితమ్। పునఃపరిష్వ జ్యశశిప్రభాననారురోదసీతాజనకాత్మజాతదా॥౪౬॥ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండేఏకపంచాశస్సర్గః ॥౬౨౭॥౧౨౫౪౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ఓమ్॥ తమల్పజీవితంగృధ్రం స్ఫురన్తంరాక్షసాధిపః । దదర్శభూమౌపతితం సమీ పేరాఘవాశ్రమాత్ ॥ ౧ ॥ సాతుతారాధిపముఖీ రావణేనసమీక్ష్యతమ్ । గృధ్రరాజంవినిహతంవిలలాపసుదుఃఖి తా ॥ ౨ ॥ ఆలింగ్యగృధ్రంనిహతం రావణేనబలీయసా । విలలాపసుదుఃఖార్తాసీతాశశినిభాననా ॥ ౩ ॥ నిమి త్తంలక్షణజ్ఞానం శకునిస్వరదర్శనమ్ । అవశ్యంసుఖదుఃఖేషు నరాణాంప్రతిదృశ్యతే ॥ ౪ ॥ నూనంరామనజా నాసిమహద్వ్యసనమాత్మనః । ధావంతినూనంకాకుత్స్థమదర్థంమృగపక్షిణః ॥ ౫ ॥ అయంహిపాపచారేణమాం త్రాతుమభిసంగతః । శేతేవినిహతోభూమౌ మమాభాగ్యాద్విహంగమః ॥ ౬ ॥ త్రాహిమామద్యకాకుత్స్థ లక్ష్మణేతి వరాంగనా ।సుసంత్రస్తా సమాక్రందచ్ఛృణ్వతాంతు యథాంతికే ॥ ౭ ॥ (సకృద్రామం పునశ్చైవ ఘోరైస్తథా లక్ష్మణ మంగనా । అసకృత్తత్రవైదేహీ విలలాప ద్విజాంతికే ।) తాం క్లిష్టమాల్యాభరణాం వి లపంతీమనాథవత్ । అభ్యధావతవైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౮ ॥ తాంలతామివ వేష్టంతీమాలింగంతీం మహాద్రుమాన్ । ముంచముంచేతిబహుశః ప్రవదన్రాక్షసాధిపః ॥ ౯ ॥ క్రోశంతీం రామరామేతి రామేణరహి తాంవనే । జీవితాంతాయకేశేషు జగ్రాహాంతకసన్నిభః ॥ ౧౦ ॥ ప్రధర్షితాయాంసీతాయాం బభూవసచ రాచరమ్ । జగత్సర్వమమర్యాదంతమసాంధేనసంవృతమ్ ॥ ౧౧ ॥ నవాతిమారుతస్తత్రనిష్ప్రభోభూద్దివా కరః । దృష్ట్వాసీతాంపరామృష్టాందీనాందివ్యేనచక్షుసా ॥ ౧౨ ॥ కృతంకార్యమితిశ్రీమాన్వ్యాజహార పితామ

హః । ప్రహృష్టా వ్యథితాశ్చాసన్త్సర్వే తే పరమర్షయః ॥ ౧౩ ॥ దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దండకారణ్యవాసినః రావణస్య వినాశం చ ప్రాప్తం బుద్ధ్వా యదృచ్ఛయా ॥ ౧౪ ॥ ఓమ్ ॥ స తు తాం రామ రామేతి రుదతీం లక్ష్మణేతి చ । జగామాదాయ చాకాశే రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౧౫ ॥ తప్తాభరణసర్వాంగీ పీతకౌశేయవాసినీ । రరాజ రాజపుత్రీ తు విద్యుత్సౌదామనీ యథా ॥ ౧౬ ॥ ఉద్ధూతేన చ వస్త్రేణ తస్యాః పీతేన రావణః । అధికం ప్రతిబభ్రాజ గిరిర్దీప్త ఇవాగ్నినా ॥ ౧౭ ॥ తస్యాః పరమకల్యాణ్యాస్తామ్రాణి సురభీణి చ । పద్మపత్రాణి వైదేహ్యా అభ్యకీర్యన్త రావణమ్ ॥ ౧౮ ॥ తస్యాః కౌశేయముద్ధూతమాకాశే కనకప్రభమ్ । బభౌ చాదిత్యరాగేణ తామ్రమభ్రమివాతపే ॥ ౧౯ ॥ తస్యాస్తత్సునసం వక్త్రమాకాశే రావణాంకగమ్ । న రరాజ వినా రామం వినాళమివ పంకజమ్ ॥ బభూవ జలదం నీలం భిత్త్వా చన్ద్ర ఇవోదితః । సులలాటం సుకేశాన్తం పద్మగర్భాభమవ్రణమ్ ॥ ౨౧ ॥ శుక్లైస్సువిమలైర్దన్తైః ప్రభావద్భిరలంకృతమ్ । తస్యాస్తద్విమలం వక్త్రమాకాశే రావణాంకగమ్ ॥ ౨౨ ॥ రుదితం వ్యపమృష్టాస్రం చన్ద్రవత్ప్రియదర్శనమ్ । సునాసం చారుతామ్రోష్ఠమాకాశే హాటకప్రభమ్ ॥ ౨౩ ॥ రాక్షసేన్ద్రసమాధూతం తస్యాస్తద్వదనం శుభమ్ । శుశుభే న వినా రామం దివా చన్ద్ర ఇవోదితః ॥ ౨౪ ॥ సా హేమవర్ణా నీలాంగం మైథిలీ రాక్షసాధిపమ్ । శుశుభే కాంచనీ కాంచీ నీలం మణిమివాశ్రితా ॥ సా పద్మగౌరీ హేమాభా రావణం జనకాత్మజా । విద్యుద్ఘనమివావిశ్య శుశుభే తప్తభూషణా ॥ ౨౬ ॥ తస్యా భూషణఘోషేణ వైదేహ్యా రాక్షసాధిపః । బభౌ సచపలో నీలస్సఘోష ఇవ తోయదః ॥ ౨౭ ॥ ఉత్తమాంగాచ్చ్యుతా తస్యాః పుష్పవృష్టిస్సమన్తతః । సీతాయా హ్రియమాణాయాః పపాత ధరణీతలే ॥ ౨౮ ॥ సా తు రావణవేగేన పుష్పవృష్టిస్సమన్తతః । సమాధూతా దశగ్రీవం పునరేవాభ్యవర్తత । అభ్యవర్తత పుష్పాణాం ధారా వైశ్రవణానుజమ్ ॥ ౨౯ ॥ నక్షత్రమాలా విమలా మేరుం నగమివోన్నతమ్ । చరణాన్నూపురం భ్రష్టం వైదేహ్యా రత్నభూషితమ్ ॥ ౩౦ ॥ విద్యున్మణ్డలసంకాశం పపాత మధురస్వనమ్ । తరుప్రవాళరక్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరమ్ ॥ ప్రాశోభయత వైదేహీ గజం కక్ష్యేవ కాంచనీ । తాం మహోల్కామివాకాశే దీప్యమానాం స్వతేజసా ॥ ౩౨ ॥ జహారాకాశమావిశ్య సీతాం వైశ్రవణానుజః । తస్యాస్తాన్యగ్నివర్ణాని భూషణాని మహీతలే ॥ ౩౩ ॥ సఘోషాణ్యవకీర్యన్త క్షీణాస్తారా ఇవాంబరాత్ । తస్యాస్స్తనాన్తరాద్భ్రష్టో హారస్తారాధిపద్యుతిః ॥ ౩౪ ॥ వైదేహ్యా నిపతన్భాతి గంగేవ గగనాచ్చ్యుతా । ఉత్పాతవాతాభిహతా నానాద్విజగణాయుతాః ॥ ౩౫ ॥ మా భైరితి విధూతాగ్రా వ్యాజహ్రురివ పాదపాః । నళిన్యో ధ్వస్తకమలాస్త్రస్తమీనజలేచరాః ॥ ౩౬ ॥ సఖీమివ గతోచ్ఛ్వాసామన్వశోచన్త మైథిలీమ్ । సమన్తాదభిసంపత్య సింహవ్యాఘ్రమృగద్విజాః ॥ అన్వధావంస్తదా రోషాత్సీతాం ఛాయానుగామినః । జలప్రపాతాస్రముఖాశ్శృంగైరుచ్ఛ్రితబాహుభిః ॥ ౩౮ ॥ సీతాయాం హ్రియమాణాయాం విక్రోశన్తీవ పర్వతాః । హ్రియమాణాం తు వైదేహీం దృష్ట్వా దీనో దివాకరః ॥ ౩౯ ॥ ప్రతిధ్వస్తప్రభశ్శ్రీమాన్నాసీత్పాండరమణ్డలః । నాస్తి ధర్మః కుతస్సత్యం నార్జవం నానృశంసతా ॥ ౪౦ ॥ యత్ర రామస్య వైదేహీం భార్యాం హరతి రావణః । ఇతి సర్వాణి భూతాని గణశః పర్యదేవయన్ ॥ ౪౧ ॥ విత్రస్తకా దీనముఖా రురుదుర్మృగపోతకాః । ఉద్వీక్ష్యోద్వీక్ష్య నయనైరస్రపాతావిలేక్షణాః ॥ ౪౨ ॥ సుప్రవేపితగాత్రాశ్చ బభూవుర్వనదేవతాః । విక్రోశన్తీం దృఢం సీతాం దృష్ట్వా దుఃఖం తథా గతామ్ ॥ ౪౩ ॥ తాం తు లక్ష్మణ రామేతి క్రోశన్తీం మధురస్వరమ్ । అవేక్షమాణాం బహుశో వైదేహీం ధరణీతలమ్ ॥ ౪౪ ॥ స తామాకులకేశాం తాం విప్రమృష్టవిశేషకామ్ । జహారాత్మవినాశాయ దశగ్రీవో మనస్వినీమ్ ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు సా చారుదతీ శుచిస్మితా వినాకృతా బన్ధుజనేన మైథిలీ । అపశ్యతీ రాఘవలక్ష్మణావుభౌ వివర్ణవక్త్రా భయభారపీడితా ॥ ౪౬ ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండె ద్విపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౩౦ ॥ ౧౦౬౦౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఖముత్పతంతంతందృష్ట్వా మైథిలీజనకాత్మజా । దుఃఖితాపరమోద్విగ్నా భయేమహతివర్తినీ ॥ ౧ ॥ రోషరోదనతామ్రాక్షీ భీమాక్షంరాక్షసాధిపమ్ । రుదతీకరుణం సీతా హ్రియమాణెదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ నవ్యపత్రపసెనీచ కర్మణానెనరావణ। జ్ఞాత్వా విరహితాంయస్మాం చోరయిత్వా పలాయసె ॥ ౩ ॥ త్వయైవనూనందుష్టాత్మన్భీరుణాహర్తుమిచ్ఛతా । మమాపవాహితోభర్తామృగరూపెణమాయయా ॥ ౪ ॥ యోహిమాముద్యతస్త్రాతుం సోప్యయంవినిపాతితః । గృధ్రరాజఃపురాణోసౌశ్వశురస్యసఖామమ॥ పరమంఖలుతేవీర్యం దృశ్యతెరాక్షసాధమ । విశ్రావ్యనామధేయంహి యుద్ధెనాస్మిజితాత్వయా ॥ ౬ ॥ ఈదృశం గర్హితంకర్మ కథంకృత్వా నలజ్జసే । స్త్రియాశ్చ హరణంనీచ రహితెచపరస్యచ ॥ ౭ ॥ కథయిష్యన్తిలోకేషు పురుషాఃకర్మకుత్సితమ్ । సునృశంసమధర్మిష్ఠం తవశౌండీర్యమానినః ॥ ౮ ॥ ధిక్తేశౌర్యంచసత్త్వంచ యత్త్వంకథితవాంస్తదా । కులాక్రోశకరంలోకె ధిక్తెచారిత్రమీదృశమ్ ॥ ౯ ॥ కింకర్తుంశక్యమేవంహి యజ్జవెనైవధావసి । ముహూర్తమపి తిష్ఠస్వ నజీవన్ప్రతియాస్యసి ॥ ౧౦ ॥ నహిచక్షుఃపథంప్రాప్య తయోఃపార్థివపుత్రయోః । ససైన్యోపిసమర్థస్త్వం ముహూర్తమపిజీవితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ నత్వంతయోశ్శరస్పర్శం సోఢుంశక్తఃకథంచన । వనెప్రజ్వలితస్యేవ స్పర్శమగ్నెర్విహంగమః ॥ ౧౨ ॥ సాధుకుర్వాత్మనఃపథ్యం సాధుమాంముంచరావణ । మత్ప్రధర్షణరుష్టోహిభ్రాత్రాసహపతిర్మమ ॥ ౧౩ ॥ విధాస్యతివినాశాయ త్వంమాంయదినముంచసి । యెనత్వంవ్యవసాయెన బలాన్మాంహర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౧౪ ॥ వ్యవసాయస్సతెనీచ భవిష్యతి నిరర్థకః । నహ్యహంతమపశ్యన్తీ భర్తారం విబుధోపమమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఉత్సహేశత్రువశగాప్రాణాన్ధారయితుంచిరమ్ । ననూనం చాత్మనశ్శ్రేయః పథ్యంవా సమవేక్షసె ॥ ౧౬ ॥ మృత్యుకాలెయథామర్త్యో విపరీతానిసెవతె । ముమూర్షూణాంహిసర్వేషాం యత్పథ్యం తన్నరోచతె ॥ ౧౭ ॥ పశ్యామ్యద్యహికంఠెత్వాం కాలపాశావపాశితమ్ । యథాచాస్మిన్భయస్థానె నబిభేషిదశానన ॥ ౧౮ ॥ వ్యక్తంహిరణ్మయాన్హిత్వం సంపశ్యసిమహీరుహాన్ । నదీంవైతరణీంఘోరాం రుధిరౌఘనివాహినీమ్ ॥ ౧౯ ॥ అసిపత్రవనంచైవ భీమం పశ్యసిరావణ । తప్తకాంచనపుష్పాంచ వైడూర్యప్రవరచ్ఛదామ్ ॥ ద్రక్ష్యసేశాల్మలీంతీక్ష్ణామాయసైఃకంటకైశ్చితామ్ । నహిత్వమీదృశంకృత్వా తస్యాలీకంమహాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ ధరితుంశక్ష్యసిచిరంవిషంపీత్వేవనిర్ఘృణః । బద్ధస్త్వంకాలపాశెన దుర్నివారెణరావణ ॥ ౨౨ ॥ క్వగతోలప్స్యసెశర్మ భర్తుర్మమమహాత్మనః । నిమెషాన్తరమాత్రేణ వినాభ్రాత్రామహావనె ॥ ౨౩ ॥ రాక్షసానిహతాయేన సహస్రాణిచతుర్దశ । సకథంరాఘవోవీరస్సర్వాస్త్రకుశలోబలీ ॥ ౨౪ ॥ నత్వాం హన్యాచ్ఛరైస్తీక్ష్ణైరిష్టభార్యాపహారిణమ్ । ఏతచ్చాన్యచ్చపరుషం వైదెహీరావణాంకగా ॥ ౨౫ ॥ భయశోకసమావిష్టా కరుణంవిలలాపహ ॥ ఓమ్ ॥ తథాభృశార్తాంబహుచైవభాషిణీంవిలాపపూర్వంకరుణంచభామినీమ్ । జహారపాపఃకరుణం వివెష్టతీంనృపాత్మజామాగతగాత్రవెపథుమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండె త్రిపంచాశస్సర్గః ॥౪౩౩॥౮౬౬౦॥

శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ హ్రియమాణాతువైదెహీ కంచిన్నాథమపశ్యతీ । దదర్శగిరిశృంగస్థాన్పంచ వానరపుంగవాన్ ॥ ౧ ॥ తేషాంమధ్యేవిశాలాక్షీ కౌశెయంకనకప్రభమ్ । ఉత్తరీయం వరారోహా శుభాన్యాభరణానిచ ॥ ౨ ॥ ముమోచయదిరామాయ శంసెయురితిమైథిలీ । వస్త్రముత్సృజ్యతన్మధ్యే నిక్షిప్తంసహభూషణమ్ ॥ ౩ ॥ సంభ్రమాత్తుదశగ్రీవ స్తత్కర్మనసబుద్ధవాన్ । పింగాక్షాస్తాంవిశాలాక్షీం నేత్రైరనిమిషైరివ ॥౪॥ విక్రోశంతీంతదాసీతాం దదృశుర్వానరర్షభాః । సచపంపామతిక్రమ్య లంకామభిముఖఃపురీమ్ ॥ ౫ ॥ జగా

మరుదదీంగృహ్యవైదేహీంరాక్షసేశ్వరః । తాంజహారసుసంహృష్టో రావణోమృత్యుమాత్మనః ॥ ౬ ॥ ఉత్సంగే నేవభుజగీం తీక్ష్ణదంష్ట్రాంమహావిషామ్‌. వనానిసరితశ్శైలాంత్సరాంసిచవిహాయసా ॥ ౭ ॥ సక్షిప్రంసమతీయా య శరశ్చాపాదివచ్యుతః । తిమినక్రనికేతంతువరుణాలయమక్షయమ్ ॥ ౮ ॥ సరితాంశరణంగత్వా సమతీయా యసాగరమ్ । సంభ్రమాత్పరివృత్తోర్మీరుద్ధమీనమహోరగః ॥ ౯ ॥ వైదేహ్యాంహ్రియమాణాయాం బభూవవరు ణాలయః । అంతరిక్షగతావాచ స్ససృజుశ్చారణాస్తదా ॥ ౧౦ ॥ ఏతదంతోదశగ్రీవ ఇతిసిద్ధాస్తదాబ్రువన్ । సతు సీతాంవివేష్టంతీ మంకేనాదాయరావణః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవివేశపురీంలఙ్కాం రూపిణీంమృత్యుమాత్మనః । సోభి గమ్యపురీంలఙ్కాం సువిభక్తమహాపథామ్ ॥ ౧౨ ॥ సంరూఢకక్ష్యాబహుళం స్వమంతఃపురమావిశత్ । తత్ర తామసితాపాంగాంశోకమోహపరాయణామ్ ॥ ౧౩ ॥ నిదధేరావణస్సీతాం మయోమాయామివాసురీమ్ । అ బ్రవీచ్చదశగ్రీవః పిశాచీర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౧౪ ॥ యథానేమాం పుమాంస్త్రీవా సీతాంపశ్యత్యసంమతః । ము క్తామణిసువర్ణాని వస్త్రాణ్యాభరణానిచ ॥ ౧౫ ॥ యద్యదిచ్ఛేత్తదేవాస్యా దేయంమచ్ఛందతోయథా । యా చవక్ష్యతివైదేహీం వచనంకించిదప్రియమ్ ॥ ౧౬ ॥ అజ్ఞానాద్యదివాజ్ఞానా న్నతస్యాజీవితంప్రియమ్ । తథోక్త్వారా క్షసీస్తాస్తు రాక్షసేన్ద్రఃప్రతాపవాన్ ॥ ౧౭ ॥ నిష్క్రమ్యాంతఃపురాత్తస్మా త్కింకృత్యమితిచింతయన్ । దద ర్శాష్టౌమహావీర్యాన్ రాక్షసాన్పిశితాశనాన్ ॥ ౧౮ ॥ సతాన్దృష్ట్వామహావీర్యో వరదానేనమోహితః । ఉ వాచైతానిదంవాక్యం ప్రశస్యబలవీర్యతః ॥ ౧౯ ॥ నానాప్రహరణాఃక్షిప్ర మితోగచ్ఛతసత్వరాః । జనస్థానం హతస్థానం భూతపూర్వంఖరాలయమ్ ॥ ౨౦ ॥ తత్రోష్యతాంజనస్థానే శూన్యేనిహతరాక్షసే । పౌరుషంబల మాశ్రిత్యత్రాసముత్సృజ్యదూరతః ॥ ౨౧ ॥ బలంహిసుమహద్యన్మే జనస్థానేనివేశితమ్ । సదూషణఖరంయుద్ధే హతంరామేణసాయకైః ॥ ౨౨ ॥ తతఃక్రోధోమమాపూర్వో ధైర్యస్యోపరివర్ధతే । వైరంచ సుమహజ్జాతంరా మంప్రతిసుదారుణమ్ ॥ ౨౩ ॥ నిర్యాతయితుమిచ్ఛామి తచ్చవైరమహంరిపోః । నహిలప్స్యామ్యహంనిద్రా మహత్వాసంయుగేరిపుమ్ ॥ ౨౪ ॥ తంత్విదానీమహంహత్వా ఖరదూషణఘాతినమ్ । రామంశర్మోపలప్స్యామి ధనంలబ్ధ్వేవనిర్ధనః ॥ ౨౫ ॥ జనస్థానేవసద్భిస్తు భవద్భీరామమాశ్రితా । ప్రవృత్తిరుపనేతవ్యా కింకరోతీతి త త్వతః ॥ ౨౬ ॥ అప్రమాదాచ్చగన్తవ్యం సర్వైరేవనిశాచరైః । కర్తవ్యశ్చసదాయత్నో రాఘవస్యవధంప్రతి ॥ యుష్మాకంచబలజ్ఞోహం బహుశోరణమూర్ధని । అతశ్చాస్మిన్జనస్థానే మయాయూయంనియోజితాః ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ త తఃప్రియంవాక్యముపేత్యరాక్షసామహార్థమష్టావభివాద్యరావణమ్ । విహాయలఙ్కాంసహితాఃప్రతస్థిరేయతో జనస్థానమలక్ష్యదర్శనాః ॥ ౨౮ ॥ తతస్తుసీతాముపలభ్యరావణస్ససంప్రహృష్టఃపరిగృహ్యమైథిలీమ్ । ప్రసజ్యరా మేణచవైరముత్తమంబభూవమోహాన్ముదితస్సరాక్షసః ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాణ్డే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౩౬ ॥ ౬౩౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సన్దిశ్యరాక్షసాన్ఘోరా న్రావణోష్టౌమహాబలాన్ । ఆత్మానం బుద్ధివైక్ల వ్యా త్కృతకృత్యమమన్యత ॥ ౧ ॥ సచిన్తయానోవైదేహీం కామబాణసమర్పితః । ప్రవివేశగృహంరమ్యం సీ తాంద్రష్టుమభిత్వరన్ ॥ ౨ ॥ సప్రవిశ్యతుతద్వేశ్మ రావణోరాక్షసాధిపః । అపశ్యద్రాక్షసీమధ్యేసీతాం శోక పరాయణామ్ ॥ ౩ ॥ అశ్రుపూర్ణముఖీందీనాం శోకభారాభిపీడితామ్ । వాయువేగైరివాక్రాన్తాం మజ్జన్తీంనా వమర్ణవే ॥ ౪ ॥ మృగయూథపరిభ్రష్టాం మృగీంశ్వభిరివావృతామ్ । అధోముఖముఖీంసీతా మభ్యేత్యచనిశాచ రః ॥ ౫ ॥ తాంతుశోకపరాందీనా మవశాంరాక్షసాధిపః । సబలాద్దర్శయామాస గృహందేవగృహోపమమ్ ॥ ౬ ॥ హర్మ్యప్రాసాదసంబాధం స్త్రీసహస్రనిషేవితమ్ । నానాపక్షిగణైర్జుష్టం నానారత్నసమన్వితమ్ ॥ ౭ ॥ దా

స్తైశ్చ తాపనీయైశ్చ స్ఫాటికై రాజతైరపి । వజ్రవైదూర్యచిత్రైశ్చ స్తంభైర్దృష్టిమనోహరైః ॥ ౮ ॥ దివ్యదుం
దుభినిర్హ్రాదం తప్తకాంచనతోరణమ్ । సోపానం కాంచనం చిత్రమారురోహ తయా సహ ॥ ౯ ॥ దాన్తికా రాజ
తాశ్చైవ గవాక్షాః ప్రియదర్శనాః । హేమజాలావృతాశ్చాసంస్తత్ర ప్రాసాదపఙ్క్తయః ॥ ౧౦ ॥ సుధామణి
విచిత్రాణి భూమిభాగాని సర్వశః । దశగ్రీవస్స్వభవనే ప్రాదర్శయత మైథిలీమ్ ॥ ౧౧ ॥ దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ
నానావృక్షసమావృతాః । రావణో దర్శయామాస సీతాం శోకపరాయణామ్ ॥ ౧౨ ॥ దర్శయిత్వా తు వైదెహ్యాః
కృత్స్నం తద్భవనోత్తమమ్ । ఉవాచ వాక్యం పాపాత్మా సీతాం లోభితుమిచ్ఛయా ॥ ౧౩ ॥ దశ రాక్షసకోట్యశ్చ ద్వా
వింశతిరథాపరాః । తేషాం ప్రభురహం సీతె సర్వేషాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౧౪ ॥ వర్జయిత్వా జరావృద్ధాన్ బాలాం
శ్చ రజనీచరాన్ । సహస్రమేకమేకస్య మమ కార్యపురస్సరమ్ ॥ ౧౫ ॥ యదిదం రాజతన్త్రం మే త్వయి సర్వం
ప్రతిష్ఠితమ్ । జీవితం చ విశాలాక్షి త్వం మె ప్రాణైర్గరీయసీ ॥ ౧౬ ॥ బహూనాం స్త్రీసహస్రాణాం మమ యోఽసౌ
పరిగ్రహః । తాసాం త్వమీశ్వరీ సీతె మమ భార్యా భవ ప్రియె ॥ ౧౭ ॥ సాధు కిం తేఽన్యయా బుద్ధ్యా రోచయస్వ
వచో మమ । భజస్వ మాభితప్తస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౮ ॥ పరిక్షిప్తా సముద్రేణ లఙ్కేయం శతయోజనా ।
నేయం ధర్షయితుం శక్యా సేన్ద్రైరపి సురాసురైః ॥ ౧౯ ॥ న దెవేషు న యక్షేషు న గన్ధర్వేషు పక్షిషు । అహం ప
శ్యామి లోకెషు యో మే వీర్యసమో భవేత్ ॥ ౨౦ ॥ రాజ్యభ్రష్టేన దీనెన తాపసేన గతాయుషా ॥ కిం కరిష్యసి రా
మేణ మానుషేణాల్పతేజసా ॥ ౨౧ ॥ భజస్వ సీతే మామేవ భర్తాఽహం సదృశస్తవ । యౌవనం హ్యధ్రువం భీరు ర
మస్వేహ మయా సహ ॥ ౨౨ ॥ దర్శనె మా కృథా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాననే । కాఽస్య శక్తిరిహాగన్తుమపి సీతె మనో
రథైః ॥ ౨౩ ॥ న శక్యో వాయురాకాశె పాశైర్బద్ధుం మహాజవః । దీప్యమానస్య వాఽప్యగ్నె గ్ర్హీతుం విమలాం
శిఖామ్ ॥ ౨౪ ॥ త్రయాణామపి లోకానాం న తం పశ్యామి శోభనే । విక్రమెణ నయేద్యస్త్వాం మద్బాహుపరి
పాలితామ్ ॥ ౨౫ ॥ లఙ్కాయాం సుమహద్రాజ్యమిదం త్వమనుపాలయ । త్వత్ప్రేష్యా మద్విధాశ్చైవ దేవాశ్చా
పి చరాచరాః ॥ ౨౬ ॥ అభిషెకోదకక్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్వ మామ్ । దుష్కృతం యత్పురా కర్మ వనవాసెన తద్గ
తమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ యశ్చ తె సుకృతో ధర్మస్తస్యేహ ఫలమాప్నుహి । ఇహ మాల్యాని సర్వాణి దివ్యగన్ధాని మై
థిలి ॥ ౨౮ ॥ భూషణాని చ ముఖ్యాని సెవస్వ చ మయా సహ । పుష్పకం నామ సుశ్రోణి భ్రాతుర్వైశ్రవణస్య
మే ॥ ౨౯ ॥ విమానం సూర్యసఙ్కాశం తరసా నిర్జితం మయా । విశాలం రమణీయం చ తద్విమానమనుత్తమమ్॥
తత్ర సీతె మయా సార్ధం విహరస్వ యథాసుఖమ్ । అమలం పద్మసంకాశం వదనం చారుదర్శనమ్ ॥ ౩౧ ॥ శోకార్తం
తు వరారోహే న భ్రాజతి వరాననే । ఏవం వదతి తస్మిం త్సా వస్త్రాన్తెన వరాంగనా ॥ ౩౨ ॥ పిధాయేన్దునిభం సీతా
ముఖమశ్రూణ్యవర్తయత్ । ధ్యాయన్తీం తామివాస్వస్థాం దీనాం చిన్తాహతప్రభామ్ ॥ ౩౩ ॥ ఉవాచ వచనం
పాపో రావణో రాక్షసెశ్వరః । అలం వ్రీడెన వైదెహి ధర్మలోపకృతెన చ ॥ ౩౪ ॥ ఆర్షోఽయం దైవనిష్యన్దో య
స్త్వామభిగమిష్యతి । ఏతౌ పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరిపీడితౌ ॥ ౩౫ ॥ ప్రసాదం కురు మే క్షిప్రం వశ్యో దా
సోఽహమస్మి తె । ఇమాః శూన్యా మయా వాచ శ్శుష్యమాణేన భాషితాః ॥ ౩౬ ॥ న చాపి రావణః కాంచి న్మూర్ధ్నా
స్త్రీం ప్రణమేత హ । ఏవముక్త్వా దశగ్రీవో మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ ౩౭ ॥ కృతాన్తవశమాపన్నో మమేయమి
తి మన్యతె ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండె పంచపంచాశస్సర్గః ॥ ౩౮ ॥ ౪౭౦ ॥ *******************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సా తథోక్తా తు వైదెహీ నిర్భయా శోకకర్శితా । తృణమన్తరతః కృత్వా రా
వణం ప్రత్యభాషత ॥ ౧ ॥ రాజా దశరథో నామ ధర్మసెతురివాచలః । సత్యసన్ధః పరిజ్ఞాతో యస్య పుత్రస్స రా

ఘవః ॥ ౨ ॥ రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః। దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షో దైవతం హి పతిర్మమ ॥ ౩ ॥
ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతస్సింహస్కంధో మహాద్యుతిః। లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా యస్తే ప్రాణాన్హరిష్యతి ॥ ౪ ॥ ప్ర
త్యక్షం యద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్షితా బలాత్। శయితా త్వం హతస్సంఖ్యే జనస్థానే యథా ఖరః ॥ ౫ ॥ య
ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తా ఘోరరూపా మహాబలాః। రాఘవే నిర్విషాస్సర్వే సుపర్ణే పన్నగా యథా ॥ ౬ ॥ తస్య
జ్యావిప్రముక్తాస్తే శరాః కాంచనభూషణాః। శరీరం విధమిష్యంతి గఙ్గాకూలమివోర్మయః ॥ ౭ ॥ అసురైర్వా
సురైర్వా త్వం యద్యవధ్యోఽసి రావణ। ఉత్పాద్య సుమహద్వైరం జీవంస్తస్య న మోక్ష్యసే ॥ ౮ ॥ స తే జీవితశేష
స్య రాఘవోఽన్తకరో బలీ। పశోర్యూపగతస్యేవ జీవితం తవ దుర్లభమ్ ॥ ౯ ॥ యది పశ్యేత్స రామస్త్వాం రోషదీప్తేన
చక్షుషా। రక్షస్త్వమద్య నిర్దగ్ధో గచ్ఛేస్సద్యః పరాభవమ్ ॥ ౧౦ ॥ యశ్చన్ద్రం నభసో భూమౌ పాతయేన్నాశయేత
వా। సాగరం శోషయేద్వాపి స సీతాం మోచయేదిహ ॥ ౧౧ ॥ గతాయుస్త్వం గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేన్ద్రియః।
లఙ్కా వైధవ్యసంయుక్తా త్వత్కృతేన భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ న తే పాపమిదం కర్మ సుఖోదర్కం భవిష్యతి। యాహం నీ
తా వినాభావం పతిపార్శ్వాత్త్వయా వనే ॥ ౧౩ ॥ స హి దైవతసంయుక్తో మమ భర్తా మహాద్యుతిః। నిర్భయో వీ
ర్యమాశ్రిత్య శూన్యే వసతి దణ్డకే ॥ ౧౪ ॥ స తే దర్పం బలం వీర్యముత్సేకం చ తథావిధం। అపనేష్యతి గాత్రేభ్య
శ్శరవర్షేణ సంయుగే ॥ ౧౫ ॥ యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః। తదా కార్యే ప్రమాద్యంతి న
రాః కాలవశం గతాః ॥ ౧౬ ॥ మాం ప్రధర్ష్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రాక్షసాధమ। ఆత్మనో రాక్షసానాం చ వ
ధాయాన్తఃపురస్య చ ॥ ౧౭ ॥ న శక్యా యజ్ఞమధ్యస్థా వేదిస్స్రుగ్భాణ్డమణ్డితా। ద్విజాతిమన్త్రపూతా చ చణ్డా
లేనావమర్దితుమ్ ॥ ౧౮ ॥ తథాహం ధర్మనిత్యస్య ధర్మపత్నీ పతివ్రతా। త్వయా స్ప్రష్టుం న శక్యాస్మి రాక్షసాధ
మపాపినా ॥ ౧౯ ॥ క్రీడంతీ రాజహంసేన పద్మషణ్డేషు నిత్యదా। హంసీ సా తృణషణ్డస్థం కథం పశ్యేత మద్గుకం ॥
ఇదం శరీరం నిస్సంజ్ఞం బన్ధ వా ఖాదయస్వ వా। నేదం శరీరం రక్ష్యం మే జీవితం వాపి రాక్షస ॥ ౨౧ ॥ న హి శక్ష్యామ్యు
పక్రోశం పృథివ్యాం దాతుమాత్మనః। ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ క్రోధాత్సుపరుషం వచః ॥ ౨౨ ॥ రావణం మైథిలీ త
త్ర పునర్నోవాచ కిఞ్చన। సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రోమహర్షణమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రత్యువాచ తతస్సీతాం
భయసన్దర్శనం వచః। శృణు మైథిలి మద్వాక్యం మాసాన్ద్వాదశ భామిని ॥ ౨౪ ॥ కాలేనానేన నాభ్యేషి యది మాం
చారుహాసిని। తతస్త్వాం ప్రాతరాశార్థం సూదాశ్ఛేత్స్యంతి లేశశః ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణశ్శ
త్రురావణః। రాక్షసీశ్చ తతః క్రుద్ధ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ శీఘ్రమేవ హి రాక్షస్యో వికృతా ఘోరదర్శనాః।
దర్పమస్యా వినేష్యధ్వం మాంసశోణితభోజనాః ॥ ౨౭ ॥ వచనాదేవ తాస్తస్య సుఘోరా రాక్షసీగణాః। కృత
ప్రాఞ్జలయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్ ॥ ౨౮ ॥ స తాః ప్రోవాచ రాజా తు రావణో ఘోరదర్శనః। ప్ర
చాల్య చరణోత్కర్షైర్దారయన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౨౯ ॥ అశోకవనికామధ్యే మైథిలీ నీయతామియమ్। తత్రేయం
రక్ష్యతాం గూఢం యుష్మాభిః పరివారితా ॥ ౩౦ ॥ తత్రైనాం తర్జనైర్ఘోరైః పునస్సాన్త్వైశ్చ మైథిలీమ్। ఆనయధ్వం వ
శం సర్వా వన్యాం గజవధూమివ ॥ ౩౧ ॥ ఇతి ప్రతిసమాదిష్టా రాక్షస్యో రావణేన తాః। అశోకవనికాం జగ్ముర్మైథి
లీం ప్రతిగృహ్య తు ॥ ౩౨ ॥ సర్వకామఫలైర్వృక్షైర్నానావృక్షఫలైర్వృతామ్। సర్వకాలమదైశ్చాపి ద్విజైస్స
ముపసేవితామ్ ॥ ౩౩ ॥ సా తు శోకపరీతాఙ్గీ మైథిలీ జనకాత్మజా। రాక్షసీవశమాపన్నా వ్యాఘ్రీణాం హరిణీ
యథా ॥ ౩౪ ॥ శోకేన మహతా గ్రస్తా మైథిలీ జనకాత్మజా। న శర్మ లభతే భీరుః పాశబద్ధా మృగీ యథా ॥ ౩౫ ॥
ఓమ్ ॥ న విన్దతే తత్ర తు శర్మ మైథిలీ విరూపనేత్రాభిరతీవ తర్జితా। పతిం స్మరన్తీ దయితం చ దైవతం విచేతనాభూద్భ

యశోకపీడితా ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే షట్పంచాశస్సర్గః ॥ ౧౪౨ ॥ ౨౮౪౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రాక్షసం మృగరూపేణ చరన్తంకామరూపిణమ్ । నిహత్యరామో మారీచం తూర్ణంపథినివర్తతే ॥ ౧ ॥ తస్య సన్త్వరమాణస్య ద్రష్టుకామస్యమైథిలీమ్ । క్రూరస్వనోథగోమాయుర్విననాదాస్యపృష్ఠతః ॥ ౨ ॥ సతస్యస్వరమాజ్ఞాయ దారుణంరోమహర్షణమ్ । చిన్తయామాసగోమాయోస్స్వరేణపరిశఙ్కితః ॥ ౩ ॥ అశుభంబతమన్యేహం గోమాయుర్వాశ్యతేయథా । స్వస్తిస్యాదపివైదేహ్యా రాక్షసైర్భక్షణంవినా ॥ ౪ ॥ మారీచేనతువిజ్ఞాయ స్వరమాలక్ష్యమామకమ్ । విక్రుష్టంమృగరూపేణ లక్ష్మణశ్శృణుయాద్యది ॥ ౫ ॥ ససౌమిత్రిస్స్వరంశ్రుత్వా తాంచహిత్వాచ మైథిలీమ్ । తయైవప్రహితఃక్షిప్రం మత్సకాశమిహైష్యతి ॥ ౬ ॥ రాక్షసైస్సహితైర్నూనం సీతాయాఈప్సితోవధః । కాంచనశ్చమృగోభూత్వా వ్యపనీయాశ్రమాత్తుమామ్ ॥ ౭ ॥ దూరంనీత్వాతుమారీచో రాక్షసోభూచ్ఛరాహతః । హాలక్ష్మణహతోస్మీతి యద్వాక్యంవ్యాజహారహ ॥ ౮ ॥ అపిస్వస్తిభవేత్తాభ్యాం రహితాభ్యాం మహావనే । జనస్థాననిమిత్తంహి కృతవైరోస్మిరాక్షసైః ॥ ౯ ॥ నిమిత్తానిచ ఘోరాణి దృశ్యంతేద్యబహూనిచ । ఇత్యేవం చిన్తయన్రామః శ్రుత్వాగోమాయునిస్వనమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆత్మనశ్చాపనయనాన్మృగరూపేణరక్షసా । నివర్తమానస్త్వరయా జవేనాశ్రమమాత్మనః ॥ ౧౧ ॥ ఆజగామజనస్థానంరాఘవఃపరిశఙ్కితః । తందీనమనసాదీనమాసేదుర్మృగపక్షిణః ॥ ౧౨ ॥ సవ్యంకృత్వామహాత్మానంఘోరాంశ్చససృజుస్స్వరాన్ । తానిదృష్ట్వానిమిత్తాని మహాఘోరాణిరాఘవః ॥ ౧౩ ॥ ఆజగామజనస్థానంచింతయన్నేవసత్వరః । సీతాంసతువరారోహాంలక్ష్మణంచమహాబలం । న్యవర్తతాథత్వరితోజవేనాశ్రమమాత్మనః ॥ తతోలక్ష్మణమాయాంతందదర్శవిగతప్రభం । తతోఽవిదూరేరామేణసమీయాయసలక్ష్మణః ॥ ౧౫ ॥ విషణ్ణస్సన్విషణ్ణేనదుఃఖితోదుఃఖభాగినా । సంజగర్హేథతంభ్రాతా జ్యేష్ఠోలక్ష్మణమాగతమ్ ॥ ౧౬ ॥ విహాయసీతాంవిజనేవనేరాక్షససేవితే । గృహీత్వాచకరంసవ్యంలక్ష్మణం రఘునన్దనః ॥ ౧౭ ॥ ఉవాచమధురోదర్కమిదంపరుషమార్తిమత్ । అహోలక్ష్మణగర్హ్యంతేకృతంయస్త్వంవిహాయతామ్ ॥ ౧౮ ॥ సీతామిహాగతస్సౌమ్య కచ్చిత్స్వస్తిభవేదిహ । నమేస్తిసంశయోవీరసర్వథా జనకాత్మజా ॥ ౧౯ ॥ వినష్టాభక్షితావాపి రాక్షసైర్వనచారిభిః । అశుభాన్యేవభూయిష్ఠం యథాప్రాదుర్భవంతిమే ॥ ౨౦ ॥ అపిలక్ష్మణసీతాయాస్సామగ్ర్యంప్రాప్నుయావహే । జీవన్త్యాఃపురుషవ్యాఘ్ర సుతాయాజనకస్యవై ॥ ౨౧ ॥ యథావైమృగసంఘాశ్చ గోమాయుశ్చైవభైరవమ్ । వాశ్యంతే శకునాశ్చాపి ప్రదీప్తామభితోదిశం ॥ ౨౨ ॥ అపిస్వస్తిభవేత్తస్యా రాజపుత్ర్యామహాబల ॥ ఓమ్ ॥ ఇదంహిరక్షోమృగసన్నికాశం ప్రలోభ్యమాందూరమనుప్రయాంతమ్ । హతంకథంచిన్మహతాశ్రమేణ సరాక్షసోభూన్మ్రియమాణఏవ ॥ ౨౩ ॥ మనశ్చమేదీనమిహాప్రహృష్టం చక్షుశ్చసవ్యం కురుతేవికారం । అసంశయంలక్ష్మణనాస్తిసీతాహృతామృతావాపథివర్తతేనా ॥ ౨౪ ॥*॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౫ ॥ ౯౦౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ సదృష్ట్వాలక్ష్మణందీనం శూన్యేదశరథాత్మజః । పర్యపృచ్ఛత ధర్మాత్మావైదేహీమాగతంవినా ॥ ౧ ॥ ప్రస్థితందండకారణ్యం యామామనుజగామహ । క్వసాలక్ష్మణవైదేహీయాంహిత్వాత్వమిహాగతః ॥ ౧ ॥ రాజ్యభ్రష్టస్యదీనస్య దండకాన్పరిధావతః । క్వసాదుఃఖసహాయామే వైదేహీతనుమధ్యమా ॥ యాంవినానోత్సహేవీర ముహూర్తమపిజీవితుమ్ । క్వసాప్రాణసహాయామే సీతాసురసుతోపమా ॥ ౪ ॥ పతిత్వమమరాణాం వా పృథివ్యాశ్చాపిలక్ష్మణ । తాంవినాతపనీయాభాం నేచ్ఛేయంజనకాత్మజామ్ ॥ ౫ ॥ కచ్చిజ్జీవతివైదేహీప్రాణైఃప్రియతరామమ । కచ్చిత్ప్రవ్రాజనంసౌమ్య నమేమిథ్యాభవిష్యతి ॥ ౬ ॥ సీతానిమిత్తం సౌమి

తే మృతే మయి గతే త్వయి । కచ్చిత్సకామా సుఖితా కైకేయీ సా భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ సపుత్రరాజ్యాం సిద్ధార్థాం మృతపుత్రా తపస్వినీ । ఉపస్థాస్యతి కౌసల్యా కచ్చిన్మాం సౌమ్య కైకయీమ్ ॥ ౮ ॥ యది జీవతి వైదేహీ గమిష్యామ్యాశ్రమం పునః । సువృత్తా యది వృత్తా సా ప్రాణాంస్త్యక్ష్యామి లక్ష్మణ ॥ ౯ ॥ యది మామాశ్రమగతం వైదేహీ నాభిభాషతే । పునః ప్రహసితా సీతా వినశిష్యామి లక్ష్మణ ॥ ౧౦ ॥ బ్రూహి లక్ష్మణ వైదేహీ యది జీవతి వా న వా । త్వయి ప్రమత్తే రక్షోభిర్భక్షితా వా తపస్వినీ ॥ ౧౧ ॥ సుకుమారీ చ బాలా చ నిత్యం చాదుఃఖదర్శినీ । మద్వియోగేన వైదేహీ వ్యక్తం శోచతి దుర్మనాః ॥ ౧౨ ॥ సర్వథా రక్షసా తేన జిహ్మేన సుదురాత్మనా । వదతా లక్ష్మణేత్యుచ్చైస్తవాపి జనితం భయమ్ ॥ ౧౩ ॥ శ్రుతస్తు శంకే వైదేహ్యా సస్వరస్సదృశో మమ । త్రస్తయా ప్రేషితస్త్వం చ ద్రష్టుం మాం శీఘ్రమాగతః ॥ ౧౪ ॥ సర్వథా తు కృతం కష్టం సీతాముత్సృజతా వనే । ప్రతికర్తుం నృశంసానాం రక్షసాం దత్తమన్తరమ్ ॥ ౧౫ ॥ దుఃఖితాః ఖరఘాతేన రాక్షసాః పిశితాశనాః । తైస్సీతా నిహతా ఘోరైర్భవిష్యతి న సంశయః ॥ అహోఽస్మి వ్యసనే మగ్నస్సర్వథా శత్రుసూదన । కిం న్విదానీం కరిష్యామి శంకే ప్రాప్తవ్యమీదృశమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఇతి సీతాం వరారోహాం చిన్తయన్నేవ రాఘవః । ఆజగామ జనస్థానం త్వరయా సహలక్ష్మణః ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ విగర్హమాణోఽనుజమార్తరూపం క్షుధా శ్రమాచ్చైవ పిపాసయా చ । వినిశ్వసంచ్ఛుష్కముఖో వివర్ణః ప్రతిశ్రయం ప్రాప్య సమీక్ష్య శూన్యమ్ ॥ ౧౮ ॥ స్వమాశ్రమం సమ్ప్రవిగాహ్య వీరో విహారదేశాననుసృత్య కాంశ్చిత్ । ఏతత్తదిత్యేవ నివాసభూమౌ ప్రహృష్టరోమా వ్యథితో బభూవ ॥ ౨౦ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే అష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౮ ॥ ౧౯౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథాశ్రమాదుపావృత్తమన్తరా రఘునన్దనః । పరిపప్రచ్ఛ సౌమిత్రిం రామో దుఃఖాదిదం పునః ॥ ౧ ॥ తమువాచ కిమర్థం త్వమాగతోఽపాస్య మైథిలీమ్ । యదా సా తవ విశ్వాసాద్వనే విరహితా మయా ॥ ౨ ॥ దృష్ట్వైవాభ్యాగతం త్వాం మే మైథిలీం త్యజ్య లక్ష్మణ । శంకమానం మహత్పాపం యత్సత్యం వ్యథితం మనః ॥ ౩ ॥ స్ఫురతే నయనం సవ్యం బాహుశ్చ హృదయం చ మే । దృష్ట్వా లక్ష్మణ దూరే త్వాం సీతావిరహితం పథి ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిర్లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । భూయో దుఃఖసమావిష్టో దుఃఖితం రామమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ న స్వయం కామకారేణ తాం త్యక్త్వాహమిహాగతః । ప్రచోదితస్తయైవోగ్రైస్త్వత్సకాశమిహాగతః ॥ ౬ ॥ ఆర్యేణేవ పరాక్రుష్టం హా సీతే లక్ష్మణేతి చ । పరిత్రాహీతి యద్వాక్యం మైథిల్యాస్తచ్ఛ్రుతిం గతమ్ ॥ ౭ ॥ సా తమార్తస్వరం శ్రుత్వా తవ స్నేహేన మైథిలీ । గచ్ఛ గచ్ఛేతి మామాహ రుదతీ భయవిహ్వలా ॥ ౮ ॥ ప్రచోద్యమానేన మయా గచ్ఛేతి బహుశస్తయా । ప్రత్యుక్తా మైథిలీ వాక్యమిదం త్వత్ప్రత్యయాన్వితమ్ ॥ ౯ ॥ న తత్పశ్యామ్యహం రక్షో యదస్య భయమావహేత్ । నిర్వృతా భవ నాస్త్యేతత్కేనాప్యేవముదాహృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ విగర్హితం చ నీచం చ కథమార్యోఽభిధాస్యతి । త్రాహీతి వచనం సీతే యస్త్రాయేత్త్రిదశానపి ॥ ౧౧ ॥ ఓమ్ ॥ కిం నిమిత్తం తు కేనాపి భ్రాతురాలమ్బ్య మే స్వరం । రాక్షసేనేరితం వాక్యం త్రాహి త్రాహీతి శోభనే ॥ విస్వరం వ్యాహృతం వాక్యం లక్ష్మణ త్రాహి మామితి । న భవత్యా వ్యథా కార్యా కునారీజనసేవితా । అలం వైక్లబ్యమాలమ్బ్య స్వస్థా భవ నిరుత్సుకా ॥ ౧౩ ॥ న సోఽస్తి త్రిషు లోకేషు పుమాన్వై రాఘవం రణే । జాతో వా జాయమానో వా సంయుగే యః పరాజయేత్ ॥ ౧౪ ॥ అజయ్యో రాఘవో యుద్ధే దేవైశ్శక్రపురోగమైః । ఏవముక్తా తు వైదేహీ పరిమోహితచేతనా ॥ ౧౫ ॥ ఉవాచాశ్రూణి ముంచన్తీ దారుణం మామిదం వచః । భావో మయి తవాత్యర్థం పాప ఏవ నివేశితః ॥ ౧౬ ॥ వినష్టే భ్రాతరి ప్రాప్తుం న చ త్వం మామవాప్స్యసి । సంకేతాద్భరతేన త్వం రామం సమనుగచ్ఛసి ॥ ౧౭ ॥ క్రోశన్తం హి యథాత్యర్థం నైనమభ్యవపద్యసే । రిపుః ప్రచ్ఛన్నచారీ త్వం మదర్థమనుగచ్ఛసి ॥ ౧౮ ॥ రాఘవస్యాన్తరప్రేప్సుస్తథైనం నాభిపద్యసే । ఏవముక్తో హి వైదేహ్యా

సంరబ్ధో రక్తలోచనః ॥ ౧౯ ॥ క్రోధాత్ప్రస్ఫురమాణోష్ఠ ఆశ్రమాదభినిర్గతః । ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం రామస్సంతాపమోహితః ॥ ౨౦ ॥ అబ్రవీద్దుష్కృతం సౌమ్య వినా యత్త్వమిహాగతః । జానన్నపి సమర్థం మాం రక్షసాం వినివారణే ॥ ౨౧ ॥ అనేన క్రోధవాక్యేన మైథిల్యా నిస్సృతో భవాన్ । నహి తే పరితుష్యామి త్యక్త్వా యద్యాసి మైథిలీమ్ ॥ ౨౨ ॥ క్రుద్ధాయాః పరుషం శ్రుత్వా తామవిహాయ త్వమాగతః । సర్వథా త్వపనీతం తే సీతయా యత్ప్రచోదితః ॥ ౨౩ ॥ క్రోధస్య వశమాపన్నో నాకరోశ్శాసనం మమ । అసౌ హి రాక్షసశ్శేతే శరేణాభిహతో మయా ॥ ౨౪ ॥ మృగరూపేణ యేనాహమాశ్రమాదపవాహితః ॥ ఓమ్ ॥ వికృష్య చాపం పరిధాయ సాయకం సలీలబాణేన చ తాడితో మయా । మార్గీం తనుం త్యజ్య స విక్లబస్వరో బభూవ కేయూరధరస్స రాక్షసః ॥ ౨౫ ॥ శరాహతేనైవ తదార్తయా గిరా స్వరం మమాలంబ్య సుదూరసంశ్రవమ్ । ఉదాహృతం తద్వచనం సుదారుణం త్వమాగతో యేన విహాయ మైథిలీమ్ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౯౯౬౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ భృశమావ్రజమానస్య తస్యాధో వామలోచనమ్ । ప్రాస్ఫురచ్చాస్ఖలద్రామో వేపథుశ్చాస్య జాయతే ॥ ౧ ॥ ఉపాలక్ష్య నిమిత్తాని సోఽశుభాని ముహుర్ముహుః । అపి క్షేమం ను సీతాయా ఇతి వై వ్యాజహార చ ॥ ౨ ॥ త్వరమాణో జగామాథ సీతాదర్శనలాలసః । శూన్యమావసథం దృష్ట్వా బభూవోద్విగ్నమానసః ॥ ౩ ॥ ఉద్భ్రమన్నివ వేగేన విక్షిపన్రఘునన్దనః । తత్ర తత్రోటజస్థానమభివీక్ష్య సమంతతః ॥ ౪ ॥ దదర్శ పర్ణశాలాం చ రహితాం సీతయా తదా । శ్రియా విరహితాం ధ్వస్తాం హేమంతే పద్మినీమివ ॥ ౫ ॥ రుదన్తమివ వృక్షైశ్చ మ్లానపుష్పమృగద్విజమ్ । శ్రియా విహీనం విధ్వస్తం సన్త్యక్తవనదైవతమ్ ॥ ౬ ॥ విప్రకీర్ణాజినకుశం విప్రవిద్ధబ్రసీకటమ్ । దృష్ట్వా శూన్యం నిజస్థానం విలలాప పునః పునః ॥ ౭ ॥ హృతా మృతా వా నష్టా వా భక్షితా వా భవిష్యతి । నిలీనాప్యథవా భీరురథవా వనమాశ్రితా ॥ ౮ ॥ గతా విచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యపి చ వా పునః । అథవా పద్మినీం యాతా జలార్థం వా నదీం గతా ॥ ౯ ॥ యత్నాన్మృగయమాణస్తు నాససాద వనే ప్రియామ్ । శోకరక్తేక్షణశ్శోకాదున్మత్త ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౧౦ ॥ వృక్షాద్వృక్షం ప్రధావన్స గిరేశ్చాద్రిం నదాన్నదీమ్ । బభూవ విలపన్రామశ్శోకార్ణవపరిప్లుతః ॥ ౧౧ ॥ అపి కాచిత్త్వయా దృష్టా సా కదమ్బప్రియా ప్రియా । కదమ్బ యది జానీషే శంస సీతాం శుభాననామ్ ॥ ౧౨ ॥ స్నిగ్ధపల్లవసంకాశాం పీతకౌశేయవాసినీమ్ । శంసస్వ యది వా దృష్టా బిల్వ బిల్వోపమస్తనీ ॥ ౧౩ ॥ అథవార్జున శంస త్వం ప్రియాం తామర్జునప్రియామ్ । జనకస్య సుతా భీరుర్యది జీవతి వా న వా ॥ ౧౪ ॥ కకుభః కకుభోరూం తాం వ్యక్తం జానాతి మైథిలీమ్ । యథా పల్లవపుష్పాఢ్యో భాతి హ్యేష వనస్పతిః ॥ ౧౫ ॥ భ్రమరైరుపగీతశ్చ యథా ద్రుమవరో హ్యయమ్ । ఏష వ్యక్తం విజానాతి తిలకస్తిలకప్రియామ్ ॥ ౧౬ ॥ అశోక శోకాపనుద శోకోపహతచేతసమ్ । త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియాసన్దర్శనేన మామ్ ॥ ౧౭ ॥ యది తాల త్వయా దృష్టా పక్వతాలఫలస్తనీ । కథయస్వ వరారోహాం కారుణ్యం యది తే మయి ॥ ౧౮ ॥ యది దృష్టా త్వయా సీతా జమ్బు జమ్బూఫలోపమా । ప్రియాం యది విజానీషే నిశ్శఙ్కం కథయస్వ మే ॥ ౧౯ ॥ అహో త్వం కర్ణికారాద్య సుపుష్పైశ్శోభసే భృశమ్ । కర్ణికారప్రియా సాధ్వీ శంస దృష్టా ప్రియా యది ॥ ౨౦ ॥ చూతనీపమహాసాలాన్పనసాన్కురవాన్ధవాన్ । దాడిమానసనాన్గత్వా దృష్ట్వా రామో మహాయశాః ॥ ౨౧ ॥ మల్లికా మాధవీశ్చైవ చమ్పకాన్కేతకీస్తథా । పృచ్ఛన్రామో వనే భ్రాన్త ఉన్మత్త ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౨౨ ॥ అథవా మృగశాబాక్షీం మృగ జానాసి మైథిలీమ్ । మృగవిప్రేక్షణీ కాన్తా మృగీభిస్సహితా భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ గజ సా గజనాసోరూర్యది దృష్టా త్వయా భవేత్ । తాం మన్యే విదితాం తుభ్యమాఖ్యాహి వరవారణ ॥ ౨౪ ॥ శార్దూల యది సా దృష్టా ప్రియా చన్ద్రనిభాననా । మైథిలీం మమ వి

న్నధ్యః కథయస్వన తేభయం ॥ ౨౫ ॥ కింధావసిప్రియేదూరం దృష్టాసికమలేక్షణే । వృక్షైరాచ్ఛాద్యచాత్మానం కింమాంన ప్రతిభాషసే ॥ ౨౬ ॥ తిష్ఠతిష్ఠవరారోహే నతేఽస్తికరుణామయి । నాత్యర్థంహాస్యశీలాసి కిమర్థంమాముపేక్షసే ॥ ౨౭ ॥ పీతకౌశేయకేనాసిసూచితావరవర్ణిని । ధావన్త్యపిమయాదృష్టాతిష్ఠయద్యస్తిసౌహృదం ॥ ౨౮ ॥ నైవసానూనమథవా హింసితా చారుహాసినీ । కృచ్ఛ్రంప్రాప్తం నమాంనూనం యథోపేక్షితుమర్హతి ॥ ౨౯ ॥ వ్యక్తంసాభక్షితాబాలా రాక్షసైఃపిశితాశనైః । విభజ్యాఙ్గానిసర్వాణి మయావిరహితాప్రియా ॥ ౩౦ ॥ నూనం తచ్ఛుభదంతోష్ఠం సునాసంచారుకుండలమ్ । పూర్ణచన్ద్రనిభంగ్రస్తం ముఖం నిష్ప్రభతాంగతం ॥ ౩౧ ॥ సాహి చమ్పకవర్ణాభాగ్రీవాగ్రైవేయశోభితా । కోమలావిలపన్త్యాస్తు కాన్తాయాభక్షితాశుభా ॥ ౩౨ ॥ నూనంవిక్షిప్యమాణౌతౌ బాహూపల్లవకోమలౌ । భక్షితౌవేపమానాగ్రౌ సహస్తాభరణాంగదౌ ॥ ౩౩ ॥ మయావిరహితా బాలా రక్షసాంభక్షణాయవై । సార్థేనేవపరిత్యక్తాభక్షితాబహుబాన్ధవా ॥ ౩౪ ॥ హా లక్ష్మణమహాబాహో పశ్యసిత్వం ప్రియాంక్వచిత్ । హాప్రియేక్వగతాభద్రే హాసీతేతిపునఃపునః ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యేవం విలపన్రామః పరిధావన్వనాద్వనమ్ । క్వచిదుద్భ్రమతేవేగాత్క్వచిద్విభ్రమతేబలాత్ ॥ ౩౬ ॥ క్వచిన్మత్తఇవాభాతి కాన్తాన్వేషణతత్పరః । సవనానినదీశ్శైలాన్గిరిప్రస్రవణానిచ ॥ ౩౭ ॥ కాననానిచవేగేన భ్రమత్యపరిసంస్థితః ॥ ఓమ్ ॥ తథాసగత్వావిపులంమహద్వనం పరీత్యసర్వంత్వథమైథిలీంప్రతి । అనిష్ఠితాశస్సచకారమార్గణేపునఃప్రియాయాః పరమం పరిశ్రమమ్ ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౦౧ ॥ ౮౦౨౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దృష్ట్వాశ్రమపదంశూన్యం రామోదశరథాత్మజః । రహితాం పర్ణశాలాం చ విధ్వస్తాన్యాసనానిచ ॥ ౧ ॥ అదృష్ట్వాతత్రవైదేహీం సన్నిరీక్ష్యచసర్వశః । ఉవాచరామః ప్రాక్రుశ్య ప్రగృహ్యరుచిరౌభుజౌ ॥ ౨ ॥ క్వనులక్ష్మణవైదేహీ కంవాదేశమితోగతా । కేనాహృతావాసౌమిత్రే భక్షితాకేనవా ప్రియా ॥ ౩ ॥ వృక్షేణావార్యయదిమాం సీతేహసితుమిచ్ఛసి । అలంతేహసితేనాద్యమాంభజస్వ సుదుఃఖితం ॥ యైస్సహక్రీడసేసీతే విశ్వస్తైర్మృగపోతకైః । ఏతేహీనాస్త్వయాసౌమ్యే ధ్యాయన్త్యాస్రావిలేక్షణాః ॥ ౫ ॥ సీతయారహితోహంవైనహిజీవామిలక్ష్మణ । మృతంశోకేనమహతా సీతాహరణజేనమామ్ ॥ ౬ ॥ పరలోకే మహారాజో నూనంద్రక్ష్యతిమేపితా । కథం ప్రతిజ్ఞాంసంశ్రుత్యమయాత్వమభియోజితః ॥ ౭ ॥ అపూరయిత్వాతంకాలం మత్సకాశమిహాగతః । కామవృత్తమనార్యంమాం మృషావాదినమేవచ ॥ ౮ ॥ ధిక్త్వామితిపరేలోకే వ్యక్తం వక్ష్యతిమేపితా । వివశంశోకసంతప్తం దీనంభగ్నమనోరథం ॥ ౯ ॥ మామిహోత్సృజ్యకరుణం కీర్తిర్నరమివానృజుం । క్వగచ్ఛసివరారోహే మాముత్సృజ్యసుమధ్యమే ॥ ౧౦ ॥ త్వయావిరహితశ్చాహం మోక్ష్యేజీవితమాత్మనః । ఇత్యేవంవిలపన్రామస్సీతాదర్శనలాలసః ॥ ౧౧ ॥ నదదర్శసుదుఃఖార్తో రాఘవోజనకాత్మజాం । అనాసాదయమానంతం సీతాందశరథాత్మజమ్ ॥ ౧౨ ॥ పఙ్కమాసాద్యవిపులం సీదంతమివకుంజరం । లక్ష్మణోరామమత్యర్థమువాచహితకామ్యయా ॥ ౧౩ ॥ మావిషాదంమహాబాహోకురుయత్నంమయాసహ । ఇదంచహివనంశూరబహుకన్దరశోభితమ్ ॥ ప్రియకాననసంచారావనోన్మత్తాచమైథిలీ । సావనంవాప్రవిష్టాస్యాన్నళినీంవాసుపుష్పితామ్ ॥ సరితంస్నాతుకామావామీనవంజుళసేవితామ్ । స్నాతుకామానిలీనాస్యాద్ధాసకామావనేక్వచిత్ । విత్రాసయితుకామావాలీనాస్యాత్కాననేక్వచిత్ ॥ ౧౬ ॥ జిజ్ఞాసమానావైదేహీ త్వాంమాంచపురుషర్షభ । తస్యాహ్యన్వేషణేశ్రీమన్క్షిప్రమేవయతావహే ॥ ౧౭ ॥ వనంసర్వంవిచినువో యత్రసాజనకాత్మజా । మన్యసేయదికాకుత్స్థమాస్మశోకేమనఃకృథాః ॥ ఏవముక్తస్తుసౌహార్దాల్లక్ష్మణేన సమాహితః । సహసౌమిత్రిణారామో విచేతుముపచక్రమే । తౌవనానిగి

రీంశ్చైవ సరితశ్చ సరాంసిచ । నిఖిలేనవిచిన్వానా సీతాందశరథాత్మజౌ ॥ ౨౦ ॥ తస్యశైలస్యసానూని గుహాశ్చ
శిఖరాణిచ । నిఖిలేనవిచిన్వానా నైవతామభిజగ్మతుః ॥ ౨౧ ॥ విచిత్యసర్వతశ్శైలం రామోలక్ష్మణమబ్రవీత్ । నే
హపశ్యామిసౌమిత్రే వైదేహీంపర్వతేశుభామ్ ॥ ౨౨ ॥ తతోదుఃఖాభిసంతప్తో లక్ష్మణోవాక్యమబ్రవీత్ । విచర
న్దండకారణ్యం భ్రాతరందీప్తతేజసమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రాప్స్యసిత్వంమహాప్రాజ్ఞ మైథిలీంజనకాత్మజామ్ । యథావిష్ణు
ర్మహాబాహుర్బలింబద్ధ్వామహీమిమామ్ ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్తస్తుసౌహార్దాల్లక్ష్మణేనసరాఘవః । ఉవాచ దీనయా
వాచా దుఃఖాభిహతచేతనః ॥ ౨౫ ॥ వనంసర్వంసువిచితం పద్మిన్యఃఫుల్లపంకజాః । గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞబ
హుకన్దరనిర్ఝరః ॥ ౨౬ ॥ నహిపశ్యామివైదేహీం ప్రాణేభ్యోపిగరీయసీమ్ । ఏవం సవిలపన్రామస్సీతాహరణక
ర్శితః ॥ ౨౭ ॥ దీనశ్శోకసమావిష్టోముహూర్తంవిహ్వలోభవత్ । సంతప్తోహ్యవసన్నాంగో గతబుద్ధిర్విచేతనః ॥
నిషసాదాతురోదీనో నిశ్వస్యాశీతమాయతమ్ । బహుశస్సతునిశ్వస్య రామోరాజీవలోచనః ॥ ౨౯ ॥ హాప్రియేతి
విచుక్రోశ బహుశోబాష్పగద్గదః । తంతతస్సాన్త్వయామాస లక్ష్మణఃప్రియమాత్మనః ॥ ౩౦ ॥ బహుప్రకారం
శోకార్తం ప్రశ్రితంప్రశ్రితాంజలిః । అనాదృత్యతుతద్వాక్యం లక్ష్మణోష్ఠపుటాచ్చ్యుతమ్ ॥ ౩౧ ॥ అపశ్యంస్తాం
ప్రియాంసీతాం ప్రాక్రోశత్సపునఃపునః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౦౪ ॥ ౬౧౨౦ ॥
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతామపశ్యన్ధర్మాత్మా రామఃకమలలోచనః । విలలాపమహాబాహుః కా
మోపహతచేతనః ॥ ౧ ॥ పశ్యన్నివచతాంసీతామపశ్యన్మదనార్దితః । ఉవాచరాఘవోవాక్యం విలాపాశ్రయదు
ర్వచమ్ ॥ ౨ ॥ త్వమశోకస్యశాఖాభిః పుష్పప్రియతయాప్రియే । ఆవృణోషిశరీరంతే మమశోకవివర్ధినీ ॥ ౩ ॥
కదలీకాండసదృశౌ కదల్యాసంవృతావుభౌ । ఊరూపశ్యామితేదేవి నాసిశక్తానిగూహితుమ్ ॥ ౪ ॥ కర్ణికారవనం
భద్రే హసంతీదేవిసేవసే । అలంతేపరిహాసేన మమబాధావహేనచ ॥ ౫ ॥ పరిహాసేనకింసీతే పరిశ్రాంతస్యమే
ప్రియే । అయంతేపరిహాసోపి సాధుదేవినరోచతే ॥ ౬ ॥ విశేషేణాశ్రమస్థానే హాసోయంనప్రశస్యతే । అవగ
చ్ఛామితేశీలం పరిహాసప్రియంప్రియే ॥ ౭ ॥ ఆగచ్ఛత్వం విశాలాక్షిశూన్యోయముటజస్తవ । సువ్యక్తం రాక్షసై
స్సీతా భక్షితావాహృతాపివా ॥ ౮ ॥ నహిసావిలపంతంమాముపసంప్రైతిలక్ష్మణ । ఏతానిమృగయూథాని సా
శ్రునేత్రాణిలక్ష్మణ ॥ ౯ ॥ శంసంతీవహివైదేహీం భక్షితాంరజనీచరైః । హామమార్యేక్వయాతాసి హాసాధ్వివర
వర్ణిని ॥ ౧౦ ॥ హాసకామాత్వయాదేవీ కైకేయీసాభవిష్యతి । సీతయాసహనిర్యాతోవినాసీతాముపాగతః ॥
కథంనామప్రవేక్ష్యామి శూన్యమంతఃపురంపునః । నిర్వీర్యఇతిలోకోమాం నిర్దయశ్చేతివక్ష్యతి ॥ ౧౨ ॥ కాతర
త్వంప్రకాశంహి సీతాపనయనేనమే । నివృత్తవనవాసశ్చ జనకంమిథిలాధిపమ్ ॥ ౧౨ ॥ కుశలంపరిపృచ్ఛంతం
కథంశక్ష్యేనిరీక్షితుమ్ । విదేహరాజోనూనంమాం దృష్ట్వావిరహితం తయా ॥ ౧౩ ॥ దుహితృస్నేహసంతప్తోమో
హస్యవశమేష్యతి । అథవానగమిష్యామి పురీం భరతపాలితామ్ ॥ ౧౪ ॥ స్వర్గోపి సీతయా హీనశ్శూన్యఏవమ
తోమమ । తన్మామిహోత్సృజ్యవనే గచ్ఛాయోధ్యాం పురీంశుభామ్ ॥ ౧౫ ॥ నత్వహం తాం వినా సీతాం జీవే
యంహికథంచన । గాఢమాశ్లిష్యభరతో వాచ్యోమద్వచనాత్త్వయా ॥ ౧౬ ॥ అనుజ్ఞాతోసి రామేణ పాలయేతి
వసుంధరామ్ । అంబాచమమకైకేయీ సుమిత్రాచత్వయావిభో ॥ ౧౭ ॥ కౌసల్యాచయథాన్యాయమభివాద్యా
మదాజ్ఞయా । రక్షణీయాప్రయత్నేన భవతాసూక్తకారిణా ॥ ౧౮ ॥ సీతాయాశ్చవినాశోయం మమచామిత్ర
కర్శన । విస్తరేణజనన్యామే వినివేద్యస్త్వయాభవేత్ ॥ ౨౦ ॥ ఇతివిలపతిరాఘవేసుదీనే వనముపగమ్యతయావి
నాసుకేశ్యా । భయవికలముఖస్తులక్ష్మణోపి వ్యథితమనాభృశమాతురోబభూవ ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాం

డే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౦౭ ॥ ౪౧౪౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సరాజపుత్రః ప్రియయా విహీనశ్శోకేనమోహేనచ పీడ్యమానః । విషాదయన్భ్రాతరమార్తరూపో భూయోవిషాదం ప్రవివేశతీవ్రమ్ ॥ ౧ ॥ సలక్ష్మణంశోకవశాభిపన్నం శోకేనిమగ్నో విపులేతురామః । ఉవాచవాక్యంవ్యసనానురూపముష్ణంవినిశ్వస్యరుదంత్సశోకమ్ ॥ ౨ ॥ నమద్విధోదుష్కృతకర్మకారీ మన్యేద్వితీయోస్తివసుంధరాయామ్ । శోకేనశోకోహిపరంపరాయామామేతిభిందన్హృదయంమనశ్చ ॥౩॥ పూర్వంమయానూనమభీప్సితానిపాపానికర్మాణ్యసకృత్కృతాని । తత్రాయమద్యాపతితోవిపాకోదుఃఖేనదుఃఖం యదహం విశామి ॥ ౪ ॥ రాజ్యప్రణాశస్స్వజనైర్వియోగః పితుర్వినాశోజననీవియోగః । సర్వాణిమేలక్ష్మణశోకవేగమాపూరయంతిప్రవిచింతితాని ॥ ౫ ॥ సర్వంతుదుఃఖం మమలక్ష్మణేదం శాంతంశరీరే వనమేత్యశూన్యం । సీతావియోగాత్పునరభ్యుదీర్ణం కాష్ఠైరివాగ్నిస్సహసాప్రదీప్తః ॥ ౬ ॥ సానూనమార్యామమ రాక్షసేన బలాద్ధృతాఖం సముపేత్యభీరుః । అపస్వరం సస్వరవిప్రలాపాభయేనవిక్రందితవత్యభీక్ష్ణమ్ ॥ ౭ ॥ తౌ లోహితస్య ప్రియదర్శనస్య సదోచితావుత్తమచందనస్య । వృత్తౌస్తనౌశోణితపంకదిగ్ధౌనూనం ప్రియాయామమ నాభిభాతః ॥ ౮ ॥ తచ్ఛ్లక్ష్ణసువ్యక్తమృదుప్రలాపం తస్యాముఖంకుంచితకేశభారమ్। రక్షోవశంనూనముపాగతాయాన భ్రాజతేరాహుముఖేయథేందుః ॥ ౯ ॥ తాంహారపాశస్యసదోచితాయాగ్రీవాంప్రియాయామమసువ్రతాయాః। రక్షాంసినూనంపరిపీతవంతి విభిద్యశూన్యేరుధిరాశనాని ॥ ౧౦ ॥ మయా విహీనావిజనేవనేయారక్షోభిరాహృత్యవికృష్యమాణా । నూనంవినాదంకురరీవదీనాసాముక్తవత్యాయతకాంతనేత్రా ॥ ౧౧ ॥ అస్మిన్మయాసార్ధముదారశీలా శిలాతలేపూర్వముపోపవిష్టా । కాంతస్మితాలక్ష్మణజాతహాసా మామాహసీతాబహువాక్యజాతమ్ ॥౧౨ గోదావరీయంసరితాంవరిష్ఠాప్రియాప్రియాయామమనిత్యకాలమ్ । అప్యత్రగచ్ఛేదితిచింతయామి నైకాకినీయాతిహిసాకదాచిత్ ॥ ౧౩ ॥ పద్మాననాపద్మవిశాలనేత్రాపద్మానివానేతుమభిప్రయాతా । తదప్యయుక్తం నహిసాకదాచిన్మయావినాగచ్ఛతిపంకజాని ॥ ౧౪ ॥ కామంత్విదంపుష్పితవృక్షషండం నానావిధైఃపక్షిగణైరుపేతమ్ । వనంప్రయాతానుతదప్యయుక్తమేకాకినీసాతిబిభేతిభీరుః ॥ ౧౫ ॥ ఆదిత్యభోలోకకృతాకృతజ్ఞలోకస్యసత్యానృతకర్మసాక్షిన్ । మమప్రియాసాక్వగతాహృతావా శంసస్వమేశోకవశస్యసత్యమ్ ॥ ౧౬ ॥ లోకేషుసర్వేషుచనాస్తికించిద్యత్తేననిత్యం విదితంభవేత్తత్ । శంసస్వవాయోకులశాలినీంతాంహృతామృతావాపథివర్తతేవా॥ ౧౭ ॥ఇతీవతంశోకవిధేయదేహం రామంవిసంజ్ఞం విలపంతమేవమ్। ఉవాచసౌమిత్రిరదీనసత్త్వో న్యాయ్యే స్థితః కాలయుతంచవాక్యమ్ ॥ ౧౮ ॥ శోకంవిముంచార్యధృతింభజస్వ సోత్సాహతాచాస్తు విమార్గణేస్యాః । ఉత్సాహవంతో హినరానలోకే సీదంతికర్మస్వతిదుష్కరేషు ॥ ౧౯ ॥ ఇతీవసౌమిత్రిముదగ్రపౌరుషం బ్రువంతమార్తోరఘువంశవర్ధనః । నచింతయామాసధృతింవిముక్తవాన్పునశ్చదుఃఖంమహదభ్యుపాగమత్ ॥ ౨౦ ॥ * ॥ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౧౦ ॥ ౨౨౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సదీనోదీనయావాచా లక్ష్మణంవాక్యమబ్రవీత్ । శీఘ్రం లక్ష్మణజానీహి గత్వాగోదావరీంనదీమ్ ॥ ౧ ॥ అపిగోదావరీంసీతా పద్మాన్యానయితుంగతా । ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణఃపరవీరహా ॥ ౨ ॥ నదీంగోదావరీంరమ్యాం జగామలఘువిక్రమః । తాంలక్ష్మణస్తీర్థవతీం విచిత్వారామమబ్రవీత్ ॥౩॥ నైనాంపశ్యామితీర్థేషు క్రోశతోనశృణోతిమే । కంనుసాదేశమాపన్నా వైదేహీక్లేశనాశినీ ॥ ౪ ॥ నహ్యహంవేదతందేశంయత్రసాజనకాత్మజా । లక్ష్మణస్యవచశ్శ్రుత్వా దీనస్సంతాపమోహితః ॥ ౫ ॥ రామస్సమభిచక్రామ

స్స్వయం గోదావరీం నదీమ్ । స తాముపస్థితో రామః క్వ సీతేత్యేవమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధా
ర్హేణ హృతామితి । న తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ ॥ ౭ ॥ తతః ప్రచోదితా భూతైశ్శంసాస్మై తాం
ప్రియామితి । న తు సాభ్యవదత్సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా ॥ ౮ ॥ రావణస్య చ తద్రూపం కర్మాణి చ దురాత్మనః ।
ధ్యాత్వా భయాత్తు వైదేహీం సా నదీ న శశంస తామ్ ॥ ౯ ॥ నిరాశస్తు తయా నద్యా సీతాయా దర్శనే కృతః । ఉవా
చ రామస్సౌమిత్రిం సీతాదర్శనకర్శితః ॥ ౧౦ ॥ ఏషా గోదావరీ సౌమ్య కించిన్న ప్రతిభాషతే । కిన్ను లక్ష్మణ వక్ష్యా
మి సమేత్య జనకం వచః ॥ ౧౧ ॥ మాతరం చైవ వైదేహ్యా వినా తామహమప్రియమ్ । యా మే రాజ్యవిహీనస్య వ
నే వన్యేన జీవతః ॥ ౧౨ ॥ సర్వం వ్యపనయేచ్ఛోకం వైదేహీ క్వ ను సా గతా । జ్ఞాతిపక్షవిహీనస్య రాజపుత్రీమపశ్య
తః ॥ ౧౩ ॥ మన్యే దీర్ఘా భవిష్యంతి రాత్రయో మమ జాగ్రతః । మందాకినీం జనస్థానమిమం ప్రస్రవణం గిరిం ॥
సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే । ఏతే మృగా మహావీర్యా మామీక్షంతే ముహుర్ముహుః ॥ ౧౫ ॥ వ
క్తుకామా ఇవ హి మే ఇంగితాన్యుపలక్షయే । తాంస్తు దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రో రాఘవః ప్రత్యువాచ హ ॥ ౧౬ ॥ క్వ
సీతేతి నిరీక్షన్వై బాష్పసంరుద్ధయా దృశా । ఏవముక్తా నరేంద్రేణ తే మృగాస్సహసోత్థితాః ॥ ౧౭ ॥ దక్షిణాభిము
ఖాస్సర్వే దర్శయంతో నభస్స్థలమ్ । మైథిలీ హ్రియమాణా సా దిశం యామన్వపద్యత ॥ ౧౮ ॥ తేన మార్గేణ ధావ
న్తో నిరీక్షంతే నరాధిపమ్ । యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్మ తే మృగాః ॥ ౧౯ ॥ పునశ్చ మార్గమిచ్ఛంతో ల
క్ష్మణేనోపలక్షితాః । తేషాం వచనసర్వస్వం లక్షయామాస చేంగితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఉవాచ లక్ష్మణో జ్యేష్ఠం ధీమాన్భ్రా
తరమార్తవత్ । క్వ సీతేతి త్వయా పృష్టా యథేమే సహసోత్థితాః ॥ ౨౧ ॥ దర్శయంతి క్షితిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృ
గాః । సాధు గచ్ఛావహే దేవ దిశమేతాం హి నైరృతీమ్ ॥ ౨౨ ॥ యది స్యాదాగమః కశ్చిదార్యా వా సాథ లక్ష్యతే ।
బాఢమిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౨౩ ॥ లక్ష్మణానుగతశ్శ్రీమాన్వీక్షమాణో వసుంధరామ్ । ఏవం
సంభాషమాణౌ తావన్యోన్యం భ్రాతరావుభౌ ॥ ౨౪ ॥ వసుంధరాయాం పతితం పుష్పమార్గమపశ్యతామ్ । తాం
పుష్పవృష్టిం పతితాం దృష్ట్వా రామో మహీతలే ॥ ౨౫ ॥ ఉవాచ లక్ష్మణం వీరో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః । అభిజా
నామి పుష్పాణి తానీమానీహ లక్ష్మణ ॥ ౨౬ ॥ పినద్ధానీహ వైదేహ్యా మయా దత్తాని కాననే । మన్యే వాయుశ్చ సూ
ర్యశ్చ మేదినీ చ యశస్వినీ ॥ ౨౭ ॥ అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతో మమ ప్రియమ్ । ఏవముక్త్వా మహాబాహు
ర్లక్ష్మణం పురుషర్షభః ॥ ౨౮ ॥ ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా గిరిం ప్రస్రవణాకులమ్ । కచ్చిత్క్షితిభృతాం నాథ దృష్టా స
ర్వాంగసుందరీ ॥ ౨౯ ॥ రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా । క్రుద్ధోఽబ్రవీద్గిరిం తత్ర సింహః క్షుద్ర
మృగం యథా ॥ ౩౦ ॥ తాం హేమవర్ణాం హేమాభాం సీతాం దర్శయ పర్వత । యావత్సానూని సర్వాణి న తే
విధ్వంసయామ్యహమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి । శంసన్నివ తతస్సీతాం నాదర్శయత
రాఘవే ॥ ౩౨ ॥ తతో దాశరథీ రామ ఉవాచ చ శిలోచ్చయమ్ । మమ బాణాగ్నినిర్దగ్ధో భస్మీభూతో భవిష్యసి ॥ ౩౩
అసేవ్యస్సర్వతశ్చైవ నిస్తృణద్రుమపల్లవః । ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ ॥ ౩౪ ॥ యది నాఖ్యా
తి మే సీతామార్యాం చంద్రనిభాననామ్ । ఏవం స రుషితో రామో దిధక్షన్నివ చక్షుషా ॥ ౩౫ ॥ దదర్శ భూమౌ ని
ష్క్రాంతం రాక్షసస్య పదం మహత్ । త్రస్తాయా రామకాంక్షిణ్యాః ప్రధావంత్యా ఇతస్తతః ॥ ౩౬ ॥ రాక్షసే
నానువృత్తాయా మైథిల్యాశ్చ పదాన్యపి । స సమీక్ష్య పరిక్రాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ ॥ ౩౭ ॥ భగ్నం ధనుశ్చ తూ
ణీ చ వికీర్ణం బహుధా రథమ్ । సంభ్రాంతహృదయో రామశ్శశంస భ్రాతరం ప్రియమ్ ॥ ౩౮ ॥ పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యాశ్శీ
ర్ణాః కనకబిందవః । భూషణానాం హి సౌమిత్రే మాల్యాని వివిధాని చ ॥ ౩౯ ॥ తప్తబిందునికాశైశ్చ చిత్రైః క్ష

తేజబింమభిః । ఆవృతం పశ్యసౌమిత్రే సర్వతో ధరణీతలమ్ ॥ ౪౦ ॥ మన్యే లక్ష్మణ వైదేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః ।
భిత్త్వా భిత్త్వా విభక్తా వా భక్షితా వా భవిష్యతి ॥ ౪౧ ॥ తస్యా నిమిత్తం వైదేహ్యా ద్వయోర్వివదమానయోః । బభూ
వ యుద్ధం సౌమిత్రే ఘోరం రాక్షసయోరిహ ॥ ౪౨ ॥ ముక్తామణిచితం చేదం తపనీయవిభూషితమ్ । ధరణ్యాం ప
తితం సౌమ్య కస్య భగ్నం మహద్ధనుః ॥ ౪౩ ॥ (రాక్షసానామిదం వత్స సురాణామథవాపి వా) । తరుణాదిత్యసంకాశం
వైడూర్యగుళికాచితమ్ ॥ ౪౪ ॥ విశీర్ణం పతితం భూమౌ కవచం కస్య కాంచనమ్ । ఛత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యో
పశోభితమ్ ॥ ౪౫ ॥ భగ్నదండమిదం కస్య భూమౌ సౌమ్య నిపాతితమ్ । కాంచనోరశ్ఛదాశ్చేమే పిశాచవదనాః
ఖరాః ॥ ౪౬ ॥ భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే । దీప్తపావకసంకాశో ద్యుతిమాన్ సమరధ్వజః ॥
అపవిద్ధశ్చ భగ్నశ్చ కస్య సాంగ్రామికో రథః । రథాక్షమాత్రా విశిఖాస్తపనీయవిభూషణాః ॥ ౪౮ ॥ కస్యేమేఽభిహతా
బాణాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః । (రాక్షసానామిమౌ వత్స సురాణామథవాప్యుతౌ) ॥ ౪౯ ॥ శరావరౌ శరైః పూ
ర్ణౌ విధ్వస్తౌ పశ్య లక్ష్మణ । ప్రతోదాభీశుహస్తో వై కస్యాయం సారథిర్హతః ॥ ౫౦ ॥ (సారథిం హతవాన్ కోఽవా మ
హాబలపరాక్రమః) । కస్యేమౌ పురుషవ్యాఘ్ర శయాతే నిహతౌ యుధి ॥ ౫౧ ॥ చామరగ్రాహిణౌ సౌమ్య సోష్ణీష
మణికుండలౌ । పదవీ పురుషస్యైషా వ్యక్తం కస్యాపి రక్షసః ॥ ౫౨ ॥ వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాంతకం ।
సుఘోరహృదయైః సౌమ్య రాక్షసైః కామరూపిభిః ॥ ౫౩ ॥ హృతా మృతా వా సీతా సా భక్షితా వా తపస్వినీ । న ధ
ర్మస్త్రాయతే సీతాం హ్రియమాణాం మహావనే ॥ ౫౪ ॥ భక్షితాయాం హి వైదేహ్యాం హృతాయామపి లక్ష్మణ ।
కే హి లోకే ప్రియం కర్తుం శక్తాః సౌమ్య మమేశ్వరాః ॥ ౫౫ ॥ కర్తారమపి లోకానాం శూరం కరుణవేదినమ్ । అజ్ఞా
నాదవమన్యేరన్ సర్వభూతాని లక్ష్మణ ॥ ౫౬ ॥ మృదుం లోకహితే యుక్తం దాంతం కరుణవేదినమ్ । నిర్వీర్య ఇతి మ
న్యంతే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః ॥ ౫౭ ॥ మాం ప్రాప్య హి గుణో దోషః సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ । అద్యైవ సర్వ
భూతానాం రక్షసామభవాయ చ ॥ ౫౮ ॥ సంహృత్యైవ శశిజ్యోత్స్నాం మహాన్ సూర్య ఇవోదితః । సంహృత్యై
వ గుణాన్ సర్వాన్ మమ తేజః ప్రకాశతే ॥ ౫౯ ॥ నైవ యక్షా న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః । కిన్నరా వా మను
ష్యా వా సుఖం ప్రాప్స్యంతి లక్ష్మణ ॥ ౬౦ ॥ మమాస్త్రబాణసంపూర్ణమాకాశం పశ్య లక్ష్మణ । నిస్సంపాతం కరిష్యా
మి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణామ్ ॥ ౬౧ ॥ సన్నిరుద్ధగ్రహగణమావారితనిశాకరమ్ । విప్రణష్టానలమరుద్భాస్కర
ద్యుతిసంవృతమ్ ॥ ౬౨ ॥ వినిర్మథితశైలాగ్రం శుష్యమాణజలాశయమ్ । ధ్వస్తద్రుమలతాగుల్మం విప్రణాశితసా
గరమ్ ॥ ౬౩ ॥ త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాలకర్మణా । న తాం కుశలినీం సీతాం ప్రదాస్యంతి మమే
శ్వరాః ॥ ౬౪ ॥ అస్మిన్ముహూర్తే సౌమిత్రే మమ ద్రక్ష్యంతి విక్రమమ్ । నాకాశముత్పతిష్యంతి సర్వభూతాని లక్ష్మ
ణ ॥ ౬౫ ॥ మమ చాపగుణోన్ముక్తైర్బాణజాలైర్నిరంతరమ్ । అర్దితం మమ నారాచైర్ధ్వస్తభ్రాంతమృగద్విజమ్ ॥
సమాకులమమర్యాదం జగత్పశ్యాద్య లక్ష్మణ । ఆకర్ణపూర్ణైరిషుభిర్జీవలోకం దురావరైః ॥ ౬౭ ॥ కరిష్యే మై
థిలీహేతోరపిశాచమరాక్షసమ్ । మమ రోషప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం సురాః ॥ ౬౮ ॥ ద్రక్ష్యంత్యద్య
విముక్తానామతిదూరాతిగామినామ్ । నైవ దేవా న దైతేయా న పిశాచా న రాక్షసాః ॥ ౬౯ ॥ భవిష్యంతి మమ క్రో
ధాత్త్రైలోక్యే విప్రణాశితే । దేవదానవయక్షాణాం లోకా యే రక్షసామపి ॥ ౭౦ ॥ బహుధా న భవిష్యంతి బా
ణౌఘైః శకలీకృతాః । నిర్మర్యాదానిమాన్ లోకాన్ కరిష్యామ్యద్య సాయకైః ॥ ౭౧ ॥ హృతాం మృతాం వా సౌమిత్రే
న దాస్యంతి మమేశ్వరాః । తథారూపాం హి వైదేహీం న దాస్యంతి యది ప్రియామ్ ॥ ౭౨ ॥ నాశయామి జగత్స
ర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ । (యావద్దర్శనమస్యా వై తాపయిష్యామి సాయకైః) ॥ ౭౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రా

తుస్స్ఫురమాణోష్ఠసమ్పుటః । వల్కలాజినమాబధ్య జటాభారమబన్ధయత్ ॥ ౭౪ ॥ త్రిపురం జఘ్నుషః పూర్వం రుద్రస్యేవ బభౌ తనుః । లక్ష్మణాదపిచాదాయ రామో నిష్పీడ్య కార్ముకమ్ ॥ ౭౫ ॥ శరమాదాయ సందీప్తం ఘోరమాశీవిషోపమమ్ । సన్ధాయ ధనుషి శ్రీమాన్రామః పరపురంజయః ॥ ౭౬ ॥ యుగాన్తాగ్నిరివ క్రుద్ధ ఇదం వచనమబ్రవీత్ । యథా జరా యథా మృత్యుర్యథా కాలో యథా విధిః ॥ ౭౭ ॥ నిత్యం న ప్రతిహన్యన్తే సర్వభూతేషు లక్ష్మణ । తథాహం క్రోధసంయుక్తో న నివార్యోస్మి సర్వథా ॥ ౭౮ ॥ ఓమ్ ॥ పురేవ మే చారుదతీమనిన్దితాం దిశన్తి సీతాం యది నాద్య మైథిలీమ్ । సదేవగన్ధర్వమనుష్యపన్నగం జగత్సశైలం పరివర్తయామ్యహమ్ ॥ ౭౯ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౩ ॥ ౨౬౧ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణకర్శితమ్ । లోకానామభవే యుక్తం సాంవర్తకమివానలమ్ ॥ ౧ ॥ వీక్షమాణం ధనుస్సజ్యం నిశ్వసన్తం పునః పునః । దగ్ధుకామం జగత్సర్వం యుగాన్తే తు యథా హరమ్ ॥ ౨ ॥ అదృష్టపూర్వం సంక్రుద్ధం దృష్ట్వా రామం తు లక్ష్మణః । అబ్రవీత్ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౩ ॥ పురా భూత్వా మృదుర్దాన్తస్సర్వభూతహితే రతః । న క్రోధవశమాపన్నః ప్రకృతిం హాతుమర్హసి ॥ ౪ ॥ చన్ద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతిర్వాయౌ భువి క్షమా । ఏతచ్చ నియతం సర్వం త్వయి చానుత్తమం యశః ॥ ౫ ॥ ఏకస్య నాపరాధేన లోకాన్హన్తుం త్వమర్హసి । న తు జానామి కస్యాయం భగ్నస్సాఙ్గ్రామికో రథః ॥ ౬ ॥ కేన వా కస్య వా హేతోస్సాయుధస్సపరిచ్ఛదః । ఖురనేమిక్షతశ్చాయం సిక్తో రుధిరబిన్దుభిః ॥ ౭ ॥ దేశో నిర్వృత్తసఙ్గ్రామస్సుఘోరః పార్థివాత్మజ । ఏకస్య తు విమర్దోయం న ద్వయోర్వదతాం వర ॥ ౮ ॥ న హి వృత్తం హి పశ్యామి బలస్య మహతః పదమ్ । నైకస్య తు కృతే లోకాన్వినాశయితుమర్హసి ॥ ౯ ॥ యుక్తదణ్డా హి మృదవః ప్రశాన్తా వసుధాధిపాః । సదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమా గతిః ॥ ౧౦ ॥ కో ను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత రాఘవ । సరితస్సాగరాశ్శైలా దేవగన్ధర్వదానవాః ॥ ౧౧ ॥ నాలం తే విప్రియం కర్తుం దీక్షితస్యేవ సాధవః । యేన రాజన్హృతా సీతా తమన్వేషితుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ మద్ద్వితీయో ధనుష్పాణిస్సహాయైః పరమర్షిభిః । సముద్రం చ విచేష్యామః పర్వతాంశ్చ వనాని చ ॥ ౧౩ ॥ గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నదీః పద్మవనాని చ । దేవగన్ధర్వలోకాంశ్చ విచేష్యామస్సమాహితాః ॥ ౧౪ ॥ యావన్నాధిగమిష్యామస్తవ భార్యాపహారిణమ్ । న చేత్సామ్నా ప్రదాస్యన్తి పత్నీం తే త్రిదశేశ్వరాః ॥ ౧౫ ॥ కోసలేన్ద్ర తతః పశ్చాత్ప్రాప్తకాలం కరిష్యసి ॥ ఓమ్ ॥ శీలేన సామ్నా వినయేన సీతాం నయేన న ప్రాప్స్యసి చేన్నరేన్ద్ర । తతస్సముత్సాదయ హేమపుఙ్ఖైర్మహేన్ద్రవజ్రప్రతిమైశ్శరౌఘైః ॥ ౧౬ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౬౩ ॥ ౧౧౨౬౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ తం తదా శోకసన్తప్తం విలపన్తమనాథవత్ । మోహేన మహతావిష్టం పరిద్యూనమచేతనమ్ ॥ ౧ ॥ తతస్సౌమిత్రిరాశ్వాస్య ముహూర్తాదివ లక్ష్మణః । రామం సమ్బోధయామాస చరణౌ చాభిపీడయన్ ॥ ౨ ॥ మహతా తపసా రామ మహతా చాపి కర్మణా । రాజ్ఞా దశరథేనాసి లబ్ధోఽమృతమివామరైః ॥ ౩ ॥ తవ చైవ గుణైర్బద్ధస్త్వద్వియోగాన్మహీపతిః । రాజా దేవత్వమాపన్నో భరతస్య యథా శ్రుతమ్ ॥ ౪ ॥ యది దుఃఖమిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థ న సహిష్యసే । ప్రాకృతశ్చాల్పసత్త్వశ్చ ఇతరః కస్సహిష్యతి ॥ ౫ ॥ దుఃఖితో హి భవాన్లోకాంస్తేజసా యది ధక్ష్యతే । ఆర్తాః ప్రజా నరవ్యాఘ్ర క్వ ను యాస్యన్తి నిర్వృతిమ్ ॥ ౬ ॥ లోకస్వభావ ఏవైష యయాతిర్నహుషాత్మజః । గతశ్శక్రేణ సాలోక్యమనయస్తం సమస్పృశత్ ॥ ౭ ॥ మహర్షిర్యో వసిష్ఠస్తు యః పితుర్నః పురోహితః । అహ్నా పుత్రశతం జజ్ఞే తథైవాస్య పునర్హతమ్ ॥ ౮ ॥ యా చేయం జగతాం మాతా దేవీ లోకన

మసత్కృతా । అప్యాశ్చ చలనం భూమేర్దృశ్యతే సత్యసంశ్రవ ॥ ౯ ॥ యా ధర్మో జగతాం నేత్రా యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ । ఆదిత్యచన్ద్రౌ గ్రహణమభ్యుపేతౌ మహాబలౌ ॥ ౧౦ ॥ సుమహాంత్యపి భూతాని దేవాశ్చ పురుషర్షభ । న దైవస్య ప్రముంచంతి సర్వభూతాది దేహినః ॥ ౧౧ ॥ శక్రాదిష్వపి దేవేషు వర్తమానౌ నయానయౌ । శ్రూయేతే నరశార్దూల నత్వం వ్యథితుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ నష్టాయామపి వైదేహ్యాం హృతాయామపి చానఘ । శోచితుం నార్హసే వీర యథాఽన్యః ప్రాకృతస్తథా ॥౧౩॥ త్వద్విధా హి న శోచంతి సతతం సత్యదర్శినః । సుమహత్స్వపి కృచ్ఛ్రేషు రామానిర్విణ్ణదర్శనాః ॥ ౧౪ ॥ తత్త్వతో హి నరశ్రేష్ఠ బుద్ధ్యా సమనుచిన్తయ । బుద్ధ్యా యుక్తా మహాప్రాజ్ఞా విజానంతి శుభాశుభే ॥ ౧౫ ॥ అదృష్టగుణదోషాణామధృతానాం తు కర్మణామ్ । నాంతరేణ క్రియాం తేషాం ఫలమిష్టం ప్రవర్తతే ॥ ౧౬ ॥ త్వమేవ హి పురా రామ మామేవం బహుశోఽన్వశాః । అనుశిష్యాద్ధి కో ను త్వామపి సాక్షాద్బృహస్పతిః॥ బుద్ధిశ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ దేవైరపి దురన్వయా । శోకేనాభిప్రసుప్తం తే జ్ఞానం సమ్బోధయామ్యహమ్॥ ౧౮ ॥ దివ్యం చ మానుషం చ త్వమాత్మనశ్చ పరాక్రమమ్ । ఇక్ష్వాకువృషభావేక్ష్య యతస్వ ద్విషతాం వధే ॥ ౧౯ ॥ కిం తే సర్వవినాశేన కృతేన పురుషర్షభ । తమేవ త్వం రిపుం పాపం విజ్ఞాయోద్ధర్తుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౬౬ ॥ ౯౩౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పూర్వజోఽప్యుక్తమాత్రస్తు లక్ష్మణేన సుభాషితమ్ । సారగ్రాహీ మహాసారం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః ॥ ౧ ॥ సంనిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృత్తం కోపమాత్మనః । అవష్టభ్య ధనుశ్చిత్రం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ కిం కరిష్యావహే వత్స క్వ వా గచ్ఛావ లక్ష్మణ । కేనోపాయేన పశ్యావస్సీతామితి విచిన్తయ ॥ ౩ ॥ తం తథా పరితాపార్తం లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ । ఇదమేవ జనస్థానం త్వమన్వేషితుమర్హసి ॥ ౪ ॥ రాక్షసైర్బహుభిః కీర్ణం నానాద్రుమలతాయుతమ్ । సంతీహ గిరిదుర్గాణి నిర్దరాః కన్దరాణి చ ॥ ౫ ॥ గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నానామృగగణాకులాః । ఆవాసాః కిన్నరాణాం చ గన్ధర్వభవనాని చ ॥ ౬ ॥ తాని యుక్తో మయా సార్ధం త్వమన్వేషితుమర్హసి । త్వద్విధా బుద్ధిసమ్పన్నా మహాత్మానో నరర్షభ ॥ ౭ ॥ ఆపత్సు న ప్రకమ్పంతే వాయువేగైరివాచలాః । ఇత్యుక్తస్తద్వనం సర్వం విచచార సలక్ష్మణః ॥ ౮ ॥ క్రుద్ధో రామశ్శరం ఘోరం సంధాయ ధనుషి క్షురమ్ । తతః పర్వతకూటాభం మహాకాయం ద్విజోత్తమమ్ ॥ ౯ ॥ దదర్శ పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషం । తం దృష్ట్వా గిరిశృఙ్గాభం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ అనేన సీతా వైదేహీ భక్షితా నాత్ర సంశయః । గృధ్రరూపమిదం రక్షో వ్యక్తం భ్రమతి కాననే ॥ ౧౧ ॥ భక్షయిత్వా విశాలాక్షీమాస్తే సీతాం యథాసుఖం । ఏనం వధిష్యే దీప్తాగ్రైర్ఘోరైర్బాణైరజిహ్మగైః ॥౧౨॥ ఇత్యుక్త్వాఽభ్యపతద్గృధ్రం సంధాయ ధనుషి క్షురం । క్రుద్ధో రామస్సముద్రాన్తాం కంపయన్నివ మేదినీం ॥ ౧౩ ॥ తం దీనం దీనయా వాచా సఫేనం రుధిరం వమన్ । అభ్యభాషత పక్షీ తు రామం దశరథాత్మజం ॥ ౧౪ ॥(మాం నమారయ భద్రం తే మ్రియమాణం స్వకర్మణా)। యామోషధిమివాయుష్మన్నన్వేషసి మహావనే ॥ ౧౫ ॥ సా దేవీ మమ చ ప్రాణా రావణేనోభయం హృతం । త్వయా విరహితా దేవీ లక్ష్మణేన చ రాఘవ ॥ ౧౬ ॥ హ్రియమాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా । సీతామభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చ రణే మయా ॥ ౧౭ ॥ విధ్వంసితరథచ్ఛత్రః పాతితో ధరణీతలే । ఏతత్తస్య ధనుర్భగ్నమేతత్తస్య శరావరం ॥౧౮ అయమస్య రథో రామ భగ్నస్సాఙ్గ్రామికో మయా । అయం తు సారథిస్తస్య మత్పక్షనిహతో యుధి ॥ ౧౯ ॥ పరిశ్రాన్తస్య మే పక్షౌ ఛిత్త్వా ఖడ్గేన రావణః । సీతామాదాయ వైదేహీముత్పాత విహాయసం ॥ ౨౦ ॥ రక్షసా నిహతం పూర్వం న మాం త్వం హంతుమర్హసి । రామస్తస్య తు విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖస్తదా ॥ ౨౧ ॥ ద్విగుణీకృతతాపార్త

స్సీతాసక్తాం ప్రియాం కథామ్ । (శ్రుత్వా జటాయుషో వాక్యం రామస్సౌమిత్రిణా సహ) ॥ ౨౨ ॥ గృధ్రరాజం పరిష్వజ్య పరిత్యజ్య మహద్ధనుః । నిపపాతావశో భూమౌ రురోద సహలక్ష్మణః ॥ ౨౩ ॥ ఏకమేకాయనే దుర్గే నిశ్శ్వసంతం కథంచన । సమీక్ష్య దుఃఖితతరో రామస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౨౪ ॥ రాజ్యాద్భ్రంశో వనే వాసస్సీతా నష్టా హతో ద్విజః । ఈదృశీయం మమాలక్ష్మీర్నిర్దహేదపి పావకమ్ ॥ ౨౫ ॥ సంపూర్ణమపి చేదద్య ప్రవిశేయం మహోదధిమ్ । సోఽపి నూనం మమాలక్ష్మ్యా విశుష్యేత్సరితాం పతిః ॥ ౨౬ ॥ నాస్త్యభాగ్యతరో లోకే మత్తోఽస్మిన్ సచరాచరే । యేనేయం మహతీ ప్రాప్తా మయా వ్యసనవాగురా ॥ ౨౭ ॥ అయం పితృవయస్యో మే గృధ్రరాజో జరాన్వితః । శేతే వినిహతో భూమౌ మమ భాగ్యవిపర్యయాత్ ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా బహుశో రాఘవస్సహలక్ష్మణః । జటాయుషం చ పస్పర్శ పితృస్నేహం విదర్శయన్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ నికృత్తపక్షం రుధిరావసిక్తం స గృధ్రరాజం పరిరభ్య రామః । క్వ మైథిలీ ప్రాణసమా మమేతి విముచ్య వాచం నిపపాత భూమౌ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౬౯ ॥ ౭౩౮౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్సంప్రేక్ష్య తం గృధ్రం భువి రౌద్రేణ పాతితమ్ । సౌమిత్రిం మిత్రసమ్పన్నమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ మమాయం నూనమర్థేషు యతమానో విహంగమః । రాక్షసేన హతస్సంఖ్యే ప్రాణాంస్త్యజతి దుస్త్యజాన్ ॥ ౨ ॥ అయమస్య శరీరేఽస్మిన్ ప్రాణో లక్ష్మణ విద్యతే । తథా హి స్వరహీనోఽయం విక్లబస్సముదీక్షతే ॥ ౩ ॥ జటాయో యది శక్నోషి వాక్యం వ్యాహరితుం పునః । సీతామాఖ్యాహి భద్రం తే వధమాఖ్యాహి చాత్మనః ॥ ౪ ॥ కిం నిమిత్తోఽహరత్సీతాం రావణస్తస్య కిం మయా । అపరాద్ధం తు యం దృష్ట్వా రావణేన హృతా ప్రియా ॥ కథం తచ్చంద్రసంకాశం ముఖమాసీన్మనోహరమ్ । సీతయా కాని చోక్తాని తస్మిన్కాలే ద్విజోత్తమ ॥ ౬ ॥ కథం వీర్యః కథం రూపః కింకర్మా స చ రాక్షసః । క్వ చాస్య భవనం తాత బ్రూహి మే పరిపృచ్ఛతః ॥ ౭ ॥ తముద్వీక్ష్యాథ దీనాత్మా విలపంతమనంతరమ్ । వాచాఽతిసన్నయా రామం జటాయురిదమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ హృతా సా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన విహాయసా । మాయామాస్థాయ విపులాం వాతదుర్దినసంకులామ్ ॥ ౯ ॥ పరిశ్రాంతస్య మే తాత పక్షౌ ఛిత్త్వా స రాక్షసః । సీతామాదాయ వైదేహీం ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉపరుద్ధ్యంతి మే ప్రాణా దృష్టిర్భ్రమతి రాఘవ । పశ్యామి వృక్షాన్ సౌవర్ణానుశీరకృతమూర్ధజాన్ ॥ ౧౧ ॥ యేన యాతి ముహూర్తేన సీతామాదాయ రావణః । విప్రనష్టం ధనం క్షిప్రం తత్స్వామీ ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౨ ॥ విందో నామ ముహూర్తోఽయం స చ కాకుత్స్థ నాబుధత్ । త్వత్ప్రియాం జానకీం హృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౩ ॥ ఝషవద్బడిశం గృహ్య క్షిప్రమేవ వినశ్యతి । న చ త్వయా వ్యథా కార్యా జనకస్య సుతాం ప్రతి ॥ ౧౪ ॥ వైదేహ్యా రంస్యసే క్షిప్రం హత్వా తం రాక్షసం రణే । అసమ్మూఢస్య గృధ్రస్య రామం ప్రత్యనుభాషతః ॥ ౧౫ ॥ ఆస్యాత్సుస్రావ రుధిరం మ్రియమాణస్య సామిషం । పుత్రో విశ్రవసస్సాక్షాద్భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యుక్త్వా దుర్లభాన్ప్రాణాన్ ముమోచ పతగేశ్వరః । బ్రూహి బ్రూహీతి రామస్య బ్రువాణస్య కృతాంజలేః ॥ ౧౭ ॥ త్యక్త్వా శరీరం గృధ్రస్య జగ్ముః ప్రాణా విహాయసం । స నిక్షిప్య శిరో భూమౌ ప్రసార్య చరణౌ తథా ॥ ౧౮ ॥ విక్షిప్య చ శరీరం స్వం పపాత ధరణీతలే । తం గృధ్రం ప్రేక్ష్య తామ్రాక్షం గతాసుమచలోపమమ్ ॥ ౧౯ ॥ రామస్సుబహుభిర్దుఃఖైర్దీనస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ । బహూని రక్షసాం వాసే వర్షాణి వసతా సుఖం ॥ ౨౦ ॥ (పక్షిరాజేన వృద్ధేన తాత మిత్రేణ నస్సుఖం) । అనేన దండకారణ్యే విశీర్ణమిహ పక్షిణా ॥ ౨౧ ॥ అనేకవార్షికో యస్తు చిరకాలసముత్థితః । సోఽయమద్య హతశ్శేతే కాలో హి దురతిక్రమః ॥ ౨౨ ॥ పశ్య లక్ష్మణ గృధ్రోఽయముపకారీ హతశ్చ మే । సీతామభ్యవపన్నో వై రావణేన బలీయసా ॥ ౨౩ ॥ ౫

గృధ్రరాజ్యం పరిత్యజ్య పితృపైతామహం మహత్ ।మమ హేతోరయం ప్రాణాన్ముమోచ పతగేశ్వరః ॥ ౨౪ ॥ సీతాహరణజం దుఃఖం న మే సౌమ్య తథాగతమ్ । యథా వినాశో గృధ్రస్య మత్కృతే చ పరంతప ॥ ౨౫ ॥ సర్వత్ర ఖలు దృశ్యంతే సాధవో ధర్మచారిణః । శూరాశ్శరణ్యాస్సౌమిత్రే తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి ॥ ౨౬ ॥(అయం పతగరాజస్తు సానుక్రోశస్సుహృత్ప్రియః । మమ హేతోః పరిక్రాంతో గతస్స్వర్గం న సంశయః ॥ ౨౭ ॥ పుత్రైరమాత్యైర్దారైశ్చ పరిక్షీణో మహావనే । అనాథ ఇవ ధర్మాత్మా గతో వైవస్వతక్షయం ॥ ౨౮ ॥)రాజా దశరథశ్శ్రీమాన్యథా మమ మహాయశాః । పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాయం పతగేశ్వరః ॥ ౩౦ ॥ సౌమిత్రే హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పావకం। గృధ్రరాజం దిధక్షామి మత్కృతే నిధనం గతం ॥ ౩౧ ॥ దేహం పతగరాజస్య చితామారోప్య రాఘవ । ఇమం ధక్ష్యామి సౌమిత్రే హతం రౌద్రేణ రక్షసా ॥ ౩౨ ॥ యా గతిర్యజ్ఞశీలానామాహితాగ్నేశ్చ యా గతిః । అపరావర్తినాం యా చ యా చ భూమిప్రదాయినాం ॥ ౩౩ ॥ మయా త్వం సమనుజ్ఞాతో గచ్ఛ లోకాననుత్తమాన్ । గృధ్రరాజ మహాసత్త్వ సంస్కృతశ్చ మయా వ్రజ ॥ ౩౪ ॥ ఏవముక్త్వా చితాం దీప్తామారోప్య పతగేశ్వరం । దదాహ రామో ధర్మాత్మా స్వబంధుమివ దుఃఖితః ॥ ౩౫ ॥ రామోఽథ సహ సౌమిత్రిర్వనం గత్వా స వీర్యవాన్ । స్థూలాన్హత్వా మహారోహీననుతస్తార తం ద్విజం ॥ ౩౬ ॥ రోహిమాంసాని చోత్కృత్య పేశీకృత్య మహాయశాః । శకునాయ దదౌ రామో రమ్యే హరితశాద్వలే ॥ ౩౭ ॥ యత్తత్ప్రేతస్య మర్త్యస్య కథయంతి ద్విజాతయః । తత్స్వర్గగమనం తస్య పిత్ర్యం రామో జజాప హ ॥ ౩౮ ॥ తతో గోదావరీం గత్వా నదీం నరవరాత్మజౌ । ఉదకం చక్రతుస్తస్మై గృధ్రరాజాయ తావుభౌ ॥ ౩౯ ॥ శాస్త్రదృష్టేన విధినా జలే గృధ్రాయ రాఘవౌ । స్నాత్వా తౌ గృధ్రరాజాయ ఉదకం చక్రతుస్తదా ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ స గృధ్రరాజః కృతవాన్యశస్కరం సుదుష్కరం కర్మ రణే నిపాతితః । మహర్షికల్పేన చ సంస్కృతస్తదా జగామ పుణ్యాం గతిమాత్మనశ్శుభాం ॥ ౪౧ ॥ కృతోదకౌ తావపి పక్షిసత్తమే స్థిరాం చ బుద్ధిం ప్రణిధాయ జగ్మతుః । ప్రవేశ్య సీతాధిగమే తతో మనో వనం సురేంద్రావివ విష్ణువాసవౌ ॥ ౪౨ ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే అష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౮ ॥ ౫౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కృత్వైవముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రామలక్ష్మణౌ । అవేక్షంతౌ వనే సీతాం పశ్చిమాం జగ్మతుర్దిశం ॥ ౧ ॥ తౌ దిశం దక్షిణాం గత్వా శరచాపాసిధారిణౌ । అవిప్రహతమైక్ష్వాకౌ పంథానం ప్రతిపేదతుః ॥ ౨ ॥ గుల్మైర్వృక్షైశ్చ బహుభిర్లతాభిశ్చ ప్రవేష్టితం। ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదర్శనం ॥ ౩ ॥ వ్యతిక్రమ్య తు వేగేన వ్యాళసింహనిషేవితం । సుభీమం తన్మహారణ్యం వ్యతియాతౌ మహాబలౌ ॥ ౪ ॥ తతః పరం జనస్థానాత్త్రిక్రోశం గమ్య రాఘవౌ । క్రౌంచారణ్యం వివిశతుర్గహనం తౌ మహౌజసౌ ॥ ౫ ॥ నానామేఘఘనప్రఖ్యం ప్రహృష్టమివ సర్వతః । నానావక్షిగణైర్జుష్టం నానావ్యాళమృగైర్యుతమ్ ॥ ౬ ॥ దిదృక్షమాణౌ వైదేహీం తద్వనం తౌ విచిక్యతుః । తత్ర తత్రావతిష్ఠంతౌ సీతాహరణకర్శితౌ ॥ ౭ ॥ తతః పూర్వేణ తౌ గత్వా త్రిక్రోశం భ్రాతరౌ తదా । క్రౌంచారణ్యమతిక్రమ్య మతఙ్గాశ్రమమంతరా॥ ౮ ॥ దృష్ట్వా తు తద్వనం ఘోరం బహుభీమమృగద్విజం, నానాసత్త్వసమాకీర్ణం సర్వం గహనపాదపం ॥ ౯ ॥ దదృశాతే తు తౌ తత్ర దరీం దశరథాత్మజౌ । పాతాళసమగంభీరాం తమసా నిత్యసంవృతామ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆసాద్య తౌ నరవ్యాఘ్రౌ దర్యాస్తస్యా విదూరతః । దదర్శతుర్మహారూపాం రాక్షసీం వికృతాననామ్ ॥ ౧౧ ॥ భయదామల్పసత్త్వానాం బీభత్సాం రౌద్రదర్శనామ్ । లమ్బోదరీం తీక్ష్ణదంష్ట్రాం కరాళీం పరుషత్వచమ్ ॥ ౧౨ ॥ భక్షయంతీం మృగాన్భీమాన్వికటాం ముక్తమూర్ధజామ్ ।ప్రైక్షేతాం తౌ తతస్తత్ర భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౩ ॥ సా సమాసాద్య తౌ వీరౌ వ్రజంతం భ్రాతురగ్రతః । ఏహి రంస్యావ హేత్యు

త్వా సమాలమ్బత లక్ష్మణమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఉవాచ చైనం వచనం సౌమిత్రిముపగూహ్య సా । అహం త్వయోముఖీ నామ లబ్ధా తే త్వమసి ప్రియః ॥ ౧౫ ॥ నాథ పర్వతకూటేషు నదీనాం పులినేషు చ । ఆయుశ్శేషమిమం వీర త్వం మయా సహ రంస్యసే ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తస్తు కుపితః ఖడ్గముద్ధృత్య లక్ష్మణః । కర్ణనాసస్తనం తస్యా నిచకర్తారిసూదనః ॥ ౧౭ ॥ కర్ణనాసే నికృత్తే తు విస్వరం సా వినద్య చ । యథాగతం ప్రదుద్రావ రాక్షసీ భీమదర్శనా ॥ ౧౮ ॥ తస్యాం గతాయాం గహనం విశన్తౌ వనమోజసా । ఆసేదతురమిత్రఘ్నౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౯ ॥ లక్ష్మణస్తు మహాతేజాస్సత్త్వవాఞ్చీలవాఞ్చుచిః । అబ్రవీత్ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్ ॥ ౨౦ ॥ స్పన్దతే మే దృఢం బాహురుద్విగ్నమివ మే మనః । ప్రాయశశ్చాప్యనిష్టాని నిమిత్తాన్యుపలక్షయే ॥ ౨౧ ॥ తస్మాత్సజ్జీభవార్య త్వం కురుష్వ వచనం హితమ్ । మమైవ హి నిమిత్తాని సద్యశ్శంసన్తి సమ్భ్రమమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఏష వఞ్జులకో నామ పక్షీ పరమదారుణః । ఆవయోర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినర్దతి ॥ ౨౩ ॥ తతస్త్వన్వేషతోరేనం సర్వం తద్వనమోజసా । సంజజ్ఞే విపులశ్శబ్దః ప్రభఞ్జన్నివ తద్వనమ్ ॥ ౨౪ ॥ సంవేష్టితమివాత్యర్థం గహనం మాతరిశ్వనా । వనస్య తస్య శబ్దోऽభూద్దివమాపూరయన్నివ ॥ ౨౫ ॥ తం శబ్దం కాఙ్క్షమాణస్తు రామః కక్షే సహానుజః । దదర్శ సుమహాకాయం రాక్షసం విపులోరసమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఆసేదతుస్తతస్తత్ర తావుభౌ ప్రముఖే స్థితమ్ । వివృద్ధమశిరోగ్రీవం కబన్ధముదరే ముఖమ్ ॥ ౨౭ ॥ రోమభిర్నిచితైస్తీక్ష్ణైర్మహాగిరిమివోచ్ఛ్రితమ్ । నీలమేఘనిభం రౌద్రం మేఘస్తనితనిస్స్వనమ్ ॥ అగ్నిజ్వాలానికాశేన లలాటస్థేన దీప్యతా । మహాపక్ష్మేణ పింగేన విపులేనాయతేన చ ॥ ౨౮ ॥ ఏకేనోరసి ఘోరేణ నయనేనాశుదర్శినా । మహాదంష్ట్రోపపన్నం తం లేలిహానం మహాముఖమ్ ॥ ౩౦ ॥ భక్షయన్తం మహాఘోరానృక్షసింహమృగద్విపాన్ । ఘోరౌ భుజౌ వికుర్వాణముభౌ యోజనమాయతౌ ॥ ౩౧ ॥ కరాభ్యాం వివిధాన్గృహ్య ఋక్షాన్పక్షిగణాన్మృగాన్ । ఆకర్షన్తం వికర్షన్తమనేకాన్మృగయూథపాన్ ॥ ౩౨ ॥ స్థితమావృత్య పన్థానం తయోర్భ్రాత్రోః ప్రపన్నయోః । అథ తౌ సమభిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదర్శతుః ॥ ౩౩ ॥ మహాన్తం దారుణం భీమం కబన్ధం భుజసంవృతమ్ । కబన్ధమివ సంస్థానాదతిఘోరప్రదర్శనమ్ ॥ ౩౪ ॥ స మహాబాహురత్యర్థం ప్రసార్య విపులౌ భుజౌ । జగ్రాహ సహితావేవ రాఘవౌ పీడయన్బలాత్ ॥ ౩౫ ॥ ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజోవపుర్ధరౌ । భ్రాతరౌ వివశం ప్రాప్తౌ కృష్యమాణౌ మహాబలౌ ॥ ౩౬ ॥ తత్ర ధైర్యేణ శూరస్తు రాఘవో నైవ వివ్యథే । బాల్యాదనాశ్రయత్వాచ్చ లక్ష్మణస్త్వతివివ్యథే ॥ ౩౭ ॥ ఉవాచ చ విషణ్ణస్సన్రాఘవం రాఘవానుజః । పశ్య మాం వీర వివశం రాక్షసస్య వశం గతమ్ ॥ ౩౮ ॥ మయైకేన వినిర్యుక్తః పరిముచ్యస్వ రాఘవ । మాం హి భూతబలిం దత్త్వా పలాయస్వ యథాసుఖమ్ ॥ ౩౯ ॥ అధిగన్తాసి వైదేహీమచిరేణేతి మే మతిః । ప్రతిలభ్య చ కాకుత్స్థ పితృపైతామహీం మహీమ్ ॥ ౪౦ ॥ తత్ర మాం రామ రాజ్యస్థస్స్మర్తుమర్హసి సర్వదా । లక్ష్మణేనైవముక్తస్తు రామస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ మా స్మ త్రాసం కృథా వీర న హి త్వాదృగ్విషీదతి । ఏతస్మిన్నన్తరే క్రూరో భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ పప్రచ్ఛ ఘననిర్ఘోషః కబన్ధో దానవోత్తమః । కౌ యువాం వృషభస్కన్ధౌ మహాఖడ్గధనుర్ధరౌ ॥ ౪౩ ॥ ఘోరం దేశమిమం ప్రాప్తౌ మమ భక్షావుపస్థితౌ । వదతం కార్యమిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువామ్ ॥ ౪౪ ॥ ఇమం దేశమనుప్రాప్తౌ క్షుధార్తస్యేహ తిష్ఠతః । సచాపబాణఖడ్గౌ చ తీక్ష్ణశృఙ్గావివర్షభౌ ॥ ౪౫ ॥ మమాస్యమనుసమ్ప్రాప్తౌ దుర్లభం జీవితం పునః । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కబన్ధస్య దురాత్మనః ॥ ౪౬ ॥ ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా । కృచ్ఛ్రాత్కృచ్ఛ్రతరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమ ॥ ౪౭ ॥ వ్యసనం జీవితాన్తాయ ప్రాప్తమప్రాప్య తాం ప్రియామ్ । కాలస్య సుమహద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ॥ ౪౮ ॥ త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర వ్యసనైః పశ్య

మోహితా । నాతిభారోస్తి దైవస్య సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ॥ ౪౯ ॥ శూరాశ్చ బలవంతశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ రణాజిరే । కాలాభిపన్నాస్సీదంతి యథా వాలుకసేతవః ॥ ౫౦ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి బ్రువాణో దృఢసత్యవిక్రమో మహాయశా దాశరథిః ప్రతాపవాన్ । అవేక్ష్య సౌమిత్రిముదగ్రపౌరుషం స్థిరాం తదా స్వాం మతిమాత్మనాకరోత్ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౧౭౫ ॥ ౩౫౦౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌ తు తత్ర స్థితౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । బాహుపాశపరిక్షిప్తౌ కబంధో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తిష్ఠతః కిం ను మాం దృష్ట్వా క్షుధార్తం క్షత్రియర్షభౌ । ఆహారార్థం తు సందిష్టౌ దైవేన గతచేతసా ॥ ౨ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా లక్ష్మణో వాక్యం ప్రాప్తకాలం హితం తదా । ఉవాచార్తిం సమాపన్నో విక్రమే కృతనిశ్చయః ॥ ౩ ॥ త్వాం చ మాం చ పురా తూర్ణమాదత్తే రాక్షసాధమః । తస్మాదసిభ్యామస్యాశు బాహూ ఛిందావహై గురూ ॥ ౪ ॥ భీషణోఽయం మహాకాయో రాక్షసో భుజవిక్రమః । లోకం హ్యతిజితం కృత్వా హ్యావాం హంతుమిహేచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ నిశ్చేష్టానాం వధో రాజన్ కుత్సితో జగతీపతేః । క్రతుమధ్యోపనీతానాం పశూనామివ రాఘవ ॥ ౬ ॥ ఏతత్సంజల్పితం శ్రుత్వా తయోః క్రుద్ధస్తు రాక్షసః । విదార్యాస్యం తదా రౌద్రస్తౌ భక్షయితుమారభత్ ॥ ౭ ॥ తతస్తౌ దేశకాలజ్ఞౌ ఖడ్గాభ్యామేవ రాఘవౌ । అచ్ఛిందతాం సుసంహృష్టౌ బాహూ తస్యాంసదేశతః ॥ దక్షిణో దక్షిణం బాహుమసక్తమసినా తతః । చిచ్ఛేద రామో వేగేన సవ్యం వీరస్తు లక్ష్మణః ॥ ౯ ॥ స పపాత మహాబాహుశ్ఛిన్నబాహుర్మహాస్వనః । ఖం చ గాం చ దిశశ్చైవ నాదయన్ జలదో యథా ॥ ౧౦ ॥ స నికృత్తౌ భుజౌ దృష్ట్వా శోణితౌఘపరిప్లుతః । దీనః పప్రచ్ఛ తౌ వీరౌ కౌ యువామితి దానవః ॥ ౧౧ ॥ ఇతి తస్య బ్రువాణస్య లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । శశంస రాఘవం తస్య కబంధస్య మహాత్మనః ॥ ౧౨ ॥ అయమిక్ష్వాకుదాయాదో రామో నామ జనైశ్శ్రుతః । అస్యైవావరజం విద్ధి భ్రాతరం మాం చ లక్ష్మణమ్ ॥ ౧౩ ॥ మాత్రా ప్రతిహతే రాజ్యే రామః ప్రవ్రాజితో వనమ్ । మయా సహ చరత్యేష భార్యయా చ మహద్వనమ్ ॥ ౧౪ ॥ అస్య దేవప్రభావస్య వసతో విజనే వనే । రక్షసాపహృతా పత్నీ యామిచ్ఛంతావిహాగతౌ ॥ ౧౫ ॥ త్వం తు కో వా కిమర్థం వా కబంధసదృశో వనే । ఆస్యేనోరసి దీప్తేన భగ్నజంఘో వివేష్టసే ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తః కబంధస్తు లక్ష్మణేనోత్తరం వచః । ఉవాచ పరమప్రీతస్తదింద్రవచనం స్మరన్ ॥ ౧౭ ॥ స్వాగతం వాం నరవ్యాఘ్రౌ దిష్ట్యా పశ్యామి చాప్యహమ్ । దిష్ట్యా చేమౌ నికృత్తౌ మే యువాభ్యాం బాహుబంధనౌ ॥ విరూపం యచ్చ మే రూపం ప్రాప్తం హ్యవినయాద్యథా । తన్మే శృణు నరవ్యాఘ్ర తత్త్వతశ్శంసతస్తవ ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౦ ॥ ౧౫౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పురా రామ మహాబాహో మహాబలపరాక్రమ । రూపమాసీన్మమాచింత్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ ॥ ౧ ॥ యథా సోమస్య శక్రస్య సూర్యస్య చ యథా వపుః । సోఽహం రూపమిదం కృత్వా లోకవిత్రాసనం మహత్ ॥ ౨ ॥ ఋషీన్ వనగతాన్ రామ త్రాసయామి తతస్తతః । తతః స్థూలశిరా నామ మహర్షిః కోపితో మయా ॥ ౩ ॥ సంచిన్వన్ వివిధం వన్యం రూపేణానేన ధర్షితః । తేనాహముక్తః ప్రేక్ష్యైవం ఘోరశాపాభిధాయినా ॥ ౪ ॥ ఏతదేవ నృశంసం తే రూపమస్తు విగర్హితమ్ । స మయా యాచితః క్రుద్ధశ్శాపస్యాంతో భవేదితి ॥ ౫ ॥ అభిశాపకృతస్యేతి తేనేదం భాషితం వచః । యదా ఛిత్త్వా భుజౌ రామస్త్వాం దహేద్విజనే వనే ॥ ౬ ॥ తదా త్వం ప్రాప్స్యసే రూపం స్వమేవ విపులం శుభమ్ । శ్రియా విరాజితం పుత్రం దనోస్త్వం విద్ధి లక్ష్మణ ॥ ౭ ॥ ఇంద్రకోపాదిదం రూపం ప్రాప్తమేవం రణాజిరే । అహం హి తపసోగ్రేణ పితామహమతోషయమ్ ॥ ౮ ॥ దీర్ఘమాయుస్స మే ప్రాదాత్తతో మాం విభ్రమోఽస్పృశత్ । దీర్ఘమాయుర్మయా ప్రాప్తం కిం మే శక్రః కరిష్యతి ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవం బుద్ధిమాస్థా

య రణే శక్రమధర్షయమ్ । తస్య బాహుప్రముక్తేన వజ్రేణ శతపర్వణా ॥ ౧౦ ॥ సక్థినీ చ శిరశ్చైవ శరీరే సంప్రవేశితమ్ । స మయా యాచ్యమానస్సన్నానయద్యమసాదనమ్ ॥ ౧౧ ॥ పితామహవచస్సత్యం తదస్త్వితి మమాబ్రవీత్ । అనాహారః కథం శక్తో భగ్నసక్థిశిరోధరః ॥ ౧౨ ॥ వజ్రేణాభిహతః కాలం సుదీర్ఘమపి జీవితుమ్ । ఏవముక్తస్తు మే శక్రో బాహూ యోజనమాయతౌ ॥ ౧౩ ॥ ప్రాదాదాస్యం చ మే కుక్షౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రమకల్పయత్ । సోఽహం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం సమాకృష్య వనేచరాన్ ॥ ౧౪ ॥ సింహద్విపమృగవ్యాఘ్రాన్భక్షయామి సమన్తతః । స తు మామబ్రవీదిన్ద్రో యదా రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౧౫ ॥ ఛేత్స్యతే సమరే బాహూ తదా స్వర్గం గమిష్యసి । అనేన వపుషా తాత వనేఽస్మిన్రాజసత్తమ ॥ ౧౬ ॥ యద్యత్పశ్యామి సర్వస్య గ్రహణం సాధు రోచయే । అవశ్యం గ్రహణం రామో మన్యేఽహం సముపైష్యతి ॥ ౧౭ ॥ ఇమాం బుద్ధిం పురస్కృత్య దేహన్యాసకృతశ్రమః । స త్వం రామోఽసి భద్రం తే నాహమన్యేన రాఘవ ॥ ౧౮ ॥ శక్యో హన్తుం యథాతత్త్వమేవముక్తం మహర్షిణా । అహం హి మతిసాచివ్యం కరిష్యామి నరర్షభ ॥ ౧౯ ॥ మిత్రం చైవోపదేక్ష్యామి యువాభ్యాం సంస్కృతోఽగ్నినా । ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా దనునా తేన రాఘవః ॥ ౨౦ ॥ ఇదం జగాద వచనం లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః । రావణేన హృతా సీతా మమ భార్యా యశస్వినీ ॥ ౨౧ ॥ నిష్క్రాన్తస్య జనస్థానాత్సహ భ్రాత్రా యథాసుఖమ్ । నామమాత్రం తు జానామి న రూపం తస్య రక్షసః ॥ ౨౨ ॥ నివాసం వా ప్రభావం వా వయం తస్య న విద్మహే । శోకార్తానామనాథానామేవం విపరిధావతామ్ ॥ కారుణ్యం సదృశం కర్తుముపకారే చ వర్తతామ్ । కాష్ఠాన్యాదాయ శుష్కాణి కాలే భగ్నాని కుఞ్జరైః ॥ ౨౪ ॥ ధక్ష్యామస్త్వాం వయం వీర శ్వభ్రే మహతి కల్పితే । స త్వం సీతాం సమాచక్ష్వ యేన వా యత్ర వా హృతా ॥ ౨౫ ॥ కురు కల్యాణమత్యర్థం యది జానాసి తత్త్వతః । ఏవముక్తస్తు రామేణ వాక్యం దనురనుత్తమమ్ ॥ ౨౬ ॥ ప్రోవాచ కుశలో వక్తుం వక్తారమపి రాఘవమ్ । దివ్యమస్తి న మే జ్ఞానం నాభిజానామి మైథిలీమ్ ॥ ౨౭ ॥ యస్తాం జ్ఞాస్యతి తం వక్ష్యే దగ్ధస్స్వం రూపమాస్థితః । అదగ్ధస్య హి విజ్ఞాతుం శక్తిరస్తి న మే ప్రభో ॥ ౨౮ ॥ రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా యేన హృతా తవ । విజ్ఞానం హి మమ భ్రష్టం శాపదోషేణ రాఘవ ॥ ౨౯ ॥ స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం లోకవిగర్హితమ్ । కిం తు యావన్న యాత్యస్తం సవితా శ్రాన్తవాహనః ॥ ౩౦ ॥ తావన్మామవటే క్షిప్త్వా దహ రామ యథావిధి । దగ్ధస్త్వయాహమవటే న్యాయేన రఘునన్దన ॥ ౩౧ ॥ వక్ష్యామి తమహం వీర యస్తం జ్ఞాస్యతి రాక్షసమ్ । తేన సఖ్యం చ కర్తవ్యం న్యాయ్యవృత్తేన రాఘవ ॥ ౩౨ ॥ కల్పయిష్యతి తే ప్రీతస్సాహాయ్యం లఘువిక్రమః । న హి తస్యాస్త్యవిజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు రాఘవ ॥ ౩౩ ॥ సర్వాన్పరిసృతో లోకాన్పురా సో కారణాన్తరే ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౧ ॥ ౧౨౫౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తౌ తు తౌ వీరౌ కబన్ధేన నరేశ్వరౌ । గిరిప్రదరమాసాద్య పావకం విససర్జతుః ॥ ౧ ॥ లక్ష్మణస్తు మహోల్కాభిర్జ్వలితాభిస్సమన్తతః । చితామాదీపయామాస సా ప్రజజ్వాల సర్వతః ॥ ౨ ॥ తచ్ఛరీరం కబన్ధస్య ఘృతపిణ్డోపమం మహత్ । మేదసా పచ్యమానస్య మన్దం దహతి పావకః ॥ ౩ ॥ స విధూయ చితామాశు విధూమోఽగ్నిరివోత్థితః । అరజే వాససీ బిభ్రన్మాలాం దివ్యాం మహాబలః ॥ ౪ ॥ తతశ్చితాయా వేగేన భాస్వరో విమలామ్బరః । ఉత్పపాతాశు సంహృష్టః సర్వప్రత్యఙ్గభూషణః ॥ ౫ ॥ విమానే భాస్వరే తిష్ఠన్హంసయుక్తే యశస్కరే । ప్రభయా చ మహాతేజా దిశో దశ విరాజయన్ ॥ ౬ ॥ సోఽన్తరిక్షగతో రామం కబన్ధో వాక్యమబ్రవీత్ । శృణు రాఘవ తత్త్వేన యథా సీతామవాప్స్యసి ॥ ౭ ॥ రామ షడ్యుక్తయో లోకే యాభిస్సర్వం విమృశ్యతే । పరిమృష్టో దశాన్తేన దశాభాగేన సేవ్యతే ॥ ౮ ॥ దశాభాగగతో హీనస్త్వం హి రామ సలక్ష్మణః । య

తథా హ్యేతద్వ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రధర్షణమ్ ॥ ౯ ॥ తదవశ్యం త్వయా కార్యస్స సుహృత్సుహృదాం వర । అకృత్వా హి న తే సిద్ధిమహం పశ్యామి చింతయన్ ॥ ౧౦ ॥ శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి సుగ్రీవో నామ వానరః । భ్రాత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన వాలినా శక్రసూనునా ॥ ౧౧ ॥ ఋశ్యమూకే గిరివరే పంపాపర్యంతశోభితే । నివసత్యాత్మవాన్ వీరశ్చతుర్భిస్సహ వానరైః ॥ ౧౨ ॥ వానరేంద్రో మహావీర్యస్తేజోవానమితప్రభః । సత్యసంధో వినీతశ్చ ధృతిమాన్ మతిమాన్ మహాన్ ॥ ౧౩ ॥ దక్షః ప్రగల్భో ద్యుతిమాన్ మహాబలపరాక్రమః । భ్రాత్రా వివాసితో వీర రాజ్యహేతోర్మహాబలః ॥ ౧౪ ॥ స తే సహాయో మిత్రం చ సీతాయాః పరిమార్గణే । భవిష్యతి హి తే రామ మా చ శోకే మనః కృథాః ॥ ౧౫ ॥ భవితవ్యం హి యచ్చాపి న తచ్ఛక్యమిహాన్యథా । కర్తుమిక్ష్వాకుశార్దూల కాలో హి దురతిక్రమః ॥ ౯౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ గచ్ఛ శీఘ్రమితో రామ సుగ్రీవం తం మహాబలం । వయస్యం తం కురు క్షిప్రమితో గత్వాద్య రాఘవ ॥ ౧౬ ॥ అద్రోహాయ సమాగమ్య దీప్యమానే విభావసౌ । న చ తే సోవమంతవ్యస్సుగ్రీవో వానరాధిపః ॥ ౧౭ ॥ కృతజ్ఞః కామరూపీ చ సహాయార్థీ చ వీర్యవాన్ । శక్తౌ హ్యద్య యువాం కర్తుం కార్యం తస్య చికీర్షితం ॥ కృతార్థో వాకృతార్థో వా కృత్యం తవ కరిష్యతి । స ఋక్షరజసః పుత్రః పంపామటతి శంకితః ॥ ౨౦ ॥ భాస్కరస్యౌరసః పుత్రో వాలినా కృతకిల్బిషః । సన్నిధాయాయుధం క్షిప్రమృశ్యమూకాలయం కపిమ్ ॥ ౨౧ ॥ కురు రాఘవ సత్యేన వయస్యం వనచారిణమ్ । స హి స్థానాని సర్వాణి కార్త్స్న్యేన కపికుంజరః ॥ ౨౨ ॥ నరమాంసాశినాం లోకే నైపుణ్యాదధిగచ్ఛతి । న తస్యావిదితం లోకే కించిదస్తి హి రాఘవ ॥ ౨౩ ॥ యావత్సూర్యః ప్రతపతి సహస్రాంశురరిందమ । స నదీర్విపులాంశ్శైలాన్ గిరిదుర్గాణి కందరాన్ ॥ ౨౪ ॥ అన్వీక్ష్య వానరైస్సార్ధం పత్నీం తేఽధిగమిష్యతి । వానరాంశ్చ మహాకాయాన్ ప్రేషయిష్యతి రాఘవ ॥ ౨౫ ॥ దిశో విచేతుం తాం సీతాం త్వద్వియోగేన శోచతీమ్ । సంజ్ఞాస్యతి వరారోహాం నిర్మలాం రావణాలయే ॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ (మహీం విజానాతి హరిః ప్రవీరస్థానాని దివ్యాని చ రాక్షసానామ్ । భ్రాత్రా నిరస్తః పృథివీం విచిన్వన్ నిస్సంశయం జ్ఞాస్యతి యత్ర సీతా) ॥ ౨౭ ॥ స మేరుశృంగాగ్రగతామనిందితాం ప్రవిశ్య పాతాళతలేఽపి వాశ్రితామ్ । ప్లవంగమానాం ప్రవరస్తవ ప్రియాం నిహత్య రక్షాంసి పునః ప్రదాస్యతి ॥ ౨౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౩౧ ॥ ౧౦౬౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నిదర్శయిత్వా రామాయ సీతాయాః పరిమార్గణే । వాక్యమన్వర్థమర్థజ్ఞః కబంధః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఏష రామ శివః పంథా యత్రైతే పుష్పితా ద్రుమాః । ప్రతీచీం దిశమాశ్రిత్య ప్రకాశంతే మనోరమాః ॥ ౨ ॥ జంబూప్రియాళుపనసప్లక్షన్యగ్రోధతిందుకాః । అశ్వత్థాః కర్ణికారాశ్చ చూతాశ్చాన్యే చ పాదపాః ॥ ౩ ॥ ధన్వనా నాగవృక్షాశ్చ తిలకా నక్తమాలకాః । నీలాశోకాః కదంబాశ్చ కరవీరాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౪ ॥ అగ్నిముఖ్యా అశోకాశ్చ సురక్తాః పారిభద్రకాః । తానారుహ్యాథ వా భూమౌ పాతయిత్వా చ తాన్ బలాత్ ॥ ౫ ॥ ఫలాన్యమృతకల్పాని భక్షయంతౌ గమిష్యథః । తదతిక్రమ్య కాకుత్స్థ వనం పుష్పితపాదపమ్ ॥ ౬ ॥ నందనప్రతిమం చాన్యత్ కురవో హ్యుత్తరా ఇవ । సర్వకామఫలా యత్ర పాదపాస్తు మధుస్రవాః ॥ ౭ ॥ సర్వే చ ఋతవస్తత్ర వనే చైత్రరథే యథా । ఫలభారానతాశ్చైవ మహావిటపధారిణః ॥ ౮ ॥ శోభంతే సర్వతస్తత్ర మేఘపర్వతసన్నిభాః । తానారుహ్యాథ వా భూమౌ పాతయిత్వా యథాసుఖమ్ ॥ ౯ ॥ ఫలాన్యమృతకల్పాని లక్ష్మణస్తే ప్రదాస్యతి । చంక్రమంతౌ వరాన్ దేశాంశ్శైలాచ్ఛైలం వనాద్వనమ్ ॥ ౧౦ ॥ తతః పుష్కరిణీం వీరౌ పంపాం నామ గమిష్యథః । అశర్కరామవిభ్రంశాం సమతీర్థామశైవలామ్ ॥ ౧౧ ॥ రామ సంజాతవాలూకాం కమలోత్పలశాలినీమ్ । తత్ర హంసాః ప్లవాః క్రౌంచాః కురరాశ్చైవ రాఘవ ॥ ౧౨ ॥ వల్గుస్వనా నికూజంతి పంపాసలిలగోచరాః । నోద్విజంతే నరాన్ దృష్ట్వా వధస్యాకోవిదాశ్శుభాః ॥ ౧౩ ॥ ఘృతపిండోపమాన్ స్థూలాంస్తాన్ ద్విజాన్ భక్షయిష్యథః । రోహితాన్ వక్రతుండాంశ్చ నడమీనాంశ్చ రాఘవ ॥ ౧౪ ॥ పంపాయామిషుభిర్మత్స్యాంస్తత్ర రామ వరాన్ హతాన్ । ని

స్త్వక్పక్షానయస్తప్తానకృశానేకకంటకాన్ ॥ ౧౫ ॥ తవ భక్త్యా సమాసక్తో లక్ష్మణస్సంప్రదాస్యతి । భృశం తే ఖాద
తో మత్స్యాంస్తాన్పంపాయాః పుష్పసంచయే ॥ ౧౬ ॥ పద్మగంధి శివం వారి సుఖశీతమనామయమ్ । ఉద్ధృత్య స తతాక్లి
ష్టం రూప్యస్ఫాటికసన్నిభమ్ ॥ ౧౭ ॥ అసౌ పుష్కరపర్ణేన లక్ష్మణః పాయయిష్యతి । స్థూలాన్గిరిగుహాశయ్యాన్వ
రాహాన్వనచారిణః ॥ ౧౮ ॥ అపాం లోభాదుపావృత్తాన్వృషభానివ నర్దతః । రూపాన్వితాంశ్చ పంపాయాం ద్ర
క్ష్యసి త్వం నరోత్తమ ॥ ౧౯ ॥ సాయాహ్నే విచరన్రామ విటపీన్మాల్యధారిణః । శీతోదకం చ పంపాయాం దృష్ట్వా శోకం
విహాస్యసి ॥ ౨౦ ॥ సుమనోభిశ్చితాంస్తత్ర తిలకాన్నక్తమాలకాన్ । ఉత్పలాని చ ఫుల్లాని పంకజాని చ రాఘవ ॥
న తాని కశ్చిన్మాల్యాని తత్రారోపయితా నరః । న చ వై మ్లానతాం యాంతి న చ శీర్యంతి రాఘవ ॥ ౨౨ ॥ మతంగశిష్యా
స్తత్రాసన్నృషయస్సుసమాహితాః । తేషాం భారాభితప్తానాం వన్యమాహరతాం గురోః ॥ ౨౩ ॥ యే ప్రపేతుర్మ
హీం తూర్ణం శరీరాత్స్వేదబిందవః । తాని జాతాని మాల్యాని మునీనాం తపసా తదా ॥ ౨౪ ॥ స్వేదబిందుసముత్థా
ని న వినశ్యంతి రాఘవ । తేషాం గతానామద్యాపి దృశ్యతే పరిచారిణీ ॥ ౨౫ ॥ శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ చిరజీవినీ ।
త్వాం తు ధర్మే స్థితం నిత్యం సర్వభూతనమస్కృతమ్ ॥ ౨౬ ॥ దృష్ట్వా దేవోపమం రామ స్వర్గలోకం గమిష్యతి । త
తస్తద్రామ పంపాయాస్తీరమాశ్రిత్య పశ్చిమమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఆశ్రమస్థానమతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ పశ్యసి । న తత్రా
క్రమితుం నాగాశ్శక్నువంతి తమాశ్రమమ్ ॥ ౨౮ ॥ వివిధాస్తత్ర వై నాగా వనే తస్మింశ్చ పర్వతే । ఋషేస్తస్య మ
తంగస్య విధానాత్తచ్చ కాననమ్ ॥ ౨౯ ॥ మతంగవనమిత్యేవ విశ్రుతం రఘునందన । తస్మిన్నందనసంకాశే దేవారణ్యో
పమే వనే ॥ ౩౦ ॥ నానావిహగసంకీర్ణే రంస్యసే రామ నిర్వృతః । ఋశ్యమూకశ్చ పంపాయాః పురస్తాత్పుష్పిత
ద్రుమః ॥ ౩౧ ॥ సుదుఃఖారోహణో నామ శిశునాగాభిరక్షితః । ఉదారో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః ॥ ౩౨
శయానః పురుషో రామ తస్య శైలస్య మూర్ధని । యత్స్వప్నే లభతే విత్తం తత్ప్రబుద్ధోఽధిగచ్ఛతి ॥ ౩౩ ॥ న త్వేనం వి
షమాచారః పాపకర్మాధిరోహతి । యస్తు తం విషమాచారః పాపకర్మాధిరోహతి ॥ ౩౪ ॥ తత్రైవ ప్రహరం
త్యేనం సుప్తమాదాయ రాక్షసాః । తత్రాపి శిశునాగానామాక్రందశ్శ్రూయతే మహాన్ ॥ ౩౫ ॥ క్రీడతాం రామ ప
పంపాయాం మతంగారణ్యవాసినామ్ । సిక్తా రుధిరధారాభిస్సంహత్య పరమద్విపాః ॥ ౩౬ ॥ ప్రచరంతి పృథక్కీ
ర్ణా మేఘవర్ణాస్తరస్వినః । తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీతమవ్యయమ్ ॥ ౩౭ ॥ నివృత్తాస్సంవిగాహం
తే వనాని వనగోచరాః । ఋక్షాంశ్చ ద్వీపినశ్చైవ నీలకోమలకప్రభాన్ ॥ ౩౮ ॥ రురూనపేతాపజయాన్దృష్ట్వా
శోకం ప్రహాస్యసి । రామ తస్య తు శైలస్య మహతీ శోభతే గుహా ॥ ౩౯ ॥ శిలాపిధానా కాకుత్స్థ దుఃఖం చాస్యాః
ప్రవేశనమ్ । తస్యా గుహాయాః ప్రాగ్ద్వారే మహాంచ్ఛీతోదకహ్రదః ॥ ౪౦ ॥ బహుమూలఫలో రమ్యో నానామృ
గసమావృతః । తస్యాం వసతి సుగ్రీవశ్చతుర్భిస్సహ వానరైః ॥ ౪౧ ॥ కదాచిచ్ఛిఖరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే । కబంధ
స్త్వనుశాస్యైవం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౨ ॥ స్రగ్వీ భాస్కరవర్ణాభః ఖే వ్యరోచత వీర్యవాన్ । తం తు ఖ
స్థం మహాభాగం కబంధం రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౩ ॥ ప్రస్థితౌ త్వం వ్రజస్వేతి వాక్యమూచతురంతికే । గమ్యతాం కార్య
సిద్ధ్యర్థమితి తావబ్రవీత్స చ ॥ ౪౪ ॥ సుప్రీతౌ తావనుజ్ఞాప్య కబంధః ప్రస్థితస్తదా ॥ ఓమ్ ॥ స తత్కబంధః ప్రతిపద్య
రూపం వృతశ్శ్రియా భాస్కరతుల్యదేహః । నిదర్శయన్రామమవేక్ష్య ఖస్థః సఖ్యం కురుష్వేతి తదాభ్యువాచ ॥ ౪౫
॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౪౩౪ ॥ ౨౬౬౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌ కబంధేన తం మార్గం పంపాయా దర్శితం వనే । ప్రతస్థతుర్దిశం గృహ్య ప్ర
తీచీం నృపవాత్మజౌ ॥ ౧ ॥ తౌ శైలేష్వాచితానేకాన్క్షౌద్రకల్పఫలద్రుమాన్ । వీక్షంతౌ జగ్మతుర్ద్రష్టుం సుగ్రీ
వం రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨ ॥ కృత్వా చ శైలపృష్ఠే తు తౌ వాసం రఘునందనౌ । పంపాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవావు
పజగ్మతుః ॥ ౩ ॥ తౌ పుష్కరిణ్యాః పంపాయాస్తీరమాసాద్య పశ్చిమమ్ । అపశ్యతాం తతస్తత్ర శబర్యా రమ్య

మాశ్రమమ్ ॥ ౪ ॥ తౌతమాశ్రమమాసాద్యద్రుమైర్బహుభిరావృతమ్ । సురమ్యమభివీక్షన్తౌశబరీమభ్యుపేయతుః॥
తౌతుదృష్ట్వాతదాసిద్ధానముత్థాయకృతాంజలిః । రామస్యపాదౌజగ్రాహ లక్ష్మణస్యచధీమతః॥ ౬ ॥ పాద్యమా
చమనీయంచ సర్వంప్రాదాద్యథావిధి । తామువాచతతోరామశ్శ్రమణీంసంశితవ్రతామ్ ॥ ౭ ॥ కచ్చిత్తేనిర్జితావి
ఘ్నాః కచ్చిత్తేవర్ధతేతపః । కచ్చిత్తేనియతఃకోపఆహారశ్చతపోధనే ॥ ౮ ॥ కచ్చిత్తేనియమాఃప్రాప్తాః కచ్చిత్తేమ
నసస్సుఖమ్ । కచ్చిత్తేగురుశుశ్రూషా సఫలాచారుభాషిణి ॥ ౯ ॥ రామేణతాపసీపృష్టాసాసిద్ధాసిద్ధసమ్మతా । శ
శంసశబరీవృద్ధా రామాయప్రత్యుపస్థితా ॥ ౧౦ ॥ అద్యప్రాప్తాతపస్సిద్ధిస్తవసందర్శనాన్మయా । అద్యమేసఫలం
తప్తం గురవశ్చసుపూజితాః ॥ ౧౧ ॥ అద్యమేసఫలంజన్మ స్వర్గశ్చైవభవిష్యతి । త్వయిదేవవరేరామపూజితేపు
రుషర్షభ ॥ ౧౨ ॥ తవాహంచక్షుషాసౌమ్యపూతాసౌమ్యేనమానద । గమిష్యామ్యక్షయాల్లోకాంస్త్వత్ప్రసాదా
దరిందమ ॥ ౧౩ ॥ చిత్రకూటంత్వయిప్రాప్తే విమానైరతులప్రభైః । ఇతస్తేదివమారూఢాయానహంపర్యచారి
షమ్ ॥ ౧౪ ॥ తైశ్చాహముక్తాధర్మజ్ఞైర్మహాభాగైర్మహర్షిభిః। ఆగమిష్యతితేరామస్సుపుణ్యమిమమాశ్రమమ్॥౧౫॥
సతేప్రతిగ్రహీతవ్యస్సౌమిత్రిసహితోతిథిః । తంచదృష్ట్వావరాల్లోకానక్షయాంస్త్వంగమిష్యసి ॥ ౧౬ ॥ ఏవము
క్తామహాభాగైస్తదాహంపురుషర్షభ । మయాతువివిధంవన్యం సంచితంపురుషర్షభ ॥ ౧౭ ॥ తవార్థే పురుషవ్యా
ఘ్రపంపాయాస్తీరసమ్భవమ్ । ఏవముక్తస్సధర్మాత్మా శబర్యాశబరీమిదం ॥ ౧౮ ॥ రాఘవఃప్రాహ విజ్ఞానే
తాంనిత్యమబహిష్కృతామ్ । దనోస్సకాశాత్తత్త్వేన ప్రభావంతేమహాత్మనః ॥ ౧౯ ॥ శ్రుతం ప్రత్యక్షమిచ్ఛా
మి సంద్రష్టుంయదిమన్యసే । ఏతత్తువచనంశ్రుత్వా రామవక్త్రాద్వినిస్సృతమ్ ॥ ౨౦ ॥ శబరీదర్శయామాసతా
వుభౌతద్వనంమహత్ । పశ్యమేఘఘనప్రఖ్యం మృగపక్షిసమాకులమ్ ॥ ౨౧ ॥ మతంగవనమిత్యేవ విశ్రుతం ర
ఘునన్దన । ఇహతేభావితాత్మానో గురవోమేమహావనే ॥ ౨౨ ॥ జుహవాంచక్రిరేతీర్థంమన్త్రవన్మన్త్రపూజితం।
ఇయంప్రత్యక్స్థలీవేదిర్యత్రతేమేసుసత్కృతాః ॥ ౨౩ ॥ పుష్పోపహారంకుర్వంతి శ్రమాదుద్వేపిభిఃకరైః । తే
షాంతపఃప్రభావేన పశ్యాద్యాపిరఘూద్వహ ॥ ౨౪ ॥ ద్యోతయంతిదిశస్సర్వాశ్శ్రియావేద్యోతులప్రభాః। అ
శక్నువద్భిస్తైర్గంతుముపవాసశ్రమాలసైః ॥ ౨౫ ॥ చింతితేభ్యాగతాన్పశ్యసహితాన్సప్తసాగరాన్ । కృతాభిషే
కైస్తైర్న్యస్తావల్కలాఃపాదపేష్విహ ॥ ౨౬ ॥ అద్యాపినవిశుష్యంతిప్రదేశేరఘునందన । దేవకార్యాణికుర్వ
ద్భిర్యానీమానికృతానివై ॥ ౨౭ ॥ పుష్పైఃకువలయైస్సార్ధం మ్లానత్వంనోపయాంతివై । కృత్స్నంవనమిదం దృ
ష్టం శ్రోతవ్యంచశ్రుతంమయా ॥ ౨౮ ॥ తదిచ్ఛామ్యభ్యనుజ్ఞాతాత్యక్ష్యామ్యేతత్కళేబరమ్ । తేషామిచ్ఛామ్యహం
గంతుం సమీపంభావితాత్మనామ్ ॥ ౨౯ ॥ మునీనామాశ్రమోయేషామహంతుపరిచారిణీ । ధర్మిష్ఠంచ వచశ్శ్రు
త్వా రాఘవస్సహలక్ష్మణః ॥ ౩౦ ॥ ప్రహర్షమతులంలేభే ఆశ్చర్యమితితత్త్వతః । తామువాచతతోరామశ్శ్రమణీం
సంశితవ్రతామ్ ॥ ౩౧ ॥ అర్చితోహంత్వయాభక్త్యాగచ్ఛకామంయథాసుఖమ్ । ఇత్యుక్తాజటిలావృద్ధా చీరకృష్ణా
జినాంబరా॥ ౩౨ ॥ తస్మిన్ముహూర్తేశబరీ దేహంజీర్ణంజిహాసతీ । అనుజ్ఞాతాతురామేణ హుత్వాత్మానంహుతా
శనే ॥౩౩॥ జ్వలత్పావకసంకాశా స్వర్గమేవజగామసా । దివ్యాభరణసంయుక్తా దివ్యమాల్యానులేపనా ॥ ౩౪॥ ది
వ్యాంబరధరాతత్రబభూవప్రియదర్శనా । విరాజయంతీతందేశంవిద్యుత్సౌదామనీయథా ॥౩౫॥ ప్రణమ్యశిరసా
రామం స్వర్గతాసుప్రభానవా । యత్రతేసుకృతాత్మానో విహరంతిమహర్షయః ॥౩౬॥ తత్పుణ్యంశబరీస్థానం జ
గామాత్మసమాధినా ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమదరణ్యకాండే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౩౬ ॥ ౬౭౪౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దివంతుతస్యాంయాతాయాంశబర్యాంస్వేనకర్మణా । లక్ష్మణేనసహభ్రా
త్రా చింతయామాసరాఘవః ॥౧॥ సచింతయిత్వాధర్మాత్మా ప్రభావంతంమహాత్మనామ్ । హితకారిణమేకాగ్రం
లక్ష్మణంరాఘవోబ్రవీత్ ॥౨॥ దృష్టోయమాశ్రమస్సౌమ్యబహ్వాశ్చర్యోమహాత్మనామ్ । విశ్వస్తమృగశార్దూలా

నానావిహగసేవితః ॥౩॥ సప్తానాం చ సముద్రాణాం మేషు తీర్థేషు లక్ష్మణ । ఉపస్పృష్టం చ విధివత్పితరశ్చాపి తర్పితాః ॥౪॥ ప్రణష్టమశుభం యత్తత్కల్యాణం సముపస్థితమ్ । తేన త్వేన హృష్టం మే మనో లక్ష్మణ సంప్రతి ॥౫॥ హృదయే హి నరవ్యాఘ్ర శుభమావిర్భవిష్యతి । తదాగచ్ఛ గమిష్యావః పంపాం తాం ప్రియదర్శనామ్ ॥౬॥ ఋశ్యమూకో గిరిర్యత్ర నాతిదూరే ప్రకాశతే । యస్మిన్వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోఽంశుమతస్సుతః ॥౭॥ నిత్యం వాలిభయాత్త్రస్తశ్చతుర్భిస్సహ వానరైః । అభిత్వరే చ తం ద్రష్టుం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ ॥౮॥ తదధీనం హి మే సౌమ్య సీతాయాః పరిమార్గణమ్ । ఇతి బ్రువాణం తం రామం సౌమిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥౯॥ గచ్ఛావ త్వరితం తత్ర మమాపి త్వరతే మనః । ఆశ్రమాత్తు తతస్తస్మాన్నిష్క్రమ్య స విశాంపతిః ॥౧౦॥ ఆజగామ తతః పంపాం లక్ష్మణేన సహ ప్రభుః । స దదర్శ తతః పుణ్యాముదారజనసేవితామ్ ॥౧౧॥ నానాద్రుమలతాకీర్ణాం పంపాం పానీయవాహినీమ్ । సమీక్షమాణః పుష్పాఢ్యం సర్వతో విపులద్రుమమ్ ॥౧౨॥ కోయష్టికైశ్చార్జునకైశ్శతపత్రైశ్చ కీరకైః । ఏతైశ్చ విహగైశ్చాన్యైర్నాదితం తద్వనం మహత్ ॥౧౩॥ స రామో వివిధాన్వృక్షాన్సరాంసి వివిధాని చ । పశ్యన్కామాభిసంతప్తో జగామ పరమం హ్రదమ్ ॥౧౪॥ స తమాసాద్య వై రామో దూరాదుదకవాహినమ్ । మతంగసరసం నామ హ్రదం సమవగాహత ॥౧౫॥ తతో జగ్మతురవ్యగ్రౌ రాఘవౌ హి సమాగతౌ । స తు శోకసమావిష్టో రామో దశరథాత్మజః ॥౧౬॥ వివేశ నలినీం పంపాం పంకజైశ్చ సమావృతామ్ । తిలకాశోకపున్నాగ వకులోద్దాలకాశినీమ్ ॥౧౭॥ రమ్యోపవనసంబాధాం పద్మసంపీడితోదకామ్ । స్ఫటికోపమతోయాఢ్యాం శ్లక్ష్ణవాలుకసంతతామ్ ॥౧౮॥ మత్స్యకచ్ఛపసంబాధాం తీరస్థద్రుమశోభితామ్ । సఖీభిరివ యుక్తాభిర్లతాభిరనువేష్టితామ్ ॥౧౯॥ కిన్నరోరగగంధర్వయక్షరాక్షససేవితామ్ । నానాద్రుమలతాకీర్ణాం శీతవారినిధిం శుభామ్ ॥౨౦॥ పద్మైస్సౌగంధికైస్తామ్రాం శుక్లాం కుముదమండలైః । నీలాం కువలయోద్ఘాటైర్బహువర్ణాం కుథామివ ॥౨౧॥ అరవిందోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికాయుతామ్ । పుష్పితామ్రవణోపేతాం బర్హిణోద్ఘుష్టనాదితామ్ ॥౨౨॥ స తాం దృష్ట్వా తతః పంపాం రామస్సౌమిత్రిణా సహ । విలలాప చ తేజస్వీ కామాద్దశరథాత్మజః ॥౨౩॥ తిలకైర్బీజపూరైశ్చ ధవైశ్శుక్లద్రుమైస్తథా । పుష్పితైః కరవీరైశ్చ పున్నాగైశ్చ సుపుష్పితైః ॥౨౪॥ మాలతీకుందగుల్మైశ్చ భాండీరైర్నిచులైస్తథా । అశోకైస్సప్తపర్ణైశ్చ కేతకైరతిముక్తకైః ॥౨౫॥ అన్యైశ్చ వివిధైర్వృక్షైః ప్రమదామివ భూషితామ్ । అస్యాస్తీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతుమండితః ॥౨౬॥ ఋశ్యమూక ఇతి ఖ్యాతశ్చిత్రపుష్పితకాననః । హరేరృక్షరజో నామ పుత్రస్తస్య మహాత్మనః ॥౨౭॥ అధ్యాస్తే తం మహావీర్యస్సుగ్రీవ ఇతి విశ్రుతః । సుగ్రీవమభిగచ్ఛ త్వం వానరేంద్రం నరర్షభ ॥౨౮॥ ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమమ్ । రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తస్యామాసక్తచేతసా ॥౨౯॥ కథం మయా వినా సీతాం శక్యం లక్ష్మణ జీవితుమ్ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా మదనాభిపీడితస్స లక్ష్మణం వాక్యమనన్యచేతసమ్ । వివేశ పంపాం నలినీం మనోరమాం రఘూత్తమశ్శోకవిషాదయంత్రితః ॥౩౦॥ తతో మహద్వర్త్మ సుదూరసంక్రమం క్రమేణ గత్వా ప్రతికూలధన్వనమ్ । దదర్శ పంపాం శుభదర్శకాననామనేకనానావిధపక్షిసంకులామ్ ॥౩౧॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే చతుర్వింశత్సహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమదరణ్యకాండే పంచసప్తతితమస్సర్గః ॥౭౫॥౪౮౦౦॥

జటిలం చీరవసనం దండకారణ్యవాసినమ్ । మునివేషధరం ధ్యాయేదారణ్యే కాండ ఉత్తమే ॥ త్రివారం పఠేత్ ॥ సాదరం శబరీదత్త ఫలమూలాభిలాషిణే । సౌలభ్యపరిపూర్ణాయ సత్యస్సృప్తాయ మంగళమ్ । హనూమత్సమవేతాయ హరీశాభీష్టదాయినే । వాలిప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళమ్ ॥ ఋతపస్సాగరా ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చ తే । మంగళాని మహాబాహో దిశంతు తవ సర్వదా ॥ * ॥ అరణ్యకాండస్సమాప్తః ॥ * ॥

రామో దండకారణ్యనిశాచరేంద్రాన్ కోదండలీలావిషయాంచకార ।

వేదండశుండాయతబాహుదండః కోదండపాణిః కులదైవతం నః ॥

శ్రీ

శ్రీమతే హయగ్రీవాయ నమః

శ్రీమత్కిష్కింధాకాండ ప్రారమ్భః.

సుగ్రీవాదియుతం శ్రీశం సీతాన్వేషణతత్పరమ్ । రామం మహేశ్వరం ధ్యాయే కిష్కింధాకాండ ఉత్తమే ॥

॥ శ్రీరామేతి సకృద్వక్తుం మనో యస్య ప్రవర్తతే । వైకుంఠవాసి తస్య స్యాత్కులమేకోత్తరం శతమ్

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పలఝషాకులామ్ । రామః సౌమిత్రిసహితో విలలాపాకులేంద్రియః ॥ ౧ ॥ తస్య దృష్ట్వైవ తాం హర్షాదింద్రియాణి చకమ్పిరే । స కామవశమాపన్నః సౌమిత్రిమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ సౌమిత్రే శోభతే పమ్పా వైదూర్యవిమలోదకా । ఫుల్లపద్మోత్పలవతీ శోభితా వివిధైర్ద్రుమైః ॥ ౩ ॥ సౌమిత్రే పశ్య పమ్పాయాః కాననం శుభదర్శనమ్ । యత్ర రాజంతి శైలాభా ద్రుమాః సశిఖరా ఇవ ॥ ౪ ॥ మాం తు శోకాభిసంతప్తమాధయః పీడయంతి వై । భరతస్య చ దుఃఖేన వైదేహ్యా హరణేన చ ॥ ౫ ॥ శోకార్తస్యాపి మే పంపా శోభతే చిత్రకాననా । వ్యవకీర్ణా బహువిధైః పుష్పైః శీతజలా శుభా ॥ ౬ ॥ నలినైరపి సంఛన్నా హ్యత్యర్థం శుభదర్శనా । సర్పవ్యాలానుచరితా మృగద్విజసమాకులా ॥ ౭ ॥ అధికం ప్రతిభాత్యేతన్నీలపీతం తు శాద్వలమ్ । ద్రుమాణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమైరివార్పితమ్ ॥ ౮ ॥ పుష్పభారసమృద్ధాని శిఖరాణి సమంతతః । లతాభిః పుష్పితాగ్రాభిరుపగూఢాని సర్వతః ॥ ౯ ॥ సుఖానిలోऽయం సౌమిత్రే కాలః ప్రచురమన్మథః । గంధవాన్సురభిర్మాసో జాతపుష్పఫలద్రుమః ॥ ౧౦ ॥ పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినామ్ । సృజతాం పుష్పవర్షాణి తోయం తోయముచామివ ॥ ౧౧ ॥ ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః । వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైరవకిరంతి గామ్ ॥ ౧౨ ॥ పతితైః పతమానైశ్చ పాదపస్థైశ్చ మారుతః । కుసుమైః పశ్య సౌమిత్రే క్రీడన్నివ సమంతతః ॥ ౧౩ ॥ విక్షిపన్వివిధాః శాఖా నగానాం కుసుమోత్కరాః । మారుతశ్చలితస్థానైః షట్పదైరనుగీయతే ॥ ౧౪ ॥ మత్తకోకిలసన్నాదైర్నర్తయన్నివ పాదపాన్ । శైలకందరనిష్క్రాంతః ప్రగీత ఇవ చానిలః ॥ ౧౫ ॥ తేన విక్షిపతాత్యర్థం పవనేన సమంతతః । అమీ సంసక్తశాఖాగ్రా గ్రథితా ఇవ పాదపాః ॥ ౧౬ ॥ స ఏష సుఖసంస్పర్శో వాతి చందనశీతలః । గంధమభ్యావహన్పుణ్యం శ్రమాపనయనోऽనిలః ॥ ౧౭ ॥ అమీ పవనవిక్షిప్తా వినదంతీవ పాదపాః । షట్పదైరనుకూజంతో వనేషు మధుగంధిషు ॥ ౧౮ ॥ గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భిర్మనోరమైః । సంసక్తశిఖరా శైలా విరాజంతే మహాద్రుమైః ॥ ౧౯ ॥ పుష్పసంఛన్నశిఖరా మారుతోత్క్షేపచంచలాః । అమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీతా ఇవ పాదపాః ॥ ౨౦ ॥ సుపుష్పితాంస్తు పశ్యైతాన్కర్ణికారాన్సమంతతః । హాటకప్రతిసంఛన్నాన్నరాన్పీతాంబరానివ ॥ ౨౧ ॥ అయం వసంతః సౌమిత్రే నానావిహగనాదితః । సీతయా విప్రహీణస్య శోకసందీపనో మమ ॥ ౨౨ ॥ మాం హి శోకసమాక్రాంతం సంతాపయతి మన్మథః । హృష్టః ప్రవదమానశ్చ మామాహ్వయతి కోకిలః ॥ ౨౩ ॥ ఏష దాత్యూహకో హృష్టో రమ్యే మాం వననిర్ఝరే । ప్రణదన్మన్మథావిష్టం శోచయిష్యతి లక్ష్మణ ॥ ౨౪ ॥ శ్రుత్వైతస్య పురా శబ్దమాశ్రమస్థా మమ ప్రియా । మామాహూయ ప్రముదితా పరమం ప్రత్యనందత ॥ ౨౫ ॥ ఏ

వంవిచిత్రాః పతగా నానా రావవిరావిణః । వృక్షగుల్మలతాః పశ్యసమ్పతంతితత స్తతః ॥ ౨౬ ॥ విమిశ్రా విహగాః
పుంభి రాత్మవ్యూహాభినందితాః । భృంగరాజప్రముదితాస్సౌమిత్రే మధురస్వరాః ॥ ౨౭ ॥ (అస్యాః కూలే ప్రము
దితాస్సంఘశస్త్విహ) । నత్యూహారుతవిక్రందైః పుంస్కోకిలరుతైరపి ॥ ౨౮ ॥ స్వనంతి పాదపాశ్చేమే
మమానంగ ప్రదీపనాః । అశోక స్తబకాఙ్గారష్షట్పదస్వననిస్వనః ॥ ౨౯ ॥ మాంహి పల్లవతామ్రార్చిర్వసన్తాగ్నిః
ప్రధక్ష్యతి । నహి తాంసూక్ష్మపక్ష్మాక్షీం సుకేశీంమృదుభాషిణీమ్ ॥ ౩౦ ॥ అపశ్యతో మేసౌమిత్రే జీవితేస్తి ప్ర
యోజనమ్ । అయంహిదయిత స్తస్యాః కాలోరుచిరకాననః ॥ ౩౧ ॥ కోకిలాకులసీమాంతో దయితాయామమానఘ ।
మన్మథాయాససమ్భూతో వసంతగుణవర్ధితః ॥ ౩౨ ॥ అయం మాం ధక్ష్యతిక్షిప్రం శోకాగ్నిర్నచిరాదివ । అప
శ్యతస్తాం దయితాం పశ్యతోరుచిరద్రుమాన్ ॥ ౩౩ ॥ మమాయమాత్మప్రభవోభూయ స్త్వముపయాస్యతి । అ
దృశ్యమానా వైదేహీ శోకంవర్ధయతేమమ ॥ ౩౪ ॥ దృశ్యమానో వసంతశ్చ స్వేదసంసర్గదూషకః । మాంహ్యద్య
మృగశావాక్షీచిన్తాశోకబలాత్కృతమ్ ॥ ౩౫ ॥ సన్తాపయతిసౌమిత్రే క్రూరశ్చైత్రవనానిలః । అమీమయూరా
శ్శోభంతె ప్రనృత్యంత స్తత స్తతః ॥ ౩౬ ॥ స్వైః పక్షైః పవనోద్ధూతైర్గవాక్షైస్స్ఫాటికైరివ । శిఖినీభిః పరివృతా స్త
ఏతే మదమూర్ఛితాః ॥ ౩౭ ॥ మన్మథాభిపరీతస్య మమమన్మథవర్ధనాః । పశ్య లక్ష్మణనృత్యంతం మయూరముప
నృత్యతి ॥ ౩౮ ॥ శిఖినీమన్మథార్తైషా భర్తారంగిరిసానుషు । తామేవ మనసా రామాం మయూరోప్యుపధావతి ॥
వితత్యరుచిరౌపక్షౌ రుతైరుపహసన్నివ । మయూరస్యవనేనూనం రక్షసానహృతాప్రియా ॥ ౪౦ ॥ తస్మాన్నృత్య
తిరమ్యేషు వనేషుసహకాంతయా । మమత్వయం వనే వాసః పుష్పమాసేసుదుస్సహః ॥ ౪౧ ॥ పశ్యలక్ష్మణసం
రాగం తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి । యదేషాశిఖినీకామాద్భర్తారమభివర్తతే ॥ ౪౨ ॥ మామప్యేవం విశాలాక్షీ జానకీ
జాతసమ్భ్రమా । మదనేనాభివర్తేత యదినాపహృతాభవేత్ ॥ ౪౩ ॥ పశ్య లక్ష్మణపుష్పాణి నిష్ఫలాని భవంతి
మే । పుష్పభారసమృద్ధానాం వనానాంశిశిరాత్యయే ॥ ౪౪ ॥ రుచిరాణ్యపిపుష్పాణి పాదపానామతిశ్రియా । ని
ష్ఫలాని మహీంయాంతి సమంమధుకరోత్కరైః ॥ ౪౫ ॥ వదంతి రావంముదితాశ్శకునాస్సంఘశః కలమ్ । అహ్వ
యంతఇవాన్యోన్యం కామోన్మాదకరామమ ॥ ౪౬ ॥ వసంతోయదితత్రాపి యత్ర మేవసతిప్రియా । నూనంపరవ
శాసీతా సాపిశోచత్యహంయథా ॥ ౪౭ ॥ నూనంనతువసంత స్తం దేశంస్పృశతి యత్రసా । కథంహ్యసితపద్మా
క్షీ వర్తయేత్సామయావినా ॥ ౪౮ ॥ అథవావర్తతేతత్ర వసంతోయత్ర మేప్రియా । కింకరిష్యతిసుశ్రోణీ సాతు
నిర్భర్త్సితాపరైః ॥ ౪౯ ॥ శ్యామాపద్మపలాశాక్షీ మృదుపూర్వాభిభాషిణీ । నూనంవసంతమాసాద్యపరిత్యక్ష్య
తిజీవితమ్ ॥ ౫౦ ॥ దృఢంహిహృదయేబుద్ధిర్మమసమ్ప్రతివర్తతే । నాలంవర్తయితుంసీతా సాధ్వీ మద్విరహం గ
తా ॥ ౫౧ ॥ మయిభావస్తు వైదేహ్యాస్తత్వతో వినివేశితః । మమాపిభావస్సీతాయాం సర్వథావినివేశితః ॥ ౫౨ ॥
ఏషపుష్పవహోవాయుస్సుఖస్పర్శోహిమావహః । తాంవిచింతయతఃకాన్తాం పావకప్రతిమోమమ ॥ ౫౩ ॥ స
దాసుఖమహంమన్యే యంపురాసహసీతయా । మారుతస్సవినాసీతాం శోకంవర్ధయతేమమ ॥ ౫౪ ॥ తాంవినాస
విహంగోయః పక్షీ ప్రణదిత స్తదా । వాయసః పాదపగతః ప్రహృష్టమభినర్దతి ॥ ౫౫ ॥ ఏష వైతత్ర వైదేహ్యావిహ
గః ప్రతిహారకః । పక్షీమాంతువిశాలాక్ష్యాస్సమీపముపనేష్యతి ॥ ౫౬ ॥ శృణు లక్ష్మణసన్నాదం వనే మదవివర్ధ
నమ్ । పుష్పితాగ్రేషువృక్షేషు ద్విజానాముపకూజతామ్ ॥ ౫౭ ॥ విక్షిప్తాంపవనేనైతామసౌ తిలకమంజరీం । ష
ట్పదస్సహసాభ్యేతిమదోద్ధూతామివప్రియామ్ ॥ ౫౮ ॥ కామినామయమత్యంతమశోకశ్శోకవర్ధనః । స్తబకైః పవ
నోత్క్షిప్తైస్తర్జయన్నివ మాం స్థితః ॥ ౫౯ ॥ అమీలక్ష్మణదృశ్యంతే చూతాఃకుసుమశాలినః । విభ్రమోత్సిక్తమనస

స్నిగ్ధరాగా నరా ఇవ ॥ ౧౦ ॥ సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాశ్చిత్రాసు వనరాజిషు । కిన్నరా నరశార్దూల విచరంతి తత స్తతః ॥ ౧౧ ॥ ఇమాని శుభగంధీని పశ్య లక్ష్మణ సర్వశః । నళినాని ప్రకాశంతే జలే తరుణసూర్యవత్ ॥ ౧౨ ॥ ఏషా ప్రసన్నసలిలా పద్మనీలోత్పలాయుతా । హంసకారండవాకీర్ణా పంపా సౌగంధికాయుతా ॥ ౧౩ ॥ జలే తరుణసూర్యాభైః షట్పదాహతకేసరైః । పంకజైః శోభతే పంపా సమంతాదభిసంవృతా ॥ ౧౪ ॥ చక్రవాకయుతా నిత్యం చిత్రప్రస్థవనాంతరా । (క్రౌంచపారససంఘుష్టా విచిత్రకుసుమోత్కరా) ॥ ౧౫ ॥ మాతంగమృగయూథైశ్చ శోభతే సలిలార్థిభిః । పవనాహతవేగాభిరూర్మిభిర్విమలేంభసి ॥ ౧౬ ॥ పంకజాని విరాజంతే తాడ్యమానాని లక్ష్మణ । పద్మపత్రవిశాలాక్షీం సతతం పంకజప్రియామ్ ॥ ౧౭ ॥ అపశ్యతో మే వైదేహీం జీవితం నాభిరోచతే । అహో కామస్య వామత్వం యో గతామపి దుర్లభామ్ ॥ ౧౮ ॥ స్మారయిష్యతి కల్యాణీం కల్యాణతరవాదినీం । శక్యో ధారయితుం కామో భవేదద్యాగతో మయా ॥ ౧౯ ॥ యది భూయో వసంతో మాం న హన్యాత్పుష్పితద్రుమః । యాని స్మ రమణీయాని తయా సహ భవంతి మే ॥ ౨౦ ॥ తాన్యేవారమణీయాని జాయంతే మే తయా వినా । పద్మకోశపలాశాని దృష్ట్వా దృష్టిర్హి మన్యతే ॥ ౨౧ ॥ సీతాయా నేత్రకోశాభ్యాం సదృశానీతి లక్ష్మణ । పద్మకేసరసంసృష్టో వృక్షాంతరవినిస్సృతః ॥ ౨౨ ॥ నిశ్వాస ఇవ సీతాయా వాతి వాయుర్మనోహరః । సౌమిత్రే పశ్య పంపాయా దక్షిణే గిరిసానుని ॥ ౨౩ ॥ పుష్పితాం కర్ణికారస్య యష్టిం పరమశోభనామ్ । అధికం శైలరాజోయం ధాతుభిస్సువిభూషితః ॥ ౨౪ ॥ విచిత్రం సృజతే రేణుం వాయువేగవిఘట్టితమ్ । గిరిప్రస్థాస్తు సౌమిత్రే సర్వతస్సంప్రపుష్పితైః ॥ ౨౫ ॥ నిష్పత్రైస్సర్వతో రమ్యైః ప్రదీప్తా ఇవ కింశుకైః । పంపాతీరరుహాశ్చేమే సంసక్తా మధుగంధినః ॥ ౨౬ ॥ మాలతీమల్లికాషండాః కరవీరాశ్చ పుష్పితాః । కేతక్యస్సింధువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ సుపుష్పితాః ॥ మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ పుష్పితాః । చిరబిల్వా మధూకాశ్చ వంజులా వకుళాస్తథా ॥ ౨౮ ॥ చంపకాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాస్సుపుష్పితాః । నీపాశ్చ వరణాశ్చైవ ఖర్జూరాశ్చ సుపుష్పితాః ॥ ౨౯ ॥ పద్మకాశ్చైవ శోభంతే నీలాశోకాశ్చ పుష్పితాః । లోధ్రాశ్చ గిరిపృష్ఠేషు సింహకేసరపింజరాః ॥ ౩౦ ॥ అంకోలాశ్చ కురంటాశ్చ పూర్ణకాః పారిభద్రకాః । చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౩౧ ॥ ముచులిందార్జునాశ్చైవ దృశ్యంతే గిరిసానుషు । కేతకోద్దాలకాశ్చైవ శిరీషాశ్శింశుపా ధవాః ॥ ౩౨ ॥ శాల్మల్యః కింశుకాశ్చైవ రక్తాః కురవకాస్తథా । తినిశా నక్తమాలాశ్చ చందనాస్స్యందనాస్తథా ॥ ౩౩ ॥ పుష్పితాన్పుష్పితాగ్రాభిర్లతాభిః పరివేష్టితాన్ । ద్రుమాన్పశ్యేహ సౌమిత్రే పంపాయా రుచిరాన్బహూన్ ॥ ౩౪ ॥ వాతవిక్షిప్తవిటపాన్యథాసన్నాన్ద్రుమానిమాన్ । లతాస్సమనువర్తంతే మత్తా ఇవ వరస్త్రియః ॥ ౩౫ ॥ పాదపాత్పాదపం గచ్ఛన్ శైలాచ్ఛైలం వనాద్వనమ్ । వాతి నైకరసాస్వాదసమ్మోదిత ఇవానిలః ॥ ౩౬ ॥ కేచిత్పర్యాప్తకుసుమాః పాదపా మధుగంధినః । కేచిన్ముకుళసంవీతాః శ్యామవర్ణా ఇవాబభుః ॥ ౩౭ ॥ ఇదం మృష్టమిదం స్వాదు ప్రఫుల్లమిదమిత్యపి । రాగమత్తో మధుకరః కుసుమేష్వవలీయతే ॥ ౩౮ ॥ నిలీయ పునరుత్పత్య సహసాన్యత్ర గచ్ఛతి । మధులుబ్ధో మధుకరః పంపాతీరద్రుమేష్వసౌ ॥ ౩౯ ॥ ఇయం కుసుమసంఘాతైరుపస్తీర్ణా సుఖాకృతా । స్వయం నిపతితైర్భూమిః శయనప్రస్తరైరివ ॥ ౪౦ ॥ వివిధా వివిధైః పుష్పైస్తైరేవ నగసానుషు । విస్తీర్ణాః పీతరక్తాభాః సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః ॥ హిమాంతే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్పసంభవం । పుష్పమాసే హి తరవస్సంఘర్షాదివ పుష్పితాః ॥ ౪౨ ॥ ఆహ్వయంత ఇవాన్యోన్యం నగాష్షట్పదనిస్వనైః । కుసుమోత్తంసవిటపాః శోభంతే బహు లక్ష్మణ ॥ ౪౩ ॥ ఏష కారండవః పక్షీ విగాహ్య సలిలం శుభమ్ । రమతే కాంతయా సార్ధం కామముద్దీపయన్నివ ॥ ౪౪ ॥ మందాకిన్యాస్తు యది

దం గిరావమేతన్మనోరమమ్ । స్థానేజగతివిఖ్యాతాగుణాస్తస్యామనోరమాః ॥ ౯౫ ॥ యదిదృశ్యేతసాసాధ్వీ య
దిచేహవసేమహి । స్పృహయేయం నశక్రాయ నాయోధ్యాయైరఘూత్తమ ॥ ౯౬ ॥ నహ్యేవంరమణీయేషు శా
ద్వలేషు తయాసహ । రమతోమేభవేచ్చిన్తా నస్పృహాన్యేషువా భవేత్ ॥ ౯౭ ॥ అమీహివివిధైఃపుష్పైస్తరవో
రుచిరచ్ఛదాః । కాననేస్మిన్వినాకాన్తాం చిత్తమున్మాదయంతిమే ॥ ౯౮ ॥ పశ్యశీతజలాంచేమాంసౌమిత్రేపుష్క
రాయుతామ్ । చక్రవాకానుచరితాం కారండవనిషేవితామ్ ॥ ౯౯ ॥ ప్లవైఃక్రౌంచైశ్చసంపూర్ణాం వరాహ
మృగసేవితామ్ ; అధికంశోభతేపంపావికూజద్భిర్విహంగమైః ॥ ౧౦౦ ॥ దీపయంతీవ మేకామం వివిధాముదితా
ద్విజాః । శ్యామాంచన్ద్రముఖీంస్మృత్వాప్రియాంపద్మనిభేక్షణాం ॥ ౧౦౧ ॥ పశ్యసానుషుచిత్రేషుమృగీభిస్సహితా
న్మృగాన్ । మాంపునర్మృగశాబాక్ష్యా వైదేహ్యావిరహీకృతమ్ ॥ ౧౦౨ ॥ వ్యథయంతీవమేచిత్తం సంచరంతస్తత
స్తతః । అస్మింత్సానునిరమ్యేహి మత్తద్విజగణాయుతే ॥ ౧౦౩ ॥ పశ్యేయంయదితాంకాన్తాం తతస్స్వస్తిభవేన్మ
మ । జీవేయంఖలుసౌమిత్రే మయాసహసుమధ్యమా ॥ ౧౦౪ ॥ సేవతేయదివైదేహీ పంపాయాఃపవనంసుఖం ।
పద్మసౌగంధికవహం శివంశోకవినాశనం ॥ ౧౦౫ ॥ ధన్యాలక్ష్మణసేవంతేపంపోపవనమారుతమ్ । శ్యామాపద్మప
లాశాక్షీ ప్రియావిరహితామయా ॥ ౧౦౬ ॥ కథంధారయతేప్రాణాన్వివశాజనకాత్మజా । కిన్నువక్ష్యామిరాజా
నం ధర్మజ్ఞంసత్యవాదినం ॥ ౧౦౭ ॥ సీతాయాజనకంపృష్టః కుశలంజనసంసది । యామామనుగతామన్దం పిత్రా
ప్రవ్రాజితంవనమ్ ॥ ౧౦౮ ॥ సీతాసత్పథమాస్థాయ క్వనుసావర్తతేప్రియా । తయావిహీనఃకృపణః కథంలక్ష్మ
ణధారయే ॥ ౧౦౯ ॥ యామామనుగతారాజ్యాద్భ్రష్టంవిగతచేతసం । తచ్చార్వంచితపక్ష్మాక్షం సుగంధిశుభమవ్ర
ణం ॥ ౧౧౦ ॥ అపశ్యతోముఖంతస్యాస్సీదతీవమనోమమ । స్మితహాస్యాంతరయుతం గుణవన్మధురంహితం ॥౧౧౧॥
వైదేహ్యావాక్యమతులం కదాశ్రోష్యామిలక్ష్మణ । ప్రాప్యదుఃఖంవనేశ్యామా సామాం మన్మథకర్శితమ్ ॥ ౧౧౨ ॥
నష్టదుఃఖేవహృష్టేవ సాధ్వీసాధ్వభ్యభాషత । కింనువక్ష్యామికౌసల్యామయోధ్యాయాంనృపాత్మజ ॥ ౧౧౩ ॥క్వ
సాస్నుషేతిపృచ్ఛంతీం కథంచాతిమనస్వినీం । గచ్ఛలక్ష్మణపశ్యత్వం భరతంభ్రాతృవత్సలం ॥ ౧౧౪ ॥ నహ్యహంజీ
వితుంశక్తస్తామృతేజనకాత్మజామ్ । ఇతిరామంమహాత్మానం విలపంతమనాథవత్ ॥ ౧౧౫ ॥ ఉవాచలక్ష్మణోభ్రా
తావచనంయుక్తమవ్యయం । సంస్తంభరామభద్రంతే మాశుచఃపురుషోత్తమ ॥ ౧౧౬ ॥ నేదృశానాంమతిర్మం
దాభవత్యకలుషాత్మనామ్ । స్మృత్వావియోగజందుఃఖంత్యజస్నేహంప్రియేజనే ॥ ౧౧౭ ॥ అతిస్నేహపరిష్వంగా
ద్వర్తిరార్ద్రాపిదహ్యతే । యదిగచ్ఛతిపాతాళం తతోహ్యధికమేవవా ॥ ౧౧౮ ॥ సర్వథా రావణస్తావన్నభవి
ష్యతిరాఘవ । ప్రవృత్తిర్లభ్యతాంతావత్తస్యపాపస్యరక్షసః ॥ ౧౧౯ ॥ తతోహాస్యతి వాసీతాం నిధనంవా గమి
ష్యతి । యదియాత్యదితేర్గర్భం రావణస్సహసీతయా ॥ ౧౨౦ ॥ తత్రాప్యేనంహనిష్యామినచేద్దాస్యతిమైథిలీం ।స్వా
స్థ్యం భద్రం భజస్వార్య త్యజ్యతాం కృపణామతిః ॥ ౧౨౧ ॥ అర్థోహినష్టకార్యార్థైర్నాయత్నేనాధిగమ్య
తే । ఉత్సాహోబలవానార్యనాస్త్యుత్సాహాత్పరంబలమ్ ॥ ౧౨౨ ॥ సోత్సాహస్యహిలోకేషు నకించిదపిదుర్లభం ।
ఉత్సాహవన్తఃపురుషానావసీదన్తికర్మసు ॥ ౧౨౩ ॥ ఉత్సాహమాత్రమాశ్రిత్య ప్రతిలప్స్యామజానకీమ్ । త్య
జ్యతాంకామవృత్తత్వం శోకంసంన్యస్యపృష్ఠతః ॥ ౧౨౪ ॥ మహాత్మానంకృతాత్మానమాత్మానంనావబుధ్యసే । ఏ
వంసమ్బోధితస్తేన శోకోపహతచేతనః ॥ ౧౨౫ ॥ న్యస్యశోకంచమోహంచ తతో ధైర్యముపాగమత్ । సోభ్యతి
క్రామదవ్యగ్రస్తామచిన్త్యపరాక్రమః ॥ ౧౨౬ ॥ రామఃపంపాంసురుచిరాం రమ్యపారిప్లవద్రుమామ్ ॥ ఓమ్ ॥
నిరీక్షమాణస్సహసామహాత్మాసర్వంవనంనిర్ఝరకన్దరాంశ్చ । ఉద్విగ్నచేతాస్సహలక్ష్మణేనవిచార్యదుఃఖోపహతఃప్ర

తస్థే ॥ ౨౭ ॥ తంమత్తమాతఙ్గవిలాసగామీ గచ్ఛన్తమవ్యగ్రమనా మహాత్మా । సలక్ష్మణో రాఘవమప్రమత్తోర
రక్షధర్మేణ బలేనచైవ ॥ ౨౮ ॥ తావృశ్యమూకస్యసమీపచారీ చరన్దదర్శాద్భుతదర్శనీయౌ । శాఖామృగాణా
మధిపస్తరస్వీవితత్రసే నైవ చిచేష్టకిఞ్చిత్ ॥ ౨౯ ॥ సతౌమహాత్మా గజమన్దగామీ శాఖామృగస్తత్ర చరం
శ్చరన్తౌ। దృష్ట్వావిషాదం పరమంజగామ చిన్తాపరీతో భయభారమగ్నః ॥ ౩౦ ॥తమాశ్రమంపుణ్యసుఖంశరణ్యం
సదైవశాఖామృగసేవితాన్తమ్ । త్రస్తాశ్చదృష్ట్వాహరయోభిజగ్ముర్మహౌజసౌ రాఘవలక్ష్మణౌ తౌ ॥ ౩౧ ॥ * ॥
ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ప్రథమస్సర్గః ॥ ౧౪౩ ॥ ౨౬౧ ॥ *************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌతుదృష్ట్వామహాత్మానౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । వరాయుధధరౌ వీ
రౌ సుగ్రీవశ్శఙ్కితోభవత్ ॥ ౧ ॥ ఉద్విగ్నహృదయస్సర్వా దిశస్సమవలోకయన్ । నవ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిద్దేశేవా
నరపుఙ్గవః ॥ ౨ ॥ నైవచక్రేమనస్స్థానే వీక్షమాణో మహాబలౌ । కపేః పరమభీతస్య చిత్తంవ్యవససాదహ ॥ ౩ ॥
చిన్తయిత్వాసధర్మాత్మా విమృశ్యగురులాఘవమ్ । సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నస్సర్వైరనుచరైస్సహ ॥ ౪ ॥ తతస్ససచి
వేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః । శశంసపరమోద్విగ్నః పశ్యంస్తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౫ ॥ ఏతౌవనమిదందుర్గం వాలిప్ర
ణిహితౌధ్రువమ్ । ఛద్మనాచీరవసనౌ ప్రచరన్తావిహాగతౌ ॥ ౬ ॥ తతస్సుగ్రీవసచివా దృష్ట్వాపరమధన్వినౌ । జ
గ్ముర్గిరితటాత్తస్మాదన్యచ్ఛిఖరముత్తమమ్ ॥ ౭ ॥ తే క్షిప్రమధిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభమ్ । హరయో
వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ ౮ ॥ ఏకమేకాయనగతాః ప్లవమానాగిరేర్గిరిమ్ । ప్రకమ్పయన్తో వేగేన
గిరీణాంశిఖరాణ్యపి ॥ ౯ ॥ తతశ్శాఖామృగాస్సర్వే ప్లవమానామహాబలాః । బభఞ్జుశ్చనగాంస్తత్ర పుష్పితాన్దుర్గ
సంశ్రితాన్ ॥ ౧౦ ॥ ఆప్లవన్తో హరివరాస్సర్వతస్తం మహాగిరిమ్ । మృగమార్జారశార్దూలాంస్త్రాసయన్తోయ
యుస్తదా ॥ ౧౧ ॥ తతస్సుగ్రీవసచివాః పర్వతేన్ద్రంసమాశ్రితాః । సఙ్గమ్యకపిముఖ్యేన సర్వేప్రాఞ్జలయస్స్థితాః ॥
తతస్తంభయసంవిగ్నం వాలికిల్బిషశఙ్కితమ్ । ఉవాచ హనుమాన్వాక్యం సుగ్రీవం వాక్యకోవిదః ॥ ౧౩ ॥ సం
భ్రమస్త్యజ్యతామేష సర్వైర్వాలికృతేమహాన్ । మలయోయంగిరివరో భయం నేహాస్తి వాలినః ॥ ౧౪ ॥ య
స్మాదుద్విగ్నచేతాస్త్వం ప్రద్రుతో హరిపుఙ్గవ । తంక్రూరదర్శనంక్రూరం నేహపశ్యామి వాలినమ్ ॥ ౧౫ ॥ య
స్మాత్తవభయంసౌమ్య పూర్వజాత్పాపకర్మణః । సనేహవాలీదుష్టాత్మా న తేపశ్యామ్యహంభయమ్ ॥ ౧౬ ॥ అహో
శాఖామృగత్వంతే వ్యక్తమేవప్లవఙ్గమ । లఘుచిత్తతయాత్మానం నస్థాపయసియోమతౌ ॥ ౧౭ ॥ బుద్ధివిజ్ఞానసం
పన్నఇఙ్గితైస్సర్వమాచర । నహ్యబుద్ధింగతో రాజా సర్వభూతానిశాస్తిహి ॥ ౧౮ ॥ సుగ్రీవస్తుశుభంవాక్యంశ్రు
త్వాసర్వంహనూమతః । తతశ్శుభతరంవాక్యం హనూమన్తమువాచహ ॥ ౧౯ ॥ దీర్ఘబాహూవిశాలాక్షౌశరచా
పాసిధారిణౌ । కస్యనస్యాద్భయందృష్ట్వా హ్యేతౌసురసుతోపమౌ ॥ ౨౦ ॥ వాలిప్రణిహితావేతౌ శఙ్కేహం
పురుషోత్తమౌ । రాజానోబహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసోనాత్ర హిక్షమః ॥ ౨౧ ॥ అరయశ్చమనుష్యేణవిజ్ఞేయాశ్ఛన్న
చారిణః । విశ్వస్తానామవిశ్వస్తాశ్ఛిద్రేషు ప్రహరన్తిహి ॥ ౨౨ ॥ కృత్యేషు వాలీమేధావీ రాజానో బహుదర్శి
నః । భవన్తిపరహన్తారస్తేజ్ఞేయాః ప్రాకృతైర్నరైః ॥ ౨౩ ॥ తౌత్వయా ప్రాకృతేనైవ గత్వాజ్ఞేయౌ ప్లవఙ్గమ ।
ఇఙ్గితానాం ప్రకారైశ్చ రూపవ్యాభాషణేనచ ॥ ౨౪ ॥ లక్షయస్వతయోర్భావం ప్రహృష్టమనసౌ యది । వి
శ్వాసయన్ప్రశంసాభిరిఙ్గితైశ్చపునః పునః ॥ ౨౫ ॥ మమైవాభిముఖంస్థిత్వా పృచ్ఛత్వం హరిపుఙ్గవ । ప్రయో
జనం ప్రవేశస్య వనస్యాస్య ధనుర్ధరౌ ॥ ౨౬ ॥ శుద్ధాత్మానౌ యదిత్వేతౌ జానీహిత్వం ప్లవఙ్గమ । వ్యాభాషితైర్వా
రూపైర్వా విజ్ఞేయాస్యాద్దుష్టాదుష్టతాతయోః ॥ ౨౭ ॥ ఇత్యేవంకపిరాజేన సన్దిష్టో మారుతాత్మజః । చకార గమనే

బుద్ధిం యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ । తథేతి సమ్పూజ్య వచస్తు తస్య తత్కపేస్సుభీతస్య దురాసదస్య చ । మహానుభావో హనుమాన్యయౌ తదా స యత్ర రామోఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః ॥ ౨౯ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ౪౬ ॥ ౯౨౦ ॥ **************************************

శ్రీరామాయ నమః । ఓమ్ । వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । పర్వతాదృశ్యమూకాత్తు పుప్లువే యత్ర రాఘవౌ ॥ ౧ ॥ కపిరూపం పరిత్యజ్య హనూమాన్మారుతాత్మజః । భిక్షురూపం తదా భేజే శఠబుద్ధితయా కపిః ॥ ౨ ॥ తతస్స హనుమా వాచా శ్లక్ష్ణయా సుమనోజ్ఞయా । వినీతవదుపాగమ్య రాఘవౌ ప్రణిపత్య చ ॥ ౩ ॥ ఆబభాషే తదా వీరౌ యథావత్ప్రశశంస చ । సమ్పూజ్య విధివద్వీరో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౪ ॥ ఉవాచ కామతో వాక్యం మృదుసత్యపరాక్రమౌ । రాజర్షిదేవప్రతిమౌ తాపసౌ సంశితవ్రతౌ ॥ ౫ ॥ దేశం కథమిమం ప్రాప్తౌ భవన్తౌ వరవర్ణినౌ । త్రాసయన్తౌ మృగగణానన్యాంశ్చ వనచారిణః ॥ ౬ ॥ పంపాతీరరుహాన్వృక్షాన్వీక్షమాణౌ సమన్తతః । ఇమాం నదీం శుభజలాం శోభయన్తౌ తరస్వినౌ ॥ ౭ ॥ ధైర్యవన్తౌ సువర్ణాభౌ కౌ యువాం చీరవాససౌ । నిశ్వసన్తౌ వరభుజౌ పీడయన్తావిమాః ప్రజాః ॥ ౮ ॥ సింహవిప్రేక్షితౌ వీరౌ సింహాతిబలవిక్రమౌ । శక్రచాపనిభే చాపే గృహీత్వా శత్రుసూదనౌ ॥ ౯ ॥ శ్రీమన్తౌ రూపసమ్పన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠవిక్రమౌ । హస్తిహస్తోపమభుజౌ ద్యుతిమన్తౌ నరర్షభౌ ॥ ౧౦ ॥ ప్రభయా పర్వతేన్ద్రోఽయం యువయోరవభాసితః । రాజ్యార్హావమరప్రఖ్యౌ కథం దేశమిహాగతౌ ॥ ౧౧ ॥ పద్మపత్రేక్షణౌ వీరౌ జటామండలధారిణౌ । అన్యోన్యసదృశౌ వీరౌ దేవలోకాదివాగతౌ ॥ ౧౨ ॥ యదృచ్ఛయేవ సంప్రాప్తౌ చన్ద్రసూర్యౌ వసున్ధరామ్ । విశాలవక్షసౌ వీరౌ మానుషౌ దేవరూపిణౌ ॥ ౧౩ ॥ సింహస్కన్ధౌ మహాసత్త్వౌ సమదావివ గోవృషౌ । ఆయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరిఘోపమాః ॥ ౧౪ ॥ సర్వభూషణభూషార్హాః కిమర్థం న విభూషితాః । ఉభౌ యోగ్యావహం మన్యే రక్షితుం పృథివీమిమామ్ ॥ ౧౫ ॥ ససాగరవనాం కృత్స్నాం విన్ధ్యమేరువిభూషితామ్ । ఇమే చ ధనుషీ చిత్రే శ్లక్ష్ణే చిత్రానులేపనే ॥ ౧౬ ॥ ప్రకాశేతే యథేన్ద్రస్య వజ్రే హేమవిభూషితే । సమ్పూర్ణా నిశితైర్బాణైస్తూణాశ్చ శుభదర్శనాః ॥ ౧౭ ॥ జీవితాన్తకరైర్ఘోరైశ్శ్వసద్భిరివ పన్నగైః । మహాప్రమాణౌ విపులౌ తప్తహాటకభూషితౌ ॥ ౧౮ ॥ ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తావివ పన్నగౌ । ఏవం మాం పరిభాషన్తం కస్మాద్వై నాభిభాషథః ॥ ౧౯ ॥ సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా కశ్చిద్వానరయూథపః । వీరో వినికృతో భ్రాత్రా జగద్భ్రమతి దుఃఖితః ॥ ౨౦ ॥ ప్రాప్తోఽహం ప్రేషితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా । రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనూమాన్నామ వానరః ॥ ౨౧ ॥ యువాభ్యాం సహ ధర్మాత్మా సుగ్రీవస్సఖ్యమిచ్ఛతి । తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౨ ॥ భిక్షురూపప్రతిచ్ఛన్నం సుగ్రీవప్రియకామ్యయా । ఋశ్యమూకాదిహ ప్రాప్తం కామగం కామరూపిణమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఏవముక్త్వా తు హనుమాంస్తౌ వీరౌ రామలక్ష్మణౌ । వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కించన ॥ ౨౪ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । ప్రహృష్టవదనశ్శ్రీమాన్భ్రాతరం పార్శ్వతస్స్థితమ్ ॥ ౨౫ ॥ సచివోఽయం కపీన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాన్తికముపాగతః ॥ ౨౬ ॥ అభిభాషస్వ సౌమిత్రే సుగ్రీవసచివం కపిమ్ । వాక్యజ్ఞం మధురైర్వాక్యైస్స్నేహయుక్తమరిన్దమ ॥ ౨౭ ॥ నానృగ్వేదవినీతస్య నాయజుర్వేదధారిణః । నాసామవేదవిదుషా వాక్యమేవం ప్రభాషితుమ్ ॥ ౨౮ ॥ నూనం వ్యాకరణం కృత్స్నమనేన బహుధా శ్రుతమ్ । బహు వ్యాహరతానేన న కించిదపశబ్దితమ్ ॥ ౨౯ ॥ న ముఖే నేత్రయోర్వాపి లలాటే చ భ్రువోస్తథా । అన్యేష్వపి చ గాత్రేషు దోషస్సంవిదితః క్వచిత్ ॥ ౩౦ ॥ అవిస్తరమసన్దిగ్ధమవిలమ్బితమద్రుతమ్ । ఉరస్థం కంఠగం వాక్యం వ

ర్తతేమధ్యమేస్వరే ॥ ౩౧ ॥ సంస్కారక్రమసమ్పన్నామద్రుతామవిలమ్బితామ్ । ఉచ్చారయతికల్యాణీం వాచం హృదయహారిణీమ్ ॥ ౩౨ ॥ అనయాచిత్రయావాచా త్రిస్థానవ్యంజనస్థయా । కస్యనారాధ్యతేచిత్తముద్యతాసేరరేరపి ॥ ౩౩ ॥ ఏవంవిధోయస్యదూతో నభవేత్పార్థివస్యతు । సిద్ధ్యంతిహికథంతస్య కార్యాణాంగతయోనఘ ॥ ౩౪ ॥ ఏవంగుణగణైర్యుక్తాయస్యస్యుఃకార్యసాధకాః । తస్యసిద్ధ్యంతి సర్వార్థాదూతవాక్యప్రచోదితాః ॥ ౩౫ ॥ ఏవముక్తస్తుసౌమిత్రిస్సుగ్రీవసచివంకపిమ్ । అభ్యభాషత వాక్యజ్ఞో వాక్యజ్ఞంపవనాత్మజమ్ ॥ ౩౬ ॥ విదితానోగుణావిద్వంత్సుగ్రీవస్యమహాత్మనః । తమేవచావాంమార్గావస్సుగ్రీవంప్లవగేశ్వరమ్ ॥ ౩౭ ॥ యథాబ్రవీషిహనుమంత్సుగ్రీవవచనాదిహ । తత్తథాహికరిష్యావో వచనాత్తవసత్తమ ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥ తత్తస్యవాక్యంనిపుణంనిశమ్య ప్రహృష్టరూపఃపవనాత్మజఃకపిః । మనస్సమాధాయజయోపపత్తౌ సఖ్యంతదాకర్తుమియేష తాభ్యామ్ ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే తృతీయస్సర్గః ॥ ౫౯౬ ॥ ౧౯౨౦ ॥ ************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతఃప్రహృష్టోహనుమాన్కృత్యవానితితద్వచః । శ్రుత్వామధురసంభావం సుగ్రీవంమనసాగతః ॥ ౧ ॥ భవ్యోరాజ్యాగమస్తస్యసుగ్రీవస్యమహాత్మనః । యదయంకృత్యవాన్ప్రాప్తః కృత్యంచైతదుపాగతమ్ ॥ ౨ ॥ తతఃపరమసంహృష్టోహనూమాన్ప్లవగర్షభః । ప్రత్యువాచతతోవాక్యం రామంవాక్యవిశారదః ॥ ౩ ॥ కిమర్థంత్వంవనం ఘోరం పంపాకాననమండితమ్ । ఆగతస్సానుజోదుర్గంనానావ్యాళమృగాయుతమ్ ॥ ౪ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణోరామచోదితః । ఆచచక్షేమహాత్మానంరామందశరథాత్మజమ్ ॥ ౫ ॥ రాజాదశరథోనామ ద్యుతిమాన్ధర్మవత్సలః । చాతుర్వర్ణ్యంస్వధర్మేణనిత్యమేవాభ్యపాలయత్ ॥ ౬ ॥ నద్వేష్టావిద్యతేతస్య నచసద్వేష్టికఞ్చన । సచసర్వేషుభూతేషు పితామహఇవాపరః ॥ ౭ ॥ అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్టవానాప్తదక్షిణైః । తస్యాయంపూర్వజఃపుత్రో రామోనామజనైశ్శ్రుతః ॥ ౮ ॥ శరణ్యస్సర్వభూతానాంపితుర్నిర్దేశపారగః । వీరోదశరథస్యాయం పుత్రాణాంగుణవత్తమః ॥ ౯ ॥ రాజలక్షణసమ్పన్నస్సంయుక్తోరాజసమ్పదా । రాజ్యాద్భ్రష్టోవనేవస్తుంమయాసార్ధమిహాగతః ॥ ౧౦ ॥ భార్యయాచ మహాతేజాస్సీతయానుగతోవశీ । దినక్షయే మహాతేజాః ప్రభయేవదివాకరః ॥ ౧౧ ॥ అహమస్యావరోభ్రాతాగుణైర్దాస్యముపాగతః । కృతజ్ఞస్యబహుజ్ఞస్య లక్ష్మణోనామనామతః ॥ ౧౨ ॥ సుఖార్హస్యమహార్హస్య సర్వభూతహితాత్మనః । ఐశ్వర్యేణ చహీనస్య వనవాసాశ్రితస్యచ ॥ ౧౩ ॥ రక్షసాపహృతాభార్యా రహితేకామరూపిణా । తచ్చనజ్ఞాయతేరక్షఃపత్నీయేనాస్యసాహృతా ॥ ౧౪ ॥ దనుర్నామశ్రియఃపుత్రశ్శాపాద్రాక్షసతాంగతః । ఆఖ్యాతస్తేనసుగ్రీవస్సమర్థోవానరర్షభః ॥ ౧౫ ॥ సజ్ఞాస్యతిమహావీర్యస్తవభార్యాపహారిణమ్ । ఏవముక్త్వాదనుస్స్వర్గం భ్రాజమానోగతస్సుఖం ॥ ఏతత్తేసర్వమాఖ్యాతంయాథాతథ్యేనపృచ్ఛతః । అహంచైవహిరామశ్చ సుగ్రీవంశరణంగతౌ ॥ ౧౭ ॥ ఏషదత్త్వాచవిత్తాని ప్రాప్యచానుత్తమంయశః । లోకనాథఃపురాభూత్వా సుగ్రీవంనాథమిచ్ఛతి ॥ ౧౮ ॥ పితాయస్యపురాహ్యాసీచ్ఛరణ్యోధర్మవత్సలః । తస్యపుత్రశ్శరణ్యశ్చ సుగ్రీవంశరణంగతః ॥ ౧౯ ॥ సర్వలోకస్యధర్మాత్మా శరణ్యశ్శరణంపురా । గురుర్మేరాఘవస్సోయం సుగ్రీవంశరణంగతః ॥ ౨౦ ॥ యస్యప్రసాదేసతతం ప్రసీదేయురిమాఃప్రజాః । సరామోవానరేన్ద్రస్య ప్రసాదమభికాంక్షతే ॥ ౨౧ ॥ యేన సర్వగుణోపేతాః పృథివ్యాం సర్వపార్థివాః । మానితాస్సతతం రాజ్ఞాసదాదశరథేనవై ॥ ౨౨ ॥ తస్యాయంపూర్వజఃపుత్రస్త్రిషులోకేషువిశ్రుతః । సుగ్రీవంవానరేన్ద్రంతు రామశ్శరణమాగతః ॥ ౨౩ ॥ శోకాభిభూతేరామేతు శోకార్తేశరణంగతే । కర్తుమర్హతిసుగ్రీవః ప్రసాదంహరియూథపః ॥ ౨౪ ॥ ఏవంబ్రువాణంసౌమిత్రిం కరుణంసాశ్రులోచనమ్ । హనూ

మాన్ప్రత్యువాచేదం వాక్యంవాక్యవిశారదః ॥ ౨౫ ॥ ఈదృశాబుద్ధిసమ్పన్నా జితక్రోధాజితేంద్రియాః । ద్రష్ట
వ్యావానరేంద్రేణ దిష్ట్యాదర్శనమాగతాః ॥ ౨౬ ॥ సహిరాజ్యాత్పరిభ్రష్టఃకృతవైరశ్చవాలినా । హృతదారోవ
నేత్యక్తో భ్రాత్రావినికృతోభృశమ్ ॥ ౨౭ ॥ కరిష్యతిససాహాయ్యం యువయోర్భాస్కరాత్మజః । సుగ్రీవస్సహ
చాస్మాభిస్సీతాయాఃపరిమార్గణే ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యేవముక్త్వాహనుమాంచ్ఛ్లక్ష్ణంమధురయాగిరా । బభాషే సోఽభిగ
చ్ఛామసుగ్రీవమితిరాఘవమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఏవంబ్రువాణంధర్మాత్మాహనూమన్తంసలక్ష్మణః । ప్రతిపూజ్యయథాన్యా
యమిదంప్రోవాచరాఘవమ్ ॥ ౩౦ ॥ కపిఃకథయతేహృష్టోయథాయంమారుతాత్మజః । కృత్యవాంసోఽపి సంప్రా
ప్తః కృతకృత్యోఽసిరాఘవ ॥ ౩౧ ॥ ప్రసన్నముఖవర్ణశ్చ వ్యక్తంహృష్టశ్చభాషతే । నానృతంవక్ష్యతేవీరో హనూ
మాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ తతస్సతుమహాప్రాజ్ఞోహనూమాన్మారుతాత్మజః । జగామాదాయతౌవీరౌహరిరాజా
యరాఘవౌ ॥ ౩౩ ॥ భిక్షురూపంపరిత్యజ్య వానరంరూపమాస్థితః । పృష్ఠమారోప్యతౌవీరౌజగామకపికుంజరః ॥
ఓమ్ ॥ సతువిపులయశాఃకపిప్రవీరః పవనసుతఃకృతకృత్యవత్ప్రహృష్టః । గిరివరమురువిక్రమఃప్రయాతస్సశు
భమతిస్సహరామలక్ష్మణాభ్యామ్ ॥ ౩౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే చతుర్థస్సర్గః ॥ ౪౯౯ ॥ ౯౯౭౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఋశ్యమూకాత్తుహనుమాన్గత్వాతంమలయంగిరిమ్ । ఆచచక్షేతదావీరౌక
పిరాజాయరాఘవౌ ॥ ౧ ॥ అయంరామోమహాప్రాజ్ఞస్సంప్రాప్తోదృఢవిక్రమః । లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా రామో
యం సత్యవిక్రమః ॥ ౨ ॥ ఇక్ష్వాకూణాంకులేజాతో రామోదశరథాత్మజః । ధర్మేనిగదితశ్చైవపితుర్నిర్దేశపా
రగః ॥ ౩ ॥ తస్యాస్యవసతోఽరణ్యే నియతస్యమహాత్మనః । రావణేనహృతాభార్యా సత్వాంశరణమాగతః ॥ ౪
రాజసూయాశ్వమేధైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః । దక్షిణాశ్చతథోత్సృష్టాగావశ్శతసహస్రశః ॥ ౫ ॥ తపసాసత్య
వాక్యేన వసుధాయేనపాలితా । స్త్రీహేతోస్తస్యపుత్రోఽయం రామస్త్వాంశరణంగతః ॥ ౬ ॥ భవతాసఖ్యకామౌ
తౌ భ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ । ప్రతిగృహ్యార్చయస్వైతౌ పూజనీయతమావుభౌ ॥ ౭ ॥ శ్రుత్వా హనుమతోవా
క్యం సుగ్రీవోహృష్టమానసః । భయంసరాఘవాద్ఘోరం ప్రజహౌవిగతజ్వరః ॥ ౮ ॥ సకృత్వామానుషంరూపం
సుగ్రీవఃప్లవగాధిపః । దర్శనీయతమోభూత్వా ప్రీత్యాప్రోవాచరాఘవమ్ ॥ ౯ ॥ భవాన్ధర్మవినీతశ్చ విక్రాన్తస్స
ర్వవత్సలః । ఆఖ్యాతావాయుపుత్రేణ తత్త్వతోమేభవద్గుణాః ॥ ౧౦ ॥ తన్మమైవైషసత్కారోలాభశ్చైవోత్తమః
ప్రభో । యత్త్వమిచ్ఛసిసౌహార్దం వానరేణమయాసహ ॥ ౧౧ ॥ రోచతేయదివాసఖ్యం బాహురేషప్రసా
రితః । గృహ్యతాంపాణినాపాణిర్మర్యాదాబధ్యతాంధ్రువా ॥ ౧౨ ॥ ఏతత్తువచనంశ్రుత్వా సుగ్రీవేణ సుభా
షితమ్ । సప్రహృష్టమనాహస్తం పీడయామాసపాణినా ॥ ౧౩ ॥ హృద్యంసౌహృదమాలమ్బ్య పర్యష్వజతపీడి
తమ్ । తతోహనూమాంత్సన్త్యజ్య భిక్షురూపమరిన్దమః ॥ ౧౪ ॥ కాష్ఠయోస్స్వేనరూపేణ జనయామాసపావ
కమ్ । దీప్యమానంతతోవహ్నిం పుష్పైరభ్యర్చ్యసత్కృతమ్ ॥ ౧౫ ॥ తయోర్మధ్యేథసుప్రీతోనిదధేసుసమాహి
తః । తతోఽగ్నిందీప్యమానంతౌ చక్రతుశ్చప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౬ ॥ సుగ్రీవోరాఘవశ్చైవ వయస్యత్వముపాగతౌ ।
తతస్సుప్రీతమనసౌ తావుభౌహరిరాఘవౌ ॥ ౧౭ ॥ అన్యోన్యమభివీక్షన్తౌనతృప్తిముపజగ్మతుః । త్వం వయస్యోఽసి
మేహృద్యోహ్యేకందుఃఖంసుఖంచనౌ ॥ ౧౮ ॥ సుగ్రీవంరాఘవోవాక్యమిత్యువాచ ప్రహృష్టవత్ । తతస్సప
ర్ణబహులాం ఛిత్త్వాశాఖాంసుపుష్పితామ్ ॥ ౧౯ ॥ సాలస్యాస్తీర్యసుగ్రీవో నిషసాదసరాఘవః । లక్ష్మణాయా
థసంహృష్టో హనూమాన్ప్లవగర్షభః ॥ ౨౦ ॥ శాఖాంచన్దనవృక్షస్య దదౌపరమపుష్పితామ్ । తతఃప్రహృష్టస్సు
గ్రీవశ్శ్లక్ష్ణంమధురయాగిరా ॥ ౨౧ ॥ ప్రత్యువాచతదారామం హర్షవ్యాకులలోచనః । అహంవినికృతోరామచ

రామీహ భయార్దితః ॥ ౨౨ ॥ హృతభార్యో వనే త్రస్తో దుర్గమేతదుపాశ్రితః । సోఽహం త్రస్తో వనే భీతో వసామ్యుద్భ్రాన్తచేతనః ॥ ౨౩ ॥ వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ । వాలినో మే మహాభాగ భయార్తస్యాభయం కురు ॥ ౨౪ ॥ కర్తుమర్హసి కాకుత్స్థ భయం మే న భవేద్యథా । ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః ॥ ౨౫ ॥ ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థస్సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ । ఉపకారఫలం మిత్రం విదితం మే మహాకపే ॥ ౨౬ ॥ వాలినం తం వధిష్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్ । అమోఘాస్సూర్యసఙ్కాశా మమైతే నిశితాశ్శరాః ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యన్తి వేగితాః । కఙ్కపత్రప్రతిచ్ఛన్నా మహేన్ద్రాశనిసన్నిభాః ॥ ౨౮ ॥ తీక్ష్ణాగ్రా ఋజుపర్వాణస్సరోషా భుజగా ఇవ । తమద్య వాలినం పశ్య క్రూరైరాశీవిషోపమైః ॥ ౨౯ ॥ శరైర్వినిహతం భూమౌ వికీర్ణమివ పర్వతమ్ । స తు తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితమ్ ॥ ౩౦ ॥ సుగ్రీవః పరమప్రీతస్సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ఓమ్ ॥ తవ ప్రసాదేన నృసింహ రాఘవ ప్రియాం చ రాజ్యం చ సమాప్నుయామహమ్ । తథా కురు త్వం నరదేవ వైరిణం యథా న హింస్యాత్స పునర్మమాగ్రజః (నిహంస్యద్య రిపుం మమాగ్రజం) ॥ ౩౧ ॥ సీతాకపీన్ద్రక్షణదాచరాణాం రాజీవహేమజ్వలనోపమాని । సుగ్రీవరామప్రణయప్రసఙ్గే వామాని నేత్రాణి సమం స్ఫురన్తి ॥ ౩౨ ॥
* ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే పఞ్చమస్సర్గః ॥ ౪౦౨ ॥ ౮౦౪ ॥ ************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ పునరేవాబ్రవీత్ప్రీతో రాఘవం రఘునన్దనమ్ । అయమాఖ్యాతి మే రామ సచివో మన్త్రిసత్తమః ॥ ౧ ॥ హనుమాన్యన్నిమిత్తం త్వం నిర్జనం వనమాగతః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వసతశ్చ వనే తవ ॥ ౨ ॥ రక్షసాపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా । త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా ॥ ౩ ॥ అన్తరప్రేప్సునా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్ । భార్యావియోగజం దుఃఖమచిరాత్త్వం విమోక్ష్యసే ॥ ౪ ॥ అహం తామానయిష్యామి నష్టాం వేదశ్రుతీమివ । రసాతలే వా వర్తన్తీం వర్తన్తీం వా నభస్తలే ॥ ౫ ॥ అహమానీయ దాస్యామి తవ భార్యామరిన్దమ । ఇదం తథ్యం మమ వచస్త్వమవేహి చ రాఘవ ॥ ౬ ॥ న శక్యా సా జరయితుమపి సేన్ద్రైస్సురాసురైః । తవ భార్యా మహాబాహో భక్ష్యం విషకృతం యథా ॥ ౭ ॥ త్యజ శోకం మహాబాహో తాం కాన్తామానయామి తే । అనుమానాత్తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః ॥ ౮ ॥ హ్రియమాణా మయా దృష్టా రక్షసా క్రూరకర్మణా । క్రోశన్తీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరమ్ ॥ ౯ ॥ స్ఫురన్తీ రావణస్యాఙ్కే పన్నగేన్ద్రవధూర్యథా । ఆత్మనా పఞ్చమం మాం హి దృష్ట్వా శైలతటే స్థితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యాభరణాని చ । తాన్యస్మాభిర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ ॥ ౧౧ ॥ ఆనయిష్యామ్యహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమర్హసి । తమబ్రవీత్తతో రామస్సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఆనయస్వ సఖే శీఘ్రం కిమర్థం ప్రవిలమ్బసే । ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవశ్శైలస్య గహనాం గుహామ్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రవివేశ తతశ్శీఘ్రం రాఘవప్రియకామ్యయా । ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు శుభాన్యాభరణాని చ ॥ ౧౪ ॥ ఇదం పశ్యేతి రామాయ దర్శయామాస వానరః । తతో గృహీత్వా తద్వాసశ్శుభాన్యాభరణాని చ ॥ ౧౫ ॥ అభవద్బాష్పసంరుద్ధో నీహారేణేవ చన్ద్రమాః । సీతాస్నేహప్రవృత్తేన స తు బాష్పేణ దూషితః ॥ ౧౬ ॥ హా ప్రియేతి రుదన్ధైర్యముత్సృజ్య న్యపతత్క్షితౌ । హృది కృత్వా తు బహుశస్తమలఙ్కారముత్తమమ్ ॥ నిశశ్వాస భృశం సర్పో బిలస్థ ఇవ రోషితః । అవిచ్ఛిన్నాశ్రువేగస్తు సౌమిత్రిం వీక్ష్య పార్శ్వతః ॥ ౧౮ ॥ పరిదేవయితుం దీనం రామస్సముపచక్రమే । పశ్య లక్ష్మణ వైదేహ్యా సన్త్యక్తం హ్రియమాణయా ॥ ౧౯ ॥ ఉత్తరీయమిదం భూమౌ శరీరాద్భూషణాని చ । శాద్వలిన్యాం ధ్రువం భూమ్యాం సీతయా హ్రియమాణయా ॥ ౨౦ ॥ ఉత్సృష్టం భూషణమిదం తథారూపం హి దృశ్యతే । ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥ నాహం జానామి

కేయూరె నాహంజానామికుండలె । నూపురెత్వభిజానామి నిత్యంపాదాభివన్దనాత్ ॥ ౨౨ ॥ తతస్సరాఘవో దీ
నస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ । బ్రూహిసుగ్రీవకందేశం హ్రియంతీలక్షితాత్వయా ॥ ౨౩ ॥ రక్షసా రౌద్రరూపెణ
మమప్రాణైఃప్రియాప్రియా । క్వవావసతితద్రక్షోమహద్వ్యసనదంమమ॥ ౨౪ ॥యన్నిమిత్తమహంసర్వాన్నా
శయిష్యామిరాక్షసాన్ । హరతామైథిలీంయేన మాంచరోషయతాభృశమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఆత్మనోజీవితాన్తాయ మృ
త్యుద్వారమపావృతమ్ ॥ ఓమ్ ॥ మమదయితతరాహృతావనాన్తాద్రజనిచరేణవిమథ్యయేనసా । కథయమమరి
పుంత్వమద్యవైప్లవగపతేయమసాదనంనయామి ॥ ౨౬ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే షష్ఠస్సర్గః ॥౩౦౫॥౬౧౦౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తుసుగ్రీవో రామేణార్తేనవానరః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం
సబాష్పంబాష్పగద్గదః ॥ ౧ ॥ నజానేనిలయంతస్య సర్వథాపాపరక్షసః । సామర్థ్యం విక్రమంవాపి దౌష్కులే
యస్యవాకులమ్ ॥ ౨ ॥ సత్యంతేప్రతిజానామి త్యజశోకమరిన్దమ । కరిష్యామితథాయత్నంయథాప్రాప్స్యసిమై
థిలీమ్ ॥ ౩ ॥ రావణంసగణంహత్వా పరితోష్యాత్మపౌరుషమ్ । తథాస్మికర్తానచిరాద్యథాప్రీతోభవిష్యసి॥ ౪ ॥
అలంవైక్లబ్యమాలమ్బ్య ధైర్యమాత్మగతంస్మర । త్వద్విధానామసదృశమీదృశంవిద్ధిలాఘవమ్ ॥ ౫ ॥ మయాపివ్య
సనంప్రాప్తం భార్యాహరణజంమహత్ । నచాహమేవంశోచామి నచధైర్యంపరిత్యజే॥౬॥నాహంతామనుశోచా
మి ప్రాకృతోవానరోపిసన్ । మహాత్మాచవినీతశ్చ కింపునర్ధృతిమాన్భవాన్ ॥ ౭ ॥ బాష్పమాపతితంధైర్యాన్ని
గ్రహీతుంత్వమర్హసి । మర్యాదాంసత్త్వయుక్తానాం ధృతింనోత్స్రష్టుమర్హసి ॥ ౮ ॥ వ్యసనేవార్థకృచ్ఛ్రేవాభయే
వాజీవితాన్తకే । విమృశన్వైస్వయాబుద్ధ్యా ధృతిమాన్నావసీదతి ॥ ౯ ॥ బాలిశస్తునరోనిత్యం వైక్లబ్యంయోనువ
ర్తతే । సమజ్జత్యవశశ్శోకే భారాక్రాన్తేవనౌర్జలే ॥ ౧౦ ॥ ఏషోంజలిర్మయాబద్ధః ప్రణయాత్త్వాంప్రసాదయే,
పౌరుషంశ్రయశోకస్య నాన్తరందాతుమర్హసి ॥ ౧౧ ॥ యేశోకమనువర్తన్తే నతేషాంవిద్యతేసుఖమ్ । తేజశ్చక్షీ
యతేతేషాం నత్వంశోచితుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ శోకేనాభిప్రపన్నస్య జీవితేచాపిసంశయః । సశోకం త్యజరాజేన్ద్ర
ధైర్యమాశ్రయకేవలమ్ ॥ ౧౩ ॥ హితంవయస్యభావేన బ్రూమి నోపదిశామితే । వయస్యతాంపూజయన్మేనత్వం
శోచితుమర్హసి ॥ ౧౪ ॥ మధురంసాంత్వితస్తేన సుగ్రీవేణసరాఘవః । ముఖమశ్రుపరిక్లిన్నం వస్త్రాన్తేనప్రమా
ర్జయత్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రకృతిస్థస్తుకాకుత్థ్సస్సుగ్రీవవచనాత్ప్రభుః । సమ్పరిష్వజ్యసుగ్రీవమిదంవచనమబ్రవీత్॥౧౬
కర్తవ్యంయద్వయస్యేనస్నిగ్ధేనచహితేనచ । అనురూపంచ యుక్తంచకృతం సుగ్రీవతత్త్వయా ॥ ౧౭ ॥ ఏషచ
ప్రకృతిస్థోహమనునీతస్త్వయాసఖే । దుర్లభోహీదృశో బన్ధురస్మిన్కాలే విశేషతః ॥ ౧౮ ॥ కింతు యత్నస్త్వ
యాకార్యో మైథిల్యాఃపరిమార్గణే । రాక్షసస్యచరౌద్రస్య రావణస్యదురాత్మనః ॥ ౧౯ ॥ మయాచ యదనుష్ఠే
యం విస్రబ్ధేనతదుచ్యతామ్ । వర్షాస్వివచసుక్షేత్రే సర్వంసమ్పద్యతేమయి ॥ ౨౦ ॥ మయాచ యదిదంవాక్య
మభిమానాత్సమీరితమ్ । తత్త్వయాహరిశార్దూలతత్త్వమిత్యుపధార్యతామ్ ॥ ౨౧ ॥ అనృతంనోక్తపూర్వంమేన
చవక్ష్యేకదాచన । ఏతత్తేప్రతిజానామి సత్యేనైవశపామితే ॥ ౨౨ ॥ తతఃప్రహృష్టస్సుగ్రీవో వానరైస్సచివై
స్సహ । రాఘవస్యవచశ్శ్రుత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః ॥ ౨౩ ॥ ఏవమేకాన్తసమ్పృక్తౌ తతస్తౌ నరవానరౌ । ఉ
భావన్యోన్యసదృశం సుఖందుఃఖంప్రభాషతామ్ ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ మహానుభావస్యవచోనిశమ్యహరిర్నరాణామృ
షభస్యతస్య । కృతంసమేనే హరివీరముఖ్యస్తదాస్వకార్యం హృదయేనవిద్వాన్ ॥ ౨౫ ॥ * ॥ఇతిశ్రీమత్కిష్కి
న్ధాకాండే సప్తమస్సర్గః ॥ ౨౦౮ ॥ ౪౧౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పరితుష్టస్తుసుగ్రీవస్తేనవాక్యేనవానరః । లక్ష్మణస్యాగ్రతోరామమిదంవచ

నమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ సర్వథాహమనుగ్రాహ్యో దేవతానామసంశయః । ఉపపన్నగుణోపేతస్సఖా యస్య భవాన్మమ ॥ ౨ ॥ శక్యం ఖలు భవేద్రామ సహాయేన త్వయానఘ । సురరాజ్యమపి ప్రాప్తుం స్వరాజ్యం కిం పునః ప్రభో ॥ సోఽహం సభాజ్యో బన్ధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ । యస్యాగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవవంశజమ్ ॥ ౪ ॥ అహమప్యనురూపస్తే వయస్యో జ్ఞాస్యసే శనైః । న తు వక్తుం సమర్థోఽహం స్వయమాత్మగతాన్గుణాన్ ॥ ౫ ॥ మహాత్మనాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనామ్ । నిశ్చలా భవతి ప్రీతిర్ధైర్యమాత్మవతామివ ॥ ౬ ॥ రజతం వా సువర్ణం వా వస్త్రాణ్యాభరణాని చ । అవిభక్తాని సాధూనామవగచ్ఛన్తి సాధవః ॥ ౭ ॥ ఆఢ్యో వాపి దరిద్రో వా దుఃఖితస్సుఖితోఽపి వా । నిర్దోషో వా సదోషో వా వయస్యః పరమా గతిః ॥ ౮ ॥ ధనత్యాగస్సుఖత్యాగో దేహత్యాగోఽపి వా పునః । వయస్యార్థే ప్రవర్తన్తే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధమ్ ॥ ౯ ॥ తత్తథేత్యబ్రవీద్రామస్సుగ్రీవం ప్రియవాదినమ్ । లక్ష్మణస్యాగ్రతో లక్ష్మ్యా వాసవస్యేవ ధీమతః ॥ ౧౦ ॥ తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ । సుగ్రీవస్సర్వతశ్చక్షుర్వనే లోలమపాతయత్ ॥ ౧౧ ॥ స దదర్శ తతస్సాలమవిదూరే హరీశ్వరః । సుపుష్పమీషత్పత్రాఢ్యం భ్రమరైరుపశోభితమ్ ॥ ౧౨ ॥ తస్యైకాం పర్ణబహులాం భఙ్క్త్వా శాఖాం సుపుష్పితామ్ । సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవో నిషసాద సరాఘవః ॥ ౧౩ ॥ తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనూమానపి లక్ష్మణమ్ । సాలశాఖాం సముత్పాట్య వినీతముపవేశయత్ ॥ ౧౪ ॥ సుఖోపవిష్టం రామం తు ప్రసన్నముదధిం యథా । ఫలపుష్పసమాకీర్ణే తస్మిన్గిరివరోత్తమే ॥ ౧౫ ॥ తతః ప్రహృష్టస్సుగ్రీవశ్శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా । ఉవాచ ప్రణయాద్రామం హర్షవ్యాకులితాక్షరమ్ ॥ ౧౬ ॥ అహం వినికృతో భ్రాత్రా చరామ్యేష భయార్దితః । ఋశ్యమూకం గిరివరం హృతభార్యస్సుదుఃఖితః ॥ ౧౭ ॥ సోఽహం త్రస్తో భయే మగ్నో వసామ్యుద్భ్రాన్తచేతనః । వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ ॥ వాలినో మే భయార్తస్య సర్వలోకాభయఙ్కర । మమాపి త్వమనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః । ప్రత్యువాచ స కాకుత్స్థస్సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥ ౨౦ ॥ ఉపకారఫలం మిత్రమపకారోఽరిలక్షణమ్ । అద్యైవ తం హనిష్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఇమే హి మే మహావేగాః పత్రిణస్తిగ్మతేజసః । కార్తికేయవనోద్భూతాశ్శరా హేమవిభూషితాః ॥ ౨౨ ॥ కఙ్కపత్రప్రతిచ్ఛన్నా మహేన్ద్రాశనిసన్నిభాః । సుపర్వాణస్సుతీక్ష్ణాగ్రాస్సరోషా భుజగా ఇవ ॥ ౨౩ ॥ భ్రాతృసంజ్ఞమమిత్రం తే వాలినం కృతకిల్బిషమ్ । శరైర్వినిహతం పశ్య వికీర్ణమివ పర్వతమ్ ॥ ౨౪ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః । ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౫ ॥ రామ శోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాన్గతిః । వయస్య ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే ॥ ౨౬ ॥ త్వం హి పాణిప్రదానేన వయస్యోఽగ్నిసాక్షికమ్ । కృతః ప్రాణైర్బహుమతస్సత్యేనాపి శపామి తే ॥ ౨౭ ॥ వయస్య ఇతి కృత్వా చ విస్రబ్ధం ప్రవదామ్యహమ్ । దుఃఖమన్తర్గతం యన్మే మనో దహతి నిత్యశః ॥ ౨౮ ॥ ఏతావదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషితలోచనః । బాష్పోపహతయా వాచా నోచ్చైశ్శక్నోతి భాషితుమ్ ॥ ౨౯ ॥ బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగమివాగతమ్ । ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామసన్నిధౌ ॥ ౩౦ ॥ సనిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే । వినిశ్శ్వస్య చ తేజస్వీ రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ పురాహం వాలినా రామ రాజ్యాత్స్వాదవరోపితః । పరుషాణి చ సంశ్రావ్య నిర్ధూతోఽస్మి బలీయసా ॥ ౩౨ ॥ హృతా భార్యా చ మే తేన ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ । సుహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బన్ధనేషు తే ॥ ౩౩ ॥ యత్నవాంశ్చ స దుష్టాత్మా మద్వినాశాయ రాఘవ । బహుశస్తత్ప్రయుక్తాశ్చ వానరా నిహతా మయా ॥ ౩౪ ॥ శఙ్కయా త్వేతయా చాహం దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ । నోపసర్పామ్యహం భీతో భయే సర్వే హి బిభ్యతి ॥ ౩౫ ॥ కేవలం హి

సహాయా మే హనూమత్ప్రముఖాస్త్విమే । అతోఽహం ధారయామ్యద్య ప్రాణాన్ కృచ్ఛ్రగతోఽపి సన్ ॥ ౩౬ ॥ ఏతే హి కపయస్స్నిగ్ధా మాం రక్షంతి సమంతతః । సహ గచ్ఛంతి గన్తవ్యే నిత్యం తిష్ఠన్తి చ స్థితే ॥ ౩౭ ॥ సంక్షేపస్త్వేష మే రామ కిముక్త్వా విస్తరం హి తే । స మే జ్యేష్ఠో రిపుర్భ్రాతా వాలీ విశ్రుతపౌరుషః ॥ ౩౮ ॥ తద్వినాశాద్ధి మే దుఃఖం ప్రణష్టం స్యాదనన్తరమ్ । సుఖం మే జీవితం చైవ తద్వినాశనిబన్ధనమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఏష మే రామ శోకాన్తశ్శోకార్తేన నివేదితః । దుఃఖితస్సుఖితో వాపి సఖ్యుర్నిత్యం సఖా గతిః ॥ ౪౦ ॥ శ్రుత్వైతద్వచనం రామస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ । కిం నిమిత్తమభూద్వైరం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ ౪౧ ॥ సుఖం హి కారణం శ్రుత్వా వైరస్య తవ వానర । అనన్తరం విధాస్యామి సమ్ప్రధార్య బలాబలమ్ ॥ ౪౨ ॥ బలవాన్హి మమామర్షశ్శ్రుత్వా త్వామవమానితమ్ । వర్ధతే హృదయోత్కమ్పీ ప్రావృడ్వేగ ఇవామ్భసః ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ హృష్టః కథయ విస్రబ్ధో యావదారోప్యతే ధనుః । సృష్టశ్చ హి మయా బాణో నిరస్తశ్చ రిపుస్తవ ॥ ౪౪ ॥ ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా । ప్రహర్షమతులం లేభే చతుర్భిస్సహ వానరైః ॥ ౪౫ ॥ తతః ప్రహృష్టవదనస్సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే । వైరస్య కారణం తత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౪౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డేఽష్టమస్సర్గః ॥ ౧౧౧ ॥ ౨౨౨ ॥ ********************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ (శ్రూయతాం రామ యద్వృత్తమాదితః ప్రభృతి త్వయా । యథా వైరం సముద్భూతం యథా చాహం నిరాకృతః) ॥ ౧ ॥ వాలీ నామ మమ భ్రాతా జ్యేష్ఠశ్శత్రునిషూదనః । పితుర్బహుమతో నిత్యం మమ చాపి తథా పురా ॥ ౨ ॥ పితర్యుపరతేఽస్మాకం జ్యేష్ఠోఽయమితి మన్త్రిభిః । కపీనామీశ్వరో రాజ్యే కృతః పరమసమ్మతః ॥ ౩ ॥ రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య పితృపైతామహం మహత్ । అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రేష్యవత్స్థితః ॥ ౪ ॥ మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దున్దుభేస్సుతః । తేన తస్య మహద్వైరం స్త్రీకృతం విశ్రుతం పురా ॥ ౫ ॥ స తు సుప్తజనే రాత్రౌ కిష్కిన్ధాద్వారమాగతః । నర్దతి స్మ సుసంరబ్ధో వాలినం చాహ్వయద్రణే ॥ ప్రసుప్తస్తు మమ భ్రాతా నర్దితం భైరవస్వనమ్ । శ్రుత్వా న మమృషే వాలీ నిష్పపాత జవాత్తదా ॥ ౭ ॥ స తు వై నిస్సృతః క్రోధాత్తం హన్తుమసురోత్తమమ్ । వార్యమాణస్తతః స్త్రీభిర్మయా చ ప్రణతాత్మనా ॥ ౮ ॥ స తు నిర్ధూయ సర్వాన్నో నిర్జగామ మహాబలః । తతోఽహమపి సౌహార్దాన్నిస్సృతో వాలినా సహ ॥ ౯ ॥ స తు మే భ్రాతరం దృష్ట్వా మాం చ దూరాదవస్థితమ్ । అసురో జాతసన్త్రాసః ప్రదుద్రావ తతో భృశమ్ ॥ ౧౦ ॥ తస్మిన్ద్రవతి సన్త్రస్తే హ్యావాం ద్రుతతరం గతౌ । ప్రకాశశ్చ కృతో మార్గశ్చన్ద్రేణోద్గచ్ఛతా తదా ॥ ౧౧ ॥ స తృణైరావృతం దుర్గం ధరణ్యా వివరం మహత్ । ప్రవివేశాసురో వేగాదావామాసాద్య విష్ఠితౌ ॥ ౧౨ ॥ తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్వా బిలం రోషవశం గతః । మామువాచ తదా వాలీ వచనం క్షుభితేన్ద్రియః ॥ ౧౩ ॥ ఇహ త్వం తిష్ఠ సుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః । యావత్తత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్మి సహసా రిపుమ్ ॥ ౧౪ ॥ మయా త్వేతద్వచశ్శ్రుత్వా యాచితస్స పరన్తపః । శాపయిత్వా తు మాం పద్భ్యాం ప్రవివేశ బిలం మహత్ ॥ ౧౫ ॥ తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్రస్సంవత్సరో గతః । స్థితస్య చ మమ ద్వారి స కాలో వ్యత్యవర్తత ॥ ౧౬ ॥ అహం తు నష్టం జ్ఞాత్వా తం స్నేహాదాగతసమ్భ్రమః । భ్రాతరం న చ పశ్యామి పాపశఙ్కి చ మే మనః ॥ ౧౭ ॥ అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్తస్మాద్వినిస్సృతమ్ । సఫేనం రుధిరం రక్తమహం దృష్ట్వా సుదుఃఖితః ॥ ౧౮ ॥ నర్దతామసురాణాం చ ధ్వనిర్మే శ్రోత్రమాగతః । నిరస్తస్య చ సంగ్రామే క్రోశతో నిస్వనో గురోః ॥ ౧౯ ॥ అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నైస్తైర్భ్రాతరం హతమ్ । పిధాయ చ బిలద్వారం శిలయా గిరిమాత్రయా ॥ ౨౦ ॥ శోకార్తశ్చోదకం కృత్వా కిష్కిన్ధామాగతస్సఖే । గూహమానస్య మే తత్త్వం యత్నతో మన్త్రిభిశ్శ్రుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ తతోఽహం మన్త్రిభిస్సర్వైస్సమేతైరభిషేచితః । (తైస్సమాగమ్య సమ్మతైరభిషేచితః)

రాజ్యం ప్రశాసత స్తస్య న్యాయతో మమ రాఘవ ॥ ౨౨ ॥ ఆజగామ రిపుం హత్వా వాలీ తమసురోత్తమమ్ । అభిషిక్తం తు మాం దృష్ట్వా వాలీ సంరక్తలోచనః ॥ ౨౩ ॥ మదీయాన్ మన్త్రిణో బద్ధ్వా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ । నిగ్రహేఽపి సమర్థస్య తం పాపం ప్రతి రాఘవ ॥ ౨౪ ॥ న ప్రావర్తత మే బుద్ధి ర్భ్రాతృగౌరవయన్త్రితా । హత్వా శత్రుం స మే భ్రాతా ప్రవివేశ పురం తదా ॥ మానయం స్తం మహాత్మానం యథావచ్చాభ్యవాదయమ్ । ఉక్తాశ్చ నాశిష స్తేన సంతుష్టేనాంతరాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ నత్వా పాదావహం తస్య ముకుటేనా స్పృశం ప్రభో । అపి వాలీ మమ క్రోధా న్న ప్రసాదం చకార సః ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే నవమస్సర్గః ॥ ౧౪ ॥ ౨౮౦ ॥ *************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః క్రోధసమావిష్టం సంరబ్ధం తముపాగతమ్ । అహం ప్రసాదయాంచక్రే భ్రాతరం ప్రియకామ్యయా ॥ ౧ ॥ దిష్ట్యాసి కుశలీ ప్రాప్తో నిహతశ్చ త్వయా రిపుః । అనాథస్య హి మే నాథ స్త్వమేకోఽనాథనన్దనః ॥ ౨ ॥ ఇదం బహుశలాకం తే పూర్ణచన్ద్రమివోదితమ్ । ఛత్రం సవాలవ్యజనం ప్రతీచ్ఛస్వ మయోద్యతమ్ ॥ ౩ ॥ ఆర్తశ్చాథ బిలద్వారి స్థిత స్సంవత్సరం నృప । దృష్ట్వాహం శోణితం ద్వారి బిలాచ్చాపి సముత్థితమ్ ॥ ౪ ॥ శోకసంవిగ్నహృదయో భృశం వ్యాకులితేన్ద్రియః । అపిధాయ బిలద్వారం శైలశృంగేణ తత్తథా ॥ ౫ ॥ తస్మాద్దేశాదపాక్రమ్య కిష్కిన్ధాం ప్రావిశం పునః । విషాదా త్త్విహ మాం దృష్ట్వా పౌరైర్మన్త్రిభిరేవ చ ॥ ౬ ॥ అభిషిక్తో న కామేన తన్మే త్వం క్షన్తుమర్హసి । త్వమేవ రాజా మానార్హ స్సదా చాహం యథాపురమ్ ॥ ౭ ॥ రాజభావే నియోగోఽయం మయా త్వద్విరహాత్కృతః । సామాత్యపౌరనగరం స్థితం నిహతకంటకమ్ ॥ ౮ ॥ న్యాసభూతమిదం రాజ్యం తవ నిర్యాతయామ్యహమ్ । మా చ రోషం కృథా స్సౌమ్య మయి శత్రునిబర్హణ ॥ ౯ ॥ యాచే త్వాం శిరసా రాజన్ మయా బద్ధోఽయమంజలిః । బలాదస్మి సమాగమ్య మన్త్రిభిః పురవాసిభిః ॥ ౧౦ ॥ రాజభావే నియుక్తోఽహం శూన్యదేశజిగీషయా । స్నిగ్ధమేవం బ్రువాణం మాం స తు నిర్భర్త్స్య వానరః ॥ ౧౧ ॥ ధిక్త్వామితి చ మాముక్త్వా బహు తత్తదువాచ హ । ప్రకృతీశ్చ సమానీయ మన్త్రిణశ్చైవ సమ్మతాన్ ॥ ౧౨ ॥ మామాహ సుహృదాం మధ్యే వాక్యం పరమగర్హితమ్ । విదితం వో యథా రాత్రౌ మాయావీ స మహాసురః ॥ ౧౩ ॥ మాం సమాహ్వాయత క్రూరో యుద్ధకాంక్షీ సుదుర్మతిః । తస్య తద్గర్జితం శ్రుత్వా నిస్సృతోఽహం నృపాలయాత్ ॥ ౧౪ ॥ అనుయాతశ్చ మాం తూర్ణమయం భ్రాతా సుదారుణః । స తు దృష్ట్వైవ మాం రాత్రౌ సద్వితీయం మహాబలః ॥ ౧౫ ॥ ప్రాద్రవ ద్భయసన్త్రస్తో వీక్ష్యావాం త్వభిద్రుతౌ । అనుద్రుతశ్చ వేగేన ప్రవివేశ మహాబిలమ్ ॥ ౧౬ ॥ తం ప్రవిష్టం విదిత్వా తు సుఘోరం సుమహద్బిలమ్ । అయముక్తోఽథ మే భ్రాతా మయా తు క్రూరదర్శనః ॥ ౧౭ ॥ అహత్వా నాస్తి మే శక్తిః ప్రతిగంతుమితః పురీమ్ । బిలద్వారి ప్రతీక్ష త్వం యావదేనం నిహన్మ్యహమ్ ॥ ౧౮ ॥ స్థితోఽయమితి మత్వా తు ప్రవిష్టోఽహం దురాసదమ్ । తం చ మే మార్గమాణస్య గత స్సంవత్సర స్తదా ॥ ౧౯ ॥ స తు దృష్టో మయా శత్రు రనిర్వేదాద్భయావహః । నిహతశ్చ మయా తత్ర సోఽసురో బంధుభి స్సహ ॥ ౨౦ ॥ తస్యాస్యాత్తు ప్రవృత్తేన రుధిరౌఘేణ తద్బిలమ్ । పూర్ణమాసీ ద్దురాక్రామం స్తనత స్తస్య భూతలే ॥ ౨౧ ॥ సూదయిత్వా తు తం శత్రుం బలినం దుందుభే స్సుతమ్ । నిష్క్రామన్నేవ పశ్యామి బిలస్య పిహితం ముఖమ్ ॥ ౨౨ ॥ విక్రోశమానస్య తు మే సుగ్రీవేతి పునః పునః । యదా ప్రతివచో నాస్తి తతోఽహం భృశదుఃఖితః ॥ ౨౩ ॥ పాదప్రహారైస్తు మయా బహుభి స్తద్విదారితమ్ । తతోఽహం తేన నిష్క్రమ్య యథా పురముపాగతః ॥ ౨౪ ॥ తత్రానేనాస్మి సంరుద్ధో రాజ్యం ప్రార్థయతాత్మనః । సుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య భ్రాతృసౌహృదమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్త్వా తు మాం తత్ర వస్త్రేణైకేన వానరః । నిర్వాసయామాస తదా వాలీ విగతసాధ్వసః ॥ ౨౬ ॥ తేనాహమపవిద్ధశ్చ హృతదారశ్చ రాఘవ । తద్భయాచ్చ మహీకృత్స్నా క్రాంతేయం సవ

నార్ణవా ॥ ౨౭ ॥ ఋశ్యమూకం గిరివరం భార్యాహరణదుఃఖితః । ప్రవిష్టోస్మి దురాధర్షం వాలినః కారణాంతరే ॥ ౨౮ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం వైరానుకథనం మహత్ । అనాగసా మయా ప్రాప్తం వ్యసనం పశ్య రాఘవ ॥ ౨౯ ॥ వాలినస్తు భయార్తస్య సర్వలోకాభయంకర । కర్తుమర్హసి మే వీర ప్రసాదం తస్య నిగ్రహాత్ ॥ ౩౦ ॥ ఏవముక్తస్స తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మసంహితమ్ । వచనం వక్తుమారేభే సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥ ౩౧ ॥ అమోఘాస్సూర్యసంకాశా మమేమే నిశితాశ్శరాః । తస్మిన్వాలిని దుర్వృత్తే నిపతిష్యంతి వేగితాః ॥ ౩౨ ॥ యావత్తం నాభిపశ్యామి తవ భార్యాపహారిణమ్ । తావత్స జీవేత్పాపాత్మా వాలీ చారిత్రదూషకః ॥ ౩౩ ॥ ఆత్మానుమానాత్పశ్యామి మగ్నం త్వాం శోకసాగరే । త్వామహం తారయిష్యామి కామం ప్రాప్స్యసి పుష్కలమ్ ॥ ౩౪ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితమ్ । సుగ్రీవః పరమప్రీతస్సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౫ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే దశమస్సర్గః ॥ ౫౬౪ ॥ ౧౧౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్య వచనం శ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ధనమ్ । సుగ్రీవః పూజయాంచక్రే రాఘవం ప్రశశంస చ ॥ ౧ ॥ అసంశయం ప్రజ్వలితైస్తీక్ష్ణైర్మర్మాతిగైశ్శరైః । త్వం దహేః కుపితో లోకాన్యుగాంత ఇవ భాస్కరః ॥ ౨ ॥ వాలినః పౌరుషం యత్తద్యచ్చ వీర్యం ధృతిశ్చ యా । తన్మమైకమనాశ్శ్రుత్వా విధత్స్వ యదనంతరమ్ ॥ ౩ ॥ సముద్రాత్పశ్చిమాత్పూర్వం దక్షిణాదపి చోత్తరమ్ । క్రామత్యనుదితే సూర్యే వాలీ వ్యపగతక్లమః ॥ ౪ ॥ అగ్రాణ్యారుహ్య శైలానాం శిఖరాణి మహాంత్యపి । ఊర్ధ్వముత్క్షిప్య తరసా ప్రతిగృహ్ణాతి వీర్యవాన్ ॥ ౫ ॥ బహవస్సారవంతశ్చ వనేషు వివిధా ద్రుమాః । వాలినా తరసా భగ్నా బలం ప్రథయతాత్మనః ॥ ౬ ॥ మహిషో దుందుభిర్నామ కైలాసశిఖరప్రభః । బలం నాగసహస్రస్య ధారయామాస వీర్యవాన్ ॥ ౭ ॥ వీర్యోత్సేకేన దుష్టాత్మా వరదానాచ్చ మోహితః । జగామ సుమహాకాయస్సముద్రం సరితాం పతిమ్ ॥ ౮ ॥ ఊర్మిమంతమతిక్రమ్య సాగరం రత్నసంచయమ్ । మహ్యం యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమువాచ మహార్ణవమ్ ॥ ౯ ॥ తతస్సముద్రో ధర్మాత్మా సముత్థాయ మహాబలః । అబ్రవీద్వచనం రాజన్నసురం కాలచోదితమ్ ॥ ౧౦ ॥ సమర్థో నాస్మి తే దాతుం యుద్ధం యుద్ధవిశారద । శ్రూయతాం చాభిధాస్యామి యస్తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి ॥ ౧౧ ॥ శైలరాజో మహారణ్యే తపస్విశరణం పరమ్ । శంకరశ్వశురో నామ్నా హిమవానితి విశ్రుతః ॥ ౧౨ ॥ గుహాప్రస్రవణోపేతో బహుకందరనిర్ఝరః । స సమర్థస్తవ ప్రీతిమతులాం కర్తుమాహవే ॥ ౧౩ ॥ తం భీత ఇతి విజ్ఞాయ సముద్రమసురోత్తమః । హిమవద్వనమాగచ్ఛచ్ఛరశ్చాపాదివ చ్యుతః ॥ ౧౪ ॥ తతస్తస్య గిరేశ్శ్వేతా గజేంద్రవిపులాశ్శిలాః । చిక్షేప బహుధా భూమౌ దుందుభిర్వినానాద చ ॥ ౧౫ ॥ తతశ్శ్వేతాంబుదాకారస్సౌమ్యః ప్రీతికరాకృతిః । హిమవానబ్రవీద్వాక్యం స్వ ఏవ శిఖరే స్థితః ॥ ౧౬ ॥ క్లేష్టుమర్హసి మాం న త్వం దుందుభే ధర్మవత్సల । రణకర్మస్వకుశలస్తపస్విశరణం హ్యహమ్ ॥ ౧౭ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా గిరిరాజస్య ధీమతః । ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం రోషాత్సంరక్తలోచనః ॥ ౧౮ ॥ యది యుద్ధేఽసమర్థస్త్వం మద్భయాద్వా నిరుద్యమః । తమాచక్ష్వ ప్రదద్యాన్మే యోఽద్య యుద్ధం యుయుత్సతః ॥ ౧౯ ॥ హిమవానబ్రవీద్వాక్యం శ్రుత్వా వాక్యవిశారదః । అనుక్తపూర్వం ధర్మాత్మా క్రోధాత్తమసురోత్తమమ్ ॥ ౨౦ ॥ వాలీ నామ మహాప్రాజ్ఞశ్శక్రతుల్యపరాక్రమః । అధ్యాస్తే వానరశ్శ్రీమాన్కిష్కింధామతులప్రభామ్ ॥ ౨౧ ॥ స సమర్థో మహాప్రాజ్ఞస్తవ యుద్ధవిశారదః । ద్వంద్వయుద్ధం మహద్దాతుం నముచేరివ వాసవః ॥ ౨౨ ॥ తం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వం యది యుద్ధమిహేచ్ఛసి । స హి దుర్ధర్షణో నిత్యం శూరస్సమరకర్మణి ॥ ౨౩ ॥ శ్రుత్వా హిమవతో వాక్యం క్రోధావిష్టస్స దుందుభిః । జగామ తాం పురీం తస్య కిష్కింధాం వాలినస్తదా ॥ ౨౪ ॥ ధారయన్మాహిషం రూపం తీక్ష్ణశృంగో భయావహః ।

ప్రావృషీవ మహామేఘస్తోయపూర్ణో నభస్థలే ॥ ౨౫ ॥ తతస్తు ద్వారమాగమ్య కిష్కిన్ధాయా మహాబలః । ననర్ద కమ్పయన్భూమిం దున్దుభిర్దున్దుభిర్యథా ॥ ౨౬ ॥ సమీపజాన్ద్రుమాన్భఞ్జన్వసుధాం దారయన్ఖురైః । విషాణేనోల్లిఖన్దర్పాత్తద్ద్వారం ద్విరదో యథా ॥ ౨౭ ॥ అన్తఃపురగతో వాలీ శ్రుత్వా శబ్దమమర్షణః । నిష్పపాత సహ స్త్రీభిస్తారాభిరివ చన్ద్రమాః ॥ ౨౮ ॥ మితం వ్యక్తాక్షరపదం తమువాచ హ దున్దుభిమ్ । హరీణామీశ్వరో వాలీ సర్వేషాం వనచారిణామ్ ॥ ౨౯ ॥ కిమర్థం నగరద్వారమిదం రుద్ధ్వా వినర్దసి । దున్దుభే విదితో మేఽసి రక్ష ప్రాణాన్మహాబల ॥ ౩౦ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరేన్ద్రస్య ధీమతః । ఉవాచ దున్దుభిర్వాక్యం క్రోధాత్సంరక్తలోచనః ॥ న త్వం స్త్రీసన్నిధౌ వీర వచనం వక్తుమర్హసి । మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛాద్య తతో జ్ఞాస్యామి తే బలమ్ ॥ ౩౨ ॥ అథవా ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమామ్ । గృహ్యతాముదయస్స్వైరం కామభోగేషు వానర ॥ ౩౩ ॥ దీయతాం సమ్ప్రదానం చ పరిష్వజ్య చ వానరాన్ । సర్వశాఖామృగేన్ద్రస్త్వం సంపాదయ సుహృజ్జనమ్ ॥ ౩౪ ॥ సుదృష్టాం కురు కిష్కిన్ధాం కురుష్వాత్మసమం పురే । క్రీడస్వ చ సహ స్త్రీభిరహం తే దర్పనాశనః ॥ ౩౫ ॥ యో హి మత్తం ప్రమత్తం వా సుప్తం వా రహితం భృశమ్ । హన్యాత్స భ్రూణహా లోకే త్వద్విధం మదమోహితమ్ ॥ ౩౬ ॥ స ప్రహస్యాబ్రవీన్మన్దం క్రోధాత్తమసురోత్తమమ్ । విసృజ్య తాః స్త్రియస్సర్వాస్తారాప్రభృతికాస్తదా ॥ ౩౭ ॥ మత్తోఽయమితి మా మంస్థా యద్యభీతోఽసి సంయుగే । మదోఽయం సమ్ప్రహారేఽస్మిన్వీరపానం సమర్థ్యతామ్ ॥ ౩౮ ॥ తమేవముక్త్వా సంక్రుద్ధో మాలాముత్క్షిప్య కాఞ్చనీమ్ । పిత్రా దత్తాం మహేన్ద్రేణ యుద్ధాయ వ్యవతిష్ఠత ॥ ౩౯ ॥ విషాణయోర్గృహీత్వా తం దున్దుభిం గిరిసన్నిభమ్ । ఆవిధ్యత తదా వాలీ వినదన్కపికుఞ్జరః ॥ ౪౦ ॥ వాలీ వ్యాపాతయాం చక్రే ననర్ద చ మహాస్వనమ్ । శ్రోత్రాభ్యామథ రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః ॥ ౪౧ ॥ తయోస్తు క్రోధసంరమ్భాత్పరస్పరజయైషిణోః । యుద్ధం సమభవద్ఘోరం దున్దుభేర్వానరస్య చ ॥ ౪౨ ॥ అయుధ్యత తదా వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః । ముష్టిభిర్జానుభిశ్చైవ శిలాభిః పాదపైస్తథా ॥ ౪౩ ॥ పరస్పరం ఘ్నతోస్తత్ర వానరాసురయోస్తదా । ఆసీదసురో యుద్ధే శక్రసూనుర్వ్యవర్ధత ॥ ౪౪ ॥ వ్యాపారవీర్యధైర్యైశ్చ పరిక్షీణం పరాక్రమైః । తం తు దున్దుభిముత్పాట్య ధరణ్యామభ్యపాతయత్ ॥ ౪౫ ॥ యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్నిష్పిష్టో దున్దుభిస్తదా । (స్రోతోభ్యో బహు రక్తం తు తస్య సుస్రావ పాత్యతః) ॥ ౪౬ ॥ పపాత చ మహాకాయః క్షితౌ పఞ్చత్వమాగతః । తం తోలయిత్వా బాహుభ్యాం గతసత్వమచేతనమ్ ॥ ౪౭ ॥ చిక్షేప బలవాన్వాలీ వేగేనైకేన యోజనమ్ । తస్య వేగప్రవిద్ధస్య వక్త్రాత్క్షతజబిన్దవః ॥ ౪౮ ॥ ప్రపేతుర్మారుతోత్క్షిప్తా మతఙ్గస్యాశ్రమం ప్రతి । తాన్దృష్ట్వా పతితాంస్తస్య మునిశ్శోణితవిప్రుషః ॥ ౪౯ ॥ క్రుద్ధస్తత్ర మహాభాగశ్చిన్తయామాస కో న్వయమ్ । యేనాహం సహసా స్పృష్టశ్శోణితేన దురాత్మనా ॥ ౫౦ ॥ కోఽయం దురాత్మా దుర్బుద్ధిరకృతాత్మా చ బాలిశః । ఇత్యుక్త్వాథ వినిష్క్రమ్య దదర్శ మునిసత్తమః ॥ ౫౧ ॥ మహిషం పర్వతాకారం గతాసుం పతితం భువి । స తు విజ్ఞాయ తపసా వానరేణ కృతం హి తత్ ॥ ౫౨ ॥ ఉత్ససర్జ మహాశాపం క్షేప్తారం వాలినం ప్రతి । ఇహ తేనాప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య వధో భవేత్ ॥ ౫౩ ॥ వనం మత్సంశ్రితం యేన దూషితం రుధిరస్రవైః । సమ్భగ్నాః పాదపాశ్చేమే క్షిపతేహాసురీం తనుమ్ ॥ సమన్తాద్యోజనం పూర్ణమాశ్రమం మామకం యది । ఆగమిష్యతి దుర్బుద్ధిర్వ్యక్తం స న భవిష్యతి ॥ ౫౫ ॥ యే చాస్య సచివాః కేచిత్సంశ్రితా మామకం వనమ్ । న చ తైరిహ వస్తవ్యం శ్రుత్వా యాన్తు యథాసుఖమ్ ॥ ౫౬ ॥ యది తేఽపి హి తిష్ఠన్తి శపిష్యే తానపి ధ్రువమ్ । వనేఽస్మిన్మామకే నిత్యం పుత్రవత్పరిపాలితే ॥ ౫౭ ॥ పత్రాఙ్కురవినాశాయ ఫలమూలాభవాయ చ । దివసశ్చాస్య మర్యాదా యం ద్రష్టా శ్వోఽస్మి వానరమ్ ॥ ౫౮ ॥ బహువర్షసహస్రాణి స వై

శైలాభ వివ్యతి । తతస్తే వానరాశ్శ్రుత్వా గిరం మునిసమీరితామ్ ॥ ౫౯ ॥ నిశ్చక్రముర్వనాత్తస్మాత్తాన్ దృష్ట్వా వాలిరబ్రవీత్ । కింభవన్తస్సమస్తాశ్చ మతఙ్గవనవాసినః ॥ ౬౦ ॥ మత్సమీపమనుప్రాప్తా అపిస్వస్తి వనౌకసామ్ । తతస్తే కారణం సర్వం తదా శాపం చ వాలినః ॥ ౬౧ ॥ శశంసుర్వానరాస్సర్వే వాలినే హేమమాలినే । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తదా వాలీ వచనం వానరేరితమ్ ॥ ౬౨ ॥ స మహర్షిం తదాసాద్య యాచతే స్మ కృతాఞ్జలిః । మహర్షిస్తమనాదృత్య ప్రవివేశాశ్రమం తదా ॥ ౬౩ ॥ శాపధారణభీతస్తు వాలీ విహ్వలతాం గతః । తతశ్శాపభయాద్భీత ఋశ్యమూకం మహాగిరిం ॥ ౬౪ ॥ ప్రవేష్టుం నేచ్ఛతి హరిర్ద్రష్టుం వాపి నరేశ్వర । తస్యాప్రవేశం జ్ఞాత్వాహమిదం రామ మహావనమ్ ॥ ౬౫ ॥ విచరామి సహామాత్యో విషాదేన చ వర్జితః । ఏషోఽస్థినిచయస్తస్య దున్దుభేస్సంప్రకాశతే ॥ ౬౬ ॥ వీర్యోత్సేకాన్నిరస్తస్య గిరికూటోపమో మహాన్ । ఇమే చ విపులాస్సాలాస్సప్తశాఖావలమ్బినః ॥ ౬౭ ॥ యత్రైకం ఘటతే వాలీ నిష్పత్రయితుమోజసా । ఏతదస్యాసమం వీర్యం మయా రామ ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౬౮ ॥ కథం తం వాలినం హన్తుం సమరే శక్ష్యసే నృప । తథా బ్రువాణం సుగ్రీవం ప్రహసన్ లక్ష్మణోఽబ్రవీత్ ॥ ౬౯ ॥ కస్మిన్కర్మణి నిర్వృత్తే శ్రద్దధ్యా వాలినో వధమ్ । తమువాచాథ సుగ్రీవస్సప్త సాలానిమాన్పురా ॥ ౭౦ ॥ ఏవమేకైకశో వాలీ వివ్యాధాథ స చాసకృత్ । రామోఽపి దారయేదేషాం బాణేనైకేన చేద్ద్రుమమ్ ॥ ౭౧ ॥ వాలినం నిహతం మన్యే దృష్ట్వా రామస్య విక్రమమ్ । హతస్య మహిషస్యాస్థి పాదేనైకేన లక్ష్మణ ॥ ౭౨ ॥ ఉద్యమ్యాథ ప్రక్షిపేచ్చేత్తరసా ద్వే ధనుశ్శతే । ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవో రామం రక్తాన్తలోచనమ్ ॥ ౭౩ ॥ ధ్యాత్వా ముహూర్తం కాకుత్స్థం పునరేవ వచోఽబ్రవీత్ । శూరశ్చ శూరఘాతీ చ ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః ॥ ౭౪ ॥ బలవాన్వానరో వాలీ సంయుగేష్వపరాజితః । దృశ్యన్తే చాస్య కర్మాణి దుష్కరాణి సురైరపి ॥ ౭౫ ॥ యాని సంచిన్త్య భీతోఽహమృశ్యమూకం సమాశ్రితః । తమజయ్యమధృష్యం చ వానరేన్ద్రమమర్షణమ్ ॥ ౭౬ ॥ విచిన్తయన్న ముంచామి ఋశ్యమూకమహం త్విమమ్ । ఉద్విగ్నశ్శఙ్కితశ్చాహం విచరామి మహావనే ॥ ౭౭ ॥ అనురక్తైస్సహామాత్యైర్హనూమత్ప్రముఖైర్వరైః । ఉపలబ్ధం చ మే శ్లాఘ్యం సన్మిత్రం మిత్రవత్సల ॥ ౭౮ ॥ త్వామహం పురుషవ్యాఘ్ర హిమవన్తమివాశ్రితః । కిం తు తస్య బలజ్ఞోఽహం దుర్భ్రాతుర్బలశాలినః ॥ ౭౯ ॥ అప్రత్యక్షం తు మే వీర్యం సమరే తవ రాఘవ । న ఖల్వహం త్వాం తులయే నావమన్యే న భీషయే ॥ ౮౦ ॥ కర్మభిస్తస్య భీమైస్తు కాతర్యం జనితం మమ । కామం రాఘవ తే వాణీ ప్రమాణం ధైర్యమాకృతిః ॥ ౮౧ ॥ సూచయన్తి పరం తేజో భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్ । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౮౨ ॥ స్మితపూర్వమథో రామః ప్రత్యువాచ హరిం ప్రభుః । యది న ప్రత్యయోఽస్మాసు విక్రమే తవ వానర ॥ ౮౩ ॥ ప్రత్యయం సమరే శ్లాఘ్యమహముత్పాదయామి తే । ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సాన్త్వం లక్ష్మణపూర్వజః ॥ ౮౪ ॥ రాఘవో దున్దుభేః కాయం పాదాఙ్గుష్ఠేన లీలయా । తోలయిత్వా మహాబాహుశ్చిక్షేప దశయోజనమ్ ॥ ౮౫ ॥ క్షిప్తం దృష్ట్వా తతః కాయం సుగ్రీవః పునరబ్రవీత్ । లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామమిదం వచనమర్థవత్ ॥ ౮౬ ॥ ఆర్ద్రస్సమాంసః ప్రత్యగ్రః క్షిప్తః కాయః పురా సఖే । పరిశ్రాన్తేన మత్తేన భ్రాత్రా మే వాలినా తదా ॥ ౮౭ ॥ లఘుస్సమ్ప్రతి నిర్మాంసస్తృణభూతశ్చ రాఘవ । క్షిప్త ఏవం ప్రహర్షేణ భవతా రఘునన్దన ॥ ౮౮ ॥ నాత్ర శక్యం బలం జ్ఞాతుం తవ వా తస్య వాధికమ్ । ఆర్ద్రం శుష్కమితి హ్యేతత్సుమహద్రాఘవాన్తరమ్ ॥ ౮౯ ॥ స ఏవ సంశయస్తాత తవ తస్య చ యద్బలే । సాలమేకం తు నిర్భిద్య భవేద్వ్యక్తిర్బలాబలే ॥ ౯౦ ॥ కృత్వేదం కార్ముకం సజ్జ్యం హస్తిహస్తమివాతతమ్ । ఆకర్ణపూర్ణమాయమ్య విసృజస్వ మహాశరమ్ ॥ ౯౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమం హి సాలం ప్రహితస్త్వయా శరో న సంశయోఽత్రాస్తి విదారయిష్యతి । అలం విమర్శేన మమ ప్రియం ధ్రువం కురుష్వ రాజాత్మజ శాపితో మయా ॥ ౯౨ ॥ యథా హి తే

జస్స్వరస్సదారవిర్యథాహి శైలాహిమవాన్మహాద్రిషు । యథాచతుష్పాత్సుచ కేసరీవర స్తథానరాణామసివిక్రమే
వరః ॥ ౯౩ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౪౬౭ ॥ ౯౩౪౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతచ్చవచనంశ్రుత్వా సుగ్రీవేణసుభాషితమ్ । ప్రత్యయార్థంమహాతేజా
రామోజగ్రాహకార్ముకమ్ ॥ ౧ ॥ సగృహీత్వాధనుర్ఘోరం శరమేకంచమానదః । సాలముద్దిశ్యచిక్షేపజ్యాస్వనైశ్చ
పూరయన్దిశః ॥ ౨ ॥ సవిసృష్టోబలవతా బాణస్స్వర్ణపరిష్కృతః । భిత్త్వాసాలాన్గిరిప్రస్థే సప్తభూమింవివేశ
హ ॥ ౩ ॥ ప్రవిష్టశ్చముహూర్తేన రసాంభిత్త్వామహాజవః । నిష్పత్యచపునస్తూర్ణం స్వతూణీం ప్రవివేశహ ॥
తాన్దృష్ట్వాసప్తనిర్భిన్నాంత్సాలాన్వానరపుంగవః । రామస్యశరవేగేనవిస్మయంపరమంగతః ॥ ౫ ॥ సమూర్ధ్నా
న్యపతద్భూమౌ ప్రలమ్బీకృతభూషణః । సుగ్రీవఃపరమప్రీతో రాఘవాయ కృతాంజలిః ॥ ౬ ॥ ఇదంప్రోవాచ
ధర్మజ్ఞం కర్మణాతేనహర్షితః । రామంసర్వాస్త్రవిదుషాం శ్రేష్ఠంశూరమవస్థితమ్ ॥ ౭ ॥ సేన్ద్రానపిసురాంత్స
ర్వాంస్త్వంబాణైఃపురుషర్షభ । సమర్థస్సమరేహంతుం కింపునర్వాలినంప్రభో ॥ ౮ ॥ యేనసప్తమహాసాలా
గిరిర్భూమిశ్చదారితాః । బాణేనైకేనకాకుత్స్థస్థాతాతేకోరణాగ్రతః ॥ ౯ ॥ అద్యమేవిగతశ్శోకః ప్రీతిరద్యపరామ
మ । సుహృదంత్వాంసమాసాద్య మహేన్ద్రవరుణోపమమ్ ॥ ౧౦ తమద్యైవప్రియార్థంమేవైరిణంభ్రాతృరూపిణం
వాలినంజహికాకుత్స్థమయాబద్ధోయమంజలిః ॥ ౧౧ ॥ తతోరామఃపరిష్వజ్య సుగ్రీవంప్రియదర్శనమ్ । ప్రత్యు
వాచమహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణానుమతంవచః ॥ ౧౨ ॥ అస్మాద్గచ్ఛామకిష్కింధాం క్షిప్రంగచ్ఛత్వమగ్రతః । గత్వా
చాహ్వయసుగ్రీవ వాలినంభ్రాతృగన్ధినమ్ ॥ ౧౩ ॥ సర్వేతేత్వరితంగత్వాకిష్కింధాంవాలినఃపురీమ్ । వృక్షైరా
త్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్గహనేవనే ॥ ౧౪ ॥ సుగ్రీవోవ్యనదద్ఘోరం వాలినోహ్వానకారణాత్ । గాఢంపరిహితో
వేగాన్నాదైర్భిందన్నివాంబరమ్ ॥ ౧౫ ॥ తంశ్రుత్వానినదంభ్రాతుఃక్రుద్ధోవాలీమహాబలః । నిశ్చక్రామసుసంరబ్ధో
భాస్కరోస్తతటాదివ ॥ ౧౬ ॥ తతస్సుతుములంయుద్ధంవాలిసుగ్రీవయోరభూత్ । గగనేగ్రహయోర్ఘోరంబు
ధాంగారకయోరివ ॥ ౧౭ ॥ (అగ్న్యర్కయోర్యథాకాశే మేరుమన్దరయోరివ । హిమవద్వింధ్యయోశ్చైవ య
థామైనాకక్రౌంచయోః ॥ ౧౮ ॥ వజ్రగోకర్ణయోశ్చైవ మహేంద్రారిష్టయోరివ) । తలైరశనికల్పైశ్చ వజ్రక
ల్పైశ్చముష్టిభిః ॥ ౧౯ ॥ జఘ్నతుస్సమరేన్యోన్యం భ్రాతరౌక్రోధమూర్ఛితౌ । తతోరామోధనుష్పాణి స్తావుభౌ
సముదీక్ష్యతు ॥ ౨౦ ॥ అన్యోన్యసదృశౌవీరావుభౌదేవావివాశ్వినౌ । యన్నావగచ్ఛత్సుగ్రీవంవాలినంవాపిరాఘ
వః ॥ ౨౧ ॥ తతోనకృతవాన్బుద్ధిం మోక్తుమంతకరంశరమ్ । ఏతస్మిన్నంతరేభగ్నస్సుగ్రీవస్తేనవాలినా ॥ ౨౨ ॥ అ
పశ్యన్రాఘవంనాథమృశ్యమూకంప్రదుద్రువే । క్లాంతోరుధిరసిక్తాంగః ప్రహారైర్జర్జరీకృతః ॥ ౨౩ ॥ వాలి
నాభిద్రుతఃక్రోధాత్ప్రవివేశమహద్వనమ్ । తంప్రవిష్టంవనందృష్ట్వా వాలీశాపభయార్దితః ॥ ౨౪ ॥ ముక్తోహ్య
సిత్వమిత్యుక్త్వాసన్నివృత్తోమహాద్యుతిః । (నివృత్తస్స్వపురీంప్రాయాత్క్రోధావిష్టోమహాబలః) ॥ ౨౫ ॥ రాఘవో
పిసహభ్రాత్రాసహచైవహనూమతా । తదేవవనమాగచ్ఛత్సుగ్రీవోయత్రవానరః ॥ ౨౬ ॥ తంసమీక్ష్యాగతంరా
మంసుగ్రీవస్సహలక్ష్మణమ్ । హ్రీమాన్దీనమువాచేదంవసుధామవలోకయన్ ॥ ౨౭ ॥ ఆహ్వయస్వేతిమాముక్త్వా ద
ర్శయిత్వాచవిక్రమమ్ । వైరిణాఘాతయిత్వాచకిమిదానీంత్వయాకృతమ్ ॥ ౨౮ ॥ తామేవవేళాంవక్తవ్యంత్వయా
రాఘవతత్త్వతః । వాలినంననిహన్మీతితతోనాహమితోవ్రజే ॥ ౨౯ ॥ తస్యచైవంబ్రువాణస్యసుగ్రీవస్యమహాత్మనః । క
రుణందీనయావాచా రాఘవఃపునరబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ సుగ్రీవశ్రూయతాంతాతక్రోధశ్చవ్యపనీయతామ్ । కారణం
యేనబాణోయంనమయాసవిసర్జితః ॥ ౩౧ ॥ అలంకారేణవేషేణప్రమాణేనగతేనచ । త్వంచసుగ్రీవవాలీచస

దృశౌస్థః పరస్పరమ్ ॥౩౨॥ స్వరేణ వర్చసా చైవ ప్రేక్షితేన చ వానర । విక్రమేణ చ వాక్యైశ్చ వ్యక్తిం వాం నోపలక్షయే ॥౩౩॥ తతోఽహం రూపసాదృశ్యాన్మోహితో వానరోత్తమ । నోత్సృజామి మహావేగం శరం శత్రునిబర్హణమ్ ॥౩౪॥ జీవితాంతకరం ఘోరం సాదృశ్యాత్తు విశంకితః । మూలఘాతో న నౌ స్యాద్ధి ద్వయోరపి కృతో మయా ॥౩౫॥ త్వయి వీరే విపన్నే హి అజ్ఞానాల్లాఘవాన్మయా । మౌఢ్యం చ మమ బాల్యం చ ఖ్యాపితం స్యాత్కపీశ్వర ॥౩౬॥ దత్తాభయవధో నామ పాతకం మహదుచ్యతే । అహం చ లక్ష్మణశ్చైవ సీతా చ వరవర్ణినీ ॥౩౭॥ త్వదధీనా వయం సర్వే వనేఽస్మిం చ్ఛరణం భవాన్ । తస్మాద్యుధ్యస్వ భూయస్త్వం మా మా శంకీశ్చ వానర ॥౩౮॥ ఏతన్ముహూర్తే సుగ్రీవ పశ్యే వాలినమాహవే । నిరస్తమిషుణైకేన వేష్టమానం మహీతలే ॥౩౯॥ అభిజ్ఞానం కురుష్వ త్వమాత్మనో వానరేశ్వర । యేన త్వామభిజానీయాం ద్వంద్వయుద్ధముపాగతమ్ ॥౪౦॥ గజపుష్పీమిమాం ఫుల్లాముత్పాట్య శుభలక్షణామ్ । కురు లక్ష్మణ కంఠేఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥౪౧॥ తతో గిరితటే జాతాముత్పాట్య కుసుమాకులామ్ । లక్ష్మణో గజపుష్పీం తాం తస్య కంఠే వ్యసర్జయత్ ॥౪౨॥ స తయా శుశుభే శ్రీమాల్లతయా కంఠసక్తయా । విపరీత ఇవాకారో సూర్యో నక్షత్రమాలయా ॥౪౩॥ మాలయేవ బలాకానాం ససంధ్య ఇవ తోయదః । విభ్రాజమానో వపుషా రామవాక్యసమాహితః । జగామ సహ రామేణ కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్ ॥*॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥౩౭౦॥ ౭౪౦౦

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఋశ్యమూకాత్స ధర్మాత్మా కిష్కింధాం లక్ష్మణాగ్రజః । జగామ సహసుగ్రీవో వాలివిక్రమపాలితామ్ ॥౧॥ సముద్యమ్య మహచ్చాపం రామః కాంచనభూషితమ్ । శరాంశ్చాదిత్యసంకాశాన్గృహీత్వా రణసాధకాన్ ॥౨॥ అగ్రతస్తు యయౌ తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః । సుగ్రీవస్సంహతగ్రీవో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥౩॥ పృష్ఠతో హనుమాన్వీరో నలో నీలశ్చ వానరః । తారశ్చైవ మహాతేజా హరియూథపయూథపః ॥౪॥ తే వీక్షమాణా వృక్షాంశ్చ పుష్పభారావలంబినః । ప్రసన్నాంబువహాశ్చైవ సరితస్సాగరంగమాః ॥౫॥ కందరాణి చ శైలాంశ్చ నిర్ఝరాణి గుహాస్తథా । శిఖరాణి చ ముఖ్యాని దరీశ్చ ప్రియదర్శనాః ॥౬॥ వైడూర్యవిమలైః పర్ణైః పద్మైశ్చాకోశకుట్మలైః । శోభితాన్సజలాన్మార్గే తటాకాంశ్చ వ్యలోకయన్ ॥౭॥ కారండైస్సారసైర్హంసైర్వంజులైర్జలకుక్కుటైః । చక్రవాకైస్తథా చాన్యైశ్శకునైరుపనాదితాన్ ॥౮॥ మృదుశష్పాంకురాహారాన్నిర్భయాన్వనగోచరాన్ । చరతస్సర్వతోఽపశ్యన్స్థలీషు హరిణాన్స్థితాన్ ॥౯॥ తటాకవైరిణశ్చాపి శుక్లదంతవిభూషితాన్ । దృష్ట్వానేకచరాన్ఘోరాన్ద్విరదాన్కూలఘాతినః ॥౧౦॥ మత్తాన్గిరితటోత్కృష్టాన్పర్వతానివ జంగమాన్ । వారణాన్వారిదప్రఖ్యాన్మహీరేణుసముత్థితాన్ ॥౧౧॥ వనే వనచరాంశ్చాన్యాన్ఖేచరాంశ్చ విహంగమాన్ । పశ్యంతస్త్వరితా జగ్ముస్సుగ్రీవవశవర్తినః ॥౧౨॥ తేషాం తు గచ్ఛతాం తత్ర త్వరితం రఘునందనః । ద్రుమషండం వనం దృష్ట్వా రామస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ ॥౧౩॥ ఏష మేఘ ఇవాకాశే వృక్షషండః ప్రకాశతే । మేఘసంఘాతవిపులః పర్యంతకదలీవృతః ॥౧౪॥ కిమేతజ్జ్ఞాతుమిచ్ఛామి సఖే కౌతూహలం హి మే । కౌతూహలాపనయనం కృతమిచ్ఛామ్యహం త్వయా ॥౧౫॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః । గచ్ఛన్నేవాచచక్షేఽథ సుగ్రీవస్తన్మహద్వనమ్ ॥౧౬॥ ఏతద్రాఘవ విస్తీర్ణమాశ్రమం శ్రమనాశనమ్ । ఉద్యానవనసంపన్నం స్వాదుమూలఫలోదకమ్ ॥ అత్ర సప్తజనా నామ మునయస్సంశితవ్రతాః । సప్తైవాసన్నధశ్శీర్షా నియతం జలశాయినః ॥౧౮॥ సప్తరాత్రకృతాహారా వాయునా వనవాసినః । దివం వర్షశతైర్యాతాస్సప్తభిస్సకలేబరాః ॥౧౯॥ తేషామేవం ప్రభావానాం ద్రుమప్రాకారసంవృతః । ఆశ్రమస్సుదురాధర్షః అపి సేంద్రైస్సురాసురైః ॥౨౦॥ పక్షిణో వర్జయంత్యేతత్తథాన్యే వనచారిణః । విశంతి మోహాద్యేఽప్యత్ర నివర్తంతే న తే పునః ॥౨౧॥ విభూషణరవాశ్చాత్ర శ్రూయంతే సకలాక్షరాః ।

తూర్యగీతస్వరాశ్చాత్ర గంధో దివ్యశ్చ రాఘవ ॥ ౨౨ ॥ త్రేతాగ్నయోపి దీప్యంతే ధూమో హ్యత్ర ప్రకాశతే । వేష్టయన్నివ వృక్షాగ్రాన్ కపోతాంగారుణో ఘనః ॥ ౨౩ ॥ ఏతే వృక్షాః ప్రకాశంతే ధూమసంసక్తమస్తకాః । మేఘజాలప్రతిచ్ఛన్నా వైడూర్యగిరయో యథా ॥ ౨౪ ॥ కురు ప్రణామం ధర్మాత్మం స్తాంత్సముద్దిశ్య రాఘవ । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రయతస్సంయతాంజలిః ॥ ౨౫ ॥ ప్రణమంతి హి యే తేషామృషీణాం భావితాత్మనామ్ । న తేషామశుభం కించిచ్ఛరీరే రామ దృశ్యతే ॥ ౨౬ ॥ తతో రామస్సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన కృతాంజలిః । సముద్దిశ్య మహాత్మానస్తానృషీనభ్యవాదయత్ ॥ ౨౭ ॥ అభివాద్య తు ధర్మాత్మా రామో భ్రాతా చ లక్ష్మణః । సుగ్రీవో వానరాశ్చైవ జగ్ముస్సంహృష్టమానసాః ॥ ౨౮ ॥ తే గత్వా దూరమధ్వానం తస్మాత్సప్తజనాశ్రమాత్ । దదృశుస్తాం దురాధర్షాం కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు రామానుజ రామ వానరాః ప్రగృహ్య శస్త్రాణ్యుదితాగ్ర్యతేజసః । పురీం సురేశాత్మజవీర్యపాలితాం వధాయ శత్రోః పునరాగతాస్సహ ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే త్రయోదశస్సర్గః ॥ ౨౭౩ ॥ ౫౪౬౨ ॥ ****************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్ । వృక్షైరాత్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠన్గహనే వనే ॥ ౧ ॥ విచార్య సర్వతో దృష్టిం కాననే కాననప్రియః । సుగ్రీవో విపులగ్రీవః క్రోధమాహారయద్భృశమ్ ॥ ౨ ॥ తతస్స నినదం ఘోరం కృత్వా యుద్ధాయ చాహ్వయత్ । పరివారైః పరివృతో నాదైర్భిందన్నివాంబరమ్ ॥ ౩ ॥ గర్జన్నివ మహామేఘో వాయువేగపురస్సరః । అథ బాలార్కసదృశో దృప్తసింహగతిస్తదా ॥ ౪ ॥ దృష్ట్వా రామం క్రియాదక్షం సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ । హరివాగురయా వ్యాప్తాం తప్తకాంచనతోరణామ్ ॥ ౫ ॥ ప్రాప్తాస్స్మ ధ్వజయంత్రాఢ్యాం కిష్కింధాం వాలినః పురీమ్ । ప్రతిజ్ఞా యా త్వయా వీర కృతా వాలివధే పురా ॥ ౬ ॥ సఫలాం తాం కురు క్షిప్రం లతాం కాల ఇవాగతః । ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ స రాఘవః ॥ ౭ ॥ తమథోవాచ సుగ్రీవం వచనం శత్రుసూదనః । కృతాభిజ్ఞానచిహ్నస్త్వమనయా గజసాహ్వయా ॥ ౮ ॥ లక్ష్మణేన సముత్పాట్య యైషా కంఠే కృతా తవ । శోభసే హ్యధికం వీర లతయా కంఠసక్తయా ॥ ౯ ॥ విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్రమాలయా । అద్య వాలిసముత్థం తే భయం వైరం చ వానర ॥ ౧౦ ॥ ఏకేనాహం ప్రమోక్ష్యామి బాణమోక్షేణ సంయుగే । మమ దర్శయ సుగ్రీవ వైరిణం భ్రాతృరూపిణమ్ ॥ ౧౧ ॥ వాలీ వినిహతో యావద్వనే పాంసుషు వేష్టతే । యది దృష్టిపథం ప్రాప్తో జీవన్స వినివర్తతే ॥ ౧౨ ॥ తతో దోషేణ మాగచ్ఛేత్సద్యో గర్హేచ్చ మా భవాన్ । ప్రత్యక్షం సప్త తే సాలా మయా బాణేన దారితాః ॥ ౧౩ ॥ తేనావేహి బలేనాద్య వాలినం నిహతం మయా । అనృతం నోక్తపూర్వం మే వీర కృచ్ఛ్రేపి తిష్ఠతా ॥ ౧౪ ॥ ధర్మలోభపరీతేన న చ వక్ష్యే కథంచన । సఫలాం చ కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం జహి సంభ్రమమ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రసూతం కలమం క్షేత్రే వర్షేణేవ శతక్రతుః । తదాహ్వాననిమిత్తం త్వం వాలినో హేమమాలినః ॥ ౧౬ ॥ సుగ్రీవ కురు తం శబ్దం నిష్పతేద్యేన వానరః । జితకాశీ బలశ్లాఘీ త్వయా చాధర్షితః పురా ॥ ౧౭ ॥ నిష్పతిష్యత్యసంగేన వాలీ స ప్రియసంయుగః । రిపూణాం ధర్షణం శూరా మర్షయంతి న సంయుగే ॥ ౧౮ ॥ జానంతస్తు స్వకం వీర్యం స్త్రీసమక్షం విశేషతః । స తు రామవచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవో హేమపింగళః ॥ ౧౯ ॥ ననర్ద క్రూరనాదేన వినిర్భిందన్నివాంబరమ్ । తస్య శబ్దేన విత్రస్తా గావో యాంతి హతప్రభాః ॥ ౨౦ ॥ రాజదోషపరామృష్టాః కులస్త్రియ ఇవాకులాః । ద్రవంతి చ మృగాశ్శీఘ్రం భగ్నా ఇవ రణే హయాః ॥ ౨౧ ॥ పతంతి చ ఖగా భూమౌ క్షీణపుణ్యా ఇవ గ్రహాః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స జీమూతగణప్రణాదో నాదం వ్యముంచత్త్వరయా ప్రతీతః । సూర్యాత్మజశ్శౌర్యవివృద్ధతేజాస్సరిత్పతిర్వానిలచంచలోర్మిః ॥ ౨౨ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే చతుర్దశస్సర్గః ॥ ౧౬ ॥ ౩౫౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథతస్యనినాదంతం సుగ్రీవస్యమహాత్మనః । శుశ్రావాంతఃపురగతోవాలీభ్రాతురమర్షణః ॥ ౧ ॥ శ్రుత్వాతుతస్యనినదం సర్వభూతప్రకమ్పనమ్ । మదశ్చైకపదేనష్టఃక్రోధశ్చాపతితోమహాన్ ॥ ౨ ॥ సతురోషపరీతాంగో వాలీసంధ్యాతపప్రభః । ఉపరక్తఇవాదిత్య స్సద్యోనిష్ప్రభతాంగతః ॥ ౩ ॥ వాలీదంష్ట్రాకరాళస్తు క్రోధాద్దీప్తాగ్నిసన్నిభః । భాత్యుత్పతితపద్మాభస్సమృణాళఇవహ్రదః ॥ ౪ ॥ శబ్దందుర్మర్షణంశ్రుత్వా నిష్పపాతతతోహరిః । వేగేనచరణన్యాసై ర్దారయన్నివమేదినీమ్ ॥ ౫ ॥ తంతుతారాపరిష్వజ్య స్నేహాద్దర్శితసౌహృదా । ఉవాచత్రస్తసంభ్రాంతా హితోదర్కమిదంవచః ॥ ౬ ॥ సాధుక్రోధమిమంవీర నదీవేగమివాగతమ్ । శయనాదుత్థితఃకాల్యంత్యజభుక్తామివస్రజమ్ ॥ ౭ ॥ కాల్యమేతేనసంగ్రామం కరిష్యసిచవానర । వీరతేశత్రుబాహుళ్యంఫల్గుతావానవిద్యతే ॥౮॥ సహసాతవనిష్క్రామోమమతావన్నరోచతే। శ్రూయతాంచాభిధాస్యామియన్నిమిత్తంనివార్యసే ॥ ౯ ॥ పూర్వమాపతితఃక్రోధాత్సత్వామాహ్వయతేయుధి । నిష్పత్యచనిరస్తస్తే హన్యమానోదిశోగతః ॥ ౧౦ ॥ త్వయాతస్యనిరస్తస్య పీడితస్యవిశేషతః । ఇహైత్యపునరాహ్వానంశంకాంజనయతీవమే ॥ ౧౧ ॥ దర్పశ్చవ్యవసాయశ్చ యాదృశస్తస్యనర్దతః । నినాదస్యాపిసంరమ్భో నైతదల్పంహికారణమ్ ॥ ౧౨ ॥ నాసహాయమహంమన్యే సుగ్రీవంతమిహాగతమ్ । అవష్టబ్ధసహాయశ్చ యమాశ్రిత్యైషగర్జతి । ప్రకృత్యానిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవవానరః । అపరీక్షితవీర్యేణ సుగ్రీవస్సహనైష్యతి ॥ ౧౪ ॥ పూర్వమేవమయావీరశ్రుతంకథయతోవచః । అంగదస్యకుమారస్యవక్ష్యామిత్వాహితంవచః ॥ ౧౫ ॥ అంగదస్తుకుమారోయం వనాంతముపనిర్గతః । ప్రవృత్తిస్తేనకథితా చారైరాప్తైర్నివేదితా ॥ ౧౬ ॥ అయోధ్యాధిపతేఃపుత్రౌ శూరౌసమరదుర్జయౌ । ఇక్ష్వాకూణాంకులేజాతౌ ప్రథితౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౭ ॥ సుగ్రీవప్రియకామార్థం ప్రాప్తౌతత్రదురాసదౌ । తవభ్రాతుర్హివిఖ్యాత స్సహాయోరణకర్కశః ॥ ౧౮ ॥ రామఃపరబలామర్దీయుగాంతాగ్నిరివోత్థితః । నివాసవృక్షస్సాధూనా మాపన్నానాంపరాగతిః ॥ ౧౯ ॥ ఆర్తానాంసంశ్రయశ్చైవ యశసశ్చైకభాజనమ్ । జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నో నిదేశేనిరతఃపితుః ॥ ౨౦ ॥ ధాతూనామివశైలేంద్రోగుణానామాకరోమహాన్ । తత్క్షమంనవిరోధస్తే సహతేనమహాత్మనా ॥ ౨౧ ॥ దుర్జయేనాప్రమేయేనరామేణరణకర్మసు । శూరవక్ష్యామితేకించి న్నచేచ్ఛామ్యభ్యసూయితుమ్ ॥ ౨౨ ॥ శ్రూయతాంక్రియతాంచైవతవవక్ష్యామియద్ధితమ్ । యౌవరాజ్యేనసుగ్రీవం తూర్ణంసాధ్వభిషేచయ ॥ ౨౩ ॥ విగ్రహంమాకృథావీర భ్రాత్రారాజన్బలీయసా । అహంహితేక్షమంమన్యేతేనరామేణసౌహృదమ్॥౨౪॥సుగ్రీవేణచసంప్రీతింవైరముత్సృజ్యదూరతః । లాలనీయోహితేభ్రాతాయవీయానేషవానరః ॥ ౨౫ ॥ తత్రవాసన్నిధిస్థోవాసర్వథాబంధురేవతే । నహితేనసమంబంధుం భువిపశ్యామికంచన ॥ ౨౬ ॥ దానమానాదిసత్కారైఃకురుష్వప్రత్యనంతరమ్ । వైరమేతత్సముత్సృజ్య తవపార్శ్వేసతిష్ఠతు ॥ ౨౭ ॥ సుగ్రీవోవిపులగ్రీవ స్తవబంధుస్సదామతః । భ్రాతుస్సౌహృదమాలంబనాన్యాగతిరిహాస్తితే ॥ యదితేమత్ప్రియంకార్యంయదిచావైషిమాంహితామ్। యాచ్యమానఃప్రయత్నేనసాధువాక్యంకురుష్వమే॥౨౯॥ ఓమ్ ॥ ప్రసీదపథ్యంశృణుజల్పితంహి మేనరోషమేవానువిధాతుమర్హసి । క్షమోహితేకోసలరాజసూనునానవిగ్రహశ్శక్రసమానతేజసా ॥ ౩౦ ॥ తథాహితారాహితమేవవాక్యం తంవాలినంపథ్యమిదంబభాషే । నరోచతేతద్వచనంహితస్య కాలాభిపన్నస్యవినాశకాలే ॥ ౩౧ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే పంచదశస్సర్గః॥౭౯॥౧౫౮౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తామేవంబ్రువతీంతారాంతారాధిపనిభాననామ్ । వాలీనిర్భర్త్సయామాసవచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గర్జతోస్యచసంరంభం భ్రాతుశ్శత్రోర్విశేషతః । మర్షయిష్యామ్యహం కేనకా

రణేనవరానఘే ॥ ౨ ॥ అధర్షితానాంశూరాణాం సమరేష్వనివర్తినామ్ । ధర్షణామర్షణంభీరు మరణాదతిరిచ్యతే ॥ ౩ ॥ సోఢుంనచసమర్థోహం యుద్ధకామస్యసంయుగే । సుగ్రీవస్యచసంరంభం హీనగ్రీవస్యగర్జతః ॥ నచకార్యోవిషాదస్తే రాఘవంప్రతిమత్కృతే । ధర్మజ్ఞశ్చకృతజ్ఞశ్చకథంపాపంకరిష్యతి ॥ ౫ ॥ నివర్తస్వసహస్త్రీభిఃకథంభూయోనుగచ్ఛసి । సౌహృదందర్శితంతారే మయిభక్తిఃకృతాత్వయా ॥ ౬ ॥ ప్రతియోత్స్యామ్యహం గత్వాసుగ్రీవంజహిసంభ్రమమ్ । దర్పమాత్రంవినేష్యామినచప్రాణైర్విమోక్ష్యతే ॥ ౭ ॥ అహంహ్యాజిస్థితస్యాస్య కరిష్యామియథేప్సితమ్ । వృక్షైర్ముష్టిప్రహారైశ్చ పీడితఃప్రతియాస్యతి ॥ ౮ ॥ నమేగర్వితమాయస్తం సహిష్యతిదురాత్మవాన్ । కృతంతారేసహాయత్వం దర్శితంసౌహృదంమయి ॥ ౯ ॥ శాపితాసిమమప్రాణైర్నివర్తస్వజయేనచ । అహంజిత్వానివర్తిష్యే తమలంభ్రాతరంరణే ॥ ౧౦ ॥ తంతుతారాపరిష్వజ్య వాలినంప్రియవాదినీ । చకారరుదతీమందం దక్షిణాసాప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౧ ॥ తతస్స్వస్త్యయనంకృత్వా మంత్రవద్విజయైషిణీ । అంతఃపురంసహస్త్రీభిః ప్రవిష్టాశోకమోహితా ॥ ౧౨ ॥ ప్రవిష్టాయాంతుతారాయాం సహస్త్రీభిస్స్వమాలయమ్ । నగర్యానిర్యయౌక్రుద్ధో మహాసర్పఇవశ్వసన్ ॥ ౧౩ ॥ సనిశ్శ్వస్యమహావేగో వాలీపరమరోషణః । సర్వతశ్చారయన్దృష్టిం శత్రుదర్శనకాంక్షయా ॥ ౧౪ ॥ సదదర్శతతశ్శ్రీమాం త్సుగ్రీవంహేమపింగళమ్ । సుసంవీతమవష్టబ్ధం దీప్యమానమివానలమ్ ॥ ౧౫ ॥ సతందృష్ట్వామహావీర్యం సుగ్రీవంపర్యవస్థితమ్ । గాఢంపరిదధేవాసో వాలీపరమరోషణః ॥ ౧౬ ॥ సవాలీగాఢసంవీతోముష్టిముద్యమ్యవీర్యవాన్ । సుగ్రీవమేవాభిముఖోయయౌయోద్ధుంకృతక్షణః ॥ ౧౭ ॥ సుగ్రీవోపిసముద్దిశ్య వాలినంహేమమాలినమ్ । శ్లిష్టముష్టింసముద్యమ్య సంరబ్ధతరమాగతః ॥ తంవాలీక్రోధతామ్రాక్షస్సుగ్రీవంరణపండితమ్ । ఆపతంతంమహావేగమిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ ఏషముష్టిర్మయాబద్ధో గాఢస్సునిహితాంగుళిః । మయావేగవిముక్తస్తే ప్రాణానాదాయయాస్యతి ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తస్తుసుగ్రీవః క్రుద్ధోవాలినమబ్రవీత్ । తవైవచహరన్ప్రాణాన్ముష్టిఃపతతుమూర్ధని ॥ ౨౧ ॥ తాడితస్తేనసంక్రుద్ధస్సమభిక్రమ్యవేగతః । అభవచ్ఛోణితోద్గారీ సోత్పీడఇవపర్వతః ॥ ౨౨ ॥ సుగ్రీవేణతునిస్సంగం సాలముత్పాట్యతేజసా । గాత్రేష్వభిహతోవాలీ వజ్రేణేవమహాగిరిః ॥ ౨౩ ॥ సతువాలీప్రచలితస్సాలతాడనవిహ్వలః । గురుభారసమాక్రాంతా సార్ధనౌరివసాగరే ॥ ౨౪ ॥ తౌభీమబలవిక్రాన్తౌ సుపర్ణసమవేగినౌ । ప్రవృద్ధౌఘోరవపుషౌ చన్ద్రసూర్యావివాంబరే ॥ ౨౫ ॥ పరస్పరమమిత్రఘ్నౌ ఛిద్రాన్వేషణతత్పరౌ । తతోవర్ధతవాలీతుబలవీర్యసమన్వితః ॥ ౨౬ ॥ సూర్యపుత్రోమహావీర్యస్సుగ్రీవఃపరిహీయతే । వాలినాభగ్నదర్పస్తుసుగ్రీవోమన్దవిక్రమః ॥ ౨౭ ॥ వాలినంప్రతిసామర్షో దర్శయామాసలాఘవమ్ । వృక్షైస్సశాఖైశ్శిఖరైర్వజ్రకోటినిభైర్నఖైః ॥ ౨౮ ॥ ముష్టిభిర్జానుభిఃపద్భిర్బాహుభిశ్చపునఃపునః । తయోర్యుద్ధమభూద్ఘోరం వృత్రవాసవయోరివ ॥ ౨౯ ॥ తౌశోణితాక్తౌయుధ్యేతాం వానరౌవనచారిణౌ । మేఘావివమహాశబ్దైస్తర్జయానౌపరస్పరమ్ ॥ ౩౦ ॥

హీయమానమథోపశ్య త్సుగ్రీవంవానరేశ్వరమ్ । వీక్షమాణందిశశ్చైవ రాఘవస్సముహుర్ముహుః ॥ ౩౧ ॥ తతోరామోమహాతేజా ఆర్తందృష్ట్వాహరీశ్వరమ్ । శరంచవీక్షతేవీరో వాలినోవధకారణాత్ ॥ ౩౨ ॥ తతోధనుషిసంధాయ శరమాశీవిషోపమమ్ । పూరయామాసతచ్చాపంకాలచక్రమివాన్తకః ॥ ౩౩ ॥ తస్యజ్యాతలఘోషేణ త్రస్తాఃపత్రరథేశ్వరాః । ప్రదుద్రువుర్మృగాశ్చైవయుగాన్తఇవమోహితాః ॥ ౩౪ ॥ ముక్తస్తువజ్రనిర్ఘోషః ప్రదీప్తాశనిసన్నిభః । రాఘవేణమహాబాణో వాలివక్షసిపాతితః ॥ ౩౫ ॥ తతస్తేనమహాతేజా వీర్యోత్సిక్తఃకపీశ్వరః । వేగేనాభిహతోవాలీ నిపపాతమహీతలే ॥ ౩౬ ॥ ఇన్ద్రధ్వజఇవోద్ధూతః పౌర్ణమాస్యాంమహీ

తలే । ఆశ్వయుక్సమయేమాసి గతశ్రీకో విచేతనః ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ నరోత్తమః కాలయుగాంతకోపమం శరోత్తమం కాంచనరూప్యభూషితమ్ । ససర్జ దీప్తం తమమిత్రమర్దనం సధూమమగ్నింముఖతో యథాహరః ॥ ౩౮ ॥ అథోక్షితశ్శోణితతోయవిస్రవైః సుపుష్పితాశోకఇవానలోద్ధతః । విచేతనో వాసవసూనురాహవే విభ్రంశితేన్ద్రధ్వజవత్క్షితింగతః ॥ ౩౯ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండె షోడశస్సర్గః ॥ ౬౨౯ ॥ ౧౨౫౮౦ ॥ *********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శరేణాభిహతో రామేణరణకర్కశః । పపాతసహసా వాలీ నికృత్తఇవ పాదపః ॥ ౧ ॥ సభూమౌన్యస్తసర్వాంగస్తప్తకాంచనభూషణః । అపతద్దేవరాజస్య ముక్తరశ్మిరివధ్వజః ॥ ౨ ॥ తస్మిన్నిపతితే భూమౌ వానరాణాంగణేశ్వరే । నష్టచంద్రమివవ్యోమ నవ్యరాజతభూతలమ్ ॥ ౩ ॥ భూమౌనిపతితస్యాపి తస్యదేహంమహాత్మనః । నశ్రీర్జహాతినప్రాణాన తేజోనపరాక్రమః ॥ ౪ ॥ శక్రదత్తావరామాలా కాంచనీవజ్రభూషితా । దధారహరిముఖ్యస్య ప్రాణాంస్తేజశ్శ్రియంచసా ॥ ౫ ॥ సతయామాలయావీరో హైమయాహరియూథపః । సంధ్యానుగతపర్యంతః పయోధరఇవాభవత్ ॥ ౬ ॥ తస్యమాలాచదేహశ్చ మర్మఘాతీచయశ్శరః । త్రిధేవరచితాలక్ష్మీః పతితస్యాపిశోభతే ॥ ౭ ॥ తదస్త్రంతస్యవీరస్యస్వర్గమార్గప్రభావనమ్ । రామబాణాసనక్షిప్తమావహత్పరమాంగతిమ్ ॥ ౮ ॥ తంతదాపతితంసంఖ్యే గతార్చిషమివానలమ్ । బహుమాన్యచతం వీరం వీక్షమాణంశనైరివ ॥ ౯ ॥ యయాతిమివపుణ్యాంతే దేవలోకాత్పరిచ్యుతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆదిత్యమివకాలేనయుగాంతే భువిపాతితమ్ । మహేన్ద్రమివదుర్ధర్షం మహేన్ద్రమివదుస్సహమ్ ॥ ౧౧ ॥ మహేంద్రపుత్రంపతితంవాలినం హేమమాలినమ్ । సింహోరస్కంమహాబాహుం దీప్తాస్యంహరిలోచనమ్ ॥ ౧౨ ॥ లక్ష్మణానుగతో రామో దదర్శోపసర్పచ । తందృష్ట్వారాఘవంవాలీలక్ష్మణంచమహాబలమ్ ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీత్ప్రశ్రితంవాక్యంపరుషంధర్మసంహితమ్ । పరాఙ్ముఖవధంకృత్వా కోనుప్రాప్తస్త్వయాగుణః ॥ ౧౪ ॥ యదహంయుద్ధసంరబ్ధశ్శరేణోరసి తాడితః । త్వంనరాధిపతేఃపుత్రః ప్రథితఃప్రియదర్శనః ॥ ౧౫ ॥ కులీనస్సత్వసంపన్నస్తేజస్వీచరితవ్రతః । రామఃకరుణవేదీచ ప్రజానాంచహితేరతః ॥ ౧౬ ॥ సానుక్రోశోజితోత్సాహస్సమయజ్ఞోదృఢవ్రతః । ఇతి తేసర్వభూతాని కథయన్తియశోభువి ॥ ౧౭ ॥ దమశ్శమఃక్షమాధర్మోధృతిస్సత్యంపరాక్రమః । పార్థివానాంగుణారాజన్దండశ్చాప్యపరాధిషు ॥ ౧౮ ॥ తాన్గుణాంత్సంప్రధార్యాహమగ్ర్యంచాభిజనంతవ । తారయాప్రతిషిద్ధోపి సుగ్రీవేణసమాగతః ॥ ౧౯ ॥ నమామన్యేనసంరబ్ధంప్రమత్తంయోద్ధుమర్హతి । ఇతిమెబుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాదర్శనేతవ ॥ ౨౦ ॥ నత్వాంవినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజమధార్మికమ్ । జానేపాపసమాచారం తృణైఃకూపమివావృతమ్ ॥ ౨౧ ॥ సతాంవేషధరంపాపం ప్రచ్ఛన్నమివపావకమ్ । నాహంత్వామభిజానామి ధర్మచ్ఛద్మాభిసంవృతమ్ ॥ ౨౨ ॥ విషయేవాపురేవా తేయదానాపకరోమ్యహమ్ । నచత్వామవజానెచ కస్మాత్త్వంహంస్యకిల్బిషమ్ ॥ ఫలమూలాశనంనిత్యంవానరంవనగోచరమ్ । మామిహాప్రతియుధ్యంతమన్యేనచసమాగతమ్ ॥ ౨౪ ॥ లిఙ్గమప్యస్తితే రాజన్దృశ్యతేధర్మసంహితమ్ ॥ ౨౫ ॥ కఃక్షత్రియకులేజాతః శ్రుతవాన్నష్టసంశయః । ధర్మలిఙ్గప్రతిచ్ఛన్నః క్రూరంకర్మసమాచరేత్ ॥ ౨౬ ॥ రామరాజకులేజాతో ధర్మవానితివిశ్రుతః । అభవ్యోభవ్యరూపేణకిమర్థంపరిధావసి ॥ ౨౭ ॥ సామదానంక్షమాధర్మస్సత్యంధృతిపరాక్రమౌ । పార్థివానాంగుణారాజన్ దండశ్చాప్యపరాధిషు ॥ ౨౮ ॥ వయంవనచరారామ మృగామూలఫలాశనాః । ఏషాప్రకృతిరస్మాకం పురుషస్త్వంనరేశ్వరః ॥ భూమిర్హిరణ్యంరూప్యంచ విగ్రహేకారణానిచ । అత్రకస్తేవనేలోభో మదీయేషుఫలేషువా ॥ ౨౯ ॥ నయశ్చవినయశ్చోభౌ నిగ్రహానుగ్రహావపి । రాజవృత్తిరసంకీర్ణాననృపాఃకామవృత్తయః ॥ ౩౦ ॥ త్వంతుకామప్ర

ధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః। రాజవృత్తైరసంకీర్ణ శ్శరాసనపరాయణః ॥ ౩౧ ॥ నతే స్త్యపచితిర్ధర్మే నార్థేబుద్ధిర
వస్థితా । ఇంద్రియైః కామవృత్తస్సన్కృష్యసే మనుజేశ్వర ॥ ౩౨ ॥ హత్వాబాణేన కాకుత్స్థ మామిహానపరాధి
నమ్। కింవక్ష్యసి సతాంమధ్యే కర్మకృత్వా జుగుప్సితమ్ ॥ ౩౩ ॥ రాజహా బ్రహ్మహాగోఘ్న శ్చోరః ప్రాణివధేర
తః । నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వే నిరయగామినః ॥ ౩౪ ॥ సూచకశ్చ కదర్యశ్చ మిత్రఘ్నో గురుతల్పగః । లోకం
పాపాత్మనామేతే గచ్ఛంతే నాత్ర సంశయః ॥ ౩౫ ॥ అధార్యం చర్మ మే సద్భిః రోమాణ్యస్థి చ వర్జితమ్ । అభక్ష్యా
ణి చ మాంసాని త్వద్విధైర్ధర్మచారిభిః ॥ ౩౬ ॥ పంచ పంచనఖా భక్ష్యా బ్రహ్మక్షత్రేణ రాఘవ । శల్యకశ్శ్వావిధో
గోధా శశః కూర్మశ్చ పంచమః ॥ ౩౭ ॥ చర్మ చాస్థి చ మే రాజన్నస్పృశన్తి మనీషిణః । అభక్ష్యాణి చ మాంసాని సోహం
పంచనఖో హతః ॥ ౩౮ ॥ తారయా వాక్యముక్తోహం సత్యం సర్వజ్ఞయా హితమ్ । తదతిక్రమ్య మోహేన కాలస్య
వశమాగతః ॥ ౩౯ ॥ త్వయా నాథేన కాకుత్స్థ న సనాథా వసుంధరా । ప్రమదా శీలసంపన్నా ధూర్తేన పతినా యథా
శఠో నైకృతికః క్షుద్రో మిథ్యాప్రశ్రితమానసః। కథం దశరథేన త్వం జాతః పాపో మహాత్మనా ॥ ౪౧ ॥ భిన్నచారిత్ర
కక్ష్యేణ సతాం ధర్మాతివర్తినా । త్యక్తధర్మాంకుశేనాహం నిహతో రామహస్తినా ॥ ౪౨ ॥ అశుభం చాప్యయుక్తం
చ సతాం చైవ విగర్హితమ్ । వక్ష్యసే చేదృశం కృత్వా సద్భిస్సహ సమాగతః ॥ ౪౩ ॥ ఉదాసీనేషు యోస్మాసు విక్ర
మస్తు ప్రకాశితః । అపకారిషు తం రాజన్నహి పశ్యామి విక్రమమ్ ॥ ౪౪ ॥ దృశ్యమానస్తు యుధ్యేథా మయా య
ది నృపాత్మజ । అద్య వైవస్వతం దేవం పశ్యేస్త్వం నిహతో మయా ॥ ౪౫ ॥ త్వయాఽదృశ్యేన తు రణే నిహతోహం
దురాసదః । ప్రసుప్తః పన్నగేనేవ నరః పానవశంగతః ॥ ౪౬ ॥ మామేవ యది పూర్వం త్వ మేతదర్థమచోదయః।
మైథిలీమహమేకాహ్నా తవ చానీతవాన్భవేత్ ॥ ౪౭ ॥ (రాక్షసం చ దురాత్మానం తవ భార్యాపహారిణమ్)। సుగ్రీ
వప్రియకామేన యత్కృతేస్మి హతస్త్వయా ॥ ౪౮ ॥ కంఠే బద్ధ్వా ప్రదద్యాం తే నిహతం రావణం రణే । న్యస్తాం
సాగరతోయే వా పాతాళే వాపి మైథిలీమ్ ॥ ౪౯ ॥ ఆనయేయం తవాదేశాచ్ఛ్వేతామశ్వతరీమివ । యుక్తం య
త్ప్రాప్నుయాద్రాజ్యం సుగ్రీవస్స్వర్గతే మయి ॥ ౫౦ ॥ అయుక్తం యదధర్మేణ త్వయాహం నిహతో రణే । కామమేవం
విధో లోకః కాలేన వినియుజ్యతే ॥ ౫౧ ॥ క్షమం చేద్భవతా ప్రాప్త ముత్తరం సాధు చింత్యతామ్ । ఓమ్ ॥ ఇత్యేవ
ముక్త్వా పరిశుష్కవక్త్ర శ్శరాభిఘాతాద్వ్యథితో మహాత్మా । సమీక్ష్య రామం రవిసన్నికాశం తూష్ణీం బభూవామ
రరాజసూనుః ॥ ౫౨ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౫౩౨ ॥ ౧౦౬౪౦ ॥ *********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తః ప్రశ్రితం వాక్యం ధర్మార్థసహితం హితమ్ । పరుషం వాలినా రా
మో నిహతేన విచేతసా ॥ ౧ ॥ తం నిష్ప్రభమివాదిత్యం ముక్తతోయమివాంబుదమ్ । ఉక్తవాక్యం హరిశ్రేష్ఠ ము
పశాంతమివానలమ్ ॥ ౨ ॥ ధర్మార్థగుణసంపన్నం హరీశ్వరమనుత్తమమ్ । అధిక్షిప్తస్తదా రామః పశ్చాద్వాలిన
మబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ ధర్మమర్థం చ కామం చ సమయం చాపి లౌకికమ్ । అవిజ్ఞాయ కథం బాల్యా న్మామిహాద్య విగర్హసే ॥
అపృష్ట్వా బుద్ధిసంపన్నాన్ వృద్ధానాచార్యసంమతాన్ । సౌమ్య వానరచాపల్యా త్కిం మాం వక్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౫ ॥
ఇక్ష్వాకూణామియం భూమి స్సశైలవనకాననా । మృగపక్షిమనుష్యాణాం నిగ్రహప్రగ్రహావపి ॥ ౬ ॥ తాం పా
లయతి ధర్మాత్మా భరతస్సత్యవాగృజుః । ధర్మకామార్థతత్త్వజ్ఞో నిగ్రహానుగ్రహే రతః ॥ ౭ ॥ నయశ్చ వినయశ్చోభౌ
యస్మింత్సత్యం చ సుస్థితమ్ । విక్రమశ్చ యథాదృష్టస్స రాజా దేశకాలవిత్ ॥ ౮ ॥ తస్య ధర్మకృతాదేశా వయమన్యే
చ పార్థివాః । చరామో వసుధాం కృత్స్నాం ధర్మసంతానమిచ్ఛవః ॥ ౯ ॥ తస్మిన్నృపతిశార్దూలే భరతే ధర్మవత్సలే।
పాలయత్యఖిలాం భూమిం కశ్చరేద్ధర్మనిగ్రహమ్ ॥ ౧౦ ॥ తే వయం ధర్మవిభ్రష్టం స్వధర్మే పరమే స్థితాః । భరతా

జ్ఞాంపురస్కృత్య నిగృహ్ణామయథావిధి ॥ ౧౧ ॥ త్వంతుసంక్లిష్టధర్మాచ కర్మణాచవిగర్హితః । కామతంత్ర ప్ర
ధానశ్చ నస్థితో రాజవర్త్మని ॥ ౧౨ ॥ జ్యేష్ఠోభ్రాతాపితాచైవ యశ్చవిద్యాంప్రయచ్ఛతి । త్రయస్తేపితరోజ్ఞే
యాః ధర్మేచపథివర్తినః ॥ ౧౩ ॥ యవీయానాత్మనఃపుత్రః శిష్యశ్చాపిగుణోదితః । పుత్రవత్తేత్రయశ్చిం
త్యా ధర్మశ్చేదత్రకారణమ్ ॥ ౧౪ ॥ సూక్ష్మఃపరమదుర్జ్ఞేయ స్సతాంధర్మఃప్లవంగమ । హృదిస్థస్సర్వభూతా
నామాత్మా వేదశుభాశుభే ॥ ౧౫ ॥ చపలశ్చపలైస్సార్థం వానరైరకృతాత్మభిః । జాత్యంధఇవజాత్యంధైర్మం
త్రయన్ద్రక్ష్యసేనుకిమ్ ॥ ౧౬ ॥ అహంతువ్యక్తతామస్య వచనస్యబ్రవీమితే । నహిమాంకేవలంరోషా త్త్వంవి
గర్హితుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ తదేతత్కారణంపశ్యయదర్థంత్వంమయాహతః । భ్రాతుర్వర్తసిభార్యాయాంత్యక్త్వా
ధర్మంసనాతనమ్ ॥ ౧౮ ॥ అస్యత్వంధరమాణస్య సుగ్రీవస్యమహాత్మనః । రుమాయాంవర్తసేకామాత్స్నుషా
యాంపాపకర్మకృత్ ॥ ౧౯ ॥ తద్వ్యతీతస్యతేధర్మాత్కామవృత్తస్యవానర । భ్రాతృభార్యావమర్శేస్మిన్దం
డోయంప్రతిపాదితః ॥ ౨౦ ॥ నహిధర్మవిరుద్ధస్యలోకవృత్తాదపేయుషః । దండాదన్యత్రపశ్యామి నిగ్రహంహ
రియూథప ॥ ౨౧ ॥ నహితేమర్షయేపాపం క్షత్రియోహంకులోద్భవః । ఔరసీంభగినీంవాపిభార్యాంవా
ప్యనుజస్యయః ॥ ౨౨ ॥ ప్రచరేతనరఃకామా త్తస్యదండోవధస్స్మృతః । భరతస్తుమహీపాలోవయంత్వాదేశవర్తి
నః ॥ ౨౩ ॥ త్వంతుధర్మాదతిక్రాంతఃకథంశక్యముపేక్షితుమ్ । గురుధర్మవ్యతిక్రాంతం ప్రాజ్ఞోధర్మేణపా
లయన్ ॥ ౨౪ ॥ భరతఃకామవృత్తానాం నిగ్రహేపర్యవస్థితః । వయంతుభరతాదేశ విధింకృత్వాహరీశ్వర ॥
త్వద్విధాన్భిన్నమర్యాదా న్నియంతుంపర్యవస్థితాః । సుగ్రీవేణచమేసఖ్యంలక్ష్మణేనయథాతథా ॥ ౨౬ ॥ దార
రాజ్యనిమిత్తంచ నిశ్శ్రేయసిరతస్సమే । ప్రతిజ్ఞాచమయాదత్తాతదావానరసన్నిధౌ ॥ ౨౭ ॥ ప్రతిజ్ఞాచకథంశ
క్యా మద్విధేనానవేక్షితుమ్ । తదేభిఃకారణైస్సర్వై ర్మహద్భిర్ధర్మసంహితైః ॥ ౨౮ ॥ శాసనంతవయద్యుక్తం
తద్భవాననుమన్యతామ్ । సర్వథాధర్మఇత్యేవ ద్రష్టవ్యస్తవనిగ్రహః ॥ ౨౯ ॥ వయస్యస్యోపకర్తవ్యంధర్మమేవా
నుపశ్యతః । శక్యంత్వయాపితత్కార్యం ధర్మమేవానుపశ్యతా ॥ ౩౦ ॥ శ్రూయతేమనునాగీతౌ శ్లోకౌచారిత్ర
వత్సలౌ । గృహీతౌధర్మకుశలై స్తత్తథాచరితంహరే ॥ ౩౧ ॥ రాజభిర్ధృతదండాస్తు కృత్వాపాపానిమానవాః ।
నిర్మలాస్స్వర్గమాయాంతి సంతస్సుకృతినోయథా ॥ ౩౨ ॥ శాసనాద్వావిమోక్షాద్వా స్తేనస్స్తేయాద్విముచ్య
తే । రాజాత్వశాసన్పాపస్య తదవాప్నోతికిల్బిషమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఆర్యేణమమమాంధాత్రా వ్యసనంఘోరమీప్సితమ్ ।
శ్రమణేనకృతేపాపే యథాపాపంకృతంత్వయా ॥ ౩౪ ॥ అన్యైరపికృతంపాపం ప్రమత్తైర్వసుధాధిపైః । ప్రా
యశ్చిత్తంచకుర్వంతి తేనతచ్ఛామ్యతేరజః ॥ ౩౫ ॥ తదలంపరితాపేన ధర్మతఃపరికల్పితః । వధోవానరశార్దూల
నవయంస్వవశేస్థితాః ॥ ౩౬ ॥ శృణుచాప్యపరంభూయః కారణంహరిపుంగవ । యచ్ఛ్రుత్వాహేతుమద్వీర న
మన్యుంకర్తుమర్హసి ॥ ౩౭ ॥ నహితత్రమనస్తాపో నమన్యుర్హరియూథప । వాగురాభిశ్చపాశైశ్చకూటైశ్చవివి
ధైర్నరాః ॥ ౩౮ ॥ ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చదృశ్యాశ్చ గృహ్ణంతిసుబహూన్మృగాన్ । ప్రధావితాన్వావిత్రస్తాన్ విస్ర
బ్ధాంశ్చాపినిష్ఠితాన్ ॥ ౩౯ ॥ ప్రమత్తానప్రమత్తాన్వా నరామాంసార్థినోభృశమ్ । విధ్యంతివిముఖాంశ్చాపి నచ
దోషోత్రవిద్యతే ॥ ౪౦ ॥ యాంతిరాజర్షయశ్చాత్ర మృగయాంధర్మకోవిదాః । తస్మాత్త్వంనిహతోయుద్ధే మయా
బాణేనవానర ॥ ౪౧ ॥ అయుధ్యన్ప్రతియుధ్యన్వా యస్మాచ్ఛాఖామృగోహ్యసి । దుర్లభస్యచధర్మస్య జీవితస్యశు
భస్యచ ॥ ౪౨ ॥ రాజానోవానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారోనసంశయః । తాన్నహింస్యాన్నచాక్రోశే న్నాక్షిపేన్నాప్రి
యంవదేత్ ॥ ౪౩ ॥ దేవామానుషరూపేణ చరంత్యేతేమహీతలే । త్వంతుధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలంరోషమాస్థితః ॥

ప్రదూషయసి మాం ధర్మే పితృపైతామహే స్థితమ్ । ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవ్యథితో భృశమ్ ॥ ౪౫ ॥ న దోషం రాఘవే దధ్యౌ ధర్మేఽధిగతనిశ్చయః । ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రాఞ్జలిర్వానరేశ్వరః ॥ ౪౬ ॥ యత్త్వమాత్థ నరశ్రేష్ఠ తదేవం నాత్ర సంశయః । ప్రతివక్తుం ప్రకృష్టే హి నాపకృష్టస్తు శక్నుయాత్ ॥ ౪౭ ॥ యదయుక్తం మయా పూర్వం ప్రమాదాదుక్తమప్రియమ్ । తత్రాపి ఖలు మే దోషం కర్తుం నార్హసి రాఘవ ॥ ౪౮ ॥ త్వం హి దృష్టార్థతత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః । కార్యకారణసిద్ధౌ తే ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా ॥ ౪౯ ॥ మామప్యపగతం ధర్మాద్వ్యతిక్రాన్తపురస్కృతమ్ । ధర్మసంహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ ॥ ౫౦ ॥ (బాష్పసంరుద్ధకణ్ఠస్తు వాలీ సార్తరవశ్శనైః । ఉవాచ రామం సంప్రేక్ష్య పఙ్కలగ్న ఇవ ద్విపః ॥ ౫౧) ॥ న త్వాత్మానమహం శోచే న తారాం నచ బాన్ధవాన్ । యథా పుత్రం గుణజ్యేష్ఠమఙ్గదం కనకాఙ్గదమ్ ॥ ౫౨ ॥ స మమాదర్శనాద్దీనో బాల్యాత్ప్రభృతి లాలితః । తటాక ఇవ పీతామ్బురుపశోషం గమిష్యతి ॥ ౫౩ ॥ బాలశ్చాకృతబుద్ధిశ్చ ఏకపుత్రశ్చ మే ప్రియః । తారేయో రామ భవతా రక్షణీయో మహాబలః ॥ ౫౪ ॥ సుగ్రీవే చాఙ్గదే చైవ విధత్స్వ మతిముత్తమామ్ । త్వం హి శాస్తా చ గోప్తా చ కార్యాకార్యవిధౌ స్థితః ॥ ౫౫ ॥ యా తే నరపతే వృత్తిర్భరతే లక్ష్మణే చ యా । సుగ్రీవే చాఙ్గదే రాజంస్తాం త్వమాధాతుమర్హసి ॥ ౫౬ ॥ మద్దోషకృతదోషాం తాం యథా తారాం తపస్వినీమ్ । సుగ్రీవో నావమన్యేత తథావస్థాతుమర్హసి ॥ ౫౭ ॥ త్వయా హ్యనుగృహీతేన రాజ్యం శక్యముపాసితుమ్ । త్వద్వశే వర్తమానేన తవ చిత్తానువర్తినా ॥ ౫౮ ॥ శక్యం దివం చార్జయితుం వసుధాం చాపి శాసితుమ్ । త్వత్తోఽహం వధమాకాఙ్క్షన్ వార్యమాణోఽపి తారయా ॥ ౫౯ ॥ సుగ్రీవేణ సహ భ్రాత్రా ద్వన్ద్వయుద్ధముపాగతః । ఇత్యుక్త్వా వానరో రామం విరరామ హరీశ్వరః ॥ ౬౦ ॥ స తమాశ్వాసయద్రామో వాలినం వ్యక్తదర్శనమ్ । సామసమ్పన్నయా వాచా ధర్మతత్త్వార్థయుక్తయా ॥ ౬౧ ॥ న సన్తాపస్త్వయా కార్య ఏతదర్థం ప్లవఙ్గమ । న వయం భవతా చిన్త్యా నాప్యాత్మా హరిసత్తమ ॥ ౬౨ ॥ వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః । దణ్డ్యే యః పాతయేద్దణ్డం దణ్డ్యో యశ్చాపి దణ్డ్యతే ॥ ౬౩ ॥ కార్యకారణసిద్ధార్థావుభౌ తౌ నావసీదతః । తద్భవాన్దణ్డసంయోగాదస్మాద్విగతకల్మషః ॥ ౬౪ ॥ గతస్స్వాం ప్రకృతిం ధర్మ్యాం ధర్మదృష్టేన వర్త్మనా । త్యజ శోకం చ మోహం చ భయం చ హృదయే స్థితమ్ ॥ ౬౫ ॥ త్వయా విధానం హర్యగ్ర్య న శక్యమతివర్తితుమ్ । యథా త్వయ్యఙ్గదో నిత్యం వర్తతే వానరేశ్వర ॥ ౬౬ ॥ తథా వర్తేత సుగ్రీవే మయి చాపి న సంశయః ॥ ఓమ్ ॥ స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనస్సమాహితం ధర్మపథానువర్తినః । నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినో వచస్సుయుక్తం నిజగాద వానరః ॥ ౬౭ ॥ శరాభితప్తేన విచేతసా మయా ప్రదూషితస్త్వం యదజానతా ప్రభో । ఇదం మహేన్ద్రోపమభీమవిక్రమ ప్రసాదితస్త్వం క్షమ మే నరేశ్వర ॥ ౬౮ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే అష్టాదశస్సర్గః ॥ ౪౩౫ ॥ ౮౭౦౦ ॥ ******

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స వానరమహారాజశ్శయానశ్శరవిక్షతః । ప్రత్యుక్తో హేతుమద్వాక్యైర్నోత్తరం ప్రత్యపద్యత ॥ ౧ ॥ అశ్మభిః ప్రవిభిన్నాఙ్గః పాదపైరాహతో భృశమ్ । రామబాణేన చాక్రాన్తో జీవితాన్తే ముమోహ సః ॥ ౨ ॥ తం భార్యా బాణమోక్షేణ రామదత్తేన సంయుగే । హతం ప్లవగశార్దూలం తారా శుశ్రావ వాలినమ్ ॥ ౩ ॥ సా సపుత్రాఽప్రియం శ్రుత్వా వధం భర్తుస్సుదారుణమ్ । నిష్పపాత భృశం త్రస్తా వివిధాద్గిరిగహ్వరాత్ ॥ ౪ ॥ యే త్వఙ్గదపరీవారా వానరా భీమవిక్రమాః । తే సకార్ముకమాలోక్య రామం త్రస్తాః ప్రదుద్రువుః ॥ ౫ ॥ సా దదర్శ తతస్త్రస్తాన్హరీనాపతతో భృశమ్ । యూథాదివ పరిభ్రష్టాన్మృగాన్నిహతయూథపాన్ ॥ ౬ ॥ తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖితాన్దుఃఖితా సతీ । రామవిత్రాసితాన్సర్వాననుబద్ధానివేషుభిః ॥ ౭

వానరారాజసింహస్య యస్యయూయంపురస్సరాః । తంవిహాయసుసంత్రస్తాః కస్మాద్ద్రవథదుర్గతాః ॥ ౮ ॥ రా
జ్యహేతోస్సచేద్భ్రాతా భ్రాత్రా రౌద్రేణపాతితః । రామేణప్రహితైరౌద్రైర్మార్గణైర్దూరపాతిభిః ॥ ౯ ॥ కపిప
త్న్యాస్తద్వచశ్శ్రుత్వా కపయఃకామరూపిణః । ప్రాప్తకాలమవిక్లిష్ట మూచుర్వచనమంగనామ్ ॥ ౧౦ ॥ జీవపుత్రే
నివర్తస్వ పుత్రంరక్షస్వచాంగదమ్ । అంతకో రామరూపేణ హత్వానయతివాలినమ్ ॥ ౧౧ ॥ క్షిప్తాన్వృక్షాం
స్సమావిధ్య విపులాశ్చశిలాస్తథా । వాలీవజ్రసమైర్బాణై రామేణవినిపాతితః ॥ ౧౨ ॥ అభిద్రుతమిదంసర్వం
విద్రుతంప్రసృతంబలమ్ । అస్మిన్ప్లవగశార్దూలే హతే శక్రసమప్రభే ॥ ౧౩ ॥ రక్ష్యతాంనగరద్వారశుంగదశ్చా
భిషిచ్యతామ్ । పదస్థంవాలినఃపుత్రం భజిష్యంతిప్లవంగమాః ॥ ౧౪ ॥ అథవారుచిరంస్థాన మిహతేరుచిరాననే ।
ఆవిశంతిహిదుర్గాణి క్షిప్రమన్యానివానరాః ॥ ౧౫ ॥ అభార్యాశ్చసభార్యాశ్చ సంత్యత్రవనచారిణః ।
లుబ్ధేభ్యోవిప్రయుక్తేభ్య స్తేభ్యోనస్తుములంభయమ్ ॥ ౧౬ ॥ అల్పాంతరగతానాంతు శ్రుత్వావచనమంగనా । ఆ
త్మనఃప్రతిరూపంసా బభాషేచారుహాసినీ ॥ ౧౭ ॥ పుత్రేణమమకింకార్యంకింరాజ్యేనకిమాత్మనా । కపిసింహే
మహాభాగే తస్మిన్భర్తరినశ్యతి ॥ ౧౮ ॥ పాదమూలంగమిష్యామి తస్యైవాహంమహాత్మనః । యోసౌ రామప్ర
యుక్తేనశరేణవినిపాతితః ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్త్వాప్రదుద్రావరుదంతీశోకకర్శితా । శిరశ్చోరశ్చబాహుభ్యాందుః
ఖేనసమభిఘ్నతీ ॥ ౨౦ ॥ ఆవ్రజంతీదదర్శాథ పతింనిపతితంభువి । హంతారందానవేంద్రాణాం సమరేష్వనివర్తి
నామ్ ॥ ౨౧ ॥ క్షేప్తారంపర్వతేంద్రాణాం వజ్రాణామివవాసవమ్ । మహావాతసమావిష్టం మహామేఘౌఘనిస్స్వ
నమ్ ॥ ౨౨ ॥ శక్రతుల్యపరాక్రాంతం వృష్ట్వేవోపరతంఘనమ్ । నర్దంతంనర్దతాంభీమం శూరంశూరేణపాతి
తమ్ ॥ ౨౩ ॥ శార్దూలేనామిషస్యార్థే మృగరాజంయథాహతమ్ । అర్చితంసర్వలోకస్య సపతాకంసవేదికమ్ ॥
నాగహేతోస్సుపర్ణేన చైత్యమున్మథితంయథా । అవష్టభ్యచతిష్ఠన్తం దదర్శధనురుత్తమమ్ ॥ ౨౫ ॥ రామంరామా
నుజంచైవ భర్తుశ్చైవానుజంశుభా । తానతీత్యసమాసాద్య భర్తారంనిహతంరణే ॥ ౨౬ ॥ సమీక్ష్యవ్యథితా
భూమౌ సంభ్రాంతానిపపాతహ । సుప్త్వేవపునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతిక్రోశతీ ॥ ౨౭ ॥ రురోదసాపతిందృష్ట్వా
సందితంమృత్యుదామభిః । తామవేక్ష్యతుసుగ్రీవః క్రోశంతీంకురరీమివ ॥ ౨౮ ॥ విషాదమగమత్కష్టం దృష్ట్వా
చాంగదమాగతమ్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః ॥ ౩౩౮ ॥ ౬౭౬౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామచాపవిసృష్టేనశరేణాంతకరేణతమ్ । దృష్ట్వావినిహతంభూమౌ తా
రాతారాధిపాననా ॥ ౧ ॥ సాసమాసాద్యభర్తారం పర్యష్వజతభామినీ । ఇషుణాభిహతందృష్ట్వా వాలినంకుంజ
రోపమమ్ ॥ ౨ ॥ వానరేంద్రంమహేంద్రాభం శోకసంతప్తమానసా । తారాతరుమివోన్మూలం పర్యదేవయదా
తురా ॥ ౩ ॥ రణేదారుణవిక్రాంత ప్రవీరప్లవతాంవర । కిందీనామపురోభాగామద్యత్వంనాభిభాషసే ॥ ౪ ॥
ఉత్తిష్ఠహరిశార్దూల భజస్వశయనోత్తమమ్ । నైవంవిధాశ్శేరతేహి భూమౌనృపతిసత్తమాః ॥ ౫ ॥ అతీవఖలు
తేకాన్తా వసుధావసుధాధిప । గతాసురపియాంగాత్రైర్మాంవిహాయనిషేవసే ॥ ౬ ॥ వ్యక్తమన్యాత్వయావీ
ర ధర్మతస్సంప్రవర్తితా । కిష్కిన్ధేవపురీరమ్యా స్వర్గమార్గవినిర్మితా ॥ ౭ ॥ యాన్యస్మాభిస్త్వయాసార్ధం
వనేషుమధుగన్ధిషు । విహృతానిత్వయాకాలే తేషాముపరమఃకృతః ॥ ౮ ॥ నిరానందానిరాశాహం నిమగ్నా
శోకసాగరే । త్వయిపంచత్వమాపన్నే మహాయూథపయూథపే ॥ ౯ ॥ హృదయంసుస్థిరంమహ్యం దృష్ట్వావిని
హతంభువి । యన్నశోకాభిసంతప్తం స్ఫుటతేద్యసహస్రధా ॥ ౧౦ ॥ సుగ్రీవస్యత్వయాభార్యా హృతాసచవి
వాసితః । యత్తత్తస్యత్వయావ్యుష్టిః ప్రాప్తేయంప్లవగాధిప ॥ ౧౧ ॥ నిశ్రేయసపరామోహాత్ త్వయాచాహంవి

గర్హితా । యైషాఽబ్రువంహితంవాక్యం వానరేంద్రహితైషిణీ ॥ ౧౨ ॥ రూపయౌవనదృప్తానాం దక్షిణానాంచమా
నద । నూనమప్సరసామార్య చిత్తానిప్రమథిష్యసి ॥ ౧౩ ॥ కాలోనిస్సంశయోనూనం జీవితాంతకరస్తవ । బలా
ద్యేనావపన్నోఽసి సుగ్రీవస్యావశోవశమ్ ॥ ౧౪ ॥ వైధవ్యంశోకసంతాపం కృపణంకృపణాసతీ । అదుఃఖోపచితా
పూర్వం వర్తయిష్యామ్యనాథవత్ ॥ ౧౫ ॥ లాలితశ్చాంగదోవీరస్సుకుమారస్సుఖోచితః । వత్స్యతేకామవస్థాం మేపి
తృవ్యేక్రోధమూర్ఛితే ॥ ౧౬ ॥ కురుష్వపితరంపుత్రసుదృష్టంధర్మవత్సలం । దుర్లభందర్శనంవత్సతవతస్యభవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥
సమాశ్వాసయపుత్రంత్వం సందేశంసందిశస్వచ । మూర్ధ్నిచైనముపాఘ్రాయ ప్రవాసంప్రస్థితోహ్యసి ॥ ౧౮ ॥ రా
మేణహిమహత్కర్మ కృతంత్వామభినిఘ్నతా । ఆనృణ్యంతుగతంతస్య సుగ్రీవస్యప్రతిశ్రవే ॥ ౧౯ ॥ సకామోభ
వసుగ్రీవరుమాంత్వం ప్రతిపత్స్యసే । భుంక్ష్వరాజ్యమనుద్విగ్నశ్శస్తోభ్రాతారిపుస్తవ ॥ ౨౦ ॥ కింమామేవంవిల
పతీం ప్రేమ్ణాత్వంనాభిభాషసే । ఇమాఃపశ్యవరాబహ్వీర్భార్యాస్తేవానరేశ్వర ॥ ౨౧ ॥ తస్యావిలపితం
శ్రుత్వా వానర్యస్సర్వతశ్చతాః । పరిగృహ్యాంగదందీనం దుఃఖార్తాఃపరిచుక్రుశుః ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ కిమంగదంసా
ఙ్గదవీరబాహో విహాయయాస్యద్యచిరప్రవాసమ్ । నయుక్తమేవంగుణసన్నికృష్టం విహాయపుత్రంప్రియపుత్ర
గంతుమ్ ॥ ౨౩ ॥ కిమప్రియంతేప్రియచారువేష మయాకృతంనాథసుతేనవాతే । సహాంగదాంమాంప్రవిహా
యవీరయత్ప్రస్థితోదీర్ఘమితఃప్రవాసమ్ ॥ ౨౪ ॥ యద్యప్రియంకించిదసంప్రధార్యకృతంమయాస్యాత్తవదీర్ఘబా
హో । క్షమస్వమేతద్ధరివంశనాథ వ్రజామిమూర్ధ్నాతవవీరపాదౌ ॥ ౨౫ ॥ తథాతుతారాకరుణంరుదంతీ భర్తు
స్సమీపే సహవానరీభిః । వ్యవస్యతప్రాయముపోపవేష్టుమనింద్యవర్ణాభువి యత్రవాలీ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే వింశస్సర్గః ॥ ౨౪౧ ॥ ౪౭౨౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోనిపతితాంతారాంచ్యుతాంతారామివాంబరాత్ । శనైరాశ్వాసయా
మాస హనూమాన్హరియూథపః ॥ ౧ ॥ గుణదోషకృతంజంతుస్స్వకర్మఫలహేతుకమ్ । అవ్యగ్రస్తదవాప్నోతిస
ర్వంప్రేత్యశుభాశుభమ్ ॥ ౨ ॥ శోచ్యాశోచసికంశోచ్యందీనందీనానుకంపసే । కస్యకోవానుశోచ్యోస్తిదేహేస్మి
న్బుద్బుదోపమే ॥ ౩ ॥ అంగదస్తుకుమారోయం ద్రష్టవ్యోజీవపుత్రయా । ఆయత్యాంచవిధేయాని సమర్థాన్యస్య
చింతయ ॥ ౪ ॥ జానాస్యనియతామేవం భూతానామాగతింగతిమ్ । తస్మాచ్ఛుభంహికర్తవ్యం పండితేనేహ
లౌకికమ్ ॥ ౫ ॥ యస్మిన్హరిసహస్రాణి ప్రయుతాన్యర్బుదానిచ । వర్తయంతికృతాంశాని సోయందిష్టాంత
మాగతః ॥ ౬ ॥ యదయంన్యాయదృష్టార్థః సామదానక్షమాపరః । గతోధర్మజితాంభూమిం నైనంశోచితుమ
ర్హసి ॥ ౭ ॥ సర్వేహిహరిశార్దూలాఃపుత్రశ్చాయంతవాంగదః । ఇదంహర్యృక్షరాజ్యంచత్వత్సనాథమనిందితే ॥ ౮ ॥
తావిమౌశోకసంతాపౌ శనైఃప్రేరయభామిని । త్వయాపరిగృహీతోయమంగదశ్శాస్తుమేదినీమ్ ॥ ౯ ॥ సంతతి
శ్చయథాదృష్టా కృత్యంయచ్చాపిసాంప్రతమ్ । రాజ్ఞస్తత్క్రియతాంసర్వమేషకాలస్యనిశ్చయః ॥ ౧౦ ॥ సం
స్కార్యోహరిరాజశ్చ అంగదశ్చాభిషిచ్యతామ్ । సింహాసనగతంపుత్రం పశ్యంతీశాంతిమేష్యసి ॥ ౧౧ ॥ సాత
స్యవచనంశ్రుత్వా భర్తృవ్యసనపీడితా । అబ్రవీదుత్తరంతారా హనూమంతమవస్థితమ్ ॥ ౧౨ ॥ అంగదప్రతి
రూపాణాం పుత్రాణామేకతశ్శతమ్ । హతస్యాప్యస్యవీరస్యగాత్రసంశ్లేషణంవరమ్ ॥ ౧౩ ॥ నచాహంహరిరా
జస్య ప్రభవామ్యంగదస్యవా । పితృవ్యస్తస్యసుగ్రీవస్సర్వకార్యేష్వనంతరః ॥ ౧౪ ॥ నహ్యేషాబుద్ధిరాస్థేయా
హనూమన్నంగదంప్రతి । పితాహిబంధుఃపుత్రస్య నమాతాహరిసత్తమ ॥ ౧౫ ॥ ఓమ్ ॥ నహిమమహరిరాజ
సంశ్రయాత్క్షమతరమస్తిపరత్రచేహవా । అభిముఖహతవీరసేవితంశయనమిదంమమసేవితుంక్షమమ్ ॥ ౧౬ ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకవింశస్సర్గః ॥ ౧౪౪ ॥ ౨౮౮౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వీక్షమాణస్తుమందాసుస్సర్వతోమందముచ్ఛ్వసన్ । ఆదావేవతుసుగ్రీవం దదర్శానుజమగ్రతః ॥ ౧ ॥ తంప్రాప్తవిజయంవాలీ సుగ్రీవంప్లవగేశ్వరః । ఆభాష్యవ్యక్తయావాచా సస్నేహమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ సుగ్రీవదోషేణనమాంగంతుమర్హసికిల్బిషాత్ । కృష్యమాణంభవిష్యేణ బుద్ధిమోహేన మాంబలాత్ ॥ ౩ ॥ యుగపద్విహితంతాత నమన్యేసుఖమావయోః । సౌహార్దంభ్రాతృయుక్తంహితదిదంతాతనాన్యథా ॥ ౪ ॥ ప్రతిపద్యత్వమద్యైవ రాజ్యమేషాంవనౌకసామ్ । మామప్యద్యైవగచ్ఛంతంవిద్ధివైవస్వతక్షయమ్ । జీవితంచహిరాజ్యంచ శ్రియంచవిపులామిమామ్ । ప్రజహామ్యద్యవైతూర్ణం మహచ్చాగర్హితంయశః ॥ ౬ ॥ అస్యాంత్వహమవస్థాయాం వీరవక్ష్యామియద్వచః । యద్యప్యసుకరంరాజన్ కర్తుమేవతదర్హసి ॥ ౭ ॥ సుఖార్హంసుఖసంవృద్ధం బాలమేనమబాలిశమ్ । బాష్పపూర్ణముఖంపశ్య భూమౌపతితమంగదమ్ ॥ ౮ ॥ మమప్రాణైః ప్రియతరం పుత్రంపుత్రమివౌరసమ్ । మయాహీనమహీనార్థం సర్వతఃపరిపాలయ ॥ ౯ ॥ త్వమేవాస్యహిదాతా చ పరిత్రాతాచసర్వశః । భయేష్వభయదశ్చైవ యథాహంప్లవగేశ్వర ॥ ౧౦ ॥ ఏషతారాత్మజశ్శ్రీమాం స్త్వయాతుల్యపరాక్రమః । రక్షసాంతువధేతేషా మగ్రతస్తేభవిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ అనురూపాణికర్మాణి విక్రమ్యబలవాన్రణే । కరిష్యత్యేషతారేయ స్తరస్వీతరుణోంగదః ॥ ౧౨ ॥ సుషేణదుహితాచేయ మర్థసూక్ష్మవినిశ్చయే । ఔత్పాతికేచవివిధేసర్వతఃపరినిష్ఠితా ॥ ౧౩ ॥ యదేషాసాధ్వితిబ్రూయా త్కార్యంతన్ముక్తసంశయమ్ । నహితారామతంకించి దన్యథాపరివర్తతే ॥ ౧౪ ॥ రాఘవస్యచతేకార్యం కర్తవ్యమవిశంకయా । స్యాదధర్మోహ్యకరణే త్వాంచహింస్యాద్విమానితః ॥ ౧౫ ॥ ఇమాంచమాలామాధత్స్వదివ్యాంసుగ్రీవకాంచనీమ్ । ఉదారాశ్రీస్థితాహ్యస్యాం సంప్రజహ్యాన్మృతేమయి ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యేవముక్తస్సుగ్రీవో వాలినాభ్రాతృసౌహృదాత్ । హర్షంత్యక్త్వా పునర్దీనో గ్రహగ్రస్తఇవోడురాట్ ॥ ౧౭ ॥ తద్వాలివచనాచ్ఛాంతః కుర్వన్యుక్తమతంద్రితః । జగ్రాహ సోభ్యనుజ్ఞాతో మాలాంతాంచైవకాంచనీమ్ ॥ ౧౮ ॥ తాంమాలాంకాంచనీందత్వా వాలీదృష్ట్వాత్మజంస్థితమ్ । సంసిద్ధఃప్రేత్యభావాయ స్నేహాదంగదమబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ గాయిత్రీ ॥ ౧౦౦౦౦ ॥ దేశకాలౌభజస్వాద్య క్షమమాణఃప్రియాప్రియే । సుఖదుఃఖసహఃకాలే సుగ్రీవవశగోభవ ॥ ౨౦ ॥ యథాహిత్వంమహాబాహో లాలితస్సతతంమయా । నతథావర్తమానంత్వాం సుగ్రీవోబహుమంస్యతే ॥ ౨౧ ॥ మాస్యామిత్రైర్గతంగచ్ఛేర్మాశత్రుభిరరిందమ । భర్తురర్థపరోదాంత స్సుగ్రీవవశగోభవ ॥ ౨౨ ॥ నచాతిప్రణయఃకార్యఃకర్తవ్యోప్రణయశ్చతే । ఉభయంహిమహాన్దోష స్తస్మాదంతరదృగ్భవ ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యుక్త్వాథవివృత్తాక్ష శ్శరసంపీడితోభృశమ్ । వివృతైర్దశనైర్భీమై ర్బభూవోత్క్రాంతజీవితః ॥ ౨౪ ॥ తతోవిచుక్రుశు స్తత్రవానరాహతయూథపాః । పరిదేవయమానాస్తే సర్వేప్లవగపుంగవాః ॥ ౨౫ ॥ కిష్కింధాహ్యద్యశూన్యాసీత్స్వర్గతేవానరాధిపే । ఉద్యానానిచశూన్యాని పర్వతాఃకాననానిచ ॥ ౨౬ ॥ హతేప్లవగశార్దూలె నిష్ప్రభావానరాఃకృతాః । యస్యవేగేనమహతా కాననానివనానిచ ॥ ౨౭ ॥ పుష్పౌఘేణానుబధ్యంతె కరిష్యతితదద్యకః । యేనదత్తంమహద్యుద్ధం గంధర్వస్యమహాత్మనః ॥ ౨౮ ॥ గోలభస్యమహాబాహో దశవర్షాణిపంచచ । నైవరాత్రౌనదివసేతద్యుద్ధముపశామ్యతి ॥ ౨౯ ॥ తతస్తుషోడశేవర్షె గోలభోవినిపాతితః । తంహత్వాదుర్వినీతంతు వాలీదంష్ట్రాకరాళవాన్ ॥ ౩౦ ॥ సర్వాభయంకరోస్మాకం కథమేషనిపాతితః ॥ ఓమ్ ॥ హతేతువీరేప్లవగాధిపేతదాప్లవంగాస్తత్రనశర్మలేభిరే । వనేచరాస్సింహయుతేమహావనే యథాహిగావోనిహతేగవాంపతౌ ॥ ౩౧ ॥ తతస్తుతారావ్యసనార్ణవాప్లుతా మృతస్యభర్తు

ర్వ్యసనం సమీక్ష్య సా । జగామ భూమిం పరిరభ్య వాలినం మహాద్రుమం ఛిన్నమివాశ్రితా లతా ॥ ౩౨ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౪౭ ॥ ౯౪౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సముపజిఘ్రంతీ కపిరాజస్య తన్ముఖమ్ । పతిం లోకాచ్చ్యుతం తారా మృతం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ శేషే త్వం విషమే దుఃఖమకృత్వా వచనం మమ । ఉపలోపచితే వీర సుదుఃఖే వసుధాతలే ॥ ౨ ॥ మత్తః ప్రియతరా నూనం వానరేన్ద్ర మహీ తవ । శేషే హి తాం పరిష్వజ్య మాం చ న ప్రతిభాషసే ॥ ౩ ॥ సుగ్రీవస్య వశం ప్రాప్తో విధిరేష భవత్యహో । సుగ్రీవ ఏవ విక్రాన్తో వీర సాహసికప్రియ ॥ ౪ ॥ ఋక్షవానరముఖ్యాస్త్వాం బలినం పర్యుపాసతే । ఏషాం విలపితం కృచ్ఛ్రమంగదస్య చ శోచతః ॥ ౫ ॥ మమ చేమాం గిరం శ్రుత్వా కిం త్వం న ప్రతిబుధ్యసే । ఇదం తద్వీరశయనం యత్ర శేషే హతో యుధి ॥ ౬ ॥ శాయితా నిహతా యత్ర త్వయైవ రిపవః పురా । విశుద్ధసత్త్వాభిజన ప్రియయుద్ధ మమ ప్రియ ॥ ౭ ॥ మామనాథాం విహాయైకాం గతస్త్వమసి మానద । శూరాయ న ప్రదాతవ్యా కన్యా ఖలు విపశ్చితా ॥ ౮ ॥ శూరభార్యాం హతాం పశ్య సద్యో మాం విధవాం కృతామ్ । అవభగ్నశ్చ మే మానో భగ్నా మే శాశ్వతీ గతిః ॥ ౯ ॥ అగాధే చ నిమగ్నాస్మి విపులే శోకసాగరే । అశ్మసారమయం నూనమిదం మే హృదయం దృఢమ్ ॥ ౧౦ ॥ భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా యన్నాద్య శతధా గతమ్ । సుహృచ్చైవ హి భర్తా చ ప్రకృత్యా మమ చ ప్రియః ॥ ౧౧ ॥ ఆహవే చ పరాక్రాన్తశ్శూరః పంచత్వమాగతః । పతిహీనా తు యా నారీ కామం భవతు పుత్రిణీ ॥ ౧౨ ॥ ధనధాన్యైస్సుపూర్ణాపి విధవేత్యుచ్యతే జనైః । స్వగాత్రప్రభవే వీర శేషే రుధిరమండలే ॥ ౧౩ ॥ కృమిరాగపరిస్తోమే త్వమాత్మశయనే యథా । రేణుశోణితసంవీతం గాత్రం తవ సమంతతః ॥ పరిరబ్ధుం న శక్నోమి భుజాభ్యాం ప్లవగర్షభ । కృతకృత్యోఽద్య సుగ్రీవో వైరేఽస్మిన్నతిదారుణే ॥ ౧౪ ॥ యస్య రామవిముక్తేన హృతమేకేషుణా భయమ్ । శరేణ హృది లగ్నేన గాత్రసంస్పర్శనే తవ ॥ ౧౫ ॥ వార్యామి త్వాం నిరీక్షంతీ త్వయి పంచత్వమాగతే । ఉద్బబర్హ శరం నీలస్తస్య గాత్రగతం తదా ॥ ౧౬ ॥ గిరిగహ్వరసంలీనం దీప్తమాశీవిషం యథా । తస్య నిష్కృష్యమాణస్య బాణస్య చ బభౌ ద్యుతిః ॥ ౧౭ ॥ అస్తమస్తకసంరుద్ధో రశ్మిర్దినకరాదివ । పేతుః క్షతజధారాస్తు వ్రణేభ్యస్తస్య సర్వశః ॥ ౧౮ ॥ తామ్రగైరికసంపృక్తా ధారా ఇవ ధరాధరాత్ । అవకీర్ణం విమార్జంతీ భర్తారం రణరేణునా ॥ ౨౦ ॥ అస్రైర్నయనజైశ్శూరం సిషేచాస్త్రసమాహతమ్ । రుధిరోక్షితసర్వాంగం దృష్ట్వా వినిహతం పతిమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఉవాచ తారా పింగాక్షం పుత్రమంగదమంగనా । అవస్థాం పశ్చిమాం పశ్య పితుః పుత్ర సుదారుణామ్ ॥ ౨౨ ॥ సంప్రసక్తస్య వైరస్య గతోఽన్తః పాపకర్మణా । బాలసూర్యోదయతనుం ప్రయాంతం యమసాదనమ్ ॥ ౨౩ ॥ అభివాదయ రాజానం పితరం పుత్ర మానదమ్ । ఏవముక్తస్సముత్థాయ జగ్రాహ చరణౌ పితుః ॥ ౨౪ ॥ భుజాభ్యాం పీనవృత్తాభ్యామంగదోఽహమితి బ్రువన్ । అభివాదయమానం త్వామంగదం త్వం యథా పురా ॥ ౨౫ ॥ దీర్ఘాయుర్భవ పుత్రేతి కిమర్థం నాభిభాషసే । అహం పుత్రసహాయా త్వాముపాసే గతచేతనమ్ ॥ ౨౬ ॥ సింహేన నిహతం సద్యో గౌస్సవత్సేవ గోవృషమ్ । ఇష్ట్వా సంగ్రామయజ్ఞేన రామప్రహరణాంభసి ॥ ౨౭ ॥ అస్మిన్నవభృథే స్నాతః కథం పత్న్యా మయా వినా । యా దత్తా దేవరాజేన తవ తుష్టేన సంయుగే ॥ ౨౮ ॥ శాతకుంభమయీం మాలాం తాం తే పశ్యామి నేహ కిమ్ । రాజశ్రీర్న జహాతి త్వాం గతాసుమపి మానద ॥ ౨౯ ॥ సూర్యస్యావర్తమానస్య శైలరాజమివ ప్రభా ॥ ఓమ్ ॥ న మే వచః పథ్యమిదం త్వయా కృతం న చాస్మి శక్తా వినివారణే తవ । హతా సపుత్రాస్మి హతేన సంయుగే సహ త్వయా శ్రీర్విజహాతి మామిహ ॥ ౩౦ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే త్రయోవింశస్సర్గః ॥ ౫౯౭ ॥ ౧౯౯౪౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః । ఓమ్ । తాంచాశ్రువేగేన దురాసదేన త్వభిప్లుతాం శోకమహార్ణవేన । పశ్యంస్తదా వాల్యనుజస్తరస్వీ భ్రాతుర్వధేనాప్రతిమేన తేపే ॥ ౧ ॥ స బాష్పపూర్ణేన ముఖేన వీక్ష్య క్షణేన నిర్విణ్ణమనా మనస్వీ । జగామ రామస్య శనైస్సమీపం భృత్యైర్వృతస్సంపరిదూయమానః ॥ ౨ ॥ స తం సమాసాద్య గృహీతచాపముదాత్తమాశీవిషతుల్యబాణమ్ । యశస్వినం లక్షణలక్షితాఙ్గమవస్థితం రాఘవమిత్యువాచ ॥ ౩ ॥ యథా ప్రతిజ్ఞాతమిదం నరేన్ద్ర కృతం త్వయా దృష్టఫలం చ కర్మ । మమాద్య భోగేషు నరేన్ద్రపుత్ర మనో నివృత్తం సహ జీవితేన ॥ ౪ ॥ అస్యాం మహిష్యాం తు భృశం రుదన్త్యాం పురే చ విక్రోశతి దుఃఖతప్తే । హతేఽగ్రజే సంశయితేఽఙ్గదే చ న రామ రాజ్యే రమతే మనో మే ॥ ౫ ॥ క్రోధాదమర్షాదతివిప్రధర్షాద్భ్రాతుర్వధో మేఽనుమతః పురస్తాత్ । హతే త్విదానీం హరియూథపేఽస్మిన్ సుతీవ్రమిక్ష్వాకుకుమార తప్స్యే ॥ ౬ ॥ శ్రేయోఽద్య మన్యే మమ శైలముఖ్యే తస్మిన్హి వాసశ్చిరమృశ్యమూకే । యథా తథా వర్తయతస్స్వవృత్త్యా నేమం నిహత్య త్రిదివస్య లాభః ॥ ౭ ॥ న త్వాం జిఘాంసామి చరేతి యన్మామయం మహాత్మా మతిమానువాచ । తస్యైవ తద్రామ వచోఽనురూపమిదం పునః కర్మ చ మేఽనురూపమ్ ॥ ౮ ॥ భ్రాతా కథం నామ మహాగుణస్య భ్రాతుర్వధం రాఘవ రోచయేత । రాజ్యస్య దుఃఖస్య చ వీర సారం న చిన్తయన్కామపురస్కృతస్సన్ ॥ ౯ ॥ వధో హి మే మతో నాసీత్స్వమాహాత్మ్యావ్యతిక్రమాత్ । మమాసీద్బుద్ధిదౌరాత్మ్యాత్ప్రాణహారీ వ్యతిక్రమః ॥ ౧౦ ॥ ద్రుమశాఖావభగ్నోఽహం ముహూర్తం పరినిష్టనన్ । సాన్త్వయిత్వా త్వనేనోక్తో న పునః కర్తుమర్హసి ॥ ౧౧ ॥ భ్రాతృత్వమార్యభావశ్చ ధర్మశ్చానేన రక్షితః । మయా క్రోధశ్చ కామశ్చ కపిత్వం చ ప్రదర్శితమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఓమ్ ॥ అచిన్తనీయం పరివర్జనీయమనీప్సనీయం స్వనవేక్షణీయమ్ । ప్రాప్తోఽస్మి పాప్మానమిమం నరేన్ద్ర భ్రాతుర్వధాత్త్వాష్ట్రవధాదివేన్ద్రః ॥ ౧౩ ॥ పాప్మానమిన్ద్రస్య మహీ జలం చ వృక్షాశ్చ కామం జగృహుః స్త్రియశ్చ । కో నామ పాప్మానమిమం క్షమేత శాఖామృగస్య ప్రతిపత్తుమిచ్ఛన్ ॥ ౧౪ ॥ నార్హామి సన్మానమిమం ప్రజానాం న యౌవరాజ్యం కుత ఏవ రాజ్యమ్ । అధర్మయుక్తం కులనాశయుక్తమేవంవిధం రాఘవ కర్మ కృత్వా ॥ ౧౫ ॥ పాపస్య కర్తాస్మి విగర్హితస్య క్షుద్రస్య లోకాపకృతస్య చైవ । శోకో మహాన్మామభివర్తతేఽయం వృష్టేర్యథా నిమ్నమివామ్బువేగః ॥ ౧౬ ॥ సోదర్యఘాతాపరగాత్రవాలస్సన్తాపహస్తాక్షిశిరోవిషాణః । ఏనోమయో మామభిహన్తి హస్తీ దృప్తో నదీకూలమివ ప్రవృద్ధః ॥ ౧౭ ॥ అంహో బతేదం నృవరావిషహ్యం నివర్తతే మే హృది సాధువృత్తమ్ । వివర్ణమగ్నౌ పరితప్యమానం కిట్టం యథా రాఘవ జాతరూపమ్ ॥ ౧౮ ॥ మహాబలానాం హరియూథపానామిదం కులం రాఘవ మన్నిమిత్తమ్ । అస్యాఙ్గదస్యాపి చ శోకతాపాదర్ధస్థితప్రాణమితీవ మన్యే ॥ ౧౯ ॥ సుతస్సులభ్యస్సుజనస్సువశ్యః కుతస్తు పుత్రస్సదృశోఽఙ్గదేన । న చాపి విద్యేత స వీర దేశో యస్మిన్భవేత్సోదరసన్నికర్షః ॥ ౨౦ ॥ యద్యఙ్గదో వీరవరార్హ జీవేజ్జీవేచ్చ మాతా పరిపాలనార్థమ్ । వినా తు పుత్రం పరితాపదీనా తారా న జీవేదితి నిశ్చితం మే ॥ ౨౧ ॥ సోఽహం ప్రవేక్ష్యామ్యతిదీప్తమగ్నిం భ్రాత్రా చ పుత్రేణ చ సఖ్యమిచ్ఛన్ । ఇమే విచేష్యన్తి హరిప్రవీరాస్సీతాం నిదేశే తవ వర్తమానాః ॥ ౨౨ ॥ కృత్స్నం తు తే సేత్స్యతి కార్యమేతన్మయ్యప్రతీతే మనుజేన్ద్రపుత్ర । కులస్య హన్తారమజీవనార్హం రామానుజానీహి కృతాగసం మామ్ ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యేవమార్తస్య రఘుప్రవీరశ్శ్రుత్వా వచో వాల్యనుజస్య తస్య । సఞ్జాతబాష్పః పరవీరహన్తా రామో ముహూర్తం విమనా బభూవ ॥ ౨౪ ॥ తస్మిన్ క్షణేఽభీక్ష్ణమవేక్ష్యమాణః క్షితిక్షమావాన్భువనస్య గోప్తా । రామో రుదన్తీం వ్యసనే నిమగ్నాం సముత్సుకస్సోఽథ దదర్శ తారామ్ ॥ ౨౫ ॥ తాం చారునేత్రాం కపిసింహనాథం పతిం సమాశ్లిష్య తదా శయానామ్ । ఉత్థాపయామాసురదీనసత్త్వాం మన్త్రిప్రధానాః కపివీరపత్నీమ్ ॥ ౨౬ ॥ సా విస్ఫురన్తీ పరిరభ్యమాణా భర్తుస్సకాశాదపనీయమానా । దదర్శ రా

మంశరచాపపాణింస్వతేజసాసూర్యమివజ్వలన్తమ్ ॥ ౨౭ ॥ సుసంవృతంపార్థివలక్షణైశ్చతంచారునేత్రంమృగశా
బనేత్రా । అదృష్టపూర్వంపురుషప్రధాన మయంసకాకుత్స్థఇతిప్రజజ్ఞే ॥ ౨౮ ॥ తస్యేన్ద్రకల్పస్యదురాసద
స్య మహానుభావస్యసమీపమార్యా । ఆర్తాతితూర్ణంవ్యసనాభిపన్నా జగామతారాపరివిహ్వలన్తీ ॥ ౨౯ ॥ సా
తంసమాసాద్యవిశుద్ధసత్త్వా శోకేనసంభ్రాన్తశరీరభావా । మనస్వినీవాక్యమువాచతారారామంరణోత్కర్షణ
లబ్ధలక్ష్యమ్ ॥ ౩౦ ॥ త్వమప్రమేయశ్చదురాసదశ్చజితేన్ద్రియశ్చోత్తమధార్మికశ్చ । అక్షయ్యకీర్తిశ్చవిచక్షణశ్చ
క్షితిక్షమావాన్క్షతజోపమాక్షః ॥ ౩౧ ॥ త్వమాత్తబాణాసనబాణపాణిర్మహాబలస్సంహననోపపన్నః । మనుష్య
దేహాభ్యుదయంవిహాయదివ్యేనదేహాభ్యుదయేనయుక్తః ॥ ౩౨ ॥ యేనైకబాణేనహతఃప్రియోమేతేనైవమాంత్వం
జహిసాయకేన । హతాగమిష్యామిసమీపమస్యనమామృతేరామరమేతవాలీ ॥ ౩౩ ॥ స్వర్గేపిపద్మామలపత్రనే
త్ర స్సమేత్యసంప్రేక్ష్యచమామపశ్యన్ । నహ్యేషఉచ్చావచతామ్రచూడా విచిత్రవేషాప్సరసోభజిష్యత్ ॥
స్వర్గేపిశోకంచవివర్ణతాంచ మయావినాప్రాప్స్యతివీరవాలీ । రమ్యేనగేన్ద్రస్యతటావకాశే విదేహకన్యారహి
తోయథాత్వమ్ ॥ ౩౫ ॥ త్వంవేత్థయావద్వనితావిహీనఃప్రాప్నోతిదుఃఖంపురుషఃకుమారః । తత్త్వంప్రజానన్
జహిమాంనవాలీ దుఃఖంమమాదర్శనజంభజేత ॥ ౩౬ ॥ యచ్చాపిమన్యేతభవాన్మహాత్మా స్త్రీఘాతదోషోనభవే
త్తుమహ్యమ్ । ఆత్మేయమస్యేతిచమాంజహిత్వం నస్త్రీవధస్స్యాన్మనుజేన్ద్రపుత్ర ॥ ౩౭ ॥ శాస్త్రప్రయోగా
ద్వివిధాచ్చవేదాదాత్మాహ్యనన్యఃపురుషస్యదారాః । దారప్రదానాన్నహిదానమన్యత్ప్రదృశ్యతేజ్ఞానవతాంహిలో
కే ॥ ౩౮ ॥ త్వంచాపిమాంతస్యమమప్రియస్య ప్రదాస్యసేధర్మమవేక్ష్యవీర । అనేనదానేననలప్స్యసేత్వమధ
ర్మయోగంమమవీరఘాతాత్ ॥ ౩౯ ॥ ఆర్తామనాథామపనీయమానా మేవంవిధామర్హసిమాంనిహన్తుమ్ । అ
హంహిమాతంగవిలాసగామినా ప్లవంగమానామృషభేణధీమతా ॥ ౪౦ ॥ వినావరార్హోత్తమహేమమాలినా
చిరంనశక్ష్యామినరేన్ద్రజీవితుమ్ । ఇత్యేవముక్తస్తువిభుర్మహాత్మా తారాంసమాశ్వాస్యహితంబభాషే ॥ ౪౧ ॥
మావీరభార్యేవిమతింకురుష్వలోకోహిసర్వోవిహితోవిధాత్రా । తంచైవసర్వంసుఖదుఃఖయోగంలోకోబ్రవీత్తే
నకృతంవిధాత్రా ॥ ౪౨ ॥ త్రయోహిలోకావిహితంవిధానం నాతిక్రమన్తేవశగాహితస్య । ప్రీతింపరాంప్రా
ప్స్యసితాంతథైవ పుత్రశ్చతేప్రాప్స్యతియౌవరాజ్యమ్ ॥ ౪౩ ॥ ధాత్రావిధానంవిహితంతథైవ నశూరపత్న్యః
పరిదేవయన్తి । ఆశ్వాసితాతేనతురాఘవేణ ప్రభావయుక్తేనపరంతపేన ॥ ౪౪ ॥ సావీరపత్నీధ్వనతాముఖేన
సువేషరూపావిరరామతారా ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే చతుర్వింశస్సర్గః ॥ ౫౦॥ ౧౦౦౦౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సుగ్రీవంచైవతారాంచసాంగదాంసహలక్ష్మణః । సమానశోకఃకాకుత్స్థస్సాం
త్వయన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ నశోకపరితాపేన శ్రేయసాయుజ్యతేమృతః । యదత్రానన్తరంకార్యంతత్సమాధా
తుమర్హథ ॥ ౨ ॥ లోకవృత్తమనుష్ఠేయం కృతంవోబాష్పమోక్షణమ్ । నకాలాదుత్తరంకించిత్కర్మశక్యముపా
సితుమ్ ॥ ౩ ॥ నియతిఃకారణంలోకే నియతిఃకర్మసాధనమ్ । నియతిస్సర్వభూతానాం నియోగేష్విహకారణమ్ ॥
నకర్తాకస్యచిత్కశ్చిన్నియోగేచాపినేశ్వరః । స్వభావేవర్తతేలోక స్తస్యకాలఃపరాయణమ్ ॥ ౫ ॥ నకాలఃకాల
మత్యేతి నకాలఃపరిహీయతే । స్వభావంచసమాసాద్య నకశ్చిదతివర్తతే ॥ ౬ ॥ నకాలస్యాస్తిబన్ధుత్వం నహేతు
ర్నపరాక్రమః । నమిత్రజ్ఞాతిసంబంధః కారణంనాత్మనోవశః ॥ ౭ ॥ కింతుకాలపరీణామోద్రష్టవ్యస్సాధుపశ్య
తా । ధర్మశ్చార్థశ్చకామశ్చ కాలక్రమసమాహితాః ॥ ౮ ॥ ఇతస్స్వాంప్రకృతింవాలీ గతఃప్రాప్తఃక్రియాఫలం
। స్వధర్మస్యచసంయోగా జ్జితస్తేనమహాత్మనా । స్వర్గఃపరి
ధర్మార్థకామసంయోగైఃపవిత్రంప్లవగేశ్వరః ॥ ౯ ॥

గృహీతశ్చప్రాణానపరిరక్షతా ॥ ౧౦ ॥ ఏషా వైనియతిశ్శ్రేష్ఠా యాం గతో హరియూథపః । తదలం పరితాపేన ప్రాప్తకాలముపాస్యతామ్ ॥ ౧౧ ॥ వచనాన్తే తు రామస్య లక్ష్మణః పరవీరహా । అవదత్ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం గతచేతసమ్ ॥ ౧౨ ॥ కురు త్వమస్య సుగ్రీవ ప్రేతకార్యమనన్తరమ్ । తారాఙ్గదాభ్యాం సహితో వాలినో దహనం ప్రతి ॥ ౧౩ ॥ సమాజ్ఞాపయ కాష్ఠాని శుష్కాణి చ బహూని చ । చన్దనాదీని దివ్యాని వాలిసంస్కారకారణాత్ ॥ సమాశ్వాసయ చైనం త్వమఙ్గదం దీనచేతసమ్ । మా భూర్బాలిశబుద్ధిస్త్వం త్వదధీనమిదం పురమ్ ॥ ౧౫ ॥ అఙ్గదస్త్వానయేన్మాల్యం వస్త్రాణి వివిధాని చ । ఘృతం తైలమథో గన్ధాన్యచ్చాత్ర సమనన్తరమ్ ॥ ౧౬ ॥ త్వం తార శిబికాం శీఘ్రమాదాయాగచ్ఛ సంభ్రమాత్ । త్వరా గుణవతీ యుక్తా హ్యస్మిన్కాలే విశేషతః ॥ ౧౭ ॥ సజ్జీభవన్తు ప్లవగాశ్శిబికావహనోచితాః । సమర్థా బలినశ్చైవ నిర్హరిష్యన్తి వాలినమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవం సుమిత్రానన్దవర్ధనః । తస్థౌ భ్రాతృసమీపస్థో లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ ౧౯ ॥ లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా తారస్సమ్భ్రాన్తమానసః ప్రవివేశ గుహాం శీఘ్రం శిబికాసక్తమానసః ॥ ౨౦ ॥ ఆదాయ శిబికాం తారస్స తు పర్యాపతత్పునః । వానరైరుహ్యమానాం తాం శూరైరుద్వహనోచితైః ॥ ౨౧ ॥ దివ్యాం భద్రాసనయుతాం శిబికాం స్యన్దనోపమామ్ । పక్షికర్మభిరాచిత్రాం ద్రుమకర్మవిభూషితామ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆచితాం చిత్రపత్తీభిస్సునివిష్టాం సమన్తతః । విమానమివసిద్ధానాం జాలవాతాయనాయుతామ్ ॥ ౨౩ ॥ సునియుక్తాం విశాలాం చ సుకృతాం విశ్వకర్మణా ॥ దారుపర్వతకోపేతాం చారుకర్మపరిష్కృతామ్ ॥ ౨౪ ॥ వరాభరణహారైశ్చ చిత్రమాల్యోపశోభితామ్ । గుహాగహనసంఛన్నాం రక్తచన్దనరూషితామ్ ॥ ౨౫ ॥ పుష్పౌఘైస్సమభిచ్ఛన్నాం పద్మమాలాభిరేవ చ । తరుణాదిత్యవర్ణాభిర్భ్రాజమానాభిరావృతామ్ ॥ ౨౬ ॥ ఈదృశీం శిబికాం దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । క్షిప్రం వినీయతాం వాలీ ప్రేతకార్యం విధీయతామ్ ॥ ౨౭ ॥ తతో వాలినముద్యమ్య సుగ్రీవశ్శిబికాం తదా । ఆరోపయత విక్రోశన్నఙ్గదేన సహైవ తు ॥ ౨౮ ॥ ఆరోప్య శిబికాం చైవ వాలినం గతజీవితమ్ । అలఙ్కారైశ్చ వివిధైర్మాల్యైర్వస్త్రైశ్చ భూషితమ్ ॥ ౨౯ ॥ ఆజ్ఞాపయత్తదా రాజా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః । ఔర్ధ్వదైహికమార్యస్య క్రియతామనుకూలతః ॥ ౩౦ ॥ విశ్రాణయన్తో రత్నాని వివిధాని బహూని చ । అగ్రతః ప్లవగా యాన్తు శిబికా సమనన్తరమ్ ॥ ౩౧ ॥ రాజ్ఞామృద్ధివిశేషా హి దృశ్యన్తే భువి యాదృశాః । తాదృశం వాలినః క్షిప్రం ప్రాకుర్వన్నౌర్ధ్వదైహికమ్ ॥ ౩౨ ॥ అఙ్గదం పరిగృహ్యాశు తారప్రభృతయస్తదా । క్రోశన్తః ప్రయయుస్సర్వే వానరా హతబాన్ధవాః ॥ ౩౩ ॥ తతః ప్రణిహితాస్సర్వా వానర్యోఽస్య వశానుగాః । చుక్రుశుర్వీర వీరేతి భూయః క్రోశన్తి తాస్స్త్రియః ॥ ౩౪ ॥ తారాప్రభృతయస్సర్వా వానర్యో హతయూథపాః । అనుజగ్ముర్హి భర్తారం క్రోశన్త్యః కరుణస్వనాః ॥ ౩౫ ॥ తాసాం రుదితశబ్దేన వానరీణాం వనాన్తరే । వనాని గిరయస్సర్వే విక్రోశన్తీవ సర్వతః ॥ ౩౬ ॥ పులినే గిరినద్యాస్తు వివిక్తే జలసంవృతే । చితాం చక్రుస్సుబహవో వానరాశ్శోకకర్శితాః ॥ ౩౭ ॥ అవరోప్య తతస్స్కన్ధాచ్ఛిబికాం వహనోచితాః । తస్థురేకాన్తమాశ్రిత్య సర్వే శోకసమన్వితాః ॥ ౩౮ ॥ తతస్తారా పతిం దృష్ట్వా శిబికాతలశాయినమ్ । ఆరోప్యాఙ్కే శిరస్తస్య విలలాప సుదుఃఖితా ॥ ౩౯ ॥ హా వానరమహారాజ హా నాథ మమ వత్సల । హా మహార్హ మహాబాహో హా మమ ప్రియ పశ్య మామ్ ॥ ౪౦ ॥ జనం న పశ్యసీమం త్వం కస్మాచ్ఛోకాభిపీడితమ్ । ప్రహృష్టమివ తే వక్త్రం గతాసోరపి మానద ॥ ౪౧ ॥ అస్తార్కసమవర్ణం చ లక్ష్యతే జీవతో యథా । ఏవ త్వాం రామరూపేణ కాలః కర్షతి వానర ॥ ౪౨ ॥ యేన స్మ విధవాస్సర్వాః కృతా ఏకేషుణా వనే । ఇమాస్తాస్తవ రాజేన్ద్ర వానర్యో వల్లభాస్సదా ॥ ౪౩ ॥ పాదైర్వికృష్టమధ్వానమాగతాః కిం న బుధ్యసే । తవేష్టా నను నామైతా భార్యాశ్చన్ద్రనిభాననాః ॥

ఇదానీం నేష్యసే కస్మాత్సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్ । ఏతే హి సచివా రాజం స్తారప్రభృతయ స్తవ ॥ ౪౫ ॥ పురవాసీజనశ్చాయం పరివార్యానతేఽనఘ । విసర్జయైతాన్ప్లవగాన్యథోచితమరిందమ ॥ ౪౬ ॥ తతః క్రీడామహేసర్వా వనేషు మదనోత్కటాః । ఏవం విలపతీం తారాం పతిశోకపరిప్లుతామ్ ॥ ౪౭ ॥ ఉత్థాపయన్తి స్మ తదా వానర్యశ్శోకకర్శితాః । సుగ్రీవేణ తతస్సార్ధమంగదః పితరం రుదన్ ॥ ౪౮ ॥ చితామారోపయామాస శోకేనాభిహతేన్ద్రియః । తతోఽగ్నిం విధివద్దత్త్వా సోఽపసవ్యం చకార హ ॥ ౪౯ ॥ పితరం దీర్ఘమధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేన్ద్రియః । సంస్కృత్య వాలినం తే తు విధిపూర్వం ప్లవంగమాః ॥ ౫౦ ॥ ఆజగ్ముదకం కర్తుం నదీం శీతజలాం శివామ్ । తతస్తే సహితాస్తత్ర హ్యంగదం స్థాప్య చాగ్రతః ॥ ౫౧ ॥ సుగ్రీవతారాసహితాస్సిషిచుర్వాలినే జలమ్ । సుగ్రీవేణైవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలః ॥ ౫౨ ॥ సమానశోకః కాకుత్స్థః ప్రేతకార్యాణ్యకారయత్ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు తం వాలినమగ్ర్యపౌరుషం ప్రకాశమిక్ష్వాకువరేషుణా హతమ్ । ప్రదీప్య దీప్తాగ్నిసమౌజసం తదా సలక్ష్మణం రామముపేయివాన్హరిః ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే పంచవింశస్సర్గః ॥ ౪౦౩ ॥ ౮౦౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శోకాభిసంతప్తం సుగ్రీవం క్లిన్నవాససం । శాఖామృగమహామాత్రాః పరివార్యోపతస్థిరే ॥ ౧ ॥ అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణమ్ । స్థితాః ప్రాంజలయస్సర్వే పితామహమివర్షయః ॥ ౨ ॥ తతః కాంచనశైలాభ స్తరుణార్కనిభాననః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩ ॥ భవత్ప్రసాదాత్సుగ్రీవః పితృపైతామహం మహత్ । వానరాణాం సుదుష్ప్రాపం ప్రాప్తో రాజ్యమిదం ప్రభో ॥ ౪ ॥ భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభమ్ । సంవిధాస్యతి కార్యాణి సర్వాణి ససుహృజ్జనః ॥ ౫ ॥ స్నాతోఽయం వివిధైర్గన్ధై రౌషధైశ్చ యథావిధి । అర్చయిష్యతి రత్నైశ్చ మాల్యైశ్చ త్వాం విశేషతః ॥ ౬ ॥ ఇమాం గిరిగుహాం రమ్యా మభిగన్తుమితోఽర్హసి । కురుష్వ స్వామిసంబన్ధం వానరాన్ సంప్రహర్షయన్ ॥ ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహా । ప్రత్యువాచ హనుమంతం బుద్ధిమాన్వాక్యకోవిదః ॥ ౮ ॥ చతుర్దశసమాస్సౌమ్య గ్రామం వా యది వా పురమ్ । న ప్రవేక్ష్యామి హనుమన్పితుర్నిర్దేశపాలకః ॥ ౯ ॥ సుసమృద్ధాం గుహాం రమ్యాం సుగ్రీవో వానరర్షభః । ప్రవిష్టో విధివద్వీరః క్షిప్రం రాజ్యేఽభిషిచ్యతామ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్త్వా హనూమన్తం రామస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ । వృత్తజ్ఞో వృత్తసంపన్న ముదారబలవిక్రమమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇమమప్యంగదం వీర యౌవరాజ్యేఽభిషేచయ । జ్యేష్ఠస్య స సుతో జ్యేష్ఠ స్సదృశో విక్రమేణ తే ॥ ౧౨ ॥ అంగదోఽయమదీనాత్మా యౌవరాజ్యస్య భాజనమ్ । పూర్వోఽయం వార్షికో మాస శ్శ్రావణస్సలిలాగమః ॥ ౧౩ ॥ ప్రవృత్తాస్సౌమ్య చత్వారో మాసా వార్షికసంజ్ఞికాః । నాయముద్యోగసమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభామ్ ॥ ౧౪ ॥ అస్మిన్వత్స్యామ్యహం సౌమ్య పర్వతే సహలక్ష్మణః । ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా ॥ ౧౫ ॥ ప్రభూతసలిలా సౌమ్య ప్రభూతకమలోత్పలా । కార్తికే సమనుప్రాప్తే త్వం రావణవధే యత ॥ ౧౬ ॥ ఏష నస్సమయస్సౌమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయమ్ । అభిషిక్తస్స్వరాజ్యే చ సుహృదస్సంప్రహర్షయ ॥ ౧౭ ॥ ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాత స్సుగ్రీవో వానరాధిపః । ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం కిష్కిన్ధాం వాలిపాలితామ్ ॥ ౧౮ ॥ తం వానరసహస్రాణి ప్రవిష్టం వానరేశ్వరమ్ । అభివాద్య ప్రవిష్టాని సర్వతః పర్యవారయన్ ॥ ౧౯ ॥ తతః ప్రకృతయస్సర్వా దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరమ్ । ప్రణమ్య మూర్ధ్నా పతితా వసుధాయాం సమాహితాః ॥ ౨౦ ॥ సుగ్రీవః ప్రకృతీస్సర్వా స్సంభాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్ । భ్రాతురన్తఃపురం సౌమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః ॥ ౨౧ ॥ ప్రవిశ్య త్వభినిష్క్రాన్తం సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం । అభ్యషించన్త సుహృదస్సహస్రాక్షమివామరాః ॥ ౨౨ ॥ తస్య పాండరమాజహ్రుశ్ఛత్రం హేమపరిష్కృతమ్ ।

శుక్లే చ వాలవ్యజనే హేమదండే యశస్కరే ॥ ౨౩ ॥ తథా సర్వాణి రత్నాని సర్వబీజౌషధీరపి । సక్షీరాణాం చ వృక్షాణాం ప్రరోహాన్కుసుమాని చ ॥ ౨౪ ॥ శుక్లాని చైవ వస్త్రాణి శ్వేతం చైవానులేపనమ్ । సుగంధీని చ మాల్యాని స్థలజాన్యంబుజాని చ ॥ ౨౫ ॥ చందనాని చ దివ్యాని గంధాంశ్చ వివిధాన్బహూన్ । అక్షతం జాతరూపం చ ప్రియంగుమధుసర్పిషీ ॥ ౨౬ ॥ దధిచర్మ చ వైయాఘ్రం వరార్హే చాప్యుపానహౌ । సమాలంభనమాదాయ రోచనాం సమనశ్శిలామ్ ॥ ౨౭ ॥ ఆజగ్ముస్తత్ర ముదితాః వరాః కన్యాస్తు షోడశ । తతస్తే వానరశ్రేష్ఠం యథాకాలం యథావిధి ॥ ౨౮ ॥ రత్నైర్వస్త్రైశ్చ భక్ష్యైశ్చ తోషయిత్వా ద్విజర్షభాన్ । తతః కుశపరిస్తీర్ణం సమిద్ధం జాతవేదసమ్ ॥ ౨౯ ॥ మంత్రపూతేన హవిషా హుత్వా మంత్రవిదో జనాః । తతో హేమప్రతిష్ఠానే వరాస్తరణసంవృతే ॥ ప్రాసాదశిఖరే రమ్యే చిత్రమాల్యోపశోభితే । ప్రాఙ్ముఖం వివిధైర్మంత్రైః స్థాపయిత్వా వరాసనే ॥ ౩౦ ॥ నదీనదేభ్యస్సంహృత్య తీర్థేభ్యశ్చ సమంతతః । ఆహృత్య చ సముద్రేభ్యస్సర్వేభ్యో వానరర్షభాః ॥ ౩౧ ॥ అపః కనకకుమ్భేషు నిధాయ విమలాశ్శుభాః । శుభైర్వృషభశృంగైశ్చ కలశైశ్చాపి కాంచనైః ॥ ౩౨ ॥ శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహర్షివిహితేన చ । గజో గవాక్షో గవయశ్శరభో గంధమాదనః ॥ ౩౩ ॥ మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనూమాన్జాంబవాన్నళః । అభ్యషించంత సుగ్రీవం ప్రసన్నేన సుగంధినా ॥ ౩౪ ॥ సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా । అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే సర్వే వానరపుంగవాః ॥ ౩౫ ॥ ప్రచుక్రుశుర్మహాత్మానో హృష్టాస్తత్ర సహస్రశః । రామస్య తు వచః కుర్వన్ సుగ్రీవో హరిపుంగవః ॥ ౩౬ ॥ అంగదం సంపరిష్వజ్య యౌవరాజ్యేభ్యషేచయత్ । అంగదే చాభిషిక్తే తు సానుక్రోశాః ప్లవంగమాః ॥ ౩౭ ॥ సాధు సాధ్వితి సుగ్రీవం మహాత్మానోభ్యపూజయన్ । రామం చైవ మహాత్మానం లక్ష్మణం చ పునః పునః ॥ ౩౮ ॥ ప్రీతాశ్చ తుష్టువుస్సర్వే తాదృశే తత్ర వర్తతి । హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా పతాకాధ్వజశోభితా ॥ ౩౯ ॥ బభూవ నగరీ రమ్యా కిష్కింధా గిరిగహ్వరే ॥ ఓమ్ ॥ నివేద్య రామాయ తదా మహాత్మనే మహాభిషేకం కపివాహినీపతిః । రుమాం చ భార్యాం ప్రతిలభ్య వీర్యవానవాప రాజ్యం త్రిదశాధిపో యథా ॥ ౪౦ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే షడ్వింశస్సర్గః ॥ ౩౦౬ ॥ ౬౧౨౦ ॥ ************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే ప్రవిష్టే వానరే గుహామ్ । ఆజగామ సహ భ్రాత్రా రామః ప్రస్రవణం గిరిమ్ ॥ ౧ ॥ శార్దూలమృగసంఘుష్టం సింహైర్భీమరవైర్వృతమ్ । నానాగుల్మలతాగూఢం బహుపాదపసంకులమ్ ॥ ౨ ॥ ఋక్షవానరగోపుచ్ఛైర్మార్జారైశ్చ నిషేవితమ్ । మేఘరాశినిభం శైలం నిత్యం శుచిజలాశ్రయమ్ ॥ ౩ ॥ తస్య శైలస్య శిఖరే మహతీమాయతాం గుహామ్ । ప్రత్యగృహ్ణత వాసార్థం రామస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ కృత్వా చ సమయం సౌమ్య స్సుగ్రీవేణ సహానఘః । కాలయుక్తం మహద్వాక్యమువాచ రఘునందనః ॥ ౫ ॥ వినీతం భ్రాతరం భ్రాతా లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్ । ఇయం గిరిగుహా రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా ॥ ౬ ॥ అస్యాం వసావ సౌమిత్రే వర్షరాత్రమరిందమ । గిరిశృంగమిదం రమ్యమున్నతం పార్థివాత్మజ ॥ ౭ ॥ శ్వేతాభిః కృష్ణతామ్రాభిశ్శిలాభిరుపశోభితమ్ । నానాధాతుసమాకీర్ణం దరీనిర్ఝరశోభితమ్ ॥ ౮ ॥ వివిధైర్వృక్షషండైశ్చ చారుచిత్రలతావృతమ్ । నానావిహగసంఘుష్టం మయూరరవనాదితమ్ ॥ ౯ ॥ మాలతీకుందసుల్మైశ్చ సింధువారకురంటకైః కదంబార్జునసర్జైశ్చ పుష్పితైరుపశోభితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఇయం చ నళినీ రమ్యా ఫుల్లపంకజమండితా । నాతిదూరే గుహాయా నో భవిష్యతి నృపాత్మజ ॥ ౧౧ ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణే దేశే గుహా సాధు భవిష్యతి । పశ్చాచ్చైవోన్నతా సౌమ్య నివాతేయం భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ గుహాద్వారే చ సౌమిత్రే శిలా సమతలా శుభా । శ్లక్ష్ణా చైవాయతా చైవ భిన్నాంజనచయోపమా ॥ ౧౩ ॥ గిరిశృంగమిదం తాత పశ్య చోత్తరతశ్శుభమ్ । భిన్నాంజనచయాకారమంభోధరమి

వోత్థితమ్ ॥ ౧౪ ॥ దక్షిణస్యామపిదిశిస్థితం శ్వేతమివాపరమ్ । కైలాసశిఖరప్రఖ్యం నానాధాతువిభూషితమ్ ॥ ప్రాచీనవాహినీంచైవ నదీంభృశమకర్దమామ్ । గుహాయాఃపూర్వతఃపశ్య త్రికూటేజాహ్నవీమివ ॥ ౧౬ ॥ చంపకైస్తిలకైస్తాలైస్తమాలైరతిముక్తకైః । పద్మకైస్సరళైశ్చైవ అశోకైశ్చైవ శోభితామ్ ॥ ౧౭ ॥ వానీరైస్తిమిశైశ్చైవ వకుళైః కేతకైర్ధవైః । హింతాలైస్తిరిటైర్నీపైర్వేత్రకైఃకృతమాలకైః ॥ ౧౮ ॥ తీరజైశ్శోభితాభాతి నానారూపైస్తతస్తతః । వసనాభరణోపేతా ప్రమదేవాభ్యలంకృతా ॥ ౧౯ ॥ శతశఃపక్షిసంఘైశ్చ నానానినదనాదితా । ఏకైకమనురక్తైశ్చ చక్రవాకైరలంకృతా ॥ ౨౦ ॥ పులినైరతిరమ్యైశ్చ హంససారససేవితైః । ప్రహసంతీవభాత్యేషా నారీసర్వవిభూషితా ॥ ౨౧ ॥ క్వచిన్నీలోత్పలైశ్ఛన్నా భాతిరక్తోత్పలైఃక్వచిత్ । క్వచిదాభాతిశుక్లైశ్చ దివ్యైఃకుముదకుట్మలైః ॥ ౨౨ ॥ పారిప్లవశతైర్జుష్టా బర్హిణక్రౌంచనాదితా । రమణీయానదీసౌమ్య మునిసంఘైర్నిషేవితా ॥ ౨౩ ॥ పశ్యచందనవృక్షాణాం పఙ్క్తీస్సురచితాఇవ । కకుభానాంచదృశ్యంతే మనసేవోదితాస్సమమ్ ॥ ౨౪ ॥ అహోసురమణీయోఽయం దేశశ్శత్రునిషూదన । దృఢంరంస్యావసౌమిత్రే సాధ్వత్రనివసావహై ॥ ౨౫ ॥ ఇతశ్చనాతిదూరేసా కిష్కింధాచిత్రకాననా । సుగ్రీవస్యపురీరమ్యాభవిష్యతినృపాత్మజ ॥ గీతవాదిత్రనిర్ఘోషశ్శ్రూయతేజయతాంవర । నర్దతాంవానరాణాంచమృదంగాడంబరైస్సహ ॥ ౨౭ ॥ లబ్ధ్వాభార్యాంకపివరఃప్రాప్యరాజ్యంసుహృద్వృతః । ధ్రువంనందతిసుగ్రీవస్సంప్రాప్యమహతీంశ్రియమ్ ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యుక్త్వాన్యవసత్తత్ర రాఘవస్సహలక్ష్మణః । బహుదృశ్యదరీకుంజే తస్మిన్ప్రస్రవణేగిరౌ ॥ ౨౯ ॥ సుసుఖేఽపిబహుద్రవ్యే తస్మిన్హిధరణీధరే । వసతస్తస్యరామస్య రతిరల్పాపినాభవత్ ॥ ౩౦ ॥ హృతాంహిభార్యాంస్మరతః ప్రాణేభ్యోఽపిగరీయసీమ్ । ఉదయాభ్యుదితందృష్ట్వా శశాంకంచవిశేషతః ॥ ౩౧ ॥ ఆవివేశనతంనిద్రా నిశాసుశయనంగతమ్ । తత్సముత్థేనశోకేన బాష్పోపహతచేతసమ్ ॥ ౩౨ ॥ తంశోచమానంకాకుత్స్థం నిత్యంశోకపరాయణమ్ । తుల్యదుఃఖోఽబ్రవీద్భ్రాతా లక్ష్మణోఽనునయన్వచః ॥ ౩౩ ॥ అలంవీరవ్యథాంగత్వా నత్వంశోచితుమర్హసి । శోచతోవ్యవసీదంతిసర్వార్థావిదితంహితే ॥ ౩౪ ॥ భవాన్క్రియాపరోలోకేభవాన్దైవపరాయణః । ఆస్తికోధర్మశీలశ్చ వ్యవసాయీచరాఘవ ॥ ౩౫ ॥ నహ్యవ్యవసితశ్శత్రుంరాక్షసంతంవిశేషతః । సమర్థస్త్వంరణేహంతుం విక్రమైర్జిహ్మకారిణమ్ ॥ ౩౬ ॥ సమున్మూలయశోకంత్వం వ్యవసాయంస్థిరంకురు । తతస్సపరివారంతం నిర్మూలంకురురాక్షసమ్ ॥ ౩౭ ॥ పృథివీమపికాకుత్స్థ ససాగరవనాచలామ్ । పరివర్తయితుంశక్తః కిమంగపునరావణం ॥ శరత్కాలంప్రతీక్షస్వ ప్రావృట్కాలోఽయమాగతః । తతస్సరాష్ట్రంసగణం రావణంత్వంవధిష్యసి ॥ ౩౯ ॥ అహంతుఖలుతేవీర్యం ప్రసుప్తంప్రతిబోధయే । దీప్తైరాహుతిభిఃకాలే భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్ ॥ ౪౦ ॥ లక్ష్మణస్యతుతద్వాక్యం ప్రతిపూజ్యహితంశుభం । రాఘవస్సుహృదంస్నిగ్ధ మిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ వాచ్యంయదనురక్తేన స్నిగ్ధేనచహితేనచ । సత్యవిక్రమయుక్తేన తదుక్తంలక్ష్మణత్వయా ॥ ౪౨ ॥ ఏషశోకఃపరిత్యక్తస్సర్వకార్యావసాదకః । విక్రమేష్వప్రతిహతం తేజఃప్రోత్సాహయామ్యహం ॥ ౪౩ ॥ శరత్కాలంప్రతీక్షిష్యే స్థితోఽస్మివచనేతవ । సుగ్రీవస్యనదీనాంచ ప్రసాదమనుపాలయన్ ॥ ౪౪ ॥ ఉపకారేణవీరస్తు ప్రతికారేణయుజ్యతే । అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతోహంతిసత్త్వవతాంమనః ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ అథైవముక్తఃప్రణిధాయలక్ష్మణఃకృతాంజలిస్తత్ప్రతిపూజ్యభాషితమ్ । ఉవాచరామంస్వభిరామదర్శనం ప్రదర్శయన్దర్శనమాత్మనశ్శుభం ॥ ౪౬ ॥ యథోక్తమేతత్తవసర్వమీప్సితం నరేంద్రకర్తానచిరాద్ధరీశ్వరః । శరత్ప్రతీక్షఃక్షమతామిమంభవాన్జలప్రపాతంరిపునిగ్రహేధృతః ॥ ౪౭ ॥ నియమ్యకోపంప్రతిపాల్యతాంశరత్క్షమస్వమాసాంశ్చతురోమయాసహ । వసాచలేఽస్మిన్మృగరాజసేవితే సంవర్త

యంచ్ఛత్రువధే సముద్యతః ॥ ౪౮ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౪౧౮౦ ॥ ****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తదా వాలినం హత్వా సుగ్రీవమభిషిచ్య చ । వసన్మాల్యవతః పృష్ఠే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అయం స కాలస్సంప్రాప్త స్సమయోద్య జలాగమః । సంపశ్య త్వం నభో మేఘై స్సంవృతం గిరిసన్నిభైః ॥ ౨ ॥ నవమాసధృతం గర్భం భాస్కరస్య గభస్తిభిః । పీత్వా రసం సముద్రాణాం ద్యౌః ప్రసూతే రసాయనం ॥ ౩ ॥ శక్యమంబరమారుహ్య మేఘసోపానపఙ్క్తిభిః । కుటజార్జునమాలాభి రలంకర్తుం దివాకరం ॥ ౪ ॥ సంధ్యారాగోత్థితైస్తామ్రై రంతేష్వధికపాండరైః । స్నిగ్ధైరభ్రపటచ్ఛేదై ర్బద్ధవ్రణమివాంబరం ॥ ౫ ॥ మందమారుతనిశ్వాసం సంధ్యాచందనరంజితమ్ । ఆపాండుజలదం భాతి కామాతురమివాంబరమ్ ॥ ౬ ॥ ఏషా ఘర్మపరిక్లిష్టా నవవారిపరిప్లుతా । సీతేవ శోకసంతప్తా మహీ బాష్పం విముంచతి ॥ ౭ ॥ మేఘోదరవినిర్ముక్తాః కల్హారసుఖశీతలాః । శక్యమంజలిభిః పాతుం వాతాః కేతకిగంధినః ॥ ౮ ॥ ఏష ఫుల్లార్జునశ్శైలః కేతకైరధివాసితః । సుగ్రీవ ఇవ శాంతారి ర్ధారాభిరభిషిచ్యతే ॥ ౯ ॥ మేఘకృష్ణాజినధరా ధారాయజ్ఞోపవీతినః । మారుతాపూరితగుహాః ప్రాధీతా ఇవ పర్వతాః ॥ ౧౦ ॥ కశాభిరివ హైమీభి ర్విద్యుద్భిరివ తాడితం । అంతస్తనితనిర్ఘోషం సవేదనమివాంబరం ॥ ౧౧ ॥ నీలమేఘాశ్రితా విద్యు త్స్ఫురంతీ ప్రతిభాతి మా । స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే వైదేహీవ తపస్వినీ ॥ ఇమాస్తా మన్మథవతాం హితాః ప్రతిహతా దిశః । అనులిప్తా ఇవ ఘనై ర్నష్టగ్రహనిశాకరాః ॥ ౧౩ ॥ క్వచిద్బాష్పాభిసంరుద్ధా న్వర్షాగమసముత్సుకాన్ । కుటజా న్పశ్య సౌమిత్రే పుష్పితా న్గిరిసానుషు ॥ ౧౪ ॥ మమ శోకాభిభూతస్య కామసందీపనా న్స్థితాన్ । రజః ప్రశాంతం సహిమోద్య వాయు ర్నిదాఘదోషప్రసరాః ప్రశాంతాః । స్థితా హి యాత్రా వసుధాధిపానాం ప్రవాసినో యాంతి నరాస్స్వదేశాన్ ॥ ౧౫ ॥ సంప్రస్థితా మానసవాసలుబ్ధాః ప్రియాన్వితాస్సంప్రతి చక్రవాకాః । అభీక్ష్ణవర్షోదకవిక్షతేషు యానాని మార్గేషు న సంపతంతి ॥ ౧౬ ॥ క్వచిత్ప్రకాశం క్వచిదప్రకాశం నభః ప్రకీర్ణాంబుధరం విభాతి । క్వచిత్క్వచిత్పర్వతసన్నిరుద్ధం రూపం యథా శాంతమహార్ణవస్య ॥ వ్యామిశ్రితం సర్జకదంబపుష్పై ర్నవం జలం పర్వతధాతుతామ్రం । మయూరకేకాభిరనుప్రయాతం శైలాపగాశ్శీఘ్రతరం వహంతి ॥ ౧౮ ॥ రసాకులం షట్పదసన్నికాశం ప్రభుజ్యతే జంబుఫలం ప్రకామం । అనేకవర్ణం పవనావధూతం భూమౌ పతత్యామ్రఫలం విపక్వం ॥ ౧౯ ॥ విద్యుత్పతాకాస్సబలాకమాలా శ్శైలేంద్రకూటాకృతిసన్నికాశాః । గర్జంతి మేఘాస్సముదీర్ణనాదా మత్తాగజేంద్రా ఇవ సంయుగస్థాః ॥ ౨౦ ॥ వర్షోదకాప్యాయితశాద్వలాని ప్రవృత్తనృత్తోత్సవబర్హిణాని । వనాని నిర్వృష్టబలాహకాని పశ్యాపరాహ్ణేష్వధికం విభాంతి ॥ ౨౧ ॥ సముద్వహన్తస్సలిలాతిభారం బలాకినో వారిధరా నదంతః । మహత్సు శృంగేషు మహీధరాణాం విశ్రమ్య విశ్రమ్య పునః ప్రయాంతి ॥ మేఘాభికామా పరిసంపతంతీ సమ్మోదితా భాతి బలాకపఙ్క్తిః । వాతావధూతా వరపౌండరీకీ లంబేవ మాలా రచితామ్బరస్య ॥ ౨౩ ॥ బాలేంద్రగోపాంతరచిత్రితేన విభాతి భూమి ర్నవశాద్వలేన । గాత్రానువృత్తేన శుకప్రభేణ నారీవ లాక్షోక్షితకంబలేన ॥ ౨౪ ॥ నిద్రా శనైః కేశవమభ్యుపైతి ద్రుతం నదీ సాగరమభ్యుపైతి । హృష్టా బలాకా ఘనమభ్యుపైతి కాంతా సకామా ప్రియమభ్యుపైతి ॥ ౨౫ ॥ జాతా వనాంతా శ్శిఖిసంప్రనృత్తా జాతాః కదంబాస్సకదంబశాఖాః । జాతా వృషా గోషు సమానకామా జాతా మహీ సస్యవనాభిరామా ॥ ౨౬ ॥ వహంతి వర్షంతి నదంతి భాంతి ధ్యాయంతి నృత్యంతి సమాశ్వసంతి । నద్యో ఘనా మత్తగజా వనాంతాః ప్రియావిహీనాః శిఖినః ప్లవంగాః ॥ ౨౭ ॥ ప్రహర్షితాః కేతకపుష్పగంధమాఘ్రాయ హృష్టా వననిర్ఝరేషు । ప్రపాతశబ్దాకులితా గజేంద్రాస్సార్ధం మయూరైస్సమదా నదంతి ॥ ౨౮ ॥ ధారానిపాతైరభిహన్యమానాః కదంబశాఖాసు విలంబమానాః । క్షణార్జితం పుష్పరసావగాఢం శనై ర్మదం షట్చరణాస్త్యజంతి ॥

అంగారచూర్ణోత్కరసన్నికాశైః ఫలైస్సుపర్యాప్తరసైస్సమృద్ధైః । జంబూద్రుమాణాం ప్రవిభాంతి శాఖా నిలీ
యమానా ఇవ షట్పదౌఘైః ॥ ౩౦ ॥ తటిత్పతాకాభిరలంకృతానాముదీర్ణగంభీరమహారవాణాం । విభాంతి రూ
పాణి బలాహకానాం రణోద్యతానామివ వారణానామ్ ॥ ౩౧ ॥ మార్గానుగశ్శైలవనానుసారీ సంప్రస్థితో మే
ఘరవం నిశమ్య । యుద్ధాభికామః ప్రతినాగశంకీ మత్తో గజేన్ద్రః ప్రతిసన్నివృత్తః ॥ ౩౨ ॥ క్వచిత్ప్రగీతా ఇవ షట్ప
దౌఘైః క్వచిత్ప్రనృత్తా ఇవ నీలకంఠైః । క్వచిత్ప్రమత్తా ఇవ వారణేంద్రైర్విభాంత్యనేకాశ్రయిణో వనాంతాః ॥ ౩౩
కదంబసర్జార్జునకందలాఢ్యా వనాంతభూమిర్నవవారిపూర్ణా । మయూరమత్తాభిరుతప్రనృత్తైరాపాన
భూమిప్రతిమా విభాతి ॥ ౩౪ ॥ ముక్తాసకాశం సలిలం పతద్వై సునిర్మలం పత్రపుటేషు లగ్నమ్। హృష్టా వివర్ణచ్ఛ
దనా విహంగాస్సురేంద్రదత్తం తృషితాః పిబంతి ॥ ౩౫ ॥ షట్పాదతంత్రీమధురాభిధానం ప్లవంగమోదీరితకం
ఠతాళమ్। ఆవిర్భృతం మేఘమృదంగనాదైర్వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తమ్ ॥ ౩౬ ॥ క్వచిత్ప్రనృత్తైః క్వచిదున్నదద్భిః క్వ
చిచ్చ వృక్షాగ్రనిషణ్ణకాయైః। వ్యాలంబబర్హాభరణైర్మయూరైర్వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తం ॥ ౩౭ ॥ స్వనైర్ఘనానాం
ప్లవగాః ప్రబుద్ధా విహాయ నిద్రాం చిరసన్నిరుద్ధాం। అనేకరూపాకృతివర్ణనాదా నవాంబుధారాభిహతా నదంతి ॥ ౩౮
నద్యస్సముద్వాహితచక్రవాకాస్తటాని శీర్ణాన్యపవాహయిత్వా। దృప్తా నవప్రాభృతపూర్ణభోగా ద్రుతం స్వభ
ర్తారముపోపయాంతి ॥ ౩౯ ॥ నీలేషు నీలా నవవారిపూర్ణా మేఘేషు మేఘాః ప్రవిభాంతి సక్తాః । దవాగ్నిదగ్ధే
షు దవాగ్నిదగ్ధాశ్శైలేషు శైలా ఇవ బద్ధమూలాః ॥ ౪౦ ॥ ప్రహృష్టసన్నాదితబర్హిణాని సశక్రగోపాకులశాద్వలా
ని । చరంతి నీపార్జునవాసితాని గజాస్సురమ్యాణి వనాంతరాణి ॥ ౪౧ ॥ నవాంబుధారాహతకేసరాణి ద్రుతం
పరిత్యజ్య సరోరుహాణి । కదంబపుష్పాణి సకేసరాణి వనాని హృష్టా భ్రమరాః పతంతి ॥ ౪౨ ॥ మత్తా గజేన్ద్రా ముది
తా గవేంద్రా వనేషు విశ్రాంతతరా మృగేంద్రాః । రమ్యా నగేంద్రా నిభృతా నరేంద్రాః ప్రక్రీడితో వారిధరైస్సురేం
ద్రః ॥ ౪౩ ॥ మేఘాస్సముద్భూతసముద్రనాదా మహాజలౌఘైర్గగనావలంబాః । నదీస్తటాకాని సరాంసి వాపీ
ర్మహీం చ కృత్స్నామపవాహయంతి ॥ ౪౪ ॥ వర్షప్రవేగా విపులాః పతంతి ప్రవాంతి వాతాస్సముదీర్ణఘోషాః
ప్రణష్టకూలాః ప్రవహంతి శీఘ్రం నద్యో జలైర్విప్రతిపన్నమార్గాః ॥ ౪౫ ॥ నరైర్నరేంద్రా ఇవ పర్వతేంద్రాస్సు
రేంద్రదత్తైః పవనోపనీతైః । ఘనాంబుకుంభైరభిషిచ్యమానా రూపం శ్రియం స్వామివ దర్శయంతి ॥ ౪౬ ॥ ఘనో
పగూఢం గగనం న తారం న భాస్కరో దర్శనమభ్యుపైతి । నవైర్జలౌఘైర్ధరణీ వితృప్తా తమోవిలిప్తా న దిశః ప్రకా
శాః ॥ ౪౭ ॥ మహాంతి కూటాని మహీధరాణాం ధారాభిధౌతాన్యధికం విభాంతి । మహాప్రమాణైర్విపులైః ప్ర
పాతైర్ముక్తాకలాపైరివ లంబమానైః ॥ ౪౮ ॥ శైలోపలప్రస్థలమానవేగాశ్శైలోత్తమానాం విపులాః ప్రపా
తాః । గుహాసు సన్నాదితబర్హిణాసు హారా వికీర్యంత ఇవావభాంతి ॥ ౪౯ ॥ శీఘ్రప్రవేగా విపులాః ప్రపాతా ని
ర్ధౌతశృంగోపతలా గిరీణాం । ముక్తాకలాపప్రతిమాః పతంతో మహాగుహోత్సంగతలైర్ధ్రియంతే ॥ ౫౦ ॥ సురతా
మర్దవిచ్ఛిన్నాస్స్వర్గస్త్రీహారమౌక్తికాః । పతంతి వాకులా దిక్షు తోయధారాస్సమంతతః ॥ ౫౧ ॥ నిలీయ
మానైర్విహగైర్నిమీలద్భిశ్చ పంకజైః । వికసంత్యా చ మాలత్యా గతోఽస్తం జ్ఞాయతే రవిః ॥ ౫౨ ॥ వృత్తా యా
త్రా నరేంద్రాణాం సేనా ప్రతినివర్తతే । వైరాణి చైవ మార్గాశ్చ సలిలేన సమీకృతాః ॥ ౫౩ ॥ మాసి ప్రోష్ఠపదే
బ్రహ్మ బ్రాహ్మణానాం వివక్షతామ్ । అయమధ్యాయసమయస్సామగానాముపస్థితః ॥ ౫౪ ॥ నివృత్తకర్మాయత
నో నూనం సంచితసంచయః । ఆషాఢీమభ్యుపగతో భరతః కోసలాధిపః ॥ ౫౫ ॥ నూనమాపూర్యమాణాయా
స్సరయ్వా వర్ధతే రయః । మాం సమీక్ష్య సమాయాంతమయోధ్యాయా ఇవ స్వనః ॥ ౫౬ ॥ ఇమాస్స్ఫీతగుణా వర్షాస్సు

గ్రీవస్సుఖమశ్నుతే । విజితారిస్సదారశ్చ రాజ్యే మహతి చ స్థితః ॥ ౫౭ ॥ అహం తు హృతదారశ్చ రాజ్యాచ్చ మహతశ్చ్యుతః । నదీకూలమివ క్లిన్నమవసీదామి లక్ష్మణ ॥ ౫౮ ॥ శోకశ్చ మమ విస్తీర్ణో వర్షాశ్చ భృశదుర్గమాః । రావణశ్చ మహాంఛత్రురపారం ప్రతిభాతి మే ॥ ౫౯ ॥ అయాత్రాం చైవ దృష్ట్వేమాన్ మార్గాంశ్చ భృశదుర్గమాన్ । ప్రణతే చైవ సుగ్రీవే న మయా కించిదీరితమ్ ॥ ౬౦ ॥ అపి చాతిపరిక్లిష్టం చిరాద్దారైస్సమాగతమ్ । ఆత్మకార్యగరీయస్త్వాద్వక్తుం నేచ్ఛామి వానరమ్ ॥ ౬౧ ॥ స్వయమేవ హి విశ్రమ్య జ్ఞాత్వా కాలముపాగతమ్ । ఉపకారం చ సుగ్రీవో వేత్స్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౬౨ ॥ తస్మాత్కాలప్రతీక్షోఽహం స్థితోఽస్మి శుభలక్షణ । సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమనుపాలయన్ ॥ ౬౩ ॥ ఉపకారేణ వీరో హి ప్రతికారేణ యుజ్యతే । అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతో హంతి సత్త్వవతాం మనః ॥ ౬౪ ॥ ఓమ్ ॥ తమేవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః కృతాంజలిస్తత్ప్రతిపూజ్య భాషితమ్ । ఉవాచ రామం స్వభిరామదర్శనం ప్రదర్శయన్దర్శనమాత్మనశ్శుభమ్ ॥ ౬౫ ॥ యథోక్తమేతత్తవ సర్వమీప్సితం నరేంద్ర కర్తా నచిరాద్ధరీశ్వరః । శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాన్జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః ॥ ౬౬ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండేఽష్టావింశస్సర్గః ॥ ౧౧౨ ॥ ౨౨౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సమీక్ష్య విమలం వ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకమ్ । సారసారవసంఘుష్టం రమ్యజ్యోత్స్నానులేపనమ్ ॥ ౧ ॥ సమృద్ధార్థం చ సుగ్రీవం మందధర్మార్థసంగ్రహమ్ । అత్యర్థమసతాం మార్గమేకాంతగతమానసమ్ ॥ ౨ ॥ నివృత్తకార్యం సిద్ధార్థం ప్రమదాభిరతం సదా । ప్రాప్తవంతమభిప్రేతాన్సర్వానేవ మనోరథాన్ ॥ ౩ ॥ స్వాం చ పత్నీమభిప్రేతాం తారాం చాపి సమీప్సితామ్ । విహరంతమహోరాత్రం కృతార్థం విగతజ్వరమ్ ॥ ౪ ॥ క్రీడంతమివ దేవేశం నందనేఽప్సరసాం గణైః । మంత్రిషు న్యస్తకార్యం చ మంత్రిణామనవేక్షకమ్ ॥ ౫ ॥ ఉత్సన్నరాజ్యసందేశం కామవృత్తమవస్థితమ్ । నిశ్చితార్థోఽర్థతత్త్వజ్ఞః కాలధర్మవిశేషవిత్ ॥ ప్రసాద్య వాక్యైర్మధురైర్హేతుమద్భిర్మనోరమైః । వాక్యవిద్వాక్యతత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః ॥ ౭ ॥ హితం తత్త్వం చ పథ్యం చ సామధర్మార్థనీతిమత్ । ప్రణయప్రీతిసంయుక్తం విశ్వాసకృతనిశ్చయమ్ ॥ ౮ ॥ హరీశ్వరముపాగమ్య హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ । ప్రాప్తం రాజ్యం యశశ్చైవ కౌలీ శ్రీరభివర్ధితా ॥ ౯ ॥ మిత్రాణాం సంగ్రహశ్శేషస్తం భవాన్కర్తుమర్హతి । యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞస్సతతం సాధు వర్తతే ॥ ౧౦ ॥ తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చాభివర్ధతే । యస్య కోశశ్చ దండశ్చ మిత్రాణ్యాత్మా చ భూమిప ॥ ౧౧ ॥ సమవేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహదశ్నుతే । తద్భవాన్వృత్తసంపన్నః స్థితః పథి నిరత్యయే ॥ ౧౨ ॥ మిత్రార్థమభినీతార్థం యథావత్కర్తుమర్హతి । సంత్యజ్య సర్వకార్యాణి మిత్రార్థే యో న వర్తతే ॥ ౧౩ ॥ సంభ్రమాద్ధి కృతోత్సాహస్సోఽనర్థైర్నావరుధ్యతే । యస్తు కాలవ్యతీతేషు మిత్రకార్యేషు వర్తతే ॥ ౧౪ ॥ స కృత్వా మహతోఽప్యర్థాన్న మిత్రార్థేన యుజ్యతే । యదిదం వీర కార్యం నో మిత్రకార్యమరిందమ ॥ ౧౫ ॥ క్రియతాం రాఘవస్యైతద్వైదేహ్యాః పరిమార్గణమ్ । తదిదం వీర కార్యం తే కాలాతీతమరిందమ ॥ ౧౬ ॥ న చ కాలమతీతం తే నివేదయతి కాలవిత్ । త్వరమాణోఽపి సన్ప్రాజ్ఞస్తవ రాజన్వశానుగః ॥ ౧౭ ॥ కులస్య హేతుస్స్ఫీతస్య దీర్ఘబంధుశ్చ రాఘవః । అప్రమేయప్రభావశ్చ స్వయం చాప్రతిమో గుణైః ॥ ౧౮ ॥ తస్య త్వం కురు వై కార్యం పూర్వం తేన కృతం తవ । హరీశ్వర హరిశ్రేష్ఠానాజ్ఞాపయితుమర్హసి ॥ ౧౯ ॥ న హి తావద్భవేత్కాలో వ్యతీతశ్చోదనాదృతే । చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్కాలవ్యతిక్రమః ॥ ౨౦ ॥ అకర్తురపి కార్యస్య భవాన్కర్తా హరీశ్వర । కిం పునః ప్రతికర్తుస్తే రాజ్యేన చ ధనేన చ ॥ ౨౧ ॥ శక్తిమానసి విక్రాంతో వానరర్క్షగణేశ్వర । కర్తుం దాశరథేః ప్రీతిమాజ్ఞాయాం కిన్ను సజ్జసే ॥

కామంఖలుశరైశ్శక్తస్సురాసురమహోరగాన్ । వశేదాశరథిఃకర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞాంతుకాంక్షతే ॥ ౨౩ ॥ ప్రా
ణత్యాగావిశంకేన కృతంతేనతవప్రియమ్ ।తస్యమార్గామవైదేహీంపృథివ్యామపిచాంబరే ॥ ౨౪ ॥ నదేవా
నచగంధర్వా నాసురానమరుద్గణాః । నచయక్షాభయంతస్య కుర్యుఃకిముతరాక్షసాః ॥౨౫॥ తదేవంశక్తియుక్త
స్య పూర్వంప్రియకృతస్తవ । రామస్యార్హసిపింగేశ కర్తుంసర్వాత్మనాప్రియమ్ ॥ ౨౬ ॥ నాధస్తాదవనౌనా
ప్సుగతిర్నోపరిచాంబరే । కస్యచిత్సజ్యతేస్మాకం కపీశ్వరతవాజ్ఞయా ॥ ౨౭ ॥ తదాజ్ఞాపయకఃకింతే కృతేవసతు
కుత్రచిత్ । హరయోహ్యప్రధృష్యాస్తే సంతికోట్యగ్రతోనఘ ॥ ౨౮ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా కాలేసాధుని
వేదితమ్ । సుగ్రీవస్సత్త్వసంపన్నశ్చకారమతిముత్తమామ్ ॥ ౨౯ ॥ ససందిదేశాభిమతంనీలంనిత్యకృతోద్యమం ।
దిక్షుసర్వాసుసర్వేషాం సైన్యానాముపసంగ్రహే ॥ ౩౦॥ యథాసేనాసమగ్రామేయూథపాలాశ్చసర్వశః।స
మాగచ్ఛంత్యసంగేన తథాసేనాగ్రణీఃకురు ॥ ౩౧ ॥ యేత్వంతపాలాఃప్లవగా శ్శీఘ్రగావ్యవసాయినః । సమాన
యంతుతేసైన్యం త్వరితంశాసనాన్మమ ॥ ౩౨॥ స్వయంచానంతరంసైన్యంభవానేవానుపశ్యతు । త్రిపంచరాత్రా
దూర్ధ్వం యఃప్రాప్నుయాన్నేహవానరః ॥ ౩౩ ॥ తస్యప్రాణాంతికోదండో నాత్రకార్యావిచారణా॥ ఓమ్ ॥
హరీంశ్చవృద్ధానుపయాతుసాంగదోభవాన్మమాజ్ఞామధికృత్యనిశ్చితామ్ । ఇతివ్యవస్థాంహరిపుంగవేశ్వరోవిధాయ
వేశ్మప్రవివేశవీర్యవాన్ ॥ ౩౪ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః ॥ ౧౫ ॥ ౩౦౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ గుహాంప్రవిష్టేసుగ్రీవే విముక్తేగగనేఘనైః । వర్షరాత్రోషితోరామః
కామశోకాభిపీడితః ॥ ౧ ॥ పాండురంగగనందృష్ట్వా విమలంచంద్రమండలమ్ । శారదీంరజనీంచైవదృష్ట్వాజ్యో
త్స్నానులేపనామ్ ॥ ౨ ॥ కామవృత్తంచసుగ్రీవం నష్టాంచజనకాత్మజామ్ । బుద్ధ్వాకాలమతీతంచ ముమోహ
పరమాతురః ॥ ౩ ॥ సతుసంజ్ఞాముపాగమ్య ముహూర్తాన్మతిమాన్నృపః । మనస్థామపివైదేహీం చింతయామా
సరాఘవః ॥ ౪ ॥ ఆసీనఃపర్వతస్యాగ్రే హేమధాతువిభూషితే ।శారదంగగనందృష్ట్వాజగామమనసాప్రియాం ॥
దృష్ట్వాచవిమలంవ్యోమ గతవిద్యుద్బలాహకమ్ । సారసారవసంఘుష్టం విలలాపార్తయాగిరా ॥ ౬ ॥ సారసా
రావసన్నాదైః స్సారసారావనాదినీ । యాశ్రమేరమతేబాలా సాద్యమేరమతేకథమ్ ॥ ౭ ॥ పుష్పితాంశ్చా
సనాన్దృష్ట్వా కాంచనానివనిర్మలాన్ । కథంసారమతేబాలా పశ్యంతీమామపశ్యతీ ॥ ౮ ॥ యాపురాకలహం
సానాం స్వరేణకలభాషిణీ। బుధ్యతేచారుసర్వాంగీసాద్యమేబుధ్యతేకథమ్ ॥ ౯ ॥ నిస్వనంచక్రవాకానాం ని
శమ్యసహచారిణామ్ । పుండరీకవిశాలాక్షీ కథమేషాభవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ సరాంసిసరితోవాపీః కాననానివనానిచ।
తాంవినామృగశాబాక్షీం చరన్నాద్యసుఖంలభే ॥ ౧౧ ॥ అపితాంమద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చభామినీం।
నదూరంపీడయేత్కామ శ్శరద్గుణనిరంతరః ॥ ౧౨ ॥ ఏవమాదినరశ్రేష్ఠో విలలాపనృపాత్మజః । విహంగఇవసా
రంగస్సలిలంత్రిదశేశ్వరాత్ ॥ ౧౩ ॥ తతస్సంచార్యరమ్యేషు ఫలార్థీగిరిసానుషు । దదర్శపర్యుపావృత్తో ల
క్ష్మీవాన్లక్ష్మణోగ్రజమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఓమ్ ॥ తంచింతయాదుస్సహయాపరీతంవిసంజ్ఞమేకంవిజనేమనస్వీ । భ్రాతుర్వి
షాదాత్పరితాపదీన స్సమీక్ష్యసౌమిత్రిరువాచరామం ॥ ౧౫ ॥ కిమార్యకామస్యవశంగతేనకిమాత్మపౌరుష్యపరా
భవేన । అయంసదాసంహ్రియతేసమాధిః కిమత్రయోగేననివర్తితేన ॥ ౧౬ ॥ క్రియాభియోగంమనసఃప్ర
సాదం సమాధియోగానుగతంచకాలమ్ । సహాయసామర్థ్యమదీనసత్త్వ స్స్వకర్మహేతుంచకురుష్వహేతుం॥౧౭
నజానకీమానవవంశనాథ త్వయాసనాథాసులభాపరేణ । నచాగ్నిచూడాంజ్వలితాముపేత్య నదహ్యతేవీరవరా
ర్హకశ్చిత్ ॥ ౧౮ ॥ నలక్షణంలక్ష్మణమప్రమేయం స్వభావజంవాక్యమువాచరామః । హితంచపథ్యంచనయప్ర

సక్తం నసామధర్మార్థసమాహితంచ ॥ ౧౯ ॥ నిస్సంశయం కార్యమవేక్షితవ్యం క్రియావిశేషోహ్యనువర్తితవ్యః। నను ప్రవృత్తస్యదురాసదస్య కుమారకార్యస్యఫలంనచింత్యమ్ ॥ ౨౦ ॥ అథపద్మపలాశాక్షీం మైథిలీమనుచింతయన్ । ఉవాచలక్ష్మణంరామో ముఖేనపరిశుష్యతా ॥ ౨౧ ॥ తర్పయిత్వాసహస్రాక్షస్సలిలేనవసుంధరామ్।నిర్వర్తయిత్వాసస్యాని కృతకర్మావ్యవస్థితః ॥ ౨౨ ॥ స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోషాశ్శైలద్రుమపురోగమాః । విసృజ్యసలిలం మేఘాః పరిశ్రాంతానృపాత్మజ ॥ ౨౩ ॥ నీలోత్పలదళశ్యామాశ్శ్యామీకృత్యదిశోదశ । విమదాఇవమాతంగాశ్శాంతవేగాఃపయోధరాః ॥ ౨౪ ॥ జలగర్భామహావేగాః కుటజార్జునగంధినః। చరిత్వావిరతాస్సౌమ్య వృష్టివాతాస్సముద్యతాః ॥ ౨౫ ॥ ఘనానాంవారణానాంచ మయూరాణాంచలక్ష్మణ । నాదఃప్రస్రవణానాంచ ప్రశాంతస్సహసానఘ ॥ ౨౬ ॥ అభివృష్టామహామేఘైర్నిర్మలాశ్చిత్రసానవః । అనులిప్తాఇవాభాంతి గిరయశ్చిత్రరశ్మిభిః ॥ ౨౭ ॥ దర్శయంతిశరన్నద్యః పులినానిశనైశ్శనైః । నవసంగమసవ్రీడా జఘనానీవయోషితః ॥ ౨౮ ॥ శాఖాసుసప్తచ్ఛదపాదపానాంప్రభాసుతారార్కనిశాకరాణామ్ । లీలాసుచైవోత్తమవారణానాం శ్రియంవిభజ్యాద్యశరత్ప్రవృత్తా ॥ ౨౯ ॥ సంప్రత్యనేకాశ్రయచిత్రశోభాలక్ష్మీశ్శరత్కాలగుణోపనీతా । సూర్యాగ్రహస్తప్రతిబోధితేషు పద్మాకరేష్వభ్యధికంవిభాతి ॥ ౩౦ ॥ సప్తచ్ఛదానాంకుసుమోపగంధీ షట్పాదబృందైరనుగీయమానః । మత్తద్విపానాంపవనోనుసారీదర్పంవనేష్వభ్యధికంకరోతి ॥ ౩౧ ॥ అభ్యాగతైశ్చారువిశాలపక్షైస్సరఃప్రియైఃపద్మరజోవకీర్ణైః । మహానదీనాంపులినోపయాతైః క్రీడంతిహంసాస్సహచక్రవాకైః ॥ ౩౨ ॥ మదప్రగల్భేషుచవారణేషు గవాంసమూహేషుచదర్పితేషు । ప్రసన్నతోయాసుచనిమ్నగాసు విభాతిలక్ష్మీర్బహుధావిభక్తా ॥ ౩౩ ॥ నభస్సమీక్ష్యాంబుధరైర్విముక్తం విముక్తబర్హాభరణావనేషు । ప్రియాస్వసక్తావినివృత్తశోభా గతోత్సవాధ్యానపరామయూరాః ॥ ౩౪ ॥ మనోజ్ఞగంధైఃప్రియకైరనల్పైఃపుష్పాతిభారావనతాగ్రశాఖైః। సువర్ణగౌరైర్నయనాభిరామైరుద్యోతితానీవవనాంతరాణి ॥ ౩౫ ॥ ప్రియాన్వితానాంనళినీప్రియాణాం వనేరతానాంకుసుమోద్ధతానామ్ । మదోత్కటానాంమదలాలసానాం గజోత్తమానాంగతయోద్యమందాః ॥ ౩౬ ॥ వ్యభ్రంనభశ్శస్త్రవిధౌతవర్ణంకృశప్రవాహానినదీజలాని । కహ్లారశీతాఃపవనాఃప్రవాంతి తమోవిముక్తాశ్చదిశః ప్రకాశాః ॥ ౩౭ ॥ సూర్యాతపక్రామణనష్టపంకాభూమిస్సముత్పాదితసాంద్రరేణుః । అన్యోన్యవైరామర్షాయుతానా ముద్యోగకాలాద్యనరాధిపానామ్ ॥ ౩౮ ॥ శరద్గుణాప్యాయితరూపశోభాః ప్రహర్షితాఃపాంసుసముక్షితాంగాః। మదోత్కటాస్సంప్రతియుద్ధలుబ్ధావృషాగవాంమధ్యగతానదంతి ॥ ౩౯ ॥ సమన్మథంతీవ్రతరానురాగాః కులాన్వితామందగతింకరేణ్వః । మదాన్వితంసంపరివార్యయాంతం వనేషుభర్తారమనుప్రయాంతి ॥ త్యక్త్వావరాణ్యాత్మవిభూషణాని బర్హాణితీరోపగతానదీనామ్ । నిర్భర్త్స్యమానాఇవసారసౌఘైఃప్రయాంతి దీనావిమదామయూరాః ॥ ౪౧ ॥ విత్రాస్యకారండవచక్రవాకాన్మహారవైర్భిన్నకటాగజేంద్రాః । సరస్సుబద్ధాంబుజభూషణేషు విక్షోభ్యవిక్షోభ్యజలంపిబంతి ॥ ౪౨ ॥ వ్యపేతపంకాసుసవాలుకాసు ప్రసన్నతోయాసుసగోకులాసు । ససారసారావవినాదితాసునదీషుహృష్టానిపతంతిహంసాః ॥ ౪౩ ॥ నదీఘనప్రస్రవణోదకానామతిప్రవృద్ధానిలబర్హిణానామ్ । ప్లవంగమానాంచగతోత్సవానాం ద్రుతంరవాస్సంప్రతిసంప్రణష్టాః ॥ ౪౪ ॥ అనేకవర్ణాస్సువినష్టకాయానవోదితేష్వంబుధరేషునష్టాః । క్షుధార్దితాఘోరవిషాబిలేభ్యశ్చిరోషితావిప్రసరంతిసర్పాః ॥ ౪౫ ॥ చంచచ్చంద్రకరస్పర్శహర్షోన్మీలితతారకా । అహోరాగవతీసంధ్యాజహాతిస్వయమంబరమ్ ॥ ౪౬ ॥ రాత్రిశ్శశాంకోదితసౌమ్యవక్త్రా తారాగణోన్మీలితచారునేత్రా ।జ్యోత్స్నాంశుకప్రావరణావిభాతి నారీ

వసుక్లాంశుకసంవృతాంగీ ॥ ౪౭ ॥ విపక్వశాలిప్రసవాని భుక్త్వా ప్రహర్షితా సారసచారుపఙ్క్తిః। నభస్సమా
శ్రీమతిశీఘ్రవేగా వాతావధూతా గ్రథితేవ మాలా ॥ ౪౮ ॥ సుప్తైకహంసం కుముదైరుపేతం మహాహ్రదస్థం
సలిలం విభాతి। ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణచన్ద్రం తారాగణాకీర్ణమివాన్తరిక్షమ్ ॥ ౪౯ ॥ ప్రకీర్ణహంసాకులమే
ఖలానాం ప్రబుద్ధపద్మోత్పలమాలినీనామ్। వాప్యుత్తమానామధికాద్య లక్ష్మీర్వరాంగనానామివ భూషితానామ్॥
వేణుస్వనవ్యంజితతూర్యమిశ్రః ప్రత్యూషకాలానిలసమ్ప్రవృత్తః। సమ్మూర్ఛితో గర్గరగోవృషాణామన్యోన్య
మాపూరయతీవ శబ్దః ॥ ౫౧ ॥ నవైర్నదీనాం కుసుమప్రహాసైర్వ్యాధూయమానైర్మృదుమారుతేన। ధౌతామ
లక్షౌమపటప్రకాశైః కూలాని కాశైరుపశోభితాని ॥ ౫౨ ॥ వనప్రచణ్డా మధుపానశౌణ్డాః ప్రియాన్వితాష్ష
ట్చరణాః ప్రహృష్టాః। వనేషు మత్తాః పవనానుయాత్రాం కుర్వంతి పద్మాసనరేణుగౌరాః॥ ౫౩ ॥ జలం ప్రసన్నం
కుముదం ప్రభాసం క్రౌంచస్వనశ్శాలివనం విపక్వం। మృదుశ్చ వాయుర్విమలశ్చ చన్ద్రశ్శంసంతి వర్షవ్యపనీతకా
లమ్ ॥ ౫౪ ॥ మీనోపసందర్శితమేఖలానాం నదీవధూనాం గతయోఽద్య మందాః। కాంతోపభుక్తాలసగామినీనాం
ప్రభాతకాలేష్వివ కామినీనామ్ ॥ ౫౫ ॥ సచక్రవాకాని సశైవలాని కాశైర్దుకూలైరివ సంవృతాని। సపత్రలేఖా
ని సరోచనాని వధూముఖానీవ నదీముఖాని ॥ ౫౬ ॥ ప్రఫుల్లబాణాసనచిత్రితేషు ప్రహృష్టషట్పాదనికూజితేషు।
గృహీతచాపోద్యతచండదండః ప్రచండచారోద్య వనేషు కామః ॥ ౫౭ ॥ లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా నదీ
స్తటాకాని చ పూరయిత్వా। నిష్పన్నసస్యాం వసుధాం చ కృత్వా త్యక్త్వా నభస్తోయధరాః ప్రణష్టాః ॥ ౫౮ ॥ఓం॥
ప్రసన్నసలిలాస్సౌమ్య కురరీభిర్వినాదితాః। చక్రవాకగణాకీర్ణా విభాంతి సలిలాశయాః॥ ౫౯ ॥ అసనాస్సప్త
పర్ణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః। దృశ్యంతే బంధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరిసానుషు ॥ ౬౦ ॥ హంససారసచ
క్రాహ్వైః కురరైశ్చ సమంతతః। పులినాన్యవకీర్ణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ ॥ ౬౧ ॥ అన్యోన్యబద్ధవైరాణాం జిగీ
షూణాం నృపాత్మజ। ఉద్యోగసమయస్సౌమ్య పార్థివానాముపస్థితః ॥ ౬౨ ॥ ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థి
వానాం నృపాత్మజ। న చ పశ్యామి సుగ్రీవముద్యోగం వా తథావిధమ్ ॥ ౬౩ ॥ చత్వారో వార్షికా మాసా గతా వర్షశ
తోపమాః। మమ శోకాభితప్తస్య సౌమ్య సీతామపశ్యతః ॥ ౬౪ ॥ చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్ఠతోఽనుగతా వనం। వి
షమం దండకారణ్యముద్యానమివ చాగతా ॥ ౬౫ ॥ ప్రియావిహీనే దుఃఖార్తే హృతరాజ్యే వివాసితే। కృపాం న
కురుతే రాజా సుగ్రీవో మయి లక్ష్మణ ॥ ౬౬ ॥ అనాథో హృతరాజ్యోఽయం రావణేన చ ధర్షితః। దీనో దూరగృహః
కామీ మాం చైవ శరణం గతః ॥ ౬౭ ॥ ఇత్యేతైః కారణైస్సౌమ్య సుగ్రీవస్య దురాత్మనః। అహం వానరరాజస్య పరి
భూతః పరంతప ॥ ౬౮ ॥ స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే। కృతార్థస్సమయం కృత్వా దుర్మతి
ర్నావబుధ్యతే ॥ ౬౯ ॥ త్వం ప్రవిశ్య చ కిష్కింధాం బ్రూహి వానరపుంగవమ్। మూర్ఖం గ్రామ్యసుఖే సక్తం సు
గ్రీవం వచనాన్మమ ॥ ౭౦ ॥ అర్థినాముపపన్నానాం పూర్వం చాప్యుపకారిణామ్। ఆశాం సంశ్రుత్య యో హంతి స
లోకే పురుషాధమః ॥ ౭౧ ॥ శుభం వా యది వా పాపం యో హి వాక్యముదీరితమ్। సత్యేన ప్రతిగృహ్ణాతి స వీరః పు
రుషోత్తమః ॥ ౭౨ ॥ కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవంతి యే। తాన్మృతానపి క్రవ్యాదాః కృ
తఘ్నాన్నోపభుంజతే ॥ ౭౩ ॥ నూనం కాంచనపృష్ఠస్య వికృష్టస్య మయా రణే। ద్రష్టుమిచ్ఛతి చాపస్య రూపం వి
ద్యుద్గణోపమమ్ ॥ ౭౪ ॥ ఘోరం జ్యాతలనిర్ఘోషం క్రుద్ధస్య మమ సంయుగే। నిర్ఘోషమివ వజ్రస్య పునస్సంశ్రోతు
మిచ్ఛతి ॥ ౭౫ ॥ కామమేవంగతేఽప్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే। త్వత్సహాయస్య మే వీర న చిన్తా స్యాన్నృపాత్మజ ॥
యదర్థమయమారమ్భః కృతః పరపురంజయ। సమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః ॥ ౭౭ ॥ వర్షాసమ

యకాలంతు ప్రతిజ్ఞాయ హరీశ్వరః । వ్యతీతాంశ్చతురో మాసాన్విహరన్నావబుధ్యతే ॥ ౭౮ ॥ సామాత్యపరిషత్క్రీడన్పానమేవోపసేవతే । శోకదీనేషు నాస్మాసు సుగ్రీవః కురుతే దయాం ॥ ౭౯ ॥ ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవస్త్వయా వత్స మహాబల । మమ రోషస్య యద్రూపం బ్రూయాశ్చైనమిదం వచః ॥ ౮౦ ॥ నచ సంకుచితః పంథా యేన వాలీ హతో గతః । సమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః ॥ ౮౧ ॥ ఏక ఏవ రణే వాలీ శరేణ నిహతో మయా । త్వాం తు సత్యాదతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాంధవమ్ ॥ ౮౨ ॥ తదేవం విహితే కార్యే యద్ధితం పురుషర్షభ । తత్తద్బ్రూహి నరశ్రేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః ॥ ౮౩ ॥ ఓమ్ ॥ కురుష్వ సత్యం మయి వానరేశ్వర ప్రతిశ్రుతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతమ్ । మా వాలినం ప్రేత్య గతో యమక్షయం త్వమద్య పశ్యేర్మమ చోదితైశ్శరైః ॥ ౮౪ ॥ స పూర్వజం తీవ్రవివృద్ధకోపం లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనమ్ । చకార తీవ్రాం మతిముగ్రతేజా హరీశ్వరే మానవవంశనాథః ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే త్రింశస్సర్గః ॥ ౫౬౫ ॥ ౧౧౩౦౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స కామినం దీనమదీనసత్త్వం శోకాభిపన్నం సముదీర్ణకోపం । నరేంద్రసూనుర్నరదేవపుత్రం రామానుజః పూర్వజమిత్యువాచ ॥ ౧ ॥ న వానరః స్థాస్యతి సాధువృత్తే న మంస్యతే కర్మఫలానుషంగాన్ । న భోక్ష్యతే వానరరాజ్యలక్ష్మీం తథా హి నాభిక్రమతేస్య బుద్ధిః ॥ ౨ ॥ మతిక్షయాద్గ్రామ్యసుఖేషు సక్తస్తవ ప్రసాదాప్రతికారబుద్ధిః । హతోగ్రజం పశ్యతు వీర తస్య న రాజ్యమేవం విగుణస్య దేయమ్ ॥ ౩ ॥ న ధారయే కోపముదీర్ణవేగం నిహన్మి సుగ్రీవమసత్యమద్య । హరిప్రవీరైస్సహ వాలిపుత్రో నరేంద్రపుత్ర్యా విచయం కరోతు ॥ ౪ ॥ తమాత్తబాణాసనముత్పతంతం నివేదితార్థం రణచండకోపం । ఉవాచ రామః పరవీరహంతా స్వవేక్షితం సానునయంచ వాక్యం ॥ ౫ ॥ న హి వై త్వద్విధో లోకే పాపమేవం సమాచరేత్ । పాపమార్యేణ యో హంతి స వీరః పురుషోత్తమః ॥ ౬ ॥ నేదమద్య త్వయా గ్రాహ్యం సాధువృత్తేన లక్ష్మణ । తాం ప్రీతిమనువర్తస్వ పూర్వవృత్తం చ సంగతమ్ ॥ ౭ ॥ సామోపహితయా వాచా రూక్షాణి పరివర్జయన్ । వక్తుమర్హసి సుగ్రీవం వ్యతీతం కాలపర్యయే ॥ ౮ ॥ సోగ్రజేనానుశిష్టార్థో యథావత్పురుషర్షభః । ప్రవివేశ పురీం వీరో లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ ౯ ॥ తతశ్శుభమతిః ప్రాజ్ఞో భ్రాతుః ప్రియహితే రతః । లక్ష్మణః ప్రతిసంరబ్ధో జగామ భవనం కపేః ॥ ౧౦ ॥ శక్రబాణాసనప్రఖ్యం ధనుః కాలాంతకోపమః । ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభం మందరస్సానుమానివ ॥ ౧౧ ॥ యథోక్తకారీ వచనముత్తరం చైవ సోత్తరం । బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా మత్వా రామానుజస్తదా ॥ ౧౨ ॥ కామక్రోధసముత్థేన భ్రాతుః కోపాగ్నినా వృతః । ప్రభంజన ఇవాప్రీతః ప్రయయౌ లక్ష్మణస్తదా ॥ ౧౩ ॥ సాలతాలాశ్వకర్ణాంశ్చ తరసా పాతయన్ద్రుమాన్ । పర్యస్యన్గిరికూటాని ద్రుమానన్యాంశ్చ వేగతః ॥ ౧౪ ॥ శిలాశ్చ శకలీకుర్వన్పద్భ్యాం గజ ఇవాశుగః । దూరమేకపదం త్యక్త్వా యయౌ కార్యవశాద్ద్రుతమ్ ॥ ౧౫ ॥ తామపశ్యద్బలాకీర్ణాం హరిరాజమహాపురీమ్ । దుర్గామిక్ష్వాకుశార్దూలః కిష్కింధాం గిరిసంకటే ॥ ౧౬ ॥ రోషాత్ప్రస్ఫురమాణోష్ఠస్సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణః । దదర్శ వానరాన్భీమాన్కిష్కింధాయా బహిశ్చరాన్ ॥ ౧౭ ॥ తం దృష్ట్వా వానరాస్సర్వే లక్ష్మణం పురుషర్షభం । శైలశృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్ ॥ ౧౮ ॥ జగృహుః కుంజరప్రఖ్యా వానరాః పర్వతాంతరే । తాన్గృహీతప్రహరణాన్హరీన్దృష్ట్వా తు లక్ష్మణః ॥ ౧౯ ॥ బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో బహ్వింధన ఇవానలః । తం తే భయపరీతాంగాః క్రుద్ధం దృష్ట్వా ప్లవంగమాః ॥ ౨౦ ॥ కాలమృత్యుయుగాంతాభం శతశో విద్రుతా దిశః । తతస్సుగ్రీవభవనం ప్రవిశ్య హరిపుంగవాః ॥ ౨౧ ॥ క్రోధమాగమనం చైవ లక్ష్మణస్య న్యవేదయన్ । తారయా సహితః కామీ సక్తః కపివృషో రహః ॥ ౨౨ ॥ న తేషాం కపివీరాణాం శుశ్రావ వచనం తదా । తతస్సచివసందిష్టా హరయో రోమహ

ర్షణాః ॥ ౨౩ ॥ గిరికుంజరమేఘాభా నగర్యా నిర్యయుస్తదా । నఖదంష్ట్రాయుధా ఘోరాస్సర్వే వికృతదర్శనాః ॥ సర్వే శార్దూలదర్పాశ్చ సర్వే చ వికృతాననాః । దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్దశగుణోత్తరాః ॥ ౨౫ ॥ కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః । (సంతి చౌఘబలాః కేచిత్ కేచిద్వాయుబలోత్తరాః ॥ ౨౬ ॥ అప్రమేయబలాః కేచిత్తత్రాసన్ హరియూథపాః । తేన వానరసైన్యేన సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౨౭ ॥ తతో ద్వారాణి సర్వాణి యువరాజో మహాబలః । పర్యధావత దుర్ధర్షో నక్షత్రాణీవ చన్ద్రమాః ॥ ౨౮ ॥) కృత్స్నాం హి కపిభిర్వ్యాప్తాం దుర్మహాస్త్రైర్మహాబలైః । అపశ్యల్లక్ష్మణః క్రుద్ధః కిష్కిన్ధాం తాం దురాసదామ్ ॥ ౨౯ ॥ తతస్తే హరయస్సర్వే ప్రాకారపరిఘాన్తరాత్ । నిష్క్రమ్యోదగ్రసత్త్వాస్తు తస్థురావిష్కృతం తదా ॥ ౩౦ ॥ సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూర్వజం చార్తమాత్మవాన్ । బుద్ధ్వా కోపవశం వీరః పునరేవ జగామ సః ॥ ౩౧ ॥ స దీర్ఘోష్ణమహోచ్ఛ్వాసః కోపసంరక్తలోచనః । బభూవ నరశార్దూలస్సధూమ ఇవ పావకః ॥ ౩౨ ॥ బాణశల్యస్స్ఫురజ్జిహ్వస్సాయకాసనభోగవాన్ । స్వతేజోవిషసంఘాతః పంచాస్య ఇవ పన్నగః ॥ ౩౩ ॥ తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేన్ద్రమివ కోపితమ్ । సమాసాద్యాంగదస్త్రాసాద్విషాదమగమద్భృశమ్ ॥ ౩౪ ॥ సోఽంగదం రోషతామ్రాక్షస్సందిదేశ మహాయశాః । సుగ్రీవః కథ్యతాం వత్స మమాగమనమిత్యుత ॥ ౩౫ ॥ ఏష రామానుజః ప్రాప్తస్త్వత్సకాశమరిందమః । భ్రాతృవ్యసనసంతప్తో ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః ॥ ౩౬ ॥ తస్య వాక్యే యది రుచిః క్రియతాం సాధు వానర । ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాగచ్ఛ వత్స వాక్యమరిందమ ॥ ౩౭ ॥ లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా శోకావిష్టోఽంగదోఽబ్రవీత్ । పితుస్సమీపమాగమ్య సౌమిత్రిరయమాగతః ॥ ౩౮ ॥ అథాంగదస్తస్య వచో నిశమ్య సంభ్రాన్తభావః పరిదీనవక్త్రః । నిపత్య తూర్ణం నృపతేస్తరస్వీ తతః కుమారశ్చరణౌ వవన్దే ॥ ౩౯ ॥ సంగృహ్య పాదౌ పితురగ్ర్యతేజా జగ్రాహ మాతుః పునరేవ పాదౌ । పాదౌ రుమాయాశ్చ నిపీడయిత్వా నివేదయామాస తతస్తమర్థమ్ ॥ ౪౦ ॥ స నిద్రాక్లాన్తిసంవీతో వానరో న విబుద్ధవాన్ । బభూవ మదమత్తశ్చ మదనేన చ మోహితః ॥ ౪౧ ॥ తతః కిలకిలాం చక్రుర్లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య వానరాః । ప్రసాదయన్తస్తం క్రుద్ధం భయమోహితచేతసః ॥ ౪౨ ॥ తే మహౌఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశనిసమస్వనమ్ । సింహనాదం సమం చక్రుర్లక్ష్మణస్య సమీపతః ॥ ౪౩ ॥ తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుధ్యత వానరః । మదవిహ్వలతామ్రాక్షో వ్యాకులస్రగ్విభూషణః ॥ ౪౪ ॥ అథాంగదవచశ్శ్రుత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ । మన్త్రిణౌ వానరేన్ద్రస్య సంమతోదారదర్శినౌ ॥ ౪౫ ॥ ప్లక్షశ్చైవ ప్రభావశ్చ మన్త్రిణావర్థధర్మయోః । వక్తుముచ్చావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తౌ శశంసతుః ॥ ౪౬ ॥ ప్రసాదయిత్వా సుగ్రీవం వచనైస్సామనిశ్చితైః । ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్రం మరుత్పతిమ్ ॥ ౪౭ ॥ (సుగ్రీవసచివాస్సర్వే మన్త్రార్థే సముపావిశన్ । వినీతశ్చ సుషేణశ్చ నీలోఽథ నళపనచ ॥ ౪౮ ॥ అంగదో వాలిసూనుశ్చ హనూమాంశ్చైవ బుద్ధిమాన్ । ఏతే సర్వే మహాత్మానస్సుగ్రీవం వానరోత్తమాః ॥ ౪౯ ॥ ఆసీనం పర్యుపాసన్త శక్రం సురగణా ఇవ । బలవిక్రమసంయుక్తా మన్త్రే చ పరినిష్ఠితాః ॥ ౫౦ ॥ సుగ్రీవసచివాస్సర్వే మన్త్రాణామర్థసిద్ధయే । వక్తుముచ్చావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తే శశంసిరే ॥ ౫౧ ॥ ప్రసాదయిత్వా సుగ్రీవం వచనైస్సామనిశ్చితైః । ఉవాచ హనూమాన్ వీరో యథా శక్రం బృహస్పతిః ॥ ౫౨ ॥) సత్యసన్ధౌ మహాభాగౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । వయస్యభావం సంప్రాప్తౌ రాజ్యార్హౌ రాజ్యదాయినౌ ॥ ౫౩ ॥ తయోరేకో ధనుష్పాణిర్ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః । యస్య భీతాః ప్రవేపన్తో నాదాన్ ముంచన్తి వానరాః ॥ ౫౪ ॥ స ఏష రాఘవభ్రాతా లక్ష్మణో వాక్యసారథిః । వ్యవసాయరథః ప్రాప్తస్తస్య రామస్య శాసనాత్ ॥ ౫౫ ॥ అయం చ దయితో రాజన్ తారాయాస్తనయోఽంగదః । లక్ష్మణేన సకాశం తే ప్రేషితస్త్వరయాఽనఘ ॥ ౫౬ ॥ సోఽయం రోషపరీతాక్షో ద్వారి తిష్ఠతి వీర్యవాన్ ।

వానరాన్వానరపతే చక్షుషా ప్రదహన్నివ ॥ ౫౭ ॥ తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రస్సహబన్ధుభిః । గచ్ఛ శీఘ్రం మహారాజ రోషో హ్యస్య నివర్త్యతామ్ ॥ ౫౮ ॥ యథా హి రామో ధర్మాత్మా తత్కురుష్వ సమాహితః । రాజంస్తిష్ఠస్వ సమయే భవ సత్యప్రతిశ్రవాః ॥ ౫౯ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౬౮ ॥ ౯౩౬౦

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అఙ్గదస్య వచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవస్సచివైస్సహ । లక్ష్మణం కుపితం శ్రుత్వా ముమోచాసనమాత్మవాన్ ॥ ౧ ॥ సచివానబ్రవీద్వాక్యం నిశ్చిత్య గురులాఘవమ్ । మన్త్రజ్ఞాన్మన్త్రకుశలో మన్త్రేషు పరినిష్ఠితాన్ ॥ ౨ ॥ న మే దుర్వ్యాహృతం కించిన్నాపి మే దురనుష్ఠితమ్ । లక్ష్మణో రాఘవభ్రాతా క్రుద్ధః కిమితి చిన్తయే ॥ ౩ ॥ అసుహృద్భిర్మమామిత్రైర్నిత్యమన్తరదర్శిభిః । మమ దోషానసంభూతాన్ శ్రావితో రాఘవానుజః ॥ ౪ ॥ అత్ర తావద్యథాబుద్ధి సర్వైరేవ యథావిధి । భావస్య నిశ్చయస్తావద్విజ్ఞేయో నిపుణం శనైః ॥ ౫ ॥ న ఖల్వస్తి మమ త్రాసో లక్ష్మణాన్నాపి రాఘవాత్ । మిత్రం త్వస్థానకుపితం జనయత్యేవ సంభ్రమమ్ ॥ ౬ ॥ సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం పరిపాలనమ్ । అనిత్యత్వాత్తు చిత్తానాం ప్రీతిరల్పేఽపి భిద్యతే ॥ ౭ ॥ అతో నిమిత్తం త్రస్తోఽహం రామేణ తు మహాత్మనా । యన్మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్మయా ॥ ౮ ॥ సుగ్రీవేణైవముక్తే తు హనూమాన్హరిపుంగవః । ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వానరమన్త్రిణామ్ ॥ ౯ ॥ సర్వథా నైతదాశ్చర్యం యత్త్వం హరిగణేశ్వర । న విస్మరసి సుస్నిగ్ధముపకారకృతం శుభమ్ ॥ ౧౦ ॥ రాఘవేణ తు వీరేణ భయముత్సృజ్య దూరతః । త్వత్ప్రియార్థం హతో వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః ॥ ౧౧ ॥ సర్వథా ప్రణయాత్క్రుద్ధో రాఘవో నాత్ర సంశయః । భ్రాతరం సంప్రహితవాన్లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్ ॥ ౧౨ ॥ త్వం ప్రమత్తో న జానీషే కాలం కాలవిదాం వర । ఫుల్లసప్తచ్ఛదశ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్ఛివా ॥ ౧౩ ॥ నిర్మలగ్రహనక్షత్రా ద్యౌః ప్రణష్టబలాహకా । ప్రసన్నాశ్చ దిశస్సర్వాస్సరితశ్చ సరాంసి చ ॥ ౧౪ ॥ ప్రాప్తముద్యోగకాలం తు నావైషి హరిపుఙ్గవ । త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోఽయమిహాగతః ॥ ౧౫ ॥ ఆర్తస్య హృతదారస్య పరుషం పురుషాన్తరాత్ । వచనం మర్షణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ కృతాపరాధస్య హి తే నాన్యత్పశ్యామ్యహం క్షమమ్ । అన్తరేణాఞ్జలిం బద్ధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్ ॥ ౧౭ ॥ నియుక్తైర్మన్త్రిభిర్వాచ్యో హ్యవశ్యం పార్థివో హితమ్ । అత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యవధృతం వచః ॥ ౧౮ ॥ అభిక్రుద్ధస్సమర్థో హి చాపముద్యమ్య రాఘవః । సదేవాసురగన్ధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్ ॥ ౧౯ ॥ న స క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్యః పునర్భవేత్ । పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః ॥ తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రస్ససుహృజ్జనః । రాజంస్తిష్ఠ స్వసమయే భర్తుర్భార్యేవ తద్వశః ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ న రామరామానుజశాసనం త్వయా కపీన్ద్ర యుక్తం మనసాప్యపోహితుమ్ । మనో హి తే జ్ఞాస్యతి మానుషం బలం సరాఘవస్యాస్య సురేన్ద్రవర్చసః ॥ ౨౨ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥౩౭౧॥౭౪౨౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ ప్రతిసమాదిష్టో లక్ష్మణః పరవీరహా । ప్రవివేశ గుహాం ఘోరాం కిష్కిన్ధాం రామశాసనాత్ ॥ ౧ ॥ ద్వారస్థా హరయస్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః । బభూవుర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాఞ్జలయః స్థితాః ॥ ౨ ॥ నిశ్శ్వసన్తం తు తం దృష్ట్వా క్రుద్ధం దశరథాత్మజమ్ । బభూవుర్హరయస్త్రస్తా న చైనం పర్యవారయన్ ॥ ౩ ॥ స తాం రత్నమయీం శ్రీమాన్దివ్యాం పుష్పితకాననామ్ । రమ్యాం రత్నసమాకీర్ణాం దదర్శ మహతీం గుహామ్ ॥ ౪ ॥ హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం నానాపణ్యోపశోభితామ్ । సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితామ్ ॥ ౫ ॥ దేవగన్ధర్వపుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః । దివ్యమాల్యాంబరధరైః శోభితాం ప్రియదర్శనైః ॥ ౬ ॥ చన్దనాగరుపద్మానాం గన్ధైస్సురభిగన్ధినామ్ । మైరేయాణాం మధూనాం చ సమ్మోదితమహాపథామ్ ॥

వింధ్యమేరుగిరిప్రఖ్యైః ప్రాసాదైః పరిభూషితమ్ । దదర్శ గిరినద్యశ్చ విమలాస్తత్ర రాఘవః ॥ ౮ ॥ అంగదస్య గృహం రమ్యం మైన్దస్య ద్వివిదస్య చ । గవయస్య గవాక్షస్య గజస్య శరభస్య చ ॥ ౯ ॥ విద్యున్మాలేశ్చ సంపాతేస్సూర్యాక్షస్య హనూమతః । వీరబాహోస్సుబాహోశ్చ నళస్య చ మహాత్మనః ॥ ౧౦ ॥ కుముదస్య సుషేణస్య తారజాంబవతోస్తథా । దధివక్త్రస్య నీలస్య సుపాటలసునేత్రయోః ॥ ౧౧ ॥ ఏతేషాం కపిముఖ్యానాం రాజమార్గే మహాత్మనామ్ । దదర్శ గృహముఖ్యాని మహాసారాణి లక్ష్మణః ॥ ౧౨ ॥ పాండురాభ్రప్రకాశాని దివ్యమాల్యయుతాని చ । ప్రభూతధనధాన్యాని స్త్రీరత్నైశ్శోభితాని చ ॥ ౧౩ ॥ పాండురేణ తు శైలేన పరిక్షిప్తం దురాసదమ్ । వానరేంద్రగృహం రమ్యం మహేన్ద్రసదనోపమమ్ ॥ ౧౪ ॥ శుక్లైః ప్రాసాదశిఖరైః కైలాసశిఖరోపమైః । సర్వకామఫలైర్వృక్షైః పుష్పితైరుపశోభితమ్ ॥ ౧౫ ॥ మహేన్ద్రదత్తైశ్శ్రీమద్భిర్నీలజీమూతసన్నిభైః । దివ్యపుష్పఫలైర్వృక్షైశ్శీతచ్ఛాయైర్మనోరమైః ॥ ౧౬ ॥ హరిభిస్సంవృతద్వారం బలిభిశ్శస్త్రపాణిభిః । దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్తకాంచనతోరణమ్ ॥ ౧౭ ॥ సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేశ మహాబలః । అవార్యమాణస్సౌమిత్రిర్మహాభ్రమివ భాస్కరః ॥ ౧౮ ॥ స సప్త కక్ష్యా ధర్మాత్మా నానాజనసమాకులాః । ప్రవిశ్య సుమహద్గుప్తం దదర్శాన్తఃపురం మహత్ ॥ ౧౯ ॥ హైమరాజతపర్యంకైర్బహుభిశ్చ వరాసనైః । మహార్హాస్తరణోపేతైస్తత్ర తత్రోపశోభితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధురస్వరమ్ । తంత్రీగీతసమాకీర్ణం సమగీతపదాక్షరమ్ ॥ ౨౧ ॥ బహ్వీశ్చ వివిధాకారా రూపయౌవనగర్వితాః । స్త్రియస్సుగ్రీవభవనే దదర్శ సుమహాబలః ॥ ౨౨ ॥ దృష్ట్వాభిజనసంపన్నాశ్చిత్రమాల్యకృతస్రజః । ఫలమాల్యకృతవ్యగ్రా భూషణోత్తమభూషితాః ॥ ౨౩ ॥ నాతృప్తాన్నాపి చావ్యగ్రాన్నానుదాత్తపరిచ్ఛదాన్ । సుగ్రీవానుచరాంశ్చాపి లక్షయామాస లక్ష్మణః ॥ ౨౪ ॥ కూజితం నూపురాణాం చ కాంచీనాం నినదం తథా । సన్నిశమ్య తతశ్శ్రీమాన్ సౌమిత్రిర్లజ్జితోఽభవత్ ॥ ౨౫ ॥ రోషవేగప్రకుపితశ్శ్రుత్వా చాభరణస్వనమ్ । చకార జ్యాస్వనం వీరో దిశశ్శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౨౬ ॥ చారిత్రేణ మహాబాహురపకృష్టస్స లక్ష్మణః । తస్థావేకాన్తమాశ్రిత్య రామకోపసమన్వితః ॥ ౨౭ ॥ తేన చాపస్వనేనాథ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః । విజ్ఞాయాగమనం త్రస్తస్సంచచాల వరాసనాత్ ॥ ౨౮ ॥ (అంగదేన యథా మహ్యం పురస్తాత్ప్రతివేదితం । సువ్యక్తమేష సంప్రాప్తస్సౌమిత్రిర్భ్రాతృవత్సలః ॥ ౨౯ ॥) అఙ్గదేన సమాఖ్యాతం జ్యాస్వనేన చ వానరః । బుబుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాస్య వ్యశుష్యత ॥ ౩౦ ॥ తతస్తారాం హరిశ్రేష్ఠస్సుగ్రీవః ప్రియదర్శనామ్ । ఉవాచ హితమవ్యగ్రస్త్రాససంభ్రాన్తమానసః ॥ ౩౧ ॥ కిన్ను తత్కారణం సుభ్రు ప్రకృత్యా మృదుమానసః । సరోష ఇవ సంప్రాప్తో యేనాయం రాఘవానుజః ॥ ౩౨ ॥ కిం పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థానమనిన్దితే । న ఖల్వకారణే కోపమాహరేన్నరసత్తమః ॥ ౩౩ ॥ యదస్య కృతమస్మాభిర్బుధ్యసే కించిదప్రియమ్ । తద్బుద్ధ్యా సంప్రధార్యాశు క్షిప్రమర్హసి భాషితుమ్ ॥ ౩౪ ॥ అథవా స్వయమేవైనం ద్రష్టుమర్హసి భామిని । వచనైస్సాన్త్వయుక్తైశ్చ ప్రసాదయితుమర్హసి ॥ ౩౫ ॥ త్వద్దర్శనవిశుద్ధాత్మా న స కోపం కరిష్యతి । న హి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్కుర్వన్తి దారుణమ్ ॥ ౩౬ ॥ త్వయా సాన్త్వైరుపక్రాన్తం ప్రసన్నేన్ద్రియమానసమ్ । తతః కమలపత్రాక్షం ద్రక్ష్యామ్యహమరిన్దమమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ । సా ప్రస్ఖలన్తీ మదవిహ్వలాక్షీ ప్రలమ్బకాంచీగుణహేమసూత్రా । సలక్షణా లక్ష్మణసన్నిధానం జగామ తారా నమితాఙ్గయష్టిః ॥ ౩౮ ॥ స తాం సమీక్ష్యైవ హరీశపత్నీం తస్థావుదాసీనతయా మహాత్మా । అవాఙ్ముఖోఽభూన్మనుజేన్ద్రపుత్రః స్త్రీసన్నికర్షాద్వినివృత్తకోపః ॥ ౩౯ ॥ సా పానయోగాద్వినివృత్తలజ్జా దృష్టిప్రసాదాచ్చ నరేన్ద్రసూనోః । ఉవాచ తారా ప్రణయప్రగల్భం వాక్యం మహార్థం పరిసాన్త్వపూ

ర్షమ్ ॥ ౪౦ ॥ కింకోపమూలంమనుజేన్ద్రపుత్రకస్తేనసంతిష్ఠతివాఙ్నిదేశే । కశ్శుష్కవృక్షంవనమాపతన్తందవాగ్నిమాసీదతినిర్విశంకః ॥ ౪౧ ॥ సతస్యావచనంశ్రుత్వాసాంత్వపూర్వమశంకితమ్ । భూయఃప్రణయదృష్టార్థం లక్ష్మణోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౨ ॥ కిమయంకామవృత్తస్తే లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః । భర్తాభర్తృహితేయుక్తే నచైనమవబుధ్యసే ॥ ౪౩ ॥ నచింతయతిరాజ్యార్థం నాస్మాంఛోకపరాయణాన్ । సామాత్యపరిషత్తారే పానమేవోపసేవతే ॥ ౪౪ ॥ సమాసాంశ్చతురఃకృత్వా ప్రమాణంప్లవగేశ్వరః । వ్యతీతాంస్తాన్మదవ్యగ్రో విహరన్నావబుధ్యతే ॥ ౪౫ ॥ నహిధర్మార్థసిద్ధ్యర్థం పానమేవంప్రశస్యతే । పానాదర్థశ్చకామశ్చధర్మశ్చపరిహీయతే॥ ధర్మలోపోమహాంస్తావత్కృతేహ్యప్రతికుర్వతః । అర్థలోపశ్చమిత్రస్య నాశేగుణవతోమహాన్ ॥ ౪౬ ॥ మిత్రంహ్యర్థగుణశ్రేష్ఠం సత్యధర్మపరాయణం । తద్ద్వయంతుపరిత్యక్తం నతుధర్మేవ్యవస్థితం ॥ ౪౭ ॥ తదేవంప్రస్తుతేకార్యే కార్యమస్మాభిరుత్తరం । యత్కార్యంకార్యతత్త్వజ్ఞే తదుదాహర్తుమర్హసి ॥ ౪౮ ॥ సాతస్యధర్మార్థసమాధియుక్తం నిశమ్యవాక్యంమధురస్వభావం । తారాగతార్థేమనుజేన్ద్రకార్యే విశ్వాసయుక్తంతమువాచభూయః ॥ ౫౦ ॥ నకోపకాలఃక్షితిపాలపుత్రనచాపికోపస్స్వజనేవిధేయః । త్వదర్థకామస్యజనస్యతస్య ప్రమాదమప్యర్హసివీరసోఢుం ॥ ౫౧ ॥ కోపంకథంనామగుణప్రకృష్టః కుమారకుర్యాదపకృష్టసత్త్వే । కస్త్వద్విధఃకోపవశంహిగచ్ఛేత్సత్త్వావరుద్ధస్తపసఃప్రసూతిః ॥ ౫౨ ॥ జానామికోపంహరివీరబంధోః జానామికార్యస్యచకాలసంగం । జానామికార్యంత్వయియత్కృతంన స్తచ్చాపిజానామియదత్రకార్యం ॥ ౫౩ ॥ తచ్చాపిజానామియథావిషహ్యం బలంనరశ్రేష్ఠశరీరజస్య । జానామియస్మింశ్చజనేవబద్ధం కామేనసుగ్రీవమసక్తమద్య ॥ ౫౪ ॥ నశామతన్త్రేతవబుద్ధిరస్తి త్వంవైయథామన్యువశంప్రపన్నః । నదేశకాలౌహినచార్థధర్మౌ వపేక్షతేకామరతిర్మనుష్యః ॥ ౫౫ ॥ తంకామవృత్తంమమసన్నికృష్టంకామాభియోగాచ్చనివృత్తలజ్జం । క్షమస్వతావత్పరవీరహన్తస్త్వద్భ్రాతరంవానరవంశనాథం ॥ ౫౬ ॥ మహర్షయోధర్మతపోభికామాః కామానుకామాఃప్రతిబద్ధమోహాః । అయంప్రకృత్యాచపలఃకపిస్తు కథంనసజ్జేతసుఖేషురాజా ॥ ౫౭ ॥ ఇత్యేవముక్త్వావచనంమహార్థం సావానరీలక్ష్మణమప్రమేయం । పునస్సఖేలంమదవిహ్వలంచ భర్తుర్హితంవాక్యమిదంబభాషే ॥ ౫౮ ॥ ఉద్యోగస్తుచిరాజ్ఞప్తస్సుగ్రీవేణనరోత్తమ । కామస్యాపివిధేయేన తవార్థప్రతిసాధనే ॥ ౫౯ ॥ ఆగతాహిమహావీర్యా హరయః కామరూపిణః । కోటీశతసహస్రాణి నానానగనివాసినః ॥ ౬౦ ॥ తదాగచ్ఛమహాబాహో చారిత్రంరక్షితంత్వయా । అచ్ఛలంమిత్రభావేనసతాందారావలోకనమ్ ॥ ౬౧ ॥ తారయాచాభ్యనుజ్ఞాతస్త్వరయాచాభిచోదితః । ప్రవివేశమహాబాహు రభ్యంతరమరిన్దమః ॥ ౬౨ ॥ తతస్సుగ్రీవమాసీనం కాంచనేపరమాసనే । మహాస్తరణోపేతే దదర్శాదిత్యసన్నిభమ్ ॥ ౬౩ ॥ దివ్యాభరణచిత్రాంగం దివ్యరూపంయశస్వినమ్ । దివ్యమాల్యాంబరధరం మహేన్ద్రమివదుర్జయమ్ ॥ ౬౪ ॥ దివ్యాభరణమాల్యాభిః ప్రమదాభిస్సమావృతమ్ । లక్ష్మణఃపరవీరఘ్నో రామకోపాభిపీడితః ॥ ౬౫ ॥ సంరబ్ధతరరక్తాక్షో బభూవాన్తకసన్నిభః ॥ ఓమ్ ॥ రుమాన్తువీరఃపరిరభ్యగాఢంవరాసనస్థోవరహేమవర్ణః । దదర్శసౌమిత్రిమదీనసత్త్వంవిశాలనేత్రస్సువిశాలనేత్రమ్॥౬౬॥

ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౨౬౪ ॥ ౫౪౭౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తమప్రతిహతంక్రుద్ధం ప్రవిష్టంపురుషర్షభం । సుగ్రీవోలక్ష్మణందృష్ట్వాబభూవవ్యథితేన్ద్రియః ॥ ౧ ॥ క్రుద్ధంనిశ్వసమానంతం ప్రదీప్తమివతేజసా । భ్రాతృవ్యసనసంతప్తం దృష్ట్వాదశరథాత్మజమ్ ॥ ౨ ॥ ఉత్పపాతహరిశ్రేష్ఠోహిత్వాసౌవర్ణమాసనం । మహాన్మహేన్ద్రస్యయథాస్వలంకృతఇవధ్వజః ॥

ఉత్పతంతమనూత్పేతూ రుమాప్రభృతయస్స్త్రియః । సుగ్రీవంగగనే పూర్ణచన్ద్రం తారాగణా ఇవ ॥ ౪ ॥ సంరక్తనయనశ్శ్రీమా న్సంచచాలకృతాంజలిః । బభూవావస్థిత స్తత్ర కల్పవృక్షో మహానివ ॥ ౫ ॥ రుమాద్వితీయం సుగ్రీవం నారీమధ్యగతంస్థితమ్ । అబ్రవీల్లక్ష్మణఃక్రుద్ధ స్సతారంశశినంయథా ॥ ౬ ॥ సత్వాభిజనసంపన్న స్సానుక్రోశో జితేన్ద్రియః । కృతజ్ఞస్సత్యవాదీ చ రాజాలోకే మహీయతే ॥ ౭ ॥ యస్తురాజాస్థితోధర్మే మిత్రాణాముపకారిణామ్ । మిథ్యా ప్రతిజ్ఞాంకురుతే కోనృశంసతర స్తతః ॥ ౮ ॥ శతమశ్వానృతేహన్తి సహస్రన్తుగవానృతే । ఆత్మానంస్వజనంహంతి పురుషఃపురుషానృతే ॥ ౯ ॥ పూర్వంకృతార్థోమిత్రాణాం నతత్ప్రతికరోతియః । కృతఘ్నస్సర్వభూతానాం సవధ్యఃప్లవగేశ్వర ॥ ౧౦ ॥ గీతోయం బ్రహ్మణాశ్లోకస్సర్వలోకనమస్కృతః । దృష్ట్వాకృతఘ్నంక్రుద్ధేన తన్నిబోధప్లవంగమ ॥ ౧౧ ॥ గోఘ్నేచైవసురాపేచ చోరేభగ్నవ్రతేతథా । నిష్కృతిర్విహితాసద్భిః కృతఘ్నేనాస్తినిష్కృతిః ॥ ౧౨ ॥ అనార్యస్త్వంకృతఘ్నశ్చ మిథ్యావాదీచవానర । పూర్వంకృతార్థోరామస్య నతత్ప్రతికరోషియత్ ॥ ౧౩ ॥ నను నామకృతార్థేన త్వయారామస్యవానర । సీతాయామార్గణేయత్నః కర్తవ్యఃకృతమిచ్ఛతా ॥ ౧౪ ॥ సత్వంగ్రామ్యేషుభోగేషు సక్తోమిథ్యాప్రతిశ్రవః । నత్వాంరామోవిజానీతే సర్పంమణ్డూకరావిణమ్ ॥ ౧౫ ॥ మహాభాగేనరామేణ పాపఃకరుణవేదినా । హరీణాంప్రాపితోరాజ్యం త్వందురాత్మామహాత్మనా ॥ ౧౬ ॥ కృతంచేన్నాభిజానీషే రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । సద్యస్త్వంనిశితైర్బాణై ర్హతోద్రక్ష్యసివాలినమ్ ॥ ౧౭ ॥ నచసంకుచితఃపంథా యేనవాలీహతోగతః । సమయేతిష్ఠసుగ్రీవ మావాలిపథమన్వగాః ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ ననూనమిక్ష్వాకువరస్యకార్ముకాచ్చ్యుతాంఛరాన్పశ్యసివజ్రసన్నిభాన్ । తతస్సుఖంనామనిషేవసేసుఖీనరామకార్యంమనసాప్యవేక్షసే ॥ ౧౯ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౧౭౭ ॥ ౩౫౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథాబ్రువాణంసౌమిత్రిం ప్రదీప్తమివతేజసా । అబ్రవీల్లక్ష్మణంతారా తారాధిపనిభాననా ॥ ౧ ॥ నైవంలక్ష్మణవక్తవ్యో నాయంపరుషమర్హతి । హరీణామీశ్వరశ్శ్రోతుం తవవక్త్రాద్విశేషతః ॥ ౨ ॥ నైవాకృతజ్ఞస్సుగ్రీవోనశఠోనాపిదారుణః । నైవానృతకథోవీరనజిహ్మశ్చకపీశ్వరః ॥ ౩ ॥ ఉపకారంకృతంవీరో నాప్యయంవిస్మృతఃకపిః । రామేణవీరసుగ్రీవో యదన్యైర్దుష్కరంరణే ॥ ౪ ॥ రామప్రసాదాత్కీర్తించ కపిరాజ్యంచశాశ్వతమ్ । ప్రాప్తవానిహసుగ్రీవో రుమాంమాంచపరంతప ॥ ౫ ॥ సుదుఃఖంశయితఃపూర్వం ప్రాప్యేదంసుఖముత్తమమ్ । ప్రాప్తకాలంనజానీతే విశ్వామిత్రోయథామునిః ॥ ౬ ॥ ఘృతాచ్యాంకిలసంసక్తో దశవర్షాణిలక్ష్మణ । అహోమన్యతధర్మాత్మా విశ్వామిత్రోమహామునిః ॥ ౭ ॥ సహిప్రాప్తంనజానీతేకాలంకాలవిదాంవరః । విశ్వామిత్రోమహాతేజాఃకింపునర్యఃపృథగ్జనః ॥ ౮ ॥ దేహధర్మంగతస్యాస్యపరిశ్రాన్తస్యలక్ష్మణ । అవితృప్తస్యకామేషుకామంక్షన్తుమిహార్హసి ॥ ౯ ॥ నచరోషవశంతాత గన్తుమర్హసిలక్ష్మణ । నిశ్చయార్థమవిజ్ఞాయ సహసాప్రాకృతోయథా ॥ ౧౦ ॥ సత్వయుక్తాహిపురుషా స్త్వద్విధాఃపురుషర్షభ । అవిమృశ్యనరోషస్య సహసాయాంతివశ్యతామ్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రసాదయేత్వాంధర్మజ్ఞ సుగ్రీవార్థేసమాహితా । మహాన్రోషసముత్పన్న స్సంరమ్భస్త్యజ్యతామయమ్ ॥ ౧౨ ॥ రుమాంమాంకపిరాజ్యంచ ధనధాన్యవసూనిచ । రామప్రియార్థంసుగ్రీవ స్త్యజేదితిమతిర్మమ ॥ ౧౩ ॥ సమానేష్యతిసుగ్రీవ స్సీతయాసహరాఘవమ్ । శశాంకమివరోహిణ్యానిహత్వారావణంరణే ॥ ౧౪ ॥ శతకోటిసహస్రాణిలంకాయాంకిలరక్షసామ్ । అయుతానిచషట్త్రింశత్సహస్రాణిశతానిచ ॥ ౧౫ ॥ అహత్వాతాంశ్చదుర్ధర్షా న్రాక్షసాన్కామరూపిణః । నశక్యోరావణోహన్తుం

యేనసా మైథిలీహృతా ॥ ౧౬ ॥ తేనశక్యోఽరణేహన్తుం నసహాయేనలక్ష్మణ । రావణఃక్రూరకర్మాచ సుగ్రీవేణవిశేషతః ॥ ౧౭ ॥ ఏవమాఖ్యాతవాన్వాలీసహ్యభిజ్ఞోహరీశ్వరః ।ఆగమస్తునమేవ్యక్తశ్శ్రవాత్తస్మాద్బ్రవీమ్యహం॥ త్వత్సహాయనిమిత్తంవై ప్రేషితాహరిపుఙ్గవాః । ఆనేతుంవానరాన్యుద్ధే సుబహూన్హరియూథపాన్ ॥ ౧౯ ॥ తాంశ్చప్రతీక్షమాణోఽయం విక్రాన్తాన్సుమహాబలాన్ । రాఘవస్యార్థసిద్ధ్యర్థం ననిర్యాతిహరీశ్వరః ॥ ౨౦ కృతాతుసంస్థాసౌమిత్రే సుగ్రీవేణయథాపురా । అద్యతైర్వానరైస్సర్వై రాగన్తవ్యంమహాబలైః ॥ ౨౧ ॥ఋక్షకోటిసహస్రాణి గోలాఙ్గూలశతానిచ । అద్యత్వాముపయాస్యన్తి జహికోపమరిన్దమ ॥ ౨౨ ॥ కోట్యోఽనేకాస్తుకాకుత్స్థ కపీనాందీప్తతేజసామ్ ॥ ఓమ్ ॥ తవహిముఖమిదంనిరీక్ష్యకోపాత్క్షతజనిభేనయనేనిరీక్షమాణాః హరివరవనితానయాన్తిశాన్తిం ప్రథమభయస్యహిశఙ్కితాస్స్మసర్వాః ॥ ౨౩ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే పఞ్చత్రింశస్సర్గః ॥ ౮౦ ॥౧౬౦౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తస్తారయావాక్యం ప్రశ్రితంధర్మసంహితమ్ । మృదుస్వభావస్సౌమిత్రిః ప్రతిజగ్రాహతద్వచః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్ప్రతిగృహీతేతు వాక్యేహరిగణేశ్వరః । లక్ష్మణాత్సుమహత్త్రాసం వస్త్రంక్లిన్నమివాత్యజత్ ॥ ౨ ॥ తతఃకణ్ఠగతంమాల్యం చిత్రంబహుగుణంమహత్ । చిచ్ఛేదవిమదశ్చాసీత్సుగ్రీవోవానరేశ్వరః ॥ ౩ ॥ సలక్ష్మణంభీమబలంసర్వవానరసత్తమః । అబ్రవీత్ప్రశ్రితంవాక్యం సుగ్రీవస్సంప్రహర్షయన్ ॥ ౪ ॥ ప్రణష్టాశ్రీశ్చకీర్తిశ్చ కపిరాజ్యంచశాశ్వతమ్ । రామప్రసాదాత్సౌమిత్రే పునఃప్రాప్తమిదంమయా ॥ ౫ ॥ కశ్శక్తస్తస్యదేవస్య ఖ్యాతస్యస్వేనకర్మణా । తాదృశంవిక్రమంవీర ప్రతి[illegible]మరిన్దమ ॥ ౬ ॥ సీతాంప్రాప్స్యతిధర్మాత్మా వధిష్యతిచరావణమ్ । సహాయమాత్రేణమయారాఘవస్స్వేనతేజసా ॥ ౭ ॥ సహాయకృత్యంకింతస్య యేనసప్తమహాద్రుమాః । శైలశ్చవసుధాచైవ బాణేనైకేనదారితాః ॥ ౮ ॥ ధనుర్విస్ఫారయాణస్య యస్యశబ్దేనలక్ష్మణ । సశైలాకంపితాభూమి స్సహాయైస్తస్యకిన్నువై ॥ ౯ ॥ అనుయాత్రాంనరేన్ద్రస్య కరిష్యేహంనరర్షభ । గచ్ఛతోరావణంహన్తుం వైరిణంసపురస్సరం ॥ ౧౦ ॥ యదికించిదతిక్రాన్తం విశ్వాసాత్ప్రణయేనవా । ప్రేష్యస్య క్షమితవ్యం మేనకశ్చిన్నాపరాధ్యతి ॥ ౧౧ ॥ ఇతితస్యబ్రువాణస్య సుగ్రీవస్యమహాత్మనః । అభవల్లక్ష్మణఃప్రీతః ప్రేమ్ణాచైనమువాచహ ॥ ౧౨ ॥ సర్వథాహిమమభ్రాతాసనాథోవానరేశ్వర । త్వయానాథేనసుగ్రీవ ప్రశ్రితేనవిశేషతః ॥ ౧౩ ॥ యస్తేప్రభావస్సుగ్రీవ యచ్చతేశౌచముత్తమం । అర్హస్త్వంకపిరాజ్యస్యశ్రియంభోక్తుమనుత్తమాం ॥ ౧౪ ॥ సహాయేనచసుగ్రీవ త్వయారామఃప్రతాపవాన్ । వధిష్యతిరణేశత్రూన్నచిరాన్నాత్రసంశయః ॥ ౧౫ ॥ ధర్మజ్ఞస్యకృతజ్ఞస్య సంగ్రామేష్వనివర్తినః । ఉపపన్నంచయుక్తంచ సుగ్రీవతవభాషితమ్ ॥ ౧౬ ॥ దోషజ్ఞస్సతిసామర్థ్యే కోఽన్యోభాషితుమర్హతి । వర్జయిత్వామమజ్యేష్ఠం త్వాంచవానరసత్తమ ॥ ౧౭ ॥ సదృశశ్చాసిరామస్య విక్రమేణబలేనచ । సహాయోదైవతైర్దత్తశ్చిరాయహరిపుంగవ ॥ ౧౮ ॥ కింతుశీఘ్రమితోవీరనిష్క్రామత్వంమయాసహ । సాన్త్వయస్వవయస్యంత్వంభార్యాహరణకర్శితమ్ ॥ ౧౯ ॥ యచ్ఛోకాభిభూతస్య శ్రుత్వారామస్యభాషితమ్ । మయాత్వంపరుషాణ్యుక్తస్తచ్చత్వంక్షన్తుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౬౩౦ ॥ ౧౨౬౦౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తుసుగ్రీవో లక్ష్మణేనమహాత్మనా । హనూమన్తంస్థితంపార్శ్వే సచివంత్విదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ మహేన్ద్రహిమవద్విన్ధ్య కైలాసశిఖరేషుచ । మన్దరేపాండుశిఖరే పంచశైలేషుయేస్థితాః ॥ ౨ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణేషుభ్రాజమానేషుసర్వశః। పర్వతేషుసముద్రాన్తేపశ్చిమస్యాంచయేదిశి॥౩॥

ఆదిత్యభవనేచైవ గిరౌసంధ్యాభ్రసన్నిభే। పద్మతాళవనంభీమం సంశ్రితాహరిపుంగవాః ॥ ౪ ॥ అంజనాంబుద
సంకాశాః కుంజరప్రతిమౌజసః। అంజనేపర్వతేచైవ నివసంతిప్లవంగమాః ॥ ౫ ॥ మనశ్శిలాగుహావాసా వాన
రాఃకనకప్రభాః। మేరుపార్శ్వగతాశ్చైవ యేధూమ్రగిరిసంశ్రితాః ॥ ౬ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణాశ్చ పర్వతే
చమహారుణే। పిబన్తోమధుమైరేయం భీమవేగాఃప్లవంగమాః ॥ ౭ ॥ వనేషుచసురమ్యేషు సుగంధిషుమహత్సు
చ। తాపసానాంచరమ్యేషు వనాన్తేషుసమంతతః ॥ ౮ ॥ తాంస్తాం స్త్వమానయక్షిప్రం పృథివ్యాంసర్వవా
నరాన్। సామదానాదిభిస్సర్వై రాశుప్రేషయవానరాన్ ॥ ౯ ॥ ప్రేషితాఃప్రథమంయేచ మయాజ్ఞాతా
మహాజవాః। త్వరణార్థంతుభూయస్త్వం హరీంత్సంప్రేషయాపరాన్ ॥ ౧౦ ॥ యెప్రసక్తాశ్చకామేషుదీర్ఘ
సూత్రాశ్చవానరాః। ఇహానయస్వతాంత్సర్వాం చ్ఛీఘ్రంతుమమశాసనాత్ ॥ ౧౧ ॥ అహోభిర్దశభిర్యేచ
నాగచ్ఛంతిమమాజ్ఞయా। హంతవ్యాస్తేమహాత్మానో రాజశాసనదూషకాః ॥౧౨॥ శతాన్యథసహస్రాణాం కో
ట్యశ్చమమశాసనాత్। ప్రయాంతుకపిసింహానాం దిశోమమమతేస్థితాః ॥ ౧౩ ॥ మేఘపర్వతసంకాశాశ్ఛా
దయంతఇవాంబరమ్। ఘోరరూపాఃకపిశ్రేష్ఠా యాంతుమచ్ఛాసనాదితః ॥ ౧౪ ॥ తేగతిజ్ఞాగతింజ్ఞాత్వా పృథి
వ్యాంసర్వవానరాః। ఆనయంతుహరీంత్సర్వాం స్త్వరితాశ్శాసనాన్మమ ॥ ౧౫ ॥ తస్యవానరరాజస్య శ్రుత్వా
వాయుసుతోవచః। దిక్షుసర్వాసువిక్రాంతా న్ప్రేషయామాసవానరాన్ ॥ ౧౬ ॥ తేపదంవిష్ణువిక్రాంతం ప
తత్రిజ్యోతిరధ్వగాః। ప్రయాతాఃప్రహితారాజ్ఞా హరయస్తత్క్షణేనవై ॥ ౧౭ ॥ తేసముద్రేషుగిరిషువనేషు
చసరస్సుచ। వానరావానరాంత్సర్వా న్రామహేతోరచోదయన్ ॥ ౧౮ ॥ మృత్యుకాలోపమస్యాజ్ఞాంరాజ
రాజస్యవానరాః। సుగ్రీవస్యాయయుశ్శ్రుత్వాసుగ్రీవభయదర్శినః ॥ ౧౯ ॥ తతస్తేంజనసంకాశా గిరేస్తస్మాన్మహా
జవాః। తిస్రఃకోట్యఃప్లవంగానాం నిర్యయుర్యత్రరాఘవః ॥ ౨౦ ॥ అస్తంగచ్ఛతియత్రార్కస్తస్మిన్గిరివరేస్థి
తాః। తప్తహేమమహాభాస స్తస్మాత్కోట్యోదశచ్యుతాః ॥ ౨౧ ॥ కైలాసశిఖరేభ్యశ్చ సింహకేసరవర్చసాం।
తతఃకోటిసహస్రాణి వానరాణాముపాగమన్ ॥ ౨౨ ॥ ఫలమూలేనజీవంతో హిమవంతముపాశ్రితాః। తేషాం
కోటిసహస్రాణాం సహస్రంసమవర్తత ॥ ౨౩ ॥ అంగారకసమానానాంభీమానాంభీమకర్మణామ్। వింధ్యాద్వా
నరకోటీనాం సహస్రాణ్యాపతన్ద్రుతమ్ ॥ ౨౪ ॥ క్షీరోదవేలానిలయా స్తమాలవనవాసినః। నారికేళాశనాశ్చై
వ తేషాంసంఖ్యానవిద్యతే ॥ ౨౫ ॥ వనేభ్యోగహ్వరేభ్యశ్చ సరిద్భ్యశ్చమహాజవా। ఆగచ్ఛద్వానరీసేనా పిబం
తీవదివాకరమ్ ॥ ౨౬ ॥ యేతుత్వరయితుంయాతావానరాస్సర్వవానరాన్। తేవీరాహిమవచ్ఛైలందదృశుస్తం
మహాద్రుమమ్ ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్గిరివరేరమ్యే యజ్ఞోమాహేశ్వరఃపురా। సర్వదేవమనస్తోషోబభౌదివ్యోమనోహ
రః ॥ ౨౮ ॥ అన్ననిష్యందజాతాని మూలానిచఫలానిచ। అమృతాస్వాదకల్పాని దదృశుస్తత్రవానరాః ॥
తదన్నసంభవందివ్యం ఫలంమూలంమనోహరమ్। యఃకశ్చిత్సకృదశ్నాతి మాసంభవతితర్పితః ॥ ౩౦ ॥ తాని
మూలానిదివ్యాని ఫలానిచఫలాశనాః। ఔషధానిచదివ్యాని జగృహుర్హరియూథపాః ॥ ౩౧ ॥ తస్మాచ్చయజ్ఞా
యతనా త్పుష్పాణిసురభీణిచ। ఆనిన్యుర్వానరాగత్వా సుగ్రీవప్రియకారణాత్ ॥ ౩౨ ॥ తేతుసర్వేహరివరాః
పృథివ్యాంసర్వవానరాన్। సంచోదయిత్వాత్వరితా యూథానాం జగ్మురగ్రతః ॥ ౩౩ ॥ తేతుతేనముహూర్తేన
యూథపాశ్శీఘ్రగామినః। కిష్కింధాంత్వరయాప్రాప్తా స్సుగ్రీవోయత్రవానరః ॥ ౩౪ ॥ తేగృహీత్వౌషధీస్స
ర్వాఃఫలంమూలంచవానరాః। తంప్రతిగ్రాహయామాసు ర్వచనంచేదమబ్రువన్ ॥ ౩౫ ॥ సర్వేపరిగతా
శ్శైలా స్సముద్రాశ్చవనానిచ। పృథివ్యాంవానరాస్సర్వే శాసనాదుపయాంతితే ॥ ౩౬ ॥ ఏవంశ్రుత్వాతతో

హృష్టస్సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః । ప్రతిజగ్రాహ తత్ప్రీతస్తేషాంసర్వముపాయనమ్॥ ౩౭ ॥ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకా ణ్డే సప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౩౩ ॥ ౧౦౬౬౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతిగృహ్యచతత్సర్వ ముపాయనముపాహృతమ్ । వానరాంత్సాంత్వయి త్వాచ సర్వానేవవ్యసర్జయత్ ॥ ౧ ॥ విసర్జయిత్వాసహరీం చ్ఛూరాంస్తాన్కృతకర్మణః । మేనేకృతార్థ మాత్మానం రాఘవంచమహాబలమ్ ॥ ౨ ॥ సలక్ష్మణోభీమబలం సర్వవానరసత్తమమ్ । అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవంసంప్రహర్షయన్ ॥ ౩ ॥ కిష్కింధాయావినిష్క్రామ యదితేసౌమ్యరోచతే । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణస్యసుభాషితమ్ ॥ ౪ ॥ సుగ్రీవఃపరమప్రీతో వాక్యమేతదువాచహ । ఏవంభవతుగచ్ఛావస్థేయంత్వచ్ఛా సనేమయా ॥ ౫ ॥ తమేవముక్త్వాసుగ్రీవో లక్ష్మణంశుభలక్షణమ్ । విసర్జయామాసతదా తారామన్యాశ్చయో షితః ॥ ౬ ॥ ఏతేత్యుచ్చైర్హరివరాన్సుగ్రీవస్సముదాహరత్ । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వాహరయశ్శీఘ్రమాయయుః బద్ధాంజలిపుటాస్సర్వే యేస్యుస్స్త్రీదర్శనక్షమాః । తానువాచతతఃప్రాప్తాన్రాజార్కసదృశప్రభః ॥ ౮ ॥ ఉ పస్థాపయతక్షిప్రం శిబికాంమమవానరాః । శ్రుత్వాతువచనంతస్య హరయశ్శీఘ్రవిక్రమాః ॥ ౯ ॥ సముపస్థా పయామాసుశ్శిబికాంప్రియదర్శనామ్ । తాముపస్థాపితాందృష్ట్వా శిబికాంవానరాధిపః ॥ ౧౦ ॥ లక్ష్మణారుహ్య తాంశీఘ్రమితిసౌమిత్రిమబ్రవీత్ । ఇత్యుక్త్వాకాంచనంయానం సుగ్రీవస్సూర్యసన్నిభమ్॥ ౧౧ ॥ బృహద్భిర్హరి భిర్యుక్తమారురోహసలక్ష్మణః । పాండురేణాతపత్రేణధ్రియమాణేనమూర్ధని ॥ ౧౨ ॥ శుక్లైశ్చవాలవ్యజనై ర్ధూయమానైస్సమంతతః । శంఖభేరీనినాదైశ్చ వందిభిశ్చాభివందితః ॥ ౧౩ ॥ నిర్యయౌప్రాప్యసుగ్రీవో రాజ్య శ్రియమనుత్తమాం । సవానరశతైస్తీక్ష్ణై ర్బహుభిశ్శస్త్రపాణిభిః ॥ ౧౪ ॥ పరికీర్ణోయయౌతత్ర యత్రరామో వ్యవస్థితః। సతందేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠంరామనిషేవితమ్ ॥ ౧౫ ॥ అవాతరన్మహాతేజా శ్శిబికాయాస్సలక్ష్మణః । ఆసాద్యచతతోరామం కృతాంజలిపుటోభవత్ ॥ ౧౬ ॥ కృతాంజలౌస్థితేతస్మిన్వానరాశ్చాభవంస్తథా ।(ఉద్ధృ తాంజలిపద్మాస్తే సుగ్రీవస్యసమంతతః)॥ ౧౭ ॥ తటాకమివతద్దృష్ట్వా రామఃకుడ్మలపంకజమ్ । వానరాణాంమ హత్సైన్యం సుగ్రీవేప్రీతిమానభూత్ ॥ ౧౮ ॥ పాదయోఃపతితంమూర్ధ్నా తముత్థాప్యహరీశ్వరమ్ । ప్రేమ్ణా చబహుమానాచ్చ రాఘవఃపరిషస్వజే ॥ ౧౯ ॥ పరిష్వజ్యచధర్మాత్మా నిషీదేతితతోబ్రవీత్ । తంనిషణ్ణంతతోదృ ష్ట్వా క్షితౌరామోబ్రవీద్వచః ॥ ౨౦ ॥ ధర్మమర్థంచకామంచ యస్తుకాలేనిషేవతే । విభజ్యసతతంవీర స్స రాజాహరిసత్తమ ॥ ౨౧ ॥ హిత్వాధర్మంతథార్థంచ కామంయస్తునిషేవతే । సవృక్షాగ్రేయథాసుప్తఃపతి తఃప్రతిబుధ్యతే ॥ ౨౨ ॥ అమిత్రాణాంవధేయుక్తో మిత్రాణాంసంగ్రహేరతః । త్రివర్గఫలభోక్తాతు రాజాధ ర్మేణయుజ్యతే ॥ ౨౩ ॥ఉద్యోగసమయస్త్వేషప్రాప్తశ్శత్రువినాశన । సంచింత్యతాంహిపింగేశ హరిభిస్సహ మంత్రిభిః ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్తస్తుసుగ్రీవో రామంవచనమబ్రవీత్ । ప్రణష్టాశ్రీశ్చకీర్తిశ్చ కపిరాజ్యంచశాశ్వ తమ్ ॥ ౩౪ ॥ త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహో పునఃప్రాప్తమిదంమయా । తవదేవప్రసాదాచ్చ భ్రాతుశ్చజయతాం వర ॥ ౨౫ ॥ కృతంనప్రతికుర్యాద్యఃపురుషాణాంసదూషకః । ఏతేవానరముఖ్యాశ్చశతశశ్శత్రుసూదన ॥౨౬॥ ప్రాప్తాశ్చాదాయబలినఃపృథివ్యాంసర్వవానరాన్ । ఋక్షాశ్చావహితాశ్శూరాగోలాంగూలాశ్చరాఘవ ॥ కాంతారవనదుర్గాణా మభిజ్ఞాఘోరదర్శనాః । దేవగంధర్వపుత్రాశ్చ వానరాఃకామరూపిణః ॥ ౨౮ ॥స్వైః స్వైఃపరివృతాస్సైన్యైర్వర్తంతేపథిరాఘవ , శతైశ్శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చప్లవంగమాః ॥ ౨౯ ॥ అయుతై శ్చావృతావీరాశ్శంకుభిశ్చపరంతప।అర్బుదైరర్బుదశతైర్మధ్యైశ్చాంతైశ్చవానరాః॥౩౦॥సముద్రైశ్చపరార్ధైశ్చ

హరయో హరియూథపాః । ఆగమిష్యంతి తే రాజన్ మహేంద్రసమవిక్రమాః ॥ ౩౦ ॥ మేరుమందరసంకాశా వింధ్యమేరుకృతాలయాః । తే త్వామభిగమిష్యంతి రాక్షసం యే సబాంధవమ్ ॥ ౩౧ ॥ నిహత్య రావణం సంఖ్యే హ్యానయిష్యంతి మైథిలీమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తముద్యోగమవేక్ష్య బుద్ధిమాన్ హరిప్రవీరస్య నిదేశవర్తినః । బభూవ హర్షాద్వసుధాధిపాత్మజః ప్రబుద్ధనీలోత్పలతుల్యదర్శనః ॥ ౩౪ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఽష్టాత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౩౬ ॥ రా ౭-౨౦

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః । బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ప్రత్యువాచ కృతాంజలిమ్ ॥ ౧ ॥ యదింద్రో వర్షతే వర్షం న తచ్చిత్రం భవేత్క్వచిత్ । ఆదిత్యో వా సహస్రాంశుః కుర్యాద్వితిమిరం నభః ॥ ౨ ॥ చంద్రమా రశ్మిభిః కుర్యాత్ పృథివీం సౌమ్య నిర్మలామ్ । త్వద్విధో వాపి మిత్రాణాం ప్రతికుర్యాత్పరంతప ॥ ౩ ॥ ఏవం త్వయి న తచ్చిత్రం భవేద్యత్సౌమ్య శోభనమ్ । జానామ్యహం త్వాం సుగ్రీవ సతతం ప్రియవాదినమ్ ॥ ౪ ॥ త్వత్సనాథస్సఖే సంఖ్యే జేతాస్మి సకలానరీన్ । త్వమేవ మే సుహృన్మిత్రం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి ॥ ౫ ॥ జహారాత్మవినాశాయ వైదేహీం రాక్షసాధమః । వంచయిత్వా తు పౌలోమీమనుహ్లాదో యథా శచీమ్ ॥ ౬ ॥ నచిరాత్తం హనిష్యామి రావణం నిశితైశ్శరైః । పౌలోమ్యాః పితరం దృప్తం శతక్రతురివాహవే ॥ ౭ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే చైవ రజస్సమభివర్తత । ఉష్ణాం తీవ్రాం సహస్రాంశోశ్ఛాదయద్గగనే ప్రభామ్ ॥ ౮ ॥ దిశః పర్యాకులాశ్చాసన్ రజసా తేన మూర్ఛితాః । చచాల చ మహీ సర్వా సశైలవనకాననా ॥ ౯ ॥ తతో నగేంద్రసంకాశైస్తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహాబలైః । కృత్స్నా సంఛాదితా భూమిరసంఖ్యేయైః ప్లవంగమైః ॥ ౧౦ ॥ నిమేషాంతరమాత్రేణ తతస్తైర్హరియూథపైః । కోటీశతపరీవారైః కామరూపిభిరావృతా ॥ ౧౧ ॥ నాదేయైః పార్వతీయైశ్చ సాముద్రైశ్చ మహాబలైః । హరిభిర్మేఘనిర్హ్రాదైరన్యైశ్చ వనచారిభిః ॥ ౧౨ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణైశ్చ శశిగౌరైశ్చ వానరైః । పద్మకేసరవర్ణైశ్చ శ్వేతైర్మేరుకృతాలయైః ॥ ౧౩ ॥ కోటీసహస్రైర్దశభిః శ్రీమాన్ పరివృతస్తదా । వీరశ్శతవలిర్నామ వానరః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౪ ॥ తతః కాంచనశైలాభస్తారాయా వీర్యవాన్పితా । అనేకైర్దశసాహస్రైః కోటిభిః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౫ ॥ తథాపరేణ కోటీనాం సహస్రేణ సమన్వితః । పితా రుమాయాస్సంప్రాప్తస్సుగ్రీవశ్వశురో విభుః ॥ ౧౬ ॥ పద్మకేసరసంకాశస్తరుణార్కనిభాననః । బుద్ధిమాన్వానరశ్రేష్ఠస్సర్వవానరసత్తమః ॥ ౧౭ ॥ అనేకైర్బహుసాహస్రైర్వానరాణాం సమన్వితః । పితా హనుమతశ్శ్రీమాన్ కేసరీ ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౮ ॥ గోలాంగూలమహారాజో గవాక్షో భీమవిక్రమః । వృతః కోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యత ॥ ౧౯ ॥ ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రశ్శత్రునిబర్హణః । వృతః కోటిసహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివర్తత ॥ ౨౦ ॥ మహాచలనిభైర్ఘోరైః పనసో నామ యూథపః । ఆజగామ మహావీర్యస్తిసృభిః కోటిభిర్వృతః ॥ ౨౧ ॥ నీలాంజనచయాకారో నీలో నామాథ యూథపః । అదృశ్యత మహాకాయః కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥ ౨౨ ॥ తతః కాంచనశైలాభో గవయో నామ యూథపః । ఆజగామ మహావీర్యః పంచభిః కోటిభిర్వృతః ॥ ౨౩ ॥ దరీముఖశ్చ బలవాన్యూథపోఽభ్యాయయౌ తదా । వృతః కోటిసహస్రేణ సుగ్రీవం సముపస్థితః ॥ ౨౪ ॥ మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభావశ్విపుత్రౌ మహాబలౌ । కోటికోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యతామ్ ॥ ౨౫ ॥ గజశ్చ బలవాన్వీరః కోటిభిస్తిసృభిర్వృతః । ఆజగామ మహాతేజాస్సుగ్రీవస్య సమీపతః । ఋక్షరాజో మహాతేజా జాంబవాన్నామ నామతః ॥ ౨౬ ॥ కోటిభిర్దశభిః ప్రాప్తస్సుగ్రీవస్య వశే స్థితః । రుమణ్వాన్నామ విక్రాంతో వానరో వానరేశ్వరమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఆయయౌ బలవాంస్తూర్ణం కోటీశతసమన్వితః । తతః కోటిసహస్రాణాం సహస్రేణ శతేన చ ॥ ౨౮ ॥ పృష్ఠతోఽనుగతః ప్రాప్తో హరిభిర్గంధమాదనః । తతః పద్మసహస్రేణ వృతశ్శంకుశతేన చ ॥ ౨౯ ॥ యువరాజోఽంగదః ప్రాప్తః పితృతుల్యపరాక్రమః । తతస్తారాద్యుతిస్తారో

హరిర్భీమపరాక్రమః ॥ ౩౦ ॥ పంచభిస్తారికోటీభిర్దూరతః ప్రత్యదృశ్యత । ఇంద్రజానుః కపిర్వీరో యూథపః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౩౧ ॥ ఏకాదశానాం కోటీనామీశ్వరస్తైస్సమావృతః । తతో రంభస్త్వనుప్రాప్తస్తరుణాదిత్యసన్నిభః ॥ ౩౨ ॥ అయుతేనవృతశ్చైవ సహస్రేణశతేనచ । తతో యూథపతిర్వీరో దుర్ముఖో నామవానరః ॥ ౩౩ ॥ ప్రత్యదృశ్యతకోటీభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ । కైలాసశిఖరాకారైర్వానరైర్భీమవిక్రమైః ॥ ౩౪ ॥ వృతః కోటిసహస్రేణ హనూమాన్ప్రత్యదృశ్యత । నళశ్చాపి మహావీర్యస్సంవృతో ద్రుమవాసిభిః ॥ ౩౫ ॥ కోటీశతేన సంప్రాప్తస్సహస్రేణ శతేనచ । తతో దధిముఖః శ్రీమాన్ కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥ ౩౬ ॥ సంప్రాప్తో భిమతస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । శరభః కుముదో వహ్నిర్వానరో రంహ ఏవచ ॥ ౩౭ ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాః కామరూపిణః । ఆవృత్య పృథివీం సర్వాం పర్వతాంశ్చ వనానిచ ॥ ౩౮ ॥ యూథపాస్సమనుప్రాప్తాస్తేషాం సంఖ్యా నవిద్యతే । ఆగతాశ్చ విశిష్టాశ్చ పృథివ్యాం సర్వవానరాః ॥ ౩౯ ॥ ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః । అభ్యవర్తంత సుగ్రీవం సూర్యమభ్రగణా ఇవ ॥ ౪౦ ॥ కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రహృష్టా బాహుశాలినః । శిరోభిర్వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయన్ ॥ ౪౧ ॥ అపరే వానరశ్రేష్ఠాస్సంయమ్య యథోచితమ్ । సుగ్రీవేణ సమాగమ్య స్థితాః ప్రాంజలయస్తథా ॥ ౪౨ ॥ సుగ్రీవస్త్వరితో రామే సర్వాంస్తాన్వానరర్షభాన్ । నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞస్స్థితః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ యథాసుఖం పర్వతకందరేషు వనేషు సర్వేషు చ వానరేంద్రాః । నివేశయిత్వా విధివద్బలాని బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తుమీష్టే ॥ ౪౪ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౩౯ ॥ ౬౭౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథరాజా సమృద్ధార్థస్సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః । ఉవాచ నరశార్దూలం రామం పరబలార్దనమ్ ॥ ౧ ॥ ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలినః కామరూపిణః । వానరా వారణేంద్రాభా యే మద్విషయవాసినః ॥ త ఇమే బహువిక్రాంతైర్హరిభిర్భీమవిక్రమైః । ఆగతా వానరా ఘోరా దైత్యదానవసన్నిభాః ॥ ౩ ॥ ఖ్యాతకర్మాపదానాశ్చ బలవంతో జితక్లమాః । పరాక్రమేషు విఖ్యాతా వ్యవసాయేషు చోత్తమాః ॥ ౪ ॥ పృథివ్యంబుచరా రామ నానానగనివాసినః । కోట్యగ్రశ ఇమే ప్రాప్తా వానరాస్తవకింకరాః ॥ ౫ ॥ నిదేశవర్తినస్సర్వే సర్వే గురుహితే రతాః । అభిప్రేతమనుష్ఠాతుం తవశక్ష్యంత్యరిందమ ॥ ౬ ॥ త ఇమే బహుసాహస్రైరనీకైర్భీమవిక్రమైః । యన్మన్యసే నరవ్యాఘ్ర ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతామ్ ॥ ౭ ॥ త్వత్సైన్యం త్వద్వశే యుక్తమాజ్ఞాపయితుమర్హసి । కామమేషామిదం కార్యం విదితం మమ తత్వతః ॥ ౮ ॥ తథాపి తు యథాతత్వమాజ్ఞాపయితుమర్హసి । ఇతి బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః ॥ ౯ ॥ బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య ఇదం వచనమబ్రవీత్ । జ్ఞాయతాం సౌమ్య వైదేహీ యది జీవతి వా న వా ॥ ౧౦ ॥ సచ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్వసతి రావణః । అధిగమ్యతు వైదేహీం నిలయం రావణస్యచ ॥ ౧౧ ॥ ప్రాప్తకాలం విధాస్యామి తస్మిన్కాలే సహత్వయా । నాహమస్మిన్ప్రభుః కార్యే వానరేశ న లక్ష్మణః ॥ ౧౨ ॥ త్వమస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర । త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్యవినిశ్చయమ్ ॥ త్వం హి జానాసి యత్కార్యం మమ వీర న సంశయః । సుహృద్ద్వితీయో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత్ ॥ ౧౪ ॥ భవానస్మద్ధితే యుక్తస్సుకృతార్థోర్థవిత్తమః । ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో వినతం నామ యూథపమ్ ॥ ౧౫ ॥ అబ్రవీద్రామసాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ ధీమతః । శైలాభం మేఘనిర్ఘోషమూర్జితం ప్లవగేశ్వరమ్ ॥ ౧౬ ॥ సోమసూర్యాత్మజైస్సార్ధం వానరైర్వానరోత్తమః । దేశకాలనయైర్యుక్తః కార్యాకార్యవినిశ్చయే ॥ ౧౭ ॥ వృతశ్శతసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్ । అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం సశైలవనకాననామ్ ॥ ౧౮ ॥ తత్ర సీతాం చ వైదే

హీంనిలయంరావణస్య చ । మార్గధ్వంగిరిదుర్గేషు వనేషు వనదీషు చ ॥ ౧౯ ॥ నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయూం
కౌశికీం తథా । కాళిందీం యమునాం రమ్యాం యామునంచ మహాగిరిమ్ ॥ ౨౦ ॥ సరస్వతీంచ సింధుంచ శోణం మ
ణినిభోదకమ్ । మహీం కాలమహీం చాపి శైలకాననశోభితామ్ ॥ ౨౧ ॥ బ్రహ్మమాలాన్విదేహాంశ్చ మాళవా
న్కాశికోసలాన్ । మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్పుండ్రాన్వంగాంస్తథైవ చ ॥ ౨౨ ॥ పత్తనం కోశకారాణాం భూ
మిం చ రజతాకరామ్ । సర్వమేతద్విచేతవ్యం మృగయద్భిస్తతస్తతః ॥ ౨౩ ॥ రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం
దశరథస్నుషామ్ । సముద్రమవగాఢాంశ్చ పర్వతాన్పత్తనాని చ ॥ ౨౪ ॥ మందరస్య చ యే కోటిం సంశ్రితాః
కేచిదాయతామ్ । కర్ణప్రావరణాశ్చైవ తథా చాప్యోష్ఠకర్ణకాః ॥ ౨౫ ॥ ఘోరా లోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చై
కపాదకాః । అక్షయ్యా బలవంతశ్చ పురుషాః పురుషాదకాః ॥ ౨౬ ॥ కిరాతాః కర్ణచూడాశ్చ హేమాంగాః
ప్రియదర్శనాః । ఆమమీనాశనాస్తత్ర కిరాతా ద్వీపవాసినః ॥ ౨౭ ॥ అంతర్జలచరా ఘోరా నరవ్యాఘ్రా ఇతి శ్రు
తాః । ఏతేషామాలయాస్సర్వే విచేయాః కాననౌకసః ॥ ౨౮ ॥ గిరిభిర్యే చ గమ్యంతే ప్లవనేన ప్లవేన చ । రత్న
వంతం యవద్వీపం సప్తరాజ్యోపశోభితమ్ ॥ ౨౯ ॥ సువర్ణరూప్యకం చైవ సువర్ణాకారమండితమ్ । యవద్వీప
మతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః ॥ ౩౦ ॥ దివం స్పృశతి శృంగేణ దేవదానవసేవితః । ఏతేషాం గిరిదుర్గేషు ప్ర
పాతేషు వనేషు చ ॥ ౩౧ ॥ మార్గధ్వం సహితాస్సర్వే రామపత్నీం యశస్వినీమ్ । తతో రక్తజలం శోణమగాధం
శీఘ్రగామినమ్ ॥ ౩౨ ॥ గత్వా పారం సముద్రస్య సిద్ధచారణసేవితమ్ । తస్య తీర్థేషు రమ్యేషు విచిత్రేషు వనేషు చ ॥
రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః । పర్వతప్రభవా నద్యస్సురమ్యా బహునిష్కుటాః ॥ ౩౪ ॥ మా
ర్గితవ్యా దరీమంతః పర్వతాశ్చ వనాని చ । తతస్సముద్రద్వీపాంశ్చ సుభీమాన్ద్రష్టుమర్హథ ॥ ౩౫ ॥ ఊర్మిమంతం మహా
రౌద్రం క్రోశంతమనిలోద్ధతమ్ । తత్రాసురా మహాకాయాశ్ఛాయాం గృహ్ణంతి నిత్యశః ॥ ౩౬ ॥ బ్రహ్మణా సమ
నుజ్ఞాతా దీర్ఘకాలం బుభుక్షితాః । తం కాలమేఘప్రతిమం మహోరగనిషేవితమ్ ॥ ౩౭ ॥ అభిగమ్య మహానా
దం తీర్థేనైవ మహోదధిమ్ । తతో రక్తజలం భీమం లోహితం నామ సాగరమ్ ॥ ౩౮ ॥ గతా ద్రక్ష్యథ తాం చైవ బృ
హతీం కూటశాల్మలీమ్ । గృహం చ వైనతేయస్య నానారత్నవిభూషితమ్ ॥ ౩౯ ॥ తత్ర కైలాససంకాశం విహి
తం విశ్వకర్మణా । తత్ర శైలనిభా భీమా మందేహా నామ రాక్షసాః ॥ ౪౦ ॥ శైలశృంగేషు లంబంతే నానారూపా
భయావహాః । తే పతంతి జలే నిత్యం సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ॥ ౪౧ ॥ నిహతా బ్రహ్మతేజోభిరహన్యహని రాక్ష
సాః । అభితప్తాశ్చ సూర్యేణ లంబంతే స్మ పునః పునః ॥ ౪౨ ॥ తతః పాండురమేఘాభం క్షీరోదం నామ సాగరమ్
గతా ద్రక్ష్యథ దుర్ధర్షా ముక్తాహారమివోర్మిభిః ॥ ౪౩ ॥ తస్య మధ్యే మహాంశ్చ్వేత ఋషభో నామ పర్వతః ।
దివ్యగంధైః కుసుమితై రాజతైశ్చ నగైర్వృతః ॥ ౪౪ ॥ సరశ్చ రాజతైః పద్మైర్జ్వలితైర్హేమకేసరైః । నామ్నా
సుదర్శనం నామ రాజహంసైస్సమాకులమ్ ॥ ౪౫ ॥ విబుధాశ్చారణా యక్షాః కిన్నరాస్సాప్సరోగణాః । హృష్టా
స్సమభిగచ్ఛంతి నళినీం తాం రిరంసవః ॥ ౪౬ ॥ క్షీరోదం సమతిక్రమ్య తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః । జలోదం సాగ
రశ్రేష్ఠం సర్వభూతభయావహమ్ ॥ ౪౭ ॥ తత్ర తత్కోపజం తేజః కృతం హయముఖం మహత్ । అస్యాహుస్తన్మ
హావేగమోదనం సచరాచరమ్ ॥ ౪౮ ॥ తత్ర విక్రోశతాం నాదో భూతానాం సాగరౌకసామ్ । శ్రూయతే చ
సమర్థానాం దృష్ట్వా తద్బడబాముఖమ్ ॥ ౪౯ ॥ స్వాదూదస్యోత్తరే దేశే యోజనాని త్రయోదశ । జాతరూపశి
లో నామ మహాన్కనకపర్వతః ॥ ౫౦ ॥ తత్ర చంద్రప్రతీకాశం పన్నగం ధరణీధరమ్ । పద్మపత్రవిశాలాక్షం
తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ ౫౧ ॥ ఆసీనం పర్వతస్యాగ్రే సర్వభూతనమస్కృతమ్ । సహస్రశిరసం దేవమనంతం

నీలవాససమ్ ॥ ౫౨ ॥ త్రిశిరాః కాంచనః కేతుస్తాలస్తస్య మహాత్మనః । స్థాపితః పర్వతస్యాగ్రే విరాజతి సవేదికః ॥ పూర్వస్యాం దిశి నిర్మాణం కృతం తత్త్రిదశేశ్వరైః । తతః పరం హేమమయః శ్రీమానుదయపర్వతః ॥ ౫౩ ॥ తస్య కోటిర్దివం స్పృష్ట్వా శతయోజనమాయతా । జాతరూపమయీ దివ్యా విరాజతి సవేదికా ॥ ౫౪ ॥ సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః । జాతరూపమయైర్దివ్యైః శోభతే సూర్యసన్నిభైః ॥ ౫౫ ॥ తత్ర యోజనవిస్తారముచ్ఛ్రితం దశయోజనమ్ । శృంగం సౌమనసం నామ జాతరూపమయం ధ్రువమ్ ॥ ౫౬ ॥ తత్ర పూర్వం పదం కృత్వా పురా విష్ణుస్త్రివిక్రమే । ద్వితీయం శిఖరే మేరోశ్చకార పురుషోత్తమః ॥ ౫౭ ॥ ఉత్తరేణ పరిక్రమ్య జంబూద్వీపం దివాకరః । దృశ్యో భవతి భూయిష్ఠం శిఖరం తన్మహోచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౫౮ ॥ తత్ర వైఖానసా నామ వాలఖిల్యా మహర్షయః । ప్రకాశమానా దృశ్యంతే సూర్యవర్ణాస్తపస్వినః ॥ ౬౦ ॥ అయం సుదర్శనో ద్వీపః పురో యస్య ప్రకాశతే । యస్మింస్తేజశ్చ చక్షుశ్చ సర్వప్రాణభృతామపి ॥ ౬౧ ॥ తస్య శైలస్య శృంగేషు కందరేషు వనేషు చ । రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౬౨ ॥ కాంచనస్య చ శైలస్య సూర్యస్య చ మహాత్మనః । ఆవిష్టా తేజసా సంధ్యా పూర్వా రక్తా ప్రకాశతే ॥ ౬౩ ॥ పూర్వమేతత్కృతం ద్వారం పృథివ్యా భువనస్య చ । సూర్యస్యోదయనం చైవ పూర్వా హ్యేషా దిగుచ్యతే ॥ ౬౪ ॥ తత్ర పర్వతపృష్ఠేషు నిర్ఝరేషు గుహాసు చ । రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యో విశేషతః ॥ ౬౫ ॥ తతః పరమగమ్యా స్యాద్దిక్పూర్వా త్రిదశావృతా । రహితా చంద్రసూర్యాభ్యామదృశ్యా తిమిరావృతా ॥ ౬౬ ॥ శైలేషు తేషు సర్వేషు కందరేషు వనేషు చ । యే చ నోక్తా మయా దేశా విచేయా తేషు జానకీ ॥ ౬౭ ॥ ఏతావద్వానరైశ్శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః । అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్ ॥ ౬౮ ॥ అభిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ । మాసే పూర్ణే నివర్తధ్వముదయం ప్రాప్య పర్వతమ్ ॥ ౬౯ ॥ ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్వధ్యో భవేన్మమ । సిద్ధార్థాస్సన్నివర్తధ్వమధిగమ్య చ మైథిలీమ్ ॥ ౭౦ ॥ ఓమ్ ॥ మహేంద్రకాంతాం వనషండమండితాం దిశం చరిత్వా నిపుణేన వానరాః । అవాప్య సీతాం రఘువంశజప్రియాం తతో నివృత్తాస్సుఖినో భవిష్యథ ॥ ౭౧ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౨ ॥ ౪౮౪ ॥ **

శ్రీరామాయనమః౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవస్తన్మహద్వానరం బలమ్ । దక్షిణాం ప్రేషయామాస వానరానభిలక్షితాన్ ॥ ౧ ॥ నీలమగ్నిసుతం చైవ హనూమంతం చ వానరమ్ । పితామహసుతం చైవ జాంబవంతం మహాబలమ్ ॥ ౨ ॥ సుహోత్రం చ శరారిం చ శరగుల్మం తథైవ చ । గజం గవాక్షం గవయం సుషేణమృషభం తథా ॥ ౩ ॥ మైందం చ ద్వివిదం చైవ విజయం గంధమాదనమ్ । ఉల్కాముఖమసంగం చ హుతాశనసుతావుభౌ ॥ అంగదప్రముఖాన్వీరాన్వీరః కపిగణేశ్వరః । వేగవిక్రమసంపన్నాన్సందిదేశ విశేషవిత్ ॥ ౫ ॥ తేషామగ్రేసరం చైవ మహద్బలమసంగగమ్ । విధాయ హరివీరాణామాదిశద్దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౬ ॥ యే కేచన సముద్దేశాస్తస్యాం దిశి సుదుర్గమాః । కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాం తానుదాహరత్ ॥ ౭ ॥ సహస్రశిరసం వింధ్యం నానాద్రుమలతాయుతమ్ । నర్మదాం చ నదీం దుర్గాం మహోరగనిషేవితామ్ ॥ ౮ ॥ తతో భోగవతీం గమ్యాం కృష్ణవేణీం మహానదీమ్ । వరదాం చ మహాభాగాం మహోరగనిషేవితామ్ ॥ ౯ ॥ మేఖలాముత్కలాం చైవ దశార్ణనగరాణ్యపి । అబ్రువంతీం బ్రువంతీం చ సర్వమేవానుపశ్యత ॥ ౧౦ ॥ విదర్భానృషికాంశ్చైవ రమ్యాన్మాహిషకానపి । తథా వఙ్గాన్కళింగాంశ్చ కాశికాంశ్చ సమంతతః ॥ ౧౧ ॥ అన్వీక్ష్య దండకారణ్యం సపర్వతనదీగుహమ్ । నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానుపశ్యత ॥ ౧౨ ॥ తథైవాంధ్రాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ చోళాన్పాండ్యాంశ్చ కేరళాన్ । అయోముఖ

శ్చగంతవ్యః పర్వతో ధాతుమండితః ॥ ౧౩ ॥ విచిత్రశిఖరశ్శ్రీమాం శ్చిత్రపుష్పితకాననః । సచందనవనోద్దేశో
మార్గితవ్యో మహాగిరిః ॥ ౧౪ ॥ తతస్తామాపగాం దివ్యాం ప్రసన్నసలిలాం శివామ్ । తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహి
తామప్సరోగణైః ॥ ౧౫ ॥ తస్యాసీనం నగస్యాగ్రే మలయస్య మహౌజసం । ద్రక్ష్యథాదిత్యసంకాశమగస్త్యమృ
షిసత్తమమ్ ॥ ౧౬ ॥ తతస్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా । తామ్రపర్ణీం గ్రాహజుష్టాం తరిష్యథ మ
హానదీమ్ ॥ ౧౭ ॥ సా చన్దనవనైర్దివ్యైః ప్రచ్ఛన్నా ద్వీపశాలినీ । కాంతేవ యువతిః కాన్తం సముద్రమవగాహ
తే ॥ ౧౮ ॥ తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తామణివిభూషితమ్ । యుక్తం కవాటం పాండ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వా
నరాః ॥ ౧౯ ॥ తతస్సముద్రమాసాద్య సంప్రధార్యార్థనిశ్చయః । అగస్త్యేనాన్తరే తత్ర సాగరే వినివేశితః ॥ ౨౦ ॥
చిత్రనానానగశ్శ్రీమాన్మహేన్ద్రః పర్వతోత్తమః । జాతరూపమయశ్శ్రీమానవగాఢో మహార్ణవమ్ ॥ ౨౧ ॥ నా
నావిధైర్నగైః ఫుల్లైర్లతాభిశ్చోపశోభితమ్ । దేవర్షియక్షప్రవరైరప్సరోభిశ్చ సేవితమ్ ॥ ౨౨ ॥ సిద్ధచారణసంఘై
శ్చ ప్రకీర్ణం సుమనోహరమ్ । తముపైతి సహస్రాక్షస్సదా పర్వసు పర్వసు ॥ ౨౩ ॥ ద్వీపస్తస్యాపరే పారే శతయో
జనమాయతః । అగమ్యో మానుషైర్దీప్తస్తం మార్గధ్వం సమన్తతః ॥ ౨౪ ॥ తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా
విశేషతః । సహి దేశస్తు వధ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసాధిపతేర్వాసస్సహస్రాక్షసమద్యుతేః ।
దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసీ ॥ ౨౬ ॥ అంగారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాకృష్య భోజినీ । ఏవం ని
స్సంశయాన్కృత్వా సంశయాన్నష్టసంశయాః ॥ ౨౭ ॥ మృగయధ్వం నరేంద్రస్య పత్నీమమితతేజసః । తమతి
క్రమ్య లక్ష్మీవాంత్సముద్రే శతయోజనే ॥ ౨౮ ॥ గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధచారణసేవితః । చంద్రసూర్యాంశుసం
కాశస్సాగరామ్బుసమావృతః ॥ ౨౯ ॥ భ్రాజతే విపులైశ్శృంగైరమ్బరం విలిఖన్నివ । తస్యైకం కాంచనం శృంగం సే
వతే యం దివాకరః ॥ ౩౦ ॥ శ్వేతం రాజతమేకం చ సేవతే యం నిశాకరః । న తం కృతఘ్నాః పశ్యంతి న నృశంసా న
నాస్తికాః ॥ ౩౧ ॥ ప్రణమ్య శిరసా శైలం తం విమార్గత వానరాః । తమతిక్రమ్య దుర్ధర్షాస్సూర్యవాన్నామ పర్వ
తః ॥ ౩౨ ॥ అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుర్దశ । తతస్తమప్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః ॥ ౩౩ ॥
సర్వకామఫలైర్వృక్షైస్సర్వకాలమనోహరైః । తత్ర భుక్త్వా మహార్హాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౩౪ ॥ మధూ
ని పీత్వా ముఖ్యాని పరం గచ్ఛత వానరాః । తత్ర నేత్రమనఃకాంతః కుంజరో నామ పర్వతః ॥ ౩౫ ॥ అగస్త్యభ
వనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా । తత్ర యోజనవిస్తారముచ్ఛ్రితం దశయోజనం ॥ ౩౬ ॥ శరణం కాఞ్చనం దివ్యం
నానారత్నవిభూషితమ్ । తత్ర భోగవతీ నామ సర్పాణామాలయః పురీ ॥ ౩౭ ॥ విశాలరథ్యా దుర్ధర్షా సర్వతః
పరిరక్షితా । రక్షితా పన్నగైర్ఘోరైస్తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహావిషైః ॥ ౩౮ ॥ సర్పరాజో మహాప్రాజ్ఞో యస్యాం వసతి వా
సుకిః । నిర్యాయ మార్గితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ ॥ ౩౯ ॥ తత్ర చానన్తరా దేశా యే కేచన సుసంవృతాః । తం
చ దేశమతిక్రమ్య మహానృషభసంస్థితః ॥ ౪౦ ॥ సర్వరత్నమయశ్శ్రీమానృషభో నామ పర్వతః । గోశీర్షకం పద్మకం
చ హరిశ్యామం చ చన్దనమ్ ॥ ౪౧ ॥ దివ్యముత్పద్యతే యత్ర తచ్చైవాగ్నిసమప్రభమ్ । న తు తచ్చన్దనం దృష్ట్వా
స్ప్రష్టవ్యం చ కదాచన ॥ ౪౨ ॥ రోహితా నామ గన్ధర్వా ఘోరా రక్షంతి తద్వనమ్ । తత్ర గన్ధర్వపతయః పంచ సూ
ర్యసమప్రభాః ॥ ౪౩ ॥ శైలూషో గ్రామణీశ్శిక్షశ్శుభ్రో బభ్రుస్తథైవ చ । రవిసోమాగ్నివపుషాం నివాసః పుణ్యక
ర్మణామ్ ॥ ౪౪ ॥ అంతే పృథివ్యా దుర్ధర్షాస్తత్ర స్వర్గజితస్స్థితాః । తతః పరం న గన్తవ్యః పితృలోకస్సుదారుణః ॥
రాజధానీ యమస్యైషా కష్టేన తమసావృతా । ఏతావదేవ యుష్మాభిర్వీరా వానరపుంగవాః ॥ ౪౬ ॥ శక్యం విచేతుం
గంతుం వా నాతో గతిమతాం గతిః । సర్వమేతత్సమాలోక్య యచ్చాన్యదపి దృశ్యతే ॥ ౪౭ ॥ గతిం విదిత్వా వైదే

హ్యోప్పన్నివర్తితుమర్హథ । యస్తుమాసాన్నివృత్తోఽగ్రే దృష్టా సీతేతివక్ష్యతి ॥ ౪౭ ॥ మత్తుల్యవిభవైర్భోగైస్సుఖం సవిహరిష్యతి । తతఃప్రియతరోనాస్తి మమప్రాణాద్విశేషతః ॥ ౪౮ ॥ కృతాపరాధో బహుశో మమబంధుర్భవిష్యతి ॥ ఓమ్ ॥ అమితబలపరాక్రమాభవంతో విపులగుణేషు కులేషుచ ప్రసూతాః । మనుజపతిసుతాం తథాలభధ్వం తదధిగుణంపురుషార్థమారభధ్వమ్॥ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౪౫ ॥ ౨౯౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ అథప్రస్థాప్యసుగ్రీవస్తాన్హరీన్దక్షిణాందిశం । అబ్రవీన్మేఘసంకాశం సుషేణంనామయూథపమ్ ॥ ౧ ॥ తారాయాఃపితరంరాజా శ్వశురంభీమవిక్రమం । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యమభిగమ్య ప్రణమ్యచ ॥ ౨ ॥ మహర్షిపుత్రంమారీచమర్చిష్మంతంమహాకపిం । వృతం కపివరైశ్శూరైర్మహేంద్రసదృశద్యుతిం ॥ ౩ ॥ బుద్ధివిక్రమసమ్పన్నం వైనతేయసమద్యుతిమ్ । మరీచపుత్రాన్మారీచానర్చిర్మాలాన్మహాబలాన్ ॥ ౪ ఋషిపుత్రాంశ్చ తాంత్సర్వాన్ప్రతీచీమాదిశద్దిశమ్ । ద్వాభ్యాంశతసహస్రాభ్యాం కపీనాంకపిసత్తమాః ॥ ౫ ॥సుషేణప్రముఖాయూయం వైదేహీంపరిమార్గథ । సురాష్ట్రాంత్సహబాహ్లీకాంచ్ఛూరాన్భీమాంస్తథైవచ ॥ ౬ ॥ స్ఫీతాన్జనపదాన్రమ్యాన్విపులానిపురాణిచ । పున్నాగగహనంకుక్షిం వకుళోద్దాలకాకులమ్ ॥ ౭ ॥ తథాకేతకషణ్డాంశ్చ మార్గధ్వం హరియూథపాః । ప్రత్యక్స్రోతోగమాశ్చైవ నద్యశ్శీతజలాశ్శివాః ॥ ౮ ॥ తాపసానామరణ్యాని కాన్తారగిరయశ్చయే । తత్రస్థలీం మరుప్రాయామత్యుచ్చ శిరసశ్శిలాః ॥ ౯ ॥ గిరిజాలావృతాం దుర్గాం మార్గిత్వాపశ్చిమాందిశమ్ । తతఃపశ్చిమమాసాద్య సముద్రం ద్రష్టుమర్హథ ॥ ౧౦ ॥ తిమినక్రాయుతజలమక్షోభ్యమథవానరాః । తతఃకేతకషండేషు తమాలగహనేషుచ ॥ ౧౧ ॥ కపయోవిహరిష్యంతి నారికేళవనేషుచ । తత్రసీతాంచమార్గధ్వం నిలయంరావణస్యచ ॥ ౧౨ ॥ వేలాతటనివిష్టేషుపర్వతేషువనేషుచ । మురచీపత్తనంచైవ రమ్యంచైవజటీపురం ॥ ౧౩ ॥అవంతీమఙ్గలోపాంచ తథాచాలక్షితంవనమ్ । రాష్ట్రాణిచవిశాలాని పత్తనానితతస్తతః ॥ ౧౪ ॥ సింధుసాగరయోశ్చైవ సఙ్గమేతత్రపర్వతః । మహాన్హేమగిరిర్నామ శతశృంగోమహాద్రుమః ॥ తత్రప్రస్థేషురమ్యేషు సింహాఃపక్షగమాస్థితాః । తిమిమత్స్యగజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయంతి తే ॥ ౧౫ ॥ తానినీడానిసింహానాం గిరిశృఙ్గగతాశ్చయే । దృప్తాస్తృప్తాశ్చమాతంగాస్తోయదస్వననిస్వనాః ॥ ౧౬ ॥ విచరంతివిశాలేస్మింస్తోయపూర్ణేసమంతతః । తస్యశృఙ్గందివస్పర్శం కాంచనంచిత్రపాదపం ॥ ౧౭ ॥ సర్వమాశు విచేతవ్యం కపిభిఃకామరూపిభిః । కోటింతత్రసముద్రేతుకాంచనీంశతయోజనామ్ ॥ ౧౯ ॥ దుర్దర్శాంపారియాత్రస్య గతాద్రక్ష్యథవానరాః । కోట్యస్తత్ర చతుర్వింశద్గంధర్వాణాం తరస్వినామ్ ॥ ౨౦ ॥వసంత్యగ్నినికాశానాం ఘోరాణాంకామరూపిణామ్ । పావకార్చిఃప్రతీకాశాస్సమవేతాస్సహస్రశః ॥ ౨౧ ॥ నాత్యాసాదయితవ్యాస్తే వానరైర్భీమవిక్రమైః । నాదేయంచఫలంతస్మాద్దేశాత్కించిత్ప్లవంగమైః ॥ ౨౨ ॥ దురాసదాహి తేవీరాస్సత్వవంతో మహాబలాః । ఫలమూలానితేతత్ర రక్షంతేభీమవిక్రమాః ॥ ౨౩ ॥ తత్రయత్నశ్చకర్తవ్యో మార్గితవ్యాచజానకీ । నహితేభ్యోభయంకించిత్కపిత్వమనువర్తతామ్ ॥ తత్ర వైదూర్యవర్ణాభో వజ్రసంస్థానసంస్థితః । నానాద్రుమలతాకీర్ణోవజ్రోనామమహాగిరిః ॥ ౨౫ ॥ శ్రీమాంత్సముదితస్తత్రయోజనానాంశతంసమం। గుహాస్తత్ర విచేతవ్యాః ప్రయత్నేనప్లవంగమాః ॥ ౨౬ ॥ చతుర్భాగేసముద్రస్య చక్రవాన్నామపర్వతః । తత్రచక్రంసహస్రారం నిర్మితంవిశ్వకర్మణా ॥ ౨౭ ॥ తత్రపంచజనంహత్వా హయగ్రీవంచదానవం । ఆజహార తతశ్చక్రం శంఖంచపురుషోత్తమః ॥ ౨౮ ॥ తస్య సానుషుచిత్రేషు విశాలాసుగుహాసుచ । రావణస్సహవైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౨౯ ॥ యోజనానిచతుష్షష్టిర్వరాహోనామపర్వతః । సువర్ణశృంగస్సుశ్రీమానగాధే వరు

ణాలయె ॥ ౩౦ ॥ తత్ర ప్రాగ్జ్యోతిషం నామ జాతరూపమయం పురమ్। యస్మిన్వసతి దుష్టాత్మా నరకో నామ దానవః॥ తత్ర సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ । రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౩౨ ॥ తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం కాంచనాంతరనిర్దరః । పర్వతస్సర్వసౌవర్ణో నానాప్రస్రవణాయుతః ॥ ౩౩ ॥ తం గజాశ్చ వరాహాశ్చ సింహవ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః । అభిగర్జంతి సతతం తేన శబ్దేన దర్పితాః ॥ ౩౪॥ యస్మిన్హరిహయశ్శ్రీమాన్ మహేంద్రః పాకశాసనః । అభిషిక్తస్సురై రాజా మేఘవాన్నామ పర్వతః ॥ ౩౫ ॥ తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం మహేంద్రపరిపాలితమ్ । షష్టిం గిరిసహస్రాణి కాంచనాని గమిష్యథ ॥ ౩౬ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణాని భ్రాజమానాని సర్వశః । జాతరూపమయైర్వృక్షైశ్శోభితాని సుపుష్పితైః ॥ ౩౭ ॥ తేషాం మధ్యే స్థితో రాజా మేరురుత్తమపర్వతః । ఆదిత్యేన ప్రసన్నేన శైలో దత్తవరః పురా ॥ ౩౮ ॥ తేనైవముక్తశ్శైలేంద్రస్సర్వ ఏవ త్వదాశ్రయాః । మత్ప్రసాదాద్భవిష్యంతి దివా రాత్రం చ కాంచనాః ॥ ౩౯ ॥ త్వయి యే చాపి వత్స్యంతి దేవగంధర్వదానవాః । తే భవిష్యంతి రక్తాశ్చ ప్రభయా కాంచనప్రభాః ॥ ౪౦ ॥ విశ్వేదేవాశ్చ మరుతో వసవశ్చ దివౌకసః । ఆగమ్య పశ్చిమాం సంధ్యాం మేరుముత్తమపర్వతమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఆదిత్యముపతిష్ఠంతి తైశ్చ సూర్యోఽభిపూజితః । అదృశ్యస్సర్వభూతానామస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్ ॥ ౪౨ ॥ యోజనానాం సహస్రాణి దశ తాని దివాకరః । ముహూర్తార్ధేన తం శీఘ్రమభియాతి శిలోచ్చయమ్ ॥ ౪౩ ॥ శృంగే తస్య మహద్దివ్యం భవనం సూర్యసన్నిభమ్ । ప్రాసాదగణసంబాధం విహితం విశ్వకర్మణా ॥ ౪౪ ॥ శోభితం తరుభిశ్చిత్రైర్నానాపక్షిసమాకులైః । నికేతః పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ॥ ౪౫ ॥ తేషు సర్వేషు దుర్గేషు సరస్సు చ సరిత్సు చ । రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౪౬ ॥ అంతరా మేరుమస్తం చ తాలో దశశిరా మహాన్ । జాతరూపమయశ్శ్రీమాన్ భ్రాజతే చిత్రవేదికః ॥ ౪౭ ॥ యత్ర తిష్ఠతి ధర్మజ్ఞస్తపసా స్వేన భావితః । మేరుసావర్ణిరిత్యేవం ఖ్యాతో వై బ్రహ్మణా సమః ॥ ౪౮ ॥ ప్రష్టవ్యో మేరుసావర్ణిర్మహర్షిస్సూర్యసన్నిభః । ప్రణమ్య శిరసా భూమౌ ప్రవృత్తిం మైథిలీం ప్రతి ॥ ౪౯ ॥ ఏతావజ్జీవలోకస్య భాస్కరో రజనీక్షయే । కృత్వా వితిమిరం సర్వమస్తం గచ్ఛతి పర్వతమ్ ॥ ౫౦ ॥ ఏతావద్వానరైశ్శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః । అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్ ॥ ౫౧ ॥ అధిగమ్య తు వైదేహీం నిలయం రావణస్య చ । అస్తపర్వతమాసాద్య పూర్ణే మాసే నివర్తత ॥ ౫౨ ॥ ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసన్వధ్యో భవేన్మమ । సహైవ శూరో యుష్మాభిశ్శ్వశురో మే గమిష్యతి ॥ ౫౩ ॥ శ్రోతవ్యం సర్వమేతస్య భవద్భిర్దిష్టకారిభిః । గురురేష మహాబాహుశ్శ్వశురో మే మహాబలః ॥ ౫౪ ॥ భవంతశ్చాపి విక్రాంతాః ప్రమాణం సర్వకర్మసు । ప్రమాణమేనం సంస్థాప్య పశ్యధ్వం పశ్చిమాం దిశమ్ ॥ ౫౫ ॥ (భవంతః పరిపశ్యంతు యథా దృశ్యేత జానకీ) । దృష్టాయాం తు నరేంద్రస్య పత్న్యామమితతేజసః ॥ ౫౬ ॥ కృతకృత్యో భవిష్యామి కృతస్య ప్రతికర్మణా । అతోఽన్యదపి యత్కించిత్కార్యస్యాస్య హితం భవేత్ ॥ ౫౭ ॥ సంప్రధార్య భవద్భిశ్చ దేశకాలార్థసంహితమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సుషేణప్రముఖాః ప్లవంగాస్సుగ్రీవవాక్యం నిపుణం నిశమ్య । ఆమంత్ర్య సర్వే ప్లవగాధిపం తే జగ్ముర్దిశం తాం వరుణాభిగుప్తామ్ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౨ ॥ ౯౬౦ ॥ *********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సందిశ్య సుగ్రీవశ్శ్వశురం పశ్చిమాం దిశమ్ । వీరం శతబలిం నామ వానరం వానరాధిపః ॥ ౧ ॥ ఉవాచ రాజా సర్వజ్ఞస్సర్వవానరసత్తమమ్ । వాక్యమాత్మహితం చైవ రామస్య చ హితం తథా ॥ ౨ ॥ వృతశ్శతసహస్రేణ త్వద్విధానాం వనౌకసామ్ । వైవస్వతసుతైస్సార్ధం ప్రతిష్ఠస్వ స్వమంత్రిభిః ॥౩॥ దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశైలావతంసకామ్ । సర్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీమనిందితామ్ ॥ ౪ ॥ అ

ష్టినా౽ర్యైవినిర్వృత్తే కృతే దాశరథేః ప్రియే । ఋణాన్ముక్తా భవిష్యామః కృతార్థార్థవిదాం వరాః ॥ ౫ ॥ కృతం హి ప్రియమస్మాకం రాఘవేణ మహాత్మనా । తస్య చేత్ప్రతికారో౽స్తి సఫలం జీవితం భవేత్ ॥ ౬ ॥ అర్థినః కార్యనిర్వృత్తిమకర్తురపి యశ్చరేత్ । తస్య స్యాత్సఫలం జన్మ కిం పునః పూర్వకారిణః ॥ ౭ ॥ ఏతాం బుద్ధిమవస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా । తథా భవద్భిః కర్తవ్యమస్మత్ప్రియహితైషిభిః ॥ ౮ ॥ అయం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు నరసత్తమః । అస్మాసు చాగతప్రీతీ రామః పరపురంజయః ॥ ౯ ॥ ఇమాని వనదుర్గాణి నద్యశ్శైలాంతరాణి చ । భవంతః పరిమార్గంతు బుద్ధివిక్రమసంపదా ॥ ౧౦ ॥ తత్ర మ్లేచ్ఛాన్పులిందాంశ్చ శూరసేనాంస్తథైవ చ । ప్రస్థలాన్భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రకైః ॥ ౧౧ ॥ కాంభోజాన్యవనాంశ్చైవ శకానారట్టకానపి । బాహ్లీకానృషికాంశ్చైవ పౌరవానథ టంకణాన్ ॥ ౧౨ ॥ చీనాన్పరమచీనాంశ్చ నీహారాంశ్చ పునః పునః । అన్విష్య దరదాంశ్చైవ హిమవంతం తథైవ చ ॥ ౧౩ ॥ లోధ్రపద్మకషండేషు దేవదారువనేషు చ । రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౧౪ ॥ తతస్సోమాశ్రమం గత్వా దేవగంధర్వసేవితమ్ । కాళం నామ మహాసానుం పర్వతం తం గమిష్యథ ॥ ౧౫ ॥ మహత్సు తస్య శైలస్య నిర్దరేషు గుహాసు చ । విచిన్వత మహాభాగాం రామపత్నీం తతస్తతః ॥ ౧౬ ॥ తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం హేమగర్భం మహాగిరిమ్ । తతస్సుదర్శనం నామ పర్వతం గన్తుమర్హథ ॥ తతో దేవసఖో నామ పర్వతః పతగాలయః । నానాపక్షిగణాకీర్ణో వివిధద్రుమభూషితః ॥ ౧౮ ॥ తస్య కాననషండేషు నిర్ఝరేషు గుహాసు చ । రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౧౯ ॥ తమతిక్రమ్య చాకాశం సర్వతశ్శతయోజనమ్ । అపర్వతనదీవృక్షం సర్వసత్త్వవివర్జితమ్ ॥ ౨౦ ॥ తం తు శీఘ్రమతిక్రమ్య కాంతారం రోమహర్షణం । కైలాసం పాండురం శైలం ప్రాప్య హృష్టా భవిష్యథ ॥ ౨౧ ॥ తత్ర పాండురమేఘాభం జాంబూనదపరిష్కృతమ్ । కుబేరభవనం దివ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ ౨౨ ॥ విశాలా నళినీ యత్ర ప్రభూతకమలోత్పలా । హంసకారణ్డవాకీర్ణా హ్యప్సరోగణసేవితా ॥ ౨౩ ॥ తత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వభూతనమస్కృతః । ధనదో రమతే శ్రీమాన్గుహ్యకైస్సహ యక్షరాట్ ॥ ౨౪ ॥ తస్య చంద్రనికాశేషు పర్వతేషు గుహాసు చ । రావణస్సహ వైదేహ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౨౫ ॥ క్రౌంచం తు గిరిమాసాద్య బిలం తస్య సుదుర్గమమ్ । అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్స్మృతమ్ ॥ ౨౬ ॥ వసంతి హి మహాత్మానస్తత్ర సూర్యసమప్రభాః । దేవైరప్యర్చితాస్సమ్యగ్దేవరూపా మహర్షయః ॥ ౨౭ ॥ క్రౌంచస్య తు గుహాశ్చాన్యాస్సానూని శిఖరాణి చ । నిర్దరాశ్చ నితంబాశ్చ విచేతవ్యాస్తతస్తతః ॥ ౨౮ ॥ క్రౌంచస్య శిఖరం చాపి నిరీక్ష్య చ తతస్తతః । అవృక్షం కామశైలం చ మానసం విహగాలయమ్ ॥ ౨౯ ॥ న గతిస్తత్ర భూతానాం దేవదానవరక్షసామ్ । స చ సర్వైర్విచేతవ్యస్ససానుప్రస్థభూధరః ॥ ౩౦ ॥ క్రౌంచం గిరిమతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః । మయస్య భవనం యత్ర దానవస్య స్వయం కృతమ్ ॥ ౩౧ ॥ మైనాకస్తు విచేతవ్యస్ససానుప్రస్థభూతలః । స్త్రీణామశ్వముఖీనాం తు నికేతాస్తత్ర తత్ర తు ॥ ౩౨ ॥ తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధసేవితమ్ । సిద్ధా వైఖానసాస్తత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః ॥ ౩౩ ॥ శ్రీరామాయ నమః ॥ ౧౧౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥—॥ వంద్యాస్తే తు తపస్సిద్ధాస్తపసా వీతకల్మషాః । ప్రష్టవ్యాశ్చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తిం వినయాన్వితైః ॥ ౧ ॥ ౩౪ ॥ హేమపుష్కరసంఛన్నం తస్మిన్వైఖానసం సరః । తరుణాదిత్యసంకాశైర్హంసైర్విచరితం శుభైః ॥ ౩౫ ॥ ఔపవాహ్యః కుబేరస్య సార్వభౌమ ఇతి స్మృతః । గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరేణుభిః ॥ ౩౬ ॥ తత్సరస్సమతిక్రమ్య నష్టచంద్రదివాకరమ్ । అనక్షత్రగణం వ్యోమ నిష్పయోదమనాదితమ్ ॥ ౩౭ ॥ గభస్తిభిరివార్కస్య స తు దేశః ప్రకాశతే । విశ్రామ్యద్భిస్తపస్సిద్ధైర్దేవకల్పైస్స్వయంప్రభైః ॥ ౩౮ ॥ తం తు దేశమతి

క్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా । ఉభయోస్తీరయోస్తస్యాః కీచకా నామ వేణవః ॥ ౩౯ ॥ తేనయన్త్యపరం తీరం
సిద్ధాన్ప్రత్యానయంతి చ । ఉత్తరాః కురవస్తత్ర కృతపుణ్యప్రతిశ్రయాః ॥ ౪౦ ॥ తతః కాంచనపద్మాభిః పద్మి-
నీభిః కృతోదకాః । నీలవైడూర్యపత్రాభిర్నద్యస్తత్ర సహస్రశః ॥ ౪౧ ॥ రక్తోత్పలవనైశ్చాత్ర మండితాశ్చ హి-
రణ్మయైః । తరుణాదిత్యసదృశైర్భాంతి తత్ర జలాశయాః ॥ ౪౨ ॥ మహార్హమణిపత్రైశ్చ కాంచనప్రభకేస-
రైః । నీలోత్పలవనైశ్చిత్రైః స దేశస్సర్వతో వృతః ॥ ౪౩ ॥ నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిర్మణిభిశ్చ మహాధనైః । ఉద్భూ-
తపులినాస్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః ॥ ౪౪ ॥ సర్వరత్నమయైశ్చిత్రైరవగాఢా నగోత్తమైః । జాతరూపమయై-
శ్చాపి హుతాశనసమప్రభైః ॥ ౪౫ ॥ నిత్యపుష్పఫలాస్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః । దివ్యగంధరసస్పర్శాః
సర్వాన్కామాంస్స్రవంతి చ ॥ ౪౬ ॥ నానాకారాణి వాసాంసి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః । ముక్తావైడూర్యచిత్రాణి
భూషణాని తథైవ చ ॥ ౪౭ ॥ స్త్రీణాం చాప్యనురూపాణి పురుషాణాం తథైవ చ । సర్వర్తుసుఖసేవ్యాని ఫలంత్య-
న్యే నగోత్తమాః ॥ ౪౮ ॥ మహార్హాణి విచిత్రాణి హైమాన్యన్యే నగోత్తమాః । ఫలంతి శయనీయాని చిత్రాస్తరణ-
వంతి చ ॥ ౪౯ ॥ మనఃకాంతాని మాల్యాని ఫలంత్యత్రాపరే ద్రుమాః । పానాని చ మహార్హాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ ॥
స్త్రియశ్చ గుణసంపన్నా రూపయౌవనలక్షితాః । గంధర్వాః కిన్నరాస్సిద్ధా నాగా విద్యాధరాస్తదా ॥ ౫౧ ॥ రమ-
న్తే సహితాస్తత్ర నారీభిర్భాస్కరప్రభాః । సర్వే సుకృతకర్మాణస్సర్వే రతిపరాయణాః ॥ ౫౨ ॥ సర్వే కామా-
ర్థసహితా వసంతి సహయోషితః । గీతవాదిత్రనిర్ఘోషస్సోత్కృష్టహసితస్వనః ॥ ౫౩ ॥ శ్రూయతే సతతం తత్ర సర్వ-
భూతమనోహరః । తత్ర నాముదితః కశ్చిన్నాస్తి కశ్చిదసత్ప్రియః ॥ ౫౪ ॥ అహన్యహని వర్ధంతే గుణాస్తత్ర మనో-
రమాః । సమతిక్రమ్య తం దేశముత్తరః పయసాం నిధిః ॥ ౫౫ ॥ తత్ర సోమగిరిర్నామ మధ్యే హేమమయో మహాన్ ।
ఇంద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే ॥ ౫౬ ॥ దేవాస్తం సమవేక్షంతే గిరిరాజం దివంగతమ్ । స తు దేశో
విసూర్యోఽపి తస్య భాసా ప్రకాశతే ॥ ౫౭ ॥ సూర్యలక్ష్మ్యాభివిజ్ఞేయస్తపతేవ వివస్వతా । భగవానపి విశ్వాత్మా
శంభురేకాదశాత్మకః ॥ ౫౮ ॥ బ్రహ్మా వసతి దేవేశో బ్రహ్మర్షిపరివారితః । న కథంచన గంతవ్యం కురూణాముత్త-
రేణ వః ॥ ౫౯ ॥ అన్యేషామపి భూతానాం నాతిక్రామతి వై గతిః । స హి సోమగిరిర్నామ దేవానామపి దుర్గమః ॥
తమాలోక్య తతః క్షిప్రముపావర్తితుమర్హథ । ఏతావద్వానరైశ్శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః ॥ ౬౧ ॥ అభా-
స్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరమ్ । సర్వమేతద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితమ్ ॥ ౬౨ ॥ యదన్యద-
పి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః ॥ ఓమ్ ॥ తతః కృతం దాశరథేర్మహత్ప్రియం మహత్తరం చాపి తతో మమ ప్రి-
యమ్ । కృతం భవిష్యత్యనిలానలోపమా విదేహజాదర్శనజేన కర్మణా ॥ ౬౩ ॥ తతః కృతార్థాస్సహితాస్సబాం-
ధవా మయార్చితాస్సర్వగుణైర్మనోరమైః । చరిష్యథోర్వీం ప్రతిశాంతశత్రవస్సహప్రియా భూతధరాః ప్లవంగ-
మాః ॥ ౬౪ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౯౯౦ ॥ ************

శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ విశేషేణ తు సుగ్రీవో హనూమత్యర్థముక్తవాన్ । స హి తస్మిన్హరిశ్రేష్ఠే ని-
శ్చితార్థోఽర్థసాధనే ॥ ౧ ॥ అబ్రవీచ్చ హనూమంతం విక్రాంతమనిలాత్మజమ్ ॥ సుగ్రీవః పరమప్రీతః ప్రభుస్సర్వ-
వనౌకసామ్ ॥ ౨ ॥ న భూమౌ నాంతరిక్షే వా నాంబరే నామరాలయే । నాప్సు వా గతిసంగం తే పశ్యామి హరిపుంగవ ॥
సాసురాస్సహగంధర్వాస్సనాగనరదేవతాః । విదితాస్సర్వలోకాస్తే ససాగరధరాధరాః ॥ ౪ ॥ గతిర్వేగశ్చ తే-
జశ్చ లాఘవం చ మహాకపే । పితుస్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహౌజసః ॥ ౫ ॥ తేజసా వాపి తే భూతం సమం
భువి న విద్యతే । తద్యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవోపపాదయ ॥ ౬ ॥ త్వయ్యేవ హనుమన్నస్తి బలం బుద్ధిః పరాక్రమః ॥

దేశకాలానువృత్తిశ్చ నయశ్చ నయపండిత ॥ ౭ ॥ తతః కార్యసమాసఙ్గమవగమ్య హనూమతి । విదిత్వా హనుమన్తం చ చిన్తయామాస రాఘవః ॥ ౮ ॥ సర్వథా నిశ్చితార్థోఽయం హనూమతి హరీశ్వరః । నిశ్చితార్థకరశ్చాపి హనూమాన్కార్యసాధనే ॥ ౯ ॥ తదేవం ప్రస్థితస్యాస్య పరిజ్ఞాతస్య కర్మభిః । భర్త్రా పరిగృహీతస్య ధ్రువః కార్యఫలోదయః ॥ ౧౦ ॥ తం సమీక్ష్య మహాతేజా వ్యవసాయోత్తరం హరిమ్ । కృతార్థ ఇవ సంవృత్తః ప్రహృష్టేన్ద్రియమానసః ॥ ౧౧ ॥ దదౌ తస్య తతః ప్రీత స్స్వనామాఙ్కోపశోభితమ్ । అంగుళీయమభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యాః పరంతపః ॥ ౧౨ ॥ అనేన త్వాం హరిశ్రేష్ఠ చిహ్నేన జనకాత్మజా । మత్సకాశాదనుప్రాప్తమనుద్విగ్నాఽనుపశ్యతి ॥ ౧౩ ॥ వ్యవసాయశ్చ తే వీర సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః । సుగ్రీవస్య చ సందేశ స్సిద్ధిం కథయతీవ మే ॥ ౧౪ ॥ స తం గృహ్య హరిశ్రేష్ఠ స్స్థాప్య మూర్ధ్ని కృతాఞ్జలిః । వన్దిత్వా చరణౌ చైవ ప్రస్థితః ప్లవగోత్తమః ॥ ౧౫ ॥ ఓమ్ ॥ స తత్ప్రకర్షన్ హరిణాం మహద్బలం బభూవ వీరః పవనాత్మజః కపిః । గతాంబుదే వ్యోమ్ని విశుద్ధమణ్డల శ్శశీవ నక్షత్రగణోపశోభితః ॥ ౧౬ ॥ అతిబలబలమాశ్రితస్తవాహం హరివరవిక్రమవిక్రమైరనల్పైః । పవనసుత యథాఽభిగమ్యతే సా జనకసుతా హనుమంస్తథా కురుష్వ ॥ ౧౭ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౦౧ ॥ ౧౦౦౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సర్వాంశ్చాహూయ సుగ్రీవః ప్లవగాన్ప్లవగర్షభః । సమస్తానబ్రవీద్భూయో రామకార్యార్థసిద్ధయే ॥ ౧ ॥ ఏవమేతద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితమ్ । తదుగ్రశాసనం భర్తుర్విజ్ఞాయ హరిపుంగవాః ॥ ౨ ॥ శలభా ఇవ సంచ్ఛాద్య మేదినీం సంప్రతస్థిరే । రామః ప్రస్రవణే తస్మిన్న్యవసత్సహలక్ష్మణః ॥ ౩ ॥ ప్రతీక్షమాణస్తం మాసం సీతాభ్యధిగమే కృతమ్ । ఉత్తరాం తు దిశం రమ్యాం గిరిరాజసమావృతామ్ ॥ ప్రతస్థే సహసా వీరో హరిశ్శతవలిస్తదా । పూర్వాం దిశం ప్రతియయౌ వినతో హరియూథపః ॥ ౫ ॥ తారాఙ్గదాదిసహితః ప్లవగో మారుతాత్మజః । అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం హరియూథపః ॥ ౬ ॥ పశ్చిమాం తు దిశం ఘోరాం సుషేణః ప్లవగోత్తమః । ప్రతస్థే హరిశార్దూలో దిశం వరుణపాలితామ్ ॥ ౭ ॥ తతస్సర్వా దిశో రాజా చోదయిత్వా యథాతథమ్ । కపిసేనాపతీన్ముఖ్యాన్ముమోద సుఖితస్సుఖమ్ ॥ ౮ ॥ ఏవం సంచోదితాస్సర్వే రాజ్ఞా వానరయూథపాః । స్వాం స్వాం దిశమభిప్రేత్య త్వరితాస్సంప్రతస్థిరే ॥ ౯ ॥ ఆనయిష్యామహే సీతాం హనిష్యామశ్చ రావణమ్ । నదన్తశ్చోన్నదన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః ॥ ౧౦ ॥ క్ష్వేళన్తో ధావమానాశ్చ వినదన్తో మహాబలాః । అహమేకో వధిష్యామి రావణం ప్రాప్తమాహవే ॥ ౧౧ ॥ తతశ్చోన్మథ్య సహసా హరిష్యే జనకాత్మజామ్ । వేపమానాం శ్రమేణాద్య భవద్భిః స్థీయతామితి ॥ ౧౨ ॥ ఏక ఏవాహరిష్యామి పాతాళాదపి జానకీమ్ । విధమిష్యామ్యహం వృక్షాన్ పాతయిష్యామ్యహం గిరీన్ ॥ ౧౩ ॥ ధరణీం దారయిష్యామి క్షోభయిష్యామి సాగరాన్ । అహం యోజనసంఖ్యాయాః ప్లవితా నాత్ర సంశయః ॥ ౧౪ ॥ శతం యోజనసంఖ్యాయా శ్శతం సమధికం హ్యహమ్ । భూతలే సాగరే వాపి శైలేషు చ వనేషు చ ॥ ౧౫ ॥ పాతాళస్యాపి వా మధ్యే న మమాచ్ఛిద్యతే గతిః ॥ ఇత్యేకైకం తదా తత్ర వానరా బలదర్పితాః ॥ ౧౬ ॥ ఊచుశ్చ వచనం తత్ర హరిరాజస్య సన్నిధౌ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే పఞ్చచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౦౪ ॥ ౮౧౮౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ గతేషు వానరేన్ద్రేషు రామస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ । కథం భవాన్విజానీతే సర్వం వై మణ్డలం భువః ॥ ౧ ॥ సుగ్రీవస్తు తతో రామమువాచ ప్రణతాత్మవాన్ । శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే విస్తరేణ నరర్షభ ॥ ౨ ॥ యదా తు దున్దుభిం నామ దానవం మహిషాకృతిమ్ । పరికాలయతే వాలీ మలయం ప్రతి పర్వతమ్ ॥ ౩ ॥ తదా వివేశ మహిషో మలయస్య గుహాం ప్రతి । వివేశ వాలీ తత్రాపి మలయం తజ్జిఘాంసయా ॥ ౪ ॥

తతో హం తత్ర నిక్షిప్తః గుహాద్వారి వినీతవత్ । న చ నిష్క్రామతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే ॥ ౫ ॥ తతః క్షతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలమ్ । తదహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతృశోకవిషార్దితః ॥ ౬ ॥ అథాహం గతబుద్ధిస్తు సువ్యక్తం నిహతో గురుః । (ఇతి విభ్రాన్తచిత్తేన కార్యాకార్యనుజానతా) ॥ ౭ ॥ శిలా పర్వతసంకాశా బిలద్వారి వృతా మయా । అశక్నువన్నిష్క్రమితుం మహిషో వినశేదితి ॥ ౮ ॥ తతో హమాగాం కిష్కిన్ధాం నిరాశస్తస్య జీవితే । రాజ్యం చ సుమహత్ప్రాప్తం తారయా రుమయా సహ ॥ ౯ ॥ మిత్రైశ్చ సహితస్తత్ర వసామి విగతజ్వరః । ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం దానవర్షభమ్ ॥ ౧౦ ॥ తతో హమదదాం రాజ్యం గౌరవాద్భయయన్త్రితః । స మాం జిఘాంసుర్దుష్టాత్మా వాలీ ప్రవ్యథితేన్ద్రియః ॥ ౧౧ ॥ పరికాలయతే క్రోధాద్ధావన్తం సచివైస్సహ । తతో హం వాలినా తేన సానుబన్ధః ప్రధావితః ॥ ౧౨ ॥ నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్ వనాని నగరాణి చ । ఆదర్శతలసంకాశా తతో వై పృథివీ మయా ॥ ౧౩ ॥ అలాతచక్రప్రతిమా దృష్టా గోష్పదవత్తదా । పూర్వాం దిశం తతో గత్వా పశ్యామి వివిధాన్ ద్రుమాన్ ॥ ౧౪ ॥ పర్వతాంశ్చ నదీ రమ్యాస్సరాంసి వివిధాని చ । ఉదయం తత్ర పశ్యామి పర్వతం ధాతుమణ్డితమ్ ॥ క్షీరోదం సాగరం చైవ నిత్యమప్సరసాలయమ్ । పరికాలయమానస్తు వాలినాऽభిద్రుతస్తదా ॥ ౧౬ ॥ పునరావృత్య సహసా ప్రస్థితో హం తదా విభో । పునరావర్తమానస్తు వాలినాऽభిద్రుతో ద్రుతమ్ ॥ ౧౭ ॥ దిశస్తస్యాస్తతో భూయః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశమ్ । విన్ధ్యపాదపసంకీర్ణాం చన్దనద్రుమశోభితామ్ ॥ ౧౮ ॥ ద్రుమశైలాంస్తతః పశ్యన్ భూయో దక్షిణతో పరామ్ । పశ్చిమాం చ దిశం ప్రాప్తో వాలినా సమభిద్రుతః ॥ ౧౯ ॥ సంపశ్యన్ వివిధాన్ దేశానస్తం చ గిరిసత్తమమ్ । ప్రాప్య చాస్తం గిరిశ్రేష్ఠముత్తరాం సంప్రధావితః ॥ ౨౦ ॥ హిమవన్తం చ మేరుం చ సముద్రం చ తథోత్తరమ్ । యదా న విన్దే శరణం వాలినా సమభిద్రుతః ॥ ౨౧ ॥ తదా మాం బుద్ధిసంపన్నో హనూమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ । ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్ యథా వాలీ హరీశ్వరః ॥ ౨౨ ॥ మతంగేన తదా శప్తో హ్యస్మిన్నాశ్రమమణ్డలే । ప్రవిశేద్యది వై వాలీ మూర్ధాస్య శతధా భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ తత్ర వాసస్సుఖో స్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి । తతః పర్వతమాసాద్య ఋశ్యమూకం నృపాత్మజ ॥ ౨౪ ॥ న వివేశ తదా వాలీ మతంగస్య భయాత్తదా । ఏవం మయా తదా రాజన్ ప్రత్యక్షముపలక్షితమ్ ॥ ౨౫ ॥ పృథివీమణ్డలం కృత్స్నం గుహామస్యాగతస్తతః ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౦౭ ॥ ౬౧౪౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ దర్శనార్థం తు వైదేహ్యాస్సర్వతః కపియూథపాః । వ్యాదిష్టాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్మురంజసా ॥ ౧ ॥ తే సరాంసి సరిత్కక్షానాకాశం నగరాణి చ । నదీదుర్గాంస్తథా శైలాన్ విచిన్వన్తి సమన్తతః ॥ ౨ ॥ సుగ్రీవేణ సమాఖ్యాతాన్ సర్వే వానరపుంగవాః । ప్రదేశాన్ ప్రవిచిన్వన్తి సశైలవనకాననాన్ ॥ ౩ ॥ విచిత్య దివసం సర్వే సీతాధిగమనే ధృతాః । సమాయాన్తి స్మ మేదిన్యాం నిశాకాలేషు వానరాః ॥ ౪ ॥ సర్వర్తుకాంశ్చ దేశేషు వానరాస్సఫలాన్ ద్రుమాన్ । ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రుస్సర్వేష్వహస్సు తే ॥ ౫ ॥ తదహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రస్రవణం గతాః । కపిరాజేన సంగమ్య నిరాశాః కపియూథపాః ॥ ౬ ॥ విచిత్య తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివైస్సహ । అదృష్ట్వా వినతస్సీతామాజగామ మహాబలః ॥ ౭ ॥ ఉత్తరాం చ దిశం సర్వాం విచిత్య స మహాకపిః । ఆగతస్సహ సైన్యేన వీరశ్శతవలిస్తదా ॥ ౮ ॥ సుషేణః పశ్చిమామాశాం విచిత్య సహ వానరైః । సమేత్య మాసే సంపూర్ణే సుగ్రీవముపచక్రమే ॥ ౯ ॥ తం ప్రస్రవణపృష్ఠస్థం సమాసాద్యాభివాద్య చ । ఆసీనం సహ రామేణ సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ విచితాః పర్వతాస్సర్వే వనాని గహనాని చ । నిమ్నగాస్సాగరాన్తాశ్చ సర్వే జనపదాశ్చ యే ॥ ౧౧ ॥ గుహాశ్చ విచితాస్సర్వాస్త్వయా యాః పరికీర్తితాః । విచితాశ్చ మ

హాగుల్మా లతావితతిసంగతాః ॥ ౧౨ ॥ గహనేషుచ దేశేషు దుర్గేషువిషమేషుచ । సత్త్వాన్యతిప్రమాణాని విచితానిహతానిచ ॥ ౧౩ ॥ యేచైవగహనా దేశా విచితాస్తేపునఃపునః ॥ ఓమ్ ॥ ఉదారసత్త్వాభిజనో మహాత్మా స మైథిలీం ప్రేక్ష్యతివానరేంద్రః । దిశంతుయామేవగతాతుసీతా తాం ప్రస్థితో వాయుసుతో హనూమాన్ ॥ ౧౪ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౧౦ ॥ ౪౨౦౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సహతారాంగదాభ్యాంతు సగత్వాహనుమాన్కపిః । సుగ్రీవేణ యథోద్దిష్టం తం దేశముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ సతుదూరముపాగమ్య సర్వైస్తైఃకపిసత్తమైః । విచినోతిస్మవింధ్యస్య గుహాశ్చ గహనానిచ ॥ ౨ ॥ పర్వతాగ్రాన్నదీదుర్గాన్ సరాంసివిపులాన్ద్రుమాన్ । వృక్షషండాంశ్చవివిధాన్పర్వతాన్ఘనపాదపాన్ ॥ ౩ ॥ అన్వేషమాణాస్తేసర్వే వానరాస్సర్వతోదిశమ్ । నసీతాం దదృశుర్వీరా మైథిలీం జనకాత్మజామ్ ॥ ౪ ॥ తేభక్షయంతో మూలాని ఫలాని వివిధానిచ । అన్వేషమాణా దుర్ధర్షా న్యవసంస్తత్ర తత్రహ ॥ ౫ ॥ సతుదేశో దురన్వేషో గుహాగహనవాన్మహాన్ । నిర్జలం నిర్జనం శూన్యం గహనం రోమహర్షణమ్ ॥ ౬ ॥ త్యక్త్వాతుతం తదా దేశం సర్వే వై హరియూథపాః । తాదృశాన్యప్యరణ్యాని విచిత్య భృశపీడితాః ॥ ౭ ॥ దేశమన్యం దురాధర్షం వివిశుశ్చాకుతోభయాః । యత్రవంధ్యఫలావృక్షా విపుష్పాః పర్ణవర్జితాః ॥ ౮ ॥ నిస్తోయాస్సరితోయత్ర మూలంయత్ర సుదుర్లభమ్ । నసంతిమహిషాయత్ర నమృగానచహస్తినః ॥ ౯ ॥ శార్దూలాఃపక్షిణోవాపి యేచాన్యేవనగోచరాః । నయత్రవృక్షానౌషధ్యో నవల్ల్యోనాపివీరుధః ॥ ౧౦ ॥ స్నిగ్ధపత్రాస్స్థలేయత్ర పద్మిన్యఃఫుల్లపంకజాః । ప్రేక్షణీయాస్సుగంధాశ్చ భ్రమరైశ్చాపివర్జితాః ॥ ౧౧ ॥ కండుర్నామమహాభాగస్సత్యవాదీతపోధనః । మహర్షిఃపరమామర్షీ నియమైర్దుష్ప్రధర్షణః ॥ ౧౨ ॥ తస్యతస్మిన్వనేపుత్రో బాలష్షోడశవార్షికః । ప్రణష్టోజీవితాంతాయ క్రుద్ధస్తత్రమహామునిః ॥ ౧౩ ॥ తేనధర్మాత్మనాశప్తం కృత్స్నంతత్ర మహద్వనమ్ । అశరణ్యం దురాధర్షం మృగపక్షివివర్జితమ్ ॥ ౧౪ ॥ తస్యతే కాననాంతాంశ్చ గిరీణాం కన్దరాణిచ । ప్రభవాని నదీనాంచ విచిన్వంతి సమాహితాః ॥ ౧౫ ॥ తత్రచాపిమహాత్మానో నాపశ్యన్జనకాత్మజామ్ । హర్తారంరావణంవాపి సుగ్రీవప్రియకారిణః ॥ ౧౬ ॥ తేప్రవిశ్యాశుతంభీమం లతాగుల్మసమావృతమ్ । దదృశుః క్రూరకర్మాణ మసురంనిర్భయంవనే ॥ ౧౭ ॥ తందృష్ట్వా వానరాఘోరం స్థితంశైలమివాపరమ్ । గాఢంపరిహితాస్సర్వే దృష్ట్వాతాన్పర్వతోపమాన్ ॥ ౧౮ ॥ సోపిమారీచతనయో నష్టాస్థేత్యబ్రవీద్బలీ । అభ్యధావతసంక్రుద్ధో ముష్టిముద్యమ్యసంహితమ్ ॥ ౧౯ ॥ తమాపతంతంసహసా వాలిపుత్రోఙ్గదస్తదా । రావణోయమితిజ్ఞాత్వా తలేనాభిజఘానహ ॥ ౨౦ ॥ సవాలిపుత్రాభిహతో వక్త్రాచ్ఛోణితముద్వమన్ । అసురోభ్యపతద్భూమౌ పర్యస్తఇవపర్వతః ॥ ౨౧ ॥ తేపితస్మిన్నిరుచ్ఛ్వాసే వానరాజితకాశినః । వ్యచిన్వన్ప్రాయశస్తత్ర సర్వంతద్గిరిగహ్వరం ॥ ౨౨ ॥ విచితంతుతతఃకృత్వా సర్వేతేకాననంపునః । అన్యదేవాపరంఘోరం వివిశుర్గిరిగహ్వరమ్ ॥ తేవిచిత్యపునఃఖిన్నా వినిష్పత్య సమాగతాః । ఏకాంతే వృక్షమూలేతు నిషేదుర్దీనమానసాః ॥ ౨౪ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఽష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౧౩ ॥ ౨౨౬౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథాంగదస్తదాసర్వాన్వానరానిదమబ్రవీత్ । పరిశ్రాంతో మహాప్రాజ్ఞస్సమాశ్వాస్యశనైర్వచః ॥ ౧ ॥ వనానిగిరయోనద్యో దుర్గాణిగహనానిచ । దర్యోగిరిగుహాశ్చైవవిచితానస్సమంతతః ॥ ౨ ॥ తత్రతత్రసహాస్మాభి ర్జానకీనచదృశ్యతే । తద్వారక్షోహృతాయేన సీతాసురసుతోపమా ॥ ౩ ॥ కాలశ్చనోమహాన్యాత స్సుగ్రీవశ్చోగ్రశాసనః । తస్మాద్భవంతస్సహితా విచిన్వంతుసమంతతః ॥ ౪ ॥

విహాయతందీనం శోకంచ నిద్రాం చైవసముత్థితామ్ । విచిన్వధ్వంయథాసీతాం పశ్యామోజనకాత్మజామ్ ॥ ౫ ॥
అనిర్వేదం చదాక్ష్యంచ మనసశ్చాపరాజయః । కార్యసిద్ధికరాణ్యాహు స్తస్మాదేతద్బ్రవీమ్యహమ్ ॥ ౬ ॥ అద్యా
పీదంవనందుర్గం విచిన్వంతువనౌకసః । ఖేదంత్యక్త్వాపునస్సర్వైర్వనమేతద్విచీయతామ్ ॥ ౭ ॥ అవశ్యంక్రియ
మాణస్య దృశ్యతేకర్మణఃఫలమ్ । అలంనిర్వేదమాగమ్య నహినోమీలనంక్షమమ్ ॥ ౮ ॥ సుగ్రీవఃకోపనోరాజా తీ
క్ష్ణదండశ్చ వానరః । భేతవ్యం తస్యసతతం రామస్యచమహాత్మనః ॥ ౯ ॥ హితార్థమేతదుక్తంవః క్రియతాం
యదిరోచతే । ఉచ్యతాంవాక్షమంయన్నస్సర్వేషామేవ వానరాః ॥ ౧౦ ॥ అంగదస్యవచశ్శ్రుత్వా వచనంగం
ధమాదనః । ఉవాచావ్యక్తయావాచాపిపాసాశ్రమఖిన్నయా ॥ ౧౧ ॥ సదృశంఖలుతోవాక్యమంగదోయదువా
చహ । హితంచైవానుకూలంచ క్రియతామస్యభాషితమ్ ॥ ౧౨ ॥ పునర్మార్గామహేశైలాన్కందరాంశ్చ న
దీస్తదా । కాననానిచశూన్యాని గిరిప్రస్రవణానిచ ॥ ౧౩ ॥ యథోద్దిష్టానిసర్వాణి సుగ్రీవేణమహాత్మనా । విచి
న్వంతువనంసర్వే గిరిదుర్గాణిసర్వశః ॥ ౧౪ ॥ తతస్సముత్థాయ పునర్వానరాస్తేమహాబలాః । వింధ్యకానన
సంకీర్ణాం విచేరుర్దక్షిణాందిశమ్ ॥ ౧౫ ॥ తేశారదాభ్రప్రతిమం శ్రీమద్రజతపర్వతమ్ । శృంగవంతందరీ
మంత మధిరుహ్యచవానరాః ॥ ౧౬ ॥ తత్రలోధ్రవనంరమ్యం సప్తపర్ణవనానిచ । వ్యచిన్వంస్తేహరివరాస్సీతా
దర్శనకాంక్షిణః ॥ ౧౭ ॥ తస్యాగ్రమధిరూఢాస్తే శ్రాన్తావిపులవిక్రమాః । నపశ్యంతిస్మవైదేహీం రామస్య
మహిషీంప్రియామ్ ॥ ౧౮ ॥ తేతుదృష్టిగతంకృత్వా తంశైలం బహుకందరమ్ । అవారోహంతహరయో వీక్ష
మాణా స్తతస్తతః ॥ ౧౯ ॥ అవరుహ్యతతోభూమిం శ్రాన్తావిగతచేతసః । స్థిత్వాముహూర్తంతత్రాథ వృక్ష
మూలముపాశ్రితాః ॥ ౨౦ ॥ తేముహూర్తంసమాశ్వస్తాఃకించిద్భగ్నపరిశ్రమాః । పునరేవోద్యతాఃకృత్స్నాం
మార్గితుందక్షిణాందిశమ్ ॥ ౨౧ ॥ హనూమత్ప్రముఖాస్తేతు ప్రస్థితాఃప్లవగర్షభాః । వింధ్యమేవాదితస్తావ
ద్విచేరుస్తేసమంతతః ॥ ౨౨ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౬ ॥ ౩౨౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సహతారాంగదాభ్యాంతు సంగమ్యహనుమానపి । విచినోతిస్మవిం
ధ్యస్య గుహాశ్చగహనానిచ ॥ ౧ ॥ సింహశార్దూలజుష్టేషు శిలాశ్చసరితస్తథా । విషమేషునగేంద్రస్య మహా
ప్రస్రవణేషుచ ॥ ౨ ॥ ఆసేదుస్తస్యశైలస్య కోటిందక్షిణపశ్చిమామ్ । తేషాంతత్రైవవసతాం సకాలోవ్యత్య
వర్తత ॥ ౩ ॥ సహిదేశోదురన్వేషో గుహాగహనవాన్మహాన్ । తత్రవాయుసుతస్సర్వం విచినోతిస్మపర్వతమ్ ॥
పరస్పరేణహనుమా నన్యోన్యస్యావిదూరతః । గజోగవాక్షోగవయ శ్శరభోగంధమాదనః ॥ ౫ ॥ మైందశ్చద్వివి
దశ్చైవ సుషేణోజాంబవాన్నళః । అంగదోయువరాజశ్చ తారశ్చవనగోచరః ॥ ౬ ॥ గిరిజాలావృతాన్దేశాన్మా
ర్గిత్వాదక్షిణాందిశమ్ । విచిన్వంతస్తతస్తత్ర దదృశుర్వివృతంబిలమ్ ॥ ౭ ॥ దుర్గమృక్షబిలంనామ దానవేనాభిర
క్షితమ్ । క్షుత్పిపాసాపరీతాశ్చ శ్రాన్తాశ్చసలిలార్థినః ॥ ౮ ॥ అవకీర్ణంలతావృక్షై ర్దదృశుస్తేమహద్బిలమ్ ।
తతఃక్రౌంచాశ్చహంసాశ్చ సారసాశ్చవినిష్క్రమః ॥ ౯ ॥ జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాంగాఃపద్మరేణుభిః ।
తతస్తద్బిలమాసాద్య సుగంధిమరతిక్రమమ్ ॥ ౧౦ ॥ విస్మయవ్యగ్రమనసా బభూవుర్వానరర్షభాః । సంజాత
పరిశంకాస్తే తద్బిలంప్లవగోత్తమాః ॥ ౧౧ ॥ అభ్యపద్యన్తసంహృష్టా స్తేజోవంతోమహాబలాః । నానాసత్వస
మాకీర్ణం దైత్యేంద్రనిలయోపమమ్ ॥ ౧౨ ॥ దుర్దర్శమతిఘోరంచ దుర్విగాహంచ సర్వశః । తతఃపర్వతకూ
టాభో హనూమాన్పవనాత్మజః ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీద్వానరాంత్సర్వా న్కాంతారవనకోవిదః । గిరిజాలావృతాన్దేశా
న్మార్గిత్వాదక్షిణాందిశమ్ ॥ ౧౪ ॥ వయంసర్వేపరిశ్రాన్తా నచపశ్యామమైథిలీమ్ । అస్మాచ్చాపిబిలాద్ధంసాః క్రౌం

చాశ్చసహసారసైః ॥ ౧౫ ॥ జలార్ద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ నిష్పతంతి స్మ సర్వశః । నూనం సలిలవానత్ర కూపో వా యది వా హ్రదః ॥ ౧౬ ॥ తథా చేమే బిలద్వారి స్నిగ్ధాస్తిష్ఠంతి పాదపాః । ఇత్యుక్త్వా తద్బిలం సర్వే వివిశుస్తిమిరావృతమ్ ॥ ౧౭ ॥ అచంద్రసూర్యం హరయో దదృశూ రోమహర్షణమ్ । నిశామ్య తస్మాత్సింహాంశ్చ తాంస్తాంశ్చ మృగపక్షిణః ॥ ౧౮ ॥ ప్రవిష్టా హరిశార్దూలా బిలం తిమిరసంవృతమ్ । న తేషాం సజ్జతే చక్షుర్న తేజో న పరాక్రమః ॥ ౧౯ ॥ వాయోరివ గతిస్తేషాం దృష్టిస్తమసి వర్తతే । తే ప్రవిష్టాస్తు వేగేన తద్బిలం కపికుంజరాః ॥ ౨౦ ॥ ప్రకాశమభిరామం చ దదృశుర్దేశముత్తమమ్ । తతస్తస్మిన్బిలే దుర్గే నానాపాదపసంకులే ॥ ౨౧ ॥ అన్యోన్యం సంపరిష్వజ్య జగ్ముర్యోజనమంతరమ్ । తే నష్టసంజ్ఞాస్తృషితాః సంభ్రాంతాః సలిలార్థినః ॥ ౨౨ ॥ పరిపేతుర్బిలే తస్మిన్కంచిత్కాలమతంద్రితాః । తే కృశా దీనవదనాః పరిశ్రాంతాః ప్లవంగమాః ॥ ౨౩ ॥ ఆలోకం దదృశుర్వీరా నిరాశా జీవితే తదా । తతస్తం దేశమాగమ్య సౌమ్యం వితిమిరం వనమ్ ॥ ౨౪ ॥ దదృశుః కాంచనాన్వృక్షాన్దీప్తవైశ్వానరప్రభాన్ । సాలాంస్తాలాంశ్చ పున్నాగాన్కకుభాన్వకుళాన్ధవాన్ ॥ ౨౫ ॥ చంపకాన్నాగవృక్షాంశ్చ కర్ణికారాంశ్చ పుష్పితాన్ । స్తబకైః కాంచనైశ్చిత్రై రక్తైః కిసలయైస్తథా ॥ ౨౬ ॥ ఆపీడైశ్చ లతాభిశ్చ హేమాభరణభూషితాన్ । తరుణాదిత్యసంకాశాన్వైడూర్యమయవేదికాన్ ॥ ౨౭ ॥ విభ్రాజమానాన్వపుషా పాదపాంశ్చ హిరణ్మయాన్ । నీలవైడూర్యవర్ణాశ్చ పద్మినీః పతగావృతాః ॥ ౨౮ ॥ మహద్భిః కాంచనైః పద్మైర్వృతా బాలార్కసన్నిభైః । జాతరూపమయైర్మత్స్యైర్మహద్భిశ్చ సకచ్ఛపైః ॥ ౨౯ ॥ నళినీస్తత్ర దదృశుః ప్రసన్నసలిలావృతాః । కాంచనాని విమానాని రాజతాని తథైవ చ ॥ ౩౦ ॥ తపనీయగవాక్షాణి ముక్తాజాలావృతాని చ । హైమరాజతభౌమాని వైడూర్యమణిమంతి చ ॥ ౩౧ ॥ దదృశుస్తత్ర హరయో గృహముఖ్యాని సర్వశః । పుష్పితాన్ఫలినో వృక్షాన్ప్రవాళమణిసన్నిభాన్ ॥ ౩౨ ॥ కాంచనభ్రమరాంశ్చైవ మధూని చ సమంతతః । మణికాంచనచిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ ॥ ౩౩ ॥ మహార్హాణి చ యానాని దదృశుస్తే సమంతతః । హైమరాజతకాంస్యానాం భాజనానాం చ సంచయాన్ ॥ ౩౪ ॥ అగరూణాం చ దివ్యానాం చందనానాం చ సంచయాన్ । శుచీన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౩౫ ॥ మహార్హాణి చ పానాని మధూని రసవంతి చ । దివ్యానామంబరాణాం చ మహార్హాణాం చ సంచయాన్ ॥ ౩౬ ॥ కంబళానాం చ చిత్రాణామజినానాం చ సంచయాన్ । తత్ర తత్ర చ విన్యస్తాన్దీప్తాన్వైశ్వానరప్రభాన్ ॥ ౩౭ ॥ దదృశుర్వానరాః శుభ్రాన్జాతరూపస్య సంచయాన్ । తత్ర తత్ర విచిన్వంతో బిలే తస్మిన్మహాబలాః ॥ ౩౮ ॥ దదృశుర్వానరాః శూరాః స్త్రియం కాంచిదదూరతః । తాం దృష్ట్వా వానరాస్తత్ర చీరకృష్ణాజినాంబరామ్ ॥ ౩౯ ॥ తాపసీం నియతాహారాం జ్వలంతీమివ తేజసా । విస్మితా హరయస్తత్ర వ్యవాతిష్ఠంత సర్వశః ॥ ౪౦ ॥ పప్రచ్ఛ హనుమాంస్తత్ర కాసి త్వం కస్య వా బిలమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తతో హనూమాన్గిరిసన్నికాశః కృతాంజలిస్తామభివాద్య వృద్ధామ్ । పప్రచ్ఛ కా త్వం భవనం బిలం చ రత్నాని చేమాని వదస్వ కస్య ॥ ౪౧ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే పంచాశస్సర్గః ॥ ౫౬ ॥ ౧౧౩౨౦ ॥ ******************************

శ్రీ రామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వా హనుమాంస్తత్ర పునః కృష్ణాజినాంబరామ్ । అబ్రవీత్తాం మహాభాగాం తాపసీం ధర్మచారిణీమ్ ॥ ౧ ॥ ఇదం ప్రవిష్టాః సహసా బిలం తిమిరసంవృతమ్ । క్షుత్పిపాసాపరిశ్రాంతాః పరిఖిన్నాశ్చ సర్వశః ॥ ౨ ॥ మహద్ధరణ్యా వివరం ప్రవిష్టాః స్మ పిపాసితాః । ఇమాంస్త్వేవంవిధాన్భావాన్వివిధానద్భుతోపమాన్ ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వా వయం ప్రవ్యథితాః సంభ్రాంతా నష్టచేతసః । కస్యేమే కాంచనా వృక్షాస్తరుణాదిత్యసన్నిభాః ॥ ౪ ॥ శుచీన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ । కాంచనాని విమానాని రాజతాని గృ

హాణిచ ॥ ౫ ॥ తపనీయగవాక్షాణి మణిజాలావృతానిచ । పుష్పితాః ఫలవంతశ్చ పుణ్యాస్సురభిగంధినః ॥ ౬ ॥ ఇమేజాంబూనదమయాః పాదపాః కస్యతేజసా । కాంచనానిచపద్మాని జాతానివిమలేజలే ॥ ౭ ॥ కథంమత్స్యాశ్చసౌవర్ణా శ్చరంతిసహకచ్ఛపైః । ఆత్మనస్త్వనుభావాద్వాకస్యచైతత్తపోబలం ॥ ౮ ॥ అజానతాంనస్సర్వేషాం సర్వమాఖ్యాతుమర్హసి । ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీధర్మచారిణీ ॥ ౯ ॥ ప్రత్యువాచహనూమంతంసర్వభూతహితేరతా । మయోనామమహాతేజా మాయావీదానవర్షభః ॥ ౧౦ ॥ తేనేదంనిర్మితంసర్వం మాయయా కాంచనంవనమ్ ॥ పురాదానవముఖ్యానాం విశ్వకర్మాబభూవహ ॥ ౧౧ ॥ యేనేదంకాంచనందివ్యం నిర్మితంభవనోత్తమమ్ । సతువర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వామహావనే ॥ ౧౨ ॥ పితామహాద్వరంలేభే సర్వమౌశనసంధనమ్ । వనంవిధాయబలవాం త్సర్వకామేశ్వరస్తదా ॥ ౧౩ ॥ ఉవాససుఖితఃకాలం కంచిదస్మిన్మహావనే । తమప్సరసి హేమాయాం సక్తందానవపుంగవమ్ ॥ ౧౪ ॥ విక్రమ్యైవాశనింగృహ్య జఘానేశః పురందరః । ఇదంచబ్రహ్మణాదత్తం హేమాయైవనముత్తమం ॥ ౧౫ ॥ శాశ్వతాః కామభోగాశ్చ గృహంచేదంహిరణ్మయమ్ । దుహితా మేరుసావర్ణే రహంతస్యాస్స్వయంప్రభా ॥ ౧౬ ॥ ఇదంరక్షామిభవనం హేమాయావానరోత్తమ । మమప్రియసఖీ హేమా గీతనృత్తవిశారదా ॥ ౧౭ ॥ తయాదత్తవరాచాస్మి రక్షామిభవనోత్తమమ్ । కింకార్యంకస్యవాహేతోః కాంతారాణిప్రపద్యథ ॥ ౧౮ ॥ కథంచేదంవనందుర్గం యుష్మాభిరుపలక్షితమ్ । ఇమాన్యభ్యవహార్యాణి మూలానిచఫలానిచ ॥ ౧౯ ॥ భుక్త్వాపీత్వాచపానీయం సర్వంమేవక్తుమర్హథ । ఏవముక్తేశుభేవాక్యే తాపస్యాధర్మసంహితే ॥ ౨౦ ॥ హనూమాన్హరిశార్దూలః ప్రత్యువాచ స్వయంప్రభామ్ । అధీనాస్మస్త్వదర్థేచ స్థిరధర్మమనుత్తమమ్ ॥ ౨౧ ॥ మ్రియమాణాన్నిరాహారా న్సంజీవయతపోధనే । తచ్ఛ్రుత్వావచనంతస్య తాపసీధర్మచారిణీ ॥ ౨౨ ॥ ఆదాయఫలమూలాని విధినోపజహారసా । ప్రతిగృహ్యతుతత్తస్యాః తదావింధ్యవనేచరాః క్షుధార్తాభక్షయామాసుః ప్రశశంసుస్తపోధనామ్ । ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండేఏకపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౯౩౮౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథతానబ్రవీత్సర్వా న్విశ్రాంతాన్హరియూథపాన్ । ఇదంవచనమేకాగ్రా తాపసీధర్మచారిణీ ॥ ౧ ॥ వానరాయదివఃఖేదః ప్రణష్టః ఫలభక్షణాత్ । యదిచైతన్మయాశ్రావ్యంశ్రోతుమిచ్ఛామికథ్యతామ్ ॥ ౨ ॥ తస్యాస్తద్వచనంశ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః । ఆర్జవేనయథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౩ ॥ రాజాసర్వస్యలోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః । రామోదాశరథిశ్శ్రీమాన్ప్రవిష్టోదండకావనమ్ ॥ ౪ ॥ లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రా వైదేహ్యాచాపిభార్యయా । తస్యభార్యాజనస్థానా ద్రావణేనహృతాబలాత్ ॥ ౫ ॥ వీరస్తస్యసఖారాజ్ఞ స్సుగ్రీవో నామవానరః । రాజావానరముఖ్యానాం యేనప్రస్థాపితావయమ్ ॥ ౬ ॥ అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాంయమరక్షితామ్ । సహైభిర్వానరైర్ఘోరై రంగదప్రముఖైర్వయమ్ ॥ ౭ ॥ రావణంసహితాస్సర్వే రాక్షసంకామరూపిణం । సీతయాసహవైదేహ్యా మార్గధ్వమితిచోదితాః ॥ ౮ ॥ విచిత్యతు వయంసర్వే సమగ్రాందక్షిణాందిశమ్ । బుభుక్షితాః పరిశ్రాంతా వృక్షమూలముపాశ్రితాః ॥ ౯ ॥ వివర్ణవదనాస్సర్వే సదాధ్యానపరాయణాః । నాధిగచ్ఛామహేపారంమగ్నాశ్చింతామహార్ణవే ॥ ౧౦ ॥ చారయంతస్తతశ్చక్షుర్దృష్టవంతోవయంబిలమ్ । లతాపాదపసంఛన్నం తిమిరేణసమావృతమ్ ॥ ౧౧ ॥ అస్మాద్ధంసాజలక్లిన్నాః పక్షైస్సలిలవిస్రవైః । కురరాస్సారసాశ్చైవ నిష్పతంతి పతత్రిణః ॥ ౧౨ ॥ సాధ్వత్రప్రవిశామేతి మయాతూక్తాః ప్లవంగమాః । తేషామపిహిసర్వేషా మనుమానముపాగతమ్ ॥ ౧౩ ॥ గచ్ఛామప్రవిశామేతిభర్తృకార్యత్వరాన్వితాః । తతోగాఢంనిపతితా గృహ్యహస్తౌపరస్పరమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఇదంప్రవిష్టాస్సహసా బిలంతిమిరసంవృతమ్ । ఏత

న్నః కార్యమేతేన కృత్యేనవయమాగతాః ॥ ౧౫ ॥ త్వాంచైవోపగతాస్సర్వే పరిద్యూనాబుభుక్షితాః । ఆతిథ్యధర్మదత్తాని మూలానిచఫలానిచ ॥ ౧౬ ॥ అస్మాభిరుపభుక్తాని బుభుక్షాపరిపీడితైః । యత్త్వయారక్షితాస్సర్వే మ్రియమాణా బుభుక్షయా ॥ ౧౭ ॥ బ్రూహిప్రత్యుపకారార్థం కింతేకుర్వంతువానరాః । ఏవముక్తాతు ధర్మజ్ఞా సర్వానైస్తైస్స్వయంప్రభా ॥ ౧౮ ॥ ప్రత్యువాచతతస్సర్వా నిదంవానరపుంగవాన్ । సర్వేషాంపరితుష్టాస్మి వానరాణాంతరస్వినామ్ ॥ ౧౯ ॥ చరన్త్యామమధర్మేణ నకార్యమిహకేనచిత్ । ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ద్విపంచాశస్సర్గః ॥ ౩౭౨ ॥ ౭౪౪౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తశ్శుభంవాక్యం తాపస్యాధర్మసంహితమ్ । ఉవాచహనుమాన్వాక్యం తామనిందితచేష్టితామ్ ॥ ౧ ॥ శరణంత్వాంప్రపన్నాస్మస్సర్వేవైధర్మచారిణి । యఃకృతస్సమయోఽస్మాకం సుగ్రీవేణమహాత్మనా ॥ ౨ ॥ సతుకాలోవ్యతిక్రాంతోబిలేచపరివర్తతామ్ । సాత్వమస్మాద్బిలాద్ఘోరాదుత్తారయితుమర్హసి ॥ ౩ ॥ తస్మాత్సుగ్రీవవచనాదతిక్రాన్తాన్గతాయుషః । త్రాతుమర్హసినస్సర్వాం త్సుగ్రీవభయకర్శితాన్ ॥ ౪ ॥ మహచ్చకార్యమస్మాభిః కర్తవ్యంధర్మచారిణి । తచ్చాపినకృతంకార్య మస్మాభిరిహవాసిభిః ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తాహనుమతా తాపసీవాక్యమబ్రవీత్ । జీవతాదుష్కరంమన్యే ప్రవిష్టేననివర్తితుమ్ ॥ ౬ ॥ తపసస్తు ప్రభావేన నియమోపార్జితేనచ । సర్వానేవబిలాదస్మా దుద్ధరిష్యామివానరాన్ ॥ ౭ ॥ నిమీలయతచక్షూంషి సర్వేవానరపుంగవాః । నహినిష్క్రమితుంశక్య మనిమీలితలోచనైః ॥ ౮ ॥ తతస్సంమీలితాస్సర్వేసుకుమారాంగుళైఃకరైః । సహసాపిదధుర్దృష్టిం హృష్టాగమనకాంక్షిణః ॥ ౯ ॥ వానరాస్తుమహాత్మానో హస్తరుద్ధముఖాస్తదా । నిమేషాంతరమాత్రేణ బిలాదుత్తారితాస్తయా ॥ ౧౦ ॥ తతస్తాన్వానరాంత్సర్వాం స్తాపసీధర్మచారిణీ । నిస్సృతాన్విషమాత్తస్మా త్సమాశ్వాస్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏషవింధ్యోగిరిశ్శ్రీమా న్నానాద్రుమలతాయుతః । ఏషప్రస్రవణశ్శైల స్సాగరోఽయంమహోదధిః ॥ ౧౨ ॥ స్వస్తివోఽస్తుగమిష్యామి భవనంవానరర్షభాః । ఇత్యుక్త్వాతద్బిలంశ్రీమ త్ప్రవివేశస్వయంప్రభా ॥ ౧౩ ॥ తతస్తేదదృశుర్ఘోరం సాగరంవరుణాలయమ్ । అపారమభిగర్జంతం ఘోరైరూర్మిభిరావృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ మయస్యమాయావిహితం గిరిదుర్గంవిచిన్వతామ్ । తేషాంమాసోవ్యతిక్రాంతో యోరాజ్ఞాసమయఃకృతః ॥ ౧౫ ॥ వింధ్యస్యతుగిరేఃపాదే సంప్రపుష్పితపాదపే । ఉపవిశ్యమహాభాగా శ్చింతామాపేదిరేతదా ॥ ౧౬ ॥ తతఃపుష్పాతిభారాగ్రాం ల్లతాశతసమావృతాన్ । ద్రుమాన్వాసంతికాన్దృష్ట్వా బభూవుర్భయశంకితాః ॥ ౧౭ ॥ తేవసంతమనుప్రాప్తం ప్రతిపద్యపరస్పరమ్ । నష్టసందేశకాలార్థా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౧౮ ॥ తతస్తాన్కపివృద్ధాంస్తు శిష్టాంశ్చైవవనౌకసః । వాచామధురయాభాష్య యథావదనుమాన్యచ ॥ ౧౯ ॥ సతుసింహవృషస్కంధః పీనాయతభుజఃకపిః । యువరాజోమహాప్రాజ్ఞ అంగదోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥ శాసనాత్కపిరాజస్య వయంసర్వేవినిర్గతాః । మాసఃపూర్ణోబిలస్థానాం హరయః కింనబుధ్యతే ॥ ౨౧ ॥ వయమాశ్వయుజేమాసి కాలసంఖ్యావ్యవస్థితాః । ప్రస్థితాస్సోఽపిచాతీతః కిమతఃకార్యముత్తరమ్ ॥ ౨౨ ॥ భవంతఃప్రత్యయంప్రాప్తా నీతిమార్గవిశారదాః । హితేష్వభిరతాభర్తు ర్నిసృష్టాస్సర్వకర్మసు ॥ ౨౩ ॥ కర్మస్వప్రతిమాస్సర్వే దిక్షువిశ్రుతపౌరుషాః । మాంపురస్కృత్యనిర్యాతాః పింగాక్షప్రతిచోదితాః ॥ ౨౪ ॥ ఇదానీమకృతార్థానాం మర్తవ్యంనాత్రసంశయః । హరిరాజస్యసందేశమకృత్వాకస్సుఖీభవేత్ ॥ ౨౫ ॥ తస్మిన్నతీతేకాలేతు సుగ్రీవేణకృతేస్వయమ్ । ప్రాయోపవేశనంయుక్తం సర్వేషాంచవనౌకసామ్ ॥ ౨౬ ॥ తీక్ష్ణఃప్రకృత్యాసుగ్రీవస్స్వామిభావేవ్యవస్థితః । నక్షమిష్యతినస్సర్వానపరాధకృతోగతాన్ ॥ ౨౭

అపవృత్తౌచసీతాయాః పాపమేవకరిష్యతి । తస్మాత్క్షమమిహాద్యైవప్రాయోపవిశనంహినః ॥ ౨౮ ॥ త్యక్త్వాపుత్రాంశ్చదారాంశ్చ ధనానిచగృహాణిచ । ధ్రువంనోహింసితారాజా సర్వాన్ప్రతిగతానితః ॥ ౨౯ ॥ వధేనాప్రతిరూపేణ శ్రేయాన్మృత్యురిహైవనః । నచాహంయౌవరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః ॥ ౩౦ ॥ నరేంద్రేణాభిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిష్టకర్మణా । సపూర్వంబద్ధవైరోమాం రాజాదృష్ట్వావ్యతిక్రమమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఘాతయిష్యతిదండేన తీక్ష్ణేనకృతనిశ్చయః । కింమేసుహృద్భిర్వ్యసనం పశ్యద్భిర్జీవితాంతరే ॥ ౩౨ ॥ ఇహైవప్రాయమాసిష్యేపుణ్యే సాగరరోధసి । ఏతచ్ఛ్రుత్వాకుమారేణ యువరాజేనభాషితమ్ ॥ ౩౩ ॥ సర్వేతేవానరశ్రేష్ఠాః కరుణంవాక్యమబ్రువన్ । తీక్ష్ణఃప్రకృత్యాసుగ్రీవః ప్రియాసక్తశ్చరాఘవః ॥ ౩౪ ॥ (సమీక్ష్యాకృతకార్యాంస్తు తస్మింస్తుసమయేగతే) । అదృష్టాయాంతు వైదేహ్యాందృష్ట్వాస్మాంశ్చసమాగతాన్ ॥ ౩౫ ॥ రాఘవప్రియకామార్థంఘాతయిష్యత్యసంశయమ్ । నక్షమంచాపరాద్ధానాం గమనంస్వామిపార్శ్వతః ॥ ౩౬ ॥ ఇహైవసీతామన్విష్య ప్రవృత్తిముపలభ్యవా । నోచేద్గచ్ఛామతంవీరం గమిష్యామోయమక్షయమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ ప్లవంగమానాంతుభయార్దితానాం శ్రుత్వావచస్తారఇదంబభాషే । అలంవిషాదేనబిలంప్రవిశ్యవసామసర్వేయదిరోచతేవః ॥ ౩౮ ॥ ఇదంహిమాయావిహితంసుదుర్గమం ప్రభూతవృక్షోదకభోజ్యపేయకమ్ । ఇహాస్తినోనైవభయంపురందరాన్నరాఘవాద్వానరరాజతోఽపివా ॥ ౩౯ ॥ శ్రుత్వాంగదస్యాపివచోఽనుకూల మూచుశ్చసర్వేహరయఃప్రతీతాః । యథానహింస్యేమతథావిధాన మసక్తమద్యైవవిధీయతాంనః ॥ ౪౦ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండేత్రిపంచాశస్సర్గః ॥ ౨౭౫ ॥ ౫౫౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తథాబ్రువతితారేతు తారాధిపతివర్చసి । అథమేనేహృతంరాజ్యం హనూమానంగదేనతత్ ॥ ౧ ॥ బుద్ధ్యాహ్యష్టాంగయాయుక్తం చతుర్బలసమన్వితమ్ । చతుర్దశగుణంమేనే హనూమాన్వాలినస్సుతమ్ ॥ ౨ ॥ ఆపూర్యమాణంశశ్వచ్చ తేజోబలపరాక్రమైః । శశినంశుక్లపక్షాదౌ వర్ధమానమివశ్రియా ॥ ౩ ॥ బృహస్పతిసమంబుద్ధ్యా విక్రమేసదృశంపితుః । శుశ్రూషమాణంతారస్య శుక్రస్యేవపురందరమ్ ॥ ౪ ॥ భర్తురర్థేపరిశ్రాంతం సర్వశాస్త్రవిశారదమ్ । అభిసంధాతుమారేభే హనూమానంగదంతతః ॥ ౫ ॥ సచతుర్ణాముపాయానాం తృతీయముపవర్ణయన్ । భేదయామాసతాన్సర్వాన్ వానరాన్వాక్యసంపదా ॥ ౬ ॥ తేషుసర్వేషుభిన్నేషు తతోఽభీషయదంగదమ్ । భీషణైర్బహుభిర్వాక్యైః కోపోపాయసమన్వితైః ॥ ౭ ॥ త్వంసమర్థతరఃపిత్రా యుద్ధేతారేయవైధురమ్ । దృఢంధారయితుంశక్తః కపిరాజ్యంయథాపితా ॥ ౮ ॥ నిత్యమస్థిరచిత్తాహి కపయోహరిపుంగవ । నాజ్ఞాప్యంవిషహిష్యంతి పుత్రదారాన్వినాత్వయా ॥ ౯ ॥ త్వాంనైతేహ్యనుయుంజేయుః ప్రత్యక్షంప్రవదామితే । యథాయంజాంబవాన్నీల స్సుహోత్రశ్చమహాకపిః ॥ ౧౦ ॥ నహ్యహంతఇమేసర్వే సామదానాదిభిర్గుణైః । దండేనవాత్వయాశక్యా స్సుగ్రీవాదపకర్షితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ విగృహ్యాసనమప్యాహు ర్దుర్బలేనబలీయసః । ఆత్మరక్షాకరస్తస్మా న్నవిగృహ్ణీతదుర్బలః ॥ ౧౨ ॥ యాంచేమాంమన్యసేధాత్రీమేతద్బిలమితిశ్రుతమ్ । ఏతల్లక్ష్మణబాణానా మీషత్కార్యంవిదారణే ॥ ౧౩ ॥ స్వల్పంహికృతమింద్రేణ క్షిపతాహ్యశనింపురా । లక్ష్మణోనిశితైర్బాణై ర్భింద్యాత్పత్రపుటంయథా ॥ లక్ష్మణస్యతునారాచా బహవస్సంతితద్విధాః । వజ్రాశనిసమస్పర్శా గిరీణామపిదారణాః ॥ ౧౫ ॥ అవస్థానేయదైవత్వ మాసిష్యసిపరంతప । తదైవహరయస్సర్వే త్యక్ష్యంతికృతనిశ్చయాః ॥ ౧౬ ॥ స్మరంతఃపుత్రదారాణాంనిత్యోద్విగ్నాబుభుక్షితాః । ఖేదితాదుఃఖశయ్యాభి స్త్వాంకరిష్యంతిపృష్ఠతః ॥ ౧౭ । సత్వంహీనస్సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చబంధుభిః । తృణాదపిభృశో

ద్విగుణ స్స్పందమానాద్భవిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ నచజాతునహింస్యుస్త్వాం ఘోరాలక్ష్మణసాయకాః । అపవృత్తంజిఘాంసంతో మహావేగాదురాసదాః ॥ ౧౯ ॥ అస్మాభిస్తుగతంసార్ధం వినీతవదుపస్థితమ్ । ఆనుపూర్వ్యాత్తుసుగ్రీవో రాజ్యేత్వాంస్థాపయిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ ధర్మకామఃపితృవ్యస్తే ప్రీతికామోదృఢవ్రతః । శుచిస్సత్యప్రతిజ్ఞశ్చ నత్వాంజాతుజిఘాంసతి ॥ ౨౧ ॥ ప్రియకామశ్చతేమాతు స్తదర్థంచాస్యజీవితం । తస్యాపత్యంచనాస్త్యన్యత్తస్మాదంగదగమ్యతామ్ ॥ ౨౨ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౪ ॥ ౩౫౬౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాహనుమతోవాక్యం ప్రశ్రితంధర్మసంహితమ్ । స్వామిసత్కారసంయుక్తమంగదోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ స్థైర్యమాత్మమనశ్శౌచమానృశంస్యమథార్జవమ్ । విక్రమశ్చైవధైర్యంచ సుగ్రీవేనోపపద్యతే ॥ ౨ ॥ భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్యయోభార్యాం జీవతోమహిషీంప్రియామ్ । ధర్మేణమాతరంయస్తు స్వీకరోతిజుగుప్సితః ॥ ౩ ॥ కథంసధర్మంజానీతే యేనభ్రాత్రామహాత్మనా । యుద్ధాయాభినియుక్తేన బిలస్యపిహితంముఖమ్ ॥ ౪ ॥ సత్యాత్పాణిగృహీతశ్చ కృతకర్మామహాయశాః । విస్మృతోరాఘవోయేన సకస్యతుకృతంస్మరేత్ ॥ ౫ ॥ లక్ష్మణస్యభయాద్యేన నాధర్మభయభీరుణా । ఆదిష్టామార్గితుంసీతాం ధర్మమస్మిన్కథంభవేత్ ॥ ౬ ॥ తస్మిన్పాపేకృతఘ్నేతు స్మృతిహీనేచలాత్మని । ఆర్యఃకోవిశ్వసేజ్జాతు తత్కులీనోజిజీవిషుః ॥ ౭ ॥ రాజ్యేపుత్రఃప్రతిష్ఠాప్య స్సగుణోనిర్గుణోపివా । కథంశత్రుకులీనంమాంసుగ్రీవోజీవయిష్యతి ॥ ౮ ॥ భిన్నమంత్రోపరాద్ధశ్చ హీనశక్తిఃకథంహ్యహమ్ । కిష్కిన్ధాంప్రాప్యజీవేయ మనాథఇవదుర్బలః ॥ ౯ ॥ ఉపాంశుదండేనహిమాం బంధనేనోపపాదయేత్ । శఠఃక్రూరోనృశంసశ్చ సుగ్రీవోరాజ్యకారణాత్ ॥ ౧౦ ॥ బంధనాద్వావసాదాన్మే శ్రేయఃప్రాయోపవేశనమ్ । అనుజానీతమాంసర్వేగృహంగచ్ఛంతువానరాః ॥ ౧౧ ॥ అహంవఃప్రతిజానామి నాగమిష్యామ్యహంపురీమ్ । ఇహైవప్రాయమాసిష్యే శ్రేయోమరణమేవమే ॥ ౧౨ ॥ అభివాదనపూర్వంహి రాఘవౌబలశాలినౌ । వాచ్యౌమద్వచనాద్వీరౌకుశలంరఘుపుంగవౌ ॥ ౧౩ ॥ అభివాదనపూర్వంతు రాజాకుశలమేవచ । వాచ్యస్తాతోయవీయాన్మే సుగ్రీవోవానరేశ్వరః ॥ ౧౪ ॥ ఆరోగ్యపూర్వంకుశలం వాచ్యామాతారుమాచమే । మాతరంచైవమేతారా మాశ్వాసయితుమర్హథ ॥ ౧౫ ॥ ప్రకృత్యాప్రియపుత్రాసాసానుక్రోశాతపస్వినీ । వినష్టంమామిహశ్రుత్వా వ్యక్తంహాస్యతిజీవితమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏతావదుక్త్వావచనం వృద్ధాంస్తానభివాద్యచ । సంవివేశాంగదోభూమౌ రుదన్దర్భేషుదుర్మనాః ॥ ౧౭ ॥ తస్యసంవిశతస్తత్రరుదంతోవానరర్షభాః । నయనేభ్యఃప్రముముచురుష్ణంవైవారిదుఃఖితాః ॥ ౧౮ ॥ సుగ్రీవంచైవనిందంతః ప్రశంసంతశ్చవాలినమ్ । పరివార్యాంగదంసర్వే వ్యవస్యన్ప్రాయమాసితుమ్ ॥ ౧౯ ॥ మతంతద్వాలిపుత్రస్య విజ్ఞాయప్లవగర్షభాః । ఉపస్పృశ్యోదకంసర్వే ప్రాఙ్ముఖాస్సముపావిశన్ ॥ ౨౦ ॥ దక్షిణాగ్రేషుదర్భేషు ఉదక్తీరంసమాస్థితాః । ముమూర్షవోహరిశ్రేష్ఠా ఏతత్క్షమమితిస్మహ ॥ ౨౧ ॥ రామస్యవనవాసంచ క్షయందశరథస్యచ । జనస్థానవధంచైవ వధంచైవజటాయుషః ॥ ౨౨ ॥ హరణంచైవవైదేహ్యా వాలినశ్చవధంరణే । రామకోపంచవదతాం హరీణాంభయమాగతమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ ససంవిశద్భిర్బహుభిర్మహీధరో మహాద్రికూటప్రతిమైఃప్లవంగమైః । బభూవసన్నాదితనిర్దరాంతరోభృశంనదద్భిర్జలదైరివోల్బణైః ॥ ౨౪ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండేపంచపంచాశస్సర్గః ॥ ౮౧ ॥ ౧౬౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఉపవిష్టాస్తుతేసర్వే యస్మిన్ప్రాయంగిరిస్థలే । హరయోగృధ్రరాజశ్చతందేశముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ సంపాతిర్నామనామ్నాతు చిరంజీవీవిహంగమః । భ్రాతాజటాయుషఃశ్రీమాన్ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః ॥ ౨ ॥ కందరాదభినిష్క్రమ్యసవింధ్యస్య మహాగిరేః । ఉపవిష్టాన్హరీన్దృష్ట్వాహృష్టాత్మాగిరమబ్రవీత్ ॥

విధిః కిల నరం లోకే విధానేనానువర్తతే। యథాయం విహితో భక్ష్యశ్శ్రాన్మహ్యామిహాగతః ॥ ౪ ॥ పరం పరాణాం భక్షిష్యే వానరాణాం మృతంమృతం। ఉవాచైవం వచఃపక్షీ తాన్నిరీక్ష్య ప్లవంగమాన్ ॥ ౫ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా భక్ష్యలుబ్ధస్యపక్షిణః । అంగదఃపరమాయస్తో హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ పశ్యగృధ్రాపదేశేన సాక్షాద్వైవస్వతోయమః। ఇమందేశమనుప్రాప్తో వానరాణాంవిపత్తయే ॥ ౭ ॥ రామస్యనకృతం కార్యం రాజ్ఞోనచవచఃకృతమ్। హరీణామియమజ్ఞాతా విపత్తిస్సహసాగతా ॥ ౮ ॥ వైదేహ్యాఃప్రియకామేన కృతంకర్మజటాయుషా। గృధ్రరాజేనయత్తత్ర శ్రుతంవస్తదశేషతః ॥ ౯ ॥ తథాసర్వాణిభూతాని తిర్యగ్యోనిగతాన్యపి। ప్రియంకుర్వంతిరామస్య త్యక్త్వా ప్రాణాన్యథావయమ్ ॥ ౧౦ ॥ అన్యోన్యముపకుర్వంతి స్నేహకారుణ్యయంత్రితాః। తేనతస్యోపకారార్థం త్యజతాత్మానమాత్మనా ॥ ౧౧ ॥ ప్రియంకృతంహిరామస్య ధర్మజ్ఞేనజటాయుషా। రాఘవార్థేపరిశ్రాన్తా వయంసంత్యక్తజీవితాః ॥ ౧౨ ॥ కాన్తారాణిప్రపన్నాస్స్మ నచపశ్యామమైథిలీమ్। ససుఖీగృధ్రరాజస్తు రావణేనహతోరణే ॥ ౧౩ ॥ ముక్తశ్చసుగ్రీవభయాద్గతశ్చపరమాంగతిమ్। జటాయుషోవినాశేన రాజ్ఞోదశరథస్యచ ॥ ౧౪ ॥ హరణేనచవైదేహ్యా స్సంశయంహరయోగతాః। రామలక్ష్మణయోర్వాస అరణ్యేసహసీతయా ॥ ౧౫ ॥ రాఘవస్యచబాణేన వాలినశ్చతథావధః। రామకోపాదశేషాణాం రాక్షసానాంతథావధః ॥ ౧౬ ॥ కైకేయ్యావరదానేన ఇదంహివికృతంకృతమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తదసుఖమనుకీర్తితంవచోభువిపతితాంశ్చసమీక్ష్యవానరాన్। భృశచలితమతిర్మహామతిఃకృపణముదాహృతవాన్సగృధ్రరాజః ॥ ౧౭ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే షట్పంచాశస్సర్గః ॥ ౬౩౧ ॥ ౧౨౬౨౦ ॥ ***************************

శ్రీ రామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్తుశ్రుత్వాతదావాక్య మంగదస్యముఖోద్గతమ్ । అబ్రవీద్వచనంగృధ్రస్తీక్ష్ణతుండోమహాస్వనః ॥ ౧ ॥ కోయం గిరాఘోషయతిప్రాణైః ప్రియతమస్యమే। జటాయుషోవధంభ్రాతుః కంపయన్నివమేమనః ॥ ౨ ॥ కథమాసీజ్జనస్థానె యుద్ధంరాక్షసగృధ్రయోః। నామధేయమిదం భ్రాతుశ్చిరస్యాద్యమయాశ్రుతమ్ ॥ ౩ ॥ ఇచ్ఛేయంగిరిదుర్గాచ్చ భవద్భిరవతారితుమ్। యవీయసోగుణజ్ఞస్యశ్లాఘనీయస్యవిక్రమైః ॥ ౪ ॥ అతిదీర్ఘస్యకాలస్య తుష్టోస్మిపరికీర్తనాత్। తదిచ్ఛేయమహంశ్రోతుం వినాశంవానరర్షభాః ॥ భ్రాతుర్జటాయుషస్తస్య జనస్థాననివాసినః। తస్యైవచమమభ్రాతుస్సఖాదశరథఃకథమ్ ॥ ౬ ॥ యస్యరామః ప్రియఃపుత్రో జ్యేష్ఠో గురుజనప్రియః। సూర్యాంశుదగ్ధపక్షత్వాన్నశక్నోమ్యుపసర్పితుమ్ ॥ ౭ ॥ ఇచ్ఛేయం పర్వతాదస్మా దవతర్తుమరిన్దమాః। శోకాద్భ్రష్టస్వరమపి శ్రుత్వాతేహరియూథపాః ॥ ౮ ॥ శ్రద్దధుర్నైవతద్వాక్యం కర్మణాతస్యశంకితాః। తేప్రాయముపవిష్టాస్తుదృష్ట్వాగృధ్రంప్లవంగమాః ॥ ౯ ॥ చక్రుర్బుద్ధింతదారౌద్రాం సర్వాన్నోభక్షయిష్యతి। సర్వథాప్రాయమాసీనా న్యదినోభక్షయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ కృతకృత్యాభవిష్యామఃక్షిప్రం సిద్ధిమితోగతాః। ఏతాంబుద్ధింతతశ్చక్రుస్సర్వేతే వానరర్షభాః ॥ ౧౧ ॥ అవతార్యగిరేశ్శృంగా ద్గృధ్రమాహాంగదస్తదా। బభూవర్క్షరజానామ వానరేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౨ ॥ మమార్యఃపార్థివఃపక్షిన్ ధార్మికస్తస్యచాత్మజౌ। సుగ్రీవశ్చైవవాలీచ పుత్రావోఘబలావుభౌ ॥ ౧౩ ॥ లోకేవిశ్రుతకర్మాభూ ద్రాజావాలీపితామమ। రాజాకృత్స్నస్యజగత ఇక్ష్వాకూణాంమహారథః ॥ ౧౪ ॥ రామోదాశరథిశ్శ్రీమా న్ప్రవిష్టోదండకావనమ్। లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రా వైదేహ్యాచాపిభార్యయా ॥ ౧౫ ॥ పితుర్నిదేశనిరతో ధర్మ్యంపంథానమాశ్రితః। తస్యభార్యాజనస్థానా ద్రావణేనహృతాబలాత్ ॥ ౧౬ ॥ రామస్యచపితుర్మిత్రంజటాయుర్నామగృధ్రరాట్। దదర్శసీతాంవైదేహీం హ్రియమాణాంవిహాయసా ॥ ౧౭ ॥ రావణంవిరథంకృత్వా స్థాపయిత్వాచమైథిలీమ్। ప

రిశ్రాన్తశ్చవృద్ధశ్చరావణేనహతోరణే ॥ ౧౮ ॥ ఏవంగృధ్రోహతస్తేన రావణేనబలీయసా । సంస్కృతశ్చాపిరామేణ గతశ్చగతిముత్తమామ్ ॥ ౧౯ ॥ తతోమమపిత్ృవ్యేణ సుగ్రీవేణమహాత్మనా । చకారరాఘవస్సఖ్యం సోవధీత్పితరంమమ ॥ ౨౦ ॥ మమపిత్రా విరుద్ధోహిసుగ్రీవస్సచివైస్సహ । నిహత్యవాలినంరామ స్తతస్తమభిషేచయత్ ॥ ౨౧ ॥ సరాజ్యేస్థాపితస్తేన సుగ్రీవోవానరేశ్వరః । రాజావానరముఖ్యానాం యేనప్రస్థాపితావయమ్ ॥ ఏవంరామప్రయుక్తాస్తు మార్గమాణాస్తతస్తతః । వైదేహీంనాధిగచ్ఛామో రాత్రౌసూర్యప్రభామివ ॥ ౨౩ తేవయందణ్డకారణ్యం విచిత్యసుసమాహితాః । అజ్ఞానాత్తుప్రవిష్టాస్స్మ ధరణ్యావివృతంబిలమ్ ॥ ౨౪ ॥ మయస్యమాయావిహితం తద్బిలంచవిచిన్వతామ్ । వ్యతీతస్తత్రనోమాసో యోరాజ్ఞాసమయఃకృతః ॥ ౨౫ ॥ తేవయంకపిరాజస్య సర్వేవచనకారిణః । కృతాంసంస్థామతిక్రాన్తా భయాత్ప్రాయముపాస్మహే ॥ ౨౬ ॥ క్రుద్ధేతస్మింస్తుకాకుత్స్థే సుగ్రీవేచసలక్ష్మణే । గతానామపిసర్వేషాం తత్రనోనాస్తిజీవితమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౩౪ ॥ ౧౦౬౮౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తఃకరుణంవాక్యం వానరైస్త్యక్తజీవితైః । సబాష్పోవానరాన్గృధ్రః ప్రత్యువాచమహాస్వనః ॥ ౧ ॥ యవీయాన్సమసభ్రాతా జటాయుర్నామవానరాః । యమాఖ్యాతహతంయుద్ధే రావణేనబలీయసా ॥ ౨ ॥ వృద్ధభావాదపక్షత్వా చ్ఛృణ్వంస్తదపిమర్షయే । నహిమేశక్తిరద్యైవ భ్రాతుర్వైరవిమోక్షణే ॥ ౩ ॥ పురా వృత్రవధే వృత్తే పరస్పరజయైషిణౌ । ఆదిత్యముపయాతౌ స్వో జ్వలంతం రశ్మిమాలినమ్ ॥ ౪ ॥ ఆవృత్యాకాశమార్గేతు జవేనస్మగతౌ భృశమ్ । మధ్యం ప్రాప్తే దినకరే జటాయురవసీదతి ॥ ౫ ॥ తమహం భ్రాతరందృష్ట్వా సూర్యరశ్మిభిరర్దితమ్ । పక్షాభ్యాంఛాదయామాస స్నేహాత్పరమవిహ్వలః ॥ ౬ ॥ నిర్దగ్ధపక్షఃపతితో విన్ధ్యేహంవానరోత్తమాః । అహమస్మిన్వసన్భ్రాతుః ప్రవృత్తింనోపలక్షయే ॥ ౭ ॥ జటాయుషస్త్వేవముక్తో భ్రాత్రాసంపాతినాతదా । యువరాజోమహాప్రాజ్ఞః ప్రత్యువాచాంగదస్తతః ॥ ౮ ॥ జటాయుషోయదిభ్రాతా శ్రుతంతేగదితంమయా । ఆఖ్యాహియదిజానాసి నిలయంతస్యరక్షసః ॥ ౯ ॥ అదీర్ఘదర్శినంతంవైరావణంరాక్షసేశ్వరమ్ । అంతికేయదివాదూరే యదిజానాసి శంసనః ॥ ౧౦ ॥ తతోబ్రవీన్మహాతేజా జ్యేష్ఠోభ్రాతాజటాయుషః । ఆత్మానురూపంవచనం వానరాంత్సంప్రహర్షయన్ ॥ ౧౧ ॥ నిర్దగ్ధపక్షోగృధ్రోహం హీనవీర్యఃప్లవంగమాః । వాఙ్మాత్రేణతురామస్య కరిష్యేసాహ్యముత్తమమ్ ॥ ౧౨ ॥ జానామివారుణాన్లోకాన్విష్ణోస్త్రైవిక్రమానపి । మహాసురవిమర్దాన్వాప్యమృతస్యచమంథనమ్ ॥ ౧౩ ॥ రామస్యయదిదంకార్యం కర్తవ్యంప్రథమంమయా । జరయాచహృతంతేజః ప్రాణాశ్చశిథిలామమ ॥ ౧౪ ॥ తరుణీరూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా । హ్రియమాణామయాదృష్టా రావణేనదురాత్మనా ॥ ౧౫ ॥ క్రోశంతీరామరామేతి లక్ష్మణేతిచభామినీ । భూషణాన్యపవిధ్యంతీ గాత్రాణిచవిధూన్వతీ ॥ ౧౬ ॥ సూర్యప్రభేవశైలాగ్రేతస్యాః కౌశేయముత్తమం । అసితేరాక్షసేభాతి యథావాతటిదంబుదే ॥ ౧౭ ॥ తాంతుసీతామహంమన్యే రామస్యపరికీర్తనాత్ । శ్రూయతాంమే కథయతో నిలయంతస్యరక్షసః ॥ ౧౮ ॥ పుత్రోవిశ్రవసస్సాక్షాద్భ్రాతావైశ్రవణస్యచ । అధ్యాస్తేనగరీంలఙ్కాం రావణోనామరాక్షసః ॥ ౧౯ ॥ ఇతోద్వీపేసముద్రస్య సంపూర్ణేశతయోజనే । తస్మిన్లఙ్కాపురీరమ్యా నిర్మితావిశ్వకర్మణా ॥ ౨౦ ॥ జాంబూనదమయైద్వారైశ్చిత్రైఃకాంచనవేదికైః । ప్రాకారేణార్కవర్ణేన మహతాసుసమావృతా ॥ ౨౧ ॥ తస్యాంవసతివైదేహీదీనాకౌశేయవాసినీ । రావణాంతఃపురేరుద్ధారాక్షసీభిస్సురక్షితా ॥ ౨౨ ॥ జనకస్యాత్మజాంరాజ్ఞ స్తత్రద్రక్ష్యథమైథిలీమ్ । లంకాయా

మథగుప్తాయాం సాగరేణ సమంతతః ॥ ౨౩ ॥ సంప్రాప్య సాగరస్యాంతం సంపూర్ణం శతయోజనమ్ । ఆసాద్య ద
క్షిణం తీరం తతో ద్రక్ష్యథ రావణమ్ ॥ ౨౪ ॥ తత్రైవ త్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వం ప్లవంగమాః । జ్ఞానేన ఖలు
పశ్యామి దృష్ట్వా ప్రత్యాగమిష్యథ ॥ ౨౫ ॥ ఆద్యః పంథాః కులింగానాం యే చాన్యే ధాన్యజీవినః । ద్వితీయో బలి
భోజానాం యే చ వృక్షఫలాశినః ॥ ౨౬ ॥ భాసాస్తృతీయం గచ్ఛంతి క్రౌంచాశ్చ కురరైస్సహ । శ్యేనాశ్చతుర్థం
గచ్ఛంతి గృధ్రా గచ్ఛంతి పంచమం ॥ ౨౭ ॥ బలవీర్యోపపన్నానాం రూపయౌవనశాలినామ్ । షష్ఠస్తు పంథా హం
సానాం వైనతేయగతిః పరా ॥ ౨౮ ॥ వైనతేయాచ్చ నో జన్మ సర్వేషాం వానరర్షభాః । ఇహస్థోఽహం ప్రపశ్యామి రావ
ణం జానకీం తథా ॥ ౨౯ ॥ అస్మాకమపి సౌపర్ణం దివ్యం చక్షుర్బలం యథా । తస్మాదాహారవీర్యేణ నిసర్గేణ చ వాన
రాః ॥ ౩౦ ॥ ఆయోజనశతాత్సాగ్రాద్వయం పశ్యామ నిత్యశః । అస్మాకం విహితా వృత్తిర్నిసర్గేణ చ దూరతః ॥
విహితా పాదమూలే తు వృత్తిశ్చరణయోధినామ్ । గర్హితం తు కృతం కర్మ యేన స్మ పిశితాశినా ॥ ౩౨ ॥ ప్రతీకార్యం
చ మే తస్య వైరం భ్రాతుః కృతం భవేత్ । ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చిల్లంఘనే లవణాంభసః ॥ ౩౩ ॥ (ద్వీపే
ద్వీపే సముద్రస్య వివిధాని హి సంతి వై । యావన్న గచ్ఛేత్సతయా సాధ్వ్యా సార్ధం ప్లవంగమాః ॥ ౩౪ ॥) అభిగ
మ్య తు వైదేహీం సమృద్ధార్థా గమిష్యథ । సముద్రం నేతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వరుణాలయం ॥ ౩౫ ॥ ప్రదాస్యా
మ్యుదకం భ్రాతుః స్వర్గతస్య మహాత్మనః । తతో నీత్వా తు తం దేశం తీరం నదనదీపతేః ॥ ౩౬ ॥ నిర్దగ్ధపక్షం సం
పాతిం వానరాస్సుమహౌజసః । పునః ప్రత్యానయిత్వా చ తం దేశం పతగేశ్వరమ్ ॥ ౩౭ ॥ బభూవుర్వాన
రా హృష్టాః ప్రవృత్తిముపలభ్య తే । ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఽష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౩౭ ॥ ౮౭౪౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తదమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేన భాషితం । నిశమ్య చాభవన్ హృష్టా
స్తే వచః ప్లవగర్షభాః ॥ ౧ ॥ జాంబవాన్వానరశ్రేష్ఠస్సహ సర్వైః ప్లవంగమైః । భూతలాత్సహసోత్థాయ గృధ్ర
రాజమథాబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ క్వ సీతా కేన వా దృష్టా కో వా హరతి మైథిలీమ్ । తదాఖ్యాతు భవాన్సర్వం గతిర్భవ వ
నౌకసామ్ ॥ ౩ ॥ కో దాశరథిబాణానాం వజ్రవేగనిపాతినామ్ । స్వయం లక్ష్మణముక్తానాం న చింతయతి విక్రమం ॥
స హరీన్ప్రీతిసంయుక్తాన్ సీతాశ్రుతిసమాహితాన్ । పునరాశ్వాసయన్ప్రీత ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ శ్రూ
యతామిహ వైదేహ్యా యథా మే హరణం శ్రుతమ్ । యేన చాపి మమాఖ్యాతం యత్ర వాయతలోచనా ॥ ౬ ॥ అ
హమస్మిన్గిరౌ దుర్గే బహుయోజనమాయతే । చిరాన్నిపతితో వృద్ధః క్షీణప్రాణపరాక్రమః ॥ ౭ ॥ తం మామే
వంగతం పుత్రస్సుపార్శ్వో నామ నామతః । ఆహారేణ యథాకాలం బిభర్తి పతతాం వరః ॥ ౮ ॥ తీక్ష్ణకామాస్తు
గంధర్వాస్తీక్ష్ణకోపా భుజంగమాః । మృగాణాం తు భయం తీక్ష్ణం తతస్తీక్ష్ణక్షుధా వయమ్ ॥ ౯ ॥ స కదాచిత్క్షుధా
ర్తస్య మమాహారాభికాంక్షిణః । గతసూర్యేఽహని ప్రాప్తో మమ పుత్రో హ్యనామిషః ॥ ౧౦ ॥ స మయా వృద్ధభా
వాచ్చ కోపాచ్చ పరిభర్త్సితః । క్షుత్పిపాసాపరీతేన కుమారః పతతాం వరః ॥ ౧౧ ॥ స మామాహారసంరోధా
త్పీడితం ప్రీతివర్ధనః । అనుమాన్య యథాతత్త్వమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ అహం తాత యథాకాలమామిషార్థీ
ఖమాప్లుతః । మహేంద్రస్య గిరేర్ద్వారమావృత్య చ సమాస్థితః ॥ ౧౩ ॥ తతస్సత్త్వసహస్రాణాం సాగరాంతర
చారిణామ్ । పంథానమేకోఽధ్యవసం సన్నిరోద్ధుమవాఙ్ముఖః ॥ ౧౪ ॥ తత్ర కశ్చిన్మయా దృష్టః సూర్యోదయసమ
ప్రభామ్ । స్త్రియమాదాయ గచ్ఛన్వై భిన్నాంజనచయప్రభః ॥ ౧౫ ॥ సోఽహమభ్యవహారార్థీ తౌ దృష్ట్వా
కృతనిశ్చయః । తేన సామ్నా వినీతేన పంథానమభియాచితః ॥ ౧౬ ॥ నహి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తా విద్య
తే క్వచిత్ । నీచేష్వపి జనః కశ్చిత్కిమంగ బత మద్విధః ॥ ౧౭ ॥ స యాతస్తేజసా వ్యోమ సంక్షిపన్నివ వేగతః । అ

థాహం ఖచరైరూర్ధ్వైస్తై రధిగమ్యసభాజితః ॥ ౧౮ ॥ దిష్ట్యాజీవసి తాతేతిహ్యబ్రువన్మాం మహర్షయః । కథంచిత్సకళత్రోఽసౌ గతస్తేస్వస్త్యసంశయమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తస్తతోఽహంతైస్సిద్ధైఃపరమశోభనైః । సచమే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః ॥ ౨౦ ॥ హరన్దాశరథేర్భార్యాం రామస్యజనకాత్మజామ్ । భ్రష్టాభరణకౌశేయాం శోకవేగపరాజితామ్ ॥ ౨౧ ॥ రామలక్ష్మణయోర్నామ క్రోశంతీం ముక్తమూర్ధజామ్। ఏషకాలాత్యయస్తావ దితివాక్యవిదాంవరః ॥ ౨౨ ॥ ఏతమర్థంసమగ్రంమే సుపార్శ్వఃప్రత్యవేదయత్ । తచ్ఛ్రుత్వాపిహి మే బుద్ధిర్నాసీత్కాచిత్పరాక్రమే ॥ ౨౩ ॥ అపక్షోహి కథంపక్షీ కర్మకించిదుపక్రమే । యత్తుశక్యంమయాకర్తుంవాగ్బుద్ధిగుణవర్తినా ॥ ౨౪ ॥ శ్రూయతాంతత్ప్రవక్ష్యామిభవతాంపౌరుషాశ్రయమ్ । వాఙ్మతిభ్యాంతుసర్వేషాం కరిష్యామిప్రియంహివః ॥ ౨౫ ॥ యద్ధిదాశరథేఃకార్యం మమతన్నాత్రసంశయః । తేభవంతోమతిశ్రేష్ఠా బలవంతోమనస్వినః ॥ ౨౬ ॥ ప్రేషితాఃకపిరాజేన దేవైరపిదురాసదాః । రామలక్ష్మణబాణాశ్చనిశితాఃకంకపత్రిణః ॥ ౨౭ ॥ త్రయాణామపిలోకానాం పర్యాప్తాస్త్రాణనిగ్రహే । కామంఖలుదశగ్రీవస్తేజోబలసమన్వితః॥ భవతాంతుసమర్థానాం నకించిదపిదుష్కరమ్ । తదలంకాలసంగేన క్రియతాంబుద్ధినిశ్చయః ॥ ౨౯ ॥ నహికర్మసుసజ్జంతే బుద్ధిమంతోభవద్విధాః । ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౪౦ ॥ ౬౮౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతఃకృతోదకంస్నాతం తంగృధ్రంహరియూథపాః । ఉపవిష్టాగిరౌదుర్గే పరివార్యసమంతతః ॥ ౧ ॥ తమంగదముపాసీనం తైస్సర్వైర్హరిభిర్వృతమ్ । జనితప్రత్యయోహర్షాత్సంపాతిః పునరబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ కృత్వానిశ్శబ్దమేకాగ్రాశ్శృణ్వంతుహరయోమమ । తత్త్వంసంకీర్తయిష్యామి యథాజానామిమైథిలీమ్ ॥ ౩ ॥ అస్య వింధ్యస్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురా వనే । సూర్యాతపపరీతాంగో నిర్దగ్ధస్సూర్యరశ్మిభిః ॥ ౪ ॥ లబ్ధసంజ్ఞస్తుషడ్రాత్రాద్వివశోవిహ్వలన్నివ । వీక్షమాణోదిశస్సర్వా నాభిజానామికించన ॥ తతస్తుసాగరాంశ్శైలాన్నదీస్సర్వాస్సరాంసిచ । వనాన్యుదధివేలాశ్చ సమీక్ష్యమతిరాగమత్ ॥ ౬ ॥ హృష్టపక్షిగణాకీర్ణః కందరాంతరకూటవాన్ । దక్షిణస్యోదధేస్తీరే వింధ్యోఽయమితినిశ్చితః ॥ ౭ ॥ ఆసీచ్చాత్రాశ్రమం పుణ్యం సురైరపిసుపూజితమ్ । ఋషిర్నిశాకరోనామ యస్మిన్నుగ్రతపాభవత్ ॥ ౮ ॥ అష్టౌవర్షసహస్రాణి తేనాస్మిన్నృషిణావినా । వసతోమమధర్మజ్ఞే స్వర్గతేతు నిశాకరే ॥ ౯ ॥అవతీర్యతువింధ్యాగ్రాత్కృచ్ఛ్రేణ విషమాచ్ఛనైః । తీక్ష్ణదర్భాంవసుమతీం దుఃఖేనపునరాగతః ॥ ౧౦ ॥ తమృషింద్రష్టుకామోఽస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతోభృశమ్ । జటాయుషామయాచైవ బహుశోఽభిగతోహిసః ॥ ౧౧ ॥ తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే వవుర్వాతాస్సుగంధినః । వృక్షోనాపుష్పితఃకశ్చిదఫలోవానవిద్యతే ॥ ౧౨ ॥ ఉపేత్యచాశ్రమంపుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః । ద్రష్టుకామఃప్రతీక్షేఽహం భగవంతం నిశాకరమ్ ॥ ౧౩ ॥ అథాపశ్యమదూరస్థమృషిం జ్వలితతేజసమ్ । కృతాభిషేకందుర్ధర్షముపావృత్తముదఙ్ముఖమ్ ॥ ౧౪ ॥ తమృక్షాస్సృమరావ్యాఘ్రాస్సింహానాగాస్సరీసృపాః । పరివార్యోపగచ్ఛంతి ధాతారంప్రాణినోయథా ॥ ౧౫ ॥ తతఃప్రాప్తమృషింజ్ఞాత్వా తానిసత్త్వానివైయయుః । ప్రవిష్టేరాజనియథా సర్వంసామాత్యకంబలమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఋషిస్తుదృష్ట్వామాంప్రీతః ప్రవిష్టశ్చాశ్రమంపునః । ముహూర్తమాత్రాన్నిష్క్రమ్య తతఃకార్యమపృచ్ఛత ॥ ౧౭ ॥ సౌమ్యవైకల్యతాందృష్ట్వా రోమ్ణాంతేనావగమ్యతే। అగ్నిదగ్ధావిమౌపక్షౌ త్వక్చైవవ్రణితాతవ ॥ ౧౮ ॥ గృధ్రౌద్వౌదృష్టపూర్వౌమే మాతరిశ్వసమౌజవే । గృధ్రాణాంచైవరాజానౌ భ్రాతరౌ కామరూపిణౌ ॥ ౧౯ ॥ జ్యేష్ఠోహిత్వంతుసంపాతే జటాయురనుజస్తవ । మానుషంరూపమాస్థాయగృహ్ణీతాంచరణౌమమ ॥ ౩౦ ॥ కింతేవ్యాధిసముత్థానం పక్షయోఃపతనంకథమ్ । దండోవాయం

కృతః కేన సర్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ॥ ౨౧ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౪౩ ॥ ౪౮౬౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తద్దారుణం కర్మ దుష్కరం సహసా కృతమ్ । ఆచచక్షే మునేస్సర్వం సూర్యానుగమనం తథా ॥ ౧ ॥ భగవన్వ్రణయుక్తత్వాల్లజ్జయా వ్యాకులేన్ద్రియః । పరిశ్రాన్తో న శక్నోమి వచనం ప్రతిభాషితుమ్ ॥ ౨ ॥ అహం చైవ జటాయుశ్చ సంఘర్షాద్దర్పమోహితౌ । ఆకాశం పతితౌ వీరౌ జిజ్ఞాసన్తౌ పరాక్రమమ్ ॥ ౩ ॥ కైలాసశిఖరే బద్ధ్వా మునీనామగ్రతః పణమ్ । రవిస్స్యాదనుయాతవ్యో యావదస్తం మహాగిరిమ్ ॥ ౪ ॥ అథావాం యుగపత్ప్రాప్తావపశ్యావ మహీతలే । రథచక్రప్రమాణాని నగరాణి పృథక్పృథక్ ॥ ౫ ॥ క్వచిద్వాదిత్రఘోషాంశ్చ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ శుశ్రువః । గాయన్తీశ్చాఙ్గనా బహ్వీః పశ్యావో రక్తవాససః ॥ ౬ ॥ తూర్ణముత్పత్య చాకాశమాదిత్యపథమాస్థితౌ । ఆవామాలోకయావస్తు వనం శాద్వలసంనిభమ్ ॥ ఉపలైరివ సంఛన్నా దృశ్యతే భూశ్శిలోచ్చయైః । ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూత్రైరివ వసుంధరా ॥ ౮ ॥ హిమవాంశ్చైవ విన్ధ్యశ్చ మేరుశ్చ సుమహాన్నగః । భూతలే సంప్రకాశన్తే నాగా ఇవ జలాశయే ॥ ౯ ॥ తీవ్రస్స్వేదశ్చ ఖేదశ్చ భయం చాసీత్తదావయోః । సమావిశతి మోహశ్చ తమో మూర్ఛా చ దారుణా ॥ ౧౦ ॥ న దిగ్విజ్ఞాయతే యామ్యా నాగ్నేయీ న చ వారుణీ । యుగాన్తే నియతో లోకో హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా ॥ ౧౧ ॥ మనశ్చ మే హతం భూయస్సన్నివర్త్య తు సంశ్రియమ్ । యత్నేన మహతా హ్యస్మిన్పునస్సంధాయ చక్షుషీ ॥ ౧౨ ॥ యత్నేన మహతా భూయో రవిస్సమవలోకితః । తుల్యః పృథ్వీప్రమాణేన భాస్కరః ప్రతిభాతి నౌ ॥ ౧౩ ॥ జటాయుర్మామనాపృచ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః । తం దృష్ట్వా తూర్ణమాకాశాదాత్మానం ముక్తవానహమ్ ॥ ౧౪ ॥ పక్షాభ్యాం చ మయా గుప్తో జటాయుర్న ప్రదహ్యతే । ప్రమాదాత్తత్ర నిర్దగ్ధః పతన్వాయుపథాదహమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆశంకే తం నిపతితం జనస్థానే జటాయుషమ్ । అహం తు పతితో విన్ధ్యే దగ్ధపక్షో జడీకృతః ॥ ౧౬ ॥ రాజ్యేన హీనో భ్రాత్రా చ పక్షాభ్యాం విక్రమేణ చ । సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛన్పతిష్యే శిఖరాద్గిరేః ॥ ౧౭ ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౪౬ ॥ ౨౯౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠమరుదం దుఃఖితో భృశమ్ । అథ ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు భగవానిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ పక్షౌ తు తే ప్రపక్షౌ చ పునరన్యౌ భవిష్యతః । ప్రాణాశ్చ చక్షుషీ చైవ విక్రమం చ బలం చ తే ॥ ౨ ॥ పురాణేషు మహత్కార్యం భవిష్యతి మయా శ్రుతమ్ । దృష్టం మే తపసా చైవ శ్రుత్వా చ విదితం మమ ॥ ౩ ॥ రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిక్ష్వాకునందనః । తస్య పుత్రో మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి॥ అరణ్యం చ సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన గమిష్యతి । అస్మిన్నర్థే నియుక్తస్సన్పిత్రా సత్యపరాక్రమః ॥ ౫ ॥ నైరృతో రావణో నామ తస్య భార్యాం హరిష్యతి । రాక్షసేన్ద్రో జనస్థానాదవధ్యస్సురదానవైః ॥ ౬ ॥ సా చ కామైః ప్రలోభ్యన్తీ భక్ష్యైర్భోజ్యైశ్చ మైథిలీ । న భోక్ష్యతే మహాభాగా దుఃఖమగ్నా యశస్వినీ ॥ ౭ ॥ పరమాన్నం తు వైదేహ్యా జ్ఞాత్వా దాస్యతి వాసవః । యదన్నమమృతప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభమ్ ॥ ౮ ॥ తదన్నం మైథిలీ ప్రాప్య విజ్ఞాయేన్ద్రాదిదం త్వితి । అగ్రముద్ధృత్య రామాయ భూతలే నిర్వపిష్యతి ॥ ౯ ॥ యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణేన సహ ప్రభుః । దేవత్వం గతయోర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వితి ॥ ౧౦ ॥ ఏష్యన్త్యన్వేషకాస్తస్యా రామదూతాః ప్లవంగమాః । ఆఖ్యేయా రామమహిషీ త్వయా తేభ్యో విహంగమ ॥ ౧౧ ॥ సర్వథా హి న గన్తవ్యమీదృశః క్వ గమిష్యసి । దేశకాలౌ ప్రతీక్షస్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసే ॥ ౧౨ ॥ నోత్సహేయమహం కర్తుమద్యైవ త్వాం సపక్షకమ్ । ఇహస్థస్త్వం తు లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి ॥ ౧౩ ॥ త్వయాపి ఖలు తత్కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్ర

యోః । బ్రాహ్మణానాం సురాణాం చ మునీనాం వాసవస్య చ ॥ ౧౪ ॥ ఇచ్ఛామ్యహమపి ద్రష్టుం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాంస్త్యక్ష్యే కళేబరమ్ ॥ ౧౫ ॥ మహర్షిస్త్వబ్రవీదేవం దృష్టతత్త్వార్థదర్శనః । ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౯౮౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతైరన్యైశ్చ బహుభిర్వాక్యైర్వాక్యవిశారదః । మాం ప్రశస్యాభ్యనుజ్ఞాప్య ప్రవిష్టస్స స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧ ॥ కన్దరాత్తు విసర్పిత్వా పర్వతస్య శనైశ్శనైః । అహం విన్ధ్యం సమారుహ్య భవతః ప్రతిపాలయే ॥ ౨ ॥ అద్య త్వేతస్య కాలస్య సాగ్రం వర్షశతం గతమ్ । దేశకాలప్రతీక్షోఽస్మి హృది కృత్వా మునేర్వచః ॥ ౩ ॥ మహాప్రస్థానమాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే । మాం నిర్దహతి సంతాపో వితర్కైర్బహుభిర్వృతమ్ ॥ ౪ ॥ ఉత్థితాం మరణే బుద్ధిం మునివాక్యైర్నివర్తయే । బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణానాం రక్షణాయ తు ॥ ౫ ॥ సా మేఽపనయతే దుఃఖం దీప్తేవాగ్నిశిఖా తమః । బుధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౬ ॥ పుత్రస్సంతర్జితో వాగ్భిర్న త్రాతా మైథిలీ కథమ్ । తస్యా విలపితం శ్రుత్వా తౌ చ సీతావినాకృతౌ ॥ ౭ ॥ న మే దశరథస్నేహాత్పుత్రేణోత్పాదితం ప్రియమ్ । తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య సంపాతేర్వానరైస్సహ ॥ ౮ ॥ ఉత్పేతతుస్తదా పక్షౌ సమక్షం వనచారిణామ్ । స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షైరుద్గతైరరుణచ్ఛదైః ॥ ౯ ॥ ప్రహర్షమతులం లేభే వానరాంశ్చేదమబ్రవీత్ । ఋషేర్నిశాకరస్యైవ ప్రభావాదమితాత్మనః ॥ ౧౦ ॥ ఆదిత్యరశ్మినిర్దగ్ధౌ పక్షౌ మే పునరుత్థితౌ । యౌవనే వర్తమానస్య మమాసీద్యః పరాక్రమః ॥ ౧౧ ॥ తమేవాద్యానుగచ్ఛామి బలం పౌరుషమేవ చ । సర్వథా క్రియతాం యత్నస్సీతామధిగమిష్యథ ॥ ౧౨ ॥ పక్షలాభో మమాయం వస్సిద్ధిప్రత్యయకారకః । ఇత్యుక్త్వా స హరీంస్సర్వాన్ సంపాతిః పతతాం వరః ॥ ౧౩ ॥ ఉత్పపాత గిరేశ్శృఙ్గాజ్జిజ్ఞాసుః ఖగమాంగతిమ్ । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రీతిసంహృష్టమానసాః ॥ ౧౪ ॥ బభూవుర్హరిశార్దూలా విక్రమాభ్యుదయోన్ముఖాః ॥ ఓమ్ ॥ అథ పవనసమానవిక్రమాః ప్లవగవరాః ప్రతిలబ్ధపౌరుషాః । అభిజిదభిముఖాం దిశం యయుర్జనకసుతాపరిమార్గణోన్ముఖాః ॥ ఇతి శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాణ్డే త్రిషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౯౮౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పత్య ప్లవంగమాః । సంగమ్య ప్రీతిసంయుక్తా వినేదుర్భీమవిక్రమాః ॥ ౧ ॥ సంపాతేర్వచనాచ్ఛ్రుత్వా హరయో రావణక్షయమ్ । హృష్టాస్సాగరమాజగ్ముస్సీతాదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౨ ॥ అభిగమ్య తు తం దేశం దదృశుర్భీమవిక్రమాః । కృత్స్నం లోకస్య మహతః ప్రతిబింబమివ స్థితమ్ ॥ ౩ ॥ దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశమ్ । సన్నివేశం తతశ్చక్రుస్సహితా వానరోత్తమాః ॥ ౪ ॥ సత్త్వైర్మహద్భిర్వికృతైః క్రీడద్భిర్వివిధైర్జలే । వ్యాత్తాస్యైస్సుమహాకాయైరూర్మిభిశ్చ సమాకులమ్ ॥ ౫ ॥ ప్రసుప్తమివ చాన్యత్ర క్రీడన్తమివ చాన్యతః । క్వచిత్పర్వతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతమ్ ॥ ౬ ॥ సంకులం దానవేన్ద్రైశ్చ పాతాళతలవాసిభిః । రోమహర్షకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుంజరాః ॥ ౭ ॥ ఆకాశమివ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వానరాః । విషేదుస్సహసా సర్వే కథం కార్యమితి బ్రువన్ ॥ ౮ ॥ విషణ్ణాం వాహినీం దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్ । ఆశ్వాసయామాస హరీన్ భయార్తాన్ హరిసత్తమః ॥ ౯ ॥ తాన్ విషాదేన మహతా విషణ్ణాన్ వానరర్షభాన్ । ఉవాచ మతిమాన్ కాలే వాలిసూనుర్మహాబలః ॥ ౧౦ ॥ న విషాదే మనః కార్యం విషాదో దోషసత్తమః । విషాదో హన్తి పురుషం బాలం క్రుద్ధ ఇవోరగః ॥ ౧౧ ॥ యం విషాదః ప్రసహతే విక్రమే పర్యుపస్థితే । తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న సిద్ధ్యతి ॥ ౧౨ ॥ తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామంగదో వానరైస్సహ । హరివృద్ధైస్సమాగమ్య పునర్మంత్రమమంత్రయత్ ॥ ౧౩ ॥ సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాంగదం బభౌ ।

వాసవంపరివార్యేవ మరుతాంవాహినీస్థితా ॥ ౧౪ ॥ కోన్యస్తాంవానరీంసేనాం శక్తస్సంభయితుంభవేత్ । అ
న్యత్రవాలితనయా దన్యత్రచహనూమతః ॥ ౧౫ ॥ తతస్తాన్హరివృద్ధాంశ్చ తచ్చసైన్యమరిందమః । అనుమా
న్యాంగదశ్శ్రీమా న్వాక్యమర్థవిదబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ కఇదానీంమహాతేజా లంఘయిష్యతిసాగరం । కఃకరిష్యతి
సుగ్రీవం సత్యసంధమరిందమమ్ ॥ ౧౭ ॥ కోవీరోయోజనశతం లంఘయేత్ప్లవంగమాః । ఇమాంశ్చయూథపాం
స్సర్వా న్మోక్షయేత్కోమహాభయాత్ ॥ ౧౮ ॥ కస్యప్రభావాద్దారాంశ్చ పుత్రాంశ్చైవగృహాణిచ । ఇతోనివృ
త్తాఃపశ్యేమ సిద్ధార్థాస్సుఖినోవయమ్ ॥ ౧౯ ॥ కస్యప్రసాదాద్రామంచ లక్ష్మణంచ మహాబలం । అభిగచ్ఛే
మసంహృష్టా స్సుగ్రీవంచమహాబలమ్ ॥ ౨౦ ॥ యదికశ్చిత్సమర్థోవస్సాగరప్లవనేహరిః । సదదాత్విహనశ్శీఘ్రం
పుణ్యామభయదక్షిణామ్ ॥ ౨౧ ॥ అంగదస్యవచశ్శ్రుత్వా నకశ్చిత్కించిదబ్రవీత్ । స్తిమితేవాభవత్తత్ర సర్వా
సాహరివాహినీ ॥ ౨౨ ॥ పునరేవాంగదఃప్రాహ తాన్హరీన్హరిసత్తమః । సర్వేబలవతాంశ్రేష్ఠా భవంతోదృఢవి
క్రమాః ॥ ౨౩ ॥ వ్యపదేశ్యకులేజాతాఃపూజితాశ్చాప్యభీక్ష్ణశః । నహివోగమనేసంగఃకదాచిత్కస్యచిత్క్వచిత్ ॥
బ్రువధ్వంయస్యయాశక్తిర్గమనేప్లవగర్షభాః ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండేచతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥౫౦౨॥౧౦౦౪౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోంగదవచశ్శ్రుత్వా సర్వేతేవానరోత్తమాః । స్వంస్వంగతౌస
ముత్సాహ మాహుస్తత్రయథాక్రమమ్ ॥ ౧ ॥ గజోగవాక్షోగవయ శ్శరభోగంధమాదనః । మైందశ్చద్వివిద
శ్చైవ సుషేణోజాంబవాంస్తథా ॥ ౨ ॥ ఆబభాషేగజస్తత్ర ప్లవేయందశయోజనమ్ । గవాక్షోయోజనాన్యా
హ గమిష్యామీతివింశతిమ్ ॥ ౩ ॥ గవయోవానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచహ । త్రింశతంతుగమిష్యామి యో
జనానాంప్లవంగమాః ॥ ౪ ॥ శరభోవానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచహ । చత్వారింశద్గమిష్యామియోజనానాం
ప్లవంగమాః ॥ ౫ ॥ వానరస్తుమహాతేజా అబ్రవీద్గంధమాదనః । యోజనానాంగమిష్యామిపంచాశత్తునసంశయః ॥
మైందస్తువానరస్తత్ర వానరాంస్తానువాచహ । యోజనానాంపరంషష్టిమహం ప్లవితుముత్సహే ॥ ౭ ॥ తతస్త
త్రమహాతేజా ద్వివిదఃప్రత్యభాషత । గమిష్యామినసందేహ స్సప్తతిం యోజనాన్యహమ్ ॥ ౮ ॥ సుషేణస్తు
మహాతేజాఃప్రోక్తవాన్హరిసత్తమాః । అశీతింయోజనానాంతు ప్లవేయంప్లవగేశ్వరాః ॥ ౯ ॥ తేషాంకథయతాంతత్ర
సర్వాంస్తాననుమాన్యచ । తతోవృద్ధతమస్తేషాం జాంబవాన్ప్రత్యభాషత ॥ ౧౦ ॥ పూర్వమస్మాకమప్యాసీ త్క
శ్చిద్గతిపరాక్రమః । తేవయంవయసఃపార మనుప్రాప్తాస్స్మసాంప్రతమ్ ॥ ౧౧ ॥ కింతునైవంగతేశక్య మిదంకార్య
ముపేక్షితుం । యదర్థంకపిరాజశ్చ రామశ్చకృతనిశ్చయౌ ॥ ౧౨ ॥ సాంప్రతంకాలభేదేన యాగతిస్తాంనిబోధత ।
నవతింయోజనానాంతు గమిష్యామినసంశయః ॥ ౧౩ ॥ తాంశ్చసర్వాన్హరిశ్రేష్ఠాన్జాంబవాన్పునరబ్రవీత్ । నఖ
ల్వేతావదేవాసీ ద్గమనేమేపరాక్రమః ॥ ౧౪ ॥ మయామహాబలేశ్చైవ యజ్ఞేవిష్ణుస్సనాతనః । ప్రదక్షిణీకృతఃపూ
ర్వం క్రమమాణస్త్రివిక్రమం ॥ ౧౫ ॥ సఇదానీమహంవృద్ధః ప్లవనేమందవిక్రమః । యౌవనేచ తదాసీన్మే బల
మప్రతిమంపరైః ॥ ౧౬ ॥ సంప్రత్యేతావతీంశక్తింగమనేతర్కయామ్యహం । నైతావతాహిసంసిద్ధిఃకార్యస్యా
స్యభవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ అథోత్తరముదారార్థ మబ్రవీదంగదస్తదా । అనుమాన్యమహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతంమహాక
పిః ॥ ౧౮ ॥ అహమేతద్గమిష్యామి యోజనానాంశతంమహత్ । నివర్తనేతుమేశక్తి స్స్యాన్నవేతినని శ్చితా ॥
తమువాచహరిశ్రేష్ఠం జాంబవాన్వాక్యకోవిదః । జ్ఞాయతేగమనేశక్తిస్తవహర్యృక్షసత్తమ ॥ ౨౦ ॥ కామంశతంస
హస్రంవా నహ్యేషవిధిరుచ్యతే । యోజనానాంభవాంఛక్తో గంతుంప్రతినివర్తితుం ॥ ౨౧ ॥ నహిప్రేషయి
తాతాత స్వామీప్రేష్యఃకథంచన । భవతాయంజనస్సర్వః ప్రేష్యఃప్లవగసత్తమ ॥ ౨౨ ॥ భవాన్కళత్రమస్మాకం

స్వామిభావే వ్యవస్థితః । స్వామీ కళత్రం సైన్యస్య గతిరేషా పరంతప ॥ ౨౩ ॥ తస్మాత్కళత్రవత్తాత ప్రతిపాల్యస్స
దా భవాన్ । అపిచైతస్య కార్యస్య భవాన్మూలమరిందమ ॥ ౨౪ ॥ మూలమర్థస్య సంరక్ష్యమేష కార్యవిదాం నయః ।
మూలే సతి హి సిధ్యంతి గుణాః పుష్పఫలాదయః ॥ ౨౫ ॥ తద్భవానస్య కార్యస్య సాధనే సత్యవిక్రమః । బుద్ధివిక్ర
మసంపన్నో హేతురత్ర పరంతప ॥ ౨౬ ॥ గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమ । భవంతమాశ్రిత్య వయం స
మర్థా హ్యర్థసాధనే ॥ ౨౭ ॥ ఉక్తవాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతం మహాకపిః । ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం
వాలిసూనురథాంగదః ॥ ౨౮ ॥ యది నాహం గమిష్యామి నాన్యో వానరపుంగవః । పునః ఖల్విదమస్మాభిః కార్యం
ప్రాయోపవేశనం ॥ ౨౯ ॥ న హ్యకృత్వా హరిపతేస్సందేశం తస్య ధీమతః । తత్రాపి గత్వా ప్రాణానాం పశ్యామి
పరిరక్షణం ॥ ౩౦ ॥ స హి ప్రసాదే చాత్యర్థం కోపే చ హరిరీశ్వరః । అతీత్య తస్య సందేశం వినాశో గమనే భవేత్ ॥ ౩౧ ॥
తద్యథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యన్యథా గతిః । తద్భవానేవ దృష్టార్థః సంచింతయితుమర్హతి ॥ ౩౨ ॥ సోఽంగదేన
తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్లవగర్షభః । జాంబవానుత్తరం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽంగదం ॥ ౩౩ ॥ అస్య తే వీర కార్య
స్య న కించిత్పరిహీయతే । ఏష సంచోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రతీతం ప్లవ
తాం వరిష్ఠమేకాంతమాశ్రిత్య సుఖోపవిష్టం । సంచోదయామాస హరిప్రవీరో హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ ॥ ౩౫ ॥
ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే పంచషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౦౫ ॥ ౮౧౦౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అనేకశతసాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీం । జాంబవాంత్సముదీక్ష్యైవ
హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ వీర వానరలోకస్య సర్వశాస్త్రవిదాం వర । తూష్ణీమేకాంతమాశ్రిత్య హనూ
మన్కిం న జల్పసి ॥ ౨ ॥ హనూమన్హరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి । రామలక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ ॥ ౩ ॥
అరిష్టనేమినః పుత్రో వైనతేయో మహాబలః । గరుత్మానితి విఖ్యాత ఉత్తమస్సర్వపక్షిణాం ॥ ౪ ॥ బహుశో హి మ
యా దృష్టస్సాగరే స మహాబలః । భుజగానుద్ధరన్పక్షీ మహావేగో మహాయశాః ॥ ౫ ॥ పక్షయోర్యద్బలం తస్య
తావద్భుజబలం తవ । విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనాపహీయతే ॥ ౬ ॥ బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిసత్తమ ।
విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న బుధ్యసే ॥ ౭ ॥ ఆసీదప్సరసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుంజికస్థలా । అంజనేతి పరి
ఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః ॥ ౮ ॥ విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు రూపేణాప్రతిమా భువి । అభిశాపాదభూత్తాత
వానరీ కామరూపిణీ ॥ ౯ ॥ దుహితా వానరేంద్రస్య కుంజరస్య మహాత్మనః । కపిత్వే చారుసర్వాంగీ కదాచిత్కామ
రూపిణీ ॥ ౧౦ ॥ మానుషం విగ్రహం కృత్వా రూపయౌవనశాలినీ । విచిత్రమాల్యాభరణా మహార్హక్షౌమ
వాసినీ ॥ ౧౧ ॥ అచరత్పర్వతస్యాగ్రే ప్రావృడంబుదసన్నిభే । తస్యా వస్త్రం విశాలాక్ష్యాః పీతం రక్తదశం శుభం ॥ ౧౨ ॥
స్థితాయాః పర్వతస్యాగ్రే మారుతోఽపాహరచ్ఛనైః । స దదర్శ తతస్తస్యా వృత్తావూరూ సుసంహతౌ ॥ ౧౩ ॥ స్త
నౌ చ పీనౌ సహితౌ సుజాతం చారు చాననం । తాం విశాలాయతశ్రోణీం తనుమధ్యాం యశస్వినీం ॥ ౧౪ ॥ దృష్ట్వైవ
శుభసర్వాంగీం పవనః కామమోహితః । స తాం భుజాభ్యాం పీనాభ్యాం పర్యష్వజత మారుతః ॥ ౧౫ ॥ మన్మథా
విష్టసర్వాంగో గతాత్మా తామనిందితాం । సా తు తత్రైవ సంభ్రాంతా సువృత్తా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ ఏకప
త్నీవ్రతమిదం కో నాశయితుమిచ్ఛతి । అంజనాయా వచశ్శ్రుత్వా మారుతః ప్రత్యభాషత ॥ ౧౭ ॥ న త్వాం హిం
సామి సుశ్రోణి మా భూత్తే సుభగే భయం । మనసాస్మి గతో యత్త్వాం పరిష్వజ్య యశస్విని ॥ ౧౮ ॥ వీర్యవాన్బుద్ధి
సంపన్నః పుత్రస్తవ భవిష్యతి । మహాసత్త్వో మహాతేజా మహాబలపరాక్రమః ॥ ౧౯ ॥ లంఘనే ప్లవనే చైవ భవిష్య
తి హి మత్సమః । ఏవముక్తా తతస్తుష్టా జననీ తే మహాకపే ॥ ౨౦ ॥ గుహాయాం త్వాం మహాబాహో ప్రజజ్ఞే ప్లవగర్షభం ।

[illegible]ణం తతస్సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే ॥ ౨౧ ॥ ఫలంచేతిజిఘృక్షుస్త్వముత్ప్లుత్యాభ్యుద్గతో ది
వం [illegible]నిత్రీణిగత్వాథ యోజనానాంమహాకపిః ॥ ౨౨ ॥ తేజసాతస్యనిర్ధూతో నవిషాదంతతోగతః । తావ
దాపతితస్తూర్ణమంతరిక్షంమహాకపే ॥ ౨౩ ॥ క్షిప్తమింద్రేణతేవజ్రం క్రోధావిష్టేనధీమతా । తతశ్శైలాగ్రశి
ఖరే వామోహనురభజ్యత ॥ ౨౪ ॥ తతోహినామధేయంతే హనూమానితికీర్త్యతే । తతస్త్వాంనిహతందృష్ట్వా
వాయుర్గంధవహస్స్వయం ॥ ౨౫ ॥ త్రైలోక్యేభృశసంక్రుద్ధో నవవౌవైప్రభంజనః । సంభ్రాంతాశ్చసు
రాస్సర్వే త్రైలోక్యేక్షుభితేసతి ॥ ౨౬ ॥ ప్రసాదయంతిసంక్రుద్ధం మారుతంభువనేశ్వరాః । ప్రసాదితేచపవ
నే బ్రహ్మాతుభ్యంవరందదౌ ॥ ౨౭ ॥ అశస్త్రవధ్యతాంతాత సమరేసత్యవిక్రమ । వజ్రస్యచనిపాతేన విరుజం
త్వాం సమీక్ష్యచ ॥ ౨౮ ॥ సహస్రనేత్రఃప్రీతాత్మా దదౌతేవరముత్తమం । స్వచ్ఛందతశ్చమరణంతేభూయా
దితివైప్రభో ॥ ౨౯ ॥ (ఆయుశ్శ్రీఃకీర్తిరైశ్వర్యమాశిషఃపురుషస్యయాః । భవంత్యేవహిత[illegible]లేయథానిచ్ఛ
విస[illegible])॥ ౩౦ ॥ సత్వం కేసరిణఃపుత్రఃక్షేత్రజో భీమవిక్రమః । మారుతస్యౌరసఃపుత్రస్తేజసాచాపితత్స
మః ॥ ౩౧ ॥ త్వంహి వాయుసుతోవత్సప్లవనేచాపిసత్తమః । వయమద్యగతప్రాణాభవానస్మాసుసాంప్రతమ్ ॥
దా[illegible]క్ష్యసంపన్నః పక్షిరాజఇవాపరః । త్రివిక్రమే మయాతాత సశైలవనకాననా ॥ ౩౩ ॥ త్రిస్సప్తకృ
త్వః [illegible] పరిక్రాంతాప్రదక్షిణమ్ । తథాచౌషధయోఽస్మాభిస్సంచితాదేవశాసనాత్ ॥ ౩౪ ॥ నిష్పన్నమమృతం
[illegible]సీన్మహద్బలమ్ । సఇదానీమహంవృద్ధః పరిహీనపరాక్రమః ॥ ౩౫ ॥ సాంప్రతంకాలమస్మాకం
[illegible]గుణాన్వితః । తద్విజృంభస్వవిక్రాంతః ప్లవతాముత్తమోహ్యసి ॥ ౩౬ ॥ త్వద్వీర్యంద్రష్టుకామేయం
సర్వా[illegible]హినీ । ఉత్తిష్ఠహరిశార్దూల లంఘయస్వ మహార్ణవమ్ ॥ ౩౭ ॥ పరాహి సర్వభూతానాం హ
నూమ[illegible]గతిస్తవ । విషణ్ణాహరయస్సర్వే హనూమన్కిముపేక్షసే ॥ ౩౮ ॥ విక్రమస్వ మహాభాగ విష్ణు
స్త్రీన్[illegible] ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తువైజాంబవతాప్రచోదితఃప్రతీతవేగఃపవనాత్మజఃకపిః । ప్రహర్షయంస్తాం
హరి[illegible]నీం చ[illegible]రరూపంమహదాత్మనస్తదా ॥ ఇతిశ్రీమత్కిష్కింధాకాండేషట్షష్టితమస్సర్గః ॥౩౦౮॥౬౧౬౦

శ్రీ[illegible]మాయణనమః ॥ ఓమ్ ॥ తందృష్ట్వా జృంభమాణంతే క్రమితుం శతయోజనమ్ । వీర్యేణాపూర్య
మాణంచ సహసా వానరోత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ సహసా శోకముత్సృజ్య ప్రహర్షేణసమన్వితాః । వినేదుస్తుష్టువు
శ్చాపి హనూమంతం మహాబలమ్ ॥ ౨ ॥ ప్రహృష్టావిస్మితాశ్చైవ తేవీక్షంతే సమంతతః । త్రివిక్రమకృతో
త్సాహం నారాయణమివప్రజాః ॥ ౩ ॥ సంస్తూయమానోహనుమాన్వ్యవర్ధత మహాకపిః । సమావిధ్యచలాం
గూలం హర్షాచ్చ బలమేయివాన్ ॥ ౪ ॥ తస్య సంస్తూయమానస్య సర్వైర్వానరపుంగవైః । తేజసాపూర్య
మాణస్య రూపమాసీదనుత్తమమ్ ॥ ౫ ॥ యథావిజృంభతే సింహో వివృద్ధోగిరిగహ్వరే । మారుతస్యౌరసఃపు
త్రస్తథాసంప్రతిజృంభతే ॥ ౬ ॥ అశోభతముఖంతస్య జృంభమాణస్య ధీమతః । అంబరీషమివాదీప్తం విధూ
మఇవపావకః ॥ ౭ ॥ హరీణాముత్థితోమధ్యాత్సంప్రహృష్టతనూరుహః । అభివాద్యతతో వృద్ధాన్హనూమానిదమ
బ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ అరుజత్పర్వతాగ్రాణి హుతాశనసఖోఽనిలః । బలవానప్రమేయశ్చ వాయురాకాశగోచరః ॥౯॥
తస్యాహం శీఘ్రవేగస్య శీఘ్రగస్యమహాత్మనః । మారుతస్యౌరసఃపుత్రఃప్లవనేనాస్తిమత్సమః ॥ ౧౦ ॥ ఉత్సహే
యంహివిస్తీర్ణమాలిఖంతమివాంబరమ్ । మేరుం గిరిమసంగేన పరిగంతుంసహస్రశః ॥ ౧౧ ॥ బాహువేగప్ర
ణున్నేన సాగరేణాహముత్సహే । సమాప్లావయితుంలోకం సపర్వతనదీహ్రదం ॥ ౧౨ ॥ మమోరుజంఘవేగేన
[illegible]సముత్థితః । సమ్మూర్ఛితమహాగ్రాహస్సముద్రోవరుణాలయః ॥ ౧౩ ॥ పన్నగాశనమాకాశే పతంతం ప
[illegible] । వైనతేయమహంశక్తః పరిగంతుంసహస్రశః ॥ ౧౪ ॥ ఉదయాత్ప్రస్థితంచాపి జ్వలంతంరశ్మిమాలినం ।
[illegible]స్తమితమాదిత్యమభిగంతుంసముత్సహే ॥ ౧౫ ॥ పృథివ్యా దక్షిణంతావదుత్తరంగంతుముత్సహే । తతోభూ
మిమసంస్పృశ్య పునరాగంతుముత్సహే ॥ ౧౬ ॥ ప్రవేగేనైవమహతాభీమేనప్లవగర్షభాః । ఉత్సహేయమతిక్రా
న్తుం సర్వానాకాశగోచరాన్ ॥ ౧౭ ॥ సాగరంక్షోభయిష్యామి దారయిష్యామిమేదినీమ్ । పర్వతాంశ్చూర్ణ

యిష్యామిప్లవమానఃప్లవంగమాః॥౧౮ ॥ హరిశ్చైవాచారు వేగేన ప్లవమానో మహార్ణవమ్ । లతానాం వివిధంపుష్పం పాదపానాంచసర్వశః ॥ ౧౯ ॥ అనుయాస్యతిమామద్య ప్లవమానంవిహాయసా । భవిష్యతిహి మే పన్థాస్స్వాతేః పన్థాఇవామ్బరే ॥ ౨౦ ॥ చరన్తం ఘోరమాకాశముత్పతిష్యన్తమేవవా। ద్రక్ష్యన్తినిపతిష్యన్తంసర్వభూతానివానరాః ॥ ౨౧ ॥ మహామేఘప్రతీకాశం మాంద్రక్ష్యథప్లవంగమాః । దివమావృత్య గచ్ఛన్తం గ్రసమానమివామ్బరమ్ ॥ ౨౨ ॥ విధమిష్యామిజీమూతాన్కమ్పయిష్యామి పర్వతాన్ । సాగరం క్షోభయిష్యామి ప్లవమానస్సమాహితః ॥ ౨౩ ॥ వైనతేయస్యవాశక్తిర్మమవామారుతస్యవా । ఋతేసుపర్ణరాజానంమారుతంవామహాజవమ్ ॥ ౨౪ ॥ నతద్భూతంప్రపశ్యామి యన్మాంప్లుతమనువ్రజేత్ । నిమేషాన్తరమాత్రేణ నిరాలమ్బనమమ్బరమ్ ॥ ౨౫ ॥ సహసానిపతిష్యామిఘనాద్విద్యుదివోత్థితా । భవిష్యతిహిమేరూపం ప్లవమానస్యసాగరే ॥ ౨౬॥ విష్ణోర్విక్రమమాణస్య పురాత్రీన్విక్రమానివ । బుద్ధ్యాచాహంప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టాచమేతథా ॥ ౨౭ ॥ అహం ద్రక్ష్యామివైదేహీంప్రమోదధ్వంప్లవంగమాః । మారుతస్యసమో వేగేగరుడస్యసమోజవే ॥ ౨౮ ॥ అయుతంయోజనానాంతు గమిష్యామీతి మేమతిః । వాసవస్యసవజ్రస్య బ్రహ్మణోవాస్వయమ్భువః ॥ ౨౯ ॥ విక్రమ్యసహసాహస్తాదమృతంతదిహానయే । లంకాంవాపిసముత్క్షిప్య గచ్ఛేయమితి మేమతిః ॥ ౩౦ ॥ తమేవంవానరశ్రేష్ఠం గర్జన్తమమితౌజసమ్ । ప్రహృష్టాహరయస్తత్రసముదైక్షన్తవిస్మితాః ॥ ౩౧ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా జ్ఞాతీనాం శోకనాశనమ్ । ఉవాచపరిసంహృష్టోజామ్బవాన్హరిసత్తమః॥౩౨॥ వీరకేసరిణఃపుత్ర హనూమన్మారుతాత్మజ । జ్ఞాతీనాంవిపులశ్శోకస్త్వయాతాతప్రణాశితః ॥ ౩౩ ॥ తవకల్యాణరుచయః కపిముఖ్యాస్సమాహితాః । మంగళంకార్యసిద్ధ్యర్థం కరిష్యన్తిసమాహితాః ॥ ౩౪ ॥ ఋషీణాంచ ప్రసాదేన కపివృద్ధమతేనచ । గురూణాంచప్రసాదేన ప్లవస్వత్వంమహార్ణవం ॥ ౩౫ ॥ స్థాస్యామశ్చైకపాదేనయావదాగమనంతవ । త్వద్గతానిచసర్వేషాం జీవితాని వనౌకసామ్ ॥ ౩౬ ॥ తతస్తు హరిశార్దూలస్తానువాచ వనౌకసః । నేయంమమమహీ వేగంలంఘనేధారయిష్యతి ॥ ౩౭ ॥ ఏతానిహినగస్యాస్య శిలాసంకటశాలినః । శిఖరాణిమహేన్ద్రస్య స్థిరాణిసుమహాన్తిచ ॥ ౩౮ ॥ ఏషువేగం గమిష్యామి మహేన్ద్రశిఖరేష్వహమ్ । నానాద్రుమవికీర్ణేషు ధాతునిష్యన్దశోభిషు ॥ ౩౯ ॥ ఏతాని మమ నిష్పేషం పాదయోఃప్లవతాం వరాః । ప్లవతోధారయిష్యన్తి యోజనానామితశ్శతమ్ ॥ ౪౦ ॥ తతస్తం మారుతప్రఖ్యస్సహరిర్మారుతాత్మజః । ఆరురోహనగశ్రేష్ఠం మహేన్ద్రమరిమర్దనః ॥ ౪౧ ॥ వృతంనానావిధైఃపుష్పైర్మృగసేవితశాద్వలమ్ । లతాకుసుమసమ్బాధం నిత్యపుష్పఫలద్రుమమ్ ॥ ౪౨ ॥ సింహశార్దూలచరితం మత్తమాతంగసేవితమ్ । మత్తద్విజగణోద్ఘుష్టం సలిలోత్పీడసంకులమ్ ॥ ౪౩ ॥ మహద్భిరుచ్ఛ్రితఃశృంగైర్మహేన్ద్రంసమహాబలః । విచచారహరిశ్రేష్ఠోమహేన్ద్రసమవిక్రమః ॥ ౪౪ ॥ పాదాభ్యాం పీడితస్తేన మహాశైలోమహాత్మనా । రరాజసింహాభిహతో మహాన్మత్తఇవద్విపః ॥ ౪౫ ॥ ముమోచసలిలోత్పీడాన్విప్రకీర్ణశిలోచ్చయః । విత్రస్తమృగమాతంగః ప్రకమ్పితమహాద్రుమః ॥ ౪౬ ॥ నాగగన్ధర్వమిథునైః పానసంసర్గకర్కశైః । ఉత్పతద్భిశ్చ విహగైర్విద్యాధరగణైరపి ॥ ౪౭ ॥ త్యజ్యమానమహాసానుస్సంనిలీనమహోరగః । చలచ్ఛృంగశిలోద్ఘాతస్తదాభూత్సుమహాగిరిః ॥ ౪౮ ॥ నిశ్వసద్భిస్తథార్తైస్తుభుజంగైరర్ధనిస్సృతైః । సపతాకఇవాభాతిసతదాధరణీధరః ॥ ౪౯ ॥ ఋషిభిస్త్రాససమ్భ్రాన్తైస్త్యజ్యమానశిలోచ్చయః । సీదన్మహతికాన్తారే సార్థహీనఇవాధ్వగః ॥ ఓమ్ ॥ సవేగవాన్వేగసమాహితాత్మాహరిప్రవీరః పరవీరహన్తా । మనస్సమాధాయమహానుభావో జగామలఙ్కాం మనసామనస్వీ ॥ ౫౧ ॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయేచతుర్వింశతిసహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమత్కిష్కిన్ధాకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౧౧ ॥ ౪౨౨౦ ॥ ✻✻✻✻✻✻✻

సమాప్తోయం కిష్కిన్ధాకాండః॥ ఓమ్ ॥ తత్సర్వం శ్రీరామార్పణమస్తు

సుగ్రీవాదియుతంశ్రీశం భస్మాంగావృతమీశ్వరం । మహేశ్వరసమం ధ్యాయేత్కిష్కిన్ధాకాండఉత్తమే ॥

శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీమత్సుందరకాణ్డః ప్రారమ్భః.

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో రావణనీతాయాస్సీతాయాశ్శత్రుకర్శనః । ఇయేష పదమన్వేష్టుంచా
రణాచరితే పథి ॥ ౧ ॥ దుష్కరంనిష్ప్రతిద్వంద్వం చికీర్షన్కర్మవానరః । సముదగ్రశిరోగ్రీవో గవాంపతిరివాబ
భౌ ॥ ౨ ॥ అథవైడూర్యవర్ణేషు శాద్వలేషు మహాబలః । ధీరస్సలిలకల్పేషు విచచారయథాసుఖమ్ । ౩ ॥ ద్వి
జాన్విత్రాసయన్ధీమా నురసాపాదపాన్హరన్ । మృగాంశ్చసుబహూన్నిఘ్నన్ ప్రవృద్ధఇవకేసరీ ॥ ౪ ॥ నీలలో
హితమాంజిష్ఠ పద్మవర్ణైస్సితాసితైః । స్వభావవిహితైశ్చిత్రై ర్ధాతుభిస్సమలంకృతమ్ ॥ ౫ ॥ కామరూపిభి
రావిష్ట మభీక్ష్ణంసపరిచ్ఛదైః । యక్షకిన్నరగంధర్వై ర్దేవకల్పైశ్చపన్నగైః ॥ ౬ ॥ సతస్యగిరివర్యస్య తలేనాగ
వరాయుతే । తిష్ఠన్కపివరస్తత్ర హ్రదేనాగఇవాబభౌ ॥ ౭ ॥ ససూర్యాయమహేంద్రాయపవనాయస్వయం
భువే । భూతేభ్యశ్చాంజలింకృత్వా చకారగమనేమతిమ్ ॥ ౮ ॥ అంజలింప్రాఙ్ముఖఃకుర్వన్పవనాయాత్మయోనయే ।
(మనసావంద్యరామాయ లక్ష్మణాయకృతాంజలిః ॥ ౯ ॥ సరితస్సాగరాంశ్చాపి ప్రణమ్యశిరసాహరిః । జ్ఞాతీంస్చాం
త్సంపరిష్వజ్య కృత్వాచాపిప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౦ ॥) తతోభివవృధేగంతుం దక్షిణోదక్షిణాందిశమ్ । ప్లవంగప్రవరై
ర్దృష్టః ప్లవనేకృతనిశ్చయః ॥ ౧౧ ॥ వవృధేరామవృద్ధ్యర్థం సముద్రఇవపర్వసు । నిష్ప్రమాణశరీరస్స న్లిలంఘ
యిషురర్ణవమ్ ॥ ౧౨ ॥ (ప్రగృహ్యబలవాన్బాహూ బాహూలచ్ఛాభిముఖస్థితః) । బాహుభ్యాంపీడయామాస చరణా
భ్యాంచ పర్వతమ్ ॥ ౧౩ ॥ సచచాలాచలశ్చారు ముహూర్తంకపిపీడితః । తరూణాంపుష్పితాగ్రాణాంసర్వంపు
ష్పమశాతయత్ ॥ ౧౪ ॥ తేనపాదపముక్తేన పుష్పౌఘేణసుగన్ధినా । సర్వతస్సంవృతశ్శైలో బభౌపుష్పమయో
యథా ॥ ౧౫ ॥ తేనచోత్తమవీర్యేణ పీడ్యమానస్సపర్వతః । సలిలంసంప్రసుస్రావ మదంమత్తఇవద్విపః ॥ ౧౬ ॥
పీడ్యమానస్తుబలినా మహేంద్రస్తేనపర్వతః । రీతీర్నిర్వర్తయామాస కాంచనాంజనరాజతీః ॥ ౧౭ ॥ ముమో
చచశిలాశ్శైలో విశాలాస్సమనశ్శిలాః । మధ్యమేనార్చిషాజుష్టో ధూమరాజీరివానలః ॥ ౧౮ ॥ గిరిణాపీడ్యమా
నేన పీడ్యమానాని సర్వతః । గుహాగతాని భూతాని వినేదుర్వికృతైస్స్వరైః ॥ ౧౯ ॥ సమహాసత్వసన్నాద శ్శైల
పీడానిమిత్తజః । పృథివీంపూరయామాస దిశశ్చోపవనానిచ ॥ ౨౦ ॥ శిరోభిఃపృథుభిస్సర్పా వ్యక్తస్వస్తికలక్ష
ణైః । వమంతఃపావకంఘోరం దదంశుర్దశనైశ్శిలాః ॥ ౨౧ ॥ తాస్తదాసవిషైర్దష్టాః కుపితైస్తైర్మహాశిలాః । జ
జ్వలుఃపావకోద్దీప్తా బిభిదుశ్చసహస్రధా ॥ ౨౨ ॥ యానిచౌషధజాలాని తస్మిన్జాతానిపర్వతే । విషఘ్నాన్య
పినాగానాం నశేకుశ్శమితుంవిషమ్ ॥ ౨౩ ॥ (అపరేతుమహాకాయా వమంతోగ్నింస్వతేజసా । కందరేభ్యోవిని
ష్పేతుః కపిపాదేనపీడితాః ॥ ౨౪ ॥ గిరేరాక్రమ్యమాణస్య తరవస్తరుణాంకురాః । ముముచుఃపుష్పవర్షా
ణి వ్యక్తముత్పలగంధినః ॥ ౨౫ ॥ గైరికాంజనసంజుష్టా హరితాళసమావృతాః । వ్యశీర్యంతగిరేస్తస్య శిలాస్సా
సమనశ్శిలాః ॥ ౨౬ ॥ సచందనగరస్తామ్రైః చిత్రకాననధాతుభిః ।)భిద్యతేయంగిరిర్భూతై రితిమత్వాతపస్వి
నః ॥ ౨౭ ॥ త్రస్తావిద్యాధరాస్తస్మాదుత్పేతుస్స్త్రీగణైస్సహ । పానభూమిగతంహిత్వాహైమమాసవభాజనమ్ ॥

పాత్రాణిచమహార్హాణి కరకాంశ్చహిరణ్మయాన్ । లేహ్యానుచ్చావచాన్భక్ష్యాన్మాంసానివివిధానిచ ॥ ౨౯ ॥ ఆర్షభాణిచచర్మాణి ఖడ్గాంశ్చకనకత్సరూన్ । కృతకంఠగుణాఃక్షీబారక్తమాల్యానులేపనాః ॥ ౩౦ ॥ రక్తాక్షాఃపుష్కరాక్షాశ్చ గగనంప్రతిపేదిరే । హారనూపురకేయూర పారిహార్యధరాస్స్త్రియః ॥ ౩౧ ॥ విస్మితాస్సస్మితాస్తస్థురాకాశేరమణైస్సహ । దర్శయన్తోమహావిద్యాం విద్యాధరమహర్షయః ॥ ౩౨ ॥ విస్మితాస్తస్థురాకాశే వీక్షాంచక్రుశ్చపర్వతమ్ । శుశ్రువుశ్చతదాశబ్ద మృషీణాంభావితాత్మనామ్ ॥ ౩౩ ॥ చారణానాంచసిద్ధానాంస్థితానాం విమలేఽమ్బరే । ఏషపర్వతసంకాశో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౪ ॥ తితీర్షతిమహావేగ స్సముద్రంమకరాలయమ్ । రామార్థంవానరార్థంచ చికీర్షన్కర్మదుష్కరమ్ ॥ ౩౫ ॥ సముద్రస్యపరంపారం దుష్ప్రాపంప్రాప్తుమిచ్ఛతి । ఇతివిద్యాధరాశ్శ్రుత్వా వాచస్తేషాంమహాత్మనామ్ ॥ ౩౬ ॥ తమప్రమేయందదృశుః పర్వతేవానరర్షభమ్ । దుధువేచసరోమాణి చకమ్పేచాచలోపమః ॥ ౩౭ ॥ ననాద సుమహానాదం సుమహానివతోయదః । ఆనుపూర్వ్యేణవృత్తంచ లాంగూలంరోమభిశ్చితమ్ ॥ ౩౮ ॥ ఉత్పతిష్యన్విచిక్షేపపక్షిరాజఇవోరగమ్ । తస్యలాంగూలమావిద్ధమతివేగస్య పృష్ఠతః ॥ ౩౯ ॥ దదృశేగరుడేనేవహ్రియమాణోమహోరగః । బాహూసంస్తమ్భయామాస మహాపరిఘసన్నిభౌ ॥ ౪౦ ॥ ససాదచకపిఃకట్యాంచరణౌసంచుకోచచ । సంహృత్యచభుజౌశ్రీమాంస్తథైవచ శిరోధరామ్ ॥ ౪౧ ॥ తేజస్సత్త్వం తథావీర్యమావివేశసవీర్యవాన్ । మార్గమాలోకయన్దూరాదూర్ధ్వంప్రణిహితేక్షణః ॥ ౪౨ ॥ రురోధహృదయేప్రాణానాకాశమవలోకయన్ । పద్భ్యాందృఢమవస్థానం కృత్వా సకపికుంజరః ॥ ౪౩ ॥ నికుంచ్యకర్ణౌహనుమానుత్పతిష్యన్మహాబలః । వానరాన్వానరశ్రేష్ఠఇదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౪ ॥ యథారాఘవనిర్ముక్తశ్శరశ్శ్వసనవిక్రమః । గచ్ఛేత్తద్వద్గమిష్యామి లంకాంరావణపాలితామ్ ॥ ౪౫ ॥ నహిద్రక్ష్యామియదితాం లంకాయాంజనకాత్మజామ్ । అనేనైవహివేగేన గమిష్యామిసురాలయమ్ ॥ ౪౬ ॥ యదివాత్రిదివేసీతాం నద్రక్ష్యామ్యకృతశ్రమః । బద్ధ్వారాక్షసరాజానమానయిష్యామి రావణమ్ ॥ ౪౭ ॥ సర్వథాకృతకార్యోఽహ మేష్యామిసహసీతయా । ఆనయిష్యామివాలంకాం సముత్పాట్యసరావణామ్ ॥ ౪౮ ॥ ఏవముక్త్వాతుహనుమాన్వానరాన్వానరర్షభః । ఉత్పపాతాథవేగేన వేగవానవిచారయన్ ॥ ౪౯ ॥ సుపర్ణమివచాత్మానం మేనేసకపికుంజరః । సముత్పతతితస్మింస్తు వేగాత్తేనగరోహిణః ॥ ౫౦ ॥ సంహృత్యవిటపాన్సర్వాన్సముత్పేతుస్సమన్తతః । సమత్తకోయష్టిమకాన్పాదపాన్పుష్పశాలినః ॥ ౫౧ ॥ ఉద్వహన్నూరువేగేన జగామవిమలేఽమ్బరే । ఊరువేగోద్ధతావృక్షా ముహూర్తంకపిమన్వయుః ॥ ౫౨ ॥ ప్రస్థితందీర్ఘమధ్వానం స్వబన్ధుమివబాన్ధవాః । తమూరువేగోన్మథితా స్సాలాశ్చాన్యేనగోత్తమాః ॥ ౫౩ ॥ అనుజగ్ముర్హనూమన్తంసైన్యాఇవమహీపతిమ్ । సుపుష్పితాగ్రైర్బహుభిః పాదపైరన్వితఃకపిః ॥ ౫౪ ॥ హనూమాన్పర్వతాకారో బభూవాద్భుతదర్శనః । సారవన్తోఽథయేవృక్షా న్యమజ్జంల్లవణాంభసి ॥ ౫౫ ॥ భయాదివమహేన్ద్రస్య పర్వతావరుణాలయే । సనానాకుసుమైఃకీర్ణః కపిస్సాంకురకోరకైః ॥ ౫౬ ॥ శుశుభేమేఘసంకాశః ఖద్యోతైరివపర్వతః । విముక్తాస్తస్యవేగేన ముక్త్వాపుష్పాణితేద్రుమాః ॥ ౫౭ ॥ అవాశీర్యన్తసలిలే నివృత్తాస్సుహృదోయథా । లఘుత్వేనోపపన్నంతద్విచిత్రంసాగరేఽపతత్ ॥ ౫౮ ॥ ద్రుమాణాంవివిధంపుష్పం కపివాయుసమీరితమ్ । తారాశతమివాకాశం ప్రబభౌసమహార్ణవః ॥ ౫౯ ॥ పుష్పౌఘేణానుబద్ధేన నానావర్ణేనవానరః । బభౌమేఘఇవాకాశే విద్యుద్గణవిభూషితః ॥ ౬౦ ॥ తస్యవేగసముద్ధూతైః పుష్పైస్తోయమదృశ్యత । తారాభిరభిరామాభి రుదితాభిరివామ్బరమ్ ॥ ౬౧ ॥ తస్యామ్బరగతౌబాహూ దదృశాతేప్రసారితౌ । పర్వతాగ్రాద్వినిష్క్రాన్తౌ పంచాస్యావివపన్నగౌ ॥ ౬౨ ॥ పిబన్నివబ

భాశ్రీణాం త్వాస్మిమాలం మహార్ణవమ్ । పిపాసురివ చాకాశం దదృశే స మహాకపిః ॥ ౬౩ ॥ తస్య విద్యుత్ప్రభాకా
రే వాయుమార్గానుసారిణః । నయనే విప్రకాశేతే పర్వతస్థావివానలౌ ॥ ౬౪ ॥ పింగే పింగాక్షముఖ్యస్య బృహ
తీ పరిమండలే । చక్షుషీ సంప్రకాశేతే చంద్రసూర్యావివోదితౌ ॥ ౬౫ ॥ ముఖం నాసికయా తస్య తామ్ర
యా తామ్రమాబభౌ । సంధ్యయా సమభిస్పృష్టం యథా సూర్యస్య మండలమ్ ॥ ౬౬ ॥ లాంగూలం చ సమావిద్ధం
ప్లవమానస్య శోభతే । అంబరే వాయుపుత్రస్య శక్రధ్వజ ఇవోచ్ఛ్రితః ॥ ౬౭ ॥ లాంగూలచక్రేణ మహాన్ శుక్ల
దంష్ట్రోఽనిలాత్మజః । వ్యరాజత మహాప్రాజ్ఞః పరివేషీవ భాస్కరః ॥ ౬౮ ॥ స్ఫిగ్దేశేనాభితామ్రేణ రరాజ స మహాకపిః ।
మహతా దారితేనేవ గిరిర్గైరికధాతునా ॥ ౬౯ ॥ తస్య వానరసింహస్య ప్లవమానస్య సాగరమ్ । కక్షాంతరగ
తో వాయుర్జీమూత ఇవ గర్జతి ॥ ౭౦ ॥ ఖే యథా నిపతంత్యుల్కా హ్యుత్తరాంతాద్వినిస్సృతా । దృశ్యతే సానుబంధా చ
తథా స కపికుంజరః ॥ ౭౧ ॥ పతత్పతంగసంకాశో వ్యాయతశ్శుశుభే కపిః । ప్రవృద్ధ ఇవ మాతంగః కక్ష్యయా బధ్య
మానయా ॥ ౭౨ ॥ ఉపరిష్టాచ్ఛరీరేణ ఛాయయా చావగాఢయా । సాగరే మారుతావిష్టా నౌరివాసీత్తదా కపిః ॥
యం యం దేశం సముద్రస్య జగామ స మహాకపిః । స స తస్యోరువేగేన సోన్మాద ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౭౪ ॥ సాగరస్యోర్మి
జాలానామురసా శైలవర్ష్మణామ్ । అభిఘ్నంస్తు మహావేగః పుప్లువే స మహాకపిః ॥ ౭౫ ॥ కపివాతశ్చ బలవాన్మేఘ
వాతశ్చ నిస్సృతః । సాగరం భీమనిర్ఘోషం కంపయామాసతుర్భృశమ్ ॥ ౭౬ ॥ వికర్షన్నూర్మిజాలాని బృహంతి లవ
ణాంభసి । పుప్లువే కపిశార్దూలో వికిరన్నివ రోదసీ ॥ ౭౭ ॥ మేరుమందరసంకాశానుద్ధతాన్స మహార్ణవే । అత్య
క్రామన్మహావేగ స్తరంగాన్గణయన్నివ ॥ ౭౮ ॥ తస్య వేగసముద్ధూతం జలం సజలదం తదా । అంబరస్థం విబభ్రాజ
శారదాభ్రమివాతతమ్ ॥ ౭౯ ॥ తిమినక్రఝషాః కూర్మా దృశ్యంతే వివృతాస్తదా । వస్త్రాపకర్షణేనేవ శరీరాణి
శరీరిణామ్ ॥ ౮౦ ॥ ప్లవమానం సమీక్ష్యాథ భుజంగాస్సాగరాలయాః । వ్యోమ్ని తం కపిశార్దూలం సుపర్ణ ఇతి మేని
రే ॥ ౮౧ ॥ దశయోజనవిస్తీర్ణా త్రింశద్యోజనమాయతా । ఛాయా వానరసింహస్య జలే చారుతరాభవత్ ॥ ౮౨ ॥
శ్వేతాభ్రఘనరాజీవ వాయుపుత్రానుగామినీ । తస్య సా శుశుభే ఛాయా పతితా లవణాంభసి ॥ ౮౩ ॥ శుశుభే స
మహాతేజా మహాకాయో మహాకపిః । వాయుమార్గే నిరాలంబే పక్షవానివ పర్వతః ॥ ౮౪ ॥ యేనాసౌ యాతి బల
వాన్ వేగేన కపికుంజరః । తేన మార్గేణ సహసా ద్రోణీకృత ఇవార్ణవః ॥ ౮౫ ॥ ఆపాతే పక్షిసంఘానాం పక్షిరా
జ ఇవ వ్రజన్ । హనూమాన్మేఘజాలాని ప్రకర్షన్మారుతో యథా ॥ ౮౬ ॥ పాండురారుణవర్ణాని నీలమాంజిష్ఠకాని
చ । కపినాకృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే ॥ ౮౭ ॥ ప్రవిశన్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః । ప్రచ్ఛ
న్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౮౮ ॥ ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా ప్లవంగం త్వరితం తదా । వవృషుః పు
ష్పవర్షాణి దేవగంధర్వదానవాః ॥ ౮౯ ॥ తతాప న హి తం సూర్యః ప్లవంతం వానరేశ్వరమ్ । సిషేవే చ తదా వా
యూ రామకార్యార్థసిద్ధయే ॥ ౯౦ ॥ ఋషయస్తుష్టువుశ్చైనం ప్లవమానం విహాయసా । జగుశ్చ దేవగంధర్వాః
ప్రశంసంతో మహౌజసమ్ ॥ ౯౧ ॥ నాగాశ్చ తుష్టువుర్యక్షా రక్షాంసి విబుధాః ఖగాః । ప్రేక్ష్యాకాశే కపివరం స
హసా విగతక్లమమ్ ॥ ౯౨ ॥ తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే ప్లవమానే హనూమతి । ఇక్ష్వాకుకులమానార్థీ చింతయామా
స సాగరః ॥ ౯౩ ॥ సాహాయ్యం వానరేంద్రస్య యది నాహం హనూమతః । కరిష్యామి భవిష్యామి సర్వవాచ్యో వి
వక్షతామ్ ॥ ౯౪ ॥ అహమిక్ష్వాకునాథేన సగరేణ వివర్ధితః । ఇక్ష్వాకుసచివశ్చాయం నావసీదితుమర్హతి ॥ ౯౫ ॥
తథా మయా విధాతవ్యం విశ్రమేత యథా కపిః । శేషం చ మయి విశ్రాంత స్సుఖేనాతిపతిష్యతి ॥ ౯౬ ॥ ఇతి కృత్వా
మతిం సాధ్వీం సముద్రశ్ఛన్నమంభసి । హిరణ్యనాభం మైనాకమువాచ గిరిసత్తమమ్ ॥ ౯౭ ॥ త్వమిహాసురసం

ఘానాం పాతాళతలవాసినామ్ । దేవరాజ్ఞా గిరిశ్రేష్ఠ పరిఘస్సన్నివేశితః ॥ ౯౮ ॥ త్వమేషాం జాతవీర్యాణాం పునరేవోత్పతిష్యతామ్ । పాతాళస్యాప్రమేయస్య ద్వారమావృత్య తిష్ఠసి ॥ ౯౯ ॥ తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చైవ శక్తిస్తే శైలవర్ధితుమ్ । తస్మాత్సంచోదయామి త్వా ముత్తిష్ఠ త్వం నగోత్తమ ॥ ౧౦౦ ॥ సఏష కపిశార్దూలస్త్వాముపర్యేతి వీర్యవాన్ । హనూమాన్రామకార్యార్థం భీమకర్మా ఖమాప్లుతః ॥ ౧౦౧ ॥ అస్య సాహ్యం మయా కార్య మిక్ష్వాకుకులవర్తినః । మమ హీక్ష్వాకవః పూజ్యాః పరం పూజ్యతమాస్తవ ॥ ౧౦౨ ॥ కురు సాచివ్యమస్మాకం న నః కార్యమతిక్రమేత్ । కర్తవ్యమకృతం కార్యం సతాం మన్యుముదీరయేత్ ॥ ౧౦౩ ॥ సలిలాదూర్ధ్వముత్తిష్ఠ తిష్ఠత్వేష కపిస్త్వయి । అస్మాకమతిథిశ్చైవ పూజ్యశ్చ ప్లవతాం వరః ॥ ౧౦౪ ॥ చామీకరమహానాభ దేవగంధర్వసేవిత । (సఏషకపిశార్దూల స్త్వాముపైత్యతివీర్యవాన్) ॥ ౧౦౫ ॥ హనూమాంస్త్వయి విశ్రాంతస్తతశ్శేషం గమిష్యతి । కాకుత్స్థస్యానృశంస్యం చ మైథిల్యాశ్చ వివాసనమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ శ్రమం చ ప్లవగేంద్రస్య సమీక్ష్యోత్థాతుమర్హసి । హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణాంభసః ॥ ౧౦౭ ॥ ఉత్పపాత జలాత్తూర్ణం మహాద్రుమలతాయుతః । స సాగరజలం భిత్త్వా బభూవాభ్యుత్థితస్తదా ॥ ౧౦౮ ॥ యథా జలధరం భిత్త్వా దీప్తరశ్మిర్దివాకరః । స మహాత్మా ముహూర్తేన పర్వతస్సలిలావృతః ॥ ౧౦౯ ॥ దర్శయామాస శృంగాణి సాగరేణ నియోజితః । శాతకుంభమయై శ్శృంగై స్సకిన్నరమహోరగైః ॥ ౧౧౦ ॥ ఆదిత్యోదయసంకాశై రాలిఖద్భిరివాంబరమ్ । తస్య జాంబూనదమయైః శృంగైస్సద్యస్సముత్థితైః ॥ ౧౧౧ ॥ ఆకాశం శస్త్రసంకాశ మభవత్కాంచనప్రభమ్ । జాతరూపమయై శ్శృంగైర్భ్రాజమానైస్స్వయంప్రభైః ॥ ౧౧౨ ॥ ఆదిత్యోదయసంకాశ స్సోఽభవద్గిరిసత్తమః । తముత్థితమసంగేన హనూమానగ్రతస్స్థితమ్ ॥ ౧౧౩ ॥ మధ్యే లవణతోయస్య విఘ్నోఽయమితి నిశ్చితః । స తముచ్ఛ్రితమత్యర్థం మహావేగో మహాకపిః ॥ ౧౧౪ ॥ ఉరసా పాతయామాస జీమూతమివ మారుతః । స తదా పాతితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః ॥ బుద్ధ్వా తస్య కపేర్వేగం జహర్ష చ ననంద చ । తమాకాశగతం వీర మాకాశే సముపస్థితః ॥ ౧౧౬ ॥ మానుషం ధారయన్రూప మాత్మనశ్శిఖరే స్థితః । ప్రీతో హృష్టమనా వాక్య మబ్రవీత్పర్వతః కపిమ్ ॥ ౧౧౭ ॥ దుష్కరం కృతవాన్కర్మ త్వమిదం వానరోత్తమ । నిపత్య మమ శృంగేషు విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్ ॥ ౧౧౮ ॥ రాఘవస్య కులే జాతైరుదధిః పరివర్ధితః । స త్వాం రామహితే యుక్తం ప్రత్యర్చయతి సాగరః ॥ ౧౧౯ ॥ కృతే చ ప్రతికర్తవ్య మేష ధర్మస్సనాతనః । సోఽయం తత్ప్రతికారార్థీ త్వత్తస్సంమానమర్హతి ॥ ౧౨౦ ॥ త్వన్నిమిత్తమనేనాహం బహుమానాత్ప్రచోదితః । యోజనానాం శతం చాపి కపిరేష సమాప్లుతః ॥ ౧౨౧ ॥ తవ సానుషు విశ్రాంత శ్శేషం ప్రక్రమతామితి । తిష్ఠ త్వం హరిశార్దూల విశ్రమ్య మయి గమ్యతామ్ ॥ ౧౨౨ ॥ తదిదం గంధవత్స్వాదు కందమూలఫలం బహు । తదాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ విశ్రాంతోఽనుగమిష్యసి ॥ ౧౨౩ ॥ అస్మాకమపి సంబంధః కపిముఖ్య త్వయాఽస్తి వై । ప్రఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు మహాగుణపరిగ్రహః ॥ ౧౨౪ ॥ వేగవంతః ప్లవంతో యే ప్లవంగా మారుతాత్మజ । తేషాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వామహం కపికుంజర ॥ ౧౨౫ ॥ అతిథిః కిల పూజార్హః ప్రాకృతోఽపి విజానతా । ధర్మం జిజ్ఞాసమానేన కిం పునస్త్వాదృశో మహాన్ ॥ ౧౨౬ ॥ త్వం హి దేవవరిష్ఠస్య మారుతస్య మహాత్మనః । పుత్రస్తస్యైవ వేగేన సదృశః కపికుంజర ॥ ౧౨౭ ॥ పూజితే త్వయి ధర్మజ్ఞ పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః । తస్మాత్త్వం పూజనీయో మే శృణు చాప్యత్ర కారణమ్ ॥ ౧౨౮ ॥ పూర్వం కృతయుగే తాత పర్వతాః పక్షిణోఽభవన్ । తేఽభిజగ్ముర్దిశస్సర్వా గరుడానిలవేగినః ॥ ౧౨౯ ॥ తతస్తేషు ప్రయాతేషు దేవసంఘాస్సహర్షిభిః । భూతాని చ భయం జగ్ముస్తేషాం పతనశంకయా ॥ ౧౩౦ ॥ తతః క్రుద్ధస్సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః । పక్షాంశ్చిచ్ఛేద వజ్రేణ

తత్రతత్ర సహస్రశః ॥ ౧౩౧ ॥ సమాముపాగమత్క్రుద్ధో వజ్రముద్యమ్య దేవరాట్ । తతోహం సహసా క్షిప్తః శ్వసనేన మహాత్మనా ॥ ౧౩౨ ॥ అస్మిన్ లవణతోయే చ ప్రక్షిప్తః ప్లవగోత్తమ । గుప్తపక్షస్సమగ్రశ్చ తవ పిత్రాభిరక్షితః ॥ ౧౩౩ ॥ తతోహం మానయామి త్వాం మాన్యో హి మమ మారుతః । త్వయా మే హ్యేష సంబంధః కపిముఖ్య మహాగుణ ॥ ౧౩౪ ॥ అస్మిన్నేవంగతే కార్యే సాగరస్య మమైవ చ । ప్రీతిం ప్రీతమనాః కర్తుం త్వమర్హసి మహాకపే ॥ ౧౩౫ ॥ శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహాణ కపిసత్తమ । ప్రీతిం చ బహుమన్యస్వ ప్రీతోస్మి తవ దర్శనాత్ ॥ ౧౩౬ ॥ ఏవముక్తః కపిశ్రేష్ఠస్తం నగోత్తమమబ్రవీత్ । ప్రీతోస్మి కృతమాతిథ్యం మన్యురేషోపనీయతామ్ ॥ ౧౩౭ ॥ త్వరతే కార్యకాలో మే అహశ్చాప్యతివర్తతే । ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతవ్యమిహాంతరే ॥ ౧౩౮ ॥ ఇత్యుక్త్వా పాణినా శైలమాలభ్య హరిపుంగవః । జగామాకాశమావిశ్య వీర్యవాన్ ప్రహసన్నివ ॥ స పర్వతసముద్రాభ్యాం బహుమానాదవేక్షితః । పూజితశ్చోపపన్నాభిరాశీర్భిరనిలాత్మజః ॥ ౧౪౦ ॥ అథోర్ధ్వం దూరముత్పత్య హిత్వా శైలమహార్ణవౌ । పితుః పంథానమాసాద్య జగామ విమలేంబరే ॥ ౧౪౧ ॥ భూయశ్చోర్ధ్వగతిం ప్రాప్య గిరిం తమవలోకయన్ । వాయుసూనుర్నిరాలంబే జగామ విమలేంబరే ॥ ౧౪౨ ॥ తద్ద్వితీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ । ప్రశశంసుస్సురాస్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ ౧౪౩ ॥ దేవతాశ్చాభవన్ హృష్టాస్తత్రస్థాస్తస్య కర్మణా । కాంచనస్య సునాభస్య సహస్రాక్షశ్చ వాసవః ॥ ౧౪౪ ॥ ఉవాచ వచనం ధీమాన్పరితోషాత్సగద్గదమ్ । సునాభం పర్వతశ్రేష్ఠం స్వయమేవ శచీపతిః ॥ ౧౪౫ ॥ హిరణ్యనాభ శైలేంద్ర పరితుష్టోస్మి తే భృశమ్ । అభయం తే ప్రయచ్ఛామి తిష్ఠ సౌమ్య యథాసుఖమ్ ॥ ౧౪౬ ॥ సాహ్యం కృతం తే సుమహద్విక్రాంతస్య హనూమతః । క్రమతో యోజనశతం నిర్భయస్య భయే సతి ॥ ౧౪౭ ॥ రామస్యైష హి దూత్యేన యాతి దాశరథేర్హరిః । సత్క్రియాం కుర్వతా తస్య తోషితోస్మి దృఢం త్వయా ॥ ౧౪౮ ॥ తతః ప్రహర్షమగమద్విపులం పర్వతోత్తమః । దేవతానాం పతిం దృష్ట్వా పరితుష్టం శతక్రతుమ్ ॥ ౧౪౯ ॥ స వై దత్తవరశ్శైలో బభూవావస్థితస్తదా । హనూమాంశ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ సాగరం ॥ ౧౫౦ ॥ (తం ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య ఆకాశే మారుతాత్మజమ్) । తతో దేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ ౧౫౧ ॥ అబ్రువన్ సూర్యసంకాశాం సురసాం నాగమాతరం । అయం వాతాత్మజశ్శ్రీమాన్ ప్లవతే సాగరోపరి ॥ ౧౫౨ ॥ హనూమాన్నామ తస్య త్వం ముహూర్తం విఘ్నమాచర । రాక్షసం రూపమాస్థాయ సుఘోరం పర్వతోపమం ॥ ౧౫౩ ॥ దంష్ట్రాకరాళం పింగాక్షం వక్త్రం కృత్వా నభస్సమమ్ । బలమిచ్ఛామహే జ్ఞాతుం భూయశ్చాస్య పరాక్రమం ॥ ౧౫౪ ॥ త్వాం విజేష్యత్యుపాయేన న విషాదం వా గమిష్యతి । ఏవముక్తా తు సా దేవీ దైవతైరభిసత్కృతా ॥ ౧౫౫ ॥ సముద్రమధ్యే సురసా బిభ్రతీ రాక్షసం వపుః । వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహం ॥ ౧౫౬ ॥ ప్లవమానం హనూమంతమావృత్యేదమువాచ హ । మమ భక్షః ప్రదిష్టస్త్వమీశ్వరైర్వానరర్షభ ॥ ౧౫౭ ॥ అహం త్వాం భక్షయిష్యామి ప్రవిశేదం మమాననమ్ । ఏవముక్తస్సురసయా ప్రాంజలిర్వానరర్షభః ॥ ౧౫౮ ॥ ప్రహృష్టవదనశ్శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్ । రామో దాశరథిశ్శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనమ్ ॥ ౧౫౯ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా చాపి భార్యయా । అన్యకార్యవిషక్తస్య బద్ధవైరస్య రాక్షసైః ॥ ౧౬౦ ॥ తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన యశస్వినీ । తస్యాస్సకాశం దూతోహం గమిష్యే రామశాసనాత్ ॥ ౧౬౧ ॥ కర్తుమర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసిని । అథవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణం ॥ ౧౬౨ ॥ ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే । ఏవముక్తా హనుమతా సురసా కామరూపిణీ ॥ ౧౬౩ ॥ అబ్రవీన్నాతివర్తేన్మాం కశ్చిదేష వరో మమ । తం ప్రయాంతం స

ముద్వీక్ష్య సురసావాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౬౪ ॥ బలం జిజ్ఞాసమానా వై నాగమాతా హనూమతః । ప్రవిశ్య వదనం మేద్య గంతవ్యం వానరోత్తమ ॥ ౧౬౫ ॥ వర ఏష పురా దత్తో మమ ధాత్రేతి సత్వరా । వ్యాదాయ వక్త్రం విపులం స్థితా సా మారుతేః పురః ॥ ౧౬౬ ॥ ఏవముక్తస్సురసయా క్రుద్ధో వానరపుంగవః । అబ్రవీత్కురు వై వక్త్రం యేన మాం విషహిష్యసే ॥ ౧౬౭ ॥ ఇత్యుక్త్వా సురసాం క్రుద్ధో దశయోజనమాయతః । దశయోజనవిస్తారో బభూవ హనుమాంస్తదా ॥ ౧౬౮ ॥ తం దృష్ట్వా మేఘసంకాశం దశయోజనమాయతమ్ । చకార సురసా చాస్యం వింశద్యోజనమాయతం ॥ ౧౬౯ ॥ హనూమాంస్తు తతః క్రుద్ధస్త్రింశద్యోజనమాయతః । చకార సురసా వక్త్రం చత్వారింశత్తథోచ్ఛ్రితం ॥ ౧౭౦ ॥ బభూవ హనుమాన్వీరః పంచాశద్యోజనోచ్ఛ్రితః । చకార సురసా వక్త్రం షష్టియోజనమాయతం ॥ ౧౭౧ ॥ తథైవ హనుమాన్వీర స్సప్తతీయోజనోచ్ఛ్రితః । చకార సురసా వక్త్రమశీతీ యోజనాయతం ॥ హనూమానచలప్రఖ్యో నవతీయోజనోచ్ఛ్రితః । చకార సురసా వక్త్రం శతయోజనమాయతం ॥ ౧౭౩ ॥ తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం వక్త్రం వాయుపుత్రస్సుబుద్ధిమాన్ । దీర్ఘజిహ్వం సురసయా సుఘోరం నరకోపమమ్ ॥ ౧౭౪ ॥ సంక్షిప్యాత్మనః కాయం బభూవాంగుష్ఠమాత్రకః । సోఽభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాబలః ॥ ౧౭౫ ॥ అంతరిక్షే స్థితశ్శ్రీమాన్ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ । ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౧౭౬ ॥ గమిష్యే యత్ర వైదేహీ సత్యశ్చాస్తు వరస్తవ । తం దృష్ట్వా వదనాన్ముక్తం చంద్రం రాహుముఖాదివ ॥ ౧౭౭ ॥ అబ్రవీత్సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ వానరం । అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ ॥ ౧౭౮ ॥ సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా । తత్తృతీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ ॥ ౧౭౯ ॥ సాధు సాధ్వితి భూతాని ప్రశశంసుస్తదా హరిం । స సాగరమనాధృష్య మభ్యేత్య వరుణాలయం ॥ ౧౮౦ ॥ జగామాకాశమావిశ్య వేగేన గరుడోపమః । సేవితే వారిధారాభిః పతగైశ్చ నిషేవితే ॥ ౧౮౧ ॥ చరితే కైశికాచార్యైరైరావతనిషేవితే । సింహకుంజరశార్దూల పతగోరగవాహనైః ॥ ౧౮౨ ॥ విమానైస్సంపతద్భిశ్చ విమలైస్సమలంకృతే । వజ్రాశనిసమాఘాతైః పావకైరుపశోభితే ॥ ౧౮౩ ॥ కృతపుణ్యైర్మహాభాగైస్స్వర్గజిద్భిరలంకృతే । వహతా హవ్యమత్యంతం సేవితే చిత్రభానునా ॥ ౧౮౪ ॥ గ్రహనక్షత్రచంద్రార్క తారాగణవిభూషితే । మహర్షిగణగంధర్వ నాగయక్షసమాకులే ॥ ౧౮౫ ॥ వివిక్తే విమలే విశ్వే విశ్వావసునిషేవితే । దేవరాజగజాక్రాంతే చంద్రసూర్యపథే శివే ॥ ౧౮౬ ॥ వితానే జీవలోకస్య వితతే బ్రహ్మనిర్మితే । బహుశస్సేవితే వీరైర్విద్యాధరగణైర్వరైః ॥ ౧౮౭ ॥ జగామ వాయుమార్గే చ గరుత్మానివ మారుతిః । హనూమాన్మేఘజాలాని ప్రకర్షన్మారుతో యథా ॥ ౧౮౮ ॥ కాలాగరుసవర్ణాని నీలరక్తసితాని చ । కపినాకృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే ॥ ౧౮౯ ॥ ప్రవిశన్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః । ప్రావృషీందురివాభాతి నిష్పతన్ప్రవిశంస్తదా ॥ ౧౯౦ ॥ ప్రదృశ్యమానస్సర్వత్ర హనూమాన్మారుతాత్మజః । భేజేఽంబరం నిరాలంబం లంబపక్ష ఇవాద్రిరాట్ ॥ ౧౯౧ ॥ ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా సింహికా నామ రాక్షసీ । మనసా చింతయామాస ప్రవృద్ధా కామరూపిణీ ॥ ౧౯౨ ॥ అద్య దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యామ్యహమాశితా । ఇదం హి మే మహత్సత్వం చిరస్య వశమాగతమ్ ॥ ౧౯౩ ॥ ఇతి సంచింత్య మనసా ఛాయామస్య సమాక్షిపత్ । ఛాయాయాం సంగృహీతాయాం చింతయామాస వానరః ॥ ౧౯౪ ॥ సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా పంగూకృతపరాక్రమః । ప్రతిలోమేన వాతేన మహానౌరివ సాగరే ॥ ౧౯౫ ॥ తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చైవ వీక్షమాణస్తతః కపిః । దదర్శ స మహాసత్త్వ ముత్థితం లవణాంభసి ॥ ౧౯౬ ॥ తద్దృష్ట్వా చింతయామాస మారుతిర్వికృతాననమ్ । కపిరాజ్ఞా యదాఖ్యాతం సత్వమద్భుతదర్శనమ్ ॥ ౧౯౭ ॥ ఛాయాగ్రాహి మ

హావీర్యం తదిదం నాత్ర సంశయః । స తాం బుద్ధ్వార్థతత్త్వేన సింహికాం మతిమాన్ కపిః ॥ ౧౯౮ ॥ వ్యవర్ధత మహాకాయః ప్రావృషీవ బలాహకః । తస్య సా కాయముద్వీక్ష్య వర్ధమానం మహాకపేః ॥ ౧౯౯ ॥ వక్త్రం ప్రసారయామాస పాతాళాంతరసన్నిభమ్ । ఘనరాజీవ గర్జంతీ వానరం సమభిద్రవత్ ॥ ౨౦౦ ॥ స దదర్శ తతస్తస్యా వివృతం సుమహన్ముఖం । కాయమాత్రం చ మేధావీ మర్మాణి చ మహాకపిః ॥ ౨౦౧ ॥ స తస్యా వివృతే వక్త్రే వజ్రసంహననః కపిః । సంక్షిప్య ముహురాత్మానం నిష్పపాత మహాబలః ॥ ౨౦౨ ॥ ఆస్యే తస్యా నిమజ్జంతం దదృశుస్సిద్ధచారణాః । గ్రస్యమానం యథా చంద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుణా ॥ ౨౦౩ ॥ తతస్తస్యా నఖైస్తీక్ష్ణైర్మర్మాణ్యుత్కృత్య వానరః । ఉత్పపాతాథ వేగేన మనస్సంపాతవిక్రమః ॥ ౨౦౪ ॥ తాం తు దృష్ట్వా చ ధృత్యా చ దాక్షిణ్యేన నిపాత్య చ । స కపిప్రవరో వేగాద్వవృధే పునరాత్మవాన్ ॥ ౨౦౫ ॥ హృతహృత్సా హనుమతా పపాత విధురాంభసి । (స్వయంభువైవ హనుమాన్ సృష్టస్తస్యా నిపాతకః) ॥ ౨౦౬ ॥ తాం హతాం వానరేణాశు పతితాం వీక్ష్య సింహికాం । భూతాన్యాకాశచారీణి తమూచుః ప్లవగర్షభమ్ ॥ ౨౦౭ ॥ భీమమద్య కృతం కర్మ మహత్సత్త్వం త్వయా హతమ్ । సాధయార్థమభిప్రేతమరిష్టం గచ్ఛ మారుతే ॥ ౨౦౮ ॥ యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేంద్ర యథా తవ । ధృతిర్దృష్టిర్మతిర్దాక్ష్యం స కర్మసు న సీదతి ॥ ౨౦౯ ॥ స తైస్సంభావితః పూజ్యైః ప్రతిపన్నప్రయోజనః । జగామాకాశమావిశ్య పన్నగాశనవత్కపిః ॥ ౨౧౦ ॥ ప్రాప్తభూయిష్ఠపారస్తు సర్వతః ప్రతిలోకయన్ । యోజనానాం శతస్యాంతే వనరాజిం దదర్శ సః ॥ ౨౧౧ ॥ దదర్శ చ పతన్నేవ వివిధద్రుమభూషితమ్ । ద్వీపం శాఖామృగశ్రేష్ఠో మలయోపవనాని చ ॥ ౨౧౨ ॥ సాగరం సాగరానూపం సాగరానూపజాన్ ద్రుమాన్ । సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖాన్యపి విలోకయన్ ॥ ౨౧౩ ॥ స మహామేఘసంకాశం సమీక్ష్యాత్మానమాత్మవాన్ । నిరుంధంతమివాకాశం చకార మతిమాన్మతిమ్ ॥ ౨౧౪ ॥ కాయవృద్ధిం ప్రవేగం చ మమ దృష్ట్వైవ రాక్షసాః । మయి కౌతూహలం కుర్యురితి మేనే మహాకపిః ॥ ౨౧౫ ॥ తతశ్శరీరం సంక్షిప్య తన్మహీధరసన్నిభమ్ । పునః ప్రకృతిమాపేదే వీతమోహ ఇవాత్మవాన్ ॥ ౨౧౬ ॥ తద్రూపమతిసంక్షిప్య హనుమాన్ ప్రకృతౌ స్థితః । త్రీన్ క్రమానివ విక్రమ్య బలేర్వీర్యహరో హరిః ॥ ౨౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ స చారునానావిధరూపధారీ పరం సమాసాద్య సముద్రతీరమ్ । పరైరశక్యం ప్రతిపన్నరూపస్సమీక్షితాత్మా సమవేక్షితార్థః ॥ ౨౧౮ ॥ తతస్స లంబస్య గిరేస్సమృద్ధే విచిత్రకూటే నిపపాత కూటే । స కేతకోద్దాలకనారికేళే మహాద్రికూటప్రతిమో మహాత్మా ॥ ౨౧౯ ॥ తతస్తు సంప్రాప్య సముద్రతీరం సమీక్ష్య లంకాం గిరివర్యమూర్ధ్ని । కపిస్తు తస్మిన్నిపపాత పర్వతే విధూయ రూపం వ్యథయన్మృగద్విజాన్ ॥ ౨౨౦ ॥ స సాగరం దానవపన్నగాయుతం బలేన విక్రమ్య మహోర్మిమాలినం । నిపత్య తీరే చ మహోదధేస్తదా దదర్శ లంకామమరావతీమివ ॥ ౨౨౧ ॥ ఇతి శ్రీమద్రామాయణె సుందరకాండె సముద్రలంఘనం నామ ప్రథమస్సర్గః ॥ ౧౧౪ ॥ ౨౨౧ ॥ *************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స సాగరమనాధృష్య మతిక్రమ్య మహాబలః । త్రికూటశిఖరే లంకాం స్థితాం స్వస్థో దదర్శ హ ॥ ౧ ॥ తతః పాదపముక్తేన పుష్పవర్షేణ వీర్యవాన్ । అభివృష్టస్థితస్తత్ర బభౌ పుష్పమయో యథా ॥ ౨ ॥ యోజనానాం శతం శ్రీమాంస్తీర్త్వాప్యుత్తమవిక్రమః । అనిశ్వసన్ కపిస్తత్ర న గ్లానిమధిగచ్ఛతి ॥ ౩ ॥ శతాన్యహం యోజనానాం క్రమేయం సుబహూన్యపి । కిం పునస్సాగరస్యాంతం సంఖ్యాతం శతయోజనమ్ ॥ ౪ ॥ స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతామపి చోత్తమః । జగామ వేగవాన్లంకాం లంఘయిత్వా మహోదధిమ్ ॥ ౫ ॥ శాద్వలాని చ నీలాని గంధవంతి వనాని చ । గండవంతి చ మధ్యేన జగామ నగవంతి చ ॥ ౬ ॥ శైలాంశ్చ తరుసంఛన్నాన్వనరాజీశ్చ పుష్పితాః । అభిచక్రామ తేజస్వీ హనుమాన్ ప్లవగర్షభః ॥ ౭ ॥ స తస్మిన్నచలే తిష్ఠన్ వనాన్యుపవనా

నిచ । సనగాగ్రేచ తాంలఙ్కాం దదర్శపవనాత్మజః ॥ ౮ ॥ సరళాన్కర్ణికారాంశ్చ ఖర్జూరాంశ్చసుపుష్పితాన్।
ప్రియాళూన్ముచులిందాంశ్చ కుటజాన్కేతకానపి ॥ ౯ ॥ ప్రియంగూన్గంధపూర్ణాంశ్చ నీపాంత్సప్తచ్ఛదానపి । అ
సనాన్కోవిదారాంశ్చ కరవీరాంశ్చపుష్పితాన్ ॥ ౧౦ ॥ పుష్పభారనిబద్ధాంశ్చ తథాముకుళితానపి । పాదపా
న్విహగాకీర్ణాన్పవనాధూతమస్తకాన్ ॥ ౧౧ ॥ హంసకారండవాకీర్ణావాపీఃపద్మోత్పలాయుతాః । ఆక్రీడాన్వివి
ధాన్రమ్యాన్వివిధాంశ్చజలాశయాన్ ॥ ౧౨ ॥ సంతతాన్వివిధైర్వృక్షైస్సర్వర్తుఫలపుష్పితైః । ఉద్యానానిచ
రమ్యాణి దదర్శకపికుంజరః ॥ ౧౩ ॥ సమాసాద్యచలక్ష్మీవాన్లఙ్కాంరావణపాలితామ్ । పరిఘాభిస్సపద్మాభిస్సో
త్పలాభిరలంకృతామ్ ॥ ౧౪ ॥ సీతాపహరణార్థేన రావణేనసురక్షితామ్ । సమంతాద్విచరద్భిశ్చ రాక్షసైరుగ్ర
ధన్విభిః ॥ ౧౫ ॥ కాంచనేనావృతాంరమ్యాం ప్రాకారేణమహాపురీమ్ । గృహైశ్చగిరిసంకాశైశ్శారదాంబుదస
న్నిభైః ॥ ౧౬ ॥ పాండురాభిఃప్రతోళీభి రుచ్చాభిరభిసంవృతామ్ । అట్టాలకశతాకీర్ణాం పతాకాధ్వజమాలినీం॥
తోరణైఃకాంచనైర్దివ్యైర్లతాపఙ్క్తివిచిత్రితైః । దదర్శహనుమాన్లఙ్కాందివిదేవపురీమివ ॥ ౧౮ ॥ గిరిమూర్ధ్ని
స్థితాంలఙ్కాం పాండురైర్భవనైశ్శుభైః । దదర్శసకపిశ్శ్రేష్ఠః పురమాకాశగంయథా ॥ ౧౯ ॥ పాలితాంరాక్ష
సేంద్రేణ నిర్మితాంవిశ్వకర్మణా । ప్లవమానామివాకాశే దదర్శహనుమాన్పురీమ్ ॥ ౨౦ ॥ వప్రప్రాకారజఘ
నాం విపులాంబునవాంబరామ్ । శతఘ్నీశూలకేశాన్తామట్టాలకవతంసకామ్ ॥ ౨౧ ॥ మనసేవకృతాంలఙ్కాం
నిర్మితాంవిశ్వకర్మణా । ద్వారముత్తరమాసాద్య చింతయామాసవానరః ॥ ౨౨ ॥ కైలాసశిఖరప్రఖ్యామాలిఖంతీ
మివాంబరం । పింబతీమివచాకాశముచ్ఛ్రితైర్భవనోత్తమైః ॥ ౨౩ ॥ సంపూర్ణాంరాక్షసైర్ఘోరైర్నాగైర్భో
గవతీమివ । అచింత్యాంసుకృతాంస్పష్టాం కుబేరాధ్యుషితాంపురా ॥ ౨౪ ॥ దంష్ట్రిభిర్బహుభిశ్శూరైశ్శూలపట్ట
సపాణిభిః । రక్షితాంరాక్షసైర్ఘోరైర్గుహామాశీవిషైరివ ॥ ౨౫ ॥ తస్యాశ్చమహతీంగుప్తిం సాగరంచనిరీక్ష్య
సః । రావణంచరిపుంఘోరం చింతయామాసవానరః ॥ ౨౬ ॥ ఆగత్యాపీహహరయో భవిష్యంతినిరర్థకాః । న
హియుద్ధేనవైలఙ్కా శక్యాజేతుంసురైరపి ॥ ౨౭ ॥ ఇమాంతువిషమాందుర్గాం లఙ్కాంరావణపాలితామ్। ప్రా
ప్యాపిసమహాబాహుః కింకరిష్యతిరాఘవః ॥ ౨౮ ॥ అవకాశోనసాంత్వస్య రాక్షసేష్వభిగమ్యతే । నదానస్యన
భేదస్య నైవయుద్ధస్యదృశ్యతే ॥ ౨౯ ॥ చతుర్ణామేవహిగతిర్వానరాణాంమహాత్మనామ్ । వాలిపుత్రస్యనీలస్య
మమరాజ్ఞశ్చధీమతః ॥ ౩౦ ॥ యావజ్జానామివైదేహీం యదిజీవతివానవా । తత్రైవచింతయిష్యామి దృష్ట్వా
తాంజనకాత్మజామ్ ॥ ౩౧ ॥ తతస్సచింతయామాసముహూర్తంకపికుంజరః । గిరిశృంగేస్థితస్తస్మిన్రామస్యాభ్యు
దయేరతః ॥ ౩౨ ॥ అనేనరూపేణమయానశక్యారక్షసాంపురీ । ప్రవేష్టుంరాక్షసైర్గుప్తా క్రూరైర్బలసమన్వి
తైః ॥ ౩౩ ॥ ఉగ్రౌజసోమహావీర్యా బలవంతశ్చరాక్షసాః । వంచనీయామయాసర్వే జానకీంపరిమార్గతా ॥౩౪॥
లక్ష్యాలక్ష్యేణరూపేణ రాత్రౌలఙ్కాపురీమయా । ప్రవేష్టుంప్రాప్తకాలంమే కృత్యంసాధయితుంమహత్ ॥౩౫
తాంపురీంతాదృశీందృష్ట్వాదురాధర్షాంసురాసురైః । హనూమాంశ్చింతయామాసవినిశ్వస్యముహుర్ముహుః॥౩౬
కేనోపాయేనపశ్యేయం మైథిలీంజనకాత్మజామ్ । అదృష్టోరాక్షసేంద్రేణ రావణేనదురాత్మనా ॥ ౩౭ ॥ నవిన
శ్యేత్కథంకార్యం రామస్యవిదితాత్మనః। ఏకామేకశ్చపశ్యేయం రహితేజనకాత్మజామ్ ॥ ౩౮ ॥ భూతాశ్చార్థా
విపద్యంతేదేశకాలవిరోధితాః । విక్లబందూతమాసాద్య తమస్సూర్యోదయేయథా ॥ ౩౯ ॥ అర్థానర్థాంతరే
బుద్ధిర్నిశ్చితాపినశోభతే । ఘాతయంతిహికార్యాణి దూతాఃపండితమానినః ॥ ౪౦ ॥ నవినశ్యేత్కథంకార్యం
వైక్లబ్యంనకథంభవేత్ । లంఘనంచసముద్రస్య కథంనునవృథాభవేత్ ॥ ౪౧ ॥ మయిదృష్టేతురక్షోభీరామస్య

విదితాత్మనః । భవేద్వ్యర్థమిదంకార్యం రావణానర్థమిచ్ఛతః ॥ ౪౨ ॥ నహిశక్యంక్వచిత్స్థాతుమవిజ్ఞాతేనరాక్షసైః । అపిరాక్షసరూపేణ కిముతాన్యేనకేనచిత్ ॥ ౪౩ ॥ వాయురప్యత్రనజ్ఞాతశ్చరేదితిమతిర్మమ । నహ్యస్త్యవిదితంకించిద్రాక్షసానాం బలీయసామ్ ॥ ౪౪ ॥ ఇహాహంయదితిష్ఠామి స్వేనరూపేణసంవృతః । వినాశముపయాస్యామి భర్తురర్థశ్చహాస్యతే ॥ ౪౫ ॥ తదహంస్వేనరూపేణ రజన్యాంహ్రస్వతాంగతః । లఙ్కామభిపతిష్యామి రాఘవస్యార్థసిద్ధయే ॥ ౪౬ ॥ రావణస్యపురీంరాత్రౌ ప్రవిశ్యసుదురాసదామ్ । విచిన్వన్భవనంసర్వం ద్రక్ష్యామి జనకాత్మజామ్ ॥ ౪౭ ॥ ఇతిసంచింత్యహనుమాం స్తూర్యస్యాస్తమయంకపిః । ఆచకాంక్షేతదావీరో వైదేహ్యాదర్శనోత్సుకః ॥ ౪౮ ॥ సూర్యేచాస్తంగతేరాత్రౌ దేహంసంక్షిప్యమారుతిః । వృషదంశకమాత్రస్సన్బభూవాద్భుతదర్శనః ॥ ౪౯ ॥ ప్రదోషకాలేహనుమాం స్తూర్ణముత్ప్లుత్యవీర్యవాన్ । ప్రవివేశపురీంరమ్యాంసువిభక్తమహాపథాం ॥ ౫౦ ॥ ప్రాసాదమాలావితతాం స్తంభైఃకాంచనరాజతైః । శాతకుంభమయైర్జాలైర్గంధర్వనగరోపమాం ॥ ౫౧ ॥ సప్తభౌమాష్టభౌమైశ్చ సదదర్శమహాపురీం । తలైస్స్ఫాటికసంకీర్ణైః కార్తస్వరవిభూషితైః ॥ వైడూర్యమణిచిత్రైశ్చ ముక్తాజాలవిరాజితైః । తలైశ్శుశుభిరేతాని భవనాన్యత్రరక్షసామ్ ॥ ౫౩ ॥ కాంచనానివిచిత్రాణి తోరణానిచరక్షసాం । లఙ్కాముద్యోతయామాసు స్సర్వతస్సమలంకృతాం ॥ ౫౪ ॥ అచిన్త్యామద్భుతాకారాం దృష్ట్వాలఙ్కాంమహాకపిః । ఆసీద్విషణ్ణోహృష్టశ్చ వైదేహ్యాదర్శనోత్సుకః ॥ ౫౫ ॥ ఓమ్ ॥ సపాండురోద్విద్ధవిమానమాలినీం మహార్హజాంబూనదజాలతోరణామ్ । యశస్వినీంరావణబాహుపాలితాం క్షపాచరైర్భీమబలైస్సమావృతామ్ ॥ ౫౬ ॥ చంద్రోఽపిసాచివ్యమివాస్యకుర్వంస్తారాగణైర్మధ్యగతోవిరాజన్ । జ్యోత్స్నావితానేనవితత్యలోక ముత్తిష్ఠతేనైక సహస్రరశ్మిః ॥ ౫౭ ॥ శంఖప్రభంక్షీరమృణాళవర్ణముద్గచ్ఛమానంవ్యవభాసమానమ్ । దదర్శచంద్రంసహరిప్రవీరః పోప్లూయమానంసరసీవహంసమ్ ॥ ౫౮ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ౧౭ ॥ ౩౪౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సలంబశిఖరేలంబె లంబతోయదసన్నిభె । సత్త్వమాస్థాయమేధావీ హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧ ॥ నిశిలఙ్కాం మహాసత్త్వో వివేశకపికుంజరః । రమ్యకాననతోయాఢ్యాం పురీంరావణపాలితామ్ ॥ ౨ ॥ శారదాంబుధరప్రఖ్యైర్భవనైరుపశోభితామ్ । సాగరోపమనిర్ఘోషాంసాగరానిలసేవితాం ॥ సుపుష్టబలసంఘుష్టాం యథైవ విటపావతీమ్ । చారుతోరణనిర్యూహాం పాండురద్వారతోరణామ్ ॥ ౪ ॥ భుజగాచరితాంగుప్తాం శుభాంభోగవతీమివ । తాంసవిద్యుద్ఘనాకీర్ణాం జ్యోతిర్మార్గనిషేవితామ్ ॥ ౫ ॥ మందమారుతసంచారాం యథేంద్రస్యామరావతీమ్ । శాతకుంభేనమహతాప్రాకారేణాభిసంవృతామ్ ॥ ౬ ॥ కింకిణీజాలఘోషాభిః పతాకాభిరలంకృతామ్ । ఆసాద్యసహసాహృష్టః ప్రాకారమభిపేదివాన్ ॥ ౭ ॥ విస్మయావిష్టహృదయః పురీమాలోక్యసర్వతః । జాంబూనదమయైర్ద్వారైర్వైడూర్యకృతవేదికైః ॥ ౮ ॥ వజ్రస్ఫటికముక్తాభిర్మణికుట్టిమభూషితైః । తప్తహాటకనిర్యూహై రాజతామలపాండురైః ॥ ౯ ॥ వైడూర్యకృతసోపానైః స్ఫాటికాంతరపాంసుభిః । చారుసంజవనోపేతైః ఖమివోత్పతితైశ్శుభైః ॥ ౧౦ ॥ క్రౌంచబర్హిణసంఘుష్టై రాజహంసనిషేవితైః । తూర్యాభరణనిర్ఘోషైస్సర్వతఃప్రతినాదితామ్ ॥ ౧౧ ॥ వస్వోకసారాప్రతిమాంసమీక్ష్యనగరీంతతః । ఖమివోత్పతితాంలఙ్కాం జహర్షహనుమాన్కపిః ॥ ౧౨ ॥ తాంసమీక్ష్యపురీంలంకాం రాక్షసాధిపతేశ్శుభామ్ । అనుత్తమామృద్ధియుతాం చింతయామాసవీర్యవాన్ ॥ ౧౩ ॥ నేయమన్యేననగరీ శక్యాధర్షయితుంబలాత్ । రక్షితారాక్షసబలై రుద్యతాయుధధారిభిః ॥ ౧౪ ॥ కుముదాంగదయోర్వాపి సుషేణస్యమహాకపేః ।

ప్రసిద్ధేయంభవేద్భూమి ర్మైందద్వివిదయోరపి ॥ ౧౫ ॥ వివస్వతస్తనూజస్య హరేశ్చకుశపర్వణః । ఋక్షస్య కేతుమాలస్య మమచైవగతిర్భవేత్ ॥ ౧౬ ॥ సమీక్ష్యతుమహాబాహూ రాఘవస్యపరాక్రమమ్ । లక్ష్మణస్యచ విక్రాంత మభవత్ప్రీతిమాన్కపిః ॥ ౧౭ ॥ తాంరత్నవసనోపేతాం కోష్ఠాగారావతంసకామ్ । యంత్రాగార స్తనీమృద్ధాం ప్రమదామివభూషితామ్ ॥ ౧౮ ॥ తాంనష్టతిమిరాందీప్తై ర్భాస్వరైశ్చమహాగృహైః । నగరీం రాక్షసేంద్రస్య దదర్శసమహాకపిః ॥ ౧౯ ॥ అథసాహరిశార్దూలం ప్రవిశంతం మహాబలమ్ । నగరీస్వేనరూపేణ దదర్శపవనాత్మజమ్ ॥ ౨౦ ॥ సాతంహరివరందృష్ట్వా లఙ్కారావణపాలితా । స్వయమేవోత్థితాతత్ర వికృతానన దర్శనా ॥ ౨౧ ॥ పురస్తాత్కపివీరస్య వాయుసూనోరతిష్ఠత । ముంచమానామహానాద మబ్రవీత్పవనాత్మజమ్ ॥ కస్త్వంకేనచకార్యేణ ఇహప్రాప్తోవనాలయ । కథయస్వేహయత్తత్త్వం యావత్ప్రాణాధరంతితే ॥ ౨౩ ॥ నశక్యాఖల్వియంలఙ్కా ప్రవేష్టుంవానరత్వయా । రక్షితారావణబలై రభిగుప్తాసమంతతః ॥ ౨౪ ॥ అథతామబ్రవీద్వీరో హనూమానగ్రతస్థితాం । కథయిష్యామితేతత్త్వం యన్మాంత్వం పరిపృచ్ఛసి ॥ ౨౫ ॥ కాత్వంవిరూపనయనా పురద్వారేవతిష్ఠసి । కిమర్థంచాపిమాం రుద్ధ్వా నిర్భర్త్సయసిదారుణా ॥ ౨౬ ॥ హనూమద్వచనంశ్రుత్వా లంకాసాకామరూపిణీ । ఉవాచవచనంక్రుద్ధా పరుషంపవనాత్మజమ్ ॥ ౨౭ ॥ అహంరాక్షసరాజస్య రావణస్యమహాత్మనః । ఆజ్ఞాప్రతీక్షాదుర్ధర్షా రక్షామినగరీమిమామ్ ॥ ౨౮ ॥ నశక్యామామవజ్ఞాయ ప్రవేష్టుంనగరీత్వయా । అద్యప్రాణైఃపరిత్యక్త స్స్వప్స్యసేనిహతోమయా ॥ ౨౯ ॥ అహంహినగరీలంకా స్వయమేవప్లవంగమ । సర్వతఃపరిరక్షామి హ్యేతత్తేకథితంమయా ॥ ౩౦ ॥ లంకాయావచనంశ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః । యత్నవాంత్సహరిశ్రేష్ఠస్థితశ్శైలఇవాపరః ॥ ౩౧ ॥ సతాంస్త్రీరూపవికృతాం దృష్ట్వావానరపుంగవః । ఆబభాషేథమేధావీ సత్త్వవాన్ప్లవగర్షభః ॥ ౩౨ ॥ ద్రక్ష్యామినగరీంలంకాంసాట్టప్రాకారతోరణామ్ । ఇత్యర్థమిహసంప్రాప్తః పరంకౌతూహలంహిమే ॥ ౩౩ ॥ వనాన్యుపవనానీహలంకాయాఃకాననానిచ । సర్వతోగృహముఖ్యానిద్రష్టుమాగమనంహిమే ॥ ౩౪ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా లంకాసాకామరూపిణీ । భూయఏవపునర్వాక్యం బభాషేపరుషాక్షరమ్ ॥ మామనిర్జిత్యదుర్బుద్ధే రాక్షసేశ్వరపాలితామ్ । నశక్యాహ్యద్యతేద్రష్టుంపురీయంవానరాధమ ॥ తతస్సకపిశార్దూల స్తామువాచనిశాచరీమ్ । దృష్ట్వాపురీమిమాంభద్రే పునర్యాస్యేయథాగతమ్ । ౩౭ ॥ తతః కృత్వామహానాదం సావైలంకాభయావహం । తలేనవానరశ్రేష్ఠం తాడయామాసవేగితా ॥ ౩౮ ॥ తతస్సకపిశార్దూలో లంకయాతాడితోభృశం । ననాదసుమహానాదం వీర్యవాన్పవనాత్మజః ॥ ౩౯ ॥ తతస్సంవర్తయామాస వామహస్తస్యసోంగులీః । ముష్టినాభిజఘానైనాం హనూమాన్క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౪౦ ॥ స్త్రీచేతిమన్యమానేన నాతిక్రోధఃస్వయంకృతః । సాతుతేనప్రహారేణ విహ్వలాంగీ నిశాచరీ ॥ ౪౧ ॥ పపాతసహసాభూమౌ వికృతాననదర్శనా । తతస్తుహనుమాన్ప్రాజ్ఞ స్తాందృష్ట్వావినిపాతితామ్ ॥ ౪౨ ॥ కృపాంచకారతేజస్వీ మన్యమానఃస్త్రియంతుతామ్ । తతోవైభృశసంవిగ్నాలఙ్కాసాగద్గదాక్షరమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఉవాచాగర్వితంవాక్యం హనూమంతంప్లవంగమం । ప్రసీదసుమహాబాహో త్రాయస్వహరిసత్తమ ॥ ౪౪ ॥ సమయేసౌమ్యతిష్ఠంతి సత్త్వవంతోమహాబలాః । అహంతునగరీలఙ్కా స్వయమేవప్లవంగమ ॥ ౪౫ ॥ నిర్జితాహంత్వయావీర విక్రమేణమహాబల । ఇదంతుతథ్యంశృణువై బ్రువంత్యామేహరీశ్వర ॥ ౪౬ ॥ స్వయంభువాపురాదత్తం వరదానంయథామమ । యదాత్వాంవానరఃకశ్చి ద్విక్రమాద్వశమానయేత్ ॥ ౪౭ ॥ తదాత్వయాహివిజ్ఞేయంరక్షసాంభయమాగతమ్ । సహిమేసమయస్సౌమ్య ప్రాప్తోద్యతవదర్శనాత్ ॥ ౪౮ ॥ స్వయంభువిహితస్సత్యోనతస్యాస్తివ్యతిక్రమః ।

సీతానిమిత్తం రాజ్ఞస్తు రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౪౯ ॥ రక్షసాంచైవ సర్వేషాం వినాశస్సముపాగతః । తత్ప్రవిశ్య హరిశ్రేష్ఠ పురీం రావణపాలితామ్ ॥ ౫౦ ॥ విధత్స్వ సర్వకార్యాణి యానియానీహ వాంఛసి ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవిశ్య శాపోపహతాం హరీశ్వరశ్శుభాంపురీం రాక్షసముఖ్యపాలితామ్ । యదృచ్ఛయా త్వం జనకాత్మజాం సతీం మార్గస్వ సర్వత్ర గతో యథాసుఖమ్ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ౧౨౦౦౦ ॥ గాయిత్రీ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే తృతీయస్సర్గః ॥ ౫౬౭ ॥ ౧౧౩౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ గాయిత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ సనిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లంకాం తాం కామరూపిణీమ్ । విక్రమేణ మహాతేజా హనూమాన్కపిసత్తమః ॥ ౧ ॥ అద్వారేణ మహాబాహుః ప్రాకారమభిపుప్లువే । ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం కపిరాజహితంకరః ॥ ౨ ॥ చక్రేథ పాదం సవ్యం చ శత్రూణాం స తు మూర్ధని । ప్రవిష్టస్సత్త్వసంపన్నో నిశాయాం మారుతాత్మజః ॥ ౩ ॥ స మహాపథమాస్థాయ ముక్తాపుష్పవిరాజితమ్ । తతస్తు తాం పురీం లంకాం రమ్యామభియయౌ కపిః ॥ ౪ ॥ హసితోత్కృష్టనినదైస్తూర్యఘోషపురస్సరైః । వజ్రాంకుశనికాశైశ్చ వజ్రజాలవిభూషితైః ॥ ౫ ॥ గృహమేఘైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యౌరివాంబుదైః । ప్రజజ్వాల తదా లంకా రక్షోగణగృహైశ్శుభైః ॥ ౬ ॥ సితాభ్రసదృశైశ్చిత్రైః పద్మస్వస్తికసంస్థితైః । వర్ధమానగృహైశ్చాపి సర్వతస్సువిభూషితా ॥ ౭ ॥ తాంచిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజహితంకరః । రాఘవార్థం చరంఛ్ఛ్రీమాన్దదర్శ చ ననంద చ ॥ భవనాద్భవనం గచ్ఛన్దదర్శ పవనాత్మజః । వివిధాకృతిరూపాణి భవనాని తతస్తతః ॥ ౯ ॥ శుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్థానస్వరభూషితమ్ । స్త్రీణాం మదసమృద్ధానాం దివి చాప్సరసామివ ॥ ౧౦ ॥ శుశ్రావ కాంచీనినదం నూపురాణాం చ నిస్స్వనం । సోపాననినదాంశ్చైవ భవనేషు మహాత్మనాం ॥ ౧౧ ॥ ఆస్ఫోటితనినాదాంశ్చ క్ష్వేళితాంశ్చ తతస్తతః । శుశ్రావ జపతాం తత్ర మంత్రాన్రక్షోగృహేషు వై ॥ ౧౨ ॥ స్వాధ్యాయనిరతాంశ్చైవ యాతుధానాన్దదర్శ సః । రావణస్తవసంయుక్తాన్గర్జతో రాక్షసానపి ॥ ౧౩ ॥ రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం మహత్ । దదర్శ మధ్యమే గుల్మే రాక్షసస్య చరాన్బహూన్ ॥ ౧౪ ॥ దీక్షితాన్జటిలాన్ముండాన్గోజినాంబరవాససః । దర్భముష్టిప్రహరణానగ్నికుండాయుధాంస్తథా ॥ ౧౫ ॥ కూటముద్గరపాణీంశ్చ దండాయుధధరానపి । ఏకాక్షానేకకర్ణాంశ్చ చలలంబపయోధరాన్ ॥ ౧౬ ॥ కరాళాన్భుగ్నవక్త్రాంశ్చ వికటాన్వామనాంస్తథా । ధన్వినః ఖడ్గినశ్చైవ శతఘ్నీముసలాయుధాన్ ॥ ౧౭ ॥ శక్తివృక్షాయుధాంశ్చాపి పట్టసాశనిధారిణః । క్షేపణీపాశహస్తాంశ్చ దదర్శ స మహాకపిః ॥ ౧౮ ॥ పరిఘోత్తమహస్తాంశ్చ విచిత్రకవచోజ్జ్వలాన్ । నాతిస్థూలాన్నాతికృశాన్నాతిప్రస్వాతిదీర్ఘకాన్ ॥ ౧౯ ॥ నాతిగౌరాన్నాతికృష్ణాన్నాతికుబ్జాన్నవామనాన్ । విరూపాన్బహురూపాంశ్చ సురూపాంశ్చ సువర్చసః ॥ ౨౦ । పతాకాధ్వజినశ్చైవ దదర్శ వివిధాయుధాన్ । స్రగ్విణస్త్వనులిప్తాంశ్చ వరాభరణభూషితాన్ ॥ ౨౧ ॥ నానావేషసమాయుక్తాన్యథాస్వైరగతాన్బహూన్ । తీక్ష్ణశూలధరాంశ్చైవ వజ్రిణశ్చ మహాబలాన్ ॥ ౨౨ ॥ శతసాహస్రమవ్యగ్రమారక్షం మధ్యమం కపిః । రక్షోధిపతినిర్దిష్టం దదర్శాంతఃపురాగ్రతః ॥ ౨౩ ॥ స తదా తద్గృహం దృష్ట్వా మహాహాటకతోరణమ్ । రాక్షసేంద్రస్య విఖ్యాతమద్రిమూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితం ॥ ౨౪ ॥ పుండరీకావతంసాభిః పరిఘాభిస్సమావృతం । ప్రాకారావృతమత్యర్థం దదర్శ స మహాకపిః ॥ ౨౫ ॥ త్రివిష్టపనిభం దివ్యం దివ్యనాదనినాదితం । వాజిహేషితసంఘుష్టం నాదితం భూషణైస్తథా ॥ రథైర్యానైర్విమానైశ్చ తథా హయగజైశ్శుభైః । వారణైశ్చ చతుర్దంతైః శ్వేతాభ్రనిచయోపమైః ॥ ౨౭ ॥ భూషితం రుచిరద్వారం మత్తైశ్చ మృగపక్షిభిః । రక్షితం సుమహావీర్యైర్యాతుధానైస్సహస్రశః ॥ ౨౮ ॥ రా

క్షసాధిపతేస్తూర్ణ ప్రతస్తూవివేశ గృహంకపిః ॥ ఓమ్ ॥ సహేమజాంబూనదచక్రవాళం మహార్హముక్తామణిభూషితాంతం । పరార్ధ్యకాలాగరుచందనాక్తం సరావణాంతఃపురమావివేశ ॥ ౨౯ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే చతుర్థస్సర్గః ॥ ౪౦ ॥ ౯౪౦౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సమధ్యం గతమంశుమంతం జ్యోత్స్నావితానం మహదుద్వమంతమ్ । దదర్శ ధీమాన్దివి భానుమంతం గోష్ఠే వృషం మత్తమివ భ్రమంతమ్ ॥ ౧ ॥ లోకస్య పాపాని వినాశయంతం మహోదధించాపి సమేధయంతమ్ । భూతాని సర్వాణి విరాజయంతం దదర్శ శీతాంశుమథాభియాంతమ్ ॥ ౨ ॥ యాభాతిలక్ష్మీర్భువిమందరస్థాతథా ప్రదోషేషుచసాగరస్థా । తథైవతోయేషుచపుష్కరస్థారరాజసాచారునిశాకరస్థా ॥ ౩ ॥ హంసోయథారాజతపంజరస్థస్సింహోయథా మందరకందరస్థః । వీరోయథాగర్వితకుంజరస్థశ్చంద్రోవిబభ్రాజతథామ్బరస్థః ॥ ౪ ॥ స్థితఃకకుద్మానివ తీక్ష్ణశృంగో మహాచలశ్శ్వేతఇవోచ్చశృంగః । హస్తీవ జాంబూనదబద్ధశృంగో రరాజచంద్రఃపరిపూర్ణశృంగః ॥ ౫ ॥ వినష్టశీతాంశుతుషారపంకో మహాగ్రహగ్రాహవినష్టపంకః । ప్రకాశలక్ష్మ్యాశ్రయనిర్మలాంకో రరాజచంద్రో భగవాంచ్ఛశాంకః ॥ ౬ ॥ శిలాతలం ప్రాప్య యథా మృగేంద్రోమహారణంప్రాప్య యథాగజేంద్రః । రాజ్యం సమాసాద్య యథా నరేంద్రస్తథాప్రకాశో విరరాజ చంద్రః ॥ ౭ ॥ ప్రకాశచంద్రోదయనష్టదోషః ప్రవృత్తరక్షఃపిశితాశదోషః । రామాభిరామేరితచిత్తదోషస్స్వర్గప్రకాశోభగవాన్ప్రదోషః ॥ ౮ ॥ తంత్రీస్వనాఃకర్ణసుఖాఃప్రవృత్తా స్స్వపంతినార్యఃపతిభిస్సువృత్తాః । నక్తంచరాశ్చాపితథాప్రవృత్తా విహర్తుమత్యద్భుతరౌద్రవృత్తాః ॥ ౯ ॥ మత్తప్రమత్తానిసమాకులాని రథాశ్వభద్రాసనసంకులాని । వీరశ్రియావాపి సమాకులాని దదర్శధీమాన్సకపిఃకులాని ॥ ౧౦ ॥ పరస్పరంచాధికమాక్షిపంతిభుజాంశ్చపీనానధివిక్షిపంతి । మత్తప్రలాపా నధివిక్షిపంతి మత్తానిచాన్యోన్యమధిక్షిపంతి ॥ ౧౧ ॥ రక్షాంసి వక్షాంసిచవిక్షిపంతి గాత్రాణికాన్తాసుచవిక్షిపంతి । రూపాణిచిత్రాణిచవిక్షిపంతి దృఢానిచాపానిచవిక్షిపంతి॥ దదర్శకాంతాశ్చసమాలభంత్య స్తథాపరాస్తత్రపునస్స్వపంత్యః । సురూపవక్త్రాశ్చతథాహసంత్యఃక్రుద్ధాఃపరాశ్చాపివినిశ్వసంత్యః ॥ ౧౩ ॥ మహాగజైశ్చాపితథానదద్భిస్సుపూజితైశ్చాపితథాసుసద్భిః । రరాజవీరైశ్చవినిశ్వసద్భి ర్హ్రదోభుజంగైరివనిశ్వసద్భిః ॥ ౧౪ ॥ బుద్ధిప్రధానాన్రుచిరాభిధానాం త్సంశ్రద్ధధానాన్జగతఃప్రధానాన్ । నానావిధానాన్రుచిరాభిధానా న్దదర్శతస్యాం పురియాతుధానాన్ ॥ ౧౫ ॥ ననందదృష్ట్వాసచ తాంత్సురూపాన్నానాగుణానాత్మగుణానురూపాన్ । విద్యోతమానాంత్సతదానురూపాన్దదర్శకాంశ్చిచ్చపునర్విరూపాన్ ॥ ౧౬ ॥ తతోవరార్హాస్సువిశుద్ధభావా స్తేషాంస్త్రియ స్తత్రమహానుభావాః । ప్రియేషుపానేషుచసక్తభావా దదర్శతారాఇవసుప్రభావాః ॥ ౧౭ ॥ శ్రియాజ్వలంతీస్త్రపయోపగూఢా నిశీథకాలేరమణోపగూఢాః । దదర్శకాశ్చిత్ప్రముదోపగూఢా యథావిహంగాః కుసుమోపగూఢాః ॥ ౧౮ ॥ అన్యాఃపునర్హర్మ్యతలోప విష్టాస్తత్ర ప్రియాంకేషుసుఖోపవిష్టాః । భర్తుఃప్రియాధర్మపరానివిష్టాదదర్శధీమాన్మదనాభివిష్టాః ॥ ౧౯ ॥ అప్రావృతాఃకాంచనరాజివర్ణాః కాశ్చిత్పరార్ధ్యాస్తపనీయవర్ణాః । పునశ్చకాశ్చిచ్ఛశలక్ష్మవర్ణాః కాంతప్రహీణారుచిరాంగవర్ణాః ॥ ౨౦ ॥ తతఃప్రియాన్ప్రాప్యమనోభిరామాం త్సుప్రీతియుక్తాఃప్రసమీక్ష్యరామాః । గృహేషుహృష్టాఃపరమాభిరామాః హరిప్రవీరస్సదదర్శరామాః ॥ ౨౧ ॥ చంద్రప్రకాశాశ్చహివక్త్రమాలా వక్రాక్షిపక్ష్మాశ్చసునేత్రమాలాః । విభూషణానాంచదదర్శమాలాః శతహ్రదానామివచారుమాలాః ॥ ౨౨ ॥ నత్వేవసీతాంపరమాభిజాతాంపథిస్థితే రాజకులేప్రజాతామ్ । లతాంప్రఫుల్లామివసాధుజాతాందదర్శతన్వీంమనసాభిజాతామ్ ॥ ౨౩ ॥

సనాతనేవర్త్మని సన్నివిష్టాం రామేక్షణాం తాం మదనాభివిష్టాం । భర్తుర్మనశ్శ్రీమదనుప్రవిష్టాం స్త్రీభ్యో వరాభ్యశ్చ సదా విశిష్టామ్ ॥ ౨౪ ॥ ఉష్ణార్దితాం సానుసృతాస్రకంఠీం పురా వరార్హోత్తమనిష్కకంఠీమ్ । సుజాతపక్ష్మామభిరక్తకంఠీం వనే ప్రనృత్తామివ నీలకంఠీమ్ ॥ ౨౫ ॥ అవ్యక్తరేఖామివ చంద్రరేఖాం పాంసుప్రదిగ్ధామివ హేమరేఖామ్ । క్షతప్రరూఢామివ బాణరేఖాం వాయుప్రభిన్నామివ మేఘరేఖామ్ ॥ ౨౬ ॥ సీతామపశ్యన్మనుజేశ్వరస్య రామస్య పత్నీం వదతాం వరస్య । బభూవ దుఃఖాభిహతశ్చిరస్య ప్లవంగమో మంద ఇవాచిరస్య ॥ ౨౭ ॥

* ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పఞ్చమస్సర్గః ॥ ౩౭౩ ॥ ౭౪౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స నికామం విమానేషు విషణ్ణః కామరూపధృత్ । విచచార పునర్లఙ్కాం లాఘవేన సమన్వితః ॥ ౧ ॥ ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ । ప్రాకారేణార్కవర్ణేన భాస్వరేణాభిసంవృతమ్ ॥ ౨ ॥ రక్షితం రాక్షసైర్ఘోరైస్సింహైరివ మహద్వనమ్ । సమీక్షమాణో భవనం చకాశే కపికుంజరః ॥ ౩ ॥ రూప్యకోపహితైశ్చిత్రైస్తోరణైర్హేమభూషితైః । విచిత్రాభిశ్చ కక్ష్యాభిర్ద్వారైశ్చ రుచిరైర్వృతమ్ ॥ ౪ ॥ గజాస్థితైర్మహామాత్రైః శూరైశ్చ విగతశ్రమైః । ఉపస్థితమసంహార్యైర్హయైః స్యందనయాయిభిః ॥ ౫ ॥ సింహవ్యాఘ్రతనుత్రాణైర్దాంతకాంచనరాజతైః । ఘోషవద్భిర్విచిత్రైశ్చ సదా విచరితం రథైః ॥ ౬ ॥ బహురత్నసమాకీర్ణం పరార్ధ్యాసనభాజనమ్ । మహారథసమావాసం మహారథమహాసనమ్ ॥ ౭ ॥ దృశ్యైశ్చ పరమోదారైస్తైస్తైశ్చ మృగపక్షిభిః । వివిధైర్బహుసాహస్రైః పరిపూర్ణం సమంతతః ॥ ౮ ॥ వినీతైరంతపాలైశ్చ రక్షోభిశ్చ సురక్షితమ్ । ముఖ్యాభిశ్చ వరస్త్రీభిః పరిపూర్ణం సమంతతః ॥ ౯ ॥ ముదితప్రమదారత్నం రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ । వరాభరణసంహ్రాదైస్సముద్రస్వననిస్వనమ్ ॥ ౧౦ ॥ తద్రాజగుణసమ్పన్నం ముఖ్యైశ్చ వరచందనైః । మహాజనైస్సమాకీర్ణం సింహైరివ మహద్వనమ్ ॥ ౧౧ ॥ భేరీమృదంగాభిరుతం శంఖఘోషనినాదితమ్ । నిత్యార్చితం పర్వహుతం పూజితం రాక్షసైస్సదా ॥ ౧౨ ॥ సముద్రమివ గమ్భీరం సముద్రమివ నిస్వనమ్ । మహాత్మనో మహద్వేశ్మ మహారత్నపరిచ్ఛదం॥ మహారత్నసమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః । విరాజమానం వపుషా గజాశ్వరథసంకులమ్ ॥ ౧౪ ॥ లఙ్కాభరణమిత్యేవ సోఽమన్యత మహాకపిః । చచార హనుమాంస్తత్ర రావణస్య సమీపతః ॥ ౧౫ ॥ (స సంక్షిప్యాత్మనః కాయం ప్రవిశ్యానుపలక్షితః । చింతయామాస మనసా ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః ॥ ౧౬ ॥ కపిప్రవీరో హనుమాన్రాఘవప్రియకామ్యయా । కీదృశీ బంధనే బద్ధా ముక్తా వా స్వైరచారిణీ ॥ ౧౭ ॥ కాశ్చ రక్షంతి రాక్షస్యః కథంరూపా చ మైథిలీ । నదృష్టపూర్వా చ మయా వైదేహీ జనకాత్మజా ॥ ౧౮ ॥ ఇంగితైశ్చానుమానైశ్చ మయా జ్ఞేయా భవిష్యతి । ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧౯ ॥ అన్వియేష తదా సీతాం రాఘవప్రియకామ్యయా) । గృహాద్గృహం రాక్షసానాముద్యానాని చ వానరః ॥ ౨౦ ॥ వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః । అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్ ॥ ౨౧ ॥ తతోఽన్యత్పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్ । అథ మేఘప్రతీకాశం కుమ్భకర్ణనివేశనమ్ ॥ ౨౨ ॥ విభీషణస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః । మహోదరస్య చ తథా విరూపాక్షస్య చైవ హి ॥ ౨౩ ॥ విద్యుజ్జిహ్వస్య భవనం విద్యున్మాలేస్తథైవ చ । వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః ॥ ౨౪ ॥ ధూమ్రాక్షస్యాపి సమ్పాతేర్భవనం మారుతాత్మజః । విద్యుద్రూపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య చ ॥ ౨౫ ॥ శుకస్య చ మహాతేజాస్సారణస్య చ ధీమతః । తథా చేంద్రజితో వేశ్మ జగామ హరియూథపః ॥ ౨౬ ॥ రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రోస్తథైవ చ । జమ్బుమాలేస్సుమాలేశ్చ జగామ హరిసత్తమః ॥ ౨౭ ॥ శుకనాభస్య వక్రస్య శఠస్య వికటస్య చ । హ్రస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః ॥ ౨౮ ॥ యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజ

గ్రీవస్యనాదినః । విద్యుజ్జిహ్వేంద్రజిహ్వానాం తథాహస్తిముఖస్యచ ॥ ౨౯ ॥ కరాళస్యపిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవహి । (ఉగ్రవక్త్రస్యఘోరస్య ఘోరరావస్యరక్షసః) ॥ ౩౦ ॥ క్రమమాణఃక్రమెణైవహనూమాన్మారుతాత్మజః । తెషుతేషు మహార్హేషు భవనేషుమహాయశాః ॥ ౩౧ ॥ తెషామృద్ధిమతామృద్ధిం దదర్శ సమహాకపిః । సర్వేషాం సమతిక్రమ్య భవనాని సమంతతః ॥ ౩౨ ॥ ఆససాదాథలక్ష్మీవాన్రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ । రావణస్యోపశాయిన్యో దదర్శ హరిసత్తమః ॥ ౩౩ ॥ విచరన్హరిశార్దూలో రాక్షసీర్వికృతేక్షణాః । శూలముద్గరహస్తాశ్చ శక్తితోమరధారిణీః ॥ ౩౪ ॥ దదర్శవివిధాన్గుల్మాంస్తత్రరక్షఃపతెర్గృహే । రాక్షసాంశ్చ మహాకాయాన్నానాప్రహరణోద్యతాన్ ॥ ౩౫ ॥ రక్తాంచ్ఛ్వేతాంత్సితాంశ్చైవ హరీంశ్చైవ మహాజవాన్ । కులీనాన్రూపసమ్పన్నాన్గజాన్పరగజారుజాన్ ॥ ౩౬ ॥ నిష్ఠితాన్గజశిక్షాయామైరావతసమాన్యుధి । నిహంతౄన్పరసైన్యానాం గృహే తస్మిన్దదర్శసః ॥ ౩౭ ॥ క్షరతశ్చమహామెఘాంత్స్రవతశ్చ యథాగిరీన్ । మెఘస్తనితనిర్ఘోషాన్దుర్ధర్షాన్సమరే పరైః ॥ సహస్రంవాహినీస్తత్ర జాంబూనదపరిష్కృతాః । హేమజాలపరిచ్ఛన్నాస్తరుణాదిత్యసన్నిభాః ॥ ౩౯ ॥ శిబికావివిధాకారాస్సకపిర్మారుతాత్మజః । లతాగృహాణిచిత్రాణి చిత్రశాలాగృహాణిచ ॥ ౪౦ ॥ క్రీడాగృహాణిచాన్యాని దారుపర్వతకానపి । కామస్యచగృహం రమ్యం దివాగృహకమేవచ ॥ ౪౧ ॥ దదర్శరాక్షసేంద్రస్య రావణస్యనివెశనె । సమందరగిరిప్రఖ్యం మయూరస్థానసంకులమ్ ॥ ౪౨ ॥ ధ్వజయష్టిభిరాకీర్ణందదర్శభవనోత్తమం। అనేకరత్నసంకీర్ణం నిధిజాలంసమంతతః ॥ ౪౩ ॥ ధీరనిష్ఠితకర్మాంతంగృహంభూతపతేరివ। అర్చిర్భిశ్చాపిరత్నానాం తెజసారావణస్యచ ॥ ౪౪ ॥ విరరాజాథతద్వేశ్మ రశ్మివానివరశ్మిభిః । జాంబూనదమయాన్యేవ శయనాన్యాసనానిచ ॥ ౪౫ ॥ భాజనానిచముఖ్యాని దదర్శహరియూథపః । మధ్వాసవకృతక్లేదం మణిభాజనసంకులం॥ మనోరమమసమ్బాధం కుబెరభవనంయథా । చందనాగరుధూపైశ్చ దివ్యధూపైస్సుధూపితమ్ ॥ ౪౭ ॥ మాల్యదామభిరాకీర్ణం పుష్పభక్తివిరాజితమ్ । దివ్యగంధానసిక్తాభిర్దీపికాభిర్విదీపితమ్ ॥ ౪౮ ॥ లోకపాలాన్పరిత్యజ్య తచ్ఛ్రీమేవసమావృతమ్ । నూపురాణాంచఘోషెణ కాంచీనాంనినదేనచ॥ ౪౯ ॥ మృదంగతలఘోషైశ్చ ఘోషవద్భిర్వినాదితమ్ । ప్రాసాదసంఘాతయుతం స్త్రీరత్నశతసంకులమ్ ॥ ౫౦ ॥ సువ్యూఢకక్ష్యంహనుమాన్ప్రవివేశ మహాగృహమ్ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండె షష్ఠస్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౫౫౨౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సవెశ్మజాలంబలవాన్దదర్శ వ్యాసక్తవైదూర్యసువర్ణజాలమ్ । యథామహత్ప్రావృషిమేఘజాలం విద్యుత్పినద్ధం సవిహంగజాలమ్ ॥ ౧ ॥ నివేశనానాం వివిధాశ్చశాలాః ప్రధానశంఖాయుధచాపశాలాః । మనోహరాశ్చాపిపునర్విశాలా దదర్శ వెశ్మాద్రిషుచంద్రశాలాః ॥ ౨ ॥ గృహాణి నానావసురాజితాని దెవాసురైశ్చాపి సుపూజితాని । సర్వైశ్చదోషైఃపరివర్జితాని కపిర్దదర్శస్వబలార్జితాని ॥ ౩ ॥ తానిప్రయత్నాభిసమాహితాని మయేనసాక్షాదివనిర్మితాని । మహీతలెసర్వగుణోత్తరాణి దదర్శలంకాధిపతెర్గృహాణి ॥ ౪ ॥ తతోదదర్శోచ్ఛ్రితమేఘరూపం మనోహరంకాంచనచారురూపం । రక్షోధిపస్యాత్మబలానురూపం గృహోత్తమంహ్యప్రతిరూపరూపం ॥ ౫ ॥ మహీతలెస్వర్గమివప్రకీర్ణం శ్రియాజ్వలంతం బహురత్నకీర్ణం । నానాతరూణాం కుసుమావకీర్ణం గిరేరివాగ్రంరజసావకీర్ణం ॥ ౬ ॥ నారీప్రవెకైరివదీప్యమానం తటిద్భిరమ్భోదవదర్చ్యమానం । హంసప్రవేకైరివవాహ్యమానం శ్రియాయుతంఖేసుకృతాంవిమానం ॥ ౭ ॥ యథానగాగ్రం బహుధాతుచిత్రం యథానభశ్చగ్రహచంద్రచిత్రం । దదర్శయుక్తీకృతమేఘచిత్రం విమానరత్నం బహురత్నచిత్రం ॥ ౮ ॥ మహీకృతాపర్వతరాజిపూర్ణా శైలాఃకృతావృక్షవితానపూర్ణాః । వృక్షాఃకృతాఃపుష్పవితా

నపుష్పాణిఃపుష్పంకృతం కేసరపత్రపూర్ణం॥౯॥కృతానివేశ్మానిచపాండురాణితథాసుపుష్పాణ్యపిపుష్కరిణ్యః ।పునశ్చ పద్మానిసకేసరాణిధన్యానిచిత్రాణితథావనాని॥౧౦॥ పుష్పాహ్వయంనామవిరాజమానంరత్నప్రభాభిశ్చవివర్ధమానం। వేశ్మోత్తమానామపిచోచ్చమానంమహాకపిస్తత్రమహావిమానం॥౧౧॥ కృతాశ్చవైదూర్యమయావిహఙ్గారూప్యప్రవాళైశ్చ తథావిహఙ్గాః । చిత్రాశ్చనానావసుభిర్భుజంగాజాత్యానురూపాస్తురగాశ్శుభాఙ్గాః ॥ ౧౨ ॥ ప్రవాళజాంబూనదపుష్పపక్షాస్సలీలమావర్జితజింహపక్షాః । కామస్యసాక్షాదివభాంతి పక్షాః కృతావిహఙ్గాస్సుముఖాస్సుపక్షాః ॥ ౧౩ ॥ నియుజ్యమానాశ్చగజాస్సుహస్తాస్సకేసరాశ్చోత్పలపత్రహస్తాః । బభూవ దేవీచ కృతా సుహస్తాలక్ష్మీస్తథాపద్మినిపద్మహస్తా ॥ ౧౪ ॥ ఇతీవతద్గృహమభిగమ్యశోభనం సవిస్మయోనగమివ చారు శోభనం । పునశ్చ తత్పరమసుగంధిసుందరంహిమాత్యయే నగమివ చారుకందరం ॥ ౧౫ ॥ తతస్సతాంకపిరభిపత్యపూజితాం చరన్పురీం దశముఖబాహుపాలితాం । అదృశ్యతాంజనకసుతాంసుపూజితాం సుదుఃఖితఃపతిగుణవేగనిర్జితామ్ ॥ ౧౬ ॥ తతస్తదాబహువిధభావితాత్మనః కృతాత్మనోజనకసుతాం సువర్త్మనః । అపశ్యతోభవతి సుదుఃఖితంమనః సుచక్షుషః ప్రవిచరతోమహాత్మనః ॥ ౧౭ ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండే సప్తమస్సర్గః॥౧౪౯॥౩౫౮౦

శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ సతస్యమధ్యేభవనస్యసంస్థితం మహద్విమానంమణివజ్రచిత్రితమ్ । ప్రతప్తజామ్బూనదజాలకృత్రిమం దదర్శవీరఃపవనాత్మజఃకపిః ॥ ౧ ॥ తదప్రమేయాప్రతికారకృత్రిమం కృతంస్వయంసాధ్వితివిశ్వకర్మణా । దివంగతం వాయుపథేప్రతిష్ఠితం వ్యరాజతాదిత్యపథస్యలక్ష్మవత్ ॥ ౨ ॥ నతత్రకించిన్నకృతంప్రయత్నతోనతత్రకించిన్నమహార్హరత్నవత్ । నతేవిశేషానియతాస్సురేష్వపి నతత్రకించిన్నమహావిశేషవత్ ॥ ౩ ॥ తపస్సమాధానపరాక్రమార్జితం మనస్సమాధానవిచారచారిణమ్ । అనేకసంస్థానవిశేషనిర్మితం తతస్తతస్తుల్యవిశేషదర్శనమ్ ॥ ౪ ॥ మనస్సమాధాయతుశీఘ్రగామినం దురావరంమారుతతుల్యగామినం । మహాత్మనాంపుణ్యకృతాంమహర్ధినాం యశస్వినామగ్ర్యముదామివాలయం ॥ ౫ ॥ విశేషమాలంబ్యవిశేషసంస్థితం విచిత్రకూటంబహురత్నమండితం । మనోభిరామంశరదిందునిర్మలంవిచిత్రకూటంశిఖరంగిరేర్యథా॥ వహంతియంకుండలశోభితాననా మహాశనావ్యోమచరానిశాచరాః । వివృత్తవిధ్వస్తవిశాలలోచనా మహాజవాభూతగణాస్సహస్రశః ॥ ౭ ॥ వసంతపుష్పోత్కరచారుదర్శనం వసంతమాసాదపికాంతదర్శనం । సపుష్పకం తత్రవిమానముత్తమందదర్శతద్వానరవీరసత్తమః ॥ ౮ ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండేఽష్టమస్సర్గః ॥ ౮౨ ॥౧౬౪౦

శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ తస్యాలయవరిష్ఠస్య మధ్యేవిపులమాయతం । దదర్శభవనశ్రేష్ఠం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧ ॥ అర్ధయోజనవిస్తీర్ణ మాయతంయోజనంహితత్ । భవనంరాక్షసేంద్రస్య బహుప్రాసాదసంకులం ॥ ౨ ॥ మార్గమాణస్తువైదేహీం సీతామాయతలోచనామ్ । సర్వతఃపరి చక్రామహనూమానరిసూదనః ॥ ౩ ॥ ఉత్తమంరాక్షసావాసం హనూమానవలోకయన్ । ఆససాదాథలక్ష్మీవా న్రాక్షసేంద్రనివేశనం ॥ ౪ ॥ చతుర్విషాణైర్ద్విరదై స్త్రివిషాణైస్తథైవచ । పరిక్షిప్తమసంబాధం రక్ష్యమాణముదాయుధైః ॥౫॥ రాక్షసీభిశ్చపత్నీభీ రావణస్యనివేశనం । ఆహృతాభిశ్చవిక్రమ్య రాజకన్యాభిరావృతమ్ ॥ ౬ ॥ తన్నక్రమకరాకీర్ణం తిమింగిలఝషాకులం । వాయువేగసమాధూతం పన్నగైరివసాగరం ॥ ౭ ॥ యాహివైశ్రవణేలక్ష్మీ ర్యాచంద్రేహరివాహనే । సారావణగృహేసర్వా నిత్యమేవానపాయినీ ॥ ౮ ॥ యాచరాజ్ఞఃకుబేరస్య యమస్యవరుణస్యచ । తాదృశీతద్విశిష్టావా ఋద్ధీరక్షోగృహేష్విహ ॥ ౯ ॥ తస్యహర్మ్యస్యమధ్యస్థం వేశ్మచాన్యత్సునిర్మితం। బహునిర్యూహసంకీర్ణం దదర్శపవనాత్మజః ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మణోర్థేకృతందివ్యం దివియద్విశ్వకర్మణా । విమా

సంపుష్పకం నామ (కామగం కామదీపనమ్ ॥ ౧౧ ॥ త్రిలోకజనసేవ్యం తత్) సర్వరత్నవిభూషితమ్। పరేణ తపసా లేభే యత్కుబేరః పితామహాత్ ॥ ౧౨ ॥ కుబేరమోజసా జిత్వా లేభే తద్రాక్షసేశ్వరః। ఈహామృగసమాయుక్తైః కార్తస్వరహిరణ్మయైః ॥ ౧౩ ॥ సుకృతైరాజతస్తంభైః ప్రదీప్తమివ చ శ్రియా। మేరుమందరసంకాశైరుల్లిఖద్భిరివాంబరమ్ ॥ ౧౪ ॥ కూటాగారైశ్శుభాకారైః సర్వతస్సమలంకృతమ్। జ్వలనార్కప్రతీకాశం సుకృతం విశ్వకర్మణా ॥ ౧౫ ॥ హేమసోపానసంయుక్తం చారుప్రవరవేదికమ్। జాలవాతాయనైర్యుక్తం కాంచనైస్స్ఫాటికైరపి ॥ ౧౬ ॥ ఇంద్రనీలమహానీలమణిప్రవరవేదికమ్। విద్రుమేణ విచిత్రేణ మణిభిశ్చ మహాధనైః ॥ నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిస్తలేనాభివిరాజితమ్। చందనేన చ రక్తేన తపనీయనిభేన చ ॥ ౧౮ ॥ సుపుణ్యగంధినా యుక్తమాదిత్యతరుణోపమమ్। కూటాగారైర్వరాకారైర్వివిధైస్సమలంకృతమ్ ॥ ౧౯ ॥ విమానం పుష్పకం దివ్యమారురోహ మహాకపిః। తత్రస్థస్స తదా గంధం పానభక్ష్యాన్నసంభవమ్ ॥ ౨౦ ॥ దివ్యం సంమూర్ఛితం జిఘ్రద్రూపవంతమివానిలమ్। స గంధస్తం మహాసత్త్వం బంధుర్బంధుమివోన్నతమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఇత ఏహీత్యువాచేవ తత్ర యత్ర స రావణః। తతస్తాం ప్రస్థితశ్శాలాం దదర్శ మహతీం శుభామ్ ॥ ౨౨ ॥ రావణస్య మనఃకాంతాం కాంతామివ వరస్త్రియమ్। మణిసోపానవికృతాం హేమజాలవిరాజితామ్ ॥ ౨౩ ॥ స్ఫాటికైరావృతతలాం దంతాంతరితరూపికామ్। ముక్తాభిశ్చ ప్రవాళైశ్చ రూప్యచామీకరైరపి ॥ ౨౪ ॥ విభూషితాం మణిస్తంభైస్సుబహుస్తంభభూషితామ్। సమైరృజుభిరత్యుచ్చైస్సమంతాత్సువిభూషితైః ॥ ౨౫ ॥ స్తంభైః పక్షైరివాత్యుచ్చైర్దివం సంప్రస్థితామివ। మహత్యా కుథయాస్తీర్ణాం పృథివీలక్షణాంకయా ॥ ౨౬ ॥ పృథివీమివ విస్తీర్ణాం సరాష్ట్రగృహమాలినీమ్। నాదితాం మత్తవిహగైర్దివ్యగంధాధివాసితామ్ ॥ ౨౭ ॥ పరార్ధ్యాస్తరణోపేతాం రక్షోధిపనిషేవితామ్। ధూమ్రామగరుధూపేన విమలాం హంసపాండురామ్ ॥ ౨౮ ॥ చిత్రాం పుష్పోపహారేణ కల్మాషీమివ సుప్రభామ్। మనస్సంహ్లాదజననీం వర్ణస్యాపి ప్రసాదినీమ్ ॥ ౨౯ ॥ తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియస్సంజననీమివ। ఇంద్రియాణీంద్రియార్థైస్తు పంచ పంచభిరుత్తమైః ॥ ౩౦ ॥ తర్పయామాస మాతేవ తదా రావణపాలితా। స్వర్గోఽయం దేవలోకోఽయ మింద్రస్యేయం పురీ భవేత్ ॥ ౩౧ ॥ సిద్ధిర్వేయం పరా హి స్యాదిత్యమన్యత మారుతిః। ప్రధ్యాయత ఇవాపశ్యత్ప్రదీపాంస్తత్ర కాంచనాన్ ॥ ౩౨ ॥ ధూర్తానివ మహాధూర్తైర్దేవనేన పరాజితాన్। దీపానాం చ ప్రకాశేన తేజసా రావణస్య చ ॥ ౩౩ ॥ అర్చిర్భిర్భూషణానాం చ ప్రదీప్తేత్యభ్యమన్యత। (కవాటజాలైర్వితతైరుద్భ్రమంతీం ప్రభామివ) ॥ ౩౪ ॥ తతోఽపశ్యత్కుథాసీనం నానావర్ణాంబరస్రజమ్। సహస్రం వరనారీణాం నానావేషవిభూషితమ్ ॥ ౩౫ ॥ పరివృత్తేఽర్ధరాత్రే తు పాననిద్రావశం గతమ్। క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ సుష్వాప బలవత్తదా ॥ ౩౬ ॥ తత్ప్రసుప్తం విరురుచే నిశ్శబ్దాంతరభూషణమ్। నిశ్శబ్దహంసభ్రమరం యథా పద్మవనం మహత్ ॥ ౩౭ ॥ తాసాం సంవృతదంతాని మీలితాక్షాణి మారుతిః। అపశ్యత్పద్మగంధీని వదనాని సుయోషితామ్ ॥ ౩౮ ॥ ప్రబుద్ధానీవ పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షపాక్షయే। పునస్సంవృతపత్రాణి రాత్రావివ బభుస్తదా ॥ ౩౯ ॥ ఇమాని ముఖపద్మాని నియతం మత్తషట్పదాః। అంబుజానీవ ఫుల్లాని ప్రార్థయంతి పునః పునః ॥ ౪౦ ॥ ఇతి చామన్యత శ్రీమానుపపత్త్యా మహాకపిః। మేనే హి గుణతస్తాని సమాని సలిలోద్భవైః ॥ ౪౧ ॥ సా తస్య శుశుభే శాలా తాభిస్స్త్రీభిర్విరాజితా। శారదీవ ప్రసన్నా ద్యౌస్తారాభిరభిశోభితా ॥ ౪౨ ॥ స చ తాభిః పరివృతశ్శుశుభే రాక్షసాధిపః। యథా హ్యుడుపతిశ్శ్రీమాంస్తారాభిరభిసంవృతః ॥ ౪౩ ॥ యాశ్చ్యవంతేఽంబరాత్తారాః పుణ్యశేషసమావృతాః। ఇమాస్తాస్సంగతాః కృత్స్నా ఇతి మేనే హరిస్తదా ॥ ౪౪ ॥ తారాణామివ సువ్యక్తం మహతీనాం శుభార్చిషామ్। ప్రభావర్ణప్ర

సాదాశ్చ విరేజుస్తత్రయోషితామ్ ॥ ౪౫ ॥ వ్యావృత్తగురుపీనస్రక్ప్రకీర్ణవరభూషణాః । పానవ్యాయామకాలేషు నిద్రాపహృతచేతసః ॥ ౪౬ ॥ వ్యావృత్తతిలకాః కాశ్చిత్కాశ్చిదుద్భ్రాంతనూపురాః । పార్శ్వేగలితహారాశ్చ కాశ్చిత్పరమయోషితః ॥ ౪౭ ॥ ముక్తాహారావృతాశ్చాన్యాః కాశ్చిద్విస్రస్తవాససః । వ్యావిద్ధరశనాదామాః కిశోర్య ఇవ వాహితాః ॥ ౪౮ ॥ సుకుండలధరాశ్చాన్యా విచ్ఛిన్నమృదితస్రజః । గజేంద్రమృదితాః ఫుల్లాలతా ఇవ మహావనే ॥ ౪౯ ॥ చంద్రాంశుకిరణాభాశ్చ హారాః కాసాంచిదుత్కటాః । హంసా ఇవ బభుస్సుప్తాస్స్తనమధ్యేషు యోషితామ్ ॥ ౫౦ ॥ అపరాసాంచ వైడూర్యాః కాదంబా ఇవ పక్షిణః । హేమసూత్రాణి చాన్యాసాం చక్రవాకా ఇవాభవన్ ॥ ౫౧ ॥ హంసకారండవాకీర్ణాశ్చక్రవాకోపశోభితాః । ఆపగా ఇవ తా రేజుర్జఘనైః పులినైరివ ॥ ౫౨ ॥ కింకిణీజాలసంకోశాస్తా హైమవిపులాంబుజాః । భావగ్రాహా యశస్తీరాస్సుప్తా నద్య ఇవాబభుః ॥ ౫౩ ॥ మృదుష్వంగేషు కాసాంచిత్కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః । బభూవుర్భూషణానీవ శుభా భూషణరాజయః ॥ ౫౪ ॥ అంశుకాన్తాశ్చ కాసాంచిన్ముఖమారుతకంపితాః । ఉపర్యుపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయంతే పునః పునః ॥ ౫౫ ॥(సంమోదమనసోద్దామమదఘూర్ణితచేతసాం। అళకభ్రమరాస్తాసాం చుంబంతీవ ముఖాంబుజం॥౫౬) తాః పతాకా ఇవోద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిరప్రభాః । నానావర్ణాస్సువర్ణానాం వక్త్రమూలేషు రేజిరే ॥ ౫౭ ॥ వవల్గుశ్చాత్ర కాసాంచిత్కుండలాని శుభార్చిషామ్ । ముఖమారుతసంసర్గాన్మందం మందం సుయోషితామ్ ॥ ౫౮ ॥ శర్కరాసవగంధైశ్చ ప్రకృత్యా సురభిస్సుఖః । తాసాం వదననిశ్వాసస్సిషేవే రావణం తదా ॥ ౫౯ ॥ రావణాననశంకాశ్చ కాశ్చిద్రావణయోషితః । ముఖాని స్మ సపత్నీనాముపాజిఘ్రన్పునః పునః ॥ ౬౦ ॥ అత్యర్థం సక్తమనసో రావణే తా వరస్త్రియః । అస్వతంత్రాస్సపత్నీనాం ప్రియమేవాచరంస్తదా ॥ ౬౧ ॥ బాహూనుపనిధాయాన్యాః పారిహార్యవిభూషితాన్ । అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదాస్తత్ర శిశ్యిరే ॥ ౬౨ ॥ అన్యా వక్షసి చాన్యస్యాస్తస్యాః కాచిత్పునర్భుజమ్ । అపరా త్వంకమన్యస్యాస్తస్యాశ్చాప్యపరా భుజౌ ॥ ౬౩ ॥ ఊరుపార్శ్వకటీపృష్ఠమన్యోన్యస్య సమాశ్రితాః । పరస్పరనివిష్టాంగ్యో మదస్నేహవశానుగాః ॥ ౬౪ ॥ (అన్యోన్యస్యాంగసంస్పర్శాత్ప్రీయమాణాస్సుమధ్యమాః । ఏకీకృతభుజాస్సర్వాస్సుషుపుస్తత్ర యోషితః ॥ ౬౫ ॥) అన్యోన్యభుజసూత్రేణ స్త్రీమాలా గ్రథితా హి సా । మాలేవ గ్రథితా సూత్రే శుశుభే మత్తషట్పదా ॥ ౬౬ ॥ లతానాం మాధవే మాసి ఫుల్లానాం వాయుసేవనాత్ । అన్యోన్యమాలాగ్రథితం సంసక్తకుసుమోచ్చయమ్ ॥ ౬౭ ॥ వ్యతివేష్టితసుస్కంధమన్యోన్యభ్రమరాకులమ్ । ఆసీద్వనమివోద్ధూతం స్త్రీవనం రావణస్య తత్ ॥ ౬౮ ॥ ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న తాసాం యోషితాం తదా । వివేకశ్శక్య ఆధాతుం భూషణాంగాంబరస్రజామ్ ॥ ౬౯ ॥ రావణే సుఖసంవిష్టే తాస్స్త్రియో వివిధప్రభాః । జ్వలంతః కాంచనా దీపాః ప్రైక్షంతానిమిషా ఇవ ॥ ౭౦ ॥ రాజర్షిపితృదైత్యానాం గంధర్వాణాం చ యోషితః । రాక్షసానాం చ యాః కన్యాస్తస్య కామవశం గతాః ॥ ౭౧ ॥ యుద్ధకామేన తాస్సర్వా రావణేన హృతాస్స్త్రియః । సమదా మదనేనైవ మోహితాః కాశ్చిదాగతాః ॥ ౭౨ ॥ ఓమ్ ॥ న తత్ర కాచిత్ప్రమదా ప్రసహ్య వీర్యోపపన్నేన గుణేన లబ్ధా । న చాన్యకామాపి న చాన్యపూర్వా వినా వరార్హాం జనకాత్మజాం తామ్ ॥ న చాకులీనా న చ హీనరూపా నాదక్షిణా నానుపచారయుక్తా । భార్యాభవత్తస్య న హీనసత్త్వా న చాపి కాంతస్య న కామనీయా ॥ ౭౪ ॥ బభూవ బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య యదీదృశీ రాఘవధర్మపత్నీ । ఇమా యథా రాక్షసరాజభార్యాస్సుజాతమస్యేతి హి సాధుబుద్ధేః ॥ ౭౫ ॥ పునశ్చ సోఽచింతయదార్తరూపో ధ్రువం విశిష్టా గుణతో హి సీతా । అథాయమస్యాం కృతవాన్మహాత్మా లంకేశ్వరః కష్టమనార్యకర్మ ॥ ౭౬ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే నవమస్సర్గః ॥ ౬౩ శ్లో ॥ ౧౨౬౪ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్ర దివ్యోపమం ముఖ్యం స్ఫాటికం రత్నభూషితమ్ । అవేక్షమాణో హను
మాన్దదర్శ శయనాసనమ్ ॥ ౧ ॥ దాన్తకాంచనచిత్రాంగైర్వైడూర్యైశ్చ వరాసనైః । మహార్హాస్తరణోపేతైరు
పపన్నం మహాధనైః ॥ ౨ ॥ తస్య చైకతమే దేశే సోऽగ్ర్యమాల్యవిభూషితమ్ । దదర్శ పాండురం ఛత్రం తారాధిప
తిసన్నిభమ్ ॥ ౩ ॥ జాతరూపపరిక్షిప్తం చిత్రభానుసమప్రభమ్ । అశోకమాలావితతం దదర్శ పరమాసనమ్ ॥ ౪ ॥
వాలవ్యజనహస్తాభిర్వీజ్యమానం సమన్తతః । గన్ధైశ్చ వివిధైర్జుష్టం వరధూపేన ధూపితమ్ ॥ ౫ ॥ పరమాస్తర
ణాస్తీర్ణమావికాజినసంవృతమ్ । దామభిర్వరమాల్యానాం సమన్తాదుపశోభితమ్ ॥ ౬ ॥ తస్మిన్జీమూతసంకాశం
ప్రదీప్తోత్తమకుండలమ్ । లోహితాక్షం మహాబాహుం మహారజతవాససమ్ ॥ ౭ ॥ లోహితేనానులిప్తాంగం చ
న్దనేన సుగన్ధినా । సన్ధ్యారక్తమివాకాశే తోయదం సతటిద్గణమ్ ॥ ౮ ॥ వృతమాభరణైర్దివ్యైస్సురూపం కా
మరూపిణమ్ । సవృక్షవనగుల్మాఢ్యం ప్రసుప్తమివ మన్దరమ్ ॥ ౯ ॥ క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ వరాభరణభూషి
తమ్ । ప్రియం రాక్షసకన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహమ్ ॥ ౧౦ ॥ పీత్వాప్యుపరతం చాపి దదర్శ స మహాకపిః ।
భాస్వరే శయనే వీరం ప్రసుప్తం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౧౧ ॥ నిశ్శ్వసన్తం యథా నాగం రావణం వానరోత్తమః । ఆసాద్య
పరమోద్విగ్నస్సోపాసర్పత్సుభీతవత్ ॥ ౧౨ ॥ అథారోహణమాసాద్య వేదికాన్తరమాశ్రితః । సుప్తం రాక్షస
శార్దూలం ప్రేక్షతే స్మ మహాకపిః ॥ ౧౩ ॥ శుశుభే రాక్షసేన్ద్రస్య స్వపతశ్శయనోత్తమమ్ । గన్ధహస్తిని సంవి
ష్టే యథా ప్రస్రవణం మహత్ ॥ ౧౪ ॥ కాంచనాంగదనద్ధౌ చ దదర్శ స మహాత్మనః । విక్షిప్తౌ రాక్షసేన్ద్రస్య
భుజావిన్ద్రధ్వజోపమౌ ॥ ౧౫ ॥ ఐరావతవిషాణాగ్రైరాపీడనకృతవ్రణౌ । వజ్రోల్లిఖితపీనాంసౌ విష్ణుచక్ర
పరిక్షతౌ ॥ ౧౬ ॥ పీనౌ సమసుజాతాంసౌ సంగతౌ బలసంయుతౌ । సులక్షణనఖాంగుష్ఠౌ స్వంగులీతలలక్షితౌ ॥
సంహతౌ పరిఘాకారౌ వృత్తౌ కరికరోపమౌ । విక్షిప్తౌ శయనే శుభ్రే పంచశీర్షావివోరగౌ ॥ ౧౮ ॥ శశక్షతజక
ల్పేన సుశీతేన సుగన్ధినా । చన్దనేన పరార్థ్యేన స్వనులిప్తౌ స్వలంకృతౌ ॥ ౧౯ ॥ ఉత్తమస్త్రీవిమృదితౌ గన్
ధోత్తమనిషేవితౌ । యక్షపన్నగగన్ధర్వదేవదానవరావిణౌ ॥ ౨౦ ॥ దదర్శ స కపిస్తస్య బాహూ శయనసంస్థి
తౌ । మన్దరస్యాన్తరే సుప్తౌ మహాహీ రుషితావివ ॥ ౨౧ ॥ తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్ష
సేశ్వరః । శుశుభేऽచలసంకాశశ్శృంగాభ్యామివ మన్దరః ॥ ౨౨ ॥ చూతపున్నాగసురభిర్వకుళోత్తమసంయుతః ।
మృష్టాన్నరససంయుక్తః పానగన్ధపురస్సరః ॥ ౨౩ ॥ తస్య రాక్షససింహస్య నిశ్చక్రామ మహాముఖాత్ । శయా
నస్య వినిశ్వాసః పూరయన్నివ తద్గృహమ్ ॥ ౨౪ ॥ ముక్తామణివిచిత్రేణ కాంచనేన విరాజితమ్ । మకుటేనాపవృ
త్తేన కుండలోజ్జ్వలితాననమ్ ॥ ౨౫ ॥ రక్తచన్దనదిగ్ధేన తథా హారేణ శోభినా । పీనాయతవిశాలేన వక్షసాభివి
రాజితమ్ ॥ ౨౬ ॥ పాండురేణాపవిద్ధేన క్షౌమేణ క్షతజేక్షణమ్ । మహార్హేణ సుసంవీతం పీతేనోత్తమవాససా ॥
మాషరాశిప్రతీకాశం నిశ్శ్వసన్తం భుజంగవత్ । గాంగే మహతి తోయాన్తే ప్రసుప్తమివ కుంజరమ్ ॥ ౨౮ ॥ చతు
ర్భిః కాంచనైర్దీపైర్దీప్యమానచతుర్దిశమ్ । ప్రకాశీకృతసర్వాంగం మేఘం విద్యుద్గణైరివ ॥ ౨౯ ॥ పాద
మూలగతాశ్చాపి దదర్శ స మహాత్మనః । పత్నీస్స ప్రియభార్యస్య తస్య రక్షఃపతేర్గృహే ॥ ౩౦ ॥ శశిప్రకాశవదనా
శ్చారుకుండలభూషితాః । అమ్లానమాల్యాభరణా దదర్శ హరియూథపః ॥ ౩౧ ॥ నృత్తవాదిత్రకుశలా రాక్షసే
న్ద్రభుజాంకగాః । వరాభరణధారిణ్యో నిషణ్ణా దదృశే హరిః ॥ ౩౨ ॥ వజ్రవైడూర్యగర్భాణి శ్రవణాన్తేషు
యోషితామ్ । దదర్శ తాపనీయాని కుండలాన్యంగదాని చ ॥ ౩౩ ॥ తాసాం చన్ద్రోపమైర్వక్త్రైశ్శుభైర్లలితకుం
డలైః । విరరాజ విమానం తన్నభస్తారాగణైరివ ॥ ౩౪ ॥ మదవ్యాయామఖిన్నాస్తా రాక్షసేన్ద్రస్య యోషితః ।

తేషు తేష్వవకాశేషు ప్రసుప్తాస్తనుమధ్యమాః ॥ ౩౫ ॥ అంగహారైస్తథైవాన్యా కోమలైర్నృత్తశాలినీ । విన్యస్తశుభసర్వాంగీ ప్రసుప్తా వరవర్ణినీ ॥ ౩౬ ॥ కాచిద్వీణాం పరిష్వజ్య ప్రసుప్తా సంప్రకాశతే । మహానదీప్రకీర్ణేవ నళినీ పోతమాశ్రితా ॥ ౩౭ ॥ అన్యా కక్షగతేనైవ మడ్డుకేనాసితేక్షణా । ప్రసుప్తా భామినీ భాతి బాలపుత్రేవ వత్సలా ॥ ౩౮ ॥ పటహం చారుసర్వాంగీ పీడ్య శేతే శుభస్తనీ । చిరస్య రమణం లబ్ధ్వా పరిష్వజ్యేవ భామినీ ॥ ౩౯ ॥ కాచిద్వంశం పరిష్వజ్య సుప్తా కమలలోచనా । రహః ప్రియతమం గృహ్య సకామేవ చ భామినీ ॥ ౪౦ ॥ విపంచీం పరిగృహ్యాన్యా నియతా నృత్తశాలినీ । నిద్రావశమనుప్రాప్తా సహ కాంతేవ భామినీ ॥ ౪౧ ॥ అన్యా కనకసంకాశైర్మృదుపీనైర్మనోరమైః । మృదంగం పరిపీడ్యాంగైః ప్రసుప్తా మత్తలోచనా ॥ ౪౨ ॥ భుజపార్శ్వాంతరస్థేన కక్షగేణ కృశోదరీ । పణవేన సహానింద్యా సుప్తా మదకృతశ్రమా ॥ ౪౩ ॥ డిండిమం పరిగృహ్యాన్యా తథైవాసక్తడిండిమా । ప్రసుప్తా తరుణం వత్సముపగూహ్యేవ భామినీ ॥ ౪౪ ॥ కాచిదాడంబరం నారీ భుజసంభోగపీడితమ్ । కృత్వా కమలపత్రాక్షీ ప్రసుప్తా మదమోహితా ॥ ౪౫ ॥ కలశీమపవిద్ధ్యాన్యా ప్రసుప్తా భాతి భామినీ । వసంతే పుష్పశబలా మాలేవ పరిమార్జితా ॥ ౪౬ ॥ పాణిభ్యాం చ కుచౌ కాచిత్సువర్ణకలశోపమౌ । ఉపగూహ్యాబలా సుప్తా నిద్రాబలపరాజితా ॥ ౪౭ ॥ అన్యా కమలపత్రాక్షీ పూర్ణేందుసదృశాననా । అన్యామాలింగ్య సుశ్రోణీం ప్రసుప్తా మదవిహ్వలా ॥ ౪౮ ॥ ఆతోద్యాని విచిత్రాణి పరిష్వజ్య వరస్త్రియః । నిపీడ్య చ కుచైః సుప్తాః కామిన్యః కాముకానివ ॥ ౪౯ ॥ తాసామేకాంతవిన్యస్తే శయానాం శయనే శుభే । దదర్శ రూపసంపన్నామపరాం స కపిః స్త్రియమ్ ॥ ౫౦ ॥ ముక్తామణిసమాయుక్తైర్భూషణైః సువిభూషితామ్ । విభూషయంతీమివ తత్స్వశ్రియా భవనోత్తమమ్ ॥ ౫౧ ॥ గౌరీం కనకవర్ణాభామిష్టామంతఃపురేశ్వరీమ్ । కపిర్మందోదరీం తత్ర శయానాం చారురూపిణీమ్ ॥ ౫౨ ॥ స తాం దృష్ట్వా మహాబాహుర్భూషితాం మారుతాత్మజః । తర్కయామాస సీతేతి రూపయౌవనసంపదా ॥ ౫౩ ॥ హర్షేణ మహతా యుక్తో ననంద హరియూథపః ॥ ఓమ్ ॥ ఆస్ఫోటయామాస చుచుంబ పుచ్ఛం ననంద చిక్రీడ జగౌ జగామ । స్తంభానరోహన్నిపపాత భూమౌ నిదర్శయన్ స్వాం ప్రకృతిం కపీనామ్ ॥ ౫౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే దశమస్సర్గః ॥ ౫౩౫ ॥ ౧౦౭౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అవధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవావస్థితస్తదా । జగామ చాపరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహాకపిః ॥ ౧ ॥ న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్తుమర్హతి భామినీ । న భోక్తుం నాప్యలంకర్తుం న పానముపసేవితుమ్ ॥ ౨ ॥ నాన్యం నరముపస్థాతుం సురాణామపి చేశ్వరమ్ । న హి రామసమః కశ్చిద్విద్యతే త్రిదశేష్వపి ॥ ౩ ॥ అన్యేయమితి నిశ్చిత్య పానభూమౌ చచార సః । క్రీడితేనాపరాః క్లాంతా గీతేన చ తథాపరాః ॥ ౪ ॥ నృత్తేన చాపరాః క్లాంతాః పానవిప్రహతాస్తథా । మురజేషు మృదంగేషు పీఠికాసు చ సంస్థితాః ॥ ౫ ॥ తథాస్తరణముఖ్యేషు సంవిష్టాశ్చాపరాః స్త్రియః । అంగనానాం సహస్రేణ భూషితేన విభూషణైః ॥ ౬ ॥ రూపసల్లాపశీలేన యుక్తగీతార్థభాషిణా । దేశకాలాభియుక్తేన యుక్తవాక్యాభిధాయినా ॥ ౭ ॥ రతాభిరతసంసుప్తం దదర్శ హరిసత్తమః । తాసాం మధ్యే మహాబాహుః శుశుభే రాక్షసేశ్వరః ॥ ౮ ॥ గోష్ఠే మహతి ముఖ్యానాం గవాం మధ్యే యథా వృషః । స రాక్షసేంద్రః శుశుభే తాభిః పరివృతః స్వయమ్ ॥ ౯ ॥ కరేణుభిర్యథారణ్యే పరికీర్ణో మహాద్విపః । సర్వకామైరుపేతాం చ పానభూమిం మహాత్మనః ॥ ౧౦ ॥ దదర్శ హరిశార్దూలస్తస్య రక్షఃపతేర్గృహే । మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ భాగశః ॥ ౧౧ ॥ తత్ర న్యస్తాని మాంసాని పానభూమౌ దదర్శ సః । రౌక్మేషు చ విశాలేషు భాజనేష్వర్ధభక్షితాన్ ॥ ౧౨ ॥ దదర్శ హరిశార్దూలో మయూరాన్ కుక్కుటాంస్తథా । వరా

హవాధ్రాణసకాన్దధిసౌవర్చలాయుతాన్ ॥ ౧౩ ॥ శల్యాన్మృగమయూరాంశ్చ హనూమానన్వవైక్షత । క్రకరాన్వివిధాన్సిద్ధాంశ్చకోరానర్ధభక్షితాన్ ॥ ౧౪ ॥ మహిషానేకశల్యాంశ్చ ఛాగాంశ్చ కృతనిష్ఠితాన్ । లేహ్యానుచ్చావచాన్పేయాన్భోజ్యాని వివిధాని చ ॥ ౧౫ ॥ తథామ్లలవణోత్తంసైర్వివిధై రాగషాడబైః । హారనూపురకేయూరైరపవిద్ధైర్మహాధనైః ॥ ౧౬ ॥ పానభాజనవిక్షిప్తైః ఫలైశ్చ వివిధైరపి । కృతపుష్పోపహారా భూరధికం పుష్యతి శ్రియమ్ ॥ ౧౭ ॥ తత్ర తత్ర చ విన్యస్తైస్సుశ్లిష్టైశ్శయనాసనైః । పానభూమిర్వినా వహ్నిం ప్రదీప్తేవోపలక్ష్యతే ॥ ౧౮ ॥ బహుప్రకారైర్వివిధైర్వరసంస్కారసంస్కృతైః । మాంసైః కుశలసంయుక్తైః పానభూమిగతైః పృథక్ ॥ ౧౯ ॥ దివ్యాః ప్రసన్నా వివిధాస్సురాః కృతసురా అపి । శర్కరాసవమాధ్వీకపుష్పాసవఫలాసవాః ॥ వాసచూర్ణైశ్చ వివిధైర్మృష్టాస్తైస్తైః పృథక్పృథక్ । సంతతా శుశుభే భూమిర్మాల్యైశ్చ బహుసంచితైః ॥ ౨౧ ॥ హిరణ్మయైశ్చ వివిధైర్భాజనైస్స్ఫాటికైరపి । జాంబూనదమయైశ్చాన్యైః కరకైరభిసంవృతా ॥ ౨౨ ॥ రాజతేషు చ కుమ్భేషు జాంబూనదమయేషు చ । పానశ్రేష్ఠం తదా భూరి కపిస్తత్ర దదర్శ సః ॥ ౨౩ ॥ సోఽపశ్యచ్ఛాతకుమ్భాని శీధోర్మణిమయాని చ । రాజతాని చ పూర్ణాని భాజనాని మహాకపిః ॥ ౨౪ ॥ క్వచిదర్ధావశేషాణి క్వచిత్పీతాని సర్వశః । క్వచిన్నైవ ప్రపీతాని పానాని స దదర్శ హ ॥ ౨౫ ॥ క్వచిద్భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్క్వచిత్పానాని భాగశః । క్వచిదర్ధావశేషాణి పశ్యన్వై విచచార హ ॥ ౨౬ ॥ క్వచిత్ప్రభిన్నైః కరకైః క్వచిదాలోడితైర్ఘటైః । క్వచిత్సంపృక్తమాల్యాని జలాని చ ఫలాని చ ॥ ౨౭ ॥ శయనాన్యత్ర నారీణాం శూన్యాని బహుధా పునః । పరస్పరం సమాశ్లిష్య కాశ్చిత్సుప్తా వరాంగనాః ॥ ౨౮ ॥ కాచిచ్చ వస్త్రమన్యస్యా అపహృత్యోపగుహ్య చ । ఉపగమ్యాబలా సుప్తా నిద్రాబలపరాజితా ॥ ౨౯ ॥ తాసాముచ్ఛ్వాసవాతేన వస్త్రం మాల్యం చ గాత్రజమ్ । నాత్యర్థం స్పందతే చిత్రం ప్రాప్య మందమివానిలమ్ ॥ ౩౦ ॥ చందనస్య చ శీతస్య శీధోర్మధురసస్య చ । వివిధస్య చ మాల్యస్య ధూపస్య వివిధస్య చ ॥ ౩౧ ॥ బహుధా మారుతస్తత్ర గంధం వివిధముద్వహన్ । రసానాం చందనానాం చ ధూపానాం చైవ మూర్ఛితః ॥ ౩౨ ॥ ప్రవవౌ సురభిర్గంధో విమానే పుష్పకే తదా । శ్యామావదాతాస్తత్రాన్యాః కాశ్చిత్కృష్ణా వరాంగనాః ॥ ౩౩ ॥ కాశ్చిత్కాంచనవర్ణాంగ్యః ప్రమదా రాక్షసాలయే । తాసాం నిద్రావశత్వాచ్చ మదనేన చ మూర్ఛితమ్ ॥ ౩౪ ॥ పద్మినీనాం ప్రసుప్తానాం రూపమాసీద్యథైవ హి । ఏవం సర్వమశేషేణ రావణాంతఃపురం కపిః ॥ ౩౫ ॥ దదర్శ స మహాతేజా న దదర్శ చ జానకీమ్ । నిరీక్షమాణశ్చ తదా తాః స్త్రియస్స మహాకపిః ॥ ౩౬ ॥ జగామ మహతీం చింతాం ధర్మసాధ్వసశంకితః । పరదారావరోధస్య ప్రసుప్తస్య నిరీక్షణమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఇదం ఖలు మమాత్యర్థం ధర్మలోపం కరిష్యతి । న హి మే పరదారాణాం దృష్టిర్విషయవర్తినీ ॥ ౩౮ ॥ అయం చాత్ర మయా దృష్టః పరదారపరిగ్రహః । తస్య ప్రాదురభూచ్చింతా పునరన్యా మనస్వినః ॥ ౩౯ ॥ నిశ్చితైకాంతచిత్తస్య కార్యనిశ్చయదర్శినీ । కామం దృష్టా మయా సర్వా విశ్వస్తా రావణస్త్రియః ॥ ౪౦ ॥ న హి మే మనసః కించిద్వైకృత్యముపపద్యతే । మనో హి హేతుస్సర్వేషామింద్రియాణాం ప్రవర్తనే ॥ ౪౧ ॥ శుభాశుభాస్వవస్థాసు తచ్చ మే సువ్యవస్థితమ్ । నాన్యత్ర హి మయా శక్యా వైదేహీ పరిమార్గితుమ్ ॥ ౪౨ ॥ స్త్రియో హి స్త్రీషు దృశ్యంతే సదా సంపరిమార్గణే । యస్య సత్త్వస్య యా యోనిస్తస్యాం తత్పరిమార్గ్యతే ॥ ౪౩ ॥ న శక్యా ప్రమదా నష్టా మృగీషు పరిమార్గితుమ్ । తదిదం మార్గితం తావచ్ఛుద్ధేన మనసా మయా ॥ ౪౪ ॥ రావణాంతఃపురం సర్వం దృశ్యతే న చ జానకీ । దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౪౫ ॥ అవేక్షమాణో హనుమాన్నైవాపశ్యత జానకీమ్ । తామపశ్యన్కపిస్తత్ర పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రియః ॥ ౪౬ ॥ అపక్రమ్య తదా వీరః ప్రధ్యాతుముపచక్రే

మే । సభూయస్తువరంశ్రీమాన్మారుతిర్యత్నమాస్థితః ॥ ౪౮ ॥ ఆపానభూమిముత్సృజ్య తద్విచేతుం ప్రచక్రమే।
ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౪౩౮ ॥ ౯౭౧ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతస్యమధ్యేభవనస్యమారుతిర్లతాగృహాంశ్చిత్రగృహాన్నిశాగృహాన్ । జగామసీతాంప్రతిదర్శనోత్సుకో నచైవతాంపశ్యతిచారుదర్శనామ్ ॥ ౧ ॥ సచిన్తయామాసతతోమహాకపిఃప్రియామపశ్యన్రఘునందనస్యతామ్ । ధ్రువంహిసీతామ్రియతెయథానమే విచిన్వతోదర్శనమేతిమైథిలీ ॥ ౨ ॥ సారాక్షసానాంప్రవరేణజానకీ స్వశీలసంరక్షణతత్పరాసతీ । అనేననూనంప్రతిదుష్టకర్మణా హతాభవేదార్యపథేపరేస్థితా ॥ ౩ ॥ విరూపరూపావికృతావివర్చసో మహాననాదీర్ఘవిరూపదర్శనాః । సమీక్ష్యసారాక్షసరాజయోషితో భయాద్వినష్టాజనకేశ్వరాత్మజా ॥ ౪ ॥ సీతామదృష్ట్వాహ్యనవాప్యపౌరుషంవిహృత్యకాలంసహవానరైశ్చిరం । నమేస్తిసుగ్రీవసమీపగాగతిస్సుతీక్ష్ణదండోబలవాంశ్చవానరః ॥ ౫ ॥ దృష్టమన్తఃపురంసర్వందృష్టారావణయోషితః । నసీతా దృశ్యతెసాధ్వీ వృథాజాతోమమశ్రమః ॥ ౬ ॥ కింనుమాంవానరాస్సర్వేగతంవక్ష్యంతిసంగతాః । గత్వాతత్రత్వయావీర కింకృతం తద్వదస్వనః ॥ ౭ ॥ అదృష్ట్వాకింప్రవక్ష్యామి తామహంజనకాత్మజామ్ । ధ్రువంప్రాయముపైష్యంతి కాలస్యవ్యతివర్తనే ॥ ౮ ॥ కింవావక్ష్యతివృద్ధశ్చ జామ్బవానంగదశ్చసః । గతంపారంసముద్రస్యవానరాశ్చసమాగతాః ॥ ౯ ॥ అనిర్వేదశ్శ్రియోమూలమనిర్వేదఃపరంసుఖమ్ । అనిర్వేదోహి సతతం సర్వార్థేషుప్రవర్తకః ॥ ౧౦ ॥ కరోతిసఫలంజన్తోః కర్మయత్తత్కరోతిసః । తస్మాదనిర్వేదకృతంయత్నంచేష్టేహముత్తమమ్ ॥ ౧౧ ॥ భూయస్తావద్విచెష్యామి దెశాన్రావణపాలితాన్ । ఆపానశాలావిచితాస్తథాపుష్పగృహాణిచ ॥ ౧౨ ॥ చిత్రశాలాశ్చవిచితాభూయఃక్రీడాగృహాణిచ । నిష్కుటాంతరరథ్యాశ్చ విమానానిచసర్వశః ॥ ౧౩ ॥ ఇతిసంచింత్యభూయోపి విచేతుముపచక్రమే । భూమీగృహాంశ్చైత్యగృహాన్గృహాతిగృహానపి ॥ ౧౪ ॥ ఉత్పతన్నిపతంశ్చాపి తిష్ఠన్గచ్ఛన్పునఃపునః । అపావృణ్వంశ్చద్వారాణికవాటాన్యవఘాటయన్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రవిశన్నిష్పతంశ్చాపి ప్రపతన్నుత్పతన్నపి । సర్వమప్యవకాశంసవిచచారమహాకపిః ॥ ౧౬ ॥ చతురంగుళమాత్రోపి నావకాశస్సవిద్యతే । రావణాంతఃపురెతస్మిన్యంకపిర్నజగామసః ॥ ౧౭ ॥ ప్రాకారాంతరరథ్యాశ్చ వేదికాశ్చైత్యసంశ్రయాః । దీర్ఘికాఃపుష్కరిణ్యశ్చసర్వంతేనావలోకితమ్ ॥ ౧౮ ॥ రాక్షస్యావివిధాకారా విరూపావికృతాస్తథా । దృష్టాహనుమతాతత్రనతుసాజనకాత్మజా ॥ ౧౯ ॥ రూపేణాప్రతిమాలోకేవరావిద్యాధరస్త్రియః । దృష్టాహనుమతాతత్రనతురాఘవనందనీ ॥ ౨౦ ॥ నాగకన్యావరారోహాఃపూర్ణచంద్రనిభాననాః । దృష్టాహనుమతాతత్రనతుసీతాసుమధ్యమా ॥ ౨౧ ॥ ప్రమథ్యరాక్షసేంద్రేణ నాగకన్యాబలాద్ధృతాః । దృష్టాహనుమతాతత్రనసాజనకనందినీ ॥ ౨౨ ॥ సోఽపశ్యంస్తాంమహాబాహుఃపశ్యంశ్చాన్యావరస్త్రియః । విషసాదముహుర్ధీమాన్హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨౩ ॥ ఉద్యోగంవానరేంద్రాణాం ప్లవనంసాగరస్యచ । వ్యర్థంవీక్ష్యానిలసుతశ్చింతాం పునరుపాగమత్ ॥ ౨౪ ॥ అవతీర్యవిమానాచ్చ హనూమాన్మారుతాత్మజః । చిన్తాముపజగామాథ శోకోపహతచేతనః ॥ ౨౫ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥ ౩౪౧ ॥ ౬౭౨౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విమానాత్తుసుసంక్రమ్య ప్రాకారం హరియూథపః । హనూమాన్వేగవానాసీద్యథావిద్యుద్ఘనాంతరె ॥ ౧ ॥ సమ్పరిక్రమ్యహనుమాన్రావణస్య నివేశనాత్ । అదృష్ట్వా జానకీంసీతామబ్రవీద్వచనంకపిః ॥ ౨ ॥ భూయిష్ఠంలోళితాలఙ్కా రామస్యచరతాప్రియమ్ । నహి పశ్యామి వైదేహీం సీతాం సర్వాఙ్గసున్దరీమ్ ॥ ౩ ॥ పల్వలాని తటాకాని సరాంసి సరితస్తథా । నద్యోనూపవనాన్తాశ్చ దుర్గాశ్చ

ధరణీధరాః ॥ ౪ ॥ లాఙ్ఘితా వసుధా సర్వా నతు పశ్యామి జానకీమ్ । ఇహ సమ్పాతినా సీతా రావణస్య నివేశనే ॥
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన నచ పశ్యామి తామహమ్ । కింను సీతాథ వైదేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౬ ॥ ఉపతిష్ఠేత వి
వశా రావణం దుష్టచారిణమ్ । క్షిప్రముత్పతతో మన్యే సీతామాదాయ రక్షసః ॥ ౭ ॥ బిభ్యతో రామబాణానామ
న్తరా పతితా భవేత్ । అథవా హ్రియమాణాయాః పథి సిద్ధనిషేవితే ॥ ౮ ॥ మన్యే పతిత మార్యాయా హృదయం
ప్రేక్ష్య సాగరమ్ । రావణస్యోరువేగేన భుజాభ్యాం పీడితేన చ ॥ ౯ ॥ తయా మన్యే విశాలాక్ష్యా త్యక్తం జీవితమా
ర్యయా । ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమతస్తదా ॥ ౧౦ ॥ వివేష్టమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా । అ
హో క్షుద్రేణ చానేన రక్షన్తీ శీలమాత్మనః ॥ ౧౧ ॥ అబన్ధుర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్వినీ । అథవా రాక్షసేన్
ద్రస్య పత్నీభిరసితేక్షణా ॥ ౧౨ ॥ అదుష్టా దుష్టభావాభిర్భక్షితా సా భవిష్యతి । సమ్పూర్ణచన్ద్రప్రతిమం పద్మప
త్రనిభేక్షణమ్ ॥ ౧౩ ॥ రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పఞ్చత్వం కృపణా గతా । హా రామ లక్ష్మణేత్యేవం హాయోధ్యే
తి చ మైథిలీ ॥ ౧౪ ॥ విలప్య బహు వైదేహీ న్యస్తదేహా భవిష్యతి । అథవా నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే ॥ ౧౫
నూనం లాలప్యతే సీతా పఞ్జరస్థేవ శారికా । జనకస్య సుతా సీతా రామపత్నీ సుమధ్యమా ॥ ౧౬ ॥ కథముత్పలప
త్రాక్షీ రావణస్య వశం వ్రజేత్ । వినష్టా వా ప్రణష్టా వా మృతా వా జనకాత్మజా ॥ ౧౭ ॥ రామస్య ప్రియభార్యస్య
న నివేదయితుం క్షమమ్ । నివేద్యమానే దోషస్స్యాద్దోషస్స్యాదనివేదనే ॥ ౧౮ ॥ కథం ను ఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్ర
తిభాతి మే । అస్మిన్నేవం గతే కార్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కిమ్ ॥ ౧౯ ॥ భవేదితి మతం భూయో హనుమాన్ప్రవి
చారయత్ । యది సీతామదృష్ట్వాహం వానరేన్ద్రపురీమితః ॥ ౨౦ ॥ గమిష్యామి తతః కో మే పురుషార్థో భవిష్య
తి । మమేదం లఙ్ఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి ॥ ౨౧ ॥ ప్రవేశశ్చైవ లఙ్కాయా రాక్షసానాం చ దర్శనమ్ ।
కిం మాం వక్ష్యతి సుగ్రీవో హరయో వా సమాగతాః ॥ ౨౨ ॥ కిష్కిన్ధాం సమనుప్రాప్తం తౌ వా దశరథాత్మజౌ ॥ గ
త్వా తు యది కాకుత్స్థం వక్ష్యామి పరమప్రియమ్ ॥ ౨౩ ॥ న దృష్టేతి మయా సీతా తతస్త్యక్ష్యతి జీవితమ్ । పరుషం దా
రుణం క్రూరం తీక్ష్ణమిన్ద్రియతాపనమ్ ॥ ౨౪ ॥ సీతానిమిత్తం దుర్వాక్యం శ్రుత్వా స న భవిష్యతి । తం తు కృచ్ఛ్ర
గతం దృష్ట్వా పఞ్చత్వగతమానసమ్ ॥ ౨౫ ॥ భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః । వినష్టౌ భ్రాతరౌ శ్రుత్వా
భరతోపి మరిష్యతి ॥ ౨౬ ॥ భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శత్రుఘ్నో న భవిష్యతి । పుత్రాన్మృతాన్సమీక్ష్యాథ న భవి
ష్యన్తి మాతరః ॥ ౨౭ ॥ కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ న సంశయః । కృతజ్ఞస్సత్యసన్ధశ్చ సుగ్రీవః ప్లవగాధి
పః ॥ ౨౮ ॥ రామం తథాగతం దృష్ట్వా తతస్త్యక్ష్యతి జీవితమ్ । దుర్మనా వ్యథితా దీనా నిరానన్దా తపస్వినీ ॥ ౨౯ ॥
పీడితా భర్తృశోకేన రుమా త్యక్ష్యతి జీవితమ్ । వాలిజేన తు దుఃఖేన పీడితా శోకకర్శితా ॥ ౩౦ ॥ పఞ్చత్వం చ గతే
రాజ్ఞి తారాపి న భవిష్యతి । మాతాపిత్రోర్వినాశేన సుగ్రీవవ్యసనేన చ ॥ ౩౧ ॥ కుమారోప్యఙ్గదః కస్మాద్ధారయిష్య
తి జీవితమ్ । భర్తృజేన తు దుఃఖేన హ్యభిభూతా వనౌకసః ॥ ౩౨ ॥ శిరాంస్యభిహనిష్యన్తి తలైర్ముష్టిభిరేవ చ । సాం
త్వేనానుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా ॥ ౩౩ ॥ లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాంస్త్యక్ష్యన్తి వానరాః । న వనే
షు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః ॥ ౩౪ ॥ క్రీడామనుభవిష్యన్తి సమేత్య కపికుఞ్జరాః । సపుత్రదారాస్సామా
త్యా భర్తృవ్యసనపీడితాః ॥ ౩౫ ॥ శైలాగ్రేభ్యః పతిష్యన్తి సమేత్య విషమేషు చ । విషముద్బన్ధనం వాపి ప్రవే
శం జ్వలనస్య వా ॥ ౩౬ ॥ ఉపవాసమథో శస్త్రం ప్రచరిష్యన్తి వానరాః । ఘోరమారోదనం మన్యే గతే మయి భ
విష్యతి ॥ ౩౭ ॥ ఇక్ష్వాకుకులనాశశ్చ నాశశ్చైవ వనౌకసామ్ । సోహం నైవ గమిష్యామి కిష్కిన్ధాం నగరీమితః ॥
న చ శక్ష్యామ్యహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా । మయ్యగచ్ఛతి చేహస్థే ధర్మాత్మానౌ మహారథౌ ॥ ౩౯ ॥ ఆశ

యాతౌ ఘరిష్యేతే వానరాశ్చ మనస్వినః ॥ హస్తాదానో ముఖాదానో నియతో వృక్షమూలికః ॥ ౪౦ ॥ వానప్రస్థో భవిష్యామి హ్యదృష్ట్వా జనకాత్మజామ్ । సాగరానూపజే దేశే బహుమూలఫలోదకే ॥ ౪౧ ॥ చితాం కృత్వా ప్రవేక్ష్యామి సమిద్ధమరణీసుతమ్ । ఉపవిష్టస్య వా సమ్యక్ లింగినీం సాధయిష్యతః ॥ ౪౨ ॥ శరీరం భక్షయిష్యంతి వాయసాశ్శ్వాపదాని చ । ఇదం మహర్షిభిర్దృష్టం నిర్యాణమితి మే మతిః ॥ ౪౩ ॥ సమ్యగాపః ప్రవేక్ష్యామి న చేత్పశ్యామి జానకీమ్ । సుజాతమూలా సుభగా కీర్తిమాలా యశస్వినీ ॥ ౪౪ ॥ ప్రభగ్నా చిరరాత్రీయం మమ సీతామపశ్యతః । తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్షమూలికః ॥ ౪౫ ॥ నేతః ప్రతిగమిష్యామి తామదృష్ట్వాఽసితేక్షణామ్ । యదీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతామనధిగమ్య తామ్ ॥ ౪౬ ॥ అంగదస్సహితస్సర్వైర్వానరైర్న భవిష్యతి । (అథవా నాహమర్హామి ప్రోక్షిణో మ్యవసాదితుమ్ ॥ ౪౭ ॥ అశోకవనికాం తత్ర ద్రక్ష్యామి చిరజీవనః) । వినాశే బహవో దోషా జీవన్భద్రాణి పశ్యతి ॥ ౪౮ ॥ తస్మాత్ప్రాణాన్ధరిష్యామి ధ్రువో జీవతి సంగమః । ఏవం బహువిధం దుఃఖం మనసా ధారయన్ముహుః ॥ ౪౯ ॥ నాధ్యగచ్ఛత్తదా పారం శోకస్య కపికుంజరః । రావణం వా వధిష్యామి దశగ్రీవం మహాబలమ్ ॥ ౫౦ ॥ కామమస్తు హృతా సీతా ప్రత్యాచీర్ణం భవిష్యతి । అథవైనం సముత్క్షిప్య హ్యుపర్యుపరి సాగరమ్ ॥ ౫౧ ॥ రామాయోపహరిష్యామి పశుం పశుపతేరివ । ఇతి చిన్తాం సమాపన్నస్సీతామనధిగమ్య తామ్ ॥ ౫౨ ॥ ధ్యానశోకపరీతాత్మా చింతయామాస వానరః । యావత్సీతాం హి పశ్యామి రామపత్నీం యశస్వినీమ్ ॥ ౫౩ ॥ తావదేతాం పురీం లంకాం విచినోమి పునః పునః । సంపాతివచనాచ్చాపి రామం యద్యానయామ్యహమ్ ॥ ౫౪ ॥ అపశ్యన్రాఘవో భార్యాం నిర్దహేత్సర్వవానరాన్ । ఇహైవ నియతాహారో వత్స్యామి నియతేంద్రియః ॥ ౫౫ ॥ న మత్కృతే వినశ్యేయుస్సర్వే నరవానరాః । అశోకవనికా చాపి దృశ్యతే యా మహాద్రుమా ॥ ౫౬ ॥ ఇమామభిగమిష్యామి న హీయం విచితా మయా । వసూన్రుద్రాంస్తథాదిత్యానశ్వినౌ మరుతోఽపి చ ॥ ౫౭ ॥ నమస్కృత్వా గమిష్యామి రక్షసాం శోకవర్ధనః । జిత్వా తు రాక్షసాన్సర్వానిక్ష్వాకుకులనందినీమ్ ॥ ౫౮ ॥ సంప్రదాస్యామి రామాయ యథా సిద్ధిం తపస్వినే । స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా చిన్తావగ్రథితేంద్రియః ॥ ౫౯ ॥ ఉదతిష్ఠన్మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ఓమ్ ॥ నమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై । నమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమానిలేభ్యో నమోఽస్తు చంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః ॥ ౬౦ ॥ స తేభ్యస్తు నమస్కృత్వా సుగ్రీవాయ చ మారుతిః । దిశస్సర్వాస్సమాలోక్య హ్యశోకవనికాం ప్రతి ॥ ౬౧ ॥ స గత్వా మనసా పూర్వమశోకవనికాం శుభామ్ । ఉత్తరం చింతయామాస హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౬౨ ॥ ధ్రువం తు రక్షోబహులా భవిష్యతి వనాకులా । అశోకవనికా చిన్త్యా సర్వసంస్కారసంస్కృతా ॥ ౬౩ ॥ రక్షిణశ్చాత్ర విహితా నూనం రక్షంతి పాదపాన్ । భగవానపి సర్వాత్మా నాతిక్షోభం ప్రవాతి వై ॥ ౬౪ ॥ సంక్షిప్తోఽయం మయాత్మా చ రామార్థే రావణస్య చ । సిద్ధిం మే సంవిధాస్యంతి దేవాస్సర్షిగణాస్త్విహ ॥ ౬౫ ॥ బ్రహ్మా స్వయంభూర్భగవాన్దేవాశ్చైవ దిశంతు మే । సిద్ధిమగ్నిశ్చ వాయుశ్చ పురుహూతశ్చ వజ్రభృత్ ॥ ౬౬ ॥ వరుణః పాశహస్తశ్చ సోమాదిత్యౌ తథైవ చ । అశ్వినౌ చ మహాత్మానౌ మరుతశ్శర్వ ఏవ చ ॥ ౬౭ ॥ సిద్ధిం సర్వాణి భూతాని భూతానాం చైవ యః ప్రభుః । దాస్యంతి మమ యే చాన్యే హ్యదృష్టాః పథి గోచరాః ॥ ౬౮ ॥ ఓమ్ ॥ సమున్నసం పాండురదంతమవ్రణం శుచిస్మితం పద్మపలాశలోచనమ్ । ద్రక్ష్యే తదార్యావదనం కదాన్వహం ప్రసన్నతారాధిపతుల్యదర్శనమ్ ॥ ౬౯ ॥ క్షుద్రేణ పాపేన నృశంసకర్మణా సుదారుణాలంకృతవేషధారిణా । బలాభిభూతా హ్యబలా తపస్వినీ కథం ను మే దృష్టిపథేఽద్య సా భవేత్ ॥ ౭౦ ॥ * ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రయోదశస్సర్గః ॥ ౧౩ ॥ ౪౭౭౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా మనసా చాధిగమ్య తామ్ । అవప్లుతో మహాతే
జాః ప్రాకారం తస్య వేశ్మనః ॥ ౧ ॥ స తు సంహృష్టసర్వాంగః ప్రాకారస్థో మహాకపిః । పుష్పితాగ్రాన్వసన్తా
దౌ దదర్శ వివిధాన్ ద్రుమాన్ ॥ ౨ ॥ సాలానశోకాన్ భవ్యాంశ్చ చమ్పకాంశ్చ సుపుష్పితాన్ । ఉద్దాలకాన్నాగవృ
క్షాంశ్చూతాన్ కపిముఖానపి ॥ ౩ ॥ అథామ్రవణసంఛన్నాం లతాశతసమావృతామ్ । జ్యాముక్త ఇవ నారాచః
పుప్లువే వృక్షవాటికామ్ ॥ ౪ ॥ స ప్రవిశ్య విచిత్రాం తాం విహగైరభినాదితామ్ । రాజతైః కాంచనైశ్చైవ పాదపైస్స
ర్వతో వృతామ్ ॥ ౫ ॥ విహగైర్మృగసంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్ । ఉదితాదిత్యసంకాశాం దదర్శ హనుమా
న్కపిః ॥ ౬ ॥ వృతాం నానావిధైర్వృక్షైః పుష్పోపగఫలోపగైః । కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చ మత్తైర్నిత్యనిషేవితామ్ ॥
ప్రహృష్టమనుజే కాలే మృగపక్షిసమాకులే । మత్తబర్హిణసంఘుష్టాం నానాద్విజగణాయుతామ్ ॥ ౮ ॥ మార్గ
మాణో వరారోహాం రాజపుత్రీమనిన్దితామ్ । సుఖప్రసుప్తాన్విహగాన్బోధయామాస వానరః ॥ ౯ ॥ ఉత్పతద్భి
ర్ద్విజగణైః పక్షైస్సాలాస్సమాహతాః । అనేకవర్ణా వివిధా ముముచుః పుష్పవృష్టయః ॥ ౧౦ ॥ పుష్పావకీర్ణశ్శుశు
భే హనూమాన్మారుతాత్మజః । అశోకవనికామధ్యే యథా పుష్పమయో గిరిః ॥ ౧౧ ॥ దిశస్సర్వాః ప్రధావన్తం వృ
క్షషండగతం కపిమ్ । దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని వసన్త ఇతి మేనిరే ॥ ౧౨ ॥ వృక్షేభ్యః పతితైః పుష్పైరవకీర్ణా
పృథగ్విధైః । రరాజ వసుధా తత్ర ప్రమదేవ విభూషితా ॥ ౧౩ ॥ తరస్వినా తే తరవస్తరసాభిప్రకమ్పితాః । కుసు
మాని విచిత్రాణి ససృజుః కపినా తదా ॥ ౧౪ ॥ నిర్ధూతపత్రశిఖరాశ్శీర్ణపుష్పఫలా ద్రుమాః । నిక్షిప్తవస్త్రాభరణా
ధూర్తా ఇవ పరాజితాః ॥ ౧౫ ॥ హనూమతా వేగవతా కమ్పితాస్తే నగోత్తమాః । పుష్పపర్ణఫలాన్యాశు ముముచుః
పుష్పశాలినః ॥ ౧౬ ॥ విహంగసంఘైర్హీనాస్తే స్కన్ధమాత్రాశ్రయా ద్రుమాః । బభూవురగమాస్సర్వే మారుతే
నేవ నిర్ధుతాః ॥ ౧౭ ॥ నిర్ధూతకేశీ యువతిర్యథా మృదితవర్ణకా । నిష్పీతశుభదన్తోష్ఠీ నఖైర్దన్తైశ్చ విక్షతా ॥ ౧౮ ॥
తథా లాంగూలహస్తైశ్చ చరణాభ్యాం చ మర్దితా । బభూవాశోకవనికా ప్రభగ్నవరపాదపా ॥ ౧౯ ॥ మ
హాలతానాం దామాని వ్యధమత్తరసా కపిః । యథా ప్రావృషి విన్ధ్యస్య మేఘజాలాని మారుతః ॥ ౨౦ ॥ స తత్ర మ
ణిభూమీశ్చ రాజతీశ్చ మనోరమాః । తథా కాంచనభూమీశ్చ విచరన్దదృశే కపిః ॥ ౨౧ ॥ వాపీశ్చ వివిధాకారాః పూ
ర్ణాః పరమవారిణా । మహార్హైర్మణిసోపానైరుపపన్నాస్తతస్తతః ॥ ౨౨ ॥ ముక్తాప్రవాళసికతాస్స్ఫాటికాన్త
రకుట్టిమాః । కాంచనైస్తరుభిశ్చిత్రైస్తీరజైరుపశోభితాః ॥ ౨౩ ॥ ఫుల్లపద్మోత్పలవనాశ్చక్రవాకోపకూజితాః ।
నత్యూహరుతసంఘుష్టా హంససారసనాదితాః ॥ ౨౪ ॥ దీర్ఘాభిర్ద్రుమయుక్తాభిస్సరిద్భిశ్చ సమన్తతః । అమృ
తోపమతోయాభిశ్శివాభిరుపసంస్కృతాః ॥ ౨౫ ॥ లతాశతైరవతతాస్సన్తానకుసుమావృతాః । నానాగుల్మావృ
తఘనాః కరవీరకృతాన్తరాః ॥ ౨౬ ॥ తతోఽమ్బుధరసంకాశం ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిమ్ । విచిత్రకూటం కూటైశ్చ స
ర్వతః పరివారితమ్ ॥ ౨౭ ॥ శిలాగృహైరవతతం నానావృక్షైస్సమావృతమ్ । దదర్శ హరిశార్దూలో రమ్యం జగతి
పర్వతమ్ ॥ ౨౮ ॥ దదర్శ చ నగాత్తస్మాన్నదీం నిపతితాం కపిః । అంకాదివ సముత్పత్య ప్రియస్య పతితాం ప్రియామ్ ॥
జలే నిపతితాగ్రైశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్ । వార్యమాణామివ క్రుద్ధాం ప్రమదాం ప్రియబన్ధుభిః ॥ ౩౦ ॥ పున
రావృత్తతోయాం చ దదర్శ స మహాకపిః । ప్రసన్నామివ కాన్తస్య కాన్తాం పునరుపాగతామ్ ॥ ౩౧ ॥ తస్యాదూ
రాత్స పద్మిన్యో నానాద్విజగణాయుతాః । దదర్శ కపిశార్దూలో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ కృత్రిమాం
దీర్ఘికాం చాపి పూర్ణాం శీతేన వారిణా । మణిప్రవరసోపానాం ముక్తాసికతశోభితామ్ ॥ ౩౩ ॥ వివిధైర్మృగ
సంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్ । ప్రాసాదైస్సుమహద్భిశ్చ నిర్మితైర్విశ్వకర్మణా ॥ ౩౪ ॥ కాననైః కృత్రిమై

శ్చాపి సర్వతస్సమలంకృతామ్ । యే కేచిత్పాదపాస్తత్ర పుష్పోపగఫలోపగాః ॥ ౩౫ ॥ సచ్ఛత్రాస్సవితర్దీకాస్సర్వే సౌవర్ణవేదికాః । లతాప్రతానైర్బహుభిః పర్ణైశ్చ బహుభిర్వృతాం ॥ ౩౬ ॥ కాంచనీం శింశుపామేకాం దదర్శ హనుమాన్కపిః । వృతాం హేమమయీభిస్తు వేదికాభిస్సమంతతః ॥ ౩౭ ॥ సోఽపశ్యద్భూమిభాగాంశ్చ గర్తప్రస్రవణానిచ । సువర్ణవృక్షానపరాన్దదర్శ శిఖిసన్నిభాన్ ॥ ౩౮ ॥ తేషాం ద్రుమాణాం ప్రభయా మేరోరివదివాకరః । అమన్యత తదా వీరః కాంచనోఽస్మీతి వానరః ॥ ౩౯ ॥ తాం కాంచనైస్తరుగణైర్మారుతేన చ వీజితాం । కింకిణీశతనిర్ఘోషాం దృష్ట్వా విస్మయమాగమత్ ॥ ౪౦ ॥ సుపుష్పితాగ్రాం రుచిరాం తరుణాంకురపల్లవామ్ । తామారుహ్య మహాబాహుశ్శింశుపాం పర్ణసంవృతామ్ ॥ ౪౧ ॥ ఇతో ద్రక్ష్యామి వైదేహీం రామదర్శనలాలసాం । ఇతశ్చేతశ్చ దుఃఖార్తాం సమ్పతంతీం యదృచ్ఛయా ॥ ౪౨ ॥ అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః । చమ్పకైశ్చన్దనైశ్చాపి వకుళైశ్చ విభూషితా ॥ ౪౩ ॥ ఇయం చ నళినీ రమ్యా ద్విజసంఘనిషేవితా । ఇమాం సా రామమహిషీ నూనమేష్యతి జానకీ ॥ ౪౪ ॥ సా రామా రామమహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సతీ। వనసంచారకుశలా నూనమేష్యతి జానకీ ॥ ౪౫ ॥ అథవా మృగశాబాక్షీ వనస్యాస్య విచక్షణా । వనమేష్యతి సార్యేహ రామచిన్తానుకర్శితా ॥౪౬॥ రామశోకాభిసంతప్తా సా దేవీ వామలోచనా । వనవాసే రతా నిత్యమేష్యతే వనచారిణీ ॥ ౪౭ ॥ వనేచరాణాం సతతం నూనం స్పృహయతే పురా । రామస్య దయితా భార్యా జనకస్య సుతా సతీ ॥ ౪౮ ॥ సంధ్యాకాలమనాశ్శ్యామా ధ్రువమేష్యతి జానకీ । నదీం చేమాం శివజలాం సంధ్యార్థే వరవర్ణినీ ॥ ౪౯ ॥ తస్యాశ్చాప్యనురూపేయమశోకవనికా శుభా । శుభాయాః పార్థివేన్ద్రస్య పత్నీ రామస్య సమ్మతా ॥ ౫౦ ॥ యది జీవతి సా దేవీ తారాధిపనిభాననా। ఆగమిష్యతి సావశ్యమిమాం శివజలాం నదీమ్ ॥ ౫౧ ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం తు మత్వా హనుమాన్మహాత్మా ప్రతీక్షమాణో మనుజేన్ద్రపత్నీమ్ । అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వం సుపుష్పితే పర్ణఘనే నిలీనః ॥ ౫౨ ॥ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే చతుర్దశస్సర్గః ॥ ౧౪౭ ॥ ౯౪౦ ॥ ✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స వీక్షమాణస్తత్రస్థో మార్గమాణశ్చ మైథిలీమ్ । అవేక్షమాణశ్చ మహీం సర్వాం తామన్వవైక్షత ॥ ౧ ॥ సన్తానకలతాభిశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్ । దివ్యగంధరసోపేతాం సర్వతస్సమలంకృతామ్ ॥ ౨ ॥ తాం స నన్దనసంకాశాం మృగపక్షిభిరావృతామ్ । హర్మ్యప్రాసాదసమ్బాధాం కోకిలాకులనిస్వనామ్ ॥ ౩ ॥ కాఞ్చనోత్పలపద్మాభిర్వాపీభిరుపశోభితామ్ । బహ్వాసనకుథోపేతాం బహుభూమిగృహాయుతామ్ ॥ ౪ ॥ సర్వర్తుకుసుమై రమ్యాం ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః । పుష్పితానామశోకానాం శ్రియా సూర్యోదయప్రభామ్ ॥ ౫ ॥ ప్రదీప్తామివ తత్రస్థో మారుతిస్సముదైక్షత । నిష్పత్రశాఖాం విహగైః క్రియమాణామివాసకృత్ ॥ ౬ ॥ వినిష్పతద్భిశ్శతశశ్చిత్రైః పుష్పావతంసకైః । ఆమూలపుష్పనిచితైరశోకైశ్శోకనాశనైః ॥ ౭ ॥ పుష్పభారాతిభారైశ్చ స్పృశద్భిరివ మేదినీమ్। కర్ణికారైః కుసుమితైః కింశుకైశ్చ సుపుష్పితైః ॥ ౮ ॥ స దేశః ప్రభయా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః । పున్నాగాస్సప్తపర్ణాశ్చ చమ్పకోద్దాలకాస్తథా ॥ ౯ ॥ వివృద్ధమూలా బహవశ్శోభంతే స్మ సుపుష్పితాః । శాతకుమ్భనిభాః కేచిత్కేచిదగ్నిశిఖోపమాః ॥ ౧౦ ॥ నీలాంజననిభాః కేచిత్తత్రాశోకాస్సహస్రశః । నందనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా ॥ ౧౧ ॥ అతివృత్తమివాచింత్యం దివ్యం రమ్యం శ్రియా వృతమ్ । ద్వితీయమివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణాయుతమ్ ॥ ౧౨ ॥ పుష్పరత్నశతైశ్చిత్రం పంచమం సాగరం యథా । సర్వర్తుపుష్పైర్నిచితం పాదపైర్మధుగంధిభిః ॥ ౧౩ ॥ నానానినాదైరుద్యానం రమ్యం మృగగణైర్ద్విజైః । అనేకగంధప్రవహం పుణ్యగంధమనోరమమ్ ॥ ౧౪ ॥ శైలేన్ద్రమివ గంధాఢ్యం ద్వితీయం గన్ధ

మాదనమ్ । అశోకవనికాయాంతు తస్యాంవానరపుంగవః ॥ ౧౫ ॥ సదదర్శావిదూరస్థం చైత్యప్రాసాదముచ్ఛ్రితమ్ । మధ్యేస్తమ్భసహస్రేణ స్థితంకైలాసపాండురమ్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రవాళకృతసోపానం తప్తకాంచనవేదికమ్ । ముష్ణంతమివచక్షూంషి ద్యోతమానమివశ్రియా ॥ ౧౭ ॥ విమలం ప్రాంశుభావత్వాదుల్లిఖంతమివామ్బరమ్ । తతో మలినసంవీతాం రాక్షసీభిస్సమావృతామ్ ॥ ౧౮ ॥ ఉపవాసకృశాం దీనాం నిశ్వసంతీం పునఃపునః । దదర్శ శుక్లపక్షాదౌ చంద్రరేఖామివామలామ్ ॥ ౧౯ ॥ మందప్రఖ్యాయమానేన రూపేణరుచిరప్రభామ్ । పినద్ధాం ధూమజాలేన శిఖామివవిభావసోః ॥ ౨౦ ॥ పీతేనైకేనసంవీతాంక్లిష్టేనోత్తమవాససా । సపంకామనలంకారాం విపద్మామివపద్మినీమ్ ॥ ౨౧ ॥ వ్రీళితాం దుఃఖసంతప్తాం పరిమ్లానాంతపస్వినీమ్ । గ్రహేణాంగారకేణేవ పీడితామివ రోహిణీమ్ ॥ ౨౨ ॥ అశ్రుపూర్ణముఖీం దీనాం కృశామనశనేనచ । శోకధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం దుఃఖపరాయణామ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రియంజనమపశ్యంతీం పశ్యంతీంరాక్షసీగణమ్ । స్వగణేనమృగీంహీనాం శ్వగణాభివృతామివ ॥ ౨౪ ॥ నీలనాగాభయా వేణ్యా జఘనంగతయైకయా । నీలయానీరదాపాయే వనరాజ్యామహీమివ ॥ ౨౫ ॥ సుఖార్హాందుఃఖసంతప్తాం వ్యసనానామకోవిదామ్ । తాంసమీక్ష్యవిశాలాక్షీమధికం మలినాం కృశామ్ ॥ ౨౬ ॥ తర్కయామాససీతేతి కారణైరుపపాదిభిః । హ్రియమాణాతదా తేన రక్షసా కామరూపిణా ॥ యథారూపాహిదృష్టావై తథారూపేయమంగనా । పూర్ణచంద్రాననాం సుభ్రూం చారువృత్తపయోధరామ్ ॥ కుర్వంతీం ప్రభయాదేవీం సర్వావితిమిరాదిశః । తాంనీలకేశీంబిమ్బోష్ఠీం సుమధ్యాంసుప్రతిష్ఠితామ్ ॥ ౨౯ సీతాంపద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్యరతింయథా । ఇష్టాంసర్వస్యజగతఃపూర్ణచంద్రప్రభామివ ॥ ౩౦ ॥ భూమౌసుతనుమాసీనాం నియతామివతాపసీమ్ । నిశ్వాసబహుళాంభీరుం భుజగేంద్రవధూమివ ॥ ౩౧ ॥ శోకజాలేనమహతా వితతేననరాజతీం । సంసక్తాంధూమజాలేన శిఖామివవిభావసోః ॥ ౩౨ ॥ తాంస్మృతిమివసందిగ్ధామృద్ధిం నిపతితామివ । విహతామివచశ్రద్ధామాశాంప్రతిహతామివ ॥ ౩౩ ॥ సోపసర్గాంయథాసిద్ధిం బుద్ధింసకలుషామివ । అభూతేనాపవాదేన కీర్తింనిపతితామివ ॥ ౩౪ ॥ (కృశాంమలినదిగ్ధాంగీంవిద్యాంప్రతిపదీమివ) । రామోపరోధవ్యథితాం రక్షోహరణకర్శితామ్ ॥ ౩౫ ॥ అబలాం మృగశాబాక్షీం వీక్షమాణాంతతస్తతః । బాష్పాంబుపరిపూర్ణేన కృష్ణవక్రాక్షిపక్ష్మణా ॥ ౩౬ ॥ వదనేనాప్రసన్నేన నిశ్వసంతీంపునఃపునః । మలపంకధరాం దీనాం మండనార్హామమండితామ్ ॥ ౩౭ ॥ ప్రభాంనక్షత్రరాజస్య కాలమేఘైరివావృతామ్ । తస్యసందిదిహేబుద్ధిర్ముహుస్సీతాంనిరీక్ష్యతు ॥ ౩౮ ॥ ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాంప్రశిథిలామివ । దుఃఖేనబుబుధేసీతాం హనూమాననలంకృతామ్ ॥ ౩౯ ॥ సంస్కారేణయథాహీనాం వాచమర్థాంతరంగతామ్ । తాం సమీక్ష్యవిశాలాక్షీం రాజపుత్రీమనిందితామ్ ॥ ౪౦ ॥ తర్కయామాససీతేతి కారణైరుపపాదిభిః । వైదేహ్యాయానిచాంగేషు తదారామోన్వకీర్తయత్ ॥ ౪౧ ॥ తాన్యాభరణజాలాని శాఖాశోభీన్యలక్షయత్ । సుకృతౌ కర్ణవేష్టౌచ శ్వదంష్ట్రౌచసుసంస్థితౌ ॥ ౪౨ ॥ మణివిద్రుమచిత్రాణిహస్తేష్వాభరణానిచ । శ్యామానిచిరయుక్తత్వాత్తథాసంస్థానవంతిచ ॥ ౪౩ ॥ తాన్యేవైతానిమన్యేహం యానిరామోన్వకీర్తయత్ । తత్ర యాన్యవహీనాని తాన్యహంనోపలక్షయే ॥ ౪౪ ॥ యాన్యస్యానవహీనాని తానీమానినసంశయః । పీతంకనకపట్టాభం స్రస్తంతద్వసనంశుభం ॥ ౪౫ ॥ ఉత్తరీయం నగాసక్తం తదాదృష్టంప్లవంగమైః । భూషణానిచముఖ్యాని దృష్టానిధరణీతలే ॥ ౪౬ ॥ అనయైవాపవిద్ధాని స్వనవంతిమహాంతిచ । ఇదంచిరగృహీతత్వాద్వసనం క్లిష్టవత్తరం ॥ ౪౭ ॥ తథాహినూనంతద్వర్ణంయథాశ్రీమద్యథేతరత్ । ఇయంకనకవర్ణాంగీరామస్యమహిషీప్రియా ॥ ౪౮ ॥ ప్రణ

ష్టాపి సతీయాస్య మనసా న ప్రణశ్యతి । ఇయం సా యత్కృతే రామశ్చతుర్భిః పరితప్యతే ॥ ౪౯ ॥ కారుణ్యేనానృశంస్యే
న శోకేన మదనేన చ । స్త్రీ ప్రణష్టేతి కారుణ్యాదాశ్రితేత్యానృశంస్యతః ॥ ౫౦ ॥ పత్నీ నష్టేతి శోకేన ప్రియేతి మ
దనేన చ । అస్యా దేవ్యా యథారూపమఙ్గప్రత్యఙ్గసౌష్ఠవమ్ ॥ ౫౧ ॥ రామస్య చ యథారూపం తస్యేయమసి
తేక్షణా । అస్యా దేవ్యా మనస్తస్మింస్తస్య చాస్యాం ప్రతిష్ఠితం ॥ ౫౨ ॥ తేనేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమ
పి జీవతి । దుష్కరం కృతవాన్రామో హీనో యదనయా ప్రభుః ॥ ౫౩ ॥ ధారయత్యాత్మనో దేహం న శోకేనావసీ
దతి । దుష్కరం కురుతే రామో య ఇమాం మత్తకాశినీం ॥ ౫౪ ॥ సీతాం వినా మహాబాహుర్ముహూర్తమపి జీవ
తి । ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవనసమ్భవః ॥ ౫౫ ॥ జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుం ॥ *
ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే పఞ్చదశస్సర్గః ॥ ౫౦ ॥ ౧౦౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రశస్య తు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుఙ్గవః । గుణాభిరామం
రామం చ పునశ్చిన్తాపరోఽభవత్ ॥ ౧ ॥ స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్పపర్యాకులేక్షణః । సీతామాశ్రి
త్య తేజస్వీ హనుమాన్విలలాప హ ॥ ౨ ॥ మాన్యా గురువినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా । యది సీతాపి దుఃఖార్తా
కాలో హి దురతిక్రమః ॥ ౩ ॥ రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చ ధీమతః । నాత్యర్థం క్షుభ్యతే దేవీ గఙ్గేవ జల
దాగమే ॥ ౪ ॥ తుల్యశీలవయోవృత్తాం తుల్యాభిజనలక్షణామ్ । రాఘవోఽర్హతి వైదేహీం తం చేయమసితేక్షణా ॥
తాం దృష్ట్వా నవహేమాభాం లోకకాన్తామివ శ్రియమ్ । జగామ మనసా రామం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ అ
స్యా హేతోర్విశాలాక్ష్యా హతో వాలీ మహాబలః । రావణప్రతిమో వీర్యే కబన్ధశ్చ నిపాతితః ॥ ౭ ॥ విరాధశ్చ
హతస్సఙ్ఖ్యే రాక్షసో భీమవిక్రమః । వనే రామేణ విక్రమ్య మహేన్ద్రేణేవ శంబరః ॥ ౮ ॥ చతుర్దశసహస్రా
ణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ । నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౯ ॥ ఖరశ్చ నిహతస్సఙ్ఖ్యే త్రిశిరాశ్చ ని
పాతితః । దూషణశ్చ మహాతేజా రామేణ విదితాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలిపాలితం ।
అస్యా నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాన్లోకసత్కృతమ్ ॥ ౧౧ ॥ సాగరశ్చ మయాక్రాన్తః శ్రీమాన్నదనదీపతిః । అ
స్యా హేతోర్విశాలాక్ష్యాః పురీ చేయం నిరీక్షితా ॥ ౧౨ ॥ యది రామస్సముద్రాన్తాం మేదినీం పరివర్తయేత్ । అ
స్యాః కృతే జగచ్చాపి యుక్తమిత్యేవ మే మతిః ॥ ౧౩ ॥ రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా । త్రైలో
క్యరాజ్యం సకలం సీతాయా నాప్నుయాత్కలామ్ ॥ ౧౪ ॥ ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః । సుతా
జనకరాజస్య సీతా భర్తృదృఢవ్రతా ॥ ౧౫ ॥ ఉత్థితా మేదినీం భిత్త్వా క్షేత్రే హలముఖక్షతే । పద్మరేణునిభైః కీ
ర్ణా శుభైః కేదారపాంసుభిః ॥ ౧౬ ॥ విక్రాన్తస్యార్యశీలస్య సంయుగేష్వనివర్తినః । స్నుషా దశరథస్యైషా జ్యే
ష్ఠా రాజ్ఞో యశస్వినీ ॥ ౧౭ ॥ ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః । ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీవశ
మాగతా ॥ ౧౮ ॥ సర్వాన్భోగాన్పరిత్యజ్య భర్తృస్నేహబలాత్కృతా । అచిన్తయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా ని
ర్జనం వనమ్ ॥ ౧౯ ॥ సన్తుష్టా ఫలమూలేన భర్తృశుశ్రూషణే రతా । యా పరాం భజతే ప్రీతిం వనేఽపి భవనే య
థా ॥ ౨౦ ॥ సేయం కనకవర్ణాఙ్గీ నిత్యం సుస్మితభాషిణీ । సహతే యాతనామేతామనర్థానామభాగినీ ॥ ౨౧
ఇమాం తు శీలసమ్పన్నాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి రాఘవః । రావణేన ప్రమథితాం ప్రపామివ పిపాసితః ॥ ౨౨ ॥ అస్యా నూ
నం పునర్లాభాద్రాఘవః ప్రీతిమేష్యతి । రాజా రాజ్యపరిభ్రష్టః పునః ప్రాప్యేవ మేదినీమ్ ॥ ౨౩ ॥ కామభో
గైః పరిత్యక్తా హీనా బన్ధుజనేన చ । ధారయత్యాత్మనో దేహం తత్సమాగమకాఙ్క్షిణీ ॥ ౨౪ ॥ నైషా పశ్యతి రాక్ష
స్యో నైతాన్పుష్పఫలద్రుమాన్ । ఏకస్థహృదయా నూనం రామమేవానుపశ్యతి ॥ ౨౫ ॥ భర్తా నామ పరం నార్యా

భూషణంభూషణానాదపి । ఏషాతురహితాతేన భూషణార్హానశోభతే॥ ౨౬ ॥ దుష్కరంకురుతేరామో హీనోయదనయాప్రభుః । ధారయత్యాత్మనోదేహం నదుఃఖేనావసీదతి ॥ ౨౭ ॥ ఇమామసితకేశాంతాం శతపత్రనిభేక్షణామ్ । సుఖార్హాందుఃఖితాందృష్ట్వా మమాపివ్యథితంమనః ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ క్షితిక్షమాపుష్కరసన్నిభాక్షీ యారక్షితా రాఘవలక్ష్మణాభ్యామ్ । సారాక్షసీభిర్వికృతేక్షణాభి స్సంరక్ష్యతేసంప్రతివృక్షమూలే ॥ ౨౯ ॥ హిమహతనళినీవనష్టశోభావ్యసనపరంపరయానిపీడ్యమానా । సహచరరహితేవచక్రవాకీజనకసుతాకృపణాందశాంప్రపన్నా ॥ ౩౦ ॥ అస్యాహిపుష్పావనతాగ్రశాఖాశ్శోకందృఢంవైజనయత్యశోకాః। హిమవ్యపాయేనచమందరశ్మి రభ్యుత్థితోనైకసహస్రరశ్మిః ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యేవమర్థంకపిరన్వవేక్ష్య సీతేయమిత్యేవనివిష్టబుద్ధిః । సంశ్రిత్యతస్మిన్నిషసాదవృక్షే బలీహరీణాం ప్రవరస్తరస్వీ ॥ ౩౨ ॥ ఇతిశ్రీమత్సున్దరకాండే షోడశస్సర్గః ॥ ౬౦౦ ॥ ౧౨౦౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతఃకుముదషండాభో నిర్మలానిర్మలంస్వయమ్ । ప్రజగామనభశ్చంద్రో హంసోనీలమివోదకమ్ ॥ ౧ ॥ సాచివ్యమివకుర్వంత్స ప్రభయానిర్మలప్రభః । చంద్రమారశ్మిభిశ్శీతై స్సిషేవే పవనాత్మజమ్ ॥ ౨ ॥ సదదర్శతతస్సీతాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ । శోకభారైరివన్యస్తాం భారైర్నావమివాంభసి ॥ ౩ ॥ దిదృక్షమాణో వైదేహీం హనూమాన్మారుతాత్మజః । సదదర్శావిదూరస్థా రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౪ ॥ ఏకాక్షీమేకకర్ణాంచ కర్ణప్రావరణాంతథా । అకర్ణాంశంకుకర్ణాంచమస్తకోచ్ఛ్వాసనాసికాం॥ అతికాయోత్తమాంగీంచ తనుదీర్ఘశిరోధరామ్ । ధ్వస్తకేశీంతథాకేశీం కేశకంబళధారిణీమ్ ॥ ౬ ॥ లంబకర్ణలలాటాంచ లంబోదరపయోధరామ్ । లంబోష్ఠీంచుబుకోష్ఠీంచ లంబాస్యాంలంబజానుకామ్ ॥ ౭ ॥ హ్రస్వాందీర్ఘాంతథాకుబ్జాం వికటాంవామనాంతథా । కరాళాంభుగ్నవక్త్రాంచ పింగాక్షీంవికృతాననామ్ ॥ ౮ ॥ వికృతాఃపింగళాఃకాళీః క్రోధనాఃకలహప్రియాః । కాలాయసమహాశూల కూటముద్గరధారిణీః ॥ ౯ ॥ వరాహమృగశార్దూల మహిషాజశివాముఖీః । గజోష్ట్రహయపాదీశ్చ నిఖాతశిరసోపరాః ॥ ౧౦ ॥ ఏకహస్తైకపాదాశ్చ ఖరకర్ణ్యశ్వకర్ణికాః । గోకర్ణీర్హస్తికర్ణీశ్చహరికర్ణీస్తథాపరాః ॥ ౧౧ ॥ అనాసాఅతినాసాశ్చతిర్యఙ్నాసావినాసికాః । గజసన్నిభనాసాశ్చ లలాటోచ్ఛ్వాసనాసికాః॥ ౧౨ ॥ హస్తిపాదామహాపాదా గోపాదాఃపాదచూళికాః । అతిమాత్రశిరోగ్రీవా అతిమాత్రకుచోదరీః ॥ ౧౩ ॥ అతిమాత్రాస్యనేత్రాశ్చ దీర్ఘజిహ్వానఖాస్తథా । అజాముఖీర్హస్తిముఖీర్గోముఖీస్సూకరీముఖీః ॥ ౧౪ ॥ హయోష్ట్రఖరవక్త్రాశ్చ రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః।శూలముద్గరహస్తాశ్చ క్రోధనాఃకలహప్రియాః॥ ౧౫ ॥ కరాళాధూమ్రకేశీశ్చ రాక్షసీర్వికృతాననాః । పిబంతీస్సతతంపానం సదామాంససురాప్రియాః ॥ ౧౬ ॥ మాంసశోణితదిగ్ధాంగీ ర్మాంసశోణితభోజనాః । తాదదర్శకపిశ్రేష్ఠో రోమహర్షణదర్శనాః ॥ ౧౭ ॥ స్కంధవంతముపాసీనాఃపరివార్యవనస్పతిమ్ । తస్యాధస్తాచ్చతాందేవీం రాజపుత్రీమనిందితామ్ ॥ ౧౮ ॥ లక్షయామాసలక్ష్మీవాన్హనూమాన్జనకాత్మజామ్ । నిష్ప్రభాం శోకసంతప్తాంమలసంకులమూర్ధజామ్ ॥ ౧౯ ॥ క్షీణపుణ్యాంచ్యుతాంభూమౌ తారాంనిపతితామివ । చారిత్రవ్యపదేశాఢ్యాం భర్తృదర్శనదుర్గతామ్ ॥ ౨౦ ॥ భూషణైరుత్తమైర్హీనాం భర్తృవాత్సల్యభూషణామ్ । రాక్షసాధిపసంరుద్ధాం బంధుభిశ్చవినాకృతామ్ ॥ ౨౧ ॥ వియూథాంసింహసంరుద్ధాం బద్ధాంగజవధూమివ । చంద్రలేఖాంపయోదాంతే శారదాభ్రైరివావృతామ్ ॥ ౨౨ ॥ క్లిష్టరూపామసంస్పర్శా దయుక్తామివవల్లకీమ్ । సీతాంభర్తృవశేయుక్తా మయుక్తాంరాక్షసీవశే ॥ ౨౩ ॥ అశోకవనికామధ్యే శోకసాగరమాప్లుతామ్ । తాభిఃపరివృతాంతత్ర సగ్రహామివరోహిణీమ్ ॥ ౨౪ ॥ దదర్శహనుమాన్దేవీంలతాంకుసుమితామివ । సామలేనచదిగ్ధాంగీ వపుషాచా

వ్యలంకృతా ॥ ౨౫ ॥ మృణాలీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ । మలినేన తు వస్త్రేణ పరిక్లిష్టేన భామినీమ్ ॥ ౨౬ ॥ సం
వృతాం మృగశాబాక్షీం దదర్శ హనుమాన్ కపిః । తాం దేవీం దీనవదనామదీనాం భర్తృతేజసా ॥ ౨౭ ॥ రక్షితాం
స్వేన శీలేన సీతామసితలోచనామ్ । తాం దృష్ట్వా హనుమాన్ సీతాం మృగశాబనిభేక్షణామ్ ॥ ౨౮ ॥ మృగక
న్యామివ త్రస్తాం వీక్షమాణాం సమంతతః । దహంతీమివ నిశ్వాసైర్వృక్షాన్ పల్లవధారిణః ॥ ౨౯ ॥ సంఘాతమివ
శోకానాం దుఃఖస్యోర్మిమివోత్థితామ్ । తాం క్షామాం సువిభక్తాంగీం వినాభరణశోభినీమ్ ॥ ౩౦ ॥ ప్రహర్షమతు
లం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్ । హర్షజాని చ సోఽశ్రూణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణామ్ ॥ ౩౧ ॥ ముమోచ హను
మాంస్తత్ర నమశ్చక్రే చ రాఘవమ్ । నమస్కృత్వా స రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ సీతాదర్శన
సంహృష్టో హనూమాన్ సంవృతోఽభవత్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౫౦౩ ॥ ౧౦౦౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా విప్రేక్షమాణస్య వనం పుష్పితపాదపమ్ । విచిన్వతశ్చ వైదేహీం కిం
చిచ్ఛేషా నిశాఽభవత్ ॥ ౧ ॥ షడంగవేదవిదుషాం క్రతుప్రవరయాజినామ్ । శుశ్రావ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ విరాత్రే
బ్రహ్మరక్షసామ్ ॥ ౨ ॥ అథ మంగళవాదిత్రైః శబ్దైః శ్రోత్రమనోహరైః । ప్రాబుధ్యత మహాబాహుర్దశగ్రీవో
మహాబలః ॥ ౩ ॥ విబుధ్య తు యథాకాలం రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ । స్రస్తమాల్యాంబరధరో వైదేహీమనుచి
ంతయత్ ॥ ౪ ॥ భృశం నియుక్తస్తస్యాం చ మదనేన మదోత్కటః । న స తం రాక్షసః కామం శశాకాత్మని గూహి
తుమ్ ॥ ౫ ॥ స సర్వాభరణైర్యుక్తో బిభ్రచ్ఛ్రియమనుత్తమామ్ । తాం నగైర్బహుభిర్జుష్టాం సర్వపుష్పఫలోప
గైః ॥ ౬ ॥ వృతాం పుష్కరిణీభిశ్చ నానాపుష్పోపశోభితామ్ । సదామదైశ్చ విహగైర్విచిత్రాం పరమాద్భుతైః ॥
ఈహామృగైశ్చ వివిధైర్జుష్టాం దృష్టిమనోహరైః । వీథీః సంప్రేక్షమాణశ్చ మణికాంచనతోరణాః ॥ ౮ ॥ నానా
మృగగణాకీర్ణాం ఫలైః ప్రపతితైర్వృతామ్ । అశోకవనికామేవ ప్రావిశత్సంతతద్రుమామ్ ॥ ౯ ॥ అంగనాశత
మాత్రం తు తం వ్రజంతమనువ్రజత్ । మహేంద్రమివ పౌలస్త్యం దేవగంధర్వయోషితః ॥ ౧౦ ॥ దీపికాః కాం
చనీః కాశ్చిజ్జగృహుస్తత్ర యోషితః । వాలవ్యజనహస్తాశ్చ తాళవృంతాని చాపరాః ॥ ౧౧ ॥ కాంచనైరపి భృంగా
రైర్జహ్రుః సలిలమగ్రతః । మండలాగ్రాన్ బ్రసీంశ్చైవ గృహ్యాన్యాః పృష్ఠతో యయుః ॥ ౧౨ ॥ కాచిద్రత్నమయీం
పాత్రీం పూర్ణాం పానస్య భామినీ । దక్షిణా దక్షిణేనైవ తదా జగ్రాహ పాణినా ॥ ౧౩ ॥ రాజహంసప్రతీకాశం
ఛత్రం పూర్ణశశిప్రభమ్ । సౌవర్ణదండమపరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయౌ ॥ ౧౪ ॥ నిద్రామదపరీతాక్ష్యో రావ
ణస్యోత్తమాః స్త్రియః । అనుజగ్ముః పతిం వీరం ఘనం విద్యుల్లతా ఇవ ॥ ౧౫ ॥ వ్యావిద్ధహారకేయూరాః సమామృ
దితవర్ణకాః । సమాగళితకేశాంతాః సస్వేదవదనాస్తదా ॥ ౧౬ ॥ ఘూర్ణంత్యో మదశేషేణ నిద్రయా చ శుభాన
నాః । స్వేదక్లిష్టాంగకుసుమాః సుమాల్యాకులమూర్ధజాః ॥ ౧౭ ॥ ప్రయాంతం నైరృతపతిం నార్యో మదిరలోచ
నాః । బహుమానాచ్చ కామాచ్చ ప్రియా భార్యాస్తమన్వయుః ॥ ౧౮ ॥ స చ కామపరాధీనః పతిస్తాసాం మహా
బలః । సీతాసక్తమనా మందో మదాంచితగతిర్బభౌ ॥ ౧౯ ॥ తతః కాంచీనినాదం చ నూపురాణాం చ నిస్స్వనమ్ ।
శుశ్రావ పరమస్త్రీణాం స కపిర్మారుతాత్మజః ॥ ౨౦ ॥ తం చాప్రతిమకర్మాణమచింత్యబలపౌరుషమ్ । ద్వారదేశ
మనుప్రాప్తం దదర్శ హనుమాన్ కపిః ॥ ౨౧ ॥ దీపికాభిరనేకాభిః సమంతాదవభాసితమ్ । గంధతైలావసిక్తాభిర్ధ్రి
యమాణాభిరగ్రతః ॥ ౨౨ ॥ కామదర్పమదైర్యుక్తం జిహ్మతామ్రాయతేక్షణమ్ । సమక్షమివ కందర్పమపవిద్ధశ
రాసనమ్ ॥ ౨౩ ॥ మథితామృతఫేనాభమరజో వస్త్రముత్తమమ్ । సలీలమనుకర్షంతం విస్రస్తం సక్తమంగ
దే ॥ ౨౪ ॥ తం పత్రవిటపే లీనః పత్రపుష్పఘనావృతః । సమీపమివ సంక్రాంతం నిధ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౨౫ ॥

అవేక్షమాణస్తతతో దదర్శకపికుంజరః । రూపయౌవనసంపన్నా రావణస్యవరస్త్రియః ॥ ౨౬ ॥ తాభిఃపరివృతో రాజా సురూపాభిర్మహాయశాః ; తన్మృగద్విజసంఘుష్టం ప్రవిష్టఃప్రమదావనమ్ ॥ ౨౭ ॥ క్షీబోవిచిత్రాభరణ శ్శంకుకర్ణోమహాబలః । తేనవిశ్రవసఃపుత్ర స్సదృష్టోరాక్షసాధిపః ॥ ౨౮ ॥ వృతఃపరమనారీభి స్తారాభిరివచంద్రమాః । తందదర్శమహాతేజా స్తేజోవంతంమహాకపిః ॥ ౨౯ ॥ రావణోయంమహాబాహు రితిసంచింత్యవానరః । (సోయమద్యపురాశేతేపురమధ్యేగృహోత్తమే)॥ ౩౦ ॥ అవప్లుతోమహాతేజాహనూమాన్మారుతాత్మజః । సతథాప్యుగ్రతేజా స్సన్నిర్ధూత స్తస్యతేజసా ॥ ౩౧ ॥ పత్రగుహ్యాంతరేసక్తో హనూమాంత్సంవృతోభవత్ । సతామసితకేశాంతాం సుశ్రోణీం సంహతస్తనీమ్ ॥ ౩౨ ॥ దిదృక్షురసితాపాంగాముపావర్తతరావణః ॥ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమత్సుందరకాండే ఽష్టాదశస్సర్గః ॥ ౪౦౬ ॥ ౮౧౨ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్నేవతతః కాలే రాజపుత్రీత్వనిందితా । రూపయౌవనసంపన్నంభూషణోత్తమభూషితమ్ ॥ ౧ ॥ తతోదృష్ట్వైవవైదేహీ రావణంరాక్షసాధిపం । ప్రావేపతవరారోహా ప్రవాతేకదళీయథా ॥ ౨ ॥ ఆచ్ఛాద్యోదరమూరుభ్యాం బాహుభ్యాంచపయోధరౌ । ఉపవిష్టావిశాలాక్షీ రుదంతీ వరవర్ణినీ ॥ ౩ ॥ దశగ్రీవస్తువైదేహీం రక్షితాంరాక్షసీగణైః । దదర్శసీతాందుఃఖార్తాం నావంసన్నామివార్ణవే ॥ ౪ ॥ అసంవృతాయామాసీనాం ధరణ్యాంసంశితవ్రతామ్ । ఛిన్నాంప్రపతితాంభూమౌ శాఖామివవనస్పతేః ॥ మలమండనచిత్రాంగీం మండనార్హామమండితామ్ । మృణాలీపంకదిగ్ధేవ విభాతినవిభాతిచ ॥ ౬ ॥ సమీపంరాజసింహస్య రామస్యవిదితాత్మనః । సంకల్పహయసంయుక్తై ర్యాంతీమివమనోరథైః ॥ ౭ ॥ శుష్యంతీంరుదతీమేకాం ధ్యానశోకపరాయణామ్ । దుఃఖస్యాంతమపశ్యంతీం రామాంరామమనువ్రతామ్ ॥ ౮ ॥ వేష్టమానాంతథావిష్టాంపన్నగేంద్రవధూమివ । ధూప్యమానాంగ్రహేణేవ రోహిణీంధూమకేతునా ॥ ౯ ॥ వృత్తశీలకులేజాతా మాచారవతిధార్మికే । పునస్సంస్కారమాపన్నాం జాతామివచదుష్కులే ॥ ౧౦ ॥ అభూతేనాపవాదేన కీర్తింనిపతితామివ । ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాంప్రశిథిలామివ ॥ ౧౧ ॥ సన్నామివమహాకీర్తిం శ్రద్ధామివవిమానితామ్ । ప్రజ్ఞామివపరిక్షీణామాశాంప్రతిహతామివ ॥ ౧౨ ॥ ఆయతీమివవిధ్వస్తా మాజ్ఞాంప్రతిహతామివ।దీప్తామివదిశంకాలే పూజామపహృతామివ ॥ ౧౩ ॥ పద్మినీమివవిధ్వస్తాం హతశూరాంచమూమివ । ప్రభామివతమోధ్వస్తా ముపక్షీణామివాపగామ్ ॥ ౧౪ ॥ వేదీమివపరామృష్టాం శాన్తామగ్నిశిఖామివ । పౌర్ణమాసీమివనిశాం రాహుగ్రస్తేందుమండలామ్ ॥ ౧౫ ॥ ఉత్కృష్టపర్ణకమలాంవిత్రాసితవిహంగమామ్ । హస్తిహస్తపరామృష్టా మాకులాంపద్మినీమివ ॥ ౧౬ ॥ పతిశోకాతురాం శుష్కాం నదీంవిస్రావితామివ । పరయామృజయాహీనాం కృష్ణపక్షనిశామివ ॥ ౧౭ ॥ సుకుమారీంసుజాతాంగీం రత్నగర్భగృహోచితామ్ । తప్యమానామివోష్ణేన మృణాళీమచిరోద్ధృతామ్ ॥ ౧౮ ॥ గృహీతామాళితాం స్తమ్భే యూథపేన వినాకృతామ్ । నిశ్శ్వసంతీంసుదుఃఖార్తాం గజరాజవధూమివ ॥ ౧౯ ॥ ఏకయాదీర్ఘయావేణ్యా శోభమానామయత్నతః । నీలయానీరదాపాయే వనరాజ్యామహీమివ ॥ ౨౦ ॥ ఉపవాసేనశోకేన ధ్యానేనచభయేనచ । పరిక్షీణాంకృశాందీనా మల్పాహారాంతపోధనామ్ ॥ ౨౧ ॥ ఆయాచమానాందుఃఖార్తాం ప్రాంజలిందేవతామివ । భావేనరఘుముఖ్యస్య దశగ్రీవపరాభవమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఓమ్ ॥ సమీక్షమాణాంరుదతీమనిందితాంసుపక్ష్మతామ్రాయతశుక్లలోచనామ్ । అనువ్రతాంరామమతీవమైథిలీం ప్రలోభయామాసవధాయరావణః ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః ॥ ౩౯ ॥ ౬౨౮౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తాంపతివ్రతాందీనాం నిరానందాంతపస్వినీమ్ । సాకారైర్మధురైర్వా క్యైర్న్యదర్శయత రావణః ॥ ౧ ॥ మాందృష్ట్వానాగనాసోరు గూహమానా స్తనోదరమ్ । అదర్శనమివాత్మానంభయాన్నేతుంత్వమిచ్ఛసి ॥ ౨ ॥ కామయేత్వాంవిశాలాక్షి బహుమన్యస్వమాంప్రియే । సర్వాంగగుణసంపన్నేసర్వలోకమనోహరే ॥ ౩ ॥ నేహకేచిన్మనుష్యావా రాక్షసాఃకామరూపిణః । వ్యపసర్పతుతేసీతే భయంమత్తస్సముత్థితమ్ ॥ ౪ ॥ స్వధర్మోరక్షసాంభీరుసర్వథైవనసంశయః । గమనంవాపరస్త్రీణాంహరణంసంప్రమథ్యవా ॥ ౫ ॥ ఏవంచైతదకామాంతు నత్వాంస్ప్రక్ష్యామిమైథిలి । కామంకామశ్శరీరేమే యథాకామంప్రవర్తతామ్ ॥ ౬ ॥ దేవినేహభయంకార్యం మయివిశ్వసిహిప్రియే । ప్రణయస్వచతత్త్వేన మైవంభూశ్శోకలాలసా ॥ ౭ ॥ ఏకవేణీధరాశయ్యా ధ్యానంమలినమంబరమ్ । అస్థానేప్యుపవాసశ్చ నైతాన్యౌపయికానితే ॥ ౮ ॥ విచిత్రాణిచమాల్యాని చందనాన్యగరూణిచ । వివిధానిచ వాసాంసి దివ్యాన్యాభరణానిచ ॥ ౯ ॥ మహార్హాణిచ పానాని శయనాన్యాసనానిచ । గీతంనృత్తంచవాద్యంచ లభమాంప్రాప్యమైథిలి ॥ ౧౦ ॥ స్త్రీరత్నమసిమైవంభూః కురుగాత్రేషుభూషణమ్ । మాంప్రాప్యతుకథంనుస్యాస్త్వమనర్హాసువిగ్రహే ॥ ౧౧ ॥ ఇదంతేచారుసంజాతం యౌవనంవ్యతివర్తతే । యదతీతంపునర్నైతి స్రోతశ్శీఘ్రమపామివ ॥ ౧౨ ॥ త్వాంకృత్వోపరతోమన్యే రూపకర్తాసవిశ్వసృక్ । నహిరూపోపమాహ్యన్యా తవాస్తిశుభదర్శనే ॥ ౧౩ ॥ త్వాంసమాసాద్య వైదేహి రూపయౌవనశాలినీమ్ । కఃపుమానతివర్తేత సాక్షాదపిపితామహః ॥ ౧౪ ॥ (రామస్త్వత్సంగ్రహాద్దేవిదేవలోకేషుచక్రితః । సీతాభర్తేతిమాన్యోభూన్నృణాంభువివిశేషతః ॥ ౧౫ ॥)యద్యత్పశ్యామి తేగాత్రం శీతాంశుసదృశాననే । తస్మింస్తస్మిన్పృథుశ్రోణి చక్షుర్మమనిబధ్యతే ॥ ౧౬ ॥ భవమైథిలిభార్యామే మోహమేనంవిసర్జయ । బహ్వీనాముత్తమస్త్రీణా మాహృతానామితస్తతః ॥ ౧౭ ॥ సర్వాసామేవభద్రంతే మమాగ్రమహిషీభవ । లోకేభ్యోయానిరత్నాని సంప్రమథ్యాహృతానివై ॥ ౧౮ ॥ తానిమేభీరుసర్వాణి రాజ్యంచైతదహంచతే । విజిత్యపృథివీంసర్వాం నానానగరమాలినీమ్ ॥ ౧౯ ॥ జనకాయప్రదాస్యామి తవహేతోర్విలాసిని । నేహపశ్యామిలోకేన్యం యోమేప్రతిబలోభవేత్ ॥ ౨౦ ॥ పశ్యమేసుమహద్వీర్య మప్రతిద్వంద్వమాహవే । అసకృత్సంయుగేభగ్నా మయావిమృదితధ్వజాః ॥ ౨౧ ॥ అశక్తాఃప్రత్యనీకేషు స్థాతుంమమసురాసురాః । ఇచ్ఛమాంక్రియతామద్య ప్రతికర్మతవోత్తమమ్ ౨౨ ॥ సప్రభాణ్యవసజ్జంతాం తవాంగేభూషణానిచ । సాధుపశ్యామితేరూపం సంయుక్తంప్రతికర్మణా ॥ ప్రతికర్మాభిసంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరాననే । భుంక్ష్వభోగాన్యథాకామంపిబభీరురమస్వచ ॥ ౨౪ ॥ యథేష్టంచప్రయచ్ఛత్వం పృథివీంవాధనానిచ । లలస్వమయివిస్రబ్ధా ధృష్టమాజ్ఞాపయస్వచ ॥ ౨౫ ॥ మత్ప్రభావాల్లలంత్యాశ్చ లలంతాంబాంధవాస్తవ । ఋద్ధింమమానుపశ్యత్వం శ్రియంభద్రేయశశ్చమే ॥ ౨౬ ॥ కింకరిష్యసిరామేణ సుభగేచీరవాససా । నిక్షిప్తవిజయోరామో గతశ్రీర్వనగోచరః ॥ ౨౭ ॥ వ్రతీస్థండిలశాయీచ శంకేజీవతివానవా । నహివైదేహిరామస్త్వాం ద్రష్టుంవాప్యుపలప్స్యతే ॥ ౨౮ ॥ పురోబలాకైరసితైర్మేఘైర్జ్యోత్స్నామివావృతామ్ । నచాపిమమహస్తాత్త్వాంప్రాప్తుమర్హతిరాఘవః ॥ ౨౯ ॥ హిరణ్యకశిపుఃకీర్తి మింద్రహస్తగతామివ । చారుస్మితేచారుదతి చారునేత్రేవిలాసిని ॥ ౩౦ ॥ మనోహరసిమేభీరుసుపర్ణఃపన్నగంయథా । క్లిష్టకౌశేయవసనాం తన్వీమప్యనలంకృతామ్ ॥ ౩౧ ॥ త్వాందృష్ట్వాస్వేషుదారేషు రతింనోపలభామ్యహమ్ । అంతఃపురనివాసిన్యః స్త్రియస్సర్వగుణాన్వితాః ॥ ౩౨ ॥ యావంత్యోమమసర్వాసా మైశ్వర్యంకురుజానకి । మమహ్యసితకేశాంతే త్రైలోక్యప్రవరాస్స్త్రియః ॥ ౩౩ ॥ తాస్త్వాంపరిచరిష్యంతి శ్రియమప్సరసోయథా । యానివై

శ్రవణసుఖిరత్నానివసనానిచ ॥ ౩౪ ॥ తానిలోకాంశ్చసుశ్రోణి మాంచభుఙ్క్ష్వయథాసుఖమ్ । నరామస్తపసా దేవి నబలేననవిక్రమైః ॥ ౩౫ ॥ నధనేనమయాతుల్య స్తేజసాయశసాపివా ॥ ఓమ్ ॥ పిబవిహరరమస్వభుఙ్క్ష్వభోగాన్ధననిచయంప్రదిశామి మేదినీంచ । మయిలలలలనేయథాసుఖంత్వంత్వయిచసమేత్యలలంతుబాంధవాస్తే ॥ ౩౬ ॥ కుసుమితతరుజాలసంతతాని భ్రమరయుతాని సముద్రతీరజాని । కనకవిమలహారభూషితాంగి విహరమయాసహభీరుకాననాని ॥ ౩౭ ॥ ❁ ॥ ఇతిశ్రీసుస్సుందరకాండే వింశస్సర్గః ॥ ౨౧౨ ॥ ౪౨౦ ॥❁❁❁

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా సీతా రౌద్రస్య రక్షసః । ఆర్తాదీనస్వరాదీనం ప్రత్యువాచతతశ్శనైః ॥ ౧ ॥ దుఃఖార్తారుదతీసీతా వేపమానాతపస్వినీ । చింతయంతీవరారోహా పతిమేవపతివ్రతా ॥ తృణమంతరతఃకృత్వా ప్రత్యువాచశుచిస్మితా । నివర్తయ మనోమత్తస్స్వజనేక్రియతాంమనః ॥ ౩ ॥ నమాంప్రార్థయితుంయుక్తం సుసిద్ధిమివపాపకృత్ । అకార్యంనమయాకార్యమేకపత్న్యావిగర్హితమ్ ॥ ౪ ॥ కులంసంప్రాప్తయాపుణ్యం కులేమహతిజాతయా । ఏవముక్త్వాతువైదేహీ రావణంతంయశస్వినీ ॥ ౫ ॥ రాక్షసంపృష్ఠతఃకృత్వా భూయోవచనమబ్రవీత్ । నాహమౌపయికీభార్యా పరభార్యాసతీతవ ॥ ౬ ॥ సాధుధర్మమవేక్షస్వ సాధుసాధువ్రతంచర । యథాతవతథాన్యేషాం దారారక్ష్యానిశాచర ॥ ౭ ॥ ఆత్మానముపమాంకృత్వా స్వేషుదారేషు రమ్యతామ్ । అతుష్టంస్వేషుదారేషు చపలంచలితేంద్రియం ॥ ౮ ॥ నయంతినికృతిప్రజ్ఞం పరదారాః పరాభవమ్ । ఇహసంతోనవాసంతి సతోవానానువర్తసే ॥ ౯ ॥ తథాహివిపరీతాతెబుద్ధిరాచారవర్జితా । వచోమిథ్యాప్రణీతాత్మా పథ్యముక్తంవిచక్షణైః ॥ ౧౦ ॥ రాక్షసానామభావాయ త్వంవానప్రతిపద్యసె । అకృతాత్మానమాసాద్య రాజానమనయేరతమ్ ॥ ౧౧ ॥ సమృద్ధానివినశ్యంతిరాష్ట్రాణినగరాణిచ । తథేయంత్వాంసమాసాద్య లంకారత్నౌఘసంకులా ॥ ౧౨ ॥ అపరాధాత్తవైకస్య నచిరాద్వినశిష్యతి । స్వకృతైర్హన్యమానస్య రావణాదీర్ఘదర్శినః ॥ ౧౩ ॥ అభినందంతిభూతాని వినాశే పాపకర్మణః । ఏవంత్వాంపాపకర్మాణం వక్ష్యంతి నికృతాజనాః ॥ ౧౪ ॥ దిష్ట్యైతద్వ్యసనంప్రాప్తో రౌద్రఇత్యేవహర్షితాః । శక్యాలోభయితుంనాహమైశ్వర్యేణ ధనేనవా ॥ ౧౫ ॥ అనన్యారాఘవేణాహంభాస్కరేణప్రభాయథా । ఉపధాయభుజంతస్యలోకనాథస్యసత్కృతం ॥ కథంనామోపధాస్యామి భుజమన్యస్యకస్యచిత్ । అహమౌపయికీభార్యా తస్యైవవసుధాపతేః ॥ ౧౭ ॥ వ్రతస్నాతస్యవిప్రస్య విద్యేవవిదితాత్మనః । సాధురావణరామేణ మాంసమానయదుఃఖితామ్ ॥ ౧౮ ॥ వనే వాశితయాసార్ధం కరేణ్వేవగజాధిపమ్ । మిత్రమౌపయికంకర్తుం రామస్థానంపరీప్సతా ॥ ౧౯ ॥ వధంచానిచ్ఛతాఘోరం త్వయాసౌపురుషర్షభః । విదితస్సహిధర్మజ్ఞశ్శరణాగతవత్సలః ॥ ౨౦ ॥ తేనమైత్రీభవతుతె యది జీవితుమిచ్ఛసి । ప్రసాదయస్వ త్వంచైనం శరణాగతవత్సలమ్ ॥ ౨౧ ॥ మాంచాస్మై ప్రయతోభూత్వానియార్తయితుమర్హసి । ఏవంహితెభవేత్స్వస్తిసంప్రదాయరఘూత్తమే ॥ ౨౨ ॥ అన్యథాత్వంహికుర్వాణో వధంప్రాప్స్యసిరావణ । వర్జయేద్వజ్రముత్సృష్టం వర్జయేదంతకశ్చిరమ్ ॥ ౨౩ ॥ త్వద్విధంతుననంక్రుద్ధో లోకనాథస్సరాఘవః । రామస్య ధనుషశ్శబ్దం శ్రోష్యసిత్వం మహాస్వనమ్ ॥ ౨౪ ॥ శతక్రతువిసృష్టస్య నిర్ఘోషమశనేరివ । ఇహశీఘ్రంసుపర్వాణోజ్వలితాస్యాఇవోరగాః ॥ ౨౫ ॥ ఇషవోనిపతిష్యంతి రామలక్ష్మణలక్షణాః । రక్షాంసి పరినిఘ్నంతఃపుర్యామస్యాంసమంతతః ॥ ౨౬ ॥ అసంపాతంకరిష్యంతి పతంతఃకంకవాససః । రాక్షసేంద్రమహాసర్పాన్ సరామగరుడోమహాన్ ॥ ౨౭ ॥ ఉద్ధరిష్యతివేగేన వైనతేయఇవోరగాన్ । అపనేష్యతి మాంభర్తాత్వత్తశ్శీఘ్రమరిందమః ॥ ౨౮ ॥ అసురేభ్యశ్శ్రియందీప్తాం విష్ణుస్త్రిభిరివక్రమైః । జనస్థానేహతస్థానే నిహతేరక్షసాంబలే ॥

అశక్తేన త్వయా రక్షః కృతమేతదసాధు వై। ఆశ్రమం తు తయోశ్శూన్యం ప్రవిశ్య నరసింహయోః॥ ౩౦ ॥ గోచరం గతయోర్భ్రాత్రోరపనీతా త్వయాధమ। న హి గంధముపాఘ్రాయ రామలక్ష్మణయోస్త్వయా॥ ౩౧ ॥ శక్యం సన్దర్శనే స్థాతుం శునా శార్దూలయోరివ। తస్య తే విగ్రహే తాభ్యాం యుగగ్రహణమస్థిరమ్॥ ౩౨ ॥ వృత్రస్యేవేన్ద్రబాహుభ్యాం బాహోరేకస్య నిగ్రహః। క్షిప్రం తవ స నాథో మే రామస్సౌమిత్రిణా సహ॥ ౩౩ ॥ తోయమల్పమివాదిత్యః ప్రాణానాదాస్యతే శరైః॥ ఓమ్॥ గిరిం కుబేరస్య గతోఽపధాయ వా సభాం గతో వా వరుణస్య రాజ్ఞః॥ అసంశయం దాశరథేర్న మోక్ష్యసే మహాద్రుమః కాలహతోఽశనేరివ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే ఏకవింశస్సర్గః ॥౧౧౫॥ ౨౩౦॥

శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః। ప్రత్యువాచ తతస్సీతాం విప్రియం ప్రియదర్శనామ్ ॥ ౧ ॥ యథా యథా సాన్త్వయితా వశ్యస్స్త్రీణాం తథా తథా। యథా యథా ప్రియం వక్తా పరిభూతస్తథా తథా ॥ ౨ ॥ సన్నియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామస్సముత్థితః। ద్రవతో మార్గమాసాద్య హయానివ సుసారథిః ॥ ౩ ॥ వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్కిల నిబధ్యతే। జనే తస్మింస్త్వనుక్రోశస్స్నేహశ్చ కిల జాయతే ॥ ౪ ॥ ఏతస్మాత్కారణాన్న త్వాం ఘాతయామి వరాననే। వధార్హామవమానార్హాం మిథ్యాప్రవ్రజితే రతామ్ ॥ ౫ ॥ పరుషాణీహ వాక్యాని యాని యాని బ్రవీషి మామ్। తేషు తేషు వధో యుక్తస్తవ మైథిలి దారుణః ॥ ౬ ॥ ఏవముక్త్వా తు వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః। క్రోధసంరమ్భసంయుక్తస్సీతాముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ ద్వౌ మాసౌ రక్షితవ్యౌ మే యోఽవధిస్తే మయా కృతః। తతశ్శయనమారోహ మమ త్వం వరవర్ణిని ॥ ౮ ॥ ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం భర్తారం మామనిచ్ఛతీమ్। మమ త్వాం ప్రాతరాశార్థమాలభన్తే మహానసే ॥ ౯ ॥ తాం తర్జ్యమానాం సమ్ప్రేక్ష్య రాక్షసేన్ద్రేణ జానకీమ్। దేవగన్ధర్వకన్యాస్తా విషేదుర్వికృతేక్షణాః ॥ ౧౦ ॥ ఓష్ఠప్రకారైరపరా వక్త్రైర్నేత్రైస్తథాపరాః। సీతామాశ్వాసయామాసుస్తర్జితాం తేన రక్షసా ॥ ౧౧ ॥ తాభిరాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపమ్। ఉవాచాత్మహితం వాక్యం వృత్తశౌణ్డీర్యగర్వితమ్ ॥ ౧౨ ॥ నూనం న తే జనః కశ్చిదస్తి నిశ్శ్రేయసే స్థితః। నివారయతి యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్విగర్హితాత్ ॥ ౧౩ ॥ మాం హి ధర్మాత్మనః పత్నీం శచీమివ శచీపతేః। త్వదన్యస్త్రిషు లోకేషు ప్రార్థయేన్మనసాపి కః ॥ ౧౪ ॥ రాక్షసాధమ రామస్య భార్యామమితతేజసః। ఉక్తవానసి యత్పాపం క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే ॥ ౧౫ ॥ యథా దృప్తశ్చ మాతఙ్గశ్శశశ్చ సహితో వనే। తథా ద్విరదవద్రామస్త్వం నీచ శశవత్స్మృతః ॥ ౧౬ ॥ స త్వమిక్ష్వాకునాథం వై క్షిపన్నిహ న లజ్జసే। చక్షుషోర్విషయం తస్య న తావదుపగచ్ఛసి ॥ ౧౭ ॥ ఇమే తే నయనే క్రూరే విరూపే కృష్ణపిఙ్గలే। క్షితౌ న పతితే కస్మాన్మామనార్య నిరీక్షతః ॥ ౧౮ ॥ తస్య ధర్మాత్మనః పత్నీం స్నుషాం దశరథస్య చ। కథం వ్యాహరతో మాం తే న జిహ్వా వ్యవశీర్యతే ॥ ౧౯ ॥ అసన్దేశాత్తు రామస్య తపసశ్చానుపాలనాత్। న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ భస్మ భస్మార్హ తేజసా ॥ ౨౦ ॥ నాపహర్తుమహం శక్యా త్వయా రామస్య ధీమతః। విధిస్తవ వధార్థాయ విహితో నాత్ర సంశయః ॥ ౨౧ ॥ శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలైస్సముదితేన చ। ఉపోహ్య రామం కస్మాద్ధి దారచౌర్యం త్వయా కృతమ్ ॥ ౨౨ ॥ సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః। వివృత్య నయనే క్రూరే జానకీమన్వవైక్షత ॥ ౨౩ ॥ నీలజీమూతసంకాశో మహాభుజశిరోధరః। సింహసత్త్వగతిశ్శ్రీమాన్దీప్తజిహ్వాగ్రలోచనః ॥ ౨౪ ॥ చలాగ్రముకుటః ప్రాంశుశ్చిత్రమాల్యానులేపనః। రక్తమాల్యామ్బరధరస్తప్తాఙ్గదవిభూషణః ॥ ౨౫ ॥ శ్రోణీసూత్రేణ మహతా మేచకేన సుసంవృతః। అమృతోత్పాదనద్ధేన భుజగేనేవ మన్దరః ॥ ౨౬ ॥ తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః। శుశుభేఽచలసంకాశశ్శృఙ్గాభ్యామివ మన్దరః ॥ ౨౭ ॥ తరుణాదిత్యవర్ణా

భ్యాం కుండలాభ్యాంవిభూషితః । రక్తపల్లవపుష్పాభ్యా మశోకాభ్యామివాచలః ॥ ౨౮ ॥ సకల్పవృక్షప్రతిమో వసంతఇవమూర్తిమాన్ । శ్మశానచైత్యప్రతిమో భూషితోపిభయంకరః ॥ ౨౯ ॥ అవేక్షమాణో వైదేహీం కోపసంరక్తలోచనః । ఉవాచరావణస్సీతాం భుజంగఇవనిశ్వసన్ ॥ ౩౦ ॥ అనయేనాభిసంపన్న మర్థహీనమనువ్రతే । నాశయామ్యహమద్యత్వాం సూర్యస్సంధ్యామివౌజసా ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యుక్త్వా మైథిలీంరాజా రావణశ్శత్రురావణః । సందిదేశతతస్సర్వా రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౩౨ ॥ ఏకాక్షీమేకకర్ణాంచకర్ణప్రావరణాంతథా। గోకర్ణీంహస్తికర్ణీంచ లమ్బకర్ణీమకర్ణికామ్ ॥ ౩౩ ॥ హస్తిపద్యశ్వపద్యౌచ గోపాదీంపాదచూళికాం ఏకాక్షీమేకపాదీంచ పృథుపాదామపాదికామ్ ॥ ౩౪ ॥ అతిమాత్రశిరోగ్రీవా మతిమాత్రకుచోదరీమ్ । అతిమాత్రాస్యనేత్రాంచ దీర్ఘజిహ్వామజిహ్వికామ్ ॥ ౩౫ ॥ అనాసికాంసింహముఖీం గోముఖీంసూకరీముఖీం। యథామద్వశగాసీతా క్షిప్రంభవతిజానకీ ॥ ౩౬ ॥ తథాకురుతరాక్షస్య స్సర్వాఃక్షిప్రంసమేత్యచ । ప్రతిలోమానులోమైశ్చ సామదానాదిభేదనైః ॥ ౩౭ ॥ ఆవర్జయతవైదేహీం దండస్యోద్యమనేనచ । ఇతిప్రతిసమాదిశ్య రాక్షసేంద్రఃపునఃపునః ॥ ౩౮ ॥ కామమన్యుపరీతాత్మా జానకీంపర్యతర్జయత్ । ఉపగమ్యతతఃక్షిప్రం రాక్షసీధాన్యమాలినీ ॥ ౩౯ ॥ పరిష్వజ్యదశగ్రీవ మిదంవచనమబ్రవీత్ । మయాక్రీడమహారాజ సీతయాకింతవానయా ॥ ౪౦ ॥ వివర్ణయాకృపణయా మానుష్యారాక్షసేశ్వర । నూనమస్యామహారాజ నదివ్యాన్భోగసత్తమాన్ ॥ ౪౧ ॥ విదధాత్యమరశ్రేష్ఠ స్తవబాహుబలార్జితాన్ । అకామాంకామయానస్య శరీరముపతప్యతే॥ ఇచ్ఛంతీంకామయానస్య ప్రీతిర్భవతిశోభనా । ఏవముక్తస్తురాక్షస్యా సముత్క్షిప్తస్తతోబలీ ॥ ౪౩ ॥ ప్రహసన్మేఘసంకాశో రాక్షసస్సన్యవర్తత । ప్రస్థితస్సదశగ్రీవః కమ్పయన్నివమేదినీమ్ ॥ ౪౪ ॥ జ్వలద్భాస్కరవర్ణాభం ప్రవివేశనివేశనమ్ । దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చసర్వశః ॥ ౪౫ ॥ పరివార్యదశగ్రీవం వివిశుస్తద్గృహోత్తమమ్ ॥ ఓమ్ ॥ సమైథిలీంధర్మపరామవస్థితాంప్రవేపమానాంపరిభర్త్స్యరావణః। విహాయసీతాంమదనేనమోహితస్స్వమేవవేశ్మప్రవివేశభాస్వరం ॥ ౪౬ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౧౮॥౩౬౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వామైథిలీంరాజారావణశ్శత్రురావణః। సందిశ్యచతతస్సర్వారాక్షసీర్నిర్జగామహ ॥ ౧ ॥ నిష్క్రాంతేరాక్షసేంద్రేతు పునరంతఃపురంగతే । రాక్షస్యోభీమరూపాస్తా స్సీతాం సమభిదుద్రువుః ॥ ౨ ॥ తతస్సీతాముపాగమ్యరాక్షస్యఃక్రోధమూర్ఛితాః । పరంపరుషయావాచా వైదేహీమిదమబ్రువన్ ॥ ౩ ॥ పౌలస్త్యస్యవరిష్ఠస్యరావణస్యమహాత్మనః । దశగ్రీవస్యభార్యాత్వం సీతేనబహుమన్యసే॥౪ తతస్త్వేకజటానామరాక్షసీవాక్యమబ్రవీత్ । ఆమంత్ర్యక్రోధతామ్రాక్షీ సీతాంకరతలోదరీమ్ ॥ ౫ ॥ ప్రజాపతీనాంషణ్ణాంతు చతుర్థోయఃప్రజాపతిః । మానసోబ్రహ్మణఃపుత్రఃపులస్త్యఇతివిశ్రుతః ॥ ౬ ॥పులస్త్యస్యతుతేజస్వీ మహర్షిర్మానసస్సుతః । నామ్నాసవిశ్రవానామ ప్రజాపతిసమప్రభః ॥ ౭ ॥ తస్యపుత్రోవిశాలాక్షి రావణశ్శత్రురావణః । తస్యత్వంరాక్షసేంద్రస్యభార్యాభవితుమర్హసి ॥ ౮ ॥ మయోక్తంచారుసర్వాంగివాక్యంకింనానుమన్యసే । తతోహరిజటానామ రాక్షసీవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ వివృత్యనయనేకోపా న్మార్జారసదృశేక్షణా । యేనదేవాస్త్రయస్త్రింశద్దేవరాజశ్చనిర్జితాః ॥ ౧౦ ॥ తస్యత్వంరాక్షసేంద్రస్యభార్యాభవితుమర్హసి । తతస్తుప్రఘసానామ రాక్షసీక్రోధమూర్ఛితా ॥ ౧౧ ॥ భర్త్సయంతీతదాఘోరమిదంవచనమబ్రవీత్ । వీర్యోత్సిక్తస్యశూరస్య సంగ్రామేష్వనివర్తినః ॥ ౧౨ ॥ బలినోవీర్యయుక్తస్య భార్యాత్వంకింనలప్స్యసే । ప్రియాంబహుమతాంభార్యాంత్యక్త్వారాజామహాబలః ॥ ౧౩ ॥ సర్వాసాంచమహాభాగాంత్వాముపైష్యతి

రావణః । సమృద్ధం స్త్రీసహస్రేణ నానారత్నోపశోభితమ్ ॥ ౧౪ ॥ అంతఃపురం సముత్సృజ్య త్వాముపైష్యతి రావణః । అన్యా తు వికటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ అసకృద్దేవతా యుద్ధే నాగగంధర్వదానవాః । నిర్జితాస్సమరే యేన స తే పార్శ్వముపాగతః ॥ ౧౬ ॥ తస్య సర్వసమృద్ధస్య రావణస్య మహాత్మనః । కిమద్య రాక్షసేంద్రస్య భార్యాత్వం నేచ్ఛసే ఽధమే ॥ ౧౭ ॥ తతస్తాం దుర్ముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ । యస్య సూర్యో న తపతి భీతో యస్య చ మారుతః ॥ ౧౮ ॥ న వాతి స్మాయతాపాంగే కిం త్వం తస్య న తిష్ఠసి । పుష్పవృష్టిం చ తరవో ముముచుర్యస్య వై భయాత్ ॥ ౧౯ ॥ శైలాశ్చ సుభ్రుః పానీయం జలదాశ్చ యదేచ్ఛతి । తస్య నైరృతరాజస్య రాజరాజస్య భామిని ॥ ౨౦ ॥ కిం త్వం న కురుషే బుద్ధిం భార్యార్థే రావణస్య హి । సాధు తే తత్త్వతో దేవి కథితం సాధు భామిని ॥ ౨౧ ॥ గృహాణ సుస్మితే వాక్యమన్యథా న భవిష్యసి ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రయోవింశస్సర్గః ॥ ౫౬౮ ॥ ౧౧౩౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సీతాం సమస్తాస్తా రాక్షస్యో వికృతాననాః । పరుషం పరుషా నార్య ఊచుస్తాం వాక్యమప్రియమ్ ॥ ౧ ॥ కిం త్వమంతఃపురే సీతే సర్వభూతమనోహరే । మహార్హశయనోపేతే న వాసమనుమన్యసే ॥ ౨ ॥ మానుషీ మానుషస్యైవ భార్యాత్వం బహు మన్యసే । ప్రత్యాహర మనో రామాన్న త్వం జాతు భవిష్యసి ॥ ౩ ॥ త్రైలోక్యవసుభోక్తారం రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ । భర్తారముపసంగమ్య విహరస్వ యథాసుఖమ్ ॥ ౪ ॥ మానుషీ మానుషం తం తు రామమిచ్ఛసి శోభనే । రాజ్యాద్భ్రష్టమసిద్ధార్థం విక్లబం త్వమనిందితే ॥ ౫ ॥ రాక్షసీనాం వచశ్శ్రుత్వా సీతా పద్మనిభేక్షణా । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ యదిదం లోకవిద్విష్టముదాహరత సంగతాః । నైతన్మనసి కార్యం మే కిల్బిషం ప్రతిభాతి వః ॥ ౭ ॥ న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి । కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః ॥ ౮ ॥ దీనో వా రాజ్యహీనో వా యో మే భర్తా స మే గురుః । తం నిత్యమనురక్తాస్మి యథా సూర్యం సువర్చలా ॥ ౯ ॥ యథా శచీ మహాభాగా శక్రం సముపతిష్ఠతి । అరుంధతీ వసిష్ఠం చ రోహిణీ శశినం యథా ॥ ౧౦ ॥ లోపాముద్రా యథాగస్త్యం సుకన్యా చ్యవనం యథా । సావిత్రీ సత్యవంతం చ కపిలం శ్రీమతీ యథా ॥ ౧౧ ॥ సౌదాసం మదయంతీవ కేశినీ సగరం యథా । నైషధం దమయంతీవ భైమీ పతిమనువ్రతా ॥ ౧౨ ॥ తథాహమిక్ష్వాకువరం రామం పతిమనువ్రతా । సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః ॥ ౧౩ ॥ భర్త్సయంతి స్మ పరుషైః వాక్యై రావణచోదితాః । అవలీనస్స నిర్వాక్యో హనూమాన్ శింశుపాద్రుమే ॥ ౧౪ ॥ సీతాం సంతర్జయంతీస్తా రాక్షసీరశృణోత్కపిః । తామభిక్రమ్య సంక్రుద్ధా వేపమానాం సమంతతః ॥ ౧౫ ॥ భృశం సంలిలిహుర్దీప్తాన్ ప్రలంబాన్ దశనచ్ఛదాన్ । ఊచుశ్చ పరమక్రుద్ధాః ప్రగృహ్యాశు పరశ్వధాన్ ॥ ౧౬ ॥ నేయమర్హతి భర్తారం రావణం రాక్షసాధిపమ్ । సా భర్త్స్యమానా భీమాభీ రాక్షసీభిర్వరాననా ॥ ౧౭ ॥ స బాష్పమపమార్జంతీ శింశుపాం తాముపాగమత్ । తతస్తాం శింశుపాం సీతా రాక్షసీభిస్సమావృతా ॥ ౧౮ ॥ అభిగమ్య విశాలాక్షీ తస్థౌ శోకపరిప్లుతా । తాం కృశాం దీనవదనాం మలినాంబరధారిణీమ్ ॥ ౧౯ ॥ భర్త్సయాంచక్రిరే సీతాం రాక్షస్యస్తాం సమంతతః । తతస్తాం వినతా నామ రాక్షసీ భీమదర్శనా ॥ ౨౦ ॥ అబ్రవీత్కుపితాకారా కరాళా నిర్ణతోదరీ । సీతే పర్యాప్తమేతావద్భర్తృస్నేహో నిదర్శితః ॥ ౨౧ ॥ సర్వత్రాతికృతం భద్రే వ్యసనాయోపకల్ప్యతే । పరితుష్టాస్మి భద్రం తే మానుషస్తే కృతో విధిః ॥ ౨౨ ॥ మమాపి తు వచః పథ్యం బ్రువంత్యాః కురు మైథిలి । రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౨౩ ॥ విక్రాంతం రూపవంతం చ సురేశమివ వాసవమ్ । దక్షిణం త్యాగశీలం చ సర్వస్య ప్రియదర్శనమ్ ॥ ౨౪ ॥ మానుషం కృపణం

రామం త్యక్త్వా రావణమాశ్రయ। దివ్యాంగరాగా వైదేహి దివ్యాభరణభూషితా ॥ ౨౫ ॥ అద్యప్రభృతిసర్వే
షాం లోకానామీశ్వరీభవ। అగ్నేస్స్వాహా యథా దేవీ శచీవేంద్రస్య శోభనే ॥ ౨౬ ॥ కిం తే రామేణ వైదేహి
కృపణేన గతాయుషా। ఏతదుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి ॥ ౨౭ ॥ అస్మిన్ముహూర్తే సర్వాస్త్వాం భ
క్షయిష్యామహే వయమ్। అన్యా తు వికటా నామ లమ్బమానపయోధరా ॥ ౨౮ ॥ అబ్రవీత్కుపితా సీతాం ము
ష్టిముద్యమ్య గర్జతీ। బహూన్యప్రియరూపాణి వచనాని సుదుర్మతే ॥ ౨౯ ॥ అనుక్రోశాన్మృదుత్వాచ్చ సో
ఢాని తవ మైథిలి। న చ నః కురుషే వాక్యం హితం కాలపురస్కృతమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఆనీతాసి సముద్రస్య పారమన్యైర్దురా
సదమ్। రావణాన్తఃపురం ఘోరం ప్రవిష్టా చాసి మైథిలి ॥ ౩౧ ॥ రావణస్య గృహే రుద్ధామస్మాభిస్తు సురక్షితామ్।
న త్వాం శక్తః పరిత్రాతుమపి సాక్షాత్పురందరః ॥ ౩౨ ॥ కురుష్వ హితవాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి। అలమశ్రు
ప్రపాతేన త్యజ శోకమనర్థకమ్ ॥ ౩౩ ॥ భజ ప్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజైతాం నిత్యదీనతామ్। సీతే రాక్షసరాజేన స
హ క్రీడ యథాసుఖమ్ ॥ ౩౪ ॥ జానాసి హి యథా భీరు స్త్రీణాం యౌవనమధ్రువమ్। యావన్న తే వ్యతిక్రామేత్తా
వత్సుఖమవాప్నుహి ॥ ౩౫ ॥ ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ। సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే
స్త్రీసహస్రాణి తే సప్త వశే స్థాస్యంతి సుందరి। రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౭ ॥ ఉత్పాట్య
వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి। యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావత్కరిష్యసి ॥ ౩౮ ॥ తతశ్చండోదరీ
నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా। భ్రామయంతీ మహచ్ఛూలమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩౯ ॥ ఇమాం హరిణలోలాక్షీం
త్రాసోత్కంపిపయోధరామ్। రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌహృదో మే మహానయమ్ ॥ ౪౦ ॥ యకృత్ప్లీహమ
థోత్పీడం హృదయం చ సబంధనమ్। అంత్రాణ్యపి తథా శీర్షం ఖాదేయమితి మే మతిః ॥ ౪౧ ॥ తతస్తు ప్రఘసా నామ
రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్। కంఠమస్యా నృశంసాయాః పీడయామః కిమాస్యతే ॥ ౪౨ ॥ నివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మా
నుషీ సా మృతేతి హ। నాత్ర కశ్చన సందేహః ఖాదతేతి స వక్ష్యతి ॥ ౪౩ ॥ తతస్త్వజాముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్య
మబ్రవీత్। విశస్యేమాం తతస్సర్వాంత్సమాన్కురుత పీలుకాన్ ॥ ౪౪ ॥ విభజామ తతస్సర్వా వివాదో మే న
రోచతే। పేయమానీయతాం క్షిప్రం లేహ్యముచ్చావచం బహు ॥ ౪౫ ॥ తతశ్శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్య
మబ్రవీత్। అజాముఖ్యా యదుక్తం హి తదేవ మమ రోచతే ॥ ౪౬ ॥ సురా చానీయతాం క్షిప్రం సర్వశోకవినా
శినీ। మానుషం మాంసమాస్వాద్య నృత్యామోథ నికుంభిలామ్ ॥ ౪౭ ॥ ఏవం సంభర్త్స్యమానా సా సీతా సుర
సుతోపమా। రాక్షసీభిస్సుఘోరాభిర్ధైర్యముత్సృజ్య రోదితి ॥ ౪౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే చతు
ర్వింశస్సర్గః ॥ ౪౮ ॥ ౯౪౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తాసాం వదంతీనాం పరుషం దారుణం బహు। రాక్షసీనామసౌమ్యా
నాం రురోద జనకాత్మజా ॥ ౧ ॥ ఏవముక్తా తు వైదేహీ రాక్షసీభిర్మనస్వినీ। ఉవాచ పరమత్రస్తా బాష్పగద్గద
యా గిరా ॥ ౨ ॥ న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి। కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః ॥ ౩ ॥
సా రాక్షసీమధ్యగతా సీతా సురసుతోపమా। న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా ॥ ౪ ॥ వేపతే స్మాధికం సీ
తా విశంతీవాంగమాత్మనః। వనే యూథపరిభ్రష్టా మృగీ కోకైరివార్దితా ॥ ౫ ॥ సా త్వశోకస్య విపులాం శా
ఖామాలంబ్య పుష్పితామ్। చింతయామాస భర్తారం శోకేనోద్విగ్నమానసా ॥ ౬ ॥ సా స్నాపయంతీ విపులౌ స్త
నౌ నేత్రజలస్రవైః। చింతయంతీ న శోకస్య తదాంతమధిగచ్ఛతి ॥ ౭ ॥ సా వేపమానా పతితా ప్రవాతే కదలీ
యథా। రాక్షసీనాం భయత్రస్తా వివర్ణవదనాభవత్ ॥ తస్యాస్సా దీర్ఘవిపులా వేపంత్యా సీతయా తదా। దదృశే

కంపినీ వేణీ వ్యాలీవ పరిసర్పతి ॥ ౯ ॥ సా నిశ్శ్వసంతీ దుఃఖార్తా శోకోపహతచేతనా । ఆర్తా వ్యసృజదశ్రూణి మైథిలీ విలలాప హ ॥ ౧౦ ॥ హా రామేతి చ దుఃఖార్తా హా పునర్లక్ష్మణేతి చ । హా శ్వశ్రు మమ కౌసల్యే హా సుమిత్రేతి భామిని ॥ ౧౧ ॥ లోకప్రవాదస్సత్యోఽయం పండితైస్సముదాహృతః । అకాలే దుర్లభో మృత్యుః స్త్రియో వా పురుషస్య వా ॥ ౧౨ ॥ యత్రాహమేవం క్రూరాభీ రాక్షసీభిరిహార్దితా । జీవామి హీనా రామేణ ముహూర్తమపి దుఃఖితా ॥ ౧౩ ॥ ఏషాల్పపుణ్యా కృపణా వినశిష్యామ్యనాథవత్ । సముద్రమధ్యే నౌః పూర్ణా వాయువేగైరివాహతా ॥ ౧౪ ॥ భర్తారం తమపశ్యంతీ రాక్షసీవశమాగతా । సీదామి ఖలు శోకేన కూలం తోయహతం యథా ॥ ౧౫ ॥ తం పద్మదళపత్రాక్షం సింహవిక్రాంతగామినమ్ । ధన్యాః పశ్యంతి మే నాథం కృతజ్ఞం ప్రియవాదినమ్ ॥ ౧౬ ॥ సర్వథా తేన హీనాయా రామేణ విదితాత్మనా । తీక్ష్ణం విషమివాస్వాద్య దుర్లభం మమ జీవితమ్ ॥ ౧౭ ॥ కీదృశం తు మయా పాపం పురా దేహాంతరే కృతమ్ । యేనేదం ప్రాప్యతే దుఃఖం మయా ఘోరం సుదారుణమ్ ॥ ౧౮ ॥ జీవితం త్యక్తుమిచ్ఛామి శోకేన మహతా వృతా । రాక్షసీభిశ్చ రక్షంత్యా రామో నాసాద్యతే మయా ॥ ౧౯ ॥ ధిగస్తు ఖలు మానుష్యం ధిగస్తు పరవశ్యతామ్ । న శక్యం యత్పరిత్యక్తుమాత్మచ్ఛందేన జీవితమ్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పఞ్చవింశస్సర్గః ॥ ౩౭౪ ॥ ౭౪౮౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రసక్తాశ్రుముఖీ త్యేవం బ్రువంతీ జనకాత్మజా । అధోముఖముఖీ బాలా విలప్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ ఉన్మత్తేవ ప్రమత్తేవ భ్రాంతచిత్తేవ శోచతీ । ఉపావృత్తా కిశోరీవ వివేష్టంతీ మహీతలే ॥ ౨ ॥ రాఘవస్య ప్రమత్తస్య రక్షసా కామరూపిణా । రావణేన ప్రమథ్యాహమానీతా క్రోశతీ బలాత్ ॥ ౩ ॥ రాక్షసీవశమాపన్నా భర్త్స్యమానా సుదారుణమ్ । చింతయంతీ సుదుఃఖార్తా నాహం జీవితుముత్సహే ॥ ౪ ॥ న హి మే జీవితేనార్థో నైవార్థైర్న చ భూషణైః । వసంత్యా రాక్షసీమధ్యే వినా రామం మహారథమ్ ॥ ౫ ॥ అశ్మసారమిదం నూనమథవాప్యజరామరమ్ । హృదయం మమ యేనేదం న దుఃఖేనావశీర్యతే ॥ ౬ ॥ ధిఙ్మామనార్యామసతీం యాహం తేన వినా కృతా । ముహూర్తమపి రక్షామి జీవితం పాపజీవితా ॥ ౭ ॥ కా చ మే జీవితే శ్రద్ధా సుఖే వా తం ప్రియం వినా । భర్తారం సాగరాంతాయా వసుధాయాః ప్రియంవదమ్ ॥ ౮ ॥ భిద్యతాం భక్ష్యతాం వాపి శరీరం విసృజామ్యహమ్ । న చాప్యహం చిరం దుఃఖం సహేయం ప్రియవర్జితా ॥ ౯ ॥ చరణేనాపి సవ్యేన న స్పృశేయం నిశాచరమ్ । రావణం కిం పునరహం కామయేయం విగర్హితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రత్యాఖ్యాతం న జానాతి నాత్మానం నాత్మనః కులమ్ । యో నృశంసస్వభావేన మాం ప్రార్థయితుమిచ్ఛతి ॥ ౧౧ ॥ ఛిన్నా భిన్నా విభక్తా వా దీప్తే వాగ్నౌ ప్రదీపితా । రావణం నోపతిష్ఠేయం కిం ప్రలాపేన వశ్చిరమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కృతజ్ఞశ్చ సానుక్రోశశ్చ రాఘవః । సద్వృత్తో నిరనుక్రోశః శంకే మద్భాగ్యసంక్షయాత్ ॥ ౧౩ ॥ రాక్షసానాం సహస్రాణి జనస్థానే చతుర్దశ । యేనైకేన నిరస్తాని స మాం కిం నాభిపద్యతే ॥ ౧౪ ॥ నిరుద్ధా రావణేనాహమల్పవీర్యేణ రక్షసా । సమర్థః ఖలు మే భర్తా రావణం హంతుమాహవే ॥ ౧౫ ॥ విరాధో దండకారణ్యే యేన రాక్షసపుంగవః । రణే రామేణ నిహతః స మాం కిం నాభిపద్యతే ॥ ౧౬ ॥ కామం మధ్యే సముద్రస్య లంకేయం దుష్ప్రధర్షణా । న తు రాఘవబాణానాం గతిరోధీహ విద్యతే ॥ ౧౭ ॥ కిన్ను తత్కారణం యేన రామో దృఢపరాక్రమః । రక్షసాపహృతాం భార్యామిష్టాం నాభ్యవపద్యతే ॥ ౧౮ ॥ ఇహస్థాం మాం న జానీతే శంకే లక్ష్మణపూర్వజః । జానన్నపి హి తేజస్వీ ధర్షణాం మర్షయిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ హృతేతి యోఽధిగత్వా మాం రాఘవాయ నివేదయేత్ । గృధ్రరాజోఽపి స రణే రావణేన నిపాతితః ॥ ౨౦ ॥ కృతం కర్మ మహత్తేన మాం తదాభ్యవపద్యతా । తిష్ఠతా రావణద్వంద్వే వృద్ధేనాపి జటాయుషా ॥ ౨౧ ॥ యది మా

మిహ జానీయాద్వర్తమానాం స రాఘవః । అద్యబాణైరభిక్రుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసమ్ ॥ ౨౨ ॥ విధమేచ్చ పురీం లంకాం శోషయేచ్చ మహోదధిమ్ । రావణస్య చ నీచస్య కీర్తిం నామ చ నాశయేత్ ॥ ౨౩ ॥ తతో నిహతనాథానాం రాక్షసీనాం గృహే గృహే । యథాహమేవం రుదతీ తథా భూయో న సంశయః ॥ ౨౪ ॥ అన్విష్య రాక్షసాం లంకాం కుర్యాద్రామస్సలక్ష్మణః । న హి తాభ్యాం రిపుర్దృష్టో ముహూర్తమపి జీవతి ॥ ౨౫ ॥ చితాధూమాకులపథా గృధ్రమండలసంకులా । అచిరేణ తు లంకేయం శ్మశానసదృశీ భవేత్ ॥ ౨౬ ॥ అచిరేణైవ కాలేన ప్రాప్స్యామ్యేవ మనోరథమ్ । దుష్ప్రస్థానోఽయమాఖ్యాతి సర్వేషాం వో విపర్యయమ్ ॥ ౨౭ ॥ యాదృశానీహ దృశ్యన్తే లంకాయామశుభాని వై । అచిరేణ తు కాలేన భవిష్యతి హతప్రభా ॥ ౨౮ ॥ నూనం లంకా హతే పాపే రావణే రాక్షసాధమే । శోషం యాస్యతి దుర్ధర్షా ప్రమదా విధవా యథా ॥ ౨౯ ॥ పుణ్యోత్సవసమృద్ధా చ నష్టభర్త్రీ సరాక్షసీ । భవిష్యతి పురీ లంకా నష్టభర్త్రీ యథాంగనా ॥ ౩౦ ॥ నూనం రాక్షసకన్యానాం రుదంతీనాం గృహే గృహే । శ్రోష్యామి న చిరాదేవ దుఃఖార్తానామిహ ధ్వనిమ్ ॥ ౩౧ ॥ సాంధకారా హతద్యోతా హతరాక్షసపుంగవా । భవిష్యతి పురీ లంకా నిర్దగ్ధా రామసాయకైః ॥ ౩౨ ॥ యది నామ స శూరో మాం రామో రక్తాంతలోచనః । జానీయాద్వర్తమానాం హి రావణస్య నివేశనే ॥ ౩౩ ॥ అనేన తు నృశంసేన రావణేనాధమేన మే । సమయో యస్తు నిర్దిష్టస్తస్య కాలోఽయమాగతః ॥ ౩౪ ॥ అకార్యం యే న జానంతి నైరృతాః పాపకారిణః । అధర్మాత్తు మహోత్పాతో భవిష్యతి హి సాంప్రతం ॥ ౩౫ ॥ నైతే ధర్మం విజానంతి రాక్షసాః పిశితాశనాః । ధ్రువం మాం ప్రాతరాశార్థే రాక్షసః కల్పయిష్యతి ॥ ౩౬ ॥ సాహం కథం కరిష్యామి తం వినా ప్రియదర్శనం । రామం రక్తాంతనయన మపశ్యంతీ సుదుఃఖితా ॥ ౩౭ ॥ యది కశ్చిత్ప్రదాతా మే విషస్యాద్య భవేదిహ । క్షిప్రం వైవస్వతం దేవం పశ్యేయం పతినా వినా ॥ ౩౮ ॥ నాజానాజ్జీవతీం రామ స్స మాం లక్ష్మణపూర్వజః । జానంతౌ తౌ న కుర్యాతాం నోర్వ్యాం హి మమ మార్గణం ॥ ౩౯ ॥ నూనం మమైవ శోకేన స వీరో లక్ష్మణాగ్రజః । దేవలోకమితో యాతస్త్యక్త్వా దేహం మహీతలే ॥ ౪౦ ॥ ౧౩౦౦౦ గాయత్రీ ॥—॥ ధన్యా దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । మమ పశ్యంతి యే నాథం రామం రాజీవలోచనం ॥ ౪౧ ॥ అథవా న హి తస్యార్థో ధర్మకామస్య ధీమతః । మయా రామస్య రాజర్షే ర్భార్యయా పరమాత్మనః ॥ ౪౨ ॥ దృశ్యమానే భవేత్ప్రీతి స్సౌహృదం నాస్త్యపశ్యతః । నాశయంతి కృతఘ్నాస్తు న రామో నాశయిష్యతి ॥ ౪౩ ॥ కిం ను మే న గుణాః కేచిత్కిం వా భాగ్యక్షయో మమ । యాహం సీదామి రామేణ హీనా ముఖ్యేన భామినీ ॥ ౪౪ ॥ శ్రేయో మే జీవితాన్మర్తుం విహీనాయా మహాత్మనః । రామాదక్లిష్టచారిత్రాచ్ఛూరాచ్ఛత్రునిబర్హణాత్ ॥ ౪౫ ॥ అథవా న్యస్తశస్త్రౌ తౌ వనే మూలఫలాశినౌ । భ్రాతరౌ హి నరశ్రేష్ఠౌ సంవృత్తౌ వనగోచరౌ ॥ ౪౬ ॥ అథవా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా । ఛద్మనా ఘాతితౌ శూరౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౭ ॥ సాహమేవంగతే కాలే మర్తుమిచ్ఛామి సర్వథా । న చ మే విహితో మృత్యు రస్మిన్దుఃఖేఽపి వర్తతే ॥ ౪౮ ॥ ధన్యాః ఖలు మహాత్మానో మునయస్సత్యసమ్మతాః । జితాత్మానో మహాభాగా యేషాం న స్తః ప్రియాప్రియే ॥ ౪౯ ॥ ప్రియాన్న సంభవేద్దుఃఖ మప్రియాదధికం భయం । తాభ్యాం హి యే వియుజ్యంతే నమస్తేషాం మహాత్మనాం ॥ ౫౦ ॥ సాహం త్యక్తా ప్రియేణైవ రామేణ విదితాత్మనా । ప్రాణాంస్త్యక్ష్యామి పాపస్య రావణస్య గతా వశం ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షడ్వింశస్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౫౫౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తాస్సీతయా ఘోరా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః । కాశ్చిజ్జగ్ముస్తదాఖ్యాతుం రావణస్య తరస్వినః ॥ ౧ ॥ తతస్సీతాముపాగమ్య రాక్షస్యో ఘోరదర్శనాః । పునః పరుషమేకార్థ మన

ర్థార్థమథాబ్రువన్ ॥ 2 ॥ అద్యేదానీం తవానార్యే సీతే పాపవినిశ్చయే । రాక్షస్యో భక్షయిష్యన్తి మాంసమేతద్యథాసుఖమ్ ॥ 3 ॥ సీతాం తాభిరనార్యాభిర్దృష్ట్వా సన్తర్జితాం తదా । రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా శయానా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 4 ॥ ఆత్మానం ఖాదతానార్యా న సీతాం భక్షయిష్యథ । జనకస్య సుతామిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ ॥ 5 ॥ స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః । రాక్షసానామభావాయ భర్తురస్యా జయాయ చ ॥ 6 ॥ ఏవముక్తాస్త్రిజటయా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః । సర్వా ఏవాబ్రువన్ భీతాస్త్రిజటాం తామిదం వచః ॥ 7 ॥ కథయస్వ త్వయా దృష్టస్స్వప్నోఽయం కీదృశో నిశి । తాసాం శ్రుత్వా తు వచనం రాక్షసీనాం ముఖాచ్చ్యుతమ్ ॥ 8 ॥ ఉవాచ వచనం కాలే త్రిజటా స్వప్నసంశ్రితమ్ । గజదన్తమయీం దివ్యాం శిబికామన్తరిక్షగామ్ ॥ 9 ॥ యుక్తాం హంససహస్రేణ స్వయమాస్థాయ రాఘవః । శుక్లమాల్యామ్బరధరో లక్ష్మణేన సమాగతః ॥ 10 ॥ స్వప్నే చాద్య మయా దృష్టా సీతా శుక్లామ్బరావృతా । సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతం పర్వతమాస్థితా ॥ 11 ॥ రామేణ సంగతా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా । రాఘవశ్చ మయా దృష్టశ్చతుర్దన్తం మహాగజమ్ ॥ 12 ॥ ఆరూఢశ్శైలసంకాశం చచార సహలక్ష్మణః । తతస్తౌ నరశార్దూలౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా ॥ 13 ॥ శుక్లమాల్యామ్బరధరౌ జానకీం పర్యుపస్థితౌ । తతస్తస్య నగస్యాగ్రే హ్యాకాశస్థస్య దన్తినః ॥ 14 ॥ భర్త్రా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కన్ధమాశ్రితా । భర్తురఙ్కాత్సముత్పత్య తతః కమలలోచనా ॥ 15 ॥ చన్ద్రసూర్యౌ మయా దృష్టా పాణినా పరిమార్జతీ । తతస్తాభ్యాం కుమారాభ్యామాస్థితస్స గజోత్తమః ॥ 16 ॥ సీతయా చ విశాలాక్ష్యా లంకాయా ఉపరి స్థితః । పాండురర్షభయుక్తేన రథేనాష్టయుజా స్వయమ్ ॥ 17 ॥ ఇహోపయాతః కాకుత్స్థస్సీతయా సహ భార్యయా । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విమానే పుష్పకే స్థితః ॥ 18 ॥ సాండం త్రిభువనం భీమం సర్వతస్సచరాచరమ్ । సర్వం గ్రస్తం మయా దృష్టం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ 19 ॥ క్షీరోదధిజలే మధ్యే శ్వేతశ్శైలస్సముచ్ఛ్రితః । తస్య మూర్ధ్ని స్థితశ్శ్వేతశ్చతుర్దన్తో మహాగజః ॥ 20 ॥ తస్య పృష్ఠే స్థితశ్శ్రీమాన్ రామో రాజీవలోచనః । (లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ భార్యయా ॥ 21 ॥ తతస్సీతా సముత్పత్య భర్తురఙ్కం స్థితాశ్రితా । బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య సంపూర్ణం చన్ద్రమణ్డలమ్ ॥ 22 ॥ తతోఽన్యత్ర మయా దృష్టో రామో రాజీవలోచనః) । ఆసీనః ప్రాఙ్ముఖశ్శ్రీమానాసనే పరమే శుభే ॥ 23 ॥ అభిషిక్తస్తు కాకుత్స్థస్సర్వదేవైర్నమస్కృతః । సబ్రహ్మర్షిగణైస్సర్వైస్సర్వతీర్థజలేన చ ॥ 24 ॥ శుక్లమాల్యామ్బరధరః శుక్లగన్ధానులేపనః । సీతా తత్ర పృథుశ్రోణీ రరాజ జనకాత్మజా ॥ 25 ॥ తతో దేవాస్సగన్ధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । బ్రహ్మాణమగ్రతః కృత్వా రామం తత్ర వవన్దిరే ॥ 26 ॥ పునరేవ మయా దృష్టో రామో రమయతాం వరః । విష్ణురేవ స్వయం భూత్వా తస్మిన్నాస్తే వరాసనే ॥ 27 ॥ పరం బ్రహ్మ పరం సత్యం పరం జ్ఞానం పరం తపః । పరం బీజం పరం క్షేత్రం పరం కారణకారణమ్ ॥ 28 ॥ శంఖచక్రధరశ్శ్రీమాన్ పుణ్డరీకాయతేక్షణః । శ్రీవత్సవక్షా నిత్యశ్రీరజయ్యశ్శాశ్వతో ధ్రువః ॥ 29 ॥ ఏవంభూతో మహాతేజా రామః కమలలోచనః । సర్వలోకేశ్వరశ్శ్రీమాన్ రాజా రఘునన్దనః ॥ 30 ॥ ఓమ్ ॥ తతో మహేన్ద్రః పితరో మునీన్ద్రా గన్ధర్వవిద్యాధరపన్నగేన్ద్రాః । కృతాభిషేకం పరివార్య రామం ప్రతుష్టువుః ప్రాఞ్జలయః ప్రహృష్టాః ॥ 31 ॥ నృత్యన్తి గాయన్తి సమేత్య తత్ర వాద్యం ప్రకుర్వన్తి సురేన్ద్రనార్యః । వంశాశ్చ వీణా మురజాశ్చ భేర్యో నదన్తి శంఖాః పణవాశ్చ సర్వే ॥ 32 ॥ తతోఽన్యత్ర మయా దృష్టో రామస్సత్యపరాక్రమః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ భార్యయా ॥ 33 ॥ ఆరుహ్య పుష్పకం దివ్యం విమానం సూర్యసన్నిభమ్ । ఉత్తరాం దిశమాలోక్య జగామ పురుషోత్తమః ॥ 34 ॥ ఏవం స్వప్నే మయా దృష్టో రామో విష్ణుపరాక్రమః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ రాఘవః ॥ 35 ॥ న హి రామో

మహాతేజాశ్శక్యో జేతుం సురాసురైః । రాక్షసైర్వాపి చాన్యైర్వా స్వర్గః పాపజనైరివ ॥ ౩౬ ॥ రావణశ్చ మయా దృష్టః క్షితౌ తైలసముక్షితః । రక్తవాసాః పిబన్మత్తః కరవీరకృతస్రజః ॥ ౩౭ ॥ విమానాత్పుష్పకాదద్య రావణః పతితో భువి । కృష్యమాణః స్త్రియా దృష్టో ముండః కృష్ణాంబరః పునః ॥ ౩౮ ॥ రథేన ఖరయుక్తేన రక్తమాల్యానులేపనః । (ప్రయాతో దక్షిణామాశాం ప్రవిష్టః కర్దమహ్రదం) ॥ ౩౯ ॥ పిబంస్తైలం హసన్నృత్యన్ భ్రాంతచిత్తాకులేంద్రియః । గర్దభేన యయౌ శీఘ్రం దక్షిణాం దిశమాస్థితః ॥ ౪౦ ॥ పునరేవ మయా దృష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః । పతితోఽవాక్ఛిరా భూమౌ గర్దభాద్భయమోహితః ॥ ౪౧ ॥ సహసోత్థాయ సంభ్రాంతో భయార్తో మదవిహ్వలః । ఉన్మత్త ఇవ దిగ్వాసా దుర్వాక్యం ప్రలపన్బహు ॥ ౪౨ ॥ దుర్గంధం దుస్సహం ఘోరం తిమిరం నరకోపమం । మలపంకం ప్రవిశ్యాశు మగ్నస్తత్ర స రావణః ॥ ౪౩ ॥ కంఠే బద్ధ్వా దశగ్రీవం ప్రమదా రక్తవాసినీ । కాళీ కర్దమలిప్తాంగీ దిశం యామ్యాం ప్రకర్షతి ॥ ౪౪ ॥ ఏవం తత్ర మయా దృష్టః కుంభకర్ణో నిశాచరః । రావణస్య సుతాస్సర్వే దృష్టాస్తైలసముక్షితాః ॥ ౪౫ ॥ వరాహేణ దశగ్రీవ శ్శింశుమారేణ చేంద్రజిత్ । ఉష్ట్రేణ కుంభకర్ణశ్చ ప్రయాతో దక్షిణాం దిశం ॥ ౪౬ ॥ ఏకస్తత్ర మయా దృష్ట శ్శ్వేతచ్ఛత్రో విభీషణః । శుక్లమాల్యాంబరధర శ్శుక్లగంధానులేపనః ॥ ౪౭ ॥ శంఖదుందుభినిర్ఘోషైర్నృత్తగీతైరలంకృతః । ఆరుహ్య శైలసంకాశం మేఘస్తనితనిస్వనం ॥ చతుర్దంతం గజం దివ్యమాస్తే తత్ర విభీషణః । చతుర్భిస్సచివైస్సార్ధం వైహాయసముపస్థితః ॥ ౪౯ ॥ సమాజశ్చ మయా దృష్టో గీతవాదిత్రనిస్వనః । పిబతాం రక్తమాల్యానాం రక్షసాం రక్తవాససాం ॥ ౫౦ ॥ లంకా చేయం పురీ రమ్యా సవాజిరథకుంజరా । సాగరే పతితా దృష్టా భగ్నగోపురతోరణా ॥ ౫౧ ॥ లంకా దృష్టా మయా స్వప్నే రావణేనాభిపాలితా । దగ్ధా రామస్య దూతేన వానరేణ తరస్వినా ॥ ౫౨ ॥ పీత్వా తైలం ప్రనృత్తాశ్చ ప్రహసంత్యో మహాస్వనాః । లంకాయాం భస్మరూక్షాయాం ప్రవిష్టా రాక్షసస్త్రియః ॥ ౫౩ ॥ కుంభకర్ణాదయశ్చేమే సర్వే రాక్షసపుంగవాః । రక్తం నివసనం గృహ్య ప్రవిష్టా గోమయహ్రదే ॥ ౫౪ ॥ అపగచ్ఛత నశ్యధ్వం సీతామాపన రాఘవః । ఘాతయేత్పరమామర్షీ సర్వైస్సార్ధం హి రాక్షసైః ॥ ౫౫ ॥ రావణం రాఘవో ఘోరే భార్యాహర్తారమాహవే । ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం వనవాసమనువ్రతాం ॥ ౫౬ ॥ భర్త్సితాం తర్జితాం వాపి నానుమంస్యతి రాఘవః । తదలం క్రూరవాక్యైర్వస్సాంత్వమేవాభిధీయతామ్ ॥ ౫౭ ॥ అభియాచామ వైదేహీమేతద్ధి మమ రోచతే । యస్యామేవంవిధస్స్వప్నో దుఃఖితాయాం ప్రదృశ్యతే ॥ ౫౮ ॥ సా దుఃఖైర్వివిధైర్ముక్తా ప్రియం ప్రాప్నోత్యనుత్తమం । భర్త్సితామపి యాచధ్వం రాక్షస్యః కిం వివక్షయా ॥ ౫౯ ॥ రాఘవాద్ధి భయం ఘోరం రాక్షసానాముపస్థితం । ప్రణిపాతప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౬౦ ॥ అలమేషా పరిత్రాతుం రాక్షస్యో మహతో భయాత్ । అపి చాస్యా విశాలాక్ష్యా న కించిదుపలక్షయే ॥ ౬౧ ॥ విరూపమపి చాంగేషు సుసూక్ష్మమపి లక్షణం ఛాయావైగుణ్యమాత్రం తు శంకే దుఃఖముపస్థితం ॥ ౬౨ ॥ అదుఃఖార్హామిమాం దేవీం వైహాయసముపస్థితాం । అర్థసిద్ధిం తు వైదేహ్యాః పశ్యామ్యహముపస్థితామ్ ॥ ౬౩ ॥ రాక్షసేంద్ర వినాశం చ విజయం రాఘవస్య చ । నిమిత్తభూతమేతత్తు శ్రోతుమస్యా మహత్ప్రియం ॥ ౬౪ ॥ దృశ్యతే చ స్ఫురచ్చక్షుః పద్మపత్రమివాయతం । ఈషచ్చ హృషితో వాస్యా దక్షిణాయా హ్యదక్షిణః ॥ ౬౫ ॥ అకస్మాదేవ వైదేహ్యా బాహురేకః ప్రకంపతే । కరేణుహస్తప్రతిమ స్సవ్యశ్చోరురనుత్తమః ॥ ౬౬ ॥ వేపమానస్సూచయతి రాఘవం పురతః స్థితం ॥ ౬౭ ॥ పక్షీ చ శాఖానిలయం ప్రవిష్టః పునః పునశ్చోత్తమసాంత్వవాదీ । సుస్వాగతాం వాచముదీరయానః పునః పునశ్చోదయతీవ హృష్టః ॥ ౬౮ ॥

॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౧౮౦ ॥ ౩౬౦౦౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సా రాక్షసేన్ద్రస్య వచో నిశమ్య తద్రావణస్యాప్రియమప్రియార్తా । సీతా వితత్రాస యథా వనాన్తే సింహాభిపన్నా గజరాజకన్యా ॥ ౧ ॥ సా రాక్షసీమధ్యగతా చ భీరుర్వాగ్భిర్భృశం రావణతర్జితా చ । కాన్తారమధ్యే విజనే విసృష్టా బాలేవ కన్యా విలలాప సీతా ॥ ౨ ॥ సత్యం బతేదం ప్రవదన్తి లోకే నాకాలమృత్యుర్భవతీతి సన్తః । యత్రాహమేవం పరిభర్త్స్యమానా జీవామి కిఞ్చిత్క్షణమప్యపుణ్యా ॥ ౩ ॥ సుఖాద్విహీనం బహుదుఃఖపూర్ణమిదం తు నూనం హృదయం స్థిరం మే । విశీర్యతే యన్న సహస్రధాద్య వజ్రాహతం శృఙ్గమివాచలస్య ॥ ౪ ॥ నైవాస్తి దోషో మమ నూనమత్ర వధ్యాహమస్యాప్రియదర్శనస్య । భావం న చాస్యాహమనుప్రదాతుమలం ద్విజో మన్త్రమివాద్విజాయ ॥ ౫ ॥ నూనం మమాఙ్గాన్యచిరాదనార్యః శస్త్రైః శితైశ్ఛేత్స్యతి రాక్షసేన్ద్రః । తస్మిన్ననాగచ్ఛతి లోకనాథే గర్భస్థజన్తోరివ శల్యకృన్తః ॥ ౬ ॥ దుఃఖం బతేదం మమ దుఃఖితాయా మాసౌ చిరాయాధిగమిష్యతో ద్వౌ । బద్ధస్య వధ్యస్య యథా నిశాన్తే రాజాపరాధాదివ తస్కరస్య ॥ ౭ ॥ హా రామ హా లక్ష్మణ హా సుమిత్రే హా రామమాతః సహ మే జనన్యా । ఏషా విపద్యామ్యహమల్పభాగ్యా మహార్ణవే నౌరివ మూఢవాతా ॥ ౮ ॥ తరస్వినౌ ధారయతా మృగస్య సత్త్వేన రూపం మనుజేన్ద్రపుత్రౌ । నూనం విశస్తౌ మమ కారణాత్తౌ సింహర్షభౌ ద్వావివ వైద్యుతేన ॥ ౯ ॥ నూనం స కాలో మృగరూపధారీ మామల్పభాగ్యాం లులుభే తదానీం । యత్రార్యపుత్రం విససర్జ మూఢా రామానుజం లక్ష్మణపూర్వజం చ ॥ ౧౦ ॥ హా రామ సత్యవ్రత దీర్ఘబాహో హా పూర్ణచన్ద్రప్రతిమానవక్త్ర । హా జీవలోకస్య హితః ప్రియశ్చ వధ్యాం న మాం వేత్సి హి రాక్షసానామ్ ॥ ౧౧ ॥ అనన్యదైవత్వమియం క్షమా చ భూమౌ చ శయ్యా నియమశ్చ ధర్మే । పతివ్రతాత్వం విఫలం మమేదం కృతం కృతఘ్నేష్వివ మానుషాణామ్ ॥ ౧౨ ॥ మోఘో హి ధర్మశ్చరితో మయాయం తథైకపత్నీత్వమిదం నిరర్థం । యా త్వాం న పశ్యామి కృశా వివర్ణా హీనా త్వయా సఙ్గమనే నిరాశా ॥ ౧౩ ॥ పితుర్నిదేశం నియమేన కృత్వా వనాన్నివృత్తశ్చరితవ్రతశ్చ । స్త్రీభిస్తు మన్యే విపులేక్షణాభిస్త్వం రంస్యసే వీతభయః కృతార్థః ॥ ౧౪ ॥ అహం తు రామ త్వయి జాతకామా చిరం వినాశాయ నిబద్ధభావా । మోఘం చరిత్వాథ తపోవ్రతం చ త్యక్ష్యామి ధిగ్జీవితమల్పభాగ్యా ॥ ౧౫ ॥ సా జీవితం క్షిప్రమహం త్యజేయం విషేణ శస్త్రేణ శితేన వాపి । విషస్య దాతా న హి మేఽస్తి కశ్చిచ్ఛస్త్రస్య వా వేశ్మని రాక్షసస్య ॥ ౧౬ ॥ ఇతీవ సీతా బహుధా విలప్య సర్వాత్మనా రామమనుస్మరన్తీ । ప్రవేపమానా పరిశుష్కవక్త్రా నగోత్తమం పుష్పితమాససాద ॥ ౧౭ ॥ శోకాభితప్తా బహుధా విచిన్త్య సీతాథ వేణ్యుద్గ్రథనం గృహీత్వా । ఉద్బధ్య వేణ్యుద్గ్రథనేన శీఘ్రమహం గమిష్యామి యమస్య మూలమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఉపస్థితా సా మృదుసర్వగాత్రీ శాఖాం గృహీత్వాథ నగస్య తస్య । తస్యాస్తు రామం ప్రవిచిన్తయన్త్యా రామానుజం స్వం చ కులం శుభాఙ్గ్యాః ॥ ౧౯ ॥ శోకానిమిత్తాని తథా బహూని ధైర్యార్జితాని ప్రవరాణి లోకే । ప్రాదుర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః పురాపి సిద్ధాన్యుపలక్షితాని ॥ ౨౦ ॥ ** ఇత్యార్షే శ్రీమత్సున్దరకాణ్డేఽష్టావింశస్సర్గః ॥ ౨౮ ॥ ౧౬౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథాగతాం తాం వ్యథితామనిన్దితాం వ్యపేతహర్షాం పరిదీనమానసామ్ । శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజిరే నరం శ్రియా జుష్టమివోపజీవినః ॥ ౧ ॥ తస్యాః శుభం వామమరాలపక్ష్మ రాజీవృతం శుక్లవిశాలకృష్ణమ్ । ప్రాస్పన్దతైకం నయనం సుకేశ్యా మీనాహతం పద్మమివాభితామ్రమ్ ॥ ౨ ॥ భుజశ్చ చార్వఞ్చితపీనవృత్తః పరార్ధ్యకాలాగురుచన్దనార్హః । అనుత్తమేనాధ్యుషితః ప్రియేణ చిరేణ వామః సమవేపతాశు ॥ ౩ ॥ గజేన్ద్రహస్తప్రతిమశ్చ పీనస్తయోర్ద్వయోః సంహతయోః సుజాతః । ప్రస్పన్దమానః పునరూరురస్యా రామం పురస్తాత్స్థితమాచచక్షే ॥ ౪ ॥ శుభం పునర్హేమసమానవర్ణమీషద్రజోధ్వస్తమివామలాక్ష్యాః ।

వాసస్స్థితాయాశ్శిఖరాగ్రదన్త్యాఃకించిత్పరిస్రంసతచారుగాత్ర్యాః ॥ ౫ ॥ ఏతైర్నిమిత్తైరపరైశ్చ సుభ్రూస్సంబోధితా ప్రాగపిసాధుసిద్ధైః । వాతాతపక్లాంతమివప్రనష్టం వర్షేణబీజం ప్రతిసంజహర్ష ॥ ౬ ॥ తస్యాఃపునర్బింబఫలాధరోష్ఠం స్వక్షిభ్రుకేశాంతమరాళపక్ష్మ । వక్త్రంబభాసేసితశుక్లదంష్ట్రం రాహోర్ముఖాచ్చంద్రఇవప్రముక్తః ॥ ౭ ॥ సావీతశోకావ్యపనీతతంద్రీ శాంతజ్వరాహర్షవిబుద్ధసత్త్వా । అశోభతార్యావదనేనశుక్లే శీతాంశునారాత్రిరివోదితేన ॥ ౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకోన త్రింశస్సర్గః॥౬౩౩॥౧౨౬౦॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హనూమానపివిక్రాంత స్సర్వంశుశ్రావతత్త్వతః । సీతాయాస్త్రిజటాయాశ్చ రాక్షసీనాంచతర్జనమ్ ॥ ౧ ॥ అవేక్షమాణస్తాందేవీం దేవతామివనందనే । తతోహనూమాన్బహుధా చింతయామాసవానరః ॥ ౨ ॥ యాంకపీనాంసహస్రాణి సుబహూన్యయుతానిచ । దిక్షుసర్వాసుమార్గంతే సేయమాసాదితామయా ॥ ౩ ॥ చారేణతుసుయుక్తేన శత్రోశ్శక్తిమవేక్షతా । గూఢేనచరతాతావదవేక్షితమిదంమయా ॥ ౪ ॥ రాక్షసానాంవిశేషశ్చ పురీచేయమవేక్షితా । రాక్షసాధిపతేరస్య ప్రభావోరావణస్యచ ॥ ౫ ॥ యుక్తంతస్యాప్రమేయస్య సర్వసత్త్వదయావతః । సమాశ్వాసయితుంభార్యాం పతిదర్శనకాంక్షిణీమ్ ॥ ౬ ॥ అహమాశ్వాసయామ్యేనాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ । అదృష్టదుఃఖాందుఃఖస్య నహ్యంతమధిగచ్ఛతీమ్ ॥ ౭ ॥ యద్యప్యహమిమాందేవీం శోకోపహతచేతనామ్ । అనాశ్వాస్యగమిష్యామిదోషవద్గమనంభవేత్ ॥ ౮ ॥ గతేహిమయితత్రేయం రాజపుత్రీయశస్వినీ । పరిత్రాణమవిందంతీ జానకీజీవితంత్యజేత్ ॥ ౯ ॥ మయాచసమహాబాహుః పూర్ణచంద్రనిభాననః । సమాశ్వాసయితుంన్యాయ్యస్సీతాదర్శనలాలసః ॥ ౧౦ ॥ నిశాచరీణాంప్రత్యక్ష మనర్హంచాపిభాషణమ్ । కథంనుఖలుకర్తవ్య మిదంకృచ్ఛ్రగతోహ్యహమ్ ॥ ౧౧ ॥ అనేనరాత్రిశేషేణ యదినాశ్వాస్యతేమయా । సర్వథానాస్తిసందేహః పరిత్యక్ష్యతిజీవితమ్ ॥ ౧౨ ॥ రామశ్చయదిపృచ్ఛేన్మాం కింమాంసీతాబ్రవీద్వచః । కిమహంతంప్రతిబ్రూయా మసంభాష్యసుమధ్యమామ్ ॥ ౧౩ ॥ సీతాసందేశరహితం మామితస్త్వరయాగతమ్ । నిర్దహేదపికాకుత్స్థః క్రుద్ధస్తీవ్రేణచక్షుషా ॥ ౧౪ ॥ యదిచోద్యోజయిష్యామి భర్తారంరామకారణాత్ । వ్యర్థమాగమనంతస్య ససైన్యస్యభవిష్యతి ॥ ౧౫ ॥ అంతరంత్వహమాసాద్య రాక్షసీనామిహస్థితః । శనైరాశ్వాసయిష్యామి సంతాపబహుళామిమామ్ ॥ ౧౬ ॥ అహంత్వతితనుశ్చైవ వానరశ్చవిశేషతః । వాచంచోదాహరిష్యామి మానుషీమిహసంస్కృతామ్ ॥ ౧౭ ॥ యదివాచంప్రదాస్యామి ద్విజాతిరివసంస్కృతామ్ । రావణం మన్యమానామాం సీతాభీతాభవిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ వానరస్యవిశేషేణ కథంస్యాదభిభాషణమ్ । అవశ్యమేవవక్తవ్యం మానుషంవాక్యమర్థవత్ ॥ ౧౯ ॥ మయాసాంత్వయితుంశక్యా నాన్యథేయమనిందితా । సేయమాలోక్యమేరూపం జానకీభాషితంతథా ॥ ౨౦ ॥ రక్షోభిస్త్రాసితాపూర్వం భూయస్త్రాసంగమిష్యతి । తతోజాతపరిత్రాసా శబ్దంకుర్యాన్మనస్వినీ ॥ ౨౧ ॥ జానమానావిశాలాక్షీ రావణంకామరూపిణమ్ । సీతయాచకృతేశబ్దే సహసారాక్షసీగణః ॥ ౨౨ ॥ నానాప్రహరణోఘోర స్సమేయాదంతకోపమః । తతోమాంసంపరిక్షిప్య సర్వతోవికృతాననాః ॥ ౨౩ ॥ వధేచగ్రహణేచైవకుర్యుర్యత్నంయథాబలం । తంమాంశాఖాఃప్రశాఖాశ్చ స్కంధాంశ్చోత్తమశాఖినామ్ ॥ ౨౪ ॥ దృష్ట్వావిపరిధావంతం భవేయుర్బహుశంకితాః । మమరూపంచసంప్రేక్ష్య వనంవిచరతోమహత్ ॥ ౨౫ ॥ రాక్షస్యోభయవిత్రస్తా భవేయుర్వికృతాననాః । తతఃకుర్యుస్సమాహ్వానం రాక్షస్యోరక్షసామపి ॥ ౨౬ ॥ రాక్షసేంద్రనియుక్తానాం రాక్షసేంద్రనివేశనే । తేశూలశక్తినిస్త్రింశ వివిధాయుధపాణయః ॥ ౨౭ ॥ ఆపతేయుర్విమర్దేస్మిన్వేగేనోద్విగ్నకారిణః । సం

రుద్ధస్తైస్తుపరితో విధమన్రక్షసాంబలం ॥ ౨౮ ॥ శక్నుయాంనతుసంప్రాప్తుం పరంపారంమహోదధేః । మాంవా గృహ్ణీయురాప్లుత్య బహవశ్శీఘ్రకారిణః ॥ ౨౯ ॥ స్యాదియంచాగృహీతార్థా మమచగ్రహణంభవేత్ । హింసాభిరుచయోహింస్యురిమాంవాజనకాత్మజామ్ ॥ ౩౦ ॥ విపన్నంస్యాత్తతఃకార్యం రామసుగ్రీవయోరిదమ్ । ఉద్దేశేనష్టమార్గేస్మిన్రాక్షసైఃపరివారితే ॥ ౩౧ ॥ సాగరేణపరిక్షిప్తె గుప్తెవసతిజానకీ । విశస్తేవాగృహీతేవా రక్షోభిర్మయిసంయుగే ॥ ౩౨ ॥ నాన్యంపశ్యామిరామస్య సహాయంకార్యసాధనే । విమృశంశ్చనపశ్యామి యోహతే మయివానరః ॥ ౩౩ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం లంఘయేతమహోదధిమ్ । కామంహంతుంసమర్థోస్మి సహస్రాణ్యపిరక్షసామ్ ॥ ౩౪ ॥ నతుశక్ష్యామిసంప్రాప్తుం పరంపారంమహోదధేః । అసత్యానిచయుద్ధాని సంశయోమేనరోచతె ॥ ౩౫ ॥ కశ్చనిస్సంశయఃకార్యం కుర్యాత్ప్రాజ్ఞస్ససంశయమ్ । ఏషదోషోమహాన్హిస్యాన్మమసీతాభిభాషణె ॥ ప్రాణత్యాగశ్చవైదేహ్యా భవేదనభిభాషణే । భూతాశ్చార్థావిపద్యంతే దేశకాలవిరోధితాః ॥ ౩౭ ॥ విక్లబం దూతమాసాద్య తమస్సూర్యోదయెయథా । అర్థానర్థాంతరేబుద్ధిర్నిశ్చితాపినశోభతే ॥ ౩౮ ॥ (యోహ్యర్థంబహుధావేదనసమర్థోర్థసాధనే) । ఘాతయంతిహికార్యాణిదూతాఃపండితమానినః ॥ ౩౯ ॥ నవినశ్యేత్కథంకార్యంవైక్లబ్యంనకథంభవేత్ । లంఘనంచసముద్రస్య కథంనువృథాభవేత్ ॥ ౪౦ ॥ కథంనుఖలుమేవాక్యం శృణుయాన్నోద్విజేతవా । ఇతిసంచింత్యహనుమాం శ్చకారమతిమాన్మతిమ్ ॥ ౪౧ ॥ రామమక్లిష్టకర్మాణం స్వబంధుమనుకీర్తయన్ । నైనాముద్వేజయిష్యామి తద్బంధుగతమానసామ్ ॥ ౪౨ ॥ ఇక్ష్వాకూణాంవరిష్ఠస్య రామస్యవిదితాత్మనః శుభానిధర్మయుక్తాని వచనానిసమర్పయన్ ॥ ౪౩ ॥ శ్రావయిష్యామిసర్వాణి మధురాంప్రబ్రువన్గిరం । శ్రద్ధాస్యతియథాహీయం తథాసర్వంసమాదధె ॥ ౪౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతిసబహువిధంమహానుభావోజగతిపతేః ప్రమదామవేక్షమాణః । మధురమవితథంజగాదవాక్యంద్రుమవిటపాంతరమాస్థితోహనూమాన్ ॥ ౪౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండె త్రింశస్సర్గః ॥ ౫౩౬ ॥ ౧౦౭౨౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవంబహువిధాంచింతాం చింతయిత్వామహాకపిః । సంశ్రవేమధురంవాక్యం వైదేహ్యావ్యాజహారహ ॥ ౧ ॥ రాజాదశరథోనామ రథకుంజరవాజిమాన్ । పుణ్యశీలోమహాకీర్తిరృజురాసీన్మహాయశాః ॥ ౨ ॥ రాజర్షీణాంగుణశ్రేష్ఠస్తపసాచర్షిభిస్సమః । చక్రవర్తికులెజాతః పురందరసమోబలే ॥ అహింసారతిరక్షుద్రో ఘృణీసత్యపరాక్రమః । ముఖ్యశ్చేక్ష్వాకువంశస్య లక్ష్మీవాన్లక్ష్మివర్ధనః ॥ ౪ ॥ పార్థివవ్యంజనైర్యుక్తఃపృథుశ్రీఃపార్థివర్షభః । పృథివ్యాంచతురంతాయాంవిశ్రుతస్సుఖదస్సుఖీ ॥ ౫ ॥ తస్యపుత్రఃప్రియోజ్యేష్ఠస్తారాధిపనిభాననః । రామోనామవిశేషజ్ఞశ్శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్మతాం ॥ ౬ ॥ రక్షితాస్వస్యవృత్తస్యస్వజనస్యాభిరక్షితా । రక్షితాజీవలోకస్య ధర్మస్యచపరంతపః ॥ ౭ ॥ తస్యసత్యాభిసంధస్య వృద్ధస్యవచనాత్పితుః । సభార్యస్సహచభ్రాత్రా వీరఃప్రవ్రాజితోవనం ॥ ౮ ॥ తెనతత్రమహారణ్యే మృగయాంపరిధావతా । రాక్షసానిహతాశ్శూరా బహవఃకామరూపిణః ॥ ౯ ॥ జనస్థానవధంశ్రుత్వా హతౌచఖరదూషణౌ । తతస్త్వమర్షాపహృతాజానకీరావణేనతు ॥ ౧౦ ॥ వంచయిత్వావనేరామం మృగరూపేణమాయయా । సమార్గమాణస్తాందేవీం రామస్సీతామనిందితాం ॥ ౧౧ ॥ ఆససాదవనేమిత్రం సుగ్రీవంనామవానరం । తతస్సవాలినంహత్వా రామఃపరపురంజయః ॥ ప్రాయచ్ఛత్కపిరాజ్యంతత్సుగ్రీవాయమహాబలః । సుగ్రీవేణాపిసందిష్టా హరయఃకామరూపిణః ॥ ౧౩ ॥ దిక్షుసర్వాసుతాందేవీం విచిన్వంతిసహస్రశః । అహంసంపాతివచనాచ్ఛతయోజనమాయతం ॥ ౧౪ ॥ అస్యాహేతోర్విశాలాక్ష్యాస్సాగరంవేగవాన్ప్లుతః । యథారూపాంయథావర్ణాంయథాలక్ష్మీంచనిశ్చితాం ॥ ౧౫ ॥ అశ్రౌ

షం రాఘవస్యాహం సేయమాసాదితా మయా । విరరామైవముక్త్వాసౌ వాచం వానరపుంగవః ॥ ౧౬ ॥ జానకీ చాపి తచ్ఛ్రుత్వా విస్మయం పరమం గతా । తతస్సా వక్రకేశాంతా సుకేశీ కేశసంవృతం ॥ ౧౭ ॥ ఉన్నమ్య వదనం భీరుశ్శింశుపావృక్షమైక్షత ॥ ఓమ్ ॥ నిశమ్య సీతా వచనం కపేశ్చ దిశశ్చ సర్వాః ప్రదిశశ్చ వీక్ష్య । స్వయం ప్రహర్షం పరమం జగామ సర్వాత్మనా రామమనుస్మరంతీ ॥ ౧౮ ॥ సా తిర్యగూర్ధ్వం చ తథాప్యధస్తాన్నిరీక్షమాణా తమచింత్యబుద్ధిం । దదర్శ పింగాధిపతేరమాత్యం వాతాత్మజం సూర్యమివోదయస్థం ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౩౯ ॥ ౮౭౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శాఖాంతరే లీనం దృష్ట్వా చలితమానసా । వేష్టితార్జునవస్త్రాంతం విద్యుత్సంఘాతపింగళం ॥ ౧ ॥ సా దదర్శ కపిం తత్ర ప్రశ్రితం ప్రియవాదినం । ఫుల్లాశోకోత్కరాభాసం తప్తచామీకరేక్షణం ॥ ౨ ॥ సా తం దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీతవదుపస్థితం । మైథిలీ చింతయామాస విస్మయం పరమం గతా ॥ ౩ ॥ అహో భీమమిదం రూపం వానరస్య దురాసదం । దుర్నిరీక్షమితి జ్ఞాత్వా పునరేవ ముమోహ సా ॥ ౪ ॥ విలలాప భృశం సీతా కరుణం భయమోహితా । రామ రామేతి దుఃఖార్తా లక్ష్మణేతి చ భామినీ ॥ ౫ ॥ రురోద బహుధా సీతా మందం మందస్వరా సతీ । సా తం దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీతవదుపస్థితం ॥ ౬ ॥ మైథిలీ చింతయామాస స్వప్నోయమితి భామినీ । సా వీక్షమాణా పృథుభుగ్నవక్త్రం శాఖామృగేంద్రస్య యథోక్తకారం । దదర్శ పింగాధిపతేరమాత్యం వాతాత్మజం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠం ॥ ౭ ॥ సా తం సమీక్ష్యైవ భృశం విసంజ్ఞా గతాసుకల్పేవ బభూవ సీతా । చిరేణ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య చిత్తే విచింతయామాస విశాలనేత్రా ॥ ౮ ॥ స్వప్నే మయాయం వికృతోద్య దృష్టశ్శాఖామృగశ్శాస్త్రగణైర్నిషిద్ధః । స్వస్త్యస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ తథా పితుర్మే జనకస్య రాజ్ఞః ॥ ౯ ॥ స్వప్నోపి నాయం నహి మేస్తి నిద్రా శోకేన దుఃఖేన చ పీడితాయాః । సుఖం హి మే నాస్తి యతోస్మి హీనా తేనేందుపూర్ణప్రతిమాననేన ॥ ౧౦ ॥ రామేతి రామేతి సదైవ బుద్ధ్యా విచింత్య వాచా బ్రువతీ తమేవ । తస్యానురూపాం చ కథాం తమర్థమేవం ప్రపశ్యామి తథా శృణోమి ॥ ౧౧ ॥ అహం హి తస్యాద్య మనోభవేన సంపీడితా తద్గతసర్వభావా । విచింతయంతీ సతతం తమేవ తథైవ పశ్యామి తథా శృణోమి ॥ ౧౨ ॥ మనోరథస్స్యాదితి చింతయామి తథాపి బుద్ధ్యా చ వితర్కయామి । కిం కారణం తస్య హి నాస్తి రూపం సువ్యక్తరూపశ్చ వదత్యయం మాం ॥ ౧౩ ॥ నమోస్తు వాచస్పతయే సవజ్రిణే స్వయంభువే చైవ హుతాశనాయ చ । అనేన చోక్తం యదిదం మమాగ్రతో వనౌకసా తచ్చ తథాస్తు నాన్యథా ॥ ౧౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౪౨ ॥ ౮౮౪ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సోవతీర్య ద్రుమాత్తస్మాద్విద్రుమప్రతిమాననః । వినీతవేషః కృపణః ప్రణిపత్యోపసృత్య చ ॥ ౧ ॥ శిరస్యంజలిమాధాయ సీతాం మధురయా గిరా । తామబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨ ॥ కా ను పద్మపలాశాక్షి క్లిష్టకౌశేయవాసిని । ద్రుమస్య శాఖామాలంబ్య తిష్ఠసి త్వమనిందితే ॥ ౩ ॥ కిమర్థం తవ నేత్రాభ్యాం వారి స్రవతి శోకజం । పుండరీకపలాశాభ్యాం విప్రకీర్ణమివోదకం ॥ ౪ ॥ సురాణామసురాణాం వా నాగగంధర్వరక్షసాం । యక్షాణాం కిన్నరాణాం వా కా త్వం భవసి శోభనే ॥ ౫ ॥ కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే । వసూనాం వా వరారోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే ॥ ౬ ॥ కిం ను చంద్రమసా హీనా పతితా విబుధాలయాత్ । రోహిణీ జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠసర్వగుణాన్వితా ॥ ౭ ॥ కా త్వం భవసి కల్యాణి త్వమనిందితలోచనే । కోపాద్వా యది వా మోహాద్భర్తారమసితేక్షణే ॥ ౮ ॥ వసిష్ఠం కోపయిత్వా త్వం నాసి కల్యాణ్యరుంధతీ । కో ను పుత్రః పితా భ్రాతా భర్తా వా తే సుమధ్యమే ॥ ౯ ॥ అస్మాల్లోకాదముం లోకం గతం త్వమనుశోచసి । రోదనాదతినిశ్వాసా

ద్భూమిసంస్పర్శనాదపి ॥ ౧౦ ॥ న త్వాం దేవీమహం మన్యే రాజ్ఞస్సంజ్ఞావధారణాత్ । వ్యంజనాని చ తే యాని లక్ష
ణాని చ లక్షయే ॥ ౧౧ ॥ మహిషీ భూమిపాలస్య రాజకన్యాసి మే మతా । రావణేన జనస్థానాద్బలాదపహృతా యది ॥ ౧౨
సీతా త్వమసి భద్రం తే తన్మమాచక్ష్వ పృచ్ఛతః । యథా హి తవ వై దైన్యం రూపం చాప్యతిమానుషం ॥ ౧౩ ॥ తప
సా చాన్వితో వేషస్త్వం రామమహిషీ ధ్రువం । సా తస్య వచనం శ్రుత్వా రామకీర్తనహర్షితా ॥ ౧౪ ॥ ఉవాచ వాక్యం
వైదేహీ హనూమన్తం ద్రుమాశ్రితం । పృథివ్యాం రాజసింహానాం ముఖ్యస్య విదితాత్మనః ॥ ౧౫ ॥ స్నుషా దశరథ
స్యాహం శత్రుసైన్యప్రమాథినః । దుహితా జనకస్యాహం వైదేహస్య మహాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ సీతా చ నామ నామ్నా
హం భార్యా రామస్య ధీమతః । సమా ద్వాదశ తత్రాహం రాఘవస్య నివేశనే ॥ ౧౭ ॥ భుంజానా మానుషాన్భోగాం
త్సర్వకామసమృద్ధినీ । తత్ర త్రయోదశే వర్షే రాజ్యేనేక్ష్వాకునందనమ్ ॥ ౧౮ ॥ అభిషేచయితుం రాజా సో
పాధ్యాయః ప్రచక్రమే । తస్మిన్సంభ్రియమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనే ॥ ౧౯ ॥ కైకేయీ నామ భర్తారం దే
వీ వచనమబ్రవీత్ । న పిబేయం న ఖాదేయం ప్రత్యహం మమ భోజనమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఏష మే జీవితస్యాన్తో రామో య
ద్యభిషిచ్యతే । యత్తదుక్తం త్వయా వాక్యం ప్రీత్యా నృపతిసత్తమ ॥ ౨౧ ॥ తచ్చేన్న వితథం కార్యం వనం గచ్ఛతు రా
ఘవః । స రాజా సత్యవాగ్దేవ్యా వరదానమనుస్మరన్ ॥ ౨౨ ॥ ముమోహ వచనం శ్రుత్వా కైకేయ్యాః క్రూరమప్రి
యం । తతస్తు స్థవిరో రాజా సత్యధర్మే వ్యవస్థితః ॥ ౨౩ ॥ జ్యేష్ఠం యశస్వినం పుత్రం రుదన్రాజ్యమయాచత । స
పితుర్వచనం శ్రీమానభిషేకాత్పరం ప్రియం ॥ ౨౪ ॥ మనసా పూర్వమాసాద్య వాచా ప్రతిగృహీతవాన్ । దద్యా
న్న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ సత్యం బ్రూయాన్న చానృతం ॥ ౨౫ ॥ అపి జీవితహేతోర్వా రామస్సత్యపరాక్రమః । స విహా
యోత్తరీయాణి మహార్హాణి మహాయశాః ॥ ౨౬ ॥ విసృజ్య మనసా రాజ్యం జనన్యై మాం సమాదిశత్ । సాహం
తస్యాగ్రతస్తూర్ణం ప్రస్థితా వనచారిణీ ॥ ౨౭ ॥ న హి మే తేన హీనాయా వాసస్స్వర్గేపి రోచతే । ప్రాగేవ తు మహాభా
గస్సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః ॥ ౨౮ ॥ పూర్వజస్యానుయాత్రార్థే ద్రుమచీరైరలంకృతః । తే వయం భర్తురాదేశం బ
హుమాన్య దృఢవ్రతాః ॥ ౨౯ ॥ ప్రవిష్టాస్స్మ పురాదృష్టం వనం గమ్భీరదర్శనం । వసతో దణ్డకారణ్యే తస్యాహమమి
తౌజసః ॥ ౩౦ ॥ రక్షసాపహృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా । ద్వౌ మాసౌ తేన మే కాలో జీవితానుగ్రహః కృతః ॥ ఊ
ర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం తతస్త్యక్ష్యామి జీవితం ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౨౪౫ ॥ ౪౯౦౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్హరియూథపః । దుఃఖాద్దుఃఖాభిభూతా
యాస్సాన్త్వముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అహం రామస్య సందేశాద్దేవి దూతస్తవాగతః । వైదేహి కుశలీ రామస్త్వాం
చ కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః । స త్వాం దాశరథీ రామో దేవి కౌశల
మబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా భర్తుస్తేనుచరః ప్రియః । కృతవాన్ శోకసంతప్తశ్శిరసా తేభివాదనమ్ ॥ ౪ ॥
సా తయోః కుశలం దేవీ నిశమ్య నరసింహయోః । ప్రీతిసంహృష్టసర్వాంగీ హనూమన్తమథాబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ కల్యా
ణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మా । ఏతి జీవన్తమానందో నరం వర్షశతాదపి ॥ ౬ ॥ తయా సమాగతే తస్మిన్ప్రీతి
రుత్పాదితాద్భుతా । పరస్పరేణ చాలాపం విశ్వస్తౌ తౌ ప్రచక్రతుః ॥ ౭ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్హ
రియూథపః । సీతాయాశ్శోకదీనాయాస్సమీపముపచక్రమే ॥ ౮ ॥ యథా యథా సమీపం స హనూమానుపసర్పతి । త
థా తథా రావణం సా తం సీతా పరిశంకతే ॥ ౯ ॥ అహో ధిగ్దుష్కృతమిదం కథితం హి యదస్య మే । రూపాన్తరము
పాగమ్య స ఏవాయం హి రావణః ॥ ౧౦ ॥ తామశోకస్య శాఖాం సా విముక్త్వా శోకకర్శితా । తస్యామేవానవద్యాం
గీ ధరణ్యాం సముపావిశత్ ॥ ౧౧ ॥ హనూమానపి దుఃఖార్తాం తాం దృష్ట్వా భయమోహితాం । అవందత మహాబాహు

స్తనస్త్వాం జనకాత్మజామ్ ॥ ౧౨ ॥ సా చైనం భయవిత్రస్తా భూయో నైవాభ్యభాషత । తం దృష్ట్వా వందమానం తు సీతా
శశినిభాననా ॥ ౧౩ ॥ అబ్రవీద్దీర్ఘముచ్ఛ్వస్య వానరం మధురస్వరా । మాయాం ప్రవిష్టో మాయావీ యది త్వం రావ
ణస్స్వయమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఉత్పాదయసి మే భూయస్సంతాపం తన్న శోభనమ్ । స్వం పరిత్యజ్య రూపం యః పరివ్రాజకరూ
పధృత్ ॥ ౧౫ ॥ జనస్థానే మయా దృష్టస్త్వం స ఏవాసి రావణః । ఉపవాసకృశాం దీనాం కామరూప నిశాచర ॥ ౧౬ ॥
సంతాపయసి మాం భూయస్సంతప్తాం తన్న శోభనమ్ । అథవా నైతదేవం హి యన్మయా పరిశంకితమ్ ॥ ౧౭ ॥ మనసో హి మ
మ ప్రీతిరుత్పన్నా తవ దర్శనాత్ । యది రామస్య దూతస్త్వమాగతో భద్రమస్తు తే ॥ ౧౮ ॥ పృచ్ఛామి త్వాం హరిశ్రేష్ఠ ప్రి
యా రామకథా హి మే । గుణాన్రామస్య కథయ ప్రియస్య మమ వానర ॥ ౧౯ ॥ చిత్తం హరసి మే సౌమ్య నదీకూలం య
థా రయః । అహో స్వప్నస్య సుఖతా యాహమేవం చిరాహృతా ॥ ౨౦ ॥ ప్రేషితం నామ పశ్యామి రాఘవేణ వ
నౌకసం । స్వప్నేఽపి యద్యహం వీరం రాఘవం సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౧ ॥ పశ్యేయం నావసీదేయం స్వప్నోఽపి మమ మత్సరీ ।
నాహం స్వప్నమిమం మన్యే స్వప్నే దృష్ట్వా హి వానరమ్ ॥ ౨౨ ॥ న శక్యోఽభ్యుదయః ప్రాప్తుం ప్రాప్తశ్చాభ్యుదయో మమ ।
కిం ను స్యాచ్చిత్తమోహోఽయం భవేద్వాతగతిస్త్వియమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఉన్మాదజో వికారో వా స్యాదియం మృగతృష్ణి
కా । అథవా నాయమున్మాదో మోహోఽప్యున్మాదలక్షణః ॥ ౨౪ ॥ సంబుధ్యే చాహమాత్మానమిమం చాపి వనౌకసమ్ ।
ఇత్యేవం బహుధా సీతా సంప్రధార్య బలాబలమ్ ॥ ౨౫ ॥ రక్షసాం కామరూపత్వాన్మేనే తం రాక్షసాధిపమ్ । ఏతాం
బుద్ధిం తదా కృత్వా సీతా సా తనుమధ్యమా ॥ ౨౬ ॥ న ప్రతివ్యాజహారాథ వానరం జనకాత్మజా । సీతాయాశ్చింతితం
బుద్ధ్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨౭ ॥ శ్రోత్రానుకూలైర్వచనైస్తదా తాం సంప్రహర్షయత్ । ఆదిత్య ఇవ తే
జస్వీ లోకకాంతశ్శశీ యథా ॥ ౨౮ ॥ యస్తు విగ్రహవాన్ధర్మస్సాధుస్సత్యప్రతిశ్రవః । పరిత్రాతా ప్రదాతా చ స
ర్వభూతహితే రతః ॥ ౨౯ ॥ బలవాన్మాతరిశ్వేవ మహేంద్ర ఇవ దుర్జయః । రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవో వైశ్రవణో
యథా ॥ ౩౦ ॥ విక్రమేణోపపన్నశ్చ యథా విష్ణుర్మహాయశాః । సత్యవాదీ మధురవాగ్దేవో వాచస్పతిర్యథా ॥ ౩౧ ॥
రూపవాన్సుభగశ్శ్రీమాన్కందర్ప ఇవ మూర్తిమాన్ । స్థానక్రోధః ప్రహర్తా చ శ్రేష్ఠో లోకే మహారథః ॥ ౩౨ ॥ బా
హుచ్ఛాయామవష్టబ్ధా యస్య లోకా మహాత్మనః । దేవా ఇవ మహేంద్రస్య మోదంతే విగతజ్వరాః ॥ ౩౩ ॥ అపకృ
ష్యాశ్రమపదాన్మృగరూపేణ రాఘవమ్ । శూన్యే యేనాపనీతాసి తస్య ద్రక్ష్యసి యత్ఫలం ॥ ౩౪ ॥ నచిరాద్రావణం
సంఖ్యే యో వధిష్యతి వీర్యవాన్ । రోషప్రముక్తైరిషుభిర్జ్వలద్భిరివ పావకైః ॥ ౩౫ ॥ తేనాహం ప్రేషితో దూతస్త్వ
త్సకాశమిహాగతః । త్వద్వియోగేన దుఃఖార్తస్స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౩౬ ॥ లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాస్సుమిత్రానంద
వర్ధనః । అభివాద్య మహాబాహుస్స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ రామస్య చ సఖా దేవి సుగ్రీవో నామ వానరః । రా
జా వానరముఖ్యానాం స త్వాం కౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౩౮ ॥ నిత్యం స్మరతి రామస్త్వాం ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః । దిష్ట్యా జీ
వసి వైదేహి రాక్షసీవశమాగతా ॥ ౩౯ ॥ నచిరాద్ద్రక్ష్యసే రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ । మధ్యే వానరకోటీనాం
సుగ్రీవం చామితౌజసమ్ ॥ ౪౦ ॥ అహం సుగ్రీవసచివో హనూమాన్నామ వానరః । ప్రవిష్టో నగరీం లంకాం లంఘ
యిత్వా మహోదధిం ॥ ౪౧ ॥ కృత్వా మూర్ధ్ని పదన్యాసం రావణస్య దురాత్మనః । త్వాం ద్రష్టుముపయాతోఽహం
సమాశ్రిత్య పరాక్రమమ్ ॥ ౪౨ ॥ నాహమస్మి తథా దేవి యథా మామవగచ్ఛసి । విశంకా త్యజ్యతామేషా శ్రద్ధత్స్వ వ
దతో మమ ॥ ౪౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీసుందరకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౧౪౭ ॥ ౨౯౬౦ ॥ ************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం తు రామకథాం శ్రుత్వా వైదేహీ వానరర్షభాత్ । ఉవాచ వచనం సా
న్త్వమిదం మధురయా గిరా ॥ ౧ ॥ క్వ తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాసి లక్ష్మణం । వానరాణాం నరాణాం చ కథమాసీ

త్సమాగమః ॥ ౨ ॥ యాని రామస్య లిఙ్గాని లక్ష్మణస్య చ వానర । తాని భూయస్సమాచక్ష్వ న మాం శోకస్సమావిశే
త్ ॥ ౩ ॥ కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశమ్ । కథమూరూ కథం బాహూ లక్ష్మణస్య చ శంస మే ॥ ౪ ॥
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా హనుమాన్మారుతాత్మజః । తతో రామం యథాతత్త్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౫ ॥ జానన్తీ బత
దిష్ట్యా మాం వైదేహి పరిపృచ్ఛసి । భర్తుః కమలపత్రాక్షి సంస్థానం లక్ష్మణస్య చ ॥ ౬ ॥ యాని రామస్య చిహ్నాని
లక్ష్మణస్య చ యాని వై । లక్షితాని విశాలాక్షి వదతశ్శృణు తాని మే ॥ ౭ ॥ రామః కమలపత్రాక్షస్సర్వసత్త్వమనోహరః
రూపదాక్షిణ్యసమ్పన్నః ప్రసూతో జనకాత్మజే ॥ ౮ ॥ తేజసాదిత్యసంకాశః క్షమయా పృథివీసమః । బృహస్ప
తిసమో బుద్ధ్యా యశసా వాసవోపమః ॥ ౯ ॥ రక్షితా జీవలోకస్య స్వజనస్యాభిరక్షితా । రక్షితా స్వస్య వృత్తస్య ధ
ర్మస్య చ పరన్తపః ॥ ౧౦ ॥ రామో భామిని లోకస్మింశ్చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా । మర్యాదానాం చ లోకస్య కర్తా కార
యితా చ సః ॥ ౧౧ ॥ అర్చిష్మానర్చితో నిత్యం బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థితః । సాధూనాముపకారజ్ఞః ప్రచారజ్ఞశ్చ కర్మణాం॥
రాజవిద్యావినీతశ్చ బ్రాహ్మణానాముపాసితా । శ్రుతవాఞ్ఛీలసమ్పన్నో వినీతశ్చ పరన్తపః ॥ ౧౩ ॥ యజుర్వేదవినీ
తశ్చ వేదవిద్భిస్సుపూజితః । ధనుర్వేదే చ వేదేషు వేదాఙ్గేషు చ నిష్ఠితః ॥ ౧౪ ॥ విపులాంసో మహాబాహుః కం
బుగ్రీవశ్శుభాననః । గూఢజత్రుస్సుతామ్రాక్షో దేవి రామో జనైశ్శ్రుతః ॥ ౧౫ ॥ దున్దుభిస్వననిర్ఘోషస్స్నిగ్ధవ
ర్ణః ప్రతాపవాన్ । సమస్సమవిభక్తాఙ్గో వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః ॥ ౧౬ ॥ త్రిస్థిరస్త్రిప్రలమ్బశ్చ త్రిసమస్త్రి
షు చోన్నతః । త్రితామ్రస్త్రిషు చ స్నిగ్ధో గమ్భీరస్త్రిషు నిత్యశః ॥ ౧౭ ॥ త్రివలీవాంస్త్ర్యవనతశ్చతుర్వ్యఙ్గ
స్త్రిశీర్షవాన్ । చతుష్కలశ్చతుర్లేఖశ్చతుష్కిష్కుశ్చతుస్సమః ॥ ౧౮ ॥ చతుర్దశసమద్వన్ద్వశ్చతుర్దంష్ట్రశ్చ
తుర్గతిః । మహోష్ఠహనునాసశ్చ పఞ్చస్నిగ్ధోఽష్టవంశవాన్ ॥ ౧౯ ॥ దశపద్మో దశబృహత్త్రిభిర్వ్యాప్తో ద్విశుక్ల
వాన్ । షడున్నతో నవతనుస్త్రిభిర్వ్యాప్నోతి రాఘవః ॥ ౨౦ ॥ సత్యధర్మపరశ్శ్రీమాన్సఙ్గ్రహానుగ్రహే రతః । దే
శకాలవిభాగజ్ఞస్సర్వలోకప్రియంవదః ॥ ౨౧ ॥ భ్రాతా చ తస్య ద్వైమాత్రస్సౌమిత్రిరపరాజితః । అనురాగేణ రూ
పేణ గుణైశ్చైవ తథావిధః ॥ ౨౨ ॥ తావుభౌ నరశార్దూలౌ త్వద్దర్శనసముత్సుకౌ । విచిన్వన్తౌ మహీం కృత్స్నామస్మా
భిరభిసఙ్గతౌ ॥ ౨౩ ॥ త్వామేవ మార్గమాణౌ తౌ విచరన్తౌ వసున్ధరామ్ । దదర్శతుర్మృగపతిం పూర్వజేనావ
రోపితమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఋశ్యమూకస్య పృష్ఠే తు బహుపాదపసంకులే । భ్రాతుర్భయార్తమాసీనం సుగ్రీవం ప్రియదర్శనం॥
వయం తు హరిరాజం తం సుగ్రీవం సత్యసఙ్గరమ్ । పరిచర్యామహే రాజ్యాత్పూర్వజేనావరోపితమ్ ॥ ౨౬ ॥ తత
స్తౌ చీరవసనౌ ధనుష్ప్రవరపాణినౌ । ఋశ్యమూకస్య శైలస్య రమ్యం దేశముపాగతౌ ॥ ౨౭ ॥ స తౌ దృష్ట్వా నరవ్యా
ఘ్రౌ ధన్వినౌ వానరర్షభః । అవప్లుతో గిరేస్తస్య శిఖరం భయమోహితః ॥ ౨౮ ॥ తతస్స శిఖరే తస్మిన్వానరేన్ద్రో
వ్యవస్థితః । తయోస్సమీపం మామేవ ప్రేషయామాస సత్వరమ్ ॥ ౨౯ ॥ తావహం పురుషవ్యాఘ్రౌ సుగ్రీవవచనాత్ప్ర
భూ । రూపలక్షణసమ్పన్నౌ కృతాఞ్జలిరుపస్థితః ॥ ౩౦ ॥ తౌ పరిజ్ఞాతతత్త్వార్థౌ మయా ప్రీతిసమన్వితౌ । పృష్ఠమా
రోప్య తం దేశం ప్రాపితౌ పురుషర్షభౌ ॥ ౩౧ ॥ నివేదితౌ చ తత్త్వేన సుగ్రీవాయ మహాత్మనే । తయోరన్యోన్యస
ల్లాపాద్భృశం ప్రీతిరజాయత ॥ ౩౨ ॥ తతస్తౌ ప్రీతిసమ్పన్నౌ హరీశ్వరనరేశ్వరౌ । పరస్పరకృతాశ్వాసౌ కథ
యా పూర్వవృత్తయా ॥ ౩౩ ॥ తం తతస్సాన్త్వయామాస సుగ్రీవం లక్ష్మణాగ్రజః । స్త్రీహేతోర్వాలినా భ్రాత్రా నిర
స్తమురు తేజసా ॥ ౩౪ ॥ తతస్త్వన్నాశజం శోకం రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । లక్ష్మణో వానరేన్ద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవే
దయత్ ॥ ౩౫ ॥ స శ్రుత్వా వానరేన్ద్రస్తు లక్ష్మణేనేరితం వచః । తదాసీన్నిష్ప్రభోఽత్యర్థం గ్రహగ్రస్త ఇవాంశు
మాన్ ॥ ౩౬ ॥ తతస్త్వద్గాత్రశోభీని రక్షసా హ్రియమాణయా । యాన్యాభరణజాలాని పాతితాని మహీతలే॥

తాని సర్వాణి రామాయ ఆనీయ హరియూథపాః । సంప్రహృష్టా దర్శయామాసుర్గతిం తు న విదుస్తవ ॥ ౩౭ ॥ తాని రామాయ దత్తాని మయైవోపహృతాని చ । స్వనవన్త్యవకీర్ణాని తస్మిన్విగతచేతసి ॥ ౩౮ ॥ తాన్యఙ్కే దర్శనీయాని కృత్వా బహువిధం తవ । తేన దేవప్రకాశేన దేవేన పరిదేవితమ్ ॥ ౪౦ ॥ పశ్యతస్తాని రుదతస్తామ్యతశ్చ పునః పునః । ప్రాదీపయన్దాశరథేస్తాని శోకహుతాశనమ్ ॥ ౪౧ ॥ శయితం చ చిరం తేన దుఃఖార్తేన మహాత్మనా । మయాపి వివిధైర్వాక్యైః కృచ్ఛ్రాదుత్థాపితః పునః ॥ ౪౨ ॥ తాని దృష్ట్వా మహార్హాణి దర్శయిత్వా ముహుర్ముహుః । రాఘవస్సహసౌమిత్రిస్సుగ్రీవస్యన్యవేదయత్ ॥ ౪౩ ॥ స తవాదర్శనాదార్యే రాఘవః పరితప్యతే । మహతా జ్వలతా నిత్యమగ్నినేవాగ్నిపర్వతః ॥ ౪౪ ॥ త్వత్కృతే తమనిద్రా చ శోకశ్చిన్తా చ రాఘవమ్ । తాపయన్తి మహాత్మానమగ్న్యగారమివాగ్నయః ॥ ౪౫ ॥ తవాదర్శనశోకేన రాఘవః ప్రవిచాల్యతే । మహతా భూమికమ్పేన మహానివ శిలోచ్చయః ॥ ౪౬ ॥ కాననాని సురమ్యాణి నదీః ప్రస్రవణాని చ । చరన్న రతిమాప్నోతి త్వామపశ్యన్నృపాత్మజే ॥ ౪౭ ॥ స త్వాం మనుజశార్దూలః క్షిప్రం ప్రాప్స్యతి రాఘవః । సమిత్రబాన్ధవం హత్వా రావణం జనకాత్మజే ॥ ౪౮ ॥ సహితౌ రామసుగ్రీవావుభావకురుతాం తదా । సమయం వాలినం హన్తుం తవ చాన్వేషణం తదా ॥ ౪౯ ॥ తతస్తాభ్యాం కుమారాభ్యాం వీరాభ్యాం స హరీశ్వరః । కిష్కిన్ధాం సముపాగమ్య వాలీ యుద్ధే నిపాతితః ॥ ౫౦ ॥ తతో నిహత్య తరసా రామో వాలినమాహవే । సర్వేషాం హరిసఙ్ఘానాం సుగ్రీవమకరోత్పతిమ్ ॥ ౫౧ ॥ రామసుగ్రీవయోరైక్యం దేవ్యేవం సమజాయత । హనూమన్తం చ మాం విద్ధి తయోర్దూతమిహాగతమ్ ॥ ౫౨ ॥ స్వరాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీవస్సమానీయ హరీశ్వరాన్ । త్వదర్థం ప్రేషయామాస దిశో దశ మహాబలాన్ ॥ ౫౩ ॥ ఆదిష్టా వానరేన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ వనౌకసః । అద్రిరాజప్రతీకాశాస్సర్వతః ప్రస్థితా మహీమ్ ॥ ౫౪ ॥ తతస్తే మార్గమాణా వై సుగ్రీవవచనాతురాః । చరన్తి వసుధాం కృత్స్నాం వయమన్యే చ వానరాః ॥ ౫౫ ॥ అఙ్గదో నామ లక్ష్మీవాన్వాలిసూనుర్మహాబలః । ప్రస్థితః కపిశార్దూలస్త్రిభాగబలసంవృతః ॥ ౫౬ ॥ తేషాం నో విప్రణష్టానాం విన్ధ్యే పర్వతసత్తమే । భృశం శోకపరీతానామహోరాత్రగణా గతాః ॥ ౫౭ ॥ తే వయం కార్యనైరాశ్యాత్కాలస్యాతిక్రమేణ చ । భయాచ్చ కపిరాజస్య ప్రాణాంస్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః ॥ ౫౮ ॥ విచిత్య వనదుర్గాణి గిరిప్రస్రవణాని చ । అనాసాద్య పదం దేవ్యాః ప్రాణాంస్త్యక్తుం సముద్యతాః ॥ ౫౯ ॥ దృష్ట్వా ప్రాయోపవిష్టాంశ్చ సర్వాన్వానరపుఙ్గవాన్ । భృశం శోకార్ణవే మగ్నః పర్యదేవయదఙ్గదః ॥ ౬౦ ॥ తవ నాశం చ వైదేహి వాలినశ్చ వధం తథా । ప్రాయోపవేశమస్మాకం మరణం చ జటాయుషః ॥ ౬౧ ॥ తేషాం నస్స్వామిసన్దేశాన్నిరాశానాం ముమూర్షతామ్ । కార్యహేతోరివాయాతశ్శకునిర్వీర్యవాన్మహాన్ ॥ ౬౨ ॥ గృధ్రరాజస్య సోదర్యస్సమ్పాతిర్నామ గృధ్రరాట్ । శ్రుత్వా భ్రాతృవధం కోపాదిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬౩ ॥ యవీయాన్కేన మే భ్రాతా హతః క్వ చ నిపాతితః । ఏతదాఖ్యాతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వానరోత్తమాః ॥ ౬౪ ॥ అఙ్గదోఽకథయత్తస్య జనస్థానే మహద్వధమ్ । రక్షసా భీమరూపేణ త్వాముద్దిశ్య యథాతథమ్ ॥ ౬౫ ॥ జటాయుషో వధం శ్రుత్వా దుఃఖితస్సోఽరుణాత్మజః । త్వాం శశంస వరారోహే వసన్తీం రావణాలయే ॥ ౬౬ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సమ్పాతేః ప్రీతివర్ధనమ్ । అఙ్గదప్రముఖాస్తూర్ణం తతస్సమ్ప్రస్థితా వయమ్ ॥ ౬౭ ॥ విన్ధ్యాదుత్థాయ సమ్ప్రాప్తాః సాగరస్యాన్తముత్తరమ్ । త్వద్దర్శనకృతోత్సాహా హృష్టాస్తుష్టాః ప్లవఙ్గమాః ॥ ౬౮ ॥ అఙ్గదప్రముఖాస్సర్వే వేలోపాన్తముపస్థితాః । చిన్తాం జగ్ముః పునర్భీమాం త్వద్దర్శనసముత్సుకాః ॥ ౬౯ ॥ అథాహం హరిసైన్యస్య సాగరం ప్రేక్ష్య సీదతః । వ్యవధూయ భయం తీవ్రం యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥ ౭౦ ॥ లఙ్కా చాపి మయా రాత్రౌ ప్రవిష్టా రాక్షసాకులా । రావణశ్చ మయా దృష్టస్త్వం చ శోకనిపీడితా ॥ ౭౧ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథావృత్త

హానిందితే । అభిభాషస్వ మాం దేవి దూతో దాశరథేరహం ॥ ౭౨ ॥ త్వం మాం రామకృతోద్యోగం త్వన్నిమిత్తమిహాగతం । సుగ్రీవసచివం దేవి బుధ్యస్వ పవనాత్మజం ॥ ౭౩ ॥ కుశలీ తవ కాకుత్స్థస్సర్వశస్త్రభృతాం వరః । గురోరారాధనే యుక్తో లక్ష్మణశ్చ సులక్షణః ॥ ౭౪ ॥ తస్య వీర్యవతో దేవి భర్తుస్తవ హితే రతః । అహమేకస్తు సంప్రాప్తస్సుగ్రీవవచనాదిహ ॥ ౭౫ ॥ మయేయమసహాయేన చరతా కామరూపిణా । దక్షిణా దిగనుక్రాంతా త్వన్మార్గవిచయైషిణా ॥ ౭౬ ॥ దిష్ట్యాహం హరిసైన్యానాం త్వన్నాశమనుశోచతాం । అపనేష్యామి సంతాపం తవాభిగమశంసనాత్ ॥ ౭౭ ॥ దిష్ట్యా హి మమ న వ్యర్థం దేవి సాగరలంఘనం । ప్రాప్స్యామ్యహమిదం దిష్ట్యా త్వద్దర్శనకృతం యశః ॥ ౭౮ ॥ రాఘవశ్చ మహావీర్యః క్షిప్రం త్వామభిపత్స్యతే । సమిత్రబాంధవం హత్వా రావణం రాక్షసాధిపం ॥ ౭౯ ॥ మాల్యవాన్నామ వైదేహి గిరీణాముత్తమో గిరిః । తతో గచ్ఛతి గోకర్ణం పర్వతం కేసరీ హరిః ॥ ౮౦ ॥ స చ దేవర్షిభిర్దిష్టః పితా మమ మహాకపిః । తీర్థే నదీపతేః పుణ్యే శంబసాదనముద్ధరత్ ॥ ౮౧ ॥ తస్యాహం హరిణః క్షేత్రే జాతో వాతేన మైథిలి । హనూమానితి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా ॥ ౮౨ ॥ విశ్వాసార్థం తు వైదేహి భర్తురుక్తా మయా గుణాః । అచిరాద్రాఘవో దేవి త్వామితో నయితానఘే ॥ ౮౩ ॥ ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభిశ్శోకకర్శితా । ఉపపన్నైరభిజ్ఞానైర్దూతం తమవగచ్ఛతి ॥ ౮౪ ॥ అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ చ జానకీ । నేత్రాభ్యాం వక్రపక్ష్మాభ్యాం ముమోచానందజం జలం ॥ ౮౫ ॥ చారు తద్వదనం తస్యాస్తామ్రశుక్లాయతేక్షణం । అశోభత విశాలాక్ష్యా రాహుముక్త ఇవోడురాట్ ॥ ౮౬ ॥ హనూమంతం కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాన్యథేతి సా । అథోవాచ హనూమాంస్తాముత్తరం ప్రియదర్శనామ్ ॥ ౮౭ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం సమాశ్వసిహి మైథిలి । కిం కరోమి కథం వా తే రోచతే ప్రతియామ్యహం ॥ ౮౮ ॥ ఓమ్ ॥ హతేఽసురే సంయతి శంబసాదనే కపిప్రవీరేణ మహర్షిచోదనాత్ । తతోఽస్మి వాయుప్రభవో హి మైథిలి ప్రభావతస్తత్ప్రతిమశ్చ వానరః ॥ ౮౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పంచత్రింశస్సర్గః ॥౫౧॥౧౦౨

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భూయ ఏవ మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః । అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం సీతాప్రత్యయకారణాత్ ॥ ౧ ॥ వానరోహం మహాభాగే దూతో రామస్య ధీమతః । రామనామాంకితం చేదం పశ్య దేవ్యంగులీయకం ॥ ౨ ॥ ప్రత్యయార్థం తవానీతం తేన దత్తం మహాత్మనా । సమాశ్వసిహి భద్రం తే క్షీణదుఃఖఫలా హ్యసి ॥ ౩ ॥ గృహీత్వా ప్రేక్షమాణా సా భర్తుః కరవిభూషణం । భర్తారమివ సంప్రాప్తా జానకీ ముదితాభవత్ ॥ ౪ ॥ చారు తద్వదనం తస్యాస్తామ్రశుక్లాయతేక్షణం । బభూవ హర్షితోదగ్రం రాహుముక్త ఇవోడురాట్ ॥ తతస్సా హ్రీమతీ బాలా భర్తృసందేశహర్షితా । పరితుష్టా ప్రియం కృత్వా ప్రశశంస మహాకపిం ॥ ౬ ॥ విక్రాంతస్త్వం సమర్థస్త్వం ప్రాజ్ఞస్త్వం వానరోత్తమ । యేనేదం రాక్షసపదం త్వయైకేన ప్రధర్షితం ॥ ౭ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణస్సాగరో మకరాలయః । విక్రమశ్లాఘనీయేన క్రమతా గోష్పదీకృతః ॥ ౮ ॥ నహి త్వాం ప్రాకృతం మన్యే వానరం వానరర్షభ । యస్య తే నాస్తి సంత్రాసో రావణాన్నాపి సంభ్రమః ॥ ౯ ॥ అర్హసే చ కపిశ్రేష్ఠ మయా సమభిభాషితుం । యద్యపి ప్రేషితస్తేన రామేణ విదితాత్మనా ॥ ౧౦ ॥ ప్రేషయిష్యతి దుర్ధర్షో రామో న హ్యపరీక్షితం । పరాక్రమమవిజ్ఞాయ మత్సకాశం విశేషతః ॥ ౧౧ ॥ దిష్ట్యా స కుశలీ రామో ధర్మాత్మా సత్యసంగరః । లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాస్సుమిత్రానందవర్ధనః ॥ ౧౨ ॥ కుశలీ యది కాకుత్స్థః కిన్ను సాగరమేఖలాం । మహీం దహతి కోపేన యుగాంతాగ్నిరివోత్థితః ॥ ౧౩ ॥ అథవా శక్తిమంతౌ తౌ సురాణామపి నిగ్రహే । మమైవ తు న దుఃఖానామస్తి మన్యే విపర్యయః ॥ ౧౪ ॥ కచ్చిన్న వ్యథతే రామః కచ్చిన్న పరితప్యతే । ఉత్తరాణి చ కార్యాణి కురుతే పురుషోత్తమః ॥ ౧౫ ॥ కచ్చిన్న దీనస్సంభ్రాంతః కార్యేషు చ న ముహ్యతి । కచ్చిత్పురుషకార్యాణి కురుతే నృపతేస్సుతః ॥ ౧౬ ॥ ద్వివిధం త్రివిధోపాయ-

ముపాయమపి సేవతే । విజిగీషుస్సుహృత్కచ్చి న్మిత్రేషు చ పరంతపః ॥ ౧౭ ॥ కచ్చిన్మిత్రాణి లభతే మిత్రైశ్చా
ప్యభిగమ్యతే । కచ్చిత్కల్యాణమిత్రశ్చ మిత్రైశ్చాపి పురస్కృతః ॥ ౧౮ ॥ కచ్చిదాశాస్తి దేవానాం ప్రసాదం పార్థి
వాత్మజః । కచ్చిత్పురుషకారంచ దైవంచ ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౯ ॥ కచ్చిన్నవిగతస్నేహో వివాసాన్మయి రాఘవః ।
కచ్చిన్మాం వ్యసనాదస్మా న్మోక్షయిష్యతి వానర ॥ ౨౦ ॥ సుఖానాముచితో నిత్య మసుఖానామనౌచితః । దుఃఖముత్తర
మాసాద్య కచ్చిద్రామో న సీదతి ॥ ౨౧ ॥ కౌసల్యాయాస్తథా కచ్చిత్సుమిత్రాయాస్తథైవ చ । అభీక్ష్ణం శ్రూయతే క
చ్చిత్కుశలం భరతస్య చ ॥ ౨౨ ॥ మన్నిమిత్తేన మానార్హః కచ్చిచ్ఛోకేన రాఘవః । కచ్చిన్నాన్యమనా రామః
కచ్చిన్మాం తారయిష్యతి ॥ ౨౩ ॥ కచ్చిదక్షౌహిణీం పూర్ణాం భరతో భ్రాతృవత్సలః । ధ్వజినీం మంత్రిభిర్గుప్తాం ప్రే
షయిష్యతి మత్కృతే ॥ ౨౪ ॥ వానరాధిపతిశ్శ్రీమాం త్సుగ్రీవః కచ్చిదేష్యతి । మత్కృతే హరిభిర్వీరై ర్వృతో
దంతనఖాయుధైః ॥ ౨౫ ॥ కచ్చిచ్చ లక్ష్మణశ్శూర స్సుమిత్రానందవర్ధనః । అస్త్రవిచ్ఛరజాలేన రాక్షసాన్విధమిష్య
తి ॥ ౨౬ ॥ రౌద్రేణ కచ్చిదస్త్రేణ రామేణ నిహతం రణే । ద్రక్ష్యామ్యల్పేన కాలేన రావణం ససుహృజ్జనం ॥ ౨౭ ॥
కచ్చిన్న తద్ధేమసమానవర్ణం తస్యాననం పద్మసమానగంధి । మయా వినా శుష్యతి శోకదీనం జలక్షయే పద్మమివాతపేన॥
ధర్మాపదేశాత్త్యజతశ్చ రాజ్యం మాం చాప్యరణ్యం నయతః పదాతిం । నాసీద్వ్యథా యస్య న భీర్న శోకః కచ్చిత్స ధై
ర్యం హృదయే కరోతి ॥ ౨౯ ॥ న చాస్య మాతా న పితా న చాన్య స్స్నేహాద్విశిష్టోఽస్తి మయా సమో వా । తావత్త్వహం దూ
త జిజీవిషేయం యావత్ప్రవృత్తిం శృణుయాం ప్రియస్య ॥ ౩౦ ॥ ఇతీవ దేవీ వచనం మహార్థం తం వానరేంద్రం మధు
రార్థముక్త్వా । శ్రోతుం పునస్తస్య వచోఽభిరామం రామార్థయుక్తం విరరామ రామా ॥ ౩౧ ॥ సీతాయా వచనం శ్రు
త్వా మారుతిర్భీమవిక్రమః । శిరస్యంజలిమాధాయ వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ న త్వామిహస్థాం జానీతే
రామః కమలలోచనే । తేన త్వాం నానయత్యాశు శచీమివ పురందరః ॥ ౩౩ ॥ శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్ర
మేష్యతి రాఘవః । చమూం ప్రకర్షన్మహతీం హర్యృక్షగణసంకులాం ॥ ౩౪ ॥ విష్టంభయిత్వా బాణౌఘైరక్షోభ్యం
వరుణాలయమ్ । కరిష్యతి పురీం లంకాం కాకుత్స్థశ్శాంతరాక్షసాం ॥ ౩౫ ॥ తత్ర యద్యంతరా మృత్యు ర్యది దే
వాస్సహాసురాః । స్థాస్యంతి పథి రామస్య స తానపి వధిష్యతి ॥ ౩౬ ॥ తవాదర్శనజేనార్యే శోకేన స పరిప్లుతః । న శ
ర్మ లభతే రామ స్సింహార్దిత ఇవ ద్విపః ॥ ౩౭ ॥ మలయేన చ వింధ్యేన మేరుణా మందరేణ చ । దర్దురేణ చ తే దేవి శపే
మూలఫలేన చ ॥ ౩౮ ॥ యథా సునయనం వల్గు బింబోష్ఠం చారుకుండలం । ముఖం ద్రక్ష్యసి రామస్య పూర్ణచంద్ర
మివోదితం ॥ ౩౯ ॥ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి వైదేహి రామం ప్రస్రవణే గిరౌ । శతక్రతుమివాసీనం నాకపృష్ఠస్య
మూర్ధని ॥ ౪౦ ॥ న మాంసం రాఘవో భుంక్తే న చాపి మధు సేవతే । వన్యం సువిహితం నిత్యం భక్తమశ్నాతి పంచ
మం ॥ ౪౧ ॥ నైవ దంశాన్న మశకా న్న కీటాన్న సరీసృపాన్ । రాఘవోఽపనయేద్గాత్రా త్త్వద్గతేనాంతరాత్మనా ॥ ౪౨
నిత్యం ధ్యానపరో రామో నిత్యం శోకపరాయణః । నాన్యచ్చింతయతే కించిత్స తు కామవశంగతః ॥ ౪౩ ॥ అనిద్రస్సత
తం రామ స్సుప్తోఽపి చ నరోత్తమః । సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహరన్ప్రతిబుధ్యతే ॥ ౪౪ ॥ దృష్ట్వా ఫలం వా పుష్పం
వా యద్వాన్యత్సుమనోహరం । బహుశో హా ప్రియేత్యేవం శ్వసంస్త్వామభిభాషతే ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ స దేవి నిత్యం ప
రితప్యమాన స్త్వామేవ సీతేత్యభిభాషమాణః । ధృతవ్రతో రాజసుతో మహాత్మా తవైవ లాభాయ కృతప్రయత్నః ॥
సా రామసంకీర్తనవీతశోకా రామస్య శోకేన సమానశోకా । శరన్ముఖే సాంబుదశేషచంద్రా నిశేవ వైదేహసుతా బభూ
వ ॥ ౪౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౬౧ ॥ ౧౨౦౨ ॥ ************************
శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతా తద్వచనం శ్రుత్వా పూర్ణచంద్రనిభాననా । హనూమంతమువాచేదం

ధర్మార్థసహితం వచః ॥ ౧ ॥ అమృతం విషసంసృష్టం త్వయా వానరభాషితం। యచ్చ నాన్యమనా రామో యచ్చ
శోకపరాయణః ॥ ౨ ॥ ఐశ్వర్యే వా సువిస్తీర్ణే వ్యసనే వా సుదారుణే। రజ్జ్వేవ పురుషం బద్ధ్వా కృతాంతః పరికర్షతి॥
విధిర్నూనమసంహార్యః ప్రాణినాం ప్లవగోత్తమ। సౌమిత్రిం మాం చ రామం చ వ్యసనైః పశ్య మోహితాన్ ॥ ౪ ॥
శోకస్యాస్య కదా పారం రాఘవోఽధిగమిష్యతి। ప్లవమానః పరిశ్రాంతో హతనౌస్సాగరే యథా ॥ ౫ ॥ రాక్షసానాం
వధం కృత్వా సూదయిత్వా చ రావణమ్। లంకామున్మూలితాం కృత్వా కదా ద్రక్ష్యతి మాం పతిః ॥ ౬ ॥ స వాచ్యస్సం
త్వరస్వేతి యావదేవ న పూర్యతే। అయం సంవత్సరః కాలస్తావద్ధి మమ జీవితమ్ ॥ ౭ ॥ వర్తతే దశమో మాసో ద్వౌ
తు శేషౌ ప్లవంగమ। రావణేన నృశంసేన సమయో యః కృతో మమ ॥ ౮ ॥ విభీషణేన చ భ్రాత్రా మమ నిర్యాతనం
ప్రతి। అనునీతః ప్రయత్నేన న చ తత్కురుతే మతిమ్ ॥ ౯ ॥ మమ ప్రతిప్రదానం హి రావణస్య న రోచతే। రావ
ణం మార్గతే సంఖ్యే మృత్యుః కాలవశం గతమ్ ॥ ౧౦ ॥ జ్యేష్ఠా కన్యాఽనలా నామ విభీషణసుతా కపే। తయా మమేద
మాఖ్యాతం మాత్రా ప్రహితయా స్వయమ్ ॥ ౧౧ ॥ అసంశయం హరిశ్రేష్ఠ క్షిప్రం మాం ప్రాప్స్యతే పతిః। అంత
రాత్మా హి మే శుద్ధస్తస్మింశ్చ బహవో గుణాః ॥ ౧౨ ॥ ఉత్సాహః పౌరుషం సత్త్వమానృశంస్యం కృతజ్ఞతా। విక్రమశ్చ ప్ర
భావశ్చ సంతి వానర రాఘవే ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం జఘాన యః। జనస్థానే వినా భ్రాత్రా శ
త్రుః కస్తస్య నోద్విజేత్ ॥ ౧౪ ॥ న స శక్యస్తులయితుం వ్యసనైః పురుషర్షభః। అహం తస్య ప్రభావజ్ఞా శక్రస్యేవ
పులోమజా ॥ ౧౫ ॥ శరజాలాంశుమాంచ్ఛూరః కపే రామదివాకరః। శత్రురక్షోమయం తోయముపశోషం నయి
ష్యతి ॥ ౧౬ ॥ ఇతి సంజల్పమానాం తాం రామార్థే శోకకర్శితామ్। అశ్రుసంపూర్ణనయనామువాచ వచనం క
పిః ॥ ౧౭ ॥ శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్రమేష్యతి రాఘవః। చమూం ప్రకర్షన్మహతీం హర్యృక్షగణసంకులాం॥
అథవా మోచయిష్యామి త్వామద్యైవ వరాననే। అస్మాద్దుఃఖాదుపారోహ మమ పృష్ఠమనిందితే ॥ ౧౯ ॥ త్వాం
హి పృష్ఠగతాం కృత్వా సంతరిష్యామి సాగరమ్। శక్తిరస్తి హి మే వోఢుం లంకామపి సరాక్షసామ్ ॥ ౨౦ ॥ అహం ప్ర
స్రవణస్థాయ రాఘవాయాద్య మైథిలి। ప్రాపయిష్యామి శక్రాయ హవ్యం హుతమివానలః ॥ ౨౧ ॥ ద్రక్ష్యస్యద్యై
వ వైదేహి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్। వ్యవసాయసమాయుక్తం విష్ణుం దైత్యవధే యథా ॥ ౨౨ ॥ త్వద్దర్శనకృతోత్సా
హమాశ్రమస్థం మహాబలమ్। పురందరమివాసీనం నాగరాజస్య మూర్ధని ॥ ౨౩ ॥ పృష్ఠమారోహ మే దేవి మా వి
కాంక్షస్వ శోభనే। యోగమన్విచ్ఛ రామేణ శశాంకేనేవ రోహిణీ ॥ ౨౪ ॥ కథయంతీవ చంద్రేణ సూర్యేణ చ మ
హార్చిషా। మత్పృష్ఠమధిరుహ్య త్వం తరాకాశమహార్ణవౌ ॥ ౨౫ ॥ న హి మే సంప్రయాతస్య త్వామితో నయతోఽం
గనే। అనుగంతుం గతిం శక్తాస్సర్వే లంకానివాసినః ॥ ౨౬ ॥ యథైవాహమిహ ప్రాప్తస్తథైవాహమసంశయః। యా
స్యామి పశ్య వైదేహి త్వాముద్యమ్య విహాయసం ॥ ౨౭ ॥ మైథిలీ తు హరిశ్రేష్ఠాచ్ఛ్రుత్వా వచనమద్భుతం। హర్షవిస్మి
తసర్వాంగీ హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ హనూమన్దూరమధ్వానం కథం మాం వోఢుమిచ్ఛసి। తదేవ ఖలు తే
మన్యే కపిత్వం హరియూథప ॥ ౨౯ ॥ కథం వాల్పశరీరస్త్వం మామితో నేతుమిచ్ఛసి। సకాశం మానవేంద్రస్య భర్తు
ర్మే ప్లవగర్షభ ॥ ౩౦ ॥ సీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః। చింతయామాస లక్ష్మీవాన్నవం పరిభవం
కృతం ॥ ౩౧ ॥ న మే జానాతి సత్త్వం వా ప్రభావం వాసితేక్షణా। తస్మాత్పశ్యతు వైదేహీ యద్రూపం మమ కామతః ॥ ౩౨
ఇతి సంచింత్య హనుమాంస్తదా ప్లవగసత్తమః। దర్శయామాస వైదేహ్యాస్స్వం రూపమరిమర్దనః ॥ ౩౩ ॥ స తస్మాత్పా
దపాద్ధీమానాప్లుత్య ప్లవగర్షభః। తతో వర్ధితుమారేభే సీతాప్రత్యయకారణాత్ ॥ ౩౪ ॥ మేరుమందరసంకాశో
బభౌ దీప్తానలప్రభః। అగ్రతో వ్యవతస్థే చ సీతాయా వానరర్షభః ॥ ౩౫ ॥ హరిః పర్వతసంకాశస్తామ్రవక్త్రో మహాబలః।

వజ్రదంష్ట్రనఖో భీమో వైదేహీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౩౬ ॥ సపర్వతవనోద్దేశాం సాట్టప్రాకారతోరణాం । లంకామిమాం సనాథాం వా నయితుం శక్తిరస్తి మే ॥ ౩౭ ॥ తదవస్థాప్యతాం బుద్ధిరలం దేవి వికాంక్షయా । విశోకం కురు వైదేహి రాఘవం సహలక్ష్మణం ॥ ౩౮ ॥ తం దృష్ట్వాఽచలసంకాశమువాచ జనకాత్మజా । పద్మపత్రవిశాలాక్షీ మారుతస్యౌరసం సుతం ॥ ౩౯ ॥ తవ సత్త్వం బలం చైవ విజానామి మహాకపే । వాయోరివ గతిం చాపి తేజశ్చాగ్నేరివాద్భుతం ॥ ౪౦ ॥ ప్రాకృతోఽన్యః కథం చేమాం భూమిమాగంతుమర్హతి । ఉదధేరప్రమేయస్య పారం వానరపుంగవ ॥ ౪౧ ॥ జానామి గమనే శక్తిం నయనే చాపి తే మమ । అవశ్యం సంప్రధార్యాశు కార్యసిద్ధిర్మహాత్మనః ॥ ౪౨ ॥ అయుక్తం తు హరిశ్రేష్ఠ మమ గంతుం త్వయాఽనఘ । వాయువేగసవేగస్య వేగో మాం మోహయేత్తవ ॥ ౪౩ ॥ అహమాకాశమాపన్నా హ్యుపర్యుపరి సాగరం । ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠాద్భయాద్వేగేన గచ్ఛతః ॥ ౪౪ ॥ పతితా సాగరే చాహం తిమినక్రఝషాకులే । భవేయమాశు వివశా యాదసామన్నముత్తమం ॥ ౪౫ ॥ న చ శక్ష్యే త్వయా సార్ధం గంతుం శత్రువినాశన । కళత్రవతి సందేహస్త్వయ్యపి స్యాదసంశయః ॥ ౪౬ ॥ హ్రియమాణాం తు మాం దృష్ట్వా రాక్షసా భీమవిక్రమాః । అనుగచ్ఛేయురాదిష్టా రావణేన దురాత్మనా ॥ ౪౭ ॥ తైస్త్వం పరివృతః శూరైః శూలముద్గరపాణిభిః । భవేస్త్వం సంశయం ప్రాప్తో మయా వీర కళత్రవాన్ ॥ ౪౮ ॥ సాయుధా బహవో వ్యోమ్ని రాక్షసాస్త్వం నిరాయుధః । కథం శక్ష్యసి సంయాతుం మాం చైవ పరిరక్షితుం ॥ ౪౯ ॥ యుధ్యమానస్య రక్షోభిస్తైరహం తైః క్రూరకర్మభిః । ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠాద్భయార్తా కపిసత్తమ ॥ ౫౦ ॥ అథ రక్షాంసి భీమాని మహాంతి బలవంతి చ । కథంచిత్సాంపరాయే త్వాం జయేయుః కపిసత్తమ ॥ ౫౧ ॥ అథవా యుధ్యమానస్య పతేయం విముఖస్య తే । పతితాం చ గృహీత్వా మాం నయేయుః పాపరాక్షసాః ॥ ౫౨ ॥ మాం వా హరేయుస్త్వద్ధస్తాద్విశసేయురథాపి వా । అవ్యవస్థౌ హి దృశ్యేతే యుద్ధే జయపరాజయౌ ॥ ౫౩ ॥ అహం చాపి విపద్యేయం రక్షోభిరభితర్జితా । త్వత్ప్రయత్నో హరిశ్రేష్ఠ భవేన్నిష్ఫల ఏవ తు ॥ ౫౪ ॥ కామం త్వమసి పర్యాప్తో నిహంతుం సర్వరాక్షసాన్ । రాఘవస్య యశో హీయేత్త్వయా శస్తైస్తు రాక్షసైః ॥ ౫౫ ॥ అథవాఽదాయ రక్షాంసి న్యసేయుస్సంవృతే హి మాం । యత్ర తే నాభిజానీయుర్హరయో నాపి రాఘవౌ ॥ ౫౬ ॥ ఆరంభస్తు మదర్థోఽయం తతస్తవ నిరర్థకః । త్వయా హి సహ రామస్య మహానాగమనే గుణః ॥ ౫౭ ॥ మయి జీవితమాయత్తం రాఘవస్య మహాత్మనః । భ్రాతౄణాం చ మహాబాహో తవ రాజకులస్య చ ॥ ౫౮ ॥ తౌ నిరాశౌ మదర్థే తు శోకసంతాపకర్శితౌ । సహ సర్వర్క్షహరిభిస్త్యక్ష్యతః ప్రాణసంగ్రహం ॥ ౫౯ ॥ భర్తుర్భక్తిం పురస్కృత్య రామాదన్యస్య వానర । నస్పృశామి శరీరం తు పుంసో వానరపుంగవ ॥ ౬౦ ॥ యదహం గాత్రసంస్పర్శం రావణస్య గతా బలాత్ । అనీశా కిం కరిష్యామి వినాథా వివశా సతీ ॥ ౬౧ ॥ యది రామో దశగ్రీవమిహ హత్వా సబాంధవం । మామితో గృహ్య గచ్ఛేత తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ ౬౨ ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుతా హి దృష్టాశ్చ మయా పరాక్రమా మహాత్మనస్తస్య రణావమర్దినః । న దేవగంధర్వభుజంగరాక్షసా భవంతి రామేణ సమా హి సంయుగే ॥ సమీక్ష్య తం సంయతి చిత్రకార్ముకం మహాబలం వాసవతుల్యవిక్రమం । సలక్ష్మణం కో విషహేత రాఘవం హుతాశనం దీప్తమివానిలేరితం ॥ ౬౪ ॥ సలక్ష్మణం రాఘవమాజిమర్దనం దిశాగజం మత్తమివ వ్యవస్థితం । సహేత కో వానరముఖ్య సంయుగే యుగాంతసూర్యప్రతిమం శరార్చిషం ॥ ౬౫ ॥ స మే హరిశ్రేష్ఠ సలక్ష్మణం పతిం సయూథపం క్షిప్రమిహోపపాదయ । చిరాయ రామం ప్రతి శోకకర్శితాం కురుష్వ మాం వానరముఖ్య హర్షితాం ॥ ౬౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౦౪ ॥ ౧౦౦౩౮౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స కపిశార్దూలస్తేన వాక్యేన హర్షితః । సీతామువాచ తచ్ఛ్రుత్వా వా

క్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౧ ॥ యుక్తరూపం త్వయా దేవి భాషితం శుభదర్శనే । సదృశం స్త్రీస్వభావస్య సాధ్వీనాం వి
నయస్య చ ॥ ౨ ॥ స్త్రీత్వం న తు సమర్థం హి సాగరం వ్యతివర్తితుం । మామధిష్ఠాయ విస్తీర్ణం శతయోజనమాయతం ॥ ౩ ॥
ద్వితీయం కారణం యచ్చ బ్రవీషి వినయాన్వితే । రామాదన్యస్య నార్హామి సంస్పర్శమితి జానకి ॥ ౪ ॥ ఏతత్తే దేవి
సదృశం పత్న్యాస్తస్య మహాత్మనః । కా హ్యన్యా త్వామృతే దేవి బ్రూయాద్వచనమీదృశం ॥ ౫ ॥ శ్రోష్యతే చైవ
కాకుత్స్థస్సర్వం నిరవశేషతః । చేష్టితం యత్త్వయా దేవి భాషితం చ మమాగ్రతః ॥ ౬ ॥ కారణైర్బహుభిర్దేవి రా
మప్రియచికీర్షయా । స్నేహప్రస్కన్నమనసా మయైతత్సముదీరితం ॥ ౭ ॥ లంకాయా దుష్ప్రవేశత్వాద్దుస్తరత్వా
న్మహోదధేః । సామర్థ్యాదాత్మనశ్చైవ మయైతత్సముదాహృతం ॥ ౮ ॥ ఇచ్ఛామి త్వాం సమానేతుమద్యైవ రఘు
బంధునా । గురుస్నేహేన భక్త్యా చ నాన్యథైతదుదాహృతం ॥ ౯ ॥ యది నోత్సహసే యాతుం మయా సార్ధమనింది
తే । అభిజ్ఞానం ప్రయచ్ఛ త్వం జానీయాద్రాఘవో హి యత్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తా హనుమతా సీతా సురసుతోపమా ।
ఉవాచ వచనం మందం బాష్పప్రగ్రథితాక్షరం ॥ ౧౧ ॥ ఇదం శ్రేష్ఠమభిజ్ఞానం బ్రూయాస్త్వం తు మమ ప్రియం ।
శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్తరే పురా ॥ ౧౨ ॥ తాపసాశ్రమవాసిన్యాః ప్రాజ్యమూలఫలోదకే । తస్మింస్సి
ద్ధాశ్రమే దేశే మందాకిన్యా హ్యదూరతః ॥ ౧౩ ॥ తస్యోపవనషండేషు నానాపుష్పసుగంధిషు । విహృత్య సలిలక్లి
న్నా తవాంకే సముపావిశం ॥ ౧౪ ॥ తతో మాంససమాయుక్తో వాయసః పర్యతుండయత్ । తమహం లోష్టముద్యమ్య
వారయామి స్మ వాయసం ॥ ౧౫ ॥ దారయన్ స చ మాం కాకస్తత్రైవ పరిలీయతే । న చాప్యుపారమన్మాంసాద్భక్షార్థీ
బలిభోజనః ॥ ౧౬ ॥ ఉత్కర్షన్త్యాం చ రశనాం క్రుద్ధాయాం మయి పక్షిణి । స్రస్యమానే చ వసనే తతో దృష్టా త్వ
యా హ్యహం ॥ ౧౭ ॥ త్వయాపహసితా చాహం క్రుద్ధా సంలజ్జితా తదా । భక్షగృధ్నేన కాకేన దారితా త్వాముపా
గతా ॥ ౧౮ ॥ ఆసీనస్య చ తే శ్రాన్తా పునరుత్సంగమావిశం । క్రుధ్యంతీవ ప్రహృష్టేన త్వయాహం పరిసాంత్వితా ॥ ౧౯ ॥
బాష్పపూర్ణముఖీ మందం చక్షుషీ పరిమార్జతీ । లక్షితాహం త్వయా నాథ వాయసేన ప్రకోపితా ॥ ౨౦ ॥ పరిశ్రమా
త్ప్రసుప్తా చ రాఘవాంకేప్యహం చిరం । పర్యాయేణ ప్రసుప్తశ్చ మమాంకే భరతాగ్రజః ॥ ౨౧ ॥ స తత్ర పు
నరేవాథ వాయసస్సముపాగమత్ । తతస్సుప్తప్రబుద్ధాం మాం రామస్యాంకాత్సముత్థితాం ॥ ౨౨ ॥ వాయస
స్సహసాగమ్య విదదార స్తనాంతరే । పునః పునరథోత్పత్య విదదార స మాం భృశం ॥ ౨౩ ॥ తతస్సముక్షితో రామో ము
క్తైశ్శోణితబిందుభిః । వాయసేన తతస్తేన బలవత్క్లిశ్యమానయా ॥ ౨౪ ॥ స మయా బోధితశ్శ్రీమాంత్సుఖసుప్తః
పరంతపః । స మాం దృష్ట్వా మహాబాహుర్వితున్నాం స్తనయోస్తదా ॥ ౨౫ ॥ ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధశ్శ్వసన్వాక్యమభాష
త । కేన తే నాగనాసోరు విక్షతం వై స్తనాంతరం ॥ ౨౬ ॥ కః క్రీడతి సరోషేణ పంచవక్త్రేణ భోగినా । వీక్షమాణస్త
తస్తం వై వాయసం సముదైక్షత ॥ ౨౭ ॥ నఖైస్సరుధిరైస్తీక్ష్ణైర్మామేవాభిముఖం స్థితం । పుత్రః కిల స శక్రస్య వాయ
సః పతతాం వరః ॥ ౨౮ ॥ ధరాంతరగతశ్శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః । తతస్తస్మిన్మహాబాహుః కోపసంవర్తితేక్షణః ॥
వాయసే కృతవాన్క్రూరాం మతిం మతిమతాం వరః । స దర్భం సంస్తరాద్గృహ్య బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ యోజయత్ ॥ ౩౦
స దీప్త ఇవ కాలాగ్నిర్జజ్వాలాభిముఖో ద్విజం । స తం ప్రదీప్తం చిక్షేప దర్భం తం వాయసం ప్రతి ॥ ౩౧ ॥ తతస్తం వాయ
సం దర్భస్సోంబరే౽నుజగామ హ । అనుసృష్టస్తదా కాకో జగామ వివిధాం గతిం ॥ ౩౨ ॥ లోకకామ ఇమం లోకం
సర్వం వై విచచార హ । స పిత్రా చ పరిత్యక్తస్సురైశ్చ సమహర్షిభిః ॥ ౩౩ ॥ త్రీన్లోకాన్సంపరిక్రమ్య తమేవ శరణం గ
తః । స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్యశ్శరణాగతం ॥ ౩౪ ॥ వధార్హమపి కాకుత్స్థః కృపయా పర్యపాలయత్ । న శ
ర్మ లబ్ధ్వా లోకేషు తమేవ శరణం గతః ॥ ౩౫ ॥ పరిద్యూనం విషణ్ణం చ స తమాయాంతమబ్రవీత్ । మోఘం కర్తుం న శ

క్యం హి బ్రహ్మాస్త్రం తదచ్యుతాం ॥ ౩౬ ॥ హినస్తు దక్షిణాక్షి త్వచ్ఛర ఇత్యథ సాబ్రవీత్ । తతస్తస్యాక్షి కాకస్య హి
నస్తి స్మ స దక్షిణం ॥ ౩౭ ॥ దత్వా స దక్షిణం నేత్రం ప్రాణేభ్యః పరిరక్షితః । స రామాయ నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశర
థాయ చ ॥ ౩౮ ॥ విసృష్టస్తేన వీరేణ ప్రతిపేదే స్వమాలయం । మత్కృతే కాకమాత్రే తు బ్రహ్మాస్త్రం సముదీరితం ॥
కస్మాద్యో మాం హరేత్త్వత్తః క్షమసే తం మహీపతే । స కురుష్వ మహోత్సాహః కృపాం మయి నరర్షభ ॥ ౪౦ ॥ త్వ
యా నాథవతీ నాథ హ్యనాథేవ హి దృశ్యతే । ఆనృశంస్యం పరో ధర్మస్త్వత్త ఏవ మయా శ్రుతః ॥ ౪౧ ॥ జానామి త్వాం
మహావీర్యం మహోత్సాహం మహాబలం । అపారపారమక్షోభ్యం గాంభీర్యాత్సాగరోపమం ॥ ౪౨ ॥ భర్తారం స
సముద్రాయా ధరణ్యా వాసవోపమం । ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్యవాన్బలవానపి ॥ ౪౩ ॥ కిమర్థమస్త్రం రక్షస్సు న
యోజయతి రాఘవః । న నాగా నాపి గంధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః ॥ ౪౪ ॥ రామస్య సమరే వేగం శక్తాః ప్రతిసమా
ధితుం । తస్య వీర్యవతః కశ్చిద్యద్యస్తి మయి సంభ్రమః ॥ ౪౫ ॥ కిమర్థం న శరైస్తీక్ష్ణైః క్షయం నయతి రాక్షసాన్ । భ్రా
తురాదేశమాదాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః ॥ ౪౬ ॥ కస్య హేతోర్న మాం వీరః పరిత్రాతి మహాబలః । యది తౌ పురు
షవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్నిసమతేజసౌ ॥ ౪౭ ॥ సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః । మమైవ దుష్కృతం కించి
న్మహదస్తి న సంశయః ॥ ౪౮ ॥ సమర్థావపి తౌ యన్మాం నావేక్షేతే పరంతపౌ । వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా కరుణం సా
శ్రుభాషితం ॥ ౪౯ ॥ అథాబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్హరియూథపః । త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శ
పే ॥ ౫౦ ॥ రామే దుఃఖాభిపన్నే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే । కథంచిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుం ॥ ౫౧ ॥ ఇమం
ముహూర్తం దుఃఖానామంతం ద్రక్ష్యసి నిందితే । తావుభౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రౌ మహాబలౌ ॥ ౫౨ ॥ త్వద్ద
ర్శనకృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీకరిష్యతః ॥ హత్వా తు సమరే క్రూరం రావణం సహబాంధవం ॥ ౫౩ ॥ రా
ఘవస్త్వాం విశాలాక్షి స్వాం పురీం ప్రతినేష్యతి । బ్రూహి యద్రాఘవో వాచ్యో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ ౫౪ ॥ సుగ్రీవ
శ్చాపి తేజస్వీ హరయో వా సమాగతాః । ఇత్యుక్తవతి తస్మింశ్చ సీతా సురసుతోపమా ॥ ౫౫ ॥ ఉవాచ శోకసంతప్తా
హనూమంతం ప్లవంగమం । కౌసల్యా లోకభర్తారం సుషువే యం మనస్వినీ ॥ ౫౬ ॥ తం మమార్థే సుఖం పృచ్ఛ శిరసా
చాభివాదయ । విసృజ్య సర్వరత్నాని ప్రియా యాశ్చ వరాంగనాః ॥ ౫౭ ॥ ఐశ్వర్యం చ విశాలాయాం పృథివ్యామపి
దుర్లభం । పితరం మాతరం చైవ సమ్మాన్యాభిప్రసాద్య చ ॥ ౫౮ ॥ అనుప్రవ్రజితో రామం సుమిత్రా యేన సుప్రజాః ।
ఆనుకూల్యేన ధర్మాత్మా త్యక్త్వా సుఖమనుత్తమమ్ । అనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం భ్రాతరం పాలయన్వనే ॥ ౫౯ ॥ సిం
హస్కంధో మహాబాహుర్మనస్వీ ప్రియదర్శనః । పితృవద్వర్తతే రామే మాతృవన్మాం సమాచరన్ ॥ ౬౦ ॥ హ్రియ
మాణాం తదా వీరో న తు మాం వేద లక్ష్మణః । వృద్ధోపసేవీ లక్ష్మీవాంచ్ఛక్తో న బహుభాషితుం ॥ ౬౧ ॥ రాజపుత్రః
ప్రియశ్శ్రేష్ఠస్సదృశః శ్వశురస్య మే । మత్తః ప్రియతరో నిత్యం భ్రాతా రామస్య లక్ష్మణః ॥ ౬౨ ॥ నియుక్తో ధురి య
స్యాం తు తాముద్వహతి వీర్యవాన్ । యం దృష్ట్వా రాఘవో నైవ వృత్తమార్యమనుస్మరేత్ ॥ ౬౩ ॥ స మమార్థా
య కుశలం వక్తవ్యో వచనాన్మమ । మృదుర్నిత్యం శుచిర్దక్షః ప్రియో రామస్య లక్ష్మణః ॥ ౬౪ ॥ యథా హి వానర
శ్రేష్ఠ దుఃఖక్షయకరో భవేత్ । త్వమస్మిన్కార్యనిర్యోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ ॥ ౬౫ ॥ రాఘవస్త్వత్స
మారంభాన్మయి యత్నపరో భవేత్ । ఇదం బ్రూయాశ్చ మే నాథం శూరం రామం పునః పునః ॥ ౬౬ ॥ జీవితం
ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ । ఊర్ధ్వం మాసాన్న జీవేయం సత్యేనాహం బ్రవీమి తే ॥ ౬౭ ॥ రావణేనాప
రుద్ధాం మాం నికృత్యా పాపకర్మణా । త్రాతుమర్హసి వీర త్వం పాతాలాదివ కౌశికీం ॥ ౬౮ ॥ తతో వస్త్రగతం ము
క్త్వా దివ్యం చూడామణిం శుభమ్ । ప్రదేయో రాఘవాయేతి సీతా హనుమతే దదౌ ॥ ౬౯ ॥ ప్రతిగృహ్య తతో

వీరో మణిరత్నమనుత్తమమ్ । అంగుళ్యాయోజయామాస నహ్యస్యప్రాభవద్భుజః ॥ ౭౦ ॥ మణిరత్నంకపివరః ప్రతిగృహ్యాభివాద్యచ । సీతాంప్రదక్షిణంకృత్వా ప్రణతఃపార్శ్వతస్స్థితః ॥ ౭౧ ॥ హర్షేణమహతాయుక్తస్సీతాదర్శనజేనసః । హృదయేనగతోరామం శరీరేణతువిష్ఠితః ॥ ౭౨ ॥ ఓమ్ ॥ మణివరముపగృహ్యతంమహార్హంజనకనృపాత్మజయాధృతంప్రభావాత్ । గిరిరివపవనావధూతముక్తస్సుఖితమనాఃప్రతిసంక్రమంప్రపేదె ॥ ౭౩ ॥ ॥ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండెఉష్టాత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౦౭ ॥ ౮౧౪౦ ॥ ******************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ మణిందత్వాతతస్సీతా హనూమంతమథాబ్రవీత్ । అభిజ్ఞానమభిజ్ఞాత మిదంరామస్యతత్వతః ॥ ౧ ॥ మణింతుదృష్ట్వారామోవై త్రయాణాంసంస్మరిష్యతి । వీరోజనన్యామమచ రాజ్ఞోదశరథస్యచ ॥ ౨ ॥ సభూయస్త్వంసముత్సాహె చోదితోహరిసత్తమ । అస్మిన్కార్యసమారంభె ప్రచింతయయదుత్తరమ్ ॥ ౩ ॥ త్వమస్మిన్కార్యనిర్యోగె ప్రమాణంహరిసత్తమ । హనూమన్యత్నమాస్థాయ దుఃఖక్షయకరోభవ ॥ ౪ ॥ తస్యచింతయతోయత్నో దుఃఖక్షయకరోభవెత్ । సతథెతిప్రతిజ్ఞాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః ॥ ౫ ॥ శిరసావంద్యవైదెహీం గమనాయోపచక్రమే । జ్ఞాత్వాసంప్రస్థితందేవీ వానరంపవనాత్మజం ॥ బాష్పగద్గదయావాచా మైథిలీవాక్యమబ్రవీత్ । కుశలం హనుమన్బ్రూయాస్సహితౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౬ ॥ సుగ్రీవంచసహామాత్యం వృద్ధాంత్సర్వాంశ్చవానరాన్ । బ్రూయాస్త్వంవానరశ్రేష్ఠ కుశలం ధర్మసంహితం ॥ యథాచసమహాబాహుర్మాంతారయతిరాఘవః । అస్మాద్దుఃఖాంబుసంరోధా త్త్వంసమాధాతుమర్హసి ॥ ౯ ॥ జీవంతీంమాంయథారామస్సంభావయతికీర్తిమాన్ । తత్తథాహనుమన్వాచ్యం వాచాధర్మమవాప్నుహి ॥ ౧౦ ॥ నిత్యముత్సాహయుక్తాశ్చ వాచశ్శ్రుత్వాత్వయేరితాః । వర్ధిష్యతేదాశరథేఃపౌరుషంమదవాప్తయే ॥ ౧౧ ॥ మత్సందేశయుతాంవాచం త్వత్తశ్శ్రుత్వైవరాఘవః । పరాక్రమవిధింవీరో విధివత్సంవిధాస్యతి ॥ ౧౨ ॥ సీతాయావచనం శ్రుత్వా హనూమాన్మారుతాత్మజః । శిరస్యంజలిమాధాయ వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ క్షిప్రమేష్యతికాకుత్థ్సో హర్యృక్షప్రవరైర్వృతః । యస్తేయుధివిజిత్యారీన్ శోకంవ్యపనయిష్యతి ॥ ౧౪ ॥ నహిపశ్యామిమర్త్యేషునాసురేష్వమరేషువా । యస్తస్యక్షిపతోబాణాన్స్థాతుముత్సహతెగ్రతః ॥ ౧౫ ॥ అప్యర్కమపిపర్జన్యమపివైవస్వతంయమమ్ । నహిసోఢుంరణెశక్త స్తవహేతోర్విశేషతః ॥ ౧౬ ॥ నహిసాగరపర్యంతాం మహీంశాసితుమీహతె । త్వన్నిమిత్తోహిరామస్య జయోజనకనందిని ॥ ౧౭ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వాసమ్యక్సత్యంసుభాషితమ్ । జానకీబహుమేనేథ వచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ తతస్తంప్రస్థితంసీతా వీక్షమాణాపునఃపునః । భర్తృస్నేహాన్వితంవాక్యంసౌహార్దాదనుమానయత్ ॥ ౧౯ ॥ యదివామన్యసెవీర వసైకాహమరిందమ । కస్మింశ్చిత్సంవృతెదేశె విశ్రాంతశ్శ్వోగమిష్యసి ॥ ౨౦ ॥ మమచేదల్పభాగ్యాయాః సాన్నిధ్యాత్తవవీర్యవాన్ । అస్యశోకస్యమహతో ముహూర్తం మోక్షణంభవెత్ ॥ ౨౧ ॥ గతెహిహరిశార్దూల పునరాగమనాయచ । ప్రాణానామపిసందేహో మమస్యాన్నాత్రసంశయః ॥ ౨౨ ॥ తవాదర్శనజశ్శోకో భూయోమాంపరితాపయేత్ । దుఃఖాద్దుఃఖపరామృష్టాం దీపయన్నివవానర ॥ ౨౩ ॥ అయంచవీరసందెహ స్తిష్ఠతీవమమాగ్రతః । సుమహాంస్త్వత్సహాయెషుహర్యృక్షేషు హరీశ్వర ॥ ౨౪ ॥ కథంనుఖలుదుష్పారంతరిష్యంతిమహోదధిమ్ । తానిహర్యృక్షసైన్యాని తౌవానరవరాత్మజౌ ॥ ౨౫ ॥ త్రయాణామేవభూతానాం సాగరస్యాస్యలంఘనే । శక్తిస్స్యాద్వైనతేయస్య తవవామారుతస్యవా ॥ ౨౬ ॥ త్వమస్మిన్కార్యనిర్యోగె వీరైవందురతిక్రమే । కింపశ్యసి సమాధానం త్వంహికార్యవిదాంవరః ॥ ౨౭ ॥ కామమస్యత్వమెవైకః కార్యస్యపరిసాధనే । పర్యాప్తఃపరవీరఘ్నయశస్యస్తే

ఫలోదయః ॥ ౨౮ ॥ బలైస్సమగ్రైర్యదిమాం రావణంజిత్యసంయుగే । విజయీస్వపురంయాయాత్తత్తుమేస్యా
ద్యశస్కరమ్ ॥ ౨౯ ॥ శరైస్తుసంకులాంకృత్వా లంకాంపరబలార్దనః । మాంనయేద్యదికాకుత్స్థస్తత్తస్యసదృశం
భవేత్ ॥ ౩౦ ॥ తద్యథాతస్యవిక్రాంత మనురూపంమహాత్మనః । భవేదాహవశూరస్య తథాత్వముపపాదయ ॥
తదర్థోపహితంవాక్యం సహితంహేతుసంహితమ్ । నిశమ్యహనుమాంచ్ఛేషం వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥
దేవిహర్యృక్షసైన్యానామీశ్వరఃప్లవతాంవరః । సుగ్రీవస్సత్వసంపన్నస్తవార్థేకృతనిశ్చయః ॥ ౩౩ ॥ సవానరసహ
స్రాణాం కోటీభిరభిసంవృతః । క్షిప్రమేష్యతివైదేహి రాక్షసానాంనిబర్హణః ॥ ౩౪ ॥ తస్యవిక్రమసంపన్నా
స్సత్వవంతోమహాబలాః । మనస్సంకల్పసంపాతా నిదేశేహరయస్స్థితాః ॥ ౩౫ ॥ యేషాంనోపరినాధస్తాన్నతి
ర్యక్సజ్జతేగతిః । నచకర్మసుసీదంతిమహత్స్వమితతేజసః ॥ ౩౬ ॥ అసకృత్తైర్మహోత్సాహైస్ససాగరధరాధరా ॥
ప్రదక్షిణీకృతాభూమి ర్వాయుమార్గానుసారిభిః ॥ ౩౭ ॥ మద్విశిష్టాశ్చతుల్యాశ్చ సంతితత్రవనౌకసః । మ
త్తఃప్రత్యవరఃకశ్చిన్నాస్తిసుగ్రీవసన్నిధౌ ॥ ౩౮ ॥ అహంతావదిహప్రాప్తఃకింపునస్తేమహాబలాః । నహిప్రకృ
ష్టాఃప్రేష్యంతేప్రేష్యంతేహీతరేజనాః ॥ ౩౯ ॥ తదలంపరితాపేన దేవిశోకోవ్యపైతుతే । ఏకోత్పాతేనతేలం
కా మేష్యంతిహరియూథపాః ॥ ౪౦ ॥ మమపృష్ఠగతౌతౌచ చంద్రసూర్యావివోదితౌ । త్వత్సకాశంమహాస
త్త్వౌ నృసింహావాగమిష్యతః ॥ ౪౧ ॥ తతోవీరౌనరవరౌ సహితౌరామలక్ష్మణౌ । ఆగమ్యనగరీంలంకాం సాయ
కైర్విధమిష్యతః ॥ ౪౨ ॥ సగణంరావణంహత్వా రాఘవోరఘునందనః । త్వామాదాయవరారోహే స్వాంపు
రీంప్రతియాస్యతి ॥౪౩॥ తదాశ్వసిహిభద్రంతే భవత్వంకాలకాంక్షిణీ । నచిరాద్ద్రక్ష్యసేరామం ప్రజ్వలంతమి
వానలమ్ ॥ ౪౪ ॥ నిహతేరాక్షసేంద్రేస్మిన్ సపుత్రామాత్యబాంధవే । త్వంసమేష్యసిరామేణ శశాంకేనేవరోహిణీ
క్షిప్రంత్వందేవిశోకస్య పారంయాస్యసిమైథిలి । రావణంచైవరామేణ నిహతంద్రక్ష్యసేఽచిరాత్ ॥ ౪౬ ॥ ఏవ
మాశ్వాస్యవైదేహీం హనూమాన్మారుతాత్మజః । గమనాయమతింకృత్వా వైదేహీంపునరబ్రవీత్ ॥ ౪౭ ॥ తమ
రిఘ్నంకృతాత్మానం క్షిప్రంద్రక్ష్యసిరాఘవమ్ । లక్ష్మణంచధనుష్పాణిం లంకాద్వారముపస్థితమ్ ॥ ౪౮ ॥ నఖ
దంష్ట్రాయుధాన్వీరాం త్సింహశార్దూలవిక్రమాన్ । వానరాన్వారణేంద్రాభాన్ క్షిప్రంద్రక్ష్యసిసంగతాన్ ॥
శైలాంబుదనికాశానాం లంకామలయసానుషు । నర్దతాంకపిముఖ్యానా మార్యేయూథాన్యనేకశః ॥ ౫౦ ॥ సతు
మర్మణిఘోరేణ తాడితోమన్మథేషుణా । నశర్మలభతేరామ స్సింహార్దితఇవద్విపః ॥ ౫౧ ॥ మారుదోదేవిశోకే
న మాభూత్తేమనసోఽప్రియమ్ । శచీవపత్యాశక్రేణ భర్త్రానాథవతీహ్యసి ॥ ౫౨ ॥ రామాద్విశిష్టః కోన్యోస్తి
కశ్చిత్సౌమిత్రిణాసమః । అగ్నిమారుతకల్పౌతౌ భ్రాతరౌతవసంశ్రయౌ ॥౫౩॥ఓం॥నాస్మింశ్చిరంవత్స్యసిదేవిదే
శేరక్షోగణైరధ్యుషితేతిరౌద్రే । నతేచిరాదాగమనంప్రియస్య క్షమస్వమత్సంగమకాలమాత్రమ్ ॥ ౫౪ ॥ * ॥
ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౧౧ ॥ ౬౨౦౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాతువచనంతస్య వాయుసూనోర్మహాత్మనః । ఉవాచాత్మహితంవా
క్యం సీతాసురసుతోపమా ॥ ౧ ॥ త్వాందృష్ట్వాప్రియవక్తారం సంప్రహృష్యామివానర । అర్ధసంజాతసస్యేవ వృ
ష్టింప్రాప్యవసుంధరా ॥ ౨ ॥ యథాతంపురుషవ్యాఘ్రంగాత్రైశ్శోకాభికర్శితైః । సంస్పృశేయంసకామాహం
తథాకురుదయాంమయి ॥ ౩ ॥ అభిజ్ఞానంచరామస్య దద్యాహరిగణోత్తమ । క్షిప్తామిషీకాం కాకస్యకోపాదేకా
క్షిశాతనీం ॥ ౪ ॥ మనశ్శిలాయాస్తిలకో గండపార్శ్వేనివేశితః । త్వయాప్రణష్టేతిలకే తంకిల స్మర్తుమర్హసి ॥౫॥
సవీర్యవాన్కథంసీతాంహృతాం సమనుమన్యసే । వసంతీం రక్షసాంమధ్యే మహేంద్రవరుణోపమః ॥ ౬ ॥ ఏష

చూడామణిర్దివ్యో మయాసుపరిరక్షితః । ఏతందృష్ట్వా ప్రహృష్యామి వ్యసనే త్వామివానఘ ॥ ౭ ॥ ఏషనిర్యా
తితశ్శ్రీమా న్మయా తేవారిసంభవః । అతఃపరంనశక్ష్యామి జీవితుంశోకలాలసా ॥ ౮ ॥ అసహ్యానిచ దుఃఖాని
వాచశ్చహృదయచ్ఛిదః । రాక్షసీనాంసుఘోరాణాం త్వత్కృతే మర్షయామ్యహమ్ ॥ ౯ ॥ ధారయిష్యామి
మాసంతు జీవితంశత్రుసూదన । మాసాదూర్ధ్వంనజీవిష్యే త్వయాహీనానృపాత్మజ ॥ ౧౦ ॥ ఘోరోరాక్షసరా
జోయం దృష్టిశ్చనసుఖామయి । త్వాంచశ్రుత్వావిపద్యంతంనజీవేయమహంక్షణమ్ ॥ ౧౧ ॥ వైదేహ్యావచనంశ్రు
త్వా కరుణంసాశ్రుభాషితమ్ । అథాబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧౨ ॥ త్వచ్ఛోకవిముఖోరా
మో దేవిసత్యేనతేశపే । రామేదుఃఖాభిభూతేతు లక్ష్మణఃపరితప్యతే ॥ ౧౩ ॥ కథంచిద్భవతీదృష్టా నకాలఃపరి
శోచితుమ్ । ఇమంముహూర్తందుఃఖానామంతంద్రక్ష్యసిభామిని ॥ ౧౪ ॥ తావుభౌపురుషవ్యాఘ్రౌ రాజపుత్రా
వరిందమౌ । త్వద్దర్శనకృతోత్సాహౌ లంకాంభస్మీకరిష్యతః ॥ ౧౫ ॥ హత్వాతుసమరేక్రూరం రావణంసబా
న్ధవమ్ । రాఘవౌత్వాంవిశాలాక్షి స్వాంపురీంప్రాపయిష్యతః ॥ ౧౬ ॥ యత్తురామోవిజానీయాదభిజ్ఞానమనింది
తే । ప్రీతిసంజననంతస్య భూయస్త్వందాతుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ సాబ్రవీద్దత్తమేవేతి మయాభిజ్ఞానముత్తమమ్ । ఏ
తదేవహిరామస్య దృష్ట్వామత్కేశభూషణమ్ ॥ ౧౮ ॥ శ్రద్ధేయంహనుమన్వాక్యం తవవీరభవిష్యతి । సతం మణి
వరంగృహ్యశ్రీమాన్ప్లవగసత్తమః ॥ ౧౯ ॥ ప్రణమ్యశిరసాదేవీం గమనాయోపచక్రమే । తముత్పాతకృతోత్సా
హమవేక్ష్యహరిపుంగవమ్ ॥ ౨౦ ॥ వర్ధమానంమహావేగము వాచజనకాత్మజా । అశ్రుపూర్ణముఖీదీనా బాష్పగద్గదయా
గిరా ॥ ౨౧ ॥ హనూమన్సింహసంకాశౌ భ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ । సుగ్రీవంచసహామాత్యం సర్వాన్బ్రూయా
హ్యనామయమ్ ॥ ౨౨ ॥ యథాచసమహాబాహుర్మాంతారయతిరాఘవః । అస్మాద్దుఃఖాంబుసంరోధాత్త్వంసమా
ధాతుమర్హసి ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమంచతీవ్రంమమశోకవేగం రక్షోభిరేభిఃపరిభర్త్సనంచ । బ్రూయాస్తురామస్య
గతస్సమీపం శివశ్చతేధ్వాస్తుహరిప్రవీర ॥ ౨౪ ॥ సరాజపుత్ర్యాప్రతివేదితార్థః కపిఃకృతార్థఃపరిహృష్టచేతాః ।
అల్పావశేషంప్రసమీక్ష్యకార్యం దిశంహ్యుదీచీంమనసాజగామ ॥ ౨౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండేచత్వా
రింశస్సర్గః ॥ ౨౧౩ ॥ ౪౨౯౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సచవాగ్భిఃప్రశస్తాభిర్గమిష్యన్పూజితస్తయా । తస్మాద్దేశాదపక్రమ్య చిం
తయామాసవానరః ॥ ౧ ॥ అల్పశేషమిదంకార్యం దృష్టేయమసితేక్షణా । త్రీనుపాయానతిక్రమ్య చతుర్థఇహదృ
శ్యతే ॥ ౨ ॥ ఓం ॥ నసామరక్షస్సుగుణాయకల్పతే నదానమర్థోపచితేషుయుజ్యతే । నభేదసాధ్యాబలదర్పితా జ
నాః పరాక్రమస్త్వేవమమేహరోచతే ॥ ౩ ॥ నచాస్యకార్యస్యపరాక్రమాదృతే వినిశ్చయఃకశ్చిదిహోపపద్యతే ।
హతప్రవీరాస్తురణేహిరాక్షసాః కథంచిదీయుర్యదిహాద్యమార్దవమ్ ॥ ౪ ॥ కార్యేకర్మణినిర్దిష్టోయోబహూన్యపి
సాధయేత్ । పూర్వకార్యావిరోధేన సకార్యంకర్తుమర్హతి ॥ ౫ ॥ నహ్యేకస్సాధకోహేతుస్స్వల్పస్యాపీహ కర్మ
ణః । యోహ్యర్థంబహుధావేదసమర్థోర్థసాధనే ॥ ౬ ॥ ఓం ॥ ఇహైవతావత్కృతనిశ్చయోహ్యహం యదివ్రజేయం
ప్లవగేశ్వరాలయమ్ । పరాత్మసమ్మర్దవిశేషతత్త్వవిత్తతఃకృతంస్యాన్మమభర్తృశాసనమ్ ॥ ౭ ॥ కథంనుఖల్వద్యభవేత్సుఖా
గతం ప్రసహ్యయుద్ధంమమరాక్షసైస్సహ । తథైవఖల్వాత్మబలంచసారవత్సంమానయేన్మాం చరణేదశాననః ॥ ౮ ॥
తతస్సమాసాద్యరణేదశాననం సమంత్రివర్గంసబలప్రయాయినమ్ । హృదిస్థితంతస్యమతంబలంచవైసుఖేనమ
త్వాహమితఃపునర్వ్రజే ॥ ౯ ॥ ఇదమస్యనృశంసస్య నందనోపమముత్తమమ్ । వనంనేత్రమనఃకాంతం నానాద్రు
మలతాయుతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఇదంవిధ్వంసయిష్యామి శుష్కంవనమివానలః । అస్మిన్భగ్నేతతఃకోపం కరిష్యతి సరావ

ణః ॥ ౧౧ ॥ తతో మహత్సాశ్వమహారథద్విపం బలం సమాదేక్ష్యతి రాక్షసాధిపః । త్రిశూలకాలాయసపట్టిసాయుధం తతో మహద్యుద్ధమిదం భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ అహం తు తైస్సంయతిచండవిక్రమైస్సమేత్య రక్షోభిరసహ్యవిక్రమః । నిహత్య తద్రావణచోదితం బలం సుఖం గమిష్యామి కపీశ్వరాలయమ్ ॥ ౧౩ ॥ తతో మారుతవత్క్రుద్ధో మారుతిర్భీమవిక్రమః । ఊరువేగేన మహతా ద్రుమాన్క్షేప్తుమథారభత్ ॥ ౧౪ ॥ తతస్తు హనుమాన్వీరో బభంజ ప్రమదావనమ్ । మత్తద్విజసమాఘుష్టం నానాద్రుమలతాయుతమ్ ॥ ౧౫ ॥ తద్వనం మథితైర్వృక్షైర్భిన్నైశ్చ సలిలాశయైః । చూర్ణితైః పర్వతాగ్రైశ్చ బభూవాప్రియదర్శనమ్ ॥ ౧౬ ॥ నానాశకుంతవిరుతైః ప్రభిన్నైస్సలిలాశయైః । తామ్రైః కిసలయైః క్లాంతైః క్లాంతద్రుమలతాయుతమ్ ॥ ౧౭ ॥ న బభౌ తద్వనం తత్ర దావానలహతం యథా । వ్యాకులావరణా రేజుర్విహ్వలా ఇవ తా లతాః ॥ ౧౮ ॥ ఓం ॥ లతాగృహైశ్చిత్రగృహైశ్చ నాశితైర్మహోరగైర్వ్యాలమృగైశ్చ నిర్ధుతైః । శిలాగృహైరున్మథితైస్తథా గృహైః ప్రణష్టరూపం తదభూన్మహద్వనమ్ ॥ ౧౯ ॥ సా విహ్వలాశోకలతాప్రతానా వనస్థలీ శోకలతాప్రతానా । జాతా దశాస్యప్రమదావనస్య కపేర్బలాద్ధి ప్రమదావనస్య ॥ ౨౦ ॥ స తస్య కృత్వార్థపతేర్మహాకపిర్మహద్వ్యలీకం మనసో మహాత్మనః । యుయుత్సురేకో బహుభిర్మహాబలైః శ్రియా జ్వలంస్తోరణమాస్థితః కపిః ॥

॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౧౬ ॥ ౨౩౨౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పక్షినినాదేన వృక్షభంగస్వనేన చ । బభూవుస్త్రాససంభ్రాంతాస్సర్వే లంకానివాసినః ॥ ౧ ॥ విద్రుతాశ్చ భయత్రస్తా వినేదుర్మృగపక్షిణః । రక్షసాం చ నిమిత్తాని క్రూరాణి ప్రతిపేదిరే ॥ తతో గతాయాం నిద్రాయాం రాక్షస్యో వికృతాననాః । తద్వనం దదృశుర్భగ్నం తం చ వీరం మహాకపిమ్ ॥ ౩ ॥ స తా దృష్ట్వా మహాబాహుర్మహాసత్త్వో మహాబలః । చకార సుమహద్రూపం రాక్షసీనాం భయావహమ్ ॥ ౪ ॥ తతస్తం గిరిసంకాశమతికాయం మహాబలమ్ । రాక్షస్యో వానరం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛుర్జనకాత్మజామ్ ॥ ౫ ॥ కోఽయం కస్య కుతో వాయం కిం నిమిత్తమిహాగతః । కథం త్వయా సహానేన సంవాదః కృత ఇత్యుత ॥ ౬ ॥ ఆచక్ష్వ నో విశాలాక్షి మా భూత్తే సుభగే భయమ్ । సంవాదమసితాపాంగే త్వయా కిం కృతవానయమ్ ॥ ౭ ॥ అథాబ్రవీత్తదా సాధ్వీ సీతా సర్వాంగసుందరీ । రక్షసాం కామరూపాణాం విజ్ఞానే మమ కా గతిః ॥ ౮ ॥ యూయమేవాభిజానీత యోఽయం యద్వా కరిష్యతి । అహిరేవ హ్యహేః పాదాన్విజానాతి న సంశయః ॥ ౯ ॥ అహమప్యస్య భీతాస్మి నైనం జానామి కోఽన్వయమ్ । వేద్మి రాక్షసమేవైనం కామరూపిణమాగతమ్ ॥ ౧౦ ॥ వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యో విద్రుతా ద్రుతమ్ । స్థితాః కాశ్చిద్గతాః కాశ్చిద్రావణాయ నివేదితుమ్ ॥ ౧౧ ॥ రావణస్య సమీపే తు రాక్షస్యో వికృతాననాః । విరూపం వానరం భీమమాఖ్యాతుముపచక్రముః ॥ ౧౨ ॥ అశోకవనికామధ్యే రాజన్భీమవపుః కపిః । సీతయా కృతసంవాదస్తిష్ఠత్యమితవిక్రమః ॥ ౧౩ ॥ న చ తం జానకీ సీతా హరిం హరిణలోచనా । అస్మాభిర్బహుధా పృష్టా నివేదయితుమిచ్ఛతి ॥ ౧౪ ॥ వాసవస్య భవేద్దూతో దూతో వైశ్రవణస్య వా । ప్రేషితో వాపి రామేణ సీతాన్వేషణకాంక్షయా ॥ ౧౫ ॥ తేన త్వద్భుతరూపేణ యత్తత్తవ మనోహరమ్ । నానామృగగణాకీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదావనమ్ ॥ ౧౬ ॥ న తత్ర కశ్చిదుద్దేశో యస్తేన న వినాశితః । యత్ర సా జానకీ సీతా స తేన న వినాశితః ॥ ౧౭ ॥ జానకీరక్షణార్థం వా శ్రమాద్వా నోపలభ్యతే । అథవా కః శ్రమస్తస్య సైవ తేనాభిరక్షితా ॥ ౧౮ ॥ చారుపల్లవపత్రాఢ్యం యం సీతా స్వయమాస్థితా । ప్రవృద్ధః శింశుపావృక్షః స చ తేనాభిరక్షితః ॥ ౧౯ ॥ తస్యోగ్రరూపస్యోగ్ర త్వం దండమాజ్ఞాతుమర్హసి । సీతా సంభాషితా యేన తద్వనం చ వినాశితమ్ ॥ ౨౦ ॥ మనః పరిగృహీతాం తాం తవ రక్షోగణేశ్వర । కస్సీతామభిభాషేత యో న స్యాత్త్యక్తజీవితః ॥ ౨౧ ॥ రాక్షసీనాం వచశ్శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః । హుతాగ్నిరివ జజ్వాల కోపసంవర్తితే

ణః ॥ ౨౨ ॥ తస్య క్రుద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్నాస్రబిన్దవః । దీపాభ్యామివ దీప్తాభ్యాం సార్చిషః స్నేహబిన్దవః ॥ ౨౩ ॥ ఆత్మనస్సదృశాంఛూరాన్కింకరాన్నామ రాక్షసాన్ । వ్యాదిదేశ మహాతేజా నిగ్రహార్థం హనూమతః ॥ ౨౪ ॥ తేషామశీతిసాహస్రం కింకరాణాం తరస్వినామ్ । నిర్యయుర్భవనాత్తస్మాత్కూటముద్గరపాణయః ॥ మహోదరా మహాదంష్ట్రా ఘోరరూపా మహాబలాః । యుద్ధాభిమనసస్సర్వే హనూమద్గ్రహణోన్ముఖాః ॥ ౨౬ ॥ తే కపీంద్రం సమాసాద్య తోరణే సమవస్థితం । అభిపేతుర్మహావేగాః పతంగా ఇవ పావకమ్ ॥ ౨౭ ॥ తే గదాభిర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః । ఆజఘ్నుర్వానరశ్రేష్ఠం శరైశ్చాదిత్యసన్నిభైః ॥ ౨౮ ॥ ముద్గరైః పట్టిసైశ్శూలైః ప్రాసతోమరశక్తిభిః । పరివార్య హనూమంతం సహసా తస్థురగ్రతః ॥ ౨౯ ॥ హనూమానపి తేజస్వీ శ్రీమాన్పర్వతసన్నిభః । క్షితావావిధ్య లాంగూలం ననాద చ మహాస్వనం ॥ ౩౦ ॥ స భూత్వా సుమహాకాయో హనూమాన్మారుతాత్మజః । ధృష్టమాస్ఫోటయామాస లంకాం శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౩౧ ॥ తస్యాస్ఫోటితశబ్దేన మహతా సానునాదినా । పేతుర్విహంగా గగనాదుచ్చైశ్చేదమఘోషయత్ ॥ ౩౨ ॥ జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ ౩౩ ॥ దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । హనూమాంఛత్రుసైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః ॥ ౩౪ ॥ న రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ । శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః ॥ ౩౫ ॥ అర్దయిత్వా పురీం లంకామభివాద్య చ మైథిలీమ్ । సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౬ ॥ తస్య సన్నాదశబ్దేన తే భవన్భయశంకితాః । దదృశుశ్చ హనూమంతం సంధ్యామేఘమివోన్నతం ॥ ౩౭ ॥ స్వామిసందేశనిశ్శంకాస్తతస్తే రాక్షసాః కపిం । చిత్రైః ప్రహరణైర్భీమైరభిపేతుస్తతస్తతః ॥ ౩౮ ॥ స తైః పరివృతశ్శూరైః సర్వతస్సుమహాబలః । ఆససాదాయసం భీమం పరిఘం తోరణాశ్రితమ్ ॥ ౩౯ ॥ స తం పరిఘమాదాయ జఘాన రజనీచరాన్ । స పన్నగమివాదాయ స్ఫురంతం వినతాసుతః ॥ ౪౦ ॥ విచచారాంబరే వీరః పరిగృహ్య చ మారుతిః । స హత్వా రాక్షసాన్సర్వాన్కింకరాన్మారుతాత్మజః ॥ ౪౧ ॥ యుద్ధకాంక్షీ పునర్వీరస్తోరణం సముపాశ్రితః । తతస్తస్మాద్భయాన్ముక్తాః కతిచిత్తత్ర రాక్షసాః ॥ ౪౨ ॥ నిహతాన్కింకరాన్సర్వాన్రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ ఓమ్ ॥ స రాక్షసానాం నిహతం మహద్బలం నిశమ్య రాజా పరివృత్తలోచనః । సమాదిదేశాప్రతిమం పరాక్రమే ప్రహస్తపుత్రం సమరే సుదుర్జయం ॥ ౪౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౯ ॥ ౩౮౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స కింకరాన్హత్వా హనూమాన్ధ్యానమాస్థితః । వనం భగ్నం మయా చైత్యప్రాసాదో న వినాశితః ॥ ౧ ॥ తస్మాత్ప్రాసాదమప్యేవ మిమం విధ్వంసయామ్యహం । ఇతి సంచింత్య మనసా హనూమాన్దర్శయన్బలం ॥ ౨ ॥ చైత్యప్రాసాదమాప్లుత్య మేరుశృంగమివోన్నతం । ఆరురోహ కపిశ్రేష్ఠో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩ ॥ ఆరుహ్య గిరిసంకాశం ప్రాసాదం హరియూథపః । బభౌ స సుమహాతేజాః ప్రతిసూర్య ఇవోదితః ॥ ౪ ॥ సంప్రధృష్య చ దుర్ధర్షం చైత్యప్రాసాదముత్తమం । హనూమాన్ప్రజ్వలన్లక్ష్మ్యా పారియాత్రోపమోఽభవత్ ॥ ౫ ॥ స భూత్వా సుమహాకాయః ప్రభావాన్మారుతాత్మజః । ధృష్టమాస్ఫోటయామాస లంకాం శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౬ ॥ తస్యాస్ఫోటితశబ్దేన మహతా శ్రోత్రఘాతినా । పేతుర్విహంగమాస్తత్ర చైత్యపాలాశ్చ మోహితాః ॥ ౭ ॥ అస్త్రవిజ్జయతాం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ ౮ ॥ దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । హనూమాంఛత్రుసైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః ॥ ౯ ॥ న రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ । శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః ॥ ౧౦ ॥ అర్దయిత్వా

పురీం లంకామభివాద్య చ మైథిలీం । సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసాం ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహుశ్చైత్యస్థాన్ హరిపుంగవః । ననాద భీమనిర్హ్రాదో రక్షసాం జనయన్ భయం ॥ ౧౨ ॥ తేన శబ్దేన మహతా చైత్యపాలాశ్శతం యయుః । గృహీత్వా వివిధానస్త్రాన్ ప్రాసాన్ ఖడ్గాన్ పరశ్వధాన్ ॥ ౧౩ ॥ విసృజంతో మహాకాయా మారుతిం పర్యవారయన్ । తే గదాభిర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః ॥ ౧౪ ॥ ఆజఘ్నుర్వానరశ్రేష్ఠం బాణైశ్చాదిత్యసన్నిభైః । ఆవర్త ఇవ గంగాయాస్తోయస్య విపులో మహాన్ ॥ ౧౫ ॥ పరిక్షిప్య హరిశ్రేష్ఠం స బభౌ రక్షసాం గణః । తతో వాతాత్మజః క్రుద్ధో భీమరూపం సమాస్థితః ॥ ౧౬ ॥ ప్రాసాదస్య మహాంతస్య స్తంభం హేమపరిష్కృతం । ఉత్పాటయిత్వా వేగేన హనూమాన్ పవనాత్మజః ॥ ౧౭ ॥ తత స్తం భ్రామయామాస శతధారం మహాబలః । తత్ర చాగ్నిస్సమభవత్ ప్రాసాదశ్చాప్యదహ్యత ॥ ౧౮ ॥ దహ్యమానం తతో దృష్ట్వా ప్రాసాదం హరియూథపః । స రాక్షసశతం హత్వా వజ్రేణేంద్ర ఇవాసురాన్ ॥ ౧౯ ॥ అంతరిక్షే స్థితశ్శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్ । మాదృశానాం సహస్రాణి విసృష్టాని మహాత్మనాం ॥ ౨౦ ॥ బలినాం వానరేంద్రాణాం సుగ్రీవవశవర్తినాం । అటంతి వసుధాం కృత్స్నాం వయమన్యే చ వానరాః ॥ ౨౧ ॥ దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్దశగుణోత్తరాః । కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః ॥ ౨౨ ॥ సంతి చౌఘబలాః కేచిత్ కేచిచ్ఛతగుణోత్తరాః । వైనతేయసమాః కేచిత్ సంతి వాయుబలోపమాః ॥ ౨౩ ॥ అప్రమేయబలాశ్చాన్యే తత్రాసన్ హరియూథపాః । ఈదృగ్విధైస్తు హరిభిర్వృతో దంతనఖాయుధైః ॥ ౨౪ ॥ శతైశ్శతసహస్రైశ్చ కోటీభిశ్చాయుతైరపి । ఆగమిష్యతి సుగ్రీవస్సర్వేషాం వో నిషూదనః ॥ నేయమస్తి పురీ లంకా న యూయం న చ రావణః । యస్మాదిక్ష్వాకునాథేన బద్ధం వైరం మహాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౧౩౮౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సందిష్టో రాక్షసేంద్రేణ ప్రహస్తస్య సుతో బలీ । జంబుమాలీ మహాదంష్ట్రో నిర్జగామ ధనుర్ధరః ॥ ౧ ॥ రక్తమాల్యాంబరధరస్స్రగ్వీ రుచిరకుండలః । మహాన్ వివృత్తనయనశ్చండస్సమరదుర్జయః ॥ ౨ ॥ (దగ్ధత్రికూటవ)త్తిమో మహాజలదసన్నిభః । మహాభుజశిరస్కంధో మహాదంష్ట్రో మహాబలః ॥ ౩ ॥ మహాజవో మహోత్సాహో మహాసత్త్వో దురతిక్రమః । ఆజగామాతివేగేన సాయుధస్స మహారథః ॥ ౪ ॥) ధనుశ్శక్రధనుఃప్రఖ్యం మహద్రుచిరసాయకం । విస్ఫారయానో వేగేన వజ్రాశనిసమస్వనం ॥ ౫ ॥ తస్య విస్ఫారఘోషేణ ధనుషో మహతా దిశః । ప్రదిశశ్చ నభశ్చైవ సహసా సమపూర్యత ॥ ౬ ॥ ఉదయస్థ ఇవాదిత్యః ప్రభాభిరతిరోహితః । లోహితాంగేన మహతా కవచేనాభిసంవృతః ॥ ౭ ॥ తిష్ఠతి స్మేతి సహసా హనూమంతమథాబ్రవీత్ । రథేన ఖరయుక్తేన తమాగతముదీక్ష్య సః ॥ ౮ ॥ హనూమాన్ వేగసంపన్నో జహర్ష చ ననాద చ । తం తోరణవిటంకస్థం హనూమంతం మహాకపిం ॥ ౯ ॥ జంబుమాలీ మహాబాహుర్వివ్యాధ నిశితైశ్శరైః । అర్ధచంద్రేణ వదనే శిరస్యేకేన కర్ణినా ॥ ౧౦ ॥ బాహ్వోర్వివ్యాధ నారాచైర్దశభిస్తం కపీశ్వరం । తస్య తచ్ఛుశుభే తామ్రం శరేణాభిహతం ముఖం ॥ ౧౧ ॥ శరదీవాంబుజం ఫుల్లం విద్ధం భాస్కరరశ్మినా । తత్తస్య రక్తం రక్తేన రంజితం శుశుభే ముఖం ॥ యథాఽఽకాశే మహాపద్మం సిక్తం చందనబిందుభిః । చుకోప బాణాభిహతో రాక్షసస్య మహాకపిః ॥ ౧౩ ॥ తతః పార్శ్వేఽతివిపులాం దదర్శ మహతీం శిలాం । తరసా తాం సముత్పాట్య చిక్షేప బలవద్బలీ ॥ ౧౪ ॥ తాం శరైర్దశభిః క్రుద్ధస్తాడయామాస రాక్షసః । విపన్నం కర్మ తద్దృష్ట్వా హనూమాంశ్చండవిక్రమః ॥ ౧౫ ॥ సాలం విపులముత్పాట్య భ్రామయామాస వీర్యవాన్ । భ్రామయంతం కపిం దృష్ట్వా సాలవృక్షం మహాబలం ॥ ౧౬ ॥ చిక్షేప సుబహూన్ బాణాన్ జంబుమాలీ మహాబలః । సాలం చతుర్భిశ్చిచ్ఛేద వానరం పంచభిర్భుజే ॥ ౧౭ ॥ ఉరస్యేకేన బాణేన దశభిస్తు స్తనాంతరే ॥

సశరైః పూరితతనుః క్రోధేన మహతా వృతః ॥ ౧౭ ॥ తమేవ పరిఘం గృహ్య భ్రామయామాస మారుతిః । అతివేగో
ఽతివేగేన భ్రామయిత్వా బలోత్కటః ॥ ౧౯ ॥ పరిఘం పాతయామాస జంబుమాలేర్మహోరసి । తస్యచైవ శిరో నా
స్తి న బాహూ న చ జానునీ ॥ ౨౦ ॥ న ధనుర్న రథో నాశ్వా స్తత్రాదృశ్యన్త నేషవః । స హతస్తరసా తేన జంబుమాలీ
మహాబలః ॥ ౨౧ ॥ పపాత నిహతో భూమౌ చూర్ణితాంగవిభూషణః । జంబుమాలించ నిహతం కింకరాంశ్చ మహా
బలాన్ ॥ ౨౨ ॥ చుక్రోధ రావణశ్శ్రుత్వా కోపసంరక్తలోచనః ॥ ఓమ్ ॥ స రోషసంవర్తితతామ్రలోచనః ప్ర
హస్తపుత్రే నిహతే మహాబలే । అమాత్యపుత్రానతివీర్యవిక్రమాన్ సమాదిదేశాశు నిశాచరేశ్వరః ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమత్సున్దరకాండే జంబుమాలివధో నామ చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౭౨ ॥ ౯౪౪౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తే రాక్షసేన్ద్రేణ చోదితా మన్త్రిణస్సుతాః । నిర్యయుర్భవనాత్తస్మా
త్సప్తసప్తార్చివర్చసః ॥ ౧ ॥ మహాబలపరీవారా ధనుష్మన్తో మహాబలాః । కృతాస్త్రాస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠాః పరస్ప
రజయైషిణః ॥ ౨ ॥ హేమజాలపరిక్షిప్తైర్ధ్వజవద్భిః పతాకిభిః । తోయదస్వననిర్ఘోషై ర్వాజియుక్తైర్మహారథైః ॥ ౩ ॥
తప్తకాంచనచిత్రాణి చాపాన్యమితవిక్రమాః । విస్ఫారయన్తస్సంహృష్టా స్తటిత్వన్త ఇవామ్బుదాః ॥ ౪ ॥ జనన్య
స్తుతతస్తేషాం విదిత్వా కింకరాన్హతాన్ । బభూవుశ్శోకసంభ్రాన్తా స్సబాన్ధవసుహృజ్జనాః ॥ ౫ ॥ తే పరస్పరసం
ఘర్షా త్తప్తకాంచనభూషణాః । అభిపేతుర్హనూమన్తం తోరణస్థమవస్థితమ్ ॥ ౬ ॥ సృజన్తో బాణవృష్టిం తే రథగ
ర్జితనిస్స్వనాః । వృష్టిమన్త ఇవామ్భోదా విచేరుర్నైరృతామ్బుదాః ॥ ౭ ॥ అవకీర్ణస్తతస్తాభి ర్హనూమాఞ్చ
రవృష్టిభిః । అభవత్సంవృతాకార శ్శైలరాడివ వృష్టిభిః ॥ ౮ ॥ స శరాన్మోఘయామాస తేషామాశుచరః కపిః । ర
థవేగాంశ్చ వీరాణాం విచరన్విమలేమ్బరే ॥ ౯ ॥ స తైః క్రీడన్ధనుష్మద్భిర్వ్యోమ్ని వీరః ప్రకాశతే । ధనుష్మద్భిర్య
థా మేఘై ర్మారుతః ప్రభురమ్బరే ॥ ౧౦ ॥ స కృత్వా నినదం ఘోరం త్రాసయంస్తాం మహాచమూమ్ । చకార హను
మాన్వేగం తేషు రక్షస్సు వీర్యవాన్ ॥ ౧౧ ॥ తలేనాభ్యహనత్కాంశ్చి త్పద్భ్యాం కాంశ్చిత్పరన్తపః । ముష్టినా
భ్యహనత్కాంశ్చి న్నఖైః కాంశ్చిద్వ్యదారయత్ ॥ ౧౨ ॥ ప్రమమాథోరసా కాంశ్చి దూరుభ్యామపరాన్కపిః । కే
చిత్తస్య నినాదేన తత్రైవ పతితా భువి ॥ ౧౩ ॥ తతస్తేష్వవసన్నేషు భూమౌ నిపతితేషు చ । తత్సైన్యమగమత్సర్వం
దిశో దశ భయార్దితమ్ ॥ ౧౪ ॥ వినేదుర్విస్వరం నాగా నిపేతుర్భువి వాజినః । భగ్ననీడధ్వజచ్ఛత్రై ర్భూశ్చ కీ
ర్ణాభవద్రథైః ॥ ౧౫ ॥ స్రవతా రుధిరేణాథ స్రవన్త్యో దర్శితాః పథి । వివిధైశ్చ స్వరైర్లంకా ననాద వికృతం తదా ॥
ఓమ్ ॥ స తాన్ప్రవృద్ధాన్వినిహత్య రాక్షసా న్మహాబలశ్చణ్డపరాక్రమః కపిః । యుయుత్సురన్యైః పునరేవ రాక్షసై
స్తమేవ వీరోభిజగామ తోరణమ్ ॥ ౧౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే పఞ్చచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౭౫ ॥ ౭౫౦౧

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ హతాన్మన్త్రిసుతాన్బుద్ధ్వా వానరేణ మహాత్మనా । రావణస్సంవృతాకార
శ్చకార మతిముత్తమామ్ ॥ ౧ ॥ స విరూపాక్షయూపాక్షౌ దుర్ధరం చైవ రాక్షసమ్ । ప్రఘసం భాసకర్ణం చ పఞ్చ సేనా
గ్రనాయకాన్ ॥ ౨ ॥ సన్దిదేశ దశగ్రీవో వీరాన్నయవిశారదాన్ । హనూమద్గ్రహణే వ్యగ్రా న్వాయువేగస
మాన్యుధి ॥ ౩ ॥ యాత సేనాగ్రగాస్సర్వే మహాబలపరిగ్రహాః । సవాజిరథమాతఙ్గా స్స కపిశ్శాస్యతామితి ॥ ౪ ॥ య
త్తైశ్చ ఖలు భావ్యం స్యా త్తమాసాద్య వనాలయమ్ । కర్మ చాపి సమాధేయం దేశకాలావిరోధినమ్ ॥ ౫ ॥ న హ్యహం
తం కపిం మన్యే కర్మణా ప్రతితర్కయన్ । సర్వథా తన్మహద్భూతం మహాబలపరిగ్రహమ్ ॥ ౬ ॥ భవేదిన్ద్రేణ వా
సృష్ట మస్మదర్థం తపోబలాత్ । సనాగయక్షగన్ధర్వా దేవాసురమహర్షయః ॥ ౭ ॥ యుష్మాభిస్సహితైస్సర్వై
ర్మయా సహ వినిర్జితాః । తైరవశ్యం విధాతవ్యం వ్యళీకం కిఞ్చిదేవ నః ॥ ౮ ॥ తదేవ నాత్ర సన్దేహః ప్రస

హ్యాప్రతిగృహ్య తాన్ । నానవమానోర్భవద్భిశ్చ హరిర్ధీరపరాక్రమః ॥ ౯ ॥ దృష్టాహి హరయః పూర్వం మయా విపులవిక్రమాః । వాలీ చ సహ సుగ్రీవో జాంబవాంశ్చ మహాబలః ॥ ౧౦ ॥ నీలస్సేనాపతిశ్చైవ యే చాన్యే ద్వివిదాదయః । నైవం తేషాం గతిర్భీమా న తేజో న పరాక్రమః ॥ ౧౧ ॥ న మతిర్న బలోత్సాహౌ న రూపపరికల్పనమ్ । మహత్సత్త్వమిదం జ్ఞేయం కపిరూపం వ్యవస్థితమ్ ॥ ౧౨ ॥ ప్రయత్నం మహదాస్థాయ క్రియతామస్య నిగ్రహః । కామం లోకాస్త్రయస్సేంద్రాస్ససురాసురమానవాః ॥ ౧౩ ॥ భవతామగ్రతస్స్థాతుం న పర్యాప్తా రణాజిరే । తథాపి తు నయజ్ఞేన జయమాకాంక్షతా రణే ॥ ౧౪ ॥ ఆత్మా రక్ష్యః ప్రయత్నేన యుద్ధసిద్ధిర్హి చంచలా । తే స్వామివచనం సర్వే ప్రతిగృహ్య మహౌజసః ॥ ౧౫ ॥ సముత్పేతుర్మహావేగా హుతాశసమతేజసః । రథైర్మత్తైశ్చ నాగైశ్చ వాజిభిశ్చ మహాజవైః ॥ ౧౬ ॥ శస్త్రైశ్చ వివిధైస్తీక్ష్ణైస్సర్వైశ్చోపచితా బలైః । తతస్తం దదృశుర్వీరా దీప్యమానం మహాకపిమ్ ॥ రశ్మిమంతమివోద్యంతం స్వతేజోరశ్మిమాలినమ్ । తోరణస్థం మహాసత్త్వం మహావేగం మహాబలమ్ ॥ ౧౭ ॥ మహామతిం మహోత్సాహం మహాకాయం మహాకపిమ్ । తం సమీక్ష్యైవ తే సర్వే దిక్షు సర్వాస్స్వవస్థితాః ॥ ౧౮ ॥ తైస్తైః ప్రహరణైర్భీమైరభిపేతుస్తతస్తతః । తస్య పంచాయసాస్తీక్ష్ణాశ్శితాః పీతముఖాశ్శరాః ॥ ౨౦ ॥ శిరస్యుత్పలపత్రాభా దుర్ధరేణ నిపాతితాః । స తైః పంచభిరావిద్ధశ్శరైశ్శిరసి వానరః ॥ ౨౧ ॥ ఉత్పపాత నదన్ వ్యోమ్ని దిశో దశ వినాదయన్ । తతస్తు దుర్ధరో వీరస్సరథస్సజ్యకార్ముకః ॥ ౨౨ ॥ కిరంఛరశతైస్తీక్ష్ణైరభిపేదే మహాబలః । స కపిర్వారయామాస తం వ్యోమ్ని శరవర్షిణమ్ ॥ ౨౩ ॥ వృష్టిమంతం పయోదాంతే పయోదమివ మారుతః । అర్ద్యమానస్తతస్తేన దుర్ధరేణానిలాత్మజః ॥ ౨౪ ॥ చకార కదనం భూయో వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ । స దూరం సహసోత్పత్య దుర్ధరస్య రథే హరిః ॥ ౨౫ ॥ నిపపాత మహావేగో విద్యుద్రాశిర్గిరావివ । తతస్స మథితాష్టాశ్వం రథం భగ్నాక్షకూబరమ్ ॥ ౨౬ ॥ విహాయ న్యపతద్భూమౌ దుర్ధరస్త్యక్తజీవితః । తం విరూపాక్షయూపాక్షౌ దృష్ట్వా నిపతితం భువి ॥ ౨౭ ॥ సంజాతరోషౌ దుర్ధర్షావుత్పేతతురరిందమౌ । స తాభ్యాం సహసోత్పత్య విష్ఠితో విమలేంబరే ॥ ౨౮ ॥ ముద్గరాభ్యాం మహాబాహుర్వక్షస్యభిహతః కపిః । తయోర్వేగవతోర్వేగం వినిహత్య మహాబలః ॥ నిపపాత పునర్భూమౌ సుపర్ణసమవిక్రమః । స సాలవృక్షమాసాద్య తముత్పాట్య చ వానరః ॥ ౩౦ ॥ తావుభౌ రాక్షసౌ వీరౌ జఘాన పవనాత్మజః । తతస్తాంస్త్రీన్ హతాన్ జ్ఞాత్వా వానరేణ తరస్వినా ॥ ౩౧ ॥ అభిపేదే మహావేగః ప్రసహ్య ప్రఘసో హరిమ్ । భాసకర్ణశ్చ సంక్రుద్ధశ్శూలమాదాయ వీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ ఏకతః కపిశార్దూలం యశస్వినమవస్థితమ్ । పట్టసేన శితాగ్రేణ ప్రఘసః ప్రత్యయోధయత్ ॥ ౩౩ ॥ భాసకర్ణశ్చ శూలేన రాక్షసః కపిసత్తమమ్ । స తాభ్యాం విక్షతైర్గాత్రైరసృగ్దిగ్ధతనూరుహః ॥ ౩౪ ॥ అభవద్వానరః క్రుద్ధో బాలసూర్యసమప్రభః । సముత్పాట్య గిరేశ్శృంగం సమృగవ్యాళపాదపమ్ ॥ ౩౫ ॥ జఘాన హనుమాన్వీరో రాక్షసౌ కపికుంజరః । తతస్తేష్వవసన్నేషు సేనాపతిషు పంచసు ॥ ౩౬ ॥ బలం తదవశేషం చ నాశయామాస వానరః । అశ్వైరశ్వాన్ గజైర్నాగాన్ యోధైర్యోధాన్ రథై రథాన్ ॥ ౩౭ ॥ స కపిర్నాశయామాస సహస్రాక్ష ఇవాసురాన్ । హతైర్నాగైశ్చ తురగైర్భగ్నాక్షైశ్చ మహారథైః ॥ ౩౮ ॥ హతైశ్చ రాక్షసైర్భూమీ రుద్ధమార్గా సమంతతః ॥ ఓమ్ ॥ తతః కపిస్తాన్ ధ్వజినీపతీన్ రణే నిహత్య వీరాన్ సబలాన్ సవాహనాన్ । సమీక్ష్య వీరః పరిగృహ్య తోరణం కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే ॥ ౩౯ ॥ * ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౬ ॥ ౫౫౬౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయణ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సేనాపతీన్ పంచ స తు ప్రమాపితాన్ హనూమతా సానుచరాన్ సవాహనాన్ । సమీక్ష్య రాజా సమరోద్ధతోన్ముఖం కుమారమక్షం ప్రసమైక్షతాగ్రతః ॥ ౧ ॥ స తస్య దృష్ట్యర్పణసంప్రచోదితః ప్ర

తాపవాన్కాంచనచిత్రకార్ముకః । సముత్పపాతాథ సదస్యుదీరితో ద్విజాతిముఖ్యైర్హవిషేవ పావకః ॥ ౨ ॥ తతో మహద్బాలదివాకరప్రభం ప్రతప్తజాంబూనదజాలసంతతమ్ । రథం సమాస్థాయ యయౌ స వీర్యవాన్మహాహరిం తం ప్రతి నైరృతర్షభః ॥ ౩ ॥ తతస్తపస్సంగ్రహసంచయార్జితం ప్రతప్తజాంబూనదజాలశోభితమ్ । పతాకినం రత్నవిభూషితధ్వజం మనోజవాష్టాశ్వవరైస్సుయోజితమ్ ॥ ౪ ॥ సురాసురాధృష్యమసంగచారిణం రవిప్రభం వ్యోమచరం సమాహితమ్ । సతూణమష్టాసినిబద్ధబంధురం యథాక్రమావేశితశక్తితోమరమ్ ॥ ౫ ॥ విరాజమానం ప్రతిపూర్ణవస్తునా సహేమదామ్నా శశిసూర్యవర్చసా । దివాకరాభం రథమాస్థితస్తతస్స నిర్జగామామరతుల్యవిక్రమః ॥ ౬ ॥ స పూరయన్ఖం చ మహీం చ సాచలాం తురంగమాతంగమహారథస్వనైః । బలైస్సమేతైస్సహి తోరణస్థితం సమర్థమాసీనముపాగమత్కపిమ్ ॥ ౭ ॥ స తం సమాసాద్య హరిం హరీక్షణో యుగాంతకాలాగ్నిమివ ప్రజాక్షయే । అవస్థితం విస్మితజాతసంభ్రమస్సమైక్షతాక్షో బహుమానచక్షుషా ॥ ౮ ॥ స తస్య వేగం చ కపేర్మహాత్మనః పరాక్రమం చారిషు పార్థివాత్మజః । విచారయన్స్వం చ బలం మహాబలో హిమక్షయే సూర్య ఇవాభివర్ధతే ॥ ౯ ॥ స జాతమన్యుః ప్రసమీక్ష్య విక్రమం స్థిరం స్థితస్సంయతి దుర్నివారణమ్ । సమాహితాత్మా హనుమంతమాహవే ప్రచోదయామాస శరైస్త్రిభిశ్శితైః ॥ ౧౦ ॥ తతః కపిం తం ప్రసమీక్ష్య గర్వితం జితశ్రమం శత్రుపరాజయోర్జితమ్ । అవైక్షతాక్షస్సముదీర్ణమానసస్స బాణపాణిః ప్రగృహీతకార్ముకః ॥ ౧౧ ॥ స హేమనిష్కాంగదచారుకుండలస్సమాససాదాశు పరాక్రమః కపిమ్ । తయోర్బభూవాప్రతిమస్సమాగమస్సురాసురాణామపి సంభ్రమప్రదః ॥ ౧౨ ॥ ররాస భూమిర్న తతాప భానుమాన్వవౌ న వాయుః ప్రచచాల చాచలః । కపేః కుమారస్య చ వీక్ష్య సంయుగం ననాద చ ద్యౌరుదధిశ్చ చుక్షుభే ॥ ౧౩ ॥ తతస్స వీరస్సుముఖాన్పతత్రిణస్సువర్ణపుంఖాన్సవిషానివోరగాన్ । సమాధిసంయోగవిమోక్షతత్త్వవిచ్ఛరానథ త్రీన్కపిమూర్ధ్న్యపాతయత్ ॥ ౧౪ ॥ స తైశ్శరైర్మూర్ధ్ని సమం నిపాతితైః క్షరన్నసృగ్దిగ్ధవివృత్తలోచనః । నవోదితాదిత్యనిభశ్శరాంశుమాన్వ్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలికః ॥ ౧౫ ॥ తతస్స పింగాధిపమంత్రిసత్తమస్సమీక్ష్య తం రాజవరాత్మజం రణే । ఉదగ్రచిత్రాయుధచిత్రకార్ముకం జహర్ష చాపూర్యత చాహవోన్ముఖః ॥ ౧౬ ॥ స మందరాగ్రస్థ ఇవాంశుమాలికో వివృద్ధకోపో బలవీర్యసంయుతః । కుమారమక్షం సబలం సవాహనం దదాహ నేత్రాగ్నిమరీచిభిస్తదా ॥ తతస్స బాణాసనచిత్రకార్ముకశ్శరప్రవర్షో యుధి రాక్షసాంబుదః । శరాన్ముమోచాశు హరీశ్వరాచలే బలాహకో వృష్టిమివాచలోత్తమే ॥ ౧౮ ॥ తతః కపిస్తం రణచండవిక్రమం వివృద్ధతేజోబలవీర్యసంయుతమ్ । కుమారమక్షం ప్రసమీక్ష్య సంయుగే ననాద హర్షాద్ఘనతుల్యనిస్వనః ॥ ౧౯ ॥ స బాలభావాద్యుధి వీర్యదర్పితః ప్రవృద్ధమన్యుః క్షతజోపమేక్షణః । సమాససాదాప్రతిమం రణే కపిం గజో మహాకూపమివావృతం తృణైః ॥ ౨౦ ॥ స తేన బాణైః ప్రసభం నిపాతితైశ్చకార నాదం ఘననాదనిస్వనః । సముత్పపాతాశు నభస్స మారుతిర్భుజోరువిక్షేపణఘోరదర్శనః ॥ సముత్పతంతం సమభిద్రవద్బలీ స రాక్షసానాం ప్రవరః ప్రతాపవాన్ । రథీ రథిశ్రేష్ఠతమః కిరన్ఛరైః పయోధరశ్శైలమివాశ్మవృష్టిభిః ॥ ౨౨ ॥ స తాంఛరాంస్తస్య హరిర్విమోక్షయంశ్చచార వీరః పథి వాయుసేవితే । శరాంతరే మారుతవద్వినిష్పతన్మనోజవస్సంయతి చండవిక్రమః ॥ ౨౩ ॥ తమాత్తబాణాసనమాహవోన్ముఖం ఖమాస్తృణంతం విశిఖైశ్శరోత్తమైః । అవైక్షతాక్షం బహుమానచక్షుషా జగామ చింతాం చ స మారుతాత్మజః ॥ ౨౪ ॥ శితైశ్శరైర్భిన్నభుజాంతరః కపిః కుమారవర్యేణ మహాత్మనా నదన్ । మహాభుజః కర్మవిశేషతత్త్వవిద్విచింతయామాస రణే పరాక్రమమ్ ॥ ౨౫ ॥ అబాలవద్బాలదివాకరప్రభః కరోత్యయం కర్మ మహన్మహాబలః । న చాస్య సర్వాహవకర్మశోభినః ప్రమాపణే మే మతిరత్ర జాయతే ॥ ౨౬ ॥ అయం మహాత్మా చ మహాంశ్చ వీర్యతస్సమాహితశ్చాతిసహశ్చ సం

యుగే । అసంశయం కర్మగుణోదయాదయం సనాగయక్షైర్మునిభిశ్చ పూజితః ॥ ౨౭ ॥ పరాక్రమోత్సాహవివృద్ధమానసస్సమీక్షతే మాం ప్రముఖాగతస్స్థితః । పరాక్రమో హ్యస్య మనాంసి కమ్పయేత్సురాసురాణామపి శీఘ్రకారిణః ॥ న ఖల్వయం నాభిభవేదుపేక్షితః పరాక్రమో హ్యస్య రణే వివర్ధతే । ప్రమాపణం త్వేవ మమాస్య రోచతే న వర్ధమానోఽగ్నిరుపేక్షితుం క్షమః ॥ ౨౯ ॥ ఇతి ప్రవేగం తు పరస్య తర్కయన్ స్వకర్మయోగం చ విధాయ వీర్యవాన్ । చకార వేగం తు మహాబలస్తదా మతిం చ చక్రేఽస్య వధే మహాత్మనః ॥ ౩౦ ॥ స తస్య తానష్టహయాన్మహాజవాన్సమాహితాన్భారసహాన్వివర్తనే । జఘాన వీరః పథి వాయుసేవితే తలప్రహారైః పవనాత్మజః కపిః ॥ ౩౧ ॥ తతస్తలేనాభిహతో మహారథస్స తస్య పింగాధిపమన్త్రిణస్తదా । సభగ్ననీడః పరిముక్తకూబరః పపాత భూమౌ హతవాజిరమ్బరాత్ ॥ ౩౨ ॥ స తం పరిత్యజ్య మహారథో రథం సకార్ముకః ఖడ్గధరః ఖముత్పతన్ । తపోభియోగాదృషిరుగ్రవీర్యవాన్విహాయ దేహం మరుతామివాలయమ్ ॥ ౩౩ ॥ తతః కపిస్తం విచరన్తమమ్బరే పతత్రిరాజానిలసిద్ధసేవితే । సమేత్య తం మారుతతుల్యవిక్రమః క్రమేణ జగ్రాహ స పాదయోర్దృఢమ్ ॥ ౩౪ ॥ స తం సమావిధ్య సహస్రశః కపిర్మహోరగం గృహ్య ఇవాణ్డజేశ్వరః । ముమోచ వేగాత్పితృతుల్యవిక్రమో మహీతలే సంయతి వానరోత్తమః ॥ ౩౫ ॥ స భగ్నబాహూరుకటీశిరోధరః క్షరన్నసృఙ్నిర్మథితాస్థిలోచనః । ప్రభగ్నసన్ధిః ప్రవికీర్ణబన్ధనో హతః క్షితౌ వాయుసుతేన రాక్షసః ॥ ౩౬ ॥ మహాకపిర్భూమితలే నిపీడ్య తం చకార రక్షోధిపతేర్మహద్భయమ్ । మహర్షిభిశ్చక్రచరైర్మహావ్రతైస్సమేత్య భూతైశ్చ సయక్షపన్నగైః ॥ ౩౭ ॥ సురైశ్చ సేన్ద్రైర్భృశజాతవిస్మయైర్హతే కుమారే స కపిర్నిరీక్షితః । నిహత్య తం వజ్రిసుతోపమం రణే కుమారమక్షం క్షతజోపమేక్షణమ్ ॥ ౩౮ ॥ తమేవ వీరోఽభిజగామ తోరణం కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే అక్షకుమారహననం నామ సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౮౧ ॥ ౩౬౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స రక్షోధిపతిర్మహాత్మా హనూమతాక్షే నిహతే కుమారే । మనస్సమాధాయ తదేన్ద్రకల్పం సమాదిదేశేన్ద్రజితం సరోషమ్ ॥ ౧ ॥ త్వమస్త్రవిచ్ఛస్త్రవిదాం వరిష్ఠస్సురాసురాణామపి శోకదాతా । సురేషు సేన్ద్రేషు చ దృష్టకర్మా పితామహారాధనసఞ్చితాస్త్రః ॥ ౨ ॥ తవాస్త్రబలమాసాద్య నాసురా న మరుద్గణాః । న శేకుస్సమరే స్థాతుం సురేశ్వరసమాశ్రితాః ॥ ౩ ॥ న కశ్చిత్త్రిషు లోకేషు సంయుగే న గతశ్రమః । భుజవీర్యాభిగుప్తస్తు తపసా చాభిరక్షితః ॥ ౪ ॥ దేశకాలవిభాగజ్ఞస్త్వమేవ మతిసత్తమః । న తేఽస్త్యశక్యం సమరేషు కర్మణా న తేఽస్త్యకార్యం మతిపూర్వమన్త్రణే । న సాస్తి కశ్చిత్త్రిషు సఙ్గ్రహేషు వై న వేద యస్తేఽస్త్రబలం బలం చ తే ॥ ౫ ॥ మమానురూపం తపసో బలం చ తే పరాక్రమశ్చాస్త్రబలం చ సంయుగే । న త్వాం సమాసాద్య రణావమర్దే మనశ్శ్రమం గచ్ఛతి నిశ్చితార్థమ్ ॥ ౬ ॥ నిహతాః కిఙ్కరాస్సర్వే జమ్బుమాలీ చ రాక్షసః । అమాత్యపుత్రా వీరాశ్చ పఞ్చ సేనాగ్రయాయినః ॥ ౭ ॥ బలాని సుసమృద్ధాని సాశ్వనాగరథాని చ । సహోదరస్తే దయితః కుమారోఽక్షశ్చ సూదితః ॥ ౮ ॥ న హి తేష్వేవ మే సారో యస్త్వయ్యరినిషూదన । యథా త్వమసి మద్ధర్షా న తథాన్యే చ నైరృతాః ॥ ౯ ॥ ఇదం హి దృష్ట్వా మతిమన్మహద్బలం కపేః ప్రభావం చ పరాక్రమం చ । త్వమాత్మనశ్చాపి సమీక్ష్య సారం కురుష్వ వేగం స్వబలానురూపమ్ ॥ ౧౦ ॥ బలావమర్దస్త్వయి సన్నికృష్టే యథా గతే శామ్యతి శాన్తశత్రౌ । తథా సమీక్ష్యాత్మబలం పరం చ సమారభస్వాస్త్రవిదాం వరిష్ఠ ॥ ౧౧ ॥ న వీర సేనా గణశో చ్యవన్తి న వజ్రమాదాయ విశాలసారమ్ । న మారుతస్యాస్య గతేః ప్రమాణం న చాగ్నికల్పః కరణేన హన్తుమ్ ॥ ౧౨ ॥ తమేవమర్థం ప్రసమీక్ష్య సమ్యక్స్వకర్మసామ్యాద్ధి సమాహితాత్మా । స్మరంశ్చ దివ్యం ధనుషోఽస్త్రవీర్యం వ్రజాక్షతం కర్మ సమారభస్వ ॥ ౧౩ ॥ న ఖల్వియం మతిశ్శ్రేష్ఠా యత్త్వాం సమ్ప్రేషయామ్యహమ్ । ఇయం చ రాజధర్మాణాం క్షత్రస్య చ మతిర్మతా ॥ ౧౪ ॥

నానాశస్త్రైశ్చ సఙ్గ్రామే వైశారద్యమరిందమ । అవశ్యమేవబోద్ధవ్యం కామ్యశ్చ విజయో రణే ॥ ౧౫ ॥ తతః పితు
స్తద్వచనం నిశమ్య ప్రదక్షిణం దక్షసుత ప్రభావః । చకార భర్తారమదీనసత్త్వో రణాయ వీరః ప్రతిపన్నబుద్ధిః ॥ ౧౬ ॥
తతస్తైస్స్వగణైరిష్టైరింద్రజిత్ప్రతిపూజితః । యుద్ధోద్ధతః కృతోత్సాహస్సంగ్రామం ప్రత్యపద్యత ॥ ౧౭ ॥ శ్రీ
మాన్పద్మపలాశాక్షో రాక్షసాధిపతేస్సుతః । నిర్జగామ మహాతేజాస్సముద్ర ఇవ పర్వసు ॥ ౧౮ ॥ స పక్షిరాజో
పమతుల్యవేగైర్వ్యాలైశ్చతుర్భిస్సితతీక్ష్ణదంష్ట్రైః । రథం సమాయుక్తమసహ్యవేగస్సమారురోహేంద్రజిదింద్రకల్పః ॥
స రథీ ధన్వినాం శ్రేష్ఠశ్శస్త్రజ్ఞోఽస్త్రవిదాం వరః । రథేనాభియయౌ క్షిప్రం హనూమాన్యత్ర సోఽభవత్ ॥ ౨౦ ॥ స త
స్య రథనిర్ఘోషం జ్యాస్వనం కార్ముకస్య చ । నిశమ్య హరివీరోఽసౌ సమ్ప్రహృష్టతరోఽభవత్ ॥ ౨౧ ॥ సుమహచ్చా
పమాదాయ శితశల్యాంశ్చ సాయకాన్ । హనూమంతమభిప్రేత్య జగామ రణపండితః ॥ ౨౨ ॥ తస్మింస్త
తస్సంయతి జాతహర్షే రణాయ నిర్గచ్ఛతి బాణపాణౌ । దిశశ్చ సర్వాః కలుషా బభూవుర్మృగాశ్చ రౌద్రా బహుధా
వినేదుః ॥ ౨౩ ॥ సమాగతాస్తత్ర తు నాగయక్షా మహర్షయశ్చక్రచరాశ్చ సిద్ధాః । నభస్సమావృత్య చ పక్షిసఙ్ఘా
వినేదురుచ్చైః పరమప్రహృష్టాః ॥ ౨౪ ॥ ఆయాంతం సరథం దృష్ట్వా తూర్ణమింద్రజితం కపిః । విననాద మహా
నాదం వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ ॥ ౨౫ ॥ ఇంద్రజిత్తు రథం దివ్యమాస్థితశ్చిత్రకార్ముకః । ధనుర్విస్ఫారయామాస తటిదూ
ర్జితనిస్వనమ్ ॥ ౨౬ ॥ తతస్సమేతావతితీక్ష్ణవేగౌ మహాబలౌ తౌ రణనిర్విశంకౌ । కపిశ్చ రక్షోఽధిపతేశ్చ పు
త్రస్సురాసురేంద్రావివ బద్ధవైరౌ ॥ ౨౭ ॥ స తస్య వీరస్య మహారథస్య ధనుష్మతస్సంయతి సమ్మతస్య । శరప్రవేగం
వ్యహనత్ప్రవృద్ధశ్చచార మార్గే పితురప్రమేయే ॥ ౨౮ ॥ తతశ్శరానాయతతీక్ష్ణశల్యాంత్సుపత్రిణః కాంచనచిత్రపు
ఙ్ఖాన్ । ముమోచ వీరః పరవీరహంతా సుసంతతాన్వజ్రనిపాతవేగాన్ ॥ ౨౯ ॥ తతస్తు తత్స్యందననిస్వనం చ మృదం
గభేరీపటహస్వనం చ । వికృష్యమాణస్య చ కార్ముకస్య నిశమ్య ఘోషం పునరుత్పపాత ॥ ౩౦ ॥ శరాణామంతరేష్వా
శు వ్యవర్తత మహాకపిః । హరిస్తస్యాభిలక్ష్యస్య మోఘయన్లక్ష్యసంగ్రహమ్ ॥ ౩౧ ॥ శరాణామగ్రతస్తస్య పునస్స
మభివర్తత । ప్రసార్య హస్తౌ హనుమానుత్పపాతానిలాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ తావుభౌ వేగసంపన్నౌ రణకర్మవిశారదౌ ।
సర్వభూతమనోగ్రాహి చక్రతుర్యుద్ధమద్భుతమ్ ॥ ౩౩ ॥ హనూమతో వేద న రాక్షసోఽన్తరం న మారుతిస్తస్య
మహాత్మనోఽన్తరమ్ । పరస్పరం నిర్విషహౌ బభూవతుస్సమేత్య తౌ దేవసమానవిక్రమౌ ॥ ౩౪ ॥ తతస్తు లక్ష్యే స వి
హన్యమానే శరేష్వమోఘేషు చ సంపతత్సు । జగామ చిన్తాం మహతీం మహాత్మా సమాధిసంయోగసమాహితాత్మా ॥
తతో మతిం రాక్షసరాజసూనుశ్చకార తస్మిన్హరివీరముఖ్యే । అవధ్యతాం తస్య కపేస్సమీక్ష్య కథం నిగచ్ఛేదితి నిగ్రహా
ర్థమ్ ॥ ౩౬ ॥ తతః పైతామహం వీరస్సోఽస్త్రమస్త్రవిదాం వరః । సందధే సుమహాతేజాస్తం హరిప్రవరం ప్రతి ॥
అవధ్యోఽయమితి జ్ఞాత్వా తమస్త్రేణాస్త్రతత్త్వవిత్ । నిజగ్రాహ మహాబాహుర్మారుతాత్మజమింద్రజిత్ ॥ ౩౭ ॥ తేన
బద్ధస్తతోఽస్త్రేణ రాక్షసేన స వానరః । అభవన్నిర్విచేష్టశ్చ పపాత చ మహీతలే ॥ ౩౯ ॥ తతోఽథ బుద్ధ్వా స త
దాస్త్రబంధం ప్రభోః ప్రభావాద్విగతాత్మవేగః । పితామహానుగ్రహమాత్మనశ్చ విచిన్తయామాస హరిప్రవీరః ॥
తతస్స్వాయంభువైర్మంత్రైర్బ్రహ్మాస్త్రమభిమంత్రితమ్ । హనూమాంశ్చింతయామాస వరదానం పితామహాత్ ॥
న మేఽస్త్రబంధస్య చ శక్తిరస్తి విమోక్షణే లోకగురోః ప్రభావాత్ । ఇత్యేవ మత్వా విహితోఽస్త్రబంధో మయా
త్మయోనేరనువర్తితవ్యః ॥ ౪౨ ॥ స వీర్యమస్త్రస్య కపిర్విచార్య పితామహానుగ్రహమాత్మనశ్చ । విమోక్షశక్తిం పరి
చిన్తయిత్వా పితామహాజ్ఞామనువర్తతే స్మ ॥ ౪౩ ॥ అస్త్రేణాపి హి బద్ధస్య భయం మమ న జాయతే । పితామహ
మహేంద్రాభ్యాం రక్షితస్యానిలేన చ ॥ ౪౪ ॥ గ్రహణే చాపి రక్షోభిర్మహాన్మే గుణదర్శనః । రాక్షసేంద్రేణ సంవా

దస్త్రాస్త్రగ్రహణం తు మాం పరే ॥ ౪౫ ॥ స నిశ్చితార్థః పరవీరహన్తా సమీక్ష్యకారీ వినివృత్తచేష్టః । పరైః ప్రసహ్యా
భిగతైర్నిగృహ్య ననాద తైస్తైః పరిభర్త్స్యమానః ॥ ౪౬ ॥ తతస్తం రాక్షసా దృష్ట్వా నిర్విచేష్టమరిన్దమమ్ । బబన్ధుశ్శ
ణవల్కైశ్చ ద్రుమచీరైశ్చ సంహతైః ॥ ౪౭ ॥ స రోచయామాస పరైశ్చ బన్ధనం ప్రగృహ్య వీరైరభినిగ్రహం
చ । కౌతూహలాన్మాం యది రాక్షసేన్ద్రో ద్రష్టుం వ్యవస్యేదితి నిశ్చితార్థః ॥ ౪౮ ॥ స బద్ధస్తేన వల్కేన విము
క్తోఽస్త్రేణ వీర్యవాన్ । అస్త్రబన్ధస్స చాన్యం హి న బన్ధమనువర్తతే ॥ ౪౯ ॥ అథేన్ద్రజిత్తు ద్రుమచీరబద్ధం
విచార్య వీరః కపిసత్తమం తమ్ । విముక్తమస్త్రేణ జగామ చిన్తాం నాన్యేన బద్ధో హ్యనువర్తతేఽస్త్రమ్ ॥ ౫౦ ॥ అహో మహ
త్కర్మ కృతం నిరర్థకం న రాక్షసైర్మన్త్రగతిర్విమృష్టా । పునశ్చ నాస్త్రే విహతేఽస్త్రమన్యత్ప్రవర్తతే సంశయితాస్స్మ
సర్వే ॥ ౫౧ ॥ అస్త్రేణ హనుమాన్ముక్తో నాత్మానమవబుధ్యత । కృష్యమాణస్తు రక్షోభిస్తైశ్చ బన్ధైర్నిపీడితః ॥ ౫౨ ॥
హన్యమానస్తతః క్రూరై రాక్షసైః కాష్ఠముష్టిభిః । సమీపం రాక్షసేన్ద్రస్య ప్రాకృష్యత స వానరః ॥ ౫౩ ॥ అ
థేన్ద్రజిత్తం ప్రసమీక్ష్య ముక్తమస్త్రేణ బద్ధం ద్రుమచీరసూత్రైః । వ్యదర్శయత్తత్ర మహాబలం తం హరిప్రవీరం సగ
ణాయ రాజ్ఞే ॥ ౫౪ ॥ తం మత్తమివ మాతఙ్గం బద్ధం కపివరోత్తమమ్ । రాక్షసా రాక్షసేన్ద్రాయ రావణాయ న్యవే
దయన్ ॥ ౫౫ ॥ కోఽయం కస్య కుతో వాత్ర కిం కార్యం కో వ్యపాశ్రయః । ఇతి రాక్షసవీరాణాం తత్ర సఞ్జజ్ఞిరే క
థాః ॥ ౫౬ ॥ హన్యతాం దహ్యతాం వాపి భక్ష్యతామితి చాపరే । రాక్షసాస్తత్ర సంక్రుద్ధాః పరస్పరమథాబ్రువన్ ॥
అతీత్య మార్గం సహసా మహాత్మా స తత్ర రక్షోధిపపాదమూలే । దదర్శ రాజ్ఞః పరిచారవృద్ధాన్గృహం మహా
రత్నవిభూషితం చ ॥ ౫౭ ॥ స దదర్శ మహాతేజా రావణః కపిసత్తమమ్ । రక్షోభిర్వికృతాకారైః కృష్యమాణమితస్త
తః ॥ ౫౮ ॥ రాక్షసాధిపతిం చాపి దదర్శ కపిసత్తమః । తేజోబలసమాయుక్తం తపన్తమివ భాస్కరమ్ ॥ ౫౯ ॥ ౬౦ ॥
స రోషసంవర్తితతామ్రదృష్టిర్దశాననస్తం కపిమన్వవేక్ష్య । అథోపవిష్టాన్కులశీలవృద్ధాన్సమాదిశత్తం ప్రతి మన్త్రి
ముఖ్యాన్ ॥ ౬౧ ॥ యథాక్రమం తైస్స కపిర్విపృష్టః కార్యార్థమర్థస్య చ మూలమాదౌ । నివేదయామాస హరీశ్వరస్య
దూతస్సకాశాదహమాగతోఽస్మి ॥ ౬౨ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండేఽష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౮ ॥ ౧౬౭౦

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స కర్మణా తస్య విస్మితో భీమవిక్రమః । హనూమాన్రోషతామ్రాక్షో ర
క్షోధిపమవైక్షత ॥ ౧ ॥ భ్రాజమానం మహార్హేణ కాఞ్చనేన విరాజతా । ముక్తాజాలావృతేనాథ మకుటేన మహా
ద్యుతిమ్ ॥ ౨ ॥ వజ్రసంయోగసంయుక్తైర్మహార్హమణివిగ్రహైః । హైమైరాభరణైశ్చిత్రైర్మనసేవ ప్రకల్పితైః ॥ ౩ ॥
మహార్హక్షౌమసంవీతం రక్తచన్దనరూషితమ్ । స్వనులిప్తం విచిత్రాభిర్వివిధాభిశ్చ భక్తిభిః ॥ ౪ ॥ వివృతైర్దర్శనీయై
శ్చ రక్తాక్షైర్భీమదర్శనైః । దీప్తతీక్ష్ణమహాదంష్ట్రైః ప్రలమ్బదశనచ్ఛదైః ॥ ౫ ॥ శిరోభిర్దశభిర్వీరం భ్రాజమానం
మహౌజసమ్ । నానావ్యాళసమాకీర్ణైః శిఖరైరివ మన్దరమ్ ॥ ౬ ॥ నీలాఞ్జనచయప్రఖ్యం హారేణోరసి రాజతా
పూర్ణచన్ద్రాభవక్త్రేణ సబలాకమివామ్బుదమ్ ॥ ౭ ॥ బాహుభిర్బద్ధకేయూరైశ్చన్దనోత్తమరూషితైః । భ్రా
జమానాఙ్గదైః పీనైః పఞ్చశీర్షైరివోరగైః ॥ ౮ ॥ మహతి స్ఫాటికే చిత్రే రత్నసంయోగసంస్కృతే । ఉత్తమాస్త
రణాస్తీర్ణే సూపవిష్టం వరాసనే ॥ ౯ ॥ అలంకృతాభిరత్యర్థం ప్రమదాభిస్సమన్తతః । వాలవ్యజనహస్తాభిరా
రాత్సముపసేవితమ్ ॥ ౧౦ ॥ దుర్ధరేణ ప్రహస్తేన మహాపార్శ్వేన రక్షసా । మన్త్రిభిర్మన్త్రతత్త్వజ్ఞైర్నికుమ్భేన చ
మన్త్రిణా ॥ ౧౧ ॥ సుఖోపవిష్టం రక్షోభిశ్చతుర్భిర్బలదర్పితైః । కృత్స్నః పరివృతో లోకశ్చతుర్భిరివ సాగరైః ॥
మన్త్రిభిర్మన్త్రతత్త్వజ్ఞైరన్యైశ్చ శుభబుద్ధిభిః । అన్వాస్యమానం రక్షోభిస్సురైరివ సురేశ్వరమ్ ॥ ౧౩ ॥ అపశ్యద్రాక్ష
సపతిం హనూమానతితేజసమ్ । విష్ఠితం మేరుశిఖరే సతోయమివ తోయదమ్ ॥ ౧౪ ॥ స తైస్సంపీడ్యమానోఽపి రక్షో

భిర్భీమవిక్రమైః । విస్మయం పరమం గత్వా రక్షోధిపమవైక్షత ॥ ౧౫ ॥ భ్రాజమానం తతో దృష్ట్వా హనూమాన్ రాక్షసేశ్వరం । మనసా చిన్తయామాస తేజసా తస్య మోహితః ॥ ౧౬ ॥ అహో రూపమహో ధైర్యమహో సత్త్వమహో ద్యుతిః । అహో రాక్షసరాజస్య సర్వలక్షణయుక్తతా ॥ ౧౭ ॥ యద్యధర్మో న బలవాన్ స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః స్యాదయం సురలోకస్య సశక్రస్యాపి రక్షితా ॥ ౧౮ ॥ అస్య క్రూరైర్నృశంసైశ్చ కర్మభిర్లోకకుత్సితైః । తేన బిభ్యతి ఖల్వస్మాల్లోకాస్సామరదానవాః ॥ ౧౯ ॥ అయం హ్యుత్సహతే క్రుద్ధః కర్తుమేకార్ణవం జగత్ । ఇతి చిన్తాం బహువిధామకరోన్మతిమాన్ కపిః ॥ ౨౦ ॥ దృష్ట్వా రాక్షసరాజస్య ప్రభావమమితౌజసః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౬౩౪ ॥ ౧౨౬౮ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తముద్వీక్ష్య మహాబాహుః పింగాక్షం పురతస్స్థితమ్ । రోషేణ మహతావిష్టో రావణో లోకరావణః ॥ ౧ ॥ శంకాహతాత్మా దధ్యౌ స కపీన్ద్రం తేజసావృతం । కిమేష భగవాన్నన్దీ భవేత్సాక్షాదిహాగతః ॥ ౨ ॥ యేన శప్తోస్మి కైలాసే మయా సంచాలితే పురా । సోయం వానరమూర్తిస్స్యాత్కిం స్విద్బాణోపి వా సురః ॥ ౩ ॥ స రాజా రోషతామ్రాక్షః ప్రహస్తం మన్త్రిసత్తమం । కాలయుక్తమువాచేదం వచో విపులమర్థవత్ ॥ ౪ ॥ దురాత్మా పృచ్ఛ్యతామేష కుతః కిం వాస్య కారణం । వనభఙ్గే చ కోస్యార్థో రాక్షసీనాం చ తర్జనే ॥ ౫ ॥ మత్పురీమప్రధృష్యాం వాగమనే కిం ప్రయోజనం । ఆయోధనే వా కిం కార్యం పృచ్ఛ్యతామేష దుర్మతిః ॥ ౬ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా ప్రహస్తో వాక్యమబ్రవీత్ । సమాశ్వసిహి భద్రం తే న భీః కార్యా త్వయా కపే ॥ ౭ ॥ యది తావత్త్వమిన్ద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయం । తత్త్వమాఖ్యాహి మా భూత్తే భయం వానర మోక్ష్యసే ॥ ౮ ॥ యది వైశ్రవణస్య త్వం యమస్య వరుణస్య చ । చారరూపమిదం కృత్వా ప్రవిష్టో నః పురీమిమాం ॥ ౯ ॥ విష్ణునా ప్రేషితో వాపి దూతో విజయకాంక్షిణా । న హి తే వానరం తేజో రూపమాత్రం తు వానరం ॥ ౧౦ ॥ తత్త్వతః కథయస్వాద్య తతో వానర మోక్ష్యసే । అనృతం వదతశ్చాపి దుర్లభం తవ జీవితం ॥ ౧౧ ॥ అథవా యన్నిమిత్తం తే ప్రవేశో రావణాలయే ॥ ఏవముక్తో హరివరస్తదా రక్షోగణేశ్వరం ॥ ౧౨ ॥ అబ్రవీన్నాస్మి శక్రస్య యమస్య వరుణస్య వా । ధనదేన న మే సఖ్యం విష్ణునా నాస్మి చోదితః ॥ ౧౩ ॥ జాతిరేవ మమ త్వేషా వానరోహమిహాగతః । దర్శనే రాక్షసేన్ద్రస్య దుర్లభే తదిదం మయా ॥ ౧౪ ॥ వనం రాక్షసరాజస్య దర్శనార్థే వినాశితం । తతస్తే రాక్షసాః ప్రాప్తా బలినో యుద్ధకాంక్షిణః ॥ రక్షణార్థం చ దేహస్య ప్రతియుద్ధా మయా రణే । అస్త్రపాశైర్న శక్యోహం బద్ధుం దేవాసురైరపి ॥ ౧౬ ॥ పితామహాదేవ వరో మమాప్యేషోభ్యుపాగతః । రాజానం ద్రష్టుకామేన మయాస్త్రమనువర్తితం ॥ ౧౭ ॥ విముక్తోప్యహమస్త్రేణ రాక్షసైస్త్వతిపీడితః । కేనచిద్రాజకార్యేణ సంప్రాప్తోస్మి తవాన్తికం ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ దూతోహమితి విజ్ఞేయో రాఘవస్యామితౌజసః । శ్రూయతాం చాపి వచనం మమ పథ్యమిదం ప్రభో ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే పంచాశస్సర్గః ॥ ౫౩౭ ॥ ౧౦౭౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తం సమీక్ష్య మహాసత్త్వం సత్త్వవాన్ హరిసత్తమః । వాక్యమర్థవదవ్యగ్రస్తమువాచ దశాననం ॥ ౧ ॥ అహం సుగ్రీవసందేశాదిహ ప్రాప్తస్తవాలయం । రాక్షసేన్ద్ర హరీశస్త్వాం భ్రాతా కుశలమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ భ్రాతుశ్శృణు సమాదేశం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । ధర్మార్థోపహితం వాక్యమిహ చాముత్ర చక్షమం ॥ ౩ ॥ రాజా దశరథో నామ రథకుఞ్జరవాజిమాన్ । పితేవ బన్ధుర్లోకస్య సురేశ్వరసమద్యుతిః ॥ ౪ ॥ జ్యేష్ఠస్తస్య మహాబాహుః పుత్రః ప్రియకరః ప్రభుః । పితుర్నిదేశాన్నిష్క్రాన్తః ప్రవిష్టో దణ్డకావనం ॥ ౫ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చాపి భార్యయా । రామో నామ మహాతేజా ధర్మ్యం పన్థానమాశ్రితః ॥ ౬ ॥ తస్య భార్యా

వనేనష్టా సీతా పతిమనువ్రతా । వైదేహస్యసుతా రాజ్ఞో జనకస్య మహాత్మనః ॥ ౭ ॥ సమార్గమాణస్తాం దేవీం రా
జపుత్రస్సహానుజః । ఋశ్యమూకమనుప్రాప్తస్సుగ్రీవేణ సమాగతః ॥ ౮ ॥ తస్య తేన ప్రతిజ్ఞాతం సీతాయాః పరిమార్గ
ణం । సుగ్రీవస్యాపి రామేణ హరిరాజ్యం నివేదితం ॥ ౯ ॥ తతస్తేన మృధే హత్వా రాజపుత్రేణ వాలినం । సుగ్రీవ
స్స్థాపితో రాజ్యే హర్యృక్షాణాం గణేశ్వరః ॥ ౧౦ ॥ త్వయా విజ్ఞాతపూర్వశ్చ వాలీ వానరపుంగవః । రామేణ
నిహతస్సంఖ్యే శరేణైకేన వానరః ॥ ౧౧ ॥ స సీతామార్గణవ్యగ్రస్సుగ్రీవస్సత్యసంగరః । హరీంత్సంప్రేషయామాస
దిశస్సర్వా హరీశ్వరః ॥ ౧౨ ॥ తాం హరీణాం సహస్రాణి శతాని నియుతాని చ । దిక్షు సర్వాసు మార్గంతే హ్యధ
శ్చోపరి చాంబరే ॥ ౧౩ ॥ వైనతేయసమాః కేచిత్ కేచిత్తత్రానిలోపమాః । అసంగగతయశ్శీఘ్రా హరివీరా మహా
బలాః ॥ ౧౪ ॥ అహంతు హనుమాన్నామ మారుతస్యౌరసస్సుతః । సీతాయాస్తు కృతే తూర్ణం శతయోజనమా
యతం ॥ ౧౫ ॥ సముద్రం లంఘయిత్వైవ తాం దిదృక్షురిహాగతః । భ్రమతా చ మయా దృష్టా గృహే తే జనకాత్మజా
తద్భవాన్ దృష్టధర్మార్థస్తపః కృతపరిగ్రహః । పరదారాన్మహాప్రాజ్ఞ నోపరోద్ధుం త్వమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ నహి ధర్మవిరు
ద్ధేషు బహ్వపాయేషు కర్మసు । మూలఘాతిషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః ॥ ౧౮ ॥ కశ్చ లక్ష్మణముక్తానాం రా
మకోపానువర్తినాం । శరాణామగ్రతస్స్థాతుం శక్తో దేవాసురేష్వపి ॥ ౧౯ ॥ నచాపి త్రిషు లోకేషు రాజన్ విద్యేత
కశ్చన । రాఘవస్య వ్యలీకం యః కృత్వా సుఖమవాప్నుయాత్ ॥ ౨౦ ॥ తత్త్రికాలహితం వాక్యం ధర్మ్యమర్థానుబం
ధి చ । మన్యస్వ నరదేవాయ జానకీ ప్రతిదీయతాం ॥ ౨౧ ॥ దృష్టా హీయం మయా దేవీ లబ్ధం యదిహ దుర్లభం । ఉ
త్తరం కర్మ యచ్ఛేషం నిమిత్తం తత్ర రాఘవః ॥ ౨౨ ॥ లక్షితేయం మయా సీతా తథా శోకపరాయణా । గృహ్య యాం
నాభిజానాసి పంచాస్యామివ పన్నగీం ॥ ౨౩ ॥ నేయం జరయితుం శక్యా సాసురైరమరైరపి । విషసంసృష్టమత్య
ర్థం భుక్తమన్నమివౌజసా ॥ ౨౪ ॥ తపస్సంతాపలబ్ధస్తే యోఽయం ధర్మపరిగ్రహః । న స నాశయితుం న్యాయ్య ఆ
త్మప్రాణపరిగ్రహః ॥ ౨౫ ॥ అవధ్యతాం తపోభిర్యాం భవాంత్సమనుపశ్యతి । ఆత్మనస్సాసురైర్దేవైర్హేతు
స్తత్రాప్యయం మహాన్ ॥ ౨౬ ॥ సుగ్రీవో నహి దేవోఽయం నాసురో న చ రాక్షసః । న దానవో న గంధర్వో న యక్షో
న చ పన్నగః ॥ ౨౭ ॥ తస్మాత్ప్రాణపరిత్రాణం కథం రాజన్ కరిష్యసి । నతు ధర్మోపసంహారమధర్మఫలసంహి
తం ॥ ౨౮ ॥ తదేవ ఫలమన్వేతి ధర్మశ్చాధర్మనాశనః । ప్రాప్తం ధర్మఫలం తావద్భవతా నాత్ర సంశయః ॥ ౨౯ ॥
ఫలమస్యాప్యధర్మస్య క్షిప్రమేవ ప్రపత్స్యసే । జనస్థానవధం బుద్ధ్వా బుద్ధ్వా వాలివధం తథా ॥ ౩౦ ॥ రామసు
గ్రీవసఖ్యం చ బుధ్యస్వ హితమాత్మనః । కామం ఖల్వహమప్యేకస్సవాజిరథకుంజరాం ॥ ౩౧ ॥ లంకాం నాశ
యితుం శక్తస్తస్యైష తు వినిశ్చయః । రామేణ హి ప్రతిజ్ఞాతం హర్యృక్షగణసన్నిధౌ ॥ ౩౨ ॥ ఉత్సాదన
మమిత్రాణాం సీతా యైస్తు ప్రధర్షితా । అపకుర్వన్ హి రామస్య సాక్షాదపి పురందరః ॥ ౩౩ ॥ న సుఖం ప్రాప్నుయా
దన్యః కిం పునస్త్వద్విధో జనః । యాం సీతేత్యభిజానాసి యేయం తిష్ఠతి తే వశే ॥ ౩౪ ॥ కాలరాత్రీతి తాం విద్ధి సర్వ
లంకావినాశినీం । తదలం కాలపాశేన సీతావిగ్రహరూపిణా ॥ ౩౫ ॥ స్వయం స్కంధావసక్తేన క్షమమాత్మని చిం
త్యతాం । సీతాయాస్తేజసా దగ్ధాం రామకోపప్రపీడితాం ॥ ౩౬ ॥ దహ్యమానామిమాం పశ్య పురీం సాట్టప్రతో
లికాం । స్వాని మిత్రాణి మంత్రీంశ్చ జ్ఞాతీన్ భ్రాతౄంత్సుతాన్ హితాన్ ॥ ౩౭ ॥ భోగాన్ దారాంశ్చ లంకాం చ మా
వినాశముపానయ । సత్యం రాక్షసరాజేంద్ర శృణుష్వ వచనం మమ ॥ ౩౮ ॥ రామదాసస్య దూతస్య వానరస్య విశే
షతః । సర్వాన్ లోకాన్ సుసంహృత్య సభూతాన్ సచరాచరాన్ ॥ ౩౯ ॥ పునరేవ తథా స్రష్టుం శక్తో రామో మహా
యశాః । దేవాసురనరేంద్రేషు యక్షరక్షోగణేషు చ ॥ ౪౦ ॥ విద్యాధరేషు సర్వేషు గంధర్వేషూరగేషు చ

సిద్ధేషు కిన్నరేంద్రేషు పతత్రిషు చ సర్వతః ॥౪౧॥ సర్వభూతేషు సర్వత్ర సర్వకాలేషు నాస్తి సః । యో రామం ప్రతియుధ్యేత విష్ణుతుల్యపరాక్రమమ్ ॥ ౪౨ ॥ సర్వలోకేశ్వరస్యేహ కృత్వా విప్రియమీదృశమ్ । రామస్య రాజసింహస్య దుర్లభం తవ జీవితమ్ ॥౪౩॥ ఓమ్ ॥ దేవాశ్చ దైత్యాశ్చ నిశాచరేంద్ర గంధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః । రామస్య లోకత్రయనాయకస్య స్థాతుం న శక్తాస్సమరేషు సర్వే ॥ ౪౪ ॥ బ్రహ్మా స్వయంభూశ్చతురాననో వా రుద్రస్త్రినేత్రస్త్రిపురాంతకో వా ॥ ఇంద్రో మహేంద్రస్సురనాయకో వా త్రాతుం న శక్తా యుధి రామవధ్యమ్ ॥ ౪౫॥ స సౌష్ఠవోపేతమదీనవాదినః కపేర్నిశమ్యాప్రతిమోఽప్రియం వచః । దశాననః కోపవివృత్తలోచనస్సమాదిశత్తస్య వధం మహాకపేః ॥౪౬॥

॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౬ ॥ ౨౨౦౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయణే ౫౨ ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరస్య మహాత్మనః । ఆజ్ఞాపయద్వధం తస్య రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౧ ॥ వధే తస్య సమాజ్ఞప్తే రావణేన దురాత్మనా । నివేదితవతో దౌత్యం నానుమేనే విభీషణః ॥ తం రక్షోధిపతిం క్రుద్ధం తచ్చ కార్యముపస్థితమ్ । విదిత్వా చింతయామాస కార్యం కార్యవిధౌ స్థితః ॥ ౩ ॥ నిశ్చితార్థస్తతస్సామ్నా పూజ్యం శత్రుజిదగ్రజమ్ । ఉవాచ హితమత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౪ ॥ క్షమస్వ రోషం త్యజ రాక్షసేంద్ర ప్రసీద మే వాక్యమిదం శృణుష్వ । వధం న కుర్వంతి పరావరజ్ఞా దూతస్య సంతో వసుధాధిపేంద్రాః ॥ రాజధర్మవిరుద్ధం చ లోకవృత్తేశ్చ గర్హితమ్ । తవ చాసదృశం వీర కపేరస్య ప్రమాపణమ్ ॥ ౬ ॥ ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ రాజధర్మవిశారదః । పరావరజ్ఞో భూతానాం త్వమేవ పరమార్థవిత్ ॥ ౭ ॥ గృహ్యంతే యది రోషేణ త్వాదృశోఽపి విపశ్చితః । తతశ్శాస్త్రవిపశ్చిత్త్వం శ్రమ ఏవ హి కేవలమ్ ॥ ౮ ॥ తస్మాత్ప్రసీద శత్రుఘ్న రాక్షసేంద్ర దురాసద । యుక్తాయుక్తం వినిశ్చిత్య దూతదండో విధీయతామ్ ॥ ౯ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః । రోషేణ మహతావిష్టో వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ న పాపానాం వధే పాపం విద్యతే శత్రుసూదన । తస్మాదేనం వధిష్యామి వానరం పాపచారిణమ్ ॥ ౧౧ ॥ అధర్మమూలం బహుదోషయుక్తమనార్యజుష్టం వచనం నిశమ్య । ఉవాచ వాక్యం పరమార్థతత్త్వం విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః ॥౧౨ ॥ ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర ధర్మార్థయుక్తం వచనం శృణుష్వ । దూతా న వధ్యాస్సమయేషు రాజన్ సర్వేషు సర్వత్ర వదంతి సంతః ॥ ౧౩ ॥ అసంశయం శత్రురయం ప్రవృద్ధః కృతం హ్యనేనాప్రియమప్రమేయమ్ । (వధార్హకం కర్మకృతం తథాపి న దూతహింసాం ప్రవదంతి సంతః) ।న దూతవధ్యాం ప్రవదంతి సంతో దూతస్య దృష్టా బహవో హి దండాః ॥ ౧౪ ॥ వైరూప్యమంగేషు కశాభిఘాతో మౌండ్యం తథా లక్షణసన్నిపాతః । ఏతాన్ హి దూతే ప్రవదంతి దండాన్ వధస్తు దూతస్య న నశ్శ్రుతోఽపి ॥ ౧౫ ॥ కథం చ ధర్మార్థవినీతబుద్ధిః పరావరప్రత్యయనిశ్చితార్థః । భవద్విధః కోపవశే హి తిష్ఠేత్ కోపం నియచ్ఛంతి హి సత్త్వవంతః ॥ ౧౬ ॥ న ధర్మవాదే న చ లోకవృత్తే న శాస్త్రబుద్ధిగ్రహణేషు చాపి । విద్యేత కశ్చిత్తవ వీర తుల్యస్త్వం హ్యుత్తమస్సర్వసురాసురాణామ్ ॥ ౧౭ ॥ (శూరేణ వీరేణ నిశాచరేంద్ర సురాసురాణామపి దుర్జయేన । త్వయా ప్రగల్భాస్సురసిద్ధసంఘా యుద్ధేషు యుద్ధేష్వసకృన్నరేంద్రాః ॥ ౧౮ ॥ ఏవంవిధస్యామరదైత్యశత్రోశ్శూరస్య వీరస్య తవాజితస్య । కుర్వంతి మూఢా మనసో వ్యలీకం ప్రాణైర్విముక్తా నియతం భవంతి) ॥ న చాప్యస్య కపేర్ఘాతే కంచిత్పశ్యామ్యహం గుణమ్ । తేష్వయం పాత్యతాం దండో యైరయం ప్రేషితః కపిః ॥ ౨౦ ॥ సాధుర్వా యది వాఽసాధుః పరైరేష సమర్పితః । బ్రువన్ పరార్థం పరవాన్న దూతో వధమర్హతి ॥ ౨౧ ॥ అపి చాస్మిన్ హతే రాజన్నాన్యం పశ్యామి ఖేచరమ్ । ఇహ యః పునరాగచ్ఛేత్పరం పారం మహోదధేః ॥ ౨౨ ॥ తస్మాన్నాస్య వధే యత్నః కార్యః పరపురంజయ । భవాన్ సేంద్రేషు దేవేషు యత్నమాస్థాతుమర్హతి ॥ ౨౩ ॥ అస్మిన్ వినష్టే న హి దూతమన్యం పశ్యామి యస్తౌ నరరాజపుత్రౌ । యుద్ధాయ

యుద్ధపి(్రి)యమర్విణీతావుద్యోజయేద్దీర్ఘపథావరుద్ధౌ ॥ ౨౪ ॥ (అస్మిన్హతే వానరదూతిముఖ్యే న వానపదం సమ్ప్రపవదం తిన రైః । న హి ప్రపశ్యామి గుణం యశో వా లోకాపవాదో భవతి ప్రసిద్ధః ॥ ౨౫ ॥ మూర్ఖైః ప్రగల్భైర్భరతిను ర్విపినీతైర్వ్యైర్వానరైరాయం పురుషైర్విసృష్టః । తేషాం వధార్థం కురు వీర యత్నం శీఘ్రం వినాశాయ నిశాచరేంద్ర ॥ కురుష్వ తావత్పరమం ప్రయత్నం ధర్మం సమాస్థాయ సురేంద్రశత్రో । దేవేషు సర్వేషు సవాసవేషు దైత్యేషు సర్వేషు సదానవేషు ॥ ౨౭ ॥ కృత్వా ప్రయత్నం సుదృఢం సుశీఘ్రం మద్వాక్యమేతన్మనసా కురుష్వ । తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య వీర రాజ్యం పరం ప్రాప్స్యసి రాక్షసేంద్ర ॥ ౨౮ ॥) పరాక్రమోత్సాహమనస్వినాం చ సురాసురాణామపి దుర్జయేన । త్వయా మనోనందన నైరృతానాం యుద్ధాయతిర్నాశయితుం న యుక్తా ॥ ౨౯ ॥ హితాశ్చ శూరాశ్చ సమాహితాశ్చ కులేషు జాతాశ్చ మహాగుణేషు । మనస్వినశ్శస్త్రభృతాం వరిష్ఠాః కోట్యగ్రతస్తే సుభృతాశ్చ యోధాః ॥ తదేకదేశేన బలస్య తావత్కేచిత్తవాదేశకృతోభియాంతు । తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య మూఢౌ పరేషు తే భావయితుం ప్రభావం ॥ ౩౧ ॥ నిశాచరాణామధిపోనుజస్య విభీషణస్యోత్తరవాక్యమిష్టం । జగ్రాహ బుద్ధ్యా సురలోకశత్రుర్మహాబలో రాక్షసరాజముఖ్యః ॥ ౩౨ ॥ (కిం వా పరం బ్రహ్మ పరం చ సత్యం సర్వస్య బీజం జగతోస్య విష్ణోః । యద్దైవదేవస్య పరం చ తేజస్తదేవ తేజః కపిరేష వీరః ॥ ౩౩ ॥ వధాయ మే వైష్ణవతేజ ఏవ న సంశయోయం కపిరూపధారి । ఇత్యేవమేతద్బహుధా విచింత్య రక్షోధిపః క్రోధవశం జగామ ॥ ౩౪ ॥ క్రోధం తు జాతం హృదయే నిరుద్ధ్య విభీషణోక్తం వచనం నిశమ్య । ఉవాచ రక్షోధిపతిర్మహాత్మా విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠం ॥ ౩౫ ॥)ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్విపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౩౮౩ ॥ ౬౭౬౦ ॥ ***

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవో మహాబలః । దేశకాలహితం వాక్యం భ్రాతురుత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ సమ్యగుక్తం హి భవతా దూతవధ్యా విగర్హితా । అవశ్యం తు వధాదన్యః క్రియతామస్య నిగ్రహః ॥ ౨ ॥ కపీనాం కిల లాంగూలమిష్టం భవతి భూషణం । తదస్య దీప్యతాం శీఘ్రం తేన దగ్ధేన గచ్ఛతు ॥ ౩ ॥ తతః పశ్యంత్విమం దీనమంగవైరూప్యకర్శితం । సమిత్రజ్ఞాతయస్సర్వే బాంధవాస్ససుహృజ్జనాః ॥ ౪ ॥ ఆజ్ఞాపయద్రాక్షసేంద్రః పురం సర్వం సచత్వరం । లాంగూలేన ప్రదీప్తేన రక్షోభిః పరిణీయతాం ॥ ౫ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాః కోపకర్శితాః । వేష్టయంతి స్మ లాంగూలం జీర్ణైః కార్పాసకైః పటైః ॥ ౬ ॥ సంవేష్ట్యమానే లాంగూలే వ్యవర్ధత మహాకపిః । శుష్కమింధనమాసాద్య వనేష్వివ హుతాశనః ॥ ౭ ॥ తైలేన పరిషిచ్యాథ తేగ్నిం తత్రాభ్యపాతయన్ । లాంగూలేన ప్రదీప్తేన రాక్షసాంస్తానపాతయత్ ॥ ౮ ॥ రోషామర్షపరీతాత్మా బాలసూర్యసమాననః । లాఙ్గూలం సంప్రదీప్తం తు తస్య ద్రష్టుం హనూమతః ॥ ౯ ॥ సహ స్త్రీబాలవృద్ధాశ్చ జగ్ముః ప్రీతా నిశాచరాః । స భూయస్సంగతైః క్రూరై రాక్షసైర్హరిసత్తమః ॥ ౧౦ ॥ నిబద్ధః కృతవాన్వీరస్తత్కాలసదృశీం మతిం । కామం ఖలు న మే శక్తా నిబద్ధస్యాపి రాక్షసాః ॥ ౧౧ ॥ ఛిత్త్వా పాశాన్సముత్పత్య హన్యామహమిమాన్పునః । యది భర్తృహితార్థాయ చరంతం భర్తృశాసనాత్ ॥ ౧౨ ॥ బధ్నంత్యేతే దురాత్మానో న తు మే నిష్కృతిః కృతా । సర్వేషామేవ పర్యాప్తో రాక్షసానామహం యుధి ॥ ౧౩ ॥ కింతు రామస్య ప్రీత్యర్థం విషహిష్యేహమీదృశమ్ । లంకా చారయితవ్యా మే పునరేవ భవేదితి ॥ ౧౪ ॥ రాత్రౌ న హి సుదృష్టా మే దుర్గకర్మవిధానతః । అవశ్యమేవ ద్రష్టవ్యా మయా లంకా నిశాక్షయే ॥ ౧౫ ॥ కామం బద్ధస్య మే భూయః పుచ్ఛస్యోద్దీపనేన చ । పీడాం కుర్వంతు రక్షాంసి న మేస్తి మనసశ్శ్రమః ॥ ౧౬ ॥ తతస్తే సంవృతాకారం సత్త్వవంతం మహాకపిం । పరిగృహ్య యయుర్హృష్టా రాక్షసాః కపికుంజరం ॥ ౧౭ ॥ శంఖభేరీనినాదైస్తైర్ఘోషయంతస్స్వకర్మభిః । రాక్షసాః క్రూరకర్మాణశ్చారయంతి స్మ తాం

పురీమ్ ॥ ౧౮ ॥ అన్వీయమానో రక్షోభిర్యయౌ సుఖమరిందమః । హనూమాంశ్చారయామాస రాక్షసానాం మ
హాపురీం ॥ ౧౯ ॥ అథాపశ్యద్విమానాని విచిత్రాణి మహాకపిః । సంవృతాన్భూమిభాగాంశ్చ సువిభక్తాంశ్చ చత్వ
రాన్ ॥ ౨౦ ॥ వీథీశ్చ గృహసంబాధాః కపిశ్శృంగాటకాని చ । తథా రథ్యోపరథ్యాశ్చ తథైవ గృహకాంతరాన్ ॥
గృహాంశ్చ మేఘసంకాశాన్దదర్శ పవనాత్మజః । చత్వరేషు చతుష్కేషు రాజమార్గే తథైవ చ ॥ ౨౨ ॥ ఘోషయ
న్తి కపింసర్వే చారీక ఇతి రాక్షసాః । స్త్రీబాలవృద్ధా నిర్జగ్ముస్తత్ర తత్ర కుతూహలాత్ ॥ ౨౩ ॥ తం ప్రదీపితలా
ఙ్గూలం హనూమంతం దిదృక్షవః । దీప్యమానే తతస్తస్య లాఙ్గూలాగ్రే హనూమతః ॥ ౨౪ ॥ రాక్షస్యస్తా విరూపాక్ష్య
శ్శంసుర్దేవ్యాస్తదప్రియం । యస్త్వయా కృతసంవాదస్సీతే తామ్రముఖః కపిః ॥ ౨౫ ॥ లాంగూలేన ప్రదీప్తేన
స ఏష పరిణీయతే । శ్రుత్వా తద్వచనం క్రూరమాత్మాపహరణోపమమ్ ॥ వైదేహీ శోకసంతప్తా హుతాశనముపా
గమత్ ॥ గాయత్రీ ॥ మంగళాభిముఖీ తస్య సా తదాసీన్మహాకపేః ॥ ౨౭ ॥ ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవా
హనం । యద్యస్తి పతిశుశ్రూషా యద్యస్తి చరితం తపః । యది చాస్త్యేకపత్నీత్వం శీతో భవ హనూమతః ॥ ౨౮ ॥ యది కశ్చి
దనుక్రోశస్తస్య మయ్యస్తి ధీమతః । యది వా భాగ్యశేషో మే శీతో భవ హనూమతః ॥ ౨౯ ॥ యది మాం వృత్తసం
పన్నాం తత్సమాగమలాలసామ్ । స విజానాతి ధర్మాత్మా శీతో భవ హనూమతః ॥ ౩౦ ॥ యది మాం తారయేదార్య
స్సుగ్రీవస్సత్యసంగరః । అస్మాద్దుఃఖాన్మహాబాహుశ్శీతో భవ హనూమతః ॥ ౩౧ ॥ తతస్తీక్ష్ణార్చిరవ్యగ్రః ప్రదక్షిణ
శిఖోఽనలః । జజ్వాల మృగశాబాక్ష్యాశ్శంసన్నివ శివం కపేః ॥ ౩౨ ॥ హనూమజ్జనకశ్చాపి పుచ్ఛానలయుతోఽనిలః ।
వవౌ స్వాస్థ్యకరో దేవ్యాః ప్రాలేయానిలశీతలః ॥ ౩౩ ॥ (తాం తదా పరమోద్విగ్నాం సీతాం శోకాభికర్శితాం । హ
నూమతి గృహీతే తు రాక్షసైర్భీమవిక్రమైః ॥ ౩౪ ॥ ఉవాచ సరమా వాక్యం తామాశ్వాసయితుం తదా । మాశు
చో దేవి వైదేహి హనూమంతం మహాకపిం ॥ ౩౫ ॥ నిహత్వా రక్షిణస్సర్వాన్రాక్షసాంస్తతపవసః । పురీం లంకాం
దహత్యేవ సాక్షాదివ హుతాశనః ॥ ౩౬ ॥ భవనాద్భవనం గచ్ఛన్నసౌ మన్యత వీర్యవాన్ । ప్రాసాదవరసంస్థా
శ్చ గవాక్షస్థాశ్చ యోషితః ॥ ౩౭ ॥ అభిప్రదీప్తనయనా నాథాన్క్రందంతి దుఃఖితాః । ఏతాస్తతో విశాలాక్ష్యో
వహ్నిజ్వాలాసమావృతాః ॥ ౩౮ ॥ అపశ్యంత్యః క్వచిన్నాథం సర్వతోఽగ్నిసమావృతాః । వహ్నావభిపతంత్యాశు
కర్తవ్యం నైవ జజ్ఞిరే ॥ ౩౯ ॥ అభిధావంతి సహసా క్రోశంత్యస్సహ బాలకైః । అవకుంఠితగాత్రాస్తా వాసోభిర్విష్ఠి
తాస్తదా ॥ ౪౦ ॥ స్తంభై రాజతసౌవర్ణైః ప్రవాళమణిచారుభిః । దృశ్యంతేఽగ్నిసమాసక్తావన్వానగ్నిరివోద్గతాః ॥
ప్రాసాదమాలా బహుధా హ్యగ్నిదగ్ధాః పతంతి హి । అర్చిష్మేవ హిరణ్యానాం ప్రభాభిః కృష్ణవర్త్మనః ॥ ౪౨ ॥ దీప్య
మానేన సా భాతి లంకా కాలవిపర్యయే । క్వచిద్దగ్ధప్రదేశాశ్చ క్వచిదర్ధవినాశితాః ॥ ౪౩ ॥ బహుభౌమా విభా
న్తి స్మ గృహాణాం భూమయశ్శుభాః । కాన్తాభిస్సహ విత్రస్తా దృశ్యంతే రాక్షసాస్తదా ॥ ౪౪ ॥ హా హేత్యుచ్చై
ర్వదంతి స్మ త్రాతారం నాభిజజ్ఞిరే । సంప్రదీప్తాం పురీం లంకాం హనూమద్వీర్యధర్షితామ్ ॥ ౪౫ ॥ అంతఃపు
రాణి సర్వాణి దృష్ట్వా దుద్రువిరే తదా । క్వచిత్కుంకుమవర్ణాభాః క్వచిత్కింశుకసన్నిభాః ॥ ౪౬ ॥ క్వచిచ్ఛాల్మ
లిసంకాశాశ్శిఖా వహ్నేశ్చకాశిరే । ధూమేన సంవృతాః కేచిద్గృహోద్దేశాస్సుశోభితాః ॥ ౪౭ ॥ వర్షాకా
లేతు సంప్రాప్తే ఘనైరివ నభస్థలం । దేవి న్యాపైతు తే త్రాసో హనూమంతం ప్రతిప్రియే ॥ ౪౮ ॥ దగ్ధ్వా లంకాం పు
రీం భీమాం వ్యోమ్ని వీరః ప్రకాశతే । స్నిగ్ధైర్ఘనానాంబుసంరోధైర్ముక్తశ్చంద్ర ఇవామలః ॥ ౪౯ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా
భవత్ప్రీతా సీతా శశినిభాననా । నిర్వృతిం పరమాం ప్రాప్తా బాలా స్వస్థా భవత్తదా ॥ ౫౦ ॥) దహ్యమానే చ లాం
గూలే చింతయామాస వానరః । ప్రదీప్తోఽగ్నిరయం కస్మాన్న మాం దహతి సర్వతః ॥ ౫౧ ॥ దృశ్యతే చ మహాజ్వాలః

కరోతినచమేరుజమ్ । శిశిరస్యేవసంపాతో లాంగూలాగ్రే ప్రతిష్ఠితః ॥ ౫౨ ॥ అథవా తదిదంవ్యక్తం యద్దృష్టం
ప్లవతా మయా । రామప్రభావాదాశ్చర్యం పర్వతస్సరితాంపతౌ ॥ ౫౩ ॥ యది తావత్సముద్రస్య మైనాకస్య
చధీమతః । రామార్థంసంభ్రమస్తాదృక్కిమగ్నిర్నకరిష్యతి ॥ ౫౪ ॥ సీతాయాశ్చానృశంస్యేన తేజసారాఘవస్య
చ । పితుశ్చమమసఖ్యేన నమాందహతిపావకః ॥ ౫౫ ॥ భూయస్సచింతయామాస ముహూర్తంకపికుంజరః । ఉ
త్పపాతాథవేగేన ననాదచమహాకపిః ॥ ౫౬ ॥ పురద్వారంతతశ్శ్రీమాం శ్శైలశృంగమివోన్నతం । విభక్తరక్ష
స్సంబాధమాససాదానిలాత్మజః ॥ ౫౭ ॥ సభూత్వాశైలసంకాశఃక్షణేనపునరాత్మవాన్ । హ్రస్వతాంపరమాం
ప్రాప్తో బంధనాన్యవశాతయత్ ॥ ౫౮ ॥ విముక్తశ్చాభవచ్ఛ్రీమాన్పునఃపర్వతసన్నిభః । వీక్షమాణశ్చ దదృశేప
రిఘంతోరణాశ్రితం ॥ ౫౯ ॥ సతంగృహ్య మహాబాహుః కాలాయ సపరిష్కృతమ్ । రక్షిణస్తాన్పునస్సర్వాన్
సూదయామాసమారుతిః ॥ ౬౦ ॥ ఓమ్ ॥ సతాన్నిహత్వారణచండవిక్రమ స్సమీక్షమాణః పునరేవలంకాం ।
ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిమాలీ వ్యరాజతాదిత్యఇవాంశుమాలీ ॥ ౬౧ ॥ ॥*॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రి
పంచాశస్సర్గః ॥ ౨౪౬ ॥ ౪౯-౨౧ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వీక్షమాణస్తతోలంకాం కపిఃకృతమనోరథః । వర్ధమానసముత్సాహః
కార్యశేషమచింతయత్ ॥ ౧ ॥ కిన్నుఖల్వవశిష్టం మేకర్తవ్యమిహసాంప్రతం । యదేషాంరక్షసాంభూయస్సం
తాపజననంభవేత్ ॥ ౨ ॥ వనంతావత్ప్రమథితం ప్రకృష్టారాక్షసాహతాః । బలైకదేశఃక్షపితశ్శేషందుర్గవినాశ
నం ॥ ౩ ॥ దుర్గేవినాశితేకర్మ భవేత్సుఖపరిశ్రమం । అల్పయత్నేనకార్యేఽస్మిన్మమస్యాత్సఫలశ్శ్రమః ॥ ౪ ॥ యో
హ్యయంమమలాంగూలే దీప్యతేహవ్యవాహనః । అస్యసంతర్పణంన్యాయ్యం కర్తుమేభిర్గృహోత్తమైః ॥ ౫ ॥ త
తః ప్రదీప్తలాంగూలస్సవిద్యుదివతోయదః । భవనాగ్రేషులంకాయాంవిచచారమహాకపిః ॥ ౬ ॥ గృహాద్గృహంరా
క్షసానా ముద్యానానిచవానరః । వీక్షమాణోహ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చచచారసః ॥ ౭ ॥ అవప్లుత్యమహా
వేగః ప్రహస్తస్యనివేశనం । అగ్నింతత్రవినిక్షిప్య శ్వసనేనసమోబలీ ॥ ౮ ॥ తతోఽన్యత్పుప్లువేవేశ్మ మహాపా
ర్శ్వస్యవీర్యవాన్ । ముమోచహనుమానగ్నిం కాలానలశిఖోపమం ॥ ౯ ॥ వజ్రదంష్ట్రస్యచతదాపుప్లువేసమహా
కపిః । శుకస్యచమహాతేజాస్సారణస్యచధీమతః ॥ ౧౦ ॥ తథాచేంద్రజితోవేశ్మ దదాహహరియూథపః । జంబు
మాలేస్సుమాలేశ్చదదాహభవనంతదా ॥ ౧౧ ॥ రశ్మికేతోశ్చభవనం సూర్యశత్రోస్తథైవచ । హ్రస్వకర్ణస్యదం
ష్ట్రస్యరోమశస్యచరక్షసః ॥ ౧౨ ॥ యుద్ధోన్మత్తస్యమత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్యరక్షసః । విద్యుజ్జిహ్వస్యఘోరస్య త
థాహస్తిముఖస్యచ ॥ ౧౩ ॥ కరాళస్యపిశాచస్య శోణితాక్షస్యచైవహి । కుంభకర్ణస్యభవనం మకరాక్షస్యచై
వహి ॥ ౧౪ ॥ యజ్ఞశత్రోశ్చభవనం బ్రహ్మశత్రోస్తథైవచ । నరాంతకస్యకుంభస్యనికుంభస్యదురాత్మనః ॥ ౧౫ ॥
వర్జయిత్వామహాతేజా విభీషణగృహంప్రతి । క్రమమాణఃక్రమేణైవదదాహహరియూథపః ॥ ౧౬ ॥ తేషు
తేషుమహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః । గృహేష్వృద్ధిమతామృద్ధిం దదాహస మహాకపిః ॥ ౧౭ ॥ సర్వే
షాంసమతిక్రమ్య రాక్షసేంద్రస్యవీర్యవాన్ । ఆససాదాథలక్ష్మీవాన్రావణస్యనివేశనం ॥ ౧౮ ॥ తతస్తస్మిన్గృ
హేముఖ్యే నానారత్నవిభూషితే । మేరుమందరసంకాశే సర్వమంగళశోభితే ॥ ౧౯ ॥ ప్రదీప్తమగ్నిముత్సృ
జ్య లాంగూలాగ్రే ప్రతిష్ఠితం । ననాదహనుమాన్వీరో యుగాంతజలదోయథా ॥ ౨౦ ॥ శ్వసనేనచసంయోగాద
తివేగోమహాబలః । కాలాగ్నిరివజజ్వాల ప్రావర్ధతహుతాశనః ॥ ౨౧ ॥ ప్రదీప్తమగ్నింపవనస్తేషు వేశ్మస్వ
చారయత్ । అభూచ్ఛ్వసనసంయోగాదతివేగోహుతాశనః ॥ ౨౨ ॥ తానికాంచనజాలానిముక్తామణిమయానిచ ।

భవనాన్యవశీర్యంత రత్నవంతి మహాంతి చ ॥ ౨౩ ॥ తాని భగ్నవిమానాని నిపేతుర్ధరణీతలే । భవనానీవ సిద్ధానామంబరాత్పుణ్యసంక్షయే ॥ ౨౪ ॥ సంజజ్ఞే తుములశ్శబ్దో రాక్షసానాం ప్రధావతామ్ । స్వగృహస్య పరిత్రాణే భగ్నోత్సాహోర్జితశ్రియామ్ ॥ ౨౫ ॥ నూనమేషోఽగ్నిరాయాతః కపిరూపేణ హా ఇతి । క్రందంత్యస్సహసా పేతుస్స్తనంధయధరాః స్త్రియః ॥ ౨౬ ॥ కాశ్చిదగ్నిపరీతేభ్యో హర్మ్యేభ్యో ముక్తమూర్ధజాః । పతంత్యో భేజిరేఽభ్రేభ్యస్సౌదామిన్య ఇవాంబరాత్ ॥ ౨౭ ॥ వజ్రవిద్రుమవైడూర్యముక్తారజతసంహితాన్ । విచిత్రాన్భవనాద్ధాతూన్స్యందమానాన్దదర్శ సః ॥ ౨౮ ॥ నాగ్నిస్తృప్యతి కాష్ఠానాం తృణానాం చ యథా తథా । హనూమాన్రాక్షసేంద్రాణాం వధే కించిన్న తృప్యతి । న హనూమద్విశస్తానాం రాక్షసానాం వసుంధరా ॥ ౨౯ ॥ క్వచిత్కింశుకసంకాశాః క్వచిచ్ఛాల్మలిసన్నిభాః । క్వచిత్కుంకుమసంకాశాః శిఖా వహ్నేశ్చకాశిరే ॥ ౩౦ ॥ హనూమతా వేగవతా వానరేణ మహాత్మనా । లంకాపురం ప్రదగ్ధం తద్రుద్రేణ త్రిపురం యథా ॥ ౩౧ ॥ తతస్తు లంకాపురపర్వతాగ్రే సముత్థితో భీమపరాక్రమోఽగ్నిః । ప్రసార్య చూడావలయం ప్రదీప్తో హనూమతా వేగవతా విసృష్టః ॥ ౩౨ ॥ యుగాంతకాలానలతుల్యవేగస్సమారుతోఽగ్నిర్వవృధే దివిస్పృక్ । విధూమరశ్మిర్భవనేషు సక్తో రక్షశ్శరీరాజ్యసమర్పితార్చిః ॥ ౩౩ ॥ ఆదిత్యకోటీసదృశస్సుతేజా లంకాం సమస్తాం పరివార్య తిష్ఠన్ । శబ్దైరనేకైరశనిప్రరూఢైర్భిందన్నివాండం ప్రబభౌ మహాగ్నిః ॥ ౩౪ ॥ తత్రాంబరాదగ్నిరతిప్రవృద్ధో రూక్షప్రభః కింశుకపుష్పచూడః । నిర్వాణధూమాకులరాజయశ్చ నీలోత్పలాభాః ప్రచకాశిరేఽభ్రాః ॥ ౩౫ ॥ వజ్రీ మహేంద్రస్త్రిదశేశ్వరో వా సాక్షాద్యమో వా వరుణోఽనిలో వా । రుద్రోఽగ్నిరర్కో ధనదశ్చ సోమో న వానరోఽయం స్వయమేవ కాలః ॥ ౩౬ ॥ కిం బ్రహ్మణస్సర్వపితామహస్య సర్వస్య ధాతుశ్చతురాననస్య । ఇహాగతో వానరరూపధారీ రక్షోపసంహారకరః ప్రకోపః ॥ ౩౭ ॥ కిం వైష్ణవం వా కపిరూపమేత్య రక్షోవినాశాయ పరం సుతేజః । అనంతమవ్యక్తమచింత్యమేకం స్వమాయయా సాంప్రతమాగతం వా ॥ ౩౮ ॥ ఇత్యేవమూచుర్బహవో విశిష్టా రక్షోగణాస్తత్ర సమేత్య సర్వే । సప్రాణిసంఘాం సగృహాం సవృక్షాం దగ్ధాం పురీం తాం సహసా సమీక్ష్య ॥ ౩౯ ॥ తతస్తు లంకా సహసా ప్రదగ్ధా సరాక్షసా సాశ్వరథా సనాగా । సపక్షిసంఘా సమృగా సవృక్షా రురోద దీనా తుములం సశబ్దమ్ ॥ ౪౦ ॥ హా తాత హా పుత్రక కాంత మిత్ర హా జీవితం భోగయుతం సుపుణ్యమ్ । రక్షోభిరేవం బహుధా బ్రువద్భిశ్శబ్దః కృతో ఘోరతరస్సుభీమః ॥ ౪౧ ॥ హుతాశనజ్వాలసమావృతా సా హతప్రవీరా పరివృత్తయోధా । హనూమతః క్రోధబలాభిభూతా బభూవ శాపోపహతేవ లంకా ॥ ౪౨ ॥ ససంభ్రమత్రస్తవిషణ్ణరాక్షసాం సముజ్జ్వలజ్జ్వాలహుతాశనాంకితామ్ । దదర్శ లంకాం హనుమాన్మహాత్మా స్వయంభుకోపోపహతామివావనిమ్ ॥ ౪౩ ॥ భంక్త్వా వనం పాదపరత్నసంకులం హత్వా తు రక్షాంసి మహాంతి సంయుగే । దగ్ధ్వా పురీం తాం గృహరత్నమాలినీం తస్థౌ హనూమాన్పవనాత్మజః కపిః ॥ ౪౪ ॥ త్రికూటశృంగాగ్రతలే విచిత్రే ప్రతిష్ఠితో వానరరాజసింహః । ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిమాలీ వ్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలీ ॥ ౪౫ ॥ స రాక్షసాంస్తాన్సుబహూంశ్చ హత్వా వనం చ భంక్త్వా బహుపాదపం తత్ । విసృజ్య రక్షోభవనేషు చాగ్నిం జగామ రామం మనసా మహాత్మా ॥ ౪౬ ॥ తతస్తు తం వానరవీరముఖ్యం మహాబలం మారుతతుల్యవేగమ్ । మహామతిం వాయుసుతం వరిష్ఠం ప్రతుష్టువుర్దేవగణాశ్చ సర్వే ॥ ౪౭ ॥ భంక్త్వా వనం మహాతేజా హత్వా రక్షాంసి సంయుగే । దగ్ధ్వా లంకాపురీం రమ్యాం రరాజ స మహాకపిః ॥ ౪౮ ॥ తత్ర దేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । దృష్ట్వా లంకాం ప్రదగ్ధాం తాం విస్మయం పరమం గతాః ॥ ౪౯ ॥ తం దృష్ట్వా వానరశ్రేష్ఠం హనూమంతం మహాకపిమ్ । కాలాగ్నిరితి సంచింత్య సర్వభూతాని తత్రసుః ॥ ౫౦ ॥ ఓమ్ ॥ దేవాశ్చ సర్వే మునిపుంగవాశ్చ గంధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః । భూతాని సర్వాణి మహా-

న్నితి తత్ర జనస్తః పరాం ప్రీతిమతుల్యరూపామ్ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే లంకాదహనం నామ చతుఃపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౧౪౯ ॥ ౨౯౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ లంకాం సమస్తాం సందీప్య లాఙ్గూలాగ్నిం మహాబలః । నిర్వాపయామాస తదా సముద్రే హరిసత్తమః ॥ ౧ ॥ సందీప్యమానాం విధ్వస్తాం త్రస్తరక్షోగణాం పురీమ్ । అవేక్ష్య హనుమాన్ లంకాం చింతయామాస వానరః ॥ ౨ ॥ తస్యాభూత్సుమహాంస్త్రాసః కుత్సా చాత్మన్యజాయత । లంకాం ప్రదహతా కర్మ కింస్విత్కృతమిదం మయా ॥ ౩ ॥ ధన్యాస్తే పురుషశ్రేష్ఠా యే బుద్ధ్యా కోపముత్థితమ్ । నిరుంధంతి మహాత్మానో దీప్తమగ్నిమివాంభసా ॥ ౪ ॥ క్రుద్ధః పాపం న కుర్యాత్కః క్రుద్ధో హన్యాద్గురూనపి । క్రుద్ధః పరుషయా వాచా నరస్సాధూనధిక్షిపేత్ ॥ ౫ ॥ వాచ్యావాచ్యం ప్రకుపితో న విజానాతి కర్హిచిత్ । నాకార్యమస్తి క్రుద్ధస్య నావాచ్యం విద్యతే క్వచిత్ ॥ ౬ ॥ యస్సముత్పతితం క్రోధం క్షమయైవ నిరస్యతి । యథోరగస్త్వచం జీర్ణాం స వై పురుష ఉచ్యతే ॥ ౭ ॥ ధిగస్తు మాం సుదుర్బుద్ధిం నిర్లజ్జం పాపకృత్తమమ్ । అచింతయిత్వా తాం సీతామగ్నిదం స్వామిఘాతకమ్ ॥ ౮ ॥ యది దగ్ధా త్వియం లంకా నూనమార్యాపి జానకీ । దగ్ధా తేన మయా భర్తుర్హతం కార్యమజానతా ॥ ౯ ॥ యదర్థమయమారంభస్తత్కార్యమవసాదితమ్ । మయా హి దహతా లంకాం న సీతా పరిరక్షితా ॥ ౧౦ ॥ ఈషత్కార్యమిదం కార్యం కృతమాసీన్న సంశయః । తస్య క్రోధాభిభూతేన మయా మూలక్షయః కృతః ॥ ౧౧ ॥ వినష్టా జానకీ నూనం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే । లంకాయాం కశ్చిదుద్దేశస్సర్వా భస్మీకృతా పురీ ॥ ౧౨ ॥ యది తద్విహతం కార్యం మమ ప్రజ్ఞావిపర్యయాత్ । ఇహైవ ప్రాణసన్న్యాసో మమాపి హ్యతిరోచతే ॥ ౧౩ ॥ కిమగ్నౌ నిపతామ్యద్య ఆహోస్విద్బడబాముఖే । శరీరమాహో సత్త్వానాం దద్మి సాగరవాసినామ్ ॥ ౧౪ ॥ కథం ను జీవతా శక్యో మయా ద్రష్టుం హరీశ్వరః । తౌ వా పురుషశార్దూలౌ కార్యసర్వస్వఘాతినా ॥ ౧౫ ॥ మయా ఖలు తదేవేదం రోషదోషాత్ప్రదర్శితమ్ । ప్రథితం త్రిషు లోకేషు కపిత్వమనవస్థితమ్ ॥ ౧౬ ॥ ధిగస్తు రాజసం భావమనీశమనవస్థితమ్ । ఈశ్వరేణాపి యద్రాగాన్మయా సీతా న రక్షితా ॥ ౧౭ ॥ వినష్టాయాం తు సీతాయాం తావుభౌ వినశిష్యతః । తయోర్వినాశే సుగ్రీవస్సబంధుర్వినశిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ ఏతదేవ వచశ్శ్రుత్వా భరతో భ్రాతృవత్సలః । ధర్మాత్మా సహశత్రుఘ్నః కథం శక్ష్యతి జీవితుమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇక్ష్వాకువంశే ధర్మిష్ఠే గతే నాశమసంశయమ్ । భవిష్యంతి ప్రజాస్సర్వాశ్శోకసంతాపపీడితాః ॥ ౨౦ ॥ తదహం భాగ్యరహితో లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః । రోషదోషపరీతాత్మా వ్యక్తం లోకవినాశనః ॥ ౨౧ ॥ ఇతి చింతయతస్తస్య నిమిత్తాన్యుపపేదిరే । పూర్వమప్యుపలబ్ధాని సాక్షాత్పునరచింతయత్ ॥ ౨౨ ॥ అథవా చారుసర్వాంగీ రక్షితా స్వేన తేజసా । న నశిష్యతి కల్యాణీ నాగ్నిరగ్నౌ ప్రవర్తతే ॥ ౨౩ ॥ న హి ధర్మాత్మనస్తస్య భార్యామమితతేజసః । స్వచారిత్రాభిగుప్తాం తాం స్ప్రష్టుమర్హతి పావకః ॥ ౨౪ ॥ నూనం రామప్రభావేన వైదేహ్యాస్సుకృతేన చ । యన్మాం దహనకర్మాయం నాదహద్ధవ్యవాహనః ॥ ౨౫ ॥ త్రయాణాం భరతాదీనాం భ్రాతౄణాం దేవతా చ యా । రామస్య చ మనఃకాంతా సా కథం వినశిష్యతి ॥ ౨౬ ॥ యద్వా దహనకర్మాయం సర్వత్ర ప్రభురవ్యయః । న మే దహతి లాంగూలం కథమార్యాం ప్రధక్ష్యతి ॥ ౨౭ ॥ పునశ్చాచింతయత్తత్ర హనూమాన్విస్మితస్తదా । హిరణ్యనాభస్య గిరేర్జలమధ్యే ప్రదర్శనమ్ ॥ ౨౮ ॥ తపసా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వాచ్చ భర్తరి । అపి సా నిర్దహేదగ్నిం న తామగ్నిః ప్రధక్ష్యతి ॥ ౨౯ ॥ స తథా చింతయంస్తత్ర దేవ్యా ధర్మపరిగ్రహమ్ । శుశ్రావ హనుమాన్వాక్యం చారణానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౩౦ ॥ అహో ఖలు కృతం కర్మ దుర్విషహం హనూమతా । అగ్నిం విసృజతాభీక్ష్ణం భీమం రాక్షసవేశ్మని ॥ ౩౧ ॥ ప్రపలాయితరక్షస్త్రీబాలవృద్ధసమాకులా । జనకోలాహలాధ్మాతా

క్రందంతీవాద్రికందరే ॥ ౩౨ ॥ దగ్ధేయం నగరీ సర్వా సాట్టప్రాకారతోరణా । జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోద్భుతమేవ నః ॥ ౩౩ ॥ (ఇతి శుశ్రావ హనుమాన్వాచం తామమృతోపమామ్ । బభూవ చాస్య మనసో హర్షస్తత్కాలసంభవః ॥ ౩౪ ॥) స నిమిత్తైశ్చ దృష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః । ఋషివాక్యైశ్చ హనుమానభవత్ప్రీతమానసః ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ తతః కపిః ప్రాప్తమనోరథార్థస్తామక్షతాం రాజసుతాం విదిత్వా । ప్రత్యక్షతస్తాం పునరేవ దృష్ట్వా ప్రతిప్రయాణాయ మతిం చకార ॥ ౩౬ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పంచపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౨ ॥ ౧౦౪౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు శింశుపామూలే జానకీం పర్యవస్థితామ్ । అభివాద్యాబ్రవీద్దిష్ట్యా పశ్యామి త్వామిహాక్షతామ్ ॥ ౧ ॥ తతస్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునః పునః । భర్తృస్నేహాన్వితం వాక్యం హనూమంతమభాషత ॥ ౨ ॥ కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే । పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్యస్తే బలోదయః ॥ ౩ ॥ శరైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః । మాం నయేద్యది కాకుత్స్థస్తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ ౪ ॥ తద్యథా తస్య విక్రాంతమనురూపం మహాత్మనః । భవత్యాహవశూరస్య తథా త్వముపపాదయ ॥ ౫ ॥ తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితమ్ । నిశమ్య హనుమాంస్తస్యా వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ క్షిప్రమేష్యతి కాకుత్స్థో హర్యృక్షప్రవరైర్వృతః । యస్తే యుధి విజిత్యారీన్ శోకం వ్యపనయిష్యతి ॥ ౭ ॥ ఏవమాశ్వాస్య వైదేహీం హనూమాన్మారుతాత్మజః । గమనాయ మతిం కృత్వా వైదేహీమభ్యవాదయత్ ॥ ౮ ॥ తతస్స కపిశార్దూలస్స్వామిసందర్శనోత్సుకః । ఆరురోహ గిరిశ్రేష్ఠమరిష్టమరిమర్దనః ॥ ౯ ॥ తుంగపద్మకజుష్టాభిర్నీలాభిర్వనరాజిభిః । సోత్తరీయమివాంభోదైః శృంగాంతరవిలంబిభిః ॥ ౧౦ ॥ బోధ్యమానమివ ప్రీత్యా దివాకరకరైశ్శుభైః । ఉన్మిషంతమివోద్ధూతైర్లోచనైరివ ధాతుభిః ॥ ౧౧ ॥ తోయౌఘనిస్స్వనైర్మంద్రైః ప్రాధీతమివ పర్వతమ్ । ప్రగీతమివ విస్పష్టం నానాప్రస్రవణస్వనైః ॥ ౧౨ ॥ దేవదారుభిరత్యుచ్చైరూర్ధ్వబాహుమివ స్థితమ్ । ప్రపాతజలనిర్ఘోషైః ప్రాక్రుష్టమివ సర్వతః ॥ ౧౩ ॥ వేపమానమివ శ్యామైః కంపమానైశ్శరద్వనైః । వేణుభిర్మారుతోద్ధూతైః కూజంతమివ కీచకైః ॥ ౧౪ ॥ నిశ్శ్వసంతమివామర్షాద్ఘోరైరాశీవిషోత్తమైః । నీహారకృతగంభీరైర్ధ్యాయంతమివ గహ్వరైః ॥ ౧౫ ॥ మేఘపాదనిభైః పాదైః ప్రక్రాంతమివ సర్వతః । జృంభమాణమివాకాశే శిఖరైరభ్రమాలిభిః ॥ ౧౬ ॥ కూటైశ్చ బహుధాకీర్ణం శోభితం బహుకందరైః । సాలతాలాశ్వకర్ణైశ్చ వంశైశ్చ బహుభిర్వృతమ్ ॥ ౧౭ ॥ లతావితానైర్వితతైః పుష్పవద్భిరలంకృతమ్ । నానామృగగణాకీర్ణం ధాతునిష్యందభూషితమ్ ॥ ౧౮ ॥ బహుప్రస్రవణోపేతం శిలాసంచయసంకటమ్ । మహర్షియక్షగంధర్వకిన్నరోరగసేవితమ్ ॥ ౧౯ ॥ లతాపాదపసంబాధం సింహాధ్యుషితకందరమ్ । వ్యాఘ్రసంఘసమాకీర్ణం స్వాదుమూలఫలోదకమ్ ॥ ౨౦ ॥ తమారురోహ హనుమాన్పర్వతం పవనాత్మజః । రామదర్శనశీఘ్రేణ ప్రహర్షేణాభిచోదితః ॥ ౨౧ ॥ తేన పాదతలాక్రాంతా రమ్యేషు గిరిసానుషు । సఘోషాస్సమశీర్యంత శిలాశ్చూర్ణీకృతాస్తతః ॥ ౨౨ ॥ స తమారుహ్య శైలేంద్రం వ్యవర్ధత మహాకపిః । దక్షిణాదుత్తరం పారం ప్రార్థయన్లవణాంభసః ॥ ౨౩ ॥ అధిరుహ్య తతో వీరః పర్వతం పవనాత్మజః । దదర్శ సాగరం భీమం మీనోరగనిషేవితమ్ ॥ ౨౪ ॥ స మారుత ఇవాకాశం మారుతస్యాత్మసంభవః । ప్రపేదే హరిశార్దూలో దక్షిణాదుత్తరాం దిశమ్ ॥ ౨౫ ॥ స తదా పీడితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః । రరాస సహ తైర్భూతైః ప్రవిశన్వసుధాతలమ్ ॥ ౨౬ ॥ కంపమానైశ్చ శిఖరైః పతద్భిరపి చ ద్రుమైః । తస్యోరువేగోన్మథితాః పాదపాః పుష్పశాలినః । నిపేతుర్భూతలే రుగ్ణాః శక్రాయుధహతా ఇవ ॥ ౨౭ ॥ కందరాంతరసంస్థానాం పీడితానాం మహౌజసామ్ । సింహానాం నినదో భీమో నభో భిందన్స శుశ్రువే ॥ ౨౮ ॥ స్రస్తవ్యావిద్ధవసనా వ్యాకులీకృతభూషణాః । విద్యాధర్యస్సముత్పేతుస్సహసా ధరణీధరాత్ ॥ ౨౯ ॥ అతిప్రమాణా బలి

నో దీప్తజిహ్వా మహావిషాః । నిపీడితశిరోగ్రీవా వ్యవేష్టన్త మహాహయః ॥ ౩౦ ॥ కిన్నరోరగగన్ధర్వయక్ష వి
ద్యాధరాస్తదా । పీడితం తం నగవరం త్యక్త్వా గగనమాస్థితాః ॥ ౩౧ ॥ స చ భూమిధరశ్శ్రీమాన్బలినా తేన పీడితః ।
సవృక్షశిఖరోదగ్రః ప్రవివేశ రసాతలం ॥ ౩౨ ॥ దశయోజనవిస్తారస్త్రింశద్యోజనముచ్ఛ్రితః । ధరణ్యాం సమ
తాం యాతస్స బభూవ ధరాధరః ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ సలిలం ఘుఘుఘూర్భిమం సలీలం లవణార్ణవం । కల్లోలాస్ఫాలవేలాన్తము
త్పపాత నభో హరిః ॥ ౩౪ ॥ ✻ ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే షట్పఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౫౬ ॥ ౧౨౮౦ ॥ ✻✻✻✻✻✻✻✻

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స చన్ద్రకుముదం రమ్యం సార్కకారణ్డవం శుభం । తిష్యశ్రవణకాదమ్బ
మభ్రశైవలశాద్వలం ॥ ౧ ॥ పునర్వసుమహామీనం లోహితాఙ్గమహాగ్రహం । ఐరావతమహాద్వీపం స్వాతీహంస
విలోలితం ॥ ౨ ॥ వాతసంఘాతజాతోర్మిచన్ద్రాంశుశిశిరామ్బుమత్ । భుజఙ్గయక్షగన్ధర్వప్రబుద్ధకమలో
త్పలం ॥ ౩ ॥ హనూమాన్మారుతగతిర్మహానౌరివ సాగరం । అపారమపరిశ్రాన్తః పుప్లువే గగనార్ణవం ॥ ౪ ॥ గ్రసమాన
ఇవాకాశం తారాధిపమివోల్లిఖన్ । హరన్నివ సనక్షత్రం గగనం సార్కమణ్డలం ॥ ౫ ॥ మారుతస్యాత్మజశ్శ్రీమా
న్కపిర్వ్యోమచరో మహాన్ । హనూమాన్మేఘజాలాని వికర్షన్నివ గచ్ఛతి ॥ ౬ ॥ పాణ్డురారుణవర్ణాని నీల
మాఞ్జిష్ఠకాని చ । హరితారుణవర్ణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే ॥ ౭ ॥ ప్రవిశన్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునః పు
నః । ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చన్ద్రమా ఇవ లక్ష్యతే ॥ ౮ ॥ వివిధాభ్రఘనాపన్నగోచరో ధవళామ్బరః । దృశ్యా
దృశ్యతనుర్వీరస్తదా చన్ద్రాయతేఽమ్బరే ॥ ౯ ॥ తార్క్ష్యాయమాణో గగనే బభాసే వాయునన్దనః । దారయన్మే
ఘబృన్దాని నిష్పతంశ్చ పునః పునః ॥ ౧౦ ॥ నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః । ప్రవరాన్రాక్షసాన్హ
త్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః ॥ ౧౧ ॥ ఆకులాం నగరీం కృత్వా వ్యథయిత్వా చ రావణం । అర్దయిత్వా బలం ఘోరం
వైదేహీమభివాద్య చ ॥ ౧౨ ॥ ఆజగామ మహాతేజాః పునర్మధ్యేన సాగరం । పర్వతేన్ద్రం సునాభం చ సముపస్పృ
శ్య వీర్యవాన్ ॥ ౧౩ ॥ జ్యాముక్త ఇవ నారాచో మహావేగోఽభ్యుపాగతః । స కిఞ్చిదనుసమ్ప్రాప్తస్సమాలోక్య మ
హాగిరిం ॥ ౧౪ ॥ మహేన్ద్రం మేఘసఙ్కాశం ననాద హరిపుఙ్గవః । స పూరయామాస హరిర్దిశో దశ సమన్తతః ॥
నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః । స తం దేశమనుప్రాప్తస్సుహృద్దర్శనలాలసః ॥ ౧౬ ॥ ననాద హరిశా
ర్దూలో లాఙ్గూలం చాప్యకమ్పయత్ । తస్య నానద్యమానస్య సుపర్ణచరితే పథి ॥ ౧౭ ॥ ఫలతీవాస్య ఘోషేణ
గగనం సార్కమణ్డలం । యే తు తత్రోత్తరే కూలే సముద్రస్య మహాబలాః ॥ ౧౮ ॥ పూర్వం సంవిష్ఠితాశ్శూరా వా
యుపుత్రదిదృక్షవః । మహతో వాయునున్నస్య తోయదస్యేవ గర్జితమ్ ॥ ౧౯ ॥ శుశ్రువుస్తే తదా ఘోషమూరు
వేగం హనూమతః । తే దీనమనసస్సర్వే శుశ్రువుః కాననౌకసః ॥ ౨౦ ॥ వానరేన్ద్రస్య నిర్ఘోషం పర్జన్యనినదోపమం ।
నిశమ్య నదతో నాదం వానరాస్తే సమన్తతః ॥ ౨౧ ॥ బభూవురుత్సుకాస్సర్వే సుహృద్దర్శనకాఙ్క్షిణః । జామ్బవాం
స్స హరిశ్రేష్ఠః ప్రీతిసంహృష్టమానసః ॥ ౨౨ ॥ ఉపామన్త్ర్య హరీన్సర్వానిదం వచనమబ్రవీత్ । సర్వథా కృ
తకార్యోఽసౌ హనూమాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౨౩ ॥ న హ్యస్యాకృతకార్యస్య నాద ఏవంవిధో భవేత్ । తస్య బాహూ
రువేగం చ నినాదం చ మహాత్మనః ॥ ౨౪ ॥ నిశమ్య హరయో హృష్టాస్సముత్పేతుస్తతస్తతః । తే నగాగ్రాన్నగాగ్రా
ణి శిఖరాచ్ఛిఖరాణి చ ॥ ౨౫ ॥ ప్రహృష్టాస్సమపద్యన్త హనూమన్తం దిదృక్షవః । తే ప్రీతాః పాదపాగ్రేషు
గృహ్య శాఖాస్సుపుష్పితాః ॥ ౨౬ ॥ వాసాంసీవ ప్రశాఖాశ్చ సమావిధ్యన్త వానరాః । గిరిగహ్వరసంలీనో యథా
గర్జతి మారుతః ॥ ౨౭ ॥ ఏవం జగర్జ బలవాన్హనూమాన్మారుతాత్మజః । తమభ్రఘనసఙ్కాశమాపతన్తం మహాక
పిం ॥ ౨౮ ॥ దృష్ట్వా తే వానరాస్సర్వే తస్థుః ప్రాఞ్జలయస్తదా । తతస్తు వేగవాంస్తస్య గిరేర్గిరినిభః కపిః ॥ ౨౯ ॥

నిపపాత మహేన్ద్రస్య శిఖరే పాదపాకులే । హర్షేణాపూర్యమాణోఽసౌ రమ్యే పర్వతనిర్ఝరే ॥ ౩౦ ॥ ఛిన్నపక్ష ఇవాకాశాత్పపాత ధరణీధరః । తతస్తే ప్రీతమనసస్సర్వే వానరపుఙ్గవాః ॥ ౩౧ ॥ హనూమన్తం మహాత్మానం పరివార్యోపతస్థిరే । పరివార్య చ తే సర్వే పరాం ప్రీతిముపాగతాః ॥ ౩౨ ॥ ప్రహృష్టవదనాస్సర్వే తమరోగముపాగతం । ఉపాయనాని చాదాయ మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౩౩ ॥ ప్రత్యర్చయన్హరిశ్రేష్ఠం హరయో మారుతాత్మజం । హనూమాంస్తు గురూన్వృద్ధాఞ్జామ్బవత్ప్రముఖాంస్తదా ॥ ౩౪ ॥ కుమారమఙ్గదం చైవ సోఽవన్దత మహాకపిః । స తాభ్యాం పూజితః పూజ్యః కపిభిశ్చ ప్రసాదితః ॥ ౩౫ ॥ దృష్టా సీతేతి విక్రాన్తస్సంక్షేపేణ న్యవేదయత్ । నిషసాద చ హస్తేన గృహీత్వా వాలినస్సుతం ॥ ౩౬ ॥ రమణీయే వనోద్దేశే మహేన్ద్రస్య గిరేస్తదా । హనూమానబ్రవీత్పృష్టస్తదా తాన్వానరర్షభాన్ ॥ ౩౭ ॥ అశోకవనికాసంస్థా దృష్టా సా జనకాత్మజా । రక్ష్యమాణా సుఘోరాభీ రాక్షసీభిరనిన్దితా ॥ ౩౮ ॥ ఏకవేణీధరా దీనా రామదర్శనలాలసా । ఉపవాసపరిశ్రాన్తా మలినా జటిలా కృశా ॥ ౩౯ ॥ తతో దృష్టేతి వచనం మహార్థమమృతోపమమ్ । నిశమ్య మారుతేస్సర్వే ముదితా వానరాభవన్ ॥ ౪౦ ॥ క్ష్వేళన్త్యన్యే నదన్త్యన్యే గర్జన్త్యన్యే మహాబలాః । చక్రుః కిలకిలామన్యే ప్రతిగర్జన్తి చాపరే ॥ ౪౧ ॥ కేచిదుచ్ఛ్రితలాఙ్గూలాః ప్రహృష్టాః కపికుఞ్జరాః । అఞ్చితాయతదీర్ఘాణి లాఙ్గూలాని ప్రవివ్యధుః ॥ ౪౨ ॥ అపరే చ హనూమన్తం వానరా వారణోపమమ్ । ఆప్లుత్య గిరిశృఙ్గేభ్యస్సంస్పృశన్తి స్మ హర్షితాః ॥ ౪౩ ॥ ఉక్తవాక్యం హనూమన్తమఙ్గదస్తమథాబ్రవీత్ । సర్వేషాం హరివీరాణాం మధ్యే వచనముత్తమమ్ ॥ ౪౪ ॥ సత్త్వే వీర్యే న తే కశ్చిత్సమో వానర విద్యతే । యదవప్లుత్య విస్తీర్ణం సాగరం పునరాగతః ॥ ౪౫ ॥ అహో స్వామిని తే భక్తిరహో వీర్యమహో ధృతిః । దిష్ట్యా దృష్టా త్వయా దేవీ రామపత్నీ యశస్వినీ ॥ ౪౬ ॥ దిష్ట్యా త్యక్ష్యతి కాకుత్స్థశ్శోకం సీతావియోగజమ్ । తతోఽఙ్గదం హనూమన్తం జామ్బవన్తం చ వానరాః ॥ ౪౭ ॥ పరివార్య ప్రముదితా భేజిరే విపులాశ్శిలాః । శ్రోతుకామాస్సముద్రస్య లఙ్ఘనం వానరోత్తమాః ॥ ౪౮ ॥ దర్శనం చాపి లఙ్కాయాస్సీతాయా రావణస్య చ । తస్థుః ప్రాఞ్జలయస్సర్వే హనూమద్వచనోన్ముఖాః ॥ ౪౯ ॥ తస్థౌ తత్రాఙ్గదశ్శ్రీమాన్వానరైర్బహుభిర్వృతః । ఉపాస్యమానో విబుధైర్దివి దేవపతిర్యథా ॥ ౫౦ ॥ ఓమ్ ॥ హనూమతా కీర్తిమతా యశస్వినా తథాఙ్గదేనాఙ్గదబద్ధబాహునా । ముదా తదాధ్యాసితమున్నతం మహన్మహీధరాగ్రం జ్వలితం శ్రియాభవత్ ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే సప్తపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౧౦౧౦౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తస్య గిరేశ్శృఙ్గే మహేన్ద్రస్య మహాబలాః । హనూమత్ప్రముఖాః ప్రీతిం హరయో జగ్మురుత్తమామ్ ॥ ౧ ॥ (ప్రీతిమత్సూపవిష్టేషు వానరేషు మహాత్మసు ।) తం తతః ప్రీతిసంహృష్టః ప్రీతిమన్తం మహాకపిమ్ ॥ ౨ ॥ జామ్బవాన్కార్యవృత్తాన్తమపృచ్ఛదనిలాత్మజం । కథం దృష్టా త్వయా దేవీ కథం వా తత్ర వర్తతే ॥ ౩ ॥ తస్యాం వా స కథం వృత్తః క్రూరకర్మా దశాననః । తత్త్వతస్సర్వమేతన్నః ప్రబ్రూహి త్వం మహాకపే ॥ ౪ ॥ శ్రుతార్థాశ్చిన్తయిష్యామో భూయః కార్యవినిశ్చయం । యశ్చార్థస్తత్ర వక్తవ్యో గతైరస్మాభిరాత్మవాన్ ॥ ౫ ॥ రక్షితవ్యం చ యత్తత్ర తద్భవాన్వ్యాకరోతు నః । స నియుక్తస్తతస్తేన సమ్ప్రహృష్టతనూరుహః ॥ ౬ ॥ ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై ప్రత్యభాషత । ప్రత్యక్షమేవ భవతాం మహేన్ద్రాగ్రాత్ఖమాప్లుతః ॥ ౭ ॥ ఉదధేర్దక్షిణం పారం కాఙ్క్షమాణస్సమాహితః । గచ్ఛతశ్చ హి మే ఘోరం విఘ్నరూపమివాభవత్ ॥ ౮ ॥ కాఞ్చనం శిఖరం దివ్యం పశ్యామి సుమనోహరమ్ । స్థితం పన్థానమావృత్య మేనే విఘ్నం చ తం నగం ॥ ౯ ॥ ఉపసఙ్గమ్య తం దివ్యం కాఞ్చనం నగసత్తమం । కృతా మే మనసా బుద్ధిర్భేత్తవ్యోఽయం మయేతి చ ॥ ౧౦ ॥ ప్రహతం చ మయా తస్య

Funding: Tattva Heritage Foundation Kolkata. Digitization: eGangotri

లాఙ్గూలేన మహాగిరేః । శిఖరం సూర్యసంకాశం వ్యశీర్యత సహస్రధా ॥ ౧౧ ॥ వ్యవసాయం చ మే బుద్ధ్వా స హో
వాచ మహాగిరిః । పుత్రేతి మధురాం వాణీం మనః ప్రహ్లాదయన్నివ ॥ ౧౨ ॥ పితృవ్యం చాపి మాం విద్ధి సఖాయం మా
తరిశ్వనః । మైనాకమితి విఖ్యాతం నివసన్తం మహోదధౌ ॥ ౧౩ ॥ పక్షవన్తః పురా పుత్ర బభూవుః పర్వతోత్తమాః ।
ఛన్దతః పృథివీం చేరుర్బాధమానాస్సమన్తతః ॥ ౧౪ ॥ శ్రుత్వా నగానాం చరితం మహేన్ద్రః పాకశాసనః । చి
చ్ఛేద భగవాన్పక్షాన్వజ్రేణైషాం సహస్రశః ॥ ౧౫ ॥ అహం తు మోక్షితస్తస్మాత్తవ పిత్రా మహాత్మనా । మారుతేన
తదా వత్స ప్రక్షిప్తోఽస్మి మహార్ణవే ॥ ౧౬ ॥ రామస్య చ మయా సాహ్యే వర్తితవ్యమరిందమ । రామో ధర్మభృతాం
శ్రేష్ఠో మహేన్ద్రసమవిక్రమః ॥ ౧౭ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య మైనాకస్య మహాత్మనః । కార్యమావేద్య తు గి
రేరుద్యతం చ మనో మమ ॥ ౧౮ ॥ తేన చాహమనుజ్ఞాతో మైనాకేన మహాత్మనా । స చాప్యన్తర్హితశ్శైలో మాను
షేణ వపుష్మతా ॥ ౧౯ ॥ శరీరేణ మహాశైలశ్శైలేన చ మహోదధౌ । ఉత్తమం జవమాస్థాయ శేషం పన్థానమా
స్థితః ॥ ౨౦ ॥ తతోఽహం సుచిరం కాలం వేగేనాభ్యగమం పథి । తతః పశ్యామ్యహం దేవీం సురసాం నాగమాతరమ్ ॥ ౨౧ ॥
సముద్రమధ్యే సా దేవీ వచనం మామభాషత । మమ భక్షః ప్రదిష్టస్త్వమమరైర్హరిసత్తమ ॥ ౨౨ ॥ అతస్త్వాం భ
క్షయిష్యామి విహితస్త్వం చిరస్య మే । ఏవముక్తస్సురసయా ప్రాఞ్జలిః ప్రణతః స్థితః ॥ ౨౩ ॥ వివర్ణవదనో భూత్వా
వాక్యం చేదముదీరయమ్ । కృతే రాఘవకార్యే మామాగతం భక్షయదుచితం ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్త్వా తు తాం దేవీం రా
మకార్యం నివేదితం । రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ప్రవిష్టో దణ్డకావనమ్ ॥ ౨౫ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ
పరన్తపః । తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ తస్యాస్సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామ
శాసనాత్ । కర్తుమర్హసి రామస్య సాహాయ్యం విషయే సతీ ॥ ౨౭ ॥ అథవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారి
ణమ్ । ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే ॥ ౨౮ ॥ ఏవముక్తా మయా సా తు సురసా కామరూపిణీ । అ
బ్రవీన్నాతివర్తేత కశ్చిదేష వరో మమ ॥ ౨౯ ॥ ఏవముక్తస్సురసయా దశయోజనమాయతః । తతోఽర్ధగుణవి
స్తారో బభూవాహం క్షణేన తు ॥ ౩౦ ॥ (మాం దృష్ట్వా పర్వతాకారమసహ్యమచలోపమమ్ । చకార సురసా వక్త్రం విం
శద్యోజనమాయతమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఆస్యప్రమాణాదధికం తస్యాః కాయమపూరయం ।) మత్ప్రమాణానురూపం చ వ్యా
దితం తు ముఖం తయా ॥ ౩౨ ॥ తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం త్వాస్యం హ్రస్వం హ్యకరవం వపుః । తస్మిన్ముహూర్తే హ్యభవం పున
రఙ్గుష్ఠమాత్రకః ॥ ౩౩ ॥ అభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిర్గతోఽహం తతః క్షణాత్ । అబ్రవీత్సురసా దేవీ స్వేన రూపే
ణ మాం పునః ॥ ౩౪ ॥ అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ । సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మ
నా ॥ ౩౫ ॥ సుఖీ భవ మహాబాహో ప్రీతాఽస్మి తవ వానర । తతోఽహం సాధు సాధ్వీతి సర్వభూతైః ప్రశంసితః ॥ ౩౬ ॥
తతోఽన్తరిక్షం విపులం ప్లుతోఽహం గరుడో యథా । ఛాయా మే నిగృహీతా చ న చ పశ్యామి కిఞ్చన ॥ ౩౭ ॥ సోఽహం
విగతవేగస్తు దిశో దశ విలోకయన్ । న కిఞ్చ తత్ర పశ్యామి యేన మేఽపహృతా గతిః ॥ ౩౮ ॥ తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా కిం
నామ గగనే మమ । ఈదృశో విఘ్న ఉత్పన్నో రూపం యత్ర న దృశ్యతే ॥ ౩౯ ॥ అధోభాగేన మే దృష్టిశ్శోచతా పా
తితా మయా । తతోఽద్రాక్షమహం భీమాం రాక్షసీం సలిలేశయామ్ ॥ ౪౦ ॥ ప్రహస్య చ మహానాదముక్తోఽహం భీమయా
తయా । అవస్థితమసంభ్రాన్తమిదం వాక్యమశోభనమ్ ॥ ౪౧ ॥ క్వాసి గన్తా మహాకాయ క్షుధితాయా మమేప్సితః ।
భక్షః ప్రీణయ మే దేహం చిరమాహారవర్జితమ్ ॥ ౪౨ ॥ బాఢమిత్యేవ తాం వాణీం ప్రత్యగృహ్ణామహం తతః । వ
ర్ధితశ్చాస్మి సుమహాంస్తస్యాః కాయమపూరయమ్ ॥ ౪౩ ॥ తస్యాశ్చాస్యం మహద్భీమం వర్ధతే మమ భక్షణే । న
చ మాం సా తు బుబుధే మమ వా వికృతం కృతమ్ ॥ ౪౪ ॥ తతోఽహం విపులం రూపం సంక్షిప్య నిమిషాన్తరాత్ । తస్యా

CC-0. Bhagavad Ramanuja National Research Institute, Melukote Collection.

హృదయమాదాయ ప్రపతామి నభస్థలమ్ ॥ ౪౫ ॥ సా విసృష్టభుజా భీమా పపాత లవణాంభసి । మయా పర్వతసంకాశా నికృత్తహృదయా సతీ ॥ ౪౬ ॥ శృణోమి ఖగతానాం చ సిద్ధానాం చారణైస్సహ । రాక్షసీ సింహికా భీమా క్షిప్రం హనుమతా హతా ॥ ౪౭ ॥ తాం హత్వా పునరేవాహం కృత్యమాత్యయికం స్మరన్ । గత్వా చ మహదధ్వానం పశ్యామి నగమణ్డితమ్ ॥ ౪౮ ॥ దక్షిణం తీరముదధేర్లంకా యత్ర చ సా పురీ । అస్తం దినకరే యాతే రక్షసాం నిలయం పురమ్ ॥ ౪౯ ॥ ప్రవిష్టోఽహమవిజ్ఞాతో రక్షోభిర్భీమవిక్రమైః । తత్ర ప్రవిశతశ్చాపి కల్పాన్తఘనసప్రభా ॥ ౫౦ ॥ అట్టహాసం విముంచన్తీ నారీ కాప్యుత్థితా పునః । జిఘాంసన్తీం తతస్తాం తు జ్వలదగ్నిశిరోరుహామ్ ॥ ౫౧ ॥ సవ్యముష్టిప్రహారేణ పరాజిత్య సుభైరవామ్ । ప్రదోషకాలే ప్రవిశం భీతయాహం తయోదితః ॥ ౫౨ ॥ అహం లఙ్కాపురీ వీర నిర్జితా విక్రమేణ తే । యస్మాత్తస్మాద్విజేతాసి సర్వరక్షాంస్యశేషతః ॥ ౫౩ ॥ తత్రాహం సర్వరాత్రం తు విచిన్వన్ జనకాత్మజామ్ । రావణాన్తఃపురగతో న చాపశ్యం సుమధ్యమామ్ ॥ ౫౪ ॥ తతస్సీతామపశ్యంస్తు రావణస్య నివేశనే । శోకసాగరమాసాద్య న పారముపలక్షయే ॥ ౫౫ ॥ శోచతా చ మయా దృష్టం ప్రాకారేణ సమావృతమ్ । కాంచనేన వికృష్టేన గృహోపవనముత్తమమ్ ॥ ౫౬ ॥ స ప్రాకారమవప్లుత్య పశ్యామి బహుపాదపమ్ । అశోకవనికామధ్యే శింశుపాపాదపో మహాన్ ॥ ౫౭ ॥ తమారుహ్య చ పశ్యామి కాంచనం కదలీవనమ్ । అదూరే శింశుపావృక్షాత్పశ్యామి వరవర్ణినీమ్ ॥ ౫౮ ॥ శ్యామాం కమలపత్రాక్షీముపవాసకృశాననామ్ । తదేకవాససంవీతాం రజోధ్వస్తశిరోరుహామ్ ॥ ౫౯ ॥ శోకసన్తాపదీనాంగీం సీతాం భర్తృహితే స్థితామ్ । రాక్షసీభిర్విరూపాభిః క్రూరాభిరభిసంవృతామ్ ॥ మాంసశోణితభక్ష్యాభిర్వ్యాఘ్రీభిర్హరిణీమివ । సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః ॥ ౬౧ ॥ ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచిన్తాపరాయణా । భూమిశయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే ॥ ౬౨ ॥ రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా । కథంచిన్మృగశాబాక్షీ తూర్ణమాసాదితా మయా ॥ ౬౩ ॥ తాం దృష్ట్వా తాదృశీం నారీం రామపత్నీం యశస్వినీమ్ । తత్రైవ శింశుపావృక్షే పశ్యన్నహమవస్థితః ॥ ౬౪ ॥ తతో హలహలాశబ్దం కాంచీనూపురమిశ్రితమ్ । శృణోమ్యధికగమ్భీరం రావణస్య నివేశనే ॥ ౬౫ ॥ తతోఽహం పరమోద్విగ్నస్స్వం రూపం ప్రతిసంహరన్ । అహం తు శింశుపావృక్షే పక్షీవ గహనే స్థితః ॥ ౬౬ ॥ తతో రావణదారాశ్చ రావణశ్చ మహాబలః । తం దేశమభిసంప్రాప్తా యత్ర సీతాభవత్స్థితా ॥ ౬౭ ॥ తం దృష్ట్వాథ వరారోహా సీతా రక్షోగణేశ్వరమ్ । సంకుచ్యోరూ స్తనౌ పీనౌ బాహుభ్యాం పరిరభ్య చ ॥ ౬౮ ॥ ప్రావేపత వరారోహా ప్రవాతే కదళీ యథా । విత్రస్తాం పరమోద్విగ్నాం వీక్షమాణాం తతస్తతః ॥ ౬౯ ॥ త్రాణం కించిదపశ్యన్తీం వేపమానాం మనస్వినీమ్ । తామువాచ దశగ్రీవస్సీతాం పరమదుఃఖితామ్ ॥ ౭౦ ॥ అవాక్ఛిరాః ప్రపతితో బహుమన్యస్వ మామితి । యది చేత్త్వం తు మాం దర్పాన్నాభినందసి గర్వితే ॥ ౭౧ ॥ ద్వౌ మాసావన్తరం సీతే పాస్యామి రుధిరం తవ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౭౨ ॥ ఉవాచ పరమక్రుద్ధా సీతా వచనముత్తమమ్ । రాక్షసాధమ రామస్య భార్యామమితతేజసః ॥ ౭౩ ॥ ఇక్ష్వాకుకులనాథస్య స్నుషాం దశరథస్య చ । అవాచ్యం వదతో జిహ్వా కథం న పతితా తవ ॥ ౭౪ ॥ కింస్విద్వీర్యం తవానార్య యో మాం భర్తురసన్నిధౌ । అపహృత్యాగతః పాప తేనాదృష్టో మహాత్మనా ॥ ౭౫ ॥ న త్వం రామస్య సదృశో దాస్యేఽప్యస్య న యుజ్యసే । యజ్ఞీయస్సత్యవాదీ చ రణశ్లాఘీ చ రాఘవః ॥ ౭౬ ॥ జానక్యా పరుషం వాక్యమేవముక్తో దశాననః । జజ్వాల సహసా కోపాచ్చితాస్థ ఇవ పావకః ॥ ౭౭ ॥ వివృత్య నయనే క్రూరే ముష్టిముద్యమ్య దక్షిణమ్ । మైథిలీం హన్తుమారబ్ధః స్త్రీభిర్హాహాకృతం తదా ॥ ౭౮ ॥ స్త్రీణాం మధ్యాత్సముత్పత్య తస్య భార్యా దురాత్మనః । వరా మండోదరీ నామ తయా స ప్రతిషేధితః ॥ ౭౯ ॥ ఉక్తశ్చ మధురాం వాణీం తయా స మదనా

ర్గతః। సీతయా తవ కిం కార్యం మహేంద్రసమవిక్రమ ॥ ౮౦ ॥ దేవగంధర్వకన్యాభిర్యక్షకన్యాభిరేవ చ । సార్ధం ప్రభో రమస్వేహ సీతయా కిం కరిష్యసి ॥ ౮౧ ॥ తతస్తాభిస్సమేతాభిర్నారీభిస్స మహాబలః । ప్రసాద్య సహసా నీతో భవనం స్వం నిశాచరః ॥ ౮౨ ॥ యాతే తస్మిన్దశగ్రీవే రాక్షస్యో వికృతాననాః । సీతాం నిర్భర్త్సయామాసుర్వాక్యైః క్రూరైస్సుదారుణైః ॥ ౮౩ ॥ తృణవద్భాషితం తాసాం గణయామాస జానకీ । గర్జితం చ తదా తాసాం సీతాం ప్రాప్య నిరర్థకం ॥ ౮౪ ॥ వృథా గర్జితనిశ్చేష్టా రాక్షస్యః పిశితాశనాః । రావణాయ శశంసుస్తాస్సీతాధ్యవసితం మహత్ ॥ ౮౫ ॥ తతస్తాస్సహితాస్సర్వా విహతాశా నిరుద్యమాః । పరిక్షిప్య సమన్తాత్తాం నిద్రావశముపాగతాః ॥ ౮౬ ॥ తాసు చైవ ప్రసుప్తాసు సీతా భర్తృహితే రతా । విలప్య కరుణం దీనా ప్రరురోద సుదుఃఖితా ॥ ౮౭ ॥ తాసాం మధ్యాత్సముత్థాయ త్రిజటా వాక్యమబ్రవీత్ । ఆత్మానం ఖాదత క్షిప్రం న సీతాం భక్షయిష్యథ ॥ ౮౮ ॥ జనకస్యాత్మజాం సాధ్వీం స్నుషాం దశరథస్య చ । స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః ॥ ౮౯ ॥ రక్షసాం చ వినాశాయ భర్తురస్యా జయాయ చ । అలమేషా పరిత్రాతుం రాఘవాద్రాక్షసీగణమ్ ॥ ౯౦ ॥ అభియాచామ వైదేహీమేతద్ధి మమ రోచతే । యస్యా హ్యేవంవిధస్స్వప్నో దుఃఖితాయాః ప్రదృశ్యతే ॥ ౯౧ ॥ సా దుఃఖైర్వివిధైర్ముక్తా సుఖమాప్నోత్యనుత్తమం । ప్రణిపాతప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౯౨ ॥ తతస్సా హ్రీమతీ బాలా భర్తుర్విజయహర్షితా । అవోచద్యది తత్తథ్యం భవేయం శరణం హి వః ॥ ౯౩ ॥ తాం చాహం తాదృశీం దృష్ట్వా సీతాయా దారుణాం దశాం । చింతయామాస విక్రాంతో న చ మే నిర్వృతం మనః ॥ ౯౪ ॥ సంభాషణార్థే చ మయా జానక్యాశ్చింతితో విధిః । ఇక్ష్వాకూణాం హి వంశస్తు తతో మమ పురస్కృతః ॥ ౯౫ ॥ శ్రుత్వా తు గదితాం వాచం రాజర్షిగణపూజితాం । ప్రత్యభాషత మాం దేవీ బాష్పైః పిహితలోచనా ॥ ౯౬ ॥ కస్త్వం కేన కథం చేహ ప్రాప్తో వానరపుంగవ । కా చ రామేణ తే ప్రీతిస్తన్మే శంసితుమర్హసి ॥ ౯౭ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా అహమప్యబ్రువం పునః । దేవి రామస్య భర్తుస్తే సహాయో భీమవిక్రమః ॥ ౯౮ ॥ సుగ్రీవో నామ విక్రాంతో వానరేంద్రో మహాబలః । తస్య మాం విద్ధి భృత్యం త్వం హనూమంతమిహాగతమ్ ॥ ౯౯ ॥ భర్త్రాహం ప్రేషితస్తుభ్యం రామేణాక్లిష్టకర్మణా । ఇదం చ పురుషవ్యాఘ్రః శ్రీమాన్దాశరథిస్స్వయమ్ ॥ ౧౦౦ ॥ అంగులీయమభిజ్ఞానమదాత్తుభ్యం యశస్విని । తదిచ్ఛామి త్వయాజ్ఞప్తం దేవి కింకరవాణ్యహం ॥ ౧౦౧ ॥ రామలక్ష్మణయోః పార్శ్వం నయామి త్వాం కిముత్తరం । ఏతచ్ఛ్రుత్వా విదిత్వా చ సీతా జనకనందినీ ॥ ౧౦౨ ॥ ఆహ రావణముత్సాద్య రాఘవో మాం నయత్వితి । ప్రణమ్య శిరసా దేవీమహమార్యామనిందితాం ॥ ౧౦౩ ॥ రాఘవస్య మనోహ్లాదమభిజ్ఞానమయాచిషమ్ । అథ మామబ్రవీత్సీతా గృహ్యతామయముత్తమః ॥ ౧౦౪ ॥ మణిర్యేన మహాబాహూ రామస్త్వాం బహుమన్యతే । ఇత్యుక్త్వా తు వరారోహా మణిప్రవరమద్భుతం ॥ ౧౦౫ ॥ ప్రాయచ్ఛత్పరమోద్విగ్నా వాచా మాం సందిదేశ హ । తతస్తస్యై ప్రణమ్యాహం రాజపుత్ర్యై సమాహితః ॥ ౧౦౬ ॥ ప్రదక్షిణం పరిక్రామమిహాభ్యుద్గతమానసః । ఉక్తోహం పునరేవేదం నిశ్చిత్య మనసా తయా ॥ ౧౦౭ ॥ హనూమన్మమ వృత్తాంతం వక్తుమర్హసి రాఘవే । యథా శ్రుత్వైవ నచిరాత్తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ సుగ్రీవసహితౌ వీరావుపేయాతాం తథా కురు । యద్యన్యథా భవేదేతద్ద్వౌ మాసౌ జీవితం మమ ॥ ౧౦౮ ॥ న మాం ద్రక్ష్యతి కాకుత్స్థో మ్రియే సాహమనాథవత్ । తచ్ఛ్రుత్వా కరుణం వాక్యం క్రోధో మామభ్యవర్తత ॥ ౧౦౯ ॥ ఉత్తరం చ మయా దృష్టం కార్యశేషమనంతరం । తతోవర్ధత మే కాయస్తదా పర్వతసన్నిభః ॥ ౧౧౦ ॥ యుద్ధకాంక్షీ వనం తచ్చ వినాశయితుమారభే । తద్భగ్నం వనషండం తు భ్రాంతత్రస్తమృగద్విజం ॥ ౧౧౧ ॥ ప్రతిబుద్ధా నిరీక్షంతే రాక్షస్యో వికృతాననాః । మాం చ దృష్ట్వా వనే తస్మిన్సమాగమ్య తతస్తతః ॥ ౧౧౨ ॥ తాస్సమభ్యాగతాః క్షిప్రం రావ

ణాయాచచక్షిరే । రాజన్వనమిదంమగ్నం తవభగ్నందురాత్మనా ॥ ౧౧౪ ॥ వానరేణహ్యవిజ్ఞాయతవవీర్యం మహా
బల । దుర్బుద్ధిస్తస్యరాజేంద్ర తవవిప్రియకారిణః ॥ ౧౧౫ ॥ వధమాజ్ఞాపయక్షిప్రం యథాసౌ విలయం వ్రజేత్ ।
తచ్ఛ్రుత్వారాక్షసేంద్రేణవిసృష్టాభృశదుర్జయాః ॥ ౧౧౬ ॥ రాక్షసాఃకింకరానామ రావణస్యమనోనుగాః । తే
షామశీతిసాహస్రం శూలముద్గరపాణినాం ॥ ౧౧౭ ॥ మయాతస్మిన్వనోద్దేశే పరిఘేణనిషూదితం । తేషాంతు హత
శేషాయే తేగత్వాలఘువిక్రమాః ॥ ౧౧౮ ॥ నిహతంచమయాసైన్యంరావణాయాచచక్షిరే । తతో మే బుద్ధిరుత్ప
న్నా చైత్యప్రాసాదమాక్రమం ॥ ౧౧౯ ॥ తత్రస్థాన్రాక్షసాన్హత్వా శతం స్తంభేనవైపునః । లలామభూతోలంకా
యాః మయావిధ్వంసితోరుషా ॥ ౧౨౦ ॥ తతఃప్రహస్తస్యసుతం జంబుమాలినమాదిశత్ । రాక్షసైర్బహుభిస్సార్ధం
ఘోరరూపైర్భయానకైః ॥ ౧౨౧ ॥ తమహంబలసమ్పన్నం రాక్షసంరణకోవిదం । పరిఘేణాతిఘోరేణసూదయామి
సహానుగమ్ ॥ ౧౨౨ ॥ తచ్ఛ్రుత్వారాక్షసేంద్రస్తు మంత్రిపుత్రాన్మహాబలాన్ । పదాతిబలసమ్పన్నాన్ప్రేషయా
మాస రావణః ॥ ౧౨౩ ॥ పరిఘేణైవతాన్సర్వాన్నయామియమసాదనం । మంత్రిపుత్రాన్హతాంఛ్రుత్వా సమరే
లఘువిక్రమాన్ ॥ ౧౨౪ ॥ పంచసేనాగ్రగాంఛూరాన్ప్రేషయామాసరావణః । తానహంసహసైన్యాన్వైసర్వా
నేవాభ్యసూదయం ॥ ౧౨౫ ॥ తతఃపునర్దశగ్రీవఃపుత్రమక్షంమహాబలం । బహుభీరాక్షసైస్సార్ధం ప్రేషయామా
ససంయుగే ॥ ౧౨౬ ॥ తంతుమండోదరీపుత్రం కుమారంరణపండితం । సహసాఖంసముత్క్రాంతం పాదయోశ్చ
గృహీతవాన్ ॥ ౧౨౭ ॥ చర్మాసినంశతగుణం భ్రామయిత్వావ్యపేషయం । తమక్షమాగతంభగ్నంనిశమ్యసదశాన
నః ॥ ౧౨౮ ॥ తతఇంద్రజితంనామ ద్వితీయంరావణస్సుతమ్ । వ్యాదిదేశసుసంక్రుద్ధో బలినంయుద్ధదుర్మదమ్ ॥ ౧౨౯ ॥
తచ్చాప్యహంబలంసర్వం తంచరాక్షసపుంగవం । నష్టౌజసంరణేకృత్వా పరం హర్షముపాగమం ॥ ౧౩౦ ॥ సుమహ
తాపిమహాబాహుః ప్రత్యయేనమహాబలః । ప్రేషితోరావణేనైవసహవీరైర్మదోత్కటైః ॥ ౧౩౧ ॥ సోవిషహ్యం
హిమాంబుద్ధ్వా స్వబలంచావమర్దితం । బ్రాహ్మేణాస్త్రేణసతుమాం ప్రాబధ్నాచ్చాతివేగితః ॥ ౧౩౨ ॥ రజ్జుభి
శ్చాభిబధ్నంతితతోమాంతత్రరాక్షసాః । రావణస్యసమీపంచ గృహీత్వామాముపానయన్ ॥ ౧౩౩ ॥ దృష్ట్వాసం
భాషితశ్చాహం రావణేనదురాత్మనా । పృష్టశ్చలంకాగమనం రాక్షసానాంచతంవధం ॥ ౧౩౪ ॥ తత్సర్వంచ మ
యాతత్రసీతార్థమితిజల్పితం । అస్యాహందర్శనాకాంక్షీ ప్రాప్తస్త్వద్భవనంవిభో ॥ ౧౩౫ ॥ మారుతస్యౌరసఃపు
త్రో వానరోహనుమానహం । రామదూతంచమాంవిద్ధిసుగ్రీవసచివంకపిం ॥ ౧౩౬ ॥ సోహందూత్యేనరామస్యత్వ
త్సకాశమిహాగతః । సుగ్రీవశ్చమహాతేజాస్సత్వాంకౌశలమబ్రవీత్ ॥ ౧౩౭ ॥ ధర్మార్థకామసహితంహితంపథ్యము
వాచహ । వసతోఋశ్యమూకేమే పర్వతేవిపులద్రుమే ॥ ౧౩౮ ॥ రాఘవోరణవిక్రాంతో మిత్రత్వం సముపాగ
తః । తేనమేకథితంరాజ్ఞాభార్యామేరక్షసాహృతా ॥ ౧౩౯ ॥ తత్రసాహాయ్యమస్మాకం కార్యంసర్వాత్మనాత్వ
యా । మయాచకథితంతస్మై వాలినశ్చవధంప్రతి ॥ ౧౪౦ ॥ తత్రసాహాయ్యహేతోర్మేసమయం కర్తుమర్హసి ।
వాలినాహృతరాజ్యేన సుగ్రీవేణమహాప్రభుః ॥ ౧౪౧ ॥ చక్రేఽగ్నిసాక్షికంసఖ్యం రాఘవస్సహలక్ష్మణః । తేనవాలిన
ముత్పాట్యశరణైకేనసంయుగే ॥ ౧౪౨ ॥ వానరాణాంమహారాజః కృతస్సప్లవతాంప్రభుః । తస్య సాహాయ్యమస
స్మాభిః కార్యంసర్వాత్మనాత్విహ ॥ ౧౪౩ ॥ తేనప్రస్థాపితస్తుభ్యం సమీపమిహధర్మతః । క్షిప్రమానీయతాం సీ
తా దీయతాంరాఘవాయచ ॥ ౧౪౪ ॥ యావన్నహరయోవీరావిధమంతిబలంతవ । వానరాణాంప్రభావోపి న
కేనవిదితఃపురా ॥ ౧౪౫ ॥ దేవతానాంసకాశంచ యే గచ్ఛంతి నిమంత్రితాః । ఇతి వానరరాజస్త్వామాహేత్యభి
హితో మయా ॥ ౧౪౬ ॥ మామైక్షతతతఃక్రుద్ధశ్చక్షుషాప్రదహన్నివ । తేనవధ్యోహమాజ్ఞప్తోరక్షసారౌద్రకర్మణా ॥

సత్ప్రభావమవిజ్ఞాయ రావణేన దురాత్మనా । తతో విభీషణో నామ తస్య భ్రాతా మహామతిః ॥ ౧౪౮ ॥ తేన రాక్ష
సరాజోఽసౌ యాచితో మమ కారణాత్ । నైవం రాక్షసశార్దూల త్యజ్యతామేష నిశ్చయః ॥ ౧౪౯ ॥ రాజశాస్త్రవ్యపే
తో హి మార్గస్సంసేవ్యతే త్వయా । దూతవధ్యా న దృష్టా హి రాజశాస్త్రేషు రాక్షస ॥ ౧౫౦ ॥ దూతేన వేదితవ్యం చ
యథార్థం హితవాదినా । సుమహత్యపరాధేఽపి దూతస్యాతులవిక్రమ ॥ ౧౫౧ ॥ విరూపకరణం దృష్టం వధో నాస్తీహ
శాస్త్రతః । విభీషణేనైవముక్తో రావణస్సందిదేశ తాన్ ॥ ౧౫౨ ॥ రాక్షసానేతదేవాస్య లాఙ్గూలం దహ్యతామి
తి । తతస్తస్య వచశ్శ్రుత్వా మమ పుచ్ఛం సమన్తతః ॥ ౧౫౩ ॥ వేష్టితం శణవల్కైశ్చ జీర్ణైః కార్పాసజైః పటైః ॥
రాక్షసాస్సిద్ధసన్నాహాస్తతస్తే చణ్డవిక్రమాః ॥ ౧౫౪ ॥ తదాదీప్యన్త మే పుచ్ఛం నిఘ్నన్తః కాష్ఠముష్టిభిః । బద్ధస్య
బహుభిః పాశైర్యన్త్రితస్య చ రాక్షసైః ॥ ౧౫౫ ॥ తతస్తే రాక్షసాశ్శూరా బద్ధం మామగ్నిసంవృతమ్ । అఘోషయన్రా
జమార్గే నగరద్వారమాగతాః ॥ ౧౫౬ ॥ తతోఽహం సుమహద్రూపం సంక్షిప్య పునరాత్మనః । మోచయిత్వా చ తం
బన్ధం ప్రకృతిస్థః స్థితః పునః ॥ ౧౫౭ ॥ ఆయసం పరిఘం గృహ్య తాని రక్షాంస్యసూదయమ్ । తతస్తన్నగరద్వా
రం వేగేనాప్లుతవానహమ్ ॥ ౧౫౮ ॥ పుచ్ఛేన చ ప్రదీప్తేన తాం పురీం సాట్టగోపురామ్ । దహామ్యహమసంభ్రాన్తో
యుగాన్తాగ్నిరివ ప్రజాః ॥ ౧౫౯ ॥ తతో మే హ్యభవత్త్రాసో లఙ్కాం దగ్ధాం సమీక్ష్య తు । వినష్టా జానకీ వ్యక్తం న హ్య
దగ్ధః ప్రదృశ్యతే ॥ ౧౬౦ ॥ లఙ్కాయాః కశ్చిదుద్దేశస్సర్వా భస్మీకృతా పురీ । దహతా చ మయా లఙ్కాం దగ్ధా సీతా
న సంశయః ॥ ౧౬౧ ॥ రామస్య హి మహత్కార్యం మయేదం వితథీకృతమ్ । ఇతి శోకసమావిష్టశ్చిన్తామహముపాగతః ॥
అథాహం వాచమశ్రౌషం చారణానాం శుభాక్షరామ్ । జానకీ న చ దగ్ధేతి విస్మయోదన్తభాషిణామ్ ॥ ౧౬౩ ॥ తతో మే
బుద్ధిరుత్పన్నా శ్రుత్వా తామద్భుతాం గిరమ్ । అదగ్ధా జానకీత్యేవం నిమిత్తైశ్చోపలక్షితా ॥ ౧౬౪ ॥ దీప్యమానే తు
లాఙ్గూలే న మాం దహతి పావకః । హృదయం చ ప్రహృష్టం మే వాతాస్సురభిగన్ధినః ॥ ౧౬౫ ॥ తైర్నిమిత్తైశ్చ దృ
ష్టార్థైః కారణైశ్చ మహాగుణైః । ఋషివాక్యైశ్చ సిద్ధార్థైరభవం హృష్టమానసః ॥ ౧౬౬ ॥ పునర్దృష్ట్వా చ వైదే
హీం విసృష్టశ్చ తయా పునః । తతః పర్వతమాసాద్య తత్రారిష్టమహం పునః ॥ ౧౬౭ ॥ ప్రతిప్లవనమారేభే యుష్మ
ద్దర్శనకాఙ్క్షయా । తతః పవనచన్ద్రార్కసిద్ధగన్ధర్వసేవితమ్ ॥ ౧౬౮ ॥ పన్థానమహమాక్రమ్య భవతో దృష్ట
వానిహ । రాఘవస్య ప్రభావేన భవతాం చైవ తేజసా ॥ ౧౬౯ ॥ సుగ్రీవస్య చ కార్యార్థం మయా సర్వమనుష్ఠితమ్ ।
ఏతత్సర్వం మయా తత్ర యథావదుపపాదితమ్ ॥ ౧౭౦ ॥ మయా యన్న కృతం కర్మ తత్సర్వం కర్తుమర్హథ ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే అష్టపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౫౮ ॥ ౨౧౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతదాఖ్యాయ తత్సర్వం హనూమాన్మారుతాత్మజః । భూయస్సముపచక్రామ
వచనం వక్తుముత్తరమ్ ॥ ౧ ॥ సఫలో రాఘవోద్యోగస్సుగ్రీవస్య చ సమ్భ్రమః । శీలమాసాద్య సీతాయా మమ చ ప్రవ
ణం మనః ॥ ౨ ॥ తపసా ధారయేల్లోకాన్క్రుద్ధో వా నిర్దహేదపి । సర్వథాతిప్రవృద్ధోఽసౌ రావణో రాక్షసాధిపః ॥
తస్య తాం స్పృశతో గాత్రం తపసా న వినాశితమ్ । న తదగ్నిశిఖా కుర్యాత్సంస్పృష్టా పాణినా సతీ ॥ ౪ ॥ జనకస్యాత్మజా
కుర్యాద్యత్క్రోధకలుషీకృతా । జామ్బవత్ప్రముఖాన్సర్వాననుజ్ఞాప్య మహాకపీన్ ॥ ౫ ॥ అస్మిన్నేవంగతే కార్యే భవ
తాం చ నివేదితే । న్యాయ్యం స్మ సహ వైదేహ్యా ద్రష్టుం తౌ పార్థివాత్మజౌ ॥ ౬ ॥ అహమేకోఽపి పర్యాప్తస్సరాక్షసగ
ణాం పురీమ్ । తాం లఙ్కాం తరసా హన్తుం రావణం చ మహాబలమ్ ॥ ౭ ॥ కిం పునస్సహితో వీరైర్బలవద్భిః కృతాత్మభిః ।
కృతాస్త్రైః ప్లవగైశ్శక్తైర్భవద్భిర్విజయైషిభిః ॥ ౮ ॥ అహం తు రావణం యుద్ధే ససైన్యం సపురస్సరమ్ । సహపుత్రం వధి
ష్యామి సహోదరయుతం రిపుమ్ ॥ ౯ ॥ బ్రాహ్మమైన్ద్రం చ రౌద్రం చ వాయవ్యం వారుణం తథా । యది శక్రజితోఽస్త్రాణి దు

ర్నిరీక్షణి సంయుగే । తాన్యహం విధమిష్యామి నిహనిష్యామి రాక్షసాన్ । భవతామభ్యనుజ్ఞాతో విక్రమో మేరుణర్ధి
తం ॥౧౧॥ మయాతులా విసృష్టా హి శైలవృష్టిర్నిరన్తరా । దేవానపి రణే హన్యాత్కిం పునస్తాన్నిశాచరాన్ ॥౧౨॥ సాగ
రోప్యతియాద్వేలాం మన్దరః ప్రచలేదపి । న జామ్బవన్తం సమరే కమ్పయేదరివాహినీ ॥ ౧౩ ॥ సర్వరాక్షససఙ్ఘానాం
రాక్షసా యే చ పూర్వకాః । అలమేకో వినాశాయ వీరో వాలిసుతః కపిః ॥ ౧౪ ॥ పనసస్యోరువేగేన నీలస్య చ మహాత్మనః ।
మన్దరోప్యవశీర్యేత కిం పునర్యుధి రాక్షసాః ॥ ౧౫ ॥ సదేవాసురయక్షేషు గన్ధర్వోరగపక్షిషు । మైన్దస్య ప్రతియోద్ధా
రంశం సతద్వివిదస్య వా ॥ ౧౬ ॥ అశ్విపుత్రౌ మహాభాగావేతౌ ప్లవగసత్తమౌ । ఏతయోః ప్రతియోద్ధారం న పశ్యామి
రణాజిరే ॥౧౭॥ పితామహవరోత్సేకాత్పరమం దర్పమాస్థితౌ । అమృతప్రాశినావేతౌ సర్వవానరసత్తమౌ ॥౧౮॥ అశ్వి
నోర్మాననార్థం హి సర్వలోకపితామహః । సర్వావధ్యత్వమతులమనయోర్దత్తవాన్పురా ॥ ౧౯ ॥ వరోత్సేకేన
మత్తౌ చ ప్రమథ్య మహతీం చమూమ్ । సురాణామమృతం వీరౌ పీతవన్తౌ ప్లవంగమౌ ॥ ౨౦ ॥ ఏతావేవ హి
సఙ్క్రుద్ధౌ సవాజిరథకుఞ్జరామ్ । లఙ్కాం నాశయితుం శక్తౌ సర్వే తిష్ఠన్తు వానరాః ॥ ౨౧ ॥ మయైవ
నిహతా లఙ్కా దగ్ధా భస్మీకృతా పునః । రాజమార్గేషు సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా ॥ ౨౨ ॥ జయత్య
తిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ ౨౩ ॥ అహం కోసలరా
జస్య దాసః పవనసంభవః । హనూమానితి సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా ॥ ౨౪ ॥ అశోకవనికామధ్యే రా
వణస్య దురాత్మనః । అధస్తాచ్ఛింశపావృక్షే సాధ్వీ కరుణమాస్థితా ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసీభిః పరివృతా శోకసం
తాపకర్శితా । మేఘలేఖాపరివృతా చన్ద్రలేఖేవ నిష్ప్రభా ॥ ౨౬ ॥ అచిన్తయన్తీ వైదేహీ రావణం బలదర్పితం ।
పతివ్రతా చ సుశ్రోణీ అవష్టబ్ధా చ జానకీ ॥ ౨౭ ॥ అనురక్తా హి వైదేహీ రామం సర్వాత్మనా శుభా । అనన్యచిత్తా
రామే చ పౌలోమీవ పురందరే ॥ ౨౮ ॥ తదేకవాససంవీతా రజోధ్వస్తా తథైవ చ । శోకసంతాపదీనాంగీ సీతా భ
ర్తృహితే రతా ॥ ౨౯ ॥ సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః । రాక్షసీభిర్విరూపాభిర్దృష్టా హి
ప్రమదావనే ॥౩౦॥ ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచిన్తాపరాయణా । అధశ్శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే ॥ ౩౧ ॥
రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా । కథంచిన్మృగశాబాక్షీ విశ్వాసముపపాదితా ॥ ౩౨ ॥ తతస్సం
భాషితా చైవ సర్వమర్థం చ దర్శితా । రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతిముపాగతా ॥ ౩౩ ॥ నియతస్సముదా
చారో భక్తిర్భర్తరి చోత్తమా । యన్న హన్తి దశగ్రీవం స మహాత్మా కృతాగసమ్ ॥ ౩౪ ॥ (సర్వథా సీతయా దగ్ధస్త
పసా స నిశాచరః ।) నిమిత్తమాత్రం రామస్తు వధే తస్య భవిష్యతి ॥ ౩౫ ॥ సా ప్రకృత్యైవ తన్వంగీ తద్వియోగాచ్చ క
ర్శితా । ప్రతిపత్పాఠశీలస్య విద్యేవ తనుతాం గతా ॥ ౩౬ ॥ ఏవమాస్తే మహాభాగా సీతా శోకపరాయణా । యదత్ర
ప్రతికర్తవ్యం తత్సర్వం ప్రతిపాద్యతామ్ ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥౩౧౧॥ ౬౨౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాలిసూనురభాషత । అయుక్తం తు వినా దేవీం దృ
ష్టవద్భిశ్చ వానరాః ॥ ౧ ॥ సమీపం గన్తుమస్మాభీ రాఘవస్య మహాత్మనః । దృష్టా దేవీ న చానీతా ఇతి తత్ర నివేదనం ॥
అయుక్తమివ పశ్యామి భవద్భిః ఖ్యాతవిక్రమైః । న హి నః ప్లవనే కశ్చిన్నాపి కశ్చిత్పరాక్రమే ॥ ౩ ॥ తుల్యస్సామర
దైత్యేషు లోకేషు హరిసత్తమాః । తేష్వేవం హతవీరేషు రాక్షసేషు హనూమతా ॥ ౪ ॥ కిమన్యదత్ర కర్తవ్యం
గృహీత్వా యామ జానకీం । తమేవం కృతసంకల్పం జాంబవాన్హరిసత్తమః ॥ ౫ ॥ ఉవాచ పరమప్రీతో వాక్యమర్థ
వదర్థవిత్ ॥ ఓమ్ ॥ న తావదేషా మతిరక్షమా నో యథా భవాన్పశ్యతి రాజపుత్ర । యథా తు రామస్య మతిర్నివిష్టా
తథా భవాన్పశ్యతు కార్యసిద్ధిమ్ ॥ ౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౧౪ ॥ ౪౨౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో జాంబవతో వాక్య మగృహ్ణన్త వనౌకసః । అఙ్గదప్రముఖా వీరా హనూమాంశ్చ మహాకపిః ॥ ౧ ॥ ప్రీతిమన్తస్తతస్సర్వే వాయుపుత్రపురస్సరాః । మహేన్ద్రాద్రిం పరిత్యజ్య పుప్లువుః ప్లవగర్షభాః ॥ ౨ ॥ మేరుమందరసంకాశా మత్తా ఇవ మహాగజాః । ఛాదయన్త ఇవాకాశం మహాకాయా మహాబలాః ॥ ౩ ॥ సభాజ్యమానం భూతైస్త మాత్మవన్తం మహాబలం । హనూమన్తం మహావేగం వహన్త ఇవ దృష్టిభిః ॥ ౪ ॥ రాఘవే చార్థనిర్వృత్తిం కర్తుం చ పరమం యశః । సమాధాయ సమృద్ధార్థాః కర్మసిద్ధిభిరున్నతాః ॥ ౫ ॥ ప్రియాఖ్యానోన్ముఖాస్సర్వే సర్వే యుద్ధాభినందినః । సర్వే రామప్రతీకారే నిశ్చితార్థా మనస్వినః ॥ ౬ ॥ ప్లవమానాః ఖమాప్లుత్య తతస్తే కాననౌకసః । నన్దనోపమమాసేదుర్వనం ద్రుమలతాయుతం ॥ ౭ ॥ యత్తన్మధువనం నామ సుగ్రీవస్యాభిరక్షితం । అధృష్యం సర్వభూతానాం సర్వభూతమనోహరం ॥ ౮ ॥ యద్రక్షతి మహావీర్య స్సదా దధిముఖః కపిః । మాతులః కపిముఖ్యస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౯ ॥ తే తద్వనముపాగమ్య బభూవుః పరమోత్కటాః । వానరా వానరేన్ద్రస్య మనః కాన్తతమం మహత్ ॥ ౧౦ ॥ తతస్తే వానరా హృష్టా దృష్ట్వా మధువనం మహత్ । కుమారమభ్యయాచన్త మధూని మధుపింగళాః ॥ ౧౧ ॥ తతః కుమారస్తాన్వృద్ధాన్జాంబవత్ప్రముఖాన్కపీన్ । అనుమాన్య దదౌ తేషాం నిసర్గం మధుభక్షణే ॥ ౧౨ ॥ తతశ్చానుమతాస్సర్వే సంప్రహృష్టా వనౌకసః । ముదితాః ప్రేరితాశ్చాపి ప్రనృత్యన్తోఽభవంస్తతః ॥ ౧౩ ॥ గాయన్తి కేచిత్ప్రణమన్తి కేచిన్నృత్యన్తి కేచిత్ప్రహసన్తి కేచిత్ । పతన్తి కేచిద్విచరన్తి కేచిత్ప్లవన్తి కేచిత్ప్రలపన్తి కేచిత్ ॥ ౧౪ ॥ పరస్పరం కేచిదుపాశ్రయన్తే పరస్పరం కేచిదుపాక్రమన్తే । పరస్పరం కేచిదుపబ్రువన్తే పరస్పరం కేచిదుపారమన్తే ॥ ౧౫ ॥ ద్రుమాద్ద్రుమం కేచిదభిద్రవన్తే క్షితౌ నగాగ్రాన్నిపతన్తి కేచిత్ । మహీతలాత్కేచిదుదీర్ణవేగా మహాద్రుమాగ్రాణ్యభిసంపతన్తి ॥ ౧౬ ॥ గాయన్తమన్యః ప్రహసన్నుపైతి హసన్తమన్యః ప్రరుదన్నుపైతి । రుదన్తమన్యః ప్రణుదన్నుపైతి నుదన్తమన్యః ప్రణదన్నుపైతి ॥ సమాకులం తత్కపిసైన్యమాసీన్మధుప్రపానోత్కటసత్త్వచేష్టం । న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ మత్తో న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ తృప్తః ॥ ౧౮ ॥ తతో వనం తైః పరిభక్ష్యమాణం ద్రుమాంశ్చ విధ్వంసితపత్రపుష్పాన్ । సమీక్ష్య కోపాద్దధివక్త్రనామా నివారయామాస కపిః కపీంస్తాన్ ॥ ౧౯ ॥ స తైః ప్రవృద్ధైః పరిభర్త్స్యమానో వనస్య గోప్తా హరివీరవృద్ధః । చకార భూయో మతిముగ్రతేజా వనస్య రక్షాం ప్రతి వానరేభ్యః ॥ ౨౦ ॥ ఉవాచ కాంశ్చిత్పరుషాణి ధృష్టమసక్తమన్యాంశ్చ తలైర్జఘాన । సమేత్య కైశ్చిత్కలహం చకార తథైవ సామ్నోపజగామ కాంశ్చిత్ ॥ ౨౧ ॥ స తైర్మదాత్సంపరివార్య వాక్యైర్బలాచ్చ తేన ప్రతివార్యమాణైః । ప్రధర్షితస్త్యక్తభయైస్సమేత్య ప్రకృష్యతే చాప్యనవేక్ష్య దోషం ॥ ౨౨ ॥ నఖైస్తుదన్తో దశనైర్దశన్త స్తలైశ్చ పాదైశ్చ సమాపయన్తః । మదాత్కపిం తం కపయస్సమగ్రా మహావనం నిర్విషయం చ చక్రుః ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౧ ॥ ౨౩౪౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తానువాచ హరిశ్రేష్ఠో హనూమాన్వానరర్షభః । అవ్యగ్రమనసో యూయం మధు సేవత వానరాః ॥ ౧ ॥ అహమావారయిష్యామి యుష్మాకం పరిపంథినః । శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం హరీణాం ప్రవరోఽఙ్గదః ॥ ౨ ॥ ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్మా పిబన్తు హరయో మధు । అవశ్యం కృతకార్యస్య వాక్యం హనుమతో మయా ॥ ౩ ॥ అకార్యమపి కర్తవ్యం కిమఙ్గ పునరీదృశమ్ । అఙ్గదస్య ముఖాచ్ఛ్రుత్వా వచనం వానరర్షభాః ॥ ౪ ॥ సాధు సాధ్వితి సంహృష్టా వానరాః ప్రత్యపూజయన్ । పూజయిత్వాఙ్గదం సర్వే వానరా వానరర్షభమ్ ॥ ౫ ॥ జగ్ముర్మధువనం యత్ర నదీవేగ ఇవ ద్రుతమ్ । తే ప్రవిష్టా మధువనం పాలానాక్రమ్య వీర్యతః ॥ ౬ ॥ అతిసర్గాచ్చ పటవో దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ మైథిలీం । పపుస్సర్వే మధు తదా రసవత్ఫలమాదదుః ॥ ౭ ॥ ఉత్పత్య చ తతస్సర్వే

వనపాలాంత్సమాగతాన్ । తాడయంతిస్మ శతశస్సక్తాన్మధువనే తదా ॥ ౮ ॥ మధూని ద్రోణమాత్రాణి బాహుభిః పరిగృహ్య తే । పిబంతి సహితాస్సర్వే నిఘ్నంతిస్మ తథాపరే ॥ ౯ ॥ కేచిత్పీత్వాపవిధ్యన్తి మధూని మధుపిఙ్గళాః । మధూచ్ఛిష్టేన కేచిచ్చ జఘ్నురన్యోన్యముత్కటాః ॥ ౧౦ ॥ అపరే వృక్షమూలేతు శాఖాంగృహ్య వ్యవస్థితాః । అత్యర్థంచ మదగ్లానాః పర్ణాన్యాస్తీర్య శేరతే ॥ ౧౧ ॥ ఉన్మత్తభూతాః ప్లవగా మధుమత్తాశ్చ హృష్టవత్ । క్షిపంతిచ తదాన్యోన్యం స్ఖలంతిచ తథాపరే ॥ ౧౨ ॥ కేచిత్క్ష్వేళాం ప్రకుర్వంతి కేచిత్కూజంతి హృష్టవత్ । హరయో మధునామత్తాః కేచిత్సుప్తా మహీతలే ॥ ౧౩ ॥ కృత్వా కేచిద్ధసంత్యన్యే కేచిత్కుర్వంతి చేతరత్ । కృత్వా కేచిద్వదంత్యన్యే కేచిద్బుధ్యంతి చేతరత్ ॥ ౧౪ ॥ యేఽప్యత్ర మధుపాలాస్స్యుః ప్రేష్యా దధిముఖస్య తు । తేఽపి తైర్వానరైర్భీమైః ప్రతిషిద్ధా దిశో గతాః ॥ ౧౫ ॥ జానుభిస్తు ప్రకృష్టాశ్చ దేవమార్గంచ దర్శితాః । అబ్రువన్పరమోద్విగ్నా గత్వా దధిముఖం వచః ॥ ౧౬ ॥ హనూమతా దత్తవరైర్హతం మధువనం బలాత్ । వయంచ జానుభిః కృష్టా దేవమార్గంచ దర్శితాః ॥ ౧౭ ॥ తతో దధిముఖః క్రుద్ధో వనపస్తత్ర వానరః । హతం మధువనం శ్రుత్వా సాంత్వయామాస తాన్హరీన్ ॥ ౧౮ ॥ ఇహాగచ్ఛత గచ్ఛామో వానరాన్బలదర్పితాన్ । బలేన వారయిష్యామో మధు భక్షయతో వయం ॥ ౧౯ ॥ శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం వచనం వానరర్షభాః । పునర్వీరా మధువనం తేనైవ సహసా యయుః ॥ ౨౦ ॥ మధ్యే చైషాం దధిముఖః ప్రగృహ్య తరసా తరుం । సమభ్యధావద్వేగేన తే చ సర్వే ప్లవంగమాః ॥ ౨౧ ॥ తే శిలాః పాదపాంశ్చాపి పర్వతాంశ్చాపి వానరాః । గృహీత్వాభ్యగమన్క్రుద్ధా యత్ర తే కపికుంజరాః ॥ ౨౨ ॥ తే స్వామివచనం వీరా హృదయేష్వవసజ్య తత్ । త్వరయా హ్యభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ వృక్షస్థాంశ్చ తలస్థాంశ్చ వానరాన్బలదర్పితాన్ । అభ్యక్రామంస్తతో వీరాః పాలాస్తత్ర సహస్రశః ॥ ౨౪ ॥ అథ దృష్ట్వా దధిముఖం క్రుద్ధం వానరపుంగవాః । అభ్యధావంత వేగేన హనూమత్ప్రముఖాస్తదా ॥ ౨౫ ॥ తం సవృక్షం మహాబాహుమాపతంతం మహాబలమ్ । ఆర్యకం ప్రాహరత్తత్ర బాహుభ్యాం కుపితోఽఙ్గదః ॥ ౨౬ ॥ మదాంధశ్చ న వేదైనమార్యకోఽయం మమేతి సః । అథైనం నిష్పిపేషాశు వేగవద్వసుధాతలే ॥ ౨౭ ॥ స భగ్నబాహూరుభుజో విహ్వలశ్శోణితోక్షితః । ముమోహ సహసా వీరో ముహూర్తం కపికుంజరః ॥ ౨౮ ॥ స సమాశ్వస్య సహసా సంక్రుద్ధో రాజమాతులః । వానరాన్వారయామాస దండేన మధుమోహితాన్ ॥ ౨౯ ॥ స కథంచిద్విముక్తస్తైర్వానరైర్వానరర్షభః । ఉవాచైకాంతమాగమ్య భృత్యాన్స్వాన్సముపాగతాన్ ॥ ౩౦ ॥ ఏతే తిష్ఠంతు గచ్ఛామో భర్తా నో యత్ర వానరః । సుగ్రీవో విపులగ్రీవస్సహ రామేణ తిష్ఠతి ॥ ౩౧ ॥ సర్వం చైవాంగదే దోషం శ్రావయిష్యామి పార్థివే । అమర్షీ వచనం శ్రుత్వా ఘాతయిష్యతి వానరాన్ ॥ ౩౨ ॥ ఇష్టం మధువనం హ్యేతత్సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । పితృపైతామహం దివ్యం దేవైరపి దురాసదం ॥ ౩౩ ॥ స వానరానిమాంత్సర్వాన్మధులుబ్ధాన్గతాయుషః । ఘాతయిష్యతి దండేన సుగ్రీవస్ససుహృజ్జనాన్ ॥ ౩౪ ॥ వధ్యా హ్యేతే దురాత్మానో నృపాజ్ఞాపరిభావినః । అమర్షప్రభవో రోషస్సఫలో నో భవిష్యతి ॥ ౩౫ ॥ ఏవముక్త్వా దధిముఖో వనపాలాన్మహాబలః । జగామ సహసోత్పత్య వనపాలైస్సమన్వితః ॥ ౩౬ ॥ నిమేషాంతరమాత్రేణ స హి ప్రాప్తో వనాలయః । సహస్రాంశుసుతో ధీమాన్సుగ్రీవో యత్ర వానరః ॥ ౩౭ ॥ రామంచ లక్ష్మణంచైవ దృష్ట్వా సుగ్రీవమేవ చ । సమప్రతిష్ఠాం జగతీమాకాశాన్నిపపాత హ ॥ ౩౮ ॥ సన్నిపత్య మహావీర్యస్సర్వైస్తైః పరివారితః । హరిర్దధిముఖః పాలైః పాలానాం పరమేశ్వరః ॥ ౩౯ ॥ స దీనవదనో భూత్వా కృత్వా శిరసి చాంజలిం । సుగ్రీవస్యాశుభౌ మూర్ధ్నా చరణౌ ప్రత్యపీడయత్ ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ (స తైః కథంచిత్కపిభిర్విముక్తస్సమేత్య రాజ్ఞః

ప్రవరోహారిణాం । నివేదయామాస వనం చ భగ్నం మధూని ముఖ్యాని చ భక్షితాని ॥ ౪౨ ॥) * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౦ ॥ ౪౦౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో మూర్ధ్నా నిపతితం వానరం వానరర్షభః । దృష్ట్వైవోద్విగ్నహృదయో వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧ ॥ ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కస్మాత్త్వం పాదయోః పతితో మమ । అభయం తే భవేద్వీర సర్వమేవాభిధీయతామ్ ॥ ౨ ॥ స తు విశ్వాసితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా । ఉత్థాయ సుమహాప్రాజ్ఞో వాక్యం దధిముఖోఽబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ నైవర్క్షరజసా రాజన్న త్వయా నాపి వాలినా । వనం నిసృష్టపూర్వం హి భక్షితం తచ్చ వానరైః ॥ ౪ ॥ ఏభిః ప్రధర్షితాశ్చైవ వారితా వనరక్షిభిః । మధూన్యచిన్తయిత్వేమాన్ భక్షయన్తి పిబన్తి చ ॥ ౫ ॥ శిష్టమత్రాపవిధ్యన్తి భక్షయన్తి తథాపరే । నివార్యమాణాస్తే సర్వే భ్రువౌ వై దర్శయన్తి చ ॥ ౬ ॥ ఇమే హి సంరబ్ధతరాస్తథా తైస్సంప్రధర్షితాః । వారయన్తో వనాత్తస్మాత్ క్రుద్ధైర్వానరపుఙ్గవైః ॥ ౭ ॥ తతస్తైర్బహుభిర్వీరైర్వానరైర్వానరర్షభ । సంరక్తనయనైః క్రోధాద్ధరయః ప్రవిచాలితాః ॥ ౮ ॥ పాణిభిర్నిహతాః కేచిత్కేచిజ్జానుభిరాహతాః । ప్రకృష్టాశ్చ యథాకామం దేవమార్గం చ దర్శితాః ॥ ౯ ॥ ఏవమేతే హతాశ్శూరాస్త్వయి తిష్ఠతి భర్తరి । కృత్స్నం మధువనం చైవ ప్రకామం తైః ప్రభక్ష్యతే ॥ ౧౦ ॥ ఏవం విజ్ఞాప్యమానం తు సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ । అపృచ్ఛత్తం మహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ ౧౧ ॥ కిమయం వనపో రాజన్ భవన్తం ప్రత్యుపస్థితః । కం చార్థమభినిర్దిశ్య దుఃఖితో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో లక్ష్మణేన మహాత్మనా । లక్ష్మణం ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౧౩ ॥ ఆర్య లక్ష్మణ సంప్రాహ వీరో దధిముఖః కపిః । అఙ్గదప్రముఖైర్వీరైర్భక్షితం మధు వానరైః ॥ ౧౪ ॥ విచిత్య దక్షిణామాశామాగతైర్హరియూథపైః । నైషామకృతకృత్యానామీదృశస్స్యాదుపక్రమః ॥ ౧౫ ॥ ఆగతైశ్చ ప్రవిష్టం తద్యథా మధువనం హి తైః । ధర్షితం చ వనం కృత్స్నముపయుక్తం చ వానరైః ॥ ౧౬ ॥ వనం యదాభిపన్నాంస్తే సాధితం కర్మ వానరైః । దృష్టా దేవీ న సన్దేహో న చాన్యేన హనూమతా ॥ ౧౭ ॥ న హ్యన్యస్సాధనే హేతుః కర్మణోఽస్య హనూమతః । కార్యసిద్ధిర్మతిశ్చైవ తస్మిన్వానరపుఙ్గవే ॥ వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ శ్రుతం చాపి ప్రతిష్ఠితమ్ । జామ్బవాన్యత్ర నేతా స్యాదఙ్గదశ్చ బలేశ్వరః ॥ ౧౯ ॥ హనూమాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరన్యథా । అఙ్గదప్రముఖైర్వీరైర్హతం మధువనం కిల ॥ ౨౦ ॥ వారయన్తశ్చ సహితాస్తథా జానుభిరాహతాః । ఏతదర్థమయం ప్రాప్తో వక్తుం మధురవాగిహ ॥ ౨౧ ॥ నామ్నా దధిముఖో వృద్ధో హరిః ప్రఖ్యాతవిక్రమః । దృష్టా సీతా మహాభాగా సౌమిత్రే పశ్య తత్త్వతః ॥ ౨౨ ॥ అభిగమ్య తథా సర్వే పిబన్తి మధు వానరాః । న చాప్యదృష్ట్వా వైదేహీం విశ్రుతాః పురుషర్షభ ॥ ౨౩ ॥ వనం దత్తవరం దివ్యం ధర్షయేయుర్వనౌకసః । తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా లక్ష్మణస్సహరాఘవః ॥ ౨౪ ॥ శ్రుత్వా కర్ణసుఖాం వాణీం సుగ్రీవవదనాచ్చ్యుతామ్ । ప్రాహృష్యత భృశం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం సుగ్రీవస్తు ప్రహృష్య చ । వనపాలం పునర్వాక్యం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత ॥ ౨౬ ॥ ప్రీతోఽస్మి సౌమ్య యద్భుక్తం వనం తైః కృతకర్మభిః । మర్షితం మర్షణీయం చ చేష్టితం కృతకర్మణామ్ ॥ ౨౭ ॥ ఓం ॥ ఇచ్ఛామి శీఘ్రం హనుమత్ప్రధానాం చ్ఛాఖామృగాంస్తాన్మృగరాజదర్పాన్ । ద్రష్టుం కృతార్థాన్సహ రాఘవాభ్యాం శ్రోతుం చ సీతాధిగమే ప్రయత్నమ్ ॥ ప్రీతిస్ఫీతాక్షౌ సంప్రహృష్టౌ కుమారౌ దృష్ట్వా సిద్ధార్థౌ వానరాణాం చ రాజా । అఙ్గైస్సంహృష్టైః కర్మసిద్ధిం విదిత్వా బాహ్వోరాసన్నాం సోఽతిమాత్రం ననన్ద ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౩ ॥ ౧౧౪౨ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు హృష్టో దధిముఖః కపిః । రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చాభ్యవాదయత్ ॥ ౧ ॥ స ప్రణమ్య చ సుగ్రీవం రాఘవౌ చ మహాబలౌ । వానరైస్సహితైశ్శూరైర్దివమేవోత్పపాత హ ॥ ౨ ॥ స యథైవాగతః పూర్వం తథైవ త్వరితం గతః । నిపత్య గగనాద్భూమౌ తద్వనం ప్రవివేశ హ ॥ ౩ ॥ స ప్రవిష్టో మధువనం దదర్శ హరియూథపాన్ । విమదానుత్థితాన్సర్వాన్మేహమానాన్మధూదకమ్ ॥ ౪ ॥ స తానుపాగమద్వీరో బద్ధ్వా కరపుటాంజలిమ్ । ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్ణమిదం హృష్టవదంగదమ్ ॥ ౫ ॥ సౌమ్య రోషో న కర్తవ్యో యదేతదభివారితః । అజ్ఞానాద్రక్షిభిః క్రోధాద్భవన్తః ప్రతిషేధితాః ॥ ౬ ॥ యువరాజస్త్వమీశశ్చ వనస్యాస్య మహాబల । మౌర్ఖ్యాత్పూర్వం కృతో దోషస్తద్భవాన్క్షన్తుమర్హతి ॥ ౭ ॥ ఆఖ్యాతం హి మయా గత్వా పితృవ్యస్య తవానఘ । ఇహోపయానం సర్వేషామేతేషాం వనచారిణామ్ ॥ ౮ ॥ స త్వదాగమనం శ్రుత్వా సహైభిర్హరియూథపైః । ప్రహృష్టో న తు రుష్టోఽసౌ వనం శ్రుత్వా ప్రధర్షితమ్ ॥ ౯ ॥ ప్రహృష్టో మాం పితృవ్యస్తే సుగ్రీవో వానరేశ్వరః । శీఘ్రం ప్రేషయ సర్వాంస్తానితి హోవాచ పార్థివః ॥ ౧౦ ॥ శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం వచనం శ్లక్ష్ణమఙ్గదః । అబ్రవీత్తాన్హరిశ్రేష్ఠో వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౧౧ ॥ శంకే శ్రుతోఽయం వృత్తాన్తో రామేణ హరియూథపాః । తత్క్షమం నేహ నః స్థాతుం కృతే కార్యే పరంతపాః ॥ ౧౨ ॥ పీత్వా మధు యథాకామం విశ్రాన్తా వనచారిణః । కిం శేషం గమనం తత్ర సుగ్రీవో యత్ర మే గురుః ॥ ౧౩ ॥ సర్వే యథా మాం వక్ష్యన్తి సమేత్య హరియూథపాః । తథాస్మి కర్తా కర్తవ్యే భవద్భిః పరవానహమ్ ॥ ౧౪ ॥ నాజ్ఞాపయితుమీశోఽహం యువరాజోఽస్మి యద్యపి । అయుక్తం కృతకర్మాణో యూయం ధర్షయితుం మయా ॥ ౧౫ ॥ బ్రువతశ్చాఙ్గదస్యైవం శ్రుత్వా వచనమవ్యయమ్ । ప్రహృష్టమనసో వాక్యమిదమూచుర్వనౌకసః ॥ ౧౬ ॥ ఏవం వక్ష్యతి కో రాజన్ప్రభుస్సన్వానరర్షభ । ఐశ్వర్యమదమత్తో హి సర్వోఽహమితి మన్యతే ॥ ౧౭ ॥ తవ చేదం సుసదృశం వాక్యం నాన్యస్య కస్యచిత్ । సన్నతిర్హి తవాఖ్యాతి భవిష్యచ్ఛుభభాగ్యతామ్ ॥ ౧౮ ॥ సర్వే వయమపి ప్రాప్తాస్తత్ర గన్తుం కృతక్షణాః । స యత్ర హరివీరాణాం సుగ్రీవః పతిరవ్యయః ॥ ౧౯ ॥ త్వయా హ్యనుక్తైర్హరిభిర్నైవ శక్యం పదాత్పదమ్ । క్వచిద్గన్తుం హరిశ్రేష్ఠ బ్రూమస్సత్యమిదం తు తే ॥ ౨౦ ॥ ఏవం తు వదతాం తేషామఙ్గదః ప్రత్యభాషత । బాఢం గచ్ఛామ ఇత్యుక్త్వా ఉత్పపాత మహీతలాత్ ॥ ౨౧ ॥ ఉత్పతన్తమనూత్పేతుస్సర్వే తే హరియూథపాః । కృత్వాకాశం నిరాకాశం యన్త్రోత్క్షిప్తా ఇవాచలాః ॥ ౨౨ ॥ తేఽమ్బరం సహసోత్పత్య వేగవన్తః ప్లవఙ్గమాః । వినదన్తో మహానాదం ఘనా వాతేరితా యథా ॥ ౨౩ ॥ అఙ్గదే హ్యననుప్రాప్తే సుగ్రీవో వానరాధిపః । ఉవాచ శోకోపహతం రామం కమలలోచనమ్ ॥ ౨౪ ॥ సమాశ్వసిహి భద్రం తే దృష్టా దేవీ న సంశయః । నాగన్తుమిహ శక్యం తైరతీతే సమయే హి నః ॥ ౨౫ ॥ న మత్సకాశమాగచ్ఛేత్కృత్యే హి వినిపాతితే । యువరాజో మహాబాహుః ప్లవతాం ప్రవరోఽఙ్గదః ॥ ౨౬ ॥ యద్యప్యకృతకృత్యానామీదృశస్స్యాదుపక్రమః । భవేత్స దీనవదనో భ్రాన్తవిప్లుతమానసః ॥ ౨౭ ॥ పితృపైతామహం చైతత్పూర్వకైరభిరక్షితమ్ । న మే మధువనం హన్యాదదృష్ట్వా ప్లవగేశ్వర ॥ ౨౮ ॥ కౌసల్యా సుప్రజా రామ సమాశ్వసిహి సువ్రత । దృష్టా దేవీ న సన్దేహో న చాన్యేన హనూమతా ॥ ౨౯ ॥ న హ్యన్యస్సాధనే హేతుః కర్మణోఽస్య హనూమతః । హనూమతి హి సిద్ధిశ్చ మతిశ్చ మతిసత్తమ ॥ ౩౦ ॥ వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ సూర్యే తేజ ఇవ ధ్రువమ్ । జామ్బవాన్యత్ర నేతా స్యాదఙ్గదశ్చ బలేశ్వరః ॥ ౩౧ ॥ హనూమాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరన్యథా । మా భూశ్చిన్తాసమాయుక్తస్సమ్ప్రత్యమితవిక్రమ ॥ ౩౨ ॥ ఇత్యేవముచ్యమానే తు హరిరాజేన రాఘవే । తతః కిలకిలాశబ్దం శుశ్రావాసన్నమమ్బరే ॥ ౩౩ ॥ హనూమత్కర్మదృప్తానాం నర్దతాం కాననౌకసామ్ । కిష్కిన్ధాముపయాతానాం సిద్ధిం కథయతామివ ॥ ౩౪ ॥ తతశ్శ్రుత్వా నినాదం తం కపీనాం

కపిసత్తమః ॥ ఆయతాఞ్చితలాఙ్గూలస్సోఽభవద్ధృష్టమానసః ॥ ౩౫ ॥ ఆజగ్ముస్తేపి హరయో రామదర్శనకాంక్షిణః ।
అఙ్గదం పురతః కృత్వా హనూమన్తం చ వానరమ్ ॥ ౩౬ ॥ తేఽఙ్గదప్రముఖా వీరాః ప్రహృష్టాశ్చ ముదాన్వితాః । ని
పేతుర్హరిరాజస్య సమీపే రాఘవస్య చ ॥ ౩౭ ॥ హనూమాంశ్చ మహాబాహుః ప్రణమ్య శిరసా తతః । నియతామ
క్షతాం దేవీం రాఘవాయ న్యవేదయత్ ॥ ౩౮ ॥ నిశ్చితార్థస్తతస్తస్మిన్ సుగ్రీవః పవనాత్మజే । లక్ష్మణః ప్రీతిమా
న్ప్రీతం బహుమానాదవైక్షత ॥ ౩౯ ॥ ప్రీత్యా చ రమమాణోఽథ రాఘవః పరవీరహా । బహుమానేన మహతా
హనూమన్తమవైక్షత ॥ ౪౦ ॥ ✱ ॥ ఇతి శ్రీమత్సున్దరకాండే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౭౩ ॥ ౯౪౬౦ ॥ ✱✱✱✱✱

శ్రీరామాయణః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రస్రవణం శైలం తే గత్వా చిత్రకాననమ్ । ప్రణమ్య శిరసా రామం ల
క్ష్మణం చ మహాబలమ్ ॥ ౧ ॥ యువరాజం పురస్కృత్య సుగ్రీవమభివాద్య చ । ప్రవృత్తిమథ సీతాయాః ప్రవక్తుము
పచక్రముః ॥ ౨ ॥ రావణాన్తఃపురే రోధం రాక్షసీభిశ్చ తర్జనమ్ । రామే సమనురాగం చ యశ్చాయం సమయః
కృతః ॥ ౩ ॥ ఏతదాఖ్యాయ తే సర్వే హరయో రామసన్నిధౌ । స్థితాః ప్రాఞ్జలయస్సర్వే సమ్ప్రహృష్టతనూరుహాః ॥
వైదేహీమక్షతాం శ్రుత్వా రామస్తూత్తరమబ్రవీత్ । క్వ సీతా వర్తతే దేవీ కథం చ మయి వర్తతే ॥ ౫ ॥ ఏతన్మే సర్వ
మాఖ్యాత వైదేహీం ప్రతి వానరాః । రామస్య గదితం శ్రుత్వా హరయో రామసన్నిధౌ ॥ ౬ ॥ చోదయన్తి హనూ
మన్తం సీతావృత్తాన్తకోవిదమ్ । శ్రుత్వా తు వచనం తేషాం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౭ ॥ ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై
సీతాయై తాం దిశం ప్రతి । ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞస్సీతాయా దర్శనం యథా ॥ ౮ ॥ సముద్రం లఙ్ఘయిత్వాహం శ
తయోజనమాయతమ్ । అగచ్ఛం జానకీం సీతాం మార్గమాణో దిదృక్షయా ॥ ౯ ॥ తత్ర లఙ్కేతి నగరీ రావణస్య దు
రాత్మనః । దక్షిణస్య సముద్రస్య తీరే వసతి దక్షిణే ॥ ౧౦ ॥ తత్ర దృష్టా మయా సీతా రావణాన్తఃపురే సతీ । సన్న్యస్య
త్వయి జీవన్తీ రామా రామ మనోరథమ్ ॥ ౧౧ ॥ దృష్టా మే రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః । రాక్షసీభిర్వి
రూపాభీ రక్షితా ప్రమదావనే ॥ ౧౨ ॥ దుఃఖమాపద్యతే దేవీ తథాదుఃఖోచితా సతీ । రావణాన్తఃపురే రుద్ధా రాక్షసీ
భిస్సురక్షితా ॥ ౧౩ ॥ ఏకవేణీధరా దీనా త్వయి చిన్తాపరాయణా । అధశ్శయ్యా వివర్ణాఙ్గీ పద్మినీవ హిమాగమే ॥
రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా । దేవీ కథఞ్చిత్కాకుత్స్థ త్వన్మనా మార్గితా మయా ॥ ౧౫ ॥ ఇక్ష్వా
కువంశవిఖ్యాతిం శనైః కీర్తయతానఘ । సా మయా నరశార్దూల విశ్వాసముపపాదితా ॥ ౧౬ ॥ తతస్సమ్భాషితా
దేవీ సర్వమర్థం చ దర్శితా । రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతిముపాగతా ॥ ౧౭ ॥ నియతస్సముదాచారో భ
క్తిశ్చాస్యాస్తథా త్వయి । ఏవం మయా మహాభాగా దృష్టా జనకనన్దినీ ॥ ౧౮ ॥ ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా త్వద్భక్త్యా పురు
షర్షభ । అభిజ్ఞానం చ మే దత్తం యథావృత్తం తవాన్తికే ॥ ౧౯ ॥ చిత్రకూటే మహాప్రాజ్ఞ వాయసం ప్రతి రాఘ
వ । విజ్ఞాప్యశ్చ నరవ్యాఘ్రో రామో వాయుసుత త్వయా ॥ ౨౦ ॥ అఖిలేనేహ యద్దృష్టమితి మామాహ జానకీ । అయం
చాస్మై ప్రదాతవ్యో యత్నాత్సుపరిరక్షితః ॥ ౨౧ ॥ బ్రువతా వచనాన్యేవం సుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః । ఏష చూడా
మణిశ్శ్రీమాన్మయా సుపరిరక్షితః ॥ ౨౨ ॥ మనశ్శిలాయాస్తిలకో గణ్డపార్శ్వే నివేశితః । త్వయా ప్రణష్టే తిలకే తం కి
ల స్మర్తుమర్హసి ॥ ౨౩ ॥ ఏష నిర్యాతితశ్శ్రీమాన్మయా తే వారిసమ్భవః । ఏతం దృష్ట్వా ప్రమోదిష్యే వ్యసనే త్వా
మివానఘ ॥ ౨౪ ॥ జీవితం ధారయిష్యామి మాసం దశరథాత్మజ । ఊర్ధ్వం మాసాన్న జీవేయం రక్షసాం వశమాగ
తా ॥ ౨౫ ॥ ఇతి మామబ్రవీత్సీతా కృశాఙ్గీ ధర్మచారిణీ । రావణాన్తఃపురే రుద్ధా మృగీవోత్ఫుల్లలోచనా ॥ ౨౬ ॥ ఏతదే
వ మయాఽఽఖ్యాతం సర్వం రాఘవ యద్యథా । సర్వథా సాగరజలే సన్తారః ప్రవిధీయతామ్ ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ తౌ జాతా
శ్వాసౌ రాజపుత్రౌ విదిత్వా తచ్చాభిజ్ఞానం రాఘవాయ ప్రదాయ । దేవ్యా చాఖ్యాతం సర్వమేవానుపూర్వ్యా

ద్వా చాసమ్యగ్వర్ణం వాయుపుత్రశ్శశంస ॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౭౬ ॥ ౭౫౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తో హనుమతా రామో దశరథాత్మజః । తం మణిం హృదయే కృత్వా ప్రరురోద సలక్ష్మణః ॥ ౧ ॥ తం తు దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం రాఘవశ్శోకకర్శితః । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ యథైవ ధేనుస్స్రవతి స్నేహాద్వత్సస్య వత్సలా । తథా మమాపి హృదయం మణిరత్నస్య దర్శనాత్ ॥ ౩ ॥ మణిరత్నమిదం దత్తం వైదేహ్యాశ్శ్వశురేణ మే । వధూకాలే యథా బద్ధమధికం మూర్ధ్ని శోభతే ॥ ౪ ॥ అయం హి జలసమ్భూతో మణిస్సజ్జనపూజితః । యజ్ఞే పరమతుష్టేన దత్తశ్శక్రేణ ధీమతా ॥ ౫ ॥ ఇమం దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం యథా తాతస్య దర్శనమ్ । అద్యాస్మ్యవగతస్సౌమ్య వైదేహస్య తథా విభోః ॥ ౬ ॥ అయం హి శోభతే తస్యాః ప్రియాయా మూర్ధ్ని మే మణిః । అద్యాస్య దర్శనేనాహం ప్రాప్తాం తామివ చిన్తయే ॥ ౭ ॥ కిమాహ సీతా వైదేహీ బ్రూహి సౌమ్య పునః పునః । పిపాసుమివ తోయేన సించన్తీ వాక్యవారిణా ॥ ౮ ॥ ఇతస్తు కిం దుఃఖతరం యదిమం వారిసమ్భవం । మణిం పశ్యామి సౌమిత్రే వైదేహీమాగతం వినా ॥ ౯ ॥ చిరం జీవతి వైదేహీ యది మాసం ధరిష్యతి । న జీవేయం క్షణమపి వినా తామసితేక్షణామ్ ॥ ౧౦ ॥ నయ మామపి తం దేశం యత్ర దృష్టా మమ ప్రియా । న తిష్ఠేయం క్షణమపి ప్రవృత్తిముపలభ్య చ ॥ ౧౧ ॥ కథం సా మమ సుశ్రోణీ భీరుభీరుస్సతీ తదా । భయావహానాం ఘోరాణాం మధ్యే తిష్ఠతి రక్షసామ్ ॥ ౧౨ ॥ శారదస్తిమిరోన్ముక్తో నూనం చన్ద్ర ఇవామ్బుదైః । ఆవృతం వదనం తస్యా న విరాజతి రాక్షసైః ॥ ౧౩ ॥ కిమాహ సీతా హనుమంస్తత్త్వతః కథయాద్య మే । ఏతేన ఖలు జీవిష్యే భేషజేనాతురో యథా ॥ ౧౪ ॥ మధురా మధురాలాపా కిమాహ మమ భామినీ । మద్విహీనా వరారోహా హనుమన్కథయస్వ మే ॥ ౧౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౮౯ ॥ ౫౫౮౦ ॥ ******************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తు హనుమాన్రాఘవేణ మహాత్మనా । సీతాయా భాషితం సర్వం న్యవేదయత రాఘవే ॥ ౧ ॥ ఇదముక్తవతీ దేవీ జానకీ పురుషర్షభ । పూర్వవృత్తమభిజ్ఞానం చిత్రకూటే యథాతథం ॥ ౨ ॥ సుఖసుప్తా త్వయా సార్ధం జానకీ పూర్వముత్థితా । వాయసస్సహసోత్పత్య విదదార స్తనాన్తరే ॥ ౩ ॥ పర్యాయేణ ప్రసుప్తస్త్వం దేవ్యఙ్కే భరతాగ్రజ । పునశ్చ కిల పక్షీ స దేవ్యా జనయతి వ్యథామ్ ॥ ౪ ॥ తతః పునరుపాగమ్య విదదార భృశం కిల । తతస్త్వం బోధితస్తస్యాశ్శోణితేన సముక్షితః ॥ ౫ ॥ వాయసేన చ తేనైవం సతతం బాధ్యమానయా । బోధితః కిల దేవ్యా త్వం సుఖసుప్తః పరన్తప ॥ ౬ ॥ తాం తు దృష్ట్వా మహాబాహో దారితాం చ స్తనాన్తరే । ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధో నిశ్శ్వసన్నభ్యభాషథాః ॥ ౭ ॥ నఖాగ్రైః కేన తే భీరు దారితం వై స్తనాన్తరం । కః క్రీడతి సరోషేణ పఞ్చవక్త్రేణ భోగినా ॥ ౮ ॥ నిరీక్షమాణస్సహసా వాయసం సమవైక్షథాః । నఖైస్సరుధిరైస్తీక్ష్ణైస్తామేవాభిముఖం స్థితం ॥ ౯ ॥ సుతః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః । ధరాన్తరచరశ్శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః ॥ ౧౦ ॥ తతస్తస్మిన్మహాబాహో కోపసంవర్తితేక్షణః । వాయసే త్వం కృథాః క్రూరాం మతిం మతిమతాం వర ॥ ౧౧ ॥ స దర్భం సంస్తరాద్గృహ్య బ్రహ్మాస్త్రేణ హ్యయోజయః । స దీప్త ఇవ కాలాగ్నిర్జజ్వాలాభిముఖః ఖగం ॥ ౧౨ ॥ క్షిప్తవాంస్త్వం ప్రదీప్తం హి దర్భం తం వాయసం ప్రతి । తతస్తు వాయసం దీప్తస్స దర్భోఽనుజగామ హ ॥ ౧౩ ॥ స పిత్రా చ పరిత్యక్తస్సురైశ్చ సమహర్షిభిః । త్రీన్లోకాన్సమ్పరిక్రమ్య త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి ॥ ౧౪ ॥ పునరేవాగతస్త్రస్తస్త్వత్సకాశమరిన్దమ । స తం నిపతితం భూమౌ శరణ్యశ్శరణాగతం ॥ ౧౫ ॥ వధార్హమపి కాకుత్స్థ కృపయా పర్యపాలయః । పరిద్యూనం విషణ్ణం చ స త్వమాయాన్తమబ్రవీః ॥ ౧౬ ॥ మోఘమస్త్రం న శక్యం తు కర్తుమిత్యేవ రాఘవ । భవాంస్తస్యాక్షి కాకస్య హినస్తి స్మ స దక్షిణం ॥ ౧౭ ॥ రామ త్వాం స నమస్కృత్య రాజ్ఞే దశరథాయ చ । విసృష్టస్తు తదా కాకః

ప్రతిపేదే స్వమాలయం ॥ ౧౮ ॥ ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠస్సత్త్వవాంఛ్ఛీలవానపి । కిమర్థమస్త్రం రక్షస్సు న యోజయతి రాఘవః ॥ ౧౯ ॥ న నాగా నాపి గంధర్వా నాసురా న మరుద్గణాః । న చ సర్వే రణే శక్తా రామం ప్రతిసమాసితుం ॥ ౨౦ ॥ తస్య వీర్యవతః కశ్చిద్యద్యస్తి మయి సమ్భ్రమః । క్షిప్రం సునిశితైర్బాణైర్హన్యతాం యుధి రావణః ॥ ౨౧ ॥ భ్రాతురాదేశమాజ్ఞాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః । స కిమర్థం నరవరో న మాం రక్షతి రాఘవః ॥ ౨౨ ॥ శక్తౌ తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్నిసమతేజసౌ । సురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః ॥ ౨౩ ॥ మమైవ దుష్కృతం కించిన్మహదస్తి న సంశయః । సమర్థౌ సహితౌ యన్మాం నావేక్షేతే పరంతపౌ ॥ ౨౪ ॥ వైదేహ్యా వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభాషితమ్ । పునరప్యహమార్యాం తామిదం వచనమబ్రువమ్ ॥ ౨౫ ॥ త్వచ్ఛోకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే । రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే ॥ ౨౬ ॥ కథంచిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుమ్ । అస్మిన్ముహూర్తే దుఃఖానామంతం ద్రక్ష్యసి భామిని ॥ ౨౭ ॥ తావుభౌ నరశార్దూలౌ రాజపుత్రావనిందితౌ । త్వద్దర్శనకృతోత్సాహౌ లంకాం భస్మీకరిష్యతః ॥ ౨౮ ॥ హత్వా చ సమరే క్రూరం రావణం సహబాంధవం । రాఘవస్త్వాం వరారోహే స్వాం పురీం నయతే ధ్రువమ్ ॥ ౨౯ ॥ యత్తు రామో విజానీయాదభిజ్ఞానమనిందితే । ప్రీతిసంజననం తస్య ప్రదాతుం త్వమిహార్హసి ॥ ౩౦ ॥ సాభివీక్ష్య దిశస్సర్వా వేణ్యుద్గ్రథనముత్తమమ్ । ముక్త్వా వస్త్రాద్దదౌ మహ్యం మణిమేతం మహాబల ॥ ౩౧ ॥ ప్రతిగృహ్య మణిం దివ్యం తవ హేతో రఘూద్వహ । శిరసా తాం ప్రణమ్యార్యామహమాగమనే త్వరే ॥ ౩౨ ॥ గమనే చ కృతోత్సాహమవేక్ష్య వరవర్ణినీ । వివర్ధమానం చ హి మామువాచ జనకాత్మజా ॥ ౩౩ ॥ అశ్రుపూర్ణముఖీ దీనా బాష్పసందిగ్ధభాషిణీ । మమోత్పతనసంభ్రాంతా శోకవేగసమాహతా ॥ ౩౪ ॥ హనూమన్సింహసంకాశౌ తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ । సుగ్రీవం చ సహామాత్యం సర్వాన్బ్రూయా హ్యనామయం ॥ ౩౫ ॥ యథా చ స మహాబాహుర్మాం తారయతి రాఘవః । అస్మాద్దుఃఖాంబుసంరోధాత్త్వం సమాధాతుమర్హసి ॥ ౩౬ ॥ ఇమం చ తీవ్రం మమ శోకవేగం రక్షోభిరేభిః పరిభర్త్సనం చ । బ్రూయాస్తు రామస్య గతస్సమీపం శివశ్చ తేఽధ్వాస్తు హరిప్రవీర ॥ ౩౭ ॥ ఏతత్తవార్యా నృపరాజసింహ సీతా వచః ప్రాహ విషాదపూర్వం । ఏతచ్చ బుద్ధ్వా గదితం మయా త్వం శ్రద్ధత్స్వ సీతాం కుశలాం సమగ్రాం ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౮-౨ ॥ ౩౬౪౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథాహముత్తరం దేవ్యా పునరుక్తస్ససంభ్రమః । తవ స్నేహాన్నరవ్యాఘ్ర సౌహార్దాదనుమాన్య వై ॥ ౧ ॥ ఏవం బహువిధం వాచ్యో రామో దాశరథిస్త్వయా । యథా మామాప్నుయాచ్ఛీఘ్రం హత్వా రావణమాహవే ॥ ౨ ॥ యది వా మన్యసే వీర వసైకాహమరిందమ । కస్మింశ్చిత్సంవృతే దేశే విశ్రాంతశ్శ్వో గమిష్యసి ॥ ౩ ॥ మమ చాప్యల్పభాగ్యాయాస్సాన్నిధ్యాత్తవ వీర్యవన్ । అస్య శోకవిపాకస్య ముహూర్తం స్యాద్విమోక్షణం ॥ ౪ ॥ గతే హి త్వయి విక్రాంతే పునరాగమనాయ వై । ప్రాణానామపి సందేహో మమ స్యాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౫ ॥ తవాదర్శనజశ్శోకో భూయో మాం పరితాపయేత్ । దుఃఖాద్దుఃఖపరాభూతాం దుర్గతాం దుఃఖభాగినీం ॥ ౬ ॥ అయం చ వీర సందేహస్తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః । సుమహాంస్త్వత్సహాయేషు హర్యృక్షేషు హరీశ్వర ॥ ౭ ॥ కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యంతి మహోదధిం । తాని హర్యృక్షసైన్యాని తౌ వా నరవరాత్మజౌ ॥ ౮ ॥ త్రయాణామేవ భూతానాం సాగరస్యాస్య లంఘనే । శక్తిస్స్యాద్వైనతేయస్య తవ వా మారుతస్య వా ॥ ౯ ॥ తదస్మిన్కార్యనిర్యోగే వీరైవం దురతిక్రమే । కిం పశ్యసి సమాధానం బ్రూహి కార్యవిదాం వర ॥ ౧౦ ॥ కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే । పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్యస్తే బలోదయః ॥ ౧౧ ॥ బలైస్సమగ్రైర్యది మాం హత్వా రావణమాహవే । విజయీ స్వాం పురీం రామో నయేత్తత్స్యాద్యశస్కరం ॥ ౧౨ ॥ యథాహం తస్య వీరస్య వనాదుపధినా హృతా ।

రక్షసా తద్భయాచ్చైవ తథా నార్హతి రాఘవః ॥ ౧౩ ॥ బలైస్తు సంకులాం కృత్వా లఙ్కాం పరబలార్దనః । మాం నయేద్యది కాకుత్స్థస్తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ ౧౪ ॥ తద్యథా తస్య విక్రాన్తమనురూపం మహాత్మనః । భవత్యాహవశూరస్య తథా త్వముపపాదయ ॥ ౧౫ ॥ తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితమ్ । నిశమ్యాహం తతశ్శేషం వాక్యముత్తరమబ్రువమ్ ॥ ౧౬ ॥ దేవి హర్యృక్షసైన్యానామీశ్వరః ప్లవతాం వరః । సుగ్రీవస్సత్త్వసమ్పన్నస్తవార్థే కృతనిశ్చయః ॥ ౧౭ ॥ తస్య విక్రమసమ్పన్నాస్సత్త్వవన్తో మహాబలాః । మనస్సంకల్పసమ్పాతా నిదేశే హరయః స్థితాః ॥ ౧౮ ॥ యేషాం నోపరి నాధస్తాన్న తిర్యక్సజ్జతే గతిః । న చ కర్మసు సీదన్తి మహత్స్వమితతేజసః ॥ ౧౯ ॥ అసకృత్తైర్మహాభాగైర్వానరైర్బలదర్పితైః । ప్రదక్షిణీకృతా భూమిర్వాయుమార్గానుసారిభిః ॥ ౨౦ ॥ మద్విశిష్టాశ్చ తుల్యాశ్చ సన్తి తత్ర వనౌకసః । మత్తః ప్రత్యవరః కశ్చిన్నాస్తి సుగ్రీవసన్నిధౌ ॥ ౨౧ ॥ అహం తావదిహ ప్రాప్తః కిం పునస్తే మహాబలాః । న హి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యన్తే ప్రేష్యన్తే హీతరే జనాః ॥ ౨౨ ॥ తదలం పరితాపేన దేవి మన్యుర్వ్యపైతు తే । ఏకోత్పాతేన వై లఙ్కామేష్యన్తి హరియూథపాః ॥ ౨౩ ॥ మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చన్ద్రసూర్యావివోదితౌ । త్వత్సకాశం మహాభాగే నృసింహావాగమిష్యతః ॥ ౨౪ ॥ అరిఘ్నం సింహసంకాశం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ । లక్ష్మణం చ ధనుష్పాణిం లఙ్కాద్వారముపస్థితమ్ ॥ ౨౫ ॥ నఖదంష్ట్రాయుధాన్వీరాన్ సింహశార్దూలవిక్రమాన్ । వానరాన్వారణేన్ద్రాభాన్ క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్ ॥ ౨౬ ॥ శైలామ్బుదనికాశానాం లఙ్కామలయసానుషు । నర్దతాం కపిముఖ్యానామచిరాచ్ఛ్రోష్యసి స్వనమ్ ॥ ౨౭ ॥ నివృత్తవనవాసం చ త్వయా సార్ధమరిన్దమమ్ । అభిషిక్తమయోధ్యాయాం క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ ॥ ౨౮ ॥ తతో మయా వాగ్భిరదీనభాషిణా శివాభిరిష్టాభిరభిప్రసాదితా । జగామ శాన్తిం మమ మైథిలాత్మజా తవాపి శోకేన తథాభిపీడితా ॥ ౨౯ ॥ ఓం తత్సత్ ॥

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే చతుర్వింశత్సహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమత్సున్దరకాణ్డే రామప్రత్యయార్థం హనుమతా జానక్యా అశేషవృత్తాన్తకథనం నామాష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౮ ॥ ౧౬౦౦

సమాప్తోఽయం సున్దరకాణ్డః

ధ్యానమ్ ॥ చన్ద్రబిమ్బసమాకారం వాఞ్ఛితార్థప్రదాయకమ్ ।
హనూమత్సహితం ధ్యాయేత్సున్దరే కాణ్డముత్తమే ॥

శ్రీమత్సున్దరకాణ్డశ్రవణపఠనయోః ఫలం (బ్రహ్మాణ్డపురాణే నవచత్వారింశదుత్తరశతతమాధ్యాయే) కాణ్డస్య సున్దరాఖ్యస్య శ్రవణాత్పఠనాదపి । మాం ప్రాప్నుయాజ్జగద్ధితుం నాత్ర సన్దేహ ఇష్యతే ॥

సర్వం శ్రీరామార్పణమస్తు

శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీమద్రామాయణే యుద్ధకాండప్రారమ్భః

జయతిరఘువంశతిలకః కౌసల్యాహృదయనన్దనో రామః । దశవదననిధనకారీ దాశరథిః పుండరీకాక్షః ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాహనుమతో వాక్యం యథావదభిభాషితమ్ । రామః ప్రీతిసమాయుక్తో వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ కృతంహనుమతా కార్యం సుమహద్భువిదుర్లభం । మనసాపి యదన్యేన నశక్యంధరణీతలె ॥ ౨ ॥ నహితంపరిపశ్యామి యస్తరేత మహార్ణవమ్ । అన్యత్ర గరుడాద్వాయోరన్యత్ర చ హనూమతః ॥ ౩ ॥ దెవదానవయక్షాణాం గంధర్వోరగరక్షసామ్ । అప్రధృష్యాంపురీంలంకాంరావణేనసురక్షితామ్ ॥ ప్రవిష్టస్తత్వమాశ్రిత్య జీవన్కోనామనిష్క్రమేత్ । కోవిశేత్సుదురాధర్షాం రాక్షసైశ్చసురక్షితామ్ ॥ ౫ ॥ యోవీర్యబలసమ్పన్నోనసమస్స్యాద్ధనూమతః । భృత్యకార్యంహనుమతా సుగ్రీవస్య కృతంమహత్ ॥ ౬ ॥ ఏవం విధాయ స్వబలం సదృశం విక్రమస్యచ । యోహిభృత్యోనియుక్తస్సన్భర్త్రాకర్మణిదుష్కరే ॥ ౭ ॥ కుర్యాత్తదనురాగేణ తమాహుఃపురుషోత్తమం । నియుక్తోయఃపరంకార్యం నకుర్యాన్నృపతెః ప్రియం ॥ ౮ ॥ భృత్యోయుక్తస్సమర్థశ్చ తమాహుర్మధ్యమంనరం । నియుక్తోనృపతెః కార్యంనకుర్యాద్యస్సమాహితః ॥ ౯ ॥ భృత్యోయుక్తస్సమర్థశ్చ తమాహుఃపురుషాధమమ్ । తన్నియోగేనియుక్తేన కృతంకృత్యం హనూమతా ॥ ౧౦ ॥ నచాత్మాలఘుతాంనీతస్సుగ్రీవశ్చాపితోషితః । అహంచరఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చమహాబలః ॥ ౧౧ ॥ వైదేహ్యాదర్శనేనాద్య ధర్మతఃపరిరక్షితాః । ఇదంతు మమదీనస్య మనోభూయః ప్రకర్షతి ॥ ౧౨ ॥ యదిహాస్యప్రియాఖ్యాతుర్నకుర్మిసదృశంప్రియం । ఏషసర్వస్వభూతస్తు పరిష్వంగోహనూమతః ॥ ౧౩ ॥ మయాకాలమిమం ప్రాప్య దత్తస్తస్యమహాత్మనః । ఇత్యుక్త్వాప్రీతిహృష్టాంగో రామస్తంపరిషస్వజే ॥ ౧౪ ॥ హనూమంతం మహాత్మానం కృతకార్యముపాగతం । ధ్యాత్వాపునరువాచెదం వచనంరఘునన్దనః ॥ ౧౫ ॥ హరీణామీశ్వరస్యైవ సుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః । సర్వథాసుకృతంతావత్సీతాయాఃపరిమార్గణమ్ ॥ ౧౬ ॥ సాగరంతు సమాసాద్య పునర్నష్టంమనోమమ । కథంనామసముద్రస్య దుష్పారస్యమహామ్భసః ॥ ౧౭ ॥ హరయోదక్షిణంపారం గమిష్యంతిసమాహితాః । యద్యప్యేషతువృత్తాన్తో వైదేహ్యాగదితోమమ ॥ ౧౮ ॥ సముద్రపారగమనే హరీణాంకిమివోత్తరమ్ । ఇత్యుక్త్వాశోకసంభ్రాంతో రామశ్శత్రునిబర్హణః ॥ ౧౯ ॥ హనూమంతం మహాబాహుస్తతోధ్యానముపాగమత్ ॥ * ॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీవాల్మీకీయే శ్రీమద్యుద్ధకాండె ప్రథమస్సర్గః ॥ ౬౩౫ ॥ ౧౨౭౦౦ ॥ ********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తంతుశోకపరిద్యూనం రామందశరథాత్మజం । ఉవాచ వచనం శ్రీమాంస్సుగ్రీవశ్శోకనాశనం ॥ ౧ ॥ కింత్వంసంతప్యసేవీర యథాన్యఃప్రాకృతస్తథా । మైవంభూస్త్యజసంతాపంకృతఘ్న ఇవసౌహృదమ్ ॥ ౨ ॥ సన్తాపస్యచ తేస్థానం నహిపశ్యామిరాఘవ । ప్రవృత్తావుపలబ్ధాయాం జ్ఞాతేచనిలయేరిపోః ॥ ౩ ॥ మతిమాంఛాస్త్రవిత్ప్రాజ్ఞః పండితశ్చాసిరాఘవ । త్యజేమాంపాపికాంబుద్ధిం కృతాత్మేవార్థదూషణీం ॥ ౪ ॥ సముద్రంలంఘయిత్వాతు మహానక్రసమాకులమ్ । లంకామారోహయిష్యామోహనిష్యామశ్చతెరిపుమ్ ॥ ౫ ॥

త్సాహస్య దీనస్య శోకపర్యాకులాత్మనః । సర్వార్థా వ్యవసీదంతి వ్యసనం చాధిగచ్ఛతి ॥ ౬ ॥ ఇమే శూరాస్సమ
ర్థాశ్చ సర్వే నో హరియూథపాః । త్వత్ప్రియార్థం కృతోత్సాహాః ప్రవేష్టుమపి పావకం ॥ ౭ ॥ ఏషాం హర్షే
ణ జానామి తర్కశ్చాస్మిన్ దృఢో మమ । విక్రమేణ సమానేష్యే సీతాం హత్వా యథా రిపుం ॥ ౮ ॥ రావణం పాపక
ర్మాణం తథా త్వం కర్తుమర్హసి । సేతురత్ర యథా బద్ధ్యేద్యథా పశ్యేమ తాం పురీం ॥ ౯ ॥ తస్య రాక్షసరాజస్య త
థా త్వం కురు రాఘవ । దృష్ట్వా తాం తు పురీం లంకాం త్రికూటశిఖరే స్థితామ్ ॥ ౧౦ ॥ హతం చ రావణం యుద్ధే దర్శనా
దుపధారయ । అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరే తు వరుణాలయే ॥ ౧౧ ॥ లంకా నాసాదితుం శక్యా సేంద్రైరపి సురాసు
రైః । సేతుర్బద్ధస్సముద్రే చ యావల్లంకాసమీపతః ॥ ౧౨ ॥ సర్వం తీర్ణం చ వై సైన్యం జితమిత్యుపధార్యతామ్ ।
ఇమే హి సమరే శూరా హరయః కామరూపిణః ॥ ౧౩ ॥ శక్తా లంకాం సమానేతుం సముత్పాట్య సరాక్షసాం । త
దలం విక్లబా బుద్ధీ రాజన్ సర్వార్థనాశినీ ॥ ౧౪ ॥ పురుషస్య హి లోకేస్మిం చ్ఛోకశ్శౌర్యాపకర్షణః । యత్తు కార్యం
మనుష్యేణ శౌండీర్యమవలంబతా ॥ ౧౫ ॥ అస్మిన్ కాలే మహాప్రాజ్ఞ సత్త్వమాతిష్ఠ తేజసా । శూరాణాం హి మను
ష్యాణాం త్వద్విధానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౧౬ ॥ వినష్టే వా ప్రణష్టే వా శోకస్సర్వార్థనాశనః । త్వం తు బుద్ధిమ
తాం శ్రేష్ఠస్సర్వశాస్త్రార్థకోవిదః ॥ ౧౮ ॥ మద్విధైస్సచివైస్సార్థమరిం జేతుమిహార్హసి । న హి పశ్యామ్యహం కఞ్చి
త్త్రిషు లోకేషు రాఘవ ॥ ౧౯ ॥ గృహీతధనుషో యస్తే తిష్ఠేదభిముఖో రణే । వానరేషు సమాసక్తం న తే కార్యం విప
త్స్యతే ॥ ౨౦ ॥ అచిరాద్ద్రక్ష్యసే సీతాం తీర్త్వా సాగరమక్షయం । తదలం శోకమాలంబ్య క్రోధమాలంబ భూప
తే ॥ ౨౧ ॥ నిశ్చేష్టాః క్షత్రియా మందాస్సర్వే చండస్య బిభ్యతి । లంఘనార్థం చ ఘోరస్య సముద్రస్య నదీప
తేః ॥ ౨౨ ॥ సహాస్మాభిరిహోపేతస్సూక్ష్మబుద్ధిర్విచారయ । లంఘితే తస్య తైస్సైన్యం జితమిత్యుపధారయ ॥ ౨౨ ॥
ఇమే హి హరయశ్శూరాస్సమరే కామరూపిణః । తానరీన్ విధమిష్యంతి శిలాపాదపవృష్టిభిః ॥ ౨౩ ॥ కథంచిత్సంత
రిష్యామస్తే వయం వరుణాలయం । హతమిత్యేవ తం మన్యే యుద్ధే సమితినందన ॥ ౨౪ ॥ కిముక్త్వా బహుధా చాపి సర్వ
థా విజయీ భవాన్ । నిమిత్తాని చ పశ్యామి మనో మే సంప్రహృష్యతి ॥ ౨౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వితీయ
స్సర్గః ॥ ౫౩౮ ॥ ౧౦౭౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సుగ్రీవస్య వచశ్శ్రుత్వా హేతుమత్పరమార్థవిత్ । ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో
హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ తపసా సేతుబంధేన సాగరోచ్ఛోషణేన వా । సర్వథా సుసమర్థోస్మి సాగరస్యాస్య
లంఘనే ॥ ౨ ॥ కతి దుర్గాణి దుర్గాయా లంకాయా బ్రూహి తాని మే । జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్సర్వం దర్శనాదివ వాన
ర ॥ ౩ ॥ బలస్య పరిమాణం చ ద్వారదుర్గక్రియామపి । గుప్తికర్మ చ లంకాయా రక్షసాం సదనాని చ ॥ ౪ ॥ య
థాసుఖం యథావచ్చ లంకాయామసి దృష్టవాన్ । సర్వమాచక్ష్వ తత్త్వేన సర్వథా కుశలో హ్యసి ॥ ౫ ॥ శ్రుత్వా
రామస్య వచనం హనూమాన్ మారుతాత్మజః । వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో రామం పునరథాబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ శ్రూయ
తాం సర్వమాఖ్యాస్యే దుర్గకర్మ విధానతః । గుప్తా పురీ యథా లంకా రక్షితా చ యథా బలైః ॥ ౭ ॥ రాక్షసాశ్చ య
థాస్నిగ్ధా రావణస్య చ తేజసా । పరాం సమృద్ధిం లంకాయాస్సాగరస్య చ భీమతామ్ ॥ ౮ ॥ విభాగం చ బలౌఘస్య ని
ర్దేశం వాహనస్య చ । ఏవముక్త్వా హరిశ్రేష్ఠః కథయామాస తత్త్వతః ॥ ౯ ॥ హృష్టప్రముదితా లంకా మత్తద్విపస
మాకులా । మహతీ రథసంపూర్ణా రక్షోగణసమాకులా ॥ ౧౦ ॥ వాజిభిశ్చ సుసంపూర్ణా సా పురీ దుర్గమా పరైః ।
దృఢబద్ధకవాటాని మహాపరిఘవంతి చ ॥ ౧౨ ॥ ద్వారాణి విపులాన్యస్యాశ్చత్వారి సుమహాంతి చ । తత్రేషూపల
యంత్రాణి బలవంతి మహాంతి చ ॥ ౧౨ ॥ ఆగతం పరసైన్యం తు తత్ర తైః ప్రతిహన్యతే । ద్వారేషు సంస్కృతా భీమాః

కాలాయసమయైశ్శితైః ॥ ౧౩ ॥ శతశోరచితావీరైశ్శతఘ్న్యోరక్షసాంగణైః । సౌవర్ణశ్చమహాంస్తస్యాఃప్రాకారోదుష్ప్రధర్షణః ॥ ౧౪ ॥ మణివిద్రుమవైడూర్యముక్తావిరచితాన్తరః । సర్వతశ్చమహాభీమాశ్శీతతోయవహాశ్శుభాః ॥ ౧౫ ॥ అగాధాగ్రాహవత్యశ్చ పరిఘామీనసేవితాః । ద్వారేషుతాసాం చత్వారస్సంక్రమాఃపరమాయతాః ॥ ౧౬ ॥ యన్త్రైరుపేతాబహుభిర్మహద్భిర్గృహపఙ్క్తిభిః । త్రాయంతె సంక్రమాస్తత్ర పరసైన్యాగమేసతి ॥ ౧౭ ॥ యన్త్రైస్తైరవకీర్యన్తె పరిఘాసుసమన్తతః । ఏకస్త్వకమ్ప్యో బలవాంత్సంక్రమస్సుమహాదృఢః ॥ కాఞ్చనైర్బహుభిస్తమ్భైర్వేదికాభిశ్చశోభితః । స్వయంప్రకృతిమాపన్నోయుయుత్సూరామరావణః ॥ ౧౯ ॥ ఉత్థితశ్చాప్రమత్తశ్చ బలానామనుదర్శనే । లంకాపునర్నిరాలమ్బాదేవదుర్గాభయావహా ॥ ౨౦ ॥ నాదేయంపార్వతంవాన్యంకృత్రిమంచ చతుర్విధం । స్థితాపారేసముద్రస్య దూరపారస్యరాఘవ ॥ ౨౧ ॥ నౌపథోపిచనాస్త్యత్రనిరాదేశశ్చసర్వతః । శైలాగ్రేరచితాదుర్గా సాపూర్దేవపురోపమా ॥ ౨౨ ॥ వాజివారణసంపూర్ణాలఙ్కాపరమదుర్జయా । పరిఘాశ్చశతఘ్న్యశ్చ యన్త్రాణివివిధానిచ ॥ ౨౩ ॥ శోభయంతిపురీంలఙ్కాం రావణస్యమహాత్మనః । అయుతంరక్షసామత్ర పూర్వద్వారంసమాశ్రితమ్ ॥ ౨౪ ॥ శూలహస్తాదురాధర్షాస్సర్వేఖడ్గాగ్రయోధినః । నియుతంరక్షసామత్రదక్షిణంద్వారమాశ్రితం ॥ ౨౫ ॥ చతురంగేణసైన్యేనయోధాస్తత్రాప్యనుత్తమాః । ప్రయుతంరక్షసామత్రపశ్చిమద్వారమాశ్రితం ॥ ౨౬ ॥ చర్మఖడ్గధరాస్సర్వే తథాసర్వాస్త్రకోవిదాః । న్యర్బుదంరక్షసామత్రాప్యుత్తరద్వారమాశ్రితం ॥ ౨౭ ॥ రథినశ్చాశ్వవాహాశ్చ కులపుత్రాస్సుపూజితాః । శతశోథసహస్రాణిమధ్యమంస్కన్ధమాశ్రితాః ॥ ౨౮ ॥ యాతుధానాదురాధర్షాస్సాగ్రకోటిశ్చరక్షసాం । తేమయాసంక్రమాభగ్నాః పరిఘాశ్చావపూరితాః ॥ ౨౯ ॥ దగ్ధాచనగరీలఙ్కా ప్రాకారాశ్చావసాదితాః । బలైకదేశఃక్షపితో రాక్షసానాంమహాత్మనాం ॥ ౩౦ ॥ యేనకేనచమార్గేణ తరామవరుణాలయం । హతేతినగరీలంకా వానరైరవధార్యతాం ॥ ౩౧ ॥ అంగదోద్వివిదోమైందో జాంబవాన్పనసోనళః । నీలస్సేనాపతిశ్చైవ బలశేషేణకింతవ ॥ ౩౨ ॥ ప్లవమానాహిగత్వాతాం రావణస్యమహాపురీం । సపర్వతవనాంభిత్త్వా సఖాతాంసప్రతోరణాం ॥ ౩౩ ॥ సప్రాకారాంసభవనా మానయిష్యంతిరాఘవ । ఏవమాజ్ఞాపయక్షిప్రం బలానాంసర్వసంగ్రహం ॥ ౩౪ ॥ ముహూర్తేనతుయుక్తేనప్రస్థానమభిరోచయ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండె తృతీయస్సర్గః ॥ ౪౮౧ ॥ ౮౮-౨౦ ॥ **********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాహనుమతోవాక్యం యథావదనుపూర్వశః । తతోబ్రవీన్మహాతేజారామస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౧ ॥ యాంనివేదయసేలఙ్కాం పురీంభీమస్యరక్షసః । క్షిప్రమేనాంమథిష్యామిసత్యమేతద్బ్రవీమితె ॥ ౨ ॥ అస్మిన్ముహూర్తేసుగ్రీవప్రయాణమభిరోచయె । యుక్తోముహూర్తోవిజయః ప్రాప్తోమధ్యందివాకరః ॥ ౩ ॥ అస్మిన్ముహూర్తెవిజయేప్రాప్తెమధ్యందివాకరే । సీతాంహృత్వాతుమేజాతుక్వాసౌయాస్యతియాస్యతః ॥ ౪ ॥ సీతాశ్రుత్వాభియానంమెఆశామేష్యతిజీవితే । జీవితాంతేమృతంస్పృష్ట్వాపీత్వావిషమివాతురః ॥ ౫ ॥ ఉత్తరాఫల్గునీహ్యద్యశ్వస్తుహస్తేనయోక్ష్యతే । అభిప్రయామసుగ్రీవ సర్వానీకసమావృతాః ॥ ౬ ॥ (ముహూర్తేనత్వేతేనప్రస్థానమభిరోచయ) । నిమిత్తానిచధన్యాని యానిప్రాదుర్భవంతిచ ॥ ౭ ॥ నిహత్యరావణంసీతా మానయిష్యామిజానకీం । ఉపరిష్టాద్ధినయనం స్ఫురమాణమిదంమమ ॥ ౮ ॥ విజయంసమనుప్రాప్తం శంసతీవమనోరథం । తతోవానరరాజేనలక్ష్మణేనచపూజితః ॥ ౯ ॥ ఉవాచరామోధర్మాత్మాపునరప్యర్థకోవిదః । అగ్రేయాతుబలస్యాస్య నీలోమార్గమవేక్షితుం ॥ ౧౦ ॥ వృతశ్శతసహస్రేణ వానరాణాంతరస్వినాం । ఫలమూలవతానీలశీత

కాననవారిణా ॥ ౧౧ ॥ పథా మధుమతా చాశు సేనాం సేనాపతే నయ । దూషయేయుర్దురాత్మానః పథి మూలఫలో
దకం ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసాః పరిరక్షేథా స్తేభ్యస్త్వం నిత్యముద్యతః । నిమ్నేషు వనదుర్గేషు వనేషు చ వనౌకసః ॥ ౧౩
అభిప్లుత్యాభిపశ్యేయుః పరేషాం నిహితం బలం । యచ్చ ఫల్గు బలం కించి త్తదత్రైవోపయుజ్యతాం ॥ ౧౪ ॥ ఏతద్ధి కృ
త్యం ఘోరం నో విక్రమేణ ప్రయుజ్యతాం । సాగరౌఘనిభం భీమ మగ్రానీకం మహాబలాః ॥ ౧౫ ॥ కపిసింహాః ప్రక
ర్షంతు శతశోథ సహస్రశః । గజశ్చ గిరిసంకాశో గవయశ్చ మహాబలః ॥ ౧౬ ॥ గవాక్షశ్చాగ్రతో యాంతు గ
వాం దృప్తా ఇవర్షభాః । యాతు వానరవాహిన్యా వానరః ప్లవతాం వరః ॥ ౧౭ ॥ పాలయన్దక్షిణం పార్శ్వ మృష
భో వానరర్షభః । గంధహస్తీవ దుర్ధర్ష స్తరస్వీ గంధమాదనః ॥ ౧౮ ॥ యాతు వానరవాహిన్యాస్సవ్యం పార్శ్వ
మధిష్ఠితః । యాస్యామి బలమధ్యేహం బలౌఘమభిహర్షయన్ ॥ ౧౯ ॥ అధిరుహ్య హనూమంత మైరావతమివే
శ్వరః । అంగదేనైష సంయాతు లక్ష్మణశ్చాంతకోపమః ॥ ౨౦ ॥ సార్వభౌమేన భూతేశో ద్రవిణాధిపతిర్యథా । జాంబ
వాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః ॥ ౨౧ ॥ ఋక్షరాజో మహాసత్త్వః కుక్షిం రక్షంతు తే త్రయః । రాఘవస్య వ
చశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః ॥ ౨౨ ॥ వ్యాదిదేశ మహావీర్యా న్వానరాన్వానరర్షభః । తే వానరగణాస్స
ర్వే సముత్పత్య యుయుత్సవః ॥ ౨౩ ॥ గుహాభ్యశ్శిఖరేభ్యశ్చ ఆశు పుప్లువిరే తదా । తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన
చ పూజితః ॥ ౨౪ ॥ జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశం । శతైశ్శతసహస్రైశ్చ కోటిభిరయుతైరపి ॥
వారణాభైశ్చ హరిభి ర్యయౌ పరివృతస్తదా । తం యాంతమనుయాతి స్మ మహతీ హరివాహినీ ॥ ౨౬ ॥ దృప్తాః ప్రము
దితాస్సర్వే సుగ్రీవేణాభిపాలితాః । ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః ॥ ౨౭ ॥ క్ష్వేళంతో నినదంత
స్తే జగ్ముర్వై దక్షిణాం దిశం । భక్షయంతస్సుగంధీని మధూని చ ఫలాని చ ॥ ౨౮ ॥ ఉద్వహంతో మహావృక్షా న్మంజరీ
పుంజధారిణః । అన్యోన్యం సహసా దృప్తా నిర్వహంతి క్షిపంతి చ ॥ ౨౯ ॥ పతతశ్చాక్షిపంత్యన్యే పాతయంత్యపరే
పరాన్ । రావణో నో నిహంతవ్య స్సర్వే చ రజనీచరాః ॥ ౩౦ ॥ ఇతి గర్జంతి హరయో రాఘవస్య సమీపతః । పుర
స్తాదృషభో వీరో నీలః కుముద ఏవ చ ॥ ౩౧ ॥ పంథానం శోధయంతి స్మ వానరైర్బహుభిస్సహ । మధ్యే తు రాజా సుగ్రీ
వో రామో లక్ష్మణ ఏవ చ ॥ ౩౨ ॥ బహుభిర్బలిభిర్భీమై ర్వృతాశ్శత్రునిబర్హణాః । హరిశ్శతబలిర్వీరః కోటిభిర్దశభి
ర్వృతః ॥ ౩౩ ॥ సర్వామేకో హ్యవష్టభ్య రరక్ష హరివాహినీం । కోటీశతపరీవారః కేసరీ పనసో గజః ॥ ౩౪ ॥ అర్క
శ్చాతిబలః పార్శ్వమేకం తస్యాభిరక్షతి । సుషేణో జాంబవాంశ్చైవ ఋక్షైశ్చ బహుభిర్వృతౌ ॥ ౩౫ ॥ సు
గ్రీవం పురతః కృత్వా జఘనం సంరరక్షతుః । తేషాం సేనాపతిర్వీరో నీలో వానరపుంగవః ॥ ౩౬ ॥ సంపతన్పత
తాం శ్రేష్ఠ స్తద్బలం పర్యపాలయత్ । దరీముఖః ప్రజంఘశ్చ రంభోథ రభసః కపిః ॥ ౩౭ ॥ సర్వతశ్చ యయుర్వీరా
స్త్వరయంతః ప్లవంగమాన్ । ఏవం తే హరిశార్దూలా గచ్ఛంతో బలదర్పితాః ॥ ౩౮ ॥ అపశ్యంస్తే గిరిశ్రేష్ఠం సహ్యం
ద్రుమలతాయుతం । సరాంసి చ సుఫుల్లాని తటాకాని వనాని చ ॥ ౩౯ ॥ రామస్య శాసనం జ్ఞాత్వా భీమకోపస్య భీ
తవత్ ॥ వర్జయన్నగరాభ్యాశాం స్తథా జనపదానపి ॥ ౪౦ ॥ సాగరౌఘనిభం భీమం తద్వానరబలం మహత్ । ఉ
త్ససర్ప మహాఘోషం భీమఘోష ఇవార్ణవః ॥ ౪౧ ॥ తస్య దాశరథేః పార్శ్వే శూరాస్తే కపికుంజరాః । తూర్ణ
మాపుప్లువుస్సర్వే సదశ్వా ఇవ చోదితాః ॥ ౪౨ ॥ కపిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శుశుభాతే నరోత్తమౌ । మహద్భ్యా
మివ సంస్పృష్టౌ గ్రహాభ్యాం చంద్రభాస్కరౌ ॥ ౪౩ ॥ తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః । జగామ రామో ధ
ర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశం ॥ ౪౪ ॥ తమంగదగతో రామం లక్ష్మణశ్శుభయా గిరా । ఉవాచ పరిపూర్ణార్థః
స్మృతిమాన్ ప్రతిభానవాన్ ॥ ౪౫ ॥ హృతామవాప్య వైదేహీం క్షిప్రం హత్వా చ రావణమ్ । సమృద్ధార్థ

స్సమృద్ధార్థామయోధ్యాం ప్రతియాస్యసి ॥ ౪౬ ॥ మహాంతి చ నిమిత్తాని దివి భూమౌ చ రాఘవ । శుభాని తవ పశ్యామి సర్వాణ్యేవార్థసిద్ధయే ॥ ౪౭ ॥ అను[illegible]తి శుభో వాయుస్సేనాం మృదుహితస్సుఖః । పూర్ణవల్గుస్వరాశ్చేమే ప్రవదంతి మృగద్విజాః ॥ ౪౮ ॥ ప్రసన్నాశ్చ దిశస్సర్వా విమలశ్చ దివాకరః । ఉశనాచ ప్రసన్నార్చిరనుత్వాం భార్గవో గతః ॥ ౪౯ ॥ బ్రహ్మరాశిర్విశుద్ధశ్చ శుద్ధాశ్చ పరమర్షయః । అర్చిష్మంతః ప్రకాశంతే ధ్రువం సర్వే ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౫౦ ॥ త్రిశంకుర్విమలో భాతి రాజర్షిస్సపురోహితః । పితామహవరోఽస్మాకమిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం ॥ ౫౧ ॥ విమలే చ ప్రకాశేతే విశాఖే నిరుపప్లవే । నక్షత్రవరమస్మాకమిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం ॥ ౫౨ ॥ నైరృతం నైరృతానాం చ నక్షత్రమభిపీడ్యతే । మూలో మూలవతా స్పృష్టో ధూప్యతే ధూమకేతునా ॥ ౫౩ ॥ సర్వం చైతద్వినాశాయ రాక్షసానాముపస్థితం । కాలే కాలగృహీతానాం నక్షత్రం గ్రహపీడితం ॥ ౫౪ ॥ ప్రసన్నాస్సురసాశ్చాపో వనాని ఫలవంతి చ । ప్రవాంత్యభ్యధికం గంధా యథర్తుకుసుమా ద్రుమాః ॥ ౫౫ ॥ వ్యూఢానీకపిసైన్యాని ప్రకాశంతేఽధికం ప్రభో । దేవానామివ సైన్యాని సంగ్రామే తారకామయే ॥ ౫౬ ॥ ఏవమార్య సమీక్ష్యైతాన్ ప్రీతో భవితుమర్హసి । ఇతి భ్రాతరమాశ్వాస్య హృష్టస్సౌమిత్రిరబ్రవీత్ ॥ ౫౭ ॥ అథావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః । ఋక్షవానరశార్దూలైర్నఖదంష్ట్రాయుధైర్వృతా ॥ ౫౮ ॥ కరాగ్రైశ్చరణాగ్రైశ్చ వానరైరుత్థితం రజః । భీమమంతర్దధే లోకం నివార్య సవితుః ప్రభాం ॥ ౫౯ ॥ సపర్వతవనాకాశాం దక్షిణాం హరివాహినీ । ఛాదయంతీ యయౌ భీమా ద్యామివాంబుదసంతతిః ॥ ౬౦ ॥ ఉత్తరంత్యాం చ సేనాయాం సతతం బహుయోజనం । నదీస్రోతాంసి సర్వాణి సస్యందుర్విపరీతవత్ ॥ ౬౧ ॥ సరాంసి విమలాంభాంసి ద్రుమాకీర్ణాంశ్చ పర్వతాన్ । సమాన్భూమిప్రదేశాంశ్చ వనాని ఫలవంతి చ ॥ ౬౨ ॥ మధ్యేన చ సమంతాచ్చ తిర్యక్చాధశ్చ సావిశత్ । సమావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః ॥ ౬౩ ॥ తే హృష్టమనసస్సర్వే జగ్ముర్మారుతరంహసః । హరయో రాఘవస్యార్థే సమారోపితవిక్రమాః ॥ ౬౪ ॥ హర్షవీర్యబలోద్రేకాన్దర్శయంతః పరస్పరం । యౌవనోత్సేకజాన్దర్పాన్వివిధాంశ్చక్రురధ్వని ॥ ౬౫ ॥ తత్ర కేచిద్ద్రుతం జగ్మురుత్పేతుశ్చ తథాపరే । కేచిత్కిలకిలాం చక్రుర్వానరా వనగోచరాః ॥ ౬౬ ॥ ప్రాస్ఫోటయంశ్చ పుచ్ఛాని సన్నిజఘ్నుః పదాన్యపి । భుజాన్విక్షిప్య శైలాంశ్చ ద్రుమానన్యే బభంజిరే ॥ ౬౭ ॥ ఆరోహంతశ్చ శృంగాణి గిరీణాం గిరిగోచరాః । మహానాదాన్విముంచంతి క్ష్వేళామన్యే ప్రచక్రిరే ॥ ౬౮ ॥ ఊరువేగైశ్చ మమృదుర్లతాజాలాన్యనేకశః । జృంభమాణాశ్చ విక్రాంతా విచిక్రీడుశ్శిలాద్రుమైః ॥ ౬౯ ॥ శతైశ్శతసహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ సహస్రశః । వానరాణాం సుఘోరాణాం యూథైః పరివృతా వసుధా ॥ ౭౦ ॥ సా స్మ యాతి దివారాత్రం మహతీ హరివాహినీ । హృష్టా ప్రముదితా సేనా సుగ్రీవేణాభిరక్షితా ॥ ౭౧ ॥ వానరాస్త్వరితం యాంతి సర్వే యుద్ధాభినందినః । ప్రమోక్షయిషవస్సీతాం ముహూర్తం క్వాపి నాసత ॥ ౭౨ ॥ తతః పాదపసంబాధం నానానగసమాయుతం । సహ్యపర్వతమాసేదుర్మలయం చ మహీధరం ॥ ౭౩ ॥ కాననాని విచిత్రాణి నదీప్రస్రవణాని చ । పశ్యన్నతియయౌ రామస్సహ్యస్య మలయస్య చ ॥ ౭౪ ॥ చంపకాంస్తిలకాంశ్చూతానశోకాన్ సిందువారకాన్ । కరవీరాంశ్చ తిమిశాన్భంజంతి స్మ ప్లవంగమాః ॥ ౭౫ ॥ అంకోలాంశ్చ కరంజాంశ్చ ప్లక్షన్యగ్రోధతిందుకాన్ । జంబూకామలకాన్నీపాన్భంజంతి స్మ ప్లవంగమాః ॥ ౭౬ ॥ ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః । వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైరవకిరంతి గాం ॥ ౭౭ ॥ మారుతస్సుఖసంస్పర్శో వాతి చందనశీతలః । షట్పదైరనుకూజద్భిర్వనేషు మధుగంధిషు ॥ ౭౮ ॥ అధికం శైలరాజస్తు ధాతుభిస్సువిభూషితః । ధాతుభ్యః ప్రసృతో రేణుర్వాయువేగవిఘట్టితః ॥ ౭౯ ॥ సుమహద్వానరానీకం ఛాదయా

మానపర్వతః । గిరిప్రస్థేషు రమ్యేషు సర్వతస్సంప్రపుష్పితాః ॥ ౮౦ ॥ కేతక్యస్సింధువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ మనో
రమాః । మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౮౧ ॥ చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజుళా వకుళాః ప్రియ
కాస్తథా । స్ఫూర్జకాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౮౨ ॥ చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ
పుష్పితాః । ముచులిందార్జునాశ్చైవ శింశుపాః కుటజాస్తథా ॥ ౮౩ ॥ ధవాశ్శాల్మలయశ్చైవ రక్తాః కురవకా
స్తథా । హింతాలాస్తిమిశాశ్చైవ చూర్ణకా నీపకాస్తథా ॥ ౮౪ ॥ నీలాశోకాశ్చ వరుణా అంకోలాః పద్మకాస్త
థా । ప్లవమానైః ప్లవంగైస్తు సర్వే పర్యాకులీకృతాః ॥ ౮౫ ॥ వాప్యస్తస్మిన్గిరౌ శీతాః పల్వలాని తథైవ చ । చక్రవా
కానుచరితాః కారండవనిషేవితాః ॥ ౮౬ ॥ ప్లవైః క్రౌంచైశ్చ సంకీర్ణా వరాహమృగసేవితాః । ఋక్షైస్త
రక్షుభిస్సింహైశ్శార్దూలైశ్చ భయావహైః ॥ ౮౭ ॥ వ్యాళైశ్చ బహుభిర్భీమైస్సేవ్యమానాస్సమంతతః । ప
ద్మైస్సౌగంధికైః ఫుల్లైః కుముదైశ్చోత్పలైస్తథా ॥ ౮౮ ॥ వారిజైర్వివిధైః పుష్పై రమ్యాస్తత్ర జలాశయాః । తస్య సా
నుషు కూజంతి నానా ద్విజగణాస్తథా ॥ ౮౯ ॥ స్నాత్వా పీత్వోదకాన్యత్ర జలే క్రీడంతి వానరాః । అన్యోన్యం ప్లావ
యంతి స్మ శైలమారుహ్య వానరాః ॥ ౯౦ ॥ ఫలాన్యమృతగంధీని మూలాని కుసుమాని చ । బుభుజుర్వానరాస్తత్ర
పాదపానాం మదోత్కటాః ॥ ౯౧ ॥ ద్రోణమాత్రప్రమాణాని లంబమానాని వానరాః । యయుః పిబంతో హృ
ష్టాస్తే మధూని మధుపింగళాః ॥ ౯౨ ॥ పాదపానవభంజంతో వికర్షంతస్తథా లతాః । విధమంతో గిరివరాన్ప్ర
యయుః ప్లవగర్షభాః ॥ ౯౩ ॥ వృక్షేభ్యోఽన్యే తు కపయో నర్దంతో మధుదర్పితాః । అన్యే వృక్షాన్ప్రపద్యంతే
ప్రపతంత్యపి చాపరే ॥ ౯౪ ॥ బభూవ వసుధా తైస్తు సంపూర్ణా హరియూథపైః । యథా కలమకేదారైః పక్వైరివ
వసుంధరా ॥ ౯౫ ॥ మహేంద్రమథ సంప్రాప్య రామో రాజీవలోచనః । అధ్యారోహన్మహాబాహుశ్శిఖరం ద్రు
మభూషితమ్ ॥ ౯౬ ॥ తతశ్శిఖరమారుహ్య రామో దశరథాత్మజః । కూర్మమీనసమాకీర్ణమపశ్యత్సలిలాకరమ్ ॥
తే సహ్యం సమతిక్రమ్య మలయం చ మహాగిరిమ్ । ఆసేదురానుపూర్వ్యేణ సముద్రం భీమనిస్స్వనమ్ ॥ ౯౭ ॥ అవరు
హ్య జగామాశు వేలావనమనుత్తమమ్ । రామో రమయతాం శ్రేష్ఠస్ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః ॥ ౯౮ ॥ అథ ధౌతోపలత
లాం తోయౌఘైస్సహసోత్థితైః । వేలామాసాద్య విపులాం రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౦౦ ॥ ఏతే వయమనుప్రా
ప్తాస్సుగ్రీవ వరుణాలయం । ఇహేదానీం విచింతా సా యా నః పూర్వం సముత్థితా ॥ ౧౦౧ ॥ అతః పరమతీరోఽయం
సాగరస్సరితాం పతిః । న చాయమనుపాయేన శక్యస్తరితుమర్ణవః ॥ ౧౦౨ ॥ తదిహైవ నివేశోఽస్తు మంత్రః ప్రస్తూ
యతామితి । యథేదం వానరబలం పరం పారమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౦౩ ॥ ఇతీవ స మహాబాహుస్సీతాహరణకర్శి
తః । రామస్సాగరమాసాద్య వాసమాజ్ఞాపయత్తదా ॥ ౧౦౪ ॥ సర్వాస్సేనా నివేశ్యంతాం వేలాయాం హరిపుంగవ ।
సంప్రాప్తో మంత్రకాలో నః సాగరస్యాస్య లంఘనే ॥ స్వాం స్వాం సేనాం సముత్సృజ్య మా చ కశ్చిత్కుతో వ్రజేత్ ।
గచ్ఛంతు వానరాశ్శూరా జ్ఞేయం ఛన్నం భయం చ నః ॥ ౧౦౬ ॥ రామస్య వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవస్సహలక్ష్మణః ।
సేనాం న్యవేశయత్తీరే సాగరస్య ద్రుమాయుతే ॥ ౧౦౭ ॥ విరరాజ సమీపస్థం సాగరస్య తు తద్బలమ్ । మధుపాండుజల
శ్శ్రీమాన్ద్వితీయ ఇవ సాగరః ॥ ౧౦౮ ॥ వేలావనముపాగమ్య తతస్తే హరిపుంగవాః । వినివిష్టాః పరం పారం కాంక్షమా
ణా మహోదధేః ॥ ౧౦౯ ॥ తేషాం నివిశమానానాం సైన్యసన్నాహనిస్స్వనః । అంతర్ధాయ మహానాదమర్ణవస్య
ప్రశుశ్రువే ॥ ౧౧౦ ॥ సా వానరాణాం ధ్వజినీ సుగ్రీవేణాభిపాలితా । త్రిధా నివిష్టా మహతీ రామస్యార్థపరాభవ
త్ ॥ ౧౧౧ ॥ సా మహార్ణవమాసాద్య హృష్టా వానరవాహినీ । వాయువేగసమాధూతం పశ్యమానా మహార్ణవమ్ ॥
దూరపారమసంబాధం రక్షోగణనిషేవితమ్ । పశ్యంతో వరుణావాసం నిషేదుర్హరియూథపాః ॥ ౧౧౩ ॥ చండన

క్రగ్రహం ఘోరం క్షపాదావివసత్క్షయె । హసంతమివ ఫేనౌఘైర్నృత్యంతమివచోర్మిభిః ॥ ౧౧౪ ॥ చంద్రోదయస
ముద్ధూతం ప్రతిచంద్రసమాకులమ్ । చండానిలమహాగ్రాహైః కీర్ణం తిమితిమింగిలైః ॥ ౧౧౫ ॥ దీప్తభోగైరి
వాకీర్ణం భుజంగైర్వరుణాలయం । అవగాఢంమహాసత్త్వైర్నానాశైలసమాకులం ॥ ౧౧౬ ॥ సుదుర్గందుర్గమార్గం
తమగాధమసురాలయమ్ । మకరైర్నాగభోగైశ్చ విగాఢావాతలోళితాః ॥ ౧౧౭ ॥ ఉత్పేతుశ్చనిపేతుశ్చ ప్ర
వృద్ధాజలరాశయః । అగ్నిచూర్ణమివావిద్ధం భాస్వరాంబుమహోరగం ॥ ౧౧౮ ॥ సురారివిషయం ఘోరం పా
తాళవిషమం సదా । సాగరంచాంబర ప్రఖ్యమంబరం సాగరోపమం ॥ ౧౧౯ ॥ సాగరంచాంబరంచేతి నిర్విశేషమ
దృశ్యత । సంపృక్తంనభసాప్యంభస్సంపృక్తంచనభోంభసా ॥ ౧౨౦ ॥ తాదృగ్రూపేస్మదృశ్యేతే తారారత్నసమా
కులే । సముత్పతితమేఘస్య వీచీమాలాకులస్యచ ॥ ౧౨౧ ॥ విశేషోనద్వయోరాసీత్సాగరస్యాంబరస్యచ । అన్యోన్య
మాహతాస్సక్తాస్సస్వనుర్భీమనిస్వనాః ॥ ౧౨౨ ॥ ఊర్మయస్సింధురాజస్య మహాభేర్యఇవాహవె । రత్నౌఘజల
సన్నాదం విషక్తమివవాయునా ॥ ౧౨౩ ॥ ఉత్పతన్తమివక్రుద్ధం యాదోగణసమాకులం । దదృశుస్తేమహోత్సా
హావాతాహతజలాశయమ్ ॥ ౧౨౪ ॥ అనిలోద్ధూతమాకాశే ప్రవల్గంతమివోర్మిభిః । తతోవిస్మయమాపన్నా ద
దృశుర్హరయస్స్థితాః ॥ ౧౨౫ ॥ భ్రాంతోర్మిజలసన్నాదం ప్రలోలమివసాగరం ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండె
చతుర్థస్సర్గః ॥ ౩౪౪ ॥ ౬౧౧౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సాతునీలెనవిధివత్స్వరక్షాసుసమాహితా । సాగరస్యోత్తరెతీరే సాధుసే
నానివేశితా ॥ ౧ ॥ మైందశ్చద్వివిదశ్చోభౌ తత్రవానరపుంగవౌ । విచేరతుశ్చతాంసేనాం రక్షార్థంసర్వతో ది
శం ॥ ౨ ॥ నివిష్టాయాంతుసేనాయాం తీరెనదనదీపతెః । పార్శ్వస్థంలక్ష్మణందృష్ట్వా రామోవచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥
శోకశ్చకిలకాలెనగచ్ఛతాహ్యపగచ్ఛతి । మమచాపశ్యతఃకాన్తామహన్యహనివర్ధతె ॥ ౪ ॥ నమెదుఃఖంప్రియా
దూరే నమేదుఃఖంహృతేతివా । ఏతదేవానుశోచామి వయోస్యాహ్యతివర్తతె ॥ ౫ ॥ వాహివాతయతఃకాన్తా
తాంస్పృష్ట్వామామపిస్పృశ । త్వయి మేగాత్రసంస్పర్శశ్చంద్రేదృష్టిసమాగమః ॥ ౬ ॥ తన్మేదహతిగాత్రాణి వి
షంపీతమివాశయే । హానాథేతిప్రియాసామాం హ్రియమాణాయదబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ తద్వియోగేంధనవతా తచ్చిన్తా
విపులార్చిషా । రాత్రిందివంశరీరం మే దహ్యతెమదనాగ్నినా ॥ ౮ ॥ అవగాహ్యార్ణవంస్వప్స్యేసౌమిత్రేభవతా
వినా । కథంచిత్ప్రజ్వలన్కామస్సమాంసుప్తం జలేదహేత్ ॥ ౯ ॥ బహ్వేతత్కామయానస్య శక్యమేతెన జీవి
తుమ్ । యదహంసాచవామోరూరేకాంధరణిమాశ్రితౌ ॥ ౧౦ ॥ కేదారస్యేవకేదారస్సోదకస్య నిరూదకః । ఉప
స్నేహెనజీవామి జీవంతీంయచ్ఛృణోమితామ్ ॥ ౧౧ ॥ కదానుఖలుసుశ్రోణీం శతపత్రాయతేక్షణాం । విజిత్య
శత్రూన్ద్రక్ష్యామిసీతాంస్ఫీతామివశ్రియం ॥ ౧౨ ॥ కదానుచారుబింబోష్ఠం తస్యాఃపద్మమివాననం । ఈషదున్న
మ్యపాస్యామి రసాయనమివాతురః ॥ ౧౩ ॥ తస్యాస్తుసంహతౌపీనౌ స్తనౌతాళఫలోపమౌ । కదానుఖలు సోత్కం
ప్పౌ శ్లిష్యన్త్యామాంభజిష్యతః ॥ ౧౪ ॥ సానూనమసితాపాంగీ రక్షోమధ్యగతాసతీ । మన్నాథానాథహీనేవత్రా
తారంనాధిగచ్ఛతి ॥ ౧౫ ॥ కథంజనకరాజస్య దుహితాసామమప్రియా । రాక్షసీమధ్యగాశేతె స్నుషాదశరథ
స్యచ ॥ ౧౬ ॥ కదావిక్షోభ్యరక్షాంసిసావిధూయోత్పతిష్యతి । విధూయజలదాన్నీలాంచ్ఛశిరేఖాశరత్స్వివ ॥ ౧౭ ॥
స్వభావతనుకానూనం శోకేనానశనేనచ । భూయస్తనుతరాసీతా దేశకాలవిపర్యయాత్ ॥ ౧౮ ॥ కదానురాక్షసే
న్ద్రస్య విధాయోరసిసాయకాన్ । సీతాంప్రత్యాహరిష్యామి శోకముత్సృజ్యమానసం ॥ ౧౯ ॥ కదానుఖలు మాం
సాధ్వీసీతాసురసుతోపమా । సోత్కంఠాకంఠమాలంబ్యమోక్ష్యత్యానందజంపయః ॥ ౨౦ ॥ కదాశోకమిమంఘో

రం మైథిలీవిప్రయోగజం । సహసావిప్రమోక్ష్యామి వాసశ్శుక్లేతరంయథా ॥ ౨౧ ॥ ఏవంవిలపతస్తస్యతత్ర రామ
స్యధీమతః । దినక్షయాన్మందరుచిర్భాస్కరోస్తముపాగమత్ ॥ ౨౨ ॥ ఆశ్వాసితోలక్ష్మణేన రామస్సంధ్యాముపా
సత । స్మరన్కమలపత్రాక్షీం సీతాంశోకాకులీకృతః॥౨౩ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చమస్సర్గః॥౨౪ ౭॥౯౪౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ లఙ్కాయాంతు కృతం కర్మ ఘోరందృష్ట్వాభయావహం । రాక్షసేంద్రో
హనుమతా శక్రేణేన మహాత్మనా ॥ ౧ ॥ అబ్రవీద్రాక్షసాంత్సర్వాన్హ్రియాకించిదవాఙ్ముఖః । ధర్షితాచ ప్రవి
ష్టాచ లంకాదుష్ప్రసహాపురీ ॥ ౨ ॥ తేనవానరమాత్రేణ దృష్టాసీతాచజానకీ । ప్రాసాదోధర్షితశ్చైత్యః ప్రవ
రా రాక్షసాహతాః ॥ ౩ ॥ ఆవిలాచపురీలంకా సర్వాహనుమతాకృతా । కింకరిష్యామిభద్రంవః కింవాయుక్తమ
నంతరం ॥ ౪ ॥ ఉచ్యతాంనస్సమర్థంచ యత్కృతంసుకృతంభవేత్ । మంత్రమూలంహివిజయం ప్రాహురార్యా
మనస్వినః ॥ ౫ ॥ తస్మాద్వైరోచయేమంత్రం రామంప్రతిమహాబలాః । త్రివిధాఃపురుషాలోకే ఉత్తమాధమమధ్య
మాః ॥ ౬ ॥ తేషాంతుసమవేతానాం గుణదోషౌవదామ్యహమ్ । మంత్రిభిర్హితసంయుక్తైస్సమర్థైర్మంత్రనిర్ణ
యే ॥ ౭ ॥ మిత్రైర్వాపిసమానార్థైర్బాంధవైరపివాహితైః । సహితోమంత్రయిత్వాయః కర్మారంభా
న్ప్రవర్తయేత్ ॥ ౮ ॥ దైవేచకురుతేయత్నం తమాహుఃపురుషోత్తమం । ఏకోర్థంవిమృశేదేకో ధర్మే ప్రకురు
తేమనః ॥ ౯ ॥ ఏకఃకార్యాణికురుతే తమాహుర్మధ్యమంనరమ్ । గుణదోషావనిశ్చిత్య త్యక్త్వాదైవవ్యపాశ్రయం॥
కరిష్యామీతియఃకార్యముపేక్షేత్సనరాధమః । యథేమేపురుషానిత్యముత్తమాధమమధ్యమాః ॥ ౧౧ ॥ ఏవంమన్త్రా
హివిజ్ఞేయాఉత్తమాధమమధ్యమాః । ఐకమత్యముపాగమ్య శాస్త్రదృష్టేనచక్షుషా ॥ ౧౨ ॥ మంత్రిణోయత్
నిరతాస్తమాహుర్మంత్రముత్తమమ్ । బహ్వ్యోపి మతయోభూత్వా మంత్రిణామర్థనిర్ణయే ॥ ౧౩ ॥ పునర్య
త్రైకతాంప్రాప్తాస్సమంత్రోమధ్యమస్స్మృతః । అన్యోన్యమతిమాస్థాయ యత్రసం ప్రతిభాష్యతే ॥ ౧౪ ॥ నచైకమ
త్యేశ్రేయోస్తి మంత్రస్సోధమఉచ్యతే । తస్మాత్సుమంత్రితంసాధు భవంతోమతిముత్తమాః ॥ ౧౫ ॥ కార్యం సం
ప్రతిపద్యన్తామేతత్కృత్యంమతంమమ ।(ఇత్యేవంమంత్రయన్రాజా కార్యంతత్ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౬ ॥ తస్మాత్సమ్మం
త్ర్యతాంసర్వేరేతత్కృత్యంమతంమమ) । వానరాణాంహివీరాణాం సహస్రైఃపరివారితః ॥ ౧౭ ॥ రామో
భ్యేతిపురీంలఙ్కామస్మాకముపరోధకః । తరిష్యతిచసువ్యక్తం రాఘవస్సాగరంసుఖం ॥ ౧౮ ॥ తరసాయుక్తరూపే
ణసానుజస్సబలానుగః । సముద్రముచ్ఛోషయతి వీర్యేణాన్యత్కరోతివా ॥ ౧౯ ॥ అస్మిన్నేవం గతేకార్యేవిరోధే
వానరైస్సహ । హితంపురేచసైన్యేచసర్వంసమ్మన్త్ర్యతాంమమ॥౨౦॥ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేషష్ఠస్సర్గః॥౧౫౦॥౩౦౦౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్తారాక్షసేంద్రేణ రాక్షసాస్తేమహాబలాః । ఊచుఃప్రాంజలయస్స
ర్వే రావణంరాక్షసేశ్వరం ॥ ౧ ॥ ద్విషత్పక్షమవిజ్ఞాయనీతిబాహ్యాస్త్వబుద్ధయః । (అవిజ్ఞాయాత్మపక్షంచ రాజా
నంభీషయంతిహి ॥ ౨ ॥ అవిజ్ఞాయాత్మపక్షంచ పరపక్షమబుద్ధయః । కార్యం కుర్వంతి యేమోహాత్తేపతంత్యశ్రియో
హ్యధః ॥ ౩ ॥) రాజన్పరిఘశక్త్యృష్టిశూలపట్టససంకులం । సుమహన్నోబలంకస్మాద్విషాదంభజతేభవాన్ ॥ ౪ ॥
త్వయాభోగవతీంగత్వా నిర్జితాఃపన్నగాయుధి । కైలాసశిఖరావాసీ యక్షైర్బహుభిరావృతః ॥ ౫ ॥ సుమహ
త్కదనంకృత్వా వశ్యస్తేధనదఃకృతః । సమహేశ్వరసఖ్యేన శ్లాఘమానస్త్వయాప్రభో ॥ ౬ ॥ నిర్జితస్సమరే
రోషాల్లోకపాలోమహాబలః । వినిహత్యచయక్షౌఘాన్విక్షోభ్యచవిగృహ్యచ ॥ ౭ ॥ త్వయాకైలాసశిఖరాద్విమా
నమిదమాహృతమ్ । మయేనదానవేంద్రేణ త్వద్భయాత్సఖ్యమిచ్ఛతా ॥ ౮ ॥ దుహితాతవభార్యార్థే దత్తా
రాక్షసపుంగవ । దానవేంద్రోమధునామ వీర్యోత్సిక్తోదురాసదః ॥ ౯ ॥ విగృహ్య వశమానీతః కుమ్భీనస్యాః

స్సుఖావహాః । నిర్జితాస్తే మహాబాహో నాగా గత్వా రసాతలం ॥ ౧౦ ॥ వాసుకిస్తక్షకశ్శంఖో జటీ చ వశమాహృ
తాః । అక్షయా బలవంతశ్చ శూరా లబ్ధవరాః పునః ॥ ౧౧ ॥ త్వయా సంవత్సరం యుద్ధ్వా సమరే దానవా విభో ।
స్వబలం సముపాశ్రిత్య నీతా వశమరిందమ ॥ ౧౨ ॥ మాయాశ్చాధిగతాస్తత్ర బహవో రాక్షసాధిప । (నిర్జితాస్స
మరే రోషాల్లోకపాలా మహాబలాః ॥ ౧౩ ॥ దేవలోకమితో గత్వా శక్రశ్చాపి వినిర్జితః ।) శూరాశ్చ బలవంతశ్చ
వరుణస్య సుతా రణే ॥ ౧౪ ॥ నిర్జితాస్తే మహాబాహో చతుర్విధబలానుగాః । మృత్యుదండమహాగ్రాహం శాల్మలి
ద్రుమమండితమ్ ॥ ౧౫ ॥ కాలపాశమహావీచిం యమకింకరపన్నగమ్ । అవగాహ్య త్వయా రాజన్యమస్య బలసాగ
రం ॥ ౧౬ ॥ జయశ్చ విపులః ప్రాప్తో మృత్యుశ్చ ప్రతిషేధితః । సుయుద్ధేన చ తే సర్వే లోకాస్తత్ర విలోళితాః ॥
క్షత్రియైర్బహుభిర్వీరైః శక్రతుల్యపరాక్రమైః । ఆసీద్వసుమతీ పూర్ణా మహద్భిరివ పాదపైః ॥ ౧౮ ॥ తే
షాం వీర్యగుణోత్సాహైర్న సమో రాఘవో రణే । ప్రసహ్య తే త్వయా రాజన్హతాః పరమదుర్జయాః ॥ ౧౯ ॥ తి
ష్ఠ వా కిం మహారాజ శ్రమేణ తవ వానరాన్ । అయమేకో మహాబాహురింద్రజిత్క్షపయిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ అనేన హి
మహారాజ మాహేశ్వరమనుత్తమం । ఇష్ట్వా యజ్ఞం వరో లబ్ధో లోకే పరమదుర్లభః ॥ ౨౧ ॥ శక్తితోమరమీనం చ
వినికీర్ణాంత్రశైవలం । గజకచ్ఛపసంబాధమశ్వమండూకసంకులం ॥ ౨౨ ॥ రుద్రాదిత్యమహాగ్రాహం మ
రుద్వసుమహోరగం । రథాశ్వగజతోయౌఘం పదాతిపులినం మహత్ ॥ ౨౩ ॥ అనేన హి సమాసాద్య దేవానాం బ
లసాగరం । గృహీతో దైవతపతిర్లంకాం చాపి ప్రవేశితః ॥ ౨౪ ॥ పితామహనియోగాచ్చ ముక్తశ్శంబరవృత్ర
హా । గతస్త్రివిష్టపం రాజన్ సర్వదేవనమస్కృతః ॥ ౨౫ ॥ తమేవ త్వం మహారాజ విసృజేంద్రజితం సుతం । యా
వద్వానరసేనాం తాం సరామాం నయతి క్షయం ॥ ౨౬ ॥ రాజన్నాపదయుక్తేయమాగతా ప్రాకృతాజ్జనాత్ । హృ
ది నైవ త్వయా కార్యా త్వం వధిష్యసి రాఘవం ॥ ౨౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తమస్సర్గః ॥ ౫౩ ॥ ౧౦౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో నీలాంబుదనిభః ప్రహస్తో నామ రాక్షసః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వా
క్యం శూరస్సేనాపతిస్తదా ॥ ౧ ॥ దేవదానవగంధర్వాః పిశాచపతగోరగాః । న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః కిం
పునర్వానరా రణే ॥ ౨ ॥ సర్వే ప్రమత్తా విశ్వస్తా వంచితాస్స్మ హనూమతా । న హి మే జీవతో గచ్ఛేజ్జీవన్స వన
గోచరః ॥ ౩ ॥ సర్వాం సాగరపర్యంతాం సశైలవనకాననామ్ । కరోమ్యవానరాం భూమిమాజ్ఞాపయతు మాం భ
వాన్ ॥ ౪ ॥ రక్షాం చైవ విధాస్యామి వానరాద్రజనీచర । నాగమిష్యతి తే దుఃఖం కించిదాత్మాపరాధజం ॥ ౫ ॥
అబ్రవీచ్చ సుసంక్రుద్ధో దుర్ముఖో నామ రాక్షసః । ఇదం న క్షమణీయం హి సర్వేషాం నః ప్రధర్షణమ్ ॥ ౬ ॥ అ
యం పరిభవో భూయః పురస్యాంతఃపురస్య చ । శ్రీమతో రాక్షసేంద్రస్య వానరేణ ప్రధర్షణమ్ ॥ ౭ ॥ అస్మిన్ము
హూర్తే హత్వైకో నివర్తిష్యామి వానరాన్ । ప్రవిష్టాంస్సాగరం భీమమంబరం వా రసాతలం ॥ ౮ ॥ తతోఽబ్రవీత్సుసం
క్రుద్ధో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః । ప్రగృహ్య పరిఘం ఘోరం మాంసశోణితరూషితమ్ ॥ ౯ ॥ కిం వో హనుమతా కా
ర్యం కృపణేన తపస్వినా । రామే తిష్ఠతి దుర్ధర్షే ససుగ్రీవే సలక్ష్మణే ॥ ౧౦ ॥ అద్య రామం ససుగ్రీవం పరిఘేణ సల
క్ష్మణం । ఆగమిష్యామి హత్వైకో విక్షోభ్య హరివాహినీమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇదం మమాపరం వాక్యం శృణు రాజన్యదీచ్ఛ
సి । ఉపాయకుశలో హ్యేవ జయేచ్ఛత్రూనతంద్రితః ॥ ౧౨ ॥ కామరూపధరాశ్శూరాః సుభీమా భీమదర్శనాః ।
రాక్షసా వా సహస్రాణి రాక్షసాధిప నిశ్చితాః ॥ ౧౩ ॥ కాకుత్స్థముపసంగమ్య బిభ్రతో మానుషం వపుః । సర్వే హ్యా
సంభ్రమా భూత్వా బ్రువంతు రఘుసత్తమం ॥ ౧౪ ॥ ప్రేషితా భరతేనస్మ భ్రాత్రా తవ యవీయసా । (తవాగమన
ముద్దిశ్య కృత్యమాత్యయికం త్వితి ।) స హి సేనాం సముత్థాప్య క్షిప్రమేవోపయాస్యతి ॥ ౧౫ ॥ తతో వయమితస్తూ

ఘ్నం శూలశక్తిగదాధరాః । చాపబాణాసిహస్తాశ్చ త్వరితాస్తత్ర యామహ ॥ ౧౬ ॥ ఆకాశేగణశస్థిస్స త్వా హత్వా తాంహరివాహినీమ్ । అశ్మశస్త్రమహావృష్ట్యా ప్రాపయామయమక్షయం ॥ ౧౭ ॥ ఏవంచేదుపసర్పేతా మనయం రామలక్ష్మణౌ । అవశ్యమపనీతేన జహ్యేతామేవజీవితం ॥ ౧౮ ॥ కౌంభకర్ణిస్తతోవీరో నికుంభోనామవీర్యవాన్ । అబ్రవీత్పరమక్రుద్ధో రావణంలోకరావణం ॥ ౧౯ ॥ సర్వేభవంతస్తిష్ఠంతు మహారాజేనసంగతాః । అహమేకోహ నిష్యామి రాఘవంసహలక్ష్మణం ॥ ౨౦ ॥ సుగ్రీవంచహనూమంతం సర్వానేవచవానరాన్ । తతోవజ్రహనుర్నామ రాక్షసఃపర్వతోపమః ॥ ౨౧ ॥ క్రుద్ధఃపరిలిహన్వక్త్రంజిహ్వయావాక్యమబ్రవీత్ । స్వైరంకుర్వంతుకార్యాణి భవంతోవిగతజ్వరాః ॥ ౨౨ ॥ ఏకోహంభక్షయిష్యామి తాంసర్వాంహరివాహినీమ్ । స్వస్థాఃక్రీడంతు నిశ్చింతాఃపిబంతో మధువారుణీమ్ ॥ ౨౩ ॥ అహమేకోవధిష్యామి సుగ్రీవంసహలక్ష్మణం । అంగదంచ హనూమంతం రామంచ రణకుంజరమ్ ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టమస్సర్గః ॥ ౬౦౩ ॥ ౧౨౨౬౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోనికుంభోరభసస్సూర్యశత్రుర్మహాబలః । సుప్తఘ్నోయజ్ఞహారక్షో మహాపార్శ్వోమహోదరః ॥ ౧ ॥ అగ్నికేతుశ్చదుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చరాక్షసః । ఇంద్రజిచ్చమహాతేజా బలవాన్రావణాత్మజః ॥ ౨ ॥ ప్రహస్తోథవిరూపాక్షో వజ్రదంష్ట్రోమహాబలః । ధూమ్రాక్షశ్చాతికాయశ్చ దుర్ముఖశ్చైవరాక్షసః ॥ ౩ ॥ పరిఘాన్పట్టసాన్ప్రాసాన్ శక్తిశూలపరశ్వథాన్ । చాపానిచసబాణాని ఖడ్గాంశ్చవిపులాంచ్ఛితాన్ ॥ ౪ ॥ ప్రగృహ్యపరమక్రుద్ధాస్సముత్పత్యచరాక్షసాః । అబ్రువన్రావణంసర్వే ప్రదీప్తాఇవపావకాః ॥ అద్యరామంవధిష్యామ స్సుగ్రీవంచసలక్ష్మణం । కృపణంచహనూమంతం లంకాయేనప్రధర్షితా ॥ ౬ ॥ తాన్గృహీతాయుధాంత్సర్వాన్వారయిత్వావిభీషణః । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం పునఃప్రత్యుపవేశ్యతాన్ ॥ ౭ ॥ అప్యుపాయైస్త్రిభిస్తాత యోర్థఃప్రాప్తుంనశక్యతే । తస్యవిక్రమకాలాంస్తా న్యుక్తానాహుర్మనీషిణః ॥ ౮ ॥ ప్రమత్తేష్వభియుక్తేషు దైవేనప్రహృతేషుచ । విక్రమాస్తాతసిధ్యంతి పరీక్ష్యవిధినాకృతాః ॥ ౯ ॥ అప్రమత్తంకథం తంతు విజిగీషుంబలేస్థితం । జితరోషందురాధర్షం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛథ ॥ ౧౦ ॥ సముద్రంలంఘయిత్వాతుఘోరంనదనదీపతిమ్ । కృతంహనుమతాకర్మ దుష్కరంతర్కయేతకః ॥ ౧౧ ॥ బలాన్యపరిమేయాని వీర్యాణిచనిశాచరాః । పరేషాంసహసావజ్ఞానకర్తవ్యాకథంచన ॥ ౧౨ ॥ కించరాక్షసరాజస్య రామేణాపకృతంపురా । ఆజహారజనస్థానా ద్యస్యభార్యాంయశస్వినః ॥ ౧౩ ॥ ఖరోయద్యతివృత్తస్తు రామేణనిహతోరణే । అవశ్యంప్రాణినాంప్రాణా రక్షితవ్యాయథాబలం ॥ ౧౩ ॥ అయశస్యమనాయుష్యం పరదారాభిమర్శనం । అర్థక్షయకరంఘోరంపాపస్యచపునర్భవం ॥ ౧౪ ॥ ఏతన్నిమిత్తంవైదేహీభయంనస్సుమహద్భవేత్ । ఆహృతాసాపరిత్యాజ్యా కలహార్థేకృతేనకిం ॥ ౧౫ ॥ ననఃక్షమంవీర్యవతాతేనధర్మానువర్తినా । వైరంనిరర్థకంకర్తుందీయతామస్యమైథిలీ ॥ ౧౬ ॥ యావన్నసగజాంసాశ్వాం బహురత్నసమాకులాం । పురీందారయతేబాణైర్దీయతామస్యమైథిలీ ॥ ౧౭ ॥ యావత్సుఘోరామహతీ దుర్ధర్షాహరివాహినీ । నావస్కందతి నోలంకాం తావత్సీతాప్రదీయతామ్ ॥ ౧౯ ॥ వినశ్యేద్ధిపురీలంకా శూరాస్సర్వేచరాక్షసాః । రామస్యదయితాపత్నీ నస్వయంయదిదీయతే ॥ ౨౦ ॥ ప్రసాదయేత్వాంబన్ధుత్వా త్కురుష్వవచనంమమ । హితంపథ్యంత్వహంబ్రూమి దీయతామస్యమైథిలీ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ పురాశరత్సూర్యమరీచిసన్నిభాన్నవాగ్రపుంఖాం త్సుదృఢాన్నృపాత్మజః । సృజత్యమోఘాన్విశిఖాన్వధాయతేప్రదీయతాంచాశరథాయమైథిలీ ॥ ౨౨ ॥ త్యజస్వకోపంసుఖధర్మనాశనంభజస్వధర్మంరతికీర్తివర్ధనం । ప్రసీదజీవేమసపుత్రబాంధవాః ప్రదీయతాం దాశరథాయమైథిలీ ॥ ౨౩ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రావణోరాక్షసే

శ్వరః । విసర్జయిత్వా తాంత్సర్వాన్ ప్రవివేశ స్వకంగృహమ్ ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే నవమ
స్సర్గః ॥ ౫౦౬ ॥ ౧౦౧౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రత్యుషసి ప్రాప్తే ప్రాప్తధర్మార్థనిశ్చయః । రాక్షసాధిపతేర్వేశ్మ భీ
మకర్మా విభీషణః ॥ ౧ ॥ శైలాగ్రచయసంకాశం శైలశృంగమివోన్నతం । సువిభక్తమహాకక్ష్యం మహాజనపరి
గ్రహమ్ ॥ ౨ ॥ మతిమద్భిర్మహామాత్రైరనురక్తైరధిష్ఠితం । రాక్షసైశ్చాప్తపర్యాప్తైస్సర్వతః పరిరక్షితం ॥ ౩ ॥
మత్తమాతంగనిశ్వాసైర్వ్యాకులీకృతమారుతం । శంఖఘోషమహాఘోషం తూర్యనాదానునాదితమ్ ॥ ౪ ॥ ప్ర
మదాజనసంబాధం ప్రజల్పితమహాపథం । తప్తకాంచననిర్యూహం భూషణోత్తమభూషితం ॥ ౫ ॥ గంధర్వా
ణామివావాసమాలయం మరుతామివ । రత్నసంచయసంబాధం భవనం భోగినామివ ॥ ౬ ॥ తం మహాభ్రమివాది
త్యస్తేజోవిస్తృతరశ్మిమాన్ । అగ్రజస్యాలయం వీరః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః ॥ ౭ ॥ పుణ్యాన్పుణ్యాహఘోషాం
శ్చ వేదవిద్భిరుదాహృతాన్ । శుశ్రావ సుమహాతేజా భ్రాతుర్విజయసంశ్రితాన్ ॥ ౮ ॥ పూజితాన్దధిపాత్రైశ్చ
సర్పిర్భిస్సుమనోక్షతైః । మంత్రవేదవిదో విప్రాన్దదర్శ సుమహాబలః ॥ ౯ ॥ స పూజ్యమానో రక్షోభిర్దీప్యమాన
స్స్వతేజసా । ఆసనస్థం మహాబాహుర్వవందే ధనదానుజం ॥ ౧౦ ॥ స రాజదృష్టిసంపన్నమాసనం హేమభూషి
తమ్ । జగామ సముదాచారం ప్రయుజ్యాచారకోవిదః ॥ ౧౧ ॥ స రావణం మహాత్మానం విజనే మంత్రిసన్నిధౌ ।
ఉవాచ హితమత్యర్థం వచనం హేతునిశ్చితం ॥ ౧౨ ॥ ప్రసాద్య భ్రాతరం జ్యేష్ఠం సాంత్వేనోపస్థితక్రమః । దే
శకాలార్థసంవాదీ దృష్టలోకపరావరః ॥ ౧౩ ॥ యదాప్రభృతి వైదేహీ సంప్రాప్తేహ పురీం తవ । తదాప్రభృతి
దృశ్యంతే నిమిత్తాన్యశుభాని నః ॥ ౧౪ ॥ సస్ఫులింగస్సధూమార్చిస్సధూమకలుషోదయః । మంత్రసంధుక్షితో
ప్యగ్నిర్న సమ్యగభివర్ధతే ॥ ౧౫ ॥ అగ్నిష్ఠేష్వగ్నిశాలాసు తథా బ్రహ్మస్థలీషు చ । సరీసృపాశ్చ దృశ్యంతే హవ్యే
షు చ పిపీలికాః ॥ ౧౬ ॥ గవాం పయాంసి స్కన్నాని విమదా వీరకుంజరాః । దీనమశ్వాః ప్రహేషంతే న చ గ్రాసా
భినందినః ॥ ౧౭ ॥ ఖరోష్ట్రాశ్వతరా రాజన్ భిన్నరోమాస్స్రవంతి నః । న స్వభావేవతిష్ఠంతే విధానైరపి చింతితాః ॥
వాయసాస్సంఘశః క్రూరా వ్యాహరంతి సమంతతః । సమవేతాశ్చ దృశ్యంతే విమానాగ్రేషు సంఘశః ॥ ౧౯ ॥
గృధ్రాశ్చ పరిలీయంతే పురీముపరి పిండితాః । ఉపపన్నాశ్చ సంధ్యే ద్వే వ్యాహరంత్యశివం శివాః ॥ ౨౦ ॥ క్రవ్యా
దానాం మృగాణాం చ పురీద్వారేషు సంఘశః । శ్రూయంతే విపులా ఘోషాస్సవిస్ఫూర్జథునిస్వనాః ॥ ౨౧ ॥ తదే
వం ప్రస్తుతే కార్యే ప్రాయశ్చిత్తమిదం క్షమమ్ । రోచతే యది వైదేహీ రాఘవాయ ప్రదీయతామ్ ॥ ౨౨ ॥ ఇ
దం చ యది వా మోహాల్లోభాద్వా వ్యాహృతం మయా । తత్రాపి చ మహారాజ న దోషం కర్తుమర్హసి ॥ ౨౩ ॥ అయం
చ దోషస్సర్వస్య జనస్యాస్యోపలక్ష్యతే । రక్షసాం రాక్షసీనాం చ పురస్యాంతఃపురస్య చ ॥ ౨౪ ॥ శ్రావణే చాస్య మం
త్రస్య నివృత్తాస్సర్వమంత్రిణః । అవశ్యం చ మయా వాచ్యం యద్దృష్టమపి వా శ్రుతం ॥ ౨౫ ॥ సంప్రధార్య య
థాన్యాయం తద్భవాన్కర్తుమర్హతి । ఇతి స్మ మంత్రిణాం మధ్యే భ్రాతా భ్రాతరమూచివాన్ ॥ ౨౬ ॥ రావణం రా
క్షసశ్రేష్ఠం పథ్యమేతద్విభీషణః ॥ ౧౫౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ హితం మహార్థం మృదుహేతుసంహితం వ్యతీత
కాలాయతిసంప్రతిక్షమం । నిశమ్య తద్వాక్యముపస్థితజ్వరః ప్రసంగవానుత్తరమేతదబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ భయం
న పశ్యామి కుతశ్చిదప్యహం న రాఘవః ప్రాప్స్యతి జాతు మైథిలీమ్ । సురైస్సహేంద్రైరపి సంగతః కథం మమాగ్రతస్స్థా
స్యతి లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౨౮ ॥ ఇతీదముక్త్వా సురసైన్యనాశనో మహాబలస్సంయతి చండవిక్రమః । దశాననో భ్రాత
రమాప్తవాదినం విసర్జయామాస తదా విభీషణమ్ ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే దశమస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౧౦౧౪౯ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సబభూవకృశో రాజా మైథిలీ కామమోహితః । అసంమానాచ్చసుహృదాం పాపఃపాపేనకర్మణా ॥ ౧ ॥ అతీతసమయే కాలే తస్మిన్వై యుధి రావణః । అమాత్యైశ్చసుహృద్భిశ్చ మంత్రకాలమమన్యత ॥ ౨ ॥ సహేమజాలవితతం మణివిద్రుమభూషితమ్ । ఉపగమ్యవినీతాశ్వ మారురోహమహారథం ॥ ౩ ॥ తమాస్థాయరథశ్రేష్ఠం మహామేఘసమస్వనం । ప్రయయౌ రాక్షసశ్రేష్ఠో దశగ్రీవస్సభాం ప్రతి ॥ ౪ ॥ అసిచర్మధరాయోధాస్సర్వాయుధధరాస్తదా । రాక్షసారాక్షసేంద్రస్య పురస్తాత్సంప్రతస్థిరే ॥ ౫ ॥ నానావికృతవేషాశ్చ నానాభూషణభూషితాః । పార్శ్వతఃపృష్ఠతశ్చైనం పరివార్యయయుస్తదా ॥ ౬ ॥ రథైశ్చాతిరథాశ్శీఘ్రం మత్తైశ్చవరవారణైః । అనూత్పేతుర్దశగ్రీవ మాక్రీడద్భిశ్చవాజిభిః ॥ ౭ ॥ గదాపరిఘహస్తాశ్చ శక్తితోమరపాణయః। పరశ్వధధరాశ్చాన్యే తథాన్యేశూలపాణయః॥ ౮ ॥ తతస్తూర్యసహస్రాణాంసంజజ్ఞేనిస్వనోమహాన్। తుములశ్శంఖశబ్దశ్చ సభాంగచ్ఛతిరావణే ॥ ౯ ॥ సనేమిఘోషేణమహాంత్సహసాభివినాదయన్ । రాజమార్గం శ్రియాజుష్టం ప్రతిపేదేమహారథః ॥ ౧౦ ॥ విమలంచాతపత్రాణం ప్రగృహీతమశోభత । పాండురంరాక్షసేంద్రస్య పూర్ణస్తారాధిపోయథా ॥ ౧౧ ॥ హేమమంజరిగర్భేచ శుద్ధస్ఫటికవిగ్రహే । చామరవ్యజనేచాస్య రేజతుస్సవ్యదక్షిణే ॥ ౧౨ ॥ తేకృతాంజలయస్సర్వే రథస్థంపృథివీస్థితాః । రాక్షసారాక్షసశ్రేష్ఠం శిరోభిస్తంవవందిరే ॥ ౧౩ ॥ రాక్షసైస్స్తూయమానస్సన్జయాశీర్భిరరిందమః । ఆససాదమహాతేజా స్సభాంవిరచితాంశుభాం॥ ౧౪ ॥ సువర్ణరజతస్థూణాం విశుద్ధస్ఫాటికాంతరామ్। విరాజమానాంవపుషా రుక్మపట్టోత్తరచ్ఛదాం ॥ ౧౫ ॥ తాంపిశాచశతైష్షడ్భి రభిగుప్తాంసదాశుభాం । ప్రవివేశమహాతేజా స్సుకృతాంవిశ్వకర్మణా ॥ ౧౬ ॥ తస్యాంతువైడూర్యమయం ప్రియకాజినసంవృతం । మహత్సోపాశ్రయం భేజే రావణఃపరమాసనం ॥ ౧౭ ॥ తతశ్శశాసేశ్వరవద్దూతాన్లఘుపరాక్రమాన్ । సమానయతమేక్షిప్రమిహతాన్రాక్షసానితి ॥ ౧౮ ॥ కృత్యమస్తిమహజ్జాతం సామర్థ్యమిహనోభవేత్ । రాక్షసాస్తద్వచశ్శ్రుత్వా లంకాయాంపరిచక్రముః ॥ ౧౯ ॥ అనుగేహమవస్థాయవిహారశయనేషుచ । ఉద్యానేషుచ రక్షాంసి చోదయంతోహ్యభీతవత్ ॥ ౨౦ ॥ తేరథాన్రుచిరానేకే దృప్తానేకే పృథగ్బలాన్ । గజానేకేధిరురుహు ర్జగ్ముశ్చైకేపదాతయః ॥ ౨౧ ॥ సాపురీపరమాకీర్ణా రథకుంజరవాజిభిః । సంపతద్భిర్విరురుచే గరుత్మద్భిరివాంబరం ॥ ౨౨ ॥ తేవాహనాన్యవస్థాప్య యానానివివిధానిచ । సభాంపద్భిఃప్రవివిశు స్సింహాగిరిగుహామివ ॥ ౨౩ ॥ రాజ్ఞఃపాదౌగృహీత్వాతు రాజ్ఞాతేప్రతిపూజితాః । పీఠేష్వన్యేబృసీష్వన్యే భూమౌకేచిదుపావిశన్ ॥ ౨౪ ॥ తేసమేత్యసభాయాంవై రాక్షసారాజశాసనాత్ । యథార్హముపతస్థుస్తే రావణంరాక్షసాధిపం ॥ ౨౫ ॥ మంత్రిణశ్చయథాముఖ్యా నిశ్చయార్థేషుపండితాః । అమాత్యాశ్చగుణోపేతాస్సర్వజ్ఞాబుద్ధిదర్శనాః ॥ ౨౬ ॥ సమేయుస్తత్రశతశశ్శూరాశ్చబహవస్తదా । సభాయాంహేమవర్ణాయాంసర్వార్థస్యసుఖాయవై ॥ ౨౭ ॥ రమ్యాయాంరాక్షసేంద్రస్య సమేయుస్తత్రసంఘశః । రాక్షసారాక్షసశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ తతోమహాత్మావిపులంసుయుగ్యంవరంరథంహేమవిచిత్రితాంగం। శుభంసమాస్థాయయయౌయశస్వీవిభీషణస్సంసదమగ్రజస్య ॥ ౨౯ ॥ సపూర్వజాయావరజశ్శశంసనామాథపశ్చాచ్చరణౌవవందే। శుకఃప్రహస్తశ్చతథైవతేభ్యో దదౌయథార్హంపృథగాసనాని ॥ ౩౦ ॥ సువర్ణనానామణిభూషణానాం సువాససాంసంసదిరాక్షసానాం । తేషాంపరార్ధ్యాగరుచందనానాం స్రజశ్చగంధాశ్చవవుస్సమంతాత్ ॥ ౩౧ ॥ నచుక్రుశుర్నానృతమాహకశ్చిత్సభాసదోనైవజజల్పురుచ్చైః। సంసిద్ధార్థాస్సర్వఏవోగ్రవీర్యాభర్తుస్సర్వేతేభ్యుపశ్యన్ముఖాని ॥ ౩౨ ॥ సరావణశ్శస్త్రభృతాంమనస్వినాంమహాబలానాంసమితౌమనస్వీ । తస్యాం సభాయాం

ప్రభయాచకాశే మధ్యే వసూనామివ వజ్రహస్తః ॥ ౩౩ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౩౧౨ ॥ ౬౨౪౦ ॥

శ్రీ రామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తాం పరిషదం కృత్స్నాం సమీక్ష్య సమితింజయః । ప్రచోదయామాస తదా ప్రహస్తం వాహినీపతిం ॥ ౧ ॥ సేనాపతే యథా తే స్యుః కృతవిద్యాశ్చతుర్విధాః । యోధా నగరరక్షాయాం తథా వ్యాదేష్టుమర్హసి ॥ ౨ ॥ స ప్రహస్తః ప్రణీతాత్మా చికీర్షన్ రాజశాసనం । వినిక్షిపద్బలం సర్వం బహిరంతశ్చ మందిరే ॥ ౩ ॥ తతో వినిక్షిప్య బలం పృథఙ్నగరగుప్తయే । ప్రహస్తః ప్రముఖే రాజ్ఞో నిషసాద జగాద చ ॥ ౪ ॥ నిహితం బహిరంతశ్చ బలం బలవతస్తవ । కురుష్వావిమనాః క్షిప్రం యదభిప్రేతమస్తి తే ॥ ౫ ॥ ప్రహస్తవచనం శ్రుత్వా రాజా రాజ్యహితే రతః । సుఖేప్సుస్సుహృదాం మధ్యే వ్యాజహార స రావణః ॥ ౬ ॥ ప్రియాప్రియే సుఖం దుఃఖం లాభాలాభౌ హితాహితే । ధర్మకామార్థకృచ్ఛ్రేషు యూయమర్హథ వేదితుం ॥ ౭ ॥ సర్వకృత్యాని యుష్మాభిస్సమారబ్ధాని సర్వదా । మంత్రకర్మనియుక్తాని న జాతు విఫలాని మే ॥ ౮ ॥ ససోమగ్రహనక్షత్రైర్మరుద్భిరివ వాసవః । భవద్భిరహమత్యర్థం వృతశ్శ్రియమవాప్నుయాం ॥ ౯ ॥ అహం తు ఖలు సర్వాన్వస్సమర్థయితుముద్యతః । కుంభకర్ణస్య తు స్వప్నాన్నేమమర్థమచోదయం ॥ ౧౦ ॥ అయం హి సుప్తష్షణ్మాసాన్కుంభకర్ణో మహాబలః । సర్వశస్త్రభృతాం ముఖ్యస్స ఇదానీం సముత్థితః ॥ ౧౧ ॥ ఇయం చ దండకారణ్యాద్రామస్య మహిషీ ప్రియా । రక్షోభిశ్చరితాద్దేశాదానీతా జనకాత్మజా ॥ ౧౨ ॥ సా మే న శయ్యామారోఢుమిచ్ఛత్యలసగామినీ । త్రిషు లోకేషు చాన్యా మే న సీతాసదృశీ మతా ॥ ౧౩ ॥ తనుమధ్యా పృథుశ్రోణీ శారదేందునిభాననా । హేమబింబనిభా సౌమ్యా మాయేవ మయనిర్మితా ॥ ౧౪ ॥ సులోహితతలౌ శ్లక్ష్ణౌ చరణౌ సుప్రతిష్ఠితౌ । దృష్ట్వా తామ్రనఖౌ తస్యా దీప్యతే మే శరీరజః ॥ ౧౫ ॥ హుతాగ్నేరర్చిసంకాశామేనాం సౌరీమివ ప్రభాం । ఉన్నసం వదనం వల్గు విపులం చారులోచనం ॥ ౧౬ ॥ పశ్యంస్తదావశస్తస్యాః కామస్య వశమేయివాన్ । క్రోధహర్షసమానేన దుర్వర్ణకరణేన చ ॥ ౧౭ ॥ శోకసంతాపనిత్యేన కామేన కలుషీకృతః । సా తు సంవత్సరం కాలం మామయాచత భామినీ ॥ ప్రతీక్షమాణా భర్తారం రామమాయతలోచనా । తన్మయా చారునేత్రాయాః ప్రతిజ్ఞాతం వచశ్శుభం ॥ ౧౯ ॥ శ్రాంతోఽహం సతతం కామాద్యాతో హయ ఇవాధ్వని । కథం సాగరమక్షోభ్యముత్తరంతి వనౌకసః ॥ ౨౦ ॥ బహుసత్త్వసమాకీర్ణం తౌ వా దశరథాత్మజౌ । అథవా కపినైకేన కృతం నః కదనం మహత్ ॥ ౨౧ ॥ దుర్జ్ఞేయాః కార్యగతయో బ్రూత యస్య యథామతి । మానుషాన్మే భయం నాస్తి తథాపి తు విమృశ్యతాం ॥ ౨౨ ॥ తదా దేవాసురే యుద్ధే యుష్మాభిస్సహితోఽజయం । తే మే భవంతశ్చ తథా సుగ్రీవప్రముఖాన్హరీన్ ॥ ౨౩ ॥ పరే పారే సముద్రస్య పురస్కృత్య నృపాత్మజౌ । సీతాయాః పదవీం ప్రాప్తౌ సంప్రాప్తౌ వరుణాలయం ॥ ౨౪ ॥ అదేయా చ యథా సీతా వధ్యౌ దశరథాత్మజౌ । భవద్భిర్మంత్ర్యతాం మంత్రస్సునీతం చాభిధీయతాం ॥ ౨౫ ॥ న హి శక్తిం ప్రపశ్యామి జగత్యన్యస్య కస్యచిత్ । సాగరం వానరైస్తీర్త్వా నిశ్చయేన జయో మమ ॥ ౨౬ ॥ తస్య కామపరీతస్య నిశమ్య పరిదేవితం । కుంభకర్ణః ప్రచుక్రోధ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ (సంప్రధార్యైవ తత్కార్యం కరణీయాం త్వయా విభో । ప్రపశ్యామి సహామాత్యైస్సర్వమేవ యథాతథా ॥ ౨౮ ॥) యదా తు రామస్య సలక్ష్మణస్య ప్రసహ్య సీతా ఖలు సా ఇహాహృతా । సకృత్సమీక్ష్యైవ సునిశ్చితం తదా భజేత చిత్తం యమునేవ యామునం ॥ ౨౯ ॥ సర్వమేతన్మహారాజ కృతమప్రతిమం తవ । విధీయేత సహాస్మాభిరాదావేవాస్య కర్మణః ॥ ౩౦ ॥ న్యాయేన రాజకార్యాణి యః కరోతి దశానన । న స సంతప్యతే పశ్చాన్నిశ్చితార్థమతిర్నృపః ॥ ౩౧ ॥ అనుపాయేన కర్మాణి విపరీతాని యాని చ । క్రియమాణాని దుష్యంతి హవీంష్యప్రయతేష్వివ ॥ ౩౨ ॥ యః పశ్చాత్పూర్వకార్యాణి కర్మాణ్యభిచికీర్షతి

పూర్వంచాపరకార్యాణి ననవేదనయానయా ॥ ౩౩ ॥ చపలస్యతుకృత్యేషు ప్రసమీక్ష్యాధికంబలం । క్షిప్రము
స్యైప్రపద్యంతే క్రౌంచస్యఖమివద్విజాః ॥ ౩౪ ॥ త్వయేదంమహదారబ్ధం కార్యమప్రతిచింతితం । దిష్ట్యాత్వాంనా
వధీద్రామో విషమిశ్రమివామిషం ॥ ౩౫ ॥ తస్మాత్త్వయాసమారబ్ధం కర్మహ్యప్రతిమంపరైః । అహంసమీకరిష్యా
మి హత్వాశత్రూంస్తవానఘ ॥ ౩౬ ॥ అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూంస్తవవిశాంపతే । యదిశక్రవివస్వంతౌ
యదిపావకమారుతౌ ॥ ౩౭ ॥ తావహంయోధయిష్యామి కుబేరవరుణావపి । గిరిమాత్రశరీరస్య మహాపరిఘయో
ధినః ॥ ౩౮ ॥ నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య బిభీయాద్వైపురందరః । పునర్మాంసద్వితీయేన శరేణనిహనిష్యతి ॥ ౩౯ ॥
తతోహంతస్యపాస్యామి రుధిరంకామమాశ్వస ॥ ఓమ్ ॥ వధేనవైదాశరథేస్సుఖావహంజయంతవాహర్తుమహం
యతిష్యే । హత్వాచరామంసహలక్ష్మణేన ఖాదామిసర్వాన్హరివీరముఖ్యాన్ ॥ ౪౦ ॥ రమస్వకామం పిబచాగ్ర్య
వారుణీం కురుష్వకార్యాణి హితానివిజ్వరః । మయాతురామేగమితేయమక్షయం చిరాయసీతావశగాభవి
ష్యతి ॥ ౪౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥ ౨౧౫ ॥ ౪౩౦౦ ॥ *********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రావణంక్రుద్ధమాజ్ఞాయ మహాపార్శ్వమహాబలః । ముహూర్తమను
సంచింత్య ప్రాంజలివాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యఃఖల్వపివనంప్రాప్య మృగవ్యాళసమాకులం । నపిబేన్మధుసం
ప్రాప్తం సనరోబాలిశోభవేత్ ॥ ౨ ॥ ఈశ్వరస్యేశ్వరఃకోస్తి తవశత్రునిబర్హణ । రమస్వసహవైదేహ్యా శత్రూ
నాక్రమ్యమూర్ధసు ॥ ౩ ॥ బలాత్కుక్కుటవృత్తేన వర్తయస్వమహాబల । ఆక్రమ్యాక్రమ్యసీతాంవై తాంభుం
క్ష్వచరమస్వచ ॥ ౪ ॥ లబ్ధకామస్యతేపశ్చాదాగమిష్యతిచేద్భయం । ప్రాప్తమప్రాప్తకాలంవా సర్వంప్రతిసహి
ష్యసి ॥ ౫ ॥ కుంభకర్ణస్సహాస్మాభి రింద్రజిచ్చమహాబలః । ప్రతిషేధయితుంశక్తౌ సవజ్రమపివజ్రిణం ॥ ౬ ॥ ఉ
పప్రదానంసాంత్వంవా భేదంవాకుశలైఃకృతం । సమతిక్రమ్యదండేన సిద్ధిమర్థేషురోచయ ॥ ౭ ॥ ఇహప్రాప్తా
న్వయంసర్వాం చ్ఛత్రూంస్తవమహాబల । వశేశస్త్రప్రతాపేన కరిష్యామోనసంశయః ॥ ౮ ॥ ఏవముక్తస్త
దారాజా మహాపార్శ్వేన రావణః । తస్యసంపూజయన్వాక్య మిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ మహాపార్శ్వనిబో
ధత్వం రహస్యంకించిదాత్మనః । చిరవృత్తంతదాఖ్యాస్యే యదవాప్తంమయాపురా ॥ ౧౦ ॥ పితామహస్యభవ
నం గచ్ఛంతీంపుంజికస్థలాం । చంచూర్యమాణామద్రాక్ష మాకాశేగ్నిశిఖామివ ॥ ౧౧ ॥ సాప్రసహ్యమయాభుక్తా
కృతావివసనాతతః । స్వయంభూభవనంప్రాప్తా లోళితానళినీయథా ॥ తచ్చతస్యతదామన్యే జ్ఞాతమాసీన్మహాత్మ
నః । అథసంకుపితోదేవో మామిదంవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ అద్యప్రభృతియామన్యాం బలాన్నారీంగమిష్యసి ।
తదాతేశతధామూర్ధా ఫలిష్యతి నసంశయః ॥ ఇత్యహంతస్యశాపస్య భీతప్రసభమేవతాం । నారోపయేబలాత్సీ
తాం వైదేహీంశయనేశుభే ॥ ౧౫ ॥ సాగరస్యేవమేవేగో మారుతస్యేవమేగతిః । నైతద్దాశరథిర్వేదహ్యాసాద
యతితేనమాం ॥ ౧౬ ॥ కోహిసింహమివాసీనం సుప్తంగిరిగుహాశయే । క్రుద్ధంమృత్యుమివాసీనం సంబోధయితు
మిచ్ఛతి ॥ ౧౭ ॥ నమత్తోనిశితాన్బాణాన్ద్విజిహ్వానివపన్నగాన్ । రామఃపశ్యతిసంగ్రామే తేనమామభిగచ్ఛతి ॥
క్షిప్రంవజ్రోపమైర్బాణైః శతధాకార్ముకచ్యుతైః । రామమాదీపయిష్యామి ఉల్కాభిరివకుంజరం ॥ ౧౯ ॥ తచ్చా
స్యబలమాదాస్యే బలేన మహతావృతః । ఉదయంత్సవితాకాలే నక్షత్రాణామివప్రభాం ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ నవా
సవేనాపిసహస్రచక్షుషా యథాస్మిశక్యో వరుణేనవాపునః । మయాత్వియంబాహుబలేననిర్జితా పురీపురావై
శ్రవణేనపాలితా ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయోదశస్సర్గః ॥ ౧౧౮ ॥ ౨౩౬౦ **********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిశాచరేన్ద్రస్య నిశమ్యవాక్యం సకుమ్భకర్ణస్యచగర్జితాని । విభీష
ణోరాక్షసరాజముఖ్యమువాచవాక్యం హితమర్థయుక్తమ్ ॥ ౧ ॥ వృతోహిబాహ్వన్తరభోగరాశిశ్చిన్తావిషస్సు
స్మితతీక్ష్ణదంష్ట్రః । పఞ్చాంగులీపఞ్చశిరోతికాయస్సీతామహాహిస్తవకేనరాజన్ ॥ ౨ ॥ (పురాశరత్సూర్యమరీ
చిసన్నిభాంత్సువర్ణపుంఖాంత్సుదృఢాన్నృపాత్మజః । సృజత్యమోఘాన్విశిఖాన్వధాయతే ప్రదీయతాం దాశర
థాయమైథిలీ ॥ ౩ ॥) యావన్నలంకాంసమభిద్రవన్తి వలీముఖాఃపర్వతకూటమాత్రాః । దంష్ట్రాయుధాశ్చైవ
నఖాయుధాశ్చ ప్రదీయతాందాశరథాయమైథిలీ ॥ ౪ ॥ యావన్నగృహ్ణన్తిశిరాంసిబాణారామేరితారాక్షసపుఙ్గ
వానాం । వజ్రోపమావాయుసమానవేగాః ప్రదీయతాం దాశరథాయమైథిలీ ॥ ౫ ॥ భిత్త్వానతావత్ప్రవిశన్తి
కాయం ప్రాణాన్తికాస్తేశనితుల్యవేగాః । శితాశ్శరారాఘవవిప్రముక్తాః ప్రహస్తతేనైవవికత్థసేత్వమ్ ॥ ౬ ॥
నకుమ్భకర్ణేన్ద్రజితౌనరాజా తథామహాపార్శ్వమహోదరౌచ । నికుమ్భకుమ్భౌచ తథాతికాయస్స్థాతుం నశ
క్తాయుధి రాఘవస్య ॥ ౭ ॥ జీవంస్తురామస్యనమోక్ష్యసేత్వం గుప్తస్సవిత్రాప్యథవామరుద్భిః । నవాసవస్యాఙ్కగ
తోనమృత్యోర్నభఃనపాతాళమనుప్రవిష్టః ॥ ౮ ॥ నిశమ్యవాక్యంతువిభీషణస్య తతఃప్రహస్తో వచనం బభాషే ।
ననోభయంవిద్మనదైవతేభ్యో నదానవేభ్యోప్యథవాకుతశ్చిత్ ॥ ౯ ॥ నయక్షగన్ధర్వమహోరగేభ్యోభయంనసం
ఖ్యేపతగోత్తమేభ్యః । కథంనురామాద్భవితాభయంనో నరేన్ద్రపుత్రాత్సమరేకదాచిత్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రహస్తవా
క్యంత్వహితంనిశమ్య విభీషణోరాజహితానుకాఙ్క్షీ । తతోమహాత్మావచనంబభాషే ధర్మార్థకామేషు నివిష్టబు
ద్ధిః ॥ ౧౧ ॥ ప్రహస్తరాజాచ మహోదరశ్చ త్వంకుమ్భకర్ణశ్చ యథార్థజాతమ్ । బ్రవీథరామం ప్రతి తన్నశ
క్యం యథాగతిస్స్వర్గమధర్మబుద్ధేః ॥ ౧౨ ॥ వధస్తురామస్యమయాత్వయావా ప్రహస్తసర్వైరపి రాక్షసైర్
వా । కథంభవేదర్థవిశారదస్య మహార్ణవం తర్తుమివాప్లవస్య ॥ ౧౩ ॥ ధర్మప్రధానస్యమహారథస్య ఇక్ష్వా
కువంశప్రభవస్యరాజ్ఞః । ప్రహస్తదేవాశ్చతథావిధస్య కృత్యేషు శక్తస్యభవన్తిమూఢాః ॥ ౧౪ ॥ తీక్ష్ణానతా
యత్తనకఙ్కపత్రాదురాసదారాఘవవిప్రముక్తాః । భిత్త్వాశరీరంప్రవిశన్తిబాణాః ప్రహస్తతేనైవవికత్థసేత్వం ॥
నరావణోనాతిబలస్త్రిశీర్షో నకుమ్భకర్ణోస్యసుతోనికుమ్భః । నచేన్ద్రజిద్దాశరథింప్రసోఢుం త్వంవారణేశక్రస
మంసమర్థః ॥ ౧౬ ॥ దేవాన్తకోవాపి నరాన్తకోవా తథాతికాయోతిరథో మహాత్మా । అకమ్పనశ్చాద్రిసమా
నసారః స్థాతుంనశక్తాయుధి రాఘవస్య ॥ ౧౭ ॥ అయంహిరాజావ్యసనాభిభూతో మిత్రైరమిత్రప్రతిమైర్భవ
ద్భిః । అన్వాస్యతేరాక్షసనాశనార్థం తీక్ష్ణఃప్రకృత్యాహ్యసమీక్ష్యకారీ ॥ ౧౮ ॥ అనన్తభోగేన సహస్రమూ
ర్ధ్నా నాగేనభీమేనమహాబలేన । బలాత్పరిక్షిప్తమిమంభవన్తో రాజానముత్క్షిప్య విమోచయన్తు ॥ ౧౯ ॥
యావద్ధికేశగ్రహణంసుహృద్భిస్సమేత్యసర్వైఃపరిపూర్ణకామైః । నిగృహ్యరాజాపరిరక్షితవ్యో భూతైర్యథాభీ
మబలైర్గృహీతః ॥ ౨౦ ॥ సువారిణారాఘవసాగరేణ ప్రచ్ఛాద్యమానస్తరసాభవద్భిః । యుక్తస్త్వయంతార
యితుంసమేత్య కాకుత్స్థపాతాళముఖేపతన్సః ॥ ౨౧ ॥ ఇదంపురస్యాస్యసరాక్షసస్య రాజ్ఞశ్చపథ్యం ససుహృ
జ్జనస్య । సమ్యగ్ఘివాక్యంస్వమతంబ్రవీమి నరేన్ద్రపుత్రాయదదామపత్నీమ్ ॥ ౨౨ ॥ పరస్యవీర్యం స్వబలంచ బు
ద్ధ్వా స్థానంక్షయంచైవ తథైవవృద్ధిమ్ । తథాస్వపక్షేప్యనుమృశ్యబుద్ధ్యా వదేత్క్షమంస్వామిహితంచమన్త్రీ ॥ ౨౩ ॥
॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్దశస్సర్గః ॥ ౨౧ ॥ ౪౨౧ ॥ ***************************
*

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ బృహస్పతేస్తుల్యమతేర్వచస్తన్నిశమ్యయత్నేన విభీషణస్య । తతోమహా
త్మావచనంబభాషే తత్రేన్ద్రజిన్నైరృతయోధముఖ్యః ॥ ౧ ॥ కింనామ తే తాతకనిష్ఠవాక్యమనర్థకంచైవ సుభీతవ

చ్చ । అస్మిన్కులే హ్యపి భవన్న జాతస్సోపీదృశం నైవ వదేన్న కుర్యాత్ ॥ ౨ ॥ సత్త్వేన వీర్యేణ పరాక్రమేణ శౌర్యేణ ధైర్యేణ చ తేజసా చ । ఏకః కులేస్మిన్పురుషో విముక్తో విభీషణస్తాత కనిష్ఠ ఏషః ॥ ౩ ॥ కిం నామ తౌ రాక్షసరాజపుత్రావస్మాకమేకేన హి రాక్షసేన । సుప్రాకృతేనాపి రణే నిహన్తుం శక్యౌ కుతో భీషయసే స్మ భీరో ॥ ౪ ॥ త్రిలోకనాథో నను దేవరాజశ్శక్రో మయా భూమితలే నివిష్టః । భయార్దితాశ్చాపి దిశః ప్రపన్నాస్సర్వే తథా దేవగణాస్సమగ్రాః ॥ ఐరావతో విస్వరమున్నదంస్స నిపాతితో భూమితలే మయా తు । వికృష్య దన్తౌ తు మయా ప్రసహ్య విత్రాసితా దేవగణాస్సమగ్రాః ॥ ౬ ॥ సోహం సురాణామపి దర్పహన్తా దైత్యోత్తమానామపి శోకదాతా । కథం నరేన్ద్రాత్మజయోర్న శక్తో మనుష్యయోః ప్రాకృతయోస్సువీర్యః ॥ ౭ ॥ అథేన్ద్రకల్పస్య దురాసదస్య మహౌజసస్తద్వచనం నిశమ్య । తతో మహార్థం వచనం బభాషే విభీషణశ్శస్త్రభృతాం వరిష్ఠః ॥ ౮ ॥ న తాత మన్త్రే తవ నిశ్చయోస్తి బాలస్త్వమద్యాప్యవిపక్వబుద్ధిః । తస్మాత్త్వయాప్యాత్మవినాశనాయ వచోర్థహీనం బహు విప్రలప్తమ్ ॥ ౯ ॥ పుత్రప్రవాదేన తు రావణస్య త్వమిన్ద్రజిన్మిత్రముఖోసి శత్రుః । యస్యేదృశం రాఘవతో వినాశం నిశమ్య మోహాదనుమన్యసే త్వమ్ ॥ ౧౦ ॥ త్వమేవ వధ్యశ్చ సుదుర్మతిశ్చ స చాపి వధ్యో య ఇహానయత్త్వామ్ । బాలం దృఢం సాహసికం చ యోద్య ప్రావేశయన్మన్త్రకృతాం సమీపే ॥ ౧౧ ॥ మూఢః ప్రగల్భోవినయోపపన్నస్తీక్ష్ణస్వభావోల్పమతిర్దురాత్మా । మూర్ఖస్త్వమత్యర్థసుదుర్మతిశ్చ త్వమిన్ద్రజిద్బాలతయా బ్రవీషి ॥ ౧౨ ॥ కో బ్రహ్మదణ్డప్రతిమప్రకాశానర్చిష్మతః కాలనికాశరూపాన్ । సహేత బాణాన్యమదణ్డకల్పాన్సమక్షముక్తాన్యుధి రాఘవేణ ॥ ౧౩ ॥ ధనాని రత్నాని విభూషణాని వాసాంసి దివ్యాని మణీంశ్చ చిత్రాన్ । సీతాం చ రామాయ నివేద్య దేవీం వసేమ రాజన్నిహ వీతశోకాః ॥ ౧౪ ॥ * ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచదశస్సర్గః ॥ ౫౭౧ ॥ ౧౧౪౨౦ ॥ ************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సునివిష్టం హితం వాక్యముక్తవన్తం విభీషణమ్ । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం రావణః కాలచోదితః ॥ ౧ ॥ వసేత్సహ సపత్నేన క్రుద్ధేనాశీవిషేణ వా । న తు మిత్రప్రవాదేన సంవసేచ్ఛత్రుసేవినా ॥ ౨ ॥ జానామి శీలం జ్ఞాతీనాం సర్వలోకేషు రాక్షస । హృష్యన్తి వ్యసనేష్వేతే జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయస్సదా ॥ ౩ ॥ ప్రధానం సాధకం వైద్యం ధర్మశీలం చ రాక్షస । జ్ఞాతయోప్యవమన్యన్తే శూరం పరిభవన్తి చ ॥ ౪ ॥ నిత్యమన్యోన్యసంహృష్టా వ్యసనేష్వాతతాయినః । ప్రచ్ఛన్నహృదయా ఘోరా జ్ఞాతయస్తు భయావహాః ॥ ౫ ॥ శ్రూయన్తే హస్తిభిర్గీతాః శ్లోకాః పద్మవనే క్వచిత్ । పాశహస్తాన్నరాన్దృష్ట్వా శృణు తాన్గదతో మమ ॥ ౬ ॥ నాగ్నిర్నాన్యాని శస్త్రాణి న నః పాశా భయావహాః । ఘోరాస్స్వార్థప్రయుక్తాస్తు జ్ఞాతయో నో భయావహాః ॥ ౭ ॥ ఉపాయమేతే వక్ష్యన్తి గ్రహణే నాత్ర సంశయః । కృత్స్నాద్భయాజ్జ్ఞాతిభయం సుకష్టం విదితం చ నః ॥ ౮ ॥ విద్యతే గోషు సమ్పన్నం విద్యతే బ్రాహ్మణే దమః । విద్యతే స్త్రీషు చాపల్యం విద్యతే జ్ఞాతితో భయమ్ ॥ ౯ ॥ తతో నేష్టమిదం సౌమ్య యదహం లోకసత్కృతః । ఐశ్వర్యమభిజాతశ్చ రిపూణాం మూర్ధ్ని చ స్థితః ॥ ౧౦ ॥ యథా పుష్కరపత్రేషు పతితాస్తోయబిన్దవః । న శ్లేషముపగచ్ఛన్తి తథానార్యేషు సంగతమ్ ॥ ౧౧ ॥ యథా మధుకరస్తర్షాద్రసం విన్దన్న సజ్జతే । తథా త్వమపి తత్రైవ తథానార్యేషు సౌహృదమ్ ॥ ౧౨ ॥ యథా పూర్వం గజస్స్నాత్వా గృహ్య హస్తేన వై రజః । దూషయత్యాత్మనో దేహం తథానార్యేషు సంగతమ్ ॥ ౧౩ ॥ యథా శరది మేఘానాం సిఞ్చతామపి గర్జతామ్ । న భవత్యమ్బుసంక్లేదస్తథానార్యేషు సౌహృదమ్ ॥ ౧౪ ॥ అన్యస్త్వేవంవిధం బ్రూయాద్వాక్యమేతన్నిశాచర । అస్మిన్ముహూర్తే న భవేత్త్వాం తు ధిక్కులపాంసన ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం న్యాయవాదీ విభీషణః । ఉత్పపాత గదాపాణిశ్చతుర్భిస్సహ రాక్షసైః ॥ ౧౬ ॥ అబ్రవీచ్చ తదా వాక్యం జాతక్రోధో విభీషణః । అన్త

రిక్షగతశ్శీఘ్రమాన్భ్రాతరం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౧౭ ॥ నత్వేంభ్రాతాసి మేరాజన్బ్రూహి మాం యద్యదిచ్ఛసి । జ్యేష్ఠో మాన్యఃపితృసమో నచధర్మపథేస్థితః ॥ ౧౮ ॥ ఇదంతుపరుషంవాక్యం నక్షమామ్యనృతం తవ । సునీతం హితకామేన వాక్యముక్తందశానన ॥ ౧౯ ॥ నగృహ్ణంత్యకృతాత్మానః కాలస్యవశమాగతాః । సులభాఃపురుషారాజన్సతతం ప్రియవాదినః ॥ ౨౦ ॥ అప్రియస్యతుపథ్యస్య వక్తా శ్రోతాచదుర్లభః । బద్ధంకాలస్యపాశేన సర్వభూతాపహారిణా ॥ ౨౧ ॥ ననశ్యంతముపేక్షేయంప్రదీప్తంశరణంయథా । దీప్తపావకసంకాశైశ్శితైఃకాంచనభూషణైః॥ నత్వామిచ్ఛామ్యహంద్రష్టుం రామేణ నిహతంశరైః । శూరాశ్చబలవంతశ్చ కృతాస్త్రాశ్చరణాజిరే ॥ ౨౩ ॥ కాలాభిపన్నాస్సీదంతి యథావాలుకసేతవః । తన్మర్షయతు యచ్చోక్తం గురుత్వాద్ధితమిచ్ఛతా ॥ ౨౪ ॥ ఆత్మానం సర్వదా రక్ష పురీంచేమాం సరాక్షసామ్ । స్వస్తితేస్తుగమిష్యామి సుఖీభవమయావినా ॥ ౨౫ ॥ (నూనంనతేరావణకశ్చిదస్తిరక్షోనికాయేషుసుహృత్సఖావా । హితోపదేశస్యసమంత్రవక్తా యోవారయేత్త్వాంస్వయమేవపాపాత్)॥ ౨౬ ॥ ఓమ్ ॥ నివార్యమాణస్యమయాహితైషిణా నరోచతేతేవచనం నిశాచర । పరీతకాలాహిగతాయుషోనరాహితం నగృహ్ణంతి సుహృద్భిరీరితమ్ ॥ ౨౭ ॥ ॥ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షోడశస్సర్గః॥౪౨౭॥౯౪౦॥

శ్రీరామాయనమః॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యుక్త్వా పరుషంవాక్యం రావణంరావణానుజః । ఆజగామముహూర్తేన యత్ర రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౧ ॥ (తంమేరుశిఖరాకారం దీప్తామివ శతహ్రదామ్ । గగనస్థం మహీస్థాస్తే దదృశుస్సర్వవానరాః ॥ ౨ ॥ సహిమేఘాచలప్రఖ్యో మహేంద్రసమవిక్రమః । సర్వాయుధధరోవీరో దివ్యాభరణభూషితః ॥ ౩ ॥ యేచాప్యనుచరాస్తస్య చత్వారోభీమవిక్రమాః । తేపి సర్వాయుధోపేతా భూషణైశ్చాపిభూషితాః) ॥ ౪ ॥ తమాత్మపంచమందృష్ట్వా సుగ్రీవోవాహినీపతిః । వానరైస్సహదుర్ధర్షశ్చింతయామాస బుద్ధిమాన్ ॥ ౫ ॥ చింతయిత్వాముహూర్తంతు వానరాంస్తానువాచహ । హనూమత్ప్రముఖాన్సర్వానిదంవచనముత్తమం ॥ ౬ ॥ ఏషసర్వాయుధోపేతశ్చతుర్భిస్సహరాక్షసైః । రాక్షసోభ్యేతిపశ్యధ్వమస్మాన్హంతుం నసంశయః ॥ సుగ్రీవస్య వచశ్శ్రుత్వా సర్వేతేవానరోత్తమాః । సాలానుద్యమ్యశైలాంశ్చ ఇదంవచనమబ్రువన్ ॥ ౮ ॥ శీఘ్రం వ్యాదిశనోరాజన్వధాయైషాందురాత్మనాం । నిపతంతుహతాశ్చైతే ధరణ్యామల్పతేజసః ॥ ౯ ॥ తేషాంసంభాషమాణానామన్యోన్యంసవిభీషణః । ఉత్తరంతీరమాసాద్య ఖస్థఏవవ్యతిష్ఠత ॥ ౧౦ ॥ ఉవాచచ మహాప్రాజ్ఞస్స్వరేణ మహతా మహాన్ । సుగ్రీవంతాంశ్చసంప్రేక్ష్య సర్వాన్వానరయూథపాన్ ॥ ౧౧ ॥ రావణోనామదుర్వృత్తో రాక్షసోరాక్షసేశ్వరః । తస్యాహమనుజోభ్రాతా విభీషణఇతిశ్రుతః ॥ ౧౨ ॥ తేనసీతాజనస్థానాద్ధృతాహత్వా జటాయుషం । రుద్ధాచవివశాదీనా రాక్షసీభిస్సురక్షితా ॥ ౧౩ ॥ తమహంహేతుభిర్వాక్యైర్వివిధైశ్చ న్యదర్శయం । సాధునిర్యాత్యతాంసీతా రామాయేతిపునఃపునః ॥ ౧౪ ॥ సచనప్రతిజగ్రాహ రావణఃకాలచోదితః । ఉచ్యమానంహితంవాక్యంవిపరీతఇవౌషధం ॥ ౧౫ ॥ సోహంపరుషితస్తేన దాసవచ్చావమానితః । త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చదారాంశ్చ రాఘవంశరణంగతః ॥ ౧౬ ॥ సర్వలోకశరణ్యాయ రాఘవాయమహాత్మనే । నివేదయతమాం క్షిప్రం విభీషణముపస్థితమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఏతత్తువచనంశ్రుత్వా సుగ్రీవోలఘువిక్రమః । లక్ష్మణస్యాగ్రతోరామం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ రావణస్యానుజోభ్రాతా విభీషణఇతిశ్రుతః । చతుర్భిస్సహరక్షోభిర్భవంతంశరణంగతః ॥ మంత్రేవ్యూహేనయేచారే యుక్తోభవితుమర్హసి । వానరాణాంచభద్రంతే పరేషాంచ పరంతప ॥ ౨౦ ॥ అంత ర్ధానగతాహ్యేతే రాక్షసాఃకామరూపిణః । శూరాశ్చనికృతిజ్ఞాశ్చ తేషు జాతు నవిశ్వసేత్ ॥ ౨౧ ॥ ప్రణిధీ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్యభవేదయం । అనుప్రవిశ్యసోస్మాసు భేదంకుర్యాన్నసంశయః ॥ ౨౨ ॥ అథవాస్వయమే

వైషశ్ఛిద్రమాసాద్య బుద్ధిమాన్ । అనుప్రవిశ్య విశ్వస్తే కదాచిత్ప్రహరేదపి ॥ ౨౩ ॥ మిత్రాటవీబలం చైవ మౌలం భృత్యబలం తథా । సర్వమేతద్బలం గ్రాహ్యం వర్జయిత్వా ద్విషద్బలం ॥ ౨౪ ॥ ప్రకృత్యా రాక్షసేంద్రస్య భ్రాతాఽమిత్రస్య తే విభో । ఆగతశ్చ రిపోః పక్షాత్కథమస్మిన్హి విశ్వసేత్ ॥ ౨౫ ॥ రావణేన ప్రణిహితం తమవేహి విభీషణం । తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర ॥ ౨౬ ॥ రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయముపాగతః । ప్రహర్తుం మాయయా ఛన్నో విశ్వస్తే త్వయి రాఘవ ॥ ౨౭ ॥ ప్రవిష్టశ్శత్రుసైన్యం హి ప్రాజ్ఞశ్శత్రురతర్కితః । నిహన్యాదంతరం లబ్ధ్వా ఉలూక ఇవ వాయసాన్ ॥ ౨౮ ॥ వధ్యతామేష తీవ్రేణ దండేన సచివైస్సహ । రావణస్య నృశంసస్య భ్రాతా హ్యేష విభీషణః ॥ ౨౯ ॥ ఏవముక్త్వా తు తం రామం సంరబ్ధో వాహినీపతిః । వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలం తతో మౌనముపాగమత్ ॥ ౨౯ ॥ సుగ్రీవస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా రామో మహాయశాః । సమీపస్థానువాచేదం హనూమత్ప్రముఖాన్హరీన్ ॥ ౩౧ ॥ యదుక్తం కపిరాజేన రావణావరజం ప్రతి । వాక్యం హేతుమదత్యర్థం భవద్భిరపి తచ్ఛ్రుతమ్ ॥ ౩౨ ॥ సుహృదా హ్యర్థకృచ్ఛ్రేషు యుక్తం బుద్ధిమతా సతా । సమర్థేనాపి సందెష్టుం శాశ్వతీం భూతిమిచ్ఛతా ॥ ౩౩ ॥ ఇత్యేవం పరిపృష్టాస్తే స్వం స్వం మతమతంద్రితాః । సోపచారం తదా రామమూచుర్హితచికీర్షవః ॥ ౩౪ ॥ అజ్ఞాతం నాస్తి తే కించిత్త్రిషు లోకేషు రాఘవ । ఆత్మానం సూచయన్రాజన్ పృచ్ఛస్యస్మాంస్తు సుహృత్తయా ॥ ౩౫ ॥ త్వం హి సత్యవ్రతశ్శూరో ధార్మికో దృఢవిక్రమః । పరీక్ష్యకారీ స్మృతిమాన్నిసృష్టాత్మా సుహృత్సు చ ॥ ౩౬ ॥ తస్మాదేకైకశస్తావద్బ్రువంతు సచివాస్తవ । హేతుతో మతిసంపన్నాస్సమర్థాశ్చ పునః పునః ॥ ౩౭ ॥ ఇత్యుక్తే రాఘవాయాథ మతిమానంగదోఽగ్రతః । విభీషణపరీక్షార్థమువాచ వచనం హరిః ॥ ౩౮ ॥ శత్రోస్సకాశాత్సంప్రాప్తస్సర్వథా శంక్య ఏవ హి । విశ్వాసయోగ్యస్సహసా న కర్తవ్యో విభీషణః ॥ ౩౯ ॥ ఛాదయిత్వాత్మభావం హి చరంతి శఠబుద్ధయః । ప్రహరంతి చ రంధ్రేషు సోఽనర్థస్సుమహాన్భవేత్ ॥ ౪౦ ॥ అర్థానర్థౌ వినిశ్చిత్య వ్యవసాయం భజేత హ । గుణతస్సంగ్రహం కుర్యాద్దోషతస్తు విసర్జయేత్ ॥ ౪౧ ॥ యది దోషో మహాంస్తస్మింస్త్యజ్యతామవిశంకితం । గుణాన్వాపి బహూన్జ్ఞాత్వా సంగ్రహః క్రియతాం నృప ॥ ౪౨ ॥ శరభస్త్వథ నిశ్చిత్య సార్థం వచనమబ్రవీత్ । క్షిప్రమస్మిన్నరవ్యాఘ్ర చారః ప్రతివిధీయతామ్ ॥ ౪౩ ॥ ప్రణిధాయ హి చారేణ యథావత్సూక్ష్మబుద్ధినా । పరీక్ష్య చ తతః కార్యో యథాన్యాయం పరిగ్రహః ॥ ౪౪ ॥ జాంబవాంస్త్వథ సంప్రేక్ష్య శాస్త్రబుద్ధ్యా విచక్షణః । వాక్యం విజ్ఞాపయామాస గుణవద్దోషవర్జితం ॥ ౪౫ ॥ బద్ధవైరాచ్చ పాపాచ్చ రాక్షసేంద్రాద్విభీషణః । అదేశకాలే సంప్రాప్తస్సర్వథా శంక్యతామయమ్ ॥ ౪౬ ॥ తతో మైందస్తు సంప్రేక్ష్య నయాపనయకోవిదః । వాక్యం వచనసంపన్నో బభాషే హేతుమత్తరం ॥ ౪౭ ॥ వచనం రామ తస్యైష రావణస్య విభీషణః । పృచ్ఛ్యతాం మధురేణాయం శనైర్నరవరేశ్వర ॥ ౪౮ ॥ భావమస్య తు విజ్ఞాయ తతస్తత్త్వం కరిష్యసి । యది దుష్టో న దుష్టో వా బుద్ధిపూర్వం నరర్షభ ॥ ౪౯ ॥ అథ సంస్కారసంపన్నో హనూమాన్సచివోత్తమః । ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్ణమర్థవన్మధురం లఘు ॥ ౫౦ ॥ న భవంతం మతిశ్రేష్ఠం సమర్థం వదతాం వరం । అతిశాయయితుం శక్తో బృహస్పతిరపి బ్రువన్ ॥ ౫౧ ॥ న వాదాన్నాపి సంఘర్షాన్నాధిక్యాన్న చ కామతః । వక్ష్యామి వచనం రాజన్ యథార్థం రామగౌరవాత్ ॥ ౫౨ ॥ అర్థానర్థనిమిత్తం హి యదుక్తం సచివైస్తవ । తత్ర దోషం ప్రపశ్యామి క్రియా నహ్యుపపద్యతే ॥ ౫౩ ॥ ఋతే నియోగాత్సామర్థ్యమవబోద్ధుం న శక్యతే । సహసా వినియోగో హి దోషవాన్ప్రతిభాతి మా ॥ ౫౪ ॥ చారప్రణిహితం యుక్తం యదుక్తం సచివైస్తవ । అర్థస్యాసంభవాత్తత్ర కారణం నోపపద్యతే ॥ ౫౫ ॥ అదేశకాలే సంప్రాప్త ఇత్యయం యద్విభీషణః । వివక్షా తత్ర మేఽస్తీయం తాం నిబోధ యథామ

తి ॥ ౫౬ ॥ స ఏష దేశః కాలశ్చ భవతీహ యథా తథా । పురుషాత్పురుషం ప్రాప్య తథా దోషగుణావపి ॥ ౫౭ ॥ దౌ
రాత్మ్యం రావణే దృష్ట్వా విక్రమం చ తథా త్వయి । యుక్తమాగమనం తస్య సదృశం తస్య బుద్ధితః ॥ ౫౮ ॥ అజ్ఞాతరూ
పైః పురుషైః స రాజన్పృచ్ఛ్యతామితి । యదుక్తమత్ర మే ప్రేక్షా కాచిదస్తి సమీక్షితా ॥ ౫౯ ॥ పృచ్ఛ్యమానో
విశంకేత సహసా బుద్ధిమాన్వచః । తత్ర మిత్రం ప్రదుష్యేత మిథ్యాపృష్టం సుఖాగతమ్ ॥ ౬౦ ॥ అశక్యస్సహసా
రాజన్భావో బోద్ధుం పరస్య వై । అంతస్స్వభావైర్గీతైస్తైర్నైపుణ్యం పశ్యతా భృశం ॥ ౬౧ ॥ నత్వస్య బ్రువతో జాతు ల
క్ష్యతే దుష్టభావతా । ప్రసన్నం వదనం చాపి తస్మాన్మే నాస్తి సంశయః ॥ ౬౨ ॥ అశంకితమతిస్స్వస్థో న శఠః పరిసర్పతి ।
న చాస్య దుష్టవాక్చాపి తస్మాన్నాస్తీహ సంశయః ॥ ౬౩ ॥ ఆకారశ్ఛాద్యమానోపి న శక్యో వినిగూహితుం । బలాద్ధి వి
వృణోత్యేవ భావమంతర్గతం నృణామ్ ॥ ౬౪ ॥ దేశకాలోపపన్నం చ కార్యం కార్యవిదాం వర । స ఫలం కురుతే
క్షిప్రం ప్రయోగేణాభిసంహితమ్ ॥ ౬౫ ॥ ఉద్యోగం తవ సంప్రేక్ష్య మిథ్యావృత్తం చ రావణమ్ । వాలినశ్చ వధం
శ్రుత్వా సుగ్రీవం చాభిషేచితమ్ ॥ ౬౬ ॥ రాజ్యం ప్రార్థయమానశ్చ బుద్ధిపూర్వమిహాగతః । ఏతావత్తు పురస్కృ
త్య యుజ్యతే త్వస్య సంగ్రహః ॥ ౬౭ ॥ యథాశక్తి మయోక్తం తు రాక్షసస్యార్జవం ప్రతి । త్వం ప్రమాణం తు శే
షస్య శ్రుత్వా బుద్ధిమతాం వర ॥ ౬౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౩౭౭ ॥ ౭౫౪౦ ॥****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ రామః ప్రసన్నాత్మా శ్రుత్వా వాయుసుతస్య హ । ప్రత్యభాషత దుర్ధర్ష
శ్శ్రుతవానాత్మని స్థితం ॥ ౧ ॥ మమాపి తు వివక్షాస్తి కాచిత్ప్రతి విభీషణం । శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్సర్వం భవద్భిః శ్రే
యసి స్థితైః ॥ ౨ ॥ మిత్రభావేన సంప్రాప్తం న త్యజేయం కథంచన । దోషో యద్యపి తస్య స్యాత్సతామేతదగర్హి
తం ॥ ౩ ॥ సుగ్రీవస్త్వథ తద్వాక్యమాభాష్య చ విమృశ్య చ । తతశ్శుభతరం వాక్యమువాచ హరిపుంగవః ॥ ౪ ॥ సదు
ష్టో వాప్యదుష్టో వా కిమేష రజనీచరః । ఈదృశం వ్యసనం ప్రాప్తం భ్రాతరం యః పరిత్యజేత్ ॥ ౫ ॥ కో నామ స భ
వేత్తస్య యమేష న పరిత్యజేత్ । వానరాధిపతేర్వాక్యం శ్రుత్వా సర్వానుదీక్ష్య చ ॥ ౬ ॥ ఈషదుత్స్మయమాన
స్తు లక్ష్మణం పుణ్యలక్షణం, । ఇతి హోవాచ కాకుత్స్థో వాక్యం సత్యపరాక్రమః ॥ ౭ ॥ అనధీత్య చ శాస్త్రాణి వృద్ధాన
నుపసేవ్య చ । న శక్యమీదృశం వక్తుం యదువాచ హరీశ్వరః ॥ ౮ ॥ అస్తి సూక్ష్మతరం కించిద్యదత్ర ప్రతిభాతి మే । ప్ర
త్యక్షం లౌకికం వాపి విద్యతే సర్వరాజసు ॥ ౯ ॥ అమిత్రాస్తత్కులీనాశ్చ ప్రాతిదేశ్యాశ్చ కీర్తితాః । వ్యసనేషు ప్ర
హర్తారస్తస్మాదయమిహాగతః ॥ ౧౦ ॥ అపాపాస్తత్కులీనాశ్చ మానయంతి స్వకాన్హితాన్ । ఏష ప్రాయో నరే
ంద్రాణాం శంకనీయస్తు శోభనః ॥ ౧౧ ॥ యస్తు దోషస్త్వయా ప్రోక్తో హ్యాదానేఽరిబలస్య చ । తత్ర తే కీర్తయి
ష్యామి యథాశాస్త్రమిదం శృణు ॥ ౧౨ ॥ న వయం తత్కులీనాశ్చ రాజ్యకాంక్షీ చ రాక్షసః । పండితా హి భవిష్యం
తి తస్మాద్గ్రాహ్యో విభీషణః ॥ ౧౩ ॥ అవ్యగ్రాశ్చ ప్రహృష్టాశ్చ న భవిష్యంతి సంగతాః । ప్రణాదశ్చ మహానేష త
తోఽస్య భయమాగతం ॥ ౧౪ ॥ ఇతి భేదం గమిష్యంతి తస్మాద్గ్రాహ్యో విభీషణః । న సర్వే భ్రాతరస్తాత భవంతి భరతోప
మాః ॥ ౧౫ ॥ మద్విధా వా పితుః పుత్రాస్సుహృదో వా భవద్విధాః । ఏవముక్తస్తు రామేణ సుగ్రీవస్సహలక్ష్మణః ॥
ఉత్థాయేదం మహాప్రాజ్ఞః ప్రణతో వాక్యమబ్రవీత్ । రావణేన ప్రణిహితం తమవేహి విభీషణం ॥ ౧౭ ॥ తస్యా
హం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర । రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయమిహాగతః ॥ ౧౮ ॥ ప్రహర్తుం
త్వయి విశ్వస్తే ప్రచ్ఛన్నో మయి వానఘ । లక్ష్మణే వా మహాబాహో స వధ్యస్సచివైస్సహ ॥ ౧౯ ॥ రావణస్య నృశంస
స్య భ్రాతా హ్యేష విభీషణః । ఏవముక్త్వా రఘుశ్రేష్ఠం సుగ్రీవో వాహినీపతిః ॥ ౨౦ ॥ వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలం త
తో మౌనముపాగమత్ । సుగ్రీవస్య తు తద్వాక్యం రామశ్శ్రుత్వా విమృశ్య చ ॥ ౨౧ ॥ తతశ్శుభతరం వాక్యము

వాచహరిపుంగవః । సదుష్టోవాప్యదుష్టోవా కిమేషరజనీచరః ॥ ౨౨ ॥ సూక్ష్మమప్యహితంకర్తుం మమాశక్తఃకథంచన । పిశాచాన్దానవాన్యక్షాన్పృథివ్యాంచైవ రాక్షసాన్ ॥ ౨౩ ॥ అంగుళ్యగ్రేణతాన్హన్యామిచ్ఛన్హరిగణేశ్వర । శ్రూయతేహికపోతేన శత్రుశ్శరణమాగతః ॥ ౨౪ ॥ అర్చితశ్చయథాన్యాయం స్వైశ్చమాంసైర్నిమంత్రితః । సహితంప్రతిజగ్రాహ భార్యాహర్తారమాగతం ॥ ౨౫ ॥ కపోతోవానరశ్రేష్ఠ కింపునర్మద్విధోజనః । ఋషేఃకణ్వస్యపుత్రేణ కండునాపరమర్షిణా ॥ ౨౬ ॥ శృణుగాథాం పురాగీతాం ధర్మిష్ఠాంసత్యవాదినీం । బద్ధాంజలిపుటందీనం యాచంతంశరణాగతం ॥ ౨౭ ॥ నహన్యాదానృశంస్యార్థమపిశత్రుంపరంతప । ఆర్తోవాయదివాదృప్తః పరేషాంశరణాగతః ॥ ౨౮ ॥ అరిఃప్రాణాన్పరిత్యజ్య రక్షితవ్యఃకృతాత్మనా । సచేద్భయాద్వామోహాద్వాకామాద్వాపినరక్షతి ॥ ౨౯ ॥ స్వయాశక్త్యాయథాసత్వం తత్పాపంలోకగర్హితం । వినష్టఃపశ్యతస్తస్యారక్షిణశ్శరణాగతః ॥ ౩౦ ॥ ఆదాయసుకృతంతస్య సర్వంగచ్ఛేదరక్షితః । ఏవందోషోమహానత్ర ప్రపన్నానామరక్షణే ॥ ౩౧ ॥ అస్వర్గ్యంచాయశస్యంచ బలవీర్యవినాశనం । కరిష్యామియథార్థంతు కండోర్వచనముత్తమం ॥ ౩౨ ॥ ధర్మిష్ఠంచయశస్యంచ స్వర్గ్యంస్యాత్తుఫలోదయే । సకృదేవప్రపన్నాయ తవాస్మీతిచయాచతే ॥ ౩౩ ॥ అభయంసర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతంమమ । ఆనయైనం హరిశ్రేష్ఠ దత్తమస్యాభయంమయా ॥ ౩౪ ॥ విభీషణోవాసుగ్రీవ యదివారావణస్స్వయం । రామస్యతువచశ్శ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్లవగేశ్వరః ॥ ప్రత్యభాషతకాకుత్స్థం సౌహార్దేనప్రచోదితః । కిమత్రచిత్రంధర్మజ్ఞ లోకనాథసుఖావహ ॥ ౩౬ ॥ యత్త్వమార్యంప్రభాషేథాః సత్వవాన్సత్పథేస్థితః । మమచాప్యంతరాత్మాయం శుద్ధంవేత్తివిభీషణం ॥ ౩౭ ॥ అనుమానాచ్చభావాచ్చ సర్వతస్సుపరీక్షితః । తస్మాత్క్షిప్రంసహాస్మాభిస్తుల్యోభవతురాఘవ ॥ ౩౮ ॥ విభీషణోమహాప్రాజ్ఞస్సఖిత్వంచాభ్యుపైతునః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుసుగ్రీవవచోనిశమ్యతద్ధరీశ్వరేణాభిహితంనరేశ్వరః । విభీషణేనాశుజగామసంగమం పతత్రిరాజేనయథాపురందరః ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేఽష్టాదశస్సర్గః ॥౨౮౦॥౫౬౦౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రాఘవేణాభయేదత్తే సన్నతోరావణానుజః । విభీషణోమహాప్రాజ్ఞోభూమింసమవలోకయన్ ॥ ౧ ॥ ఖాత్పపాతావనింహృష్టో భక్తైరనుచరైస్సహ । సతురామస్యధర్మాత్మా నిపపాతవిభీషణః ॥ ౨ ॥ పాదయోశ్శరణాన్వేషీ చతుర్భిస్సహరాక్షసైః । అబ్రవీచ్చతదారామం వాక్యంతత్రవిభీషణః ॥ ౩ ॥ ధర్మయుక్తంచయుక్తంచ సాంప్రతంసంప్రహర్షణం । అనుజోరావణస్యాహం తేనచాస్మ్యవమానితః ॥ ౪ ॥ భవంతంసర్వభూతానాం శరణ్యంశరణాగతః । పరిత్యక్తామయాలంకా మిత్రాణిచధనానిచ ॥ ౫ ॥ భవద్గతంమేరాజ్యంచ జీవితంచసుఖానిచ । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రామోవచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ వచసాసాంత్వయిత్వైనం లోచనాభ్యాంపిబన్నివ । ఆఖ్యాహిమమతత్త్వేన రాక్షసానాంబలాబలం ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తస్తదా రక్షో రామేణాక్లిష్టకర్మణా । రావణస్యబలంసర్వ మాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౮ ॥ అవధ్యస్సర్వభూతానాం గంధర్వోరగరక్షసాం । రాజపుత్రదశగ్రీవో వరదానాత్స్వయంభువః ॥ ౯ ॥ రావణానంతరోభ్రాతా మమజ్యేష్ఠశ్చవీర్యవాన్ । కుంభకర్ణోమహాతేజాశ్శక్రప్రతిబలోయుధి ॥ ౧౦ ॥ రామసేనాపతిస్తస్య ప్రహస్తోయదివాశ్రుతః । కైలాసేయేనసంగ్రామే మాణిభద్రఃపరాజితః ॥ ౧౧ ॥ బద్ధగోధాంగుళిత్రాణ అవధ్యకవచోయుధి । ధనురాదాయతిష్ఠన్స అదృశ్యోభవతీంద్రజిత్ ॥ ౧౨ ॥ సంగ్రామసమయవ్యూహే తర్పయిత్వాహుతాశనం । అంతర్ధానగతశ్శత్రూనింద్రజిద్ధంతిరాఘవ ॥ ౧౩ ॥ మహోదరమహాపార్శ్వౌ రాక్షసశ్చాప్యకంపనః । అనీకస్థాస్తుతస్యైతే లోకపాలసమాయుధి ॥ ౧౪ ॥ దశకోటిసహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణాం । మాంసశోణితభక్షాణాం లంకాపు

గనివాసినాం ॥ ౧౫ ॥ సహైతైస్సహితో రాజా లోకపాలానయోధయత్ । సహ దేవైస్తు తేభగ్నా రావణేనమహా
త్మనా ॥ ౧౬ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రామోదృఢపరాక్రమః । అన్వీక్ష్యమనసాసర్వ మిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥
యానికర్మాపదానాని రావణస్యవిభీషణ । ఆఖ్యాతానిచతత్త్వేన హ్యవగచ్ఛామితాన్యహం ॥ ౧౮ ॥ అహంహత్వాద
శగ్రీవం సప్రహస్తంసబాంధవం । రాజానం త్వాంకరిష్యామి సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౧౯ ॥ రసాతలంవాప్రవిశే
త్పాతాళం వాపిరావణః । పితామహసకాశం వా న మేజీవన్విమోక్ష్యతే ॥ ౨౦ ॥ అహత్వా రావణంసంఖ్యే సపు
త్రబలబాంధవం । అయోధ్యాంనప్రవేక్ష్యామి త్రిభిస్తైర్భ్రాతృభిశ్శపే ॥ ౨౧ ॥ శ్రుత్వాతువచనంతస్య రామస్యాక్లిష్టక
ర్మణః । శిరసావంద్యధర్మాత్మా వక్తుమేవోపచక్రమే ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసానాంవధేసాహ్యం లంకాయాశ్చప్రధర్షణే ।
కరిష్యామియథాప్రాణం ప్రవేక్ష్యామిచవాహినీం ॥ ౨౩ ॥ ఇతిబ్రువాణంరామస్తు పరిష్వజ్యవిభీషణం । అబ్రవీ
ల్లక్ష్మణం ప్రీత స్సముద్రాజ్జలమానయ ॥ ౨౪ ॥ తేనచేమం మహాప్రాజ్ఞ మభిషించవిభీషణం । రాజానంరక్షసాంక్షి
ప్రం ప్రసన్నేమయిమానద ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తస్తుసౌమిత్రి రభ్యషించద్విభీషణం । మధ్యేవానరముఖ్యానాం రా
జానంరామశాసనాత్ ॥ ౨౬ ॥ తంప్రసాదంతురామస్యదృష్ట్వాసద్యఃప్లవంగమాః । చుక్రుశుశ్చమహాత్మానస్సా
ధుసాధ్వితిచాబ్రువన్ ॥ ౨౭ ॥ అథాబ్రవీద్ధనూమాంశ్చ సుగ్రీవశ్చ విభీషణం । కథంసాగరమక్షోభ్యం తరామ
వరుణాలయం ॥ ౨౮ ॥ సైన్యైఃపరివృతాస్సర్వే వానరాణాంమహౌజసాం । ఉపాయంనాధిగచ్ఛామో యథా
నదనదీపతిం ॥ ౨౯ ॥ తరామతరసాసర్వే ససైన్యావరుణాలయం । ఏవముక్తస్తుధర్మాత్మా ప్రత్యువాచవిభీషణః ॥
సముద్రంరాఘవోరాజా శరణంగంతుమర్హతి । ఖానితస్సగరేణాయ మప్రమేయోమహోదధిః ॥ ౩౧ ॥ కర్తుమ
ర్హతిరామస్య జ్ఞాతేఃకార్యం మహామతిః । ఏవంవిభీషణేనోక్తో రాక్షసేనవిపశ్చితా ॥ ౩౨ ॥ ఆజగామాథ
సుగ్రీవో యత్ర రామస్సలక్ష్మణః । తతశ్చాఖ్యాతుమారేభే విభీషణవచశ్శుభం ॥ ౩౩ ॥ సుగ్రీవోవిపులగ్రీవ స్సా
గరస్యోపవేశనం । ప్రకృత్యాధర్మశీలస్య రాఘవస్యాప్యరోచత ॥ ౩౪ ॥ సలక్ష్మణంమహాతేజాస్సుగ్రీవంచహరీశ్వ
రం । సత్క్రియార్థంక్రియాదక్షః స్మితపూర్వమువాచహ ॥ విభీషణస్యమంత్రోయం మమలక్ష్మణరోచతే । బ్రూ
హిత్వంసహసుగ్రీవ స్తవాపియదిరోచతే ॥ ౩౬ ॥ సుగ్రీవఃపండితోనిత్యం భవాన్మంత్రవిచక్షణః । ఉభాభ్యాం
సంప్రధార్యార్థంరోచతేయత్తదుచ్యతాం ॥ ౩౭ ॥ ఏవముక్తౌతుతౌవీరా వుభౌసుగ్రీవలక్ష్మణౌ । సముదాచారసం
యుక్త మిదంవచనమూచతుః ॥ ౩౮ ॥ కిమర్థంనౌనరవ్యాఘ్ర నరోచిష్యతిరాఘవ । విభీషణేనయచ్చోక్త మస్మి
న్కాలేసుఖావహం ॥ ౩౯ ॥ అబద్ధ్వాసాగరేసేతుం ఘోరేఽస్మిన్వరుణాలయే । లంకానాసాదితుం శక్యా సేం
ద్రైరపిసురాసురైః ॥ ౪౦ ॥ విభీషణస్యశూరస్య యథార్థంక్రియతాంవచః । అలంకాలాత్యయంకృత్వా సము
ద్రోయంనియుజ్యతామ్ ॥ ౪౧ ॥ యథాసైన్యేనగచ్ఛామః పురీంరావణపాలితామ్ । ఏవముక్తఃకుశాస్తీర్ణేతీరే
నదనదీపతేః ॥ సంవివేశతదారామో వేద్యామివహుతాశనః ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేఏకోనవింశస్సర్గః ॥ ౪౩ ॥ ౩౬౬౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోనివిష్టాంధ్వజినీం సుగ్రీవేణాభిపాలితామ్ । దదర్శరాక్షసోభ్యేత్యశా
ర్దూలోనామవీర్యవాన్ ॥ ౧ ॥ చారోరాక్షసరాజస్య రావణస్యదురాత్మనః । తాందృష్ట్వాసర్వతోవ్యగ్రః ప్ర
తిగమ్యసరాక్షసః ॥ ౨ ॥ ప్రవిశ్యలంకాంవేగేన రావణంవాక్యమబ్రవీత్ । ఏషవానరఋక్షౌఘో లంకాంసమభి
వర్తతే ॥ ౩ ॥ అగాధశ్చాప్రమేయశ్చ ద్వితీయఇవసాగరః । పుత్రౌదశరథస్యేమౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥
ఉత్తమాయుధసమ్పన్నౌ సీతాయాఃపదమాగతౌ । ఏతౌసాగరమాసాద్య సన్నివిష్టౌమహాద్యుతీ ॥ ౫ ॥ బలంమా
కాశమావృత్య సర్వతోదశయోజనమ్ । తత్త్వభూతన్మహారాజ క్షిప్రంవేదితుమర్హసి ॥ ౬ ॥ తవదూతా మహా

రాజ క్షిప్రమహార్హంత్యవేక్షితుమ్ । ఉపప్రదానంసాంత్వంవా భేదోవాత్ర ప్రయుజ్యతామ్ ॥ ౭ ॥ శార్దూలస్యవచశ్శ్రుత్వా రావణోరాక్షసాధిపః । ఉవాచ సహసావ్యగ్రస్సమ్ప్రధార్యార్థమాత్మనః ॥ ౮ ॥ శుకంనామతదారక్షో వాక్యమర్థవిదాంవరం । సుగ్రీవంబ్రూహిగత్వాత్వం రాజానంవచనాన్మమ ॥ ౯ ॥ యథాసందేశమక్లీబం శ్లక్ష్ణయాపరయాగిరా । త్వంవైమహారాజకులేప్రసూతో మహాబలశ్చర్క్షరజస్సుతశ్చ । నకశ్చిదర్థస్తవనాస్త్యనర్థస్తథాహిమేభ్రాతృసమోహరీశ ॥ ౧౦ ॥ అహంయద్యహరంభార్యాం రాజపుత్రస్య ధీమతః । కింతత్రతవసుగ్రీవకిష్కింధాంప్రతిగమ్యతామ్ ॥ ౧౧ ॥ నహీయంహరిభిర్లంకా శక్యాప్రాప్తుంకథంచన । దేవైరపి సగంధర్వైః కింపునర్నరవానరైః ॥ ౧౨ ॥ సతథారాక్షసేంద్రేణ సందిష్టోరజనీచరః । శుకో విహంగమోభూత్వా తూర్ణమాప్లుత్యచామ్బరమ్ ॥ ౧౩ ॥ సగత్వాదూరమధ్వాన ముపర్యుపరిసాగరం । సంస్థితోహ్యంబరే వాక్యం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ సర్వముక్తంయథాదిష్టం రావణేనదురాత్మనా । తం ప్రాపయంతం వచనం తూర్ణమాప్లుత్యవానరాః ॥ ౧౫ ॥ ప్రాపద్యంతదివంక్షిప్రం లోప్తుంహంతుంచముష్టిభిః । సతైఃప్లవంగైఃప్రసభం నిగృహీతోనిశాచరః ॥ ౧౬ ॥ గగనాద్భూతలేచాశు పరిగృహ్యనిపాతితః । వానరైఃపీడ్యమానస్తు శుకోవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ నదూతాన్ఘ్నంతికాకుత్స్థవార్యన్తాంసాధువానరాః । యస్తుహిత్వామతంభర్తుస్స్వమతంసమ్ప్రభాషతే ॥ ౧౮ ॥ అనుక్తవాదీదూతస్సన్ సదూతోవధమర్హతి । శుకస్యవచనంశ్రుత్వా రామస్తుపరిదేవితం ॥ ౧౯ ॥ ఉవాచమావధిష్టేతి ఘ్నతశ్శాఖామృగర్షభాన్ । సచపత్రలఘుర్భూత్వా హరిభిర్దర్శితేభయే ॥ ౨౦ ॥ అంతరిక్షస్థితోభూత్వా పునర్వచనమబ్రవీత్ । సుగ్రీవసత్త్వసమ్పన్నమహాబలపరాక్రమ ॥ ౨౧ ॥ కింమయాఖలువక్తవ్యో రావణోలోకరావణః । (సత్వంకథయభద్రంతేగమిష్యామిస్వమాలయమ్)॥ ౨౨ ॥ ౧౧ ॥ సఏవముక్తఃప్లవగాధిపస్తదా ప్లవంగమానామృషభోమహాబలః । ఉవాచవాక్యంరజనీచరస్య చారం శుకంతూర్ణమదీనసత్వః ॥ ౨౩ ॥ నమేసిమిత్రంనతథానుకమ్ప్యో నచోపకర్తాసినమేప్రియోసి । అరిశ్చరామస్యసహానుబంధస్సమేసివాలీవవధార్హవధ్యః ॥ ౨౪ ॥ నిహన్మ్యహంత్వాంససుతంసబంధుం సజ్ఞాతివర్గం రజనీచరేశ । లంకాంచసర్వాంమహతాబలేన క్షిప్రంకరిష్యామిసమేత్యభస్మ ॥ ౨౫ ॥ నమోక్ష్యసేరావణరాఘవేణ సురైస్సహేంద్రైరపిమూఢగుప్తః । అంతర్హితస్సూర్యపథంగతోవా తథైవపాతాళమనుప్రవిష్టః ॥ ౨౬ ॥ తస్యతే త్రిషులోకేషు నపిశాచంనరాక్షసం । త్రాతారమనుపశ్యామి నగంధర్వంనచాసురం ॥ ౨౭ ॥ అవధీర్యజ్జరావృద్ధమక్షమం కింజటాయుషం । కింనుతేరామసాన్నిధ్యే సకాశేలక్ష్మణస్యవా ॥ ౨౮ ॥ హృతాసీతావిశాలాక్షీ యాంత్వంగృహ్యనబుద్ధ్యసే । మహాబలంమహాత్మానం దుర్ధర్షమమరైరపి ॥ ౨౯ ॥ నబుద్ధ్యసేరఘుశ్రేష్ఠం యస్తేప్రాణాన్హరిష్యతి । తతోబ్రవీద్వాలిసుతస్త్వంగదోహరిసత్తమః ॥ ౩౦ ॥ నాయందూతోమహారాజచారికఃప్రతిభాతిమే । తులితంహిబలంసర్వమనేనాత్రైవతిష్ఠతా ॥ ౩౧ ॥ గృహ్యతాంమాగమల్లంకామేతద్ధిమమరోచతే । తతోరాజ్ఞాసమాదిష్టాస్సముత్ప్లుత్యవలీముఖాః ॥ ౩౨ ॥ జగృహుశ్చబబంధుశ్చ విలపంతమనాథవత్ । శుకస్తువానరైశ్చండైస్తత్రతైస్సమ్ప్రపీడితః ॥ ౩౩ ॥ వ్యాక్రోశతమహాత్మానం రామందశరథాత్మజం । లుప్యేతేమే బలాత్పక్షౌభిద్యేతేచతథాక్షిణీ ॥ ౩౪ ॥ యాంచరాత్రింమరిష్యామి జాయేరాత్రించయామహం । ఏతస్మిన్నంతరేకాలే యన్మయాహ్యశుభంకృతం ॥ ౩౫ ॥ సర్వంతదుపపద్యేథ జహ్యాంచేద్యదిజీవితం । నాఘాతయత్తదారామశ్శ్రుత్వాతత్పరిదేవనం ॥ ౩౬ ॥ వానరానబ్రవీద్రామో ముచ్యతాందూతఆగతః ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేవింశస్సర్గః ॥ ౨౦ ॥ ౧౭౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సాగరవేలాయాం దర్భానాస్తీర్య రాఘవః । అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కృత్వా ప్రతిశిశ్యే మహోదధేః ॥ ౧ ॥ బాహుం భుజగభోగాభముపధాయారిసూదనః । జాతరూపమయైశ్చైవ భూషణైర్భూషితం పురా ॥ ౨ ॥ వరకాంచనకేయూరముక్తాప్రవరభూషణైః । భుజైః పరమనారీణామభిమృష్టమనేకధా ॥ ౩ ॥ చందనాగరుభిశ్చైవ పురస్తాదధివాసితం । బాలసూర్యప్రతీకాశైశ్చందనైరుపశోభితం ॥ ౪ ॥ శయనే చోత్తమాంగేన సీతాయాశ్శోభితం పురా । తక్షకస్యేవ సంభోగం గంగాజలనిషేవితం ॥ ౫ ॥ సంయుగే యుగసంకాశం శత్రూణాం శోకవర్ధనం । సుహృదానందనం దీర్ఘం సాగరాంతవ్యపాశ్రయం ॥ ౬ ॥ అస్యతా చ పునస్సవ్యం జ్యాఘాతవిగతత్వచం । దక్షిణో దక్షిణం బాహుం మహాపరిఘసన్నిభం ॥ ౭ ॥ గోసహస్రప్రదాతారముపధాయ మహద్భుజం । అద్య మే మరణం వాథ తరణం సాగరస్య వా ॥ ౮ ॥ ఇతి రామో మతిం కృత్వా మహాబాహుర్మహోదధిం । అధిశిశ్యే చ విధివత్ప్రయతో నియతో మునిః ॥ ౯ ॥ తస్య రామస్య సుప్తస్య కుశాస్తీర్ణే మహీతలే । నియమాదప్రమత్తస్య నిశాస్తిస్రోఽతిచక్రముః ॥ ౧౦ ॥ స త్రిరాత్రోషితస్తత్ర నయజ్ఞో ధర్మవత్సలః । ఉపాసత తదా రామస్సాగరం సరితాం పతిం ॥ ౧౧ ॥ న చ దర్శయతే మందస్తదా రామస్య సాగరః । ప్రయతేనాపి రామేణ యథార్హమభిపూజితః ॥ ౧౨ ॥ సముద్రస్య తతః క్రుద్ధో రామో రక్తాంతలోచనః । సమీపస్థమువాచేదం లక్ష్మణం శుభలక్షణం ॥ ౧౩ ॥ అవలేపస్సముద్రస్య న దర్శయతి యత్స్వయం । ప్రశమశ్చ క్షమా చైవ ఆర్జవం ప్రియవాదితా ॥ అసామర్థ్యం ఫలంత్యేతే నిర్గుణేషు సతాం గుణాః । ఆత్మప్రశంసినం దుష్టం ధృష్టం విపరిధావకం ॥ ౧౫ ॥ సర్వత్రోత్సృష్టదండం చ లోకస్సత్కురుతే నరం । న సామ్నా శక్యతే కీర్తిర్న సామ్నా శక్యతే యశః ॥ ౧౬ ॥ ప్రాప్తుం లక్ష్మణ లోకేఽస్మిన్ జయో వా రణమూర్ధని । అద్య మద్బాణనిర్భిన్నైర్మకరైర్మకరాలయం ॥ ౧౭ ॥ నిరుద్ధతోయం సౌమిత్రే ప్లవద్భిః పశ్య సర్వతః । మహాభోగాని మత్స్యానాం కరిణాం చ కరానిహ ॥ ౧౮ ॥ భోగినాం పశ్య నాగానాం మయా ఛిన్నాని లక్ష్మణ । సశంఖశుక్తికాజాలం సమీనమకరం శరైః ॥ ౧౯ ॥ అద్య యుద్ధేన మహతా సముద్రం పరిశోషయే । క్షమయా హి సమాయుక్తం మామయం మకరాలయః ॥ ౨౦ ॥ అసమర్థం విజానాతి ధిక్క్షమామీదృశే జనే । న దర్శయతి సామ్నా మే సాగరో రూపమాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ చాపమానయ సౌమిత్రే శరాంశ్చాశీవిషోపమాన్ । సాగరం శోషయిష్యామి పద్భ్యాం యాంతు ప్లవంగమాః ॥ ౨౨ ॥ అద్యాక్షోభ్యమపి క్రుద్ధః క్షోభయిష్యామి సాగరం । వేలాసు కృతమర్యాదం సహసోర్మిసమాకులం ॥ ౨౩ ॥ నిర్మర్యాదం కరిష్యామి సాయకైర్వరుణాలయం । మహార్ణవం క్షోభయిష్యే మహాదానవసంకులం ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్త్వా ధనుష్పాణిః క్రోధవిస్ఫారితేక్షణః । బభూవ రామో దుర్ధర్షో యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ ౨౫ ॥ సంపీడ్య చ ధనుర్ఘోరం కంపయిత్వా శరైర్జగత్ । ముమోచ విశిఖానుగ్రాన్వజ్రాణీవ శతక్రతుః ॥ ౨౬ ॥ తే జ్వలంతో మహావేగాస్తేజసా సాయకోత్తమాః । ప్రవిశంతి సముద్రస్య సలిలం త్రస్తపన్నగం ॥ ౨౭ ॥ తతో వేగస్సముద్రస్య సనక్రమకరో మహాన్ । సంబభూవ మహాఘోరస్సమారుతరవస్తదా ॥ ౨౮ ॥ మహోర్మిమాలావితతశ్శంఖశుక్తిసమావృతః । సధూమపరివృత్తోర్మిస్సహసాసీన్మహోదధిః ॥ వ్యథితాః పన్నగాశ్చాసన్దీప్తాస్యా దీప్తలోచనాః । దానవాశ్చ మహావీర్యాః పాతాళతలవాసినః ॥ ౩౦ ॥ ఊర్మయస్సింధురాజస్య సనక్రమకరాస్తదా । వింధ్యమందరసంకాశాస్సముత్పేతుస్సహస్రశః ॥ ౩౧ ॥ ఆఘూర్ణితతరంగౌఘస్సంభ్రాంతోరగరాక్షసః । ఉద్వర్తితమహాగ్రాహస్సంవృత్తస్సలిలాశయః ॥ ౩౨ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుతం రాఘవముగ్రవేగం ప్రకర్షమాణం ధనురప్రమేయం । సౌమిత్రిరుత్పత్య సముచ్ఛ్వసంతం మా మేతి చోక్త్వా ధనురాలలంబే ॥ ౩౩ ॥ (అంతర్హితైశ్చాపి తథాంతరిక్షే బ్రహ్మర్షిభిశ్చైవ సురర్షిభిశ్చ । శబ్దః కృతః కష్టమితి బ్రువద్భిర్మా

మేతిచోక్తం మహతాస్వరేణ ॥ ౩౪ ॥ ఏతద్వినాపిహ్యుదధేస్తవాస్యత్సంపత్స్యతే వీరతమస్యకార్యం । భవద్విధాః
కోపవశం నయాంతి దీర్ఘం భవాన్పశ్యతు సాధువృత్తమ్) ॥ ౩౫ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకవింశస్సర్గః ॥ ౬౩౬ ॥ ౧౨౭౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథోవాచ రఘుశ్రేష్ఠస్సాగరం దారుణం వచః । అద్య త్వాం శోషయిష్యా
మి సపాతాళం మహార్ణవ ॥ ౧ ॥ శరనిర్దగ్ధతోయస్య పరిశుష్కస్య సాగర । మయాశోషితసత్త్వస్య పాంసురు
త్పద్యతే మహాన్ ॥ ౨ ॥ మత్కార్ముకవిసృష్టేన శరవర్షేణ సాగర । పారం తేద్యగమిష్యంతి పద్భిరేవ ప్లవంగమాః ॥
విచిన్వన్నాభిజానాసి పౌరుషం వాపి విక్రమం । దానవాలయ సంతాపం మత్తో నాధిగమిష్యసి ॥ ౪ ॥ బ్రాహ్మేణాస్త్రే
ణ సంయోజ్య బ్రహ్మదండనిభం శరం । సంయోజ్య ధనుషి శ్రేష్ఠే విచకర్ష మహాబలః ॥ ౫ ॥ తస్మిన్వికృష్టే సహసా
రాఘవేణ శరాసనే । రోదసీ సంపఫాలేవ పర్వతాశ్చ చకంపిరే ॥ ౬ ॥ తమశ్చ లోకమావవ్రే దిశశ్చ న చకాశిరే ।
పరిచుక్షుభిరే చాశు సరాంసి సరితస్తథా ॥ ౭ ॥ తిర్యక్చ సహ నక్షత్రైస్సంగతౌ చంద్రభాస్కరౌ । భాస్కరాం
శుభిరాదీప్తం తమసా చ సమావృతం ॥ ౮ ॥ ప్రచకాశే తదాకాశ ముల్కాశతప్రదీపితం । అంతరిక్షాచ్చ నిర్ఘాతా ని
ర్జగ్మురతులస్వనాః ॥ ౯ ॥ పుస్ఫురుశ్చ ఘనా దివ్యా దివి మారుతపంక్తయః । బభంజ చ తదా వృక్షాన్ జలదానుద్వ
హన్నపి ॥ ౧౦ ॥ ఆరుజంశ్చైవ శైలాగ్రాన్ శిఖరాణి ప్రభంజనః । దివిస్పృశో మహామేఘాస్సంగతాస్సమహా
స్వనాః ॥ ౧౧ ॥ ముముచుర్వైద్యుతానగ్నీంస్తే మహాశనయస్తదా । యాని భూతాని దృశ్యాని చుక్రుశుశ్చాశనే
స్సమం ॥ ౧౨ ॥ అదృశ్యాని చ భూతాని ముముచుర్భైరవస్వనం । శిశ్యిరే చాపి భూతాని సంత్రస్తాన్యుద్విజంతి చ ॥
సంప్రవివ్యథిరే చాపి న చ పస్పందిరే భయాత్ । సహ భూతైస్సతోయోర్మిస్సనాగస్సహరాక్షసః ॥ ౧౪ ॥ సహ
సాభూత్తతో వేగాద్భీమవేగో మహోదధిః । యోజనం వ్యతిచక్రామ వేలామన్యత్ర సంప్లవాత్ ॥ ౧౫ ॥ తం త
దా సమతిక్రాంతం నాతిచక్రామ రాఘవః । సముద్ధతమమిత్రఘ్నో రామో నదనదీపతిం ॥ ౧౬ ॥ తతో మధ్యాత్స
ముద్రస్య సాగరస్స్వయముత్థితః । ఉదయాద్రిమహాశైలాన్మేరోరివ దివాకరః ॥ ౧౭ ॥ పన్నగైస్సహ దీప్తాస్యైస్స
ముద్రః ప్రత్యదృశ్యత । స్నిగ్ధవైదూర్యసంకాశో జాంబూనదవిభూషితః ॥ ౧౮ ॥ రక్తమాల్యాంబరధరః పద్మపత్ర
నిభేక్షణః । సర్వపుష్పమయీం దివ్యాం శిరసా ధారయన్స్రజం ॥ ౧౯ ॥ జాతరూపమయైశ్చైవ తపనీయవిభూ
షణైః । ఆత్మజానాం చ రత్నానాం భూషితో భూషణోత్తమైః ॥ ౨౦ ॥ ధాతుభిర్మండితశ్శైలో వివిధైర్హిమ
వానివ । (దేవతానాం సురూపాభిర్నానారూపాభిరీశ్వరః ॥ ౨౧ ॥ గంగాసింధుప్రధానాభిరాపగాభిస్సమా
వృతః) ఏకావళీమధ్యగతం తరళం పాటలప్రభం ॥ ౨౨ ॥ విపులేనోరసా బిభ్రత్కౌస్తుభస్య సహోదరం । (ఆఘూ
ర్ణితతరంగౌఘః కాళికానిలసంకులః ॥ ౨౩ ॥ ఉద్వర్తితమహాగ్రాహస్సంభ్రాంతోరగరాక్షసః) సాగరస్స
ముపక్రమ్య పూర్వమామంత్ర్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౪ ॥ అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యం రాఘవం శరపాణినం । పృథివీ
వాయురాకాశమాపో జ్యోతిశ్చ రాఘవ ॥ ౨౫ ॥ స్వభావే సౌమ్య తిష్ఠంతి శాశ్వతం మార్గమాశ్రితాః । తత్స్వ
భావో మమాప్యేష యదగాధోహమప్లవః ॥ ౨౬ ॥ వికారస్తు భవేద్గాధ ఏతత్తే ప్రవదామ్యహం । న కామాన్న చ
లోభాద్వా న భయాత్పార్థివాత్మజ ॥ ౨౭ ॥ గ్రాహనక్రాకులజలం స్తంభయేయం కథంచన । విధాస్యే రామ యే
నాపి విషహిష్యే హ్యహం తథా ॥ ౨౮ ॥ గ్రాహా న ప్రహరిష్యంతి యావత్సేనా తరిష్యతి । హరీణాం తరణే రామ
కరిష్యామి యథా స్థలం ॥ ౨౯ ॥ తమబ్రవీత్తదా రామ ఉద్యతో హి నదీపతే । అమోఘోయం మహాబాణః కస్మిన్దేశే
నిపాత్యతాం ॥ ౩౦ ॥ రామస్య వచనం శ్రుత్వా తం చ దృష్ట్వా మహాశరం । మహోదధిర్మహాతేజా రాఘవం వాక్య
మబ్రవీత్ ॥ ౩౧ ॥ ఉత్తరేణావకాశోస్తి కశ్చిత్పుణ్యతమో మమ । ద్రుమకుల్య ఇతి ఖ్యాతో లోకే ఖ్యాతో యథా భ

వాః ॥ ౩౨ ॥ ఉగ్రదర్శనకర్మాణో బహవస్తత్ర దస్యవః । ఆభీరప్రముఖాః పాపాః పిబంతి సలిలం మమ ॥ ౩౩ ॥
తైస్తు సంస్పర్శనం పాపైర్న సహే పాపకర్మభిః । అమోఘః క్రియతాం రామ తత్ర తేషు శరోత్తమః ॥ ౩౪ ॥ తస్య
తద్వచనం శ్రుత్వా సాగరస్య స రాఘవః । ముమోచ తం శరం దీప్తం వీరస్సాగరదర్శనాత్ ॥ ౩౫ ॥ తేన తన్మరుకాం
తారం పృథివ్యాం ఖలు విశ్రుతం । నిపాతితశ్శరో యత్ర దీప్తాశనిసమప్రభః ॥ ౩౬ ॥ ననాద చ తదా తత్ర వసుధా
శల్యపీడితా । తస్మాద్వ్రణముఖాత్తోయముత్పపాత రసాతలాత్ ॥ ౩౭ ॥ స బభూవ తదా కూపో వ్రణ ఇత్యభివిశ్రు
తః । సతతం చోత్థితం తోయం సముద్రస్యేవ దృశ్యతే ॥ ౩౮ ॥ అవదారణశబ్దశ్చ దారుణస్సమపద్యత । తస్మాద్బాణ
నిపాతేన త్వపః కుక్షిష్వశోషయత్ ॥ ౩౯ ॥ విఖ్యాతం త్రిషు లోకేషు మరుకాంతారమేవ తత్ । శోషయిత్వా తతః కు
క్షిం రామో దశరథాత్మజః ॥ ౪౦ ॥ వరం తస్మై దదౌ విద్వాన్మరవేఽమరవిక్రమః । పశవ్యశ్చాల్పరోగశ్చ ఫలమూల
రసాయుతః ॥ ౪౧ ॥ బహుస్నేహో బహుక్షీరస్సుగంధిర్వివిధౌషధః । ఏవమేతైర్గుణైర్యుక్తో బహుభిస్సతతం
మరుః ॥ ౪౨ ॥ రామస్య వరదానాచ్చ శివః పంథా బభూవ హ । తస్మిన్ దగ్ధే తదా కుక్షౌ సముద్రస్సరితాం పతిః ॥ ౪౩ ॥
రాఘవం సర్వశాస్త్రజ్ఞమిదం వచనమబ్రవీత్ । (మద్ధ్యే వానరసంఘానాం మనః ప్రహ్లాదనం శుభం ॥ ౪౪ ॥ ఉ
పాయం శృణు వై సౌమ్య యేన మాం సంతరిష్యసి ।) అయం సౌమ్య నలో నామ తనుజో విశ్వకర్మణః ॥ ౪౫ ॥ పిత్రా
దత్తవరశ్శ్రీమాన్ ప్రీతిమాన్ విశ్వకర్మణా । ఏష సేతుం మహోత్సాహః కరోతు మయి వానరః ॥ ౪౬ ॥ తమహం ధార
యిష్యామి తథా హ్యేష యథా పితా । ఏవముక్త్వోదధిర్నష్టస్సముత్థాయ నలస్తదా ॥ ౪౭ ॥ అబ్రవీద్వానరశ్రేష్ఠో
వాక్యం రామం మహాబలః । అహం సేతుం కరిష్యామి విస్తీర్ణే వరుణాలయే ॥ ౪౮ ॥ పితుస్సామర్థ్యమాస్థాయ
తత్త్వమాహ మహోదధిః । దండ ఏవ వరో లోకే పురుషస్యేతి మే మతిః ॥ ౪౯ ॥ ధిక్క్షమామకృతజ్ఞేషు సాంత్వం దానమ
థాపి వా । అయం హి సాగరో భీమస్సేతుకర్మదిదృక్షయా ॥ ౫౦ ॥ దదౌ దండభయాద్గాధం రాఘవాయ మహో
దధిః । మమ మాతుర్వరో దత్తో మందరే విశ్వకర్మణా ॥ ౫౧ ॥ ఔరసస్తస్య పుత్రోఽహం సదృశో విశ్వకర్మణా । స్మా
రితోఽస్మ్యహమేతేన తత్త్వమాహ మహోదధిః ॥ ౫౨ ॥ న చాప్యహమనుక్తో వై ప్రబ్రూయామాత్మనో గుణాన్ । సమ
ర్థశ్చాప్యహం సేతుం కర్తుం వై వరుణాలయే ॥ ౫౩ ॥ కామమద్యైవ బధ్నంతు సేతుం వానరపుంగవాః । తతో
విసృష్టా రామేణ సర్వతో హరియూథపాః ॥ ౫౪ ॥ అభిపేతుర్మహారణ్యం హృష్టాశ్శతసహస్రశః । తే నగాన్నగ
సంకాశాశ్శాఖామృగగణర్షభాః ॥ ౫౫ ॥ బభంజుర్వానరాస్తత్ర ప్రచకర్షుశ్చ సాగరం । తే సాలైశ్చాశ్వక
ర్ణైశ్చ ధవైర్వంశైశ్చ వానరాః ॥ ౫౬ ॥ కుటజైరర్జునైస్తాలైస్తిలకైస్తిమిశైరపి । బిల్వైశ్చ సప్తపర్ణైశ్చ
కర్ణికారైస్సుపుష్పితైః ॥ ౫౭ ॥ చూతైశ్చాశోకవృక్షైశ్చ సాగరం సమపూరయన్ । సమూలాంశ్చ విమూలాంశ్చ
పాదపాన్హరిసత్తమాః ॥ ౫౮ ॥ ఇంద్రకేతూనివోద్యమ్య ప్రజహ్రుర్హరయస్తరూన్ । తాలాన్దాడిమగుల్మాంశ్చ
నారికేళాన్విభీతకాన్ ॥ ౫౯ ॥ వకుళాన్ఖదిరాన్నింబాంత్సమాజహ్రుస్సమంతతః । హస్తిమాత్రాన్మహాకాయాః
పాషాణాంశ్చ మహాబలాః ॥ ౬౦ ॥ పర్వతాంశ్చ సముత్పాట్య యంత్రైః పరివహంతి చ । ప్రక్షిప్యమాణైరచలైస్స
హసా జలముద్ధతం ॥ ౬౧ ॥ తముత్పతితమాకాశముపాసర్పత్తతస్తతః । సముద్రం క్షోభయామాసు వానరా
శ్చ సమంతతః ॥ ౬౨ ॥ సూత్రాణ్యన్యే ప్రగృహ్ణంతి వ్యాయతం శతయోజనం । దండానన్యే ప్రగృహ్ణంతి విచిన్వంతి తథాప
రే ॥ ౬౩ ॥ దశయోజనవిస్తారం శతయోజనమాయతం । నళశ్చక్రే మహాసేతుం మధ్యే నదనదీపతేః ॥ ౬౪ ॥ వానరాశ్శతశస్త
త్ర రామస్యాజ్ఞాపురస్సరాః । మేఘాభైః పర్వతాగ్రైశ్చ తృణైః కాష్ఠైర్బబంధిరే ॥ ౬౫ ॥ పుష్పితాగ్రైశ్చ తరుభి
స్సేతుం బధ్నంతి వానరాః । పాషాణాంశ్చ గిరిప్రఖ్యాన్గిరీణాం శిఖరాణి చ ॥ ౬౬ ॥ దృశ్యంతే పరిధావంతో గృహ్య

వారణసన్నిభాః । శిలానాంక్షిప్యమాణానాం శైలానాంచనిపాత్యతాం ॥ ౬౭ ॥ బభూవతుములశ్శబ్ద స్తదాతస్మి న్మహోదధౌ । కృతానిప్రథమేనాహ్నాయోజనానిచతుర్దశ ॥ ౬౮ ॥ ప్రహృష్టైర్గజసంకాశై స్త్వరమాణైఃప్లవంగమైః । ద్వితీయేనతథాచాహ్నా యోజనానితువింశతిః ॥ ౬౯ ॥ కృతానిత్వరితైస్తూర్ణంభీమకాయైర్మహాబలైః । అహ్నాతృతీయేనతథా యోజనానికృతానిచ ॥ ౭౦ ॥ త్వరమాణైర్మహాకాయై రేకవింశతిరేవచ । చతుర్థేనతథాచాహ్నా ద్వావింశతిరథాపిచ ॥ ౭౧ ॥ యోజనానిమహావేగైఃకృతానిత్వరితైస్తుతైః । పంచమేనతథాచాహ్నాప్లవగైఃక్షిప్రకారిభిః ॥ యోజనానిత్రయోవింశత్సువేలమధికృత్యవై । సవానరవరశ్శ్రీమాన్విశ్వకర్మాత్మజోబలీ ॥ ౭౩ ॥ బబంధ సాగరేసేతుం యథాచాస్యపితాతథా । సనలేనకృతస్సేతుస్సాగరేమకరాలయే ॥ ౭౪ ॥ శుశుభేసుభగశ్శ్రీమాంత్స్వాతీపథఇవాంబరే । తతోదేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ॥ ౭౫ ॥ ఆగమ్యగగనేతస్థుర్ద్రష్టుకామాస్తదద్భుతమ్ । దశయోజనవిస్తీర్ణంశతయోజనమాయతమ్ ॥ ౭౬ ॥ దదృశుర్దేవగంధర్వానళసేతుంసుదుష్కరం । ఆప్లవంతఃప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చప్లవంగమాః ॥ ౭౭ ॥ తదచింత్యమసహ్యం చఅద్భుతంరోమహర్షణం । దదృశుస్సర్వభూతాని సాగరేసేతుబంధనమ్ ॥ ౭౮ ॥ తానికోటిసహస్రాణి వానరాణాంమహౌజసామ్ । బధ్నంతస్సాగరేసేతుం జగ్ముఃపారంమహోదధేః ॥ ౭౯ ॥ విశాలస్సుకృతశ్శ్రీమాంత్సుభూమిస్సుసమాహితః । అశోభతమహాసేతుస్సీమంతఇవసాగరే ॥ ౮౦ ॥ తతఃపారేసముద్రస్యగదాపాణిర్విభీషణః । పరేషామభిఘాతార్థమతిష్ఠత్సచివైస్సహ ॥ ౮౧ ॥ సుగ్రీవస్తుతతఃప్రాహ రామంసత్యపరాక్రమం । హనూమంతంత్వమారోహ అంగదంచాపి లక్ష్మణః ॥ ౮౨ ॥ అయంహివిపులోవీరసాగరోమకరాలయః । వైహాయసౌయువామేతౌవానరౌధారయిష్యతః ॥ ౮౩ ॥ అగ్రతస్తస్యసైన్యస్య శ్రీమాన్రామస్సలక్ష్మణః । జగామధన్వీధర్మాత్మా సుగ్రీవేణసమన్వితః ॥ ౮౪ ॥ అన్యేమధ్యేనగచ్ఛంతి పార్శ్వతోన్యేప్లవంగమాః । సలిలేప్రపతంత్యన్యే మార్గమన్యేనలేభిరే ॥ ౮౫ ॥ కేచిద్వైహాయసగతాః సుపర్ణాఇవపుప్లువుః । ఘోషేణమహతాతస్య సింధోర్ఘోషంసముచ్ఛ్రితం ॥ ౮౬ ॥ భీమమంతర్దధేభీమాతరంతీహరివాహినీ । వానరాణాంహిసాతీర్ణావాహినీనళసేతునా ॥ ౮౭ ॥ తీరేనివివిశేరాజ్ఞా బహుమూలఫలోదకే ॥ ఓమ్ ॥ తదద్భుతంరాఘవకర్మదుష్కరం సమీక్ష్యదేవాస్సహసిద్ధచారణైః । ఉపేత్యరామం సహసా మహర్షిభిస్సమభ్యషించంత్సుశుభైర్జలైఃపృథక్ ॥ ౮౮ ॥ జయస్వశత్రూన్నరదేవ మేదినీం ససాగరాం పాలయశాశ్వతీస్సమాః । ఇతీవరామం నరదేవసత్కృతం శుభైర్వచోభిర్వివిధైరపూజయన్ ॥ ౮౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౫౩౯ ॥ ౧౦౭౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిమిత్తానినిమిత్తజ్ఞోదృష్ట్వాలక్ష్మణపూర్వజః । సౌమిత్రింసమ్పరిష్వజ్య ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ పరిగృహ్యోదకంశీతంవనానిఫలవంతిచ । బలౌఘంసంవిభజ్యేమంవ్యూహ్యతిష్ఠేమలక్ష్మణ ॥ ౨ ॥ లోకక్షయకరంభీమం భయంపశ్యామ్యుపస్థితమ్ । నిబర్హణంప్రవీరాణామృక్షవానరరక్షసామ్ ॥ ౩ ॥ వాతాశ్చకలుషావాంతి కమ్పతేచవసుంధరా । పర్వతాగ్రాణివేపంతే పతంతిచమహీరుహాః ॥ ౪ ॥ మేఘాఃక్రవ్యాదసంకాశాః పరుషాఃపరుషస్వనాః । క్రూరాఃక్రూరంప్రవర్షంతి మిశ్రంశోణితబిందుభిః ॥ ౫ ॥ రక్తచందనసంకాశా సంధ్యాపరమదారుణా । జ్వలతఃప్రపతత్యేతదాదిత్యాదగ్నిమండలం ॥ ౬ ॥ దీనా దీనస్వరాఃక్రూరాస్సర్వతోమృగపక్షిణః । ప్రత్యాదిత్యంవనదంతిజనయంతోమహద్భయమ్ ॥ ౭ ॥ రజన్యామప్రకాశస్తుసన్తాపయతిచంద్రమాః । కృష్ణరక్తాంశుపర్యంతో లోకక్షయఇవోదితః ॥ ౮ ॥ హ్రస్వోరూక్షోఽప్రశస్తశ్చ పరివేషస్సులోహితః । ఆదిత్యేవిమలేనీలం లక్ష్మలక్ష్మణదృశ్యతే ॥ ౯ ॥ రజసామహతాచాపి నక్షత్రాణిహతానిచ । యుగాంతమి

వలోకానాం పశ్యశంసంతి శత్రుణ ॥ ౧౦ ॥ కాకాశ్శ్యేనా స్తథాగృధ్రానీచైః పరిపతంతిచ । శివాశ్చాప్యశివాన్నా దాన్నదంతిసుమహాభయాన్ ॥ ౧౧ ॥ శైలైశ్శూలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విసృష్టైః కపిరాక్షసైః । భవిష్యత్యావృతా భూమి ర్మాంసశోణితకర్దమా ॥ ౧౨ ॥ క్షిప్రమద్యైవదుర్ధర్షాం పురీం రావణపాలితామ్ । అభియామజవేనైవ సర్వతో హరిభిర్వృతాః ॥ ౧౩ ॥ ఇత్యేవముక్త్వాధర్మాత్మా ధన్వీ సంగ్రామహర్షణః । ప్రతస్థేపురతో రామో లంకామభిముఖో విభుః ॥ ౧౪ ॥ సవిభీషణసుగ్రీవా స్తతస్తేవానరర్షభాః । ప్రతస్థిరేవినదంతో నిశ్చితాద్విషతాంవధే ॥ రాఘవస్యప్రియార్థంతు ధృతానాంవీర్యశాలినామ్ । హరీణాంకర్మచేష్టాభిస్తుతోషరఘుపుంగవః ॥ ౧౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయోవింశస్సర్గః ॥ ౪౪౨ ॥ ౮౮౪౦ ॥ *****************************

శ్రీ రామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ సావీరసమితీ రాజ్ఞా విరరాజవ్యవస్థితా । శశినాశుభనక్షత్రా పౌర్ణమాసీవ శారదీ ॥ ౧ ॥ ప్రచచాలచవేగేన త్రస్తాచైవవసుంధరా । పీడ్యమానాబలౌఘేన తేనసాగరవర్చసా ॥ ౨ ॥ తతశ్శుశ్రువురాకృష్టం లఙ్కాయాంకాననౌకసః । భేరీమృదంగసంఘుష్టం తుములంరోమహర్షణమ్ ॥ ౩ ॥ బభూవుస్తేనఘోషేణ సంహృష్టాహరియూథపాః । అమృష్యమాణాస్తంఘోషం వినేదుర్ఘోషవత్తరమ్ ॥ ౪ ॥ రాక్షసాస్తుప్లవంగానాం శుశ్రువుశ్చాపిగర్జితమ్ । నర్దతామివదృప్తానాం మేఘానామమ్బరేస్వనమ్ ॥ ౫ ॥ దృష్ట్వాదాశరథిర్లంకాం చిత్రధ్వజపతాకినీమ్ । జగామమనసాసీతాం దూయమానేనచేతసా ॥ ౬ ॥ అత్రసామృగశాబాక్షీ రావణేనోపరుధ్యతే । అభిభూతాగ్రహేణేవ లోహితాంగేనరోహిణీ ॥ ౭ ॥ దీర్ఘముష్ణంచనిశ్శ్వస్య సముద్వీక్ష్యచలక్ష్మణమ్ । ఉవాచవచనంవీర స్తత్కాలహితమాత్మనః ॥ ౮ ॥ ఆలిఖంతీమివాకాశముత్థితాంపశ్యలక్ష్మణ । మనసేవకృతాంలంకాం నగాగ్రేవిశ్వకర్మణా ॥ ౯ ॥ విమానైర్బహుభిర్లంకా సంకీర్ణాభువిరాజతే । విష్ణోఃపదమివాకాశం ఛాదితంపాండురైర్ఘనైః ॥ ౧౦ ॥ పుష్పితైశ్శోభితాలఙ్కా వనైశ్చైత్రరథోపమైః । నానాపతగసంఘుష్టైః ఫలపుష్పోపగైశ్శుభైః ॥ ౧౧ ॥ పశ్యమత్తవిహంగాని ప్రలీనభ్రమరాణిచ । కోకిలాకులషండాని దోధవీతిశివోనిలః ॥ ౧౨ ॥ ఇతిదాశరథీ రామో లక్ష్మణంసమభాషత । బలంచతద్వైవిభజంచ్ఛాస్త్రదృష్టేనకర్మణా ॥ ౧౩ ॥ శశాసకపిసేనాయాం బలమాదాయవీర్యవాన్ । అంగదస్సహనీలేన తిష్ఠేదురసిదుర్జయః ॥ ౧౪ ॥ తిష్ఠేద్వానరవాహిన్యావానరౌఘసమావృతః । ఆశ్రిత్యదక్షిణంపార్శ్వమృషభోవానరర్షభః ॥ ౧౫ ॥ గంధహస్తీవదుర్ధర్ష స్తరస్వీగంధమాదనః । తిష్ఠేద్వానరవాహిన్యాస్సవ్యంపార్శ్వంసమాశ్రితః ॥ ౧౬ ॥ మూర్ధ్ని స్థాస్యామ్యహం యుక్తో లక్ష్మణేనసమన్వితః । జాంబవాంశ్చసుషేణశ్చ వేగదర్శీచవానరః ॥ ౧౭ ॥ ఋక్షముఖ్యామహాత్మానః కుక్షింరక్షంతుతేత్రయః । జఘనంకపిసేనాయాః కపిరాజోభిరక్షతు ॥ ౧౮ ॥ పశ్చార్ధమివలోకస్య ప్రచేతాస్తేజసావృతః । సువిభక్తమహావ్యూహామహావానరరక్షితా ॥ ౧౯ ॥ అనీకినీసావిబభౌ యథాద్యౌస్సాభ్రసంప్లవా । ప్రగృహ్యగిరిశృంగాణి మహతశ్చమహీరుహాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఆసేదుర్వానరాలఙ్కాంమిమర్దయిషవోరణే । శిఖరైర్వికిరామైనాం లఙ్కాంముష్టిభిరేవవా ॥ ౨౧ ॥ ఇతిస్మదధిరేసర్వే మనాంసిహరిసత్తమాః । తతోరామోమహాతేజాస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౨ ॥ సువిభక్తానిసైన్యాని శుకఏవవిముచ్యతామ్ । రామస్య వచనం శ్రుత్వా వానరేంద్రోమహాబలః ॥ ౨౩ ॥ మోచయామాసతందూతం శుకంరామస్యశాసనాత్ । మోచితో రామవాక్యేన వానరైశ్చాభిపీడితః ॥ ౨౪ ॥ శుకఃపరమసంత్రస్తో రక్షోధిపముపాగమత్ । రావణఃప్రహసన్నేవ శుకంవాక్యమభాషత ॥ ౨౫ ॥ కిమిమౌతేసితౌపక్షౌ లూనపక్షశ్చదృశ్యసే । కచ్చిన్నానేకచిత్తానాం తేషాంత్వంవశమాగతః ॥ ౨౬ ॥ తతస్సభయసంవిగ్నస్తథారాజ్ఞాభిచోదితః । వచనంప్రత్యువాచేదం రాక్షసాధిపముత్తమమ్ ॥ ౨౭ ॥ సాగరస్యోత్తరే

శిరే బ్రువంస్తైవచనంతథా । యథాసందేశమక్లిష్టం సాంత్వయఞ్ఛ్లక్ష్ణయాగిరా ॥ ౨౮ ॥ క్రుద్ధైస్తైరహముత్ప్లుత్య దృష్టమాత్రైః ప్లవంగమైః । గృహీతోఽస్మ్యథ మారబ్ధో హంతుంలోప్తుంచముష్టిభిః ॥ ౨౯ ॥ నైవసంభాషితుం శక్యాస్సంప్రశ్నోఽత్రనలభ్యతే । ప్రకృత్యా కోపనాస్తీక్ష్ణా వానరా రాక్షసాధిప ॥ ౩౦ ॥ సచహంతా విరాధస్య కబంధస్య ఖరస్యచ । సుగ్రీవసహితో రామస్సీతాయాః పదమాగతః ॥ ౩౧ ॥ సకృత్వా సాగరే సేతుం తీర్త్వాచ లవణోదధిమ్ । ఏషరక్షాంసినిర్ధూయ ధన్వీతిష్ఠతిరాఘవః ॥ ౩౨ ॥ ఋక్షవానరముఖ్యానామనీకానిసహస్రశః । గిరిమేఘనికాశానాం ఛాదయంతివసుంధరామ్ ॥ ౩౩ ॥ రాక్షసానాంబలౌఘస్య వానరేంద్రబలస్యచ । నైతయోర్విద్యతేసంధిర్దేవదానవయోరివ ॥ ౩౪ ॥ పురాప్రాకారమాయాంతి క్షిప్రమేకతరంకురు । సీతాంవాస్మై ప్రయచ్ఛాశు సుయుద్ధంవాప్రదీయతామ్ ॥ ౩౫ ॥ శుకస్యవచనంశ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ । రోషసంరక్తనయనో నిర్దహన్నివచక్షుషా ॥ ౩౬ ॥ యదిమాంప్రతియుధ్యేరన్దేవగంధర్వదానవాః । నైవసీతాంప్రయచ్ఛామి సర్వలోకభయాదపి ॥ ౩౭ ॥ కదానామాభిధావంతి రాఘవంమామకాశ్శరాః । వసంతేపుష్పితంమత్తాభ్రమరాఇవపాదపమ్ ॥ కదాతూణీశయైర్దీప్తైర్గణశః కార్ముకచ్యుతైః । శరైరాదీపయామ్యేన ముల్కాభిరివకుంజరమ్ ॥ ౩౯ ॥ తచ్చాస్య బలమాదాస్యే బలేనమహతావృతః । జ్యోతిషామివసర్వేషాం ప్రభాముద్యన్దివాకరః ॥ ౪౦ ॥ సాగరస్యేవ మే వేగో మారుతస్యేవమేగతిః । నహిదాశరథిర్వేద తేనమాంయోద్ధుమిచ్ఛతి ॥ ౪౧ ॥ నమే తూణీశయాన్బాణాన్సవిషానివపన్నగాన్ । రామః పశ్యతిసంగ్రామే తేనమాంయోద్ధుమిచ్ఛతి ॥ ౪౨ ॥ నజానాతిపురావీర్యం మమ యుద్ధేసరాఘవః । మమచాపమయీంవీణాం శరకోణైః ప్రవాదితామ్ ॥ ౫౩ ॥ జ్యాఘోషతుములాంఘోరామార్తభీతమహాస్వనామ్ । నారాచతలసన్నాదాం తాంమమాహితవాహినీమ్ ॥ ౪౪ ॥ అవగాహ్యమహారంగం వాదయిష్యామ్యహంరణే ॥ ఓమ్ ॥ నవాసవేనాపిసహస్రచక్షుషా యథాస్మిశక్యోవరుణేనవాపునః । యమేనవాధర్షయితుంశరాగ్నినా మహాహవే వైశ్రవణేనవాస్వయమ్ ॥ ౪౫ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్వింశస్సర్గః ॥ ౩౪౫ ॥ ౯౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సబలేసాగరంతీర్ణే రామేదశరథాత్మజే । అమాత్యౌరావణశ్శ్రీమానబ్రవీచ్ఛుకసారణౌ ॥ ౧ ॥ సమగ్రంసాగరంతీర్ణం దుస్తరంవానరంబలమ్ । అభూతపూర్వంరామేణ సాగరే సేతుబన్ధనమ్ ॥ ౨ ॥ సాగరేసేతుబంధంతు నశ్రద్దధ్యాంకథంచన । అవశ్యంచాపిసంఖ్యేయం తన్మయా వానరంబలమ్ ॥ ౩ ॥ భవంతౌ వానరంసైన్యం ప్రవిశ్యానుపలక్షితౌ । పరిమాణంచవీర్యంచ యేచముఖ్యాః ప్లవంగమాః ॥ ౪ ॥ మంత్రిణోయేచరామస్య సుగ్రీవస్యచసమ్మతాః । యేపూర్వమభివర్తంతే యేచశూరాః ప్లవంగమాః ॥ ౫ ॥ సచసేతుర్యథాబద్ధస్సాగరేసలిలాశయే । నివేశంచయథా తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ ॥ ౬ ॥ రామస్య వ్యవసాయంచ వీర్యంప్రహరణానిచ । లక్ష్మణస్యచవీర్యంచ తత్త్వతో జ్ఞాతుమర్హథః ॥ ౭ ॥ కశ్చసేనాపతిస్తేషాం వానరాణాం మహౌజసామ్ । ఏతజ్జ్ఞాత్వాయథాతత్త్వం శీఘ్రమాగంతుమర్హథః ॥ ౮ ॥ ఇతిప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌశుకసారణౌ । హరిరూపధరౌవీరౌ ప్రవిష్టౌ వానరంబలమ్ ॥ ౯ ॥ తతస్తద్వానరంసైన్యమచింత్యంరోమహర్షణమ్ । సంఖ్యాతుం నాధ్యగచ్ఛేతాం తదా తౌ శుకసారణౌ ॥ ౧౦ ॥ సంస్థితంపర్వతాగ్రేషు నిర్ఝరేషుగుహాసుచ । సముద్రస్యచతీరేషు వనేషూపవనేషుచ ॥ ౧౧ ॥ తరమాణంచతీర్ణంచ తర్తుకామంచసర్వశః । నివిష్టంనివిశచ్చైవ భీమనాదం మహాబలమ్ ॥ ౧౧ ॥ తద్బలార్ణవమక్షోభ్యం దదృశాతేనిశాచరౌ । తౌదదర్శ మహాతేజాః ప్రచ్ఛన్నౌచ విభీషణః ॥ ౧౩ ॥ ఆచచక్షేథ రామాయ గృహీత్వాశుకసారణౌ । తస్యేమౌ రాక్షసేంద్రస్య మంత్రిణౌ శుకసారణౌ ॥

లంకాయాస్సమనుప్రాప్తౌ చారౌ పరపురంజయ । తౌ దృష్ట్వా వ్యథితౌ రామం నిరాశౌ జీవితే తదా ॥ ౧౫ ॥ కృతాంజలిపుటౌ భీతౌ వచనం చేదమూచతుః । ఆవామిహాగతౌ సౌమ్య రావణప్రహితావుభౌ ॥ ౧౬ ॥ పరిజ్ఞాతుం బలం కృత్స్నం తవేదం రఘునందన । తయోస్తద్వచనం శ్రుత్వా రామో దశరథాత్మజః ॥ ౧౭ ॥ అబ్రవీత్ప్రహసన్వాక్యం సర్వభూతహితే రతః । యది దృష్టం బలం కృత్స్నం వయం వా సుపరీక్షితాః ॥ ౧౮ ॥ యథోక్తం వా కృతం కార్యం ఛందతః ప్రతిగమ్యతామ్ । అథ కించిదదృష్టం వా భూయస్తద్ద్రష్టుమర్హథః ॥ ౧౯ ॥ విభీషణో వా కార్త్స్న్యేన భూయస్సందర్శయిష్యతి । న చేదం గ్రహణం ప్రాప్య భేతవ్యం జీవితం ప్రతి ॥ ౨౦ ॥ న్యస్తశస్త్రౌ గృహీతౌ వా న దూతౌ వధమర్హతః । పృచ్ఛమానౌ విముంచైతౌ చారౌ రాత్రించరావుభౌ ॥ ౨౧ ॥ శత్రుపక్షస్య సతతం విభీషణ వికర్షణౌ । ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం భవద్భ్యాం ధనదానుజః ॥ ౨౨ ॥ వక్తవ్యో రక్షసాం రాజా యథోక్తం వచనం మమ । యద్బలం చ సమాశ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి ॥ ౨౩ ॥ తద్దర్శయ యథాకామం ససైన్యస్సహబాంధవః । శ్వఃకాల్యే నగరీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణామ్ ॥ ౨౪ ॥ రాక్షసం చ బలం పశ్య శరైర్విధ్వంసితం మయా । ఘోరం రోషమహం మోక్ష్యే బలం ధారయ రావణ ॥ ౨౫ ॥ శ్వఃకాల్యే వజ్రవాన్వజ్రం దానవేష్వివ వాసవః । ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుకసారణౌ ॥ ౨౬ ॥ జయేతి ప్రతినంద్యైతౌ రాఘవం ధర్మవత్సలం । ఆగమ్య నగరీం లంకామబ్రూతాం రాక్షసాధిపం ॥ ౨౭ ॥ విభీషణగృహీతౌ తు వధార్హౌ రాక్షసేశ్వర । దృష్ట్వా ధర్మాత్మనా ముక్తౌ రామేణామితతేజసా ॥ ౨౮ ॥ ఏకస్థానగతా యత్ర చత్వారః పురుషర్షభాః । లోకపాలోపమాశ్శూరాః కృతాస్త్రా దృఢవిక్రమాః ॥ ౨౯ ॥ రామో దాశరథిశ్శ్రీమాన్లక్ష్మణశ్చ విభీషణః । సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా మహేంద్రసమవిక్రమః ॥ ఏతే శక్తాః పురీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణాం । ఉత్పాట్య సంక్రామయితుం సర్వే తిష్ఠంతు వానరాః ॥ ౩౧ ॥ యాదృశం తస్య రామస్య రూపం ప్రహరణాని చ । వధిష్యతి పురీం లంకామేకస్తిష్ఠంతు తే త్రయః ॥ ౩౨ ॥ రామలక్ష్మణగుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ । బభూవ దుర్ధర్షతరా సేంద్రైరపి సురాసురైః ॥ ౩౩ ॥ (వ్యక్తం సేతుస్తథా బద్ధో దశయోజనవిస్తృతః । శతయోజనమాయామస్తీర్ణా సేనా చ సాగరమ్ ॥ ౩౪ ॥ నివిష్టా దక్షిణే తీరే రామస్సచనదీపతేః । తీర్ణస్య తరమాణస్య బలస్యాంతో న విద్యతే ॥ ౩౫ ॥) ఓమ్ ॥ ప్రహృష్టరూపా ధ్వజినీ వనౌకసాం మహాత్మనాం సంప్రతి యోద్ధుమిచ్ఛతామ్ । అలం విరోధేన శమో విధీయతాం ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ ॥ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండె పంచవింశస్సర్గః ॥ ౨౮ ॥ ౪౯౬ ॥ ************************॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తద్వచః పథ్యమక్లీబం సారణేనాభిభాషితమ్ । నిశమ్య రావణో రాజా ప్రత్యభాషత సారణమ్ ॥ ౧ ॥ యది మామభియుధ్యేరన్దేవగంధర్వదానవాః । నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోకభయాదపి ॥ ౨ ॥ త్వం తు సౌమ్య పరిత్రస్తో హరిభిర్నిర్జితో భృశమ్ । ప్రతిప్రదానమద్యైవ సీతాయాస్సాధు మన్యసే ॥ ౩ ॥ కో హి నామ సపత్నో మాం సమరే జేతుమర్హతి । ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౪ ఆరురోహ తతశ్శ్రీమాన్ప్రాసాదం హిమపాండురమ్ । బహుతాలసముత్సేధం రావణోఽథ దిదృక్షయా ॥ ౫ ॥ తాభ్యాం చరాభ్యాం సహితో రావణః క్రోధమూర్ఛితః । పశ్యమానస్సముద్రం చ పర్వతాంశ్చ వనాని చ ॥ ౬ ॥ దదర్శ పృథివీదేశం సుసంపూర్ణం ప్లవంగమైః । తదపారమసంఖ్యేయం వానరాణాం మహద్బలం ॥ ౭ ॥ ఆలోక్య రావణో రాజా పరిపప్రచ్ఛ సారణమ్ । ఏషాం వానరముఖ్యానాం కే శూరాః కే మహాబలాః ॥ ౮ ॥ కే పూర్వమభివర్తంతే మహోత్సాహాస్సమంతతః । కేషాం శృణోతి సుగ్రీవః కే వా యూథపయూథపాః ॥ ౯ ॥ సారణాచక్ష్వ తత్త్వేన కే ప్రధానాః ప్లవంగమాః । సారణో రాక్షసేంద్రస్య వచనం పరిపృచ్ఛతః ॥ ౧౦ ॥ ఆచచక్షేఽథ ముఖ్యజ్ఞో

ముఖ్యాంస్తాంస్తువనౌకసః । ఏషయోభిముఖోలంకాం నర్దంస్తిష్ఠతివానరః ॥ ౧౧ ॥ యూథపానాంసహస్రాణాం
శతేనపరివారితః । యస్యఘోషేణమహతా సప్రాకారాసతోరణా ॥ ౧౨ ॥ లంకాప్రవేపతేసర్వాసశైలవనకా
ననా । సర్వశాఖామృగేన్ద్రస్య సుగ్రీవస్యమహాత్మనః ॥ ౧౩ ॥ బలాగ్రేతిష్ఠతేవీరో నీలోనామైషయూథపః । బా
హూప్రగృహ్యయఃపద్భ్యాం మహీంగచ్ఛతివీర్యవాన్ ॥ ౧౪ ॥ లంకామభిముఖఃకోపాదభీక్ష్ణంచవిజృమ్భతే ।
గిరిశృంగప్రతీకాశః పద్మకింజల్కసన్నిభః ॥ ౧౫ ॥ స్ఫోటయత్యభిసంరబ్ధో లాంగూలంచ పునఃపునః । యస్య
లాంగూలశబ్దేన స్వనంతీవ దిశోదశ ॥ ౧౬ ॥ ఏషవానరరాజేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః । యౌవరాజ్యేఙ్గదోనామ
త్వామాహ్వయతిసంయుగే ॥ ౧౭ ॥ వాలినస్సదృశఃపుత్రస్సుగ్రీవస్య సదాప్రియః । రాఘవార్థేపరాక్రాన్తశ్శ
క్రార్థే వరుణోయథా ॥ ౧౮ ॥ ఏతస్యసామతిస్సర్వాయద్దృష్టాజనకాత్మజా । హనూమతావేగవతా రాఘవ
స్యహితైషిణా ॥ ౧౯ ॥ బహూనివానరేన్ద్రాణా మేషయూథానివీర్యవాన్ । పరిగృహ్యాభియాతిత్వాం స్వేనా
నీకేనదుర్జయః ॥ ౨౦ ॥ అనువాలిసుతస్యాపి బలేనమహతావృతః । వీరస్తిష్ఠతిసంగ్రామే సేతుహేతురయం న
ళః ॥ ౨౧ ॥ యేతువిష్టభ్యగాత్రాణి క్ష్వేళయంతినదంతిచ । ఉత్థాయచవిజృమ్భంతే క్రోధేనహరిపుంగవాః ॥ ౨౨ ॥
ఏతేదుష్ప్రసహాఘోరాశ్చండాశ్చండపరాక్రమాః । అష్టౌశతసహస్రాణిదశకోటిశతానిచ ॥ ౨౩ ॥ యఏనమను
గచ్ఛంతివీరాశ్చందనవాసినః । ఏషైవాశంసతేలంకాం స్వేనానీకేనమర్దితుమ్ ॥ ౨౪ ॥ శ్వేతోరజతసంకాశ
శ్చపలోభీమవిక్రమః । బుద్ధిమాన్వానరోవీరస్త్రిషులోకేషువిశ్రుతః ॥ ౨౫ ॥ తూర్ణంసుగ్రీవమాగమ్య పునర్గ
చ్ఛతిసత్వరః । విభజన్వానరీంసేనామనీకానిప్రహర్షయన్ ॥ ౨౬ ॥ యఃపురాగోమతీతీరే రమ్యంపర్యేతి పర్వ
తం । నామ్నాసంకోచనోనామ నానానగయుతోగిరిః ॥ ౨౭ ॥ తత్రరాజ్యంప్రశాస్త్యేష కుముదోనామ యూథ
పః । యోసౌశతసహస్రాణాం సహస్రంపరికర్షతి ॥ ౨౮ ॥ యస్యవాలాబహువ్యామాదీర్ఘాలాంగూలమాశ్రితాః ।
తామ్రాఃపీతాస్సితాశ్శ్వేతాః ప్రకీర్ణాఘోరకర్మణః ॥ ౨౯ ॥ అదీనోరోషణశ్చండస్సంగ్రామమభికాంక్షతి । ఏ
షోప్యాశంసతేలంకాం స్వేనానీకేనమర్దితుమ్ ॥ ౩౦ ॥ యస్త్వేషసింహసంకాశః కపిలోదీర్ఘలోచనః । నిభృ
తఃప్రేక్షతేలంకాం దిధక్షన్నివచక్షుషా ॥ ౩౧ ॥ వింధ్యంకృష్ణగిరింసహ్యం పర్వతంచసుదర్శనమ్ । రాజంత్సత
తమధ్యాస్తే రంభోనామైషయూథపః ॥ ౩౨ ॥ శతంశతసహస్రాణాం త్రింశచ్చహరిపుంగవాః । యమేతే వాన
రాశ్శూరాశ్చండాశ్చండపరాక్రమాః ॥ ౩౩ ॥ పరివార్యానుగచ్ఛంతి లంకాం మర్దితుమోజసా । యస్తు కర్ణౌ
వివృణుతే జృమ్భతేచపునఃపునః ॥ ౩౪ ॥ నచసంవిజతేమృత్యోర్నచయుద్ధాద్విధావతి । ప్రకమ్పతేచరోషేణ తి
ర్యక్చపునరీక్షతే ॥ ౩౫ ॥ పశ్యల్లాంగూలమపిచ క్ష్వేళతేచమహాబలః । మహాజవోవీతభయోరమ్యంసాల్వేయప
ర్వతమ్ ॥ ౩౬ ॥ రాజంత్సతతమధ్యాస్తే శరభోనామయూథపః । ఏతస్యబలినస్సర్వే విహారానామయూథపాః ॥
రాజంచ్ఛతసహస్రాణి చత్వారింశత్తథైవచ । యస్తుమేఘఇవాకాశం మహానావృత్యతిష్ఠతి ॥ ౩౮ ॥ మధ్యేవానర
వీరాణాంసురాణామివవాసవః । భేరీణామివసన్నాదో యస్యైషశ్రూయతేమహాన్ ॥ ౩౯ ॥ ఘోరాశ్శాఖామృ
గేంద్రాణాం సంగ్రామమభికాంక్షతామ్ । ఏషపర్వతమధ్యాస్తే పారియాత్రమనుత్తమమ్ ॥ ౪౦ ॥ యుద్ధేదు
ష్ప్రసహోనిత్యం పనసోనామయూథపః । ఏనంశతసహస్రాణాం శతార్ధంపర్యుపాసతే ॥ ౪౧ ॥ యూథపాయూ
థపశ్రేష్ఠమేషాంయూథానిభాగశః । యస్తుభీమాంప్రవల్గంతీం చమూంతిష్ఠతిశోభయన్ ॥ ౪౨ ॥ స్థితాం తీరే స
ముద్రస్య ద్వితీయఇవసాగరః । ఏషదర్దురసంకాశో వినతోనామయూథపః ॥ ౪౩ ॥ పిబంశ్చరతిపర్ణాసాం నదీ
నాముత్తమాంనదీమ్ । షష్టిశ్శతసహస్రాణి బలమస్యప్లవంగమాః ॥ ౪౪ ॥ త్వామాహ్వయతి యుద్ధాయ క్రోధనో

నాదః యూథపః । పిశాచాస్త్రాబలవంతశ్చ యథాయూథాన్యభాగశః ॥ ౪౪ ॥ యస్తు గైరికవర్ణాభం వపుః పుష్యతి వానరః । అవమత్య సదా సర్వాన్వానరాన్బలదర్పితాన్ ॥ ౪౫ ॥ గవయో నామ తేజస్వీ త్వాం క్రోధాదభివర్తతే । ఏనం శతసహస్రాణి సప్తతిః పర్యుపాసతే ॥ ౪౬ ॥ ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ । ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరా బలినః కామరూపిణః ॥ ౪౭ ॥ యూథపా యూథపశ్రేష్ఠా యేషాం యూథాని భాగశః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షడ్వింశస్సర్గః ॥ ౧౫౧ ॥ ౩౦-౨౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తాంస్తు తేఽహం ప్రవక్ష్యామి ప్రేక్షమాణస్య యూథపాన్ । రాఘవార్థే పరాక్రాన్తా యే న రక్షన్తి జీవితమ్ ॥ ౧ ॥ స్నిగ్ధా యస్య బహువ్యామా వాలా లాంగూలమాశ్రితాః । తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః ॥ ౨ ॥ ప్రగృహీతాః ప్రకాశన్తే సూర్యస్యేవ మరీచయః । పృథివ్యాం చానుకృష్యన్తే హరో నామైష యూథపః ॥ ౩ ॥ యం పృష్ఠతోఽనుగచ్ఛన్తి శతశోఽథ సహస్రశః । ద్రుమానుద్యమ్య సహసా లంకారోహణతత్పరాః ॥ ౪ ॥ (ఏష కోటిసహస్రేణ వానరాణాం మహౌజసామ్ । ఆకాంక్షతే త్వాం సంగ్రామే జేతుం పరపురంజయః ॥ ౫ ॥) యూథపా హరిరాజస్య కింకరాస్సముపస్థితాః । నీలానివ మహామేఘాంస్తిష్ఠతో యాంస్తు పశ్యసి ॥ ౬ ॥ అసితాంజనసంకాశాన్యుద్ధసత్యపరాక్రమాన్ । అసంఖ్యేయాననిర్దేశ్యాన్పరం పారమివోదధేః ॥ ౭ ॥ పర్వతేషు చ యే కేచిద్విషమేషు నదీషు చ । ఏతే త్వామభివర్తన్తే రాజన్నృక్షాస్సుదారుణాః ॥ ౮ ॥ ఏషాం మధ్యే స్థితో రాజన్భీమాక్షో భీమదర్శనః । పర్జన్య ఇవ జీమూతైస్సమన్తాత్పరివారితః ॥ ౯ ॥ ఋక్షవన్తం గిరిశ్రేష్ఠమధ్యాస్తే నర్మదాం పిబన్ । సర్వర్క్షాణామధిపతిర్ధూమ్రో నామైష యూథపః ॥ ౧౦ ॥ యవీయానస్య తు భ్రాతా పశ్యైనం పర్వతోపమమ్ । భ్రాత్రా సమానో రూపేణ విశిష్టస్తు పరాక్రమైః ॥ ౧౧ ॥ స ఏష జాంబవాన్నామ మహాయూథపయూథపః । ప్రశాన్తో గురువర్తీ చ సంప్రహారేష్వమర్షణః ॥ ౧౨ ॥ ఏతేన సాహ్యం సుమహత్కృతం శక్రస్య ధీమతా । దైవాసురే జాంబవతా లబ్ధాశ్చ బహవో వరాః ॥ ౧౩ ॥ ఆరుహ్య పర్వతాగ్రేభ్యో మహాభ్రవిపులాశ్శిలాః । ముంచన్తి విపులాకారా న మృత్యోరుద్విజన్తి చ ॥ ౧౪ ॥ రాక్షసానాం చ సదృశాః పిశాచానాం చ రోమశాః । ఏతస్య సైన్యా బహవో విచరన్త్యగ్నితేజసః ॥ ౧౫ ॥ యమేనమభిసంరబ్ధం ప్లవమానమివ స్థితమ్ । ప్రేక్షన్తే వానరాస్సర్వే స్థితా యూథపయూథపమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏష రాజన్సహస్రాక్షం పర్యుపాస్తే హరీశ్వరః । బలేన బలసంపన్నో దంభో నామైష యూథపః ॥ ౧౭ ॥ యస్స్థితం యోజనే శైలం గచ్ఛన్పార్శ్వేన సేవతే । ఊర్ధ్వం తథైవ కాయేన గతః ప్రాప్నోతి యోజనమ్ ॥ ౧౮ ॥ యస్మాన్న పరమం రూపం చతుష్పాదేషు విద్యతే । శ్రుతస్సన్నాదనో నామ వానరాణాం పితామహః ॥ ౧౯ ॥ యేన యుద్ధం పురా దత్తం రణే శక్రస్య ధీమతా । పరాజయశ్చ న ప్రాప్తస్సోఽయం యూథపయూథపః ॥ ౨౦ ॥ యస్య విక్రమమాణస్య శక్రస్యేవ పరాక్రమః । ఏష గన్ధర్వకన్యాయాముత్పన్నః కృష్ణవర్త్మనః ॥ ౨౧ ॥ పురా దైవాసురే యుద్ధే సాహ్యార్థం త్రిదివౌకసామ్ । యస్య వైశ్రవణో రాజా జంబూముపనిషేవతే ॥ ౨౨ ॥ యో రాజా పర్వతేన్ద్రాణాం బహుకిన్నరసేవినామ్ । విహారసుఖదో నిత్యం భ్రాతుస్తే రాక్షసాధిప ॥ ౨౩ ॥ తత్రైష వసతి శ్రీమాన్బలవాన్వానరర్షభః । యుద్ధేష్వకత్థనో నిత్యం క్రథనో నామ యూథపః ॥ ౨౪ ॥ వృతః కోటిసహస్రేణ హరీణాం సముపస్థితః । ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుమ్ ॥ ౨౫ ॥ యో గంగామనుపర్యేతి త్రాసయన్హస్తియూథపాన్ । హస్తినాం వానరాణాం చ పూర్వవైరమనుస్మరన్ ॥ ౨౬ ॥ ఏష యూథపతిర్నేతా గచ్ఛన్గిరిగుహాశయః । గజాన్యోధయతే వన్యాన్గిరీంశ్చైవ మహీరుహాన్ ॥ ౨౭ ॥ హరీణాం వాహినీముఖ్యో నదీం హైమవతీమను । ఉశీరబీజమాశ్రిత్య పర్వతం మన్దరోపమమ్ ॥ ౨౮ ॥ రమతే వానరశ్రేష్ఠో

దవిశత్రిశ్చ వస్వయం । ఏనం శతసహస్రాణాం సహస్రమనువర్తతే ॥ ౨౯ ॥ వీర్యవిక్రమదృప్తానాం నర్దతాం బలశా
లినామ్ । సఏష నేతా చైతేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ ॥ ౩౦ ॥ సఏష మర్షణో రాజన్ప్రమాథీనామ యూథ
పః । వాతేనేవోద్ధతం మేఘం యమేనమనుపశ్యసి ॥ ౩౧ ॥ అనీకమభిసంరబ్ధం వానరాణాం తరస్వినామ్ । ఉద్ధూత
మరుణాభాసం పవనేన సమంతతః ॥ ౩౨ ॥ వివర్తమానం బహుధా యత్రైతద్బహుళం రజః । ఏతే సితముఖా ఘో
రా గోలాంగూలా మహాబలాః ॥ ౩౩ ॥ శతం శతసహస్రాణి దృష్ట్వా వై సేతుబంధనమ్ । గోలాంగూలం మహావేగం
గవాక్షం నామ యూథపమ్ ॥ ౩౪ ॥ పరివార్యాభివర్తంతే లంకాం మర్దితుమోజసా । భ్రమరాచరితా యత్ర సర్వ
కామఫలద్రుమాః ॥ ౩౫ ॥ యం సూర్యస్తుల్యవర్ణాభమనుపర్యేతి పర్వతమ్ । యస్య భాసా సదా భాంతి తద్వర్ణా
మృగపక్షిణః ॥ ౩౬ ॥ యస్య ప్రస్థం మహాత్మానో న త్యజంతి మహర్షయః । సర్వకామఫలా వృక్షాస్సదా ఫలసమ
న్వితాః ॥ ౩౭ ॥ మధూని చ మహార్హాణి యస్మిన్పర్వతసత్తమే । తత్రైష రమతే రాజన్రమ్యే కాంచనపర్వతే ॥ ౩౮
ముఖ్యో వానరముఖ్యానాం కేసరీ నామ యూథపః । షష్టిగిరిసహస్రాణాం రమ్యాః కాంచనపర్వతాః ॥ ౩౯ ॥
తేషాం మధ్యే గిరివరస్త్వమివానఘ రక్షసాం । తత్రైతే కపిలాశ్శ్వేతాస్తామ్రాస్యా మధుపింగళాః ॥ ౪౦ ॥ నివసన్త్యు
త్తమగిరౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రానఖాయుధాః । సింహా ఇవ చతుర్దంష్ట్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః ॥ ౪౧ ॥ సర్వే వైశ్వాన
రసమా జ్వలితాశీవిషోపమాః । సుదీర్ఘాంచితలాంగూలా మత్తమాతంగసన్నిభాః ॥ ౪౨ ॥ మహాపర్వతసంకాశా
మహాజీమూతనిస్వనాః । వృత్తపింగళరక్తాక్షా భీమభీమగతిస్వరాః ॥ ౪౩ ॥ విమర్దయిషవో లంకాం సర్వే తిష్ఠం
త్యుదీక్ష్య తే । ఏషచైషామధిపతిర్మధ్యే తిష్ఠతి వీర్యవాన్ ॥ ౪౪ ॥ జయార్థీ నిత్యమాదిత్యముపతిష్ఠతి బుద్ధిమాన్ । నా
మ్నా పృథివ్యాం విఖ్యాతో రాజంఛతవలీతి యః ॥ ౪౫ ॥ ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనానీకేన మర్దితుం । విక్రాం
తో బలవాంఛూరః పౌరుషే స్వే వ్యవస్థితః ॥ ౪౬ ॥ రామప్రియార్థం ప్రాణానాం దయాం న కురుతే హరిః । గ
జో గవాక్షో గవయో నలో నీలశ్చ వానరః ॥ ౪౭ ॥ ఏకైక ఏవ యూథానాం కోటిభిర్దశభిర్వృతః । తథాన్యే వాన
రశ్రేష్ఠాః వింధ్యపర్వతవాసినః ॥ ౪౮ ॥ న శక్యంతే బహుత్వాత్తు సంఖ్యాతుం లఘువిక్రమాః ॥ ఓమ్ ॥ సర్వే మ
హారాజ మహాప్రభావాస్సర్వే మహాశైలనికాశకాయాః । సర్వే సమర్థాః పృథివీం క్షణేన కర్తుం ప్రవిధ్వస్తవికీ
ర్ణశైలామ్ ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౫౪ ॥ ౧౦౮౦ ॥ ****క*********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సారణస్య వచశ్శ్రుత్వా రావణం రాక్షసాధిపం । బలమాదిశ్య తత్సర్వం శు
కో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ స్థితాన్పశ్యసి యానేతాన్మత్తానివ మహాద్విపాన్ । న్యగ్రోధానివ గాంగేయాంత్సాలాన్
హైమవతానివ ॥ ౨ ॥ ఏతే దుష్ప్రసహా రాజన్బలినః కామరూపిణః । దైత్యదానవసంకాశా యుద్ధే దేవపరాక్రమాః ॥
ఏషాం కోటిసహస్రాణి నవపంచ చ సప్త చ । తథా శంఖసహస్రాణి తథా బృందశతాని చ ॥ ౪ ॥ ఏతే సుగ్రీవసచివాః
కిష్కింధానిలయాస్సదా । హరయో దేవగంధర్వైరుత్పన్నాః కామరూపిణః ॥ ౫ ॥ యౌ తౌ పశ్యసి తిష్ఠంతౌ కుమా
రౌ దేవరూపిణౌ । మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ తాభ్యాం నాస్తి సమో యుధి ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతావమృతప్రా
శినావుభౌ । ఆశంసేతే యథా లంకామేతౌ మర్దితుమోజసా ॥ ౭ ॥ (యావేతావేతయోః పార్శ్వే స్థితౌ పర్వతసన్ని
భౌ । సుముఖో విముఖశ్చైవ మృత్యుపుత్రౌ పితుస్సమౌ ॥ ౮ ॥ ప్రేక్షంతౌ నగరీం లంకాం కోటిభిర్దశభిర్వృతౌ ।)
యం తు పశ్యసి తిష్ఠంతం ప్రభిన్నమివ కుంజరం ॥ ౯ ॥ యో బలాత్క్షోభయేత్క్రుద్ధస్సముద్రమపి వానరః । ఏషోఽభిగంతా ల
ంకాయా వైదేహ్యాస్తవ చ ప్రభో ॥ ౧౦ ॥ ఏనం పశ్య పురా దృష్టం వానరం పునరాగతం । జ్యేష్ఠః కేసరిణః పుత్రో వా
తాత్మజ ఇతి శ్రుతః ॥ ౧౧ ॥ హనూమానితి విఖ్యాతో లంఘితో యేన సాగరః । కామరూపీ హరిశ్రేష్ఠో బలరూపసమ

స్వితః ॥ ౧౨ ॥ అనివార్యగతిశ్చైవ యథాసతతగః ప్రభుః । ఉద్యంతం భాస్కరం దృష్ట్వా బాలః కిల పిపాసితః ॥ ౧౩ త్రియోజనసహస్రం తు అధ్వానమవతీర్య హి । ఆదిత్యమాహరిష్యామి న మే క్షుత్ప్రతియాస్యతి ॥ ౧౪ ॥ ఇతి సంచిత్య సహసా పుర్వైష బలదర్పితః । అనాధృష్యతమం దేవమపి దేవర్షిదానవైః ॥ ౧౫ ॥ అనాసాద్యైవ పతితో భాస్కరోదయనే గిరౌ । పతితస్య కపేరస్య హనురేకా శిలాతలే ॥ ౧౬ ॥ కించిద్భిన్నా దృఢహనోర్హనూమానేష తేన వై । సత్యమాగమయోగేన మమైష విదితో హరిః ॥ ౧౭ ॥ నాస్య శక్యం బలం రూపం ప్రభావో వాపి భాషితుమ్ । ఏష ఆశంసతే లంకామేకో మర్దితుమోజసా ॥ ౧౮ ॥ యశ్చైషోఽనంతరః శూరః శ్యామః పద్మనిభేక్షణః । ఇక్ష్వాకూణామతిరథో లోకే విఖ్యాతపౌరుషః ॥ ౧౯ ॥ యస్మిన్న చలతే ధర్మో యో ధర్మం నాతివర్తతే । యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః ॥ ౨౦ ॥ యో భింద్యాద్గగనం బాణైః పర్వతాంశ్చాపి దారయేత్ । యస్య మృత్యోరివ క్రోధః శక్రస్యేవ పరాక్రమః ॥ ౨౧ ॥ యస్య భార్యా జనస్థానాత్సీతా చాపహృతా త్వయా । స ఏష రామస్త్వాం యోద్ధుం రాజన్సమభివర్తతే ॥ ౨౨ ॥ యశ్చైష దక్షిణే పార్శ్వే శుద్ధజాంబూనదప్రభః । విశాలవక్షాస్తామ్రాక్షో నీలకుంచితమూర్ధజః ॥ ౨౩ ॥ ఏషోఽస్య లక్ష్మణో నామ భ్రాతా ప్రాణసమః ప్రియః । నయే యుద్ధే చ కుశలః సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ ౨౪ ॥ అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతో బుద్ధిమాన్బలీ । రామస్య దక్షిణో బాహుర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః ॥ ౨౫ ॥ న హ్యేష రాఘవస్యార్థే జీవితం పరిరక్షతి । ఏషైవాశంసతే యుద్ధే నిహంతుం సర్వరాక్షసాన్ ॥ ౨౬ ॥ యస్తు సవ్యమసౌ పక్షం రామస్యాశ్రిత్య తిష్ఠతి । రక్షోగణపరిక్షిప్తో రాజా హ్యేష విభీషణః ॥ శ్రీమతా రాజరాజేన లంకాయామభిషేచితః । త్వామేవ ప్రతిసంరబ్ధో యుద్ధాయైషోఽభివర్తతే ॥ ౨౮ ॥ యం తు పశ్యసి తిష్ఠంతం మధ్యే గిరిమివాచలమ్ । సర్వశాఖామృగేంద్రాణాం భర్తారమపరాజితమ్ ॥ ౨౯ ॥ తేజసా యశసా బుద్ధ్యా జ్ఞానేనాభిజనేన చ । యః కపీనతిబభ్రాజ హిమవానివ పర్వతాన్ ॥ ౩౦ ॥ కిష్కింధాం యస్స మధ్యాస్తే గుహాం సగహనద్రుమాం । దుర్గాం పర్వతమధ్యస్థాం ప్రధానైస్సహ యూథపైః ॥ ౩౧ ॥ యస్యైషా కాంచనీ మాలా శోభతే శతపుష్కరా । కాంతా దేవమనుష్యాణాం యస్యాం లక్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా ॥ ౩౨ ॥ ఏతాం చ మాలాం తారాం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ । సుగ్రీవో వాలినం హత్వా రామేణ ప్రతిపాదితః ॥ ౩౩ ॥ శతం శతసహస్రాణాం కోటిమాహుర్మనీషిణః । శతం కోటిసహస్రాణాం శంఖ ఇత్యభిధీయతే ॥ ౩౪ ॥ శతం శంఖసహస్రాణాం మహాశంఖ ఇతి స్మృతః । మహాశంఖసహస్రాణాం శతం బృందమిహోచ్యతే ॥ ౩౫ ॥ శతం బృందసహస్రాణాం మహాబృందమితి స్మృతమ్ । మహాబృందసహస్రాణాం శతం పద్మమిహోచ్యతే ॥ ౩౬ ॥ శతం పద్మసహస్రాణాం మహాపద్మమితి స్మృతం । మహాపద్మసహస్రాణాం శతం ఖర్వమిహోచ్యతే ॥ ౪౭ ॥ శతం ఖర్వసహస్రాణాం మహాఖర్వమిహోచ్యతే । మహాఖర్వసహస్రాణాం సముద్రమభిధీయతే ॥ ౩౮ ॥ శతం సముద్రసాహస్రమోఘ ఇత్యభిధీయతే । శతమోఘసహస్రాణాం మహౌఘ ఇతి విశ్రుతః ॥ ౩౯ ॥ ఏవం కోటిసహస్రేణ శంఖానాం చ శతేన చ । మహాశంఖసహస్రేణ తథా బృందశతేన చ ॥ ౪౦ ॥ మహాబృందసహస్రేణ తథా పద్మశతేన చ । మహాపద్మసహస్రేణ తథా ఖర్వశతేన చ ॥ ఏష కోటిమహౌఘేన సముద్రసదృశేన చ । విభీషణేన సచివై రాక్షసైః పరివారితః ॥ ౪౨ ॥ సుగ్రీవో వానరేంద్రస్త్వాం యుద్ధార్థమభివర్తతే । మహాబలవృతో నిత్యం మహాబలపరాక్రమః ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ ఇమాం మహారాజ సమీక్ష్య వాహినీముపస్థితాం ప్రజ్వలితగ్రహోపమాం । తతః ప్రయత్నః పరమో విధీయతాం యథా జయస్స్యాన్న పరైః పరాజయః ॥ ౪౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టావింశస్సర్గః ॥ ౬౦౪ ॥ ౧౨౦౮౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శుకేన తు సమాఖ్యాతాంస్తాన్దృష్ట్వా హరియూథపాన్ । సమీపస్థం చ రామస్య

భ్రాతరం స్వం విభీషణం ॥ ౧ ॥ లక్ష్మణం చ మహావీర్యం భుజం రామస్య దక్షిణం । సర్వవానరరాజం చ సుగ్రీవం భీమ
విక్రమం ॥ ౨ ॥ (గజం గవాక్షం గవయం మైన్దం ద్వివిదమేవ చ । అంగదం చైవ బలినం వజ్రహస్తాత్మజాత్మజం ॥ ౩ ॥
హనూమన్తం చ విక్రాన్తం జాంబవన్తం చ దుర్జయం । సుషేణం కుముదం నీలం నళం చ ప్లవగర్షభం ॥ ౪ ॥)
కించిదావిగ్నహృదయో జాతక్రోధశ్చ రావణః । భర్త్సయామాస తౌ వీరౌ కథాన్తే శుకసారణౌ ॥ ౫ ॥ అధోము
ఖౌ తౌ ప్రణతావబ్రవీచ్ఛుకసారణౌ । క్రోధగద్గదయా వాచా సంరబ్ధః పరుషం వచః ॥ ౬ ॥ న తావత్సదృశం నామ స
చివైరుపజీవిభిః । విప్రియం నృపతేర్వక్తుం నిగ్రహే ప్రగ్రహే విభోః ॥ ౭ ॥ రిపూణాం ప్రతికూలానాం యుద్ధార్థ
మభిధావతాం । ఉభాభ్యాం సదృశం నామ వక్తుమప్రస్తవే స్తవం ॥ ౮ ॥ ఆచార్యా గురవో వృద్ధా వృథా వాం ప
ర్యుపాసితాః । సారం యద్రాజశాస్త్రాణామనుజీవ్యం న గృహ్యతే ॥ ౯ ॥ గృహీతో వా న విజ్ఞాతో భారో జ్ఞానస్య వో
హ్యతే । ఈదృశైస్సచివైర్యుక్తో మూర్ఖైర్దిష్ట్యా ధరామ్యహం ॥ ౧౦ ॥ కిం ను మృత్యోర్భయం నాస్తి మాం వక్తుం
పరుషం వచః । యస్య మే శాసతో జిహ్వా ప్రయచ్ఛతి శుభాశుభే ॥ ౧౧ ॥ అప్యేవ దహనం స్పృష్ట్వా వనే తిష్ఠన్తి పా
దపాః । రాజదోషపరామృష్టాస్తిష్ఠన్తే నాపరాధినః ॥ ౧౨ ॥ హన్యామహం త్విమౌ పాపౌ శత్రుపక్షప్రశంసకౌ
యది పూర్వోపకారైస్తు న క్రోధో మృదుతాం వ్రజేత్ ॥ ౧౩ ॥ అపధ్వంసత గచ్ఛధ్వం సన్నికర్షాదితో మమ । న హి
వాం హన్తుమిచ్ఛామి స్మరామ్యుపకృతాని వాం ॥ ౧౪ ॥ హతావేవ కృతఘ్నౌ తౌ మయి స్నేహపరాఙ్ముఖౌ । ఏవముక్తౌ
తు సవ్రీళౌ తావుభౌ శుకసారణౌ ॥ ౧౫ ॥ రావణం జయశబ్దేన ప్రతినంద్యాభినిస్సృతౌ । అబ్రవీత్స దశగ్రీవస్సమీప
స్థం మహోదరం ॥ ౧౬ ॥ ఉపస్థాపయ శీఘ్రం మే చారాన్నీతివిశారదాన్ । మహోదరస్తథోక్తస్తు శీఘ్రమాజ్ఞాప
యచ్చరాన్ ॥ ౧౭ ॥ తతశ్చారాస్సంత్వరితాః ప్రాప్తాః పార్థివశాసనాత్ । ఉపస్థితాః ప్రాంజలయో వర్ధయిత్వా
జయాశిషా ॥ ౧౮ ॥ తానబ్రవీత్తతో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః । చారాన్ప్రత్యాయితాన్ శూరాన్భక్తాన్విగత
సాధ్వసాన్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతో గచ్ఛత రామస్య వ్యవసాయం పరీక్షథ । మన్త్రిష్వభ్యన్తరా యేఽస్య ప్రీత్యా తేన సమాగ
తాః ॥ ౨౦ ॥ కథం స్వపితి జాగర్తి కిమద్య చ కరిష్యతి । విజ్ఞాయ నిపుణం సర్వమాగన్తవ్యమశేషతః ॥ ౨౧ ॥ చారే
ణ విదితశ్శత్రుః పండితైర్వసుధాధిపైః । యుద్ధే స్వల్పేన యత్నేన సమాసాద్య నిరస్యతే ॥ ౨౨ ॥ చారాస్తు తే తథేత్యు
క్త్వా ప్రహృష్టా రాక్షసేశ్వరం । శార్దూలమగ్రతః కృత్వా తతశ్చక్రుః ప్రదక్షిణం ॥ ౨౩ ॥ తతస్తం తు మహాత్మా
నం చారా రాక్షససత్తమం । కృత్వా ప్రదక్షిణం జగ్ముర్యత్ర రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౨౪ ॥ తే సువేలస్య శైలస్య సమీపే రా
మలక్ష్మణౌ । ప్రచ్ఛన్నా దదృశుర్గత్వా ససుగ్రీవవిభీషణౌ ॥ ౨౫ ॥ ప్రేక్షమాణాశ్చమూం తాం తు బభూవుర్భ
యవిక్లబాః । తే తు ధర్మాత్మనా దృష్టా రాక్షసేన్ద్రేణ రాక్షసాః ॥ ౨౬ ॥ విభీషణేన తత్రస్థా నిగృహీతా యదృచ్ఛయా ।
శార్దూలో గ్రాహితస్త్వేకః పాపోఽయమితి రాక్షసః ॥ ౨౭ ॥ మోచితస్సోఽపి రామేణ వధ్యమానః ప్లవంగమైః । ఆ
నృశంస్యేన రామస్య మోచితా రాక్షసాః పరే ॥ ౨౮ ॥ వానరైరర్దితాస్తే తు విక్రాన్తైర్లఘువిక్రమైః । పునర్ల
ంకామనుప్రాప్తాః శ్వసన్తో నష్టచేతసః ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతో దశగ్రీవముపస్థితాస్తే చారా బహిర్నిత్యచరా
నిశాచరాః । గిరేస్సువేలస్య సమీపవాసినం న్యవేదయన్భీమబలం మహాబలాః ॥ ౩౦ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏ
కోనత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౦౭ ॥ ౧౦౧౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తమక్షోభ్యబలం లంకాధిపతయే చరాః । సువేలే రాఘవం శైలే నివి
ష్టం ప్రత్యవేదయన్ ॥ ౧ ॥ చారాణాం రావణశ్శ్రుత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలం । జాతోద్వేగోఽభవత్కించిచ్ఛా
ర్దూలం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ అయథావచ్చ తే వర్ణో దీనశ్చాసి నిశాచర । నాసి కచ్చిదమిత్రాణాం క్రుద్ధానాం

వశమాగతః ॥ ౩ ॥ ఇతి తేనానుశిష్టస్తు వాచం మందముదైరయత్ । తదా రాక్షసశార్దూలం శార్దూలో భయవిహ్వలః ॥ ౪ ॥ న తే చారయితుం శక్యా రాజన్వానరపుంగవాః । విక్రాంతా బలవంతశ్చ రాఘవేణ చ రక్షితాః ॥ ౫ ॥ నాపి సంభాషితుం శక్యాస్సంప్రశ్నోఽత్ర న లభ్యతే । సర్వతో రక్ష్యతే పంథా వానరైః పర్వతోపమైః ॥ ౬ ॥ ప్రవిష్టమాత్రే జ్ఞాతోఽహం బలే తస్మిన్నచారితే । బలాద్గృహీతో రక్షోభిర్బహుధాస్మి విచారితః ॥ ౭ ॥ జానుభిర్ముష్టిభిర్దంతైస్తలైశ్చాభిహతో భృశం । పరిణీతోఽస్మి హరిభిర్బలవద్భిరమర్షణైః ॥ ౮ ॥ పరిణీయ చ సర్వత్ర నీతోఽహం రామసంసదం । రుధిరాదిగ్ధసర్వాంగో విహ్వలశ్చలితేంద్రియః ॥ ౯ ॥ హరిభిర్వధ్యమానశ్చ యాచమానః కృతాంజలిః । రాఘవేణ పరిత్రాతో జీవామీతి యదృచ్ఛయా ॥ ౧౦ ॥ ఏష శైలైశ్శిలాభిశ్చ పూరయిత్వా మహార్ణవం । ద్వారమాశ్రిత్య లంకాయా రామస్తిష్ఠతి సాయుధః ॥ ౧౧ ॥ గరుడవ్యూహమాస్థాయ సర్వతో హరిభిర్వృతః । మాం విసృజ్య మహాతేజా లంకామేవాభివర్తతే ॥ ౧౨ ॥ పురా ప్రాకారమాయాతి క్షిప్రమేకతరం కురు । సీతాం వాస్మై ప్రయచ్ఛాశు సుయుద్ధం వా ప్రదీయతామ్ ॥ ౧౩ ॥ మనసా తం తదా ప్రేక్ష్య తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసాధిపః । శార్దూలం సుమహద్వాక్యమథోవాచ స రావణః ॥ ౧౪ ॥ యది మాం ప్రతియుధ్యేరన్దేవగంధర్వదానవాః । నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోకభయాదపి ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్త్వా మహాతేజా రావణః పునరబ్రవీత్ । చారితా భవతా సేనా కేఽత్ర శూరాః ప్లవంగమాః ॥ ౧౬ ॥ కీదృశాః కింప్రభావాస్సౌమ్య వానరా యే దురాసదాః । కస్య పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ తత్త్వమాఖ్యాహి రాక్షస ॥ ౧౭ ॥ తథాత్ర ప్రతిపత్స్యామి జ్ఞాత్వా తేషాం బలాబలం । అవశ్యం బలసంఖ్యానం కర్తవ్యం యుద్ధమిచ్ఛతాం ॥ ౧౮ ॥ అథైవముక్తశ్శార్దూలో రావణేనోత్తమశ్చరః । ఇదం వచనమారేభే వక్తుం రావణసన్నిధౌ ॥ ౧౯ ॥ అథర్క్షరజసః పుత్రో యుధి రాజా సుదుర్జయః । గద్గదస్యాథ పుత్రోఽత్ర జాంబవానితి విశ్రుతః ॥ ౨౦ ॥ గద్గదస్యైవ పుత్రోఽన్యో గురుపుత్రశ్శతక్రతోః । కదనం యస్య పుత్రేణ కృతమేకేన రక్షసాం ॥ ౨౧ ॥ సుషేణశ్చాపి ధర్మాత్మా పుత్రో ధర్మస్య వీర్యవాన్ । సౌమ్యస్సోమాత్మజశ్చాత్ర రాజన్దధిముఖః కపిః ॥ ౨౨ ॥ సుముఖో దుర్ముఖశ్చాత్ర వేగదర్శీ చ వానరః । మృత్యుర్వానరరూపేణ నూనం సృష్టస్స్వయంభువా ॥ ౨౩ ॥ పుత్రో హుతవహస్యాథ నీలస్సేనాపతిస్స్వయం । అనిలస్య తు పుత్రోఽత్ర హనూమానితి విశ్రుతః ॥ ౨౪ ॥ నప్తా శక్రస్య దుర్ధర్షో బలవానంగదో యువా । మైందశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ బలినావశ్విసంభవౌ ॥ ౨౫ ॥ పుత్రా వైవస్వతస్యాత్ర పంచ కాలాంతకోపమాః । గజో గవాక్షో గవయశ్శరభో గంధమాదనః ॥ ౨౬ ॥ దశ వానరకోట్యశ్చ శూరాణాం యుద్ధకాంక్షిణాం । శ్రీమతాం దేవపుత్రాణాం శేషాన్నాఖ్యాతుముత్సహే ॥ ౨౭ ॥ పుత్రో దశరథస్యైవ సింహసంహననో యువా । దూషణో నిహతో యేన ఖరశ్చ త్రిశిరాస్తథా ॥ ౨౮ ॥ నాస్తి రామస్య సదృశో విక్రమే భువి కశ్చన । విరాధో నిహతో యేన కబంధశ్చాంతకోపమః ॥ ౨౯ ॥ వక్తుం న శక్తో రామస్య నరః కశ్చిద్గుణాన్క్షితౌ । జనస్థానగతా యేన యావంతో రాక్షసా హతాః ॥ ౩౦ ॥ లక్ష్మణశ్చాత్ర ధర్మాత్మా మాతంగానామివర్షభః । యస్య బాణపథం ప్రాప్య న జీవేదపి వాసవః ॥ ౩౧ ॥ శ్వేతో జ్యోతిర్ముఖశ్చాత్ర భాస్కరస్యాత్మసంభవౌ । వరుణస్య చ పుత్రోఽన్యో హేమకూటః ప్లవంగమః ॥ ౩౨ ॥ విశ్వకర్మసుతో వీరో నళః ప్లవగసత్తమః । విక్రాంతో బలవానత్ర వసుపుత్రస్సుదుర్ధరః ॥ ౩౩ ॥ రాక్షసానాం వరిష్ఠశ్చ తవ భ్రాతా విభీషణః । పరిగృహ్య పురీం లంకాం రాఘవస్య హితే రతః ॥ ౩౪ ॥ ఇతి సర్వం సమాఖ్యాతం తవేదం వానరం బలం । సువేలేఽధిష్ఠితం శైలే శేషకార్యే భవాన్గతిః ॥ ౩౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రింశస్సర్గః ॥ ౪౧౦ ॥ ౮౨౦౦ ॥ **********************

శ్రీరామాయ నమః ॥ తతస్తమక్షోభ్యబలం లంకాధిపతయే చరాః । సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్య

వేదయన్ ॥ ౧ ॥ చారాణాంరావణశ్శ్రుత్వా ప్రాప్తంరామంమహాబలం । జాతోద్వేగోఽభవత్కించిత్సచివానిదమ
బ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ మంత్రిణశ్శీఘ్రమాయాంతు సర్వేవైసుసమాహితాః । అయంనోమంత్రకాలోహి సంప్రాప్తఇతి
రాక్షసాః ॥ ౩ ॥ తస్యతచ్ఛాసనంశ్రుత్వా మంత్రిణోఽభ్యాగమన్ద్రుతం । తతస్సమంత్రయామాససచివైరాక్ష
సైస్సహ ॥ ౪ ॥ మంత్రయిత్వాసదుర్ధర్షః క్షమంయత్సమనంతరం । విసర్జయిత్వాసచివాన్ప్రవివేశస్వమా
లయం ॥ ౫ ॥ తతోరాక్షసమాహూయ విద్యుజ్జిహ్వంమహాబలం । మాయావిదంమహామాయః ప్రావిశద్యత్ర
మైథిలీ ॥ ౬ ॥ విద్యుజ్జిహ్వంచమాయాజ్ఞమబ్రవీద్రాక్షసాధిపః । మోహయిష్యామహేసీతాం మాయయాజనకాత్మ
జాం ॥ ౭ ॥ శిరోమాయామయంగృహ్య రాఘవస్యనిశాచర । త్వంమాంసముపతిష్ఠస్వ మహచ్చసశరంధనుః ॥౮॥
ఏవముక్తస్తథేత్యాహ విద్యుజ్జిహ్వోనిశాచరః । తస్యతుష్టోఽభవద్రాజా ప్రదదౌచవిభూషణం॥ ౯ ॥ అశోకవనికా
యాంతు సీతాదర్శనలాలసః । నైరృతానామధిపతిస్సంవివేశమహాబలః ॥ ౧౦ ॥ తతోదీనామదైన్యార్హాం దద
ర్శధనదానుజః । అధోముఖీంశోకపరాముపవిష్టాంమహీతలే ॥ ౧౧ ॥ భర్తారమేవధ్యాయంతీమశోకవనికాంగ
తాం । ఉపాస్యమానాంఘోరాభీరాక్షసీభిరితస్తతః ॥ ౧౨ ॥ (రాక్షసీభిర్వృతాంసీతాంపూర్ణచంద్రనిభాన
నాం । ఉత్పాతమేఘజ్వాలాభిశ్చంద్రరేఖామివావృతామ్ ॥ ౧౩ ॥ భూషణైస్తుపరిత్యక్తాం కైశ్చిన్మంగళార్థమలంకృ
తాం । చరంతీంమారుతోద్ధూతాం క్షిప్తాంపుష్పలతామివ ॥ ౧౪ ॥ హర్షశోకాంతరేమగ్నాం విషాదస్యవిలక్ష
ణాం । స్తిమితామివగాంభీర్యాన్నదీంభాగీరథీమివ ॥ ౧౫ ॥) ఉపసృత్యతతస్సీతాంప్రహర్షంనామకీర్తయన్ । ఇ
దంచవచనంధృష్టమువాచజనకాత్మజాం ॥ ౧౬ ॥ సాంత్వ్యమానామయాభద్రే యముపాశ్రిత్యవల్గసే । ఖరహన్తా
సతేభర్తా రాఘవస్సమరేహతః ॥ ౧౭ ॥ ఛిన్నంతేసర్వతోమూలం దర్పస్తేనిహతోమయా । వ్యసనేనాత్మనస్సీతే
మమభార్యాభవిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ విసృజేమాంమతింమూఢే కింమృతేనకరిష్యసి । భవస్వభద్రేభార్యాణాంస
ర్వాసామీశ్వరీమమ ॥ ౧౯ ॥ అల్పపుణ్యేనివృత్తార్థే మూఢేపండితమానిని । శృణుభర్తృవధంసీతే ఘోరంవృ
త్రవధంయథా ॥ ౨౦ ॥ సమాయాతస్సముద్రాంతం మాంహంతుంకిలరాఘవః । వానరేంద్రప్రణీతేన బలేనమ
హతావృతః ॥ ౨౧ ॥ సన్నివిష్టస్సముద్రస్య పీడ్యతీరమథోత్తరం । బలేనమహతారామో వ్రజత్యస్తందివాకరే॥ ౨౨
అథాధ్వనిపరిశ్రాంతమర్ధరాత్రేస్థితంబలం । సుఖసుప్తంసమాసాద్య చారితంప్రథమంచరైః ॥ ౨౩ ॥ తత్ప్రహ
స్తప్రణీతేన బలేనమహతామమ । బలమస్యహతంరాత్రౌ యత్రరామస్సలక్ష్మణః ॥ ౨౪ ॥ పట్టసాన్పరిఘాంశ్చ
క్రాన్ దండాన్ఖడ్గాన్మహాయసాన్ । బాణజాలానిశూలాని భాస్వరాన్కూటముద్గరాన్ ॥ ౨౫ ॥ యష్టీశ్చతోమ
రాంప్రాసాంశ్చక్రాణిముసలానిచ । ఉద్యమ్యోద్యమ్యరక్షోభిర్వానరేషునిపాతితాః ॥ ౨౬ ॥ అథసుప్తస్యరామస్య
ప్రహస్తేనప్రమాథినా । అసక్తంకృతహస్తేన శిరశ్ఛిన్నంమహాసినా ॥ ౨౭ ॥ విభీషణస్సముత్పత్య నిగృహీతోయ
దృచ్ఛయా । దిశఃప్రవ్రాజితస్సర్వైర్లక్ష్మణఃప్లవగైస్సహ ॥ ౨౯ ॥ సుగ్రీవోగ్రీవయాసీతే భగ్నయాప్లవగాధి
పః । నిరస్తహనుకస్సీతే హనూమాన్రాక్షసైర్హతః ॥ ౩౦ ॥ జాంబవానథజానుభ్యాముత్పతన్నిహతోయుధి । ప
ట్టసైర్బహుభిశ్ఛిన్నో నికృత్తఃపాదపోయథా ॥ ౩౧ ॥ మైందశ్చద్వివిదశ్చోభౌ నిహతౌవానరర్షభౌ । నిశ్శ్వసన్తౌ
రుదంతౌచ రుధిరేణసముక్షితౌ ॥ ౩౨ ॥ అసినావ్యాయతశ్ఛిన్నో మధ్యేహ్యరినిషూదనః । అనుతిష్ఠతిమేదిన్యాం
పనసఃపనసోయథా ॥ ౩౩ ॥ నారాచైర్బహుభిశ్ఛిన్నశ్శేతేదర్యాందరీముఖః । కుముదస్తుమహాతేజానిష్కూజ
న్సాయకైఃకృతః ॥ ౩౪ ॥ అంగదోబహుభిశ్ఛిన్నశ్శరైరాసాద్యరాక్షసైః । పాతితోరుధిరోద్గారీ క్షితౌనిపతితాం
గదః ॥ ౩౫ ॥ హరయోమథితానాగై రథజాలైస్తథాపరే । శాయితామృదితాశ్చాశ్వైర్వాయువేగైరివాంబుదాః॥

ప్రహృతాశ్చాపరే త్రస్తా హన్యమానా జఘన్యతః । అభిద్రుతాస్తరక్షోభిస్సింహైరివ మహాద్విపాః ॥ ౩౭ ॥ సాగరే పతితాః కేచిత్కేచిద్గగనమాశ్రితాః । ఋక్షా వృక్షానుపారూఢా వానరీం వృత్తిమాశ్రితాః ॥ ౩౮ ॥ సాగరస్య చ తీరేషు శైలేషు చ వనేషు చ । పింగళాస్తే విరూపాక్షైశ్చరైర్బహుభిర్బహవో హతాః ॥ ౩౯ ॥ ఏవం తవ హతో భర్తా ససైన్యో మమ సేనయా । క్షతజార్ద్రం రజోధ్వస్తమిదం చాస్యాహృతం శిరః ॥ ౪౦ ॥ తతః పరమదుర్ధర్షో రావణో రాక్షసేశ్వరః । సీతాయాముపశృణ్వంత్యాం రాక్షసీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ రాక్షసం క్రూరకర్మాణం విద్యుజ్జిహ్వం త్వమానయ । యేన తద్రాఘవశిరస్సంగ్రామాత్స్వయమాహృతమ్ ॥ ౪౨ ॥ విద్యుజ్జిహ్వస్తతో గృహ్య శిరస్తత్సశరాసనం । ప్రణామం శిరసా కృత్వా రావణస్యాగ్రతః స్థితః ॥ ౪౩ ॥ తమబ్రవీత్తతో రాజా రావణో రాక్షసం స్థితం । విద్యుజ్జిహ్వం మహాజిహ్వం సమీపపరివర్తినమ్ ॥ ౪౪ ॥ అగ్రతః కురు సీతాయాశ్శీఘ్రం దాశరథేశ్శిరః । అవస్థాం పశ్చిమాం భర్తుః కృపణా సాధు పశ్యతు ॥ ౪౫ ॥ ఏవముక్తం తు తద్రక్షశ్శిరస్తత్ప్రియదర్శనం । ఉపనిక్షిప్య సీతాయాః క్షిప్రమంతరధీయత ॥ ౪౬ ॥ రావణశ్చాపి చిక్షేప భాస్వరం కార్ముకం మహత్ । త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం సీతామిదమువాచ హ ॥ ౪౭ ॥ ఇదం తత్తవ రామస్య కార్ముకం జ్యాసమన్వితం । ఇహ ప్రహస్తేనానీతం హత్వా తం నిశి మానుషం ॥ ౪౮ ॥ ఓమ్ ॥ స విద్యుజ్జిహ్వేన సహైవ తచ్ఛిరో ధనుశ్చ భూమౌ వినికీర్య రావణః । విదేహరాజస్య సుతాం యశస్వినీం తతోఽబ్రవీత్తాం భవ మే వశానుగా ॥ ౪౯ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౧ ॥ ౬౨౦

శ్రీరామాయ నమః ॥ సా సీతా తచ్ఛిరో దృష్ట్వా తచ్చ కార్ముకముత్తమం । సుగ్రీవప్రతిసంసర్గమాఖ్యాతం చ హనూమతా ॥ ౧ ॥ నయనే ముఖవర్ణం చ భర్తుస్తత్సదృశం ముఖం । కేశాన్కేశాంతదేశం చ తం చ చూడామణిం శుభం ॥ ౨ ॥ ఏతైస్సర్వైరభిజ్ఞానైరభిజ్ఞాయ సుదుఃఖితా । విజగర్హేఽథ కైకేయీం క్రోశంతీ కురరీ యథా ॥ ౩ ॥ సకామా భవ కైకేయి హతోఽయం కులనందనః । కులముత్సాదితం సర్వం త్వయా కలహశీలయా ॥ ఆర్యేణ కిం తే కైకేయి కృతం రామేణ విప్రియం । యన్మయా చీరవసనస్త్వయా ప్రస్థాపితో వనం ॥ ౫ ॥ ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ వేపమానా తపస్వినీ । జగామ జగతీం బాలా ఛిన్నా తు కదలీ యథా ॥ ౬ ॥ సా ముహూర్తాత్సమాశ్వాస్య ప్రతిలభ్య చ చేతనాం । తచ్ఛిరస్సముపాఘ్రాయ విలలాపాయతేక్షణా ॥ ౭ ॥ హా హతాస్మి మహాబాహో వీరవ్రతమనువ్రతా । ఇమాం తే పశ్చిమావస్థాం గతాస్మి విధవా కృతా ॥ ౮ ॥ ప్రథమం మరణం నార్యా భర్తుర్వైగుణ్యముచ్యతే । సువృత్తస్సాధువృత్తాయాస్సంవృత్తస్త్వం మమాగ్రతః ॥ ౮ ॥ దుఃఖాద్దుఃఖం ప్రపన్నాయా మగ్నాయాశ్శోకసాగరే । యో హి మాముద్యతస్త్రాతుం సోఽపి త్వం వినిపాతితః ॥ ౧౦ ॥ సా శ్వశ్రూర్మమ కౌసల్యా త్వయా పుత్రేణ రాఘవ । వత్సేనేవ యథా ధేనుర్వివత్సా వత్సలా కృతా ॥ ౧౧ ॥ ఆదిష్టం దీర్ఘమాయుస్తే యైరచింత్యపరాక్రమ । అనృతం వచనం తేషామల్పాయురసి రాఘవ ॥ ౧౨ ॥ అదృష్టం మృత్యుమాపన్నః కస్మాత్త్వం నయశాస్త్రవిత్ । వ్యసనానాముపాయజ్ఞః కుశలో హ్యసి వర్జనే ॥ ౧౩ ॥ అథవా నశ్యతి ప్రజ్ఞా ప్రాజ్ఞస్యాపి సతస్తవ । పచత్యేనం యథా కాలో భూతానాం ప్రభవో హ్యయం ॥ ౧౪ ॥ తథా త్వం సంపరిష్వజ్య రౌద్రయాతినృశంసయా । కాళరాత్ర్యా మయాచ్ఛిద్య హృతం కమలలోచన ॥ ౧౫ ॥ ఉపశేషే మహాబాహో మాం విహాయ తపస్వినీం । ప్రియామివ సమాశ్లిష్య పృథివీం పురుషర్షభ ॥ ౧౬ ॥ అర్చితం సతతం యత్నాద్గంధమాల్యైర్మయా తవ । ఇదం తే మత్ప్రియం వీర ధనుః కాంచనభూషణం ॥ ౧౭ ॥ పిత్రా దశరథేన త్వం శ్వశురేణ మమానఘ । సర్వైశ్చ పితృభిస్సార్ధం నూనం స్వర్గేఽసి సంగతః ॥ ౧౮ ॥ దివి నక్షత్రభూతస్త్వం మహత్కర్మ కృతం ప్రియం । పుణ్యం రాజర్షివంశం త్వమాత్మనస్సముపేక్షసే ॥ ౧౯ ॥ కిం మాం న ప్రేక్షసే రాజన్ కిం మాం న ప్రతిభాషసే । బాల్యేన బాలాం సంప్రాప్తాం

భార్యాం మాం సహచారిణీం ॥ ౨౦ ॥ సంశ్రితం గృహ్ణతా పాణిం చరిష్యామీతి యత్త్వయా । స్మర తన్మమ కాకుత్స్థ నయ మామపి దుఃఖితాం ॥ ౨౧ ॥ కస్మాన్మామపహాయ త్వం గతో గతిమతాం వర । అస్మాల్లోకాదముం లోకం త్యక్త్వా మామపి దుఃఖితాం ॥ ౨౨ ॥ కల్యాణైరుచితం యత్తత్పరిష్వక్తం మయైవ యత్ । క్రవ్యాదైస్తచ్ఛరీరం తే నూనం విపరికృష్యతే ॥ ౨౩ ॥ అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్టవానాప్తదక్షిణైః । అగ్నిహోత్రేణ సంస్కారం కేన త్వం తు న లప్స్యసే ॥ ౨౪ ॥ ప్రవ్రజ్యాముపపన్నానాం త్రయాణామేకమాగతం । పరిప్రక్ష్యతి కౌసల్యా లక్ష్మణం శోకలాలసా ॥ ౨౫ ॥ స తస్యాః పరిపృచ్ఛన్త్యా వధం మిత్రబలస్య తే । తవ చాఖ్యాస్యతే నూనం నిశాయాం రాక్షసైర్వధం ॥ ౨౬ ॥ సా త్వాం సుప్తం హతం శ్రుత్వా మాం చ రక్షోగృహం గతాం । హృదయేనావదీర్ణేన న భవిష్యతి రాఘవ ॥ ౨౭ ॥ మమ హేతోరనార్యాయా అనఘః పార్థివాత్మజః । రామస్సాగరముత్తీర్య వీర్యవాన్ గోష్పదే హతః ॥ ౨౮ ॥ అహం దాశరథేనోఢా మోహాత్స్వకులపాంసనీ । ఆర్యపుత్రస్య రామస్య భార్యా మృత్యురజాయత ॥ ౨౯ ॥ నూనమన్యాం మయా జాతిం వారితం దానముత్తమం । యాహమద్యేహ శోచామి భార్యా సర్వాతిథేరపి ॥ ౩౦ ॥ సాధు పాతయ మాం క్షిప్రం రామస్యోపరి రావణ । సమానయ పతిం పత్న్యా కురు కల్యాణముత్తమం ॥ ౩౧ ॥ శిరసా మే శిరశ్చాస్య కాయం కాయేన యోజయ । రావణానుగమిష్యామి గతిం భర్తుర్మహాత్మనః ॥ ౩౨ ॥ (ముహూర్తమపి నేచ్ఛామి జీవితుం పాపజీవినా । శ్రుతం మయా వేదవిదాం బ్రాహ్మణానాం పితుర్గృహే ॥ ౩౩ ॥ యాసాం స్త్రీణాం ప్రియో భర్తా తాసాం లోకా మహోదయాః । క్షమా యస్మిన్దమస్త్యాగస్సత్యం ధర్మః కృతజ్ఞతా ॥ ౩౪ ॥ అహింసా చైవ భూతానాం తమృతే కా గతిర్మమ) । ఇతి సా దుఃఖసంతప్తా విలలాపాయతేక్షణా ॥ ౩౫ ॥ భర్తుశ్శిరో ధనుస్తత్ర సమీక్ష్య జనకాత్మజా । ఏవం లాలప్యమానాయాం సీతాయాం తత్ర రాక్షసః ॥ ౩౬ ॥ అభిచక్రామ భర్తారమనీకస్థః కృతాంజలిః । విజయస్వార్యపుత్రేతి సోఽభివాద్య ప్రసాద్య చ ॥ ౩౭ ॥ న్యవేదయదనుప్రాప్తం ప్రహస్తం వాహినీపతిం । అమాత్యైస్సహితైస్సర్వైః ప్రహస్తస్సముపస్థితః ॥ ౩౮ ॥ తేన దర్శనకామేన వయం ప్రస్థాపితాః ప్రభో । నూనమస్తి మహారాజ రాజభావాత్క్షమాన్వితం ॥ ౩౯ ॥ కించిదాత్యయికం కార్యం తేషాం త్వం దర్శనం కురు । ఏతచ్ఛ్రుత్వా దశగ్రీవో రాక్షసప్రతివేదితం ॥ ౪౦ ॥ అశోకవనికాం త్యక్త్వా మంత్రిణాం దర్శనం యయౌ । స తు సర్వం సమర్థ్యైవ మంత్రిభిః కృతమాత్మనః ॥ ౪౧ ॥ సభాం ప్రవిశ్య విదధే విదిత్వా రామవిక్రమం । అంతర్ధానం తు తచ్ఛీర్షం తచ్చ కార్ముకముత్తమం ॥ ౪౨ ॥ జగామ రావణస్యైవ నిర్యాణసమనంతరం । రాక్షసేంద్రస్తు తైస్సార్థం మంత్రిభిర్భీమవిక్రమైః ॥ ౪౩ ॥ సమర్థయామాస తదా రామకార్యవినిశ్చయం । అవిదూరస్థితాన్ సర్వాన్బలాధ్యక్షాన్హితైషిణః ॥ ౪౪ ॥ అబ్రవీత్కాలసదృశో రావణో రాక్షసాధిపః । శీఘ్రం భేరీనినాదేన స్ఫుటకోణాహతేన మే ॥ ౪౫ ॥ సమానయధ్వం సైన్యాని వక్తవ్యం చ న కారణం ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తథేతి ప్రతిగృహ్య తద్వచో బలాధిపాస్తే మహదాత్మనో బలం । సమానయంశ్చైవ సమాగమం చ తే న్యవేదయన్భర్తరి యుద్ధకాంక్షిణి ॥ ౪౬ ॥

॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥ ౨౧౬ ॥ ౪౩౨౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతాం తు మోహితాం దృష్ట్వా సరమా నామ రాక్షసీ । ఆససాదాథ వైదేహీం ప్రియాం ప్రణయినీం సఖీం ॥ ౧ ॥ మోహితాం రాక్షసేంద్రేణ సీతాం పరమదుఃఖితాం । ఆశ్వాసయామాస తదా సరమా మృదుభాషిణీ ॥ ౨ ॥ సా హి తత్ర కృతా మిత్రం సీతయా రక్ష్యమాణయా । రక్షంతీ రావణాదిష్టా సానుక్రోశా దృఢవ్రతా ॥ ౩ ॥ సా దదర్శ తతస్సీతాం సరమా నష్టచేతనాం । ఉపావృత్యోత్థితాం ధ్వస్తాం వడవామివ పాంసుషు ॥ ౪ ॥ తాం సమాశ్వాసయామాస సఖీ స్నేహేన సువ్రతాం । సమాశ్వసిహి వైదేహి మాభూత్తే మనసో

వ్యథా ॥౫॥ ఉక్తా యద్రావణేన త్వం ప్రత్యుక్తం చ స్వయం త్వయా । సఖిస్నేహేన తద్భీరు మయా సర్వమపిశ్రుతం ॥ లీనయా గహనే శూన్యే భయముత్సృజ్య రావణాత్ । తవ హేతోర్విశాలాక్షి న హి మే జీవితం ప్రియం ॥ ౭ ॥ స సంభ్రాంతశ్చ నిష్క్రాంతో యత్కృతే రాక్షసాధిపః । తచ్చ మే విదితం సర్వమభినిష్క్రమ్య మైథిలి ॥ ౮ ॥ న శక్యం సౌప్తికం కర్తుం రామస్య విదితాత్మనః । వధశ్చ పురుషవ్యాఘ్రే తస్మిన్నైవోపపద్యతే ॥ ౯ ॥ న త్వేవ వానరా హంతుం శక్యాః పాదపయోధినః । సురా దేవర్షభేణేవ రామేణ హి సురక్షితాః ॥ ౧౦ ॥ దీర్ఘవృత్తభుజశ్శ్రీమాన్మహోరస్కః ప్రతాపవాన్ । ధన్వీ సంహననోపేతో ధర్మాత్మా భువి విశ్రుతః ॥ ౧౧ ॥ విక్రాంతో రక్షితా నిత్యమాత్మనశ్చ పరస్య చ । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా కుశలీ నయశాస్త్రవిత్ ॥ ౧౨ ॥ హంతా పరబలౌఘానామచింత్యబలపౌరుషః । న హతో రాఘవశ్శ్రీమాన్సీతే శత్రునిబర్హణః ॥ ౧౩ ॥ అయుక్తబుద్ధికృత్యేన సర్వభూతవిరోధినా । ఇయం ప్రయుక్తా రౌద్రేణ మాయా మాయావిదా త్వయి ॥ ౧౪ ॥ శోకస్తే విగతస్సర్వః కల్యాణం త్వాముపస్థితం । ధ్రువం త్వాం భజతే లక్ష్మీః ప్రియం ప్రీతికరం శృణు ॥ ౧౫ ॥ ఉత్తీర్య సాగరం రామస్సహ వానరసేనయా । సన్నివిష్టస్సముద్రస్య తీరమాసాద్య దక్షిణం ॥ ౧౬ ॥ దృష్టో మే పరిపూర్ణార్థః కాకుత్స్థస్సహలక్ష్మణః । సహితైస్సాగరాంతస్థైర్బలైస్తిష్ఠతి రక్షితః ॥ ౧౭ ॥ అనేన ప్రేషితా యే చ రాక్షసా లఘువిక్రమాః । రాఘవస్తీర్ణ ఇత్యేవ ప్రవృత్తిస్తైరిహాహృతా ॥ స తాం శ్రుత్వా విశాలాక్షి ప్రవృత్తిం రాక్షసాధిపః । ఏష మంత్రయతే సర్వైస్సచివైస్సహ రావణః ॥ ౧౯ ॥ ఇతి బ్రువాణా సరమా రాక్షసీ సీతయా సహ । సర్వోద్యోగేన సైన్యానాం శబ్దం శుశ్రావ భైరవం ॥ ౨౦ ॥ దండనిర్ఘాతవాదిన్యాశ్శ్రుత్వా భేర్యా మహాస్వనం । ఉవాచ సరమా సీతామిదం మధురభాషిణీ ॥ ౨౧ ॥ సన్నాహజననీ హ్యేషా భైరవా భీరు భేరికా । భేరీనాదం చ గంభీరం శృణు తోయదనిస్వనం ॥ ౨౨ ॥ కల్ప్యంతే మత్తమాతంగాః యుజ్యంతే రథవాజినః । హృష్యంతే తురగారూఢాః ప్రాసహస్తాస్సహస్రశః ॥ ౨౩ ॥ తత్ర తత్ర చ సన్నద్ధాస్సంపతంతి పదాతయః । ఆపూర్యంతే రాజమార్గాస్సైన్యైరద్భుతదర్శనైః ॥ ౨౪ ॥ వేగవద్భిర్నదద్భిశ్చ తోయౌఘైరివ సాగరః । శస్త్రాణాం చ ప్రసన్నానాం చర్మణాం వర్మణాం తథా ॥ ౨౫ ॥ రథవాజిగజానాం చ భూషితానాం చ రక్షసాం । ప్రభాం విసృజతాం పశ్య నానావర్ణాం సముత్థితామ్ ॥ ౨౬ ॥ వనం నిర్దహతో ఘర్మే యథా రూపం విభావసోః । ఘంటానాం శృణు నిర్ఘోషం రథానాం శృణు నిస్వనం ॥ ౨౭ ॥ హయానాం హేషమాణానాం శృణు తూర్యధ్వనిం యథా । ఉద్యతాయుధహస్తానాం రాక్షసేంద్రానుయాయినాం ॥ ౨౮ ॥ సంభ్రమో రక్షసామేష తుములో రోమహర్షణః । శ్రీస్త్వాం భజతి శోకఘ్నీ రక్షసాం భయమాగతం ॥ ౨౯ ॥ రామాత్కమలపత్రాక్షాద్దైత్యానామివ వాసవాత్ । అవజిత్య జితక్రోధస్తమచింత్యపరాక్రమః ॥ ౩౦ ॥ రావణం సమరే హత్వా భర్తా త్వాధిగమిష్యతి । విక్రమిష్యతి రక్షస్సు భర్తా తే సహలక్ష్మణః ॥ ౩౧ ॥ యథా శత్రుషు శత్రుఘ్నో విష్ణునా సహ వాసవః । ఆగతస్య హి రామస్య క్షిప్రమంకగతాం సతీమ్ ॥ ౩౨ ॥ అహం ద్రక్ష్యామి సిద్ధార్థాం త్వాం శత్రౌ వినిపాతితే । అశ్రూణ్యానందజాని త్వం వర్తయిష్యసి శోభనే ॥ ౩౩ ॥ సమాగమ్య పరిష్వజ్య తస్యోరసి మహోరసః । అచిరాన్మోక్ష్యతే సీతే దేవి తే జఘనంగతాం ॥ ౩౪ ॥ ధృతామేతాం బహూన్మాసాన్వేణీం రామో మహాబలః । తస్య దృష్ట్వా ముఖం దేవి పూర్ణచంద్రమివోదితమ్ ॥ ౩౫ ॥ మోక్ష్యసే శోకజం వారి నిర్మోకమివ పన్నగీ । రావణం సమరే హత్వా నచిరాదేవ మైథిలి ॥ ౩౬ ॥ త్వయా సమగ్రః ప్రియయా సుఖార్హో లప్స్యతే సుఖం । సమాగతా త్వం రామేణ మోదిష్యసి మహాత్మనా ॥ ౩౭ ॥ సువర్షేణ సమాయుక్తా యథా సస్యేన మేదినీ ॥ ౩౮ ॥ గిరివరమభితోఽనువర్తమానో హయ ఇవ మండలమాశు యః కరోతి । తమిహ శరణమభ్యుపేహి దేవం దివసకరం ప్రభవో హ్యయం ప్రజానాం ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౧౧౯ ॥ ౨౩౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ తాంజాతసన్తాపాం తేనవాక్యేన మోహితామ్ । సరమాహ్లాదయామాస పృథివీంద్యౌరివాంభసా ॥ ౧ ॥ తతస్తస్యాహితంసఖ్యం చికీర్షంతీసఖీవచః । ఉవాచ కాలే కాలజ్ఞా స్మితపూర్వాభిభాషిణీ ॥ ౨ ॥ ఉత్సహేయమహంగత్వా త్వద్వాక్యమసితేక్షణే । నివేద్యకుశలంరామే ప్రతిచ్ఛన్నా నివర్తితుం ॥ ౩ ॥ నహిమేక్రమమాణాయా నిరాలంబేవిహాయసి । సమర్థోగతిమన్వేతుం పవనోగరుడోపివా ॥ ౪ ॥ ఏవంబ్రువాణాంతాంసీతా సరమాంపునరబ్రవీత్ । మధురంశ్లక్ష్ణయా వాచా పూర్వం శోకాభిపన్నయా ॥ ౫ ॥ సమర్థాగగనంగంతుమపివాత్వంరసాతలం । అవగచ్ఛామ్యకర్తవ్యం కర్తవ్యంతేమదంతరే ॥ ౬ ॥ మత్ప్రియంయదికర్తవ్యం యదిబుద్ధిస్థిరాతవ । జ్ఞాతుమిచ్ఛామితంగత్వా కింకరోతీతిరావణః ॥ ౭ ॥ సహి మాయాబలఃక్రూరో రావణశ్శత్రురావణః । మాంమోహయతిదుష్టాత్మా పీతమాత్రేవవారుణీ ॥ ౮ ॥ తర్జాపయతిమాంనిత్యం భర్త్సాపయతిచాసకృత్ । రాక్షసీభిస్సుఘోరాభిర్యామాంరక్షంతినిత్యశః ॥ ౯ ॥ ఉద్విగ్నాశంకితాచాస్మి నస్వస్థంచ మనోమమ । తద్భయాచ్చాహముద్విగ్నా అశోకవనికాంగతా ॥ ౧౦ ॥ యదినామకథాతస్య నిశ్చితంవాపియద్భవేత్ । నివేదయేథాస్సర్వంతత్పరోమేస్యాదనుగ్రహః ॥ ౧౧ ॥ సాత్వేవంబ్రువతీంసీతాం సరమావల్గుభాషిణీ । ఉవాచవదనంతస్యాస్స్పృశంతీబాష్పవిక్లబం ॥ ౧౨ ॥ ఏషతేయద్యభిప్రాయస్తదాగచ్ఛామిజానకి । గృహ్యశత్రోరభిప్రాయముపావృత్తాంచపశ్యమాం ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్త్వాతతోగత్వా సమీపంతస్యరక్షసః । శుశ్రావకథితంతస్య రావణస్యసమంత్రిణః ॥ ౧౪ ॥ సాశ్రుత్వానిశ్చయంతస్య నిశ్చయజ్ఞాదురాత్మనః । పునరేవాగమత్క్షిప్రమశోకవనికాంతదా ॥ ౧౫ ॥ సాప్రవిష్టాపునస్తత్ర దదర్శజనకాత్మజామ్ । ప్రతీక్షమాణాంస్వామేవ నష్టపద్మామివశ్రియం ॥ తాంతుసీతాపునఃప్రాప్తాం సరమాంవల్గుభాషిణీం । పరిష్వజ్యచసుస్నిగ్ధం దదౌచస్వయమాసనం ॥ ౧౭ ॥ ఇహాసీనాసుఖంసర్వమాఖ్యాహిమమతత్త్వతః । క్రూరస్యనిశ్చయంతస్య రావణస్యదురాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్తాతు సరమా సీతయావేపమానయా । కథితంసర్వమాచష్టరావణస్యసమన్త్రిణః ॥ ౧౯ ॥ జనన్యారాక్షసేంద్రోవైత్వన్మోక్షార్థంబృహద్వచః । అవిద్ధేనచవైదేహి మన్త్రివృద్ధేనచోదితః ॥ ౨౦ ॥ దీయతామభిసత్కృత్య మనుజేన్ద్రాయమైథిలీ । నిదర్శనంతేపర్యాప్తం జనస్థానేయదద్భుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ లఙ్ఘనంచసముద్రస్య దర్శనంచహనూమతః । వధంచరక్షసాంయుద్ధే కఃకుర్యాన్మానుషోభువి ॥ ౨౨ ॥ ఏవంసమన్త్రివృద్ధైశ్చావిద్ధేనబహుభాషితః । నత్వాముత్సహతేమోక్తుమర్థమర్థపరోయథా ॥ ౨౩ ॥ నోత్సహత్యమృతోమోక్తుం యుద్ధేత్వామితిమైథిలి । సామాత్యస్యనృశంసస్య నిశ్చయోహ్యేషవర్తతే ॥ ౨౪ ॥ తదేషానిశ్చితాబుద్ధిర్మృత్యులోభాదుపస్థితా । భయాన్నశక్తస్త్వాం మోక్తుమనిరస్తస్తుసంయుగే ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసానాంచసర్వేషామాత్మనశ్చవధేనహి । నిహత్యరావణంసంఖ్యే సర్వథానిశితైశ్శరైః ॥ ౨౬ ॥ ప్రతినేష్యతిరామస్త్వామయోధ్యామసితేక్షణే । ఏతస్మిన్నంతరేశబ్దో భేరీశంఖసమాకులః ॥ శ్రుతోవానరసైన్యానాం కమ్పయన్ధరణీతలమ్ । ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాతుతద్వానరసైన్యశబ్దం లఙ్కాగతారాక్షసరాజభృత్యాః । నష్టౌజసోదైన్యపరీతచేష్టాః శ్రేయోనపశ్యంతినృపస్యదోషైః ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౨౨ ॥ ౪౪౦ ॥ ***********************ను***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేనశంఖవిమిశ్రేణ భేరీశబ్దేనరాఘవః । ఉపయాతోమహాబాహూరామః పరపురంజయః ॥ ౧ ॥ తంనినాదంనిశమ్యాథ రావణోరాక్షసేశ్వరః । ముహూర్తంధ్యానమాస్థాయ సచివానభ్యుదైక్షత ॥ ౨ ॥ అథతాంత్సచివాంస్తత్ర సర్వానాభాష్యరావణః । సభాంసన్నాదయంత్సర్వామిత్యువాచమహాబలః ॥ ౪ ॥ జగత్సన్తాపనఃక్రూరో గర్హయన్రాక్షసేశ్వరః । తరణంసాగరస్యాపి విక్రమంబలసంచయమ్ ॥ ౪ ॥

యదుక్తవంతో రామస్య భవన్తస్తన్మయా శ్రుతమ్ । భవతశ్చాప్యహం వేద్మి యుద్ధే సత్యపరాక్రమాన్ ॥ ౫ ॥ తూష్ణీకానీక్షతోఽన్యోన్యం విదిత్వా రామవిక్రమమ్ । తతస్తు సుమహాప్రాజ్ఞో మాల్యవాన్నామ రాక్షసః ॥ ౬ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా మాతుః పైతామహోఽబ్రవీత్ । విద్యాస్వభివినీతో యో రాజా రాజన్నయానుగః ॥ ౭ ॥ స శాస్తి చిరమైశ్వర్యమరీంశ్చ కురుతే వశే । సన్దధానో హి కాలేన విగృహ్ణంశ్చారిభిస్సహ ॥ ౮ ॥ స్వపక్షవర్ధనం కుర్వన్మహదైశ్వర్యమశ్నుతే । హీయమానేన కర్తవ్యో రాజ్ఞా సన్ధిస్సమేన చ ॥ ౯ ॥ న శత్రుమవమన్యేత జ్యాయాన్కుర్వీత విగ్రహమ్ । తన్మహ్యం రోచతే సన్ధిస్సహ రామేణ రావణ ॥ ౧౦ ॥ యదర్థమభియుక్తాస్స్మ సీతా తస్మై ప్రదీయతామ్ । యస్య దేవర్షయస్సర్వే గన్ధర్వాశ్చ జయైషిణః ॥ ౧౧ ॥ విరోధం మా గమస్తేన సన్ధిస్తే తేన రోచతామ్ । అసృజద్భగవాన్పక్షౌ ద్వావేవ హి పితామహః ॥ ౧౨ ॥ సురాణామసురాణాం చ ధర్మాధర్మౌ తదాశ్రయౌ । ధర్మో హి శ్రూయతే పక్షో హ్యమరాణాం మహాత్మనామ్ ॥ ౧౩ ॥ అధర్మో రక్షసాం పక్షో హ్యసురాణాం చ రావణ । ధర్మో వై గ్రసతేఽధర్మం తతః కృతమభూద్యుగమ్ ॥ ౧౪ ॥ అధర్మో గ్రసతే ధర్మం తతస్తిష్యః ప్రవర్తతే । తత్త్వయా చరతా లోకాన్ధర్మో వినిహతో మహాన్ ॥ ౧౫ ॥ అధర్మః ప్రగృహీతశ్చ తేనాస్మద్బలినః పరే । స ప్రమాదాద్వివృద్ధస్తే అధర్మో గ్రసతే హి నః ॥ ౧౬ ॥ వివర్ధయతి పక్షం చ సురాణాం సురభావనః । విషయేషు ప్రసక్తేన యత్కించిత్కారిణా త్వయా ॥ ౧౭ ॥ ఋషీణామగ్నికల్పానాముద్వేగో జనితో మహాన్ । తేషాం ప్రభావో దుర్ధర్షః ప్రదీప్త ఇవ పావకః ॥ ౧౮ ॥ తపసా భావితాత్మానో ధర్మస్యానుగ్రహే రతాః । ముఖ్యైర్యజ్ఞైర్యజన్త్యేతే నిత్యం తైస్తైర్ద్విజాతయః ॥ ౧౯ ॥ జుహ్వత్యగ్నీంశ్చ విధివద్వేదాంశ్చోచ్చైరధీయతే । అభిభూయ చ రక్షాంసి బ్రహ్మఘోషానుదైరయన్ ॥ ౨౦ ॥ దిశో విప్రద్రుతాస్సర్వే స్తనయిత్నురివోష్ణగే । ఋషీణామగ్నికల్పానామగ్నిహోత్రసముత్థితః ॥ ౨౧ ॥ ఆదత్తే రక్షసాం తేజో ధూమో వ్యాప్య దిశో దశ । తేషు తేషు చ దేశేషు పుణ్యేష్వేవ దృఢవ్రతైః ॥ ౨౨ ॥ చర్యమాణం తపస్తీవ్రం సన్తాపయతి రాక్షసాన్ । దేవదానవయక్షేభ్యో గృహీతశ్చ వరస్త్వయా ॥ ౨౩ ॥ మానుషా వానరా ఋక్షా గోలాఙ్గూలా మహాబలాః । బలవన్త ఇహాగమ్య గర్జన్తి దృఢవిక్రమాః ॥ ౨౪ ॥ ఉత్పాతాన్వివిధాన్దృష్ట్వా ఘోరాన్బహువిధాంస్తథా । వినాశమనుపశ్యామి సర్వేషాం రక్షసామహమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఖరాభిస్తనితా ఘోరా మేఘాః ప్రతిభయఙ్కరాః । శోణితేనాభివర్షన్తి లఙ్కాముష్ణేన సర్వతః ॥ ౨౬ ॥ రుదతాం వాహనానాం చ ప్రపతన్త్యస్రబిన్దవః । ధ్వజా ధ్వస్తా వివర్ణాశ్చ న ప్రభాన్తి యథాపురమ్ ॥ ౨౭ ॥ వ్యాలా గోమాయవో గృధ్రా వాశ్యన్తి చ సుభైరవమ్ । ప్రవిశ్య లఙ్కామనిశం సమవాయాంశ్చ కుర్వతే ॥ ౨౮ ॥ కాళికాః పాణ్డురైర్దన్తైః ప్రహసన్త్యగ్రతః స్థితాః । స్త్రియః స్వప్నేషు ముష్ణన్త్యో గృహాణి ప్రతిభాష్య చ ॥ ౨౯ ॥ గృహాణాం బలికర్మాణి శ్వానః పర్యుపభుఞ్జతే । ఖరా గోషు ప్రజాయన్తే మూషికా నకులైస్సహ ॥ ౩౦ ॥ మార్జారా ద్వీపిభిస్సార్ధం సూకరాశ్శునకైస్సహ । కిన్నరా రాక్షసైశ్చాపి సమేయుర్మానుషైస్సహ ॥ ౩౧ ॥ పాణ్డురా రక్తపాదాశ్చ విహఙ్గాః కాలచోదితాః । రాక్షసానాం వినాశాయ కపోతా విచరన్తి చ ॥ ౩౨ ॥ వీచీకూచీతి వాశ్యన్త్యః శారికా వేశ్మసు స్థితాః । పతన్తి గ్రథితాశ్చాపి నిర్జితాః కలహైషిణః ॥ ౩౩ ॥ పక్షిణశ్చ మృగాస్సర్వే ప్రత్యాదిత్యం రుదన్తి చ । కరాళో వికటో ముణ్డః పురుషః కృష్ణపిఙ్గళః ॥ ౩౪ ॥ కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలే కాలేఽన్వవేక్షతే । ఏతాన్యన్యాని దుష్టాని నిమిత్తాన్యుత్పతన్తి చ ॥ ౩౫ ॥ (విష్ణుం మన్యామహే దేవం మానుషం రూపమాస్థితమ్ । న హి మానుషమాత్రోఽసౌ రాఘవో దృఢవిక్రమః ॥ ౩౬ ॥ యేన బద్ధస్సముద్రస్య స సేతుః పరమాద్భుతః । కురుష్వ నరరాజేన సన్ధిం రామేణ రావణ ॥ ౩౭ ॥) జ్ఞాత్వా ప్రధార్య కార్యాణి క్రియతామాయతిక్షమమ్ ॥ ఓమ్ ॥

ఇదంవచ స్తత్ర నిగద్యమాల్యవాన్పరీక్ష్య రక్షోధిపతేర్మనఃపునః । అనుత్తమేషూత్తమపౌరుషోబలీబభూవతూష్ణీం సమవేక్ష్య రావణం ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచత్రింశస్సర్గః ॥ ౫౭౨ ॥ ౧౧౪౪౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్తుమాల్యవతోవాక్యం హితముక్తందశాననః । నమర్షయతిదుష్టాత్మా కాలస్యవశమాగతః ॥ ౧ ॥ సబద్ధ్వాభ్రుకుటీంవక్త్రే క్రోధస్యవశమాగతః । అమర్షాత్పరివృత్తాక్షో మాల్యవంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ హితబుద్ధ్యాయదహితం వచఃపరుషముచ్యతే । పరపక్షంప్రవిశ్యైవ నైతచ్ఛ్రోత్రంగతంమమ ॥ ౩ ॥ మానుషంకృపణంరామ మేకంశాఖామృగాశ్రయం । సమర్థంమన్యసేకేన త్యక్తంపిత్రావనాలయం ॥ ౪ ॥ రక్షసామీశ్వరంమాంచ దేవతానాంభయంకరం । హీనంమాంమన్యసేకేనహ్యహీనంసర్వవిక్రమైః ॥ వీరద్వేషేణవాశంకే పక్షపాతేనవారిపోః । త్వయాహంపరుషాణ్యుక్తః పరప్రోత్సాహనేనవా ॥ ౬ ॥ ప్రభవంతంపదస్థంహి పరుషంకోభిభాషతే । పండితశ్శాస్త్రతత్త్వజ్ఞో వినాప్రోత్సాహనాద్రిపోః ॥ ౭ ॥ ఆనీయచవనాత్సీతాం పద్మహీనామివశ్రియమ్ । కిమర్థంప్రతిదాస్యామి రాఘవస్యభయాదహం ॥ ౮ ॥ వృతంవానరకోటీభిస్ససుగ్రీవంసలక్ష్మణం । పశ్యకైశ్చిదహోభిస్త్వం రాఘవంనిహతంమయా ॥ ౯ ॥ ద్వంద్వేయస్యనతిష్ఠంతి దైవతాన్యపిసంయుగే । సకస్మాద్రావణోయుద్ధే భయమాహారయిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ ద్విధాభజ్యేయమప్యేవం ననమేయంతుకస్యచిత్ । ఏషమేసహజోదోష స్స్వభావోదురతిక్రమః ॥ ౧౧ ॥ యదితావత్సముద్రేతు సేతుర్బద్ధోయదృచ్ఛయా । రామేణవిస్మయఃకోత్ర యేనతేభయమాగతమ్ ॥ ౧౨ ॥ సతుతీర్త్వార్ణవంరామ స్సహవానరసేనయా । ప్రతిజానామితేసత్యం నజీవన్ప్రతియాస్యతి ॥ ౧౩ ॥ ఏవంబ్రువాణంసంరబ్ధం రుష్టంవిజ్ఞాయరావణం । వ్రీళితోమాల్యవాన్వాక్యం నోత్తరంప్రత్యపద్యత ॥ ౧౪ ॥ జయాశిషాచరాజానం వర్ధయిత్వాయథోచితం । మాల్యవానభ్యనుజ్ఞాతో జగామస్వంనివేశనం ॥ ౧౫ ॥ రావణస్తుసహామాత్యో మంత్రయిత్వావిమృశ్యచ । లఙ్కాయామతులాంగుప్తిం కారయామాసరాక్షసః ॥ ౧౬ ॥ సవ్యాదిదేశపూర్వస్యాం ప్రహస్తంద్వారిరాక్షసం । దక్షిణస్యాంమహావీర్యౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ ౧౭ ॥ వ్యాదిదేశమహాకాయౌ రాక్షసైర్బహుభిర్వృతౌ । పశ్చిమాయామథోద్వారి పుత్రమింద్రజితంతథా ॥ ౧౮ ॥ వ్యాదిదేశమహాకాయం బహుభీరాక్షసైర్వృతం । ఉత్తరస్యాంపురద్వారి వ్యాదిశ్యశుకసారణౌ ॥ ౧౯ ॥ స్వయంచాత్రభవిష్యామి మంత్రిణస్తానువాచహ । రాక్షసంతువిరూపాక్షం మహావీర్యపరాక్రమం ॥ ౨౦ ॥ మధ్యమేస్థాపయద్గుల్మే బహుభిస్సహరాక్షసైః । ఏవంవిధానంలంకాయాః కృత్వారాక్షసపుంగవః ॥ ౨౧ ॥ కృతకృత్యమివాత్మానం మన్యతేకాలచోదితః ॥ ఓమ్ ॥ విసర్జయామాసతతస్సమంత్రిణో విధానమాజ్ఞాప్యపురస్యపుష్కలం । జయాశిషామంత్రిగణేనపూజితో వివేశచాంతఃపురమృద్ధిమన్మహత్ ॥ ౨౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౪౭౫ ॥ ౯౫౦౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నరవానరరాజౌతౌ సచవాయుసుతఃకపిః । జాంబవానృక్షరాజశ్చ రాక్షసశ్చవిభీషణః ॥ ౧ ॥ అంగదోవాలిపుత్రశ్చ సౌమిత్రిశ్శరభఃకపిః । సుషేణస్సహదాయాదో మైందోద్వివిదఏవచ ॥ ౨ ॥ గజోగవాక్షఃకుముదో నలోథపనసస్తథా । అమిత్రవిషయంప్రాప్తా స్సమవేతాస్సమర్థయన్ ॥ ౩ ॥ ఇయంసాలక్ష్యతేలంకా పురీరావణపాలితా । సాసురోరగగంధర్వై రమరైరపిదుర్జయా ॥ ౪ ॥ కార్యసిద్ధింపురస్కృత్య మంత్రయధ్వంవినిర్ణయే । నిత్యంసన్నిహితోహ్యత్ర రావణోరాక్షసాధిపః ॥ ౫ ॥ తథాతేషుబ్రువాణేషు రావణావరజోబ్రవీత్ । వాక్యమగ్రామ్యపదవ త్పుష్కలార్థంవిభీషణః ॥ ౬ ॥ అనలశ్శరభశ్చైవ సంపాతిఃప్రఘసస్తథా । గత్వాలఙ్కాంమమామాత్యాః పురీంపునరిహాగతాః ॥ ౭ ॥ భూత్వాశకునయస్సర్వే ప్రవిష్టా

శ్చరిపార్బలం । విధానంవిహితంయచ్చ తద్దృష్ట్వాసముపస్థితాః ॥ ౮ ॥ సంవిధానంయథాహుస్తే రావణస్య దు
రాత్మనః । రామతచ్ఛ్రూయతస్సర్వం యథాతత్త్వేనమేశృణు ॥ ౯ ॥ పూర్వంప్రహస్తస్సబలో ద్వారమాసాద్య
తిష్ఠతి । దక్షిణంచమహావీర్యౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ ౧౦ ॥ ఇంద్రజిత్పశ్చిమద్వారం రాక్షసైర్బహుభిర్వృ
తః । పట్టసాసిధనుష్మద్భి శ్శూలముద్గరపాణిభిః ॥ ౧౧ ॥ నానాప్రహరణైశ్శూరై రావృతోరావణాత్మజః । రాక్ష
సానాంసహస్రైస్తు బహుభిశ్శస్త్రపాణిభిః ॥ ౧౨ ॥ యుక్తఃపరమసంవిగ్నో రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః । ఉత్తరంన
గరద్వారం రావణస్స్వయమాస్థితః ॥ ౧౩ ॥ విరూపాక్షస్తుమహతా శూలఖడ్గధనుష్మతా । బలేనరాక్షసైస్సా
ర్ధం మధ్యమంగుల్మమాస్థితః ॥ ౧౪ ॥ ఏతానేవంవిధాన్గుల్మాల్లంకాయాంసముదీక్ష్యతే । మామకాస్సచివాస్సర్వే
పునశ్శీఘ్రమిహాగతాః ॥ ౧౫ ॥ గజానాంచసహస్రంచ రథానామయుతంపురే । హయానామయుతేద్వేచ సాగ్ర
కోటీచరక్షసాం ॥ ౧౬ ॥ విక్రాంతాబలవంతశ్చ సంయుగేష్వాతతాయినః । ఇష్టారాక్షసరాజస్య నిత్యమేతేనిశా
చరాః ॥ ౧౭ ॥ ఏకైకస్యాత్రయుద్ధార్థే రాక్షసస్యవిశాంపతే । పరివారసహస్రాణాం సహస్రముపతిష్ఠతే ॥౧౮॥
ఏతాంప్రవృత్తింలంకాయాం మంత్రిప్రోక్తాంవిభీషణః । ఏవముక్త్వామహాబాహూ రాక్షసాంస్తానదర్శయత్ ॥
లంకాయాంసచివైస్సర్వం రామాయప్రత్యవేదయత్ । రామంకమలపత్రాక్ష మిదముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥ రా
వణావరజశ్శ్రీమాన్ రామప్రియచికీర్షయా । కుబేరంతుయదారామ రావణఃప్రత్యయుధ్యత ॥ ౨౧ ॥ షష్టిశ్శత
సహస్రాణి తదానిర్యాంతిరాక్షసాః । పరాక్రమేణవీర్యేణ తేజసాసత్త్వగౌరవాత్ ॥ ౨౨ ॥ సదృశాయేఽత్రదర్పే
ణ రావణస్యదురాత్మనః । అత్రమన్యుర్నకర్తవ్యో రోషయే త్వాంనభీషయే ॥ ౨౩ ॥ సమర్థోహ్యసివీర్యేణ సు
రాణామపినిగ్రహే । తద్భవాంశ్చతురంగేణ బలేనమహతావృతః ॥ ౨౪ ॥ వ్యూహ్యేదంవానరానీకం నిర్మథిష్య
సిరావణం । రావణావరజేవాక్యమేవంబ్రువతిరాఘవః ॥ ౨౫ ॥ శత్రూణాం ప్రతిఘాతార్థమిదంవచనమబ్రవీత్ ।
పూర్వద్వారేతులంకాయా నీలోవానరపుంగవః ॥ ౨౬ ॥ ప్రహస్తప్రతియోద్ధాస్యా ద్వానరైర్బహుభిర్వృతః ।
అంగదోవాలిపుత్రస్తు బలేనమహతావృతః ॥ ౨౭ ॥ దక్షిణేబాధతాంద్వారే మహాపార్శ్వమహోదరౌ । హనూ
మాన్పశ్చిమద్వారం నిపీడ్యపవనాత్మజః ॥ ౨౮ ॥ ప్రవిశత్వప్రమేయాత్మా బహుభిఃకపిభిర్వృతః । దైత్యదానవ
సంఘానా మృషీణాంచ మహాత్మనామ్ ॥ ౨౯ ॥ విప్రకారప్రియఃక్షుద్రో వరదానబలాన్వితః । పరిక్రామతియ
స్సర్వాన్లోకాంత్సంతాపయన్ప్రజాః ॥ ౩౦ ॥ తస్యాహంరాక్షసేంద్రస్య స్వయమేవవధేధృతః । ఉత్తరంనగర
ద్వార మహంసౌమిత్రిణాసహ ॥ ౩౧ ॥ నిపీడ్యాభిప్రవేక్ష్యామి సబలోయత్రరావణః । వానరేంద్రశ్చబలవా నృ
క్షరాజశ్చవీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ రాక్షసేంద్రానుజశ్చైవ గుల్మోభవతుమధ్యమః । నచైవమానుషంరూపంకార్యంహరి
భిరాహవే ॥ ౩౩ ॥ ఏషాభవతుసంజ్ఞా యుద్ధేస్మిన్వానరేబలే । వానరాఏవనశ్చిహ్నం స్వజనేస్మిన్భవిష్యతి ॥౩౪॥
వయంతుమానుషేణైవ సప్తయోత్స్యామహేపరాన్ । అహమేవసహభ్రాత్రా లక్ష్మణేనమహౌజసా ॥ ౩౫ ॥ ఆ
త్మనాపంచమశ్చాయం సఖామమవిభీషణం । సరామఃకృత్యసిద్ధ్యర్థ మేవముక్త్వావిభీషణం ॥ ౩౬ ॥ సువేలారోహ
ణేబుద్ధిం చకారమతిమాన్మతిం । రమణీయతరందృష్ట్వా సువేలస్యగిరేస్తటం ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తురామోమహ
తాబలేనప్రచ్ఛాద్యమానఃపృథివీంమహాత్మా । ప్రహృష్టరూపోభిజగామలంకాం కృత్వామతింసోరివధేమహా
త్మా ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తత్రింశస్సర్గః ॥ ౩౭౮ ॥ ౪౫౬౦ ॥ ****************
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతుకృత్వాసువేలస్య మతిమారోహణంప్రతి । లక్ష్మణానుగతోరామ స్సు
గ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ విభీషణంచధర్మజ్ఞ మనురక్తంనిశాచరం । మంత్రజ్ఞంచవిధిజ్ఞంచ శ్లక్ష్ణయాపరయాగి

రా ॥ ౨ ॥ సువేలం సాధు శైలేంద్రమిమం ధాతుశతైశ్చితం । అధ్యారోహామహే సర్వే వత్స్యామోఽత్ర నిశామిమాం ॥ ౩ ॥ లఙ్కాం చాలోకయిష్యామో నిలయం తస్య రక్షసః । యేన మే మరణాన్తాయ హృతా భార్యా దురాత్మనా ॥ ౪ ॥ యేన ధర్మో న విజ్ఞాతో న వృత్తం న కులం తథా । రాక్షస్యా నీచయా బుద్ధ్యా యేన తద్గర్హితం కృతం ॥ తస్మిన్మే వర్ధతే రోషః కీర్తితే రాక్షసాధమే । యస్యాపరాధాన్నీచస్య వధం ద్రక్ష్యామి రక్షసాం ॥ ౬ ॥ ఏకో హి కురుతే పాపం కాలపాశవశం గతః । నీచేనాత్మాపచారేణ కులం తేన వినశ్యతి ॥ ౭ ॥ ఏవం సమ్మన్త్రయన్నేవ సక్రోధో రావణం ప్రతి । రామస్సువేలం వాసాయ చిత్రసానుముపారుహత్ ॥ ౮ ॥ పృష్ఠతో లక్ష్మణశ్చైనమన్వగచ్ఛత్సమాహితః । సశరం చాపముద్యమ్య సుమహద్విక్రమే రతః ॥ ౯ ॥ తమన్వరోహత్సుగ్రీవస్సామాత్యశ్చ విభీషణః । హనూమానఙ్గదో నీలో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ ॥ ౧౦ ॥ గజో గవాక్షో గవయశ్శరభో గన్ధమాదనః । పనసః కుముదశ్చైవ హరో రమ్భశ్చ యూథపః ॥ ౧౧ ॥ జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ ఋషభశ్చ మహామతిః । దుర్ముఖశ్చ మహాతేజాస్తథా శతబలిః కపిః ॥ ౧౨ ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో వానరాశ్శీఘ్రగామినః । తే వాయువేగప్రవణాస్తం గిరిం గిరిచారిణః ॥ ౧౩ ॥ అధ్యారోహన్త శతశస్సువేలం యత్ర రాఘవః । తే త్వదీర్ఘేణ కాలేన గిరిమారుహ్య సర్వతః ॥ ౧౪ ॥ దదృశుశ్శిఖరే తస్య విషక్తామివ ఖే పురీమ్ । తాం శుభాం ప్రవరద్వారాం ప్రాకారపరిశోభితాం ॥ ౧౫ ॥ లఙ్కాం రాక్షససమ్పూర్ణాం దదృశుర్హరియూథపాః । ప్రాకారచయసంస్థైశ్చ తథా నీలైశ్చ రాక్షసైః ॥ ౧౬ ॥ దదృశుస్తే హరిశ్రేష్ఠాః ప్రాకారమపరం కృతం । తే దృష్ట్వా వానరాస్సర్వే రాక్షసాన్యుద్ధకాంక్షిణః ॥ ౧౭ ॥ ముముచుర్వివిధాన్నాదాంస్తత్ర రామస్య పశ్యతః । తతోఽస్తమగమత్సూర్యస్సన్ధ్యయా ప్రతిరఞ్జితః ॥ ౧౮ ॥ పూర్ణచన్ద్రప్రదీప్తా చ క్షపా సమభివర్తతే ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స రామో హరివాహినీపతిర్విభీషణేన ప్రతినన్ద్య సత్కృతః । సలక్ష్మణో యూథపయూథసంవృతస్సువేలపృష్ఠే న్యవసద్యథాసుఖమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేఽష్టాత్రింశస్సర్గః ॥ ౨౯౧ ॥ ౫౬౨౦ ॥

****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం రాత్రిముషితాస్తత్ర సువేలే హరిపుఙ్గవాః । లఙ్కాయాం దదృశుర్వీరా వనాన్యుపవనాని చ ॥ ౧ ॥ సమసౌమ్యాని రమ్యాణి విశాలాన్యాయతాని చ । దృష్టిరమ్యాణి తే దృష్ట్వా బభూవుర్జాతవిస్మయాః ॥ ౨ ॥ చమ్పకాశోకపున్నాగసాలతాలసమాకులాః । తమాలవనసఞ్ఛన్నా నాగమాలాసమావృతాః ॥ ౩ ॥ హిన్తాలైరర్జునైర్నీపైస్సప్తపర్ణైశ్చ పుష్పితైః । తిలకైః కర్ణికారైశ్చ పాటలైశ్చ సమన్తతః శుశుభే పుష్పితాగ్రైశ్చ లతాపరిగతైర్ద్రుమైః । లఙ్కా బహువిధైర్దివ్యైర్యథేన్ద్రస్యామరావతీ ॥ ౫ ॥ విచిత్రకుసుమోపేతై రక్తకోమలపల్లవైః । శాద్వలైశ్చ తథా నీలైశ్చిత్రాభిర్వనరాజిభిః ॥ ౬ ॥ గన్ధాఢ్యాన్యభిరమ్యాణి పుష్పాణి చ ఫలాని చ । ధారయన్త్యగమాస్తత్ర భూషణానీవ మానవాః ॥ ౭ ॥ తచ్చైత్రరథసఙ్కాశం మనోజ్ఞం నన్దనోపమం । వనం సర్వర్తుకం రమ్యం శుశుభే షట్పదాయుతమ్ ॥ ౮ ॥ నత్యూహకోయష్టిమకైర్నృత్యమానైశ్చ బర్హిభిః । రుతం పరభృతానాం చ శుశ్రువుర్వననిర్ఝరే ॥ ౯ ॥ నిత్యమత్తవిహఙ్గాని భ్రమరాచరితాని చ । కోకిలాకులషణ్డాని విహగాభిరుతాని చ ॥ ౧౦ ॥ భృఙ్గరాజాభిగీతాని భ్రమరైస్సేవితాని చ । కోణాలకవిఘుష్టాని సారసాభిరుతాని చ ॥ ౧౧ ॥ వివిశుస్తే తతస్తాని వనాన్యుపవనాని చ । హృష్టాః ప్రముదితా వీరా హరయః కామరూపిణః ॥ ౧౨ ॥ తేషాం ప్రవిశతాం తత్ర వానరాణాం మహౌజసామ్ । పుష్పసంసర్గసురభిర్వవౌ ఘ్రాణసుఖోఽనిలః ॥ ౧౩ ॥ అన్యే తు హరివీరాణాం యూథాన్నిష్క్రమ్య యూథపాః । సుగ్రీవేణాభ్యనుజ్ఞాతా లఙ్కాం జగ్ముః పతాకినీమ్ ॥ ౧౪ ॥ విత్రాసయన్తో విహగాంస్త్రాసయన్తో మృగద్విపాన్ । కమ్పయన్తశ్చ తాం లఙ్కాం

నాదైస్సైన్యవర్ణదతాంవరాః ॥ ౧౫ ॥ కుర్వంతస్తే మహావేగా మహీంచరణపీడితామ్ । రజశ్చసహసైవోర్ధ్వం జగామచరణోద్ధతం ॥ ౧౬ ॥ ఋక్షాస్సింహావరాహాశ్చ మహిషా వారణామృగాః । తేనశబ్దేనవిత్రస్తా జగ్ముర్భీతాదిశోదశ ॥ ౧౭ ॥ శిఖరంతత్త్రికూటస్య ప్రాంశుచైకందివిస్పృశం । సమన్తాత్పుష్పసంఛన్నం మహారజతసన్నిభమ్ ॥ ౧౮ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణం విమలంచారుదర్శనం । శ్లక్ష్ణంశ్రీమన్మహచ్చైవ దుష్ప్రాపంశకునైరపి ॥ ౧౯ ॥ మనసాపిదురారోహం కింపునఃకర్మణాజనైః । నివిష్టాతత్రశిఖరే లంకారావణపాలితా ॥ ౨౦ ॥ శతయోజనవిస్తీర్ణా త్రింశద్యోజనమాయతా । సాపురీగోపురైరుచ్చైః పాండురాంబుదసన్నిభైః ॥ ౨౧ ॥ కాంచనేనచసాలేనరాజతేనచశోభితా । ప్రాసాదైశ్చవిమానైశ్చ లంకాపరమభూషితా ॥ ౨౨ ॥ ఘనైరివాతపాపాయే మధ్యమం వైష్ణవంపదమ్ । యస్యాస్తంభసహస్రేణ ప్రాసాదస్సమలంకృతః ॥ ౨౩ ॥ కైలాసశిఖరాకారో దృశ్యతేఖమివోల్లిఖన్ । చైత్యస్సరాక్షసేంద్రస్య బభూవపురభూషణమ్ ॥ ౨౪ ॥ శతేనరక్షసాంనిత్యం యస్సమగ్రేణ రక్ష్యతే । మనోజ్ఞాంకాననవతీం పర్వతైరుపశోభితామ్ ॥ ౨౫ ॥ నానాధాతువిచిత్రైశ్చ ఉద్యానైరుపశోభితామ్ । నానావిహగసంఘుష్టాం నానామృగనిషేవితామ్ ॥ ౨౬ ॥ నానాకాననసన్తానాంనానారాక్షససేవితామ్ । తాంసమృద్ధాంసమృద్ధార్థాం లక్ష్మీవాల్లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౨౭ ॥ రావణస్య పురీంరామో దదర్శసహవానరైః । తాంమహాగృహసమ్బాధాం దృష్ట్వాలక్ష్మణపూర్వజః ॥ ౨౮ ॥ నగరీమమరప్రఖ్యో విస్మయంప్రాపవీర్యవాన్ ॥ ఓమ్ ॥ తాంరత్నపూర్ణాంబహుసంవిధానాం ప్రాసాదమాలాభిరలంకృతాంచ । పురీంమహాయంత్రకవాటముఖ్యాం దదర్శరామో మహతాబలేన ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౯౪ ॥ ౩౬౭౦ ॥ ***౦**

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోరామస్సువేలాగ్రం యోజనద్వయమండలమ్ । ఆరురోహ ససుగ్రీవో హరియూథపసంవృతః ॥ ౧ ॥ స్థిత్వాముహూర్తంతత్రైవ దిశోదశవిలోకయన్ । త్రికూటశిఖరేరమ్యాం నిర్మితాంవిశ్వకర్మణా ॥ ౨ ॥ దదర్శలంకాంసున్యస్తాం రమ్యకాననశోభితామ్ । తస్యాంగోపురశృంగస్థం రాక్షసేంద్రందురాసదమ్ ॥ ౩ ॥ శ్వేతచామరపర్యంతంవిజయచ్ఛత్రశోభితం । రక్తచందనసంలిప్తంరత్నాభరణభూషితం ॥ నీలజీమూతసంకాశం హేమసంఛాదితామ్బరమ్ । ఐరావతవిషాణాగ్రైరుత్కృష్టకిణవక్షసం ॥ ౫ ॥ శశలోహితరాగేణ సంవీతంరక్తవాససా । సంధ్యాతపేనసంవీతం మేఘరాశిమివాంబరే ॥ ౬ ॥ పశ్యతాంవానరేంద్రాణాం రాఘవస్యాపిపశ్యతః । దర్శనాద్రాక్షసేంద్రస్య సుగ్రీవస్సహసోత్థితః ॥ ౭ ॥ క్రోధవేగేనసంయుక్తస్సత్త్వేనచ బలేనచ । అచలాగ్రాదథోత్థాయ పుప్లువేగోపురస్థలే ॥ ౮ ॥ స్థిత్వాముహూర్తంసమ్ప్రేక్ష్యనిర్భయేనాంతరాత్మనా । తృణీకృత్యచతద్రక్షస్సోఽబ్రవీత్పరుషంవచః ॥ ౯ ॥ లోకనాథస్యరామస్య సఖాదాసోఽస్మిరాక్షస । నమయామోక్ష్యసేద్యత్వం పార్థివేంద్రస్యతేజసా ॥ ౧౦ ॥ ఇత్యుక్త్వాసహసోత్ప్లుత్య పుప్లువేతస్యచోపరి । ఆకృష్యమకుటంచిత్రం పాతయిత్వాపతద్భువి ॥ ౧౧ ॥ సమీక్ష్యతూర్ణమాయాంతమాబభాషేనిశాచరః । సుగ్రీవస్త్వంపరోక్షంమేహీనగ్రీవోభవిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ ఇత్యుక్త్వోత్థాయతంక్షిప్రం బాహుభ్యామాక్షిపత్తలే । కందువత్తం సముత్థాయ బాహుభ్యామాక్షిపద్ధరిః ॥ ౧౩ ॥ ఓమ్ ॥ పరస్పరంస్వేదవిదగ్ధగాత్రౌ పరస్పరంశోణితదిగ్ధదేహౌ । పరస్పరం శ్లిష్టనిరుద్ధచేష్టౌ పరస్పరంశాల్మలికింశుకౌయథా ॥ ౧౪ ॥ ముష్టిప్రహారైశ్చతలప్రహారైరరత్నిఘాతైశ్చ కరాగ్రఘాతైః । తౌచక్రతుర్యుద్ధమసహ్యరూపం మహాబలౌవానరరాక్షసేంద్రౌ ॥ ౧౫ ॥ కృత్వానియుద్ధంభృశముగ్రవేగౌ కాలంచిరంగోపురవేదిమధ్యే । ఉత్క్షిప్యచాక్షిప్యవినమ్యదేహౌ పాదక్రమాద్గోపురవేదిలగ్నౌ ॥ ౧౬ ॥ అన్యోన్యమాపీడ్యవిలగ్నదేహౌ తౌపేతతుస్సాలనిఖాతమధ్యే । ఉత్పేతతుర్భూతలమస్పృశంతౌ స్థిత్వాముహూర్తంత్వభినిశ్వసంతౌ

తౌ ॥ ౧౭ ॥ ఆలింగ్య చావల్గ్య చ బాహుయోక్త్రైస్సంయోజయామాసతు రాహవేతౌ । సంరంభశిక్షాబలసంప్రయుక్తౌ సంచేరతుస్సంప్రియయుద్ధమార్గైః ॥ శార్దూలసింహావివజాతదర్పౌ గజేంద్రపోతావివసంప్రయుక్తౌ । సంహృత్యచాపీడ్య చ తావురోభ్యాం నిపేతతుర్ద్వౌ యుగపద్ధరణ్యామ్ ॥ ౧౯ ॥ ఉద్యమ్య చాన్యోన్యమధిక్షిపంతౌ సంచక్రమాతే బహుయుద్ధమార్గైః । వ్యాయామశిక్షాబలసంప్రయుక్తౌ క్లమన్నతౌ జగ్మతురాశువీరౌ ॥ ౨౦ ॥ బాహూత్తమైర్వారణవారణాభైః నివారయంతౌ వరవారణాభౌ । చిరేణకాలేన భృశం ప్రయుక్తౌ సంచేరతుర్మండలమార్గమాశు ॥ ౨౧ ॥ తౌ పరస్పరమాసాద్య యత్తావన్యోన్యసూదనే । మార్జారావివ భక్ష్యార్థే వితస్థాతే ముహుర్ముహుః ॥ ౨౨ ॥ మండలాని విచిత్రాణి స్థానాని వివిధాని చ । గోమూత్రికాణి చిత్రాణి గతప్రత్యాగతాని చ ॥ ౨౩ ॥ తిరశ్చీనగతాన్యేవ తథా వక్రగతాని చ । పరిమోక్షం ప్రహారాణాం వర్జనం పరిధావనమ్ ॥ ౨౪ ॥ అభిద్రవణమాప్లావమాస్థానం చ సవిగ్రహమ్ । పరావృత్తమపావృత్తమవద్రుతమవప్లుతమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఉపన్యస్తమపన్యస్తం యుద్ధమార్గవిశారదౌ । తౌ సంచేరతురన్యోన్యం వానరేంద్రశ్చ రావణః ॥ ౨౬ ॥ తం తు యత్తం సముత్థాయ బాహుభ్యామతిపద్ధరిః । ఏతస్మిన్నంతరే రక్షో మాయాబలమథాత్మనః ॥ ౨౭ ॥ ఆరబ్ధుముపచక్రమే జ్ఞాత్వా తం వానరాధిపః । ఉత్పపాత తదాకాశం జితకాశీ జితక్లమః ॥ ౨౮ ॥ రావణస్స్థిత ఏవాత్ర హరిరాజేన వంచితః ॥ ఓమ్ ॥ అథ హరివరనాథః ప్రాప్య సంగ్రామకీర్తిం నిశిచరపతిమాజౌ యోజయిత్వా శ్రమేణ । గగనమతివిశాలం లంఘయిత్వార్కసూనుర్హరివరగణమధ్యే రామపార్శ్వం జగామ ॥ ౨౯ ॥ ఇతి స సవితృసూనుస్తత్ర తత్కర్మ కృత్వా పవనగతిరనీకం ప్రావిశత్సంప్రహృష్టః । రఘువరనృపసూనోర్వర్ధయన్యుద్ధహర్షం తరుమృగగణముఖ్యైః పూజ్యమానో హరీంద్రః ॥ ౩౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౮౭ ॥ ౧౭౪౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ తస్మిన్నిమిత్తాని దృష్ట్వా లక్ష్మణపూర్వజః । సుగ్రీవం సంపరిష్వజ్య తదా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అసమ్మంత్ర్య మయా సార్ధం తదిదం సాహసం కృతమ్ । ఏవం సాహసకర్మాణి న కుర్వంతి జనేశ్వరాః ॥ ౨ ॥ సంశయే స్థాప్య మాం చేదం బలం చ సవిభీషణమ్ । కష్టం కృతమిదం వీర సాహసం సాహసప్రియ ॥ ౩ ॥ ఇదానీం మా కృథా వీర ఏవంవిధమచింతితమ్ । త్వయి కించిత్సమాపన్నే కిం కార్యం సీతయా మమ ॥ ౪ ॥ భరతేన మహాబాహో లక్ష్మణేన యవీయసా । శత్రుఘ్నేన చ శత్రుఘ్న స్వశరీరేణ వా పునః ॥ ౫ ॥ త్వయి చానాగతే పూర్వమితి మే నిశ్చితా మతిః । జానతశ్చాపి తే వీర్యం మహేంద్రవరుణోపమ ॥ ౬ ॥ హత్వాహం రావణం యుద్ధే సపుత్రబలవాహనమ్ । అభిషిచ్య చ లంకాయాం విభీషణమథాపి చ ॥ ౭ ॥ భరతే రాజ్యమావేశ్య త్యక్ష్యే దేహం మహాబల । తమేవం వాదినం రామం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత ॥ ౮ ॥ తవ భార్యాపహర్తారం దృష్ట్వా రాఘవ రావణమ్ । మర్షయామి కథం వీర జానన్పౌరుషమాత్మనః ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవం వాదినం వీరమభినంద్య స రాఘవః । లక్ష్మణం లక్ష్మిసంపన్నమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవంతి చ । బలౌఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్య తిష్ఠేమ లక్ష్మణ ॥ ౧౧ ॥ లోకక్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితమ్ । నిబర్హణం ప్రవీరాణామృక్షవానరరక్షసామ్ ॥ ౧౨ ॥ వాతాశ్చ పరుషా వాంతి కంపతే చ వసుంధరా । పర్వతాగ్రాణి వేపంతే పతంతి ధరణీరుహాః ॥ ౧౩ ॥ మేఘాః క్రవ్యాదసంకాశాః పరుషాః పరుషస్వనాః । క్రూరాః క్రూరం ప్రవర్షంతి మిశ్రం శోణితబిందుభిః ॥ ౧౪ ॥ రక్తచందనసంకాశా సంధ్యా పరమదారుణా । జ్వలచ్చ నిపతత్యేతదాదిత్యాదగ్నిమండలమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆదిత్యమభివాశ్యంతి జనయంతో మహద్భయమ్ । దీనా దీనస్వరా ఘోరా అప్రశస్తా మృగద్విజాః ॥ ౧౬ ॥ రజన్యామప్రకాశశ్చ సంతాపయతి చంద్రమాః । కృష్ణరక్తాంశుపర్యంతో యథా లోకస్య సంక్షయే ॥ ౧౭ ॥ హ్రస్వో రూక్షోఽప్రశస్తశ్చ ప

రివేషస్సులోహితః । ఆదిత్యమండలేనీలం లక్ష్మలక్ష్మణదృశ్యతే ॥ ౧౮ ॥ దృశ్యంతేనయథావచ్చ నక్షత్రాణ్యభివర్తతే । యుగాంతమివలోకస్య పశ్యలక్ష్మణశంసతి ॥ ౧౯ ॥ కాకాశ్శ్యేనాస్తథాగృధ్రా నీచైఃపరిపతంతిచ । శివాశ్చాప్యశివావాచః ప్రవదంతిమహాస్వనాః ॥ ౨౦ ॥ క్షిప్రముద్యద్యదురాధర్షాం లంకాంరావణపాలితాం । అభియామజవేనైవ సర్వతోహరిభిర్వృతాః ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యేవంసంవదన్వీరో లక్ష్మణంలక్ష్మణాగ్రజః । తస్మాదవాతరచ్ఛీఘ్రం పర్వతాగ్రాన్మహాబలః ॥ ౨౨ ॥ అవతీర్యచధర్మాత్మా తస్మాచ్ఛైలాత్సరాఘవః । పరైఃపరమదుర్ధర్షం దదర్శబలమాత్మనః ॥ ౨౩ ॥ సన్నహ్యతుససుగ్రీవః కపిరాజబలంమహత్ । కాలజ్ఞోరాఘవఃకాలే సంయుగాయాభ్యచోదయత్ ॥ ౨౪ ॥ తతఃకాలేమహాబాహు ర్బలేనమహతావృతః । ప్రస్థితఃపురతోధన్వీ లంకామభిముఖఃపురీం ॥ ౨౫ ॥ తంవిభీషణసుగ్రీవౌ హనూమాన్జాంబవాన్నళః । ఋక్షరాజస్తథానీలో లక్ష్మణశ్చాన్వయుస్తదా ॥ ౨౬ ॥ తతఃపశ్చాత్సుమహతీ పృతనర్క్షవనౌకసాం । ప్రచ్ఛాద్యమహతీంభూమి మనుయాతిస్మరాఘవం ॥ ౨౭ ॥ శైలశృంగాణిశతశః ప్రవృద్ధాంశ్చమహీరుహాన్ । జగృహుఃకుంజరప్రఖ్యా వానరాఃపరవారణాః ॥ ౨౮ ॥ తౌత్వదీర్ఘేణకాలేన భ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ । రావణస్యపురీంలంకా మాసేదతురరిందమౌ ॥ ౨౯ ॥ పతాకామాలినీంరమ్యా ముద్యానవరశోభితాం । చిత్రవప్రాంసుదుష్ప్రాపా ముచ్చైఃప్రాకారతోరణామ్ ॥ ౩౦ ॥ తాంసురైరపిదుర్ధర్షాం రామవాక్యప్రచోదితాః । యథానివేశంసంపీడ్య న్యవిశంతవనౌకసః ॥ ౩౧ ॥ లంకాయాస్తూత్తరద్వారం శైలశృంగమివోన్నతం । రామస్సహానుజోధన్వీ జుగోపచరురోధచ ॥ ౩౨ ॥ లంకాముపనివిష్టశ్చ రామోదశరథాత్మజః । లక్ష్మణానుచరోవీరః పురీంరావణపాలితాం ॥ ౩౩ ॥ ఉత్తరద్వారమాసాద్య యత్రతిష్ఠతిరావణః । నాన్యోరామాద్ధితద్ద్వారం సమర్థఃపరిరక్షితుం ॥ ౩౪ ॥ రావణాధిష్ఠితంభీమం వరుణేనేవసాగరం । సాయుధైరాక్షసైర్భీమై రభిగుప్తంసమంతతః ॥ ౩౫ ॥ లఘూనాంత్రాసజననం పాతాళమివదానవైః । విన్యస్తానిచయోధానాంబహూనివివిధానిచ ॥ ౩౬ ॥ దదర్శాయుధజాలానితత్రైవకవచానిచ । పూర్వంతుద్వారమాసాద్య నీలోహరిచమూపతిః ॥ ౩౭ ॥ అతిష్ఠత్సహమైందేన ద్వివిదేనచవీర్యవాన్ । అంగదోదక్షిణద్వారం జగ్రాహసుమహాబలః ॥ ౩౮ ॥ ఋషభేణగవాక్షేణ గజేనగవయేనచ । హనూమాన్పశ్చిమద్వారం రరక్షబలవాన్కపిః ॥ ౩౯ ॥ ప్రమాథిప్రఘసాభ్యాంచ వీరైరన్యైశ్చసంగతః । మధ్యమేచస్వయంగుల్మే సుగ్రీవస్సమతిష్ఠత ॥ ౪౦ ॥ సహసర్వైర్హరిశ్రేష్ఠై స్సుపర్ణశ్వసనోపమైః । వానరాణాంతుషట్త్రింశత్కోట్యఃప్రఖ్యాతయూథపాః ॥ ౪౧ ॥ నిపీడ్యోపనివిష్టాశ్చ సుగ్రీవోయత్రవానరః । శాసనేనతురామస్య లక్ష్మణస్సవిభీషణః ॥ ౪౨ ॥ ద్వారేద్వారేహరీణాంతు కోటింకోటింన్యవేశయత్ । పశ్చిమేనతురామస్య సుగ్రీవస్సహజాంబవాన్ ॥ ౪౩ ॥ అదూరాన్మధ్యమేగుల్మే తస్థౌబహుబలానుగః । తేతువానరశార్దూలా శ్శార్దూలాఇవదంష్ట్రిణః ॥ ౪౪ ॥ గృహీత్వాద్రుమశైలాగ్రాన్హృష్టా యుద్ధాయతస్థిరే । సర్వేవికృతలాంగూలా స్సర్వేదంష్ట్రానఖాయుధాః ॥ ౪౫ ॥ సర్వేవికృతచిత్రాంగా స్సర్వేచవికృతాననాః । దశనాగబలాఃకేచి త్కేచిద్దశగుణోత్తరాః ॥ ౪౬ ॥ కేచిన్నాగసహస్రస్యబభూవుస్తుల్యవిక్రమాః । సంతిచౌఘబలాఃకేచి త్కేచిచ్ఛతగుణోత్తరాః ॥ ౪౭ ॥ అప్రమేయబలాశ్చాన్యే తత్రాసన్హరియూథపాః । అద్భుతశ్చవిచిత్రశ్చ తేషామాసీత్సమాగమః ॥ ౪౮ ॥ తత్రవానరసైన్యానాం శలభానామివోద్యమః । పరిపూర్ణమివాకాశం సంఛన్నేవచమేదినీ ॥ ౪౯ ॥ లంకాముపనివిష్టైశ్చ సంపతద్భిశ్చవానరైః । శతంశతసహస్రాణాం పృథగృక్షవనౌకసాం ॥ ౫౦ ॥ లంకాద్వారాణ్యుపాజగ్ము రన్యేయోద్ధుంసమంతతః । (అన్యేత్వన్యేషు దేశేషు సమంతాత్సుమహాబలాః) ॥ ౫౧ ॥ ఆవృతస్సగిరిస్సర్వైస్తైస్సమంతాత్ప్లవంగమైః । అయుతానాంసహస్రంచ పురీం

తామభ్యవర్తత ॥ ౫౨ ॥ వానరైర్బలవద్భిశ్చ బభూవ ద్రుమపాణిభిః । సంవృతా సర్వతో లంకా దుష్ప్రవేశాపి వాయునా ॥ ౫౩ ॥ రాక్షసా విస్మయం జగ్ముస్సహసాభినిపీడితాః । వానరైర్మేఘసంకాశైః శక్రతుల్యపరాక్రమైః ॥ మహాంశ్చబ్దోభవత్తత్ర బలౌఘస్యాభివర్తతః । సాగరస్యేవ భిన్నస్య యథాస్యాత్సలిలస్వనః ॥ ౫౫ ॥ తేన శబ్దేన మహతా సప్రాకారా సతోరణా । లంకా ప్రచలితా సర్వా సశైలవనకాననా ॥ ౫౬ ॥ రామలక్ష్మణగుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ । బభూవ దుర్ధర్షతరా సర్వైరపి సురాసురైః ॥ ౫౭ ॥ రాఘవస్సన్నివేశ్యైవ సైన్యం స్వం రక్షసాం వధే । సంమంత్ర్య మంత్రిభిస్సార్ధం నిశ్చిత్య చ పునః పునః ॥ ౫౮ ॥ ఆనంతర్యమభిప్రేప్సుః క్రమయోగార్థతత్త్వవిత్ । విభీషణస్యానుమతే రాజధర్మమనుస్మరన్ ॥ ౫౯ ॥ అంగదం వాలితనయం సమాహూయేదమబ్రవీత్ । గత్వా సౌమ్య దశగ్రీవం బ్రూహి మద్వచనాత్కపే ॥ ౬౦ ॥ లంఘయిత్వా పురీం లంకాం భయం త్యక్త్వా గతవ్యథః । భ్రష్టశ్రీక గతైశ్వర్య ముమూర్షో నష్టచేతన ॥ ౬౧ ॥ ఋషీణాం దేవతానాం చ గంధర్వాప్సరసాం తథా । నాగానామథ యక్షాణాం రాజ్ఞాం చ రజనీచర ॥ ౬౨ ॥ యచ్చ పాపం కృతం మోహాదవలిప్తేన రాక్షస । నూనమద్య గతో దర్పస్స్వయంభువరదానజః ॥ ౬౩ ॥ యస్య దండధరస్తేహం దారాహరణకర్శితః । దండం ధారయమాణస్తు లంకాద్వారే వ్యవస్థితః ॥ ౬౪ ॥ పదవీం దేవతానాం చ మహర్షీణాం చ రాక్షస । రాజర్షీణాం చ సర్వేషాం గమిష్యసి మయా హతః ॥ ౬౫ ॥ బలేన యేన వై సీతాం మాయయా రాక్షసాధమ । మామతిక్రామయిత్వా త్వం హృతవాంస్తద్విదర్శయ ॥ ౬౬ ॥ అరాక్షసమిమం లోకం కర్తాస్మి నిశితైశ్శరైః । న చేచ్ఛరణమభ్యేషి మాముపాదాయ మైథిలీమ్ ॥ ౬౭ ॥ ౧౬౦౦౧ ॥ శ్రీరామాయ నమః ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ ధర్మాత్మా రక్షసాం శ్రేష్ఠస్సంప్రాప్తోయం విభీషణః । లంకైశ్వర్యం ధ్రువం శ్రీమానయం ప్రాప్నోత్యకంటకమ్ ॥ ౬౮ ॥ నహి రాజ్యమధర్మేణ భోక్తుం క్షణమపి త్వయా । శక్యం మూర్ఖసహాయేన పాపేనావిదితాత్మనా ॥ ౬౯ ॥ యుధ్యస్వ వా ధృతిం కృత్వా శౌర్యమాలంబ్య రాక్షస । మచ్ఛరైస్త్వం రణే శాంతస్తతః పూతో భవిష్యసి ॥ ౭౦ ॥ యద్యావిశసి లోకాంస్త్రీన్పక్షిభూతో మనోజవః । మమ చక్షుష్పథం ప్రాప్య న జీవన్ప్రతియాస్యసి ॥ ౭౧ ॥ బ్రవీమి త్వాం హితం వాక్యం క్రియతామౌర్ధ్వదైహికమ్ । సుదృష్టా క్రియతాం లంకా జీవితం తే మయి స్థితమ్ ॥ ౭౨ ॥ ఇత్యుక్తస్స తు తారేయో రామేణాక్లిష్టకర్మణా । జగామాకాశమావిశ్య మూర్తిమానివ హవ్యవాట్ ॥ ౭౩ ॥ సోతిపత్య ముహూర్తేన శ్రీమాన్రావణమందిరమ్ । దదర్శాసీనమవ్యగ్రం రావణం సచివైస్సహ ॥ ౭౪ ॥ తతస్తస్యావిదూరేణ నిపత్య హరిపుంగవః । దీప్తాగ్నిసదృశస్తస్థావంగదః కనకాంగదః ॥ ౭౫ ॥ తద్రామవచనం సర్వమన్యూనాధికముత్తమమ్ । సామాత్యం శ్రావయామాస నివేద్యాత్మానమాత్మనా ॥ ౭౬ ॥ దూతోహం కోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । వాలిపుత్రోంగదో నామ యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౭౭ ॥ ఆహ త్వాం రాఘవో రామః కౌసల్యానందవర్ధనః । నిష్పత్య ప్రతియుధ్యస్వ నృశంస పురుషాధమ ॥ ౭౮ ॥ హంతాస్మి త్వాం సహామాత్యం సపుత్రజ్ఞాతిబాంధవమ్ । నిరుద్విగ్నాస్త్రయో లోకా భవిష్యంతి హతే త్వయి ॥ ౭౯ ॥ దేవదానవయక్షాణాం గంధర్వోరగరక్షసామ్ । శత్రుమద్యోద్ధరిష్యామి త్వామృషీణాం చ కంటకమ్ ॥ ౮౦ ॥ విభీషణస్య చైశ్వర్యం భవిష్యతి హతే త్వయి । న చేత్సత్కృత్య వైదేహీం ప్రణిపత్య ప్రదాస్యసి ॥ ౮౧ ॥ ఇత్యేవం పరుషం వాక్యం బ్రువాణే హరిపుంగవే । అమర్షవశమాపన్నో నిశాచరగణేశ్వరః ॥ ౮౨ ॥ తతస్స రోషతామ్రాక్షశ్శశాస సచివాంస్తదా । గృహ్యతామేష దుర్మేధా వధ్యతామితి చాసకృత్ ॥ ౮౩ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా దీప్తాగ్నిసమతేజసః । జగృహుస్తం తతో ఘోరాశ్చత్వారో రజనీచరాః ॥ ౮౪ ॥ గ్రాహయామాస తారేయస్స్వయమాత్మానమాత్మవాన్ । బలం దర్శయితుం వీరో యాతుధానగణే తదా ॥ ౮౫ ॥ స తాన్బా

హుద్వయోస్త్రానాదాయపతగానివ । ప్రాసాదం శైలసంకాశ ముత్పపాతాంగదస్తదా ॥ ౮౬ ॥ తేంతరిక్షాద్వినిర్ధూతా స్తస్యవేగేనరాక్షసాః । భూమౌనిపతితాస్సర్వే రాక్షసేంద్రస్యపశ్యతః ॥ ౮౭ ॥ తతఃప్రాసాదశిఖరం శైలశృంగమివోన్నతం । దదర్శరాక్షసేంద్రస్య వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౮౮ ॥ తత్పఫాలపదాక్రాంతం దశగ్రీవస్యపశ్యతః । పురాహిమవతశ్శృంగం వజ్రిణేవవిదారితం ॥ ౮౯ ॥ భజ్త్వాప్రాసాదశిఖరం నామవిశ్రావ్యచాత్మనః । వినద్యసుమహానాద ముత్పపాతవిహాయసం ॥ ౯౦ ॥ వ్యథయన్రాక్షసాంత్సర్వాన్ హర్షయంశ్చాపివానరాన్ । సవానరాణాంమధ్యేతు రామపార్శ్వముపాగతః ॥ ౯౧ ॥ రావణస్తుపరంచక్రే క్రోధంప్రాసాదధర్షణాత్ । వినాశంచాత్మనఃపశ్య న్నిశ్వాసపరమోభవత్ ॥ ౯౨ ॥ రామస్తుబహుభిర్హృష్టై ర్నినదద్భిఃప్లవంగమైః, వృతోరిపువధాకాంక్షీ యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత ॥ ౯౩ ॥ సుషేణస్తుమహావీర్యో గిరికూటోపమోహరిః । బహుభిస్సంవృతస్తత్ర వానరైః కామరూపిభిః ॥ ౯౪ ॥ చతుర్ద్వారాణిసర్వాణి సుగ్రీవవచనాత్కపిః । పర్యాక్రమతదుర్ధర్షో నక్షత్రాణీవచంద్రమాః ॥ ౯౫ ॥ తేషామక్షౌహిణిశతం సమవేక్ష్యవనౌకసామ్ । లంకాముపనివిష్టానాం సాగరంచాతివర్తతామ్ ॥ ౯౬ ॥ రాక్షసావిస్మయంజగ్ముస్త్రాసంజగ్ముస్తథాపరే । అపరేసమరోద్ధర్షాద్ధర్షమేవాభిపేదిరే ॥ ౯౭ ॥ కృత్స్నంహికపిభిర్వ్యాప్తం ప్రాకారపరిఘాంతరం । దదృశూరాక్షసాదీనాః ప్రాకారంవానరీకృతం ॥ ౯౮ ॥ హాహాకారం ప్రకుర్వంతో రాక్షసాభయమోహితాః ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్మహాభీషణకే ప్రవృత్తేకోలాహలే రాక్షసరాజధాన్యామ్ । ప్రగృహ్యరక్షాంసిమహాయుధాని యుగాంతవాతాఇవసంవిచేరుః ॥ ౯౯ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౬౩౭ ॥ ౧౨౭౪౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ఓమ్॥ తతస్తేరాక్షసాస్తత్ర గత్వారావణమందిరమ్ । న్యవేదయన్పురీంరుద్ధాం రామేణసహవానరైః ॥౧॥ రుద్ధాంతునగరీంశ్రుత్వా జాతక్రోధోనిశాచరః । విధానంద్విగుణంకృత్వా ప్రాసాదంసోధ్యరోహత ॥ ౨ ॥ సదదర్శావృతాంలంకాం సశైలవనకాననామ్ । అసంఖ్యేయైర్హరిగణైస్సర్వతోయుద్ధకాంక్షిభిః॥ సదృష్ట్వావానరైస్సర్వాం వసుధాంకబలీకృతామ్ ॥ కథంతుపయితవ్యాస్స్యురితిచిన్తాపరోభవత్ ॥ ౪ ॥ సచింతయిత్వాసుచిరం ధైర్యమాలంబ్యరావణః । రాఘవంహరియూథాంశ్చ దదర్శాయతలోచనః ॥ ౫ ॥ రాఘవస్సహసైన్యేనముదితోనామపుప్లువే । లంకాందదర్శగుప్తాంవైసర్వతోరాక్షసైర్వృతామ్ ॥ ౬ ॥ దృష్ట్వా దాశరథిర్లంకాం చిత్రధ్వజపతాకినీమ్ । జగామసహసాసీతాం ధ్యాయమానేనచేతసా ॥ ౭ ॥ అత్రసామృగశాబాక్షీ మత్కృతే జనకాత్మజా । పీడ్యతేశోకసంతప్తా కృశాస్థండిలశాయినీ ॥ ౮ ॥ పీడ్యమానాంసధర్మాత్మా వైదేహీమనుచింతయన్ । క్షిప్రమాజ్ఞాపయామాస వానరాన్విషతాంవధే ॥ ౯ ॥ ఏవముక్తేతువచనే రామేణాక్లిష్టకర్మణా । సంఘర్షమాణాఃప్లవగాస్సింహనాదైరనాదయన్ ॥ ౧౦ ॥ శిఖరైర్వికిరామైనాం లంకాంముష్టిభిరేవవా । ఇతిస్మదధిరేసర్వే మనాంసిహరియూథపాః ॥ ౧౧ ॥ ఉద్యమ్యగిరిశృంగాణి శిఖరాణిమహాంతిచ । తరూంశ్చోత్పాట్యవివిధాంస్తిష్ఠంతిహరియూథపాః ॥ ౧౨ ॥ ప్రేక్షంతోరాక్షసేంద్రస్య తాన్యనీకానిభాగశః । రాఘవప్రియకామార్థం లంకామారురుహుస్తదా ॥౧౩ ॥ తేతామ్రవక్త్రా హేమాభా రామార్థేత్యక్తజీవికాః । లంకామేవాభ్యవర్తంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ ౧౪ ॥ తేద్రుమైఃపర్వతాగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చప్లవంగమాః । ప్రాకారాగ్రాణ్యసంఖ్యాని మమంథుస్తోరణానిచ ॥ ౧౫ ॥ పరిఘాఃపూరయంతిస్మ ప్రసన్నసలిలాయుతాః । పాంసుభిఃపర్వతాగ్రైశ్చతృణైఃకాష్ఠైశ్చవానరాః ॥ ౧౬ ॥ తతస్సహస్రయూథాశ్చ కోటియూథాశ్చవానరాః । కోటీశతయుతాశ్చాన్యే లంకామారురుహుస్తదా ॥ ౧౭ ॥ కాంచనానిప్రమృద్నంతస్తోరణానిప్లవంగమాః । కైలాసశిఖరాభాణిగోపురాణిప్రమథ్యచ॥

ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః । లంకాం తామభిధావంతి మహావారణసన్నిభాః ॥ ౧౯ ॥ జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యేవం ఘోషయంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః । అభ్యధావంత లంకాయాః ప్రాకారం కామరూపిణః ॥ ౨౧ ॥ వీరబాహుస్సుబాహుశ్చ నలశ్చ వనగోచరః । నిపీడ్యోపనివిష్టాస్తే ప్రాకారం హరియూథపాః ॥ ౨౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే చక్రుస్స్కంధావారనివేశనం । పూర్వద్వారం తు కుముదః కోటిభిర్దశభిర్వృతః ॥ ౨౩ ॥ ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ హరిభిర్జితకాశిభిః । సాహాయ్యార్థే తు తస్యైవ నివిష్టః ప్రఘసో హరిః ॥ ౨౪ ॥ పనసశ్చ మహాబాహుర్వానరైర్బహుభిర్వృతః । దక్షిణద్వారమాగత్య వీరశ్శతవలిః కపిః ॥ ౨౫ ॥ ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ వింశత్యా కోటిభిర్వృతః । సుషేణః పశ్చిమద్వారం గతస్తారాపితా హరిః ॥ ౨౬ ॥ ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ షష్టికోటిభిరావృతః । ఉత్తరద్వారమాసాద్య రామస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౨౭ ॥ ఆవృత్య బలవాంస్తస్థౌ సుగ్రీవశ్చ హరీశ్వరః । గోలాంగూలో మహాకాయో గవాక్షో భీమదర్శనః ॥ వృతః కోట్యా మహావీర్యస్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః । ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రశ్శత్రునిషూదనః ॥ ౨౯ ॥ వృతః కోట్యా మహావీర్యస్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః । సన్నద్ధస్తు మహావీర్యో గదాపాణిర్విభీషణః ॥ ౩౦ ॥ వృతో యత్తైస్తు సచివైస్తస్థౌ తత్ర మహాబలః । గజో గవాక్షో గవయశ్శరభో గంధమాదనః ॥ ౩౧ ॥ సమంతాత్పరిధావంతో రరక్షుర్హరివాహినీం । తతః కోపపరీతాత్మా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩౨ ॥ నిర్యాణం సర్వసైన్యానాం ద్రుతమాజ్ఞాపయత్తదా । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తతో వాక్యం రావణస్య ముఖోద్గతం ॥ ౩౩ ॥ సహసా భీమనిర్ఘోషముద్ఘుష్టం రజనీచరైః । తతః ప్రచోదితా భేర్యశ్చంద్రపాండురపుష్కరాః ॥ ౩౪ ॥ హేమకోణాహతా భీమా రాక్షసానాం సమంతతః । వినేదుశ్చ మహాఘోషాశ్శంఖాశ్శతసహస్రశః ॥ ౩౫ ॥ రాక్షసానాం సుఘోరాణాం ముఖమారుతపూరితాః । తే బభుశ్శుభనీలాంగాస్సశంఖా రజనీచరాః ॥ ౩౬ ॥ విద్యున్మండలసన్నద్ధాస్సబలాకా ఇవాంబుదాః । నిష్పతంతి తతస్సైన్యా హృష్టా రావణచోదితాః ॥ ౩౭ ॥ సమయే పూర్యమాణస్య వేగా ఇవ మహోదధేః । తతో వానరసైన్యేన ముక్తో నాదస్సమంతతః ॥ ౩౮ ॥ మలయః పూరితో యేన ససానుప్రస్థకందరః । శంఖదుందుభిసంఘుష్టస్సింహనాదస్తరస్వినామ్ ॥ ౩౯ ॥ పృథివీం చాంతరిక్షం చ సాగరం చాన్వనాదయత్ । గజానాం బృంహితైస్సార్ధం హయానాం హేషితైరపి ॥ ౪౦ ॥ రథానాం నేమిఘోషైశ్చ రక్షసాం వదనస్వనైః । ఏతస్మిన్నంతరే ఘోరస్సంగ్రామస్సమపద్యత ॥ రక్షసాం వానరాణాం చ యథా దేవాసురే పురా । తే గదాభిః ప్రదీప్తాభిశ్శక్తిశూలపరశ్వధైః ॥ ౪౨ ॥ నిజఘ్నుర్వానరాన్ ఘోరాః కథయంతస్స్వవిక్రమాన్ । వానరాశ్చ మహావీర్యా రాక్షసాన్జఘ్నురాహవే ॥ ౪౩ ॥ జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవ ఇతి శబ్దో మహానభూత్ ॥ ౪౪ ॥ రామం జయ జయేత్యుక్త్వా స్వస్వనామకథనం తతః । తథా వృక్షైర్మహాకాయాః పర్వతాగ్రైశ్చ వానరాః ॥ ౪౫ ॥ నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి నఖైర్దంతైశ్చ వేగితాః । రాక్షసాస్త్వపరే భీమాః ప్రాకారస్థా మహీంగతాన్ ॥ ౪౬ ॥ భిండివాలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ శూలైశ్చైవ వ్యదారయన్ । వానరాశ్చాపి సంక్రుద్ధాః ప్రాకారస్థాన్మహీంగతాః ॥ ౪౭ ॥ రాక్షసాన్పాతయామాసుస్సమాప్లుత్య స్వబాహుభిః । స సంప్రహారస్తుములో మాంసశోణితకర్దమః ॥ ౪౮ ॥ రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౪౦ ॥ ౧౦౮౦౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ యుధ్యతాం తు తతస్తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ । రక్షసాం సంబభూవాథ బలకోపస్సుదారుణః ॥ ౧ ॥ తే హయైః కాంచనాపీడైర్ధ్వజైశ్చాగ్నిశిఖోపమైః । రథైశ్చాదిత్యసంకాశైః కవచైశ్చ మనోరమైః ॥ ౨ ॥ నిర్యయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా నాదయంతో దిశో దశ । రాక్షసా భీమకర్మాణో రావణస్య

జయైషిణః ॥ ౩ ॥ వానరాణామపి చమూర్బృహతీ జయమిచ్ఛతామ్ । అభ్యధావత తాం సేనాం రక్షసాం కామరూపిణామ్ ॥ ౪ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే తేషామన్యోన్యమభిధావతామ్ । రక్షసాం వానరాణాం చ ద్వంద్వయుద్ధమవర్తత ॥ ౫ ॥ అంగదేనేంద్రజిత్సార్ధం వాలిపుత్రేణ రాక్షసః । అయుధ్యత మహాతేజాస్త్ర్యంబకేన యథాంతకః ॥ ౬ ॥ ప్రజంఘేన చ సంపాతిర్నిత్యం దుర్మర్షణో రణే । జంబుమాలినమారబ్ధో హనూమానపి వానరః ॥ ౭ ॥ సంగతస్సుమహాక్రోధో రాక్షసో రావణానుజః । సమరే తీక్ష్ణవేగేన మిత్రఘ్నేన విభీషణః ॥ ౮ ॥ తపనేన గజస్సార్ధం రాక్షసేన మహాబలః । నికుంభేన మహాతేజా నీలోఽపి సమయుధ్యత ॥ ౯ ॥ వానరేంద్రస్తు సుగ్రీవః ప్రఘసేన సమాగతః । సంగతస్సమరే శ్రీమాన్విరూపాక్షేణ లక్ష్మణః ॥ ౧౦ ॥ అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః । సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామేణ సహ సంగతాః ॥ ౧౧ ॥ వజ్రముష్టిస్తు మైందేన ద్వివిదేనాశనిప్రభః । రాక్షసాభ్యాం సుఘోరాభ్యాం కపిముఖ్యౌ సమాగతౌ ॥ ౧౨ ॥ వీరః ప్రతపనో ఘోరో రాక్షసో రణదుర్ధరః । సమరే తీక్ష్ణవేగేన నలేన సమయుధ్యత ॥ ౧౩ ॥ ధర్మస్య పుత్రో బలవాన్సుషేణ ఇతి విశ్రుతః । స విద్యున్మాలినా సార్ధమయుధ్యత మహాకపిః ॥ ౧౪ ॥ వానరాశ్చాపరే భీమా రాక్షసైరపరైస్సహ । ద్వంద్వం సమీయుర్బహుధా యుద్ధాయ బహుభిస్సహ ॥ ౧౫ ॥ తత్రాసీత్సుమహద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం । రక్షసాం వానరాణాం చ వీరాణాం జయమిచ్ఛతామ్ ॥ ౧౬ ॥ హరిరాక్షసదేహేభ్యః ప్రభూతాః కేశశాద్వలాః । శరీరసఙ్ఘాటవహాః ప్రసుస్రుశ్శోణితాపగాః ॥ ౧౭ ॥ ఆజఘానేంద్రజిత్క్రుద్ధో వజ్రేణేవ శతక్రతుః । అంగదం గదయా వీరం శత్రుసైన్యవిదారణమ్ ॥ ౧౮ ॥ తస్య కాంచనచిత్రాంగం రథం సాశ్వం ససారథిమ్ । జఘాన సమరే శ్రీమానంగదో వేగవాన్కపిః ॥ ౧౯ ॥ సంపాతిస్తు త్రిభిర్బాణైః ప్రజంఘేన సమాహతః । నిజఘానాశ్వకర్ణేన ప్రజంఘం రణమూర్ధని ॥ ౨౦ ॥ జంబుమాలీ రథస్థస్తు రథశక్త్యా మహాబలః । బిభేద సమరే క్రుద్ధో హనూమంతం స్తనాంతరే ॥ ౨౧ ॥ తస్య తం రథమాస్థాయ హనూమాన్మారుతాత్మజః । ప్రమమాథ తలేనాశు సహ తేనైవ రక్షసా ॥ ౨౨ ॥ మిత్రఘ్నమరిదర్పఘ్నమాపతంతం విభీషణః । ఆసాద్య గదయా గుర్వ్యా జఘాన రణమూర్ధని ॥ ౨౩ ॥ తపనేనాథ సంగ్రామే గజో నామ మహాబలః । భిన్నగాత్రశ్శరైస్తీక్ష్ణైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా ॥ ౨౪ ॥ తతః క్రోధసమావిష్టో గజో వానరపుంగవః । శిలామాదాయ మహతీం తపనే ప్రాక్షిపత్తదా ॥ ౨౫ ॥ నికుంభస్తు రణే నీలం నీలాంజనచయప్రభం । నిర్బిభేద శరైస్తీక్ష్ణైః కరైర్మేఘమివాంశుమాన్ ॥ ౨౬ ॥ పునశ్శరశతేనాశు క్షిప్రహస్తో నిశాచరః । బిభేద సమరే నీలం నికుంభః ప్రజహాస చ ॥ ౨౭ ॥ తస్యైవ రథచక్రేణ నీలో విష్ణురివాహవే । శిరశ్చిచ్ఛేద సమరే నికుంభస్య చ సారథేః ॥ ౨౮ ॥ గ్రసంతమివ సైన్యాని ప్రఘసం వానరాధిపః । సుగ్రీవస్సప్తపర్ణేన నిర్బిభేద జఘాన చ ॥ ౨౯ ॥ ప్రపీడ్య శరవర్షేణ రాక్షసం భీమదర్శనం । నిజఘాన విరూపాక్షం శరేణైకేన లక్ష్మణః ॥ ౩౦ ॥ అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః । మిత్రఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామం నిర్బిభిదుశ్శరైః ॥ ౩౧ ॥ తేషాం చతుర్ణాం రామస్తు శిరాంసి సమరే శరైః । క్రుద్ధశ్చతుర్భిశ్చిచ్ఛేద ఘోరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౩౨ ॥ వజ్రముష్టిస్తు మైందేన ముష్టినాభిహతో రణే । పపాత సరథస్సాశ్వః పురాట్ట ఇవ భూతలే ॥ ౩౩ ॥ వజ్రాశనిసమస్పర్శో ద్వివిదోఽప్యశనిప్రభమ్ । జఘాన గిరిశృంగేణ మిషతాం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౪ ॥ ద్వివిదం వానరేంద్రం తు నగయోధిన మాహవే । శరైరశనిసంకాశైస్సవివ్యాధాశనిప్రభః ॥ సశరైరభివిద్ధాంగో ద్వివిదః క్రోధమూర్ఛితః । సాలేన సరథం సాశ్వం నిజఘానాశనిప్రభం ॥ ౩౬ ॥ నదన్ప్రతపనో ఘోరో నళం సోఽప్యన్వధావత । నళః ప్రతపనస్యాశు పాతయామాస చక్షుషీ ॥ ౩౭ ॥ విద్యున్మాలీ రథస్థస్తు శరైః కాంచనభూషణైః । సుషేణం ఛాదయామాస ననాద చ ముహుర్ముహుః ॥ ౩౮ ॥ తం రథస్థమథో దృష్ట్వా సుషేణో వానరోత్తమః । గిరిశృంగేణ

మహతా రథాద్దాశు న్యపాతయత్ ॥ ౩౯ ॥ లాఘవేన తు సంయుక్తో విద్యున్మాలీ నిశాచరః । అపక్రమ్య రథాత్తూర్ణం గదాపాణిః క్షితౌ స్థితః ॥ ౪౦ ॥ తతః క్రోధసమావిష్టస్సుషేణో హరిపుంగవః । శిలాం సుమహతీం గృహ్య నిశాచరమభిద్రవత్ ॥ ౪౧ ॥ తమాపతంతం గదయా విద్యున్మాలీ నిశాచరః । వక్షస్యభిజఘానాశు సుషేణం హరిసత్తమం ॥ గదాప్రహారం తం ఘోరమచింత్య ప్లవగోత్తమః । తాం శిలాం పాతయామాస తస్యోరసి మహామృధే ॥ ౪౩ ॥ శిలాప్రహారాభిహతో విద్యున్మాలీ నిశాచరః । నిష్పిష్టహృదయో భూమౌ గతాసుర్నిపపాత హ ॥ ౪౪ ॥ ఏవం తైర్వానరైశ్శూరైశ్శూరాస్తే రజనీచరాః । ద్వంద్వే విమృదితాస్తత్ర దైత్యా ఇవ దివౌకసైః ॥ ౪౫ ॥ భగ్నైః ఖడ్గైర్గదాభిశ్చ శక్తితోమరపట్టసైః । అపవిద్ధైశ్చ భిన్నైశ్చ రథైస్సాంగ్రామికైర్హయైః ॥ ౪౬ ॥ నిహతైః కుంజరైర్మత్తైస్తథా వానరరాక్షసైః । చక్రాక్షయుగదండైశ్చ భగ్నైర్ధరణిసంశ్రితైః ॥ ౪౭ ॥ బభూవాయోధనం ఘోరం గోమాయుగణసంకులం । కబంధాని సముత్పేతుర్దిక్షు వానరరక్షసాం ॥ ౪౮ ॥ విమర్దే తుములే తస్మిన్దేవాసురరణోపమే ॥ ఓమ్ ॥ విదార్యమాణా హరిపుంగవైస్తదా నిశాచరాశ్శోణితదిగ్ధగాత్రాః । పునస్సుయుద్ధం తరసా సమాస్థితా దివాకరస్యాస్తమయాభికాంక్షిణః ॥ ౪౯ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౩ ॥ ౮౮౬౦ ॥****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ యుధ్యతామేవ తేషాం తు తదా వానరరక్షసాం । రవిరస్తంగతో రాత్రిః ప్రవృత్తా ప్రాణహారిణీ ॥ ౧ ॥ అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం ఘోరాణాం జయమిచ్ఛతాం । సంప్రవృత్తం నిశాయుద్ధం తదా వానరరక్షసామ్ ॥ ౨ ॥ రాక్షసోఽసీతి హరయో హరిశ్చాసీతి రాక్షసాః । అన్యోన్యం సమరే జఘ్నుస్తస్మింస్తమసి దారుణే ॥ ౩ ॥ జహి దారయ చైహీతి కథం విద్రవసీతి చ । ఏవం సుతుములశ్శబ్దస్తస్మింస్తమసి శుశ్రువే ॥ ౪ ॥ కాళాః కాంచనసన్నాహాస్తస్మింస్తమసి రాక్షసాః । సంప్రాదృశ్యంత శైలేంద్రా దీప్తౌషధివనా ఇవ ॥ ౫ ॥ తస్మింస్తమసి దుష్పారే రాక్షసాః క్రోధమూర్ఛితాః । పరిపేతుర్మహావేగా భక్షయంతః ప్లవంగమాన్ ॥ ౬ ॥ తే హయాన్కాంచనాపీడాన్ ధ్వజాంశ్చాగ్నిశిఖోపమాన్ । ఆప్లుత్య దశనైస్తీక్ష్ణైర్భీమకోపా వ్యదారయన్ ॥ ౭ ॥ వానరా బలినో యుద్ధే త్రాసయన్రాక్షసీం చమూమ్ । కుంజరాన్కుంజరారోహాన్పతాకాధ్వజినో రథాన్ ॥ ౮ ॥ చకర్షుశ్చ దదంశుశ్చ దశనైః క్రోధమూర్ఛితాః । లక్ష్మణశ్చాపి రామశ్చ శరైరాశీవిషోపమైః ॥ ౯ ॥ దృశ్యాదృశ్యాని రక్షాంసి ప్రవరాణి నిజఘ్నతుః । తురంగఖురవిధ్వస్తం రథనేమిసముద్ధతం ॥ ౧౦ ॥ రురోధ కర్ణనేత్రాణి యుధ్యతాం ధరణీరజః । వర్తమానే తదా ఘోరే సంగ్రామే రోమహర్షణే ॥ ౧౧ ॥ రుధిరోదా మహాఘోరా నద్యస్తత్ర ప్రసుస్రువుః । తతో భేరీమృదంగానాం పణవానాం చ నిస్వనః ॥ ౧౨ ॥ శంఖవేణుస్వనోన్మిశ్రస్సంబభూవాద్భుతోపమః । హతానాం స్తనమానానాం రాక్షసానాం చ నిస్వనః ॥ ౧౩ ॥ శస్తానాం వానరాణాం చ సంబభూవాతిదారుణః । హతైర్వానరవీరైశ్చ శక్తిశూలపరశ్వధైః ॥ ౧౪ ॥ నిహతైః పర్వతాగ్రైశ్చ రాక్షసైః కామరూపిభిః । శస్త్రపుష్పోపహారా చ తత్రాసీద్యుద్ధమేదినీ ॥ ౧౫ ॥ దుర్జ్ఞేయా దుర్నివేశా చ శోణితస్రావకర్దమా । సా బభూవ నిశా ఘోరా హరిరాక్షసహారిణీ ॥ ౧౬ ॥ కాళరాత్రీవ భూతానాం సర్వేషాం దురతిక్రమా । తతస్తే రాక్షసాస్తత్ర తస్మింస్తమసి దారుణే ॥ ౧౭ ॥ రామమేవాభ్యవర్తంత సంసృష్టాశ్శరవృష్టిభిః । తేషామాపతతాం శబ్దః క్రుద్ధానామపి గర్జతాం ॥ ౧౮ ॥ ఉద్వర్త ఇవ సప్తానాం సముద్రాణాం ప్రశుశ్రువే । తేషాం రామశ్శరైష్షడ్భిష్షడ్జఘాన నిశాచరాన్ ॥ ౧౯ ॥ నిమేషాంతరమాత్రేణ శితైరగ్నిశిఖోపమైః । యజ్ఞశత్రుశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ ౨౦ ॥ వజ్రదంష్ట్రో మహాకాయస్తౌ చోభౌ శుకసారణౌ । తే తు రామేణ బాణౌఘైస్సర్వే మర్మసు తాడితాః ॥ యుద్ధాదపసృతాస్తత్ర సావశేషాయుషోఽభవన్ । తతః కాంచనచిత్రాంగైశ్శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౨౨ ॥ దిశశ్చకార

విమలాః ప్రదిశశ్చ మహాబలః। (రామనామాంకితైర్బాణైర్వ్యాప్తం తద్రణమండలం) ॥౨౩॥ యేత్వన్యే రాక్షసా భీమా రామస్యాభిముఖే స్థితాః। తేఽపినష్టాస్సమాసాద్య పతంగా ఇవ పావకమ్ ॥ ౨౪ ॥ సువర్ణపుంఖైర్విశిఖైస్సంప్రతద్భిస్సహస్రశః। బభూవ రజనీ చిత్రా ఖద్యోతైరివ శారదీ ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసానాంచ నినదైర్హరీణాంచాపి నిస్వనైః। సా బభూవ నిశా ఘోరా భూయో ఘోరతరా తదా ॥ ౨౬ ॥ తేన శబ్దేన మహతా ప్రవృద్ధేన సమంతతః। త్రికూటః కందరాకీర్ణః ప్రవ్యాహరదివాచలః ॥ ౨౭ ॥ గోలాంగూలా మహాకాయాస్తమసా తుల్యవర్చసః। సంపరిష్వజ్య బాహుభ్యాం భక్షయన్ రజనీచరాన్ ॥ ౨౮ ॥ అంగదస్తు రణే శత్రుం నిహంతుం సముపస్థితః। రావణిం నిజఘానాశు సారథించ హయానపి ॥ ౨౯ ॥ వర్తమానే తదా ఘోరే సంగ్రామే భృశదారుణే। ఇంద్రజిత్తు రథం త్యక్త్వా హతాశ్వో హతసారథిః ॥ ౩౦ ॥ అంగదేన మహాకాయస్తత్రైవాంతరధీయత। తత్కర్మ వాలిపుత్రస్య సర్వే దేవాస్సహర్షిభిః ॥ ౩౧ ॥ తుష్టువుః పూజనార్హస్య తౌచోభౌ రామలక్ష్మణౌ। ప్రభావం సర్వభూతాని విదురింద్రజితో యుధి॥ (అదృశ్యస్సర్వభూతానాం యోఽభవద్యుధి దుర్జయః)। తేన తే తం మహాత్మానం తుష్టా దృష్ట్వా ప్రధర్షితం॥౩౩॥ తతః ప్రహృష్టాః కపయస్ససుగ్రీవవిభీషణాః। సాధు సాధ్వితి నేదుశ్చ దృష్ట్వా శత్రుం ప్రధర్షితమ్॥ ౩౪ ॥ ఇంద్రజిత్తు తదా తేన నిర్జితో భీమకర్మణా। సంయుగే వాలిపుత్రేణ క్రోధం చక్రే సుదారుణం ॥ ౩౫ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే రామో వానరాన్వాక్యమబ్రవీత్। సర్వే భవంతస్తిష్ఠంతు కపిరాజేన సంగతాః ॥ ౩౬ ॥ స బ్రహ్మణా దత్తవరస్త్రైలోక్యం బాధతే భృశమ్। భవతామర్థసిద్ధ్యర్థం కాలేన స సమాగతః ॥ ౩౭ ॥ అద్యైవ క్షమితవ్యం మే భవంతో విగతజ్వరాః। సోఽంతర్ధానగతః పాపో రావణీ రణకర్కశః ॥ ౩౮ ॥ అదృశ్యో నిశితాన్బాణాన్ముమోచాశనివర్చసః। స రామం లక్ష్మణంచైవ ఘోరైర్నాగమయైశ్శరైః ॥ ౩౯ ॥ బిభేద సమరే క్రుద్ధస్సర్వగాత్రేషు రాక్షసః। మాయయా సంవృతస్తత్ర మోహయన్ రాఘవౌ యుధి ॥ ౪౦ ॥ అదృశ్యస్సర్వభూతానాం కూటయోధీ నిశాచరః। బబంధ శరబంధేన భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౧ ॥ తౌ తేన పురుషవ్యాఘ్రౌ క్రుద్ధేనాశీవిషైశ్శరైః। సహసా నిహతౌ వీరౌ తదా ప్రైక్షంత వానరాః ॥ ౪౨ ॥ఓమ్॥ ప్రకాశరూపస్తు యదా న శక్తస్తౌ బాధితుం రాక్షసరాజపుత్రః। మాయాం ప్రయోక్తుం సముపాజగామ బబంధ తౌ రాజసుతౌ మహాత్మా॥౪౩॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః॥౩౪౬॥౯౨౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తస్య గతిమన్విచ్ఛన్ రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్। దిదేశాతిబలో రామో దశ వానరయూథపాన్ ॥ ౧ ॥ ద్వౌ సుషేణస్య దాయాదౌ నీలంచ ప్లవగర్షభం। అంగదం వాలిపుత్రంచ శరభంచ తరస్వినమ్ ॥ ౨ ॥ వినతం జాంబవంతంచ సానుప్రస్థం మహాబలమ్। ఋషభం చర్షభస్కంధమాదిదేశ పరంతపః ॥ ౩ ॥ తే సంప్రహృష్టా హరయో భీమానుద్యమ్య పాదపాన్। ఆకాశం వివిశుస్సర్వే మార్గమాణా దిశో దశ ॥ తేషాం వేగవతాం వేగమిషుభిర్వేగవత్తరైః। అస్త్రవిత్పరమాస్త్రేణ వారయామాస రావణిః ॥ ౫ ॥ తం భీమవేగా హరయో నారాచైః క్షతవిగ్రహాః। అంధకారేణ దదృశుర్మేఘైస్సూర్యమివావృతమ్ ॥ ౬ ॥ రామలక్ష్మణయోరేవ సర్వదేహభిదశ్శరాన్। భృశమావేశయామాస రావణిస్సమితింజయః ॥ ౭ ॥ నిరంతరశరీరౌ తౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ। క్రుద్ధేనేంద్రజితా వీరౌ పన్నగైశ్శరతాంగతైః ॥ ౮ ॥ తయోః క్షతజమార్గేణ సుస్రావ రుధిరం బహు। తావుభౌ చ ప్రకాశేతే పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥౯॥ తతః పర్యంతరక్తాక్షో భిన్నాంజనచయోపమః। రావణిర్భ్రాతరౌ వాక్యమంతర్ధానగతోఽబ్రవీత్॥ ౧౦॥ యుధ్యమానమనాలక్ష్యం శక్రోఽపి త్రిదశేశ్వరః। ద్రష్టుమాసాదితుం వాపి న శక్తః కిం పునర్యువామ్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రావృతావిషుజాలేన రాఘవౌ కంకపత్రిణా। ఏష రోషపరీతాత్మా నయామి యమసాదనమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఏవముక్త్వా తు ధర్మజ్ఞౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ। నిర్బిభేద శితైర్బాణైః ప్రజహర్ష ననాద చ ॥

భిన్నాంజనచయశ్శ్యామో విస్ఫార్యవిపులంధనుః । భూయోభూయశ్శరాన్ఘోరాన్విససర్జ మహామృధే॥ ౧౪ ॥త
తో మర్మసు మర్మజ్ఞో మజ్జయన్నిశితాంఛ్ఛరాన్ । రామలక్ష్మణయోర్వీరో ననాదచముహుర్ముహుః ॥ ౧౫ ॥ బద్ధౌతు
శరబంధేన తావుభౌరణమూర్ధని । నిమేషాంతరమాత్రేణ నశేకతురుదీక్షితుమ్ ॥ ౧౬ ॥ తతో విభిన్నసర్వాంగౌ
శరశల్యాచితావుభౌ । ధ్వజావివమహేంద్రస్య రజ్జుముక్తౌప్రకమ్పితౌ ॥ ౧౭ ॥ తౌసమ్ప్రచలితౌవీరౌ మర్మ
భేదేనకర్శితౌ । నిపేతతుర్మహేష్వాసౌ జగత్యాంజగతీపతీ ॥ ౧౮ ॥ తౌవీరశయనేవీరౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ।
శరవేష్టితసర్వాంగావార్తౌపరమపీడితౌ ॥ ౧౯ ॥ నహ్యవిద్ధంతయోర్గాత్రేబభూవాంగులమంతరమ్ । నానిర్భి
న్నంనచాస్తబ్ధమాకరాగ్రాదజిహ్మగైః ॥ ౨౦ ॥ తౌతుక్రూరేణనిహతౌ రక్షసాకామరూపిణా । అసృక్సుస్రువతు
స్తీవ్రం జలంప్రస్రవణావివ ॥ ౨౧ ॥ పపాతప్రథమంరామో విద్ధోమర్మసుమార్గణైః । క్రోధాదింద్రజితాయేనపు
రాశక్రోవినిర్జితః ॥ ౨౨ ॥ రుక్మపుంఖైఃప్రసన్నాగ్రైరధోగతిభిరాశుగైః । నారాచైరర్ధనారాచైర్భల్లైరంజ
లికైరపి ॥ ౨౩ ॥ వివ్యాధవత్సదంతైశ్చ సింహదంష్ట్రైఃక్షురైస్తథా । సవీరశయనేశిశ్యే విజ్యమాదాయకార్ముకం॥
భిన్నముష్టిపరీణాహం త్రిణతంరత్నభూషితమ్ । బాణపాతాంతరేరామం పతితంపురుషర్షభం ॥ ౨౫ ॥ సతత్ర
లక్ష్మణోదృష్ట్వా నిరాశోజీవితేభవత్ । రామంకమలపత్రాక్షం శరబంధపరిక్షతమ్ ॥ ౨౬ ॥ శుశోచభ్రాతరం దృ
ష్ట్వా పతితంధరణీతలే । హరయశ్చాపితందృష్ట్వా సన్తాపం పరమంగతాః ॥ ౨౭ ॥ ఓమ్ ॥ బద్ధౌతువీరౌపతితౌ శ
యానౌ తౌవానరాస్సమ్పరివార్యతస్థుః । సమాగతావాయుసుతప్రముఖ్యావిషాదమార్తాః పరమంచజగ్ముః ॥
॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౫ ॥ ౪౯౦ ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోద్యాంపృథివీంచైవ వీక్షమాణావనౌకసః । దదృశుస్సంతతౌ బాణై
ర్భ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౧ ॥ వృష్ట్వేవోపరతేదేవే కృతకర్మణిరాక్షసే । ఆజగామాథతందేశం ససుగ్రీవోవిభీ
షణః ॥ ౨ ॥ నీలద్వివిదమైందాశ్చ సుషేణకుముదాంగదాః । తూర్ణంహనుమతాసార్ధమన్వశోచంతరాఘవౌ ॥
అచేష్టౌమందనిశ్వాసౌశోణితౌఘపరిప్లుతౌ । శరజాలాచితౌస్తబ్ధౌ శయానౌశరతల్పయోః ॥ ౪ ॥ నిశ్వసంతౌ య
థాసర్పౌ నిశ్చేష్టౌమందవిక్రమౌ । రుధిరస్రావదిగ్ధాంగౌ తాపనీయావివధ్వజౌ ॥ ౫ ॥ తౌవీరశయనేవీరౌ శ
యానౌమందచేష్టితౌ । యూథపైస్తైఃపరివృతౌ బాష్పవ్యాకులలోచనైః ॥ ౬ ॥ రాఘవౌపతితౌ దృష్ట్వా శరజాల
సమావృతౌ । బభూవుర్వ్యథితాస్సర్వే వానరాస్సవిభీషణాః ॥ ౭ ॥ అంతరిక్షంనిరీక్షంతో దిశస్సర్వాశ్చవాన
రాః । నచైనంమాయయాచ్ఛన్నం దదృశూరావణింరణే ॥ ౮ ॥ తంతుమాయాప్రతిచ్ఛన్నం మాయయైవవిభీ
షణః । వీక్షమాణోదదర్శాథ భ్రాతుఃపుత్రమవస్థితం ॥ ౯ ॥ తమప్రతిమకర్మాణమప్రతిద్వంద్వమాహవే । ద
దర్శాంతర్హితంవీరం వరదానాద్విభీషణః ॥ ౧౦ ॥ తేజసాయశసాచైవ విక్రమేణచసంయుతం । ఇంద్రజిత్త్వా
త్మనఃకర్మ తౌశయానౌసమీక్ష్యచ ॥ ౧౧ ॥ ఉవాచపరమప్రీతో హర్షయన్సర్వనైరృతాన్ । దూషణస్యచహంతా
రౌ ఖరస్యచమహాబలౌ ॥ ౧౨ ॥ సాదితౌమామకైర్బాణైః భ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ । నేమౌ మోక్షయితుంశ
క్యావేతస్మాదిషుబంధనాత్ ॥ ౧౩ ॥ సర్వైరపిసమాగమ్య సర్షిసంఘైస్సురాసురైః । యత్కృతేచింతయాన
స్య శోకార్తస్యపితుర్మమ ॥ ౧౪ ॥ అస్పృష్ట్వాశయనంగాత్రైస్త్రియామాయాతిశర్వరీ । కృత్స్నేయంయత్కృ
తేలంకా నదీవప్రావృషివ్యాకులా ॥ ౧౫ ॥ సోయంమూలహరోనర్థస్సర్వేషాంనిహతోమయా । రామస్యలక్ష్మణ
స్యైవ సర్వేషాంచవనౌకసామ్ ॥ ౧౬ ॥ విక్రమానిష్ఫలాస్సర్వే యథాశరదితోయదాః । ఏవముక్త్వాతుతాంత్స
ర్వాన్రాక్షసాన్పరిపార్శ్వతః ॥ ౧౭ ॥ యూథపానపితాంత్సర్వాంస్తాడయామాసరావణిః । నీలంనవభిరా

హత్వా మైందంచద్వివిదంతథా ॥ ౧౮ ॥ త్రిభిస్త్రిభిరమిత్రఘ్న స్తతాపప్రవరేషుభిః । జాంబవంతంమహేష్వాసో విద్ధ్వాబాణేనవక్షసి ॥ ౧౯ ॥ హనూమతో వేగవతో విససర్జశరాన్దశ । గవాక్షంశరభంచైవ ద్వావప్యమితతేజసౌ ॥ ౨౦ ॥ ద్వాభ్యాంద్వాభ్యాంమహావేగో వివ్యాధయుధిరావణిః । గోలాంగూలేశ్వరంచైవ వాలిపుత్రమథాంగదం ॥ ౨౧ ॥ వివ్యాధబహుభిర్బాణై స్త్వరమాణోథరావణిః । తాన్వానరవరాన్భిత్వా శరైరగ్నిశిఖోపమైః॥ ననాదబలవాం స్తత్ర మహాసత్వస్సరావణిః । తానర్దయిత్వాబాణౌఘై స్త్రాసయిత్వాచవానరాన్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రజహాసమహాబాహు ర్వచనంచేదమబ్రవీత్ । శరబంధేనఘోరేణ మయాబద్ధౌచమూముఖే ॥ ౨౪ ॥ సహితౌభ్రాతరావేతౌ నిశామయతరాక్షసాః । ఏవముక్తాస్తుతేసర్వే రాక్షసాఃకూటయోధినః ॥ ౨౫ ॥ పరంవిస్మయమాజగ్ముః కర్మణాతేనహర్షితాః । వినేదుశ్చమహానాదాం స్సర్వతోజలదోపమాః ॥ ౨౬ ॥ హతోరామఇతిజ్ఞాత్వా రావణింసమపూజయన్ । నిష్పందౌతుతదాదృష్ట్వా తావుభౌరామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౭ ॥ వసుధాయాంనిరుచ్ఛ్వాసౌ హతావిత్యన్వమన్యత । హర్షేణతుసమావిష్ట ఇంద్రజిత్సమితింజయః ॥ ౨౮ ॥ ప్రవివేశపురీంలంకాం హర్షయం స్సర్వరాక్షసాన్ । రామలక్ష్మణయోర్దృష్ట్వా శరీరేసాయకైశ్చితే ॥ ౨౯ ॥ సర్వాణిచాంగోపాంగాని సుగ్రీవంభయమావిశత్ । తమువాచపరిత్రస్తం వానరేంద్రంవిభీషణః ॥ ౩౦ ॥ సబాష్పవదనందీనం శోకవ్యాకులలోచనం । అలంత్రాసేనసుగ్రీవ బాష్పవేగోనిగృహ్యతాం ॥ ౩౧ ॥ ఏవంప్రాయాణియుద్ధాని విజయోనాస్తినైష్ఠికః । సశేషభాగ్యతాస్మాకం యదివీరభవిష్యతి ॥ ౩౨ ॥ మోహమేతౌ ప్రహాస్యేతే మహాత్మానౌమహాబలౌ । పర్యవస్థాపయాత్మాన మనాథంమాంచవానర ॥ ౩౩ ॥ సత్యధర్మాభిరక్తానాం నాస్తిమృత్యుకృతంభయం । ఏవముక్త్వా తత స్తస్య జలక్లిన్నేనపాణినా ॥ ౩౪ ॥ సుగ్రీవస్యశుభేనేత్రే ప్రమమార్జవిభీషణః । తతస్సలిలమాదాయ విద్యయాపరిజప్యచ ॥ ౩౫ ॥ సుగ్రీవనేత్రేధర్మాత్మా ప్రమమార్జవిభీషణః । ప్రమృజ్యవదనంతస్య కపిరాజస్యధీమతః ॥ ౩౬ ॥ అబ్రవీత్కాలసంప్రాప్త మసంభ్రమమిదంవచః । నకాలఃకపిరాజేంద్ర వైక్లబ్యమనువర్తితుం ॥ అతిస్నేహోప్యకాలేస్మి న్మరణాయోపపద్యతే । తస్మాదుత్సృజ్యవైక్లబ్యం సర్వకార్యవినాశనం ॥ ౩౮ ॥ హితంరామపురోగాణాం సైన్యానామనుచింత్యతాం । అథవారక్ష్యతాంరామో యావత్సంజ్ఞావిపర్యయః ॥ ౩౯ ॥ లబ్ధసంజ్ఞౌహికాకుత్స్థౌ భయంనోవ్యపనేష్యతః । నైతత్కించనరామస్య నచరామోముమూర్షతి ॥ ౪౦ ॥ నహ్యేనంహాస్యతేలక్ష్మీర్దుర్లభాయాగతాయుషాం । తస్మాదాశ్వాసయాత్మానం బలంచాశ్వాసయస్వకం ॥ ౪౧ ॥ యావత్కార్యాణిసర్వాణి పునస్సంస్థాపయామ్యహం । ఏతేహిఫుల్లనయనా స్త్రాసాదాగతసాధ్వసాః ॥ ౪౨ ॥ కర్ణేకర్ణే ప్రకథితా హరయోహరిసత్తమ । మాంతుదృష్ట్వాప్రధావంత మనీకంసంప్రహర్షితుం ॥ ౪౩ ॥ త్యజంతుహరయస్త్రాసం భుక్తపూర్వామివస్రజం । సమాశ్వాస్యతుసుగ్రీవం రాక్షసేంద్రోవిభీషణః ॥ ౪౪ ॥ విద్రుతంవానరానీకం తత్సమాశ్వాసయత్పునః । ఇంద్రజిత్తుమహామాయ స్సర్వసైన్యసమావృతః ॥ ౪౫ ॥ వివేశనగరీంలంకాం పితరంచాభ్యుపాగమత్ । తత్రరావణమాసీనమభివాద్యకృతాంజలిః ॥ ౪౬ ॥ ఆచచక్షేప్రియంపిత్రే నిహతౌరామలక్ష్మణౌ । ఉత్పపాతతతోహృష్టః పుత్రంచపరిషస్వజే ॥ ౪౭ ॥ రావణోరక్షసాంమధ్యే శ్రుత్వాశత్రూనిపాతితౌ । ఉపాఘ్రాయచమూర్ధ్న్యేనం పప్రచ్ఛప్రీతమానసః ॥ ౪౮ ॥ పృచ్ఛతేచయథావృత్తం పిత్రేసర్వం న్యవేదయత్ । యథాతౌశరబంధేన నిశ్చేష్టౌనిష్ప్రభౌకృతౌ ॥ ౪౯ ॥ ఓమ్ ॥ సహర్షవేగానుగతాంతరాత్మా శ్రుత్వావచ స్తస్య మహారథస్య । జహౌజ్వరందాశరథేస్సముత్థితం ప్రహృష్యవాచాభినందపుత్రం ॥ ౫౦ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౫౨ ॥ ౩౦౪౦ ॥ ***************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతిప్రవిష్టే లంకాంతు కృతార్థే రావణాత్మజే । రాఘవం పరివార్యార్తా రరక్షుర్వానరర్షభాః ॥ ౧ ॥ హనూమానంగదో నీలస్సుషేణః కుముదో నళః । గజో గవాక్షో గవయశ్శరభో గంధమాదనః ॥ ౨ ॥ జాంబవానృషభస్స్కంధో రంభశ్శతబలిః పృథుః । వ్యూఢానీకాశ్చ యత్తాశ్చ ద్రుమానాదాయ సర్వతః ॥ ౩ ॥ వీక్షమాణా దిశస్సర్వాస్తిర్యగూర్ధ్వం చ వానరాః । తృణేష్వపి చ చేష్టత్సు రాక్షసా ఇతి మేనిరే ॥ ౪ ॥ రావణశ్చాపి సంహృష్టో విసృజ్యేంద్రజితం సుతం । ఆజుహావ తతస్సీతా రక్షణీ రాక్షసీస్తదా ॥ ౫ ॥ రాక్షస్యస్త్రిజటా చైవ శాసనాత్సముపస్థితాః । తా ఉవాచ తతో హృష్టో రాక్షసీ రాక్షసాధిపః ॥ ౬ ॥ హతావింద్రజితాఖ్యాత వైదేహ్యా రామలక్ష్మణౌ । పుష్పకం చ సమారోప్య దర్శయధ్వం హతౌ రణే ॥ ౭ ॥ యదాశ్రయాదవష్టబ్ధా నేయం మాముపతిష్ఠతి । సాస్యా భర్తా సహభ్రాత్రా నిరస్తో రణమూర్ధని ॥ ౮ ॥ నిర్విశంకా నిరుద్విగ్నా నిరపేక్షా చ మైథిలీ । మాముపస్థాస్యతే సీతా సర్వాభరణభూషితా ॥ ౯ ॥ అద్య కాలవశం ప్రాప్తం రణే రామం సలక్ష్మణమ్ । అవేక్ష్య వినివృత్తాశా నాన్యాం గతిమపశ్యతీ ॥ ౧౦ ॥ నిరపేక్షా విశాలాక్షీ మాముపస్థాస్యతే స్వయం । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౧౧ ॥ రాక్షస్యస్తాస్తథేత్యుక్త్వా జగ్ముర్యత్ర పుష్పకం । తతః పుష్పకమాదాయ రాక్షస్యో రావణాజ్ఞయా ॥ ౧౨ ॥ అశోకవనికాస్థాం తాం మైథిలీం సముపానయన్ । తామాదాయ తు రాక్షస్యో భర్తృశోకపరాజితామ్ ॥ ౧౩ ॥ సీతామారోపయామాసుర్విమానం పుష్పకం తదా । తతః పుష్పకమారోప్య సీతాం త్రిజటయా సహ ॥ ౧౪ ॥ జగ్ముర్దర్శయితుం తస్యై రాక్షస్యో రామలక్ష్మణౌ । రావణోకారయల్లంకాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రాఘోషయత హృష్టశ్చ లంకాయాం రాక్షసేశ్వరః । రాఘవో లక్ష్మణశ్చైవ హతావింద్రజితా రణే ॥ ౧౬ ॥ విమానేనాపి సీతా తు గత్వా త్రిజటయా సహ । దదర్శ వానరాణాం తు సర్వం సైన్యం నిపాతితం ॥ ౧౭ ॥ ప్రహృష్టమనసశ్చాపి దదర్శ పిశితాశనాన్ । వానరాంశ్చాపి దుఃఖార్తాన్రామలక్ష్మణపార్శ్వతః ॥ ౧౮ ॥ తతస్సీతా దదర్శోభౌ శయానౌ శరతల్పయోః । లక్ష్మణం చాపి రామం చ విసంజ్ఞౌ శరపీడితౌ ॥ ౧౯ ॥ విధ్వస్తకవచౌ వీరౌ విప్రవిద్ధశరాసనౌ । సాయకైశ్ఛిన్నసర్వాంగౌ శరస్తంబమయౌ క్షితౌ ॥ ౨౦ ॥ తౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ తత్ర వీరౌ సా పురుషర్షభౌ । శయానౌ పుండరీకాక్షౌ కుమారావివ పావకీ ॥ ౨౧ ॥ శరతల్పగతౌ వీరౌ తథాభూతౌ నరర్షభౌ । దుఃఖార్తా సుభృశం సీతా సుచిరం విలలాప హ ॥ ౨౨ ॥ భర్తారమనవద్యాంగీ లక్ష్మణం చాసితేక్షణా । ప్రేక్ష్య పాంసుషు వేష్టంతౌ రురోద జనకాత్మజా ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ సా బాష్పశోకాభిహతా సమీక్ష్య తౌ భ్రాతరౌ దేవసమప్రభావౌ । వితర్కయంతీ నిధనం తయోస్సా దుఃఖాన్వితా వాక్యమిదం జగాద ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౬ ॥ ౧౧౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలం । విలలాప భృశం సీతా కరుణం శోకకర్శితా ॥ ౧ ॥ ఊచుర్లక్షణినో యే మాం పుత్రిణ్యవిధవేతి చ । తేద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోనృతవాదినః ॥ యజ్వనో మహిషీం యే మామూచుః పత్నీం చ సత్రిణః । తేద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోనృతవాదినః ॥ ౩ ॥ ఊచుస్సంశ్రవణే యే మాం ద్విజాః కార్తాంతికాశ్శుభాం । తేద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోనృతవాదినః ॥ ౪ ॥ వీరపార్థివపత్నీ త్వం యే ధన్యేతి చ మాం విదుః । తేద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోనృతవాదినః ॥ ౫ ॥ ఇమాని ఖలు పద్మాని పాదయోర్యైః కిల స్త్రియః । ఆధిరాజ్యేభిషిచ్యంతే నరేంద్రైః పతిభిస్సహ ॥ ౬ ॥ వైధవ్యం యాంతి యైర్నార్యోలక్షణైర్భాగ్యదుర్లభాః । నాత్మనస్తాని పశ్యామి పశ్యంతీ హతలక్షణా ॥ ౭ ॥ సత్యనామాని పద్మాని స్త్రీణాముక్తాని లక్షణైః । తాన్యద్య నిహతే రామే వితథాని భవంతి మే ॥ ౮ ॥ కేశాస్సూక్ష్మాస్సమా నీలా భ్రువౌ చాసంగతే మమ । వృ

స్త్రైతారోమశే జంఘే దన్తాశ్చావిరళా మమ ॥ ౯ ॥ శఙ్ఖే నేత్రే కరౌ పాదౌ గుల్ఫావూరూ చ మే చితౌ । అనువృత్త నఖాస్స్నిగ్ధాః సమాశ్చాఙ్గుళయో మమ ॥ ౧౦ ॥ స్తనౌ చావిరళౌ పీనౌ మమేమౌ మగ్నచూచుకౌ । మగ్నా చోత్సఙ్గినీ నాభిః పార్శ్వోరస్కాశ్చ మే చితాః ॥ ౧౧ ॥ మమ వర్ణో మణినిభో మృదూన్యఙ్గరుహాణి చ । ప్రతిష్ఠితాం ద్వాదశభిర్మామూచుశ్శుభలక్షణామ్ ॥ ౧౨ ॥ సమగ్రయవమచ్ఛిద్రం పాణిపాదం చ వర్ణవత్ । మన్దస్మితేత్యేవ చ మాం కన్యాలక్షణినో విదుః ॥ ౧౩ ॥ ఆధిరాజ్యేభిషేకో మే బ్రాహ్మణైః పతినా సహ । కృతాన్తకుశలైరుక్తం తత్సర్వం వితథీకృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ శోధయిత్వా జనస్థానం ప్రవృత్తిముపలభ్య చ । తీర్త్వా సాగరమక్షోభ్యం భ్రాతరౌ గోష్పదే హతౌ ॥ ౧౫ ॥ నను వారుణమాగ్నేయమైన్ద్రం వాయవ్యమేవ చ । అస్త్రం బ్రహ్మశిరశ్చైవ రాఘవౌ ప్రత్యపద్యతామ్ ॥ ౧౬ ॥ అదృశ్యమానేన రణే మాయయా వాసవోపమౌ । మమ నాథావనాథాయా నిహతౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౭ ॥ నహి దృష్టిపథం ప్రాప్య రాఘవస్య రణే రిపుః । జీవన్ ప్రతినివర్తేత యద్యపి స్యాన్మనోజవః ॥ ౧౮ ॥ న కాలస్యాతిభారోఽస్తి కృతాన్తశ్చ సుదుర్జయః । యత్ర రామస్సహ భ్రాత్రా శేతే యుధి నిపాతితః ॥ ౧౯ ॥ న శోచామి తథా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ । నాత్మానం జననీం వాపి యథా శ్వశ్రూం తపస్వినీమ్ ॥ ౨౦ ॥ సాను చిన్తయతే నిత్యం సమాప్తవ్రతమాగతమ్ । కదా ద్రక్ష్యామి సీతాం చ రామం చ సహలక్ష్మణమ్ ॥ ౨౧ ॥ పరిదేవయమానాం తాం రాక్షసీ త్రిజటాబ్రవీత్ । మా విషాదం కృథా దేవి భర్తాయం తవ జీవతి ॥ ౨౩ ॥ కారణాని చ వక్ష్యామి మహాన్తి సదృశాని చ । యథేమౌ జీవతో దేవి భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౩ ॥ నహి కోపపరీతాని హర్షపర్యుత్సుకాని చ । భవన్తి యుధి యోధానాం ముఖాని నిహతే పతౌ ॥ ౨౪ ॥ ఇదం విమానం వైదేహి పుష్పకం నామ నామతః । దివ్యం త్వాం ధారయేన్నైవం యద్యేతౌ గతజీవితౌ ॥ ౨౫ ॥ హతవీరప్రధానా హి హతోత్సాహా నిరుద్యమా । సేనా భ్రమతి సంఖ్యేషు హతకర్ణేవ నౌర్జలే ॥ ౨౬ ॥ ఇయం పునరసంభ్రాన్తా నిరుద్విగ్నా తరస్వినీ । సేనా రక్షతి కాకుత్స్థౌ మయా ప్రీత్యా నివేదితౌ ॥ ౨౭ ॥ సా త్వం భవ సువిస్రబ్ధా అనుమానైస్సుఖోదయైః । అహతౌ పశ్య కాకుత్స్థౌ స్నేహాదేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౨౮ ॥ అనృతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన । చారిత్రసుఖశీలత్వాత్ ప్రవిష్టాసి మనో మమ ॥ ౨౯ ॥ నేమౌ శక్యౌ రణే జేతుం సేన్ద్రైరపి సురాసురైః । తాదృశం దర్శనం దృష్ట్వా మయా చావేదితం తవ ॥ ఇదం చ సుమహచ్చిహ్నం శనైః పశ్యస్వ మైథిలి । నిస్సంజ్ఞావప్యుభావేతౌ నైవ లక్ష్మీర్వియుజ్యతే ॥ ౩౧ ॥ ప్రాయేణ గతసత్త్వానాం పురుషాణాం గతాయుషామ్ । దృశ్యమానేషు వక్త్రేషు పరం భవతి వైకృతమ్ ॥ ౩౨ ॥ త్యజ శోకం చ మోహం చ దుఃఖం చ జనకాత్మజే । రామలక్ష్మణయోరర్థే నాద్య శక్యమజీవితుమ్ ॥ ౩౩ ॥ శ్రుత్వా తు వచనం తస్యాస్సీతా సురసుతోపమా । కృతాఞ్జలిరువాచేదమేవమస్త్వితి మైథిలీ ॥ ౩౪ ॥ విమానం పుష్పకం తత్తు సన్నివర్త్య మనోజవమ్ । దీనా త్రిజటయా సీతా లఙ్కామేవ ప్రచోదితా ॥ ౩౫ ॥ తతస్త్రిజటయా సార్ధం పుష్పకాదవరుహ్య సా । అశోకవనికామేవ రాక్షసీభిః ప్రవేశితా ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవిశ్య సీతా బహువృక్షషణ్డాం తాం రాక్షసేన్ద్రస్య విహారభూమిమ్ । సంప్రేక్ష్య సంచిన్త్య చ రాజపుత్త్రౌ పరం విషాదం సముపాజగామ ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డే అష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౬౦౫ ॥ ౧౨౧౦౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఘోరేణ శరబన్ధేన బద్ధౌ దశరథాత్మజౌ । నిశ్వసన్తౌ యథా నాగౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ॥ ౧ ॥ సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాస్ససుగ్రీవా మహాబలాః । పరివార్య మహాత్మానౌ తస్థుశ్శోకపరిప్లుతాః । ఏతస్మిన్నన్తరే రామః ప్రత్యబుధ్యత వీర్యవాన్ । స్థిరత్వాత్సత్త్వయోగాచ్చ శరైస్సన్దానితోఽపి సన్ ॥ ౩ ॥ తతో దృష్ట్వా సరుధిరం విషణ్ణం గాఢమర్పితమ్ । భ్రాతరం దీనవదనం పర్యదేవయదాతురః ॥ ౪ ॥ కిం ను మే సీతయా కార్యం

కింకార్యం జీవితేనవా । శయానం యోఽద్య పశ్యామి భ్రాతరం యుధి నిర్జితం ॥ ౫ ॥ శక్యా సీతాసమా నారీ మర్త్యలోకే విచిన్వతా । నలక్ష్మణసమో భ్రాతా సచివస్సాంపరాయికః ॥ ౬ ॥ పరిత్యక్ష్యామ్యహం ప్రాణాన్ వానరాణాంతు పశ్యతామ్ । యదిపఞ్చత్వమాపన్నస్సుమిత్రానందవర్ధనః ॥ ౭ ॥ కిన్నువక్ష్యామి కౌసల్యాం మాతరం కిన్నుకైకయీం కథమంబాం సుమిత్రాఞ్చ పుత్రదర్శనలాలసామ్ ॥ ౮ ॥ వివత్సాం వేపమానాఞ్చ క్రోశంతీం కురరీమివ । కథమాశ్వాసయిష్యామి యదియాస్యామి తం వినా ॥ ౯ ॥ కథం వక్ష్యామి శత్రుఘ్నం భరతఞ్చ యశస్వినం । మయాసహ వనం యాతో వినా తేనాగతః పునః ॥ ౧౦ ॥ ఉపాలంభం నశక్ష్యామి సోఢుం బత సుమిత్రయా । ఇహైవ దేహం త్యక్ష్యామి నహి జీవితుముత్సహే ॥ ౧౧ ॥ ధిఙ్మాం దుష్కృతకర్మాణ మనార్యం యత్కృతే హ్యసౌ । లక్ష్మణః పతితశ్శేతే శరతల్పే గతాసువత్ ॥ ౧౨ ॥ త్వం నిత్యం సువిషణ్ణం మామాశ్వాసయసి లక్ష్మణ । గతాసుర్నాద్య శక్నోషి మామార్త మభిభాషితుం ॥ ౧౩ ॥ యేనాద్య నిహతా యుద్ధే రాక్షసా వినిపాతితాః । తస్యామేవ క్షితౌ వీర స్సశేతే నిహతః పరైః ॥ ౧౪ ॥ శయానశ్శరతల్పేఽస్మిన్ స్వశోణితపరిప్లుతః । శరజాలైశ్చితో భాతి భాస్కరోఽస్తమివ వ్రజన్ ॥ ౧౫ ॥ బాణాభిహతమర్మత్వాన్న శక్నోత్యభిభాషితుం । రుజా చాబ్రువతో హ్యస్య దృష్టిరాగేణ సూచ్యతే ॥ ౧౬ ॥ యథైవ మాం వనం యాంతమనుయాతో మహాద్యుతిః । అహమప్యనుయాస్యామి తథైవైనం యమక్షయం ॥ ౧౭ ॥ ఇష్టబంధుజనో నిత్యం మాం చ నిత్యమనువ్రతః । ఇమామద్య గతోఽవస్థాం మమానార్యస్య దుర్నయైః ॥ ౧౮ ॥ సురుష్టేనాపి వీరేణ లక్ష్మణేన న సంస్మరే । పరుషం విప్రియం వాపి శ్రావితం న కదాచన ॥ ౧౯ ॥ విససర్జైకవేగేన పఞ్చబాణశతాని యః । ఇష్వస్త్రేష్వధికస్తస్మాత్కార్తవీర్యాచ్చ లక్ష్మణః ॥ ౨౦ ॥ అస్త్రైరస్త్రాణి యో హన్యాచ్ఛక్రస్యాపి మహాత్మనః । సోఽయముర్వ్యాం హతశ్శేతే మహార్హశయనోచితః ॥ ౨౧ ॥ యన్మయా న కృతో రాజా రాక్షసానాం విభీషణః । తచ్చ మిథ్యాప్రలప్తం మాం ప్రధక్ష్యతి న సంశయః ॥ ౨౨ ॥ అస్మిన్ముహూర్తే సుగ్రీవ ప్రతియాతుమితోఽర్హసి । మత్వాహీనం మయా రాజన్ రావణోఽభిద్రవేద్బలీ ॥ ౨౩ ॥ అంగదం తు పురస్కృత్య ససైన్యస్ససుహృజ్జనః । సాగరం తర సుగ్రీవ నీలేన చ నలేన చ ॥ ౨౪ ॥ కృతం హనుమతా కార్యం యదన్యైర్దుష్కరం రణే । ఋక్షరాజేన తుష్యామి గోలాంగూలాధిపేన చ ॥ ౨౫ ॥ అంగదేన కృతం కర్మ మైందేన ద్వివిదేన చ । యుద్ధం కేసరిణా సంఖ్యే ఘోరం సమ్పాతినా కృతమ్ ॥ ౨౬ ॥ గవయేన గవాక్షేణ శరభేణ గజేన చ । అన్యైశ్చ హరిభిర్యుద్ధం మదర్థే త్యక్తజీవితైః ॥ ౨౭ ॥ న చాతిక్రమితుం శక్యం దైవం సుగ్రీవ మానుషైః । యత్తు శక్యం వయస్యేన సుహృదా చ పరంతప ॥ ౨౮ ॥ కృతం సుగ్రీవ తత్సర్వం భవతాఽధర్మభీరుణా । మిత్రకార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరర్షభాః ॥ ౨౯ ॥ అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం గంతుమర్హథ । శుశ్రువుస్తస్య తే సర్వే వానరాః పరిదేవనం ॥ ౩౦ ॥ వర్తయాంచక్రురశ్రూణి నేత్రైః కృష్ణేతరేక్షణాః । తతస్సర్వాణ్యనీకాని స్థాపయిత్వా విభీషణః ॥ ౩౧ ॥ ఆజగామ గదాపాణిస్త్వరితో యత్ర రాఘవః । తం దృష్ట్వా త్వరితం యాంతం నీలాంజనచయోపమమ్ ॥ ౩౨ ॥ వానరా దుద్రువుస్సర్వే మన్యమానాస్తు రావణిమ్ । (నిశ్చేష్టౌ విగతజ్ఞానౌ రణరేణుసముక్షితౌ ॥ ౩౩ ॥ శయానౌ శరతల్పస్థౌ ద్రష్టుమాయాద్విభీషణః ॥ ఓమ్ ॥ తం రాక్షసేంద్రాత్మజశస్త్రయాతౌ నిపాతితౌ రాజసుతౌ చ దృష్ట్వా । విభీషణం వివ్యథిరే చ దృష్ట్వా మేఘా యథా వాయుహతాః ప్లవంగమాః ॥ ౩౪ ॥) ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౧౧౬౬ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథోవాచ మహాతేజా హరిరాజో మహాబలః । కిమియం వ్యథితా సేనా మూఢవాతేవ నార్జలే ॥ ౧ ॥ సుగ్రీవస్య వచశ్శ్రుత్వా వాలిపుత్రోఽంగదోఽబ్రవీత్ । నత్వం పశ్యసి రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ ॥ ౨ ॥ శరజాలాచితౌ వీరావుభౌ దశరథాత్మజౌ । శరతల్పే మహాత్మానౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ ॥ ౩ ॥

అథాబ్రవీద్వానరేంద్రస్సుగ్రీవః పుత్రమంగదం। నానిమిత్తమిదం మన్యే భవితవ్యం భయేన తు ॥౪॥ విషణ్ణవదనా హ్యేతే త్యక్తప్రహరణా దిశః । ప్రపలాయంతి హరయస్త్రాసాదుత్ఫుల్లలోచనాః ॥ ౫ ॥ అన్యోన్యస్య న లజ్జంతే న నిరీక్షంతి పృష్ఠతః। విప్రకర్షంతి చాన్యోన్యం పతితం లంఘయంతి చ ॥ ౬ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే వీరో గదాపాణిర్విభీషణః । సుగ్రీవం వర్ధయామాస రాఘవం చ నిరైక్షత ॥ ౭ ॥ విభీషణం తం సుగ్రీవో దృష్ట్వా వానరభీషణం । ఋక్షరాజం సమీపస్థం జాంబవంతమువాచ హ ॥ ౮ ॥ విభీషణోయం సంప్రాప్తో యం దృష్ట్వా వానరర్షభాః । విద్రవంతి పరిత్రస్తా రావణాత్మజశంకయా ॥ ౯ ॥ శీఘ్రమేతాన్ సుసంత్రస్తాన్ బహుధా విప్రధావితాన్। పర్యవస్థాపయాఖ్యాహి విభీషణముపస్థితం ॥ ౧౦ ॥ సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు జాంబవానృక్షపార్థివః । వానరాంస్సాంత్వయామాస సన్నిరుధ్య ప్రధావతః ॥ ౧౧ ॥ తే నివృత్తాః పునస్సర్వే వానరాస్త్యక్తసంభ్రమాః । ఋక్షరాజవచశ్శ్రుత్వా తం చ దృష్ట్వా విభీషణం ॥ ౧౨ ॥ విభీషణస్తు రామస్య దృష్ట్వా గాత్రం శరైశ్చితమ్ । లక్ష్మణస్య చ ధర్మాత్మా బభూవ వ్యథితేంద్రియః ॥ ౧౩ ॥ జలక్లిన్నేన హస్తేన తయోర్నేత్రే ప్రమృజ్య చ । శోకసంపీడితమనా రురోద విలలాప చ ॥ ౧౪ ॥ ఇమౌ తౌ సత్త్వసంపన్నౌ విక్రాంతౌ ప్రియసంయుగౌ । ఇమామవస్థాం గమితౌ రాక్షసైః కూటయోధిభిః ॥ ౧౫ ॥ భ్రాతుః పుత్రేణ మే తేన దుష్పుత్రేణ దురాత్మనా । రాక్షస్యా జిహ్మయా బుద్ధ్యా ఛలితావృజువిక్రమౌ ॥ ౧౬ ॥ శరైరిమావలం విద్ధౌ రుధిరేణ సముక్షితౌ । వసుధాయామిమౌ సుప్తౌ దృశ్యేతే శల్యకావివ ॥ ౧౭ ॥ యయోర్వీర్యముపాశ్రిత్య ప్రతిష్ఠా కాంక్షితా మయా । తావుభౌ దేహనాశాయ ప్రసుప్తౌ పురుషర్షభౌ ॥ ౧౮ ॥ జీవన్నద్య విపన్నోస్మి నష్టరాజ్యమనోరథః । ప్రాప్తప్రతిజ్ఞశ్చ రిపుస్సకామో రావణః కృతః ॥ ౧౯ ॥ ఏవం విలపమానం తం పరిష్వజ్య విభీషణం । సుగ్రీవస్సత్త్వసంపన్నో హరిరాజోబ్రవీదిదం ॥ ౨౦ ॥ రాజ్యం ప్రాప్స్యసి ధర్మజ్ఞ లంకాయాం నాత్ర సంశయః । రావణస్సహపుత్రేణ స కామం నేహ లప్స్యతే ॥ ౨౧ ॥ నరుజా పీడితావేతావుభౌ రాఘవలక్ష్మణౌ । త్యక్త్వా మోహం వధిష్యేతే సగణం రావణం రణే ॥ ౨౨ ॥ తమేవం సాంత్వయిత్వా తు సమాశ్వాస్య చ రాక్షసం । సుషేణం శ్వశురం పార్శ్వే సుగ్రీవస్తమువాచ హ ॥ ౨౩ ॥ సహ శూరైర్హరిగణైర్లబ్ధసంజ్ఞావరిందమౌ । గచ్ఛ త్వం భ్రాతరౌ గృహ్య కిష్కింధాం రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౪ ॥ అహం తు రావణం హత్వా సపుత్రం సహబాంధవమ్ । మైథిలీమానయిష్యామి శక్రో నష్టామివ శ్రియం ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వైతద్వానరేంద్రస్య సుషేణో వాక్యమబ్రవీత్ । దైవాసురం మహద్యుద్ధమనుభూతం సుదారుణం ॥ ౨౬ ॥ తదాస్మ దానవా దేవాంఛరసంస్పర్శకోవిదాః । నిజఘ్నుశ్శస్త్రవిదుషశ్ఛాదయంతో ముహుర్ముహుః ॥ ౨౭ ॥ తానార్తాన్నష్టసంజ్ఞాంశ్చ పరాసూంశ్చ బృహస్పతిః । విద్యాభిర్మంత్రయుక్తాభిరోషధీభిశ్చికిత్సతి ॥ ౨౮ ॥ తాన్యౌషధాన్యానయితుం క్షీరోదం యాంతు సాగరం । జవేన వానరాశ్శీఘ్రం సంపాతిపనసాదయః ॥ ౨౯ ॥ హరయస్తు విజానంతి పార్వతీస్తా మహౌషధీః । సంజీవకరణీం దివ్యాం విశల్యాం దేవనిర్మితామ్ ॥ ౩౦ ॥ చంద్రశ్చ నామ ద్రోణశ్చ క్షీరోదే సాగరోత్తమే । అమృతం యత్ర మథితం తత్ర తే పరమౌషధీ ॥ ౩౧ ॥ తే తత్ర నిహితే దేవైః పర్వతే పరమౌషధీ । అయం వాయుసుతో రాజన్ హనూమాంస్తత్ర గచ్ఛతు ॥ ౩౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే వాయుర్మేఘాంశ్చాపి సవిద్యుతః । పర్యస్యన్ సాగరే తోయం కంపయన్నివ మేదినీం ॥ మహతా పక్షవాతేన సర్వే ద్వీపమహీరుహాః । నిపేతుర్భగ్నవిటపాస్సమూలా లవణాంభసి ॥ ౩౪॥ అభవన్ పన్నగాస్త్రస్తా భోగినస్తత్ర వాసినః। శీఘ్రం సర్వాణి యాదాంసి జగ్ముశ్చ లవణార్ణవం ॥ ౩౫ ॥ తతో ముహూర్తాద్గరుడం వైనతేయం మహాబలం । వానరా దదృశుస్సర్వే జ్వలంతమివ పావకం ॥ ౩౬ ॥ తమాగతమభిప్రేక్ష్య నాగాస్తే విప్రదుద్రువుః । యైస్తౌ సత్పురుషౌ బద్ధౌ శరభూతైర్మహాబలౌ ॥ ౩౭ ॥ తతస్సుపర్ణః కాకుత్స్థౌ దృష్ట్వా ప్రత్య

భినందితః । విమమర్శ చ పాణిభ్యాం ముఖే చంద్రసమప్రభే ॥ ౩౮ ॥ వైనతేయేన సంస్పృష్టాస్తయోస్సంరురుహుర్వ్రణాః । సువర్ణే చ తనూ స్నిగ్ధే తయోరాశు బభూవతుః ॥ ౩౯ ॥ తేజో వీర్యం బలం చౌజ ఉత్సాహశ్చ మహాగుణః । ప్రదర్శనం చ బుద్ధిశ్చ స్మృతిశ్చ ద్విగుణం తయోః ॥ ౪౦ ॥ తావుత్థాప్య మహావీర్యౌ గరుడో వాసవోపమౌ । ఉభౌ తౌ సస్వజే హృష్టౌ రామశ్చైనమువాచ హ ॥ ౪౧ ॥ భవత్ప్రసాదాద్వ్యసనం రావణిప్రభవం మహత్ । ఆవామిహ వ్యతిక్రాంతౌ శీఘ్రం చ బలినౌ కృతౌ ॥ ౪౨ ॥ యథా తాతం దశరథం యథాజం చ పితామహం । తథా భవంతమాసాద్య హృదయం మే ప్రసీదతి ॥ ౪౩ ॥ కో భవాన్ రూపసంపన్నో దివ్యస్రగనులేపనః । వసానో విరజే వస్త్రే దివ్యాభరణభూషితః ॥ ౪౪ ॥ తమువాచ మహాతేజా వైనతేయో మహాబలః । పతత్రిరాజః ప్రీతాత్మా హర్షపర్యాకులేక్షణః ॥ ౪౫ ॥ అహం సఖా తే కాకుత్స్థ ప్రియః ప్రాణో బహిశ్చరః । గరుత్మానిహ సంప్రాప్తో యువాభ్యాం సాహ్యకారణాత్ ॥ ౪౬ ॥ అసురా వా మహావీర్యా దానవా వా మహాబలాః । సురాశ్చాపి సగంధర్వాః పురస్కృత్య శతక్రతుం ॥ ౪౭ ॥ నేమం మోక్షయితుం శక్తాశ్శరబంధం సుదారుణం । మాయాబలాదింద్రజితా నిర్మితం క్రూరకర్మణా ॥ ఏతే నాగాః కాద్రవేయాస్తీక్ష్ణదంష్ట్రా విషోల్బణాః । రక్షోమాయాప్రభావేన శరా భూత్వా త్వదాశ్రితాః ॥ ౪౯ ॥ సభాగ్యశ్చాసి ధర్మజ్ఞ రామ సత్యపరాక్రమ । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సమరే రిపుఘాతినా ॥ ౫౦ ॥ ఇమం శ్రుత్వా తు వృత్తాంతం త్వరమాణోఽహమాగతః । సహసా యువయోస్స్నేహాత్సఖిత్వమనుపాలయన్ ॥ ౫౧ ॥ మోక్షితౌ చ మహాఘోరాదస్మాత్సాయకబంధనాత్ । అప్రమాదశ్చ కర్తవ్యో యువాభ్యాం నిత్యమేవ హి ॥ ౫౨ ॥ ప్రకృత్యా రాక్షసాస్సర్వే సంగ్రామే కూటయోధినః । శూరాణాం శుద్ధభావానాం భవతామార్జవం బలం ॥ ౫౩ ॥ తన్న విశ్వసితవ్యం వో రాక్షసానాం రణాజిరే । ఏతేనైవోపమానేన నిత్యం జిహ్మా హి రాక్షసాః ॥ ౫౪ ॥ ఏవముక్త్వా తతో రామం సుపర్ణస్సుమహాబలః । పరిష్వజ్య సుహృత్స్నిగ్ధమాప్రష్టుముపచక్రమే ॥ ౫౫ ॥ సఖే రాఘవ ధర్మజ్ఞ రిపూణామపి వత్సల । అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి గమిష్యామి యథాగతం ॥ ౫౬ ॥ న చ కౌతూహలం కార్యం సఖిత్వం ప్రతి రాఘవ । కృతకర్మా రణే వీర సఖిత్వమనువేత్స్యసి ॥ ౫౭ ॥ బాలవృద్ధావశేషాంతు లంకాం కృత్వా శరోర్మిభిః । రావణం చ రిపుం హత్వా సీతాం సముపలప్స్యసే ॥ ౫౮ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా వచనం సుపర్ణశ్శీఘ్రవిక్రమః । రామం చ విరుజం కృత్వా మధ్యే తేషాం వనౌకసాం ॥ ౫౯ ॥ ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా పరిష్వజ్య చ వీర్యవాన్ । జగామాకాశమావిశ్య సుపర్ణః పవనో యథా ॥ ౬౦ ॥ విరుజౌ రాఘవౌ దృష్ట్వా తతో వానరయూథపాః । సింహనాదాంస్తదా నేదుః లాంగూలాన్ దుధువుస్తదా ॥ ౬౧ ॥ తతో భేరీస్సమాజఘ్నుర్మృదంగాంశ్చాప్యనాదయన్ । దధ్ముశ్శంఖాన్ సంప్రహృష్టాః క్ష్వేళంత్యపి యథాపురం ॥ ౬౨ ॥ ఆస్ఫోట్యాస్ఫోట్య విక్రాంతా వానరా నగయోధినః । ద్రుమానుత్పాట్య వివిధాంస్తస్థుశ్శతసహస్రశః ॥ ౬౩ ॥ విసృజంతో మహానాదాంస్త్రాసయంతో నిశాచరాన్ । లంకాద్వారాణ్యుపాజగ్ముర్యోద్ధుకామాః ప్లవంగమాః ॥ ౬౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు భీమస్తుములో నినాదో బభూవ శాఖామృగయూథపానాం । క్షయే నిదాఘస్య యథా ఘనానాం నాదస్సుభీమో నదతాం నిశీథే ॥ ౬౫ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచాశస్సర్గః ॥ ౪౧౧ ॥ ౭౨౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేషాం సుతుములం శబ్దం వానరాణాం తరస్వినాం । నర్దతాం రాక్షసైస్సార్ధం తదా శుశ్రావ రావణః ॥ ౧ ॥ స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోషం శ్రుత్వా స నినదం భృశం । సచివానాం తతస్తేషాం మధ్యే వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ యథాసౌ సంప్రహృష్టానాం వానరాణాం సముత్థితః । బహూనాం సుమహాన్నాదో మేఘానామివ గర్జతాం ॥ ౩ ॥ వ్యక్తం సుమహతీ ప్రీతిరేతేషాం నాత్ర సంశయః । తథా హి విపులైర్నాదైశ్చుక్షుభే వరుణాలయః ॥ ౪ ॥ తౌ తు బద్ధౌ శరైస్తీక్ష్ణైర్భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । అయం చ సుమహాన్నాదశ్శంకాం జనయతీవ మే ॥

ఏతత్తువచనంచోక్త్వా మంత్రిణోరాక్షసేశ్వరః । ఉవాచనైరృతాంస్తత్ర సమీపపరివర్తినః ॥ ౬ ॥ జ్ఞాయతాంతూర్ణమేతేషాం సర్వేషాంవనచారిణామ్ । శోకకాలేసముత్పన్నే హర్షకారణముత్థితమ్ ॥ ౭ ॥ తథోక్తాస్తేనసంభ్రాన్తాః ప్రాకారమధిరుహ్య తే । దదృశుః పాలితాంసేనాం సుగ్రీవేణమహాత్మనా ॥ ౮ ॥ తౌ చముక్తౌసుఘోరేణ శరబంధేనరాఘవౌ । సముత్థితౌమహాభాగౌ విషేదుః ప్రేక్ష్యరాక్షసాః ॥ ౯ ॥ సంత్రస్తహృదయాస్సర్వే ప్రాకారాదవరుహ్య తే । విషణ్ణవదనాఘోరా రాక్షసేంద్రముపస్థితాః ॥ ౧౦ ॥ తదప్రియందీనముఖా రావణస్య నిశాచరాః । కృత్స్నంనివేదయామాసుర్యథావద్వాక్యకోవిదాః ॥ ౧౧ ॥ యౌతావింద్రజితాయుద్ధే భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । నిబద్ధౌశరబంధేన నిష్ప్రకమ్పభుజౌకృతౌ ॥ ౧౨ ॥ విముక్తౌశరబంధేనతౌదృశ్యేతేరణాజిరే । పాశానివ గజౌ ఛిత్త్వా గజేంద్రసమవిక్రమౌ ॥ ౧౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వావచనం తేషాం రాక్షసేంద్రో మహాబలః । చిన్తాశోకసమాక్రాన్తో విషణ్ణవదనోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ ఘోరైర్దత్తవరైర్బద్ధౌశరైరాశీవిషోపమైః । అమోఘైస్సూర్యసంకాశైః ప్రమథ్యేంద్రజితాయుధి ॥ ౧౫ ॥ తదస్త్రబంధమాసాద్య యదిముక్తౌరిపూ మమ । సంశయస్థమిదంసర్వమనుపశ్యామ్యహంబలమ్ ॥ ౧౬ ॥ నిష్ఫలాః ఖలుసంవృత్తాశ్శరావాసుకితేజసః । ఆదత్తంయైస్తుసఙ్గ్రామే రిపూణాం మమజీవితం ॥ ౧౭ ॥ ఏవముక్త్వాతుసంక్రుద్ధోనిశ్వసన్నురగోయథా । అబ్రవీద్రక్షసాంమధ్యే ధూమ్రాక్షంనామరాక్షసం ॥ బలేనమహతాయుక్తో రక్షసాంభీమవిక్రమ । త్వంవధాయాభినిర్యాహి రామస్యసహవానరైః ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్తస్తుధూమ్రాక్షో రాక్షసేంద్రేణధీమతా । కృత్వాప్రణామంసంహృష్టో నిర్జగామనృపాలయాత్ ॥ ౨౦ ॥ అభినిష్క్రమ్యతద్ద్వారంబలాధ్యక్షమువాచహ । త్వరయస్వబలంతూర్ణం కించిరేణయుయుత్సతః ॥ ౨౧ ॥ ధూమ్రాక్షవచనంశ్రుత్వా బలాధ్యక్షోబలానుగః । బలముద్యోజయామాస రావణస్యాజ్ఞయాద్రుతమ్ ॥ ౨౨ ॥ తే బద్ధఘంటాబలినో ఘోరరూపానిశాచరాః । వినర్దమానాస్సంహృష్టాధూమ్రాక్షంపర్యవారయన్ ॥ ౨౩ ॥ వివిధాయుధహస్తాశ్చ శూలముద్గరపాణయః । గదాభిః పట్టసైర్దండైరాయసైర్ముసలైర్భృశం ॥ ౨౪ ॥ పరిఘైర్భిండివాలైశ్చ భల్లైః ప్రాసైః పరశ్వధైః । నిర్యయూ రాక్షసాదిగ్భ్యోనర్దంతోజలదాయథా ॥ ౨౫ ॥ రథైః కవచినస్త్వన్యే ధ్వజైశ్చసమలంకృతైః । సువర్ణజాలవిహితైః ఖరైశ్చవివిధాననైః ॥ ౨౬ ॥ హయైః పరమశీఘ్రైశ్చగజేంద్రైశ్చమదోత్కటైః । నిర్యయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రాఇవదురాసదాః ॥ ౨౭ ॥ వృకసింహముఖైర్యుక్తంఖరైః కనకభూషణైః । ఆరురోహరథందివ్యం ధూమ్రాక్షః ఖరనిస్వనః ॥ ౨౮ ॥ సనిర్యాతోమహావీర్యోధూమ్రాక్షోరాక్షసైర్వృతః । ప్రహసన్పశ్చిమద్వారాద్ధనూమాన్యత్రయూథపః ॥ ౨౯ ॥ రథప్రవరమాస్థాయ ఖరయుక్తంఖరస్వనం । ప్రయాంతంతుమహాఘోరం రాక్షసంభీమవిక్రమం ॥ ౩౦ ॥ అంతరిక్షగతాఘోరాశ్శకునాః ప్రత్యవారయన్ । రథశీర్షేమహాన్భీమోగృధ్రశ్చనిపపాతహ ॥ ౩౧ ॥ ధ్వజాగ్రేగ్రథితాశ్చైవ నిపేతుః కుణపాశనాః । రుధిరార్ద్రోమహాంచ్ఛ్వేతః కబంధః పతితోభువి ॥ ౩౨ ॥ విస్వరంచోత్సృజన్నాదం ధూమ్రాక్షస్యసమీపతః । వవర్షరుధిరందేవః సంచచాలచమేదినీ ॥ ౩౩ ॥ ప్రతిలోమంవవౌవాయుర్నిర్ఘాతసమనిస్వనః । తిమిరౌఘావృతాస్తత్ర దిశశ్చనచకాశిరే ॥ ౩౪ ॥ సతూత్పాతాంస్తతోదృష్ట్వా రాక్షసానాంభయావహాన్ । ప్రాదుర్భూతాంశ్చఘోరాంశ్చ ధూమ్రాక్షోవ్యథితోఽభవత్ ॥ ౩౫ ॥ ముముహూ రాక్షసాస్సర్వే ధూమ్రాక్షస్యపురస్సరాః । ఓమ్ ॥ తతస్సుభీమోబహుభిర్నిశాచరైర్వృతోఽభినిష్క్రమ్యరణోత్సుకోబలీ । దదర్శతాం రాఘవబాహుపాలితాం మహౌఘకల్పాంబహువానరీంచమూమ్ ॥ ౩౬ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేఏకపంచాశస్సర్గః ॥ ౩౧౪ ॥ ౫౨౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ధూమ్రాక్షంప్రేక్ష్యనిర్యాంతం రాక్షసంభీమవిక్రమం । వినేదుర్వానర

వానరాన్ సర్వే ప్రహృష్టా యుద్ధకాంక్షిణః ॥ ౧ ॥ తేషాం సుతుములం యుద్ధం సంజజ్ఞే హరిరక్షసాం । అన్యోన్యం పాదపైర్ఘోరైః నిఘ్నతాం శూలముద్గరైః ॥ ౨ ॥ ఘోరైశ్చ పరిఘైశ్చిత్రైః త్రిశూలైశ్చాపి సంహతైః । రాక్షసైర్వానరా ఘోరైః వినికృత్తాస్సమన్తతః ॥ ౩ ॥ వానరై రాక్షసాశ్చాపి ద్రుమైర్భూమౌ సమీకృతాః । రాక్షసాస్త్వపి సంక్రుద్ధా వానరాన్నిశితైశ్శరైః ॥ ౪ ॥ వివ్యధుర్ఘోరసంకాశైః కంకపత్రైరజిహ్మగైః । తే గదాభిశ్చ భీమాభిః పట్టసైః కూటముద్గరైః ॥ ౫ ॥ విదార్యమాణా రక్షోభిర్వానరాస్తే మహాబలాః । అమర్షాజ్జనితోద్ధర్షాశ్చక్రుః కర్మాణ్యభీతవత్ ॥ ౬ ॥ శరనిర్భిన్నగాత్రాస్తే శూలనిర్భిన్నదేహినః । జగృహుస్తే ద్రుమాంస్తత్ర శిలాశ్చ హరియూథపాః ॥ ౭ ॥ తే భీమవేగా హరయో నర్దమానాస్తతస్తతః । మమంథూ రాక్షసాన్భీమాన్నామాని చ బభాషిరే ॥ ౮ ॥ తద్బభూవాద్భుతం ఘోరం యుద్ధం వానరరక్షసాం । శిలాభిర్వివిధాభిశ్చ బహుభిశ్చైవ పాదపైః ॥ ౯ ॥ రాక్షసా మథితాః కేచిద్వానరైర్జితకాశిభిః । వవమూ రుధిరం కేచిన్ముఖై రుధిరభోజనాః ॥ ౧౦ ॥ పార్శ్వేషు దారితాః కేచిత్కేచిద్రాశీకృతా ద్రుమైః । శిలాభిశ్చూర్ణితాః కేచిత్కేచిద్దన్తైర్విదారితాః ॥ ౧౧ ॥ ధ్వజైర్విమథితైర్భగ్నైః ఖరైశ్చ వినిపాతితైః । రథైర్విధ్వంసితైశ్చాపి పతితై రజనీచరైః ॥ ౧౨ ॥ గజేంద్రైః పర్వతాకారైః పర్వతాగ్రైర్వనౌకసాం । మథితైర్వాజిభిః కీర్ణం సారోహైర్వసుధాతలం ॥ ౧౩ ॥ వానరైర్భీమవిక్రాన్తైరాప్లుత్యాప్లుత్య వేగితైః । రాక్షసాః కరజైస్తీక్ష్ణైర్ముఖేషు వినికర్తితాః ॥ ౧౪ ॥ వివర్ణవదనా భూయో విప్రకీర్ణశిరోరుహాః । మూఢాశ్శోణితగన్ధేన నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౧౫ ॥ అన్యే పరమసంక్రుద్ధా రాక్షసా భీమనిస్వనాః । తలైరేవాభిధావంతి వజ్రస్పర్శసమైర్హరీన్ ॥ ౧౬ ॥ వానరైరాపతంతస్తే వేగినా వేగవత్తరైః । ముష్టిభిశ్చరణైర్దంతైః పాదపైశ్చాపపోథితాః ॥ ౧౭ ॥ వానరైర్హన్యమానాస్తే రాక్షసా విప్రదుద్రువుః । సైన్యం తు విద్రుతం దృష్ట్వా ధూమ్రాక్షో రాక్షసర్షభః ॥ ౧౮ ॥ క్రోధేన కదనం చక్రే వానరాణాం యుయుత్సతాం । ప్రాసైః ప్రమథితాః కేచిద్వానరాశ్శోణితస్రవాః ॥ ౧౯ ॥ ముద్గరైరాహతాః కేచిత్పతితా ధరణీతలే । పరిఘైర్మథితాః కేచిద్భిండివాలైర్విదారితాః ॥ ౨౦ ॥ పట్టసైరాహతాః కేచిద్విహ్వలన్తో గతాసవః । కేచిద్వినిహతా భూమౌ రుధిరార్ద్రా వనౌకసః ॥ ౨౧ ॥ కేచిద్విద్రావితా నష్టాః సంక్రుద్ధై రాక్షసైర్యుధి । విభిన్నహృదయాః కేచిదేకపార్శ్వేన దారితాః ॥ ౨౨ ॥ విదారితాస్త్రిశూలైశ్చ కేచిదాన్త్రైర్వినిస్సృతాః । తత్సుభీమం మహాయుద్ధం హరిరాక్షససంకులం ॥ ౨౩ ॥ ప్రబభౌ శబ్దబహులం శిలాపాదపసంకులం । ధనుర్జ్యాతంత్రిమధురం హిక్కాతాళసమన్వితం ॥ ౨౪ ॥ మన్ద్రస్తనితసంగీతం యుద్ధగాంధర్వమాబభౌ । ధూమ్రాక్షస్తు ధనుష్పాణిర్వానరాన్రణమూర్ధని ॥ ౨౫ ॥ హసన్విద్రావయామాస దిశస్తాన్ శరవృష్టిభిః । ధూమ్రాక్షేణార్దితం సైన్యం వ్యథితం దృశ్య మారుతిః ॥ ౨౬ ॥ అభ్యవర్తత సంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలామ్ । క్రోధాద్ద్విగుణతామ్రాక్షః పితృతుల్యపరాక్రమః ॥ ౨౭ ॥ శిలాం తాం పాతయామాస ధూమ్రాక్షస్య రథం ప్రతి । ఆపతన్తీం శిలాం దృష్ట్వా గదాముద్యమ్య సంభ్రమాత్ ॥ ౨౮ ॥ రథాదాప్లుత్య వేగేన వసుధాయాం వ్యతిష్ఠత । సా ప్రమథ్య రథం తస్య నిపపాత శిలా భువి ॥ ౨౯ ॥ సచక్రకూబరం సాశ్వం సధ్వజం సశరాసనం । స భఙ్క్త్వా తు రథం తస్య హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౦ ॥ రక్షసాం కదనం చక్రే సస్కన్ధవిటపైర్ద్రుమైః । విభిన్నశిరసో భూత్వా రాక్షసాశ్శోణితోక్షితాః ॥ ౩౧ ॥ ద్రుమైః ప్రమథితాశ్చాన్యే నిపేతుర్ధరణీతలే । విద్రావ్య రాక్షసం సైన్యం హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ గిరేశ్శిఖరమాదాయ ధూమ్రాక్షమభిదుద్రువే । తమాపతన్తం ధూమ్రాక్షో గదాముద్యమ్య వీర్యవాన్ ॥ ౩౩ ॥ వినర్దమానస్సహసా హనూమన్తమభిద్రవత్ । తతః క్రుద్ధస్తు వేగేన గదాం తాం బహుకణ్టకాం ॥ ౩౪ ॥ పాతయామాస ధూమ్రాక్షో మస్తకే తు హనూమతః । తాడితస్తేన తత్ర గదయా భీమరూపయా ॥ ౩౫ ॥ స క

పిర్తారుతబలస్తం ప్రహారమచింతయన్ । ధూమ్రాక్షస్యశిరోమధ్యే గిరిశృంగమపాతయత్ ॥ ౩౬ ॥ సవిహ్వలిత సర్వాంగో గిరిశృంగేణతాడితః । పపాతసహసాభూమౌ వికీర్ణఇవపర్వతః ॥ ౩౭ ॥ ధూమ్రాక్షంనిహతందృష్ట్వా హతశేషానిశాచరాః । త్రస్తాః ప్రవివిశుర్లంకాం వధ్యమానాః ప్లవంగమైః ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥ సతుపవనసుతోనిహత్యశత్రుం క్షతజవహాస్సరితశ్చ సంప్రకీర్య । రిపువధజనితశ్రమోమహాత్మా ముదమగమత్కపిభిశ్చపూజ్యమానః ॥ ౩౯

ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్విపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౨౧౭ ॥ ౪౩౪౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ధూమ్రాక్షంనిహతంశ్రుత్వా రావణోరాక్షసేశ్వరః । క్రోధేనమహతావిష్టో నిశ్వసన్నురగోయథా ॥ ౧ ॥ దీర్ఘముష్ణంవినిశ్వస్య క్రోధేనకలుషీకృతః । అబ్రవీద్రాక్షసంశూరం వజ్రదంష్ట్రంమహాబలం ॥ ౨ ॥ గచ్ఛత్వంవీరనిర్యాహి రాక్షసైఃపరివారితః । జహిదాశరథింరామం సుగ్రీవంవానరైస్సహ ॥ ౩ ॥ తథేత్యుక్త్వాద్రుతతరంమాయావీ రాక్షసేశ్వరమ్ । నిర్జగామబలైస్సార్ధంబహుభిఃపరివారితః ॥ ౪ ॥ నాగైరశ్వైఃఖరైరుష్ట్రైస్సంయుక్తస్సుసమాహితః । పతాకాధ్వజచిత్రైశ్చ రథైశ్చసమలంకృతైః ॥ ౫ ॥ తతోవిచిత్రకేయూర మకుటైశ్చవిభూషితః । తనుత్రాణంతుసంబధ్య సధనుర్నిర్యయౌద్రుతం ॥ ౬ ॥ పతాకాలంకృతందీప్తం తప్తకాఞ్చనభూషణం । రథం ప్రదక్షిణంకృత్వా సమారోహచ్చమూపతిః ॥ ౭ ॥ యష్టిభిస్తోమరైశ్చిత్రైః శ్శూలైశ్చముసలైరపి । భిండివాలైశ్చపాశైశ్చ శక్తిభిఃపట్టసైరపి ॥ ౮ ॥ ఖడ్గైశ్చక్రైర్గదాభిశ్చ నిశితైశ్చపరశ్వథైః । పదాతయశ్చనిర్యాంతి వివిధాశ్శస్త్రపాణయః ॥ ౯ ॥ విచిత్రవాససస్సర్వే దీప్తారాక్షసపుంగవాః । గజామదోత్కటాశ్శూరా శ్చలంతఇవపర్వతాః ॥ ౧౦ ॥ ఆరూఢాయుద్ధకుశలై స్తోమరాంకుశపాణిభిః । అన్యేలక్షణసంయుక్తా శ్శూరారూఢామహాబలాః ॥ ౧౧ ॥ తద్రాక్షసబలంఘోరం విప్రస్థితమశోభత । ప్రావృట్కాలేయథామేఘా నర్దమానాస్సవిద్యుతః ॥ ౧౨ ॥ నిస్సృతాదక్షిణద్వారాదంగదోయత్రయూథపః । తేషాంనిష్క్రమమాణానా మశుభంసమజాయత ॥ ౧౩ ॥ ఆకాశాద్విఘనాత్తీవ్రా ఉల్కాశ్చాభ్యపతంస్తదా । వమంత్యఃపావకజ్వాలా శివాఘోరావవాశిరే ॥ ౧౪ ॥ వ్యాహరంతోమృగాఘోరా రక్షసాంనిధనంతదా । సమాపతంతోయోధాస్తుప్రాస్ఖలన్భయమోహితాః ॥ ౧౫ ॥ ఏతానౌత్పాతికాన్దృష్ట్వా వజ్రదంష్ట్రోమహాబలః । ధైర్యమాలంబ్యతేజస్వీనిర్జగామరణోత్సుకః ॥ ౧౬ ॥ తాంస్తునిష్క్రమతోదృష్ట్వా వానరాజితకాశినః । ప్రణేదుస్సుమహానాదా న్దిశశ్శబ్దై నపూరయన్ ॥ ౧౭ ॥ తతఃప్రవృత్తంతుములం హరీణాంరాక్షసైస్సహ । ఘోరాణాంభీమరూపాణా మన్యోన్యవధకాంక్షిణాం ॥ ౧౮ ॥ నిష్పతంతోమహోత్సాహా భిన్నదేహశిరోధరాః । రుధిరోక్షితసర్వాంగా న్యపతన్జగతీతలే ॥ ౧౯ ॥ కేచిదన్యోన్యమాసాద్య శూరాఃపరిఘపాణయః । చిక్షిపుర్వివిధంశస్త్రం సమరేష్వనివర్తినః ॥ ౨౦ ॥ ద్రుమాణాఞ్చశిలానాఞ్చ శస్త్రాణాంచాపినిస్వనః । శ్రూయతేసుమహాంస్తత్ర ఘోరోహృదయభేదనః ॥ ౨౧ ॥ రథనేమిస్వనస్తత్ర ధనుషశ్చాపినిస్వనః । శంఖభేరీమృదంగానాం బభూవతుములస్వనః ॥ ౨౨ ॥ కేచిదస్త్రాణిసంసృజ్య బాహుయుద్ధమకుర్వత । తలైశ్చచరణైశ్చాపి ముష్టిభిశ్చద్రుమైరపి ॥ ౨౩ ॥ జానుభిశ్చహతాఃకేచిద్భిన్నదేహాస్తురాక్షసాః । శిలాభిశ్చూర్ణితాః కేచి ద్వానరైర్యుద్ధదుర్మదైః ॥ ౨౪ ॥ వజ్రదంష్ట్రోభృశంబాణై రణేవిత్రాసయన్హరీన్ । చచారలోకసంహారే పాశహస్తఇవాంతకః ॥ ౨౫ ॥ బలవంతోస్త్రవిదుషో నానాప్రహరణారణే । జఘ్నుర్వానరసైన్యాని రాక్షసాః క్రోధమూర్ఛితాః ॥ ౨౬ ॥ నిఘ్నతోరాక్షసాన్దృష్ట్వా సర్వాన్వాలిసుతోరణే క్రోధేనద్విగుణావిష్ట స్సంవర్తకఇవానలః ॥ ౨౭ ॥ తాన్రాక్షసగణాంత్సర్వాన్వృక్షముద్యమ్యవీర్యవాన్ । అంగదఃక్రోధతామ్రాక్షస్సింహఃక్షుద్రమృగానివ ॥ ౨౮ ॥ చకారకదనంఘోరంశక్రతుల్యపరాక్రమః । అంగదాభి

ముఖాస్తత్ర రాక్షసాభీమవిక్రమాః ॥ ౨౯ ॥ విభిన్నశిరసః పేతు ర్నికృత్తా ఇవపాదపాః । రథైరశ్వైర్ధ్వజైశ్ఛి
త్రైర్నరైశ్శరైర్హరిరక్షసాం ॥ ౩౦ ॥ రుధిరేణచసంఛన్నా భూమిర్భయకరీతదా । హారకేయూరవస్త్రైశ్చ శస్త్రైశ్చ
సమలంకృతా ॥ ౩౧ ॥ భూమిర్భాతిరణేతత్ర శారదీవయథానిశా । అంగదస్యచవేగేన తద్రాక్షసబలం మహత్ ॥
ప్రాకంపతతదాతత్ర పవనేనాంబుదోయథా ॥ * ॥ *ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రిపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౨౦ ॥ ౨౪౦౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స్వబలస్యనిఘాతేనఅంగదస్యజయేనచ । రాక్షసః క్రోధమావిష్టో వజ్రదం
ష్ట్రోమహాబలః ॥ ౧ ॥ సవిస్ఫార్యధనుర్ఘోరం శక్రాశనిసమస్వనం । వానరాణామనీకాని ప్రాకిరచ్ఛరవృష్టిభిః ॥ ౨ ॥
రాక్షసాశ్చాపిముఖ్యాస్తే రథేషుసమవస్థితాః । నానాప్రహరణాశ్శూరాః ప్రాయుధ్యంతతదారణే ॥ ౩ ॥ వానరా
ణాంతుశూరాయేసర్వే తేప్లవగర్షభాః । అయుధ్యంతశిలాహస్తాస్సమవేతాస్సమంతతః ॥ ౪ ॥ తత్రాయుధసహస్రా
ణి తస్మిన్నాయోధనేభృశం । రాక్షసాః కపిముఖ్యేషు పాతయాంచక్రిరేతదా ॥ ౫ ॥ వానరాశ్చైవరక్షస్సుగిరీన్వృ
క్షాన్మహాశిలాః । ప్రవీరాః పాతయామాసు ర్మత్తమాతంగసన్నిభాః ॥ ౬ ॥ శూరాణాం యుద్ధ్యమానానాం స
మరేష్వనివర్తినాం । రక్షసాంవానరాణాంచ సుయుద్ధంసమవర్తత ॥ ౭ ॥ ప్రభిన్నశిరసః కేచి చ్ఛిన్నైః పాదై
శ్చబాహుభిః । శస్త్రైరర్దితదేహాశ్చ రుధిరేణసముక్షితాః ॥ ౮ ॥ హరయోరాక్షసాశ్చైవ శేరతేగాంసమాశ్రి
తాః । కంకగృధ్రవళైరాఢ్యా గోమాయుగణసంకులాః ॥ ౯ ॥ కబంధానిసముత్పేతు ర్భీరూణాంభీషణానివై । భు
జపాణిశిరశ్ఛిన్నా ఛిన్నకాయాశ్చభూతలే ॥ ౧౦ ॥ వానరారాక్షసాశ్చాపినిపేతుస్తత్రవైరణే । తతోవానరసైన్యే
న హన్యమానంనిశాచరం ॥ ౧౧ ॥ ప్రాభజ్యతబలంసర్వం వజ్రదంష్ట్రస్యపశ్యతః । రాక్షసాన్భయవిత్రస్తాన్హన్యమా
నాన్ప్లవంగమైః ॥ ౧౨ ॥ దృష్ట్వాసరోషతామ్రాక్షో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్ । ప్రవివేశధనుష్పాణి స్త్రాసయ
న్హరివాహినీం ॥ ౧౩ ॥ శరైర్విదారయామాస కంకపత్రైరజింహగైః । బిభేదవానరాంస్తత్రసప్తాష్టౌనవపంచ
చ ॥ ౧౪ ॥ వివ్యాథపరమక్రుద్ధో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్ । త్రస్తాస్సర్వేహరిగణాశ్శరైస్సంకృత్తదేహినః ॥ ౧౫ ॥
అంగదంసంప్రధావంతి ప్రజాపతిమివప్రజాః । తతోహరిగణాన్భగ్నా న్దృష్ట్వావాలిసుతస్తదా ॥ ౧౬ ॥ క్రోధేనవ
జ్రదంష్ట్రంతముదీక్షంతముదైక్షత । వజ్రదంష్ట్రోంగదశ్చోభౌ సంగతౌహరిరాక్షసౌ ॥ ౧౭ ॥ చేరతుః పరమక్రుద్ధౌ
హరిమత్తగజావివ । తతశ్శరసహస్రేణ వాలిపుత్రంమహాబలః ॥ ౧౮ ॥ జఘానమర్మదేశేషు మాతంగమివతోమ
రైః । రుధిరోక్షితసర్వాంగో వాలిసూనుర్మహాబలః ॥ ౧౯ ॥ చిక్షేపవజ్రదంష్ట్రాయ వృక్షంభీమపరాక్రమః । దృ
ష్ట్వాపతంతంతంవృక్ష మసంభ్రాంతశ్చరాక్షసః ॥ ౨౦ ॥ చిచ్ఛేదబహుధాసోపి నికృత్తః పతితోభువి । తందృష్ట్వావ
జ్రదంష్ట్రస్య విక్రమంప్లవగర్షభః ॥ ౨౧ ॥ ప్రగృహ్యవిపులంశైలం చిక్షేపచననాదచ । సమాపతంతంతందృ
ష్ట్వా రథాదాప్లుత్యవీర్యవాన్ ॥ ౨౨ ॥ గదాపాణిరసంభ్రాంతః పృథివ్యాంసమతిష్ఠత । సాంగదేనగదాక్షిప్తా గ
త్వాతురణమూర్ధని ॥ ౨౩ ॥ సచక్రకూబరంసాశ్వం ప్రమమాథరథంతదా । తతోన్యంగిరిమాక్షిప్యవిపులంద్రు
మభూషితం ॥ ౨౪ ॥ వజ్రదంష్ట్రస్యశిరసి పాతయామాససోంగదః । అభవచ్ఛోణితోద్గారీవజ్రదంష్ట్రస్సుమూర్ఛి
తః ॥ ౨౫ ॥ ముహూర్తమభవన్మూఢో గదామాలింగ్యనిశ్వసన్ । సలబ్ధసంజ్ఞోగదయా వాలిపుత్రమవస్థితం ॥ ౨౬ ॥
జఘానపరమక్రుద్ధోవక్షోదేశేనిశాచరః । గదాంత్యక్త్వాతతస్తత్రముష్టియుద్ధమవర్తత ॥ ౨౭ ॥ అన్యోన్యంజఘ్ను
తుస్తత్ర తావుభౌహరిరాక్షసౌ । రుధిరోద్గారిణౌతౌతు ప్రహారైర్జనితశ్రమౌ ॥ ౨౮ ॥ బభూవతుస్సువిక్రాన్తా
వంగారకబుధావివ । తతః పరమతేజస్వీ హ్యంగదః కపికుంజరః ॥ ౨౯ ॥ ఉత్పాట్యవృక్షంస్థితవాన్ బహుపుష్పఫ
లాంచితమ్ । సజగ్రాహర్షభంచర్మ ఖడ్గంచవిపులంశుభమ్ ॥ ౩౦ ॥ కింకిణీజాలసంఛన్నం చర్మణాచపరిష్కృతమ్ ।

పిపిలాంశ్చేరతుర్మార్గాన్ రుషితౌ కపిరాక్షసౌ ॥ ౩౧ ॥ జఘ్నతుశ్చ తదాన్యోన్యం నిర్దయం జయకాంక్షిణౌ । ప్రసూనైస్సైః శోభితౌ పుష్పితావివ కింశుకౌ ॥ ౩౨ ॥ యుధ్యమానౌ పరిశ్రాంతౌ జానుభ్యామవనీం గతౌ । నిమేషాంతరమాత్రేణ అంగదః కపికుంజరః ॥ ౩౩ ॥ ఉదతిష్ఠత దీప్తాక్షో దండాహత ఇవోరగః । నిర్మలేన సుధౌతేన ఖడ్గేనాస్య మహచ్ఛిరః ॥ ౩౪ ॥ జఘాన వజ్రదంష్ట్రస్య వాలిసూనుర్మహాబలః । రుధిరోక్షితగాత్రస్య బభూవ పతితం ద్విధా ॥ ౩౫ ॥ స రోషపరివృత్తాక్షం శుభం ఖడ్గహతం శిరః । వజ్రదంష్ట్రం హతం దృష్ట్వా రాక్షసా భయమోహితాః । త్రస్తాః ప్రత్యపతన్ లంకాం వధ్యమానాః ప్లవంగమైః । విషణ్ణవదనా దీనా హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖాః ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ నిహత్య తం వజ్రధరప్రభావః స వాలిసూనుః కపిసైన్యమధ్యే । జగామ హర్షం మహితో మహాబలః సహస్రనేత్రస్త్రిదశైరివావృతః ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౨౩ । ౪౬౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ వజ్రదంష్ట్రం హతం శ్రుత్వా వాలిపుత్రేణ రావణః । బలాధ్యక్షమువాచేదం కృతాంజలిముపస్థితమ్ ॥ ౧ ॥ శీఘ్రం నిర్యాంతు దుర్ధర్షా రాక్షసా భీమవిక్రమాః । అకంపనం పురస్కృత్య సర్వశస్త్రప్రకోవిదమ్ ॥ ౨ ॥ ఏష శాస్తా చ గోప్తా చ నేతా చ యుధి సంమతః । భూతికామశ్చ మే నిత్యం నిత్యం చ సమరప్రియః ॥ ౩ ॥ ఏష జేష్యతి కాకుత్స్థౌ సుగ్రీవం చ మహాబలమ్ । వానరాంశ్చాపరాన్ ఘోరాన్ హనిష్యతి పరంతపః ॥ ౪ ॥ పరిగృహ్య స తామాజ్ఞాం రావణస్య మహాబలః । బలం సంత్వరయామాస తదా లఘుపరాక్రమః ॥ ౫ ॥ తతో నానాప్రహరణా భీమాక్షా భీమదర్శనాః । నిష్పేతూ రాక్షసా ముఖ్యా బలాధ్యక్షప్రచోదితాః ॥ ౬ ॥ రథమాస్థాయ విపులం తప్తకాంచనకుండలః । మేఘాభో మేఘవర్ణశ్చ మేఘస్వనమహాస్వనః ॥ ౭ ॥ రాక్షసైస్సంవృతో భీమైస్తదా నిర్యాత్యకంపనః । న హి కంపయితుం శక్యస్సురైరపి మహామృధే ॥ ౮ ॥ అకంపనస్తతస్తేషామాదిత్య ఇవ తేజసా । తస్య నిర్ధావమానస్య సంరబ్ధస్య యుయుత్సయా ॥ ౯ ॥ అకస్మాద్దైన్యమాగచ్ఛద్ధయానాం రథవాహినామ్ । వ్యస్ఫురన్నయనం చాస్య సవ్యం యుద్ధాభినందినః ॥ ౧౦ ॥ వివర్ణో ముఖవర్ణశ్చ గద్గదశ్చాభవత్స్వనః । అభవత్సుదినే చాపి దుర్దినం రూక్షమారుతమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఊచుః ఖగా మృగాస్సర్వే వాచః క్రూరా భయావహాః । స సింహోపచితస్కంధః శార్దూలసమవిక్రమః ॥ ౧౨ ॥ తానుత్పాతానచింత్యైవ నిర్జగామ రణాజిరమ్ । తదా నిర్గచ్ఛతస్తస్య రక్షసస్సహ రాక్షసైః ॥ ౧౩ ॥ బభూవ సుమహాన్నాదః క్షోభయన్నివ సాగరమ్ । తేన శబ్దేన విత్రస్తా వానరాణాం మహాచమూః ॥ ౧౪ ॥ ద్రుమశైలప్రహరణా యోద్ధుం సమవతిష్ఠత । తేషాం యుద్ధం మహారౌద్రం సంజజ్ఞే హరిరక్షసామ్ ॥ ౧౫ ॥ రామరావణయోరర్థే సమభిత్యక్తజీవినామ్ । సర్వే హ్యతిబలాశ్శూరాస్సర్వే పర్వతసన్నిభాః ॥ ౧౬ ॥ హరయో రాక్షసాశ్చైవ పరస్పరజిఘాంసవః । తేషాం వినర్దతాం శబ్దస్సంయుగేఽతితరస్వినామ్ ॥ ౧౭ ॥ శుశ్రువే సుమహాన్ క్రోధాదన్యోన్యమభిగర్జతామ్ । రజశ్చారుణవర్ణాభం సుభీమమభవద్భృశమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఉద్ధూతం హరిరక్షోభిస్సంరురోధ దిశో దశ । అన్యోన్యం రజసా తేన కౌశేయోద్ధూతపాండునా ॥ ౧౯ ॥ సంవృతాని చ భూతాని దదృశుర్న రణాజిరే । న ధ్వజా న పతాకా వా వర్మ వా తురగోఽపి వా ॥ ౨౦ ॥ ఆయుధం స్యందనం వాపి దదృశే తేన రేణునా । శబ్దశ్చ సుమహాంస్తేషాం నర్దతామభిధావతామ్ ॥ ౨౧ ॥ శ్రూయతే తుములే యుద్ధే న రూపాణి చకాశిరే । హరీనేవ సుసంక్రుద్ధా హరయో జఘ్నురాహవే ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసాశ్చాపి రక్షాంసి నిజఘ్నుస్తిమిరే తదా । పరాంశ్చైవ వినిఘ్నంతస్స్వాంశ్చ వానరరాక్షసాః ॥ ౨౩ ॥ రుధిరార్ద్రాం తదా చక్రుర్మహీం పంకానులేపనామ్ । తతస్తు రుధిరౌఘేణ సిక్తం వ్యపగతం రజః ॥ ౨౪ ॥ శరీరశవసంకీర్ణా బభూవ చ వసుంధరా । ద్రుమశక్తిశిలాప్రాసైర్గదాపరిఘతోమరైః ॥ ౨౫ ॥ హరయో రాక్షసాశ్చైవ జఘ్నురన్యోన్యమోజసా । బాహుభిః పరిఘాకారైర్యుధ్యంతః పర్వతో-

పమాః ॥ ౨౭ ॥ హరయో భీమకర్మాణో రాక్షసాంజఘ్ను రాహవే । రాక్షసాస్త్వపి సంక్రుద్ధాః ప్రాసతోమరపా
ణయః ॥ ౨౮ ॥ కపీన్నిజఘ్నిరే తత్ర శస్త్రైః పరమదారుణైః । అకమ్పనస్సుసంక్రుద్ధో రాక్షసానాం చమూపతిః ॥
సంహర్షయతి తాన్సర్వాన్రాక్షసాన్భీమవిక్రమాన్ । హరయస్త్వపి రక్షాంసి మహాద్రుమమహాశ్మభిః ॥ ౨౯ ॥
విదారయన్త్యభిక్రమ్య శస్త్రాణ్యాచ్ఛిద్య వీర్యతః । ఏతస్మిన్నన్తరే వీరా హరయః కుముదో నలః ॥ ౩౦ ॥ మైన్దశ్చ
ద్వివిదః క్రుద్ధాశ్చక్రుర్వేగమనుత్తమమ్ । తే తు వృక్షైర్మహావేగా రాక్షసానాం చమూముఖే ॥ ౩౧ ॥ కదనం సుమహ
చ్చక్రుర్లీలయా హరియూథపాః । మమన్థూ రాక్షసాన్సర్వే వానరా గణశో భృశమ్ ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధ
కాండే పఞ్చపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౫ ॥ ౧౧౪౬౦ ॥ **********************అ******************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తద్దృష్ట్వా సుమహత్కర్మ కృతం వానరసత్తమైః । క్రోధమాహారయామా
స యుధి తీవ్రమకమ్పనః ॥ ౧ ॥ క్రోధమూర్ఛితరూపస్తు ధూన్వన్పరమకార్ముకమ్ । దృష్ట్వా తు కర్మ శత్రూణాం సార
థిం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ తత్రైవ తావత్త్వరితం రథం ప్రాపయ సారథే । యత్రైతే బహవో ఘ్నన్తి సుబహూన్రా
క్షసాన్రణే ॥ ౩ ॥ ఏతేఽత్ర బలవన్తో హి భీమకాయాశ్చ వానరాః । ద్రుమశైలప్రహరణాస్తిష్ఠన్తి ప్రముఖే
మమ ॥ ౪ ॥ ఏతాన్నిహన్తుమిచ్ఛామి సమరశ్లాఘినో హ్యహమ్ । ఏతైః ప్రమథితం సర్వం దృశ్యతే రాక్షసం బలమ్ ॥
తతః ప్రజవనాశ్వేన రథేన రథినాం వరః । హరీనభ్యహనత్క్రోధాచ్ఛరజాలైరకమ్పనః ॥ ౬ ॥ న స్థాతుం వానరాశ్శే
కుః కిం పునర్యోద్ధుమాహవే । అకమ్పనశరైర్భగ్నాస్సర్వ ఏవ విదుద్రువుః ॥ ౭ ॥ తాన్మృత్యువశమాపన్నానకమ్ప
నవశం గతాన్ । సమీక్ష్య హనుమాన్జ్ఞాతీనుపతస్థే మహాబలః ॥ ౮ ॥ తం మహాప్లవగం దృష్ట్వా సర్వే ప్లవగయూథపాః ॥
సమేత్య సమరే వీరాస్సంహృష్టాః పర్యవారయన్ ॥ ౯ ॥ అవస్థితం హనూమన్తం తే దృష్ట్వా హరియూథపాః । బభూ
వుర్బలవన్తో హి బలవన్తం సమాశ్రితాః ॥ ౧౦ ॥ అకమ్పనస్తు శైలాభం హనూమన్తమవస్థితమ్ । మహేన్ద్ర ఇవ
ధారాభిశ్శరైరభివవర్ష హ ॥ ౧౧ ॥ అచిన్తయిత్వా బాణౌఘాఞ్ఛరీరే పతితాంఛితాన్ । అకమ్పనవధార్థా
య మనో దధ్రే మహాబలః ॥ ౧౨ ॥ స ప్రహస్య మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః । అభిదుద్రావ తద్రక్షః కమ్
పయన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౧౩ ॥ తస్యాభినర్దమానస్య దీప్యమానస్య తేజసా । బభూవ రూపం దుర్ధర్షం దీప్తస్యేవ వి
భావసోః ॥ ౧౪ ॥ ఆత్మానమప్రహరణం జ్ఞాత్వా క్రోధసమన్వితః । శైలముత్పాటయామాస వేగేన హరిపుఙ్గ
వః ॥ ౧౫ ॥ తం గృహీత్వా మహాశైలం పాణినైకేన మారుతిః । స వినద్య మహానాదం భ్రామయామాస వీర్యవాన్ ॥
తతస్తమభిదుద్రావ రాక్షసేన్ద్రమకమ్పనమ్ । పురా హి నముచిం సంఖ్యే వజ్రేణేవ పురన్దరః ॥ ౧౭ ॥ అకమ్పన
స్తతో దృష్ట్వా గిరిశృఙ్గం సముద్యతమ్ । దూరాదేవ మహాబాణైరర్ధచన్ద్రైర్వ్యదారయత్ ॥ ౧౮ ॥ తత్పర్వతాగ్ర
మాకాశే రక్షోబాణవిదారితమ్ । విశీర్ణం పర్వతం దృష్ట్వా హనూమాన్క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౧౯ ॥ సోఽశ్వకర్ణం స
మాసాద్య రోషదర్పాన్వితో హరిః । తూర్ణముత్పాటయామాస మహాగిరిమివోచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౨౦ ॥ తం గృహీత్వా మ
హాస్కన్ధం సోఽశ్వకర్ణం మహాద్యుతిః । ప్రగృహ్య పరయా ప్రీత్యా భ్రామయామాస సంయుగే ॥ ౨౧ ॥ ప్రధావ
న్నూరువేగేన ప్రభఞ్జంస్తరసా ద్రుమాన్ । హనూమాన్పరమక్రుద్ధశ్చరణైర్దారయత్క్షితిమ్ ॥ ౨౨ ॥ గజాంశ్చ
సగజారోహాన్సరథాన్రథినస్తథా । జఘాన హనుమాన్ధీమాన్రాక్షసాంశ్చ పదాతిగాన్ ॥ ౨౩ ॥ తమన్తక
మివ క్రుద్ధం సమరే ప్రాణహారిణమ్ । హనూమన్తమభిప్రేక్ష్య రాక్షసా విప్రదుద్రువుః ॥ ౨౪ ॥ తమాపతన్తం సం
క్రుద్ధం రాక్షసానాం భయావహమ్ । దదర్శాకమ్పనో వీరశ్చుక్రోధ చ ననాద చ ॥ ౨౫ ॥ స చతుర్దశభిర్బాణైర్ని
శితైర్దేహదారణైః । నిర్బిభేద హనూమన్తం మహావీర్యమకమ్పనః ॥ ౨౬ ॥ స తదా ప్రతివిద్ధస్తు బహ్వీభిశ్శరవృ

ష్టిభిః । హనూమానాదదృశే వీరః ప్రరూఢ ఇవ సానుమాన్ ॥ ౨౭ ॥ విరరాజ మహాకాయో మహావీర్యో మహామనాః । పుష్పితాశోకసఙ్కాశో విధూమ ఇవ పావకః ॥ ౨౮ ॥ తతోఽన్యం వృక్షముత్పాట్య కృత్వా వేగమనుత్తమమ్ । శిరస్యభిజఘానాశు రాక్షసేంద్రమకమ్పనమ్ ॥ ౨౯ ॥ స వృక్షేణాహతస్తేన సక్రోధేన మహాత్మనా । రాక్షసో వానరేంద్రేణ పపాత చ మమార చ ॥ ౩౦ ॥ తం దృష్ట్వా నిహతం భూమౌ రాక్షసేంద్రమకమ్పనమ్ । వ్యథితా రాక్షసాస్సర్వే క్షితికమ్ప ఇవ ద్రుమాః ॥ ౩౧ ॥ త్యక్తప్రహరణాస్సర్వే రాక్షసాస్తే పరాజితాః । లఙ్కామభియయుస్త్రస్తా వానరైస్తైరభిద్రుతాః ॥ ౩౨ ॥ తే ముక్తకేశాస్సమ్భ్రాన్తా భగ్నమానాః పరాజితాః । స్రవచ్ఛ్రమజలైరఙ్గైశ్శ్వసన్తో విప్రదుద్రువుః ॥ ౩౩ ॥ అన్యోన్యం ప్రమమన్థుస్తే వివిశుర్నగరం భయాత్ । పృష్ఠతస్తే సుసమ్మూఢాః ప్రేక్షమాణా ముహుర్ముహుః ॥ ౩౪ ॥ తేషు లఙ్కాం ప్రవిష్టేషు రాక్షసేషు మహాబలాః । సమేత్య హరయస్సర్వే హనూమన్తమపూజయన్ ॥ ౩౫ ॥ సోఽపి ప్రహృష్టస్తాన్సర్వాన్హరీన్సమ్ప్రత్యపూజయత్ । హనూమాన్సత్త్వసమ్పన్నో యథార్హమనుకూలతః ॥ ౩౬ ॥ వినేదుశ్చ యథాప్రాణం హరయో జితకాశినః । చకర్షుశ్చ పునస్తత్ర సప్రాణానపి రాక్షసాన్ ॥ ౩౭ ॥ ఓమ్ ॥ స వీరశోభామభజన్మహాకపిస్సమేత్య రక్షాంసి నిహత్య మారుతిః । మహాసురం భీమమమిత్రనాశనం యథైవ విష్ణుర్బలినం చమూముఖే ॥ ౩౮ ॥ అపూజయన్దేవగణాస్తదా కపిం స్వయం చ రామోఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః । తథైవ సుగ్రీవముఖాః ప్లవఙ్గమాః విభీషణశ్చైవ మహాబలస్తథా ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షట్పంచాశస్సర్గః ॥ ౪౭౬ ॥ ౯౫౨౦ ॥ **************************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అకమ్పనవధం శ్రుత్వా క్రుద్ధో వై రాక్షసేశ్వరః । కించిద్దీనముఖశ్చాపి సచివాంస్తానుదైక్షత ॥ ౧ ॥ స తు ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు మంత్రిభిస్సంవిచార్య చ । తతస్తు రావణః పూర్వదివసే రాక్షసాధిపః ॥ ౨ ॥ పురీం పరియయౌ లఙ్కాం సర్వాన్గుల్మానవేక్షితుమ్ । తాం రాక్షసగణైర్గుప్తాం గుల్మైర్బహుభిరావృతామ్ ॥ ౩ ॥ దదర్శ నగరీం లఙ్కాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్ । రుద్ధాం తు నగరీం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౪ ॥ ఉవాచామర్షితః కాలే ప్రహస్తం యుద్ధకోవిదమ్ । పురస్యోపనివిష్టస్య సహసా పీడితస్య నః ॥ ౫ ॥ నాన్యం యుద్ధాత్ప్రపశ్యామి మోక్షం యుద్ధవిశారద । అహం వా కుమ్భకర్ణో వా త్వం వా సేనాపతిర్మమ ॥ ౬ ॥ ఇంద్రజిద్వా నికుమ్భో వా వహేయుర్భారమీదృశమ్ । స త్వం బలమితశ్శీఘ్రమాదాయ పరిగృహ్య చ ॥ ౭ ॥ విజయాయాభినిర్యాహి యత్ర సర్వే వనౌకసః । నిర్యాణాదేవ తే నూనం చపలా హరివాహినీ ॥ ౮ ॥ నర్దతాం రాక్షసేంద్రాణాం శ్రుత్వా నాదం ద్రవిష్యతి । చపలా హ్యవినీతాశ్చ చలచిత్తాశ్చ వానరాః ॥ ౯ ॥ న సహిష్యన్తి తే నాదం సింహనాదమివ ద్విపాః । విద్రుతే చ బలే తస్మిన్రామస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౧౦ ॥ అవశస్తే నిరాలమ్బః ప్రహస్త వశమేష్యతి । ఆపత్సంశయితా శ్రేయో న తు నిస్సంశయీకృతా ॥ ౧౧ ॥ ప్రతిలోమానులోమం వా యద్వా నో మన్యసే హితమ్ । రావణేనైవముక్తస్తు ప్రహస్తో వాహినీపతిః ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసేంద్రమువాచేదమసురేంద్రమివోశనా । రాజన్మంత్రితపూర్వం నః కుశలైస్సహ మంత్రిభిః ॥ ౧౩ ॥ వివాదశ్చాపి నో వృత్తస్సమవేక్ష్య పరస్పరమ్ । ప్రదానేన తు సీతాయాః శ్రేయో వ్యవసితం మయా ॥ ౧౪ ॥ అప్రదానే పునర్యుద్ధం దృష్టమేతత్తథైవ నః । సోఽహం దానైశ్చ మానైశ్చ సతతం పూజితస్త్వయా ॥ ౧౫ ॥ సాన్త్వైశ్చ వివిధైః కాలే కిం న కుర్యాం ప్రియం తవ । న హి మే జీవితం రక్ష్యం పుత్రదారధనాని వా ॥ ౧౬ ॥ త్వం పశ్య మాం జుహూషన్తం త్వదర్థే జీవితం యుధి । ఏవముక్త్వా తు భర్తారం రావణం వాహినీపతిః ॥ ౧౭ ॥ ఉవాచేదం బలాధ్యక్షాన్ప్రహస్తః పురతః స్థితాన్ । సమానయత మే శీఘ్రం రాక్షసానాం మహద్బలమ్ ॥ ౧౮ ॥ మద్బాణాశనివేగేన హతానాం చ రణాజిరే । అద్య తృప్యన్తు మాంసాదాః పక్షిణః కాననౌకసామ్ ॥

ఇత్యుక్తాస్తే ప్రహస్తేన బలాధ్యక్షాః కృతత్వరాః । బలముద్యోజయామాసుస్తస్మిన్రాక్షసమన్దిరే ॥ ౨౦ ॥ సా బభూవ ముహూర్తేన తిగ్మనానావిధాయుధైః । లఙ్కా రాక్షసవీరైస్తైర్గజైరివ సమాకులా ॥ ౨౧ ॥ హుతాశనం తర్పయతాం బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యతామ్ । ఆజ్యగన్ధప్రతివహస్సురభిర్మారుతో వవౌ ॥ ౨౨ ॥ స్రజశ్చ వివిధాకారా జగృహుస్త్వభిమన్త్రితాః । సఙ్గ్రామసజ్జాస్సంహృష్టా ధారయన్రాక్షసాస్తదా ॥ ౨౩ ॥ సధనుష్కాః కవచినో వేగాదాప్లుత్య రాక్షసాః । రావణం ప్రేక్ష్య రాజానం ప్రహస్తం పర్యవారయన్ ॥ ౨౪ ॥ అథామన్త్ర్య చ రాజానం భేరీమాహత్య భైరవామ్ । ఆరురోహ రథం దివ్యం ప్రహస్తస్సజ్జకల్పితమ్ ॥ ౨౫ ॥ హయైర్మహాజవైర్యుక్తం సమ్యక్సూతసుసంయతమ్ । మహాజలదనిర్ఘోషం సాక్షాచ్చన్ద్రార్కభాస్వరమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఉరగధ్వజదుర్ధర్షం సువరూథం స్వపస్కరమ్ । సువర్ణజాలసంయుక్తం ప్రహసన్తమివ శ్రియా ॥ ౨౭ ॥ తతస్తం రథమాస్థాయ రావణార్పితశాసనః । లఙ్కాయా నిర్యయౌ తూర్ణం బలేన మహతా వృతః ॥ ౨౮ ॥ తతో దున్దుభినిర్ఘోషః పర్జన్యనినదోపమః । వాదిత్రాణాం చ నినదః పూరయన్నివ సాగరమ్ ॥ ౨౯ ॥ శుశ్రువే శఙ్ఖశబ్దశ్చ ప్రయాతే వాహినీపతౌ । నినదన్తస్స్వరాన్ఘోరాన్రాక్షసా జగ్మురగ్రతః ॥ ౩౦ ॥ భీమరూపా మహాకాయాః ప్రహస్తస్య పురస్సరాః । నరాన్తకః కుమ్భహనుర్మహానాదస్సమున్నతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రహస్తసచివా హ్యేతే నిర్యయుః పరివార్య తమ్ । వ్యూఢేనైవ సుఘోరేణ పూర్వద్వారాత్స నిర్యయౌ ॥ ౩౨ ॥ గజయూథనికాశేన బలేన మహతా వృతః । సాగరప్రతిమౌఘేన వృతస్తేన బలేన సః ॥ ౩౩ ॥ ప్రహస్తో నిర్యయౌ తూర్ణం క్రుద్ధః కాలాన్తకోపమః । తస్య నిర్యాణఘోషేణ రాక్షసానాం చ నర్దతామ్ ॥ ౩౪ ॥ లఙ్కాయాం సర్వభూతాని వినేదుర్వికృతైస్స్వనైః । వ్యభ్రమాకాశమావిశ్య మాంసశోణితభోజనాః ॥ ౩౫ ॥ మణ్డలాన్యపసవ్యాని ఖగాశ్చక్రూ రథం ప్రతి । వమన్త్యః పావకజ్వాలాశ్శివా ఘోరా వవాశిరే ॥ ౩౬ ॥ అన్తరిక్షాత్పపాతోల్కా వాయుశ్చ పరుషో వవౌ । అన్యోన్యమభిసంరబ్ధా గ్రహాశ్చ న చకాశిరే ॥ ౩౭ ॥ మేఘాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా రథస్యోపరి రక్షసః । వవర్షూ రుధిరం చాస్య సిషిచుశ్చ పురస్సరాన్ ॥ ౩౮ ॥ కేతుమూర్ధని గృధ్రోఽస్య నిలీనో దక్షిణాముఖః । తుదన్నుభయతః పార్శ్వం సమగ్రామహరత్ప్రభామ్ ॥ ౩౯ ॥ సారథేర్బహుశశ్చాస్య సఙ్గ్రామమవగాహతః । ప్రతోదో న్యపతద్ధస్తాత్సూతస్య హయసాదినః ॥ ౪౦ ॥ నిర్యాణశ్రీశ్చ యాస్యాసీద్భాస్వరా చ సుదుర్లభా । సా ననాశ ముహూర్తేన సమే చ స్ఖలితా హయాః ॥ ౪౧ ॥ ప్రహస్తం త్వభినిర్యాన్తం ప్రఖ్యాతబలపౌరుషమ్ । యుధి నానాప్రహరణా కపిసేనాఽభ్యవర్తత ॥ ౪౨ ॥ అథ ఘోషస్సుతుములో హరీణాం సమజాయత । వృక్షానారుజతాం చైవ గుర్వీర్వై గృహ్ణతాం శిలాః ॥ ౪౩ ॥ నదతాం రాక్షసానాం చ వానరాణాం చ గర్జతామ్ । ఉభే ప్రముదితే సైన్యే రక్షోగణవనౌకసామ్ ॥ ౪౪ ॥ వేగితానాం సమర్థానామన్యోన్యవధకాఙ్క్షిణామ్ । పరస్పరం చాహ్వయతాం నినాదశ్శ్రూయతే మహాన్ ॥ ౪౫ ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రహస్తః కపిరాజవాహినీమభిప్రతస్థే విజయాయ దుర్మతిః । వివృద్ధవేగాం చ వివేశ తాం చమూం యథా ముమూర్షుః శలభో విభావసుమ్ ॥ ౪౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డే సప్తపఞ్చాశస్సర్గః ॥ ౩౭౯ ॥ ౭౫౮ ॥ *************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రహస్తం నిర్యాన్తం దృష్ట్వా భీమపరాక్రమ । ఉవాచ సస్మితం రామో విభీషణమరిన్దమః ॥ ౧ ॥ క ఏష సుమహాకాయో బలేన మహతా వృతః । ఆచక్ష్వ మే మహాబాహో వీర్యవన్తం నిశాచరమ్ ॥ ౨ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః । ఏష సేనాపతిస్తస్య ప్రహస్తో నామ రాక్షసః ॥ ౩ ॥ లఙ్కాయాం రాక్షసేన్ద్రేణ త్రిభాగబలసంవృతః । వీర్యవానస్త్రవిచ్ఛూరః ప్రఖ్యాతశ్చ పరాక్రమే ॥ ౪ ॥ తతః ప్రహస్తం నిర్యాన్తం భీమం భీమపరాక్రమమ్ । గర్జన్తం సుమహాకాయం రాక్షసైరభిసంవృతమ్ ॥ ౫ ॥

డదర్శ మహతీ సేనా వానరాణాం బలీయసాం । అభిసంజాతరోషాణాం ప్రహస్తమభిగర్జతాం ॥ ౬ ॥ ఖడ్గశక్త్యృష్టిబాణాశ్చ శూలాని ముసలాని చ । గదాశ్చ పరిఘాః ప్రాసా వివిధాశ్చ పరశ్వధాః ॥ ౭ ॥ ధనూంషి చ విచిత్రాణి రాక్షసానాం జయైషిణామ్ । ప్రగృహీతాన్యశోభంత వానరానుపధావతాం ॥ ౮ ॥ జగృహుః పాదపాంశ్చాపి పుష్పితాన్వానరర్షభాః । శిలాశ్చ విపులా దీర్ఘా యోద్ధుకామాః ప్లవంగమాః ॥ ౯ ॥ తేషామన్యోన్యమాసాద్య సంగ్రామస్సుమహానభూత్ । బహూనామశ్మవృష్టిం చ శరవృష్టిం చ వర్షతాం ॥ ౧౦ ॥ బహవో రాక్షసా యుద్ధే బహూన్వానరయూథపాన్ । వానరా రాక్షసాంశ్చాపి నిజఘ్నుర్బహవో బహూన్ ॥ ౧౧ ॥ శూలైః ప్రమథితాః కేచిత్కేచిచ్చ పరమాయుధైః । పరిఘైరాహతాః కేచిత్కేచిచ్ఛిన్నాః పరశ్వధైః ॥ ౧౨ ॥ నిరుచ్ఛ్వాసాః కృతాః కేచిత్పతితా ధరణీతలే । విభిన్నహృదయాః కేచిదిషుసంధానసందితాః ॥ ౧౩ ॥ కేచిద్ద్విధాకృతాః ఖడ్గైః స్ఫురంతః పతితా భువి । వానరా రాక్షసైశ్శూలైః పార్శ్వతశ్చావదారితాః ॥ ౧౪ ॥ వానరైశ్చాపి సంక్రుద్ధై రాక్షసౌఘాస్సమంతతః । పాదపైర్గిరిశృంగైశ్చ సంపిష్టా వసుధాతలే ॥ ౧౫ ॥ వజ్రస్పర్శతలైర్హస్తైర్ముష్టిభిశ్చ హతా భృశం । వేముశ్శోణితమాస్యేభ్యో విశీర్ణదశనేక్షణాః ॥ ౧౬ ॥ ఆర్తస్వనం చ స్వనతాం సింహనాదం చ నర్దతాం । బభూవ తుములశ్శబ్దో హరీణాం రక్షసాం యుధి ॥ ౧౭ ॥ వానరా రాక్షసాః క్రుద్ధా వీరమార్గమనువ్రతాః । వివృత్తనయనాః క్రూరాశ్చక్రుః కర్మాణ్యభీతవత్ ॥ ౧౮ ॥ నరాంతకః కుంభహనుర్మహానాదస్సమున్నతః । ఏతే ప్రహస్తసచివాస్సర్వే జఘ్నుర్వనౌకసః ॥ ౧౯ ॥ తేషామాపతతాం శీఘ్రం నిఘ్నతాం చాపి వానరాన్ । ద్వివిదో గిరిశృంగేణ జఘానైకం నరాంతకం ॥ ౨౦ ॥ దుర్ముఖః పునరుత్పాట్య కపిస్సవిపులం ద్రుమం । రాక్షసం క్షిప్రహస్తస్తు సమున్నతమపోథయత్ ॥ ౨౧ ॥ జాంబవాంస్తు సుసంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య మహతీం శిలాం । పాతయామాస తేజస్వీ మహానాదస్య వక్షసి ॥ ౨౨ ॥ అథ కుంభహనుస్తత్ర తారేణాసాద్య వీర్యవాన్ । వృక్షేణాభిహతో మూర్ధ్ని ప్రాణాంస్తత్యాజ రాక్షసః ॥ ౨౩ ॥ అమృష్యమాణస్తత్కర్మ ప్రహస్తో రథమాస్థితః । చకార కదనం ఘోరం ధనుష్పాణిర్వనౌకసాం ॥ ౨౪ ॥ ఆవర్త ఇవ సంజజ్ఞే ఉభయోస్సేనయోస్తదా । క్షుభితస్యాప్రమేయస్య సాగరస్యేవ నిస్స్వనః ॥ ౨౫ ॥ మహతా హి శరౌఘేణ ప్రహస్తో యుద్ధకోవిదః । అర్దయామాస సంక్రుద్ధో వానరాన్పరమాహవే ॥ ౨౬ ॥ వానరాణాం శరీరైశ్చ రాక్షసానాం చ మేదినీ । బభూవ నిచితా ఘోరా పతితైరివ పర్వతైః ॥ ౨౭ ॥ సా మహీ రుధిరౌఘేణ ప్రచ్ఛన్నా సంప్రకాశతే । సంఛన్నా మాధవే మాసి పలాశైరివ పుష్పితైః ॥ ౨౮ ॥ హతవీరౌఘవప్రాం తు భగ్నాయుధమహాద్రుమాం । శోణితౌఘమహాతోయాం యమసాగరగామినీం ॥ ౨౯ ॥ యకృత్ప్లీహమహాపంకాం వికీర్ణాంత్రకశైవలాం । భిన్నకాయశిరోమీనా మంగావయవశాద్వలాం ॥ ౩౦ ॥ గృధ్రహంసగణాకీర్ణాం కంకసారససేవితాం । మేదఃఫేనసమాకీర్ణామార్తస్తనితనిస్స్వనాం ॥ ౩౧ ॥ తాం కాపురుషదుస్తారాం యుద్ధభూమిమయీం నదీం । నదీమివ ఘనాపాయే హంససారససేవితాం ॥ ౩౨ ॥ రాక్షసాః కపిముఖ్యాశ్చ తేరుస్తాం దుస్తరాం నదీం । యథా పద్మరజోధ్వస్తాం నళినీం గజయూథపాః ॥ ౩౩ ॥ తతస్సృజంతం బాణౌఘాన్ప్రహస్తం స్యందనే స్థితం । దదర్శ తరసా నీలో వినిఘ్నంతం ప్లవంగమాన్ ॥ ౩౪ ॥ ఉద్ధూత ఇవ వాయుః ఖే మహదభ్రబలం బలాత్ । సమీక్ష్యాభిద్రుతం యుద్ధే ప్రహస్తో వాహినీపతిః ॥ ౩౫ ॥ రథేనాదిత్యవర్ణేన నీలమేవాభిదుద్రువే । స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠో వికృష్య పరమాహవే । నీలాయ వ్యసృజద్బాణాన్ప్రహస్తో వాహినీపతిః । తే ప్రాప్య విశిఖా నీలం వినిర్భిద్య సమాహితాః ॥ ౩౭ ॥ మహీం జగ్ముర్మహావేగా రుషితా ఇవ పన్నగాః । నీలశ్శరైరభిహతో నిశితైర్జ్వలనోపమైః ॥ ౩౮ ॥ స తం పరమదుర్ధర్షమాపతంతం మహాకపిః । ప్రహస్తం తాడయామాస వృక్షముత్పాట్య వీర్యవాన్ ॥ ౩౯ ॥ స తేనాభిహతః క్రుద్ధో న

వన్రాక్షసపుంగవః । వవర్ష శరవర్షాణి ప్లవగానాంచమూపతౌ ॥ ౪౦ ॥ తస్య బాణగణాన్ఘోరాన్రాక్షసస్య మహాబలః । అపారయన్వారయితుం ప్రత్యగృహ్ణన్నిమీలితః ॥ ౪౧ ॥ యథైవ గోవృషో వర్షం శారదం శీఘ్రమాగతం । ఏవమేవ ప్రహస్తస్య శరవర్షం దురాసదం ॥ ౪౨ ॥ నిమీలితాక్షస్సహసా నీలస్సేహే సుదారుణం । రోషితశ్శరవర్షేణ సాలేన మహతా మహాన్ ॥ ౪౩ ॥ ప్రజఘాన హయాన్నీలః ప్రహస్తస్య మనోజవాన్ । తతస్తచ్చాపముద్గృహ్య ప్రహస్తస్య మహాబలః ॥ ౪౪ ॥ బభంజ తరసా నీలో ననాద చ పునః పునః । విధనుస్తు కృతస్తేన ప్రహస్తో వాహినీపతిః ॥ ౪౫ ॥ ప్రగృహ్య ముసలం ఘోరం స్యందనాదవపుప్లువే । తావుభౌ వాహినీముఖ్యౌ జాతవైరౌ తరస్వినౌ ॥ ౪౬ ॥ స్థితౌ క్షతజదిగ్ధాంగౌ ప్రభిన్నావివ కుంజరౌ । ఉల్లిఖంతౌ సుతీక్ష్ణాభిర్దంష్ట్రాభిరితరేతరం ॥ ౪౭ ॥ సింహశార్దూలసదృశౌ సింహశార్దూలచేష్టితౌ । విక్రాంతవిజయౌ వీరౌ సమరేష్వనివర్తినౌ ॥ ౪౮ ॥ కాంక్షమాణౌ యశః ప్రాప్తుం వృత్రవాసవయోస్సమౌ । ఆజఘాన తదా నీలం లలాటే ముసలేన సః ॥ ౪౯ ॥ ప్రహస్తః పరమాయత్తస్తస్య సుస్రావ శోణితం । తతశ్శోణితదిగ్ధాంగః ప్రగృహ్య సుమహాతరుం ॥ ౫౦ ॥ ప్రహస్తస్యోరసి క్రుద్ధో విససర్జ మహాకపిః । తమచింత్య ప్రహారం స ప్రగృహ్య ముసలం మహత్ ॥ ౫౧ ॥ అభిదుద్రావ బలినం బలీ నీలం ప్లవంగమం । తముగ్రవేగం సంరబ్ధమాపతంతం మహాకపిః ॥ ౫౨ ॥ తతస్సంప్రేక్ష్య జగ్రాహ మహావేగో మహాశిలాం । తస్య యుద్ధాభికామస్య మృధే ముసలయోధినః ॥ ౫౩ ॥ ప్రహస్తస్య శిలాం నీలో మూర్ధ్ని తూర్ణమపాతయత్ । సా తేన కపిముఖ్యేన విముక్తా మహతీ శిలా ॥ ౫౪ ॥ బిభేద బహుధా ఘోరా ప్రహస్తస్య శిరస్తదా । స గతాసుర్గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేంద్రియః ॥ ౫౫ ॥ పపాత సహసా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః । విభిన్నశిరసస్తస్య బహు సుస్రావ శోణితం ॥ ౫౬ ॥ శరీరాదపి సుస్రావ గిరేః ప్రస్రవణం యథా । హతే ప్రహస్తే నీలేన తదకంప్యం మహద్బలమ్ ॥ ౫౭ ॥ రక్షసామప్రహృష్టానాం లంకామభిజగామ హ । న శేకుస్సమరే స్థాతుం నిహతే వాహినీపతౌ ॥ ౫౮ ॥ సేతుబంధం సమాసాద్య విశీర్ణం సలిలం యథా । హతే తస్మింశ్చమూముఖ్యే రాక్షసాస్తే నిరుద్యమాః ॥ ౫౯ ॥ రక్షఃపతిగృహం గత్వా ధ్యానమూకత్వమాస్థితాః । ప్రాప్తాశ్శోకార్ణవం తీవ్రం నిస్సంజ్ఞా ఇవ తే భవన్ ॥ ౬౦ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు నీలో విజయీ మహాబలః ప్రశస్యమానస్స్వకృతేన కర్మణా । సమేత్య రామేణ సలక్ష్మణేన చ ప్రహృష్టరూపస్తు బభూవ యూథపః ॥ ౬౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౮ ॥ ౫౬౪ ॥ **********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్హతే రాక్షససైన్యపాలే ప్లవంగమానామృషభేణ యుద్ధే । భీమాయుధం సాగరతుల్యవేగం విదుద్రువే రాక్షసరాజసైన్యమ్ ॥ ౧ ॥ గత్వా తు రక్షోధిపతేశ్శశంసుస్సేనాపతిం పావకసూనుశస్తం । తచ్చాపి తేషాం వచనం నిశమ్య రక్షోధిపః క్రోధవశం జగామ ॥ ౨ ॥ సంఖ్యే ప్రహస్తం నిహతం నిశమ్య శోకార్దితః క్రోధపరీతచేతాః । ఉవాచ తాన్నైరృతయోధముఖ్యానింద్రో యథా చామరయోధముఖ్యాన్ ॥ ౩ ॥ నావజ్ఞా రిపవే కార్యా యైరింద్రబలసూదనః । సూదితస్సైన్యపాలో మే సానుయాత్రస్సకుంజరః ॥ ౪ ॥ సోహం రిపువినాశాయ విజయాయావిచారయన్ । స్వయమేవ గమిష్యామి రణశీర్షం తదద్భుతమ్ ॥ ౫ ॥ అద్య తద్వానరానీకం రామం చ సహలక్ష్మణం । నిర్దహిష్యామి బాణౌఘైః వనం దీప్తైరివాగ్నిభిః ॥ ౬ ॥ స ఏవముక్త్వా జ్వలనప్రకాశం రథం తురంగోత్తమరాజయుక్తం । ప్రకాశమానం వపుషా జ్వలంతం సమారురోహామరరాజశత్రుః ॥ ౭ ॥ స శంఖభేరీపణవప్రణాదైరాస్ఫోటితక్ష్వేళితసింహనాదైః । పుణ్యైస్స్తవైశ్చాప్యభిపూజ్యమానస్తదా యయౌ రాక్షసరాజముఖ్యః ॥ ౮ ॥ స శైలజీమూతనికాశరూపైర్మాంసాదనైః పావకదీప్తనేత్రైః । బభౌ వృతో రాక్షసరాజముఖ్యో భూతైర్వృతో రుద్ర ఇవామరేశః ॥ ౯ ॥ తతో నగర్యాస్సహసా మహౌజా నిష్క్రమ్య తద్వానరసైన్యముగ్రమ్ ।

మహార్ణవాభ్రస్తనితం దదర్శ సముద్యతం పాదపశైలహస్తమ్ ॥ ౧౦ ॥ తద్రాక్షసానీకమతిప్రచండమాలోక్య రామో భుజగేంద్రబాహుః । విభీషణం శస్త్రభృతాం వరిష్ఠమువాచ సేనానుగతః పృథుశ్రీః ॥ ౧౧ ॥ నానాపతాకాధ్వజఛత్రజుష్టం ప్రాసాసిశూలాయుధవజ్రజుష్టమ్ । సైన్యం నగేంద్రోపమనాగజుష్టం కస్యేదమక్షోభ్యమభీరుజుష్టమ్ ॥ ౧౨ ॥ తతస్తు రామస్య నిశమ్య వాక్యం విభీషణశ్శక్రసమానవీర్యః । శశంస రామస్య బలప్రవేకం మహాత్మనాం రాక్షసపుంగవానామ్ ॥ ౧౩ ॥ యోఽసౌ గజస్కంధగతో మహాత్మా నవోదితార్కోపమతామ్రవక్త్రః । ప్రకమ్పయన్నాగశిరోఽభ్యుపైతి హ్యకమ్పనం త్వేనమవేహి రాజన్ ॥ ౧౪ ॥ యోఽసౌ రథస్థో మృగరాజకేతుర్ధూన్వన్ధనుశ్శక్రధనుఃప్రకాశమ్ । కరీవ భాత్యుగ్రవివృత్తదంష్ట్రస్స ఇంద్రజిన్నామ వరప్రధానః ॥ ౧౫ ॥ యశ్చైష వింధ్యాస్తమహేంద్రకల్పో ధన్వీ రథస్థోఽతిరథోఽతివీరః । విస్ఫారయంశ్చాపమతుల్యమానం నామ్నాతికాయోఽతివివృద్ధకాయః ॥ ౧౬ ॥ యోఽసౌ నవార్కోదితతామ్రచక్షురారుహ్య ఘంటానినదప్రణాదమ్ । గజం ఖరం గర్జతి వై మహాత్మా మహోదరో నామ స ఏష వీరః ॥ ౧౭ ॥ యోఽసౌ హయం కాంచనచిత్రభాండమారుహ్య సంధ్యాభ్రగిరిప్రకాశమ్ । ప్రాసం సముద్యమ్య మరీచినద్ధం పిశాచ ఏషాశనితుల్యవేగః ॥ ౧౮ ॥ యశ్చైష శూలం నిశితం ప్రగృహ్య విద్యుత్ప్రభం కింకరవజ్రవేగమ్ । వృషేంద్రమాస్థాయ గిరిప్రకాశమాయాతి సోఽసౌ త్రిశిరా యశస్వీ ॥ ౧౯ ॥ అసౌ చ జీమూతనికాశరూపః కుమ్భః పృథువ్యూఢసుజాతవక్షాః । సమాహితః పన్నగరాజకేతుర్విస్ఫారయన్భాతి ధనుర్విధూన్వన్ ॥ ౨౦ ॥ యశ్చైష జామ్బూనదవజ్రజుష్టం దీప్తం సధూమం పరిఘం ప్రగృహ్య । ఆయాతి రక్షోబలకేతుభూతస్సోఽసౌ నికుమ్భోఽద్భుతఘోరకర్మా ॥ ౨౧ ॥ యశ్చైష చాపాసిశరౌఘజుష్టం పతాకినం పావకదీప్తరూపమ్ । రథం సమాస్థాయ విభాత్యుదగ్రో నరాంతకోఽసౌ నగశృంగయోధీ ॥ ౨౨ ॥ యశ్చైష నానావిధఘోరరూపైర్వ్యాఘ్రోష్ట్రనాగేంద్రమృగాశ్వవక్త్రైః । భూతైర్వృతో భాతి వివృత్తనేత్రైస్సోఽసౌ సురాణామపి దర్పహంతా ॥ ౨౩ ॥ యత్రైతదిందుప్రతిమం విభాతి ఛత్రం సితం సూక్ష్మశలాకమగ్ర్యమ్ । అత్రైష రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా భూతైర్వృతో రుద్ర ఇవావభాతి ॥ ౨౪ ॥ అసౌ కిరీటీ చలకుండలాస్యో నగేంద్రవింధ్యోపమభీమకాయః । మహేంద్రవైవస్వతదర్పహంతా రక్షోఽధిపస్సూర్య ఇవావభాతి ॥ ౨౫ ॥ ప్రత్యువాచ తతో రామో విభీషణమరిందమమ్ । అహో దీప్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౨౬ ॥ ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యో రశ్మిభిర్భాతి రావణః । సువ్యక్తం లక్షయే హ్యస్య రూపం తేజస్సమావృతమ్ ॥ ౨౭ ॥ దేవదానవవీరాణాం వపుర్నైవంవిధం భవేత్ । యాదృశం రాక్షసేంద్రస్య వపురేతత్ప్రకాశతే ॥ ౨౮ ॥ సర్వే పర్వతసంకాశాః సర్వే పర్వతయోధినః । సర్వే దీప్తాయుధధరా యోధాశ్చాస్య మహౌజసః ॥ ౨౯ ॥ భాతి రాక్షసరాజోఽసౌ ప్రదీప్తైర్భీమవిక్రమైః । భూతైః పరివృతస్తీక్ష్ణైర్దేహవద్భిరివాంతకః ॥ ౩౦ ॥ దిష్ట్యాయమద్య పాపాత్మా మమ దృష్టిపథం గతః । అద్య క్రోధం విమోక్ష్యామి సీతాహరణసంభవమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్త్వా తతో రామో ధనురాదాయ వీర్యవాన్ । లక్ష్మణానుచరస్తస్థౌ సముద్ధృత్య శరోత్తమమ్ ॥ ౩౨ ॥ తతస్స రక్షోఽధిపతిర్మహాత్మా రక్షాంసి తాన్యాహ మహాబలాని । ద్వారేషు చర్యాగృహగోపురేషు సునిర్వృతాస్తిష్ఠత నిర్విశంకాః ॥ ౩౩ ॥ ఇహాగతం మాం సహితం భవద్భిర్వనౌకసశ్ఛిద్రమిదం విదిత్వా । శూన్యాం పురీం దుష్ప్రసహాం ప్రమథ్య ప్రధర్షయేయుస్సహసా సమేతాః ॥ ౩౪ ॥ విసర్జయిత్వా సహసా తతస్తాన్గతేషు రక్షస్సు యథానియోగమ్ । వ్యదారయద్వానరసాగరౌఘం మహాఝషః పూర్ణమివార్ణవౌఘమ్ ॥ ౩౫ ॥ తమాపతంతం సహసా సమీక్ష్య దీప్తేషుచాపం యుధి రాక్షసేంద్రమ్ । మహత్సముత్పాట్య మహీధరాగ్రం దుద్రావ రక్షోఽధిపతిం హరీశః ॥ ౩౬ ॥ తచ్ఛైలశృంగం బహువృక్షసానుం ప్రగృహ్య చిక్షేప నిశాచరాయ । తమాపతంతం సహసా సమీక్ష్య బిభేద బాణైస్తపనీయపుంఖైః ॥ ౩౭ ॥ తస్మిన్ప్రవృద్ధోత్తమసానువృక్షే శృంగే వికీర్ణే

పతితే పృథివ్యాం । మహాబాహుః కల్పం శరమన్తకాభం సమాదదే రాక్షసలోకనాథః ॥ ౩౮ ॥ స తం గృహీత్వా నిలతు
ల్యవేగం సవిస్ఫులింగజ్వలనప్రకాశం । బాణం మహేన్ద్రాశనితుల్యవేగం చిక్షేప సుగ్రీవవధాయ రుష్టః ॥ ౩౯ ॥ స
సాయకో రావణబాహుముక్తశ్శక్రాశనిప్రఖ్యవపుశ్శితాగ్రః । సుగ్రీవమాసాద్య బిభేద వేగాద్గుహేరితా క్రౌంచమి
వోగ్రశక్తిః ॥ ౪౦ ॥ స సాయకార్తో విపరీతచేతాః కూజన్పృథివ్యాం నిపపాత వీరః । తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసం
జ్ఞం నేదుర్ముదా ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః ॥ ౪౧ ॥ తతో గవాక్షో గవయస్సుదంష్ట్రస్తథర్షభో జ్యోతిముఖో నల
శ్చ । శైలాంత్సముద్యమ్య వివృద్ధకాయాః ప్రదుద్రువుస్తం ప్రతి రాక్షసేన్ద్రం ॥ ౪౨ ॥ తేషాం ప్రహారాంత్స చకా
ర మోఘాన్రక్షోధిపో బాణగణైశ్శితాగ్రైః । తాన్వానరేన్ద్రానపి బాణజాలైర్బిభేద జాంబూనదచిత్రపుంఖైః ॥ ౪౩ ॥
తే వానరేన్ద్రాస్త్రిదశారిబాణైర్భిన్నా నిపేతుర్భువి భీమకాయాః । తతస్తు తద్వానరసైన్యముగ్రం ప్రచ్ఛాదయామా
స స బాణజాలైః ॥ ౪౪ ॥ తే వధ్యమానాః పతితాగ్ర్యవీరా నానద్యమానా భయశల్యవిద్ధాః । శాఖామృగా రావణసా
యకార్తా జగ్ముశ్శరణ్యం శరణం స్మ రామమ్ ॥ ౪౫ ॥ తతో మహాత్మా స ధనుర్ధనుష్మానాదాయ రామస్సహసా జగామ ।
తం లక్ష్మణః ప్రాంజలిరభ్యుపేత్య ఉవాచ వాక్యం పరమార్థయుక్తమ్ ॥ ౪౬ ॥ కామమార్యస్సుపర్యాప్తో వధాయాస్య
దురాత్మనః । విధమిష్యామ్యహం నీచమనుజానీహి మాం విభో ॥ ౪౭ ॥ తమబ్రవీన్మహాతేజా రామస్సత్యపరాక్రమః ।
గచ్ఛ యత్నపరశ్చాపి భవ లక్ష్మణ సంయుగే ॥ ౪౮ ॥ రావణో హి మహావీర్యో రణేఽద్భుతపరాక్రమః । త్రైలోక్యేనా
పి సంక్రుద్ధో దుష్ప్రసహ్యో న సంశయః ॥ ౪౯ ॥ తస్యచ్ఛిద్రాణి మార్గస్వ స్వచ్ఛిద్రాణి చ గోపయ । చక్షుషా ధనుషా
యత్నాద్రక్షాత్మానం సమాహితః ॥ ౫౦ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా పరిష్వజ్యాభిపూజ్య చ । అభివాద్య తతో రా
మం యయౌ సౌమిత్రిరాహవం ॥ ౫౧ ॥ స రావణం వారణహస్తబాహుర్దదర్శ దీప్తోద్యతభీమచాపమ్ । ప్రచ్ఛాదయ
న్తం శరవృష్టిజాలైస్తాన్వానరాన్భిన్నవికీర్ణదేహాన్ ॥ ౫౨ ॥ తమాలోక్య మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ।
నివార్య శరజాలాని ప్రదుద్రావ స రావణం ॥ ౫౩ ॥ రథం తస్య సమాసాద్య భుజముద్యమ్య దక్షిణం । త్రాసయన్రా
వణం ధీమాన్హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౫౪ ॥ దేవదానవగన్ధర్వైర్యక్షైశ్చ సహ రాక్షసైః । అవధ్యత్వం త్వ
యా ప్రాప్తం వానరేభ్యస్తు తే భయం ॥ ౫౫ ॥ ఏష మే దక్షిణో బాహుః పంచశాఖస్సముద్యతః । విధమిష్యతి తే దేహా
ద్భూతాత్మానం చిరోషితం ॥ ౫౬ ॥ శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం రావణో భీమవిక్రమః । సంరక్తనయనః క్రోధా
దిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫౭ ॥ క్షిప్రం ప్రహర నిశ్శంకం స్థిరాం కీర్తిమవాప్నుహి । తతస్త్వాం జ్ఞాతవిక్రాన్తం నాశ
యిష్యామి వానర ॥ ౫౮ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా వాయుసూనుర్వచోఽబ్రవీత్ । ప్రహృతం హి మయా పూర్వమ
క్షం స్మర సుతం తవ ॥ ౫౯ ॥ ఏవముక్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః । ఆజఘానానిలసుతం తలేనోరసి వీర్య
వాన్ ॥ ౬౦ ॥ స తలాభిహతస్తేన చచాల చ ముహుర్ముహుః । స్థిత్వా ముహూర్తం తేజస్వీ స్థైర్యం కృత్వా మహామతిః ॥
ఆజఘానాభిసంక్రుద్ధస్తలేనైవామరద్విషం । తతస్తలేనాభిహతో వానరేణ మహాత్మనా ॥ ౬౨ ॥ దశగ్రీవస్సము
ద్ధూతో యథా భూమిచలేఽచలః । సంగ్రామే తం తథా దృష్ట్వా రావణం తలతాడితం ॥ ౬౩ ॥ ఋషయో వానరాస్సిద్ధా
నేదుర్దేవాస్సహాసురైః । అథాశ్వస్య మహాతేజా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౪ ॥ సాధు వానర వీర్యేణ శ్లాఘనీ
యోఽసి మే రిపుః । రావణేనైవముక్తస్తు మారుతిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౫ ॥ ధిగస్తు మమ వీర్యం తు యస్త్వం జీవసి
రావణ । సకృత్తు ప్రహరేదానీం దుర్బుద్ధే కిం వికత్థసే ॥ ౬౬ ॥ తతస్త్వాం మామకో ముష్టిర్నయిష్యతి యమక్షయం ।
తతో మారుతివాక్యేన క్రోధస్తస్య తదాజ్వలత్ ॥ ౬౭ ॥ సంరక్తనయనో యత్నాన్ముష్టిముద్యమ్య దక్షిణం । పాత
యామాస వేగేన వానరోరసి వీర్యవాన్ ॥ ౬౮ ॥ హనూమాన్వక్షసి వ్యూఢే సంచచాల హతః పునః । విహ్వలం తు

తదా దృష్ట్వా హనూమన్తం మహాబలం ॥ ౬౯ ॥ రథేనాతిరథశ్శీఘ్రం నీలం ప్రతి సమభ్యగాత్ । రాక్షసానామధిపతిర్దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥ ౭౦ ॥ పన్నగప్రతిమైర్భీమైః పరమర్మాతిభేదిభిః । శరైరాదీపయామాస నీలం హరిచమూపతిమ్ ॥ ౭౧ ॥ స శరౌఘసమాయస్తో నీలః కపిచమూపతిః । కరేణైకేన శైలాగ్రం రక్షోధిపతయేఽసృజత్ ॥ హనూమానపి తేజస్వీ సమాశ్వస్తో మహామనాః । విప్రేక్షమాణో యుద్ధేప్సుస్సరోషమిదమబ్రవీత్ ॥ ౭౩ ॥ నీలేన సహ సంయుక్తం రావణం రాక్షసేశ్వరం । అన్యేన యుధ్యమానస్య నయుక్తమభిధావనమ్ ॥ ౭౪ ॥ రావణోఽపి మహాతేజాస్తచ్ఛృఙ్గం సప్తభిశ్శరైః । ఆజఘాన సుతీక్ష్ణాగ్రైస్తద్వికీర్ణం పపాత హ ॥ ౭౫ ॥ తద్వికీర్ణం గిరేశ్శృఙ్గం దృష్ట్వా హరిచమూపతిః । కాలాగ్నిరివ జజ్వాల క్రోధేన పరవీరహా ॥ ౭౬ ॥ సోఽశ్వకర్ణాన్ధవాన్సాలాంశ్చూతాంశ్చాపి సుపుష్పితాన్ । అన్యాంశ్చ వివిధాన్వృక్షాన్నీలశ్చిక్షేప సంయుగే ॥ ౭౭ ॥ స తాన్వృక్షాన్ సమాసాద్య ప్రతిచిచ్ఛేద రావణః । అభ్యవర్షత్సుఘోరేణ శరవర్షేణ పావకిం ॥ ౭౮ ॥ అభివృష్టశ్శరౌఘేణ మేఘేనేవ మహాచలః । హ్రస్వం కృత్వా తదా రూపం ధ్వజాగ్రే నిపపాత హ ॥ ౭౯ ॥ పావకాత్మజమాలోక్య ధ్వజాగ్రే సమవస్థితం । జజ్వాల రావణః క్రోధాత్తతో నీలో ననాద చ ॥ ౮౦ ॥ ధ్వజాగ్రే ధనుషశ్చాగ్రే కిరీటాగ్రే చ తం హరిమ్ । లక్ష్మణోఽథ హనూమాంశ్చ దృష్ట్వా రామశ్చ విస్మితాః ॥ ౮౧ ॥ రావణోఽపి మహాతేజాః కపిలాఘవవిస్మితః । అస్త్రమాహారయామాస దీప్తమాగ్నేయమద్భుతం ॥ ౮౨ ॥ తతస్తే చుక్రుశుర్హృష్టా లబ్ధలక్షాః ప్లవంగమాః । నీలలాఘవసమ్భ్రాన్తం దృష్ట్వా రావణమాహవే ॥ ౮౩ ॥ వానరాణాం చ నాదేన సంరబ్ధో రావణస్తదా । సమ్భ్రమావిష్టహృదయో న కించిత్ప్రత్యపద్యత ॥ ౮౪ ॥ ఆగ్నేయేనాథ సంయుక్తం గృహీత్వా రావణశ్శరమ్ । ధ్వజశీర్షస్థితం నీలముదైక్షత నిశాచరః ॥ తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః । కపే లాఘవయుక్తోఽసి మాయయా పరయానయా ॥ ౮౬ ॥ జీవితం ఖలు రక్షస్వ యది శక్నోషి వానర । తాని తాన్యాత్మరూపాణి సృజసి త్వమనేకశః ॥ ౮౭ ॥ తథాపి త్వాం మయా యుక్తస్సాయకోఽస్త్రప్రయోజితః । జీవితం పరిరక్షన్తం జీవితాద్భ్రంశయిష్యతి ॥ ౮౮ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహూ రావణో రాక్షసేశ్వరః । సంధాయ బాణమస్త్రేణ చమూపతిమతాడయత్ ॥ ౮౯ ॥ సోఽస్త్రయుక్తేన బాణేన నీలో వక్షసి తాడితః । నిర్దహ్యమానస్సహసా నిపపాత మహీతలే ॥ ౯౦ ॥ పితృమాహాత్మ్యసంయోగాదాత్మనశ్చాపి తేజసా । జానుభ్యామపతద్భూమౌ న చ ప్రాణైర్వ్యయుజ్యత ॥ ౯౧ ॥ విసంజ్ఞం వానరం దృష్ట్వా దశగ్రీవో రణోత్సుకః । రథేనామ్బుదనాదేన సౌమిత్రిమభిదుద్రువే ॥ ౯౨ ॥ ఆసాద్య రణమధ్యే తు వారయిత్వా స్థితో జ్వలన్ । ధనుర్విస్ఫారయామాస కమ్పయన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౯౩ ॥ ఓమ్ ॥ తమాహ సౌమిత్రిరదీనసత్త్వో విస్ఫారయన్తం ధనురప్రమేయం । అభ్యేహి మామేవ నిశాచరేన్ద్ర న వానరాంస్త్వం ప్రతియోద్ధుమర్హః ॥ ౯౪ ॥ స తస్య వాక్యం ప్రతిపూర్ణఘోషం జ్యాశబ్దముగ్రం చ నిశమ్య రాజా । ఆసాద్య సౌమిత్రిమవస్థితం తం కోపాన్వితో వాక్యమువాచ రక్షః ॥ ౯౫ ॥ దిష్ట్యాసి మే రాఘవ దృష్టిమార్గం ప్రాప్తోఽన్తగామీ విపరీతబుద్ధిః । అస్మిన్క్షణే యాస్యసి మృత్యుదేశం సంసాద్యమానో మమ బాణజాలైః ॥ ౯౬ ॥ తమాహ సౌమిత్రిరవిస్మయానో గర్జన్తముద్వృత్తసితాగ్రదంష్ట్రం । రాజన్న గర్జన్తి మహాప్రభావా వికత్థసే పాపకృతాం వరిష్ఠ ॥ ౯౭ ॥ జానామి వీర్యం తవ రాక్షసేన్ద్ర బలం ప్రతాపం చ పరాక్రమం చ । అవస్థితోఽహం శరచాపపాణిరాగచ్ఛ కిం మోఘవికత్థనేన ॥ ౯౮ ॥ స ఏవముక్తః కుపితస్ససర్జ రక్షోధిపస్సప్త శరాన్సుపుంఖాన్ । తాన్లక్ష్మణః కాంచనచిత్రపుంఖైశ్చిచ్ఛేద బాణైర్నిశితాగ్రధారైః ॥ ౯౯ ॥ తాన్ప్రేక్షమాణస్సహసా నికృత్తాన్నికృత్తభోగానివ పన్నగేన్ద్రాన్ । లంకేశ్వరః క్రోధవశం జగామ ససర్జ చాన్యాన్నిశితాన్పృషత్కాన్ ॥ ౧౦౦ ॥ స బాణవర్షం తు వవర్ష తీవ్రం రామానుజః కార్ముకసమ్ప్రయుక్తమ్ । క్షురార్ధచన్ద్రోత్తమకర్ణిభల్లైశ్శరాం

శ్చిచ్ఛేద న చుక్షుభే చ ॥ ౧౦౧ ॥ స బాణజాలాన్యథ తాని తాని మోఘాని పశ్యంస్త్రిదశారి రాజః । విసిస్మియే లక్ష్మ
ణలాఘవేన పునశ్చ బాణాన్నిశితాన్ముమోచ ॥ ౧౦౨ ॥ స లక్ష్మణశ్చాశు శరాంఛితాగ్రాన్మహేంద్రవజ్రాశనితుల్య
వేగాన్ । సంధాయ చాపే జ్వలనప్రకాశాంత్ససర్జ రక్షోధిపతేర్వధాయ ॥ ౧౦౩ ॥ స తాన్ప్రచిచ్ఛేద హి రాక్షసే
న్ద్రశ్ఛిత్వా చ తాన్లక్ష్మణమాజఘాన । శరేణ కాలాగ్నిసమప్రభేణ స్వయంభుదత్తేన లలాటదేశే ॥ ౧౦౪ ॥ స లక్ష్మ
ణో రావణసాయకార్తశ్చచాల చాపం శిథిలం ప్రగృహ్య । పునశ్చ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య కృచ్ఛ్రాచ్చిచ్ఛేద చాపం త్రి
దశేంద్రశత్రోః ॥ ౧౦౫ ॥ నికృత్తచాపం త్రిభిరాజఘాన బాణైస్తదా దాశరథిశ్శితాగ్రైః । స సాయకార్తో విచచాల
రాజా కృచ్ఛ్రాచ్చ సంజ్ఞాం పునరాససాద ॥ ౧౦౬ ॥ స కృత్తచాపశ్శరతాడితశ్చ మేదార్ద్రగాత్రో రుధిరావసిక్తః ।
జగ్రాహ శక్తిం సముదగ్రశక్తిస్స్వయంభుదత్తాం యుధి దేవశత్రుః ॥ ౧౦౭ ॥ స తాం విధూమానలసన్నికాశాం వి
త్రాసనీం వానరరాక్షసానామ్ । చిక్షేప శక్తిం తరసా జ్వలంతీం సౌమిత్రయే రాక్షసరాష్ట్రనాథః ॥ ౧౦౮ ॥ తామా
పతంతీం భరతానుజోఽస్త్రైర్జఘాన బాణైశ్చ హుతాగ్నికల్పైః । తథాపి సా తస్య వివేశ శక్తిర్భుజాంతరం దాశరథేర్వి
శాలమ్ ॥ ౧౦౯ ॥ స శక్తిమాంచ్ఛక్తిసమాహతస్సన్పపాత భూమౌ రఘువంశకేతుః । తం విహ్వలంతం సహసాభ్యుపే
త్య జగ్రాహ రాజా తరసా భుజాభ్యామ్ ॥ ౧౧౦ ॥ ఓమ్ ॥ హిమవాన్మందరో మేరుస్త్రైలోక్యం వా సహామరైః । శక్యం
భుజాభ్యాముద్ధర్తుం న సంఖ్యే భరతానుజః ॥ ౧౧౧ ॥ శక్త్యా బ్రాహ్మ్యాపి సౌమిత్రిస్తాడితస్తు స్తనాంతరే । విష్ణోరచి
న్త్యం స్వం భాగమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరత్ ॥ ౧౧౨ ॥ తతో దానవదర్పఘ్నం సౌమిత్రిం దేవకంటకః । తం పీడయిత్వా
బాహుభ్యాం న ప్రభుర్లంఘనేఽభవత్ ॥ ౧౧౩ ॥ అథైనం వైష్ణవం భాగం మానుషం దేహమాస్థితమ్ । అథ వాయుసుతః
క్రుద్ధో రావణం సమభిద్రవత్ ॥ ౧౧౪ ॥ ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా । తేన ముష్టిప్రహారేణ రావణో
రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౧౫ ॥ జానుభ్యామపతద్భూమౌ చచాల చ పపాత చ । ఆస్యైస్స నేత్రశ్రవణైర్వవామ రుధిరం బ
హు ॥ ౧౧౬ ॥ విఘూర్ణమానో నిశ్చేష్టో రథోపస్థ ఉపావిశత్ । విసంజ్ఞో మూర్ఛితశ్చాసీన్న చ స్థానం సమాలభత్ ॥
విసంజ్ఞం రావణం దృష్ట్వా సమరే భీమవిక్రమమ్ । ఋషయో వానరాశ్చైవ నేదుర్దేవాస్సవాసవాః ॥ ౧౧౭ ॥ హ
నూమానపి తేజస్వీ లక్ష్మణం రావణార్దితమ్ । అనయద్రాఘవాభ్యాశం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య చ ॥ ౧౧౮ ॥ వాయు
సూనోస్సుహృత్త్వేన భక్త్యా పరమయా వశః । శత్రూణామప్రకంప్యోఽపి లఘుత్వమగమత్కపేః ॥ ౧౨౦ ॥ తం స
ముత్సృజ్య సా శక్తిస్సౌమిత్రిం యుధి దుర్జయమ్ । రావణస్య రథే తస్మిన్స్థానం పునరుపాగతా ॥ ౧౨౧ ॥ ఆశ్వస్తశ్చ వి
శల్యశ్చ లక్ష్మణశ్శత్రుసూదనః । విష్ణోర్భాగమమీమాంస్యమాత్మానం ప్రత్యనుస్మరత్ ॥ ౧౨౨ ॥ రావణోఽపి మహా
తేజాః ప్రాప్య సంజ్ఞాం మహాహవే । ఆదదే నిశితాన్బాణాన్జగ్రాహ చ మహద్ధనుః ॥ ౧౨౩ ॥ (న్యహనచ్చాపి సంక్రుద్ధో వాన
రాణాం మహాచమూమ్ । తే హన్యమానా వారాదేభిః ప్రహస్తేన రక్షసా ॥ ౧౨౪ ॥ రాఘవం శరణం జగ్ముః ప్రజా
పతిమివ ప్రజాః । రాఘవోఽపి రణే దృష్ట్వా కర్మ రౌద్రస్య రక్షసః ॥ ౧౨౫ ॥ ధనుస్సజ్జముపాదాయ హేమరత్నవిభూ
షితమ్ । రథస్థం సమరే శూరమభిదుద్రావ రావణమ్ ॥ ౧౨౬ ॥) నిపాతితమహావీరాం ద్రవంతీం వానరీం చమూమ్ ।
రాఘవస్తు రణే దృష్ట్వా రావణం సమభిద్రవత్ ॥ ౧౨౭ ॥ అథైనముపసంగమ్య హనూమాన్వాక్యమబ్రవీత్ । మమ
పృష్ఠం సమారుహ్య రాక్షసం శాస్తుమర్హసి ॥ ౧౨౮ ॥ విష్ణుర్యథా గరుత్మంతం బలవంతం సమాహితః । తచ్ఛ్రుత్వా
రాఘవో వాక్యం వాయుపుత్రేణ భాషితమ్ ॥ ౧౨౯ ॥ ఆరోహత్సహసా శూరో బలవంతం మహాకపిమ్ । రథస్థం రావణం సం
ఖ్యే దదర్శ మనుజాధిపః ॥ ౧౩౦ ॥ తమాలోక్య మహాతేజాః ప్రదుద్రావ స రాఘవః । వైరోచనమివ క్రుద్ధో విష్ణు
రభ్యుద్యతాయుధః ॥ ౧౩౧ ॥ జ్యాశబ్దమకరోత్తీవ్రం వజ్రనిష్పేషనిస్వనమ్ । గిరా గంభీరయా రామో రాక్షసేంద్ర

మువాచ హ । తిష్ఠ తిష్ఠ మమ త్వం హి కృత్వా విప్రియమీదృశమ్ ॥ ౧౩౨ ॥ క్వ ను రాక్షసశార్దూల గతో మోక్షమవాప్స్యసి ॥ ఓమ్ ॥ యదీన్ద్రవైవస్వతభాస్కరాన్వా స్వయంభువైశ్వానరశంకరాన్వా । గమిష్యసి త్వం దశధా దిశో వా తథాపి మే నాద్య గతో విమోక్ష్యసే ॥ ౧౩౩ ॥ యశ్చైష శక్త్యాభిహతస్త్వయాద్య ఇచ్ఛన్విషాదం సహసాభ్యుపేతః । స ఏష రక్షోగణరాజ మృత్యుస్సపుత్రదారస్య తవాద్య యుద్ధే ॥ ౧౩౪ ॥ ఏతేన చాత్యద్భుతదర్శనాని శరైర్జనస్థానకృతాలయాని । చతుర్దశాన్యాత్తవరాయుధాని రక్షస్సహస్రాణి నిషూదితాని ॥ ౧౩౫ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా రాక్షసేన్ద్రో మహాకపిం । వాయుపుత్రం మహావీర్యం వహన్తం రాఘవం రణే ॥ ౧౩౬ ॥ ఆజఘాన శరైస్తీక్ష్ణైః కాలానలశిఖోపమైః । రాక్షసేనాహవే తస్య తాడితస్యాపి సాయకైః ॥ ౧౩౭ ॥ స్వభావతేజోయుక్తస్య భూయస్తేజో వ్యవర్ధత । తతో రామో మహాతేజా రావణేన కృతవ్రణం ॥ ౧౩౮ ॥ దృష్ట్వా ప్లవగశార్దూలం కోపస్య వశమేయివాన్ । ఓమ్ తస్యాభిచంక్రమ్య రథం సచక్రం సాశ్వధ్వజచ్ఛత్రమహాపతాకమ్ । ససారథిం సాశనిశూలఖడ్గం రామః ప్రచిచ్ఛేద శరైస్సుపుంఖైః ॥ ౧౩౯ ॥ అథేన్ద్రశత్రుం తరసా జఘాన బాణేన వజ్రాశనిసన్నిభేన । భుజాన్తరే వ్యూఢసుజాతరూపే వజ్రేణ మేరుం భగవానివేన్ద్రః ॥ ౧౪౦ ॥ ౧౮౦౦ ॥ * ॥ శ్రీరామాయ నమః ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ యో వజ్రపాతాశనిసన్నిపాతాన్న చుక్షుభే నాపి చచాల రాజా । స రామబాణాభిహతో భృశార్తశ్చచాల చాపం చ ముమోచ వీరః ॥ ౧౪౧ ॥ తం విహ్వలన్తం ప్రసమీక్ష్య రామస్సమాదదే దీప్తమివార్ధచన్ద్రమ్ । తేనార్కవర్ణం సహసా కిరీటం చిచ్ఛేద రక్షోధిపతేర్మహాత్మా ॥ ౧౪౨ ॥ తం నిర్విషాశీవిషసన్నికాశం శాన్తార్చిషం సూర్యమివాప్రకాశం । గతశ్రియం కృత్తకిరీటకూటముువాచ రామో యుధి రాక్షసేన్ద్రం ॥ ౧౪౩ ॥ కృతం త్వయా కర్మ మహత్సుభీమం హతప్రవీరశ్చ కృతస్త్వయాహమ్ । తస్మాత్పరిశ్రాన్త ఇవ వ్యవస్య న త్వాం శరైర్మృత్యువశం నయామి ॥ ౧౪౪ ॥ గచ్ఛానుజానామి రణార్దితస్త్వం ప్రవిశ్య రాత్రించరరాజ లంకాం । ఆశ్వాస్య నిర్యాహి రథీ చ ధన్వీ తదా బలం ప్రేక్ష్యసి మే రథస్థః ॥ ౧౪౫ ॥ స ఏవముక్తో హతదర్పహర్షో నికృత్తచాపస్స హతాశ్వసూతః । శరార్దితః కృత్తమహాకిరీటో వివేశ లంకాం సహసా స రాజా ॥ ౧౪౬ ॥ తస్మిన్ప్రవిష్టే రజనీచరేన్ద్రే మహాబలే దానవదేవశత్రౌ । హరీన్విశల్యాన్సహలక్ష్మణేన చకార రామః పరమాహవాగ్రే ॥ ౧౪౭ ॥ తస్మిన్ప్రభిన్నే త్రిదశేన్ద్రశత్రౌ సురాసురా భూతగణా దిశశ్చ । ససాగరాస్సర్షిమహోరగాశ్చ తథైవ భూమ్యమ్బుచరాశ్చ హృష్టాః ॥ ౧౪౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౩౮౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స ప్రవిశ్య పురీం లంకాం రామబాణభయార్దితః । భగ్నదర్పస్తదా రాజా బభూవ వ్యథితేన్ద్రియః ॥ ౧ ॥ మాతంగ ఇవ సింహేన గరుడేనేవ పన్నగః । అభిభూతోభవద్రాజా రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మదండప్రకాశానాం విద్యుత్సదృశవర్చసాం । స్మరన్రాఘవబాణానాం వివ్యథే రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩ ॥ స కాంచనమయం దివ్యమాశ్రిత్య పరమాసనం । విప్రేక్షమాణో రక్షాంసి రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ సర్వం తత్ఖలు మే మోఘం యత్తప్తం పరమం తపః । యత్సమానో మహేన్ద్రేణ మానుషేణాస్మి నిర్జితః ॥ ౫ ॥ ఇదం తద్బ్రహ్మణో ఘోరం వాక్యం మామభ్యుపస్థితం । మానుషేభ్యో విజానీహి భయం త్వమితి తత్తథా ॥ ౬ ॥ దేవదానవగన్ధర్వైర్యక్షరాక్షసపన్నగైః । అవధ్యత్వం మయా ప్రాప్తం మానుషేభ్యో న యాచితం ॥ ౭ ॥ విదితం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజం । ఇక్ష్వాకుకులనాథేన అనరణ్యేన యత్పురా ॥ ౮ ॥ ఉత్పత్స్యతే హి మద్వంశే పురుషో రాక్షసాధమ । యస్త్వాం సపుత్రం సామాత్యం సబలం సాశ్వసారథిం ॥ ౯ ॥ నిహనిష్యతి సంగ్రామే త్వాం కులాధమ దుర్మతే । శప్తోహం వేదవత్యా చ యా మయా ధర్షితా పురా ॥ ౧౦ ॥ సేయం సీతా మహాభాగా జాతా జనకనం

దినీ। ఉమానందీశ్వరశ్చాపి రంభావరుణకన్యకా ॥ ౧౧ ॥ యథోక్తాస్తపసా ప్రాప్తం నమిథ్యాఋషిభాషితం । ఏత
దేవాభ్యుపాగమ్య యత్నంకర్తుమిహార్హథ ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసాశ్చాపితిష్ఠంతు చర్యాగోపురమూర్ధసు । నచా
ప్రతిమగమ్భీరో దేవదానవదర్పహా ॥ ౧౩ ॥ బ్రహ్మశాపాభిభూతస్తు కుంభకర్ణోవిబోధ్యతాం । సపరాజితమా
త్మానం ప్రహస్తంచనిషూదితం ॥ ౧౪ ॥ జ్ఞాత్వారక్షోబలంభీమమాదిదేశమహాబలః । ద్వారేషుయత్నఃక్రియ
తాం ప్రాకారశ్చాధిరుహ్యతాం ॥ ౧౫ ॥ నిద్రావశసమావిష్టః కుంభకర్ణోవిబోధ్యతాం । సుఖంస్వపితినిశ్చింతః కా
లోపహతచేతనః ॥ ౧౬ ॥ నవషట్సప్తచాష్టౌచ మాసాంస్స్వపితిరాక్షసః । మంత్రంకృత్వాప్రసుప్తోయమితస్తునవ
మేహని ॥ ౧౭ ॥ తన్తుబోధయతక్షిప్రం కుంభకర్ణంమహాబలం । సహిసంఖ్యేమహాబాహుః కకుదస్సర్వరక్ష
సాం ॥ ౧౮ ॥ వానరాన్రాజపుత్రౌచ క్షిప్రమేవవధిష్యతి । ఏషకేతుఃపరస్సంఖ్యే ముఖ్యోవైసర్వరక్షసాం ॥ ౧౯ ॥
కుంభకర్ణస్సదాశేతే మూఢోగ్రామ్యసుఖేరతః । రామేణహినిరస్తస్య సంగ్రామేస్మింస్సుదారుణే ॥ ౨౦ ॥ భవి
ష్యతినమేశోకః కుంభకర్ణేవిబోధితే । కింకరిష్యామ్యహంతేన శక్రతుల్యబలేనహి ॥ ౨౧ ॥ ఈదృశేవ్యసనేప్రా
ప్తే యోనసాహ్యాయకల్పతే । తేతుతద్వచనంశ్రుత్వా రాక్షసేంద్రస్యరాక్షసాః ॥ ౨౨ ॥ జగ్ముఃపరమసంభ్రాం
తాః కుంభకర్ణనివేశనం । తేరావణసమాదిష్టా మాంసశోణితభోజనాః ॥ ౨౩ ॥ గంధమాల్యాంస్తదాభక్ష్యా
నాదాయసహసాయయుః । తాంప్రవిశ్యమహాద్వారాం సర్వతోయోజనాయుతాం ॥ ౨౪ ॥ కుంభకర్ణగుహాంర
మ్యాం సర్వగంధప్రవాహినీం । కుంభకర్ణస్యనిశ్వాసా దవధూతామహాబలాః ॥ ౨౫ ॥ ప్రతిష్ఠమానాఃకృచ్ఛ్రేణ
యత్నాత్ప్రవివిశుర్గుహాం । తాంప్రవిశ్యగుహాంరమ్యాం శుభాంకాంచనకుట్టిమాం ॥ ౨౬ ॥ దదృశుర్నైరృత
వ్యాఘ్రం శయానమహిదర్శనం । తేతుతంవికృతంసుప్తంవికీర్ణమివపర్వతం ॥ ౨౭ ॥ కుంభకర్ణంమహానిద్రం
సహితాఃప్రత్యబోధయన్ । ఊర్ధ్వరోమాంచితతనుం శ్వసంతమివపన్నగం ॥ ౨౮ ॥ త్రాసయంతంమహాశ్వా
సైః శయానంభీమదర్శనం । భీమనాసాపుటంతంతు పాతాళవిపులాననం ॥ ౨౯ ॥ శయ్యాయాంన్యస్తసర్వాం
గం మేదోరుధిరగంధినం । కాంచనాంగదనద్ధాంగం కిరీటినమరిందమం ॥ ౩౦ ॥ దదృశుర్నైరృతవ్యాఘ్రం కుంభ
కర్ణంమహాబలం । తతశ్చక్రుర్మహాత్మానః కుంభకర్ణాగ్రతస్తదా ॥ ౩౧ ॥ మాంసానాంమేరుసంకాశం రాశింప
రమతర్పణం । మృగాణాంమహిషాణాంచ వరాహాణాంచసంచయాన్ ॥ ౩౨ ॥ చక్రుర్నైరృతశార్దూలా రాశిమ
న్నస్యచాద్భుతం । తతశ్శోణితకుంభాంశ్చ మద్యానివివిధానిచ ॥ ౩౩ ॥ పురస్తాత్కుంభకర్ణస్య చక్రుస్త్రిదశశత్ర
వః । లిలిపుశ్చపరార్ధ్యేన చందనేనపరంతపం ॥ ౩౪ ॥ దివ్యైరాచ్ఛాదయామాస మాల్యైర్గంధైస్సుగంధిభిః । ధూ
పంసుగంధంసస్సృజుస్తుష్టువుశ్చపరంతపమ్ ॥ ౩౫ ॥ జలదాఇవచోన్నేదుర్యాతుధానాస్తతస్తతః । శంఖానా
పూరయామాసుశ్శశాంకసదృశప్రభాన్ ॥ ౩౬ ॥ తుములంయుగపచ్చాపి వినేదుశ్చాప్యమర్షితాః । నేదురా
స్ఫోటయామాసుశ్చిక్షిపుస్తేనిశాచరాః ॥ ౩౭ ॥ కుంభకర్ణవిబోధార్థం చక్రుస్తేవిపులంస్వనం ॥ ఓమ్ ॥ సశంఖ
భేరీపటహప్రణాదమాస్ఫోటితక్ష్వేళితసింహనాదం । దిశోద్రవంతస్త్రిదివంకిరంత శ్శ్రుత్వావిహంగాస్సహసానిపే
తుః ॥ ౩౮ ॥ యదాభృశంతైర్నినదైర్మహాత్మా నకుంభకర్ణోబుబుధేప్రసుప్తః । తతోముసుండీర్ముసలానిసర్వే ర
క్షోగణాస్తేజగృహుర్గదాశ్చ ॥ ౩౯ ॥ తంశైలశృంగైర్ముసలైర్గదాభి ర్వృక్షైస్తలైర్ముద్గరముష్టిభిశ్చ । సుఖ
ప్రసుప్తంభువికుంభకర్ణం రక్షాంస్యుదగ్రాణితదానిజఘ్నుః ॥ ౪౦ ॥ ఓమ్ ॥ తస్యనిశ్వాసవాతేన కుంభకర్ణస్యర
క్షసః। రాక్షసాబలవంతోపి స్థాతుంనాశక్నువన్పురః ॥ ౪౧ ॥ తతఃపరిహితాగాఢం రాక్షసాభీమవిక్రమాః ।
మృదఙ్గపణవాన్భేరీశ్శంఖకుంభగణాంస్తథా ॥ ౪౨ ॥ దశరాక్షససాహస్రాయుగపత్పర్యవాదయన్ । నీలాంజన

చయాకారం తేతు తం ప్రత్యబోధయన్ ॥ ౪౩ ॥ అభిఘ్నంతో నదంతశ్చ నైవ సంవివిదే తు సః । యదా చైనం న శేకుస్తే ప్రతిబోధయితుం తదా ॥ ౪౪ ॥ తతో గురుతరం యత్నం దారుణం సముపాక్రమన్ । అశ్వానుష్ట్రాన్ఖరాన్నాగాఞ్జఘ్నుర్దండకశాంకుశైః ॥ ౪౫ ॥ భేరీశంఖమృదంగాంశ్చ సర్వప్రాణైరవాదయన్ । నిజఘ్నుశ్చాస్య గాత్రాణి మహాకాష్ఠకటంకరైః ॥ ౪౬ ॥ ముద్గరైర్ముసలైశ్చైవ సర్వప్రాణసముద్యతైః । తేన శబ్దేన మహతా లంకా సమభిపూరితా ॥ ౪౭ ॥ సపర్వతవనా సర్వా సోఽపి నైవ ప్రబుధ్యతే । తతస్సహస్రం భేరీణాం యుగపత్సమహన్యత ॥ ౪౮ ॥ మృష్టకాంచనకోణానామసక్తానాం సమంతతః । ఏవమప్యతినిద్రస్తు యదా నైవ ప్రబుధ్యతే ॥ ౪౯ ॥ శాపస్య వశమాపన్నస్తతః క్రుద్ధా నిశాచరాః । మహాక్రోధసమావిష్టాస్సర్వే భీమపరాక్రమాః ॥ ౫౦ ॥ తద్రక్షో బోధయిష్యంతశ్చక్రురన్యే పరాక్రమం । అన్యే భేరీస్సమాజఘ్నురన్యే చక్రుర్మహాస్వనం ॥ ౫౧ ॥ కేశానన్యే ప్రలులుపుః కర్ణావన్యే దదంశిరే । ఉదకుమ్భశతాన్యన్యే సమసించంత కర్ణయోః ॥ ౫౨ ॥ న కుమ్భకర్ణః పస్పందే మహానిద్రావశంగతః । అన్యే చ బలినస్తస్య కూటముద్గరపాణయః ॥ ౫౩ ॥ మూర్ధ్ని వక్షసి గాత్రేషు పాతయన్కూటముద్గరాన్ । రజ్జుబంధనబద్ధాభిశ్శతఘ్నీభిశ్చ సర్వతః ॥ ౫౪ ॥ వధ్యమానో మహాకాయో న ప్రాబుధ్యత రాక్షసః । వానరాణాం సహస్రం చ శరీరేఽస్య ప్రధావితమ్ ॥ ౫౫ ॥ కుంభకర్ణస్తతో బుద్ధః స్పర్శం పరమబుధ్యత ॥ ౫౬ ॥ ఓమ్ ॥ స పాత్యమానైర్గిరిశృంగవృక్షైరచింతయంస్తాన్విపులాన్ప్రహారాన్ । నిద్రాక్షయాత్క్షుద్భయపీడితశ్చ విజృంభమాణస్సహసోత్పపాత ॥ ౫౭ ॥ స నాగభోగాచలశృంగకల్పౌ విక్షిప్య బాహూ గిరిశృంగసారౌ । వివృత్య వక్త్రం బడబాముఖాభం నిశాచరోఽసౌ వికృతం జజృమ్భే ॥ ౫౮ ॥ తస్య జాజృంభమాణస్య వక్త్రం పాతాళసన్నిభం । దదృశే మేరుశృంగాగ్రే దివాకర ఇవోదితః ॥ ౫౯ ॥ స జృంభమాణోఽతిబలః ప్రతిబుద్ధో నిశాచరః । నిశ్వాసశ్చాస్య సంజజ్ఞే పర్వతాదివ మారుతః ॥ ౬౦ ॥ రూపముత్తిష్ఠతస్తస్య కుంభకర్ణస్య తద్బభౌ । తపాంతే సబలాకస్య మేఘస్యేవ వివర్షతః ॥ ౬౧ ॥ (యుగాంతే సర్వభూతాని కాలస్యేవ దిధక్షతః ।) తస్య దీప్తాగ్నిసదృశే విద్యుత్సదృశవర్చసీ ॥ ౬౨ ॥ దదృశాతే మహానేత్రే దీప్తావివ మహాగ్రహౌ । తతస్త్వదర్శయంత్సర్వాన్భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్బహూన్ ॥ ౬౩ ॥ వరాహాన్మహిషాంశ్చైవ స బభక్ష మహాబలః । అదన్బుభుక్షితో మాంసం శోణితం తృషితోఽపిబత్ ॥ ౬౪ ॥ మేదఃకుంభాంశ్చ మద్యం చ పపౌ శక్రరిపుస్తదా । తతస్తృప్త ఇతి జ్ఞాత్వా సముత్పేతుర్నిశాచరాః ॥ ౬౫ ॥ శిరోభిశ్చ ప్రణమ్యైనం సర్వతః పర్యవారయన్ । నిద్రావిశదనేత్రస్తు కలుషీకృతలోచనః ॥ ౬౬ ॥ చారయంత్సర్వతో దృష్టిం తాన్దదర్శ నిశాచరాన్ ॥ స సర్వాన్సాంత్వయామాస నైరృతాన్నైరృతర్షభః ॥ ౬౭ ॥ బోధనాద్విస్మితశ్చాపి రాక్షసానిదమబ్రవీత్ । కిమర్థమహమాదృత్య భవద్భిః ప్రతిబోధితః ॥ ౬౮ ॥ కచ్చిత్సుకుశలం రాజ్ఞో భయం వా నేహ విద్యతే । అథవా ధ్రువమన్యేభ్యో భయం పరముపస్థితమ్ ॥ ౬౯ ॥ యదర్థమేవం త్వరితైర్భవద్భిః ప్రతిబోధితః । అద్య రాక్షసరాజస్య భయముత్పాటయామ్యహం ॥ ౭౦ ॥ పాతయిష్యే మహేంద్రం వా శాతయిష్యే తథానలం । న హ్యల్పకారణే సుప్తం బోధయిష్యతి మాం గురుః ॥ ౭౧ ॥ తదాఖ్యాతార్థతత్త్వేన మత్ప్రబోధనకారణం । ఏవం బ్రువాణం సంరబ్ధం కుంభకర్ణం మహాబలం ॥ ౭౨ ॥ యూపాక్షస్సచివో రాజ్ఞః కృతాంజలిరువాచ హ । న నో దైవకృతం కించిద్భయమస్తి కదాచన ॥ ౭౩ ॥ మానుషాన్నో భయం రాజంస్తుములం సంప్రబాధతే । న దైత్యదానవేభ్యో వా భయమస్తి హి తాదృశం ॥ ౭౪ ॥ యాదృశం మానుషం రాజన్భయమస్మానుపస్థితమ్ । వానరైః పర్వతాకారైర్లంకేయం పరివారితా ॥ ౭౫ ॥ సీతాహరణసంతప్తాద్రామాన్నస్తుములం భయం । ఏకేన వానరేణేయం పూర్వం దగ్ధా మహాపురీ ॥ కుమారో నిహతశ్చాక్షస్సానుయాత్రస్సకుంజరః । స్వయం రక్షోఽధిపశ్చాపి పౌలస్త్యో దేవకంటకః ॥ ౭౭ ॥ మృతే

తిసంయుగేముక్తో రామేణానిత్యతేజసా । యన్న దేవైః కృతో రాజా నాపిదైత్యైర్న దానవైః ॥ ౭౮ ॥ కృతస్సఇహ రామేణ విముక్తః ప్రాణసంశయాత్ । స యూపాక్షవచశ్శ్రుత్వా భ్రాతుర్యుధి పరాజయమ్ ॥ ౭౯ ॥ కుంభకర్ణో వివృత్తాక్షో యూపాక్షమిదమబ్రవీత్ । సర్వమద్యైవ యూపాక్ష హరిసైన్యం సలక్ష్మణం ॥ ౮౦ ॥ రాఘవంచ రణే హత్వా పశ్చాద్ద్రక్ష్యామి రావణం ॥ రాక్షసాం స్తర్పయిష్యామి హరీణాం మాంసశోణితైః ॥ ౮౧ ॥ రామలక్ష్మణయోశ్చాపి స్వయం పాస్యామి శోణితం । తత్తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య సగర్వితం రోషవివృద్ధదోషం ॥ ౮౧ ॥ మహోదరో నైరృతయోధముఖ్యః కృతాంజలిర్వాక్యమిదం బభాషే । రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా గుణదోషౌ విమృశ్య చ ॥ ౮౨ ॥ పశ్చాదపి మహాబాహో శత్రూన్యుధి విజేష్యసి । మహోదరవచశ్శ్రుత్వా రాక్షసైః పరివారితః ॥ ౮౩ ॥ కుంభకర్ణో మహాతేజాస్సంప్రతస్థే మహాబలః । తం సముత్థాప్య భీమాక్షం భీమరూపపరాక్రమం ॥ ౮౪ ॥ రాక్షసాస్త్వరితా జగ్ముర్దశగ్రీవనివేశనం ॥ తతో గత్వా దశగ్రీవమాసీనం పరమాసనే ॥ ౮౫ ॥ ఊచుర్బద్ధాంజలిపుటాః సర్వ ఏవ నిశాచరాః । ప్రబుద్ధః కుంభకర్ణోఽయం భ్రాతా తే రాక్షసర్షభ ॥ ౮౬ ॥ కథం తత్రైవ నిర్యాతు ద్రక్ష్యసే తమిహాగతమ్ । రావణస్త్వబ్రవీద్ధృష్టో రాక్షసాంస్తానుపస్థితాన్ ॥ ౮౭ ॥ ద్రష్టుమేనమిహేచ్ఛామి యథాన్యాయం చ పూజ్యతాం । తథేత్యుక్త్వా తు తే సర్వే పునరాగమ్య రాక్షసాః ॥ ౮౮ ॥ కుంభకర్ణమిదం వాక్యమూచూ రావణచోదితాః । ద్రష్టుం త్వాం కాంక్షతే రాజా సర్వరాక్షసపుంగవః ॥ ౮౯ ॥ గమనే క్రియతాం బుద్ధిర్భ్రాతరం సంప్రహర్షయ । కుంభకర్ణస్తు దుర్ధర్షో భ్రాతు రాజ్ఞాయ శాసనం ॥ ౯౦ ॥ తథేత్యుక్త్వా మహాబాహుశ్శయనాదుత్పపాత హ । ప్రక్షాళ్య వదనం హృష్టస్స్నాతః పరమభూషితః ! పిపాసుస్త్వరయామాస పానం బలసమీరణం । తతస్తే త్వరితాస్తస్య రాక్షసా రావణాజ్ఞయా ॥ ౯౨ ॥ మద్యకుంభాంశ్చ వివిధాన్క్షిప్రమేవోపహారయన్ । పీత్వా ఘటసహస్రే ద్వే గమనాయోపచక్రమే ॥ ౯౩ ॥ ఈషత్సముత్కటో మత్తస్తేజోబలసమన్వితః । కుంభకర్ణో బభౌ హృష్టః కాలాంతకయమోపమః ॥ ౯౪ ॥ భ్రాతుస్స భవనం గచ్ఛన్రక్షోగణసమన్వితః । కుంభకర్ణః పదన్యాసైరకంపయత మేదినీం ॥ ౯౫ ॥ స రాజమార్గం వపుషా ప్రకాశయన్సహస్రరశ్మిర్ధరణీమివాంశుభిః । జగామ తత్రాంజలిమాలయా వృతశ్శతక్రతుర్గేహమివ స్వయంభువః ॥ ౯౬ ॥ తం రాజమార్గస్థమమిత్రఘాతినం వనౌకసస్తే సహసా బహిస్స్థితాః । దృష్ట్వా ప్రమేయం గిరిశృంగకల్పం వితత్రసుస్తే హరియూథపాలాః ॥ ౯౭ ॥ కేచిచ్ఛరణ్యం శరణం స్మ రామం వ్రజంతి కేచిద్వ్యథితాః పతంతి । కేచిద్దిశస్స్మ వ్యథితాః ప్రయాంతి కేచిద్భయార్తా భువి శేరతే స్మ ॥ ౯౮ ॥ తమద్రిశృంగప్రతిమం కిరీటినం స్పృశంతమాదిత్యమివాత్మతేజసా । వనౌకసః ప్రేక్ష్య వివృద్ధమద్భుతం భయార్దితా దుద్రువిరే తతస్తతః ॥ ౯౯ ॥ * ॥ *ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౮౮ ॥ ౧౭౬౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్ । కిరీటినం మహాకాయం కుంభకర్ణం దదర్శ హ ॥ ౧ ॥ తం దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం పర్వతాకారదర్శనమ్ । క్రమమాణమివాకాశం పురా నారాయణం ప్రభుమ్ ॥ ౨ ॥ సతోయాంబుదసంకాశం కాంచనాంగదభూషణమ్ । దృష్ట్వా పునః ప్రదుద్రావ వానరాణాం మహాచమూః ॥ ౩ ॥ విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా వర్ధమానం చ రాక్షసం । సవిస్మయమిదం రామో విభీషణమువాచ హ ॥ ౪ ॥ కోసౌ పర్వతసంకాశః కిరీటీ హరిలోచనః । లంకాయాం దృశ్యతే వీరస్సవిద్యుదివ తోయదః ॥ ౫ ॥ పృథివ్యాః కేతుభూతోసౌ మహానేకోఽత్ర దృశ్యతే । యం దృష్ట్వా వానరాస్సర్వే విద్రవంతి తతస్తతః ॥ ౬ ॥ ఆచక్ష్వ మే మహాన్కోసౌ రక్షో వా యది వాసురః । న మయైవంవిధం భూతం దృష్టపూర్వం కదాచన ॥ ౭ ॥ స పృష్టో రాజపుత్రేణ రామేణాక్లిష్టకర్మణా । విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః కాకుత్స్థమిదమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ యేన వైవస్వతో యుద్ధే వాస

ఏష్వపరాజితః । నైష విశ్రవసః పుత్రః కుమ్భకర్ణః ప్రతాపవాన్ ॥ ౯ ॥ అస్య ప్రమాణాత్సదృశో రాక్షసోఽన్యో న విద్యతే ॥ ఓమ్ ॥ ఏతేన దేవా యుధి దానవాశ్చ యక్షా భుజఙ్గాః పిశితాశనాశ్చ । గన్ధర్వవిద్యాధరకిన్నరాశ్చ సహస్రశో రాఘవ సంప్రభగ్నాః ॥ ౧౦ ॥ ఓమ్ ॥ శూలపాణిం విరూపాక్షం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ । హన్తుం న శేకుస్త్రిదశాః కాలోఽయమితి మోహితాః ॥ ౧౧ ॥ ప్రకృత్యా హ్యేవ తేజస్వీ కుమ్భకర్ణో మహాబలః । అన్యేషాం రాక్షసేన్ద్రాణాం వరదానకృతం బలమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఏతేన జాతమాత్రేణ క్షుధార్తేన మహాత్మనా । భక్షితాని సహస్రాణి సత్త్వానాం సుబహూన్యపి ॥ ౧౩ ॥ తేషు సంభక్ష్యమాణేషు ప్రజా భయనిపీడితాః । యాన్తి స్మ శరణం శక్రం తమప్యర్థం న్యవేదయన్ ॥ ౧౪ ॥ స కుమ్భకర్ణం కుపితో మహేన్ద్రో జఘాన వజ్రేణ శితేన వజ్రీ । స శక్రవజ్రాభిహతో మహాత్మా చచాల కోపాచ్చ భృశం ననాద ॥ ౧౫ ॥ తస్య నానద్యమానస్య కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః । శ్రుత్వా నినాదం విత్రస్తా భూయో భూమిర్వితత్రసే ॥ ౧౬ ॥ తతః కోపాన్మహేన్ద్రస్య కుమ్భకర్ణో మహాబలః । వికృష్యైరావతాద్దన్తం జఘానోరసి వాసవమ్ ॥ ౧౭ ॥ కుమ్భకర్ణప్రహారార్తో విజజ్వాల స వాసవః । తతో విషేదుః సహసా దేవబ్రహ్మర్షిదానవాః ॥ ౧౮ ॥ ప్రజాభిః సహ శక్రశ్చ యయౌ స్థానం స్వయమ్భువః । కుమ్భకర్ణస్య దౌరాత్మ్యం శశంసుస్తే ప్రజాపతేః ॥ ప్రజానాం భక్షణం చాపి దేవానాం చాపి ధర్షణమ్ । ఆశ్రమధ్వంసనం చాపి పరస్త్రీహరణం భృశమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఏవం ప్రజా యది హ్యేష భక్షయిష్యతి నిత్యశః । అచిరేణైవ కాలేన శూన్యో లోకో భవిష్యతి ॥ ౨౧ ॥ వాసవస్య వచః శ్రుత్వా సర్వలోకపితామహః । రక్షాంస్యావాహయామాస కుమ్భకర్ణం దదర్శ హ ॥ ౨౨ ॥ కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ వితత్రాస ప్రజాపతిః । దృష్ట్వా విశ్వాస్య చైవైనం స్వయమ్భూరిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ ధ్రువం లోకవినాశాయ పౌలస్త్యేనాసి నిర్మితః । తస్మాత్త్వమద్య ప్రభృతి మృతకల్పః శయిష్యసి ॥ ౨౪ ॥ బ్రహ్మశాపాభిభూతోఽథ నిపపాతాగ్రతః ప్రభోః । తతః పరమసమ్భ్రాన్తో రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౫ ॥ వివృద్ధః కాఞ్చనో వృక్షః ఫలకాలే నికృత్యతే । న నప్తారం స్వకం న్యాయ్యం శప్తుమేవం ప్రజాపతే ॥ ౨౬ ॥ న మిథ్యావచనశ్చ త్వం స్వప్స్యత్యేష న సంశయః । కాలస్తు క్రియతామస్య శయనే జాగరే తథా ॥ ౨౭ ॥ రావణస్య వచః శ్రుత్వా స్వయమ్భూరిదమబ్రవీత్ । శయితా హ్యేష షణ్మాసానేకాహం జాగరిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ ఏకేనాహ్నా త్వసౌ వీరశ్చరన్భూమిం బుభుక్షితః । వ్యాత్తాస్యో భక్షయేల్లోకాన్సంక్రుద్ధ ఇవ పావకః ॥ ౨౯ ॥ సోఽసౌ వ్యసనమాపన్నః కుమ్భకర్ణమబోధయత్ । త్వత్పరాక్రమభీతశ్చ రాజా సంప్రతి రావణః ॥ ౩౦ ॥ స ఏష నిర్గతో వీరః శిబిరాద్భీమవిక్రమః । వానరాన్భృశసంక్రుద్ధో భక్షయన్పరిధావతి ॥ ౩౧ ॥ కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ హరయోఽద్య ప్రవిద్రుతాః । కథమేనం రణే క్రుద్ధం వారయిష్యన్తి వానరాః ॥ ౩౨ ॥ ఉచ్యన్తాం వానరాః సర్వే యన్త్రమేతత్సముచ్ఛ్రితమ్ । ఇతి విజ్ఞాయ హరయో భవిష్యన్తీహ నిర్భయాః ॥ ౩౩ ॥ విభీషణవచః శ్రుత్వా హేతుమత్సుముఖోద్గతమ్ । ఉవాచ రాఘవో వాక్యం నీలం సేనాపతిం తదా ॥ ౩౪ ॥ గచ్ఛ సైన్యాని సర్వాణి వ్యూహ్య తిష్ఠస్వ పావకే । ద్వారాణ్యాదాయ లఙ్కాయాశ్చర్యాశ్చాప్యథ సంక్రమాన్ ॥ ౩౫ ॥ శైలశృఙ్గాణి వృక్షాంశ్చ శిలాశ్చాప్యుపసంహర । తిష్ఠన్తు వానరాః సర్వే సాయుధాః శైలపాణయః ॥ ౩౬ ॥ రాఘవేణ సమాదిష్టో నీలో హరిచమూపతిః । శశాస వానరానీకం యథావత్కపికుఞ్జరః ॥ ౩౭ ॥ తతో గవాక్షః శరభో హనూమానఙ్గదస్తదా । శైలశృఙ్గాణి శైలాభా గృహీత్వా ద్వారమభ్యయుః ॥ ౩౮ ॥ రామవాక్యముపశ్రుత్య హరయో జితకాశినః । పాదపైరర్దయన్వీరా వానరాః పరవాహినీమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతో హరీణాం తదనీకముగ్రం రరాజ శైలోద్యతదీప్తహస్తమ్ । గిరేః సమీపానుగతం యథైవ మహన్మహామ్భోధరజాలముగ్రమ్ ॥ ౪౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౩౮ ॥ ౧౨౭౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతు రాక్షసశార్దూలో నిద్రామదసమాకులః । రాజమార్గం శ్రియా జుష్టం యయౌ విపులవిక్రమః ॥ ౧ ॥ రాక్షసానాం సహస్రైశ్చ వృతః పరమదుర్జయః । గృహేభ్యః పుష్పవర్షేణ కీర్యమాణస్తదా యయౌ ॥ ౨ ॥ స హేమజాలవితతం భానుభాస్వరదర్శనమ్ । దదర్శ విపులం రమ్యం రాక్షసేంద్రనివేశనం ॥ ౩ ॥ ఓమ్ ॥ స తత్తదా సూర్య ఇవాభ్రజాలం ప్రవిశ్య రక్షోఽధిపతేర్నివేశం । దదర్శ దూరేఽగ్రజమాసనస్థం స్వయంభువం శక్ర ఇవాసనస్థం ॥ ౪ ॥ ఓమ్ ॥ భ్రాతుస్స భవనం గచ్ఛన్ రక్షోగణసమన్వితం । కుమ్భకర్ణః పదన్యాసైరకమ్పయత మేదినీమ్ ॥ ౫ ॥ సోఽభిగమ్య గృహం భ్రాతుః కక్ష్యామభివిగాహ్య చ । దదర్శోద్విగ్నమాసీనం విమానే పుష్పకే గురుం ॥ ౬ ॥ అథ దృష్ట్వా దశగ్రీవః కుమ్భకర్ణముపస్థితం । తూర్ణముత్థాయ సంహృష్టః సన్నికర్షముపానయత్ ॥ ౭ ॥ అథాసీనస్య పర్యంకే కుమ్భకర్ణో మహాబలః । భ్రాతుర్వవందే చరణౌ కింకృత్యమితి చాబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ ఉత్పత్య చైనం ముదితో రావణః పరిషస్వజే । స భ్రాత్రా సంపరిష్వక్తో యథావచ్చాభినందితః ॥ కుమ్భకర్ణశ్శుభం దివ్యం ప్రతిపేదే వరాసనం । స తదాసనమాశ్రిత్య కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ ౧౦ ॥ సంరక్తనయనః కోపాద్రావణం వాక్యమబ్రవీత్ । కిమర్థమహమాదృత్య త్వయా రాజన్ప్రబోధితః ॥ ౧౧ ॥ శంస కస్మాద్భయం తేఽస్తి కోఽద్య ప్రేతో భవిష్యతి । భ్రాతరం రావణః క్రుద్ధం కుమ్భకర్ణమవస్థితం ॥ ౧౨ ॥ ఈషత్తు పరివృత్తాభ్యాం నేత్రాభ్యాం వాక్యమబ్రవీత్ । అద్య తే సుమహాన్కాలశ్శయానస్య మహాబల ॥ ౧౩ ॥ సుఖితస్త్వం న జానీషే మమ రామకృతం భయం । ఏష దాశరథీ రామస్సుగ్రీవసహితో బలీ ॥ ౧౪ ॥ సముద్రం స బలస్తీర్త్వా మూలం నః పరికృన్తతి । హన్త పశ్యస్వ లఙ్కాయాం వనాన్యుపవనాని చ ॥ ౧౫ ॥ సేతునా సుఖమాగమ్య వానరైరేకార్ణవం కృతమ్ । యే రాక్షసా ముఖ్యతమా హతాస్తే వానరైర్యుధి ॥ వానరాణాం క్షయం యుద్ధే న పశ్యామి కదాచన । న చాపి వానరా యుద్ధే జితపూర్వాః కదాచన ॥ ౧౭ ॥ తదేతద్భయముత్పన్నం త్రాయస్వైమాం మహాబల । నాశయ త్వమిమానద్య తదర్థం బోధితో భవాన్ ॥ ౧౮ ॥ సర్వక్షపితకోశఞ్చ స త్వమభ్యవపద్య తామ్ । త్రాయస్వేమాం పురీం లఙ్కాం బాలవృద్ధావశేషితాం ॥ ౧౯ ॥ భ్రాతురర్థే మహాబాహో కురు కర్మ సుదుష్కరమ్ । మయైవం నోక్తపూర్వో హి కశ్చిద్భ్రాతః పరంతప ॥ ౨౦ ॥ త్వయ్యస్తి తు మమ స్నేహః పరా సంభావనా చ మే । దైవాసురేషు యుద్ధేషు బహుశో రాక్షసర్షభ ॥ ౨౧ ॥ త్వయా దేవాః ప్రతివ్యూహ్య నిర్జితాశ్చాసురా యుధి । తదేతత్సర్వమాతిష్ఠ వీర్యం భీమపరాక్రమ ॥ ౨౨ ॥ న హి తే సర్వభూతేషు దృశ్యతే సదృశో బలీ ॥ ఓమ్ ॥ కురుష్వ మే ప్రియహితమేతదుత్తమం యథాప్రియం ప్రియరణబాన్ధవప్రియ । స్వతేజసా విధమ సపత్నవాహినీం శరద్ఘనం పవన ఇవోద్యతో మహాన్ ॥ ౨౩ ॥ * ॥

ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౪౧ ॥ ౧౦౮౨౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య రాక్షసరాజస్య నిశమ్య పరిదేవితమ్ । కుమ్భకర్ణో బభాషేఽథ వచనం ప్రజహాస చ ॥ ౧ ॥ దృష్టో దోషో హి యోఽస్మాభిః పురా మన్త్రవినిర్ణయే । హితేష్వనభియుక్తేన సోఽయమాసాదితస్త్వయా ॥ ౨ ॥ శీఘ్రం ఖల్వభ్యుపేతం త్వాం ఫలం పాపస్య కర్మణః । నిరయేష్వేవ పతనం యథా దుష్కృతకర్మణః ॥ ౩ ॥ ప్రథమం వై మహారాజ కృత్యమేతదచిన్తితమ్ । కేవలం వీర్యదర్పేణ నానుబన్ధో విచారితః ॥ ౪ ॥ యః పశ్చాత్పూర్వకార్యాణి కుర్యాదైశ్వర్యమాస్థితః । పూర్వం చాపరకార్యాణి న స వేద నయానయౌ ॥ ౫ ॥ దేశకాలవిహీనాని కర్మాణి విపరీతవత్ । క్రియమాణాని దుష్యన్తి హవీంష్యప్రయతేష్వివ ॥ ౬ ॥ త్రయాణాం పఞ్చధా యోగం కర్మణాం యః ప్రపశ్యతి । సచివైస్సమయం కృత్వా స సభ్యే వర్తతే పథి ॥ ౭ ॥ యథాగమం చ యో రాజా సమయం విచికీర్షతి । బుధ్యతే సచివాన్బుద్ధ్యా సుహృదశ్చానుపశ్యతి ॥ ౮ ॥ ధర్మమర్థం హి కామం వా సర్వాన్

న్వా రక్షసాం పతే । భజేత పురుషః కాలే త్రీణి ద్వన్ద్వాని వా పునః ॥ ౯ ॥ త్రిషు చైతేషు యచ్ఛ్రేష్ఠం శ్రుత్వా తన్నావబుధ్యతే । రాజా వా రాజమాత్రో వా వ్యర్థం తస్య బహుశ్రుతమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉపప్రదానం సాన్త్వం వా భేదం కాలే చ విక్రమమ్ । యోగం చ రక్షసాం శ్రేష్ఠ తావుభౌ చ నయానయౌ ॥ ౧౧ ॥ కాలే ధర్మార్థకామాన్యః సమ్మన్త్ర్య సచివైస్సహ । నిషేవేతాత్మవాన్లోకే న స వ్యసనమాప్నుయాత్ ॥ ౧౨ ॥ హితానుబన్ధమాలోచ్య కార్యాకార్యమిహాత్మనః । రాజా సహార్థతత్త్వజ్ఞైస్సచివైస్స హి జీవతి ॥ ౧౩ ॥ అనభిజ్ఞాయ శాస్త్రార్థాన్పురుషాః పశుబుద్ధయః । ప్రాగల్భ్యాద్వక్తుమిచ్ఛన్తి మన్త్రేష్వభ్యన్తరీకృతాః ॥ ౧౪ ॥ అశాస్త్రవిదుషాం తేషాం న కార్యమహితం వచః । అర్థశాస్త్రానభిజ్ఞానాం విపులాం శ్రియమిచ్ఛతామ్ ॥ ౧౫ ॥ అహితం చ హితాకారం ధార్ష్ట్యాజ్జల్పన్తి యే నరాః । అవేక్ష్య మన్త్రబాహ్యాస్తే కర్తవ్యాః కృత్యదూషణాః ॥ ౧౬ ॥ వినాశయన్తో భర్తారం సహితాశ్శత్రుభిర్బుధైః । విపరీతాని కృత్యాని కారయన్తీహ మన్త్రిణః ॥ ౧౭ ॥ తాన్భర్తా మిత్రసఙ్కాశానమిత్రాన్మన్త్రనిర్ణయే । వ్యవహారేణ జానీయాత్సచివానుపసంహితాన్ ॥ ౧౮ ॥ చపలస్యేహ కృత్యాని సహసానుప్రధావతః । ఛిద్రమన్యే ప్రపద్యన్తే క్రౌఞ్చస్య ఖమివ ద్విజాః ॥ ౧౯ ॥ యో హి శత్రుమవిజ్ఞాయ నాత్మానమభిరక్షతి । అవాప్నోతి హి సోఽనర్థాన్ స్థానాచ్చ వ్యవరోప్యతే ॥ ౨౦ ॥ యదుక్తమిహ తే పూర్వం క్రియతామనుజేన చ । తదేవ నో హితం కార్యం యదిచ్ఛసి చ తత్కురు ॥ ౨౧ ॥ తత్తు శ్రుత్వా దశగ్రీవః కుమ్భకర్ణస్య భాషితమ్ । భ్రుకుటిం చైవ సఞ్చక్రే క్రుద్ధశ్చైనమువాచ హ ॥ ౨౨ ॥ మాన్యో గురురివాచార్యః కిం మాం త్వమనుశాససి । కిమేవం వాక్శ్రమం కృత్వా కాలే యుక్తం విధీయతామ్ ॥ ౨౩ ॥ విభ్రమాచ్చిత్తమోహాద్వా బలవీర్యాశ్రయేణ వా । నాభిపన్నమిదానీం యద్వ్యర్థాస్తస్య పునః కథాః ॥ ౨౪ ॥ అస్మిన్కాలే తు యద్యుక్తం తదిదానీం విధీయతామ్ । గతం తు నానుశోచన్తి గతం తు గతమేవ హి ॥ ౨౫ ॥ మమాపనయజం దోషం విక్రమేణ సమీకురు । యది ఖల్వస్తి మే స్నేహో విక్రమం వావగచ్ఛసి ॥ యది వా కార్యమేతత్తే హృది కార్యతమం మతమ్ । స సుహృద్యో విపన్నార్థం దీనమభ్యవపద్యతే ॥ ౨౬ ॥ స బన్ధుర్యోఽపనీతేషు సాహాయ్యాయోపకల్పతే । తమథైవం బ్రువాణం తు వచనం ధీరదారుణమ్ ॥ ౨౭ ॥ రుష్టోఽయమితి విజ్ఞాయ శనైశ్శ్లక్ష్ణమువాచ హ । అతీవ హి సమాలక్ష్య భ్రాతరం క్షుభితేన్ద్రియమ్ ॥ ౨౮ ॥ కుమ్భకర్ణశ్శనైర్వాక్యం బభాషే పరిసాన్త్వయన్ । అలం రాక్షసరాజేన్ద్ర సన్తాపముపపద్య తే ॥ ౩౦ ॥ రోషం చ సమ్పరిత్యజ్య స్వస్థో భవితుమర్హసి । నైతన్మనసి కర్తవ్యం మయి జీవతి పార్థివ ॥ ౩౧ ॥ తమహం నాశయిష్యామి యత్కృతే పరితప్యసే । అవశ్యం తు హితం వాచ్యం సర్వావస్థం మయా తవ ॥ ౩౨ ॥ బన్ధుభావాదభిహితం భ్రాతృస్నేహాచ్చ పార్థివ । సదృశం యత్తు కాలేఽస్మిన్కర్తుం స్నిగ్ధేన బన్ధునా ॥ ౩౩ ॥ శత్రూణాం కదనం పశ్య క్రియమాణం మయా రణే । అద్య పశ్య మహాబాహో మయా సమరమూర్ధని ॥ ౩౪ ॥ హతే రామే సహ భ్రాత్రా ద్రవన్తీం హరివాహినీమ్ । అద్య రామస్య తద్దృష్ట్వా మయానీతం రణాచ్ఛిరః ॥ ౩౫ ॥ సుఖీ భవ మహాబాహో సీతా భవతు దుఃఖితా । అద్య రామస్య పశ్యన్తు నిధనం సుమహత్ప్రియమ్ ॥ ౩౬ ॥ లఙ్కాయాం రాక్షసాస్సర్వే యే తే నిహతబాన్ధవాః । అద్య శోకపరీతానాం స్వబన్ధువధకారణాత్ ॥ ౩౭ ॥ శత్రోర్యుధి వినాశేన కరోమ్యస్రప్రమార్జనమ్ । అద్య పర్వతసఙ్కాశం ససూర్యమివ తోయదమ్ ॥ ౩౮ ॥ వికీర్ణం పశ్య సమరే సుగ్రీవం ప్లవగోత్తమమ్ । కథం త్వం రాక్షసైరేభిః మయా చ పరిరక్షితః ॥ ౩౯ ॥ జిఘాంసుభిర్దాశరథిం వధ్యసే త్వమిహానఘ । అద్య పూర్వం హతే తేన మయి త్వాం హన్తి రాఘవః ॥ నాహమాత్మని సన్తాపం గచ్ఛేయం రాక్షసాధిప । కామం త్విదానీమపి మాం వ్యాదిశ త్వం పరన్తప ॥ ౪౧ ॥ న పరః ప్రేక్షణీయస్తే యుద్ధాయాతులవిక్రమ । అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూంస్తవ మహాబల ॥ ౪౨ ॥ యది శక్రో

యదియమో యదపావకమారుతౌ । తానహం యోధయిష్యామి కుబేరవరుణావపి ॥ ౪౩ ॥ గిరిమాత్రశరీరస్య శి
తశూలధరస్య మే । నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య బిభీయాచ్చ పురందరః ॥ ౪౪ ॥ అథవా త్యక్తశస్త్రస్య మృద్నతస్తర
సారిపూన్ । న మే ప్రతిముఖం కశ్చిచ్ఛక్తః స్థాతుం జిజీవిషుః ॥ ౪౫ ॥ నైవశక్త్యా న గదయా నాసినా నిశితైశ్శరైః ।
హస్తాభ్యామేవ సంరబ్ధో హనిష్యామి తు వజ్రిణం ॥ ౪౬ ॥ యది మే ముష్టివేగం స రాఘవోఽద్య సహిష్యతి । తతః పా
స్యంతి బాణౌఘా రుధిరం రాఘవస్య తు ॥ ౪౭ ॥ చింతయా బాధ్యసే రాజన్ కిమర్థం మయి తిష్ఠతి । సోఽహం శత్రువి
నాశాయ తవ నిర్యాతుముద్యతః ॥ ౪౮ ॥ ముంచ రామాద్భయం రాజన్ హనిష్యామీహ సంయుగే । రాఘవం లక్ష్మ
ణం చైవ సుగ్రీవం చ మహాబలం ॥ ౪౯ ॥ హనూమంతం చ రక్షోఘ్నం లంకా యేన ప్రదీపితా । హరీంశ్చాపి హనిష్యా
మి సంయుగే సమవస్థితాన్ ॥ ౫౦ ॥ అసాధారణమిచ్ఛామి తవ దాతుం మహద్యశః । యది చేంద్రాద్భయం రాజన్యా
దివాపి స్వయంభువః ॥ ౫౧ ॥ అపి దేవాశ్శయిష్యంతే క్రుద్ధే మయి మహీతలే । యమం చ శమయిష్యామి భక్షయి
ష్యామి పావకం ॥ ౫౨ ॥ ఆదిత్యం పాతయిష్యామి సనక్షత్రం మహీతలే । శతక్రతుం వధిష్యామి పాస్యామి వరుణా
లయం ॥ ౫౩ ॥ పర్వతాంశ్చూర్ణయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీం । దీర్ఘకాలం ప్రసుప్తస్య కుమ్భకర్ణస్య విక్రమం ।
అద్య పశ్యంతు భూతాని భక్ష్యమాణాని సర్వశః । నన్విదం త్రిదివం సర్వమాహారస్య న పూర్యతే ॥ ౫౪ ॥ ఓమ్ ॥ వధే
న తే దాశరథేస్సుఖార్హం సుఖం సమాహర్తుమహం వ్రజామి । నిహత్య రామం సహ లక్ష్మణేన ఖాదామి సర్వాన్హరి
యూథముఖ్యాన్ ॥ ౫౫ ॥ రమస్వ కామం పిబ చాగ్ర్యవారుణీం కురుష్వ కృత్యాని వినీయతాం జ్వరః । మయాద్య రా
మే గమితే యమక్షయం చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి ॥ ౫౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రిషష్టితమస్స
ర్గః ॥ ౪౪౩ ॥ ౮౮౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తముక్తమతికాయస్య బలినో బాహుశాలినః । కుమ్భకర్ణస్య వచనం శ్రుత్వో
వాచ మహోదరః ॥ ౧ ॥ కుమ్భకర్ణ కులే జాతో దృష్టః ప్రాకృతదర్శనః । అవలిప్తో న శక్నోషి కృత్యం సర్వత్ర వేది
తుం ॥ ౨ ॥ న హి రాజా న జానీతే కుమ్భకర్ణ నయానయౌ । త్వం తు కైశోరకాద్ధృష్టః కేవలం వక్తుమిచ్ఛసి ॥ ౩ ॥
స్థానం వృద్ధిం చ హానిం చ దేశకాలవిభాగవిత్ । ఆత్మనశ్చ పరేషాం చ బుధ్యతే రాక్షసర్షభః ॥ ౪ ॥ యత్తు శక్యం బ
లవతా కర్తుం ప్రాకృతబుద్ధినా । అనుపాసితవృద్ధేన కః కుర్యాత్తాదృశం బుధః ॥ ౫ ॥ యాంస్తు ధర్మార్థకామాం
స్త్వం బ్రవీషి పృథగాశ్రయాన్ । అనుబోద్ధుం స్వభావేన న హి లక్షణమస్తి తే ॥ ౬ ॥ కర్మ చైవ హి సర్వేషాం కా
రణానాం ప్రయోజకం । శ్రేయః పాపీయసాం చాత్ర ఫలం భవతి కర్మణాం ॥ ౭ ॥ నిశ్శ్రేయసఫలావేవ ధర్మార్థా
వితరావపి । అధర్మానర్థయోః ప్రాప్తిః ఫలం చ ప్రత్యవాయికమ్ ॥ ౮ ॥ ఐహలౌకికపారత్ర్యం కర్మ పుంభిర్నిషేవ్య
తే । కర్మాణ్యపి తు కల్యాని లభతే కామమాస్థితః ॥ ౯ ॥ తత్ర క్లృప్తమిదం రాజ్ఞా హృది కార్యం మతం చ నః । శత్రౌ హి
సాహసం యత్స్యాత్కిమివాత్రాపనీయతే ॥ ౧౦ ॥ ఏకస్యైవాభియానే తు హేతుర్యః ప్రకథితస్త్వయా । తత్రాప్య
నుపపన్నం తే వక్ష్యామి యదసాధు చ ॥ ౧౧ ॥ యేన పూర్వం జనస్థానే బహవోఽతిబలా హతాః । రాక్షసా రాఘవం తం త్వం
కథమేకో జయిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ యే పురా నిర్జితాస్తేన జనస్థానే మహౌజసః । రాక్షసాంస్తాన్పురే సర్వాన్భీతానద్యా
పి పశ్యసి ॥ ౧౩ ॥ తం సింహమివ సంక్రుద్ధం రామం దశరథాత్మజమ్ । సర్పం సుప్తమివాబుద్ధ్వా ప్రబోధయితుమిచ్ఛ
సి ॥ ౧౪ ॥ జ్వలంతం తేజసా నిత్యం క్రోధేన చ దురాసదమ్ । కస్తం మృత్యుమివాసహ్యమాసాదయితుమర్హతి ॥ ౧౫
సంశయస్థమిదం సర్వం శత్రోః ప్రతిసమాసనే । ఏకస్య గమనం తత్ర న హి మే రోచతే భృశమ్ ॥ ౧౬ ॥ హీనార్థస్తు
సమృద్ధార్థం కో రిపుం ప్రాకృతం యథా । నిశ్చిత్య జీవితత్యాగే వశమానేతుమిచ్ఛతి ॥ ౧౭ ॥ యస్య నాస్తి మను

ష్యేము సదృశో రాక్షసోత్తమ । కథమాశంససే యోద్ధుం తుల్యేనేంద్రవివస్వతోః ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్త్వా సుసంరబ్ధః కుంభకర్ణం మహోదరః । ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే రావణం లోకరావణమ్ ॥ ౧౯ ॥ లబ్ధ్వా పునస్త్వం వైదేహీం కిమర్థం సంప్రజల్పసి । యదీచ్ఛసి తదా సీతా వశగా తే భవిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ దృష్టః కశ్చిదుపాయో మే సీతోపస్థానకారకః । రుచిరశ్చేత్ స్వయా బుద్ధ్యా రాక్షసేశ్వర తం శృణు ॥ ౨౧ ॥ అహం ద్విజిహ్వస్సంహ్రాదీ కుంభకర్ణో వితర్దనః । పఞ్చ రామవధాయైతే నిర్యాన్తీత్యవఘోషయ ॥ ౨౨ ॥ తతో గత్వా వయం యుద్ధం దాస్యామస్తస్య యత్నతః । జేష్యామో యది తే శత్రూన్నోపాయైః కృత్యమస్తి నః ॥ అథ జీవతి నశ్శత్రుర్వయం చ కృతసంయుగాః । తతస్తదభిపత్స్యామో మనసా యత్సమీక్షితమ్ ॥ వయం యుద్ధాదిహైష్యామో రుధిరేణ సముక్షితాః । విదార్య స్వతనుం బాణై రామనామాంకితైశ్శితైః ॥ భక్షితో రాఘవోఽస్మాభిర్లక్ష్మణశ్చేతి వాదినః । తవ పాదౌ గ్రహీష్యామస్త్వం నః కామం ప్రపూరయ ॥ ౨౬ ॥ తతోఽవఘోషయ పురే గజస్కంధేన పార్థివ । హతో రామస్సహ భ్రాత్రా ససైన్య ఇతి సర్వతః ॥ ౨౭ ॥ ప్రీతో నామ తతో భూత్వా భృత్యానాం త్వమరిందమ । భోగాంశ్చ పరివారాంశ్చ కామాంశ్చ వసు దాపయ ॥ ౨౮ ॥ తతో మాల్యాని వాసాంసి వీరాణామనులేపనమ్ । పేయం చ బహు యోధేభ్యః స్వయం చ ముదితః పిబ ॥ ౨౯ ॥ తతోఽస్మిన్ బహులీభూతే కౌలీనే సర్వతో గతే । భక్షితస్ససుహృద్రామో రాక్షసైరితి విశ్రుతే ॥ ౩౦ ॥ ప్రవిశ్యాశ్వాస్య చాపి త్వం సీతాం రహసి సాంత్వయ । ధనధాన్యైశ్చ కామైశ్చ రత్నైశ్చైనాం ప్రలోభయ ॥ ౩౧ ॥ అనయోపధయా రాజన్భయశోకానుబంధయా । అకామా త్వద్వశా సీతా నష్టనాథా భవిష్యతి ॥ ౩౨ ॥ రంజనీయం హి భర్తారం వినష్టమవగమ్య సా । నైరాశ్యాత్ స్త్రీలఘుత్వాచ్చ త్వద్వశం ప్రతిపత్స్యతే ॥ ౩౩ ॥ సా పురా సుఖసంవృద్ధా సుఖార్హా దుఃఖకర్శితా । త్వయ్యధీనం సుఖం జ్ఞాత్వా సర్వథోపగమిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఏతత్సునీతం మమ దర్శనేన రామం హి దృష్ట్వైవ భవేదనర్థః । ఇహైవ తే సేత్స్యతి మోత్సుకో భూర్మహానయుద్ధేన సుఖస్య లాభః ॥ ౩౫ ॥ అదృష్టసైన్యో హ్యనవాప్తసంశయో రిపూనయుద్ధేన జయన్నరాధిపః । యశశ్చ పుణ్యం చ మహన్మహీపతే శ్రియం చ కీర్తిం చ చిరం సమశ్నుతే ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౪౭ ॥ ౯౪౦ ॥ ******************

శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తథోక్తస్తు నిర్భర్త్స్య కుంభకర్ణో మహోదరమ్ । అబ్రవీద్రాక్షసశ్రేష్ఠం భ్రాతరం రావణం తతః ॥ ౧ ॥ సోఽహం తవ భయం ఘోరం వధాత్తస్య దురాత్మనః । రామస్యాద్య ప్రమార్జామి నిర్వైరో హి సుఖీ భవ ॥ ౨ ॥ గర్జన్తి న వృథా శూరా నిర్జలా ఇవ తోయదాః । పశ్య సంపాద్యమానం తు గర్జితం యుధి కర్మణా ॥ ౩ ॥ న మర్షయతి చాత్మానం సంభావయతి నాత్మనా । అదర్శయిత్వా శూరాస్తు కర్మ కుర్వన్తి దుష్కరమ్ ॥ ౪ ॥ విక్లబానామబుద్ధీనాం రాజ్ఞాం పండితమానినామ్ । శృణ్వతా సాదితమిదం త్వద్విధానాం మహోదర ॥ యుద్ధే కాపురుషైర్నిత్యం భవద్భిః ప్రియవాదిభిః । రాజానమనుగచ్ఛద్భిః కృత్యమేతద్ధి సాదితమ్ ॥ ౬ ॥ రాజశేషా కృతా లంకా క్షీణః కోశో బలం హతమ్ । రాజానమిమమాసాద్య సుహృచ్చిహ్నమమిత్రకమ్ ॥ ౭ ॥ ఏష నిర్యామ్యహం యుద్ధముద్యతశ్శత్రునిర్జయే । దుర్నయం భవతామద్య సమీకర్తుమిహాహవే ॥ ౮ ॥ ఏవముక్తవతో వాక్యం కుంభకర్ణస్య ధీమతః । ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం ప్రహసన్రాక్షసాధిపః ॥ ౯ ॥ మహోదరోఽయం రామాత్తు పరిత్రస్తో న సంశయః । న హి రోచయతే తాత యుద్ధం యుద్ధవిశారద ॥ ౧౦ ॥ కశ్చిన్మే త్వత్సమో నాస్తి సౌహృదేన బలేన చ । గచ్ఛ శత్రువధాయ త్వం కుంభకర్ణ జయాయ చ ॥ ౧౧ ॥ తస్మాత్తు భయనాశార్థం భవాన్సంబోధితో మయా । అయం హి కాలస్సుహృదాం రాక్షసానామరిందమ ॥ ౧౨ ॥ తద్గచ్ఛ శూలమాదాయ పాశహస్త ఇవాంతకః । వానరాన్రాజపుత్రౌ చ భక్షయాదిత్యతేజసౌ ॥ ౧౩ ॥ సమాలోక్య తు తే రూపం విద్రవిష్యంతి వానరాః । రామలక్ష్మణయో

శ్చాపి హృదయే ప్రస్ఫుటిష్యతః ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్త్వామహారాజః కుంభకర్ణం మహాబలం । పునర్జాతమివాత్మానం మేనే రాక్షసపుంగవః ॥ ౧౫ ॥ కుంభకర్ణబలాభిజ్ఞో జానంస్తస్య పరాక్రమమ్ । బభూవ ముదితో రాజా శశాఙ్క ఇవ నిర్మలః ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యేవముక్తస్సంహృష్టో నిర్జగామ మహాబలః । రాజ్ఞస్తు వచనం శ్రుత్వా కుంభకర్ణస్సముద్యతః ॥ ౧౭ ॥ ఆదదే నిశితం శూలం వేగాచ్ఛత్రునిబర్హణం । సర్వకాలాయసం దీప్తం తప్తకాంచనభూషణం ॥ ఇంద్రాశనిసమం భీమం వజ్రప్రతిమగౌరవమ్ । దేవదానవగంధర్వయక్షకిన్నరసూదనం ॥౧౯ ॥ రక్తమాల్యం మహాధామ స్వతశ్చోద్గతపావకం । ఆదాయ నిశితం శూలం శత్రుశోణితరంజితం॥ ౨౦ ॥ కుంభకర్ణో మహాతేజా రావణం వాక్యమబ్రవీత్ । గమిష్యామ్యహమేకాకీ తిష్ఠత్విహ బలం మమ ॥ ౨౧ ॥ అద్య తాన్ క్షుభితాన్ క్రుద్ధో భక్షయిష్యామి వానరాన్ । కుంభకర్ణవచశ్శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥౨౨॥ సైన్యైః పరివృతో గచ్ఛ శూలముద్గరపాణిభిః । వానరా హి మహాత్మానశ్శీఘ్రాస్సువ్యవసాయినః ॥ ౨౩ ॥ ఏకాకినం ప్రమత్తం వా నయేయుర్దశనైః క్షయమ్ । తస్మాత్పరమదుర్ధర్షైః సైన్యైః పరివృతో వ్రజ ॥ ౨౪ ॥ రక్షసామహితం సర్వం శత్రుపక్షం నిషూదయ । అథాసనాత్సముత్పత్య స్రజం మణికృతాంతరామ్ ॥ ౨౫ ॥ ఆబబంధ మహాతేజాః కుంభకర్ణస్య రావణః । అంగదాన్యంగుళీవేష్టాన్వరాణ్యాభరణాని చ ॥ ౨౬ ॥ హారం చ శశిసంకాశమాబబంధ మహాత్మనః । దివ్యాని చ సుగంధీని మాల్యదామాని రావణః ॥ ౨౭ ॥ శ్రోత్రే చాసఞ్జయామాస శ్రీమతీ చాస్య కుండలే । కాంచనాంగదకేయూరో నిష్కాభరణభూషితః ॥ ౨౮ ॥ కుంభకర్ణో బృహత్కర్ణస్సుహుతోఽగ్నిరివాబభౌ । శ్రోణీసూత్రేణ మహతా మేచకేన వ్యరాజత ॥ ౨౯ ॥ అమృతోత్పాదనే నద్ధో భుజంగేనేవ మందరః । స కాంచనం భారసహం నివాతం విద్యుత్ప్రభం దీప్తమివాత్మభాసా । ఆబధ్యమానః కవచం రరాజ సంధ్యాభ్రసంవీత ఇవాద్రిరాజః ॥ ౩౦ ॥ సర్వాభరణనద్ధాంగశ్శూలపాణిస్స రాక్షసః । త్రివిక్రమకృతోత్సాహో నారాయణ ఇవాబభౌ ॥ ౩౧ ॥ భ్రాతరం సమ్పరిష్వజ్య కృత్వా చాభిప్రదక్షిణం । ప్రణమ్య శిరసా తస్మై సంప్రతస్థే మహాబలః ॥ ౩౨ ॥ నిష్పతంతం మహాకాయం మహానాదం మహాబలం । తమాశీర్భిః ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస రావణః ॥ ౩౩ ॥ శంఖదుందుభినిర్ఘోషైస్సైన్యైశ్చాపి వరాయుధైః । తం గజైశ్చ తురంగైశ్చ స్యందనైశ్చాంబుదస్వనైః ॥ ౩౪ ॥ అనుజగ్ముర్మహాత్మానం రథినో రథినాంవరం । సర్పైరుష్ట్రైః ఖరైరశ్వైస్సింహద్విపమృగద్విజైః ॥ ౩౫ ॥ అనుజగ్ముశ్చ తం ఘోరం కుంభకర్ణం మహాబలమ్ ॥ ఓమ్ ॥ స పుష్పవర్షైరవకీర్యమాణో ధృతాతపత్రశ్శితశూలపాణిః । మదోత్కటశ్శోణితగంధమత్తో వినిర్యయౌ దానవదేవశత్రుః ॥౩౬॥ పదాతయశ్చ బహవో మహానాదా మహాబలాః । అన్వయూ రాక్షసా భీమా భీమాక్షాశ్శస్త్రపాణయః ॥ ౩౭ ॥ రక్తాక్షాస్సుమహాకాయా నీలాంజనచయోపమాః । శూలానుద్యమ్య ఖడ్గాంశ్చ నిశితాంశ్చ పరశ్వథాన్ ॥ ౩౮ ॥ బహువ్యామాంశ్చ పరిఘాన్గదాశ్చ ముసలాని చ । తాలస్కంధాంశ్చ విపులాన్ క్షేపణీయాన్దురాసదాన్ ॥౩౯॥ అథాన్యద్వపురాస్థాయ దారుణం రోమహర్షణం । నిష్పపాత మహాతేజాః కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ ౪౦ ॥ ధనుశ్శతపరీణాహస్స షట్ఛతసముచ్ఛ్రితః । రౌద్రశ్శకటచక్రాక్షో మహాపర్వతసన్నిభః ॥ ౪౧ ॥ సన్నిపత్య చ రక్షాంసి దగ్ధశైలోపమో మహాన్ । కుంభకర్ణో మహావక్త్రః ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౪౨ ॥ అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః । నిర్దహిష్యామి సంక్రుద్ధశ్శలభానివ పావకః ॥ ౪౩ ॥ నాపరాధ్యంతి మే కామం వానరా వనచారిణః । జాతిరస్మద్విధానాం సా పురోద్యానవిభూషణం ॥ ౪౪ ॥ పురరోధస్య మూలం తు రాఘవస్సహలక్ష్మణః । హతే తస్మిన్హతం సర్వం తం వధిష్యామి సంయుగే ॥ ౪౫ ॥ ఏవం తస్య బ్రువాణస్య కుమ్భకర్ణస్య రాక్షసాః । నాదం చక్రుర్మహాఘోరం కమ్పయన్త ఇవార్ణవమ్ ॥ ౩౬ ॥ తస్య నిష్పతతస్తూర్ణం కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః । బభూవుర్ఘోరరూపాణి నిమి

త్రాని సమంతతః ॥ ౪౮ ॥ ఉల్కాశనియుతా మేఘా బభూవుర్గర్దభారుణాః । ససాగరవనా చైవ వసుధా సమకమ్పత ॥ ౪౯ ॥ ఘోరరూపాశ్శివా నేదుస్సజ్వాలకబలైర్ముఖైః । మండలాన్యపసవ్యాని బబంధుశ్చ విహంగమాః ॥ నిష్పపాత చ మాలేవ గృధ్రోఽస్య పథి గచ్ఛతః । ప్రాస్ఫురన్నయనం చాస్య సవ్యో బాహురకమ్పత ॥ ౫౦ ॥ నిపపాత తదా చోల్కా జ్వలంతీ భీమనిస్స్వనా । ఆదిత్యో నిష్ప్రభశ్చాసీన్న ప్రవాతి సుఖోఽనిలః ॥ ౫౧ ॥ అచిన్తయన్మహోత్పాతానుత్థితాన్రోమహర్షణాన్ । నిర్యయౌ కుమ్భకర్ణస్తు కృతాన్తబలచోదితః ॥ ౫౨ ॥ స లంఘయిత్వా ప్రాకారం పద్భ్యాం పర్వతసన్నిభః । దదర్శాభ్రఘనప్రఖ్యం వానరానీకమద్భుతమ్ ॥ ౫౩ ॥ తే దృష్ట్వా రాక్షసశ్రేష్ఠం వానరాః పర్వతోపమమ్ । వాయునున్నా ఇవ ఘనా యయుస్సర్వా దిశస్తదా ॥ ౫౪ ॥ ఓమ్ ॥ తద్వానరానీకమతిప్రచణ్డం దిశో ద్రవద్భిన్నమివాభ్రజాలమ్ । స కుమ్భకర్ణస్సమవేక్ష్య హర్షాన్ననాద భూయో ఘనవద్ఘనాభః ॥ ౫౫ ॥ తే తస్య ఘోరం నినదం నిశమ్య యథా నినాదం దివి వారిదస్య । పేతుర్ధరణ్యాం బహవః ప్లవఙ్గా నికృత్తమూలా ఇవ సాలవృక్షాః ॥ ౫౬ ॥ విపులపరిఘవాన్స కుమ్భకర్ణో రిపునిధనాయ వినిస్సృతో మహాత్మా । కపిగణభయమాదదత్సుభీమం ప్రభురివ కింకరదండవాన్యుగాన్తే ॥ ౫౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౫౦ ॥ ౫౦౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స లంఘయిత్వా ప్రాకారం గిరికూటోపమో మహాన్ । నిర్యయౌ నగరాత్తూర్ణం కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ ౧ ॥ స ననాద మహానాదం సముద్రమభినాదయన్ । జనయన్నివ నిర్ఘాతాన్విధమన్నివ పర్వతాన్ ॥ ౨ ॥ తమవధ్యం మఘవతా యమేన వరుణేన వా । ప్రేక్ష్య భీమాక్షమాయాన్తం వానరా విప్రదుద్రువుః ॥ ౩ ॥ తాంస్తు విద్రవతో దృష్ట్వా వాలిపుత్రోఽఙ్గదోఽబ్రవీత్ । నలం నీలం గవాక్షం చ కుముదం చ మహాబలమ్ ॥ ఆత్మానమత్ర విస్మృత్య వీర్యాణ్యభిజనాని చ । క్వ గచ్ఛత భయత్రస్తాః ప్రాకృతా హరయో యథా ॥ ౫ ॥ సాధు సౌమ్యా నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్పరిరక్షథ । నాలం యుద్ధాయ వై రక్షో మహతీయం విభీషికా ॥ ౬ ॥ మహతీముత్థితామేనాం రాక్షసానాం విభీషికామ్ । విక్రమాద్విధమిష్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః ॥ ౭ ॥ కృచ్ఛ్రేణ తు సమాశ్వస్య సంగమ్య చ తతస్తతః । వృక్షాద్రిహస్తా హరయస్సంప్రతస్థూ రణాజిరమ్ ॥ ౮ ॥ తే నివృత్య తు సంక్రుద్ధాః కుమ్భకర్ణం వనౌకసః । నిజఘ్నుః పరమక్రుద్ధాస్సమదా ఇవ కుఞ్జరాః ॥ ౯ ॥ ప్రాంశుభిర్గిరిశృఙ్గైశ్చ శిలాభిశ్చ మహాబలః । పాదపైః పుష్పితాగ్రైశ్చ హన్యమానో న కమ్పతే ॥ ౧౦ ॥ తస్య గాత్రేషు పతితా భిద్యన్తే శతశశ్శిలాః । పాదపాః పుష్పితాగ్రాశ్చ భగ్నాః పేతుర్మహీతలే ॥ ౧౦ ॥ సోఽపి సైన్యాని సంక్రుద్ధో వానరాణాం మహౌజసామ్ । మమన్థ పరమాయత్తో వనాన్యగ్నిరివోత్థితః ॥ ౧౧ ॥ లోహితార్ద్రాస్తు బహవశ్శేరతే వానరర్షభాః । నిరస్తాః పతితా భూమౌ తామ్రపుష్పా ఇవ ద్రుమాః ॥ ౧౨ ॥ లంఘయన్తః ప్రధావన్తో వానరా నావలోకయన్ । కేచిత్సముద్రే పతితాః కేచిద్గగనమాశ్రితాః ॥ ౧౩ ॥ వధ్యమానాస్తు తే వీరా రాక్షసేన బలీయసా । సాగరం యేన తే తీర్ణాః పథా తేన ప్రదుద్రువుః ॥ ౧౪ ॥ తే స్థలాని తథా నిమ్నం విషణ్ణవదనా భయాత్ । ఋక్షా వృక్షాన్సమారూఢాః కేచిత్పర్వతమాశ్రితాః ॥ ౧౫ ॥ మమజ్జురర్ణవే కేచిద్గుహాః కేచిత్సమాశ్రితాః । నిపేతుః ప్లవగాః కేచిత్కేచిన్నైవావతస్థిరే ॥ ౧౬ ॥ కేచిద్భూమౌ నిపతితాః కేచిత్సుప్తా మృతా ఇవ । తాన్సమీక్ష్యాఙ్గదో భగ్నాన్వానరానిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ అవతిష్ఠత యుధ్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః । భగ్నానాం వో న పశ్యామి పరిగమ్య మహీమిమామ్ ॥ ౧౯ ॥ స్థానం సర్వే నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్పరిరక్షథ । నిరాయుధానాం ద్రవతామసంగగతిపౌరుషాః ॥ ౨౦ ॥ దారా హ్యపహసి కులేషు జాతాస్సర్వే స్మ విస్తీర్ణేషు మహత్సు చ ॥ ౨౧ ॥ క్వ గచ్ఛథ భయత్రస్తా హర ష్యన్తి స వై ఘాతస్తు జీవతామ్ । అనార్యాః ఖలు యద్భీతాస్త్యక్త్వా వీర్యం ప్రధావత ॥ ౨౨ ॥ వికత్థనాని వో యాని తథా వై జ యః ప్రాకృతా యథా ।

నన్నదీ । తానివః క్వనుయాతాని సౌదగ్రాణి మహాన్తి చ ॥ ౨౩ ॥ భీరుప్రవాదాశ్శ్రూయంతే యస్తు జీవతి ధిక్కృతః । మార్గస్సత్పురుషైర్జుష్టస్సేవ్యతాం త్యజ్యతాం భయమ్ ॥ ౨౪ ॥ శయామహే౽థ నిహతాః పృథివ్యామల్పజీవితాః । దుష్ప్రాపం బ్రహ్మలోకం వా ప్రాప్నుమో యుధి సూదితాః ॥ ౨౫ ॥ సంప్రాప్నుయామః కీర్తిం వా నిహత్వా శత్రుమాహవే । జీవితం వీరలోకస్య మోక్ష్యామో వసు వానరాః ॥ ౨౬ ॥ న కుమ్భకర్ణః కాకుత్స్థం దృష్ట్వా జీవన్గమిష్యతి । దీప్యమానమివాసాద్య పతంగో జ్వలనం యథా ॥ ౨౭ ॥ పలాయనేన చోద్దిష్టాః ప్రాణాన్రక్ష్యామహే వయం । ఏకేన బహవో భగ్నా యశో నాశం గమిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ ఏవం బ్రువాణం తం వీరమంగదం కనకాంగదం । ద్రవమాణాస్తతో వాక్యమూచుశ్శూరవిగర్హితం ॥ ౨౯ ॥ కృతం నః కదనం ఘోరం కుమ్భకర్ణేన రక్షసా । న స్థానకాలో గచ్ఛామో దయితం జీవితం హి నః ॥ ౩౦ ॥ ఏతావదుక్త్వా వచనం సర్వే తే భేజిరే దిశః । భీమం భీమాక్షమాయాంతం దృష్ట్వా వానరయూథపాః ॥ ౩౧ ॥ ద్రవమాణాస్తు తే వీరా అంగదేన వలీముఖాః । సాంత్వైశ్చ వానుమానైశ్చ తతస్సర్వే నివర్తితాః ॥ ౩౨ ॥ ప్రహర్షముపనీతాశ్చ వాలిపుత్రేణ ధీమతా । ఆజ్ఞాప్రతీక్షాస్తస్థుశ్చ సర్వే వానరయూథపాః ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ ఋషభశరభమైన్దధూమ్రనీలాః కుముదసుషేణగవాక్షరమ్భతారాః । ద్వివిదపనసవాయుపుత్రముఖ్యాస్త్వరితతరాభిముఖం రణం ప్రయాతాః ॥ ౩౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౫౩ ॥ ౩౦౭౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తే నివృత్తా మహాకాయాశ్శ్రుత్వాంగదవచస్తదా । నైష్ఠికీం బుద్ధిమాస్థాయ సర్వే సంగ్రామకాంక్షిణః ॥ ౧ ॥ సముదీరితవీర్యాస్తే సమారోపితవిక్రమాః । పర్యవస్థాపితా వాక్యైరంగదేన వలీముఖాః ॥ ౨ ॥ ప్రయాతాశ్చ గతా హర్షం మరణే కృతనిశ్చయాః । చక్రుస్సుతుములం యుద్ధం వానరాస్త్యక్తజీవితాః ॥ ౩ ॥ అథ వృక్షాన్మహాకాయాస్సానూని సుమహాంతి చ । వానరాస్తూర్ణముద్యమ్య కుమ్భకర్ణమభిద్రుతాః ॥ ౪ ॥ స కుమ్భకర్ణస్సంక్రుద్ధో గదాముద్యమ్య వీర్యవాన్ । అర్దయంస్సుమహాకాయస్సమన్తాద్వ్యాక్షిపద్రిపూన్ ॥ ౫ ॥ శతాని సప్త చాష్టౌ చ సహస్రాణి చ వానరాః । ప్రకీర్ణాశ్శేరతే భూమౌ కుమ్భకర్ణేన పోథితాః ॥ షోడశాష్టౌ చ దశ చ వింశత్త్రింశత్తథైవ చ । పరిక్షిప్య చ బాహుభ్యాం ఖాదన్విపరిధావతి ॥ ౬ ॥ భక్షయన్భృశసంక్రుద్ధో గరుడః పన్నగానివ । కృచ్ఛ్రేణ చ సమాశ్వస్తాస్సంగమ్య చ తతస్తతః ॥ ౭ ॥ వృక్షాద్రిహస్తా హరయస్తస్థుస్సంగ్రామమూర్ధని । తతః పర్వతముత్పాట్య ద్వివిదః ప్లవగర్షభః ॥ ౮ ॥ దుద్రావ గిరిశృంగాభం ప్రలమ్బ ఇవ తోయదః । తం సముత్పత్య చిక్షేప కుమ్భకర్ణస్య వానరః ॥ ౯ ॥ తమప్రాప్తో మహాకాయం తస్య సైన్యే౽పతత్తదా । మమర్దాశ్వాన్గజాంశ్చాపి రథాంశ్చైవ నగోత్తమః ॥ ౧౦ ॥ తాని చాన్యాని రక్షాంసి పునశ్చాన్యద్గిరేశ్శిరః । తచ్ఛైలవేగాభిహతం హతాశ్వం హతసారథి ॥ ౧౧ ॥ రక్షసాం రుధిరక్లిన్నం బభూవాయోధనం మహత్ । రథినో వానరేంద్రాణాం శరైః కాలాంతకోపమైః ॥ ౧౨ ॥ శిరాంసి నదతాం జహ్రుస్సహసా భీమనిస్స్వనాః । వానరాశ్చ మహాత్మానస్సముత్పాట్య మహాద్రుమాన్ ॥ ౧౩ ॥ రథానశ్వాన్గజానుష్ట్రాన్రాక్షసానభ్యసూదయన్ । హనూమాంశ్శైలశృంగాణి వృక్షాంశ్చ వివిధాన్బహూన్ ॥ ౧౪ ॥ వవర్ష కుమ్భకర్ణస్య శిరస్యమ్బరమాస్థితః । తాని పర్వతశృంగాణి శూలేన స బిభేద చ ॥ ౧౫ ॥ బభంజ వృక్షవర్షం చ కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ ఓమ్ ॥ తతో హరీణాం తదనీకముగ్రం దుద్రావ శూలం నిశితం ప్రగృహ్య । తస్థౌ తతో౽స్యాపతతః పురస్తాన్మహీధరాగ్రం హనుమాన్ప్రగృహ్య ॥ ౧౬ ॥ స కుమ్భకర్ణం కుపితో జఘాన వేగేన శైలోత్తమభీమకాయం । స చుక్షుభే తేన తదాభిభూతో మేదార్ద్రగాత్రో రుధిరావసిక్తః ॥ ౧౭ ॥ స శూలమావిధ్య తటిత్ప్రకాశం గిరిం యథా ప్రజ్వలితాగ్రశృంగం । బాహ్వంతరే మారుతిమాజ

ఘూర్ణన్ మహాచలం క్రౌఞ్చమివోగ్రశక్త్యా ॥ ౧౯ ॥ స శూలనిర్భిన్నమహాభుజాన్తరః ప్రవిహ్వలః శోణితముద్వమన్ము
ఖాత్ । ననాద భీమం హనుమాన్మహాహవే యుగాన్తమేఘస్తనితస్వనోపమమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతో వినేదుస్సహసా ప్రహృ
ష్టా రక్షోగణాస్తం వ్యథితం సమీక్ష్య । ప్లవఙ్గమాస్తు వ్యథితా భయార్తాః ప్రదుద్రువుస్సంయతి కుమ్భకర్ణాత్ ॥ ౨౧ ॥
తతస్తు నీలో బలవాన్పర్యవస్థాపయన్బలమ్ । ప్రవిచిక్షేప శైలాగ్రం కుమ్భకర్ణాయ ధీమతే ॥ ౨౨ ॥ తమాపతన్తం
సమ్ప్రేక్ష్య ముష్టినాభిజఘాన హ । ముష్టిప్రహారాభిహతం తచ్ఛైలాగ్రం వ్యశీర్యత ॥ ౨౩ ॥ స విస్ఫులిఙ్గం సజ్వా
లం నిపపాత మహీతలే । ఋషభశ్శరభో నీలో గవాక్షో గన్ధమాదనః ॥ ౨౪ ॥ పఞ్చ వానరశార్దూలాః కుమ్భకర్ణ
ముపాద్రవన్ । శైలైర్వృక్షైస్తలైః పాదైర్ముష్టిభిశ్చ మహాబలాః ॥ ౨౫ ॥ కుమ్భకర్ణం మహాకాయం సర్వతోఽభి
నిజఘ్నిరే । స్పర్శానివ ప్రహారాంస్తాన్వేదయానో న వివ్యథే ॥ ౨౬ ॥ ఋషభం తు మహావేగం బాహుభ్యాం పరిష
స్వజే । కుమ్భకర్ణభుజాభ్యాం తు పీడితో వానరర్షభః ॥ ౨౭ ॥ నిపపాతర్షభో భీమః ప్రముఖాద్వాన్తశోణితః ।
ముష్టినా శరభం హత్వా జానునా నీలమాహవే ॥ ౨౮ ॥ ఆజఘాన గవాక్షం తు తలేనేన్ద్రరిపుస్తదా । పాదేనాభ్య
హనత్క్రుద్ధస్తరసా గన్ధమాదనమ్ ॥ ౨౯ ॥ దత్తప్రహారవ్యథితా ముముహుశ్శోణితోక్షితాః । నిపేతుస్తే తు మేది
న్యాం నికృత్తా ఇవ కింశుకాః ॥ ౩౦ ॥ తేషు వానరముఖ్యేషు పతితేషు మహాత్మసు । వానరాణాం సహస్రాణి కుమ్భక
ర్ణం ప్రదుద్రువుః ॥ ౩౧ ॥ తం శైలమివ శైలాభాస్సర్వే తు ప్లవగర్షభాః । సమారుహ్య సముత్పత్య దదంశుశ్చ మ
హాబలాః ॥ ౩౨ ॥ తం నఖైర్దశనైశ్చాపి ముష్టిభిర్జానుభిస్తథా । కుమ్భకర్ణం మహాకాయం తే జఘ్నుః ప్లవగర్ష
భాః ॥ ౩౩ ॥ స వానరసహస్రైస్తైరాచితః పర్వతోపమః । రరాజ రాక్షసవ్యాఘ్రో గిరిరాత్మరుహైరివ ॥ ౩౪ ॥ బా
హుభ్యాం వానరాన్సర్వాన్ప్రగృహ్య స మహాబలః । భక్షయామాస సంక్రుద్ధో గరుడః పన్నగానివ ॥ ౩౫ ॥ ప్రక్షి
ప్తాః కుమ్భకర్ణేన వక్త్రే పాతాలసన్నిభే । నాసాపుటాభ్యాం నిర్జగ్ముః కర్ణాభ్యాం చైవ వానరాః ॥ ౩౬ ॥ భక్షయ
న్భృశసంక్రుద్ధో హరీన్పర్వతసన్నిభః । బభఞ్జ వానరాన్సర్వాన్సంక్రుద్ధో రాక్షసోత్తమః ॥ ౩౭ ॥ మాంసశో
ణితసంక్లేదాం భూమిం కుర్వన్స రాక్షసః । చచార హరిసైన్యేషు కాలాగ్నిరివ మూర్ఛితః ॥ ౩౮ ॥ వజ్రహస్తో యథా
శక్రః పాశహస్త ఇవాన్తకః । శూలహస్తో బభౌ సఙ్ఖ్యే కుమ్భకర్ణో మహాబలః ॥ ౩౯ ॥ యథా శుష్కాణ్యరణ్యా
ని గ్రీష్మే దహతి పావకః । తథా వానరసైన్యాని కుమ్భకర్ణో వినిర్దహత్ ॥ ౪౦ ॥ తతస్తే వధ్యమానాస్తు హతయూ
థా వినాయకాః । వానరా భయసంవిగ్నా వినేదుర్విస్వరం భృశమ్ ॥ ౪౧ ॥ అనేకశో వధ్యమానాః కుమ్భకర్ణేన వా
నరాః । రాఘవం శరణం జగ్ముర్వ్యథితాః ఖిన్నచేతసః ॥ ౪౨ ॥ ప్రభగ్నాన్వానరాన్దృష్ట్వా వజ్రహస్తాత్మజాత్మజః ।
అభ్యధావత వేగేన కుమ్భకర్ణం మహాహవే ॥ ౪౩ ॥ శైలశృఙ్గం మహద్గృహ్య వినదంశ్చ ముహుర్ముహుః । త్రాసయ
న్రాక్షసాన్సర్వాన్కుమ్భకర్ణపదానుగాన్ ॥ ౪౪ ॥ చిక్షేప శైలశిఖరం కుమ్భకర్ణస్య మూర్ధని । స తేనాభిహ
తోఽత్యర్థం గిరిశృఙ్గేణ మూర్ధని ॥ ౪౫ ॥ కుమ్భకర్ణః ప్రజజ్వాల కోపేన మహతా తదా । సోఽభ్యధావత వేగేన వా
లిపుత్రమమర్షణః ॥ ౪౬ ॥ కుమ్భకర్ణో మహానాదస్త్రాసయన్సర్వవానరాన్ । శూలం ససర్జ వై రోషాదఙ్గ
దే స మహాబలః ॥ ౪౭ ॥ తమాపతన్తం బుద్ధ్వా తు యుద్ధమార్గవిశారదః । లాఘవాన్మోచయామాస బలవాన్వానర
ర్షభః ॥ ౪౮ ॥ ఉత్పత్య చైనం సహసా తలేనోరస్యతాడయత్ । స తేనాభిహతః కోపాత్ప్రముమోహాచలోపమః ॥
స లబ్ధసంజ్ఞో బలవాన్ముష్టిం చావర్త్య రాక్షసః । అపహస్తేన చిక్షేప విసంజ్ఞః స పపాత హ ॥ ౫౦ ॥ తస్మిన్ప్లవగశార్దూలే
విసంజ్ఞే పతితే భువి । తచ్ఛూలం సముపాదాయ సుగ్రీవమభిదుద్రువే ॥ ౫౧ ॥ తమాపతన్తం సమ్ప్రేక్ష్య కుమ్భకర్ణం
మహాబలమ్ । ఉత్పపాత తదా వీరస్సుగ్రీవో వానరాధిపః ॥ ౫౨ ॥ స పర్వతాగ్రముత్క్షిప్య సమావిధ్య మహాకపిః । అ

భీమం ద్రావవేగేన కుమ్భకర్ణం మహాబలం ॥ ౫౩ ॥ తమాపతన్తం సమ్ప్రేక్ష్య కుమ్భకర్ణః ప్లవఙ్గమమ్ । తస్థౌ వికృత సర్వాఙ్గో వానరేన్ద్రసమున్ముఖః ॥ ౫౪ ॥ కపిశోణితదిగ్ధాఙ్గం భక్షయన్తం ప్లవఙ్గమాన్ । కుమ్భకర్ణం స్థితం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౫౫ ॥ పాతితాశ్చ త్వయా వీరాః కృతం కర్మ సుదుష్కరం । భక్షితాని చ సైన్యాని సమ్ప్రాప్తం తే పరం యశః ॥ ౫౬ ॥ త్యజ తద్వానరానీకం ప్రాకృతైః కిం కరిష్యసి । సహస్వైకనిపాతం మే పర్వతస్యాస్య రాక్షస ॥ ౫౭ ॥ తద్వాక్యం హరిరాజస్య సత్త్వధైర్యసమన్వితమ్ । శ్రుత్వా రాక్షసశార్దూలః కుమ్భకర్ణోఽబ్రవీద్వచః ॥ ౫౮ ॥ ప్రజాపతేస్తు పౌత్రస్త్వం తథైవర్క్షరజస్సుతః । శ్రుతపౌరుషసమ్పన్నః కస్మాద్గర్జసి వానర ॥ ౫౯ ॥ ఓమ్ ॥ స కుమ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య వ్యావిధ్య శైలం సహసా ముమోచ । తేనాజఘానోరసి కుమ్భకర్ణం శైలేన వజ్రాశనిసన్నిభేన ॥ తచ్ఛైలశృఙ్గం సహసా వికీర్ణం భుజాన్తరే తస్య తదా విశాలే । తతో విషేదుస్సహసా ప్లవఙ్గా రక్షోగణాశ్చాపి ముదా వినేదుః ॥ ౬౧ ॥ స శైలశృఙ్గాభిహతశ్చుకోప ననాద కోపాచ్చ వివృత్య వక్త్రం । వ్యావిధ్య శూలం చ తటిత్ప్రకాశం చిక్షేప హర్యృక్షపతేర్వధాయ ॥ ౬౨ ॥ తత్కుమ్భకర్ణస్య భుజప్రవిద్ధం శూలం శితం కాఞ్చనదామజుష్టం । క్షిప్రం సముత్పత్య నిగృహ్య దోర్భ్యాం జగ్రాహ వేగేన సుతోఽనిలస్య ॥ ౬౩ ॥ కృతం భారసహస్రస్య శూలం కాలాయసం మహత్ । బభఞ్జ జానున్యారోప్య ప్రహృష్టః ప్లవగర్షభః ॥ ౬౪ ॥ శూలం భగ్నం హనుమతా దృష్ట్వా వానరవాహినీ । హృష్టా ననాద బహుశస్సర్వతశ్చాపి దుద్రువే ॥ ౬౫ ॥ సింహనాదం చ తే చక్రుః ప్రహృష్టా వనగోచరాః । మారుతిం పూజయాఞ్చక్రుః దృష్ట్వా శూలం ద్విధాకృతం ॥ ౬౬ ॥ స తత్తదా భగ్నమవేక్ష్య శూలం చుకోప రక్షోధిపతిర్మహాత్మా । ఉత్పాట్య లఙ్కామలయాత్స శృఙ్గం జఘాన సుగ్రీవముపేత్య తేన ॥ ౬౭ ॥ స శైలశృఙ్గాభిహతో విసంజ్ఞః పపాత భూమౌ యుధి వానరేన్ద్రః । తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞం నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః ॥ ౬౮ ॥ తమభ్యుపేత్యాద్భుతఘోరవీర్యం స కుమ్భకర్ణో యుధి వానరేన్ద్రం । జహార సుగ్రీవమభిప్రగృహ్య యథానిలో మేఘమతిప్రచణ్డః ॥ ౬౯ ॥ స తం మహామేఘనికాశరూపముత్పాట్య గచ్ఛన్యుధి కుమ్భకర్ణః । రరాజ మేరుప్రతిమానరూపో మేరుర్యథాత్యుచ్ఛ్రితఘోరశృఙ్గః ॥ ౭౦ ॥ తతస్తముత్పాట్య జగామ వీరస్సంస్తూయమానో యుధి రాక్షసేన్ద్రైః । శృణ్వన్నినాదం త్రిదివాలయానాం ప్లవఙ్గరాజగ్రహవిస్మితానాం ॥ ౭౧ ॥ తతస్తమాదాయ తదా స మేనే హరీన్ద్రమిన్ద్రోపమమిన్ద్రవీర్యః । అస్మిన్హృతే సర్వమిదం హృతం స్యాత్సరాఘవం సైన్యమితీన్ద్రశత్రుః ॥ విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా వానరాణాం తతస్తతః । కుమ్భకర్ణేన సుగ్రీవం గృహీతం చాపి వానరం ॥ ౭౩ ॥ హనూమాంశ్చిన్తయామాస మతిమాన్మారుతాత్మజః । ఏవం గృహీతే సుగ్రీవే కిం కర్తవ్యం మయా భవేత్ ॥ ౭౪ ॥ యద్వై న్యాయ్యం మయా కర్తుం తత్కరిష్యామి సర్వథా । భూత్వా పర్వతసఙ్కాశో నాశయిష్యామి రాక్షసమ్ ॥ ౭౫ ॥ మయా హతే సంయతి కుమ్భకర్ణే మహాబలే ముష్టివికీర్ణదేహే । విమోచితే వానరపార్థివే చ భవన్తు హృష్టాః ప్లవగాస్సమస్తాః ౭౬ ॥ అథవా స్వయమప్యేష మోక్షం ప్రాప్స్యతి పార్థివః । గృహీతో యం యది భవేత్త్రిదశైస్సాసురోరగైః ॥ ౭౭ ॥ మన్యే న తావదాత్మానం బుధ్యతే వానరాధిపః । శైలప్రహారాభిహతః కుమ్భకర్ణేన సంయుగే ॥ ౭౮ ॥ అయం ముహూర్తాత్సుగ్రీవో లబ్ధసంజ్ఞో మహాహవే । ఆత్మనో వానరాణాం చ యత్పథ్యం తత్కరిష్యతి ॥ ౭౯ ॥ మయా తు మోక్షితస్యాస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః । అప్రీతిశ్చ భవేత్కష్టా కీర్తినాశశ్చ శాశ్వతః ॥ ౮౦ ॥ తస్మాన్ముహూర్తం కాఙ్క్షిష్యే విక్రమం పార్థివస్య తు । భిన్నం చ వానరానీకం తావదాశ్వాసయామ్యహమ్ ॥ ౮౧ ॥ ఇత్యేవం చిన్తయిత్వా తు హనూమాన్మారుతాత్మజః । భూయస్సంస్తమ్భయామాస వానరాణాం మహాచమూం ॥ ౮౨ ॥ స కుమ్భకర్ణోఽథ వివేశ లఙ్కాం స్ఫురన్తమాదాయ మహాకపిం తం । విమానచర్యాగృహగోపురస్థైః పుష్పాగ్ర్యవర్షైరవ

కీర్యమాణః ॥ ౮౩ ॥ లాజగంధోదవర్షైస్తు సిచ్యమానశ్శనైశ్శనైః । రాజమార్గస్యశీతత్వాత్సంజ్ఞామాపమహా
బలః ॥ ౮౪ ॥ తతస్ససంజ్ఞాముపలభ్యకృచ్ఛ్రాద్బలీయసస్తస్యభుజాంతరస్థః । అవేక్షమాణఃపురరాజమార్గం వి
చింతయామాసముహుర్మహాత్మా ॥ ౮౫ ॥ ఏవంగృహీతేనకథంనునామ శక్యంమయాసంప్రతికర్తుమద్య । తథా
కరిష్యామియథాహరీణాం భవిష్యతీష్టంచహితంచకార్యమ్ ॥ ౮౬ ॥ తతఃకరాగ్రైస్సహసాసమేత్యరాజాహరీణా
మమరేంద్రశత్రోః । నఖైశ్చకర్ణౌదశనైశ్చనాసాం దదంశపార్శ్వేషుచకుమ్భకర్ణం ॥ ౮౭ ॥ సకుమ్భకర్ణోహృ
తకర్ణనాసో విదారితస్తేనవిమర్దితశ్చ। రోషాభిభూతఃక్షతజార్ద్రగాత్రఃసుగ్రీవమావిధ్యపిపేషభూమౌ॥౮౮॥
సభూతలేభీమబలాభిపిష్ట స్సురారిభిస్తైరభిహన్యమానః । జగామఖంవేగవదభ్యుపేత్య పునశ్చరామేణసమాజగా
మ ॥ ౮౯ ॥ కర్ణనాసావిహీనస్తుకుమ్భకర్ణోమహాబలః । రరాజశోణితోత్సిక్తో గిరిఃప్రస్రవణైరివ ॥౯౦॥శోణితా
ర్ద్రోమహాకాయోరాక్షసోభీమదర్శనః ।యుద్ధాయాభిముఖోభూయోమనశ్చక్రేమహాబలః॥౯౧॥అమర్షాచ్ఛోణి
తోద్గారీశుశుభేరావణానుజః।నీలాంజనచయప్రఖ్యస్ససంధ్యఇవతోయదః ॥౯౨॥ గతేతుతస్మిన్సురరాజశత్రుఃక్రో
ధాత్ప్రదుద్రావరణాయభూయః।అనాయుధోస్మీతివిచిన్త్యరౌద్రోఘోరంతదాముద్గరమాససాద॥ ౯౩ ॥తతస్సపుర్యా
స్సహసామహౌజా నిష్క్రమ్యతద్వానరసైన్యముగ్రం ।(తేనైవరోషేణబభంజజఘ్నుష్టాంజఘానముష్ట్యాచపదేనచైవ)॥
బభక్షరక్షో యుధికుమ్భకర్ణః ప్రజాయుగాన్తాగ్నిరివప్రదీప్తః । బుభుక్షితశ్శోణితమాంసగృధ్నుః ప్రవిశ్యతద్వా
నరసైన్యముగ్రం ॥ ౯౫ ॥ చఖాదరక్షాంసిహరీన్పిశాచానృక్షాంశ్చమోహాద్యుధికుమ్భకర్ణః । యథైవమృత్యుర్హ
రతేయుగాంతే సభక్షయామాసహరీంశ్చముఖ్యాన్ ॥ ౯౬ ॥ ఏకంద్వౌత్రీన్బహూన్క్రుద్ధో వానరాంత్సహరా
క్షసైః । సమాదాయైకహస్తేన ప్రచిక్షేపత్వరన్ముఖే ౯౭ ॥ సంప్రస్రవం స్తదామేద శ్శోణితంచమహాబలః। వధ్య
మానోనగేంద్రాగ్రైర్భక్షయామాసవానరాన్ ॥ ౯౮ ॥ తేభక్ష్యమాణాహరయో రామంజగ్ముస్తదాగతిం । కు
మ్భకర్ణోభృశంక్రుద్ధః కపీన్ఖాదన్ప్రధావతి ॥ ౯౯ ॥ శతానిసప్తచాష్టౌచ వింశత్త్రింశత్తథైవచ । సంపరిష్వ
జ్యబాహుభ్యాం ఖాదన్విపరిధావతి ॥ ౧౦౦॥ తస్మిన్కాలేసుమిత్రాయాః పుత్రఃపరబలార్దనః । చకారలక్ష్మణః
క్రుద్ధో యుద్ధంపరపురంజయః ॥ ౧౦౧ ॥ సకుమ్భకర్ణస్యశరాంచ్ఛరీరేసప్తవీర్యవాన్ । నిచఖానాదదేచా
న్యాన్విససర్జచలక్ష్మణః ॥ ౧౦౨ ॥ అతిక్రమ్యచసౌమిత్రిం కుమ్భకర్ణోమహాబలః । రామమేవాభిదు
ద్రావ కమ్పయన్నివమేదినీమ్ ॥ ౧౦౩ ॥ అథదాశరథీరామో రౌద్రమస్త్రంప్రయోజయన్ । కుమ్భకర్ణ
స్యహృదయే ససర్జనిశితాంచ్ఛరాన్ ॥ ౧౦౪ ॥ తస్యరామేణవిద్ధస్యసహసాభిప్రధావతః । అంగారమిశ్రాఃక్రు
ద్ధస్య ముఖాన్నిశ్చేరురర్చిషః ॥ ౧౦౫ ॥ రామాస్త్రవిద్ధోఘోరంవై నదన్రాక్షసపుంగవః । అభ్యధావతసంక్రుద్ధో
హరీన్విద్రావయన్రణే ॥ ౧౦౬ ॥ తస్యోరసినిమగ్నాశ్చ శరాబర్హిణవాససః । హస్తాచ్చాస్యపరిభ్రష్టా పపాతో
ర్వ్యాంమహాగదా ॥ ౧౦౭ ॥ ఆయుధానిచసర్వాణి విప్రాకీర్యంతభూతలే । సనిరాయుధమాత్మానంయదామేనే
మహాబలః ॥ ౧౦౮ ॥ ముష్టిభ్యాంచరణాభ్యాంచ చకారకదనంమహత్ । సబాణైరతివిద్ధాంగఃక్షతజేనసముక్షితః॥
రుధిరంప్రతిసుస్రావ గిరిఃప్రస్రవణంయథా । సతీవ్రేణచకోపేనరుధిరేణచమూర్ఛితః ॥ ౧౧౦ ॥ వానరాన్రాక్షసా
నృక్షాన్ఖాదన్విపరిధావతి । అథశృంగంసమావిధ్య భీమంభీమపరాక్రమః ॥ ౧౧౧ ॥ చిక్షేపరామముద్దిశ్య బల
వానంతకోపమః । అప్రాప్తమంతరారామ స్సప్తభిస్తైరజిహ్మగైః ॥ ౧౧౨ ॥ శరైఃకాంచనచిత్రాంగై శ్చిచ్ఛేదపురు
షర్షభః । తన్మేరుశిఖరాకారం ద్యోతమానమివశ్రియా ॥ ౧౧౩ ॥ ద్వేశతేవానరేంద్రాణాం పతమానమపాత
యత్ । తస్మిన్కాలేసధర్మాత్మా లక్ష్మణోరామమబ్రవీత్ ॥ ౧౧౪ ॥ కుమ్భకర్ణవధేయుక్తో యోగాన్పరిమృ

శిన్యహరాన్ । నైవాయం వానరాన్రాజ న్నాపిజానాతిరాక్షసాన్ ॥ ౧౧౫ ॥ మత్తశ్శోణితగంధేనస్వాన్పరాంశ్చ
వఖాదతి । సాధ్వేనమధిరోహంతు సర్వేతేవానరర్షభాః ॥ ౧౧౬ ॥ యూథపాశ్చయథాముఖ్యా స్తిష్ఠంత్వస్యసమ
న్తతః । అద్యాయందుర్మతిఃకాలే గురుభారప్రపీడితః ॥ ౧౧౭ ॥ ప్రపతన్రాక్షసోభూమౌ నాన్యాన్హన్యాత్ప్లవంగ
మాన్ । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రాజపుత్రస్యధీమతః ॥ ౧౧౮ ॥ తేసమారురుహుర్హృష్టాః కుమ్భకర్ణంప్లవంగ
మాః । కుమ్భకర్ణస్తుసంక్రుద్ధస్సమారూఢఃప్లవంగమైః ॥ ౧౧౯ ॥ వ్యధూనయత్తాన్వేగేన దుష్టహస్తీవహస్తిపాన్ ।
తాన్దృష్ట్వా నిర్ధుతాన్రామో దుష్టోయమితి రాక్షసః ॥ ౧౨౦ ॥ సముత్పపాతవేగేనధనురుత్తమమాదదే । క్రోధ
తామ్రేక్షణోవీరో నిర్దహన్నివచక్షుషా ॥ ౧౨౧ ॥ రాఘవోరాక్షసంరోషా దభిదుద్రావవేగితః । యూథపా
న్హర్షయంత్సర్వాన్కుమ్భకర్ణభయార్దితాన్ ॥ ౧౨౨ ॥ సచాపమాదాయభుజంగకల్పం దృఢజ్యముగ్రంత
పనీయచిత్రం । హరీంస్సమాశ్వాస్యసముత్పపాత రామోనిబద్ధోత్తమతూణబాణః ॥ ౧౨౩ ॥ సవానరగణైస్తైస్తు
వృతఃపరమదుర్జయః । లక్ష్మణానుచరోరామ స్సంప్రతస్థేమహాబలః ॥ ౧౨౪ ॥ సదదర్శమహాత్మానం కిరీటినమ
రిందమం । శోణితాప్లుతసర్వాంగం కుమ్భకర్ణంమహాబలం ॥ ౧౨౫ ॥ సర్వాంత్సమభిధావంతంయథారుష్టందిశాగ
జం । మార్గమాణంహరీన్క్రుద్ధం రాక్షసైఃపరివారితం ॥ ౧౨౬ ॥ వింధ్యమందరసంకాశం కాంచనాంగదభూషణం ।
స్రవంతంరుధిరంవక్త్రా ద్వర్షమేఘమివోత్థితం ॥ ౧౨౭ ॥ జిహ్వయాపరిలిహ్యంతం శోణితంశోణితేక్షణం । మృ
ద్నంతంవానరానీకం కాలాంతకయమోపమం ॥ ౧౨౮ ॥ తందృష్ట్వారాక్షసశ్రేష్ఠం ప్రదీప్తానలవర్చసం । విస్ఫార
యామాసతదా కార్ముకంపురుషర్షభః ॥ ౧౨౯ ॥ సతస్యచాపనిర్ఘోషా త్కుపితోరాక్షసర్షభః । అమృష్యమా
ణస్తంఘోష మభిదుద్రావరాఘవం ॥ ౧౩౦ ॥ తతస్తువాతోద్ధతమేఘకల్పం భుజంగరాజోత్తమభోగబాహుం । త
మాపతంతంధరణీధరాభ మువాచరామోయుధికుమ్భకర్ణం ॥ ౧౩౧ ॥ ఆగచ్ఛరక్షోధిపమావిషాదమవస్థితోహం
ప్రగృహీతచాపః । అవేహిమాంశక్రసపత్న రామంమయాముహూర్తాద్భవితావిచేతాః ॥ ౧౩౨ ॥ రామోయమితి
విజ్ఞాయజహాసవికృతస్వనం । అభ్యధావతసంక్రుద్ధోహరీన్విద్రావయన్రణే ॥ ౧౩౩ ॥ పాతయన్నివసర్వేషాంహృదయాని
వనౌకసాం । ప్రహస్యవికృతంభీమంసమేఘస్తనితోపమం ॥ ౧౩౪ ॥ కుమ్భకర్ణోమహాతేజా రాఘవంవాక్యమబ్రవీత్ । నా
హంవిరాధోవిజ్ఞేయో నకబంధఃఖరోనచ ॥ ౧౩౫ ॥ నవాలీనచమారీచః కుమ్భకర్ణోహమాగతః । పశ్యమేముద్గరంఘో
రంసర్వకాలాయసంమహత్ ॥ ౧౩౬ ॥ అనేననిర్జితాదేవాదానవాశ్చపురామయా । (శక్రశ్చనిర్జితోరామసప్తా
చాహంస్వయంభువః) ॥ ౧౩౭ ॥ వికర్ణనాసఇతిమాంనావజ్ఞాతుంత్వమర్హసి । స్వల్పాపిహినమేపీడాకర్ణనాసావినా
శనాత్ ॥ ౧౩౮ ॥ దర్శయేక్ష్వాకుశార్దూలవీర్యంగాత్రేషుమేలఘు । తతస్త్వాంభక్షయిష్యామి దృష్టపౌరుషవిక్ర
మమ్ ॥ ౧౩౯ ॥ సకుమ్భకర్ణస్యవచోనిశమ్య రామస్సుపుంఖాన్విససర్జబాణాన్ । తైరాహతోవజ్రసమప్రవేగై
ర్నచుక్షుభేనవ్యథతేసురారిః ॥ ౧౪౦ ॥ యైస్సాయకైస్సాలవరానికృత్తావాలీహతోవానరపుంగవశ్చ । తేకుంభకర్ణ
స్యతదాశరీరే వజ్రోపమానవ్యథయాంప్రచక్రుః ॥ ౧౪౧ ॥ సవారిధారాఇవసాయకాంస్తాన్పిబంఛరీరేణమహే
న్ద్రశత్రుః । జఘానరామస్యశరప్రవేగం వ్యావిధ్యతేముద్గరముగ్రవేగమ్ ॥ ౧౪౨ ॥ తతస్తురక్షఃక్షతజానులిప్తం
విత్రాసనందేవమహాచమూనాం । వ్యావిధ్యతంముద్గరముగ్రవేగం విద్రావయామాస చమూంహరీణాం ॥ ౧౪౩ ॥
వాయవ్యమాదాయతతోవరాస్త్రం రామఃప్రచిక్షేపనిశాచరాయ । సముద్గరంతేనజఘానబాహుంసకృత్తబాహు
స్తుములంననాద ॥ ౧౪౪ ॥ సతస్యబాహుర్గిరిశృంగకల్పః సముద్గరోరాఘవబాణకృత్తః । పపాతతస్మిన్హరిరాజసైన్యే
జఘానతాంవానరవాహినీంచ ॥ ౧౪౫ ॥ తేవానరాభగ్నహతావశేషాః పర్యంతమాశ్రిత్యతదావిషణ్ణాః । ప్రవే

పితాంగాదదృశుస్సు ఘోరం నరేంద్రరక్షాధిపసన్నిపాతమ్ ॥ ౧౪౬ ॥ సకుమ్భకర్ణోఽస్త్రనికృత్తబాహుర్మహాన్నికృత్తాగ్ర ఇవాచలేంద్రః । ఉత్పాటయామాస కరేణవృక్షాం స్తతోఽభిదుద్రావరణే నరేంద్రం ॥ ౧౪౭ ॥ సతస్యబాహుం సహసాలవృక్షం సముద్యతంపన్నగభోగకల్పమ్ । ఐంద్రాస్త్రయుక్తేనజఘాన రామో బాణేనజాంబూనదచిత్రితేన ॥ సకుమ్భకర్ణస్య భుజో నికృత్తః పపాతభూమౌ గిరిసన్నికాశః । వివేష్టమానోఽభిజఘానవృక్షాంచ్ఛైలాంశ్ఛిలావానరరాక్షసాంశ్చ ॥ ౧౪౯ ॥ తంఛిన్నబాహుం సమవేక్ష్య రామస్సమాపతన్తం సహసానదన్తం । ద్వావర్ధచంద్రౌ నిశితౌ ప్రగృహ్య చిచ్ఛేదపాదౌ యుధిరాక్షసస్య ॥ ౧౫౦ ॥ తౌతస్యపాదౌ ప్రదిశో దిశశ్చ గిరీన్గుహాంశ్చైవ మహార్ణవం చ । లఙ్కాంచ సేనాం కపిరాక్షసానాం వినాదయంతౌ వినిపేతతుశ్చ ॥ ౧౫౧ ॥ నికృత్తబాహుర్వినికృత్తపాదో విదార్యవక్త్రం బడబాముఖాభం । దుద్రావ రామం సహసాభిగర్జన్ రాహుర్యథా చంద్రమివాంతరిక్షే ॥ ౧౫౨ ॥ అపూరయత్తస్య ముఖం శితాగ్రై రామశ్శరైర్హేమపినద్ధపుంఖైః । సపూర్ణవక్త్రో న శశాక వక్తుం చుకూజ కృచ్ఛ్రేణ ముమోహ చాపి ॥ ౧౫౩ ॥ అథాదదే సూర్యమరీచికల్పం సబ్రహ్మదండాంతకకాలకల్పం । అరిష్టమైంద్రం నిశితం సుపుంఖం రామశ్శరం మారుతతుల్యవేగం ॥ ౧౫౪ ॥ తంవజ్రజాంబూనదచారుపుంఖం ప్రదీప్తసూర్యజ్వలనప్రకాశం । మహేంద్రవజ్రాశనితుల్యసారం రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ ॥ ౧౫౫ ॥ ససాయకో రాఘవబాహుచోదితో దిశస్స్వభాసా దశసమ్ప్రకాశయన్ । సధూమవైశ్వానరదీప్తదర్శనో జగామ శక్రాశనిభీమవిక్రమః ॥ ౧౫౬ ॥ సతంమహాపర్వతకూటసన్నిభం వివృత్తదంష్ట్రం చలచారుకుండలమ్ । చకర్త రక్షాధిపతేశ్శిరస్తథా యథైవవృత్రస్య పురాపురందరః ॥ ౧౫౭ ॥ కుమ్భకర్ణశిరోభాతి కుండలాలంకృతం మహత్ । ఆదిత్యేఽభ్యుదితే రాత్రౌ మధ్యస్థ ఇవ చంద్రమాః ॥ ౧౫౮ ॥ తద్రామబాణాభిహతం పపాత రక్షశ్శిరః పర్వతసన్నికాశం । బభంజ చర్యాగృహగోపురాణి ప్రాకారముచ్చం తమపాతయచ్చ ॥ ౧౫౯ ॥ న్యపతత్కుమ్భకర్ణోఽథ స్వకాయేన నిపాతయన్ । ప్లవఙ్గమానాం కోటీశ్చ పరితస్సమ్ప్రధావతాం ॥ తచ్చాతికాయం హిమవత్ప్రకాశం రక్షస్తతస్తోయనిధౌ పపాత । గ్రాహాన్వరాన్మీనవరాన్భుజంగాన్మమర్దభూమిం చ తదా వివేశ ॥ ౧౬౧ ॥ తస్మిన్హతే బ్రాహ్మణదేవశత్రౌ మహాబలే సంయతి కుమ్భకర్ణే । చచాల భూర్భూమిధరాశ్చ సర్వే హర్షాచ్చ దేవాస్తుములం ప్రణేదుః ॥ ౧౬౨ ॥ తతస్తు దేవర్షిమహర్షిపన్నగాస్సురాశ్చ భూతాని సుపర్ణగుహ్యకాః । సయక్షగంధర్వగణా నభోగతాః ప్రహర్షితా రామపరాక్రమేణ ॥ తతస్తు తేతస్యవధేన భూరిణా మనస్వినో నైరృతరాజబాంధవాః । వినేదురుచ్చైర్వ్యథితా రఘూత్తమం హరిం సమీక్ష్యైవ యథాపురాసురాః ॥ ౧౬౪ ॥ సదేవలోకస్య తమో నిహత్య సూర్యో యథా రాహుముఖాద్విముక్తః । తథా వ్యభాసీద్భువి వానరౌఘే నిహత్య రామో యుధి కుమ్భకర్ణమ్ ॥ ౧౬౫ ॥ ప్రహర్షమీయుర్బహవస్తు వానరాః ప్రబుద్ధపద్మప్రతిమైరివాననైః । అపూజయన్రాఘవమిష్టభాగినం హతే రిపౌ భీమబలే దురాసదే ॥ ౧౬౬ ॥ సకుమ్భకర్ణం సురసంఘమర్దనం మహత్సు యుద్ధేష్వపరాజితశ్రమమ్ । ననంద హత్వా భరతాగ్రజో రణే మహాసురం వృత్రమివామరాధిపః ॥ ౧౬౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౬ ॥ ౧౧౨౦ ॥ ******************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కుమ్భకర్ణం హతం దృష్ట్వా రాఘవేణ మహాత్మనా । రాక్షసా రాక్షసేంద్రాయ రావణాయన్యవేదయన్ ॥ ౧ ॥ రాజన్స కాలసఙ్కాశస్సంయుక్తః కాలకర్మణా । విద్రావ్య వానరీం సేనాం భక్షయిత్వా చ వానరాన్ ॥ ౨ ॥ ప్రతపిత్వా ముహూర్తం చ ప్రశాంతో రామతేజసా । కాయేనార్ధప్రవిష్టేన సముద్రం భీమదర్శనమ్ ॥ ౩ ॥ నికృత్తకంఠోరుభుజో విక్షరన్రుధిరం బహు । రుద్ధ్వా ద్వారం శరీరేణ లఙ్కాయాః పర్వతోపమః ॥ ౪ ॥ కుమ్భకర్ణస్తవభ్రాతా కాకుత్స్థశరపీడితః । లగండభూతో వికృతో దావదగ్ధ ఇవ ద్రుమః ॥ ౫ ॥ తం

శ్రుత్వా నిహతం సంఖ్యే కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ । రావణశ్శోకసన్తప్తో ముమోహ చ పపాత చ ॥ ౬ ॥ పితృవ్యం నిహతం శ్రుత్వా దేవాన్తకనరాన్తకౌ । త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ రురుదుశ్శోకపీడితాః ॥ ౭ ॥ భ్రాతరం నిహతం శ్రుత్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా । మహోదరమహాపార్శ్వౌ శోకాక్రాన్తౌ బభూవతుః ॥ ౮ ॥ తతః కృచ్ఛ్రాత్సమాసాద్య సంజ్ఞాం రాక్షసపుఙ్గవః । కుమ్భకర్ణవధాద్దీనో విలలాప స రావణః ॥ ౯ ॥ హా వీర రిపుదర్పఘ్న కుమ్భకర్ణ మహాబల । త్వం మాం విహాయ వై దైవాద్యాతోఽసి యమసాదనమ్ ॥ ౧౦ ॥ మమ శల్యమనుద్ధృత్య బాన్ధవానాం మహాబల । శత్రుసైన్యం ప్రతాప్యైకః క్వ మాం సన్త్యజ్య గచ్ఛసి ॥ ౧౧ ॥ ఇదానీం ఖల్వహం నాస్మి యస్య మే దక్షిణో భుజః । పతితో యం సమాశ్రిత్య న బిభేమి సురాసురాన్ ॥ ౧౨ ॥ కథమేవంవిధో వీరో దేవదానవదర్పహా । కాలాగ్నిప్రతిమో హ్యద్య రాఘవేణ రణే హతః ॥ ౧౩ ॥ యస్య తే వజ్రనిష్పేషో న కుర్యాద్వ్యసనం సదా । స కథం రామబాణార్తః ప్రసుప్తోఽసి మహీతలే ॥ ౧౪ ॥ ఏతే దేవగణాస్సార్ధమృషిభిర్గగనే స్థితాః । నిహతం త్వాం రణే దృష్ట్వా నినదన్తి ప్రహర్షితాః ॥ ౧౫ ॥ ధ్రువమద్యైవ సంహృష్టా లబ్ధలక్షాః ప్లవఙ్గమాః । ఆరోక్ష్యన్తి హి దుర్గాణి లఙ్కాద్వారాణి సర్వశః ॥ ౧౬ ॥ రాజ్యేన నాస్తి మే కార్యం కిం కరిష్యామి సీతయా । కుంభకర్ణవిహీనస్య జీవితే నాస్తి మే రతిః ॥ ౧౭ ॥ యద్యహం భ్రాతృహన్తారం న హన్మి యుధి రాఘవమ్ । నను మే మరణం శ్రేయో న చేదం వ్యర్థజీవితమ్ ॥ ౧౮ ॥ అద్యైవ తం గమిష్యామి దేశం యత్రానుజో మమ । న హి భ్రాతౄన్ సముత్సృజ్య క్షణం జీవితుముత్సహే ॥ ౧౯ ॥ దేవా హి మాం హసిష్యన్తి దృష్ట్వా పూర్వాపకారిణమ్ । కథమిన్ద్రం జయిష్యామి కుమ్భకర్ణ హతే త్వయి ॥ ౨౦ ॥ తదిదం మామనుప్రాప్తం విభీషణవచశ్శుభమ్ । యదజ్ఞానాన్మయా తస్య న గృహీతం మహాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ విభీషణవచో యావత్కుమ్భకర్ణప్రహస్తయోః । వినాశోఽయం సముత్పన్నో మాం వ్రీడయతి దారుణః ॥ ౨౨ ॥ తస్యాయం కర్మణః ప్రాప్తో విపాకో మమ శోకదః । యన్మయా ధార్మికశ్శ్రీమాన్ స నిరస్తో విభీషణః ॥ ౨౩ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి బహువిధమాకులాన్తరాత్మా కృపణమతీవ విలప్య కుంభకర్ణమ్ । న్యపతదథ దశాననో భృశార్తస్తమనుజమిన్ద్రరిపుం హతం విదిత్వా ॥ ౨౪ ॥ (తతస్తు పీడితకోపవహ్నిర్నిశాచరాణామధిపో మహాబలః । తథా భవద్భ్రాతృవినాశనార్తో ముహుర్ముహుశ్చైవ వినిశ్వసన్బలీ ॥ ౨౫)॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౬౮ ॥ ౧-౨౧-౨౦ ॥**************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం విలపమానస్య రావణస్య దురాత్మనః । శ్రుత్వా శోకాభితప్తస్య త్రిశిరా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఏవమేవ మహావీర్యో హతో నస్తాత మధ్యమః । న తు సత్పురుషా రాజన్ విలపన్తి యథా భవాన్ ॥ ౨ ॥ నూనం త్రిభువనస్యాపి పర్యాప్తస్త్వమసి ప్రభో । అకస్మాత్ప్రాకృత ఇవ శోచస్యాత్మానమీదృశమ్ ॥ బ్రహ్మదత్తాస్తి తే శక్తిః కవచస్సాయకో ధనుః । సహస్రఖరసంయుక్తో రథో మేఘస్వనో మహాన్ ॥ ౪ ॥ త్వయా సకృద్విశస్త్రేణ విశస్తా దేవదానవాః । స సర్వాయుధసమ్పన్నో రాఘవం శాస్తుమర్హసి ॥ ౫ ॥ కామం తిష్ఠ మహారాజ నిర్గమిష్యామ్యహం రణం । ఉద్ధరిష్యామి తే శత్రూన్ గరుడః పన్నగానివ ॥ ౬ ॥ శంబరో దేవరాజేన నరకో విష్ణునా యథా । తథాద్య శయితా రామో మయా యుధి నిపాతితః ॥ ౭ ॥ శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః । పునర్జాతమివాత్మానం మన్యతే కాలచోదితః ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వా త్రిశిరసో వాక్యం దేవాన్తకనరాన్తకౌ । అతికాయశ్చ తేజస్వీ బభూవుర్యుద్ధహర్షితాః ॥ ౯ ॥ తతోఽహమహమిత్యేవ గర్జన్తో నైరృతర్షభాః । రావణస్య సుతా వీరాశ్శక్రతుల్యపరాక్రమాః ॥ ౧౦ ॥ అన్తరిక్షగతాస్సర్వే సర్వే మాయావిశారదాః । సర్వే త్రిదశదర్పఘ్నాస్సర్వే చ రణదుర్జయాః ॥ ౧౧ ॥ సర్వే సుబలసమ్పన్నాస్సర్వే విస్తీర్ణకీర్తయః । సర్వే సమరమాసాద్య న శ్రూయన్తే పరాజితాః ॥ ౧౨ ॥ దేవైరపి సగన్ధర్వైస్సకిన్నరమహోరగైః । సర్వే ప్రవిదుషా వీరాస్సర్వే యుద్ధవిశారదాః ॥

సర్వే ప్రవరవిజ్ఞానాస్సర్వే లబ్ధవరాస్తథా। సత్రైస్తదా భాస్కరతుల్యవర్చసైః పుత్రైర్వృతశ్శత్రుబలప్రమర్దనైః। రరాజ రాజా మఘవాన్యథామరైర్వృతో మహాదానవదర్పనాశనైః ॥ ౧౪ ॥ స పుత్రాన్సంపరిష్వజ్య భూషయిత్వా చ భూషణైః। ఆశీర్భిశ్చ ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస సంయుగే ॥ ౧౫ ॥ యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరౌ చాపి రావణః ।(మహాపార్శ్వం ప్రమత్తం చ భ్రాతరం చ మహోదరమ్) ॥ ౧౬ ॥ రక్షణార్థం కుమారాణాం ప్రేషయామాస సంయుగే । తేఽభివాద్య మహాత్మానం రావణం రిపురావణమ్ ॥ ౧౭ ॥ కృత్వా ప్రదక్షిణం చైవ మహాకాయాః ప్రతస్థిరే। సర్వౌషధీభిర్గంధైశ్చ సమాలభ్య మహాబలాః ॥ ౧౮ ॥ నిర్జగ్ముర్నైరృతశ్రేష్ఠాష్షడేతే యుద్ధకాంక్షిణః। త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ ౧౯ ॥ మహోదరమహాపార్శ్వౌ నిర్జగ్ముః కాలచోదితాః । తతస్సుదర్శనం నామ నీలజీమూతసన్నిభం ॥ ౨౦ ॥ ఐరావతకులే జాతమారురోహ మహోదరః । సర్వాయుధసమాయుక్తం తూణీభిశ్చ స్వలంకృతం ॥ ౨౧ ॥ రరాజ గజమాస్థాయ సవితేవాస్తమూర్ధని। హయోత్తమసమాయుక్తం సర్వాయుధసమాకులమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం త్రిశిరా రావణాత్మజః । త్రిశిరా రథమాస్థాయ విరరాజ ధనుర్ధరః ॥ ౨౩ ॥ సవిద్యుదుల్కశ్శైలాగ్రే సేంద్రచాప ఇవాంబుదః । త్రిభిః కిరీటైస్త్రిశిరాశ్శుశుభే త్రిశిరాస్సరథోత్తమే ॥ ౨౪ ॥ హిమవానివ శైలేంద్రస్త్రిభిః కాంచనపర్వతైః । అతికాయోఽపి తేజస్వీ రాక్షసేంద్రసుతస్తదా ॥ ౨౫ ॥ ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్మతాం । సుచక్రాక్షం సుసంయుక్తం స్వనుకర్షం సుకూబరం ॥ ౨౬ ॥ తూణీబాణాసనైర్దీప్తం ప్రాసాసిపరిఘాకులం। స కాంచనవిచిత్రేణ మకుటేన విరాజతా ॥ ౨౭ ॥ భూషణైశ్చ బభౌ మేరుః కిరణైరివ భాసయన్। స రరాజ రథే తస్మిన్రాజసూనుర్మహాబలః ॥ ౨౮ ॥ వృతో నైరృతశార్దూలైర్వజ్రపాణిరివామరైః। హయముచ్చైశ్శ్రవః ప్రఖ్యం శ్వేతం కనకభూషణం ॥ ౨౯ ॥ మనోజవం మహాకాయమారురోహ నరాంతకః । గృహీత్వా ప్రాసముల్కాభం విరరాజ నరాంతకః ॥ ౩౦ ॥ శక్తిమాదాయ తేజస్వీ గుహశ్శిఖిగతో యథా । దేవాంతకస్సమాదాయ పరిఘం వజ్రభూషణమ్ ॥ ౩౧ ॥ (పరిగృహ్య గిరిం దోర్భ్యాం వపుర్విష్ణోర్విడంబయన్) । మహాపార్శ్వో మహాకాయో గదామాదాయ వీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ విరరాజ గదాపాణిః కుబేర ఇవ సంయుగే। ప్రతస్థిరే మహాత్మానో బలైరప్రతిమైర్వృతాః ॥ ౩౩ ॥ (సురా ఇవామరావత్యా బలైరప్రతిమైర్వృతాః) । తాన్గజైశ్చ తురంగైశ్చ రథైశ్చాంబుదనిస్వనైః ॥ ౩౪ ॥ అనుజగ్ముర్మహాత్మానో రాక్షసాః ప్రవరాయుధాః । తే విరేజుర్మహాత్మానః కుమారాస్సూర్యవర్చసః ॥ ౩౫ ॥ కిరీటినశ్శ్రియా జుష్టా గ్రహా దీప్తా ఇవాంబరే । ప్రగృహీతా బభౌ తేషాం శస్త్రాణామావలిస్సితా ॥ ౩౬ ॥ శారదాభ్రప్రతీకాశా హంసావలిరివాంబరే । మరణం వాపి నిశ్చిత్య శత్రూణాం వా పరాజయం ॥ ఇతి కృత్వా మతిం వీరా నిర్జగ్ముస్సంయుగార్థినః । జగర్జుశ్చ ప్రణేదుశ్చ చిక్షిపుశ్చాపి సాయకాన్ ॥ ౩౭ ॥ జగృహుశ్చాపి తే వీరా నిర్యాంతో యుద్ధదుర్మదాః । క్ష్వేళితాస్ఫోటనినదైః చచాల చ వసుంధరా ॥ ౩౮ ॥ రక్షసాం సింహనాదైశ్చ పుస్ఫోటేవ తదాంబరం । తేఽభినిష్క్రమ్య ముదితా రాక్షసేంద్రా మహాబలాః ॥ ౪౦ ॥ దదృశుర్వానరానీకం సముద్యతశిలానగం । హరయోఽపి మహాత్మానో దదృశుర్నైరృతం బలం ॥ ౪౧ ॥ హస్త్యశ్వరథసంబాధం కింకిణీశతనాదితమ్ । నీలజీమూతసంకాశం సముద్యతమహాయుధం ॥ ౪౨ ॥ దీప్తానలరవిప్రఖ్యైస్సర్వతో నైరృతైర్వృతం । తద్దృష్ట్వా బలమాయాతం లబ్ధలక్ష్యాః ప్లవంగమాః ॥ ౪౩ ॥ సముద్యతమహాశైలాః సంప్రణేదుర్మహాబలాః । అమృష్యమాణా రక్షాంసి ప్రతినర్దంతి వానరాః ॥ ౪౪ ॥ తతస్సముద్ఘుష్టరవం నిశమ్య రక్షోగణా వానరయూథపానామ్ । అమృష్యమాణాః పరహర్షముగ్రం మహాబలా భీమతరం వినేదుః ॥ ౪౫ ॥ తే రాక్షసబలం ఘోరం ప్రవిశ్య హరియూథపాః । విచేరురుద్యతైశ్శైలైర్నగాశ్శిఖరిణో యథా ॥ ౪౬ ॥ కేచిదాకాశమావిశ్య కేచిదు

వ్యాఘ్రాంస్ప్లవంగమాః । రక్షస్సైన్యేషు సంక్రుద్ధాశ్చేరుర్ద్రుమశిలాయుధాః ॥ ౪౭ ॥ మహీమాంశ్చ విపులస్కంధాన్గృ
హ్య వానరపుంగవాః । తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం రక్షోవానరసంకులమ్ ॥ ౪౮ ॥ తే పాదపశిలాశైలైః చక్రుర్వృష్టిమ
నూపమామ్ । బాణౌఘైర్వార్యమాణాశ్చ హరయో భీమవిక్రమాః ॥ ౪౯ ॥ సింహనాదాన్వినేదుశ్చ రణే రాక్షసవా
నరాః । శిలాభిశ్చూర్ణయామాసుః యాతుధానాన్ప్లవంగమాః ॥ ౫౦ ॥ నిజఘ్నుస్సంయుగే క్రుద్ధాః కవచాభరణా
వృతాన్ । కేచిద్రథగతాన్వీరాన్గజవాజిగతానపి ॥ ౫౧ ॥ నిజఘ్నుస్సహసాప్లుత్య యాతుధానాన్ప్లవంగమాః । శై
లశృంగాచితాంగాశ్చ ముష్టిభిర్వాంతలోచనాః ॥ ౫౨ ॥ చేలుః పేతుశ్చ నేదుశ్చ తత్ర రాక్షసపుంగవాః । రాక్ష
సాశ్చ శరైస్తీక్ష్ణైర్బిభిదుః కపికుంజరాన్ ॥ ౫౩ ॥ శూలముద్గరఖడ్గైశ్చ జఘ్నుః ప్రాసైశ్చ శక్తిభిః । అన్యోన్యం పాత
యామాసుః పరస్పరజయైషిణః ॥ ౫౪ ॥ రిపుశోణితదిగ్ధాంగాః తత్ర వానరరాక్షసాః । తతశ్శైలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విసృ
ష్టైర్హరిరాక్షసైః ॥ ౫౫ ॥ ముహూర్తేనావృతా భూమిరభవచ్ఛోణితాప్లుతా । వికీర్ణపర్వతాకారైః రక్షోభిరరిమర్ద
నైః ॥ ౫౬ ॥ ఆసీద్వసుమతీ పూర్ణా తదా యుద్ధమదాన్వితైః । ఆక్షిప్తాః క్షిప్యమాణాశ్చ భగ్నశూలాశ్చ వానరైః ॥
పునరంగైస్తథా చక్రురాసన్నం యుద్ధమద్భుతమ్ । వానరాన్వానరైరేవ జఘ్నుస్తే రజనీచరాః ॥ ౫౮ ॥ రాక్షసాన్రా
క్షసైరేవ జఘ్నుస్తే హరియూథపాః । ఆక్షిప్య చ శిలాస్తేషాం నిజఘ్నూ రాక్షసా హరీన్ ॥ ౫౯ ॥ తేషాం చాచ్ఛిద్య శ
స్త్రాణి జఘ్నూ రక్షాంసి వానరాః । నిజఘ్నుశ్శైలశూలాస్త్రైర్బిభిదుశ్చ పరస్పరమ్ ॥ ౬౦ ॥ సింహనాదాన్వినే
దుశ్చ రణే వానరరాక్షసాః । ఛిన్నవర్మతనుత్రాణా రాక్షసా వానరైర్హతాః ॥ ౬౧ ॥ రుధిరం ప్రస్రవంస్తత్ర రస
సారమివ ద్రుమాః । రథేన చ రథం చాపి వారణేనైవ వారణమ్ ॥ ౬౨ ॥ హయేన చ హయం కేచిన్నిజఘ్నుర్వానరార
ణే । ప్రహృష్టమనసస్సర్వే ప్రగృహీతమహాశిలాః ॥ ౬౩ ॥ హరయో రాక్షసాన్జఘ్నుర్ద్రుమైశ్చ బహుశాఖిభిః ।
తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం రక్షోవానరసంకులమ్ ॥ ౬౪ ॥ క్షురప్రైరర్ధచంద్రైశ్చ భల్లైశ్చ నిశితైశ్శరైః । రాక్షసా వానరే
న్ద్రాణాం చిచ్ఛిదుః పాదపాంచ్ఛిలాః ॥ ౬౫ ॥ వికీర్ణైః పర్వతాగ్రైశ్చ ద్రుమైశ్ఛిన్నైశ్చ సంయుగే । హతైశ్చ కపిర
క్షోభిర్దుర్గమా వసుధాభవత్ ॥ ౬౬ ॥ తే వానరా గర్వితహృష్టచేష్టాస్సంగ్రామమాసాద్య భయం విముచ్య । యుద్ధం
తు సర్వే సహ రాక్షసైస్తైర్నానాయుధాశ్చక్రురదీనసత్త్వాః ॥ ౬౭ ॥ తస్మిన్ప్రవృత్తే తుములే విమర్దే ప్రహృష్యమా
ణేషు వలీముఖేషు । నిపాత్యమానేషు చ రాక్షసేషు మహర్షయో దేవగణాశ్చ నేదుః ॥ ౬౮ ॥ తతో హయం మారు
తతుల్యవేగమారుహ్య శక్తిం నిశితాం ప్రగృహ్య । నరాన్తకో వానరరాజసైన్యం మహార్ణవం మీన ఇవావివేశ ॥ స వానరాం
త్సప్తశతాని వీరః ప్రాసేన దీప్తేన వినిర్బిభేద । ఏకక్షణేనేన్ద్రరిపుర్మహాత్మా జఘాన సైన్యం హరిపుంగవానామ్ ॥ దదృశుశ్చ మ
హాత్మానం హయపృష్ఠే ప్రతిష్ఠితమ్ । చరంతం హరిసైన్యేషు విద్యాధరమహర్షయః ॥ ౭౧ ॥ స తస్య దదృశే మార్గో మాంస
శోణితకర్దమః । పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంవృతః ॥ ౬౫ ॥ యావద్విక్రమితుం బుద్ధిం చక్రుః ప్లవగపుంగవాః ।
తావదేతానతిక్రమ్య నిర్బిభేద నరాంతకః ॥ ౬౬ ॥ జ్వలంతం ప్రాసముద్యమ్య సంగ్రామాగ్రే నరాంతకః । (దారయంశ్చ
కపీంత్సర్వాన్నివృత్తోప్యనుధావతః) ॥ ౬౮ ॥ దదాహ హరిసైన్యాని వనానీవ విభావసుః । యావదుత్పాటయామాసు
వృక్షాంశ్శైలాన్వనౌకసః ॥ ౬౯ ॥ తావత్ప్రాసహతాః పేతుర్వజ్రకృత్తా ఇవాచలాః । దిక్షు సర్వాసు బలవా
న్విచచార నరాంతకః ॥ ౭౦ ॥ ప్రమృద్నన్సర్వతో యుద్ధే ప్రావృట్కాలే యథానిలః । న శేకుర్ధావితుం వీరా న
స్థాతుం స్పందితుం కుతః ॥ ౭౧ ॥ ఉత్పతంతం స్థితం యాంతం సర్వాన్వివ్యాధ వీర్యవాన్ । ఏకేనాంతకకల్పేన ప్రాసే
నాదిత్యతేజసా ॥ ౭౨ ॥ భిన్నాని హరిసైన్యాని నిపేతుర్ధరణీతలే । వజ్రనిష్పేషసదృశం ప్రాసస్యాభినిపాతనమ్ ॥
న శేకుర్వానరాస్సోఢుం తే వినేదుర్మహాస్వనమ్ । పతతాం హరివీరాణాం రూపాణి ప్రచకాశిరే ॥ ౭౪ ॥ వజ్రభి

ణ్యగ్రకూటానాం శైలానాంపతతామివ । యేతుపూర్వంమహాత్మానః కుమ్భకర్ణేనపాతితాః ॥ ౭౫ ॥ తేస్వస్థావానరశ్రేష్ఠా స్సుగ్రీవముపతస్థిరే । విప్రేక్షమాణస్సుగ్రీవో దదర్శహరివాహినీం ॥ ౭౬ ॥ నరాంతకభయత్రస్తాం విద్రవంతీమితస్తతః । విద్రుతాంవాహినీందృష్ట్వాసదదర్శనరాంతకం ॥ ౭౭ ॥ గృహీతప్రాసమాయాంతం హయపృష్ఠేప్రతిష్ఠితం । అథోవాచమహాతేజాస్సుగ్రీవోవానరాధిపః ॥ ౭౮ ॥ కుమారమంగదంవీరం శక్రతుల్యపరాక్రమం । గచ్ఛత్వంరాక్షసంవీరో యోసౌతురగమాస్థితః ॥ ౭౯ ॥ క్షోభయంతంహరిబలం క్షిప్రంప్రాణైర్వియోజయ । సభర్తుర్వచనంశ్రుత్వా నిష్పపాతాంగదస్తతః ॥ ౮౦ ॥ అనీకాన్మేఘసంకాశా న్మేఘానీకాదివాంశుమాన్ । శైలసంఘాతసంకాశో హరీణాముత్తమోంగదః ॥ ౮౧ ॥ రరాజాంగదసన్నద్ధ స్సధాతురివపర్వతః । నిరాయుధోమహాతేజాః కేవలంనఖదంష్ట్రవాన్ ॥ ౮౨ ॥ నరాంతకమభిక్రమ్య వాలిపుత్రోబ్రవీద్వచః । తిష్ఠకిం ప్రాకృతైరేభి ర్హరిభిస్త్వంకరిష్యసి ॥ ౮౩ ॥ అస్మిన్వజ్రసమస్పర్శం ప్రాసంక్షిపమమోరసి । అంగదస్యవచశ్శ్రుత్వా ప్రచుక్రోధనరాంతకః ॥ ౮౪ ॥ సందశ్యదశనైరోష్ఠం వినిశ్వస్యభుజంగవత్ । అభిగమ్యాంగదంక్రుద్ధో వాలిపుత్రంనరాంతకః ॥ ౮౫ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రాసంసమావిధ్యతదాంగదాయసముజ్జ్వలంతం సహసోత్ససర్జ । సవాలిపుత్రోరసివజ్రకల్పే బభూవభగ్నోన్యపతచ్చభూమౌ ॥ ౮౬ ॥ తంప్రాసమాలోక్యతదావిభగ్నం సుపర్ణకృత్తోరగభోగకల్పమ్ । తలంసముద్యమ్యసవాలిపుత్ర స్తురంగమంతస్యజఘానమూర్ధ్ని ॥ ౮౭ ॥ నిమగ్నతాలుస్స్ఫుటితాక్షితారో నిష్క్రాంతజిహ్వోచలసన్నికాశః । సతస్యవాజీనిపపాతభూమౌతలప్రహారేణవిశీర్ణమూర్ధా ॥ ౮౮ ॥ నరాంతకఃక్రోధవశంజగామ హతంతురంగం పతితంనిరీక్ష్య । సముష్టిముద్యమ్యమహాప్రభావో జఘానశీర్షేయుధివాలిపుత్రం ॥ ౮౯ ॥ అథాంగదోముష్టివిభిన్నమూర్ధా సుస్రావతీవ్రం రుధిరంభృశోష్ణం । ముహుర్వినజజ్వాల ముమోహచాపి సంజ్ఞాంసమాసాద్య విసిస్మియేచ ॥ ౯౦ ॥ అథాంగదోవజ్రసమానవేగం సంవర్త్యముష్టింగిరిశృంగకల్పమ్ । నిపాతయామాసతదామహాత్మా నరాంతకస్యోరసివాలిపుత్రః ॥ ౯౧ ॥ సముష్టినిష్పిష్టవిభిన్నవక్షా జ్వాలావమంఛోణితదిగ్ధగాత్రః । నరాంతకోభూమితలేపపాత యథాచలోవజ్రనిపాతభగ్నః ॥ ౯౨ ॥ అథాంతరిక్షేత్రిదశోత్తమానాం వనౌకసాంచైవమహాప్రణాదః । బభూవతస్మిన్నిహతేగ్ర్యవీరే నరాంతకేవాలిసుతేనసంఖ్యే ॥ ౯౩ ॥ అథాంగదోరామమనఃప్రహర్షణం సుదుష్కరంతత్కృతవాన్హివిక్రమం । విసిస్మియేసోప్యతివీర్యవిక్రమః పునశ్చయుద్ధేసబభూవహర్షితః ॥ ౯౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే నరాంతకవధోనామైకోనసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౦౧౮౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నరాంతకంహతందృష్ట్వా చుక్రుశుర్నైరృతర్షభాః । దేవాంతకస్త్రిమూర్ధాచ పౌలస్త్యశ్చమహోదరః ॥ ౧ ॥ ఆరూఢోమేఘసంకాశం వారణేంద్రంమహోదరః । వాలిపుత్రంమహావీర్య మభిదుద్రావవీర్యవాన్ ॥ ౨ ॥ భ్రాతృవ్యసనసంతప్త స్తదాదేవాంతకోబలీ । ఆదాయపరిఘందీప్త మంగదంసమభిద్రవత్ ॥ ౩ ॥ రథమాదిత్యసంకాశం యుక్తంపరమవాజిభిః । ఆస్థాయత్రిశిరావీరోవాలిపుత్రమథాభ్యయాత్ ॥ ౪ ॥ సత్రిభిర్దేవదర్పఘ్నై ర్నైరృతేంద్రైరభిద్రుతః । వృక్షముత్పాటయామాస మహావిటపమంగదః ॥ ౫ ॥ దేవాంతకాయతంవీర శ్చిక్షేపసహసాంగదః । మహావృక్షంమహాశాఖం శక్రోదీప్తమివాశనిం ॥ ౬ ॥ త్రిశిరాస్తంప్రచిచ్ఛేద శరైరాశీవిషోపమైః । సవృక్షంకృత్తమాలోక్య ఉత్పపాతతదాంగదః ॥ ౭ ॥ సవవర్షతతోవృక్షాం చ్ఛైలాంశ్చకపికుంజరః । తాన్ప్రచిచ్ఛేదసంక్రుద్ధ స్త్రిశిరానిశితైశ్శరైః ॥ ౮ ॥ పరిఘాగ్రేణతాన్వృక్షా న్బభంజచమహోదరః । త్రిశిరాశ్చాంగదంవీర మభిదుద్రావసాయకైః ॥ ౯ ॥ గజేనసమభిద్రుత్యవాలిపుత్రం మ

హోదరః । జఘానోరసి సంక్రుద్ధ స్తోమరైర్వజ్రసన్నిభైః ॥ ౧౦ ॥ దేవాంతకశ్చ సంక్రుద్ధః పరిఘేణ తదాంగదమ్ ।
ఉపగమ్యాభిహత్యాశు వ్యపచక్రామ వేగవాన్ ॥ ౧౧ ॥ స త్రిభిర్నైరృతశ్రేష్ఠై ర్యుగపత్సమభిద్రుతః । న వివ్యథే మ
హాతేజా వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౨ ॥ స వేగవాన్మహావేగం కృత్వా పరమదుర్జయః । తలేన భృశముత్పత్య జ
ఘానాస్య మహాగజమ్ ॥ ౧౩ ॥ తస్య తేన ప్రహారేణ నాగరాజస్య సంయుగే । పేతతుర్లోచనే తస్య వినన్నాద స వార
ణః ॥ ౧౪ ॥ విషాణం చాస్య నిష్కృష్య వాలిపుత్రో మహాబలః । దేవాంతకమభిప్లుత్య తాడయామాస సంయుగే జ
స విహ్వలితసర్వాంగో వాతోద్ధూత ఇవ ద్రుమః । లాక్షారససవర్ణం చ సుస్రావ రుధిరం ముఖాత్ ॥ ౧౬ ॥ అథా
శ్వాస్య మహాతేజాః కృచ్ఛ్రాద్దేవాంతకో బలీ । ఆవిధ్య పరిఘం ఘోరమాజఘాన తదాంగదమ్ ॥ ౧౭ ॥ పరిఘాభిహ
తశ్చాపి వానరేంద్రాత్మజస్తదా । జానుభ్యాం పతితో భూమౌ పునరేవోత్పపాత హ ॥ ౧౮ ॥ తముత్పతంతం త్రిశిరా
స్త్రిభిర్బాణైరజింహగైః । ఘోరైర్హరిపతేః పుత్రం లలాటేఽభిజఘాన హ ॥ ౧౯ ॥ తతోఽంగదం పరిక్షిప్తం త్రిభిర్నైరృత
పుంగవైః । హనూమానపి విజ్ఞాయ నీలశ్చాపి ప్రతస్థతుః ॥ ౨౦ ॥ తతశ్చిక్షేప శైలాగ్రం నీలస్త్రిశిరసే తదా । తద్రా
వణసుతో ధీమాన్ బిభేద నిశితైశ్శరైః ॥ ౨౧ ॥ తద్బాణశతనిర్భిన్నం విదారితశిలాతలమ్ । సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం ని
పపాత గిరేశ్శిరః ॥ ౨౨ ॥ తచ్చ నిష్ఫలమాలోక్య హర్షాద్దేవాంతకస్తదా । పరిఘేణాభిదుద్రావ మారుతాత్మజమా
హవే ॥ ౨౩ ॥ తమాపతంతముత్ప్లుత్య హనూమాన్మారుతాత్మజః । ఆజఘాన తదా మూర్ధ్ని వజ్రకల్పేన ముష్టినా ॥
శిరసి ప్రహరన్వీర స్తదా వాయుసుతో బలీ । నాదేనాకంపయచ్చైవ రాక్షసాంస్స మహాకపిః ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ సము
ష్టినిష్పిష్టవికీర్ణమూర్ధా నిర్వాంతదంతాక్షివిలంబిజిహ్వః । దేవాంతకో రాక్షసరాజసూనుర్గతాసురుర్వ్యాం
సహసా పపాత ॥ ౨౫ ॥ తస్మిన్హతే రాక్షసయోధముఖ్యే మహాబలే సంయతి దేవశత్రౌ । క్రుద్ధస్త్రిమూర్ధా నిశి
తాగ్రముగ్రం వవర్ష నీలోరసి బాణవర్షమ్ ॥ ౨౬ ॥ మహోదరస్తు సంక్రుద్ధః కుంజరం పర్వతోపమమ్ । భూయస్స
మధిరుహ్యాశు మందరం రశ్మిమానివ ॥ ౨౭ ॥ తతో బాణమయం వర్షం నీలస్యోరస్యపాతయత్ । గిరౌ వర్షం తటిచ్చ
క్ర చాపవానివ తోయదః ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శరౌఘైరభివర్ష్యమాణో విభిన్నగాత్రః కపిసైన్యపాలః । నీలో బ
భూవాథ నిసృష్టగాత్రో విష్టంభితస్తేన మహాబలేన ॥ ౩౦ ॥ తతస్తు నీలః ప్రతిలభ్య సంజ్ఞాం శైలం సముత్పాట్య స
వృక్షషండమ్ । నభస్సముత్పత్య భృశోగ్రవేగో మహోదరం తేన జఘాన మూర్ధ్ని ॥ ౩౧ ॥ తతస్స శైలాభినిపాతభగ్నో
మహోదరస్తేన సహ ద్విపేన । విపోథితో భూమితలే గతాసుః పపాత వజ్రాభిహతో యథాద్రిః ॥ ౩౨ ॥ పితృవ్యం నిహ
తం దృష్ట్వా త్రిశిరాశ్చాపమాదదే । హనూమంతం చ సంక్రుద్ధో వివ్యాధ నిశితైశ్శరైః ॥ ౩౩ ॥ స వాయుసూనుః కుపిత
శ్చిక్షేప శిఖరం గిరేః । త్రిశిరాస్తచ్ఛరైస్తీక్ష్ణైర్బిభేద బహుధా బలీ ॥ ౩౪ ॥ తద్వ్యర్థం శిఖరం దృష్ట్వా ద్రుమవర్షం మహాకపిః ।
విససర్జ రణే తస్మిన్రావణస్య సుతం ప్రతి ॥ ౩౫ ॥ తమాపతంతమాకాశే ద్రుమవర్షం ప్రతాపవాన్ । త్రిశిరా నిశి
తైర్బాణైశ్చిచ్ఛేద చ ననాద చ ॥ ౩౬ ॥ హనూమాంస్తు సముత్పత్య హయాంస్త్రిశిరసస్తదా । విదదార నఖైః క్రుద్ధో
నాగేంద్రం మృగరాడివ ॥ ౩౭ ॥ అథ శక్తిం సమాదాయ కాలరాత్రిమివాంతకః । చిక్షేపానిలపుత్రాయ త్రిశిరా రా
వణాత్మజః ॥ ౩౮ ॥ దివః క్షిప్తామివోల్కాం తాం శక్తిం క్షిప్తామసంగతామ్ । గృహీత్వా హరిశార్దూలో బభంజ చ న
నాద చ ॥ ౩౯ ॥ తాం దృష్ట్వా ఘోరసంకాశాం శక్తిం భగ్నాం హనూమతా । ప్రహృష్టా వానరగణా వినేదుర్జలదా
ఇవ ॥ ౪౦ ॥ తతః ఖడ్గం సముద్యమ్య త్రిశిరా రాక్షసోత్తమః । నిజఘాన తదా వ్యూఢే వాయుపుత్రస్య వక్షసి ॥ ౪౧ ॥
ఖడ్గప్రహారాభిహతో హనూమాన్మారుతాత్మజః । ఆజఘాన త్రిమూర్ధానం తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ ౪౨ ॥ స తల
నాభిహతస్తేన స్రస్తహస్తాయుధో భువి । నిపపాత మహాతేజాస్త్రిశిరా గతచేతనః ॥ ౪౩ ॥ స తస్య పతతః ఖడ్గం స

మాచ్ఛిద్య మహాకపిః । ననాద గిరిసంకాశస్త్రాసయన్ సర్వనైరృతాన్ ॥ ౪౪ ॥ అమృష్యమాణస్తం ఘోషముత్పపాత నిశాచరః । ఉత్పత్య చ హనూమంతం తాడయామాస ముష్టినా ॥ ౪౫ ॥ తేన ముష్టిప్రహారేణ సంచుకోప మహాకపిః । కుపితశ్చ నిజగ్రాహ కిరీటే రాక్షసర్షభమ్ ॥ ౪౬ ॥ స తస్య శీర్షాణ్యసినా శితేన కిరీటజుష్టాని సకుండలాని । క్రుద్ధః ప్రచిచ్ఛేద సుతోఽనిలస్య త్వష్టుస్సుతస్యేవ శిరాంసి శక్రః ॥ ౪౭ ॥ తాన్యాయతాక్షాణ్యగసన్నిభాని ప్రదీప్తవైశ్వానరలోచనాని । పేతుశ్శిరాంసీంద్రరిపోర్ధరణ్యాం జ్యోతీంషి ముక్తాని యథార్కమార్గాత్ ॥ ౪౮ ॥ తస్మిన్ హతే దేవరిపౌ త్రిశీర్షే హనూమతా శక్రపరాక్రమేణ । నేదుః ప్లవంగాః ప్రచచాల భూమీ రక్షాంస్యథో దుద్రువిరే సమంతాత్ ॥ ౪౯ ॥ హతం త్రిశిరసం దృష్ట్వా తథైవ చ మహోదరమ్ । హతౌ ప్రేక్ష్య దురాధర్షౌ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ ౫౦ ॥ చుకోప పరమామర్షీ మత్తో రాక్షసపుంగవః । జగ్రాహార్చిష్మతీం ఘోరాం గదాం సర్వాయసీం శుభామ్ ॥ ౫౧ ॥ హేమపట్టపరిక్షిప్తాం మాంసశోణితఫేనిలామ్ । విరాజమానాం వపుషా శత్రుశోణితరంజితామ్ ॥ తేజసా సంప్రదీప్తాగ్రాం రక్తమాల్యవిభూషితామ్ । ఐరావతమహాపద్మసార్వభౌమభయావహామ్ ॥ ౫౩ ॥ గదామాదాయ సంక్రుద్ధో మత్తో రాక్షసపుంగవః । హరీన్ సమభిదుద్రావ యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ ౫౪ ॥ అథర్షభస్సముత్పత్య వానరో రావణానుజమ్ । మత్తానీకముపాగమ్య తస్థౌ తస్యాగ్రతో బలీ ॥ ౫౫ ॥ తం పురస్తాత్స్థితం దృష్ట్వా వానరం పర్వతోపమమ్ । ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో గదయా వజ్రకల్పయా ॥ ౫౬ ॥ స తయాభిహతస్తేన గదయా వానరర్షభః । భిన్నవక్షాస్సమాధూతస్సుస్రావ రుధిరం బహు ॥ ౫౭ ॥ స సంజ్ఞాం ప్రాప్య సుచిరాదృషభో వానరర్షభః । అభిదుద్రావ వేగేన గదాం తస్య మహాత్మనః ॥ ౫౮ ॥ తాం గృహీత్వా మహాభీమామావిధ్య చ పునః పునః । మత్తానీకం మహాత్మానం జఘాన రణమూర్ధని ॥ ౫౯ ॥ స స్వయా గదయా భగ్నో వికీర్ణదశనేక్షణః । నిపపాత తతో మత్తో వజ్రాహత ఇవాచలః ॥ ౬౦ ॥ విశీర్ణనయనే భూమౌ గతసత్త్వే గతాయుషి । పతితే రాక్షసే తస్మిన్ విద్రుతం రాక్షసం బలమ్ ॥ ౬౧ ॥ (ఉన్మత్తస్తు తదా దృష్ట్వా గతాసుం భ్రాతరం రణే । చుకోప పరమక్రుద్ధః ప్రళయాగ్నిసమద్యుతిః ॥ ౬౨ ॥ తతస్స మాదాయ గదాం స వీరో విత్రాసయన్ వానరసైన్యముగ్రమ్ । దుద్రావ వేగేన తు సైన్యమధ్యే దహన్యథా వహ్నిరతిప్రచండః ॥ ౬౩ ॥ ఆపతంతం తదా దృష్ట్వా రాక్షసం భీమవిక్రమమ్ । శైలమాదాయ దుద్రావ గవాక్షః పర్వతోపమః ॥ ౬౪ ॥ జిఘాంసూ రాక్షసం భీమం తం శైలేన మహాబలః । ఆపతంతం తదా దృష్ట్వా ఉన్మత్తోఽపి మహాగిరిమ్ ॥ ౬౫ ॥ చిచ్ఛేద గదయా వీరశ్శతధా తత్ర సంయుగే । చూర్ణీకృతం గిరిం దృష్ట్వా రక్షసా కపికుంజరః ॥ ౬౬ ॥ విసిస్మియే మహాబాహుర్జగర్జ చ ముహుర్ముహుః । ఉన్మత్తస్తు సుసంక్రుద్ధో జ్వలంతీం రాక్షసోత్తమః ॥ ౬౭ ॥ గదామాదాయ వేగేన కపేర్వక్షస్యతాడయత్ । స తయా గదయా వీరస్తాడితః కపికుంజరః ॥ ౬౮ ॥ పపాత భూమౌ నిస్సంజ్ఞస్సుస్రావ రుధిరం బహు । పునస్సంజ్ఞాం సమాస్థాయ వానరస్స సముత్థితః ॥ ౬౯ ॥ తలేన తాడయామాస తతస్తస్య శిరః కపిః । తేన ప్రతాడితో వీరో రాక్షసః పర్వతోపమః ॥ ౭౦ ॥ విస్రస్తదంతనయనో నిపపాత మహీతలే । సుస్రావ రుధిరం సోష్ణం గతాసుశ్చ తతోఽభవత్ ॥ ౭౧ ॥) ఓమ్ ॥ తస్మిన్ హతే భ్రాతరి రావణస్య తన్నైరృతానాం బలమర్ణవాభమ్ । త్యక్తాయుధం కేవలజీవితార్థం దుద్రావ భిన్నార్ణవసన్నికాశమ్ ॥ ౭౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౪౧.౨ ॥ ౮-౨౪౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స్వబలం వ్యథితం దృష్ట్వా తుములం రోమహర్షణమ్ । భ్రాతౄంశ్చ నిహతాన్ దృష్ట్వా శక్రతుల్యపరాక్రమాన్ ॥ ౧ ॥ పితృవ్యౌ చాపి సందృశ్య సమరే సంనిషూదితౌ । యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరౌ రాక్షసర్షభౌ ॥ ౨ ॥ చుకోప చ మహాతేజా బ్రహ్మదత్తవరో యుధి । అతికాయోఽద్రిసంకాశో దేవ

దానవదర్పహా ॥ ౩ ॥ సభాస్కరసహస్రస్య సంఘాతమివభాస్వరమ్ । రథమాస్థాయశక్రారి రభిదుద్రావవానరాన్ ।
సవిస్ఫార్యమహచ్చాపం కిరీటీమృష్టకుండలః । నామవిశ్రావయామాస ననాదచమహాస్వనమ్ ॥ ౫ ॥ తేనసింహ
ప్రణాదేన నామవిశ్రావణేనచ । జ్యాశబ్దేనచభీమేన త్రాసయామాసవానరాన్ ॥ ౬ ॥ తేదృష్ట్వాదేహమాహా
త్మ్యం కుమ్భకర్ణోఽయముత్థితః । భయార్తావానరాస్సర్వే సంశ్రియంతేపరస్పరమ్ ॥ ౭ ॥ తేతస్యరూపమా
లోక్య యథావిష్ణోస్త్రివిక్రమే । భయార్తావానరాస్సర్వేవిద్రవంతితతస్తతః ॥ ౮ ॥ తేఽతికాయంసమాసాద్య
వానరామూఢచేతసః । శరణ్యంశరణంజగ్ము ర్లక్ష్మణాగ్రజమాహవే ॥ ౯ ॥ తతోఽతికాయం కాకుత్థ్సో రథస్థంపర్వ
తోపమమ్ । దదర్శధన్వినందూరా ద్గర్జంతం కాలమేఘవత్ ॥ ౧౦ ॥ సతందృష్ట్వామహాత్మానంరాఘవస్తువిసిస్మియే ।
వానరాంత్సాంత్వయిత్వాతు విభీషణమువాచహ ॥ ౧౧ ॥ కోసౌపర్వతసంకాశో ధనుష్మాన్హరిలోచనః । యుక్తేహ
యసహస్రేణ విశాలేస్యందనేస్థితః ॥ ౧౨ ॥ యఏషనిశితైశ్శూలైస్సుతీక్ష్ణైఃప్రాసముద్గరైః । అర్చిష్మద్భిర్వృతోభా
తి భూతైరివమహేశ్వరః ॥ ౧౩ ॥ కాలజిహ్వాప్రకాశాభి ర్యఏషోఽతివిరాజతే । ఆవృతోరథశక్తీభిర్విద్యుద్భిరివతో
యదః ॥ ౧౪ ॥ ధనూంషిచాస్యసజ్జాని హేమపృష్ఠానిసర్వశః । శోభయంతిరథశ్రేష్ఠం శక్రచాపమివాంబరమ్ ॥
కఏషరక్షశ్శార్దూలో రణభూమింవిరాజయన్ । అభ్యేతిరథినాంశ్రేష్ఠో రథేనాదిత్యతేజసా ॥ ౧౬ ॥ ధ్వజశృంగప్ర
తిష్ఠేన రాహుణాభివిరాజతే । సూర్యరశ్మిభైర్బాణై ర్దిశోదశవిరాజయన్ ॥ ౧౭ ॥ త్రిణతం మేఘనిర్హ్రా
దం హేమపృష్ఠమలంకృతమ్ । శతక్రతుధనుష్ప్రఖ్యం ధనుశ్చాస్యవిరాజతే ॥ ౧౮ ॥ సధ్వజస్సపతాకశ్చ సాను
కర్షోమహారథః । చతుస్సాది సమాయుక్తో మేఘస్తనితనిస్వనః ॥ ౧౯ ॥ వింశతిర్దశచాష్టౌచ తూణ్యోఽస్యచరథేస్థి
తాః । కార్ముకానిచభీమాని జ్యాశ్చకాంచనపింగళాః । ద్వౌచఖడ్గౌరథగతౌ పార్శ్వస్థౌపార్శ్వశోభితౌ । చతు
ర్హస్తత్సరుయుతౌ వ్యక్తహస్తదశాయతౌ ॥ ౨౦ ॥ రక్తకంఠగుణోధీరో మహాపర్వతసన్నిభః । కాళఃకాలమహా
వక్త్రో మేఘస్థఇవభాస్కరః ॥ ౨౧ ॥ కాంచనాంగదనద్ధాభ్యాం భుజాభ్యామేషశోభతే । శృంగాభ్యామివతుఙ్గా
భ్యాం హిమవాన్పర్వతోత్తమః ॥ ౨౩ ॥ కుండలాభ్యాంతుయస్యైతద్భాతివక్త్రంశుభేక్షణం । పునర్వస్వంతరగ
తంపూర్ణంబింబమివైందవం ॥ ౨౪ ॥ ఆచక్ష్వమేమహాబాహో త్వమేనంరాక్షసోత్తమం । యందృష్ట్వావానరాస్స
ర్వే భయార్తావిద్రుతాదిశః ॥ ౨౫ ॥ సపృష్టోరాజపుత్రేణ రామేణామితతేజసా । ఆచచక్షేమహాతేజా రాఘవా
యవిభీషణః ॥ ౨౬ ॥ దశగ్రీవోమహాతేజా రాజావైశ్రవణానుజః । భీమకర్మామహోత్సాహో రావణోరాక్షసాధి
పః ॥ ౨౭ ॥ తస్యాసీద్వీర్యవాన్పుత్రో రావణప్రతిమోరణే । వృద్ధసేవీశ్రుతిధర స్సర్వాస్త్రవిదుషాంవరః ॥ ౨౮ ॥
అశ్వపృష్ఠేరథేనాగే ఖడ్గేధనుషికర్షణే । భేదేసాంత్వేచదానేచ నయేమంత్రేచసంమతః ॥ ౨౯ ॥ యస్యబాహూ
సమాశ్రిత్య లఙ్కావసతినిర్భయా । తనయంధాన్యమాలిన్యా అతికాయమిమంవిదుః ॥ ౩౦ ॥ ఏతేనారాధితో బ్ర
హ్మా తపసాభావితాత్మనా । అస్త్రాణిచాప్యవాప్తాని రిపవశ్చపరాజితాః ॥ ౩౧ ॥ సురాసురైరవధ్యత్వం దత్తమస్మైస్వ
యంభువా । ఏతచ్చకవచందివ్యం రథశ్చైషోర్కభాస్వరః ॥ ౩౨ ॥ ఏతేనశతశో దేవాదానవాశ్చపరాజితాః । ర
క్షితానిచరక్షాంసి యక్షాశ్చాపినిషూదితాః ॥ ౩౩ ॥ వజ్రంవిష్టంభితంయేనబాణైరింద్రస్యధీమతః । పాశస్సలిలరాజ
స్య యుద్ధేప్రతిహతస్తదా ॥ ౩౪ ॥ ఏషోఽతికాయోబలవా న్రాక్షసానాంయథర్షభః । రావణస్యసుతోధీమా న్దే
వదానవదర్పహా ॥ ౩౫ ॥ తదస్మిన్క్రియతాంయత్నః క్షిప్రంపురుషపుంగవ । పురావానరసైన్యాని క్షయంనయ
తిసాయకైః ॥ ౩౬ ॥ తతోఽతికాయోబలవాన్ప్రవిశ్యహరివాహినీం । విస్ఫారయామాసధనుర్ననాదచపునఃపునః ॥ ౩౭
తంభీమవపుషందృష్ట్వారథస్థంరథినాంవరం । అభిపేతుర్మహాత్మానోయేప్రధానావనౌకసః ॥ ౩౮ ॥ కుముదోద్వివి

దో మైందో నీలశ్శరభఏవచ। పాదపైర్గిరిశృంగైశ్చ యుగపత్సమభిద్రవన్ ॥ ౩౯ ॥ తేషాంవృక్షాంశ్చ శైలాంశ్చ
శరైః కాంచనభూషణైః । అతికాయో మహాతేజాశ్చిచ్ఛేదాస్త్రవిదాంవరః ॥ ౪౦ ॥ తాంశ్చైవసర్వాంత్సహరీం
ఛ్ఛరైస్సర్వాయసైర్బలీ । వివ్యాథాభిముఖాన్సంఖ్యే భీమకాయో నిశాచరః ॥ ౪౧ ॥ తేర్దితా బాణవర్షేణ భి
న్నగాత్రాః ప్లవంగమాః । నశేకురతికాయస్య ప్రతికర్తుం మహారణే ॥ ౪౨ ॥ తత్సైన్యం హరివీరాణాం త్రాసయా
మాస రాక్షసః । మృగయూథమివ క్రుద్ధో హరిర్యౌవనదర్పితః ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ సరాక్షసేంద్రో హరి
సైన్యమధ్యే నాయుధ్యమానం నిజఘాన కంచిత్ । ఉపేత్య రామం సధనుఃకలాపీ సగర్వితం వాక్యమిదం బభాషే ॥ ౪౪ ॥
అవస్థితోహం శరచాపపాణిర్న ప్రాకృతం కంచన యోధయామి । యశ్చాస్తి కశ్చిద్వ్యవసాయయుక్తో దదాతు మే క్షిప్ర
మిహాద్య యుద్ధం ॥ ౪౫ ॥ తత్తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య చుకోప సౌమిత్రిరమిత్రహంతా । అమృష్యమాణశ్చ సము
త్పపాత జగ్రాహ చాపం చ తదా స్మయిత్వా ॥ ౪౬ ॥ క్రుద్ధస్సౌమిత్రిరుత్పత్య తూణాదాక్షిప్య సాయకమ్ । పురస్తాద
తికాయస్య విచకర్ష మహద్ధనుః ॥ ౪౭ ॥ పూరయన్స మహీం శైలానాకాశం సాగరం దిశః । జ్యాశబ్దో లక్ష్మణ
స్యోగ్రస్త్రాసయన్రజనీచరాన్ ॥ ౪౮ ॥ సౌమిత్రేశ్చాపనిర్ఘోషం శ్రుత్వా ప్రతిభయం తదా । విసిస్మియే మహా
తేజా రాక్షసేంద్రాత్మజో బలీ ॥ ౪౯ ॥ అథాతికాయః కుపితో దృష్ట్వా లక్ష్మణముత్థితం । ఆదాయ నిశితం బాణమిదం వ
చనమబ్రవీత్ ॥ ౫౦ ॥ బాలస్త్వమసి సౌమిత్రే విక్రమేష్వవిచక్షణః । గచ్ఛ కిం కాలసదృశం మాం యోధయితుమి
చ్ఛసి ॥ ౫౧ ॥ నహి మద్బాహుసృష్టానామస్త్రాణాం హిమవానపి । సోఢుముత్సహతే వేగమంతరిక్షమథో మహీ ॥
సుఖప్రసుప్తం కాలాగ్నిం నిబోధయితుమిచ్ఛసి । న్యస్య చాపం నివర్తస్వ మా ప్రాణాన్జహి మద్గతః ॥ ౫౩ ॥ అథవా
త్వం ప్రతిష్టబ్ధో న నివర్తితుమిచ్ఛసి । తిష్ఠ ప్రాణాన్పరిత్యజ్య గమిష్యసి యమక్షయం ॥ ౫౪ ॥ పశ్య మే నిశితాన్బాణా
నరిదర్పనిషూదనాన్ । ఈశ్వరాయుధసంకాశాంస్తప్తకాంచనభూషణాన్ ॥ ౫౫ ॥ ఏష తే సర్పసంకాశో బాణః
పాస్యతి శోణితమ్ । మృగరాజ ఇవ క్రుద్ధో నాగరాజస్య శోణితమ్ ॥ ౫౬ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధశ్శరం ధనుషి సం
దధే । శ్రుత్వాతికాయస్య వచస్సరోషం సగర్వితం సంయతి రాజపుత్రః । స సంచుకోపాతిబలో బృహచ్ఛ్రీరువా
చ వాక్యం చ తతో మహార్థమ్ ॥ ౫౭ ॥ న వాక్యమాత్రేణ భవాన్ప్రధానో న కత్థనాత్సత్పురుషా భవంతి । మయి స్థితే
ధన్విని బాణపాణౌ నిదర్శయస్వాత్మబలం దురాత్మన్ ॥ ౫౮ ॥ కర్మణా సూచయాత్మానం న వికత్థితుమర్హసి । పౌరు
షేణ తు యో యుక్తస్స తు శూర ఇతి స్మృతః ॥ ౫౯ ॥ సర్వాయుధసమాయుక్తో ధన్వీ త్వం రథమాస్థితః । శరైర్వా య
ది వాప్యస్త్రైర్దర్శయస్వ పరాక్రమం ॥ ౬౦ ॥ తతశ్శిరస్తే నిశితైః పాతయిష్యామ్యహం శరైః । మారుతః కాలసంపక్వం
వృంతాత్తాళఫలం యథా ॥ ౬౧ ॥ అద్య తే మామకా బాణాస్తప్తకాంచనభూషణాః । పాస్యంతి రుధిరం గాత్రాద్బాణ
శల్యాంతరోత్థితం ॥ ౬౨ ॥ బాలోయమితి విజ్ఞాయ న మావజ్ఞాతుమర్హసి । బాలో వా యది వా వృద్ధో మృత్యుం జా
నీహి మాం తవ ॥ ౬౩ ॥ బాలేన విష్ణునా క్రాంతాస్త్రయో లోకాస్త్రిభిః క్రమైః । (ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధశ్శరం ధనుషి
సందధే ॥ ౬౪ ॥) లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా హేతుమత్పరమార్థవత్ । అతికాయః ప్రచుక్రోధ బాణం చోత్తమమాద
దే ॥ ౬౫ ॥ తతో విద్యాధరా భూతా దేవా దైత్యా మహర్షయః । గుహ్యకాశ్చ మహాత్మానస్తద్యుద్ధం ద్రష్టుమాగ
మన్ ॥ ౬౬ ॥ తతోతికాయః కుపితశ్చాపమారోప్య సాయకం । లక్ష్మణాయ ప్రచిక్షేప సంక్షిపన్నివ చాంబరం ॥
తమాపతంతం నిశితం శరమాశీవిషోపమం । అర్ధచంద్రేణ బాణేన తస్య చిచ్ఛేద లక్ష్మణః ॥ ౬౭ ॥ తం నికృత్తం శరం
దృష్ట్వా కృత్తభోగమివోరగం । అతికాయో భృశం క్రుద్ధః పంచబాణాన్సమాదదే ॥ ౬౮ ॥ తాంఛరాంత్సంప్రచి
క్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః । తానప్రాప్తాంఛరైస్తీక్ష్ణైశ్చిచ్ఛేద భరతానుజః ॥ ౬౯ ॥ సతాంఛిత్త్వా శరైస్తీక్ష్ణైర్లక్ష్మ

ణఃపరవీరహా । ఆదదేనిశితంబాణం జ్వలంతమివతేజసా ॥ ౭౧ ॥ తమాదాయధనుశ్శ్రేష్ఠే యోజయామాసలక్ష్మణః ।
వికర్షచవేగేన విససర్జచవీర్యవాన్ ॥ ౭౨ ॥ పూర్ణాయతవిసృష్టేన శరేణనతపర్వణా । లలాటే రాక్షస
శ్రేష్ఠమాజఘానసవీర్యవాన్ ॥ ౭౩ ॥ సలలాటేశరో మగ్న స్తస్యభీమస్యరక్షసః । దదృశే శోణితేనాక్తః పన్నగేం
ద్రఇవాచలే ॥ ౭౪ ॥ రాక్షసః ప్రచకమ్పేచ లక్ష్మణేషుప్రపీడితః । రుద్రబాణహతం ఘోరంయథా త్రిపురగోపు
రమ్ ॥ ౭౫ ॥ చింతయామాసచాశ్వస్య విమృశ్యచమహాబలః । సాధుబాణనిపాతేన శ్లాఘనీయోసి మేరిపుః ॥ ౭౬ ॥
విధాయైవం వినమ్యాస్యంనియమ్యచభుజావుభౌ । సరథోపస్థమాస్థాయ రథేనప్రచచారహ ॥ ౭౭ ॥ ఏకంత్రీన్ప
ఞ్చసప్తేతి సాయకాన్రాక్షసర్షభః । ఆదదేసంధధేచాపి వికర్షోత్ససర్జచ ॥ ౭౮ ॥ తేబాణాః కాలసఙ్కా
శారాక్షసేంద్రధనుశ్చ్యుతాః । హేమపుంఖారవిప్రఖ్యాశ్చక్రుర్దీప్తమివాంబరం ॥ ౭౯ ॥ తతస్తాన్రాక్షసోత్సృ
ష్టాంచ్ఛరౌఘాన్రాఘవానుజః । అసంభ్రాంతః ప్రచిచ్ఛేదనిశితైర్బహుభిశ్శరైః ॥ ౮౦ ॥ తాంచ్ఛరాన్యుధిసం
ప్రేక్ష్య నికృత్తాన్రావణాత్మజః । చుకోపత్రిదశేంద్రారిర్జగ్రాహనిశితంశరం ॥ ౮౧ ॥ ససంధాయ మహాతేజా
స్తంబాణంసహసోత్సృజత్ । తతస్సౌమిత్రిమాయాంతమాజఘాన స్తనాంతరే ॥ ౮౨ ॥ అతికాయేనసౌమిత్రిస్తాడితో
యుధివక్షసి । సుస్రావరుధిరంతీవ్రం మదంమత్తఇవద్విపః ॥ ౮౩ ॥ సచకారతదాత్మానం విశల్యంసహసావిభుః । జ
గ్రాహచశరంతీక్ష్ణమస్త్రేణాపిచ సందధే ॥ ౮౪ ॥ ఆగ్నేయేనతదాస్త్రేణ యోజయామాససాయకం । సజజ్వాల
మహాబాణో ధనుశ్చాస్యమహాత్మనః ॥ ౮౫ ॥ అతికాయోపి తేజస్వీ సౌర్యమస్త్రంసమాదధే । తేనబాణంభుజంగా
భం హేమపుంఖమయోజయత్ ॥ ౮౬ ॥ తత స్తంజ్వలితం ఘోరం లక్ష్మణశ్శరమాహితం । అతికాయాయచిక్షేప కా
లదండమివాంతకః ॥ ౮౭ ॥ ఆగ్నేయేనాభిసంయుక్తందృష్ట్వాబాణంనిశాచరః । ఉత్ససర్జతదాబాణం దీప్తంసూ
ర్యాస్త్రయోజితమ్ ॥ ౮౮ ॥ తావుభావంబరేబాణావన్యోన్యమభిజఘ్నతుః । తేజసాసంప్రదీప్తాగ్రౌ క్రుద్ధావివ
భుజంగమౌ ॥ ౮౯ ॥ తావన్యోన్యంవినిర్దహ్య పేతతుర్ధరణీతలే । నిరర్చిషౌభస్మకృతౌనభ్రాజేతేశరోత్తమౌ ॥
తతోతికాయస్సంక్రుద్ధస్త్వస్త్రమైషీకముత్సృజత్ । తత్ప్రచిచ్ఛేదసౌమిత్రిరస్త్రమైంద్రేణవీర్యవాన్ ॥ ౯౧ ॥ ఐ
షీకంనిహతందృష్ట్వా రుషితోరావణాత్మజః । యామ్యేనాస్త్రేణసంక్రుద్ధో యోజయామాససాయకం ॥ ౯౨ ॥ తత స్తద
స్త్రంచిక్షేప లక్ష్మణాయనిశాచరః । వాయవ్యేనతదస్త్రంతు నిజఘానసలక్ష్మణః ॥ ౯౩ ॥ అథైనంశరధారాభిర్ధా
రాభిరివతోయదః । అభ్యవర్షత్సుసంక్రుద్ధో లక్ష్మణోరావణాత్మజం ॥ ౯౪ ॥ తేతికాయంసమాసాద్య కవచే వ
జ్రభూషితే । భగ్నాగ్రశల్యాస్సహసా పేతుర్బాణామహీతలే ॥ ౯౫ ॥ తాన్మోఘానభిసంప్రేక్ష్య లక్ష్మణః పర
వీరహా । అభ్యవర్షన్మహేషూణాం సహస్రేణమహాయశాః ॥ ౯౬ ॥ సవృష్యమాణోబాణౌఘైరతికాయోమహాబ
లః । అవధ్యకవచస్సంఖ్యే రాక్షసోనైవవివ్యథే ॥ ౯౭ ॥ (శరంచాశీవిషాకారం లక్ష్మణాయవ్యపాసృజత్ । సతేనవి
ద్ధస్సౌమిత్రి ర్మర్మదేశేశరేణహ ॥ ౯౮ ॥ ముహూర్తమాత్రంనిస్సంజ్ఞో హ్యభవచ్ఛత్రుతాపనః । తతస్సంజ్ఞాము
పాలభ్య చతుర్భిస్సాయకోత్తమైః ॥ ౯౯ ॥ నిజఘానహయాన్సంఖ్యే సారథించమహాబలః । ధ్వజస్యోన్మథనంకృ
త్వా శరవర్షైరరిందమః ॥ ౧౦౦ ॥ అసంభ్రాంతస్ససౌమిత్రి స్తాంచ్ఛరానభిలక్షితాన్ । ముమోచలక్ష్మణోబాణా
న్వధార్థంతస్యరక్షసః ॥ ౧౦౧ ॥) నశశాకరుజంకర్తుం శరైస్తస్యనరోత్తమః । అథైవమభ్యుపాగమ్య వాయుర్వాక్య
మువాచహ ॥ ౧౦౨ ॥ బ్రహ్మదత్తవరోహ్యేష అవధ్యకవచావృతః । బ్రాహ్మేణాస్త్రేణభింధ్యేన మేషవధ్యోహి నా
న్యథా ॥ ౧౦౩ ॥ అవధ్యఏషహ్యేతేషా మస్త్రాణాంకవచీబలీ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సవాయోర్వచనంనిశమ్యసౌమిత్రిరిం
ద్రప్రతిమానవీర్యః । సమాదదేబాణమమోఘవేగం తద్బ్రాహ్మమస్త్రంసహసానియోజ్య ॥ ౧౦౪ ॥ తస్మిన్

మహాస్త్రే తు నియుజ్యమానే సౌమిత్రిణా బాణవరే శితాగ్రే । దిశశ్చ చంద్రార్కమహాగ్రహాశ్చ నభశ్చ తత్రాస చచాల చోర్వీ ॥౧౦౫॥ తం బ్రహ్మణోఽస్త్రేణ నియుజ్య చాపే శరం సుపుంఖం యమదూతకల్పం । సౌమిత్రిరింద్రారిసుతస్య తస్య ససర్జ బాణం యుధి వజ్రకల్పమ్ ॥ ౧౦౬ ॥ తం లక్ష్మణోత్సృష్టమమోఘవేగం సమాపతంతం జ్వలనప్రకాశం । సువర్ణవజ్రోత్తమచిత్రపుంఖం తదాతికాయస్సమరే దదర్శ ॥౧౦౭॥ తం ప్రేక్షమాణస్సహసాతికాయో జఘాన బాణైర్నిశితైరనేకైః । స సాయకస్తస్య సుపర్ణవేగస్తదాతికాయస్య జగామ పార్శ్వమ్ ॥౧౦౮॥ తమాగతం ప్రేక్ష్య తదాతికాయో బాణం ప్రదీప్తాంతకకాలకల్పమ్ । జఘాన శక్త్యృష్టిగదాకుఠారైశ్శూలైర్హలైశ్చాప్యవిపన్నచేతాః ॥౧౦౯॥ తాన్యాయుధాన్యద్భుతవిగ్రహాణి మోఘాని కృత్వా స శరోఽగ్నిదీప్తః । ప్రగృహ్య తస్యైవ కిరీటజుష్టం తతోఽతికాయస్య శిరో జహార ॥ ౧౧౦ ॥ తచ్ఛిరస్సశిరస్త్రాణం లక్ష్మణేషుప్రపీడితం । పపాత సహసా భూమౌ శృంగం హిమవతో యథా ॥ ౧౧౧ ॥ తం తు భూమౌ నిపతితం దృష్ట్వా విక్షిప్తభూషణం । బభూవుర్వ్యథితాస్సర్వే హతశేషా నిశాచరాః ॥ ౧౧౨ ॥ తే విషణ్ణముఖా దీనాః ప్రహారజనితశ్రమాః । వినేదురుచ్చైర్బహవస్సహసా విస్వరైస్స్వరైః ॥౧౧౩॥ తతస్తే త్వరితం యాతా నిరపేక్షా నిశాచరాః । పురీమభిముఖా భీతా ద్రవంతో నాయకే హతే ॥౧౧౪॥ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రహర్షయుక్తా బహవస్తు వానరాః ప్రబుద్ధపద్మప్రతిమాననాస్తదా । అపూజయన్లక్ష్మణమిష్టభాగినం హతే రిపౌ భీమబలే దురాసదే ॥ ౧౧౫ ॥ (అతిబలమతికాయమింద్రకల్పం యుధి వినిహత్య స లక్ష్మణః ప్రహృష్టః । త్వరితమథ తదా స రామపార్శ్వం కపినివహైశ్చ సుపూజితో జగామ ॥ ౧౧౬)॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే అతికాయవధో నామ ఏకసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౩౧౫ ॥ ౬౩౦౦ ॥ ********************అ**********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అతికాయం హతం శ్రుత్వా లక్ష్మణేన మహౌజసా । ఉద్వేగమగమద్రాజా వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ధూమ్రాక్షః పరమామర్షీ ధన్వీ శస్త్రభృతాం వరః । అకంపనః ప్రహస్తశ్చ కుంభకర్ణస్తథైవ చ ॥ ౨ ॥ ఏతే మహాబలా వీరా రాక్షసా యుద్ధకాంక్షిణః । జేతారః పరసైన్యానాం పరైర్నిత్యాపరాజితాః ॥ ౩ ॥ నిహతాస్తే మహావీర్యా రామేణాక్లిష్టకర్మణా । రాక్షసాస్సుమహాకాయా నానాశస్త్రవిశారదాః ॥ ౪ ॥ అన్యే చ బహవశ్శూరా మహాత్మానో నిపాతితాః । ప్రఖ్యాతబలవీర్యేణ పుత్రేణేంద్రజితా మమ ॥౫॥ యౌ హి తౌ భ్రాతరౌ వీరౌ బద్ధౌ దత్తవరైశ్శరైః । యన్న శక్యం సురైస్సర్వైరసురైర్వా మహాబలైః ॥ ౬ ॥ మోక్తుం తద్బంధనం ఘోరం యక్షగంధర్వకిన్నరైః । తన్న జానే ప్రభావైర్వా మాయయా మోహనేన వా ॥ ౭ ॥ శరబంధాద్విముక్తౌ తౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । యే యోధా రాక్షసాశ్శూరా నిర్గతా మమ శాసనాత్ ॥ ౮ ॥ తే సర్వే నిహతా యుద్ధే వానరైస్సుమహాబలైః । తం న పశ్యామ్యహం యుద్ధే యోఽద్య రామం సలక్ష్మణం ॥ ౯ ॥ శాసయేత్సబలం వీరం ససుగ్రీవవిభీషణం । అహో ను బలవాన్రామో మహదస్త్రబలం చ వై ॥ ౧౦ ॥౧౮౦౦౦ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ యస్య విక్రమమాసాద్య రాక్షసా నిధనం గతాః । తం మన్యే రాఘవం వీరం నారాయణమనామయం ॥౧౧॥ తద్భయాద్ధి పురీ లంకా పిహితద్వారతోరణా । అప్రమత్తైశ్చ యుష్మాభిర్గుప్తై రక్ష్యా పురీ త్వియం ॥ ౧౨ ॥ అశోకవనికాయాం చ యత్ర సీతాభిరక్ష్యతే । నిష్క్రమో వా ప్రవేశో వా జ్ఞాతవ్యస్సర్వథైవ నః ॥ ౧౩ ॥ యత్ర యత్ర భవేద్గుల్మస్తత్ర తత్ర పునః పునః । సర్వతశ్చాపి తిష్ఠధ్వం స్వైస్స్వైః పరివృతా బలైః ॥౧౪॥ ద్రష్టవ్యం చ పదం తేషాం వానరాణాం నిశాచరాః । ప్రదోషే వార్ధరాత్రే వా ప్రత్యూషే వాపి సర్వథా ॥౧౫॥ నావజ్ఞా తేషు కర్తవ్యా వానరేషు కదాచన । ద్విషతాం బలముద్యుక్తమాపతత్కిం స్థితం సదా ॥ ౧౬ ॥ తతస్తే రాక్షసాస్సర్వే శ్రుత్వా లంకాధిపస్య తత్ । వచనం సర్వమాతిష్ఠన్యథావత్తు మహాబలాః ॥౧౭॥ స తాన్సర్వాన్సమాదిశ్య రావణో రాక్షసాధిపః । మన్యుశల్యం వహన్దీనః ప్రవివేశ స్వమా

లయామ్ ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సందీపితకోపవహ్నిర్నిశాచరాణామధిపో మహాబలః । తదేవపుత్రవ్యసనం విచింతయ
న్ముహుర్ముహుశ్చైవ తదా వినిశ్వసన్ ॥ ౧౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౨ ॥ ౪౩౬౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో హతాన్రాక్షసపుంగవాంస్తాన్దేవాంతకాదిత్రిశిరోఽతికాయాన్ । రక్షో
గణాస్తత్ర హతావశిష్టాస్తే రావణాయ త్వరితం శశంసుః ॥ ౧ ॥ తతో హతాంస్తాంత్సహసా నిశమ్య రాజా ముమోహా
శ్రుపరిప్లుతాక్షః । పుత్రక్షయం భ్రాతృవధం చ ఘోరం విచింత్య రాజా విపులం ప్రదధ్యౌ ॥ ౨ ॥ తతస్తు రాజానముదీ
క్ష్య దీనం శోకార్ణవే సంపరిప్లవమానమ్ । అథర్షభో రాక్షసరాజసూనుస్తమింద్రజిద్వాక్యమిదం బభాషే ॥ ౩ ॥
న తాత మోహం ప్రతిగంతుమర్హసి యత్రేంద్రజిజ్జీవతి రాక్షసేంద్ర । నేంద్రారిబాణాభిహతో హి కశ్చిత్ప్రాణాన్త్స
మర్థస్సమరేఽభిపాతుమ్ ॥ ౪ ॥ పశ్యాద్య రామం సహలక్ష్మణేన మద్బాణనిర్భిన్నవికీర్ణదేహమ్ । గతాయుషం భూమి
తలే శయానం శరైశ్శితైరాచితసర్వగాత్రమ్ ॥ ౫ ॥ ఇమాం ప్రతిజ్ఞాం శృణు శక్రశత్రోస్సునిశ్చితాం పౌరుషదైవ
యుక్తామ్ । అద్యైవ రామం సహలక్ష్మణేన సంతర్పయిష్యామి శరైరమోఘైః ॥ ౬ ॥ అద్యేంద్రవైవస్వతవిష్ణుమిత్రసా
ధ్యాశ్వివైశ్వానరచంద్రసూర్యాః । ద్రక్ష్యంతి మే విక్రమమప్రమేయం విష్ణోరివోగ్రం బలియజ్ఞవాటే ॥ ౭ ॥
స ఏవముక్త్వా త్రిదశేంద్రశత్రురాపృచ్ఛ్య రాజానమదీనసత్త్వః । సమారురోహానిలతుల్యవేగం రథం ఖరశ్రేష్ఠస
మాధియుక్తమ్ ॥ ౮ ॥ తమాస్థాయ మహాతేజా రథం హరిరథోపమమ్ । జగామ సహసా తత్ర యత్ర యుద్ధమరింద
మః ॥ ౯ ॥ తం ప్రస్థితం మహాత్మానమనుజగ్ముర్మహాబలాః । సంహర్షమాణా బహవో ధనుష్ప్రవరపాణయః ॥ ౧౦ ॥
గజస్కంధగతాః కేచిత్కేచిత్పరమవాజిభిః । వ్యాఘ్రవృశ్చికమార్జారైః ఖరోష్ట్రైశ్చ భుజంగమైః ॥ ౧౧ ॥ వరా
హశ్వాపదైస్సింహైర్జంబుకైః పర్వతోపమైః । శశహంసమయూరైశ్చ రాక్షసా భీమవిక్రమాః ॥ ౧౨ ॥ ప్రాసముద్గ
రనిస్త్రింశపరశ్వధగదాధరాః । సశంఖనినదైః పూర్ణైర్భేరీణాం చాపి నిస్వనైః ॥ ౧౩ ॥ జగామ త్రిదశేంద్రారిః
పూర్ణవేగేన వీర్యవాన్ । స శంఖశశివర్ణేన ఛత్రేణ రిపుసూదనః ॥ ౧౪ ॥ రరాజ ప్రతిపూర్ణేన నభశ్చంద్రమ
సా యథా । అవీజ్యత తతో వీరో హైమైర్హేమవిభూషితైః ॥ ౧౫ ॥ చారుచామరముఖ్యైశ్చ ముఖ్యస్సర్వధనుష్మ
తామ్ । స తు దృష్ట్వా వినిర్యాంతం బలేన మహతావృతమ్ ॥ ౧౬ ॥ రాక్షసాధిపతిశ్శ్రీమాన్ రావణః పుత్రమబ్రవీ
త్ । త్వమప్రతిరథః పుత్ర త్వయా వై వాసవో జితః ॥ ౧౭ ॥ కిం పునర్మానుషం ధృష్యం న హనిష్యసి రాఘవమ్ । తథో
క్తో రాక్షసేంద్రేణ ప్రతిగృహ్య మహాశిషః ॥ ౧౮ ॥ తతస్త్వింద్రజితా లంకా సూర్యప్రతిమతేజసా । రరాజా
ప్రతివీరేణ ద్యౌరివార్కేణ భాస్వతా ॥ ౧౯ ॥ స సంప్రాప్య మహాతేజా యుద్ధభూమిమరిందమః । స్థాపయామా
స రక్షాంసి రథం ప్రతిసమంతతః ॥ ౨౦ ॥ తతస్తు హుతభోక్తారం హుతభుక్సదృశప్రభః । జుహావ రాక్షసశ్రే
ష్ఠో మంత్రవద్విధివత్తదా ॥ ౨౧ ॥ స హవిర్లాజసత్కారైర్మాల్యగంధపురస్కృతైః । జుహావ పావ
కం దీప్తం రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౨౨ ॥ శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకాః । లోహితాని చ వాసాంసి
స్రువం కార్ష్ణాయసం తథా ॥ ౨౩ ॥ స తత్రాగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైస్సతోమరైః । ఛాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గళం జ
గ్రాహ జీవతః ॥ ౨౪ ॥ సకృదేవ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహార్చిషః । బభూవుస్తాని లింగాని విజయం యాన్యదర్శ
యన్ ॥ ౨౫ ॥ ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తకాంచనభూషణః । హవిస్తత్ప్రతిజగ్రాహ పావకస్స్వయముత్థితః ॥ ౨౬ ॥ సో
ఽస్త్రమాహారయామాస బ్రాహ్మమింద్రరిపుస్తదా । ధనుశ్చాత్మరథం చైవ సర్వం తత్రాభ్యమంత్రయత్ ॥ ౨౭ ॥ తస్మిన్నా
హూయమానేఽస్త్రే హూయమానే చ పావకే । సార్కగ్రహేందునక్షత్రం వితత్రాస నభస్థలమ్ ॥ ౨౮ ॥ స పావకం పా
వకదీప్తతేజా హుత్వా మహేంద్రప్రతిమప్రభావః । సచాపబాణాసిరథాశ్వసూతః ఖేఽంతర్దధేఽత్మానమచింత్యరూ

షః ॥ ౨౯ ॥ తతో హయరథాకీర్ణం పతాకాధ్వజశోభితం । నిర్యయౌ రాక్షసబలం నర్దమానం యుయుత్సయా ॥ తేశరైర్బహుభిశ్చిత్రైస్తీక్ష్ణవేగైః పరశ్వధైః । తోమరైరంకుశైశ్చాపి వానరాన్జఘ్నురాహవే ॥ ౩౧ ॥ రావణిస్తు తతః క్రుద్ధస్తానువాచ నిశాచరాన్ । హృష్టా భవంతో యుధ్యంతు వానరాణాం జిఘాంసయా ॥ ౩౨ ॥ తతస్తే రాక్షసాస్సర్వే నర్దంతో జయకాంక్షిణః । అభ్యవర్షంస్తతో ఘోరం వానరాంఛరవృష్టిభిః ॥ ౩౩ ॥ సతు నాలీకనారాచైర్గదాభిర్ముసలైరపి । రక్షోభిస్సంవృతస్సంఖ్యే వానరాన్విచకర్త హ ॥ ౩౪ ॥ తే వధ్యమానాస్సమరే వానరాః పాదపాయుధాః । అభ్యద్రవంత సహసా రావణిం రణకర్కశమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఇంద్రజిత్తు తతః క్రుద్ధో మహాతేజా మహాబలః । వానరాణాం శరీరాణి వ్యధమద్రావణాత్మజః ॥ ౩౬ ॥ శరేణైకేన చ హరీన్నవ పంచ చ సప్త చ । చిచ్ఛేద సమరే క్రుద్ధో రాక్షసాన్సంప్రహర్షయన్ ॥ ౩౭ ॥ స శరైస్సూర్యసంకాశైశ్శాతకుంభవిభూషితైః । వానరాన్సమరే వీరః ప్రమమాథ సుదుర్జయః ॥ ౩౮ ॥ తే భిన్నగాత్రాస్సమరే వానరాశ్శరపీడితాః । పేతుః ప్రభిన్నసంకల్పాస్సురాణివ మహాసురైః ॥ ౩౯ ॥ ప్రతపంతమివాదిత్యం ఘోరైర్బాణగభస్తిభిః । అభ్యధావంత సంక్రుద్ధాస్సంయుగే వానరర్షభాః ॥ ౪౦ ॥ తతస్తే వానరాస్సర్వే భిన్నదేహా విచేతసః । వ్యథితా విద్రవంతి స్మ రుధిరేణ సముక్షితాః ॥ ౪౧ ॥ రామస్యార్థే తు యే వీరా వానరాస్త్యక్తజీవితాః । నర్దంతస్తేభివర్తంతే సమరే సశిలాయుధాః ॥ తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ శిలాభిశ్చ ప్లవంగమాః । అభ్యవర్షంత సమరే రావణిం పర్యవస్థితాః ॥ ౪౩ ॥ తద్ద్రుమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్ । వ్యపోహత మహాతేజా రావణిస్సమితింజయః ॥ ౪౪ ॥ తతః పావకసంకాశైశ్శరైరాశీవిషోపమైః । వానరాణామనీకాని బిభేద సమరే ప్రభుః ॥ ౪౫ ॥ అష్టాదశశరైస్తీక్ష్ణైస్స విద్ధ్వా గంధమాదనమ్ । వివ్యాధ నవభిశ్చైవ నళం దూరాదవస్థితం ॥ ౪౬ ॥ సప్తభిస్తు మహావీర్యో మైందం మర్మవిదారణైః । పంచభిర్విశిఖైశ్చైవ గజం వివ్యాధ సంయుగే ॥ ౪౭ ॥ జాంబవంతం తు దశభిర్నీలం త్రింశద్భిరేవ చ । సుగ్రీవమృషభం చైవ సోంగదం ద్వివిదం తథా ॥ ౪౮ ॥ ఘోరైర్దత్తవరైస్తీక్ష్ణైర్నిష్ప్రాణానకరోత్తదా । అన్యానపి తథా ముఖ్యాన్వానరాన్బహుభిశ్శరైః ॥ ౪౯ ॥ అర్దయామాస సంక్రుద్ధః కాలాగ్నిరివ మూర్ఛితః । స శరైస్సూర్యసంకాశైస్సుముక్తైశ్శీఘ్రగామిభిః ॥ ౫౦ ॥ వానరాణామనీకాని నిర్మమంథ తదా రణే । ఆకులాం వానరీం సేనాం శరజాలేన మోహితాం ॥ ౫౧ ॥ హృష్టస్స పరయా ప్రీత్యా దదర్శ క్షతజోక్షితాం । పునరేవ మహాతేజా రాక్షసేంద్రాత్మజో బలీ ॥ సంసృజ్య బాణవర్షం చ శస్త్రవర్షం చ దారుణం । మమర్ద వానరానీకమింద్రజిత్త్వరితో బలీ ॥ ౫౩ ॥ స్వసైన్యముత్సృజ్య సమేత్య తూర్ణం మహారణే వానరవాహినీషు । అదృశ్యమానశ్శరజాలముగ్రం వవర్ష నీలాంబుధరో యథాంబు ॥ ౫౪ ॥ తే శక్రజిద్బాణవిశీర్ణదేహా మాయాహతా విస్వరమున్నదంతః । రణే నిపేతుర్హరయోగ్నికల్పా యథేంద్రవజ్రాభిహతా నగేంద్రాః ॥ ౫౫ ॥ తే కేవలం సందదృశుశ్శితాగ్రాన్బాణాన్రణే వానరవాహినీషు । మాయానిగూఢం చ సురేంద్రశత్రుం న చాత్ర తం రాక్షసమభ్యపశ్యన్ ॥ ౫౬ ॥ తతస్స రక్షోధిపతిర్మహాత్మా సర్వా దిశో బాణగణైశ్శితాగ్రైః । ప్రచ్ఛాదయామాస రవిప్రకాశైర్విషాదయామాస చ వానరేంద్రాన్ ॥ ౫౭ ॥ స శూలనిస్త్రింశపరశ్వధాని వ్యావిధ్య దీప్తానలసన్నిభాని । సవిస్ఫులింగోజ్జ్వలపావకాని వవర్ష తీవ్రం ప్లవగేంద్రసైన్యే ॥ ౫౮ ॥ తతో జ్వలనసంకాశైశ్శితైర్వానరయూథపాః । తాడితాశ్శక్రజిద్బాణైః ప్రఫుల్లా ఇవ కింశుకాః ॥ ౫౯ ॥ తేన్యోన్యమభిసర్పంతో నినదంతశ్చ విస్వరం । రాక్షసేంద్రాస్త్రనిర్భిన్నా నిపేతుర్వానరర్షభాః ॥ ౬౦ ॥ ఉదీక్షమాణా గగనం కేచిన్నేత్రేషు తాడితాః । శరైర్వివిశురన్యోన్యం పేతుశ్చ జగతీతలే ॥ ౬౧ ॥ హనూమంతం చ సుగ్రీవమంగదం గంధమాదనం । జాంబవంతం సుషేణం చ వేగదర్శినమేవ చ ॥ ౬౨ ॥ మైందం చ ద్వివిదం నీలం గవాక్షం గజగోము

ఖా । కేసరింహరిలోమానం విద్యుద్దంష్ట్రంచవానరం ॥ ౬౩ ॥ సూర్యాననంజ్యోతిముఖం తథా దధిముఖం హరిం ।
పావకాక్షంనళంచైవ కుముదంచైవవానరం ॥ ౬౪ ॥ ప్రాసైశ్శూలైశ్శితైర్బాణైరింద్రజిన్మంత్రసంహితైః । వివ్యా
ధహరిశార్దూలాంత్సర్వాంస్తాన్రాక్షసోత్తమః ॥ ౬౫ ॥ సవైగదాభిర్హరియూథముఖ్యాన్ నిర్భిద్యబాణైస్తపనీ
యపుంఖైః । వవర్ష రామంశరవృష్టిజాలైస్సలక్ష్మణంభాస్కరరశ్మికల్పైః ॥ ౬౬ ॥సబాణవర్షైరభివర్ష్యమా
ణోధారానిపాతానివతానచింత్య । సమీక్షమాణఃపరమాద్భుతశ్రీ రామస్తదాలక్ష్మణమిత్యువాచ ॥ ౬౭ ॥ అసౌ
పునర్లక్ష్మణరాక్షసేంద్రో బ్రహ్మాస్త్రమాశ్రిత్యసురేంద్రశత్రుః । నిపాతయిత్వాహరిసైన్యముగ్రమస్మాంచ్ఛరైరర్ద
యతిప్రసక్తః॥ ౬౮ ॥ స్వయంభువాదత్తవరోమహాత్మాఖమాస్థితోంతర్హితభీమకాయః । కథంనుశక్యోయుధిన
ష్టదేహో నిహంతుమద్యేంద్రజిదుద్యతాస్త్రః ॥ ౬౯ ॥ మన్యేస్వయంభూర్భగవానచింత్యోయస్యైతదస్త్రంప్రభవ
శ్చయోద్య । బాణావపాతాంస్త్వమిహాద్యధీమన్ మయాసహావ్యగ్రమనాస్సహస్వ ॥ ౭౦ ॥ ప్రచ్ఛాదయత్యేషహి
రాక్షసేంద్రస్సర్వాదిశస్సాయకవృష్టిజాలైః । ఏతచ్చసర్వంపతితాగ్ర్యవీరం నభ్రాజతేవానరరాజసైన్యం ॥ ౭౧॥
ఆవాంతుదృష్ట్వాపతితౌవిసంజ్ఞౌనివృత్తయుద్ధౌగతరోషహర్షౌ । ధ్రువంప్రవేక్ష్యత్యమరారివాసమసౌసమాదాయ
రణాగ్రలక్ష్మీమ్ ॥ ౭౨ ॥ తతస్తుతావింద్రజిదస్త్రజాలైర్బభూవతుస్తత్రతదావిశస్తౌ । సచాపితౌతత్ర విషాదయి
త్వా ననాదహర్షాద్యుధిరాక్షసేంద్రః ॥ ౭౩ ॥ సతత్తదా వానరసైన్యమేవం రామంచసంఖ్యేసహలక్ష్మణేన। విషా
దయిత్వాసహసావివేశపురీందశగ్రీవభుజాభిగుప్తాం॥ ౭౪॥ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేత్రిసప్తతితమస్సర్గః ॥౧౨౧॥౨౪౨౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తయోస్తదాసాదితయోరణాగ్రే ముమోహసైన్యంహరిపుంగవానాం । సు
గ్రీవనీలాంగదజాంబవంతోనచాపికించిత్ప్రతిపేదిరేతే ॥ ౧ ॥ తతోవిషణ్ణంసమవేక్ష్యసైన్యంవిభీషణోబుద్ధిమతాంవ
రిష్ఠః । ఉవాచశాఖామృగరాజవీరానాశ్వాసయన్నప్రతిమైర్వచోభిః ॥ ౨ ॥ మాభైష్టనాస్త్యత్ర విషాదకాలో
యదార్యపుత్రావవశౌవిషణ్ణౌ । స్వయంభువోవాక్యమథోద్వహంతౌ యత్సాదితావింద్రజిదస్త్రజాలైః ॥ ౩ ॥ త
స్మైతుదత్తంపరమాస్త్రమేతత్స్వయమ్భువాబ్రాహ్మమమోఘవేగం । తన్మానయంతౌయదిరాజపుత్రౌ నిపాతితౌకోత్ర
విషాదకాలః॥ ౪ ॥ బ్రాహ్మమస్త్రంతదాధీమాన్మానయిత్వాతుమారుతిః । విభీషణవచశ్శ్రుత్వా హనూమాంస్తమథా
బ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ ఏతస్మిన్నిహతేసైన్యే వానరాణాంతరస్వినామ్ । యోయోధారయతేప్రాణాంస్తం తమాశ్వాస
యావహై ॥ ౬ ॥ తావుభౌయుగపద్వీరౌ హనూమద్రాక్షసోత్తమౌ । ఉల్కాహస్తౌతదారాత్రౌరణశీర్షేవిచే
రతుః ॥ ౭ ॥ భిన్నలాంగూలహస్తోరుపాదాంగుళిశిరోధరైః । స్రవద్భిఃక్షతజంగాత్రైఃప్రస్రవద్భిస్తతస్తతః ॥
పతితైఃపర్వతాకారైర్వానరైరభిసఙ్కులాం । శస్త్రైశ్చపతితైర్దీప్తైర్దదృశాతేవసుంధరాం ॥ ౮ ॥ సుగ్రీవమం
గదంనీలం శరభంగంధమాదనం । గవాక్షంచసుషేణంచ వేగదర్శినమాహుకం ॥ ౧౦ ॥మైందంనళంజ్యోతిముఖం
ద్వివిదంపనసంతథా । ఏతాంశ్చాన్యాంస్తతోవీరౌ దదృశాతేహతాన్రణే ॥ ౧౧ ॥ సప్తషష్టిర్హతాఃకోట్యోవాన
రాణాంతరస్వినాం । అహ్నఃపంచమశేషేణ వల్లభేనస్వయంభువః ॥౧౨॥ సాగరౌఘనిభంభీమందృష్ట్వాబాణార్ది
తంబలం । మార్గతేజాంబవంతంస్మ హనూమాంత్సవిభీషణః ॥ ౧౩ ॥ స్వభావజరయాయుక్తం వృద్ధంశరశతైశ్చి
తం । ప్రజాపతిసుతంవీరం శామ్యంతమివపావకం ॥ ౧౪ ॥ దృష్ట్వాతముపసంగమ్య పౌలస్త్యోవాక్యమబ్రవీత్ ॥క
చ్చిదార్యశరైస్తీక్ష్ణైర్నప్రాణాధ్వంసితాస్తవ ॥ ౧౫ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా జాంబవానృక్షపుంగవః । కృచ్ఛ్రాద
భ్యుద్గిరన్వాక్యమిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ నైరృతేంద్ర మహావీర్య స్వరేణత్వాభిలక్షయే । పీడ్యమానశ్శితై
ర్బాణైర్నత్వాంపశ్యామిచక్షుషా ॥ ౧౭ ॥ అంజనాసుప్రజాయేనమాతరిశ్వాసనైరృత।హనూమాన్వానరశ్రేష్ఠః

ప్రాణాన్ధారయతే క్వచిత్ ॥ ౧౮ ॥ శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యమువాచేదం విభీషణః । ఆర్యపుత్రావతిక్రమ్యాక
స్మాత్పృచ్ఛసి మారుతిమ్ ॥ ౧౯ ॥ నైవ రాజని సుగ్రీవే నాంగదే నాపి రాఘవే । ఆర్య సందర్శితః స్నేహో యథా వాయు
సుతే పరః ॥ ౨౦ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా జాంబవాన్వాక్యమబ్రవీత్ । శృణు నైరృతశార్దూల యస్మాత్పృచ్ఛామి మా
రుతిం ॥ ౨౧ ॥ తస్మిఞ్జీవతి వీరే తు హతమప్యహతం బలమ్ । హనూమత్యుజ్ఝితప్రాణే జీవంతోఽపి వయం హతాః ॥
ధరతే మారుతిః ప్రాణాన్మారుతప్రతిమో యది । వైశ్వానరసమో వీర్యే జీవితాశా తతో భవేత్ ॥ ౨౩ ॥ తతో వృద్ధ
ముపాగమ్య నియమేనాభ్యవాదయత్ । గృహ్య జాంబవతః పాదౌ హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨౪ ॥ అహం స్థితో
స్మ్యనిర్విణ్ణః కిం మయా క్రియతాం విభో । శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం తథాపి వ్యథితేంద్రియః ॥ ౨౫ ॥ పునర్జా
తమివాత్మానం మన్యతే స్మర్క్షపుంగవః । తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా హనూమంతం స జాంబవాన్ ॥ ౨౬ ॥ ఆగచ్ఛ హరిశా
ర్దూల వానరాంస్త్రాతుమర్హసి । నాన్యో విక్రమపర్యాప్తస్త్వమేషాం పరమస్సఖా ॥ ౨౭ ॥ త్వత్పరాక్రమకాలోఽయం
నాన్యం పశ్యామి కంచన । ఋక్షవానరవీరాణామనీకాని ప్రహర్షయ ॥ ౨౮ ॥ విశల్యౌ కురు చాప్యేతౌ సాదితౌ రా
మలక్ష్మణౌ । గత్వా పరమమధ్వానముపర్యుపరి సాగరం ॥ ౨౯ ॥ హిమవంతం నగశ్రేష్ఠం హనూమన్గంతుమర్హసి ॥
తతః కాంచనమత్యుచ్చమృషభం పర్వతోత్తమం ॥ ౩౦ ॥ కైలాసశిఖరం చాపి ద్రక్ష్యస్యరినిషూదన । తయోశ్శిఖరయో
ర్మధ్యే ప్రదీప్తమతులప్రభమ్ ॥ ౩౧ ॥ సర్వౌషధియుతం వీర ద్రక్ష్యస్యోషధిపర్వతమ్ । తస్య వానరశార్దూల చతస్రో
మూర్ధ్ని సంభవాః ॥ ౩౨ ॥ ద్రక్ష్యస్యోషధయో దీప్తా దీపయంత్యో దిశో దశ । మృతసంజీవినీం చైవ విశల్యకరణీమ
పి ॥ ౩౩ ॥ సౌవర్ణకరణీం చైవ సంధానకరణీం తథా । తాస్సర్వా హనుమన్గృహ్య క్షిప్రమాగంతుమర్హసి ॥ ౩౪ ॥
ఆశ్వాసయ హరీన్ప్రాణైర్యోజ్య గంధవహాత్మజ । శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యం హనూమాన్హరిపుంగవః ॥ ౩౫ ॥ ఆ
పూర్యత బలోద్ధర్షైస్తోయవేగైరివార్ణవః । స పర్వతతటాగ్రస్థః పీడయన్పర్వతోత్తమం ॥ ౩౬ ॥ హనూమాన్దదృ
శ్యతే వీరో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః । హరిపాదవినిర్భగ్నో నిషసాద స పర్వతః ॥ ౩౭ ॥ న శశాక తదాత్మానం సోఢుం భృశ
నిపీడితః । తస్య పేతుర్నగా భూమౌ హరివేగాచ్చ జజ్వలుః ॥ ౩౮ ॥ శృంగాణి చ వ్యశీర్యంత పీడితస్య హనూమ
తా । తస్మింత్సంపీడ్యమానే తు భగ్నద్రుమశిలాతలే ॥ ౩౯ ॥ న శేకుర్వానరాః స్థాతుం ఘూర్ణమానే నగోత్తమే ।
సా ఘూర్ణితమహాద్వారా ప్రభగ్నగృహగోపురా ॥ ౪౦ ॥ లంకా త్రాసాకులా రాత్రౌ ప్రనృత్తేవాభవత్తదా । పృ
థివీధరసంకాశో నిపీడ్య ధరణీధరం ॥ ౪౧ ॥ పృథివీం క్షోభయామాస సార్ణవాం మారుతాత్మజః । ఆరురోహ తదా
తస్మాద్ధరిర్మలయపర్వతం ॥ ౪౨ ॥ మేరుమందరసంకాశం నానాప్రస్రవణాకులం । నానాద్రుమలతాకీర్ణం
వికాసికమలోత్పలం ॥ ౪౩ ॥ సేవితం దేవగంధర్వైష్షష్టియోజనముచ్ఛ్రితం । విద్యాధరైర్మునిగణైరప్సరోభిర్ని
షేవితం ॥ ౪౪ ॥ నానామృగగణాకీర్ణం బహుకందరశోభితం । సర్వానాకులయంస్తత్ర యక్షగంధర్వకిన్నరాన్ ॥
హనూమాన్మేఘసంకాశో వవృధే మారుతాత్మజః । పద్భ్యాం తు శైలమాపీడ్య బడబాముఖవన్ముఖమ్ ॥ ౪౬ ॥ వివృ
త్యోగ్రం ననాదోచ్చైస్త్రాసయన్నివ రాక్షసాన్ । తస్య నానద్యమానస్య శ్రుత్వా నినదమద్భుతమ్ ॥ ౪౭ ॥ లంకాస్థా
రాక్షసాస్సర్వే న శేకుస్స్పందితుం భయాత్ । నమస్కృత్వాథ రామాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః ॥ ౪౮ ॥ రాఘవా
ర్థే పరం కర్మ సమైహత పరంతపః । స పుచ్ఛముద్యమ్య భుజంగకల్పం వినమ్య పృష్ఠం శ్రవణే నికుంచ్య । వివృత్య వక్త్రం
బడబాముఖాభమాపుప్లువే వ్యోమ్ని స చండవేగః ॥ ౪౯ ॥ స వృక్షషండాంస్తరసా జహార శైలాంఛిలాః ప్రాకృతవా
నరాంశ్చ । బాహూరువేగోద్ధతసంప్రణున్నాస్తే క్షీణవేగాస్సలిలే నిపేతుః ॥ ౫౦ ॥ స తౌ ప్రసార్యోరగభోగక
ల్పౌ భుజౌ భుజంగారినికాశవీర్యః । జగామ మేరుం నగరాజమగ్ర్యం దిశః ప్రకర్షన్నివ వాయుసూనుః ॥ ౫౧ ॥

ససాగరం ఘూర్ణితవీచిమాలం తదా భృశం భ్రామితసర్వసత్త్వం । సమీక్షమాణస్సహసా జగామ చక్రం యథా విష్ణుకరాగ్రముక్తం ॥ ౫౨ ॥ సపర్వతాన్వృక్షగణాన్సరాంసి నదీస్తటాకాని పురోత్తమాని । స్ఫీతాన్జనాంతానపి సమ్ప్రవీక్ష్య జగామ వేగాత్పితృతుల్యవేగః ॥ ౫౩ ॥ ఆదిత్యపథమాశ్రిత్య జగామ సగతశ్రమః । హనూమాంస్త్వరితో వీరః పితృతుల్యపరాక్రమః ॥ ౫౪ ॥ జవేన మహతా యుక్తో మారుతిర్మారుతో యథా । జగామ హరిశార్దూలో దిశశ్శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౫౫ ॥ స్మరన్జాంబవతో వాక్యం మారుతిర్వాతరంహసా । దదర్శ సహసా గత్వా హిమవన్తం మహాకపిః ॥ ౫౬ ॥ నానాప్రస్రవణోపేతం నానాకందరనిర్ఝరమ్ । శ్వేతాభ్రచయసంకాశైశ్శిఖరైశ్చారుదర్శనైః ॥ ౫౭ ॥ శోభితం వివిధైర్వృక్షైరగముత్పర్వతోత్తమమ్ । సతం సమాసాద్య మహానగేంద్రమతిప్రవృద్ధోత్తమఘోరశృంగమ్ । దదర్శ పుణ్యాని మహాశ్రమాణి సురర్షిసంఘోత్తమసేవితాని ॥ ౫౯ ॥ సబ్రహ్మకోశం రజతాలయం చ శక్రాలయం రుద్రశరప్రమోక్షమ్ । హయాననం బ్రహ్మశిరశ్చ దీప్తం దదర్శ వైవస్వతకింకరాంశ్చ ॥ వజ్రాలయం వైశ్రవణాలయం చ సూర్యప్రభం సూర్యనిబంధనం చ । బ్రహ్మాసనం శంకరకార్ముకం చ దదర్శ నాభిం చ వసుంధరాయాః ॥ ౬౧ ॥ కైలాసమగ్ర్యం హిమవచ్ఛిలాం చ తథర్షభం కాఞ్చనశైలమగ్ర్యం । సందీప్తసర్వౌషధిసమ్ప్రదీప్తం దదర్శ సర్వౌషధిపర్వతేంద్రమ్ ॥ ౬౨ ॥ సతం సమీక్ష్యానలరశ్మిదీప్తం విసిస్మియే వాసవదూతసూనుః । ఆప్లుత్య తం చౌషధిపర్వతేన్ద్రం తత్రౌషధీనాం విచయం చకార ॥ ౬౩ ॥ సయోజనసహస్రాణి సమతీత్య మహాకపిః । దివ్యౌషధిధరం శైలం వ్యచరన్మారుతాత్మజః ॥ ౬౪ ॥ (అవిశ్రమ్య మహాతేజా విచిన్వంత్స మహౌషధీః) । మహౌషధ్యస్తతస్సర్వాస్తస్మిన్పర్వతసత్తమే । విజ్ఞాయార్థినమాయాన్తం తతో జగ్మురదర్శనం ॥ ౬౫ ॥ సతా మహాత్మా హనుమానపశ్యంశ్చుకోప కోపాచ్చ భృశం ననాద । అమృష్యమాణోఽగ్నినికాశచక్షుర్మహీధరేంద్రం తమువాచ వాక్యం ॥ ౬౬ ॥ కిమేతదేవం సువినిశ్చితం తే యద్రాఘవే నాసి కృతానుకమ్పః । పశ్యాద్య మద్బాహుబలాభిభూతో వికీర్ణమాత్మానమథో నగేన్ద్ర ॥ ౬౭ ॥ సతస్య శృంగం సనగం సనాగం సకాంచనం ధాతుసహస్రజుష్టం । వికీర్ణకూటం జ్వలితాగ్రసానుం ప్రగృహ్య వేగాత్సహసోన్మమాథ ॥ ౬౮ ॥ సతం సముత్పాట్య ఖముత్పపాత విత్రాస్య లోకాంత్ససురాసురేంద్రాన్ । సంస్తూయమానః ఖచరైరనేకైర్జగామ వేగాద్గరుడోగ్రవేగః ॥ ౬౯ ॥ సభాస్కరాధ్వానమనుప్రపన్నస్తం భాస్కరాభం శిఖరం ప్రగృహ్య । బభౌ తదా భాస్కరసన్నికాశో రవేస్సమీపే ప్రతిభాస్కరాభః ॥ ౭౦ ॥ సతేన శైలేన భృశం రరాజ శైలోపమో గంధవహాత్మజస్తు । సహస్రధారేణ సపావకేన చక్రేణ ఖే విష్ణురివార్పితేన ॥ ౭౧ ॥ తం వానరాః ప్రేక్ష్య తదా వినేదుస్స తానపి ప్రేక్ష్య ముదా ననాద । తేషాం సముద్ఘుష్టరవం నిశమ్య లంకాలయా భీమతరం వినేదుః ॥ ౭౨ ॥ తతో మహాత్మా నిపపాత తస్మించ్ఛైలోత్తమే వానరసైన్యమధ్యే । హర్యుత్తమేభ్యశ్శిరసాభివాద్య విభీషణం తత్ర స సస్వజే చ ॥ ౭౩ ॥ తావప్యుభౌ మానుషరాజపుత్రౌ తం గన్ధమాఘ్రాయ మహౌషధీనామ్ । బభూవతుస్తత్ర తదా విశల్యావుత్తస్థురన్యే చ హరిప్రవీరాః ॥ ౭౪ ॥ సర్వే విశల్యా విరుజః క్షణేన హరిప్రవీరా నిహతాశ్చ యే స్యుః । గంధేన తాసాం ప్రవరౌషధీనాం సుప్తా నిశాంతేష్వివ సమ్ప్రబుద్ధాః ॥ యదాప్రభృతి లంకాయాం యుద్ధ్యంతే కపిరాక్షసాః । తదాప్రభృతి మానార్థమాజ్ఞయా రావణస్య చ ॥ ౭౬ ॥ యే హన్యంతే రణే తత్ర రాక్షసాః కపికుంజరైః । హతా హతాస్తు క్షిప్యంతే సర్వ ఏవ తు సాగరే ॥ ౭౭ ॥ ఓమ్ ॥ తతో హరిర్గంధవహాత్మజస్తు తమోషధీశైలముదగ్రవీర్యః । నినాయ వేగాద్ధిమవంతమేవ పునశ్చ రామేణ సమాజగామ ॥

* ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౪ ॥ ౪౮౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతోఽబ్రవీన్మహాతేజాస్సుగ్రీవో వానరాధిపః । అర్థ్యం విజ్ఞాపయంశ్చాపి

హనూమన్తమిదం వచః ॥ ౧ ॥ యతో హతః కుమ్భకర్ణః కుమారాశ్చ నిషూదితాః । నేదానీముపనిర్హారం రా
వణో దాతుమర్హతి ॥ ౨ ॥ యే యే మహాబలాస్సన్తి లఘవశ్చ ప్లవఙ్గమాః । లఙ్కామభ్యుత్పతన్త్వాశు గృహ్యోల్కాః
ప్లవగర్షభాః ॥ ౩ ॥ (హరయోహరిసంకాశాః ప్రదగ్ధుం రావణాలయం)। తతో-స్తంగత ఆదిత్యే రౌద్రే తస్మిన్ని
శాముఖే ॥ ౪ ॥ లఙ్కామభిముఖాస్సోల్కా జగ్ముస్తే ప్లవగర్షభాః । ఉల్కాహస్తైర్హరిగణైస్సర్వతస్సమభిద్రు
తాః ॥ ౫ ॥ ఆరక్షస్థా నిశాచరాస్సహసా విప్రదుద్రువుః । గోపురాట్టప్రతోలీషు చర్యాసు వివిధాసు చ ॥ ౬ ॥
ప్రాసాదేషు చ సంహృష్టాస్ససృజుస్తే హుతాశనం । తేషాం గృహసహస్రాణి దదాహ హుతభుక్తదా ॥ ౭ ॥ ప్రా
సాదాః పర్వతాకారాః పతన్తి ధరణీతలే । అగరుర్దహ్యతే భూయాన్ వరం చ హరిచన్దనమ్ ॥ ౮ ॥ ముక్తామ
ణయస్స్నిగ్ధా వజ్రం చాపి ప్రవాళకం । క్షౌమం చ దహ్యతే భూరి కౌశేయం చాపి శోభనం ॥ ౯ ॥ ఆవికం వివిధం చౌ
ర్ణం కాఞ్చనం భాణ్డమాయుధం । నానావికృతసంస్థానం వాజిభాణ్డపరిచ్ఛదాః ॥ ౧౦ ॥ గజగ్రైవేయకక్ష్యాశ్చ
రథభాణ్డాశ్చ సంస్కృతాః । తనుత్రాణి చ యోధానాం హస్త్యశ్వానాం చ వర్మ చ ॥ ౧౧ ॥ ఖడ్గా ధనూంషి జ్యా
బాణాస్తోమరాఙ్కుశశక్తయః । రోమజం వాలజం చర్మ వ్యాఘ్రజం చాణ్డజం బహు ॥ ౧౨ ॥ ముక్తామణివిచిత్రాం
శ్చ ప్రాసాదాంశ్చ సమన్తతః । వివిధానస్త్రసంయోగానగ్నిర్దహతి తత్ర వై ॥ ౧౩ ॥ నానావిధాన్ గృహచ్ఛన్దా
న్దదాహ హుతభుక్తదా । ఆవాసాన్రాక్షసానాం చ సర్వేషాం గృహగర్ధినాం ॥ ౧౪ ॥ హేమచిత్రతనుత్రాణాం స్ర
గ్దామామ్బరధారిణాం । శీధుపానచలాక్షాణాం మదవిహ్వలగామినాం ॥ ౧౫ ॥ కాన్తాలమ్బితవస్త్రాణాం శత్రు
సంజాతమన్యూనామ్ । గదాశూలాసిహస్తానాం ఖాదతాం పిబతామపి ॥ ౧౬ ॥ శయనేషు మహార్హేషు ప్రసు
ప్తానాం ప్రియైస్సహ । త్రస్తానాం గచ్ఛతాం తూర్ణం పుత్రానాదాయ సర్వతః ॥ ౧౭ ॥ తేషాం గృహసహస్రా
ణి తదా లఙ్కానివాసినాం । అదహత్పావకస్తత్ర జజ్వాల చ పునః పునః ॥ ౧౮ ॥ సారవన్తి మహార్హాణి గమ్భీర
గుణవన్తి చ । హేమచన్ద్రార్ధచన్ద్రాణి చన్ద్రశాలోన్నతాని చ ॥ ౧౯ ॥ రత్నచిత్రగవాక్షాణి సాధిష్ఠానాని సర్వ
తః । మణివిద్రుమచిత్రాణి స్పృశన్తీవ చ భాస్కరం ॥ ౨౦ ॥ క్రౌఞ్చబర్హిణవీణానాం భూషణానాం చ నిస్వనైః । నా
దితాన్యచలాభాని వేశ్మాన్యగ్నిర్దదాహ సః ॥ ౨౧ ॥ జ్వలనేన పరీతాని తోరణాని చకాశిరే । విద్యుద్భిరివ నద్ధాని మే
ఘజాలాని ఘర్మగే ॥ ౨౨ ॥ జ్వలనేన పరీతాని నిపేతుర్భవనాన్యథ । వజ్రివజ్రహతానీవ శిఖరాణి మహాగిరేః ॥ ౨౩ ॥
విమానేషు ప్రసుప్తాశ్చ దహ్యమానా వరాఙ్గనాః । త్యక్తాభరణసర్వాఙ్గా హాహేత్యుచ్చైర్విచుక్రుశుః ॥ ౨౪ ॥
తాని నిర్దహ్యమానాని దూరతః ప్రచకాశిరే । హిమవచ్ఛిఖరాణీవ దీప్తౌషధివనాని చ ॥ ౨౪ ॥ హర్మ్యాగ్రై
ర్దహ్యమానైశ్చ జ్వాలాప్రజ్వలితైరపి । రాత్రౌ సా దృశ్యతే లఙ్కా పుష్పితైరివ కింశుకైః ॥ ౨౫ ॥ హస్త్యధ్య
క్షైర్గజైర్ముక్తైర్ముక్తైశ్చ తురఙ్గమైః । బభూవ లఙ్కా లోకాన్తే భ్రాన్తగ్రాహ ఇవార్ణవః ॥ ౨౫ ॥ అశ్వం
ముక్తం గజో దృష్ట్వా క్వచిద్భీతోఽపసర్పతి । భీతో భీతం గజం దృష్ట్వా క్వచిదశ్వో నివర్తతే ॥ ౨౬ ॥ లఙ్కాయాం ద
హ్యమానాయాం శుశుభే చ మహార్ణవః । ఛాయాసంసక్తసలిలో లోహితోద ఇవార్ణవః ॥ ౨౭ ॥ సా బభూవ
ముహూర్తేన హరిభిర్దీపితా పురీ । లోకస్యాస్య క్షయే ఘోరే ప్రదీప్తేవ వసున్ధరా ॥ ౨౮ ॥ నారీజనస్య ధూమే
న వ్యాప్తస్యోచ్చైర్వినేదుషః । స్వనో జ్వలనతప్తస్య శుశ్రువే దశయోజనం ॥ ౨౯ ॥ ప్రదగ్ధకాయానపరాన్రాక్షసా
న్నిర్గతాన్బహిః । సహసాభ్యుత్పతన్తి స్మ హరయో-థ యుయుత్సవః ॥ ౩౦ ॥ ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానా
ఞ్చ నిస్వనః । దిశో దశ సముద్రం చ పృథివీం చాన్వనాదయత్ ॥ ౩౧ ॥ విశల్యౌ చ మహాత్మానౌ తావుభౌ రామలక్ష్మ
ణౌ । అసంభ్రాన్తౌ జగృహతుస్తదోభే ధనుషీ వరే ॥ ౩౨ ॥ తతో విస్ఫారయానస్య రామస్య ధనురుత్తమం । బ

ఘోరస్తుములశ్శబ్దో రాక్షసానాం భయావహః ॥ ౩౩ ॥ అశోభత తదా రామో ధనుర్విస్ఫారయన్ మహాన్ । భగవా
నివ సంక్రుద్ధో భవో వేదమయం ధనుః ॥ ౩౪ ॥ ఉద్ఘుష్టం వానరాణాంచ రాక్షసానాంచ నిస్వనం । జ్యాశబ్దస్తావుభౌ
శబ్దావతి రామస్య శుశ్రువే ॥ ౩౫ ॥ వానరోద్ఘుష్టఘోషశ్చ రాక్షసానాంచ నిస్వనః । జ్యాశబ్దశ్చాపి రామస్య త్రి
యం వ్యాప్తం దిశో దశ ॥ ౩౬ ॥ (తస్య కార్ముకముక్తైశ్చ శరైస్తత్పురగోపురం । కైలాసశృంగప్రతిమం వికీర్ణమప
తద్భువి)॥ ౩౭ ॥ తతో రామశరాన్ దృష్ట్వా విమానేషు గృహేషు చ । సన్నాహో రాక్షసేంద్రాణాం తుములస్సమ
పద్యత ॥ ౩౮ ॥ తేషాం సన్నహ్యమానానాం సింహనాదం చ కుర్వతాం । శర్వరీ రాక్షసేంద్రాణాం రౌద్రీవ సముప
ద్యత ॥ ౩౯ ॥ ఆదిష్టా వానరేంద్రాస్తే సుగ్రీవేణ మహాత్మనా । ఆసన్న ద్వారమాసాద్య యుధ్యధ్వం ప్లవగర్షభాః ॥
యశ్చ వో వితథం కుర్యాత్ తత్ర తత్ర వ్యవస్థితః । స హంతవ్యో హి సంప్లుత్య రాజశాసనదూషకః ॥ ౪౧ ॥ తేషు వాన
రముఖ్యేషు దీప్తోల్కోజ్జ్వలపాణిషు । స్థితేషు ద్వారమాసాద్య రావణం మన్యురావిశత్ ॥ ౪౨ ॥ తస్య జృంభితవి
క్షేపా ద్వ్యామిశ్రా వైదిశో దశ । రూపవానివ రుద్రస్య మన్యుర్గాత్రేష్వదృశ్యత ॥ ౪౩ ॥ స నికుంభం చ కుంభం
చ కుంభకర్ణాత్మజావుభౌ । ప్రేషయామాస సంక్రుద్ధో రాక్షసైర్బహుభిస్సహ ॥ ౪౪ ॥ యూపాక్షశ్శోణితాక్ష
శ్చ ప్రజంఘః కంపనస్తథా । నిర్యయుః కౌంభకర్ణిభ్యాం సహ రావణశాసనాత్ ॥ ౪౫ ॥ శశాస నాదయన్ సర్వా
న్రాక్షసాన్ సుమహాబలాన్ । రాక్షసా గచ్ఛతాద్యైవ జయధ్వం శీఘ్రమేవ చ ॥ ౪౬ ॥ తతస్తు చోదితాస్తేన రాక్షసాజ్జ్వలి
తాయుధాః । లంకాయా నిర్యయుర్వీరాః ప్రణదంతః పునః పునః ॥ ౪౭ ॥ రక్షసాం భూషణస్థాభిర్భాభిస్స్వాభి
శ్చ సర్వశః । చక్రుస్తే సప్రభం వ్యోమ హరయశ్చాగ్నిభిస్సహ ॥ ౪౮ ॥ తత్ర తారాధిపస్యాభా తారాణాంచ తథై
వ భా । తయోరాభరణస్థా చ బలయోర్ద్యామభాసయత్ ॥ ౪౯ ॥ చంద్రాభా భూషణాభా చ గృహాణాం జ్వలతాం
చ భా । హరిరాక్షససైన్యాని భ్రాజయామాస సర్వశః ॥ ౫౦ ॥ తత్రచోర్ధ్వం ప్రదీప్తానాం గృహాణాం సాగరః పునః ।
భాభిస్సంసక్తపాతాళశ్చలోర్మిశ్శుశుభేఽధికమ్ ॥ ౫౧ ॥ పతాకాధ్వజసంసక్తముత్తమాసివరశ్వథం । భీమాశ్వ
రథమాతంగం నానాపత్తిసమాకులం ॥ ౫౨ ॥ దీప్తశూలగదాఖడ్గం ప్రాసతోమరకార్ముకం । తద్రాక్షసబలం ఘో
రం భీమవిక్రమపౌరుషం ॥ ౫౩ ॥ దదృశే జ్వలితప్రాసం కింకిణీశతనాదితం । హేమజాలాచితభుజం వ్యామిశ్రితప
శ్వథం ॥ ౫౪ ॥ వ్యాఘూర్ణితమహాశస్త్రం బాణసంసక్తకార్ముకం । గంధమాల్యమధూత్సేకసమ్మోదితమహా
నిలం ॥ ౫౫ ॥ ఘోరం శూరజనాకీర్ణం మహాంబుధరనిస్వనం । తద్దృష్ట్వా బలమాయాంతం రాక్షసానాం సుదారు
ణం ॥ ౫౬ ॥ సంచచాల ప్లవంగానాం బలముచ్చైర్ననాద చ । జవేనాప్లుత్య చ పునస్తద్రాక్షసబలం మహత్ ॥ ౫౭ ॥
అభ్యయాత్ ప్రత్యరిబలం పతంగా ఇవ పావకం । తేషాం భుజపరామర్శవ్యామృష్టపరిఘాశని ॥ ౫౮ ॥ రాక్షసానాం
బలం శ్రేష్ఠం భూయస్తరమశోభత । తతో హ్యున్మత్తా ఇవోత్పేతు హరయోధయుయుత్సవః ॥ ౫౯ ॥ తరుశైలైరభి
ఘ్నంతో ముష్టిభిశ్చ నిశాచరాన్ । తథైవాపతతాం తేషాం కపీనామసిభిశ్శితైః ॥ ౬౦ ॥ శిరాంసి సహసా జహ్రు
రాక్షసా భీమదర్శనాః । దశనైర్హృతకర్ణాశ్చ ముష్టినిష్పిష్టమస్తకాః ॥ ౬౧ ॥ శిలాప్రహారభగ్నాంగా వి
చేరుస్తత్ర రాక్షసాః । తథైవాప్యపరే తేషాం కపీనామభిలక్షితాః ॥ ౬౨ ॥ ప్రవీరానభితో జఘ్నూ రాక్షసా
నాంతరస్వినామ్ । హరివీరాన్ని జఘ్నుశ్చ ఘోరరూపా నిశాచరాః ॥ ౬౩ ॥ ఘ్నంతమన్యం జఘానాన్యః పాతయ
న్తమపాతయత్ । గర్హమాణం జగర్హాన్యో దశంతముపరోఽదశత్ ॥ ౬౪ ॥ దేహీత్యన్యో దదాత్యన్యో దదామీ
త్యపరః పునః । కిం క్లేశయసి తిష్ఠేతి తత్రాన్యోన్యం బభాషిరే ॥ ౬౫ ॥ విప్రలంబితవస్త్రం చ విముక్తకవచాయుధం ।
సముద్యతమహాప్రాసం ముష్టిశూలాసిసంకులమ్ ॥ ౬౬ ॥ ప్రావర్తత మహారౌద్రం యుద్ధం వానరరక్షసాం । వా

నరాన్దశసప్తేతి రాక్షసాహ్యభ్యపాతయన్ ॥ ౬౭ ॥ రాక్షసాన్దశసప్తేతి వానరాశ్చాభ్యపాతయన్ । విస్రస్తకేశవసనం విధ్వస్తకవచధ్వజమ్ ॥ ౬౮ ॥ బలం రాక్షసమాలంబ్య వానరాః పర్యవారయన్ । (వానరా రాక్షసాశ్చైవ వ్యతిషక్తాః పరస్పరమ్ ॥ ౬౯ ॥ ఆవిష్టా ఇవ యుధ్యంతశ్చక్రుః కర్మాణ్యభీతవత్ ।) ఏవం హి వవృధే యుద్ధం రక్షసాం వానరైస్సహ ॥ ౭౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౭౪ ॥ ౧౧౪౮౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవృత్తే సంకులే తస్మిన్ఘోరే వీరజనక్షయే । అంగదః కంపనం వీరమాససాద రణోత్సుకః ॥ ౧ ॥ ఆహూయ సోఽంగదం కోపాత్తాడయామాస వేగితః । గదయా కంపనః పూర్వం సంచచాలాంగదో భృశం ॥ ౨ ॥ ససంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ చిక్షేప శిఖరం గిరేః । అర్దితస్తత్ప్రహారేణ కంపనః పతితో భువి ॥ ౩ ॥ తతస్తు కంపనం దృష్ట్వా శోణితాక్షో హతం రణే । రథేనాభ్యపతత్క్షిప్రం తత్రాంగదమభీతవత్ ॥ ౪ ॥ సోఽంగదం నిశితైర్బాణైస్తదా వివ్యాధ వేగితః । శరీరదారణైస్తీక్ష్ణైః కాలాగ్నిసమవిగ్రహైః ॥ ౫ ॥ క్షురక్షురప్రనారాచైర్వత్సదంతైః శిలీముఖైః । కర్ణిశల్యవిపాఠైశ్చ బహుభిశ్చ శితైశ్శరైః ॥ ౬ ॥ అంగదః ప్రతివిద్ధాంగో వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ । ధనురుగ్రం రథం బాణాన్మమర్ద తరసా బలీ ॥ ౭ ॥ శోణితాక్షస్తతః క్షిప్రమసిచర్మ సమాదదే । ఉత్పపాత దివం క్షిప్రం వేగవానవిచారయన్ ॥ ౮ ॥ తం క్షిప్రతరమాప్లుత్య పరామృశ్యాంగదో బలీ । కరేణ తస్య తం ఖడ్గం సమాచ్ఛిద్య ననాద చ ॥ ౯ ॥ తస్యాంసఫలకే ఖడ్గమంగదో వినిపాతయత్ । యజ్ఞోపవీతవచ్చైవ చిచ్ఛేదైనం మహాకపిః ॥ ౧౦ ॥ తం ప్రగృహ్య మహాఖడ్గం వినద్య చ పునః పునః । వాలిపుత్రోఽభిదుద్రావ రణశీర్షే పరానరీన్ ॥ ౧౧ ॥ ఆయసీం తు గదాం వీరః ప్రగృహ్య కనకాంగదః । శోణితాక్షస్సమావిధ్య తమేవానుపపాత హ ॥ ౧౨ ॥ ప్రజంఘస్తు తతో వీరో యూపాక్షసహితో బలీ । రథేనాభియయౌ క్రుద్ధో వాలిపుత్రం మహాబలమ్ ॥ ౧౩ ॥ తయోర్మధ్యే కపిశ్రేష్ఠః శోణితాక్షప్రజంఘయోః । విశాఖయోర్మధ్యగతః పూర్ణచంద్ర ఇవాభవత్ ॥ ౧౪ ॥ అంగదం పరిరక్షంతౌ మైందో ద్వివిద ఏవ చ । తస్య తస్థతురభ్యాశే పరస్పరదిదృక్షయా ॥ ౧౫ ॥ అభిపేతుర్మహాకాయాః ప్రతియత్తా మహాబలాః । రాక్షసా వానరాన్రోషాదసిచర్మగదాధరాః ॥ ౧౬ ॥ త్రయాణాం వానరేంద్రాణాం త్రిభీ రాక్షసపుంగవైః । సంసక్తానాం మహద్యుద్ధమభవద్రోమహర్షణం ॥ ౧౭ ॥ తే తు వృక్షాన్సముత్పాట్య సంప్రచిక్షిపురాహవే । ఖడ్గేన ప్రతిచిచ్ఛేద తాన్ప్రజంఘో మహాబలః ॥ ౧౮ ॥ రథానశ్వాన్ద్రుమైశ్శైలైస్తే ప్రచిక్షిపురాహవే । శరౌఘైః ప్రతిచిచ్ఛేద తాన్యూపాక్షో నిశాచరః ॥ ౧౯ ॥ సృష్టాన్ద్వివిదమైందాభ్యాం ద్రుమానుద్యమ్య వీర్యవాన్ । బభంజ గదయా మధ్యే శోణితాక్షః ప్రతాపవాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఉద్యమ్య విపులం ఖడ్గం పరమర్మవికర్తనం । ప్రజంఘో వాలిపుత్రం తమభిదుద్రావ వేగితః ॥ ౨౧ ॥ తమభ్యాశగతం దృష్ట్వా వానరేంద్రో మహాబలః । ఆజఘానాశ్వకర్ణేన ద్రుమేణాతిబలస్తదా ॥ ౨౨ ॥ బాహుభ్యాం చాస్య నిస్త్రింశమాజఘాన స ముష్టినా । వాలిపుత్రస్య ఘాతేన స పపాత క్షితావసిః ॥ ౨౩ ॥ తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ ఖడ్గముత్పలసన్నిభం । ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః ॥ ౨౪ ॥ లలాటే స మహావీర్యమంగదం వానరర్షభం । ఆజఘాన మహాతేజాస్స ముహూర్తఞ్చచాల హ ॥ ౨౫ ॥ ససంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ । ప్రజంఘస్య శిరః కాయాత్ఖడ్గేనాపాతయత్క్షితౌ ॥ ౨౬ ॥ స యూపాక్షోఽశ్రుపూర్ణాక్షః పితృవ్యే నిహతే రణే । అవరుహ్య రథాత్క్షిప్రం క్షీణేషుః ఖడ్గమాదదే ॥ ౨౭ ॥ తమాపతంతం సంప్రేక్ష్య యూపాక్షం ద్వివిదస్త్వరన్ । ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో జగ్రాహ చ బలాద్బలీ ॥ ౨౮ ॥ గృహీతం భ్రాతరం దృష్ట్వా శోణితాక్షో మహాబలః । ఆజఘాన గదాగ్రేణ వక్షసి ద్వివిదం తతః ॥ ౨౯ ॥ స గదాభిహతస్తేన సఞ్చచాల మహాబలః । ఉద్యతాం చ పునస్తస్య జహార ద్వివిదో గదామ్ ॥ ౩౦ ॥

ఏతస్మిన్నన్తరే వీరో మైన్దో వానరయూథపః । యూపాక్షం తాడయామాస తలేనోరసి వీర్యవాన్ ॥ ౩౧ ॥ తౌ శో
ణితాక్షయూపాక్షౌ ప్లవగాభ్యాం తరస్వినౌ । చక్రతుస్సమరే తీవ్రమాకర్షోత్పాటనం భృశమ్ ॥ ౩౨ ॥ ద్వివిదశ్శో
ణితాక్షం తు విదదార నఖైర్ముఖే । నిష్పిపేష చ వేగేన క్షితావావిధ్య వీర్యవాన్ ॥ ౩౩ ॥ యూపాక్షమభిసంక్రుద్ధో మై
న్దో వానరయూథపః । పీడయామాస బాహుభ్యాం స పపాత హతః క్షితౌ ॥ ౩౪ ॥ హతప్రవీరా వ్యథితా రాక్షసేన్ద్ర
చమూస్తదా । జగామాభిముఖీ సా తు కుమ్భకర్ణసుతో యతః ॥ ౩౫ ॥ ఆపతన్తీం చ వేగేన కుమ్భస్తాం సాన్త్వయ
చ్చమూమ్ । అథోత్కృష్టం మహావీర్యైర్లబ్ధలక్షైః ప్లవఙ్గమైః ॥ ౩౬ ॥ నిపాతితమహావీరాం దృష్ట్వా రక్షశ్చమూం
తదా । కుమ్భః ప్రచక్రే తేజస్వీ రణకర్మ సుదుష్కరమ్ ॥ ౩౭ ॥ స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య సుసమాహితః ।
ముమోచాశీవిషప్రఖ్యాఞ్ఛరాన్దేహవిదారణాన్ ॥ ౩౮ ॥ తస్య తచ్ఛుశుభే భూయః సశరం ధనురుత్తమమ్ । విద్యు
దైరావతార్చిష్మద్ద్వితీయేన్ద్రధనుర్యథా ॥ ౩౯ ॥ ఆకర్ణాకృష్టముక్తేన జఘాన ద్వివిదం తదా । తేన హాటకపుం
ఖేన పత్రిణా పత్రివాససా ॥ ౪౦ ॥ సహసాభిహతస్తేన విప్రముక్తపదస్స్ఫురన్ । నిపపాతాద్రికూటాభో విహ్వ
లః ప్లవగోత్తమః ॥ ౪౧ ॥ మైన్దస్తు భ్రాతరం దృష్ట్వా భగ్నం తత్ర మహాహవే । అభిదుద్రావ వేగేన ప్రగృహ్య మహ
తీం శిలామ్ ॥ ౪౨ ॥ తాం శిలాం తు ప్రచిక్షేప రాక్షసాయ మహాబలః । బిభేద తాం శిలాం కుమ్భః ప్రసన్నైః పఞ్చ
భిశ్శరైః ॥ ౪౩ ॥ సన్ధాయ చాన్యం సుముఖం శరమాశీవిషోపమమ్ । ఆజఘాన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదాగ్రజమ్ ॥ ౪౪ ॥
స తు తేన ప్రహారేణ మైన్దో వానరయూథపః । మర్మణ్యభిహతస్తేన పపాత భువి మూర్ఛితః ॥ ౪౫ ॥ అఙ్గదో మా
తులౌ దృష్ట్వా పతితౌ తు మహాబలౌ । అభిదుద్రావ వేగేన కుమ్భముద్యతకార్ముకమ్ ॥ ౪౬ ॥ తమాపతన్తం వివ్యాధ
కుమ్భః పఞ్చభిరాయసైః । త్రిభిశ్చాన్యైశ్శితైర్బాణైర్మాతఙ్గమివ తోమరైః ॥ ౪౭ ॥ సోఽఙ్గదం వివిధైర్బాణైః కు
మ్భో వివ్యాధ వీర్యవాన్ । అకుణ్ఠధారైర్నిశితైస్తీక్ష్ణైః కనకభూషణైః ॥ ౪౮ ॥ అఙ్గదః ప్రతివిద్ధాఙ్గో వాలిపు
త్రో న కమ్పతే । శిలాపాదపవర్షాణి తస్య మూర్ధ్ని వవర్ష హ ॥ ౪౯ ॥ స ప్రచిచ్ఛేద తాన్సర్వాన్బిభేద చ పునశ్శి
లాః । కుమ్భకర్ణాత్మజశ్శ్రీమాన్వాలిపుత్రసమీరితాన్ ॥ ౫౦ ॥ ఆపతన్తం చ సమ్ప్రేక్ష్య కుమ్భో వానరయూ
థపమ్ । భ్రువోర్వివ్యాధ బాణాభ్యాముల్కాభ్యామివ కుఞ్జరమ్ ॥ ౫౧ ॥ తస్య సుస్రావ రుధిరం పిహితే చాస్య లో
చనే । అఙ్గదః పాణినా నేత్రే పిధాయ రుధిరోక్షితే ॥ ౫౨ ॥ సాలమాసన్నమేకేన పరిజగ్రాహ పాణినా । సమ్పీ
డ్యోరసి సస్కన్ధం కరేణాభినివేశ్య చ ॥ ౫౩ ॥ కిఞ్చిదభ్యవనమ్యైనమున్మమాథ యథా గజః । తమిన్ద్రకేతుప్ర
తిమం వృక్షం మన్దరసన్నిభమ్ ॥ ౫౪ ॥ సముత్సృజన్తం వేగేన పశ్యతాం సర్వరక్షసామ్ । స బిభేద శితైర్బాణై
స్సప్తభిః కాయభేదనైః ॥ ౫౫ ॥ అఙ్గదో వివ్యథే భిన్నో ననాద చ ముమోహ చ । అఙ్గదం వ్యథితం దృష్ట్వా సీదన్తమివ
సాగరే ॥ ౫౬ ॥ దురాసదం హరిశ్రేష్ఠం రామాయాన్యే న్యవేదయన్ । రామస్తు వ్యథితం శ్రుత్వా వాలిపుత్రం మహార
ణాజిరే ॥ ౫౭ ॥ వ్యాదిదేశ హరిశ్రేష్ఠాఞ్జామ్బవత్ప్రముఖాంస్తతః । తే తు వానరశార్దూలాః శ్రుత్వా రామస్య శా
సనమ్ ॥ ౫౮ ॥ అభిపేతుస్సుసంక్రుద్ధాః కుమ్భముద్యతకార్ముకమ్ । తతో ద్రుమశిలాహస్తాః కోపసంరక్తలోచ
నాః ॥ ౫౯ ॥ రిరక్షిషన్తోఽభ్యపతన్నఙ్గదం వానరర్షభాః । జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః ॥
కుమ్భకర్ణాత్మజం వీరం క్రుద్ధాస్సమభిదుద్రువుః । సమీక్ష్యాపతతస్తాంస్తు వానరేన్ద్రాన్మహాబలాన్ ॥ ౬౧ ॥ ఆవ
వార శరౌఘేణ నగేనేవ జలాశయమ్ । తస్య బాణపథం ప్రాప్య న శేకురతివర్తితుమ్ ॥ ౬౨ ॥ వానరేన్ద్రా మహాత్మా
నో వేలామివ మహోదధిః । తాంస్తు దృష్ట్వా హరిగణాఞ్ఛరవృష్టిభిరర్దితాన్ ॥ ౬౩ ॥ అఙ్గదం పృష్ఠతః కృత్వా
భ్రాతృజం ప్లవగేశ్వరః । అభిదుద్రావ వేగేన సుగ్రీవః కుమ్భమాహవే ॥ ౬౪ ॥ శైలసానుచరం నాగం వేగవానివ కేసరీ ।

ఉత్పాట్యచమహాశైలా నశ్వకర్ణాన్ధవాన్బహూన్ ॥ ౬౫ ॥ అన్యాంశ్చవివిధాన్వృక్షాం శ్చిక్షేపచమహాబలః । తాంచ్ఛాదయంతీమాకాశం వృక్షవృష్టిందురాసదామ్ ॥ ౬౬ ॥ కుమ్భకర్ణాత్మజశ్శ్రీమాం చిచ్ఛేదనిశితైశ్శరైః । అభిలక్ష్యణతీవ్రేణ కుంభేననిశితైశ్శరైః ॥ ౬౭ ॥ ఆచితాస్తేద్రుమారేజు ర్యథాఘోరాశ్శతఘ్నయః । ద్రుమవర్షంతుసంఛిన్నందృష్ట్వా కుమ్భేనవీర్యవాన్ ॥ ౬౮ ॥ వానరాధిపతిశ్శ్రీమా న్మహాసత్త్వోనవివ్యథే । నిర్భిద్యమానస్సహసా సహమానశ్చతాంచ్ఛరాన్ ॥ ౬౯ ॥ కుమ్భస్యధనురాక్షిప్య బభంజేంద్రధనుష్ప్రభమ్ । అవప్లుత్యతతశ్శీఘ్రం కృత్వాకర్మసుదుష్కరమ్ ॥ ౭౦ ॥ అబ్రవీత్కుపితఃకుమ్భంభగ్నశృంగమివద్విపం । నికుంభాగ్రజవీర్యంతె బాణవేగవదద్భుతమ్ ॥ ౭౧ ॥ సన్నతిశ్చప్రభావశ్చ తవవారావణస్యవా । ప్రహ్లాదబలివృత్రఘ్నకుబేరవరుణోపమ ॥ ౭౨ ॥ ఏకస్త్వమనుజాతోసి పితరంబలవృత్తతః । త్వామేవైకంమహాబాహుం చాపహస్తమరిందమం ॥ ౭౩ ॥ త్రిదశానాతివర్తంతె జితేంద్రియమివాధయః । విక్రమస్వమహాబుద్ధె కర్మాణిమమపశ్యతః ॥ ౭౪ ॥ వరదానాత్పితృవ్యస్తెసహంతెదేవదానవాః । కుమ్భకర్ణస్తువీర్యేణ సహతెచసురాసురాన్ ॥ ధనుషీంద్రజితస్తుల్యః ప్రతాపెరావణస్యచ । త్వమద్యరక్షసాంలోకే శ్రేష్ఠోసిబలవీర్యతః ॥ ౭౬ ॥ మహావిమర్దంసమరే మయాసహతవాద్భుతమ్ । అద్యభూతానిపశ్యంతు శక్రశంబరయోరివ ॥ ౭౭ ॥ కృతమప్రతిమంకర్మ దర్శితంచాస్త్రకౌశలం । పాతితాహరివీరాశ్చ త్వయావైభీమవిక్రమాః ॥ ౭౮ ॥ ఉపాలంభభయాచ్చాపి నాసివీరమయాహతః । కృతకర్మాపరిశ్రాంతో విశ్రాంతఃపశ్యమేబలం ॥ ౭౯ ॥ తెనసుగ్రీవవాక్యేనసావమానెనమానితః । అగ్నేరాజ్యాహుతస్యేవ తెజస్తస్యాభ్యవర్తత ॥ ౮౦ ॥ తతఃకుమ్భస్తుసుగ్రీవం బాహుభ్యాంజగృహేతదా । గజావివాహితమదౌ నిశ్వసంతౌముహుర్ముహుః ॥ ౮౧ ॥ అన్యోన్యగాత్రగ్రథితౌకర్షన్తావితరేతరం । సధూమాంముఖతోజ్వాలాం విసృజంతౌపరిశ్రమాత్ ॥ ౮౨ ॥ తయోఃపాదాభిఘాతాచ్చ నిమగ్నాచాభవన్మహీ । వ్యాఘూర్ణితతరంగశ్చ చుక్షుభెవరుణాలయః ॥ ౮౩ ॥ తతఃకుమ్భంసముత్క్షిప్య సుగ్రీవోలవణాంభసి । పాతయామాసవేగేన దర్శయన్నుదధేస్తలం ॥ ౮౪ ॥ తతఃకుమ్భనిపాతెన జలరాశిస్సముత్థితః । వింధ్యమందరసంకాశో విససర్పసమన్తతః ॥ ౮౫ ॥ తతఃకుమ్భస్సముత్పత్య సుగ్రీవమభిపద్యచ । ఆజఘానోరసిక్రుద్ధో వజ్రవేగేనముష్టినా ॥ ౮౬ ॥ తస్యచర్మచపుస్ఫోటబహుసుస్రావశోణితం । సచముష్టిర్మహావెగః ప్రతిజఘ్నేస్థిమండలె ॥ ౮౭ ॥ తదావెగేన తత్రాసీత్తెజఃప్రజ్వలితంముహుః । వజ్రనిష్పేషసంజాతాజ్వాలామేరౌయథాగిరౌ ॥ ౮౮ ॥ సతత్రాభిహతస్తెనసుగ్రీవోవానరర్షభః । ముష్టింసంవర్తయామాస వజ్రకల్పంమహాబలః ॥ ౮౯ ॥ అర్చిస్సహస్రవికచంరవిమండలసప్రభం । సముష్టింపాతయామాస కుమ్భస్యోరసివీర్యవాన్ ॥ ౯౦ ॥ సతుతేనప్రహారెణ విహ్వలో భృశతాడితః । నిపపాతతదాకుంభో గతార్చిరివపావకః ॥ ౯౧ ॥ ముష్టినాభిహతస్తెన నిపపాతాశురాక్షసః । లోహితాంగఇవాకాశాద్దీప్తరశ్మిర్యదృచ్ఛయా ॥ ౯౨ ॥ కుమ్భస్యపతతోరూపం భగ్నస్యోరసిముష్టినా । బభౌరుద్రాభిపన్నస్య యథారూపంగవాంపతెః ॥ ౯౩ ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్హతేభీమపరాక్రమేణ ప్లవంగమానామృషభేణయుద్ధె । మహీసశైలాసవనాచచాలభయంచరక్షాంస్యధికంవివేశ ॥ ౯౪ ॥ * ॥ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేషట్సప్తతితమస్సర్గః॥౭౬॥౯౫౪౦॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నికుంభోభ్రాతరందృష్ట్వాసుగ్రీవేణనిపాతితం । ప్రదహన్నివకోపేన వానరేంద్రమవైక్షత ॥ ౧ ॥ తతస్స్రగ్దామసన్నద్ధందత్తపంచాంగుళంశుభం । అదదేపరిఘంవీరో నగేంద్రశిఖరోపమం ॥ హేమపట్టపరిక్షిప్తంవజ్రవిద్రుమభూషితం । యమదండోపమంభీమం రక్షసాంభయనాశనం ॥ ౩ ॥ తమావిధ్యమహాతెజాశ్శక్రధ్వజనిభంతదా । వినసాదవివృత్తాస్యో నికుంభోభీమవిక్రమః ॥ ౪ ॥ ఉరోగతేననిష్కేణ భు

జస్త్రైరంగదైరపి । కుండలాభ్యాం చ మృష్టాభ్యాం మాలయా చ విచిత్రయా ॥ ౫ ॥ నికుంభో భూషణైర్భాతి తేన స్మ
పరిఘేణ చ । యథేంద్రధనుషా మేఘస్సవిద్యుత్స్తనయిత్నుమాన్ ॥ ౬ ॥ పరిఘాగ్రేణ పుస్ఫోట వాతగ్రంథిర్మహాత్మ
నః । ప్రజజ్వాల సఘోషశ్చ విధూమ ఇవ పావకః ॥ ౭ ॥ నగర్యా విటపావత్యా గంధర్వభవనోత్తమైః । సహ చైవా
మరావత్యా సర్వైశ్చ భవనైస్సహ ॥ ౮ ॥ సతారగ్రహనక్షత్రం సచంద్రం సమహాగ్రహం । నికుంభపరిఘాఘూ
ర్ణం భ్రమతీవ నభస్థలం ॥ ౯ ॥ దురాసదశ్చ సంజజ్ఞే పరిఘాభరణప్రభః । క్రోధేంధనో నికుంభాగ్నిర్యుగాంతాగ్నిరి
వోత్థితః ॥ ౧౦ ॥ రాక్షసా వానరాశ్చాపి న శేకుస్స్పందితుం భయాత్ । హనూమాంస్తు వివృత్యోరస్తస్థౌ ప్రముఖ
తో బలీ ॥ ౧౧ ॥ పరిఘోపమబాహుస్తు పరిఘం భాస్కరప్రభం । బలీ బలవతస్తస్య పాతయామాస వక్షసి ॥ ౧౨ ॥
స్థిరే తస్యోరసి వ్యూఢే పరిఘశ్శతధాకృతః । విశీర్యమాణస్సహసా ఉల్కాశతమివాంబరే ॥ ౧౩ ॥ స తు తేన ప్రహా
రేణ విచచాల మహాకపిః । పరిఘేణ సమాధూతో యథా భూమిచలే చలః ॥ ౧౪ ॥ స తదాభిహతస్తేన హనూమాన్
ప్లవగోత్తమః । ముష్టిం సంవర్తయామాస బలేనాతిమహాబలః ॥ ౧౫ ॥ తముద్యమ్య మహాతేజా నికుంభోరసి వీర్య
వాన్ । అభిచిక్షేప వేగేన వేగవాన్వాయువిక్రమః ॥ ౧౬ ॥ తతః పుస్ఫోట చర్మాస్య ప్రసుస్రావ చ శోణితం । ముష్టి
నా తేన సంజజ్ఞే జ్వాలా విద్యుదివోత్థితా ॥ ౧౭ ॥ స తు తేన ప్రహారేణ నికుంభో విచచాల హ । స్వస్థశ్చాపి నిజగ్రా
హ హనూమంతం మహాబలం ॥ ౧౮ ॥ విచుక్రుశుస్తదా సంఖ్యే భీమం లంకానివాసినః । నికుంభేనోద్ధృతం దృష్ట్వా
హనూమంతం మహాబలం ॥ ౧౯ ॥ స తథా హ్రియమాణోఽపి కుంభకర్ణాత్మజేన హి । ఆజఘానానిలసుతో వజ్ర
కల్పేన ముష్టినా ॥ ౨౦ ॥ ఆత్మానం మోచయిత్వాథ క్షితావభ్యవపద్యత । హనూమానున్మమాథాశు నికుంభం మా
రుతాత్మజః ॥ ౨౧ ॥ నిక్షిప్య పరమాయత్తో నికుంభం నిష్పిపేష హ । ఉత్పత్య చాస్య వేగేన పపాతోరసి వీర్యవాన్ ॥
పరిగృహ్య చ బాహుభ్యాం పరివృత్య శిరోధరాం । ఉత్పాటయామాస శిరో భైరవం నదతో మహత్ ॥ ౨౩ ॥ అథ దే
వాస్సగంధర్వా విద్యాధరమహోరగాః । ఆకాశచారిణస్సర్వే అప్సరోభిస్సహాసురాః ॥ ౨౪ ॥ [హనూమంతం
మహాబాహుం వాయుపుత్రమరిందమం । ప్రశంసంతస్సవైర్వాక్యైః ప్రసూనైరభ్యవర్షయన్ ॥ ౨౫ ॥ ఓం ॥
అథ వినదతి సాదితే నికుంభే పవనసుతేన రణే బభూవ యుద్ధం । దశరథసుతరాక్షసేంద్రచమ్వోర్భృశతరమాగతరో
షయోస్సుభీమం ॥ ౨౬ ॥ వ్యపేతే తు జీవే నికుంభస్య హృష్టా వినేదుః ప్లవంగా దిశస్సస్వనుశ్చ । చచాలేవ చోర్వీ పపా
తేవ చ ద్యౌర్బలం రాక్షసానాం భయం చావివేశ ॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౩౮౦ ॥ ౭౬౦౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నికుంభం నిహతం శ్రుత్వా కుంభం చాపి నిపాతితం । రావణః పరమామర్షీ
ప్రజజ్వాలానలో యథా ॥ ౧ ॥ నైరృతః క్రోధశోకాభ్యాం ద్వాభ్యాం తు పరిమూర్ఛితః । ఖరపుత్రం విశాలాక్షం
మకరాక్షమచోదయత్ ॥ ౨ ॥ గచ్ఛ పుత్ర మయాజ్ఞప్తో బలేనాపి సమన్వితః । రాఘవం లక్ష్మణం చైవ జహి తాంశ్చ వ
నౌకసః ॥ ౩ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా శూరమానీ ఖరాత్మజః । బాఢమిత్యబ్రవీద్ధృష్టో మకరాక్షో నిశాచరః ॥ ౪ ॥
సోఽభివాద్య దశగ్రీవం కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణం । నిర్జగామ గృహాచ్ఛుభ్రాద్రావణస్యాజ్ఞయా బలీ ॥ ౫ ॥ సమీపస్థం
బలాధ్యక్షం ఖరపుత్రోఽబ్రవీదిదం । రథశ్చానీయతాం శీఘ్రం సైన్యం చాహూయతాం త్వరాత్ ॥ ౬ ॥ తస్య తద్వచ
నం శ్రుత్వా బలాధ్యక్షో నిశాచరః । స్యందనం చ బలం చైవ సమీపం ప్రత్యపాదయత్ ॥ ౭ ॥ ప్రదక్షిణం రథం కృత్వా
ఆరురోహ నిశాచరః । సూతం సంచోదయామాస శీఘ్రం మే రథమావహ ॥ ౮ ॥ అథ తాన్రాక్షసాన్సర్వాన్మక
రాక్షోఽబ్రవీదిదం । యూయం సర్వే ప్రయుధ్యధ్వం పురస్తాన్మమ రాక్షసాః ॥ ౯ ॥ అహం రాక్షసరాజేన రావణేన మ
హాత్మనా । ఆజ్ఞప్తస్సమరే హంతుం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౦ ॥ అద్య రామం వధిష్యామి లక్ష్మణం చ నిశాచరాః ।

శాఖామృగంచసుగ్రీవం వానరాంశ్చశరోత్తమైః ॥ ౧౧ ॥ అద్యశూలనిపాతైశ్చ వానరాణాంమహాచమూం । ప్రదహిష్యామిసమ్ప్రాప్తాంశుష్కేంధనమివానలః ॥ ౧౨ ॥ మకరాక్షస్యతచ్ఛ్రుత్వావచనం తేనిశాచరాః ॥ సర్వే నానాయుధోపేతాబలవంతస్సమాహితాః ॥౧౩॥ తేకామరూపిణశ్శూరాదంష్ట్రిణఃపింగళేక్షణాః । మాతంగా ఇవనర్దంతో ధ్వస్తకేశాభయానకాః ॥ ౧౪ ॥ పరివార్యమహాకాయా మహాకాయంఖరాత్మజమ్ । అభిజగ్ముస్తతోహృష్టాశ్చాలయంతోవసుంధరామ్ ॥ ౧౫ ॥ శంఖభేరీసహస్రాణాం మాహతానాంసమంతతః । క్ష్వేళితాస్ఫోటితానాఞ్చ తతశ్శబ్దోమహానభూత్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రభ్రష్టోథకరాత్తస్య ప్రతోదస్సారథేస్తదా । పపాతసహసాచైవ ధ్వజస్తస్యచరక్షసః ॥ ౧౭ ॥ తస్యతేరథయుక్తాశ్చ హయావిక్రమవర్జితాః । చరణైరాకులైర్గత్వా దీనాస్సాస్రముఖాయయుః ॥ ౧౮ ॥ ప్రవాతిపవనస్తస్మిం స్సపాంసుఃఖరదారుణః । నిర్యాణేతస్యరౌద్రస్య మకరాక్షస్యదుర్మతేః ॥౧౯ ॥ తానిదృష్ట్వానిమిత్తాని రాక్షసావీర్యవత్తమాః । అచింత్యనిర్గతాస్సర్వే యత్రతారామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ ఘనగజమహిషాంగతుల్యవర్ణాస్సమరముఖేష్వసకృద్గదాసిభిన్నాః । అహమహమితి యుద్ధకౌశలాస్తే రజనిచరాఃపరితస్స్రమున్నదంతః ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండె ఉష్టసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౮ ॥ ౫౬౬౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నిర్గతంమకరాక్షంతేదృష్ట్వావానరయూథపాః । ఆప్లుత్యసహసాసర్వే యోద్ధుకామావ్యవస్థితాః ॥ ౧ ॥ తతఃప్రవృత్తంసుమహత్తద్యుద్ధంరోమహర్షణమ్ । నిశాచరైఃప్లవంగానాం దేవానాందానవైరివ ॥ ౨ ॥ వృక్షశూలనిపాతైశ్చ శిలాపరిఘపాతనైః । అన్యోన్యంమర్దయంతిస్మ తదాకపినిశాచరాః ॥ ౩ ॥ శక్తిఖడ్గగదాకుంతైస్తోమరైశ్చనిశాచరాః । పట్టసైర్భిండిపాలైశ్చ బాణపాతైస్సమంతతః ॥ ౪ ॥ పాశముద్గరదండైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చాపరైస్తదా । కదనంకపివీరాణాం చక్రుస్తేరజనీచరాః ॥ ౫ ॥ బాణౌఘైరర్దితాశ్చాపి ఖరపుత్రేణవానరాః । సంభ్రాంతమనసస్సర్వే దుద్రువుర్భయపీడితాః ॥ ౬ ॥ తాన్దృష్ట్వారాక్షసాస్సర్వే ద్రవమాణాన్వనౌకసః । నేదుస్తేసింహవద్దృష్టా రాక్షసాజితకాశినః ॥ ౭ ॥ విద్రవత్సుతదాతేషు వానరేషుసమంతతః । రామస్తాన్వారయామాస శరవర్షేణరాక్షసాన్ ॥ ౮ ॥ వారితాన్రాక్షసాన్దృష్ట్వా మకరాక్షోనిశాచరః । క్రోధానలసమావిష్టో వచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ తిష్ఠరామమయాసార్ధం ద్వంద్వయుద్ధందదామితే । త్యాజయిష్యామితేప్రాణా న్ధనుర్ముక్తైశ్శితైశ్శరైః ॥ ౧౦ ॥ యత్తదాదండకారణ్యే పితరంహతవాన్మమ ॥ మదగ్రతస్స్వకర్మస్థం దృష్ట్వారోషోభివర్ధతే ॥ ౧౧ ॥ దహ్యంతేభృశమంగాని దురాత్మన్మమరాఘవ । యన్మయాసి దృష్టస్త్వం తస్మిన్కాలేమహావనే ॥ ౧౨ ॥ దిష్ట్యాద్యదర్శనంరామ మమత్వంప్రాప్తవానిహ । కాంక్షితోసిక్షుధార్తస్య సింహస్యేవేతరోమృగః ॥ ౧౩ ॥ అద్యమద్బాణవేగేన ప్రేతరాడ్విషయంగతః । యేత్వయానిహతాశ్శూరాస్సహతైశ్చసమేష్యసి ॥ ౧౪ ॥ బహునాత్రకిముక్తేన శృణురామవచోమమ । పశ్యంతుసకలాలోకాస్త్వాం మాంచైవరణాజిరే ॥ ౧౫ ॥ అస్త్రైర్వాగదయావాపిబాహుభ్యాం వామహాహవే । అభ్యస్తంయేనవారామ తేనైవయుధివర్త్యతాం ॥ ౧౬ ॥ మకరాక్షవచశ్శ్రుత్వా రామోదశరథాత్మజః । అబ్రవీత్ప్రహసన్వాక్య ముత్తరోత్తరవాదినమ్ ॥ ౧౭ ॥ కత్థసేకింవృథారక్షో బహూన్యసదృశానితు । నరణేశక్యతేజేతుం వినాయుద్ధేనవాగ్బలాత్ ॥ ౧౮ ॥ చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాంత్వత్పితాచయః । త్రిశిరాదూషణశ్చైవ దండకేనిహతామయా ॥ స్వాశితాస్తవమాంసేన గృధ్రగోమాయువాయసాః । భవిష్యంత్యద్యవైపాప తీక్ష్ణతుండనఖాంకుశాః ॥ ౨౦ ॥ రుధిరార్ద్రముఖాహృష్టారక్తపక్షాండజాశ్చయే । ఖేగతావసుధాయాంచ భ్రమిష్యంతిసమంతతః ॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్త

స్తు రామేణ ఖరపుత్రో నిశాచరః । బాణౌఘానముచత్తస్మై రాఘవాయ రణాజిరే ॥ ౨౨ ॥ తాంశ్శరాంశ్శరవర్షేణ రామశ్చిచ్ఛేద నైకధా । నిపేతుర్భువి తేచ్ఛిన్నా రుక్మపుంఖాస్సహస్రశః ॥ ౨౩ ॥ తద్యుద్ధమభవత్తత్ర సమేత్యాన్యోన్యమోజసా । రక్షసః ఖరపుత్రస్య సూనోర్దశరథస్య చ ॥ ౨౪ ॥ జీమూతయోరివాకాశే శబ్దో జ్యాతలనోస్తదా । ధనుర్ముక్తస్స్వనోత్కృష్టశ్శ్రూయతే స్మ రణాజిరే ॥ ౨౫ ॥ దేవదానవగంధర్వాః కిన్నరాశ్చ మహోరగాః । అంతరిక్షగతాస్సర్వే ద్రష్టుకామాస్తదద్భుతమ్ ॥ ౨౬ ॥ విద్ధమన్యోన్యగాత్రేషు ద్విగుణం వర్ధతే పరమ్ । కృతప్రతికృతాన్యోన్యం కురుతాం తౌ రణాజిరే ॥ ౨౭ ॥ రామముక్తాంస్తు బాణౌఘాన్ రాక్షసస్త్వచ్ఛినద్రణే । రక్షోముక్తాంస్తు రామో వై నైకధా ప్రాచ్ఛినచ్ఛరైః ॥ ౨౮ ॥ బాణౌఘైర్వితతాస్సర్వా దిశశ్చ ప్రదిశస్తథా । సంఛన్నా వసుధా చైవ సమంతాన్న ప్రకాశతే ॥ ౨౯ ॥ తతః క్రుద్ధో మహాబాహుర్ధనుశ్చిచ్ఛేద రక్షసః । అష్టాభిరథ నారాచైః సూతం వివ్యాధ రాఘవః ॥ ౩౦ ॥ భిత్త్వా శరై రథం రామో రథాశ్వాన్ సమపాతయత్ । విరథో వసుధాం తిష్ఠన్మకరాక్షో నిశాచరః ॥ ౩౧ ॥ తత్తిష్ఠన్వసుధాం రక్షశ్శూలం జగ్రాహ పాణినా । (దుర్వాపం మహచ్ఛూలం రుద్రదత్తం భయంకరం ॥ జాజ్వల్యమానమాకాశే సంహారాస్త్రమివాపరం । తద్దృష్ట్వా దేవగంధర్వా భయార్తాః విద్రుతా దిశః ॥) త్రాసనం సర్వభూతానాం యుగాంతాగ్నిసమప్రభమ్ ॥ ౩౨ ॥ విభ్రామ్య బహుశశ్శూలం దీప్యమానం నిశాచరః । సక్రోధాత్ప్రాహిణోత్తస్మై రాఘవాయ మహాత్మనే ॥ ౩౩ ॥ తమాపతంతం జ్వలితం ఖరపుత్రకరాచ్చ్యుతమ్ । బాణైస్తు త్రిభిరాకాశే శూలం చిచ్ఛేద రాఘవః ॥ ౩౪ ॥ సచ్ఛిన్నో నైకధా శూలో దివ్యహాటకమండితః । వ్యశీర్యత మహోల్కేవ రామబాణార్దితో భువి ॥ ౩౫ ॥ తచ్ఛూలం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాద్భుతకర్మణా । సాధు సాధ్వితి భూతాని వ్యాహరంతి నభోగతాః ॥ ౩౬ ॥ తద్దృష్ట్వా నిహతం శూలం మకరాక్షో నిశాచరః । ముష్టిముద్యమ్య కాకుత్స్థం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ స తం దృష్ట్వా పతంతం వై ప్రహస్య రఘునందనః । పావకాస్త్రం తతో రామస్సందధే తు శరాసనే ॥ ౩౮ ॥ తేనాస్త్రేణ హతం రక్షః కాకుత్స్థేన తదా రణే । సంఛిన్నహృదయం తత్ర పపాత చ మమార చ ॥ ౩౯ ॥ దృష్ట్వా తే రాక్షసాస్సర్వే మకరాక్షస్య పాతనమ్ । లంకామేవాభ్యధావంత రామబాణార్దితాస్తదా ॥ ఓమ్ ॥ దశరథనృపపుత్రబాణవేగై రజనిచరం నిహతం ఖరాత్మజం తమ్ । దదృశురఖిల దేవతాః ప్రహృష్టా గిరిమివ వజ్రహతం క్షితౌ వికీర్ణమ్ ॥ ౪౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనాశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౭౯ ॥ ౩౭౨౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ మకరాక్షం హతం శ్రుత్వా రావణస్సమితింజయః । క్రోధేన మహతావిష్టో దంతాన్కటకటాపయన్ ॥ ౧ ॥ కుపితశ్చ తదా తత్ర కిం కార్యమితి చింతయన్ । ఆదిదేశాతిసంక్రుద్ధో రణాయేంద్రజితం సుతమ్ ॥ ౨ ॥ జహి వీర మహావీర్యౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । అదృశ్యో దృశ్యమానో వా సర్వథా త్వం బలాధికః ॥ ౩ ॥ త్వమప్రతిమకర్మాణమింద్రం జయసి సంయుగే । కిం పునర్మానుషౌ దృష్ట్వా న వధిష్యసి సంయుగే ॥ ౪ ॥ తథోక్తో రాక్షసేంద్రేణ ప్రతిగృహ్య పితుర్వచః । యజ్ఞభూమౌ స విధివత్పావకం జుహువేంద్రజిత్ ॥ ౫ ॥ జుహ్వతశ్చాపి తత్రాగ్నిం రక్తోష్ణీషధరాః స్త్రియః । ఆజగ్ముస్తత్ర సంభ్రాంతా రాక్షస్యో యత్ర రావణిః ॥ ౬ ॥ శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకాః । లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ష్ణాయసం తథా ॥ ౭ ॥ సర్వతోఽగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైస్సమంతతః । ఛాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గళం జగ్రాహ జీవతః । (శోణితం తేన విధివజ్జుహువే సమరోన్ముఖః) ॥ ౮ ॥ సకృద్దేవసమిద్ధస్య విధూమస్య మహార్చిషః । బభూవుస్తాని లింగాని విజయం దర్శయంతి చ ॥ ౯ ॥ ప్రదక్షిణావర్తశిఖస్తప్తహాటకసన్నిభః । హవిస్తత్ప్రతిజగ్రాహ పావకస్స్వయముత్థితః ॥ ౧౦ ॥ హుత్వాగ్నిం

తర్పయిత్వా చ దేవదానవరాక్షసాన్ । ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠ మంతర్ధానగతంశుభమ్ ॥ ౧౧ ॥ సవాజిభి శ్చతుర్భిశ్చ బాణైశ్చనిశితైర్యుతః । ఆరోపితమహాచాప శ్శుశుభేస్యందనోత్తమః ॥ ౧౨ ॥ జాజ్వల్యమానోవపుషా తపనీయపరిచ్ఛదః । మృగైశ్చంద్రార్ధచంద్రైశ్చ సరథస్సమలంకృతః ॥ ౧౩ ॥ జాంబూనదమహాకంబుర్దీప్తపావకసన్నిభః । బభూవేంద్రజితః కేతు ర్వైదూర్యసమలంకృతః ॥ ౧౪ ॥ తేనచాదిత్యకల్పేన బ్రహ్మాస్త్రేణ చపాలితః । సబభూవదురాధర్షో రావణిస్సుమహాబలః ॥ ౧౫ ॥ సోభినిర్యాయనగరాదింద్రజిత్సమితింజయః । హుత్వాగ్నింరాక్షసైర్మంత్రైరంతర్ధానగతోబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ అద్యహత్వారణేయౌతౌ మిథ్యాప్రవ్రాజితౌవనే । జయంపిత్రేప్రదాస్యామి రావణాయరణార్జితం ॥ ౧౭ ॥ కృత్వానిర్వానరాముర్వీంహత్వారామంసలక్ష్మణమ్ । కరిష్యేపరమాంప్రీతిమిత్యుక్త్వాంతరధీయత ॥ ౧౮ ॥ ఆపపాతాథసంక్రుద్ధోదశగ్రీవేణచోదితః । తీక్ష్ణకార్ముకనారాచైస్తీక్ష్ణస్త్వింద్రరిపూరణే ॥ ౧౯ ॥ సదదర్శమహావీర్యౌ నాగౌత్రిశిరసావివ । సృజన్తావిషుజాలాని వీరౌవానరమధ్యగౌ ॥ ౨౦ ॥ ఇమౌతావితిసంచింత్య సజ్యంకృత్వాథకార్ముకమ్ । సంతతానేషుధారాభిః పర్జన్యఇవవృష్టిభిః ॥ ౨౧ ॥ సతువైహాయసంప్రాప్య సరథోరామలక్ష్మణౌ । అచక్షుర్విషయేతిష్ఠన్వివ్యాధనిశితైశ్శరైః ॥ ౨౨ ॥ తౌతస్య శరవేగేన పరీతౌరామలక్ష్మణౌ । ధనుషీసశరేకృత్వా దివ్యమస్త్రంప్రచక్రతుః ॥ ౨౩ ॥ ప్రచ్ఛాదయంతౌ గగనం శరజాలైర్మహాబలౌ । తమస్త్రైస్సూర్యసంకాశైర్నైవపస్పర్శతుశ్శరైః ॥ ౨౪ ॥ సహిధూమాంధకారంతు చక్రేప్రచ్ఛాదయన్నభః । దిశశ్చాంతర్దధేశ్రీమాన్నీహారతమసావృతాః ॥ ౨౫ ॥ నైవజ్యాతలనిర్ఘోషోనచనేమిఖురస్వనః । శుశ్రువేచరతస్తస్య నచరూపంప్రకాశతే ॥ ౨౬ ॥ ఘనాంధకారేతిమిరే శిలావర్షమివాద్భుతం । సవవర్షమహాబాహుర్నారాచశరవృష్టిభిః ॥ ౨౭ ॥ సరామంసూర్యసంకాశైశ్శరైర్దత్తవరోభృశం । వివ్యాథసమరేక్రుద్ధస్సర్వగాత్రేషురావణిః ॥ ౨౮ ॥ తౌహన్యమానౌనారాచైర్ధారాభిరివపర్వతౌ । హేమపుంఖాన్నరవ్యాఘ్రౌ తిగ్మాన్ముముచతుశ్శరాన్ ॥ ౨౯ ॥ అంతరిక్షేసమాసాద్య రావణింకంకపత్రిణః । నికృత్తపతగాభూమౌపేతుస్తేశోణితోక్షితాః ॥ ౩౦ ॥ అతిమాత్రంశరౌఘేణ పీడ్యమానౌనరోత్తమౌ । తానిషూన్పతతోభల్లైరనేకైర్నిచకర్తతుః ॥ ౩౧ ॥ యతోహి దదృశాతేతౌ శరాన్నిపతితాన్శితాన్ । తతస్తతో దాశరథీ ససృజాతేస్త్రముత్తమం ॥ ౩౨ ॥ రావణిస్తుదిశస్సర్వా రథేనాతిరథఃపతన్ । వివ్యాథతౌదాశరథీ లఘ్వస్త్రోనిశితైశ్శరైః ॥ ౩౩ ॥ తేనాతివిద్ధౌతౌవీరౌ రుక్మపుంఖైస్సుసంహితైః । బభూవతుర్దాశరథీ పుష్పితావివకింశుకౌ ॥ ౩౪ ॥ నాస్యవేదగతింకశ్చిన్నచరూపంధనుశ్శరాన్ । నచాన్యద్విదితంకించిత్సూర్యస్యేవాభ్రసంప్లవే ॥ ౩౫ ॥ తేనవిద్ధాశ్చహరయో నిహతాస్సైగతాసవః । బభూవుశ్శతశస్తత్ర పతితాధరణీతలే ॥ ౩౬ ॥ లక్ష్మణస్తుసుసంక్రుద్ధోభ్రాతరంవాక్యమబ్రవీత్ । బ్రాహ్మమస్త్రంప్రయోక్ష్యామివధార్థంసర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౭ ॥ తమువాచతతోరామో లక్ష్మణంశుభలక్షణం । నైకస్యహేతోరక్షాంసిపృథివ్యాంహంతుమర్హసి ॥ ౩౮ ॥ అయుధ్యమానంప్రచ్ఛన్నంప్రాంజలింశరణాగతం । పలాయంతంప్రమత్తంవానత్వంహంతుమిహార్హసి ॥ ౩౯ ॥ అస్యైవతువధేయత్నంకరిష్యావోమహాబల । ఆదేక్ష్యావోమహావేగానస్త్రానాశీవిషోపమాన్ ॥ ౪౦ ॥ తమేనంమాయినంక్షుద్రమంతర్హితరథంబలాత్ । రాక్షసంనిహనిష్యంతిదృష్ట్వావానరయూథపాః ॥ ౪౧ ॥ యద్యేషభూమింవిశతేదివంవా రసాతలంవాపి నభస్థలంవా । ఏవంనిగూఢోపిమమాస్త్రదగ్ధః పతిష్యతేభూమితలేగతాసుః ॥ ౪౨ ॥ ఇత్యేవముక్త్వావచనంమహాత్మారఘుప్రవీరః ప్లవగర్షభైర్వృతః । వధాయరౌద్రస్యనృశంసకర్మణస్తదామహాత్మాత్వరితంనిరీక్షతే ॥ ౪౩ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే అశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౦ ॥ ౧౭౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విజ్ఞాయ తు మనస్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః । సన్నివృత్యాహవాత్తస్మా
త్ప్రవివేశ పురీం తతః ॥ ౧ ॥ సోఽనుస్మృత్య వధం తేషాం రాక్షసానాం తరస్వినామ్ । క్రోధతామ్రేక్షణశ్శూరో నిర్జ
గామ మహామతిః ॥ ౨ ॥ స పశ్చిమేన ద్వారేణ నిర్యయౌ రాక్షసైర్వృతః । ఇన్ద్రజిత్తు మహావీర్యః పౌలస్త్యో దేవకం
టకః ॥ ౩ ॥ ఇంద్రజిత్తు తతో దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । రణాయాభ్యుద్యతౌ వీరౌ మాయాం ప్రాదుష్కరో
త్తదా ॥ ౪ ॥ ఇంద్రజిత్తు రథే స్థాప్య సీతాం మాయామయీం తతః । బలేన మహతావృత్య తస్యా వధమరోచయత్ ॥
మోహనార్థం తు సర్వేషాం బుద్ధిం కృత్వా సుదుర్మతిః । హంతుం సీతాం వ్యవసితో వానరాభిముఖో యయౌ ॥ ౬ ॥ తం
దృష్ట్వా త్వభినిర్యాంతం నగర్యాః కాననౌకసః । ఉత్పేతురభిసంక్రుద్ధాః శిలాహస్తా యుయుత్సవః ॥ ౭ ॥ హనూ
మాన్పురతస్తేషాం జగామ కపికుంజరః । ప్రగృహ్య సుమహచ్ఛృంగం పర్వతస్య దురాసదమ్ ॥ ౮ ॥ స దదర్శ హతా
నందాం సీతామింద్రజితో రథే । ఏకవేణీధరాం దీనాముపవాసకృశాననామ్ ॥ ౯ ॥ పరిక్లిష్టైకవసనామమృజాం రాఘ
వప్రియామ్ । రజోమలాభ్యామాలిప్తైస్సర్వగాత్రైర్వరస్త్రియమ్ ॥ ౧౦ ॥ తాం నిరీక్ష్య ముహూర్తం తు మైథిలీత్యధ్యవ
స్య తు । బభూవాచిరదృష్టా హి తేన సా జనకాత్మజా ॥ ౧౧ ॥ తాం దీనాం మలదిగ్ధాంగీం రథస్థాం దృశ్య మైథిలీమ్ ।
బాష్పపర్యాకులముఖో హనూమాన్వ్యథితోఽభవత్ ॥ ౧౨ ॥ అబ్రవీత్తాం తు శోకార్తాం నిరానందాం తపస్వినీమ్ ।
దృష్ట్వా రథే స్థితాం సీతాం రాక్షసేంద్రసుతాశ్రితామ్ ॥ ౧౩ ॥ కిం సమర్థితమస్యేతి చింతయన్స మహాకపిః । స
హ తైర్వానరశ్రేష్ఠైరభ్యధావత రావణిమ్ ॥ ౧౪ ॥ తద్వానరబలం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధమూర్ఛితః । కృత్వా వికో
శం నిస్త్రింశం మూర్ధ్ని సీతాం పరామృశత్ ॥ ౧౫ ॥ తాం స్త్రియం పశ్యతాం తేషాం తాడయామాస రావణిః । క్రో
శంతీం రామ రామేతి మాయయా యోజితాం రథే ॥ ౧౬ ॥ గృహీతమూర్ధజాం దృష్ట్వా హనూమాన్దైన్యమాగ
తః । శోకజం వారి నేత్రాభ్యాముత్సృజన్మారుతాత్మజః ॥ ౧౭ ॥ తాం దృష్ట్వా చారుసర్వాంగీం రామస్య మహిషీం ప్రి
యామ్ । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం క్రోధాద్రక్షోఽధిపాత్మజమ్ ॥ ౧౮ ॥ దురాత్మన్నాత్మనాశాయ కేశపక్షే పరామృ
శః । బ్రహ్మర్షీణాం కులే జాతో రాక్షసీం యోనిమాశ్రితః ॥ ౧౯ ॥ ధిక్త్వాం పాపసమాచారం యస్య తే మతిరీదృశీ ।
నృశంసానార్య దుర్వృత్త క్షుద్ర పాపపరాక్రమ ॥ ౨౦ ॥ అనార్యస్యేదృశం కర్మ ఘృణా తే నాస్తి నిర్ఘృణ । చ్యుతా
గృహాచ్చ రాజ్యాచ్చ రామహస్తాచ్చ మైథిలీ ॥ ౨౧ ॥ కిం తవైషాపరాద్ధా హి యదేనాం హంతుమిచ్ఛసి । సీతాం చ
హత్వా న చిరం జీవిష్యసి కథంచన ॥ ౨౨ ॥ వధార్హకర్మణానేన మమ హస్తగతో హ్యసి । యే చ స్త్రీఘాతినాం లో
కా లోకవధ్యేషు కుత్సితాః ॥ ౨౩ ॥ ఇహ జీవితముత్సృజ్య ప్రేత్య తాన్ప్రతిలప్స్యసే । ఇతి బ్రువాణో హనుమాం
త్సాయుధైర్హరిభిర్వృతః ॥ ౨౪ ॥ అభ్యధావత్సుసంక్రుద్ధో రాక్షసేంద్రసుతం ప్రతి । ఆపతంతం మహావీర్యం తదనీ
కం వనౌకసామ్ ॥ ౨౫ ॥ రక్షసాం భీమవేగానామనీకేన న్యవారయత్ । స తాం బాణసహస్రేణ విక్షోభ్య హరివా
హినీమ్ ॥ ౨౬ ॥ హరిశ్రేష్ఠం హనూమంతమింద్రజిత్ప్రత్యువాచ హ । సుగ్రీవస్త్వం చ రామశ్చ యన్నిమిత్తమిహాగ
తాః ॥ ౨౭ ॥ తాం హనిష్యామి వైదేహీమద్యైవ తవ పశ్యతః । ఇమాం హత్వా తతో రామం లక్ష్మణం త్వాం చ వానర ॥
సుగ్రీవం చ వధిష్యామి తం చానార్యం విభీషణమ్ । న హంతవ్యాః స్త్రియశ్చేతి యద్బ్రవీషి ప్లవంగమ ॥ ౨౯ ॥ పీడాకర
మమిత్రాణాం యత్స్యాత్కర్తవ్యమేవ తత్ । తమేవముక్త్వా రుదతీం సీతాం మాయామయీం తదా ॥ ౩౦ ॥ శితధా
రేణ ఖడ్గేన నిజఘానేంద్రజిత్స్వయమ్ । యజ్ఞోపవీతమార్గేణ భిన్నా తేన తపస్వినీ ॥ ౩౧ ॥ సా పృథివ్యాం పృథుశ్రోణీ ప
పాత ప్రియదర్శనా । తామింద్రజిత్స్వయం హత్వా హనూమంతమువాచ హ ॥ ౩౨ ॥ మయా రామస్య పశ్యేమాం
కోపేన చ నిషూదితామ్ । ఏషా విశస్తా వైదేహీ విఫలో వః పరిశ్రమః ॥ ౩౩ ॥ తతః ఖడ్గేన మహతా హత్వా తామింద్రజి

త్స్వయమ్ । హృష్టస్సరథమాస్థాయ వినినాద మహాస్వనమ్ ॥ ౩౪ ॥ వానరాశ్శుశ్రువుశ్శబ్దమదూరే ప్రత్యవస్థితాః । వ్యాదితాస్యస్య నదతస్తద్దుర్గం సంశ్రితస్య చ ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ తథా తు సీతాం వినిహత్య దుర్మతిః ప్రహృష్టచేతాస్స బభూవ రావణిః । తం హృష్టరూపం సముదీక్ష్య వానరా విషణ్ణరూపాస్సహసా ప్రదుద్రువుః ॥ ౩౬ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే మాయాసీతావధో నామైకాశీతితమస్సర్గః ॥ ౬౩౯ ॥ ౧౨౭౮ ॥ * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా తు భీమనిర్హ్రాదం శక్రాశనిసమస్వనమ్ । వీక్షమాణా దిశస్సర్వా దుద్రువుర్వానరర్షభాః ॥ ౧ ॥ తానువాచ తతస్సర్వాన్ హనూమాన్మారుతాత్మజః । విషణ్ణవదనాన్దీనాంస్త్రస్తాన్విద్రవతః పృథక్ ॥ ౨ ॥ కస్మాద్విషణ్ణవదనా విద్రవధ్వే ప్లవంగమాః । త్యక్తయుద్ధసముత్సాహాశ్శూరత్వం క్వను వో గతమ్ ॥ ౩ ॥ పృష్ఠతోనువ్రజధ్వం మామగ్రతో యాంతమాహవే । శూరైరభిజనోపేతైరయుక్తం హి నివర్తితుమ్ ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తాస్సుసంహృష్టా వాయుపుత్రేణ ధీమతా । శైలశృంగాణ్యగాంశ్చైవ జగృహుర్హృష్టమానసాః ॥ ౫ ॥ అభిపేతుశ్చ గర్జంతో రాక్షసాన్వానరర్షభాః । పరివార్య హనూమంతమన్వయుశ్చ మహాహవే ॥ ౬ ॥ స తైర్వానరముఖ్యైశ్చ హనూమాన్సర్వతో వృతః । హుతాశన ఇవార్చిష్మానదహచ్ఛత్రువాహినీమ్ ॥ ౭ ॥ స రాక్షసానాం కదనం చకార సుమహాకపిః । వృతో వానరసైన్యేన కాలాంతకయమోపమః ॥ ౮ ॥ స తు శోకేన చావిష్టః కోపేన చ మహాకపిః । హనూమాన్రావణిరథే మహతీం పాతయచ్ఛిలామ్ ॥ ౯ ॥ తామాపతంతీం దృష్ట్వైవ రథస్సారథినా తదా । విధేయాశ్వసమాయుక్తస్సుదూరమపవాహితః ॥ ౧౦ ॥ తమింద్రజితమప్రాప్య రథస్థం సహసారథిమ్ । వివేశ ధరణీం భిత్త్వా సా శిలా వ్యర్థముద్యతా ॥ ౧౧ ॥ పాతితాయాం శిలాయాం తు రక్షసాం వ్యథితా చమూః । నిపతంత్యా చ శిలయా రాక్షసా మథితా భృశమ్ ॥ ౧౨ ॥ తమభ్యధావంఛతశో నదంతః కాననౌకసః । తే ద్రుమాంశ్చ మహావీర్యా గిరిశృంగాణి చోద్యతాః ॥ ౧౩ ॥ క్షిపంతీంద్రజితస్సంఖ్యే వానరా భీమవిక్రమాః । వృక్షశైలమహావర్షం విసృజంతః ప్లవంగమాః ॥ ౧౪ ॥ శత్రూణాం కదనం చక్రుర్నేదుశ్చ వివిధైస్స్వనైః । వానరైస్తైర్మహావీర్యైర్ఘోరరూపా నిశాచరాః ॥ ౧౫ ॥ వీర్యాదభిహతా వృక్షైర్వ్యవేష్టంత రణక్షితౌ । స్వసైన్యమభివీక్ష్యాథ వానరార్దితమింద్రజిత్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రగృహీతాయుధః క్రుద్ధో వానరాభిముఖో యయౌ । స శరౌఘానవసృజన్స్వసైన్యేనాభిసంవృతః ॥ ౧౭ ॥ జఘాన కపిశార్దూలాంస్సుబహూన్దృష్టవిక్రమః । శూలైరశనిభిః ఖడ్గైః పట్టిసైః కూటముద్గరైః ॥ ౧౮ ॥ తే చాప్యనుచరాస్తస్య వానరాన్జఘ్నురోజసా । సస్కంధవిటపైస్సాలైశ్శిలాభిశ్చ మహాబలః ॥ హనూమాన్కదనం చక్రే రక్షసాం భీమకర్మణామ్ । (తేనాథ నిహతాస్త్రస్తా రాక్షసా భీమవిక్రమాః ॥ ౨౦ ॥ విద్రుతాశ్శతశస్సర్వే రావణేస్తు హితైషిణః) । స నివార్య పరానీకమబ్రవీత్తాన్వనౌకసః ॥ ౨౧ ॥ హనూమాంత్సంనివర్తధ్వం న నస్సాధ్యమిదం బలమ్ । త్యక్త్వా ప్రాణాన్విచేష్టంతో రామప్రియచికీర్షవః ॥ ౨౨ ॥ యన్నిమిత్తం హి యుధ్యామో హతా సా జనకాత్మజా । ఇమమర్థం హి విజ్ఞాప్య రామం సుగ్రీవమేవ చ ॥ ౨౩ ॥ తౌ యత్ప్రతివిధాస్యేతే తత్కరిష్యామహే వయమ్ । ఇత్యుక్త్వా వానరశ్రేష్ఠో వారయన్సర్వవానరాన్ ॥ ౨౪ ॥ శనైశ్శనైరసంత్రస్తస్సబలస్సన్న్యవర్తత । స తు ప్రేక్ష్య హనూమంతం వ్రజంతం యత్ర రాఘవః ॥ ౨౫ ॥ స హోతుకామో దుష్టాత్మా గతశ్చైత్యం నికుంభిళామ్ । నికుంభిళామధిష్ఠాయ పావకం జుహువేంద్రజిత్ ॥ ౨౬ ॥ యజ్ఞభూమ్యాం తు విధివత్పావకస్తేన రక్షసా । హూయమానః ప్రజజ్వాల మాంసశోణితభుక్తదా ॥ ౨౭ ॥ సోర్చిఃపినద్ధో దదృశే హోమశోణితతర్పితః । సంధ్యాగత ఇవాదిత్యస్సుతీవ్రోగ్నిస్సముత్థితః ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ అథేంద్రజిద్రాక్షసభూతయే తు జుహావ హవ్యం విధినా విధానవిత్ । దృష్ట్వా వ్యతిష్ఠంత చ రాక్షసాస్తే మహాసమూహేషు నయానయజ్ఞాః ॥ ౨౯ ॥ * ॥

ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వ్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౫౪౨ ॥ ౧౦౮౪౧ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రాఘవశ్చాపివిపులం తంరాక్షసవనౌకసాం। శ్రుత్వాసంగ్రామనిర్ఘోషం జాంబవంతమువాచహ ॥ ౧ ॥ సౌమ్యనూనంహనుమతా క్రియతేకర్మదుష్కరం । శ్రూయతేహియథాభీమస్సుమహానాయుధస్వనః॥ ౨ ॥ తద్గచ్ఛకురుసాహాయ్యంస్వబలేనాపిసంవృతః । క్షిప్రమృక్షపతేతస్య కపిశ్రేష్ఠస్యయుధ్యతః ॥ ౩ ॥ ఋక్షరాజస్తథేత్యుక్త్వాస్వేనానీకేనసంవృతః । ఆగచ్ఛత్పశ్చిమద్వారం హనూమాన్యత్రవానరః ॥ ౪ ॥ అథాయాంతంహనూమంతం దదర్శర్క్షపతిఃపథి। వానరైఃకృతసంగ్రామైశ్శ్వసద్భిరభిసంవృతం ॥ ౫ ॥ దృష్ట్వాపథిహనూమాంశ్చ తదృక్షబలముద్యతం। నీలమేఘనిభంభీమం సన్నివార్యన్యవర్తత ॥ ౬ ॥ సతేనసహసైన్యేన సన్నికర్షంమహాయశాః । శీఘ్రమాగమ్యరామాయ దుఃఖితోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ సమరేయుధ్యమానానామస్మాకంప్రేక్షతాంపురః । జఘానరుదతీంసీతామింద్రజిద్రావణాత్మజః ॥ ౮ ॥ ఉద్భ్రాంతచిత్తస్తాందృష్ట్వా విషణ్ణోహమరిందమ। తదహంభవతోవృత్తం విజ్ఞాపయితుమాగతః ॥ ౯ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రాఘవశ్శోకమూర్ఛితః । నిపపాతతదాభూమౌ ఛిన్నమూలఇవద్రుమః ॥ ౧౦ ॥ తంభూమౌదేవసంకాశం పతితంప్రేక్ష్యరాఘవం । అభిపేతుస్సముత్పత్య సర్వతఃకపిసత్తమాః ॥ ౧౧ ॥ అసించంత్సలిలైశ్చైనం పద్మోత్పలసుగంధిభిః । ప్రదహంతమనాసాద్యం సహసాగ్నిమివోచ్ఛిఖమ్ ॥ ౧౨ ॥ తంలక్ష్మణోథబాహుభ్యాం పరిష్వజ్యసుదుఃఖితః । ఉవాచరామమస్వస్థం వాక్యంహేత్వర్థసంహితం ॥ ౧౩ ॥ శుభేవర్త్మనితిష్ఠంతం త్వామార్యవిజితేంద్రియం । అనర్థేభ్యోనశక్నోతి త్రాతుంధర్మోనిరర్థకః ॥ ౧౪ ॥ భూతానాంస్థావరాణాంచ జంగమానాంచదర్శనం । యథాస్తినతథాధర్మస్తేననాస్తీతిమేమతిః ॥ ౧౫ ॥ యథైవస్థావరంవ్యక్తం జంగమంచతథావిధం । నాయమర్థస్తథాయుక్తస్త్వద్విధోనవిపద్యతే ॥ ౧౬ ॥ యద్యధర్మోభవేద్భూతో రావణోనరకంవ్రజేత్ । భవాంశ్చధర్మయుక్తోవైనైవవ్యసనమాప్నుయాత్ ॥ ౧౭ ॥ తస్యచవ్యసనాభావాద్వ్యసనంచగతేత్వయి । ధర్మోభవత్యధర్మశ్చ పరస్పరవిరోధినౌ ॥ ౧౮ ॥ ధర్మేణోపలభేద్ధర్మమధర్మంచాప్యధర్మతః । యద్యధర్మేణయుజ్యేయుర్యేష్వధర్మఃప్రతిష్ఠితః ॥ ౧౯ ॥ యదిధర్మేణయుజ్యేరన్నాధర్మరుచయోజనాః। ధర్మేణచరతాంధర్మస్తథాచైషాంఫలంభవేత్ ॥ ౨౦ ॥ యస్మాదర్థావివర్ధంతే యేష్వధర్మఃప్రతిష్ఠితః । క్లిశ్యంతేధర్మశీలాశ్చ తస్మాదేతౌనిరర్థకౌ ॥ ౨౧ ॥ వధ్యంతేపాపకర్మాణో యద్యధర్మేణరాఘవ। వధకర్మహతోధర్మస్సహతఃకంవధిష్యతి ॥ ౨౨ ॥ అథవావిహితేనాయం హన్యతేహంతివాపరం । విధిరాలిప్యతేతేన నసపాపేనకర్మణా ॥ ౨౩ ॥ అదృష్టప్రతికారేణత్వవ్యక్తేనాసతాసతా। కథంశక్యంపరంప్రాప్తుం ధర్మేణారివికర్శన ॥ ౨౪ ॥ యదిసత్స్యాత్సతాంముఖ్య నాసత్స్యాత్తవకించన। త్వయాయదీదృశంప్రాప్తం తస్మాత్సన్నోపపద్యతే ॥ ౨౫ ॥ అథవాదుర్బలఃక్లీబో బలంధర్మోనువర్తతే । దుర్బలోహృతమర్యాదో నసేవ్యఇతిమేమతిః ॥ ౨౬ ॥ బలస్యయదిచేద్ధర్మో గుణభూతఃపరాక్రమే । ధర్మముత్సృజ్యవర్తస్వ యథాధర్మేతథాబలే ॥ ౨౭ ॥ అథచేత్సత్యవచనం ధర్మఃకిలపరంతప । అనృతస్త్వయ్యకరుణః కింనబద్ధస్త్వయాపితా ॥ ౨౮ ॥ యదిధర్మోభవేద్భూతో హ్యధర్మోవాపరంతప । నస్మహత్వాముని వజ్రీకుర్యాదిజ్యాంశతక్రతుః ॥ ౨౯ ॥ అధర్మసంశ్రితోధర్మో వినాశయతిరాఘవ । సర్వమేతద్యథాకామం కాకుత్స్థకురుతేనరః ॥ ౩౦ ॥ మమచేదంమతంతాత ధర్మోయమితిరాఘవ। ధర్మమూలంత్వయాచ్ఛిన్నంరాజ్యముత్సృజతాతదా ॥ ౩౧ ॥ అర్థేభ్యోహివివృద్ధేభ్యస్సంవృత్తేభ్యస్తతస్తతః। క్రియాస్సర్వాఃప్రవర్తంతేపర్వతేభ్యఇవాపగాః ॥ ౩౨ ॥ అర్థేనహివియుక్తస్య పురుషస్యాల్పతేజసః । వ్యుచ్ఛిద్యంతేక్రియాస్సర్వా గ్రీష్మేకుసరితోయథా ॥ ౩౩ ॥ సోయమర్థంపరి

త్యజ్య సుఖకామస్స్వైర్థితః। పాపమారభతేకర్తుం తతోదోషః ప్రవర్తతే ॥ ౩౪ ॥ యస్యార్థాస్తస్యమిత్రాణి యస్యార్థాస్తస్యబాంధవాః। యస్యార్థాస్సపుమాన్లోకే యస్యార్థాస్సచపండితః ॥ ౩౫ ॥ యస్యార్థాస్సచవిక్రాంతో యస్యార్థాస్సచబుద్ధిమాన్। యస్యార్థాస్సమహాభాగో యస్యార్థాస్సమహాగుణః ॥ ౩౬ ॥ అర్థస్యైతేపరిత్యాగే దోషాః ప్రవ్యాహృతామయా। రాజ్యముత్సృజతావీర యేనబుద్ధిస్త్వయాకృతా ॥ ౩౭ ॥ యస్యార్థాధర్మకామార్థాస్తస్యసర్వం ప్రదక్షిణమ్। అధనేనార్థకామేన నార్థశ్శక్యోవిచిన్వతా ॥ ౩౮ ॥ హర్షఃకామశ్చదర్పశ్చ ధర్మఃక్రోధశ్శమోదమః। అర్థాదేతానిసర్వాణి ప్రవర్తంతేనరాధిప ॥ ౩౯ ॥ యేషాంనశ్యత్యయంలోకశ్చరతాంధర్మచారిణాం। తేఽర్థాస్త్వయినదృశ్యంతే దుర్దినేషుయథాగ్రహాః ॥ ౪౦ ॥ త్వయిప్రవ్రజితేవీర గురోశ్చవచనేస్థితే। రక్షసాపహృతాభార్యా ప్రాణైఃప్రియతరాతవ ॥ ౪౧ ॥ తదద్యవిపులంవీర దుఃఖమింద్రజితాకృతం। కర్మణావ్యపనేష్యామి తస్మాదుత్తిష్ఠరాఘవ ॥ ౪౨ ॥ ఉత్తిష్ఠనరశార్దూల దీర్ఘబాహోదృఢవ్రత। కిమాత్మానంమహాత్మాన మాత్మానంనావబుధ్యసే ॥ ౪౩ ॥ ఓమ్ ॥ అయమనఘతవోద్యతఃప్రియార్థంజనకసుతానిధనంనిరీక్ష్యరుష్టః। సహయగజరథాంసరాక్షసేంద్రాం భృశమిషుభిర్వినిపాతయామిలంకాం ॥ ౪౪ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్ర్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౪౫ ॥ ౮౯౦౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయణసారః౮౪ ॥ ఓమ్ ॥ రామమాశ్వాసయానేతు లక్ష్మణేభ్రాతృవత్సలే। నిక్షిప్యగుల్మాన్స్వస్థానే తత్రాగచ్ఛద్విభీషణః ॥ ౧ ॥ నానాప్రహరణైర్వీరైశ్చతుర్భిస్సచివైర్వృతః। నీలాంజనచయాకారైర్మాతంగైరివయూథపః ॥ ౨ ॥ సోఽభిగమ్యమహాత్మానం రాఘవంశోకలాలసం। వానరాంశ్చైవదదృశే బాష్పపర్యాకులేక్షణాన్ ॥ ౩ ॥ రాఘవంచమహాత్మాన మిక్ష్వాకుకులనందనం। దదర్శమోహమాపన్నం లక్ష్మణస్యాంకమాశ్రితం ॥ ౪ ॥ వ్రీళితంశోకసంతప్తందృష్ట్వారామంవిభీషణః। అంతర్దుఃఖేనదీనాత్మా కిమేతదితిసోఽబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ విభీషణముఖందృష్ట్వా సుగ్రీవంతాంశ్చవానరాన్। లక్ష్మణోవాచమందార్థ మిదంబాష్పపరిప్లుతః ॥ ౬ ॥ హతామింద్రజితాసీతా మిహశ్రుత్వైవరాఘవః। హనూమద్వచనాత్సౌమ్య తతోమోహముపాగతః ॥ ౭ ॥ కథయంతంతుసౌమిత్రిం సన్నివార్యవిభీషణః। పుష్కలార్థమిదంవాక్యం విసంజ్ఞంరామమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ మనుజేంద్రార్తరూపేణ యదుక్తంచహనూమతా। తదయుక్తమహంమన్యే సాగరస్యేవశోషణం ॥ ౯ ॥ అభిప్రాయంతుజానామి రావణస్యదురాత్మనః। సీతాంప్రతిమహాబాహో నచఘాతంకరిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ యాచ్యమానస్సుబహుశో మయాహితచికీర్షుణా। వైదేహీముత్సృజస్వేతి నచతత్కృతవాన్వచః ॥ ౧౧ ॥ నైవసామ్నానభేదేన నదానేనకుతోయుధా। సాద్రష్టుమపిశక్యేత నైవచాన్యేనకేనచిత్ ॥ ౧౨ ॥ వానరాన్మోహయిత్వాతు ప్రతియాతస్సరాక్షసః। చైత్యంనికుంభిలాంనామ యత్రహోమంకరిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ హుతవానుపయాతోహి దేవైరపిసవాసవైః। దురాధర్షోభవత్యేవ సంగ్రామేరావణాత్మజః ॥ ౧౪ ॥ తేనమోహయతానూన మేషామాయాప్రయోజితా। విఘ్నమన్విచ్ఛతాతత్ర వానరాణాంపరాక్రమే ॥ ౧౫ ॥ ససైన్యాస్తత్రగచ్ఛామో యావత్తన్నసమాప్యతే। త్యజేమంనరశార్దూల మిథ్యాసంతాపమాగతం ॥ ౧౬ ॥ సీదతేహిబలంసర్వం దృష్ట్వాత్వాంశోకకర్శితం। ఇహత్వంస్వస్థహృదయస్తిష్ఠసత్త్వసముచ్ఛ్రితః ॥ ౧౭ ॥ లక్ష్మణంప్రేషయాస్మాభిస్సహసైన్యానుకర్షిభిః। ఏషతంనరశార్దూలరావణిం నిశితైశ్శరైః ॥ ౧౮ ॥ త్యాజయిష్యతితత్కర్మ తతోవధ్యోభవిష్యతి। తస్యైతేనిశితాస్తీక్ష్ణాః పత్రిపత్రాంగవాజినః ॥ ౧౯ ॥ పతత్రిణఇవాసౌమ్యాశ్శరాఃపాస్యంతిశోణితం। తంసందిశమహాబాహోలక్ష్మణంశుభలక్షణం ॥ ౨౦ ॥ రాక్షసస్యవినాశాయ వజ్రంవజ్రధరోయథా ॥ ఓమ్ ॥ మనుజవరనకాలవిప్రకర్షోరిపునిధనంప్రతియత్క్షమో

ద్యకర్తుం । త్వమతిసృజరిపౌర్వధాయవాణీన్ మరరిపౌ ర్మఘనేయథామహేంద్రః ॥ ౨౧ ॥ నహి ప్రతకర్మాహిన రాక్షసాధిపోభవత్యదృశ్యస్సమరేసురాసురైః । యుయుత్సతా తేనసమాప్తకర్మణాభవేత్సురాణామపిసంశయోమహాన్ ॥ ౨౨ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే చతురశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౪౮ ॥ ౬౯౬౦ ॥ * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రాఘవశ్శోకకర్శితః । నోపధారయతేవ్యక్తం యదుక్తం తేనరక్షసా ॥ ౧ ॥ తతోధైర్యమవష్టభ్య రామఃపరపురంజయః । విభీషణముపాసీన మువాచకపిసన్నిధౌ ॥ ౨ ॥ నైరృతాధిప తేవాక్యం యదుక్తం తేవిభీషణ । భూయస్తచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి బ్రూహియత్తేవివక్షితం ॥ రాఘవస్యవచశ్శ్రుత్వా వాక్యంవాక్యవిశారదః । యత్తత్పునరిదంవాక్యం బభాషేసవిభీషణః ॥ ౪ ॥ యథాజ్ఞప్తం మహాబాహో త్వయాగుల్మనివేశనమ్ । తత్తథానుష్ఠితంవీర త్వద్వాక్యసమనంతరమ్ ॥ ౫ ॥ తాన్యనీకానిసర్వాణి విభక్తానిసమంతతః । విన్యస్తాయూథపాశ్చైవ యథాన్యాయంవిభాగశః ॥ ౬ ॥ భూయస్తుమమవిజ్ఞాప్యం తచ్ఛృణుష్వమహాయశః । త్వయ్యకారణసంతప్తే సంతప్తహృదయావయమ్ ॥ ౭ ॥ త్యజరాజన్నిమంశోకంమిథ్యాసన్తాపమాగతమ్ । తదియంత్యజ్యతాంచింతా శత్రుహర్షవివర్ధనీ ॥ ౮ ॥ ఉద్యమఃక్రియతాంవీరహర్షస్సముపసేవ్యతామ్ । ప్రాప్తవ్యాయదితేసీతా హంతవ్యాశ్చనిశాచరాః ॥ ౯ ॥ రఘునందనవక్ష్యామిశ్రూయతాం మేహితంవచః । సాధ్వయంయాతుసౌమిత్రి ర్బలేనమహతావృతః ॥ ౧౦ ॥ నికుంభిళాయాంసంప్రాప్య హంతుంరావణిమాహవే । ధనుర్మండలనిర్ముక్తై రాశీవిషవిషోపమైః ॥ ౧౧ ॥ శరైర్హంతుంమహేష్వాసో రావణింసమితింజయః । తేనవీరేణతపసా వరదానాత్స్వయంభువః ॥ ౧౨ ॥ అస్త్రంబ్రహ్మశిరఃప్రాప్తం కామగాశ్చతురంగమాః । సఏషసహసైన్యేన ప్రాప్తఃకిలనికుంభిళామ్ ॥ ౧౩ ॥ యద్యుత్తిష్ఠేత్కృతంకర్మ హతాంత్సర్వాంశ్చవిద్ధినః । నికుంభిళామసంప్రాప్త మహుతాగ్నించయోరిపుః ॥ ౧౪ ॥ త్వామాతతాయినంహన్యా దింద్రశత్రోస్సతేవధః । వరోదత్తోమహాబాహో సర్వలోకేశ్వరేణవై ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యేవంవిహితోరాజ న్వధస్తస్యైషధీమతః । వధాయేంద్రజితోరామ సందిశస్వమహాబల ॥ ౧౬ ॥ హతేతస్మిన్హతంవిద్ధి రావణంససుహృజ్జనం । విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రాఘవోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ జానామితస్యరౌద్రస్య మాయాంసత్యపరాక్రమ । సహిబ్రహ్మాస్త్రవిత్ప్రాజ్ఞో మహామాయో మహాబలః ॥ ౧౮ ॥ కరోత్యసంజ్ఞాంత్సంగ్రామే దేవాంత్సవరుణానపి । తస్యాంతరిక్షేచరతో రథస్థస్యమహాయశః ॥ ౧౯ ॥ నగతిర్జ్ఞాయతేతస్య సూర్యస్యేవాభ్రసంప్లవే । రాఘవస్తురిపోర్జ్ఞాత్వా మాయావీర్యందురాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ లక్ష్మణంకీర్తిసంపన్న మిదంవచనమబ్రవీత్ । యద్వానరేంద్రస్యబలం తేనసర్వేణసంవృతః ॥ ౨౧ ॥ హనూమత్ప్రముఖైశ్చైవ యూథపైస్సహలక్ష్మణ । జాంబవేనర్క్షపతినా సహసైన్యేనసంవృతః ॥ ౨౨ ॥ జహితం రాక్షససుతం మాయాబలవిశారదం । అయంత్వాంసచివైస్సార్ధం మహాత్మారజనీచరః ॥ ౨౩ ॥ అభిజ్ఞస్తస్యదేశస్య పృష్ఠతోనుగమిష్యతి । రాఘవస్యవచశ్శ్రుత్వా లక్ష్మణస్సవిభీషణః ॥ ౨౪ ॥ జగ్రాహకార్ముకంశ్రేష్ఠ మత్యద్భుతపరాక్రమః । సన్నద్ధఃకవచీఖడ్గీ సశరీహేమచాపధృత్ ॥ ౨౫ ॥ రామపాదావుపస్పృశ్య హృష్టస్సౌమిత్రిరబ్రవీత్ । అద్యమత్కార్ముకోన్ముక్తా శ్శరానిర్భిద్యరావణిం ॥ ౨౬ ॥ లంకామభిపతిష్యంతిహంసాఃపుష్కరణీమివ । అద్యైవతస్యరౌద్రస్య శరీరంమామకాశ్శరాః ॥ ౨౭ ॥ విధమిష్యంతిభిత్త్వాతం మహాచాపగుణాచ్చ్యుతాః । సఏవముక్త్వాద్యుతిమా న్వచనంభ్రాతురగ్రతః ॥ ౨౮ ॥ సరావణివధాకాంక్షీ లక్ష్మణస్త్వరితోయయౌ । సోభివాద్యగురోఃపాదౌ కృత్వాచాపిప్రదక్షిణమ్ ॥ ౨౯ ॥ నికుంభిళామభియయౌ చైత్యంరావణిపాలితమ్ । విభీషణేనసహితో రాజపుత్రఃప్రతాపవాన్ ॥ ౩౦ ॥ కృతస్వస్త్యయనోభ్రాత్రాలక్ష్మణస్త్వరితోయయౌ । వానరాణాంసహ

సైన్యైస్తు హనూమాన్బహుభిర్వృతః ॥ ౩౧ ॥ విభీషణశ్చ సామాత్య స్తదా లక్ష్మణమన్వగాత్ । మహతా హరిసైన్యేన సవేగమభిసంవృతః ॥ ౩౨ ॥ ఋక్షరాజబలంచైవ దదర్శ పథివిష్ఠితమ్ । సగత్వా దూరమధ్వానం సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః ॥ ౩౩ ॥ రాక్షసేంద్రబలం దూరాదపశ్యద్వ్యూహమాస్థితమ్ । సతంప్రాప్య ధనుష్పాణి ర్మాయాయోగమరిందమః ॥ ౩౪ ॥ తస్థౌ బ్రహ్మవిధానేన విజేతుం రఘునందనః । విభీషణేన సహితో రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౩౫ ॥ అంగదేన చ వీరేణ తథానిలసుతేన చ ॥ ఓమ్ ॥ వివిధమమలశస్త్రభాస్వరం తద్ధ్వజగహనం విపులం మహారథైశ్చ । ప్రతిభయతమమప్రమేయవేగం తిమిరమివద్విషతాం బలం వివేశ ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చాశీతితమస్సర్గః ॥ ౨౫౧ ॥ ౫౦౨౦ ॥

* * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథతస్యామవస్థాయాం లక్ష్మణం రావణానుజః । పరేషామహితం వాక్యమర్థసాధకమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యదేతద్రాక్షసానీకం మేఘశ్యామం విలోక్యతే । ఏతదాయోధ్యతాం శీఘ్రం కపిభిః పాదపాయుధైః ॥ ౨ ॥ అస్యానీకస్య మహతో భేదనే యత లక్ష్మణ । రాక్షసేంద్రసుతోఽప్యత్ర భిన్నే దృశ్యో భవిష్యతి ॥ ౩ ॥ సత్వమింద్రాశనిప్రఖ్యైః శ్శరైరవకిరన్పరాన్ । అభిద్రవాశు యావద్వై నైతత్కర్మ సమాప్యతే ॥ ౪ ॥ జహివీర దురాత్మానం మాయాపరమధార్మికమ్ । రావణిం క్రూరకర్మాణం సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౫ ॥ విభీషణవచశ్శ్రుత్వా లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । వవర్ష శరవర్షాణి రాక్షసేంద్రసుతం ప్రతి ॥ ౬ ॥ ఋక్షాశ్శాఖామృగాశ్చైవ ద్రుమాద్రినఖయోధినః । అభ్యధావంత సహితా స్తదానీకమవస్థితమ్ ॥ ౭ ॥ రాక్షసాశ్చ శితైర్బాణై రసిభిశ్శక్తితోమరైః । ఉద్యతైస్సమవర్తంత కపిసైన్యజిఘాంసవః ॥ ౮ ॥ ససంప్రహారస్తుముల స్సంజజ్ఞే కపిరక్షసామ్ । శబ్దేన మహతా లంకాం నాదయన్వై సమంతతః ॥ ౯ ॥ శస్త్రైశ్చ వివిధాకారైశ్శితైర్బాణైశ్చ పాదపైః । ఉద్యతైర్గిరిశృంగైశ్చ ఘోరైరాకాశమావృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ తేరాక్షసా వానరేషు వికృతాననబాహవః । నివేశయంతశ్శస్త్రాణి చక్రుస్తే సుమహద్భయమ్ ॥ ౧౧ ॥ తథైవ సకలైర్వృక్షైర్గిరిశృంగైశ్చ వానరాః । అభిజఘ్నుర్నిజఘ్నుశ్చ సమరే రాక్షసర్షభాన్ ॥ ౧౨ ॥ ఋక్షవానరముఖ్యైశ్చ మహాకాయైర్మహాబలైః । రక్షసాం వధ్యమానానాం మహద్భయమజాయత ॥ ౧౩ ॥ స్వమనీకం విషణ్ణం తు శ్రుత్వా శత్రుభిరర్దితమ్ । ఉదతిష్ఠత దుర్ధర్ష స్తత్కర్మణ్యననుష్ఠితే ॥ (సతు కర్మణ్యనిర్వృత్తైస్తేన సశ్శల్యమివోద్వహన్ । పరిత్రాతుం బలం శీఘ్రముపచక్రామ శక్రజిత్ ॥ ౧౬ ॥) వృక్షాంధకారాన్నిర్గత్య జాతక్రోధస్స రావణిః । ఆరురోహ రథం సజ్జం పూర్వయుక్తం సరాక్షసః ॥ ౧౭ ॥ సభీమకార్ముకధరః కాలమేఘసమప్రభః । రక్తాస్యనయనః క్రుద్ధో బభౌ మృత్యురివాంతకః ॥ ౧౮ ॥ దృష్ట్వైవ తు రథస్థం తం పర్యవర్తత తద్బలమ్ । రక్షసాం భీమవేగానాం లక్ష్మణేన యుయుత్సతామ్ ॥ ౧౯ ॥ తస్మిన్కాలే తు హనుమానుద్యమ్య సుదురాసదమ్ । ధరణీధరసంకాశం మహావృక్షమరిందమః ॥ ౨౦ ॥ స రాక్షసానాం తత్సైన్యం కాలాగ్నిరివ నిర్దహన్ । చకార బహుభిర్వృక్షై ర్నిస్సంజ్ఞం యుధి వానరః ॥ ౨౧ ॥ విధ్వంసయంతం తరసా దృష్ట్వైవ పవనాత్మజమ్ । రాక్షసానాం సహస్రాణి హనూమంతమవాకిరన్ ॥ ౨౨ ॥ శితశూలధరాశ్శూలై రసిభిశ్చాసిపాణయః । శక్తిభిశ్శక్తిహస్తాశ్చ పట్టసైః పట్టసాయుధాః ॥ ౨౩ ॥ పరిఘైశ్చ గదాభిశ్చ చక్రైశ్చ శుభదర్శనైః । శతశశ్చ శతఘ్నీభిరాయసైరపి ముద్గరైః ॥ ౨౪ ॥ ఘోరైః పరశుభిశ్చైవ భిండిపాలైశ్చ రాక్షసాః । ముష్టిభిర్వజ్రవేగైశ్చ తలైరశనిసన్నిభైః ॥ ౨౫ ॥ అభిజఘ్నుస్సమాసాద్య సమంతాత్పర్వతోపమమ్ । తేషామపి చ సంక్రుద్ధశ్చకార కదనం మహత్ ॥ ౨౬ ॥ సదదర్శ కపిశ్రేష్ఠమచలోపమమింద్రజిత్ । సూదయానమమిత్రఘ్నమమిత్రాన్పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౭ ॥ స సారథిమువాచేదం యాహి యత్రైష వానరః । క్షయమేవ హి నః కుర్యాద్రాక్షసానాముపేక్షితః ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యుక్తస్సారథి

స్తేన యయాయత్రసమారుతిః । వహన్పరమదుర్ధర్షం స్థితమింద్రజితంరథే ॥ ౨౯ ॥ సోభ్యుపేత్య శరాన్ఘోరాన్ప్రస్తైన యయాయత్ర సమారుతిః । ... టసాసిపరశ్వథాన్ । అభ్యవర్తతదుర్ధర్షః కపిమూర్ధ్నిసరాక్షసః ॥ ౩౦ ॥ తానిశస్త్రాణిఘోరాణి ప్రతిగృహ్యసమారుతిః । రోషేణమహతావిష్టో వాక్యంచేదమువాచహ ॥ ౩౧ ॥ యుధ్యస్వయదిశూరోసి రావణాత్మజదుర్మతే । వాయుపుత్రంసమాసాద్య జీవన్నప్రతియాస్యసి ॥ ౩౨ ॥ బాహుభ్యాంప్రతియుధ్యస్వ యది మేద్వంద్వమాహవే । వేగంసహస్వదుర్బుద్ధే తతస్త్వంరక్షసాంవరః ॥ ౩౩ ॥ హనూమంతంజిఘాంసంతం సముద్యతశరాసనమ్ । రావణాత్మజమాచష్ట లక్ష్మణాయవిభీషణః ॥ ౩౪ ॥ యస్సవాసవనిర్జేతా రావణస్యాత్మసంభవః । సఏషరథమాస్థాయ హనూమంతంజిఘాంసతి ॥ ౩౫ ॥ తమప్రతిమసంస్థానైశ్శరైశ్శత్రువిదారణైః । జీవితాంతకరైర్ఘోరైశ్శ్సౌమిత్రేరావణింజహి ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్తస్తుతదామహాత్మావిభీషణేనారివిభీషణేన । దదర్శతంపర్వతసన్నికాశంరథేస్థితంభీమబలంనదంతమ్ ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేషడశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౫౪ ॥ ౩౦౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వాతుసౌమిత్రిం జాతహర్షోవిభీషణః । ధనుష్పాణింతమాదాయ త్వరమాణోజగామసః ॥ ౧ ॥ అవిదూరంతతోగత్వా ప్రవిశ్యచమహద్వనం । దర్శయామాసతత్కర్మలక్ష్మణాయవిభీషణః ॥ ౨ ॥ నీలజీమూతసంకాశం న్యగ్రోధంభీమదర్శనం । తేజస్వీరావణభ్రాతా లక్ష్మణాయన్యవేదయత్ ॥ ౩ ॥ ఇహోపహారంభూతానాం బలవాన్రావణాత్మజః । ఉపహృత్యతతఃపశ్చాత్సంగ్రామమభివర్తతే ॥ ౪ ॥ అదృశ్యస్సర్వభూతానాం తతోభవతిరాక్షసః । నిహంతిసమరేశత్రూన్బధ్నాతిచశరోత్తమైః ॥ ౫ ॥ తమప్రవిష్టంన్యగ్రోధం బలినంరావణాత్మజం । విధ్వంసయశరైశ్శీఘ్రం సరథంసాశ్వసారథిం ॥ ౬ ॥ తథేత్యుక్త్వామహాతేజా స్సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః । బభూవావస్థితస్తత్ర చిత్రంవిస్ఫారయన్ధనుః ॥ ౭ ॥ సరథేనాగ్నివర్ణేన బలవాన్రావణాత్మజః । ఇంద్రజిత్కవచీధన్వీ సధ్వజఃప్రత్యదృశ్యత ॥ ౮ ॥ తమువాచమహాతేజాః పౌలస్త్యమపరాజితం । సమాహ్వయేత్వాంసమరే సమ్యగ్యుద్ధంప్రయచ్ఛమే ॥ ౯ ॥ ఏవముక్తోమహాతేజాఃమనస్వీరావణాత్మజః । అబ్రవీత్పరుషంవాక్యం తత్రదృష్ట్వావిభీషణం ॥ ౧౦ ॥ ఇహత్వంజాతసంవృద్ధస్సాక్షాద్భ్రాతాపితుర్మమ । కథంద్రుహ్యసిపుత్రస్య పితృవ్యోమమరాక్షస ॥ ౧౧ ॥ నజ్ఞాతిత్వంనసౌహార్దంనజాతిస్తవదుర్మతే । ప్రమాణంనచసోదర్యం నధర్మోధర్మదూషక ॥ ౧౨ ॥ శోచ్యస్త్వమసిదుర్బుద్ధేనిందనీయశ్చసాధుభిః । యస్త్వంస్వజనముత్సృజ్య పరభృత్యత్వమాగతః ॥ ౧౩ ॥ నైతచ్ఛిథిలయాబుద్ధ్యా త్వంవేత్సిమహదంతరం । క్వచస్వజనసంవాసః క్వచనీచపరాశ్రయః ॥ ౧౪ ॥ గుణవాన్వాపరజన స్స్వజనోనిర్గుణోపివా । నిర్గుణస్స్వజనశ్శ్రేయాన్యఃపరఃపరఏవసః ॥ ౧౫ ॥ యస్స్వపక్షంపరిత్యజ్య పరపక్షంనిషేవతే । సస్వపక్షేక్షయంప్రాప్తేపశ్చాత్తైరేవహన్యతే ॥ ౧౬ ॥ (తస్మాచ్ఛృణుష్వదుర్బుద్ధే రాక్షసానాంకులాధమ । త్వాంగృహ్యబంధురూపేణ రామోబంధుమతాంవరః ॥ ౧౭ ॥ జ్ఞాత్వోపాయంత్వయాపూర్వం జ్ఞాతుమస్మాంత్సరాఘవః । జిత్వాస్మాన్యదిశక్యంచేత్పశ్చాత్త్వాంతువధిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ శత్రుస్త్వమసిరామస్య రావణస్యానుజోహియత్) । నిరనుక్రోశతాచేయం యాదృశీతేనిశాచర ॥ ౧౯ ॥ స్వజనేనత్వయాశక్యం పరుషంరావణానుజ । ఇత్యుక్తోభ్రాతృపుత్రేణ ప్రత్యువాచవిభీషణః ॥ ౨౦ ॥ అజానన్నివమచ్ఛీలం కింరాక్షసవికత్థసే । రాక్షసేంద్రసుతాసాధో పారుష్యంత్యజగౌరవాత్ ॥ ౨౧ ॥ కులేయద్యప్యహంజాతోరక్షసాంక్రూరకర్మణాం । గుణోయంప్రథమోనౄణాం తన్మేశీలమరాక్షసమ్ ॥ ౨౨ ॥ నరమేదారుణేనాహం నచాధర్మేణవైరమే । భ్రాత్రావిషమశీలేన కథంభ్రాతానిరస్యతే ॥ ౨౩ ॥ ధర్మాత్ప్రచ్యుతశీలంహి పురుషంపాపనిశ్చయం । త్యక్త్వాసుఖమవాప్నోతి హస్తాదాశీవిషంయథా ॥ ౨౪ ॥ హింసాపరస్వహరణే పరదారాభిమర్శనం ।

త్యాజ్యమాహుర్దురాచారం వేశ్మ ప్రజ్వలితం యథా ॥ ౨౫ ॥ పరస్వానాం చ హరణం పరదారాభిమర్శనం । సుహృదామతిశంకా చ త్రయో దోషాః క్షయావహాః ॥ ౨౬ ॥ మహర్షీణాం వధో ఘోరః సర్వదేవైశ్చ విగ్రహః । అభిమానశ్చ కోపశ్చ వైరిత్వం ప్రతికూలతా ॥ ౨౭ ॥ ఏతే దోషా మమ భ్రాతుర్జీవితైశ్వర్యనాశనాః । గుణాన్ప్రచ్ఛాదయామాసుః పర్వతానివ తోయదాః ॥ ౨౮ ॥ దోషైరేతైః పరిత్యక్తో మయా భ్రాతా పితా తవ । నేయమస్తి పురీ లంకా న చ త్వం న చ తే పితా ॥ ౨౯ ॥ అతిమానీ చ బాలశ్చ దుర్వినీతశ్చ రాక్షస । బద్ధస్త్వం కాలపాశేన బ్రూహి మాం యద్యదిచ్ఛసి ॥ ౩౦ ॥ అద్య తే వ్యసనం ప్రాప్తం కిం మాం త్వమిహ వక్ష్యసి । ప్రవేష్టుం న త్వయా శక్యో న్యగ్రోధో రాక్షసాధమ ॥ ౩౧ ॥ ధర్షయిత్వా చ కాకుత్స్థౌ న శక్యం జీవితుం త్వయా । యుధ్యస్వ నరదేవేన లక్ష్మణేన రణే సహ ॥ ౩౨ ॥ హతస్త్వం దేవతాకార్యం కరిష్యసి యమక్షయే ॥ ఓమ్ ॥ నిదర్శయస్వాత్మబలం సముద్యతం కురుష్వ సర్వాయుధసాయకవ్యయం । న లక్ష్మణస్యైత్య హి బాణగోచరం త్వమద్య జీవన్ సబలో గమిష్యసి ॥ ౩౩ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తాశీతితమస్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౧౧౮౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ విభీషణవచః శ్రుత్వా రావణిః క్రోధమూర్ఛితః । అబ్రవీత్పరుషం వాక్యం వేగేనాభ్యుత్పపాత హ ॥ ౧ ॥ ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశో రథే సుసమలంకృతే । కాలాశ్వయుక్తే మహతి స్థితః కాలాన్తకోపమః ॥ ౨ ॥ మహాప్రమాణముద్యమ్య విపులం వేగవద్దృఢం । ధనుర్భీమం పరామృశ్య శరాంశ్చామిత్రనాశనాన్ ॥ ౩ ॥ తం దదర్శ మహేష్వాసో రథస్థః సమలంకృతః । అలంకృతమమిత్రఘ్నం రాఘవస్యానుజం బలీ ॥ ౪ ॥ హనూమత్పృష్ఠమాసీనముదయస్థరవిప్రభం । ఉవాచైనం సమారబ్ధః సౌమిత్రిం సవిభీషణం ॥ ౫ ॥ తాంశ్చ వానరశార్దూలాన్పశ్యధ్వం మే పరాక్రమం । అద్య మత్కార్ముకోత్సృష్టం శరవర్షం దురాసదం ॥ ౬ ॥ ముక్తం వర్షమివాకాశే వారయిష్యతి కో యుధి । అద్య వో మామకా బాణా మహాకార్ముకనిస్సృతాః ॥ ౭ ॥ విధమిష్యన్తి గాత్రాణి తూలరాశిమివానలః । తీక్ష్ణసాయకనిర్భిన్నాన్ శూలశక్త్యృష్టితోమరైః ॥ ౮ ॥ అద్య వో గమయిష్యామి సర్వానేవ యమక్షయం । క్షిపతః శరవర్షాణి క్షిప్రహస్తస్య మే యుధి ॥ ౯ ॥ జీమూతస్యేవ నదతః కః స్థాస్యతి మమాగ్రతః । రాత్రియుద్ధే మయా పూర్వం వజ్రాశనిసమైః శరైః ॥ ౧౦ ॥ శాయితౌ స్థో మయా భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురస్సరౌ । స్మృతిర్న తేఽస్తి వా మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనం ॥ ౧౧ ॥ ఆశీవిషమివ క్రుద్ధం యన్మాం యోద్ధుం వ్యవస్థితః । తచ్ఛ్రుత్వా రాక్షసేన్ద్రస్య గర్జితం లక్ష్మణస్తదా ॥ ౧౨ ॥ అభీతవదనః క్రుద్ధో రావణిం వాక్యమబ్రవీత్ । ఉక్తశ్చ దుర్గమః పారః కార్యాణాం రాక్షస త్వయా ॥ ౧౩ ॥ కార్యాణాం కర్మణా పారం యో గచ్ఛతి స బుద్ధిమాన్ । స త్వమర్థస్య హీనార్థో దురవాపస్య కేనచిత్ ॥ ౧౪ ॥ వచో వ్యాహృత్య జానీషే కృతార్థోఽస్మీతి దుర్మతే । అన్తర్ధానగతేనాజౌ యస్త్వయాచరితస్తదా ॥ ౧౫ ॥ తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీరనిషేవితః । యథా బాణపథం ప్రాప్య స్థితోఽహం తవ రాక్షస ॥ ౧౬ ॥ దర్శయస్వాద్య తత్తేజో వాచా త్వం కిం వికత్థసే । ఏవముక్తో ధనుర్భీమం పరామృశ్య మహాబలః ॥ ౧౭ ॥ ససర్జ నిశితాన్బాణానిన్ద్రజిత్సమితింజయః । తేన సృష్టా మహావేగాః శరాః సర్పవిషోపమాః ॥ ౧౮ ॥ సంప్రాప్య లక్ష్మణం పేతుః శ్వసన్త ఇవ పన్నగాః । శరైరతిమహావేగైర్వేగవాన్రావణాత్మజః ॥ ౧౯ ॥ సౌమిత్రిమిన్ద్రజిద్యుద్ధే వివ్యాధ శుభలక్షణం । స శరైరతివిద్ధాంగో రుధిరేణ సముక్షితః ॥ ౨౦ ॥ శుశుభే లక్ష్మణః శ్రీమాన్విధూమ ఇవ పావకః । ఇన్ద్రజిత్త్వాత్మనః కర్మ ప్రసమీక్ష్యాధిగమ్య చ ॥ ౨౧ ॥ వినద్య సుమహానాదమిదం వచనమబ్రవీత్ । పత్రిణః శితధారాస్తే శరా మత్కార్ముకచ్యుతాః ॥ ౨౨ ॥ ఆదాస్యన్తేఽద్య సౌమిత్రే జీవితం జీవితాన్తగాః । అద్య గోమాయుసంఘాశ్చ శ్యేనసంఘాశ్చ లక్ష్మణ ॥ ౨౩ ॥ గృధ్రాశ్చ నిపతన్తు త్వాం గతాసుం నిహతం మయా । (అద్య యాస్యతి సౌమిత్రే) కర్ణగోచరతాం తవ ॥ ౨౪ ॥ తర్జనం యమదూతానాం సర్వభూతభయావ

హం ॥ క్షత్రబంధుస్సదానార్యో రామఃపరమదుర్మతిః ॥ ౨౫ ॥ భక్తంభ్రాతరమద్యైవ త్వాంద్రక్ష్యతిమయాహ
తం । విశస్తకవచంభూమౌ వ్యపవిద్ధశరాసనం ॥ ౨౬ ॥ హృతోత్తమాంగంసౌమిత్రే త్వామద్యనిహతంమయా ।
ఇతిబ్రువాణంసంరబ్ధం పరుషంరావణాత్మజం ॥ ౨౭ ॥ హేతుమద్వాక్యమత్యర్థం లక్ష్మణఃప్రత్యువాచహ । వా
గ్బలంత్యజదుర్బుద్ధే క్రూరకర్మాసిరాక్షస ॥ ౨౮ ॥ అథకస్మాద్వదస్యేతత్సంపాదయసుకర్మణా । అకృత్వాకత్థ
సేకర్మ కిమర్థమిహరాక్షస ॥ ౨౯ ॥ కురుతత్కర్మయేనాహం శ్రద్దధ్యాంతవకత్థనం । అనుక్త్వాపరుషంవాక్యం
కించిదప్యనవక్షిపన్ ॥ ౩౦ ॥ అవికత్థన్వధిష్యామి త్వాంపశ్యపురుషాధమ । ఇత్యుక్త్వాపంచనారాచానాకర్ణాపూ
రితాంఛ్రితాన్ ॥ ౩౧ ॥ నిజఘానమహావేగాన్లక్ష్మణోరాక్షసోరసి । సుపత్రవాజితాబాణా జ్వలితాఇవపన్నగాః ॥
నైరృతోరస్యభాసంత సవితూరశ్మయోయథా । సశరైరాహతస్తేన సరోషోరావణాత్మజః ॥ ౩౩ ॥ సుప్రయుక్తైస్త్రి
భిర్బాణైః ప్రతివివ్యాధలక్ష్మణం । సబభూవతదాభీమో నరరాక్షససింహయోః ॥ ౩౪ ॥ విమర్దస్తుములోయు
ద్ధేపరస్పరజయైషిణోః । ఉభౌహిబలసంపన్నావుభౌవిక్రమశాలినౌ ॥ ౩౫ ॥ ఉభావపిసువిక్రాంతౌ సర్వశస్త్రా
స్త్రకోవిదౌ । ఉభౌపరమదుర్జయావతుల్యబలతేజసౌ ॥ ౩౬ ॥ యుయుధాతేతదావీరౌ గ్రహావివనభోగతౌ ।
వృషవృత్రావివాభీతౌ యుధివైదుష్ప్రధర్షణౌ ॥ ౩౭ ॥ యుయుధాతేమహాత్మానౌ తదాకేసరిణావివ । బహూ
నవసృజంతౌహి మార్గణౌఘానవస్థితౌ ॥ ౩౮ ॥ నరరాక్షససింహౌతౌ ప్రహృష్టావభ్యయుధ్యతాం ॥ ఓమ్ ॥
సుసంప్రహృష్టౌనరరాక్షసోత్తమౌజయైషిణౌమార్గణచాపధారిణౌ । పరస్పరంతౌప్రవవర్షతుర్భృశంశరౌఘవ
ర్షేణ బలాహకావివ ॥ ౩౯ ॥ అభిప్రవృద్ధౌయుధియుద్ధకోవిదౌ శరాసిచండౌశితశస్త్రధారిణౌ । అభీక్ష్ణమావి
వ్యధతుర్మహాబలౌమహాహవేశంబరవాసవావివ ॥ ౪౦ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేఽష్టాశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౮ ॥ ౧౨౧౪ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతశ్శరందాశరథిస్సంధాయామిత్రకర్శనః । ససర్జరాక్షసేంద్రాయక్రు
ద్ధస్సర్పఇవశ్వసన్ ॥ ౧ ॥ తస్యజ్యాతలనిర్ఘోషం సశ్రుత్వారావణాత్మజః । వివర్ణవదనోభూత్వా లక్ష్మణంస
ముదైక్షత ॥ ౨ ॥ తంవివర్ణముఖందృష్ట్వారాక్షసంరావణాత్మజమ్ । సౌమిత్రింయుద్ధసంయుక్తంప్రత్యువాచవిభీష
ణః ॥ ౩ ॥ నిమిత్తాన్యనుపశ్యామి యాన్యస్మిన్రావణాత్మజే । త్వరతేనమహాబాహో భగ్నఏషనసంశయః ॥ ౪ ॥ త
తస్సంధాయసౌమిత్రిః బాణానగ్నిశిఖోపమాన్ । ముమోచనిశితాంస్తస్మింత్సర్పానివమహావిషాన్ ॥ ౫ ॥ శక్రా
శనిసమస్పర్శైర్లక్ష్మణేనాహతశ్శరైః । ముహూర్తమభవన్మూఢస్సర్వసంక్షుభితేంద్రియః ॥ ౬ ॥ ఉపలభ్యము
హూర్తేన సంజ్ఞాంప్రత్యాగతేంద్రియః । దదర్శావస్థితంవీరం వీరోదశరథాత్మజం ॥ ౭ ॥ సోభిచక్రామసౌమి
త్రింరోషాత్సంరక్తలోచనః । అబ్రవీచ్చైనమాసాద్యపునస్సపరుషంవచః ॥ ౮ ॥ కింనస్మరసిదుర్బుద్ధేప్రథమేమత్ప
రాక్రమం । నిబద్ధస్త్వంసహభ్రాత్రా యదాభువివిచేష్టసే ॥ ౯ ॥ యువాంఖలుమయాయుద్ధే వజ్రాశనిసమైశ్శ
రైః । శాయితౌప్రథమంభూమావిసంజ్ఞౌసపురస్సరౌ ॥ ౧౦ ॥ స్మృతిర్వానాస్తితేమన్యేవ్యక్తంవాయమసాదనం ।
గంతుమిచ్ఛసియస్మాత్త్వం మాంధర్షయితుమిచ్ఛసి ॥ ౧౧ ॥ యదితేప్రథమేయుద్ధే నదృష్టోమత్పరాక్రమః । అద్య
తేదర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీంవ్యవస్థితః ॥ ౧౨ ॥ ఇత్యుక్త్వాసప్తభిర్బాణైరభివివ్యాధలక్ష్మణమ్ । దశభిశ్చహనూ
మంతం తీక్ష్ణధారైశ్శరోత్తమైః ॥ ౧౩ ॥ తతశ్శరశతేనైవ సుప్రయుక్తేనవీర్యవాన్ । క్రోధాద్ద్విగుణసంరబ్ధోనిర్బి
భేదవిభీషణమ్ ॥ ౧౪ ॥ తద్దృష్ట్వేంద్రజితాకర్మకృతంరామానుజస్తదా । అచింతయిత్వాప్రహసన్నైవకించిది
తిబ్రువన్ ॥ ౧౫ ॥ ముమోచచశరాన్ఘోరాంత్సంగృహ్యనరపుంగవః । అభీతవదనఃక్రుద్ధో రావణింలక్ష్మణోయు
ధి ॥ ౧౬ ॥ నైవంరణగతాశ్శూరాః ప్రహరంతినిశాచర । లఘవశ్చాల్పవీర్యాశ్చ సుఖాహీమేశరాస్తవ ॥ ౧౭ ॥

నైవంశూరాస్త్రయుధ్యంతే సమరేజయకాంక్షిణః । ఇత్యేవంతంబ్రువాణస్తు శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౧౮ ॥ తస్యబా
ణైస్సువిధ్వస్తం కవచం హేమభూషితమ్ । వ్యశీర్యతరథోపస్థే తారాజాలమివాంబరాత్ ॥ ౧౯ ॥ విధూతవర్మా
నారాచైర్బభూవసకృతవ్రణః । ఇంద్రజిత్సమరే వీరః ప్రరూఢఇవ సానుమాన్ ॥ ౨౦ ॥ తతశ్శరసహస్రేణ సం
క్రుద్ధో రావణాత్మజః । బిభేదసమరేవీరం లక్ష్మణంభీమవిక్రమః ॥ ౨౧ ॥ వ్యశీర్యతమహద్దివ్యం కవచంలక్ష్మణస్యతు ।
కృతప్రతికృతాన్యోన్యం బభూవతురభిద్రుతౌ ॥ ౨౨ ॥ అభీక్ష్ణంనిశ్వసంతౌతౌ యుధ్యేతాంతుములంయుధి । శ
రసంకృత్తసర్వాంగౌ సర్వతోరుధిరోక్షితౌ ॥ ౨౩ ॥ సుదీర్ఘకాలంతౌవీరావన్యోన్యంనిశితైశ్శరైః । తతక్షతు
ర్మహాత్మానౌ రణకర్మవిశారదౌ ॥ ౨౪ ॥ బభూవతుశ్చాత్మజయే యత్తాభీమపరాక్రమౌ । తౌశరౌఘైస్తదాకీర్ణౌని
కృత్తకవచధ్వజౌ ॥ ౨౫ ॥ స్రవంతౌరుధిరంచోష్ణం జలంప్రస్రవణావివ । శరవర్షంతతోఘోరం ముంచతో
ర్భీమనిస్వనమ్ ॥ ౨౬ ॥ సాసారయోరివాకాశే నీలయోః కాలమేఘయోః । తయోరథమహాన్కాలో వ్యత్యయాద్యు
ధ్యమానయోః ॥ ౨౭ ॥ నచతౌయుద్ధవైముఖ్యంశ్రమంవాప్యుపజగ్మతుః । అస్త్రాణ్యస్త్రవిదాంశ్రేష్ఠౌదర్శయన్తౌ
పునఃపునః ॥ ౨౮ ॥ శరానుచ్చావచాకారానంతరిక్షేబబంధతుః । వ్యపేతదోషమస్యంతౌ లఘుచిత్రంచసుష్ఠు
చ ॥ ౨౯ ॥ ఉభౌతుతుములంఘోరం చక్రతుర్నరరాక్షసౌ । తయోఃపృథక్పృథగ్భీమశ్శుశ్రువేతలనిస్వనః ॥ ౩౦ ॥
ప్రకమ్పయన్జగద్ఘోరో నిర్ఘాతఇవదారుణః । సతయోర్భ్రాజతేశబ్దస్తదాసమరసక్తయోః ॥ ౩౧ ॥ సుఘోరయో
ర్నిష్టనతోర్గగనే మేఘయోరివ । సువర్ణపుంఖైర్నారాచైర్బలవంతౌకృతవ్రణౌ ॥ ౩౨ ॥ ప్రసుస్రువాతేరుధిరంకీర్తి
మంతౌజయేధృతౌ । తేగాత్రయోర్నిపతితా రుక్మపుంఖాశ్శరాయుధి ॥ ౩౩ ॥ అసృగ్దిగ్ధావినిష్పత్యవివిశుర్ధరణీ
తలం । అన్యే సునిశితైశ్శస్త్రైరాకాశేసంజఘట్టిరే ॥ ౩౪ ॥ బభంజుశ్చిచ్ఛిదుశ్చాన్యేతయోర్బాణాస్సహస్రశః ।
సబభూవరణేఘోరస్తయోర్బాణమయశ్చయః ॥ ౩౫ ॥ అగ్నిభ్యామివదీప్తాభ్యాం సత్రేకుశమయశ్చయః । త
యోఃకృతవ్రణౌదేహౌ శుశుభాతేమహాత్మనోః ॥ ౩౬ ॥ సపుష్పావివనిష్పత్రౌ వనేశాల్మలికింశుకౌ । చక్రతు
స్తుములంఘోరం సన్నిపాతంముహుర్ముహుః ॥ ౩౭ ॥ ఇంద్రజిల్లక్ష్మణశ్చైవ పరస్పరవధైషిణౌ । లక్ష్మణోరావ
ణింయుద్ధే రావణిశ్చాపిలక్ష్మణం ॥ ౩౮ ॥ అన్యోన్యంతావభిఘ్నంతౌ నశ్రమంప్రత్యపద్యతామ్ । బాణజాలైశ్శరీర
స్థైరవగాఢైస్తరస్వినౌ ॥ ౩౯ ॥ శుశుభాతేమహావీర్యౌ ప్రరూఢావివపర్వతౌ । తయోరుధిరసిక్తాని సంవృతానిశ
రైర్భృశం ॥ ౪౦ ॥ బభ్రాజుస్సర్వగాత్రాణి జ్వలంతఇవపావకాః । తయోరథమహాన్కాలో వ్యత్యయాద్యుధ్యమాన
యోః ॥ ౪౧ ॥ నచతౌయుద్ధవైముఖ్యంశ్రమంవాప్యుపజగ్మతుః ॥ ఓమ్ ॥ అథసమరపరిశ్రమంనిహంతుంసమరముఖే
ష్వజితస్య లక్ష్మణస్య । ప్రియహితముపపాదయన్మహౌజాస్సమరముపేత్యవిభీషణోవతస్థే ॥ ౪౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమ
ద్యుద్ధకాండే ఏకోననవతితమస్సర్గః ॥ ౫౧౦ ॥ ౧౨౦౦ ॥

* * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ యుధ్యమానౌతుతౌదృష్ట్వా ప్రసక్తౌనరరాక్షసౌ । ప్రభిన్నావివమాతంగౌ
పరస్పరవధైషిణౌ ॥ ౧ ॥ తౌద్రష్టుకామస్సంగ్రామే పరస్పరగతౌబలీ । శూరస్సరావణభ్రాతా తస్థౌసంగ్రామ
మూర్ధని ॥ ౨ ॥ తతోవిస్ఫారయామాస మహద్ధనురవస్థితః । ఉత్ససర్జచతీక్ష్ణాగ్రాన్రాక్షసేషుమహాశరాన్ ॥
తేశరాశ్శిఖిసంకాశానిపతంతస్సమాహితాః । రాక్షసాన్దారయామాసుర్వజ్రాఇవమహాగిరీన్ ॥ ౪ ॥ విభీషణ
స్యానుచరాస్తేపిశూలాసిపట్టసైః । చిచ్ఛిదుస్సమరేవీరాన్రాక్షసాన్రాక్షసోత్తమాః ॥ ౫ ॥ రాక్షసైస్తైఃపరివృతస్సత
దాతువిభీషణః । బభౌమధ్యేప్రహృష్టానాం కలభానామివద్విపః ॥ ౬ ॥ తతస్సంచోదయానో వైహరీన్రక్షోరణప్రి
యాన్ । ఉవాచవచనంకాలే కాలజ్ఞోరక్షసాంవరః ॥ ౭ ॥ ఏకోయంరాక్షసేంద్రస్య పరాయణమివస్థితః । ఏత

చ్ఛేషంబలంతస్య కింతిష్ఠతహరీశ్వరాః ॥ ౮ ॥ అస్మిన్వినిహతేపాపే రాక్షసేరణమూర్ధని । రావణంవర్జయిత్వాఽ
తు శేషమస్యబలంహతమ్ ॥ ౯ ॥ ప్రహస్తోనిహతోవీరో నికుంభశ్చమహాబలః । కుంభశ్చకుంభకర్ణశ్చధూమ్రాక్ష
శ్చనిశాచరః ॥ ౧౦ ॥ జంబుమాలీమహామాలీతీక్ష్ణవేగోఽశనిప్రభః । సుప్తఘ్నోయజ్ఞకోపశ్చవజ్రదంష్ట్రశ్చరాక్షసః ॥
సంహ్రాదీవికటోనిఘ్నస్తపనోదమఏవచ । ప్రఘాసఃప్రఘసశ్చైవ ప్రజంఘోజంఘఏవచ ॥ ౧౨ ॥ అగ్నికేతుశ్చదు
ర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చవీర్యవాన్ । విద్యుజ్జిహ్వోఽగ్నిజిహ్వశ్చ సూర్యశత్రుశ్చరాక్షసః ॥ ౧౩ ॥ అకమ్పనస్సుపా
ర్శ్వశ్చ చక్రమాలీచరాక్షసః । కమ్పనస్సత్త్వవంతౌతౌదేవాంతకనరాంతకౌ ॥ ౧౪ ॥ ఏతాన్నిహత్యాతిబలాన్బహూ
న్రాక్షససత్తమాన్ । బాహుభ్యాంసాగరంతీర్త్వా లంఘ్యతాంగోష్పదంలఘు ॥ ౧౫ ॥ ఏతావదేవశేషంవో జేత
వ్యమిహవానరాః । హతాస్సర్వేసమాగమ్య రాక్షసాబలదర్పితాః ॥ ౧౬ ॥ అయుక్తంనిధనంకర్తుం పుత్రస్యజ
నితుర్మమ । ఘృణామపాస్యరామార్థేనిహన్యాంభ్రాతురాత్మజమ్ ॥ ౧౭ ॥ హంతుకామస్యమేబాష్పశ్చక్షుశ్చా
పినిరుధ్యతే । తమేవైషమహాబాహుర్లక్ష్మణశ్శమయిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ వానరాఘ్నంతుసంభూయభృత్యానస్యసమీప
గాన్ । ఇతితేనాతియశసా రాక్షసేనాభిచోదితాః ॥ ౧౯ ॥ వానరేంద్రాజహృషిరే లాంగూలానిచవివ్యధుః ॥ త
తస్తేకపిశార్దూలాః క్ష్వేళంతశ్చముహుర్ముహుః ॥ ౨౦ ॥ ముముచుర్వివిధాన్నాదాన్మేఘాన్దృష్ట్వేవబర్హిణః ॥ జా
మ్బవానపితైస్సర్వైస్స్వయూథైరపిసంవృతః ॥ ౨౧ ॥ అశ్మభిస్తాడయామాసనఖైర్దంతైశ్చరాక్షసాన్ । నిఘ్నం
తమృక్షాధిపతిం రాక్షసాస్తేమహాబలాః ॥ ౨౨ ॥ పరివవ్రుర్భయంత్యక్త్వాతమనేకవిధాయుధాః । శరైఃపరశుభిస్తీ
క్ష్ణైః పట్టిసైర్యష్టితోమరైః ॥ ౨౩ ॥ జాంబవంతంమృధేజఘ్నుర్నిఘ్నంతంరాక్షసీంచమూమ్ । ససంప్రహారస్తు
ములస్సంజజ్ఞేకపిరక్షసాం ॥ ౨౪ ॥ దేవాసురాణాంక్రుద్ధానాం యథాభీమోమహాస్వనః । హనూమానపిసంక్రు
ద్ధస్సాలముత్పాట్యవీర్యవాన్ ॥ ౨౫ ॥ రక్షసాంకదనంచక్రే సమాసాద్యసహస్రశః । సదత్త్వాతుములంయుద్ధం
పితృవ్యస్యేంద్రజిద్యుధి ॥ ౨౬ ॥ లక్ష్మణంపరవీరఘ్నం పునరేవాభ్యధావత । తౌప్రవృద్ధౌతదావీరౌ మృధేలక్ష్మణ
రాక్షసౌ ॥ ౨౭ ॥ శరౌఘానభివర్షంతౌ జఘ్నతుస్తౌపరస్పరం । అభీక్ష్ణమంతర్దధతుశ్శరజాలైర్మహాబలౌ ॥ ౨౮ ॥
చంద్రాదిత్యావివోష్ణాంతే యథామేఘైస్తరస్వినౌ । నహ్యాదానంనసంధానం ధనుషోవాపరిగ్రహః ॥ ౨౯ ॥ నవి
ప్రమోక్షోబాణానాం నవికర్షోనవిగ్రహః । నముష్టిప్రతిసంధానం నలక్ష్యప్రతిపాదనమ్ ॥ ౩౦ ॥ అదృశ్యతత
యోస్తత్ర యుధ్యతోఃపాణిలాఘవాత్ । చాపవేగవినిర్ముక్త బాణజాలైస్సమంతతః ॥ ౩౧ ॥ అంతరిక్షేహిసం
ఛన్నేనరూపాణిచకాశిరే । లక్ష్మణోరావణింప్రాప్య రావణిశ్చాపిలక్ష్మణం ॥ ౩౨ ॥ అవ్యవస్థాభవత్యుగ్రాతాభ్యా
మన్యోన్యవిగ్రహే । తాభ్యాముభాభ్యాంతరసా విసృష్టైర్విశిఖైశ్శితైః ॥ ౩౩ ॥ నిరంతరమివాకాశం బభూవతమ
సావృతం । తైఃపతద్భిశ్చబహుభిస్తయోశ్శరశతైశ్శితైః ॥ ౩౪ ॥ దిశశ్చప్రదిశశ్చైవబభూవుశ్శరసంకులాః । తమసా
సంవృతంసర్వమాసీద్భీమతరంమహత్ ॥ ౩౫ ॥ అస్తంగతేసహస్రాంశౌ సంవృతంతమసైవహి । రుధిరౌఘమహా
నద్యఃప్రావర్తంతసహస్రశః ॥ ౩౬ ॥ క్రవ్యాదాదారుణావాగ్భిశ్చిక్షిపుర్భీమనిస్వనమ్ । నతదానీంవవౌవాయు
ర్నచజజ్వాలపావకః ॥ ౩౭ ॥ స్వస్త్యస్తులోకేభ్యఇతి జజల్పుస్తేమహర్షయః । సంపేతుశ్చాత్రసంప్రాప్తా గ
న్ధర్వాస్సహచారణైః ॥ ౩౮ ॥ అథరాక్షససింహస్యకృష్ణాన్కనకభూషణాన్ । శరైశ్చతుర్భిస్సౌమిత్రిర్వివ్యాధచ
తురోహయాన్ ॥ ౩౯ ॥ తతోఽపరేణభల్లేన సితేననిశితేనచ । సంపూర్ణాయతముక్తేనసుపత్రేణసువర్చసా ॥ ౪౦ ॥
మహేంద్రాశనికల్పేన సూతస్యవిచరిష్యతః । సతేనబాణాశనినా తలశబ్దానునాదినా ॥ ౪౧ ॥ లాఘవాద్రాఘవ
శ్శ్రీమాంఛ్ఛిరఃకాయాదపాతయత్ । సయంతరిమహాతేజా హతేమందోదరీసుతః ॥ ౪౨ ॥ స్వయంసారథ్యమకరో

త్పునశ్చధనురన్యద్గృహీత్ । తదద్భుతమభూత్తత్ర సామర్థ్యం పశ్యతాం యుధి ॥ ౪౩ ॥ హయేష్వవ్యగ్రహస్తం తం
వివ్యాధ నిశితైశ్శరైః । ధనుష్యథ పునర్వ్యగ్రే హయేషు ముముచే శరాన్ ॥ ౪౪ ॥ ఛిద్రేషు తేషు బాణౌఘైస్సౌమి
త్రిశ్శీఘ్రవిక్రమః । అర్దయామాస బాణౌఘైర్విచరంతమభీతవత్ ॥ ౪౫ ॥ నిహతం సారథిం దృష్ట్వా సమరే రావ
ణాత్మజః । ప్రజహౌ సమరోద్ధర్షం విషణ్ణస్స బభూవ హ ॥ ౪౬ ॥ విషణ్ణవదనం దృష్ట్వా రాక్షసం హరియూథపాః ।
తతః పరమసంహృష్టా లక్ష్మణం చాభ్యపూజయన్ ॥ ౪౭ ॥ తతః ప్రమాథీ శరభో రభసో గంధమాదనః । అమృష్యమా
ణాశ్చత్వార శ్చక్రుర్వేగం హరీశ్వరాః ॥ ౪౮ ॥ తే చాస్య హయముఖ్యేషు తూర్ణముత్ప్లుత్య వానరాః । చతుర్షు
సుమహావీర్యా నిపేతుర్భీమవిక్రమాః ॥ ౪౯ ॥ తేషామధిష్ఠితానాం తైర్వానరైః పర్వతోపమైః । ముఖేభ్యో రు
ధిరం రక్తం హయానాం సమవర్తత ॥ ౫౦ ॥ తే హయా మథితా భగ్నా వ్యసవో ధరణీం గతాః । తే నిహత్య హయాం
స్తస్య ప్రమథ్య చ మహారథమ్ ॥ ౫౧ ॥ పునరుత్పత్య వేగేన తస్థుర్లక్ష్మణపార్శ్వతః । స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథా
న్మథితసారథేః ॥ ౫౨ ॥ శరవర్షేణ సౌమిత్రి మభ్యధావత రావణిః ॥ ఓమ్ ॥ తతో మహేంద్రప్రతిమస్స లక్ష్మణః
పదాతినం తం నిశితైశ్శరోత్తమైః । సృజంతమాజౌ నిశితాం చ్ఛరోత్తమాన్భృశం తదా బాణగణైర్వ్యదారయ
త్ ॥ ౫౩ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే నవతితమస్సర్గః ॥ ౪౧౩ ॥ ౮౨౬౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స హతాశ్వో మహాతేజా భూమౌ తిష్ఠన్నిశాచరః । ఇంద్రజిత్పరమక్రుద్ధస్సం
ప్రజజ్వాల తేజసా ॥ ౧ ॥ తౌ ధన్వినౌ జిఘాంసంతావన్యోన్యమిషుభిర్భృశమ్ । విజయేనాభినిష్క్రాంతౌ వనే వృ
షగజావివ ॥ ౨ ॥ నిబర్హయంతశ్చాన్యోన్యం తే రాక్షసవనౌకసః । భర్తారం న జహుర్యుద్ధే సంపతంతస్తతస్త
తః ॥ ౩ ॥ తతస్తాన్రాక్షసాన్సర్వాన్ హర్షయన్రావణాత్మజః । స్తువానో హర్షమాణశ్చ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥
తమసా బహులేనేమాస్సంసక్తాస్సర్వతో దిశః । నేహ విజ్ఞాయతే స్వో వా పరో వా రాక్షసోత్తమాః ॥ ౫ ॥ ధృష్టం
భవంతో యుధ్యంతు హరీణాం మోహనాయ వై । అహం తు రథమాస్థాయ హ్యాగమిష్యామి సంయుగమ్ ॥ ౬ ॥ త
థా భవంతః కుర్వంతు యథేమే కాననౌకసః । న బుధ్యేయుర్దురాత్మానః ప్రవిష్టే నగరం మయి ॥ ౭ ॥ ఇత్యుక్త్వా రా
వణసుతో వంచయిత్వా వనౌకసః । ప్రవివేశ పురీం లంకాం రథహేతోరమిత్రహా ॥ ౮ ॥ స రథం భూషయిత్వా తు రు
చిరం హేమభూషితమ్ । ప్రాసాసిశరసంపూర్ణం యుక్తం పరమవాజిభిః ॥ ౯ ॥ అధిష్ఠితం హయజ్ఞేన సూతేనా
ప్తోపదేశినా । ఆరురోహ మహాతేజా రావణిస్సమితింజయః ॥ ౧౦ ॥ స రాక్షసగణైర్ముఖ్యైర్వృతో మందోదరీసుతః ।
నిర్యయౌ నగరాత్తూర్ణం కృతాంతబలచోదితః ॥ ౧౧ ॥ సోఽభినిష్క్రమ్య నగరాదింద్రజిత్పరవీరహా । అభ్యాయాజ్జ
వనైరశ్వైర్లక్ష్మణం సవిభీషణమ్ ॥ ౧౨ ॥ తతో రథస్థమాలోక్య సౌమిత్రీ రావణాత్మజం । వానరాశ్చ మహావీర్యా
రాక్షసశ్చ విభీషణః ॥ ౧౩ ॥ విస్మయం పరమం జగ్ముర్లాఘవాత్తస్య ధీమతః । రావణిస్త్వథ సంహృష్టో రణే వాన
రయూథపాన్ ॥ ౧౪ ॥ పాతయామాస బాణౌఘైశ్శతశోఽథ సహస్రశః । స మండలీకృతధనూ రావణిస్సమితింజ
యః ॥ ౧౫ ॥ హరీనభ్యహనత్క్రుద్ధః పరం లాఘవమాస్థితః । తే వధ్యమానా హరయో నారాచైర్భీమవిక్రమాః ॥
సౌమిత్రిం శరణం ప్రాప్తాః ప్రజాపతిమివ ప్రజాః । తతస్సమరకోపేన జ్వలితో రఘునందనః ॥ ౧౭ ॥ చిచ్ఛేద కార్ము
కం తస్య దర్శయన్పాణిలాఘవమ్ । సోఽన్యత్కార్ముకమాదాయ సజ్జం చక్రే త్వరన్నివ ॥ ౧౮ ॥ తదప్యస్య త్రిభిర్బా
ణైర్లక్ష్మణో నిరకృంతత । అథైనం ఛిన్నధన్వానమాశీవిషవిషోపమైః ॥ ౧౯ ॥ వివ్యాధోరసి సౌమిత్రీ రావణిం పం
చభిశ్శరైః । తే తస్య కాయం నిర్భిద్య మహాకార్ముకనిస్సృతాః ॥ ౨౦ ॥ నిపేతుర్ధరణీం బాణాః రక్తా ఇవ మహో
రగాః । స భిన్నవర్మా రుధిరం వమన్వక్త్రేణ రావణిః ॥ ౨౧ ॥ జగ్రాహ కార్ముకశ్రేష్ఠం దృఢజ్యం బలవత్తరం ।

స లక్ష్మణం సముద్దిశ్య పరం లాఘవమాస్థితః ॥ ౨౨ ॥ వవర్ష శరవర్షాణి వర్షాణీవ పురందరః । ముక్తమింద్రజితా తత్తు శరవర్షమరిందమః ॥ ౨౩ ॥ అవారయదసంభ్రాంతో లక్ష్మణస్సుదురాసదమ్ । సందర్శయామాస తదా రావణిం రఘునందనః ॥ ౨౪ ॥ అసంభ్రాంతో మహాతేజాస్తదద్భుతమివాభవత్ । తతస్తాన్ రాక్షసాంస్సర్వాం స్త్రిభిరేకైకమాహవే ॥ ౨౫ ॥ అవిధ్యత్పరమక్రుద్ధశ్శీఘ్రమస్త్రం ప్రదర్శయన్ । రాక్షసేంద్రసుతం చాపి బాణౌఘైస్సమతాడయత్ ॥ ౨౬ ॥ సోఽతివిద్ధో బలవతా శత్రుణా శత్రుతాపినా । అసక్తం ప్రేషయామాస లక్ష్మణాయ శరాన్బహూన్ ॥ ౨౭ ॥ తానప్రాప్తాంశ్ఛితైర్బాణైశ్చిచ్ఛేద రఘునందనః । సారథేరస్య చ రణే రథినో రథిసత్తమః ॥ ౨౮ ॥ శిరో జహార ధర్మాత్మా భల్లేనానతపర్వణా । అసూతాస్తే హయాస్తత్ర రథమూహురవిక్లబాః ॥ ౨౯ ॥ మండలాన్యభిధావంతస్తదద్భుతమివాభవత్ । అమర్షవశమాపన్నస్సౌమిత్రిర్దృఢవిక్రమః ॥ ౩౦ ॥ ప్రత్యవిధ్యద్ధయాంస్తస్య శరైర్విత్రాసయన్రణే । అమృష్యమాణస్తత్కర్మ రావణస్య సుతో బలీ ॥ ౩౧ ॥ వివ్యాధ దశభిర్బాణైస్సౌమిత్రిం తమమర్షణమ్ । తే తస్య వజ్రప్రతిమాశ్శరాస్సర్పవిషోపమాః ॥ ౩౨ ॥ విలయం జగ్మురాహత్య కవచం కాంచనప్రభమ్ । అభేద్యకవచం మత్వా రాఘవం రావణాత్మజః ॥ ౩౩ ॥ లలాటే లక్ష్మణం బాణైస్సుపుంఖైస్త్రిభిరింద్రజిత్ । అవిధ్యత్పరమక్రుద్ధశ్శీఘ్రమస్త్రం ప్రదర్శయన్ ॥ ౩౪ ॥ తైః పృషత్కైర్లలాటస్థైశ్శుశుభే రఘునందనః । రణాగ్రే సమరశ్లాఘీ త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః ॥ ౩౫ ॥ స తథా హ్యర్దితో బాణై రాక్షసేన మహామృధే । తమాశు ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణః పంచభిశ్శరైః ॥ ౩౬ ॥ వికృష్యేంద్రజితో యుద్ధే వదనే శుభకుండలే । లక్ష్మణేంద్రజితౌ వీరౌ మహాబలశరాసనౌ ॥ ౩౭ ॥ అన్యోన్యం జఘ్నతుర్బాణైర్విశిఖైర్భీమవిక్రమౌ । తతశ్శోణితదిగ్ధాంగౌ లక్ష్మణేంద్రజితావుభౌ ॥ ౩౮ ॥ రణే తౌ రేజతుర్వీరౌ పుష్పితావివ కింశుకౌ । తౌ పరస్పరమభ్యేత్య సర్వగాత్రేషు ధన్వినౌ ॥ ౩౯ ॥ ఘోరైర్వివ్యధతుర్బాణైః కృతభావావుభౌ జయే । తతస్సమరకోపేన సంయుక్తో రావణాత్మజః ॥ ౪౦ ॥ విభీషణం త్రిభిర్బాణైర్వివ్యాధ వదనే శుభే । అయోముఖైస్త్రిభిర్విద్ధ్వా రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఏకైకేనాభివివ్యాధ తాంత్సర్వాన్ హరియూథపాన్ । తస్మై దృఢతరం క్రుద్ధో జఘాన గదయా హయాన్ ॥ ౪౨ ॥ విభీషణో మహాతేజా రావణేస్స దురాత్మనః । స హతాశ్వాదవప్లుత్య రథాన్నిహతసారథేః ॥ ౪౩ ॥ అథ శక్తిం మహాతేజాః పితృవ్యాయ ముమోచ హ । తామాపతంతీం సంప్రేక్ష్య సుమిత్రానందవర్ధనః ॥ ౪౪ ॥ చిచ్ఛేద దశభిర్బాణైర్దశధా సాపతద్భువి । తస్మై దృఢధనుః క్రుద్ధో హతాశ్వాయ విభీషణః ॥ ౪౫ ॥ వజ్రస్పర్శసమాన్పంచ ససర్జోరసి మార్గణాన్ । తే తస్య కాయం నిర్భిద్య రుక్మపుంఖా నిమిత్తగాః ॥ ౪౬ ॥ బభూవుర్లోహితాదిగ్ధా రక్తా ఇవ మహోరగాః । స పితృవ్యాయ సంక్రుద్ధ ఇంద్రజిచ్ఛరమాదదే ॥ ౪౭ ॥ ఉత్తమం రక్షసాం మధ్యే యమదత్తం మహాబలః । తం సమీక్ష్య మహాతేజా మహేషుం తేన సంహితమ్ ॥ ౪౮ ॥ లక్ష్మణోఽప్యాదదే బాణమన్యం భీమపరాక్రమః । కుబేరేణ స్వయం స్వప్నే స్వస్మై దత్తం మహాత్మనా ॥ ౪౯ ॥ దుర్జయం దుర్విషహ్యం చ సేంద్రైరపి సురాసురైః । తయోస్తే ధనుషీ శ్రేష్ఠే బాహుభిః పరిఘోపమైః ॥ ౫౦ ॥ వికృష్యమాణే బలవత్క్రౌంచావివ చుకూజతుః । తాభ్యాం తౌ ధనుషి శ్రేష్ఠే సంహితౌ సాయకోత్తమౌ ॥ ౫౧ ॥ వికృష్యమాణౌ వీరాభ్యాం భృశం జజ్వలతుశ్శ్రియా । తౌ భాసయంతావాకాశం ధనుర్భ్యాం విశిఖౌ చ్యుతౌ ॥ ౫౨ ॥ ముఖేన ముఖమాహత్య సన్నిపేతతురోజసా । సన్నిపాతస్తయోశ్చాసీచ్ఛరయోర్ఘోరరూపయోః ॥ ౫౩ ॥ సధూమవిస్ఫులింగశ్చ తజ్జోఽగ్నిర్దారుణోఽభవత్ । తౌ మహాగ్రహసంకాశావన్యోన్యం సన్నిపత్య చ ॥ ౫౪ ॥ సంగ్రామే చ తదా యాంతౌ మేదిన్యాం వినిపేతతుః । శరౌ ప్రతిహతౌ దృష్ట్వా తావుభౌ రణమూర్ధని ॥ ౫౫ ॥ వ్రీడితౌ జాతరోషౌ చ లక్ష్మణేంద్రజితౌ తదా । సుసంరబ్ధస్తు సౌమిత్రిరస్త్రం

వారుణమాదదే ॥ ౫౬ ॥ రౌద్రం మహేంద్రజిద్యుద్ధే వ్యసృజద్యుధిస్స్థితః । తేనతద్విహతంత్వస్త్రం వారుణంపరమాద్భుతం ॥ ౫౭ ॥ తతఃక్రుద్ధో మహాతేజా ఇంద్రజిత్సమితింజయః । ఆగ్నేయంసందధేదీప్తం సలోకంసంక్షిపన్నివ ॥ ౫౮ ॥ సౌరేణాస్త్రేణతద్వీరో లక్ష్మణఃప్రత్యవారయత్ । అస్త్రంనివారితందృష్ట్వా రావణిఃక్రోధమూర్ఛితః ॥ ౫౯ ॥ ఆసురంశత్రునాశాయ ఘోరమస్త్రంసమాదదే । తస్మాచ్చాపాద్వినిష్పేతుర్భాస్వరాఃకూటముద్గరాః ॥ ౬౦ ॥ శూలానిచభుశుండ్యశ్చ గదాఃఖడ్గాఃపరశ్వధాః । తద్దృష్ట్వాలక్ష్మణస్సంఖ్యే ఘోరమస్త్రమథాసురం ॥ ౬౧ ॥ అవార్యంసర్వభూతానాం సర్వశత్రువినాశనం । మాహేశ్వరేణద్యుతిమాం స్తదస్త్రంప్రత్యవారయత్ ॥ ౬౨ ॥ తయోస్సుతుములంయుద్ధం సంబభూవాద్భుతోపమం । గగనస్థానిభూతాని లక్ష్మణంపర్యవారయన్ ॥ ౬౩ ॥ భైరవాభిరుతేభీమే యుద్ధేవానరరక్షసాం । భూతైర్బహుభిరాకాశంవిస్మితైరావృతంబభౌ ॥ ౬౪ ॥ ఋషయఃపితరోదేవా గంధర్వాగరుడోరగాః । శతక్రతుంపురస్కృత్య రరక్షుర్లక్ష్మణంరణే ॥ ౬౫ ॥ అథాన్యం మార్గణశ్రేష్ఠం సందధేరాఘవానుజః । హుతాశనసమస్పర్శం రావణాత్మజదారణం ॥ ౬౬ ॥ సుపత్రమనువృత్తాంగం సుపర్వాణంసుసంస్థితం । సువర్ణవికృతంవీర శ్శరీరాంతకరంశరం ॥ ౬౭ ॥ దురావారందుర్విషహం రాక్షసానాంభయావహమ్ । ఆశీవిషవిషప్రఖ్యం దేవసంఘైస్సమర్చితం ॥ ౬౮ ॥ యేనశక్రోమహాతేజా దానవానజయత్ప్రభుః । పురాదేవాసురేయుద్ధే వీర్యవాన్హరివాహనః ॥ ౬౯ ॥ తదైంద్రమస్త్రంసౌమిత్రిస్సంయుగేష్వపరాజితం । శరశ్రేష్ఠంధనుశ్శ్రేష్ఠే నరశ్రేష్ఠోభిసందధే ॥ ౭౦ ॥ సంధాయామిత్రదళనం విచకర్షశరాసనం । సజ్యమాయమ్యదుర్ధర్షం కాలోలోకక్షయేయథా ॥ ౭౧ ॥ సంధాయధనుషిశ్రేష్ఠే వికర్షన్నిదమబ్రవీత్ । లక్ష్మీవాన్లక్ష్మణోవాక్య మర్థసాధకమాత్మనః ॥ ౭౨ ॥ ధర్మాత్మాసత్యసంధశ్చ రామోదాశరథిర్యది । పౌరుషేచాప్రతిద్వంద్వ శ్శరైనంజహిరావణిం ॥ ౭౩ ॥ ఇత్యుక్త్వాబాణమాకర్ణం వికృష్యతమజిహ్మగం । లక్ష్మణస్సమరేవీర స్ససర్జేంద్రజితంప్రతి ॥ ౭౪ ॥ ఐంద్రాస్త్రేణసమాయోజ్య లక్ష్మణఃపరవీరహా । తచ్ఛిరస్సశిరస్త్రాణం శ్రీమజ్జ్వలితకుండలం ॥ ౭౫ ॥ ప్రమథ్యేంద్రజితఃకాయా త్పాతయామాసభూతలే । తద్రాక్షసతనూజస్య ఛిన్నస్కంధంశిరోమహత్ ॥ ౭౬ ॥ తపనీయనిభంభూమౌదదృశేరుధిరోక్షితం । హతస్తునిపపాతాశు ధరణ్యాంరావణాత్మజః ॥ ౭౭ ॥ కవచీసశిరస్త్రాణో విధ్వస్తస్సశరాసనః । చుక్రుశుస్తేతతస్సర్వే వానరాస్సవిభీషణాః ॥ ౭౮ ॥ హృష్యంతోనిహతేతస్మిన్దేవావృత్రవధేయథా । అథాంతరిక్షే దేవానామృషీణాంచమహాత్మనాం ॥ ౭౯ ॥ అభిజజ్ఞేచసన్నాదో గంధర్వాప్సరసామపి । పతితంతమభిజ్ఞాయ రాక్షసీసామహాచమూః ॥ ౮౦ ॥ వధ్యమానాదిశో భేజేహరిభిర్జితకాశిభిః । వానరైర్వధ్యమానాస్తేశస్త్రాణ్యుత్సృజ్యరాక్షసాః ॥ ౮౧ ॥ లంకామభిముఖాస్సస్రుర్నష్టసంజ్ఞాఃప్రధావితాః । దుద్రువుర్బహుధాభీతా రాక్షసాశ్శతశోదిశః ॥ ౮౨ ॥ త్యక్త్వాప్రహరణాంత్సర్వేపట్టసాసిపరశ్వథాన్ । కేచిల్లంకాంపరిత్రస్తాః ప్రవిష్టావానరార్దితాః ॥ ౮౩ ॥ సముద్రేపతితాఃకేచిత్కేచిత్పర్వతమాశ్రితాః । హతమింద్రజితందృష్ట్వా శయానంసమరక్షితౌ ॥ ౮౪ ॥ రాక్షసానాంసహస్రేషు నకశ్చిత్ప్రత్యదృశ్యత । యథాస్తంగతఆదిత్యే నావతిష్ఠంతిరశ్మయః ॥ ౮౫ ॥ తథాతస్మిన్నిపతితే రాక్షసాస్తేగతాదిశః । శాంతరశ్మిరివాదిత్యో నిర్వాణఇవపావకః ॥ ౮౬ ॥ సబభూవమహాతేజా వ్యపాస్తగతజీవితః । ప్రశాంతపీడాబహులో నష్టారిఃప్రతాపవాన్ ॥ ౮౭ ॥ బభూవలోకఃపతితేరాక్షసేంద్రసుతేతదా । హర్షంచశక్రోభగవాంత్సహసర్వైస్సురర్షభైః ॥ ౮౮ ॥ జగామనిహతేతస్మిన్రాక్షసేపాపకర్మణి । ఆకాశేచాపిదేవానాం శుశ్రువేదుందుభిస్వనః ॥ ౮౯ ॥ నృత్యద్భిరప్సరోభిశ్చ గంధర్వైశ్చమహాత్మభిః । వవృషుఃపుష్పవర్షాణి తదద్భుతమభూత్తదా

ప్రశశంసుర్హ తేత స్మిన్రాక్షసేంద్రకర్మణి । శుద్ధా ఆపో దిశశ్చైవ జహృషుర్దైత్యదానవాః ॥ ౯౧ ॥ ఆజగ్ముః పతితే తస్మిన్ సర్వలోకభయావహే । ఊచుశ్చ సహితాస్సర్వే దేవగంధర్వదానవాః ॥ ౯౨ ॥ విజ్వరాశ్శాంతకలుషా బ్రాహ్మణా విచరంత్వితి । తతో భ్యనందన్సంహృష్టా స్సమరే హరియూథపాః ॥ ౯౩ ॥ తమప్రతిబలం దృష్ట్వా హతం నైరృతపుంగవమ్ । విభీషణో హనూమాంశ్చ జాంబవాంశ్చర్క్షయూథపః ॥ ౯౪ ॥ విజయేనాభినందంత స్తుష్టువుశ్చాపి లక్ష్మణమ్ । క్ష్వేళంతశ్చ నదంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్లవంగమాః ॥ ౯౫ ॥ లబ్ధలక్షా రఘుసుతం పరివార్యోపతస్థిరే । లాంగూలాని ప్రవిధ్యంత స్ఫోటయంతశ్చ వానరాః ॥ ౯౬ ॥ లక్ష్మణో జయతీత్యేవం వాక్యం విశ్రావయంస్తదా । అన్యోన్యం చ సమాశ్లిష్య కపయో హృష్టమానసాః ॥ ౯౭ ॥ చక్రురుచ్చావచగుణా రాఘవాశ్రయజాః కథాః ॥ ఓమ్ ॥ తదసుకరమథాభివీక్ష్య హృష్టాః ప్రియసుహృదో యుధి లక్ష్మణస్య కర్మ । పరమముపలభన్మనః ప్రహర్షం వినిహతమింద్రరిపుం నిశమ్య దేవాః ॥ ౯౮ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకనవతితమస్సర్గః ॥ ౩౧౬ ॥ ౬౩౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రుధిరక్లిన్నగాత్రస్తు లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః । బభూవ హృష్టస్తం హత్వా శక్రజేతారమాహవే ॥ ౧ ॥ తతస్స జాంబవంతం చ హనూమంతం చ వీర్యవాన్ । సన్నిహత్య మహాతేజా స్తాంశ్చ సర్వాన్వనౌకసః ॥ ౨ ॥ ఆజగామ తతశ్శీఘ్రం యత్ర సుగ్రీవరాఘవౌ । విభీషణమవష్టభ్య హనూమంతం చ లక్ష్మణః ॥ ౩ ॥ తతో రామమభిక్రమ్య సౌమిత్రిరభివాద్య చ । తస్థౌ భ్రాతృసమీపస్థ ఇంద్రస్యేవ బృహస్పతిః ॥ ౪ ॥ నిష్టనన్నివ చాగమ్య రాఘవాయ మహాత్మనే । ఆచచక్షే మహావీరో ఘోరమింద్రజితో వధమ్ ॥ ౫ ॥ రావణేస్తు శిరశ్ఛిన్నం లక్ష్మణేన మహాత్మనా । న్యవేదయత రామాయ తదా హృష్టో విభీషణః ॥ ౬ ॥ శ్రుత్వైవ తు మహావీర్యో లక్ష్మణేనేంద్రజిద్వధమ్ । ప్రహర్షమతులం లేభే రామో వాక్యమువాచ హ ॥ ౭ ॥ సాధు లక్ష్మణ తుష్టోఽస్మి కర్మ చాసుకరం కృతమ్ । రావణేర్హి వినాశేన జితమిత్యుపధారయ ॥ ౮ ॥ స తం శిరస్యుపాఘ్రాయ లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్ । లజ్జమానం బలాత్స్నేహా దంకమారోప్య వీర్యవాన్ ॥ ౯ ॥ ఉపవేశ్య తముత్సంగే పరిష్వజ్యావపీడితమ్ । భ్రాతరం లక్ష్మణం స్నిగ్ధం పునః పునరుదైక్షత ॥ ౧౦ ॥ శల్యసంపీడితం శస్తం నిశ్వసంతం తు లక్ష్మణమ్ । రామస్తు దుఃఖసంతప్తస్తదా నిశ్వసితో భృశమ్ ॥ ౧౧ ॥ మూర్ధ్ని చైనముపాఘ్రాయ భూయస్సంస్పృశ్య చ త్వరన్ । ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యమాశ్వాస్య పురుషర్షభః ॥ ౧౨ ॥ కృతం పరమకల్యాణం కర్మ దుష్కరకర్మణా । అద్య మన్యే హతే పుత్రే రావణం నిహతం రణే ॥ ౧౩ ॥ అద్యాహం విజయీ శత్రౌ హతే తస్మిన్దురాత్మని । రావణస్య నృశంసస్య దిష్ట్యా వీర త్వయా రణే ॥ ౧౪ ॥ ఛిన్నో హి దక్షిణో బాహుస్స హి తస్య వ్యపాశ్రయః । విభీషణహనూమద్భ్యాం కృతం కర్మ మహద్రణే ॥ ౧౫ ॥ అహోరాత్రైస్త్రిభిర్వీరః కథంచిద్వినిపాతితః । నిరమిత్రః కృతోఽస్మ్యద్య నిర్యాస్యతి హి రావణః ॥ ౧౬ ॥ బలవ్యూహేన మహతా శ్రుత్వా పుత్రం నిపాతితమ్ । తం పుత్రవధసంతప్తం నిర్యాంతం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౧౭ ॥ బలేనావృత్య మహతా నిహనిష్యామి దుర్జయమ్ । త్వయా లక్ష్మణ నాథేన సీతా చ పృథివీ చ మే ॥ ౧౮ ॥ న దుష్ప్రాపా హతే త్వద్య శక్రజేతరి చాహవే । స తం భ్రాతరమాశ్వాస్య పరిష్వజ్య చ రాఘవః ॥ ౧౯ ॥ రామస్సుషేణం ముదితస్సమాభాష్యేదమబ్రవీత్ । సశల్యోఽయం మహాప్రాజ్ఞ సౌమిత్రిర్మిత్రవత్సలః ॥ ౨౦ ॥ యథా భవతి సుస్వస్థస్తథా త్వం సముపాచర । విశల్యః క్రియతాం క్షిప్రం సౌమిత్రిస్సవిభీషణః ॥ ౨౧ ॥ ఋక్షవానరసైన్యానాం శూరాణాం ద్రుమయోధినామ్ । యే చాన్యేఽప్యత్ర యుధ్యంత స్సశల్యా వ్రణినస్తథా ॥ ౨౨ ॥ తేఽపి సర్వే ప్రయత్నేన క్రియంతాం సుఖినస్త్వయా । ఏవముక్తస్తు రామేణ మహాత్మా హరియూథపః ॥ ౨౩ ॥ లక్ష్మణాయ దదౌ నస్తస్సుషేణః పరమౌషధిమ్ । స తస్యా గంధమాఘ్రాయ విశల్యస్సమపద్యత ॥ ౨౪ ॥ తదా నిర్వేదనశ్చైవ సంరూఢవ్రణ ఏవ చ । విభీ

షణ్ముఖానాంచ సుహృదాం రాఘవాజ్ఞయా ॥ ౨౫ ॥ సర్వవానరముఖ్యానాం చికిత్సాం స తదాకరోత్ । తతః ప్రకృతిమాపన్నో హృతశల్యో గతవ్యథః ॥ ౨౬ ॥ సౌమిత్రిర్ముదితస్తత్ర క్షణేన విగతజ్వరః ॥ ఓమ్ ॥ తథైవ రామః ప్లవగాధిపస్తదా విభీషణశ్చర్క్షపతిశ్చ జాంబవాన్ । అవేక్ష్య సౌమిత్రిమరోగముత్థితం ముదా ససైన్యాస్సుచిరం జహర్షిరే ॥ ౨౭ ॥ అపూజయత్కర్మ స లక్ష్మణస్య సుదుష్కరం దాశరథిర్మహాత్మా । హృష్టా బభూవుర్యుధి యూథపేంద్రా నిపాతితం శక్రజితం నిశమ్య ॥ ౨౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వినవతితమస్సర్గః ॥౨౯॥౪౩౮౦॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పౌలస్త్యసచివాః శ్రుత్వా చేంద్రజితం హతం । ఆచచక్షురభిజ్ఞాయ దశగ్రీవాయ సవ్యథాః ॥ ౧ ॥ యుద్ధే హతో మహారాజ లక్ష్మణేన తవాత్మజః । విభీషణసహాయేన మిషతాం నో మహాద్యుతిః ॥ ౨ ॥ శూరశ్శూరేణ సంగమ్య సంయుగేష్వపరాజితః । లక్ష్మణేన హతశ్శూరః పుత్రస్తే విబుధేంద్రజిత్ ॥ గతస్స పరమాన్లోకాం చ్ఛరైస్సంతాప్య లక్ష్మణం । స తం ప్రతిభయం శ్రుత్వా వధం పుత్రస్య దారుణం ॥ ౪ ॥ ఘోరమింద్రజితస్సంఖ్యే కశ్మలం ప్రావిశన్మహత్ । ఉపలభ్య చిరాత్సంజ్ఞాం రాజా రాక్షసపుంగవః ॥ ౫ ॥ పుత్రశోకార్దితో దీనో విలలాపాకులేంద్రియః । హా రాక్షసచమూముఖ్య మమ వత్స మహారథ ॥ ౬ ॥ జిత్వేంద్రం కథమద్య త్వం లక్ష్మణస్య వశం గతః । నను త్వమిషుభిః క్రుద్ధో భింద్యాః కాలాంతకావపి ॥ ౭ ॥ మందరస్యాపి శృంగాణి కిం పునర్లక్ష్మణం యుధి । అద్య వైవస్వతో రాజా భూయో బహుమతో మమ ॥ ౮ ॥ యేనాద్య త్వం మహాబాహో సంయుక్తః కాలధర్మణా । ఏష పంథాస్సుయోధానాం సర్వామరగణేష్వపి ॥ ౯ ॥ యః కృతే హన్యతే భర్తుస్స పుమాన్స్వర్గమృచ్ఛతి । అద్య దేవగణాస్సర్వే లోకపాలాస్తథర్షయః ॥ ౧౦ ॥ హతమింద్రజితం శ్రుత్వా సుఖం స్వప్స్యంతి నిర్భయాః । అద్య లోకాస్త్రయః కృత్స్నాః పృథివీ చ సకాననా ॥ ౧౧ ॥ ఏకేనేంద్రజితా హీనా శూన్యేవ ప్రతిభాతి మే । అద్య నైరృతకన్యానాం శ్రోష్యామ్యంతఃపురే రవమ్ ॥ ౧౨ ॥ కరేణుసంఘస్య యథా నినాదం గిరిగహ్వరే । యౌవరాజ్యం చ లంకాం చ రక్షాంసి చ పరంతప ॥ ౧౩ ॥ మాతరం మాం చ భార్యాం చ క్వ గతోసి విహాయ నః । మమ నామ త్వయా వీర గతస్య యమసాదనమ్ ॥ ౧౪ ॥ ప్రేతకార్యాణి కార్యాణి విపరీతే హి వర్తసే । స త్వం జీవతి సుగ్రీవే రాఘవే చ స లక్ష్మణే ॥ ౧౫ ॥ మమ శల్యమనుద్ధృత్య క్వ గతోసి విహాయ నః । ఏవమాదివిలాపార్తం రావణం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఆవివేశ మహాన్కోపః పుత్రవ్యసనసంభవః । ప్రకృత్యా కోపనం హ్యేనం పుత్రస్య పునరాధయః ॥ ౧౭ ॥ దీప్తం సందీపయామాసుర్ఘర్మేఽర్కమివ రశ్మయః । లలాటే భ్రుకుటీభిశ్చ సంగతాభిర్వ్యరోచత ॥ ౧౮ ॥ యుగాంతే సహ నక్రైస్తు మహోర్మిభిరివోదధిః । కోపాద్విజృంభమాణస్య వక్త్రాద్వ్యక్తమభిజ్వలన్ ॥ ౧౯ ॥ ఉత్పపాత సధూమోఽగ్నిర్వృత్రస్యేవ వదనాదివ । స పుత్రవధసంతప్తశ్శూరః క్రోధవశం గతః ॥ ౨౦ ॥ సమీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా వైదేహ్యా రోచయద్వధం । తస్య ప్రకృత్యా రక్తే చ రక్తే క్రోధాగ్నినాపి చ ॥ ౨౧ ॥ రావణస్య మహాఘోరే దీప్తే నేత్రే బభూవతుః । ఘోరం ప్రకృత్యా రూపం తత్తస్య క్రోధాగ్నిమూర్ఛితమ్ ॥ ౨౨ ॥ బభూవ రూపం రుద్రస్య క్రుద్ధస్యేవ దురాసదం । తస్య క్రుద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపతన్నస్రబిందవః ॥ ౨౩ ॥ దీపాభ్యామివ దీప్తాభ్యాం సార్చిషస్స్నేహబిందవః । దంతాన్విదశతస్తస్య శ్రూయతే దశనస్వనః ॥ ౨౪ ॥ యంత్రస్యావేష్ట్యమానస్య మహతో దానవైరివ । కాలాగ్నిరివ సంక్రుద్ధో యాం యాం దిశమవైక్షత ॥ ౨౫ ॥ తస్యాం తస్యాం భయత్రస్తా రాక్షసాస్సంనిలిల్యిరే । తమంతకమివ క్రుద్ధం చరాచరచిఖాదిషుం ॥ ౨౬ ॥ వీక్షమాణం దిశస్సర్వా రాక్షసా నోపచక్రముః । తతః పరమసంక్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౨౭ ॥ అబ్రవీద్రక్షసాం మధ్యే సంస్తంభయితుమాహవే । మయా వర్షసహస్రాణి చరిత్వా దుశ్చరం తపః ॥ ౨౮ ॥ తేషు తేష్వవకాశేషు స్వయంభూః పరి

తోషితః । తస్యైవతపసో వ్యుష్ట్యా ప్రసాదాచ్చస్వయంభువః ॥ ౨౯ ॥ నాసురేభ్యోన దేవేభ్యో భయం మమ కదా
చన । కవచం బ్రహ్మదత్తం మె యదాదిత్యసమ ప్రభమ్ ॥ ౩౦ ॥ దేవాసురవిమర్దేషు నభిన్నంవజ్రశక్తిభిః । తే
నమామద్యసంయుక్తం రథస్థమిహసంయుగే ॥ ౩౧ ॥ ప్రతీయాత్కోఽద్యమామాజౌ సాక్షాదపిపురందరః । య
త్తదాభిప్రసన్నేన సశరం కార్ముకం మహత్ ॥ ౩౨ ॥ దేవాసురవిమర్దేషు మమదత్తంస్వయంభువా । అద్య
తూర్యశతైర్భీమం ధనురుత్థాప్యతాం మమ ॥ ౩౩ ॥ రామలక్ష్మణయోరేవ వధాయపరమాహవే । సపుత్రవధసం
తప్తశ్శూరః క్రోధవశంగతః ॥ ౩౪ ॥ సమీక్ష్యరావణో బుద్ధ్యాసీతాంహంతుంవ్యవస్యత । ప్రత్యవేక్ష్యతుతామ్రాక్ష
స్సుఘోరో ఘోరదర్శనః ॥ ౩౫ ॥ దీనోదీనస్వరాంత్సర్వాం స్తానువాచనిశాచరాన్ । మాయయామమవత్సేన
వంచనార్థంవనౌకసాం ॥ ౩౬ ॥ కించిదేవహతంతత్ర సీతేయమితిదర్శితం । తదిదంతథ్యమేవాహం కరిష్యేప్రియ
మాత్మనః ॥ ౩౭ ॥ వైదేహీంనాశయిష్యామి క్షత్రబంధుమనువ్రతాం । ఇత్యేవముక్త్వాసచివాన్ ఖడ్గమాశుపరా
మృశత్ ॥ ౩౮ ॥ ఉద్ధృత్యగుణసంపన్నం విమలాంబరవర్చసం । నిష్పపాతసవేగేన సభార్యస్సచివైర్వృతః ॥ ౩౯ ॥
రావణః పుత్రశోకేన భృశమాకులచేతనః । సంక్రుద్ధః ఖడ్గమాదాయసహసాయత్ర మైథిలీ ॥ ౪౦ ॥ వ్రజంతంరా
క్షసంప్రేక్ష్య సింహనాదం ప్రచుక్రుశుః । ఊచుశ్చాన్యోన్యమాశ్లిష్యసంక్రుద్ధంప్రేక్ష్యరాక్షసాః ॥ ౪౧ ॥ అద్యై
నంతావుభౌదృష్ట్వా భ్రాతరౌప్రవ్యథిష్యతః । లోకపాలాహిచత్వారః క్రుద్ధేనానేననిర్జితాః ॥ ౪౨ ॥ బహవశ్శత్రి
వశ్చాన్యేసంయుగేషునిపాతితాః । త్రిషులోకేషురత్నానిభుఙ్క్తేచాహృత్యరావణః ॥ ౪౩ ॥ విక్రమేచబలేచైవ
నాస్త్యస్యసదృశోభువి । తేషాంసంజల్పమానానా మశోకవనికాంగతామ్ ॥ ౪౪ ॥ అభిదుద్రావవైదేహీం రావ
ణః క్రోధమూర్ఛితః । వార్యమాణస్సుసంక్రుద్ధ స్సుహృద్భిర్హితబుద్ధిభిః ॥ ౪౫ ॥ అభ్యధావతసంక్రుద్ధః ఖేగ్రహోరో
హిణీమివ । మైథిలీరక్ష్యమాణాతు రాక్షసీభిరనిందితా ॥ ౪౬ ॥ దదర్శరాక్షసంక్రుద్ధంనిస్త్రింశవరధారిణం । తంని
శామ్యసనిస్త్రింశం వ్యథితాజనకాత్మజా ॥ ౪౭ ॥ నివార్యమాణంబహుశస్సుహృద్భిరనువర్తినమ్ । సీతాదుఃఖస
మావిష్టా విలపంతీదమబ్రవీత్ ॥ ౪౮ ॥ యథాయంమామభిక్రుద్ధస్సమభిద్రవతిస్వయం । వధిష్యతిసనాథాంమా
మనాథామివదుర్మతిః ॥ ౪౯ ॥ బహుశశ్చోదయామాస భర్తారంమామనువ్రతామ్ । భార్యాభవరమస్వేతి
ప్రత్యాఖ్యాతోధ్రువంమయా ॥ ౫౦ ॥ సోఽయంమమానుపస్థానా ద్వ్యక్తంనైరాశ్యమాగతః । క్రోధమోహసమా
విష్టో నిహంతుంమాంసముద్యతః ॥ ౫౧ ॥ అథవాతౌనరవ్యాఘ్రౌ భ్రాతరౌరామలక్ష్మణౌ । మన్నిమిత్తమనార్యే
ణసమరేఽద్యనిపాతితౌ ॥ ౫౨ ॥ (భైరవోహిమహానాదో రాక్షసానాంశ్రుతోమయా । బహూనామివహృష్టానాం
తదావిక్రోశతాంప్రియమ్ ॥ ౫౩ ॥) అహోధిఙ్మన్నిమిత్తోఽయంవినాశోరాజపుత్రయోః । అథవాపుత్రశోకేనఅ
హత్వారామలక్ష్మణౌ ॥ ౫౪ ॥ విధమిష్యతిమాంరౌద్రో రాక్షసః పాపనిశ్చయః । హనూమతోఽపియద్వాక్యం నకృ
తంక్షుద్రయామయా ॥ ౫౫ ॥ యద్యహంతస్యపృష్ఠేన తదాయాయామనిందితా । నాద్యైవమనుశోచేయం భ
ర్తురంకగతాసతీ ॥ ౫౬ ॥ మన్యేతుహృదయంతస్యాః కౌసల్యాయాః ఫలిష్యతి । ఏకపుత్రాయదాపుత్రం వినష్టం
శ్రోష్యతేయుధి ॥ ౫౭ ॥ సాహిజన్మచబాల్యంచ యౌవనంచమహాత్మనః । ధర్మకార్యాణిరూపంచ రుదతీసం
స్మరిష్యతి ॥ ౫౮ ॥ నిరాశానిహతేపుత్రే దత్త్వాశ్రాద్ధమచేతనా । అగ్నిమారోక్ష్యతేనూనమపోవాపిప్రవేక్ష్యతి ॥
ధిగస్తుకుబ్జామసతీం మంథరాంపాపనిశ్చయామ్ । యన్నిమిత్తమిదందుఃఖంకౌసల్యాప్రతిపత్స్యతే ॥ ౬౦ ॥ ఇత్యే
వంమైథిలీందృష్ట్వా విలపంతీంతపస్వినీమ్ । రోహిణీమివచంద్రేణ వినాగ్రహవశంగతామ్ ॥ ౬౧ ॥ ఏతస్మిన్నంత
రేతస్య అమాత్యోబుద్ధిమాంఛుచిః । సుపార్శ్వోనామమేధావీ రాక్షసోరాక్షసేశ్వరమ్ ॥ ౬౨ ॥ నివార్యమా

ణంసచివైరిదంవచనమబ్రవీత్ । కథంనామదశగ్రీవ సాక్షాద్వైశ్రవణానుజ ॥ ౬౩ ॥ హంతుమిచ్ఛసివైదేహీంక్రో
ధాద్ధర్మమపాస్యహి । వేదవిద్యావ్రతస్నాత స్స్వకర్మనిరతస్సదా ॥ ౬౪ ॥ స్త్రియాఃకస్మాద్వధంవీరమన్యసేరా
క్షసేశ్వర । మైథిలీంరూపసంపన్నాం ప్రత్యవేక్షస్వపార్థివ ॥ ౬౫ ॥ త్వమేవతుసహాస్మాభీ రాఘవేక్రోధము
త్సృజ । అభ్యుత్థానంత్వమద్యైవ కృష్ణపక్షచతుర్దశీం ॥ ౬౬ ॥ కృత్వానిర్యాహ్యమావాస్యాం విజయాయబలై
ర్వృతః । శూరోధీమాన్రథీఖడ్గీ రథప్రవరమాస్థితః ॥ ౬౭ ॥ హత్వాదాశరథింరామం భవాన్ప్రాప్స్యతిమైథి
లీమ్ । (ఏవముక్త్వాతుతద్రక్షో బలాత్సంగృహ్యవీర్యవాన్ ॥ ౬౮ ॥ అపాకర్షతవైదేహ్యాః స్వకాశాద్రాక్షసేశ్వ
రమ్ । నమవేక్ష్యచవైదేహ్యా రూపంసర్వగుణాన్వితమ్ ॥ ౬౯ ॥ ననాశచతదారోషో రావణస్యదురాత్మనః)॥ఓమ్॥
సతద్దురాత్మాసుహృదాః వేదితంవచస్సుధర్మ్యంప్రతిగృహ్యరావణః। గృహంజగామాథతతశ్చవీర్యవాన్పునస్సభాం
చప్రయయాసుహృద్వృతః॥ ౭౦ ॥ * ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రినవతితమస్సర్గః ॥ ౧౨౨ ॥ ౨౪౪౦ ॥***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సప్రవిశ్యసభాంరాజా దీనఃపరమదుఃఖితః । నిషసాదాసనేముఖ్యేసిం
హఃక్రుద్ధఇవశ్వసన్ ॥ ౧ ॥ అబ్రవీచ్చసతాంత్సర్వా న్బలముఖ్యాన్మహాబలః । రావణఃప్రాంజలిర్వాక్యం పుత్రవ్య
సనకర్శితః ॥ ౨ ॥ సర్వేభవంతస్సర్వేణ హస్త్యశ్వేనసమావృతాః । నిర్యాంతురథసంఘైశ్చ పాదాతైరుపశో
భితాః ॥ ౩ ॥ ఏకంరామంపరిక్షిప్య సమరేహంతుమర్హథ । వర్షంతశ్శరవర్షేణప్రావృట్కాలఇవాంబుదాః॥
అథవాహంశరైస్తీక్ష్ణై ర్భిన్నగాత్రంమహారణే । భవద్భిశ్శ్వోనిహంతాస్మి రామంలోకస్యపశ్యతః ॥౫ ॥ ఇత్యే
తద్రాక్షసేంద్రస్య వాక్యమాదాయరాక్షసాః । నిర్యయుస్తేరథైశ్శీఘ్రై ర్నానానీకైస్సుసంవృతాః ॥ ౬ ॥ పరిఘా
న్పట్టసాంశ్చైవ శరఖడ్గపరశ్వధాన్ । శరీరాంతకరాంత్సర్వేచిక్షిపుర్వానరాన్ప్రతి ॥ ౭ ॥ వానరాశ్చద్రుమాం
శ్శైలాన్రాక్షసాన్ప్రతిచిక్షిపుః । ససంగ్రామోమహాభీమ స్సూర్యస్యోదయనంప్రతి ॥ ౮ ॥ రక్షసాంవాన
రాణాంచ తుములస్సమపద్యత । తేగదాభిర్విచిత్రాభిః ప్రాసైఃఖడ్గైఃపరశ్వధైః ॥ ౯ ॥ అన్యోన్యంసమరేజఘ్నుస్త
దావానరరాక్షసాః । ఏవంప్రవృత్తేసంగ్రామేహ్యుద్భూతంసుమహద్రజః॥౧౦॥ రక్షసాంవానరాణాంచశాంతం
శోణితవిస్రవైః । మాతంగరథకూలాశ్చ వాజిమత్స్యధ్వజద్రుమాః ॥ ౧౧ ॥ శరీరసంఘాటవహాఃప్రసస్రుశ్శోణి
తాపగాః । తతస్తేవానరాస్సర్వే శోణితౌఘపరిప్లుతాః ॥ ౧౨ ॥ ధ్వజవర్మరథానశ్వా న్నానాప్రహరణానిచ । ఆ
ప్లుత్యాప్లుత్యసమరే రాక్షసానాంబభంజిరే ॥ ౧౩ ॥ కేశాన్కర్ణలలాటాంశ్చ నాసికాశ్చప్లవంగమాః । రక్ష
సాందశనైస్తీక్ష్ణైర్నఖైశ్చాపిన్యకర్తయన్ ॥ ౧౪ ॥ ఏకైకంరాక్షసంసంఖ్యేశతంవానరయూథపాః । అభ్యధావంత
ఫలినం వృక్షంశకునయోయథా ॥ ౧౫ ॥ (రథవాజిగజాగ్రస్థా న్రాక్షసాన్ప్లవగాస్తదా । ఉత్థాప్యోత్థాప్యచిక్షే
పుస్సంగృహ్యాలవణాంభసి ॥ ౧౬ ॥)తథాగదాభిర్గుర్వీభిఃప్రాసైఃఖడ్గైఃపరశ్వధైః । నిజఘ్నుర్వానరాన్ఘోరాన్రా
క్షసాఃపర్వతోపమాః ॥ ౧౭ ॥ రాక్షసైర్వధ్యమానానాంవానరాణాంమహాచమూః । శరణ్యంశరణంయాతారా
మందశరథాత్మజం ॥ ౧౮ ॥ తతోరామోమహాతేజాఃధనురాదాయవీర్యవాన్ । ప్రవిశ్యరాక్షసంసైన్యంశరవర్షం
వవర్షహ ॥ ౧౯ ॥ ప్రవిష్టంతుతదారామం మేఘాస్సూర్యమివాంబరే । నాభిజగ్ముర్మహాఘోరంనిర్దహంతంశ
రాగ్నినా ॥ ౨౦ ॥ కృతాన్యేవసుఘోరాణిరామేణరజనీచరాః । రణేరామస్యదదృశుఃకర్మాణ్యసుకరాణిచ॥౨౧॥
చాలయంతంమహానీకం విధమంతంమహారథాన్ । దదృశుస్తేనవైరామం వాతంవనగతంయథా॥ ౨౨ ॥ ఛిన్నం
భిన్నంశరైర్దగ్ధం ప్రభగ్నంశస్త్రపీడితం । బలంరామేణదదృశు ర్నరామంశీఘ్రకారిణమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రహరం
తంశరీరేషు నతేపశ్యంతిరాఘవం । ఇంద్రియార్థేషుతిష్ఠంతం భూతాత్మానమివప్రజాః ॥ ౨౪ ॥ ఏషహంతిగజానీక

మేష హంతి మహారథాన్ । ఏష హంతి శరైస్తీక్ష్ణైః పదాతీన్వాజిభిస్సహ ॥ ౨౫ ॥ ఇతి తే రాక్షసాస్సర్వే రామస్య సదృశాన్రణే । అన్యోన్యం కుపితా జఘ్నుస్సాదృశ్యాద్రాఘవస్య తే ॥ ౨౬ ॥ ౧౯౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ న తే దదృశిరే రామం దహంతమరివాహినీం । మోహితాః పరమాస్త్రేణ గాంధర్వేణ మహాత్మనా ॥ ౨౭ ॥ తే తు రామసహస్రాణి రణే పశ్యంతి రాక్షసాః । పునః పశ్యంతి కాకుత్స్థమేకమేవ మహాహవే ॥ ౨౮ ॥ భ్రమంతీం కాంచనీం కోటిం కార్ముకస్య మహాత్మనః । అలాతచక్రప్రతిమాం దదృశుస్తే న రాఘవం ॥ ౨౯ ॥ శరీరనాభిసత్త్వార్చిశ్శరారం నేమికార్ముకం । జ్యాఘోషతలనిర్ఘోషం తేజోబుద్ధిగుణప్రభమ్ ॥ ౩౦ ॥ దివ్యాస్త్రగుణపర్యంతం నిఘ్నంతం యుధి రాక్షసాన్ । దదృశూ రామచక్రం తత్ కాలచక్రమివ ప్రజాః ॥ ౩౧ ॥ మూలబలసంఖ్యా ॥ అనీకం దశసాహస్రం రథానాం వాతరంహసామ్ । అష్టాదశసహస్రాణి కుంజరాణాం తరస్వినాం ॥ ౩౨ ॥ చతుర్దశసహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినాం । పూర్ణే శతసహస్రే ద్వే రాక్షసానాం పదాతినామ్ ॥ ౩౩ ॥ దివసస్యాష్టమే భాగే శరైరగ్నిశిఖోపమైః । హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం కామరూపిణామ్ ॥ ౩౪ ॥ తే హతాశ్వా హతరథాశ్శాంతా విమథితధ్వజాః । అభిపేతుః పురీం లంకాం హతశేషా నిశాచరాః ॥ ౩౫ ॥ హతైర్గజపదాత్యశ్వైస్తద్బభూవ రణాజిరం । ఆక్రీడమివ రుద్రస్య క్రుద్ధస్య సుమహాత్మనః ॥ ౩౬ ॥ తతో దేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । సాధు సాధ్వితి రామస్య తత్కర్మ సమపూజయన్ ॥ ౩౭ ॥ అబ్రవీచ్చ తదా రామస్సుగ్రీవం ప్రత్యనంతరం । విభీషణం చ ధర్మాత్మా హనూమంతం చ వానరం ॥ ౩౮ ॥ జాంబవంతం హరిశ్రేష్ఠం మైందం ద్వివిదమేవ చ । ఏతదస్త్రబలం దివ్యం మమ వా త్ర్యంబకస్య వా ॥ ౩౯ ॥ ఓమ్ ॥ నిహత్య తాం రాక్షసవాహినీం తు రామస్తదా శక్రసమో మహాత్మా । అస్త్రేషు శస్త్రేషు జితక్లమశ్చ సంస్తూయతే దేవగణైః ప్రహృష్టైః ॥ ౪౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్నవతితమస్సర్గః ॥ ౨౫ ॥ ౫౦౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తాని తాని సహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినాం । రథానాం త్వగ్నివర్ణానాం సధ్వజానాం సహస్రశః ॥ ౧ ॥ రాక్షసానాం సహస్రాణి గదాపరిఘయోధినామ్ । కాంచనధ్వజచిత్రాణాం శూరాణాం కామరూపిణామ్ ॥ ౨ ॥ నిహతాని శరైస్తీక్ష్ణైస్తప్తకాంచనభూషణైః । రావణేన ప్రయుక్తాని రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ సంభ్రాంతా హతశేషా నిశాచరాః । రాక్షస్యశ్చ సమాగమ్య దీనాశ్చింతాపరిప్లుతాః ॥ ౪ ॥ విధవా హతపుత్రాశ్చ క్రోశంత్యో హతబాంధవాః । రాక్షస్యస్సహ సంగమ్య దుఃఖార్తాః పర్యదేవయన్ ॥ ౫ ॥ కథం శూర్పణఖా వృద్ధా కరాలా నిర్ణతోదరీ । ఆససాద వనే రామం కందర్పమివ రూపిణమ్ ॥ ౬ ॥ సుకుమారం మహాసత్త్వం సర్వభూతహితే రతమ్ । తం దృష్ట్వా లోకవధ్యా సా హీనరూపా ప్రకామితా ॥ ౭ ॥ కథం సర్వగుణైర్హీనా గుణవంతం మహౌజసమ్ । సుముఖం దుర్ముఖీ రామం కామయామాస రాక్షసీ ॥ ౮ ॥ జనస్యాస్య స్వల్పభాగ్యత్వాద్వలినీ శ్వేతమూర్ధజా । అకార్యమపహాస్యం చ సర్వలోకవిగర్హితమ్ ॥ ౯ ॥ రాక్షసానాం వినాశాయ దూషణస్య ఖరస్య చ । చకారాప్రతిరూపా సా రాఘవస్య ప్రధర్షణమ్ ॥ ౧౦ ॥ తన్నిమిత్తమిదం వైరం రావణేన కృతం మహత్ । వధాయ నీతా సా సీతా దశగ్రీవేణ రక్షసా ॥ ౧౧ ॥ న చ సీతాం దశగ్రీవః ప్రాప్నోతి జనకాత్మజామ్ । బద్ధం బలవతా వైరమక్షయ్యం రాఘవేణ చ ॥ ౧౨ ॥ వైదేహీం ప్రార్థయానం తం విరాధం ప్రేక్ష్య రాక్షసం । హతమేకేన రామేణ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ॥ ౧౩ ॥ చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ । నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౧౪ ॥ ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యే దూషణస్త్రిశిరాస్తథా । శరైరాదిత్యసంకాశైః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ॥ ౧౫ ॥ హతో యోజనబాహుశ్చ కబంధో రుధిరాశనః । క్రోధాన్నాదం నదంస్తతో

థ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ ॥ ౧౬ ॥ జఘానబలినంరామ స్సహస్రనయనాత్మజమ్ । వాలినంమేరుసంకాశం పర్యాప్తంతన్నిదర్శనం ॥ ౧౭ ॥ ఋశ్యమూకేవసంచ్ఛైలే దీనోభగ్నమనోరథః । సుగ్రీవస్థాపితోరాజ్యే పర్యాప్తంతన్నిదర్శనమ్ ॥ ౧౮ ॥ ధర్మార్థసహితంవాక్యం సర్వేషాంరక్షసాంహితమ్ । యుక్తంవిభీషణేనోక్తం మోహాత్తస్యనరోచతే ॥ ౧౯ ॥ విభీషణవచఃకుర్యా ద్యదిస్మధనదానుజః । శ్మశానభూతాదుఃఖార్తా నేయంలంకాపురీభవేత్ ॥ ౨౦ ॥ కుమ్భకర్ణంహతంశ్రుత్వా రాఘవేణమహాబలం । అతికాయంచదుర్ధర్షం లక్ష్మణేనహతంతదా ॥ ౨౧ ॥ ప్రియంచేంద్రజితంపుత్రం రావణోనైవబుధ్యతే । (పురాహనుమతాలంకాదగ్ధాలాంగూలవహ్నినా ॥ ౨౨ ॥ హతమక్షకుమారంచదృష్ట్వాసౌనావబుధ్యతే ।) మమపుత్రోమమభ్రాతామమభర్తారణేహతః ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యేషశ్రూయతేశబ్దో రాక్షసీనాంకులేకులే । రథాశ్చాశ్వాశ్చనాగాశ్చ హతాశ్శతసహస్రశః ॥ రణేరామేణశూరేణ రాక్షసాశ్చపదాతయః । రుద్రోవాయదివావిష్ణు ర్మహేంద్రోవాశతక్రతుః ॥ ౨౫ ॥ హంతినోరామరూపేణ యదివాస్వయమంతకః । హతప్రవీరారామేణనిరాశాజీవితేవయం ॥ ౨౬ ॥ అపశ్యంత్యోభయస్యాంతమనాథావిలపామహే । రామహస్తాద్దశగ్రీవ శ్శూరోదత్తమహావరః ॥ ౨౭ ॥ ఇదంభయంమహాఘోరం సముత్పన్నంనబుధ్యతే । నదేవానచగంధర్వా నపిశాచానరాక్షసాః ॥ ౨౮ ॥ ఉపసృష్టంపరిత్రాతుం శక్తారామేణసంయుగే । ఉత్పాతాశ్చాపిదృశ్యంతే రావణస్యరణేరణే ॥ ౨౯ ॥ కథయిష్యంతిరామేణ రావణస్యనిబర్హణం । పితామహేనప్రీతేన దేవదానవరాక్షసైః ॥ ౩౦ ॥ రావణస్యాభయందత్తం మానుషేభ్యోనయాచితం । తదిదంమానుషంమన్యే ప్రాప్తంనిస్సంశయంభయం ॥ ౩౧ ॥ జీవితాంతకరంఘోరంరక్షసాంరావణస్యచ । పీడ్యమానాస్తుబలినా వరదానేనరక్షసా ॥ ౩౨ ॥ దీప్తైస్తపోభిర్విబుధాఃపితామహమపూజయన్ । దేవతానాంహితార్థాయమహాత్మావైపితామహః ॥ ౩౩ ॥ ఉవాచదేవతాస్సర్వా ఇదంతుష్టోమహద్వచః । అద్యప్రభృతిలోకాంస్త్రీంత్సర్వేదానవరాక్షసాః ॥ ౩౪ ॥ (నబాధంతేహివిబుధా యూయంభవతనిర్వృతాః । అద్యప్రభృతిలోకేషుయేభూతామదగర్వితాః ॥ ౩౫ ॥)భయేనప్రావృతానిత్యం విచరిష్యంతిశాశ్వతమ్ । దైవతైస్తుసమాగమ్యసర్వైశ్చేంద్రపురోగమైః ॥ ౩౬ ॥ వృషధ్వజస్త్రిపురహా మహాదేవఃప్రసాదితః । ప్రసన్నస్తుమహాదేవో దేవానేతద్వచోబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ ఉత్పత్స్యతిహితార్థంవో నారీరక్షఃక్షయావహా । ఏషాదేవైఃప్రయుక్తాతు క్షుద్యథాదానవాన్పురా ॥ ౩౮ ॥ భక్షయిష్యతినస్సీతా రాక్షసఘ్నీసరావణాన్ । రావణస్యాపనీతేనదుర్వినీతస్యదుర్మతేః ॥ ౩౯ ॥ అయంనిష్ఠానకోఘోరః శోకేనసమభిప్లుతః । తంనపశ్యామహేలోకేయోనశ్శరణదోభవేత్ ॥ ౪౦ ॥ రాఘవేణోపసృష్టానాం కాలేనేవయుగక్షయే । నాస్తినశ్శరణంకశ్చి ద్భయేమహతితిష్ఠతామ్ ॥ ౪౧ ॥ దవాగ్నివేష్టితానాంహి కరేణూనాంయథావనే । ప్రాప్తకాలంకృతంతేన పౌలస్త్యేనమహాత్మనా ॥ ౪౨ ॥ యతఏవభయందృష్టం తమేవశరణంగతః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతీవసర్వారజనీచరస్త్రియః పరస్పరంసంపరిరభ్యబాహుభిః । విషేదురార్తాతిభయాభిపీడితా వినేదురుచ్చైశ్చతదాసుదారుణమ్ ॥ ౪౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పంచనవతితమస్సర్గః ॥ ౯౫ ॥ ౧౧౯౦౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆర్తానాంరాక్షసీనాంతులంకాయాంవైకులేకులే । రావణఃకరుణంశబ్దం శుశ్రావపరిదేవితం ॥ ౧ ॥ సతుదీర్ఘంవినిశ్వస్య ముహూర్తంధ్యానమాస్థితః । బభూవపరమక్రుద్ధో రావణోభీమదర్శనః ॥ ౨ ॥ సందశ్యదశనైరోష్ఠం క్రోధసంరక్తలోచనః । రాక్షసైరపిదుర్దర్శః కాలాగ్నిరివమూర్ఛితః ॥ ౩ ॥ ఉవాచచసమీపస్థా న్రాక్షసాన్రాక్షసేశ్వరః । భయావ్యక్తకథస్తత్రనిర్దహన్నివచక్షుషా ॥ ౪ ॥ మహోదరంమ

హాపార్శ్వం విరూపాక్షం చ రాక్షసం । శీఘ్రం వదత సైన్యాని నిర్యాతేతి మమాజ్ఞయా ॥ ౫ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రు
త్వా రాక్షసాస్తే భయార్దితాః । చోదయామాసురవ్యగ్రా న్రాక్షసాంస్తాన్నృపాజ్ఞయా ॥ ౬ ॥ తే తు సర్వే తథే
త్యుక్త్వా రాక్షసా ఘోరదర్శనాః । కృతస్వస్త్యయనాస్సర్వే రణాయాభిముఖా యయుః ॥ ౭ ॥ ప్రతిపూజ్య యథా
న్యాయం రావణం తే మహారథాః । తస్థుః ప్రాంజలయస్సర్వే భర్తుర్విజయకాంక్షిణః ॥ ౮ ॥ అథోవాచ ప్రహస్యై
తా న్రావణః క్రోధమూర్ఛితః । మహోదరమహాపార్శ్వౌ విరూపాక్షం చ రాక్షసమ్ ॥ ౯ ॥ అద్య బాణైర్ధనుర్ముక్తై
ర్యుగాంతాదిత్యసన్నిభైః । రాఘవం లక్ష్మణం చైవ నేష్యామి యమసాదనమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఖరస్య కుంభకర్ణస్య ప్రహ
స్తేంద్రజితోస్తథా । కరిష్యామి ప్రతీకార మద్య శత్రువధాదహమ్ ॥ ౧౧ ॥ నైవాంతరిక్షం న దిశో న నద్యో నాపి సాగ
రాః । ప్రకాశత్వం గమిష్యన్తి మద్బాణజలదావృతాః ॥ ౧౨ ॥ అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః । ధ
నుర్ముక్తైర్మహావేగై ర్వధిష్యామి పత్రిభిః ॥ ౧౩ ॥ అద్య వానరసైన్యాని రథేన పవనౌజసా । ధనుస్సముద్రాదు
ద్భూతై ర్మథిష్యామి శరోర్మిభిః ॥ ౧౪ ॥ వ్యాకోచపద్మవక్త్రాణి పద్మకేసరవర్చసాం । అద్య యూథతటాకాని గజవ
త్ప్రమథామ్యహం ॥ ౧౫ ॥ సశరైరద్య వదనైః సంఖ్యే వానరయూథపాః । మండయిష్యన్తి వసుధాం సనాలైరివ ప
ఙ్కజైః ॥ ౧౬ ॥ అద్య యుద్ధప్రచండానాం హరీణాం ద్రుమయోధినాం । ముక్తేనైకేషుణా యుద్ధే భేత్స్యామి చ శ
తంశతమ్ ॥ ౧౭ ॥ హతో భర్తా హతో భ్రాతా యాసాం చ తనయా హతాః । వధేనాద్య రిపోస్తాసాం కరోమ్యస్రప్ర
మార్జనం ॥ ౧౮ ॥ అద్య మద్బాణనిర్భిన్నైః ప్రకీర్ణైర్గతచేతనైః । కరోమి వానరైర్యుద్ధే యత్నావేక్ష్యతలాం మ
హీమ్ ॥ ౧౯ ॥ అద్య గోమాయవో గృధ్రా యే చ మాంసాశినోపరే । సర్వాంస్తాంస్తర్పయిష్యామి శత్రుమాంసైశ్శ
రార్దితైః ॥ ౨౦ ॥ కల్ప్యతాం మే రథశ్శీఘ్రం క్షిప్రమానీయతాం ధనుః । అనుప్రయాంతు మాం సర్వే యేవశి
ష్టా నిశాచరాః ॥ ౨౧ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మహాపార్శ్వోబ్రవీద్వచః । బలాధ్యక్షాన్స్థితాంస్తత్ర బలం సం
త్వర్యతామితి ॥ ౨౨ ॥ బలాధ్యక్షాస్తు సంరబ్ధా రాక్షసాంస్తాన్గృహే గృహే । చోదయంతః పరియయు ర్లంకాం లఘు
పరాక్రమాః ॥ ౨౩ ॥ తతో ముహూర్తాన్నిష్పేతూ రాక్షసా భీమదర్శనాః । నదంతో భీమవదనా నానాప్రహర
ణైర్భుజైః ॥ ౨౪ ॥ అసిభిః పట్టసైశ్శూలై ర్గదాభిర్ముసలైర్హలైః । శక్తిభిస్తీక్ష్ణధారాభి ర్మహద్భిః కూటముద్గరైః ॥
యష్టిభిర్విమలైశ్చక్రై ర్నిశితైశ్చ పరశ్వధైః । భిండివాలైశ్శతఘ్నీభి రన్యైశ్చాపి వరాయుధైః ॥ ౨౫ ॥ (అథాన
యన్బలాధ్యక్షాశ్చత్వారో రావణాజ్ఞయా । రథానాం నియుతం సాగ్రం నాగానాం నియుతత్రయం ॥ ౨౬ ॥ అ
శ్వానాం షష్టికోట్యస్తు ఖరోష్ట్రాణాం తథైవ చ । పదాతయస్త్వసంఖ్యాతా జగ్ముస్తే రాజశాసనాత్ ॥ ౨౭ ॥ బలా
ధ్యక్షాశ్చ సంస్థాప్య రాజ్ఞస్సేనాం పురస్థితాం । ఏతస్మిన్నంతరే సూత స్థాపయామాస తం రథం ॥ ౨౮ ॥ దివ్యాస్త్రవ
రసంపన్నం నానాలంకారభూషితం । నానాయుధసమాకీర్ణం కింకిణీజాలమండితమ్ ॥ ౩౦ ॥ నానారత్నపరిక్షి
ప్తం రత్నస్తంభైర్విరాజితమ్ । జాంబూనదమయైశ్చైవ సహస్రకలశైర్యుతమ్ ॥ ౩౧ ॥ తం దృష్ట్వా రాక్షసాస్సర్వే
విస్మయం పరమం యయుః । తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩౨ ॥ కోటిసూర్యప్రతీకాశం జ్వ
లంతమివ పావకం ।) అథానయద్బలాధ్యక్ష స్సత్వరో రావణాజ్ఞయా ॥ ౩౩ ॥ ద్రుతం సూతసమాయుక్తం యు
క్తాష్టతురగం రథం । ఆరురోహ శుభం హైమం దీప్యమానం స్వతేజసా ॥ ౩౪ ॥ తతః ప్రయాతస్సహసా రాక్షసైర్బ
హుభిర్వృతః । రావణస్సత్వగాంభీర్యా ద్దారయన్నివ మేదినీం ॥ ౩౫ ॥ (తతశ్చాసీన్మహానాద స్తూర్యా
ణాం చ తత స్తతః । మృదంగైః పటహైశ్శంఖైః కాహలైర్నృపరక్షసాం ॥ ॥ ౩౬ ॥ తేన నాదేన మహతా పృథివీ సమ
కంపత । తం శబ్దం సహసా శ్రుత్వా వానరా దుద్రువుర్భయాత్ ॥ ౩౭ ॥ రావణస్తు మహాబాహుస్సచివైః పరివా

రితః । అజగామ మహాతేజా విజయాయ రణం ప్రతి ॥ ౩౮ ॥) రావణేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ మహాపార్శ్వమహోదరౌ । విరూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షో రథానారురుహు స్తదా ॥ ౩౯ ॥ తేతు హృష్టా వినర్దంతో భిందంత ఇవ మేదినీం । నాదం ఘోరం విముంచంతో నిర్యయుర్జయకాంక్షిణః ॥ ౪౦ ॥ తతో యుద్ధాయ తేజస్వీ రక్షోగణబలైర్వృతః । నిర్యయావుద్యతధనుః కాలాంతకయమోపమః ॥ ౪౧ ॥ తతః ప్రజవనాశ్వేన రథేన స మహారథః । ద్వారేణ నిర్యయౌ తేన యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౨ ॥ తతో నష్టప్రభస్సూర్యో దిశశ్చ తిమిరావృతాః । ద్విజాశ్చ నేదుర్ఘోరాశ్చ సంచచాలేవ మేదినీ ॥ ౪౩ ॥ వవర్ష రుధిరం దేవ శ్చస్ఖలుస్తురగాః పథి । ధ్వజాగ్రే న్యపతద్గృధ్రో వినేదుశ్చాశివం శివాః ॥ ౪౪ ॥ నయనం చాస్ఫురద్వామం సవ్యో బాహురకంపత । వివర్ణవదనశ్చాసీత్కించిదభ్రశ్యత స్వరః ॥ ౪౫ ॥ తతో నిష్పతతో యుద్ధే దశగ్రీవస్య రక్షసః । రణే నిధనశంసీని రూపాణ్యేతాని జజ్ఞిరే ॥ ౪౬ ॥ అంతరిక్షాత్పపాతోల్కా నిర్ఘాతసమనిస్వనా । వినేదురశివా గృధ్రా వాయసైరనునాదితాః ॥ ౪౭ ॥ ఏతానచింతయన్ఘోరా నుత్పాతాంత్సముపస్థితాన్ । నిర్యయౌ రావణో మోహా ద్వధార్థీ కాలచోదితః ॥ ౪౮ ॥ తేషాంతు రథఘోషేణ రాక్షసానాం మహాత్మనామ్ । వానరాణామపి చమూర్యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత ॥ ౪౯ ॥ తేషాంతు తుములం యుద్ధం బభూవ కపిరక్షసాం । అన్యోన్యమాహ్వయానానాం క్రుద్ధానాం జయమిచ్ఛతామ్ ॥ ౫౦ ॥ తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవ శ్శరైః కాంచనభూషణైః । వానరాణామనీకేషు చకార కదనం మహత్ ॥ ౫౧ ॥ నికృత్తశిరసః కేచి ద్రావణేన వలీముఖాః । నిరుచ్ఛ్వాసా హతాః కేచి త్కేచిత్పార్శ్వేషు దారితాః ॥ ౫౨ ॥ కేచిద్విచ్ఛిన్నశిరసః కేచిచ్చక్షుర్వివర్జితాః । భిన్నగాత్రాశ్శరైః కేచి త్కేచిచ్ఛ్రోత్రవివర్జితాః ॥ ౫౩ ॥ కేచిద్విచ్ఛిన్నహృదయాః నిశ్వసంతో మహీం గతాః ॥ ఓమ్ ॥ దశాననః క్రోధవివృత్తనేత్రో యతో యతోఽభ్యేతి రథేన సంఖ్యే । తత స్తతస్తస్య శరప్రవేగం సోఢుం న శేకుర్హరిపుంగవాస్తే ॥ ౫౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షణ్ణవతితమస్సర్గః ॥ ౪౭౮ ॥ ౯౫౬౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తైః కృత్తగాత్రైస్తు దశగ్రీవేణ మార్గణైః । బభూవ వసుధా తత్ర ప్రకీర్ణా హరిభిస్తదా ॥ ౧ ॥ రావణస్యాప్రసహ్యం తం శరసంపాతమేకతః । న శేకుస్సహితుం దీప్తం పతంగా ఇవ పావకం ॥ ౨ ॥ తేఽర్దితా నిశితైర్బాణైః క్రోశంతో విప్రదుద్రువుః । పావకార్చిస్సమావిష్టా దహ్యమానా యథా గజాః ॥ ౩ ॥ ప్లవంగానామనీకాని మహాభ్రాణీవ మారుతః । సయయౌ సమరే తస్మి న్విధమన్రావణశ్శరైః ॥ ౪ ॥ కదనం తరసా కృత్వా రాక్షసేంద్రో వనౌకసాం । ఆససాద తతో యుద్ధే రాఘవం త్వరిత స్తదా ॥ ౫ ॥ సుగ్రీవస్తాన్కపీన్దృష్ట్వా భగ్నాన్విద్రవతో రణే । గుల్మే సుషేణం నిక్షిప్య చక్రే యుద్ధే ధృతం మనః ॥ ౬ ॥ ఆత్మనస్సదృశం వీర స్సతం నిక్షిప్య వానరం । సుగ్రీవోఽభిముఖశ్శత్రోః ప్రతస్థే పాదపాయుధః ॥ ౭ ॥ పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాస్య సర్వే యూథాధిపాస్స్వయం । అనుజగ్ము ర్మహాశైలాన్వివిధాంశ్చ మహాద్రుమాన్ ॥ ౮ ॥ (పాతయంతో ద్రుమాంస్తే తు రాక్షసాన్ప్రతి వానరాః)। స ననర్ద యుధి సుగ్రీవస్స్వరేణ మహతా మహాన్ ॥ ౯ ॥ పాతయన్వివిధాంశ్చాన్యాన్జగామోత్తమరాక్షసాన్ । మమంథ చ మహాకాయా న్రాక్షసాన్వానరేశ్వరః ॥ ౧౦ ॥ యుగాంతసమయే వాయుః ప్రవృద్ధానగమానివ । రాక్షసానామనీకేషు శైలవర్షం వవర్ష హ ॥ ౧౧ ॥ అశ్మవర్షం యథా మేఘః పక్షిసంఘేషు కాననే । కపిరాజవిముక్తైస్తై శ్శైలవర్షైస్తు రాక్షసాః ॥ ౧౨ ॥ వికీర్ణశిరసః పేతు ర్నికృత్తా ఇవ పర్వతాః । అథ సంక్షీయమాణేషు రాక్షసేషు సమంతతః ॥ ౧౩ ॥ సుగ్రీవేణ ప్రభగ్నేషు పతత్సు నినదత్సు చ । విరూపాక్షస్స్వకం నామ ధన్వీ విశ్రావ్య రాక్షసః ॥ ౧౪ ॥ రథాదాప్లుత్య దుర్ధర్షో గజస్కంధముపారుహత్ । స తం ద్విరదమారుహ్య విరూ

ప్రాక్షో మహారథః ॥ ౧౫ ॥ వివదన్భీమనిర్హ్రాదం వానరానభ్యధావత । సుగ్రీవే స శరాన్ఘోరాన్విససర్జ చమూముఖే ॥ ౧౬ ॥ స్థాపయామాస చోద్విగ్నాన్రాక్షసాంత్సంపరిహర్షయన్ । (సుగ్రీవం తం విరూపాక్షశ్శరైరాశీవిషోపమైః ॥ ౧౭ ॥ బహుభిస్తాడయామాస వానరాంగేష్వరిమర్దనః)। స తు విద్ధశ్శితైర్బాణైః కపీంద్రస్తేన రక్షసా ॥ ౧౭ ॥ చుక్రోధ చ మహాక్రోధో వధే చాస్య మనో దధే । తతః పాదపముద్ధృత్య శూరస్సంప్రధనో హరిః ॥ ౧౮ ॥ అభిపత్య జఘానాస్య ప్రముఖే తం మహాగజం । స తు ప్రహారాభిహతస్సుగ్రీవేణ మహాగజః ॥ ౧౯ ॥ అపాసర్పద్ధనుర్మాత్రం నిషసాద ననాద చ । గజాత్తు మథితాత్తూర్ణమపక్రమ్య స వీర్యవాన్ ॥ ౨౦ ॥ రాక్షసోఽభిముఖశ్శత్రుం ప్రత్యుద్గమ్య తతః కపిం । ఆర్షభం చర్మ ఖడ్గం చ ప్రగృహ్య లఘువిక్రమః ॥ ౨౧ ॥ భర్త్సయన్నివ సుగ్రీవమాససాద వ్యవస్థితమ్ । స హి తస్యాభిసంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలాం ॥ ౨౨ ॥ విరూపాక్షాయ చిక్షేప సుగ్రీవో జలదోపమాం । స తాం శిలామాపతంతీం దృష్ట్వా రాక్షసపుంగవః ॥ ౨౩ ॥ అపక్రమ్య సువిక్రాంతః ఖడ్గేన ప్రాహరత్తదా । తేన ఖడ్గప్రహారేణ రక్షసా బలినా హతః ॥ ౨౪ ॥ ముహూర్తమభవద్వీరో విసంజ్ఞ ఇవ వానరః । స తదా సహసోత్పత్య రాక్షసస్య మహాహవే ॥ ౨౫ ॥ ముష్టిం సంవర్త్య వేగేన పాతయామాస వక్షసి । ముష్టిప్రహారాభిహతో విరూపాక్షో నిశాచరః ॥ ౨౬ ॥ తేన ఖడ్గేన సంక్రుద్ధస్సుగ్రీవస్య చమూముఖే । కవచం పాతయామాస పద్భ్యామభిహతోఽపతత్ ॥ ౨౭ ॥ స సముత్థాయ పతితః కపిస్తస్య వ్యసర్జయత్ । తలప్రహారమశనేస్సమానం భీమనిస్వనం ॥ ౨౮ ॥ తలప్రహారం తద్రక్షస్సుగ్రీవేణ సముద్యతం । నైపుణ్యాన్మోచయిత్వైనం ముష్టినోరస్యతాడయత్ ॥ ౨౯ ॥ తతస్సంక్రుద్ధతరస్సుగ్రీవో వానరేశ్వరః । మోక్షితం చాత్మనో దృష్ట్వా ప్రహారం తేన రక్షసా ॥ ౩౦ ॥ స దదర్శాంతరం తస్య విరూపాక్షస్య వానరః । తతో న్యపాతయత్క్రోధాచ్ఛంఖదేశే మహత్తలం ॥ ౩౧ ॥ మహేంద్రాశనికల్పేన తలేనాభిహతః క్షితౌ । పపాత రుధిరక్లిన్నశ్శోణితం స సముద్వమన్ ॥ ౩౨ ॥ స్రోతోభ్యస్తు విరూపాక్షో జలం ప్రస్రవణాదివ । వివృత్తనయనం క్రోధాత్సఫేనం రుధిరాప్లుతం ॥ ౩౩ ॥ దదృశుస్తే విరూపాక్షం విరూపాక్షతరం కృతం । స్ఫురంతం పరివర్తంతం పార్శ్వేన రుధిరోక్షితమ్ ॥ ౩౪ ॥ కరుణం చ వినర్దంతం దదృశుః కపయో రిపుం । ఓమ్ । తథా తు తౌ సంయతి సంప్రయుక్తౌ తరస్వినౌ వానరరాక్షసానాం । బలార్ణవౌ సస్వనతుస్సుభీమం మహార్ణవౌ ద్వావివ భిన్నవేలౌ ॥ ౩౫ ॥ వినాశితం ప్రేక్ష్య విరూపనేత్రం మహాబలం తం హరిపార్థివేన । బలం సమస్తం కపిరాక్షసానామున్మత్తగంగాప్రతిమం బభూవ ॥ ౩౬ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తనవతితమస్సర్గః ॥ ౩౮౧ ॥ ౯౬-౨౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః । ఓమ్ । హన్యమానే బలే తూర్ణమన్యోన్యం తే మహామృధే । సరసీవ మహాఘర్మే సోపక్షీణే బభూవతుః ॥ ౧ ॥ స్వబలస్య విఘాతేన విరూపాక్షవధేన చ । బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౨ ॥ ప్రక్షీణం తు బలం దృష్ట్వా వధ్యమానం వలీముఖైః । బభూవాస్య వ్యథా యుద్ధే ప్రేక్ష్య దైవవిపర్యయం ॥ ౩ ॥ ఉవాచ చ సమీపస్థం మహోదరమరిందమం । అస్మిన్కాలే మహాబాహో జయాశా త్వయి మే స్థితా ॥ ౪ ॥ జహి శత్రుచమూం వీర దర్శయాద్య పరాక్రమం । భర్తృపిండస్య కాలోఽయం నిర్దేష్టుం సాధు యుధ్యతాం ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా రాక్షసేంద్రం మహోదరః । ప్రవివేశారిసేనాం తాం పతంగ ఇవ పావకం ॥ ౬ ॥ తతస్స కదనం చక్రే వానరాణాం మహాబలః । భర్తృవాక్యేన తేజస్వీ స్వేన వీర్యేణ చోదితః ॥ ౭ ॥ వానరాశ్చ మహాసత్త్వాః ప్రగృహ్య విపులాశ్శిలాః । ప్రవిశ్యారిబలం భీమం జఘ్నుస్తే రజనీచరాన్ ॥ ౮ ॥ మహోదరస్తు సంక్రుద్ధశ్శరైః కాంచనభూషణైః । చిచ్ఛేద పాణిపాదోరూన్వానరాణాం మహాహవే ॥ ౯ ॥ తతస్తే వానరాస్సర్వే రాక్షసైస్సర్దితా భృశం । దిశో దశ ద్రుతాః కేచిత్కేచిత్సుగ్రీవమాశ్రితాః ॥ ౧౦ ॥ ప్రభగ్నాం సమరే దృష్ట్వా వానరాణాం మహాచమూం । అ

భిదుద్రావ సుగ్రీవో మహోదరమనంతరం ॥ ౧౧ ॥ ప్రగృహ్య విపులాం ఘోరాం మహీధరసమాం శిలామ్ । చిక్షేప స మహాతేజా స్తద్వధాయ హరీశ్వరః ॥ ౧౨ ॥ తామాపతంతీం సహసా శిలాం దృష్ట్వా మహోదరః । అసంభ్రాంత స్తతో బాణై ర్నిర్బిభేద దురాసదామ్ ॥ ౧౩ ॥ రక్షసా తేన బాణౌఘై ర్నికృత్తా సా సహస్రధా । నిపపాత శిలా భూమౌ గృధ్రచక్రమివాకులం ॥ ౧౪ ॥ తాం తు భిన్నాం శిలాం దృష్ట్వా సుగ్రీవః క్రోధమూర్ఛితః । సాలముత్పాట్య చిక్షేప రక్షసే రణమూర్ధని ॥ ౧౫ ॥ శరైశ్చ విదదారైనం శూరః పరపురంజయః । స దదర్శ తతః క్రుద్ధః పరిఘం పతితం భువి ॥ ౧౬ ॥ ఆవిధ్య తు స తం దీప్తం పరిఘం తస్య దర్శయన్ । పరిఘాగ్రేణ వేగేన జఘానాస్య హయోత్తమాన్ ॥ ౧౭ ॥ తస్మాద్ధతహయాద్వీర స్సోఽవప్లుత్య మహారథాత్ । గదాం జగ్రాహ సంక్రుద్ధో రాక్షసోఽథ మహోదరః ॥ ౧౮ ॥ గదాపరిఘహస్తౌ తౌ యుధి వీరౌ సమీయతుః । నర్దంతౌ గోవృషప్రఖ్యౌ ఘనావివ సవిద్యుతౌ ॥ ౧౯ ॥ తతః క్రుద్ధో గదాం తస్మై చిక్షేప రజనీచరః । జ్వలంతీం భాస్కరాభాసాం సుగ్రీవాయ మహోదరః ॥ ౨౦ ॥ గదాం తాం సుమహాఘోరా మాపతంతీం మహాబలః । సుగ్రీవో రోషతామ్రాక్ష స్సముద్యమ్య మహాహవే ॥ ౨౧ ॥ ఆజఘాన గదాం తస్య పరిఘేణ హరీశ్వరః । పపాత గదయోద్భిన్నః పరిఘ స్తస్య భూతలే ॥ ౨౨ ॥ తతో జగ్రాహ తేజస్వీ సుగ్రీవో వసుధాతలాత్ । ఆయసం ముసలం ఘోరం సర్వతో హేమభూషితం ॥ ౨౩ ॥ స తముద్యమ్య చిక్షేప సోఽప్యన్యాం వ్యాక్షిపద్గదాం । భిన్నావన్యోన్యమాసాద్య పేతతు ర్ధరణీతలే ॥ ౨౪ ॥ తతో భగ్నప్రహరణౌ ముష్టిభ్యాం తౌ సమీయతుః । తేజోబలసమావిష్టౌ దీప్తావివ హుతాశనౌ ॥ ౨౫ ॥ జఘ్నతు స్తౌ తదాఽన్యోన్యం నేదతుశ్చ పునః పునః । తలైశ్చాన్యోన్యమాహత్య పేతతుశ్చ మహీతలే ॥ ౨౬ ॥ ఉత్పేతతు స్తత స్తూర్ణం జఘ్నతుశ్చ పరస్పరం । భుజైశ్చిక్షిపతు ర్వీరా వన్యోన్యమపరాజితౌ ॥ ౨౭ ॥ జగ్మతు స్తౌ శ్రమం వీరౌ బాహుయుద్ధే పరంతపౌ । ఆజహార తదా ఖడ్గమదూరపరివర్తినం ॥ ౨౮ ॥ రాక్షస శ్చర్మణా సార్ధం మహావేగో మహోదరః । తథైవ చ మహాఖడ్గం చర్మణా పతితం సహ ॥ ౨౯ ॥ జగ్రాహ వానరశ్రేష్ఠ స్సుగ్రీవో వేగవత్తరః । తౌ తు రోషపరీతాంగౌ నర్దంతావభ్యధావతాం ॥ ౩౦ ॥ ఉద్యతాసీ రణే హృష్టౌ యుధి శస్త్రవిశారదౌ । దక్షిణం మండలం చోభౌ సుతూర్ణం సంపరీయతుః ॥ ౩౧ ॥ అన్యోన్యమభిసంక్రుద్ధౌ జయే ప్రణిహితావుభౌ । స తు శూరో మహావేగో వీర్యశ్లాఘీ మహోదరః ॥ ౩౨ ॥ మహావర్మణి తం ఖడ్గం పాతయామాస దుర్మతిః । లగ్నముత్కర్షతః ఖడ్గం ఖడ్గేన కపికుంజరః ॥ ౩౩ ॥ జహార సశిరస్త్రాణం కుండలోపహితం శిరః । నికృత్తశిరస స్తస్య పతితస్య మహీతలే ॥ ౩౪ ॥ తద్బలం రాక్షసేంద్రస్య దృష్ట్వా తత్ర న తిష్ఠతే । హత్వా తం వానరై స్సార్ధం ననాద ముదితో హరిః ॥ ౩౫ ॥ చుక్రోధ చ దశగ్రీవో బభౌ హృష్టశ్చ రాఘవః । విషణ్ణవదనా స్సర్వే రాక్షసా దీనచేతసః ॥ ౩౬ ॥ విద్రవంతి తత స్సర్వే భయవిత్రస్తమానసాః ॥ ఓమ్ ॥ మహోదరం తం వినిపాత్య భూమౌ మహాగిరేః కీర్ణమివైకదేశమ్ । సూర్యాత్మజ స్తత్ర రరాజ లక్ష్మ్యా సూర్య స్స్వతేజోభిరివాప్రధృష్యః ॥ ౩౭ ॥ అథ విజయమవాప్య వానరేంద్ర స్సమరముఖే సురసిద్ధయక్షసంఘైః । అవనితలగతైశ్చ భూతసంఘై ర్హర్షసమాకులితై స్తతో మహాత్మా ॥ ౩౮ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఽష్టనవతితమస్సర్గః ॥ ౨౮౪ ॥ ౫౬౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ మహోదరే తు నిహతే మహాపార్శ్వో మహాబలః । సుగ్రీవేణ సమీక్ష్యాథ క్రోధాత్సంరక్తలోచనః ॥ ౧ ॥ అంగదస్య చమూం భీమాం క్షోభయామాస సాయకైః । స వానరాణాం ముఖ్యానాముత్తమాంగాని సర్వశః ॥ ౨ ॥ పాతయామాస కాయేభ్యః ఫలం వృంతాదివానిలః । కేషాంచిదిషుభి ర్బాహూన్ స్కంధాంశ్చిచ్ఛేద రాక్షసః ॥ ౩ ॥ వానరాణాం సుసంక్రుద్ధః పార్శ్వం కేషాం వ్యదారయత్ । తేఽర్దితా బాణవర్షేణ మహాపార్శ్వేన వానరాః ॥ ౪ ॥ విషాదవిముఖా స్సర్వే బభూవు ర్గతచేతసః । నిరీక్ష్య బలముద్విగ్నమంగదో రాక్ష

సార్దితం ॥ ౫ ॥ వేగం చక్రే మహాబాహుస్సముద్ర ఇవ పర్వణి । ఆయసం పరిఘం గృహ్య సూర్యరశ్మిసమప్రభమ్ ॥ సమరే వానరశ్రేష్ఠో మహాపార్శ్వే న్యపాతయత్ । స తు తేన ప్రహారేణ మహాపార్శ్వో విచేతనః ॥ ౭ ॥ ససూతస్స్యందనాత్తస్మాద్విసంజ్ఞః ప్రాపతద్భువి । స ఋక్షరాజస్తేజస్వీ నీలాంజనచయోపమః ॥ ౮ ॥ నిష్పత్య సుమహావీర్యస్స్వాద్యూథాన్మేఘసన్నిభాత్ । ప్రగృహ్య గిరిశృంగాభాం క్రుద్ధస్సువిపులాం శిలామ్ ॥ ౯ ॥ అశ్వాన్ జఘాన తరసా స్యందనం చ బభంజ తమ్ । ముహూర్తాల్లబ్ధసంజ్ఞస్తు మహాపార్శ్వో మహాబలః ॥ ౧౦ ॥ అంగదం బహుభిర్బాణైర్భూయస్తం ప్రత్యవిధ్యత । జాంబవంతం త్రిభిర్బాణైరాజఘాన స్తనాంతరే ॥ ౧౧ ॥ ఋక్షరాజం గవాక్షం చ జఘాన బహుభిశ్శరైః । గవాక్షం జాంబవంతం చ తం దృష్ట్వా శరపీడితౌ ॥ ౧౨ ॥ జగ్రాహ పరిఘం ఘోరమంగదః క్రోధమూర్ఛితః । తస్యాంగదః ప్రకుపితో రాక్షసస్య తమాయసమ్ ॥ ౧౩ ॥ దూరస్థితస్య పరిఘం రవిరశ్మిసమప్రభమ్ । ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం సంగృహ్య భ్రామయిత్వా చ వేగవత్ ॥ ౧౪ ॥ మహాపార్శ్వస్య చిక్షేప వధార్థం వాలినస్సుతః । స తు క్షిప్తో బలవతా పరిఘస్తస్య రక్షసః ॥ ౧౫ ॥ ధనుశ్చ సశరం హస్తాచ్ఛిరస్త్రం చాప్యపాతయత్ । తం సమాసాద్య వేగేన వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౬ ॥ తలేనాభ్యహనత్క్రుద్ధః కర్ణమూలే సకుండలే । స తు క్రుద్ధో మహావేగో మహాపార్శ్వో మహాద్యుతిః ॥ ౧౭ ॥ కరేణైకేన జగ్రాహ సుమహాంతం పరశ్వథమ్ । తం తైలధౌతం విపులం శైలసారమయం దృఢమ్ ॥ ౧౮ ॥ రాక్షసః పరమక్రుద్ధో వాలిపుత్రే న్యపాతయత్ । తేన వామాంసఫలకే భృశం ప్రత్యవపాతితమ్ ॥ ౧౯ ॥ అంగదో మోక్షయామాస సరోషస్స పరశ్వథమ్ । స వీరో వజ్రసంకాశమంగదో ముష్టిమాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ సంవర్తయత్సుసంక్రుద్ధః పితృతుల్యపరాక్రమః । రాక్షసస్య స్తనాభ్యాశే మర్మజ్ఞో హృదయం ప్రతి ॥ ౨౧ ॥ ఇంద్రాశనిసమస్పర్శం స ముష్టిం విన్యపాతయత్ । తేన తస్య నిపాతేన రాక్షసస్య మహామృధే ॥ ౨౨ ॥ పఫాల హృదయం చాశు స పపాత హతో భువి । తస్మిన్నిపతితే భూమౌ తత్సైన్యం సంప్రచుక్షుభే ॥ అభవచ్చ మహాన్ క్రోధస్సమరే రావణస్య తు । వానరాణాం ప్రహృష్టానాం సింహనాదశ్చ పుష్కలః ॥ ౨౪ ॥ స్ఫోటయన్నివ శబ్దేన లంకాం సాట్టాలగోపురామ్ । మహేంద్రేణేవ దేవానాం నాదస్సమభవన్మహాన్ ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ అథేంద్రశత్రుస్త్రిదశాలయానాం వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదమ్ । శ్రుత్వా సరోషం యుధి రాక్షసేంద్రః పునశ్చ యుద్ధాభిముఖోఽవతస్థే ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనశతతమస్సర్గః ॥ ౧౮౭ ॥ ౩౭౪౦ ॥ ***

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ మహోదరమహాపార్శ్వౌ హతౌ దృష్ట్వా తు రాక్షసః । తస్మింశ్చ నిహతే వీరే విరూపాక్షే మహాబలే ॥ ౧ ॥ ఆవివేశ మహాన్ క్రోధో రావణం తు మహామృధే । సూతం సంచోదయామాస వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ ౨ ॥ నిహతానామమాత్యానాం రుద్ధస్య నగరస్య చ । దుఃఖమేషోఽపనేష్యామి హత్వా తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౩ ॥ రామవృక్షం రణే హన్మి సీతాపుష్పఫలప్రదమ్ । ప్రశాఖా యస్య సుగ్రీవో జాంబవాన్ కుముదో నలః ॥ ౪ ॥ మైందశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హ్యంగదో గంధమాదనః । హనూమాంశ్చ సుషేణశ్చ సర్వే చ హరియూథపాః ॥ ౫ ॥ ఏవముక్త్వాథ ఘోషేణ రథస్యాతిరథో దిశః । నాదయన్ ప్రయయౌ తూర్ణం రాఘవం చాభ్యవర్తత ॥ ౬ ॥ పూరితా తేన శబ్దేన సనదీగిరికాననా । సంచచాల మహీ సర్వా త్రస్తసర్వమృగద్విజా ॥ ౭ ॥ తామసం సుమహాఘోరం చకారాస్త్రం సుదారుణమ్ । నిర్దదాహ కపీన్ సర్వాన్ తే ప్రపేతుస్సమంతతః ॥ ౮ ॥ ఉత్పపాత రజో ఘోరం తైర్భగ్నైస్సంప్రధావితైః । న హి తత్సహితుం శేకుర్బ్రహ్మణా నిర్మితం స్వయమ్ ॥ ౯ ॥ తాన్యనీకాన్యనేకాని రావణస్య శరోత్తమైః । దృష్ట్వా భగ్నాని శతశో రాఘవః పర్యవస్థితః ॥ ౧౦ ॥ తతో రాక్షసశార్దూలో విద్రావ్య హరివాహినీమ్ । స దదర్శ తతో రామం తిష్ఠంతమపరాజితమ్ ॥ ౧౧ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విష్ణు

నావాసనం యథా । ఆలిఖంతమివాకాశమవష్టభ్య మహాధనుః ॥ ౧౨ ॥ పద్మపత్రవిశాలాక్షం దీర్ఘబాహుమరిందమం । తతో రామో మహాతేజాస్సౌమిత్రిసహితో బలీ ॥ ౧౩ ॥ వానరాంశ్చ రణే భగ్నానాపతంతం చ రావణం । సమీక్ష్య రాఘవో హృష్టో మధ్యే జగ్రాహ కార్ముకం ॥ ౧౪ ॥ విస్ఫారయితుమారేభే తతస్స ధనురుత్తమం । మహావేగం మహానాదం నిర్భిందన్నివ మేదినీమ్ ॥ ౧౫ ॥ రావణస్య చ బాణౌఘై రామవిస్ఫారితేన చ । శబ్దేన రాక్షసాస్తే తు పేతుశ్శతశస్తదా ॥ ౧౬ ॥ తయోశ్శరపథం ప్రాప్య రావణో రాజపుత్రయోః । స బభౌ చ యథా రాహుస్సమీపే శశిసూర్యయోః ॥ ౧౭ ॥ తమిచ్ఛన్ప్రథమం యోద్ధుం లక్ష్మణో నిశితైశ్శరైః । ముమోచ ధనురాయమ్య శరానగ్నిశిఖోపమాన్ ॥ ౧౮ ॥ తాన్ముక్తమాత్రానాకాశే లక్ష్మణేన ధనుష్మతా । బాణాన్బాణైర్మహాతేజా రావణః ప్రత్యవారయత్ ॥ ౧౯ ॥ ఏకమేకేన బాణేన త్రిభిస్త్రీన్దశభిర్దశ । లక్ష్మణస్య ప్రచిచ్ఛేద దర్శయన్పాణిలాఘవం ॥ ౨౦ ॥ (పునశ్చ శరవర్షేణ లక్ష్మణం తం వ్యదారయత్ ।) అభ్యతిక్రమ్య సౌమిత్రిం రావణస్సమితింజయః ॥ ఆససాద తతో రామం స్థితం శైలమివాచలం । స సంఖ్యే రామమాసాద్య క్రోధసంరక్తలోచనః ॥ ౨౨ ॥ వ్యసృజచ్ఛరవర్షాణి రావణో రాఘవోపరి । శరధారాస్తతో రామో రావణస్య ధనుశ్చ్యుతాః ॥ ౨౩ ॥ దృష్ట్వైవాపతతశ్శీఘ్రం భల్లాన్జగ్రాహ సత్వరం । తాంశ్ఛరౌఘాంస్తతో భల్లైస్తీక్ష్ణైశ్చిచ్ఛేద రాఘవః ॥ ౨౪ ॥ దీప్యమానాన్మహాఘోరాన్క్రుద్ధానాశీవిషానివ । రాఘవో రావణం తూర్ణం రావణో రాఘవం తదా ॥ ౨౫ ॥ అన్యోన్యం వివిధైస్తీక్ష్ణైశ్శరైరభివవర్షతుః । చేరతుశ్చ చిరం చిత్రం మండలం సవ్యదక్షిణం ॥ ౨౬ ॥ బాణవేగాత్సముత్క్షిప్తావన్యోన్యమపరాజితౌ । తయోర్భూతాని విత్రేసుర్యుగపత్సంప్రయుధ్యతోః ॥ ౨౭ ॥ రౌద్రయోస్సాయకముచోర్యమాంతకనికాశయోః । సంతతం వివిధైర్బాణైర్బభూవ గగనం తదా ॥ ౨౮ ॥ ఘనైరివాతపాపాయే విద్యున్మాలాసమాకులైః । గవాక్షితమివాకాశం బభూవ శరవృష్టిభిః ॥ ౨౯ ॥ మహావేగైస్సుతీక్ష్ణాగ్రైర్గృధ్రపత్రైస్సువాజితైః । శరాంధకారం తౌ భీమం చక్రతుస్సమరం తదా ॥ ౩౦ ॥ గతేఽస్తం తపనే చాపి మహామేఘావివోత్థితౌ । (అశ్మవర్షం యథా ఘోరం శరవర్షం వవర్షతుః) ॥ ౩౧ ॥ బభూవ తుములం యుద్ధమన్యోన్యవధకాంక్షిణోః । అనాసాద్యమచింత్యం చ వృత్రవాసవయోరివ ॥ ౩౨ ॥ ఉభౌ హి పరమేష్వాసావుభౌ శస్త్రవిశారదౌ । ఉభావస్త్రవిదాం ముఖ్యావుభౌ యుద్ధే విచేరతుః ॥ ౩౩ ॥ ఉభౌ హి యేన వ్రజతస్తేన తేన శరోర్మయః । ఊర్మయో వాయునా విద్ధా జగ్ముస్సాగరయోరివ ॥ ౩౪ ॥ తతస్సంసక్తహస్తస్తు రావణో లోకరావణః । నారాచమాలాం రామస్య లలాటే ప్రత్యముఞ్చత ॥ ౩౫ ॥ రౌద్రచాపప్రయుక్తాం తాం నీలోత్పలదళప్రభాం । శిరసా ధారయన్రామో న వ్యథాం ప్రత్యపద్యత ॥ ౩౬ ॥ అథ మంత్రానభిజపన్రౌద్రమస్త్రముదీరయన్ । శరాన్భూయస్సమాదాయ రామః క్రోధసమన్వితః ॥ ౩౭ ॥ ముమోచ చ మహాతేజాశ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ । (తే శరా రాక్షసేంద్రాయ హ్యవ్యయాశ్ఛిన్నవేగితాః ॥ ౩౮ ॥ నిపేతూ రావణస్యాంగే వజ్రాశనిసమప్రభాః)। తే మహామేఘసంకాశే కవచే పతితాశ్శరాః । అభేద్యే రాక్షసేంద్రస్య న వ్యథాం జనయంస్తదా । పునరేవాథ తం రామో రథస్థం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౪౦ ॥ లలాటే పరమాస్త్రేణ సర్వాస్త్రకుశలో రణే । తే భిత్త్వా బాణరూపాణి పంచశీర్షా ఇవోరగాః ॥ ౪౧ ॥ శ్వసంతో వివిశుర్భూమిం రావణప్రతికూలితాః । నిహత్య రాఘవస్యాస్త్రం రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౪౨ ॥ ఆసురం సుమహాఘోరమస్త్రం ప్రాదుశ్చకార సః । సింహవ్యాఘ్రముఖాంశ్చాన్యాన్కంకకాకముఖానపి ॥ ౪౩ ॥ గృధ్రశ్యేనముఖాంశ్చాపి సృగాలవదనాంస్తదా । ఈహామృగముఖాంశ్చాన్యాన్వ్యాదితాస్యాన్భయావహాన్ ॥ ౪౪ ॥ పంచాస్యాన్లేలిహానాంశ్చ ససర్జ నిశితాంఛరాన్ । శరాన్ఖరముఖాంశ్చాన్యాన్వరాహముఖసంస్థితాన్ ॥ ౪౫ ॥

శ్వానకుక్కుటవక్త్రాంశ్చ మకరాశీవిషాననాన్ । ఏతాంశ్చాన్యాంశ్చమాయావీససర్జనిశితాంచ్ఛరాన్ ॥౪౬॥
రామంప్రతిమహాతేజాః క్రుద్ధస్సర్పఇవశ్వసన్ । ఆసురేణసమావిష్టస్సోస్త్రేణరఘునందనః ॥ ౪౭ ॥ ససర్జా
స్త్రంమహోత్సాహః పావకంపావకోపమః । అగ్నిదీప్తముఖాన్బాణాంస్తథాసూర్యముఖానపి ॥ ౪౮ ॥ చం
ద్రార్ధచంద్రవక్త్రాంశ్చ ధూమకేతుముఖానపి । గ్రహనక్షత్రవక్త్రాంశ్చ మహోల్కాముఖసంస్థితాన్ ॥ ౪౯ ॥వి
ద్యుజ్జిహ్వోపమాంశ్చాన్యాంస్ససర్జనిశితాంచ్ఛరాన్ । తేరావణశరాఘోరారాఘవాస్త్రసమాహతాః॥౫౦॥
విలయంజగ్మురాకాశే జగ్ముశ్చైవసహస్రశః । తదస్త్రంనిహతందృష్ట్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౫౧ ॥ హృష్టా
నేదుస్తతస్సర్వే కపయఃకామరూపిణః । సుగ్రీవప్రముఖావీరాః పరివార్యతురాఘవం ॥ ౫౨ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తద
స్త్రంవినిహత్యరాఘవః ప్రసహ్యతద్రావణబాహునిస్సృతం । ముదాన్వితోదాశరథిర్మహాత్మా వినేదురుచ్చైర్ముది
తాఃకపీశ్వరాః ॥ ౫౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే శతతమస్సర్గః ॥౯౦॥ ౧౮౦౦ ॥ *************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్మిన్ప్రతిహతేఽస్త్రేతురావణోరాక్షసాధిపః। క్రోధంచద్విగుణంచక్రే క్రో
ధాచ్చాస్త్రమనంతరం ॥ ౧ ॥ మయేనవిహితంరౌద్రమన్యదస్త్రంమహాద్యుతిః। ఉత్స్రష్టుంరావణోఘోరంరాఘ
వాయప్రచక్రమే ॥ ౨ ॥ తతశ్శూలానినిశ్చేరుర్గదాశ్చముసలానిచ । కార్ముకాద్దీప్యమానాని వజ్రసారాణిసర్వ
శః ॥ ౩ ॥ కూటముద్గరపాశాశ్చ దీప్తాశ్చాశనయస్తదా । నిష్పేతుర్వివిధాస్తీక్ష్ణా వాతా ఇవయుగక్షయే ॥ ౪ ॥తద
స్త్రంరాఘవశ్శ్రీమానుత్తమాస్త్రవిదాంవరః । జఘానపరమాస్త్రేణగాంధర్వేణమహాద్యుతిః ॥ ౫ ॥ తస్మిన్ప్రతి
హతేఽస్త్రేతు రాఘవేణమహాత్మనా । రావణఃక్రోధతామ్రాక్షస్సౌరమస్త్రముదైరయత్ ॥ ౬ ॥ తతశ్చక్రాణిని
ష్పేతుర్భాస్వరాణిమహాంతిచ । కార్ముకాద్భీమవేగస్య దశగ్రీవస్యధీమతః ॥ ౭ ॥ తైరాసీద్గగనందీప్తం సంపత
ద్భిరితస్తతః । పతద్భిశ్చదిశోదీప్తాశ్చంద్రసూర్యగ్రహైరివ ॥ ౮ ॥ తానిచిచ్ఛేదబాణౌఘైశ్చక్రాణిసతురాఘవః।
ఆయుధానివిచిత్రాణి రావణస్యచమూముఖే ॥ ౯ ॥ తదస్త్రంతుహతందృష్ట్వా రావణోరాక్షసాధిపః । వివ్యాధ
దశభిర్బాణైః రామంసర్వేషుమర్మసు ॥ ౧౦ ॥ సవిద్ధోదశభిర్బాణైర్మహాకార్ముకనిస్సృతైః। రావణేనమహాతే
జాః నప్రాకంపతరాఘవః ॥ ౧౧ ॥ తతోవివ్యాధగాత్రేషు సర్వేషుసమితింజయః । రాఘవస్తుసుసంక్రుద్ధోరావ
ణంబహుభిశ్శరైః ॥ ౧౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరేక్రుద్ధో రాఘవస్యానుజోబలీ । లక్ష్మణస్సాయకాంస్సప్త జగ్రాహపర
వీరహా ॥ ౧౩ ॥ తైస్సాయకైర్మహావేగైః రావణస్యమహాద్యుతిః । ధ్వజంమనుష్యశీర్షంతంతస్యచిచ్ఛేదనైకధా ॥
సారథేశ్చాపి బాణేన శిరోజ్వలితకుండలం । జహారలక్ష్మణశ్శ్రీమాన్నైరృతస్యమహాబలః ॥౧౫॥ తస్యబాణైశ్చచి
చ్ఛేదధనుర్గజకరోపమం । లక్ష్మణోరాక్షసేంద్రస్య పంచభిర్నిశితైశ్శరైః ॥ ౧౬ ॥ (వివ్యాధోరసివేగేన కవచే
నసమావృతే)। నీలమేఘనిభాంశ్చాస్యసదశ్వాన్పర్వతోపమాన్ ॥ ౧౭ ॥ జఘానాప్లుత్యగదయా రావణస్యవిభీష
ణః । హతాశ్వాద్వేగవాన్వేగా దవప్లుత్యమహారథాత్ ॥ ౧౮ ॥ క్రోధమాహారయత్తీవ్రం భ్రాతరంప్రతిరావ
ణః । తతశ్శక్తింమహాశక్తిర్దీప్తాందీప్తాశనీమివ ॥ ౧౯ ॥ విభీషణాయచిక్షేప రాక్షసేంద్రఃప్రతాపవాన్ । అప్రా
ప్తామేవతాంబాణైః త్రిభిశ్చిచ్ఛేదలక్ష్మణః ॥ ౨౦ ॥ అథోదతిష్ఠత్సన్నాదో వానరాణాంతదారణే । సాపపాతత్రి
ధాచ్ఛిన్నా శక్తిఃకాంచనమాలినీ ॥ ౨౧ ॥ సవిస్ఫులింగాజ్వలితా మహోల్కేవదివశ్చ్యుతా । తతస్సంభావితత
రాం కాలేనాపిదురాసదాం ॥ ౨౨ ॥ జగ్రాహవిపులాంశక్తిం దీప్యమానాంస్వతేజసా । సాతోలితాబలవతా
రావణేన మహాత్మనా ॥ ౨౩ ॥ జజ్వాలసుమహాఘోరా శక్రాశనిసమప్రభా । ఏతస్మిన్నంతరేవీరో లక్ష్మణస్తంవి
భీషణం ॥ ౨౪ ॥ ప్రాణసంశయమాపన్నం తూర్ణమభ్యవపద్యత। తంవిమోక్షయితుంవీరశ్చాపమాయమ్యలక్ష్మణః॥

రావణంశక్తిహస్తంతం శరవర్షైరవాకిరత్ । కీర్యమాణశ్శరౌఘేణ విసృష్టేనమహాత్మనా ॥ ౨౬ ॥ నప్రహర్తుం మనశ్చక్రే విముఖీకృతవిక్రమః । మోక్షితంభ్రాతరందృష్ట్వా లక్ష్మణేనసరావణః ॥ ౨౭ ॥ లక్ష్మణాభిముఖస్తిష్ఠన్నిదంవచనమబ్రవీత్ । మోక్షితస్తేబలశ్లాఘిన్యస్మాదేవంవిభీషణః ॥ ౨౮ ॥ విముచ్యరాక్షసంశక్తిస్త్వయీయంవినిపాత్యతే । ఏషాతేహృదయంభిత్త్వా శక్తిర్లోహితలక్షణా ॥ ౨౯ ॥ మద్బాహుపరిఘోత్సృష్టా ప్రాణానాదాయయాస్యతి । ఇత్యేవముక్త్వా తాంశక్తిమష్టఘంటాంమహాస్వనాం ॥ ౩౦ ॥ మయేనమాయావిహితామమోఘాం శత్రుఘాతినీం । లక్ష్మణాయసముద్యమ్య జ్వలంతీమివతేజసా ॥ ౩౧ ॥ రావణఃపరమక్రుద్ధశ్చిక్షేపచననాదచ । సాక్షిప్తాభీమవేగేన శక్రాశనిసమస్వనా ॥ ౩౨ ॥ శక్తిరభ్యపతద్వేగాల్లక్ష్మణంరణమూర్ధని । తామనువ్యాహరచ్ఛక్తిమాపతంతీంసరాఘవః ॥ ౩౩ ॥ స్వస్త్యస్తులక్ష్మణాయేతి మోఘాభవహతోద్యమా । రావణేనరణేశక్తిః క్రుద్ధేనాశీవిషోపమా । ముక్తాశూరస్యభీతస్య లక్ష్మణస్యమమజ్జసా ॥ ౩౪ ॥ న్యపతత్సామహావేగా లక్ష్మణస్యమహోరసి । జిహ్వేవోరగరాజస్య దీప్యమానామహాద్యుతిః ॥ ౩౫ ॥ తతోరావణవేగేన సుదూరమవగాఢయా । శక్త్యానిర్భిన్నహృదయః పపాతభువిలక్ష్మణః ॥ ౩౬ ॥ తదవస్థంసమీపస్థో లక్ష్మణంప్రేక్ష్యరాఘవః । భ్రాతృస్నేహాన్మహాతేజా విషణ్ణహృదయోఽభవత్ ॥ ౩౭ ॥ సముహూర్తమనుధ్యాయ బాష్పవ్యాకులలోచనః । బభూవసంక్రుద్ధతరో యుగాంతఇవపావకః ॥ ౩౮ ॥ నవిషాదస్యకాలోఽయ మితిసంచింత్యరాఘవః । చక్రేసుతుములంయుద్ధం రావణస్యవధేధృతః ॥ ౩౯ ॥ సర్వయత్నేనమహతా లక్ష్మణంసన్నిరీక్ష్యచ । సదదర్శతతోరామ శ్శక్త్యాభిన్నంమహాహవే ॥ లక్ష్మణంరుధిరాదిగ్ధం సపన్నగమివాచలం । తామపిప్రహితాంశక్తిం రావణేనబలీయసా ॥ ౪౧ ॥ యత్నతస్తేహరిశ్రేష్ఠానశేకురవమర్దితుం । అర్దితాశ్చైవబాణౌఘైః క్షిప్రహస్తేనరక్షసా ॥ ౪౨ ॥ సౌమిత్రింసావినిర్భిద్యప్రవిష్టాధరణీతలం । తాంకరాభ్యాంపరామృశ్య రామశ్శక్తింభయావహాం ॥ ౪౩ ॥ బభంజసమరేక్రుద్ధోబలవాన్విచకర్షచ । తస్యనిష్కర్షతశ్శక్తింరావణేనబలీయసా ॥ ౪౪ ॥ శరాస్సర్వేషుగాత్రేషుపాతితామర్మభేదినః । అచింతయిత్వాతాన్బాణాంత్సమాశ్లిష్యచలక్ష్మణం ॥ ౪౫ ॥ అబ్రవీచ్చహనూమంతం సుగ్రీవంచైవరాఘవః । లక్ష్మణంపరివార్యేహ తిష్ఠధ్వంవానరోత్తమాః ॥ ౪౬ ॥ పరాక్రమస్యకాలోఽయం సంప్రాప్తోమేచిరేప్సితః । పాపాత్మాయందశగ్రీవో వధ్యతాంపాపనిశ్చయః ॥ ౪౭ ॥ కాంక్షతశ్చాతకస్యేవ ఘర్మాంతేమేఘదర్శనం । అస్మిన్ముహూర్తేనచిరాత్సత్యంప్రతిశృణోమివః ॥ ౪౮ ॥ అరావణమరామంవా జగద్ద్రక్ష్యథవానరాః । రాజ్యనాశంవనేవాసందండకేపరిధావనం ॥ ౪౯ ॥ వైదేహ్యాశ్చపరామర్శం రక్షోభిశ్చసమాగమం । ప్రాప్తందుఃఖంమహాఘోరం క్లేశంచనిరయోపమం ॥ ౫౦ ॥ అద్యసర్వమహంత్యక్ష్యే నిహత్వారావణంరణే । యదర్థంవానరంసైన్యం సమానీతమిదంమయా ॥ ౫౧ ॥ సుగ్రీవశ్చకృతోరాజ్యే హత్వాతంవాలినంరణే । యదర్థంసాగరఃక్రాంత స్సేతుర్బద్ధశ్చసాగరే ॥ ౫౨ ॥ సోఽయమద్యరణేపాప శ్చక్షుర్విషయమాగతః । చక్షుర్విషయమాగమ్య నాయంజీవితుమర్హతి ॥ ౫౩ ॥ దృష్టిందృష్టివిషస్యేవ సర్పస్యమమరావణః । స్వస్థాఃపశ్యతదుర్ధర్షాః యుద్ధంవానరపుంగవాః ॥ ౫౪ ॥ ఆసీనాఃపర్వతాగ్రేషు మమేదంరావణస్యచ । అద్యరామస్యరామత్వం పశ్యంతుమమసంయుగే ॥ ౫౫ ॥ త్రయోలోకాస్సగంధర్వా స్సదేవాస్సర్షిచారణాః । అద్యకర్మకరిష్యామి యల్లోకాస్సచరాచరాః ॥ ౫౬ ॥ సదేవాఃకథయిష్యంతి యావద్భూమిర్ధరిష్యతి । సమాగమ్యసదాలోకే యథాయుద్ధంప్రవర్తితం ॥ ౫౭ ॥ ఏవముక్త్వాశితైర్బాణైస్తప్తకాంచనభూషణైః । ఆజఘానదశగ్రీవం రణేరామస్సమాహితః ॥ ౫౮ ॥ అథప్రదీప్తైర్నారాచైర్ముసలైశ్చాపిరావణః । అభ్యవర్షత్తదారామంధారాభిరివతోయదః ॥ ౫౯ ॥ రామరావణముక్తానామన్యోన్యమభినిఘ్న

తాం । శరాణాంచశరాణాంచ బభూవతుములస్స్వనః ॥ ౯౦ ॥ తేభిన్నాశ్చవికీర్ణాశ్చ రామరావణయోశ్శరాః ।
అంతరిక్షాత్ప్రదీప్తాగ్రా నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౯౧ ॥ తయోర్జ్యాతలనిర్ఘోషో రామరావణయోర్మహాన్ ।
త్రాసనస్సర్వభూతానాం సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ ౯౨ ॥ ఓమ్ ॥ సకీర్యమాణశ్శరజాలవృష్టిభిర్మహాత్మనాదీప్త
ధనుష్మతార్దితః । భయాత్ప్రదుద్రావసమేత్యరావణో యథానిలేనాభిహతోబలాహకః ॥ ౯౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమ
ద్యుద్ధకాండే ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౯౪ ॥ ౧౨౭౦౦ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శక్త్యావినిహతందృష్ట్వా రావణేనబలీయసా । లక్ష్మణంసమరేశూరం రుధి
రౌఘపరిప్లుతం ॥ ౧ ॥ సదత్త్వాతుములంయుద్ధం రావణస్యదురాత్మనః । విసృజన్నేవబాణౌఘాం త్సుషేణంవాక్య
మబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ ఏషరావణవీర్యేణలక్ష్మణఃపతితఃక్షితౌ । సర్పవద్వేష్టతేవీరో మమశోకముదీరయన్ ॥ ౩ ॥ శోణి
తార్ద్రమిమంవీరం ప్రాణైరిష్టతరంమమ । పశ్యతోమమకాశక్తిర్యోద్ధుంపర్యాకులాత్మనః ॥ ౪ ॥ అయంసస
మరశ్లాఘీభ్రాతామేశుభలక్షణః । యదిపంచత్వమాపన్నః ప్రాణైర్మేకింసుఖేనవా ॥ ౫ ॥ లజ్జతీవహిమేవీర్యం భ్ర
శ్యతీవకరాద్ధనుః । సాయకావ్యవసీదంతి దృష్టిర్బాష్పవశంగతా ॥ ౬ ॥ అవసీదంతిగాత్రాణి స్వప్నయానేనృణామి
వ । చింతామేవర్ధతేతీవ్రా ముమూర్షాచోపజాయతే ॥ ౭ ॥ భ్రాతరంనిహతందృష్ట్వా రావణేనదురాత్మనా । వి
నిశ్వసంతందుఃఖార్తం మర్మణ్యభిహతంభృశమ్ ॥ ౮ ॥ రాఘవోభ్రాతరందృష్ట్వాప్రియంప్రాణంబహిశ్చరం । దుః
ఖేనమహతావిష్టో ధ్యానశోకపరాయణః ॥ ౯ ॥ పరంవిషాదమాపన్నోవిలలాపాకులేంద్రియః । నహియుద్ధేనమే
కార్యం నైవప్రాణైర్నసీతయా ॥ ౧౦ ॥ భ్రాతరంశయితందృష్ట్వా లక్ష్మణంరణపాంసుషు । కింమేరాజ్యేనకింప్రా
ణైర్యుద్ధేకార్యంనవిద్యతే ॥ ౧౧ ॥ యత్కృతేనిహతశ్శేతే రణమూర్ధనిలక్ష్మణః । దేశేదేశేకళత్రాణి దేశేదేశే
చబాంధవాః ॥ ౧౨ ॥ తంతుదేశంనపశ్యామి యత్రభ్రాతాసహోదరః । ఇత్యేవంవిలపంతంతు శోకవిహ్వలితేం
ద్రియం ॥ ౧౩ ॥ వివేష్టమానంకరుణముచ్ఛ్వసంతంపునఃపునః । రామమాశ్వాసయన్వీరస్సుషేణోవాక్యమబ్ర
వీత్ ॥ ౧౪ ॥ నమృతోయంమహాబాహుర్లక్ష్మణోలక్ష్మివర్ధనః । నచాస్యవికృతంవక్త్రం నాపిశ్యామంననిష్ప్ర
భం ॥ ౧౫ ॥ సుప్రభంచప్రసన్నంచ ముఖమస్యాభిలక్ష్యతే । పద్మరక్తతలౌహస్తౌ సుప్రసన్నేచలోచనే ॥ ౧౬ ॥
ఏవంనవిద్యతేరూపం గతాసూనాంవిశాంపతే । దీర్ఘాయుషస్తుయేమర్త్యాస్తేషాంతుముఖమీదృశం ॥ ౧౭ ॥ నా
యంప్రేతత్వమాపన్నో లక్ష్మణోలక్ష్మివర్ధనః । మావిషాదంకృథావీరసప్రాణోయమరిందమ ॥ ౧౮ ॥ ఆఖ్యా
స్యతేప్రసుప్తస్య స్రస్తగాత్రస్యభూతలే । సోచ్ఛ్వాసంహృదయంవీర కంపమానంముహుర్ముహుః ॥ ౧౯ ॥ ఏవ
ముక్త్వాతువాక్యజ్ఞస్సుషేణోరాఘవంవచః । సమీపస్థమువాచేదం హనూమంతమభిత్వరన్ ॥ ౨౦ ॥ సౌమ్యశీఘ్రమి
తోగత్వాతంత్వమోషధిపర్వతం । పూర్వంతేకథితోయోసౌవీరజాంబవతాశుభః ॥ ౨౧ ॥ దక్షిణేశిఖరేతస్యజాతామో
షధిమానయ । విశల్యకరణీంనామవిశల్యకరణీంశుభాం ॥ ౨౨ ॥ సవర్ణ్యకరణీంచాపితథాసంజీవనీమపి । సంధానకరణీం
చాపిగత్వాశీఘ్రమిహానయ ॥ ౨౩ ॥ సంజీవనార్థంవీరస్యలక్ష్మణస్యమహాత్మనః । ఇత్యేవముక్తోహనుమాన్గత్వాచౌషధిప
ర్వతం ॥ ౨౪ ॥ చింతామభ్యాగమచ్ఛ్రీమానజానంస్తామహౌషధీః । తస్యబుద్ధిస్సముత్పన్నా మారుతేరమితౌజసః ॥ ౨౫ ॥
ఇదమేవగమిష్యామి గృహీత్వాశిఖరంగిరేః । అస్మిన్హిశిఖరేజాతామోషధీంతాంసుఖావహాం ॥ ౨౬ ॥ ప్రతర్కేణావగ
చ్ఛామిసుషేణోమాంయథాబ్రవీత్ । అగృహ్యాయదిగచ్ఛామివిశల్యకరణీమహం ॥ ౨౭ ॥ కాలాత్యయేనదోషస్స్యా
ద్వైక్లబ్యంచమహద్భవేత్ । ఇతిసంచింత్యహనుమాన్క్షిప్రంగత్వామహాబలః ॥ ౨౮ ॥ ఆసాద్యపర్వతశ్రేష్ఠం త్రిఃప్ర
కంప్యగిరేశ్శిరః । ఫుల్లనానాతరుగణంసముత్పాట్యమహాబలః ॥ ౨౯ ॥ గృహీత్వాహరిశార్దూలోహస్తాభ్యాంసమతోల

యత్ । సనీలమివజీమూతం తోయపూర్ణంనభస్స్థలాత్ ‖ ౩౦ ‖ ఆపపాతగృహీత్వాతుహనూమాంఛ్ఛిఖరంగిరేః ‖ (తృష్ణయాసపరిశ్రాంతఃపర్వతంభూధరోత్తమం । కృత్వాముఖేసనిర్వర్త్య ప్రసుప్తోజలాశయః ‖ ౩౧ ‖) సమాగమ్యమహావేగస్సన్న్యస్యశిఖరంగిరేః । విశ్రమ్యకించిద్ధనుమాన్ సుషేణంవాక్యమబ్రవీత్ ‖ ౩౨ ‖ ఓషధింనావగచ్ఛామి తామహంహరిపుంగవ । తదిదంశిఖరంకృత్స్నం గిరేస్తస్యాహృతంమయా ‖ ౩౩ ‖ ఏవంకథయమానంతం ప్రశస్యపవనాత్మజం । సుషేణోవానరశ్రేష్ఠో జగ్రాహోత్పాట్యచౌషధిం ‖ ౩౪ ‖ విస్మితాస్తుబభూవుస్తేరణేవానరరాక్షసాః । దృష్ట్వాహనూమతఃకర్మసురైరపిసుదుష్కరం ‖ ౩౫ ‖ తతస్సంక్షోదయిత్వాతా మోషధింవానరోత్తమః । లక్ష్మణాయదదౌనస్తస్సుషేణస్సుమహాద్యుతిః ‖ ౩౬ ‖ సశల్యస్తాంసమాఘ్రాయలక్ష్మణఃపరవీరహా । విశల్యోవిరుజశ్శీఘ్రముదతిష్ఠన్మహీతలాత్ ‖ ౩౭ ‖ తముత్థితంతేహరయో భూతలాత్ప్రేక్ష్యలక్ష్మణం । సాధుసాధ్వితిసుప్రీతా స్సుషేణంప్రత్యపూజయన్ ‖ ౩౮ ‖ (తత్తుశైలస్యశిఖరంహనూమాన్మారుతాత్మజః । యథాస్థానం ప్రచిక్షేప పూర్వవత్తద్వ్యవస్థితం ‖ ౩౯ ‖) ఏహ్యేహీత్యబ్రవీద్రామోలక్ష్మణంపరవీరహా । సస్వజేస్నేహగాఢం చ బాష్పపర్యాకులేక్షణః ‖ ౪౦ ‖ అబ్రవీచ్చపరిష్వజ్య సౌమిత్రింరాఘవస్తదా । దిష్ట్యాత్వాంవీరపశ్యామి మరణాత్పునరాగతం ‖ ౪౧ ‖ నహిమేజీవితేనార్థస్సీతయాచాపిలక్ష్మణ । కోహిమేవిజయేనార్థః స్త్వయిపంచత్వమాగతే ‖ ౪౨ ‖ ఇత్యేవంవదతస్తస్య రాఘవస్యమహాత్మనః । ఖిన్నశ్శిథిలయావాచా లక్ష్మణోవాక్యమబ్రవీత్ ‖ ౪౩ ‖ తాంప్రతిజ్ఞాంప్రతిజ్ఞాయ పురాసత్యపరాక్రమ । లఘుఃకశ్చిదివాసత్త్వోనైవంవక్తుమిహార్హసి ‖ ౪౪ ‖ నప్రతిజ్ఞాం హికుర్వంతి వితథాంసాధవోనఘ । లక్షణంహిమహత్త్వస్య ప్రతిజ్ఞాపరిపాలనం ‖ ౪౫ ‖ నైరాశ్యముపగంతుం తే తదలంమత్కృతేనఘ । వధేనరావణస్యాద్య ప్రతిజ్ఞామనుపాలయ ‖ ౪౬ ‖ నజీవన్యాస్యతేశత్రుస్తవబాణపథంగతః । నర్దతస్తీక్ష్ణదంష్ట్రస్య సింహస్యేవమహాగజః ‖ ౪౭ ‖ అహంతువధమిచ్ఛామిశీఘ్రమస్యదురాత్మనః । యావదస్తంనయాత్యేష కృతకర్మాదివాకరః ‖ ౪౮ ‖ ఓమ్ ‖ యదివధమిచ్ఛసిరావణస్యసంఖ్యే యదిచకృతాంత్వమిహేచ్ఛసిప్రతిజ్ఞాం । యదితవరాజవరాత్మజాభిలాషః కురుచవచోమమశీఘ్రమద్యవీర ‖ ౪౯ ‖ * ‖ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః ‖ ౫౪౩ ‖ ౧౦౮౬౦ ‖ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ‖ ఓమ్ ‖ లక్ష్మణేనవతద్వాక్య ముక్తంశ్రుత్వాసరాఘవః । సందధేపరవీరఘ్నో ధనురాదాయవీర్యవాన్ ‖ ౧ ‖ రావణాయశరాన్ఘోరా న్విససర్జచమూముఖే । అథాన్యంరథమారుహ్యరావణో రాక్షసాధిపః ‖ ౨ ‖ అభ్యద్రవతకాకుత్స్థం స్వర్భానురివభాస్కరం । దశగ్రీవోరథస్థస్తు రామంవజ్రోపమైశ్శరైః ‖ ౩ ‖ అజఘానమహాఘోరై ర్ధారాభిరివతోయదః । దీప్తపావకసంకాశై శ్శరైఃకాంచనభూషితైః ‖ ౪ ‖ నిర్బిభేదరణేరామో దశగ్రీవంసమాహితః । భూమిస్థితస్యరామస్య రథస్థస్యచరక్షసః ‖ ౫ ‖ నసమంయుద్ధమిత్యాహు ర్దేవగంధర్వదానవాః । తతఃకాంచనచిత్రాంగః కింకిణీశతభూషితః ‖ ౬ ‖ తరుణాదిత్యసంకాశో వైడూర్యమయకూబరః । సదశ్వైఃకాంచనాపీడై ర్యుక్తశ్శ్వేతప్రకీర్ణకైః ‖ ౭ ‖ హరిభిస్సూర్యసంకాశై ర్హేమజాలవిభూషితైః । రుక్మవేణుధ్వజశ్శ్రీమా న్దేవరాజరథోవరః ‖ ౮ ‖ దేవరాజేనసందిష్టో రథమారుహ్యమాతలిః । అభ్యవర్తతకాకుత్స్థమవతీర్యత్రివిష్టపాత్ ‖ ౯ ‖ అబ్రవీచ్చతదారామం సప్రతోదోరథేస్థితః । ప్రాంజలిర్మాతలిర్వాక్యం సహస్రాక్షస్యసారథిః ‖ ౧౦ ‖ సహస్రాక్షేణకాకుత్స్థ రథోయంవిజయాయతే । దత్తస్తవమహాసత్త్వశ్రీమంఛ్ఛత్రునిబర్హణ ‖ ౧౧ ‖ ఇదమైంద్రంమహచ్చాపంకవచంచాగ్నిసన్నిభం । శరాశ్చాదిత్యసంకాశాశ్శక్తిశ్చవిమలాశితా ‖ ౧౨ ‖ ఆరుహ్యేమంరథంవీర రాక్షసంజహిరావణం । మయాసారథినారాజన్మహేంద్రఇవదానవాన్ ‖

ఇత్యుక్తస్సంపరిక్రమ్య రథం సమభివాద్య చ । ఆరురోహ తదా రామో లోకాన్లక్ష్మ్యా విరాజయన్ ॥ ౧౪ ॥ తద్బభూవాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం । రామస్య చ మహాబాహో రావణస్య చ రక్షసః ॥ ౧౫ ॥ స గాంధర్వేణ గాంధర్వం దైవం దైవేన రాఘవః । అస్త్రం రాక్షసరాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్ ॥ ౧౬ ॥ అస్త్రం తు పరమం ఘోరం రాక్షసం రాక్షసర్షభః । ససర్జ పరమక్రుద్ధః పునరేవ నిశాచరః ॥ ౧౭ ॥ తే రావణధనుర్ముక్తాశ్శరాః కాంచనభూషణాః । అభ్యవర్తంత కాకుత్స్థం సర్పా భూత్వా మహావిషాః ॥ ౧౮ ॥ తే దీప్తవదనా దీప్తం వమంతో జ్వలనం ముఖైః । రామమేవాభ్యవర్తంత వ్యాదితాస్యా భయానకాః ॥ ౧౯ ॥ తైశ్చ వాసుకిసంకాశైర్దీప్తభోగైర్మహావిషైః । దిశశ్చ సంతతాస్సర్వాః ప్రదిశశ్చ సమావృతాః ॥ ౨౦ ॥ తాన్దృష్ట్వా పన్నగాన్రామస్సమాపతత ఆహవే । అస్త్రం గారుత్మతం ఘోరం ప్రాదుశ్చక్రే భయావహం ॥ ౨౧ ॥ తే రాఘవధనుర్ముక్తా రుక్మపుంఖాశ్శిఖిప్రభాః । సుపర్ణాః కాంచనా భూత్వా విచేరుస్సర్పశత్రవః ॥ ౨౨ ॥ తే తాన్సర్వాన్ శరాన్జఘ్నుస్సర్పరూపాన్మహాజవాన్ । సుపర్ణరూపా రామస్య విశిఖాః కామరూపిణః ॥ ౨౩ ॥ అస్త్రే ప్రతిహతే క్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః । అభ్యవర్షత్తదా రామం ఘోరాభిశ్శరవృష్టిభిః ॥ ౨౪ ॥ తతశ్శరసహస్రేణ రామమక్లిష్టకారిణం । అర్దయిత్వా శరేణాథ మాతలిం ప్రత్యవిధ్యత ॥ ౨౫ ॥ చిచ్ఛేద కేతుముద్దిశ్య శరేణైకేన రావణః । పాతయిత్వా రథోపస్థే రథాత్కేతుం చ కాంచనం ॥ ౨౬ ॥ ఐంద్రానపి జఘానాశ్వాన్ శరజాలేన రావణః । తద్దృష్ట్వా సుమహత్కర్మ రావణస్య మహాత్మనః ॥ ౨౭ ॥ విషేదుర్దేవగంధర్వా దానవాశ్చారణైస్సహ । రామమార్తం తదా దృష్ట్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ ౨౮ ॥ వ్యథితా వానరేంద్రాశ్చ బభూవుస్సవిభీషణాః । రామచంద్రమసం దృష్ట్వా గ్రస్తం రావణరాహుణా ॥ ౨౯ ॥ ప్రాజాపత్యం చ నక్షత్రం రోహిణీం శశినః ప్రియామ్ । సమాక్రమ్య బుధస్తస్థౌ ప్రజానామశుభావహః ॥ ౩౦ ॥ సధూమపరివృత్తోర్మిః ప్రజ్వలన్నివ సాగరః । ఉత్పపాత తదా క్రుద్ధస్స్పృశన్నివ దివాకరం ॥ ౩౧ ॥ శస్త్రవర్ణస్సుపరుషో మందరశ్మిర్దివాకరః । అదృశ్యత కబంధాంకస్సంసక్తో ధూమకేతునా ॥ ౩౨ ॥ కోసలానాం చ నక్షత్రం వ్యక్తమింద్రాగ్నిదైవతమ్ । ఆక్రమ్యాంగారకస్తస్థౌ విశాఖామపి చాంబరే ॥ ౩౩ ॥ దశాస్యో వింశతిభుజః ప్రగృహీతశరాసనః । అదృశ్యత దశగ్రీవో మైనాక ఇవ పర్వతః ॥ ౩౪ ॥ నిరస్యమానో రామస్తు దశగ్రీవేణ రక్షసా । నాశక్నోదభిసంధాతుం సాయకాన్రణమూర్ధని ॥ ౩౫ ॥ స కృత్వా భ్రుకుటీం క్రుద్ధః కించిత్సంరక్తలోచనః । జగామ సుమహాక్రోధం నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ ౩౬ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతురుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౮౬ ॥ ౯౨౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య క్రుద్ధస్య వదనం దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః । సర్వభూతాని విత్రేసుః ప్రాకంపత చ మేదినీ ॥ ౧ ॥ సింహశార్దూలవాంశ్శైలస్సంచచాల చలద్రుమః । బభూవ చాతిక్షుభితస్సముద్రస్సరితాంపతిః ॥ ౨ ॥ ఖగాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా గగనే పరుషా ఘనాః । ఔత్పాతికా వినర్దంతస్సమంతాత్పరిచక్రముః ॥ ౩ ॥ రామం దృష్ట్వా సుసంక్రుద్ధముత్పాతాంశ్చ సుదారుణాన్ । విత్రేసుస్సర్వభూతాని రావణస్యాభవద్భయమ్ ॥ ౪ ॥ విమానస్థాస్తదా దేవా గంధర్వాశ్చ మహోరగాః । ఋషిదానవదైత్యాశ్చ గరుత్మంతశ్చ ఖేచరాః ॥ ౫ ॥ దదృశుస్తే మహాయుద్ధం లోకసంవర్తసంస్థితమ్ । నానాప్రహరణైర్భీమైశ్శూరయోస్సంప్రయుధ్యతోః ॥ ౬ ॥ ఊచుస్సురాసురాస్సర్వే తదా విగ్రహమాగతాః । ప్రేక్షమాణా మహద్యుద్ధం వాక్యం భక్త్యా ప్రహృష్టవత్ ॥ ౭ ॥ దశగ్రీవం జయేత్యాహురసురాస్సముపస్థితాః । దేవా రామమథోచుస్తే త్వం జయేతి పునః పునః ॥ ౮ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే క్రోధాద్రాఘవస్య స రావణః । ప్రహర్తుకామో దుష్టాత్మా స్పృశన్ప్రహరణం మహత్ ॥ ౯ ॥ వజ్రసారం మహానాదం సర్వశత్రునిబర్హణమ్ । శైలశృంగనిభైః కూటైశ్చితం దృష్టిభయావహమ్ ॥ ౧౦ ॥ సధూమమివ తీక్ష్ణాగ్రం యుగాంతాగ్నిచయో

పమమ్ । అతిరౌద్రమనాసాద్యం కాలేనాపి దురాసదమ్ ॥ ౧౧ ॥ త్రాసనం సర్వభూతానాం దారణం భేదనం తథా । ప్రదీప్తమివ రోషేణ శూలం జగ్రాహ రావణః ॥ ౧౨ ॥ తచ్ఛూలం పరమక్రుద్ధో మధ్యే జగ్రాహ వీర్యవాన్ । అనేకైస్సమరే శూరై రాక్షసైః పరివారితః ॥ ౧౩ ॥ సముద్యమ్య మహాకాయో ననాద యుధి భైరవమ్ । సంరక్తనయనో రోషా త్స్వసైన్యమభిహర్షయన్ ॥ ౧౪ ॥ పృథివీం చాన్తరిక్షం చ దిశశ్చ ప్రదిశస్తదా । ప్రాకమ్పయత్తదా శబ్దో రాక్షసేన్ద్రస్య దారుణః ॥ ౧౫ ॥ అతినాదస్య నాదేన తేన తస్య మహాత్మనః । సర్వభూతాని విత్రేసుస్సాగరశ్చ ప్రచుక్షుభే ॥ ౧౬ ॥ స గృహీత్వా మహావీర్యః శూలం తద్రావణో మహత్ । వినద్య సుమహానాదం రామం పరుషమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ శూలోఽయం వజ్రసారస్తే రామ రోషాన్మయోద్యతః । తవ భ్రాతృసహాయస్య సద్యః ప్రాణాన్హరిష్యతి ॥ ౧౮ ॥ రక్షసామద్య శూరాణాం నిహతానాం చమూముఖే । త్వాం నిహత్య రణశ్లాఘిన్ కరోమి తరసా సమమ్ ॥ తిష్ఠేదానీం నిహన్మి త్వాం మేషశూలేన రాఘవ । ఏవముక్త్వా స చిక్షేప తచ్ఛూలం రాక్షసాధిపః ॥ ౨౦ ॥ తద్రావణకరాన్ముక్తం విద్యుజ్జ్వాలాసమాకులమ్ । అష్టఘణ్టం మహానాదం వియద్గతమశోభత ॥ ౨౧ ॥ తచ్ఛూలం రాఘవో దృష్ట్వా జ్వలన్తం ఘోరదర్శనమ్ । ససర్జ విశిఖాన్ రామశ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౨ ॥ ఆపతన్తం శరౌఘేణ వారయామాస రాఘవః । ఉత్పతన్తం యుగాన్తాగ్నిం జలౌఘైరివ వాసవః ॥ ౨౩ ॥ నిర్దదాహ స తాన్బాణాన్రామకార్ముకనిస్సృతాన్ । రావణస్య మహాశూలః పతఙ్గానివ పావకః ॥ ౨౪ ॥ తాన్దృష్ట్వా భస్మసాద్భూతాంఛూలసంస్పర్శచూర్ణితాన్ । సాయకానన్తరిక్షస్థాన్రాఘవః క్రోధమాహరత్ ॥ ౨౫ ॥ స తాం మాతలినానీతాం శక్తిం వాసవనిర్మితామ్ । జగ్రాహ పరమక్రుద్ధో రాఘవో రఘునన్దనః ॥ ౨౬ ॥ సా తోలితా బలవతా శక్తిర్ఘణ్టాకృతస్వనా । నభః ప్రజ్వాలయామాస యుగాన్తోల్కేవ సప్రభా ॥ ౨౭ ॥ సా క్షిప్తా రాక్షసేన్ద్రస్య తస్మిఞ్ఛూలే పపాత హ । భిన్నశ్శక్త్యా మహాంఛూలో నిపపాత హతద్యుతిః ॥ ౨౮ ॥ నిర్బిభేద తతో బాణైర్హయానస్య మనోజవాన్ । రామస్తీక్ష్ణైర్మహావేగైర్వజ్రకల్పైశ్శితైశ్శరైః ॥ ౨౯ ॥ నిర్బిభేదోరసి తతో రావణం నిశితైశ్శరైః । రాఘవః పరమాయత్తో లలాటే పత్రిభిస్త్రిభిః ॥ ౩౦ ॥ స శరైర్భిన్నసర్వాఙ్గో గాత్రప్రస్రుతశోణితః । రాక్షసేన్ద్రస్సమూహస్థః ఫుల్లాశోక ఇవాబభౌ ॥ ౩౧ ॥ ఓమ్ ॥ స రామబాణైరభివిద్ధగాత్రో నిశాచరేన్ద్రః క్షతజార్ద్రగాత్రః । జగామ ఖేదం చ సమాజమధ్యే క్రోధం చ చక్రే సుభృశం తదానీమ్ ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతురుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౪౯ ॥ ౯౭౦ ॥ * * * * * * ష * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తు తేన తథా క్రోధాత్కాకుత్స్థేనార్దితో రణే । రావణస్సమరశ్లాఘీ మహాక్రోధముపాగమత్ ॥ ౧ ॥ స దీప్తనయనో రోషాచ్చాపమాయమ్య వీర్యవాన్ । అభ్యర్దయత్సుసంక్రుద్ధో రాఘవం పరమాహవే ॥ ౨ ॥ బాణధారాసహస్రైస్తు స తోయద ఇవామ్బరాత్ । రాఘవం రావణో బాణైస్తటాకమివ పూరయత్ ॥ ౩ ॥ పూరితశ్శరజాలేన ధనుర్ముక్తేన సంయుగే । మహాగిరిరివాకమ్ప్యః కాకుత్స్థో న ప్రకమ్పతే ॥ ౪ ॥ స శరైశ్శరజాలాని వారయన్సమరే స్థితః । గభస్తీనివ సూర్యస్య ప్రతిజగ్రాహ వీర్యవాన్ ॥ ౫ ॥ తతశ్శరసహస్రాణి క్షిప్రహస్తో నిశాచరః । నిచఖానోరసి క్రుద్ధో రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ ౬ ॥ స శోణితసమాదిగ్ధస్సమరే లక్ష్మణాగ్రజః । దృష్టః ఫుల్ల ఇవారణ్యే సుమహాన్కింశుకద్రుమః ॥ ౭ ॥ శరాభిఘాతసంరబ్ధస్సోఽపి జగ్రాహ సాయకాన్ । కాకుత్స్థస్సుమహాతేజా యుగాన్తాదిత్యతేజసః ॥ ౮ ॥ తతోఽన్యోన్యం సుసంరబ్ధావుభౌ తౌ రామరావణౌ । శరాన్ధకారే సమరే నోపాలక్షయతాం తదా ॥ ౯ ॥ తతః క్రోధసమావిష్టో రామో దశరథాత్మజః । ఉవాచ రావణం వీరః ప్రహస్య పరుషం వచః ॥ ౧౦ ॥ మమ భార్యా జనస్థానాదజ్ఞానాద్రాక్షసాధమ । హృతా తే వివశా

యస్మాత్తస్మాత్త్వం నాసి వీర్యవాన్ ॥ ౧౧ ॥ మయా విరహితాం దీనాం వర్తమానాం మహావనే । వైదేహీం ప్రసభం హృత్వా శూరోహమితి మన్యసే ॥ ౧౨ ॥ స్త్రీషు శూర వినాథాసు పరదారాభిమర్శక । కృత్వా కాపురుషం కర్మ శూరోహమితి మన్యసే ॥ ౧౩ ॥ భిన్నమర్యాద నిర్లజ్జ చారిత్రేష్వనవస్థిత । దర్పాన్మృత్యుముపాదాయ శూరోహమితి మన్యసే ॥ ౧౪ ॥ శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలైస్సముదితేన చ । శ్లాఘనీయం యశస్యం చ కృతం కర్మ మహత్త్వయా ॥ ౧౫ ॥ ఉత్సేకేనాభిపన్నస్య గర్హితస్యాహితస్య చ । కర్మణః ప్రాప్నుహీదానీం తస్యాద్య సుమహత్ఫలం ॥ శూరోహమితి చాత్మానమవగచ్ఛసి దుర్మతే । నైవ లజ్జాస్తి తే సీతాం చోరవద్వ్యపకర్షతః ॥ ౧౭ ॥ యది మత్సన్నిధౌ సీతా ధర్షితా స్యాత్త్వయా బలాత్ । భ్రాతరం తు ఖరం పశ్యేస్తదా మత్సాయకైర్హతః ॥ ౧౮ ॥ దిష్ట్యాసి మమ దుష్టాత్మన్ చక్షుర్విషయమాగతః । అద్య త్వాం సాయకైస్తీక్ష్ణైర్నయామి యమసాదనమ్ ॥ ౧౯ ॥ అద్య తే మచ్ఛరైశ్ఛిన్నం శిరో జ్వలితకుండలం । క్రవ్యాదా వ్యపకర్షంతు వికీర్ణం రణపాంసుషు ॥ ౨౦ ॥ నిపత్యోరసి గృధ్రాస్తే క్షితౌ క్షిప్తస్య రావణ । పిబంతు రుధిరం తర్షాద్బాణశల్యాంతరోత్థితమ్ ॥ ౨౧ ॥ అద్య మద్బాణభిన్నస్య గతాసోః పతితస్య తే । కర్షంత్వంత్రాణి పతగా గరుత్మంత ఇవోరగాన్ ॥ ౨౨ ॥ (దృష్టోసి మహతః కాలాద్దిష్ట్యా దృష్టిపథం గతః । అద్య క్రోధం విమోక్ష్యామి సీతాహరణసంభవం ॥ ౨౩ ॥) ఇత్యేవం సంవదన్వీరో రామశ్శత్రునిబర్హణః । రాక్షసేంద్రం సమీపస్థం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౨౪ ॥ బభూవ ద్విగుణం వీర్యం బలం హర్షశ్చ సంయుగే । రామస్యాస్త్రబలం చైవ శత్రోర్నిధనకాంక్షిణః ॥ ౨౫ ॥ ప్రాదుర్బభూవురస్త్రాణి సర్వాణి విదితాత్మనః । ప్రహర్షాచ్చ మహాతేజాః శీఘ్రహస్తతరోభవత్ ॥ ౨౬ ॥ శుభాన్యేతాని చిహ్నాని విజ్ఞాయాత్మగతాని సః । భూయ ఏవార్దయద్రామో రావణం రాక్షసాంతకృత్ ॥ ౨౭ ॥ హరీణాం చాశ్మనికరైశ్శరవర్షైశ్చ రాఘవాత్ । హన్యమానో దశగ్రీవో విఘూర్ణహృదయోభవత్ ॥ ౨౮ ॥ యదా చ శస్త్రం నారేభే న వ్యకర్షచ్ఛరాసనమ్ । నాస్య ప్రత్యకరోద్వీర్యం విక్లబేనాంతరాత్మనా ॥ ౨౯ ॥ క్షిప్తాశ్చాపి శరాస్తేన శస్త్రాణి వివిధాని చ । మరణార్థాయ వర్తంతే మృత్యుకాలేభివర్తతః ॥ ౩౦ ॥ సూతస్తు రథనేతాస్య తదవస్థం సమీక్ష్య తం । శనైర్యుద్ధాదసంభ్రాంతో రథం తస్యాపవాహయత్ ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షడుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౫౨ ॥ ౫౦౪౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తు మోహాత్సుసంక్రుద్ధః కృతాంతబలచోదితః । క్రోధసంరక్తనయనో రావణస్సూతమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ హీనవీర్యమివాశక్తం పౌరుషేణ వివర్జితం । భీరుం లఘుమివాసత్త్వం విహీనమివ తేజసా ॥ ౨ ॥ విముక్తమివ మాయాభిరస్త్రైరివ బహిష్కృతమ్ । మామవజ్ఞాయ దుర్బుద్ధే స్వయా బుద్ధ్యా విచేష్టసే ॥ కిమర్థం మామవజ్ఞాయ మచ్ఛందమనవేక్ష్య చ । త్వయా శత్రోస్సమక్షం మే రథోయమపవాహితః ॥ ౪ ॥ త్వయాద్య హి మమానార్య చిరకాలసమార్జితమ్ । యశో వీర్యం చ తేజశ్చ ప్రత్యయశ్చ వినాశితః ॥ ౫ ॥ శత్రోః ప్రఖ్యాతవీర్యస్య రంజనీయస్య విక్రమైః । పశ్యతో యుద్ధలుబ్ధోహం కృతః కాపురుషస్త్వయా ॥ ౬ ॥ యస్త్వం రథమిమం మోహాన్న చోద్వహసి దుర్మతే । సత్యోయం ప్రతితర్కో మే పరేణ త్వముపస్కృతః ॥ ౭ ॥ న హీదం విద్యతే కర్మ సుహృదో హితకాంక్షిణః । రిపూణాం సదృశం చైతన్న త్వయైతత్స్వనుష్ఠితం ॥ ౮ ॥ నివర్తయ రథం శీఘ్రం యావన్నోపైతి మే రిపుః । యది వాప్యుషితో వాసి స్మర్యంతే యది వా గుణాః ॥ ౯ ॥ ఏవం పరుషముక్తస్తు హితబుద్ధిరబుద్ధినా । అబ్రవీద్రావణం సూతో హితం సానునయం వచః ॥ ౧౦ ॥ న భీతోస్మి న మూఢోస్మి నోపజప్తోస్మి శత్రుభిః । న ప్రమత్తో న నిస్స్నేహో విస్మృతా న చ సత్క్రియాః ॥ ౧౧ ॥ మయా తు హితకామేన యశశ్చ పరిరక్షితా । స్నేహప్రస్కన్నమనసా ప్రియమిత్యప్రియం కృతమ్ ॥ ౧౨ ॥ నాస్మిన్నర్థే మహారాజ త్వం మాం ప్రియహితే రతమ్ । కశ్చిల్లఘురివానా

రో దోషతాం గంతుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ శ్రూయతాం త్వభిధాస్యామి యస్మాన్మిత్తం మయా రథః । నదీవేగ ఇవాంభోభి స్సంయుగే వినివర్తితః ॥ ౧౪ ॥ శ్రమం తవావగచ్ఛామి మహతా రణకర్మణా । నహి తే వీర సౌముఖ్యం ప్రహర్షం నోపధారయే ॥ ౧౫ ॥ రథోద్వహనఖిన్నాశ్చ త ఇమే రథవాజినః । దీనా ఘర్మపరిశ్రాన్తా గావో వర్షహతా ఇవ ॥ నిమిత్తాని చ భూయిష్ఠం యాని ప్రాదుర్భవన్తి నః । తేషు తేష్వభిపన్నేషు లక్షయామ్యప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౭ ॥ దేశకాలౌ చ విజ్ఞేయౌ లక్షణానీఙ్గితాని చ । దైన్యం ఖేదశ్చ హర్షశ్చ రథినశ్చ బలాబలం ॥ ౧౮ ॥ తథా నిమ్నాని భూమేశ్చ సమాని విషమాణి చ । యుద్ధకాలశ్చ విజ్ఞేయః పరస్యాన్తరదర్శనం ॥ ౧౯ ॥ ఉపయానాపయానే చ స్థానం ప్రత్యపసర్పణం । సర్వమేతద్రథస్థేన జ్ఞేయం రథకుటుమ్బినా ॥ ౨౦ ॥ తవ విశ్రమహేతోశ్చ తథైషాం రథవాజినాం । రౌద్రం వర్జయతా ఖేదం క్షమం కృతమిదం మయా ॥ ౨౧ ॥ న మయా స్వేచ్ఛయా వీర రథో౽యమపవాహితః । భర్తృస్నేహపరీతేన మయేదం యత్కృతం ప్రభో ॥ ౨౨ ॥ ఆజ్ఞాపయ యథాతత్త్వం వక్ష్యస్యరినిషూదన । తత్కరిష్యామ్యహం వీర గతానృణ్యేన చేతసా ॥ ౨౩ ॥ సన్తుష్టస్తేన వాక్యేన రావణస్తస్య సారథేః । ప్రశస్యైనం బహువిధం యుద్ధలుబ్ధో౽బ్రవీదిదం ॥ ౨౪ ॥ రథం శీఘ్రమిమం సూత రాఘవాభిముఖం కురు । నాహత్వా సమరే శత్రూన్నివర్తిష్యతి రావణః ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్త్వా తతస్తుష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః । దదౌ తస్మై శుభం హ్యేకం హస్తాభరణముత్తమం ॥ ౨౬ ॥ శ్రుత్వా రావణవాక్యం తు సారథిస్సంన్యవర్తత ॥ ఓమ్ ॥ తతో ద్రుతం రావణవాక్యచోదితః ప్రచోదయామాస హయాన్స సారథిః । స రాక్షసేన్ద్రస్య తతో మహారథః క్షణేన రామస్య రణాగ్రతో౽భవత్ ॥ ౨౭ ॥ ✱ ॥

ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే షడుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౫౫ ॥ ౩౧౦౦ ॥ ✱ ✱ ✱ ✱

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఆదిత్యహృదయమ్ ॥ తతో యుద్ధపరిశ్రాన్తం సమరే చిన్తయా స్థితమ్ । రావణం చాగ్రతో దృష్ట్వా యుద్ధాయ సముపస్థితం ॥ ౧ ॥ దైవతైశ్చ సమాగమ్య ద్రష్టుమభ్యాగతో రణం । ఉపగమ్యాబ్రవీద్రామమగస్త్యో భగవానృషిః ॥ ౨ ॥ రామ రామ మహాబాహో శృణు గుహ్యం సనాతనం । యేన సర్వానరీన్వత్స సమరే విజయిష్యసి ॥ ౩ ॥ ఆదిత్యహృదయం పుణ్యం సర్వశత్రువినాశనం । జయావహం జపేన్నిత్యమక్షయ్యం పరమం శివమ్ ॥ ౪ ॥ సర్వమఙ్గళమాఙ్గల్యం సర్వపాపప్రణాశనం । చిన్తాశోకప్రశమనమాయుర్వర్ధనముత్తమం ॥ ౫ ॥ రశ్మిమన్తం సముద్యన్తం దేవాసురనమస్కృతం । పూజయస్వ వివస్వన్తం భాస్కరం భువనేశ్వరం ॥ సర్వదేవాత్మకో హ్యేష తేజస్వీ రశ్మిభావనః । ఏష దేవాసురగణాన్లోకాన్పాతి గభస్తిభిః ॥ ౭ ॥ ఏష బ్రహ్మా చ విష్ణుశ్చ శివస్స్కన్దః ప్రజాపతిః । మహేన్ద్రో ధనదః కాలో యమస్సోమో హ్యపాం పతిః ॥ ౮ ॥ పితరో వసవస్సాధ్యా హ్యశ్వినౌ మరుతో మనుః । వాయుర్వహ్నిః ప్రజా ప్రాణ ఋతుకర్తా ప్రభాకరః ॥ ౯ ॥ ఆదిత్యస్సవితా సూర్యః ఖగః పూషా గభస్తిమాన్ । సువర్ణసదృశో భానుస్స్వర్ణరేతా దివాకరః ॥ ౧౦ ॥ హరిదశ్వస్సహస్రార్చిస్సప్తసప్తిర్మరీచిమాన్ । తిమిరోన్మథనశ్శమ్భుస్త్వష్టా మార్తాండ అంశుమాన్ ॥ ౧౧ ॥ హిరణ్యగర్భశ్శిశిరస్తపనో భాస్కరో రవిః । అగ్నిగర్భో౽దితేః పుత్రశ్శఙ్ఖశ్శిశిరనాశనః ॥ ౧౨ ॥ వ్యోమనాథస్తమోభేదీ ఋగ్యజుస్సామపారగః । ఘనవృష్టిరపాం మిత్రో విన్ధ్యవీథీప్లవఙ్గమః ॥ ౧౩ ॥ ఆతపీ మండలీ మృత్యుః పిఙ్గళస్సర్వతాపనః । కవిర్విశ్వో మహాతేజా రక్తస్సర్వభవోద్భవః ॥ ౧౪ ॥ నక్షత్రగ్రహతారాణామధిపో విశ్వభావనః । తేజసామపి తేజస్వీ ద్వాదశాత్మన్నమో౽స్తు తే ॥ ౧౫ ॥ నమః పూర్వాయ గిరయే పశ్చిమే గిరయే నమః । జ్యోతిర్గణానాం పతయే దినాధిపతయే నమః ॥ ౧౬ ॥ జయాయ జయభద్రాయ హర్యశ్వాయ నమో నమః । నమో నమస్సహస్రాంశో ఆదిత్యాయ నమో నమః । నమ ఉగ్రాయ వీరాయ సారఙ్గాయ నమో నమః । నమః పద్మప్రబోధాయ మార్తాండాయ నమో నమః ॥ ౧౮ ॥

బ్రహ్మేశానాచ్యుతేశాయ సూర్యాయాదిత్యవర్చసే । భాస్వతేసర్వభక్షాయ రౌద్రాయవపుషేనమః ॥ ౧౯ ॥
తమోఘ్నాయహిమఘ్నాయ శత్రుఘ్నాయామితాత్మనే । కృతఘ్నఘ్నాయదేవాయ జ్యోతిషాంపతయేనమః ॥
తప్తచామీకరాభాయ వహ్నయేవిశ్వకర్మణే । నమస్తమోఽభినిఘ్నాయ రుచయేలోకసాక్షిణే ॥ ౨౧ ॥ నాశయత్యేష
వైభూతం తదేవసృజతిప్రభుః । పాయత్యేషతపత్యేష వర్షత్యేషగభస్తిభిః ॥ ౨౨ ॥ ఏషసుప్తేషుజాగర్తి భూతే
షుపరినిష్ఠితః । ఏషచైవాగ్నిహోత్రంచ ఫలంచైవాగ్నిహోత్రిణాం ॥ ౨౩ ॥ వేదాశ్చక్రతవశ్చైవ క్రతూనాంఫల
మేవచ । యానికృత్యానిలోకేషు సర్వఏషరవిః ప్రభుః ॥ ౨౪ ॥ ఏనమాపత్సుకృచ్ఛ్రేషు కాన్తారేషుభయేషుచ ।
కీర్తయన్పురుషఃకశ్చిన్నావసీదతిరాఘవ ॥ ౨౫ ॥ పూజయస్వైనమేకాగ్రో దేవదేవంజగత్పతిం । ఏతత్త్రిగు
ణితంజప్త్వాయుద్ధేషువిజయిష్యసి ॥ ౨౬ ॥ అస్మిన్క్షణేమహాబాహో రావణంత్వంవధిష్యసి । ఏవముక్త్వాతదాఽగస్త్యో
జగామచయథాగతం ॥ ౨౭ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వామహాతేజా నష్టశోకోఽభవత్తదా । ధారయామాససుప్రీతో రాఘ
వః ప్రయతాత్మవాన్ ॥ ౨౮ ॥ ఆదిత్యంప్రేక్ష్యజప్త్వాతుపరంహర్షమవాప్తవాన్ । త్రిరాచమ్యశుచిర్భూత్వా
ధనురాదాయవీర్యవాన్ ॥ ౨౯ ॥ రావణంప్రేక్ష్యహృష్టాత్మా యుద్ధాయసముపాగమత్ । సర్వయత్నేనమహతా
వధేతస్యధృతోఽభవత్ ॥ ౩౦ ॥ ఓమ్ ॥ అథరవిరవదన్నిరీక్ష్యరామం ముదితమనాః పరమం ప్రహృష్యమాణః । నిశిచ
రపతిసంక్షయంవిదిత్వా సురగణమధ్యగతోవచస్త్వరేతి ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తోత్తరశతత
మస్సర్గః ॥ ౫౮ ॥ ౧౧౬౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయణసమితిః ॥ ఓమ్ ॥ సరథంసారథిర్హృష్టః పరసైన్యప్రధర్షణం । గంధర్వనగరాకారం సము
చ్ఛ్రితపతాకినం ॥ ఓమ్ ॥ యుక్తంపరమసంపన్నైర్వాజిభిర్హేమమాలిభిః । యుద్ధోపకరణైఃపూర్ణం పతాకాధ్వ
జమాలినం ॥ ౨ ॥ గ్రసంతమివచాకాశం నాదయంతంవసుంధరాం । ప్రణాశంపరసైన్యానాం స్వసైన్యానాంప్రహ
ర్షణం ॥ ౩ ॥ రావణస్యరథంక్షిప్రం చోదయామాససారథిః । తమాపతంతంసహసా స్వనవంతంమహాధ్వజం ॥ ౪ ॥
రథంరాక్షసరాజస్య నరరాజోదదర్శహ । కృష్ణవాజిసమాయుక్తం యుక్తంరౌద్రేణవర్చసా ॥ ౫ ॥ (ఉహ్యమాన
మివాకాశే విమానంసూర్యవర్చసం ।) తటిత్పతాకాగహనందర్శితేంద్రాయుధాయుధం ॥ ౬ ॥ శరధారావిముం
చంతం ధారాసారమివాంబుదం । తంద్దృష్ట్వామేఘసంకాశ మాపతంతంరథంరిపోః ॥ ౭ ॥ గిరేర్వజ్రాభిమృష్టస్యదీ
ర్యతస్సదృశస్వనం । విస్ఫారయన్వైవేగేన బాలచంద్రనతంధనుః ॥ ౮ ॥ ఉవాచమాతలింరామ స్సహస్రాక్షస్య
సారథిం । మాతలేపశ్యసంరబ్ధ మాపతంతంరథంరిపోః ॥ ౯ ॥ యథాపసవ్యంపతతా వేగేనమహతాపునః । సమరే
హంతుమాత్మానం తథానేనకృతామతిః ॥ ౧౦ ॥ తదప్రమాదమాతిష్ఠ ప్రత్యుద్గచ్ఛరథంరిపోః । విధ్వంసయితుమిచ్ఛా
మి వాయుర్మేఘమివోత్థితం ॥ ౧౧ ॥ అవిక్లబమసంభ్రాంత మవ్యగ్రహృదయేక్షణం । రశ్మిసంచారనియతం ప్ర
చోదయరథంద్రుతమ్ ॥ ౧౨ ॥ కామంనత్వంసమాధేయః పురందరరథోచితః । యుయుత్సురహమేకాగ్రః స్మారయే
త్వాంనశిక్షయే ॥ ౧౩ ॥ పరితుష్టస్సరామస్య తేనవాక్యేనమాతలిః । ప్రచోదయామాసరథం సురసారథిసత్తమః ॥
అపసవ్యంతతఃకుర్వ న్రావణస్యమహారథం । చక్రోత్క్షిప్తేనరజసా రావణంవ్యవధూనయత్ ॥ ౧౫ ॥ తతఃక్రుద్ధోద
శగ్రీవ స్తామ్రవిస్ఫారితేక్షణః । రథప్రతిముఖంరామం సాయకైరవధూనయత్ ॥ ౧౬ ॥ ధర్షణామర్షితోరా
మో ధైర్యంరోషేణలంభయన్ । జగ్రాహసుమహావేగ మైంద్రంయుధిశరాసనం ॥ ౧౭ ॥ శరాంశ్చసుమహాతే
జా స్సూర్యరశ్మిసమప్రభాన్ । తదోపోఢంమహద్యుద్ధ మన్యోన్యవధకాంక్షిణోః ॥ ౧౮ ॥ పరస్పరాభిముఖయో
ర్దృప్తయోరివసింహయోః । తతోదేవాస్సగంధర్వా స్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ॥ ౧౯ ॥ సమీయుర్ద్వైరథం

దృష్ట్వా రావణక్షయకాంక్షిణః । సముత్పేతురథోఽత్యర్థం దారుణా రోమహర్షణాః ॥ ౨౦ ॥ రావణస్యవినాశాయ రాఘవస్యజయాయచ । వవర్షరుధిరం దేవో రావణస్యరథోపరి ॥ ౨౧ ॥ వాతామండలినస్తీక్ష్ణా హ్యపసవ్యం ప్రచక్రముః । మహద్గృధ్రకులంచాస్య భ్రమమాణం నభఃస్థలే ॥ ౨౨ ॥ యేనయేనరథోయాతి తేనతేనప్రధావతి । సంధ్యయాచావృతాలంకా జపాపుష్పనికాశయా ॥ ౨౩ ॥ దృశ్యతే సంప్రదీప్తేవ దివసేపివసుంధరా । సనిర్ఘాతామహోల్కాశ్చ సంప్రచేరుర్మహాస్వనాః ॥ ౨౪ ॥ విషాదయంస్తేరక్షాంసి రావణస్యతదాహితాః । రావణశ్చయతస్తత్ర సంచచాలవసుంధరా ॥ ౨౫ ॥ రక్షసాంచ ప్రహరతాం గృహీతాఇవబాహవః । తామ్రాఃపీతాస్సితాశ్శ్వేతాః పతితాస్సూర్యరశ్మయః ॥ ౨౬ ॥ దృశ్యంతే రావణస్యాంగే పర్వతస్యేవధాతవః । గృధ్రైరనుగతాశ్చాస్య వమంత్యోజ్వలనంముఖైః ॥ ౨౭ ॥ ప్రణేదుర్ముఖమీక్షంత్యస్సంరబ్ధమశివంశివాః । ప్రతికూలంవవౌవాయూ రణేపాంసూన్సముత్కిరన్ ॥ ౨౮ ॥ తస్యరాక్షసరాజస్య కుర్వన్దృష్టివిలోపనం । నిపేతురింద్రాశనయ సైన్యేచాస్యసమంతతః ॥ ౨౯ ॥ దుర్విషహ్యస్వనాఘోరా వినాజలధరస్వనమ్ । దిశశ్చప్రదిశస్సర్వా బభూవుస్తిమిరావృతాః ॥ ౩౦ ॥ పాంసువర్షేణమహతా దుర్దర్శంచనభోఽభవత్ । కుర్వంత్యఃకలహంఘోరం శారికాస్తద్రథంప్రతి ॥ ౩౧ ॥ నిపేతుశ్శతశస్తత్ర దారుణాదారుణస్వనాః । జఘనేభ్యస్స్ఫులింగాంశ్చ నేత్రేభ్యోశ్రూణిసంతతం ॥ ౩౨ ॥ ముముచుస్తస్యతురగా స్తుల్యమగ్నించవారిచ । ఏవంప్రకారాబహవస్సముత్పాతా భయావహాః ॥ ౩౩ ॥ రావణస్యవినాశాయదారుణాస్సంప్రజజ్ఞిరే । రామస్యాపినిమిత్తానిసౌమ్యానిచశుభానిచ ॥ బభూవుర్జయశంసీని ప్రాదుర్భూతానిసర్వశః । నిమిత్తానిచసౌమ్యాని రాఘవస్యజయాయచ ॥ ౩౫ ॥ దృష్ట్వా పరమసంహృష్టో హతంమేనేచరావణమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తతోనిరీక్ష్యాత్మగతానిరాఘవో రణేనిమిత్తానినిమిత్తకోవిదః । జగామహర్షంచపరాంచనిర్వృతిం చకారయుద్ధేహ్యధికంచవిక్రమం ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండేఅష్టోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౦౮ ॥ ౧౨౧౬౦ ॥ * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రవృత్తంసుక్రూరం రామరావణయోస్తదా । సుమహద్ద్వైరథం యుద్ధం సర్వలోకభయావహం ॥ ౧ ॥ తతోరాక్షససైన్యంచ హరీణాంచమహద్బలం । ప్రగృహీతప్రహరణం నిశ్చేష్టంసమతిష్ఠత ॥ ౨ ॥ సంప్రయుద్ధౌతతోదృష్ట్వా బలవన్నరరాక్షసౌ । వ్యాక్షిప్తహృదయాస్సర్వే పరంవిస్మయమాగతాః ॥ ౩ ॥ నానాప్రహరణైర్వ్యగ్రైర్భుజైర్విస్మితబుద్ధయః । తస్థుఃప్రేక్ష్యచసంగ్రామం నాభిజఘ్నుఃపరస్పరం ॥ ౪ ॥ రక్షసాంరావణంచాపి వానరాణాంచరాఘవం । పశ్యతాంవిస్మితాక్షాణాం సైన్యంచిత్రమివాబభౌ ॥ ౫ ॥ తౌతుతత్రనిమిత్తాని దృష్ట్వారావణరాఘవౌ । కృతబుద్ధీస్థిరామర్షౌ యుయుధాతేహ్యభీతవత్ ॥ ౬ ॥ జేతవ్యమితి కాకుత్స్థో మర్తవ్యమితిరావణః । ధృతౌస్వవీర్యసర్వస్వం యుద్ధేదర్శయతాంతదా ॥ ౭ ॥ తతఃక్రోధాద్దశగ్రీవశ్శరాన్సంధాయవీర్యవాన్ । ముమోచధ్వజముద్దిశ్య రాఘవస్యరథస్థితం ॥ ౮ ॥ తేశరాస్తమనాసాద్య పురందరరథధ్వజం । రథశక్తింపరామృశ్య నిపేతుర్ధరణీతలే ॥ ౯ ॥ తతోరామోపి సంక్రుద్ధశ్చాపమాయమ్యవీర్యవాన్ । కృతప్రతికృతంకర్తుం మనసాసంప్రచక్రమే ॥ ౧౦ ॥ రావణధ్వజముద్దిశ్య ముమోచనిశితంశరం । మహాసర్పమివాసహ్యం జ్వలంతంస్వేనతేజసా ॥ ౧౧ ॥ జగామసమహీంభిత్త్వా దశగ్రీవధ్వజంశరః । సనికృత్తోఽపతద్భూమౌ రావణస్యరథధ్వజః ॥ ౧౨ ॥ ధ్వజస్యోన్మథనందృష్ట్వా రావణస్సుమహాబలః । సంప్రదీప్తోఽభవత్క్రోధా దమర్షాత్ప్రదహన్నివ ॥ ౧౩ ॥ సరోషవశమాపన్నశ్శరవర్షంమహద్వమన్ । రామస్యతురగాన్దీప్తైశ్శరైర్వివ్యాధరావణః ॥ ౧౪ ॥ తేవిద్ధాహరయస్తత్ర నాస్ఖలన్నాపిబభ్రముః । బభూవుస్స్వస్థహృదయాః పద్మనాళైరివాహ

తాః ॥ ౧౫ ॥ తేషామసంభ్రమం దృష్ట్వా వాజినాం రావణస్తదా । భూయఏవసుసంక్రుద్ధశ్శరవర్షంముమోచహ॥ గదాశ్చపరిఘాంశ్చైవ చక్రాణిముసలానిచ । గిరిశృంగాణివృక్షాంశ్చ తథాశూలపరశ్వధాన్ ॥ ౧౭ ॥ మాయావిహితమేతత్తు శస్త్రవర్షమపాతయత్ । తుములంత్రాసజననం భీమంభీమప్రతిస్వనం ॥ ౧౮ ॥ తద్వర్షమభవద్యుద్ధే నైకశస్త్రమయంమహత్ । విముచ్యరాఘవరథం సమన్తాద్వానరేబలే ॥ ౧౯ ॥ సాయకైరంతరిక్షంచ చకారాశునిరంతరం । ముమోచచదశగ్రీవో నిస్సంగేనాంతరాత్మనా । వ్యాయచ్ఛమానంతందృష్ట్వా సత్వరంరావణంరణే ॥ ౨౧ ॥ ప్రహసన్నివకాకుత్స్థస్సందధేసాయకాంచ్ఛితాన్ । సముమోచతతోబాణాన్ శతశోథసహస్రశః ॥ ౨౨ ॥ తాన్దృష్ట్వారావణశ్చక్రే స్వశరైఃఖంనిరంతరం । తతస్తాభ్యాంప్రముక్తేన శరవర్షేణభాస్వతా ॥ ౨౩ ॥ శరబద్ధమివాభాతి ద్వితీయంభాస్వదంబరమ్ । నానిమిత్తోభవద్బాణో నాతిభేత్తానవిఫలః ॥ ౨౪ ॥ అన్యోన్యమభిసంహత్య నిపేతుర్ధరణీతలే । తథావిసృజతోర్బాణాన్రామరావణయోర్మృధే ॥ ౨౫ ॥ ప్రాయుద్ధ్యతామవిచ్ఛిన్నానస్యంతౌసవ్యదక్షిణం । చక్రతుస్తౌశరౌఘైస్తైర్నిరుచ్ఛ్వాసమివాంబరం ॥ ౨౬ ॥ రావణస్యహయాన్రామో హయాన్రామస్యరావణః । జఘ్నతుస్తౌతథాన్యోన్యం కృతానుకృతకారిణౌ ॥ ౨౭ ॥ ఏవంతౌతుసుసంక్రుద్ధౌ చక్రతుర్యుద్ధముత్తమం । ముహూర్తమభవద్యుద్ధం తుములంరోమహర్షణం ॥ ౨౮ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రయుద్ధ్యమానౌసమరేమహాబలౌశితైశ్శరైరావణలక్ష్మణాగ్రజౌ । ధ్వజావపాతేనసరాక్షసాధిపో భృశంప్రచుక్రోధతదారఘూత్తమే ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే నవోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౧౧ ॥ ౧౦౨౩౦ ॥ * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌతదాయుధ్యమానౌతు సమరేరామరావణౌ । దదృశుస్సర్వభూతాని విస్మితేనాంతరాత్మనా ॥ ౧ ॥ అర్దయంతౌహిసమరే తయోస్తౌస్యందనోత్తమౌ । పరస్పరమభిక్రుద్ధౌ పరస్పరమభిద్రుతౌ ॥ ౨ ॥ పరస్పరవధేయుక్తౌ ఘోరరూపౌబభూవతుః । మండలానిచవీధీశ్చ గతప్రత్యాగతానిచ ॥ ౩ ॥ దర్శయంతౌబహువిధాం సూతసారథ్యజాంగతిం । అర్దయన్రావణంరామో రాఘవంచాపిరావణః ॥ ౪ ॥ గతివేగంసమాపన్నౌ ప్రవర్తననివర్తనే । క్షిపతోశ్శరజాలాని తయోస్తౌస్యందనోత్తమౌ ॥ ౫ ॥ చేరతుస్సంయుగమహీం ససారౌజలదౌయథా । దర్శయిత్వాతథాతౌతు గతింబహువిధాంరణే ॥ ౬ ॥ పరస్పరస్యాభిముఖౌపునరేవావతస్థతుః । ధురంధురేణరథయోర్వక్త్రంవక్త్రేణవాజినాం ॥ ౭ ॥ పతాకాశ్చపతాకాభిస్సమేయుస్స్థితయోస్తదా । రావణస్యతతోరామో ధనుర్ముక్తైశ్శితైశ్శరైః ॥ ౮ ॥ చతుర్భిశ్చతురోదీప్తైర్హయాన్ప్రత్యపసర్పయత్ । సక్రోధవశమాపన్నో హయానామపసర్పణే ॥ ౯ ॥ ముమోచనిశితాన్బాణాన్రాఘవాయనిశాచరః । సోతివిద్ధోబలవతా దశగ్రీవేణరాఘవః ॥ ౧౦ ॥ జగామనవికారంచ నచాపివ్యధితోభవత్ । చిక్షేపచపునర్బాణాన్వజ్రపాతసమస్వనాన్ ॥ ౧౧ ॥ సారథింవజ్రహస్తస్య సముద్దిశ్యనిశాచరః । మాతలేస్తుమహావేగాశ్శరీరేపతితాశ్శరాః ॥ ౧౨ ॥ నసూక్ష్మమపిసంమోహం వ్యథాంవాప్రదదుర్యుధి । తయాధర్షణయాక్రుద్ధో మాతలేర్నతథాత్మనః ॥ ౧౩ ॥ చకారశరజాలేన రాఘవోవిముఖంరిపుం । వింశతింత్రింశతంషష్టిం శతశోథసహస్రశః ॥ ౧౪ ॥ ముమోచరాఘవోవీరస్సాయకాన్స్యందనేరిపోః । రావణోపితతఃక్రుద్ధో రథస్థోరాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ గదాముసలవర్షేణ రామంప్రత్యర్దయద్రణే । తత్ప్రవృత్తంమహద్యుద్ధం తుములంరోమహర్షణమ్ ॥ ౧౬ ॥ గదానాంముసలానాంచ పరిఘాణాంచనిస్వనైః । శరాణాంపుంఖవాతైశ్చ క్షుభితాస్సప్తసాగరాః ॥ ౧౭ ॥ క్షుబ్ధానాంసాగరాణాంచ పాతాళతలవాసినః । వ్యథితాఃపన్నగాస్సర్వే దానవాశ్చసహస్రశః ॥ ౧౮ ॥ చకంపేమేదినీకృత్స్నా సశై

లవణాకాననా । భాస్కరో నిష్ప్రభశ్చాసీన్న వవౌ చాపి మారుతః ॥ ౧౯ ॥ తతో దేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చ పరమ
ర్షయః । చిన్తామాపేదిరే సర్వే సకిన్నరమహోరగాః ॥ ౨౦ ॥ స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోస్తు లోకాస్తిష్ఠంతు శా
శ్వతాః । జయతాం రాఘవస్సంఖ్యే రావణం రాక్షసేశ్వరం ॥ ౨౧ ॥ ఏవం జపంతోఽపశ్యంస్తే దేవాస్సర్షిగణా
స్తదా । రామరావణయోర్యుద్ధం సుఘోరం రోమహర్షణం ॥ ౨౨ ॥ గంధర్వాప్సరసాం సంఘా దృష్ట్వా యు
ద్ధమనూపమం । గగనం గగనాకారం సాగరస్సాగరోపమః ॥ ౨౩ ॥ రామరావణయోర్యుద్ధం రామరావణయోరి
వ । ఏవం బ్రువంతో దదృశుస్తద్యుద్ధం రామరావణం ॥ ౨౪ ॥ తతః క్రుద్ధో మహాబాహూ రఘూణాం కీర్తివర్ధ
నః । సంధాయ ధనుషా రామః క్షురమాశీవిషోపమం ॥ ౨౫ ॥ (ఛిత్త్వైవ పరమక్రుద్ధో రావణస్య శిరో రణే) ॥ ఓమ్ ॥
రావణస్య శిరోచ్ఛిందచ్ఛ్రీమజ్జ్వలితకుండలం ॥ ౨౬ ॥ తచ్ఛిరః పతితం భూమౌ దృష్టం లోకైస్త్రిభిస్తదా । తస్యై
వ సదృశం చాన్యద్రావణస్యోత్థితం శిరః ॥ ౨౭ ॥ తత్క్షిప్రం క్షిప్రహస్తేన రామేణ క్షిప్రకారిణా । ద్వితీయం రావణశి
రశ్ఛిన్నం సంయతి సాయకైః ॥ ౨౮ ॥ ఛిన్నమాత్రం తు తచ్ఛీర్షం పునరన్యత్స్మ దృశ్యతే । తదప్యశనిసంకాశైశ్ఛి
న్నం రామేణ సాయకైః ॥ ౨౯ ॥ ఏవమేకశతం ఛిన్నం శిరసాం తుల్యవర్చసాం । న చైవ రావణస్యాంతో దృశ్యతే
జీవితక్షయే ॥ ౩౦ ॥ తతస్సర్వాస్త్రవిద్వీరః కౌసల్యానందవర్ధనః । మార్గణైర్బహుభిర్యుక్తశ్చింతయామాస
రాఘవః ॥ ౩౧ ॥ మారీచో నిహతో యైస్తు ఖరో యైస్తు సదూషణః । క్రౌంచారణ్యే విరాధస్తు కబంధో దండకావనే ॥
త ఇమే సాయకాస్సర్వే యుద్ధే ప్రత్యయికా మమ । కిన్ను తత్కారణం యేన రావణే మందతేజసః ॥ ౩౩ ॥ ఇతి చిం
తాపరశ్చాసీదప్రమత్తశ్చ సంయుగే । వవర్ష శరవర్షాణి రాఘవో రావణోరసి ॥ ౩౪ ॥ రావణోఽపి తతః క్రు
ద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః । గదాముసలవర్షేణ రామం ప్రత్యర్దయద్రణే ॥ ౩౫ ॥ తత్ప్రవృత్తం మహద్యుద్ధం తు
ములం రోమహర్షణం । అంతరిక్షే చ భూమౌ చ పునశ్చ గిరిమూర్ధని ॥ ౩౬ ॥ దేవదానవయక్షాణాం పిశాచోరగ
రక్షసాం । పశ్యతాం తన్మహద్యుద్ధం సర్వరాత్రమవర్తత ॥ ౩౭ ॥ నైవ రాత్రిం న దివసం న ముహూర్తం న చ క్షణం ।
రామరావణయోర్యుద్ధం విరామముపగచ్ఛతి ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥ దశరథసుతరాక్షసేంద్రయోర్జయమనవేక్ష్య
రణే స రాఘవస్య । సురవరరథసారథిర్మహాన్రణగతమేనమువాచ వాక్యమాశు ॥ ౩౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాం
డే రావణశిరశ్ఛేదో నామ దశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౧౪ ॥ ౮౨౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ సంస్మారయామాస రాఘవం మాతలిస్తదా । అజానన్నివ కిం వీర త్వమే
నమనువర్తసే ॥ ౧ ॥ విసృజాస్మై వధాయ త్వమస్త్రం పైతామహం ప్రభో । వినాశకాలః కథితో యస్సురైస్సోఽద్య
వర్తతే ॥ ౨ ॥ తతస్సంస్మారితో రామస్తేన వాక్యేన మాతలేః । జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిశ్వసంతమివోరగం ॥ ౩ ॥ య
మస్మై ప్రథమం ప్రాదాదగస్త్యో భగవానృషిః । బ్రహ్మదత్తం మహాబాణమమోఘం యుధి వీర్యవాన్ ॥ ౪ ॥ బ్రహ్మ
ణా నిర్మితం పూర్వమింద్రార్థమమితౌజసా । దత్తం సురపతేః పూర్వం త్రిలోకజయకాంక్షిణః ॥ ౫ ॥ యస్య వాజే
షు పవనః ఫలే పావకభాస్కరౌ । శరీరమాకాశమయం గౌరవే మేరుమందరౌ ॥ ౬ ॥ జాజ్వల్యమానం వపుషా సు
పుంఖం హేమభూషితం । తేజసా సర్వభూతానాం కృతం భాస్కరవర్చసం ॥ ౭ ॥ సధూమమివ కాలాగ్నిం దీప్తమా
శీవిషం యథా । పరనాగాశ్వబృందానాం భేదనం క్షిప్రకారిణం ॥ ౮ ॥ ద్వారాణాం పరిఘాణాం చ గిరీణామపి భేదనం ।
నానారుధిరసిక్తాంగం మేదోదిగ్ధం సుదారుణం ॥ ౯ ॥ వజ్రసారం మహానాదం నానాసమితిదారణం । సర్వవిత్రా
సనం భీమం శ్వసంతమివ పన్నగం ॥ ౧౦ ॥ కంకగృధ్రబలానాం చ గోమాయుగణరక్షసాం । నిత్యం భక్షప్రదం
యుద్ధే యమరూపం భయావహం ॥ ౧౧ ॥ నందనం వానరేంద్రాణాం రక్షసామవసాదనం । వాజితం వివిధైర్వా

జైశ్చాపరుచిరైశ్చిర్గరుత్మతః ॥ ౧౨ ॥ తముత్తమేషుం లోకానామిక్ష్వాకుభయనాశనం । ద్విషతాం కీర్తిహరణం ప్రహర్షకరమాత్మనః ॥ ౧౩ ॥ అభిమంత్ర్య తతో రామస్తం మహేషుం మహాబలః । వేదప్రోక్తేన విధినా సందధే కార్ముకే బలీ ॥ ౧౪ ॥ తస్మిన్ సంధీయమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే । సర్వభూతాని విత్రేసుశ్చచాల చ వసుంధరా ॥ స రావణాయ సంక్రుద్ధో భృశమాయమ్య కార్ముకం । చిక్షేప పరమాయత్తస్తం శరం మర్మఘాతినం ॥ ౧౬ ॥ స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రిబాహువిసర్జితః । కృతాంత ఇవ చావార్యో న్యపతద్రావణోరసి ॥ ౧౭ ॥ స విసృష్టో మహావేగశ్శరీరాంతకరశ్శరః । బిభేద హృదయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ రుధిరాక్తస్స వేగేన జీవితాంతకరశ్శరః । రావణస్య హరన్ ప్రాణాన్ వివేశ ధరణీతలం ॥ ౧౯ ॥ స శరో రావణం హత్వా రుధిరార్ద్రీకృతచ్ఛవిః । కృతకర్మా నిభృతవత్స్వతూణీం పునరాగమత్ ॥ ౨౦ ॥ తస్య హస్తాద్ధతస్యాశు కార్ముకం తత్ససాయకం । నిపపాత సహ ప్రాణైర్భ్రశ్యమానస్య జీవితాత్ ॥ ౨౧ ॥ గతాసుర్భీమవేగస్తు నైరృతేంద్రో మహాద్యుతిః । పపాత స్యందనాద్భూమౌ వృత్రో వజ్రహతో యథా ॥ ౨౨ ॥ (తథా సర్గశతం పంచేతి వాల్మీకిప్రతిజ్ఞాపూరణమ్ ॥ ౫౦౦ ॥ సర్గాః ॥) తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ హతశేషా నిశాచరాః । హతనాథా భయత్రస్తాస్సర్వతస్సంప్రదుద్రువుః ॥ ౨౩ ॥ నర్దంతశ్చాభిపేతుస్తాన్ వానరా ద్రుమయోధినః । దశగ్రీవవధం దృష్ట్వా విజయం రాఘవస్య చ ॥ ౨౪ ॥ అర్దితా వానరైర్హృష్టైర్లంకామభ్యపతన్ భయాత్ । గతాశ్రయత్వాత్ కరుణైర్బాష్పప్రస్రవణైర్ముఖైః ॥ ౨౫ ॥ తతో వినేదుస్సంహృష్టా వానరా జితకాశినః । వదంతో రాఘవజయం రావణస్య చ తద్వధం ॥ ౨౬ ॥ అథాంతరిక్షే వ్యనదత్సౌమ్యస్త్రిదశదుందుభిః । దివ్యగంధవహస్తత్ర మారుతస్సుసుఖం వవౌ ॥ ౨౭ ॥ నిపపాతాంతరిక్షాచ్చ పుష్పవృష్టిస్తదా భువి । కిరంతీ రాఘవరథం దురవాపా మనోరమా ॥ ౨౮ ॥ రాఘవస్తవసంయుక్తా గగనే చాపి శుశ్రువే । సాధుసాధ్వితి వాగగ్ర్యా దేవతానాం మహాత్మనాం ॥ ౨౯ ॥ ఆవివేశ మహాన్ హర్షో దేవానాం చారణైస్సహ । రావణే నిహతే రౌద్రే సర్వలోకభయంకరే ॥ ౪౦ ॥ తతస్సకామం సుగ్రీవమంగదం చ మహాబలం । చకార రాఘవః ప్రీతో హత్వా రాక్షసపుంగవం ॥ ౩౧ ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రజగ్ముః ప్రశమం మరుద్గణా దిశః ప్రసేదుర్విమలం నభోఽభవత్ । మహీ చకంపే న చ మారుతో వవౌ స్థిరప్రభశ్చాప్యభవద్దివాకరః ॥ ౩౨ ॥ తతస్తు సుగ్రీవవిభీషణాదయస్సుహృద్విశేషాస్సహలక్ష్మణాస్తదా । సమేత్య హృష్టా విజయేన రాఘవం రణేఽభిరామం విధినాభ్యపూజయన్ ॥ ౩౩ ॥ ఓమ్ ॥ స తు నిహతరిపుస్స్థిరప్రతిజ్ఞస్స్వజనబలాభివృతో రణే రరాజ । రఘుకులనృపనందనో మహౌజాస్త్రిదశగణైరభిసంవృతో యథేంద్రః ॥

ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే శ్రీరామేణ రావణవధో నామైకాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౧౭ ॥ ౬౩౪౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా శయానం రామనిర్జితం । శోకవేగపరీతాత్మా విలలాప విభీషణః ॥ ౧ ॥ వీర విక్రాంత విఖ్యాత వినీత నయకోవిద । మహార్హశయనోపేత కిం శేషేఽద్య హతో భువి ॥ ౨ ॥ విక్షిప్య దీర్ఘౌ నిశ్చేష్టౌ భుజావంగదభూషితౌ । ముకుటేనాపవృత్తేన భాస్కరాకారవర్చసా ॥ ౩ ॥ తదిదం వీర సంప్రాప్తం మయా పూర్వం సమీరితం । కామమోహపరీతస్య యత్తే న రుచితం వచః ॥ ౪ ॥ యన్న దర్పాత్ప్రహస్తో వా నేంద్రజిన్నాపరే జనాః । న కుంభకర్ణోఽతిరథో నాతికాయో నరాంతకః ॥ ౫ ॥ న స్వయం త్వమమన్యేథాస్తస్యోదర్కోఽయమాగతః । గతస్సేతుస్సునీతానాం గతో ధర్మస్య విగ్రహః ॥ ౬ ॥ గతస్సత్త్వస్య సంక్షేపః ప్రస్తావానాం గతిర్గతా । ఆదిత్యః పతితో భూమౌ మగ్నస్తమసి చంద్రమాః ॥ ౭ ॥ చిత్రభానుః ప్రశాంతార్చిర్వ్యవసాయో నిరుద్యమః । అస్మిన్నిపతితే భూమౌ వీరే శస్త్రభృతాం వరే ॥ ౮ ॥ కిం శేషమివ లోకస్య హతవీరస్య సాంప్రతం । రణే రాక్షసశార్దూలే ప్రసుప్త ఇవ పాంసుషు ॥ ౯ ॥ ధృతిప్రవాళః ప్రసహాగ్ర్యపుష్పస్తపోబలశ్శౌర్యనిబద్ధమూలః ।

రణే మహాన్రాక్షసరాజవృషభస్సంమర్దితో రాఘవమారుతేన ॥ ౧౦ ॥ తేజోవిషాణః కులవంశవంశః కోపప్రసాదాపరగాత్రహస్తః । ఇక్ష్వాకుసింహావగృహీతదేహస్సుప్తః క్షితౌ రావణగంధహస్తీ ॥ ౧౧ ॥ పరాక్రమోత్సాహవిజృమ్భితార్చిర్నిశ్వాసధూమస్స్వబలప్రతాపః । ప్రతాపవాంత్సంయతి రావణాగ్నిర్నిర్వాపితో రామపయోధరేణ ॥ ౧౨ ॥ సింహర్క్షలాంగూలకకుద్విషాణః పరాభిజిద్గంధనగంధహస్తీ । రక్షోవృషశ్చాపలకర్ణచక్షుః క్షితీశ్వరవ్యాఘ్రహతోఽవసన్నః ॥ ౧౩ ॥ వదంతం హేతుమద్వాక్యం పరిమృష్టార్థనిశ్చయం । రామశ్శోకసమావిష్టమిత్యువాచ విభీషణం ॥ ౧౪ ॥ నాయం వినష్టో నిశ్చేష్టస్సమరే చండవిక్రమః । అత్యున్నతమహోత్సాహః పతితోఽయమశంకితః ॥ ౧౫ ॥ నైవం వినష్టాశ్శోచ్యంతే క్షత్రధర్మవ్యవస్థితాః । వృద్ధిమాశంసమానా యే నిపతంతి రణాజిరే ॥ యేన సేంద్రాస్త్రయో లోకాస్త్రాసితా యుధి ధీమతా । తస్మిన్కాలసమాయుక్తే న కాలః పరిశోచితుం ॥ ౧౭ ॥ నైకాంతవిజయో యుద్ధే భూతపూర్వః కదాచన । పరైర్వా హన్యతే వీరః పరాన్వా హంతి సంయుగే ॥ ౧౮ ॥ ఇయం హి పూర్వైస్సందిష్టా గతిః క్షత్రియసంమతా । క్షత్రియో నిహతస్సంఖ్యే న శోచ్య ఇతి నిశ్చయః ॥ ౧౯ ॥ తదేవం నిశ్చయం దృష్ట్వా తత్త్వమాస్థాయ విజ్వరః । యదిహానంతరం కార్యం కల్ప్యం తదనుచింతయ ॥ ౨౦ ॥ తముక్తవాక్యం విక్రాంతం రాజపుత్రం విభీషణః । ఉవాచ శోకసంతప్తో భ్రాతుర్హితమనంతరం ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ యోఽయం విమర్దేషు న భగ్నపూర్వస్సురైస్సమేతైస్సహ వాసవేన । భవంతమాసాద్య రణే విభగ్నో వేలామివాసాద్య యథా సముద్రః ॥ ౨౨ ॥ అనేన దత్తాని సుపూజితాని భుక్తాశ్చ భోగాస్సుభృతాశ్చ భృత్యాః । ధనాని మిత్రేషు సమర్పితాని వైరాణ్యమిత్రేషు చ యాపితాని ॥ ౨౩ ॥ ఏషోఽహితాగ్నిశ్చ మహాతపాశ్చ వేదాంతగః కర్మసు చాగ్ర్యశూరః । ఏతస్య యత్ప్రేతగతస్య కృత్యం తత్కర్తుమిచ్ఛామి తవ ప్రసాదాత్ ॥ ౨౪ ॥ స తస్య వాక్యైః కరుణైర్మహాత్మా సంబోధితస్సాధు విభీషణేన । ఆజ్ఞాపయామాస నరేంద్రసూనుస్స్వర్గీయమాధానమదీనసత్త్వః ॥ ౨౫ ॥ మరణాంతాని వైరాణి నివృత్తం నః ప్రయోజనం । క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా తవ ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౩౦ ॥ ౪౪౦౦ ॥ *****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రావణం నిహతం శ్రుత్వా రాఘవేణ మహాత్మనా । అంతఃపురాద్వినిష్పేతూ రాక్షస్యశ్శోకకర్శితాః ॥ ౧ ॥ వార్యమాణాస్సుబహుశో వేష్టంత్యః క్షితిపాంసుషు । విముక్తకేశ్యో దుఃఖార్తా గావో వత్సహతా ఇవ ॥ ౨ ॥ ఉత్తరేణ వినిష్క్రమ్య ద్వారేణ సహ రాక్షసైః । ప్రవిశ్యాయోధనం ఘోరం విచిన్వంత్యో హతం పతిమ్ ॥ ౩ ॥ రాజపుత్రేతి వాదిన్యో హా నాథేతి చ సర్వశః । పరిపేతుః కబంధాంకాం మహీం శోణితకర్దమాం ॥ ౪ ॥ తా బాష్పపరిపూర్ణాక్ష్యో భర్తృశోకపరాజితాః । కరిణ్య ఇవ నర్దంత్యో వినేదుర్హతయూథపాః ॥ ౫ ॥ దదృశుస్తం మహావీర్యం మహాకాయం మహాద్యుతిం । రావణం నిహతం భూమౌ నీలాంజనచయోపమం ॥ ౬ ॥ తాః పతిం సహసా దృష్ట్వా శయానం రణపాంసుషు । నిపేతుస్తస్య గాత్రేషు ఛిన్నా వనలతా ఇవ ॥ ౭ ॥ బహుమానాత్పరిష్వజ్య కాచిదేనం రురోద హ । చరణౌ కాచిదాలింగ్య కాచిత్కంఠేఽవలంబ్య చ ॥ ౮ ॥ ఉద్ధృత్య చ భుజౌ కాచిద్భూమౌ స్మ పరివర్తతే । హతస్య వదనం దృష్ట్వా కాచిన్మోహముపాగమత్ ॥ ౯ ॥ కాచిదంకే శిరః కృత్వా రురోద ముఖమీక్షతీ । స్నాపయంతీ ముఖం బాష్పైస్తుషారైరివ పంకజం ॥ ౧౦ ॥ ఏవమార్తాః పతిం దృష్ట్వా రావణం నిహతం భువి । చుక్రుశుర్బహుధా శోకాద్భూయస్తాః పర్యదేవయన్ ॥ ౧౧ ॥ యేన విత్రాసితశ్శక్రో యేన విత్రాసితో యమః । యేన వైశ్రవణో రాజా పుష్పకేణ వియోజితః ॥ ౧౨ ॥ గంధర్వాణామృషీణాం చ సురాణాం చ మహాత్మనాం । భయం యేన మహద్దత్తం సోఽయం శేతే రణే హతః ॥ ౧౩ ॥ అసురేభ్యస్సురేభ్యో వా పన్నగేభ్యోఽపి వా తథా । న భ

యం యో విజానాతి తస్యేదం మానుషాద్భయమ్ ॥ ౧౪ ॥ అవధ్యో దేవతానాం య స్తథా దానవరక్షసామ్ । హతస్సో యం రణే శేతే మానుషేణ పదాతినా ॥ ౧౫ ॥ యో న శక్యస్సురైర్హంతుం న యక్షైర్నాసురై స్తథా । సోయం కశ్చిదివాసత్త్వో మృత్యుం మర్త్యేన లబ్ధవాన్ ॥ ౧౬ ॥ ఏవం వదంత్యో బహుధా రురుదు స్తస్య తాః స్త్రియః । భూయ ఏవ చ దుఃఖార్తా విలేపుశ్చ పునః పునః ॥ ౧౭ ॥ అశృణ్వతా చ సుహృదాం వచనం హితవాదినామ్ । మరణాయాహృతా సీతా ఘాతితాశ్చ నిశాచరాః ॥ ౧౮ ॥ ఏతాస్సమమిదానీం తే వయమాత్మా చ పాతితాః । బ్రువాణోపి హితం వాక్య మిష్టో భ్రాతా విభీషణః ॥ ౧౯ ॥ ధృష్టం పరుషితో మోహా త్త్వయాత్మవధకాంక్షిణా । యది నిర్యాతితా తే స్యాత్ సీతా రామాయ మైథిలీ ॥ ౨౦ ॥ న నస్స్యాద్వ్యసనం ఘోర మిదం మూలహరం మహత్ । వృత్తకామో భవేద్భ్రాతా రామో మిత్రకులం భవేత్ ॥ ౨౧ ॥ వయం చావిధవాస్సర్వా స్సకామా న చ శత్రవః । త్వయా పునర్నృశంసేన సీతాం సంరుంధతా బలాత్ ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసా వయమాత్మా చ త్రయం తుల్యం నిపాతితమ్ । న కామకారః కామం వా తవ రాక్షసపుంగవ ॥ ౨౩ ॥ దైవం చేష్టయతే సర్వం హతం దైవేన హన్యతే । వానరాణాం వినాశోయం రక్షసాం చ మహాహవే ॥ ౨౪ ॥ తవ చైవ మహాబాహో దైవయోగాదుపాగతః । నైవార్థేన న కామేన విక్రమేణ న చాజ్ఞయా ॥ ౨౫ ॥ శక్యా దైవగతిర్లోకే నివర్తయితుముద్యతా । విలేపురేవం దీనాస్తా రాక్షసాధిపయోషితః ॥ ౨౬ ॥ కురర్య ఇవ దుఃఖార్తా బాష్పపర్యాకులేక్షణాః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయోదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౨౩ ॥ ౨౪౬౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తాసాం విలపమానానాం తదా రాక్షసయోషితామ్ । జ్యేష్ఠా పత్నీ ప్రియా దీనా భర్తారం సముదైక్షత ॥ ౧ ॥ దశగ్రీవం హతం దృష్ట్వా రామేణాచింత్యకర్మణా । పతిం మందోదరీ తత్ర కృపణా పర్యదేవయత్ ॥ ౨ ॥ నను నామ మహాభాగ తవ వైశ్రవణానుజ । క్రుద్ధస్య ప్రముఖే స్థాతుం త్రస్యత్యపి పురందరః ॥ ౩ ॥ ఋషయశ్చ మహీదేవా గంధర్వాశ్చ యశస్వినః । నను నామ తవోద్వేగా చ్చారణాశ్చ దిశో గతాః ॥ ౪ ॥ స త్వం మానుషమాత్రేణ రామేణ యుధి నిర్జితః । న వ్యపత్రపసే రాజన్ కిమిదం రాక్షసర్షభ ॥ ౫ ॥ కథం త్రైలోక్యమాక్రమ్య శ్రియా వీర్యేణ చాన్వితమ్ । అవిషహ్యం జఘాన త్వాం మానుషో వనగోచరః ॥ ౬ ॥ మానుషాణామవిషయే చరతః కామరూపిణః । వినాశ స్తవ రామేణ సంయుగే నోపపద్యతే ॥ ౭ ॥ న చైతత్కర్మ రామస్య శ్రద్దధామి చమూముఖే । సర్వతస్సముపేతస్య తవ తేనాభిమర్శనమ్ ॥ ౮ ॥ యదైవ హి జనస్థానే రాక్షసైర్బహుభిర్వృతః । ఖర స్తవ హతో భ్రాతా తదైవాసౌ న మానుషః ॥ ౯ ॥ యదైవ నగరీం లంకాం దుష్ప్రవేశాం సురైరపి । ప్రవిష్టో హనుమాన్వీర్యా త్తదైవ వ్యథితా వయమ్ ॥ ౧౦ ॥ యదైవ వానరైర్ఘోరై ర్బద్ధస్సేతు ర్మహార్ణవే । తదైవ హృదయేనాహం శంకే రామమమానుషమ్ ॥ ౧౧ ॥ అథవా రామరూపేణ వాసవస్స్వయమాగతః । మాయాం తవ వినాశాయ విధాయాప్రతితర్కితామ్ ॥ ౧౨ ॥ అథవా వాసవేన త్వం ధర్షితోసి మహాబల । వాసవస్య కుతశ్శక్తి స్త్వాం ద్రష్టుమపి సంయుగే ॥ ౧౩ ॥ (మహావీర్యం మహాసత్త్వం దేవశత్రుం భయావహమ్)। వ్యక్తమేష మహాయోగీ పరమాత్మా సనాతనః ॥ ౧౪ ॥ అనాదిమధ్యనిధనో మహతః పరమో మహాన్ । తమసః పరమో ధాతా శంఖచక్రగదాధరః ॥ శ్రీవత్సవక్షా నిత్యశ్రీ రజయ్యశ్శాశ్వతో ధ్రువః । మానుషం వపురాస్థాయ విష్ణుస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౧౫ ॥ సర్వైః పరివృతో దేవై ర్వానరత్వముపాగతైః । సర్వలోకేశ్వరస్సాక్షా ల్లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౧౬ ॥ సరాక్షసపరీవారం హతవాంస్త్వాం మహాద్యుతిః । ఇంద్రియాణి పురా జిత్వా జితం త్రిభువనం త్వయా ॥ ౧౭ ॥ స్మరద్భిరివ తద్వైర మింద్రియైరేవ నిర్జితః । క్రియతామవిరోధశ్చ రాఘవేణేతి యన్మయా ॥ ౧౮ ॥ ఉచ్యమానో న గృహ్ణాసి

తస్యేయం వ్యుష్టిరాగతా। అకస్మాచ్చాభికామోఽసి సీతాం రాక్షసపుంగవ ॥ ౨౦ ॥ ఐశ్వర్యస్య వినాశాయ దేహస్య
స్వజనస్య చ। అరుంధత్యా విశిష్టాం తాం రోహిణ్యాశ్చాపి దుర్మతే ॥ ౨౧ ॥ సీతాం ధర్షయతా మాన్యాం త్వయా హ్యస
దృశం కృతమ్। వసుధాయాశ్చ వసుధాం శ్రియశ్శ్రీం భర్తృవత్సలామ్ ॥ ౨౨ ॥ సీతాం సర్వానవద్యాంగీమరణ్యే
విజనే శుభామ్। ఆనయిత్వా తు తాం దీనాం ఛద్మనాత్మస్వదూషణ ॥ ౨౩ ॥ అప్రాప్య చైవ తం కామం మైథిలీసంగ
మే కృతమ్। పతివ్రతాయాస్తపసా నూనం దగ్ధోఽసి మే ప్రభో ॥ ౨౪ ॥ తదైవ యన్న దగ్ధస్త్వం ధర్షయంస్తనుమ
ధ్యమామ్। దేవా బిభ్యతి తే సర్వే సేంద్రాస్సాగ్నిపురోగమాః ॥ ౨౫ ॥ అవశ్యమేవ లభతే ఫలం పాపస్య కర్మణః।
ఘోరం పర్యాగతే కాలే కర్తా నాస్త్యత్ర సంశయః ॥ ౨౬ ॥ శుభకృచ్ఛుభమాప్నోతి పాపకృత్పాపమశ్నుతే।
విభీషణస్సుఖం ప్రాప్తస్త్వం ప్రాప్తః పాపమీదృశమ్ ॥ ౨౭ ॥ సంత్యన్యాః ప్రమదాస్తుభ్యం రూపేణాభ్యధికాస్తతః।
అనంగవశమాపన్నస్త్వం తు మోహాన్న బుధ్యసే ॥ ౨౮ ॥ న కులేన న రూపేణ న దాక్షిణ్యేన మైథిలీ। మయాధికా వా
తుల్యా వా త్వం తు మోహాన్న బుధ్యసే ॥ ౨౯ ॥ సర్వథా సర్వభూతానాం నాస్తి మృత్యురలక్షణః। తవ తావదయం
మృత్యుర్మైథిలీకృతలక్షణః ॥ ౩౦ ॥ సీతానిమిత్తజో మృత్యుస్త్వయా దూరాదుపాహృతః। మైథిలీ సహ రామే
ణ విశోకా విహరిష్యతి ॥ ౩౧ ॥ అల్పపుణ్యా త్వహం ఘోరే పతితా శోకసాగరే। కైలాసే మందరే మేరౌ తథా చైత్ర
రథే వనే ॥ ౩౨ ॥ దేవోద్యానేషు సర్వేషు విహృత్య సహితా త్వయా। విమానేనానురూపేణ యా యామ్యతుల
యా శ్రియా ॥ ౩౩ ॥ పశ్యంతీ వివిధాన్దేశాంస్తాంస్తాంశ్చిత్రస్రగంబరా। భ్రంశితా కామభోగేభ్యస్సాస్మి వీర వ
ధాత్తవ ॥ ౩౪ ॥ సైవాన్యేవాస్మి సంవృత్తా ధిగ్రాజ్ఞాం చంచలాశ్శ్రియః। హా రాజన్సుకుమారం తే సుభ్రు సుత్వక్సము
న్నసమ్ ॥ ౩౫ ॥ కాంతిశ్రీద్యుతిభిస్తుల్యమిందుపద్మదివాకరైః। కిరీటకూటోజ్జ్వలితం తామ్రాస్యం దీప్తకుండలమ్ ॥ ౩౬ ॥
మదవ్యాకులలోలాక్షం భూత్వా యత్పానభూమిషు। వివిధస్రగ్ధరం చారు వల్గుస్మితకథం శుభమ్ ॥ ౩౭ ॥ తదేవా
ద్యతి వై దం హి వక్త్రం న భ్రాజతే ప్రభో। రామసాయకనిర్భిన్నం సిక్తం రుధిరవిస్రవైః ॥ ౩౮ ॥ విశీర్ణమేదోమస్తి
ష్కం రూక్షం స్యందనరేణుభిః। హా పశ్చిమా మే సంప్రాప్తా దశా వైధవ్యకారిణీ ॥ ౩౯ ॥ యా మయాసీన్న సంబు
ద్ధా కదాచిదపి మందయా। పితా దానవరాజో మే భర్తా మే రాక్షసేశ్వరః ॥ ౪౦ ॥ పుత్రో మే శక్రనిర్జేతా ఇ
త్యేవం గర్వితా భృశమ్। దృప్తారిమర్దనాశ్శూరాః ప్రఖ్యాతబలపౌరుషాః ॥ ౪౧ ॥ అకుతశ్చిద్భయా నాథా మమ మే త్యా
సీన్మతిర్దృఢా। తేషామేవం ప్రభావానాం యుష్మాకం రాక్షసర్షభ ॥ ౪౨ ॥ కథం భయమసంబుద్ధం మానుషాది
దమాగతమ్। స్నిగ్ధేంద్రనీలసంకాశం ప్రాంశు శైలోపమం మహత్ ॥ ౪౩ ॥ కేయూరాంగదవైడూర్యముక్తాదా
మస్రగుజ్జ్వలమ్। కాంతం విహారేష్వధికం దీప్తం సంగ్రామభూమిషు ॥ ౪౪ ॥ భాత్యాభరణభాభిర్యద్విద్యుద్భిరివ
తోయదః। తదేవాద్య శరీరం తే తీక్ష్ణైర్నైకైశ్శరైశ్చితమ్ ॥ ౪౫ ॥ పునర్దుర్లభసంస్పర్శం పరిష్వక్తుం న శక్యతే। శ్వా
విధశ్శలలైర్యద్వద్బాణైర్లగ్నైర్నిరంతరమ్ ॥ ౪౬ ॥ స్వర్పితైర్మర్మసు భృశం సంఛిన్నస్నాయుబంధనమ్। క్షితౌ
నిపతితం రాజఞ్శ్యావం రుధిరసచ్ఛవి ॥ ౪౭ ॥ వజ్రప్రహారాభిహతో వికీర్ణ ఇవ పర్వతః। హా స్వప్నస్సత్యమేవేదం
త్వం రామేణ కథం హతః ॥ ౪౮ ॥ త్వం మృత్యోరపి మృత్యుస్స్యాః కథం మృత్యువశం గతః। త్రైలోక్యవసుభోక్తా
రం త్రైలోక్యోద్వేగదం మహత్ ॥ ౪౯ ॥ జేతారం లోకపాలానాం క్షేప్తారం శంకరస్య చ। దృప్తానాం నిగ్రహీతా
రమావిష్కృతపరాక్రమమ్ ॥ ౫౦ ॥ లోకక్షోభయితారం చ నాదైర్భూతవిరావిణమ్। ఓజసా దృప్తవాక్యానాం
వక్తారం రిపుసన్నిధౌ ॥ ౫౧ ॥ స్వయూథభృత్యవర్గాణాం గోప్తారం భీమకర్మణామ్। హంతారం దానవేంద్రా
ణాం యక్షాణాం చ సహస్రశః ॥ ౫౨ ॥ నివాతకవచానాం చ సంగ్రహీతారమీశ్వరమ్। నైకయజ్ఞవిలోప్తారమ్

త్రాతారం స్వజనస్య చ ॥ ౫౩ ॥ ధర్మవ్యవస్థాభేత్తారం మాయాప్రస్తారమాహవే। దేవాసురనృకన్యానా మా
హర్తారం తతస్తతః ॥ ౫౪ ॥ శత్రుస్త్రీశోకదాతారం నేతారం స్వజనస్య చ। లఙ్కాద్వీపస్య గోప్తారం కర్తా
రం భీమకర్మణామ్ ॥ ౫౫ ॥ అస్మాకం కామభోగానాం దాతారం రథినాం వరమ్। ఏవం ప్రభావం భర్తారం దృష్ట్వా
రామేణ పాతితమ్ ॥ ౫౬ ॥ స్థిరాస్మి యా దేహమిమం ధారయామి హతప్రియా। శయనేషు మహార్హేషు శయిత్వా
రాక్షసేశ్వర ॥ ౫౭ ॥ ఇహ కస్మాత్ప్రసుప్తోఽసి ధరణ్యాం రేణుపాటలః। యదా మే తనయశ్శస్తో లక్ష్మణేనేన్ద్రజిద్యు
ధి ॥ ౫౮ ॥ తదాస్మ్యభిహతా తీవ్రమద్య త్వస్మిన్నిపాతితా। నాహం బన్ధుజనైర్హీనా హీనా నాథేన తు త్వయా ॥
విహీనా కామభోగైశ్చ శోచిష్యే శాశ్వతీస్సమాః। ప్రపన్నో దీర్ఘమధ్వానం రాజన్నద్యాసి దుర్గమమ్ ॥ ౬౦ ॥ న
య మామపి దుఃఖార్తాం న జీవిష్యే త్వయా వినా। కస్మాత్త్వం మాం విహాయేహ కృపణాం గన్తుమిచ్ఛసి ॥ ౬౧ ॥
దీనాం విలపితైస్తైర్మన్దాం కిం వా మాం నాభిభాషసే। దృష్ట్వా న ఖల్వసి క్రుద్ధో మామిహానవకుణ్ఠితామ్ ॥ ౬౨ ॥ నిర్గ
తాం నగరద్వారాత్పద్భ్యామేవాగతాం ప్రభో। పశ్యేష్టదార దారాంస్తే భ్రష్టలజ్జావకుణ్ఠితాః ॥ ౬౩ ॥ బహి
ర్నిష్పతితాన్సర్వాన్కథం దృష్ట్వా న కుప్యసి। అయం క్రీడాసహాయస్తే నాథ లాలప్యతే జనః ॥ ౬౪ ॥ న చై
నమాశ్వాసయసే కిం వా న బహుమన్యసే। యాస్త్వయా విధవా రాజన్కృతా నైకాః కులస్త్రియః ॥ ౬౫ ॥ పతి
వ్రతా ధర్మపరా గురుశుశ్రూషణే రతాః। తాభిశ్శోకాభితప్తాభిశ్శప్తః పరవశం గతః ॥ ౬౬ ॥ త్వయా విప్రకృతా
భిర్యత్తదా శప్తం తదాగతమ్। ప్రవాదస్సత్యమేవాయం త్వాం ప్రతి ప్రాయశో నృప ॥ ౬౭ ॥ పతివ్రతానాం నాకస్మాత్పతం
త్యశ్రూణి భూతలే। కథం చ నామ తే రాజఁల్లోకానాక్రమ్య తేజసా ॥ ౬౮ ॥ నారీచౌర్యమిదం క్షుద్రం కృతం శౌం
డీర్యమానినా। అపనీయాశ్రమాద్రామం యన్మృగచ్ఛద్మనా త్వయా ॥ ౬౯ ॥ ఆనీతా రామపత్నీ సా తత్తే కాతర్య
లక్షణమ్। కాతర్యం చ న తే యుద్ధే కదాచిత్సంస్మరామ్యహమ్ ॥ ౭౦ ॥ తత్తు భాగ్యవిపర్యాసాన్నూనం తే పక్వలక్ష
ణమ్। అతీతానాగతార్థజ్ఞో వర్తమానవిచక్షణః ॥ ౭౧ ॥ మైథిలీమాహృతాం దృష్ట్వా ధ్యాత్వా నిశ్వస్య చాయ
తమ్। సత్యవాక్స మహాభాగో దేవరో మే యదబ్రవీత్ ॥ ౭౨ ॥ సోఽయం రాక్షసముఖ్యానాం వినాశః పర్యుపస్థి
తః। కామక్రోధసముత్థేన వ్యసనేన ప్రసఙ్గినా ॥ ౭౩ ॥ నిర్వృత్తస్త్వత్కృతేనార్థః సోఽయం మూలహరో మ
హాన్। త్వయా కృతమిదం సర్వమనాథం రక్షసాం కులమ్ ॥ న హి త్వం శోచితవ్యో మే ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః। స్త్రీ
స్వభావాత్తు మే బుద్ధిః కారుణ్యే పరివర్తతే ॥ ౭౫ ॥ సుకృతం దుష్కృతం చ త్వం గృహీత్వా స్వాం గతిం గతః। ఆత్మా
నమనుశోచామి త్వద్వియోగేన దుఃఖితా ॥ ౭౬ ॥ సుహృదాం హితకామానాం న శ్రుతం వచనం త్వయా। భ్రాతౄ
ణాం చాపి కార్త్స్న్యేన హితముక్తం త్వయానఘ ॥ ౭౭ ॥ హేత్వర్థయుక్తం విధివచ్ఛ్రేయస్కరమదారుణమ్। వి
భీషణేనాభిహితం న కృతం హేతుమత్త్వయా ॥ ౭౮ ॥ మారీచకుమ్భకర్ణాభ్యాం వాక్యం మమ పితుస్తదా। న శ్రుతం
వీర్యమత్తేన తస్యేదం ఫలమీదృశమ్ ॥ ౭౯ ॥ నీలజీమూతసఙ్కాశ పీతామ్బర శుభాఙ్గద। సర్వగాత్రాణి విక్షిప్య కిం
శేషే రుధిరాప్లుతః ॥ ౮౦ ॥ ప్రసుప్త ఇవ శోకార్తాం కిం మాం న ప్రతిభాషసే। మహావీర్యస్య దక్షస్య సంయుగేష్వ
పలాయినః ॥ ౮౧ ॥ యాతుధానస్య దౌహిత్రీం కిం త్వం మాం నాభ్యుదీక్షసే। ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే ప్రాప్తే పరిభవే నవే ॥
అద్య వై నిర్భయా లఙ్కాం ప్రవిష్టాస్సూర్యరశ్మయః। యేన సూదయసే శత్రూన్సమరే సూర్యవర్చసా ॥ ౮౩ ॥
వజ్రో వజ్రధరస్యేవ సోఽయం తే సతతార్చితః। రణే శత్రుప్రహరణో హేమజాలపరిష్కృతః ॥ ౮౪ ॥ పరిఘో వ్యవ
కీర్ణస్తే బాణైశ్ఛిన్నస్సహస్రధా। ప్రియామివోపగూహ్య త్వం శేషే సమరమేదినీమ్ ॥ ౮౫ ॥ అప్రియామివ క
స్మాచ్చ మాం నేచ్ఛస్యభిభాషితుమ్। ధిగస్తు హృదయం యస్యా మమేదం న సహస్రధా ॥ ౮౬ ॥ త్వయి పఞ్చత్వమా

పన్నే ఫలతే శోకపీడితమ్ । ఇత్యేవం విలపన్త్యేవ బాష్పవ్యాకులలోచనా ॥ ౮౭ ॥ స్నేహావస్కన్నహృదయా దేవీ మోహముపాగమత్ । కశ్మలాభిహతా సన్నా బభౌ సా రావణోరసి ॥ ౮౮ ॥ సంధ్యానురక్తజలదే దీప్తా విద్యుదివాసితే । తథాగతాం సముత్పత్య సపత్న్యస్తా భృశాతురాః ॥ ౮౯ ॥ పర్యవస్థాపయామాసూ రుదన్త్యో రుదతీం భృశం । న తే సువిదితా దేవి లోకానాం స్థితిరధ్రువా ॥ ౯౦ ॥ దశావిభాగపర్యాయే రాజ్ఞాం చఞ్చలయా శ్రియా । ఇత్యేవముచ్యమానా సా సశబ్దం ప్రరురోద హ ॥ ౯౧ ॥ స్నాపయన్తీ త్వభిముఖౌ స్తనావస్రామ్బువిస్రవైః । ఏతస్మిన్నన్తరే రామో విభీషణమువాచ హ ॥ ౯౨ ॥ సంస్కారః క్రియతాం భ్రాతుః స్త్రియశ్చైతా నివర్తయ । తం ప్రశ్రితస్తతో రామం శ్రుతవాక్యో విభీషణః ॥ ౯౩ ॥ విమృశ్య బుద్ధ్యా ధర్మజ్ఞో ధర్మార్థసహితం వచః । రామస్యైవానువృత్త్యర్థముత్తరం ప్రత్యభాషత ॥ ౯౪ ॥ త్యక్తధర్మవ్రతం క్రూరం నృశంసమనృతం తథా । నాహమర్హోఽస్మి సంస్కర్తుం పరదారాభిమర్శినమ్ ॥ ౯౫ ॥ భ్రాతృరూపో హి మే శత్రురేష సర్వాహితే రతః । రావణో నార్హతే పూజాం పూజ్యోఽపి గురుగౌరవాత్ ॥ ౯౬ ॥ నృశంస ఇతి మాం కామం వక్ష్యన్తి మనుజా భువి । శ్రుత్వా తస్య గుణాన్ సర్వే వక్ష్యన్తి సుకృతం పునః ॥ ౯౭ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా పరమప్రీతో రామో ధర్మభృతాం వరః । విభీషణమువాచేదం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్ ॥ ౯౮ ॥ తవాపి మే ప్రియం కార్యం త్వత్ప్రభావాచ్చ మే జితమ్ । అవశ్యం తు క్షమం వాచ్యో మయా త్వం రాక్షసేశ్వర ॥ ౯౯ ॥ అధర్మానృతసంయుక్తః కామం త్వేష నిశాచరః । తేజస్వీ బలవాఞ్ఛూరస్సంయుగేషు చ నిత్యశః ॥ ౧౦౦ ॥ శతక్రతుముఖైర్దేవైశ్శ్రూయతే న పరాజితః । మహాత్మా బలసంపన్నో రావణో లోకరావణః ॥ ౧౦౧ ॥ మరణాన్తాని వైరాణి నిర్వృత్తం నః ప్రయోజనం । క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథా తవ ॥ ౧౦౨ ॥ త్వత్సకాశాద్దశగ్రీవస్సంస్కారం విధిపూర్వకమ్ । క్షిప్రమర్హతి ధర్మజ్ఞ త్వం యశోభాగ్భవిష్యసి ॥ ౧౦౩ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా త్వరమాణో విభీషణః । సంస్కారేణానురూపేణ యోజయామాస రావణమ్ ॥ ౧౦౪ ॥ చితాం చన్దనకాష్ఠానాం పద్మకోశీరసంవృతామ్ । బ్రాహ్మ్యా సంవేశయాంచక్రూ రాఙ్కవాస్తరణావృతాం ॥ ౧౦౫ ॥ వర్తతే వేదవిహితో రాజ్ఞో వై పశ్చిమః క్రతుః । ప్రచక్రూ రాక్షసేన్ద్రస్య పితృమేధమనుక్రమం ॥ ౧౦౬ ॥ వేదిం చ దక్షిణప్రాచ్యాం యథాస్థానం చ పావకమ్ । పృషదాజ్యేన సంపూర్ణాం స్రువం సర్వే ప్రచిక్షిపుః ॥ ౧౦౭ ॥ పాదయోశ్శకటం ప్రాహురన్తరూర్వోరులూఖలమ్ । దారుపాత్రాణి సర్వాణి అరణిం చోత్తరారణిమ్ ॥ ౧౦౮ ॥ దత్త్వా తు ముసలం చాన్యం యథాస్థానం విచక్షణాః । శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహర్షివిహితేన చ ॥ ౧౦౯ ॥ తత్ర మేధ్యం పశుం హత్వా రాక్షసేన్ద్రస్య రాక్షసాః । అనుస్తరణికాం రాజ్ఞో ఘృతాక్తాం సమవేశయన్ ॥ ౧౧౦ ॥ గన్ధైర్మాల్యైరలంకృత్య రావణం దీనమానసాః । విభీషణసహాయాస్తే వస్త్రైశ్చ వివిధైరపి ॥ ౧౧౧ ॥ లాజైశ్చావకిరన్తి స్మ బాష్పపూర్ణముఖాస్తదా । దదౌ చ పావకం తస్య విధియుక్తం విభీషణః ॥ ౧౧౨ ॥ స్నాత్వా చైవార్ద్రవస్త్రేణ తిలాన్దూర్వాభిమిశ్రితాన్ । ఉదకేన చ సంమిశ్రాన్ ప్రదాయ విధిపూర్వకమ్ ॥ ౧౧౩ ॥ ప్రదాయ చోదకం తస్మై మూర్ధ్నా చైనం నమస్య చ । తాః స్త్రియోఽనునయామాస సాన్త్వముక్త్వా పునః పునః ॥ ౧౧౪ ॥ గమ్యతామితి తాస్సర్వా వివిశుర్నగరీం తదా । ప్రవిష్టాసు చ సర్వాసు రాక్షసీషు విభీషణః ॥ ౧౧౫ ॥ రామపార్శ్వముపాగమ్య తదాతిష్ఠద్వినీతవత్ । రామోఽపి సహ సైన్యేన ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః ॥ ౧౧౬ ॥ హర్షం లేభే రిపుం హత్వా యథా వృత్రం శతక్రతుః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్దశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౬ ॥ ౫౨౦ ॥ *************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తే రావణవధం దృష్ట్వా దేవగన్ధర్వదానవాః । జగ్ముస్స్వైస్స్వైర్విమానైస్తైః కథయన్తశ్శుభాః కథాః ॥ ౧ ॥ రావణస్య వధం ఘోరం రాఘవస్య పరాక్రమం । సుయుద్ధం వానరాణాం చ సు

గ్రీవస్య చ మంత్రితమ్ ॥ ౨ ॥ అనురాగం చ వీర్యం చ సౌమిత్రేర్లక్ష్మణస్య చ । కథయంతో మహాభాగా జగ్ముర్హృ
ష్టా యథాగతమ్ ॥ ౩ ॥ రాఘవస్తు రథం దివ్యమింద్రదత్తం శిఖిప్రభమ్ । అనుజ్ఞాయ మహాభాగో మాతలిం ప్రత్య
పూజయత్ ॥ ౪ ॥ రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతో మాతలిశ్శక్రసారథిః । దివ్యం తం రథమాస్థాయ దివమేవారురోహ సః ॥
తస్మింస్తు దివమారూఢే సురసారథిసత్తమే । రాఘవః పరమప్రీతస్సుగ్రీవం పరిషస్వజే ॥ ౬ ॥ పరిష్వజ్య చ సుగ్రీవం
లక్ష్మణేన ప్రచోదితః । పూజ్యమానో హరిశ్రేష్ఠై రాజగామ బలాలయమ్ ॥ ౭ ॥ అబ్రవీచ్చ తదా రామస్సమీపప
రివర్తినమ్ । సౌమిత్రిం సత్వసంపన్నం లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్ ॥ ౮ ॥ విభీషణమిమం సౌమ్య లంకాయామభిషేచ
య । అనురక్తం చ భక్తం చ మమ చైవోపకారిణమ్ ॥ ౯ ॥ ఏష మే పరమః కామో యదీమం రావణానుజమ్ । లంకా
యాం సౌమ్య పశ్యేయమభిషిక్తం విభీషణమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రీ రాఘవేణ మహాత్మనా । తథేత్యుక్త్వా
తు సంహృష్టస్సౌవర్ణం ఘటమాదదే ॥ ౧౧ ॥ తం ఘటం వానరేంద్రాణాం హస్తే దత్వా మనోజవాన్ । ఆదిదేశ మహా
సత్వాంస్త్సముద్రసలిలానయే ॥ ౧౨ ॥ అతిశీఘ్రం తతో గత్వా వానరాస్తే మహాబలాః । ఆగతాస్తజ్జలం గృహ్య స
ముద్రాద్వానరోత్తమాః ॥ ౧౩ ॥ తతస్త్వేకం ఘటం గృహ్య సంస్థాప్య పరమాసనే । ఘటేన తేన సౌమిత్రిరభ్యషించ
ద్విభీషణమ్ ॥ ౧౪ ॥ లంకాయాం రక్షసాం మధ్యే రాజానం రామశాసనాత్ । విధినా మంత్రదృష్టేన సుహృద్గణ
సమావృతమ్ ॥ ౧౫ ॥ అభ్యషించత్స ధర్మాత్మా శుద్ధాత్మానం విభీషణమ్ । తస్యామాత్యా జహృషిరే భక్తా యే చాస్య రాక్ష
సాః ॥ ౧౬ ॥ దృష్ట్వాభిషిక్తం లంకాయాం రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్ । (రాఘవః పరమాం ప్రీతిమాజగామ సలక్ష్మ
ణః) ॥ ౧౭ ॥ స తద్రాజ్యం మహత్ప్రాప్య రామదత్తం విభీషణః । ప్రకృతీస్సాంత్వయిత్వా చ తతో రామముపాగమ
త్ ॥ ౧౮ ॥ అక్షతాన్మోదకాన్లాజాన్దివ్యాస్సుమనసస్తదా । ఆజహ్రురథ సంహృష్టాః పౌరాస్తస్మై నిశాచరాః ॥ ౧౯ ॥
స తాన్గృహీత్వా దుర్ధర్షో రాఘవాయ న్యవేదయత్ । మంగల్యం మంగళం సర్వం లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ ॥ ౨౦ ॥
కృతకార్యం సమృద్ధార్థం దృష్ట్వా రామో విభీషణమ్ । ప్రతిజగ్రాహ తత్సర్వం తస్యైవ ప్రియకామ్యయా ॥ ౨౧ ॥ (త
త్ప్రగృహ్య పరాం ప్రీతిం జగామ సహ లక్ష్మణః) ॥ తతశ్శైలోపమం వీరం ప్రాంజలిం పురతస్స్థితమ్ ॥ ౨౨ ॥ అబ్రవీద్రా
ఘవో వాక్యం హనూమంతం ప్లవంగమమ్ । అనుమాన్య మహారాజమిమం సౌమ్య విభీషణమ్ ॥ ౨౩ ॥ గచ్ఛ సౌమ్య పు
రీం లంకామనుజ్ఞాప్య యథావిధి । ప్రవిశ్య రావణగృహం విజయేనాభినంద్య చ ॥ ౨౪ ॥ వైదేహ్యా మాం కుశలినం
ససుగ్రీవం సలక్ష్మణమ్ । ఆచక్ష్వ జయతాం శ్రేష్ఠ రావణం చ మయా హతమ్ ॥ ౨౫ ॥ ప్రియమేతదుదాహృత్య మైథిల్యా
స్త్వం హరీశ్వర । ప్రతిగృహ్య చ సందేశముపావర్తితుమర్హసి ॥ ౨౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చద
శోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౭౬ ॥ ౧౧౫౨౦ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనూమాన్మారుతాత్మజః । ప్రవివేశ పురీం లంకాం పూ
జ్యమానో నిశాచరైః ॥ ౧ ॥ ప్రవిశ్య తు మహాతేజా రావణస్య నివేశనమ్ । దదర్శ మృజయా హీనాం సాతంకామివ రో
హిణీమ్ ॥ ౨ ॥ వృక్షమూలే నిరానందాం రాక్షసీభిస్సమావృతామ్ । నిభృతః ప్రణతః ప్రహ్వస్సోఽభిగమ్యాభివాద్య
చ ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వా తమాగతం దేవీ హనూమంతం మహాబలమ్ । తూష్ణీమాస్త తదా దృష్ట్వా స్మృత్వా ప్రముదితాభవ
త్ ॥ ౪ ॥ సౌమ్యం దృష్ట్వా ముఖం తస్యా హనూమాన్ప్లవగోత్తమః । రామస్య వచనం సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥
వైదేహి కుశలీ రామస్ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః । విభీషణసహాయశ్చ హరీణాం సహితో బలైః ॥ ౬ ॥ కుశలం త్వాహ సి
ద్ధార్థో హతశత్రురరిందమః । విభీషణసహాయేన రామేణ హరిభిస్సహ ॥ ౭ ॥ నిహతో రావణో దేవి లక్ష్మణస్య నయే
న చ । పృష్ట్వా చ కుశలం రామో వీరస్త్వాం రఘునందనః ॥ ౮ ॥ అబ్రవీత్పరమప్రీతః కృతార్థేనాంతరాత్మనా ।

ప్రియమాఖ్యామి తే దేవి త్వాం తు భూయస్సభాజయే ॥ ౯ ॥ దిష్ట్యా జీవసి ధర్మజ్ఞే జయేన మమ సంయుగే । లబ్ధో నో విజయస్సీతే స్వస్థా భవ గతవ్యథా ॥ ౧౦ ॥ (రావణో నిహతః పాప స్సామాత్యస్ససుతో మృధే) । రావణశ్చ హతశ్శత్రు ర్లంకా చేయం వశే స్థితా । మయా హ్యలబ్ధనిద్రేణ ధృతేన తవ నిర్జయే ॥ ౧౧ ॥ ప్రతిజ్ఞైషా సునిస్తీర్ణా బద్ధ్వా సేతుం మహోదధౌ ॥ ౧౨ ॥ సంభ్రమశ్చ న గంతవ్యో వర్తన్త్యా రావణాలయే । విభీషణవిధేయం హి లంకైశ్వర్యమిదం కృతమ్ ॥ ౧౩ ॥ తదాశ్వసిహి విస్రస్తా స్వగృహే పరివర్తసే । అయం చాభ్యేతి సంహృష్ట స్త్వద్దర్శనసముత్సుకః ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్తా సముత్పత్య సీతా శశినిభాననా । ప్రహర్షేణావరుద్ధా సా వ్యాజహార న కించన ॥ ౧౫ ॥ అబ్రవీచ్చ హరిశ్రేష్ఠ స్సీతామప్రతిజల్పతీమ్ । కిన్ను చింతయసే దేవి కిన్ను మాం నాభిభాషసే ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తా హనుమతా సీతా ధర్మే వ్యవస్థితా । అబ్రవీత్పరమప్రీతా హర్షగద్గదయా గిరా ॥ ౧౭ ॥ ప్రియమేతదుపశ్రుత్య భర్తుర్విజయసంశ్రితం । ప్రహర్షవశమాపన్నా నిర్వాక్యాస్మి క్షణాంతరం ॥ ౧౮ ॥ న హి పశ్యామి సదృశం చింతయంతీ ప్లవంగమ । మత్ప్రియాఖ్యానకస్యేహ తవ ప్రత్యభినందనం ॥ ౧౯ ॥ న హి పశ్యామి తత్సౌమ్య పృథివ్యామపి వానర । సదృశం మత్ప్రియాఖ్యానే తవ దాతుం భవేత్సమం ॥ ౨౦ ॥ హిరణ్యం వా సువర్ణం వా రత్నాని వివిధాని చ । రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు నైతదర్హతి భాషితుం ॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా ప్రత్యువాచ ప్లవంగమః । ప్రగృహీతాంజలిర్వాక్యం సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః ॥ ౨౨ ॥ భర్తుః ప్రియహితే యుక్తే భర్తుర్విజయకాంక్షిణి । స్నిగ్ధమేవంవిధం వాక్యం త్వమేవార్హసి భాషితుం ॥ ౨౩ ॥ తవైతద్వచనం సౌమ్యే సారవత్స్నిగ్ధమేవ చ । రత్నౌఘాద్వివిధాచ్చాపి దేవరాజ్యాద్విశిష్యతే ॥ ౨౪ ॥ అర్థతశ్చ మయా ప్రాప్తా దేవరాజ్యాదయో గుణాః । హతశత్రుం విజయినం రామం పశ్యామి సుస్థితం ॥ ౨౫ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ జనకాత్మజా । తతశ్శుభతరం వాక్యమువాచ పవనాత్మజం ॥ ౨౬ ॥ అతిలక్షణసంపన్నం మాధుర్యగుణభూషితం । బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం త్వమేవార్హసి భాషితుం ॥ ౨౭ ॥ శ్లాఘనీయోఽనిలస్య త్వం పుత్రః పరమధార్మికః । బలం శౌర్యం శ్రుతం సత్త్వం విక్రమో దాక్ష్యముత్తమం ॥ ౨౮ ॥ తేజః క్షమా ధృతిస్థైర్యం వినీతత్వం న సంశయః । ఏతే చాన్యే చ బహవో గుణాస్త్వయ్యేవ శోభనాః ॥ ౨౯ ॥ అథోవాచ పునస్సీతా మసంభ్రాంతో వినీతవత్ । ప్రగృహీతాంజలిర్హర్షా త్సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః ॥ ౩౦ ॥ ఇమాస్తు ఖలు రాక్షస్యో యది త్వమనుమన్యసే । హంతుమిచ్ఛామ్యహం సర్వా యాభిస్త్వం తర్జితా పురా ॥ ౩౧ ॥ క్లిశ్యంతీం పతిదేవాం త్వా మశోకవనికాం గతాం । ఘోరరూపసమాచారాః క్రూరాః క్రూరతరేక్షణాః ॥ ౩౨ ॥ రాక్షస్యో దారుణకథా వరమేతత్ప్రయచ్ఛ మే । ముష్టిభిః పాణిభిస్సర్వా శ్చరణైశ్చైవ శోభనే ॥ ౩౩ ॥ ఇచ్ఛామి వివిధైర్ఘాతై ర్హంతుమేతాస్సుదారుణాః । ఘోరైర్జానుప్రహారైశ్చ దశనానాం చ పాతనైః ॥ ౩౪ ॥ భక్షణైః కర్ణనాసానాం కేశానాం లుంచనైస్తథా । నఖైశ్శుష్కముఖీభిశ్చ దారణైర్లంఘనైర్హతైః ॥ ౩౫ ॥ నిపాత్య హంతుమిచ్ఛామి తవ విప్రియకారిణీః । ఏవం ప్రకారైర్బహుభిర్విప్రకారైర్యశస్విని ॥ ౩౬ ॥ హంతుమిచ్ఛామ్యహం దేవి తవేమాః కృతకిల్బిషాః । ఏవముక్తా హనుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా ॥ ౩౭ ॥ ఉవాచ ధర్మసహితం హనూమంతం యశస్వినీ । రాజసంశ్రయవశ్యానాం కుర్వంతీనాం పరాజ్ఞయా ॥ ౩౮ ॥ విధేయానాం చ దాసీనాం కః కుప్యేద్వానరోత్తమ । భాగ్యవైషమ్యయోగేన పురా దుశ్చరితేన చ ॥ ౩౯ ॥ మయైతత్ప్రాప్యతే సర్వం స్వకృతం హ్యుపభుజ్యతే । ప్రాప్తవ్యం తు దశాయోగా న్మయైతదితి నిశ్చితం ॥ ౪౦ ॥ దాసీనాం రావణస్యాహం మర్షయామీహ దుర్బలా । ఆజ్ఞప్తా రావణేనైతా రాక్షస్యో మామతర్జయన్ ॥ ౪౧ ॥ హతే తస్మిన్న కుర్యుర్హి తర్జనం వానరోత్తమ । అయం వ్యాఘ్రసమీపే తు పురాణో ధర్మసంస్థితః ॥ ౪౨ ॥ ఋక్షేణ గీతశ్శ్లోకో మే తం నిబోధ

ధప్లవంగమ । నపరఃపాపమాదత్తె పరేషాంపాపకర్మణాం ॥ ౪౩ ॥ సమయోరక్షితవ్యస్తుసంతశ్చారిత్రభూషణాః ।
పాపానాంవాశుభానాంవా వధార్హాణాంప్లవంగమ ॥ ౪౪ ॥ కార్యంకరుణమార్యేణ నకశ్చిన్నాపరాధ్యతి । లో
కహింసావిహారాణాం రక్షసాంకామరూపిణాం ॥ ౪౫ ॥ కుర్వతామపిపాపాని నైవకార్యమశోభనమ్ । ఏవము
క్తస్తుహనూమాన్ సీతయావాక్యకోవిదః ॥ ౪౬ ॥ ప్రత్యువాచతతస్సీతాం రామపత్నీంయశస్వినీం । యుక్తా
రామస్యభవతీ ధర్మపత్నీయశస్వినీ ॥ ౪౭ ॥ ప్రతిసందిశమాందేవి గమిష్యేయత్రరాఘవః । ఏవముక్తాహనుమ
తా వైదేహీజనకాత్మజా ॥ ౪౮ ॥ అబ్రవీద్ద్రష్టుమిచ్ఛామి భర్తారంవానరోత్తమ । తస్యాస్తద్వచనంశ్రుత్వా హ
నూమాన్పవనాత్మజః ॥ ౪౯ ॥ హర్షయన్మైథిలీంవాక్యమువాచేదంమహాద్యుతిః । పూర్ణచంద్రాననంరామం ద్ర
క్ష్యస్యార్యేసలక్ష్మణం ॥ ౫౦ ॥ స్థిరమిత్రంహతామిత్రం శచీవత్రిదశేశ్వరం । తామేవముక్త్వారాజంతీం సీతాంసా
క్షాదివశ్రియమ్ ॥ ౫౧ ॥ ఆజగామమహావేగో హనూమాన్యత్రరాఘవః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండె షోడశోత్త
రశతతమస్సర్గః ॥ ౪౭౯ ॥ ౯౫౦ ॥ * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సఉవాచమహాప్రాజ్ఞమభిగమ్యప్లవంగమః । రామంవచనమర్థజ్ఞో వరం
సర్వధనుష్మతాం ॥ ౧ ॥ యన్నిమిత్తోయమారమ్భఃకర్మణాంచఫలోదయః । తాందేవీంశోకసంతప్తాం మైథిలీంద్రష్టు
మర్హసి ॥ ౨ ॥ సాహిశోకసమావిష్టాబాష్పపర్యాకులేక్షణా । మైథిలీవిజయంశ్రుత్వాతవహర్షముపాగమత్ ॥
పూర్వకాత్ప్రత్యయాచ్చాహ ముక్తోవిశ్వస్తయాతయా । భర్తారంద్రష్టుమిచ్ఛామి కృతార్థంసహలక్ష్మణం ॥ ౪ ॥
ఏవముక్తోహనుమతా రామోధర్మభృతాంవరః । ఆగచ్ఛత్సహసాధ్యాన మీషద్బాష్పపరిప్లుతః ॥ ౫ ॥ దీర్ఘముష్ణం
వినిశ్వస్య మేదినీమవలోకయన్ । ఉవాచ మేఘసంకాశం విభీషణముపస్థితం ॥ ౬ ॥ దివ్యాంగరాగాంవైదేహీం
దివ్యాభరణభూషితామ్ । ఇహసీతాంశిరస్స్నాతా ముపస్థాపయమాచిరమ్ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తస్తురామేణత్వరమా
ణోవిభీషణః । ప్రవిశ్యాంతఃపురంసీతాం స్త్రీభిస్స్వాభిరచోదయత్ ॥ ౮ ॥ (తతస్సీతాంమహాభాగాందృష్ట్వో
వాచవిభీషణః । మూర్ధ్నిబద్ధాంజలిశ్శ్రీమాన్వినీతోరాక్షసేశ్వరః ॥ ౯ ॥) దివ్యాంగరాగావైదేహీ దివ్యాభరణ
భూషితా । యానమారోహభద్రంతె భర్తాత్వాంద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తాతువైదేహీ ప్రత్యువాచవి
భీషణమ్ । అస్నాతాద్రష్టుమిచ్ఛామి భర్తారంరాక్షసాధిప ॥ ౧౧ ॥ తస్యాస్తద్వచనంశ్రుత్వా ప్రత్యువాచ
విభీషణః । యథాహరాజాభర్తాతే తత్తథాకర్తుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా మైథిలీపతిదేవ
తా । భర్తృభక్తివ్రతాసాధ్వీ తథేతిప్రత్యభాషత ॥ ౧౩ ॥ తతస్సీతాంశిరస్స్నాతాం యువతీభిరలంకృతామ్ ।
మహార్హాభరణోపేతాంమహార్హాంబరధారిణీమ్ ॥ ౧౪ ॥ ఆరోప్యశిబికాందీప్తాంపరార్ధ్యాంబరసంవృతాం ।
రక్షోభిర్బహుభిర్గుప్తా మాజహారవిభీషణః ॥ ౧౫ ॥ సోభిగమ్యమహాత్మానం జ్ఞాత్వాపిధ్యానమాస్థితమ్ । ప్ర
ణతశ్చప్రహృష్టశ్చ ప్రాప్తాంసీతాంన్యవేదయత్ ॥ ౧౬ ॥ తామాగతాముపశ్రుత్య రక్షోగృహచిరోషితాం । హ
ర్షోదైన్యంచరోషశ్చ త్రయంరాఘవమావిశత్ ॥ ౧౭ ॥ తతఃపార్శ్వగతందృష్ట్వా సవిమర్శంవిచారయన్ । వి
భీషణమిదంవాక్యమహృష్టంరాఘవోబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ రాక్షసాధిపతేసౌమ్య నిత్యంమద్విజయేరత । వైదేహీసన్ని
కర్షంమే శీఘ్రంసముపగచ్ఛతు ॥ ౧౯ ॥ సతద్వచనమాజ్ఞాయ రాఘవస్యవిభీషణః । తూర్ణముత్సారణేయ
త్నం కారయామాససర్వతః ॥ ౨౦ ॥ కఞ్చుకోష్ణీషిణస్తత్రవేత్రజర్ఝరపాణయః । ఉత్సారయంతఃపురుషాస్సమం
తాత్పరిచక్రముః ॥ ౨౧ ॥ ఋక్షాణాంవానరాణాఞ్చ రాక్షసానాఞ్చసర్వశః । బృందాన్యుత్సార్యమాణానిదూ
రముత్తస్థుస్తదా ॥ ౨౨ ॥ తేషాముత్సార్యమాణానాం సర్వేషాంధ్వనిరుత్థితః । వాయునోద్వర్తమానస్య సాగ

రస్యేవనిస్స్వనః ॥ ౨౩ ॥ ఉత్సార్యమాణాంస్తాన్దృష్ట్వా సమన్తాజ్జాతసంభ్రమాన్। దాక్షిణ్యాత్తదమర్షాచ్చ వారయామాసరాఘవః ॥ ౨౪ ॥ సంరబ్ధశ్చాబ్రవీద్రామశ్చక్షుషా ప్రదహన్నివ। విభీషణంమహాప్రాజ్ఞంసోపాలమ్భమిదంవచః ॥ ౨౫ ॥ కిమర్థంమామనాదృత్య క్లిశ్యతేయంత్వయాజనః। నివర్తయైనముద్వేగంజనోయంస్వజనోమమ ॥ ౨౬ ॥ నగృహాణినవస్త్రాణినప్రాకారాస్తిరస్క్రియాః। నేదృశారాజసత్కారావృత్తమావరణంస్త్రియాః॥ వ్యసనేషునకృచ్ఛ్రేషు నయుద్ధేనస్వయంవరే। నక్రతౌనవివాహేవ దర్శనందూష్యతేస్త్రియాః ॥ ౨౮ ॥ సైషా యుద్ధగతాచైవకృచ్ఛ్రేచమహతీచస్థితా। దర్శనేస్యానదోషస్స్యా న్మత్సమీపేవిశేషతః ॥ ౨౯ ॥ తదానయసమీపంమేశీఘ్రమేనాంవిభీషణ। సీతాపశ్యతుమామేషా సుహృద్గణవృతంస్థితం ॥ ౩౦ ॥ ఏవముక్తస్తురామేణసవిమర్శోవిభీషణః। రామస్యోపానయత్సీతాం సన్నికర్షంవినీతవత్ ॥ ౩౧ ॥ తతోలక్ష్మణసుగ్రీవౌహనూమాంశ్చప్లవంగమః। నిశమ్యవాక్యంరామస్య బభూవుర్వ్యథితాభృశం ॥ ౩౨ ॥ కళత్రనిరపేక్షైశ్చ ఇంగితైరస్యదారుణైః। అప్రీతమివసీతాయాం తర్కయన్తిస్మరాఘవం ॥ ౩౩ ॥ లజ్జయాత్వవలీయంతీ స్వేషుగాత్రేషుమైథిలీ। విభీషణేనానుగతా భర్తారంసాభ్యవర్తత ॥ ౩౪ ॥ సావస్త్రసంరుద్ధముఖీలజ్జయాజనసంసది। రురోదాసాద్యభర్తారమార్యపుత్రేతిభాషిణీ ॥ ౩౫ ॥ విస్మయాచ్చప్రహర్షాచ్చ స్నేహాచ్చపతిదేవతా। ఉదైక్షతముఖంభర్తుస్సౌమ్యంసౌమ్యతరాననా ॥ ౩౬ ॥ ఓమ్॥ అథసమపనుదన్మనఃక్లమంసాసుచిరమదృష్టముదీక్ష్యవైప్రియస్య। వదనముదితపూర్ణచన్ద్రకాన్తంవిమలశశాఙ్కనిభాననాతదాసీమ్ ॥ ౩౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౮ ॥ ౬౪౦ ॥

* * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాంతుపార్శ్వేస్థితాంప్రహ్వాం రామస్సంప్రేక్ష్యమైథిలీమ్। హృదయాన్తర్గతక్రోధో వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ ఏషాసినిర్జితాభద్రే శత్రుంజిత్వామయారణే। పౌరుషాద్యదనుష్ఠేయంతదేతదుపపాదితమ్ ॥ ౨ ॥ గతోస్మ్యన్తమమర్షస్య ధర్షణాసంప్రమార్జితా। అవమానశ్చశత్రుశ్చ మయాయుగపదుద్ధృతౌ ॥ ౩ ॥ అద్యమేపౌరుషందృష్టమద్యమేసఫలశ్శ్రమః । అద్యతీర్ణప్రతిజ్ఞత్వాత్ప్రభవామీహచాత్మనః ॥ ౪ ॥ యాత్వంవిరహితానీతా చలచిత్తేనరక్షసా। దైవసంపాదితోదోషో మానుషేణమయాజితః ॥ ౫ ॥ సంప్రాప్తమవమానంయ స్తేజసానప్రమార్జతి। కస్తస్యపురుషార్థోస్తి పురుషస్యాల్పతేజసః ॥ ౬ ॥ లఙ్ఘనంచసముద్రస్య లఙ్కాయాశ్చావమర్దనం। సఫలంతస్యతచ్ఛ్లాఘ్య మద్యకర్మహనూమతః ॥ ౭ ॥ యుద్ధేవిక్రమతశ్చైవ హితంమన్త్రయతశ్చమే। సుగ్రీవస్యససైన్యస్య సఫలోద్యపరిశ్రమః ॥ ౮ ॥ నిర్గుణంభ్రాతరంత్యక్త్వా యోమాంస్వయముపస్థితః। విభీషణస్యభక్తస్య సఫలోద్యపరిశ్రమః ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవంబ్రువతస్తస్య సీతారామస్యతద్వచః। మృగీవోత్ఫుల్లనయనా బభూవాశ్రుపరిప్లుతా ॥ ౧౦ ॥ పశ్యతస్తాంతురామస్యభూయః క్రోధోవ్యవర్ధత। ప్రభూతాజ్యావసిక్తస్య పావకస్యేవదీప్యతః ॥ ౧౧ ॥ సబద్ధ్వాభ్రుకుటీంవక్త్రే తిర్యక్ప్రేక్షితలోచనః। అబ్రవీత్పరుషంసీతాం మధ్యేవానరరక్షసాం ॥ ౧౨ ॥ యత్కర్తవ్యంమనుష్యేణ ధర్షణాంపరిమార్జతా। తత్కృతంసకలంసీతే శత్రుహస్తాదమర్షణాత్ ॥ ౧౩ ॥ నిర్జితాజీవలోకస్య తపసాభావితాత్మనా। అగస్త్యేనదురాధర్షా మునినాదక్షిణేవదిక్ ॥ ౧౪ ॥ విదితశ్చాస్తుతేభద్రే యోయంరణపరిశ్రమః। సతీర్ణస్సుహృదాంవీర్యా న్నత్వదర్థంమయాకృతః ॥ ౧౫ ॥ రక్షతాతుమయావృత్త మపవాదంచసర్వశః। ప్రఖ్యాతస్యాత్మవంశస్య న్యఙ్గంచపరిరక్షతా ॥ ౧౬ ॥ (నిర్జితాసిమయాభద్రే శత్రుహస్తాదమర్షిణా)। ప్రాప్తచారిత్రసందేహా మమప్రతిముఖేస్థితా॥ దీపోనేత్రాతురస్యేవ ప్రతికూలాసిమేదృఢమ్। తద్గచ్ఛహ్యభ్యనుజ్ఞాతాయథేష్టంజనకాత్మజే ॥ ౧౮ ॥ ఏతాదశదిశోభ

దేశి కార్యమస్తి న మే త్వయా । కః పుమాన్హి కులే జాతః స్త్రియం పరగృహోషితాం ॥ ౧౯ ॥ తేజస్వీ పునరాదద్యా
త్సుహృల్లేఖ్యేన చేతసా । రావణాంకపరిభ్రష్టాం దృష్టాం దుష్టేన చక్షుషా ॥ ౨౦ ॥ కథం త్వాం పునరాదద్యాం కు
లం వ్యపదిశన్ మహత్ । తదర్థం నిర్జితా మే త్వం యశః ప్రత్యాహృతం మయా ॥ ౨౧ ॥ నాస్తి మే త్వయ్యభిష్వ
ఙ్గో యథేష్టం గమ్యతామితః । ఇతి ప్రవ్యాహృతం భద్రే మయైతత్కృతబుద్ధినా ॥ ౨౨ ॥ లక్ష్మణే భరతే వా త్వం కు
రు బుద్ధిం యథాసుఖం । సుగ్రీవే వానరేన్ద్రే వా రాక్షసేన్ద్రే విభీషణే ॥ ౨౩ ॥ నివేశయ మనస్సీతే యథా వా సుఖ
మాత్మనః । నహి త్వాం రావణో దృష్ట్వా దివ్యరూపాం మనోరమామ్ ॥ ౨౪ ॥ మర్షయేత చిరం సీతే స్వగృహే పరి
వర్తినీమ్ । ఓమ్ ॥ తతః ప్రియార్హశ్రవణా తదప్రియం ప్రియాదుపశ్రుత్య చిరస్య మైథిలీ । ముమోచ బాష్పం సుభృ
శం ప్రవేపితా గజేన్ద్రహస్తాభిహతేవ సల్లకీ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే౽ష్టాదశోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౫ ॥ ౫౧౫౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తా తు వైదేహీ పరుషం రోమహర్షణం । రాఘవేణ సరోషేణ
శం ప్రవ్యథితాభవత్ ॥ ౧ ॥ సా తదశ్రుతపూర్వం హి జనే మహతి మైథిలీ । శ్రుత్వా భర్తృవచో రూక్షం లజ్జయా
వ్రీళితాభవత్ ॥ ౨ ॥ ప్రవిశన్తీవ గాత్రాణి స్వాన్యేవ జనకాత్మజా । వాక్శల్యైస్తైస్సశల్యేవ భృశమశ్రూణ్యవర్త
యత్ ॥ ౩ ॥ తతో బాష్పపరిక్లిష్టం ప్రమార్జన్తీ స్వమాననం । శనైర్గద్గదయా వాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥
కిం మామసదృశం వాక్యమీదృశం శ్రోత్రదారుణం । రూక్షం శ్రావయసే వీర ప్రాకృతః ప్రాకృతామివ ॥ ౫ ॥ న
తథాస్మి మహాబాహో యథా త్వమవగచ్ఛసి । ప్రత్యయం గచ్ఛ మే స్వేన చారిత్రేణైవ తే శపే ॥ ౬ ॥ పృథక్స్త్రీ
ణాం ప్రచారేణ జాతిం తాం పరిశంకసే । పరిత్యజేమాం శంకాం తు యది తే౽హం పరీక్షితా ॥ ౭ ॥ యద్యహం గా
త్రసంస్పర్శం గతాస్మి వివశా ప్రభో । కామకారో న మే తత్ర దైవం తత్రాపరాధ్యతి ॥ ౮ ॥ మదధీనం తు యత్తన్మే
హృదయం త్వయి వర్తతే । పరాధీనేషు గాత్రేషు కిం కరిష్యామ్యనీశ్వరా ॥ ౯ ॥ సహ సంవృద్ధభావాచ్చ సంసర్గేణ చ
మానద । యద్యహం తే న విజ్ఞాతా హతా తేనాస్మి శాశ్వతం ॥ ౧౦ ॥ ప్రేషితస్తే యదా వీరో హనూమానవలోకకః ।
లఙ్కాస్థాహం త్వయా వీర కిం తదా న విసర్జితా ॥ ౧౧ ॥ ప్రత్యక్షం వానరేన్ద్రస్య తద్వాక్యసమనన్తరం । త్వయా
సంత్యక్తయా వీర త్యక్తం స్యాజ్జీవితం మయా ॥ ౧౨ ॥ న వృథా తే శ్రమో౽యం స్యాత్సంశయే న్యస్య జీవితం । సుహృ
జ్జనపరిక్లేశో న చాయం నిష్ఫలస్తవ ॥ ౧౩ ॥ త్వయా తు నరశార్దూల క్రోధమేవానువర్తతా । లఘునేవ మనుష్యేణ
స్త్రీత్వమేవ పురస్కృతమ్ ॥ ౧౪ ॥ అపదేశేన జనకాన్నోత్పత్తిర్వసుధాతలాత్ । మమ వృత్తం చ వృత్తజ్ఞ బహు తే
న పురస్కృతం ॥ ౧౫ ॥ న ప్రమాణీకృతః పాణిర్బాల్యే బాలేన పీడితః । మమ భక్తిశ్చ శీలం చ సర్వం తే పృష్ఠతః కృ
తం ॥ ౧౬ ॥ ఏవం బ్రువాణా రుదతీ బాష్పగద్గదభాషిణీ । అబ్రవీల్లక్ష్మణం సీతా నాహం జీవితుముత్సహే ॥ ౧౭ ॥ అప్రీ
తస్య గుణైర్భర్త్రా త్యక్తాయా జనసంసది । యా క్షమా మే గతిర్గన్తుం ప్రవేక్ష్యే హవ్యవాహనం ॥ ౧౯ ॥ ఏవ
ముక్తస్తు వైదేహ్యా లక్ష్మణః పరవీరహా । అమర్షవశమాపన్నో రాఘవాననమైక్షత ॥ ౨౦ ॥ స విజ్ఞాయ తతశ్ఛన్దం
రామస్యాకారసూచితం । చితాం చకార సౌమిత్రిర్మతే రామస్య వీర్యవాన్ ॥ ౨౧ ॥ (ఇన్ధనైర్వానరానీతైః శ్రీ
గన్ధాగరుచన్దనైః)। అధోముఖం తదా రామం శనైః కృత్వా ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఉపావర్తత వైదేహీ దీప్య
మానం హుతాశనమ్ ॥ ౨౨౦౦౦ ॥ గాయత్రీ ॥ ఓమ్ ॥ ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ । బద్ధాంజలి
పుటా చేదమువాచాగ్నిసమీపతః ॥ ౨౩ ॥ యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘవాత్ । తథా లోకస్య సా
క్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః ॥ ౨౪ ॥ యథా మాం శుద్ధచారిత్రాం దుష్టాం జానాతి రాఘవః । తథా లోకస్య సాక్షీ
మాం సర్వతః పాతు పావకః ॥ ౨౫ ॥ కర్మణా మనసా వాచా యథా నాతిచరామ్యహం । రాఘవం సర్వధర్మజ్ఞం తథా

మాంపాతుపావకః ॥ ౨౬ ॥ ఆదిత్యోభగవాన్వాయుర్దిశశ్చంద్రస్తథైవచ । అహశ్చాపితథాసన్ధ్యే రాత్రిశ్చ పృథివీతథా ॥ ౨౭ ॥ యథాన్యేప్యభిజానన్తి తథాచారిత్రభూషితాం । తథాలోకస్యసాక్షీమాంసర్వతఃపాతు పావకః ॥ ౨౮ ॥ ఏవముక్త్వాతువైదేహీపరిక్రమ్యహుతాశనమ్ । వివేశజ్వలనందీప్తంనిస్సంగేనాన్తరాత్మనా ॥ ౨౯ ॥ జనస్సుమహాంస్త్రస్తో బాలవృద్ధసమాకులః । దదర్శమైథిలీంతత్ర ప్రవిశన్తీంహుతాశనమ్ ॥ ౩౦ ॥ సాతప్తనవహేమాభా తప్తకాఞ్చనభూషణా । పపాతజ్వలనందీప్తం సర్వలోకస్యసన్నిధౌ ॥ ౩౧ ॥ (దదృశుస్తాంవిశాలాక్షీం పతన్తీంహవ్యవాహనే । సీతాంసర్వాణిభూతానిరుక్మవేదినిభాంతదా ॥ ౩౨ ॥)దదృశుస్తాంమహాభాగాం ప్రవిశన్తీంహుతాశనమ్ । సీతాంకృత్స్నాస్త్రయోలోకాః పుణ్యామాజ్యాహుతీమివ ॥ ౩౩ ॥ ప్రచుక్రుశుస్స్త్రియస్సర్వాస్తాందృష్ట్వాహవ్యవాహనే । పతన్తీంసంస్కృతాంమంత్రైర్వసోర్ధారామివాధ్వరే ॥ ౩౪ ॥ దదృశుస్తాంత్రయోలోకా దేవగన్ధర్వదానవాః । శప్తాంపతన్తీంనిరయే త్రిదివాద్దేవతామివ ॥ ౩౫ ॥ తస్యామగ్నింవిశన్త్యాంతు హాహేతివిపులస్స్వనః । రక్షసాంవానరాణాంచ సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ ౩౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౧౯ ॥ ౩౭౬౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ బ్రహ్మస్తుతిః ॥ తతోహిదుర్మనారామశ్శ్రుత్వైవవదతాంగిరః । దధ్యౌముహూర్తంధర్మాత్మా బాష్పవ్యాకులలోచనః ॥ ౧ ॥ తతోవైశ్రవణోరాజా యమశ్చామిత్రకర్శనః । సహస్రాక్షోమహేన్ద్రశ్చ వరుణశ్చపరన్తపః ॥ ౨ ॥ షడర్ధనయనశ్శ్రీమాన్మహాదేవోవృషధ్వజః । కర్తాసర్వస్యలోకస్య బ్రహ్మాబ్రహ్మవిదాంవరః ॥ ౩ ॥ ఏతేసర్వేసమాగమ్య విమానైస్సూర్యసన్నిభైః । ఆగమ్యనగరీంలఙ్కామభిజగ్ముశ్చరాఘవం ॥ ౪ ॥ తతస్సహస్తాభరణాన్ ప్రగృహ్యవిపులాన్భుజాన్ । అబ్రువంస్త్రిదశశ్రేష్ఠాః ప్రాఞ్జలిం రాఘవంస్థితం ॥ ౫ ॥ కర్తాసర్వస్యలోకస్య శ్రేష్ఠోజ్ఞానవతాంవరః । ఉపేక్షసేకథంసీతాం పతన్తీంహవ్యవాహనే ॥ ౬ ॥ కథందేవగణశ్రేష్ఠ మాత్మానంనావబుధ్యసే । ఋతుధామావసుఃపూర్వం వసూనాంత్వంప్రజాపతిః ॥ త్వంత్రయాణాంహిలోకానా మాదికర్తాస్వయంప్రభుః । రుద్రాణామష్టమోరుద్రస్సాధ్యానామసిపఞ్చమః ॥ ౮ ॥ అశ్వినౌచాపితేకర్ణౌ చన్ద్రసూర్యౌచచక్షుషీ । అన్తేచాదౌచలోకానాం దృశ్యసేత్వంపరన్తప ॥ ౯ ॥ ఉపేక్షసేచవైదేహీం మానుషఃప్రాకృతోయథా । ఇత్యుక్తోలోకపాలైస్తైస్స్వామీలోకస్యరాఘవః ॥ ౧౦ ॥ అబ్రవీత్త్రిదశశ్రేష్ఠాన్రామోధర్మభృతాంవరః । (నాహంవిష్ణుర్నరుద్రశ్చనదేవానపితామహః) ॥ ౧౧ ॥ ఆత్మానంమానుషంమన్యేరామందశరథాత్మజం । యోహంయస్యయతశ్చాహంభగవాంస్తద్బ్రవీతుమే ॥ ౧౨ ॥ ఇతిబ్రువాణంకాకుత్స్థం బ్రహ్మాబ్రహ్మవిదాంవరః । అబ్రవీచ్ఛృణుమేరామ సత్యంసత్యపరాక్రమ ॥ ౧౩ ॥ భవాన్నారాయణోదేవ శ్రీమాంశ్చక్రాయుధోవిభుః । ఏకశృంగోవరాహస్త్వం భూతభవ్యసపత్నజిత్ ॥ ౧౪ ॥ అక్షరంబ్రహ్మసత్యంచమధ్యేచాంతేచరాఘవ । లోకానాంత్వంపరోధర్మోవిష్వక్సేనశ్చతుర్భుజః ॥ ౧౫ ॥ శార్ఙ్గధన్వాహృషీకేశఃపురుషఃపురుషోత్తమః । అజితఃఖడ్గధృద్విష్ణుఃకృష్ణశ్చైవబృహద్బలః ॥ ౧౬ ॥ సేనానీర్గ్రామణీశ్చత్వంబుద్ధిస్సత్త్వంక్షమాదమః । ప్రభవశ్చాప్యయశ్చత్వ ముపేన్ద్రోమధుసూదనః ॥ ౧౭ ॥ ఇన్ద్రకర్మామహేన్ద్రస్త్వంపద్మనాభోరణాంతకృత్ । శరణ్యంశరణంచత్వామాహుర్దివ్యామహర్షయః ॥ ౧౮ ॥ సహస్రశృంగోవేదాత్మాశతజిహ్వోమహర్షభః । త్వంత్రయాణాంహిలోకానా మాదికర్తాస్వయంప్రభుః ॥ ౨౦ ॥ సిద్ధానామపిసాధ్యానామాశ్రయశ్చాపిపూర్వజః । త్వంయజ్ఞస్త్వంవషట్కారస్త్వమోంకారఃపరన్తప ॥ ౨౦ ॥ ప్రభవంనిధనంవాతేన విదుఃకోభవానితి । దృశ్యసేసర్వభూతేషు బ్రాహ్మణేషుచగోషుచ ॥ ౨౧ ॥ దిక్షుసర్వాసుగగనే పర్వతేషువనే

మచ । సహస్రచరణశ్శ్రీమాంఛ్ఛతశీర్షస్సహస్రదృక్ ॥ ౨౨ ॥ త్వంధారయసిభూతానివసుధాంచసపర్వతాం। అంతేపృథివ్యాస్సలిలే దృశ్యసేత్వంమహోరగః ॥ ౨౩ ॥ త్రీంల్లోకాన్ధారయన్రామ దేవగంధర్వదానవాన్ । అహంతేహృదయంరామ జిహ్వాదేవీసరస్వతీ ॥ ౨౪ ॥ దేవాగాత్రేషురోమాణి నిర్మితాబ్రహ్మణాప్రభో । నిమేషస్తేభవేద్రాత్రిరున్మేషస్తేభవేద్దివా ॥ ౨౫ ॥ సంస్కారాస్తేభవన్వేదా నతదస్తిత్వయావినా । జగత్సర్వంశరీరంతేస్థైర్యంతేవసుధాతలమ్ ॥ ౨౬ ॥ అగ్నిఃకోపఃప్రసాదస్తేసోమశ్శ్రీవత్సలక్షణః । త్వయాలోకాస్త్రయఃక్రాన్తాః పురాణేవిక్రమైస్త్రిభిః ॥ ౨౭ ॥ మహేంద్రశ్చకృతోరాజాబలింబద్ధ్వామహాసురం । సీతాలక్ష్మీర్భవాన్విష్ణుర్దేవః కృష్ణఃప్రజాపతిః ॥ ౨౮ ॥ వధార్థంరావణస్యేహ ప్రవిష్టోమానుషీంతనుం । తదిదంనఃకృతంకార్యం త్వయాధర్మభృతాంవర ॥ ౨౯ ॥ నిహతోరావణోరామ ప్రహృష్టోదివమాక్రమ । అమోఘంబలవీర్యంతేఅమోఘస్తేపరాక్రమః ॥ ౩౦ ॥ అమోఘందర్శనంరామ నతేమోఘస్తవస్తవ । అమోఘాస్తేభవిష్యన్తి భక్తిమన్తశ్చయేనరాః ॥ ౩౧ ॥ యేత్వాందేవంధ్రువంభక్తాః పురాణంపురుషోత్తమం । ప్రాప్నువన్తిసదాకామాన్ నిహలోకేపరత్రచ ॥ ౩౨ ॥ ఇమమార్షంస్తవందివ్య మితిహాసంపురాతనం । యేనరాఃకీర్తయిష్యంతి నాస్తితేషాంపరాభవః ॥ ౩౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే వింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౯౧ ॥ ౧౮౨౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వాశుభంవాక్యం పితామహసమీరితమ్ । అంకేనాదాయవైదేహీ ముత్పపాతవిభావసుః ॥ ౧ ॥ సవిధూయచితాంతాన్తు వైదేహీంహవ్యవాహనః । ఉత్తస్థౌమూర్తిమానాశు గృహీత్వాజనకాత్మజాం ॥ ౨ ॥ తరుణాదిత్యసంకాశాం తప్తకాఞ్చనభూషణామ్ । రక్తాంబరధరాంబాలాం నీలకుఞ్చితమూర్ధజామ్ ॥ ౩ ॥ అక్లిష్టమాల్యాభరణాం తథారూపాంమనస్వినీమ్ । దదౌరామాయవైదేహీ మంకేకృత్వావిభావసుః ॥ ౪ ॥ అబ్రవీచ్చతదారామం సాక్షీలోకస్యపావకః । ఏషాతేరామవైదేహీ పాపమస్యానవిద్యతే ॥ ౫ ॥ నైవవాచానమనసా నానుధ్యానాన్నచక్షుషా । సువృత్తావృత్తశౌండీర నత్వామతిచచారహ ॥ ౬ ॥ రావణేనాపనీతైషా వీర్యోత్సిక్తేనరక్షసా । త్వయావిరహితాదీనా వివశానిర్జనాద్వనాత్ ॥ ౭ ॥ రుద్ధాచాన్తఃపురేగుప్తా త్వచ్చిత్తాత్వత్పరాయణా । రక్షితారాక్షసీసంఘైర్వికృతైర్ఘోరదర్శనైః ॥ ౮ ॥ ప్రలోభ్యమానావివిధం భర్త్స్యమానాచమైథిలీ । నాచింతయతతద్రక్షః త్వద్గతేనాంతరాత్మనా ॥ ౯ ॥ విశుద్ధభావాంనిష్పాపాంప్రతిగృహ్ణీష్వరాఘవ । నకిఞ్చిదభిధాతవ్య మహమాజ్ఞాపయామితే ॥ ౧౦ ॥ తతఃప్రీతమనారామశ్శ్రుత్వైతద్వదతాంవరః । దధ్యౌముహూర్తంధర్మాత్మా హర్షవ్యాకులలోచనః ॥ ౧౧ ॥ ఏవముక్తోమహాతేజా ధృతిమాన్దృఢవిక్రమః । అబ్రవీత్త్రిదశశ్రేష్ఠం రామోధర్మభృతాంవరః ॥ ౧౨ ॥ అవశ్యంత్రిషులోకేషునసీతాపాపమర్హతి । దీర్ఘకాలోషితాహీయం రావణాన్తఃపురేశుభా ॥ ౧౩ ॥ బాలిశఃఖలుకామాత్మా రామోదశరథాత్మజః । ఇతివక్ష్యన్తిమాంసంతో జానకీమవిశోధ్యహి ॥ ౧౪ ॥ అనన్యహృదయాంభక్తాం మచ్చిత్తపరివర్తినీమ్ । అహమప్యవగచ్ఛామి మైథిలీంజనకాత్మజామ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రత్యయార్థన్తులోకానాం త్రయాణాంసత్యసంశ్రయః । ఉపేక్షేచాపివైదేహీం ప్రవిశంతీంహుతాశనం ॥ ౧౬ ॥ ఇమామపివిశాలాక్షీం రక్షితాంస్వేనతేజసా । రావణోనాతివర్తేత వేలామివమహోదధిః ॥ ౧౭ ॥ నహిశక్తస్సదుష్టాత్మా మనసాపిహిమైథిలీమ్ । ప్రధర్షయితుమప్రాప్తాం దీప్తామగ్నిశిఖామివ ॥ ౧౮ ॥ నేయమర్హతిచైశ్వర్యం రావణాన్తఃపురేశుభా । అనన్యాహిమయాసీతా భాస్కరేణప్రభాయథా ॥ ౧౯ ॥ విశుద్ధాత్రిషులోకేషు మైథిలీజనకాత్మజా । నహిహాతుమియంశక్యా కీర్తిరాత్మవతాయథా ॥ అవశ్యంతుమయాకార్యం సర్వేషాంవోవచశ్శుభమ్ । స్నిగ్ధానాంలోకమాన్యానా మేవఞ్చబ్రువతాంహితమ్ ॥

ఓమ్ ॥ ఇతీదముక్త్వావిదితంమహాబలైః ప్రశస్యమానస్స్వకృతేనకర్మణా । సమేత్యరామః ప్రియయామహాబల స్సుఖంసుఖార్హోనుబభూవరాఘవః ॥ ౨౭ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండేఏకవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౬౮౧ ॥ ౧౭౪౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వాశుభంవాక్యంరాఘవేణసుభాషితమ్ । ఇదంశుభతరంవాక్యంవ్యాజహారమహేశ్వరః ॥ ౧ ॥ పుష్కరాక్షమహాబాహోమహావక్షఃపరంతప । దిష్ట్యాకృతమిదంకర్మ త్వయాశస్త్రభృతాంవర ॥ ౨ ॥ దిష్ట్యాసర్వస్యలోకస్య ప్రవృద్ధందారుణంతమః । అపావృత్తంత్వయాసంఖ్యే రామరావణజంభయం ॥ ౩ ॥ ఆశ్వాస్యభరతందీనం కౌసల్యాఞ్చయశస్వినీమ్ । కైకేయీంచసుమిత్రాంచ దృష్ట్వాలక్ష్మణమాతరం ॥ ౪ ॥ ప్రాప్యరాజ్యమయోధ్యాయాం నందయిత్వాసుహృజ్జనం । ఇక్ష్వాకూణాంకులేవంశం స్థాపయిత్వామహాబల ॥ ౫ ॥ ఇష్ట్వాతురగమేధేన ప్రాప్యచానుత్తమంయశః । బ్రాహ్మణేభ్యోధనందత్వా త్రిదివంగన్తుమర్హసి ॥ ౬ ॥ ఏషరాజావిమానస్థః పితాదశరథస్తవ । కాకుత్థ్సమానుషేలోకే గురుస్తవమహాయశాః ॥ ౭ ॥ ఇన్ద్రలోకంగతశ్శ్రీమాం స్త్వయాపుత్రేణతారితః । లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రా త్వమేనమభివాదయ ॥ ౮ ॥ మహాదేవవచశ్శ్రుత్వా కాకుత్థ్సస్సహలక్ష్మణః । విమానశిఖరస్థస్య ప్రణామమకరోత్పితుః ॥ ౯ ॥ దీప్యమానంస్వయాలక్ష్మ్యా విరజోంబరధారిణం । లక్ష్మణేనసహభ్రాత్రా దదర్శపితరంవిభుః ॥ ౧౦ ॥ హర్షేణమహతావిష్టో విమానస్థోమహీపతిః । ప్రాణైఃప్రియతరందృష్ట్వా పుత్రందశరథస్తదా ॥ ౧౧ ॥ ఆరోప్యాఙ్కంమహాబాహు ర్వరాసనగతఃప్రభుః । బాహుభ్యాంసంపరిష్వజ్యతతోవాక్యంసమాదదే ॥ ౧౨ ॥ నమేస్వర్గోబహుమత స్సంమానశ్చసురర్షిభిః । త్వయారామవిహీనస్యసత్యంప్రతిశృణోమితే ॥ ౧౩ ॥ (అద్యత్వాంనిహతామిత్రం దృష్ట్వాసంపూర్ణమానసమ్ । నిస్తీర్ణవనవాసంచ ప్రీతిరాసీత్పరామమ ॥ ౧౪) ॥ కైకేయ్యాయానిచోక్తానివాక్యానివదతాంవర । తవప్రవ్రాజనార్థాని స్థితానిహృదయేమమ ॥ ౧౫ ॥ త్వాంతుదృష్ట్వాకుశలినం పరిష్వజ్యసలక్ష్మణం । అద్యదుఃఖాద్విముక్తోస్మి నీహారాదివభాస్కరః ॥ ౧౬ ॥ తారితోహంత్వయాపుత్ర సుపుత్రేణమహాత్మనా । అష్టావక్రేణధర్మాత్మా తారితోబ్రాహ్మణోయథా ॥ ౧౭ ॥ ఇదానీంతువిజానామి యథాసౌమ్యసురేశ్వరైః । వధార్థంరావణస్యేదం విహితంపురుషోత్తమ ॥ ౧౮ ॥ సిద్ధార్థాఖలుకౌసల్యా యాత్వాంరామగృహాగతం । వనాన్నివృత్తంసంహృష్టా ద్రక్ష్యత్యరినిషూదన ॥ ౧౯ ॥ సిద్ధార్థాఃఖలుతేరామ నరాయేత్వాంపురీంగతం । జలార్ద్రమభిషిక్తంచ ద్రక్ష్యన్తివసుధాధిపం ॥ ౨౦ ॥ అనురక్తేనబలినాశుచినాధర్మచారిణా । ఇచ్ఛేయంత్వామహంద్రష్టుంభరతేనసమాగతమ్ ॥ ౨౧ ॥ చతుర్దశసమాస్సౌమ్య వనేనిర్యాపితాస్త్వయా । వసతాసీతయాసార్థం లక్ష్మణేనచధీమతా ॥ ౨౨ ॥ నివృత్తవనవాసోసి ప్రతిజ్ఞాసఫలాకృతా । రావణంచరణేహత్వా దేవాస్తేపరితోషితాః ॥ కృతంకర్మయశశ్లాఘ్యం ప్రాప్యన్తేశత్రుసూదన । భ్రాతృభిస్సహరాజ్యస్థో దీర్ఘమాయురవాప్నుహి ॥ ౨౪ ॥ ఇతిబ్రువాణంరాజానం రామఃప్రాంజలిరబ్రవీత్ । కురుప్రసాదంధర్మజ్ఞ కైకేయ్యాభరతస్యచ ॥ ౨౫ ॥ సపుత్రాంత్వాంత్యజామీతి యదుక్తాకైకయీత్వయా । సశాపఃకైకయీంఘోర స్సపుత్రాంనస్పృశేత్ప్రభో ॥ ౨౬ ॥ సతథేతిమహారాజో రామముక్త్వాకృతాంజలిం । లక్ష్మణంచపరిష్వజ్యపునర్వాక్యమువాచహ ॥ ౨౭ ॥ రామంశుశ్రూషతాభక్త్యా వైదేహ్యాసహసీతయా । కృతామమమహాప్రీతిః ప్రాప్తంధర్మఫలంచతే ॥ ౨౮ ॥ ధర్మంప్రాప్స్యసిధర్మజ్ఞ యశశ్చవిపులంభువి । రామేప్రసన్నేస్వర్గంచ మహిమానంతథైవచ ॥ ౨౯ ॥ రామంశుశ్రూషభద్రంతే సుమిత్రానందవర్ధన । రామస్సర్వస్యలోకస్య శుభేష్వభిరతస్సదా ॥ ౩౦ ॥ ఏతేసేంద్రాస్త్రయోలోకాస్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః । అభిగమ్యమహాత్మానమర్చంతిపురుషోత్తమం ॥ ౩౧ ॥ ఏతత్తదుక్తమవ్యక్త మక్షరంబ్రహ్మని

ష్మలం । వేదానాం హృదయం సౌమ్య గుహ్యం రామ పరంతపః ॥ ౩౨ ॥ అవాప్తం ధర్మచరణం యశశ్చ విపులం త్వ యా । రామం శుశ్రూషతా భక్త్యా వైదేహ్యా సహ సీతయా ॥ ౩౩ ॥ స తథోక్త్వా మహాబాహుర్లక్ష్మణం ప్రాంజలిం స్థితం । ఉవాచ రాజా ధర్మాత్మా వైదేహీం వచనం శుభం ॥ ౩౪ ॥ కర్తవ్యో న తు వైదేహి మన్యుస్త్యాగమిమం ప్రతి । రామేణ త్వద్విశుద్ధ్యర్థం కృతమేతద్ధితైషిణా ॥ ౩౫ ॥ న త్వం సుభ్రు సమాధేయా పతిశుశ్రూషణం ప్రతి । అవశ్యం తు మయా వాచ్యమేష తే దైవతం పరం ॥ ౩౬ ॥ ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య పుత్రౌ సీతాం తథా స్నుషాం । ఇన్ద్రలోకం విమానేన యయౌ దశరథో జ్వలన్ ॥ ౩౭ ॥* ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ద్వావింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౪౪ ॥ ౧౦౮౮ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రతియాతే తు కాకుత్స్థే మహేన్ద్రః పాకశాసనః । అబ్రవీత్పరమప్రీతో రాఘవం ప్రాంజలిం స్థితం ॥ ౧ ॥ అమోఘం దర్శనం రామ తవాస్మాకం పరంతప । ప్రీతియుక్తోఽస్మి తేన త్వం బ్రూహి యన్మనసేచ్ఛసి ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ భార్యయా ॥ ౩ ॥ యది ప్రీతిస్సముత్పన్నా మయి సర్వసురేశ్వర । వక్ష్యామి కురు తే సత్యం వచనం వదతాం వర ॥ ౪ ॥ మమ హేతోః పరాక్రాన్తా యే గతా యమసాదనం । తే సర్వే జీవితం ప్రాప్య సముత్తిష్ఠంతు వానరాః ॥ ౫ ॥ మత్కృతే విప్రయుక్తా యే పుత్రైర్దారైశ్చ వానరాః । తాన్ప్రీతమానసాన్ సర్వాన్ ద్రష్టుమిచ్ఛామి మానద ॥ ౬ ॥ విక్రాన్తాశ్చాపి శూరాశ్చ న మృత్యుం గణయంతి చ । కృతయత్నా విపన్నాశ్చ జీవయైతాన్ సురర్షభ ॥ ౭ ॥ మత్ప్రియేష్వభియుక్తాశ్చ న మృత్యుం గణయంతి చ । త్వత్ప్రసాదాత్సమేయుస్తే వరమేతదహం వృణే ॥ ౮ ॥ నీరుజో నిర్వ్రణాంశ్చైవ సంపన్నబలపౌరుషాన్ । గోలాంగూలాంస్తథైవర్క్షాన్ ద్రష్టుమిచ్ఛామి మానద ॥ ౯ ॥ అకాలే చాపి ముఖ్యాని మూలాని చ ఫలాని చ । నద్యశ్చ విమలాస్తత్ర తిష్ఠేయుర్యత్ర వానరాః ॥ ౧౦ ॥ శ్రుత్వా తు వచనం తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః । మహేన్ద్రః ప్రత్యువాచేదం వచనం ప్రీతిలక్షణం ॥ ౧౧ ॥ మహానయం వరస్తాత త్వయోక్తో రఘునందన । ద్విర్మయా నోక్తపూర్వం హి తస్మాదేతద్భవిష్యతి ॥ ౧౨ ॥ సముత్థాస్యంతి హరయో యే హతా యుధి రాక్షసైః । ఋక్షాశ్చ సహ గోపుచ్ఛా నికృత్తాననబాహవః ॥ ౧౩ ॥ నీరుజో నిర్వ్రణాశ్చైవ సంపన్నబలపౌరుషాః । సముత్థాస్యంతి హరయస్సుప్తా నిద్రాక్షయే యథా ॥ ౧౪ ॥ సుహృద్భిర్బాంధవైశ్చైవ జ్ఞాతిభిస్స్వజనైరపి । సర్వ ఏవ సమేష్యంతి సంయుక్తాః పరయా ముదా ॥ ౧౫ ॥ అకాలే పుష్పశబలాః ఫలవంతశ్చ పాదపాః । భవిష్యంతి మహేష్వాస నద్యశ్చ సలిలాయుతాః ॥ ౧౬ ॥ సవ్రణైః ప్రథమం గాత్రైస్సంవృత్తైర్నిర్వ్రణైః పునః । తతస్సముత్థితాస్సర్వే సుప్త్వేవ హరియూథపాః ॥ ౧౭ ॥ బభూవుర్వానరాస్సర్వే కిమేతదితి విస్మితాః । తే సర్వే వానరాస్తస్మై రాఘవాయాభ్యవాదయన్ ॥ ౧౮ ॥ కాకుత్స్థం పరిపూర్ణార్థం దృష్ట్వా సర్వే సురోత్తమాః । ఊచుస్తే ప్రథమం స్తుత్వా స్తవార్హం సహలక్ష్మణం ॥ ౧౯ ॥ గచ్ఛాయోధ్యామితో వీర విసర్జయ చ వానరాన్ । మైథిలీం సాంత్వయస్వైనామనురక్తాం తపస్వినీమ్ ॥ ౨౦ ॥ శత్రుఘ్నం చ మహాత్మానం మాతౄస్సర్వాః పరంతప । భ్రాతరం పశ్య భరతం త్వచ్ఛోకాద్వ్రతచారిణం ॥ ౨౧ ॥ అభిషేచయ చాత్మానం పౌరాన్గత్వా ప్రహర్షయ । ఏవముక్త్వా తమామన్త్ర్య రామం సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౨౨ ॥ విమానైస్సూర్యసంకాశైర్హృష్టా జగ్ముస్సురా దివం । అభివాద్య చ కాకుత్స్థస్సర్వాంస్తాంస్త్రిదశేశ్వరాన్ ॥ ౨౩ ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వాసమాజ్ఞాపయత్తదా ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు సా లక్ష్మణరామపాలితా మహాచమూర్హృష్టజనా యశస్వినీ । శ్రియా జ్వలంతీ విరరాజ సర్వతో నిశా ప్రణీతేవ హి శీతరశ్మినా ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రయోవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౪౭ ॥ ౮౯౪౦ ॥ * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం రాత్రిముషితం రామం సుఖోత్థితమరిందమం । అబ్రవీత్ప్రాంజలి

వాక్యం జయం పృష్ట్వా విభీషణః ॥ ౧ ॥ స్నానాని చాంగరాగాణి వస్త్రాణ్యాభరణాని చ । చందనాని చ దివ్యాని మాల్యాని వివిధాని చ ॥ ౨ ॥ అలంకారవిదశ్చేమా నార్యః పద్మనిభేక్షణాః । ఉపస్థితాస్త్వాం విధివత్ స్నాపయిష్యంతి రాఘవ ॥ ౩ ॥ ప్రతిగృహ్ణీష్వ తత్సర్వం మదనుగ్రహకామ్యయా । ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ విభీషణం ॥ ౪ ॥ హరీంస్సుగ్రీవముఖ్యాంస్త్వం స్నానేనాభినిమంత్రయ । స తు తామ్యతి ధర్మాత్మా మమ హేతోస్సుఖోచితః ॥ ౫ ॥ సుకుమారో మహాబాహుః కుమారస్సత్యసంశ్రవః । తం వినా కేకయీపుత్రం భరతం ధర్మచారిణం ॥ ౬ ॥ న మే స్నానం బహుమతం వస్త్రాణ్యాభరణాని చ । ఇత ఏవ పథా క్షిప్రం ప్రతిగచ్ఛామి తాం పురీం ॥ ౭ ॥ అయోధ్యామాగతో హ్యేష పంథాః పరమదుర్గమః । ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థం ప్రత్యువాచ విభీషణః ॥ ౮ ॥ అహ్నా త్వాం ప్రాపయిష్యామి తాం పురీం పార్థివాత్మజ । పుష్పకం నామ భద్రం తే విమానం సూర్యసన్నిభం ॥ ౯ ॥ మమ భ్రాతుః కుబేరస్య రావణేనాహృతం బలాత్ । హృతం నిర్జిత్య సంగ్రామే కామగం దివ్యముత్తమం ॥ ౧౦ ॥ త్వదర్థే పాలితం చేదం తిష్ఠత్యతులవిక్రమ । తదిదం మేఘసంకాశం విమానమిహ తిష్ఠతి ॥ ౧౧ ॥ తేన యాస్యసి యానేన త్వమయోధ్యాం గతజ్వరః । అహం తే యద్యనుగ్రాహ్యో యది స్మరసి మే గుణాన్ ॥ ౧౨ ॥ వస తావదిహ ప్రాజ్ఞ యద్యస్తి మయి సౌహృదం । లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా చాపి భార్యయా ॥ ౧౩ ॥ అర్చితస్సర్వకామైస్త్వం తతో రామ గమిష్యసి । ప్రీతియుక్తస్య మే రామ ససైన్యస్ససుహృద్గణః ॥ ౧౪ ॥ సత్క్రియాం విహితాం తావద్గృహాణ త్వం మయోద్యతామ్ । ప్రణయాద్బహుమానాచ్చ సౌహృదేన చ రాఘవ ॥ ౧౫ ॥ ప్రసాదయామి ప్రేష్యోఽహం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి తే । ఏవముక్తస్తతో రామః ప్రత్యువాచ విభీషణమ్ ॥ ౧౬ ॥ రక్షసాం వానరాణాం చ సర్వేషాం చోపశృణ్వతామ్ । పూజితోఽహం త్వయా సౌమ్య సాచివ్యేన పరంతప ॥ ౧౭ ॥ సర్వాత్మనా చ చేష్టాభిస్సౌహృదేనోత్తమేన చ । న ఖల్వేతన్న కుర్యాం తే వచనం రాక్షసేశ్వర । తం తు మే భ్రాతరం ద్రష్టుం భరతం త్వరతే మనః ॥ ౧౮ ॥ మాం నివర్తయితుం యోఽసౌ చిత్రకూటముపాగతః ॥ ౧౯ ॥ శిరసా యాచతో యస్య వచనం న కృతం మయా । కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీం చ యశస్వినీమ్ ॥ గురూంశ్చ సుహృదశ్చైవ పౌరాంశ్చ తనయైస్సహ । (ఏతాంస్తు వానరాంశ్చ మే ద్రష్టుమతీవ త్వరతే మనః) ॥ ౨౧ ॥ ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం విమానం రాక్షసేశ్వర । కృతకార్యస్య మే వాసః కథం స్విదిహ సంమతః ॥ అనుజానీహి మాం సౌమ్య పూజితోఽస్మి విభీషణ । మన్యుర్న ఖలు కర్తవ్యస్త్వరితం త్వానుమానయే ॥ ౨౩ ॥ (తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్య సుమహాత్మనః । తథేత్యుక్త్వా మనశ్చక్రే ఆదాతుం పుష్పకం తదా ॥ ౨౪ ॥) రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా రాక్షసేంద్రో విభీషణః । తం విమానం సమాదాయ తూర్ణం ప్రతినివర్తత ॥ ౨౫ ॥ తతః కాంచనచిత్రాంగం వైడూర్యమయవేదికమ్ । కూటాగారైః పరిక్షిప్తం సర్వతో రజతప్రభమ్ ॥ ౨౬ ॥ పాండురాభిః పతాకాభిర్ధ్వజైశ్చ సమలంకృతమ్ । శోభితం కాంచనైర్హర్మ్యైర్హేమపద్మవిభూషితమ్ ॥ ౨౭ ॥ ప్రకీర్ణం కింకిణీజాలైర్ముక్తామణిగవాక్షితమ్ । ఘంటాజాలైః పరిక్షిప్తం సర్వతో మధురస్వనమ్ ॥ ౨౮ ॥ యన్మేరుశిఖరాకారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా । బహుభిర్భూషితం రమ్యైర్ముక్తారజతసన్నిభైః ॥ ౨౯ ॥ తతస్స్ఫాటికచిత్రాంగైర్వైడూర్యైశ్చ వరాసనైః । మహార్హాస్తరణోపేతైరుపపన్నం మహాధనైః ॥ ౩౦ ॥ ఉపస్థితమనాధృష్యం తద్విమానం మనోజవమ్ । నివేదయిత్వా రామాయ తస్థౌ తత్ర విభీషణః ॥ ౩౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే చతుర్వింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౫౦ ॥ ౭౦౦౦ ॥ * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఉపస్థితం తు తం దృష్ట్వా పుష్పకం పుష్పభూషితమ్ । అవిదూరస్థితో రామం ప్రత్యువాచ విభీషణః ॥ ౧ ॥ స తు బద్ధాంజలిః ప్రహ్వో వినీతో రాక్షసేశ్వరః । అబ్రవీత్త్వరయోపేతః కింకరోమీ

ఓరాఘవమ్ ॥ ౨ ॥ తమబ్రవీన్మహాతేజా లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః । విమృశ్య రాఘవో వాక్య మిదం స్నేహపురస్కృతమ్ ॥ ౩ ॥ కృతప్రయత్నకర్మాణో విభీషణవనౌకసః । రత్నైరర్థైశ్చ వివిధై ర్భూషణైశ్చాపి పూజయ ॥ ౪ ॥ సహైభిరజితా లంకా నిర్జితా రాక్షసేశ్వర । హృష్టైః ప్రాణభయం త్యక్త్వా సంగ్రామేష్వనివర్తిభిః ॥ ౫ ॥ త ఇమే కృతకర్మాణః పూజ్యంతాం సర్వవానరాః । ధనరత్నప్రదానేన కర్మైషాం సఫలం కురు ॥ ౬ ॥ ఏవం సమ్మానితాశ్చేమే మానార్హా మానద త్వయా । భవిష్యంతి కృతజ్ఞేన నిర్వృతా హరియూథపాః ॥ ౭ ॥ త్యాగినం సంగ్రహీతారం సానుక్రోశం యశస్వినమ్ । యతస్త్వామవగచ్ఛంతి తతస్సంబోధయామ్యహమ్ ॥ ౮ ॥ (ఏతైర్యుక్తం గుణైస్సర్వైరభిహన్తారమాహవే । భజంతే నృపతిం సైన్యా స్తత్త్వాద్యుద్ధమిస తేర్వృతమ్ ॥ ౯ ॥) హీనం రతిగుణైస్సర్వై రభిహన్తారమాహవే । త్యజంతి నృపతిం సైన్యా స్సంవిగ్నాస్తం నరేశ్వరమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ వానరాంస్తాన్విభీషణః । రత్నార్థైస్సంవిభాగేన సర్వానేవాభ్యపూజయత్ ॥ ౧౧ ॥ తతస్తాన్పూజితాన్దృష్ట్వా రత్నైరర్థైశ్చ యూథపాన్ । ఆరురోహ తతో రామ స్తద్విమానమనుత్తమమ్ । అంకేనాదాయ వైదేహీం లజ్జమానాం యశస్వినీం ॥ లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విక్రాంతేన ధనుష్మతా । అబ్రవీచ్చ విమానస్థః పూజయన్సర్వవానరాన్ । సుగ్రీవం చ మహావీర్యం రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్ ॥ ౧౪ ॥ మిత్రకార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరోత్తమాః । అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం ప్రతిగచ్ఛత ॥ ౧౫ ॥ యత్తు కార్యం వయస్యేన సుహృదా వా పరంతప । కృతం సుగ్రీవ తత్సర్వం భవతా ధర్మభీరుణా ॥ ౧౬ ॥ కిష్కింధాం ప్రతియాహ్యాశు స్వసైన్యేనాభిసంవృతః । స్వరాజ్యే వస లంకాయాం మయా దత్తే విభీషణ ॥ ౧౭ ॥ న త్వాం ధర్షయితుం శక్తా స్సేంద్రా అపి దివౌకసః । అయోధ్యాం ప్రతియాస్యామి రాజధానీమహం పితుః ॥ ౧౮ ॥ అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి సర్వాంశ్చామంత్రయామి వః । ఏవముక్తాస్తు రామేణ వానరాస్తే మహాబలాః ॥ ౧౯ ॥ ఊచుః ప్రాంజలయో రామం రాక్షసశ్చ విభీషణః । అయోధ్యాం గంతుమిచ్ఛామః సర్వాన్నయతు నో భవాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఉద్యుక్తా విచరిష్యామో వనాని నగరాణి చ । దృష్ట్వా త్వామభిషేకార్ద్రం కౌసల్యామభివాద్య చ ॥ ౨౧ ॥ అచిరేణాగమిష్యామ స్స్వాన్గృహాన్నృపతేస్సుత । ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా వానరైస్సవిభీషణైః ॥ ౨౨ ॥ అబ్రవీద్రాఘవః శ్రీమాన్ ససుగ్రీవవిభీషణాన్ । ప్రియాత్ప్రియతరం లబ్ధం యదహం ససుహృజ్జనః ॥ ౨౩ ॥ సర్వైర్భవద్భిస్సహితః ప్రీతిం లప్స్యే పురీం గతః । క్షిప్రమారోహ సుగ్రీవ విమానం వానరైస్సహ ॥ ౨౪ ॥ త్వమధ్యారోహ సామాత్యో రాక్షసేంద్ర విభీషణ । తతస్తత్పుష్పకం దివ్యం సుగ్రీవస్సహ సేనయా ॥ ౨౫ ॥ అధ్యారోహత్తతశ్శీఘ్రం సామాత్యశ్చ విభీషణః । తేష్వారూఢేషు సర్వేషు కౌబేరం పరమాసనమ్ ॥ ౨౬ ॥ రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాత ముత్పపాత విహాయసమ్ । యయౌ తేన విమానేన హంసయుక్తేన భాస్వతా ॥ ౨౭ ॥ ప్రహృష్టశ్చ ప్రతీతశ్చ బభౌ రామః కుబేరవత్ । తే సర్వే వానరా హృష్టా రాక్షసాశ్చ మహాబలాః ॥ ౨౮ ॥ యథాసుఖమసంబాధం దివ్యే తస్మిన్నుపావిశన్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే పఞ్చవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౫౩ ॥ ౫౦౬౦ ॥ * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అనుజ్ఞాతం తు రామేణ తద్విమానమనుత్తమమ్ । ఉత్పపాత మహామేఘశ్శ్వసనేనోద్ధతో యథా ॥ ౧ ॥ పాతయిత్వా తతశ్చక్షు స్సర్వతో రఘునందనః । అబ్రవీన్మైథిలీం సీతాం రామశ్శశినిభాననామ్ ॥ ౨ ॥ కైలాసశిఖరాకారే త్రికూటశిఖరే స్థితామ్ । లంకామీక్షస్వ వైదేహి నిర్మితాం విశ్వకర్మణా ॥ ౩ ॥ ఏతదాయోధనం పశ్య మాంసశోణితకర్దమమ్ । హరీణాం రాక్షసానాం చ సీతే విశసనం మహత్ ॥ ౪ ॥ అత్ర దత్తవరశ్శేతే ప్రమాథీ రాక్షసేశ్వరః । తవ హేతోర్విశాలాక్షి రావణో నిహతో మయా ॥ ౫ ॥ కుమ్భకర్ణోఽత్ర నిహతః ప్రహస్తశ్చ నిశాచరః । ధూమ్రాక్షశ్చాత్ర నిహతో వానరేణ హనూమతా ॥ ౬ ॥ విద్యున్మాలీ హతశ్చాత్ర సుషేణేన మ

మహాత్మనా। లక్ష్మణేనేంద్రజిచ్చాత్ర రావణిర్నిహతో రణే ॥ ౭ ॥ అంగదేనాత్ర నిహతో వికటో నామ రాక్షసః । విరూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వమహోదరౌ ॥ ౮ ॥ అకంపనశ్చ నిహతో బలినోఽన్యే చ రాక్షసాః । (త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ ౯ ॥ యుద్ధోన్మత్తశ్చ మత్తశ్చ రాక్షసప్రవరౌ హతౌ । నికుంభశ్చైవ కుంభశ్చ కుంభకర్ణాత్మజౌ హతౌ ॥ ౧౦ ॥ వజ్రదంష్ట్రశ్చ దంష్ట్రశ్చ బహవో రాక్షసా హతాః । మకరాక్షశ్చ దుర్ధర్షో మయా యుధి నిపాతితః ॥ ౧౧ ॥ అకంపనః కంపనశ్చ శోణితాక్షశ్చ వీర్యవాన్ । యూపాక్షశ్చ ప్రజంఘశ్చ నిహతోఽత్ర మహాహవే ॥ ౧౨ ॥ విద్యుజ్జిహ్వోఽత్ర నిహతో రాక్షసో భీమదర్శనః । యజ్ఞశత్రుశ్చ నిహతః సుప్తఘ్నశ్చ మహాబలః ॥ ౧౩ ॥ సూర్యశత్రుశ్చ నిహతో బ్రహ్మశత్రుస్తథాపరః)। అత్ర మందోదరీ నామ భార్యా తం పర్యదేవయత్ ॥ ౧౪ ॥ సపత్నీనాం సహస్రేణ సాస్రేణ పరివారితా । ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సముద్రస్య వరాననే ॥ ౧౫ ॥ యత్ర సాగరముత్తీర్య తాం రాత్రిముషితా వయమ్ । ఏష సేతుర్మయా బద్ధస్సాగరే సలిలార్ణవే ॥ ౧౬ ॥ తవ హేతోర్విశాలాక్షి నలసేతుస్సుదుష్కరః । పశ్య సాగరమక్షోభ్యం వైదేహి వరుణాలయమ్ ॥ ౧౭ ॥ అపారమభిగర్జంతం శంఖశుక్తినిషేవితమ్ । హిరణ్యనాభం శైలేంద్రం కాంచనం పశ్య మైథిలి ॥ ౧౮ ॥ విశ్రమార్థం హనుమతో భిత్త్వా సాగరముత్థితః । ఏతత్కుక్షౌ సముద్రస్య స్కంధావారనివేశనమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సాగరస్య మహాత్మనః । సేతుబంధ ఇతి ఖ్యాతం త్రైలోక్యేనాభిపూజితమ్ ॥ ౨౦॥ ఏతత్పవిత్రం పరమం మహాపాతకనాశనమ్। అత్ర పూర్వం మహాదేవః ప్రసాదమకరోత్ప్రభుః ॥ ౨౧ ॥ అత్ర రాక్షసరాజోఽయమాజగామ విభీషణః । ఏషా సా దృశ్యతే సీతే కిష్కింధా చిత్రకాననా ॥ ౨౨ ॥ సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా యత్ర వాలీ మయా హతః । అథ దృష్ట్వా పురీం సీతా కిష్కింధాం వాలిపాలితామ్ ॥ ౨౩ ॥ అబ్రవీత్ప్రశ్రితం వాక్యం రామం ప్రణయసాధ్వసా । సుగ్రీవప్రియభార్యాభిస్తారాప్రముఖతో నృప ॥ ౨౪ ॥ అన్యేషాం వానరేంద్రాణాం స్త్రీభిః పరివృతా హ్యహమ్ । గంతుమిచ్ఛామ్యయోధ్యాం వై రాజధానీం త్వయా సహ ॥ ౨౫ ॥ ఏవముక్తోఽథ వైదేహ్యా రాఘవః ప్రత్యువాచ తామ్ । ఏవమస్త్వితి కిష్కింధాం ప్రాప్య సంస్థాప్య రాఘవః ॥ ౨౬ ॥ విమానం ప్రేక్ష్య సుగ్రీవం వాక్యమేతదువాచ హ । బ్రూహి వానరశార్దూల సర్వాన్వానరపుంగవాన్ ॥ ౨౭ ॥ స్వదారసహితాన్సర్వాన్హ్యయోధ్యాం యాంతు సీతయా। తథా త్వమపి సర్వాభిః స్త్రీభిస్సహ మహాబల ॥ ౨౮ ॥ అభిత్వరస్వ సుగ్రీవ గచ్ఛామః ప్లవగేశ్వర । ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణామితతేజసా ॥ ౨౯ ॥ వానరాధిపతిః శ్రీమాంస్తైశ్చ సర్వైస్సమావృతః । ప్రవిశ్యాంతఃపురం శీఘ్రం తారాముద్వీక్ష్య సోఽబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ ప్రియే త్వం సహ నారీభిర్వానరాణాం మహాత్మనామ్ । రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతా మైథిలీప్రియకామ్యయా ॥ ౩౧ ॥ త్వర త్వమభిగచ్ఛామో గృహ్య వానరయోషితః । అయోధ్యాం దర్శయిష్యామస్సర్వా దశరథస్త్రియః ॥ ౩౨ ॥ సుగ్రీవస్య వచశ్శ్రుత్వా తారా సర్వాంగశోభనా । ఆహూయ చాబ్రవీత్సర్వా వానరాణాం తు యోషితః ॥ ౩౩ ॥ సుగ్రీవేణాభ్యనుజ్ఞాతా గంతుం సర్వైశ్చ వానరైః । మమ చాపి ప్రియం కార్యమయోధ్యాదర్శనేన చ ॥ ౩౪ ॥ ప్రవేశం చాపి రామస్య పౌరజానపదైస్సహ । విభూతిం చైవ సర్వాసాం స్త్రీణాం దశరథస్య చ ॥ ౩౫ ॥ తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతాస్సర్వా వానరయోషితః । నైపథ్యం విధిపూర్వేణ కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౩౬ ॥ అధ్యారోహన్విమానం తత్సీతాదర్శనకాంక్షయా । తాభిస్సహోత్థితం శీఘ్రం విమానం ప్రేక్ష్య రాఘవః ॥ ౩౭ ॥ ఋశ్యమూకసమీపే తు వైదేహీం పునరబ్రవీత్ । దృశ్యతేఽసౌ మహాన్సీతే సవిద్యుదివ తోయదః ॥ ౩౮ ॥ ఋశ్యమూకో గిరిశ్రేష్ఠః కాంచనైర్ధాతుభిర్వృతః । అత్రాహం వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ సమాగతః ॥ ౩౯ ॥ సమయశ్చ కృతస్సీతే వధార్థం వాలినో మయా । ఏషా సా దృశ్యతే పంపా నలినీ చిత్రకాన

నా ॥ ౪౦ ॥ త్వయావిహీనోయత్రాహం విలలాపసుదుఃఖితః । అస్యాస్తీరేమయాదృష్టా శబరీధర్మచారిణీ ॥ ౪౧ ॥ అత్రయోజనబాహుశ్చ కబంధోనిహతోమయా । దృశ్యతేసౌజనస్థానే సీతేశ్రీమాన్వనస్పతిః ॥ ౪౨ ॥ యత్ర యుద్ధంమహద్వృత్తంతవహేతోర్విలాసిని । రావణస్యనృశంసస్య జటాయోశ్చమహాత్మనః ॥ ౪౩॥ ఖరశ్చనిహతో యత్ర దూషణశ్చనిపాతితః । త్రిశిరాశ్చమహావీర్యో మయాబాణైరజిహ్మగైః ॥ ౪౪ ॥ ఏతత్తదాశ్రమపద మస్మాకంవరవర్ణిని । పర్ణశాలాతథాచిత్రాదృశ్యతేశుభదర్శనే ॥ ౪౫ ॥ యత్రత్వంరాక్షసేంద్రేణరావణేనహృతా బలాత్ । ఏషాగోదావరీరమ్యాప్రసన్నసలిలాశివా ॥ ౪౬ ॥ అగస్త్యస్యాశ్రమోహ్యేషదృశ్యతేపశ్యమైథిలి । దీప్తశ్చైవాశ్రమోహ్యేష సుతీక్ష్ణస్యమహాత్మనః ॥ ౪౭ ॥ వైదేహిదృశ్యతేచాత్ర శరభంగాశ్రమోమహాన్ । ఉపయాతస్సహస్రాక్షో యత్రశక్రఃపురందరః ॥ ౪౮ ॥ అస్మిన్దేశేమహాకాయోవిరాధోనిహతోమయా । ఏతేహి తాపసావాసా దృశ్యంతేతనుమధ్యమే ॥ ౪౯ ॥ అత్రిఃకులపతిర్యత్ర సూర్యవైశ్వానరప్రభః । అత్రసీతేత్వయా దృష్టా తాపసీధర్మచారిణీ ॥ ౫౦ ॥ అసౌసుతనుశైలేంద్రశ్చిత్రకూటఃప్రకాశతే । యత్రమాంకైకయీపుత్రః ప్రసాదయితుమాగతః ॥ ౫౧ ॥ ఏషాసాయమునాదూరాద్దృశ్యతేచిత్రకాననా । భరద్వాజాశ్రమోయత్ర శ్రీమానేషప్రకాశతే ॥ ౫౨ ॥ ఏషాత్రిపథగాగంగా దృశ్యతేవరవర్ణిని । నానాద్విజగణాకీర్ణాసంప్రపుష్పితకాననా ॥ (బహుతీర్థసమాయుక్తా త్రివేణీలోకపావనీ)। శృంగిబేరపురంచైతద్గుహోయత్రసమాగతః ॥ ౫౪ ॥ ఏషాసాదృశ్యతేసీతే సరయూర్యూపమాలినీ । నానాతరుశతాకీర్ణా సంప్రపుష్పితకాననా ॥ ౫౫ ॥ ఏషాసాదృశ్యతేయోధ్యా రాజధానీపితుర్మమ । అయోధ్యాంకురువైదేహి ప్రణామంపునరాగతా ॥ ౫౬ ॥ తతస్తేవానరాస్సర్వే రాక్షసశ్చవిభీషణః । ఉత్పత్యోత్పత్యదదృశుస్తాంపురీంశుభదర్శనాం ॥ ౫౭ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తుతాంపాండురహర్మ్యమాలినీం విశాలకక్ష్యాంగజవాజిసంకులాం । పురీమయోధ్యాందదృశుఃప్లవంగమాఃపురీంమహేంద్రస్య యథామరావతీం ॥ ౫౮ ॥ ఇతిశ్రీమద్యుద్ధకాండే షడ్వింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౫౬ ॥ ౩౧౨౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ పూర్ణేచతుర్దశేవర్షే పంచమ్యాంలక్ష్మణాగ్రజః । భరద్వాజాశ్రమంప్రాప్య వవందేనియతోమునిమ్ ॥ ౧ ॥ సోపృచ్ఛదభివాద్యైనం భరద్వాజంతపోధనం । శృణోషికచ్చిద్భగవన్ సుభిక్షానామయంపురే ॥ ౨ ॥ కచ్చిచ్చయుక్తోభరతో జీవంత్యపిచమాతరః । ఏవముక్తస్తురామేణ భరద్వాజోమహామునిః ॥ ప్రత్యువాచరఘుశ్రేష్ఠం స్మితపూర్వంప్రహృష్టవత్ । పంకదిగ్ధస్తుభరతో జటిలస్త్వాంప్రతీక్షతే ॥ ౪ ॥ పాదుకేతే పురస్కృత్య సర్వంచకుశలంపురే । త్వాంపురాచీరవసనం ప్రవిశంతంమహావనం ॥ ౫ ॥ స్త్రీతృతీయంచ్యుతంరాజ్యాద్ధర్మకామంచకేవలం । పదాతింత్యక్తసర్వస్వం పితుర్వచనకారిణం ॥ ౬ ॥ సర్వభోగైఃపరిత్యక్తం స్వర్గాచ్చ్యుతమివామరం । దృష్ట్వాతుకరుణాపూర్వంమమాసీత్సమితింజయ ॥ ౭ ॥ కైకేయీవచనేయుక్తం వన్యమూలఫలాశినం । సాంప్రతంసుసమృద్ధార్థం సమిత్రగణబాంధవం ॥ ౮ ॥ సమీక్ష్యవిజితారింత్వాం మమప్రీతిరనుత్తమా । సర్వంచసుఖదుఃఖంతే విదితంమమరాఘవ ॥ ౯ ॥ యత్త్వయావిపులంప్రాప్తం జనస్థానవధాదికం । బ్రాహ్మణార్థేనియుక్తస్య రక్షితుస్సర్వతాపసాన్ ॥ ౧౦ ॥ రావణేనహృతాభార్యా బభూవేయమనిందితా । మారీచదర్శనంచైవ సీతోన్మథనమేవచ ॥ ౧౧ ॥ కబంధదర్శనంచైవ పంపాభిగమనంతథా । సుగ్రీవేణచతేసఖ్యం యచ్చవాలీహతస్త్వయా ॥ ౧౨ ॥ మార్గణంచైవవైదేహ్యాః కర్మవాతాత్మజస్యచ । విదితాయాంతువైదేహ్యాంనళసేతుర్యథాకృతః ॥ ౧౩ ॥ యథావాదీపితాలంకా ప్రహృష్టైర్హరియూథపైః । సపుత్రబాంధవామాత్యస్సబలస్సహవాహనః ॥ ౧౪ ॥ యథాచనిహతస్సంఖ్యే రావణోవరదర్పితః ।(తథాచనిహతేతస్మిన్రావణేదేవకంటకే) ॥ ౧౫ ॥

సమాగమశ్చ త్రిదశైర్యథా దత్తశ్చ తే వరః । సర్వం మయైతద్విదితం తపసా ధర్మవత్సల ॥ ౧౬ ॥ (సంపతంతి చ మే శిష్యాః ప్రవృత్త్యాఖ్యాః పురీమితః)॥ అహమప్యత్ర తే దద్మి వరం శస్త్రభృతాం వర ॥ ౧౭ ॥ అర్ఘ్యం ప్రతిగృహాణేదమయోధ్యాం శ్వో గమిష్యసి । తస్య తచ్ఛిరసా వాక్యం ప్రతిగృహ్య నృపాత్మజః ॥ ౧౮ ॥ బాఢమిత్యేవ సంహృష్టో ధీమాన్వరమయాచత । అకాలే ఫలినో వృక్షాస్సర్వే చాపి మధుస్రవాః ॥ ౧౯ ॥ ఫలాన్యమృతకల్పాని బహూని వివిధాని చ । భవంతు మార్గే భగవన్నయోధ్యాం ప్రతిగచ్ఛతః ॥ ౨౦ ॥ తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతే వచనాత్సమనంతరం । అభవన్పాదపాస్తత్ర స్వర్గపాదపసన్నిభాః ॥ ౨౧ ॥ నిష్ఫలాః ఫలినశ్చాసన్విపుష్పాః పుష్పశాలినః । శుష్కాస్సమగ్రపత్రాస్తే నగాశ్చైవ మధుస్రవాః ॥ ౨౨ ॥ సర్వతో యోజనాస్త్రీణి గచ్ఛతామభవంస్తదా ॥ ఓమ్ ॥ తతః ప్రహృష్టాః ప్లవగర్షభాస్తే బహూని దివ్యాని ఫలాని చైవ । కామాదుపాశ్నంతి సహస్రశస్తే ముదాన్వితాస్స్వర్గజితో యథైవ ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే సప్తవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౯ ॥ ౧౧౮౦ ॥ ॥ * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అయోధ్యాం తు సమాలోక్య చింతయామాస రాఘవః । ప్రియకామః ప్రియం రామస్తతస్త్వరితవిక్రమః ॥ ౧ ॥ చింతయిత్వా తతో దృష్టిం వానరేషు నిపాతయత్ । ఉవాచ ధీమాంస్తేజస్వీ హనూమంతం ప్లవంగమం ॥ ౨ ॥ అయోధ్యాం త్వరితో గచ్ఛ క్షిప్రం ప్లవగసత్తమ । జానీహి కచ్చిత్కుశలీ జనో నృపతిమందిరే ॥ ౩ ॥ శృంగిబేరపురం ప్రాప్య గుహం గహనగోచరం । నిషాదాధిపతిం బ్రూహి కుశలం వచనాన్మమ ॥ ౪ ॥ శ్రుత్వా తు మాం కుశలినమరోగం విగతజ్వరం । భవిష్యతి గుహః ప్రీతస్స మమాత్మసమస్సఖా ॥ ౫ ॥ అయోధ్యాయాశ్చ తే మార్గం ప్రవృత్తిం భరతస్య చ । నివేదయిష్యతి ప్రీతో నిషాదాధిపతిర్గుహః ॥ ౬ ॥ భరతస్తు త్వయా వాచ్యః కుశలం వచనాన్మమ । సిద్ధార్థం శంస మాం తస్మై సభార్యం సహలక్ష్మణం ॥ ౭ ॥ హరణం చాపి వైదేహ్యా రావణేన బలీయసా । సుగ్రీవేణ చ సంసర్గం వాలినశ్చ వధం రణే ॥ ౮ ॥ మైథిల్యన్వేషణం చైవ యథా చాధిగతా త్వయా । లంఘయిత్వా మహాతోయమాపగాపతిమవ్యయం ॥ ౯ ॥ ఉపయానం సముద్రస్య సాగరస్య చ దర్శనం । యథా చ కారితస్సేతూ రావణశ్చ యథా హతః ॥ ౧౦ ॥ వరదానం మహేంద్రేణ బ్రహ్మణా వరుణేన చ । మహాదేవప్రసాదాచ్చ పిత్రా మమ సమాగమం ॥ ౧౧ ॥ ఉపయాతం చ మాం సౌమ్య భరతస్య నివేదయ । సహ రాక్షసరాజేన హరీణామీశ్వరేణ చ ॥ ౧౨ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా యమాకారం భజతే భరతస్తదా । స చ తే వేదితవ్యస్స్యాత్సర్వం యచ్చాపి మాం ప్రతి ॥ ౧౩ ॥ జిత్వా శత్రుగణాన్రామః ప్రాప్య చానుత్తమం యశః । ఉపయాతి సమృద్ధార్థస్సహ మిత్రైర్మహాబలైః ॥ ౧౪ ॥ జ్ఞేయాస్సర్వే చ వృత్తాంతా భరతస్యేంగితాని చ । తత్త్వేన ముఖవర్ణేన దృష్ట్యా వ్యాభాషణేన చ ॥ ౧౫ ॥ సర్వకామసమృద్ధం హి హస్త్యశ్వరథసంకులం । పితృపైతామహం రాజ్యం కస్య నావర్తయేన్మనః ॥ ౧౬ ॥ సంగత్యా భరతశ్శ్రీమాన్రాజ్యేనార్థీ స్వయం భవేత్ । ప్రశాస్తు వసుధాం కృత్స్నామఖిలాం రఘునందనః ॥ ౧౭ ॥ తస్య బుద్ధిం చ విజ్ఞాయ వ్యవసాయం చ వానర । యావన్న దూరం యాతాస్స్మః క్షిప్రమాగంతుమర్హసి ॥ ౧౮ ॥ ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనూమాన్మారుతాత్మజః । మానుషం ధారయన్రూపమయోధ్యాం త్వరితో యయౌ ॥ ౧౯ ॥ అథోత్పపాత వేగేన హనూమాన్మారుతాత్మజః । గరుత్మానివ వేగేన జిఘృక్షన్భుజగోత్తమమ్ ॥ ౨౦ ॥ లంఘయిత్వా పితృపథం భుజగేంద్రాలయం శుభమ్ । గంగాయమునయోర్మధ్యం సన్నిపాతమతీత్య చ ॥ ౨౧ ॥ శృంగిబేరపురం ప్రాప్య గుహమాసాద్య వీర్యవాన్ । స వాచా శుభయా హృష్టో హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౨ ॥ సఖా తు తవ కాకుత్స్థో రామస్సత్యపరాక్రమః । ససీతస్సహ సౌమిత్రిస్స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ పంచమీమద్య రజనీముషిత్వా వచనాన్మునేః । భరద్వాజాభ్యనుజ్ఞాతం ద్రక్ష్యస్యద్యైవ రాఘవం ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్త్వా మహాతేజాస్సం

- ప్రహృష్టతనూరుహః । ఉత్పపాత మహావేగో వేగవానవిచారయన్ ॥ ౨౫ ॥ సాపశ్యద్రామతీర్థం చ నదీం వాలుకినీం తథా । గోమతీం చైవ సోఽపశ్యద్భీమం సాలవనం తథా ॥ ౨౬ ॥ ప్రజాశ్చ బహుసాహస్రాః స్ఫీతాన్ జనపదానపి । స గత్వా దూరమధ్వానం త్వరితః కపికుంజరః ॥ ౨౭ ॥ ఆససాద ద్రుమాన్ ఫుల్లాన్ నందిగ్రామసమీపగాన్ । స్త్రీభిస్సపుత్రైర్వృద్ధైశ్చ రమమాణైస్స్వలంకృతాన్ ॥ ౨౮ ॥ సురాధిపస్యోపవనే యథా చైత్రరథే ద్రుమాన్ । క్రోశమాత్రే త్వయోధ్యాయాశ్చీరకృష్ణాజినాంబరం ॥ ౨౯ ॥ దదర్శ భరతం దీనం కృశమాశ్రమవాసినం । జటిలం మలదిగ్ధాంగం భ్రాతృవ్యసనకర్శితం ॥ ౩౦ ॥ ఫలమూలాశినం దాంతం తాపసం ధర్మచారిణం । సమున్నతజటాభారం వల్కలాజినవాససం ॥ ౩౧ ॥ నియతం భావితాత్మానం బ్రహ్మర్షిసమతేజసం । పాదుకే తే పురస్కృత్య శాసంతం వై వసుంధరాం ॥ ౩౨ ॥ చాతుర్వర్ణ్యస్య లోకస్య త్రాతారం సర్వతో భయాత్ । ఉపస్థితమమాత్యైశ్చ శుచిభిశ్చ పురోహితైః ॥ ౩౩ ॥ బలముఖ్యైశ్చ యుక్తైశ్చ కాషాయాంబరధారిభిః । నహి తే రాజపుత్రం తం చీరకృష్ణాజినాంబరం ॥ ౩౪ ॥ పరిభోక్తుం వ్యవస్యంతి పౌరా వై ధర్మవత్సలాః । తం ధర్మమివ ధర్మజ్ఞం దేహవంతమివాపరం ॥ ౩౫ ॥ (అగ్నిం ప్రజ్వాల్య విధివద్దేహత్యాగైషిణం శుచిం ।) ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః ॥ ౩౬ ॥ వసంతం దండకారణ్యే యం త్వం చీరజటాధరం । అనుశోచసి కాకుత్స్థం స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ ॥ ౩౭ ॥ ప్రియమాఖ్యామి తే దేవ శోకం త్యక్ష్యసి దారుణమ్ । అస్మిన్ముహూర్తే భ్రాత్రా త్వం రామేణ సహ సంగతః ॥ ౩౮ ॥ నిహత్య రావణం రామః ప్రతిలభ్య చ మైథిలీమ్ । ఉపయాతి సమృద్ధార్థస్సహ మిత్రైర్మహాబలైః ॥ ౩౯ ॥ లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా వైదేహీ చ యశస్వినీ । సీతా సమగ్రా రామేణ మహేంద్రేణ శచీ యథా ॥ ౪౦ ॥ ఏవముక్తో హనుమతా భరతో భ్రాతృవత్సలః । పపాత సహసా హృష్టో హర్షాన్మోహం జగామ హ ॥ ౪౧ ॥ తతో ముహూర్తాదుత్థాయ ప్రత్యాశ్వస్య చ రాఘవః । హనూమంతమువాచేదం భరతః ప్రియదర్శనమ్ ॥ ౪౨ ॥ అశోకజైః ప్రీతిమయైః కపిమాలింగ్య సంభ్రమాత్ । సిషేచ భరతశ్శ్రీమాన్ విపులైరస్రబిందుభిః ॥ ౪౩ ॥ దేవో వా మానుషో వా త్వమనుక్రోశాదిహాగతః । ప్రియాఖ్యానస్య తే సౌమ్య దదామి బ్రువతః ప్రియం ॥ ౪౪ ॥ గవాం శతసహస్రం చ గ్రామాణాం చ శతం పరం । సకుండలాశ్శుభాచారాః భార్యాః కన్యాశ్చ షోడశ ॥ ౪౫ ॥ హేమవర్ణాస్సునాసోరూః శశిసౌమ్యాననాః స్త్రియః । సర్వాభరణసంపన్నాస్సంపన్నాః కులజాతిభిః ॥ ౪౬ ॥ ఓమ్ ॥ నిశమ్య రామాగమనం నృపాత్మజః కపిప్రవీరస్య తదద్భుతోపమమ్ । ప్రహర్షితో రామదిదృక్షయాఽభవత్పునశ్చ హర్షాదిదమబ్రవీద్వచః ॥ ౪౭ ॥

॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఉష్టావింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౬౯ ॥ ౧౨౧౮౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ బహూని నామ వర్షాణి గతస్య సుమహద్వనమ్ । శృణోమ్యహం ప్రీతికరం మమ నాథస్య కీర్తనం ॥ ౧ ॥ కల్యాణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మా । ఏతి జీవంతమానందో నరం వర్షశతాదపి ॥ ౨ ॥ రాఘవస్య హరీణాం చ కథమాసీత్సమాగమః । కస్మిన్దేశే కిమాశ్రిత్య తత్త్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ॥ ౩ ॥ స పృష్టో రాజపుత్రేణ బృస్యాం సముపవేశితః । ఆచచక్షే తతస్సర్వం రామస్య చరితం వనే ॥ ౪ ॥ యథా ప్రవ్రాజితో రామో మాతుర్దత్తవరస్తవ । యథా చ పుత్రశోకేన రాజా దశరథో మృతః ॥ ౫ ॥ యథా దూతైస్త్వమానీతస్తూర్ణం రాజగృహాత్ప్రభో । త్వయాఽయోధ్యాం ప్రవిష్టేన యథా రాజ్యం న చేప్సితం ॥ ౬ ॥ చిత్రకూటం గిరిం గత్వా రాజ్యేనామిత్రకర్శనః । నిమంత్రితస్త్వయా భ్రాతా ధర్మమాచరతా సతాం ॥ ౭ ॥ స్థితేన రాజ్ఞో వచనే యథా రాజ్యం విసర్జితమ్ । ఆర్యస్య పాదుకే గృహ్య యథాసి పునరాగతః ॥ ౮ ॥ సర్వమేతన్మహాబాహో యథావద్విదితం తవ । త్వయి ప్రతిప్రయాతే తు యద్వృత్తం తన్నిబోధ మే ॥ ౯ ॥ అపయాతే త్వయి తదా సముద్భ్రాంతమృగద్విజం ।

పరిద్యూనమివాత్యర్థం తద్వనం సమపద్యత ॥ ౧౦ ॥ తద్ధస్తిమృదితం ఘోరం సింహవ్యాఘ్రమృగాయుతం । ప్రవివేశాథ విజనం సుమహద్దండకావనమ్ ॥ ౧౧ ॥ తేషాం పురస్తాద్బలవాన్ గచ్ఛతాం గహనే వనే । వినదన్సుమహానాదం విరాధః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౨ ॥ తముత్క్షిప్య మహానాద మూర్ధ్వబాహుమధోముఖమ్ । నిఖాతే ప్రక్షిపతస్స్మ నదంతమివ కుంజరమ్ ॥ ౧౩ ॥ తత్కృత్వా దుష్కరం కర్మ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ । సాయాహ్నే శరభంగస్య రమ్యమాశ్రమమీయతుః ॥ ౧౪ ॥ శరభంగే దివం ప్రాప్తే రామస్సత్యపరాక్రమః । అభివాద్య మునీన్సర్వాన్ జనస్థానముపాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ తతః పశ్చాచ్ఛూర్పణఖా రామపార్శ్వముపాగతా । తతో రామేణ సందిష్టో లక్ష్మణస్సహసోత్థితః ॥ ౧౬ ॥ ప్రగృహ్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణనాసం మహాబలః । చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ ॥ ౧౭ ॥ హతాని వసతా తత్ర రాఘవేణ మహాత్మనా । ఏకేన సహ సంగమ్య రణే రామేణ సంగతాః ॥ ౧౮ ॥ అహ్నశ్చతుర్థభాగేన నిశ్శేషా రాక్షసాః కృతాః । మహాబలా మహావీర్యా స్తపసో విఘ్నకారిణః ॥ ౧౯ ॥ నిహతా రాఘవేణాజౌ దండకారణ్యవాసినః । రాక్షసాశ్చ వినిష్పిష్టాః ఖరశ్చ నిహతో రణే ॥ ౨౦ ॥ (దూషణశ్చాగ్రతో నష్టస్త్రిశిరాస్తదనంతరం) । తతస్తేనార్దితా బాలా రావణం సముపాగతా ॥ ౨౧ ॥ రావణానుచరో ఘోరో మారీచో నామ రాక్షసః । లోభయామాస వైదేహీం భూత్వా రత్నమయో మృగః ॥ ౨౨ ॥ అథైనమబ్రవీద్రామం వైదేహీ గృహ్యతామయమ్ । అహో మనోరమః కాంత ఆశ్రమో నో భవిష్యతి ॥ ౨౩ ॥ తతో రామో ధనుష్పాణి ర్ధావంతమనుధావతి । స తం జఘాన ధావంతం శరేణానతపర్వణా ॥ ౨౪ ॥ అథ సౌమ్య దశగ్రీవో మృగం యాతే తు రాఘవే । లక్ష్మణే చాపి నిష్క్రాంతే ప్రవివేశాశ్రమం తదా ॥ ౨౫ ॥ జగ్రాహ తరసా సీతాం గ్రహః ఖే రోహిణీమివ । త్రాతుకామం తతో యుద్ధే హత్వా గృధ్రం జటాయుషం ॥ ౨౬ ॥ ప్రగృహ్య సీతాం సహసా జగామాశు స రావణః । తతస్త్వద్భుతసంకాశాః స్థితాః పర్వతమూర్ధని ॥ ౨౭ ॥ సీతాం గృహీత్వా గచ్ఛంతం వానరాః పర్వతోపమాః । దదృశుర్విస్మితాస్తత్ర రావణం రాక్షసాధిపం ॥ ౨౮ ॥ (తతశ్శీఘ్రతరం గత్వా తద్విమానం మనోజవమ్ । ఆరుహ్య సహ వైదేహ్యా పుష్పకం స మహాబలః ॥ ౨౯ ॥)ప్రవివేశ తతో లంకాం రావణో లోకరావణః । తాం సువర్ణపరిక్రాంతే శుభే మహతి వేశ్మని ॥ ౩౦ ॥ ప్రవేశ్య మైథిలీం వాక్యైస్సాంత్వయామాస రావణః । తృణవద్భాషితం తస్య తం చ నైరృతపుంగవం ॥ ౩౧ ॥ అచింతయంతీ వైదేహీ అశోకవనికాం గతా । న్యవర్తత తతో రామో మృగం హత్వా మహావనే ॥ ౩౨ ॥ నివర్తమానః కాకుత్స్థో దృష్ట్వా గృధ్రం ప్రవివ్యథే । గృధ్రం హతం తదా దగ్ధ్వా రామః ప్రియసఖం పితుః ॥ ౩౩ ॥ మార్గమాణస్తు వైదేహీం రాఘవస్సహలక్ష్మణః । గోదావరీమన్వచరద్వనోద్దేశాంశ్చ పుష్పితాన్ ॥ ౩౪ ॥ ఆసేదతుర్మహారణ్యే కబంధం నామ రాక్షసం । తతః కబంధవచనా ద్రామస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౩౫ ॥ ఋశ్యమూకం గిరిం గత్వా సుగ్రీవేణ సమాగతః । తయోస్సమాగమాత్పూర్వం ప్రీత్యా హార్దో వ్యజాయత ॥ ౩౬ ॥ భ్రాత్రా నిరస్తః క్రుద్ధేన సుగ్రీవో వాలినా పురా । ఇతరేతరసంవాదాత్ప్రగాఢః ప్రణయస్తయోః ॥ ౩౭ ॥ రామస్య బాహువీర్యేణ స్వరాజ్యం ప్రత్యపాదయత్ । వాలినం సమరే హత్వా మహాకాయం మహాబలం ॥ ౩౮ ॥ సుగ్రీవస్స్థాపితో రాజ్యే సహితస్సర్వవానరైః । రామాయ ప్రతిజానీతే రాజపుత్ర్యాశ్చ మార్గణం ॥ ౩౯ ॥ ఆదిష్టా వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా । శతకోట్యః ప్లవంగానాం సర్వాః ప్రస్థాపితా దిశః ॥ ౪౦ ॥ తేషాం నో విప్రకృష్టానాం వింధ్యే పర్వతసత్తమే । భృశం శోకాభితప్తానాం మహాన్కాలోత్యవర్తత ॥ ౪౧ ॥ భ్రాతా తు గృధ్రరాజస్య సంపాతిర్నామ వీర్యవాన్ । సమాఖ్యాతి స్మ వసతిం సీతాయా రావణాలయే ॥ ౪౨ ॥ సోహం శోకపరీతానాం దుఃఖం తజ్జ్ఞాతినాం నుదన్ । ఆత్మవీర్యం సమాస్థాయ యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥ ౪౩ ॥ తత్రాహమేకామద్రాక్షమశోకవనికాం గతాం । కౌశేయవ

స్త్రీంమలినాం నిరానందాం దృఢవ్రతాం ॥ ౪౪ ॥ తయా సమేత్య విధివత్పృష్ట్వా సర్వం నివేదితం । (అభిజ్ఞానం మయా ద
త్తమంగుళీయమనుత్తమం ॥ ౪౫ ॥ మాం దృష్ట్వా మైథిలీ హృష్టా త్వాం శశంసే చ జీవితం ।) అభిజ్ఞానం చ మే దత్తమర్చి
ష్మాంత్స మహామణిః ॥ ౪౬ ॥ (రావణస్య మనః కాన్తామశోకవనికాం తదా । విధ్వంసయిత్వా సమరే హత్వా రాక్ష
సపుంగవాన్ ॥ ౪౭ ॥ లంకాం చ భస్మసాత్కృత్వా ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ।) అభిజ్ఞానం మణిం లబ్ధ్వా చరితా
ర్థోఽహమాగతః ॥ ౪౮ ॥ మయా చ పునరాగమ్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । అభిజ్ఞానం మయా దత్తమర్చిష్మాన్స మహా
మణిః ॥ ౪౯ ॥ శ్రుత్వా తు మైథిలీం హృష్టస్త్వాశశంసే చ జీవితం । జీవితాంతమనుప్రాప్తః పీత్వామృతమివాతు
రః ॥ ౫౦ ॥ ఉద్యోజయిష్యన్నుద్యోగం దధ్రే కామవధే మనః । జిఘాంసురివ లోకాంతే సర్వాన్లోకాన్విభావసుః ॥
తతస్సముద్రమాసాద్య నళం సేతుమకారయత్ । అతరత్కపివీరాణాం వాహినీ తేన సేతునా ॥ ౫౨ ॥ ప్రహస్త
మవధీన్నీలః కుంభకర్ణం తు రాఘవః । లక్ష్మణో రావణసుతం స్వయం రామస్తు రావణం ॥ ౫౩ ॥ స శక్రేణ సమా
గమ్య యమేన వరుణేన చ । మహేశ్వరస్వయంభూభ్యాం తథా దశరథేన చ ॥ ౫౪ ॥ తైశ్చ దత్తవరశ్శ్రీమా నృషిభి
శ్చ సమాగతః । సురర్షిభిశ్చ కాకుత్స్థో వరాన్లేభే పరంతపః ॥ ౫౫ ॥ స తు దత్తవరః ప్రీత్యా వానరైశ్చ సమాగతః ।
పుష్పకేణ విమానేన కిష్కింధామభ్యుపాగమత్ ॥ ౫౬ ॥ తం గంగాం పునరాసాద్య వసంతం మునిసన్నిధౌ । అవి
ఘ్నం పుష్యయోగేన శ్వో రామం ద్రష్టుమర్హసి ॥ ౫౭ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు సత్యం హనుమద్వచో మహన్నిశమ్య హృ
ష్టో భరతః కృతాంజలిః । ఉవాచ వాణీం మనసః ప్రహర్షిణీం చిరస్య పూర్ణః ఖలు మే మనోరథః ॥ [illegible] ॥ * ॥ ఇతి
శ్రీమద్యుద్ధకాండే ఏకోనత్రింశదుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౧౨ ॥ ౧౦౨౪౦ ॥ * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా తు పరమానందం భరతస్సత్యవిక్రమః । హృష్టమాజ్ఞాపయామా
స శత్రుఘ్నం పరవీరహా ॥ ౧ ॥ దైవతాని చ సర్వాణి చైత్యాని నగరస్య చ । సుగంధమాల్యైర్వాదిత్రైరర్చంతు
శుచయో నరాః ॥ ౨ ॥ సూతాస్స్తుతిపురాణజ్ఞాస్సర్వే వైతాళికాస్తథా । సర్వే వాదిత్రకుశలా గణికాశ్చాపి సం
ఘశః ॥ ౩ ॥ అభినిర్యాంతు రామస్య ద్రష్టుం శశినిభాననం । భరతస్య వచశ్శ్రుత్వా శత్రుఘ్నః పరవీరహా ॥ ౪ ॥ వి
ష్టీరనేకసాహస్రీశ్చోదయామాస వీర్యవాన్ । సమీకురుత నిమ్నాని సమాని విషమాణి చ ॥ ౫ ॥ స్థలాని చ నిరస్యంతాం నం
దిగ్రామాదితః పరం । సించంతు పృథివీం కృత్స్నాం హిమశీతేన వారిణా ॥ ౬ ॥ తతోఽభ్యవకిరంత్వన్యే లాజైః పుష్పైశ్చ స
ర్వశః । సముచ్ఛ్రితపతాకాస్తు రథ్యాః పురవరోత్తమే ॥ ౭ ॥ శోభయంతు చ వేశ్మాని సూర్యస్యోదయనం ప్రతి । స్రగ్దా
మభిర్ముక్తపుష్పైస్సుగంధైః పంచవర్ణకైః ॥ ౮ ॥ రాజమార్గమసంబాధం కిరంతు శతశో నరాః । రాజదారాస్తథామా
త్యాస్సైన్యాస్సేనాగణాంగనాః ॥ ౯ ॥ బ్రాహ్మణాశ్చ సరాజన్యాశ్శ్రేణీముఖ్యాస్తథా నరాః । ధృష్టిర్జయంతో విజ
యస్సిద్ధార్థో హ్యర్థసాధకః ॥ ౧౦ ॥ అశోకో మంత్రిపాలశ్చ సుమంత్రశ్చాపి నిర్యయుః । మత్తైర్నాగసహస్రైశ్చ శా
తకుంభవిభూషితైః ॥ ౧౧ ॥ అపరే హేమకక్ష్యాభిస్సగజాభిః కరేణుభిః । నిర్యయుస్తురగాక్రాంతై రథైశ్చ సుమహార
థాః ॥ ౧౨ ॥ శక్త్యృష్టిపాశహస్తానాం సధ్వజానాం పతాకినాం । తురగాణాం సహస్రైశ్చ ముఖ్యైర్ముఖ్యనరాన్వి
తైః । పదాతీనాం సహస్రైస్తు వీరాః పరివృతా యయుః ॥ ౧౩ ॥ తతో యానాన్యుపారూఢాస్సర్వా దశరథస్త్రియః । కౌస
ల్యాం ప్రముఖే కృత్వా సుమిత్రాం చాపి నిర్యయుః ॥ ౧౪ ॥ కైకేయ్యా సహితాస్సర్వా నందిగ్రామముపాగమన్ ।
కృత్స్నం చ నగరం తత్తు నందిగ్రామముపాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ అశ్వానాం ఖురశబ్దేన రథనేమిస్వనేన చ । శంఖదుందుభి
నాదేన సంచచాలేవ మేదినీ ॥ ౧౬ ॥ ద్విజాతిముఖ్యైర్ధర్మాత్మా శ్రేణీముఖ్యైస్సనైగమైః । మాల్యమోదకహస్తై
శ్చ మంత్రిభిర్భరతో వృతః ॥ ౧౭ ॥ శంఖభేరీనినాదైశ్చ వందిభిశ్చాభివందితః । ఆర్యపాదౌ గృహీత్వా తు శిరసా

ధర్మకోవిదః ॥ ౧౮ ॥ పాండురంచ్ఛత్రమాదాయ శుక్లమాల్యోపశోభితం। శుక్లేచవాలవ్యజనే రాజార్హే హేమభూషితే ॥ ౧౯ ॥ ఉపవాసకృశోదీన శ్చీరకృష్ణాజినాంబరః । భ్రాతురాగమనం శ్రుత్వా తత్పూర్వంహర్షమాగతః ॥ ౨౦ ॥ ప్రత్యుద్యయౌతతోరామం మహాత్మాసచివైస్సహ.। సమీక్ష్యభరతోవాక్య మువాచపవనాత్మజం॥ కచ్చిన్నఖలుకాపేయీ సేవ్యతేచలచిత్తతా । నహిపశ్యామికాకుత్థ్సం రామమార్యంపరంతపమ్ ॥ ౨౨ ॥ కచ్చిన్నఖలుదృశ్యంతే వానరాః కామరూపిణః । అథైవముక్తేవచనే హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ అర్థంవిజ్ఞాపయన్నేవ భరతంసత్యవిక్రమం । సదాఫలాన్కుసుమితాన్వృక్షాన్ప్రాప్యమధుస్రవాన్ ॥ ౨౪ ॥ భరద్వాజప్రసాదేన మత్తభ్రమరనాదితాన్ । తస్యచైషవరోదత్తో వాసవేనపరంతప ॥ ౨౫ ॥ ససైన్యస్యతథాతిథ్యం కృతంసర్వగుణాన్వితం । నిస్వనశ్శ్రూయతేభీమః ప్రహృష్టానాంవనౌకసామ్ ॥ ౨౬ ॥ మన్యేవానరసేనాసా నదీంతరతిగోమతీం । రజోవర్షంసముద్భూతం పశ్యవాలుకినీంప్రతి ॥ ౨౭ ॥ మన్యేసాలవనంరమ్యం లోలయంతిప్లవంగమాః। తదేతద్దృశ్యతేదూరా ద్విమలంచంద్రసన్నిభం ॥ ౨౮ ॥ విమానంపుష్పకందివ్యం మనసాబ్రహ్మనిర్మితం । రావణంబాంధవైస్సార్థం హత్వాలబ్ధంమహాత్మనా ॥ ౨౯ ॥ తరుణాదిత్యసంకాశం విమానంరామవాహనం । ధనదస్యప్రసాదేన దివ్యమేతన్మనోజవం ॥ ౩౦ ॥ ఏతస్మిన్భ్రాతరౌవీరౌ వైదేహ్యాసహరాఘవౌ । సుగ్రీవశ్చమహాతేజా రాక్షసేంద్రోవిభీషణః ॥ ౩౧ ॥ తతోహర్షసముద్భూతో నిస్వనోదివమస్పృశత్ । స్త్రీబాలయువవృద్ధానాం రామోయమితికీర్తితే ॥ ౩౨ ॥ రథకుంజరవాజిభ్య స్తేవతీర్యమహీంగతాః । దదృశుస్తంవిమానస్థంనరాస్సోమమివాంబరే ॥ ౩౩ ॥ ప్రాంజలిర్భరతోభూత్వా ప్రహృష్టోరాఘవోన్ముఖః । స్వాగతేనయథార్థేన తతోరామమపూజయత్ ॥ ౩౪ ॥ మనసాబ్రహ్మణాసృష్టే విమానేభరతాగ్రజః । రరాజపృథుదీర్ఘాక్షో వజ్రపాణిరివాపరః ॥ ౩౫ ॥ తతోవిమానాగ్రగతం భరతోభ్రాతరంతదా । వవందేప్రయతోరామం మేరుస్థమివభాస్కరం ॥ తతోరామాభ్యనుజ్ఞాతంతద్విమానమనుత్తమం । హంసయుక్తంమహావేగంనిష్పపాతమహీతలే ॥ ౩౬ ॥ ఆరోపితో విమానంతద్భరతస్సత్యవిక్రమః । రామమాసాద్యముదితః పునరేవాభ్యవాదయత్ ॥ ౩౭ ॥ తంసముత్థాప్యకాకుత్థ్సశ్చిరస్యాక్షిపథంగతమ్ । అంకేభరతమారోప్యముదితఃపరిషస్వజే ॥ ౩౮ ॥ తతోలక్ష్మణమాసాద్య వైదేహీంచపరంతపః । అభివాద్యతతఃప్రీతో భరతోనామచాబ్రవీత్ ॥ ౪౦ ॥ సుగ్రీవంకైకయీపుత్రో జాంబవంతంతథాంగదమ్ । మైందంచద్వివిదంనీలమృషభంపరిషస్వజే ॥ ౪౧ ॥ సుషేణంచనళంచైవ గవాక్షంగంధమాదనం । శరభంపనసంచైవ భరతఃపరిషస్వజే ॥ ౪౨ ॥ తేకృత్వామానుషంరూపం వానరాః కామరూపిణః । కుశలంపర్యపృచ్ఛంస్తే ప్రహృష్టాభరతంతదా ॥ ౪౩ ॥ అథాబ్రవీద్రాజపుత్రస్సుగ్రీవంవానరర్షభమ్ । పరిష్వజ్యమహాతేజా భరతోధర్మిణాంవరః ॥ ౪౪ ॥ త్వమస్మాకంచతుర్ణాంవై భ్రాతాసుగ్రీవపంచమః । సౌహృదాజ్జాయతేమిత్ర మపకారోరిలక్షణం ॥ ౪౫ ॥ విభీషణంచభరతస్సాంత్వయన్వాక్యమబ్రవీత్ । దిష్ట్యాత్వయాసహాయేన కృతంకర్మసుదుష్కరం ॥ ౪౬ ॥ శత్రుఘ్నశ్చతదారామ మభివాద్యసలక్ష్మణం । సీతాయాశ్చరణౌపశ్చా ద్వవందేవినయాన్వితః ॥ రామోమాతరమాసాద్య వివర్ణాంశోకకర్శితాం । జగ్రాహప్రణతఃపాదౌ మనోమాతుఃప్రసాదయన్ ॥ ౪౭ ॥ అభివాద్యసుమిత్రాంచ కైకేయీంచయశస్వినీం । సమాతౄశ్చతతస్సర్వాఃపురోహితముపాగమత్ ॥ ౪౮ ॥ స్వాగతంతేమహాబాహో కౌసల్యానందవర్ధన । ఇతిప్రాంజలయస్సర్వే నాగరారామమబ్రువన్ ॥ ౫౦ ॥ తాన్యంజలిసహస్రాణి ప్రగృహీతానినాగరైః । ఆకోశానీవపద్మాని దదర్శభరతాగ్రజః ॥ ౫౧ ॥ పాదుకేతేతురామస్యగృహీత్వాభరతస్స్వయం । చరణాభ్యాంనరేంద్రస్య యోజయామాసధర్మవిత్ ॥ ౫౨ ॥ అబ్రవీచ్చతదారామం భ

రతస్సకృతాంజలిః । ఏతత్తేరక్షితంరాజన్రాజ్యంనిర్యాతితంమయా ॥ ౫౩ ॥ అద్యజన్మకృతార్థంమే సంవృత్తశ్చ మనోరథః । యత్త్వాంపశ్యామిరాజానమయోధ్యాంపునరాగతం ॥ ౫౪ ॥ అవేక్షతాంభవాన్కోశం కోష్ఠాగారంపురంబలం । భవతస్తేజసాసర్వం కృతందశగుణంమయా ॥ ౫౫ ॥ తథాబ్రువాణంభరతం దృష్ట్వాతంభ్రాతృవత్సలం । ముమోచవానరాబాష్పం రాక్షసశ్చవిభీషణః ॥ ౫౬ ॥ తతఃప్రహర్షాద్భరత మంకమారోప్యరాఘవః । యయౌతేనవిమానేన ససైన్యోభరతాశ్రమం ॥ ౫౭ ॥ భరతాశ్రమమాసాద్య ససైన్యోరాఘవస్తదా । అవతీర్యవిమానాగ్రా దవతస్థేమహీతలే ॥ ౫౮ ॥ అబ్రవీత్తుతదారామ స్తద్విమానమనుత్తమమ్ । వహవైశ్రవణందేవ మనుజానామిగమ్యతాం ॥ ౫౯ ॥ తతోరామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్విమానమనుత్తమం । ఉత్తరాందిశమాగమ్య జగామధనదాలయం ॥ ౬౦ ॥ ఓమ్ ॥ పురోహితస్యాత్మసమస్యరాఘవో బృహస్పతేశ్శక్రఇవామరాధిపః । నిపీడ్యపాదౌపృథగాసనేశుభేసహైవతేనోపవివేశరాఘవః ॥ ౬౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమద్యుద్ధకాండే త్రింశదుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౧౫ ॥ ౮౩౦౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శిరస్యంజలిమాధాయ కైకేయ్యానందవర్ధనః । బభాషేభరతోజ్యేష్ఠం రామంసత్యపరాక్రమం ॥ ౧ ॥ పూజితామామికామాతా దత్తంరాజ్యమిదంమమ । తద్దదామిపునస్తుభ్యం యథాత్వమదదామమ ॥ ౨ ॥ ధురమేకాకినాన్యస్తా మృషభేణబలీయసా । కిశోరీవగురుంభారం నవోఢుమహముత్సహే ॥ వారివేగేనమహతా భిన్నస్సేతురివక్షరన్ । దుర్బంధనమిదంమన్యే రాజ్యచ్ఛిద్రమసంవృతమ్ ॥ ౪ ॥ గతింఖర ఇవాశ్వస్యహంసస్యేవచవాయసః । నాన్వేతుముత్సహేరామ తవమార్గమరిందమ ॥ ౫ ॥ యథాచారోపితోవృక్షో జాతశ్చాంతర్నివేశనే । మహాంశ్చసుదురారోహో మహాస్కంధఃప్రశాఖవాన్ ॥ ౬ ॥ శీర్యేతపుష్పితోభూత్వా నఫలానిప్రదర్శయన్ । తస్యనానుభవేదర్థం యస్యహేతోస్సరోప్యతే ॥ ౭ ॥ ఏషోపమామహాబాహో త్వమర్థంవేత్తుమర్హసి । యద్యస్మాన్మనుజేంద్రత్వం భక్తాన్భృత్యాన్నశాధిహి ॥ ౮ ॥ జగదద్యాభిషిక్తంత్వా మనుపశ్యతుసర్వతః । ప్రతపంతమివాదిత్యం మధ్యాహ్నేదీప్తతేజసమ్ ॥ ౯ ॥ తూర్యసంఘాతనిర్ఘోషైః కాంచీనూపురనిస్వనైః । మధురైర్గీతశబ్దైశ్చ ప్రతిబుధ్యస్వరాఘవ ॥ ౧౦ ॥ యావదావర్తతేచక్రంయావతీచవసుంధరా । తావత్త్వమిహసర్వస్య స్వామిత్వమనువర్తయ ॥ ౧౧ ॥ భరతస్యవచశ్శ్రుత్వా రామఃపరపురంజయః । తథేతిప్రతిజగ్రాహ నిషసాదాసనేశుభే ॥ ౧౨ ॥ తతశ్శత్రుఘ్నవచనాన్నిపుణాశ్శ్మశ్రువర్ధకాః । సుఖహస్తాస్సుశీఘ్రాశ్చ రాఘవంపర్యుపాసత ॥ ౧౩ ॥ పూర్వంతుభరతేస్నాతే లక్ష్మణేచమహాబలే । సుగ్రీవేవానరేంద్రేచ రాక్షసేంద్రేవిభీషణే ॥ ౧౪ ॥ విశోధితజటస్స్నాత శ్చిత్రమాల్యానులేపనః । మహార్హవసనోరామ స్తస్థౌతత్రశ్రియాజ్వలన్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రతికర్మచరామస్య కారయామాసవీర్యవాన్ । లక్ష్మణస్యచలక్ష్మీవా నిక్ష్వాకుకులవర్ధనః ॥ ౧౬ ॥ ప్రతికర్మచసీతాయాస్సర్వాదశరథస్త్రియః । ఆత్మనైవతదాచక్రుర్మనస్విన్యోమనోహరం ॥ ౧౭ ॥ తతోవానరపత్నీనాం సర్వాసామేవశోభనమ్ । చకారయత్నాత్కౌసల్యా ప్రహృష్టాపుత్రలాలసా ॥ ౧౮ ॥ తతశ్శత్రుఘ్నవచనా త్సుమంత్రోనామసారథిః । యోజయిత్వాభిచక్రామ రథంసర్వాంగశోభనమ్ ॥ ౧౯ ॥ అర్కమండలసంకాశం దివ్యందృష్ట్వారథోత్తమమ్ । ఆరురోహమహాబాహూ రామస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౨౦ ॥ సుగ్రీవోహనుమాంశ్చైవ మహేంద్రసదృశద్యుతీ । స్నాతౌదివ్యాంబరధరౌ జగ్మతుశ్శుభకుండలౌ ॥ ౨౧ ॥ వరాభరణసంపన్నా యయుస్తాశ్శుభకుండలాః । సుగ్రీవపత్న్యస్సీతాచ ద్రష్టుంనగరముత్సుకాః ॥ ౨౨ ॥ అయోధ్యాయాంతుసచివా రాజ్ఞోదశరథస్యయే । పురోహితంపురస్కృత్యమంత్రయామాసురర్థవత్ ॥ ౨౩ ॥ అశోకోవిజయశ్చైవ

సుమన్త్రశ్చైవ సంగతాః । మన్త్రయన్రామవృద్ధ్యర్థం వృద్ధ్యర్థం నగరస్య చ ॥ ౨౪ ॥ సర్వమేవాభిషేకార్థం జయార్హస్య మహాత్మనః । కర్తుమర్హసి రామస్య యద్యన్మంగళపూర్వకమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఇతి తే మన్త్రిణస్సర్వే సందిశ్య తు పురోహితమ్ । నగరాన్నిర్యయుస్తూర్ణం రామదర్శనబుద్ధయః ॥ ౨౬ ॥ హరియుక్తం సహస్రాక్షో రథమిన్ద్ర ఇవానఘః । (రథముత్తమమారుహ్య రరాజ రఘునాయకః ॥ ౨౭ ॥) ప్రయయౌ రథమాస్థాయ రామో నగరముత్తమమ్ । జగ్రాహ భరతో రశ్మీన్ శత్రుఘ్నశ్ఛత్రమాదదే ॥ ౨౮ ॥ లక్ష్మణో వ్యజనం తస్య మూర్ధ్ని సంపర్యవీజయత్ । శ్వేతం చ వాలవ్యజనం జగ్రాహ పురతః స్థితః ॥ ౨౯ ॥ అపరం చన్ద్రసంకాశం రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః । ఋషిసంఘైస్తదాకాశే దేవైశ్చ సమరుద్గణైః ॥ ౩౦ ॥ స్తూయమానస్య రామస్య శుశ్రువే మధురధ్వనిః । తతశ్శత్రుంజయం నామ కుంజరం పర్వతోపమమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఆరురోహ మహాతేజాస్సుగ్రీవః ప్లవగర్షభః । నవనాగసహస్రాణి యయురాస్థాయ వానరాః ॥ ౩౨ ॥ మానుషం విగ్రహం కృత్వా సర్వాభరణభూషితాః । శంఖశబ్దప్రణాదైశ్చ దున్దుభీనాం చ నిస్స్వనైః ॥ ౩౩ ॥ ప్రయయౌ పురుషవ్యాఘ్రస్తాం పురీం హర్మ్యమాలినీమ్ । దదృశుస్తే సమాయాంతం రాఘవం సపురస్సరమ్ ॥ ౩౪ ॥ విరాజమానం వపుషా రథేనాతిరథం తదా । తే వర్ధయిత్వా కాకుత్స్థం రామేణ ప్రతినన్దితాః ॥ ౩౫ ॥ అనుజగ్ముర్మహాత్మానం భ్రాతృభిః పరివారితమ్ । అమాత్యైర్బ్రాహ్మణైశ్చైవ తథా ప్రకృతిభిర్వృతః ॥ ౩౬ ॥ శ్రియా విరురుచే రామో నక్షత్రైరివ చన్ద్రమాః । స పురోగామిభిస్తూర్యైస్తాళస్వస్తికపాణిభిః ॥ ౩౭ ॥ ప్రవ్యాహరద్భిర్ముదితైర్మంగళాని యయౌ వృతః । అక్షతం జాతరూపం చ గావః కన్యాస్తథా ద్విజాః ॥ నరా మోదకహస్తాశ్చ రామస్య పురతో యయుః । సఖ్యం చ రామస్సుగ్రీవే ప్రభావం చానిలాత్మజే ॥ ౩౯ ॥ వానరాణాం చ తత్కర్మ రాక్షసానాం చ తద్బలమ్ । విభీషణస్య సంయోగమాచచక్షేఽథ మన్త్రిణామ్ ॥ ౪౦ ॥ శ్రుత్వా తు విస్మయం జగ్మురయోధ్యాపురవాసినః । ద్యుతిమానేతదాఖ్యాయ రామో వానరసంవృతః ॥ ౪౧ ॥ హృష్టపుష్టజనాకీర్ణామయోధ్యాం ప్రవివేశ హ । తతో హ్యభ్యుచ్ఛ్రయన్పౌరాః పతాకాస్తే గృహే గృహే ॥ ౪౨ ॥ ఇక్ష్వాకాధ్యుషితం రమ్యమాససాద పితుర్గృహమ్ । పితుర్భవనమాసాద్య ప్రవిశ్య చ మహాత్మనః ॥ ౪౩ ॥ కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీం చాభ్యవాదయత్ । అథాబ్రవీద్రాజసుతో భరతం ధర్మిణాం వరమ్ ॥ ౪౪ ॥ అర్థోపహితయా వాచా మధురం రఘునన్దనః । యచ్చ మద్భవనం శ్రేష్ఠం సాశోకవనికం మహత్ ॥ ౪౫ ॥ ముక్తావైదూర్యసంకీర్ణం సుగ్రీవాయ నివేదయ । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా భరతస్సత్యవిక్రమః ॥ ౪౬ ॥ పాణౌ గృహీత్వా సుగ్రీవం ప్రవివేశ తమాలయమ్ । తతస్తైలప్రదీపాంశ్చ పర్యంకాస్తరణాని చ ॥ ౪౭ ॥ గృహీత్వా వివిశుః క్షిప్రం శత్రుఘ్నేన ప్రచోదితాః । ఉవాచ చ మహాతేజాస్సుగ్రీవం రాఘవానుజః ॥ ౪౮ ॥ అభిషేకాయ రామస్య దూతానాజ్ఞాపయ ప్రభో । సౌవర్ణాన్వానరేన్ద్రాణాం చతుర్ణాం చతురో ఘటాన్ ॥ ౪౯ ॥ దదౌ క్షిప్రం స సుగ్రీవస్సర్వరత్నవిభూషితాన్ । యథా ప్రత్యూషసమయే చతుర్ణాం సాగరాంభసామ్ ॥ ౫౦ ॥ పూర్ణైర్ఘటైః ప్రతీక్షధ్వం తథా కురుత వానరాః । ఏవముక్త్వా మహాత్మానో వానరా వారణోపమాః ॥ ౫౧ ॥ ఉత్పేతుర్గగనం శీఘ్రం గరుడా ఇవ శీఘ్రగాః । జాంబవాంశ్చ హనూమాంశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః ॥ ౫౨ ॥ ఋషభశ్చైవ కలశాన్ జలపూర్ణానథానయన్ । నదీశతానాం పంచానాం జలం కుంభైరుపాహరన్ ॥ ౫౩ ॥ పూర్వాత్సముద్రాత్కలశం జలపూర్ణమథానయత్ । సుషేణస్సత్త్వసంపన్నస్సర్వరత్నవిభూషితమ్ ॥ ౫౪ ॥ ఋషభో దక్షిణాత్తూర్ణం సముద్రాజ్జలమాహరత్ । రక్తచన్దనశాఖాభిస్సంవృతం కాంచనం ఘటమ్ ॥ ౫౫ ॥ గవయః పశ్చిమాత్తోయమాజహార మహార్ణవాత్ । రత్నకుంభేన మహతా శీతం మారుతవిక్రమః ॥ ౫౬ ॥ ఉత్తరాచ్చ జలం శీఘ్రం గరుడానిలవిక్రమః ।

ప్రజాపాలనధర్మాత్మా సర్వస్సర్వగుణాన్వితః ॥ ౫౭ ॥ తతస్తైర్వానరశ్రేష్ఠై రానీతం ప్రేక్ష్య తజ్జలమ్ । అభిషేకాయ రామస్య శత్రుఘ్నస్సచివైస్సహ । పురోహితాయ శ్రేష్ఠాయ సుహృద్భ్యశ్చన్యవేదయత్ ॥ ౫౮ ॥

శ్రీ శ్రీరామచన్ద్రపట్టాభిషేకఘట్టః శ్రీ

శ్రీ * భగవదారాధనం లాజాక్షతపుష్పాంజలిసమర్పణమ్ శ్రీ *

తతస్స ప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణైస్సహ । రామం రత్నమయే పీఠే సహసీతం న్యవేశయత్ ॥ ౫౯ ॥ వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః । కాత్యాయనస్సుయజ్ఞశ్చ గౌతమో విజయస్తథా ॥ ౬౦ ॥ అభ్యషించన్నరవ్యాఘ్రం ప్రసన్నేన సుగంధినా । సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా ॥ ౬౧ ॥ ఋత్విగ్భిర్బ్రాహ్మణైః పూర్వం కన్యాభిర్మన్త్రిభిస్తథా । యోధైశ్చైవాభ్యషించంస్తే సంప్రహృష్టాస్సనైగమైః ॥ ౬౨ ॥ సర్వౌషధిరసైర్దివ్యైర్దైవతైర్నభసి స్థితైః । చతుర్భిర్లోకపాలైశ్చ సర్వైర్దేవైశ్చ సంగతైః ॥ ౬౩ ॥

(బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వం కిరీటం రత్నశోభితమ్ । అభిషిక్తః పురా యేన మనుస్తం దీప్తమాదదే ॥ ౬౪ ॥ తస్యాన్వవాయే రాజానః క్రమాద్యేనాభిషేచితాః । కిరీటేన తతః పశ్చాత్ కల్పయిత్వా యథావిధి ॥ ౬౫ ॥ సభాయాం హేమవర్ణాయాం శోభితాయాం మహాధనైః । రత్నైర్నానావిధైశ్చైవ చిత్రితాయాం సుశోభనైః ॥ ౬౬ ॥ నానారత్నమయే పీఠే కల్పయిత్వా యథావిధి । కిరీటేన తతః పశ్చాద్వసిష్ఠేన మహాత్మనా । ఋత్విగ్భిరృషిభిశ్చైవ సహితేనాభిషేచితః ॥ ౬౭ ॥) ఛత్రం తు తస్య జగ్రాహ శత్రుఘ్నః పాండురం శుభమ్ । శ్వేతం చ వాలవ్యజనం సుగ్రీవో వానరేశ్వరః ॥ ౬౮ ॥ అపరం చన్ద్రసంకాశం వాలవ్యజనముత్తమమ్ । హృష్టో జగ్రాహ రామస్య రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః ॥ ౬౯ ॥ మాలాం జ్వలంతీం వపుషా కాంచనీం శతపుష్కరామ్ । రాఘవాయ దదౌ వాయుః వాసవేన ప్రచోదితః ॥ ౭౦ ॥ సర్వరత్నసమాయుక్తం మణిరత్నవిభూషితమ్ । ముక్తాహారం నరేన్ద్రాయ దదౌ శక్రప్రచోదితః ॥ ౭౧ ॥ ప్రజగుర్దేవగంధర్వా ననృతుశ్చాప్సరోగణాః । అభిషేకే తదర్హస్య తదా రామస్య ధీమతః ॥ ౭౨ ॥ భూమిస్సస్యవతీ చైవ ఫలవంతశ్చ పాదపాః । గంధవంతి చ పుష్పాణి బభూవూ రాఘవోత్సవే ॥ సహస్రశతమశ్వానాం ధేనూనాం చ గవాం తథా । దదౌ శతం వృషాన్ప్రీతో ద్విజేభ్యో మనుజర్షభః ॥ ౭౪ ॥ త్రింశత్కోటీర్హిరణ్యస్య బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పునః । నానాభరణవస్త్రాణి మహార్హాణి చ రాఘవః ॥ ౭౫ ॥ అర్కరశ్మిప్రతీకాశాం కాంచనీం మణివిగ్రహామ్ । సుగ్రీవాయ స్రజం దివ్యాం ప్రాయచ్ఛన్మనుజర్షభః ॥ ౭౬ ॥ వైదూర్యమణిచిత్రే చ వజ్రరత్నవిభూషితే । వాలిపుత్రాయ ధృతిమానంగదాయాంగదే దదౌ ॥ ౭౭ ॥ మణిప్రవరజుష్టం చ ముక్తాహారమనుత్తమమ్ । సీతాయై ప్రదదౌ రామశ్చన్ద్రరశ్మిసమప్రభమ్ ॥ ౭౮ ॥ అరజే వాససీ దివ్యే శుభాన్యాభరణాని చ । అవేక్షమాణో వైదేహీం ప్రదదౌ వాయుసూనవే ॥ ౭౯ ॥ అవముచ్యాత్మనః కంఠాద్ధారం జనకనందినీ । అవైక్షత హరీన్సర్వాన్ భర్తారం చ ముహుర్ముహుః ॥ ౮౦ ॥ తామింగితజ్ఞస్సంప్రేక్ష్య బభాషే జనకాత్మజామ్ । ప్రదేహి సుభగే హారం యస్య తుష్టాసి భామిని ॥ ౮౧ ॥ పౌరుషం విక్రమో బుద్ధిర్యస్మిన్నేతాని సర్వశః । దదౌ సా వాయుపుత్రాయ తం హారమసితేక్షణా ॥ ౮౨ ॥ హనూమాంస్తేన హారేణ శుశుభే వానరర్షభః । చన్ద్రాంశుచయగౌరేణ శ్వేతాభ్రేణ యథాచలః ॥ ౮౩ ॥ తతో ద్వివిదమైందాభ్యాం నీలాయ చ పరంతపః । సర్వాన్కా

శ్రీ శ్రీ పట్టాభిరామధ్యానమ్ శ్రీ

వామే భూమిసుతా పురస్తు హనుమాన్ పశ్చాత్సుమిత్రాసుతః
శత్రుఘ్నోభరతశ్చ పార్శ్వదళయోర్వాయ్వాదికోణేషు చ।
సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చ యువరాట్తారాసుతో జాంబవాన్
మధ్యేనీలసరోజకోమలరుచింపట్టాభిరామంభజే ॥౧॥
వైదేహీసహితంసురద్రుమతలేహైమేమహామంటపే
మధ్యేపుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనేసుస్థితమ్ ।
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యఃపరం
వ్యాఖ్యాంతంభరతాదిభిఃపరివృతం రామంభజేశ్యామలమ్ ॥౨॥

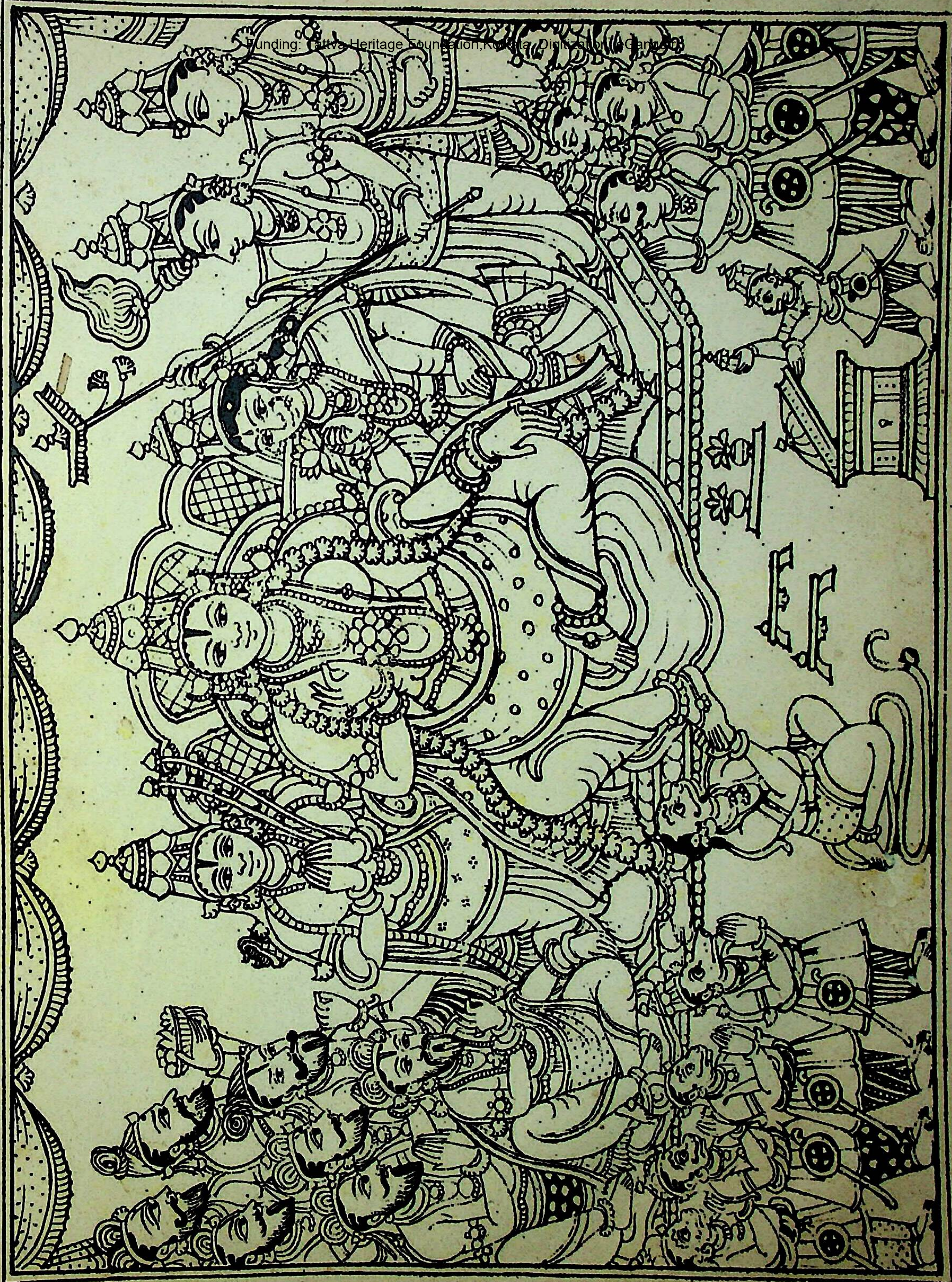

మగుణాన్వీక్ష్య ప్రదదౌ వసుధాధిపః ॥ ౮౪ ॥ సర్వవానరవృద్ధాశ్చ యేచాన్యే వానరేశ్వరాః । వాసోభిర్భూషణైశ్చైవ యథార్హం ప్రతిపూజితాః ॥ ౮౫ ॥ విభీషణోథ సుగ్రీవో హనూమాన్జాంబవాంస్తథా । సర్వవానరముఖ్యాశ్చ రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౮౬ ॥ యథార్హం పూజితాస్సర్వైః కామై రత్నైశ్చ పుష్కలైః । ప్రహృష్టమనసస్సర్వే జగ్మురేవ యథాగతమ్ ॥ ౮౭ ॥ (దృష్ట్వా రామాభిషేకం తే మహాత్మానః కపీశ్వరాః)। దృష్ట్వా సర్వే మహాత్మానం తతస్తే ప్లవగర్షభాః ॥ ౮౮ ॥ విసృష్టాః పార్థివేన్ద్రేణ కిష్కిన్ధామభ్యుపాగమన్ । సుగ్రీవో వానరశ్రేష్ఠో దృష్ట్వా రామాభిషేచనమ్ ॥ ౮౯ ॥ పూజితశ్చైవ రామేణ కిష్కిన్ధామగమత్పురీమ్ । లబ్ధ్వా కులధనం రాజా లఙ్కాం ప్రాయాద్విభీషణః ॥ ౯౦ ॥ స రాజ్యమఖిలం శాసన్నిహతారిర్మహాయశాః । రాఘవః పరమోదారశ్శశాస పరయా ముదా ॥ ౯౧ ॥ స వానరే కపీన్ద్రే తు రాక్షసేన్ద్రే విభీషణే । గతే రామో బ్రవీద్వాక్యం లక్ష్మణం శుభలక్షణం ॥ ౯౨ ॥ ఆతిష్ఠ ధర్మజ్ఞ మయా సహేమాం గాం పూర్వరాజాధ్యుషితాం బలేన । తుల్యం మయా త్వం పితృభిర్ధృతా యా తాం యౌవరాజ్యే ధురముద్వహస్వ ॥ ౯౩ ॥ సర్వాత్మనా పర్యనునీయమానో యదా న సౌమిత్రిరుపైతి యోగమ్ । నియుజ్యమానోపి చ యౌవరాజ్యే తతోభ్యషిఞ్చద్భరతం మహాత్మా ॥ ౯౪ ॥ పౌణ్డరీకాశ్వమేధాభ్యాం వాజపేయేన చాసకృత్ । అన్యైశ్చ వివిధైర్యజ్ఞైరయజత్పార్థివర్షభః ॥ ౯౫ ॥ రాజ్యం దశసహస్రాణి ప్రాప్య వర్షాణి రాఘవః । శతాశ్వమేధానాజహ్రే సదశ్వాన్భూరిదక్షిణాన్ ॥ ౯౬ ॥ ఆజానులమ్బబాహుస్స మహాస్కన్ధః ప్రతాపవాన్ । లక్ష్మణానుచరో రామః పృథివీమన్వపాలయత్ ॥ ౯౭ ॥ రాఘవశ్చాపి ధర్మాత్మా ప్రాప్య రాజ్యమనుత్తమం । ఈజే బహువిధైర్యజ్ఞైస్ససుహృజ్జ్ఞాతిబాన్ధవః ॥ ౯౮ ॥ న పర్యదేవన్విధవా న చ వ్యాళకృతం భయం । న వ్యాధిజం భయం వాపి రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ ౯౯ ॥ నిర్దస్యురభవల్లోకో నానర్థః కంచిదస్పృశత్ । న చ స్మ వృద్ధా బాలానాం ప్రేతకార్యాణి కుర్వతే ॥ ౧౦౦ ॥ సర్వం ముదితమేవాసీత్సర్వో ధర్మపరోభవత్ । రామమేవానుపశ్యన్తో నాభ్యహింసన్పరస్పరమ్ ॥ ౧౦౧ ॥ ఆసన్వర్షసహస్రాణి తథా పుత్రసహస్రిణః । నిరామయా విశోకాశ్చ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ ౧౦౨ ॥ రామో రామో రామ ఇతి ప్రజానామభవన్కథాః । రామభూతం జగదభూద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ నిత్యపుష్పా నిత్యఫలాస్తరవస్స్కన్ధవిస్తృతాః । కాలేవర్షీ చ పర్జన్యస్సుఖస్పర్శశ్చ మారుతః ॥ ౧౦౩ ॥ బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాశ్శూద్రా లోభవివర్జితాః । స్వకర్మసు ప్రవర్తన్తే తుష్టాస్స్వైరేవ కర్మభిః ॥ ౧౦౪ ॥ ఆసన్ప్రజా ధర్మరతా రామే శాసతి నానృతాః । సర్వే లక్షణసంపన్నాస్సర్వే ధర్మపరాయణాః ॥ ౧౦౫ ॥ దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ । భ్రాతృభిస్సహితశ్శ్రీమాన్రామో రాజ్యమకారయత్ ॥ ౧౦౬ ॥ ధన్యం యశస్యమాయుష్యం రాజ్ఞాం చ విజయావహం । ఆదికావ్యమిదం త్వార్షం పురా వాల్మీకినా కృతం ॥ ౧౦౭ ॥ యః పఠేచ్ఛృణుయాల్లోకే నరః పాపాద్విముచ్యతే । పుత్రకామస్తు పుత్రాన్వై ధనకామో ధనాని చ ॥ ౧౦౮ ॥ లభతే మనుజో లోకే శ్రుత్వా రామాభిషేచనమ్ । మహీం విజయతే రాజా రిపూంశ్చాప్యధితిష్ఠతి ॥ ౧౦౯ ॥ రాఘవేణ యథా మాతా సుమిత్రా లక్ష్మణేన చ । భరతేనేవ కైకేయీ జీవపుత్రాస్తథా స్త్రియః ॥ ౧౧౦ ॥ శ్రుత్వా రామాయణమిదం దీర్ఘమాయుశ్చ విన్దతి । రామస్య విజయం చైవ సర్వమక్లిష్టకర్మణః ॥ ౧౧౧ ॥ శృణోతి య ఇదం కావ్యమార్షం వాల్మీకినా కృతం । శ్రద్దధానో జితక్రోధో దుర్గాణ్యతితరత్యసౌ ॥ (ప్రవసంతో లభంతే వై బాంధవైస్తు సమాగమం)। సమాగమం ప్రవాసాన్తే లభతే చాపి బాన్ధవైః ॥ ౧౧౩ ॥ ప్రార్థితాంశ్చ వరాన్సర్వాన్ప్రాప్నుయాదిహ రాఘవాత్ । శ్రవణేన సురాస్సర్వే ప్రీయన్తే సంప్రశృణ్వతాం ॥ ౧౧౪ ॥ వినాయకాశ్చ శామ్యన్తి గృహే తిష్ఠన్తి యస్య వై । విజయేత మహీం రాజా ప్రవాసీ స్వస్తిమాన్వ్రజేత్ ॥ ౧౧౫ ॥

స్త్రియోరజస్వలాశ్శ్రుత్వా పుత్రాన్సూయురనుత్తమాన్ । పూజయంశ్చపఠంశ్చైవ ఇతిహాసంపురాతనమ్ ॥౧౧౬॥ సర్వపాపాత్ప్రముచ్యేత దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్ । ప్రణమ్యశిరసానిత్యం శ్రోతవ్యంక్షత్రియైర్ద్విజాత్ ॥ ఐశ్వర్యంపుత్రలాభశ్చ భవిష్యతినసంశయః । రామాయణమిదంకృత్స్నం శృణ్వతఃపఠతస్సదా ॥ ౧౧౭ ॥ ప్రీయతేసతతంరామ స్సహివిష్ణుస్సనాతనః । ఆదిదేవోమహాబాహు ర్హరిర్నారాయణఃప్రభుః ॥ ౧౧౮ ॥ (ప్రయచ్ఛత్వాయురారోగ్యం ముక్తిమవ్యతిదుర్లభామ్)॥ ఓమ్ ॥ కుటుంబవృద్ధింధనధాన్యవృద్ధిం స్త్రియశ్చముఖ్యాస్సుఖముత్తమంచ । శ్రుత్వాశుభంకావ్యమిదంమహార్థంప్రాప్నోతిసర్వాంభువిచార్థసిద్ధిమ్ ॥ ౧౧౯ ॥ ఆయుష్యమారోగ్యకరంయశస్యంసౌభ్రాతృకంబుద్ధికరంశుభఞ్చ । శ్రోతవ్యమేతన్నియమేన సద్భిరాఖ్యానమోజస్కరమృద్ధికామైః ॥ ౧౨౧ ॥ ఏవమేతత్పురావృత్త మాఖ్యానంభద్రమస్తువః । ప్రవ్యాహరతవిస్రబ్ధం బలంవిష్ణోఃప్రవర్ధతామ్ ॥౧౨౨॥ దేవాశ్చసర్వేతుష్యంతిశ్రవణాద్గ్రహణాత్తథా । రామాయణస్యశ్రవణాత్తుష్యంతిపితరస్తథా ॥౧౨౩॥ భక్త్యారామస్యయేచేమాం సంహితామృషిణాకృతామ్ । లేఖయంతీహచనరాస్తేషాంవాసస్త్రివిష్టపే ॥ ౧౨౪ ॥

ఓంతత్సత్ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే చతుర్వింశతిసహస్రికాయాంసంహితాయాం శ్రీమద్యుద్ధకాండే శ్రీరామచంద్రపట్టాభిషేకోనామైకత్రింశదుత్తర శతతమస్సర్గః ॥ ౩౧౭ ॥ ౬౩౬౦ ॥

శ్రీమద్యుద్ధకాణ్డస్సమాప్తః.

రావణాదినిహంతారం శ్రీశంరుద్రాదిసేవితమ్ । సీతాదేవీయుతంయోద్ధృరామంధ్యాయేద్ధృదంబుజే ॥

శ్రీమద్యుద్ధకాండపఠనశ్రవణఫలమ్—బ్రహ్మాండపురాణే ఏకోనపంచాశదుత్తరశతతమాధ్యాయే ।
పంచకాండైస్సంయుతస్య యుద్ధకాండస్యకీర్తనాత్ । తదర్థశ్రవణాద్వాపి భక్తితోమునిపుంగవ ॥
బ్రహ్మవిష్ణ్వీశ్వరపితు ర్బ్రహ్మణఃపరమాత్మనః । వరవిష్ణోఃపరతనోర్దేవస్యహిమహాత్మనః ॥
శ్రీరామస్యజగద్ధామ్నఃపరాత్పరతరస్యచ । సాయుజ్యంప్రాప్నుయాత్సద్యస్సపవహిభవేద్ధ్రువమ్ ॥

* శ్రీ *

శ్రీ * అథ శ్రీమదుత్తరకాణ్డ ప్రారమ్భః. * శ్రీ

ప్రాప్తరాజ్యస్యరామస్య రాక్షసానాంవధేకృతే । ఆజగ్మురృషయస్సర్వే రాఘవంప్రతినందితుమ్ ॥ ౧ ॥

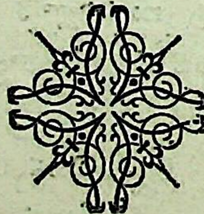

శ్రీరస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండప్రారంభః

అగస్త్యాదిమునిస్తుత్యం వాఞ్ఛితార్థప్రదాయకమ్ । సర్వదేవోత్తమం ధ్యాయే మత్తరేకాండఉత్తమే ॥

॥ ఓమ్ ॥ ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య రాక్షసానాం వధే కృతే । ఆజగ్ముర్మునయస్సర్వే రాఘవం ప్రతినందితుమ్ ॥ ౧ ॥ కౌశికోఽథ యవక్రీతో రైభ్యశ్చ్యవన ఏవ చ । కణ్వో మేధాతిథేః పుత్రః పూర్వస్యాం దిశి యే స్థితాః ॥ ౨ ॥ స్వస్త్యాత్రేయశ్చ భగవాన్నముచిః ప్రముచిస్తథా । ఆజగ్ముస్తే సహాగస్త్యా యే శ్రితా దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౩ ॥ నృషఙ్గుః కవషో ధౌమ్యో రౌద్రేయశ్చ మహానృషిః । తేఽప్యాజగ్ముస్సశిష్యా వై యే శ్రితాః పశ్చిమాం దిశమ్ ॥ ౪ ॥ వసిష్ఠః కశ్యపోఽథాత్రిర్విశ్వామిత్రోఽథ గౌతమః । జమదగ్నిర్భరద్వాజస్తేఽపి సప్తమహర్షయః ॥ ౫ ॥ ఉదీచ్యాం దిశి సప్తైతే నిత్యమేవ నివాసినః । సంప్రాప్యైతే మహాత్మానో రాఘవస్య నివేశనమ్ ॥ ౬ ॥ విష్ఠితాః ప్రతిహారార్థం హుతాశనసమప్రభాః । వేదవేదాంగవిదుషో నానాశాస్త్రవిశారదాః ॥ ౭ ॥ ద్వాఃస్థం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా హ్యగస్త్యో మునిసత్తమః । నివేద్యతాం దాశరథేరృషయో వయమాగతాః ॥ ౮ ॥ ప్రతీహారస్తతస్తూర్ణమగస్త్యవచనాద్ద్రుతమ్ । సమీపం రాఘవస్యాశు ప్రవివేశ మహాత్మనః ॥ ౯ ॥ నయేంగితజ్ఞస్సద్వృత్తో దక్షో ధైర్యసమన్వితః । స రామం దృశ్య సహసా పూర్ణచంద్రసమద్యుతిమ్ ॥ ౧౦ ॥ అగస్త్యం కథయామాస సంప్రాప్తమృషిభిస్సహ । శ్రుత్వా ప్రాప్తాన్మునీంస్తాంస్తు బాలసూర్యసమప్రభాన్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రత్యువాచ తతో ద్వాఃస్థం ప్రవేశయ యథాసుఖమ్ । (పూజితా వివిశుర్వేశ్మ నానారత్నవిభూషితమ్ ॥ ౧౨ ॥) దృష్ట్వా ప్రాప్తాన్మునీంస్తాంస్తు ప్రత్యుత్థాయ కృతాంజలిః । పాద్యార్ఘ్యాదిభిరభ్యర్చ్య గాం నివేద్య చ సాదరమ్ ॥ ౧౩ ॥ రామోఽభివాద్య ప్రయత ఆసనాన్యాదిదేశ హ । తేషు కాఞ్చనచిత్రేషు స్వాస్తీర్ణేషు సుఖేషు చ ॥ ౧౪ ॥ కుశాంతర్ధానజుష్టేషు మృగచర్మయుతేషు చ । యథార్హముపవిష్టాస్తే ఆసనేష్వృషిపుంగవాః ॥ (దదౌ దాశరథీ రామః పాద్యమర్ఘ్యం యథార్హతః ।) రామేణ కుశలం పృష్టాస్సశిష్యాస్సపురోగమాః ॥ ౧౫ ॥ మహర్షయో వేదవిదో రామం వచనమబ్రువన్ । కుశలం నో మహాబాహో సర్వత్ర రఘునందన ॥ ౧౬ ॥ త్వాం తు దిష్ట్యా కుశలినం పశ్యామో హతశాత్రవమ్ । దిష్ట్యా త్వయా హతో రాజన్ రావణో లోకరావణః ॥ ౧౭ ॥ న హి భారస్స తే రామ రావణః పుత్రపౌత్రవాన్ ॥ ౧౮ ॥ సధనుస్త్వం హి లోకాంస్త్రీన్విజయేథా న సంశయః । దిష్ట్యా విజయినం త్వాద్య పశ్యామస్సహ సీతయా । లక్ష్మణేన చ ధర్మాత్మన్ భ్రాత్రా త్వద్ధితకారిణా ॥ ౨౦ ॥ మాతృభిర్భ్రాతృభిస్సార్ధం పశ్యామోఽద్య వయం నృప । దిష్ట్యా ప్రహస్తో వికటో విరూపాక్షో మహోదరః ॥ ౨౧ ॥ అకంపనశ్చ దుర్ధర్షో నిహతాస్తే నిశాచరాః । యస్య ప్రమాణాద్విపులం ప్రమాణం నేహ విద్యతే ॥ ౨౨ ॥ దిష్ట్యా తే సమరే రామ కుంభకర్ణో నిపాతితః । త్రిశిరాశ్చాతికాయశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ ॥ ౨౩ ॥ దిష్ట్యా తే నిహతా రామ మహావీర్యా నిశాచరాః । కుంభశ్చైవ నికుంభశ్చ రాక్షసౌ భీమదర్శనౌ ॥ ౨౪ ॥ దిష్ట్యా తౌ నిహతౌ రామ కుంభకర్ణసుతౌ మృధే । యుద్ధోన్మత్తశ్చ మత్తశ్చ కాలాంతకయమోపమౌ ॥ ౨౫ ॥ యజ్ఞకోపశ్చ బలవాన్ధూమ్రాక్షో నామ రాక్షసః । కుర్వంతః కదనం ఘోరమేతే శస్త్రాస్త్రపారగాః ॥ ౨౬ ॥ అంతకప్రతిమైర్బాణైర్దిష్ట్యా వినిహతాస్త్వయా । దిష్ట్యా త్వం రాక్షసేంద్రేణ ద్వంద్వయుద్ధముపాగతః ॥ ౨౭ ॥ దేవతానామవధ్యేన విజయం ప్రాప్తవానసి । సంఖ్యే తస్య న కించిత్తు రావణస్య పరాభవః ॥ ౨౮ ॥ ద్వంద్వయుద్ధమనుప్రాప్తో దిష్ట్యా తే రావణిర్హతః । దిష్ట్యా

తస్య మహాబాహో కాలస్యేవాభిధావతః ॥ ౨౯ ॥ ముక్తస్సురరిపోర్వీర ప్రాప్తశ్చ విజయస్త్వయా । అభినందామ తే సర్వే సంశ్రుత్యేంద్రజితో వధం ॥ ౩౦ ॥ సోఽవధ్యస్సర్వభూతానాం మహామాయాధరో యుధి । విస్మయస్త్వేష చాస్మాకం తచ్ఛ్రుత్వేంద్రజితం హతం ॥ ౩౧ ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో రాక్షసాః కామరూపిణః । దిష్ట్యా త్వయా హతా వీర రఘూణాం కులవర్ధన ॥ ౩౨ ॥ దత్త్వా పుణ్యామిమాం వీర సౌమ్యామభయదక్షిణాం । దిష్ట్యా వర్ధసి కాకుత్స్థ జయేనామిత్రకర్శన ॥ ౩౩ ॥ శ్రుత్వా తు తేషాం వచనమృషీణాం భావితాత్మనాం । విస్మయం పరమం గత్వా రామః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ॥ ౩౪ ॥ భగవంతః కుంభకర్ణం రావణం చ నిశాచరం । అతిక్రమ్య మహావీర్యౌ కిం ప్రశంసథ రావణిం ॥ ౩౫ ॥ మహోదరం ప్రహస్తం చ విరూపాక్షం చ రాక్షసం । అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్ కిం ప్రశంసథ రావణిం ॥ ౩౬ ॥ మత్తోన్మత్తౌ చ దుర్ధర్షౌ దేవాంతకనరాంతకౌ । అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్ కిం ప్రశంసథ రావణిం ॥ అతికాయం త్రిశిరసం ధూమ్రాక్షం చ నిశాచరం । అతిక్రమ్య మహావీర్యాన్ కిం ప్రశంసథ రావణిం ॥ ౩౭ ॥ కీదృశో వై ప్రభావోఽస్య కిం బలం కః పరాక్రమః । కేన వా కారణేనైష రావణాదతిరిచ్యతే ॥ ౩౯ ॥ శక్యం యది మయా శ్రోతుం న ఖల్వాజ్ఞాపయామి వః । యది గుహ్యం న చేద్వక్తుం శ్రోతుమిచ్ఛామి కథ్యతాం ॥ ౪౦ ॥ కథం శక్రో జితస్తేన కథం లబ్ధవరశ్చ సః । కథం చ బలవాన్పుత్రో న పితా తస్య రావణః ॥ ౪౧ ॥ ఓమ్ ॥ కథం పితుశ్చాప్యభ్యధికో మహాహవే శక్రస్య జేతా హి కథం స రాక్షసః । వరాశ్చ లబ్ధాః కథయస్వ మేఽద్య తత్పృచ్ఛతశ్చాస్య మునీంద్ర సర్వం ॥ ౪౨ ॥ * ॥

ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే ప్రథమస్సర్గః ॥ ౨౨౧ ॥ ౪౪౨౦ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః । కుంభయోనిర్మహాతేజా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧ ॥ శృణు రామ కథావృత్తం తస్య తేజోబలం మహత్ । జఘాన శత్రూన్యేనాసౌ న చ వధ్యస్స శత్రుభిః ॥ ౨ ॥ తావత్తే రావణస్యేదం కులం జన్మ చ రాఘవ । వరప్రదానం చ తథా తస్మై దత్తం బ్రవీమి తే ॥ ౩ ॥ పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతిసుతః ప్రభుః । పులస్త్యో నామ బ్రహ్మర్షిస్సాక్షాదివ పితామహః ॥ ౪ ॥ నానుకీర్త్యా గుణాస్తస్య ధర్మతశ్శీలతస్తథా । ప్రజాపతేః పుత్ర ఇతి వక్తుం శక్యం హి నామతః ॥ ౫ ॥ ప్రజాపతిసుతత్వేన దేవానాం వల్లభో హి సః । ఇష్టస్సర్వస్య లోకస్య గుణైశ్శుభ్రైర్మహామతిః ॥ ౬ ॥ స తు ధర్మప్రసంగేన మేరోః పార్శ్వే మహాగిరేః । తృణబిందాశ్రమం గత్వా న్యవసన్మునిపుంగవః ॥ ౭ ॥ తపస్తేపే స ధర్మాత్మా స్వాధ్యాయనియతేంద్రియః । గత్వాశ్రమపదం తస్య విఘ్నం కుర్వంతి కన్యకాః ॥ ౮ ॥ దేవపన్నగకన్యాశ్చ రాజర్షితనయాశ్చ యాః । క్రీడంత్యోఽప్సరసశ్చైవ తం దేశముపపేదిరే ॥ ౯ ॥ సర్వర్తుషూపభోగ్యత్వాద్రమ్యత్వాత్కాననస్య చ । నిత్యశస్తాస్తు తం దేశం గత్వా క్రీడంతి కన్యకాః ॥ ౧౦ ॥ దేశస్య రమణీయత్వాత్పులస్త్యో యత్ర స ద్విజః । గాయంత్యో వాదయంత్యశ్చ లాసయంత్యస్తథైవ చ ॥ ౧౧ ॥ మునేస్తపస్వినస్తస్య విఘ్నం చక్రురనిందితాః । అథ రుష్టో మహాతేజా వ్యాజహార మహామునిః ॥ ౧౨ ॥ యా మే దర్శనమాగచ్ఛేత్సా గర్భం ధారయిష్యతి । తాస్తు సర్వాః ప్రతిశ్రుత్య తస్య వాక్యం మహాత్మనః ॥ ౧౩ ॥ బ్రహ్మశాపభయాద్భీతాస్తం దేశం నోపచక్రముః । తృణబిందోస్తు రాజర్షేస్తనయా న శృణోతి తత్ ॥ ౧౪ ॥ గత్వాశ్రమపదం తత్ర విచచార సునిర్భయా । న సాపశ్యత్తు తత్రస్థాం కాంచిదభ్యాగతాం సఖీం ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్కాలే మహాతేజాః ప్రాజాపత్యో మహానృషిః । స్వాధ్యాయమకరోత్తత్ర తపసా భావితస్స్వయం ॥ ౧౬ ॥ సా తు వేదధ్వనిం శ్రుత్వా దృష్ట్వా చైవ తపోనిధిం । అభవత్పాండుదేహా సా సువ్యంజితశరీరజా ॥ బభూవ చ సముద్విగ్నా దృష్ట్వా తద్దోషమాత్మనః । ఇదం మే కిం న్వితి జ్ఞాతుం పితుర్గత్వాశ్రమే స్థితా ॥ ౧౮ ॥ (అధోముఖీ లజ్జాభూత్వా సవ్రీడా మత్తగామినీ)। తాం తు దృష్ట్వా తథాభూతాం తృణబిందురథాబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ (పు

త్రికేన చ శప్తా సా కస్య వా విప్రియం కృతం । కముద్దిశ్య గతా వా సా కిం వా తత్ర ప్రయోజనమ్ ॥ ౨౦ ॥) కింత్వమేతత్త్వ
సదృశం ధారయస్యాత్మనో వపుః । సా తు కృత్వాఞ్జలిం దీనా కన్యా వాచ తపోధనమ్ ॥ ౨౧ ॥ న జానే కారణం తాత
యేన మే రూపమీదృశం । కింతు పూర్వం గతాస్మ్యేకా మహర్షేర్భావితాత్మనః ॥ ౨౨ ॥ పులస్త్యస్యాశ్రమం ది
వ్యమన్వేష్టుం స్వసఖీజనం । న చ పశ్యామ్యహం తత్ర కాంచిదప్యాగతాం సఖీం ॥ ౨౩ ॥ రూపస్య తు విపర్యాసం
దృష్ట్వా త్రాసాదిహాగతా । తృణబిందుస్తు రాజర్షిస్తపసా ద్యోతితప్రభః ॥ ౨౪ ॥ ధ్యానం వివేశ తచ్చాపి అపశ్యదృ
షికర్మజం । స తు విజ్ఞాయ తం శాపం మహర్షేర్భావితాత్మనః ॥ ౨౫ ॥ గృహీత్వా తనయాం గత్వా పులస్త్యమిద
మబ్రవీత్ । భగవంస్తనయాం మే త్వం గుణైః స్వైరేవ భూషితామ్ ॥ ౨౬ ॥ భిక్షాం ప్రతిగృహాణేమాం మహర్షే
స్వయముద్యతాం । తపశ్చరణయుక్తస్య శ్రామ్యమాణేంద్రియస్య తే ॥ ౨౭ ॥ శుశ్రూషణపరా నిత్యం భవిష్య
తి న సంశయః । తం బ్రువాణం తు తద్వాక్యం రాజర్షిం ధార్మికం తదా ॥ ౨౮ ॥ జిఘృక్షురబ్రవీత్కన్యాం బాఢమి
త్యేవ స ద్విజః । దత్త్వా స తు యథాన్యాయం స్వమాశ్రమపదం గతః ॥ ౨౯ ॥ సాపి తత్రావసత్కన్యా తోషయంతీ పతిం గు
ణైః । తస్యాస్తు శీలవృత్తాభ్యాం తుతోష మునిపుంగవః ॥ ౩౦ ॥ ప్రీతస్స తు మహాతేజా వాక్యమేతదువాచ హ । పరి
తుష్టోఽస్మి సుశ్రోణి గుణానాం సంపదా భృశం ॥ ౩౧ ॥ తస్మాద్దేవి దదామ్యద్య పుత్రమాత్మసమం తవ । ఉభయో
ర్వంశకర్తారం పౌలస్త్య ఇతి విశ్రుతం ॥ ౩౩ ॥ యస్మాత్తు విశ్రుతో వేదస్త్వయైషోఽధ్యయతో మమ । తస్మాత్స వి
శ్రవా నామ భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౩౩ ॥ ఏవముక్తా తు సా దేవీ ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా । అచిరేణైవ కాలేన సూ
తా విశ్రవసం సుతం ॥ ౩౪ ॥ త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతో యశోధర్మసమన్వితః । శ్రుతిమాన్ సమదర్శీ చ వ్రతా
చారరతస్తథా ॥ ౩౫ ॥ పితేవ తపసా యుక్తో విశ్రవాశ్చాభవన్మునిః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే ద్వితీ
యస్సర్గః ॥ ౧౨౪ ॥ ౨౪౮౦ ॥ * * * * * * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ పుత్రః పులస్త్యస్య విశ్రవా మునిపుంగవః । అచిరేణైవ కాలేన పితేవ
తపసి స్థితః ॥ ౧ ॥ సత్యవాన్ శీలవాన్ దాంతః స్వాధ్యాయనిరతః శుచిః । సర్వభోగేష్వసంసక్తో నిత్యం ధర్మపరాయ
ణః ॥ ౨ ॥ జ్ఞాత్వా తస్య తు తద్వృత్తం భరద్వాజో మహానృషిః । దదౌ విశ్రవసే భార్యాం స్వసుతాం దేవవర్ణి
నీం ॥ ౩ ॥ ప్రతిగృహ్య తు ధర్మేణ భరద్వాజసుతాం తదా । ప్రజాన్వేషికయా బుద్ధ్యా శ్రేయో హ్యస్య విచింతయన్ ॥
ముదా పరమయా యుక్తో విశ్రవా మునిపుంగవః । స తస్యాం వీర్యసంపన్నం పుత్రం పరమధార్మికం ॥ ౫ ॥ జనయా
మాస ధర్మాత్మా సర్వైర్బ్రహ్మగుణైర్యుతం । తస్మిన్ జాతే తు సంహృష్టస్సంబభూవ పితామహః ॥ ౬ ॥ (ప్రజాన్వేషిక
యా బుద్ధ్యా శ్రేయో హ్యస్య విచింతయన్) । దృష్ట్వా శ్రేయస్కరీం బుద్ధిం ధనాధ్యక్షో భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ నామ చాస్యా
కరోత్ప్రీతస్సార్ధం దేవర్షిభిస్తదా । యస్మాద్విశ్రవసోఽపత్యం సాదృశ్యాద్విశ్రవా ఇవ ॥ ౮ ॥ తస్మాద్వైశ్రవణో
నామ భవిష్యత్యేష విశ్రుతః । స తు వైశ్రవణస్తత్ర తపోవనగతస్తదా ॥ ౯ ॥ వ్యవర్ధత మహాతేజాః హుతాహు
తిరివానలః । తస్యాశ్రమపదస్థస్య బుద్ధిర్జాతా మహాత్మనః ॥ ౧౦ ॥ చరిష్యే నియతో ధర్మం ధర్మో హి పరమా గతిః ।
స తు వర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వా మహావనే ॥ ౧౧ ॥ యంత్రితో నియమైరుగ్రైశ్చకార సుమహత్తపః । పూర్ణే
వర్షసహస్రాంతే తం తం విధిమకల్పయత్ ॥ ౧౨ ॥ జలాశీ మారుతాహారో నిరాహారస్తథైవ చ । ఏవం వర్షసహస్రా
ణి జగ్ముస్తాన్యేకవర్షవత్ ॥ ౧౩ ॥ అథ ప్రీతో మహాతేజాః సేంద్రైస్సురగణైస్సహ । గత్వా తస్యాశ్రమపదం బ్ర
హ్మేదం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ పరితుష్టోఽస్మి తే వత్స కర్మణానేన సువ్రత । వరం వృణీష్వ భద్రం తే వరార్హస్త్వం
హి మే మతః ॥ ౧౫ ॥ అథాబ్రవీద్వైశ్రవణః పితామహముపస్థితమ్ । భగవన్ లోకపాలత్వమిచ్ఛేయం విత్తరక్ష

ణం ॥ ౧౬ ॥ అథాబ్రవీద్వైశ్రవణం పరితుష్టేనచేతసా । బ్రహ్మాసురగణైస్సార్ధం బాఢమిత్యేవహృష్టవత్ ॥ అహంహిలోకపాలానాం చతుర్థంస్రష్టుముద్యతః । యమేంద్రవరుణానాంచయత్పదంతవచేప్సితం ॥ ౧౭ ॥ త్వం తుతద్గచ్ఛధర్మజ్ఞ నిధీశత్వమవాప్నుహి । యమేంద్రవరుణానాంచ చతుర్థోఽద్యభవిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ ఏతచ్చపుష్పకంనామ విమానంసూర్యసన్నిభం । ప్రతిగృహ్ణీష్వయానార్థం త్రిదశైస్సమతాంవ్రజ ॥ ౨౦ ॥ స్వస్తితేస్తు గమిష్యామ స్సర్వఏవయథాగతం । కృతకృత్యావయంతాత దత్వాతవవరద్వయం ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుక్త్వాసగతోబ్రహ్మా స్వస్థానంత్రిదశైస్సహ । గతేషుబ్రహ్మపూర్వేషు దేవేష్వథనభస్థలం ॥ ౨౨ ॥ ధనేశఃపితరంప్రాహ ప్రాంజలిఃప్రయతాత్మవాన్ । భగవన్లబ్ధవానస్మి వరమిష్టంపితామహాత్ ॥ ౨౩ ॥ నివాసంతునమేదేవో విదధాతిప్రజాపతిః । తత్పశ్యభగవన్కంచిన్నివాసంసాధుమేప్రభో ॥ ౨౪ ॥ నచపీడాభవేద్యత్ర ప్రాణినోయస్యకస్యచిత్ । ఏవముక్తస్తుపుత్రేణ విశ్రవామునిసత్తమః ॥ ౨౫ ॥ వచనంప్రాహధర్మజ్ఞ శ్రూయతామితిసత్తమ । దక్షిణస్యోదధేస్తీరే త్రికూటోనామపర్వతః ॥ ౨౬ ॥ తస్యాగ్రేతువిశాలాసా మహేంద్రస్యపురీయథా । లంకానామపురీరమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా ॥ ౨౭ ॥ రాక్షసానాంనివాసార్థం యథేంద్రస్యామరావతీ । హేమప్రాకారపరిఖా యంత్రశస్త్రసమావృతా ॥ ౨౮ ॥ రమణీయాపురీసాహిరుక్మవైదూర్యతోరణా । రాక్షసైస్సాపరిత్యక్తా పురావిష్ణుభయార్దితైః ॥ ౨౯ ॥ శూన్యారక్షోగణైస్సర్వై రసాతలతలంగతైః । శూన్యాసంప్రతిలంకాసా ప్రభుస్తస్యానవిద్యతే ॥ సత్వంతత్రనివాసాయ గచ్ఛపుత్రయథాసుఖం । నిర్దోషస్తత్రతేవాసోనబాధాతత్రకస్యచిత్ ॥ ౩౦ ॥ ఏవముక్తస్సధర్మాత్మా పిత్రాధర్మ్యమిదంవచః । నివాసయామాసతతో లంకాంపర్వతమూర్ధని ॥ ౩౨ ॥ నైరృతానాంసహస్రైస్తు హృష్టైఃప్రముదితైస్సహ । అచిరేణైవకాలేన సంపూర్ణాతస్యశాసనాత్ ॥ ౩౩ ॥ సతుతత్రావసత్ప్రీతో ధర్మాత్మానైరృతర్షభః । సముద్రపరిఖాయాంతు లంకాయాంవిశ్రవాత్మజః ॥ ౩౪ ॥ కాలేకాలేతుధర్మాత్మా పుష్పకేణధనేశ్వరః । అభ్యాగచ్ఛద్వినీతాత్మా పితరంమాతరంచసః ॥ ౩౫ ॥ ఓమ్ ॥ సదేవగంధర్వగణైరభిష్టుతస్తథాప్సరోనృత్యవిభూషితాలయః । గభస్తిభిస్సూర్యఇవావభాసయన్పితుస్సమీపంప్రయయౌసవిత్తపః ॥ ౩౬ ॥*॥ ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే శ్రీమదుత్తరకాండేతృతీయస్సర్గః ॥ ౨౭ ॥ ౫౪౦ ॥ * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాగస్త్యేరితంవాక్యం రామోవిస్మయమాగతః । కథమాసీత్తులంకాయాం సంభవోరక్షసాంపురా ॥ ౧ ॥ తతశ్శిరఃకంపయిత్వా త్రేతాగ్నిసమవిగ్రహం । అగస్త్యంతంముహుర్దృష్ట్వా స్మయమానోభ్యభాషత ॥ ౨ ॥ భగవన్పూర్వమప్యేషాలంకాసీత్పిశితాశినాం । శ్రుత్వేదంభగవద్వాక్యంజాతోమేవిస్మయఃపరః ॥ ౩ ॥ పులస్త్యవంశాదుద్భూతారాక్షసాఇతినశ్శ్రుతం । ఇదానీమన్యతశ్చాపి సంభవఃకీర్తితస్త్వయా ॥ ౪ ॥ రావణాత్కుంభకర్ణాచ్చప్రహస్తాద్వికటాదపి । రావణస్యచపుత్రేభ్యఃకింనుతేబలవత్తరాః ॥ కఏషాంపూర్వకోబ్రహ్మన్ కింనామాకింతపోబలః । అపరాధంచకంప్రాప్య విష్ణునాద్రావితాఃకథం ॥ ౬ ॥ ఏతద్విస్తరతస్సర్వం కథయస్వమమానఘ । కౌతూహలమిదంమహ్యం నుదభానుర్యథాతమః ॥ ౭ ॥ రాఘవస్యవచశ్శ్రుత్వా సంస్కారాలంకృతంశుభం । ఈషదుత్స్మయమానస్తమగస్త్యఃప్రాహరాఘవం ॥ ౮ ॥ ప్రజాపతిఃపురాసృష్ట్వాహ్యాపస్సలిలసంభవః । తాసాంగోపాయనేసత్వాన్యసృజత్పద్మసంభవః ॥ ౯ ॥ తేసత్వాస్సత్వకర్తారం వినీతవదుపస్థితాః । కింకుర్మఇతిభాషంతఃక్షుత్పిపాసాభయార్దితాః ॥ ౧౦ ॥ ప్రజాపతిస్తుతాన్యాహసత్వానిప్రహసన్నివ । ఆభాష్యంభాంసియత్నేన రక్షధ్వమితిమానదః ॥ ౧౧ ॥ (ఇత్యుక్తాస్తైతుక్షుధావిష్టాఃఅంభాంస్యాదాతుముద్యతాః । అంభాంస్యేతానిరక్షామెత్యుక్తవంతస్తథాపరే ॥ ౧౨ ॥ జ్ఞాత్వాప్రజాపతిస్తేషా మాహధా

ర్త్వర్థసంయుతం । యక్షేతి భక్షణే ధాతుస్తథా రక్షస్తు పాలనే ॥ ౧౩ ॥ జక్షణాద్యక్ష ఇత్యుక్తస్తదా రక్షస్తు పాలనాత్ । రక్షామేతి చ తత్రాన్యైర్జక్షామేతి తథాపరైః ॥ ౧౪ ॥ భుక్షితాభుక్షితైరుక్తం తతస్తానాహ భూతకృత్ । రక్షామేతి చ యైరుక్తం రాక్షసాస్తే భవంతు వః ॥ ౧౫ ॥ జక్షామేతి చ యైరుక్తం తే వై యక్షా భవంతు వః । తత్ర హేతిః ప్రహేతిశ్చ భ్రాతరౌ రాక్షసాధిపౌ ॥ ౧౬ ॥ మధుకైటభసంకాశౌ బభూవతురరిందమౌ । ప్రహేతిర్ధార్మికస్తత్ర తపోవనగతస్తదా ॥ ౧౭ ॥ హేతిర్దారక్రియార్థం తు యత్నం పరమథాకరోత్ । స కాలభగినీం కన్యాం భయాం నామ భయావహాం ॥ ౧౮ ॥ ఉదావహదమేయాత్మా స్వయమేవ మహామతిః । స తస్యాం జనయామాస హేతీ రాక్షసపుంగవః ॥ ౧౯ ॥ పుత్రం పుత్రవతాం శ్రేష్ఠో విద్యుత్కేశ ఇతి శ్రుతం । విద్యుత్కేశో హేతిపుత్రః ప్రదీప్తార్కసమప్రభః ॥ ౨౦ ॥ వ్యవర్ధత మహాతేజాః తోయమధ్య ఇవాంబుజం । స యదా యౌవనం భద్రమనుప్రాప్తో నిశాచరః ॥ ౨౧ ॥ తతో దారక్రియాం తస్య కర్తుం వ్యవసితః పితా । సంధ్యాయాస్తనయాం సోథ సంధ్యాతుల్యాం ప్రభావతః ॥ ౨౨ ॥ సర్వలక్షణసంపన్నాం నామ్నా సాలకటంకటాం । వరయామాస పుత్రార్థం హేతీ రాక్షసపుంగవః ॥ అవశ్యమేవ దాతవ్యా పరస్మై సేతి సంధ్యయా । చింతయిత్వా సుతా దత్తా విద్యుత్కేశాయ రాఘవ ॥ ౨౪ ॥ సంధ్యాయాస్తనయాం లబ్ధ్వా విద్యుత్కేశో నిశాచరః । రమతే స తయా సార్ధం పౌలోమ్యా మఘవానివ ॥ ౨౫ ॥ కేనచిత్త్వథ కాలేన రామ సాలకటంకటా । విద్యుత్కేశాద్గర్భమాప ఘనరాజిరివార్ణవాత్ ॥ ౨౬ ॥ తతస్సా రాక్షసీ గర్భం ఘనగర్భసమప్రభం । ప్రసూతా మందరం గత్వా గంగా గర్భమివాగ్నిజమ్ ॥ ౨౭ ॥ తముత్సృజ్య తు సా గర్భం విద్యుత్కేశాద్రతార్థినీ । రేమే సా పతినా సార్ధం విస్మృత్య సుతమాత్మజం ॥ ౨౮ ॥ ఉత్సృష్టస్తు తదా గర్భో ఘనశబ్దసమస్వనః । తయోత్సృష్టస్స తు శిశుః శరదర్కసమద్యుతిః ॥ ౨౯ ॥ నిధాయాస్యే స్వయం ముష్టిం రురోద శనకైరివ । తతో వృషభమాస్థాయ పార్వత్యా సహితశ్శివః ॥ ౩౦ ॥ వాయుమార్గేణ గచ్ఛన్వై శుశ్రావ రుదితస్వనం । అపశ్యదుమయా సార్ధం రుదంతం రాక్షసాత్మజం ॥ ౩౧ ॥ కారుణ్యభావాత్పార్వత్యా భవస్త్రిపురసూదనః । తం రాక్షసాత్మజం చక్రే మాతురేవ వయస్సమమ్ ॥ ౩౨ ॥ అమరం చైవ తం కృత్వా మహాదేవోఽక్షయోఽవ్యయః । పురమాకాశగం ప్రాదాత్పార్వత్యాః ప్రియకామ్యయా ॥ ౩౩ ॥ ఉమయాపి వరో దత్తో రాక్షసానాం నృపాత్మజ । సద్యోపలబ్ధిర్గర్భస్య ప్రసూతిస్సద్య ఏవ చ ॥ ౩౪ ॥ సద్య ఏవ వయః ప్రాప్తిర్మాతురేవ వయస్సమమ్ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్సుకేశో వరదానగర్వితః శ్రియం ప్రభోః ప్రాప్య హరస్య పార్శ్వతః । చచార సర్వత్ర మహాన్మహామతిః ఖగం పురం ప్రాప్య పురందరో యథా ॥ ౩౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే చతుర్థస్సర్గః ॥ ౫౭౭ ॥ ౧౧౫౪౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సుకేశం ధార్మికం దృష్ట్వా వరలబ్ధం చ రాక్షసం । గ్రామణీర్నామ గంధర్వో విశ్వావసుసమప్రభః ॥ ౧ ॥ తస్య దేవవతీ నామ ద్వితీయా శ్రీరివాత్మజా । బభూవ లోకవిఖ్యాతా రూపయౌవనశాలినీ ॥ ౨ ॥ తాం సుకేశాయ ధర్మేణ దదౌ రక్షః శ్రియం యథా । వరదానకృతైశ్వర్యం సా తం ప్రాప్య పతిం ప్రియం ॥ ౩ ॥ ఆసీద్దేవవతీ తుష్టా ధనం ప్రాప్యేవ నిర్ధనః । స తయా సహ సంయుక్తో రరాజ రజనీచరః ॥ ౪ ॥ అంజనాదభినిష్క్రాంతః కరేణ్వేవ మహాగజః । దేవవత్యాం సుకేశస్తు జనయామాస రాఘవ ॥ ౫ ॥ మాల్యవంతం సుమాలిం చ మాలిం చ బలినాం వరం । త్రీన్పుత్రాన్జనయామాస త్రినేత్రసమవిగ్రహాన్ ॥ ౬ ॥ త్రయో లోకా ఇవావ్యగ్రాః స్థితాస్త్రయ ఇవాగ్నయః । త్రయో మంత్రా ఇవాత్యుగ్రాస్త్రయో ఘోరా ఇవామయాః ॥ ౭ ॥ త్రయస్సుకేశస్య సుతాస్త్రేతాగ్నిసమవర్చసః । వివృద్ధిమగమంస్తత్ర వ్యాధయోపేక్షితా యథా ॥ ౮ ॥ వరప్రాప్తం పితుస్తే తు జ్ఞాత్వైశ్వర్యం తపోబలాత్ । తపస్తప్తుం గతా మేరుం భ్రాతరః కృతనిశ్చయాః ॥ ౯ ॥ ప్రగృహ్య నియమా

ఘోరా న్రాక్షసారఘుసత్తమ । విచేరుస్తేతపో ఘోరం సర్వభూతభయావహం ॥ ౧౦ ॥ సత్యార్జవశమోపేతైస్త
పోభిరతిదుష్కరైః । సంతాపయంతస్త్రీన్లోకా న్సదేవాసురమానుషాన్ ॥ ౧౧ ॥ తతో విభుశ్చతుర్వక్త్రో విమా
నవరమాస్థితః । సుకేశపుత్రానామంత్ర్య వరదో౽స్మీత్యభాషత ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మాణం వరదం జ్ఞాత్వా సేంద్రైర్దేవ
గణైర్వృతం । ఊచుః ప్రాంజలయస్సర్వే వేపమానా ఇవద్రుమాః ॥ ౧౩ ॥ తపసారాధితో దేవ యదినో దిశసే వరం ।
అజేయాశ్శత్రుహంతార స్తథైవ చిరజీవినః ॥ ౧౪ ॥ ప్రభవిష్ణవో భవామేతి పరస్పరమనువ్రతాః । ఏవం భవిష్యతీత్యుక్త్వా
సుకేశతనయాన్ప్రభుః ॥ ౧౫ ॥ ప్రయయౌ బ్రహ్మలోకాయ బ్రహ్మా బ్రాహ్మణవత్సలః । వరం లబ్ధ్వా తతస్సర్వే రామ
రాత్రించరాస్తదా ॥ ౧౬ ॥ సురాసురాన్ప్రబాధంతే వరదానసునిర్భయాః । తైర్వధ్యమానాస్త్రిదశా స్సర్షి
సంఘాస్సచారణాః ॥ ౧౭ ॥ త్రాతారం నాధిగచ్ఛంతి నిరయస్థా యథా నరాః । అథ తే విశ్వకర్మాణం శిల్పినాం వరమ
వ్యయం ॥ ౧౮ ॥ ఊచుస్సమేత్య సంహృష్టా రాక్షసా రఘుసత్తమ । ఓజస్తేజోబలవతాం మహతామాత్మతేజ
సా ॥ ౧౯ ॥ గృహకర్తా భవానేవ దేవానాం హృదయేప్సితం । అస్మాకమపి తావత్త్వం గృహం కురు మహామతే ॥ ౨౦ ॥
హిమవంతం సమాశ్రిత్య మేరుం మందరమేవ వా । మహేశ్వరగృహప్రఖ్యం గృహం నః క్రియతాం మహత్ ॥ ౨౧ ॥ వి
శ్వకర్మా తతస్తేషాం రాక్షసానాం మహాభుజః । నివాసం కథయామాస శక్రస్యేవామరావతీమ్ ॥ ౨౨ ॥ దక్షిణ
స్యోదధేస్తీరే త్రికూటో నామ పర్వతః । (త్రికూట ఇవ సంపన్నో ద్వితీయస్తత్ర సత్తమాః) ॥ ౨౩ ॥ సువేల ఇతి చాప్యన్యో
ద్వితీయో రాక్షసేశ్వరాః । శిఖరే తస్య శైలస్య మధ్యమేంబుదసన్నిభే ॥ ౨౪ ॥ శకునైరపి దుష్ప్రాపే టంకచ్ఛిన్న
చతుర్దిశి । త్రింశద్యోజనవిస్తీర్ణా శతయోజనమాయతా ॥ ౨౫ ॥ స్వర్ణప్రాకారసంవీతా హేమతోరణసం
వృతా । మయా లంకేతి నగరీ శక్రాజ్ఞప్తేన నిర్మితా ॥ ౨౬ ॥ తస్యాం వసత దుర్ధర్షాః పుర్యాం రాక్షససత్తమాః । అ
మరావతీం సమాసాద్య సేంద్రా ఇవ దివౌకసః ॥ ౨౭ ॥ లంకాం దుర్గం సమాసాద్య రాక్షసైర్బహుభిర్వృతాః ।
భవిష్యథ దురాధర్షా శ్శత్రూణాం శత్రుసూదనాః ॥ ౨౮ ॥ విశ్వకర్మవచశ్శ్రుత్వా తతస్తే రాక్షసోత్తమాః । స
హస్రానుచరా గత్వా లంకాం తామావసన్పురీమ్ ॥ ౨౯ ॥ దృఢప్రాకారపరిఖాం సౌవర్ణైర్గృహశోభితాం । లంకా
మవాప్య తే హృష్టా విహరంతి నిశాచరాః ॥ ౩౦ ॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు యథాకామం చ రాఘవ । నర్మదా నామ గం
ధర్వీ నానాధర్మసమేధితా ॥ ౩౧ ॥ తస్యాః కన్యాత్రయం హ్యాసీ ద్ధీశ్రీకీర్తిసమద్యుతి । జ్యేష్ఠక్రమేణ సా తేషాం
రాక్షసానామరాక్షసీ ॥ ౩౨ ॥ కన్యాస్తాః ప్రదదౌ హృష్టా పూర్ణచంద్రనిభాననాః । త్రయాణాం రాక్షసేంద్రా
ణాం తిస్రో గంధర్వకన్యకాః ॥ ౩౩ ॥ మాత్రా దత్తా మహాభాగ నక్షత్రే భగదైవతే । కృతదారాస్తు తే రామ సుకే
శతనయాః ప్రభో ॥ ౩౪ ॥ భార్యాభిస్సహ చిక్రీడు రప్సరోభిరివామరాః । తస్య మాల్యవతో భార్యా సుందరీ నామ
సుందరీ ॥ ౩౫ ॥ స తస్యాం జనయామాస యదపత్యం నిబోధ తత్ । వజ్రముష్టిర్విరూపాక్షో దుర్ముఖశ్చైవ రా
క్షసః ॥ ౩౬ ॥ సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ మత్తోన్మత్తౌ తథైవ చ । అనలా చాభవత్కన్యా సుందర్యాం రామ సుందరీ ॥
సుమాలేరపి భార్యాసీ త్పూర్ణచంద్రనిభాననా । నామ్నా కేతుమతీ రామ ప్రాణేభ్యో౽పి గరీయసీ ॥ ౩౮ ॥ సుమా
లీ జనయామాస యదపత్యం నిశాచరః । కేతుమత్యాం మహాబాహో తన్నిబోధానుపూర్వశః ॥ ౩౯ ॥ ప్రహస్తో
కంపనశ్చైవ వికటః కాలకార్ముకః । ధూమ్రాక్షశ్చాథ దండశ్చ సుపార్శ్వశ్చ మహాబలః ॥ ౪౦ ॥ సంహ్రాదిః ప్రఘ
సశ్చైవ భాసకర్ణశ్చ రాక్షసః । బాలా పుష్పోత్కటా చైవ కైకసీ చ శుచిస్మితా ॥ ౪౧ ॥ కుంభీనసీ చ ఇత్యేతే సు
మాలేః ప్రసవాస్స్మృతాః । మాలేస్తు వసుధా నామ గంధర్వీ రూపశాలినీ ॥ ౪౨ ॥ భార్యాసీత్పద్మపత్రాక్షీ స్వక్షీ
యక్షసుతోపమా । సుమాలేరనుజస్తస్యాం జనయామాస యత్ప్రభో ॥ ౪౩ ॥ అపత్యం కథ్యమానం తన్మయా త్వం

శృణు రాఘవ। అనిలశ్చానలశ్చైవ హరస్సంపాతిరేవచ ॥ ౪౪ ॥ ఏతే విభీషణామాత్యాః మాలేయాస్తే నిశాచరాః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు తే రాక్షసపుంగవాస్త్రయో నిశాచరైః పుత్త్రశతైశ్చ సంవృతాః । సురాన్సహేంద్రాన్ ఋషినాగయక్షాన్ బబాధిరే తాన్ బహువీర్యదర్పితాః ॥ ౪౫ ॥ జగద్భ్రమంతోఽనిలవద్దురాసదా రణే తు మృత్యుప్రతిమానతేజసః । వరప్రదానాదతిగర్వితా భృశం క్రతుక్రియాణాం ప్రశమంకరాస్సదా ॥ ౪౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే పంచమస్సర్గః ॥ ౪౬ ॥ ౯౬౦౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తైర్వధ్యమానా దేవాశ్చ ఋషయశ్చ తపోధనాః । భయార్తాశ్శరణం జగ్ముర్దేవదేవం మహేశ్వరం ॥ ౧ ॥ జగత్సృష్ట్యంతకర్తారమజమవ్యక్తరూపిణమ్ । ఆధారం సర్వలోకానామారాధ్యం పరమం గురుం ॥ ౨ ॥ తే సమేత్య తు కామారిం త్రిపురఘ్నం త్రిలోచనం । ఊచుః ప్రాంజలయో దేవా భయగద్గదభాషిణః ॥ ౩ ॥ సుకేశపుత్రైర్భగవన్పితామహవరోద్ధతైః । ప్రజాధ్యక్ష ప్రజాస్సర్వా బాధ్యంతే రిపుబాధనైః ॥ ౪ ॥ శరణ్యాన్యశరణ్యాని ఆశ్రమాణి కృతాని నః । స్వర్గాచ్చ చ్యావితశ్శక్రః స్వర్గే క్రీడంతి శక్రవత్ ॥ ౫ ॥ అహం విష్ణురహం రుద్రో బ్రహ్మాహం దేవరాడహం । అహం యమోఽహం వరుణశ్చంద్రోఽహం రవిరప్యహమ్ ॥ ౬ ॥ ఇతి తే రాక్షసా దేవ వరదానేన దర్పితాః । బాధంతే సమరోద్ధర్షా యే చ తేషాం పురస్సరాః ॥ ౭ ॥ తన్నో దేవ భయార్తానామభయం దాతుమర్హసి । అశివం వపురాస్థాయ జహి దైవతకంటకాన్ ॥ ౮ ॥ ఇత్యుక్తస్తు సురైస్సర్వైః కపర్దీ నీలలోహితః । సుకేశం ప్రతి సాపేక్షః ప్రాహ దేవగణాన్ప్రభుః ॥ ౯ ॥ నాహం తాన్నిహనిష్యామి అవధ్యా మమ తేఽసురాః । కింతు మంత్రం ప్రదాస్యామి యో వై తాన్నిహనిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ ఏతమేవ సముద్యోగం పురస్కృత్య సురర్షయః । గచ్ఛధ్వం శరణం విష్ణుం హనిష్యతి స తాన్ప్రభుః ॥ ౧౧ ॥ తతస్తే జయశబ్దేన ప్రతినంద్య మహేశ్వరమ్ । విష్ణోస్సమీపమాజగ్ముర్నిశాచరభయార్దితాః ॥ ౧౨ ॥ శంఖచక్రధరం దేవం ప్రణమ్య బహుమాన్య చ ॥ ఊచుస్సంభ్రాంతవద్వాక్యం సుకేశతనయాన్ప్రతి ॥ ౧౩ ॥ సుకేశతనయైర్దేవ త్రిభిస్త్రేతాగ్నిసన్నిభైః । ఆక్రమ్య వరదానేన స్థానాన్యపహృతాని నః ॥ ౧౪ ॥ లంకా నామ పురీ దుర్గా త్రికూటశిఖరే స్థితా । తత్రస్థితాః ప్రబాధంతే సర్వాన్నః క్షణదాచరాః ॥ ౧౫ ॥ స త్వమస్మద్ధితార్థాయ జహి తాన్మధుసూదన । శరణం త్వాం వయం ప్రాప్తా గతిర్భవ సురేశ్వర ॥ ౧౬ ॥ రాక్షసాన్త్సమరే దుష్టాన్ సానుబంధాన్రణోద్ధతాన్ । (చక్రకృత్తాస్యకమలాన్నివేదయ యమాయ వై ॥ ౧౭ ॥ భయేష్వభయదోఽస్మాకం నాన్యోఽస్తి భవతా వినా)। నుద త్వం నో భయం దేవ నీహారమివ భాస్కరః ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యేవం దైవతైరుక్తో దేవదేవో జనార్దనః । అభయం భయదోఽరీణాం దత్త్వా దేవానువాచ హ ॥ ౧౯ ॥ సుకేశం రాక్షసం జానే ఈశానవరదర్పితం ॥ తాంశ్చాస్య తనయాన్జానే యేషాం జ్యేష్ఠస్స మాల్యవాన్ ॥ ౨౦ ॥ తానహం సమతిక్రాంతమర్యాదాన్రాక్షసాధమాన్ । నిహనిష్యామి సంక్రుద్ధస్సురా భవత విజ్వరాః ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుక్తాస్తే సురాస్సర్వే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । యథావాసం యయుర్హృష్టాః ప్రశంసంతో జనార్దనం ॥ ౨౨ ॥ విబుధానాం సముద్యోగం మాల్యవాంస్తు నిశాచరః । శ్రుత్వా తౌ భ్రాతరౌ వీరావిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ అమరా ఋషయశ్చైవ సంగమ్య కిల శంకరం । అస్మద్వధం పరీప్సంత ఇదమూచుస్త్రిలోచనమ్ ॥ ౨౪ ॥ సుకేశతనయా దేవ వరదానబలోద్ధతాః । బాధంతేఽస్మాన్త్సముద్యుక్తా ఘోరరూపాః పదే పదే ॥ ౨౫ ॥ రాక్షసైరభిభూతాస్స్మ న శక్తాస్స్మః ప్రజాపతే । స్వేషు సద్మసు సంస్థాతుం భయాత్తేషాం దురాత్మనామ్ । ౨౬ ॥ తదస్మాకం హితార్థాయ జహి తాంస్త్వం త్రిలోచన । రాక్షసాన్హుంకృతేనైవ దహ ప్రదహతాం వర ॥ ౨౭ ॥ ఇత్యేవం త్రిదశైరుక్తం నిశమ్యాంధకసూదనః । శిరః కరం చ ధున్వాన ఇదం వచన

మబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ అవధ్యా మమ తే దేవా స్సుకేశతనయా రణే । మంత్రం తు వః ప్రదాస్యామి యో వై తాన్నిహని
ష్యతి ॥ ౨౯ ॥ యో సౌ చక్రగదాపాణిః పీతవాసా జనార్దనః । హరిర్నారాయణశ్శ్రీమా న్శరణం తం ప్రపద్యత ॥
హరాదవాప్య తే మంత్రం కామారిమభివాద్య చ । నారాయణాలయం ప్రాప్య తస్మై సర్వం న్యవేదయన్ ॥ ౩౧ ॥ త
తో నారాయణేనోక్తాః దేవా ఇంద్రపురోగమాః । సురారీన్సూదయిష్యామి సర్వాన్ భవత విజ్వరాః ॥ ౩౨ ॥ దే
వానాం భయభీతానాం హరిణా రాక్షసర్షభౌ । ప్రతిజ్ఞాతో వధో స్మాకం తచ్చింతయత యత్క్షమమ్ ॥ ౩౩ ॥ హి
రణ్యకశిపోర్మృత్యు రన్యేషాం చ సురద్విషామ్ । నముచిః కాలనేమిశ్చ సంహ్రాదో వీరసత్తమః ॥ ౩౪ ॥ రాధేయో బ
హుమాయీ చ లోకపాలో థ ధార్మికః । యమళార్జునౌ చ హార్దిక్య శ్శుంభశ్చైవ నికుంభకః ॥ ౩౫ ॥ అసురా
దానవాశ్చైవ సత్త్వవంతో మహాబలాః । సర్వే సమరమాసాద్య నశ్రూయంతే పరాజితాః ॥ ౩౬ ॥ సర్వైః క్రతు
శతైరిష్టం సర్వే మాయావిద స్తథా । సర్వే సర్వాస్త్రకుశలా స్సర్వే శత్రుభయంకరాః । నారాయణేన నిహతాశ్శత
శో థ సహస్రశః । ఏతజ్జ్ఞాత్వా తు సర్వేషాం క్షేమం కర్తుమిహార్హథ ॥ ౩౮ ॥ దుఃఖం నారాయణం జేతుం యో నో
హంతుమభీప్సతి । తతస్సుమాలీ మాలీ చ శ్రుత్వా మాల్యవతో వచః ॥ ౩౯ ॥ ఊచతుర్భ్రాతరం జ్యేష్ఠం భగాంశావి
వవాసవమ్ । స్వధీతం దత్తమిష్టం చ ఐశ్వర్యం పరిపాలితమ్ ॥ ౪౦ ॥ ఆయుర్నిరామయం ప్రాప్తం స్వధర్మః స్థాపితః
పథి । దేవసాగరమక్షోభ్యం శస్త్రైః ర్తిం ప్రవిగాహ్య చ ॥ ౪౧ ॥ జితా ద్విషో హ్యప్రతిమానస్తో మృత్యుకృతం భయం ।
నారాయణశ్చ రుద్రశ్చ శక్రశ్చాపి యమ స్తథా ॥ ౪౨ ॥ అస్మాకం ప్రముఖే స్థాతుం సర్వ ఏవ హి బిభ్యతి । విష్ణోర్ద్వే
షస్య నాస్త్యేవ కారణం రాక్షసేశ్వర ॥ ౪౩ ॥ దేవానామేవ దోషేణ విష్ణోః ప్రజ్వలితం మనః । తస్మాదద్యైవ సహి
తా స్సర్వేన్యోన్యసమావృతాః ॥ ౪౪ ॥ దేవానేవ జిఘాంసామో యేభ్యో దోష స్సముత్థితః । ఏవం సంమంత్ర్య బలి
నః స్సర్వే సైన్యసమావృతాః ॥ ౪౫ ॥ ఉద్యోగం ఘోషయిత్వా తు సర్వే నైరృతపుంగవాః । యుద్ధాయ నిర్యయుః క్ర
ద్ధా జంభవృత్రబలా ఇవ ॥ ౪౬ ॥ ఇతి తే రామ సంమంత్ర్య సర్వోద్యోగేన రాక్షసాః । యుద్ధాయ నిర్యయు స్సర్వే
మహాకాయా మహాబలాః ॥ ౪౭ ॥ స్యందనైర్వారణేంద్రైశ్చ హయైశ్చ గిరిసన్నిభైః । ఖరైర్గోభిరథోష్ట్రైశ్చ శిం
శుమారైర్భుజంగమైః ॥ ౪౮ ॥ మకరైః కచ్ఛపైర్మీనైః విహంగైర్గరుడోపమైః । సింహైర్వ్యాఘ్రైర్వరాహై
శ్చ సృమరైశ్చమరైరపి ॥ ౪౯ ॥ త్యక్త్వా లంకాం తతస్సర్వే రాక్షసా బలగర్వితాః । ప్రయాతా దేవలోకాయ
యోద్ధుం దైవతశత్రవః ॥ ౫౦ ॥ లంకావిపర్యయం దృష్ట్వా యాని లంకాలయాన్యథ । భూతాని భయదర్శీని విమన
స్కాని సర్వశః ॥ ౫౧ ॥ రథోత్తమైరుహ్యమానా శ్శతశో థ సహస్రశః । ప్రయాతా రాక్షసాస్తూర్ణం దేవ
లోకం ప్రయత్నతః ॥ ౫౨ ॥ రక్షసామేవ మార్గేణ దైవతాన్యపచక్రముః । భౌమాశ్చైవాంతరిక్షాశ్చ కాలాజ్ఞ
ప్తా భయావహాః ॥ ౫౩ ॥ ఉత్పాతా రాక్షసేంద్రాణా మభావాయోత్థితా భృశమ్ । అస్థీని మేఘా వవృషు రుష్ణం శో
ణితమేవ చ ॥ ౫౪ ॥ వేలాం సముద్రాశ్చోత్క్రాంతా శ్చేలుశ్చాప్యథ భూధరాః । అట్టహాసాన్విముంచంతో ఘన
నాదసమస్వనాః ॥ ౫౫ ॥ భూతాః పరిపతంతి స్మ నృత్యమానా స్సహస్రశః । వాశ్యంత్యశ్చ శివా స్తత్ర దారుణం
ఘోరదర్శనాః ॥ ౫౬ ॥ గృధ్రచక్రం మహచ్చాపి జ్వలనోద్గారిభిర్ముఖైః । రాక్షసానాముపరి ఖే భ్రమతే లాత
చక్రవత్ ॥ ౫౭ ॥ కపోతా రక్తపాదాశ్చ శారికా విద్రుతా యయుః । కాకా వాశ్యంతి తత్రైవ బిడాలా వై ద్విపాది
కాః ॥ ౫౮ ॥ తానచింత్య మహోత్పాతాన్ రాక్షసా బలగర్వితాః । యాంత్యేవ న నివర్తంతే మృత్యుపాశావపా
శితాః ॥ ౫౯ ॥ మాల్యవాంశ్చ సుమాలీ చ మాలీ చ సుమహాబలాః । ఆసన్పురస్సరాస్తేషాం క్రతూనామివ పావ
కాః ॥ ౬౦ ॥ మాల్యవంతం తు తే సర్వే మాల్యవంతమివాచలమ్ । నిశాచరా హ్యాశ్రయంతే దాతారమివ దేహినః ॥

తద్బలం రాక్షసేంద్రాణాం మహాభ్రఘననాదితమ్ । జయేప్సయా దేవలోకం యయౌ మాలివశే స్థితమ్ ॥ ౬౨ ॥ రాక్షసానాం సముద్యోగం తం తు నారాయణః ప్రభుః । దేవదూతాదుపశ్రుత్య దధ్రే యుద్ధే తతో మనః ॥ ౬౩ ॥ ఆసాద్య కవచం దివ్యం సహస్రార్కసమద్యుతి । ఆబధ్య శరసంపూర్ణే ఇషుధీ విమలే తదా ॥ ౬౪ ॥ శ్రోణిసూత్రం చ ఖడ్గం చ విమలం కమలేక్షణః । శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గ ఖడ్గాఖ్యప్రవరాయుధాన్ ॥ ౬౫ ॥ సుపర్ణం గిరిసంకాశం వైనతేయమథాస్థితః । రాక్షసానామభావాయ యయౌ తూర్ణతరం హరిః ॥ ౬౬ ॥ సుపర్ణపృష్ఠే స బభౌ శ్యామః పీతాంబరో హరిః । కాంచనస్య గిరేశ్శృంగే సతటిత్తోయదో యథా ॥ ౬౭ ॥ ఓమ్ ॥ స సిద్ధదేవర్షిమహోరగైశ్చ గంధర్వయక్షైరుపగీయమానః । సమాససాదామరశత్రుసైన్యం చక్రాసిశార్ఙ్గాయుధశంఖపాణిః ॥ ౬౮ ॥ సుపర్ణపక్షానిలనున్నపక్షం భ్రమత్పతాకం ప్రవికీర్ణశస్త్రమ్ । చచాల తద్రాక్షసరాజసైన్యం చలోపలో నీలఇవాచలేంద్రః ॥ ౬౯ ॥ తతస్తు తైశ్శోణితమాంసరూషితై ర్యుగాంతవైశ్వానరతుల్యవిగ్రహైః । నిశాచరాస్తం పరివార్య మాధవం వరాయుధైర్నిర్బిభిదుస్సహస్రశః ॥ ౭౦ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే షష్ఠస్సర్గః ॥ ౩౮౩ ॥ ౭౬౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నారాయణగిరిం తే తు గర్జంతో రాక్షసాంబుదాః । వవర్షురిషువర్షేణ వర్షేణాద్రిమివాంబుదాః ॥ ౧ ॥ శ్యామావదాతస్తైర్విష్ణుర్నీలైర్నక్తంచరోత్తమైః । వృతోఽంజనగిరీవాసీద్వర్షమాణైః పయోధరైః ॥ ౨ ॥ శలభా ఇవ కేదారం మశకా ఇవ పర్వతమ్ । యథామృతఘటం దంశా మకరా ఇవ చార్ణవమ్ ॥ ౩ ॥ తథా రక్షోధనుర్ముక్తా వజ్రానిలమనోజవాః । హరిం విశంతి స్మ శరా లోకా ఇవ విపర్యయే ॥ ౪ ॥ స్యందనైస్స్యందనగతాః గజైశ్చ గజయూథపాః । అశ్వారోహాస్సదశ్వైశ్చ పాదాతాస్త్వంబరేచరాః ॥ ౫ ॥ రాక్షసేంద్రా గిరినిభాశ్శరశక్త్యృష్టితోమరైః । నిరుచ్ఛ్వాసం హరిం చక్రుః ప్రాణాయామా ఇవ ద్విజమ్ ॥ ౬ ॥ నిశాచరైస్తుద్యమానో మీనైరివ మహోదధిః । శార్ఙ్గమాయమ్య దుర్ధర్షో రాక్షసేభ్యోఽసృజచ్ఛరాన్ ॥ ౭ ॥ శరైః పూర్ణాయతోత్సృష్టైర్వజ్రకల్పైర్మనోజవైః । చిచ్ఛేద నిశితైర్విష్ణుశ్శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౮ ॥ విద్రావ్య శరవర్షేణ మేఘం వాయురివోత్థితమ్ । పాంచజన్యం మహాశంఖం ప్రదధ్మౌ పురుషోత్తమః ॥ ౯ ॥ సోఽంబుజో హరిణా ధ్మాతస్సర్వప్రాణేన శంఖరాట్ । రరాస భీమనిర్హ్రాదస్త్రైలోక్యం వ్యథయన్నివ ॥ ౧౦ ॥ శంఖరాజరవస్సోఽథ త్రాసయామాస రాక్షసాన్ । మృగరాజ ఇవారణ్యే సమదానివ కుంజరాన్ ॥ ౧౧ ॥ న శేకురశ్వాస్సంస్థాతుం విమదాః కుంజరాభవన్ । స్యందనేభ్యశ్చ్యుతా యోధాశ్శంఖరావితదుర్బలాః ॥ ౧౨ ॥ శార్ఙ్గచాపవినిర్ముక్తా వజ్రతుల్యాననాశ్శరాః । విదార్య తాని రక్షాంసి సుపుంఖా వివిశుః క్షితిమ్ ॥ ౧౩ ॥ భిద్యమానాశ్శరైస్సంఖ్యే నారాయణధనుశ్చ్యుతైః । నిపేతూ రాక్షసా భూమౌ శైలా వజ్రహతా ఇవ ॥ ౧౪ ॥ రాక్షసాస్స్రవణైర్గాత్రై రక్తధారామసుస్రవన్ । తే విష్ణుశరసంకృత్తాః స్వర్ణధాతుమివాచలాః ॥ ౧౫ ॥ శంఖరాజరవశ్చాపి శార్ఙ్గరాజరవస్తథా । రాక్షసానాం రవాంశ్చాపి గ్రసతే వైష్ణవో రవః ॥ ౧౬ ॥ తేషాం శిరోధరాన్ ధూతాన్ శరధ్వజధనూంషి చ । రథాన్ పతాకాస్తూణీరాంశ్చిచ్ఛేద స హరిశ్శరైః ॥ ౧౭ ॥ సూర్యాదివ కరా ఘోరా ఊర్మయస్సాగరాదివ । పర్వతాదివ నాగేంద్రా ధారౌఘా ఇవ చాంబుదాత్ ॥ ౧౮ ॥ తథా శరా వినిర్ముక్తాః శార్ఙ్గాన్నారాయణేరితాత్ । నిర్ధావంతీషవస్తూర్ణం శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౯ ॥ శరభేణ యథా సింహాః సింహేన ద్విరదా యథా । ద్విరదేన యథా వ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రేణ ద్వీపినో యథా ॥ ౨౦ ॥ ద్వీపినా చ యథా శ్వానః శునా మార్జారకా యథా । మార్జారేణ యథా సర్పాస్సర్పేణ చ యథాఖవః ॥ ౨౧ ॥ తథా తే రాక్షసా యుద్ధే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । ద్రవంతి ద్రావితాశ్చాన్యే శాయితాశ్చ మహీతలే ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసానాం సహస్రాణి నిహత్య మధుసూదనః । వారిజం పూరయామాస

తోయదం సురరాడివ ॥ ౨౩ ॥ నారాయణశరత్రస్తం శంఖనాదసువిహ్వలం । యయౌ లంకామభిముఖం ప్రభగ్నం రక్షసాంబలం ॥ ౨౪ ॥ ప్రభగ్నే రాక్షసబలే నారాయణశరాహతే । సుమాలీ శరవర్షేణ నివవార రణే హరిం ॥ ౨౫ ॥ సతు తం ఛాదయామాస నీహార ఇవ భాస్కరం । రాక్షసాస్సత్త్వసంపన్నాః పునర్ధైర్యం సమాదధుః । అథసో౽భ్యపత ద్రోషా ద్రాక్షసో బలదర్పితః । మహానాదం ప్రకుర్వాణో రాక్షసాన్ జీవయన్నివ ॥ ౨౭ ॥ ఉత్క్షిప్య లంబాభరణం ధున్వన్కరమివద్విపః । రరాస రాక్షసో హర్షాత్ సతటిత్తోయదో యథా ॥ ౨౮ ॥ సుమాలేర్నర్దత స్తస్య శిరో జ్వలితకుండలమ్ । చిచ్ఛేద యంతురశ్వాశ్చ భ్రాంతా స్తస్య తు రక్షసః ॥ ౨౯ ॥ తైరశ్వైర్భ్రామ్యతే భ్రాంతైః సుమాలీ రాక్షసేశ్వరః । ఇంద్రియాశ్వైః పరిభ్రాంతైః ధృతిహీనో యథా నరః ॥ ౩౦ ॥ హృతే సుమాలేరశ్వైశ్చ రథే విష్ణురథం ప్రతి । మాలీ చాభ్యద్రవద్యుక్తః ప్రగృహ్య సశరం ధనుః ॥ ౩౧ ॥ మాలేర్ధనుశ్చ్యుతా బాణాః కార్తస్వరవిభూషితాః । వివిశుర్హరిమాసాద్య క్రౌంచం పత్రరథా ఇవ ॥ ౩౨ ॥ అర్ద్యమానశ్శరైస్సో౽థ మాలిముక్తైస్సహస్రశః । చుక్షుభే న రణే విష్ణుర్జితేంద్రియ ఇవాధిభిః ॥ ౩౩ ॥ అథమౌర్వీస్వనం కృత్వా భగవాన్భూతభావనః । మాలినం ప్రతి బాణౌఘాన్ ససర్జారినిషూదనః ॥ ౩౪ ॥ తే మాలిదేహమాసాద్య వజ్రవిద్యుత్ప్రభాశ్శరాః । పిబంతి రుధిరం తస్య నాగా ఇవ సుధారసమ్ ॥ ౩౫ ॥ మాలినం విముఖం కృత్వా శంఖచక్రగదాధరః । మాలిమౌలిం ధ్వజం చాపం వాజినశ్చాప్యపాతయత్ ॥ ౩౬ ॥ విరథస్తు గదాం గృహ్య మాలీ నక్తంచరోత్తమః । ఆపుప్లువే గదాపాణిర్గిర్యగ్రాదివ కేసరీ ॥ ౩౭ ॥ స తయా గరుడం సంఖ్యే ఈశానమివ చాంతకః । లలాటదేశే౽భ్యహనద్వజ్రేణేంద్రో యథాచలం ॥ ౩౮ ॥ గదయాభిహత స్తేన మాలినా గరుడో భృశమ్ । రణాత్పరాఙ్ముఖం దేవం కృతవాన్ వేదనాతురః ॥ ౩౯ ॥ పరాఙ్ముఖే కృతే దేవే మాలినా గరుడేన వై । ఉదతిష్ఠన్మహానాదో రక్షసామభిగర్జతామ్ ॥ ౪౦ ॥ రక్షసాం నదతాం నాదం శ్రుత్వా హరిహయానుజః । తిర్యగాస్థాయ సంక్రుద్ధః పక్షీశే భగవాన్హరిః ॥ ౪౧ ॥ పరాఙ్ముఖో౽ప్యుత్ససర్జ మాలేశ్చక్రం జిఘాంసయా । తత్సూర్యమండలాభాసం స్వభాసా భాసయన్నభః ॥ ౪౨ ॥ కాలచక్రనిభం చక్రం మాలేశ్శీర్షమపాతయత్ । తచ్ఛిరో రాక్షసేంద్రస్య చక్రోత్కృత్తం విభీషణం ॥ ౪౩ ॥ పపాత రుధిరోద్గారి పురా రాహుశిరో యథా । తతస్సురైస్సుసంహృష్టైస్సర్వప్రాణసమీరితః ॥ ౪౪ ॥ సింహనాదరవో ముక్త స్సాధు దేవేతి వాదిభిః । మాలినం నిహతం దృష్ట్వా సుమాలీ మాల్యవానపి ॥ ౪౫ ॥ సబలౌ శోకసంతప్తౌ లంకాం ప్రతి ప్రధావితౌ । గరుడస్తు సమాశ్వస్త స్సన్నివృత్య యథా పురా ॥ ౪౬ ॥ రాక్షసాన్ద్రావయామాస పక్షవాతేన కోపితః ॥ ఓమ్ ॥ నారాయణో౽పీషువరాశనీభిర్విదారయామాస ధనుః ప్రముక్తైః ॥ ౪౭ ॥ నక్తంచరాన్ముక్తవిధూతకేశాన్ యథాశనీభిస్సతటిన్మహాభిః । భిన్నాతపత్రం పతమానశస్త్రం శరైరపధ్వస్తవినీతవేషమ్ ॥ ౪౮ ॥ వినిస్సృతాంత్రం భయలోలనేత్రం బలంతదున్మత్తనిభం బభూవ । సింహార్దితానామివ కుంజరాణాం నిశాచరాణాం సహ కుంజరాణామ్ ॥ ౪౯ ॥ రవాశ్చ వేగాశ్చ సమం బభూవుః పురాణసింహేన విమర్దితానాం । సంఛాద్యమానా హరిబాణజాలైః స్వబాణజాలాని సముత్సృజంతః ॥ ౫౦ ॥ ధావంతి నక్తంచరకాలమేఘాః వాయుప్రణున్నా ఇవ కాలమేఘాః । శరప్రహారైర్వినికృత్తగాత్రాశ్చక్రప్రహారైర్వినికృత్తశీర్షాః ॥ ౫౧ ॥ సంచూర్ణితాంగాశ్చ గదాప్రహారైరసిప్రహారైర్బహుధా విభక్తాః । పతంతి శైలా ఇవ వజ్రభిన్నాః వాయుప్రభగ్నా ఇవ వృక్షషండాః ॥ సంఛిన్నగాత్రా యుధి రాక్షసేంద్రాః నిరంతరం దేవగణైశ్చ దృష్టాః । చక్రైః కృత్తాస్సకమలా గదాసంచూర్ణితోరసః ॥ ౫౩ ॥ లాంగలగ్లపితగ్రీవా ముసలైర్భిన్నమస్తకాః । కేచిచ్చైవాసినా ఛిన్నా స్తథాన్యే శరపీడితాః ॥ ౫౪ ॥ నిపేతురంబరాత్తూర్ణం రాక్షసాస్సాగరాంభసి ॥ ఓమ్ ॥ విలంబమానైర్మణిహారకుండలైర్నిశాచరైర్నీలబలాహ

కోపమైః । విపాత్యమానైర్దదృశే నిరంతరం విపాత్యమానైరివ నీలపర్వతైః ॥ ౫౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే సప్తమస్సర్గః ॥ ౫౭ ॥ ౨౦ ॥ * * * * * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ హన్యమానే బలే తస్మిన్ పద్మనాభేన పృష్ఠతః । మాల్యవాన్ సన్నివృత్తోఽథ వేలామేత్య యథార్ణవః ॥ ౧ ॥ సంరక్తనయనః కోపాచ్చలన్మౌళిర్నిశాచరః । పద్మనాభమిదం ప్రాహ వచనం పురుషోత్తమం ॥ ౨ ॥ నారాయణ న జానీషే క్షాత్రధర్మం సనాతనం । అయుద్ధమనసో భగ్నాన్ యోఽస్మాన్ హంసి యథేతరః ॥ ౩ ॥ పరాఙ్ముఖవధం పాపం యః కరోత్యసురేతరః । స హంతా న గతః స్వర్గం లభతే పుణ్యకర్మణామ్ ॥ ౪ ॥ యుద్ధశ్రద్ధాథవా తేఽస్తి శంఖచక్రగదాధర । అహం స్థితోఽస్మి పశ్యామి బలం దర్శయ యత్తవ ॥ ౫ ॥ మాల్యవంతం స్థితం దృష్ట్వా మాల్యవంతమివాచలం । ఉవాచ రాక్షసేంద్రం తం దేవరాజానుజో బలీ ॥ ౬ ॥ యుష్మత్తో భయభీతానాం దేవానాం వై మయాఽభయమ్ । రాక్షసోత్సాదనం దత్తం తదేతదనుపాల్యతే ॥ ౭ ॥ ప్రాణైరపి ప్రియం కార్యం దేవానాం హి సదా మయా । సోఽహం వో నిహనిష్యామి రసాతలగతానపి ॥ ౮ ॥ దేవమేవం బ్రువాణం తు రక్తాంబురుహలోచనం । శక్త్యా బిభేద సంక్రుద్ధో రాక్షసేంద్రో భుజాంతరే ॥ ౯ ॥ మాల్యవద్భుజనిర్ముక్తా శక్తిర్ఘంటాకృతస్వనా । హరేరురసి బభ్రాజ మేఘస్థేవ శతహ్రదా ॥ ౧౦ ॥ తతస్తామేవ చోత్కృష్య శక్తిం శక్తిధరప్రియః । మాల్యవంతం సముద్దిశ్య చిక్షేపాంబురుహేక్షణః ॥ ౧౧ ॥ స్కందోత్సృష్టేవ సా శక్తిర్గోవిందకరనిస్సృతా । కాంక్షంతీ రాక్షసం ప్రాయాన్మహోల్కేవాంజనాచలం ॥ ౧౨ ॥ సా తస్యోరసి విస్తీర్ణే హారభాసావభాసితే । అపతద్రాక్షసేంద్రస్య గిరికూట ఇవాశనిః ॥ ౧౩ ॥ తయా భిన్నతనుత్రాణః ప్రావిశద్విపులం తమః । మాల్యవాన్ పునరాశ్వస్తస్తస్థౌ గిరిరివాచలః ॥ ౧౪ ॥ తతః కార్ష్ణాయసం శూలం కంటకైర్బహుభిశ్చితం । ప్రగృహ్యాభ్యహనద్దేవం స్తనయోరంతరే భృశం ॥ ౧౫ ॥ తథైవ రణరక్తస్తు ముష్టినా వాసవానుజం । తాడయిత్వా ధనుర్మాత్రమపక్రాంతో నిశాచరః ॥ ౧౬ ॥ తతోఽంబరే మహాన్ శబ్దః సాధు సాధ్వితి చోత్థితః । ఆహత్య రాక్షసో విష్ణుం గరుడం చాప్యతాడయత్ ॥ ౧౭ ॥ వైనతేయస్తతః క్రుద్ధః పక్షవాతేన రాక్షసం । వ్యపోహద్బలవాన్ వాయుః శుష్కపర్ణచయం యథా ॥ ౧౮ ॥ ద్విజేంద్రపక్షవాతేన ద్రావితం దృశ్య పూర్వజం । సుమాలీ స్వబలైస్సార్ధం లంకామభిముఖో యయౌ ॥ ౧౯ ॥ పక్షవాతబలోద్ధూతో మాల్యవానపి రాక్షసః । స్వబలేన సమాగమ్య యయౌ లంకాం హ్రియా వృతః ॥ ౨౦ ॥ ఏవం తే రాక్షసా రామ హరిణా కమలేక్షణ । బహుశస్సంయుగే భగ్నా హతప్రవరనాయకాః ॥ ౨౧ ॥ అశక్నువంతస్తే విష్ణుం ప్రతియోద్ధుం భయార్దితాః । త్యక్త్వా లంకాం గతా వస్తుం పాతాళం సహపత్నయః ॥ ౨౨ ॥ సుమాలినం సమాగమ్య రాక్షసం రఘుసత్తమ । స్థితాః ప్రఖ్యాతవీర్యాస్తే వంశే సాలకటంకటే ॥ ౨౩ ॥ యే త్వయా నిహతాస్తే వై పౌలస్త్యా నామ రాక్షసాః । సుమాలీ మాల్యవాన్ మాలీ యే చైషాం పురస్సరాః ॥ ౨౪ ॥ సర్వ ఏతే మహాభాగ రావణాద్బలవత్తరాః । నాన్యోఽస్తి రక్షసాం హంతా సురారీన్ దేవకంటకాన్ ॥ ౨౫ ॥ ఋతే నారాయణం దేవం శంఖచక్రగదాధరం । భవాన్నారాయణో దేవశ్చతుర్బాహుస్సనాతనః ॥ ౨౬ ॥ రాక్షసాన్ హంతుముత్పన్నో హ్యజేయః ప్రభురవ్యయః । నష్టధర్మవ్యవస్థాతా కాలే కాలే ప్రజాకరః ॥ ౨౭ ॥ నిత్యోద్యతో దస్యువధే శరణాగతవత్సలః ॥ ఓమ్ ॥ ఏషా మయా తవ నరాధిప రాక్షసానాముత్పత్తిరద్య కథితా సకలా యథావత్ । భూయో నిబోధ రఘుసత్తమ రావణస్య జన్మప్రభావమతులం ససుతస్య సర్వమ్ ॥ ౨౮ ॥ చిరాత్సుమాలీ వ్యచరద్రసాతలం స రాక్షసో విష్ణుభయార్దితస్తదా । పుత్రైశ్చ పౌత్రైశ్చ సమన్వితో బలీ తతస్తు లంకామవసద్ధనేశ్వరః ॥ ౨౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే అష్టమస్సర్గః ॥ ౧౮౯ ॥ ౩౭౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కేనచిత్త్వథ కాలేన సుమాలీ నామ రాక్షసః । రసాతలాన్మర్త్యలోకం సర్వం వై సంచచార హ ॥ ౧ ॥ నీలజీమూతసంకాశస్తప్తకాంచనకుండలః । కన్యాం దుహితరం గృహ్య వినా పద్మమివ శ్రియం ॥ ౨ ॥ రాక్షసేంద్రస్స తు తదా విచరన్వై మహీతలం । అథాపశ్యత్స గచ్ఛంతం పుష్పకేణ ధనేశ్వరం ॥ గచ్ఛంతం పితరం ద్రష్టుం పౌలస్త్యతనయం ద్విజం । తం దృష్ట్వాఽమరసంకాశం స్వచ్ఛందం పావకోపమం ॥ ౪ ॥ రసాతలం ప్రవిష్టోఽథ మర్త్యలోకాత్సవిస్మయః । హితార్థం చింతయామాస రాక్షసానాం మహామతిః ॥ ౫ ॥ కిం కృత్వా శ్రేయ ఇత్యేవం వర్ధేమహి కథం వయం । అథాబ్రవీత్సుతాం రక్షః కైకసీం నామ నామతః ॥ ౬ ॥ పుత్రి ప్రదానకాలోఽయం యౌవనం తేఽతివర్తతే । ప్రత్యాఖ్యానాచ్చ భీతైస్త్వం న వరైః ప్రతిగృహ్యసే ॥ ౭ ॥ త్వత్కృతే చ వయం సర్వే యంత్రితా ధర్మబుద్ధయః । త్వం హి సర్వగుణోపేతా శ్రీః సాక్షాదివ పుత్రికే ॥ ౮ ॥ కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం మానకాంక్షిణామ్ । న జ్ఞాయతే చ కః కన్యాం వరయేదితి పుత్రికే ॥ ౯ ॥ మాతుః కులం పితృకులం యత్ర చైవ ప్రదీయతే । కులత్రయం హి సా కన్యా సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి ॥ ౧౦ ॥ సా త్వం మునివరం శ్రేష్ఠం ప్రజాపతికులోద్భవం । గచ్ఛ విశ్రవసం పుత్రి పౌలస్త్యం వరయ స్వయమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఈదృశాస్తే భవిష్యంతి పుత్రాః పుత్రి న సంశయః । తేజసా భాస్కరసమో యాదృశోఽయం ధనేశ్వరః ॥ ౧౨ ॥ సా తు తద్వచనం శ్రుత్వా కన్యకా పితృగౌరవాత్ । తత్రోపగమ్య సా తస్థౌ విశ్రవా యత్ర తప్యతే ॥ ౧౩ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే రామ పులస్త్యతనయో ద్విజః । అగ్నిహోత్రముపాతిష్ఠచ్చతుర్థ ఇవ పావకః ॥ ౧౪ ॥ సా తు తాం దారుణాం వేలామచింత్య పితృగౌరవాత్ । ఉపసృత్యాగ్రతస్తస్య చరణాధోముఖీ స్థితా ॥ ౧౫ ॥ విలిఖంతీ ముహుర్భూమిమంగుష్ఠాగ్రేణ భామినీ । స తు తాం వీక్ష్య సుశ్రోణీం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౧౬ ॥ అబ్రవీత్పరమోదారో దీప్యమానాం స్వతేజసా । భద్రే కస్యాసి దుహితా కుతో వా త్వమిహాగతా ॥ ౧౭ ॥ కిం కార్యం కస్య వా హేతోస్తత్త్వతో బ్రూహి శోభనే । ఏవముక్తా తు సా కన్యా కృతాంజలిరథాబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ ఆత్మప్రభావేన మునే జ్ఞాతుమర్హసి మే మతం । కింతు మాం విద్ధి బ్రహ్మర్షే శాసనాత్పితురాగతామ్ ॥ ౧౯ ॥ కైకసీ నామ నామ్నాహం శేషం త్వం జ్ఞాతుమర్హసి । స తు గత్వా మునిర్ధ్యానం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౨౦ ॥ విజ్ఞాతం తే మయా భద్రే కారణం యన్మనోగతం । సుతాభిలాషో మత్తస్తే మత్తమాతంగగామిని ॥ ౨౧ ॥ ఏవముక్త్వా తు తాం కన్యాం పరిణీయ యథావిధి । రమయామాస ధర్మాత్మా ప్రోవాచ పునరేవ తామ్ ॥ ౨౨ ॥ దారుణాయాం తు వేలాయాం యస్మాత్త్వం మాముపస్థితా । శృణు తస్మాత్సుతాన్భద్రే యాదృశాన్జనయిష్యసి ॥ ౨౩ ॥ దారుణాన్దారుణాకారాన్దారుణాభిజనప్రియాన్ । ప్రసవిష్యసి సుశ్రోణి రాక్షసాన్క్రూరకర్మణః ॥ ౨౪ ॥ సా తు తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రణిపత్యాబ్రవీద్వచః । భగవన్నీదృశాన్పుత్రాంస్త్వత్తోఽహం బ్రహ్మవాదినః ॥ ౨౫ ॥ నేచ్ఛామి సుదురాచారాన్ప్రసాదం కర్తుమర్హసి । కన్యయా చైవముక్తస్తు విశ్రవా మునిపుంగవః ॥ ౨౬ ॥ ఉవాచ కైకసీం భూయః పూర్ణేందురివ రోహిణీమ్ । పశ్చిమో యస్తవ సుతో భవిష్యతి శుభాననే ॥ ౨౭ ॥ మమ వంశానురూపస్స ధర్మాత్మా చ భవిష్యతి । ఏవముక్తా తు సా కన్యా రామ కాలేన కేనచిత్ ॥ జనయామాస బీభత్సం రక్షోరూపం సుదారుణం । దశశీర్షం మహాదంష్ట్రం నీలాంజనచయోపమం ॥ ౨౯ ॥ తామ్రోష్ఠం వింశతిభుజం మహాస్యం దీప్తమూర్ధజం । జాతమాత్రే తతస్తస్మిన్ సజ్వాలకబలాశ్శివాః ॥ ౩౦ ॥ క్రవ్యాదాశ్చాపసవ్యాని మండలాని ప్రచక్రిరే । వవర్షూ రుధిరం మేఘా ఘోరాశ్చ ఖరనిస్స్వనాః ॥ ౩౧ ॥ న ప్రభాతి చ ఖే సూర్యో మహోల్కాశ్చాపతన్భువి । పృథివీ విచకంపే చ వవుర్వాతాస్సుదారుణాః ॥ ౩౨ ॥ అక్షోభ్యః క్షుభితశ్చాసీత్సముద్రస్సరితాం పతిః । అథ నామాకరోత్తస్య పితామహసమః పితా ॥ ౩౩ ॥ దశశీర్షః ప్రసూతోఽ

యం దశగ్రీవో భవిష్యతి । తస్యాత్వనంతరం జాతః కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ ౩౪ ॥ యస్య ప్రమాణాద్విపులం ప్రమాణం నేహ విద్యతే । తతశ్శూర్పణఖా నామ సంజజ్ఞే వికృతాననా ॥ ౩౫ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా కైకస్యాః పశ్చిమస్సుతః । తస్మిన్ జాతే మహాసత్త్వే పుష్పవర్షం పపాత హ ॥ ౩౬ ॥ నభస్థితా దుందుభయో దేవానాం ప్రాణదం స్తదా । వాక్యం చైవాంతరిక్షే చ సాధు సాధ్వితి తచ్ఛ్రివే ॥ ౩౭ ॥ తేతు తత్ర మహారణ్యే వవృధుస్సుమహౌజసః । తేషాం క్రూరో దశగ్రీవో లోకోద్వేగకరోఽభవత్ ॥ ౩౮ ॥ కుంభకర్ణః ప్రమత్తస్తు మహర్షీన్ ధర్మసంహితాన్ । త్రైలోక్యం త్రాసయన్ దుష్టః భక్షయన్ విచచార హ ॥ ౩౯ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా నిత్యం ధర్మపథే స్థితః । స్వాధ్యాయనియతాహార ఉవాస నియతేంద్రియః ॥ ౪౦ ॥ అథ విత్తేశ్వరో దేవ స్తత్ర కాలేన కేనచిత్ । ఆగచ్ఛత్ పితరం ద్రష్టుం పుష్పకేణ మహౌజసా ॥ ౪౧ ॥ తం దృష్ట్వా కైకసీ రామ జ్వలంతమివ తేజసా । ఆస్థాయ రాక్షసీం బుద్ధిం దశగ్రీవమువాచ హ ॥ ౪౨ ॥ పుత్ర వైశ్రవణం పశ్య భ్రాతరం తేజసా వృతం । భ్రాతృభావే సమే చాపి పశ్యాత్మానం త్వమీదృశం ॥ ౪౩ ॥ దశగ్రీవ తథా యత్నం కురుష్వామితవిక్రమ । యథా భవసి మే పుత్ర శీఘ్రం వైశ్రవణోపమః ॥ మాతుస్తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ । అమర్షమతులం లేభే ప్రతిజ్ఞాం చాకరోత్తదా ॥ ౪౫ ॥ సత్యం తే ప్రతిజానామి తుల్యో భ్రాత్రాధికోఽపి వా । భవిష్యామ్యచిరాన్మాతః సంతాపం త్యజ హృద్గతమ్ ॥ ౪౬ ॥ తతస్తేనైవ కోపేన దశగ్రీవస్సహానుజః । చికీర్షుర్దుష్కరం కర్మ తపసే ధృతమానసః ॥ ౪౭ ॥ ప్రాప్స్యామి తపసా కామమితి కృత్వాధ్యవస్య చ । అగచ్ఛదర్థసిద్ధ్యర్థం గోకర్ణం నామ చాశ్రమమ్ ॥ ౪౮ ॥ ఓమ్ ॥ స రాక్షస స్తత్ర సహానుజ స్తదా తపశ్చకారాతులముగ్రవిక్రమః । అతోషయచ్చాపి పితామహం విభుం దదౌ స తుష్టశ్చ వరాన్ జయావహాన్ ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే నవమస్సర్గః ॥ ౯౨ ॥ ౧౮౪౦ ॥ *త****************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథాబ్రవీన్మునిం రామః కథం తే భ్రాతరో వనే । కీదృశం తు తదా బ్రహ్మన్ తపస్తేపుర్మహావ్రతాః ॥ ౧ ॥ అగస్త్యస్త్వబ్రవీత్తత్ర రామం సుప్రీతమానసమ్ । తాంస్తాన్ ధర్మవిధీంస్తత్ర భ్రాతరస్తే సమావిశన్ ॥ ౨ ॥ కుంభకర్ణస్తదా యత్తో నిత్యం ధర్మపథే స్థితః । తతాప గ్రీష్మకాలే తు పంచస్వగ్నిష్వవస్థితః ॥ ౩ ॥ మేఘాంబుసిక్తో వర్షాసు వీరాసనమసేవత । నిత్యం చ శైశిరే కాలే జలమధ్యప్రతిశ్రయః ॥ ౪ ॥ ఏవం వర్షసహస్రాణి దశ తస్యాతిచక్రముః । ధర్మే ప్రయతమానస్య సత్పథే నిష్ఠితస్య చ ॥ ౫ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా నిత్యం ధర్మపరశ్శుచిః । పంచవర్షసహస్రాణి పాదేనైకేన తస్థివాన్ ॥ ౬ ॥ సమాప్తే నియమే తస్య ననృతుశ్చాప్సరోగణాః । పపాత పుష్పవర్షం చ క్షుభితాశ్చాపి దేవతాః ॥ ౭ ॥ పంచవర్షసహస్రాణి సూర్యం చైవాన్వవర్తత । తస్థౌ చోర్ధ్వశిరోబాహుః స్వాధ్యాయధృతమానసః ॥ ౮ ॥ ఏవం విభీషణస్యాపి స్వర్గస్థస్యేవ నందనే । దశవర్షసహస్రాణి గతాని నియతాత్మనః ॥ ౯ ॥ స చ వర్షసహస్రం వై నిరాహారో దశాననః । పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శిరశ్చాగ్నౌ జుహావ హ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం వర్షసహస్రాణి నవ తస్యాతిచక్రముః । శిరాంసి నవ చాప్యస్య ప్రవిష్టాని హుతాశనమ్ ॥ ౧౧ ॥ అథ వర్షసహస్రే తు దశమే దశమం శిరః । ఛేత్తుకామే దశగ్రీవే ప్రాప్తస్తత్ర పితామహః ॥ పితామహస్తు సుప్రీత స్సార్ధం దేవైరుపస్థితః । తవ తావద్దశగ్రీవ ప్రీతోఽస్మీత్యభ్యభాషత ॥ ౧౩ ॥ శీఘ్రం వరయ ధర్మజ్ఞ వరో యస్తేఽభికాంక్షితః । కం తే కామం కరోమ్యద్య న వృథా తే పరిశ్రమః ॥ ౧౪ ॥ అథాబ్రవీద్దశగ్రీవః ప్రహృష్టేనాన్తరాత్మనా । ప్రణమ్య శిరసా దేవం హర్షగద్గదయా గిరా ॥ ౧౫ ॥ భగవన్ ప్రాణినాం నిత్యం నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్ । నాస్తి మృత్యుసమశ్శత్రు రమరత్వమహం వృణే ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తస్తదా బ్రహ్మా దశగ్రీవమువాచ హ । నాస్తి సర్వామరత్వం తే వరమన్యం వృణీష్వ మే ॥ ౧౭ ॥ ఏవముక్తే తదా రామ బ్రహ్మణా లోకకర్తృణా । దశగ్రీవ ఉ

వాచేదం కృతాఞ్జలిరథాగ్రతః ॥ ౧౮ ॥ సుపర్ణనాగయక్షాణాం దైత్యగన్ధర్వరక్షసామ్ । అవధ్యోఽహం ప్రజాధ్యక్ష దేవతానాం చ శాశ్వత ॥ ౧౯ ॥ న హి చిన్తా మమాన్యేషు ప్రాణిష్వమరపూజిత । తృణభూతా హి తే మన్యే ప్రాణినో మానుషాదయః ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా దశగ్రీవేణ రక్షసా । ఉవాచ వచనం రామ సహ దేవైః పితామహః ॥ ౨౧ ॥ భవిష్యత్యేవమేతత్తే వచో రాక్షసపుఙ్గవ । ఏవముక్త్వా తు తం రామ దశగ్రీవం పితామహః ॥ ౨౨ ॥ శృణు చాపి వచో భూయః ప్రీతస్యేహ శుభం మమ । హుతాని యాని శీర్షాణి పూర్వమగ్నౌ త్వయాఽనఘ ॥ ౨౩ ॥ పునస్తాని భవిష్యన్తి తథైవ తవ రాక్షస । వితరామి చ తే సౌమ్య వరం చాన్యం దురాసదమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఛన్దతస్తవ రూపం చ మనసా యద్యథేప్సితమ్ । భవిష్యతి న సన్దేహో మద్వరాత్తవ రాక్షస ॥ ౨౫ ॥ ఏవం పితామహోక్తస్య దశగ్రీవస్య రక్షసః । అగ్నౌ హుతాని శీర్షాణి యాని తాన్యుత్థితాని వై ॥ ౨౬ ॥ ఏవముక్త్వా తు తం రామ దశగ్రీవం ప్రజాపతిః । విభీషణమథోవాచ వాక్యం లోకపితామహః ॥ ౨౭ ॥ విభీషణ త్వయా వత్స ధర్మసంహితబుద్ధినా । పరితుష్టోఽస్మి ధర్మాత్మన్ వరం వరయ సువ్రత ॥ ౨౮ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా ప్రోవాచ ప్రణతో వచః । వృతస్సర్వగుణైర్నిత్యం చన్ద్రమా ఇవ రశ్మిభిః ॥ ౨౯ ॥ భగవన్ కృతకృత్యోఽహం యన్మే లోకగురుస్స్వయమ్ । ప్రీతో యది త్వం దాతవ్యం వరం మే శృణు సువ్రత ॥ ౩౦ ॥ పరమాపద్గతస్యాపి ధర్మే మమ మతిర్భవేత్ । అశిక్షితం చ బ్రహ్మాస్త్రం భగవన్ ప్రతిభాతు మే ॥ ౩౧ ॥ యా యా మే జాయతే బుద్ధిర్యేషు యేష్వాశ్రమేష్విహ । సా సా భవతు ధర్మిష్ఠా తం తం ధర్మం చ పాలయే ॥ ౩౨ ॥ ఏష మే పరమోదారవరః పరమకో మతః । న హి ధర్మాభిరక్తానాం లోకే కిఞ్చన దుర్లభమ్ ॥ ౩౩ ॥ పునః ప్రజాపతిః ప్రీతో విభీషణమువాచ హ । ధర్మిష్ఠస్త్వం యథా వత్స తథా చైతద్భవిష్యతి ॥ ౩౪ ॥ యస్మాద్రాక్షసయోనౌ తే జాతస్యామిత్రకర్శన । నాధర్మే జాయతే బుద్ధిరమరత్వం దదామి తే ॥ ౩౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా కుమ్భకర్ణాయ వరం దాతుమవస్థితమ్ । ప్రజాపతిం సురాస్సర్వే వాక్యం ప్రాఞ్జలయోఽబ్రువన్ ॥ ౩౬ ॥ న తావత్ కుమ్భకర్ణాయ ప్రదాతవ్యో వరస్త్వయా । జానీషే హి యథా లోకాంస్త్రాసయత్యేష దుర్మతిః ॥ ౩౭ ॥ నన్దనేఽప్సరసస్సప్త మహేన్ద్రానుచరా దశ । అనేన భక్షితా బ్రహ్మన్ ఋషయో మానవాస్తథా ॥ ౩౮ ॥ అలబ్ధవరపూర్వేణ కృతమేవం తు రక్షసా । యద్యేష స్యాల్లబ్ధవరః భక్షయేద్భువనత్రయమ్ ॥ ౩౯ ॥ వరవ్యాజేన మోహోఽస్మై దీయతామమితప్రభ । లోకానాం స్వస్తి చైవం స్యాద్భవేదస్య చ సన్నతిః ॥ ౪౦ ॥ ఏవముక్తస్సురైర్బ్రహ్మా చిన్తయత్పద్మసమ్భవః । దేవీం సరస్వతీం దేవః పద్మాక్షీం పద్మమాలినీమ్ ॥ ౪౧ ॥ చిన్తితా చోపతస్థేఽస్య పార్శ్వం దేవీ సరస్వతీ । ప్రాఞ్జలిస్సా తు పార్శ్వస్థా వాక్యం ప్రాహ సరస్వతీ ॥ ౪౨ ॥ ఇయమస్మ్యాగతా దేవ కిం కార్యం కరవాణ్యహమ్ । ప్రజాపతిస్తు తాం ప్రాప్తాం వాక్యం ప్రాహ సరస్వతీమ్ ॥ ౪౩ ॥ వాణి త్వం రాక్షసేన్ద్రాస్యే భవ వాగ్దేవతేప్సితా । తథేత్యుక్త్వా ప్రవిష్టా సా ప్రజాపతిరథాబ్రవీత్ ॥ ౪౪ ॥ కుమ్భకర్ణ మహాబాహో వరం వరయ యో మతః । కుమ్భకర్ణస్తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౫ ॥ స్వప్తుం వర్షాణ్యనేకాని దేవదేవ మమేప్సితమ్ । ఏవమస్త్వితి తం ప్రాహ దేవో హృష్టో దివౌకసః ॥ ౪౬ ॥ దేవీ సరస్వతీ చైవ రాక్షసం తం జహౌ పునః । బ్రహ్మణా సహ దేవేషు గతేష్వథ నభస్తలమ్ ॥ ౪౭ ॥ విముక్తోఽసౌ సరస్వత్యా స్వాం సంజ్ఞామగమత్తదా । కుమ్భకర్ణస్తు దుష్టాత్మా చిన్తయామాస దుఃఖితః ॥ ౪౮ ॥ ఈదృశం కిమిదం వాక్యం మమాద్య వదనాచ్చ్యుతమ్ । అహం వ్యామోహితో మన్యే దేవైరిహ సమాగతైః ॥ ౪౯ ॥ కిం ను ర్యాంసమయో తీతో వం దితో స్మీత్యఖిద్యత । ఏవం లబ్ధవరాస్సర్వే భ్రాతరో దీప్తతేజసః ॥ ౫౦ ॥ శ్లేష్మాతకవనం గత్వా తత్ర తే న్యవసన్ సుఖమ్ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాణ్డే దశమస్సర్గః ॥ ౬౪౨ ॥ ౧౨౮౦ ॥ ***********************************

శ్రీ రామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సుమాలీ వరలబ్ధాంస్తు జ్ఞాత్వా చైతాన్నిశాచరాన్ । ఉదతిష్ఠద్భయం త్య
క్త్వా సానుగస్స రసాతలాత్ ॥ ౧ ॥ మారీచశ్చ ప్రహస్తశ్చ విరూపాక్షో మహోదరః । ఉదతిష్ఠన్ సుసంరబ్ధాస్స
చివాస్తస్య రక్షసః ॥ ౨ ॥ సుమాలీ చైవ తైస్సర్వైర్వృతో రాక్షసపుంగవైః । అభిగమ్య దశగ్రీవం పరిష్వజ్యేదమ
బ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ దిష్ట్యా తే వత్స సంప్రాప్తశ్చింతితోఽయం మనోరథః । యస్త్వం త్రిభువనశ్రేష్ఠాల్లబ్ధవాన్ వరమీదృశం ॥
యత్కృతే చ వయం లంకాం త్యక్త్వా యాతా రసాతలమ్ । తద్గతం నో మహాబాహో మహద్విష్ణుకృతం భయమ్ ॥ ౫ ॥
అసకృత్తేన భగ్నా హి పరిత్యజ్య స్వమాలయమ్ । విద్రుతాస్సహితాస్సర్వే ప్రవిష్టాస్స్మ రసాతలమ్ ॥ ౬ ॥ అస్మదీ
యా చ లంకేయం నగరీ రాక్షసోషితా । నివేశితా తవ భ్రాత్రా ధనాధ్యక్షేణ ధీమతా ॥ ౭ ॥ యది నామాత్ర శక్యం
స్యాత్ సామ్నా దానేన వాఽనఘ । తరసా వా మహాబాహో ప్రత్యానేతుం కృతం భవేత్ ॥ ౮ ॥ త్వం తు లంకేశ్వరస్తా
త భవిష్యసి న సంశయః । సర్వేషాం నః ప్రభుశ్చైవ నిత్యమేవ మహాబల ॥ ౯ ॥ త్వయా రాక్షసవంశోఽయం నిమగ్న
స్తు సముద్ధృతః । రాక్షసానామయం వత్స త్వయి వంశః ప్రతిష్ఠితః ॥ ౧౦ ॥ త్వం నాథస్త్వం ప్రభుస్స్వామీ త్వమస్మా
కం పరా గతిః । అథాబ్రవీద్దశగ్రీవో మాతామహముపస్థితమ్ ॥ ౧౧ ॥ విత్తేశో గురురస్మాకం నార్హసే త్వం వక్తుమీ
దృశమ్ । సుమాలీ రాక్షసేంద్రేణ ప్రత్యాఖ్యాతో బలీయసా ॥ ౧౨ ॥ కించిన్నాహ తతో రక్షో జ్ఞాత్వా తస్య మనో
గతమ్ । కేనచిత్త్వథ కాలేన వసంతం తత్ర రావణమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఉక్తవంతం తథా వాక్యం దశగ్రీవం నిశాచరః । ప్ర
హస్తః ప్రశ్రితం వాక్యమిదమాహ సకారణమ్ ॥ ౧౪ ॥ దశగ్రీవ మహాబాహో నార్హస్త్వం వక్తుమీదృశమ్ । సౌ
భ్రాత్రం నాస్తి శూరాణాం శృణు చేదం వచో మమ ॥ ౧౫ ॥ అదితిశ్చ దితిశ్చైవ భగిన్యౌ సహితే కిల । భార్యే పరమ
రూపిణ్యౌ కశ్యపస్య ప్రజాపతేః ॥ ౧౬ ॥ అదితిర్జనయామాస దేవాంస్త్రిభువనేశ్వరాన్ । దితిస్త్వజనయద్దై
త్యాన్ కశ్యపస్యాత్మసంభవాన్ ॥ ౧౭ ॥ దైత్యానాం కిల ధర్మజ్ఞ పురేయం సవనార్ణవా । సపర్వతా మహీ వీర తే
ఽభవన్ ప్రభవిష్ణవః ॥ ౧౮ ॥ దైత్యాన్ నిహత్య సమరే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । దేవానాం వశమానీతం త్రైలోక్యమి
దమవ్యయమ్ ॥ ౧౯ ॥ నైతదేకో భవానేవ కరిష్యతి విపర్యయమ్ । సురాసురైరాచరితం తత్కురుష్వ వచో మమ ॥ ౨౦ ॥
ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా । చింతయిత్వా ముహూర్తం వై బాఢమిత్యేవ చాబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥
స తు తేనైవ హర్షేణ తస్మిన్నహని వీర్యవాన్ । వనం గతో దశగ్రీవస్సహ తైః క్షణదాచరైః ॥ ౨౨ ॥ త్రికూటస్థస్స
తు తదా దశగ్రీవో నిశాచరః । ప్రేషయామాస దౌత్యేన ప్రహస్తం వాక్యకోవిదమ్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రహస్త శీఘ్రం గ
త్వా త్వం బ్రూహి నైరృతపుంగవమ్ । వచనాన్మమ విత్తేశం సామపూర్వమిదం వచః ॥ ౨౪ ॥ ఇయం లంకాపురీ పూ
ర్వం రాక్షసానాం మహాత్మనామ్ । త్వయా నివేశితా సౌమ్య నైతద్యుక్తం తవానఘ ॥ ౨౫ ॥ తద్భవాన్ యది నో
హ్యేతాం దద్యాదతులవిక్రమ । కృతా భవేన్మమ ప్రీతిర్ధర్మశ్చైవానుపాలితః ॥ ౨౬ ॥ స తు గత్వా పురీం లంకాం ధ
నదేన సురక్షితామ్ । అబ్రవీత్పరమోదారం విత్తపాలమిదం వచః ॥ ౨౭ ॥ ప్రేషితోఽహం తవ భ్రాత్రా దశగ్రీవేణ
సువ్రత । త్వత్సమీపం మహాబాహో దూత్యేన ధనదేశ్వర ॥ ౨౮ ॥ తచ్ఛ్రూయతాం మహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశా
రద । వచనం మమ విత్తేశ యద్బ్రవీతి దశాననః ॥ ౨౯ ॥ ఇయం రమ్యా పురీ లంకా సుమాలిప్రముఖైః కిల । భుక్త
పూర్వా విశాలాక్ష రాక్షసైర్భీమవిక్రమైః ॥ ౩౦ ॥ తేన విజ్ఞాప్యతే చేదం సాంప్రతం విశ్రవస్సుత । తదేషా దీయ
తాం తాత యాచతస్తస్య సామతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రహస్తాదభిసంశ్రుత్య దేవో వైశ్రవణో వచః । ప్రత్యువాచ ప్రహస్తం
తం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౩౨ ॥ దత్తా మమేయం పిత్రా తు లంకా శూన్యా నిశాచరైః । నివేశితా చ మే యక్షైర్దా
నమానాదిసద్గుణైః ॥ ౩౩ ॥ బ్రూహి గచ్ఛ దశగ్రీవం పురీ రాజ్యం చ యన్మమ । తవాప్యేతన్మహాబాహో భుంక్ష్వ

రాజ్యమకంటకమ్ ॥ ౩౪ ॥ అవిభక్తం మయా సార్ధం రాజ్యం యచ్చాపి మే వసు । ఏవముక్త్వాథ నాధ్యక్షో జగామ పితురంతికమ్ ॥ ౩౫ ॥ అభివాద్య గురుం ప్రాహ రావణస్య యదీప్సితమ్ । ఏష తాత దశగ్రీవో దూతం ప్రేషితవాన్మమ ॥ ౩౬ ॥ దీయతాం నగరీ లంకా పూర్వం రక్షోగణోషితా । మయాత్ర యదనుష్ఠేయం తన్మమాచక్ష్వ సువ్రత ॥ ౩౭ ॥ బ్రహ్మర్షిస్త్వేవముక్తోఽసౌ విశ్రవా మునిపుంగవః । ప్రాంజలిం ధనదం ప్రాహ శృణు పుత్ర వచో మమ ॥ దశగ్రీవో మహాబాహురుక్తవాన్మమ సన్నిధౌ । మయా నిర్భర్త్సితశ్చాసీద్బహుశోక్తః సుదుర్మతిః ॥ ౩౯ ॥ స క్రోధేన మయా చోక్తో ధ్వంసస్వేతి పునః పునః । శ్రేయోఽభియుక్తం ధర్మ్యం చ శృణు చైవ వచో మమ ॥ ౪౦ ॥ వరప్రదానసంమూఢో మాన్యామాన్యాన్సదుర్మతిః । న వేత్తి మమ శాపాచ్చ ప్రకృతిం దారుణాం గతః ॥ ౪౧ ॥ తస్మాద్గచ్ఛ మహాబాహో కైలాసం ధరణీధరమ్ । నివేశయ నివాసార్థం త్యజ లంకాం సహానుగః ॥ ౪౨ ॥ తత్ర మందాకినీ రమ్యా నదీనాం ప్రవరా నదీ । కాంచనైః సూర్యసంకాశైః పంకజైః సంవృతోదకా ॥ ౪౩ ॥ కుముదైరుత్పలైశ్చైవ తథాన్యైశ్చ సుగంధిభిః । తత్ర దేవాః సగంధర్వాః సాప్సరోరగకిన్నరాః ॥ ౪౪ ॥ విహారశీలాః సతతం రమంతే సలిలం శ్రితాః । నహి క్షమం తవానేన వైరం ధనద రక్షసా ॥ ౪౫ ॥ జానీషే హి యథా తేన లబ్ధః పరమకో వరః । ఏవముక్తో గృహీత్వా తు తద్వచః పితృగౌరవాత్ ॥ ౪౬ ॥ సదారపౌరః సామాత్యః సవాహనధనో గతః ॥ శూన్యా సా నగరీ లంకా త్రింశద్యోజనమాయతా ॥ ౪౭ ॥ క్షిప్రమేవాభవద్రామ నిర్జనా చాథ నిర్భయా । ప్రహస్తస్తు దశగ్రీవం గత్వా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౮ ॥ ప్రహృష్టాత్మా మహాత్మానం సహామాత్యం సహానుజమ్ । శూన్యా సా నగరీ లంకా త్యక్త్వైనాం ధనదో గతః ॥ ౪౯ ॥ ప్రవిశ్య తాం సహాస్మాభిః స్వధర్మం తత్ర పాలయ । ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రహస్తేన మహాబలః ॥ ౫౦ ॥ వివేశ నగరీం లంకాం సభ్రాతృబలవాహనః । ధనదేన పరిత్యక్తాం సువిభక్తమహాపథామ్ ॥ ౫౧ ॥ ఆరురోహ స దేవారిః స్వర్గం దేవాధిపో యథా ॥ ఓమ్ ॥ స చాభిషిక్తః క్షణదాచరైస్తదా నివేశయామాస పురీం దశాననః । నికామపూర్ణా చ బభూవ సా పురీ నిశాచరైర్నీలబలాహకోపమైః ॥ ౫౨ ॥ ధనేశ్వరస్త్వథ పితృవాక్యగౌరవాన్న్యవేశయచ్ఛశివిమలే గిరౌ పురీమ్ । స్వలంకృతైర్భవనవరైర్విభూషితాం పురందరః పురమమరావతీం యథా ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ఏకాదశస్సర్గః ॥ ౫౪౫ ॥ ౧౮౦౦ ॥ *******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రాక్షసేంద్రోఽభిషిక్తస్తు భ్రాతృభ్యాం సహితస్తదా । తతః ప్రదానం రాక్షస్యా భగిన్యాః సమచింతయత్ ॥ ౧ ॥ స్వసారం కాలకేయాయ దానవేంద్రాయ రాక్షసీమ్ । దదౌ శూర్పణఖాం నామ విద్యుజ్జిహ్వాయ నామతః ॥ ౨ ॥ అథ దత్త్వా స్వసారం స మృగయాం పర్యటన్నృప । తత్రాపశ్యత్తతో రామ మయం నామ దితేః సుతమ్ ॥ ౩ ॥ కన్యాసహాయం తం దృష్ట్వా దశగ్రీవో నిశాచరః । అపృచ్ఛత్కో భవానేకో నిర్మనుష్యమృగే వనే ॥ ౪ ॥ అనయా మృగశాబాక్ష్యా కిమర్థం సహ తిష్ఠసి । మయస్త్వథాబ్రవీద్రామ పృచ్ఛంతం తం నిశాచరమ్ ॥ ౫ ॥ శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే యథావృత్తమిదం మమ । హేమా నామాప్సరాస్తాత శ్రుతపూర్వా యది త్వయా ॥ ౬ ॥ దైవతైర్మమ సా దత్తా పౌలోమీవ శతక్రతోః । తస్యాం సక్తమనాస్తాత పంచవర్షశతాన్యహమ్ ॥ ౭ ॥ సా చ దైవతకార్యేణ గతా వర్షాంశ్చతుర్దశ । తస్యాః కృతే చ హేమాయాః సర్వం హేమమయం పురమ్ ॥ ౮ ॥ వజ్రవైడూర్యచిత్రం చ మాయయా నిర్మితం మయా । తత్రాహమవసం దీనస్తయా హీనః సుదుఃఖితః ॥ ౯ ॥ తస్మాత్పురాద్దుహితరం గృహీత్వా వనమాగతః । ఇయం మమాత్మజా రాజంస్తస్యాః కుక్షౌ వివర్ధితా ॥ ౧౦ ॥ భర్తారమనయా సార్ధమస్యాః ప్రాప్తోఽస్మి మార్గితుమ్ । కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం మానకాంక్షిణామ్ ॥ ౧౧ ॥ కన్యా హి ద్వే కులే నిత్యం సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి । ద్వౌ సుతౌ తు మమ త్వస్యాం భార్యాయాం

సంబభూవతుః ॥ ౧౨ ॥ మాయావీ ప్రథమస్తత్ర దుందుభిస్తదనంతరః । ఏవం తే సర్వమాఖ్యాతం యథాతత్త్వేన పృచ్ఛతః ॥ ౧౩ ॥ త్వామిదానీం కథం తాత జానీయాం కో భవానితి । ఏవముక్తస్తు తద్రక్షో వినీతమిదమబ్రవీత్ ॥ అహం పౌలస్త్యతనయో దశగ్రీవశ్చ నామతః । మునేర్విశ్రవసో యస్తు తృతీయో బ్రహ్మణోఽభవత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్తస్తదా రామ రాక్షసేంద్రేణ దానవః । బ్రహ్మర్షేస్తనయం జ్ఞాత్వా మయో హర్షముపాగతః ॥ ౧౬ ॥ దాతుం దుహితరం తస్మై రోచయామాస తత్ర వై । కరేణ తు కరం తస్యా గ్రాహయిత్వా మయస్తదా ॥ ౧౭ ॥ ప్రహసన్ ప్రాహ దైత్యేంద్రో రాక్షసేంద్రమిదం వచః । ఇయం మమాత్మజా రాజన్ హేమయాప్సరసా ధృతా ॥ ౧౮ ॥ కన్యా మందోదరీ నామ పత్న్యర్థం ప్రతిగృహ్యతామ్ । బాఢమిత్యేవ తం రామ దశగ్రీవోఽభ్యభాషత ॥ ౧౯ ॥ ప్రజ్వాల్య తత్ర చైవాగ్నిమకరోత్పాణిసంగ్రహం । న హి తస్య మయో రామ శాపాభిజ్ఞస్తపోధనాత్ ॥ ౨౦ ॥ విదిత్వా తేన సా దత్తా తస్య పైతామహం కులం । అమోఘాం తస్య శక్తిం చ ప్రదదౌ పరమాద్భుతామ్ ॥ ౨౧ ॥ పరేణ తపసా లబ్ధాం జఘ్నివాఁల్లక్ష్మణం యయా । ఏవం స కృతదారో వై లంకాయా ఈశ్వరః ప్రభుః ॥ ౨౨ ॥ గత్వా తు నగరీం భార్యే భ్రాతృభ్యాం సముపాహరత్ । వైరోచనస్య దౌహిత్రీం వజ్రజ్వాలేతి నామతః ॥ ౨౩ ॥ తాం భార్యాం కుంభకర్ణస్య రావణస్సముదావహత్ । గంధర్వరాజస్య సుతాం శైలూషస్య మహాత్మనః ॥ ౨౪ ॥ సరమాం నామ ధర్మజ్ఞాం లేభే భార్యాం విభీషణః । తీరే తు సరసస్సా తు సంజజ్ఞే మానసస్య వై ॥ ౨౫ ॥ మానసం చ సరస్తాత వవృధే జలదాగమే । మాత్రా తు తస్యాః కన్యాయాః స్నేహేనాక్రందితం వచః ॥ ౨౬ ॥ సరో మా వర్ధయస్వేతి తతస్సా సరమాభవత్ । ఏవం తే కృతదారా వై రేమిరే తత్ర రాక్షసాః ॥ ౨౭ ॥ స్వాం స్వాం భార్యాముపాగమ్య గంధర్వా ఇవ నందనే । తతో మందోదరీ పుత్రం మేఘనాదమజీజనత్ ॥ ౨౮ ॥ స ఏష ఇంద్రజిన్నామ యుష్మాభిరభిధీయతే । జాతమాత్రేణ హి పురా తేన రాక్షససూనునా ॥ ౨౯ ॥ రుదతా సుమహాన్ముక్తో నాదో జలధరోపమః । జడీకృతా చ సా లంకా తస్య నాదేన రాఘవ ॥ ౩౦ ॥ పితా తస్యాకరోన్నామ మేఘనాద ఇతి స్వయం । సోఽవర్ధత తదా రామ రావణాంతఃపురే శుభే ॥ ౩౧ ॥ రక్ష్యమాణో వరస్త్రీభిః ఛన్నః కాష్ఠైరివానలః । మాతాపిత్రోర్మహాహర్షం జనయన్ రావణాత్మజః ॥ ౩౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥ ౪౪౮ ॥ ౮౯౬౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ లోకేశ్వరోత్సృష్టా తత్ర కాలేన కేనచిత్ । నిద్రా సమభవత్తీవ్రా కుంభకర్ణస్య రూపిణీ ॥ ౧ ॥ తతో భ్రాతరమాసీనం కుంభకర్ణోఽబ్రవీద్వచః । నిద్రా మాం బాధతే రాజన్ కారయస్వ మమాలయం ॥ ౨ ॥ వినియుక్తాస్తతో రాజ్ఞా శిల్పినో విశ్వకర్మవత్ । అకుర్వన్ కుంభకర్ణస్య కైలాససమమాలయం ॥ ౩ ॥ విస్తీర్ణం యోజనం శుభ్రం తతో ద్విగుణమాయతమ్ । దర్శనీయం నిరాబాధం కుంభకర్ణస్య చక్రిరే ॥ ౪ ॥ కాంచనైః స్ఫాటికైశ్చిత్రైః స్తంభైస్సర్వత్ర భూషితం । వైడూర్యకృతసోపానం కింకిణీజాలకం తథా ॥ ౫ ॥ దాంతతోరణవిన్యస్తం వజ్రస్ఫటికవేదికం । మనోహరం సర్వసుఖం కారయామాస రావణః ॥ ౬ ॥ సర్వత్ర సుఖదం నిత్యం మేరోః పుణ్యాం గుహామివ । తత్ర నిద్రాసమావిష్టః కుంభకర్ణో నిశాచరః ॥ ౭ ॥ బహూన్యబ్దసహస్రాణి శయానో న ప్రబుధ్యతే । నిద్రాభిభూతే తు తదా కుంభకర్ణే దశాననః ॥ ౮ ॥ దేవర్షియక్షగంధర్వాన్ బాధతే స్మ స నిత్యశః । ఉద్యానాని విచిత్రాణి నందనాదీని యాని వై ॥ ౯ ॥ తాని గత్వా సుసంక్రుద్ధో భినత్తి స్మ దశాననః । నదీం గజ ఇవ క్రీడన్ వృక్షాన్ వాయురివ క్షిపన్ ॥ ౧౦ ॥ నగాన్ వజ్ర ఇవోత్సృష్టో విధ్వంసయతి నిత్యశః । తథా వృత్తం తు విజ్ఞాయ దశగ్రీవం ధనేశ్వరః ॥ ౧౧ ॥ కులానురూపం ధర్మజ్ఞో వృత్తం సంస్మృత్య చాత్మనః । సౌభ్రాత్రదర్శనార్థం తు దూతం వైశ్రవణస్తదా ॥ ౧౨ ॥ లంకాం సంప్రేషయామాస దశగ్రీవస్య వై హి

తం। స గత్వా నగరీం లంకామాససాద విభీషణం ॥ ౧౩ ॥ మానితస్తేన ధర్మేణ పృష్టశ్చాగమనం ప్రతి । పృష్ట్వా చ కుశలం రాజ్ఞో జ్ఞాతీనాం చ విభీషణః ॥ ౧౪ ॥ సభాయాం దర్శయామాస సమాసీనం దశాననం । స దృష్ట్వా తత్ర రాజానం దీప్యమానం స్వతేజసా ॥ ౧౫ ॥ జయేతి వాచా సంపూజ్య తూష్ణీమాసీన్ముహూర్తకం । స తత్రోత్తమపర్యంకే వరార్ధ్యాస్తరణావృతే ॥ ౧౬ ॥ ఉపవిష్టం దశగ్రీవం దూతో వాక్యమథాబ్రవీత్ । రాజన్ వదామి తే సర్వం భ్రాతా తవ యదబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ ఉభయోస్సదృశం సౌమ్య వృత్తస్య చ కులస్య చ । సాధు పర్యాప్తమేతావత్ కృతశ్చారిత్రసంగ్రహః ॥ ౧౮ ॥ సాధు ధర్మే వ్యవస్థానం క్రియతాం యది శక్యతే । దృష్టం మే నందనం భగ్నం ఋషయో మే హతాః శ్రుతాః ॥ ౧౯ ॥ దేవానాం తు సముద్యోగస్త్వన్నిమిత్తం శ్రుతశ్చ మే । నిరాకృతశ్చ బహుశస్త్వయాహం రాక్షసాధిప ॥ ౨౦ ॥ అపరాద్ధా హి బాల్యాచ్చ రమణీయాః స్వబాంధవాః । అహం తు హిమవత్పృష్ఠం గతో ధర్మముపాసితుం ॥ ౨౧ ॥ రౌద్రం వ్రతం సమాస్థాయ నియతో నియతేంద్రియః । తత్ర దేవో మయా దృష్టస్సహ దేవ్యా ఉమయా ప్రభుః ॥ ౨౨ ॥ సవ్యం చక్షుర్మయా చైవ తత్ర దేవ్యాం నిపాతితం । కాన్వేషా స్యాదితి శుభా న ఖల్వన్యేన హేతునా ॥ ౨౩ ॥ రూపం హ్యనుపమం కృత్వా రుద్రాణీ తత్ర తిష్ఠతి । దేవ్యా దివ్యప్రభావేన దగ్ధం సవ్యం మమేక్షణం ॥ ౨౪ ॥ రేణుధ్వస్తమివ జ్యోతిః పింగళత్వముపాగమత్ । తతోహమన్యద్విస్తీర్ణం గత్వా తస్య గిరేస్తటం ॥ పూర్ణం వర్షశతాన్యష్టౌ సమవాపం మహావ్రతం । సమాప్తే నియమే తస్మింస్తత్ర దేవో మహేశ్వరః ॥ ౨౫ ॥ ప్రీతః ప్రీతేన మనసా ప్రాహ వాక్యమిదం ప్రభుః । ప్రీతోస్మి తవ ధర్మజ్ఞ తపసానేన సువ్రత ॥ ౨౬ ॥ మయా చైతద్వ్రతం చీర్ణం త్వయా చైవ ధనాధిప । తృతీయః పురుషో నాస్తి యశ్చరేద్వ్రతమీదృశమ్ ॥ ౨౭ ॥ వ్రతం సుదుశ్చరం హ్యేతన్మయైవోత్పాదితం పురా । తత్సఖిత్వం మయా సౌమ్య రోచయస్వ ధనేశ్వర ॥ ౨౮ ॥ తపసా నిర్జితశ్చైవ సఖా భవ మమానఘ । దేవ్యా దగ్ధం ప్రభావేన యచ్చ సవ్యం తవేక్షణమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఏకాక్షిపింగళేత్యేవం నామ స్థాస్యతి శాశ్వతం । ఏవం తేన సఖిత్వం చ ప్రాప్యానుజ్ఞాం చ శంకరాత్ ॥ ౩౧ ॥ ఆగమ్య చ శ్రుతోయం మే తవ పాపవినిశ్చయః । తదధర్మిష్ఠసంయోగాన్నివర్త కులదూషణాత్ ॥ ౩౨ ॥ చింత్యతే హి వధోపాయస్సర్షిసంఘైస్సురైస్తవ । ఏవముక్తో దశగ్రీవః క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః ॥ ౩౩ ॥ హస్తౌ దంతాంశ్చ సంపీడ్య వాక్యమేతదువాచ హ । విజ్ఞాతం తే మయా దూత వాక్యం యత్త్వం ప్రభాషసే ॥ ౩౪ ॥ నైవ త్వమసి నైవాసౌ భ్రాతా యేనాసి చోదితః । హితం నైవ మమైతద్ధి బ్రవీతి ధనరక్షకః ॥ ౩౫ ॥ మహేశ్వరసఖిత్వం తు మూఢ శ్రావయసే కిల । నైవేదం క్షమణీయం మే యదేతద్భాషితం త్వయా ॥ ౩౬ ॥ యదేతావన్మయా కాలం దూత తస్య తు మర్షితం । న హంతవ్యో గురుర్జ్యేష్ఠో మమాయమితి మన్యతే ॥ ౩౭ ॥ తస్య త్విదానీం శ్రుత్వా మే వాక్యమేషా కృతా మతిః । త్రీఁల్లోకానపి జేష్యామి బాహువీర్యముపాశ్రితః ॥ ౩౮ ॥ ఏతం ముహూర్తమేవాహం తస్యైకస్య కృతే చ వై । చతురో లోకపాలాంశ్చ నయిష్యామి యమక్షయమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఏవముక్త్వా తు లంకేశో దూతం ఖడ్గేన జఘ్నివాన్ । దదౌ భక్షయితుం హ్యేనం రాక్షసానాం దురాత్మనామ్ ॥ ౪౦ ॥ తతః కృతస్వస్త్యయనో రథమారుహ్య రావణః । త్రైలోక్యవిజయాకాంక్షీ యయౌ యత్ర ధనేశ్వరః ॥ ౪౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే త్రయోదశస్సర్గః ॥ ౩౫౧ ॥ ౮౦౨౦ ॥*******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తు సచివైస్సార్ధం షడ్భిర్నిత్యం బలోత్కటైః । మహోదరప్రహస్తాభ్యాం మారీచశుకసారణైః ॥ ౧ ॥ ధూమ్రాక్షేణ చ వీరేణ నిత్యం సమరగృధ్నునా । సంవృతః ప్రయయౌ శ్రీమాన్ క్రోధాల్లోకాన్ దహన్నివ ॥ ౨ ॥ పురాణి స నదీశ్శైలాన్ వనాన్యుపవనాని చ । అతిక్రమ్య ముహూర్తేన కైలాసం గిరిమావిశత్ ॥ ౩ ॥ సంనివిష్టం గిరౌ తస్మిన్ రాక్షసేంద్రం నిశమ్య తు । యుద్ధే త్వథ కృతోత్సాహం దురా

త్మానంనసుమంత్రిణమ్ ॥ ౪ ॥ యక్షా న శేకుస్సంస్థాతుం ప్రముఖే తస్య రక్షసః । రాజ్ఞో భ్రాతేతి విజ్ఞాయ గతా యత్ర ధనేశ్వరః ॥ ౫ ॥ గత్వా తు సర్వమాచఖ్యుః భ్రాతుస్తస్య చికీర్షితమ్ । అనుజ్ఞాతా యయుర్హృష్టా యుద్ధాయ ధనదేన తే ॥ ౬ ॥ తతో బలానాం సంక్షోభస్సాగరస్యేవ వర్ధతః । అభూన్నైరృతరాజస్య శైలం సంచాలయన్నివ ॥ ౭ ॥ తతో యుద్ధం సమభవద్యక్షరాక్షససంకులమ్ । వ్యథితాశ్చాభవంస్తత్ర సచివాస్తస్య రక్షసః ॥ ౮ ॥ స దృష్ట్వా తాదృశం సైన్యం దశగ్రీవో నిశాచరః । హర్షనాదాన్బహూన్కృత్వా స క్రోధాదభ్యధావత ॥ ౯ ॥ యే తు తే రాక్షసేంద్రస్య సచివా ఘోరవిక్రమాః । తేషాం సహస్రమేకైకో యక్షాణాం సమయోధయత్ ॥ ౧౦ ॥ తతో గదాభిః పరిఘైరసిభిశ్శక్తితోమరైః । హన్యమానో దశగ్రీవస్తత్సైన్యం సమగాహత ॥ ౧౧ ॥ తైర్నిరుచ్ఛ్వాసవత్తత్ర వధ్యమానో దశాననః । వర్షద్భిరివ జీమూతైర్యక్షేంద్రైస్సన్న్యరుధ్యత ॥ ౧౨ ॥ న చకార వ్యథాం వీరో యక్షైశ్శస్త్రైస్సమాహతః । మహీధర ఇవాంభోదైర్ధారాశతసముక్షితః ॥ ౧౩ ॥ స మహాత్మా సముద్యమ్య కాలదండోపమాం గదామ్ । ప్రవివేశ తతస్సైన్యం నయన్యక్షాన్యమక్షయమ్ ॥ ౧౪ ॥ స కక్షమివ విస్తీర్ణం శుష్కేంధనమివాకులమ్ । వాతేనాగ్నిరివాయత్తో యక్షసైన్యం దదాహ తత్ ॥ ౧౫ ॥ తైస్తు తత్ర మహామాత్యైర్మహోదరశుకాదిభిః । అల్పావశేషాస్తే యక్షాః కృతా వాతైరివాంబుదాః ॥ ౧౬ ॥ కేచిత్త్వాయుధభగ్నాంగాః పతితాస్సమరక్షితౌ । ఓష్ఠాంస్స్వదశనైస్తీక్ష్ణైర్దశంతో భువి పాతితాః ॥ ౧౭ ॥ భయాదన్యోన్యమాలింగ్య భ్రష్టశస్త్రా రణాజిరే । విషేదుస్తే తదా యక్షాః కూలా జలహతా ఇవ ॥ ౧౮ ॥ హతానాం గచ్ఛతాం స్వర్గం యుధ్యతాం పృథివీతలే । ప్రేక్షతామృషిసంఘానాం న బభూవాంతరం దివి ॥ ౧౯ ॥ భగ్నాంస్తు తాన్సమాలక్ష్య యక్షేంద్రాంస్తు మహాబలాన్ । ధనాధ్యక్షో మహాబాహుః ప్రేషయామాస యక్షకాన్ ॥ ౨౦ ॥ శరణం భవ వీరాణాం యక్షాణాం యుద్ధశాలినామ్ । ఇత్యాదిశ్య మహాశూరం ప్రేషయామాస కంచన ॥ ౨౧ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే రామ విస్తీర్ణబలవాహనః । ప్రేషితో న్యపతద్యక్షో నామ్నా సంయోధకంటకః ॥ ౨౨ ॥ తేన చక్రేణ మారీచో విష్ణునేవ సమాహతః । పతితో భూతలే శైలాత్ క్షీణపుణ్య ఇవాంబరాత్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రాప్తసంజ్ఞో ముహూర్తేన విశ్రమ్య చ నిశాచరః । తం యక్షం యోధయామాస స చ భగ్నః ప్రదుద్రువే ॥ ౨౪ ॥ తతః కాంచనచిత్రాంగం వైడూర్యరజతోక్షితమ్ । మర్యాదాం ప్రతిహారాణాం తోరణాంతరమావిశత్ ॥ ౨౫ ॥ తతో రామ దశగ్రీవం ప్రవిశంతం నిశాచరమ్ । సూర్యభానురితి ఖ్యాతో ద్వారపాలో న్యరోధయత్ ॥ ౨౬ ॥ స వార్యమాణో యక్షేణ ప్రవివేశ నిశాచరః । యదా తు వారితో రామ న వ్యతిష్ఠత్స రాక్షసః ॥ ౨౭ ॥ తతస్తోరణముత్పాట్య తేన యక్షేణ తాడితః । రుధిరం ప్రస్రవన్భాతి శైలో ధాతుస్రవైరివ ॥ ౨౮ ॥ స శైలశిఖరాభేణ తోరణేన సమాహతః । న క్షతిం ప్రయయౌ రామ వరదానాత్స్వయంభువః ॥ ౨౯ ॥ స తు తేనైవ తం యక్షం తోరణేన సమాహనత్ । నాదృశ్యత తదా యక్షో భస్మీకృతతనుస్తదా ॥ ౩౦ ॥ తతః ప్రదుద్రువుస్సర్వే దృష్ట్వా రక్షఃపరాక్రమమ్ । తతో నదీర్గుహాశ్చైవ వివిశుర్భయపీడితాః ॥ ౩౧ ॥ త్యక్తప్రహరణాశ్శ్రాంతా వివర్ణవదనాస్తదా ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే చతుర్దశస్సర్గః ॥ ౨౫౪ ॥ ౫౦౮౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తాంల్లక్ష్య విత్రస్తాన్యక్షేంద్రాంశ్చ సహస్రశః । ధనాధ్యక్షో మహాయక్షం మాణిచారమథాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ రావణం జహి యక్షేంద్ర దుర్వృత్తం పాపచేతసమ్ । శరణం భవ వీరాణాం యక్షాణాం యుద్ధశాలినామ్ ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తో మహాబాహుర్మాణిభద్రస్సుదుర్జయః । వృతో యక్షసహస్రైస్తు చతుర్భిస్సమయోధయత్ ॥ ౩ ॥ తే గదాముసలప్రాసశక్తితోమరముద్గరైః । అభిఘ్నంతో రణే యక్షా రాక్షసాన్సముపాద్రవన్ ॥ ౪ ॥ కుర్వంతస్తుములం యుద్ధం చరంతశ్శ్యేనవల్లఘు । బాఢం ప్రయచ్ఛ నేచ్ఛామి దీయతామి

తిభాషిణః ॥ ౫ ॥ తతో దేవాస్సగన్ధర్వా ఋషయో బ్రహ్మవాదినః । దృష్ట్వా తత్తుములం యుద్ధం పరం విస్మయమా
గమన్ ॥ ౬ ॥ యక్షాణాం తు ప్రహస్తేన సహస్రం నిహతం రణే । మహోదరేణ చానిన్ద్యం సహస్రమపరం హతం ॥
క్రుద్ధేన చ తదా రామ మారీచేన దురాత్మనా । నిమేషాన్తరమాత్రేణ ద్వే సహస్రే నిపాతితే ॥ ౮ ॥ క్వ చ యక్షా
ర్జవం యుద్ధం క్వ చ మాయాబలాశ్రయం । రక్షసాం పురుషవ్యాఘ్ర తేన తేఽభ్యధికా యుధి ॥ ౯ ॥ ధూమ్రాక్షే
ణ సమాగమ్య మాణిభద్రో మహారణే । ముసలేనోరసి క్రోధాత్తాడితో న చ కంపితః ॥ ౧౦ ॥ తతో గదాం సమావిధ్య
మాణిభద్రేణ రాక్షసః । ధూమ్రాక్షస్తాడితో మూర్ధ్ని విహ్వలో నిపపాత హ ॥ ౧౧ ॥ ధూమ్రాక్షం తాడితం దృష్ట్వా
పతితం శోణితోక్షితమ్ । అభ్యధావత్సుసంక్రుద్ధో మాణిభద్రం దశాననః ॥ ౧౨ ॥ తం క్రుద్ధమభిధావన్తం యుగా
న్తాగ్నిమివోత్థితమ్ । శక్తిభిస్తాడయామాస తిసృభిర్యక్షపుంగవః ॥ ౧౩ ॥ తాడితో మాణిభద్రస్య ముకుటే ప్రాహ
రద్రణే । తస్య తేన ప్రహారేణ ముకుటం పార్శ్వమాగతమ్ ॥ ౧౪ ॥ తతస్స యుధ్యమానేన విష్టబ్ధో న వ్యకల్పత । త
దా ప్రభృతి యక్షోఽసౌ పార్శ్వమౌలిరితి స్మృతః ॥ ౧౫ ॥ తస్మింస్తు విముఖే యక్షే మాణిభద్రే మహాత్మని । సన్నాద
స్సుమహాన్రామ తస్మిన్శైలే వ్యవర్ధత ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా పరాజితం సంఖ్యే మాణిభద్రం ధనేశ్వరః । రావణేన త
దా రామ బహూన్యక్షాన్నిపాతితాన్ ॥ ౧౭ ॥ సర్వైః పరివృతో యక్షైః శ్రీర్యయౌ నరవాహనః । తతో దూరా
త్ప్రదదృశే ధనాధ్యక్షో గదాధరః ॥ ౧౮ ॥ శుక్రప్రోష్ఠపదాభ్యాం చ శంఖపద్మసమావృతః । స దృష్ట్వా భ్రాతరం సం
ఖ్యే శాపాద్విభ్రష్టగౌరవమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఉవాచ వచనం ధీమాన్యుక్తం పైతామహే కులే । యన్మయా వార్యమాణో
పి నావగచ్ఛసి దుర్మతే ॥ ౨౦ ॥ పశ్చాదస్య ఫలం ప్రాప్య జ్ఞాస్యసే నిరయం గతః । యో హి మోహాద్విషం పీత్వా
నావగచ్ఛతి దుర్మతిః ॥ ౨౧ ॥ పరిణామే స వై మూఢో జానీతే కర్మణః ఫలమ్ । దేవతానాభినన్దన్తి ధర్మయుక్తేన కే
నచిత్ ॥ ౨౨ ॥ యేన త్వమీదృశం భావం నీతస్తన్నావబుధ్యసే । యో హి మాతౄః పితౄన్భ్రాతౄనాచార్యాం
శ్చావమన్యతే ॥ ౨౩ ॥ స పశ్యతి ఫలం తస్య ప్రేతరాజవశం గతః । అధ్రువే హి శరీరే యో న కరోతి తపోఽర్జనమ్ ॥
స పశ్చాత్తప్యతే మూఢో మృతో దృష్ట్వాత్మనో గతిమ్ । ధర్మాద్రాజ్యం ధనం సౌఖ్యమధర్మాద్దుఃఖమేవ చ ॥ ౨౫ ॥ త
స్మాద్ధర్మం సుఖార్థాయ కుర్యాత్పాపం విసర్జయేత్ । పాపస్య హి ఫలం దుఃఖం తద్భోక్తవ్యమిహాత్మనా ॥ ౨౬ ॥
తస్మాదాత్మాపఘాతార్థం మూఢః పాపం కరిష్యతి । కస్యచిన్న హి దుర్బుద్ధేశ్ఛన్దతో జాయతే మతిః ॥ ౨౭ ॥ యా
దృశం కురుతే కర్మ తాదృశం ఫలమశ్నుతే । బుద్ధిం రూపం బలం విత్తం పుత్రాన్మాహాత్మ్యమేవ చ ॥ ౨౮ ॥ ప్రాప్ను
వన్తి నరాస్సర్వం స్వకృతైః పూర్వకర్మభిః । ఏవం నిరయగామీ త్వం యస్య తే మతిరీదృశీ ॥ ౨౯ ॥ న త్వాం సమభి
భాషిష్యే దుర్వృత్తేష్వేష నిర్ణయః । ఏవముక్తాస్తతస్తేన తస్యామాత్యాస్సమాహతాః ॥ ౩౦ ॥ మారీచప్రము
ఖాస్సర్వే విముఖా విప్రదుద్రువుః । తతస్తేన దశగ్రీవో యక్షేన్ద్రేణ మహాత్మనా ॥ ౩౧ ॥ గదయాభిహతో మూర్ధ్ని
న చ స్థానాత్ప్రకమ్పతే । తతస్తావభినిఘ్నన్తావన్యోన్యం పరమాహవే ॥ ౩౨ ॥ న విహ్వలౌ న చ శ్రాన్తౌ బభూవతురు
మర్షిణౌ । ఆగ్నేయమస్త్రం స తతో ముమోచ ధనదో రణే ॥ ౩౩ ॥ వారుణేన దశగ్రీవస్తదస్త్రం ప్రత్యవారయత్
తతో మాయాం ప్రవిష్టస్స రాక్షసీం రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩౪ ॥ రూపాణాం శతసాహస్రం చకార చ ననాద చ । వ్యాఘ్రో
వరాహో జీమూతస్సారంగః పర్వతో హ్రదః ॥ ౩౫ ॥ యక్షో దైత్యస్వరూపీ చ సోఽదృశ్యత దశాననః । బహూని చ
కరోతి స్మ దృశ్యన్తే న త్వసౌ తతః ॥ ౩౬ ॥ ప్రతిగృహ్య తతో రామ మహదస్త్రం దశాననః । జఘాన మూర్ధ్ని ధనదం వ్యా
విధ్య మహతీం గదామ్ ॥ ౩౭ ॥ ఏవం స తేనాభిహతో విహ్వలశ్శోణితోక్షితః । కృత్తమూల ఇవాశోకో నిపపాత ధ
నాధిపః ॥ ౩౮ ॥ తతః పద్మాదిభిస్తత్ర నిధిభిస్స తదావృతః । ధనదోచ్ఛ్వాసితస్తైస్తు వనమానీయ నన్దనమ్ ॥ ౩౯ ॥

నిర్జిత్య రాక్షసేంద్రస్తం ధనదం హృష్టమానసః । పుష్పకం తస్య జగ్రాహ విమానం జయలక్షణమ్ ॥ ౪౦ ॥ ముక్తా జాలప్రతిచ్ఛన్నం సర్వకాలఫలద్రుమం । కాంచనస్తంభసంవీతం వైడూర్యమయతోరణమ్ ॥ ౪౧ ॥ మనోజవం కామగమం కామరూపం విహంగమం । మణికాఞ్చనసోపానం తప్తహాటకవేదికం ॥ ౪౨ ॥ దేవోపవాహ్యమక్షయ్యం సదా దృష్టిమనస్సుఖం । బహ్వాశ్చర్యం భక్తిచిత్రం బ్రహ్మణా పరినిర్మితం ॥ ౪౩ ॥ నిర్మితం సర్వకామైస్తు మనోహరమనుత్తమం । నతు శీతం న చోష్ణం చ సర్వర్తుసుఖదం శుభం ॥ ౪౪ ॥ తత్తు రాజా సమారూఢః కామగం వీర్యనిర్జితం । జితం త్రిభువనం మేనే దర్పోత్సేకాత్సుదుర్మతిః ॥ ౪౫ ॥ జిత్వా వైశ్రవణం దేవం కైలాసాత్సమవాతరత్ ॥ ఓమ్ ॥ స్వతేజసా విపులమవాప్య తం జయం ప్రతాపవాన్విమలకిరీటహారవాన్ । రరాజ వై పరమవిమానమాస్థితో నిశాచరస్సదసి గతో యథానలః ॥ ౪౬ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే పఞ్చదశస్సర్గః ॥ ౧౫ ౭ ॥ ౩౧౪౦ ।

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ స జిత్వా భ్రాతరం రామ ధనదం రాక్షసాధిపః । మహాసేనప్రసూతిం తద్యయౌ శరవణం మహత్ ॥ ౧ ॥ అథాపశ్యద్దశగ్రీవో రౌద్రం శరవణం తదా । గభస్తిజాలసంవీతం ద్వితీయమివ భాస్కరం ॥ ౨ ॥ స పర్వతం సమారుహ్య కంచిద్రమ్యవనాంతరం । అపశ్యత్పుష్పకం తత్ర రామ విష్టంభితం దివి ॥ ౩ ॥ విష్టబ్ధం పుష్పకం కస్మాన్నాగమత్కామగం కృతం । రాక్షసశ్చింతయామాస సచివైస్తైస్సమావృతః ॥ ౪ ॥ కిన్నిమిత్తం చేచ్ఛయా మే నేదం గచ్ఛతి పుష్పకం । పర్వతస్యోపరిష్ఠస్య కర్మేదం కస్యచిద్భవేత్ ॥ ౫ ॥ తతోబ్రవీద్దశగ్రీవం మారీచో బుద్ధికోవిదః । నైతన్నిష్కారణం రాజన్ యన్న గచ్ఛతి పుష్పకం ॥ ౬ ॥ అథవా పుష్పకమిదం ధనదాన్నాన్యవాహనం । అతో నిష్పందమభవద్ధనాధ్యక్షవినాకృతం ॥ ౭ ॥ ఇతి వాక్యాంతరే తస్య కరాళః కృష్ణపింగళః । వామనో వికటో ముండీ నందీ హ్రస్వభుజో బలీ ॥ ౮ ॥ తతః పార్శ్వముపాగమ్య భవస్యానుచరో బలీ । నందీశ్వర ఉవాచేదం రాక్షసేంద్రమశంకితః ॥ ౯ ॥ నివర్తస్వ దశగ్రీవ శైలే క్రీడతి శంకరః । సుపర్ణనాగయక్షాణాం దైత్యదానవరక్షసాం ॥ ౧౦ ॥ సర్వేషామేవ భూతానామగమ్యః పర్వతః కృతః । ఇతి నందివచశ్శ్రుత్వా క్రోధాత్కమ్పితకుణ్డలః ॥ ౧౧ ॥ రోషాత్తు తామ్రనయనః పుష్పకాదవరుహ్య సః । కోయం శంకర ఇత్యుక్త్వా శైలమూలముపాగమత్ నందీశ్వరమథాపశ్యదవిదూరస్థితం ప్రభోః । దీప్తం శూలమవష్టభ్య ద్వితీయమివ శంకరం ॥ ౧౩ ॥ తం దృష్ట్వా వానరముఖమవజ్ఞాయ స రాక్షసః । ప్రహాసం ముముచే మౌర్ఖ్యాత్సతోయ ఇవ తోయదః ॥ ౧౪ ॥ సక్రుద్ధో భగవాన్నందీ శంకరస్యాపరా తనుః । అబ్రవీద్రాక్షసం తత్ర దశగ్రీవముపస్థితం ॥ ౧౫ ॥ యస్మాద్వానరరూపం మామవజ్ఞాయ దశానన । అశనీపాతసంకాశమపహాసం ప్రముక్తవాన్ ॥ ౧౬ ॥ తస్మాన్మద్వీర్యసంపన్నా మద్రూపసమతేజసః । ఉత్పత్స్యంతి వధార్థం హి కులస్య తవ వానరాః ॥ ౧౭ ॥ నఖదంష్ట్రాయుధాశ్శూరాః మనస్సంపాతరంహసః । యుద్ధోన్మత్తా బలోద్రిక్తాశ్శైలా ఇవ విసర్పిణః ॥ ౧౮ ॥ తే తవ ప్రబలం దర్పముత్సేధం చ పృథగ్విధం । వ్యపనేష్యంతి సంభూయ సహామాత్యసుతస్య హి ॥ ౧౯ ॥ కిం త్విదానీం మయా శక్యం హంతుం త్వాం హి నిశాచర । న హంతవ్యో హతస్త్వం హి పూర్వమేవ స్వకర్మభిః ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుదీరితవాక్యే తు దేవే తస్మిన్మహాత్మని । దేవదుందుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్చ్యుతా ॥ ౨౧ ॥ అచింతయిత్వా స తదా నందివాక్యం మహాబలః । పర్వతం తం సమాసాద్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౨౨ ॥ పుష్పకస్య గతిశ్ఛిన్నా యత్కృతే మమ గచ్ఛతః । తమిమం శైలమున్మూలం కరోమి తవ గోపతే ॥ ౨౩ ॥ కేన ప్రభావేన భవో నిత్యం క్రీడతి రాజవత్ । విజ్ఞాతవ్యం న జానీతే భయస్థానముపస్థితం ॥ ౨౪ ॥ ఏవముక్త్వా తతో రామ భుజాన్నిక్షిప్య పర్వతే । తోలయామాస తం శీఘ్రం స శైలస్సమకంపత ॥ ౨౫ ॥—౨౧౦౦౦—॥ గాయత్రీ—॥ చలనాత్పర్వతస్యైవ గణా దేవస్య కంపితాః । చచాల పార్వతీ చాపి తదాశ్లిష్టా మహేశ్వరం ॥ ౨౬ ॥

తతో రామ మహాదేవః ప్రహస్య వీక్ష్య తత్కృతం । పాదాంగుష్ఠేన తం శైలం పీడయామాస లీలయా ॥ ౨౭ ॥ పీడితాస్తు తత స్తస్య శైలస్యాధోగతా భుజాః । విస్మితాశ్చాభవం స్తత్ర సచివా స్తస్య రక్షసః ॥ ౨౮ ॥ రక్షసా తేన రోషాచ్చ భుజానాం పీడనేన చ । ముక్తో విరావః ప్రసహా త్రైలోక్యం యేన కంపితం ॥ ౨౯ ॥ మానుషాశ్శబ్దవిత్రస్తా మేనిరే లోకసంక్షయం । దేవతాశ్చాపి సంక్షుబ్ధా శ్చలితా స్స్వేషు వర్త్మసు ॥ ౩౦ ॥ సముద్రాశ్చాపి సంక్షుబ్ధా శ్చలితాశ్చాపి పర్వతాః । (విస్ఫోటితాశ్చ గిరయో నాగా గజాంతి చానకృత్ ॥ ౩౧ ॥ నిశ్చేష్టాస్తు త్వవంతోపి నదన్నిఖలాశ్చ స్తదా । సముద్రాశ్చుక్షుభు స్తత్ర ప్రచకమ్పే వసుంధరా ॥ ౩౨ ॥ రామ నాగాన్సగంధర్వాన్ తత్రస్థా స్తత్రితత్రినః ।) యక్షా విద్యాధరా స్సిద్ధాః కి మేతదితి చాబ్రువన్ ॥ ౩౩ ॥ అథ తే మన్త్రిణ స్తస్య విక్రోశంత మథాబ్రువన్ । తోషయస్వ మహాదేవం నీలకంఠ ముమాపతిం ॥ ౩౪ ॥ తమృతే శరణం నాన్యం పశ్యామోత్ర దశానన । స్తుతిభిః ప్రణతో భూత్వా తమేవ శరణం వ్రజ ॥ ౩౫ ॥ కృపాళు శ్శంకర స్తుష్టః ప్రసాదం తే విధాస్యతి । ఏవ ముక్త స్తదామాత్యై స్తుష్టావ వృషభధ్వజం ॥ ౩౬ ॥ సామభి ర్వివిధై స్తోత్రైః ప్రణమ్య స దశాననః । సంవత్సర సహస్రం తు రుదతో రక్షసో గతం ॥ ౩౭ ॥ తతః ప్రీతో మహాదేవ శ్శైలాగ్రే విష్ఠిత స్తదా । ముక్త్వా తస్య భుజా న్రామ ప్రాహ వాక్యం దశాననం ॥ ప్రీతో స్మి తవ వీర్యాచ్చ శౌండీర్యాచ్చ దశానన । శైలాక్రాన్తేన యో ముక్త స్త్వయా రావ స్సుదారుణః ॥ ౩౯ ॥ యస్మా ల్లోకత్రయం త్వేత ద్రావితం భయమాగతం । తస్మా త్త్వం రావణో నామ నామ్నా వీర భవిష్యసి ॥ ౪౦ ॥ దేవదానవ యక్షాశ్చ యే చాన్యే జగతీతలే । ఏవం త్వా మభిధాస్యన్తి రావణం లోకరావణమ్ ॥ ౪౧ ॥ గచ్ఛ పౌలస్త్య విస్రబ్ధం పథా యేన త్వమిచ్ఛసి । మయా త్వ మభ్యనుజ్ఞాతో రాక్షసాధిప గమ్యతాం ॥ ౪౨ ॥ ఏవ ముక్త స్సలంకేశ శ్శంభు నా స్వయ మబ్రవీత్ । ప్రీతో యది మహాదేవ వరం మే దేహి యాచతః ॥ ౪౩ ॥ అవధ్యతా మయా ప్రాప్తా దేవగన్ధర్వదానవైః । రాక్షసై ర్గుహ్యకై ర్నాగై ర్యే చాన్యే బలవత్తరాః ॥ ౪౪ ॥ మానుషాన్న గణే దేవ స్వల్పా స్తే మమ సమ్మతాః । దీర్ఘమాయుశ్చ సంప్రాప్తం బ్రహ్మణ స్త్రిపురాన్తక ॥ ౪౫ ॥ వాంఛితం చాయుష శ్శేషం శస్త్రం త్వం ప్రయచ్ఛ మే । ఏవ ముక్త స్తదా తేన రావణేన స శంకరః ॥ ౪౬ ॥ దదౌ ఖడ్గం మహాదీప్తం చన్ద్రహాస ఇతి శ్రుతమ్ । ఆయుష శ్చావశేషం చ స్థిత్వా భూతపతి స్తదా ॥ ౪౭ ॥ దత్త్వోవాచ తదా శమ్భు ర్నావజ్ఞేయ మిదం త్వయా । అవజ్ఞాతం హి యది తే మా మేవైష్య త్యసంశయః ॥ ౪౮ ॥ సాత్వాన్మహేశ్వరేణైనం కృతనామా స రావణః । అభివాద్య మహాదేవ మారురోహ థ పుష్పకం ॥ ౪౯ ॥ తతో మహీతలే రామ పరిచక్రామ రావణః । క్షత్రియా న్సుమహావీర్యా న్బాధమాన ఇత స్తతః ॥ ౫౦ ॥ కేచి త్తేజస్వినశ్శూరాః క్షత్రియా యుద్ధదుర్మదాః । తచ్ఛాసన మకుర్వన్తో వినేశు స్సపరిచ్ఛదాః ॥ ౫౧ ॥ అపరే దుర్జయం రక్షో జానన్తః ప్రాజ్ఞసమ్మతాః । జితా స్మ ఇత్యభాష న్త రాక్షసం బలదర్పితం ॥ ౫౨ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే షోడశస్సర్గః ॥ ౬౦ ॥ ౧౨౦౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ రాజ న్మహాబాహు ర్విచర న్సమహీతలే । హిమవద్వన మాసాద్య పరిచక్రామ రావణః ॥ ౧ ॥ తత్రాపశ్య త్స వై కన్యాం కృష్ణాజినజటాధరాం । ఆర్షేణ విధినా చైనాం దీప్యంతీం దేవతామివ ॥ ౨ ॥ సదృష్ట్వా రూపసంపన్నాం కన్యాం తాం సుమహావ్రతాం । కామమోహపరీతాత్మా పప్రచ్ఛ ప్రహసన్నివ ॥ ౩ ॥ కిమిదం వర్తసే భద్రే విరుద్ధం యౌవనస్య తే । నహి యుక్తా తవైతస్య రూపస్యైవం ప్రతిక్రియా ॥ ౪ ॥ రూపం తే నుపమం భీరు కామోన్మాదకరం నృణాం । నయుక్తం తపసి స్థాతుం నిర్గతో హ్యేష నిర్ణయః ॥ ౫ ॥ కస్యాసి దుహితా భద్రే కో వా భర్తా తవానఘే । యేన సంభుజ్యసే భీరు స నరః పుణ్యభాగ్భువి ॥ ౬ ॥ పృచ్ఛత శ్శంస మే సర్వం కస్య హేతో శ్శ్రమ స్తవ । ఏవ ముక్తా తు సా కన్యా రావణేన యశస్వినీ ॥ ౭ ॥ అబ్రవీ ద్విధివ త్కృత్వా తస్యాతిథ్యం

తపోధనా । కుశధ్వజో మమపితా బ్రహ్మర్షిరతులప్రభః ॥౮॥ బృహస్పతిసుతశ్శ్రీమాన్ బుద్ధ్యాతుల్యోబృహస్పతేః।
తస్యాహంకుర్వతో౽నిత్యంవేదాభ్యాసంమహాత్మనః ॥ ౯ ॥ సంభూతా వాఙ్మయీకన్యా నామ్నా వేదవతీస్మృతా । త
తోదేవాస్సగంధర్వా యక్షరాక్షసపన్నగాః ॥ ౧౦ ॥ తేచాపిగత్వాపితరం వరణంరోచయంతి మే । నచమాంసపి
తా తేభ్యో దత్తవాన్ రాక్షసేశ్వర ॥ ౧౧ ॥ కారణంతద్వదిష్యామినిశాచరనిశామయ । పితుస్తుమమజామాతా వి
ష్ణుఃకిలసురోత్తమః ॥ ౧౨ ॥ అభిప్రేతస్త్రిలోకేశస్తస్మాన్నాన్యస్యమేపితా । దాతుమిచ్ఛతిధర్మాత్మా తచ్ఛ్రుత్వా
బలదర్పితః ॥ ౧౩ ॥ శంభుర్నామతతో రాజా దైత్యానాంకుపితో౽భవత్ । తేనరాత్రౌశయానో మే పితాపాపేన
హింసితః ॥ ౧౪ ॥ తతో మేజననీదీనా తచ్ఛరీరంపితుర్మమ । పరిష్వజ్యమహాభాగా ప్రవిష్టాహవ్యవాహనం॥౧౫॥
తతో౽హంమనోరథంసత్యం పితుర్నారాయణంప్రతి । కరోమీతితమేవాహంహృదయేనసముద్వహే ॥ ౧౬ ॥ (అహం
ప్రేతగతస్యాపి కుర్వేత్తీకాంక్షితంపితుః ।) ఇతిప్రతిజ్ఞామారుహ్య చరామివిపులంతపః ॥ ౧౭ ॥ ఏతత్తేసర్వమా
ఖ్యాతం మయారాక్షసపుంగవ । నారాయణోమమపతిర్నత్వన్యఃపురుషోత్తమాత్ ॥ ౧౮ ॥ ఆశ్రయేనియమం
ఘోరం నారాయణపరీప్సయా । విజ్ఞాతస్త్వంహిమేరాజన్ గచ్ఛపౌలస్త్యనందన ॥ ౧౯ ॥ జానామితపసాసర్వం
త్రైలోక్యేయద్ధివర్తతే । సో౽బ్రవీద్రావణోభూయస్తాంకన్యాంసుమహావ్రతాం ॥ ౨౦ ॥ అవరుహ్యవిమానాగ్రా
త్కందర్పశరపీడితః । అవలిప్తాసిసుశ్రోణి యస్యాస్తేమతిరీదృశీ ॥ ౨౧ ॥ వృద్ధానాంమృగశాబాక్షి భ్రాజతేపు
ణ్యసంచయః । త్వంసర్వగుణసంపన్నా నార్హాసేవక్తుమీదృశం ॥ ౨౨ ॥ త్రైలోక్యసుందరంభీరు యౌవనంతే౽తివ
ర్తతే । అహంలంకాపతిర్భద్రే దశగ్రీవఇతిశ్రుతః ॥ ౨౩ ॥ తస్యమేభవభార్యాత్వం భుఙ్క్ష్వభోగాన్య
థాసుఖం । కశ్చతావదసౌయంత్వం విష్ణురిత్యభిభాషసే ॥ ౨౪ ॥ వీర్యేణతపసాచైవ భోగేనచబలేనచ । నమ
యాసౌసమోభద్రే యంత్వంకామయసే౽ంగనే ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుక్తవతితస్మింస్తువేదవత్యనవద్యధీః । మామైవమితి
సాకన్యా తమువాచనిశాచరం ॥ ౨౬ ॥ త్రైలోక్యాధిపతింవిష్ణుంసర్వలోకనమస్కృతం । త్వదృతేరాక్షసేంద్రా
న్యః కో౽వమన్యేతబుద్ధిమాన్ ॥ ౨౭ ॥ ఏవముక్తస్తయాతత్ర వేదవత్యానిశాచరః । మూర్ధజేషుతదాకన్యాం క
రాగ్రేణపరామృశత్ ॥ ౨౮ ॥ తతో వేదవతీక్రుద్ధాకేశాన్ హస్తేనసాచ్ఛినత్ । అసిర్భూత్వాకరస్తస్యాః కేశాన్
స్ఫితాన్ద్విధాకరోత్ ॥ ౨౯ ॥ సాజ్వలంతీవరోషేణ దహంతీవనిశాచరం । ఉవాచాగ్నింసమాధాయ మరణా
యకృతత్వరా ॥ ౩౦ ॥ ధర్షితాయాస్త్వయానార్య నమేజీవితమిష్యతే । రక్షోధమప్రవేక్ష్యామి పశ్యతస్తేహు
తాశనం ॥ ౩౧ ॥ యస్మాత్తుధర్షితాచాహంత్వయాపాపాత్మనావనే । తస్మాత్తవవధార్థంవైసముత్పత్స్యేహ్య
హంపునః ॥ ౩౨ ॥ నహిశక్యస్త్రియాహంతుం పురుషఃపాపనిశ్చయః । శాపేత్వయిమయోత్సృష్టేతపసశ్చవ్యయో
భవేత్ ॥ ౩౩ ॥ యదిత్వస్తిమయాకించిత్కృతందత్తంహుతంతథా । తస్మాత్త్వయోనిజాసాధ్వీ భవేయంధర్మిణః
సుతా ॥ ౩౪ ॥ ఏవముక్త్వాప్రవిష్టాసా జ్వలితంజాతవేదసం । పపాతచదివోదివ్యాపుష్పవృష్టిస్సమంతతః ॥ ౩౫ ॥
(పునరేవహిసంభూతా పద్మేపద్మసమప్రభా । తస్మాదపిపునఃప్రాప్తాపూర్వవత్తేనరక్షసా ॥ ౩౬ ॥ కన్యాంకమలగర్భా
భాం ప్రగృహ్యస్వగృహంయయౌ । ప్రవిశ్యరావణస్త్వేతాం దర్శయామాసమంత్రిణే ॥ ౩౭ ॥ లక్షణజ్ఞోనిరీక్ష్యై
వ రావణంచైవమబ్రవీత్ । గృహస్థైషాహిసుశ్రోణీత్వద్వధాయైవదృశ్యతే ॥ ౩౮ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వార్ణవేరామతాం
ప్రచిక్షేపరావణః । సాచైవక్షితిమాసాద్య యజ్ఞాయతనమధ్యగా ॥ ౩౯ ॥ రాజ్ఞోహలముఖోత్కృష్టా పునరప్యుత్థి
తాసతీ ।) సైషాజనకరాజస్య ప్రసూతాతనయాప్రభో ॥ ౪౦ ॥ తవభార్యామహాబాహో విష్ణుస్త్వంహిసనాత
నః । పూర్వంక్రోధహతశ్శత్రుర్యయాసౌనిహతస్తథా ॥ ౪౧ ॥ ఉపాశ్రయిత్వాశైలాభస్తవవీర్యమమానుషం ।

ఏవమేషా మహాభాగా మర్త్యేషూత్పత్స్యతే పునః ॥ ౪౨ ॥ క్షేత్రే హలముఖోత్కృష్టే వేద్యామగ్నిశిఖోపమా । ఏషా వేదవతీ నామ పూర్వమాసీత్కృతే యుగే ॥ ౪౩ ॥ త్రేతాయుగమనుప్రాప్య వధార్థం తస్య రక్షసః । ఉత్పన్నా మైథిలకులే జనకస్య మహాత్మనః ॥ ౪౪ ॥ సీతోత్పన్నా తు సీతేతి మానుషైః పునరుచ్యతే ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే సప్తదశస్సర్గః ॥ ౬౧౦ ॥ ౧౨౨౦౦ ॥ ******************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రవిష్టాయాం హుతాశం తు వేదవత్యాం స రావణః । పుష్పకం తత్సమారుహ్య పరిచక్రామ మేదినీమ్ ॥ ౧ ॥ తతో మరుత్తం నృపతిం యజంతం సహ దైవతైః । ఉశీరబీజమాసాద్య దదర్శ స తు రాక్షసః ॥ ౨ ॥ సంవర్తో నామ బ్రహ్మర్షిస్సాక్షాద్భ్రాతా బృహస్పతేః । యాజయామాస ధర్మజ్ఞస్సర్వైర్దేవగణైర్వృతః ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వా దేవాస్తు తద్రక్షో వరదానేన దుర్జయమ్ । తిర్యగ్యోనిం సమావిష్టాస్తస్య దర్శనభీరవః ॥ ౪ ॥ ఇంద్రో మయూరస్సంవృత్తో ధర్మరాజస్తు వాయసః । కృకలాసో ధనాధ్యక్షో హంసో వై వరుణోఽభవత్ ॥ ౫ ॥ అన్యేష్వపి గతేష్వేవం దేవేష్వరినిషూదన । రావణః ప్రావిశద్యజ్ఞం సారమేయ ఇవాశుచిః ॥ ౬ ॥ తం చ రాజానమాసాద్య రావణో రాక్షసాధిపః । ప్రాహ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి నిర్జితోఽస్మీతి వా వద ॥ ౭ ॥ తతో మరుత్తో నృపతిః కో భవానిత్యువాచ తమ్ । అపహాసం తతో ముక్త్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౮ ॥ అకుతూహలభావేన ప్రీతోఽస్మి తవ పార్థివ । ధనదస్యానుజం యో మాం నావగచ్ఛసి రావణమ్ ॥ ౯ ॥ త్రిషు లోకేషు కోఽన్యోఽస్తి యో న జానాతి మే బలమ్ । భ్రాతరం మే వినిర్జిత్య విమానమిదమాహృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ తతో మరుత్తో నృపతిస్తం రాక్షసమథాబ్రవీత్ । ధన్యః ఖలు భవాన్యేన జ్యేష్ఠో భ్రాతా రణే జితః ॥ ౧౧ ॥ న త్వయా సదృశః శ్లాఘ్యస్త్రిషు లోకేషు విద్యతే । (నాధర్మసహితం శ్లాఘ్యం న లోకప్రతిసంగ్రహమ్ ॥ ౧౨ ॥ కర్మ దౌరాత్మ్యకం కృత్వా శ్లాఘసే భ్రాతృనిర్జయాత్ ।) కం త్వం ప్రాక్కేవలం ధర్మం చరిత్వా లబ్ధవాన్వరమ్ ॥ ౧౩ ॥ శ్రుతపూర్వం హి న మయా యాదృశం భాషసే స్వయమ్ । తిష్ఠేదానీం న మే జీవన్ప్రతియాస్యసి దుర్మతే ॥ ౧౪ ॥ అద్య త్వాం నిశితైర్బాణైః ప్రేషయామి యమక్షయమ్ । తతశ్శరాసనం గృహ్య సాయకాంశ్చ స పార్థివః ॥ ౧౫ ॥ రణాయ నిర్యయౌ క్రుద్ధస్సంవర్తో మార్గమావృణోత్ । సోఽబ్రవీత్స్నేహసంయుక్తం మరుత్తం తం మహానృషిః ॥ ౧౬ ॥ శ్రోతవ్యం యది మద్వాక్యం సంప్రహారో న తే క్షమః । మాహేశ్వరమిదం సత్రమసమాప్తం కులం దహేత్ ॥ ౧౭ ॥ దీక్షితస్య కుతో యుద్ధం క్రోధిత్వం దీక్షితే కుతః । సంశయశ్చ జయే నిత్యం రాక్షసశ్చ సుదుర్జయః ॥ ౧౮ ॥ స నివృత్తో గురోర్వాక్యాన్మరుత్తః పృథివీపతిః । విసృజ్య సశరం చాపం స్వస్థో మఖముఖోఽభవత్ ॥ ౧౯ ॥ తతస్తం నిర్జితం మత్వా ఘోషయామాస వై దిశః । రావణో జితవాంశ్చేతి హర్షాన్నాదం చ ముక్తవాన్ ॥ ౨౦ ॥ తాన్భక్షయిత్వా తత్రస్థాన్మహర్షీన్యజ్ఞమాగతాన్ । వితృప్తో రుధిరైస్తేషాం పునస్సంప్రయయౌ మహీమ్ ॥ ౨౧ ॥ రావణే తు గతే దేవాస్సేంద్రాశ్చైవ దివౌకసః । తతస్స్వాం యోనిమాసాద్య తాని సత్త్వాని చాబ్రువన్ ॥ ౨౨ ॥ హర్షాత్తదాబ్రవీదింద్రో మయూరం నీలబర్హిణమ్ । ప్రీతోఽస్మి తవ ధర్మజ్ఞ ఉపకారాద్విహంగమ ॥ ౨౩ ॥ ఇదం నేత్రసహస్రం యత్తత్తే బర్హే భవిష్యతి । వర్షమాణే మయి ముదం ప్రాప్స్యసి ప్రీతిలక్షణామ్ ॥ ౨౪ ॥ ఏవమింద్రో వరం ప్రాదాన్మయూరస్య సురేశ్వరః । నీలాః కిల పురా బర్హా మయూరాణాం నరాధిప ॥ ౨౫ ॥ సురాధిపాద్వరం ప్రాప్య గతాస్సర్వే విచిత్రతామ్ । ధర్మరాజోఽబ్రవీత్తత్ర ప్రాగ్వంశే వాయసం స్థితమ్ ॥ ౨౬ ॥ పక్షింస్తవాస్మి సుప్రీతః ప్రీతస్య వచనం శృణు । యథాన్యైర్వివిధై రోగైః పీడ్యంతే ప్రాణినో మయా ॥ ౨౭ ॥ తే న తే ప్రభవిష్యంతి మయి ప్రీతే న సంశయః । మృత్యుతస్తే భయం నాస్తి వరాన్మమ విహంగమ ॥ ౨౮ ॥ యావత్త్వాం న వధిష్యంతి నరాస్తావద్భవిష్యసి । యే చ మద్విషయస్థాస్తు మానవాః

క్షుద్భయార్దితాః ॥ ౨౯ ॥ త్వయి భుక్తేతు తృప్తాస్తే భవిష్యంతి సబాంధవాః । వరుణ స్త్వబ్రవీద్ధంసం గంగాతోయవిహారిణం ॥ ౩౦ ॥ శ్రూయతాం ప్రీతిసంయుక్తం వచః పత్రరథేశ్వర । వర్ణో మనోహరస్సౌమ్య చంద్రమండలసన్నిభః ॥ ౩౧ ॥ భవిష్యతి తవోదగ్రశ్శుద్ధఫేనసమప్రభః । మచ్ఛరీరం సమాసాద్య కాంతో నిత్యం భవిష్యసి ॥ ౩౨ ॥ ప్రాప్స్యసే చాతులాం ప్రీతిమేతన్మే ప్రీతిలక్షణం । హంసానాం హి పురా రామ నీలవర్ణస్స పాండురః ॥ ౩౩ ॥ పక్షాన్నీలాగ్రసంవీతాః క్రోడాశ్శష్పాగ్రనిర్మలాః । అథాబ్రవీద్వైశ్రవణః కృకలాసం గిరౌ స్థితం ॥ ౩౪ ॥ హైరణ్యం సంప్రయచ్ఛామి వర్ణం ప్రీత స్తవాప్యహం । సద్రవ్యం చ శిరో నిత్యం భవిష్యతి తవాక్షయం ॥ ౩౫ ॥ ఏష కాంచనకో వర్ణో మత్ప్రీత్యా తే భవిష్యతి । ఏవం దత్త్వా వరాంస్తేభ్య స్తస్మిన్యజ్ఞోత్సవే సురాః ॥ ౩౬ ॥ నివృత్తాస్సహ రాజ్ఞా వై పునస్స్వభవనం గతాః ॥ ✻ ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే అష్టాదశస్సర్గః ॥ ౫౧౩ ॥ ౧౦౨౬౦ ॥ ✻✻✻✻

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ జిత్వా మరుత్తం స ప్రయయౌ రాక్షసాధిపః । నగరాణి నరేంద్రాణాం యుద్ధకాంక్షీ దశాననః ॥ ౧ ॥ సమాసాద్య తు రాజేంద్రాన్ మహేంద్రవరుణోపమాన్ । అబ్రవీద్రాక్షసేంద్రస్తు యుద్ధం మే దీయతామితి ॥ ౨ ॥ నిర్జితాస్మీతి వా బ్రూత ఏష మే కిల నిశ్చయః । అన్యథా కుర్వతామేవం మోక్షో వో నోపపద్యతే ॥ ౩ ॥ తతస్త్వభీరవః ప్రాజ్ఞాః పార్థివా ధర్మనిశ్చయాః । మంత్రయిత్వా తతోఽన్యోన్యం రాజానస్సుమహాబలాః ॥ ౪ ॥ నిర్జితాస్మేత్యభాషంత జ్ఞాత్వా వరబలం రిపోః । దుష్యంతస్సురథో గాధిర్గయో రాజా పురూరవాః ॥ ౫ ॥ ఏతే సర్వే బ్రువంస్తాత నిర్జితాస్మేతి పార్థివాః । అథాయోధ్యాం సమాసాద్య రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౬ ॥ సుగుప్తామనరణ్యేన శక్రేణేవామరావతీం । స తం పురుషశార్దూలం పురందరసమం బలే ॥ ౭ ॥ ప్రాహ రాజానమాసాద్య యుద్ధం దేహీతి రావణః । నిర్జితోస్మీతి వా బ్రూహి త్వమేవం మమ శాసనం ॥ ౮ ॥ అయోధ్యాధిపతిస్తస్య శ్రుత్వా పాపమతేర్వచః । అనరణ్యస్సుసంక్రుద్ధో రాక్షసేంద్రమథాబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ దీయతే ద్వంద్వయుద్ధం తే రాక్షసాధిప తే మయా । సంతిష్ఠ క్షిప్రమాయత్తో భవ చైవం భవామ్యహం ॥ ౧౦ ॥ అథ పూర్వం శ్రుతార్థేన సజ్జితం సుమహద్బలం । నిష్క్రామన్నరేంద్రస్య బలం రక్షోవధోద్యతమ్ ॥ ౧౧ ॥ నాగానాం దశసాహస్రం వాజినాం నియుతం తథా । రథానాం బహుసాహస్రం పత్తీనాం చ నరోత్తమ ॥ ౧౨ ॥ మహీం సంఛాద్య నిష్క్రాంతం సపదాతిరథం క్షణాత్ । తతః ప్రవృత్తం సుమహద్యుద్ధం యుద్ధవిశారద ॥ ౧౩ ॥ అనరణ్యస్య నృపతే రాక్షసేంద్రస్య చాద్భుతం । తద్రావణబలం ప్రాప్య బలం తస్య మహీపతేః ॥ ౧౪ ॥ ప్రాణశ్యత తదా సర్వం హవ్యం హుతమివానలే । యుద్ధ్వా చ సుచిరం కాలం కృత్వా విక్రమముత్తమం ॥ ౧౫ ॥ ప్రజ్వలంతం సమాసాద్య క్షిప్రమేవావశేషితం । ప్రావిశత్సంకులం తత్ర శలభా ఇవ పావకం ॥ ౧౬ ॥ నశ్యతి స్మ బలం తత్ర హవ్యం హుతమివానలే । సోఽపశ్యత్తన్నరేంద్రస్తు నశ్యమానం మహాబలం ॥ ౧౭ ॥ మహార్ణవం సమాసాద్య వనాపగశతం యథా । తతశ్శక్రధనుః ప్రఖ్యం ధనుర్విస్ఫారయన్స్వయం ॥ ౧౮ ॥ ఆససాద నరేంద్రస్తం రావణం క్రోధమూర్ఛితః । అనరణ్యేన తేఽమాత్యా మారీచశుకసారణాః ॥ ౧౯ ॥ ప్రహస్తసహితా భగ్నా వ్యద్రవంత మృగా ఇవ । తతో బాణశతాన్యష్టౌ పాతయామాస మూర్ధని ॥ ౨౦ ॥ తస్య రాక్షసరాజస్య ఇక్ష్వాకుకులనందనః । తస్య బాణాః పతంతస్తే చక్రిరే నక్షతిం క్వచిత్ ॥ ౨౧ ॥ వారిధారా ఇవాభ్రేభ్యః పతంత్యో నగమూర్ధని । తతో రాక్షసరాజేన క్రుద్ధేన నృపతిస్తదా ॥ ౨౨ ॥ తలేనాభిహతో మూర్ధ్ని స రథాన్నిపపాత హ । స రాజా పతితో భూమౌ విహ్వలాంగః ప్రవేపితః ॥ ౨౩ ॥ వజ్రదగ్ధ ఇవారణ్యే సాలో నిపతితో మహాన్ । తం ప్రహస్యాబ్రవీద్రక్ష ఇక్ష్వాకుం పృథివీపతిం ॥ ౨౪ ॥ కిమిదానీం త్వయా ప్రాప్తం ఫలం మాం ప్రతి యుధ్యతా । త్రైలోక్యే నాస్తి యో ద్వంద్వం మమ దద్యాన్నరాధిప ॥ ౨౫ ॥ శంకే ప్రసక్తో భోగేషు న

శృణోషి బలం మమ । తస్యైవం బ్రువతో రాజా మందానువాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ కిం శక్యమిహ కర్తుం వై కాలో హి దురతిక్రమః । న హ్యహం నిర్జితో రక్షః త్వయా చాత్మప్రశంసినా ॥ ౨౭ ॥ కాలేనైవ విపన్నోఽహం హేతుభూతస్తు మే భవాన్ । కిన్త్విదానీం మయా శక్యం కర్తుం ప్రాణపరిక్షయే ॥ ౨౮ ॥ న హ్యహం విముఖో రక్షో యుధ్యమానస్త్వయా హతః । ఇక్ష్వాకుపరిభావిత్వాద్వచో వక్ష్యామి రాక్షస ॥ ౨౯ ॥ యది దత్తం యది హుతం యది మే సుకృతం తపః । యది గుప్తాః ప్రజాస్సమ్యక్తదా సత్యం వచోఽస్తు మే ॥ ౩౦ ॥ ఉత్పత్స్యతే కులే హ్యస్మిన్నిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం । రామో దాశరథిర్నామ యస్తే ప్రాణాన్హరిష్యతి ॥ ౩౧ ॥ తతో జలధరోదగ్రస్తాడితో దేవదుందుభిః । తస్మిన్నుదాహృతే శాపే పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్చ్యుతా ॥ ౩౨ ॥ తతస్స రాజా రాజేంద్ర గతస్స్థానం త్రివిష్టపం । స్వర్గతే చ నృపే తస్మిన్ రాక్షసస్సోఽపసర్పత ॥ ౩౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః ॥ ౪౧౬ ॥ ౮౩౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో విత్రాసయన్మర్త్యాన్ పృథివ్యాం రాక్షసాధిపః । ఆససాద ఘనే తస్మిన్ నారదం మునిసత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ తస్యాభివాదనం కృత్వా దశగ్రీవో నిశాచరః । అబ్రవీత్కుశలం పృష్ట్వా హేతుమాగమనస్య చ ॥ ౨ ॥ నారదస్తు మహాతేజా దేవర్షిరమితప్రభః । అబ్రవీన్మేఘపృష్ఠస్థో రావణం పుష్పకేస్థితం ॥ ౩ ॥ రాక్షసాధిప సౌమ్య త్వం తిష్ఠ విశ్రవసస్సుత । ప్రీతోఽస్మ్యభిజనోపేత విక్రమైరూర్జితైస్తవ ॥ ౪ ॥ విష్ణునా దైత్యఘాతైశ్చ గంధర్వోరగధర్షణైః । త్వయా సమం విమర్దైశ్చ భృశం హి పరితోషితః ॥ ౫ ॥ కించిద్వక్ష్యామి తావత్తు శ్రోతవ్యం శ్రోష్యసే యది । శ్రుత్వా చానంతరం కార్యం త్వయా రాక్షససత్తమ ॥ ౬ ॥ తన్మే నిగదతస్తాత సమాధిం శ్రవణే కురు । కిమయం వధ్యతే లోకస్త్వయాఽవధ్యేన దైవతైః ॥ ౭ ॥ హత ఏవ హ్యయం లోకో యదా మృత్యువశం గతః । దేవదానవదైత్యానాం యక్షగంధర్వరక్షసామ్ ॥ ౮ ॥ అవధ్యేన త్వయా లోకః క్లేష్టుం యుక్తో న మానుషః । నిత్యం శ్రేయసి సమ్మూఢం మహద్భిర్వ్యసనైర్వృతం ॥ ౯ ॥ హన్యాత్కస్తాదృశం లోకం జరావ్యాధిశతైర్యుతం । తైస్తైరనిష్టోపగమైరజస్రం యత్ర కుత్రకః ॥ ౧౦ ॥ మతిమాన్మానుషే లోకే యుద్ధేన ప్రణయీ భవేత్ । క్షీయమాణం దైవైనం క్షుత్పిపాసాజరాదిభిః ॥ ౧౧ ॥ విషాదశోకసమ్మూఢం లోకం త్వం క్షపయస్వ మా । పశ్య తావన్మహాబాహో రాక్షసేశ్వర మానుషం ॥ ౧౨ ॥ మూఢమేవం విచిత్రార్థం యస్య న జ్ఞాయతే గతిః । క్వచిద్వాదిత్రనృత్తాని సేవ్యంతే ముదితైర్జనైః ॥ ౧౩ ॥ రుద్యతే చాపరైరార్తైర్ధారాశ్రునయనాననైః । మాతాపితృసుతస్నేహైర్భార్యాబంధుమనోరమైః ॥ ౧౪ ॥ మోహితోఽయం జనో ధ్వస్తః క్లేశం స్వం నావబుధ్యతే । అలమేనం పరిక్లిశ్య లోకం మోహనిరాకృతం ॥ ౧౫ ॥ జిత ఏవ త్వయా సౌమ్య మర్త్యలోకో న సంశయః । అవశ్యమేభిస్సర్వైశ్చ గంతవ్యం యమసాదనం ॥ ౧౬ ॥ తం నిగృహ్ణీష్వ పౌలస్త్య యమం పరపురంజయ । తస్మిన్ జితే జితం సర్వం భవత్యేవ న సంశయః ॥ ౧౭ ॥ ఏవముక్తస్తు లంకేశో దీప్యమానం స్వతేజసా । అబ్రవీన్నారదం తత్ర సంప్రహస్యాభివాద్య చ ॥ ౧౮ ॥ మహర్షే దేవగంధర్వవిహారసమరప్రియ । అహం ఖల్వుద్యతో గంతుం విజయార్థం రసాతలం ॥ ౧౯ ॥ తతో లోకత్రయం జిత్వా స్థాప్య నాగాన్సురాన్వశే । సముద్రమమృతార్థం చ మథిష్యామి రసాలయం ॥ ౨౦ ॥ అథాబ్రవీద్దశగ్రీవం నారదో భగవానృషిః । క్వ ఖల్విదానీం మార్గేణ త్వయాఽన్యేన గమ్యతే ॥ ౨౧ ॥ అయం ఖలు సుదుర్గమ్యః ప్రేతరాజపురం ప్రతి । మార్గో గచ్ఛతి దుర్ధర్షో యమస్యామిత్రకర్శన ॥ ౨౨ ॥ స తు శారదమేఘాభం ముక్త్వా హాసం దశాననః । ఉవాచ కృతమిత్యేవం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ యస్మాత్త్వం మానుషం లోకమేతం ప్రతికృపాయసే । తస్మాదేవమహం బ్రహ్మన్ వైవస్వతవధోద్యతః ॥ ౨౪ ॥ గచ్ఛామి దక్షిణామాశాం

యత్ర సూర్యాత్మజో నృపః । మయా హి భగవన్ క్రోధాత్ ప్రతిజ్ఞాతం రణార్థినా ॥ ౨౫ ॥ అవజేష్యామి చతురో లోకపాలానితి ప్రభో । తదిహ ప్రస్థితో హం వై పితృరాజపురం ప్రతి ॥ ౨౬ ॥ ప్రాణిసంక్లేశకర్తారం యోజయిష్యామి మృత్యునా । ఏవముక్త్వా దశగ్రీవో మునిం తమభివాద్య చ ॥ ౨౭ ॥ ప్రయయౌ దక్షిణామాశాం ప్రహృష్టస్సహ మంత్రిభిః । నారదస్తు మహాతేజా ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః ॥ ౨౮ ॥ చింతయామాస విప్రేంద్రో విధూమ ఇవ పావకః । యేన లోకాస్త్రయస్సేంద్రాః క్లిశ్యంతే సచరాచరాః ॥ ౨౯ ॥ క్షీణే చాయుషి ధర్మేణ స కాలో జేష్యతే కథమ్ । స్వదత్తకృతసాక్షీ యో ద్వితీయ ఇవ పావకః ॥ ౩౦ ॥ లబ్ధసంజ్ఞా విచేష్టంతే యస్మాల్లోకా మహాత్మనః । యస్య నిత్యం త్రయో లోకా విద్రవంతి భయార్దితాః ॥ ౩౧ ॥ తం కథం రాక్షసేంద్రో సౌ స్వయమేవాభిగచ్ఛతి । యో విధాతా చ ధాతా చ సుకృతం దుష్కృతం తథా ॥ ౩౨ ॥ త్రైలోక్యం విజితం యేన తం కథం ను విజేష్యతే । అపరం కిం ను కృత్వైవం విధానం సంవిధాస్యతి ॥ ౩౩ ॥ కౌతూహలసమావిష్టో యాస్యామి యమసాదనమ్ । విమర్దం ద్రష్టుమనయోః యమరావణయోస్స్వయమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే వింశస్సర్గః ॥ ౩౯ ॥ ౬౩౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం సంచింత్య విప్రేంద్రో జగామ లఘువిక్రమః । ఆఖ్యాతుం తద్యథావృత్తం యమస్య సదనం ప్రతి ॥ ౧ ॥ అపశ్యత్స యమం తత్ర దేవమగ్నిపురస్కృతమ్ । విధానమనుతిష్ఠంతం ప్రాణినో యస్య యాదృశమ్ ॥ ౨ ॥ స తు దృష్ట్వా యమః ప్రాప్తం దేవర్షిం తత్ర నారదమ్ । అబ్రవీత్సుఖమాసీనమర్ఘ్యమావేద్య ధర్మతః ॥ ౩ ॥ కచ్చిత్క్షేమం ను దేవర్షే కచ్చిద్ధర్మో న నశ్యతి । కిమాగమనకృత్యం తే దేవగంధర్వసేవిత ॥ ౪ ॥ అబ్రవీత్తు తదా వాక్యం నారదో భగవానృషిః । శ్రూయతామభిధాస్యామి విధానఞ్చ విధీయతామ్ ॥ ౫ ॥ ఏష నామ్నా దశగ్రీవః పితృరాజ నిశాచరః । ఉపయాతి వశం నేతుం విక్రమైస్త్వాం సుదుర్జయమ్ ॥ ౬ ॥ ఏతేన కారణేనాహం త్వరితో స్మ్యాగతః ప్రభో । దండప్రహరణస్యాద్య తవ కిం ను భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే దూరాదంశుమంతమివోదితమ్ । దదర్శ దీప్తమాయాంతం విమానం తస్య రక్షసః ॥ ౮ ॥ తం దేశం ప్రభయా తస్య పుష్పకస్య మహాబలః । కృత్వా వితిమిరం సర్వం సమీపం సో భ్యవర్తత ॥ ౯ ॥ సో పశ్యత్స మహాబాహుర్దశగ్రీవస్తతస్తతః । ప్రాణినస్సుకృతం కర్మ భుంజానాంశ్చైవ దుష్కృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ అపశ్యత్సైనికాంశ్చాస్య యమస్యానుచరైస్సహ । యమస్య పురుషైరుగ్రైర్ఘోరరూపైర్భయానకైః ॥ ౧౧ ॥ దదర్శ వధ్యమానాంశ్చ క్లిశ్యమానాంశ్చ దేహినః । క్రోశతశ్చ మహానాదం తీవ్రనిష్టనతత్పరాన్ ॥ ౧౨ ॥ క్రిమిభిర్భక్ష్యమాణాంశ్చ సారమేయైశ్చ దారుణైః । శ్రోత్రత్రాసకరీర్వాచో వదతశ్చ భయావహాః ॥ ౧౩ ॥ సంతార్యమాణాన్ వైతరణీం బహుశశ్శోణితోదకామ్ । వాలుకాయాం చ తప్తాయాం తప్యమానాన్ముహుర్ముహుః ॥ ౧౪ ॥ అసిపత్రవనే చైవ భిద్యమానానధార్మికాన్ । రౌరవే క్షారనద్యాం చ క్షురధారాసు చైవ హి ॥ ౧౫ ॥ పానీయం యాచమానాంశ్చ తృషితాన్ క్షుధితానపి । శవభూతాన్ కృశాన్ దీనాన్ వివర్ణాన్ ముక్తమూర్ధజాన్ ॥ ౧౬ ॥ మలపంకధరాన్ శ్రాంతాన్ నగ్నాంశ్చ పరిధావతః । దదర్శ రావణో మార్గే శతశో థ సహస్రశః ॥ ౧౭ ॥ కాంశ్చిద్విమానముఖ్యేషు గీతవాదిత్రనిస్వనైః । ప్రమోదమానానద్రాక్షీద్రావణస్సుకృతైస్స్వకైః ॥ ౧౮ ॥ గోరసం గోప్రదాతారో భోజనం చాన్నదాయినః । గృహాంశ్చ గృహదాతారో భుంజతే తత్ర తత్ర హ ॥ ౧౯ ॥ సువర్ణమణిముక్తానాం ప్రదాతౄంశ్చాప్యలంకృతాన్ । ధార్మికానపరాంస్తత్ర దీప్యమానాన్ స్వతేజసా ॥ ౨౦ ॥ దదర్శ స మహాబాహూ రావణో రాక్షసాధిపః । తతస్తాన్ వధ్యమానాంస్తు కర్మభిర్దుష్కృతైస్స్వకైః ॥ ౨౧ ॥ రావణో మోచయామాస విక్రమేణ బలాద్బలీ । ప్రాణినో మోచితాస్తేన సుఖమాపుర్ముహూర్తం తే హ్యతర్కితమచింతితమ్ । ప్రేతేషు ముచ్యమానేషు దశగ్రీవేణ రక్షసా ॥ ౨౨ ॥

రాక్షసేన బలీయసా ॥ ౨౩ ॥ ప్రేతగోపాస్సుసంక్రుద్ధా రాక్షసేంద్రమభిద్రవన్ । తతో హలహలాశబ్దస్సర్వదిగ్భయ
స్సముత్థితః ॥ ౨౪ ॥ ధర్మరాజస్య యోధానాం శూరాణాం పరిధావతాం । తే ప్రాసైః పరిఘైశ్శూలైః ముద్గరైశ్శ
క్తితోమరైః ॥ ౨౫ ॥ పుష్పకం సమవర్షంత శూరాశ్శతసహస్రశః । (అసంఖ్యేయం యమస్యాసీత్ తత్ర సైన్యం
మహాత్మనః ॥ ౨౬ ॥ శూరాణాముగ్రవీర్యాణాం సమరేష్వనివర్తినాం । తతో వృక్షైశ్చ శైలైశ్చ ప్రాసాదీనాం
శతైస్తథా ॥ ౨౭ ॥ పుష్పకం సమవర్షంత యమదూతా భయానకాః । సమన్తాద్విద్రుతం తైస్తు పుష్పకం యానమా
బభౌ ॥ ౨౮ ॥ యథా స్వర్ణమయం శృంగం సమన్తాద్విద్రుతం ఘనైః ।) తస్యాసనాని ప్రాసాదాన్ వేదికాస్తోర
ణాని చ ॥ ౨౯ ॥ పుష్పకస్య బభంజుస్తే శీఘ్రం మధుకరా ఇవ । దేవనిష్ఠానభూతం తద్విమానం పుష్పకం మృధే ॥ ౩౦ ॥
భజ్యమానం తథైవాసీ దక్షయ్యం బ్రహ్మతేజసా । తతస్తే రావణామాత్యా యథాకామం యథాబలమ్ ॥ ౩౧ ॥ అయు
ధ్యంత మహావీరా స్స చ రాజా దశాననః । తే తు శోణితదిగ్ధాంగా స్సర్వశస్త్రసమాహతాః ॥ ౩౨ ॥ అమాత్యా రా
క్షసేంద్రస్య చక్రురాయోధనం మహత్ । అన్యోన్యం తే మహాభాగా జఘ్నుః ప్రహరణైర్భృశమ్ ॥ ౩౩ ॥ యమ
స్య చ మహాబాహో రావణస్య చ మన్త్రిణః । అమాత్యాంస్తాంస్తు సంత్యజ్య యమయోధా మహాబలాః ॥ ౩౪ ॥ తమే
వ తేభ్యధావన్త శూలవర్షైర్దశాననమ్ । తతశ్శోణితదిగ్ధాంగః ప్రహారైర్జర్ఝరీకృతః ॥ ౩౫ ॥ విమానే రాక్షసశ్రే
ష్ఠః ఫుల్లాశోక ఇవాబభౌ । స శూలాసిగదాప్రాసాన్ శక్తితోమరసాయకాన్ ॥ ౩౬ ॥ ముసలాని శిలావృక్షాన్
ముమోచాస్త్రబలాద్బలీ । తరూణాం చ శిలానాం చ శస్త్రాణాం చాతిదారుణమ్ ॥ ౩౭ ॥ యమసైన్యేషు తద్వర్షం
పపాతాతిభయంకరమ్ । తాంస్తు సర్వాన్ సమాక్షిప్య తదస్త్రమపహత్య చ ॥ ౩౮ ॥ జఘ్నుస్తే రాక్షసం ఘోరమే
కం శతసహస్రశః । పరివార్య చ తం సర్వే శైలం మేఘోత్కరా ఇవ ॥ ౩౯ ॥ భిండిపాలైశ్చ శూలైశ్చ నిరుచ్ఛ్వాస
మపోథయన్ । విముక్తకవచః క్రుద్ధ స్సిక్తశ్శోణితవిస్రవైః ॥ ౪౦ ॥ స పుష్పకం పరిత్యజ్య పృథివ్యామవతిష్ఠత । తత
స్స కార్ముకీ బాణీ పృథివ్యాం రాక్షసాధిపః ॥ ౪౧ ॥ లబ్ధసంజ్ఞో ముహూర్తేన క్రుద్ధస్తస్థౌ యథాంతకః । తతః పా
శుపతం దివ్య మస్త్రం సన్ధాయ కార్ముకే ॥ ౪౨ ॥ తిష్ఠతిష్ఠేతి తానుక్త్వా తచ్చాపం వి చకర్ష సః । ఆకర్ణాం స వికృ
ష్యాథ చాపమింద్రారి రాహవే ॥ ౪౩ ॥ ముమోచ తం శరం క్రుద్ధః త్రిపురే శంకరో యథా । తస్య రూపం శరస్యాసీద్వి
ధూమజ్వాలమండలమ్ ॥ ౪౪ ॥ వనం దహిష్యతో ఘర్మే దావాగ్నేరివ మూర్ఛతః । జ్వాలామాలీ స తు శరః క్రవ్యాదా
నుగతో రణే ॥ ౪౫ ॥ ముక్తో గుల్మాన్ ద్రుమాంశ్చైవ భస్మకృత్వా ప్రధావతి । తే తస్య తేజసా దగ్ధాః సైన్యా వైవస్వ
తస్య తు ॥ ౪౬ ॥ రణే తస్మిన్నిపతితా దావదగ్ధా నగా ఇవ । తతస్స సచివైస్సార్ధం రావణో భీమవిక్రమః ॥ ౪౭ ॥
ననాద సుమహానాదం కమ్పయన్నివ మేదినీమ్ ॥ ❀ ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ఏకవింశస్సర్గః ॥ ౨౨ ॥ ౪౪౪౦ ॥ ✻✻

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స తు తస్య మహానాదం శ్రుత్వా వైవస్వతో యమః । శత్రుం విజయినం మేనే
స్వబలస్య చ సంక్షయమ్ ॥ ౧ ॥ స తు యోధాన్ హతాన్ మత్వా క్రోధపర్యాకులేక్షణః । అబ్రవీత్త్వరితం సూ
తం రథస్సముపనీయతామ్ ॥ ౨ ॥ తతస్సూతో రథం దివ్య ముపస్థాప్య మహాస్వనమ్ । స్థితస్స చ మహాతేజా ఆరు
రోహ మహారథమ్ ॥ ౩ ॥ పాశముద్గరహస్తశ్చ మృత్యుస్తస్యాగ్రతః స్థితః । యేన సంక్షిప్యతే సర్వం త్రైలోక్యమిద
మవ్యయమ్ ॥ ౪ ॥ కాలదండశ్చ పార్శ్వస్థో మూర్తిమాన్ స్యందనోత్తమే । యమప్రహరణం దివ్యం తేజసా జ్వల
దగ్నివత్ ॥ ౫ ॥ తస్య పార్శ్వేషు నిశ్ఛిద్రాః కాలపాశాః ప్రతిష్ఠితాః । పావకస్పర్శసంకాశః స్థితో మూర్తశ్చ ము
ద్గరః ॥ ౬ ॥ తతో లోకత్రయం క్షుబ్ధ మకమ్పంత దివౌకసః । కాలం క్రుద్ధం తదా దృష్ట్వా లోకత్రయభయావ
హమ్ ॥ ౭ ॥ తతస్సంచోదయంత్సూతస్తానశ్వాన్ రుధిరప్రభాన్ । ప్రయయాభీమసన్నాదో యత్ర రక్షాధిపః స్థితః ॥

ముహూర్తేనయమం తేతు హయాహరిహయోపమాః । ప్రాపయన్మనసస్తుల్యా యత్ర తత్ప్రస్తుతంరణమ్ ॥౯ దృష్ట్వాతు తేతంవికృతం రథంమృత్యుసమన్వితమ్ । సచివారాక్షసేంద్రస్య సర్వలోకభయావహమ్ ॥ ౧౦ ॥ అభ్యధావన్తసంక్రుద్ధా బలినోతిభయంకరాః । లఘుసత్త్వతయాతేహి నష్టసంజ్ఞాభయార్దితాః ॥ ౧౧ ॥ నాత్రయోద్ధుంసమర్థాస్స్మ ఇత్యుక్త్వాప్రయయుర్దిశః । సతుతంతాదృశందృష్ట్వా రథంలోకభయావహమ్ ॥ ౧౨ ॥ నాక్షుభ్యతదశగ్రీవో నచాపిభయమావిశత్ । యమోరావణమాసాద్య వ్యసృజచ్ఛక్తితోమరాన్ ॥౧౩ ॥ సర్వమర్మాణిసంక్రుద్ధో రావణస్యన్యకృంతత । (మర్మసుచ్ఛిద్యమానేషు రావణోరాక్షసేశ్వరః ॥౧౪ ॥ సహంస్తస్థారుజంఘోరాం భిద్యమానఇవాచలః ।) రావణస్తుస్థితస్స్వస్థః శరవర్షంముమోచహ ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్వైవస్వతరథే తోయవర్షమివామ్బుదః । (శరాస్తేవజ్రసంకాశా శ్ఛాదయంతోరణేయమమ్ ॥ ౧౬ ॥ యథాచలంమహాఘోరా నానావర్ణావలాహకాః । తాన్నిహత్యశరాంస్తూర్ణం రావణస్యయమస్స్వయమ్ ॥ ౧౭ ॥ తతఃప్రహరణంఘోరం ముమోచారినిషూదనః ।) తతోమహాశక్తిశరైః పాత్యమానోమహోరసి ॥ ౧౮ ॥ ప్రతికర్తుంనశక్నోతి రాక్షసశ్శల్యపీడితః । నానాప్రహరణైరేవం యమేనామిత్రకర్శినా ॥ ౧౯ ॥ సప్తరాత్రంకృతేసంఖ్యే నభగ్నోవిజితోపివా । తదాసీత్తుములంయుద్ధం యమరాక్షసయోర్ద్వయోః ॥ ౨౦ ॥ విజయాకాంక్షిణోస్తత్రసమరేష్వనివర్తినోః । తతోదేవాస్సగంధర్వాస్సిద్ధాశ్చపరమర్షయః॥ ౨౧ ॥ ప్రజాపతింపురస్కృత్యసమేతాస్తద్రణాజిరమ్ । సంవర్తఇవలోకానామభవద్యుధ్యతోస్తయోః ॥ ౨౨ ॥ రాక్షసానాంచముఖ్యస్య ప్రేతానామీశ్వరస్యచ । రాక్షసేన్ద్రోపివిస్ఫార్య చాపమిన్ద్రాశనిప్రభమ్ ॥ ౨౩ ॥ నిరన్తరమివాకాశం కుర్వన్బాణాన్ముమోచనః । మృత్యుంచతుర్భిర్విశిఖైస్సూతంసప్తభిరర్దయన్ ॥ ౨౪ ॥ యమంశతసహస్రేణ శీఘ్రంమర్మస్వతాడయత్ । తతఃక్రుద్ధస్యసహసా యమస్యాభివినిస్సృతః ॥ ౨౫ ॥ జ్వాలామాలీసనిశ్వాసో వదనాత్క్రోధపావకః । తతోపశ్యంస్తదాశ్చర్యం దేవదానవరాక్షసాః ॥ ౨౬ ॥ క్రోధజంపావకందీప్తం దిధక్షన్తంరిపోర్బలమ్ । ప్రహర్షితావుసంరబ్ధౌ మృత్యుకాలౌబభూవతుః ॥ ౨౭ ॥ మృత్యుస్తుపరమక్రుద్ధో వైవస్వతమథాబ్రవీత్ । ముంచమాందేవశీఘ్రంతం నిహన్మిసమరేరిపుమ్ ॥ ౨౮ ॥ నాద్యరక్షోభవేదేషా మర్యాదామేనిసర్గతః । హిరణ్యకశిపుశ్శ్రీమాన్నముచిశ్శమ్బరస్తథా ॥ ౨౯ ॥ సంహ్రాదిర్ధూమకేతుశ్చ బలిర్వైరోచనోపిచ । శమ్భుర్దైత్యమహారాజో వృత్రోబాణస్తథైవచ ॥ ౩౦ ॥ కార్తస్వనశ్చనరకస్తావుభౌమధుకైటభౌ । రాజర్షయశ్శాస్త్రవిదో గంధర్వాస్సమహోరగాః ॥ ౩౧ ॥ ఋషయఃపన్నగాదైత్యా యక్షాశ్చాప్సరసాంగణాః । యుగాన్తపరివర్తేచపృథివీసమహార్ణవా ॥ ౩౨ ॥ క్షయంనీతామహారాజ సపర్వతసరిద్ద్రుమా । ఏతేచాన్యేచబహవోబలవంతోదురాసదాః ॥ ౩౩ ॥ వినిపన్నామయాదృష్టాఃకిముతాయంనిశాచరః । ముఞ్చమాంసర్వధర్మజ్ఞయావదేనంనిహన్మ్యహం॥ నహికశ్చిన్మయాదృష్టో బలవానపిజీవతి । బలంమమనఖల్వేతన్మర్యాదైషానిసర్గతః ॥ ౩౫ ॥ సందృష్టోనమయాకాల ముహూర్తమపిజీవతి । తస్యైవంవచనంశ్రుత్వా ధర్మరాజః ప్రతాపవాన్ ॥ ౩౬ ॥ అబ్రవీత్తత్రతంమృత్యుం మయమేనంనిహన్మ్యహమ్ । తతస్సంరక్తనయనఃక్రుద్ధోవైవస్వతఃప్రభుః ॥ ౩౭ ॥ కాలదండమమోఘంతం తోలయామాసపాణినా । యస్యపార్శ్వేతునిఖిలాః కాలపాశాఃప్రతిష్ఠితాః ॥ ౩౮ ॥ పావకస్పర్శసంకాశో ముద్గరోమూర్తిమాన్స్థితః। దర్శనాదేవయఃప్రాణాన్ప్రాణినామవకర్షతి॥౩౯॥ కింపునస్స్పృశ్యమానస్యపాత్యమానస్యదేహినః। సజ్వాలాపరివారస్తు నిర్దహన్నివరాక్షసమ్ ॥ ౪౦ ॥ తేనస్పృష్టోబలవతామహాప్రహరణోస్ఫురత్। తతోవిదుద్రువుస్సర్వే తస్మాత్త్రస్తారణాజిరే ॥ ౪౧॥ సురాశ్చక్షుభితాదృష్ట్వా కాలదండోద్యతంయమమ్ । తస్మిన్ప్ర

హన్తుకామేతు దండముద్యమ్య రావణమ్ ॥ ౪౨ ॥ యమం పితామహస్సాక్షా ద్దర్శయిత్వేదమబ్రవీత్ । వైవస్వత మహాబాహో నఖల్వతులవిక్రమ ॥ నహన్తవ్యస్త్వయైతేన దండేనాయం నిశాచరః । వరః ఖలు మయైతస్మై దత్తస్త్రిదశపుంగవ ॥ ౪౪ ॥ తత్త్వయా నానృతం కార్యం యన్మయా వ్యాహృతం వచః । యో హి మామనృతం కుర్యాద్దేవో వా మానుషోపి వా ॥ ౪౫ ॥ త్రైలోక్యమనృతం తేన కృతం స్యాన్నాత్ర సంశయః । క్రోధేన విప్రముక్తోయం నిర్విశేషం ప్రియాప్రియే ॥ ౪౬ ॥ ప్రజాస్సంహరతే రౌద్రో లోకత్రయభయావహః । అమోఘో హ్యేష సర్వేషాం ప్రజానాం వినిపాతనే ॥ ౪౭ ॥ కాలదండో మయా సృష్టః పూర్వం మృత్యుపురస్కృతః । తన్న ఖల్వేష తే సౌమ్య పాత్యో రాక్షసమూర్ధని ॥ ౪౮ ॥ నహ్యస్మిన్పతితే కశ్చిన్ముహూర్తమపి జీవతి । యది హ్యస్మిన్నిపతితే నమ్రియేతైష రాక్షసః ॥ ౪౯ ॥ మ్రియేత వా దశగ్రీవః తథాప్యుభయతోనృతమ్ । తన్నివర్తయ లంకేశాద్దండమేతం సముద్యతమ్ ॥ ౫౦ ॥ సత్యం చ మాం కురుష్వాద్య లోకాంస్త్వం యద్యవేక్షసే । ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ యమస్తదా ॥ ౫౧ ॥ ఏష వ్యావర్తితో దండః ప్రభవిష్ణుర్భవాన్ హి నః । కింన్విదానీం మయా శక్యం కర్తుం రణగతేన హి ॥ ౫౨ ॥ యన్నయా న నిహన్తవ్యో రాక్షసో వరదర్పితః । ఏష తస్మాత్ప్రణశ్యామి దర్శనాదస్య రక్షసః ॥ ౫౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా సరథస్సాశ్వస్తత్రైవాన్తరధీయత । దశగ్రీవస్తు తం జిత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మనః ॥ ౫౪ ॥ ఆరుహ్య పుష్పకం భూయో నిష్క్రాన్తో యమసాదనాత్ । స తు వైవస్వతో దేవైస్సహ బ్రహ్మపురోగమైః ॥ ౫౫ ॥ జగామ త్రిదివం హృష్టో నారదశ్చ మహామునిః ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ద్వావింశస్సర్గః ॥ ౧౨౫ ॥ ౨౫౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తు జిత్వా దశగ్రీవో యమం త్రిదశపుంగవమ్ । రావణస్తు రణశ్లాఘీ స్వసహాయాన్ దదర్శ హ ॥ ౧ ॥ తతో రుధిరసిక్తాంగం ప్రహారైర్జర్జరీకృతమ్ । రావణం రాక్షసా దృష్ట్వా విస్మయం సముపాగమన్ ॥ ౨ ॥ జయేన వర్ధయిత్వా చ మారీచప్రముఖాస్తతః । పుష్పకం భేజిరే సర్వే సాన్త్వితా రావణేన హి ॥ ౩ ॥ తతో రసాతలం గత్వా ప్రవిష్టః పయసాం నిధిమ్ । దైత్యోరగగణాధ్యుష్టం వరుణేన సురక్షితమ్ ॥ ౪ ॥ స తు భోగవతీం గత్వా పురీం వాసుకిపాలితామ్ । కృత్వా నాగాన్ వశే హృష్టో యయౌ మణిమతీం పురీం ॥ ౫ ॥ నివాతకవచాస్తత్ర దైత్యా లబ్ధవరా వసన్ । రాక్షసస్తాన్ సమాసాద్య యుద్ధాయ సముపాహ్వయత్ ॥ ౬ ॥ తే తు సర్వే సువిక్రాన్తా దైతేయా బలశాలినః । నానాప్రహరణాస్తత్ర ప్రహృష్టా యుద్ధదుర్మదాః ॥ ౭ ॥ శూలైస్త్రిశూలైః కులిశైః పట్టసాసిపరశ్వధైః । అన్యోన్యం బిభిదుః క్రుద్ధా రాక్షసా దానవాస్తథా ॥ ౮ ॥ తేషాం తు యుధ్యమానానాం సాగ్రస్సంవత్సరో గతః । న చాన్యతరయోస్తత్ర విజయో వా క్షయోపి వా ॥ ౯ ॥ తతః పితామహస్తత్ర త్రైలోక్యగతిరవ్యయః । ఆజగామ ద్రుతం దేవో విమానవరమాస్థితః ॥ ౧౦ ॥ నివాతకవచానాం తు నివార్య రణకర్మ తత్ । వృద్ధః పితామహో వాక్యమువాచ విదితార్థవత్ ॥ ౧౧ ॥ నహ్యయం రావణో యుద్ధే శక్యో జేతుం సురాసురైః । న భవన్తః క్షయం నేతుమపి సామరదానవైః ॥ ౧౨ ॥ రాక్షసస్య సఖిత్వం వై భవద్భిస్సహ రోచతే । అవిభక్తా హి సర్వార్థాస్సుహృదాం నాత్ర సంశయః ॥ ౧౩ ॥ తతోగ్నిసాక్షికం సఖ్యం కృతవాంస్తత్ర రావణః । నివాతకవచైస్సార్ధం ప్రీతిమానభవత్తదా ॥ ౧౪ ॥ అర్చితస్తైర్యథాన్యాయం సంవత్సరమథోషితః । స్వపురాన్నిర్విశేషం చ ప్రియం ప్రాప్తో దశాననః ॥ ౧౫ ॥ తత్రోపధార్య మాయానాం శతమేకోనమాప్తవాన్ । సలిలేన్ద్రపురాన్వేషీ సంభ్రామ రసాతలమ్ ॥ ౧౬ ॥ తతోశ్మనగరం నామ కాలకేయాభిరక్షితం । గత్వా తు కాలకేయాంశ్చ హత్వా తత్ర బలోత్కటాన్ ॥ ౧౭ ॥ శూర్పణఖాయాశ్చ భర్తారమసినాచ్ఛినత్తదా । స్యాలంపి బలవన్తం చ విద్యుజ్జిహ్వం బలోత్కటమ్ ॥ ౧౮ ॥ జిహ్వయా సంలిహన్తం చ రాక్షసం సమరే తదా । తం విజిత్య ముహూర్తేన జఘ్నే దై

త్యాంశ్చతుశ్శతమ్ ॥ ౧౯ ॥ తతఃపాండురమేఘాభం కైలాసమివభాస్వరమ్। వరుణస్యాలయందివ్య మపశ్యద్రా
క్షసాధిపః ॥ ౨౦ ॥ క్షరంతీంచపయోనిత్యం సురభింగామవస్థితామ్। దదర్శ రావణస్తత్ర గోవృషేంద్రవరారణిం॥
యస్యాఃపయోభినిష్యందాత్ క్షీరోదో నామసాగరః। యస్మాచ్చంద్రఃప్రభవతి శీతరశ్మిఃప్రజాహితః ॥ ౨౨ ॥ యం
సమాశ్రిత్యజీవంతి ఫేనపాఃపరమర్షయః। అమృతంయత్రచోత్పన్నం స్వధా చ స్వధభోజనామ్ ॥ ౨౩ ॥ యాం
బ్రువంతినరాలోకే సురభింనామనామతః। ప్రదక్షిణంతు తాంకృత్వా రావణఃపరమాద్భుతామ్ ॥ ౨౪ ॥ ప్రవివె
శమహాఘోరం గుప్తంబహువిధైర్బలైః। తోయధారాశతాకీర్ణం శారదాభ్రనిభంతదా ॥ ౨౫ ॥ నిత్యంప్రహృ
ష్టందదృశే వరుణస్యగృహోత్తమమ్। తతోహత్వాబలాధ్యక్షాన్ సమరేతైశ్చతాడితః ॥ ౨౬ ॥ అబ్రవీత్త్వరితో
యోధాన్ రాజాశీఘ్రంనివేద్యతామ్। యుద్ధార్థీ రావణఃప్రాప్తః తస్యయుద్ధంప్రదీయతామ్ ॥ ౨౭ ॥ వదవా
నభయంతేస్తి నిర్జితోస్మీతిసాంజలిః। ఏతస్మిన్నంతరేక్రుద్ధా వరుణస్యమహాత్మనః ॥ ౨౮ ॥ పుత్రాఃపౌత్రాశ్చ
నిష్క్రాంతాః గౌశ్చపుష్కరఏవచ। తేతువీర్యగుణోపేతాః బలైఃపరివృతాస్స్వకైః ॥ ౨౯ ॥ యుక్త్వారథాన్
కామగమా నుద్యద్భాస్కరవర్చసః। తతోయుద్ధంసమభవ ద్దారుణంరోమహర్షణం ॥ ౩౦ ॥ సలిలేంద్రస్యపు
త్రాణాం రావణస్యచధీమతః। అమాత్యైశ్చమహావీర్యైర్దశగ్రీవస్యరక్షసః ॥ ౩౧ ॥ వారుణంతద్బలంకృత్స్నం
క్షణేనవినిపాతితమ్। సమీక్ష్యస్వబలంసంఖ్యే వరుణస్యసుతాస్తదా ॥ ౩౨ ॥ అర్దితాశ్శరజాలేన నివృత్తారణక
ర్మణః। మహీతలగతాస్తేతే రావణందృశ్యపుష్పకే ॥ ౩౩ ॥ ఆకాశమాశువివిశు స్స్యందనైశ్శీఘ్రగామిభిః। మ
హదాసీత్తతస్తేషాం తుల్యస్థానమవాప్యతత్ ॥ ౩౪ ॥ ఆకాశయుద్ధంతుములం దేవదానవయోరివ। తతస్తేరావణం
యుద్ధే శరైఃపావకసన్నిభైః ॥ ౩౫ ॥ విముఖీకృత్యసంహృష్టా వినేదుర్వివిధాన్ రవాన్। తతోమహోదరఃక్రుద్ధో
రాజానందృశ్యధర్షితమ్ ॥ ౩౬ ॥ త్యక్త్వామృత్యుభయంవీరో యుద్ధకాంక్షీవ్యలోకయత్। తేనతేషాంహయా
యేచ కామగాఃపవనోపమాః ॥ ౩౭ ॥ మహోదరేణగదయా హతాస్తేప్రయయుఃక్షితిమ్। తేషాంవరుణపుత్రా
ణాం హత్వాయోధాన్హయాంశ్చతాన్ ॥ ౩౮ ॥ ముమోచాశుమహానాదం విరథాన్ప్రేక్ష్యతాన్స్థితాన్। తే
తుతేషాంరథాస్సాశ్వా స్సహసారథిభిర్వరైః ॥ ౩౮ ॥ మహోదరేణనిహతాః పతితాఃపృథివీతలే। తేతుత్యక్త్వార
థాన్పుత్రాః వరుణస్యమహాత్మనః ॥ ౩౯ ॥ ఆకాశేవిష్ఠితాశ్శూరా స్స్వప్రభావాన్నవివ్యథుః। ధనూంషికృత్వా
సజ్యాని వినిర్భిద్యమహోదరం ॥ ౪౦ ॥ రావణంసమరేక్రుద్ధా స్సహితాస్సమభిద్రవన్। సాయకైశ్చాపవిభ్రష్టై
ర్వజ్రకల్పైస్సుదారుణైః ॥ ౪౧ ॥ దారయంతిస్మసంక్రుద్ధా మేఘాఇవమహాగిరిమ్। తతఃక్రుద్ధోదశగ్రీవః కాలా
గ్నిరివనిర్గతః ॥ ౪౨ ॥ శరవర్షంమహావేగం తేషాంమర్మస్వపాతయత్। తతస్తేనైవసహసా సీదంతిస్మపదా
తయః ॥ ౪౩ ॥ ముసలానివిచిత్రాణి తతోభల్లశతానిచ। పట్టసాంశ్చైవశక్తీశ్చ శతఘ్నీస్తోమరాంస్తథా ॥ ౪౪ ॥
పాతయామాసదుర్ధర్షః తేషాముపరివిష్ఠితః। అథవిద్ధాస్తుతేవీరాసీదంతిస్మపదాతయః ॥ ౪౫ ॥ మహాపంకమి
వాసాద్య కుంజరాష్షష్టిహాయనాః। సీదమానాంస్తుతాన్దృష్ట్వా విహ్వలాన్సుమహౌజసః ॥ ౪౬ ॥ ననాదరా
వణోహర్షా న్మహానంబుధరోయథా। తతోరక్షోమహానాదం ముక్త్వాహంతిస్మవారుణాన్ ॥ ౪౭ ॥ నానాప్ర
హరణైర్ఘోరై ర్ధారాపాతైరివాంబుదః। తతస్తేవిముఖాస్సర్వే పతితాధరణీతలె ॥ ౪౮ ॥ రణాత్స్వపురుషై
శ్శీఘ్రం గృహాణ్యేవప్రవేశితాః। తానబ్రవీత్తతోరక్షో వరుణాయనివేద్యతామ్ ॥ ౪౯ ॥ పరాక్రమస్యకాలో
యం విక్రమస్తేప్రదర్శ్యతామ్। రావణంత్వబ్రవీన్మంత్రీ ప్రహసోనామవారుణః ॥ ౫౦ ॥ గతఃఖలుమహారాజో బ్ర
హ్మలోకంజలేశ్వరః। గాంధర్వంవరుణశ్శ్రోతుం యంత్వమాహ్వయసేయుధి ॥ ౫౧ ॥ తత్కింతవవృథావీరపరిశ్ర

మ్యాగతేన్నృపే । తౌ తు సన్నిహితౌ వీరౌ కుమారా స్తైపరాజితాః ॥ ౫౨ ॥ రాక్షసేంద్రస్తతచ్ఛ్రుత్వా నామవిశ్రావ్య చాత్మనః । హర్షాన్నాదం విముంచన్వై నిష్క్రాంతో వరుణాలయాత్ ॥ ౫౩ ॥ ఆగతస్తు పథా యేన తేనైవ వినివృత్య సః । లంకామభిముఖో రక్షో నభస్థలగతో యయౌ ॥ ౫౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే త్రయోవింశస్సర్గః ॥ ౨౮ ॥ ౫౬౦ ॥ ***

శ్రీ అథాధికపాఠసర్గాః పఞ్చ శ్రీ

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హర్షాన్నాదాంస్తు విస్సృజన్ నిష్క్రాంతో వరుణాలయాత్ । మహోదరేణ సంయుక్తో హర్షగద్గదభాషిణా ॥ ౧ ॥ (ద్వితీయం జితవాఁల్లోకం రావణో రాక్షసాధిపః ।) తతో౽శ్మనగరం భూయో విచేరుర్యుద్ధలాలసాః ॥ ౨ ॥ తత్రాపశ్యద్దశగ్రీవో గృహం పరమభాస్వరం । వైడూర్యతోరణాకీర్ణం ముక్తాజాలవిభూషితమ్ ॥ ౩ ॥ సువర్ణస్తంభగహనం వేదికాభిరలంకృతం । వజ్రస్ఫటికసోపానం కింకిణీజాలసంవృతం ॥ ౪ ॥ బహ్వాసనయుతం రమ్యం మహేంద్రసదనోపమమ్ । దృష్ట్వా గృహవరం రమ్యం దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥ ౫ ॥ కస్యేదం భవనం సౌమ్యం మేరుకందరసన్నిభమ్ । గచ్ఛ ప్రహస్త శీఘ్రం త్వం జానీష్వ భవనోత్తమం ॥ ౬ ॥ ఏవముక్తః ప్రహస్తస్తు ప్రవివేశ గృహోత్తమం । శూన్యం ప్రేక్ష్య చ తద్ద్వారం పునః కక్ష్యాంతరం యయౌ ॥ ౭ ॥ స సప్తకక్ష్యాంతరం గత్వా తతో జ్వాలామపశ్యత । తతో దృష్టః పుమాం స్తత్ర దృష్ట్వా హాసం ముమోచ సః ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వా స తం మహాహాసం ఊర్ధ్వరోమా భవత్తదా । జ్వాలామధ్యే స్థిత స్తత్ర హేమమాలీ వ్యదృశ్యత ॥ ౯ ॥ ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యస్సాక్షాదివ యమః ప్రభుః । తతో దృష్ట్వా తు వృత్తాంతం త్వరమాణో వినిర్గతః ॥ ౧౦ ॥ వినిర్గమ్యాబ్రవీత్సర్వం రావణాయ నిశాచరః । ఆజగామ దశగ్రీవః పుష్పకాదవతీర్య సః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవేష్టుకామో వేశ్మాథ భిన్నాంజనచయోపమః । చంద్రమౌళిర్వపుష్మాంశ్చ పురుషస్యాగ్రతః స్థితః ॥ ౧౨ ॥ ద్వారమావృత్య సహసా జ్వాలాజిహ్వో భయానకః । రక్తాక్షః శ్వేతవదనో బింబోష్ఠశ్చోర్ధ్వరోమవాన్ ॥ ౧౩ ॥ మహాభీషణనాసశ్చ కంబుగ్రీవో మహాహనుః । గూఢశ్మశ్రుర్నిగూఢాస్థి దంష్ట్రాభీరో మహార్ణవః ॥ ౧౪ ॥ ఏతాదృశం వై పురుషం దదర్శ స తు రావణః । గృహీత్వా లోహముసలం ద్వారం విష్టభ్య సంస్థితమ్ ॥ ౧౫ ॥ అథ సందర్శనాత్తస్య ఊర్ధ్వరోమా బభూవ సః । అస్పందతాస్య హృదయం వేపథుశ్చాప్యజాయత ॥ ౧౬ ॥ నిమిత్తాన్యమనోజ్ఞాని దృష్ట్వా రామవ్యచింతయత్ । అథ చింతయతస్తస్య స ఏష పురుషో౽బ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ కిన్ను చింతయసే రక్షో విస్రబ్ధం బ్రూహి మా చిరమ్ । యుద్ధాతిథ్యం మహం వీర కరిష్యే రజనీచర ॥ ౧౮ ॥ ఏవముక్త్వా స తద్రక్షః పునర్వచనమబ్రవీత్ యోత్స్యసే బలినా సార్ధం మయా వా తద్విధీయతామ్ ॥ ౧౯ ॥ రావణో౽భిహితో భూయ ఊర్ధ్వరోమా వ్యజాయత । అథ ధైర్యం సమాలంబ్య రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥ గృహే తిష్ఠతి కో వా తం బ్రూహి వదతాం వర । తేనైవ సార్ధం యోత్స్యామి యథా వా మన్యతే భవాన్ ॥ ౨౧ ॥ స ఏవం పునరేవాహ దానవేంద్రో౽త్ర తిష్ఠతి । ఏష నైపరమోదార శ్శూరస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౨౨ ॥ వీరో బహుగుణోపేతః పాశహస్త ఇవాంతకః । బాలార్క ఇవ తేజస్వీ సమరేష్వనివర్తకః ॥ ౨౩ ॥ అమర్షీ దుర్జయో ధీరో బలీ హి గుణసాగరః । ప్రియంవదస్సంవిభాగీ గురువిప్రప్రియస్సదా ॥ ౨౪ ॥ కాలకాంక్షీ మహాసత్త్వ స్సత్యవాక్సౌమ్యదర్శనః । వీరస్సర్వగుణోపేతో దక్షస్సేవధ్యాయతత్పరః ॥ ౨౫ ॥ ఏష గచ్ఛతి వాత్యేష జ్వలతే తపతే తథా । దైవైశ్చ భూతసంఘైశ్చ పన్నగైశ్చ మహర్షిభిః ॥ ౨౬ ॥ భయం యో నాభిజానాతి తేనకిం యోద్ధుమిచ్ఛసి । బలినా యది తే యుద్ధం రోచతే రాక్షసేశ్వర ॥ ౨౭ ॥ ప్రవిశ త్వం మహాసత్త్వ సంగ్రామం కురు మా చిరం । ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రవివేశ యతో బలిః ॥ ౨౮ ॥ స విలోక్యా

ఫలం కేశ మట్టహాసం జహాసచ । ఆదిత్యఇవదుష్ప్రేక్షః స్థితోదానవసత్తమః ॥ ౨౯ ॥ అథసందర్శనాదేవ బలిర్వై
విశ్వరూపవాన్ । సగృహీత్వాచతద్రక్షో హ్యుత్సంగేస్థాప్యచాబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ దశగ్రీవ మహాబాహో కం తే కామం
కరోమ్యహం । కిమాగమనకృత్యం తే బ్రూహిత్వం రాక్షసేశ్వర ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్తస్తుబలినా రావణో వాక్యమ
బ్రవీత్ । శ్రుతం మయా మహాభాగ బద్ధస్త్వం విష్ణునాపురా ॥ ౩౨ ॥ సోహం మోచయితుం శక్తో బంధనాత్త్వాత్ర
సంశయః । యద్దృష్టవానహం ద్వారితం వజ్ఞాతుం సముత్సహే ॥ ౩౩ ॥ ఏవముక్తేతతోహాసం బలిఃకృత్వేదమబ్రవీ
త్ । శ్రూయతామభిధాస్యామి యంత్వంపృచ్ఛసి రావణ ॥ ౩౪ ॥ యఏషపురుషశ్శ్యామో ద్వారితిష్ఠతినిత్యశః । ఏ
తేనదానవేంద్రాశ్చ తథాన్యేబలవత్తరాః ॥ ౩౫ ॥ వశంనీతాబలవతా పూర్వేపూర్వతరాశ్చయే । బద్ధశ్చాహమ
నేనైవ కృతాంతోదురతిక్రమః ॥ ౩౬ ॥ కఏనంపురుషంలోకే వంచయిష్యతి రావణ । సర్వభూతాపహర్తాచ య
ఏషద్వారితిష్ఠతి ॥ ౩౭ ॥ కర్తాకారయితాచైవ ధాతాచభువనేశ్వరః । నత్వంవేదనచాహంవై భూతభవ్యభవత్ప్ర
భుమ్ ॥ ౩౮ ॥ కలిశ్చైవహికాలశ్చ సర్వభూతాపహారకః । లోకత్రయస్యసర్వస్య కర్తాభర్తాతథైవచ ॥ ౩౯ ॥
సంహరత్యేవభూతాని స్థావరాణిచరాణిచ । పునశ్చసృజతేసర్వ మనాద్యంతోమహేశ్వరః ॥ ౪౦ ॥ కరణం కారణం
కర్తా సోయంపురుషసత్తమః । ఇష్టంచైవహిదత్తంచ హుతంచైవనిశాచర ॥ ౪౧ ॥ సర్వమేవహిలోకేశో ధాతా
గోప్తానసంశయః । నైవంవిధంమహద్భూతం విద్యతేభువనత్రయే ॥ ౪౨ ॥ అహంత్వంచైవపౌలస్త్యయేచాన్యేపూ
ర్వవత్తరాః । నేతాతేషాంమహాత్మైష పశుంరశనయాయథా ॥ ౪౩ ॥ వృత్రోబలోదనుశ్శంభు ర్నిశుంభశ్శుంభఏ
వచ । కాలనేమిశ్చప్రహ్లాద స్తథావైరోచనోబలిః ॥ ౪౪ ॥ కాలకేయస్తారకాఖ్యో ముచుకుందోవివర్ధనః । హి
రణ్యాక్షోమధుశ్చైవ కైటభోధూమశంబరౌ ॥ ౪౫ ॥ యమళార్జునౌచకంసశ్చశుకఃకూటోమృదుస్తథా । ఏతే
తపంతిద్యోతంతే వాంతివర్షంతిచైవహి ॥ ౪౬ ॥ సర్వైఃక్రతుశతైరిష్టం సర్వైస్తప్తంమహత్తపః । సర్వేతేసు
మహాత్మానస్సర్వేవైయోగధర్మిణః ॥ ౪౭ ॥ సర్వైస్సరైశ్వర్యమాసాద్య భుక్తభోగైర్మహత్తరైః । దత్తమిష్టమధీత
శ్చ ప్రజాశ్చపరిపాలితాః ॥ ౪౮ ॥ స్వపక్షేష్వనుగోప్తారః పరహర్తారఃపరేష్వపి । సమరేష్వపిలోకేషు నై
తేషాంవిద్యతేసమః ॥ ౪౯ ॥ శూరాస్త్వభిజనోపేతా స్సర్వశాస్త్రప్రపారగాః । సర్వవిద్యాప్రవేత్తార స్సం
గ్రామేష్వనివర్తకాః ॥ ౫౦ ॥ సర్వైస్త్రిభువనరాజ్యాని కాంక్షితానిమహాత్మభిః । యుద్ధేసురగణాస్సర్వేనిర్జితా
శ్చసహస్రశః ॥ ౫౧ ॥ దేవానామప్రియేశక్తాస్స్వపక్షపరిపాలకాః । ప్రమత్తాభోగరక్తాశ్చ బాలార్కసమతే
జసః ॥ ౫౨ ॥ యేతుదేవాన్ప్రధర్షంతే తదేషాంవిష్ణురీశ్వరః । ఉపాయపూర్వకంనాశం సంవేత్తాభగవాన్
హరిః ॥ ౫౩ ॥ ప్రాదుర్భావంవికురుతే యేనైతాన్నిధనంనయేత్ । పునరేవాత్మనాత్మాన మధిష్ఠాయసతిష్ఠతి ॥ ౫౪
ఏవమేతేనదేవేనదానవేంద్రామహాత్మనా । తేహిసర్వేక్షయంనీతా బలినాకామరూపిణా ॥ ౫౫ ॥ సమరేయేచదు
ర్ధర్షా నృపాస్తేచపరాజితాః । తేననీతాఃక్షయంసర్వే కృతాంతబలచోదితాః ॥ ౫౬ ॥ ఏవముక్త్వాథప్రోవాచ
రాక్షసందానవేశ్వరః । యదేతద్దృశ్యతేవీర చక్రందీప్తానలోపమమ్ ॥ ౫౭ ॥ ఏతద్గృహీత్వాగచ్ఛత్వం మమపా
ర్శ్వంమహాబల । తతోహంతవవ్యాఖ్యాస్యే ముక్తికారణమవ్యయమ్ ॥ ౫౮ ॥ తత్కురుష్వమహాబాహో మావిలం
బస్వ రావణ । ఏతచ్ఛ్రుత్వాగతోరక్షః ప్రహసంశ్చమహాబలః ॥ ౫౯ ॥ యత్ర స్థితంమహద్దివ్యం కుండలంరఘునం
దన । లీలయోత్పాటనంచక్రే రావణోబలదర్పితః ॥ ౬౦ ॥ నచచాలయితుంశక్తో రావణోభూతలాత్కథంచన । లజ్జ
యాసపునర్భూయో యత్నంచక్రేమహాబలః ॥ ౬౧ ॥ ఉత్క్షిప్తమాత్రేదివ్యేచ పపాతభువిరాక్షసః । ఛిన్నమూ
లోయథాశాఖీ రుధిరౌఘపరిప్లుతః ॥ ౬౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరేజజ్ఞే శబ్దఃపుష్కరసంభవః । రాక్షసేంద్రస్యసచివై

ర్యుక్త్వా హేతురవాప్య మహాన్ ॥ ౬౩ ॥ తతో రక్షోమహానాదేన చేతనాం ప్రాప్య చోత్థితం । లజ్జయావనతీభూతం బలిర్వాక్యమువాచహ ॥ ౬౪ ॥ ఆగచ్ఛ రాక్షసశ్రేష్ఠ వాక్యం శృణు మయోదితం । యత్త్వయా చోద్ధృతం వీర కుండలం మణిభూషితం ॥ ౬౫ ॥ ఏతద్ధి పూర్వజస్యాసీత్కర్ణాభరణమక్షతం । ఏతత్పతితమత్రైవ మమ స్వదుష్ప్రభవో మహాబల ॥ ౬౬ ॥ అన్యపర్వతసానౌహి పతితం కుండలాదను । ముకుటం చైవ సామీప్యే పతితం యుధ్యతో భువి ॥ ౬౭ ॥ నది హిరణ్యకశిపోః పూర్వం మమ పూర్వపితామహాత్ । నతస్య కాలో మృత్యుర్వా నవ్యాధిర్నవినాశకః ॥ ౬౮ ॥ నది వా మరణం తస్య నరాత్రౌ సంధ్యయోరపి । నశుష్కేణ నచార్ద్రేణ నచాశుష్కేణ కేనచిత్ ॥ ౬౯ ॥ విద్యతే రాక్షసశ్రేష్ఠ తస్య నాస్త్రేణ కేనచిత్ । ప్రహ్లాదేన సమం చక్రే వాదం పరమదారుణమ్ ॥ ౭౦ ॥ తస్య వాదే సముత్పన్నే ధీరో లోకభయంకరః । సర్వదృశ్యస్వవీర్యస్య ప్రహ్లాదస్య మహాత్మనః ॥ ౭౧ ॥ ఉత్పన్నో రాక్షసశ్రేష్ఠ నృసింహాకృతిరూపధృత్ ॥ దృష్టం చ తేన రౌద్రేణ క్షుబ్ధం సర్వమశేషతః ॥ ౭౨ ॥ తత ఉద్ధృత్య బాహుభ్యాం నఖైర్నిన్యే యమక్షయం । ఏష తిష్ఠతి వైద్వారస్థో వాసుదేవో నిరంజనః ॥ ౭౩ ॥ తస్య దేవాదిదేవస్య తత్త్వతో మే శృణు ష్వహ । వాక్యం పరమభావేన యది తే వర్తతే హృది ॥ ౭౪ ॥ ఇంద్రాణాం చ సహస్రాణి సురాణామయుతానిచ । ఋషీణాం చ సప్తసంఖ్యానాం శతశోథసహస్రశః ॥ ౭౫ ॥ వశం నీతాని సర్వాణి య ఏష ద్వారి తిష్ఠతి । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭౬ ॥ మయా ప్రేతేశ్వరో దృష్టః కృతాంతస్సహమృత్యునా । పాశహస్తో మహాజ్వాలో హ్యూర్ధ్వరోమా భయానకః ॥ ౭౭ ॥ విద్యుజ్జిహ్వశ్చదంష్ట్రీల స్సర్పవృశ్చికరోమవాన్ । రక్తాక్షో భీమవేగశ్చ సర్వసత్త్వభయంకరః ॥ ౭౮ ॥ ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యస్సమరేష్వనివర్తకః । పాపానాం శమితా చైవ స మయా యుధి నిర్జితః ॥ ౭౯ ॥ నచ మే తత్ర భీః కాచిద్వ్యథా వా దానవేశ్వర । ఏనం తు నాభిజానామి తద్భవాన్వక్తుమర్హసి ॥ ౮౦ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా బలిర్వైరోచనోబ్రవీత్ । ఏష త్రైలోక్యధాతా చ హరిర్నారాయణః ప్రభుః ॥ ౮౧ ॥ అనంతః కపిలో విష్ణుర్నారసింహో మహాద్యుతిః । ఋతధామా సుధామా చ పాశహస్తో భయానకః ॥ ౮౨ ॥ ద్వాదశాదిత్యసదృశః పురాణపురుషోత్తమః । నీలజీమూతసంకాశస్సురనాథస్సురోత్తమః ॥ జ్వాలామాలీ మహానాదో యోగీ భక్తజనప్రియః । ఏష ధారయతే లోకానేష వై సృజతే ప్రభుః ॥ ౮౪ ॥ ఏష సంహరతే చైవ కాలో భూత్వా మహాబలః । ఏష యజ్వా చ యజ్ఞశ్చ చక్రాయుధధరో హరిః ॥ ౮౫ ॥ సర్వదేవమయశ్చైవ సర్వభూతమయస్తథా । సర్వలోకమయశ్చైవ సర్వజ్ఞానమయస్తథా ॥ ౮౬ ॥ సర్వరూపీ మహారూపీ బలదేవో మహాభుజః । వీరహా వీరచక్షుష్మాన్ త్రైలోక్యగురురవ్యయః ॥ ౮౭ ॥ ఏవం మునిగణాస్సర్వే కథయంతి హ మోక్షిణః । య ఏనం పురుషం వేత్తి న స పాపైర్విలిప్యతే ॥ ౮౮ ॥ స్మృత్వా స్తుత్వాఽర్చయిత్వా చ సర్వమాప్నోతి వాంఛితం ।
వాప్యతే । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వచనం రావణో నిర్యయౌ తదా ॥ ౮౯ ॥ క్రోధసంరక్తనయన ఉద్ధృతాస్త్రో మహాబలః । తథాభూతం చ తం దృష్ట్వా హరిర్ముసలధృత్ప్రభుః ॥ ౯౦ ॥ నైనం హన్మ్యధునా పాపం చింతయిత్వేతి విష్ణుధృత్ । అంతర్ధానం గతో రామ బ్రహ్మణః ప్రియకామ్యయా ॥ ౯౧ ॥ నవ తం పురుషం తత్ర దదర్శ రజనీచరః । హర్షాన్నాదం విముంచన్వై నిష్క్రామన్వరుణాలయాత్ ॥ ౯౨ ॥ యేనైవ సంప్రవిష్టస్స పథా తేనైవ నిర్గతః ॥ * ॥

ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే అధికపాఠే బలిదర్శనం నామ ప్రథమస్సర్గః ॥ ********కా*************

— శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ సంచింత్య పౌలస్త్య స్సూర్యలోకం జగామహ । మేరుశృంగే వరే రమ్యే ఉషిత్వా తత్ర శర్వరీమ్ ॥ ౧ ॥ పుష్పకం తత్సమారుహ్య రవేస్తురగసన్నిభం । మనోవాతగతిం దివ్యం విహారవియతి స్థితమ్ ॥ ౨ ॥ తత్రాపశ్యత్ప్రభం దేవం సర్వతేజోమయం శుభం । వరకాంచనకేయూర రక్తాంబరవిభూషితం ॥

కుండలాభ్యాం శుభాభ్యాం చ భ్రాజన్ముఖవిభాసితం । కేయూరనిష్కాభరణం రక్తమాలావలంబినం ॥ ౪ ॥ రక్తచందనదిగ్ధాంగం సహస్రకిరణోజ్జ్వలం । తమాదిదేవమాదిత్యం విభుం సప్తాశ్వవాహనం ॥ ౫ ॥ అనాద్యంతమమధ్యాంతం లోకసాక్షిణమీశ్వరం । తం దృష్ట్వా ప్రవరం దేవం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౬ ॥ స ప్రహస్తమువాచాథ రవితేజోబలార్దితం । గచ్ఛామాత్య వద హ్యేనం సందేశాన్మమ శాసనం ॥ ౭ ॥ మార్తండం భాస్కరం శ్రేష్ఠం తత్త్వతో బ్రూహి మా చిరం । యుద్ధార్థీ రావణః ప్రాప్తో యుద్ధం తస్య ప్రదీయతాం ॥ ౮ ॥ నిర్జితోస్మీతి వా బ్రూహి పక్షమేకతరం కురు । తస్య తద్వచనాద్రక్షః సూర్యస్యాంతికమాగమత్ । పింగళం దండినం చైవ సోపశ్యద్ద్వారపాలకౌ । ఆభ్యామాఖ్యాయ తత్సర్వం రావణస్య వినిశ్చయం ॥ ౧౦ ॥ తూష్ణీమాస్తే ప్రహస్తస్స సూర్యతేజఃపరితాపితః దండీ గత్వా రవేః పార్శ్వం ప్రణమ్యాఖ్యాతవాన్విభుం ॥ ౧౧ ॥ శ్రుత్వా తు సూర్యస్తద్వృత్తం దండినో రావణస్య హ । ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్ బుద్ధిపూర్వం దివాకరః ॥ ౧౨ ॥ గచ్ఛ దండిన్ జయస్వైనం నిర్జితోస్మీతి వా వద । కురు యత్తే కాంక్షితం తన్నాహం కాలక్షిపాం సహే ॥ ౧౩ ॥ స గత్వా వచనాత్తస్య రాక్షసాయ మహాత్మనః । కథయామాస తత్సర్వం సూర్యోక్తం వచనం యథా ॥ ౧౪ ॥ స శ్రుత్వా వచనం తస్య దండినో వై మహాత్మనః । ఘోషయిత్వా జగామాథ విజయం రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే అధికపాఠే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ***

శ్రీరామాయ నమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ అథ సంచింత్య పౌలస్త్యస్సోమలోకం జగామ హ । మేరుశృంగే వరే రమ్యే రజనీముష్య వీర్యవాన్ ॥ ౧ ॥ తదా కశ్చిద్రథారూఢో దివ్యస్రగనులేపనః । అప్సరోగణముఖ్యేన సేవ్యమానస్తు గచ్ఛతి ॥ ౨ ॥ రతిశ్రాంతోప్సరోంగేషు చుంబితస్స విబుధ్యతే । రావణస్త్వథ తం దృష్ట్వా కౌతూహలసమన్వితః ॥ ౩ ॥ అథాపశ్యదృషిం తత్ర పర్వతం మునిసత్తమం । దశగ్రీవో మహాత్మానం దృష్ట్వా చేదమువాచ హ ॥ ౪ ॥ స్వాగతం తవ దేవర్షే దిష్ట్యా చైవాగతో హ్యసి । కోయం స్యందనమారూఢో హ్యప్సరోగణసేవితః ॥ ౫ ॥ నిర్లజ్జ ఇవ సంయాతి భయస్థానం న విందతి । రావణేనైవముక్తస్తు పర్వతో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ శృణు వత్స యథాతత్త్వం వక్ష్యే తవ మహామతే । ఏతేన నిర్జితా లోకాః బ్రహ్మా చైవాభితోషితః ॥ ౭ ॥ ఏష గచ్ఛతి మోక్షాయ సనుఖం స్థానముత్తమం । తపసా నిర్జితా లోకాః విక్రమేణ యథా త్వయా ॥ ౮ ॥ ప్రయాతి పుణ్యవాన్ వత్స సోమం పీత్వా న సంశయః । త్వం చ రాక్షసశార్దూల శూరస్సత్యవ్రతస్తథా ॥ ౯ ॥ నైదృశేషు చ కుర్వంతి బలినో బ్రహ్మచారిషు । అథాపశ్యద్రథవరం మహాకాయం మహాజనమ్ ॥ ౧౦ ॥ జాజ్వల్యమానం వపుషా గీతవాదిత్రసంకులం । క్వైష గచ్ఛతి దేవర్షే శోభయా నో మహాద్యుతిః ॥ ౧౧ ॥ కిన్నరైశ్చ ప్రగాయద్భి నృత్యద్భిశ్చ మనోహరమ్ । శ్రుత్వా చైనమువాచాథ పర్వతో మునిసత్తమః ॥ ౧౨ ॥ ఏష శూరో రణే యోద్ధా సంగ్రామేష్వనివర్తకః । యుధ్యమానస్తథైవైష ప్రహారైర్జర్ఝరీకృతః ॥ ౧౩ ॥ కృతీ శూరో రణే జేతా స్వామ్యర్థే త్యక్తజీవితః । సంగ్రామే నిహతో వీరాన్ హత్వా చ సబలాన్బహూన్ ॥ ౧౪ ॥ ఇంద్రస్యాతిథిరేవైష హ్యథవా యత్ర చేచ్ఛతి । నృత్తగీతవిలాసైస్తు సేవ్యతే నరసత్తమః ॥ ౧౫ ॥ పప్రచ్ఛ రావణో భూయః కోయం యాత్యర్కసన్నిభః । రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా పర్వతో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ య ఏష దృశ్యతే రాజన్ విమానే సర్వకాంచనే । అప్సరోగణసంయుక్తే పూర్ణచంద్రసదృశాననః ॥ ౧౭ ॥ సువర్ణదో మహారాజ విచిత్రాభరణాంబరః । ఏష గచ్ఛతి శీఘ్రేణ యానేన సుమహాద్యుతిః ॥ ౧౮ ॥ పర్వతస్య వచశ్శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ । య ఏతే యాంతి రాజానో బ్రూహి తాన్ ఋషిసత్తమ ॥ ౧౯ ॥ కోత్రిమే యాచతో దద్యాద్యుద్ధాతిథ్యం మహాద్యుతిః । క్షిప్రమాఖ్యాహి ధర్మజ్ఞ పితా మే త్వం హి పర్వత ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ రావణం పర్వతస్తదా । స్వర్గార్థినో మహారాజ నైతే యుద్ధార్థినో

నృపాః ॥ ౨౧ ॥ వక్ష్యామిచమహారాజవిచిత్రాభరణాంబరః। యస్తురాజామహాతేజాస్సప్తద్వీపేశ్వరోమహాన్॥
మాంధాతేత్యభివిఖ్యాతస్సతేయుద్ధంప్రదాస్యతి । పర్వతస్యవచశ్శ్రుత్వా రావణోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ కు
త్రాసౌవర్తతేరాజా తంమమాచక్ష్వతత్త్వతః । అహంయాస్యామితత్రాద్య యత్రాసౌనరపుంగవః ॥ ౨౪ ॥ రా
వణస్యవచశ్శ్రుత్వా మునిర్వచనమబ్రవీత్ । యువనాశ్వసుతోహ్యేష మాంధాతా రాజసత్తమః ॥ ౨౫ ॥ సప్త
ద్వీపాన్ససముద్రాంతాన్ జిత్వాద్యస్వర్గమేష్యతి । అథాపశ్యన్మహాబాహుర్విరించివరదర్పితః ॥ ౨౬ ॥ అయో
ధ్యాధిపతింవీరం మాంధాతారంనృపోత్తమమ్ । సప్తద్వీపాధిపంయాంతం స్యందనేనవిరాజితం ॥ ౨౭ ॥ కాంచనే
నవిచిత్రేణ మహోదారేణభాస్వతా । జాజ్వల్యమానంరూపేణ దివ్యస్రగనులేపనమ్ ॥ ౨౮ ॥ తమువాచదశగ్రీ
వో యుద్ధంమేదీయతామితి । ఏవముక్తోదశగ్రీవం ప్రహస్యేదమువాచహ ॥ ౨౯ ॥ యదితేజీవితంనేష్టంతతోయు
ధ్యస్వమామితి । మాంధాతుర్వచనంశ్రుత్వా రావణోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ వరుణస్యకుబేరస్య యమస్యా
పినవివ్యథే । కిమంగమానుషాత్త్వత్తో రావణోభయమావిశేత్ ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్త్వాదశగ్రీవః క్రోధాత్తంప్రద
హన్నివ । ఆజ్ఞాపయామాసతదా రాక్షసాన్యుద్ధదుర్మదాన్ ॥ ౩౨ ॥ అథక్రుద్ధాస్తుసచివాః రావణస్యదురాత్మ
నః । వవృషుశ్శరవర్షాణి శూరాయుద్ధవిశారదాః ॥ ౩౩ ॥ అథరాజ్ఞాబలవతా కంకపత్రైరజిహ్మగైః । ఇషుభి
స్తాడితాస్సర్వే ప్రహస్తశుకసారణాః ॥ ౩౪ ॥ మహోదరవిరూపాక్ష మారీచాకంపనాదయః । అథప్రహస్తోనృ
పతిం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౩౫ ॥ అప్రాప్తానేవతాన్సర్వాన్ ప్రచిచ్ఛేదనృపోత్తమః । భుశుండీభిశ్చభల్లైశ్చ
భిండివాలైశ్చతోమరైః ॥ ౩౬ ॥ నరరాజేనదహ్యంతే శలభాఇవతేగ్నినా । పునర్నృపవరఃక్రుద్ధః పంచభిః ప్రబి
భేదతమ్ ॥ ౩౬ ॥ తోమరైస్సమహాఘోరైఃపురాక్రౌంచమివాగ్నిజః । తతోముహుర్భ్రామయిత్వాముద్గరంవజ్రస
న్నిభమ్ ॥ ౩౭ ॥ ముమోచసాతివేగేన రాక్షసస్యరథంప్రతి । సపపాతమహావేగోముద్గరోవజ్రసన్నిభః ॥ ౩౮ ॥
ఘూర్ణితో రావణస్తేన పతితశ్శక్రకేతువత్ । తదానృపతిః ప్రీతః హర్షాదుద్భూతబలోబభౌ ॥ ౩౯ ॥ సక
తెందుకరైఃస్పృష్టం యథాంబులవణాంభసః । తతోరక్షోబలంసర్వంహాహాభూతమచేతనమ్ ॥ ౪౦ ॥ పరివార్య
థతంతస్థౌ రాక్షసేంద్రంసమంతతః । తతశ్చిరాత్సమాశ్వస్తో రావణోలోకరావణః ॥ ౪౧ ॥ మాంధాతుఃపీడయా
మాసదేహంలంకేశ్వరోభృశమ్ । రథంచాశ్వయుజంక్షిప్రం బభంజచమహాబలః ॥ ౪౨ ॥ విరథస్సరథంప్రాప్య
శక్తింఘంటాట్టహాసినీమ్ । మాంధాతావిప్రచిక్షేప తాంబలాద్రావణంప్రతి ॥ ౪౩ ॥ మరీచిమివచార్కస్య చిత్ర
భానోశ్శిఖామివ । దీప్యంతీంరుచిరాభాసాం మాంధాతృకరనిస్సృతాం ॥ ౪౪ ॥ తామాపతంతీంశూలేన పౌలస్త్యో
రజనీచరః । దదాహశక్తింలంకేశః పతంగమివపావకః ॥ ౪౫ ॥ యమదత్తంతునారాచంవికృష్యాథదశాననః । పాత
యామాసవేగేన సతేనాభిహతోభృశమ్ ॥ ౪౬ ॥ మూర్ఛితంనృపతిందృష్ట్వా ప్రహృష్టాస్తేనిశాచరాః । చుక్రు
శుస్సింహనాదాంశ్చ క్ష్వేళాంతశ్చనిశాచరాః ॥ ౪౭ ॥ లబ్ధసంజ్ఞోముహూర్తేన హ్యయోధ్యాధిపతిస్తదా । తం
దృష్ట్వాశత్రుభిశ్శత్రుం పూజ్యమానంముదాన్వితైః ॥ ౪౮ ॥ జాతక్రోధోమరాధర్ష శ్చంద్రార్కసదృశద్యుతిః ।
మహతాశరవర్షేణ పీడయన్రాక్షసంబలమ్ ॥ ౪౯ ॥ చాపస్యవనినాదేన తస్యబాణరవేణచ । సంచచాలతత
స్సైన్యముద్ధూతఇవసాగరః ॥ ౫౦ ॥ తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం నరరాక్షససంకులమ్ । క్రోధావిష్టౌమహాత్మానౌ నర
రాక్షససత్తమౌ ॥ ౫౧ ॥ కార్ముకాసిధరౌవీరౌ శరాసనగతౌతథా । మాంధాతారావణంచైవ రాక్షసశ్చైవ
తంనృపం ॥ ౫౨ ॥ క్రోధేనమహతావిష్టౌ శరవర్షంవవర్షతుః । తౌపరస్పరసంక్షోభాత్ప్రహారైర్జర్ఝరీకృ
తౌ ॥ ౫౩ ॥ రావణోరౌద్రమస్త్రంతు ప్రాయుంక్తసమహాబలః । ఆగ్నేయేనసమాంధాతా తదస్త్రంప్రత్య

వారయేత్ ॥ ౫౪ ॥ గాంధర్వేణ దశగ్రీవో వారుణేన స రాజరాట్ । గృహీత్వా స తు బ్రహ్మాస్త్రం సర్వభూతభయా
వహమ్ ॥ ౫౫ ॥ తోలయామాస మాంధాతా దివ్యం పాశుపతం మహత్ । తదస్త్రం ఘోరరూపం తు త్రైలోక్యభ
యవర్ధనమ్ ॥ ౫౬ ॥ దృష్ట్వా త్రస్తాని భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ । వరదానాత్తు రుద్రస్య తపసాధిగతం మహ
త్ ॥ ౫౭ ॥ తతః ప్రకంపితం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం । దేవాః ప్రకంపితాస్సర్వే లయం నాగాశ్చ మేని
రే ॥ ౫౮ ॥ అథ తౌ మునిశార్దూలౌ ధ్యానయోగాదపశ్యతామ్ । పులస్త్యో గాలవశ్చైవ వారయామాసతుర్నృ
పమ్ ॥ ౫౯ ॥ సోపాలంభైశ్చ వివిధైర్వాక్యై రాక్షససత్తమమ్ । తౌ తు కృత్వా పరాం ప్రీతిం నరరాక్షసయోస్తదా ॥
సంప్రస్థితౌ తు సంహృష్టౌ పథా యేనైవ చాగతౌ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే అధికపాఠే తృతీయస్సర్గః ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ గతా ఖ్యామథ విప్రాఖ్యాం రావణో రాక్షసాధిపః । దశయోజనసాహస్రం
ప్రథమం స మరుత్పథమ్ ॥ ౧ ॥ అత్యక్రామన్మహాతేజాః పుష్పకేణ మహాబలః । యత్ర తిష్ఠంతి మత్తా హి హంసా
స్సర్వగుణాన్వితాః ॥ ౨ ॥ అత ఊర్ధ్వం ద్వితీయం తు గత్వా చైష మరుత్పథం । దశయోజనసాహస్రం తద్ధి వైప
రిగణ్యతే ॥ ౩ ॥ తత్ర మేఘాస్స్థితాస్సర్వే త్రివిధా నిత్యసంశ్రితాః । ఆగ్నేయాః పక్షజా బ్రాహ్మాః త్రివిధా ఇతి సం
స్మృతాః ॥ ౪ ॥ అథ గత్వా తృతీయం తు వాయోః పంథానముత్తమం । నిత్యం యత్ర స్థితాస్సిద్ధా శ్చారణాశ్చ మన
స్వినః ॥ ౫ ॥ దశైవ తు సహస్రాణి యోజనానాం తథైవ చ । చతుర్థం వాయుమార్గం తు గతవాన్ రావణస్తథా ॥
వసంతి యత్ర నిత్యం వై భూతాశ్చ స వినాయకాః । అథ గత్వా తు వై శీఘ్రం పంచమం వాయుగోచరం ॥ ౬ ॥ దశైవ
తు సహస్రాణి యోజనానాం తథైవ చ । గంగా యత్ర సరిచ్ఛ్రేష్ఠా నాగాశ్చ కుముదాదయః ॥ ౭ ॥ కుంజరా యత్ర
తిష్ఠంతి యే చ ముంచంతి శీకరాన్ । గంగాతోయేషు తిష్ఠంతః పుణ్యం కుర్వంతి సర్వతః ॥ ౮ ॥ తతః కరికరాద్భ్రష్టం
వాయునా లోలితం భృశం । జలం కుంజేషు పతితం హిమం భవతి రాఘవ ॥ ౧౦ ॥ తతో జగామ షష్ఠం స వాయుమార్గం
మహాద్యుతే । యోజనానాం సహస్రాణి తథైవ తు స రాక్షసః ॥ ౧౧ ॥ యత్రాస్తే గరుడో నిత్యం జ్ఞాతిబాంధవసత్కృ
తః । తథైవ తు సహస్రాణి యోజనానాం తథోపరి ॥ ౧౨ ॥ సప్తమం వాయుమార్గం తు యత్ర వై ఋషయః స్థితాః । అ
త ఊర్ధ్వం స గత్వాథ సహస్రాణి దశైవ తు ॥ ౧౩ ॥ అష్టమం వాయుమార్గం తు యత్ర గంగా ప్రతిష్ఠితా । ఆకాశగం
గా విఖ్యాతా హ్యాదిత్యపథమాస్థితా ॥ ౧౪ ॥ వాయునా ధార్యమాణా సా మహావేగా మహాస్వనా । అత ఊర్ధ్వం
ప్రవక్ష్యామి చంద్రమా యత్ర తిష్ఠతి ॥ ౧౫ ॥ అశీతిస్తు సహస్రాణి యోజనానాం తథోపరి । చంద్రమా తిష్ఠతే యత్ర
గ్రహైర్నక్షత్రసంయుతః ॥ ౧౬ ॥ శతం శతసహస్రాణి రశ్మయశ్చంద్రమండలాత్ । ప్రకాశయంతి లోకాంస్తు సర్వస
త్త్వసుఖావహాః ॥ ౧౭ ॥ తతో దృష్ట్వా దశగ్రీవం చంద్రమా నిర్దహన్నివ । స తు శీతాగ్నినా శీఘ్రం ప్రావతద్రా
వణం తదా ॥ ౧౮ ॥ నాసహంస్తస్య సచివాః శీతాగ్నిభయపీడితాః । రావణం జయశబ్దేన ప్రహస్తో వాక్యమబ్రవీ
త్ ॥ ౧౯ ॥ రాజన్ శీతేన బాధ్యామో నివర్తామ ఇతో వయమ్ । చంద్రరశ్మిప్రతాపేన రక్షసాం భయమావిశత్ ॥
స్వభాసా హ్యేష రాజేంద్ర శీతాంశుర్దహనాత్మకః । ఏతచ్ఛ్రుత్వా ప్రహస్తస్య రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౨౧ ॥
విష్ఫార్య ధనురుద్యమ్య నారాచైస్తం హ్యపీడయత్ । అథ బ్రహ్మా సమాగమ్య చంద్రలోకం త్వరాన్వితః ॥ ౨౨ ॥ ద
శగ్రీవ మహాబాహో సాక్షాద్విశ్రవసస్సుత । గచ్ఛ శీఘ్రమితస్సౌమ్య మా చంద్రం పీడయాశుగైః ॥ ౨౩ ॥ లోకస్య
హితకామోఽయం ద్విజరాజో మహాద్యుతిః । మంత్రం చ తే ప్రదాస్యామి ప్రాణాత్యయభయేఽభయం ॥ ౨౪ ॥ య
స్త్విదం సంస్మరేన్మంత్రం న స మృత్యుమవాప్నుయాత్ । ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౫ ॥
యది తుష్టోసి మే దేవ అనుగ్రాహ్యోయది హ్యహం । యది మంత్రో త్వయా దేయో దీయతాం మమ ధార్మిక ॥ ౨౬ ॥
యం జప్త్వాహం మహాభాగ సర్వదేవేషు నిర్భయః । అసురేషు చ సర్వేషు దానవేషు పతత్రిషు ॥ ౨౭ ॥ త్వత్ప్రసా

దాత్తు దేవేశ నభయంవిద్యతెమమ । ఏవముక్తో దశగ్రీవం బ్రహ్మా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ ప్రాణాత్యయేతువైద ద్విననిత్యంరాక్షసాధిప । అక్షసూత్రం గృహీత్వాతు జపెన్మంత్రమిమంశుభమ్ ॥ ౨౯ ॥ అజప్త్వారాక్షసశ్రేష్ఠ నతె సిద్ధిర్భవిష్యతి । శృణుమంత్రం ప్రవక్ష్యామి యేనరాక్షసపుంగవ ॥ ౩౦ ॥ మంత్రస్యకీర్తనాదేవ ప్రాప్స్యసెసమరేజయమ్ । నమస్తె దెవదెవేశ సురాసురనమస్కృత ॥ ౩౧ ॥ భూతభవ్యమహాదెవ హరపింగళలోచన । బాలస్త్వంవృద్ధరూపీచ వైయాఘ్రవసనచ్ఛదః ॥ ౩౨ ॥ ఆరుణెయోసి దేవత్వం త్రైలోక్యప్రభురీశ్వరః । హరోహ్యరితనెమిస్త్వం యుగాంతదహనోనలః ॥ ౩౩ ॥ గణేశోలోకశంభుశ్చ లోకపాలోమహాభుజః । మహాదెవో మహాశూలీ మహాదంష్ట్రో మహాభుజః ॥ ౩౪ ॥ కాలశ్చ కాలరూపీచ నీలగ్రీవో మహోదరః । వెదాంతగో వేదమయః పశూనాంపతిరవ్యయః ॥ ౩౫ ॥ శూలధృచ్ఛూలకేతుశ్చ నెతా గోప్తా హరిశ్శివః । జటీముండీశిఖండీచ లగుడీచమహాయశాః ॥ ౩౬ ॥ భూతేశ్వరో గణాధ్యక్షః స్సర్వాత్మా సర్వభావనః । సర్వదస్సర్వహారీచ స్రష్టాచగురురవ్యయః ॥ కమండలుధరో దెవః పినాకీధూర్జటిస్తథా । మాననీయోర్హణీయశ్చ ఓంకారస్సామవెదగః ॥ ౩౮ ॥ మృత్యుశ్చమృత్యుదూతశ్చ పారియాత్రశ్చసువ్రతః । బ్రహ్మచారీగృహీయోగీ వీణాపణవతూణవాన్ ॥ ౩౯ ॥ అమరోదర్శనీయశ్చ బాలసూర్యనిభస్తథా । శ్మశానచారీభగవా నుమాపతిరరిందమః ॥ ౪౦ ॥ భగనెత్రప్రహర్తాచ పూషదంతనిపాతనః । జ్వరహర్తా పాశహస్తః ప్రళయఃకాలఏవచ ॥ ౪౧ ॥ ఉల్కాముఖోగ్నికేతుశ్చ మునిర్దీప్తోవిశాంపతిః । ఉన్మాదమోహనకర స్సమర్థస్త్రిదశోత్తమః ॥ ౪౨ ॥ వామనో వామదేవశ్చ ప్రాగ్దక్షిణ్యశ్చనామతః । భిక్షుశ్చభిక్షురూపీచ త్రిజటీజటిలస్స్వయమ్ ॥ ౪౩ ॥ చక్రహస్తః ప్రతిష్టంభీ చమూనాం స్తంభనస్తథా । ఋతుశ్చర్తుకరఃకాలో మధుర్మధురలోచనః ॥ ౪౪ ॥ వానస్పత్యశ్శ్రీకరశ్చ నిత్యమాశ్రితపూజితః । జగద్ధాతాచకర్తాచ పురుషశ్శాశ్వతోహ్యజః ॥ ౪౫ ॥ ధర్మాధ్యక్షో విరూపాక్షః స్త్రివర్త్మా భూతభావనః । త్రిణేత్రోబహునేత్రశ్చ సూర్యాయుతసమప్రభః ॥ ౪౬ ॥ దెవదేవోభిదేవశ్చ చంద్రాంకితజటస్తథా । నర్తకోలాసకశ్చైవ పూర్ణేందుసదృశాననః ॥ ౪౭ ॥ సుబ్రహ్మణ్యశ్శరణ్యశ్చ సర్వదేవమయస్తథా । సర్వభూతనివాసశ్చ సర్వబాధవిమోచకః ॥ ౪౮ ॥ మోహనో వంచకశ్చైవ సర్వధారీ వరోత్తమః । పుష్పదంతో విభాగశ్చ ముఖ్యస్సర్వహరస్తథా ॥ ౪౯ హరిశ్మశ్రుర్ధనుర్ధారీ భీమోభీమపరాక్రమః । భక్తాభీష్టప్రదస్థాణుః పరమాత్మాసనాతనః ॥ ౫౦ ॥ మయాప్రోక్తమిదంపుణ్యం నామాష్టశతముత్తమమ్ । జప్యమేతద్దశగ్రీవకుర్యాచ్ఛత్రువినాశనమ్ ॥ ౫౧ ॥ దత్వాతుర్లావణస్యేదం వరంసకమలోద్భవః । పునరేవజగామాశు బ్రహ్మలోకంసనాతనమ్ ॥ ౫౨ ॥ రావణోపివరంలబ్ధ్వా పునరేవాగమత్తదా । నివర్తమానస్సంహృష్టో రావణస్సదురాత్మవాన్ । జహేప్రథినరేంద్రర్షి దేవగంధర్వకన్యకాః ॥ ౫౩ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణె అధికపాఠేచతుర్థస్సర్గః ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కేనచిత్త్వథకాలెన రావణఃప్రియయాగృహాత్ । పశ్చిమార్ణవమాగచ్ఛత్సచివైస్సహరాక్షసైః ॥ ౧ ॥ ద్వీపస్థాదదృశెతెన పురుషఃపావకప్రభః । మహాజాంబూనదప్రఖ్యః ఏకఏవవ్యవస్థితః ॥ ౨ ॥ యథాదృశ్యేతభయదో యుగాంతానలఉత్థితః । దెవానామివదేవేశో గ్రహాణామివభాస్కరః ॥ ౩ ॥ శరభాణాంయథాసింహో హస్తిష్వైరావతోయథా । పర్వతానాంయథామేరుః పారిజాతశ్చశాఖినాం ॥ ౪ ॥ తథాతంపురుషందృష్ట్వా కుండమధ్యేఽనలంయథా । గర్జంతంవివిధైర్నాదై ర్లంబహస్తభయానకమ్ ॥ ౫ ॥ దంష్ట్రాలంవికటంచైవ కంబుగ్రీవంమహోరసం । మండూకకుక్షింపింగాక్షం కైలాసశిఖరోపమమ్ ॥ ౬ ॥ పద్మపాదతలంభీమం రక్తాంబుజసభాననమ్ । మహాకాయంమహానాదం మనోనిలసమంజవె ॥ ౭ ॥ భీమమాబద్ధతూణీరం సంఘంటాబద్ధచామరం । జ్వాలామాలాపరిక్షిప్తం కింకిణీకృతనిస్స్వనం ॥ ౮ ॥ మాలయాస్వర్ణపద్మానాం వక్షసాచే

శావలంబయా । ఋగ్వేదమివశోభంతం పద్మమాలావిభూషితం ॥ ౯ ॥ సోంజనాచలసంకాశః కాంచనాచలసన్నిభం । అబ్రవీత్తందశగ్రీవో యుద్ధంమేదీయతామితి ॥ ౧౦ ॥ జగర్జచోచ్చైర్బలవాన్ సహామాత్యోదశాననః । ధృత్వాసరాక్షసపతిశ్శూలశక్త్యృష్టిపట్టసాన్ ॥ ౧౧ ॥ సద్వీపినాసింహఇవ శలభేనేవకుంజరః । సుమేరురివథాగేన నదీవైగిరివార్ణవః ॥ ౧౨ ॥ అకంప్యమానఃపురుషో రావణంవాక్యమబ్రవీత్ । యుద్ధశ్రద్ధాంహితేరక్షో నాశయిష్యామిదుర్మతే ॥ ౧౩ ॥ రావణస్యచయోవేగ స్సర్వలోకభయావహః । తథావేగసహస్రాణిసంశ్రితానితమేవహి ॥ ౧౪ ॥ అభవత్తస్యసాదృష్టి గ్రహమాలేవచాద్భుతా । దంతానాందశశతశ్శబ్దో యంత్రస్యేవాతిభీకరః ॥ ధర్మ స్తస్యతపశ్చైవ జగతస్సిద్ధిహేతుకే । ఊరూసంశ్రిత్యతస్థాతేమన్మథశ్శిశ్నమాస్థితః ॥ ౧౬ ॥ విశ్వేదేవాః కటీభాగే మరుతో యున్యశీర్షగాః । మధ్యేష్టావసవస్తస్య సముద్రాఃకుక్షిసంస్థితాః ॥ ౧౭ ॥ పార్శ్వస్థాశ్చదిశస్సర్వా స్సర్వసంధిషుమారుతాః । పితరశ్చాశ్రితాఃపృష్ఠం హృదయంచపితామహః ॥ ౧౮ ॥ గోదానానిపవిత్రాణి భూమిదానానియానిచ । సువర్ణస్యచదానాని శశ్వల్లోమాశ్రితానివై ॥ ౧౯ ॥ హిమవాన్ హేమకూటశ్చ మందరోమేరురేవచ । నరంతుతంసమాశ్రిత్య హ్యస్థిభూతావ్యవస్థితాః ॥ ౨౦ ॥ మహీవక్షోభవత్తస్య శరీరేద్యౌరవస్థితా । ఉభేసంధ్యేకాయసంధౌ జలవాహాశ్చమేహనే ॥ ౨౧ ॥ బాహూధాతావిధాతాచ భగఃపూషాఉభౌకరౌ । ఐరావతోవిశాలాక్షః శ్శేషోవాసుకిరేవచ ॥ ౨౨ ॥ కంబళాశ్వతరౌనాగౌ కార్కోటకధనంజయౌ । సచఘోరవిషానాగ స్తక్షకశ్చోపతక్షకః ॥ ౨౩ ॥ కరజానాశ్రితాస్తస్య విషవీర్యంముముక్షవః । అగ్నిరాస్యమభూత్తస్య స్కంధౌరుద్రైరధిష్ఠితౌ ॥ ౨౪ ॥ పక్షమాసర్తవశ్చైవదంష్ట్రయోరుభయోస్థితాః । నాసికహూరమానాస్యా తచ్ఛిద్రేమ్వచవాయవః ॥ ౨౫ ॥ గ్రీవాతస్యాభవద్దేవీ వాణీచాపిసరస్వతీ । నాసత్యౌశ్రవణేచాథా నేత్రేచశశిభాస్కరౌ ॥ ౨౬ ॥ వేదాంగానిచయజ్ఞాశ్చ నానారూపాణియానిచ । సువృత్తానిచవాక్యాని తేజస్సిద్ధిస్తపాంసిచ ॥ ౨౭ ॥ ఏతానినరరూపస్యతస్యదేహంశ్రితానివై । తేనముష్టిప్రహారేణ స్వల్పమాత్రేణలీలయా ॥ పాణినాతాడితంరక్షో నిపపాతమహీతలే । పతితంరాక్షసంజ్ఞాత్వా విద్రావ్యచనిశాచరాన్ ॥ ౨౯ ॥ ఋగ్వేదప్రతిమస్సోథ పద్మమాలావిభూషితః । ప్రవివేశచపాతాళం గచ్ఛత్పర్వతసన్నిభః ॥ ౩౦ ॥ ఉత్థాయచదశగ్రీవః ఆహూయసచివాన్స్వయమ్ । క్వగతస్సహసాబ్రూత ప్రహస్తశుకసారణాః ॥ ౩౧ ॥ ఏవముక్తారావణేన రాక్షసాస్తమథాబ్రువన్ । ప్రవిష్టస్సనరోత్రైవ దేవదానవదర్పహా ॥ ౩౨ ॥ అథాసంగృహ్యవేగేన గరుత్మానివపన్నగం । శీఘ్రంసతుబిలద్వారం ప్రవివేశచదుర్మతిః ॥ ౩౩ ॥ ప్రవిశ్యచసతద్ద్వారం రావణోవరనిర్భయః । అపశ్యచ్చనరాంస్తత్ర నీలాంజనచయోపమాన్ ॥ ౩౪ ॥ కేయూరధారిణశ్శూరాన్ రక్తమాల్యానులేపనాన్ । అంగుళీయకహారాద్యై ర్భూషణైశ్చవిభూషితాన్ ॥ ౩౫ ॥ దృశ్యంతేతత్రనృత్యంత స్త్రిస్రఃకోట్యోమహాత్మనః । నిర్భ్యోత్సవాశ్శాంతభయావిమలాఃపావకప్రభాః ॥ ౩౬ ॥ క్రీడతఃప్రేక్షతేతాన్వై రాక్షసాభీమవిక్రమః । ద్వారస్థోరావణస్తేషాం తిస్రఃకోట్యస్తునిర్భయాః ॥ ౩౭ ॥ యథాదృష్టస్సతునరః తుల్యాస్తేతస్యసర్వశః । ఏకవర్ణాస్త్వేకబలా నేకరూపా మహౌజసః ॥ ౩౮ ॥ చతుర్భుజాస్తమహోత్సాహాన్ తత్రాపశ్యత్సరావణః । తాన్దృష్ట్వాథదశగ్రీవ ఊర్ధ్వరోమాబభూవహ ॥ ౩౯ ॥ స్వయంభువాదత్తవర స్తతశ్శీఘ్రంవినిర్యయౌ । అథాపశ్యత్పరంతత్ర భుజంగశయనేస్థితం ॥ ౪౦ ॥ పాండురేణమహార్హేణ కాస్తుభేనవిరాజితమ్ । శేతేసపురుషస్తత్ర పావకేనావకుంఠితః ॥ ౪౧ ॥ దివ్యస్రగనులేపీచ దివ్యాభరణభూషితః । దివ్యాంబరధరాసాధ్వీ త్రైలోక్యస్యవిభూషణం ॥ ౪౨ ॥ వాలవ్యజనహస్తాచ దేవీతత్రవ్యవస్థితా । లక్ష్మీర్బహిస్సపద్మావై భ్రాజంతీలోకసుందరీ ॥ ౪౩ ॥ ప్రహృష్టస్తుతులం కశో దృష్ట్వా తాంచారుహాసినీం । జిఘృక్షుస్సతదాసాధ్వీం సింహాసనముపాశ్రితామ్ ॥ ౪౪ ॥

వినాతుసచివైస్తత్ర రావణోదుర్మతిస్తదా । హస్తైర్గృహీతుం తామైచ్ఛన్మన్మథేనవశీకృతః ॥ ౪౫ ॥ సుప్తమా
శీవిషంయద్వద్రావణఃకాలచోదితః । అథసుప్తోమహాబాహుః పాదకేనావకుంఠితః ॥ ౪౬ ॥ గృహీతుకామంతం
జ్ఞాత్వా వ్యపవిధ్యపటంతదా । జహాసోచ్చైర్భృశందేవ స్తందృష్ట్వారాక్షసాధిపం ॥ ౪౭ ॥ తేజసాతస్యసందీప్తో
రావణోలోకరావణః । ఘూర్ణివాతేనదీర్ఘేణ తస్మిన్రామరసాతలే ॥ ౪౮ ॥ కృత్తమూలోయథాశాఖీ నిప
పాతమహీతలె । పతితంరాక్షసంజ్ఞాత్వా వచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౪౯ ॥ ఉత్తిష్ఠరాక్షసశ్రేష్ఠ మృత్యుస్తేనాద్యవి
ద్యతే । ప్రజాపతివరోరక్ష్యః యేనజీవసిరావణ ॥ ౫౦ ॥ గచ్ఛరావణవిస్రబ్ధం నాత్రవైమరణంతవ । లబ్ధసంజ్ఞో
ముహూర్తేన రాక్షసోభీమవిక్రమః ॥ ౫౧ ॥ తంతుదృష్ట్వామహాత్మానం రావణోభయమాపసః । ఏవముక్తస్త
దోత్థాయ రావణోదేవకంటకః ॥ ౫౨ ॥ రోమహర్షణమాపన్నో హ్యబ్రవీత్తంమహామునిం । కోభవాన్శౌ
ర్యసంపన్నో యుగాంతానలసన్నిభః ॥ ౫౩ ॥ బ్రూహిత్వం దేవదేవో వా సర్వదేహేష్వసుస్థితః । ఏవముక్తస్స తె
నాథ రావణేనదురాత్మనా ॥ ౫౪ ॥ ప్రత్యువాచహసన్దేవో మేఘగంభీరయాగిరా । కింత్వంమయాదశగ్రీవవ
ధ్యోసినచిరాదిహ ॥ ౫౫ ॥ ఏవముక్తోదశగ్రీవః ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ । ప్రజాపతేస్తువచనా న్నాహంమృ
త్యువశంగతః ॥ ౫౬ ॥ నహిజాతోజనిష్యో వా మత్తుల్యోవాసురేష్వపి । ప్రజాపతివరంయోహి లంఘయేద్వీర్య
మాశ్రితః ॥ ౫౭ ॥ నతత్రపరిహారోస్తి ప్రయత్నశ్చాపిదుర్లభః । త్రైలోక్యేతంనపశ్యామి యస్తత్కుర్యాద్వరం
వృథా ॥ ౫౮ ॥ అమరోవాసురశ్రేష్ఠ తేనమాంనావిశద్భయం । అథాపిచభవేన్మృత్యు స్త్వత్తోమేనాన్యతఃప్ర
భో ॥ ౫౯ ॥ యశస్యంశ్లాఘనీయంచ త్వత్తోమేమరణంత్విదమ్ । అథాపశ్యత్తస్యగాత్రే రావణోభీమవిక్రమః ॥
దేవదేవస్యసకలం త్రైలోక్యంసచరాచరం । ఆదిత్యావసవోరుద్రాః మరుతోథాశ్వినావపి ॥ ౬౧ ॥ సిద్ధాశ్చపిత
రశ్చైవ యమోవైశ్రవణస్తథా । సముద్రాగిరయోనద్యో విద్యావేదాస్త్రయోగ్నయః ॥ ౬౨ ॥ గ్రహాస్తారాగ
ణావ్యోమ సాధ్యాగంధర్వచారణాః । మహర్షయోవేదవిదో గరుడోథభుజంగమాః ॥ ౬౩ ॥ యేచాన్యేసంస్థి
తాదేవా దైత్యదానవరాక్షసాః । గాత్రేషుశయనస్థస్య దృశ్యంతేసూక్ష్మమూర్తయః ॥ ౬౪ ॥ ఆహరామోథధ
ర్మాత్మా హ్యగస్త్యంమునిసత్తమమ్ । ద్వీపస్థఃపురుషఃకోసౌ తిస్రఃకోట్యశ్చతాశ్చకాః ॥ ౬౫ ॥ శయానశ్చపురుషఃక
శ్చ దైత్యదానవదర్పహా । రామస్యవచనంశ్రుత్వాహ్యగస్త్యోవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౬ ॥ శ్రూయతామభిధాస్యా
మి దేవదేవస్సనాతనః । భగవాన్కపిలోరామ ద్వీపస్థోనరఉచ్యతే ॥ ౬౭ ॥ సవైనారాయణోదేవ శ్శంఖచక్రగ
దాధరః । విధాతాచైవభూతానాం సంహర్తాచతథైవచ ॥ ౬౮ ॥ అనాదిరచ్యుతోవిష్ణుః ప్రభవశ్శాశ్వతోవ్య
యః । యేతున్నృత్యంతివైతత్ర నరాస్తేతస్యధీమతః ॥ ౬౯ ॥ తుల్యతేజఃప్రతాపాస్తే కపిలస్యనరస్యవై । నాతి
క్రుద్ధేనదృష్టస్తు రాక్షసఃపాపనిశ్చయః ॥ ౭౦ ॥ నబభూవతదారామ భస్మసాద్రావణఃప్రభో । భిన్నగాత్రోనగ
ప్రఖ్యో రావణఃపతితోభువి ॥ ౭౧ ॥ వాక్ఛరైస్తంబిభేదాశు రహస్యంపిశునోయథా । అథదీర్ఘేణకాలేన లబ్ధ
సంజ్ఞస్సరాక్షసః ॥ ౭౨ ॥ ఆజగామహతోజాస్తు యత్రతేసచివాఃస్థితాః । తైరేవసహితోలంకాంజగామాశుద
శాననః ॥ ౭౩ ॥ శ్రుత్వాప్రోవాచతత్సర్వమాశ్చర్యమితిరాఘవః । పూజ్యమానాఃస్థితాస్తత్ర యేరామస్యసమీ
పతః । ఆశ్చర్యమితితత్ప్రాహుర్వానరారాక్షసైస్సహ ॥ ౭౪ ॥ విభీషణస్తురామస్య పార్శ్వస్థోవాక్యమబ్ర
వీత్ । ఆశ్చర్యంస్మారితోస్మ్యద్యయత్తద్వృత్తంపురాతనం ॥ ౭౫ ॥ అథాగస్త్యోబ్రవీత్సర్వ మేతద్రామశ్రుతం
త్వయా । దృష్టాస్సభాజితాశ్చాపి రామయాస్యామహేవయం ॥ ౭౬ ॥ తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా రామోరమయ
తాంవరః । వృత్తశేషశ్చవక్తవ్య ఇత్యాహమునిపుంగవాన్ ॥ ౭౭ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరరామాయణే
అధికపాఠేపఞ్చమస్సర్గః ॥

`*****************************************************`

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నివర్తమానస్సంహృష్టో రావణస్సదురాత్మవాన్ । జహ్రే పథినరేంద్ర ర్షిదేవదానవకన్యకాః ॥ ౧ ॥ దర్శనీయాంహితద్రక్షః కన్యాంస్త్రీం వానుపశ్యతి । హత్వాబంధుజనంతస్యా విమానేతాంరురోధహ ॥ ౨ ॥ ఏవంపన్నగయక్షాణాం మానుషాణాంచరక్షసాం । దైత్యానాందానవానాంచ కన్యాజగ్రాహరావణః ॥ ౩ ॥ తాభిస్సర్వానవద్యాభి ర్నదీభిరివసాగరః । ఆపుపూరేవిమానంత ద్భయశోకాశివాశ్రుభిః ॥ ౪ ॥ నాగగంధర్వకన్యాశ్చ రాజర్షితనయాస్తథా । దైత్యదానవకన్యాశ్చ విమానేశతశోరుదన్ ॥ ౫ ॥ దీర్ఘకేశ్యస్సుచార్వంగ్యః పూర్ణచంద్రనిభాననాః । పీనస్తన్యస్తథావజ్ర వేదిమధ్యసమప్రభాః ॥ ౬ ॥ రథకూబరసంకాశైః శ్రోణిదేశైర్మనోహరాః । స్త్రియస్సురాంగనాప్రఖ్యా నిష్టప్తకనకప్రభాః ॥ ౭ ॥ శోకాయత్తాస్తరుణ్యశ్చ విహ్వలాశ్చసుమధ్యమాః । తుల్యమగ్న్యర్చిషాంతత్ర శోకాగ్నిభయసంభవం ॥ ౮ ॥ ప్రవేపమానాదుఃఖార్తా ముముచుర్బాష్పజంజలం । తాసాంనిశ్వాసవాతేన సర్వతస్సంప్రదీపితం ॥ ౯ ॥ అగ్నిహోత్రమివాభాతి సన్నిరుద్ధాగ్నిపుష్పకం । దశగ్రీవవశంప్రాప్తాస్తాస్తుశోకాకులాస్త్రియః ॥ ౧౦ ॥ దీనవక్త్రేక్షణాశ్శ్యామా మృగ్యస్సింహవశాఇవ । కాచిచ్చింతయతీతత్ర కిన్నుమాంభక్షయిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ కాచిద్దధ్యౌసుదుఃఖార్తా అపిమాంమారయేదయం । ఇతిమాతృపితృభ్రాతౄన్ స్మృత్వాభర్తౄన్సుతానపి ॥ ౧౨ ॥ దుఃఖశోకసమావిష్టా విలేపుస్సహితాఃస్త్రియః । కథన్నుఖలుమెపుత్రో భవిష్యతిమయావినా ॥ ౧౩ ॥ కథంమాతాకథంభ్రాతా నిమగ్నాశ్శోకసాగరే । హాకథన్నుకరిష్యామి భర్తారందైవతంవినా ॥ ౧౪ ॥ మృత్యోప్రసీదయాచెత్వాంనయమాం యమసాదనం । కిన్నుమేదుష్కృతంకర్మ కృతందేహాంతరేపురా ॥ ౧౫ ॥ యతోస్మిధర్షితానేన పతితాశోకసాగరే । నఖల్విదానీంపశ్యామి దుఃఖస్యాంతమిహాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ అహోధిగస్తుజన్మేదంనిస్సారంబుద్బుదోపమం । అహోధిఙ్మానుషేలోకే నాస్తిధర్మపరోజనః ॥ ౧౭ ॥ అహోధిగస్తులోకానాం యోనోబంధుర్నదృశ్యతే । యద్దుర్బలాబలవతా బాంధవారావణేనమే ॥ ౧౮ ॥ ఉదితేనేవసూర్యేణ తారకాఇవనాశితాః । అహోసుబలవద్రక్షో వధోపాయోనవిద్యతే ॥ ౧౯ ॥ అహోమర్వృత్తమాస్థాయ నాత్మానంవైజుగుప్సతే । సర్వథాసదృశస్తావద్విక్రమోస్యదురాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ ఇదంత్వసదృశంకర్మ పరదారాభిమర్శనం । యస్మాదేషపరక్యాసు స్త్రీషురజ్యతిదుర్మతిః ॥ ౨౧ ॥ తస్మాత్తుస్త్రీకృతేనైవ వధంప్రాప్స్యతిరావణః । సతీభిఃపరనారీభి రేవంవాక్యేభ్యుదీరితే ॥ నేదుర్దుందుభయోదివ్యాః పుష్పవృష్టిఃపపాతహ । శప్తఃస్త్రీభిస్సతుతదా హతౌజాఇవనిష్ప్రభః ॥ ౨౩ ॥ పతివ్రతాభిస్సాధ్వీభి ర్బభూవవిమనాఇవ । తాస్త్వేవంవిలపంతీషు రావణోరాక్షసాధిపః ॥ ౨౪ ॥ ప్రవివేశపురీంలంకాం పూజ్యమానోనిశాచరైః । తతోరాక్షసరాజస్య స్వసాపరమదుఃఖితా ॥ ౨౫ ॥ పాదయోఃపతితాతస్య వక్తుమేవోపచక్రమే । తతస్స్వసారముత్థాప్య రావణఃపరిసాంత్వయన్ ॥ ౨౬ ॥ అబ్రవీత్కిమిదంభద్రే వక్తుమర్హసిమెద్రుతం । సాబాష్పపరిరుద్ధాక్షీ రాక్షసీవాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౭ ॥ హతాస్మివిధవారాజన్ త్వయాబలవతాకృతా । ఏతేవీరాస్త్వయారాజన్ దైత్యావినిహతారణే ॥ ౨౮ ॥ కాలకేయాఇతిఖ్యాతా మహాబలపరాక్రమాః । తత్రమెనిహతోభర్తా గరీయాన్జీవితాదపి ॥ ౨౯ ॥ సత్వయాదయితోవీర భ్రాత్రాశత్రుసమేనవై । నిహతోయుధికోపేన మాంవిస్మృత్యయవీయసీం ॥ ౩౦ ॥ యాత్వయానిహతారాజన్ స్వయమెవహబంధునా । దుఃఖంవైధవ్యశబ్దంచ దత్తంభోక్ష్యామ్యహంత్వయా ॥ ౩౧ ॥ ననునామత్వయారక్ష్యోజామాతాసమరేష్వపి । తంనిహత్యమహారాజ స్వయమెవనలజ్జసె ॥ ౩౨ ॥ ఏవముక్తస్తయారక్షో భగిన్యాక్రోశమానయా । అబ్రవీత్సాంత్వయిత్వాతాం సామపూర్వమిదంవచః ॥ ౩౩ ॥ అలంవత్సేవిషాదేన నభేతవ్యంచసర్వశః । మానదానవిశేషైః

స్త్వాం తోషయిష్యామి యత్నతః ॥ ౩౪ ॥ యుద్ధప్రమత్తో వ్యాక్షిప్తో జయకాంక్షీ వరాన్ శరాన్ । నావగచ్ఛామి యుద్ధేషు స్వాన్ పరాన్ వాప్యహం శుభే ॥ ౩౫ ॥ జామాతరం న జానామి ప్రహరన్ యుద్ధదుర్మదః । అతోఽసౌ నిహతస్సంఖ్యే మయా భర్తా తవ స్వసః ॥ ౩౬ ॥ అస్మిన్ కాలే తు యత్ప్రాప్తం తత్కరిష్యామి తే హితం । భ్రాతురైశ్వర్యయుక్తస్య ఖరస్య భవ పార్శ్వతః ॥ ౩౭ ॥ చతుర్దశానాం భ్రాతా తే సహస్రాణాం భవిష్యతి । ప్రభుః ప్రయాణే దానే చ రాక్షసానాం మహౌజసాం ॥ ౩౮ ॥ శీఘ్రం గచ్ఛత్వయం శూరో దండకాన్ పరిరక్షితుం । దూషణోస్య బలాధ్యక్షో భవిష్యతి మహాబలః ॥ ౩౯ ॥ స హి శప్తో వనోద్దేశః క్రుద్ధేనోశనసా పురా । రాక్షసానామయం వాసో భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౪౦ ॥ తత్ర మాతృష్వసుః పుత్రో భ్రాతా తవ ఖరః ప్రభుః । భవిష్యతి సదా కుర్వన్ యద్వక్ష్యసి వచస్త్వయా ॥ ౪౧ ॥ ఏవముక్త్వా దశగ్రీవః సైన్యం తస్యాదిదేశ హ । చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణాం ॥ ౪౨ ॥ స తైస్సర్వైః పరివృతో రాక్షసైర్ఘోరదర్శనైః । ఖరస్సంప్రయయౌ శీఘ్రం దండకానకుతోభయః ॥ ౪౩ ॥ స తత్ర కారయామాస రాజ్యం నిహతకంటకమ్ । సా చ శూర్పణఖా ప్రీతా న్యవసద్దండకావనే ॥ ౪౪ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే చతుర్వింశస్సర్గః ॥ ౫౭౮ ॥ ౧౧౫౬౦ ॥ ************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ స తు దత్త్వా దశగ్రీవో వనం ఘోరం ఖరస్య తత్ । భగినీం చ సమాశ్వాస్య హృష్టస్స్వస్థతరోఽభవత్ ॥ ౧ ॥ తతో నికుంభిలాం నామ లంకాయాః కాననం మహత్ । మహాత్మా రాక్షసేంద్రస్తత్ప్రవివేశ సహానుగః ॥ ౨ ॥ తత్ర యూపశతాకీర్ణం సౌమ్యం చైత్యోపశోభితం । దదర్శాధిష్ఠితం యజ్ఞం సంప్రదీప్తమివ శ్రియా ॥ ౩ ॥ తతః కృష్ణాజినధరం కమండలుశిఖోజ్జ్వలమ్ । దదర్శ స్వసుతం తత్ర మేఘనాదమరిందమం ॥ ౪ ॥ రక్షఃపతిస్సమాసాద్య సమాశ్లిష్య చ బాహుభిః । అబ్రవీత్కిమిదం వత్స వర్తతే తద్బ్రవీహి మే ॥ ౫ ॥ ఉశనా త్వబ్రవీత్తత్ర గురుర్యజ్ఞసమృద్ధయే । రావణం రాక్షసశ్రేష్ఠం ద్విజశ్రేష్ఠో మహాతపాః ॥ ౬ ॥ అహమాఖ్యామి తే రాజన్ శ్రూయతాం సర్వమేవ చ । యజ్ఞాస్తే సప్త పుత్రేణ ప్రాప్తాస్సుబహువిస్తరాః ॥ ౭ ॥ అగ్నిష్టోమోఽశ్వమేధశ్చ యజ్ఞో బహుసువర్ణకః । రాజసూయస్తథా యజ్ఞో గోమేధో వైష్ణవస్తథా ॥ ౮ ॥ మాహేశ్వరే ప్రవృత్తే తు యజ్ఞే పుంభిస్సుదుర్లభే । వరాంస్తే లబ్ధవాన్ పుత్రస్సాక్షాత్పశుపతేరిహ ॥ ౯ ॥ కామగం స్యందనం దివ్యమన్తరిక్షచరం ధ్రువం । మాయాం చ తామసీం నామ యయా సంపద్యతే తమః ॥ ౧౦ ॥ ఏతయా కిల సంగ్రామే మాయయా రాక్షసేశ్వర । ప్రయుధ్యతో గతిశ్శక్యా న విజ్ఞాతుం సురాసురైః ॥ ౧౧ ॥ అక్షయావిషుధీ బాణైశ్చాపం చాపి సుదుర్జయమ్ । అస్త్రం చ బలవత్సౌమ్య శత్రువిధ్వంసనం రణే ॥ ౧౨ ॥ ఏతాన్ సర్వాన్ వరాన్ లబ్ధ్వా పుత్రస్తవ దశానన । అద్య యజ్ఞసమాప్తౌ తు త్వాం ప్రతీక్ష్య స్థితో హ్యయం ॥ ౧౩ ॥ తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవో న శోభనమిదం కృతం । పూజితాశ్శత్రవో యస్మాద్ద్రవ్యైరింద్రపురోగమాః ॥ ౧౪ ॥ ఏహీదానీం కృతం యద్ధి తదకర్తుం న శక్యతే । ఆగచ్ఛ సౌమ్య గచ్ఛామః స్వమేవ భవనం ప్రతి ॥ ౧౫ ॥ తతో గత్వా దశగ్రీవస్సపుత్రస్సవిభీషణః । స్త్రియోఽవతారయామాస సర్వాస్తా బాష్పవిక్లబాః ॥ ౧౬ ॥ లక్షిణ్యో రత్నభూతాశ్చ దేవదానవరక్షసాం । నానాభూషణసంపన్నా జ్వలంత్యస్స్వేన తేజసా ॥ ౧౭ ॥ విభీషణస్తు తా నారీర్దృష్ట్వా శోకసమాకులాః । తస్య తాం చ మతిం జ్ఞాత్వా ధర్మాత్మా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ ఈదృశైస్త్వం సమాచారైర్యశోఽర్థకులనాశనైః । ధర్షణం ప్రాణినాం జ్ఞాత్వా స్వమతేన విచేష్టసే ॥ ౧౯ ॥ జ్ఞాతీన్ వై ధర్షయిత్వేమాస్త్వయానీతా వరాంగనాః । త్వామతిక్రమ్య మధునా రాజన్ కుంభీనసీ హృతా ॥ ౨౦ ॥ రావణస్త్వబ్రవీద్వాక్యం నావగచ్ఛామి కిన్న్విదం । కో వాయం యస్త్వయాఖ్యాతో మధురిత్యేవ నామతః ॥ ౨౧ ॥ విభీషణస్తు సంక్రుద్ధో భ్రాతరం వాక్యమబ్రవీత్ । శ్రూయతామస్య పాపస్య కర్మణ

ణఃఫలమాగతం ॥ ౨౨ ॥ మాతామహస్య యోఽస్మాకం జ్యేష్ఠో భ్రాతా సుమాలినః । మాల్యవానితి విఖ్యాతో వృద్ధః
ప్రాజ్ఞో నిశాచరః ॥ ౨౩ ॥ జనన్యా భగినీ జ్యేష్ఠా నామ్నా పుష్పోత్కటా స్మృతా । పితా జ్యేష్ఠో జనన్యాశ్చ హ్యస్మా
కం త్వార్యకోఽభవత్ ॥ ౨౪ ॥ తస్యా కుంభీనసీ నామ దుహితుర్దుహితాఽభవత్ । మాతృష్వసురథోఽస్మాకం సా కన్యా
చానలోద్భవా ॥ ౨౫ ॥ భవత్యస్మాకమేషా హి భ్రాతౄణాం ధర్మతస్స్వసా । సా హృతా మధునా రాజన్ రాక్ష
సేన బలీయసా ॥ ౨౬ ॥ యజ్ఞప్రవృత్తే పుత్రే తే మయి చాన్తర్జలోషితే । కుంభకర్ణే మహారాజ నిద్రామనుభ
వత్యుత ॥ ౨౭ ॥ నిహత్య రాక్షసశ్రేష్ఠాన్ అమాత్యానిహ సమ్మతాన్ । ధర్షయిత్వా హృతా రాజన్ గుప్తా హ్యం
తఃపురే తవ ॥ ౨౮ ॥ శ్రుత్వా చైతన్మయా సర్వం క్షాన్తమేవ హతో న సః । యస్మాదవశ్యం దాతవ్యా కన్యా భర్త్రే
హి దాతృభిః ॥ ౨౯ ॥ తదేతత్కర్మణో హ్యస్య ఫలం పాపస్య దుర్మతే । అస్మిన్నేవాభిసంప్రాప్తం లోకే విదిత
మస్తు తే ॥ ౩౦ ॥ విభీషణవచః శ్రుత్వా రాక్షసేన్ద్రస్స రావణః । దౌరాత్మ్యేనాత్మనోద్ధూత స్తప్తాంభా ఇవ సాగ
రః ॥ ౩౧ ॥ తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవః క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః । కల్ప్యతాం మే రథశ్శీఘ్రం శూరాస్సజ్జీభవన్తు హ ॥ ౩౨ ॥
భ్రాతా మే కుంభకర్ణశ్చ యే చ ముఖ్యా నిశాచరాః । వాహనాన్యధిరోహన్తు నానాప్రహరణాయుధాః ॥ ౩౩
అద్య తం సమరే హత్వా మధుం రావణనిర్భయమ్ । ఇన్ద్రలోకం గమిష్యామి యుద్ధకాంక్షీ సుహృద్వృతః ॥ ౩౪ ॥ త
తో విజిత్య త్రిదివం వశే స్థాప్య పురందరమ్ । నివృత్తో విహరిష్యామి త్రైలోక్యైశ్వర్యశోభితః ॥ ౩౫ ॥ అక్షౌహిణీస
హస్రాణి చత్వార్యగ్ర్యాణి రక్షసామ్ । నానాప్రహరణాన్యాశు నిర్యయుర్యుద్ధకాంక్షిణామ్ ॥ ౩౬ ॥ ఇన్ద్రజిత్త్వగ్ర
తస్సైన్యం సైనికాన్పరిగృహ్య చ । రావణో మధ్యతశ్శూరః కుంభకర్ణశ్చ పృష్ఠతః ॥ ౩౭ ॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా
లంకాయాం ధర్మమాచరత్ । శేషాస్సర్వే మహాభాగా యయుర్మధుపురం ప్రతి ॥ ౩౮ ॥ రథైర్నాగైః ఖరైరు
ష్ట్రైః హయైర్దీప్తైర్మహోరగైః । రాక్షసాః ప్రయయుస్సర్వే కృత్వాకాశం నిరన్తరమ్ ॥ ౩౯ ॥ దైత్యాశ్చ శతశ
స్తత్ర కృతవైరాస్సురైస్సహ । రావణం ప్రేక్ష్య గచ్ఛన్త మన్వగచ్ఛన్ హి పృష్ఠతః ॥ ౪౦ ॥ స తు గత్వా మధుపురం
ప్రవిశ్య చ దశాననః । న దదర్శ మధుం తత్ర భగినీం తత్ర దృష్టవాన్ ॥ ౪౧ ॥ సా తదా ప్రాంజలిర్భూత్వా శిరసా పా
దయోర్గతా । తస్య రాక్షసరాజస్య త్రస్తా కుంభీనసీ స్వసా ॥ ౪౨ ॥ తాం సముత్థాపయామాస న భేతవ్యమితి
బ్రువన్ । రావణో రాక్షసశ్రేష్ఠః కించాపి కరవాణి తే ॥ ౪౩ ॥ సాఽబ్రవీద్యది మే రాజన్ ప్రసన్నస్త్వం మహాబల ।
భర్తారం మే మధుం నాద్య హన్తుమర్హసి మానద ॥ ౪౪ ॥ న హీదృశం భయం కించి త్కులస్త్రీణామిహోచ్యతే । భ
యానామపి సర్వేషాం వైధవ్యం వ్యసనం మహత్ ॥ ౪౫ ॥ సత్యవాగ్భవ రాజేన్ద్ర మామవేక్షస్వ యాచతీమ్ । త్వయా
ప్యుక్తం మహాబాహో న భేతవ్యమితి స్వయమ్ ॥ ౪౬ ॥ రావణస్త్వబ్రవీద్ధృష్టస్స్వసారం తత్ర సంస్థితామ్ । క్వ చాసౌ త
వ భర్తా వై మమ శీఘ్రం నివేద్యతామ్ ॥ ౪౭ ॥ సహ తేన గమిష్యామి సురలోకం జయాయ హి । తవ కారుణ్యసౌహా
ర్దాన్నివృత్తోఽస్మి మధోర్వధాత్ ॥ ౪౮ ॥ ఇత్యుక్తా సా ప్రసుప్తం తం సముత్థాప్య నిశాచరమ్ । అబ్రవీత్సంప్రహృ
ష్టైవ రాక్షసీ స్వపతిం తదా ॥ ౪౯ ॥ ఏష ప్రాప్తో దశగ్రీవో మమ భ్రాతా మహాబలః । సురలోకజయాకాంక్షీ సాహా
య్యే త్వాం వృణోతి చ ॥ ౫౦ ॥ తదస్య త్వం సహాయార్థం సబన్ధుర్గచ్ఛ రాక్షస । స్నిగ్ధస్య భజమానస్య యుక్త
మర్థాయ కల్పితుమ్ ॥ ౫౧ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా తథేత్యాహ మధుర్వచః । దదర్శ రాక్షసశ్రేష్ఠం యథా
న్యాయముపేత్య సః ॥ ౫౨ ॥ పూజయామాస ధర్మేణ రావణం రాక్షసాధిపమ్ । ప్రాప్య పూజాం దశగ్రీవో మధువే
శ్మని వీర్యవాన్ ॥ ౫౩ ॥ అస్తం ప్రాప్తే దినకరే నివాసం సమరోచయత్ । తత్ర చైకాం నిశాముష్య గమనాయోప
చక్రమే ॥ ౫౪ ॥ తతః కైలాసమాసాద్య శైలం వైశ్రవణాలయమ్ । రాక్షసేన్ద్రో మహేన్ద్రాభ స్సేనాముపనివేశ

యత్ ॥ ౫౫ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే పఞ్చవింశస్సర్గః ॥ ౪౮౧ ॥ ౯౬౨౦ ॥ ***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సతుతత్రదశగ్రీవ స్సైన్యేనసహవీర్యవాన్ । అస్తంప్రాప్తేదినకరే నివాసంసమరోచయత్ ॥ ౧ ॥ ఉదితేవిమలేచంద్రే తుల్యపర్వతవర్చసి । ప్రసుప్తంసుమహత్సైన్యం నానాప్రహరణాయుధం ॥ ౨ ॥ రావణస్తుమహావీర్యో నిషణ్ణశ్శైలమూర్ధని । సదదర్శగుణాంస్తత్ర చంద్రపాదోపశోభితాన్ ॥ ౩ ॥ కర్ణికారవనైర్దివ్యైః కదంబగహనైస్తథా । పద్మినీభిశ్చఫుల్లాభి ర్మందాకిన్యాజలైరపి ॥ ౪ ॥ చంపకాశోకపున్నాగ మందారతరుభిస్తథా । చూతపాటలలోధ్రైశ్చ ప్రియంగ్వర్జునకేతకైః ॥ ౫ ॥ తగరైర్నారికేళైశ్చ ప్రియాళుపనసైస్తథా । ఏతైరన్యైశ్చతరుభి రుద్భాసితవనాంతరే ॥ ౬ ॥ కిన్నరామదనేనార్తా రక్తామధురకంఠినః । సమంసంప్రజగుర్యత్ర మనస్తుష్టివివర్ధనం ॥ ౭ ॥ విద్యాధరామధుక్షీబా మదరక్తాంతలోచనాః । యోషిద్భిస్సహసంక్రాంతా శ్చిక్రీడుర్జహృషుశ్చవై ॥ ౮ ॥ ఘంటానామివసన్నాదశ్శుశ్రువేమధురస్వనః । అప్సరోగణసంఘానాం గాయతాంధనదాలయే ॥ ౯ ॥ పుష్పవర్షాణిముంచంతో నగాఃపవనతాడితాః । శైలంతంవాసయంతీవ మధుమాధవగంధినః ॥ ౧౦ ॥ మధుపుష్పరజఃపృక్తం గంధమాదాయపుష్కలం । ప్రవవౌవర్ధయన్కామం రావణస్యసుఖోనిలః ॥ ౧౧ ॥ గేయాత్పుష్పసమృద్ధ్యాచ శైత్యాద్వాయోర్గిరేర్గుణైః । ప్రవృత్తాయాంరజన్యాంచ చంద్రస్యోదయనేనచ ॥ ౧౨ ॥ రావణస్సుమహావీర్యః కామబాణవశంగతః । వినిశ్వస్య వినిశ్వస్య శశినంసమవైక్షత ॥ ౧౩ ॥ ఏతస్మిన్నంతరేతత్ర దివ్యాభరణభూషితా । సర్వాప్సరోవరారంభాపూర్ణచంద్రనిభాననా ॥ ౧౪ ॥ దివ్యచందనలిప్తాంగీ మందారకృతమూర్ధజా । రతోత్సవకృతారంభా దివ్యపుష్పవిభూషితా ॥ ౧౫ ॥ చక్షుర్మనోహరంపీనం మేఖలాదామభూషితమ్ । సముద్వహంతీజఘనం రతిప్రాభృతముత్తమమ్ ॥ ౧౬ ॥ కృతైర్విశేషకైరార్ద్రైష్షడర్తుకుసుమోద్భవైః । బభావన్యతమేవశ్రీః కాంతిద్యుతిమతిశ్రియాం ॥ ౧౭ ॥ నీలంసతోయమేఘాభం వస్త్రంసమవకుంఠితా । యస్యావక్త్రంశశినిభం భ్రువౌచాపనిభేశుభే ॥ ఊరూకరికరాకారౌ కరౌపల్లవకోమలౌ । సైన్యమధ్యేనగచ్ఛంతీ రావణేనోపలక్షితా ॥ ౧౯ ॥ తాంసముత్థాయగచ్ఛంతీం కామబాణబలార్దితః । కరేగృహీత్వాలజ్జంతీం స్మయమానోభ్యభాషత ॥ ౨౦ ॥ క్వగచ్ఛసివరారోహే కాంసిద్ధింభజసేస్వయం । కస్యాభ్యుదయకాలోయం కస్త్వాంసముపభోక్ష్యతే ॥ ౨౧ ॥ తవాననరసస్యాద్య పద్మోత్పలసుగంధినః । సుధామృతరసస్యేవ కోద్యతృప్తింగమిష్యతి ॥ ౨౨ ॥ (కఇదంపూర్ణచంద్రాభం నిరవద్యోత్పలేక్షణం । ముఖామృతంపాస్యతితే హ్యమృతందేవరాడివ ॥ ౨౩ ॥) స్వర్ణకుంభనిభౌపీనౌ శుభౌభీరునిరంతరౌ । కస్యోరస్థలసంస్పర్శం దాస్యతస్తేకుచావిమౌ ॥ ౨౪ ॥ సువర్ణచక్రప్రతిమం స్వర్ణదామచితంపృథు । అధ్యారోక్ష్యతికస్తేద్య స్వర్గంజఘనరూపిణం ॥ ౨౫ ॥ మద్విశిష్టఃపుమాన్కోద్య శక్రోవిష్ణురథాశ్వినౌ । మామతీత్యహియచ్చత్వం యాసిభీరునశోభనం ॥ ౨౬ ॥ విశ్రమస్వపృథుశ్రోణి శిలాతలమిదంశుభం । త్రైలోక్యేయః ప్రభుశ్చైవ మదన్యోనైవవిద్యతే ॥ ౨౭ ॥ తదేవంప్రాంజలిఃప్రహ్వో యాచతేత్వాందశాననః । భర్తుర్భర్తావిధాతాచ త్రైలోక్యస్యభజస్వమామ్ ॥ ౨౮ ॥ ఏవముక్తాబ్రవీద్రంభా వేపమానాకృతాంజలిః । ప్రసీదనార్హసేవక్తు మీదృశంత్వంహిమేగురుః ॥ ౨౯ ॥ అన్యేభ్యోపిత్వయారక్ష్యా ప్రాప్నుయాంధర్షణంయది । ధర్మతశ్చస్నుషాతేహం తత్త్వమేతద్బ్రవీమితే ॥ ౩౦ ॥ అథాబ్రవీద్దశగ్రీవ శ్చరణాధోముఖీంస్థితామ్ । రోమహర్షమనుప్రాప్తాం దృష్టమాత్రేణతాంతదా ॥ ౩౧ ॥ సుతస్యయదిమేభార్యా తతస్త్వంమేస్నుషాభవేః । బాఢమిత్యేవసారంభా ప్రాహరావణముత్తరం ॥ ౩౨ ॥ ధర్మతస్తేసుతస్యాహం భార్యారాక్షసపుంగవ । పుత్రఃప్రియతరఃప్రా

ణ్నైర్భ్రాతుర్వైశ్రవణస్య తే ॥ ౩౩ ॥ ఖ్యాతో యస్త్రిషు లోకేషు నలకూబర ఇత్యసౌ । ధర్మతో యో భవేద్విప్రః క్ష
త్రియో వీర్యతో భవేత్ ॥ ౩౪ ॥ క్రోధాద్యస్తు భవేదగ్నిః క్షాన్త్యా చ వసుధాసమః । తస్యాస్మి కృతసంకేతా లోకపా
లసుతస్య వై ॥ ౩౫ ॥ తముద్దిశ్య చ మే సర్వం విభూషణమిదం కృతం । యథా తస్య హి నాన్యస్య భావో మాం ప్రతితిష్ఠతి॥
తేన సత్యేన మాం రాజన్ మోక్తుమర్హస్యరిందమ । స హి తిష్ఠతి ధర్మాత్మా సాంప్రతం మత్సముత్సుకః ॥ ౩౭ ॥ తత్ర వి
ఘ్నం తు తస్యేహ కర్తుం నార్హసి ముంచ మామ్ । సద్భిరాచరితం మార్గం గచ్ఛ రాక్షసపుంగవ ॥ ౩౮ ॥ మాననీ
యో మయా హి త్వం లాలనీయా తథాస్మి తే । ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రత్యువాచ వినీతవత్ ॥ ౩౯ ॥ స్నుషాస్మి యదవో
చస్త్వమేకపత్నీష్వయం క్రమః । దేవలోకస్థితిరియం సురాణాం శాశ్వతీ స్థితా ॥ ౪౦ ॥ పతిరప్సరసాం నాస్తి న చైక
స్త్రీపరిగ్రహః । ఏవముక్త్వా స తాం రక్షో నివేశ్య చ శిలాతలే ॥ ౪౧ ॥ కామభోగాభిసంరక్తో మైథునాయోపచక్రమే।
సా విముక్తా తతో రంభా భ్రష్టమాల్యవిభూషణా ॥ ౪౨ ॥ గజేంద్రాక్రీడమథితా నదీవాకులతాం గతా । లులితాకులకే
శాన్తా కరవేపితపల్లవా ॥ ౪౩ ॥ పవనేనావధూతేన లతా కుసుమశాలినీ । సా వేపమానా లజ్జంతీ భీతా కరకృతాంజలిః॥
నలకూబరమాసాద్య పాదయోర్నిపపాత హ । తదవస్థాం తు తాం దృష్ట్వా మహాత్మా నలకూబరః ॥ ౪౫ ॥ అబ్రవీత్కిమి
దం భద్రే పాదయోః పతితాసి మే । సా తు నిశ్వసమానా తు వేపమానా కృతాంజలిః ॥ ౪౬ ॥ తస్మై సర్వం యథాతత్త్వ
మాఖ్యాతుముపచక్రమే । ఏష దేవ దశగ్రీవః ప్రాప్తో గంతుం త్రివిష్టపం ॥ ౪౭ ॥ తేన సైన్యసహాయేన నిశేయం పరిణా
మితా । ఆయాంతీ తేన దృష్టాస్మి త్వత్సకాశమరిందమ ॥ ౪౮ ॥ గృహీతా తేన పృష్టాస్మి కస్య త్వమితి రక్షసా । మయా
సర్వం హి యత్సత్యం తద్ధి తస్మై నివేదితమ్ ॥ ౪౯ ॥ కామమోహాభిభూతాత్మా నాశ్రౌషీత్తద్వచో మమ । యాచ్యమా
నో మయా దేవ స్నుషా తేఽహమితి ప్రభో ॥ ౫౦ ॥ తత్సర్వం పృష్ఠతః కృత్వా బలాత్తేనాస్మి ధర్షితా । ఏవం త్వమపరా
ధం మే క్షంతుమర్హసి మానద ॥ ౫౧ ॥ న హి తుల్యం బలం సౌమ్య స్త్రియాశ్చ పురుషస్య చ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు సంక్రు
ద్ధస్తదా వైశ్రవణాత్మజః ॥ ౫౨ ॥ ధర్షణాం తాం పరాం శ్రుత్వా ధ్యానం సంప్రవివేశ హ । తస్య తత్కర్మ విజ్ఞాయ త
దా వైశ్రవణాత్మజః ॥ ౫౩ ॥ ముహూర్తాత్క్రోధతామ్రాక్షః తోయం జగ్రాహ పాణినా । గృహీత్వా సలిలం దివ్య
ముపస్పృశ్య యథావిధి ॥ ౫౪ ॥ ఉత్ససర్జ తదా శాపం రాక్షసేంద్రాయ దారుణమ్ । అకామా తేన యస్మాత్త్వం
బలాద్భద్రే ప్రధర్షితా ॥ ౫౫ ॥ తస్మాత్స యువతీమన్యాం నాకామాముపయాస్యతి । యదా హ్యకామాం కామా
ర్తో ధర్షయిష్యతి యోషితం ॥ ౫౬ ॥ మూర్ధా తు సప్తధా తస్య శకలీభవితా తదా । తస్మిన్నుదాహృతే శాపే జ్వ
లితాగ్నిసమప్రభే ॥ ౫౭ ॥ దేవదుందుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్చ్యుతా । ప్రజాపతిముఖాశ్చాపి సర్వే దే
వాః ప్రహర్షితాః ॥ ౫౮ ॥ జ్ఞాత్వా లోకగతిం సర్వాం తస్య మృత్యుం చ రక్షసః । ఋషయః పితరశ్చైవ ప్రీతిమాపు
రనుత్తమామ్ ॥ ౫౯ ॥ శ్రుత్వా తు స దశగ్రీవస్తం శాపం రోమహర్షణం । నారీషు మైథునే భావం నాకామాస్వభ్య
రోచయత్ ॥ ౬౦ ॥ తేన నీతాః స్త్రియః ప్రీతిమాపుస్సర్వాః పతివ్రతాః । నలకూబరనిర్ముక్తం శాపం శ్రుత్వా మ
నఃప్రియమ్ ॥ ౬౧ ॥ * ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే షడ్వింశస్సర్గః ॥ ౩౭౪ ॥ ౭౬౮౬ ॥ ***************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ కైలాసం లంఘయిత్వాథ దశగ్రీవస్సరాక్షసః । ఆససాద మహాతేజా ఇంద్రలో
కం నిశాచరః ॥ ౧ ॥ తస్య రాక్షససైన్యస్య సమన్తాదుపయాస్యతః । దేవలోకం యయౌ శబ్దో మథ్యమానార్ణవోప
మః ॥ ౨ ॥ శ్రుత్వా తు రావణం ప్రాప్తమింద్రశ్చలిత ఆసనాత్ । అబ్రవీత్తత్ర తాన్దేవాన్సర్వానేవ సమాగతాన్ ॥
ఆదిత్యాన్సవసూన్రుద్రాన్ విశ్వాన్సాధ్యాన్మరుద్గణాన్ । సజ్జీభవత యుద్ధార్థం రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౪ ॥
ఏవముక్తాస్తు శక్రేణ దేవాశ్శక్రసమా యుధి । సన్నహ్యన్త మహాసత్త్వా యుద్ధశ్రద్ధాసమన్వితాః ॥ ౫ ॥ స తు దీనః పరి

త్రస్తాః పౌరందరా రావణం ప్రతి । విష్ణోస్సమీపమాగమ్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౬ ॥ విష్ణో కథం కరిష్యామి మహావీర్యపరాక్రమః । అసౌ హి బలవాన్ రక్షో యుద్ధార్థమభివర్తతే ॥ ౭ ॥ వరప్రదానాద్బలవాన్ న ఖల్వన్యేన హేతునా । తత్తు సత్యం వచః కార్యం యదుక్తం పద్మయోనినా ॥ ౮ ॥ తద్యథా నముచిర్వృత్రో బలిర్నరకశంబరౌ । త్వద్బలం సమవష్టభ్య మయా దగ్ధాస్తథా కురు ॥ ౯ ॥ నహ్యన్యో దేవదేవేశ త్వామృతే మధుసూదన । గతిః పరాయణం వాఽస్తి త్రైలోక్యే సచరాచరే ॥ ౧౦ ॥ త్వం హి నారాయణః శ్రీమాన్ పద్మనాభస్సనాతనః । త్వయేమే స్థాపితా లోకాః శక్రశ్చాహం సురేశ్వరః ॥ ౧౧ ॥ త్వయా సృష్టమిదం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం । త్వామేవ భగవన్ సర్వే ప్రవిశంతి యుగక్షయే ॥ ౧౨ ॥ తదాఖ్యాహి యథాతత్త్వం దేవదేవ మమ స్వయమ్ । అపి చక్రసహాయస్త్వం యోత్స్యసే రావణం ప్రభో ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్స శక్రేణ దేవో నారాయణః ప్రభుః । అబ్రవీన్న పరిత్రాసః కార్యస్తే శ్రూయతాం చ మే ॥ ౧౪ ॥ న తావదేష దుర్వృత్తః శక్యో జేతుం సురాసురైః । హంతుం యుద్ధే సమాసాద్య వరదానేన దుర్జయః ॥ సర్వథా తు మహత్కర్మ కరిష్యతి బలోత్కటః । రాక్షసః పుత్రసహితో దృష్టమేతన్నిసర్గతః ॥ ౧౫ ॥ యత్తు మాం త్వం సురాధ్యక్ష యుధ్యస్వేతి సురేశ్వర । నాహం తం ప్రతియోత్స్యామి రావణం రాక్షసం యుధి ॥ ౧౭ ॥ నాహత్వా సమరే శత్రుం విష్ణుః ప్రతినివర్తతే । దుర్లభశ్చైవ కామోఽద్య వరగుప్తాద్ధి రావణాత్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రతిజానామి దేవేంద్ర త్వత్సమక్షం శతక్రతో । భవితాఽస్మి యథాఽస్యాహం రక్షసో మృత్యుకారణమ్ ॥ ౧౯ ॥ అహమేవ నిహంతాఽస్మి రావణం ససుతం యుధి । దేవతాస్తోషయిష్యామి జ్ఞాత్వా కాలముపస్థితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ఏతత్తే కథితం తత్త్వం దేవరాజ శచీపతే । యుధ్యస్వ విగతత్రాసస్సురైస్సహ మహాబల ॥ ౨౧ ॥ తతో రుద్రాస్సహాదిత్యా వసవో మరుతోఽశ్వినౌ । సన్నద్ధా నిర్యయుస్తూర్ణం రాక్షసానభితః పురాత్ ॥ ౨౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే నాదశ్శుశ్రువే రజనీక్షయే । తస్య రావణసైన్యస్య ప్రయుద్ధస్య సమంతతః ॥ ౨౩ ॥ తే ప్రబుద్ధా మహావీర్యా అన్యోన్యమభివీక్ష్య వై । సంగ్రామమేవాభిముఖాస్త్వభ్యధావంత హృష్టవత్ ॥ ౨౪ ॥ తతస్త్రిదశసైన్యానాం సంక్షోభస్సమజాయత । తదక్షయం మహాసైన్యం దృష్ట్వా పరమదుర్జయమ్ ॥ ౨౫ ॥ అథ యుద్ధం సమభవద్దేవదానవరక్షసాం । ఘోరం తుములనిర్హ్రాదం నానాప్రహరణోద్యతమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే శూరా రాక్షసా ఘోరదర్శనాః । యుద్ధార్థమభ్యవర్తంత సచివా రావణాజ్ఞయా ॥ మారీచశ్చ ప్రహస్తశ్చ మహాపార్శ్వమహోదరౌ । అకంపనో నికుంభశ్చ శుకస్సారణ ఏవ చ ॥ ౨౮ ॥ సంహ్రాదో ధూమకేతుశ్చ మహాదంష్ట్రో ఘటోదరః । జంబుమాలీ మహాహ్రాదో విరూపాక్షశ్చ రాక్షసః ॥ ౨౯ ॥ సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ దుర్ముఖో దూషణః ఖరః । త్రిశిరాః కరవీరాక్షస్సూర్యశత్రుశ్చ రాక్షసః ॥ ౩౦ ॥ అతికాయో మహాకాయో దేవాంతకనరాంతకౌ । ఏతైస్సర్వైర్మహావీర్యైర్వృతో రాక్షసపుంగవః ॥ ౩౧ ॥ రావణస్యార్యకస్సైన్యం సుమాలీ ప్రవివేశ హ । స హి దేవగణాన్ సర్వాన్ నానాప్రహరణైశ్శితైః ॥ ౩౨ ॥ వ్యధ్వంసయత్సుసంక్రుద్ధో వాయుర్జలధరానివ । సుమాలిభయసంత్రస్తాస్సురాస్తే సర్వతో దిశః ॥ ౩౩ ॥ ప్రదుద్రువుర్వధ్యమానాః సింహత్రస్తా మృగా యథా । ఏతస్మిన్నంతరే శూరో వసూనామష్టమో వసుః ॥ ౩౪ ॥ సావిత్ర ఇతి విఖ్యాతః ప్రవివేశ రణాజిరం । సైన్యైః పరివృతో హృష్టో నానాప్రహరణోద్యతైః ॥ ౩౫ ॥ త్రాసయన్ శత్రుసైన్యాని సింహః క్షుద్రమృగానివ । తథాదిత్యౌ మహావీర్యౌ త్వష్టా పూషా దదంశితౌ ॥ ౩౬ ॥ నిర్భయౌ సహ సైన్యేన ప్రవిష్టౌ తద్రణాజిరమ్ । తతో యుద్ధం సమభవత్సురాణాం రాక్షసైస్సహ ॥ ౩౭ ॥ క్రుద్ధానాం రక్షసాం కీర్తిం సమరేష్వనివర్తినామ్ । తతస్తే రాక్షసాశ్శూరా దేవాంస్తాన్ సమరే స్థితాన్ ॥ ౩౮ ॥ నానాప్రహరణైర్ఘోరైః జఘ్నుశ్శతసహస్రశః । దేవాశ్చ రాక్షసాన్ ఘోరాన్ మహావీర్యాన్ స్వతేజసా ॥ ౩౯ ॥ సమరే వివిధైరస్త్రైర్నయన్ యమసాదనమ్ । ఏతస్మిన్నంతరే రామ

సుమాలీ నామ రాక్షసః ॥ ౪౦ ॥ నానాప్రహరణైః క్రుద్ధో రణమేవాభ్యవర్తత । స దైవతబలం సర్వం నానాప్రహరణైశ్శితైః ॥ ౪౧ ॥ వ్యధ్వంసయత సంక్రుద్ధో వాయుర్జలధరం యథా । తే మహాబాణవర్షైశ్చ శూలైః ప్రాసైస్సుదారుణైః ॥ ౪౨ ॥ పీడ్యమానాస్సురాస్సర్వే న వ్యతిష్ఠంత సంహతాః । తతో విద్రావ్యమాణేషు త్రిదశేషు సుమాలినా ॥ ౪౩ ॥ వసూనామష్టమః క్రుద్ధస్సావిత్రో వై వ్యతిష్ఠత । సంవృతస్స్వైరథానీకైః ప్రహరంతం నిశాచరం ॥ ౪౪ ॥ విక్రమేణ మహాతేజా వారయామాస సంయుగే । తతస్తయోర్మహాయుద్ధమభవల్లోమహర్షణమ్ ॥ ౪౫ ॥ సుమాలినో వసోశ్చైవ సమరేష్వనివర్తినోః । తతస్తస్య మహాబాణైర్వసునా సుమహాత్మనా ॥ ౪౬ ॥ నిహతః పన్నగరథః క్షణేన వినిపాతితః । హత్వా తు సంయుగే తస్య రథం బాణశతైశ్చితం ॥ ౪౭ ॥ గదాం తస్య వధార్థాయ వసుర్జగ్రాహ పాణినా । తతః ప్రగృహ్య దీప్తాగ్రాం కాలదండోపమాం గదాం ॥ ౪౮ ॥ తాం మూర్ధ్ని పాతయామాస సావిత్రో వై సుమాలినః । తస్య మూర్ధని సోల్కాభా పతంతీ చ గదా బభౌ ॥ ౪౯ ॥ ఇంద్రప్రముక్తా గర్జంతీ గిరావివ మహాశనిః । తస్య నైవాస్థి న శిరో న మాంసం దదృశే తదా ॥ ౫౦ ॥ గదయా భస్మతాం నీతః నిహతస్స రణాజిరే । నిపపాత తతో భూమౌ మహాతరురివాశనేః ॥ ౫౧ ॥ తం దృష్ట్వా నిహతం సంఖ్యే రాక్షసాస్తే సమంతతః । దుద్రువుస్సహితాస్సర్వే క్రోశమానాః పరస్పరమ్ ॥ ౫౨ ॥ విద్రావ్యమాణా వసునా రాక్షసా నావతస్థిరే ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౨౭ ॥ ౫౭౪ ॥*******************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ సుమాలినం హతం దృష్ట్వా వసునా భస్మసాత్కృతమ్ । విద్రుతం చ స్వకం సైన్యం లక్షయిత్వా శరార్దితమ్ ॥ ౧ ॥ తతస్స బలవాన్ క్రుద్ధో రావణస్య సుతో యుధి । నివర్త్య రాక్షసాన్ సర్వాన్ మేఘనాదో వ్యతిష్ఠత ॥ ౨ ॥ స రథేనాగ్నివర్ణేన కామగేన మహారథః । అభిదుద్రావ తాం సేనాం వనాన్యగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ తతః ప్రవిశతస్తస్య వివిధాయుధధారిణః । విదుద్రువుర్దిశస్సర్వా దర్శనాదేవ దేవతాః ॥ ౪ ॥ న బభూవ తదా కశ్చిద్యుయుత్సోరస్య సమ్ముఖే । సర్వానావిధ్య విత్రస్తాన్ దృష్ట్వా శక్రోఽబ్రవీత్సురాన్ ॥ ౫ ॥ న భేతవ్యం న గంతవ్యం నివర్తధ్వం రణం ప్రతి । ఏష గచ్ఛతి మే పుత్రః యుద్ధార్థమపరాజితః ॥ ౬ ॥ తతశ్శక్రసుతో దేవో జయంత ఇతి విశ్రుతః । రథేనాద్భుతకల్పేన సంగ్రామే సోఽభ్యవర్తత ॥ ౭ ॥ తతస్తే త్రిదశాస్సర్వే పరివార్య శచీసుతమ్ । రావణస్య సుతం యుద్ధే సమాసాద్య వ్యవస్థితాః ॥ ౮ ॥ తేషాం యుద్ధం మహదభూత్సదృశం దేవరక్షసామ్ । కృతే మహేంద్రపుత్రస్య రాక్షసేంద్రసుతస్య చ ॥ ౯ ॥ తతో మాతలిపుత్రే తు గోముఖే రాక్షసాత్మజః । సారథౌ పాతయామాస శరాన్ కాంచనభూషణాన్ ॥ ౧౦ ॥ శచీసుతస్త్వపి తథా జయంతస్తస్య సారథిం । తం చాపి రావణిం క్రుద్ధః ప్రత్యవిధ్యద్రణాజిరే ॥ తతః క్రుద్ధో మహాతేజా బలీ విస్ఫారితేక్షణః । రావణిశ్శక్రతనయం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౧౨ ॥ తతః ప్రగృహ్య శస్త్రాణి సారవంతి మహాంతి చ । సురసైన్యేషు సంక్రుద్ధః పాతయామాస రావణిః ॥ ౧౩ ॥ శతఘ్నీస్తోమరాన్ ప్రాసాన్ గదాః ఖడ్గాన్ పరశ్వథాన్ । ముసలాన్యద్రిశృంగాణి పాతయామాస రావణిః ॥ ౧౪ ॥ తతః ప్రవ్యథితా లోకాస్సంజజ్ఞే చ తమో మహత్ । తస్య రావణపుత్రస్య తథా శత్రూన్నిఘ్నతః ॥ ౧౫ ॥ తతస్తద్దైవతబలం సమంతాత్తం శచీసుతమ్ । బహుప్రకారమస్వస్థమభవచ్ఛరజీవితం ॥ ౧౬ ॥ నాభ్యజానంత చాన్యోన్యం శత్రవో దైవతాని చ । తత్ర తత్ర విపర్యస్తం సమంతాత్పరిధావతి ॥ ౧౭ ॥ దేవా దేవాన్నిజఘ్నుస్తే రాక్షసా రాక్షసాంస్తథా । సమ్మూఢాస్తమసాచ్ఛన్నా వ్యద్రవన్నపరే తదా ॥ ౧౮ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే శూరః పులోమా నామ వీర్యవాన్ । దైత్యేంద్రస్తేన సంగృహ్య శచీపుత్రోఽపవాహితః ॥ ౧౯ ॥ సంగృహ్య తం తు దౌహిత్రం ప్రవిష్టస్సాగరం తదా । ఆర్యకస్స హి తస్యాసీత్పులోమా యేన సా శచీ ॥ ౨౦ ॥ జ్ఞాత్వా ప్రణాశం తు సురా జయంతస్యాతిదారుణం । వ్యథితాశ్చాప్రహృష్టాశ్చ సమంతా

ద్విప్రదుద్రువుః ॥ ౨౧ ॥ రావణిస్త్వథ సంహృష్టో బలైః పరివృతస్స్వకైః । అభ్యధావత దేవాంస్తాన్ముమోచ చ మహాస్వనం ॥ ౨౨ ॥ దృష్ట్వా ప్రణాశం పుత్రస్య దేవతానాం చ విద్రుతమ్ । మాతలిం ప్రాహ దేవేంద్రో రథస్సముపనీయతామ్ ॥ ౨౩ ॥ స తు దివ్యో మహాభీమస్సజ్య ఏవ మహారథః । ఉపస్థితో మాతలినా వాహ్యమానో మనోజవః ॥ ౨౪ ॥ తతో మేఘా రథే తస్మిం స్తటిత్వంతో మహాస్వనాః । అగ్రతో వాయుచపలా గచ్ఛంతో వ్యనదం స్తదా ॥ ౨౫ ॥ నానావాద్యాని వాద్యంత గంధర్వాశ్చ సమాహితాః । ననృతుశ్చాప్సరస్సంఘా నిర్యాతే త్రిదశేశ్వరే ॥ ౨౬ ॥ రుద్రైర్వసుభిరాదిత్యైస్సాధ్యైశ్చ సమరుద్గణైః । వృతో నానాప్రహరణైర్నిర్యయౌ త్రిదశాధిపః ॥ ౨౭ ॥ నిర్గచ్ఛతస్తు శక్రస్య పరుషః పవనో వవౌ । భాస్కరో నిష్ప్రభశ్చాసీన్మహోల్కాశ్చ ప్రపేదిరే ॥ ౨౮ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే వీరో దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ । ఆరురోహ రథం దివ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ ౨౯ ॥ పన్నగైస్సుమహాభోగైర్వేష్టితం రోమహర్షణైః । యేషాం నిశ్వాసవాతేన ప్రదీప్తమివ సంయుగే ॥ ౩౦ ॥ దైత్యైర్నిశాచరైశ్చాన్యైస్స రథః పరివారితః । సమరాభిముఖో దివ్యో మహేంద్రం సోఽభ్యవర్తత ॥ ౩౧ ॥ పుత్రం తం వారయిత్వాఽసౌ స్వయమేవ వ్యవస్థితః । సోఽపి యుద్ధాద్వినిష్క్రమ్య రావణిస్సముపావిశత్ ॥ ౩౨ ॥ తతో యుద్ధం ప్రవృత్తం తత్సురాణాం రాక్షసైస్సహ । శస్త్రాణి వర్షతాం ఘోరం మేఘానామివ సంయుగే ॥ ౩౩ ॥ కుంభకర్ణస్తు దుష్టాత్మా నానాప్రహరణోద్యతః । నాజ్ఞాయత తదా యుద్ధే సహ కేనాప్యయుధ్యత ॥ ౩౪ ॥ దంతైర్భుజాభ్యాం పద్భ్యాం చ శక్తితోమరసాయకైః । యేన కేనైవ సంరబ్ధస్తాడయామాస వై సురాన్ ॥ ౩౫ ॥ తతో రుద్రైర్మహాఘోరైస్సంగమ్యాథ నిశాచరః । ప్రయుద్ధస్తైశ్చ సంగ్రామే క్షతశ్శస్త్రైర్నిరంతరం ॥ ౩౬ ॥ బభౌ శస్త్రాచితతనుః కుంభకర్ణః క్షరన్నసృక్ । విద్యుత్ స్తనితనిర్ఘోషో ధారావానివ తోయదః ॥ ౩౭ ॥ తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం ప్రయుద్ధం సమరుద్గణైః । రణే విద్రావితం సర్వం నానాప్రహరణైశ్శితైః ॥ ౩౮ ॥ కేచిద్వినిహతాశ్శస్త్రైః వేష్టంతే స్మ మహీతలే । వాహనేష్వవసక్తాశ్చ స్థితా ఏవాపరే రణే ॥ ౩౯ ॥ రథాన్నాగాన్ ఖరానుష్ట్రాన్ పన్నగాంస్తురగాన్ రణే । శింశుమారాన్ వరాహాంశ్చ పిశాచవదనాం స్తథా ॥ ౪౦ ॥ తాన్ సమాలింగ్య బాహుభ్యాం విష్టబ్ధాః కేచిదుచ్ఛ్రితాః । దేవైస్తు శస్త్రసంవిద్ధా మమ్రిరే చ నిశాచరాః ॥ ౪౧ ॥ చిత్రకర్మ ఇవాభాతి స తేషాం రణసంప్లవః । నిహతానాం ప్రమత్తానాం రాక్షసానాం మహీతలే ॥ ౪౨ ॥ శోణితోదకనిష్యందా కాకగృధ్రసమాకులా । ప్రవృత్తా సంయుగముఖే శస్త్రగ్రాహవతీ నదీ ॥ ౪౩ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధో దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ । నిరీక్ష్య తద్బలం కృత్స్నం దైవతైర్వినిపాతితం ॥ ౪౪ ॥ స తు ప్రతివిగాహ్యాశు ప్రవృద్ధం సైన్యసాగరం । త్రిదశాన్ సమరే నిఘ్నన్ శక్రమేవాభ్యవర్తత ॥ ౪౫ ॥ ఆగాచ్ఛక్రో మహచ్చాపం విస్ఫార్య సుమహాస్వనం । యస్య విస్ఫారఘోషేణ స్వనంతి స్మ దిశో దశ ॥ ౪౬ ॥ తద్వికృష్య మహచ్చాపమింద్రో రావణమూర్ధని । నిపాతయామాస శరాన్ పావకాదిత్యవర్చసః ॥ ౪౭ ॥ తథైవ చ మహాబాహుర్దశగ్రీవో వ్యవస్థితః । శక్రం కార్ముకవిభ్రష్టైశ్శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౪౮ ॥ ప్రయుధ్యతోరథ తయోర్బాణవర్షైస్సమంతతః । నాజ్ఞాయత తదా కించిత్సర్వం హి తమసావృతం ॥ ౪౯ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండేఽష్టావింశస్సర్గః ॥ ౧౯౦ ॥ ౩౭౦౦ ॥ *******

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతస్తమసి సంజాతే సర్వే తే దేవరాక్షసాః । అయుధ్యంత బలోన్మత్తాస్సూదయంతః పరస్పరం ॥ ౧ ॥ తతస్తు దేవసైన్యేన రాక్షసానాం బృహద్బలం । దశాంశం స్థాపితం యుద్ధే శేషం నీతం యమక్షయం ॥ ౨ ॥ తస్మింస్తు తమసా యుద్ధే సర్వే తే దేవరాక్షసాః । అన్యోన్యం నాభ్యజానంత యుధ్యమానాః పరస్పరం ॥ ౩ ॥ ఇంద్రశ్చ రావణశ్చైవ రావణిశ్చ మహాబలః । తస్మిం స్తమోజాలవృతే మోహమీయుర్న తే త్రయః ॥ ౪ ॥ స తు దృష్ట్వా బలం సర్వం నిహతం రావణో రణే । క్రోధమభ్యాగమత్తీవ్రం మహానాదం చ ముక్తవాన్ ॥ ౫ ॥ క్రోధాత్సూతం చ

దుర్ధర్షం స్యందనస్థము వాచహ । పరసైన్యస్య మధ్యేన యావదంతం నయస్వ మామ్ ॥ ౬ ॥ అద్యైతాంస్త్రిదశాన్సర్వాన్ విక్రమైస్సమరే స్వయం । నానాశస్త్రైర్మహాఘోరైర్నయామి యమసాదనం ॥ ౭ ॥ అహమింద్రం వధిష్యామి ధనదం వరుణం యమం । త్రిదశాన్వినిహత్యాథ స్వయం స్థాస్యామ్యథోపరి ॥ ౮ ॥ విషాదో న చ కర్తవ్యశ్శీఘ్రం వాహయ మే రథం । ద్విః ఖలు త్వాం బ్రవీమ్యద్య యావదంతం నయస్వ మాం ॥ ౯ ॥ అయం స నందనోద్దేశో యత్ర వర్తామహే వయం । నయ మామద్య తత్ర త్వముదయో యత్ర పర్వతః ॥ ౧౦ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా తురగాన్స మనోజవాన్ । ఆదిదేశాథ శత్రూణాం మధ్యేనైవ చ సారథిః ॥ ౧౧ ॥ తస్య తం నిశ్చయం జ్ఞాత్వా శక్రో దేవేశ్వరస్తదా । రథస్థస్సమరస్థాంస్తాన్దేవాన్వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ సురాశ్శృణుత మద్వాక్యం యత్తావన్మమ రోచతే । జీవన్నేవ దశగ్రీవస్సాధు రక్షో నిగృహ్యతాం ॥ ౧౩ ॥ ఏష హ్యతిబలస్సైన్యై రథేన పవనౌజసా । ఆగచ్ఛతి ప్రవృద్ధోర్మిస్సముద్ర ఇవ పర్వణి ॥ ౧౪ ॥ న హ్యేష హంతుం శక్యోఽద్య వరదానాత్సునిర్భయః । తద్గ్రహీష్యామహే రక్షో యత్తా భవత సంయుగే ॥ ౧౫ ॥ యథా బలౌ నిరుద్ధే చ త్రైలోక్యం భుజ్యతే మయా । ఏవమేతస్య పాపస్య నిరోధో మమ రోచతే ॥ ౧౬ ॥ తతోఽన్యం దేశమాస్థాయ శక్రస్సంత్యజ్య రావణం । అయుధ్యత మహారాజ రాక్షసాంస్త్రాసయన్రణే ॥ ౧౭ ॥ శస్త్రున్నదంతం మహావేగం దైవతైర్వినిపాతితం । ఉత్తరేణ దశగ్రీవః ప్రవివేశానివర్తితః ॥ ౧౮ ॥ దక్షిణేన తు పార్శ్వేన ప్రవివేశ శతక్రతుః । తతస్స యోజనశతం ప్రవిష్టో రాక్షసాధిపః ॥ ౧౯ ॥ దేవానాం చ బలం కృత్స్నం శరవర్షైరవాకిరత్ । తతశ్శక్రో నిరీక్ష్యాథ ప్రణష్టం తు బలం స్వకం ॥ ౨౦ ॥ న్యవర్తయదసంభ్రాంతస్సమావృత్య దశాననం । ఏతస్మిన్నంతరే నాదో ముక్తో దానవరాక్షసైః ॥ ౨౧ ॥ హా హతాస్స్మ ఇతి గ్రస్తం దృష్ట్వా శక్రేణ రావణం । తతో రథం సమారుహ్య రావణిః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౨౨ ॥ తత్సైన్యమభిసంక్రుద్ధః ప్రవివేశ సుదారుణం । తాం ప్రవిశ్య మహామాయాం దత్తాం గోపతినా పురా ॥ ౨౩ ॥ అదృశ్యస్సర్వభూతానాం తత్సైన్యం సమవాకిరత్ । తతస్స దేవాన్సంత్యజ్య శక్రమేవాభ్యయాద్ద్రుతం ॥ ౨౪ ॥ మహేంద్రశ్చ మహాతేజా నాదదర్శ సుతం రిపోః । అలక్షీకృత్య తద్రక్షో మహేంద్రః పాకశాసనః ॥ ౨౫ ॥ రుద్రైశ్చ వసుభిస్సాధ్యై రాదిత్యైః కకుభేశ్వరైః । ఏతైః పరివృతశ్శక్రో దైత్యనాథం న్యవర్తత ॥ ౨౬ ॥ రావణం తం సమాసాద్య నిగృహ్యశు ముహుర్ముహుః । రావణస్య రథం ప్రాప్య సోఽశ్వాన్సారథిమేవ చ ॥ ౨౭ ॥ ఘాతయిత్వా మహావేగాద్రథస్థం తం చ రావణం । జీవగ్రాహం గృహీత్వా తం ననాద స పురందరః ॥ ౨౮ ॥ మహాన్నాదో బభూవాశు దేవానాం రావణగ్రహే । ఏవం గృహీత్వా తం శక్రస్స్వర్గలోకమనీనయత్ ॥ ౨౯ ॥ ఆర్తశబ్దో మహానాసీద్రాక్షసానాం ప్రధావతాం । తదాసీం మేఘనాదోయం శబ్దం కృత్వా సుదారుణం ॥ ౩౦ ॥ వివేశాశుగవేగేన రణం యత్ర సురాధిపః । విముక్తకవచస్తత్ర వధ్యమానోఽపి రావణిః ॥ ౩౧ ॥ త్రిదశైస్సుమహావీర్యైర్న చకార చ కించన । స మాతలిం హయాంశ్చైవ తాడయిత్వా శరోత్తమైః ॥ ౩౨ ॥ మహేంద్రం బాణవర్షేణ భూయ ఏవాభ్యవాకిరత్ । తతశ్శక్రో రథం త్యక్త్వా విసృజ్య చ స మాతలిం ॥ ౩౩ ॥ ఐరావతం సమారుహ్య మృగయామాస రావణిం । స తత్ర మాయాబలవానదృశ్యోఽథాంతరిక్షగః ॥ ౩౪ ॥ ఇంద్రం మాయాపరిక్షిప్తం కృత్వా సంప్రాద్రవచ్ఛరైః । స తం యదా పరిశ్రాంతమింద్రం మేనే స రావణిః ॥ ౪౫ ॥ తదైనం మాయయా బద్ధ్వా స్వసైన్యమభితోఽనయత్ । పితరం మోచయామాస గృహీత్వా పాకశాసనం ॥ ౩౬ ॥ తం తు దృష్ట్వా బలాత్తేన నీయమానం మహారణాత్ । మహేంద్రమమరాస్సర్వే కిం ను స్యాదిత్యచింతయన్ ॥ ౩౭ ॥ దృశ్యతే న స మాయావీ శక్రజిత్సమితింజయః । విద్యావానపి మేనేంద్రో మాయయాపహృతో బలాత్ ॥ ౩౮ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే చాపి సర్వే సురగణాస్తదా । అభ్యద్రవన్ససంక్రుద్ధా రావణం శస్త్రవృష్టిభిః ॥ ౩౯ ॥ రావణస్తు సమాసాద్య వస్వాదిత్యమరుద్గణాన్ । న స శాక

రణేస్థాతుం న యోద్ధుం శక్రప్రపీడితః ॥ ౪౦ ॥ తం తు దృష్ట్వా పరిశ్రాన్తం ప్రహారైర్జర్జరీకృతం । రావణిః పితరం యుద్ధే
శరణస్థోఽబ్రవీదిదం ॥ ౪౧ ॥ ఆగచ్ఛ తాత గచ్ఛావో రణకర్మ నివర్త్యతాం । జితం నో విదితం తేఽస్తు స్వస్థో భవ గతజ్వరః ॥
అయం హి సురసైన్యస్య త్రైలోక్యస్య చ యః ప్రభుః । స గృహీతో మయా శక్రో భగ్నదర్పాః సురాః కృతాః ॥ ౪౩ ॥
యథేష్టం భుఙ్క్ష్వ లోకాంస్త్రీన్నిగృహ్యారిపుమోజసా । వృథా కిం తే శ్రమేణేహ యుద్ధమద్య తు నిష్ఫలమ్ ॥ ౪౪ ॥ స
దైవతబలాత్తస్మాన్నివృత్తో రణకర్మణః । తచ్ఛ్రుత్వా రావణేర్వాక్యం స్వస్థచేతా బభూవ హ ॥ ౪౫ ॥ అథ రణవిగత
స్స ఉత్తమౌజాస్త్రిదశరిపుః ప్రథితో నిశాచరేన్ద్రః । స్వసుతవచనమాదృతః ప్రియం తత్సమనునిశమ్య జగాద చైవ
సూనుం ॥ ౪౬ ॥ అతిబలసదృశైః పరాక్రమైస్తైర్మమ కులమానవివర్ధనం కృతమ్ । యదయమతులబలస్త్వయాఽద్య
వై త్రిదశపతిస్త్రిదశాశ్చ నిర్జితాః ॥ ౪౭ ॥ నయ రథమధిరోప్య వాసవం నగరమితో వ్రజ సేనయా వృతస్త్వం । అ
హమపి తవ పృష్ఠతో ద్రుతం వై సహ సచివైరనుయామి హృష్టవత్ ॥ ౪౮ ॥ (త్వరితముపనయస్వ వాసవం నగరమితో వ్ర
జ సైన్యసంవృతః । అహమపి తవ గచ్ఛతో ద్రుతం సహ సచివైరనుయామి పృష్ఠతః ॥ ౪౯ ॥) అథ స బలవృతః సవాహన
స్త్రిదశపతిం పరిగృహ్య రావణిః । స్వభవనమభిగమ్య వీర్యవాన్ కృతసమరాన్ విససర్జ రాక్షసాన్ ॥ ౫౦ ॥ * ॥ ఇ
తి శ్రీమదుత్తరకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః ॥ ౯౩ ॥ ౧౭౬౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ జితే మహేన్ద్రేఽతిబలే రావణస్య సుతేన వై । ప్రజాపతిం గతాస్సర్వే సురాః
పరమదుఃఖితాః ॥ ౧ ॥ ప్రజాపతే మహేన్ద్రోఽయం గృహీతో భగవద్వరాత్ । రాక్షసేన్ద్రం త్రిలోకేశ అవధ్యం
కృతవానసి ॥ ౨ ॥ మహేశ్వరేణేన్ద్రజితో మాయా దత్తా మహాత్మనా । కిం కరిష్యతి దేవేన్ద్రః తం మాయాబలవత్త
రం ॥ ౩ ॥ సురా వా దేవ సర్వేశ న జయన్తి భవద్వరాత్ । తతస్త్వమేవ దేవేన్ద్రం మోచయస్వ ప్రజాపతే ॥ ౪ ॥ అ
ద్య ప్రభృతి లంకేశస్స విక్రమబలోదితః । తస్మాన్మోచయ దేవేన్ద్రం భుక్తం తవ జగత్పతే ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తస్సురైర్బ్ర
హ్మా గత్వా లంకాం సురేశ్వరః । తత్ర రావణమాసాద్య పుత్రభ్రాతృభిరావృతం ॥ ౬ ॥ అబ్రవీద్గగనే తిష్ఠన్ సాన్త్వపూ
ర్వం ప్రజాపతిః । వత్స రావణ తుష్టోఽస్మి తవ పుత్రస్య సంయుగే ॥ ౭ ॥ అహోఽస్య విక్రమోదార్యం తవ తుల్యాధికోఽపి
వా । జితం హి భవతా సర్వం త్రైలోక్యం స్వేన తేజసా ॥ ౮ ॥ కృతా ప్రతిజ్ఞా సఫలా ప్రీతోఽస్మి ససుతేన వై । అయం
చ పుత్రోఽతిబలస్తవ రావణ వీర్యవాన్ ॥ ౯ ॥ జగతీంద్రజిదిత్యేవ పరిఖ్యాతో భవిష్యతి । బలవాన్ శత్రునిర్జేతా భ
విష్యత్యేష రాక్షసః ॥ ౧౦ ॥ యమాశ్రిత్య త్వయా రాజన్ స్థాపితాస్త్రిదశా వశే । తన్ముచ్యతాం మహాబాహో మ
హేన్ద్రః పాకశాసనః ॥ ౧౧ ॥ కిం చాస్య మోక్షణార్థాయ ప్రయచ్ఛన్తు దివౌకసః । అథాబ్రవీన్మహాతేజా ఇం
ద్రజిత్సమితింజయః ॥ ౧౨ ॥ అమరత్వమహం దేవ వృణోమ్యస్య విమోక్షణే । అబ్రవీత్తు తదా దేవో రావణిం నలినో
ద్భవః ॥ ౧౩ ॥ నాస్తి సర్వామరత్వం హి కస్యచిత్ప్రాణినో భువి । చతుష్పదాం ఖేచరాణామన్యేషాం చ మహౌజసాం ॥
వృక్షగుల్మక్షుపలతాతృణోపలమహీభృతామ్ । సర్వేఽపి జన్తవోఽన్యోన్యం భేతవ్యే సతి బిభ్యతి ॥ ౧౫ ॥ అతో త్రైలో
కేన సర్వేషాం సర్వస్మాద్భయ వైద్భయం । పక్షిణశ్చ చతుష్పాదో భూతానాం వా మహౌజసాం ॥ ౧౬ ॥ అపి వృక్షస్య శు
ష్కస్య పర్ణస్య పతనాద్భయం । మరణాన్తాని సర్వాణి చరాణి స్థావరాణి చ ॥ ౧౭ ॥ శ్రుత్వా పితామహేనోక్తమి
న్ద్రజిత్ప్రభుణాఽవ్యయం । అథాబ్రవీత్స తత్రస్థం మేఘనాదో మహాబలః ॥ ౧౮ ॥ శ్రూయతాం వా భవేత్సిద్ధిశ్శతక్రతు
విమోక్షణే । మమేష్టం నిత్యశో హవ్యైర్మన్త్రైస్సంపూజ్య పావకం ॥ ౧౯ ॥ సంగ్రామమవతర్తుం వై శత్రునిర్జ
యకాంక్షిణః । అశ్వయుక్తో రథో మహ్యముత్తిష్ఠేత్తు విభావసోః ॥ ౨౦ ॥ తత్స్థస్యామరతా స్యాన్మే ఏష మే నిశ్చయో
వరః । తస్మిన్ యద్యసమాప్తే చ జప్యహోమే విభావసౌ ॥ ౨౧ ॥ యుధ్యేయం దేవ సంగ్రామే తదా మే స్యాద్వినాశనం

సర్వో హి తపసా చైవ వృణోత్యసురతాం జనః ॥ ౨౨ ॥ విక్రమేణ మయా త్వేతదమరత్వం ప్రవర్తితం । ఏవముక్తస్త్వితి తం చాహ వాక్యం దేవః పితామహః ॥ ౨౩ ॥ ముక్తశ్చేంద్రజితా శక్రో గతాశ్చ త్రిదివం సురాః । ఏతస్మిన్నంతరే రామ దీనో భ్రష్టామరద్యుతిః ॥ ౨౪ ॥ ఇంద్రశ్చింతాపరీతాత్మా ధ్యానతత్పరతాం గతః । తం తు దృష్ట్వా తథాభూతం ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిః ॥ ౨౫ ॥ శతక్రతో కిము పురా కరోతి స్మ సుదుష్కరమ్ । అమరేంద్ర మయా బహ్వ్యః ప్రజాః సృష్టాః పురా ప్రభో ॥ ౨౬ ॥ ఏకవర్ణాః సమాభాషా ఏకరూపాశ్చ సర్వశః । తాసాం నాస్తి విశేషో హి దర్శనే లక్షణేఽపి వా ॥ తతోఽహమేకాగ్రమనాస్తాః ప్రజాః పర్యచింతయమ్ । సోఽహం తాసాం విశేషార్థం స్త్రియమేకాం వినిర్మమే ॥ ౨౮ ॥ యద్యత్ప్రజానాం ప్రత్యంగం విశిష్టం తత్తదుద్ధృతం । తతో మయా రూపగుణైరహల్యా స్త్రీ వినిర్మితా ॥ ౨౯ ॥ హలం నామేహ వైరూప్యం హల్యం తత్ప్రభవం భవేత్ । యస్యా న విద్యతే హల్యం తేనాహల్యేతి విశ్రుతా ॥ ౩౦ ॥ అహల్యేతి మయా శక్ర తస్యా నామ ప్రకీర్తితమ్ । నిర్మితాయాం చ దేవేంద్ర తస్యాం నార్యాం సురర్షభ ॥ ౩౧ ॥ భవిష్యతీతి కస్యైషా మమ చింతా తతోఽభవత్ । త్వం తు శక్ర తదా నారీం జానీషే మనసా ప్రభో ॥ ౩౨ ॥ స్థానాధికతయా పత్నీ మమైషేతి పురందర । సా మయా న్యాసభూతా తు గౌతమస్య మహాత్మనః ॥ ౩౩ ॥ న్యస్తా బహూని వర్షాణి తేన నిర్యాతితా శుభా । తతస్తస్య పరిజ్ఞాయ మయా స్థైర్యం మహామునేః ॥ ౩౪ ॥ జ్ఞాత్వా తపసి సిద్ధిం చ పత్న్యర్థం స్పర్శితా తదా । స తయా సహ ధర్మాత్మా రమతే స్మ మహామునిః ॥ ౩౫ ॥ ఆసన్నిరాశా దేవాస్తు గౌతమే దత్తయా తయా । త్వం క్రుద్ధస్త్విహ కామాత్మా గత్వా తస్యాశ్రమం మునేః ॥ ౩౬ ॥ దృష్టవాంశ్చ తదా తాం స్త్రీం దీప్తామగ్నిశిఖామివ । సా త్వయా ధర్షితా శక్ర కామార్తేన సమన్యునా ॥ ౩౭ ॥ దృష్టస్త్వం చ తదా తేన హ్యాశ్రమే పరమర్షిణా । తతః క్రుద్ధేన తేనాసి శప్తః పరమతేజసా ॥ ౩౮ ॥ గతోఽసి యేన దేవేంద్ర దశాభాగవిపర్యయమ్ । యస్మాన్మే ధర్షితా పత్నీ త్వయా వాసవ నిర్భయం ॥ ౩౯ ॥ తస్మాత్త్వం సమరే రాజన్ శత్రుహస్తం గమిష్యసి । అయం తు భావో దుర్బుద్ధే యస్త్వయేహ ప్రవర్తితః ॥ ౪౦ ॥ మానుషేష్వపి సర్వేషు భవిష్యతి న సంశయః । తత్రాధర్మః సుబలవాన్ సముత్థాస్యతి యో మహాన్ ॥ తత్రార్ధం తస్య యః కర్తా త్వయ్యర్ధం నిపతిష్యతి । న చ తే స్థావరం స్థానం భవిష్యతి పురందర ॥ ౪౨ ॥ ఏతేనాధర్మయోగేన యస్త్వయేహ ప్రవర్తితః । యశ్చ యశ్చ సురేంద్రః స్యాద్ధ్రువః స న భవిష్యతి ॥ ౪౩ ॥ ఏష శాపో మయా ముక్త ఇత్యసౌ త్వాం తదాబ్రవీత్ । తాం తు భార్యాం వినిర్భర్త్స్య సోఽబ్రవీత్స మహాతపాః ॥ ౪౪ ॥ దుర్వినీతే వినిధ్వంస మమాశ్రమసమీపతః । రూపయౌవనసంపన్నా యస్మాత్త్వమనవస్థితా ॥ ౪౫ ॥ తస్మాద్రూపవతీ లోకే న త్వమేకా భవిష్యసి । రూపం చ తత్ప్రజాః సర్వా గమిష్యంతి న సంశయః ॥ ౪౬ ॥ యత్తవేదం సమాశ్రిత్య విభ్రమోఽయముపస్థితః । సా తం ప్రసాదయామాస మహర్షిం గౌతమం తదా ॥ ౪౭ ॥ అజ్ఞానాద్ధర్షితా నాథ త్వద్రూపేణ బిడౌజసా । న కామకారాద్విప్రర్షే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౪౮ ॥ అహల్యయా త్వేవముక్తః ప్రత్యువాచ స గౌతమః । ఉత్పత్స్యతే మహాతేజా ఇక్ష్వాకూణాం మహారథః ॥ ౪౯ ॥ రామో నామ శ్రుతో లోకే వనం చాప్యుపయాస్యతి । బ్రాహ్మణార్థే మహాబాహుర్విష్ణుర్మానుషవిగ్రహః ॥ ౫౦ ॥ తం ద్రక్ష్యసి యదా భద్రే తతః పూతా భవిష్యసి । స హి పావయితుం శక్తస్త్వయా యద్దుష్కృతం కృతం ॥ ౫౧ ॥ తస్యాతిథ్యం చ కృత్వా వై మత్సమీపం గమిష్యసి । వత్స్యసి త్వం మయా సార్ధం తదా హి వరవర్ణిని ॥ ౫౨ ॥ ఏవముక్త్వా స విప్రర్షిరాజగామ స్వమాశ్రమమ్ । తపశ్చచార సుమహత్సా పత్నీ బ్రహ్మవాదినః ॥ ౫౩ ॥ శిలారూపమనుప్రాప్య తత్సంగకృతకిల్బిషా । తదా ప్రభృతి భూయిష్ఠం ప్రజారూపసమన్వితాః ॥ ౫౪ ॥ శాపోత్సర్గాద్ధి తస్యేదం మునేః సర్వముపాగతం । తత్స్మర త్వం మహాబాహో దుష్కృతం యత్త్వయా కృతం ॥ ౫౫ ॥ తేన త్వం గ్రహణం శత్రోర్గతో నాన్యేన వాసవ । శీఘ్రం యజస్వ యజ్ఞం త్వం వైష్ణవం సుసమా

హితః ॥ ౫౬ ॥ పావితస్తేన యజ్ఞేన యాస్యసి త్రిదివం తతః । పుత్రశ్చ తవ దేవేంద్ర నవినష్టో మహారణే ॥ ౫౭ ॥ నీతస్స న్నిహితశ్చైవ ఆర్యకేణ మహోదధౌ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా మహేంద్రస్తు యజ్ఞమిష్ట్వా తు వైష్ణవమ్ ॥ ౫౮ ॥ పునస్త్రిదివమాక్రామదన్వశాసచ్చ దేవతాః । ఏతదింద్రజితో రామ బలం యత్కీర్తితం మయా ॥ ౫౯ ॥ నిర్జితస్తేన దేవేంద్రః ప్రాణినోఽన్యే తు కిం పునః । ఆశ్చర్యమితి తద్రామో లక్ష్మణశ్చాబ్రవీత్తదా ॥ ౬౦ ॥ అగస్త్యస్య వచశ్శ్రుత్వా వానరా రాక్షసాస్తథా । విభీషణస్తు రామస్య పార్శ్వస్థో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౧ ॥ ఆశ్చర్యం స్మారితోఽస్మ్యద్య యత్తద్దృష్టం పురాతనమ్ । అగస్త్యస్త్వబ్రవీద్రామమదృష్టమేతచ్ఛ్రుతం చ తే ॥ ౬౨ ॥ ఏవం రామ సముద్భూతో రావణో లోకకంటకః । సపుత్రో యేన సంగ్రామే జితశ్శక్రస్సురేశ్వరః ॥ ౬౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా విరరామాసావగస్త్యః కుంభసంభవః ॥

॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే త్రింశస్సర్గః ॥ ౬౪౩ ॥ ౧౨౮౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో రామో మహాతేజా విస్మయాత్పునరేవ హి । ఉవాచ ప్రణతో వాక్యమగస్త్యమృషిసత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ భగవన్రాక్షసః క్రూరో యదాప్రభృతి మేదినీమ్ । పర్యటత్కిం తదా లోకాశ్శూన్యా ఆసన్ద్విజోత్తమ ॥ ౨ ॥ రాజా వా రాజమాత్రో వా కిం తదా నాత్ర కశ్చన । యతో న ధర్షణం ప్రాప్తో రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౩ ॥ ఉతాహో హతవీర్యాస్తే బభూవుః పృథివీక్షితః । బహిష్కృతా వరాస్త్రైశ్చ బహవో నిర్జితా నృపాః ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా హ్యగస్త్యో భగవానృషిః । ఉవాచ రామం ప్రహసన్పితామహ ఇవేశ్వరమ్ ॥ ౫ ॥ స ఏవం బాధమానస్తు పార్థివాన్పార్థివర్షభ । చచార రావణో రామ పృథివీం పృథివీపతే ॥ ౬ ॥ తతో మాహిష్మతీం నామ పురీం స్వర్గపురీప్రభామ్ । సంప్రాప్తో యత్ర సాన్నిధ్యం సదాసీద్వసురేతసః ॥ ౭ ॥ తుల్య ఆసీన్నృపస్తత్ర ప్రతాపాద్వసురేతసః । అర్జునో నామ యత్రాగ్నిశ్శరకుండేశయస్సదా ॥ ౮ ॥ తమేవ దివసం సోఽథ హైహయాధిపతిర్బలీ । అర్జునో నర్మదాం రంతుం గతస్స్త్రీభిస్సహేశ్వరః ॥ ౯ ॥ రావణో రాక్షసేంద్రస్తు గతో యస్మిన్దినే పురీమ్ । అపశ్యన్హైహయేశం స తస్యామాత్యానపృచ్ఛత ॥ ౧౦ ॥ క్వార్జునో వో నృపస్సోఽద్య శీఘ్రమాఖ్యాతుమర్హథ । రావణోఽహమనుప్రాప్తో యుద్ధేప్సుర్నృపవరేణ హ ॥ ౧౧ ॥ మమాగమనమవ్యగ్రైర్యుష్మాభిస్సన్నివేద్యతామ్ । ఇత్యేవం రావణేనోక్తాస్తే మాత్యాస్సువిపశ్చితః ॥ ౧౨ ॥ అబ్రువన్రాక్షసపతిమసాన్నిధ్యం మహీపతేః । శ్రుత్వా విశ్రవసః పుత్రః పౌరాణామర్జునం గతమ్ ॥ ౧౩ ॥ అపసృత్యాగతో వింధ్యం హిమవత్సన్నిభం గిరిమ్ । స తమభ్రమివావిష్టముద్భ్రాంతమివ మేదినీమ్ ॥ ౧౪ ॥ అపశ్యద్రావణో వింధ్యమాలిఖంతమివాంబరమ్ । సహస్రశిఖరోపేతం సింహాధ్యుషితకందరమ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రపాతపతితైశ్శీతైస్సాట్టహాసమివాంబుభిః । దేవదానవగంధర్వైస్సాప్సరోరగకిన్నరైః ॥ ౧౬ ॥ సహ స్త్రీభిః క్రీడమానైః స్వర్గభూతం మహోచ్ఛ్రయమ్ । నదీభిస్స్యందమానాభిః స్ఫాటికప్రతిమం జలమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఫణాభిశ్చలజిహ్వాభిరనంతమివ విష్ఠితమ్ । ఉత్క్రామంతం దరీమంతం హిమవత్సన్నిభం గిరిమ్ ॥ ౧౮ ॥ పశ్యమానస్తతో వింధ్యం రావణో నర్మదాం యయౌ । చలోత్పలదళాం పుణ్యాం పశ్చిమోదధిగామినీమ్ ॥ ౧౯ ॥ మహిషైశ్చమరైస్సింహైశ్శార్దూలర్క్షగజోత్తమైః । ఉష్ణాభితప్తైస్తృషితైస్సంక్షోభితజలాశయామ్ ॥ ౨౦ ॥ చక్రవాకైస్సకారండైస్సహంసజలకుక్కుటైః । సారసైశ్చ సదామత్తైః కూజద్భిస్సర్వతో వృతామ్ ॥ ౨౧ ॥ ఫుల్లద్రుమకృతోత్తంసాం చక్రవాకయుగస్తనీమ్ । విస్తీర్ణపులినశ్రోణీం హంసావళిసుమేఖలామ్ ॥ ౨౨ ॥ పుష్పరేణ్వనులిప్తాంగీం జలఫేనామలాంశుకామ్ । జలావగాహసంస్పర్శాం నీలోత్పలశుభేక్షణామ్ ॥ ౨౩ ॥ పుష్పకాదవరుహ్యాశు నర్మదాం సరితాం వరామ్ । ఇష్టామివ వరాం నారీమవగాహ్య దశాననః ॥ ౨౪ ॥ స తస్యాః పులినే రమ్యే నానాకుసుమశోభితే । ఉపోపవిష్టస్సచివైస్సార్ధం రాక్షసపుంగవః ॥ ౨౫ ॥ ప్రఖ్యాయ నర్మదాం సోఽథ గంగేయమితి రావణః । నర్మదా

దర్శనాద్ధర్షమాప్తవాన్ రాక్షసాధిపః ॥ ౨౬ ॥ తతస్సలీలం ప్రహసన్ రావణో రాక్షసేశ్వరః । ఉవాచ సచివాం
స్తత్ర మారీచశుకసారణాన్ ॥ ౨౭ ॥ ఏష రశ్మిసహస్రేణ జగత్కృత్స్నేవ కాంచనం । తీక్ష్ణతాపకరస్సూర్యో నభసోర్ధం
సమాశ్రితః ॥ ౨౮ ॥ మామాసీనం విదిత్వేహ చంద్రాయతి దివాకరః । నర్మదాజలశీతశ్చ సుగంధిః శ్రమనాశనః ॥ ౨౯ ॥
మద్భయాదనిలో హ్యత్ర వాత్యేష సుసమాహితః । ఇయం చాపి సరిచ్ఛ్రేష్ఠా నర్మదా నర్మవర్ధనీ ॥ ౩౦ ॥ లీనమీనవి
హంగోర్మిస్సభయేవాంగనా స్థితా । తద్భవంతః క్షతాశ్శస్త్రైర్నృపైరింద్రసమైర్యుధి ॥ ౩౧ ॥ చందనస్య రసేనేవ రు
ధిరేణ సముక్షితాః । తే యూయమవగాహధ్వం నర్మదాం శర్మదాం నృణామ్ ॥ ౩౨ ॥ మహాపద్మముఖా మత్తా గంగా
మివ మహాగజాః । అస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం పాప్మానం విప్రమోక్ష్యథ ॥ ౩౩ ॥ అహమప్యత్ర పులినే శరదిందు
సమప్రభే । పుష్పోపహారం శనకైః కరిష్యామి కపర్దినః ॥ ౩౪ ॥ రావణేనైవముక్తాస్తు ప్రహస్తశుకసారణాః । స
మహోదరధూమ్రాక్షా నర్మదాం విజగాహిరే ॥ ౩౫ ॥ రాక్షసేంద్రగజైస్తైస్తు క్షోభితా సా మహానదీ । వామనాం
జనపద్మాద్యైర్జాహ్నవీవ మహాగజైః ॥ ౩౬ ॥ తతస్తే రాక్షసాస్స్నాత్వా నర్మదాయా వరాంభసి । ఉత్తీర్య పుష్పా
ణ్యాజహ్రుర్బల్యర్థం రావణస్య తు ॥ ౩౭ ॥ నర్మదాపులినే హృద్యే శుభ్రాభ్రసదృశప్రభే । రాక్షసేంద్రైర్ముహూ
ర్తేన కృతః పుష్పమయో గిరిః ॥ ౩౮ ॥ పుష్పేషూపహృతేష్వేవ రావణో రాక్షసేశ్వరః । అవతీర్ణో నదీం స్నాతుం
గంగామివ మహాగజః ॥ ౩౯ ॥ తత్ర స్నాత్వా చ విధివజ్జప్త్వా జప్యమనుత్తమం । నర్మదాసలిలాత్తస్మాదుత్తతార స
రావణః ॥ ౪౦ ॥ తతః క్లిన్నాంబరం త్యక్త్వా శుక్లవస్త్రసమావృతమ్ । రావణం ప్రాంజలిం యాంతమన్వయుస్సర్వరా
క్షసాః ॥ ౪౧ ॥ తద్గతీవశమాపన్నా మూర్తిమంత ఇవాచలాః । గాయంతో మధురం తత్ర నృత్యంతశ్చ మహాబలాః ॥
లింగం త్వపూజయద్రక్షో రావణో లోకరావణః । జప్యోపహారైస్సతతం గంధపుష్పైస్సమంతతః ॥ ౪౩ ॥ బలిధూ
పప్రదానైశ్చ రావణో లింగమర్చయన్ । సవాదిత్రనినాదైశ్చ శర్వమారాధయత్ప్రభుమ్ ॥ ౪౪ ॥ ఘృతక్షీరాభి
షేకైశ్చ దధ్నా చాప్యుదకేన చ । పట్టికాకౌశేయసమ్మిశ్రైర్నామాష్టశతసంస్తవైః ॥ ౪౫ ॥ శుశుభే తత్ర తల్లింగం
నానారత్నవిభూషితం । అర్చయిత్వా ముతం దేవం యదాచరతి రావణః ॥ ౪౬ ॥ తత్సర్వం సిధ్యతే తస్య విధినార్చయ
తో హరం । అథావజ్ఞాం కరోత్యేవ రావణో దుర్మతిర్యదా ॥ ౪౭ ॥ ఋషిభిర్దేవతైశ్చాపి మృత్యుస్సంచింత్యతే త
దా । సతు నిత్యో న జానీతే విధిహీనం శివార్చనం ॥ ౪౮ ॥ యత్ర యత్ర స యాతి స్మ రావణో రాక్షసాధిపః । జాం
బూనదమయం లింగం తత్ర తత్ర స్మ నీయతే ॥ ౪౯ ॥ వాలుకావేదిమధ్యే తు తల్లింగం స్థాప్య రావణః । అర్చయామా
స గంధైశ్చ పుష్పైశ్చామృతగంధిభిః ॥ ౫౦ ॥ తతస్సతామార్తిహరం హరం శివం వరప్రదం చంద్రమరీచిభూషణం ।
సమర్చయిత్వా స నిశాచరో జగౌ ప్రసార్య హస్తాన్ ప్రణనర్త చాగ్రతః ॥ ౫౧ ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ఏక
త్రింశస్సర్గః ॥ ౫౪౬ ॥ ౧౯౨౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ నర్మదాపులినే యత్ర రాక్షసేంద్రస్స రావణః । పుష్పోపహారం కురుతే
తస్మాద్దేశాదదూరతః ॥ ౧ ॥ అర్జునో జయతాం శ్రేష్ఠో మాహిష్మత్యాః పతిః ప్రభుః । క్రీడతే సహ నారీభిర్నర్మదాతోయ
మాశ్రితః ॥ ౨ ॥ తాసాం మధ్యగతో రాజా విరరాజ తదార్జునః । కరేణూనాం సహస్రస్య మధ్యస్థ ఇవ కుంజరః ॥ ౩ ॥
జిజ్ఞాసుస్స తు బాహూనాం సహస్రస్యోత్తమం బలం । రురోధ నర్మదావేగం బాహుభిర్బహుభిః ప్రభుః ॥ ౪ ॥ కార్తవీ
ర్యభుజాసక్తం తజ్జలం ప్రాప్య నిర్మలం । కూలోపహారం కుర్వాణం ప్రతిస్రోతః ప్రధావతి ॥ ౫ ॥ సమీననక్రమకరః
సపుష్పకుశసంస్తరః । స నర్మదాంభసో వేగః ప్రావృట్కాల ఇవాబభౌ ॥ ౬ ॥ స వేగః కార్తవీర్యేణ సంప్రేషిత ఇ
వాంభసః । పుష్పోపహారం సకలం రావణస్య జహార హ ॥ ౭ ॥ రావణోఽర్ధసమాప్తం తముత్సృజ్య నియమం తదా ।

నర్మదాం పశ్యతే కాన్తాం ప్రతికూలాం ప్రియామివ ॥ ౮ ॥ పశ్చిమేన స తం దృష్ట్వా సాగరోద్గారసన్నిభం । వర్ధంతమంభసో వేగం పూర్వామాశాం ప్రవిశ్య తు ॥ ౯ ॥ తతోఽనుద్భ్రాంతశకునాం స్వభావే పరమే స్థితామ్ । నిర్వికారాంగనాభాసామపశ్యద్రావణో నదీం ॥ ౧౦ ॥ సవ్యేతరకరాంగుల్యా సశబ్దం చ దశాననః । వేగప్రభవమన్వేష్టుం సోఽదిశచ్ఛుకసారణౌ ॥ ౧౧ ॥ తౌ తు రావణసందిష్టౌ భ్రాతరౌ శుకసారణౌ । వ్యోమాంతరచరౌ వీరౌ ప్రస్థితౌ పశ్చిమోన్ముఖౌ ॥ ౧౨ ॥ అర్ధయోజనమాత్రం తు గత్వా తౌ తు నిశాచరౌ । పశ్యేతాం పురుషం తోయే క్రీడంతం సహయోషితమ్ ॥ ౧౩ ॥ బృహత్సాలప్రతీకాశం తోయవ్యాకులమూర్ధజం । మదరక్తాంతనయనం మదనాకారవర్చసం ॥ నదీం బాహుసహస్రేణ రుంధంతమరిమర్దనం । గిరిం పాదసహస్రేణ రుంధంతమివ మేదినీం ॥ ౧౫ ॥ బాలానాం వరనారీణాం సహస్రేణాభిసంవృతమ్ । సముదానాం కరేణూనాం సహస్రేణేవ కుంజరం ॥ ౧౬ ॥ తమద్భుతతమం దృష్ట్వా రాక్షసౌ శుకసారణౌ । సన్నివృత్తావుపాగమ్య రావణం తమథోచతుః ॥ ౧౭ ॥ బృహత్సాలప్రతీకాశః కోఽప్యసౌ రాక్షసేశ్వర । నర్మదాం రోధవద్రుద్ధ్వా క్రీడాపయతి యోషితః ॥ ౧౮ ॥ తేన బాహుసహస్రేణ సన్నిరుద్ధజలా నదీ । సాగరోద్గారసంకాశానుద్గారాన్ సృజతే ముహుః ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ నిశమ్య శుకసారణౌ । రావణోఽర్జున ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ యుద్ధలాలసః ॥ ౨౦ ॥ అర్జునాభిముఖే తస్మిన్ ప్రస్థితే రాక్షసేశ్వరే । చండః ప్రవాతి పవనః సనాదస్సరజాస్తదా ॥ ౨౧ ॥ సకృద్దేవకృతో రావస్సరక్తపృషతో ఘనైః । మహోదరమహాపార్శ్వధూమ్రాక్షశుకసారణైః ॥ ౨౨ ॥ సంవృతో రాక్షసేంద్రస్తు తత్రాగాద్యత్ర సోఽర్జునః । అదీర్ఘేణైవ కాలేన స తదా రాక్షసో బలీ ॥ ౨౩ ॥ తం నర్మదాహ్రదం భీమమాజగామాంజనప్రభః । స తత్ర స్త్రీపరివృతం వాశితాభిరివ ద్విపం ॥ ౨౪ ॥ నరేంద్రం పశ్యతే రాజా రాక్షసానాం తదార్జునం । స రోషాద్రక్తనయనో రాక్షసేంద్రో బలోద్ధతః ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యేవమర్జునామాత్యానాహ గంభీరయా గిరా । అమాత్యాః క్షిప్రమాఖ్యాత హైహయస్య నృపస్య వై ॥ ౨౬ ॥ యుద్ధార్థీ సమనుప్రాప్తో రావణో నామ రాక్షసః । రావణస్య వచః శ్రుత్వా మంత్రిణోఽథార్జునస్య తే ॥ ౨౭ ॥ ఉత్తస్థుస్సాయుధాస్తం చ రావణం వాక్యమబ్రువన్ । యుద్ధస్య కాలో విజ్ఞాతస్సాధు భోస్సాధు రావణ ॥ ౨౮ ॥ యః క్షీబం స్త్రీవృతం చైవ యోద్ధుముత్సహతే నృపం । స లోకే పురుషైస్సద్భిర్బాహ్య ఇహ పరికీర్తితః ॥ ౨౯ ॥ స్త్రీసమక్షం కథం చాపి యోద్ధుముత్సహసేఽర్జునం । వాశితామధ్యగం మత్తం శార్దూల ఇవ కుంజరం ॥ ౩౦ ॥ క్షమస్వాద్య దశగ్రీవ ఉష్యతాం శర్వరీ త్వయా । యుద్ధశ్రద్ధా తు యద్యస్తి శ్వస్తాత సమరేఽర్జునం ॥ ౩౧ ॥ (యుద్ధశ్రద్ధాం వినేతా తే స రక్షస్సమరేఽర్జునః ।) యది వాప్యస్తి మతిర్యోద్ధుం యుద్ధతృష్ణాసమావృతా ॥ ౩౨ ॥ నిహత్యాస్మాంస్తతో యుద్ధమర్జునేనోపయాస్యసి । తతస్తే రావణామాత్యైరమాత్యాః పార్థివస్య తు ॥ ౩౩ ॥ సూదితాశ్చాపి తే యుద్ధే భక్షితాశ్చ బుభుక్షితైః । తతో హలహలాశబ్దో నర్మదాతీరగోఽబభౌ ॥ ౩౪ ॥ అర్జునస్యానుయాత్రాణాం రావణస్య చ మంత్రిణాం । ఇషుభిస్తోమరైః ప్రాసైస్త్రిశూలైర్వజ్రకర్షణైః ॥ ౩౫ ॥ స రావణానర్దయంతస్సమంతాత్సమభిద్రుతాః । హైహయాధిపయోధానాం వేగ ఆసీత్సుదారుణః ॥ ౩౬ ॥ సనక్రమీనమకరసముద్రస్యేవ నిస్వనః । రావణస్య తు తేఽమాత్యాః ప్రహస్తశుకసారణాః ॥ ౩౭ ॥ కార్తవీర్యబలం క్రుద్ధా నిర్దహంతి స్మ తేజసా । అర్జునాయ తు తత్కర్మ రావణస్య సమంత్రిణః ॥ క్రీడమానాయ కథితం పురుషైర్ద్వారరక్షిభిః । తేషాం తు వచనం శ్రుత్వా జలక్రీడావసక్తధీః ॥ ౩౯ ॥ ఉక్త్వా న భేతవ్యమితి స్త్రీజనం స తతోఽర్జునః । ఉత్తతార జలాత్తస్మాద్గంగాతోయాదివాంజనః ॥ ౪౦ ॥ క్రోధదూషితనేత్రస్తు స తతోఽర్జునపావకః । ప్రజజ్వాల మహాఘోరో యుగాంత ఇవ పావకః ॥ ౪౧ ॥ స తూర్ణతరమాదాయ వరహేమాంగదో గదాం । అభిదుద్రావ రక్షాంసి తమాంసీవ దివాకరః ॥ ౪౨ ॥ బాహువిక్షేపకరణాం సముద్యమ్య మహాగ

ణాన్ । గారుడం వేగమాస్థాయ ఆపపాతైవ సోఽర్జునః ॥ ౪౩ ॥ తస్య మార్గం సమారుధ్య వింధ్యోఽర్కస్యేవ పర్వతః । స్థితో వింధ్య ఇవాకంప్యః ప్రహస్తో ముసలాయుధః ॥ ౪౪ ॥ తతోఽస్య ముసలం ఘోరం లోహబద్ధం మదోద్ధతః । ప్రహస్తః ప్రేషయత్ క్రుద్ధో రరాస చ యథాంబుదః ॥ ౪౫ ॥ తస్యాగ్రే ముసలస్యాగ్నిరశోకాపీడసన్నిభః । ప్రహస్తకరముక్తస్య బభూవ ప్రదహన్నివ ॥ ౪౬ ॥ ఆధావమానం ముసలం కార్తవీర్యస్తదార్జునః । నిపుణం వంచయామాస సగదో గజవిక్రమః ॥ ౪౭ ॥ తతస్తమభిదుద్రావ ప్రహస్తం హైహయాధిపః । భ్రామయానో గదాం గుర్వీం పంచబాహుశతోచ్ఛ్రియాం ॥ ౪౮ ॥ తేనాహతోఽతివేగేన ప్రహస్తో గదయా తదా । నిపపాత స్థితశ్శైలో వజ్రివజ్రహతో యథా । ౪౯ ॥ ప్రహస్తం పతితం దృష్ట్వా మారీచశుకసారణాః । సమహోదరధూమ్రాక్షా అపసృత్తా రణాజిరాత్ ॥ ౫౦ ॥ అపక్రాంతేష్వమాత్యేషు ప్రహస్తే చ నిపాతితే । రావణోఽభ్యద్రవత్తూర్ణమర్జునం నృపసత్తమమ్ ॥ ౫౧ ॥ సహస్రబాహోస్తద్యుద్ధం వింశద్బాహోశ్చ దారుణం । నృపరాక్షసయోస్తత్ర ఆరబ్ధం రోమహర్షణమ్ ॥ ౫౨ ॥ సాగరావివ సంక్షుబ్ధౌ చలన్మూలావివాచలౌ । తేజోయుక్తావివాదిత్యౌ ప్రదహంతావివానలౌ ॥ ౫౩ ॥ బలోద్ధతౌ యథా నాగౌ వాశితార్థే యథా వృషౌ । మేఘావివ వినర్దంతౌ సింహావివ బలోత్కటౌ ॥ ౫౪ ॥ రుద్రకాలావివ క్రుద్ధౌ తౌ తదార్జునరాక్షసౌ । పరస్పరం గదాభ్యాం తౌ తాడయామాసతుర్భృశం ॥ ౫౫ ॥ వజ్రప్రహారానచలా యథా ఘోరాన్ విషేహిరే । గదాప్రహారాంస్తౌ తత్ర సేహాతే నరరాక్షసౌ ॥ ౫౬ ॥ యథాశనిరవేభ్యస్తు జాయతేఽథ ప్రతిశ్రుతిః । తథా తాభ్యాం గదాపాతైర్దిశస్సర్వాః ప్రతిశ్రుతాః ॥ ౫౭ ॥ అర్జునస్య గదా సా తు పాత్యమానాఽహితోరసి । కాంచనాభం నభశ్చక్రే విద్యుత్సౌదామినీ యథా ॥ ౫౮ ॥ తథైవ రావణేనాపి పాత్యమానా ముహుర్ముహుః । అర్జునోరసి నిర్భాతి గదోల్కేవ మహాగిరౌ ॥ ౫౯ ॥ నార్జునః ఖేదమాప్నోతి న రాక్షసగణేశ్వరః । సమమాసీత్తయోర్యుద్ధం యథా పూర్వం బలీంద్రయోః ॥ ౬౦ ॥ శృంగైర్మహర్షభౌ యద్వద్దంతాగ్రైరివ కుంజరౌ । పరస్పరం జఘ్నతుస్తౌ నరరాక్షససత్తమౌ ॥ ౬౧ ॥ తతోఽర్జునేన క్రుద్ధేన సర్వప్రాణేన సా గదా । స్తనయోరంతరే ముక్తా రావణస్య మహాహవే ॥ ౬౨ ॥ వరదానకృతత్రాణే సా గదా రావణోరసి । దుర్బలేవ యథా వేగం ద్విధాభూత్వాఽపతత్క్షితౌ ॥ ౬౩ ॥ సత్వర్జునప్రయుక్తేన గదాపాతేన రావణః । అపాసర్పద్ధనుర్మాత్రం నిషసాద చ నిష్టనన్ ॥ ౬౪ ॥ సవిహ్వలం తదా లక్ష్య దశగ్రీవం తతోఽర్జునః । సహసోత్పత్య జగ్రాహ గరుత్మానివ పన్నగం ॥ ౬౫ ॥ స తం బాహుసహస్రేణ బలాద్గృహ్య దశాననం । బబంధ బలవాన్ రాజా బలిం నారాయణో యథా ॥ ౬౬ ॥ బధ్యమానే దశగ్రీవే సిద్ధచారణదేవతాః । సాధ్వీతి వాదినః పుష్పైః కిరంత్యర్జునమూర్ధని ॥ ౬౭ ॥ వ్యాఘ్రో మృగమివాదాయ మృగరాడివ దంతినం । ననాద హైహయో రాజా హర్షాదంబుదవన్ముహుః ॥ ౬౮ ॥ ప్రహస్తస్తు సమాశ్వస్తో దృష్ట్వా బద్ధం దశాననం । సహ తై రాక్షసైః క్రుద్ధశ్చాభిదుద్రావ పార్థివం ॥ ౬౯ ॥ నక్తంచరాణాం వేగస్తు తేషామాపతతాం బభౌ । ఉద్ధూత ఆతపాపాయే పయోదానామివాంబుధౌ ॥ ౭౦ ॥ ముంచ ముంచేతి భాషంతస్తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాసకృత్ । ముసలాని సశూలాని ఉత్ససర్జుస్తదార్జునే ॥ ౭౧ ॥ అప్రాప్తాన్యేవ తాన్యాశు అసంభ్రాంతస్తతోఽర్జునః । ఆయుధాన్యమరారీణాం జగ్రాహారినిషూదనః ॥ ౭౨ ॥ తతస్తైరేవ రక్షాంసి దుర్ధరైః ప్రవరాయుధైః । భిత్త్వా విద్రావయామాస వాయురంబుధరానివ ॥ ౭౩ ॥ రాక్షసాంస్త్రాసయిత్వా తు కార్తవీర్యార్జునస్తదా । రావణం గృహ్య నగరం ప్రవివేశ సుహృద్వృతః ॥ ౭౪ ॥ స కీర్యమాణః కుసుమాక్షతోత్కరైర్ద్విజైస్సపౌరైః పురుహూతసన్నిభః । తతోఽర్జునస్సం ప్రవివేశ తాం పురీం బలిం నిగృహ్యేవ సహస్రలోచనః ॥ ౭౫ ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః ॥ ౪౪౯ ॥ ౯౦ం

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రావణగ్రహణం తత్తు వాయుగ్రహణసన్నిభం । ఋషిః పులస్త్యశ్శుశ్రావ క

ధితం దివి దైవతైః ॥ ౧ ॥ తతః పుత్రసుతస్స్నేహాత్కథ్యమానో మహాధృతిః । మాహిష్మతీపతిం ద్రష్టుమాజగామ మహామునిః ॥ ౨ ॥ స వాయుమార్గమాస్థాయ వాయుతుల్యగతిర్ద్విజః । పురీం మాహిష్మతీం ప్రాప్తో మనస్సంపాతవిక్రమః ॥ ౩ ॥ సోమరావతిసంకాశాం హృష్టపుష్టజనావృతాం । ప్రవివేశ పురీం బ్రహ్మా ఇంద్రస్యేవామరావతీం ॥ ౪ ॥ పాదచారమివాదిత్యం నిష్పతంతం సుదుర్దశమ్ । తతస్తం ప్రత్యభిజ్ఞాయ ద్వాస్థా రాజ్ఞే న్యవేదయన్ ॥ ౫ ॥ పులస్త్య ఇతి విజ్ఞాయ వచనాద్ధైహయాధిపః । శిరస్యంజలిమాధాయ ప్రత్యగచ్ఛద్ద్విజోత్తమం ॥ ౬ ॥ పురోహితోఽస్య గృహ్యార్ఘ్యం మధుపర్కం తథైవ చ । పురస్తాత్ప్రయయౌ రాజ్ఞ ఇంద్రస్యేవ బృహస్పతిః ॥ ౭ ॥ తతస్తమృషిమాయాంతముద్యంతమివ భాస్కరం । అర్జునో దృశ్య సంభ్రాంతో వవందేంద్ర ఇవేశ్వరం ॥ ౮ ॥ స తస్య మధుపర్కం గాం పాద్యమర్ఘ్యం చ దాపయన్ । పులస్త్యమాహ రాజేంద్రో హర్షగద్గదయా గిరా ॥ ౯ ॥ అద్యేయమమరావత్యా తుల్యా మాహిష్మతీ కృతా । అద్యాహం తు ద్విజేంద్రం త్వాం యస్మాత్పశ్యామి దుర్దశమ్ ॥ ౧౦ ॥ అద్య మే కుశలం దేవ అద్య మే కుశలం వ్రతం । అద్య మే సఫలం జన్మ అద్య మే సఫలం తపః ॥ ౧౧ ॥ యత్తే దేవగణైర్వంద్యౌ వందేహం చరణౌ విభో । ఇదం రాజ్యమిమే పుత్రా ఇమే దారా ఇమే వయం ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మన్ కిం కుర్మ కిం కార్యమాజ్ఞాపయతు నో భవాన్ । తం ధర్మేఽగ్నిషు భృత్యేషు శివం పృష్ట్వా చ పార్థివమ్ ॥ ౧౩ ॥ పులస్త్యోవాచ రాజానం హైహయానాం తదార్జునం । రాజేంద్రాంబుజపత్రాక్ష పూర్ణచంద్రనిభానన ॥ ౧౪ ॥ అతులం తే బలం యేన దశగ్రీవస్త్వయా జితః । భయాద్యస్యావతిష్ఠేతాం నిష్పందౌ సాగరానిలౌ ॥ ౧౫ ॥ సోఽయమద్య త్వయా బద్ధః పౌత్రో మేతీసదుర్జయః । తత్పుత్రక యశఃపీతం నామ విశ్రావితం త్వయా ॥ ౧౬ ॥ మద్వాక్యాద్యాచ్యమానోఽద్య ముంచ వత్స దశాననం । పులస్త్యాజ్ఞాం ప్రగృహ్యోచే న కించన వచోఽర్జునః ॥ ౧౭ ॥ ముమోచ వై పార్థివేంద్రో రాక్షసేంద్రం ప్రహృష్టవత్ । స తం ప్రముచ్య త్రిదశారిమర్జునః ప్రపూజ్య దివ్యాభరణస్రగంబరైః । అహింసకం సఖ్యముపేత్య సాగ్నికం ప్రణమ్య తం బ్రహ్మసుతం గృహం యయౌ ॥ ౧౮ ॥ పులస్త్యేనాభిసంత్యక్తో రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ । పరిష్వక్తః కృతాతిథ్యో లజ్జమానో వినిర్జితః ॥ ౧౯ ॥ పితామహసుతశ్చాపి పులస్త్యో మునిపుంగవః । మోచయిత్వా దశగ్రీవం బ్రహ్మలోకం జగామ సః ॥ ఏవం స రావణః ప్రాప్తః కార్తవీర్యాత్ప్రధర్షణం । పులస్త్యవచనాచ్చాపి పునర్మోక్షమవాప్తవాన్ ॥ ౨౦ ॥ ఏవం బలిభ్యో బలినస్సంతి రాఘవనందన । నావజ్ఞా పరతః కార్యా య ఇచ్ఛేచ్ఛ్రేయ ఆత్మనః ॥ ౨౧ ॥ తతస్స రాజా పిశితాశనానాం సహస్రబాహోరుపలభ్య మైత్రీం । పునర్నృపాణాం కదనం చకార చచార సర్వాం పృథివీం చ దర్పాత్ ॥ ౨౨ ॥

ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే త్రయస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౩౫౨ ॥ ౭౦౪౦ ॥ **************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అర్జునేన విముక్తస్తు రావణో రాక్షసాధిపః । చచార పృథివీం సర్వామనిర్విణ్ణస్తథా కృతః ॥ ౧ ॥ రాక్షసం వా మనుష్యం వా శృణుతే యం బలాధికం । రావణస్తం సమాసాద్య యుద్ధే హ్వయతి దర్పితః ॥ తతః కదాచిత్కిష్కింధాం నగరీం వాలిపాలితాం । గత్వాహ్వయతి యుద్ధాయ వాలినం హేమమాలినం ॥ ౩ ॥ తతస్తం వానరామాత్యస్తారస్తారాపితా ప్రభుః । ఉవాచ రావణం వాక్యం యుద్ధప్రేప్సుముపాగతం ॥ ౪ ॥ రాక్షసేంద్ర గతో వాలీ యస్తే ప్రతిబలో భవేత్ । కోఽన్యః ప్రముఖతః స్థాతుం తవ శక్తః ప్లవంగమః ॥ ౫ ॥ ఋతే వానరశార్దూలాద్వాలినో హేమమాలినః । చతుర్భ్యోఽపి సముద్రేభ్యస్సంధ్యామన్వాస్య రావణ ॥ ౬ ॥ ఇమం ముహూర్తమాయాతి వాలీ తిష్ఠ ముహూర్తకం । ఏతానస్థిచయాన్పశ్య య ఏతే శంఖపాండురాః ॥ ౭ ॥ యుద్ధార్థినామిమే రాజన్ వానరాధిప తేజసా । యద్వామృతరసః పీతస్త్వయా రావణ రాక్షస ॥ ౮ ॥ తదా వాలినమాసాద్య తదంతం తవ జీవితం । పశ్యేదానీం జగచ్చిత్రమిమం విశ్రవసస్సుత ॥ ౯ ॥ ఇదం ముహూర్తం తిష్ఠస్వ దుర్లభం తే భవిష్యతి । అథవా త్వరసే

స్నాతుం గచ్ఛ దక్షిణసాగరం ॥ ౧౦ ॥ వాలినం ద్రక్ష్యసే తత్ర భూమిష్ఠమివ భాస్కరమ్ । స తు తారాం వినిర్భర్త్స్య రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౧ ॥ పుష్పకం తత్సమారుహ్య ప్రయయౌ దక్షిణార్ణవం । తత్ర హేమగిరిప్రఖ్యం తరుణార్కనిభాననం ॥ ౧౨ ॥ రావణో వాలినం దృష్ట్వా సంధ్యోపాసనతత్పరం । పుష్పకాదవరుహ్యాథ రావణోఞ్జనసన్నిభః ॥ ౧౩ ॥ గ్రహీతుం వాలినం తూర్ణం నిశ్శబ్దపదమాద్రవత్ । యదృచ్ఛయోన్మీలయతా వాలినాపి స రావణః ॥ ౧౪ పాపాభిప్రాయవాన్ దృష్టశ్చకార న చ సంభ్రమం । శశమాలక్ష్య సింహో వా పన్నగం గరుడో యథా ॥ ౧౫ ॥ న చింతయత్తదా వాలీ రావణం పాపనిశ్చయం । జిఘృక్షమాణమాయాంతం రావణం పాపచేతసం ॥ ౧౬ ॥ కక్షావలంబినం కృత్వా గమిష్యే త్రీన్ మహార్ణవాన్ । ద్రక్ష్యంత్యరిం మమాంకస్థం స్రంసదూరుకరాంబరం ॥ ౧౭ ॥ లంబమానం దశగ్రీవం గరుడస్యేవ పన్నగం । ఇత్యేవం మతిమాస్థాయ వాలీ మౌనముపాశ్రితః ॥ ౧౮ ॥ జపన్వై నైగమాన్ మంత్రాంస్తస్థౌ పర్వతరాడివ । తావన్యోన్యం జిఘృక్షంతౌ హరిరాక్షసపార్థివౌ ॥ ౧౯ ॥ ప్రయత్నవంతౌ తత్కర్మ ఈహతుర్బలదర్పితౌ । హస్తగ్రాహ్యం తు తం మత్వా పాదశబ్దేన రావణం ॥ ౨౦ ॥ పరాఙ్ముఖోఽపి జగ్రాహ వాలీ సర్పమివాండజః । గ్రహీతుకామం తం గృహ్య రక్షసామీశ్వరం హరిః ॥ ౨౧ ॥ ఖముత్పపాత వేగేన కృత్వా కక్షావలంబినమ్ । స తం పీడయమానస్తు వితుదంతం నఖైర్ముహుః ॥ ౨౨ ॥ జహార రావణం వాలీ పవనస్తోయదం యథా । అథ తే రాక్షసామాత్యా హ్రియమాణం దశాననం ॥ ౨౩ ॥ ముమోక్షయిషవో వాలిం రవమాణా అభిద్రుతాః । అన్వీయమానస్తైర్వాలీ భ్రాజతేంబరమధ్యగః ॥ ౨౪ ॥ అన్వీయమానో మేఘౌఘైరంబరస్థ ఇవాంశుమాన్ । తేఽశక్నువంతస్సంప్రాప్తుం వాలినం రాక్షసోత్తమాః ॥ ౨౫ ॥ తస్య బాహూరువేగేన పరిశ్రాంతా వ్యవస్థితాః । వాలిమార్గాదపాక్రామన్ పర్వతేంద్రా హి గచ్ఛతః ॥ ౨౬ ॥ కిం పునర్జీవితప్రేప్సుర్బిభ్రద్వై మాంసశోణితమ్ । అపక్షిగణసంపాతాన్ వానరేంద్రో మహాజవః ॥ ౨౭ ॥ క్రమశస్సాగరాన్ సర్వాన్ సంధ్యాకాలమవందత । సభాజ్యమానో భూతైస్తు ఖేచరైః ఖేచరో హరిః ॥ ౨౮ ॥ పశ్చిమం సాగరం వాలీ హ్యాజగామ సరావణః । తత్ర సంధ్యాముపాసిత్వా స్నాత్వా జప్త్వా చ వానరః ॥ ఉత్తరం సాగరం ప్రాయాద్వహమానో దశాననమ్ । బహుయోజనసాహస్రం వహమానో మహాహరిః ॥ ౩౦ ॥ వాయువచ్చ మనోవచ్చ జగామ సహ శత్రుణా । ఉత్తరే సాగరే సంధ్యాముపాసిత్వా దశాననమ్ ॥ ౩౧ ॥ వహమానోఽగమద్వాలీ పూర్వం వై స మహోదధిం । తత్రాపి సంధ్యామన్వాస్య వాసవిస్సహరీశ్వరః ॥ ౩౨ ॥ కిష్కింధాభిముఖో గృహ్య రావణం పునరాగమత్ । చతుర్ష్వపి సముద్రేషు సంధ్యామన్వాస్య వానరః ॥ ౩౩ ॥ రావణోద్వహనశ్రాంతః కిష్కింధోపవనేఽపతత్ । రావణం తు ముమోచాథ స్వకక్షాత్ కపిసత్తమః ॥ ౩౪ ॥ కుతస్త్వమితి హోవాచ ప్రహసన్ రావణం ముహుః । విస్మయం తు మహద్గత్వా శ్రమలోలనిరీక్షణః ॥ ౩౫ ॥ రాక్షసేశో హరీశం తమిదం వచనమబ్రవీత్ । వానరేంద్ర మహేంద్రాభ రాక్షసేంద్రోఽస్మి రావణః ॥ ౩౬ ॥ యుద్ధేప్సురిహ సంప్రాప్తస్స చాద్యాసాదితస్త్వయా । అహో బలమహో వీర్యమహో గంభీరతా చ తే ॥ ౩౭ ॥ యేనాహం పశువద్గృహ్య భ్రామితశ్చతురోఽర్ణవాన్ । ఏవమశ్రాంతవద్వీర శీఘ్రమేవ మహార్ణవాన్ ॥ ౩౮ ॥ మాం చైవోద్వహమానస్తు కోఽన్యో వీరః క్రమిష్యతి । త్రయాణామేవ భూతానాం గతిరేషా ప్లవంగమ ॥ ౩౯ ॥ మనోఽనిలసుపర్ణానాం తవ వాత్ర న సంశయః । సోఽహం దృష్టబలస్తుభ్యమిచ్ఛామి హరిపుంగవ ॥ ౪౦ ॥ త్వయా సహ చిరం సఖ్యం సుస్నిగ్ధం పావకాగ్రతః —॥ ౨౨౦౦ ॥— గాయత్రీ ॥ దారాః పుత్రాః పురం రాష్ట్రం భోగాచ్ఛాదనభోజనమ్ ॥ ౪౧ ॥ సర్వమేవావిభక్తం నౌ భవిష్యతి హరీశ్వర । తతః ప్రజ్వాలయిత్వాగ్నిం తావుభౌ హరిరాక్షసౌ ॥ ౪౨ ॥ భ్రాతృత్వముపసంపన్నౌ పరిష్వజ్య పరస్పరం । అన్యోన్యం లమ్బితకరౌ తతస్తౌ హరిరాక్షసౌ ॥ ౪౩ ॥ కిష్కింధాం విశతుర్హృష్టౌ సింహౌ గిరిగుహామివ । స తత్ర మాసముషితస్సు

గ్రీవశ్చ రావణః ॥ ౪౪ ॥ అమాత్యైస్సంగతైర్నీతస్త్రైలోక్యేఽస్సదనార్థిభిః । ఏవమేతత్పురావృత్తం వాలినా రావణః ప్రభో ॥ ౪౫ ॥ ధర్షితశ్చ కృతశ్చాపి భ్రాతా పావకసన్నిధౌ । బలమప్రతిమం రామ వాలినోఽభవదుత్తమం ॥ సోఽపి త్వయా వినిర్దగ్ధశ్శలభో వహ్నినా యథా ॥ * ॥ ఇతి శ్రీమదుత్తరకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః ॥ ౩౪ ॥ ౫౧౦౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అపృచ్ఛత తదా రామో దక్షిణాశాశ్రయం మునిం । ప్రాంజలిర్వినయోపేత ఇదమాహ వచోఽర్థవత్ ॥ ౧ ॥ అతులం బలమేతద్వై వాలినో రావణస్య తు । న త్వేతాభ్యాం హనుమతా సమం త్వితి మతిర్మమ ॥ ౨ ॥ శౌర్యం దాక్ష్యం బలం ధైర్యం ప్రాజ్ఞతా నయసాధనం । విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ హనూమతి కృతాలయాః ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వైవ సాగరం వీక్ష్య సీదంతీం కపివాహినీం । సమాశ్వాస్య మహాబాహుర్యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥ ధర్షయిత్వా పురీం లంకాం రావణాంతఃపురే తదా । దృష్ట్వా సంభాషితా చాపి సీతా హ్యాశ్వాసితా తథా ॥ ౫ ॥ సేనాగ్రగా మంత్రిసుతాః కింకరా రావణాత్మజః । ఏతే హనుమతా తత్ర హ్యేకేన వినిపాతితాః ॥ ౬ ॥ భూయో బంధాద్విముక్తేన భాషయిత్వా దశాననం । లంకా భస్మీకృతా యేన పావకేనేవ మేదినీ ॥ ౭ ॥ న కాలస్య న శక్రస్య న విష్ణోర్విత్తపస్య వా । కర్మాణి తాని శ్రూయంతే యాని యుద్ధే హనూమతః ॥ ౮ ॥ ఏతస్య బాహువీర్యేణ లంకా సీతా చ లక్ష్మణః । ప్రాప్తో మయా జయశ్చైవ రాజ్యం మిత్రాణి బాంధవాః ॥ ౯ ॥ హనూమాన్ యది మే న స్యాద్వానరాధిపతేస్సఖా । ప్రవృత్తిమపి కో వేత్తుం జానక్యాశ్శక్తిమాన్ భవేత్ ॥ ౧౦ ॥ కిమర్థం వాల్యనేనైవ సుగ్రీవప్రియకామ్యయా । తదా వైరే సముత్పన్నే న దగ్ధో వీరుధో యథా ॥ ౧౧ ॥ నహి వేదితవాన్ మన్యే హనూమానాత్మనో బలం । యద్దృష్టవాన్ జీవితేష్టం క్లిశ్యంతం వానరాధిపం ॥ ౧౨ ॥ ఏతన్మే భగవన్ సర్వం హనూమతి మహామతే । విస్తరేణ యథాతత్త్వం కథయామరపూజిత ॥ ౧౩ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా హేతుయుక్తమృషిస్తదా । హనూమతస్సమక్షం తమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ సత్యమేతద్రఘుశ్రేష్ఠ యద్బ్రవీషి హనూమతః । న బలే విద్యతే తుల్యో న గతౌ న మతౌ పరః ॥ ౧౫ ॥ అమోఘశాపైశ్శాపస్తు దత్తోఽస్య ఋషిభిః పురా । న వేత్తా హి బలం యేన బలీ సన్నరిమర్దనః ॥ ౧౬ ॥ బాల్యేఽప్యేతేన యత్కర్మ కృతం రామ మహాబల । తన్న వర్ణయితుం శక్యమితి బాలతయాఽఽస్యతే ॥ ౧౭ ॥ యది వాఽస్తి త్వభిప్రాయస్తచ్ఛ్రోతుం తవ రాఘవ । సమాధాయ మతిం రామ నిశామయ వదామ్యహం ॥ ౧౮ ॥ సూర్యదత్తవరస్వర్ణస్సుమేరుర్నామ పర్వతః । యత్ర రాజ్యం ప్రశాస్త్యస్య కేసరీ నామ వై పితా ॥ ౧౯ ॥ తస్య భార్యా బభూవేష్టా హ్యంజనేతి పరిశ్రుతా । జనయామాస తస్యాం వై వాయురాత్మజముత్తమం ॥ ౨౦ ॥ శాలిశూకనిభాభాసం ప్రాసూతేమం తదాంజనా । ఫలాన్యాహర్తుకామా వై నిష్క్రాంతా గహనే చరా ॥ ౨౧ ॥ ఏష మాతుర్వియోగాచ్చ క్షుధయా చ భృశార్దితః । రురోద శిశురత్యర్థం శిశుశ్శరవణే యథా ॥ ౨౨ ॥ తదోద్యంతం వివస్వంతం జపాపుష్పోత్కరోపమం । దదర్శ ఫలలోభాచ్చ హ్యుత్పపాత రవిం ప్రతి ॥ ౨౩ ॥ బాలార్కాభిముఖో బాలో బాలార్క ఇవ మూర్తిమాన్ । గృహీతుకామో బాలార్కం ప్లవతేఽంబరమధ్యగః ॥ ౨౪ ॥ ఏతస్మిన్ ప్లవమానే తు శిశుభావే హనూమతి । దేవదానవయక్షాణాం విస్మయస్సుమహానభూత్ ॥ ౨౫ ॥ నాప్యేవం వేగవాన్ వాయుర్గరుడో వా మనస్తథా । యథాయం వాయుపుత్రస్తు క్రమతేఽంబరముత్తమం ॥ ౨౬ ॥ యది తావచ్ఛిశోరస్య ఈదృశౌ గతివిక్రమౌ । యౌవనం బలమాసాద్య కథం వేగో భవిష్యతి ॥ ౨౭ ॥ తమనుప్లవతే వాయుః ప్లవంతం పుత్రమాత్మనః । సూర్యదాహభయాద్రక్షంస్తుషారచయశీతలః ॥ ౨౮ ॥ బహుయోజనసాహస్రం క్రామత్యేష గతోఽంబరం । పితుర్బలాచ్చ బాల్యాచ్చ భాస్కరాభ్యాశమాగతః ॥ ౨౯ ॥ శిశురేష త్వదోషజ్ఞ ఇతి మత్వా దినేశ్వరః । కార్యం చాత్ర సమాయత్తమిత్యేవం న దదాహ సః ॥ ౩౦ ॥ యమేవ దివసం హ్యేష గృహీతుం భాస్కరం ప్లుతః । తమేవ దివసం రాహుర్జిఘృక్షతి దివాకరం ॥ ౩౧ ॥ అనేన చ పరామృష్టో రామ సూర్యరథోపరి ।

అవకాశంతి స్వతస్త్రస్తో రాహుశ్చంద్రార్కమర్దనః ॥ ౩౨ ॥ స ఇంద్రభవనం గత్వా సరోషం సింహికాసుతః । అబ్రవీద్భ్రుకుటిం కృత్వా దేవం దేవగణైర్వృతం ॥ ౩౩ ॥ బుభుక్షాపనయం దత్త్వా చంద్రార్కౌ మమ వాసవ । కిమిదం తత్త్వయా దత్తమన్యస్య బలవృత్రహన్ ॥ ౩౪ ॥ అద్యాహం పర్వకాలే తు జిఘృక్షుస్సూర్యమాగతః । అథాన్యో రాహుర్గాసాద్య జగ్రాహ సహసా గవిం ॥ ౩౫ ॥ స రాహోర్వచనం శ్రుత్వా వాసవస్సంభ్రమాన్వితః । ఉత్పపాతాసనం హిత్వా ఉద్వహన్ కాంచనీం స్రజం ॥ ౩౬ ॥ తతః కైలాసకూటాభం చతుర్దంతం మదస్రవం । శృంగారధారిణం ప్రాంశుం స్వర్ణఘంటాట్టహాసినం ॥ ౩౭ ॥ ఇంద్రః కరీంద్రమారుహ్య రాహుం కృత్వా పురస్సరం । ప్రాయాద్యత్రాభవత్సూర్యస్సహానేన హనూమతా ॥ ౩౮ ॥ అథాతిరభసేనాగాద్రాహురుత్సృజ్య వాసవమ్ । అనేన చ స వై దృష్టః ప్రధావన్ శైలకూటవత్ ॥ ౩౯ ॥ తతస్సూర్యం సముత్సృజ్య రాహుం ఫలమవేక్ష్య చ । ఉత్పపాత పునర్వ్యోమ గ్రహీతుం సింహికాసుతం ॥ ౪౦ ॥ ఉత్సృజ్యార్కమిమం రామ ప్రధావంతం ప్లవంగమం । దృష్ట్వా రాహుః పరావృత్య ముఖశేషః పరాఙ్ముఖః ॥ ౪౧ ॥ ఇంద్రమాశంసమానస్తు త్రాతారం సింహికాసుతః । ఇంద్ర ఇంద్రేతి సంత్రాసాన్ముహుర్ముహురభాషత ॥ రాహోర్విక్రోశమానస్య ప్రాగేవాలక్షితం స్వరం । శ్రుత్వేంద్ర ఆహ మా భైషీరహమేనం నిషూదయే ॥ ౪౩ ॥ ఐరావతం తతో దృష్ట్వా మహత్తదిదమిత్యపి । ఫలం తం హస్తిరాజానమభిదుద్రావ మారుతిః ॥ ౪౪ ॥ తథాస్య ధావతో రూపమైరావతజిఘృక్షయా । ముహూర్తమభవద్ఘోరమింద్రాగ్న్యోరివ భాస్వరం ॥ ౪౫ ॥ ఏవమాధావమానం తు నాతిక్రుద్ధశ్శచీపతిః । హస్తాంతాదతిముక్తేన కులిశేనాభ్యతాడయత్ ॥ ౪౬ ॥ తతో గిరౌ పపాతైష ఇంద్రవజ్రాభితాడితః । పతమానస్య చైతస్య వామో హనురభజ్యత ॥ ౪౭ ॥ తస్మింస్తు పతితే బాలే వజ్రతాడనవిహ్వలే । చుక్రోధేంద్రాయ పవనః ప్రజానామశివాయ చ ॥ ౪౮ ॥ ప్రచారం స తు సంగృహ్య ప్రజాస్వంతర్గతః ప్రభుః । గుహాం ప్రవిష్టస్స సుతం శిశుమాదాయ మారుతః ॥ ౪౯ ॥ విణ్మూత్రాశయమావృత్య ప్రజానాం పరమార్తికృత్ । రురోధ సర్వభూతాని యథా వర్షాణి వాసవః ॥ ౫౦ ॥ వాయుప్రకోపాద్భూతాని నిరుచ్ఛ్వాసాని సర్వతః । సంధిభిర్భిద్యమానైశ్చ కాష్ఠభూతాని జజ్ఞిరే ॥ ౫౧ ॥ నిస్స్వధ్యాయవషట్కారం నిష్క్రియం ధర్మవర్జితం । వాయుప్రకోపాత్త్రైలోక్యం నిరయస్థమివాభవత్ ॥ ౫౨ ॥ తతః ప్రజాస్సగంధర్వాస్సదేవాసురమానుషాః । ప్రజాపతిం సమాధావన్దుఃఖితాశ్చ సుఖేచ్ఛయా ॥ ౫౩ ॥ ఊచుః ప్రాంజలయో దేవా మహోదరనిభోదరాః । త్వయా స్మ భగవన్ సృష్టాః ప్రజానాథ చతుర్విధాః ॥ ౫౪ ॥ త్వయా దత్తోయమస్మాకమాయుషః పవనః పతిః । సోస్మాన్ ప్రాణేశ్వరో భూత్వా కస్మాదేషోద్య సత్తమ ॥ ౫౫ ॥ రురోధ దుఃఖం జనయన్నంతఃపుర ఇవ స్త్రియః । తస్మాత్త్వాం శరణం ప్రాప్తా వాయునోపహతా భృశం ॥ ౫౬ ॥ వాయుసంరోధజం దుఃఖమిదం నో నుద దుఃఖహన్ । ఏతత్ప్రజానాం శ్రుత్వా తు ప్రజానాథః ప్రజాపతిః ॥ కారణాదితి చోక్త్వాసౌ ప్రజాః పునరభాషత । యస్మిన్ హి కారణే వాయుశ్చుక్రోధ చ రురోధ చ ॥ ౫౭ ॥ ప్రజాశ్శ్రుణుధ్వం తత్సర్వం శ్రోతవ్యం చాత్మనః క్షమం । పుత్రస్తస్యామరేశేన ఇంద్రేణాద్య నిపాతితః ॥ ౫౯ ॥ రాహోర్వచనమాస్థాయ రాజ్ఞా వః కోపితోనిలః । అశరీరశ్శరీరేషు వాయుశ్చరతి పాలయన్ ॥ ౬౦ ॥ శరీరం హి వినా వాయుం సమతాం యాతి దారుభిః । వాయుః ప్రాణస్సుఖం వాయుర్వాయుస్సర్వమిదం జగత్ ॥ ౬౧ ॥ వాయునా సంపరిత్యక్తం న సుఖం విందతే హి తత్ । అద్యైవ చ పరిత్యక్తం వాయునా జగదాయుషా ॥ ౬౨ ॥ అద్యైవ తే నిరుచ్ఛ్వాసాః కాష్ఠకుడ్యోపమాః స్థితాః । తద్యామ తత్ర యత్రాస్తే మారుతో రుక్ప్రదో హి వః ॥ ౬౩ ॥ మా వినాశం గమిష్యామః అప్రసాద్యాదితేస్సుతాః । తతః ప్రజాభిస్సహితః ప్రజాపతిః సదేవగంధర్వభుజంగగుహ్యకైః । జగామ తత్రాస్యతి యత్ర మారుతస్సుతం సురేంద్రాభిహతం ప్రగృహ్య సః ॥ ౬౪ ॥ తతోర్కవైశ్వానరకాంచనప్రభం సుతం తదోత్సంగగతం సదా

గతేః । చతుర్ముఖోఽపి శక్యః కృపామథాకరోత్స యత్ర గంధర్వసురర్షిరాక్షసః ॥ ౬౫ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచత్రింశస్సర్గః ॥ ౧౫౮ ॥ ౩౧౬౦ ॥***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతః పితామహం దృష్ట్వా వాయుః పుత్రవధార్దితః । శిశుకం తం సమాదాయ హ్యుత్తస్థౌ వేగవత్తరః ॥ ౧ ॥ చలత్కుండలమౌలిస్రక్ తపనీయవిభూషణః । పాదయోర్న్యపతద్వాయుః తిస్రోఽపస్థాయ వేధసే ॥ ౨ ॥ (త్రిగుణాయ త్రివేదాయ త్రయీయుగాయ త్రిశక్తయే । త్రికాలాయ త్రిధామ్నే చ త్రిలోకపతయే నమః ॥ ౩ ॥ ఇతి నత్వా తతో వాయుర్బ్రహ్మాణిం నంతశక్తయే । శిశుకం తం సమాదాయ ఉపతస్థే పితామహం ॥ ౪ ॥ శిశుం పితామహో దేవః హస్తేన పరిమృష్టవాన్ ।) తం తు వేదవిదా తేన లంబాభరణశోభినా ॥ ౫ ॥ వాయుముత్థాప్య హస్తేన శిశుం తం పరిమృష్టవాన్ । స్పృష్టమాత్రస్తతస్సోఽథ సలీలం పద్మజన్మనా ॥ ౬ ॥ జలసిక్తం యథా సస్యం పునర్జీవితమాప్తవాన్ । ప్రాణవంతమిమం దృష్ట్వా ప్రాణో గంధవహో ముదా ॥ ౭ ॥ చచార సర్వభూతేషు సన్నిరుద్ధం యథా పురా । మరుద్రోధాద్వినిర్ముక్తాః ప్రజా వై ముదితాభవన్ ॥ ౮ ॥ శీతవాతవినిర్ముక్తాః పద్మిన్య ఇవ సాంబుజాః । తతస్త్రియుగ్మస్త్రికకుత్ త్రిధామా త్రిదశార్చితః ॥ ౯ ॥ ఉవాచ దేవతా బ్రహ్మా మారుతప్రియకామ్యయా । భో మహేంద్రేశవరుణప్రజేశ్వరధనేశ్వరాః ॥ ౧౦ ॥ జానతామపి వస్సర్వం వక్ష్యామి శ్రూయతాం హితమ్ । అనేన శిశునా కార్యం కర్తవ్యం వో భవిష్యతి ॥ ౧౧ ॥ దదతాస్య వరాన్సర్వే మారుతస్యాస్య తుష్టిదాన్ । తతస్సహస్రనయనః ప్రీతియుక్తశ్శుభాననః ॥ ౧౨ ॥ కుశేశయమయీం మాలాముత్క్షిప్యేదం వచోఽబ్రవీత్ । మత్కరోత్సృష్టవజ్రేణ హనురస్య యదా హతః ॥ ౧౩ ॥ నామ్నైష కపిశార్దూలో భవితా హనుమానితి । అహమేవాస్య దాస్యామి అపరం పరమోత్తమం ॥ ౧౪ ॥ ఇతః ప్రభృతి వజ్రస్య మమావధ్యో భవిష్యతి । మార్తండస్త్వబ్రవీత్తత్ర భగవాంస్తిమిరాపహః ॥ ౧౫ ॥ తేజసోఽస్య మదీయస్య దదామి శతికాం కలామ్ । యదా చ శాస్త్రాణ్యధ్యేతుం శక్తిరస్య భవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ తదాస్య శాస్త్రం దాస్యామి యేన వాగ్మీ భవిష్యతి । న చాస్య భవితా కశ్చిత్సదృశశ్శాస్త్రదర్శనే ॥ ౧౮ ॥ వరుణశ్చ వరం ప్రాదాన్నాస్య మృత్యుర్భవిష్యతి । వర్షాయుతశతేనాపి మత్పాశాదుదకాదపి ॥ ౧౯ ॥ యమో దండాదవధ్యత్వమరోగత్వం చ నిత్యశః । వరం దదామి సంతుష్ట అవిషాదం చ సంయుగే ॥ ౨౦ ॥ గదేయం మామికా నైనం సంయుగే వధిష్యతి । ఇత్యేవం వరదః ప్రాహ తదా హ్యేకాక్షిపింగళః ॥ ౨౧ ॥ మత్తో మదాయుధానాం చ న వధ్యోఽయం భవిష్యతి । ఇత్యేవం శంకరేణాపి దత్తోఽస్య పరమో వరః ॥ ౨౨ ॥ సర్వేషాం బ్రహ్మదండానామవధ్యోఽయం భవిష్యతి । దీర్ఘాయుశ్చ మహాత్మా చ ఇతి బ్రహ్మాఽబ్రవీద్వచః ॥ ౨౩ ॥ విశ్వకర్మా చ దృష్ట్వైనం బాలసూర్యోపమం శిశుమ్ । శిల్పినాం ప్రవరః ప్రాహ దాద్వరమస్య మహామతిః ॥ ౨౪ ॥ మత్కృతాని చ శస్త్రాణి యాని దివ్యాని సంయుగే । తైరవధ్యత్వమాపన్నశ్చిరజీవీ భవిష్యతి । తతస్సురాణాం తు వరైర్దృష్ట్వా హ్యేనమలంకృతమ్ । చతుర్ముఖస్తుష్టమనా వాయుమాహ జగద్గురుః ॥ ౨౬ ॥ అమిత్రాణాం భయకరో మిత్రాణామభయంకరః । అజేయో భవితా పుత్రస్తవ మారుత మారుతిః ॥ ౨౭ ॥ (కామరూపః కామచారీ కామగః ప్లవతాం వరః । అయమవ్యాహతగతిః కీర్తిమాంశ్చ భవిష్యతి ॥ ౨౮ ॥) రావణోత్సాదనార్థాని రామప్రీతికరాణి చ । రోమహర్షకరాణ్యేవ కర్తా కర్మాణి సంయుగే ॥ ౨౯ ॥ ఏవముక్త్వా తమామంత్ర్య మారుతం త్వమరైస్సహ । యథాగతం యయుస్సర్వే పితామహపురోగమాః ॥ ౩౦ ॥ సోఽపి గంధవహః పుత్రం ప్రగృహ్య గృహమానయత్ । అంజనాయాస్తదాఖ్యాయ వరం దత్తం వినిర్గతః ॥ ౩౧ ॥ ప్రాప్య రామ వరానేష వరదానసమన్వితః । బలేనాత్మని సంస్థేన సోఽపూర్యత యథార్ణవః ॥ ౩౨ ॥ బలేనాపూర్యమాణో హి తదా వానరపుంగవః । ఆశ్రమేషు మహర్షీణామపరాధ్యతి నిర్భయః ॥ ౩౩ ॥ స్రుగ్భాండాన్యగ్నిహోత్రాణి వల్కలానాం చ సంచయాన్ । భగ్నవిచ్ఛి

స్నపిధ్వస్తాంసుశాన్తానాంకరోత్యయం ॥ ౩౪ ॥ ఏవంవిధానికర్మాణిప్రావర్తతమహాబలః। సర్వేషాంబ్రహ్మదండానా
నామవధ్యశ్శంభునాకృతః ॥ ౩౫ ॥ జానంతఋషయస్తం వైక్షమంతే తస్యశక్తితః । యదాకేసరిణాత్వేష వాయునా
సోఞ్జనేనచ ॥ ౩౬ ॥ ప్రతిషిద్ధోపిమర్యాదాంలంఘయత్యేషవానరః । తతోమహర్షయఃక్రుద్ధాభృగ్వాఙ్గిరసవంశ
జాః ॥ ౩౭ ॥ శేపురేనంరఘుశ్రేష్ఠనాతిక్రుద్ధాతిమన్యవః । బాధసేయత్సమాశ్రిత్యబలమస్మాన్ప్లవంగమ ॥ ౩౮ ॥
తద్దీర్ఘకాలంవేత్తాసినాస్మాకంశాపమోహితః । యదాతేస్మార్యతేకీర్తిస్తదాతేవర్ధతేబలం ॥ ౩౯ ॥ తతస్సహృ
తతేజోజామహర్షివచనౌజసా । ఏషాశ్రమాణితాన్యేవమృదుభావంగతోచరత్ ॥ ౪౦ ॥ అథర్క్షరజసోనామవా
లిసుగ్రీవయోఃపితా । సర్వవానరరాజాసీత్తేజసాభాస్కరప్రభః ॥ ౪౧ ॥ సతురాజ్యంచిరంకృత్వావానరాణాం
హరీశ్వరః । తతస్త్వృక్షరజారామకాలధర్మేణసంగతః ॥ ౪౨ ॥ తస్మిన్నస్తమితేచాథమంత్రిభిర్మంత్రకోవిదైః ।పి
త్ర్యేపదేకృతోవాలీసుగ్రీవోవాలినఃపదే ॥ ౪౩ ॥ సుగ్రీవేణసమంత్వస్యఅద్వైధంఛిద్రవర్జితమ్ । ఆబాల్యంసఖ్య
మభవదనిలస్యయథాగ్నినా ॥ ౪౪ ॥ ఏషశాపవశాదేవనవేదబలమాత్మనః । వాలిసుగ్రీవయోర్వైరంయదారామస
ముత్థితమ్ ॥ ౪౫ ॥ నహ్యేషరామసుగ్రీవోభ్రామ్యమాణోపివాలినా । దేవజానాతినహ్యేషబలమాత్మనిమారుతిః॥
ఋషిశాపాహృతబలస్తదైషకపిసత్తమః । సింహఃకుంజరరుద్ధోవాఆస్థితస్సహితోరణే ॥ ౪౭ ॥ పరాక్రమోత్సా
హమతిప్రతాపసౌశీల్యమాధుర్యనయానయైశ్చ । గాంభీర్యచాతుర్యసువీర్యధైర్యైర్హనూమతఃకోప్యధికోస్తిలో
కే ॥ ౪౮ ॥ అసౌపురావ్యాకరణంగ్రహీష్యన్సూర్యోన్ముఖఃప్రష్టుమనాఃకపీంద్రః । ఉద్యద్గిరేరస్తగిరింజగామగ్రన్థం
మహద్ధారయదప్రమేయః ॥ ౪౯ ॥ ససూత్రవృత్త్యర్థపదంమహార్థంససంగ్రహంసాధ్యతివైకపీంద్రః । నహ్యస్య
కశ్చిత్సదృశోస్యశాస్త్రేవైశారదేఛందగతౌతథైవ ॥ ౫౦ ॥ సర్వాసువిద్యాసుతపోవిధానేప్రస్పర్ధతేయోహిగు
రుంసురాణామ్ । సోయంనవవ్యాకరణార్థవేత్తాబ్రహ్మాభవిష్యత్యపితేప్రసాదాత్ ॥ ౫౧ ॥ ప్రవివిక్షోరివసా
గరస్యలోకాన్దిధక్షోరివపావకస్య । లోకక్షయేహ్యేవయథాంతకస్యహనూమతఃస్థాస్యతికఃపురస్తాత్ ॥ ౫౨ ॥ఏ
షైవచాన్యేచమహాకపీంద్రాస్సుగ్రీవమైందద్వివిదాస్సనీలాః । సతారతారేయనలాస్సరంభాస్త్వత్కారణాద్రామ
సురైర్హిసృష్టాః ॥ ౫౩ ॥ గజోగవాక్షోగవయస్సుదంష్ట్రస్తథర్షభోజ్యోతిముఖోంగదశ్చ । ఏతేపిఋక్షైస్సహవా
నరేంద్రాస్త్వత్కారణాద్రామసురైర్హిసృష్టాః ॥ ౫౪ ॥ తదేతత్కథితంసర్వంయన్మాంత్వంపరిపృచ్ఛసి । హనూ
మతోబాలభావేకర్మైతత్కథితంమయా ॥ ౫౫ ॥ శ్రుత్వాగస్త్యస్యకథితంరామస్సౌమిత్రిరేవచ । విస్మయంపర
మంజగ్ముర్వానరారాక్షసైస్సహ ॥ ౫౬ ॥ అగస్త్యస్త్వబ్రవీద్రామంసర్వమేతచ్ఛ్రుతంత్వయా । దృష్టస్సంభాషి
తశ్చాసిరామగచ్ఛామహేవయం ॥ ౫౭ ॥ శ్రుత్వైతద్రాఘవోవాక్యమగస్త్యస్యోగ్రతేజసః । ప్రాంజలిఃప్రణతశ్చా
పిమహర్షిమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫౮ ॥ అద్యమేదేవతాస్సర్వాఃపితరఃప్రపితామహాః । యుష్మాకందర్శనాదేవనిత్యం
తుష్టాస్సబాంధవాః ॥ ౫౯ ॥ విజ్ఞాప్యంతుమమైతద్ధియద్వదామ్యాగతస్పృహః । తద్భవద్భిర్మమకృతేకర్తవ్యమ
నుకంపయా ॥ ౬౦ ॥ పౌరజానపదాన్స్థాప్యస్వకార్యేష్వహమాగతః । క్రతూనేవకరిష్యామిప్రభావాద్భవ
తాంసతామ్ ॥ ౬౧ ॥ సదస్యామమయజ్ఞేషుభవంతోనిత్యమేవతత్ । భవిష్యథమహావీర్యామమానుగ్రహకాంక్షిణః॥
అహంయుష్మాన్సమాశ్రిత్యతపోనిర్ధూతకల్మషాన్ । అనుగ్రహీతఃపితృభిర్భవిష్యామిసునిర్వృతః ॥ ౬౩ ॥ తదాగం
తవ్యమనిశంభవద్భిరిహసంగతైః । అగస్త్యాద్యాస్తుతచ్ఛ్రుత్వాఋషయస్సంశితవ్రతాః ॥ ౬౪ ॥ఏవమస్త్వితితంచో
క్త్వాప్రయాతుముపచక్రముః । ఏవముక్త్వాగతాస్సర్వేఋషయస్తేయథాగతం ॥ ౬౫ ॥ అభివాద్యమహాత్మానోరా
ఘవేణవిసర్జితాః । రాఘవశ్చైతమేవార్థంచింతయామాసవిస్మితః ॥ ౬౬ ॥ తతోస్తంభాస్కరేయాతే విసృజ్య

నృపవానరాన్ । సంధ్యాముపాస్య విధివత్తదా నరవరోత్తమః ॥ ౬౭ ॥ ప్రవృత్తాయాం రజన్యాం తు సాంతఃపురచరో
భవత్ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షట్త్రింశస్సర్గః ॥ ౬౧ ॥ ౧౨౨౦ ——— ఏగత్సర్గ్యంతం పట్టాభిషేకదినకృత్యం ———

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అభిషిక్తే తు కాకుత్స్థే ధర్మేణ విదితాత్మని । వ్యతీతా యా నిశా పూర్వా పౌ
రాణాం హర్షవర్ధనీ ॥ ౧ ॥ తస్యాం రజన్యాం వ్యుష్టాయాం ప్రాతర్నృపతిబోధకాః । వందినః పర్యుపాతిష్ఠన్ సౌ
మ్యా నృపతివేశ్మని ॥ ౨ ॥ తే రక్తకంఠినస్సర్వే కిన్నరా ఇవ శిక్షితాః । తుష్టువుర్నృపతిం వీరం యథావత్సంప్రహర్షిణః
॥ ౩ ॥ వీర సౌమ్య ప్రబుధ్యస్వ కౌసల్యాప్రీతివర్ధన । జగద్ధి సర్వం స్వపితి త్వయి సుప్తే నరాధిప ॥ ౪ ॥ విక్రమస్తే య
థా విష్ణో రూపం చైవాశ్వినోరివ । బుద్ధ్యా బృహస్పతేస్తుల్యః ప్రజాపతిసమో హ్యసి ॥ ౫ ॥ క్షమా తే పృథివీతుల్యా తేజసా
భాస్కరోపమః । వేగస్తే వాయునా తుల్యో గాంభీర్యముదధేరివ ॥ ౬ ॥ అప్రకంప్యో యథా స్థాణుశ్చంద్రే సౌమ్య
త్వమీదృశమ్ ॥ ౭ ॥ నేదృశాః పార్థివాః పూర్వం భవితారో నరాధిప । యథా త్వమసి దుర్ధర్ష ధర్మనిత్యః ప్ర
జాహితః ॥ ౮ ॥ న త్వాం జహాతి కీర్తిశ్చ లక్ష్మీశ్చ పురుషర్షభ । శ్రీశ్చ ధర్మశ్చ కాకుత్స్థ త్వయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితౌ ॥
ఏతాశ్చాన్యాశ్చ మధురా వందిభిః పరికీర్తితాః । సూతాశ్చ సంస్తవైర్దివ్యైర్బోధయంతి స్మ రాఘవం ॥ ౧౦ ॥ స్తుతి
భిః స్తూయమానాభిః ప్రత్యబుధ్యత రాఘవః । స తద్విహాయ శయనం పాండురప్రచ్ఛదాస్తృతం ॥ ౧౧ ॥ ఉత్తస్థౌ నాగ
శయనాద్ధరిర్నారాయణో యథా । సముత్థితం మహాత్మానం ప్రహ్వాః ప్రాంజలయో నరాః ॥ ౧౨ ॥ సలిలం భాజనైః
శుభ్రైరుపతస్థుస్సహస్రశః । కృతోదకశ్శుచిర్భూత్వా కాలే హుతహుతాశనః ॥ ౧౩ ॥ దేవాగారం జగామాశు పుణ్య
మిక్ష్వాకుసేవితం । తత్ర దేవాన్పితౄన్విప్రానర్చయిత్వా యథావిధి ॥ ౧౪ ॥ బాహ్యకక్ష్యాంతరం రామో నిర్జ
గామ జనైర్వృతః । ఉపతస్థుర్మహాత్మానో మంత్రిణస్సపురోహితాః ॥ ౧౫ ॥ వసిష్ఠప్రముఖాస్సర్వే దీప్యమానా ఇవాగ్న
యః । క్షత్రియాశ్చ మహాత్మానో నానాజనపదేశ్వరాః ॥ ౧౬ ॥ రామస్యోపావిశన్పార్శ్వే శక్రస్యేవ యథామరాః ।
భరతో లక్ష్మణశ్చాత్ర శత్రుఘ్నశ్చ మహాయశాః ॥ ౧౭ ॥ ఉపాసాం చక్రిరే హృష్టా వేదాస్త్రయ ఇవాధ్వరం । యా
తాః ప్రాంజలయో భూత్వా కింకరా ముదితాననాః ॥ ౧౮ ॥ ముదితా నామ పార్శ్వే తు బహవస్సముపావిశన్ । వా
నరాశ్చ మహావీర్యా వింశతిః కామరూపిణః ॥ ౧౯ ॥ సుగ్రీవప్రముఖా రామముపాసంత మహౌజసః । విభీషణశ్చ ర
క్షోభిశ్చతుర్భిః పరివారితః ॥ ౨౦ ॥ ఉపాస్తే తం మహాత్మానం ధనేశమివ గుహ్యకాః । తథా నిగమవృద్ధాశ్చ కులీనా యే
చ మానవాః ॥ ౨౧ ॥ శిరసా వంద్య రాజానముపాసంత విచక్షణాః । తథా పరివృతో రాజా శ్రీమద్భిరృషిసత్తమైః ॥ ౨౨ ॥
రాజభిశ్చ మహావీర్యైర్వానరైశ్చ సరాక్షసైః । యథా దేవేశ్వరో నిత్యమృషిభిస్సముపాస్యతే ॥ ౨౩ ॥ అధికస్తేన రూ
పేణ సహస్రాక్షో విరోచతే । తేషాం సముపవిష్టానాం తాస్తాస్సుమధురాః కథాః ॥ ౨౪ ॥ కథ్యంతే ధర్మసంయుక్తాః
పురాణజ్ఞైర్మహర్షిభిః ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే సప్తవింశస్సర్గః ॥ ౬౧ ॥ ౧౨౨౨ ॥ *********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ——— అత్రాధికపాఠసర్గాః పంచ ——— ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు సకలం రాఘవో
ఽగస్త్యమబ్రవీత్ । య ఏష ఋక్షరజా నామ వాలిసుగ్రీవయోః పితా ॥ ౧ ॥ జననీ కా చ భగవన్ త్వయా పరికీర్తితా । వాలి
సుగ్రీవయోశ్చాపి నామ్నీ తా మే నామతః కుతః ॥ ౨ ॥ ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం సమాచక్ష్వ కౌతూహలమిదం హి నః । స పృష్టో రాఘవేణై
వమగస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ శృణు రామ కథామేతాం యథాపూర్వం సమాసతః । నారదః కథయామాస మ
మాశ్రమముపాగతః ॥ ౪ ॥ కదాచిదటమానోఽసావతిథిత్వముపాగతః । అర్చితస్తు యథాన్యాయ్యం విధిదృష్టేన కర్మ
ణా ॥ ౫ ॥ సుఖాసీనః కథామేతాం మయా పృష్టస్స కౌతుకాత్ । కథయామాస ధర్మాత్మా మహర్షిర్భావితాత్మ
తి ॥ ౬ ॥ మేరుర్నగవరశ్శ్రీమాన్ జాంబూనదమయశ్శుభః । తస్యాయుష్మధ్యమం శృంగం సర్వదైవతపూజితం ॥ ౭ ॥

తస్మిన్దివ్యాసభారమ్యా బాహ్యేయా శతయోజనా । తస్యామాస్తే సదా దేవః పద్మయోనిశ్చతుర్ముఖః ॥ ౮ ॥ యోగమ
భ్యసతస్తస్య నేత్రాభ్యాం యోరసా స్రవత్ । తద్గృహీతం భగవతా పాణినా చర్చితం తు తత్ ॥ ౯ ॥ నిక్షిప్తమాత్రం త
ద్భూమౌ బ్రహ్మణా లోకకర్తృణా । తస్మిన్నశ్రుకణే రామ వానరస్సంబభూవహ ॥ ౧౦ ॥ ఉత్పన్నమాత్రస్తు తదా వా
నరశ్చ నరోత్తమ । సమాశ్వాస్య ప్రియైర్వాక్యైరుక్తః కిల మహాత్మనా ॥ ౧౧ ॥ పశ్యైశైలం సువిస్తీర్ణం సురైరధ్యుషి
తం సదా । తస్మిన్వస్య గిరివరే బహుమూలఫలాశనః ॥ ౧౨ ॥ మమాంతికచరో నిత్యం భవ వానరపుంగవ । కంచిత్కా
లమిహాస్వ త్వం తతశ్శ్రేయో భవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్స చైతేన బ్రహ్మణా వానరోత్తమః । ప్రణమ్య శిరసా పాదౌ
దేవదేవస్య రాఘవ ॥ ౧౪ ॥ ఉక్తవాన్లోకకర్తారమాదిదేవం జగద్గురుం । యథాజ్ఞాపయసే దేవ స్థితోహం తవశాసనే ॥
ఏవముక్త్వా హరిర్దేవం యయౌ హృష్టమనాస్తదా । స తదా ద్రుమషండేషు ఫలపుష్పఘనేషు చ ॥ ౧౫ ॥ బ్రహ్మప్రతి
బలశ్శైలశృంగ్యేవ నే ఫలకృతాశనః । స్వదిన్మధూని ముఖ్యాని చిన్వన్పుష్పాణ్యనేకశః ॥ ౧౬ ॥ దినే దినే చ సాయాహ్నే బ్రహ్మ
ణోంతికమాగమత్ । గృహీత్వా రామ ముఖ్యాని పుష్పాణి చ ఫలాని చ ॥ ౧౭ ॥ బ్రహ్మణో దేవదేవస్య పాదమూలే న్య
వేదయత్ । ఏవం తస్య గతః కాలో బహుః పర్యటతో గిరిం ॥ ౧౮ ॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య సమతీతస్య రాఘవ । ఋక్ష
రాడ్వానరశ్రేష్ఠస్తృష్ణయా పరిపీడితః ॥ ౨౦ ॥ ఉత్తరం మేరుశిఖరం గతస్తత్ర చ దృష్టవాన్ । నానావిహంగసంఘుష్టం
ప్రసన్నసలిలం సరః ॥ ౨౧ ॥ చలత్కేసరమాత్మానం కృత్వా తస్య తటే స్థితః । దదర్శ తస్మిన్సరసి వక్త్రచ్ఛాయాం మ
హాత్మనః ॥ ౨౨ ॥ కోయమస్మిన్మహరిపుస్స నత్యంతజలే మహాన్ । రూపం చాంతర్గతం తత్ర వీక్ష్య తత్రాథసో హరిః ॥
క్రోధావిష్టమనా హ్యేవం నియతం మామవమన్యతే । తదస్య దుష్టభావస్య కర్తవ్యో నిగ్రహో మయా ॥ ౨౪ ॥ ఏవం సంచి
న్త్య మనసా స వై వానరచాపలాత్ । ఆప్లుత్య చాపతత్తస్మిన్హ్రదే వానరసత్తమః ॥ ౨౫ ॥ ఉత్ప్లుత్య తస్మాత్సరస ఉత్థి
తః ప్లవగః పునః । తస్మిన్నేవ క్షణే రామ స్త్రీత్వం ప్రాప స వానరః ॥ ౨౬ ॥ మనోజ్ఞరూపా సా నారీ లావణ్యలలితా శు
భా । విస్తీర్ణజఘనా సుభ్రూర్నీలకుంచితమూర్ధజా ॥ ౨౭ ॥ ముగ్ధానస్మితవక్త్రా చ పీనస్తనతటా శుభా । హ్రద
తీరస్థితా భాతి ఋజుయష్టిర్లతా యథా ॥ ౨౮ ॥ త్రైలోక్యసుందరీ కాన్తా సర్వచిత్తప్రమాథినీ । లక్ష్మీవ పద్మరహితా చ
న్ద్రజ్యోత్స్నేవ నిర్మలా ॥ ౨౯ ॥ రూపేణాప్యభవత్సా తు గీర్దేవీవ రమా యథా । ద్యోతయంతీ దిశస్సర్వాస్త
త్రాభూత్సా వరాంగనా ॥ ౩౦ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే దేవో నివృత్తస్సురనాయకః । పాదావుపాస్య దేవస్య బ్రహ్మణస్తేన
వై పథా ॥ ౩౧ ॥ తస్యామథ చ వేళాయామాదిత్యోపి పరిభ్రమన్ । తస్మిన్నేవ వనే సోభూద్యస్మింస్సా తనుమధ్యమా ॥
యుగపత్సా తదా దృష్టా దేవాభ్యాం సురసుందరీ । కందర్పవశగౌ తౌ తు దృష్ట్వా తాం సంబభూవతుః ॥ ౩౩ ॥ తతః క్షుభి
తసర్వాంగౌ సురేంద్రతపనౌ ప్రభూ । తదాద్భుతమద్భుతం దృష్ట్వా త్యాజితౌ ధైర్యమాత్మనః ॥ ౩౪ ॥ తతస్తస్యాం సురేం
ద్రేణ స్కన్నం శిరసి పాతితం । అనాసాద్యైవ తాం నారీం స నివృత్తమదో భవత్ ॥ ౩౫ ॥ తతస్స వానరపతిః ప్రసూ
తో బలశాలినమ్ । అమోఘరేతసస్తస్య వాసవస్య మహాత్మనః ॥ ౩౬ ॥ వాలేషు పతితం బీజం వాలీనామ బభూవ హ ।
భాస్కరేణాపి తస్యాం వై కందర్పవశవర్తినా ॥ ౩౭ ॥ బీజం నిషిక్తం గ్రీవాయాం విధానమనువర్తినా । తేనాపి సా వ
రతనుర్నోక్తా కించిద్వచశ్శుభం ॥ ౩౮ ॥ నివృత్తమదనశ్చాథ సూర్యోపి సమపద్యత । గ్రీవాయాం పతితే బీజే సుగ్రీవ
స్సమజాయత ॥ ౩౯ ॥ ఏవముత్పాదితౌ వీరౌ వానరేంద్రౌ మహాబలౌ । దత్త్వా తు కాంచనీం మాలాం వానరేంద్ర
స్య వాలినః ॥ ౪౦ ॥ అక్షయ్యాం గుణసంపూర్ణాం శక్రస్త్రిదివం యయౌ । సూర్యోపి స్వసుతస్యైనం నిరూప్య పవ
నాత్మజం ॥ ౪౧ ॥ కృత్యేషు వ్యవసాయేషు జగామ స వితాంబరమ్ । తస్యాం నిశాయాం వ్యుష్టాయాముదితే చ దివాక
రే ॥ ౪౨ ॥ స తు వానరరూపం తు ప్రతిపేదే పునర్నృప । స చ వానరో భూత్వా పుత్రౌ స్వస్య ప్లవంగమౌ ॥ ౪౩ ॥

పింగేక్షణౌ హరివరౌ వవృధాతే కామరూపిణౌ । మధూన్యమృతకల్పాని పాయితౌ తేన తౌ తదా ॥ ౪౪ ॥ గృహ్యాథ ఋక్ష
రజాస్తౌ తు బ్రహ్మణోంతికమాగతః । దృష్ట్వర్క్షరజసం పుత్రౌ బ్రహ్మా లోకపితామహః ॥ ౪౫ ॥ బహుశస్సాంత్వయా
మాస పుత్రాభ్యాం సహితం హరిం । సాంత్వయిత్వా తతః పశ్చాద్దేవదూతమథాదిశత్ ॥ ౪౬ ॥ గచ్ఛ మద్వచనాద్దూ
త కిష్కింధాం నామ వై శుభాం । సాహ్యస్వగుణసంపన్నా మహతీ చ పురీ శుభా ॥ ౪౭ ॥ తత్ర వానరయూథాని బ
హూని నివసంతి చ । బహురత్నసమాకీర్ణా వానరైః కామరూపిభిః ॥ ౪౮ ॥ పుణ్యాపణవతీ దుర్గా చాతుర్వర్ణ్యపు
ష్టసంవృతా । విశ్వకర్మకృతా దివ్యా మన్నిదేశాగాచ్ఛశోభనా ॥ ౪౯ ॥ తత్రర్క్షరజసం పుత్రం సపుత్రం వానరర్ష
భం । యూథపాలాంత్సమాహూయ యాశ్చాన్యాన్ప్రకృతాన్హరీన్ ॥ ౫౦ ॥ తేషాం సమ్భావ్య సర్వేషాం మదీ
యజనసంసది । అభిషేచయ రాజానమారోప్య మహదాసనం ॥ ౫౧ ॥ దృష్టమాత్రాశ్చ తేన స్వేవానరేణ చ ధీమతా
అస్యర్క్షరజసో నిత్యం భవిష్యంతి వశానుగాః ॥ ౫౨ ॥ ఇత్యేవముక్తే వచనే బ్రహ్మణా తు హరీశ్వరం । పురస్కృత్య దూ
తో సౌ ప్రయయౌ తాం పురీం శుభాం ॥ ౫౩ ॥ స ప్రవిశ్యానిలగతిస్తాం గుహాం వానరోత్తమం । స్థాపయామాస రాజా
నం పితామహనియోగతః ॥ ౫౪ ॥ రాజాభిషేకవిధినా స్నాతో థాభ్యర్చితస్తదా । స బద్ధమకుటశ్శ్రీమానభిషిక్తస్స్వల
ంకృతః ॥ ౫౫ ॥ ఆజ్ఞాపయామాస హరీంత్సర్వాన్స్మదితమానసః । సప్తద్వీపసముద్రాయాం పృథివ్యాం యే ప్లవంగమాః ॥
వాలిసుగ్రీవయోరేవ హ్యేష త్వృక్షరజాః పితా । జననీ చైవ తు హరిరిత్యేతద్భద్రమస్తు తే ॥ ౫౬ ॥ యశ్చైతచ్ఛ్రావ
యేద్విద్వాన్యశ్చైతచ్ఛృణుయాన్నరః । సిధ్యంతి తస్య కార్యార్థాః మనసో హర్షవర్ధనాః ॥ ౫౭ ॥ ఓమ్ ॥ ఏత
చ్చ సర్వం కథితం మయా విభో ప్రవిస్తరేణేహ యథార్థతస్తవ । ఉత్పత్తిరేషా రజనీచరాణాముక్తా తథైవేహ హరీశ్వరా
ణామ్ ॥ ౫౮ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే అధికపాఠే సుగ్రీవోత్పత్తికథనం నామ ప్రథమస్సర్గః ॥ *******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతాం శ్రుత్వా కథాం దివ్యాం పౌరాణీం రాఘవస్తదా । భ్రాతృభిస్సహితో
వీరో విస్మయం పరమం యయౌ ॥ ౧ ॥ రాఘవో థ ఋషేర్వాక్యం శ్రుత్వా వచనమబ్రవీత్ । కథేయం మహతీ పుణ్యా
త్వత్ప్రసాదాచ్ఛ్రుతా మయా ॥ ౨ ॥ బృహత్కౌతూహలేనాస్మి సంవృతో మునిపుంగవ । ఉత్పత్తిర్యాదృశీ దివ్యా వా
లిసుగ్రీవయోర్ద్విజ ॥ ౩ ॥ బ్రహ్మర్షే మమ కించిత్రం సురేంద్రప్రతపనావుభౌ । జాతౌ వానరశార్దూలౌ బలేన బలినాం
వరౌ ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ కుంభయోనిరభాషత । ఏవమేతన్మహాబాహో వృత్తమాసీత్పురా కిల ॥ ౫ ॥ అథా
పరాం కథాం దివ్యాం శృణు రాజంత్సనాతనీం । యదర్థం రామ వైదేహీ రావణేన పురా హృతా ॥ ౬ ॥ తత్తేహం కీర్త
యిష్యామి సమాధిం శ్రవణే కురు । పురా కృతయుగే రామ ప్రజాపతిసుతం ప్రభుం ॥ ౭ ॥ సనత్కుమారమాసీనం రావ
ణో రాక్షసాధిపః । దదర్శ సూర్యసంకాశం జ్వలంతమివ తేజసా ॥ ౮ ॥ వినయావనతో భూత్వా హ్యభివాద్య కృతాం
జలిః । ఉక్తవాన్ప్రణతో రామ తమృషిం సత్యవాదినమ్ ॥ ౯ ॥ కో హ్యస్మిన్ప్రవరో లోకే దేవానాం బలవత్తరః । యం
సమాశ్రిత్య విబుధా జయంతి సమరే రిపూన్ ॥ ౧౦ ॥ కం యజంతి జనా నిత్యం కం ధ్యాయంతి చ యోగినః । ఏతన్మే శంస భ
గవన్విస్తరేణ తపోధన ॥ ౧౧ ॥ విదిత్వా హృద్గతం తస్య ధ్యానదృష్టిర్మహాయశాః । ఉవాచ రావణం ప్రేమ్ణా శ్రూయతా
మితి పుత్రక ॥ ౧౨ ॥ యో బిభర్తి జగత్కృత్స్నం యస్యోత్పత్తిం న విద్మహే । సురాసురైర్నతో నిత్యం హరిర్నారాయ
ణః ప్రభుః ॥ ౧౩ ॥ యస్య నాభ్యుద్భవో బ్రహ్మా విశ్వస్య జగతః పతిః । యేన సర్వమిదం సృష్టం విశ్వం స్థావరజంగమం ॥
తం సమాశ్రిత్య విబుధా విధిసా హరిమధ్వరే । పఠంతి హ్యమృతం చైవ మానవాశ్చ యజంతి తం ॥ ౧౫ ॥ పౌరాణైశ్చ
వేదైశ్చ పాంచరాత్రైస్తథైవ చ । ధ్యాయంతి యోగినో నిత్యం క్రతుభిశ్చ యజంతి తం ॥ ౧౬ ॥ దైత్యదానవరక్షాం
సి యే చాన్యే చామరద్విషః । సర్వాన్జయతి సంగ్రామే సదా సర్వైస్సుపూజ్యతే ॥ ౧౭ ॥ శ్రుత్వా మహర్షేస్తద్వాక్యం

గావణో రాక్షసాధిపః । ఉవాచ ప్రణతో భూత్వా పునరేవ మహామునిమ్ ॥ ౧౮ ॥ దైత్యదానవరక్షాంసి యే హతాస్స మరేఽరయః । కాం గతిం ప్రతిపద్యంతే కేన తే హరిణా హతాః ॥ ౧౯ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ మహామునిః । దైవతైర్నిహతా నిత్యం ప్రాప్నువంతి దివస్థలమ్ ॥ ౨౦ ॥ పునస్తస్మాత్పరిభ్రష్టా జాయంతే వసుధాతలే । పూర్వార్జితైస్సుఖైర్దుఃఖైర్జాయంతే చ మ్రియంతి చ ॥ ౨౧ ॥ ఓమ్ ॥ యే యే హతాశ్చక్రధరేణ రాజంస్త్రైలోకనాథేన జనార్దనేన । తే తే గతాస్తన్నిలయం నరేంద్రాః క్రోధోఽపి దేవస్య వరేణ తుల్యః ॥ ౨౨ ॥ శ్రుత్వా గతస్తద్వచనం నిశాచరస్సనత్కుమారస్య ముఖాద్వినిర్గతమ్ । తథా ప్రహృష్టస్స బభూవ విస్మితః కథం ను యాస్యామి హరిం మహాహవే ॥ ౨౩ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే అధికపాఠే ద్వితీయస్సర్గః ॥ ********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం చింతయతస్తస్య రావణస్య దురాత్మనః । పునరేవాపరం వాక్యం వ్యాజహార మహామునిః ॥ ౧ ॥ మనసశ్చేప్సితం యత్తద్భవిష్యతి మహాహవే । సుఖీ భవ మహాబాహో కంచిత్కాలముదీక్షయ ॥ ఏవం శ్రుత్వా మహాబాహుస్తమృషిం ప్రత్యువాచ సః । కీదృశం లక్షణం తస్య బ్రూహి సర్వమశేషతః ॥ ౩ ॥ రాక్షసేంద్రవచశ్శ్రుత్వా స మునిః ప్రత్యభాషత । శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే తవ రాక్షసపుంగవ ॥ ౪ ॥ స హి సర్వగతో దేవస్సూక్ష్మోఽవ్యక్తస్సనాతనః । తేన సర్వమిదం ప్రోతం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ॥ ౫ ॥ స భూమ్యాదిపాతాళేపర్వతేషు వనేషు చ । స్థావరేషు చ సర్వేషు గ్రామేషు నగరేషు చ ॥ ౬ ॥ ఓంకారశ్చైవ సత్యం చ సావిత్రీ పృథివీ చ సః । ధరాధరధరో దేవో హ్యనంత ఇతి విశ్రుతః ॥ ౭ ॥ ఓమ్ ॥ అహశ్చ రాత్రిశ్చ ఉభే చ సంధ్యే దివాకరశ్చైవ యమశ్చ సోమః । స ఏవ కాలో హ్యనలశ్చ వాయుస్స బ్రహ్మరుద్రౌ చ స ఏవ బాలః ॥ ౮ ॥ విద్యోతతి జ్వలతి భాతి చ పాతి లోకాన్సృజత్యయం సంహరతి ప్రశాస్తి । క్రీడాం కరోత్యవ్యయ లోకనాథో విష్ణుః పురాణో భవనాశహేతుః ॥ ౯ ॥ అథవా బహునానేన కిముక్తేన దశానన । తేన సర్వమిదం వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్ ॥ ౧౦ ॥ నీలోత్పలదళశ్యామః కింజల్కారుణవస్త్రకః । ప్రావృట్కాలే యథా వ్యోమ్ని సతటిత్తోయదస్తథా ॥ ౧౧ ॥ శ్రీమాన్మేఘవపుశ్శ్యామః పంకజారుణలోచనః । శ్రీవత్సేనోరసా యుక్తశ్శశాంకకృతలక్షణః ॥ ౧౨ ॥ తస్య నిత్యం శరీరస్థా మేఘస్యేవ శతహ్రదా । సంగ్రామరూపిణీ లక్ష్మీర్దేహమావృత్య తిష్ఠతి ॥ ౧౩ ॥ న స శక్యస్సురైర్ద్రష్టుం నాసురైర్న చ పన్నగైః । యస్య ప్రసాదం కురుతే స వై తం ద్రష్టుమర్హతి ॥ ౧౪ ॥ న హి యజ్ఞఫలైస్తాత న తపోభిస్సుసంచితైః । శక్యతే భగవాన్ద్రష్టుం న దానేన న చేజ్యయా ॥ తద్భక్తైస్తద్గతప్రాణైస్తచ్చిత్తైస్తత్పరాయణైః । శక్యతే భగవాన్ద్రష్టుం జ్ఞాననిర్దగ్ధకిల్బిషైః ॥ ౧౬ ॥ అథవా రాక్షసేంద్ర త్వం యది తం ద్రష్టుమిచ్ఛసి । కథయిష్యామి తే సర్వం శ్రూయతాం యది రోచతే ॥ ౧౭ ॥ కృతే యుగే వ్యతీతే వై ముఖే త్రేతాయుగస్య తు । హితార్థం దేవమర్త్యానాం భవితా నృపవిగ్రహః ॥ ౧౮ ॥ ఇక్ష్వాకూణాం చ యో రాజా భవేద్దశరథో భువి । తస్య సూనుర్మహాతేజా రామో నామ భవిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ మహాతేజా మహాబుద్ధిర్మహాబలపరాక్రమః । మహాబాహుర్మహాసత్త్వః క్షమయా పృథివీసమః ॥ ౨౦ ॥ ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్షస్సమరే శత్రుభిస్సదా । భవితా హి తథా రామో నరో నారాయణః ప్రభుః ॥ ౨౧ ॥ పితుర్నియోగాత్స విభుర్దండకాఖ్యే మహావనే । విచరిష్యతి ధర్మాత్మా సహ భ్రాత్రా మహాత్మనా ॥ ౨౨ ॥ తస్య పత్నీ మహాభాగా లక్ష్మీస్సీతేతి విశ్రుతా । దుహితా జనకస్యైషా ఉత్థితా వసుధాతలాత్ ॥ ౨౩ ॥ రూపేణాప్రతిమా లోకే సర్వలక్షణలక్షితా । ఛాయేవానుగతా రామం నిశాకరమివ ప్రభా ॥ శీలాచారగుణోపేతా సాధ్వీ ధైర్యసమన్వితా । సహస్రాంశోరశ్మిరివ హ్యేకమూర్తిరివ స్థితా ॥ ౨౫ ॥ ఏవం తే సర్వమాఖ్యాతం మయా రావణ విస్తరాత్ । మహతో దేవదేవస్య శాశ్వతస్యావ్యయస్య చ ॥ ౨౬ ॥ ఏవం శ్రుత్వా మహాబాహూ రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ । త్వయా సహ విరోధేచ్ఛుశ్చింతయామాస రాఘవ ॥ ౨౭ ॥ వాక్యం సనత్కుమార

స్వచింతయా వో ముహుర్ముహుః । రావణో ముముదే శ్రీమాన్యుద్ధార్థీ విచచార హ ॥ ౨౮ ॥ శ్రుత్వా చ తాం కథాం రామో విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః । శిరసశ్చాలనం కృత్వా తమర్థం పరిచింతయన్ ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా తు వాక్యం సనరేశ్వర స్తదా ముదాయుతౌ విస్మయమాపతుః । పునశ్చ తజ్జ్ఞానవతాం ప్రధానమువాచ వాక్యం వద మే పురాతనమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽధికపాఠే తృతీయస్సర్గః ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతః పునర్మహాతేజాః కుశ్ఛుభయోనిర్మలాశయః । ఉవాచ రామః ప్రణతం పితామహమివేశ్వరం ॥ ౧ ॥ శ్రూయతామితి చామంత్ర్య రామః సన్న్యపక్రమం । కథాశేషం మహాతేజాః కథయామాస సప్రభుః ॥ ౨ ॥ యథాఖ్యానం శ్రుతం చైవ యథావృత్తం చ తత్తథా । ప్రీత్యాస్మా కథయామాస రాఘవాయ మహామతిః ॥ ౩ ॥ ఏతదర్థం మహాబాహో రావణేన మహాత్మనా । సుతా జనకరాజస్య హృతా రామ మహామతే ॥ ౪ ॥ ఏతాం కథాం మహాబాహో నారదస్సుమహాయశాః । కథయామాస మహ్యం వై మేరౌ గిరివరోత్తమే ॥ ౫ ॥ దేవగంధర్వసిద్ధానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ । కథాశేషం పునస్సోఽథ కథయామాస రాఘవ ॥ ౬ ॥ నారదస్సుమహాతేజాః ప్రహసన్నివ మానద । తాం కథాం శృణు రాజేంద్ర మహాపాపప్రణాశినీం ॥ ౭ ॥ యాం తు శ్రుత్వా మహాబాహో ఋషయో దైవతైస్సహ । ఊచుస్తం నారదం సర్వే హర్షపర్యాకులేక్షణాః ॥ ౮ ॥ యశ్చేమాం శ్రావయేన్నిత్యం శృణుయాద్వాపి భక్తితః । సపుత్రపౌత్రవాన్ రామ స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽధికపాఠే చతుర్థస్సర్గః ॥ ************************************

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స రావణో రామ పర్యటన్పృథివీతలం । విజయార్థీ మహాశూరై రాక్షసైః పరివారితః ॥ ౧ ॥ దైత్యదానవరక్షస్సు యం శృణోతి బలాధికం । తమాహ్వయతి యుద్ధార్థీ రావణో బలదర్పితః ॥ ౨ ॥ ఏవం స పర్యటన్సర్వాం పృథివీం పృథివీపతే । బ్రహ్మలోకాన్నివర్తంతమాససాదాథ నారదం ॥ ౩ ॥ వ్రజంతం మేఘపృష్ఠస్థమంశుమంతమివాపరం । తం చాభిసృత్య ప్రీతాత్మా హ్యభివాద్య కృతాంజలిః ॥ ౪ ॥ ఉవాచ హృష్టమనసా నారదం రావణస్తదా । ఆబ్రహ్మభువనాల్లోకాస్త్వయా దృష్టా హ్యనేకశః ॥ ౫ ॥ కస్మిన్లోకే మహాభాగ మానవా బలవత్తరాః । యోద్ధుమిచ్ఛామి తైస్సాకం యథాకామం యథాసుఖం ॥ ౬ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా నారదో వాక్యం రావణస్య దురాత్మనః । చింతయిత్వా ముహూర్తం తు నారదః ప్రత్యువాచ తం ॥ ౭ ॥ అస్తి రాజన్మహాద్వీపః క్షీరోదస్య సమీపతః । యత్ర తే చంద్రసంకాశా మానవాస్సుమహాబలాః ॥ ౮ ॥ మహాకాయా మహావీర్యా మేఘస్తనితనిస్వనాః । మహామాత్రాశ్చ ధైర్యవంతో మహాపరిఘబాహవః ॥ ౯ ॥ శ్వేతద్వీపే మయా దృష్టా మానవా రాక్షసాధిప । బలవీర్యసమాయుక్తా న్యాదృశాం స్త్వమిహేచ్ఛసి ॥ ౧౦ ॥ నారదస్య వచశ్శ్రుత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ । కథం నారద జాయంతే తత్ర ద్వీపే మహాబలాః ॥ ౧౧ ॥ శ్వేతద్వీపే కథం వాసః ప్రాప్తస్తైస్సుమహాత్మభిః । ఏతన్మే సర్వమాఖ్యాహి ప్రభో నారద తత్త్వతః ॥ ౧౨ ॥ త్వయా స్పృష్టం జగత్సర్వం హస్తామలకవత్సదా । రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా నారదః ప్రత్యువాచ తం ॥ అనన్యమానసా నిత్యం నారాయణపరాయణాః । తథా బ్రాహ్మణభక్తాశ్చ తత్సమర్చాపరాయణాః ॥ ౧౪ ॥ ఏకాంతభావానుగతాస్తైనరా రాక్షసాధిప । తచ్చిత్తాస్తద్గతప్రాణా నరా నారాయణం శ్రితాః ॥ ౧౫ ॥ శ్వేతద్వీపే తు తైర్వాసః ఆర్జితః పుణ్యకర్మభిః । యే హతా లోకనాథేన శార్ఙ్గమానమ్య సంయుగే ॥ ౧౬ ॥ చక్రాయుధేన దేవేన తేషాం వాసస్త్రివిష్టపే । న హి యజ్ఞఫలైస్తాత న తపోభిర్న సంయమైః ॥ ౧౭ ॥ న చ దానఫలైర్ముఖ్యైస్స లోకః ప్రాప్యతే సుఖం । నారదస్య వచశ్శ్రుత్వా దశగ్రీవస్సువిస్మితః ॥ ౧౮ ॥ ధ్యాత్వా తు సుచిరం కాలం తేన యోత్స్యామి సంయుగే । ఆపృచ్ఛ్య నారదం ప్రాయాచ్ఛ్వేతద్వీపాయ రావణః ॥ ౧౯ ॥ నారదోఽపి చిరం ధ్యాత్వా కౌతూహలసమన్వితః । దదృ

తుష్టః పరమాశ్చర్యం తత్రైవ త్వరితం యయౌ ॥ ౨౦ ॥ సహి కేళికరో విప్రో నిత్యం చ సమరప్రియః । రావణోఽపి యయౌ
తత్ర రాక్షసైస్సహ రాఘవ ॥ ౨౧ ॥ మహతా సింహనాదేన నాదయంస్స దిశో దశ । గతేషు వారితే తత్ర రావణో
పి మహాయశాః ॥ ౨౨ ॥ ప్రాప శ్వేతం మహాద్వీపం చులుకీభూయ సుస్థిరైరపి । తేజసా తస్య ద్వీపస్య రావణస్య బలీయ
సః ॥ ౨౩ ॥ తత్తస్య పుష్పకం యానం వాతవేగసమాహతం । అవస్థాతుం న శక్నోతి వాతాహత ఇవాంబుదః ॥ ౨౪
సచివా రాక్షసేంద్రస్య ద్వీపమాసాద్య దుర్దృశం । అబ్రువన్ రావణం భీతా రాక్షసా జాతసాధ్వసాః ॥ ౨౫ ॥ రా
క్షసేంద్ర వయం మూఢా భ్రష్టసంజ్ఞా విచేతసః । అవస్థాతుం న శక్తాః స్మో యుద్ధం కర్తుం కథం చన ॥ ౨౬ ॥ ఏవము
క్త్వా ద్రుతం తే తు సర్వ ఏవ నిశాచరాః । రావణోఽపి హితధ్యానః పుష్పకం హేమభూషితమ్ ॥ ౨౭ ॥ విసర్జయామా
స తదా సహ తైః క్షణదాచరైః । గతేషు పుష్పకే రామ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౨౮ ॥ కృత్వా రూపం మహాభీమం సర్వ
రాక్షసవర్జితః । ప్రవివేశ తదా తస్మిన్ శ్వేతద్వీపే స రావణః ॥ ౨౯ ॥ ప్రవిశన్నేవ తత్రాసు నారీభిరుపలక్షితః ।
ఏకయా సుస్మితం కృత్వా హస్తే గృహ్య స రావణః ॥ ౩౦ ॥ పృష్టశ్చ మగనం బ్రూహి కిమర్థమిహ చాగతః । కో హి
త్వం కస్య వా పుత్రః కేన వా ప్రహితో వద ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యుక్తో రావణో రాజన్ క్రుద్ధో వచనమబ్రవీత్ । అహం విశ్రవ
సః పుత్రో రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౩౨ ॥ యుద్ధార్థమిహ సంప్రాప్తో న చ పశ్యామి కంచన । ఏవం కథయతస్తస్య రావ
ణస్య దురాత్మనః ॥ ౩౩ ॥ ప్రాహసంస్తే తతస్సర్వాస్సస్వనం యువతీజనాః । ఏకయా క్రుద్ధయా తాసాం బాలవల్ల
హ్యాలీలయా ॥ ౩౪ ॥ భ్రామితస్తు సఖీమధ్యే క్షిప్తస్స దశాననః । సఖీమన్యాం సమాహూయ పశ్య త్వం కీటకం ధ్రు
వం ॥ ౩౫ ॥ దశాస్యం వింశతిభుజం కృష్ణాంజనసమప్రభం । హస్తాద్ధస్తేన చ క్షిప్తో భ్రామ్యతే శ్రమలాలసః ॥ ౩౬ ॥
భ్రామ్యమాణేన బలినా రాక్షసేన విపశ్చితా । పాణౌ వేశాథ సందష్టా రోషేణ వనితా శుభా ॥ ౩౭ ॥ ముక్తస్తయా
శుభా కీటో ధున్వన్త్యా హస్తవేదనాత్ । గృహీత్వాన్యా రాక్షసేంద్రముత్పపాత విహాయసా ॥ ౩౮ ॥ తతస్తామపి సం
క్రుద్ధో విదదార నఖైర్భృశం । తయా స హి వినిర్ధూతస్సహసైవ నిశాచరః ॥ ౩౯ ॥ పపాత చాంభసా మధ్యే సాగర
స్య భయాతురః । పర్వతస్యేవ శిఖరం యథా వజ్రవిదారితం ॥ ౪౦ ॥ ప్రపతత్సాగరస్యైవ జలే తస్థావిహానితః । ఏవం
స రావణో రామ శ్వేతద్వీపనివాసిభిః ॥ ౪౧ ॥ స్త్రీజనైర్వినిగృహ్యాశు భ్రామితశ్చ నిరస్తతః । నారదోఽపి మహాతే
జా రావణం వీక్ష్య ధర్షితం ॥ ౪౨ ॥ విస్మయం పరమం గత్వా ప్రజహాస ననర్త చ । తతస్స సాగరజలాజ్జలక్లిన్నశి
రోరుహః ॥ ౪౩ ॥ దక్షిణం తీరమాసాద్య చింతయామాస విస్మితః ॥ కిమయా నిర్జితా లోకా కాన తే మహాభయమీదృశం ॥
స్వభావతోఽల్పవీర్యాణాం విరుద్ధం యోషితామిదం । నూనమేతస్య లోకస్య నానావిధప్రభవిష్ణవః ॥ ౪౫ ॥ స్త్రీరూప
విగ్రహధరా యాన్మహాచష్ట నారదః । బలవద్భిస్తు సంధేయమితి సంచింత్య నిశ్చితం ॥ ౪౬ ॥ భూయస్తాసాం ప్రవ్ర
త్యర్థం తద్వనం సముపాడయత్ । అథాపశ్యన్మహాత్మానం పితామహసుతం ప్రభుం ॥ ౪౭ ॥ సనత్కుమారమాసీ
నం సర్వయోగభృతాం వరం । జాజ్వల్యమానం తపసా సమిద్భిరివ పావకం ॥ ౪౮ ॥ అపశ్యద్దక్షిణే పార్శ్వే విచరన్తం
గుహాశ్రయం । స తం స్పృష్ట్వా తపోవృద్ధమభివాద్య కృతాంజలిః ॥ ౪౯ ॥ వ్రీడితః పరిపప్రచ్ఛ బ్రహ్మర్షిం సత్యవాది
నమ్ । భగవన్ కేన లోకోఽయం కల్పితస్సుమహాత్మనా ॥ ౫౦ ॥ కే వా లోకే వసంత్యస్మిన్ సర్వజ్ఞానవతాం వర । కిం
చ త్వం ధ్యాయసే బ్రహ్మన్ శంస మే సుసమాధినా ॥ ౫౧ ॥ ఏతన్మే బ్రూహి తత్సర్వం సర్వజ్ఞో హ్యసి మే మతః । ఏవము
క్తో మహాతేజా విదిత్వా తస్య హృద్గతం ॥ ౫౨ ॥ ఉవాచ వాక్యం ప్రహసన్ శ్రూయతామితి పుత్రక । యో హి నైవ స
ర్వమేవేదం బిభర్తి సచరాచరం ॥ ౫౩ ॥ త్రైలోక్యం యస్య భూతాత్మా యస్యాప్యంతం న విద్మహే । యమాహుశ్శ్వ
ఆదిత్యరూపమజరం పరమాత్మానమీశ్వరం । యస్య నాభిభవో బ్రహ్మాపి తా
ద విదుషః పురుషం తమసః పరం ॥ ౫౪ ॥

మపితామహః ॥ ౫౫ ॥ కైలాసనిలయశ్శ్రీమాన్ భవశ్చక్రోధసంభవః । యం సమాశ్రిత్య నిబుధా విధినా హి పరధవీ రే ॥ ౫౬ ॥ పిబంతి చామృతం హృష్టాః పరిభూయ దితేస్సుతాన్ । యస్య శ్వాసానిలోద్భూతా శ్రీర్యస్త్రామపరాజితం ॥ ౫౭ ॥ గృహీత్వా సుమహావేగాశ్చిక్షేపు స్సాగరాంభసి । యేన దైత్యా మహావీర్యా దానవాశ్చ సనైరృతాః ॥ నిహతా బహురూపేణ బహవో బాహుశాలినః । తేనాయం లోకనాథేన కల్పితస్సుమహాత్మనా ॥ ౫౯ ॥ గోవిందేన నివాసార్థం లోకో వైసుమహాత్మనా । అర్చయంతి జగన్నాథం నారాయణపరాయణాః ॥ ౬౦ ॥ అద్వేషాస్సర్వభూతేషు మహాయోగబలాశ్రయాః । యజంతి పంచభిర్యజ్ఞైస్సతతం మధుసూదనం ॥ ౬౧ ॥ ఏకాంతినో మహాసత్త్వా వసంతి సుసమాహితాః । యః పురాణే చ వేదే చ పాంచరాత్రే చ పఠ్యతే ॥ ౬౨ ॥ సాంఖ్యయోగే చ మునిభిర్ధ్యాయతే చేజ్యతే చ యః । మునిభిర్దేవసంఘైశ్చ స్థాప్యతే భగవాన్ హరిః ॥ ౬౩ ॥ మధుకైటభయోర్హన్తా య స్తమన్వేష్టుమర్హతి । పితామహోపితం దేవం న చ జానాతి రావణ ॥ ౬౪ ॥ యస్తు నిత్యం విజానాతి హరిం నారాయణం విభుం జగదాభరణం పుణ్యం తస్య మోక్షో న సంశయః ॥ ౬౫ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా మునేర్వాక్యం ప్రసన్నేనాంతరాత్మనా । పునరేవ తతో రక్షః పప్రచ్ఛ మునిపుంగవం ॥ ౬౬ ॥ కథం చ దృశ్యతే దేవః కథం చ శ్రూయతే భువి । కథం చ క్రీడతే లోకే ద్రష్టుం వా శక్యతే కథం ॥ ౬౭ ॥ కియత్కాలేన వా బ్రహ్మన్ లోకోయం తపసా మయా । శక్యః ప్రవేష్టుం తద్బ్రూహి సర్వం హి విదితం తవ ॥ ౬౮ ॥ ఆకర్ణ్య సస్పృహం తస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః । ప్రత్యువాచ మునిర్ధీమాన్ తత్సర్వమనుపూర్వశః ॥ ౬౯ ॥ న హి సర్వగతో దేవస్సూక్ష్మోవ్యక్తస్సనాతనః । యేన సర్వమిదం వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరం ॥ ౭౦ ॥ స భూమావదివి పాతాళే పర్వతేషు వనేషు చ । సాగరేషు చ సర్వేషు వసతీహ సరిత్సు చ ॥ ౭౧ ॥ అహశ్చ రాత్రిశ్చ ఉభే చ సంధ్యే దివాకరశ్చైవ యమశ్చ సోమః । స ఏవ కాలో వరుణస్స ఏవ న బ్రహ్మరుద్రేంద్రముఖాస్స చాగ్నిః ॥ ౭౨ ॥ ఓంకారో భూర్భువస్స్వశ్చ గాయత్రీ సంధ్య ఏవ చ । ధరాధరధరో దేవస్సోనంత ఇతి విశ్రుతః ॥ ౭౩ విద్యోతతి జ్వలతి వర్షతి వాతి పాతి గర్జత్యుపైతి తపతే దహతే న చైవ । లోకాన్ సృజత్యవతి సంహరతే స దైవదైత్యాన్ స ఏవ దహతే జగతి ప్రసహ్య ॥ ౭౪ ॥ న న శక్యస్సురైర్ద్రష్టుం నాసురైర్న చ పన్నగైః । యత్ప్రసాదం కురుతే యస్య స వై తం ద్రష్టుమర్హతి ॥ ౭౫ ॥ తద్గతైస్తద్గతప్రాణైస్తచ్చిభిస్తత్పరాయణైః । శక్యః ప్రవేష్టుం లోకోయం జ్ఞాననిర్ధూతకిల్బిషైః ॥ ౭౬ ॥ ఏవం విధైరయం లోకః ప్రాప్యతే పురుషోత్తమైః । అకామకారిభిర్దేవైరక్రోధైర్దగ్ధతామసైః ॥ ౭౭ ॥ యశ్చైవ సుమహాకాయః ప్రవిష్టో లోకమవ్యయం । ఆస్తే స్థైపహారిణా కృతా తేన మహాపురీ ॥ అష్టావింశే యుగే ప్రాప్తే మనోరస్య వివస్వతః । వైష్ణవీం మూర్తిమావిశ్య లోకమేనం ప్రవేక్ష్యసి ॥ ౭౯ ॥ నాతః పరతరం శ్రోతుం మత్తో వై రాక్షసేశ్వర । ఉత్తిష్ఠ గచ్ఛ భద్రం తే ప్రాప్స్యసే గతిమీప్సితామ్ ॥ ౮౦ ॥ ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా తం ప్రణమ్యాభిపూజ్య చ । సమాసాద్య మహాత్మైన్యం యయాలంకామశంకితః ॥ ౮౧ ॥ నారదోపి ప్రహృష్టాత్మా దృష్ట్వా సర్వమశేషతః । ద్రుతం మేరుముపాగమ్య విశతే తాం శుభాం సభామ్ ॥ ౮౨ ॥ తస్యాం బ్రహ్మాణమాసీనమభివాద్య కృతాంజలిః । దేవాన్ సంశ్రావయామాస సమీపే పద్మజన్మనః ॥ ౮౩ ॥ నిశమ్య సుమహత్పుణ్యమాఖ్యానం పద్మసంభవః । నారదం సంపరిష్వజ్య ప్రాహ భూతభవిష్యవిత్ ॥ ౮౪ ॥ హిరణ్యకశిపుః పూర్వం బభూవైష నిశాచరః । అవధ్యో బహుభిర్యోగైర్వరదానాన్మహాబలః ॥ ౮౫ ॥ సకదాచిన్మహాత్మానం పద్మనాభమధోక్షజం । స భాయాం గర్వాయన్ దర్పాత్ నృసింహవపుషం హరిం ॥ ౮౬ ॥ సముద్గృహ్య నఖైస్తేన దీర్యమాణస్య సంయుగే । రక్తసంస్పర్శనాం దివ్యం చక్షుర్దైత్యప తే రభూత్ ॥ ౮౭ ॥ స తు తద్రాక్షసం జన్మ తస్మాన్నానుష్యజన్మనః । భావినీం నిధనప్రాప్తిం పశ్యన్ దివ్యేన చక్షుషా ॥ ౮౮ ॥ శ్రీవత్సాంకం తదంకస్థః ప్రాహ దైత్యశ్చ నైరిదం । నఖైర్విభిన్నహృదయః క్షణం దీనః కృతాంజలిః ॥

తప్తహాటకకేశాంతజ్వలత్పావకలోచన । వజ్రాయుధనఖస్పర్శదివ్యసింహ నమోఽస్తు తే ॥ ౯౦ ॥ కైటభారే హరే దేవ విష్ణో విపులవిక్రమ । త్రాహి మాం భూతభవ్యేశ శరణాగతవత్సల ॥ ౯౧ ॥ త్వద్దత్తే రాక్షసే భావే మానుషే చ పదే విభో । ప్రాప్నుయాం త్వన్మయో లోకం లోకనాథ ప్రసీద మే ॥ ౯౨ ॥ ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా యయౌ దైత్యపతిం హరిః । హంసయుక్తవిమానేన కింకిణీజాలమాలినా ॥ ౯౩ ॥ స ఏవ చ పునస్తత్ర రాతుసోఽభూన్మహాసురః । రాక్షసేనపి థానేన సదా తద్భావభావితః ॥ ౯౪ ॥ మానుషత్వముపాగమ్య లోకానాం హంతుం కృతోద్యమం । తృతీయం చ హతం తేన శ్వేతద్వీపం ప్రవేక్ష్యతి ॥ ౯౫ ॥ వైష్ణవం తేజ ఆవిశ్య యథోక్తం బ్రహ్మవాదినా । మయాపి చేహ సంస్థేన దృష్టమేవాక్షిదర్శనాత్ ॥ ౯౬ ॥ మయావలంబితం సర్వం దేవస్య పరమాత్మనః । యస్త్విదం పఠతే నిత్యం పుణ్యమాఖ్యానముదితః ॥ ౯౭ ॥ నారదోక్తం మనుష్యో వై స యాతి పరమాం గతిం । వైష్ణవం పరమాఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశనం ॥ ౯౮ ॥ నిత్యం చ శృణుయాద్యశ్చ సోఽపి పాపాత్ప్రముచ్యతే । జాతిస్మరత్వం విప్రత్వం కులే మహతి సంభవం ॥ ౯౯ ॥ సర్వజ్ఞతాం చ లభతే నాత్ర కార్యా విచారణా । స చ సంస్తూయ చ హరిం ప్రవిష్టః కమలోద్భవః ॥ ౧౦౦ ॥ అనుభావ్య సురాన్సర్వాన్ యయౌ స్వం లోకమీశ్వరః । నారదస్తు తతస్తస్మాన్మేరుపృష్ఠం పరిభ్రమన్ ॥ ౧౦౧ ॥ స తు మామాజగామాశు విద్రుతుద్వర్ణదశాత్మకం । స మయా శాస్త్రతస్సమ్యగభివాద్యాభిపూజితః ॥ ౧౦౨ ॥ ఆఖ్యానమిదమాచష్ట మమానుగ్రహకామ్యయా । మయాప్యేతత్సదస్యేత్య పావనార్థం మనోరమం ॥ ౧౦౩ ॥ భక్త్యా తవ మహాబాహో కథామృతముదాహృతం । ఏతదర్థం మహాబాహో రావణేన దురాత్మనా ॥ ౧౦౪ ॥ విజ్ఞాయాపహృతా సీతా త్వత్తో మరణకాంక్షయా । భవాన్నారాయణో దేవశ్శంఖచక్రగదాధరః ॥ ౧౦౫ ॥ శార్ఙ్గచక్రాయుధః ఖడ్గీ సర్వదేవనమస్కృతః । శ్రీవత్సాంకో హృషీకేశస్సర్వదేవాభిపూజితః ॥ ౧౦౬ ॥ పద్మనాభో మహాయోగీ భక్తానామభయప్రదః । వధార్థం రావణస్య త్వం ప్రవిష్టో మానుషీం తనుం ॥ ౧౦౭ ॥ కిం న వేత్సి త్వమాత్మానం యథా నారాయణోఽప్యహం । మా ముహ్యస్వ మహాభాగ స్మర చాత్మానమాత్మనా ॥ ౧౦౮ ॥ గుహ్యాద్గుహ్యతమస్త్వం హి ఏవమాహ పితామహః । త్రిగుణశ్చ త్రివేదీ చ త్రిధామా త్రిపదాత్మకః ॥ ౧౦౯ ॥ త్రికాలకర్మా త్రైవిద్యస్త్రిదశారిప్రమర్దనః । త్వయా క్రాంతాస్త్రయో లోకాః పురా వై విక్రమైస్త్రిభిః ॥ ౧౧౦ ॥ త్వం మహేంద్రానుజశ్శ్రీమాన్ బలిబంధనకారణాత్ । అదిత్యా గర్భసంభూతో విష్ణుస్త్వం హి సనాతనః ॥ ౧౧౧ ॥ లోకాననుగృహీతుం వై ప్రవిష్టో మానుషీం తనుం । తదిదం సాధితం కార్యం సురాణాం సురసత్తమ ॥ ౧౧౨ ॥ నిహతో రావణః పాపస్సపుత్రగణబాంధవః । ప్రహృష్టాశ్చ సురాస్సర్వే ఋషయశ్చ తపోధనాః ॥ ౧౧౩ ॥ ప్రశాంతం చ జగత్సర్వం త్వత్ప్రసాదాత్సురేశ్వర । సీతా లక్ష్మీర్మహాభాగా సంభూతా వసుధాతలాత్ ॥ ౧౧౪ ॥ త్వదర్థమియముత్పన్నా జనకస్య గృహే ప్రభో । లంకామానీయ యత్నేన మాతేవ పరిరక్షితా ॥ ౧౧౫ ॥ ఏవమేతత్సమాఖ్యాతం తవ రామ మహాయశః । మమాపి నారదేనోక్తమృషిణా దీర్ఘజీవినా ॥ ౧౧౬ ॥ యథా సనత్కుమారేణ వ్యాఖ్యాతం తస్య రక్షసః । తేనాపి చ తథైవాశు కృతం సర్వమశేషతః ॥ ౧౧౭ ॥ యశ్చైతచ్ఛ్రావయేచ్ఛ్రాద్ధే విద్వాన్ బ్రాహ్మణసన్నిధౌ । అన్నం తదక్షయం దత్తం పితౄణాముపతిష్ఠతి ॥ ౧౧౮ ॥ ఏతాం శ్రుత్వా కథాం దివ్యాం రామో రాజీవలోచనః । పరం విస్మయమాపన్నో భ్రాతృభిస్సహ రాఘవః ॥ ౧౧౯ ॥ వానరాస్సహసుగ్రీవా రాక్షసాస్సవిభీషణాః । రాజానశ్చ మహామాత్యా యే చాన్యేఽపి సమాగతాః ॥ ౧౨౦ ॥ బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాశ్శూద్రా ధర్మసమన్వితాః । సర్వే చోత్ఫుల్లనయనాస్సర్వే హర్షసమన్వితాః ॥ ౧౨౧ ॥ రామమేవానుపశ్యంతి భృశమత్యంతతర్షిణః । అగస్త్యస్త్వబ్రవీద్రామం సర్వమేతచ్ఛ్రుతం త్వయా ॥ ౧౨౨ ॥ దృష్టాస్సభాజితాశ్చాపి రామ యాస్యామహే వయం । ఏవముక్త్వా గతాస్సర్వే ఋషయస్తే యథా

ధాగతం ॥ ౧౨౩ ॥ భ్రాతృభిస్సహితో రామో ముమోద సహసీతయా ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఽధిక పా
ఠే పఞ్చమస్సర్గః ॥ *************** అథః జపాఠః ****************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవమాస్తే మహాబాహురహన్యహని రాఘవః । ప్రశాసత్సర్వకార్యాణి పౌర
జానపదేషు చ ॥ ౧ ॥ తతః కతిపయాహస్సు వైదేహం మిథిలాధిపం । రాఘవః ప్రాఞ్జలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచ
హ ॥ ౨ ॥ భవాన్ హి గతిరవ్యగ్రా భవతా పాలితా వయం । భవతస్తేజసోగ్రేణ రావణో నిహతో మయా ॥ ౩ ॥ ఇ
క్ష్వాకూణాం చ సర్వేషాం మైథిలానాం చ సర్వశః । అతులాః ప్రీతయో రాజన్ సంబంధకపురోగమాః ॥ ౪ ॥ తద్భవాన్
స్వపురం యాతు రత్నాన్యాదాయ పార్థివ । భరతశ్చ సహాయార్థం పృష్ఠతస్తే ఽనుయాస్యతి ॥ ౫ ॥ స తథేతి నృపః
కృత్వా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ । ప్రీతో ఽస్మి భవతో రాజన్ దర్శనేన నయేన చ ॥ ౬ ॥ యాన్యాహృతాని గత్నాని మద
ర్థం సంచితాని వై । దుహిత్రే తాని వై రాజన్ సర్వాణ్యేవ దదామి చ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం జనకో హృష్ట
మానసః । ప్రయయౌ మిథిలాం శ్రీమాంస్తమనుజ్ఞాయ రాఘవమ్ ॥ ౮ ॥ తతః ప్రయాతే జనకే కేకయం మాతులం
ప్రభుః । రాఘవః ప్రాఞ్జలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౯ ॥ ఇదం రాజ్యమహం చైవ భరతశ్చ సలక్ష్మణః । ఆ
యత్తాస్త్వం హి నో రాజన్ గతిశ్చ పురుషర్షభ ॥ ౧౦ ॥ రాజా హి వృద్ధస్సన్తాపం త్వదర్థముపయాస్యతి । తస్మాద్గమ
నమద్యైవ రోచయే తవ పార్థివ ॥ ౧౧ ॥ లక్ష్మణేనానుయాత్రేణ పృష్ఠతో ఽనుగమిష్యతే । ధనమాదాయ విపులం ర
త్నాని వివిధాని చ ॥ ౧౨ ॥ యుధాజిత్తు తథేత్యాహ గమనం ప్రతి రాఘవమ్ । రత్నాని చ ధనం చైవ త్వయ్యేవాక్షయ్య
మస్త్వితి ॥ ౧౩ ॥ ప్రదక్షిణం స రాజానం కృత్వా కేకయవర్ధనః । రామేణ హి కృతః పూర్వమభివాద్య ప్రదక్షిణం ॥
లక్ష్మణేన సహాయేన ప్రయాతః కేకయేశ్వరః । హతే ఽసురే యథా వృత్రే విష్ణునా సహ వాసవః ॥ ౧౪ ॥ తం విసృజ్య తదా
రామో వయస్యమకుతోభయం । ప్రతర్దనం కాశిపతిం పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ దర్శితా భవతా ప్రీతిర్దర్శి
తం సౌహృదం పరం । ఉద్యోగశ్చ కృతో రాజన్ భరతేన త్వయా సహ ॥ ౧౬ ॥ తద్భవానద్య కాశేయ పురీం వారాణ
సీం వ్రజ । రమణీయాం త్వయా గుప్తాం సుప్రకాశాం సుతోరణాం ॥ ౧౭ ॥ ఏతావదుక్త్వా చోత్థాయ కాకుత్స్థః పర
మాసనాత్ । పర్యష్వజత ధర్మాత్మా నిరంతరమురోగతం ॥ ౧౮ ॥ విసర్జయామాస తదా కౌసల్యానందవర్ధనః ।
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతః కాశీశో ఽప్యకుతోభయః ॥ ౨౦ ॥ వారాణసీం యయౌ తూర్ణం రాఘవేణ విసర్జితః । వి
సృజ్య తం వయస్యం స త్రిశతం పృథివీపతీన్ ॥ ౨౧ ॥ ప్రహసన్ రాఘవో వాక్యమువాచ మధురాక్షరమ్ । భవతాం
ప్రీతిరవ్యగ్రా తేజసా పరిరక్షితా ॥ ౨౨ ॥ ధర్మశ్చ నియతో నిత్యం సత్యం చ భవతాం సదా । యుష్మాకం చానుభావేన తే
జసా చ మహాత్మనామ్ ॥ ౨౩ ॥ హతో దురాత్మా దుర్బుద్ధీ రావణో రాక్షసాధమః । హేతుమాత్రమహం తత్ర భవ
తాం తేజసా హతః ॥ ౨౪ ॥ రావణస్సగణో యుద్ధే సపుత్రామాత్యబాంధవః । భవంతశ్చ సమానీతా భరతేన మహా
త్మనా ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వా జనకరాజస్య కాననాత్తనయాం హృతాం । ఉద్యుక్తానాం చ సర్వేషాం పార్థివానాం మహాత్మ
నాం ॥ ౨౬ ॥ కాలో వ్యతీతస్సుమహాన్ గమనం రోచయామ్యతః । ప్రత్యూచుస్తం చ రాజానో హర్షేణ మహతా వృతాః
దిష్ట్యా త్వం విజయీ రామ స్వరాజ్యే ఽపి ప్రతిష్ఠితః । దిష్ట్యా ప్రత్యాహృతా సీతా దిష్ట్యా శత్రుః పరాజితః ॥ ౨౭ ॥ ఏష నః పర
మః కామ ఏషా నః ప్రీతిరుత్తమా । యత్త్వాం విజయినం రామ పశ్యామో హతశాత్రవం ॥ ౨౯ ॥ ఏతత్త్వయ్యుపపన్నం చ
యత్త్వమస్మాన్ ప్రశంససి । ప్రశంసార్హాన్న జానీమః ప్రశంసాం వక్తుమీదృశీం ॥ ౩౦ ॥ ఆపృచ్ఛామో గమిష్యామో హృదిస్థో
నస్సదా భవాన్ । వర్తామహే మహాబాహో ప్రీత్యా త్వయి సమన్వితాః ॥ ౩౧ ॥ భవేచ్చ తే మహారాజ ప్రీతిరస్మాసు సర్వదా ।
బాఢమిత్యేవ రాజానో హర్షేణ పరమన్వితాః । ఊచుః ప్రాఞ్జలయస్సర్వే రాఘవం గమనోత్సుకాః ॥ ౩౨ ॥ పూజితా

శ్చైవ రామేణ జగ్ముర్దేశాన్స్వాన్స్వకాన్ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽష్టాత్రింశస్సర్గః ॥ ౨౧౪ ॥౧౦౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తే ప్రయాతా మహాత్మానః పార్థివాస్సర్వతో దిశం । కంపయంతో మహీం వీరాః స్వపురాణి ప్రహృష్టవత్ ॥ ౧ ॥ అక్షౌహిణ్యో హి తత్రాసన్ రాఘవార్థే సముద్యతాః । భరతస్యాజ్ఞయానేకాః ప్రహృష్టబలవాహనాః ॥ ౨ ॥ ఊచుశ్చైవ మహీపాలా బలదర్పసమన్వితాః । న రామరావణం యుద్ధం పశ్యామః పురతః స్థితం ॥ ౩ ॥ భరతేన వయం పశ్చాత్సమానీతా నిరర్థకం । హతా హి రాక్షసాః క్షిప్రం పార్థివైస్స్యుర్న సంశయః ॥ ౪ ॥ రామస్య బాహువీర్యేణ రక్షితా లక్ష్మణస్య చ । సుఖం పారే సముద్రస్య యుధ్యేమ విగతజ్వరాః ॥ ౫ ॥ ఏతాశ్చాన్యాశ్చ రాజానః కథాస్తత్ర సహస్రశః । కథయంతస్స్వరాష్ట్రాణి వివిశుస్తే మహారథాః ॥ ౬ ॥ స్వాని రాజ్యాని ముఖ్యాని బుద్ధాని ముదితాని వ । సమృద్ధధనధాన్యాని పూర్ణాని వసుమంతి చ ॥ ౭ ॥ యథాపురాణి తే గత్వా రత్నాని వివిధాని చ । రామస్య ప్రియకామార్థముపహారాన్నృపా దదుః ॥ ౮ ॥ అశ్వాన్యానాని రత్నాని హస్తినశ్చ మదోత్కటాన్ । చందనాని చ ముఖ్యాని దివ్యాన్యాభరణాని చ ॥ ౯ ॥ మణిముక్తాప్రవాళాంశ్చ దాసీరూపసమన్వితాః । అజావికం చ వివిధం రథాంశ్చ వివిధాన్బహూన్ ॥ ౧౦ ॥ భరతో లక్ష్మణశ్చైవ శత్రుఘ్నశ్చ మహాబలాః । ఆదాయ తాని రత్నాని హ్యయోధ్యామాగమన్పురీం ॥ ౧౧ ॥ ఆగమ్య చ పురీం రమ్యామయోధ్యాం పురుషర్షభాః । తాని రత్నాని సర్వాణి రామాయ సముపాహరన్ ॥ ౧౨ ॥ ప్రతిగృహ్య చ తత్సర్వం ప్రీతియుక్తస్స రాఘవః । సుగ్రీవాయ దదౌ రాజ్ఞే మహాత్మా కృతకర్మణే ॥ ౧౩ ॥ విభీషణాయ చ దదౌ తథాన్యేభ్యోఽపి రాఘవః । రాక్షసేభ్యః కపిభ్యశ్చ యైర్వృతో జయమాప్తవాన్ ॥ ౧౪ ॥ తే సర్వే రామదత్తాని రత్నాని కపిరాక్షసాః । శిరోభిర్ధారయామాసుర్భుజేషు చ మహాబలాః ॥ ౧౫ ॥ హనూమంతం చ నృపతిరిక్ష్వాకూణాం మహారథః । అంగదం చ మహాబాహుమంకమారోప్య వీర్యవాన్ । రామః కమలపత్రాక్షస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ అంగదస్తే సుపుత్రోఽయం మంత్రీ చానిలాత్మజః । సుగ్రీవ మంత్రితే యుక్తౌ మమ చాపి హితే రతౌ ॥ ౧౭ ॥ అర్హతో వివిధాం పూజాం త్వత్కృతే వై హరీశ్వర । ఇత్యుక్త్వా వ్యవముచ్యాంగాద్భూషణాని మహాయశాః ॥ ౧౮ ॥ స బబంధ మహార్హాణి తదాంగదహనూమతోః । ఆభాష్య చ మహావీరాన్ రాఘవో యూథపర్షభాన్ ॥ ౧౯ ॥ నీలం నలం కేసరిణం కుముదం గంధమాదనం । సుషేణం పనసం వీరం మైందం ద్వివిదమేవ చ ॥ ౨౦ ॥ జాంబవంతం గవాక్షం చ వినతం ధూమ్రమేవ చ । వలీముఖం ప్రజంఘం చ సన్నాదం చ మహాబలం ॥ ౨౧ ॥ దరీముఖం దధిముఖమింద్రజానుం చ యూథపం । మధురం శ్లక్ష్ణయా వాచా నేత్రాభ్యామాపిబన్నివ ॥ ౨౨ ॥ సుహృదో మే భవంతశ్చ శరీరం భ్రాతరస్తథా । యుష్మాభిరుద్ధృతశ్చాహం వ్యసనాత్కాననౌకసః ॥ ధన్యో రాజా చ సుగ్రీవో భవద్భిస్సుహృదాం వరైః । ఏవముక్త్వా దదౌ తేభ్యో భూషణాని యథార్హతః ॥ ౨౪ ॥ వజ్రాణి చ మహార్హాణి సస్వజే చ నరర్షభః । తే పిబంతస్సుగంధీని మధూని మధుపింగళాః ॥ ౨౫ ॥ మాంసాని చ సుమృష్టాని మూలాని చ ఫలాని చ । ఏవం తేషాం నివసతాం మాసస్సాగ్రో యయౌ తదా ॥ ౨౬ ॥ ముహూర్తమివ తే సర్వే రామభక్త్యా చ మేనిరే । రామోఽపి రేమే తైస్సార్ధం వానరైః కామరూపిభిః ॥ ౨౭ ॥ రాక్షసైశ్చ మహావీర్యైరృక్షైశ్చైవ మహాబలైః । ఏవం తేషాం యయౌ మాసో ద్వితీయశ్శిశిరస్సుఖం ॥ ౨౮ ॥ వానరాణాం ప్రహృష్టానాం రాక్షసానాం చ సర్వశః । ఇక్ష్వాకునగరే రమ్యే పరాం ప్రీతిముపాసతాం ॥ ౨౯ ॥ రామస్య ప్రీతికరణైః కాలస్తేషాం సుఖం యయౌ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౩ ॥ ౪౪౯౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా స్మ తేషాం వసతామృక్షవానరరక్షసాం । రాఘవస్తు మహాతేజాస్సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గమ్యతాం సౌమ్య కిష్కింధాం దురాధర్షాం సురాసురైః । పాలయస్వ సహామాత్యో రాజ్యం

నిహతకంటకం ॥ ౨ ॥ అంగదం చ మహాబాహో ప్రీత్యా పరమయా యుతః । పశ్య త్వం హనుమంతం చ నళం చ సుమహాబలం ॥ ౩ ॥ సుషేణం శ్వశురం వీరం తారం చ బలినాం వరం । కుముదం చైవ దుర్ధర్షం నీలం చైవ మహాబలం ॥ ౪ ॥ వీరం శతవలిం చైవ మైందం ద్వివిదమేవ చ । గజం గవాక్షం గవయం శరభం చ మహాబలం ॥ ౫ ॥ పశ్య ప్రీతిసమాయుక్తో గంధమాదనమేవ చ । ఋషభం చ సువిక్రాంతం జాంబవంతం మహాబలం ॥ ౬ ॥ యే చేమే సుమహాత్మానో మదర్థే త్యక్తజీవితాః । పశ్య త్వం ప్రీతిసంయుక్తో మా చైషాం విప్రియం కృథాః ॥ ౭ ॥ ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవమాశ్లిష్య చ పునః పునః । విభీషణమువాచాథ రామో మధురయా గిరా ॥ ౮ ॥ లంకాం ప్రశాధి ధర్మేణ ధర్మజ్ఞస్త్వం మతో మమ । పురస్య రాక్షసానాం చ భ్రాతుర్వైశ్రవణస్య చ ॥ ౯ ॥ మా చ బుద్ధిమధర్మే త్వం కుర్యా రాజన్ కథంచన । బుద్ధిమంతో హి రాజానో ధ్రువమశ్నంతి మేదినీం ॥ ౧౦ ॥ అహం చ నిత్యశో రాజన్ సుగ్రీవసహితస్త్వయా । స్మర్తవ్యః పరయా ప్రీత్యా గచ్ఛ త్వం విగతజ్వరః ॥ ౧౧ ॥ రామస్య భాషితం శ్రుత్వా ఋక్షవానరరాక్షసాః । సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం ప్రశశంసుః పునః పునః ॥ ౧౨ ॥ తవ బుద్ధిర్మహాబాహో వీర్యమద్భుతమేవ చ । మాధుర్యం పరమం రామ స్వయంభోరివ నిత్యదా ॥ ౧౩ ॥ తేషామేవం బ్రువాణానాం వానరాణాం చ రక్షసాం । హనూమాన్ ప్రణతో భూత్వా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ స్నేహో మే పరమో రాజన్ త్వయి తిష్ఠతు నిత్యదా । భక్తిశ్చ నియతా వీర భావో నాన్యత్ర గచ్ఛతు ॥ ౧౫ ॥ యావద్రామకథా వీర చరిష్యతి మహీతలే । తావచ్ఛరీరే వత్స్యంతి ప్రాణా మమ న సంశయః ॥ ౧౬ ॥ యచ్చైతచ్చరితం దివ్యం కథాం తే రఘునందన । తన్మమాప్సరసో రామ శ్రావయేయుర్నరర్షభ ॥ ౧౭ ॥ తచ్ఛ్రుత్వాహం తతో వీర తవ చర్యామృతం ప్రభో । ఉత్కంఠాం తాం హరిష్యామి మేఘలేఖామివానిలః ॥ ౧౮ ॥ ఏవం బ్రువాణం రామస్తు హనూమంతం వరాసనాత్ । ఉత్థాయ సస్వజే స్నేహాద్వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧౯ ॥ ఏవమేతత్కపిశ్రేష్ఠ భవితా నాత్ర సంశయః । చరిష్యతి కథా యావదేషా లోకే చ మామికా ॥ ౨౦ ॥ తావత్తే భవితా కీర్తిః శరీరేఽప్యసవస్తథా । లోకా హి యావత్స్థాస్యంతి తావత్స్థాస్యతి మే కథా ॥ ౨౧ ॥ ఏకైకస్యోపకారస్య ప్రాణాన్ దాస్యామి తే కపే । నరః ప్రత్యుపకారాణామాపత్స్వాయాతి పాత్రతామ్ ॥ ౨౨ ॥ తతోఽస్య హారం చంద్రాభం ముచ్య కంఠాత్స రాఘవః । వైడూర్యతరళం కంఠే బబంధ చ హనూమతః ॥ ౨౩ ॥ తేనోరసి నిబద్ధేన హారేణ మహతా కపిః । రరాజ హేమశైలేంద్రశ్చంద్రేణాక్రాంతమస్తకః ॥ ౨౪ ॥ శ్రుత్వా తు రాఘవస్యైతదుత్థాయోత్థాయ వానరాః । ప్రణమ్య శిరసా పాదౌ నిర్జగ్ముస్తే మహాబలాః ॥ ౨౫ ॥ సుగ్రీవస్స చ రామేణ నిరంతరమురోగతః । విభీషణశ్చ ధర్మాత్మా సర్వే తే బాష్పవిక్లబాః ॥ ౨౬ ॥ సర్వే చ తే బాష్పకలాః సాశ్రునేత్రా విచేతసః । సమ్మూఢా ఇవ దుఃఖేన త్యజంతో రాఘవం తదా ॥ ౨౭ ॥ కృతప్రసాదాస్తేనైవం రాఘవేణ మహాత్మనా । జగ్ముస్స్వం స్వం గృహం సర్వే దేహీ దేహమివ త్యజన్ ॥ ౨౮ ॥ తతస్తు తే రాక్షసఋక్షవానరాః ప్రణమ్య రామం రఘువంశవర్ధనమ్ । వియోగజాశ్రుప్రతిపూర్ణలోచనాః ప్రతిప్రయాతాస్తు యథానివాసినః ॥ ౨౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౨౦ ॥ ౬౪౦౦ ॥ *******

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ విసృజ్య చ మహాబాహుః ఋక్షవానరరాక్షసాన్ । భ్రాతృభిస్సహితో రామః ప్రముమోద సుఖం సుఖీ ॥ ౧ ॥ అథాపరాహ్ణసమయే భ్రాతృభిస్సహ రాఘవః । శుశ్రావ మధురాం వాణీమంతరిక్షాద్వినిస్సృతామ్ ॥ ౨ ॥ సౌమ్య రామ నిరీక్షస్వ సౌమ్యేన వదనేన మాం । కుబేరభవనాత్ప్రాప్తం విద్ధి మాం పుష్పకం ప్రభో ॥ ౩ ॥ తవ శాసనమాజ్ఞాయ గతోఽస్మి భవనం ప్రతి । ఉపస్థాతుం నరశ్రేష్ఠ స చ మాం ప్రత్యభాషత ॥ ౪ ॥ నిర్జితస్త్వం నరేంద్రేణ రాఘవేణ మహాత్మనా । నిహత్య యుధి దుర్ధర్షం రావణం రాక్షసేశ్వరం ॥ ౫ ॥ మమాపి పరమా ప్రీతిర్హతే తస్మిన్ దురాత్మని । రావణే సగణే చైవ సపుత్రే సహబాంధవే ॥ ౬ ॥ సత్వం రామేణ లంకాయాం

సేవితః పరమాత్మనా । వహ సౌమ్యేతి మే వత్స త్వమహమాజ్ఞాపయామి తే ॥ ౭ ॥ పరమో హ్యేష మే కామో యత్త్వం రాఘవనందనం । ఏవం లోకస్య సంయానం గచ్ఛ త్వం విగతజ్వరః ॥ ౮ ॥ సోహం శాసనమాజ్ఞాయ ధనదస్య మహాత్మనః । త్వత్సకాశమనుప్రాప్తో నిర్విశంకః ప్రతీచ్ఛ మాం ॥ ౯ ॥ అధృష్యస్సర్వభూతానాం సర్వేషాం ధనదాజ్ఞయా । చరామ్యహం ప్రభావేన తవాజ్ఞాం పరిపాలయన్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవముక్తస్తదా రామః పుష్పకేణ మహాబలః । ఉవాచ పుష్పకం దృష్ట్వా విమానం పునరాగతం ॥ ౧౧ ॥ యద్యేవం స్వాగతం తేస్తు విమానవర పుష్పక । ఆనుకూల్యాద్ధనేశస్య వృత్తదోషో న నో భవేత్ ॥ ౧౨ ॥ లాజైశ్చైవ తథా పుష్పైర్ధూపైశ్చైవ సుగంధిభిః । పూజయిత్వా మహాబాహూ రాఘవః పుష్పకం తదా ॥ ౧౩ ॥ గమ్యతామితి చోవాచ ఆగచ్ఛ త్వం స్మరే యదా । సిద్ధానాం చ గతౌ సౌమ్య మా విషాదేన యోజయ ॥ ౧౪ ॥ ప్రతిఘాతశ్చ తే మా భూద్యథేష్టం గచ్ఛతో దిశః । ఏవమస్త్వితి రామేణ పూజయిత్వా విసర్జితం ॥ ౧౫ ॥ అభిప్రేతాం దిశం తస్మాత్ప్రాయాత్తత్పుష్పకం తదా । ఏవమంతర్హితే తస్మిన్పుష్పకే సుకృతాత్మని ॥ భరతః ప్రాంజలిర్వాక్యమువాచ రఘునందనం । విబుధాత్మని దృశ్యంతే త్వయి వీర ప్రశాసతి ॥ ౧౭ ॥ అమానుషాణి సత్త్వాని వ్యాహృతాని ముహుర్ముహుః । అనామయశ్చ సత్త్వానాం సాగ్రో మాసో గతో హ్యయం ॥ ౧౮ ॥ జీర్ణానామపి సత్త్వానాం మృత్యుర్నాయాతి రాఘవ । అరోగప్రసవా నార్యో వపుష్మంతో హి మానవాః ॥ ౧౯ ॥ హర్షశ్చాభ్యధికో రాజన్ జనస్య పురవాసినః । కాలే వర్షతి పర్జన్యః పాతయన్నమృతం పయః ॥ ౨౦ ॥ వాతాశ్చాపి ప్రవాంత్యేతే స్పర్శయుక్తాస్సుఖాశ్శివాః । ఈదృశో నశ్చిరం రాజా భవేదితి నరేశ్వర ॥ ౨౧ ॥ కథయంతి పురే రాజన్ పౌరజానపదాస్తథా । ఏతా వాచస్సుమధురా భరతేన సమీరితాః ॥ ౨౨ ॥ శ్రుత్వా రామో ముదాయుక్తో బభూవ నృపసత్తమః ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఏకచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౨౩ ॥ ౪౪౬౦ ॥ ✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సవిసృజ్య తతో రామః పుష్పకం హేమభూషితం । ప్రవివేశ మహాబాహురశోకవనికాం తదా ॥ ౧ ॥ చందనాగరుచూతైశ్చ తుంగకాలేయకైరపి । దేవదారువనైశ్చాపి సమంతాదుపశోభితాం ॥ చంపకాశోకపున్నాగమధూకపనసాసనైః । శోభితాం పారిజాతైశ్చ విధూమజ్వలనప్రభైః ॥ ౩ ॥ లోధ్రనీపార్జునైర్నాగైస్సప్తపర్ణాతిముక్తకైః । మందారకదలీగుల్మలతాజాలసమావృతామ్ ॥ ౪ ॥ కర్ణికారవనైశ్చైవ శోభితాం హేమసప్రభైః । ప్రియంగుభిః కదంబైశ్చ తథా కురవకైరపి ॥ ౫ ॥ జంబూభిః పాటలీభిశ్చ కోవిదారైశ్చ సంవృతామ్ । సర్వదా కుసుమై రమ్యైః ఫలవద్భిర్మనోరమైః ॥ ౬ ॥ దివ్యగంధరసోపేతైస్తరుణాంకురపల్లవైః । తథైవ తరుభిర్దివ్యైశ్శిల్పిభిః పరికల్పితైః ॥ ౭ ॥ చారుపల్లవపుష్పాఢ్యైర్మత్తభ్రమరసంకులైః । కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చ నానావర్ణైశ్చ పక్షిభిః ॥ ౮ ॥ శోభితాం శతశశ్చిత్రైశ్చూతవృక్షావతంసకైః । శాతకుంభనిభాః కేచిత్కేచిదగ్నిశిఖోపమాః ॥ ౯ ॥ నీలాంజననిభాశ్చాన్యే భాంతి తత్ర స్మ పాదపాః । సురభీణి చ పుష్పాణి మాల్యాని వివిధాని చ ॥ ౧౦ ॥ దీర్ఘికా వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణా । మహార్హమణిసోపానస్ఫాటికాంతరకుట్టిమాః ॥ ౧౧ ॥ ఫుల్లపద్మోత్పలవనాశ్చక్రవాకోపశోభితాః । దాత్యూహశుకసంఘుష్టా హంససారసనాదితాః ॥ ౧౨ ॥ తరుభిః పుష్పశబలైస్తీరజైరుపశోభితాః । ప్రాసాదైర్వివిధాకారైశ్శోభితాశ్చ శిలాతలైః ॥ ౧౩ ॥ తత్ర తత్ర వనోద్దేశే వైడూర్యమణిసన్నిభైః । శాద్వలైః పరమోపేతాః పుష్పితద్రుమకాననాః ॥ ౧౪ ॥ తత్ర సంఘర్షజాతానాం వృక్షాణాం పుష్పశాలినాం । ప్రస్తరాః పుష్పశబలా నభస్తారాగణైరివ ॥ ౧౫ ॥ నందనం హి యథేంద్రస్య బ్రాహ్మం చైత్రరథం యథా । తథాభూతం హి రామస్య కాననం సన్నివేశనం ॥ ౧౬ ॥ బహ్వాసనగృహోపేతాం లతాసనసమావృతామ్ । అశోకవనికాం స్ఫీతాం ప్రవిశ్య రఘునందనః ॥ ౧౭ ॥ ఆసనే చ శుభాకారే పుష్పస్తబకశోభితే । కుథాస్తరణసంవీతే

రామస్సన్నిషసాద హ ॥ ౧౮ ॥ సీతాం సంగృహ్య బాహుభ్యాం మధు మైరేయకం శుచి । పాయయామాస కాకుత్స్థ-శ్శచీమింద్రో యథామృతం ॥ ౧౯ ॥ మాంసాని చ విచిత్రాణి ఫలాని వివిధాని చ । రామస్యాభ్యవహారార్థం కింకరాస్తూర్ణమాహరన్ ॥ ౨౦ ॥ ఉపానృత్యంశ్చ రాజానం నృత్తగీతవిశారదాః । బాలాశ్చ రూపవత్యశ్చ స్త్రియః పానవశానుగాః ॥ ౨౧ ॥ మనోభిరామా రామాస్తా రామో రమయతాం వరః । రమయామాస ధర్మాత్మా నిత్యం పరమభూషితః ॥ స తయా సీతయా సార్ధమాసీనో విరరాజ హ । అరుంధత్యా సహాసీనో వసిష్ఠ ఇవ తేజసా ॥ ౨౩ ॥ ఏవం రామో ముదా యుక్తస్సీతాం సురసుతోపమాం । రమయామాస వైదేహీమహన్యహని దేవవత్ ॥ ౨౪ ॥ తథా తయోర్విహరతోస్సీతారాఘవయోశ్చిరం । అత్యక్రామచ్ఛుభః కాలశ్శైశిరో భోగదస్సదా ॥ ౨౫ ॥ దశవర్షసహస్రాణి గతాని సుమహాత్మనోః । ప్రాప్తయోర్వివిధాన్ భోగానతీతశ్శిశిరాగమః ॥ ౨౬ ॥ పూర్వాహ్ణే ధర్మకార్యాణి కృత్వా ధర్మేణ ధర్మవిత్ । శేషం దివసభాగార్ధమంతఃపురగతోఽభవత్ ॥ ౨౭ ॥ సీతా చ దేవకార్యాణి కృత్వా పౌర్వాహ్ణికాని వై । శ్వశ్రూణామకరోత్పూజాం సర్వాసామవిశేషతః ॥ ౨౮ ॥ అభ్యగచ్ఛత్తతో రామం విచిత్రాభరణాంబరా । త్రివిష్టపే సహస్రాక్షముపవిష్టం శచీ యథా ॥ ౨౯ ॥ దృష్ట్వా తు రాఘవః పత్నీం కల్యాణేన సమన్వితాం । ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ అబ్రవీచ్చ వరారోహాం సీతాం సురసుతోపమాం । అపత్యలాభో వైదేహి త్వయ్యయం సముపస్థితః ॥ ౩౧ ॥ కిమిచ్ఛసి వరారోహే కామః కిం క్రియతాం తవ । స్మితం కృత్వా తు వైదేహీ రామం వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ తపోవనాని పుణ్యాని ద్రష్టుమిచ్ఛామి రాఘవ । గంగాతీరోపవిష్టానామృషీణాముగ్రతేజసామ్ ॥ ౩౩ ॥ ఫలమూలాశినాం దేవ పాదమూలేషు వర్తితుం । ఏష మే పరమః కామో యన్మూలఫలభోజినాం ॥ ౩౪ ॥ అప్యేకరాత్రం కాకుత్స్థ నివసేయం తపోవనే । తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౩౫ ॥ విస్రబ్ధా భవ వైదేహి శ్వో గమిష్యస్యసంశయం । ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థో మైథిలీం జనకాత్మజాం ॥ ౩౬ ॥ స్థిత్వా ముహూర్తం మానేన చిన్తావ్యాకులమానసః । మధ్యకక్ష్యాంతరం రామో నిర్జగామ సుహృద్వృతః ॥ ౩౭ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ద్విచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౧౨౬ ॥ ౨౫౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్రోపవిష్టం రాజానముపాసంతే విచక్షణాః । కథానాం బహురూపాణాం హాస్యకారాస్సమంతతః ॥ ౧ ॥ విజయో మధుమత్తశ్చ కాశ్యపః పింగళః కుటః । సురాజిః కాళియో భద్రో దంతవక్త్రస్సుమాగధః ॥ ౨ ॥ ఏతే కథా బహువిధాః పరిహాససమన్వితాః । కథయంతి స్మ సంహృష్టా రాఘవస్య మహాత్మనః ॥ ౩ ॥ తతః కథాయాం కస్యాంచిద్రాఘవస్సమభాషత । కాః కథా నగరే భద్ర వర్తంతే విషయేషు చ ॥ ౪ ॥ మామాశ్రితాని కాన్యాహుః పౌరజానపదా జనాః । కిం చ సీతాం సమాశ్రిత్య భరతం కిం ను లక్ష్మణం ॥ ౫ ॥ కిం ను శత్రుఘ్నమాశ్రిత్య కైకేయీం కిం ను మాతరం । వక్తవ్యతాం చ రాజానో నో వనే రాజ్యే వ్రజంతి హి ॥ ౬ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ భద్రః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ । స్థితాః కథాశ్శుభా రాజన్ వర్తంతే పురవాసినాం ॥ ౭ ॥ అముం తు విజయం సౌమ్య దశగ్రీవవధార్జితం । భూయిష్ఠం స్వపురే పౌరైః కథ్యంతే పురుషర్షభ ॥ ౮ ॥ ఏవముక్తస్తు భద్రేణ రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ । కథయస్వ యథాతత్త్వం సర్వం నిరవశేషతః ॥ ౯ ॥ శుభాశుభాని వాక్యాని యాన్యాహుః పురవాసినః । శ్రుత్వేదానీం శుభం కుర్యాం న కుర్యామశుభాని తు ॥ ౧౦ ॥ కథయస్వ చ విస్రబ్ధో నిర్భయం విగతజ్వరః । కథయంతి యథా పౌరాః పాపా జనపదేషు చ ॥ ౧౧ ॥ రాఘవేణైవముక్తస్తు భద్రస్సురుచిరం వచః । ప్రత్యువాచ మహాబాహుం ప్రాంజలిస్సుసమాహితః ॥ ౧౨ ॥ శృణు రాజన్ యథా పౌరాః కథయంతి శుభాశుభం । చత్వరాపణరథ్యాసు వనేషూపవనేషు చ ॥ ౧౩ ॥ దుష్కరం కృతవాన్ రామస్సముద్రే సేతుబంధనం । అశ్రుతం పూర్వకైః కైశ్చిద్దేవైరపి సదానవైః ॥ ౧౪ ॥ రావణశ్చ

దుర్గాధర్షో మహాత్మస్సబలవాహనః । వానరాశ్చ వశం నీతా ఋక్షాశ్చ సహ రాక్షసైః ॥ ౧౫ ॥ హత్వా చ రావణం యుద్ధే సీతామాహృత్య రాఘవః । అమర్షం పృష్ఠతః కృత్వా స్వవేశ్మ పునరానయత్ ॥ ౧౬ ॥ కీదృశం హృదయే తస్య సీతాసమ్భోగజం సుఖం । అంకమారోప్య హి పురా రావణేన బలాద్ధృతా ॥ ౧౭ ॥ లంకామపి పురా నీతా అశోకవనికాం గతాం । రక్షసాం వశమాపన్నాం కథం రామో న కుత్సతే ॥ ౧౮ ॥ అస్మాకమపి దారేషు సహనీయం భవిష్యతి । యథా హి కురుతే రాజా ప్రజాస్తమనువర్తతే ॥ ౧౯ ॥ ఏవం బహువిధా వాచో వదంతి పురవాసినః । నగరేషు చ సర్వేషు రాజన్ జనపదేషు చ ॥ ౨౦ ॥ తస్యైవం భాషితం శ్రుత్వా రాఘవః పరమార్తవత్ । ఉవాచ సుహృదస్సర్వాన్ కథమేతన్నివేద్యతాం ॥ ౨౧ ॥ సర్వే తు శిరసా భూమావభివాద్య ప్రణమ్య చ । ప్రత్యూచూ రాఘవం దీనమేవమేతన్న సంశయః ॥ ౨౨ ॥ శ్రుత్వా తు వాక్యం కాకుత్స్థస్సర్వేషాం సముదీరితం । విసర్జయామాస తదా సర్వాంస్తాంఛత్రుసూదనః ॥ ౨౩ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే త్రిచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౩ ॥ ౫౮౦ ॥***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విసృజ్య తు సుహృద్వర్గం బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య రాఘవః । సమీపే ద్వాస్థమాసీనమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ శీఘ్రమానయ సౌమిత్రిం లక్ష్మణం శుభలక్షణం । భరతం చ మహాభాగం శత్రుఘ్నం చాపరాజితమ్ ॥ ౨ ॥ రామస్య భాషితం శ్రుత్వా ద్వాస్థో మూర్ధ్ని కృతాంజలిః । లక్ష్మణస్య గృహం గత్వా ప్రవివేశానివారితః ॥ ౩ ॥ ఉవాచ చ మహాత్మానం వర్ధయిత్వా కృతాంజలిః । ద్రష్టుమిచ్ఛతి రాజా త్వాం గమ్యతాం తత్ర మాచిరం ॥ ౪ ॥ బాఢమిత్యేవ సౌమిత్రిశ్శ్రుత్వా రాఘవశాసనం । ప్రాద్రవద్రథమారుహ్య రాఘవస్య నివేశనం ॥ ౫ ॥ ప్రయాంతం లక్ష్మణం దృష్ట్వా ద్వాస్థో భరతమంతికాత్ । ఉవాచ భరతం తత్ర వర్ధయిత్వా కృతాంజలిః ॥ ౬ ॥ వినయావనతో భూత్వా రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి । భరతస్తు వచశ్శ్రుత్వా ద్వాస్థాద్రామసమీరితం ॥ ౭ ॥ ఉత్పపాతాసనాత్తూర్ణం పద్భ్యామేవ మహాబలః । దృష్ట్వా ప్రయాంతం భరతం త్వరమాణః కృతాంజలిః ॥ ౮ ॥ శత్రుఘ్నభవనం గత్వా రామవాక్యమువాచ హ । ఏహ్యాగచ్ఛ రఘుశ్రేష్ఠ రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ ౯ ॥ గతో హి లక్ష్మణః పూర్వం భరతశ్చ మహాయశాః । శ్రుత్వా తు వచనం తస్య శత్రుఘ్నః పరమాసనాత్ ॥ ౧౦ ॥ అవశీర్య తదా భూమౌ రాఘవాయ మహాత్మనే । శిరసా వంద్య ధరణీం ప్రయయౌ యత్ర రాఘవః ॥ ౧౧ ॥ ద్వాస్థస్త్వాగమ్య రామాయ సర్వానేవ కృతాంజలిః । నివేదయామాస తదా భ్రాతౄంస్తాన్ సముపస్థితాన్ ॥ ౧౨ ॥ కుమారానాగతాన్ శ్రుత్వా చింతావ్యాకులితేంద్రియః । అవాఙ్ముఖో దీనమనా ద్వాస్థం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రవేశయ కుమారాంస్త్వం మత్సమీపం త్వరాన్వితః । ఏతేషు జీవితం మహ్యమేతే ప్రాణాః ప్రియా మమ ॥ ౧౪ ॥ ఆజ్ఞప్తాస్తు నరేంద్రేణ కుమారాశ్శుక్లవాససః । ప్రహ్వాః ప్రాంజలయో భూత్వా వివిశుస్తే సమాహితాః ॥ ౧౫ ॥ తే తు దృష్ట్వా ముఖం తస్య సగ్రహం శశినం యథా । సంధ్యాగతమివాదిత్యం ప్రభయా పరివర్జితం ॥ ౧౬ ॥ బాష్పపూర్ణే చ నయనే దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః । హతశోభం యథా పద్మం ముఖం వీక్ష్య చ తస్య తే ॥ ౧౭ ॥ తతోఽభివాద్య త్వరితాః పాదౌ రామస్య మూర్ధభిః । తస్థుస్సమాహితాస్సర్వే రామస్త్వశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ ౧౮ ॥ తాన్ పరిష్వజ్య బాహుభ్యాముత్థాప్య చ మహాబలః । ఆసనేష్వాసతేత్యుక్త్వా తతో వాక్యం జగాద హ ॥ ౧౯ ॥ భవంతో మమ సర్వస్వం భవంతో మమ జీవితం । భవద్భిశ్చ కృతం రాజ్యం పాలయామి నరేశ్వరాః ॥ ౨౦ ॥ భవంతః కృతశాస్త్రార్థా బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితాః । సంభూయ చ మదర్థోఽయమన్వేష్టవ్యో నరేశ్వరాః ॥ ౨౧ ॥ తథా వదతి కాకుత్స్థే సావధానపరాయణాః । ఉద్విగ్నమనసస్సర్వే కిం ను రాజాభిధాస్యతి ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౫౫౯ ॥ ౧౧౫౮౦ ॥ ******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీనచేతసాం । ఉవాచ వాక్యం కాకుత్స్థ

ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౧ ॥ సర్వే శృణుత భద్రం వో మా కురుధ్వం మనోఽన్యథా । పౌరాణాం మమ సీతాయాం యాదృశీ వర్తతే కథా ॥ ౨ ॥ పౌరాపవాదస్సుమహాంస్తథా జనపదస్య చ ।(చారిత్రం ప్రతి వైదేహ్యా హ్యాజ్ఞానాన్మందబుద్ధిభిః ॥ అయశస్సుమహత్ప్రాప్తం పురే జనపదే తథా ।) వర్తతే మయి బీభత్సా మమ మర్మాణి కృంతతి ॥ ౪ ॥ అహం కిల కులే జాతః ఇక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం । సీతాపి సత్కులే జాతా జనకానాం మహాత్మనామ్ ॥ ౫ ॥ జానాసి త్వం యథా సౌమ్య దండకే విజనే వనే । రావణేన హృతా సీతా స చ విధ్వంసితో మయా ॥ ౬ ॥ తత్ర మే బుద్ధిరుత్పన్నా జనకస్య సుతాం ప్రతి । అత్రోషితామిమాం సీతామానయేయం కథం పురీమ్ ॥ ౭ ॥ ప్రత్యయార్థం తతస్సీతా వివేశ జ్వలనం తదా । ప్రత్యక్షం తవ సౌమిత్రే దేవానాం హవ్యవాహనః ॥ ౮ ॥ అపాపాం మైథిలీమాహ వాయుశ్చాకాశగోచరః ॥ చంద్రాదిత్యౌ చ వదతః సురాణాం సన్నిధౌ పురా ॥ ౯ ॥ ఋషీణాం చైవ సర్వేషామపాపాం జనకాత్మజాం । ఏవం శుద్ధసమాచారా దేవగంధర్వసన్నిధౌ ॥ ౧౦ ॥ లంకాద్వీపే మహేంద్రేణ మమ హస్తే నివేశితా । అంతరాత్మా చ మే వేత్తి సీతాం శుద్ధాం యశస్వినీం ॥ ౧౧ ॥ తతో గృహీత్వా వైదేహీమయోధ్యామహమాగతః । అయం తు మే మహాన్వాదశ్శోకశ్చ హృది వర్తతే ॥ ౧౨ ॥ పౌరాపవాదస్సుమహాంస్తథా జనపదస్య చ । అకీర్తిర్యస్య గీయేత లోకే భూతస్య కస్యచిత్ ॥ ౧౩ ॥ పతత్యేవాధమాన్లోకాన్యావచ్ఛబ్దః ప్రకీర్త్యతే । అకీర్తిర్నింద్యతే దైవైః కీర్తిర్లోకేషు పూజ్యతే ॥ ౧౪ ॥ కీర్త్యర్థం చ సమారంభస్సర్వేషాం సుమహాత్మనామ్ । అప్యహం జీవితం జహ్యాం యుష్మాన్వా పురుషర్షభాః ॥ ౧౫ ॥ అపవాదభయాద్భీతః కిం పునర్జనకాత్మజామ్ । తస్మాద్భవంతః పశ్యంతు పతితం శోకసాగరే ॥ నహి పశ్యామ్యహం భూతం కించిద్దుఃఖమతోఽధికం । శ్వస్త్వం ప్రభాతే సౌమిత్రే సుమంత్రాధిష్ఠితం రథం ॥ ౧౭ ॥ ఆరుహ్య సీతామారోప్య విషయాంతే సముత్సృజ । గంగాయాస్తు పరే పారే వాల్మీకేస్సుమహాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ ఆశ్రమో దివ్యసంకాశస్తమసాతీరమాశ్రితః । తత్రైనాం విజనే దేశే విసృజ్య రఘునందన ॥ ౧౯ ॥ శీఘ్రమాగచ్ఛ భద్రం తే కురుష్వ వచనం మమ ।న చాస్మి ప్రతివక్తవ్యస్సీతాం ప్రతి కథంచన ॥ ౨౦ ॥ తస్మాత్త్వం గచ్ఛ సౌమిత్రే నాత్ర కార్యా విచారణా । అప్రీతిర్హి పరా మహ్యం త్వయ్యేతత్ప్రతివారితే ॥ ౨౧ ॥ శాపితా హి మయా యూయం పాదాభ్యాం జీవితేన చ । యే మాం వాక్యాంతరే బ్రూయురనునేతుం కథంచన ॥ ౨౨ ॥ అహితా నామ తే నిత్యం మదభీష్టవిఘాతనాత్ । మానయంతు భవంతో మాం యది మచ్ఛాసనే స్థితాః ॥ ౨౩ ॥ ఇతోఽద్య నీయతాం సీతా కురుష్వ వచనం మమ। పూర్వముక్తోఽహమనయా గంగాతీరేఽహమాశ్రమాన్ ॥ ౨౪ ॥ పశ్యేయమితి తస్యాశ్చ కామస్సంవర్త్యతామయం । ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థో బాష్పేణ పిహితేక్షణః ॥ ౨౫ ॥ ప్రవివేశ స ధర్మాత్మా భ్రాతృభిః పరివారితః। శోకసంవిగ్నహృదయో నిశశ్వాస యథా ద్విపః ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౫ ॥ ౯౬౪౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో రజన్యాం వ్యుష్టాయాం లక్ష్మణో దీనచేతనః । సుమంత్రమబ్రవీద్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౧ ॥ సారథే తురగాన్శీఘ్రం యోజయస్వ రథోత్తమే । స్వాస్తీర్ణం రాజభవనాత్సీతాయాశ్చాసనం కురు ॥ ౨ ॥ సీతా హి రాజవచనాదాశ్రమం పుణ్యకర్మణాం । మయా నేయా మహర్షీణాం శీఘ్రమానీయతాం రథః ॥ ౩ ॥ సుమంత్రస్తు తథేత్యుక్త్వా యుక్తం పరమవాజిభిః । రథం సురుచిరప్రఖ్యం స్వాస్తీర్ణం సుఖశయ్యయా ॥ ౪ ॥ ఆనీయోవాచ సౌమిత్రిం మిత్రాణాం మానవర్ధనం । రథోఽయం సమనుప్రాప్తో యత్కార్యం క్రియతాం ప్రభో ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తస్సుమంత్రేణ రాజవేశ్మ స లక్ష్మణః । ప్రవిశ్య సీతామాసాద్య వ్యాజహార నరర్షభః ॥ ౬ ॥ త్వయా కిలైష నృపతిర్వరం వై యాచితః ప్రభుః । నృపేణ చ ప్రతిజ్ఞాతమాజ్ఞప్తశ్చాశ్రమం ప్రతి ॥ ౭ ॥ గంగాతీరే మయా దేవి ఋషీణామాశ్రమాన్శుభాన్ । శీఘ్రం గత్వా తు వైదేహి శాసనాత్పార్థివస్య నః ॥ ౮ ॥ అరణ్యే మునిభిర్జుష్టే

అనయేయా భవిష్యసి । ఏవముక్తా తు వైదేహీ లక్ష్మణేన మహాత్మనా ॥ ౯ ॥ ప్రహర్షమతులం లేభే గమనం చాప్యరోచయత్ । వాసాంసి చ మహార్హాణి రత్నాని వివిధాని చ ॥ ౧౦ ॥ గృహీత్వా తాని వైదేహీ గమనాయోపచక్రమే । ఇమాని మునిపత్నీనాం దాస్యామ్యాభరణాన్యహమ్ ॥ ౧౧ ॥ వస్త్రాణి చ మహార్హాణి ధనాని వివిధాని చ । సౌమిత్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా రథమారోప్య మైథిలీమ్ ॥ ౧౨ ॥ ప్రయయౌ శీఘ్రతురగై రామస్యాజ్ఞామనుస్మరన్ । అబ్రవీచ్చ తదా సీతా లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనమ్ ॥ ౧౩ ॥ అశుభాని బహూన్యేవ పశ్యామి రఘునందన । నయనం మే స్ఫురత్యద్య గాత్రోత్కంపశ్చ జాయతే ॥ ౧౪ ॥ హృదయం చైవ సౌమిత్రే అస్వస్థమివ లక్షయే । ఔత్సుక్యం పరమం చాపి అధృతిశ్చ పరా మమ ॥ ౧౫ ॥ శూన్యామేవ చ పశ్యామి పృథివీం పృథులోచన । అపి స్వస్తి భవేత్తస్య భ్రాతుస్తే భ్రాతృవత్సల ॥ ౧౬ ॥ శ్వశ్రూణాం చైవ మే వీర సర్వాసామవిశేషతః । పురే జనపదే చైవ కుశలం ప్రాణినామపి ॥ ౧౭ ॥ ఇత్యంజలికృతా సీతా దేవతా అభ్యయాచత । లక్ష్మణోఽర్థం తు తం శ్రుత్వా శిరసా వంద్య మైథిలీమ్ ॥ ౧౮ ॥ శివమిత్యబ్రవీద్ధృష్టో హృదయేన విశుష్యతా । తతో వాసముపాగమ్య గోమత్యాస్తీర ఆశ్రమే ॥ ౧౯ ॥ ప్రభాతే పునరుత్థాయ సౌమిత్రిః సూతమబ్రవీత్ । యోజయస్వ రథం శీఘ్రమద్య భాగీరథీజలమ్ ॥ ౨౦ ॥ శిరసా ధారయిష్యామి త్ర్యంబకః పర్వతే యథా । సోఽశ్వాన్విజ్ఞాప్య చతురో రథే యుక్త్వా మనోజవాన్ ॥ ౨౧ ॥ ఆరోహస్వేతి వైదేహీం సూతః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ । సా తు సూతస్య వచనాదారురోహ రథోత్తమమ్ ॥ ౨౨ ॥ సీతా సౌమిత్రిణా సార్ధం సుమంత్రేణ చ ధీమతా । ఆససాద విశాలాక్షీ గంగాం పాపవినాశినీమ్ ॥ ౨౩ ॥ అథార్ధదివసం గత్వా భాగీరథ్యా జలాశయమ్ । నిరీక్ష్య లక్ష్మణో దీనః ప్రరురోద మహాస్వనః ॥ ౨౪ ॥ సీతా తు పరమాయత్తా దృష్ట్వా లక్ష్మణమాతురమ్ । ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞ కిమిదం రుద్యతే త్వయా ॥ ౨౫ ॥ జాహ్నవీతీరమాసాద్య చిరాభిలషితం మమ । హర్షకాలే కిమర్థం మాం విషాదయసి లక్ష్మణ ॥ ౨౬ ॥ నిత్యం త్వం రామపార్శ్వేషు వర్తసే పురుషర్షభ । కచ్చిద్వినాకృతస్తేన ద్విరాత్రం శోకమాగతః ॥ ౨౭ ॥ మమాపి దయితో రామో జీవితాదపి లక్ష్మణ । న చాహమేవం శోచామి మైవం త్వం బాలిశో భవ ॥ ౨౮ ॥ తారయస్వ చ మాం గంగాం దర్శయస్వ చ తాపసాన్ । తతో మునిభ్యో దాస్యామి వాసాంస్యాభరణాని చ ॥ ౨౯ ॥ తతః కృత్వా మహర్షీణాం యథావదభివాదనమ్ । తత్ర చైకాం నిశాముష్య యాస్యామస్తాం పురీం పునః ॥ ౩౦ ॥ మమాపి పద్మపత్రాక్షం సింహోరస్కం కృశోదరమ్ । త్వరతే హి మనో ద్రష్టుం రామం రమయతాం వరమ్ ॥ ౩౧ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రమృజ్య నయనే శుభే । నావికానాహ్వయామాస లక్ష్మణః పరవీరహా ॥ ౩౨ ॥ ఇయం చ సజ్జా నౌశ్చేతి దాశాః ప్రాంజలయోఽబ్రువన్ । తితీర్షుర్లక్ష్మణో గంగాం శుభాం నావముపారుహత్ ॥ ౩౩ ॥ గంగాం సంతారయామాస లక్ష్మణస్తాం సమాహితః ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షట్చత్వారింశస్సర్గః ॥ ౩౮౫ ॥ ౭౭౦౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ నావం సువిస్తీర్ణాం నైషాదీం రాఘవానుజః । ఆరురోహ సమాయుక్తాం పూర్వమారోప్య మైథిలీమ్ ॥ ౧ ॥ సుమంత్రం సారథిం చైవ స్థీయతామితి లక్ష్మణః । ఉవాచ శోకసంతప్తః ప్రయాహీతి చ నావికమ్ ॥ ౨ ॥ గతి స్తీరముపాగమ్య భాగీరథ్యాస్స లక్ష్మణః । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం మైథిలీం బాష్పగద్గదమ్ ॥ ౩ ॥ హృద్గతం మే మహచ్ఛల్యం యస్మాదార్యేణ ధీమతా । అస్మిన్నిమిత్తే వైదేహి లోకస్య వచనీకృతః ॥ ౪ ॥ శ్రేయో హి మరణం మేఽద్య మృత్యుర్వా యత్పరం భవేత్ । న చాస్మిన్నీదృశే కార్యే నియోజ్యో లోకనిందితే ॥ ౫ ॥ ప్రసీద న చ మే రోషం కర్తుమర్హసి సువ్రతే । ఇత్యంజలికృతో భూమౌ నిపపాత స లక్ష్మణః ॥ ౬ ॥ రుదంతం ప్రాంజలిం దృష్ట్వా కాంక్షంతం మృత్యుమాత్మనః । మైథిలీ భృశసంవిగ్నా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ కిమిదం నావగచ్ఛామి బ్రూహి తత్త్వేన లక్ష్మణ । పశ్యామి త్వాం న చ స్వస్థమపి క్షేమం మహీపతేః ॥ ౮ ॥ శాపితోఽసి నరేంద్రేణ యత్త్వం

నం తాపమాగతః । తద్బ్రూహి యన్నసన్నిధౌ మహ్యం మహారాజ్ఞాపయామి తే ॥ ౯ ॥ వైదేహ్యా చోద్యమానస్తు లక్ష్మ
ణో దీనచేతనః । అవాఙ్ముఖో బాష్పకలం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧౦ ॥ శ్రుత్వా పరిషదో మధ్యే హ్యపవాదం సు
దారుణమ్ । పురే జనపదే చైవ త్వత్కృతే జనకాత్మజే ॥ ౧౧ ॥ రామస్సంతప్తహృదయో మాం నివేద్య గృహం గ
తః । న తాని వచనీయాని మయా దేవి తవాగ్రతః ॥ ౧౨ ॥ యాని రాజ్ఞా హృది న్యస్తాన్యమర్షః పృష్ఠతః కృతః । సా
త్వం త్యక్తా నృపతినా నిర్దోషా మమ సన్నిధౌ ॥ ౧౩ ॥ పౌరాపవాదభీతేన గ్రాహ్యం దేవి న తేన్యథా । ఆశ్రమాంతే
షు చ మయా త్యక్తవ్యా త్వం భవిష్యసి ॥ ౧౪ ॥ రాజ్ఞశ్శాసనమాజ్ఞాయ తథైవ కిల దౌహృదం । తదేతజ్జాహ్నవీతీరే
బ్రహ్మర్షీణాం తపోవనం ॥ ౧౫ ॥ పుణ్యం చ రమణీయం చ మా విషాదం కృథాశ్శుభే । రాజ్ఞో దశరథస్యేష్టః పితుర్మే
మునిపుంగవః ॥ ౧౬ ॥ సఖా పరమకో విప్రో వాల్మీకిస్సుమహాయశాః । పాదచ్ఛాయాముపాగమ్య సుఖమస్య మహా
త్మనః ॥ ౧౭ ॥ ఉపవాసపరైకాగ్రా వస త్వం జనకాత్మజే । పతివ్రతాత్వమాస్థాయ రామం కృత్వా సదా హృది ॥ ౧౮
శ్రేయస్తే పరమం దేవి తథా కృత్వా భవిష్యతి ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే సప్తచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౪౭ ॥ ౫౬౦

శ్రీరామాయ నమః । ఓమ్ । లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా దారుణం జనకాత్మజా । పరం విషాదమాగమ్య వైదే
హీ నిపపాత హ ॥ ౧ ॥ సా ముహూర్తమివాసంజ్ఞా బాష్పవ్యాకులితేక్షణా । లక్ష్మణం దీనయా వాచా ఉవాచ జనకా
త్మజా ॥ ౨ ॥ మామికేయం తనుర్నూనం సృష్టా దుఃఖాయ లక్ష్మణ । ధాత్రా యస్యాస్తథా మేద్య దుఃఖమూర్తిః ప్ర
దృశ్యతే ॥ ౩ ॥ కిం ను పాపం కృతం పూర్వం కో వా దారైర్వియోజితః । యాహం శుద్ధసమాచారా త్యక్తా నృపతినా స
తీ ॥ ౪ ॥ పురాహమాశ్రమే వాసం రామపాదానువర్తినీ । అనురుధ్యాపి సౌమిత్రే దుఃఖే చ పరివర్తినీ ॥ ౫ ॥ సా
కథం హ్యాశ్రమే సౌమ్య వత్స్యామి విజనీకృతా । ఆఖ్యాస్యామి చ కస్యాహం దుఃఖం దుఃఖపరాయణా ॥ ౬ ॥ కిన్ను
వక్ష్యామి మునిషు కర్మ వాసత్కృతం చ కిమ్ । కస్మిన్వా కారణే త్యక్తా రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ ౭ ॥ న ఖల్వద్యైవ సౌ
మిత్రే జీవితం జాహ్నవీజలే । త్యజేయం రాజవంశస్తు భర్తుర్మే పరిహాస్యతే ॥ ౮ ॥ యథాజ్ఞాం కురు సౌమిత్రే త్య
జ మాం దుఃఖభాగినీమ్ । నిదేశే స్థీయతాం రాజ్ఞశ్శృణు చేదం వచో మమ ॥ ౯ ॥ శ్వశ్రూణామవిశేషేణ ప్రాంజలి
ప్రగ్రహేణ చ । శిరసా వంద్య చరణౌ కుశలం బ్రూహి పార్థివం ॥ ౧౦ ॥ శిరసాభినతో బ్రూయాస్సర్వాసామేవ ల
క్ష్మణ । వక్తవ్యశ్చాపి నృపతిర్ధర్మేషు సుసమాహితః ॥ ౧౧ ॥ జానాసి చ యథా శుద్ధా సీతా తత్త్వేన రాఘవ । భ
క్త్యా చ పరయా యుక్తా హితా చ తవ నిత్యశః ॥ ౧౨ ॥ అహం త్యక్తా త్వయా వీర అయశోభీరుణా జనే । యచ్చ తే వచనీ
యం స్యాదపవాదసముత్థితమ్ ॥ ౧౩ ॥ మయా హి పరిహర్తవ్యం త్వం హి మే పరమా గతిః । వక్తవ్యశ్చేతి నృపతిర్ధర్మే
ణ సుసమాహితః ॥ ౧౪ ॥ యథా భ్రాతృషు వర్తేథాస్తథా పౌరేషు నిత్యదా । పరమో హ్యేష ధర్మస్తే తస్మాత్కీ
ర్తిరనుత్తమా ॥ ౧౫ ॥ యత్తు పౌరజనో రాజన్ధర్మేణ సమవాప్నుయాత్ । అహం తు నానుశోచామి స్వశరీరం నర
ర్షభ ॥ ౧౬ ॥ యథాపవాదం పౌరాణాం తథైవ రఘునందన । పతిర్హి దైవతం నార్యాః పతిర్బంధుః పతిర్గురుః ॥
ప్రాణైరపి ప్రియం తస్మాద్భర్తుః కార్యం విశేషతః । ఇతి మద్వచనాద్రామో వక్తవ్యో మమ సంగ్రహః ॥ ౧౮ ॥ నిరీ
క్ష్య మాద్య గచ్ఛ త్వం ఋతుకాలాతివర్తినీమ్ । ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం లక్ష్మణో దీనచేతనః ॥ ౧౯ ॥ శిరసా ధ
రణీం గత్వా వ్యాహర్తుం న శశాక హ । ప్రదక్షిణం చ కృత్వా తాం రుదన్నేవ మహాస్వనమ్ ॥ ౨౦ ॥ ధ్యాత్వా ముహూ
ర్తం తామువాచ కిం మాం వక్ష్యసి శోభనే । దృష్టపూర్వం న తే రూపం పాదౌ దృష్టౌ తవానఘే ॥ ౨౧ ॥ కథమగ్రే హి
పశ్యామి రామేణ రహితాం వనే । ఇత్యుక్త్వా తాం నమస్కృత్య పునర్నావముపారుహత్ ॥ ౨౨ ॥ ఆరుహ్య చ పున
ర్నావం నావికం చాభ్యచోదయత్ । స గత్వా చోత్తరం తీరం శోకభారసమన్వితః ॥ ౨౩ ॥ సంమూఢ ఇవ దుఃఖేన

రథమధ్యారు ద్రుతం । ముహుర్ముహుః పరావృత్య దృష్ట్వా సీతామనాథవత్ ॥ ౨౪ ॥ వేష్టంతీం పరతీరస్థాం లక్ష్మణః ప్రయయావథ । దూరస్థం రథమాలోక్య లక్ష్మణం చ ముహుర్ముహుః ॥ ౨౫ ॥ నిరీక్షమాణాముద్విగ్నాం సీతాం శోకస్సమావిశత్ ॥ ఓమ్ ॥ సా దుఃఖభారావనతా తపస్వినీ యశోధనా నాథమపశ్యతీ సతీ । రురోద సా బర్హిణనాదితే వనే మహాస్వనం దుఃఖపరాయణా సతీ ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేష్టచత్వారింశస్సర్గః ॥ ౯౧ ॥ ౩౮౨౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ సీతాం తు రుదతీం దృష్ట్వా తత్ర వై మునిదారకాః । ప్రాద్రవన్యత్ర భగవానాస్తే వాల్మీకిరుగ్రధీః ॥ ౧ ॥ అభివాద్య మునేః పాదౌ మునిపుత్రా మహర్షయే । సర్వం నివేదయామాసుస్తస్యాస్తు రుదితస్వనం ॥ ౨ ॥ అదృష్టపూర్వా భగవన్ కస్యాప్యేషా మహాత్మనః । పత్నీ శ్రీరివ సమ్మోహాద్విరౌతి వికృతాననా ॥ ౩ ॥ భగవన్ సాధు పశ్యేమాం దేవతామివ ఖాచ్చ్యుతామ్ । నద్యాస్తు తీరే భగవన్ వరస్త్రీ కాపి దుఃఖితా ॥ ౪ దృష్టాస్మాభిః ప్రరుదతీ దృఢశోకపరాయణా । అనర్హా దుఃఖశోకాభ్యామేకా దీనా హ్యనాథవత్ ॥ ౫ ॥ న హ్యేనాం మానుషీం విద్మస్సత్క్రియాస్యాః ప్రయుజ్యతాం । ఆశ్రమస్యావిదూరే చ త్వామియం శరణం గతా ॥ ౬ ॥ త్రాతారమిచ్ఛతే సాధ్వీ భగవంస్త్రాతుమర్హసి । తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య ధర్మవిత్ ॥ ౭ ॥ తపసా లబ్ధచక్షుష్మాన్ప్రాద్రవద్యత్ర మైథిలీ । తం ప్రయాంతమనుప్రాప్తాశ్శిష్యా హ్యేనం మహామతిం ॥ ౮ ॥ తం తు దేశమభిప్రేత్య కించిత్పద్భ్యాం మహామునిః । అర్ఘ్యమాదాయ రుచిరం జాహ్నవీతీరమాగమత్ ॥ ౯ ॥ దదర్శ రాఘవస్యేష్టాం పత్నీం దీనామనాథవత్ । తాం సీతాం శోకభారార్తాం వాల్మీకిర్మునిపుంగవః ॥ ౧౦ ॥ ఉవాచ మధురాం వాణీం హ్లాదయన్నివ తేజసా । స్నుషా దశరథస్య త్వం రామస్య మహిషీ ప్రియా ॥ ౧౧ ॥ జనకస్య సుతా రాజ్ఞస్స్వాగతం తే పతివ్రతే । ఆయాంత్యేవాసి విజ్ఞాతా మయా ధర్మసమాధినా ॥ ౧౨ ॥ కారణం చైవ సర్వం మే హృదయేనోపలక్షితం । తవ చైవ మహాభాగే విదితం మమ తత్త్వతః ॥ ౧౩ ॥ సర్వం చ విదితం మహ్యం త్రైలోక్యే యద్ధి వర్తతే । అపాపాం వేద్మి సీతే త్వాం తపోలబ్ధేన చక్షుషా ॥ ౧౪ ॥ విస్రబ్ధా భవ వైదేహి సాంప్రతం మయి వర్తసే । ఆశ్రమస్యావిదూరే మే తాపస్యస్తపసి స్థితాః ॥ ౧౫ ॥ తాస్త్వాం వత్సే యథా వత్సం పాలయిష్యంతి నిత్యశః । ఇదమర్ఘ్యం ప్రతీచ్ఛ త్వం విస్రబ్ధా విగతజ్వరా ॥ ౧౬ ॥ యథా స్వగృహమభ్యేత్య విషాదం చైవ మా కృథాః । శ్రుత్వా తు భాషితం సీతా మునేః పరమమద్భుతమ్ ॥ ౧౭ ॥ శిరసా వంద్య చరణౌ తథేత్యాహ కృతాంజలిః । తం ప్రయాంతం మునిం సీతా ప్రాంజలిః పృష్ఠతోన్వగాత్ ॥ ౧౮ ॥ తం దృష్ట్వా మునిమాయాంతం వైదేహ్యా మునిపత్న్యయః । ఉపాజగ్ముర్ముదా యుక్తా వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ స్వాగతం తే మునిశ్రేష్ఠ చిరస్యాగమనం చ తే । అభివాదయామస్త్వాం సర్వా ఉచ్యతాం కించ కుర్మహే ॥ ౨౦ ॥ తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా వాల్మీకిరిదమబ్రవీత్ । సీతేయం సమనుప్రాప్తా పత్నీ రామస్య ధీమతః ॥ ౨౧ ॥ స్నుషా దశరథస్యైషా జనకస్య సుతా సతీ । అపాపా పతినా త్యక్తా పరిపాల్యా మయా సదా ॥ ౨౨ ॥ ఇమాం భవత్యః పశ్యంతు స్నేహేన పరమేణ హి । గౌరవాన్మమ వాక్యాచ్చ పూజ్యా వోస్తు విశేషతః ॥ ౨౩ ॥ ముహుర్ముహుశ్చ వైదేహీం ప్రణిధాయ మహాయశాః । స్వమాశ్రమం శిష్యవృతః పునరాయాన్మహాతపాః ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకోనపంచాశస్సర్గః ॥ ౯౪ ॥ ౧౮౮౦ ॥*******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ దృష్ట్వా తు మైథిలీం సీతామాశ్రమం సంప్రవేశితామ్ । సంతాపమగమద్ఘోరం లక్ష్మణో దీనచేతనః ॥ ౧ ॥ అబ్రవీచ్చ మహాతేజాస్సుమంత్రం మంత్రసారథిం । సీతాసంతాపజం దుఃఖం పశ్య రామస్య సారథే ॥ ౨ ॥ అతో దుఃఖతరం కిం ను రాఘవస్య భవిష్యతి । పత్నీం శుద్ధసమాచారాం విసృజ్య జనకాత్మజాం ॥ ౩ ॥ వ్యక్తం దైవాదహం మన్యే రాఘవస్య వినాభవం । వైదేహ్యా సారథే నిత్యం దైవం హి దురతిక్రమం ॥ ౪ ॥

మోహి దేవాంత్సగంధర్వానసురాంత్సహరాక్షసైః । నిహన్యాద్రాఘవః క్రుద్ధస్సదైవం పర్యుపాసతే ॥ ౫ ॥ పురా రామః పితుర్వాక్యాద్దండకే విజనే వనే । ఉషిత్వా నవవర్షాణి పంచ చైవ సుదారుణే ॥ ౬ ॥ తతో దుఃఖతరం భూయస్సీతాయా విప్రవాసనం । పౌరాణాం వచనం శ్రుత్వా నృశంసం ప్రతిభాతి మే ॥ ౭ ॥ కోనుధర్మాశ్రయస్సూత కర్మణ్యస్మిన్యశోహరే । మైథిలీం ప్రతిసంప్రాప్తః పౌరైర్హీనార్థవాదిభిః ॥ ౮ ॥ ఏతా బహువిధా వాచశ్శ్రుత్వా లక్ష్మణభాషితాః । సుమంత్రః ప్రాంజలిః ప్రాజ్ఞో వాక్యమేతదువాచహ ॥ ౯ ॥ నసంతాపస్త్వయా కార్యస్సౌమిత్రే మైథిలీం ప్రతి । దృష్టమేతత్పురా విప్రైః పితుస్తే లక్ష్మణాగ్రతః ॥ ౧౦ ॥ భవిష్యతి దృఢం రామో దుఃఖప్రాయోఽల్పభాగ్యవాన్ । ప్రాప్స్యతే చ మహాబాహో విప్రయోగం ప్రియైర్ధ్రువం ॥ ౧౧ ॥ త్వాం చైవ మైథిలీం చైవ శత్రుఘ్నభరతౌ తథా । సంత్యజిష్యతి ధర్మాత్మా కాలేన మహతా మహాన్ ॥ ౧౨ ॥ నత్విదం త్వయి వక్తవ్యం సౌమిత్రే భరతేపివా । రాజ్ఞా వో వ్యాహృతం వాక్యం దుర్వాసా యదువాచహ ॥ ౧౩ ॥ మహాజనసమీపేహి మమ చైవ నరర్షభ । ఋషిణా వ్యాహృతం వాక్యం వసిష్ఠస్య చ సన్నిధౌ ॥ ౧౪ ॥ ఋషేస్తు వచనం శ్రుత్వా మామాహ పురుషర్షభః । సూత నక్వచిదేవం తే వక్తవ్యం జనసన్నిధౌ ॥ ౧౫ ॥ తస్యాహం లోకపాలస్య వాక్యం తత్సుసమాహితః ॥ నైవ జాత్వనృతం కార్యమితి మే సౌమ్య దర్శనం ॥ ౧౬ ॥ సర్వథైవ న వక్తవ్యం మయా సౌమ్య తవాగ్రతః । యది తే శ్రవణే శ్రద్ధా శ్రూయతాం రఘునందన ॥ ౧౭ ॥ యద్యప్యహం నరేంద్రేణ రహస్యం శ్రావితః పురా । తథాప్యుదాహరిష్యామి దైవం హి దురతిక్రమమ్ ॥ ౧౮ ॥ యేనేదమీదృశం ప్రాప్తం దుఃఖం శోకసమన్వితం । నత్వయా భరతే వాచ్యం శత్రుఘ్నస్యాపి సన్నిధౌ ॥ ౧౯ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భాషితం తస్య గంభీరార్థపదం మహత్ । తథ్యం బ్రూహీతి సౌమిత్రిస్సూతం వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచాశస్సర్గః ॥ ౬౪౪ ॥ ౧౨౮౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా సంచోదితస్సూతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా । తద్వాక్యమృషిణా ప్రోక్తం వ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ పురా నామ్నా హి దుర్వాసా అత్రేః పుత్రో మహామునిః । వసిష్ఠస్యాశ్రమే పుణ్యే వార్షిక్యం సముపావసహ ॥ ౨ ॥ తమాశ్రమం మహాతేజాః పితా తే సుమహాయశాః । పురోధసం మహాత్మానం దిదృక్షురగమత్స్వయం ॥ ౩ ॥ సదృష్ట్వా సూర్యసంకాశం జ్వలంతమివ తేజసా । ఉపవిష్టం వసిష్ఠస్య సవ్యే పార్శ్వే మహామునిం ॥ ౪ ॥ తౌ మునీ తాపసశ్రేష్ఠౌ వినీతో హ్యభ్యవాదయత్ । స తాభ్యాం పూజితో రాజా స్వాగతేనాసనేన చ ॥ ౫ ॥ పాద్యేన ఫలమూలైశ్చ సోప్యాస మునిభిస్సహ । తేషాం తత్రోపవిష్టానాం తాస్తాస్సుమధురాః కథాః ॥ ౬ ॥ బభూవుః పరమర్షీణాం మధ్యాదిత్యగతేఽహని । తతః కథాయాం కస్యాంచిత్ప్రాంజలిః ప్రగ్రహో నృపః ॥ ౭ ॥ ఉవాచ తం మహాత్మానమత్రేః పుత్రం తపోధనమ్ । భగవన్ కిం ప్రమాణేన మమ వంశో భవిష్యతి ॥ ౮ ॥ కిమాయుశ్చ హి మే రామః పుత్రాశ్చాన్యే కిమాయుషః । రామస్య చ సుతా యేస్యుస్తేషామాయుః కియద్భవేత్ ॥ ౯ ॥ కామ్యయా భగవన్బ్రూహి వంశస్యాస్య గతిం మమ । తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం రాజ్ఞో దశరథస్య తు ॥ ౧౦ ॥ దుర్వాసాస్సుమహాతేజాః వ్యాహర్తుముపచక్రమే । శృణు రాజన్పురావృత్తం తదా దైవాసురే యుధి ॥ ౧౧ ॥ దైత్యాస్సురైర్భర్త్స్యమానాః భృగుపత్నీముపాశ్రితాః । తయా దత్తాభయాస్తత్ర న్యవసన్నభయాస్తదా ॥ ౧౨ ॥ తయా పరిగృహీతాంస్తాన్దృష్ట్వా క్రుద్ధస్సురోత్తమః । చక్రేణ శితధారేణ భృగుపత్న్యాశ్శిరోఽహరత్ ॥ ౧౩ ॥ తతస్తాం నిహతాం దృష్ట్వా పత్నీం భృగుకులోద్వహః । శశాప సహసా క్రుద్ధో విష్ణుం రిపుకులార్దనం ॥ ౧౪ ॥ యస్మాదవధ్యాం మే భార్యామవధీః క్రోధమూర్ఛితః । తస్మాత్త్వం మానుషే లోకే జనిష్యసి జనార్దన ॥ ౧౫ ॥ తత్ర పత్నీవియోగం త్వం ప్రాప్స్యసే బహువార్షికమ్ । శాపాభిహతచేతాస్స స్వాత్మనా భావితోఽభవత్ ॥ ౧౬ ॥ అర్చయామాస తం

దేవం భృగుశ్శాపేన పీడితః । తపసారాధితో దేవో హ్యబ్రవీద్భక్తవత్సలః ॥ ౧౭ ॥ లోకానాం సంప్రియార్థం తు తం శాపం గృహ్య ముక్తవాన్ । (శాపాభిహతచేతాస్తు స్వాత్మనా భావితో భవ ॥౧౮॥ పునరేవ యయౌ శాపమృషిర్దుర్ధర్దుర్దమః । విష్ణుశక్తిం సువిద్వాంస్తు శివప్రదేశాపమూర్ధతామ్ ॥౧౯॥ చిరకాలమసంజ్ఞో భూచ్ఛాపాంధతమసావృతః । దృష్ట్వా నష్టవర్ణాయశ్చైనం కృపాం చక్రే స్తదుక్తిభిః ॥ ౨౦ ॥ త్యక్తశ్శాపః పురస్తస్థౌ మందం భృగురథాబ్రవీత్ । రక్షధ్వం మామృషిశ్రేష్ఠాశ్శాపాన్మత్పురతస్థితాత్ ॥ ౨౧ ॥ శ్రుత్వా తు భృగువాక్యం తమాహుశ్చ పరమర్షయః । స్తుత్యైర్గర్భిష్ఠేశక్రాద్వ్యేస్తూయమానమహర్నిశమ్ ॥ ౨౨ ॥ నారాయణం ప్రపద్యస్వ స్తోత్రైరేవ వసువ్రత । ఋషీణాం వచనాత్తేషాం నారాయణమథాస్తవత్ ॥ ౨౩ ॥ భృగుణారాధితో విష్ణురాగతస్త్వపి తం భృగుం । అర్చయామాస తం దేవం భృగుశ్శాపేన పీడితః ॥ ౨౪ ॥ తతోఽబ్రవీద్దేవదేవః ప్రీతిమాన్భక్తవత్సలః । మా భైర్భృగో నృతం వాక్యం నాభవిష్యద్ద్విజస్య తే ॥ ౨౫ ॥ సంమోచయిత్వా శాపాత్త్వాం సుమహామేనం గృహీతవాన్ । లోకానాం తు హితార్థాయ శాపం తం గృహ్య ముక్తవాన్ ॥ ౨౬ ॥) ఇతి శప్తో మహాతేజాః భృగుణా పూర్వజన్మని । ఇహాగతో హి పుత్రత్వం తవ పార్థివసత్తమ ॥ ౨౭ ॥ రామ ఇత్యభివిఖ్యాతస్త్రిషు లోకేష్వమానద । తత్ఫలం ప్రాప్స్యతే చాపి భృగుశాపకృతం మహత్ ॥ ౨౮ ॥ అయోధ్యాయాః పతీ రామో దీర్ఘకాలం భవిష్యతి । తత్ర పత్నీవియోగం చ దీర్ఘకాలం గమిష్యతి ॥ ౨౯ ॥ సుఖితాశ్చ సమృద్ధాశ్చ భవిష్యంత్యస్య చానుజాః । దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ ॥ ౩౦ ॥ రామో రాజ్యముపాసిత్వా బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి । సమృద్ధైర్హయమేధైశ్చ ఇష్ట్వా పరపురంజయః ॥ ౩౧ ॥ రాజవంశాంశ్చ కాకుత్స్థో బహూన్సంస్థాపయిష్యతి । ద్వౌ పుత్రౌ తు భవిష్యేతే సీతాయాం రాఘవస్య తు ॥ ౩౨ ॥ అన్యత్ర న త్వయోధ్యాయాం సత్యమేతన్న సంశయః । సీతాయాశ్చ తతః పుత్రావభిషేక్ష్యతి రాఘవః ॥ ౩౩ ॥ స సర్వమఖిలం రాజ్ఞో వంశస్యాస్య గతాగతం । ఆఖ్యాయ సుమహాతేజాస్తూష్ణీమాసీన్మహామునిః ॥ తూష్ణీంభూతే మునౌ తస్మిన్రాజా దశరథస్తదా । అభివాద్య మహాత్మానౌ పునరాయాత్పురోత్తమం ॥ ౩౫ ॥ ఏతద్వచో మయా తత్ర మునినా వ్యాహృతం పురా । శ్రుతం హి హృది నిక్షిప్తం నాన్యథా తద్భవిష్యతి ॥ ౩౬ ॥ (సీతాయాశ్చ తతః పుత్రావభిషేక్ష్యతి రాఘవః । అన్యత్ర న త్వయోధ్యాయాం మునేస్తు వచనం తథా ॥ ౩౭ ॥) ఏవంగతే న సంతాపం కర్తుమర్హసి రాఘవ । సీతార్థే రాఘవార్థే వా దృఢో భవ నరోత్తమ ॥ ౩౮ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాహృతం వాక్యం సూతస్య పరమాద్భుతం । ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్ ॥౩౯ ॥ తతస్సంవదతోరేవం సూతలక్ష్మణయోః పథి । అస్తం చాస్తంగతే వాసం కేశిన్యాం తావథోషతుః ॥ ౪౦ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౪౭ ॥ ౧౯౪౦ ॥ ***************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్ర తాం రజనీముష్య కేశిన్యాం రఘునందనః । ప్రభాతే పునరుత్థాయ లక్ష్మణః ప్రయయౌ తదా ॥ ౧ ॥ తతోఽర్ధదివసే ప్రాప్తే ప్రవివేశ మహారథః । అయోధ్యాం రత్నసంపూర్ణాం హృష్టపుష్టజనావృతాం ॥ ౨ ॥ సౌమిత్రిస్తు పరం దైన్యం జగామ సుమహామతిః । రామపాదానమాసాద్య వక్ష్యామి కిమహం గతః ॥ ౩ ॥ తస్యైవం చింతయానస్య భవనం శశిసన్నిభం । రామస్య పరమోదారం పురస్తాత్సమదృశ్యత ॥ ౪ ॥ రాజ్ఞస్తు భవనద్వారి సోఽవతీర్య రథోత్తమాత్ । అవాఙ్ముఖో దీనమనాః ప్రవివేశానివారితః ॥ ౫ ॥ స దృష్ట్వా రాఘవం దీనమాసీనం పరమాసనే । నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం దదర్శాగ్రజమగ్రతః ॥ ౬ ॥ జగ్రాహ చరణౌ తస్య లక్ష్మణో దీనచేతనః । ఉవాచ దీనయా వాచా ప్రాంజలిస్సుసమాహితః ॥ ౭ ॥ ఆర్యస్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య విసృజ్య జనకాత్మజాం । గంగాతీరే యథోద్దిష్టే వాల్మీకేరాశ్రమే శుభే ॥ ౮ ॥ తత్ర తాం చ శుభాచారామాశ్రమాంతే యశస్వినీం । పునరస్మ్యాగతో వీర

పాదమూలముపాసితుం ॥ ౯ ॥ మాశుచఃపురుషవ్యాఘ్ర కాలస్యగతిరీదృశీ । త్వద్విధానహిశోచంతిసత్త్వవంతోమ
నస్వినః ॥ ౧౦ ॥ సర్వేక్షయాంతానిచయాఃపతనాంతాస్సముచ్ఛ్రయాః । సంయోగావిప్రయోగాంతాఃమరణాం
తంచజీవితం ॥ ౧౧ ॥ తస్మాత్పుత్రేషుదారేషుమిత్రేషుచధనేషుచ । నాతిప్రసంగఃకర్తవ్యో విప్రయోగోహితై
ర్ధ్రువః ॥ ౧౨ ॥ శక్తస్త్వమాత్మనాత్మానంవినేతుంమనసామనః । లోకాంత్సర్వాంశ్చకాకుత్స్థ కింపునశ్శోకమాత్మ
నః ॥ ౧౩ ॥ నేదృశేషువిముహ్యంతిత్వద్విధాఃపురుషర్షభాః । అపవాదస్సకిలతేపునరేష్యతిరాఘవ ॥ ౧౪ ॥ య
దర్థంమైథిలీత్యక్తాహ్యపవాదభయాన్నృప । సోపవాదఃపురేరాజన్భవిష్యతినసంశయః ॥ ౧౫ ॥ సత్వంపురుష
శార్దూలధైర్యేణసుసమాహితః । త్యజేమాందుర్బలాంబుద్ధింసంతాపంమాకురుష్వహ ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్తస్తుకాకు
త్స్థోలక్ష్మణేనమహాత్మనా । ఉవాచపరయాప్రీత్యాసౌమిత్రింమిత్రవత్సలః ॥ ౧౭ ॥ ఏవమేతన్నరశ్రేష్ఠయథావదసిల
క్ష్మణ । పరితోషశ్చమేవీరమమకార్యానుశాసనే ॥ ౧౮ ॥ నిర్వృతిశ్చాగతాసౌమ్యసంతాపశ్చనిరాకృతః । భవద్వా
క్యైస్సుమధురైరనునీతోఽస్మిలక్ష్మణ ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ద్విపంచాశస్సర్గః ॥ ౪౫౦ ॥ ౯౦౦ ॥ ***

శ్రీరామాయణమ్ ॥ ఓమ్ ॥ లక్ష్మణస్యతుతద్వాక్యంనిశమ్యపరమాద్భుతం । సుప్రీతశ్చాభవద్రామో
వాక్యంచేదమువాచహ ॥ ౧ ॥ దుర్లభస్త్వీదృశోబంధురస్మిన్కాలేవిశేషతః । యాదృశస్త్వంమహాబుద్ధే మమసౌ
మ్యమనోనుగః ॥ ౨ ॥ యచ్చమేహృదయేకించిద్వర్తతేశుభలక్షణ । తన్నిశామయచశ్రుత్వాకురుష్వవచనంమ
మ ॥ ౩ ॥ చత్వారోదివసాస్సౌమ్యకార్యంపౌరజనస్యవై । అకుర్వాణస్యసౌమిత్రేతన్మేమర్మాణికృంతతి ॥ ౪ ॥ ఆహూ
యంతాంప్రకృతయఃపురోధామంత్రిణస్తథా । కార్యార్థినశ్చపురుషాస్స్త్రియశ్చపురుషర్షభ ॥ ౫ ॥ పౌర
కార్యాణియోరాజానకరోతిదినేదినే । సంవృతేనరకేఘోరేపతితోనాత్రసంశయః ॥ ౬ ॥ శ్రూయతేహిపురా
రాజానృగోనామమహాయశాః । బభూవపృథివీపాలోబ్రహ్మణ్యస్సత్యవాక్ఛుచిః ॥ ౭ ॥ సకదాచిద్గవాంకోటీస్సవ
త్సాస్స్వర్ణభూషితాః । బ్రాహ్మణేభ్యోదదౌరాజాపుష్కరేషుసదక్షిణాః ॥ ౮ ॥ తతస్సంగాద్గతాధేనుస్సవత్సాస్ప
ర్శితానఘ । బ్రాహ్మణస్యాహితాగ్నేశ్చదరిద్రస్యోంఛవర్తినః ॥ ౯ ॥ సనష్టాంగాంక్షుధార్తోవైఅన్విష్యంస్తత్రతత్ర
చ । నాపశ్యత్సర్వరాజ్యేషుసంవత్సరగణాన్బహూన్ ॥ ౧౦ ॥ తతఃకనఖలంగత్వాజీర్ణవత్సాంనిరామయాం ।
దదర్శగాంస్వకాంధేనుంబ్రాహ్మణస్యనివేశనే ॥ ౧౧ ॥ అథతాంనామధేయేనస్వకేనోవాచసద్విజః । ఆగచ్ఛశబ
లేహ్యేవంసాచశుశ్రావగాస్స్వరం ॥ ౧౨ ॥ తస్యతంస్వరమాజ్ఞాయక్షుధార్తస్యద్విజస్యవై । అన్వగాత్పృష్ఠత
స్సాగౌర్గచ్ఛంతంపావకోపమం ॥ ౧౩ ॥ యోఽపిపాలయతేవిప్రస్సోఽపిగామన్వగాద్ద్రుతం । గత్వాతమృషిమాచ
ష్టమమేయమితిసత్వరః ॥ ౧౪ ॥ స్పర్శితారాజసింహేనమహ్యందత్తానృగేణహ । తయోర్బ్రాహ్మణయోర్వాదోమ
హానాసీద్విపశ్చితోః ॥ ౧౫ ॥ వివదంతౌతతోఽన్యోన్యంరాజానమభిజగ్మతుః । తౌరాజభవనద్వారినప్రాప్తౌనృగశా
సనం ॥ ౧౬ ॥ అహోరాత్రాణ్యనేకానివసంతౌక్రోధమీయతుః । ఊచతుశ్చమహాత్మానౌతావుభౌద్విజసత్తమౌ ॥
క్రుద్ధౌపరమసంతప్తౌవాక్యంఘోరాభిసంహితం । అర్థినాంకార్యసిద్ధ్యర్థంయస్మాత్త్వంనైషిదర్శనమ్ ॥ ౧౮ ॥
అదృశ్యస్సర్వభూతానాంకృకలాసోభవిష్యసి । బహువర్షసహస్రాణిబహువర్షశతానిచ ॥ ౧౯ ॥ శ్వభ్రేత్వంకృక
లాసోవైదీర్ఘకాలంవసిష్యసి । ఉత్పత్స్యతేహిలోకేఽస్మిన్యదూనాంకీర్తివర్ధనః ॥ ౨౦ ॥ వాసుదేవఇతిఖ్యాతో
విష్ణుఃపురుషవిగ్రహః । సతేమోక్షయితారాజంస్తస్మాచ్ఛాపాద్భవిష్యతి ॥ ౨౧ ॥ కృతాచతేనకాలేననిష్కృతిస్తేభవి
ష్యతి । భారావతరణార్థంహినరనారాయణావుభౌ ॥ ౨౨ ॥ ఉత్పత్స్యేతేమహావీర్యౌకలౌయుగఉపస్థితే । ఏ
వంతౌశాపముత్సృజ్య బ్రాహ్మణౌవిగతజ్వరౌ ॥ ౨౩ ॥ తాంగాంహిదుర్బలాంవృద్ధాందదతుర్బ్రాహ్మణాయవై । ఏ

వంసరాజాతంశాపముపభుఙ్క్తేసుదారుణం ॥ ౨౪ ॥ కార్యార్థినాంవిమర్దోహిరాజ్ఞాందోషాయకల్పతే । తచ్ఛీఘ్రందర్శనం మహ్యమభివర్తంతుకార్యిణః ॥ ౨౫ ॥ సుకృతస్యహికార్యస్యఫలంనాపైతిపార్థివః । తస్మాద్గచ్ఛ ప్రతీక్షస్వసౌమిత్రేకార్యవాన్జనః ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే త్రిపంచాశస్సర్గః ॥ ౩౫౩ ॥ ౭౦౬౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్యవచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణఃపరమార్థవిత్ । ఉవాచప్రాంజలిర్వాక్యం రాఘవందీప్తతేజసం ॥ ౧ ॥ అల్పాపరాధేకాకుత్స్థ ద్విజాభ్యాంశాపఈదృశః । మహాన్నృగస్యరాజర్షేర్యమదండఇవాపరః ॥ ౨ ॥ శ్రుత్వాతుశాపసంయుక్తఃకిమాత్మానంపురుషర్షభ । కిమువాచనృగోరాజాద్విజౌక్రోధసమన్వితౌ ॥ ౩ ॥ లక్ష్మణేనైవముక్తస్తురాఘవఃపునరబ్రవీత్ । శృణుసౌమ్యయథాపూర్వంసరాజాశాపవిక్షతః అథాధ్వనిగతౌవిప్రౌవిజ్ఞాయసనృగస్తదా । ఆహూయమంత్రిణస్సర్వాన్నైగమాంస్సపురోధసః ॥ ౫ ॥ తానువాచనృగోరాజాసర్వాశ్చప్రకృతీస్తదా । దుఃఖేనసుసమావిష్టశ్శ్రూయతాంమేసమాహితైః ॥ ౬ ॥ నారదఃపర్వతశ్చైవమమదత్వామహద్భయం । గతౌత్రిభువనంవిప్రావాయుభూతావనిందితౌ ॥ ౭ ॥ కుమారోయంవసుర్నామసచేహాద్యాభిషిచ్యతాం । శ్వభ్రంచైవసుఖస్పర్శంక్రియతాంశిల్పిభిర్మమ ॥ ౮ ॥ యత్రాహంసంక్షపిష్యామిశాపంబ్రాహ్మణనిస్సృతం । వర్షఘ్నమేకంశ్వభ్రంతుహిమఘ్నమపరంతథా ॥ ౯ ॥ గ్రీష్మఘ్నంచసుఖస్పర్శమేకంకుర్వంతుశిల్పినః । ఫలవంతశ్చయేవృక్షాఃపుష్పవత్యశ్చయాలతాః ॥ ౧౦ ॥ ఆరోప్యంతాంబహువిధాఃబహ్వప్యాఢ్యాశ్చసగుల్మినః । క్రియతాంరమణీయంచశ్వభ్రాణాంపర్వతోదిశం ॥ ౧౧ ॥ సుఖమత్రవసిష్యామి యావత్కాలస్యపర్యయః । పుష్పాణిచసుగంధీనిక్రియంతాంతేషునిత్యశః ॥ ౧౨ ॥ పరివార్యయథామేస్యురధ్యర్థంయోజనంతథా । ఏవంకృత్వావిధానంససందిదేశవసుంతదా ॥ ౧౩ ॥ ధర్మనిత్యఃప్రజాఃపుత్రక్షత్రధర్మేణపాలయ । ప్రత్యక్షంతేయథాశాపోద్విజాభ్యాంమయిపాతితః ॥ ౧౪ ॥ నరశ్రేష్ఠసరోషాభ్యామపరాధేపితాదృశే । మాకృథాస్త్వంతుసంతాపంమత్కృతేపురుషర్షభ ॥ ౧౫ ॥ కృతాంతఃకుశలఃపుత్రయేనాస్మివ్యసనీకృతః । ప్రాప్తవ్యాన్యేవప్రాప్నోతిగంతవ్యాన్యేవగచ్ఛతి ॥ ౧౬ ॥ లబ్ధవ్యాన్యేవలభతేదుఃఖానిచసుఖానిచ । పూర్వేజాత్యంతరేవత్సమయాపాపంమహత్కృతం ॥ ౧౭ ॥ తస్మాత్ప్రాప్తంమయాపుత్ర మావిషాదంకురుష్వహ । ఏవముక్త్వానృగస్తత్రసుతంరాజామహాయశాః ॥ ౧౮ ॥ శ్వభ్రంజగామసుకృతంవాసాయపురుషర్షభ ॥ఓమ్॥ ఏవంప్రవిశ్యైవనృపస్తదానీంశ్వభ్రంమహారత్నవిభూషితంతత్ । సంపాదయామాసతదామహాత్మాశాపంద్విజాభ్యాంహిరుషావిసృష్టం॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతుఃపంచాశస్సర్గః ॥ ౨౫౬ ॥ ౫౧౨౦ ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏషతేనృగశాపస్యవిస్తరోభిహితోమయా । యద్యస్తిశ్రవణేశ్రద్ధాశృణుష్వేహాపరాంకథాం ॥ ౧ ॥ ఏవముక్తస్తురామేణసౌమిత్రిఃపునరబ్రవీత్ । తృప్తిరాశ్చర్యభూతానాంకథానాంనాస్తిమేనృప ॥ ౨ ॥ లక్ష్మణేనైవముక్తస్తురామఇక్ష్వాకునందనః । కథాంపరమధర్మిష్ఠాంవ్యాహర్తుముపచక్రమే ॥ ఆసీద్రాజానిమిర్నామఇక్ష్వాకూణాంమహాత్మనాం । పుత్రోద్వాదశమోవీర్యేధర్మేచపరినిష్ఠితః ॥ ౪ ॥ సరాజావీర్యసంపన్నఃపురందేవపురోపమం । నివేశయామాసతదాఅభ్యాశేగౌతమస్యతు ॥ ౫ ॥ పురస్యసుకృతంనామవైజయంతమితిశ్రుతం । నివేశంతత్రరాజర్షిర్నిమిశ్చక్రేమహాయశాః ॥ ౬ ॥ తస్యబుద్ధిస్సముత్పన్నానివేశ్యసుమహత్పురం । యజేయందీర్ఘసత్రేణపితుఃప్రహ్లాదయన్మనః ॥ ౭ ॥ తతఃపితరమామంత్ర్య ఇక్ష్వాకుంహిమనోస్సుతం । వసిష్ఠంవరయామాసపూర్వంబ్రహ్మర్షిసత్తమం ॥ ౮ ॥ అనంతరంసరాజర్షిర్నిమిరిక్ష్వాకుసత్తమః । అత్రిమంగిరసంచైవభృగుంచైవతపోధనం ॥ ౯ ॥ తమువాచవసిష్ఠస్తునిమింరాజర్షిసత్తమం । వృతోహంపూర్వమిం

దేశం పరిత్య స్వతదంతరం ॥ ౧౦ ॥ అనంతరం మహావిప్రో గౌతమః ప్రత్యపూరయత్ । వసిష్ఠోఽపి మహాతేజా ఇంద్రయజ్ఞమథాకరోత్ ॥ ౧౧ ॥ నిమిర్హి రాజా తాన్విప్రాన్సమానీయ నరాధిపః । అయజద్ధిమవత్పార్శ్వే స్వపురస్య సమీపతః ॥ ౧౨ ॥ పంచవర్షసహస్రాణి రాజా దీక్షాముపాగమత్ । ఇంద్రయజ్ఞావసానే తు వసిష్ఠో భగవానృషిః ॥ ౧౩ ॥ సకాశమాగతో రాజ్ఞో హోత్రం కర్తుమనిందితః । తమధ్వరమథాపశ్యద్గౌతమేనాభిపూరితం ॥ ౧౪ ॥ క్రోధేన మహతావిష్టో వసిష్ఠో బ్రహ్మణస్సుతః । స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ముహూర్తముపవిశ్య హ ॥ ౧౫ ॥ తస్మిన్నహని రాజర్షిర్నిద్రయాపహృతో భృశం । తతో మన్యుర్వసిష్ఠస్య ప్రాదురాసీన్మహాత్మనః ॥ ౧౬ ॥ అదర్శనేన రాజర్షేర్వ్యాహర్తుముపచక్రమే । యస్మాత్త్వమన్యం వృతవాన్మామవజ్ఞాయ పార్థివ ॥ ౧౭ ॥ చేతనేన వినాభూతో దేహస్తవ భవిష్యతి । తతః ప్రబుద్ధో రాజర్షిః శ్రుత్వా శాపముదాహృతం ॥ ౧౮ ॥ బ్రహ్మయోనిమథోవాచ సరంభాత్క్రోధమూర్ఛితః । అజానతశ్శయానస్య క్రోధేన కలుషీకృతః ॥ ౧౯ ॥ ముక్తవాన్మయి శాపాగ్నిం యమదండమివాపరం । తస్మాత్తవాపి బ్రహ్మర్షే చేతనేన వినాకృతః ॥ ౨౦ ॥ దేహస్సురుచిరప్రఖ్యో భవిష్యతి న సంశయః ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి రోషవశాదుభౌ తదానీమన్యోన్యం శపితౌ నృపద్విజేంద్రౌ । సహసైవ బభూవతుర్విదేహౌ తత్తుల్యాధిగతప్రభావవంతౌ ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచపంచాశస్సర్గః ॥ ౧౫౫ ॥ ౩౧౮౦ ॥ ***॥**********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామస్య భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరవీరహా । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం రాఘవం దీప్తతేజసం ॥ ౧ ॥ నిక్షిప్తదేహౌ కాకుత్స్థ కథం తౌ ద్విజపార్థివౌ । పునర్దేహేన సంయోగం జగ్మతుర్దేవసమ్మతౌ ॥ ౨ ॥ లక్ష్మణేనైవముక్తస్తు రామ ఇక్ష్వాకునందనః । ప్రత్యువాచ మహాతేజా లక్ష్మణం పురుషర్షభః ॥ తౌ పరస్పరశాపేన దేహావుత్సృజ్య ధార్మికౌ । అభూతాం నృపవిప్రర్షీ వాయుభూతౌ తపోధనౌ ॥ ౪ ॥ అశరీరశ్శరీరస్య కృతేఽన్యస్య మహామునిః । వసిష్ఠస్తు మహాతేజా జగామ పితురంతికం ॥ ౫ ॥ సోఽభివాద్య పితుః పాదౌ దేవదేవస్య ధర్మవిత్ । పితామహమథోవాచ వాయుభూత ఇదం వచః ॥ ౬ ॥ భగవన్నిమిశాపేన విదేహత్వముపాగమం లోకనాథ మహాదేవ వాయుభూతోఽహమబ్జజ ॥ ౭ ॥ సర్వేషాం దేహహీనానాం మహద్దుఃఖం భవిష్యతి । లుప్యంతే సర్వకార్యాణి హీనదేహస్య వై ప్రభో ॥ ౮ ॥ దేహస్యాన్యస్య సద్భావే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి । తమువాచ తతో బ్రహ్మా స్వయంభూరమితప్రభః ॥ ౯ ॥ మిత్రావరుణజం తేజః ఆవిశ త్వం మహాయశః । అయోనిజస్త్వం భవితా తత్రాపి ద్విజసత్తమ ॥ ౧౦ ॥ ధర్మేణ మహతా యుక్తః పునరేష్యసి మే వశం । ఏవముక్తస్తు దేవేన అభివాద్య ప్రదక్షిణం ॥ ౧౧ ॥ కృత్వా పితామహం తూర్ణం ప్రయయౌ వరుణాలయమ్ । తమేవ కాలం మిత్రోఽపి వరుణత్వమకారయత్ ॥ ౧౨ ॥ క్షీరోదేన సహోపేతః పూజ్యమానస్సురోత్తమైః । ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు ఊర్వశీ పరమాప్సరాః ॥ ౧౩ ॥ యదృచ్ఛయా తముద్దేశమాగతా సఖిభిర్వృతా । తాం దృష్ట్వా రూపసంపన్నాం క్రీడంతీం వరుణాలయే ॥ ౧౪ ॥ ఆవిశత్పరమో హర్షో వరుణం చోర్వశీకృతే । స తాం పద్మపలాశాక్షీం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౧౫ ॥ వరుణో వరయామాస మైథునాయాప్సరోవరాం । ప్రత్యువాచ తతస్సా తు వరుణం ప్రాంజలిస్స్థితా ॥ ౧౬ ॥ మిత్రేణాహం వృతా సాక్షాత్పూర్వమేవ సురేశ్వర । వరుణస్త్వబ్రవీద్వాక్యం కందర్పశరపీడితః ॥ ౧౭ ॥ ఇదం తేజస్సముత్స్రక్ష్యే కుంభేస్మిన్దేవనిర్మితే । ఏవముత్సృజ్య సుశ్రోణి త్వయ్యహం వరవర్ణిని ॥ ౧౮ ॥ కృతకామో భవిష్యామి యది నేచ్ఛసి సంగమం । తస్య తల్లోకపాలస్య వరుణస్య సుభాషితం ॥ ౧౯ ॥ ఊర్వశీ పరమప్రీతా శ్రుత్వా వాక్యమువాచ హ । కామమేతద్భవత్వేవం హృదయం మే త్వయి స్థితం ॥ ౨౦ ॥ భావశ్చాభ్యధికస్తుభ్యం దేహో మిత్రస్య తు ప్రభో । ఊర్వశ్యా ఏవముక్తస్తు రేతస్తన్మహదద్భుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ జ్వలదగ్నిశిఖాప్రఖ్యం తస్మిన్కుంభే హ్యపాసృజత్ । ఊర్వశీ త్వ

గమత్తత్ర మిత్రో వై యత్ర దేవతా ॥ ౨౨ ॥ శాంతుమిత్రస్సుసంక్రుద్ధ ఉర్వశీమిదమబ్రవీత్ । మయా సమంత్రితా పూర్వం కస్మాత్త్వమసి వర్జితా ॥ ౨౩ ॥ భావేనాన్యం వృతవతీ తస్మాత్త్వం దుష్టచారిణీ । అనేన దుష్కృతేన త్వం మత్క్రోధకలుషీకృతా ॥ ౨౪ ॥ మనుష్యలోకమాస్థాయ కంచిత్కాలం నివత్స్యసి । బుధస్య పుత్రో రాజర్షిః కాశీరాజః పురూరవాః ॥ ౨౫ ॥ తమద్య గచ్ఛ దుర్బుద్ధే స తే భర్తా భవిష్యతి । ఇత్యుక్త్వా స స్వకం తేజస్తస్మిన్కుమ్భే వ్యపాసృజత్ ॥ ౨౬ ॥ తతస్సా శాపదోషేణ పురూరవసమభ్యగాత్ । ప్రతిష్ఠానే పురవరే బుధస్యాత్మజమౌరసం ॥ ౨౭ ॥ తస్య జజ్ఞే తతః శ్రీమానాయుః పుత్రో మహాబలః । నహుషో యస్య పుత్రస్తు బభూవేంద్రసమద్యుతిః ॥ ౨౮ ॥ వజ్రముత్సృజ్య వృత్రాయ భ్రాంతే త్రిదివేశ్వరే । శతం వర్షసహస్రాణి యేనేంద్రత్వం ప్రశాసితం ॥ ౨౯ ॥ ఓమ్ ॥ సా తేన శాపేన జగామ భూమిం తదోర్వశీ చారుదతీ సునేత్రా । బహూని వర్షాణ్యవసచ్చ సుభ్రూశ్శాపక్షయాదింద్రసదో జగామ ॥ ౩౦ ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షట్పంచాశస్సర్గః ॥ ౮౨ ॥ ౧౨౪౦ ॥ *********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం శ్రుత్వా దివ్యసంకాశాం కథామద్భుతదర్శనాం । లక్ష్మణః పరమప్రీతో రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ నిక్షిప్తదేహౌ కాకుత్స్థ కథం తౌ ద్విజపార్థివౌ । పునర్దేహేన సంయోగం జగ్మతుర్దేవసమ్మతౌ ॥ ౨ ॥ తస్య తద్భాషితం శ్రుత్వా రామస్సత్యపరాక్రమః । తాం కథాం కథయామాస వసిష్ఠస్య మహాత్మనః ॥ ౩ ॥ యస్తు కుమ్భో రఘుశ్రేష్ఠ తేజఃపూర్ణో మహాత్మనోః । తస్మింస్తేజోమయౌ విప్రౌ సంభూతావృషిసత్తమౌ ॥ ౪ ॥ పూర్వం సమభవత్తత్ర అగస్త్యో భగవానృషిః । నాహం సుతస్తవేత్యుక్త్వా మిత్రం తస్మాదపాక్రమత్ ॥ ౫ ॥ తద్ధి తేజస్తు మిత్రస్య ఉర్వశ్యాః పూర్వమాహితం । తస్మిన్సమభవత్కుమ్భే తత్తేజో యత్ర వారుణం ॥ ౬ ॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య మిత్రావరుణసంభవః । వసిష్ఠస్తేజసా యుక్తో జజ్ఞే చేక్ష్వాకుదైవతం ॥ ౭ ॥ తమిక్ష్వాకుర్మహాతేజా జాతమాత్రమనిందితమ్ । వవ్రే పురోధసం సౌమ్య వంశస్యాస్య భవాయ నః ॥ ౮ ॥ ఏవం త్వపూర్వదేహస్య వసిష్ఠస్య మహాత్మనః । కథితో నిర్గమస్సౌమ్య నిమేశ్శృణు యథాఽభవత్ ॥ ౯ ॥ దృష్ట్వా విదేహం రాజానమృషయస్సర్వ ఏవ తే । తం తతో యోజయామాసుర్యాగదీక్షాం మనీషిణః ॥ ౧౦ ॥ తం చ దేహం నరేంద్రస్య రక్షంతి స్మ ద్విజోత్తమాః । గంధైర్మాల్యైశ్చ సంపూజ్య పౌరభృత్యసమన్వితాః ॥ ౧౧ ॥ తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు భృగుస్తత్రేదమబ్రవీత్ । ఆనయిష్యామి తే చేతస్తుష్టోఽస్మి తవ పార్థివ ॥ ౧౨ ॥ సుప్రీతాశ్చ సురాస్సర్వే నిమేశ్చేతస్తదాబ్రువన్ । వరం వరయ రాజర్షే క్వ తే చేతో నిరుప్యతామ్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్సురైస్సర్వైర్నిమేశ్చేతస్తదాబ్రవీత్ । నేత్రేషు సర్వభూతానాం వసేయం సురసత్తమాః ॥ ౧౪ ॥ బాఢమిత్యేవ విబుధా నిమేశ్చేతస్తదాబ్రువన్ । నేత్రేషు సర్వభూతానాం వాయుభూతశ్చరిష్యసి ॥ ౧౫ ॥ త్వత్కృతే నిమిషిష్యంతి చక్షూంషి పృథివీపతే । వాయుభూతేన చరతా విశ్రమార్థం ముహుర్ముహుః ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్త్వా తు విబుధాస్సర్వే జగ్ముర్యథాగతమ్ । ఋషయోఽపి మహాత్మానో నిమేర్దేహం సమాహరన్ ॥ ౧౭ ॥ అరణిం తత్ర నిక్షిప్య మథనం చక్రురోజసా । మంత్రహోమైర్మహాత్మానః పుత్రహేతోర్నిమేస్తదా ॥ ౧౮ ॥ అరణ్యాం మథ్యమానాయాం ప్రాదుర్భూతో మహాతపాః । మథనాన్మిథిరిత్యాహుర్జననాజ్జనకోఽభవత్ ॥ ౧౯ ॥ యస్మాద్విదేహాత్సంభూతో వైదేహస్తు తతస్స్మృతః । ఏవం విదేహరాజశ్చ జనకః పూర్వకోఽభవత్ ॥ ౨౦ ॥ మిథిర్నామ మహాతేజాస్తేనాయం మైథిలోఽభవత్ । (ఓమ్ ॥ ఇతి సర్వమశేషతో మయా కథితం సంభవకారణం తు సౌమ్య । నృపపుంగవశాపజం ద్విజస్య ద్విజశాపజయస్తథాద్భుతో నృపస్య ॥ ౨౧ ॥) * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే సప్తపంచాశస్సర్గః ॥ ౮౧౨ ॥ ౧౨౭౪౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం బ్రువతి రామే తు లక్ష్మణః పరవీరహా । ప్రత్యువాచ మహాత్మానం జ్వలం

తమివ తేజసా ॥ ౧ ॥ మహదద్భుతమాశ్చర్యం విదేహస్య పురాతనం । నిర్వృత్తం రాజశార్దూల వసిష్ఠస్య నిమేస్స
హ ॥ ౨ ॥ నిమిస్తు క్షత్రియశ్శూరో విశేషేణ చ దీక్షితః । న క్షమాం కృతవాన్ రాజా వసిష్ఠస్య మహాత్మనః ॥ ౩ ॥ ఏవం
బ్రువతి వీరే తు లక్ష్మణో పునరబ్రవీత్ । రామో రమయతాం శ్రేష్ఠో భ్రాతరం దీప్తతేజసం ॥ ౪ ॥ న సర్వత్ర క్షమా వీర పు
రుషేషు ప్రదృశ్యతే । సౌమిత్రే దుస్సహో రోషో యథా క్షాంతో యయాతినా ॥ ౫ ॥ సత్త్వానుగం పురస్కృత్య తన్ని
బోధ సమాహితః । నహుషస్య సుతో రాజా యయాతిః పౌరవర్ధనః ॥ ౬ ॥ తస్య భార్యాద్వయం సౌమ్య రూపేణా
ప్రతిమం భువి । ఏకా తు తస్య రాజర్షేర్నాహుషస్య పురస్కృతా ॥ ౭ ॥ శర్మిష్ఠా నామ దైతేయీ దుహితా వృషప
ర్వణః । అన్యా తూశనసః పత్నీ యయాతేః పురుషర్షభ ॥ ౮ ॥ న తు సా దయితా రాజ్ఞో దేవయానీ సుమధ్యమా । త
యోః పుత్రౌ తు సంభూతౌ రూపవంతౌ సమాహితౌ ॥ ౯ ॥ శర్మిష్ఠాజనయత్ పూరుం దేవయానీ యదుం తదా । పూ
రుస్తు దయితో రాజ్ఞో గుణైర్మాతృకృతేన చ ॥ ౧౦ ॥ తతో దుఃఖసమావిష్టో యదుర్మాతరమబ్రవీత్ । భార్గవస్య కులే జా
తా దేవస్యాక్లిష్టకర్మణః ॥ ౧౧ ॥ సహసే హృద్గతం దుఃఖమవమానం చ దుస్సహం । ఆవాం తు సహితా దేవి ప్రవిశావ
హుతాశనం ॥ ౧౨ ॥ రాజా తు రమతాం సార్ధం దైత్యపుత్ర్యా బహూః క్షపాః । యది వా సహనీయం తే మామనుజ్ఞా
తుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ క్షమ త్వం న క్షమిష్యేహం మరిష్యామి న సంశయః । పుత్రస్య భాషితం శ్రుత్వా పరమార్తస్య రోద
తః ॥ ౧౪ ॥ దేవయానీ సుసంక్రుద్ధా సస్మార పితరం తదా । ఇంగితం స తు విజ్ఞాయ దుహితుర్భార్గవస్తదా ॥ ౧౫ ॥
ఆగమత్ త్వరితం తత్ర దేవయానీ తు యత్ర సా । దృష్ట్వా చాప్రకృతిస్థాం తామప్రహృష్టామచేతనామ్ ॥ ౧౬ ॥ పితా దు
హితరం వాక్యం కిమేతదితి చాబ్రవీత్ । పృచ్ఛంతమసకృత్తం వై భార్గవం దీప్తతేజసం ॥ ౧౭ ॥ దేవయానీ సుసంక్రు
ద్ధా పితరం వాక్యమబ్రవీత్ । అహమగ్నిం విషం తీక్ష్ణమపో వా మునిసత్తమ ॥ ౧౮ ॥ భక్షయిష్యే ప్రవేక్ష్యామి న తు
శక్ష్యామి జీవితుం । న మాం త్వమభిజానీషే దుఃఖితామవమానితామ్ ॥ ౧౯ ॥ వృక్షస్యావజ్ఞయా తాత ఛిద్యంతే వృక్ష
జీవినః । అవజ్ఞాయ న రాజర్షిః పరిభూయ చ భార్గవం ॥ ౨౦ ॥ మయ్యవజ్ఞాం ప్రయుంక్తే హి న చ మాం బహు మన్య
తే । తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా కోపేనాభిపరిప్లుతః ॥ ౨౧ ॥ వ్యాహర్తుముపచక్రామ ఉశనా నహుషాత్మజం । య
స్మాన్మామవజానీతే నాహుష త్వం దురాత్మవాన్ ॥ ౨౨ ॥ జరయా పరయా జీర్ణః శైథిల్యముపయాస్యతి । ఏవముక్త్వా
దుహితరం సమాశ్వాస్య చ భార్గవః ॥ ౨౩ ॥ పునర్జగామ బ్రహ్మర్షిర్భవనం స్వం మహాయశాః ॥ ఓమ్ ॥ స ఏవ
ముక్త్వా ద్విజపుంగవాగ్ర్యః సుతాం సమాశ్వాస్య చ దేవయానీం । పునర్యయౌ సూర్యసమానతేజాః దత్త్వా చ శాపం న
హుషాత్మజాయ ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే అష్టపంచాశస్సర్గః ॥ ౫౧౫ ॥ ౧౦౩౮౦ ॥ **********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా తూశనసం క్రుద్ధం తదార్తో నహుషాత్మజః । జరాం పరమికాం ప్రా
ప్తస్స పుత్రమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ యదో త్వమసి ధర్మజ్ఞో మదర్థం ప్రతిగృహ్యతామ్ । జరా పరమికా పుత్ర భోగై
రంస్యే మహాయశః ॥ ౨ ॥ న తావత్కృతకామోస్మి విషయేషు నరర్షభ । అనుభూయ యథాకామం తతః ప్రాప్స్య
మ్యహం జరామ్ ॥ ౩ ॥ యదుస్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ నరర్షభం । పుత్రస్తే దయితః పూరుః ప్రతిగృహ్ణాతు
వై జరాం ॥ ౪ ॥ బహిష్కృతోహమర్థేషు సన్నికర్షాచ్చ పార్థివ । ప్రతిగృహ్ణాతు తే రాజన్ యస్సహాశ్నాతి భో
జనం ॥ ౫ ॥ భక్ష్యం తథాపి సుపేయం సృష్టం స్నేహయుతం తథా । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా పూరుమథాబ్రవీ
త్ ॥ ౬ ॥ ఇయం జరా మహాబాహో మదర్థే ప్రతిగృహ్యతామ్ । నాహుషేణైవముక్తస్తు పూరుః ప్రాంజలిరబ్రవీ
త్ ॥ ౭ ॥ ధన్యోస్మ్యనుగృహీతోస్మి శాసనేస్మి తవ స్థితః । పూరోర్వచనమాజ్ఞాయ నాహుషః పరయా ముదా ॥ ౮ ॥
ప్రహర్షమతులం లేభే జరాం సంక్రామయచ్చ తామ్ । తతస్స రాజా తరుణః ప్రాప్య యజ్ఞాన్ సహస్రశః ॥ ౯ ॥

బహువర్షసహస్రాణి పాలయామాస మేదినీమ్ । అథ దీర్ఘస్య కాలస్య రాజా పూరుమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ ఆనయ స్వ జరాం పుత్ర న్యాసం నిర్యాతయస్వ మే । న్యాసభూతా మయా పుత్ర త్వయి సంక్రామితా జరా ॥ ౧౧ ॥ తస్మాత్ప్రతిగ్రహీష్యామి తామహం మా వ్యథాం కృథాః । ప్రీతశ్చాస్మి మహాబాహో శాసనస్య ప్రతిగ్రహాత్ ॥ ౧౨ ॥ త్వాం చాహమభిషేక్ష్యామి ప్రీతియుక్తో నరాధిపమ్ । ఏవముక్త్వా సుతం పూరుం యయాతిర్నహుషాత్మజః ॥ ౧౩ ॥ దేవయానీసుతం క్రుద్ధో రాజా వాక్యమథాబ్రవీత్ । రాక్షసస్త్వం మయా జాతః పుత్రరూపో దురాసదః ॥ ౧౪ ॥ ప్రతిహంసి మమాజ్ఞాం యత్ప్రజార్థే విఫలో భవ । పితరం గురుభూతం మాం యస్మాత్త్వమవమన్యసే ॥ ౧౫ ॥ రాక్షసాన్యాతుధానాంస్త్వం జనయిష్యసి దారుణాన్ । న తు సోమకులోద్భూతే వంశే స్థాస్యతి దుర్మతేః ॥ ౧౬ ॥ వంశోఽపి భవతస్తుల్యో దుర్వినీతో భవిష్యతి । తమేవముక్త్వా రాజర్షిః పూరుం రాజ్యవివర్ధనమ్ ॥ ౧౭ ॥ అభిషేకేణ సంపూజ్య ఆశ్రమం ప్రవివేశ హ । తతః కాలేన మహతా దిష్టాంతముపజగ్మివాన్ ॥ ౧౮ ॥ త్రిదివం స గతో రాజా యయాతిర్నహుషాత్మజః । పూరుశ్చకార తద్రాజ్యం ధర్మేణ మహతా వృతః ॥ ౧౯ ॥ ప్రతిష్ఠానే పురవరే కాశిరాజ్యే మహాయశాః । యదుస్తు జనయామాస యాతుధానాన్సహస్రశః ॥ ౨౦ ॥ పురే క్రౌంచవనే దుర్గే రాజవంశబహిష్కృతః । ఏష తూశనసా ముక్తః శాపోత్సర్గో యయాతినా ॥ ౨౧ ॥ ధారితః క్షత్రధర్మేణ యం నిమిః క్షమే న చ । (క్షమా తు సర్వథా లోకే దుర్లభా కీర్తివర్ధనీ ॥ ౨౨ ॥ రోషస్తు దారుణః పుంసాం క్షమాం కీర్తిం చ నిఘ్నతే । తస్మాన్న మహతాం కోపం జనయేత్క్షాంతిమాన్నరః ॥ ౨౩ ॥) ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం దర్శనం సర్వకారిణామ్ । అనువర్తామహే సౌమ్య దోషో న స్యాద్యథా నృగే ॥ ౨౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి కథయతి రామే చంద్రతుల్యాననే చ ప్రవిరళతరతారం వ్యోమ జజ్ఞే తదానీమ్ । అరుణకిరణరక్తా దిగ్బభౌ చైవ పూర్వా కుసుమరసవిముక్తం వస్త్రమాకుంఠతేవ ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౧౮ ॥ ౮౩౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ —— అథాధికపాఠసర్గాస్త్రయః —— తతః ప్రభాతే విమలే కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియామ్ । ధర్మాసనగతో రాజా రామో రాజీవలోచనః ॥ ౧ ॥ రాజధర్మానవేక్షన్వై బ్రాహ్మణైర్నైగమైస్సహ । పురోధసా వసిష్ఠేన ఋషిణా కాశ్యపేన చ ॥ ౨ ॥ మంత్రిభిర్వ్యవహారజ్ఞైస్తథాన్యైర్ధర్మపారగైః । నీతిజ్ఞైరథ సభ్యైశ్చ రాజభిస్సా సభావృతా ॥ ౩ ॥ సభా యథా మహేంద్రస్య యమస్య వరుణస్య చ । శుశుభే రాజసింహస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః ॥ ౪ ॥ అథ రామోఽబ్రవీత్తత్ర లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ । నిర్గచ్ఛ త్వం మహాబాహో సుమిత్రానందవర్ధన ॥ ౫ ॥ కార్యార్థినశ్చ సౌమిత్రే వ్యాహర్తుం సముపాగతాః । రామస్య భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః ॥ ౬ ॥ ద్వారదేశముపాగమ్య కార్యిణశ్చాహ్వయత్స్వయమ్ । న కశ్చిదబ్రవీత్తత్ర మమ కార్యమిహాద్య వై ॥ నాధయో వ్యాధయశ్చైవ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి । పక్వసస్యా వసుమతీ సర్వౌషధిసమన్వితా ॥ ౮ ॥ న బాలో మ్రియతే తత్ర న యువా న చ మధ్యమః । ధర్మేణ శాసితం సర్వం న చ బాధా విధీయతే ॥ ౯ ॥ దృశ్యతే న చ కార్యార్థీ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి । లక్ష్మణః ప్రాంజలిర్భూత్వా రామాయైవం న్యవేదయత్ ॥ ౧౦ ॥ అథ రామః ప్రసన్నాత్మా సౌమిత్రిమిదమబ్రవీత్ । భూయ ఏవ తు గచ్ఛ త్వం కార్యిణః ప్రవిచారయ ॥ ౧౧ ॥ న హ్యసమ్యక్ప్రణీతయా నీత్యా నాధర్మో విద్యతే క్వచిత్ । తస్మాద్రాజభయాత్సర్వే రక్షంతీహ పరస్పరమ్ ॥ ౧౨ ॥ బాణా ఇవ మయా ముక్తా ఇహ రక్షంతి మే ప్రజాః । తథాపి త్వం మహాబాహో ప్రజా రక్షస్వ తత్పరః ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిర్నిర్జగామ నృపాలయాత్ । అపశ్యద్ద్వారదేశే వై శ్వానం తావదవస్థితమ్ ॥ ౧౪ ॥ తమేవ వీక్షమాణం వై వికోశంతం ముహుర్ముహుః । దృష్ట్వాథ లక్ష్మణస్తం వై పప్రచ్ఛాథ వీర్యవాన్ ॥ ౧౫ ॥ కిం తే కార్యం మహాభాగ బ్రూహి విస్రబ్ధమానసః । లక్ష్మణస్య వచశ్శ్రుత్వా

సారమేయోఽభ్యభాషత ॥ ౧౬ ॥ సర్వభూతశరణ్యాయ రామాయాక్లిష్టకర్మణే । భయేష్వభయదాత్రే చ తస్మై వ
క్తుం సముత్సహే ॥ ౧౭ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వచనం సారమేయస్య లక్ష్మణః । రాఘవాయ తదాఖ్యాతుం ప్రవివేశాల
యం శుభం ॥ ౧౮ ॥ నివేద్య రామస్య పునర్నిర్జగామ నృపాలయాత్ । వక్తవ్యం యది తే కించిత్ తత్త్వం బ్రూహి నృ
పాయ వై ॥ ౧౯ ॥ లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా సారమేయోఽభ్యభాషత । దేవాగారే నృపాగారే ద్విజవేశ్మసు వై తథా ॥
వహ్నిః శతక్రతుశ్చైవ సూర్యో వాయుశ్చ తిష్ఠతి । నాత్ర యోగ్యాస్తు సౌమిత్రే యోనీనామధమా వయం ॥ ౨౧ ॥ ప్ర
వేష్టుం నాత్ర శక్ష్యామో ధర్మో విగ్రహవాన్నృపః । సత్యవాదీ రణపటుః సర్వభూతహితే రతః ॥ ౨౨ ॥ షాడ్గుణ్యస్య ప
దం వేత్తి నీతికర్తా స రాఘవః । సర్వజ్ఞః సర్వదర్శీ చ రామో రమయతాం వరః ॥ ౨౩ ॥ స సోమస్స చ మృత్యుశ్చ ధనదో
యమస్తథా । వహ్నిః శతక్రతుశ్చైవ సూర్యో వై వరుణస్తథా ॥ ౨౪ ॥ తస్య త్వం బ్రూహి సౌమిత్రే ప్రజాపాలస్స
రాఘవః । అనాజ్ఞప్తస్తు సౌమిత్రే ప్రవేష్టుం నోత్సహే హ్యహం ॥ ౨౫ ॥ ఆనృశంస్యాన్మహాభాగః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః ।
నృపాలయం ప్రవిశ్యాథ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ శ్రూయతాం మమ విజ్ఞాప్యం కౌసల్యానందవర్ధన । య
న్మయోక్తం మహాబాహో తవ శాసనజం విభో ॥ ౨౭ ॥ శ్వా చైవ తిష్ఠతి ద్వారి కార్యార్థీ సముపాగతః । లక్ష్మణస్య
వచః శ్రుత్వా రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ తం ప్రవేశయ వై క్షిప్రం కార్యార్థీ యోఽత్ర తిష్ఠతి ॥ * ॥ ఇత్యుత్త
రశ్రీరామాయణేఽధికపాఠే సారమేయవాక్యం నామ ప్రథమస్సర్గః ॥ ************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా రామస్య వచనం లక్ష్మణస్త్వరితస్తదా । శ్వానమాహూయ మతిమా
న్రాఘవాయ న్యవేదయత్ ॥ ౧ ॥ దృష్ట్వా సమాగతం శ్వానం రామో వచనమబ్రవీత్ । వివక్షితార్థం మే బ్రూహి
సారమేయ న తే భయం ॥ ౨ ॥ అథాపశ్యత తత్రస్థం రామం శ్వా భిన్నమస్తకః । తతో దృష్ట్వా స రాజానం సారమేయో
బ్రవీద్వచః ॥ ౩ ॥ రాజైవ కర్తా భూతానాం రాజా చైవ వినాశకః । రాజా సుప్తేషు జాగర్తి రాజా పాలయతి ప్రజాః ॥
నీత్యా సునీతయా రాజా ధర్మం రక్షతి రక్షితా । యదా న పాలయేద్రాజా క్షిప్రం నశ్యంతి వై ప్రజాః ॥ ౫ ॥ రాజా క
ర్తా చ గోప్తా చ సర్వస్య జగతః పితా । రాజా కాలో యుగం చైవ రాజా సర్వమిదం జగత్ ॥ ౬ ॥ ధారణాద్ధర్మమిత్యా
హుర్ధర్మేణ విధృతాః ప్రజాః । యస్మాద్ధారయతే సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం ॥ ౭ ॥ ధారణాద్విద్విషాం చైవ
ధర్మేణారంజయన్ ప్రజాః । తస్మాద్ధారణమిత్యుక్తం స ధర్మ ఇతి నిశ్చయః ॥ ౮ ॥ ఏష రాజన్ పరో ధర్మః ఫలవాన్ ప్రేత్య
రాఘవ । న హి ధర్మాద్భవేత్కించిద్దుష్ప్రాపమితి మే మతిః ॥ ౯ ॥ దానం దయా సతాం పూజా వ్యవహారేషు చార్జ
వం । ఏష రామ పరో ధర్మో రక్షణాత్ప్రేత్య చేహ చ ॥ ౧౦ ॥ త్వం ప్రమాణం ప్రమాణానామసి రాఘవ సువ్రత । విది
తశ్చైవ తే ధర్మస్సద్భిరాచరితస్తు వై ॥ ౧౧ ॥ ధర్మాణాం త్వం పరం ధామ గుణానాం సాగరోపమః । అజ్ఞానాచ్చ మయా
రాజన్నుక్తస్త్వం రాజసత్తమ ॥ ౧౨ ॥ ప్రసాదయామి శిరసా న త్వం క్రోద్ధుమిహార్హసి । శునస్స వచనం శ్రుత్వా
రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ కిం తే కార్యం కరోమ్యద్య బ్రూహి విస్రబ్ధమాచిరం । రామస్య వచనం శ్రుత్వా సార
మేయోఽబ్రవీదిదం ॥ ౧౪ ॥ ధర్మేణ రాష్ట్రం విందేత ధర్మేణైవానుపాలయేత్ । ధర్మాచ్ఛరణ్యతాం యాతి రాజా సర్వభ
యాపహః ॥ ౧౫ ॥ ఇదం విజ్ఞాయ యత్కృత్యం శ్రూయతాం మమ రాఘవ । భిక్షుస్సర్వార్థసిద్ధిశ్చ బ్రాహ్మణావ
సథే వసన్ ॥ ౧౬ ॥ తేన దత్తః ప్రహారో మే నిష్కారణమనాగసః । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు రామేణ ద్వాస్థస్సంప్రేషితస్త
దా ॥ ౧౭ ॥ ఆనీతశ్చ ద్విజస్తేన సర్వసిద్ధార్థకోవిదః । అథ ద్విజవరస్తత్ర రామం దృష్ట్వా మహాద్యుతిః ॥ ౧౮ ॥ కిం
తే కార్యం మయా రామ తద్బ్రూహి త్వం మమానఘ । ఏవముక్తస్తు విప్రేణ రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ త్వయా ద
త్తః ప్రహారోఽయం సారమేయస్య వై ద్విజ । కిం తవాపకృతం విప్ర దండేనాభిహతో యతః ॥ ౨౦ ॥ క్రోధః ప్రాణహర

శ్శతుః శత్రోధో మిత్రముఖో రిపుః । క్రోధో హ్యసిర్మహాతీక్ష్ణస్సర్వం క్రోధోపకర్షతి ॥ ౨౧ ॥ తపతే యజతే చైవ
యచ్చ దానం ప్రయచ్ఛతి । క్రోధేన సర్వం దహతి తస్మాత్క్రోధం విసర్జయేత్ ॥ ౨౨ ॥ ఇంద్రియాణాం ప్రదుష్టా
నాం హయానామివ ధావతాం । కుర్వీత ధృత్యా సారథ్యం సంహృత్యేంద్రియగోచరం ॥ ౨౩ ॥ మనసా కర్మణా వా
చా చక్షుషా చ సమాచరేత్ । శ్రేయో లోకస్య చరతో న ద్వేష్టి న చ లిప్యతే ॥ ౨౪ ॥ న తత్కుర్యాదసిస్తీక్ష్ణస్సర్పో
వా హ్యాహతః పదా । అరిర్వా నిత్యసంక్రుద్ధో యథాత్మా దురనుష్ఠితః ॥ ౨౫ ॥ వినీతవినయస్యాపి ప్రకృతిర్న విధీయ
తే । ప్రకృతిం గూహమానస్య నిశ్చయే ప్రకృతిర్ధ్రువం ॥ ౨౬ ॥ ఏవముక్తస్స విప్రో వై రామేణాక్లిష్టకర్మణా । ద్విజ
స్సర్వార్థసిద్ధిస్తు అబ్రవీద్రామసన్నిధౌ ॥ ౨౭ ॥ మయా దత్తః ప్రహారోయం క్రోధేనావిష్టచేతసా । భిక్షార్థమ
టమానేన కాలే విగతభైక్షుకే ॥ ౨౮ ॥ రథ్యాస్థితస్త్వయం శ్వా వై గచ్ఛగచ్ఛేతి భాషితః । అథ స్వైరేణ గచ్ఛంస్తు ర
థ్యాంతే విషమం స్థితః ॥ ౨౯ ॥ క్రోధేన క్షుధయావిష్టస్తతో దత్తోస్య రాఘవ । ప్రహారో రాజరాజేంద్ర శాధి మా
మపరాధినం ॥ ౩౦ ॥ త్వయా శాస్తస్య రాజేంద్ర నాస్తి మే నరకాద్భయం । అథ రామేణ సంపృష్టాస్సర్వ ఏవ సభాస
దః ॥ ౩౧ ॥ కిం కార్యమస్య వై బ్రూత దండో వై కోస్య పాత్యతాం । సమ్యక్ప్రణిహితే దండే ప్రజా భవతి రక్షితా ॥
భృగ్వంగిరః కుత్సాద్యాః వసిష్ఠశ్చ సకాశ్యపః । ధర్మపాఠకముఖ్యాశ్చ సచివా నైగమాస్తథా ॥ ౩౩ ॥ ఏతే చాన్యే
చ బహవః పండితాస్తత్ర సంగతాః । అవధ్యో బ్రాహ్మణో దండైరితి శాస్త్రవిదో విదుః ॥ ౩౪ ॥ బ్రువతో రాఘవస
ర్వే నం రాజధర్మే సునిష్ఠితాః । అథ తే మునయస్సర్వే రామమేవాబ్రువం స్తదా ॥ ౩౫ ॥ రాజా శాస్తా హి సర్వ
స్య త్వం విశేషేణ రాఘవ । త్రైలోక్యస్య భవాంఛాస్తా దేవో విష్ణుస్సనాతనః ॥ ౩౬ ॥ ఏవముక్తే తు తైస్సర్వైశ్శ్వా
వై వచనమబ్రవీత్ । యది తుష్టోసి మే రామ యది దేయో వరో మమ ॥ ౩౭ ॥ ప్రతిజ్ఞాతం త్వయా వీర కిం కరోమీతి విశ్రు
తం । ప్రయచ్ఛ బ్రాహ్మణస్యాస్య కౌలపత్యం నరాధిప ॥ ౩౮ ॥ కాలంచరే మహారాజ కౌలపత్యం ప్రదీయతాం । ఏత
చ్ఛ్రుత్వా తు రామేణ కౌలపత్యేభిషేచితః ॥ ౩౯ ॥ ప్రయయౌ బ్రాహ్మణో హృష్టో గజస్కంధేన సోర్చితః । అథ తే
రామసచివాస్స్మయమానా వచోబ్రువన్ ॥ ౪౦ ॥ వరోయం దత్త ఏతస్య నాయం శాపో మహాద్యుతే । ఏవముక్తస్తు స
చివైః రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౪౧ ॥ న యూయం గతితత్త్వజ్ఞాశ్శ్వా వై జానాతి కారణం । అథ పృష్టస్తు రామేణ
సారమేయో బ్రవీదిదమ్ ॥ ౪౨ ॥ అహం కులపతిస్తత్ర హ్యాసం శిష్టాన్నభోజనః । దేవద్విజాతిపూజాయాం దాసీ
దాసేషు రాఘవ ॥ ౪౩ ॥ సంవిభాగీ శుభరతిర్దేవద్రవ్యస్య రక్షితా । వినీతశ్శీలసంపన్నస్సర్వసత్త్వహితే రతః ॥ ౪౪ ॥
సోహం ప్రాప్త ఇమాం ఘోరామవస్థామధమాం గతిం । ఏవం క్రోధాన్వితో విప్రస్త్యక్తధర్మాహితే రతః ॥ ౪౫ ॥
క్రుద్ధో నృశంసః పరుష అవిద్వాంశ్చాప్యధార్మికః । కులాని పాతయత్యేవ సప్త సప్త చ రాఘవ ॥ ౪౬ ॥ తస్మాత్సర్వా
స్వవస్థాసు కౌలపత్యం న రోచయేత్ । య ఇచ్ఛేన్నరకం గంతుం సపుత్రపశుబాంధవమ్ ॥ ౪౭ ॥ దేవేష్వధికృతం కు
ర్యాద్గోషు చ బ్రాహ్మణేషు చ । బ్రహ్మస్వం దేవతాద్రవ్యం స్త్రీణాం బాలధనం చ యత్ ॥ ౪౮ ॥ దత్తం హరతి యో భూ
య ఇష్టైస్సహ వినశ్యతి । బ్రాహ్మణద్రవ్యమాదత్తే దేవానాంచైవ రాఘవ ॥ ౪౯ ॥ సద్యః పతతి ఘోరే వై నరకే వీచిసంజ్ఞి
తే । మనసాపి హి దేవస్వం బ్రహ్మస్వం వా హరేత్తు యః ॥ ౫౦ ॥ నిరయాన్నిరయం చైవ పతత్యేవ నరాధమః । తచ్ఛ్రు
త్వా వచనం రామో విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః ॥ ౫౧ ॥ శ్వాప్యగచ్ఛన్మహాతేజా యత ఏవాగతస్తతః । మనస్వీ పూర్వ
జాతిజ్ఞో జాతిమాత్రేణ దూషితః ॥ ౫౨ ॥ వారాణస్యాం మహాభాగః ప్రాయం చోపావిశత్స్వయం ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీ
రామాయణే అధికపాఠే సారమేయబ్రాహ్మణసంవాదో నామ ద్వితీయస్సర్గః ॥ ******************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథైకస్మిన్వనోద్దేశే రమ్యే పాదపశోభితే । నదీకీర్ణే గిరివరే కోకిలానేకమా

జితే ॥ ౧ ॥ సింహవ్యాఘ్రసమాకీర్ణే నానాద్విజగణావృతే । గృధ్రోలూకౌ ప్రవసతాం బహువర్షగణానపి ॥ ౨ ॥ అథోలూకస్య భవనం గృధ్రః పాపవినిశ్చయః । మమేదమితి కృత్వాసౌ కలహం తేన చాకరోత్ ॥ ౩ ॥ రాజా సర్వస్య లోకస్య రామో రాజీవలోచనః । తం ప్రపద్యావహే శీఘ్రం యస్యైతద్భవనం భవేత్ ॥ ౪ ॥ ఇతి కృత్వా మతిం తౌ తు నిశ్చయార్థం సునిశ్చితామ్ । గృధ్రోలూకౌ ప్రపద్యేతాం జాతకోపావమర్షితౌ ॥ ౫ ॥ రామం ప్రపద్య తౌ శీఘ్రం కలివ్యాకులచేతసౌ । తౌ పరస్పరవిద్వేషాత్ స్పృశతశ్చరణౌ తదా ॥ ౬ ॥ అథ దృష్ట్వా నరేన్ద్రం తం గృధ్రో వచనమబ్రవీత్ । సురాణామసురాణాం చ ప్రధానస్త్వం మతో మమ ॥ ౭ ॥ బృహస్పతేశ్చ శుక్రాచ్చ విశిష్టోసి మహామతే । పరావరజ్ఞో భూతానాం కాన్త్యా చన్ద్ర ఇవాపరః ॥ ౮ ॥ దుర్నిరీక్ష్యో యథా సూర్యో హిమవానివ గౌరవే । సాగరశ్చాపి గాంభీర్యే లోకపాలో యమో హ్యసి ॥ ౯ ॥ క్షాన్త్యా ధరణ్యా తుల్యోసి శీఘ్రత్వే హ్యనిలోపమః । గురుస్త్వం సత్త్వసంపన్నః కీర్తియుక్తశ్చ రాఘవ ॥ ౧౦ ॥ అమర్షీ దుర్జయో జేతా సర్వాస్త్రవిధిపారగః । శృణుష్వ మమ వై రామ విజ్ఞాప్యం నరపుంగవ ॥ ౧౧ ॥ మమాలయం పూర్వకృతం బాహువీర్యేణ రాఘవ । ఉలూకో హరతే రాజన్ తత్ర త్వం శాస్తుమర్హసి ॥ ౧౨ ॥ ఏవముక్తే తు గృధ్రేణ ఉలూకో వాక్యమబ్రవీత్ । సోమాచ్ఛక్రాత్తథా సూర్యాద్ధనదాద్వా యమాత్తథా ॥ ౧౩ ॥ జాయతే వై నృపో రామ కించిద్భవతి మానుషః । త్వం తు సర్వమయో దేవో నారాయణ ఇవాపరః ॥ ౧౪ ॥ యా చ తే సౌమ్యతా రాజన్ సమ్యక్ప్రణిహితా విభో । సమం చరసి చాన్విష్య తేన సోమాంశకో భవాన్ ॥ ౧౫ ॥ క్రోధే దండే ప్రజానాథ దానే పాపభయాపహః । దాతా హర్తాసి గోప్తాసి తేనేన్ద్ర ఇవ నో భవాన్ ॥ ౧౬ ॥ అధృష్యస్సర్వభూతేషు తేజసా చానలోపమః । అభీక్ష్ణం తపసే లోకాంస్తేన భాస్కరసన్నిభః ॥ ౧౭ ॥ సాక్షాద్విత్తేశతుల్యోసి అథవా ధనదాధికః । విత్తేశస్యేవ పద్మా శ్రీర్నిత్యం తే రాజసత్తమ ॥ ౧౮ ॥ ధనదశ్చాపి కోశే సధనదస్తేన నో భవాన్ । సమస్సర్వేషు భూతేషు స్థావరేషు చరేషు చ ॥ ౧౯ ॥ శత్రౌ మిత్రే చ తే దృష్టిస్సమతాం యాతి రాఘవ । ధర్మేణ శాసనం నిత్యం వ్యవహారే విధిక్రమాత్ ॥ ౨౦ ॥ యస్య రుష్యసి వై రామ తస్య మృత్యుర్విధావతి । నీయసే తేన వై రామ యమ ఇత్యభివిక్రమః ॥ ౨౧ ॥ యశ్చైష మానుషో భావో భవతో నృపసత్తమ । ఆనృశంస్యపరో రాజా సర్వేషు క్షమయాన్వితః ॥ ౨౨ ॥ దుర్బలస్య త్వనాథస్య రాజా భవతి వై బలం । అచక్షుషస్తథా చక్షురగతేస్త్వం గతిర్భవాన్ ॥ ౨౩ ॥ అస్మాకమపి నాథస్త్వం శ్రూయతాం మమ ధార్మిక । మమాలయం ప్రవిష్టస్తు గృధ్రో మాం బాధతే నృప ॥ ౨౪ ॥ త్వం హి దేవ మనుష్యేషు శాస్తా వై నరపుంగవ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వై రామస్సచివానాహ్వయత్స్వయం ॥ ౨౫ ॥ దృష్టిర్జయన్తో విజయస్సిద్ధార్థో రాష్ట్రవర్ధనః । అశోకో ధర్మపాలశ్చ సుమన్త్రశ్చ మహాబలః ॥ ఏతే రామస్య సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య చ । నీతియుక్తా మహాత్మానస్సర్వశాస్త్రవిశారదాః ॥ ౨౬ ॥ హ్రీమన్తశ్చ కులీనాశ్చ నయే మన్త్రే చ కోవిదాః । తానాహూయ స ధర్మాత్మా పుష్పకం చాస్మరత్తదా ॥ ౨౭ ॥ తేన గత్వా గతస్తత్ర పుష్పకాదవతీర్య చ । గృధ్రోలూకవివాదం తం పృచ్ఛతి స్మ నరోత్తమః ॥ ౨౮ ॥ కతి వర్షాణి వై గృధ్ర తవేదం నిలయం కృతమ్ । ఏతన్మే కారణం బ్రూహి యది జానాసి తత్త్వతః ॥ ౩౦ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వై గృధ్రో భాషతే రాఘవం స్వయం । ఇయం వసుమతీ రామ మనుష్యైః పరితో యదా ॥ ౩౧ ॥ ఉత్థితైరావృతా సర్వా తదా ప్రభృతి మే గృహం । ఉలూకశ్చాబ్రవీద్రామం పాదపైరుపశోభితా ॥ ౩౨ ॥ యదేయం పృథివీ రాజన్ తదా ప్రభృతి మే గృహం । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు రామో వై సభాసద ఉవాచ హ ॥ ౩౩ ॥ న సా సభా యత్ర న సన్తి వృద్ధాః వృద్ధా న తే యే న వదన్తి ధర్మం । నాసౌ ధర్మో యత్ర న సత్యమస్తి న తత్సత్యం యచ్ఛలేనానువిద్ధం ॥ ౩౪ ॥ యే తు సభ్యాస్సదా జ్ఞాత్వా తూష్ణీం ధ్యాయన్త ఆసతే । యథాప్రాప్తం న బ్రువతే తే సర్వేఽనృతవాదినః ॥ ౩౫ ॥ జానన్న వా బ్రవీతి ప్రశ్నాన్ కామాత్క్రోధాద్భయాత్తథా ।

సహస్రం వారుణాన్పాశానాత్మని ప్రతిముంచతి ॥ ౩౬ ॥ తేషాం సంవత్సరే పూర్ణే పాశ ఏకః ప్రముచ్యతే । త
స్మాత్సత్యేన వక్తవ్యం జానతా సత్యమంజసా ॥ ౩౭ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు సచివా రామమేవాబ్రువంస్తదా । ఉలూక
శ్శోభతే రాజన్న తు గృధ్రో మహామతే ॥ ౩౮ ॥ త్వం ప్రమాణం మహారాజ రాజా హి పరమా గతిః । రాజమూలాః
ప్రజాస్సర్వాః రాజా ధర్మస్సనాతనః ॥ ౩౯ ॥ శాస్తా న్వాణాం నృప యేషాం తేన గచ్ఛంతి దుర్గతిం । వైవస్వతే
న ముక్తాస్తు భవంతి పురుషోత్తమాః ॥ ౪౦ ॥ సచివానాం వచశ్శ్రుత్వా రామో వచనమబ్రవీత్ । శ్రూయతామభిధాస్యా
మి పురాణే యదుదాహృతం ॥ ౪౧ ॥ ద్యౌస్సచంద్రార్కనక్షత్రా సపర్వతమహావనా । సలిలార్ణవసంపూర్ణం త్రై
లోక్యం సచరాచరం ॥ ౪౨ ॥ ఏక ఏవ తదా హ్యాసీద్యుక్తో మేరురివాపరః । పురా భూస్సహలక్ష్మ్యా చ విష్ణోర్జఠరమా
విశత్ ॥ ౪౩ ॥ తాం నిగృహ్య మహాతేజాః ప్రవిశ్య సలిలార్ణవం । సుష్వాప దేవో భూతాత్మా బహూన్వర్షగణాన
పి ॥ ౪౪ ॥ విష్ణౌ సుప్తే తదా బ్రహ్మా వివేశ జఠరం తతః । రుద్ధస్రోతం తు తం జ్ఞాత్వా మహాయోగీ సమావిశత్ ॥ ౪౫ ॥ నా
భ్యాం విష్ణోస్సముత్పన్నే పద్మే హేమవిభూషితే । స తు నిర్గమ్య వై బ్రహ్మా యోగీ భూత్వా మహాప్రభుః ॥ ౪౬ ॥ సిసృ
క్షుః పృథివీం వాయుం పర్వతాంస్సమహీరుహాన్ । తదంతరే ప్రజాస్సర్వాస్సమనుష్యసరీసృపాః ॥ ౪౭ ॥ జరా
యుజాండజాస్సర్వాస్ససర్జ స మహాతపాః । తత్ర శ్రోత్రమలోత్పన్నః కైటభో మధునా సహ ॥ ౪౮ ॥ దానవౌ
తౌ మహావీర్యౌ ఘోరరూపౌ దురాసదౌ । దృష్ట్వా ప్రజాపతిం తత్ర క్రోధావిష్టౌ బభూవతుః ॥ ౪౯ ॥ వేగేన మహతా
తత్ర స్వయంభువమధావతామ్ । దృష్ట్వా స్వయంభువా ముక్తో రవో వై వికృతస్తదా ॥ ౫౦ ॥ తేన శబ్దేన సంప్రాప్తా దా
నవౌ హరిణా సహ । అథ చక్రప్రహారేణ సూదితౌ మధుకైటభౌ ॥ ౫౧ ॥ మేదసాప్లావితా సర్వా పృథివీ చ సమంతతః ।
భూయో విశోధితా తేన హరిణా లోకధారిణా ॥ ౫౨ ॥ శుద్ధాం వై మేదినీం తాం తు వృక్షైస్సర్వామపూరయత్ । ఓ
షధ్యస్సర్వసస్యాని నిష్పద్యంతే పృథగ్విధాః ॥ ౫౩ ॥ మేదోగంధా తు ధరణీ మేదినీత్యభిసంజ్ఞితా । తస్మాన్న గృధ్రస్య
గృహములూకస్యేతి మే మతిః ॥ ౫౪ ॥ తస్మాద్గృధ్రస్తు దండ్యో వై పాపో హర్తా పరాలయమ్ । పీడాం కరోతి పాపాత్మా
దుర్వినీతో మహానయమ్ ॥ ౫౫ ॥ అథాశరీరిణీ వాణీ అంతరిక్షాత్ప్రబోధినీ । మా వధీ రామ గృధ్రం త్వం పూర్వదగ్ధం త
పోబలాత్ ॥ ౫౬ ॥ కాలగౌతమదగ్ధోఽయం ప్రజానాథో నరేశ్వర । బ్రహ్మదత్తేతి నామైష శూరస్సత్యవ్రతశ్శుచిః ॥
గృహం త్వస్యాగతో విప్రో భోజనం ప్రతిమార్గణః । సాగ్రం వర్షశతం చైవ భోక్తవ్యం నృపసత్తమ ॥ ౫౮ ॥ బ్రహ్మ
దత్తస్స వై తస్య పాద్యమర్ఘ్యం స్వయం నృపః । హారం చైవాకరోత్తస్య భోజనార్థం మహాద్యుతేః ॥ ౫౯ ॥ మా
సమస్త్యాభవత్తత్ర ఆహారే తు మహాత్మనః । అథ క్రుద్ధేన మునినా శాపో దత్తస్సుదారుణః ॥ ౬౦ ॥ గృధ్రస్త్వం భవ వై
రాజన్మామైనం హ్యథ సోఽబ్రవీత్ । ప్రసాదం కురు ధర్మజ్ఞ అజ్ఞానాన్మే మహావ్రత ॥ ౬౧ ॥ శాపస్యాంతో మహాభాగ క్రియ
తాం వై మమానఘ । తదజ్ఞానకృతం శ్రుత్వా రాజానం మునిరబ్రవీత్ ॥ ౬౨ ॥ ఉత్పత్స్యతే కులే రాజ్ఞాం రామో నామ మ
హాయశాః । ఇక్ష్వాకూణాం మహాభాగో రాజా రాజీవలోచనః ॥ ౬౩ ॥ తేన స్పృష్టో విపాపస్త్వం భవితా నరపుం
గవ । స్పృష్టో రామేణ తచ్ఛ్రుత్వా నరేంద్రః పృథివీపతిః ॥ ౬౪ ॥ గృధ్రత్వం త్యక్తవాన్రాజా దివ్యగంధానులేపనః ।
పురుషో దివ్యరూపో భూదువాచేదం చ రాఘవం ॥ ౬౫ ॥ సాధు రాఘవ ధర్మజ్ఞ త్వత్ప్రసాదాదహం విభో । విముక్తో న
రకాద్ఘోరాచ్ఛాపస్యాంతస్త్వయా కృతః ॥ ౬౬ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఉధికపాఠే గృధ్రోలూకసంవాదో నా
మ తృతీయస్సర్గః ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ——— అథ నిజపాఠః ——— తయోస్సంవదతోరేవం రామలక్ష్మణయోస్త
దా । వాసంతికీ నిశా ప్రాప్తా న శీతా న చ ఘర్మదా ॥ ౧ ॥ తతః ప్రభాతే విమలే కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియామ్ । అ

భిచకాఙ్క్షిమకాకుత్స్థో సదర్శనం పౌరకార్యవిత్ ॥ ౨ ॥ తతస్సుమన్త్రస్త్వాగమ్య రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ । ఏతే నివార
తా రాజన్ద్వారి తిష్ఠన్తి తాపసాః ॥ ౩ ॥ భార్గవం చ్యవనం చాపి పురస్కృత్య మహర్షయః । దర్శనం తే మహారాజ చో
దయన్తి కృతత్వరాః ॥ ౪ ॥ ప్రీయమాణా నరవ్యాఘ్ర యమునాతీరవాసినః । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామః ప్రోవా
చ ధర్మవిత్ ॥ ౫ ॥ ప్రవేశ్యన్తాం మహాత్మానో భార్గవప్రముఖా ద్విజాః । ద్వాస్థస్త్వాజ్ఞాం పురస్కృత్య రాజ్ఞో
మూర్ధ్నా కృతాఞ్జలిః ॥ ౬ ॥ ప్రవేశయామాస తతస్తాపసాన్ధర్మసంహితాన్ । శతం సమధికం తత్ర దీప్యమానం స్వ
తేజసా ॥ ౭ ॥ ప్రవిష్టం రాజభవనం తాపసానాం మహాత్మనామ్ । తే ద్విజాః పూర్ణకలశైస్సర్వతీర్థామ్బుసత్కృ
తైః ॥ ౮ ॥ గృహీత్వా ఫలమూలం చ రామస్యాభ్యాహరన్బహు । ప్రతిగృహ్య మహర్షీణాం రామః ప్రీతిపురస్కృ
తః ॥ ౯ ॥ తీర్థోదకాని సర్వాణి ఫలాని వివిధాని చ । ఉవాచ చ మహాబాహుస్సర్వానేవ మహామునీన్ ॥ ౧౦ ॥
ఇమాన్యాసనముఖ్యాని యథార్హముపవిశ్యతామ్ । రామస్య భాషితం శ్రుత్వా సర్వ ఏవ మహర్షయః ॥ బృసీషు రుచి
రాఖ్యాసు నిషేదుః కాఞ్చనేషు చ । ఉపవిష్టానృషీంస్తత్ర దృష్ట్వా పరపురఞ్జయః ॥ ౧౨ ॥ ప్రయతః ప్రాఞ్జలిర్భూ
త్వా రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ । కిమాగమనకార్యం వః కిం కరోమి సమాహితః ॥ ౧౩ । ఆజ్ఞాప్యోఽహం మహర్షీణాం
సర్వకామకరస్సుఖమ్ । ఇదం రాజ్యం చ సకలం జీవితం చ హృది స్థితమ్ ॥ ౧౪ ॥ సర్వమేతద్ద్విజార్థం మే సత్యమేతద్బ్రవీ
మి వః । తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సాధుకారో మహానభూత్ ॥ ౧౫ ॥ ఋషీణాముగ్రతపసాం యమునాతీరవాసినామ్ ।
ఊచుశ్చ తే మహాత్మానో హర్షేణ మహతాన్వితాః ॥ ౧౬ ॥ ఉపపన్నం నరశ్రేష్ఠ తవైవ భువి నాన్యతః । బహవః పార్థి
వా రాజన్నతిక్రాన్తా మహాబలాః ॥ ౧౭ ॥ కార్యస్య గౌరవం జ్ఞాత్వా ప్రతిజ్ఞాం నాభ్యరోచయన్ ॥ ఓమ్ ॥ త్వయా పు
నర్బ్రాహ్మణగౌరవాదియం కృతా ప్రతిజ్ఞా హ్యనవేక్ష్య కారణమ్ । తతశ్చ కర్తా హ్యసి నాత్ర సంశయో మహాభయా
త్త్రాతుమృషీంస్త్వమర్హసి ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౨౧ ॥ ౬౪౨౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ ఏవం బ్రువాణానృషీన్కాకుత్స్థో వాక్యమబ్రవీత్ । కిం కార్యం బ్రూత భ
వతాం భయం తావదపైతు వః ॥ ౧ ॥ తథా బ్రువతి కాకుత్స్థే భార్గవో వాక్యమబ్రవీత్ । భయానాం శృణు యన్మూ
లం దేశస్య చ నరేశ్వర ॥ ౨ ॥ పూర్వం కృతయుగే రామ దైతేయస్సుమహాబలః । లోలాపుత్రోఽభవజ్జ్యేష్ఠో మధు
ర్నామ మహాసురః ॥ ౩ ॥ బ్రహ్మణ్యశ్చ శరణ్యశ్చ బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః । సురైశ్చ పరమోదారైః ప్రీతిస్తస్యాతులాభ
వత్ ॥ ౪ ॥ స మధుర్వీర్యసమ్పన్నో ధర్మే చ సుసమాహితః । బహువర్షసహస్రాణి రుద్రప్రీత్యాకరోత్తపః ॥ ౫ ॥ రు
ద్రః ప్రీతోఽభవత్తస్మై వరం దాతుం యయౌ చ సః । బహుమానాచ్చ రుద్రేణ దత్తస్తస్యాద్భుతో వరః ॥ ౬ ॥ శూలం శూ
లాద్వినిష్కృష్య మహావీర్యం మహాప్రభమ్ । దదౌ మహాత్మా సుప్రీతో వాక్యం చైతదువాచ హ ॥ ౭ ॥ త్వయాఽయమ
తులో ధర్మో మత్ప్రసాదకరః కృతః । ప్రీత్యా పరమయా యుక్తో దదామ్యాయుధముత్తమమ్ ॥ ౮ ॥ యావత్సురైశ్చ
విప్రైశ్చ న విరుధ్యేర్మహాసుర । తావచ్ఛూలం తవేదం స్యాదన్యథా నాశమేష్యతి ॥ ౯ ॥ యశ్చ త్వామభియుఞ్జీత యు
ద్ధాయ విగతజ్వరః । తం శూలో భస్మసాత్కృత్వా పునరేష్యతి తే కరమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఏవం రుద్రాద్వరం లబ్ధ్వా భూయ ఏవ మ
హాసురః । ప్రణిపత్య మహాదేవం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧౧ ॥ భగవన్మమ వంశస్య శూలమేతదనుత్తమమ్ । భవే
త్తు సతతం దేవ సురాణామీశ్వరో హ్యసి ॥ ౧౨ ॥ ఏవం బ్రువాణం తం దేవస్సర్వభూతపతిశ్శివః । ప్రత్యువాచ మహాతే
జా నైతదేవం భవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ మా భూత్తే విఫలా వాణీ మత్ప్రసాదకృతా శుభా । భవతః పుత్రమేకం తు శూలమేత
ద్భజిష్యతే ॥ ౧౪ ॥ యావత్కరస్థశ్శూలోఽయం భవిష్యతి సుతస్య తే । అవధ్యస్సర్వభూతానాం శూలహస్తో భవిష్య
తి ॥ ౧౫ ॥ ఏవం మధుర్వరం లబ్ధ్వా దేవాత్సుమహదద్భుతమ్ । భవనం చాసురశ్రేష్ఠః కారయామాస సుప్రభమ్ ॥ ౧౬ ॥

తస్యపత్నీ మహాభాగా ప్రియా కుంభీనసీతియా । విశ్వావసోరపత్యం సా హ్యనలాయాం మహాప్రభా ॥ ౧౭ ॥ తస్యాః పుత్రో మహావీర్యో లవణో నామ దారుణః । బాల్యాత్ప్రభృతి దుష్టాత్మా పాపాన్యేవ సమాచరత్ ॥ ౧౮ ॥ తం పుత్రం దుర్వినీతం తు దృష్ట్వా క్రోధసమన్వితః । మధుస్స శోకమాపేదే న చైనం కించిదబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ స విహాయ ఇమం లోకం ప్రవిష్టో వరుణాలయం । శూలం నివేశ్య లవణే వరం తస్మై న్యవేదయత్ ॥ ౨౦ ॥ స ప్రభావేన శూలస్య దౌరాత్మ్యేనాత్మనస్తథా । సన్తాపయతి లోకాంస్త్రీన్ విశేషేణ తు తాపసాన్ ॥ ౨౧ ॥ ఏవంప్రభావో లవణశ్శూలం చైవ తథావిధం । శ్రుత్వా ప్రమాణం కాకుత్స్థ త్వం హి నః పరమా గతిః ॥ ౨౨ ॥ బహవః పార్థివా రామ భయార్తైరృషిభిః పురా । అభయం యాచితా వీర త్రాతారం న చ విద్మహే ॥ ౨౩ ॥ తే వయం రావణం శ్రుత్వా హతం సబలవాహనం । త్రాతారం విద్మహే వీర నాన్యం భువి నరాధిపం ॥ ౨౪ ॥ తత్పరిత్రాతుమిచ్ఛామో లవణాద్భయపీడితాన్ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి రామ నివేదితం తు తే భయజం కారణముత్థితం తు యత్ । వినివారయితుం భవాన్ క్షమః కురు తం కామమహీనవిక్రమ ॥ ౨౫ ॥

ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౫ ॥ ౪౪౭౦ ॥ **********************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథోక్తాన్ ఋషీన్ రామః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః । కిమాహారః కిమాచారో లవణః క్వ చ వర్తతే ॥ ౧ ॥ రాఘవస్య వచశ్శ్రుత్వా ఋషయస్సర్వ ఏవ తే । తతో నివేదయామాసుర్లవణో వవృధే యథా ॥ ౨ ॥ ఆహారస్సర్వసత్త్వాని విశేషేణ చ తాపసాః । ఆచారో రౌద్రతా నిత్యం వాసో మధువనే సదా ॥ ౩ ॥ హత్వా బహుసహస్రాణి సింహవ్యాఘ్రమృగద్విపాన్ । మానుషాంశ్చైవ కురుతే నిత్యమాహారమాహ్నికమ్ ॥ ౪ ॥ తతోఽన్తరాణి సత్త్వాని ఖాదతే స మహాబలః । సంహారే సమనుప్రాప్తే వ్యాదితాస్య ఇవాన్తకః ॥ ౫ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవో వాక్యమువాచ ప్రీతిసంయుతః । ఘాతయిష్యామి తద్రక్షో వ్యపగచ్ఛతు వో భయం ॥ ౬ ॥ తథా తేషాం ప్రతిజ్ఞాయ మునీనాముగ్రతేజసాం । స భ్రాతౄన్ సహితాన్ సర్వానువాచ రఘునందనః ॥ ౭ ॥ కో హన్తా లవణం వీరాః కస్యాంశస్స విధీయతాం । భరతస్య మహాబాహోశ్శత్రుఘ్నస్య చ ధీమతః ॥ ౮ ॥ రాఘవేణైవముక్తస్తు భరతో వాక్యమబ్రవీత్ । అహమేనం వధిష్యామి మమాంశస్స విధీయతాం ॥ ౯ ॥ భరతస్య వచశ్శ్రుత్వా ధైర్యశౌర్యసమన్వితం । లక్ష్మణావరజస్తస్థౌ హిత్వా సౌవర్ణమాసనం ॥ ౧౦ ॥ శత్రుఘ్నస్త్వబ్రవీద్వాక్యం ప్రణిపత్య నరాధిపం । కృతకర్మా మహాబాహుర్మధ్యమో రఘునందనః ॥ ౧౧ ॥ ఆర్యేణ హి పురా శూన్యా త్వయోధ్యా రక్షితా పురీ । సంతాపం హృదయే కృత్వా ఆర్యస్యాగమనం ప్రతి ॥ ౧౨ ॥ దుఃఖాని చ బహూనీహ హ్యనుభూతాని పార్థివ । శయానో దుఃఖశయ్యాసు నందిగ్రామేఽవసత్పురా ॥ ౧౩ ॥ ఫలమూలాశనో భూత్వా జటీ చీరధరస్తథా । అనుభూయేదృశం దుఃఖమేష రాఘవనందనః ॥ ౧౪ ॥ ప్రేష్యే మయి స్థితే రాజన్న భూయః క్లేశమాప్నుయాత్ । తథా బ్రువతి శత్రుఘ్నే రాఘవః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏవమేవాస్తు కాకుత్స్థ క్రియతాం మమ శాసనం । రాజ్యే త్వామభిషేక్ష్యామి మధోస్తు నగరే శుభే ॥ ౧౬ ॥ నివేశయ మహాబాహో భరతం యద్యవేక్షసే । శూరస్త్వం కృతవిద్యశ్చ సమర్థశ్చ నివేశనే ॥ ౧౭ ॥ యో హి వంశం సముత్పాట్య పార్థివస్య పునః క్షయే । న విధత్తే నృపం తత్ర నరకం స హి గచ్ఛతి ॥ ౧౮ ॥ స త్వం హత్వా మధుసుతం లవణం పాపనిశ్చయం । రాజ్యం ప్రశాధి ధర్మేణ వాక్యం మే యద్యవేక్షసే ॥ ౧౯ ॥ ఉత్తరం చ న వక్తవ్యం శూర వాక్యాన్తరే మమ । బాలేన పూర్వజస్యాజ్ఞా కర్తవ్యా నాత్ర సంశయః ॥ ౨౦ ॥ అభిషేకం చ కాకుత్స్థ ప్రతీచ్ఛస్వ మయోద్యతం । వసిష్ఠప్రముఖైర్విప్రైర్విధిమంత్రపురస్కృతం ॥ ౨౧ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ద్విషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౨౩ ॥ ౨౫౪౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ పరాం వ్రీడాముపాగతః । శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో

మందం మందమువాచహ ॥ ౧ ॥ అధర్మం విద్ధి కాకుత్స్థ హ్యస్మిన్నర్థే నరేశ్వర । కథం తిష్ఠత్సు జ్యేష్ఠేషు మహీనాం నభిషిచ్యతే ॥ ౨ ॥ అవశ్యం కరణీయం చ శాసనం పురుషర్షభ । తవ చైవ మహాభాగ శాసనం దురతిక్రమం ॥ ౩ ॥ త్వత్తో మయా శ్రుతం వీర శ్రుతిభ్యశ్చ మయా శ్రుతం । మయా హి నోత్తరం వాచ్యం మధ్యమే ప్రతిజానతి ॥ ౪ ॥ వ్యాహృతం దుర్వచో ఘోరం హంతాస్మి లవణం మృధే । తస్యైవం మే దురుక్తస్య మహాభాగ పురుషర్షభ ॥ ౫ ॥ ఉత్తరం చన వక్తవ్యం జ్యేష్ఠేనాభిహితే సతి । అధర్మసహితం చైవ పరలోకవివర్జితం ॥ ౬ ॥ సోహం ద్వితీయం కాకుత్స్థ న వక్ష్యామి తవోత్తరం । (నచైవ మహాబాహో ఆత్మనశ్చ యథాశ్రుతం) ॥ ౭ ॥ మా ద్వితీయేన దండో వై నిపతేన్మయి మానద । అహం కామకరో రాజంస్తవాస్మి పురుషర్షభ ॥ ౮ ॥ అధర్మం జహి కాకుత్స్థ మత్కృతే రఘునందన । ఏవముక్తే తు శూరేణ శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా ॥ ౯ ॥ ఉవాచ రామస్సంహృష్టో లక్ష్మణం భరతం తథా । సంభారానభిషేకస్య ఆనయధ్వం సమాహితాః ॥ ౧౦ ॥ అద్యైనం పురుషవ్యాఘ్రమభిషేక్ష్యామి చ జయం । పురోధసం చ కాకుత్స్థాన్నైగమానృత్విజస్తథా ॥ ౧౧ ॥ మంత్రిణశ్చైవ మే సర్వానానయధ్వం మమాజ్ఞయా । రాజ్ఞశ్శాసనమాజ్ఞాయ తథా కుర్వన్ మహారథాః ॥ ౧౨ ॥ అభిషేకసమారంభం పురస్కృత్య పురోధసం । ప్రవిష్టా రాజభవనం రాజానో బ్రాహ్మణాస్తథా ॥ ౧౩ ॥ తతోభిషేకో వవృధే శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । సంప్రహర్షకరశ్శ్రీమాన్ రాఘవస్య పురస్య చ ॥ అభిషిక్తస్తు శత్రుఘ్నో బభౌ చాదిత్యసన్నిభః । అభిషిక్తః పురా స్కందస్సేంద్రైరివ మరుద్గణైః ॥ ౧౫ ॥ అభిషిక్తే తు శత్రుఘ్నే రామేణాక్లిష్టకర్మణా । పౌరాః ప్రముదితాశ్చాసన్ బ్రాహ్మణాశ్చ బహుశ్రుతాః ॥ ౧౬ ॥ కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ మంగళం కేకయీ తథా । చక్రుస్తా రాజభవనే యాశ్చాన్యా రాజయోషితః ॥ ౧౭ ॥ ఋషయశ్చ మహాత్మానో యమునాతీరవాసినః । హతం లవణమాశంసుశ్శత్రుఘ్నస్యాభిషేచనాత్ ॥ ౧౮ ॥ తతోభిషిక్తం శత్రుఘ్నమంకమారోప్య రాఘవః । ఉవాచ మధురాం వాణీం తేజస్తస్యాభిపూరయన్ ॥ ౧౯ ॥ అయం శరస్త్వమోఘస్తే దివ్యః పరపురంజయః । అనేన లవణం సౌమ్య హంతాసి రఘునందన ॥ ౨౦ ॥ సృష్టశ్శరోయం కాకుత్స్థ యదాశేతే మహార్ణవే । స్వయంభూరజితో దేవో యం నాపశ్యన్ సురాసురాః ॥ ౨౧ ॥ అదృశ్యస్సర్వభూతానాం తేనాయం హి శరోత్తమః । సృష్టః క్రోధాభిభూతేన వినాశార్థం దురాత్మనోః ॥ ౨౨ ॥ మధుకైటభయోర్వీర విఘాతే సర్వరక్షసాం । స్రష్టుకామేన లోకాంస్త్రీంస్తౌ చానేన హతౌ యుధి ॥ ౨౩ ॥ తౌ హత్వా జనభోగార్థం కైటభం చ మధుం తథా । అనేన శరముఖ్యేన తతో లోకాంశ్చకార సః ॥ ౨౪ ॥ నాయం మయా శరః పూర్వం రావణస్య వధార్థినా । ముక్తశ్శత్రుఘ్న భూతానాం మహాంస్త్రాసో భవేదితి ॥ ౨౫ ॥ యచ్చ తస్య మహచ్ఛూలం త్ర్యంబకేణ మహాత్మనా । దత్తం శత్రువినాశాయ మధోరాయుధముత్తమం ॥ ౨౬ ॥ సతన్నిక్షిప్య భవనే పూజ్యమానం పునః పునః । దిశస్సర్వాస్సమాసాద్య ప్రాప్నోత్యాహారముత్తమం ॥ ౨౭ ॥ యదా తు యుద్ధమాకాంక్షన్ కశ్చిదేనం సమాహ్వయేత్ । తదా శూలం గృహీత్వా తం భస్మ కుర్యాత్స రాక్షసః ॥ ౨౮ ॥ సత్వం పురుషశార్దూల తమాయుధవినాకృతమ్ । అప్రవిష్టపురం పూర్వం ద్వారి తిష్ఠ ధృతాయుధః ॥ ౨౯ ॥ అప్రవిష్టం చ భవనం యుద్ధాయ పురుషర్షభ । ఆహ్వయేథా మహాబాహో తదా హంతాసి రాక్షసం ॥ ౩౦ ॥ అన్యథా క్రియమాణే తు అవధ్యస్స భవిష్యతి । యది త్వేవం కృతే వీర వినాశముపయాస్యతి ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం శూలస్య చ విపర్యయః । శ్రీమతశ్శితికంఠస్య కృత్యం హి దురతిక్రమం ॥ ౩౨ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౦ ॥ ౬౧ ॥ ***********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థః ప్రశస్య చ పునః పునః । పునరేవాపరం వాక్యమువాచ రఘునందనమ్ ॥ ౧ ॥ ఇమాన్యశ్వసహస్రాణి చత్వారి పురుషర్షభ । రథానాం చ సహస్రే ద్వే గజానాం శతముత్తమం ॥

అంత రాపణవీథ్యశ్చ నానాపణ్యోపశోభితాః । అనుగచ్ఛంతు శత్రుఘ్నం తథైవ నటనర్తకాః ॥ ౩ ॥ హిరణ్యస్య సువర్ణస్య నియుతం పురుషర్షభ । గృహీత్వా గచ్ఛ నస్త్రాణి వర్యాప్తధనవాహనః ॥ ౪ ॥ బలం చ సుభృతం వీర హృష్టపుష్టమనుద్ధతం । సంభాషాసంప్రదానేన రంజయస్వ నరోత్తమ ॥ ౫ ॥ న హ్యర్థాస్తత్ర తిష్ఠంతి న దారా న చ బాంధవాః । సుహృదో భృత్యవర్గశ్చ యత్ర తిష్ఠసి రాఘవ ॥ ౬ ॥ తతో హృష్టజనాకీర్ణాం ప్రస్థాప్య మహతీం చమూం । ఏక ఏవ ధనుష్పాణిర్గచ్ఛ త్వం మధునో వనం ॥ ౭ ॥ యథా త్వాం న ప్రజానాతి గచ్ఛంతం యుద్ధకాంక్షిణమ్ । లవణస్తు మధోః పుత్రస్తథా గచ్ఛేరశంకితమ్ ॥ ౮ ॥ న తస్య మృత్యురన్యోఽస్తి కశ్చిద్ధి పురుషర్షభ । దర్శనం యోఽభిగచ్ఛేత స వధ్యో లవణేన హి ॥ ౯ ॥ తం చ గ్రీష్మవ్యపాయే తు వర్షరాత్ర ఉపస్థితే । హన్యాస్త్వం లవణం సౌమ్య స హి కాలోఽస్య దుర్మతేః ॥ ౧౦ ॥ మహర్షీంస్తు పురస్కృత్య ప్రయాంతు తవ సైనికాః । యథా గ్రీష్మావశేషేణ తరేయుర్జాహ్నవీజలం ॥ తత్ర స్థాప్య బలం సర్వం నదీతీరే సమాహితః । అగ్రతో ధనుషా సార్ధం గచ్ఛ త్వం లఘువిక్రమ ॥ ౧౨ ॥ ఏవముక్తస్తు రామేణ శత్రుఘ్నస్తాన్మహాబలాన్ । సేనాముఖ్యాన్ సమానీయ తతో వాక్యమువాచ హ ॥ ౧౩ ॥ ఏతే వో గణితా వాసా యత్ర తత్ర నివత్స్యథ । స్థాతవ్యం చావిరోధేన యథా బాధా న కస్యచిత్ ॥ ౧౪ ॥ తథా తాంస్తు సమాజ్ఞాప్య ప్రస్థాప్య చ మహద్బలం । కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీం చాభ్యవాదయత్ ॥ ౧౫ ॥ రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా శిరసాభిప్రణమ్య చ । రామేణ చాభ్యనుజ్ఞాతశ్శత్రుఘ్నశ్శత్రుతాపనః ॥ ౧౬ ॥ లక్ష్మణం భరతం చైవ ప్రణిపత్య కృతాంజలిః । పురోధసం వసిష్ఠం చ శత్రుఘ్నః ప్రయతాత్మవాన్ ॥ ౧౭ ॥ ప్రదక్షిణమథో కృత్వా నిర్జగామ మహాబలః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రస్థాప్య సేనామథ సోఽగ్రతస్తదా గజేంద్రవాజిప్రవరౌఘసంకులామ్ । ఉవాస మాసం తు నరేంద్రపార్శ్వతస్త్వథ ప్రయాతో రఘువంశవర్ధనః ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతుష్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౫౮ ॥ ౧౧౬౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రస్థాప్య తు బలం సర్వం మాసమాత్రోషితః పథి । ఏక ఏవాశు శత్రుఘ్నో జగామ త్వరితం తదా ॥ ౧ ॥ ద్విరాత్రమంతరే శూర ఉష్య రాఘవనందనః । వాల్మీకేరాశ్రమం పుణ్యమగచ్ఛద్వాసముత్తమం ॥ ౨ ॥ సోఽభివాద్య మహాత్మానం వాల్మీకిం మునిసత్తమం । కృతాంజలిరథో భూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౩ ॥ భగవన్వస్తుమిచ్ఛామి గురోః కృత్యాదిహాగతః । శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామి ప్రతీచీం వారుణీం దిశం ॥ ౪ ॥ శత్రుఘ్నస్య వచశ్శ్రుత్వా ప్రహస్య మునిసత్తమః । ప్రత్యువాచ మహాత్మానం స్వాగతం తే మహాయశః ॥ ౫ ॥ స్వమాశ్రమమిదం సౌమ్య రాఘవాణాం కులస్య హి । ఆసనం పాద్యమర్ఘ్యం చ నిర్విశంకః ప్రతీచ్ఛ మే ॥ ౬ ॥ ప్రతిగృహ్య తతః పూజాం ఫలం మూలం చ భోజనమ్ । భక్షయామాస కాకుత్స్థస్తృప్తిం చ పరమాం గతః ॥ ౭ ॥ స భుక్త్వా ఫలమూలం చ మహర్షిం తమువాచ హ । పూర్వా యజ్ఞవిభూతీయం కస్యాశ్రమసమీపతః ॥ ౮ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాల్మీకిర్వాక్యమబ్రవీత్ । శత్రుఘ్న శృణు యస్యేదం బభూవాయతనం పురా ॥ ౯ ॥ యుష్మాకం పూర్వకో రాజా సుదాసస్తస్య భూపతేః । పుత్రో వీరసహో నామ వీర్యవానతిధార్మికః ॥ ౧౦ ॥ స బాల ఏవ సౌదాసో మృగయాముపచక్రమే । చంచూర్యమాణం దదృశే స శూరో రాక్షసద్వయం ॥ ౧౧ ॥ శార్దూలరూపిణౌ ఘోరౌ మృగాన్ బహుసహస్రశః । భక్షమాణావసంతుష్టౌ పర్యాప్తిం నైవ జగ్మతుః ॥ ౧౨ ॥ స తు తౌ రాక్షసౌ దృష్ట్వా నిర్మృగం చ వనం కృతం । క్రోధేన మహతావిష్టో జఘానైకం మహేషుణా ॥ ౧౩ ॥ వినిపాత్య తమేకం తు సౌదాసః పురుషర్షభః । విజ్వరో విగతామర్షో హతం రక్షోహ్యుదైక్షత ॥ ౧౪ ॥ నిరీక్షమాణం తం దృష్ట్వా సహాయస్తస్య రక్షసః । సంతాపమకరోద్ఘోరం సౌదాసం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ యస్మాదనపరాధం త్వం సహాయం మమ జఘ్నివాన్ । తస్మాత్తవాపి పాపిష్ఠ ప్రదాస్యామి ప్రతిక్రియామ్ ॥ ౧౬ ॥ ఏవముక్త్వా తు తద్రక్షస్తత్రైవాంతరధీయత । కాలపర్యాయయోగేన రాజా మిత్రస

హోభవత్ ॥ ౧౭ ॥ రాజా తు యజతే యజ్ఞమాశ్రమస్య సమీపతః । అశ్వమేధం మహాయజ్ఞం తం వసిష్ఠో హ్యపాలయ
త్ ॥ ౧౮ ॥ తత్ర యజ్ఞో మహానాసీద్బహువర్షగణాయుతః । సమృద్ధః పరయా లక్ష్మ్యా దేవయజ్ఞసమోఽభవత్ ॥ ౧౯ ॥
అథావసానే యజ్ఞస్య పూర్వవైరమనుస్మరన్ । వసిష్ఠరూపీ రాజానమితి హోవాచ రాక్షసః ॥ ౨౦ ॥ అస్య యజ్ఞస్య
జాతోఽన్తః సామిషం భోజనం మమ । దీయతామిహ శీఘ్రం వై నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౨౧ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాహృ
తం వాక్యం రక్షసా బ్రహ్మరూపిణా । భక్షసంస్కారకుశలమువాచ పృథివీపతిః ॥ ౨౨ ॥ హవిష్యం సామిషం స్వాదు
యథా భవతి భోజనం । తథా కురుష్వ శీఘ్రం వై పరితుష్యేద్యథా గురుః ॥ ౨౩ ॥ శాసనం పార్థివేన్ద్రస్య సూదస్స
మ్భ్రాన్తమానసః । ప్రతిగృహ్య తథా చక్రే యథోక్తం నృపకేణ చ ॥ ౨౪ ॥ స రాక్షసః పునస్తత్ర సూదవేషమథాక
రోత్ । స మానుషమథో మాంసం పార్థివాయ న్యవేదయత్ ॥ ౨౫ ॥ ఇదం స్వాదు హవిష్యం చ సామిషం చాన్నమా
హృతం । స భోజనం వసిష్ఠాయ పత్న్యా సార్ధముపాహరత్ ॥ ౨౬ ॥ మదయన్త్యా నరవ్యాఘ్ర సామిషం రక్షసాహృ
తం । జ్ఞాత్వా తదామిషం విప్రో మానుషం భాజనం గతమ్ ॥ ౨౭ ॥ క్రోధేన మహతావిష్టో వ్యాహర్తుముపచక్రమే ।
యస్మాత్త్వం భోజనం రాజన్మమైతద్దాతుమిచ్ఛసి ॥ ౨౮ ॥ తస్మాద్భోజనమేతత్తే భవిష్యతి న సంశయః । తతః క్రుద్ధస్త
సౌదాసస్తోయం జగ్రాహ పాణినా ॥ ౨౯ ॥ వసిష్ఠం శప్తుమారేభే భార్యా చైనమవారయత్ । రాజన్ప్రభుర్యతో
ఽస్మాకం వసిష్ఠో భగవానృషిః ॥ ౩౦ ॥ ప్రతిశప్తుం న శక్తస్త్వం దేవతుల్యం పురోధసం । తతః క్రోధమయం తోయం తే
జోబలసమన్వితం ॥ ౩౧ ॥ వ్యసర్జయత ధర్మాత్మా తతః పాదౌ సిషేచ చ । తేనాస్య రాజ్ఞస్తౌ పాదౌ తదా కల్మాషతాం గ
తౌ ॥ ౩౨ ॥ తదాప్రభృతి రాజాసౌ సౌదాసస్సుమహాయశాః । కల్మాషపాదస్సంవృత్తః ఖ్యాతశ్చైవ తథా నృపః ॥
స రాజా సహ పత్న్యా వై ప్రణిపత్య ముహుర్ముహుః । పునర్వసిష్ఠం ప్రోవాచ యదుక్తం బ్రహ్మరూపిణా ॥ ౩౪ ॥
న మయా హ్యపరాద్ధం తే రక్షసా మాయయా కృతమ్ । తచ్ఛ్రుత్వా పార్థివేన్ద్రస్య రక్షసా వికృతం చ తత్ ॥ ౩౫ ॥ పు
నః ప్రోవాచ రాజానం వసిష్ఠః పురుషర్షభం । మయా రోషపరీతేన యదిదం వ్యాహృతం వచః ॥ ౩౬ ॥ నైతచ్ఛక్యం
వృథా కర్తుం ప్రదాస్యామి చ తే వరం । కాలో ద్వాదశవర్షాణి శాపస్యాన్తో భవిష్యతి ॥ ౩౭ ॥ మత్ప్రసాదాచ్చ
రాజేన్ద్ర అతీతం న స్మరిష్యసి । ఏవం స రాజా తం శాపముపభుజ్యారిసూదనః ॥ ౩౮ ॥ ప్రతిలేభే పునా రాజ్యం ప్ర
జాశ్చైవాన్వపాలయత్ । తస్య కల్మాషపాదస్య యజ్ఞస్యాయతనం శుభం ॥ ౩౯ ॥ ఆశ్రమస్య సమీపేఽస్య యన్మాం పృ
చ్ఛసి రాఘవ । తస్య తాం పార్థివేన్ద్రస్య కథాం శ్రుత్వా సుదారుణాం ॥ ౪౦ ॥ వివేశ పర్ణశాలాయాం మహర్షి
మభివాద్య చ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పఞ్చషష్టితమస్సర్గః ॥ ౪౧౩ ॥ ౯౬౬౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ గాయత్రీ ॥ ౨౩౦౦౦ ॥ యామేవ రాత్రిం శత్రుఘ్నః పర్ణశాలాముపా
విశత్ । తామేవ రాత్రిం సీతాపి ప్రసూతా దారకద్వయం ॥ ౧ ॥ తతోఽర్ధరాత్రసమయే బాలకా మునిదారకాః ।
వాల్మీకేః ప్రియమాచఖ్యుస్సీతాయాః ప్రసవం శుభం ॥ ౨ ॥ భగవన్రామపత్నీ సా ప్రసూతా దారకద్వయం । తతో
రక్షాం మహాతేజః కురు భూతవినాశినీమ్ ॥ ౩ ॥ తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా మహాహర్షముపాగమత్ । జగామ తత్ర
హృష్టాత్మా దదర్శ చ కుమారకౌ ॥ ౪ ॥ బాలచన్ద్రప్రతీకాశౌ దేవపుత్రౌ మహౌజసౌ । భూతఘ్నీం చాకరోత్తాభ్యాం
రక్షాం రక్షోవినాశినీం ॥ ౫ ॥ కుశముష్టిముపాదాయ లవం చైవ తు స ద్విజః । వాల్మీకిః ప్రదదౌ తాభ్యాం రక్షాం భూ
తవినాశినీమ్ ॥ ౬ ॥ యస్తయోః పూర్వజో జాతస్స కుశైర్మన్త్రసత్కృతైః । నిర్మార్జనీయస్తు తదా కుశ ఇత్యస్య నా
మ తత్ ॥ ౭ ॥ యశ్చాపరో భవేత్తాభ్యాం లవేన సుసమాహితః । నిర్మార్జనీయో వృద్ధాభిర్లవ ఇత్యేవ నామతః ॥ ౮ ॥
ఏవం కుశలవౌ నామ్నా తావుభౌ యమజాతకౌ । మత్కృతాభ్యాం చ నామభ్యాం ఖ్యాతియుక్తౌ భవిష్యతః ॥ ౯ ॥ ఇత్యు

క్త్వా స ముని శ్రేష్ఠో మునిపత్నీ స్సమాహితః । వాల్మీకిః ప్రదదౌ తాభ్యాం రక్షాం భూతవినాశినీం ॥ ౧౦ ॥ తాం రక్షాం జగృహు స్తాశ్చ మునిహస్తాత్సమాహితాః । అకుర్వంశ్చ తతో రక్షాం తయోర్విగతకల్మషాః ॥ ౧౧ ॥ తథా తాం క్రియమాణాం చ వృద్ధాభిర్గోత్ర నామ చ । సంకీర్తనం చ రామస్య సీతాయాః ప్రసవౌ శుభౌ ॥ ౧౨ ॥ అర్ధరాత్రే తు శత్రుఘ్నశ్శుశ్రావ సుమహత్ప్రియమ్ । పర్ణశాలాం తతో గత్వా మాతర్దిష్ట్యేతి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ తథా తస్య ప్రహృష్టస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । వ్యతీతా వార్షికీ రాత్రిశ్శ్రావణీ లఘువిక్రమా ॥ ౧౪ ॥ ప్రభాతే తు మహావీర్యః కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియాం । మునిం ప్రాంజలిరామంత్ర్య ప్రాయాత్పశ్చాన్ముఖః పునః ॥ ౧౫ ॥ స గత్వా యమునాతీరం సప్త రాత్రోషితః పథి । ఋషీణాం పుణ్యకీర్తీనామాశ్రమే వాసమభ్యయాత్ ॥ ౧౬ ॥ స తత్ర మునిభిస్సార్ధం భార్గవప్రముఖైర్నృపః । కథాభిరభిరూపాభిర్వాసం చక్రే మహాయశాః ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ స కాంచనాద్యైర్మునిభిస్సమేతో రఘుప్రవీరో రజనీం తదానీం । కథాప్రకారైర్బహుభిర్మహాత్మా విరామయామాస నరేంద్రసూనుః ॥ ౧౮ ॥ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షట్షష్టితమస్సర్గః ॥ ౩౮౬ ॥ ౭౭౨౦ ॥ ***********

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ అథ రాత్ర్యాం ప్రవృత్తాయాం శత్రుఘ్నో భృగునందనం । పప్రచ్ఛ చ్యవనం విప్రం లవణస్య యథాబలం ॥ ౧ ॥ శూలస్య చ బలం బ్రహ్మన్కే చ పూర్వం నిపాతితాః । అనేన శూలముఖ్యేన ద్వంద్వయుద్ధముపాగతాః ॥ ౨ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । ప్రత్యువాచ మహాతేజాశ్చ్యవనో రఘునందనం ॥ ౩ ॥ అసంఖ్యేయాని కర్మాణి యాన్యస్య పురుషర్షభ । ఇక్ష్వాకువంశప్రభవే యద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్వ మే ॥ ౪ ॥ అయోధ్యాయాం పురా రాజా యువనాశ్వసుతో బలీ । మాంధాతా ఇతి విఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు వీర్యవాన్ ॥ ౫ ॥ స కృత్వా పృథివీం కృత్స్నాం శాసనే పృథివీపతిః । సురలోకమథో జేతుముద్యోగమకరోన్నృపః ॥ ౬ ॥ ఇంద్రస్య చ భయం తీవ్రం సురాణాం చ మహాత్మనాం । మాంధాతరి కృతోద్యోగే దేవలోకజిగీషయా ॥ ౭ ॥ అర్ధాసనేన శక్రస్య రాజ్యార్ధేన చ పార్థివః । వంద్యమానస్సురగణైః ప్రతిజ్ఞామధ్యరోహత ॥ ౮ ॥ తస్య పాపమభిప్రాయం విదిత్వా పాకశాసనః । సాంత్వపూర్వమిదం వాక్యమువాచ యువనాశ్వజం ॥ ౯ ॥ రాజా త్వం మానుషే లోకే న తావత్పురుషర్షభ । అకృత్వా పృథివీం వశ్యాం దేవరాజ్యమిహేచ్ఛసి ॥ ౧౦ ॥ యది వీర సమగ్రా తే మేదినీ నిఖిలా వశే । దేవరాజ్యం కురుష్వేహ సభృత్యబలవాహనః ॥ ౧౧ ॥ ఇంద్రమేవం బ్రువాణం తు మాంధాతా వాక్యమబ్రవీత్ । క్వ మే శక్ర ప్రతిహతం శాసనం పృథివీతలే ॥ ౧౨ ॥ తమువాచ సహస్రాక్షో లవణో నామ రాక్షసః । మధుపుత్రో మధువనే నాజ్ఞాం తే కురుతేఽనఘ ॥ ౧౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా విప్రియం వాక్యం సహస్రాక్షేణ భాషితమ్ । వ్రీడితోఽవాఙ్ముఖో రాజా వ్యాహర్తుం న శశాక హ ॥ ౧౪ ॥ ఆమంత్ర్య తు సహస్రాక్షం హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖః । పునరేవాగమచ్ఛ్రీమానిమం లోకం నరేశ్వరః ॥ ౧౫ ॥ స కృత్వా హృదయేఽమర్షం సభృత్యబలవాహనః । ఆజగామ మధోః పుత్రం వశే కర్తుమరిందమః ॥ ౧౬ ॥ స కాంక్షమాణో లవణం యుద్ధాయ పురుషర్షభః । దూతం సంప్రేషయామాస సకాశం లవణస్య సః ॥ ౧౭ ॥ స గత్వా విప్రియాణ్యాహ బహూని మధునస్సుతం । వదంతమేవం తం దూతం భక్షయామాస రాక్షసః ॥ ౧౮ ॥ చిరాయమాణే దూతే తు రాజా క్రోధసమన్వితః । అర్దయామాస తద్రక్షశ్శరవృష్ట్యా సమంతతః ॥ ౧౯ ॥ ప్రహస్య లవణశ్శూలమ్ మైశం జగ్రాహ పాణినా । వధాయ సానుబంధస్య ముమోచాయుధముత్తమం ॥ ౨౦ ॥ తచ్ఛూలం దీప్యమానం తు సభృత్యబలవాహనం । భస్మ కృత్వా నృపం భూయో లవణస్యాగమత్కరం ॥ ౨౧ ॥ ఏవం స రాజా బలవాన్ హతస్సబలవాహనః । శూలస్య చ బలం వీర హ్యప్రమేయమనుత్తమం ॥ ౨౨ ॥ శ్వః ప్రభాతే తు లవణం వధిష్యసి న సంశయః । అగృహీతాయుధం క్షిప్రం ధ్రువో హి విజయస్తవ ॥ ౨౩ ॥ లోకానాం స్వస్తి చైవ స్యాత్కృతే కర్మణి చ త్వయా ।

పత త్తైసర్వమాఖ్యాతం లవణస్య దురాత్మనః ॥ ౨౪ ॥ శూలస్య చ బలం ఘోరమప్రమేయం నరర్షభ । వినాశశ్చైవ మాంధాతుర్యత్తేనాభూచ్చ పార్థివ ॥ ౨౫ ॥ ఓమ్ ॥ త్వం శ్వః ప్రభాతే లవణం మహాత్మన్వధిష్యసే నాత్ర తు సంశయో మే । శూలం వినా నిర్గతమామిషార్థే ధ్రువో జయస్తే భవితా నరేంద్ర ॥ ౨౬ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే సప్తషష్టితమస్సర్గః ॥ ౨౯ ॥ ౫౭౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కథాం కథయతాం తేషాం జయం చాకాంక్షతాం శుభం । వ్యతీతా రజనీ శీఘ్రం శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ॥ ౧ ॥ తతః ప్రభాతే విమలే తస్మిన్కాలే స రాక్షసః । నిర్గతస్తు పురాద్వీరో భక్ష్యాహారప్రచోదితః ॥ ౨ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే వీరశ్శత్రుఘ్నో యమునాం నదీం । తీర్త్వా మధుపురద్వారి ధనుష్పాణిరతిష్ఠత ॥ ౩ ॥ తతోఽర్ధదివసే ప్రాప్తే క్రూరకర్మా స రాక్షసః । ఆగచ్ఛద్బహుసాహస్రం ప్రాణినాముద్వహన్భరం ॥ ౪ ॥ తతో దదర్శ శత్రుఘ్నం స్థితం ద్వారి ధృతాయుధం । తమువాచ తతో రక్షః కిమనేన కరిష్యసి ॥ ౫ ॥ ఈదృశానాం సహస్రాణి సాయుధానాం నరాధమ । భక్షితాని మయా రోషాత్కాలమాకాంక్షసే ను కిం ॥ ౬ ॥ ఆహారశ్చాప్యసంపూర్ణో మమాయం పురుషాధమ । స్వయం ప్రవిష్టో ను ముఖం కథమాసాద్య దుర్మతే ॥ ౭ ॥ తస్యైవం భాషమాణస్య హసతశ్చ ముహుర్ముహుః । శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో రోషాదశ్రూణ్యవర్తయత్ ॥ ౮ ॥ తస్య రోషాభిభూతస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । తేజోమయా మరీచ్యస్తు సర్వగాత్రైర్వినిష్పతన్ ॥ ౯ ॥ ఉవాచ చ సుసంక్రుద్ధశ్శత్రుఘ్నస్తం నిశాచరం । యోద్ధుమిచ్ఛామి దుర్బుద్ధే ద్వంద్వయుద్ధం త్వయా సహ ॥ ౧౦ ॥ పుత్రో దశరథస్యాహం భ్రాతా రామస్య ధీమతః । శత్రుఘ్నో నిత్యశత్రుఘ్నో వధకాంక్షీ తవాగతః ॥ ౧౧ ॥ తస్య మే యుద్ధకామస్య ద్వంద్వయుద్ధం ప్రదీయతాం । శత్రుస్త్వం సర్వజీవానాం న మే జీవన్గమిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ తస్మింస్తథా బ్రువాణే తు రాక్షసః ప్రహసన్నివ । ప్రత్యువాచ నరశ్రేష్ఠం దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి దుర్మతే ॥ ౧౩ ॥ మమ మాతృష్వసుర్భ్రాతా రావణో రాక్షసాధిపః । హతో రామేణ దుర్బుద్ధే స్త్రీహేతోః పురుషాధమ ॥ ౧౪ ॥ తచ్చ సర్వం మయా క్షాంతం రావణస్య కులక్షయం । అవజ్ఞాం పురతః కృత్వా మయా యూయం విశేషతః ॥ ౧౫ ॥ నిహతాశ్చ హి మే సర్వే పరిభూతాస్తృణం యథా । భూతాశ్చైవ భవిష్యాశ్చ యూయం చ పురుషాధమాః ॥ ౧౬ ॥ తస్య తే యుద్ధకామస్య యుద్ధం దాస్యామి దుర్మతే । తిష్ఠ త్వం చ ముహూర్తం తు యావదాయుధమానయే ॥ ౧౭ ॥ ఈప్సితం యాదృశం తుభ్యం సజ్జయే యావదాయుధం । తమువాచాశు శత్రుఘ్నః క్వ మే జీవన్గమిష్యసి ॥ ౧౮ ॥ శత్రుర్యదృచ్ఛయా దృష్టో న మోక్తవ్యః కృతాత్మనా । యో హి విక్లబయా బుద్ధ్యా ప్రసరం శత్రవే దదౌ ॥ ౧౯ ॥ స హతో మందబుద్ధిత్వాద్యథా కాపురుషస్తథా ॥ ఓమ్ ॥ తస్మాత్సుదృష్టం కురు జీవలోకం శరైశ్శితైస్త్వాం వివిధైర్నయామి । యమస్య గేహాభిముఖం హి పాపం రిపుం త్రిలోకస్య చ రాఘవస్య ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽష్టషష్టితమస్సర్గః ॥ ౧౯౨ ॥ ౩౮౪౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భాషితం తస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః । క్రోధమాహారయత్తీవ్రం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ పాణౌ పాణిం వినిష్పిష్య దంతాన్కటకటాస్య చ । లవణో రఘుశార్దూలమాహ్వయామాస చాసకృత్ ॥ ౨ ॥ తమాహ్వయంతం సౌమిత్రిర్లవణం ఘోరదర్శనం । శత్రుఘ్నో దేవశత్రుఘ్న ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ న శత్రుఘ్నస్తదా జాతో యదాన్యే నిర్జితాస్త్వయా । తదద్య బాణాభిహతో వ్రజ త్వం యమసాదనం ॥ ౪ ॥ ఋషయోఽప్యద్య పాపాత్మన్మయా త్వాం నిహతం రణే । పశ్యంతు విప్రా విద్వాంసస్త్రిదశా ఇవ రావణం ॥ ౫ ॥ త్వయి మద్బాణనిర్దగ్ధే పతితేఽద్య నిశాచర । పురే జనపదే చాపి క్షేమమేతద్భవిష్యతి ॥ ౬ ॥ అద్య మద్బాహునిష్క్రాన్తశ్శరో వజ్రనిభాననః । ప్రవేక్ష్యతే తే హృదయం పద్మమంశురివార్కజః ॥ ౭ ॥ ఏవముక్తో మహావృక్షం లవణః క్రోధ

మూర్ఛితః । శత్రుఘ్నో రసి చిక్షేప న చ తం శక్తథాచ్ఛినత్ ॥ ౮ ॥ తద్దృష్ట్వా విఫలం కర్మ రాక్షసః పునరేవ తు । పాద
పాంస్తు బహూన్గృహ్య శత్రుఘ్నే వ్యసృజద్బలీ ॥ ౯ ॥ శత్రుఘ్నశ్చాపి తేజస్వీ వృక్షానాపతతో బహూన్ । త్రిభి
శ్చతుర్భిరేకైకం చిచ్ఛేద నతపర్వభిః ॥ ౧౦ ॥ తతో బాణమయం వర్షం వ్యసృజద్రాక్షసోరసి । శత్రుఘ్నో వీర్యసం
పన్నో వివ్యథే న చ రాక్షసః ॥ ౧౧ ॥ తతః ప్రహస్య లవణో వృక్షముత్పాట్య లీలయా । శిరస్యభ్యాహనచ్ఛూరం స్రస్తాం
గస్స ముమోహ వై ॥ ౧౨ ॥ తస్మిన్నిపతితే వీరే హాహాకారో మహానభూత్ । ఋషీణాం దేవసంఘానాం గంధర్వా
ప్సరసామపి ॥ ౧౩ ॥ తమవజ్ఞాయ తు హతం శత్రుఘ్నం భువి పాతితం । రక్షోలబ్ధాంతరమపి న వివేశ స్వమాలయం ॥ ౧౪
నాపి శూలం ప్రజగ్రాహ తం దృష్ట్వా భువి పాతితం । తతో హత ఇతి జ్ఞాత్వా తాన్భక్షాన్సముదావహత్ ॥ ౧౫ ॥ ము
హూర్తాల్లబ్ధసంజ్ఞస్తు పునస్తస్థౌ ధృతాయుధః । శత్రుఘ్నో రాక్షసద్వారి ఋషిభిస్సంప్రపూజితః ॥ ౧౬ ॥ తతో దివ్య
మమోఘం తు జగ్రాహ శరముత్తమం । జ్వలంతం తేజసా ఘోరం పూరయంతం దిశో దశ ॥ ౧౭ ॥ వజ్రాననం వజ్రవే
గం మేరుమందరసన్నిభం । నతం పర్వసు సర్వేషు సంయుగేష్వపరాజితం ॥ ౧౮ ॥ అసృక్చందనదిగ్ధాంగం చారుప
త్రం పతత్రిణమ్ । దానవేంద్రాచలేంద్రాణామసురాణాం చ దారుణమ్ ॥ ౧౯ ॥ తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం యుగాంతే
సముపస్థితే । దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని పరిత్రాసముపాగమన్ ॥ ౨౦ ॥ సదేవాసురగంధర్వం సమునిం సాప్సరోగ
ణం । జగద్ధి సర్వమస్వస్థం పితామహముపస్థితం ॥ ౨౧ ॥ ఊచుశ్చ సర్వే దేవేశం వరదం ప్రపితామహం । కచ్చిల్లోక
క్షయో దేవ సంప్రాప్తో వా యుగక్షయః ॥ ౨౨ ॥ నేదృశం దృష్టపూర్వం చ న శ్రుతం ప్రపితామహ । దేవానాం భ
యసంమోహో లోకానాం సంక్షయం ప్రతి ॥ ౨౩ ॥ తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా బ్రహ్మా లోకపితామహః । భయకార
ణమాచష్ట దేవానామభయంకరః ॥ ౨౪ ॥ ఉవాచ మధురాం వాణీం శృణుధ్వం సర్వదేవతాః । వధాయ లవణస్యాజౌ
శరశ్శత్రుఘ్నధారితః ॥ ౨౫ ॥ తేజసా యస్య సర్వే స్మ సమ్మూఢాస్సురసత్తమాః । ఏష పూర్వస్య దేవస్య లోకక
ర్తుస్సనాతనః ॥ ౨౬ ॥ శరస్తేజోమయో వత్సా యేన వో భయమాగతం । ఏష వై కైటభస్యార్థే మధునశ్చ మహాశ
రః ॥ ౨౭ ॥ సృష్టో మహాత్మనా తేన వధార్థం దైత్యయోస్తయోః । ఏక ఏవ ప్రజానాతి విష్ణుస్తేజోమయం శరం ॥ ౨౮ ॥
ఏషైవ హి తనుః పూర్వా విష్ణోస్తస్య మహాత్మనః । ఇతో గచ్ఛత పశ్యధ్వం వధ్యమానం మహాత్మనా ॥ ౨౯ ॥ రామాను
జేన వీరేణ లవణం రాక్షసోత్తమం । తస్య తే దేవదేవస్య నిశమ్య వచనం సురాః ॥ ౩౦ ॥ ఆజగ్ముర్యత్ర యుధ్యేతే శత్రు
ఘ్నలవణావుభౌ । తం శరం దివ్యసంకాశం శత్రుఘ్నకరధారితం ॥ ౩౧ ॥ దదృశుస్సర్వభూతాని యుగాంతాగ్ని
మివోత్థితం । ఆకాశమావృతం దృష్ట్వా దేవైర్హి రఘునందనః ॥ ౩౨ ॥ సింహనాదం భృశం కృత్వా దదర్శ లవణం పు
నః । ఆహూతశ్చ పునస్తేన శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా ॥ ౩౩ ॥ లవణః క్రోధసంయుక్తో యుద్ధాయ సమవస్థితః । ఆకర్ణా
త్స వికృష్యాథ తద్ధనుర్ధన్వినాం వరః ॥ ౩౪ ॥ తం ముమోచ మహాబాణం లవణస్య మహోరసి । ఉరస్తస్య విదార్యా
శు ప్రవివేశ రసాతలం ॥ ౩౫ ॥ గత్వా రసాతలం దివ్యశ్శరో విబుధపూజితః । పునరేవాగమత్తూర్ణమిక్ష్వాకుకులనం
దనం ॥ ౩౬ ॥ శత్రుఘ్నశరనిర్భిన్నో లవణస్స నిశాచరః । పపాత సుమహాతేజా వజ్రాహత ఇవాచలః ॥ ౩౭ ॥ త
చ్చ దివ్యం మహచ్ఛూలం హతే లవణరాక్షసే । పశ్యతాం సర్వభూతానాం రుద్రస్య వశమన్వగాత్ ॥ ౩౮ ॥ ఓమ్ ॥
(తతశ్చ తే దేవమహర్షయశ్చ గంధర్వసిద్ధాస్సహితాప్సరోభిః । అపూజయన్దాశరథిం సమేతా దిష్ట్యేతి దిష్ట్యేతి ము
హుర్నదంతః ॥ ౩౯ ॥) ఏకేమపాతేన భయం నిపాత్య లోకత్రయస్యాపి రఘుప్రవీరః । వినిర్బభావుత్తమచాపబా
ణస్తమః ప్రణుద్యేవ సహస్రరశ్మిః ॥ ౪౦ ॥ తతో హి దేవా ఋషిపన్నగాశ్చ ప్రపూజిరే హ్యప్సరసశ్చ సర్వాః । దిష్ట్యా
జయో దాశరథేరవాప్తస్త్యక్త్వా భయం సర్ప ఇవ ప్రశాంతః ॥ ౪౧ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే లవణవధో నాసై

కోనసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౯౫ ॥ ౧౯౦౦ ॥ * * * * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ హతే తు లవణే దేవాస్సేంద్రాస్సాగ్నిపురోగమాః । ఊచుస్సుమధురాం వాణీం శత్రుఘ్నం శత్రుతాపనమ్ ॥ ౧ ॥ దిష్ట్యా త్వం విజయీ వత్స దిష్ట్యా లవణరాక్షసః । హతః పురుషశార్దూల వరం వరయ రాఘవ ॥ ౨ ॥ వరదాస్తు మహాబాహో సర్వ ఏవ సమాగతాః । విజయాకాంక్షిణస్తుభ్యమమోఘం దర్శనం హి నః ॥ ౩ ॥ దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా శూరో మూర్ధ్ని కృతాంజలిః । ప్రత్యువాచ మహాబాహుశ్శత్రుఘ్నః ప్రయతాత్మవాన్ ॥ ౪ ॥ ఇయం మధుపురీ రమ్యా మధురా దేవనిర్మితా । నివేశం ప్రాప్నుయాచ్ఛీఘ్రమేష మేఽస్తు వరః పరః ॥ ౫ ॥ తం దేవాః ప్రీతమనసో బాఢమిత్యేవ రాఘవమ్ । భవిష్యతి పురీ రమ్యా శూరసేనా న సంశయః ॥ ౬ ॥ తే తథోక్త్వా మహాత్మానో దివమారురుహుస్తదా । శత్రుఘ్నోఽపి మహాతేజాస్తాం సేనాం సముపానయత్ ॥ ౭ ॥ సా సేనా శీఘ్రమాగచ్ఛచ్ఛ్రుత్వా శత్రుఘ్నశాసనమ్ । నివేశనం చ శత్రుఘ్నశ్శ్రావణేన సమారభత్ ॥ ౮ ॥ సా పురీ దివ్యసంకాశా వర్షే ద్వాదశమే శుభా । నివిష్టా శూరసేనానాం విషయశ్చాకుతోభయః ॥ ౯ ॥ క్షేత్రాణి సస్యయుక్తాని కాలే వర్షతి వాసవః । అరోగవీరపురుషా శత్రుఘ్నభుజపాలితా ॥ ౧౦ ॥ అర్ధచంద్రప్రతీకాశా యమునాతీరమాశ్రితా । శోభితా గృహముఖ్యైశ్చ చత్వరాపణవీథికైః ॥ ౧౧ ॥ చాతుర్వర్ణ్యసమాయుక్తా నానావాణిజ్యశోభితా । యచ్చ తేన పురా శుభ్రం లవణేన కృతం మహత్ ॥ ౧౨ ॥ శోభయామాస శత్రుఘ్నో నానావర్ణోపశోభితమ్ । ఆరామైశ్చ విహారైశ్చ శోభమానం సమంతతః ॥ ౧౩ ॥ శోభితాం శోభనీయైశ్చ తథాన్యైర్దైవమానుషైః । తాం పురీం దివ్యసంకాశాం నానాపణ్యోపశోభితామ్ ॥ ౧౪ ॥ నానాదేశగతైశ్చాపి వణిగ్భిరుపశోభితామ్ । తాం సమృద్ధాం సమృద్ధార్థశ్శత్రుఘ్నో భరతానుజః ॥ ౧౫ ॥ నిరీక్ష్య పరమప్రీతః పరం హర్షముపాగమత్ । తస్య బుద్ధిస్సముత్పన్నా నివేశ్య మధురాం పురీమ్ ॥ ౧౬ ॥ రామపాదౌ నిరీక్షేఽహం వర్షే ద్వాదశ ఆగతే ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స తామమరపురోపమాం పురీం నివేశ్య వై వివిధజనాభిసంవృతామ్ । నరాధిపో రఘుపతిపాదదర్శనే దధే మతిం రఘుకులవంశవర్ధనః ॥ ౧౭ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౬౪౫ ॥ ౧౨౯౦౦ ॥ * * *

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తతో ద్వాదశమే వర్షే శత్రుఘ్నో రామపాలితామ్ । అయోధ్యాం చకమే గంతుమల్పభృత్యబలానుగః ॥ ౧ ॥ తతో మంత్రిపురోగాంశ్చ బలముఖ్యాన్నివర్త్య చ । జగామ హయముఖ్యేన రథానాం చ శతేన సః ॥ ౨ ॥ స గత్వా గణితాన్వాసాన్సప్తాష్టౌ రఘునందనః । వాల్మీక్యాశ్రమమాసాద్య వాసం చక్రే మహారథః ॥ ౩ ॥ సోఽభివాద్య తతః పాదౌ వాల్మీకేః పురుషర్షభః । పాద్యమర్ఘ్యం తథాతిథ్యం జగ్రాహ మునిహస్తతః ॥ ౪ ॥ బహురూపాస్సుమధురాః కథాస్తత్ర సహస్రశః । కథయామాస స మునిశ్శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే ॥ ౫ ॥ ఉవాచ చ మునిర్వాక్యం లవణస్య వధాశ్రితమ్ । సుదుష్కరం కృతం కర్మ లవణం నిఘ్నతా త్వయా ॥ ౬ ॥ బహవః పార్థివాస్సౌమ్య హతాస్సబలవాహనాః । లవణేన మహాబాహో యుధ్యమానా మహాత్మనా ॥ ౭ ॥ స త్వయా నిహతః పాపో లీలయా పురుషర్షభ । జగతశ్చ భయం తత్ర ప్రశాంతం తవ తేజసా ॥ ౮ ॥ రావణస్య వధో ఘోరో యత్నేన మహతా కృతః । ఇదం తు సుమహత్కర్మ త్వయా కృతమయత్నతః ॥ ౯ ॥ ప్రీతిశ్చాపి పరా జాతా దేవానాం లవణే హతే । భూతానాం చైవ సర్వేషాం జగతశ్చ ప్రియం కృతమ్ ॥ ౧౦ ॥ తచ్చ యుద్ధం మయా దృష్టం యథావత్పురుషర్షభ । సభాయాం వాసవస్యాథ ఉపవిష్టేన రాఘవ ॥ ౧౧ ॥ మమాపి పరమా ప్రీతిర్హృది శత్రుఘ్న వర్తతే । ఉపాఘ్రాస్యామి తే మూర్ధ్ని స్నేహస్యైషా పరా గతిః ॥ ౧౨ ॥ ఇత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని శత్రుఘ్నముపాఘ్రాయ మహామునిః । ఆతిథ్యమకరోత్తస్య యే చ తస్య పదానుగాః ॥ ౧౩ ॥ స భుక్తవాన్నరశ్రేష్ఠో గీతమాధుర్యముత్తమమ్ । శుశ్రావ

రామచరితం తస్మిన్కాలే యథాక్రమమ్ ॥ ౧౪ ॥ తంత్రీలయసమాయుక్తం త్రిస్థానకరణాన్వితం । సంస్కృతం లక్షణోపేతం సమతాళసమన్వితం ॥ ౧౫ ॥ శుశ్రావ రామచరితం తస్మిన్కాలే పురాకృతమ్ । తాన్యక్షరాణి సత్యాని యథావృత్తాని పూర్వశః ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా పురుషశార్దూలో విసంజ్ఞో బాష్పలోచనః । సముహూర్తమివాసంజ్ఞో వినిశ్వస్య ముహుర్ముహుః ॥ ౧౭ ॥ తస్మిన్గీతే యథావృత్తం వర్తమానమివాశృణోత్ । పదానుగాశ్చ యే రాజ్ఞస్తాం శ్రుత్వా గీతసంపదం ॥ ౧౮ ॥ అవాఙ్ముఖాశ్చ దీనాశ్చ ఆశ్చర్యమితి చాబ్రువన్ । పరస్పరం చ తే తత్ర సైనికాస్సమ్బభాషిరే ॥ ౧౯ ॥ కిమిదం క్వ చ వర్తామః కిమేతత్స్వప్నదర్శనం । అర్థో యో నః పురా దృష్టస్తమాశ్రమపదే పునః ॥ శృణుమః కిమయం స్వప్నో గీతబన్ధం శ్రితో భవేత్ । విస్మయం తే పరం గత్వా శత్రుఘ్నమిదమబ్రువన్ ॥ ౨౧ ॥ సాధు పృచ్ఛ నరశ్రేష్ఠ వాల్మీకిం మునిపుఙ్గవమ్ । శత్రుఘ్నస్త్వబ్రవీత్సర్వాన్ కౌతూహలసమన్వితాన్ ॥ ౨౨ ॥ సైనికా న క్షమోఽస్మాకం పరిప్రష్టుమిహేదృశః । ఆశ్చర్యాణి బహూనీహ భవన్త్యస్యాశ్రమే మునేః ॥ ౨౩ ॥ న తు కౌతూహలాద్యుక్తమన్వేష్టుం తం మహామునిం । ఏవం తద్వాక్యముక్త్వా చ సైనికాన్ రఘునన్దనః ॥ ౨౪ ॥ అభివాద్య మహర్షిం తం స్వం నివేశం యయౌ తదా ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఏకసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౪౬ ॥ ౧౯౬౦ ॥ *****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తం శయానం నరవ్యాఘ్రం నిద్రా నాభ్యాగమత్తదా । చిన్తయన్తమనేకార్థం రామగీతమనుత్తమం ॥ ౧ ॥ తస్య శబ్దం సుమధురం తన్త్రీలయసమన్వితం । శ్రుత్వా రాత్రిర్జగామాశు శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః ॥ ౨ ॥ తస్యాం నిశాయాం వ్యుష్టాయాం కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియాం । ఉవాచ ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం శత్రుఘ్నో మునిపుఙ్గవం ॥ ౩ ॥ భగవన్ద్రష్టుమిచ్ఛామి రాఘవం రఘునన్దనం । త్వయానుజ్ఞాతుమిచ్ఛామి సహైభిస్సంశితవ్రతైః ॥ ౪ ॥ ఇత్యేవం వాదినం తం తు శత్రుఘ్నం శత్రుతాపనం । వాల్మీకిస్సంపరిష్వజ్య విససర్జ చ రాఘవం ॥ ౫ ॥ సోఽభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం రథమారుహ్య సుప్రభం । అయోధ్యామగమత్తూర్ణం రాఘవోత్సుకదర్శనః ॥ ౬ ॥ స ప్రవిష్టః పురీం రమ్యాం శ్రీమానిక్ష్వాకునన్దనః । ప్రవివేశ మహాబాహుర్యత్ర రామో మహాద్యుతిః ॥ ౭ ॥ స రామం మన్త్రిమధ్యస్థం పూర్ణచన్ద్రనిభాననం । పశ్యన్నమరమధ్యస్థం సహస్రనయనం యథా ॥ ౮ ॥ అభివాద్య మహాత్మానం జ్వలన్తమివ తేజసా । ఉవాచ ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం రామం సత్యపరాక్రమం ॥ ౯ ॥ యథాజ్ఞప్తం మహారాజ సర్వం తత్కృతవానహం । హతస్స లవణః పాపః పురీ చాస్య నివేశితా ॥ ౧౦ ॥ ద్వాదశైతే గతా వర్షాస్త్వాం వినా రఘునన్దన । నోత్సహేయమహం వస్తుం త్వయా విరహితో నృప ॥ ౧౧ ॥ స మే ప్రసాదం కాకుత్స్థ కురుష్వామితవిక్రమ । మాతృహీనో యథా వత్సో న చిరం ప్రవసామ్యహం ॥ ౧౨ ॥ ఏవం బ్రువాణం శత్రుఘ్నం పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్ । మా విషాదం కృథా వీర నైతత్క్షత్రియచేష్టితం ॥ ౧౩ ॥ నావసీదన్తి రాజానో విప్రవాసేషు రాఘవ । ప్రజాశ్చ పరిపాల్యా హి క్షత్రధర్మేణ రాఘవ ॥ ౧౪ ॥ కాలే కాలే చ మాం వీర హ్యయోధ్యామవలోకితుం । ఆగచ్ఛ త్వం నరశ్రేష్ఠ గన్తాసి చ పురం తతః ॥ ౧౫ ॥ మమాపి త్వం సుదయితః ప్రాణైరపి న సంశయః । అవశ్యం కరణీయం చ రాజ్యస్య పరిపాలనం ॥ ౧౬ ॥ తస్మాత్త్వం వస కాకుత్స్థ సప్తరాత్రమిహావస । ఊర్ధ్వం గన్తాసి మధురాం సభృత్యబలవాహనః ॥ ౧౭ ॥ రామస్యైతద్వచశ్శ్రుత్వా ధర్మయుక్తం మనోగతం । శత్రుఘ్నో దీనయా వాచా బాఢమిత్యేవ చాబ్రవీత్ ॥ ౧౮ ॥ సప్తరాత్రం చ కాకుత్స్థో రాఘవస్య యథాజ్ఞయా । ఉష్య తత్ర మహేష్వాసో గమనాయోపచక్రమే ॥ ఆమన్త్ర్య తు మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమం । భరతం లక్ష్మణం చైవ మహారథముపారుహత్ ॥ ౨౦ ॥ దూరం తాభ్యామనుగతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా । భరతేన చ శత్రుఘ్నో జగామాశు పురం తదా ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ద్విసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౪౫౧ ॥ ౯౦౨౦ ॥************************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ప్రస్థాప్యతుసశత్రుఘ్నంభ్రాతృభ్యాంసహ రాఘవః । ప్రముమోదసుఖీ రాజ్యంధర్మేణపరిపాలయన్ ॥ ౧ ॥ తతఃకతిపయాహస్సువృద్ధోజానపదోద్విజః । మృతంబాలముపాదాయ రాజద్వారముపాగమత్ ॥ ౨ ॥ రుదన్బహువిధావాచస్స్నేహదుఃఖసమన్వితః । అసకృత్పుత్ర పుత్రేతివాక్యమేతదువాచహ ॥ ౩ ॥ కింనుమెదుష్కృతంకర్మ పురా దేహాంతరేకృతం । యదహంపుత్రమేకంత్వాం పశ్యామి నిధనంగతం ॥ ౪ ॥ అప్రాప్తయౌవనంబాలం పంచవర్షసహస్రకం । అకాలేకాలమాపన్నందుఃఖాయమమపుత్రక ॥ అల్పైరహోభిర్నిధనంగమిష్యామిననంశయః । అహంచజననీచైవతవశోకేనపుత్రక ॥ ౬ ॥ నస్మరామ్యనృతంహ్యుక్తంనచహింసాంస్మరామ్యహం । సర్వేషాంప్రాణినాంపాపంకృతంనైవస్మరామ్యహం ॥ ౭ ॥ కేనాద్య దుష్కృతేనాయంబాలఏవమమాత్మజః । అకృత్వాపితృకార్యాణిగతోవైవస్వతక్షయం ॥ ౮ ॥ నేదృశందృష్టపూర్వంమేశ్రుతంవాఘోరదర్శనం । మృత్యురప్రాప్తకాలానాంరామస్యవిషయేయథా ॥ ౯ ॥ రామస్యదుష్కృతంకించిన్మహదస్తినసంశయః । యదన్యవిషయస్థానాంబాలానాంమృత్యురాగతః ॥ ౧౦ ॥ నహ్యన్యవిషయస్థానాంబాలానాంమృత్యుతోభయం । త్వంరాజన్జీవయస్వైనంబాలంమృత్యువశంగతం ॥ ౧౧ ॥ రాజద్వారిమరిష్యామి పత్న్యాసార్ధమనాథవత్ । బ్రహ్మహత్యాంతతోరామసముపేత్యసుఖీభవ ॥ ౧౨ ॥ భ్రాతృభిస్సహితోరాజన్దీర్ఘమాయురవాప్స్యసి । ఉషితాస్స్మసుఖంరాజ్యేతవాస్మింస్తుమహాబల ॥ ౧౩ ॥ ఇదంత్వాపతితంయస్మాత్తవరామవశేస్థితాః । కాలస్యవశమాపన్నాస్స్వల్పంహినహినస్సుఖం ॥ ౧౪ ॥ సంప్రత్యనాథోవిషయఇక్ష్వాకూణాం మహాత్మనాం । రామంనాథమిహాసాద్యబాలాంతకరణంధ్రువం ॥ ౧౫ ॥ రాజదోషైర్విపద్యంతేప్రజాహ్యవిధిపాలితాః । అసద్వృత్తేతునృపతావకాలేమ్రియతేజనః ॥ ౧౬ ॥ యదాపురేష్వయుక్తానిజనాజనపదేషుచ । కుర్వతేనచరక్షాస్తితదాకాలకృతంభయం ॥ ౧౭ ॥ సువ్యక్తంరాజదోషోహిభవిష్యతినసంశయః । పురేజనపదేవాపి తతోబాలవధోహ్యయం ॥ ౧౮ ॥ ఏవంబహువిధైర్వాక్యైరుపరుధ్యముహుర్ముహుః । రాజానందుఃఖసంతప్తస్సుతంతముపగూహతే ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే త్రిసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౩౫౪ ॥ ౭౦౮౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథాతుకరుణంతస్యద్విజస్యపరిదేవితం । శుశ్రావరాఘవస్సర్వందుఃఖశోకసమన్వితం ॥ ౧ ॥ సతుదుఃఖేనసంతప్తోమంత్రిణస్సముపాహ్వయత్ । వసిష్ఠంవామదేవంచ భ్రాతౄంశ్చ సహనైగమాన్ ॥ ౨ ॥ తతోద్విజావసిష్ఠేనసార్ధమష్టౌప్రవేశితాః । రాజానందేవసంకాశంవర్ధస్వేతితతోఽబ్రువన్ ॥ ౩ ॥ మార్కండేయోథమౌద్గల్యోవామదేవశ్చకాశ్యపః । కాత్యాయనోథజాబాలిర్గౌతమోనారదస్తథా ॥ ౪ ॥ ఏతే ద్విజర్షభాస్సర్వేఆసనేషూపవేశితాః । మహర్షీంత్సమనుప్రాప్తానభివాద్యకృతాంజలిః ॥ ౫ ॥ మంత్రిణోనైగమాంశ్చైవయథార్హమనుకూలతః । తేషాంసముపవిష్టానాంసర్వేషాందీప్తతేజసాం ॥ ౬ ॥ రాఘవస్సర్వమాచష్టద్విజోఽయముపరోధతె । తస్యతద్వచనంశ్రుత్వారాజ్ఞోదీనస్యనారదః ॥ ౭ ॥ ప్రత్యువాచశుభంవాక్యమృషీణాంసన్నిధౌనృపం । శృణురాజన్యథాఽకాలేప్రాప్తోబాలస్యసంక్షయః ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వాకర్తవ్యతాంరాజన్కురుష్వరఘునందన । పురాకృతయుగేరామబ్రాహ్మణావైతపస్వినః ॥ ౯ ॥ అబ్రాహ్మణస్తదారాజన్నతపస్వీకథంచన । తస్మిన్యుగేప్రజ్వలితేబ్రహ్మభూతేత్వనావృతే ॥ ౧౦ ॥ అమృత్యవస్తదాసర్వేజజ్ఞిరేదీర్ఘదర్శినః । తతస్త్రేతాయుగంనామమానవానాంవపుష్మతాం ॥ ౧౧ ॥ క్షత్రియాయత్రజాయంతెపూర్వేణతపసాన్వితాః । వీర్యేణతపసాచైవతేఽధికాఃపూర్వజన్మని ॥ ౧౨ ॥ మానవాయేమహాత్మానస్తత్రత్రేతాయుగేయుగే । బ్రహ్మక్షత్రంచతత్సర్వంయత్పూర్వమపరంచయత్ ॥ ౧౩ ॥ యుగయోరుభయోరాసీత్సమవీర్యసమన్వితం । అపశ్యంతస్తుతేసర్వేవిశేషమధికంతతః ॥

స్థాపనంచక్రిరే తత్ర చాతుర్వర్ణ్యస్య సమ్మతం । తస్మిన్యుగే ప్రజ్వలితే ధర్మభూతే హ్యనావృతే ॥ ౧౫ ॥ అధర్మః పాదమేకం తు పాతయత్పృథివీతలే । అధర్మేణ హి సంయుక్తస్తేజో మందం భవిష్యతి ॥ ౧౬ ॥ ఆమిషం యచ్చ పూర్వేషాం రాజసం చ మలం భృశం । అనృతం నామ తద్భూతం పాదేన పృథివీతలే ॥ ౧౭ ॥ అనృతం పాతయిత్వా తు పాదమేకమధర్మతః । తతః ప్రాదుష్కృతం పూర్వమాయుషః పరినిష్ఠితం ॥ ౧౮ ॥ పాతితే త్వనృతే తస్మిన్నధర్మేణ మహీతలే । శుభాన్యేవాచరల్లోకస్సత్యధర్మపరాయణః ॥ ౧౯ ॥ త్రేతాయుగే తు వర్తంతే బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాశ్చ యే । తపోఽతప్యంత తే సర్వే శుశ్రూషామపరే జనాః ॥ ౨౦ ॥ స్వధర్మః పరమస్తేషాం వైశ్యశూద్రం సమాగమత్ । పూజాం చ సర్వవర్ణానాం శూద్రాశ్చక్రుర్విశేషతః ॥ ౨౧ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే తేషామధర్మే చానృతే వహ । తతః పూర్వే భృశం హ్రాసమగమన్నృపసత్తమ ॥ ౨౨ ॥ తతః పాదమధర్మస్య ద్వితీయమవతారయత్ । తతో ద్వాపరసంజ్ఞాస్య యుగస్య సమజాయత ॥ ౨౩ ॥ తస్మిన్ద్వాపరసంజ్ఞే తు వర్తమానే యుగక్షయే । అధర్మశ్చానృతం చైవ వవృధే పురుషర్షభ ॥ తస్మిన్ద్వాపరసంఖ్యాతే తపో వైశ్యాన్సమావిశత్ । త్రిభ్యో యుగేభ్యస్త్రీన్వర్ణాన్క్రమాద్వై తప ఆవిశత్ ॥ ౨౫ ॥ త్రిభ్యో యుగేభ్యస్త్రీన్వర్ణాన్ధర్మశ్చ పరినిష్ఠితః । న శూద్రో లభతే ధర్మం యుగతస్తు నరర్షభ ॥ ౨౬ ॥ హీనవర్ణో నరశ్రేష్ఠ తప్యతే సుమహత్తపః । భవిష్యచ్ఛూద్రయోన్యాం వై తపశ్చర్యా కలౌ యుగే ॥ ౨౭ ॥ అధర్మః పరమో రామ ద్వాపరే శూద్రజన్మనః । స వై విషయపర్యంతే తవ రాజన్మహాతపాః ॥ ౨౮ ॥ అద్య తప్యతి దుర్బుద్ధిస్తేన బాలవధో హ్యయం । యో హ్యధర్మమకార్యం వా విషయే పార్థివస్య తు ॥ ౨౯ ॥ కరోతి చాశ్రీమూలం తత్పురే వా దుర్మతిర్నరః । క్షిప్రం హి నరకం యాతి స చ రాజా న సంశయః ॥ ౩౦ ॥ అధీతస్య చ తప్తస్య కర్మణస్సుకృతస్య చ । షష్ఠం భజతి భాగం తు ప్రజా ధర్మేణ పాలయన్ ॥ ౩౧ ॥ షడ్భాగస్య చ భోక్తాసౌ రక్షతే న ప్రజాః కథం । చతుర్థం తస్య పాపస్య భాగమాప్నోతి పార్థివః ॥ ౩౨ ॥ స త్వం పురుషశార్దూల మార్గస్వ విషయం స్వకం । దుష్కృతం యత్ర పశ్యేథాస్తత్ర యత్నం సమాచర ॥ ౩౩ ॥ ఏవం చేద్ధర్మవృద్ధిశ్చ నృణాం చాయుర్వివర్ధనం । భవిష్యతి నరశ్రేష్ఠ బాలస్యాస్య చ జీవితం ॥ ౩౪ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౪ ॥ ౫౧౪౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ నారదస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వామృతమయం తదా । ప్రహర్షమతులం లేభే లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ గచ్ఛ సౌమ్య ద్విజశ్రేష్ఠం సమాశ్వాసయ సువ్రత । బాలస్య చ శరీరం తత్తైలద్రోణ్యాం నిధాపయ ॥ ౨ ॥ గంధైశ్చ పరమోదారైస్తైలైశ్చాపి సుగంధిభిః । యథా న క్షీయతే బాలస్తథా సౌమ్య విధీయతాం । యథా శరీరో బాలస్య గుప్తస్సన్ క్లిష్టకర్మణః । విపత్తిః పరిభేదో వా న భవేచ్చ తథా కురు ॥ ౪ ॥ తథా సందిశ్య కాకుత్స్థో లక్ష్మణం శుభలక్షణం । మనసా పుష్పకం దధ్యావాగచ్ఛేతి మహాయశాః ॥ ౫ ॥ ఇంగితం స తు విజ్ఞాయ పుష్పకో హేమభూషితః । ఆజగామ ముహూర్తేన సమీపం రాఘవస్య వై ॥ ౬ ॥ సోఽబ్రవీత్ప్రణతో భూత్వా అయమస్మి నరాధిప । వశ్యస్తవ మహాబాహో కింకరస్సముపస్థితః ॥ ౭ ॥ భాషితం రుచిరం శ్రుత్వా పుష్పకస్య నరాధిపః । అభివాద్య మహర్షీంస్తాన్విమానం సోఽధ్యరోహత ॥ ౮ ॥ ధనుర్గృహీత్వా తూణీ చ ఖడ్గం చ రుచిరప్రభం । నిక్షిప్య నగరే వీరౌ సౌమిత్రిభరతావుభౌ ॥ ౯ ॥ ప్రాయాత్ప్రతీచీం హరితం విచిన్వంశ్చ తతస్తతః । ఉత్తరామగమచ్ఛ్రీమాన్దిశం హిమవతావృతాం ॥ అపశ్యమానస్తత్రాపి స్వల్పమప్యథ దుష్కృతం । పూర్వామపి దిశం సర్వామథాపశ్యన్నరాధిపః ॥ ౧౧ ॥ ప్రవిశుద్ధసమాచారామాదర్శతలనిర్మలాం । పుష్పకస్థో మహాబాహుస్తదాపశ్యన్నరాధిపః ॥ ౧౨ ॥ దక్షిణాం దిశమాక్రామత్తతో రాజర్షినందనః । శైవలస్యోత్తరే పార్శ్వే దదర్శ సుమహత్సరః ॥ ౧౩ ॥ తస్మిన్సరసి తప్యంతం తాపసం సుమహత్తపః । దదర్శ రాఘవశ్శ్రీమాంల్లంబమానమధోముఖం ॥ ౧౪ ॥ రాఘవస్తముపాగమ్య తప్యంతం తప

ఉత్తమం । తమువాచ నృపో వాక్యం ధన్యస్త్వమసి సువ్రత ॥ ౧౫ ॥ కస్యాం యోన్యాం తపోవృద్ధ వర్తసే దృఢవిక్రమ । కౌతూహలాత్త్వాం పృచ్ఛామి రామో దాశరథిర్హ్యహం ॥ ౧౬ ॥ కోఽర్థో మనీషితస్తుభ్యం స్వర్గలాభః పరోఽథవా । వరాశ్రయో యదర్థం త్వం తపస్యసి సుదుష్కరం ॥ ౧౭ ॥ యమాశ్రిత్య తపస్తప్తం శ్రోతుమిచ్ఛామి తాపస । బ్రాహ్మణో వాసి భద్రం తే క్షత్రియో వాసి దుర్జయః ॥ ౧౮ ॥ వైశ్యస్తృతీయవర్ణో వా శూద్రో వా సత్యవాగ్భవ । తపసా హ్యధికం నిత్యం సత్యం హ్యమృతమాశ్రితం ॥ ౧౯ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్తస్స నరాధిపేన హ్యవాక్శిరా దాశరథాయ తస్మై । ఉవాచ జాతిం నృపపుంగవాయ యత్కారణం చైవ తపః ప్రయత్నః ॥ ౨ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే పంచసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౧౬౦ ॥ ౩౨౦౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । అవాక్శిరాస్తథాభూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧ ॥ శూద్రయోన్యాం ప్రసూతోఽస్మి శంబూకో నామ నామతః । దేవత్వం ప్రార్థయే రామ సశరీరో మహాయశః ॥ ౨ ॥ న మిథ్యాహం వదే రామ దేవలోకజిగీషయా । శూద్రం మాం విద్ధి కాకుత్స్థ తపఉగ్రం సమాస్థితం ॥ ౩ ॥ భాషతస్తస్య శూద్రస్య ఖడ్గం సురుచిరప్రభం । నిష్కృష్య కోశాద్విమలం శిరశ్చిచ్ఛేద రాఘవః ॥ ౪ ॥ తస్మిన్ శూద్రే హతే దేవాస్సేంద్రాస్సాగ్నిపురోగమాః । సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం ప్రశశంసుర్ముహుర్ముహుః ॥ ౫ ॥ పుష్పవృష్టిర్మహత్యాసీద్దివ్యానాం సుసుగంధినాం । పుష్పాణాం వాయుముక్తానాం సర్వతః ప్రపపాత హ ॥ ౬ ॥ సుప్రీతాశ్చాబ్రువన్ రామం దేవాస్సత్యపరాక్రమం । సురకార్యమిదం సౌమ్య సుకృతం తే మహామతే ॥ ౭ ॥ గృహాణ చ వరం సౌమ్య యత్త్వమిచ్ఛస్యరిందమ । స్వర్గభాఙ్నహి శూద్రోఽయం త్వత్కృతే రఘునందన ॥ ౮ ॥ దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా రాఘవస్సుసమాహితః । ఉవాచ ప్రాంజలిర్వాక్యం సహస్రాక్షం పురందరమ్ ॥ ౯ ॥ యది దేవాః ప్రసన్నా మే ద్విజపుత్రస్స జీవతు । దిశంతు వరమేతం మే ఈప్సితం పరమం మమ ॥ ౧౦ ॥ మమాపచారాద్బాలోఽసౌ బ్రాహ్మణస్యైకపుత్రకః । అప్రాప్తకాలః కాలేన నీతో వైవస్వతక్షయం ॥ ౧౧ ॥ తం జీవయత భద్రం వో నానృతం కర్తుమర్హథ । ద్విజస్య సంశ్రుతోఽర్థో మే జీవయిష్యామి తే సుతం ॥ ౧౨ ॥ రాఘవస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా విబుధసత్తమాః । ప్రత్యూచూ రాఘవం ప్రీతా దేవాః ప్రీతిసమన్వితాః ॥ ౧౩ ॥ నిర్వృతో భవ కాకుత్స్థ సోఽస్మిన్నహని బాలకః । జీవితం ప్రాప్తవాన్భూయస్సమేతశ్చాపి బంధుభిః ॥ ౧౪ ॥ యస్మిన్ముహూర్తే కాకుత్స్థ శూద్రోఽయం వినిపాతితః । తస్మిన్ముహూర్తే బాలోఽసౌ జీవేన సమయుజ్యత ॥ ౧౫ ॥ స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే సాధయామ నరర్షభ । అగస్త్యస్యాశ్రమపదం ద్రక్ష్యామస్తన్మహాయశః । తస్య దీక్షా సమాప్తా హి బ్రహ్మర్షేస్సుమహాద్యుతేః । ద్వాదశం హి గతం వర్షం జలశయ్యాం సమాసతః ॥ ౧౭ ॥ కాకుత్స్థ తద్గమిష్యామో మునిం తమభినందితుం । త్వం చాప్యాగచ్ఛ భద్రం తే మునిం తమభివాదితుం ॥ ౧౮ ॥ స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ దేవానాం రఘునందనః । ఆరురోహ విమానం తత్పుష్పకం హేమభూషితం ॥ ౨౦ ॥ తతో దేవాః ప్రయాతాస్తే విమానైర్బహువిస్తరైః । రామోఽప్యనుజగామాశు కుంభయోనేస్తపోవనం ॥ ౨౧ ॥ దృష్ట్వా తు దేవాన్ సంప్రాప్తానగస్త్యస్తపసాం నిధిః । అర్చయామాస ధర్మాత్మా సర్వాంస్తాన్ సవిశేషతః ॥ ౨౨ ॥ ప్రతిగృహ్య తతః పూజాం సంపూజ్య చ మహామునిం । జగ్ముస్తే త్రిదశా హృష్టాః నాకపృష్ఠం సహానుగైః ॥ ౨౩ ॥ గతేషు తేషు కాకుత్స్థః పుష్పకాదవరుహ్య చ । తతోఽభివాదయామాస హ్యగస్త్యమృషిసత్తమం ॥ ౨౪ ॥ సోఽభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంతమివ తేజసా । ఆతిథ్యం పరమం ప్రాప్య నిషసాద నరాధిపః ॥ తమువాచ మహాతేజాః కుంభయోనిర్మహాతపాః । స్వాగతం తే నరవ్యాఘ్ర దిష్ట్యా ప్రాప్తోసి రాఘవ ॥ ౨౬ ॥ త్వం మే బహుమతో రామ గుణైర్బహుభిరుత్తమైః । అతిథిః పూజనీయశ్చ మమ నిత్యం హృది స్థితః ॥ ౨౭ ॥ సురా హి కథ

యం తిత్వామాగతం శూద్రఘాతినమ్ । బ్రాహ్మణస్య తు ధర్మేణ త్వయా జీవాపితస్సుతః ॥ ౨౮ ॥ ఉష్యతాం చేహ రజనీం సకాశే మమ రాఘవ । ప్రభాతే పుష్పకేణ త్వం గంతా సి పురమేవ హి ॥ ౨౯ ॥ త్వం హి నారాయణశ్శ్రీమాంస్త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్ । త్వం ప్రభుస్సర్వభూతానాం పురుషస్త్వం సనాతనః ॥ ౩౦ ॥ ఇదం చాభరణం సౌమ్య నిర్మితం విశ్వకర్మణా । దివ్యం దివ్యేన వపుషా దీప్యమానం స్వతేజసా ॥ ౩౧ ॥ ప్రతిగృహ్ణీష్వ కాకుత్స్థ మత్ప్రియం కురు రాఘవ । దత్తస్య హి పునర్దానే సుమహత్ఫలముచ్యతే ॥ ౩౨ ॥ భరణే హి భవాంఛక్తః ఫలానాం మహతామపి । త్వం హి శక్తస్తారయితుం సేంద్రానపి దివౌకసః ॥ ౩౩ ॥ తస్మాత్ప్రదాస్యే విధివత్తత్ప్రతీచ్ఛ నరర్షభ । దివ్యమాభరణం చిత్రం ప్రదీప్తమివ భాస్కరమ్ ॥ ౩౪ ॥ అథోవాచ మహాత్మానమిక్ష్వాకూణాం మహారథః । రామో మతిమతాం శ్రేష్ఠః క్షత్రధర్మమనుస్మరన్ ॥ ౩౫ ॥ ప్రతిగ్రహో వై భగవన్బ్రాహ్మణస్యావిగర్హితః । గృహ్ణీయాం క్షత్రియో హం నైకథం బ్రాహ్మణపుంగవ ॥ ౩౬ ॥ బ్రాహ్మణేన విశేషేణ దత్తం తద్వక్తుమర్హసి । ఏవముక్తస్తు రామేణ ప్రత్యువాచ మహానృషిః ॥ ౩౭ ॥ ఆసన్కృతయుగే రామ బ్రహ్మభూతే పురా యుగే । అపార్థివాః ప్రజాస్సర్వాస్సురాణాం తు శతక్రతుః ॥ ౩౮ ॥ తాః ప్రజా దేవదేవేశం రాజార్థం సముపాద్రవన్ । సురాణాం స్థాపితో రాజా త్వయా దేవ శతక్రతుః ॥ ౩౯ ॥ ప్రయచ్ఛ నో హి లోకేశ పార్థివం నరపుంగవమ్ । తస్మై పూజాం ప్రయుంజానా ధూతపాపాశ్చరేమ హి ॥ ౪౦ ॥ నవసామో పి నా రాజ్ఞా ఏష నో నిశ్చయః పరః । ప్రజానాం వదనం శ్రుత్వా నిశ్చయిత్వార్థముత్తమమ్ ॥ తతో బ్రహ్మా సురశ్రేష్ఠో లోకపాలాంస్సవాసవాన్ । సమాహూయాబ్రవీత్సర్వాంస్తేజో భాగాన్ప్రయచ్ఛత ॥ ౪౧ ॥ తతో దదుర్లోకపాలాస్స్వే భాగాన్స్వతేజసః । అక్షుపచ్ఛతతో బ్రహ్మా యతో జాతః క్షుపో నృపః ॥ ౪౨ ॥ తం బ్రహ్మా లోకపాలానాం సమాంశైస్సమయోజయత్ । తతో వదౌ నృపం తాసాం ప్రజానామీశ్వరం క్షుపమ్ ॥ ౪౩ ॥ తత్రైంద్రేణ చ భాగేన మహీమాజ్ఞాపయన్నృపః । వారుణేన తు భాగేన వపుః పుష్యతి రాఘవ ॥ ౪౪ ॥ కౌబేరేణ తు భాగేన విత్తం తాసాం దదౌ తదా । యస్తు యామ్యో భవద్భాగస్తేన శాస్తి స్మ స ప్రజాః ॥ ౪౫ ॥ తత్రైంద్రేణ నరశ్రేష్ఠ భాగేన రఘునందన । ప్రతిగృహ్ణీష్వ భద్రం తే తారణార్థం మమ ప్రభో ॥ ౪౬ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా బుషేః పరమధార్మికమ్ । తదా మహర్షిప్రతిజగ్రాహ మునేరాభరణం వరమ్ ॥ ౪౭ ॥ ప్రతిగృహ్య తతో రామస్తదాభరణముత్తమమ్ । ఆగమం తస్య దివ్యస్య ప్రష్టుమేవోపచక్రమే ॥ ౪౮ ॥ అత్యద్భుతమిదం దివ్యం వపుషా యుక్తముత్తమమ్ । కథం భగవతా ప్రాప్తం కుతో వా కేన వాహృతమ్ ॥ ౪౯ ॥ కుతూహలితయా బ్రహ్మన్పృచ్ఛామి త్వాం మహాయశః । ఆశ్చర్యాణాం బహూనాం హి నిధిః పరమకో భవాన్ ॥ ౫౦ ॥ ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థే మునిర్వాక్యమథాబ్రవీత్ । శృణు రామ యథావృత్తం పురా త్రేతాయుగే యుగే ॥ ౫౧ ॥ రమణీయప్రదేశే స్మిన్స్వనే యద్దృష్టవానహమ్ । ఆశ్చర్యం మే మహాబాహో దానమాశ్రిత్య కేవలమ్ ॥ ౫౨ ॥ ఇత్యుత్తరం శ్రీరామాయణే షట్సప్తతితమస్సర్గః ॥ ౭౬ ॥ ౧౨౬౦ ॥

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ పురా త్రేతాయుగే రామ మహారణ్యం బహువిస్తరమ్ । సమంతాద్యోజనశతం నిర్మృగం పక్షివర్జితమ్ ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నిర్మానుషే రణ్యే కుర్వాణస్తప ఉత్తమమ్ । అహమాక్రమితుం సౌమ్య తదరణ్యముపాగమమ్ ॥ ౨ ॥ తస్య రూపమరణ్యస్య నిర్దేష్టుం న శశాక హ । ఫలమూలైస్సుఖాస్వాదైర్బహురూపైశ్చ పాదపైః ॥ ౩ ॥ తస్యారణ్యస్య మధ్యే తు సరో యోజనమాయతమ్ । హంసకారండవాకీర్ణం చక్రవాకోపశోభితమ్ ॥ పద్మోత్పలసమాకీర్ణం సమతిక్రాంతశైవలమ్ । తదాశ్చర్యమివాత్యర్థం సుఖాస్వాదమనుత్తమమ్ ॥ ౫ ॥ అరజస్కం తథాక్షోభ్యం శ్రీమత్పక్షిగణాయుతమ్ । సమీపే తస్య సరసో మహదద్భుతమాశ్రయమ్ ॥ ౬ ॥ పురాణం పుణ్యమత్యర్థం తపస్విజనవర్జితమ్ । తత్రాహమవసం రాత్రిం నైదాఘీం పురుషర్షభ ॥ ౭ ॥ ప్రభాతే కాల్యముత్థాయ సర

స్త్రదుపచక్రమే । అథాపశ్యంశవంతత్ర సుపుష్టమజరంక్వచిత్ ॥ ౮ ॥ పఙ్క్తిభేదేనపుష్టాంగంసమాశ్రితసరోవరం
తిష్ఠంతంపరయాలక్ష్మ్యాతస్మింస్తోయాశయేనృప ॥ ౯ ॥ తమర్థంచింతయానోహంముహూర్తంతత్రరాఘవ । ఉషి
తోస్మినరస్తీరేకింన్విదంస్యాదితిప్రభో ॥ ౧౦ ॥ అథాపశ్యంముహూర్తేనదివ్యమద్భుతదర్శనం । విమానంపర
మోదారంహంసయుక్తంమనోజవం ॥ ౧౧ ॥ అత్యర్థంస్వర్గిణంతత్రవిమానేరఘునందన । ఉపాసతేప్సరసాం
వీరసహస్రందివ్యభూషణం ॥ ౧౨ ॥ వపుష్మత్యస్తతత్రస్థంరమయంతిసతంనరం । గాయంతిదివ్యగేయానివా
దయంతితథాపరాః ॥ ౧౩ ॥ శ్వేళయంతితథాచాన్యానృత్యంతిచతథాపరాః । అపరాశ్చంద్రరశ్మ్యాభైర్హేమ
దండైశ్చామరైః ॥ ౧౪ ॥ దోధూయుర్వదనంతస్యపుండరీకనిభేక్షణం । తతస్సింహాసనంత్యక్త్వామేరుకూటమివాం
శుమాన్ ॥ ౧౫ ॥ పశ్యతోమేతదారామవిమానాదవరుహ్యచ । తంశవంభక్షయామాససస్వర్గీరఘునందన॥౧౬॥
తథాభుక్త్వాయథాకామంమాంసంబహుసుపీవరం । అవతీర్యసరస్స్వర్గీసంస్ప్రష్టుముపచక్రమే ॥ ౧౭ ॥ ఉపస్పృ
శ్యయథాన్యాయ్యంసస్వర్గీపురుషర్షభ । ఆరోఢుముపచక్రామవిమానవరముత్తమం ॥ ౧౮ ॥ తమహందేవసం
కాశమారోహంతముదీక్ష్యవై । విమానమబ్రువంవాక్యంస్వర్గిణంపురుషర్షభ ॥ ౧౯ ॥ కోభవాన్దేవసంకా
శఆహారశ్చవిగర్హితః । త్వయాయంభుజ్యతేసౌమ్యకిమర్థంవక్తుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ కస్యస్యాదీదృశోభావఆహా
రోదేవసంమత । ఆశ్చర్యంవర్తతేసౌమ్యశ్రోతుమిచ్ఛామితత్త్వతః ॥ ౨౧ ॥ నాహమౌపయికంమన్యేతవభక్ష్యమి
దంశవమ్ ॥ ఓమ్ ॥ ఇత్యేవముక్తస్సనరేంద్రనాకీకౌతూహలాత్సూనృతయాగిరా చ । శ్రుత్వాచవాక్యంమమస
ర్వమేతత్సర్వంతథాచాకథయన్మమేతి ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేసప్తసప్తతితమస్సర్గః॥౬౧౩॥౧౨౬౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వాతుభాషితంవాక్యంమమరామశుభాక్షరం । ప్రాంజలిఃప్రత్యు
వాచేదంసస్వర్గీరఘునందన ॥ ౧ ॥ శృణుబ్రహ్మన్పురావృత్తంమమైతత్సుఖదుఃఖయోః । దురతిక్రమణీయంహి
యథాపృచ్ఛసిమాంద్విజ ॥ ౨ ॥ పురావైదర్భకోరాజాపితామమమహాయశాః । సుదేవఇతివిఖ్యాతస్త్రిషులోకే
షువీర్యవాన్ ॥ ౩ ॥ తస్యపుత్రద్వయంరాజ్ఞోద్వాభ్యాంస్త్రీభ్యామజాయత । అహంశ్వేతఇతిఖ్యాతోయవీయాం
స్సురథోఽభవత్ ॥ ౪ ॥ తతఃపితరిస్వర్యాతేపౌరామామభ్యషేచయన్ । తత్రాహంకృతవాన్రాజ్యంధర్మే
ణసుసమాహితః ॥ ౫ ॥ ఏవంవర్షసహస్రాణిసమతీతానిసువ్రత । రాజ్యంకారయతోబ్రహ్మన్ప్రజాధర్మేణర
క్షతః ॥ ౬ ॥ సోహంనిమిత్తేకస్మింశ్చిద్విజ్ఞాతాయుర్ద్విజోత్తమ । కాలధర్మంహృదిన్యస్యతతోవనముపాగమం ॥
సోహంవనమిదందుర్గంమృగపక్షివివర్జితం । తపశ్చర్తుంప్రవిష్టోస్మిసమీపేసరసశ్శుభే ॥ ౮ ॥ భ్రాతరంసురర
థంరాజ్యేహ్యభిషిచ్యనరాధిపం । ఇదంసరస్సమాసాద్యతపస్తప్తంమయాచిరం ॥ ౯ ॥ సోహంవర్షసహస్రాణిత
పస్త్రీణిమహావనే । తప్త్వాసుదుష్కరంప్రాప్తోబ్రహ్మలోకమనుత్తమం ॥ ౧౦ ॥ తస్యమేస్వర్గభూతస్యక్షుత్పి
పాసేద్విజోత్తమ । బాధేతేపరమోదారతతోహంవ్యథితేంద్రియః ॥ ౧౧ ॥ గత్వాత్రిభువనశ్రేష్ఠంపితామహ
మథాబ్రువం । భగవన్బ్రహ్మలోకోయంక్షుత్పిపాసావివర్జితః ॥ ౧౨ ॥ కస్యాయంకర్మణఃపాకఃక్షుత్పిపా
సావశోస్మియత్ । ఆహారఃకశ్చమేదేవతన్మేబ్రూహిపితామహ ॥ ౧౩ ॥ పితామహస్తుమామాహతవాహారస్సు
దేవజ । స్వాదూనిస్వానిమాంసానితానిభక్షయనిత్యశః ॥ ౧౪ ॥ స్వశరీరంత్వయాపుష్టంకుర్వతాతపఉత్తమం । అ
నుప్తంరోహతేశ్వేతనకదాచిన్మహామతే ॥ ౧౫ ॥ ఉప్తిర్న తేస్తిసూక్ష్మాపివనేసత్త్వనిషేవితే । పురాతుభిక్షమా
ణాయభిక్షావైయతమేనృప ॥ ౧౬ ॥ నహిదత్తాత్వయేంద్రాభయస్మాదతిథయేపివై । దత్తంనతేస్తిసూక్ష్మాపితపప
వనిషేవసే ॥ ౧౭ ॥ (తృప్తిర్నతేస్తిసూక్ష్మాపివనేసత్త్వనిషేవితే) । తేనస్వర్గగతోవత్సబాధ్యసేక్షుత్పిపాసయా॥

సత్వం సుపుష్టమాహారైస్స్వశరీరమనుత్తమమ్ । భక్షయస్వామృతరసం తేన తృప్తిర్భవిష్యతి ॥ ౧౯ ॥ యదా తు తద్వనం శ్వేత అగస్త్యస్సుమహానృషిః । ఆగమిష్యతి దుర్ధర్షస్తదా కృచ్ఛ్రాద్విమోక్ష్యసే ॥ ౨౦ ॥ స హి తారయితుం సౌమ్య శక్తస్సురగణానపి । కిం పునస్త్వాం మహాబాహో క్షుత్పిపాసావశంగతమ్ ॥ ౨౧ ॥ సోఽహం భగవతశ్శ్రుత్వా దేవదేవస్య నిశ్చయమ్ । ఆహారం గర్హితం కుర్మి స్వశరీరం ద్విజోత్తమ ॥ ౨౨ ॥ బహూన్వర్షగణాన్బ్రహ్మన్భుజ్యమానమిదం మయా । క్షయం నాభ్యేతి బ్రహ్మర్షే తృప్తిశ్చాపి మమోత్తమా ॥ ౨౩ ॥ తస్య మే కృచ్ఛ్రభూతస్య కృచ్ఛ్రాదస్మాద్విమోచయ । అన్యేషాం న గతిర్హ్యత్ర కుంభయోనిమృతే ద్విజమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఇదమాభరణం సౌమ్య తారణార్థం ద్విజోత్తమ । ప్రతిగృహ్ణీష్వ బ్రహ్మర్షే ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౨౫ ॥ ఇదం తావత్సువర్ణం చ ధనం వస్త్రాణి చ ద్విజ । భక్ష్యం భోజ్యం చ బ్రహ్మర్షే దదామ్యాభరణాని చ ॥ ౨౬ ॥ సర్వాన్కామాన్ప్రయచ్ఛామి భోగాంశ్చ మునిపుంగవ । తారణే భగవన్మహ్యం ప్రసాదం కర్తుమర్హసి ॥ ౨౭ ॥ తస్యాహం స్వర్గిణో వాక్యం శ్రుత్వా దుఃఖసమన్వితమ్ । తారణాయోపజగ్రాహ తదాభరణముత్తమమ్ ॥ ౨౮ ॥ మయా ప్రతిగృహీతే తు తస్మిన్నాభరణే శుభే । మానుషః పూర్వకో దేహో రాజర్షేర్వినననాశ హ ॥ ౨౯ ॥ ప్రణష్టే తు శరీరే తు రాజర్షిః పరయా ముదా । తృప్తః ప్రముదితో రాజా జగామ త్రిదివం సుఖమ్ ॥ ౩౦ ॥ తేనేదం శక్రతుల్యేన దివ్యమాభరణం మమ । తస్మిన్నిమిత్తే కాకుత్స్థ దత్తమద్భుతదర్శనమ్ ॥ ౩౧ ॥ తతో వైదర్భకో రాజా తదాభూద్గతకల్మషః ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే అష్టసప్తతితమస్సర్గః ॥ ౫౧౬ ॥ ౧౦౩౨౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తదద్భుతతమం వాక్యం శ్రుత్వాగస్త్యస్య రాఘవః । గౌరవాద్విస్మయాచ్చైవ పునః ప్రష్టుం ప్రచక్రమే ॥ ౧ ॥ భగవంస్తద్వనం ఘోరం తపస్తప్యతి యత్ర సః । శ్వేతో వైదర్భకో రాజా కథం స్యాదమృగద్విజమ్ ॥ ౨ ॥ తద్వనం స కథం రాజా శూన్యం మనుజవర్జితమ్ । తపశ్చర్తుం ప్రవిష్టస్స శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ ౩ ॥ రామస్య భాషితం శ్రుత్వా కౌతూహలసమన్వితమ్ । వాక్యం పరమతేజస్వీ వక్తుమేవోపచక్రమే ॥ ౪ ॥ పురా కృతయుగే రామ మనుర్దండధరః ప్రభుః । తస్య పుత్రో మహానాసీదిక్ష్వాకుః కులనందనః ॥ ౫ ॥ తం పుత్రం పూర్వకే రాజ్యే నిక్షిప్య భువి దుర్జయమ్ । పృథివ్యాం రాజవంశానాం భవ కర్తేత్యువాచ హ ॥ ౬ ॥ తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతం పితుః పుత్రేణ రాఘవ । తతః పరమసంతుష్టో మనుః పుత్రమువాచ హ ॥ ౭ ॥ ప్రీతోఽస్మి పరమోదార త్వం కర్తాసి న సంశయః । దండేన చ ప్రజా రక్ష మా చ దండమకారణే ॥ ౮ ॥ అపరాధిషు యో దండః పాత్యతే మానవేషు వై । స దండో విధివన్ముక్తస్స్వర్గం నయతి పార్థివమ్ ॥ ౯ ॥ తస్మాద్దండే మహాబాహో యత్నవాన్భవ పుత్రక । ధర్మో హి పరమో లోకే కుర్వతస్తే భవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ ఇతి తం బహు సందిశ్య మనుః పుత్రం సమాధినా । జగామ త్రిదివం హృష్టో బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రయాతే త్రిదివం తస్మిన్నిక్ష్వాకురమితప్రభః । జనయిష్యే కథం పుత్రానితి చింతాపరోఽభవత్ ॥ ౧౨ ॥ కర్మభిర్బహురూపైశ్చ తైస్తైర్మనుసుతస్సుతాన్ । జనయామాస ధర్మాత్మా శతం దేవసుతోపమాన్ ॥ ౧౩ ॥ తేషామవరజస్తాత సర్వేషాం రఘునందన । మూఢశ్చాకృతవిద్యశ్చ న శుశ్రూషతి పూర్వజాన్ ॥ ౧౪ ॥ నామ తస్య చ దండేతి పితా చక్రేఽల్పమేధసః । అవశ్యం దండపతనం శరీరేఽస్య భవిష్యతి ॥ ౧౫ ॥ అపశ్యమానస్తం దోషం ఘోరం పుత్రస్య రాఘవ । వింధ్యశైవలయోర్మధ్యే రాజ్యం ప్రాదాదరిందమ ॥ ౧౬ ॥ స దండస్తత్ర రాజాభూద్రమ్యే పర్వతరోధసి । పురం చాప్రతిమం రామ న్యవేశయదనుత్తమమ్ ॥ ౧౭ ॥ పురస్య చాకరోన్నామ మధుమంతమితి ప్రభో । పురోధసం చోశనసం వరయామాస సువ్రతమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఏవం స రాజా తద్రాజ్యం చకార సపురోహితః । ప్రహృష్టమనుజాకీర్ణం దేవరాజ్యం యథా వృషా ॥ ౧౯ ॥ ఓమ్ ॥ తతస్స రాజా మనుజేంద్రపుత్రస్సార్ధం చ తేనోశన

సాతదానీమ్ । చకార రాజ్యంసుమహన్మహాత్మా శక్రో దివీవాంగిరసేనయుక్తః ॥ ౨౦ ॥ * ॥ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయ
ణే ఏకోనాశీతితమస్సర్గః ॥ ౪౯ ॥ ౮౩౮౦ ॥ **
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతదాఖ్యాయ రామాయ మహర్షిః కుంభసంభవః । అస్యామేవాపరం వా
క్యం కథాయాముపచక్రమే ॥ ౧ ॥ తతస్స దండః కాకుత్స్థ బహువర్షగణాయుతమ్ । అకరోత్తత్ర దాన్తాత్మా రా
జ్యం నిహతకంటకం ॥ ౨ ॥ అథ కాలే తు కస్మింశ్చిద్రాజా భార్గవమాశ్రమం । రమణీయముపాక్రామచ్చైత్రే మాసి
మనోరమే ॥ ౩ ॥ తత్ర భార్గవకన్యాం స రూపేణాప్రతిమాం భువి । విచరంతీం వనోద్దేశే దండోఽపశ్యదనుత్తమాం॥
దృష్ట్వా తాం స సుదుర్మేధా అనంగశరపీడితః । అభిగమ్య సుసంవిగ్నః కన్యాం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ కుతస్త్వమసి
సుశ్రోణి కస్య వాసి సుతా శుభే । పీడితోఽహమనంగేన పృచ్ఛామి త్వాం సుమధ్యమే॥ ౬ ॥ తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య మో
హోన్మత్తస్య కామినః । భార్గవీ ప్రత్యువాచేదం వచస్సానునయం నృపం ॥ ౭ ॥ భార్గవస్య సుతాం విద్ధి దేవస్యాక్లి
ష్టకర్మణః । అరజాం నామ రాజేంద్ర జ్యేష్ఠామాశ్రమవాసినీమ్ ॥ ౮ ॥ మాం మా స్ప్రాక్షీర్బలాద్రాజన్ కన్యా పితృవశా
హ్యహం । గురుః పితా మే రాజేంద్ర త్వం చ శిష్యో మహాత్మనః ॥౯॥ వ్యసనం సుమహత్క్రుద్ధస్స తే దద్యాన్మహాతపాః ।
యది వాన్యన్మయా కార్యం ధర్మదృష్టేన సత్పథా ॥ ౧౦ ॥ వరయస్వ నృపశ్రేష్ఠ పితరం మే మహాద్యుతిం । అన్యథా తు
ఫలం తుభ్యం భవేద్ఘోరాభిసంహితం ॥౧౧॥ క్రోధేన హి పితా మే సౌ త్రైలోక్యమపి నిర్దహేత్ । దాస్యతే చానవద్యాం
గ త్వం మాం యాచితః పితా ॥ ౧౨ ॥ ఏవం బ్రువాణామరజాం దండః కామవశం గతః । ప్రత్యువాచ మదోన్మత్తశ్శి
రస్యాధాయ చాంజలిం ॥ ౧౩ ॥ ప్రసాదం కురు సుశ్రోణి న కాలం క్షేప్తుమర్హసి । త్వత్కృతే హి మమ ప్రాణా విశీ
ర్యంతే శుభాననే ॥ ౧౪ ॥ త్వాం ప్రాప్య మే వధో వాస్యాచ్ఛాపో వాయది దారుణః । భక్తం భజస్వ మాం భీరు భజమా
నం సువిహ్వలం ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్త్వా తు తాం కన్యాం దోర్భ్యాం గృహ్య బలాద్బలీ । విస్ఫురంతీం యథాకామం మైథు
నాయోపచక్రమే ॥ ౧౬ ॥ తమనర్థం మహాఘోరం దండః కృత్వా సుదారుణం । నగరం ప్రయయౌ చాశు మధుమ
త్తమనుత్తమం ॥ ౧౭ ॥ అరజాపి రుదంతీ సా ఆశ్రమస్యావిదూరతః । ప్రతీక్షతే స్మ సంత్రస్తా పితరం దేవసన్నిభం॥
ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఽశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౨౨ ॥ ౬౪౪౦ ॥**
శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ స ముహూర్తాదుపశ్రుత్య దేవర్షిరమితప్రభః । స్వమాశ్రమం శిష్యవృతః
క్షుధార్తస్సన్న్యవర్తత ॥ ౧ ॥ సోఽపశ్యదరజాం దీనాం రజసా సమభిప్లుతాం । జ్యోత్స్నామివారుణగ్రస్తాం ప్రత్యూ
షే న విరాజతీమ్ ॥ ౨ ॥ తస్య రోషస్సమభవత్క్షుధార్తస్య విశేషతః । నిర్దహన్నివ లోకాంస్త్రీన్ శిష్యాంశ్చేదము
వాచ హ ॥ ౩ ॥ పశ్యధ్వం విపరీతస్య దండస్యావిజితాత్మనః । విపత్తిం ఘోరసంకాశాం క్రుద్ధాదగ్నిశిఖామివ ॥ ౪ ॥
క్షయోఽస్య దుర్మతేః ప్రాప్తస్సానుగస్య దురాత్మనః । యః ప్రదీప్తాం హుతాశస్య శిఖాం వై స్ప్రష్టుమిచ్ఛతి ॥ ౫ ॥ య
స్మాత్స కృతవాన్పాపమీదృశం ఘోరసంహితం । తస్మాత్ప్రాప్స్యతి దుర్మేధాః ఫలం పాపస్య కర్మణః॥ ౬ ॥ సప్తరాత్రేణ
రాజా సౌ సభృత్యబలవాహనః । పాపకర్మసమాచారో వధం ప్రాప్స్యతి దుర్మతిః॥ ౭ ॥ సమన్తాద్యోజనశతం విషయం
చాస్య దుర్మతేః । ధక్ష్యతే పాంసువర్షేణ మహతా పాకశాసనః ॥ ౮ ॥ సర్వసత్త్వాని యానీహ స్థావరాణి చరాణి చ।
మహతా పాంసువర్షేణ విలయం సర్వతో గమన్ ॥ ౯ ॥ దండస్య విషయో యావత్తావత్సర్వసముచ్ఛ్రయం । పాం
సువర్షమివాలక్ష్యం సప్తరాత్రం భవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ ఇత్యుక్త్వా క్రోధసంతప్తస్తదాశ్రమనివాసినం । జనం జనపదా
న్తస్థం సంత్యజ్యేతామితి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ శ్రుత్వా తూశనసో వాక్యం సోఽశ్రమావసథో జనః । నిష్క్రాంతో విషయాత్త
స్మాత్స్థానం చక్రేఽథ బాహ్యతః ॥ ౧౨ ॥ స తథోక్త్వా మునిజనమరజామిదమబ్రవీత్ । ఇహైవ వస దుర్మేధే ఆశ్రమే సు

సమాహితా ॥ ౧౩ ॥ ఇదం యోజనపర్యంతం సరస్సురుచిరప్రభం । అరజే విజ్వరా భుఙ్క్ష్వ త్వం కాలశ్చాత్ర ప్రతీక్ష్యతాం ॥ త్వత్సమీపే వయే సత్త్వా వాసమేష్యంతి తాం నిశాం । అవధ్యాః పాంసువర్షేణ తే భవిష్యంతి నిత్యశః ॥ ౧౫ ॥ శ్రుత్వా నియోగం బ్రహ్మర్షేస్సారజా భార్గవీ తదా । తథేతి పితరం ప్రాహ భార్గవం భృశదుఃఖితా ॥ ౧౬ ॥ ఇత్యుక్త్వా భార్గవో వాసమన్యత్ర సమకారయత్ । తచ్చ రాజ్యం నరేంద్రస్య సభృత్యబలవాహనం ॥ ౧౭ ॥ సప్తాహాద్భస్మసాద్భూతం యథోక్తం బ్రహ్మవాదినా । తస్య దండస్య విషయో వింధ్యశైవలయోర్నృప ॥ ౧౮ ॥ శప్తో బ్రహ్మర్షిణా తేన వైధర్మ్యే సహితే కృతే । తతః ప్రభృతి కాకుత్స్థ దండకారణ్యముచ్యతే ॥ ౧౯ ॥ తపస్వినః స్థితా హ్యత్ర జనస్థానమతోఽభవత్ । ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం పృచ్ఛసి రాఘవ ॥ ౨౦ ॥ సంధ్యాముపాసితుం వీర సమయో హ్యతివర్తతే । ఏతే మహర్షయస్సర్వే పూర్ణకుంభాస్సమంతతః ॥ ౨౧ ॥ కృతోదకా నరవ్యాఘ్ర ఆదిత్యం పర్యుపాసతే స తైర్బ్రాహ్మణమభ్యస్తం సహితైర్బ్రహ్మవిత్తమైః ॥ ౨౨ ॥ రవిరస్తంగతో రామ గచ్ఛోదకముపస్పృశ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఏకాశీతితమస్సర్గః ॥ ౨౩ ॥ ౪౫౦౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఋషేర్వచనమాజ్ఞాయ రామస్సంధ్యాముపాసితుం । ఉపాక్రామత్సరః పుణ్యమప్సరోగణసేవితం ॥ ౧ ॥ తత్రోదకముపస్పృశ్య సంధ్యామన్వాస్య పశ్చిమాం । ఆశ్రమం ప్రావిశద్రామః కుంభయోనేర్మహాత్మనః ॥ ౨ ॥ తస్యాగస్త్యో బహుగుణం కందమూలం తథౌషధం । శాల్యాదీని పవిత్రాణి భోజనార్థమకల్పయత్ ॥ ౩ ॥ స భుక్తవాన్నరశ్రేష్ఠస్తదన్నమమృతోపమం । ప్రీతశ్చ పరితుష్టశ్చ తాం రాత్రిం సముపావిశత్ ॥ ప్రభాతే కాల్యముత్థాయ కృత్వాహ్నికమరిందమః । ఋషిం తం సమభిచక్రామ గమనాయ రఘూత్తమః ॥ ౫ ॥ అభివాద్యాబ్రవీద్రామో మహర్షిం కుంభసంభవం । ఆపృచ్ఛే స్వాం పురీం గంతుం మామనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౬ ॥ ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి దర్శనేన మహాత్మనః । ద్రష్టుం చైవాగమిష్యామి పావనార్థమిహాత్మనః ॥ ౭ ॥ తథా వదతి కాకుత్స్థే వాక్యమద్భుతదర్శనం । ఉవాచ పరమప్రీతో ధర్మనేత్రస్తపోధనః ॥ ౮ ॥ అత్యద్భుతమిదం వాక్యం తవ రామ శుభాక్షరం । పావనస్సర్వభూతానాం త్వమేవ రఘునందన ॥ ౯ ॥ ముహూర్తమపి రామ త్వాం యే హి పశ్యంతి కేచన । పావితాస్స్వర్గభూతాశ్చ పూజ్యాస్తే సర్వదైవతైః ॥ ౧౦ ॥ యే చ త్వాం ఘోరచక్షుర్భిరీక్షంతే ప్రాణినో భువి । హతాస్తే యమదండేన సద్యో నిరయగామినః ॥ ౧౧ ॥ ఈదృశస్త్వం రఘుశ్రేష్ఠ పావనస్సర్వదేహినాం । భువి త్వాం కథయంతోఽపి సిద్ధిమేష్యంతి రాఘవ ॥ ౧౨ ॥ గచ్ఛ చారిష్టమవ్యగ్రః పంథానమకుతోభయం । ప్రశాధి రాజ్యం ధర్మేణ గతిర్హి జగతో భవాన్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవముక్తస్తు మునినా ప్రాంజలిః ప్రగ్రహో నృపః । ప్రదక్షిణం తదా చక్రే హ్యగస్త్యమృషిసత్తమం ॥ ౧౪ ॥ అభ్యవాదయత ప్రాజ్ఞస్తమృషిం పుణ్యశాలినం । అభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం తాంశ్చ సర్వాంస్తపోధనాన్ ॥ ౧౫ ॥ అధ్యారోహత్తదవ్యగ్రః పుష్పకం హేమభూషితం । తం ప్రయాంతం మునిగణా ఆశీర్వాదైస్సమంతతః ॥ ౧౬ ॥ అపూజయన్మహేంద్రాభం సహస్రాక్షమివామరాః । ఖస్థస్స దదృశే రామః పుష్పకే హేమభూషితే ॥ ౧౭ ॥ శశీ మేఘసమీపస్థో యథా జలధరాగమే । తతోఽర్ధదివసే ప్రాప్తే పూజ్యమానస్తతస్తతః ॥ ౧౮ ॥ అయోధ్యాం ప్రాప్య కాకుత్స్థో మధ్యకక్ష్యామవారుహత్ । తతో విసృజ్య రుచిరం పుష్పకం కామగామి తత్ ॥ ౧౯ ॥ విసర్జయిత్వా గచ్ఛేతి స్వస్తి తేఽస్త్వితి చ ప్రభుః । కక్ష్యాంతరవినిక్షిప్తం ద్వాఃస్థం రామోఽబ్రవీద్వచః ॥ ౨౦ ॥ లక్ష్మణం భరతం చైవ గత్వా తౌ లఘువిక్రమౌ । మమాగమనమాఖ్యాయ శబ్దాపయత మా చిరం ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ద్వ్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౨౭ ॥ ౨౫౬౦ ॥ ****************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భాషితం తస్య రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । ద్వాఃస్థః కుమారావా

హాయ రాఘవాయాన్వవేదయత్ ॥ ౧ ॥ దృష్ట్వా తు రాఘవః ప్రాప్తౌ ప్రియౌ భరతలక్ష్మణౌ । పరిష్వజ్య తదా రామో వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౨ ॥ కృతం మయా యథాతథ్యం ద్విజకార్యమనుత్తమం । ధర్మసేతుమతో భూయః కర్తుమిచ్ఛామి రాఘవౌ ॥ ౩ ॥ అక్షయ్యశ్చావ్యయశ్చైవ ధర్మసేతుర్మతో మమ । ధర్మప్రవచనం త్వేతత్సర్వపాపప్రణాశనం ॥ ౪ ॥ యువాభ్యామాత్మభూతాభ్యాం రాజసూయమనుత్తమం । సహితో యష్టుమిచ్ఛామి తత్ర ధర్మో హి శాశ్వతః ॥ ౫ ॥ ఇష్ట్వా తు రాజసూయేన మిత్రశ్శత్రునిబర్హణః । సుహుతేన సుయజ్ఞేన మిత్రత్వముపాగతః ॥ ఇష్ట్వా తు రాజసూయేన సోమశ్శత్రునిబర్హణః । సుకృతేన సమృద్ధేన వరుణత్వముపాగమత్ ॥ ౬ ॥ సోమశ్చ రాజసూయేన ఇష్ట్వా ధర్మేణ ధర్మవిత్ । ప్రాప్తశ్చ సర్వలోకానాం కీర్తిస్థానం చ శాశ్వతం ॥ ౭ ॥ అస్మిన్నహని యచ్ఛ్రేయశ్చింత్యతాం తత్త్వయా సహ । హితం చాయతియుక్తం చ ప్రయతౌ వక్తుమర్హథః ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వా తు రాఘవస్యైతద్వాక్యం వాక్యవిశారదః । భరతః ప్రాంజలిర్భూత్వా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧౦ ॥ త్వయి ధర్మః పరస్సాధో త్వయి సర్వా వసుంధరా । ప్రతిష్ఠితా మహాబాహో యశశ్చామితవిక్రమ ॥ ౧౧ ॥ మహీపాలాశ్చ సర్వే త్వాం ప్రజాపతిమివామరాః । నిరీక్షంతే మహాత్మానం లోకనాథం యథా వయం ॥ ౧౨ ॥ ప్రజాశ్చ పితృవద్రాజన్పశ్యంతి త్వాం మహాబల । పృథివ్యా గతిభూతోఽసి ప్రాణినామపి రాఘవ ॥ ౧౩ ॥ స త్వమేవంవిధం యజ్ఞమాహర్తాసి కథం నృప । పృథివ్యాం రాజవంశానాం వినాశో యత్ర దృశ్యతే ॥ ౧౪ ॥ (శ్రూయతే రాజసూయేన సోమస్యాహీనరేశ్వర । జ్యోతిషాం సుమహద్యుద్ధం సంగ్రామే తారకామయే ॥ ౧౫ ॥ హరిశ్చంద్రస్య యజ్ఞాంతే రాజసూయస్య రాఘవ । ఆసీత్కిల మహద్యుద్ధం సర్వక్షత్రవినాశనం ॥ ౧౬ ॥ వరుణస్య మహాఘోరే సంగ్రామే మత్స్యకచ్ఛపాః । నిర్వృత్తే రాజసూయే వై యత్ర క్షీణా జలేచరాః ॥ ౧౭ ॥ శ్రూయతే రాజసూయే తు శక్రస్యాక్లిష్టకర్మణః । దైవాసురం మహద్యుద్ధం సర్వోత్సాదమవర్తత ॥ ౧౮ ॥ పృథివ్యాం యాని సత్త్వాని తిర్యగ్యోనిగతాన్యపి । పార్థివానాం చ సర్వేషాం రాజసూయే మహాక్షయః ॥ ౧౯ ॥) పృథివ్యాం యే చ పురుషా రాజన్పౌరుషమాగతాః । సర్వేషాం భవితా తత్ర సంక్షయస్సర్వకోపజః ॥ ౨౦ ॥ స త్వం పురుషశార్దూల గుణైరతులవిక్రమ । పృథివీం నార్హసే హంతుం వశే హి తవ వర్తతే ॥ ౨౧ ॥ స త్వం పురుషశార్దూల బుద్ధ్యా సంచింత్య రాఘవ । ప్రాణినాం చింతయ హితం త్వం హి తేషాం పరా గతిః ॥ భరతస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వామృతమయం తదా । ప్రహర్షమతులం లేభే రామస్సత్యపరాక్రమః ॥ ౨౩ ॥ ఉవాచ శుభాం వాణీం కైకేయ్యానందవర్ధనం । ప్రీతోఽస్మి పరితుష్టోఽస్మి తవాద్య వచనేన హి ॥ ౨౪ ॥ ఇదం వచనమక్లీబం త్వయా ధర్మసమాహితమ్ । వ్యాహృతం పురుషవ్యాఘ్ర పృథివ్యాః పరిపాలనం ॥ ౨౫ ॥ ఏష తస్మాదభిప్రాయాద్రాజసూయాత్క్రతూత్తమాత్ । నివర్తయామి ధర్మజ్ఞ తవ సువ్యాహృతేన చ ॥ ౨౬ ॥ లోకపీడాకరం కర్మ న కర్తవ్యం విచక్షణైః । బాలానాం హి శుభం వాక్యం గ్రాహ్యం లక్ష్మణపూర్వజ ॥ ౨౭ ॥ తస్మాచ్ఛృణోమి తే వాక్యం సాధుయుక్తం మహామతే ॥ ౨౮ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే త్ర్యశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౧ ॥ ౬౨౦ ॥ **************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథోక్తవతి రామే తు భరతే చ మహాత్మని । లక్ష్మణోఽథ శుభం వాక్యమువాచ రఘునందనమ్ ॥ ౧ ॥ అశ్వమేధో మహాయజ్ఞః పావనస్సర్వపాప్మనాం । పావనస్తవ దుర్ధర్షో రోచతాం క్రతుపుంగవః ॥ ౨ ॥ శ్రూయతే హి పురావృత్తం వాసవే సుమహాత్మని । బ్రహ్మహత్యావృతశ్శక్రో హయమేధేన పావితః ॥ ౩ ॥ పురా కిల మహాబాహో దేవాసురసమాగమే । వృత్రో నామ మహానాసీద్దైతేయో లోకసంమతః ॥ ౪ ॥ విస్తీర్ణా యోజనశతముచ్ఛ్రితస్త్రిగుణం తతః । అనురాగేణ లోకాంస్త్రీన్స్నేహాత్పశ్యతి సర్వశః ॥ ౫ ॥ ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః । శశాస పృథివీం స్ఫీతాం ధర్మేణ సుసమాహితః ॥ ౬ ॥ తస్మిన్ప్రశాసతి తదా సర్వకామదుఘా

మహీ । రసవంతి ప్రసూనాని మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౭ ॥ అకృష్టపచ్యా పృథివీ సుసంపన్నా మహాత్మనః । స రాజ్యం తాదృశం భుఙ్క్తే స్ఫీతమద్భుతదర్శనమ్ ॥ ౮ ॥ తస్య బుద్ధిస్సముత్పన్నా తపః కుర్యామనుత్తమమ్ । తపో హి పరమం శ్రేయస్సంమోహమితరత్సుఖం ॥ ౯ ॥ స నిక్షిప్య సుతం జ్యేష్ఠం పౌరేషు మధురేశ్వరమ్ । తప ఉగ్రముపాతిష్ఠత్తాపయంత్సర్వదేవతాః ॥ ౧౦ ॥ తపస్తప్యతి వృత్రే తు వాసవః పరమార్తవత్ । విష్ణుం సముపసంక్రమ్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧౧ ॥ తపస్యతా మహాబాహో లోకా వృత్రేణ నిర్జితాః । బలవాంత్స హి ధర్మాత్మా నైనం శక్ష్యామి బాధితుం ॥ యద్యసౌ తప ఆతిష్ఠేద్భూయ ఏవ సురేశ్వరః । యావల్లోకా ధరిష్యంతి తావదస్య వశానుగాః ॥ ౧౩ ॥ త్వం త్వేనం పరమోదార ముపేక్షసే మహాబల । క్షణం హి న భవేద్వృత్రః క్రుద్ధే త్వయి సురేశ్వర ॥ ౧౪ ॥ యదా హి ప్రీతిసంయోగం త్వయా విష్ణో సమాగతః । తదా ప్రభృతి లోకానాం నాథత్వముపలబ్ధవాన్ ॥ ౧౫ ॥ స త్వం ప్రసాదం దేవానాం కురుష్వ సుసమాహితః । త్వత్కృతేన హి సర్వం స్యాత్ప్రశాంతమరుజం జగత్ ॥ ౧౬ ॥ ఇమే హి సర్వే విష్ణో త్వాం నిరీక్షంతే దివౌకసః । వృత్రఘాతేన మహతా త్వేషాం సాహ్యం కురుష్వ హ ॥ ౧౭ ॥ త్వయా హి నిత్యశస్సాహ్యం కృతమేషాం మహాత్మనాం । అసహ్యమిదమన్యేషామగతీనాం గతిర్భవాన్ ॥ ౧౮ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే చతురశీతితమస్సర్గః ॥ ౫౮౧ ॥ ౧౧౬౨౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా శత్రునిబర్హణః । వృత్రఘాతమశేషేణ కథయేత్యాహ సువ్రతః ॥ ౧ ॥ రాఘవేణైవముక్తస్తు సుమిత్రానందవర్ధనః । భూయ ఏవ కథాం దివ్యాం కథయామాస లక్ష్మణః ॥ ౨ ॥ సహస్రాక్షవచశ్శ్రుత్వా సర్వేషాం చ దివౌకసాం । విష్ణుర్దేవానువాచేదం సర్వానింద్రపురోగమాన్ పూర్వం సౌహృదబద్ధోఽస్మి వృత్రస్య తు మహాత్మనః । తేన యుష్మత్ప్రియార్థం హి నాహం హన్మి మహాసురం ॥ ౪ ॥ అవశ్యకరణీయం చ భవతాం సుఖముత్తమం । తస్మాదుపాయమాఖ్యాస్యే యేన వృత్రో నిహన్యతే ॥ ౫ ॥ త్రిధా భూతం కరిష్యేఽహమాత్మానం సురసత్తమాః । తేన వృత్రం సహస్రాక్షో వధిష్యతి న సంశయః ॥ ౬ ॥ ఏకాంశో వాసవం యాతు ద్వితీయో వజ్రమేవ తు । తృతీయో భూతలం శక్రస్తదా వృత్రం వధిష్యతి ॥ ౭ ॥ తథా బ్రువతి దేవేశే దేవా వాక్యమథాబ్రువన్ । ఏవమేతన్న సందేహో యథా వదసి దైత్యహన్ ॥ ౮ ॥ భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామో వృత్రాసురవధైషిణః । భజస్వ పరమోదార వాసవం స్వేన తేజసా ॥ ౯ ॥ తతస్సర్వే మహాత్మానస్సహస్రాక్షపురోగమాః । తదరణ్యముపాక్రామన్యత్ర వృత్రో మహాసురః ॥ ౧౦ ॥ తేఽపశ్యంస్తేజసా భూతం తపంతమసురోత్తమం । పిబంతమివ లోకాంస్త్రీన్నిర్దహంతమివ చాంబరం ॥ ౧౧ ॥ దృష్ట్వైవ చాసురశ్రేష్ఠం దేవాస్త్రాసముపాగమన్ । కథమేనం హనిష్యామః కథం న స్యాత్పరాజయః ॥ ౧౨ ॥ తేషాం చింతయతాం తత్ర సహస్రాక్షః పురందరః । వజ్రం ప్రగృహ్య బాహుభ్యాం ప్రాహిణోద్వృత్రమూర్ధని ॥ ౧౩ ॥ కాలాగ్నినేవ ఘోరేణ దీప్తేనేవ మహార్చిషా । పతతా వృత్రశిరసా జగత్త్రాసముపాగమత్ ॥ ౧౪ ॥ అసంభావ్యం వధం తస్య వృత్రస్య విబుధాధిపః । చింతయానో జగామాశు లోకస్యాంతం మహాయశాః ॥ ౧౫ ॥ తమింద్రం బ్రహ్మహత్యాశు గచ్ఛంతమనుగచ్ఛతి । అపతచ్చాస్య గాత్రేషు తమింద్రం దుఃఖమావిశత్ ॥ హతారయః ప్రణష్టేంద్రా దేవాస్సాగ్నిపురోగమాః । విష్ణుం త్రిభువనేశానం ముహుర్ముహురపూజయన్ ॥ ౧౭ ॥ త్వం గతిః పరమేశాన పూర్వజో జగతః పితా । రక్షార్థం సర్వభూతానాం విష్ణుత్వముపజగ్మివాన్ ॥ ౧౮ ॥ హతశ్చాయం త్వయా వృత్రో బ్రహ్మహత్యా చ వాసవం । బాధతే సురశార్దూల మోక్షం తస్య వినిర్దిశ ॥ ౧౯ ॥ తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా దేవానాం విష్ణురబ్రవీత్ । మామేవ యజతాం శక్రః పావయిష్యామి వజ్రిణం ॥ ౨౦ ॥ పుణ్యేన హయమేధేన మామిష్ట్వా పాకశాసనః । పునరేష్యతి దేవానామింద్రత్వమకుతోభయం ॥ ౨౧ ॥ ఏవం సందిశ్య దేవానాం తాం

వాణీమమృతోపమాం । జగామ విష్ణుర్దేవేశస్స్తూయమానస్త్రివిష్టపం ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచాశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౫౮ ॥ ౯౬౭౦ ॥**********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తదావృత్రవధం సర్వమఖిలేన స లక్ష్మణః । కథయిత్వా నరశ్రేష్ఠః కథాశేషం ప్రచక్రమే ॥ ౧ ॥ తతో హతే మహావీర్యే వృత్రే దేవభయంకరే । బ్రహ్మహత్యావృతశ్శక్రస్సంజ్ఞాం లేభే న వృత్రహా ॥ సోంతమాశ్రిత్య లోకానాం నష్టసంజ్ఞో విచేతనః । కాలం తత్రావసత్కంచిద్వేష్టమాన ఇవోరగః ॥ ౩ ॥ అథ నష్టే సహస్రాక్షే ఉద్విగ్నమభవజ్జగత్ । భూమిశ్చ ధ్వస్తసంకాశా నిస్స్నేహా శుష్కకాననా ॥ ౪ ॥ నిస్స్రోతసశ్చాంబువహా హ్రదాశ్చ సరితస్తథా । సంక్షోభశ్చైవ సత్త్వానామనావృష్టికృతోఽభవత్ ॥ ౫ ॥ క్షీయమాణే తు లోకేస్మింత్సంభ్రాంతమనసస్సురాః । యదుక్తం విష్ణునా పూర్వం తం యజ్ఞం సముపానయన్ ॥ ౬ ॥ తతస్సర్వే సురగణాస్సోపాధ్యాయాస్సహర్షిభిః । తం దేశం సముపాజగ్ముర్యత్రేంద్రో భయమోహితః ॥ ౭ ॥ తే తు దృష్ట్వా సహస్రాక్షం మోహావృతం బ్రహ్మహత్యయా । తం పురస్కృత్య దేవేశమశ్వమేధముపాక్రమన్ ॥ ౮ ॥ తతోశ్వమేధస్సుమహాన్మహేంద్రస్య మహాత్మనః । వవృధే బ్రహ్మహత్యాయాః పావనార్థం నరేశ్వర ॥ ౯ ॥ తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు బ్రహ్మహత్యా మహాత్మనః । అభిగమ్యాబ్రవీద్వాక్యం క్వ మే స్థానం విధాస్యథ ॥ ౧౦ ॥ తే తామూచుస్తతో దేవాస్తుష్టాః ప్రీతిసమన్వితాః । చతుర్ధా విభజాత్మానమాత్మనైవ దురాసదే ॥ ౧౧ ॥ దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా బ్రహ్మహత్యా మహాత్మనాం । సందధౌ స్థానమన్యత్ర వరయామాస దుర్వసా ॥ ౧౨ ॥ ఏకేనాంశేన వత్స్యామి పూర్ణోదాసు నదీషు వై । చతురో వార్షికాన్మాసాన్దర్పఘ్నీ కామచారిణీ ॥ ౧౩ ॥ భూమ్యామహం సర్వకాలమంశేనైకేన సర్వదా । వసిష్యామి న సందేహస్సత్యేనైతద్బ్రవీమి వః ॥ ౧౪ ॥ యోయమంశస్తృతీయో మే స్త్రీషు యౌవనశాలిషు । త్రిరాత్రం దర్పపూర్ణాసు వసిష్యే దర్పఘాతినీ ॥ ౧౫ ॥ హంతారో బ్రాహ్మణాన్యే తు మృషాపూర్వమదూషకాన్ । తాంశ్చతుర్థేన భాగేన సంశ్రయిష్యే సురర్షభాః ॥ ౧౬ ॥ ప్రత్యూచుస్తాం తతో దేవా యథా వదసి దుర్వసే । తథా భవతు తత్సర్వం సాధయస్వ యథేప్సితం ॥ ౧౭ ॥ తతః ప్రీత్యాన్వితా దేవాస్సహస్రాక్షం వవందిరే । విజ్వరస్స చ పూతాత్మా వాసవస్సమపద్యత ॥ ౧౮ ॥ ప్రశాంతం చ జగత్సర్వం సహస్రాక్షే ప్రతిష్ఠితే । యజ్ఞం చాద్భుతసంకాశం తదా శక్రోభ్యపూజయత్ ॥ ౧౯ ॥ ఈదృశో హ్యశ్వమేధస్య ప్రభావో రఘునందన । యజస్వ సుమహాభాగ హయమేధేన పార్థివ ॥ ౨౦ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి లక్ష్మణవాక్యముత్తమం నృపతిరతీవ మనోహరం మహాత్మా । పరితోషమవాప హృష్టచేతా నిశమయ్యేంద్రసమానవిక్రమౌజాః ॥ ౨౧ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షడశీతితమస్సర్గః ॥ ౩౬౭ ॥ ౭౭౪౦ ॥**************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా లక్ష్మణేనోక్తం వాక్యం వాక్యవిశారదః । ప్రత్యువాచ మహాతేజాః ప్రహసన్రాఘవో వచః ॥ ౧ ॥ ఏవమేతన్నరశ్రేష్ఠ యథా వదసి లక్ష్మణ । వృత్రఘాతమశేషేణ వాజిమేధఫలం చ యత్ ॥ శ్రూయతే హి పురా సౌమ్య కర్దమస్య ప్రజాపతేః । పుత్రో బాహ్లీశ్వరశ్శ్రీమానిలో నామ సుధార్మికః ॥ ౩ ॥ స రాజా పృథివీం సర్వాం వశే కృత్వా మహాయశాః । రాజ్యం చైవ నరవ్యాఘ్ర పుత్రవత్పర్యపాలయత్ ॥ ౪ ॥ సురైశ్చ పరమోదారైర్దైతేయైశ్చ మహాబలైః । నాగరాక్షసగంధర్వైర్యక్షైశ్చ సుమహాత్మభిః ॥ ౫ ॥ పూజ్యతే నిత్యశస్సౌమ్య భయార్తై రఘునందన । అబిభ్యంశ్చ త్రయో లోకాస్సరోషస్య మహాత్మనః ॥ ౬ ॥ స రాజా తాదృశో హ్యాసీద్ధర్మే వీర్యే చ నిశ్చితః । బుద్ధ్యా చ పరమోదారో బాహ్లీకేశో మహాయశాః ॥ ౭ ॥ స ప్రచక్రే మహాబాహుర్మృగయాం రుచిరే వనే । చైత్రే మనోరమే మాసి సభృత్యబలవాహనః ॥ ౮ ॥ ప్రజఘ్నే స నృపోరణ్యే మృగాంఛతసహస్రశః । హత్వాపి తృప్తిర్నాభూచ్చ రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౯ ॥ నానామృగాణామయుతం వధ్యమానం మహాత్మనా । యత్ర జాతో,

మహాసేనస్తం దేశముపచక్రమే ॥ ౧౦॥ తస్మిన్ ప్రదేశే దేవేశశ్శైలరాజసుతాం హరః । రమయామాస దుర్ధర్షస్సర్వైరనుచరైస్సహ ॥ ౧౧॥ కృత్వా స్త్రీరూపమాత్మానముమేశో గోపతిధ్వజః । దేవ్యాః ప్రియచికీర్షుస్స తస్మిన్ పర్వతనిర్ఝరే ॥ ౧౨ ॥ యే తు తత్ర వనోద్దేశే సత్త్వాః పురుషవాదినః । వృక్షాః పురుషనామానస్తేఽభవన్ స్త్రీజనాస్తదా ॥ యచ్చ కించన తత్సర్వం నారీసంజ్ఞం బభూవ హ । ఏతస్మిన్నంతరే రాజా స ఇలః కర్దమాత్మజః ॥ ౧౪ ॥ నిఘ్నన్ మృగసహస్రాణి తం దేశముపచక్రమే । స దృష్ట్వా స్త్రీకృతం సర్వం సవ్యాళమృగపక్షికం ॥ ౧౫ ॥ ఆత్మానం స్త్రీకృతం చైవ సానుగం రఘునందన । తస్య దుఃఖం మహచ్చాసీద్దృష్ట్వాత్మానం తథాగతం ॥ ౧౬ ॥ ఉమాపతేశ్చ తత్కర్మ జ్ఞాత్వా త్రాసముపాగమత్ । తతో దేవం మహాత్మానం శితికంఠం కపర్దినం ॥ ౧౭ ॥ జగామ శరణం రాజా సభృత్యబలవాహనః । తతః ప్రహస్య వరదస్సహ దేవ్యా మహేశ్వరః ॥ ౧౮ ॥ ప్రజాపతిసుతం వాక్యమువాచ వరదస్స్వయం । ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ రాజర్షే కార్దమేయ మహాబల ॥ ౧౯ ॥ పురుషత్వమృతే సౌమ్య వరం వరయ సువ్రత । తతస్స రాజా శోకార్తః ప్రత్యాఖ్యాతో మహాత్మనా ॥ ౨౦ ॥ స్త్రీభూతోఽసౌ న జగ్రాహ వరమన్యం సురోత్తమాత్ । తతశ్శోకేన మహతా శైలరాజసుతాం నృపః ॥ ౨౧ ॥ ప్రణిపత్య హ్యుమాం దేవీం సర్వేణైవాంతరాత్మనా । ఈశే వరాణాం వరదే లోకానామసి భామిని ॥ ౨౨ ॥ అమోఘదర్శనే దేవి భజ సౌమ్యేన చక్షుషా । హృద్గతం తస్య రాజర్షేర్విజ్ఞాయ హరసన్నిధౌ ॥ ౨౩ ॥ ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం దేవీ రుద్రస్య సమ్మతా । అర్ధస్య దేవో వరదో వరార్ధస్య తవ హ్యహం ॥ ౨౪ ॥ తస్మాదర్ధం గృహాణ త్వం స్త్రీపుంసోర్యావదిచ్ఛసి । తదద్భుతతమం శ్రుత్వా దేవ్యా వరమనుత్తమం ॥ ౨౫ ॥ సంప్రహృష్టమనా భూత్వా రాజా వాక్యమథాబ్రవీత్ । యది దేవి ప్రసన్నా మే రూపేణాప్రతిమా భువి ॥ మాసం స్త్రీత్వముపాసిత్వా మాసం స్యాం పురుషః పునః । ఈప్సితం తస్య విజ్ఞాయ దేవీ సా రుచిరాననా ॥ ౨౭ ॥ ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యమేవమేతద్భవిష్యతి । రాజన్ పురుషభూతస్త్వం స్త్రీభావం న స్మరిష్యసి ॥ ౨౮ ॥ స్త్రీభూతశ్చ వరం మాసం న స్మరిష్యసి పౌరుషం । స ఏవం పురుషో రాజా మాసం భూత్వాథ కార్దమిః ॥ ౨౯ ॥ త్రైలోక్యసుందరీ నారీ మాసమేకమిలాభవత్ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే సప్తాశీతితమస్సర్గః ॥ ౮౭ ॥ ౫౮౦౦ ॥ *****

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ తాం కథామైలసంబంధాం రామేణ సముదీరితాం । లక్ష్మణో భరతశ్చైవ శ్రుత్వా పరమవిస్మితౌ ॥ ౧ ॥ తౌ రామం ప్రాంజలీ భూత్వా తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః । విస్తరం తస్య భావస్య తదా పప్రచ్ఛతుః పునః ॥ ౨ ॥ కథం స రాజా స్త్రీభూతో వర్తయామాస దుర్గతిః । పురుషో వా యదా భూతః కాం వృత్తిం వర్తయత్యసౌ ॥ ౩ ॥ తయోస్తద్భాషితం శ్రుత్వా కౌతూహలసమన్వితం । కథయామాస కాకుత్స్థస్తస్య రాజ్ఞో యథాగతం ॥ ౪ ॥ తమేవ ప్రథమం మాసం స్త్రీభూత్వా లోకసుందరీ । తాభిః పరివృతా స్త్రీభిర్యే చ పూర్వం పదానుగాః ॥౫॥ తత్కాననం విగాహ్యాశు విజహ్రే లోకసుందరీ । ద్రుమగుల్మలతాకీర్ణం పద్భ్యాం పద్మదళేక్షణా ॥ ౬ ॥ వాహనాని చ సర్వాణి సంత్యక్త్వా వై సమంతతః । పర్వతాభోగవివరే తస్మిన్ రేమ ఇలా తదా ॥ ౭ ॥ అథ తస్మిన్ వనోద్దేశే పర్వతస్యావిదూరతః । సరస్సురుచిరప్రఖ్యం నానాపక్షిగణైర్యుతం ॥ ౮ ॥ దదర్శ సా ఇలా తస్మిన్ బుధం సోమసుతం తదా । జ్వలంతం స్వేన వపుషా పూర్ణం సోమమివోదితం ॥ ౯ ॥ తపంతం చ తపస్తీవ్రమంభోమధ్యే దురాసదం । యశస్కరం కామకరం తారుణ్యే పర్యవస్థితం ॥ ౧౦ ॥ సా తం జలాశయం సర్వం క్షోభయామాస విస్మితా । సహ తైః పూర్వపురుషైః స్త్రీభూతై రఘునందన ॥ ౧౧ ॥ బుధస్తు తాం నిరీక్ష్యైవ కామబాణాభిపీడితః । నోపలేభే తదాత్మానం సంచచాల తదాంభసి ॥ ౧౨ ॥ ఇలాం నిరీక్షమాణస్తు త్రైలోక్యాభ్యధికాం శుభాం । చింతాం సమభ్యతిక్రామత్కాన్వియం దేవతాధికా ॥ ౧౩ ॥ న దేవీషు న నాగీషు నాసురీష్వప్సరస్సు వా । దృష్టపూర్వా మయా కాచిద్రూపేణైతేన శోభితా ॥

సదృశీయం మమ న భవేద్యది నాన్యపరిగ్రహః । ఇతి బుద్ధిం సమాస్థాయ జలాత్కూలముపాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ స ఆశ్రమముపాగమ్య తతస్తాః ప్రమదోత్తమాః । శబ్దాపయత ధర్మాత్మా తాశ్చైనం వవందిరే ॥ ౧౬ ॥ స తాః పప్రచ్ఛ ధర్మాత్మా కస్యైషా లోకసుందరీ । కిమర్థమాగతా చేహ సర్వమాఖ్యాత మాచిరం ॥ ౧౭ ॥ శుభం తు తస్య తద్వాక్యం మధురం మధురాక్షరం । శ్రుత్వా తు తాః స్త్రియస్సర్వా ఊచుర్మధురయా గిరా ॥ ౧౮ ॥ అస్మాకమేషా సుశ్రోణీ ప్రభుత్వే వర్తతే సదా । అపతిః కాననాంతేషు సహాస్మాభిరటత్యసౌ ॥ ౧౯ ॥ తద్వాక్యమవ్యక్తపదం తాసాం స్త్రీణాం నిశమ్య చ । విద్యామావర్తనీం పుణ్యామావర్తయత స ద్విజః ॥ ౨౦ ॥ సోఽర్థం విదిత్వా నిఖిలం తస్య రాజ్ఞో యథాగతం । సర్వా ఏవ స్త్రియస్తాశ్చ బభాషే మునిసత్తమః ॥ ౨౧ ॥ అత్ర కింపురుషీభూత్వా శైలరోధసి వత్స్యథ । ఆవాసస్తు గిరావస్మిన్ శీఘ్రమేవ విధీయతాం ॥ ౨౨ ॥ మూలపత్రఫలైస్సర్వా వర్తయిష్యథ నిత్యదా । స్త్రియః కింపురుషాన్నామ భర్తౄన్ సముపలప్స్యథ ॥ ౨౩ ॥ తాః శ్రుత్వా సోమపుత్రస్య వాచం కింపురుషీకృతాః । ఉపాసాంచక్రిరే శైలం వధ్వస్తా బహులాస్తదా ॥ ౨౪ ॥ * ॥ ఇత్యార్షే శ్రీరామాయణే అష్టాశీతితమస్సర్గః ॥ ౧౯౩ ॥ ౩౭౬౦ ॥ *************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా కింపురుషోత్పత్తిం లక్ష్మణో భరతస్తదా । ఆశ్చర్యమితి చాబ్రూతాముభౌ రామం జనేశ్వరం ॥ ౧ ॥ అథ రామః కథామేతాం భూయ ఏవ మహాయశాః । కథయామాస ధర్మాత్మా ప్రజాపతిసుతస్య వై ॥ ౨ ॥ సర్వాస్తా విద్రుతా దృష్ట్వా కింనరీరృషిసత్తమః । ఉవాచ రూపసంపన్నాం తాం స్త్రియం ప్రహసన్నివ ॥ ౩ ॥ సోమస్యాహం సుదయితస్సుతస్సురుచిరాననే । భజస్వ మాం వరారోహే భక్త్యా స్నిగ్ధేన చక్షుషా ॥ ౪ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా శూన్యే స్వజనవర్జితా । ఇళా సురుచిరప్రఖ్యం ప్రత్యువాచ మహాగ్రహం ॥ ౫ ॥ అహం కామచరీ సౌమ్య తవాస్మి వశవర్తినీ । ప్రశాధి మాం సోమసుత యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥ ౬ ॥ తస్యాస్తదద్భుతప్రఖ్యం శ్రుత్వా హర్షముపాగతః । స వై కామీ సహ తయా రేమే చంద్రమసస్సుతః ॥ ౭ ॥ బుధస్య మాధవో మాసస్తామిళాం రుచిరాననాం । గతో రమయతోఽత్యర్థం క్షణవత్తస్య కామినః ॥ ౮ ॥ అథ మాసే తు సంపూర్ణే పూర్ణేందుసదృశాననః । ప్రజాపతిసుతః శ్రీమాన్ శయనే ప్రత్యబుధ్యత ॥ ౯ ॥ సోఽపశ్యత్సోమజం తత్ర తపంతం సలిలాశయే । ఊర్ధ్వబాహుం నిరాలంబం తం రాజా ప్రత్యభాషత ॥ ౧౦ ॥ భగవన్పర్వతం దుర్గం ప్రవిష్టోఽస్మి సహానుగః । న చ పశ్యామి తత్సైన్యం క్వ ను తే మామకా గతాః ॥ ౧౧ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా తస్య రాజర్షేర్నష్టసంజ్ఞస్య భాషితం । ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం సాంత్వయన్పరయా గిరా ॥ ౧౨ ॥ అశ్మవర్షేణ మహతా భృత్యాస్తే వినిపాతితాః । త్వం చాశ్రమపదే సుప్తో వాతవర్షభయార్దితః ॥ ౧౩ ॥ సమాశ్వసిహి భద్రం తే నిర్భయో విగతజ్వరః । ఫలమూలాశనో వీర వస చేహ యథాసుఖం ॥ ౧౪ ॥ స రాజా తేన వాక్యేన ప్రత్యాశ్వస్తో మహామతిః । ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం దీనో భృత్యక్షయాత్తదా ॥ ౧౫ ॥ త్యక్ష్యామ్యహం స్వకం రాజ్యం నాహం భృత్యైర్వినాకృతః । వర్తయేయం క్షణం బ్రహ్మన్ సమనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౧౬ ॥ సుతో ధర్మపరో బ్రహ్మన్ జ్యేష్ఠో మమ మహాయశాః । శశబిందురితి ఖ్యాతస్స మే రాజ్యం ప్రపత్స్యతే ॥ ౧౭ ॥ న హి శక్ష్యామ్యహం హిత్వా భృత్యదారాన్సుఖాన్వితాన్ । ప్రతివక్తుం మహాతేజః కించిదప్యశుభం వచః ॥ ౧౮ ॥ తథా బ్రువతి రాజేంద్రే బుధః పరమమద్భుతం । సాంత్వపూర్వమథోవాచ వాసస్త ఇహ రోచతాం ॥ ౧౯ ॥ న సంతాపస్త్వయా కార్యః కార్దమేయ మహాబల । సంవత్సరోషితస్యేహ కారయిష్యామి తే హితం ॥ ౨౦ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా బుధస్యాక్లిష్టకర్మణః । వాసాయ విదధే బుద్ధిం యదుక్తం బ్రహ్మవాదినా ॥ ౨౧ ॥ మాసం స స్త్రీ తథా భూత్వా రమయత్యనిశం శుభా । మాసం పురుషభావేన ధర్మబుద్ధిం చకార సః ॥ ౨౨ ॥ తతస్సా నవమే మాసి ఇళా సోమసుతాత్సుతం । జనయామాస సుశ్రోణీ పురూరవసమూర్జితం ॥ ౨౩ ॥ జాతమాత్రం తు సుశ్రోణీ పితుర్హ

స్త్రైవ్యసూయత్ । బుధస్యసమవర్ణాభమిళాపుత్రంమహాబలం ॥ ౨౪ ॥ బుధస్తుపురుషీభూతంసవైసంవత్సరాంతరం । క
థాభీరమయామాసధర్మయుక్తాభిరాత్మవాన్ ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ఏకోననవతితమస్సర్గః ॥ ౮౯ ॥ ౧౯౨౦

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథోక్తవతి రామే తు తస్య జన్మ తదద్భుతమ్ । ఉవాచ లక్ష్మణో భూయో భరత
శ్చ మహాయశాః ॥ ౧ ॥ ఇళా సా సోమపుత్రస్య సంవత్సరమథోషితా । అకరోత్కిం నరశ్రేష్ఠ తత్త్వం శంసితుమర్హ
సి ॥ ౨ ॥ తయోస్తద్వాక్యమాధుర్యం నిశమ్య పరిపృచ్ఛతోః । రామః పునరువాచేమాం ప్రజాపతిసుతే కథాం ॥ ౩ ॥
పురుషత్వం గతే శూరే బుధః పరమబుద్ధిమాన్ । సంవర్తం పరమోదారమాజుహావ మహాయశాః ॥ ౪ ॥ చ్యవనం భృ
గుపుత్రం చ మునిం చారిష్టనేమినం । ప్రమోదనం మోదకరం తథా దుర్వాససం మునిం ॥ ౫ ॥ ఏతాంత్సర్వాంత్స
మానీయ వాక్యజ్ఞస్తత్త్వదర్శినః । ఉవాచ సర్వాంత్సుహృదో ధైర్యేణ సుసమాహితాన్ ॥ ౬ ॥ అయం రాజా మహాబా
హుః కర్దమస్య ఇళః సుతః । జానీతైనం యథాభూతం శ్రేయో హ్యస్య విధీయతాం ॥ ౭ ॥ తేషాం సంవదతామేవ త
దాశ్రమముపాగమత్ । కర్దమస్తు మహాతేజా ద్విజైస్సహ మహాత్మభిః ॥ ౮ ॥ పులస్త్యశ్చ క్రతుశ్చైవ వషట్కారస్తథై
వ చ । ఓంకారశ్చ మహాతేజాస్తమాశ్రమముపాగమత్ ॥ ౯ ॥ తే సర్వే హృష్టమనసః పరస్పరసమాగమే । హితైషిణో
బాహ్లిపతేః పృథగ్వాక్యాన్యథాబ్రువన్ ॥ ౧౦ ॥ కర్దమస్త్వబ్రవీద్వాక్యం సుతార్థం పరమాహితం । ద్విజాశ్శృ
ణుత యద్వాక్యం యచ్ఛ్రేయః పార్థివస్య హి ॥ ౧౧ ॥ నాన్యం పశ్యామి భైషజ్యమంతరేణ వృషధ్వజం । నాశ్వమేధా
త్పరో యజ్ఞః ప్రియశ్చైవ మహాత్మనః ॥ ౧౨ ॥ తస్మాద్యజామహే సర్వే పార్థివార్థం దురాసదం । కర్దమేనైవ
ముక్తాస్తు సర్వ ఏవ ద్విజర్షభాః ॥ ౧౩ ॥ రోచయంతి స్మ తం యజ్ఞం రుద్రస్యారాధనం ప్రతి । సంవర్తస్య తు రాజర్షే
శ్శిష్యః పరపురంజయః ॥ ౧౪ ॥ మరుత్త ఇతి విఖ్యాతస్తం యజ్ఞం సముపాహరత్ । తతో యజ్ఞో మహానాసీద్బుధాశ్రమ
సమీపతః ॥ ౧౫ ॥ రుద్రశ్చ పరమం తోషం జగామ సుమహాయశాః । అథ యజ్ఞే సమాప్తే తు ప్రీతః పరమయా ముదా ॥
ఉమాపతిర్ద్విజాంత్సర్వానువాచ ఇళసన్నిధౌ । ప్రీతోఽస్మి హయమేధేన భక్త్యా చ ద్విజసత్తమాః ॥ ౧౬ ॥ అస్య బా
హ్లిపతేశ్చైవ కిం కరోమి ప్రియం శుభం । తథా వదతి దేవేశే ద్విజాస్తే సుసమాహితాః ॥ ౧౭ ॥ ప్రసాదయంతి దేవేశం
యథా స్యాత్పురుషస్త్విళా । తతః ప్రీతో మహాదేవః పురుషత్వం దదౌ పునః ॥ ౧౯ ॥ ఇళాయై సుమహాతేజా దత్త్వా చా
న్తరధీయత । నివృత్తే హయమేధే తు గతే చాదర్శనం హరే ॥ ౨౦ ॥ యథాగతం ద్విజాస్సర్వే తేఽగచ్ఛన్దీర్ఘదర్శినః ।
రాజా తు బాహ్లిముత్సృజ్య మధ్యదేశే హ్యనుత్తమం ॥ ౨౧ ॥ నివేశయామాస పురం ప్రతిష్ఠానం యశస్కరం । శశ
బిందుస్తు రాజర్షిర్బాహ్లిం పరపురంజయః ॥ ౨౨ ॥ ప్రతిష్ఠాన ఇళో రాజా ప్రజాపతిసుతో బలీ । స కాలే ప్రాప్తవా
ల్లోకమిళో బ్రాహ్మమనుత్తమం ॥ ౨౩ ॥ ఐళః పురూరవా రాజా ప్రతిష్ఠానమవాప్తవాన్ । ఈదృశో హ్యశ్వమేధస్య
ప్రభావః పురుషర్షభౌ ॥ ౨౪ ॥ స్త్రీభూతః పౌరుషం లేభే యచ్చాన్యదపి దుర్లభమ్ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే న
వతితమస్సర్గః ॥ ౯౦ ॥ ౧౯౨౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ ఏతదాఖ్యాయ కాకుత్స్థో భ్రాతృభ్యామమితప్రభః । లక్ష్మణం పునరేవాహ
ధర్మయుక్తమిదం వచః ॥ ౧ ॥ వసిష్ఠం వామదేవం చ జాబాలిమథ కాశ్యపం । ద్విజాంశ్చ సర్వప్రవరానశ్వమేధపుర
స్కృతాన్ ॥ ౨ ॥ ఏతాంత్సర్వాంత్సమాహూయ మంత్రయిత్వా చ లక్ష్మణ । హయం లక్షణసంపన్నం విమోక్ష్యామి
సమాధినా ॥ ౩ ॥ తద్వాక్యం రాఘవేణోక్తం శ్రుత్వా త్వరితవిక్రమః । ద్విజాంత్సర్వాంత్సమాహూయ దర్శయామా
స రాఘవం ॥ ౪ ॥ తే దృష్ట్వా దేవసంకాశం కృతపాదాభివందనం । రాఘవం సుదురాధర్షమాశీర్భిస్సమపూజయన్ ॥
ప్రాంజలిస్స తదా భూత్వా రాఘవో ద్విజసత్తమాన్ । ఉవాచ ధర్మసంయుక్తమశ్వమేధాశ్రితం వచః ॥ ౬ ॥ తే తు

రామస్యతచ్ఛ్రుత్వానమస్కృత్యవృషధ్వజం । అశ్వమేధంద్విజాస్సర్వేపూజయంతిస్మసర్వశః ॥ ౭ ॥ నతేషాంద్విజముఖ్యానాంవాక్యమద్భుతదర్శనం । అశ్వమేధాశ్రితంశ్రుత్వాభృశంప్రీతోభవత్తదా ॥ ౮ ॥ విజ్ఞాయకర్మతత్తేషాంరామోలక్ష్మణమబ్రవీత్ । ప్రేషయస్వద్రుతందూతాన్సుగ్రీవాయమహాత్మనే ॥ ౯ ॥ శీఘ్రంమహద్భిర్హరిభిర్బహుభిశ్చతదాశ్రయైః । సార్ధమాగచ్ఛభద్రంతేహ్యనుభోక్తుంమఖోత్తమం ॥ ౧౦ ॥ (అంగదంహనుమంతంచనళంనీలంచపాటలం । గజంగవాక్షంపనసంహరీనన్యాన్నిమంత్రయ ॥ ౧౧ ॥ గోలాంగూలంమహాభాగంగవాక్షంభీమవిక్రమం । ఋక్షరాజంచధూమ్రంచసహసైన్యంనిమంత్రయ ॥ ౧౨ ॥ జాంబవంతంమహాభాగంవినతంచైవయూథపం । దధివక్త్రంకేసరిణంగవయంచనిమంత్రయ ॥ ౧౩ ॥ వీరంశతవలింమైందంద్వివిదంగంధమాదనం । వీరబాహుంసుబాహుంచసర్వానేతాన్నిమంత్రయ ॥ ౧౪) ॥ విభీషణశ్చరక్షోభిఃకామగైర్బహుభిర్వృతః । అశ్వమేధంమహాయజ్ఞమాయాత్వతులవిక్రమః ॥ ౧౫ ॥ రాజానశ్చమహాభాగాయేమేప్రియచికీర్షవః । సానుగాఃక్షిప్రమాయాంతుయజ్ఞంద్రష్టుమనుత్తమం ॥ ౧౬ ॥ దేశాంతరగతాయేచద్విజాధర్మసమాహితాః । ఆమంత్రయస్వతాన్సర్వానశ్వమేధాయలక్ష్మణ ॥ ౧౭ ॥ ఋషయశ్చమహాత్మానఆహూయంతాంతపోధనాః । (ఋషయశ్చాపిమేస్వర్గేబ్రహ్మలోకగతాశ్చయే ॥ ౧౮ ॥ ఆహూయంతాంమహాత్మానఃక్షిప్రంసప్తర్షిభిస్సహ । దేశాంతరగతాశ్చైవసదారాశ్చమహర్షయః ॥ ౧౯ ॥ సంహితాధ్యాయినోయేచయేచశిష్టానుభాషిణః । ఆహూయంతాంమహాత్మానస్సిద్ధావిద్యాధరాశ్చయే ॥ ౨౦ ॥ న్యాయమీమాంసకాయేచవైయాకరణపుంగవాః ।) దేశాంతరగతాస్సర్వేసదారాశ్చద్విజాతయః ॥ ౨౧ ॥ తథైవతాళావచరాస్తథైవనటనర్తకాః । యజ్ఞవాటశ్చసుమహాన్గోమత్యానైమిశేవనే ॥ ౨౨ ॥ ఆజ్ఞాప్యతాంమహాబాహోతద్ధిపుణ్యంతపోవనం । శాంతయశ్చమహాబాహోప్రవర్త్యంతాంసమంతతః ॥ ౨౩ ॥ శతశశ్చాపిధర్మజ్ఞాఃక్రతుముఖ్యమనుత్తమం । అనుభూయమహాయజ్ఞంనైమిశేరఘునందన ॥ ౨౪ ॥ తుష్టఃపుష్టశ్చసర్వోసౌమానితశ్చయథావిధి । ప్రతియాస్యతిధర్మజ్ఞశీఘ్రమామంత్ర్యతాంజనః ॥ ౨౫ ॥ శతంవాహసహస్రాణాంతండులానాంవపుష్మతాం । అయుతంతిలముద్గానాంప్రయాత్వగ్రేమహాబల ॥ ౨౬ ॥ చణకానాంకులుత్థానాంమాషాణాంలవణస్యచ । అతోనురూపంస్నేహంచగంధంసంక్షిప్తమేవచ ॥ ౨౭ ॥ సువర్ణకోటీర్బహులాఃహిరణ్యస్యశతోత్తరాః । అగ్రతోభరతఃకృత్వాగచ్ఛత్వగ్రేసమాధినా ॥ ౨౮ ॥ అంతరాపణవీథ్యశ్చసర్వేచనటనర్తకాః । సూదానార్యశ్చబహవోనిత్యంయౌవనభూషితాః ॥ ౨౯ ॥ భరతేనతుసార్ధంతేయాంతుసైన్యానిజాగ్రతః । నైగమాబాలవృద్ధాశ్చద్విజాశ్చసుసమాహితాః ॥ ౩౦ ॥ కర్మాంతికాన్వర్ధకినఃకోశాధ్యక్షాంశ్చనైగమాన్ । మమమాతౄస్తథాసర్వాఃకుమారాంతఃపురాణిచ ॥ ౩౧ ॥ కాంచనీంమమపత్నీంచదీక్షార్హాంయజ్ఞకర్మణి । అగ్రతోభరతఃకృత్వాగచ్ఛత్వగ్రేమహాయశాః ॥ ౩౨ ॥ ఉపకార్యాన్మహార్హాంశ్చపార్థివానాంమహౌజసాం । సానుగానాంనరశ్రేష్ఠోవ్యాదిదేశమహాబలః ॥ ౩౩ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణేఏకనవతితమస్సర్గః ॥ ౫౪౯౧౦౯౪౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తత్సర్వమఖిలేనాశుసంస్థాప్యభరతాగ్రజః । హయంలక్షణసంపన్నంకృష్ణసారంముమోచహ ॥ ౧ ॥ ఋత్విగ్భిర్లక్ష్మణంసార్ధమశ్వంతత్రనియోజ్యచ । తతోభ్యగచ్ఛత్కాకుత్స్థస్సహసైన్యేననైమిశం ॥ ౨ ॥ యజ్ఞవాటంమహాబాహుర్దృష్ట్వాపరమమద్భుతం । ప్రహర్షమతులంలేభేశ్రీమాన్ధర్మపరాయణః ॥ ౩ ॥ నైమిశేవసతస్తస్యసర్వఏవనరాధిపాః । ఆనిన్యురుపహారాంశ్చతాన్రామఃప్రత్యపూజయత్ ॥ ౪ ॥ ఉపకార్యామహార్హాశ్చపార్థివానాంమహాత్మనాం । సానుగానాంనరశ్రేష్ఠోవ్యాదిదేశమహామతిః ॥ ౫ ॥ అన్నపానానివస్త్రాణిసానుగానాంమహాత్మనాం । భరతస్సందదావాశుశత్రుఘ్నసహితస్తదా ॥ ౬ ॥ వానరాశ్చమహాభాగా

స్సుగ్రీవసహితాస్తదా । విప్రాణాం ప్రణతాస్సర్వే చక్రిరే పరివేషణమ్ ॥ ౭ ॥ విభీషణశ్చ రక్షోభిస్స్రగ్విభిర్బహుభిర్వృతః । ఋషీణాముగ్రతపసాం పూజాం చక్రే మహాత్మనామ్ ॥ ౮ ॥ ఏవం సువిహితో యజ్ఞో హయమేధోఽభ్యవర్తత । లక్ష్మణేనాభిగుప్తా చ హయచర్యా ప్రవర్తతే ॥ ౯ ॥ ఈదృశో రాజసింహస్య యజ్ఞప్రవర ఉత్తమః । నాన్యశ్శబ్దోఽభవత్తత్ర హయమేధే మహాత్మనః ॥ ఛందతో దేహి దేహీతి యావత్తుష్యంతి యాచకాః ॥ ౧౦ ॥ తావత్సర్వాణి దత్తాని క్రతుముఖ్యే మహాత్మనః । వివిధాని చ భక్ష్యాణి గౌడాని మధుగాణి చ ॥ ౧౧ ॥ న నిస్సృతం భవత్యోష్ఠాద్వచనం యావదర్థినామ్ । తావద్వానరరక్షోభిర్దత్తమేవాభ్యదృశ్యత ॥ ౧౨ ॥ న కశ్చిన్మలినస్తత్ర దీనో వాప్యథవా కృశః । తస్మిన్యజ్ఞవరే రాజ్ఞో హృష్టపుష్టజనావృతే ॥ యే చ తత్ర మహాత్మానో మునయశ్చిరజీవినః । నాస్మరంస్తాదృశం యజ్ఞం నాప్యాపీస్సకదాచన ॥ ౧౪ ॥ యః కృత్యవాంస్సువర్ణేన సువర్ణం లభతే స్మ సః । విత్తార్థీ లభతే విత్తం రత్నార్థీ రత్నమేవ చ ॥ ౧౫ ॥ రజతానాం సువర్ణానామశ్మనామథ వాససామ్ । అనిశం దీయమానానాం రాశిస్సముపదృశ్యతే ॥ ౧౬ ॥ న శక్రస్యాథ సోమస్య యమస్య వరుణస్య వా । ఈదృశో దృష్టపూర్వో వై నేత్యేవమూచుస్తపోధనాః ॥ ౧౭ ॥ సర్వత్ర వానరాశ్చైవ సర్వత్రైవ చ రాక్షసాః । వాసోధనాన్నమర్థిభ్యః పూర్ణహస్తా దదుర్భృశమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఈదృశో రాజసింహస్య యజ్ఞస్సర్వగుణాన్వితః । సంవత్సరమథో సాగ్రం వర్తతే న చ హీయతే ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే ద్వినవతితమస్సర్గః ॥ ౪౫౨ ॥ ౯౦౪ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ వర్తమానే తథాభూతే యజ్ఞే చ పరమాద్భుతే । సశిష్య ఆజగామాశు వాల్మీకిర్మునిపుంగవః ॥ ౧ ॥ స దృష్ట్వా దివ్యసంకాశం యజ్ఞమద్భుతదర్శనమ్ । సమీపే ఋషివాటానాం చకార ఉటజాంచ్ఛుభాన్ ॥ ౨ ॥ శకటాంశ్చ బహూన్పూర్ణాన్ఫలైర్మూలైశ్చ శోభనాన్ । వాల్మీకివాటే రుచిరే స్థాపయన్నవిదూరతః ॥ ౩ ॥ ఆసీత్సుపూజితో రాజ్ఞా మునిభిశ్చ మహాత్మభిః । వాల్మీకిస్సుమహాతేజా న్యవసత్పరమాత్మవాన్ ॥ ౪ ॥ స శిష్యావబ్రవీద్ధృష్టౌ యువాం గత్వా సమాహితౌ । కృత్స్నం రామాయణం కావ్యం గాయేథాం పరయా ముదా ॥ ౫ ॥ ఋషివాటేషు పుణ్యేషు బ్రాహ్మణావసథేషు చ । రథ్యాసు రాజమార్గేషు పార్థివానాం గృహేషు చ ॥ ౬ ॥ రామస్య భవనద్వారి యత్ర కర్మ ప్రవర్తతే । ఋత్విజామగ్రతశ్చైవ తత్ర గేయం విశేషతః ॥ ౭ ॥ ఇమాని చ ఫలాన్యత్ర స్వాదూని వివిధాని చ । జాతాని పర్వతాగ్రేషు చాస్వాద్యాస్వాద్య గాయతామ్ ॥ ౮ ॥ న యాస్యథః శ్రమం వత్సౌ భక్షయిత్వా ఫలాని వై । మూలాని చ సుమృష్టాని నగరాద్బహిరాస్యథః ॥ ౯ ॥ యది శబ్దాపయేద్రామశ్శ్రవణాయ మహీపతిః । ఋషీణాముపవిష్టానాం తతో గేయం ప్రవర్తతామ్ ॥ ౧౦ ॥ దివసే వింశతిస్సర్గా గేయా మధురయా గిరా । ప్రమాణైర్బహుభిస్తత్ర యథోద్దిష్టా మయా పురా ॥ ౧౧ ॥ లోభశ్చాపి న కర్తవ్యస్స్వల్పోఽపి ధనకాంక్షయా । కిం ధనేనాశ్రమస్థానాం ఫలమూలోపజీవినామ్ ॥ ౧౨ ॥ యది పృచ్ఛేత్స కాకుత్స్థో యువాం కస్యేతి దారకౌ । ఆవాం వాల్మీకిశిష్యౌ స్వః బ్రూతమేవం నరాధిపమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఇమాస్తంత్రీస్సుమధురాః స్థానం వా పూర్వదర్శితమ్ । మూర్ఛయిత్వా సుమధురం గాయేథాం విగతజ్వరౌ ॥ ౧౪ ॥ ఆదిప్రభృతి గేయం స్యాన్న చావజ్ఞాయ పార్థివమ్ । పితా హి సర్వభూతానాం రాజా భవతి ధర్మతః ॥ ౧౫ ॥ తద్యువాం హృష్టమనసౌ శ్వః ప్రభాతే సమాధినా । గాయేథాం మధురం గేయం తంత్రీలయసమన్వితమ్ ॥ ౧౬ ॥ ఇతి సందిశ్య బహుశో మునిః ప్రాచేతసస్తదా । వాల్మీకిః పరమోదారస్తూష్ణీమాసీన్మహాయశాః ॥ సందిష్టౌ మునినా తేన తావుభౌ మైథిలీసుతౌ । తథైవ కరిష్యావేతి నిర్జగ్మతురరిందమౌ ॥ ౧౭ ॥ ఓమ్ ॥ తామద్భుతాం తౌ హృదయే కుమారకౌ నివేశ్య వాణీమృషిభాషితాం శుభామ్ । సముత్సుకౌ తౌ సుఖమూషతుర్నిశాం యథాశ్వినౌ భార్గవనీతిసంహితామ్ ॥ ౧౮ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే త్రినవతితమస్సర్గః ॥ ౩౫౫ ॥ ౭౧౦ ॥ *******

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తౌ రజన్యాం ప్రభాతాయాం స్నాతౌ హుతహుతాశనౌ । యథోక్తమృషి

నా పూర్వం సర్వశః తౌ ప్రగాయతామ్ ॥ ౧ ॥ తాం స శుశ్రావ కాకుత్స్థః పూర్వాచార్యవినిర్మితామ్ । అపూర్వాం పాఠ్యజాతిం చ గేయేన సమలంకృతామ్ ॥ ౨ ॥ ప్రమాణైర్బహుభిర్బద్ధాం తంత్రీలయసమన్వితామ్ । బాలాభ్యాం రాఘవః శ్రుత్వా కౌతూహలపరోఽభవత్ ॥ ౩ ॥ అథ కర్మాంతరే రాజా సమానీయ మహామునీన్ । పార్థివాంశ్చ నరవ్యాఘ్రః పండితాన్నైగమాంస్తథా ॥ ౪ ॥ పౌరాణికాంశ్ఛబ్దవిదో యే చ వృద్ధా ద్విజాతయః । స్వరాణాం లక్షణజ్ఞాంశ్చ ఉత్సుకాన్ద్విజసత్తమాన్ ॥ ౫ ॥ లక్షణజ్ఞాంశ్చ గాంధర్వాన్నైగమాంశ్చ విశేషతః । పాదాక్షరసమాసజ్ఞాంశ్ఛందస్సు పరినిష్ఠితాన్ ॥ ౬ ॥ కలామాత్రావిభాగజ్ఞాన్జ్యోతిషే చ పరం గతాన్ । క్రియాకల్పవిదశ్చైవ తథా కార్యవిదో జనాన్ ॥ ౭ ॥ భాషాజ్ఞానింగితజ్ఞాంశ్చ నైగమాంశ్చాప్యశేషతః । హేతూపచారకుశలాన్వచనే చాపి హైతుకాన్ ॥ ౮ ॥ ఛందోవిదః పురాణజ్ఞాన్వైదికాన్ద్విజసత్తమాన్ । చిత్రజ్ఞాన్వృత్తసూత్రజ్ఞాన్గీతనృత్తవిశారదాన్ ॥ శాస్త్రజ్ఞాన్నీతినిపుణాన్వేదాంతార్థప్రబోధకాన్ । ఏతాంత్సర్వాంత్సమానీయ గాతారౌ సమవేశయత్ । దృష్ట్వా మునిగణాస్తత్ర పార్థివాశ్చామితౌజసః ॥ ౧౦ ॥ పిబంత ఇవ చక్షుర్భ్యాం రాజానం గాయకౌ చ తౌ । పరస్పరమథోచుస్తే సర్వ ఏవ సమంతతః ॥ ౧౧ ॥ ఉభౌ రామస్య సదృశౌ బింబాద్బింబావివోత్థితౌ । జటిలౌ యది న స్యాతాం న వల్కలధరౌ యది ॥ ౧౨ ॥ విశేషం నాధిగచ్ఛామో గాయతో రాఘవస్య చ । తేషాం సంవదతామేవం శ్రోతౄణాం హర్షవర్ధనమ్ ॥ ౧౩ ॥ గేయం ప్రచక్రతుస్తత్ర తావుభౌ మునిదారకౌ । తతః ప్రవృత్తం మధురం గాంధర్వమతిమానుషమ్ ॥ ౧౪ ॥ న చ తృప్తిం యయుస్సర్వే శ్రోతారో గానసంపదా । ప్రవృత్తమాదితః పూర్వం సర్గం నారదదర్శితమ్ ॥ ౧౫ ॥ తతః ప్రభృతి సర్గాంశ్చ యావద్వింశత్యగాయతామ్ । తతోఽపరాహ్ణసమయే రాఘవస్సమభాషత ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా వింశతిసర్గాంస్తాన్భ్రాతరం భ్రాతృవత్సలః । అష్టాదశసహస్రాణి సువర్ణస్య మహాత్మనోః ॥ ౧౭ ॥ ప్రయచ్ఛ శీఘ్రం కాకుత్స్థ యదన్యదభికాంక్షితమ్ । దదౌ స శీఘ్రం కాకుత్స్థో బాలయోర్వై పృథక్పృథక్ ॥ ౧౮ ॥ దీయమానం సువర్ణం తన్నాగృహ్ణీతాం కుశీలవౌ । ఊచతుశ్చ మహాత్మానౌ కిమనేనేతి విస్మితౌ ॥ ౧౯ ॥ వన్యేన ఫలమూలేన నిరతౌ వనవాసినౌ । సువర్ణేన హిరణ్యేన కిం కరిష్యావహే వనే ॥ ౨౦ ॥ తథా తయోః ప్రబ్రువతోః కౌతూహలసమన్వితాః । శ్రోతారశ్చైవ రామశ్చ సర్వ ఏవ సువిస్మితాః ॥ ౨౧ ॥ తస్య చైవాగమం రామః కావ్యస్య శ్రోతుముత్సుకః । పప్రచ్ఛ తౌ మహాతేజాస్తావుభౌ మునిదారకౌ ॥ ౨౨ ॥ కిం ప్రమాణమిదం కావ్యం కా ప్రతిష్ఠా మహాత్మనః । కర్తా కావ్యస్య మహతః క్వ చాసౌ మునిపుంగవః ॥ ౨౩ ॥ పృచ్ఛంతం రాఘవం వాక్యమూచతుర్మునిదారకౌ । వాల్మీకిర్భగవాన్కర్తా సంప్రాప్తో యజ్ఞసంవిధమ్ ॥ ౨౪ ॥ యేనేదం చరితం తుభ్యమశేషం సంప్రదర్శితమ్ । సన్నిబద్ధం హి శ్లోకానాం చతుర్వింశత్సహస్రకమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఉపాఖ్యానశతం చైవ భార్గవేణ తపస్వినా । ఆదిప్రభృతి రాజేంద్ర పంచసర్గశతాని చ ॥ ౨౬ ॥ కాండాని షట్కృతానీహ సోత్తరాణి మహాత్మనా । కృతాని గురుణాఽస్మాకమృషిణా చరితం తవ ॥ ౨౭ ॥ ప్రతిష్ఠా జీవితం తస్య తవ తే యచ్ఛుభాశుభమ్ । యది బుద్ధిః కృతా రాజన్ఛ్రవణాయ మహారథ ॥ ౨౮ ॥ కర్మాంతరే క్షణీభూతస్తచ్ఛృణుష్వ సహానుజః । బాఢమిత్యబ్రవీద్రామస్తౌ చానుజ్ఞాప్య రాఘవమ్ ॥ ౨౯ ॥ ప్రహృష్టౌ జగ్మతుర్వాటం యత్రాస్తే మునిపుంగవః । రామోఽపి మునిభిస్సార్ధం పార్థివైశ్చ మహాత్మభిః ॥ ౩౦ ॥ శ్రుత్వా తద్గీతమాధుర్యం కర్మశాలాముపాగమత్ ॥ ఓమ్ ॥ శుశ్రావ తత్తాళలయోపపన్నం సర్గాన్వితం సుస్వరశబ్దయుక్తమ్ । తంత్రీలయవ్యంజనయోగయుక్తం కుశీలవాభ్యాం పరిగీయమానమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతుర్నవతితమస్సర్గః ॥ ౨౫౮ ॥ ౫౧౬౦ ॥

****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రామో బహూన్యహాన్యేవం తద్గీతం పరమాద్భుతమ్ । శుశ్రావ మునిభిస్సార్ధం పార్థివైర్వానరైస్సహ ॥ ౧ ॥ తస్మిన్గీతే తు విజ్ఞాయ సీతాపుత్రౌ కుశీలవౌ । తస్యాః పరిషదో మధ్యే రామో వచ

సమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ (శత్రుఘ్నం వీర్యసంపన్నం హనూమంతం చ వానరం । విభీషణం చ ధర్మజ్ఞం సుషేణం చ పరం తపః ॥ ౩ ॥) మా తాంచ్ఛుద్ధసమాచారానాహ్వాయాత్మనీషయా । మద్వచో బ్రూత గచ్ఛధ్వమితో భగవతోఽన్తికం ॥ ౪ ॥ (భగవన్తం మహాత్మానం వాల్మీకిమృషిసత్తమం । ఆనయధ్వం చ మే దారాంత్సీతాం తాం దేవసంమతాం ॥) యది శుద్ధసమాచారా యది వా సా పికల్మషా । కరోత్విహాత్మనశ్శుద్ధిమనుమాన్య మహామునిం ॥ ౬ ॥ ఛన్దం మునేశ్చ విజ్ఞాయ సీతాయాశ్చ మనోగతం । ప్రత్యయం దాతుకామాయాస్తతశ్శంసత మే లఘు ॥ ౭ ॥ శ్వః ప్రభాతే తు శపథం మైథిలీ జనకాత్మజా । కరోతు పరిషన్మధ్యే శోధనార్థం మమేహ చ ॥ ౮ ॥ శ్రుత్వా తు రాఘవస్యైతద్వచః పరమమద్భుతం । దూతాస్సంప్రయయుర్వాటం యత్రాస్తే మునిపుంగవః ॥ ౯ ॥ తే ప్రణమ్య మహాత్మానం జ్వలన్తమివ భాస్కరం । ఊచుస్తే రామవాక్యాని మృదూని మధురాణి చ ॥ ౧౦ ॥ తేషాం తద్భాషితం శ్రుత్వా రామస్య చ మనోగతం । విజ్ఞాయ సుమహాతేజా మునిర్వాక్యముదాబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ ఏవం భవతు భద్రం వో యథా వదతి రాఘవః । తథా కరిష్యతే సీతా దైవతం హి పతిః స్త్రియాః ॥ ౧౨ ॥ తథోక్తా మునినా సర్వే రామదూతా మహౌజసః । ప్రత్యేత్య రాఘవం శీఘ్రం మునివాక్యం బభాషిరే ॥ ౧౩ ॥ తతః ప్రహృష్టః కాకుత్స్థశ్శ్రుత్వా వాక్యం మహాత్మనః । ఋషీంస్తత్ర సమేతాంశ్చ రాజ్ఞశ్చైవాభ్యభాషత ॥ ౧౪ ॥ భగవన్తస్సశిష్యా వై సానుగాశ్చ నరాధిపాః । పశ్యన్తు సీతాశపథం యశ్చైవాన్యోఽపి కాంక్షతే ॥ ౧౫ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః । సర్వేషామృషిముఖ్యానాం సాధువాదో మహానభూత్ ॥ ౧౬ ॥ రాజానశ్చ మహాత్మానం ప్రశంసన్తి స్మ రాఘవం । ఉపపన్నం నరశ్రేష్ఠ త్వయ్యేవ భువి నాన్యతః ॥ ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా శ్వోభూత ఇతి రాఘవః । విసర్జయామాస తదా సర్వాంస్తాంచ్ఛత్రుసూదనః ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥ ఇతి సంప్రవిచార్య రాజసింహశ్శ్వోభూతే శపథస్య నిశ్చయం వై । విససర్జ మునీన్నృపాంశ్చ సర్వాంత్స మహాత్మా మహతో మహామభావః ॥ ౧౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచనవతితమస్సర్గః ॥ ౯౫ ॥ ౩౨౨౦ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తస్యాం రజన్యాం వ్యుష్టాయాం యజ్ఞవాటగతో నృపః । ఋషీంత్సర్వా మహాతేజాశ్శబ్దాపయతి రాఘవః ॥ ౧ ॥ వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః । విశ్వామిత్రో దీర్ఘతపా దుర్వాసాశ్చ మహావ్రతః ॥ ౨ ॥ పులస్త్యో భగవాంచ్ఛక్తిర్భార్గవశ్చైవ వామనః । మార్కండేయశ్చ దీర్ఘాయుర్మౌద్గల్యశ్చ మహాయశాః ॥ ౩ ॥ గర్గశ్చ చ్యవనశ్చైవ శతానందశ్చ ధర్మవిత్ । భరద్వాజశ్చ తేజస్వీ హ్యగ్నిపుత్రశ్చ సుప్రభః ॥ ౪ ॥ నారదః పర్వతశ్చైవ గౌతమశ్చ మహాయశాః । కాత్యాయనస్సుయజ్ఞశ్చ హ్యగస్త్యస్తపసాం నిధిః ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో మునయస్సంశితవ్రతాః । కౌతూహలసమావిష్టాస్సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౬ ॥ రాక్షసాశ్చ మహావీర్యా వానరాశ్చ మహాబలాః । సమాజగ్ముర్మహాత్మానః సర్వ ఏవ కుతూహలాత్ ॥ ౭ ॥ క్షత్రియాశ్చ విశశ్శూద్రా బహవోఽథ సహస్రశః । నానాదేశగతాశ్చైవ బ్రాహ్మణాస్సంశితవ్రతాః ॥ ౮ ॥ జ్ఞాననిష్ఠాః కర్మనిష్ఠా యోగనిష్ఠాస్తథాపరే । సీతాశపథవీక్షార్థం సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౯ ॥ తదా సమాగతం సర్వమశ్మభూతమివాచలం । శ్రుత్వా మునివరస్తూర్ణం ససీతస్సముపాగమత్ ॥ ౧౦ ॥ తమృషిం చాగ్రతః కృత్వా సాన్వగచ్ఛదవాఙ్ముఖీ । కృతాంజలిర్బాష్పకలా కృత్వా రామం మనోగతం ॥ ౧౧ ॥ దృష్ట్వా శ్రుతిమివాయాంతీం బ్రహ్మాణమనుగామినీం । వాల్మీకేః పృష్ఠతస్సీతాం సాధుకారో మహానభూత్ ॥ ౧౨ ॥ తతో హలహలాశబ్దస్సర్వేషామేవమాబభౌ । దుఃఖజన్మవిశాలేన శోకేనాకులితాత్మనాం ॥ ౧౩ ॥ సాధు రామేతి కేచిత్తు సాధు సీతేతి చాపరే । ఉభావేవ చ తత్రాన్యే సాధు సాధ్వీతి చుక్రుశుః ॥ ౧౪ ॥ తతో మధ్యే జనౌఘస్య ప్రవిశ్య మునిపుంగవః । సీతాసహాయో వాల్మీకిరితి హోవాచ రాఘవం ॥ ఇయం దాశరథే సీతా సువ్రతా ధర్మచారిణీ । అపవాదైః పరిత్యక్తా మమాశ్రమసమీపతః ॥ ౧౬ ॥ లోకాపవాదభీత

స్వతన రామ... హాయసి । ప్రత్యయం దాస్యతే సీతా తామనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥ ఇమౌ తు జానకీపుత్రావుభౌ చ యమజాతకౌ । సుతౌ తవైవ దుర్ధర్షౌ సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౧౮ ॥ ప్రచేతసోఽహం దశమః పుత్రో రాఘవనందన । న స్మరామ్యనృతం వాక్యమిమౌ తు తవ పుత్రకౌ ॥ ౧౯ ॥ బహువర్షసహస్రాణి తపశ్చర్యా మయా కృతా । నోపాశ్నీయాం ఫలం తస్యా దుష్టేయం యది మైథిలీ ॥ ౨౦ ॥ మనసా కర్మణా వాచా భూతపూర్వం న కిల్బిషం । ఫలం తస్యాహమశ్నామి అపాపా మైథిలీ యది ॥ ౨౧ ॥ అహం పంచసు భూతేషు మనష్షష్ఠేషు రాఘవ । విచింత్య సీతాం శుద్ధేతి న్యగృహ్ణాం వననిర్ఝరే ॥ ౨౨ ॥ ఇయం శుద్ధసమాచారా అపాపా పతిదేవతా । లోకాపవాదభీతస్య ప్రత్యయం తవ దాస్యతి ॥ ౨౩ ॥ స్వయమేవ మహాభాగా భర్తృవ్రతమనుష్ఠితా ॥ ఓమ్ ॥ తస్మాదియం నరవరాత్మజ శుద్ధభావా దివ్యేన దృష్టివిషయేణ మయా ప్రదిష్టా । లోకాపవాదకలుషీకృతచేతసా యా త్యక్తా త్వయా ప్రియతమా విదితాపి శుద్ధా ॥ ౨౪ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే షణ్ణవతితమస్సర్గః ॥ ౯౬ ॥ ౧౨౮౦ ॥ ****************

శ్రీరామాయణషః ౪ ॥ ఓమ్ ॥ వాల్మీకినైవముక్తస్తు రాఘవః ప్రత్యభాషత । ప్రాంజలిర్జగతో మధ్యే దృష్ట్వా తాం దేవవర్ణినీమ్ ॥ ౧ ॥ ఏవమేతన్మహాభాగ యథా వదసి ధర్మవిత్ । ప్రత్యయో హి మమ బ్రహ్మంస్తవ వాక్యైరకల్బిషైః ॥ ౨ ॥ ప్రత్యయశ్చ పురా దత్తో వైదేహ్యా సురసన్నిధౌ । శపథశ్చ కృతస్తత్ర తేన వేశ్మ ప్రవేశితా ॥ ౩ ॥ లోకాపవాదో బలవాన్యేన త్యక్తా హి మైథిలీ । సేయం లోకభయాద్బ్రహ్మన్నపాపేత్యభిజానతా ॥ ౪ ॥ పరిత్యక్తా మయా సీతా తద్భవాన్ క్షంతుమర్హతి । జానామి చేమౌ పుత్రౌ మే యమజాతౌ కుశీలవౌ ॥ ౫ ॥ శుద్ధాయాం జగతో మధ్యే మైథిల్యాం ప్రీతిరస్తు మే । అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ రామస్య సురసత్తమాః ॥ ౬ ॥ సీతాయాశ్శపథే తస్మిన్ మహేంద్రాద్యా మహౌజసః । పితామహం పురస్కృత్య సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౭ ॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రా హ్యశ్వినౌ సమరుద్గణాః । గంధర్వాప్సరసశ్చైవ సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౮ ॥ సాధ్యాశ్చ విశ్వేదేవాశ్చ సర్వే చ పరమర్షయః ॥ నాగాస్సుపర్ణాస్సిద్ధాశ్చ తే సర్వే హృష్టమానసాః ॥ ౯ ॥ సీతాశపథసంభ్రాంతాస్సర్వ ఏవ సమాగతాః । దృష్ట్వా దేవానృషీంశ్చైవ రాఘవః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రత్యయో మే సురశ్రేష్ఠా ఋషివాక్యైరకల్బిషైః । శుద్ధాయాం జగతో మధ్యే వైదేహ్యాం ప్రీతిరస్తు మే ॥ ౧౧ ॥ తతో వాయుశ్శుభః పుణ్యో దివ్యగంధో మనోహరః ॥ తం జనౌఘం సురశ్రేష్ఠాహ్లాదయామాస సర్వతః ॥ ౧౨ ॥ తదద్భుతమివాచింత్యం నిరైక్షంత సమాగతాః । మానవాస్సర్వరాష్ట్రేభ్యః పూర్వం కృతయుగే యథా ॥ ౧౩ ॥ సర్వాన్సమాగతాన్దృష్ట్వా సీతా కాషాయవాసినీ । అబ్రవీత్ప్రాంజలిర్వాక్యమధోదృష్టిరవాఙ్ముఖీ ॥ ౧౪ ॥ యథాహం రాఘవాదన్యం మనసాపి న చింతయే । తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతుమర్హతి ॥ ౧౫ ॥ మనసా కర్మణా వాచా యథా రామం సమర్చయే । తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతుమర్హతి ॥ యథైతత్సత్యముక్తం మే వేద్మి రామాత్పరం న చ । తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతుమర్హతి ॥ ౧౬ ॥ తథా శపంత్యాం వైదేహ్యాం ప్రాదురాసీత్తదద్భుతం । భూతలాదుత్థితం దివ్యం సింహాసనమనుత్తమం ॥ ౧౭ ॥ ధ్రియమాణం శిరోభిస్తు నాగైరమితవిక్రమైః । దివ్యం దివ్యేన వపుషా దివ్యరత్నవిభూషితం ॥ ౧౮ ॥ తస్మింస్తు ధరణీ దేవీ బాహుభ్యాం గృహ్య మైథిలీం । స్వాగతేనాభినంద్యైనామాసనే చోపవేశయత్ ॥ ౨౦ ॥ తామాసనగతాం దృష్ట్వా ప్రవిశంతీం రసాతలం । పుష్పవృష్టిరవిచ్ఛిన్నా దివ్యా సీతామవాకిరత్ ॥ ౨౧ ॥ సాధుకారశ్చ సుమహాన్దేవానాం సహసోత్థితః । సాధు సాధ్వితి వై సీతే యస్యాస్తే శీలమీదృశం ॥ ౨౨ ॥ ఏవం బహువిధా వాచో హ్యంతరిక్షగతాస్సురాః । వ్యాజహ్రుర్హృష్టమనసో దృష్ట్వా సీతాప్రవేశనం ॥ ౨౩ ॥ యజ్ఞవాటగతాశ్చాపి మునయస్సర్వ ఏవ తే । రాజానశ్చ నరవ్యాఘ్రా విస్మయాన్నోపరేమిరే ॥ ౨౪ ॥ అంతరిక్షే చ భూమౌ చ సర్వే స్థావరజంగమాః । దానవాశ్చ మహాకా

యాః పాతాళే పన్నగాధిపాః ॥ ౨౫ ॥ కేచిద్వినేదుస్సంహృష్టాః కేచిద్ధ్యానపరాయణాః । కేచిద్రామం నిరైక్షంత కేచిత్సీతామచేతనాః ॥ ౨౬ ॥ సీతాప్రవేశనం దృష్ట్వా తేషామాసీత్సమాగమః । తన్ముహూర్తమివాత్యర్థం సమం సంమోహితం జగత్ ॥ ౨౭ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే మాధవీప్రవేశనం నామ సప్తనవతితమస్సర్గః ॥ ౯౭ ॥ ౧౨౨౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రసాతలం ప్రవిష్టాయాం వైదేహ్యాం సర్వవానరాః । చుక్రుశుస్సాధుసాధ్వీతి మునయో రామసన్నిధౌ ॥ ౧ ॥ దండకాష్ఠమవష్టభ్య బాష్పవ్యాకులేక్షణః । అవాక్ఛిరా దీనమనా రామో హ్యాసీత్సుదుఃఖితః ॥ ౨ ॥ స రుదిత్వా చిరం కాలం బహుశో బాష్పముత్సృజన్ । క్రోధశోకసమావిష్టో రామో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ అభూతపూర్వం శోకం మే మనస్స్ప్రష్టుమివేచ్ఛతి । పశ్యతో మే యథా నష్టా సీతా శ్రీరివరూపిణీ సాదర్శనం పురా సీతా లంకాం పారే మహోదధేః । తతశ్చాపి మయానీతా కిం పునర్వసుధాతలాత్ ॥ ౫ ॥ వసుధే దేవి భవతి సీతా నిర్యాత్యతాం మమ । దర్శయిష్యామి వా రోషం యథా మామవగచ్ఛసి ॥ ౬ ॥ కామం శ్వశ్రూర్మమైవ త్వం త్వత్సకాశాద్ధి మైథిలీ । కర్షతా హలహస్తేన జనకేనోద్ధృతా పురా ॥ ౭ ॥ తస్మాన్నిర్యాత్యతాం సీతా వివరం వా ప్రయచ్ఛ మే । పాతాలే నాకపృష్ఠే వా వసేయం సహితస్తయా ॥ ౮ ॥ ఆనయ త్వం హి తాం సీతాం మత్తోఽహం మైథిలీకృతే । న మే దాస్యసి చేత్సీతాం యథారూపాం మహీతలే ॥ ౯ । సపర్వతవనాం కృత్స్నాం విధమిష్యామి తే స్థితిం । నాశయిష్యామ్యహం భూమిం సర్వమాపో భవంత్విహ ॥ ౧౦ ॥ (ఆనయధ్వం ధనుశ్శ్రేష్ఠం సశరం మైథిలీకృతే । ఛేత్స్యామి వసుధామేనాం తతో విజ్ఞాయతస్తతమ్ ॥ ౧౧) ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థే క్రోధశోకసమన్వితే । తం సమీక్ష్య నిరానందం దుఃఖేన సమభిప్లుతం ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మా సురగణైస్సార్ధముపావ రఘునందనం । రామ రామ న సంతాపం కర్తుమర్హసి సువ్రత ॥ ౧౩ ॥ స్మర త్వం పూర్వకం భావం మంత్రం చామిత్రకర్శన । న ఖలు త్వాం మహాబాహో స్మారయేయమనుత్తమం ॥ ౧౪ ॥ ఇమం ముహూర్తం దుర్ధర్ష స్మర త్వం జన్మ వైష్ణవం । సీతా హి విమలా సాధ్వీ తవ పూర్వపరాయణా ॥ ౧౫ ॥ నాకలోకం సుఖం ప్రాప్తా త్వదాశ్రయతపోబలాత్ । స్వర్గే తే సంగమో భూయో భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౧౬ ॥ అస్యాస్తు పరిషన్మధ్యే యద్బ్రవీమి నిబోధ తత్ । ఏతదేవ హి కావ్యం తే కావ్యానాముత్తమం శ్రితం ॥ ౧౭ ॥ సర్వం విస్తరతో రామ వ్యాఖ్యాస్యతి న సంశయః । జన్మప్రభృతి తే వీర సుఖదుఃఖోపసేవనం ॥ భవిష్యముత్తరం చేహ సర్వం వాల్మీకినా కృతం । ఆదికావ్యమిదం రామ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ॥ ౧౯ ॥ న హ్యన్యోఽర్హతి కావ్యానాం యశోభాగ్రాఘవాదృతే । శ్రుతం తే పూర్వమేతద్ధి మయా సర్వం సురైస్సహ ॥ ౨౦ ॥ దివ్యమద్భుతరూపం చ సత్యవాక్యమనావృతం । స త్వం పురుషశార్దూల ధర్మేణ సుసమాహితః ॥ ౨౧ ॥ శేషం భవిష్యం కాకుత్స్థ కావ్యం రామాయణం శృణు । ఉత్తరం నామ కావ్యస్య శేషమస్య మహాయశః ॥ ౨౨ ॥ తచ్ఛృణుష్వ మహాతేజ ఋషిభిస్సార్ధముత్తమం । న ఖల్వన్యేన కాకుత్స్థ శ్రోతవ్యమిదముత్తమం ॥ ౨౩ ॥ పరమేణర్షిణా వీర త్వయైవ రఘునందన । ఏతావదుక్త్వా వచనం బ్రహ్మా త్రిభువనేశ్వరః ॥ ౨౪ ॥ జగామ త్రిదివం దేవో దేవైస్సహ సబాంధవైః । యే చ తత్ర మహాత్మాన ఋషయో బ్రహ్మలౌకికాః ॥ ౨౫ ॥ బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతా న్యవర్తంత మహౌజసః । ఉత్తరం శ్రోతుమనసో భవిష్యం యచ్చ రాఘవే ॥ ౨౬ ॥ (కీర్తిం చైవాస్య లోకేషు యయాసంతః పునర్దివం । ఏతస్మిన్నంతరే వాణీ నిస్సృతా వసుధాతలాత్ ॥ ౨౭ ॥ రామ వర్జయ సంతాపం కృతాం లోహ్యాత్రికారణం । కాంక్షసే యది వైదేహీం వృథా తేఽయం పరిశ్రమః ॥ ౨౮ ॥ దుర్లభం దర్శనం తస్యాస్త్రిదివే సా ప్రతిష్ఠితా । ఇహ స్థా భుజ్యతే లక్ష్మీర్మర్త్యలోకే పిమానవైః ॥ ౨౯ ॥ పితౄణాం చ స్వధా లోకే సా తృప్తిరమితాశినాం । శ్రీర్వక్షసి చ తే నిత్యం విష్ణోర్లక్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా ॥ ౩౦ ॥ సిద్ధానాం స్వర్గసంస్థానాం సా చ మూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితా । నివర్తయ మతిం రామ వైదేహ్యా

దర్శనం ప్రతి ॥ ౩౧ ॥ దృష్ట్వా వ్యాయది వైదేహీ పుత్రౌ తస్యాః కుశీలవౌ । తాభ్యాం యత్తాం చ శుభం కావ్యం సత్యాం వాల్మీకినా కృతం ॥ ౩౨ ॥ ఉత్తరే యద్భవిష్యం తే ప్రవమాహ పితామహః ।) తతో గామమృభాం వాణీం దేవ దేవేన భాషితాం ॥ ౩౩ ॥ శ్రుత్వా పరమతేజస్వీ వాల్మీకిమిదమబ్రవీత్ । భగవంచ్ఛ్రోతుమనసో మునయో బ్రహ్మలౌకికాః ॥ భవిష్యముత్తరం యన్మే శ్వోభూతే సంప్రవర్త్యతాం । ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా సంప్రగృహ్య కుశీలవౌ ॥ ౩౫ ॥ తం జనౌఘం విసృజ్యాథ పర్ణశాలాముపాగమత్ । తామేవ శోచతస్సీతాం సా వ్యతీయాయ శర్వరీ ॥ ౩౬ ॥ జనావవాదభీత్యా వత్యక్తసీతస్య తస్య హా ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే అష్టనవతితమస్సర్గః ॥ ౫౧౭ ॥ ౧౦౩౪ ॥ ****

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ రజన్యాం చ ప్రభాతాయాం సమానీయ మహామునీన్ । గీయతామవిశంకాభ్యాం రామః పుత్రావువాచహ ॥ ౧ ॥ తతస్సముపవిష్టేషు బ్రహ్మర్షిషు మహాత్మసు । భవిష్యముత్తరం కావ్యం జగతుస్తౌ కుశీలవౌ ॥ ౨ ॥ ప్రవిష్టాయాం తు వైదేహ్యాం భూతలం సత్యసంపదా । తస్యావసానే యజ్ఞస్య రామః పరమదుర్మనాః ॥ ౩ ॥ అపశ్యమానో వైదేహీం మేనే శూన్యమిదం జగత్ । శోకేన పరమాయస్తో న శాంతిం మనసాగమత్ ॥ ౪ ॥ విసృజ్య పార్థివాంత్సర్వాన్ ఋక్షవానరరాక్షసాన్ । జనౌఘం విప్రముఖ్యానాం విత్తపూర్వం విసృజ్య చ ॥ ౫ ॥ ఏవం సమాప్య యజ్ఞం తు విధివత్స తు రాఘవః । తతో విసృజ్య తాంత్సర్వాన్ రామో రాజీవలోచనః ॥ ౬ ॥ హృది కృత్వా తదా సీతామయోధ్యాం ప్రవివేశహ । ఇష్టయజ్ఞో రఘుపతిః పుత్రద్వయసమన్వితః ॥ ౭ ॥ నసీతాయాః పరాం భార్యాం వవ్రే స రఘునందనః । యజ్ఞే యజ్ఞే చ పత్న్యర్థం కాంచనీ జానకీ భవత్ ॥ ౮ ॥ దశవర్షసహస్రాణి వాజిమేధానథాకరోత్ । వాజపేయాన్ దశగుణాం స్తథా బహుసువర్ణకాన్ ॥ ౯ ॥ అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం గోసవైశ్చ మహాధనైః । ఈజే క్రతుభిరన్యైశ్చ స శ్రీమానాప్తదక్షిణైః ॥ ౧౦ ॥ ఏవం స కాలస్సుమహాన్ రాజ్యస్థస్య మహాత్మనః । ధర్మే ప్రయతమానస్య వ్యతీయాద్రాఘవస్య తు ॥ ౧౧ ॥ ఋక్షవానరరక్షాంసి స్థితా రామస్య శాసనే । అనురంజంతి రాజానమహన్యహని రాఘవం ॥ ౧౨ ॥ కాలేవర్షతి పర్జన్యస్సుభిక్షం విమలా దిశః । హృష్టపుష్టజనాకీర్ణం పురం జనపదాస్తథా ॥ ౧౩ ॥ నాకాలే మ్రియతే కశ్చిన్న వ్యాధిః ప్రాణినాం తదా । నానర్థో విద్యతే కశ్చిద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి ॥ ౧౪ ॥ అథ దీర్ఘస్య కాలస్య రామమాతా యశస్వినీ । పుత్రపౌత్రైః పరివృతా కాలధర్మముపాగమత్ ॥ ౧౫ ॥ అన్వియాయ సుమిత్రాపి కైకేయీ చ యశస్వినీ । ధర్మం కృత్వా బహువిధం త్రిదివే పర్యవస్థితాః ॥ సర్వాః ప్రముదితాస్స్వర్గే రాజ్ఞా దశరథేన చ । సమాగతా మహాభాగాస్సర్వధర్మం చ లేభిరే ॥ ౧౬ ॥ తాసాం రామో మహాదానం కాలే కాలే ప్రయచ్ఛతి । మాతౄణామవిశేషేణ బ్రాహ్మణేషు తపస్విషు ॥ ౧౮ ॥ పిత్ర్యాణి బ్రహ్మరత్నాని యజ్ఞాన్ పరమదుస్తరాన్ । చకార రామో ధర్మాత్మా పితౄన్ దేవాన్ వివర్ధయన్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవం వర్షసహస్రాణి బహూన్యాసీ హయయుస్సుఖం । యజ్ఞైర్బహువిధైర్ధర్మం వర్ధయానస్య సర్వదా ॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ఏకోనశతతమస్సర్గః ॥ ౪౨౦ ॥ ౮౪౦౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య యుధాజిత్కేకయో నృపః । స్వగురుం ప్రేషయామాస రాఘవాయ మహాత్మనే ॥ ౧ ॥ గార్గ్యమంగిరసః పుత్రం బ్రహ్మర్షిమమితప్రభం । దశ చాశ్వసహస్రాణి ప్రీతిదానమనుత్తమం ॥ ౨ ॥ కంబలాని చ రత్నాని చిత్రవస్త్రమథోత్తమం । రామాయ ప్రదదౌ రాజా శుభాన్యాభరణాని చ ॥ ౩ ॥ శ్రుత్వా తు రాఘవో గార్గ్యం మహర్షిం తముపాగతం । మాతులస్యాశ్వపతినః ప్రహితం తన్మహాధనం ॥ ప్రత్యుద్గమ్య చ కాకుత్స్థః క్రోశమాత్రం సహానుజః । గార్గ్యం సంపూజయామాస యథా శక్రో బృహస్పతిం ॥ ౫ ॥ తథా సంపూజ్య తమృషిం ధనం తత్ప్రతిగృహ్య చ । పృష్ట్వా ప్రతిపదం సర్వం కుశలం మాతులస్య చ ॥ ౬ ॥ ఉపవిష్టం మహా

భగం గామః ప్రష్టుం ప్రచక్రమే। కిమాహ మాతులో వాక్యం యదర్థం భగవానిహ ॥ ౭ ॥ ప్రాప్తో వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠస్సాక్షాదివ బృహస్పతిః । రామస్య భాషితం శ్రుత్వా బ్రహ్మర్షిః కార్యవిస్తరం ॥ ౮ ॥ వక్తుమద్భుతసంకాశం రాఘవాయోపచక్రమె । మాతులస్తే మహాబాహో వాక్యమాహ నరర్షభ ॥ ౯ ॥ యుధాజిత్ప్రీతిసంయుక్తం శ్రూయతాం యది రోచతె। అయం గంధర్వవిషయః ఫలమూలోపశోభితః ॥ ౧౦ ॥ సింధోరుభయతః పార్శ్వే దేశః పరమశోభనః । తం చ రక్షంతి గంధర్వాస్సాయుధా యుద్ధకోవిదాః ॥ ౧౧ ॥ శైలూషస్య సుతా వీర తిస్రః కోట్యో మహాబలాః। తాన్వినిర్జిత్య కాకుత్స్థ గంధర్వవిషయం శుభం ॥ ౧౨ ॥ నివేశయ మహాబాహో స్వే పురే సుసమాహితః । అన్యస్య న గతిస్తత్ర దేశః పరమశోభనః ॥ ౧౩ ॥ రోచతాం తె మహాబాహో నాహం త్వామహితం వదే । తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవః ప్రీతో మహర్షేర్మాతులస్య చ ॥ ౧౪ ॥ ఉవాచ బాఢమిత్యేవ భరతం చాన్వవైక్షత । సోఽబ్రవీద్రాఘవః ప్రీతః సాంజలిప్రగ్రహో ద్విజం ॥ ౧౫ ॥ ఇమౌ కుమారౌ తం దేశం బ్రహ్మర్షే విచరిష్యతః । భరతస్యాత్మజౌ వీరౌ తక్షః పుష్కల ఏవ చ ॥ ౧౬ ॥ మాతులేన సుగుప్తౌ తౌ ధర్మేణ సుసమాహితౌ । భరతం చాగ్రతః కృత్వా కుమారౌ సబలానుగౌ ॥ ౧౭ ॥ నిహత్య గంధర్వసుతాన్ద్వే పురే విభజిష్యతః । నివేశ్య తే పురవరే ఆత్మజౌ సన్నివేశ్య చ ॥ ౧౮ ॥ అగమిష్యతి మే భూయస్సకాశమతిధార్మికః । బ్రహ్మర్షిమేవముక్త్వా తు భరతం సబలానుగం ॥ ౧౯ ॥ ఆజ్ఞాపయామాస తదా కుమారౌ చాభ్యషేచయత్ । నక్షత్రేణ చ సౌమ్యేన పురస్కృత్యాంగిరస్సుతం ॥ ౨౦ ॥ భరతస్సహ సైన్యేన కుమారాభ్యాం చ నిర్యయౌ । సా సేనా శక్రయుక్తేవ నగరాన్నిర్యయావథ ॥ ౨౧ ॥ రాఘవానుగతా దూరం దురాధర్షా సురైరపి । మాంసాదాని చ సత్త్వాని రక్షాంసి సుమహాంతి చ ॥ ౨౨ ॥ అనుజగ్ముర్హి భరతం రుధిరస్య పిపాసయా । భూతగ్రామాశ్చ బహవో మాంసభక్షాస్సుదారుణాః ॥ ౨౩ ॥ గంధర్వపుత్రమాంసాని భోక్తుకామాస్సహస్రశః । సింహవ్యాఘ్రవరాహాణాం ఖేచరాణాం చ పక్షిణాం ॥ ౨౪ ॥ బహూని వై సహస్రాణి సేనాయా యయురగ్రతః। అధ్యర్ధమాసముషితా పథి సేనా నిరామయా ॥ ౨౫ ॥ హృష్టపుష్టజనాకీర్ణా కేకయం సముపాగమత్ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే శతతమస్సర్గః ॥ ౩౨౩ ॥ ౬౪౬౦ ॥ **

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శ్రుత్వా సేనాపతిం ప్రాప్తం భరతం కేకయాధిపః। యుధాజిద్గార్గ్యసహితం పరాం ప్రీతిముపాగమత్ ॥ ౧ ॥ స నిర్యయౌ జనౌఘేన మహతా కేకయాధిపః । త్వరమాణోఽభిచక్రామ గంధర్వాన్కామరూపిణః ॥ ౨ ॥ భరతశ్చ యుధాజిచ్చ సమేతౌ లఘువిక్రమైః । గంధర్వనగరం ప్రాప్తౌ సబలౌ సపదానుగౌ ॥ ౩ ॥ శ్రుత్వా తు భరతం ప్రాప్తం గంధర్వాస్తే సమాగతాః । యోద్ధుకామా మహావీర్యా వ్యనదన్వై సమంతతః ॥ ౪ ॥ తతస్సమభవద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం । సప్తరాత్రం మహాభీమం న చాన్యతరయోర్జయః ॥ ౫ ॥ ఖడ్గశక్తిధనుర్గ్రాహా నద్యశ్శోణితసంస్రవాః । నృకళేబరవాహిన్యః ప్రవృత్తాస్సర్వతో దిశం ॥ ౬ ॥ తతో రామానుజః క్రుద్ధః కాలస్యాస్త్రం సుదారుణం । సంవర్తం నామ భరతో గంధర్వేష్వభ్యచోదయత్ ॥ ౭ ॥ తే బద్ధాః కాలపాశేన సంవర్తేన విదారితాః । క్షణేనాభిహతాస్తేన తిస్రః కోట్యో మహాత్మనాం ॥ ౮ ॥ తం ఘాతం ఘోరసంకాశం న స్మరంతి దివౌకసః । నిమేషాంతరమాత్రేణ తాదృశానాం మహాత్మనాం ॥ ౯ ॥ హతేషు తేషు సర్వేషు భరతః కేకయీసుతః । నివేశయామాస తదా సమృద్ధే ద్వే పురోత్తమే॥ ౧౦ ॥ తక్షం తక్షశిలాయాం చ పుష్కలం పుష్కలావతే । గంధర్వదేశే రుచిరే గాంధారవిషయే చ సః ॥ ౧౧ ॥ ధనరత్నౌఘసంపూర్ణే కాననైరుపశోభితే । అన్యోన్యసంఘర్షకృతే స్పర్ధయా గుణవిస్తరైః ॥ ౧౨ ॥ ఉభే సురుచిరప్రఖ్యే వ్యవహారైరకిల్బిషైః । ఉద్యానయానౌఘవృతె సువిభక్తాంతరాపణే ॥ ౧౩ ॥ ఉభే పురవరే రమ్యే విస్తరైరుపశోభితే। గృహముఖ్యైస్సురుచిరైర్విమానైర్బ

హుభిర్వృతే ॥ ౧౪ ॥ శోభితే శోభనీయైశ్చ దేవాయతనవిస్తరైః । తాలైస్తమాలైః పనసైర్బకులైరుపశోభితే ॥ తస్మి
న్నివేశ్య పంచభిర్వర్షైః ర్భరతో రాఘవానుజః । పునరాయాన్మహాబాహూరయోధ్యాం లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౫ ॥ సోభి
వాద్య మహాత్మానం సాక్షాద్ధర్మమివాపరం । రాఘవం భరతశ్శ్రీమాన్బ్రహ్మాణమివ వాసవః ॥ ౧౬ ॥ శశంస చ యథా
వృత్తం గంధర్వవధముత్తమం । నివేశనం చ దేశస్య శ్రుత్వా ప్రీతోస్య రాఘవః ॥ ౧౭ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయ
ణే ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౨౩౯ ॥ ౪౫౨౦ ॥ ***

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా హర్షమాపేదే రాఘవో భ్రాతృభిస్సహ । వాక్యం చాద్భుతస
ఙ్కాశం తదా ప్రోవాచ లక్ష్మణం ॥ ౧ ॥ ఇమౌ కుమారౌ సౌమిత్రే తవ ధర్మవిశారదౌ । అంగదశ్చంద్రకేతుశ్చ రాజ్యా
ర్హౌ దృఢవిక్రమౌ ॥ ౨ ॥ ఇమౌ రాజ్యేభిషేక్ష్యామి దేశస్సాధు విధీయతామ్ । రమణీయో హ్యసంబాధో రమేతాం
యత్ర ధన్వినౌ ॥ ౩ ॥ న రాజ్ఞాం యత్ర పీడా స్యాన్నాశ్రమాణాం వినాశనం । స దేశో దృశ్యతాం సౌమ్య నాపరాధ్యా
మహే యథా ॥ ౪ ॥ తథోక్తవతి రామే తు భరతః ప్రత్యువాచ హ । అయం కారుపథో దేశో రమణీయో నిరామయః ॥
నివేశ్యతాం తత్ర పురమంగదస్య మహాత్మనః । చంద్రకేతోస్సురుచిరం చంద్రకాంతం నిరామయం ॥ ౬ ॥ తద్వా
క్యం భరతేనోక్తం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః । తం చ దేశం వశే కృత్వా హ్యంగదం సంన్యవేశయత్ ॥ ౭ ॥ అంగదీయా
పురీ రమ్యా హ్యంగదస్య నివేశితా । రమణీయా సుగుప్తా చ రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౮ ॥ చంద్రకేతోస్తు మల్లస్య మల్లభూ
మ్యాం నివేశితా । చంద్రకాంతేతి విఖ్యాతా దివ్యా స్వర్గపురీ యథా ॥ ౯ ॥ తతో రామః పరాం ప్రీతిం భరతో లక్ష్మణ
స్తథా । యయుర్యుధి దురాధర్షా అభిషేకం చ చక్రిరే ॥ ౧౦ ॥ అభిషిచ్య కుమారౌ ద్వౌ ప్రస్థాపయతి రాఘవః । అంగ
దం పశ్చిమాం భూమిం చంద్రకేతుముదఙ్ముఖం ॥ ౧౧ ॥ అంగదం చాపి సౌమిత్రిర్లక్ష్మణోనుజగామ హ । చంద్రకేతో
స్తు భరతః పార్ష్ణిగ్రాహో బభూవ హ ॥ ౧౨ ॥ లక్ష్మణస్త్వంగదీయాయాం సంవత్సరమథోషితః । పుత్రే స్థితే దురా
ధర్షే హ్యయోధ్యాం పునరాగమత్ ॥ ౧౩ ॥ భరతోపి తథైవోష్య సంవత్సరమథాధికం । అయోధ్యాం పునరాగ
మ్య రామపాదావుపాస్తసః ॥ ౧౪ ॥ ఉభౌ సౌమిత్రిభరతౌ రామపాదావనువ్రతౌ । కాలం గతమపి స్నేహాన్న జజ్ఞా
తేతిధార్మికౌ ॥ ౧౫ ॥ ఏవం వర్షసహస్రాణి దశ తేషాం యయుస్తదా । ధర్మే ప్రయతమానానాం పౌరకార్యేషు నిత్య
శః ॥ ౧౬ ॥ ఓమ్ ॥ విహృత్య కాలం పరిపూర్ణమానసాశ్శ్రియా వృతా ధర్మపురే సుసంస్థితాః । త్రయస్సమిద్ధా ఇవ దీ
ప్తతేజసో మహాధ్వరే సాధు హుతాస్త్రయోగ్నయః ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౨౯ ॥ ౨౫౭౦ ।

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య రామే ధర్మపథే స్థితే । కాలస్తాపసరూపేణ రాజద్వా
రముపాగమత్ ॥ ౧ ॥ సోబ్రవీల్లక్ష్మణం వాక్యం ధృతిమంతం యశస్వినం । మాం నివేదయ రామాయ సంప్రాప్తం కా
ర్యగౌరవాత్ ॥ ౨ ॥ దూతోస్మ్యతిబలస్యాహం మహర్షేరమితౌజసః । రామం దిదృక్షురాయాతః కార్యేణ హి మ
హాబల ॥ ౩ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రిస్త్వరయాన్వితః । న్యవేదయత రామాయ తాపసం తం సమాగతం ॥ ౪ ॥
జయస్వ రామ ధర్మేణ హ్యుభౌ లోకౌ మహామతే । దూతస్త్వాం ద్రష్టుమాయాతస్తపస్వీ భాస్కరప్రభః ॥ ౫ ॥ త
ద్వాక్యం లక్ష్మణేనోక్తం శ్రుత్వా రామ ఉవాచ హ । ప్రవేశ్యతాం మునిస్తాత మహౌజాస్తస్య వాక్యధృత్ ॥ ౬ ॥ సౌ
మిత్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా ప్రావేశయత తం మునిం । జ్వలంతమివ తేజోభిః ప్రదహంతమివాంశుభిః ॥ ౭ ॥ సోభిగమ్య ర
ఘుశ్రేష్ఠం దీప్యమానం స్వతేజసా । ఋషిర్మధురయా వాచా వర్ధస్వేత్యాహ రాఘవం ॥ ౮ ॥ తస్మై రామో మహాతే
జాః పూజామర్ఘ్యపురోగమాం । దదౌ కుశలమవ్యగ్రం ప్రష్టుమేవోపచక్రమే ॥ ౯ ॥ పృష్టశ్చ కుశలం తేన రామేణ
వదతాం వరః । ఆసనే కాంచనే దివ్యే నిషసాద మహాయశాః ॥ ౧౦ ॥ తమువాచ తతో రామస్స్వాగతం తే మహాము

సి । ప్రాప్యస్య చ వాక్యాని యతో దూతస్త్వమాగతః ॥ ౧౧ ॥ చోదితో రాజసింహేన మునివాక్యముదీరయత్ । ద్వంద్వం హ్యేతత్ప్రవక్తవ్యం హితం వై యద్యపేక్షసే ॥ ౧౨ ॥ యశ్శృణోతి నిరీక్షేద్వా స వధ్యో భవితా తవ । భవేద్వై మునిముఖ్యస్య వచనం యద్యపేక్షసే ॥ ౧౩ ॥ స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । ద్వారి తిష్ఠ మహాబాహో ప్రతిహారం విసర్జయ ॥ ౧౪ ॥ స మే వధ్యః ఖలు భవేద్వాచం ద్వంద్వసమీరితామ్ । ఋషేర్మమ చ సౌమిత్రే పశ్యేద్వా శృణుయాచ్చ యః ॥ ౧౫ ॥ తతో నిక్షిప్య కాకుత్స్థో లక్ష్మణం ద్వారి సంగ్రహం । తమువాచ మునే వాక్యం కథయస్వేతి రాఘవః ॥ ౧౬ ॥ యత్తే మనీషితం వాక్యం యేన వాఽసి సమాహితః । కథయస్వావిశంకస్త్వం మమాపి హృది వర్తతే ॥ ౧౭ ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే త్ర్యుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౨ ॥ ౬౪౦ ॥***************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ శృణు రామ మహాబాహో యదర్థమహమాగతః । పితామహేన దేవేన ప్రేషితోఽస్మి మహాబల ॥ ౧ ॥ తవాహం పూర్వకే భావే పుత్రః పరపురంజయ । మాయాసంభావితో వీర కాలస్సర్వసమాహరః ॥ ౨ ॥ పితామహశ్చ భగవానాహ లోకపతిః ప్రభుః । సమయస్తే కృతస్సౌమ్య లోకాంత్సంపరిరక్షితుం ॥ ౩ ॥ సంక్షిప్య చ పురా లోకాన్మాయయా స్వయమేవ హి । మహార్ణవే శయానోఽప్సు మాం త్వం పూర్వమజీజనః ॥ ౪ ॥ భోగవంతం తతో నాగమనంతముదకేశయం । మాయయా జనయిత్వా త్వం ద్వౌ చ సత్త్వౌ మహాబలౌ ॥ ౫ ॥ మధుం చ కైటభం చైవ యయోరస్థిచయైర్వృతా । ఇయం పర్వతసంబాధా మేదినీ చాభవన్మహీ ॥ ౬ ॥ పద్మే దివ్యేఽర్కసంకాశే నాభ్యాముత్పాద్య మామపి । ప్రాజాపత్యం త్వయా కర్మ సర్వం మయి నివేశితం ॥ ౭ ॥ సోఽహం సన్యస్తభారో హి త్వాముపాసే జగత్పతిం । రక్షాం విధత్స్వ భూతేషు మమ తేజస్కరో భవాన్ ॥ ౮ ॥ తతస్త్వమసి దుర్ధర్షస్తస్మాద్భావాత్సనాతనాత్ । రక్షాం విధాస్యన్భూతానాం విష్ణుత్వముపజగ్మివాన్ ॥ ౯ ॥ అదిత్యాం వీర్యవాన్పుత్రో భ్రాతౄణాం వీర్యవర్ధనః । సముత్పన్నేషు కృత్యేషు తేషాం సాహ్యాయ కల్పసే ॥ ౧౦ ॥ స త్వముజ్జాస్యమానాసు ప్రజాసు జగతో వర । రావణస్య వధాకాంక్షీ మానుషేషు మనో దధాః ॥ ౧౧ ॥ దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని చ । కృత్వా వాసస్య నియతిం స్వయమేవాత్మనః పురా ॥ ౧౨ ॥ స త్వం మనోమయః పుత్రః పూర్ణాయుర్మానుషేష్విహ । కాలోఽయం తే నరశ్రేష్ఠ సమీపముపవర్తితుం ॥ ౧౩ ॥ యది భూయో మహారాజ ప్రజా ఇచ్ఛస్యుపాసితుం । వస వా వీర భద్రం తే ఏవమాహ పితామహః ॥ ౧౪ ॥ అథ వా విజిగీషా తే సురలోకాయ రాఘవ । సనాథా విష్ణునా దేవా భవంతు విగతజ్వరాః ॥ ౧౫ ॥ శ్రుత్వా పితామహేనోక్తం వాక్యం కాలసమీరితం । రాఘవః ప్రహసన్వాక్యం సర్వసంహారమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా తు దేవదేవస్య వాక్యం పరమమద్భుతం । ప్రీతిర్హి మహతీ జాతా తవాగమనసంభవా ॥ ౧౭ ॥ త్రయాణామపి లోకానాం కార్యార్థం మమ సంభవః । భద్రం తేఽస్తు గమిష్యామి యత ఏవాహమాగతః ॥ ౧౮ ॥ హృద్గతో హ్యసి సంప్రాప్తో న మేఽత్ర విచారణా । మయా హి సర్వకృత్యేషు దేవానాం వశవర్తినా ॥ ౧౯ ॥ స్థాతవ్యం సర్వసంహార యథా హ్యాహ పితామహః ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే చతురుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౫౮౨ ॥ ౧౧౬౪౦ ॥

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తథా తయోస్సంవదతోర్దుర్వాసా భగవానృషిః । రామస్య దర్శనాకాంక్షీ రాజద్వారముపాగమత్ ॥ ౧ ॥ సోఽభిగమ్య తు సౌమిత్రిమువాచ ఋషిసత్తమః । రామం దర్శయ మే శీఘ్రం పురా మేఽర్థోఽతివర్తతే ॥ ౨ ॥ మునేస్తు భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరవీరహా । అభివాద్య మహాత్మానం వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౩ ॥ కిం కార్యం బ్రూహి భగవన్కో వాఽర్థః కిం కరోమ్యహం । వ్యగ్రో హి రాఘవో బ్రహ్మన్ముహూర్తం ప్రతిపాల్యతాం ॥ ౪ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా ఋషిశార్దూలః క్రోధేన కలుషీకృతః । ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యం నిర్దహన్నివ చక్షుషా ॥ ౫ ॥ అస్మిన్క్షణే మాం సౌమిత్రే రామాయ ప్రతివేదయ । అస్మిన్క్షణే మాం సౌమిత్రే న నివేదయసే య

ద ॥ ౬ ॥ విషయం త్వాం పురం చైవ శపిష్యే రాఘవం తథా । భరతం చైవ సౌమిత్రే యుష్మాకం యా చ సంతతిః । నహి శక్ష్యామ్యహం భూయో మన్యుం ధారయితుం హృది । తచ్ఛ్రుత్వా ఘోరసంకాశం వాక్యం తస్య మహాత్మనః ॥ ౮ ॥ చింతయామాస మనసా తస్య వాక్యస్య నిశ్చయం । ఏకస్య మరణం మేఽస్తు మా భూత్సర్వవినాశనం ॥ ౯ ॥ ఇతి బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్య రాఘవాయ న్యవేదయత్ । లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా రామః కాలం విసృజ్య చ ॥ ౧౦ ॥ నిష్పత్య త్వరితం రాజా హ్యత్రేః పుత్రం దదర్శ హ । సోఽభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంతమివ తేజసా ॥ ౧౧ ॥ కింకార్యమితి కాకుత్స్థః కృతాంజలిరభాషత । తద్వాక్యం రాఘవేణోక్తం శ్రుత్వా మునివరః ప్రభుం ॥ ౧౨ ॥ ప్రత్యాహ రామం దుర్వాసాః శ్రూయతాం ధర్మవత్సల । అద్య వర్షసహస్రస్య సమాప్తిస్తపసో మమ ॥ ౧౩ ॥ సోఽహం భోజనమిచ్ఛామి యథాసిద్ధం తవానఘ । తచ్ఛ్రుత్వా వచనం రాజా రాఘవః ప్రీతమానసః ॥ ౧౪ ॥ భోజనం మునిముఖ్యాయ యథాసిద్ధముపాహరత్ । స తు భుక్త్వా మునిశ్రేష్ఠస్తదన్నమమృతోపమం ॥ ౧౫ ॥ సాధు రామేతి సంభాష్య స్వమాశ్రమముపాగమత్ । తస్మిన్ గతే మునివరే స్వాశ్రమం లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౬ ॥ సంస్మృత్య కాలవాక్యాని తతో దుఃఖముపాగమత్ । దుఃఖేన చ సుసంతప్తః స్మృత్వా తద్ఘోరదర్శనం ॥ ౧౭ ॥ అవాఙ్ముఖో దీనమనా వ్యాహర్తుం న శశాక హ । తతో బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్య కాలవాక్యాని రాఘవః ॥ ౧౮ ॥ నైతదస్తీతి నిశ్చిత్య తూష్ణీమాసీన్మహాయశాః ॥ * ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే పంచోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౪౮౫ ॥ ౯౬౦౦ ॥ ************************************

శ్రీరామాయ నమః ॥ ఓమ్ ॥ (తతస్తూద్విగ్నమనసం ధ్యానమూకత్వమాస్థితం । సోచ్ఛ్వాసహృదయం సాశ్రుం నిందమానం ప్రియాప్రియే ॥ ౧ ॥) అవాఙ్ముఖమథో దీనం దృష్ట్వా సోమమివాప్లుతం । రాఘవం లక్ష్మణో వాక్యం హృష్టో మధురమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ న సంతాపం మహాబాహో మదర్థం కర్తుమర్హసి । పూర్వనిర్మాణబద్ధా హి కాలస్య గతిరీదృశీ ॥ ౩ ॥ జహి మాం సౌమ్య విస్రబ్ధం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయ । హీనప్రతిజ్ఞాః కాకుత్స్థ ప్రయాంతి నరకం నరాః ॥ ౪ ॥ యది ప్రీతిర్మహారాజ యద్యనుగ్రాహ్యతా మయి । జహి మాం నిర్విశంకస్త్వం ధర్మం వర్ధయ రాఘవ ॥ ౫ ॥ లక్ష్మణేన తథోక్తస్తు రామః ప్రచలితేంద్రియః । మంత్రిణస్సముపానీయ తథైవ చ పురోహితాన్ ॥ ౬ ॥ అబ్రవీచ్చ యథావృత్తం తేషాం మధ్యే స రాఘవః । దుర్వాసోఽభిగమం చైవ ప్రతిజ్ఞాం తాపసస్య చ ॥ ౭ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా మంత్రిణస్సర్వే సోపాధ్యాయాస్సమాసత । వసిష్ఠస్తు మహాతేజా వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౮ ॥ దృష్టమేతన్మహాబాహో క్షయం తే రోమహర్షణం । లక్ష్మణేన వియోగశ్చ తవ రామ మహాయశః ॥ ౯ ॥ త్యజైనం బలవాన్ కాలో మా ప్రతిజ్ఞాం వృథా కృథాః । వినష్టాయాం ప్రతిజ్ఞాయాం ధర్మోఽపి విలయం వ్రజేత్ ॥ ౧౦ ॥ తతో ధర్మే వినష్టే తు త్రైలోక్యం సచరాచరం । సదేవర్షిగణం సర్వం వినశ్యేత్తు న సంశయః ॥ ౧౧ ॥ స త్వం పురుషశార్దూల త్రైలోక్యస్యాభిపాలనాత్ । లక్ష్మణేన వినా చాద్య జగత్స్వస్థం కురుష్వ హ ॥ ౧౨ ॥ (జానీమస్త్వాం మహాబాహో భ్రాతృస్నేహవశానుగం । దేవకార్యమిదం చాపి తతస్త్వాం త్వరయామహే ॥ ౧౩ ॥ నాస్యాస్నేహేన కాకుత్స్థ ప్రతిజ్ఞాం హాతుమర్హసి । త్వయి హీనప్రతిజ్ఞే తు రాజ్యార్థోఽపి నిరర్థకః ॥ ౧౪ ॥ ప్రత్యక్షం తే మహాబాహో ప్రతిజ్ఞాం పరిరక్షతా । త్యక్తో దశరథేన త్వం వనవాసాయ దీక్షితః ॥ ౧౫ ॥ త్వత్కృతే నైవ శోకేన స్వర్గం దశరథో గతః । నైనం త్వం నార్హసే రామ ప్రతిజ్ఞాపరిపాలనాత్ ॥ ౧౬ ॥ సత్యం పురుషశార్దూల మేరుమందరసారవాన్ । త్రైలోక్యస్య హితార్థాయ లక్ష్మణం త్యక్తుమర్హసి ॥ ౧౭ ॥) తేషాం తత్సముపేతానాం వాక్యం ధర్మార్థసంహితం । శ్రుత్వా పరిషదో మధ్యే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ విసర్జయే త్వాం సౌమిత్రే మా భూద్ధర్మవిపర్యయః । త్యాగో వధో వా విహితస్సాధూనాం తూభయం సమం ॥ ౧౩ ॥ రామేణ భాషితే వాక్యే బాష్పపర్యాకులేక్షణః । లక్ష్మణస్త్వరితః ప్రా

యాన్స్వే స్వే గృహం సంవివేశహ ॥ ౨౦ ॥ స గత్వా సరయూతీరముపస్పృశ్య కృతాంజలిః । నిగృహ్య సర్వస్రోతాంసి నిశ్వాసం నము మోచహ ॥ ౨౧ ॥ (యత్తదక్షరమవ్యక్తం పరం బ్రహ్మ సనాతనం । పదం తద్వ్యాసు దేవాఖ్యమాత్మానం హృ భ్యాద్ధింతయత్ ॥ ౨౨ ॥) అనిశ్వసంతం యుక్తం తం సశక్రాస్సాప్సరోగణాః । దేవాస్సర్షిగణాస్సర్వే పుష్పైరభ్యాకిరం స్తదా ॥ ౨౩ ॥ అదృశ్యం సర్వమనుజైస్సశరీరం మహాబలం । ప్రగృహ్య లక్ష్మణం శక్రస్త్రిదివం సంవివేశహ ॥ తతో విష్ణోశ్చతుర్భాగమాగతం సురసత్తమాః । దృష్ట్వా ప్రముదితాస్సర్వే పూజయన్నృషిభిస్సహ ॥ ౨౫ ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే షడుత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౮౮ ॥ ౭౭౬౦ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ విసృజ్య లక్ష్మణం రామో దుఃఖశోకసమన్వితః । పురోధసం మంత్రిణశ్చ నైగమాంశ్చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అద్య రాజ్యేఽభిషేక్ష్యామి భరతం ధర్మవత్సలం । అయోధ్యాయాః పతిం వీరం తతో యాస్యామ్యహం వనం ॥ ౨ ॥ ప్రవేశయత సంభారాన్మాభూత్కాలస్య పర్యయః । అద్యైవాహం గమిష్యామి లక్ష్మణేన గతాం గతిం ॥ ౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం సర్వాః ప్రకృతయో భృశం । మూర్ధభిః ప్రణతా భూమౌ గతసత్త్వా ఇవాభవన్ ॥ ౪ ॥ భరతశ్చ విసంజ్ఞోఽభూచ్ఛ్రుత్వా రామస్య భాషితం । రాజ్యం విగర్హయామాస రాఘవం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ సత్యేనాహం శపే రాజన్ స్వర్గలోకేన చైవహి । న కామయే యథా రాజ్యం త్వాం వినా రఘునందన ॥ ౬ ॥ ఇమౌ కుశలవౌ రాజన్నభిషించ నరాధిప । కోసలేషు కుశం వీరముత్తరేషు తథా లవం ॥ ౭ ॥ శత్రుఘ్నస్య తు గచ్ఛంతు దూతాస్త్వరితవిక్రమాః । ఇదం గమనమస్మాకం స్వర్గాయాఖ్యాంతు మాచిరం ॥ ౮ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భరతేనోక్తం దృష్ట్వా చాపి హ్యధోముఖాన్ । పౌరాంచ్ఛోకేన సంతప్తాన్వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯ ॥ వత్స రామ ఇమాః పశ్య ధరణీం ప్రకృతీర్గతాః । జ్ఞాత్వైషామీప్సితం కార్యం మా చైషాం విప్రియం కృథాః ॥ ౧౦ ॥ వసిష్ఠస్య తు వాక్యేన హ్యుత్థాప్య ప్రకృతీజనం । కిం కరోమీతి కాకుత్స్థస్సర్వాన్వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ తతస్సర్వాః ప్రకృతయో రామం వచనమబ్రువన్ । గచ్ఛంతమనుగచ్ఛామో యత్ర రామ గమిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ పౌరేషు యది తే ప్రీతిర్యది స్నేహో హ్యనుత్తమః । సపుత్రదారాః కాకుత్స్థ సమాగచ్ఛామ సత్పథం ॥ ౧౩ ॥ తపోవనం వా దుర్గం వా నదీమంభోనిధిం తథా । వయం తే యది న త్యాజ్యాస్సర్వాన్నో నయ ఈశ్వర ॥ ౧౪ ॥ ఏషా నః పరమా ప్రీతిరేష నః పరమో వరః । హృద్గతా నస్సదా ప్రీతిస్తవానుగమనే నృప ॥ ౧౫ ॥ పౌరాణాం దృఢభక్తిం చ బాఢమిత్యేవ సోఽబ్రవీత్ । స్వకృతాంతం చాన్వవేక్ష్య తస్మిన్నహని రాఘవః ॥ ౧౬ ॥ కోసలేషు కుశం వీరముత్తరేషు తథా లవం । అభ్యషించ న్మహాబాహురుభౌ రామః కుశీలవౌ ॥ ౧౭ ॥ అభిషిక్తౌ సుతావంకే ప్రతిష్ఠాప్య పురే తతః । పరిష్వజ్య మహాబాహుర్మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ చాసకృత్ ॥ ౧౮ ॥ రథానాం తు సహస్రాణి నాగానామయుతాని చ । దశాయుతాని చాశ్వానామేకైకస్య ధనం దదౌ ॥ ౧౯ ॥ బహురత్నౌ బహుధనౌ హృష్టపుష్టజనావృతౌ । స్వే పురే ప్రేషయామాస భ్రాతరౌ తౌ కుశీలవౌ ॥ ౨౦ ॥ అభిషిచ్య సుతౌ వీరౌ ప్రస్థాప్య పురే తదా ॥ ౨౧ ॥ దూతాన్సంప్రేషయామాస శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే ॥ * ॥ ఇత్యుత్తర శ్రీరామాయణే సప్తోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౩౯౧ ॥ ౭౮౨ ॥ ********************************

శ్రీరామాయనమః ॥ ఓమ్ ॥ తే దూతా రామవాక్యేన చోదితా లఘువిక్రమాః । ప్రజగ్ముర్మధురాం శీఘ్రం చక్రుర్వాసం న చాధ్వని ॥ ౧ ॥ తతస్త్రిభిరహోరాత్రైస్సంప్రాప్య మధురామథ । శత్రుఘ్నాయ యథావృత్తమాచఖ్యుస్సర్వమేవ తత్ ॥ ౨ ॥ లక్ష్మణస్య పరిత్యాగం ప్రతిజ్ఞాం రాఘవస్య చ । పుత్రయోరభిషేకం చ పౌరానుగమనం తథా ॥ ౩ ॥ కుశస్య నగరీ రమ్యా వింధ్యపర్వతరోధసి । కుశావతీతి నామ్నా సా కృతా రామేణ ధీమతా ॥ ౪ ॥ శ్రావస్తీతి పురీ రమ్యా శ్రావితా చ లవస్య చ । అయోధ్యాం విజనాం కృత్వా రాఘవో భరతస్తథా ॥ ౫ ॥ స్వర్గస్య గమనో

ద్వ్యాగం కృతవంతౌ మహారథౌ । ఏవం సర్వం నివేద్యాశు శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే ॥ ౬ ॥ విరేముస్తే తతో దూతాస్త్వర రాజేతి చాబ్రువన్ । శ్రుత్వా తం ఘోరసంకాశం కులక్షయముపస్థితం ॥ ౭ ॥ ప్రకృతీస్తు సమానీయ కాంచనం చ పురోహితం । తేషాం సర్వం యథావృత్తమాఖ్యాయ రఘునందనః ॥ ౮ ॥ ఆత్మనశ్చ విపర్యాసం భవిష్యం భ్రాతృభిస్సహ । తతః పుత్రద్వయం వీరస్సోఽభ్యషించన్నరాధిపః ॥ ౯ ॥ సుబాహుర్మథురాం లేభే శత్రుఘాతీ చ వైదిశం । ద్విధా కృత్వా తు తాం సేనాం మాధురీం పుత్రయోర్ద్వయోః ॥ ౧౦ ॥ ధనం చ యుక్తం కృత్వా వై స్థాపయామాస పార్థివః । సుబాహుం మధురాయాం చ వైదిశే శత్రుఘాతినం ॥ ౧౧ ॥ యయౌ స్థాప్య తదాయోధ్యాం రథేనైకేన రాఘవః । స దదర్శ మహాత్మానం జ్వలంతమివ పావకం ॥ ౧౨ ॥ సూక్ష్మక్షౌమాంబరధరం మునిభిస్సహ ధార్మికైః । సోఽభివాద్య తతో రామం ప్రాంజలిః ప్రయతేంద్రియః ॥ ౧౩ ॥ ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞో ధర్మమేవానుచింతయన్ । కృత్వాభిషేకం సుతయోర్ద్వయో రాఘవనందన ॥ ౧౪ ॥ తవానుగమనే రాజన్విద్ధి మాం కృతనిశ్చయం । న చాన్యదపి వక్తవ్యమతో వీర న శాసనం ॥ ౧౫ ॥ విలంఘ్యమానమిచ్ఛామి త్వద్విధేన విశేషతః । తస్య తాం బుద్ధిమక్లీబాం విజ్ఞాయ రఘునందనః ॥ ౧౬ ॥ బాఢమిత్యేవ శత్రుఘ్నం రామో వచనమబ్రవీత్ । తస్య వాక్యస్య వాక్యాంతే వానరాః కామరూపిణః ॥ ౧౭ ॥ ఋక్షరాక్షససంఘాశ్చ సమాపేతురనేకశః । సుగ్రీవం తే పురస్కృత్య సర్వ ఏవ సమాగతాః ॥ ౧౮ ॥ తే రామం ద్రష్టుమనసస్స్వర్గాయాభిముఖం స్థితం । దేవపుత్రా ఋషిసుతా గంధర్వాణాం సుతాస్తథా ॥ ౧౯ ॥ రామక్షయం విదిత్వా తే సర్వ ఏవ సమాగతాః । తే రామమభివాద్యోచుస్సర్వే వానరరాక్షసాః ॥ ౨౦ ॥ తవానుగమనే రాజన్సంప్రాప్తాస్స్మ మహాయశః । యది రామ వినాస్మాభిర్గచ్ఛేస్త్వం పురుషోత్తమ ॥ ౨౧ ॥ యమదండమివోద్యమ్య త్వయా స్మ వినిపాతితాః । తైరేవముక్తః కాకుత్స్థో బాఢమిత్యబ్రవీత్స్మయన్ ॥ ౨౨ ॥ అథ తస్మిన్నంతరే రామం సుగ్రీవోఽపి మహాబలః । ప్రణమ్య విధివద్వీరం విజ్ఞాపయితుముద్యతః ॥ ౨౩ ॥ అభిషిచ్యాంగదం వీరమాగతోఽస్మి నరాధిప । తవానుగమనే రాజన్విద్ధి మాం కృతనిశ్చయం ॥ ౨౪ ॥ (తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామో రమయతాం వరః । వానరేంద్రమథోవాచ మైత్రం తస్యానుచింతయన్ ॥ ౨౫ ॥ సఖే శృణుష్వ సుగ్రీవ న త్వయాహం వినాకృతః । గచ్ఛేయం దేవలోకం వా పరమం వా పదం మహత్ ॥ ౨౬ ॥) ఏవం తేషాం వచశ్శ్రుత్వా ఋక్షవానరరక్షసాం । విభీషణమథోవాచ మధురం శ్లక్ష్ణయా గిరా ॥ ౨౭ ॥ యావత్ప్రజా ధరిష్యంతి తావత్త్వం వై విభీషణ । రాక్షసేంద్ర మహావీర్య లంకాస్థస్త్వం ధరిష్యసి ॥ ౨౮ ॥ యావచ్చంద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ । యావచ్చ మత్కథా లోకే తావద్రాజ్యం తవాస్త్విహ ॥ ౨౯ ॥ శాసితస్త్వం సఖిత్వేన కార్యం తే మమ శాసనం । ప్రజాస్సంరక్ష ధర్మేణ నోత్తరం వక్తుమర్హసి ॥ ౩౦ ॥ కించాన్యద్వక్తుమిచ్ఛామి రాక్షసేంద్ర మహామతే । ఆరాధయ జగన్నాథమిక్ష్వాకుకులదైవతం ॥ ౩౧ ॥ ఆరాధనీయమనిశం సర్వైర్దేవైస్సవాసవైః । తథేతి ప్రతిజగ్రాహ రామవాక్యం విభీషణః ॥ ౩౨ ॥ రాజా రాక్షసముఖ్యానాం రాఘవాజ్ఞామనుస్మరన్ । తమేవముక్త్వా కాకుత్స్థో హనూమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౩౩ ॥ జీవితే కృతబుద్ధిస్త్వం మా ప్రతిజ్ఞాం వృథా కృథాః । మత్కథాః ప్రచరిష్యంతి యావల్లోకే హరీశ్వర ॥ ౩౪ ॥ తావద్రమస్వ సుప్రీతో మద్వాక్యమనుపాలయన్ । ఏవముక్తస్తు హనుమాన్రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ ౩౫ ॥ వాక్యం విజ్ఞాపయామాస పరం హర్షమవాప్య చ । యావత్తవ కథా లోకే విచరిష్యతి పావనీ ॥ ౩౬ ॥ తావత్స్థాస్యామి మేదిన్యాం తవాజ్ఞామనుపాలయన్ । జాంబవంతం తథోక్త్వా తు వృద్ధం బ్రహ్మసుతం తథా ॥ ౩౭ ॥ మైందం చ ద్వివిదం చైవ పంచ జాంబవతా సహ । యావత్కలిశ్చ సంప్రాప్తస్తావజ్జీవత సర్వదా ॥ ౩౮ ॥ తానేవముక్త్వా కాకుత్స్థస్సర్వాంస్తానృక్షవానరాన్ । ఉవాచ బాఢం గచ్ఛధ్వం మయా సాకం యథోదితం ॥ ౩౯ ॥ ఇత్యుత్తరశ్రీరామాయణే అష్టోత్తరశతతమస్సర్గః ॥ ౧౦౮ ॥ ౩౮౭౦ ॥